ERUDITISSIMAE ATQ. VTILISSIMAE QUAESTIONES AD VNIUERSAM ARISTOTELIS...

Juan Sanchez Sedeño

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
7 N
17

Tomi 2 in Vol. 1

Digitized by Google

~~14-41 6-48~~

14-11-H-26

Digitized by Google

ERVDITISSIMAE
ATQ. VTILISSIMAE QVAESTIONES
ad vniuersam Aristotelis Logicam

R. P. IOANNIS SANCHIEZ SEDEGNO
ORDINIS PRÆDICATORVM,

Prouinciæ Hispaniæ in florentissima Salmanticensi Vniuersitate Theologi, ac Philosophi præstantissimi;

QVIBVS CONTROVERSIAE OMNES LOGICALES, & quamplurimæ Metaphysicales, quæ inter antiquos, recentioresq; Scriptores subortæ sunt, mira subtilitate dilucidantur,

Nec non Angelici Doct. D. Th. Aquinatis doctrina ab omnibus, tum verò præcipuè à recentioribus, qui eam hactenus impugnarunt, acerrimè propugnatur.

In duos Tomos diuisa:

Quorum alter Quæstiones Præambulares, De secundis intentionibus, De vniuersalibus, De quinque Prædicabilibus continet: Alter verò Quæstiones super reliquum Logicæ.

Et hac quarta editione omni studio à mendis expurgata:

Tribus etiam locupletissimis Indicibus, quorum primus erit Quæstionum: Secundus Rerum notabilium: Tertius Controuersiarum; ac marginalibus cumulatæ.

Tomus Primus.

CVM PRIVILEGIO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

[redacted] [redacted]

Carmel. Discal. Rome

Conuentus S. Marie de Victoria

[redacted]

VENETIIS, Apud Petrum Dusinellum, M DC XV.

Digitized by Google

Digitized by Google

IOANNI DELPHINO
S. R. E. CARD. AMPLISS.
ET ILLVSTRISSIMO

ACADEMICI: .. S. P. P.

QVOD hic vides, Spectatissime Gloriosissimeque Heros, libellus quidem est; sed tamen aureus, & tanta præstantia libellus, vt tibi vni sit meritò visus multorum iudicio consecrandus: quidquid enim ad difficiliores, præsertim aduersus Diuum Thomam, dirimendas controuersias, Logica desiderat facultas, id omne egregium, mirabile, ac prope diuinum hoc Ioannis Sanchiez opus cum subtilissimè, tum apertissimè etiam docet. Quoniam autem aliqua fortasse doctorum hominum inuidiola aut interierat, aut certè latebat, debita tuorum Academicorum pietate est in lucem restitutus: Quin, vt magis magisq; eluceat, eximio clarissimi tui nominis splendore est ornatus. Quod verò nondum planè videt, propensa est Academiæ nostræ, ac potius tuæ erga te voluntas: quæ, si non tibi omnino erit grauis, hoc est, si te sibi, quod incredibilem in modum exoptat, patronum conciliabit, propediem sine vllo dubio sese tibi spectandam exhibebit: ea enim est amoris natura, & vis, vt diu latere non queat. Sentit Academia hæc se, cum vix sit nata, cumq; nihil tam breui tempore ediderit, quod Academicum nomen præ se ferat, haud tuo esse patrocinio dignam; sperat tamen, valdeq; sperat, non modò, quia summa iam nobilium iuuenum claritate splendescit. Sed etiam, quia eo consilio, eoq; voto est instituta, vt in perpetuum Academici omnes D. Thomam pro viribus tueantur: vt eiusdem scrippta omnia, quæ extant, omni studio illustrent: omniq; conatu à temporis iniurÿs vindicent: vt tanti Doctoris studiosos amicissimè complectantur: vt Venetam iuuentutem ad exquisitam, atque vberem clarissimi, præcellentissimiq; Aquinatis doctrinam alliciant; verùm,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

vt te præcipuè vnum ex humanis Principibus omnibus obseruent, & admirentur, idq; & merito, & iure: eum enim sibi omni officio, omniq; reuerentia colendum præscripsimus, quem Adrianum, Senna, Rhenus, Tagus, Tyberis: Patria, Gallia, Germania, Hispania, Roma, Italia cuncta augustissimè veneratur, quem tot legationes, tot itinera, tot sumptus, tot pericula, tot maxima, grauissimaq; Christianæ Reip. vniuersæ negotia summis laudibus percelebrant, quem tot Poetæ, tot Oratores, tot monimenta, tot præconia ad cælum vsque efferunt: quem Procuratoria olim toga Venetijs, quemq; nunc Romæ Cardinalitia byssus, sacraq; purpura suspicit, & admiratur, suauissimam autem nostram hanc spem, tum æquè sane ales, augebis, confirmabis, ac concupiscimus, si beneuolo, hilariq; vultu primum hoc nostri in te animi testimonium, & pignus acceperis: nam, qui semel est erga eos, quibus nihil omnino debet perhumanus, is quàm humanissimus semper ab omnibus expectandus. Vale Academiæ nostræ spes: vale ætatis nostræ decus; vale Sacrosanctæ Concionis lumen; vale bonorum, & studiosorum parens; vale, & breui multo etiam maiora, multoq; summa tua amplitudine digniora expectato, idem enim est vnicè quempiam amare, ac se ei totum dicare, & tradere. Interim autem sacrificijs, votisq; omnibus plura etiam tibi a D. O. M. bona, quam singularis tua cupit modestia, deprecabimur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA V. EMANUELE

Digitized by Google

INDEX QVAESTIONVM OMNIVM PRIMI TOMI.

Quaestio I. Vtrũ Logica sit hominibus necessaria ab intrinseco, quasi à propria forma hominis, & eius natura dimanans. fac. 1
Q. II. Vtrum Logica sit necessaria ad alias scientias acquirendas, ita ut nulla scientia sine ipsa acquiri valeat. 7
Quaestio III. Vtrum Logica sit necessaria ad alias scientias, secundum quod vtens, vel secundum quod docens est. 14
Q. IV. Vtrum Logica sit primò addiscẽda. 17
Quaestio V. Vtrum Logica rectè diuidatur in Vtentem, & Docentem: 20
Quaestio VI. Vtrum Logica Vtens, & Docens distinguantur realiter inter se. 23
Q. VII. Vtrum Logica docens sit scientia. 31
Quaestio VIII Vtrum Logica vtens, vt sic, sit scientia. 42
Quaestio IX. Vtrum Logica sit ars, & scientia simul. 45
Quaestio X. Vtrum Logica, & quauis scientia sit vna simplex qualitas, an composita ex pluribus qualitatibus. 49
Q. XI. Vtrũ Logica, & qualibet scientia vnitatẽ habeant, et distinctionẽ ex obiectis. 66
Q. XII. Vtrum scientia, qua ex natura sua ordinatur ad opus, sit practica; qua verò ad speculationem speculatiua. 90
Quaestio XIII. Vtrum Practicum, et speculatiuum sint differentia essentiales diuidentes habitum. 98
Quaestio XIV. Vtrum morales scientia sint practica an speculatiua. 101
Q. XV. Vtrum prãxis sit in intellectu. 108
Quaestio XVI. Vtrum Logica sit practica, an speculatiua scientia. 112
Quaestio XVII. Vtrum secunda intentio sit Logica obiectum. 118
Q. XVIII. Vtrum subiectum Logica, et cuiusuis scientia, contineat omnes veritates scientia. 145
Q. XIX. An ens rationis sit cognoscibile à nobis, & quomodo. 146
Q. XX. Vtrum sint intentiones logicales tam prima, quàm secunda. 161
Q. XXI. Quid sit intẽtio prima, et secũda. 163
Quaestio XXII. Quodnam sit fundamentum primę & secunda intentionis. 180
Quaestio XXIII. Vtrum secunda intentio solùm sit formaliter, dum actu cognoscitur ab intellectu. 189
Quaestio XXIV. Quę diuisio sit ista intentionis in primam & secundam: vbi consequẽter disputatur, an enti reali, & rationis detur aliquid commune. 198
Q. XXV. Vtrum prima, & secunda intentio denominent res ad extra immediatè. 204
Q. XXVI. Vtrum secunda intentio fundetur super primam, ita vt prędicetur de illa. 206
Q. XXVII. Vtrum vna secunda intentio fundetur super aliam secundam intentionem, ita vt prędicetur de illa. 211
Quaestio XXVIII. Vtrum secunda intentio prędicetur de re ad extra, ita vt hęc sit vera, Homo est species, Homo est genus; & an vna secunda intentio prędicetur de fundamento alterius oppositę. 225
Q. XXIX. Vtrum in secundis intentionibus possit constitui prędicamentum. 227
Q. XXX. An sint vniuersalia. 230
Q. XXXI. Quid sit vniuersale. 237
Q. XXXII. Vtrum ante intellectus operationem natura sit vniuersalis. 239
Q. XXXIII. Vtrum vniuersalia per Dei potentiam possint fieri in rerum natura extra intellectum. 259
Q. XXXIV. Vtrum vniuersalia sint in intellectu, & per quam ipsius intellectus operationem fiant, & quomodo. 263
Q. XXXV. Quid est, quod correspondet ex parte obiecti species reprę sentãti naturam vniuersalem, & vtrum formale vniuersalis sit absolutum, vel relatiuum. 278
Q. XXXVI. Vtrum natura habeat rationem vniuersalis, quando species eius seruatur in memoria intellectiua, etiam sine actuali consideratione intellectus. 286
Q. XXXVII. Vtrum hęc propositio sit vera, Hęc natura est vniuersalis, Hac natura est species, ostendendo hominem. 288
Q. XXXVIII. Quodnam sit obiectum huius partis Logica, prędicabile, an vniuersale, & quonã modo distinguantur inter se. 291
Q. XXXIX. Quot sint prędicabilia, seu vniuersalia. ibid.

Digitized by Google

Quæstio XL. Vtrum genus in communi dicat vnum materiale adæquatum, cui conueniat secunda generis intentio. 297
Q. XLI. Vtrum in definitione generis definiatur secunda intentio generis, sic adeout conueniat illi definitio essentialiter, et quō. 301
Quæstio XLII. Vtrum sit rectè assignata definitio generis, & an sit quidditatiua. 309
Quæstio XLIII. Vtrum genus generalissimū, & subalternum specie differant, & quodnam sit perfectius. 317
Quæstio XLV. Vtrum genus sumatur à materia, & differentia à forma. 322
Quæstio LXVI. Vtrum compositio metaphysica sit realis, an per opus intellectus. 332
Q. XLVII. Vtrum partes Metaphysicæ, genus & differētia, prædicentur de specie, secundū quod cōponunt ipsā, vel alio modo. 342
Quæst XLVIII. Vtrum genus per se prædicetur de differentijs, & an differentia superior sit genus respectu inferiorum. 344
Quæst. XLIX. Vtrum genus cōseruetur in vna specie, & species in vno indiuiduo, & an generis potestas sit ad reale, vel rationis. 347
Q. L. Vtrū animal sit immediatum genus ad hominem, & cæteras species animalis. 356
Quæst. LI. Vtrum natura generica in abstracto prædicetur de natura specifica in abstracto, ita vt hęc sit vera humanitas est animalitas. 359
Quæstio LII. Vtrum definitiones speciei sint rectè assignatæ. 364
Quæstio LIII. Vtrum species, vt species est, sit vniuersalis. 369
Q. LIV. Vtrū dentur indiuidua generica. 377
Quæstio LV. Vtrū aliquis hō sit species. 380
Quæst. LVI. Vtrū definitio speciei cōueniat naturis angelicis, supposito quod non possunt plura indiuidua in eadem specie esse. 384
Quæstio LVII. Vtrum definitiones indiuidui sint rectè assignatæ. 395
Quæstio LVIII. Vtrum illa diuisio differentiæ in communem, propriam, & proprijssimam, sit accipienda prima intentionaliter, vbi simul duæ diuisiones ponuntur & explicantur cum suis definitionibus. 399
Q. LIX. Vtrū differentia, quæ cōis est propria, & proprijssima, & cōmuni, dicat rationem vniuersalis in suo conceptu essentiali, & idem est de omnibus differentijs. 405
Quæst. LX. Quæ diuisio sit illa differentiæ in cōmunem, propriam, & proprijssimam. 408
Quæstio LXI. An propria passio sit differentia propria, & differentia indiuidualis communis. 414
Quæstio LXII. Vtrū hæc definitio, differentia est, quæ prędicatur de pluribus differentibus specie in quale essentiale, conueniat etiam differentijs vltimis. 417
Q. LXIII. Vtrum differentia sit vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit, an per ordinem ad indiuidua. 422
Q. LXIV. Vtrum differentia atoma, & subalterna specie differant in ratione prædicabilis, seu vniuersalis. 428
Quæstio LXV. Vtrum differentia prædicetur per se de genere. 430
Q. LXVI. Vtrum differentia superior essentialiter includatur in inferiori. 431
Quæst. LXVII. Vtrum differentiæ specificæ opponantur contrariæ. 434
Quæstio LXVIII. Vtrū sēper sit differētia nobilior, et pfectior genere cōtracto ab ipsa. 434
Q. LXIX. Vtrum detur aliqua differentia vltima conuertibilis cum specie. 437
Q. LXX. Vtrū oia illa genera proprij à Porphyrio assignata ptineāt ad hoc pdicabile. 439
Quæstio LXXI. Vtrum proprium quarto modo sit vniuersale respectu speciei, an verò respectu indiuiduorum. 440
Q. LXXII. Vtrum definitiones, quas Arist. & Porphyrius assignant proprio quarto modo, sint rectè traditæ. 443
Quæstio LXXIII. Vtrū omne accidens habeat proprium subiectum. 448
Q. LXXIV. Vtrum existentia sit passio propria alicuius rei creatæ. 448
Q. LXXV. Vtrum propria passio realiter distinguatur à subiecto, cui cōuenit p se. 451
Q. LXXVI. Vtrum propria passio possit per diuinam potentiam separari à subiecto. 451
Q. LXXVII. Vtrum definitio Accidentis quinti prędicabilis sit rectè tradita. 453
Q. LXXVIII. Vtrum non solùm accidens, sed etiam substantia, possit recipere denominationem huius prędicabilis. 462
Q. LXXIX. Vtrum accidens quintum prędicabile sit essentialiter vniuersale. 467
Q. LXXX. Vtrum accidens quintum prędicabile immediatius prędicetur de speciebus, quàm de indiuiduis. 472
Q. LXXXI. Vtrum sit necesse, vt illa plura, de quibus accidens prędicatur, sint realiter distincta. 474

Digitized by Google

RERVM NOTABILIVM.

ABSTRACTIO intellectus possibilis 2. & quid vtraque sit. fol. 269
Abstractio nō est ratio sub qua scientia tendit in obiectum, vt est aliquid rationis. fol. 86
Abstractio ab omni materia obiecti Metaphysicę distincta est ab abstractione obiecti Logicæ. 86
Abstractio seu immaterialitas totalis non est rō sub qua, sed abstractio formalis. 87
Abstractio simplex est duplex, præcisiua, & non præcisiua. 270
Actus Logicæ non sunt formaliter diuersi in ratione scibilis. 61
Actus dicit esse alicuius habitus. l. quia ab eo accipit esse, l. quia ab eo regulat. 109
Actus practicus intellectiuæ potentiæ est speculatiuus. 111
Actus Logicæ docētis sūt speculatiui. 115
Actus intellectus plures possunt esse simul, quando habent aliquem ordinem inter se. ibid.
Accidentia in concreto, non sunt propriè genera, aut species. 222
Actualis vsus speciei intelligibilis non sequit necessario ad rōnē vniuersalis. 288
Agens naturale non intendit per se primò conseruationem indiuiduorum. 352
Angeli omnes conueniunt in eadem ratione generica. 328
Animalitas, & quælibet alia forma in abstracto, potest accipi cum præcisione, & sine illa. 362
Animal est forma hominis logicè loquendo; materia tamen, si metaphysicè consideretur. 340
Appetitus duplex, alius elicitus, alius naturalis. 4
Ars est quædam recta ratio operum faciendorum. 46
Artibus liberalibus non ita propriè cōuenit ratio artis, sicut cæteris artibus 46
Ars est duplex, liberalis, & mechanica, quarum species multæ sunt, ibid.

B

BOnitas consequentiæ non requirit, quod si antecedens est propositio per se, consequens sit etiam propositio per se. 347

C

COgnitio alicuius rei potest esse, l. per propriam. l. per alienam speciem, 150
Cognosci stat dupliciter, primò pro hoc, quod est specificare cognitionem; secundò pro hoc, quod est esse cognitum formaliter. 197
Cognosci secundo modo est relatio rationis, ibid.
Cognitum esse, & abstractum esse, in ratione fundandi secundam intentionem nō differunt specie. 276
Conceptus intellectus, etiamsi repræsentet ens rationis, est qualitas realis. 141
Conditiones requisitæ ad rationem obiecti adæquati alicuius sciētiæ q̄ sint. 126
Compositum 2. est, aliud compositum ex his, & aliud compositum huic. 205
Compositio metaphysica est fundamentaliter in rebus. 336
Compositio est duplex, alia Physica, & alia Metaphysica, ibid.
Comparatio habitualis, vel actualis est necessaria ad hoc, quod sit formaliter vniuersale. 275
Corruptibile, & incorruptibile quot modis accipiatur. 234

D

DEfinitio non est reducenda ad syllogismum, vt ad magis perfectum. 134
Demonstratio ex causis debet procedere, vel ex aliquo, quod se habet vt causa. 34
Demonstratio 2. directa, vel indirecta. 92
Demonstratio directa, & indirecta quid sint, ibid.
Demonstratio 2. non generaret scientiam si prima non esset, & quare hoc sic se habeat. 64
Denominatio realis, intrinseca, vel extrinseca prius venit singularibus. 282
Definitionis quidditatiuæ 5. cōditiones, 312
Definitum habet esse aliquid in quantum species. 313
Deus non induit rationem speciei, quia eius attributa non cōsiderantur, vt per sectibilia ad inuicem. 339

Digitized by Google

Deus quare non sit species, fol. 368
Deus non potest producere aliquod accidens sine ordine ad subiectum. 263
Differentiæ inter habitum practicum, & speculatiuum quæ sint, per totum. 94
Differentia inter denominationem illam, esse agens, aut esse visum. 141
Differentiæ accidentium in abstracto non sunt absolutæ à subiecto, cum sit earum radix. 330
Differentia quæ ex forma prouenit induit diuersitatem speciei. 331
Discretum est quasi forma continui. 87
Dispositio triplex, & quæ sit. 12
Dialectica docens, vel vtens, & quomodo differant. 21
Distinctio 2. realis, & rationis, realis etiã 2. alia formalis, alia tãquam res à re. 24
Distinctio rationis duplex, alia, quæ est passio entis rationis; alia, quæ est inter entia realia non distincta realiter. 314
Diuersitas obiectorum secundum genus causat distinctionem potentiarum. 62
Diuersa ratio obiecti Physicæ, Metaphysicæ, & Mathematicæ, in quo consistat. 86

E

Ens in corpore quomodo non dependeat ab ipso corpore, fol. 74
Ens existens in corpore non accipit esse ab illo, nec secundum definitionem ab illo pendet, ibid.
Ens rationis cognoscitur per speciem entis realis, licèt probabile sit, quod habeat speciem impressam. 153
Ens rationis est posterius, & prius actione intellectus, ad quem sequitur in diuerso genere causæ. 193
Ens rationis non fit ab intellectu sicut dicit Suarez. 197
Ens rationis quid sit fol. 204 per totum.
Ens est obiectum intellectus vniuersaliter sumptum 137
Ens vniuersaliter quomodo præcedat intellectum, & sequatur ipsum in diuerso genere causæ. ibid.
Esse visum quid sit formaliter, & fundamentaliter. 172
Error circa secundam conclusionem non contrariatur primæ. 15
Existentia entis rationis non est cognoscibilitas, sed actu cognosci. 193

F

Filius eadem relatione refertur ad patrem, & matrem, 373
Finis scientiæ 2. intrinsecus, & extrinsecus, 93
Finis intrinsecus 2. proximus, & remotus, ibid.
Forma imperfecta eiusdem speciei nõ potest in eosdem actus, in quos potest perfecta, nisi in formis simplicibus, 62
Formalis ratio scibilium sumitur secũdũ principia, 82
Forma aliqua, licèt esset in pluribus subiectis, non esset vniuersalis, 262
Fundamentum proximum cæcitatis est absentia realis visus, 185.
Fundamentum seu subiectum alicuius nõ requiritur quod sit perfectius illo.
Fundamenta subiicibilis, & prædicabilis sunt diuersa, 203

G

Genus est species media, quomodo sit verum, 217
Genus formaliter prædicatur de pluribus differentibus specie, 305
Generis definitio quõ sit intelligenda. 308
Generis definitiones multæ, 313
Genus definitur in quantum species, ibid.
Genus est vniuersale, est prædicatio accidentalis, & essentialis, secundum diuersas considerationes, ibid.
Genus, & est pars, & totum diuersimodè consideratum, 315
Genus subalternũ, & generalissimũ quid, 318
Genus Generalissimum habet esse duobus intentionibus, ibid.
Genus intermedium habet similiter duas intentiones, 321
Genus sumitur à forma etiam radicaliter, secundum quod dat esse imperfectum perfectibile per vlteriorem actum eiusdem formę, 327
Genus esse extra essentiam differẽtiarum quomodo sit, 341
Gradus existentes in Petro sunt idem realiter, & formaliter, ibid.
Genus, differentia, & species, se habent proportionabiliter ad materiam, formam, & totum, 343
Genus, & differentia componunt, secundũ quod sunt quædam tota Logica, 344
Genus, & differentia possunt accipi cum præcisione, & sine ea, 345

Digitized by Google

Genus proximum adæquatum ad asinum, est iumentum,358.
Gradus intellectualis potest habere infinitas species angelicas, non potest tamẽ habere nisi vnam hominis,eod.

H

Habitus distinguuntur per actus,3
Habitus potẽtiæ operatiuæ dicit ordinem ad actum primò,& per se,43
Habitus fortitudinis,& Temperantiæ sub eadem ratione obiecti voluntatis distinguuntur specie,& quare,62
Habere eandem generationem, & corruptionem quomodo fit,63
Habitus refertur eadem relatione ad oẽs demõstrationes per quas acquiritur,64
Habitu destructo circa primam demõstrationem destruitur tota,66
Habitus alicuius potentiæ differũt specie secũdum differẽtiam eius, quod est per se subiectum,73
Habitus principiorum distinguũtur,& differunt ab habitibus scientiarum. 86
Habitus practicus ex natura sua ordinatur ad opus,96
Homo immediatè significat aliquid ratione distinctum à singularibus,331
Humanitas est animalitas,quem sensum faciat,363
Hoc animal potest accipi secundò demonstratiuè,& quasi vagè,367.

I

Intentio scientiæ non fit per aduentum nouæ entitatis,sed per perfectiorẽ modum essendi præexistentis,63
Immaterialitas est ratio sub qua intellectus fertur in obiectum,76
Immaterialitas quæ conuenit obiectis ex natura sua est ratio,sub qua obiecta terminant scientias,78
Intellectui accidit quòd sit practicus, vel speculatiuus,non verò scientiæ,100
Intellectus extensiuè ad opus fit practicus,103
Intellectio est causa virtualis entis rõnis,159
Intẽtio formalis,& obiectiua quid sint, 166
Intentio prima est,quæ habet esse, non vt fundatur in esse cognito,ad quod sequitur posse terminare, & actu terminare est accidens respectu illius,178
Intentio in communi est prima intentio denominatiuè,& diuiditur essentialiter in primam & secundam.207
Intentio licèt non habeat subiectum inhæsionis,habet tamẽ denominationis, 213
Intentiones repugnantes inter se, & quæ adinuicem prædicantur,215
Indiuiduum vt quo,nõ opponitur vniuersali vt quod,223
Intellectus duplex,agens & passibilis,& q̃ fit cuiuslibet actio,explicatur,269
Intentio secunda generis,licèt sit singulariter in essendo, est tamen essentialiter, & vt quo vniuersalis,284
Intentio generis in concreto est formale definitum,de quo prædicatur definitio in 1.vel 2.modo dicendi per se,304
Id,quo homo est homo,& id, quo animal est animal,est vera,360
Indiuiduum potest poni sub genere immediate,quomodo intelligatur,an depositione formali,an verò materiali,367

L

Logica nõ imprimitur nobis ab aliqua causa efficienti,sed acquiritur per nostros actus,3
Logica non dimanat à forma hominis tanquam propria passio.3
Logica lumine naturæ acquiri potest. 11
Logica vtens dupliciter accipitur. 24
Logica vtens actiuus habitus est.30
Logica vtens actiuè concurrit ad suos actus,44
Lumen intellectus agentis nõ est ratio sub qua specificatiua rationis,quæ in scientiis,78
Logica vt vtens docet facere aliquod opus speculatiuum,& ideo est ars speculatiua,116
Logica dirigit secundum se operationes intellectus speculatiui,117
Logica docens,etsi agat de syllogismo,tamen est habitus speculatiuus.eod.
Logica est ignobilior alia quauis scientia speculatiua, nobilior tamen secundum quod practica,eod.
Logica dirigit operationes intellectus per definitionẽ,diuisionẽ,& argumẽtat.129
Logica dirigit effectiuè operationes rationis,128
Logica agit de definitione per se, quatenus est essentialiter modus sciendi, 12
Logica vtens non causat effectiuè formã demõstrationis,sed disponit & ordinat cõceptus,ex quorũ cognitione resultat 142.

Meta-

Digitized by Google

M

Metaphysicæ conuenit probare omniũ scientiarum prima principia,80
Musica & Astrologia ad Mathematicas scias sunt reducẽdæ potiùs q̃ ad Physicam,83
Materia artis non venit inusum nisi sub aliqua forma,128
Materiale alicuius intẽtionis est illud, qđ correspondet cõceptui obiecto requisito, vt fundetur talis secũda intẽtio.225
Modus adinueniendi genus & differentiã in substantiis immaterialibus,329.

N

Nil reale põt dari cõe syllogismo mentali, vocali, & scripto, rõne cuius pertineat ad eandem scientiam,132
Negatio dicit formaliter relationem nominis,183
Natura ad hoc, quod sit realis, non requiritur, quod in communi considerata possit existere, sed singularizata,255
Natura licèt scđm se nõ dicat singularitatẽ, nõ tamẽ est secũdũ se vniuersalis,256
Natura in specie intelligibili dicitur vniuersalis, non formaliter, sed ratione fundamenti existentis in virtute actionis intellectus,276
Natura vniuersalis, quæ de inferiorib. prędicatur, aliquid reale est, licèt conditio prædicandi sit aliquid rationis,285
Natura cognita à Petro & Paulo est diuersa in ratione cogniti,286
Natura dicitur vniuersalis & prædicabilis à duabus intentionib. realiter distinctis qua rõne realiter põt distingui,291.292
Nomina infinita, vt non homo, non sunt p̃dicabilia propria,297.

O

Opera intellectus possunt ordinari per habitus, qui per quandam similitudinem dicuntur artes,46
Operatio est duplex quædã dicitur factio seu actio transiens, quædam verò actio immanens; prima per artẽ mechanicã, secunda verò per artem liberalem, ibi.
Operationes cõpositæ ĩ Metap. nõ sũt sub diuersa abstractione, quã simplices,61
Obiectum opinionis distinguitur ab obiecto scientiæ,85.86
Obiectum scientiæ moralis est homo, prout est volũtariè agens propter finẽ.167
Operatio intellectus non dr̃ praxis, nisi quatenus ordinaẽ ad aliquod opus,110
Operationes intellectus non sunt formaliter directæ per directionem 128
Obiectum efficit species quib. intellectus constitutus in actu primo se mouet ad causandas notitias,144
Obiectum scientiæ terminat illam, non tamen est necesse, quod causet species qa scientia producatur, ibid.
Obiectum denominatur intelligibile per potentiam, quam intellectus habet ad cognoscendum illud,156
Obiectum scientiæ est aliquod reale, cõditio tamen obiecti est rationis,254

P

Practica scientia versatur circa particularia modo compositiuo introducendo formam in materiam 92
Praxis est operatio directa ab habitu practico,111
Practicum & speculatiuum sufficienter diuidunt habitum,115
Principia quib. logica probat suas conclusiones non sunt realia sed rationis,133
Proprietas secundæ intentionis est esse veri ostensiuam aliquo modo,136
Proprietates, quæ conueniunt reb. sunt in duplici differentia, quædam enim conueniunt à parte rei, quædã verò vt sunt in intellectu,175
Prima intẽtio essentialiter prædicatur de homine, &c.177
Priuatio potest multipliciter accipi,184
Priuatio tria requirit ad sui rationem, ib.
Phantasia est quædam ratio particularis, quæ res particulares cognoscit & componit, sicut intellectus vniuersales,189
Prima & secunda intentio per hæc nomina significata possunt in abstracto, & in concreto considerari,206
Prima intentio est secunda intentio, & è cõtra, in quo sensu sint concedẽdæ,210
Prima intentio refertur ad intellectum, secunda verò etiã ad aliũ terminum, ibid.
Processus in infinitum concedendus est in entibus rationis, & quomodo hoc intelligatur,228
Priuatio, etsi reductiuè collocetur in prædicamento formæ, qua priuat, cõstituit tamen peculiare prædicamentum,229
Prædicatũ per se prius cõuenit vniuersali q̃ singulari, accidẽtale verò è cõtra,235
Petrus & Paulus sunt idem cum hoc conceptu communi concepto,155

Petrus

Digitized by Google

Petrus & Paulus sunt vnum formaliter, quomodo sit intelligendum, 256
Prædicabile dupliciter accipitur p hoc q est referri, & p hoc qđ est affirmari, 304
Pars realis dicés partē essentiæ totius nō potest pdicari de toto, vt materia, 338
Potētialitas generis & est aliquid rōnis p formali, & est aliquid reale ex parte naturæ, 354
Potentialitas generis, licèt ad materiā cō paretur, multū tamen ab ea differt, 355
Propositio illa, quæ differunt definitione, differunt specie, intelligitur, si vna definitio non includatur in alia, 363
Prædicabilitas præsupponitur ad subiicibilitatem, 376
Persona incōmunicabilis est, modus tamē incōicabiliter existēdi pōt ēe cōis, 382
Persona, aliquis homo, &c. nō sunt species 383.

R

Ratio formalis sub qua, cōstituit obiectū in esse specifico vel generico, 78
Relatio propositionis non est cōposita, 61
Ratio sub qua obiecti est id, quo potentia seu scientia ad obiectum terminatur, 77
Res sūt diuisæ, & definitæ fundamētaliter primè ante actū reflexū intellectus, 141
Ratio entis reperitur in ente rationis, 203
Relatiua rationis quomodo sint simul natura & cognitione, 276 277
Rationes quibus probatur sufficientia prædicabilium, 294 295
Rationale est animal, in quo sensu sit necessaria, 347

S

Sapientia cōsiderat subiectū per causas altissimas, 65
Scientię reales magis naturales sunt homini simpliciter quàm Logica, 5
Sciētiæ duæ sunt partes, præambula, & habitus scientiæ, 12
Sciētia practica 4. requirit cōditiones, 91
Sciæ differūt penes principia formalia, 94
Scientiæ morales sunt propter operationem speculandam, 107.
Scientia cōsiderās plura per se dēt habere obiectū, in quo illa plura cōueniant, 55
Syllogismus est fundamentaliter ante operationem reflexam intellectus, 139
Secunda intentio habet passiones de ipsa demonstrabiles, 140
Spēs 2. alia ipressa, alia expressa 150. & 270
Species expressa entis realis concurrit ad cognitionem entis rationis determinando impressam, 153
Species impressa entis rōnis producitur ab intellectu possibili informato specie impressa, & expressa entis realis, ibid.
Species amplius repræsentant quàm obiecta, à quibus causantur, 156
Species sunt similes obiectis, siue formaliter, siue virtualiter, 157
Secundæ intentiones nequeunt in alio fundari, quam in ente rationis, 222
Secunda intentio fundatur in esse cognitō, quod est relatio rationis, 188
Species est species, est propositio identica, & in alio sensu est accidentalis, 221
Scientia pōt esse de singularib. corruptibilibus, quantum ad aliqua necessaria, 332
Scientiæ, & Prudentiæ habitus distinguūtur, 110
Scientia quomodo obiectū vniuersale respiciat ad vi specificationem, 257
Species metaphysica cōponitur ex partib. realibus, licèt sola rōne distinctis, 340
Species rerū sūt in 2. differētia, quędā corruptibiles, aliæ verò icorruptibiles, 351
Speciei potentialitas saluatur in vno indiuiduo, non autem generis, 352
Speciei definitiones explicantur, 366
Subiici pluribus prædicatis non est de ratione vniuersalis, 371
Species in quantum species constituit 2. prædicabile, 374
Subiicibile est vniuersale non ea ratione, qua est subiicibile, 375
Species est nomen æquiuocum, ibid.

V

Vniuersale est incorruptibile secundū se, quomodo sit intelligendum, 235
Vniuersali conuenit esse corruptibile ad corruptionem singularium, repugnat tñ esse corruptibile p se sine singularib. ib.
Vniuersale quot modis accipiatur, 258
Vniuersalis natura dēt esse partita in suis inferioribus, ibid.
Vniuersalis singularia 4. possunt considerari, ib.
Vniuersale 2. & secundū rem, & rationem, & secundum rationem, 238. 239
Vniuersalis propriè dicti coditiones, ibi.
Vniuersalitas, & particularitas quomodo sint entis realis passiones, 255
Verbum, & species intelligibilis specificātur ab essentia obiecti, non tamē ab vniuersalitate illius, 257. 258
Vniuersale in esse obiectiuo quid sit. 271

Vniuer-

Digitized by Google

Vniuersale fieri per abstractionem, quomodo sit verum, 272
Vniuersale ad suam formalitatē requirit, vt eius secunda intētio cognoscatur, & ab intellectu tribuatur materiali, 273
Vniuersale qua ratione fiat ab intellectu ostenditur, 274
Vniuersale est prædicabile, est propositio per se, 293
Vniuersale habet fundamentum distinctū à fundamento prædicabilis, ibid.
Vnitas potest 2. considerari, intensiuè, & extensiuè, 231
Vnius formæ substātialis vnus est effectus formalis primus 337
Vniuersale magis, comparatur ad minus vniuersale vt totum, & vt pars, 342. 343

INDEX CONTROVERSIARVM.

A

NVm illa, de quib. prædicatur Accidens, debeant esse realiter distincta, fol. 74. col. 2 b
Num Accidens quintum prædicabile sit essentialiter vniuersale, fol. 467. col. 2. b
Supposito quod sub vna specie Angelorū non datur, nec dari possunt etiā per omnipotentiam Dei plura indiuidua, concedi ne poterit quemlibet Angelum esse veram speciem prædicabilem de pluribus, 387. a & 389
Num Accidens quintum prædicabile immediatius referatur ad species, an ad indiuidua, 473. a
In quo consistit adęquatio obiecti ad potentiam, vel scientiam, 41. a
Num Animal sit genus immediatū ad hominem, leonem, & cæteras species, 356 a & deinceps.
Abstractio à materia sitne ratio formalis sub qua, vel potius conditio sine qua nō obiecti scietifici, 70. & 77. a & deinceps
Num implicet contradictionem dari multos Angelos sub eadem specie, 387 b
Num Angelus Gabriel in doctrina S. Thomæ, sit vera species logica, 387 a
Num solum Accidens verum & substantia induere possit intentionem, & denominationem quinti prædicabilis, 462 b
Num quando Animal prædicatur de hoc, de illo, animalibus indiuiduis genericis dicendum sit species vel genus, 368 a
Num, Anima, & c. entia incompleta, communia multis, sint propriè species, 368. a
Nū omne Accidens vocari possit propriū respectu alicuius subiecti, 448. a
Quomodo intelligendum communiter asserendum Philosophorum, Abstractionem esse rationem distinctiuam scietiarum. 78. b
Num omne Abstractum à materia sit secūda intentio, 170. b
Num per frequentatos Actus Logicæ vetris generetur nouus habitus logicalis, vel prior genitus intendatur, 29. b

C

In Compositis ex materia & forma genus desumiturne saltem radicaliter a materia prima, 325. a
Num Compositio metaphysica ex genere & differentia sit realis, 334. a & 336 b
Quid correspondet à parte rei Conceptibus speciei vel generis existentibus in intellectu, 280. a & 283. a
Nū solæ voces & Cōceptus mētis sint vniuersalia, vel potius etiā res ipsæ, 248. b
Num possit dari vnus Conceptus communis enti reali & rationis, 200. a
Num Deus possit conseruare Creaturam sine relatione creationis. 453. a

D

Num vltima Differentia sit simplex, & cōuertibilis cum specie. 437. b
Diuisio differentiæ in communē, propriā, & proprissimā qualis sit, vniuoca, æquiuoca, vel analoga, 408. a
Demonstrationes logicæ ex quibus causis procedant, 38. a
Quomodo & per quam Demonstrationē generetur Logica in intellectu, 31 b
Num Differentiæ subalterna, & specialissima, differant specie in ratione vniuersalis, 428. & 429. a
Quomodo sit intelligenda celebris Diuisio scietiarum speculatiuarum in Metaphysic. Math. & Phys. 70 a & 74 a
Quomodo accipienda est Diuisio differentiæ

Digitized by Google

tiæ in communem, propriã, & propriissimã, primò vel secundò intẽtionaliter, 399.b. & 403. & 404.a
Nũ superior Differentia sit de ratione, vel ĩcludatur essẽtialiter in inferiori, 431.a
num Definitio differentiæ, quæ datur p prædicari de plurib differentib specie, conueniat ẽt differẽtiæ specialissimæ, 417 b
num inter extrema realia possit cadere Distinctio rationis, 314.a
num ratio, & formalitas cuiuslibet Differẽtiæ communis, propriæ, & propriissimæ sit, esse vniuersale, 406.b
Respectu quorum particularium Differentia dicitur vniuersalis, 426.b
num aliqua possint esse Distincta specie, & formaliter, & tñ esse idẽ realiter, 30.b
Differẽtia habeatne rationem vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit? 422 b & 424.b
Diuisibilitas in infinitũ qũo cõueniat quãto, positiuè, vel non repugnanter, 422.a
Differentia habetne saltẽ radicaliter rõnẽ vniuersalis per ordinẽ ad speciẽ? 426.a

E

Num Entia rationis constituere debeant proprium prædicamentum, 228.b
num in Entibus rationis possit dari processus in infinitum, 218 a
nũ Ens rationis antequã actu cognoscatur ab intellectu, habeat saltem suum esse essentiæ, 196.b
Qũo Entia rõnis ponãtur de nouo in natura, habeãtne veram cãm efficiẽtẽ, 194 b
num Ens rõnis sit genus generalissimum in prædicamento entium rationis, 228 b
num Entia rationis consequantur operationem intellectus diuini, 260.b
num Entia rationis possint constitui in esse actuali solùm per operationem voluntatis, 194.a
num Ens commune enti reali & rõnis importet vnum, vel duos conceptus proportionales, 200.b. 201.b
num Ens rationis possit existere per realẽ existentiam sui fundamenti, 194.b
Esse cognitum supposito quod sit ens rõnis est ne secunda intentio ? 77.b
num Entia rationis cognosci possint per speciem propriam impressam, nedum expressam, 153.b
num dentur aliqua Entia rationis, 150.b
nũ ens rõnis, quod vocatur negatio & priuatio sit prima, vel secũda intẽtio, 83.b
nũ Ens rationis, antequã actualiter cognoscatur ab intellectu, hẽat aliquã existentiam actualẽ, saltẽ incompletam, 194.a
Quomodo ponitur Ens obiectum intellectus, vt reale tãtùm, vel potiùs, vt includit & reale, & rationis, 40.b
num Esse visum, esse volitum, esse cognitum sit ens reale, 186.b
Supposito quod singula Entia rationis cognoscãtur per species entis realis, sintne singula æquè cognoscibilia, 38.a
num Existentia sit propria passio alicuius creaturæ corruptibilis, 450.a
num formalis Existentia entis rationis cõsistat in hoc, quod est actualiter cognosci ab intellectu 192.b
num Existentia sit propria passio alicuius creaturæ incorruptibilis, 44.a 450.a
num detur aliqua scientia, quæ per se principaliter consideret Entia rõnis, 145.a

F

Num Forma definitionis, diuisionis &c. sit ens rationis vel reale, 129.a
num implicet aliquid eodem instanti Fieri & factum esse, 64.b
nũ Frigiditas sit propria passio aquę, 447.b
Verumne hẽat vniuersim, quod docet Aristot. nempe in quemcũque actum potest vna Forma in eundem posse, & quamlibet aliam eiusdem speciei, 62.b

G

Genus definiri ne possit quidditatiuè? 313.a
nũ Genus generalissimũ & subalternũ sint eiusdem speciei essentialiter, & differãt tantũ accidentaliter & quomodo, 318.b
Id quod substernitur intẽtioni Generis in communi, estne quid vnum, vel potiùs omnes naturæ genericæ, 299 b
num Genus saluari possit in vna tantũ specie, 345.b
Quare Genus necessariò exigat plures species: species autem non item plura indiuidua, 351.a
num potentialitas Generis sit aliquid reale, vel rationis, 353.a
Quomodo verificetur assertũ D. Th. Aliud Genus scibilium esse corpus naturale, aliud corpus math. 83.a
Cũ definitur Genus, qd est id, qd definitur, prima intentio vel secũda. 302.a & 306
Num hæc propositio sit vera, Genus est species subalterna, 216.b

H

Num hæc propositio sit vera, Humanitas est

est animalitas,360.b
Destructo Habitu scientifico circa vnam conclusionem remanerene possit circa reliquas,66 b

I

Num ante Intellectus operationẽ aliquid sit aptũ natũ ad essendũ in multis 249.b
Num secunda Intentio fundari queat sup primam,ita vt de ea prædicetur, 209.a
Num sola Indiuidua speciei ponantur immediate sub genere,367.b
Num secunda Intẽtio habeat passiones demonstrabiles per principia &c.136.a
Secunda Intentio in concreto, vel vt fundatum in prima,sit ne ens per se vel per accidens,42.b
Num definitio tradita à Porphyrio de Indiuiduo bona sit,397.b
Num dentur Indiuidua generica, 377. & deinceps,præsertim,380.a
num prima Intentio obiectiuè importet respectũ rationis ad intellectum,175.b
num prima,& secunda Intẽtio formaliter sint quædam relationes rationis, 178.a
num definitio,quæ communiter circũfertur de Indiuiduo per septem proprietates indiuiduorũ, verificetur de indiuiduo 1.vel 2 intentionaliter,398.a
Vt aliquid dicatur prima Intentio vel secũda,requiratne vt sit vniuersale,167.b
num secunda Intentio sit operatio intellectus,171.a
num prima Intentio & secunda sint respectus rationis ad intellectum.169.a
num omnis secunda Intentio præsupponat primam,210.b
num Intẽtio sit quoddam genus ad primã, & secundam intentionem,202.a & b
Quomodo 1.& 2.Intentio fundentur in rebus intra intellectum,vel extra,204.b
num prima Intentio sit id,quod intelligitur,secunda intẽtio verò sit actus intelligendi,166.a
num intellectus diuinus faciat vniuersalitatem, quemadmodum intellectus noster,261.b & 262.a
num prima Intentio sit primus actus intelligendi, secunda intentio sit secundus actus intelligendi,167.a
Cum Indiuiduum importet duos respectus,alterum subiicibilis ad speciem,alterum prædicabilis de vno solo,quis eorum prior sit altero 396 b
nũ Plato posuerit Ideas separatas eo modo quo ei imponitur ab Arist.240.a
num definitio,quam aliqui tradunt de Indiuiduo,Indiuiduum est quod repræsentatur singulari notitia,bona sit,397.b
nũ definitio Indiuidui per præfatas septẽ conditiones conueniat quibuscunq; indiuiduis,tam substantialibus,quam accidentalibus,398.a
num prima Intentio fundari queat super secundam,209.b
num vna secunda Intẽtio fundetur super alia,& prædicetur de ea,215.a
num aliquis homo, & quoduis aliud Indiuiduum vagum,habeant rationem veræ speciei,& significet aliquid realiter cõmune multis,380.b
Num Indiuiduum denominetur subiicibile speciei ab ipsa secunda intẽtione speciei admodum,quo contentum denominatur à continente?97.a
Nũ definitio Indiuidui tradita à Porphyrio conueniat solis indiuiduis accidentalib. vel potius ẽt substãtialibus,397.b

L

Logica vtens,qua vtens est,sit ne verè, & propriè scientia?43.a
Logica vtẽs habeatne se merè passiuè erga alias scientias,vel potiùs & actiuè producendo aliquem actum realem? 43.b
Supposito quod logica docẽs,& vtens sint idem,nedum materialiter,verum & formaliter, verificabiturne de vna, quidquid affirmatur de altera? 28.b
Quomodo, & sub qua ratione Logica sit modus sciendi,36 b.& 37.a
Num Logica vtens augeatur ex frequentatis demõstrationib. Logicæ docẽtis. 31.a
Quomodo verificetur dictũ Arist. Logicã non habere determinatum subiectum, sed vagari per omnia genera.37.a
Num Logica addiscenda sit ante omnes scientias reales,17.b
Quid,sit Logica docens,& vtens,20.b
Num Logica docens sit verè & propriè scientia in omni rigore,34.a
Num Logica sit prestantissima scientiarũ. 36.b.& 34.b
Nũ Logica vocari possit habitus nõ speculatiuus,vel practicus,sed organic⁹,114.b
Nũ logica agens de ente rationis possit dici nobilior qualibet scientia practica agente de ente reali,118.a
Quomodo Logica sit necessaria ad alias scientias,vt vtens,vt docẽs,vel vt vtẽs, & docens simul.25

Num

Digitized by Google

Num Logica sit simpliciter necessaria ad vsum cæterarum scientiarum, 10.b
Nũ Logica sit simpliciter necessaria ad acquisitionem cæterarum sciẽtiarum, 8.b
Num logica docens & vtens distinguãtur saltem formaliter, 25.& 26 b
nũ logica sit speculatiua, vel practica. 112.b
Num Logica sit homini simpliciter naturalior cæteris scientiis, 5.b
Num Logica docens & vtens sint duo habitus realiter distincti, 25.a.& 29.b

M

Num Mors, combustio, & existentia, sint vera accidentia, nec ne, 459.a
Num scientiæ Morales sint practicæ, vel speculatiuæ, 104.a
Num Metaphy. in sua communitate accepta, sit vna scientia specialissima. 79.a
Sustineri ne possit scientias Morales nõ esse vel tantùm speculatiuas, vel tantùm practicas; sed vtrumque simul. 103.b
In Mechanicis quænã Ars censenda nobilior, quæ habet nobiliorem materiã vel quæ formam nobiliorem? 48.b

N

Nomen speciei sit ne vniuocum, vel æquiuocum ad speciem in ratione vniuersalis, in ratione subiicibilis, & prædicabilis, 370.b.& 373.b
Num Negationes, priuationes, & similia, sint entia realia, saltem negatiuè, 144.a

O

Num Obiectum cuiusque scientiæ continere debeat omnes veritates considera tas in tali scientia, 145.a
Nũ S. Th. senserit operationes intellectus esse Obiectum Logicæ, 132.b
Qũo intelligẽdũ, quod cõiter asseritur, sub Obiecto scientiæ contineri debere quęcũque considerantur in ea sciẽtia. 127.a
Num secunda intentio sit Obiectum Logicæ, 119.a
Sit ne de ratione scientiæ practicæ, vt habeat Obiectum operabile, 97.b
Num Obiectum veræ scientiæ debeat esse ens simpliciter, 40.a

P

Num singulæ 4. acceptiones Proprii relatæ a Porphyrio, constituant essentialiter quartum prædicabile. 439
Supposito quod Physica habeat sub se partes diuersas specie, erit ne in seipsa vna specie atoma. 81.a
Hæc Propositio Homo est species sit ne ppositio necessaria, vel cõtingẽs, 289.a
Num Practicum, & speculatiuum sint differentię essentiales scientiarum. 99.a
Hæc propositio, Hic homo est species, vel vniuersalis, sit ne vera in rigore, 288.a
Num quælibet Propria passio sit semper cum suo subiecto coniuncta. 39.b
Num Partes Metaphysicæ genus & differẽtia prędicẽtur de specie, secũdũ quod componũt ipsam, vel alio modo. 342.b
Proprium habet ne rationem vniuersalis per ordinem ad speciem, vel ad indiuidua speciei, 441.b
Num Praxis sit in intellectu. 109.a
Num propria passio distinguatur realiter à suo subiecto. 451.a
Num definitio tradita à Porphyrio de Proprio, conueniat illi, vt est quartum prædicabile vniuersale, vel potius vt quartum prædicatum. 445.a & b
Num per Potentiam Dei propria passio separari possit à suo subiecto. 451.a
Num Proprietas indiuidualis sit differentia communis, vel propria. 417.a
Numerus quinq; Prædicabilium vnde sumendus est, ex ordine ad primam substantiam, vel potius ex ordine ad inferiora in quibus sunt. 295.b
Num Propria passio speciei sit differentia propria. 414.b
Num esse coloratum sit Propria passio corporum. 447.a
Philosophia habeat ne sub se partes specie diuersas? 82.b & 87.b
Num Prædicabilitas de vno solo sit passio indiuidui. 397.b
Prædicabilia suntne tantùm quinque vel plura, 383.b & ex professo. 294.b

Q

Num eadem simplex Qualitas produci queat per actus specie differentes. 61.b
Num eadẽ nu. Qualitas Iudicatiua extẽdi qat ad res diuersas spẽ, vel genere, 61.a
Num quantitas sit propria passio corporum. 447.b

R

Inter extrema actu non existentia intercedere ne possit vera Relatio realis? vbi su.
Ratio formalis sub qua, ponitne aliquid in obiecto scientiæ, 71.b
Relatio scientiæ ad suum obiectum estne realis, vel rationis, 42.a
Num Ratio formalis sub qua alicuius sciẽtiæ latius patere possit, q̃ ipsa scia. 86.b
Quando Res sunt in intellectu habitualiter,

ter mediis suis speciebus intelligibilibus, possũt ne dici propriè vniuersales, species,& genera.281.a

S

Supposito quod quælibet scientia sit simplex qualitas in doctrina D.Th. quomodo verificabitur assertum eiusdem scientiam augeri per additionem,58.a
Essentia cuiusque Scientiæ sit ne simplex qualitas, vel collectio specierum ordinatarum,54.b
Num Species habeat rationem vniuersalis formaliter, prout respicit genus superius,369.a. & 370
num implicet contradictionem Speciem saluari in vno tantùm indiuiduo, 352.b
Quæ Scientia dicenda sit practica, & quæ speculatiua,91.a
Verè affirmari ne possit nullam Scientiam esse practicam,92.a
num Speciestas sit species,221.a
In Specie quænam relatio sit prior,ea per quam respicit genus, vel potius ea per quam respicit indiuidua,372.b
Ad docendum quæ Scientia plus confert Metaphysica,vel Logica,2.a
In Schola S.Tho.sustineri ne potest essentiam Scientiæ esse qualitatem compositam ex multis habitibus?64
Nũ Sapiẽtia sit vna simplex qualitas, 64.b
Num omnis Scientia sit subalternans, vel subalternata,38.b
Concedi ne potest in aliquo sensu,species rerum scibilium, esse ipsam Sciẽtiam & quomodo,57.b
Num Species eadem numero relatione referatur ad genera superiora,& ad inferiora indiuidua.373.a
Num Species,quæ subiicibilis est, habeat rõnẽ vniuersalis saltẽ radicaliter.375.a
Species impressa qũo similis est rei repræsẽtatæ formaliter,vel virtualiter.157.a
Quomodo intelligenda est diuisio,quæ cõmuniter circumfertur de Sciẽtia,in speculatiuam,& practicam,92.b
Nũ Sciẽtiæ infundãtur intellectui necessariò ab aliqua intelligẽtia superiori,7.b
Num de singularibus possit esse Scientia per se primò,38.b
Num definitiones,quas tradit Porphy.de Specie sint duę,vel tres,367.a
Num Scientiæ consequantur intellectum, vt propria passio suum obiectum,3.a
Diuisio Scientię in speculatiuã,& practicã,qualis sit vniuoca,vel analoga, 92.b
Num quęlibet Scientia speculatiua sit nobilior, quacumque practica,117.b
Num Species constituat suum prædicabile, qua subiicibilis est, vel potiùs qua vniuersalis & prædicabilis,374.a
Num de singularibus possit esse Scientia per se,252.a
Qũo intelligitur assertũ Arist. Qđ nõ est, nõ scitur,Sciẽtiæ nõ sunt nisi entiũ.40.a
Num Scientiæ sint de propositionibus,vel de rebus,39.a
Scientia,quam habent Angeli de rebus est ne simplex qualitas realiter distincta à speciebus intelligibilibus earum,57.b
Num Species, quæ subiicibilis est,sit vniuersalis,saltem secundariò,374.b

V

Formalitas Vniuersalis estnè quid absolutũ reale,vel potius quid respectiuũ rõnis,278.a & 281.a & 284
Per cuius intellectus operationẽ fiat vniuersale,passibilis vel agẽtis,267.b &271.a
Num per diuinam potentiam dari possit aliquod Vniuersale in rerum natura existens in sua vniuersalitate?261.a
Num Vniuersalitas, & prædicabilitas sint idem,vel distinguantur, 290.b
Vniuersalia absolute & simpliciter vbi dicẽda sũt esse,i reb.vel i intellectu,252.b
Vnde sumatur Vnitas specifica scientiarũ, 70.a
Vt aliquid sit Vniuersale, requiritur ne quod actu intelligatur, & cõparetur ad sua inferiora,267.b & 272.b
Num Vniuersalia sint incorruptibilia positiuè,vel potiùs negatiuè dũtaxat,235.b
Num Vniuersalitas sit genus ad intentiones,quinque prædicabilium,220.a
Cum Vniuersalia abstrahuntur a particularibus,quid cognoscatur prius vniuersale,vel particulare,454.b
Num sit possibile dari aliquod Vniuersale separatum existens in natura,extra intellectum,248.a
Num dentur Vniuersalia in rerum natura, 231.a
Quid sit Vniuersale,237.& deinceps.a
Num Vniuersalitas sit proprietas speciei. 372.b

FINIS.

Digitized by Google

ACVTISSIMÆ QVAESTIONES FRATRIS IOANNIS SANCHIEZ

Sedegno Ordinis Prædicatorum, Artium ac Sacrę Theologiæ Professoris, in vniuersam Aristotelis Logicam.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Logica sit hominibus necessaria, ab intrinseco, quasi à propria forma hominis, & eius natura dimanans?

1. Argum. ET videtur, quòd nō Primò, hæc propositio: Homo est logicus, nullam includit necessitatem: ergo logica non est hominibus necessaria modo dicto: Probatur antecedens; nam non est nec in primo modo dicendi per se, nec in secundo: in aliis namque modis dicendi per se esse non potest: ergo &c Quòd non sit in primo probatur: quia non est genus, nec differentia hominis, nec eius definitio, nec aliud prædicatum superius. Quòd non sit in secundo patet; quia non est propria passio hominis. Consequentia illa prima probatur; quia omne illud, quod est homini naturale, & necessarium ab intrinseco, debet esse necessarium, vt essentia, vel vt passio essentiæ, & ita constituet propositionem in aliquo modo dicendi per se.

2. Argum. Secundò, Quod est homini necessariū à principiis intrinsecis dimanans, cōuenit omnibus habentibus talem naturam, vt patet in intellectu, & voluntate, quæ omnib. hominibus conueniunt, quia ab intrinseco, & ratione naturæ conueniūt: sed logica non conuenit omnib. hominibus; ergo non est necessaria ab intrinseco.

3. Argum. Tertiò, Si Logica est homini necessaria, hæc propositio erit vera &c: Logica est homini necessaria; sed est falsa; ergo &c. Probatur min. Logica est homini necessaria; ergo vel hæc Logica, vel hęc, & sic de singulis: sed nulla Logica in particulari est homini necessaria, vt de se patet; ergo &c. Probatur cōsequentia; nam in bona consequentia, si consequens est falsum, antecedens debet esse falsum.

4. Argum. Quartò, Omnes operationes liberę, & omnes actiones, vt intelligere, comedere, procedunt à principiis intrinsecis, & tamen non dicuntur necessarię hominibus, quia hæc propositio est contingēs: Homo intelligit; ergo nec Logica dicenda est necessaria, quamuis conueniret homini ab intrinseco.

5. Argum. Quinto, Illud, quod est homini necessarium ab intrinseco, prius conuenit speciei, & postmodum conuenit indiuiduis: esse enim risibile prius conuenit homini, & postmodum conuenit Petro; sed esse logicum è diuerso prius cō-

uenit Petro, & ratione illius conuenit homini: quia enim Petrus est logicus, homo est logicus; ergo logica non dimanat à principio intrinseco specifico.

6. argum. Sextò, Nullus habitus, pręter habitum primorum principiorum est homini naturalis ab intrinseco: sed logica est habitus, & non primorum principiorum; ergo, &c. Maior patet ex consensu omniũ; minor probatur; quia logica versatur circa conclusiones demõstrabiles; ergo nõ est habitus principiorum: consequentia probatur; quia prima principia sunt indemonstrabilia.

Præambula ad quæstionis decisionem.

Logica bifariam sumitur. NOmen, logica, bifariam sumi contingit: vno modo largè, quia ratione se extendit ad omnem scientiam, quę circa sermonem versatur; nã logos Græcè, sermo dicitur Latinè: & hac ratione considerando logicam, sub se comprehẽdit Grammaticam, Rhetoricam, Poesin, & Dialecticam. Accipitur etiam strictiori modo, secundum quòd se extendit ad illam partem solùm scientiæ sermocinalis, cuius finis est verum à falso discernere, præbendo modum, quo huiusmodi discretio fiat: & in hac significatione frequenter logici antiqui, & graues, cuiusmodi sunt Boetius, Alexander, & D. Thomas, & moderni omnes vsurpant logicę vocabulũ. *Boetius. Alex. D. Thom.* Dialectica similiter, & latius, atque magis contractè accipi solet apud probatissimos viros.

Latiùs quidem, dum pro scientia, quæ considerat de sermone accipitur; & ita idem est cum logica, largè loquendo. Et in hoc sensu vocabulum differere accipitur apud Platonem in Priori Alcibiade sic dicentem: *Plato.* Differere, & sermone vti nonne idem vocas? Vbi Dialectica idem est, quòd scientia sermocinalis, seu de sermonibus tractans. *Arist.* Arist. 4. Met. c. 4. eodem modo vtitur verbo differendi; vnde Dialogus nihil est aliud, quàm sermonis cum altero collatio.

Accipitur Dialectica secundo modo magis contractè, prout de rebus probabiliter disputat; quæ acceptio reperitur apud Cicero. lib. 3. de natura Deorum, *Cicero.* dum ait: Opto redargui me, Balbe, & ea, quę disputaui, differere malui, quam iudicare. Et hæc significatio frequentissima est apud Arist. Platonem, & Ciceronem, cæterosque Philosophos. *Arist. Plato. Cicero.*

Tertio modo accipitur pro hoc, quod est incognitum aliquod ex his, quæ dicta sunt, oratione patefacere, siue id fiat probabiliter, siue necessariò, siue oratione mentali, siue vocali, siue scripta. Qua in significatione vsurpatur apud Cicer. lib. 1. Academi. quæstionum, *Cicero.* cum de quibusdam imperitis sic ait: Nihil definiunt, nihil partiuntur, nihil apta interrogatione concludunt, nullam denique artem differendi esse putant. Ita accipi consueuit Dialecticæ, & logicæ nomen, & 1. Poste. adducemus. D. Tho. ita accipientem. *D. Thom.* Nos in præsentia Logicam, & Dialecticam pro eodem accipiẽtes ad illam partem scientiæ sermocinalis accommodamus, in qua verum à falso discernere docemur, & de illa inquirimus, An sit ab intrinseco necessaria.

2. Notãdũ. Necessariũ 4. Secundò notãdum, quonam modo vocabulum necessarium accipiatur à nobis; de quo videatur Aristo 5 Metaphysicæ textu 6. Et cum quadruplex sit causæ genus, finalis, formalis, materialis, & efficientis, quadrupliciter etiam accipi contingit necessarium. Nam aliquid est, necessarium ratione causæ finalis; quo modo cibum sumere, naturaliter dicitur necessarium ad vitæ conseruationem, nã hic finis, qui est viuere, sine cibo conseruari nequit. Et in genere causæ materialis aliquid dicitur necessarium quo modo dicimus necessarium esse, compositũ ex contrariis esse corruptibile ratione materiæ. In genere etiam causæ formalis aliquid necessarium dicitur, quia ad formam consequitur; quo modo dicitur necessarium esse, hominem esse risibilẽ, quia risibilitas promanat ab hominis forma. Vltimò ratione causæ efficientis: & hoc modo necessarium dicitur, sagittam sursum proiectam ascendere ratione causæ efficientis illi violentiam imprimentis. In hoc dubio accipimus necessarium ratione formæ.

Necessariũ ab intrinseco 2. Tertiò notandum ex D. Thom. in 4. distinctione. 26. qu. 1. art. 1. aliquid dici necessarium ab intrinseco dupliciter. Vno modo, quia consequitur principia intrinseca

trinseca rei, vt modo dicebamus ex Aristotele. Alio modo dicitur aliquid necessarium, quia res ad illud ex sua natura inclinatur licèt non semper illi conueniat: sicut descensus lapidis censetur naturalis, quia lapis ad illum ex sua natura propendet ratione formæ lapidis, & grauitatis. Et nota ex eodem D. Tho. ibidem, quòd alio modo dicitur aliquid naturale, seu necessarium, ad quod natura inclinat, sed mediante libero arbitrio completur, & ponitur in esse; sicut actus virtutum dicuntur naturales homini, nõ propterea quòd homini semper conueniãt, vel ab eius forma tãquã propriæ passiones dimanent: sed quia ad illos ex sua propria forma, scilicet, ex anima rationali inclinãtur, sed quia ponuntur in esse mediante libero abitrio & voluntate nostra, non omnibus cõuenit viuere secundum virtutẽ, etiamsi sit naturale modo iam dicto.

Quæstionis decisio.

1. Conclus. Q̃ logica nõ cõsequatur hois naturam.

PRima conclusio. Logica, & quælibet alia scientia, non est homini necessaria ab intrinseco, ratione propriæ formæ, sic adeò, vt consequatur ad hominis naturam ad modum propriæ passionis, sicut intellectus profluit ab hominis essentia. Hæc conclusio ponitur contra Platonem, qui, vt asserit Arist. in primo posteriorum, existimabat scientias nobis esse inditas naturaliter; sed propter coniunctionem animæ ad corpus non poterat exire in actum scientificum anima, Quamobrẽ magister nihil aliud efficiebat docendo, quam tollere impedimenta, vt scientiæ, quæ latebant in anima, prodirent in actus suos. Et sic dicebat Plato scire nostrum nihil aliud esse, quàm quoddam reminisci.

Sed probatur nostra conclusio, primò argumentis factis in principio quæstionis. Secũdò, id, quod isto modo est naturale, & necessarium, inuenitur in omnibus hominib. secundum quemlibet eorum statum, cum naturam ipsam consequatur inseparabiliter: sed Logica, & quælibet alia scientia, non sic reperitur; ergo &c. Probatur minor; nam aliàs nulla esset difficultas in addiscendis scientiis, si nobis à natura competerẽt, quod pugnat cũ aperta experientia, ergo &c.

Tertiò, si scientiæ isto modo essent necessariæ, sequeretur, quòd vnus homo non esset alio sapientior; hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela; nam passiones cõsequuntur natura ad modum ipsius naturæ: sed natura in omnibus non suscipit magis, aut minus: ergo nec scientiæ ipsæ susciperent magis, aut minus, nec augerentur, aut diminuerentur. Vide D. Tho. 1. p. q. 84. art. 3.

Secunda conclusio. Logica non dicitur homini necessaria ratione alicuius causæ agẽtis, quæ necessariò nobis imprimat scientias. Hæc conclusio est cõtra aliquos Philosophos, & contra Auicennam qui dicebant, ab intelligentiis, & Angelis nobis sciẽtias imprimi, quẽadmodum sigillum ceræ imprimitur. *2. Conclus. contra Auicennam.*

Probatur hæc conclusio: nam scientiæ acquiruntur nostris actibus: ergo non imprimuntur ab intelligentiis. Antecedẽs probatur, quia eodem actu, quo habitus augetur, producitur: sed nostri actus scientifici augent scientiam; ergo & causant illã: & hac ratione solet probari habitus principiorum non causari à nostris actibus, quia eisdem non augetur. Sed illa consequentia probatur: nã actus nostri, cum sint vitales, sunt à nobis, & non ab intelligentiis: ergo intelligentiæ non imprimunt nobis actus producentes scientiam, & consequenter nec scientiam.

Tertia conclusio. Logica est homini necessaria ab intrinseco ratione inclinationis: quia homo naturaliter inclinatur ad illam. Probatur conclusio: nam secundum D. Tho. 1. 2. q. 71. art. 2. & in locis suprà adductis, viuere secundũ virtutem dicitur homini naturale: quia homo ad illud inclinatur ex sua natura, & forma, quæ rationalis est; sed etiam inclinatur homo ad habendam Logicã ex natura sua: ergo est naturalis, & necessaria ratione inclinationis. Minor probatur: nam sicut viuere secundum rationẽ dicitur homini naturale, & necessariũ ratione inclinationis, eò quòd habet maximam proportionem cum hominis natura: ita Logica maximam proportio- *3. Conclus. Rõne inclinationis logica dicitur homini necessaria.*

nem habet cum eadem natura hominis, quatenus eius discursum perficit, vt fit sine errore; ergo dicitur necessaria, & naturalis, sicut virtutes ipsæ.

Not. 2.

Prӕterea, motus lapidis deorsum dicitur illi necessarius, & naturalis, quia ad illum ex sua natura inclinatur: sed similiter homo inclinatur ad logicam appetitu naturali; ergo est illi naturalis, & necessaria ratione inclinationis. Minor probatur: quia vnumquodque inclinatur naturaliter in illud, qđ est proprius actus eius, sicut materia inclinatur ad formam, quia est eius actus; sed logica est actus proprius intellectus perficiens ipsum; ergo.

Secundò probatur eadē minor: nam quælibet res inclinatur naturaliter in illud, quod perficit proprios actus eius; sed logica est maxima perfectio actuū propriorum hominis; ergo naturaliter inclinatur ad illam, atque adeò est necessaria ratione inclinationis. Probatur ista minor: quia propterea vocatur sciētia rationalis, quia hominis discursum perficit, & rationem.

4. Conclu. Homo inclinatur ad logicam appetitu naturali, & elicito.

Quarta conclu. Homo inclinatur ad habendam logicam naturaliter appetitu naturali non elicito, & etiam appetitu naturali elicito. Pro intelligentia huius quæstionis nota ex D. Th. 1. p. q. 80 art. 1. & 2. & q. 6. de malo ar. 1. duplicem esse appetitum; alterū naturalem seu innatum, alterum elicitum.

Appetitus naturalis quid sit.

Appetitus naturalis est inclinatio ab authore naturæ indita, qua vnaquęq. res absque vlla præuia cognitione sua, in bonū propensa est: huiusmodi est appetitus terrę ad locū infimū, materiæ ad formā, oīum potentiarum ad propria obiecta: qui quidem appetitus non distinguitur realiter à re, cuius est appetitus: sed est ipsa res propēsa in suā perfectionē, nā aliàs esset in infinitum processio, vt facilè potest deduci.

Appetitus elicitus qd sit in communi.

Appetitus elicitus est actus appetēdi, quo res cognitionis particeps, præuia aliqua cognitione sua, ferū tur in bonū verū, vel apparens: qui quidē appetitus, aut oīno liber est, aut omnino necessarius, aut partim liber, & partim necessarius.

Appetitus elicitus triplex.

Omnino liber est, qui, quo ad exercitium, & specificationem actus, est liber. Dicitur liber quo ad specificationem actus, quando ita rem cognitam appetimus, vt oppositum possimus velle. Dicitũ verò liber quo ad exercitium, quādo ita elicitur actus, vt possimus non elicere. Omnino necessarius appetitus est, qui, quo ad exercitium, & specificationē, necessarius est, vt amor Dei, in patriam; partim vero liber ille est, qui quoad exercitium liber est, quo ad specificationem necessarius, cuiusmodi est appetitus boni in communi, & omnium eorū, quæ conueniunt voluntati secūdum suā naturam, & illius, quod in se nullam rationem mali habet.

Hoc supposito, probatur prima pars conclusionis. Primò ex rationibus adductis pro præcedenti conclusione.

Prӕterea probatur ex D. Tho. 1 Physicorum lectione 10. Vbi sic ait, Verum est bonum intellectus, ad quod naturaliter inclinatur, vnde sicut res cognitione carentes mouentur ad suos fines absq. ratione: ita interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in veritatem, licèt rationem veritatis non percipiat. Ecce quomodo D. Tho. apertè asserit primam nostræ conclusionis partem.

Præterea probatur: nam homo secundum intellectum appetitu naturali, & innato fertur in cognitionem veri; ergo & in cognitionem scientificam veri. Antecedens patet; quia illud est perfectio hominis, & appetitu naturali quælibet res fertur in propriam perfectionē. Cōsequentia probatur; quia cognitio sciētifica perfectissima cognitio est: ergo potiori modo fertur in illam appetitus ipse. Probatur consequentia, quia si fertur in propriam perfectionem, magis fertur in maiorem, dūmodo sit illi proportionata.

Appetitu naturali homo desiderat scire.

Prӕterea, homo appetitu naturali, nō elicito, desiderat scire, vt asserit Aristo te. in principio Metaph. ergo eodem appetitu desiderat logicam. Probatur cōsequentia; quia logica est necessaria simpliciter ad scientias acquirendas, vt iā iam videbimus; ergo eodem appetitu appetitur, quo scientiæ ipsæ, sicut lapis eodem appetitu appetit centrum, & medium necessarium ad centri consequutionem.

Præte-

Digitized by Google

Intellectus à principio est uelut tabula rasa. Præterea, intellectus à principio naturæ est tamquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, & pura potentia in genere intelligibilium: ergo habet appetitum naturalem, ut perficiatur per cognitionem; ergo per actum scientificũ, qui est perfectissima cognitio: ergo & per actum Logicæ. Prima consequentia probatur: nam hac ratione dicimus materiam primam naturali appetitu inclinari ad omnes formas, tanquam ad actum completiuum suæ potentialitatis, quia omnibus perficitur eodem modo: ergo etiam inclinatur intellectus ad omnes scientias, siquidem omnibus perficitur eodem modo. Præterea appetitus elicitus Logicæ naturalis est, ut uidebimus: ergo magis naturalis est innatus, cũ ipsum fundet, & illum precedat. De hac re videatur Cicero secundo de Finibus.

Secunda pars conclusionis probatur, nam appetitu naturali elicito appetimus ea, quæ pertinent ad voluntatem, & ad singulas potentias, & ad totum hominem: sed Logica est hominis perfectio secundum partem intellectiuam: ergo &c. Maior est D. Thom. 1. 2. q. 10 art. 1. Cõsequentia est per se nota, quia Logica ad intellectum pertinet, perficiens ipsum, ne erret in veri inuestigatione.

1. Obiectio. Sed contra conclusionem est argumentum: nam si iste appetitus elicitus est naturalis, & necessarius, vel est quo ad exercitium, vel quo ad specificationem: neutrum horum: ergo &c. Quod non quo ad exercitium, de se patet; quod non quo ad specificationem probatur: quia potest homo nolle scire Logicam. *Solutio.* Respondetur, quod si logica, & quælibet alia scientia, consideretur in ratione perfectionis hominis, nulla ratione possunt odio haberi, sicut nec uita ipsa, nec intellectus hominis: quia ut sic in propria ratione nullum malum dicunt. *Sciẽtiæ non põt odio haberi.* Si uero considerentur secundum quòd habent annexam aliquam difficultatem, vel laborem, vel aliquid huiusmodi, sic possunt odio haberi: quomodo etiam vita ipsa odio habetur aliquando: sed hoc potius est odio habere laborem illum, vel difficultatem annexam, quam ipsam Logicam: primum autem sufficit, vt dicatur appetitus naturalis.

2. obiect. Secundo arguitur. Non omnes homines Logicam consequuntur; ergo appetitus ad Logicam nõ est censendus naturalis, & necessarius modo exposito. Probatur consequẽtia: nam aliàs frustra esset talis appetitus; at Deus, & natura nihil faciunt frustra: ergo. *Solutio.* Respondetur, quod, vt ille appetitus sit naturalis & necessarius, quodãmodo sat fuerit, quod in multis, vel aliquibus speciei humanæ indiuiduis sortiatur effectum, & hoc patet exemplo beatitudinis naturalis, quam omnes naturaliter appetũt, & tamen, non omnes consequuntur illam.

3. obiectio. Tertio arguitur; nam multi non cognoscunt Logicam: ergo illam naturaliter non appetunt, quia appetitus elicitus non fertur, nisi in obiectum cognitum. *Solutio.* Respondetur, quod cum quid sit Logica siue in communi, siue in particulari cognoscitur, & quam connexionem habet cum hominis beatitudine naturali, & cum hominis perfectione amabitur appetitu elicito, & necessario quo ad specificationem; sicut sunt multæ hominis potentiæ, quas communiter homines non cognoscunt: & ob eam rem appetitu naturali elicito non desiderant: cum uerò cognouerint ad suam perfectionem attinere & integritatem, illas amabunt appetitu naturali elicito.

Vltima conclusio. Vltima conclusio. Magis naturales sunt homini reliquæ scientiæ reales speculatiuæ, quam Logica, simpliciter & absolutè loquendo. Hæc conclusio statuitur contra aliquos, qui censent, hominem, secundum quod intellectiuus est, magis inclinari ad reliquas scientias reales, quam ad Logicam: at verò secundum quod est rationalis, magis ad Logicam; & contra illos etiam, qui dicunt simpliciter, & absolutè hominem magis inclinari ad Logicam, quam ad reliquas scientias reales. Quæ conclusio expresse asseritur à Flandria. 1. Meta. q. 2. art. 1. ad 7. arg.

Logica appetitur ut medium. Et probatur. Nam Logica appetitur tamquam medium, & tamquam instrumentum ad reliquas scientias, & reliquæ scientiæ speculatiuæ appetuntur propter seipsas; ergo magis appetuntur quam Logica. Probatur consequentia; quia propter quod vnũquodque tale, &

illud magis tale: sed finis magis appetitur, quam medium ordinatum ad ipsum: Ergo magis naturalis est appetitus reliquarum scientiarum, quam Logicæ.

Et confirmatur; nam lapis magis inclinatur in centrum, quam in motum, quo centrum consequitur, & magis naturalis est appetitus centri quam motus ad ipsum: ergo &c. *Obiectio.* Dices, quod Logica etiam in seipsa est quædam perfectio intellectus, & saltem quatenus docens est propter seipsam appetitur. Admitto hoc, *Solutio.* sed tunc est argumentum. Maior perfectio intellectus est metaphysica, & reliquæ scientiæ reales, quam Logica; ergo magis inclinatur naturaliter in illas quam in logicam. *Quæ scientiæ sint perfectiores.* Antecedens patet: nam in ratione specifica scientiæ sunt perfectiores, cum versentur circa perfectiora obiecta, & in ratione specifica scientiæ perficiunt intellectum; ergo &c. Consequentia probatur: nam intellectus noster magis inclinatur in suam maiorem perfectionem naturaliter, si sit sibi proportionata: nam natura, quæ tribuit inclinationem in propriam perfectionem maiorem, tribuit in illam, quæ est perfectior; sicut materia prima magis inclinatur in formam, quæ perfectiori modo ipsam actuat in genere actus, eius capacitatem magis replendo.

Oīs sciētia perficit intellectū vt discursiuꝰ est. Præterea contra illam distinctionem, quam fingunt, oppositum tenentes est argumentum: Omnis scientia perficit intellectum secundum quod est discursiuus, & hominem secundum quod est rationalis: ergo magis perfecta scientia magis perficiet hominem secundum quod est rationalis. Probatur antecedens ex Diuo Tho. 1. p. q. 79. art. 8. vbi docet hanc veritatem.

Præterea: Omnes scientiæ deducunt conclusiones ex principiis per discursum rationis: ergo omnes scientiæ perficiunt hominem, qua ratione discursiuus est. Antecedens patet: nam scire est rem per causas congoscere, & in hominibus idem est, quod discurrere à causa ad effectum, vel è contra; consequentia verò de se patet.

Intellectus vt intellectus est, per- Præterea; intellectus noster secundum quod est intellectus, perficitur per habitum primorum principiorum; ergo *-ficitur per habitū primorū principiorum.* sic non perficitur per scientias, sed quatenus ratio est. Antecedens patet: prima principia intelliguntur simplici intelligentia sine discursu, ergo, &c. Consequentia probatur: quia diuersam rationem oppositam quodammodo habet intellectus, vt ratio, & vt intellectus, vt patet ex D. Thoma. vbi suprà.

In quo differant sciētia Angelica à nostris. Præterea, scientiæ angelicæ in hoc differunt à nostris, quòd sunt sine discursu, nostræ verò cum discursu: & illæ hac ratione perficiunt intellectum angelicum, qui nullo modo est discursiuus: nostræ verò scientiæ intellectum angelicum perficere non possunt, quia discursu quodam procedunt: ergo nec possunt perficere nostrum, quatenus intellectus est: ergo perficiunt illum, quatenus ratio est: nulla ergo est distinctio, quam supra dicti Logici exhibent. Videatur D. Thom. 1 par. quæstio. 58. art. 3. Nec potest etiam defendi nostrum intellectum magis inclinari in logicam, eo quod sit magis proportionata nostro intellectui, quia omnes scientiæ reales magis proportionatæ sunt illi, cum considerent ens reale, quod cognoscitur per se: Logica verò considerat ens rationis, quod cognoscitur per species entis realis, vt videbimus. Dixi in conclusione, simpliciter, & absolutè: quoniam secundum quid non obstat (vt inquit Flandria) magis inclinari ad logicam, quatenus est prima in exequutione.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. & 2. Ad argumenta in contrarium, respondetur. Ad primum dicitur euidenter concludere logicam non esse necessariam absolutè, & ad modum propriæ passionis: quia tunc constitueret propositionem per se; sed non probat, quod logica non sit necessaria ratione inclinationis, sicut beatitudo naturalis est homini necessaria ratione inclinationis: & tamen non constituit propositionem necessariam in aliquo modo dicendi per se; nam hæc accidentalis est Homo est beatus naturaliter; Hæc autem: Homo habet inclinationem ad logicam, est in secundo modo, sicut hæc: Homo habet inclinationem ad virtutem; per hoc patet

Digitized by Google

patet ad ſecundum.

Ad 3. Ad tertium reſpondetur, quòd hæc propoſitio; Logica eſt homini neceſſaria, poteſt accipi ſic, vt iſte terminus, logica, ſtet determinate, vt poſſimus ſub ipſo aſcendere & deſcendere: & tunc, ſicut probat argumentum, propoſitio eſt falſa. Poteſt etiam alio modo accipi, vt ſtet in confuſo, & logica accipiatur in communi: & tunc eſt vera, nec licet ſub ſubiecto aſcendere & deſcendere: æquiualet enim huic, Neceſſaria eſt homini logica, & eſt ſimilis huic: Ad intelligendum neceſſarius eſt intellectus.

Ad 4. Ad quartum reſpondetur, quòd aliquæ operationes vitales ſi sũt homini neceſſariæ: quia homo inclinatur ad illas, vt intelligere, & amare: ſed nihilominus ſunt accidentales illæ prædicationes: Homo intelligit & cætera, quia ponuntur in eſſe illæ inclinationes mediante principio libero.

Ad 5. Ad quintum reſpondetur, quòd illud, quod eſt neceſſarium ad modum propriæ paſſionis, prius conuenit ſpeciei, quàm indiuiduo in prædicatione, quæ abſoluitur à tempore: illud vero, quod eſt neceſſariũ ratione inclinationis, quia prædicatur accidentaliter, prius conuenit indiuiduo, quam ſpeciei. Hæc enim prædicatio; Homo eſt logicus, ideo vera eſt, quia Petrus, vel Paulus, vel aliquod indiuiduum eſt logicũ. Hæc autem prædicatio, quæ abſoluitur à tempore, Petrus habet inclinationem ad logicam, ideo vera eſt, quia homo habet inclinationem ad logicam, quia propria paſſio prius connectitur cũ ſpecie, quàm cum indiuiduis.

Differẽtia inter id, qđ eſt neceſſariũ rõe propria paſſionis, & id, quod eſt neceſſariũ ratione inclinationis.

Solutio. 6. Habitus primorũ principiorũ eſt congenitus Ad vltimum reſpondetur, quod habitus primorum principiorum, quo intellectus determinatur ad aſſentiendum primis principiis, eſt congenitus, ad modũ propriæ paſſionis, & conuenit omnibus hominibus, ſicut riſibilitas: & hoc modo non dicimus logicam eſſe neceſſariam, & naturalem, ſed ratione inclinationis. Et in hoc dubio locuti ſumus de logica artificiali: nam naturalis logica nihil eſt aliud, quam ipſamet ratio.

QVÆSTIO. II.

Vtrum Logica ſit neceſſaria ad alias ſcientias acquirendas, ita ut nulla ſcientia ſine ipſa acquiri ualeat.

Ità parte negatiua arguitur. 1. Nam logica non eſt neceſſaria ad alias ſcientia in genere cauſæ efficiẽtis; id enim quod effectiuè cauſat ſcientias, eſt noſter intellectus per actum, qui non eſt actus logicæ; nam quando ſcio ens eſſe vnum hoc non ſcio per actum logicæ, ſed per actum Metaphyſicæ. Non in genere cauſæ formalis, quia quælibet ſcientia habet propriam formam, & eſſentiam ſibi intrinſecam; neque etiam in genere cauſæ materialis, quia ſcientiæ cum ſint ſpirituales, non conſtant materia, neque logica materiam ſubminiſtrat aliis ſcientiis; neque in genere cauſæ finalis, quia reliquæ ſcientiæ non ordinantur ad logicam cum logica eis ignobilior ſit. Si dicas, quòd ſit neceſſaria in genere cauſæ inſtrumentalis. *1. Argum.*

Contra, & ſit ſecundum argumentum nam ſi logica eſt neceſſaria ad alias ſcientias tanquam inſtrumentum: ergo & ad ſeipſam erit hoc modo neceſſaria. Probatur conſequentia; quia ipſa eſt ſcientia: vnde ſequitur, quod ipſa dialectica non poſſit acquiri ſine ſeipſa, & ita quod præſupponat ſe ad ſui generationem, quod eſt impoſſibile, quia ſi eſt iam, non generatur; & ſi non præſupponit ſe ad ſui generationem, ergo non eſt neceſſaria ad ſe ipſam, tamquam inſtrumentum, & ſic nec ad alias ſcientias. *2. Argum.*

Tertium Argumentum: Homo ex principiis cognitis lumine naturali naturaliter deducit concluſiones: ergo ſufficit lumen naturæ ad alias ſcientias acquirendas. Antecedens patet: quia viſo effectu naturaliter cognoſcimus cauſam, & è conuerſo. Confirmatur: Homo per ſynæreſim, quę eſt habitus primorum principiorum practicorum, vt quòd bonum ſit faciendum, malum fugiendum, poteſt acquirere virtutẽ ſine habitu alio *3. Argum.*

antecedenti: ergo similiter per habitum principiorum speculatiuorum poterimus acquirere scientiam sine logica eadem ratione.

4. Argum. Quartò. Si Deus modo tolleret habitum Dialecticæ à Philosopho manente habitu Philosophiæ, quod est possibile, siquidem vnum non dependet ab alio in conseruari: ille habitus esset vera scientia, & sine logica, & possemus per illum assentiri conclusionibus Philosophiæ: ergo logica non est simpliciter necessaria ad alias scientias acquirendas. Probatur consequentia: nam si non est necessaria ad vsum, ergo nec ad acquisitionem.

5. Argum. Quintò Nam si alicui fieret hæc demõstratio, vel alia clarissima, Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis: intellectus eius necessariò assentiretur conclusioni; ergo generabitur sciẽtia per illum actum; & tamen sine eo, quod præcedat logica in eo qui acquirit illum habitum scientiæ: ergo iam scientia potest acquiri sine logica.

Solutio. Quod si dixeris in esse imperfecto posse acquiri, scilicet, quantum ad vnam, vel alteram conclusionem, non tamen in esse perfecto, & quantum ad multas conclusiones;

Impugnatio. Contra, nam qua ratione potest vna, vel altera conclusio sciri sine logica, poterit sciri 2. & 3 & reliquæ omnes: nam eadẽ dependentia est vnius, & omnium à logica vt habeantur.

6. Argum. Sextò. In ipsa logica deducuntur per vim naturalis luminis conclusiones ex principiis per bonam consequentiam, sine præexistente logica: ergo hoc ipsum fieri potest in aliis scientiis. Antecedens est per se notum, alias esset processus in infinitum in logicæ acquisitione; consequentia probatur: nam clariora sunt principia reliquarum scientiarum, cum earũ obiectum sit magis notum, & perfectum.

Præambula ad decisionem quæstionis.

Decisioque stionis. IN hac quæstione agimus de necessario in ordine ad finem, & non accipimus necessarium pro vtili, sed pro illo, sine quo finis acquiri non potest. In qua quæstione,

Opinio Fonseca. Fonseca lib. 2. Met. quæst. 4. docet Dialecticam ad alias scientias acquirendas non esse simpliciter necessariam, sed ex hypothesi, si quis facile, & absque erroris periculo breuiter, atque ordine reliquas scientias assequi velit. Et probat primam partem huius assertionis in hũc modum, quia ad scientiam comparãdam duo sunt necessaria tantum, alterum, vt qui illam consecuturus est, inueniat eius principia, illisque assentiatur; alterum, vt certò sciat se vti aptis, & minimè fallacibus argumentationibus ad demonstrandas ex huiusmodi principiis conclusiones, in quibus scientia continetur: sed ignarus Dialecticæ vtrumque præstare potest: ergo &c. probatur minor, quia ad vtrumq. præstandum sat fuerit lumen intellectus. Quod verò sit vtilis, probat multis argumentis non necessariis: nam illam partem hucusque nemo negauit, qui mentis compos fuerit. Hanc vero opinionem desumpsit ex Ianduno 2. Met. quæ. 12. qui illam prius docuerat: & potest suaderi his argumentis. Nam multi alias scientias Dialecticæ expertes acquisiuere. Et ita referunt, Hippocratem logica caruisse, qui tamen medendi artem exactissimè calluit; & ius ciuile sine logica satis perfectè, quantum videtur, acquiritur. Item etiam, quia omnes aliæ scientiæ definiunt, diuidunt, & argumentantur in propriis materiis, ad quod munus videbatur necessaria Logica. Tandem, quia logica non debet acquiri primo loco, sed post alias scientias, quia tractat de his quæ non cognoscuntur, nisi rebus aliis cognitis: Quam ob causam Auerro. 4. Met. com. 2 dixit, agere de secundis intentionibus adiunctis primis: si autem necessaria esset ad alias scientias, primò esset acquirenda.

Eadem opinio prius Ianduni.

Quæstionis decisio.

1. Conclus. contra Fonsecam logica quo simpliciter necessaria. PRima conclusio: Logica seu Dialectica simpliciter est necessaria ad alias scientias acquirendas tamquam instrumentum quoddam reliquarum scientiarum.

Probatur hæc con. 1. ex Aristot. 2 Met. tex. 15. vbi sic dicit: Propter quod oportet erudiri, quomodo singula sint recipienda, absurdum est simul quærere scientiam, & modum sciendi, est tamen neutrum facilè accipere. Vbi intrinsecam cõnexionem

Digitized by Google

nexionem ponit inter scientiam, & modum sciendi, siquidem vnum ab alio non separat. Et D. Aug. lib. 2. de ordine c. 13. ita dicit, disciplina disciplinarum (quam dialecticam vocant) hæc docet docere, hæc docet discere, in hac seipsam ratio demonstrat, atque aperit, quæ sit, quid velit, quid valeat, scit scire, sola scientes facere potest. Vbi vides D Aug. expresse docere, sine Logica alias scientias acquiri non posse, cum dicat: Hæc docet docere, hæc docet discere, & sola docentes facere potest. Qui ergo dicunt ad alias scientias non esse necessariam, D. Aug. contradicunt; & Cicero de claris Oratoribus dicit, Dialecticam adeo esse necessariam ad eloquentiam consequendam, vt sine illa haberi non possit. Hanc conclusionem multis autoritatibus probat sapientissimus Magister Soto quæstione 1. proœmiali in Logicam.

D. Aug.

Soto.

Secundo probatur ratione: Omnes scientiæ acquiruntur per definitiones, diuisiones, & argumentationes, quia in omni demonstratione, quæ syllogismus est, demonstratur propria passio de subiecto per eius definitionem: vnde vt quis construat demonstrationem, est necessarium, vt sciat argumentari, definire, & diuidere, itidem quid sit propria passio, quid syllogismus, & quid demonstratio: sed hæc sola Logica docet: ergo ad alias scientias simpliciter est necessaria. Maior probatur quo ad vltimam partem: nam demonstratio sine cognitione suarum partium construi nequit.

Ad constructionē demōstrationis, quid requiratur.

Secundo probatur conclusio, & explicatur magis ratio præcedens; vt acquiratur scientia, quæ est habitus acquisitus per demōstrationem, necessarium est scire construere demonstrationē: demonstratio autem, cū duobus cōstet, & materia necessaria, & forma certa, & infallibili, cōstrui nequit sine eo, quod sciamus, quænam forma syllogismi sit necessaria, quæ itidem materia; hoc autem docet Logica solū; ergo est simpliciter necessaria ad alias scientias. Maior de se patet: minor probatur. Nam in libris priorum, & posteriorum hoc Aristoteles pertractat, nec alibi disputatū reperimus, quā in Logica, cum ad eius formale obiectum hæc tractatio pertineat. Dices, quod hoc scire possumus per lumē rationis, & ita Logica non est necessaria. Antecedente concesso, consequentia negatur: nam solum probat hoc argumētum, Logicam inueniri posse per rationis lumen, quod nos fatebimur infrà: non verò probat, hanc Logicam per rationis lumen inuentam necessariā non esse ad alias scientias. Nā sicut prudentia acquisita lumine rationis, & habitu principiorū practicorū acquiri valet, & est nihilominus ad reliquarum virtutum acquisitionē necessaria; eodem pacto de Logica respectu aliarum scientiarum asserendum est, licèt exemplum non teneat in omnibus. Et amplius hoc explicatur; Nam per Logicam scire possum disponere maiorem, & minorem demonstrationis, vt sequatur conclusio necessariò ex illis præmissis ita dispositis, & possum scire conclusionem inferre: est nihilominus dispositio præmissarum necessaria, vt conclusio rectè inferatur; eodem pacto lumine rationis acquiritur Logica, cęterum est necessaria, ut eodem rationis lumine reliquæ acquirantur scientiæ, cum modum doceat, quo acquirātur, & ipsa sola docētes faciat vt inquit August. vbi supra. Et hoc est maximè aduertēdum, quia in hoc neruus difficultatis consistit: & propter hanc ignorationem quotquot oppositum sentiunt, errarunt.

2. Probat.

Demōstratio duobus constat.

Obiectio.

Solutio.

Simile de prudentia.

Tertio probatur conclusio; Vt aliquis scientiam consequatur, necessarium est scire conclusiones resoluere vsque ad principia prima, saltem proxima, & indemonstrabilia, vt videlicet hominem esse risibilem resoluat in hoc principium, hominem esse rationalem: sed hoc non potest facere sine Logica, ergo. Maior patet, nam scientia practica, & speculatiua in hoc differunt maximè, quia practica modo compositiuo procedit, speculatiua verò resolutiuo, conclusiones vsque ad sua principia resoluendo, vt certò sciat & euidenter conclusionem: nam hoc scire vocamus rem per causas cognoscere: Sed probatur minor, quia hæc reductio fieri debet, natura principiorum & conclusionum cognita, & similiter demonstrationis, & argumentationis natura intellecta, quod munus docere propriū est Logicæ, ergo, &c.

3. Proba. Quid requiratur ad scientiam.

In quo differāt scientia practica & speculatiua.

Quar-

cti cognoſcuntur; ergo ad hoc quod euidenter cognoſcantur, & deducantur ex primis principiis, neceſſaria eſt aliqua ars, quæ hoc doceat: hæc autem eſt Logica, quæ propterea diſciplina diſciplinarum vocatur: ergo, &c.

4. Proba. Quarto; ad operandum vnum actum, vel duos virtutis, non eſt neceſſaria prudentia: ſed ad operandum ſemper opera virtutis eſt neceſſaria tamquam præſcribens medium, nam vnum actum vel duos virtutis poteſt ipſa ratio per ſynæreſim operari: cæterum ad operandum opera virtutum ſemper facilè, promptè, & delectabiliter eſt neceſſarius habitus prudentiæ: ergo hoc ipſum erit dicendum de ſcientiarum acquiſitione reſpectu Logicæ, quòd dicimus de Logica reſpectu aliarum virtutum. *Ad operandum ſemper bene & promptè qd requiratur.* *Obiectio.* Et ſi fiat argumentum: ergo Logica non eſt neceſſaria ſimpliciter ad alias ſcientias habendas, ſiquidem aliquæ ſcientiæ ſecundum ſubſtantiam haberi poſſunt ſine Logica, vt fatemur in prima parte concluſionis. *Solutio.* Reſpõdetur negando conſequentiam: nam etiã dicimus, prudentiam neceſſariam eſſe ad virtutum acquiſitionem, quamuis vnum aut alium actum virtutis habere poſſimus ſine illa: quia virtutes in eſſe perfecto ſine prudentia haberi non poſſunt; eodem modo eſt dicendum de Logica reſpectu aliarum ſcientiarum, quæ ad illas neceſſaria dicitur, propterea quòd ſine illa in eſſe perfecto acquiri non poſſint: licèt ſecundum quendam ſtatum imperfectum ſine Logica poſſint haberi: & tunc etiam acquiruntur per Logicam naturalem, & per quendam vſum Logicæ etiam non perfectum, qui hominibus naturaliter competit, vt afferit Ariſtot. in ſua Rhetorica ſtatim in principio.

4. Concluſ. Logica quò primo inuēta ſit. Quarta concluſio. Logica cum primũ fuit acquiſita, per lumen rationis, & habitum primorum principiorum habita fuit, poteſtq; modò, licèt maximo cum labore, acquiri: non tamen ita perfectè acquiritur hoc modo, ſicut per doctrinam, & lectionem eorum librorum, qui de hac ſcientia tractant. Et probatur: nam Logica non ſe præſuppoſuit ad ſui generationem, nec eſt proceſſus in infinitum: ergo debemus referre Logicæ acquiſitionem, cum primum acquiſita fuit, in rationis lumen, & habitum principiorum: Etſi fiat argumentum: nam Logica nullo modo poteſt acquiri: ergo iſta concluſio eſt nulla, & quæſtio ſupponit falſum: Probatur antecedens, nam per primam demonſtrationem, quæ fit in Logica non poteſt acquiri habitus Logicæ: & idem dicendum eſt de ſecunda, & aliis omnibus demonſtrationibus, ergo, &c. *Obiectio.* Probatur antecedens: nam ad hoc, quod per primam demonſtrationem generetur Logica, neceſſarium eſt quod cognoſcatur bonitas conſequentiæ euidenter, veritas præmiſſarum concluſionis euidẽter, & ſimul quòd ſint neceſſariæ: ſed hoc vnica & eadem demonſtratione fieri nequit; ergo per primam demonſtrationem non poteſt acquiri Logicæ habitus: & idem argumentum fit etiam de ſecunda demonſtratione. Probatur minor, quia cum ſint diuerſæ veritates iſtæ, quòd hæc conſequentia eſt bona, & quod hæc concluſio eſt vera, non poſſunt vnica demonſtratione demonſtrari, nam vnica demonſtratione tantum vnica veritas ſcitur.

Solutio. Ad hoc argumẽtũ aliqui viri docti ita reſpondent; quòd quando per primam demonſtrationem vnico actu cognoſcitur bonitas conſequentiæ, & veritas concluſionis, per talem primam demonſtrationem generatur ſcientia: vt ſi aliquis per ſyllogiſmum de Darii probaret conſequentiam de Darii eſſe bonam, hoc modo. Omnis conſequentia, in qua prædicatum affirmatur de ſubiecto, & de omni cõtento ſub ſubiecto, eſt bona: conſequentia de Darii eſt huiuſmodi, ergo conſequentia de Darii eſt bona. At vero, quando cognoſcendo concluſionem non cognoſcitur in eadem concluſione bonitas conſequentiæ, vt ſi per ſyllogiſmum factum in Barbara probem duas contradictorias eſſe non poſſe ſimul veras, non generatur ſcientia ſecundum modũ ſcientiæ, licet generetur ſcientia ſecundum rem. Et probatur quod ſit ſcientia ſecundum rem, quia eſt habitus acquiſitus per demonſtrationem, & conſequentiam bonam ſecundum rem; ergo ſecundum rem habitus ille eſt ſcientia. Quod autem ſecundum modum non ſit ſcientia, probatur: quia vt habitus habeat modum ſcientiæ,

Digitized by Google

tiæ, est necessarium quòd conuincatur intellectus sine aliqua prorsus formidine: sed qui non habet euidentiam bonitatis consequentiæ, non potest esse certus sine formidine, de veritate conclusionis: ergo ille habitus non habet modum scientiæ.

Impugnatur præcedens solutio.

Sed hæc solutio mihi falsa videtur: Primò, quia nisi intellectus sit certus de bonitate consequentiæ, nullo modo conuinci potest, sed semper manet cum formidine, an fallatur in deducenda conclusione ex præmissis: ergo nullo modo generabitur scientia per talem demonstrationem, etiam secundum rem; Probatur consequentia, quia ad scientiam ita requiritur bonitatis consequentiæ certitudo, sicut requiritur certitudo veritatis præmissarum, sed sine certitudine veritatis præmissarum non generabitur scientia, etiam secundum rem; ergo nec generabitur secundum rem scientia sine euidentia bonitatis consequentiæ.

2. Impugnatio.

Secundò, quoniam illi quattuor modi primæ figuræ sunt per se noti, quoad bonitatem consequentiæ: est enim per se notum bene inferri in illis consequentiam: ergo non potest demonstrari bonitas consequentiæ illorum; nam aliàs nunquam per primam demonstrationem generaretur scientia.

Vera solutio.

Respondetur ergo ad argumentum, quòd si fiat demonstratio in aliquo modorum illorum quattuor primæ figuræ, per assensum conclusionis generabitur scientia, & secundum modum, & secundum rem, licèt imperfecta; nam vt hoc modo generetur scientia, nihil aliud requiritur, nisi quod præmissæ cognoscantur esse necessariæ, & quod consequentia cognoscatur esse euidens: sed hoc tantum reperitur in prima demonstratione; nam consequentiæ factæ in illis quatuor modis cognitæ sunt lumine naturali explicatis terminis, cum statim appareat connexio medii cum extremitatibus. Et hoc magis probatur: quia omnes concedunt, quod per Logicam naturalem possumus aliquam conclusionem scire, etiam Philosophiæ, vel alterius scientiæ; sed hoc non posset esse, nisi haberemus euidentiam, quòd illæ consequentiæ sint bonæ sine demonstratione: ergo, &c. Minor probatur, quia aliàs erat necessarium quod prima demonstratio esset circa Logicam, & sic non possemus habere alias scientias in esse imperfecto sine habitu Logicæ acquisito, quod supra probatum est, esse falsum.

5. Conclus. Logica quo modo ad seipsam sit necessaria.

Quinta conclusio. Logica secundum quòd tradit sua principia, & secundum suum esse imperfectum, est necessaria ad seipsam secundum esse perfectum.

In qualibet sciētia sunt duæ partes.

Ad intelligendam primam partem conclusionis scire oportet, in qualibet scientia esse duas partes (vt tradunt Philosophi) alteram, quæ tradit principia ipsius scientiæ, quæ dicitur præambula ad scientiam: nam huiusmodi principia non cognoscuntur in hac scientia per demonstrationem, & ita non cognoscuntur per habitum illius scientiæ: Alteram, in qua conclusiones demonstrantur, & istæ conclusiones sciuntur per habitum scientificum; hæc pars scientiæ non est præambula, sed est ipsa scientia essentialiter. Dicimus ergo in conclusione, quod Dialecticæ prima pars tradens principia est necessaria ad secundam. Et probatur, quia omnis scientia causatur ex suis principiis, ex quibus deducuntur conclusiones demonstratæ, cum omnis demonstratio ex causis procedat.

Triplex dispositio ad introductionem alicuius.

Sed est notandum ex D. Thom. 1. 2. quæst. 74. art. 4. ad 3. dispositionem necessariam ad introductionem alicuius esse in triplici differentia. Quandoque enim est idem cum re, ad quam disponit, licèt secundum aliquam considerationē ab illa distinguatur; & hoc modo scientia secundum esse imperfectum est necessaria ad seipsam secundum esse perfectum, tamquam dispositio: nam imperfecta disponit, vt perficiatur. Alio modo est in eo, in quo disponit, sed non est idem cum re, ad quam disponit: sicut calor est dispositio ad formam ignis. Quandoque verò dispositio nec est in eodem, nec idem cum re, ad quam disponit: quomodo res, quæ habent ordinem ad inuicem, vt ex vno perueniatur in aliud, dicuntur dispositiones: sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scien-

fcientiam, quæ eft in intellectu, quia iuuat ad bonitatem intellectionis. Ex hoc probatur conclufio: Scientia fecundum effe imperfectum difponit ad fe ipfam fecundum effe perfectum; ergo Dialectica fecundum effe imperfectum eft neceffaria ad fe ipfam fecundum effe perfectum; quia fecundum effe imperfectum difponit ad feipfam, vt perficiatur, & difpofitio neceffaria eft ad id, ad quod difponit, fi autem à Deo infunderetur tota fimul, perfecta infundi poffet.

Præterea: nam Dialectica quatenus vtens eft, præfupponit fe ad feipfam, quatenus docens eft: ergo ipfa fecundum aliquam confiderationem ad feipfam erit neceffaria; nam cum fit fcientia, & modus fciendi, qua ratione eft modus fciendi præerequiritur ad feipfam, quatenus eft fcientia.

6. Conclus. Ars Sophistica est vtilis.

Sexta conclufio. Ars Sophiftica, prout illam tradit Dialectica, vtilis eft ad alias fcientias habendas. Et pro huius conclufionis ampliori intelligentia, videatur D. Thom. in principio opufculi Fallaciarum. Probatur ergo conclufio. Nam hæc ars tradit modum percipiendi fallaces argumentationes; fed hoc multum iuuat ad percipiendas rectas arguendi formas; ergo, &c. Non autem cenfetur neceffaria abfolutè, quia per ipfos rectè arguendi modos poterit cognofci argumentatio obliqua, & deficiens, nam rectum eft iudex fui obliqui. Debet tamen hæc ars cum fobrietate addifci, & exerceri; cum enim ad hunc finem dicatur vtilis, vt, quæ fit defectuofa argumentatio, cognofcamus, quantum ad hoc confequendum, & exercitii & præceptorum expoftulauerit ratio, impendendum erit; & non plus. Qua in re huius temporis Dialectici multum excedunt, tempus confumentes in rebus non adeò neceffariis, obliti eorum præceptorum Dialecticorum, quæ plurimùm valent ad alias fcientias confequendas. Et certè, vt fua laude non priuetur fapientiffimus præceptor meus Frater Dominicus Bannes, noftræ religionis ornamentum præclariffimum, mirificè hoc obferuauit in fuis inftitutionibus minoris Dialecticæ, quas diebus proximè elapfis in publicum emifit, poft grauiffima Commentaria in omnem ferè Theologiam.

Quare prædicta ars nō sit necessaria simpliciter.

Laus Dominici Bannes.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. arg.

AD primum refpondetur, quod Dialectica eft neceffaria ad alias fcientias in genere caufæ inftrumentalis, & inftrumentum ad genus caufæ efficientis reuocatur, vt conftat ex fecundo Phyficor. Eft autem Dialectica aliarum fcientiarum inftrumentum, quatenus habitu exiftente in intellectu vtimur ad efficienda inftrumenta, quæ aliis fcientiis acquirendis deferuiunt: cuiufmodi funt definitiones, diuifiones, &c. Demonftratio verò ad fcientiam caufandam concurrit in genere caufæ efficientis, cui definitio, diuifio, & alia multa fubferuiunt. Non verò dicitur inftrumentum Dialectica, ita vt ipfe habitus Dialecticæ per feipfum concurrat ad aliarum fcientiarum productionem: fed quia ipfe habitus concurrit per fuos effectus.

Instrumentum reducitur ad genus causæ efficientis.

Demonstratio in quo genere concurrat ad causādam scientiam.

Ad 2. arg.

Ad fecundum refpondetur ex hac folutione primi argumenti. Et cum infertur: ergo præfupponit fe ad fui generationem, negatur confequentia. Nam quando ipfa primò fuit adinuenta, hoc factum eft per rationem naturalem, & per principia prima; & hoc modo acquifita prima conclufione, ipfa prima conclufio tum eodem principiorum habitu deferuiuit, vt acquireretur fecunda: & fic fuit acquifita in effe perfecto: modo autem per Dialecticam, quę eft in Magiftro, caufatur in difcipulo Dialectica vt in plurimum; ficut Medicus caufat fanitatem in ægroto; non quòd Magifter fit caufa principalis, fed minifterialis; intellectus verò difcipuli eft principalis caufa; fed tamen adiuuatur actus intellectus, & confortatur à Magiftro. Itaque ipfa Dialectica fecundum effe imperfectum feipfam perficit: nam hoc augmentum eft quafi augmentum conuenientium ab intrinfeco, & à propria forma Dialecticæ: reliquæ verò fcientiæ non fe poffunt augere fine Dialectica, quia pendent ab illa tamquam ab inftrumento, & illarum

Optimum simile.

Quare aliæ scientiæ sine Dialectica augeri nequeant.

illarum augmentum veluti assimilatur augmento non viuentium. Adhuc magis dico, quòd eademmet Logica, quatenus vtens, quodam genere intelligitur prior se ipsa vt docens est intellecta; & ita modo iam exposito ad alias scientias, & ad se ipsam est necessaria.

Ad 3. Ar. Ad tertium respondetur, quod homo naturaliter deducit cõclusiones ex principiis, potest tamen in hoc errare: quamobrem ne erret, requiritur Dialectica quæ determinet intellectum ad hoc munus. Potest ergo homo per naturalem rationem vnam, aut alteram conclusionem scire: sed vt habeat scientiam in esse perfecto; est necessaria Dialectica, vt instrumentum intellectus, ne erret in discursu.

Ad Conf. Ad confirmationem respõdetur, quod sicut homo non potest habere virtutes sine prudentia, quæ medium præscribit, ita nec scientias in esse perfecto sine dialectica, quæ modum sciendi præbet: estque instrumentum sciẽtiarum omnium.

Ad 4. Ad quartum argumentum constat ex, 2. conclusione.

Ad 5. Ad quintum respondetur ex 3. conclusione. Ad replicam dicitur: est æqua dependẽtia (id est in eodem genere causæ) fateor: nam sicut prima conclusio Philosophiæ dependet a Logica in genere causæ instrumentalis, quia Logica esse potest instrumẽtum ad acquisitionem eius; & hoc munus supplet lumẽ naturale, & habitus principiorum respectu vnius, aut alterius conclusionis aliquando; ita depẽdẽt & reliquæ cõclusiones: est ęqua dependentia in acquisitione, negatur, quia vna aut altera conclusio, quia facile est, potest acquiri lumine rationis, non tamen multæ, quia hoc est difficilius, (vt dictum est in 3. conclusione) & hoc patet exemplo adducto de prudentia; nam vnus, vel alter actus virtutis haberi potest sine prudentia, non verò multi: nam ad multos actus virtutis habendos, habitu prudentiæ egemus. Et si fieret argumentum; Vnus, vel alter virtutis actus haberi potest sine prudẽtia; ergo & multi, nam æqua est vtriusque dependentia, neganda esset consequentia; & idem dicimus in nostro argumento.

Duplex depẽdẽtia cõclusionum physicarũ à Logica.

Ad 6. Ad sextum respondetur, negando cõsequentiam: si loquamur de conclusionibus multis, quæ sine Logica deduci non possunt ex principiis, licèt deducatur vna, aut altera. Et in ipsa Logica, vna, aut altera conclusio deduci potest per vim naturalis luminis: cæterum, in prima demonstratione acquiritur Logica, & ipsa imperfectè acquisita sibi deseruit, vt perficiatur; reliquæ verò scientiæ seipsas non possunt perficere, cum non sint respectu suiipsius instrumentum, vt ex dictis constat.

Multæ conclusiones sine Logica deduci nequeunt.

Logica imperfectè acquisita sibi deseruit.

Solut. arg. Fonsecæ. Ad argumentum patris Fonsecæ respondetur, quòd non potest homo illa duo munia exequi perfectè in aliis scientiis, & respectu multarum conclusionum absque Dialectica, nec itidem in eadem Dialectica sine ipsamet: vt ostensum est.

Solut. arg. Ianduni. Ad argumenta pro opinione Ianduni respondetur, illustres illos viros antiquos nullam scientiam absque Dialectica fuisse cõsecutos; nec Iurisperitos sciẽtiam habere iuris, nisi sciant conclusiones deducere ex principiis; quòd absque Dialectica fieri nequit, (vt diximus,) nec in aliis scientiis vlla reperitur definitio, aut diuisio, nec argumentatio, quæ non fiat a Logica, licet materiam aliæ scientiæ subministrent; nam ars materiam non efficit, sed formam in materiam introducit; Logica verò primo loco discẽda est; vt iam videbimus, quia ipsa modum sciendi docet, abstrahendo ab omni materia, licèt sua exempla aliquando in materia Physicæ, aliquando Metaphysicæ constituat; itaque ad alias scientias conquirendas in esse perfecto, necessarius est habitus Logicæ.

QVÆSTIO. III.

Vtrum logica sit necessaria ad alias scientias, secundum quod vtens, vel secundum quod docens est.

IN hac quęstione triplex est modus dicendi. Primus, quod Logica sit necessaria ad alias scientias, ea ratione, qua vtens est, & non vt docens. Et probatur: Logica, vt docens, est

Duplex Logica, alia docens & alia vtens

Digitized by Google

est vera scientia speculatiua: ergo solum ordinatur ad demonstrandas passiones de suo subiecto: nam iste est finis scientiæ speculatiuæ, consideratio scilicet veritatis; ergo finis eius non sunt reliquæ scientiæ, si consideretur in ratione docentis. Secundò eiusdem speciei est Logica in ratione scientiæ speculatiuæ, cum cæteris scientiis; sed cæteræ scientiæ non ordinantur ad aliquid aliud, nisi ad considerandas passiones, quæ de subiecto demonstrantur: ergo neque Logica, considerando illam in ratione scientiæ speculatiuæ, & prout docens est, ordinatur ad aliquid aliud. Tertiò, diuersus est finis Logicæ, vt vtens est, & vt docens; sed vt vtens est, ordinatur ad syllogismorum constructionem, & ad reliquas scientias: ergo non vt docens. Quartò: nam si vt docens est, ordinatur ad alias scientias, vel vt efficiens argumentationes: at hoc non: nam hoc est munus Logicæ vtentis; Vel tamquam illud, quod reliquarum scientiarum obiecta speculatur; & hoc non potest dici, quia quælibet scientia suum obiectum speculatur: Vel tamquam id, quod suum obiectum, scilicet ens rationis, speculatur & de illo passiones demonstrat, vt ex hoc syllogismos efficiamus: at hoc modo non; ergo nullo alio. Probatur minor, nam cognitio scientiæ speculatiuæ, consistit in consideratione sui obiecti, de illo passiones demonstrando: quamuis aliud quod est syllogismorum constructio, & alia huiusmodi consequantur ad hanc cognitionem, modo infra explicando; nam quamuis in consideratione scientiæ de anima, consequatur aliquando operatio virtutis, ex qua operatione frequentata generatur habitus virtutis, non tamen scientia de anima ordinatur ad habitus virtutis generandos. Probatur: quia quamuis ex medicina speculatiua consequatur, quòd quis mederi possit, ex quo consequitur sanitas, finis Medicinæ speculatiuæ non est sanitas, sed est speculatio veritatum, quæ ad Medicinam spectant: ita similiter quamuis ex eo, quòd naturam demonstrationis scio, consequatur, vt facilè illam efficere valeam, & hæc demonstratio ad alias scientias acquirendas necessaria sit, non fit consequens, Logicam docentem ad alias scientias, secundum hanc rationem, ordinari.

Diuersus est finis Logica docentis & vtentis.

Secundus modus dicendi est, quòd Logica ordinatur ad alias scientias, & ad se ipsam, quatenus vtens est, secundum scilicet, quòd est effectiua syllogismorum, & aliorum instrumentorum, quæ exiguntur ad scientiam consequendam. Hoc autem sequitur ex dictis: nam Logica non habet aliam considerationem, nisi docentis, & vtētis: sed nō ordinatur vt docens: ergo vt vtens, & secundum illam rationem, qua efficit diuisiones, definitiones, & argumentationes, secundum quam rationem modus sciendi dicitur (& hoc est maximè proprium Logicæ vtentis) probatur, vt vtens est, habet considerare definitiones, diuisiones, & argumentationes, vt efficiat hæc: sed hæc instrumenta ad alias scientias ordinantur; ergo & Logica, secundum quod vtens est. Probatur: secundum quod ars est, ordinatur ad alias scientias; sed est ars, vt vtens, & non vt docens; ergo ordinatur ad alia, vt vtens, & non vt docens. Minor probatur, quia in ratione vtentis disponit conceptus, & voces, secundum rationem definitionis, &c. Sed vt docēs, solùm habet resoluere conclusiones in sua principia, & non operari aliquid, vt videbimus.

2 Opinio. Logica vt vtens ordinatur ad alias scientias, & ad se.

Tertius dicendi modus, Logica in hac parte esse potest, quod ordinetur ad reliquas scientias, secundum vtranque cōsiderationem, & secundum quod vtens, & secundum quod docens. Secundum quod vtens, iam explicuimus, quomodo ordinetur; secundum verò quod docens, quia illa cognitio, quæ habetur de syllogismorum natura, & de reliquis logicis instrumentis, ad hoc sanè habetur, vt sciamus construere illa, quorum scientiam habemus. Hoc videntur sentire illustres Logici maximè. D. Thom. super Boetiū, de Trinitate, opusculo septuagesimo, circa illam partem textus, quæ incipit, Age igitur &c. Vbi sic dicit Scientia speculatiua est illa, cuius cognitio quæritur propter se: res autem, de quibus est Logica, non quæruntur ad cognoscendum propter seipsas, sed vt adminiculū quoddam

3. Opinio. Logica secūdū quod docens, & secundum quod vtēs, ordinatur ad alias scientias.

quoddam ad alias scientias; & ideò Logica non cõtinetur sub Philosophia speculatiua, quasi principalis pars, sed quasi quoddam reductum ad eam, prout ministrat speculationi sua instrumenta: scilicet syllogismos, & alia huiusmodi, quibus in aliis scientiis indigemus. Idem etiã videtur asserere Boetius super Porphyrium in principio, qui ait, quod Dialectica non tam est scientia, quam scientiæ instrumẽtum: ecce secundùm D. Th. cognitio, quæ habetur in Logica, ordinatur ad alias scientias: ergo Logica prout docens est, ad alias scientias ordinatur. Et quamuis verum sit, quod sit speculatiua scientia, quia est imperfectissima: ex hac parte hæc speculatio ad alias scientias ordinatur, licèt non prout talis speculatiua est, sed prout talis speculatiua de quodam imperfectissimo obiecto. Et per hoc omnia argumenta facta pro primo dicendi modo solui videntur. Nihilominus tamen, quia argumenta facta in principio magis vrgent, explicandus est D Thom quod loquatur de Logica secũdùm rationem vtentis: itaque non loquitur de ipsa quatenus passiones de subiecto demonstrat: sed prout est ars efficiendi syllogismos. Et hæc cognitio faciendi syllogismos, & reliqua instrumenta sciendi, imperfecta est: & ad alias scientias ordinatur. Et secundùm hanc rationem ad sciẽtias speculatiuas reducitur, vt ipsarum instrumentum, & vt medium requisitum ad illarum consecutionem: considerando illam in ratione docentis, perfectus est habitus & speculatiuus, simpliciter procedens per suam demonstrationem, & perficiens intellectum, circa cognitionem secũdarum intentionũ; nec vt sic ad aliud ordinetur, quamuis sit verum, præsupponi huiusmodi considerationem entis rationis, vt habeamus cognitionem illam, veluti practicam, qua nostros conceptus in modum definitionis, diuisionis, & argumẽtationis, ordinamus Nec sine hac speculatiua scientia bene potest haberi ars faciendi syllogismos Est ergo duplex cognitio entis rationis; altera, qua eius naturam speculamur, & hæc ad Logicam docentem pertinet: altera, qua cognoscitur quomodo sit construenda demonstratio, & hæc pertinet ad vtentem, nec propter se quæritur, sed propter alias scientias, licèt hæc cognitio originem ducat a cognitione speculatiua, & de hac cognitione, qua cognoscitur demonstratio facienda, loquitur D Thom. supra dicto loco. Sed dices Hucusquè solùm actum est, secundum quam rationem ordinetur ad alias scientias, non determinatum est, quomodo sit ad alias scientias necessaria, neque est responsum quæstionis titulo. Et vt hoc clarum fiat; respondetur, quod vt vtens est, ordinatur ad alias scientias, tamquam operans illarum instrumentũ; & ita secundum hanc considerationem, necessaria est ad alias scientias acquirẽdas: quomodo dicimus, grauitatem lapidi necessariam esse ad centri consecutionem, quia est medium quodddam, seu instrumentum, ex natura sua ordinatũ ad centri consecutionem. Est ergo secundũ hanc rationem necessaria, vt medium quoddam ex natura sua ordinatum ad reliquas scientias. Si verò consideretur vt docens, quia (vt visum est) non ordinatur ex propria ratione ad alias sciẽtias, sed consistit in consideratione sui obiecti, non est necessaria ad alias scientias, vt quid ordinatum ad illas: est tamen necessaria vt radix quædam, ad quam consequitur Logica, prout vtens est: nam sine speculatiua illa cognitione demonstrationis, non consequeretur facultas illa operandi eadem instrumenta, quam Logicam vtẽtem dicimus. Possemus adducere exemplum: nam ad rationem relationis similitudinis, necessariç sũt duç albedines (verbi gratia) vt aliquis alteri dicatur similis in albedine, ita vt sine istis fieri nequeat huiusmodi similitudinis relatio: Non tamen duæ albedines ordinantur ex natura sua ad relationem similitudinis, nec sunt media necessaria ad relationis existẽtiam: licèt sint necessariæ, vt in vnitate albedinis fundetur relatio similitudinis, & vt extrema illius relationis, ita asserendum de necessitate Logicæ in ordine ad alias scientias. Et hoc quia clarum est, nõ magis probatur modò, sed infra fiet notum. Et ita sunt intelligenda quæ supra diximus, dum asseruimus Logicã ordinari ad alias scientias, & esse ad alias necessariam.

Nota solutionem argumentorũ primi modi dicendi.

Cognitio duplex entis rationis.

Logica docẽs quomodo necessaria, & quomodo non.

Exemplũ, ex quo soluitur ratio pro præcedenti modo dicendi.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO. IIII.

Vtrum logica sit primò addiscenda.

HÆc quæstio resoluta manet ex præcedentibus: nã si nulla scientia acquiri valet sine Logica, fit consequens, ante omnes alias esse addiscendam. Cæterum quia variæ opiniones sũt in hac parte, amplius hoc erit discutiendum, & fit

1. Argum. Primum argumentum. Illa scientia primò addiscenda erit, quæ omniũ scientiarum principia probat, sed Metaphysica est huiusmodi: ergo Metaphysica primò est addiscenda. Ma. probatur, quia principia præsupponuntur ad omnes scientias habendas; ergo debent præsupponi probata, & certa, & similiter explicata, aliàs ex illis conclusio non poterit deduci, nec haberi sciẽtia. Min probatur ex Arist. 4. Meta. Et hoc etiam asserit D. Thom. 1. p. q. 1. art. 8. Consequẽtia patet. Confirmatur hoc argumentum: Nam si, dum aliquis addiscit Logicã, illi negetur principium aliquod, nõ potest ab ipso probari, nec defendi, quia non habet Metaphysicam; ergo prius debet Metaphysica addisci, vt in hoc casu defendat principia, contra negantes illa.

2. Argum. Secundò. In sciẽtiis à facilioribus est incipiendum: sed Logica est omniũ sciẽtiarum difficillima, & reliquæ scientiæ sunt clariores: ergo ab illis, & non à Logica est sumendum exordium discendi. Antecedens probatur: nam quantum obiectum alicuius scientiæ magis habet de entitate, magis habet de cognoscibilitate: sed obiectum Logicæ est minimæ entitatis, vtpote quod habet esse obiectiuum in intellectu: ergo & conclusiones demonstratæ habebunt minimam entitatem: & sic Logica erit difficillima, quod etiam attestantur præcepta Summularum, vt patet in prioribus conclusionibus.

3. Argum. Tertiò. Veritates logicales nullo pacto habent effectus sensibiles: ergo sunt difficillimæ. Antecedens probatur, cum sint entia rationis; consequentia probatur: nam accidentia sensibilia maximè conferunt ad cognitionem quod quid est, vt ait Arist. primo libro de anima.

Quartò, obiectum Logicæ vt cognoscatur, necessariò præsupponit cognitionem entis realis, quia cognoscitur per species entis realis, (vt videbimus;) ergo non prius est incipiendum à Logica, sed ab aliis scientiis; probatur consequentia: quia idem ordo videtur seruandus in addiscendis scientiis, qui seruatur in cognitione obiectorum, cum sciẽtia nihil aliud sit, quàm perfecta obiecti cognitio. *4. Argum.*

Praambula ad quæstionem.

IN hac quæstione nolumus modo disputare, quis ordo sit seruandus in addiscendis scientiis realibus, an prius sit Physica addiscenda, quàm Metaphysica, vel è conuerso; an scientiæ mathematicæ sint primo loco addiscendæ. Hæc enim disputatio propriam sedem habet 2. Metaphysic. vbi à Metaphysicis pertractatur communiter, sed volumus modo inquirere hoc ipsum de Logica respectu aliarum scientiarum: nam determinatio huius quæstionis summoperè commendat Logicæ necessitatem, de qua egimus in præcedentibus.

Et quidem Iandunus loco adducto in 2. quæst. quẽ multi alii sequuntur, censet Logicã non esse primò addiscendã, conuictus aliquibus argumẽtis, quæ in principio proposuimus. Alii censent, aliqualem cognitionem reliquarũ scientiarũ debere præsupponi: nam præcepta Logicæ sine huiusmodi cognitione haberi non possunt, cũ quid doceat Logica, nisi exẽplo adhibito in aliqua scientia percipi nequeat; quonã pacto assequi valebimus, vniuersale esse prædicabile de multis, nisi adducamus exemplum? vt homo prædicatur de multis hominibus, vel passionem prædicari de subiecto, per propriam definitionem, nisi intellexerimus hoc aliquo particulari exemplo: vt risibile prædicatur de homine, quia homo est risibilis. Quinimo Arist. in tota Logica innumera exẽpla adducit, ex mathematicis scientiis, quæ sunt infallibiles demonstrationes; ergo iam aliqua demonstratio debet præsupponi, vt sciẽtiã Logicæ asse- *Opinio Ianduni.* *Aliorum opinio.*

qui p[ossumus]: non ergo Logica simpliciter est prima omnium scientiarum.

Quæstionis decisio.

Conclusio contra Iandunum.

PRima cóclusio. Logica est primò addiscenda ante alias scientias, & habitus logicæ debet præsupponi, vt reliquę scientię habeantur in esse perfecto. Conclusio hæc satis probata manet in superioribus, nam illæ omnes rationes, quæ probant ad alias scientias esse necessariam probant similiter esse primò addiscendam: Nam si medium aliquod necessarium est ad finis consecutionem, debet esse primum in executione: idem dicendum est de Logica. Habetur hæc conclusio apud D. Th. super Boe. lum de Trinitate, opusculo 70 & apud Arist. 2. metaphysicorum, textu 15.

Optimum simile.

Probatur conclusio: nam etiamsi Dialectica non esset ad alias scientias, simpliciter necessaria, ab illa esset inchoandus ordo doctrinæ; nam nullus artifex breuiter, & ordinatè, & sine errore absoluit aliquod opus, nisi habeat parata instrumenta, quibus in conficiendo operetur: Ergo neque ratio vnquã breuiter, & sine errore, & facilè scientiam aliquam totam cóparabit, nisi habeat iam examinatas, atque in promptu omnes disserendi formas: sed has docet Dialectica, & illæ concurrunt vt scientiarum instrumentũ; ergo &c. Præterea: Si aliquis vellet absq; Dialectica aliis sciẽtiis operam impendere, duplicem laborem suscipere deberet: vnum, quęrendi earum proxima principia; alterum quęrendi formas arguendi: sed qui duobus intendit, non facilè vtrumque consequitur, quia pluribus intẽta mens deficit, & minoratur: ergo &c. Præterea, quę omnib. sciẽtiis communia sunt, ante omnia tradi debent; sed quę docet Dialectica, omnibus scientijs comunia sunt; ergo &c. M. probatur ex dictis: quia in omni sciẽtia reperitur definitio, diuisio, & argumẽtatio, de quibus tractat Dialectica. Præterea, prius debet disponi agens ad agendum expeditè, quam actio ab ipso expeditè procedat: sed intellectus tantum est agens in acquisitione scientiarum, & dispositio est Dialectica; ergo &c. Probatur minor: quia ipsa est, quæ docet ad ignota ex notis procedere, quæ est dispositio sciendi, cum in omnibus scientiis ita procedatur. Vnde antiqui Philosophi valde errarũt, qui sine Dialectica aliis scientiis operam dabant. Vnde Philosophiam adeũtibus Dialectica est, quę in ipso statim vestibulo sese primum offert, & est famula, quæ ad reliquas scientias affectat viam.

Secunda Conclusio: Quãdo cognitio entis realis præsupponatur ad Logicã.

Secunda cóclusio. Cognitio entis realis necessariò præsupponitur ad hanc scientiam habẽdam; & hæc est etiam clarissima: nam omnium primum cognitum est ens reale, & ens rationis cognoscitur per analogiam ad ens reale, & per illius species. Item, quia præsupponuntur prima principia vniuersalia, quæ sine hac cognitione nequeunt haberi: non tamen est necesse habere scietiam aliquam etiã in esse imperfecto: nam exempla quę ex aliis scientiis desumuntur, potius ad bene esse pertinent, quàm ex necessitate adducantur: nam passiones, quæ in Logica demonstrantur, sunt ens rationis, sicut est obiectum, de quo demonstrantur.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. arg. Metaphysicus quomodo probet principia aliarũ sciẽtiarum.

AD primum argumentum respondetur. Metaphysicum quidem probare principia aliarum scientiarum; quod saltem de principiis communibus verissimum est. Hoc quidem dupliciter facit, si aduersarius aliquod principium concedat, ex illo arguendo ad reliqua, quæ negat: si verò nihil concedat, soluendo rationes illius principia defendit. Sunt tamen ipsa principia per se nota, & ita non demonstrantur à Metaphysico: Quapropter vt Logica habeatur, non est necessaria Metaphysica, siquidem hoc maxime esset ratione principiorum communium: nec ad hoc, quia ipsa per se nota sunt. Quin potius ipsa Metaphysica Logicam prærequirit etiã ad principia defendenda, quia nec arguere ex concessis, nec soluere aduersariorum rationes potest sine Logica Metaphysicus. Probabit ergo Metaphysicus principia logica, postquam Metaphysicam habuerit, quam sine Logica habe-

habere non poterit. Quinimo D. Thom. primo Physicorum text. 8. afferit etiam pertinere ad Logicam, probare omniũ scientiarum principia, quia Logica est scientia communis. Probat autem omnium scientiarum principia ex eo, quòd modum præbet probandi illa, & quia virtute eius Metaphysica infert contradictorias; & inconuenientia logicalia, quibus apparet error negantium principia, quinimò magis ad Metaphysicam, quæ abstractior scientia est, & difficilior reliquis, oportet addiscentem instructum esse Logica. Ad confirmationem respondetur concedendo totum, sed non oportet vt Logica addiscatur, vt probet sua principia, quia ipsa sunt per se nota, nec requiritur, vt Logicam consequamur, eius principiis esse probatis.

Secundò respondetur, quod ipsamet Logica aliqualiter defendet sua principia, vt ait D. Thom. loco adducto.

Ad 2. arg. Ratio, ob quam à Logica incipi debeat.

Ad secundum respondetur, Dialecticam quidem aliquibus aliis scientiis difficiliorem esse, verũ ab ipsa esse inchoandum, propterea quòd sciẽtiæ faciliores sine ipsa non possunt haberi: nam hæc scientia modum sciendi tradit. Illa enim regula, à facilioribus esse incipiẽdum, sic erit explicanda nisi ordo doctrinæ aliud exposcat; exposcit sanè scientia quælibet acquirenda addiscentem instructum esse debere sciendi modo: in ipsa verò Dialectica à facilioribus esset incipiendum. Et licet ipsa aliqua ratione obscura & difficilior sit, illam magis obscuram & difficilem reddunt tria. Primum, quòd Arist. exemplis: ex Mathematicis adductis Dialecticæ præcepta explicet: Sunt autem nobis illa exempla difficilia, cùm Mathematicis non demus operam, quibus in rebus Aristotelis tempore maximè iuuenes ante Dialecticam exercebantur. Et hac ratione etiã Arist. illis vtitur. Hinc erat illud Platonis præ foribus Academiæ inscriptum. Nullus huc ingrediatur expers Geometriæ. Modò verò alia faciliora possunt adduci exempla: nam non pendet Dialectica ab aliquo exemplorum certo genere. Secundũ est, quòd multæ quæstiones, quæ ad Metaphysicã, & alias scientias pertinent, in ipsa disputentur; quòd vitium maximè proprium est nostris temporibus, & ab illo nos nõ expediemus omnino, propterea quod hoc scribimus magis pro prouectioribus Logicis, quàm pro iunioribus: operam tamen dabimus, ne in hoc vitio nimii simus, ne tenebras offundamus huic necessariæ scientiæ. Tertium est, quod à plerisque nimia exercitatio Dialectica in ipsa materia Dialecticæ ponatur; quo morbo Summulistæ antiquiores maximè laborarunt. Hinc enim tã multa, tamq; spinosa nascuntur sophismata, vt ingenia lacerent potiùs, atque deterreant, quàm iuuent. Ab his monstris territi Dialectici, in ipso statim sciẽtiarum principio deficiunt, & qui incipientes blandè tractari deberent, vitio Doctorum terrẽtur; quin potius his sophismatibus intenti pauca Dialecticæ præcepta callent longissimo tempore. Hoc vitio sic occurretur, vt Dialectici vsque adeo exerceantur in materia propria Dialecticæ, vt planè intelligant res, de quibus agitur, & præcepta ea, quæ vsui aliis scientiis futura sint, & exercitatio amplior in materia aliarum scientiarum expectetur, quod erit vtilius: Et ita nostra Dialectica nõ ita obscura, neque explosa iacebit. Et per hoc patet ad tertium, quod non sit ita difficilis Dialectica, quin in aliquibus partibus suis habeat demonstrationes clarissimas, & præcepta lucidissima: quia agit de secundis intentionibus adiunctis, primis, quas primas experimur sæpissimè.

Quæ reddant Logicam difficilem.

Ad 3. arg.

Ad quartũ Cognitio entis reales duplex.

Ad quartum respondetur, duplicem cognitionem haberi posse entis realis; Alteram, quæ fiat per demonstrationem, qua perfectè cognoscitur: & hæc fit per scientias reales, & hæc cognitio nec est necessaria ad Logicam habendam, & perfectè sine illa haberi potest: Et ratio est, quia Logica non considerat entia realia, nisi vt fundamenta suarum intentionum; sicut artifex considerat ligna, vt materiam suæ artis: non est autem artifici necesse per demonstrationem cognoscere materiam artis, quia solùm illam assumit, vt subiectum. Altera est cognitio entis realis, qua cognoscitur absolutè; & ista præreq uiritur ad Logicã,

Digitized by Google

vt asserit secunda conclusio, quia sine ista nec fundare suas intentiones, nec sua præcepta potest tradere: quia Logica agit de secundis intentionibus adiunctis primis; sicut & artifex debet aliquam materiæ cognitionem habere, vt suas formas artificiales in materiam introducat: hoc autem non tollit, quin Logica primò sit addiscenda, & hoc quidem necessario.

Ex his argumentis patet ad illud adductum ante primam conclusionem. Nã exempla illa, quæ adducuntur demonstrata in aliis scientiis non ex necessitate, sed ex superabundantia adducuntur: Possunt enim in litteris non significatiuis formari præcepta Dialecticæ, vt sæpe fit ab Arist.

Impugnatur Suarez. Ex dictis in his quæstionibus sequitur, falsum dixisse Suarez in sua Metaphysica disputatione prima, sectione quinta, Metaphysicam esse aptiorem ad docendum Logica, quia docet demonstrandi media altiora, & efficaciora, & maximè à priori, & quia Dialectica, in quantum per causas demonstrat, pendet à Metaphysica. Falsum, inquam, dicit, quia Metaphysica nullo modo est sciendi modus, nec habet pro obiecto sciendi modum; & ita non est aptior ad docendum, etiamsi sit perfectior scientia; maximè quia Logica non ordinatur ad alias scientias vt docens, sed vt vtẽs. Nec obiectum Metaphysicæ est materia, vbi forma modi sciendi solùm introducitur, quia in cuiusque scientiæ materia, forma modi sciendi introducitur: & Logica cum sit prior Metaphysica in acquisitione, non dependet ab illa, sed è contra Metaphysica depẽdet à Logica. Et hæc sint dicta de necessitate Logicæ, quæ vice commenti ad primam quæstionem proœmialem Sapient. Mag. Soto haberi possunt. Idemq; obseruari poterit in reliquis quæstionibus huius operis.

QVÆSTIO V.

Vtrum logica rectè diuidatur in vtentem, & docentem.

ANtequam inquiramus, an Logica scientia sit, disputandum erit prius de hac eius famosa diuisione in docentem & vtentem, quæ summopere est necessaria ad inquirendum, sitne Dialectica scientia.

Opinio Fonseca. Pater Fonseca libro secundo Metaphysicæ, quæstione prima, sectione sexta, censet optimam, & necessariam esse diuisionem Logicæ in vtentem & docẽtem. Dicitur autem secundum ipsũ Dialectica docẽs, quatenus ex propriis principiis modos disserendi tradit: vtens verò, quatenus ex probabilibus de quacũque re proposita disputat: quamquam enim tota Dialectica ad vsum refertur, cum præcepta vbique tradat ad disserendũ comparata, vsus tamen demonstratiuę partis nõ ad eam pertinet, nisi in propria materia: qui tamen vsus ab ipsa doctrina nihil differt. Et præsupponit iste *Suppositũ falsum Fonseca.* auctor reliquas scientias in propriis materiis, definire, diuidere, & argumentari, & demonstrare: sic adeò vt hoc ipsũ Logicæ nõ sit acceptũ referendũ, nec hoc respectu Dialectica dicitur docẽs, vel vtens. Vsum verò probabiliter in aliis scientiis disputandi, non plenè Dialecticæ tribuit: in propria verò materia, scilicet secundum quòd definit, diuidit, & demonstrat, scientia docens dicitur; secundum verò quòd vtitur probabili argumentatione, vtens censetur.

Et probat hanc suam sententiam, primo ex D. Thom. 4. Metaphysicæ, lectione quarta, vbi dicit, demonstratiuam partem Logicæ solam doctrinam continere, Dialecticam verò siue topicam, & doctrinam, & vsum: ergo secundum D. Thom. distinctio Logicæ in vtentem, & docentem solùm habet locum in parte topica. Et ratio est: nam vsus Dialecticæ distinctus à doctrina in sola hac parte potest reperiri: ergo Dialectica solùm secundum hanc considerationem potest diuidi in docentem, & vtentem. Et huc tendunt omnes rationes, quas prolixè refert, sed non satis neruosè. Probatur antecedens: nam vsus partis demonstratiuæ totus est doctrina, nam cùm per demonstrationem docet demõstrare, totum hoc est docere; & quidem huic dicendi modo maximè fauet D. Th. loco proximè adducto (& libuit locum integrum adducere in cõfirmationẽ huius

ius sententiæ) vbi sic ait: Dialectica potest considerari secundum quod est docens, & secundum quod est vtens: Secundum quidem quod est docens, habet considerationem de istis intentionibus, instituens modum, quomodo per eas procedi possit ad cōclusiones in singulis sciētiis probabiliter ostēdēdas & hoc demōstratiuè facit & secundum hoc est scientia; Vtens verò est secūdum quòd modo ad iuncto vtitur ad concludendum aliquid probabiliter in singulis scientiis: & sic recedit à modo scientiæ. Et similiter dicendum est de Sophistica. Sed in parte logicæ, quæ dicitur demonstratiua, solum doctrina pertinet ad logicam, vsus verò ad Philosophiam, & ad alias particulares scientias, quæ sunt de reb. naturæ: & hoc ideò, quia vsus demonstratiuè consistit in vtēdo principiis rerum, de quibus fit demonstratio, quæ ad scientias reales pertinet, & non vtendo intentionib. logicis. Et sic apparet, quòd quædam partes Logicæ habeāt in ipsa sciētia doctrinam, & vsum, sicut Dialectica tentatiua, & Sophistica: quædam autem doctrinam & non vsum, sicut demonstratiua. Ecce vbi D. Th. apertè amplectitur hanc sententiam, & recedit à communi modo explicandi, quid sit Logica docens & vtēs.

Explicatio Dominici Soto.

Sap. Mag Soto q 2. procemiali in Logicam aliter explicat distinctionem Logicæ in docentem & vtentem, dicens; Logicam docentem esse, quæ docet naturam definitionis, & diuisionis; vtens Logica est, qua quis vtitur ad definiendum, diuidēdum, & probabiliter, & necessario in aliis scientiis; & hęc opinio contrarium sentit, ac præcedens, & dicit opinionem esse antiquorum.

Opinio aliorum.

Aliqui dicunt, Logicam duplicem vsum habere, & in se, & in aliis scientiis. In se quidem considerata habet rationem Logicæ vtentis, & docentis; prout verò fiunt demonstrationes in aliis scientiis, non dicitur logica vtens, nec etiam prout probabiliter in aliis scientiis fiunt argumentationes, sed ille vsus proprius est cuiuslibet scientiæ.

Decisio quæstionis.

1. Conclus.

PRima conclusio. Optima est diuisio Logicæ in vtentem & docētem. Hæc conclusio modo nō aliter probatur, quā ex auctoritate virorum grauissimorum: nam eam ita partitur. D. Tho. 4. Meta. lectione 4. loco proximè adducto: quinimo est acceptio Aris. in loco supra adducto, vbi dicit absurdum esse simul quærere scientiam, & modum sciendi; vbi nomine, modi sciendi, Logicam intelligūt aliqui, quatenus vtimur illa ad alias scientias comparandas: Scotus similiter ita illam appellat & diuidit 4 Met. com. 5 & in Porphyrium: & denipue omnes logici, siue Græci sint, siue Latini. Quapropter cum nominibus vtendum sit vt plures, etiam illam vt plures appellant, nominare debemus.

2. Conclus. definitio logica docentis.

Secunda conclusio. Habitus Logicę dicitur docens, secundum quod habet considerare de intentionibus, instituens modum; quomodo per eas possit procedi ad conclusiones in singulis scientiis demōstrandas, & ad probabiliter ostendendas, & ad apparenter probandas. Itaque habitus logicæ, quatenus docet naturā demonstrationis, argumentationis, probabilis, & sophisticæ, & quatenus docet naturam definitionis, diuisionis, & argumētationis, Logica docens censetur. Hæc conclusio probatur ex ipsa nominis significatione. Nam in his omnibus partibus habitus ille docet naturam diuisionis, definitionis, & argumentationis, etiā demonstratiuę, & probabilis, & sophisticæ; ergo vocandus, & dicendus est Logica docens. Probatur consequentia à resolutione illius verbi, docet: nihil enim aliud significat nisi hoc primò est docēs. Et hæc conclusio habetur apud D. Tho. loco proxime allato.

Pręterea: nam omnes aliæ scientię docentes sunt, quatenus docent veritates aliquas per demōstrationem de suis obiectis: sed Logica est huiusmodi; ergo Logica est dicenda docens secundum prædictam considerationem: & non solum Dialectica dicenda est docens, quatenus aliquid demonstrat, sed quatenus

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

nus de suo obiecto aliquid docet, siue id fiat demonstratiuè, siue n[illegible]nam verbũ, docere, latius patet, quàm verbum, demonstro, & doctrina latiùs, quàm demonstratio, in quo aliqui errant.

3. Conclus. Definitio Logicæ vtentis.

Tertia cõclusio. Logica vtens est, quatenus vtitur modo adiuncto ad concludẽdum aliquid, siue demonstratiuè, siue probabiliter, siue apparenter in singulis scientiis: & quatenus modo adiuncto vtitur ad definiendum, ad diuidendum in singulis scientiis. Docet ergo Logica quid sit definitio, & modum definiendi, diuidendi, argumentandi omni argumentationis genere; & quatenus isto modo vtitur in singulis scientiis, vt in exercitio definiat, diuidat, & argumentetur probabiliter, & necessario, & apparenter, vtens dicitur. Probatur ista conclusio ex D. Thom. vbi supra. Præterea, nam cum Logica adiũcto modo, quem docuit, vtitur ad supra dicta munia, non est docens scientia, quia tunc nihil docet, sed potius exercet doctrinam; ergo tunc vtens vocanda est. Præterea, nam vsus Dialecticæ, vt eius præcepta executioni mandemus, ad sciẽtiam aliquam pertinet; sed non ad aliam quam ad Dialecticam: ergo est etiam vtens ipsa Dialectica secundum hanc rationem, & ita est appellanda. Minor probatur, quia cum demonstrationis, definitionis, & diuisionis, & aliorum, quæ in Logica docentur, ratio formalis sit aliquid rationis, & secunda intentio, ad nullum alium habitum, nisi ad habitum Logicæ pertinet, nam obiectum Logicæ formale secunda intentio est.

4. Conclus. Logica [illegible] dicitur vtens.

Quarta Conclusio. Etiam dicitur vtens respectu suiipsius, & similiter docens secundum omnes eius partes, & quatenus consideratur quoad partem demonstratiuam, topicam, & sophisticam. Quòd sit dicenda docens omnes fatentur, & patet ex rationibus factis in conclusione secunda, quæ etiam illud ipsum de Logica in seipsa probant. Quod verò sit dicenda vtens respectu omnium suarum partium probatur: nam in ipsamet Logica fiunt demonstrationes, cum sit scientia verè, & propriè, vt videbimus: fiunt etiam argumentationes probabiles, & topicæ; nam habet etiam suas opiniones Logica, & vtimur habitu Logicæ ad probabiliter in ipsa disputandum: ergo &c.

Præterea probatur à definitione Logicæ vtentis in tertia conclusione tradita; nam etiam pars illa Logicæ, quæ demonstratiua est, vsum habet in seipsa, & ille vsus pertinet ad Logicã: ergo &c. Quod verò etiam vsus demonstrationis, quæ exercetur in aliis scientiis, ad Logicam pertineat, etiam probatur; nã vsus demonstrationis factæ in materia logicali, & in materia Philosophica solùm differunt ex parte materiæ, & non ex parte formæ; ergo sicut vsus demonstrationis logicalis pertinet ad Logicam ratione materiæ, & formæ, vsus demonstrationis Philosophiæ pertinebit ad Logicã ratione formę.

Vsus demõstrationis ĩ materia logicali, & ĩ physica quo modo differant.

Et si dicas, hoc esse expressè contra D. Thom. suprà dicta lect. 4. Meta. Respondetur D. Thom. velle sentire hoc ipsum. Nam cum dicit vsum demõstrationis philosophicæ pertinere ad Philosophiam, vult dicere, ratione materiæ: nam philosophia prębet materiam, in qua exercentur demonstrationis præcepta: & ratione materiæ pertinet ad Philosophiam illa demonstratio, quia constat ex principiis Philosophicis. Et noluit negare D. Thom. quin in ipsa Logica fiant demõstrationes etiã in parte demonstratiua, vt constat, cùm demonstrentur passiones demonstrationis, & sit vera scientia, vt dixi, respectu illius partis.

Obiectio.

Solutio.

Et si fiat rursus argumẽtũ ex eodẽ D. Thom. nã ponit differẽtiã inter partem Logicæ topicæ, & demonstratiuæ: & dicit vsum huius partis ad reliquas scientias pertinere, ad Dialecticam verò pertinere vsum partis topicæ: Respondetur, & sensus est, quod argumentatio probabilis, quę fit in aliis scientiis ratione materię, etiam pertinet ad Logicam. Quod videtur falsum, cum etiam aliæ scientiæ præbeant materiam, probabilis argumentationis, in quã Logica introducit suam formam. Respondetur, sensum D. Thom. cùm asserit partẽ topicam vsum & doctrinam habere in seipsam, demonstratiuam verò solùm doctrinam; hũc esse nimirum, quod Dialectica secundum illam partem topicam aliquãdo procedit in aliis scientiis probabiliter.

Obiectio.

Solutio.

Instantia.

Solutio.

Pars Topica in alijs ſcientijs qd prabeat. ter, non ſolum præbendo formam, quia ſemper forma probabilis argumentationis, ſicuti & neceſſaria eſt à Logica: ſed etiam præbendo aliquas præmiſſas proprii ſubiecti, ſecundum quas probabiliter argumentetur in aliis ſcientiis. Et illa probabilis argumentatio etiam ratione materiæ eſt propria Logicæ. Et hoc conſtat ex eadem lectione quarta, vbi D. Thom. paulò antè ſuprà dicta dicit ſic: Philoſophus ergo ex principiis ipſius procedit ad probandum ea, quæ ſunt conſideranda circa huiuſmodi communia accidentia entis; Dialecticus autem procedit ad ea conſideranda ex intentionibus rationis, quæ ſunt extrà à naturis rerum. Hæc D. Thom. Sed per illud, quod eſt extraneum à naturis rerum, fit probabile argumentum: & ita Logica vſum etiam probabilis argumétationis ratione materiæ dicitur habere in aliis ſcientiis, & in ſe, quem pars illa demonſtratiua non habet in aliis ſcientiis; & per hæc patet ad primum argumentum primæ opinionis, deſumptum ex auctoritate D. Thomæ.

Ad 2. Reſpond. Ad ſecundum reſpondetur, ſatis perſpicuè diſtingui vſum demonſtrationis à doctrina, qua docetur eius natura: nā doctrina eſt cognitio quædā à modo reſolutiuo procedens: vſus verò eſt conſtructio ipſius demonſtrationis, qua in materiam, ſiue cóceptuum, ſiue vocum, ſiue ſcripturarum forma demonſtrationis introducitur, & hoc ex infra dicendis conſtabit amplius. Opinio ſap. Mag. Soto eſt, quam nos in præſentia defendimus.

Improbatur vltima opinio. Vltima verò opinio falſum aſſumit: nam omnis argumétatio, ſiue definitio, ſiue diuiſio, ratione formæ eſt à Logica, & illa eſt, quæ docet definire, diuidere &c. non præbendo materiam, ſed formam, licèt circa ſuum obiectum etiam præbeat materiam, cum ſit etiam ſcientia ſicut ars ſutoria, circa omnem materiam formam introducit. Nam ſicuti in propria materia formam præbet Logica: ita in aliena, cum illæ formę ſint eiuſdem ſpeciei: & conſequenter ab eadem arte vel ſcientia conſiderandę erũt, ſicuti potentia viſiua conſiderat viſibile in quacunque materia reperiat; & ars ſutoria introducit formam calcei in qualibet materia apta ad calceos conficiendos: & ex hoc nõ ſequitur, niſi quod Logica definiat, diuidat, & argumentetur, præbēdo formam: & quod omnis definitio, diuiſio, & argumentatio, ſit ab illa conſideranda, & omne iudicium ſit ad ipſam deferendum, ratione formæ rationis, quam conſiderat.

QVÆSTIO. VI.

Vtrum Logica vtens, & docens diſtinguantur realiter inter ſe.

ET videtur, quod diſtinguãtur realiter tamquam res à re. Habitus diſtinguũtur per actus; ſed actus Logicæ vtentis, & docentis diſtinguũtur realiter, tamquã res à re; ergo & habitus pari modo diſtinguētur. Diſcurſus legitimus Maior clara eſt in materia diſtinctionis habituum; Minor probatur. Nam actus Logicæ docenti, ſicuti & cuiuſuis ſcientiæ, eſt aſſenſus concluſionis logicalis, quo eius veritati aſſentimur: ſed actus Logicæ vtentis eſt ſyllogiſmi, definitionis, diuiſionis, &c. conſtructio: hæc autem realiter tamquam res à re diſtinguũtur, ergo, &c. Et confirmatur hæc ratio: Illi actus diſtinguuntur realiter tãquam res à re, quorum vnus poteſt eſſe ſine alio omnino: ſed actus primus & adæquatus Logicæ docētis poteſt eſſe ſine actu primo, & adęquato Logicę vtētis: ergo etc. Probatur Minor: Nam conſtruere ſyllogiſmos, eſt actus huiuſmodi Logicæ vtẽtis, & reperitur ſine actu Logicæ docentis, cum ſit demonſtratio in aliis ſcientiis, verbi gratia, in Philoſophia: nam tunc nullus docentis ibi actus reperitur, cum nulla doctrina logicalis ibi tradatur: ergo, &c. *1. Argum.*

Secundò per actus Logicæ vtẽtis producitur aliquis habitus; non Logicæ docentis: ergo vtentis: ergo habitus Logicæ vtentis realiter tamquam res à re diſtinguitur ab habitu docentis. Probatur antecedens: nam ſicut habitus Logicæ docentis producitur per actus eiuſdem Logicæ: ita actus Logicæ vtentis produ- *2. Argum.*

cent habitum Logicæ vtentis: nam actus frequentati habitum producent. Et confirmatur: nam ea, quæ specie differunt, differunt etiam numero: sed habitus Logicæ vtentis, & docentis specie differunt, vt patet ex distinctione obiectorum, circa quæ versantur: ergo etiam numero differunt.

3. Argum. Tertiò; si Logica vtens, & docens, sunt eadem res, & vtens non est scientia, sequitur quòd hæc propositio sit vera: Logica docens est nō scientia, quia est vtēs, & vtens est non scientia: & vlterius sequitur quod Logica docens non sit sciētia, quia est non scientia: ergo non est scientia: & sic esset scientia & non esset scientia; & esset scientia, & non scientia: & ita duo contradictoria, & duo termini contradictorii de eadem re existenti verificarentur sine ampliatione.

4. Argum. Quartum argumentum: Logica vtens potest augeri inuariata docēte, & è conuerso: ergo realiter distinguuntur. Consequētia patet, quia si eadem res essent, vna aucta altera augeretur: Sed probatur antecedens: nam si quis, verbi gratia, in materia Meta. construat multas demonstrationes, augetur Logica vtens, & non docens: & si quis demonstret multas passiones eiusdem subiecti, scilicet demonstrationis, augetur docens, & non vtens, vt si per syllogismum de Darii demonstrem multas proprietates eiusdem syllogismi: ergo, &c.

5. Argum. Quintum; plus differunt Logica vtēs, & docens, quam scientia & opinio: sed scientia & opinio differunt realiter, tamquam res à re; ergo Logica vtens & docens ita distinguuntur. Probatur Ma. Scientia, & opinio differunt solum ex modo procedendi, sed vtens, & docens, etiam differunt ex modo procedendi, & ex fine: ergo, &c. Probatur Mi. Nā vna procedit modo veluti compositiuo, introducendo formam syllogismi in propriam materiam, & alia modo resolutiuo. Item vna habet pro fine speculationem veritatis, alia operationem instrumenti scientifici: ergo, &c.

6. Argum. Sextum; scientia practica, & speculatiua realiter differunt, tamquam res à re, quia diuersum finem, & obiectum diuersum formaliter habent: sed Logica vtēs, & docens habent diuersum obiectū formaliter & finē etiam: ergo, &c. De fine iam diximus præcedenti argumento; de obiecto probatur; Nam quamuis vtriusque obiectum sit secunda intentio, aliter tamen, & aliter: nam consideratur secunda intentio à Logica vtente, vt quid operabile, à Logica verò docente, vt quid speculabile: ergo, &c. Qui his argumentis conuictus assereret Logicam vtētem alium esse habitum realiter distinctum, tamquam res à re, nihil absurdi diceret: qui quidem habitus in eo versaretur, vt instrumenta scientiis comparandis apta construeret, qui ex frequēti vsu argumentandi, definiendi & diuidēdi, genitus esset. Et ita vidi aliquos defendentes. Verū quoniam hoc mihi non placet, nec nostræ scholæ familiaris est modus iste dicendi, quid probabile sit subiūgā.

Praambula ad quæstionem.

AD cuius intellectum notandum est primò, quod cum distinctio sit passio entis, quot modis contingit ens dici, tot dicitur distinctio; ens autem est duplex, reale, & rationis, & sic distinctio etiam duplex est, realis, & rationis. Sed distinctio realis in via Thomistarum adhuc duplex est, (vt statim videbimus latiùs,) vel est distinctio realis tamquam res à re, quomodo distinguuntur Physica & Metaphysica: & in substantiis, homo & Angelus; vel est distinctio realis formalis, quo distinctionis genere distinguuntur, quæ sunt idem realiter, & sunt res eadem, cæterum habent distinctas definitiones, & formas: & ita distinguuntur albedo & similitudo, actio & passio, & motus. Modò ergo inquirimus, an Logica vtens & docens sola ratione distinguantur, an verò realiter, & si realiter: an tamquam res à re, vel solùm realiter formaliter. *Duplex distin. realis et rationis.*

Secundò notandum est, quod Logica vtens, seu modus sciendi, quod idem est, dupliciter accipitur; vno modo pro ipsa definitione, diuisione, & argumentatione; & sic definitur, quod sit oratio alicuius ignoti manifestatiua. Loquendo de modo sciendi secundum hanc rationem satis constat, realiter tamquam *Logica vtens dupliciter accipitur.*

Digitized by Google

quam res à re, distingui ab habitu Logicæ docentis. Accipitur alio modo pro ipso habitu definiendi, diuidendi, & argumentandi. Nam sic accepit Arist. cum dixit, absurdum esse, simul quærere sciẽtiam, & modum sciendi. Qui quidem habitus causat definitiones, diuisiones, & argumentationes: & de hoc inquirimus in præsenti distinctionem eius à docẽte.

Quæstionis Resolutio.

1. Conclus. Habitus logicæ docentis & vtentis quõ distincti sint.

PRima conclusio. Habitus Logicæ vtẽtis & docentis sunt diuersi specie & formaliter. Probatur ista cõclusio. Actus Logicæ vtentis est constructio syllogismi, & docentis est assensus conclusionis, propter aliquam causam, vel propter rationem formalem: ergo differũt specie, & formaliter isti actus, vt constat ex diuersitate obiecti formalis vtriusque; ergo habitus logicæ vtentis, & docentis, etiam specie, & formaliter differũt. Probatur consequentia: quia habitus per ordinem ad actus specificantur, & distinguuntur.

Præterea, si non sufficit diuersitas specifica, & formalis in actibus, vt sit etiam eadẽ diuersitas in habitibus: ergo vnus habitus in vna potentia sufficit ad eliciendos omnes actus bene, vel malè.

Potẽtiæ differunt ex actibus.

Præterea, potentiæ specie differũt ex actibus: ergo & habitus etiam specie differunt ex actibus. Et huius ratio est: nam cum natura potẽtias & habitus, ad actus ordinauerit, ex illorum diuersitate, tamquam ex finibus diuersis, illorum diuersitas, atque distinctio sumenda est: Ratio enim eorum, quæ sunt ad finem, ex fine sumenda est: ergo vbi est diuersitas in actibus formalis, erit etiam diuersitas eadem in habitibus.

Quando requiratur pluralitas habituum.

Præterea, quando duo actus non possunt referri in eandem potentiam, vel habitum necessarium, est duas potẽtias, vel duos habitus constituere, ad eliciendos actus illos; sed supradicti duo actus non sunt referibiles in eundem habitum formaliter: ergo debemus ponere duos habitus formaliter diuersos. Probatur Min. Nam constituere syllogismum, & iudicare de conclusione, diuersam rationem formalem habitus, à quo producantur, exposcunt: nam profectò plus differunt secundum aliquam rationem, quam iudicare de ente mobili, vel de ente abstracto omnimoda abstractione: qui duo actus iudicatiui requirunt formalia principia diuersa, producentia actus illos, scilicet physicam, & Meta. Confirmatur hæc ratio, & explicatur. Nam iudicare de natura actuum virtutum, & actus virtutum efficere, ad diuersos habitus pertinet: nam primũ scimus per Philosophiã moralem: secundum verò efficimus per virtutum habitus, per Iustitiam, Fortitudinem, Temperantiam, &c. Pertinebit ergo ad diuersa principia formaliter iudicare de cõclusionibus, & de syllogismis, definitionibus, & illa efficere.

Vbi noua difficultas, ibi nouus habitus.

Præterea, vbi est noua difficultas circa aliquem actum, noua virtus & habitus ponenda sunt: sed noua difficultas est in iudicando de bonitate consequentiæ, & de passionibus illius, & in efficiendo bonam consequentiam, verbi gratia, si fiat in modalibus consequentia: ponendus ergo est nouus habitus ad vtrumq. & formaliter distinctus.

2. Conclus. Logica docens & vtens nõ sũt duo habitus.

Secunda conclusio. Logica vtens, & docens, non sunt duo habitus realiter distincti, tamquam res à re, vt habitus Physicæ, & Meta. sed sunt eadem res, quæ secundum quod respicit constructionem syllogismi est vtens: secũdum verò quòd iudicat de conclusionibus per suas causas est docens, & differt ab vtẽte specie: ad modum, quo calor, vt est in vna specie qualitatis, differt à seipso, vt est in alia: & ad modum quo albedo differt à similitudine. Probatur hæc conclusio, primò auctoritate D. Thom. 4. Meta. lectio. 4. vbi loquitur de Logica vtente, & docente, sicut de eadem re, & specificat in re hac diuersas rationes formales sic dicens: Logica ea ratione, qua docens est, est scientia; ea vero ratione, qua vtens, non est scientia.

Idem habitus iudicat & cõstruit syllogismũ.

Præterea ratione probatur. Quia entitates non sunt multiplicandæ sine causa: sed sufficit idem habitus realiter, ad iudicandum de conclusione, & ad construendum syllogismũ: ergo logica vtẽs & docens sunt idẽ secũdum rẽ, licet formaliter differant. Mai. probatur. Nam sicut natura non deficit in necessariis,

sed

Digitized by Google

sed constituit habitus vt suauiter potentiæ benè operentur: ita non abundat in superuacaneis, vt multos habitus realiter distinctos tribuat ad efficiendum id, quod vnus realiter habitus efficere poterat. Minor probatur. Nam ex eo, quod aliquis nouit naturam syllogismi, facillimè poterit illum operari: & sic in reliquis logicis instrumentis: Nam ex eo, quod scio definitionem ex genere & differētia cōstare, & quid sit genus atq. differentiæ natura, sine magna difficultate definitionem efficiam: & hoc ipsum in reliquis sciendis instrumentis facile constat; ergo.

Præterea; si habitus docentis, & vtentis, sunt duo realiter distincti tamquam res à re: ergo per Dei potentiam, (quia secundum probabilem opinionem, quæ realiter distinguuntur, vnum sine alio esse potest, quia in hoc nulla est repugnantia,) poterit vnum ab alio separari: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur Minor. Quia qui nouit naturam definitionis, & sic in reliquis poterit efficere definitionem: ergo habet logicam vtētem: ergo non potest separari à docente; nā res, quæ est docens, à se ipsa separari nō potest.

Præterea: si sunt duo habitus realiter distincti, vel producuntur eodem actu, vel diuerso: neutrum istorum: ergo &c. Probatur Ma. Non eodēm actu; quia vnus actus vnum habitum producit vt patet inductiuè in omnibus habitibus, vel distinctis actibus: Sed nec hoc: nam eo ipso, quod habeo habitum docentis, (vt ostensum est) scio construere instrumenta logicæ: & sic habeo habitum vtentis; ergo &c. Præterea: ad omnia, ad quæ ponitur ille habitus distinctus Logicæ vtentis, sufficit Logica docens: siquidem per ipsam potero illa instrumenta efficere, quorum scientiam habeo: ergo sunt idem habitus realiter, licèt formaliter sint diuersi; & illa formalitas habitus, quatenus vtens est, producitur secundariò ab actu Logicæ docentis, qui primò & per se habet producere habitum in ratione docentis et secundariò in ratione vtentis; quia sicut ad scire naturam demonstrationis, facillimo negotio consequitur eiusdem demonstrationis constructio: ita ad productionem habitus in esse docentis, consequitur eiusdem productio in esse vtentis. Sit exemplum in productione similitudinis: nam eodem motu, quo producitur albedo primò & per se, producitur similitudo secundariò, ita in præsenti; hæc sunt quę communiter in nostra schola docentur.

Formalitas logicæ docētis quo modo producatur.

Sed alius est dicendi modus in hac parte, quem nos semper docuimus, & postmodum vidimus viros doctos tenere: pro explicatione eius sit

3 Conclus. Alius dicēdi modus.

Tertia conclusio. Logica vtens & docens, idem habitus formaliter sunt, qui duos actus habet ordine quodam ab ipso procedentes; scilicet, & demonstrare proprias passiones de secunda intentione, & secundum hoc, vocatur habitus ille, Logica docens: & construere instrumenta scientifica, & hac ratione dicitur Logica vtens. Vtrumque tamen efficit habitus secundum vnam & eandem rationem formalem. Explicatur hæc conclusio exemplis adductis ex Diuo Thoma, in prima parte, quæstione 79. articulo decimo, ad vltimum, vbi dicitur, quod eidem potentiæ intellectiuæ diuersi actus conueniunt; sed omnes ab eodem intellectu producuntur: nam intellectus vocatur ratio, & intellectus; sed ratio, secundum quod cognoscit discurrendo; intellectus verò, secundum quod res sine discursu intelligit, vnica tantùm potentia est, secundum vnam rationem formalem; & respectu vnius actus docens dicitur, respectu alterius vtens. Aliud exemplum est in Diuo Thoma, Secunda secundæ, quæstione 29. articulo quarto, vbi dicit, quod virtus est habitus operatiuus: Et ideo secundum propriam rationem habet inclinationem ad aliquem actum. Contingit autem ex vno habitu plures actus eiusdem rationis ordinatos prouenire, quorum vnus sequitur ex alio, & quia posteriores actus non sequuntur ex habitu, nisi per priorem; Inde est, quod virtus non denominatur, nec definitur, nisi ab actu priori, quamuis alii actus ab ea consequantur; & ita eadem

D. Thom.

Opt. simile.

eadem virtus est, quæ inclinat ad diligẽdum Deum, & ad desiderandum bonum dilectum, & ad gaudendum de Deo, scilicet, virtus charitatis; sed tamen denominatur virtus talis ab actu primo, qui est dilectio, & non à secundo, qui est desiderium, nec à tertio, qui est gaudiũ. Ecce secundum D. Thomã eadem virtus varios actus habere potest, vna secundum speciem atomã existens quia adinuicem consequuntur, & denominatio à primo sumenda est; ergo benè potest vnus habitus logicæ secundum vnam rationẽ formalem habere istos duos actus qui sunt demonstrare passionem de secunda intentione, & construere instrumenta sciendi; quia iste actus consequitur ad primum, & debet denominari sciẽtia rationalis à primo actu, at verò non scientia a secundo.

Eadem virtus plures actus habere potest.

Sit aliud exemplum ex eodem D. Tho. secunda secundæ, quæstio 29. artic. quarto, vbi sic dicit. Cum omnes huiusmodi actus ab vna virtute procedunt, nec habent singuli singulas virtutes, à quibus procedant, vt patet in rebus naturalibus: Quia enim ignis calefaciendo liquefacit & rarefacit, non, est, in igne alia virtus liquefactiua, & alia rarefactiua sed omnes actus hos operatur ignis per vnam suam virtutem calefactiuam. Cum ergo pax causetur ex charitate, secundum ipsam rationem dilectionis Dei & proximi, non est alia virtus, cuius pax sit actus primus, nisi charitas: ergo eadem ratione cum instrumenta sciendi, & eorum constructio consequatur ad notitiam eorum habitam per demonstrationem, & per cognitionem, quæ fit in Logica docente, quemadmodum liquefactio, & rarefactio consequuntur ad calefactionem, non est necesse alium habitum, etiam formaliter distinctum à Logica docente, ad huiusmodi munia collocare. Nam sicut pax causatur ex charitate, secundum ipsam rationem dilectionis Dei, & proximi: ita constructio instrumenti scientifici causatur ex ipsa ratione demonstrationis secundæ intentionis seu ex ipsa ratione formali secundæ intentionis, de qua demonstrantur propriæ passiones: nam natura secundæ intentionis per demonstrationem cognita, facillimè ex eademmet cognitione construitur. Præterea alia exempla adducere possem, quæ sub breuitate transcurram, ne exemplorum multitudo fastidium generet: nam idem intellectus possibilis species conseruat, & intelligit, qui sunt duo actus satis distincti, intellectus agens illuminat phantasma, & elicit species: ergo idem Logicæ habitus construit, & demonstrat passiones de secunda intentione, diuisione, definitione, & argumentatione. Et probatur præterea eadem conclusio rationibus. Nam cognita natura demonstrationis per Logicam docentem, facillimo negotio executioni mandatur: ergo non est ponenda noua formalitas habitus ad hoc secundum munus efficiendũ. Antecedens probatur, prçterquàm quod experientia constet: Nam si demonstretur, demonstrationem sciẽtiã generare, quia constat ex præmissis talibus sic dispositis, facilè sic disponentur tales præmissæ: & si demonstretur, definitionem naturam rei explicare, quia constat genere & differentia, explicatis naturis generis & differentiæ, facilè construetur definitio, & sic in reliquis; ergo &c. Consequentia probatur: nam noui habitus semper collocantur in potentiis, ad nouas difficultates circa operationes euincendas; sicut enim datur habitus ad superandam difficultatem operationis: ita noui habitus ad nouam difficultatem tollendam conferuntur. Præterea intellectus, etiam si conseruet species, quia huiusmodi specierum conseruatio ordinatur ad intelligendum, vna & eadem potentia, secundum eandem vltimam differentiam, vtrumque efficit: sed syllogismi constructio ordinatur etiam ad demõstrandum passiones de secunda intentione, & ad eundem finem, ad quem ordinatur cognitio secundæ intentionis: ergo etiam fiet ab eodem habitu.

Eadem virtus solis est qua liquefacit & rarefacit.

Præterea: nam eadem ratio formalis est in constructione syllogismi, & in demõstratione passionis de secũda intẽtione: ergo isti actus sunt in eundem habitum reducendi. Præterea: nam numquam

Eadem est ratio formalis in cõstructione syllogismi, & in

Digitized by Google

demistratione passionis de 2. intétione.

quam in aliis habitibus est reperta hæc distinctio formalis: ergo non debet assignari in Loigca. Antecedens probatur; nam vbicunquè ratio formalis distincta obiecti reperitur, semper ponitur distinctus habitus realiter & formaliter. Consequentia probatur, nam satis suspecta est de falsitate hæc doctrina: siquidem reperitur solum in hac parte: & eadem ratione videtur voluntariè assignata. Vltimò probatur: In Angelis, secundum probabilem opinionem Theologorum, vt tractatur. 1. p. q. 58. art. 1. & videatur Sapientiss. M. Bannes dubio 1. non ponitur alius habitus practicus ad vniuersa opera artificiosa facienda ab illis, præter habitum speculatiuum, quo iudicat de quidditate artificiatorum: quia nulla est difficultas respectu Angeli ad introducẽdum formam in materiam, si Angelus velit illam inducere: ergo non est ponendus alius habitus ad constructionem modi sciendi, præter habitum Logicæ, quo natura modi sciendi scitur, quia illo cognita, respectu cognoscentis nulla est difficultas in instrumentis sciendi efficiendis. Sed contra istam conclusionem, & eius rationem argumentor primò: Præter scientiam de natura domus, quæ est purè speculatiua, constituitur alius habitus, qui versetur circa eius cõstructionem, qui habitus est practicus: ergo idem in Logica dicendum erit. Si dicas, quod adhuc est noua difficultas in constructione domus. Contrà: nam hæc difficultas, licet sit respectu potentiarũ executiuarũ, quę debent mouere ligna & lapides, & alia huiusmodi, non tamen est respectu intellectus iudicantis quomodo sit talis compositio facienda: sed eadem facultate iudicabit, cognita natura domus, quomodo sit facienda; & ita non requiretur alius habitus ex parte intellectus ad faciendam domum, licèt requiratur alius ex parte potentiarum executiuarum: hoc autem est falsum, quia ponitur ex parte intellectus ars factiua domus: ergo & illud, ex quo sequitur. Sed respondetur, quòd semper manet ex parte intellectus difficultas ad iudicandum, quomodo sit domus facienda, & ita est constituendus habitus practicus ad hunc effectum: quia factio

Bannes.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

domus procedit compositiuo modo, & scientia de domo procedit resolutiuo modo: in ipsa factione domus est noua difficultas, quæ per nouum iudicium est tollenda, & hoc iudicium a nouo habitu practico debet prouenire.

Obiectio.

Secundò sequitur, quòd si Logica vtens, & docens sint idem formaliter, & solum ista denominatio docentis, & vtentis sit sumenda ab actu, sicut vocatur intellectus, vel ratio potentia animæ rationalis, quia diuersos actus producit: sequitur (inquam) quod hæc propositio sit concedenda, Logica docens est logica vtens, nam habent eandem rationem formalem, quinimo etiam cum specificatione sit concedenda, in quantum vtens est docens, seu in quantum vtens est scientia, quia habent eandem prorsus rationem formalem.

Et hac ratione concedimus istas propositiones: Deus, in quantum bonus, est sapiens: quia eadem ratio formalis est sapientiæ diuinæ, & bonitatis diuinæ.

Solutio.

Respondetur: quòd si consideremus Logicam secundum suam essentiam completam ex genere & differentia, est vtens & docens; & ita conceditur, quòd Logica vtens est scientia, nam Logica vtens supponit pro hoc habitu constante ex hoc genere & hac differentia, qui habitus est formaliter Logica vtens, & docens, & est scientia: non enim scientia vtens & docens in hac sententia distinguuntur, nisi ratione ratiocinata.

Et si fiat hæc reduplicatio seu specificatio, in quantum vtens est, est scientia, si hæc dictio, in quantum, specificet illam essentiam, quæ est vtens, in quantum vtens est, est scientia, sicut Deus, in quantum bonus est, est sapiens; si autem, in quantum specificet illum habitum seu essentiam secundum quòd habet virtutem construendi instrumenta scientifica, & specificet habitum prout coniungitur actui conficienti hæc eadẽ instrumenta, est falsa: Nam habitus secũdum quod habet virtutem constructiuam, non habet virtutem demonstratiuam: diuersæ enim virtutes considerantur à nobis nostro modo intelligendi in habitus, ad eum modum, quo concedimus hanc propositionem. Anima ratio-

Digitized by Google

rationalis est sensitiua, & negamus istā; Anima rationalis, in quantum est rationalis, est sensitiua, si reduplicet virtutem formalem, secūdum quam habet facere rationale. Nam vt habet virtutem faciendi formaliter rationale, non est ipsamet, vt habet virtutē faciendi sensibile ut sic: & similiter cōcedimus has propositiones: Potētia intellectiua est discursiua, seu Intellectus est ratio, (loquendo de homine) & similiter: Intellectus, in quantum intellectus, est ratio: si hæc dictio, in quantum, specificet illā essentiā, quæ est intellectus; Si uero specificet virtutē productiuam intellectionis sine discursu, nō est ratio, id est, non habet virtutem producendi discursum, & melius negabitur illa propositio, si hæc dictio, in quantum, specificet potentiā cū actu. Et cum D.Th 4.Met. lectione 4. dicit, Logicam, prout vtens est, nō esse scientiā: loquitur de habitu, quatenus habet virtutem nostro modo intelligendi præcisè construendi modum sciendi, vel prout præcisè consideratur cum actu constructiuo talis modi.

Explicatur mens Diui Tho.

Alia solutio est, quòd licèt sint idem habitus formaliter, & realiter, non est concedendum Logicam vtentē esse sciētiam: quia fit sensus, quòd Logica, qua ratione construit syllogismum & reliqua scientiarum instrumenta, est scientia: & hęc solutio ferè coincidit cum priori.

Alia solut.

Argumenta quæstionis dissoluuntur.

AD primum respondetur, quòd etiā si actus realiter tamquam res à re distinguatur, non distinguitur hoc modo habitus, quia facillimo negotio habita natura demonstrationis, ipsa demonstratio executioni mandatur: quia ergo aliqua difficultas est, distinctionem formalem in habitu constituimus. Quia verò non magna restat difficultas in constructione, post habitam notitiam, quæ prouenit à Logica docente, solum ponimus formalem distinctionem.

Quare ponatur tatùm formalis distinctio.

Ad secundum respondetur à Petro Bruxelensi, quem aliqui moderni sequuntur; actus Logicæ vtentis producere habitum logicæ vtentis, qui habitus solùm est Logica vtens, propter rationem huius argumenti, & quia dum aliquis plures actus Logicæ vtentis producit, facilitatur eius intellectus ad construendos syllogismos: ergo producitur habitus, quia facilitas in operando est signum geniti habitus. Sed tamen ait, Logicam vtētem bifariam vsurpari: vno modo pro habitu Logicæ vtētis, qui simul est docens; & ista non realiter distinguitur à docente, siquidem simul est docens. Alio modo accipitur pro habitu, qui præcisè est vtens; & ista realiter distinguitur à docente, & acquiritur per actus frequentatos in construendis instrumentis logicis. Sed iste modus dicendi non videtur mihi uerus: quia si actus Logicæ vtentis producunt habitum, ille esset eiusdem speciei cum præexistēte, cum habeat idem obiectum, scilicet constructionem modi sciendi: & ita duo accidentia solo numero differentia erunt in eodem subiecto, quod est impossibile.

Opinio Bruxelensis.

Respuitur præcedens opinio.

Præterea: acquisito habitu, actus subsequentes non generant habitum, sed augent præexistētem: sed iam erat acquisitus habitus Logicæ vtentis per actus docentis: ergo sequentes non generabūt habitum logicæ vtentis. Qui tamen hanc opinionem sustinere voluisset dicere poterat, istum habitum logicæ vtētis, genitum per actus Logicæ vtentis, specie differre ab alio habitu, qui generatur per actus logicæ docentis, propterea quòd iste habitus non est scientia, habitus verò, qui generatur per actus logicæ docentis, est scientia; sicut scientia, quæ est præcisè practica, specie differt ab illa, quæ est practica, & speculatiua simul. Sed contra hoc est argumentum; logica illa, quæ est vtens etiamsi sit idem realiter cum docente: formaliter tamen specie differt, & accepta cum hac formalitate eiusdem speciei est cum alia logica, quæ præcisè est vtens. Quamobrem si daretur iste habitus acquisitus logicæ vtentis, solo numero differret ab alio: & ita duo accidētia solo numero differētia, & absoluta essent in eodem subiecto. Et exemplum de practico, & speculatiuo non quadrat: nam

Actus subsequens auget præexistentem.

Quō posset defendi præcedens opinio.

Obiectio.

Digitized by Google

nam sub eminentiori forma Theologia est practica & speculatiua, & ita differt specie à practico præcisè. At vero etiam si realiter idem sit habitus, qui est logica vtens & docens; secundum tamen diuersas formalitates, & non secundum vnam formalitatem; vnde patet discrimen manifestum. Fateor tamen, si defendamus vnam & eandem rationem formalem esse Logicam vtentem & docentem secundum doctrinam superius traditam: posse defendi opinionem Bruxelis: quia tunc non datur duo habitus solo numero differentes in eodem subiecto; nec producitur habitus iam genitus, quia habitus iste genitus per actus Logicæ vtentis, specie differt ab alio; quia alius habet formam quandam eminentiorem: sicut habitus eminenter practicus & speculatiuus specie differt ab habitu, qui præcisè est practicus. Sed etiam iste modus dicendi mihi de falsitate suspectus est: quia etiamsi ponamus in Theologia quādam formam eleuatissimam, quę sit expressio diuinæ scientiæ, secundum quam habet & practici, & speculatiui rationem, cum posteà se extendat hæc forma ad actus, qui sunt practici, & ad actus, qui sunt speculatiui, non generatur habitus, qui præcisè est practicus, & habitus qui præcisè est speculatiuus, propterea quod præexistens habitus eminenter formaliter erat vtrumque: ergo similiter etiamsi idem habitus sit vtens Logica & docens iuxta expositum modum, non generabitur per actus logicæ vtentis habitus, qui sit vtens solùm: sicut nec per actus Logicæ docentis generabitur habitus, qui solùm sit docens: propterea quòd iam erat habitus, qui cum quadam veluti formali eminentia vtrumque continebat. Potest etiam responderi ad argumentum, habitum logicæ, qui simul secundum diuersas formalitates est vtens & docens, augeri per actus Logicæ vtentis, non qua ratione est docens, sed qua ratione est vtens, & non inconuenit augeri per actus Logicæ vtētis, etiamsi non sit productus per illos, quia productio Logicæ, qua ratione est vtens, fuit consecuta ad Logicam, qua ratione est docens. Et aliquale exemplum habemus in fide, spe, & charitate, quas habemus per infusionem, & augeatur nostris actibus meritoriè. Et si neutra harum solutionum placuerit: dicamus, Logicæ vtentis actus nec producere, nec augere habitum: quia Logica vtens habet rationem causæ vniuersalis: requiritur namque Logica vtens vt instrumentum quoddam vniuersale ad omnes scientias acquirendas, sicut actio Solis ad omnes motus illos inferiores. Vnde sicut per actionem Solis, & actionem hominis generantis non producitur, nisi homo: ita per actionem logicæ vtentis & Philosophiæ, non producitur nisi Philosophia, quia actus logicæ vtentis ibi se habet vt causa vniuersalis: sed solùm actus logicæ docentis auget & producit logicam vtentem secundariò, & non primò & per se. Nam primò & per se ille habitus generatur & perficitur in ratione logicæ docentis: nam habet intrinsecam dependentiam logica vtens à docente, qua aucta statim sequitur in vtente augmentum, & de augmento philosophādum est sicut de eius productione. Fateor tamen, quòd si aliquis se exerceat in modi sciendi constructione, acquiret quādam facilitatem, quæ erit quædam habitualis dispositio, & reducetur ad logicam, vt adiuuans illam aliquo modo: non tamen erit logica vtens, quia ista nequit haberi, nisi natura modi sciendi intellecta. Alii dicunt, quòd per actus logicæ vtentis augetur intensiuè logica, qua ratione est vtens, quia est aptior ad construendum modū sciēdi habitus ille.

Quare per concursum logicæ vtētis in philosophia non producatur nisi philosophia.

Modus dicendi aliquorum.

Ad confir. 2. Argum.

Ad confirmationem secundi argumenti principalis respondetur, bene posse contingere in accidentibus aliqua differre specie, & formaliter, & esse idem realiter: nam albedo & similitudo differunt plusquam specie, quia differunt genere, & tamen sunt idem realiter; ergo à fortiori poterunt idem esse, quæ solùm specie differunt. Sic calor secūdum diuersas rationes consideratus, est in diuersis speciebus qualitatis: Nam secundum quòd disponit ignem secundum suam naturam, dicitur habitus vel dispositio, secundum verò quod est principiū calefaciēdi, dicitur naturalis potētia, secundum verò quòd causat passionem in sensibus, dicitur passibilis qualitas; & vides

Digitized by Google

vides eandem rem esse in tribus speciebus secundum diuersas formalitates, & tres species esse eandem rem: ita logica vtens & docens.

Et ad illud Philosophi & D. Tho. Ea quæ specie differunt, numero etiam differunt, dico, debere intelligi in substantiis, non in accidẽtibus: Nam ex eo, quòd substantiæ specie differunt, habent distinctas formas, & consequenter distinctas materias: & ita differunt numero. Alii dicunt, quòd albedo, & similitudo sunt diuersa numero formaliter, non realiter. Si iuxta alium modum dicendi respondeamus, quòd eadem formalitas est logica vtens & docens, non habet difficultatem replica.

Explicatur Arist. & D. Thom.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod cum formaliter differant iuxta primum modum dicendi logica vtens, & docens, verum est dicere logicam vtentem non esse scientiam, formaliter illam accipiendo, & formaliter esse non scientiam, realiter verò est scientia: & similiter logica docens formaliter est scientia; realiter verò est aliquid, quod nõ est scientia. Et non inconuenit, quòd realiter sit non scientia, & formaliter sit scientia: quia isti termini non verificantur de eadem formalitate: sicut verũ est dicere, quod albedo non est similitudo formaliter; & ita formaliter est non similitudo: & est falsum dicere quod realiter est non similitudo: termini enim contradictorii formaliter debent affirmari, vel negari, vt fiat debita contradictio.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod secundum probabiliorem modum dicendi, nõ augetur logica vtens, nisi per demonstrationes docentis; & ita ad modum, quo logica docens fuerit perfecta, erit etiam perfecta logica vtens; nec sequebatur realis distinctio tamquam res à re, in docente & vtente, ex eo quod vna perficeretur, alia non perfecta, & aucta. Nam gratia augetur aliquando, secundũ quod importat ordinem ad Deum; licèt non augeatur in ratione qualitatis: & relatio quæ fundatur in similitudine, secundum Aristotel. quanto magis in vno extremo fundamentum perficitur, tanto magis similitudo diminuitur. Si teneamus alium dicendi modum, iam constat quid sit respondendum.

Ad 5. Ad quintum respondetur, solùm logicam vtẽtem & docentem formaliter distingui: quia ex eo, quòd scimus naturam modi sciendi, facillimo negotio illũ opere exequimur: cum hoc ferè nihil habeat difficultatis. Et hoc non habet locum in scientia & opinione, quapropter non sequitur intentum.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod non sequatur cognitio practica ad speculatiuã, sicut operatio modi sciendi ad cognitionem naturæ eiusdem; & ita oportet practicum & speculatiuum secundum proprias differentias præcise sumptas realiter distingui, non verò logicam vtentem & docentem.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum Logica docens sit scientia.

1. Argum. ET videtur, quod non. Primò: nam Aristoteles in multis suæ doctrinæ locis hoc videtur asserere: ergo non est scientia: nam Secũdo Metaph text. decimoquinto, sic ait, Quapropter instructus esse quisque debet, quo pacto singula approbanda sint, quoniam absurdum est scientiam simul, & modum sciendi quęrere; præsertim cum neutrum assequi facile sit. Hoc autem in loco Aristoteles secundum expositionem Sancti Thomæ, Magni Alberti, Alexandri, & Commentatoris, vocat logicam modum sciẽdi, & ipsum distinguit a scientiis: ergo secũdũ Aristotelem logica non est scientia, sed scientiæ modus: nam modus rei cuiuslibet, res ipsa non est. Et libro quarto Metaph. cap secundo, & libro primo Post. cap. 8. ait, Dialecticam non habere certũ aliquod genus subiecti, de quo differat, sed per omnia rerum genera vagari: sed omnis scientia habet aliquod subiectum certum, de quo tractat, aliàs scientiæ essẽt cõfusę: ergo &c. Et libro primo Topicor. primo, & secundo, & tertio Metaph. cap. 1. asserit, Dialecticum solùm ex probabilibus differere: sed omnis scientia

tia procedit ex necessariis: non ergo dialectica docens est scientia. Et similiter perspicuis verbis libro primo Rhetor. ad Theodectem, c. 2. affirmat, Dialecticā non esse scientiam: ergo oppositum iam opinari non licet. Contra Aristotelem igitur sentit, qui logicam scientiam esse affirmat.

2. Argum. Secundò; scientia est habitus acquisitus per demonstrationem; sed logica docens non est huiusmodi: ergo non est scientia. Maior patet ex Aristot. primo Posterio. in principio; Minor probatur: nam demonstratio procedit ex prioribus, notioribus, & causis conclusionis; sed demonstrationes logicæ non procedunt ex prioribus, notioribus, & causis conclusionum: ergo non sunt verè demonstrationes. Minor probatur: nam quando demonstratur propria passio vniuersalis de ipso vniuersali, verbi gratia, quando demonstratur prædicabilitas, illa debet demonstrari per rationem vniuersalis: sed ratio vniuersalis, cum sit ens rationis, non potest esse causa prædicabilitatis, quæ etiam est ens rationis, quia ens rationis non habet causam; nā omnis effectus realiter dependet à causa: quapropter ens rationis esset ens reale. Nec etiam est notior: quod sic probo. Nam omnes secundæ intentiones sunt æqualis entitatis: ergo sunt æqualis cognoscibilitatis: quia cognoscibilitas sequitur rationem entis. Item etiam quia entia rationis cognoscuntur per suum fundamentum: ergo ęqualiter cognoscuntur. Quod non ex prioribus procedant logicæ demonstrationes, etiā probo: quia cum in entibus rationis non sit ratio causæ, & effectus, vt probatum est, nec erit ratio prioris, & posterioris.

3. Argum. Tertiò: nam idem est habitus logicæ, qui acquiritur per primam demonstrationem, & perficitur per reliquas demōstrationes: sed qui acquiritur per primā non est scientia: ergo logica non est sciētia. Probatur minor: nam vt habeamus scientiam, necessum est cognoscere bonitatem consequentiæ, & veritatem præmissarum, quod eo actu fieri nequit: & ita prima demonstratione scientia generari non potest.

4. Argum. Quartò: Scientia est de necessariis & perpetuis: sed Logica est de contingentibus: ergo non est scientia. Maior est Aristot. primo poster. cap. septimo. Minor probatur, quia est de syllogismis, definitionibus, & reliquis huiusmodi instrumentis, quæ sunt entia factibilia à nobis, & contingentia. Et confirmatur: quia omnis scientia est subalterna, vel subalternata: sed Logica non est huiusmodi: ergo &c. Probatur minor: nam da, quam scientiam subalternet, vel cui subalternata sit.

5. Argum. Quintò. Omnis scientia debet versari circa aliquod obiectum à nobis cognoscibile: sed Logica non ita se habet: ergo non est scientia. Maior clarissima est, cū scientia per principia subiecti nos faciat cognoscere subiecti passionem. Minor probatur: nam obiectum Logicæ (de quo infra) est secunda intentio, quę est ens rationis: sed ens rationis non potest à nobis cognosci: ergo &c. Minor probatur: nam vel cognoscitur per speciem propriam, vel per alienam. Nō per propriam: quia non habet illam: quod & probo, quia obiectum realiter emittit, & causat speciem: sed ens rationis non potest realiter emittere, & causare speciem, aliàs esset ens reale: ergo &c. Non per alienam, scilicet, per speciem entis realis: quia aliàs cognitio entis rationis, & entis realis esset eiusdem speciei, siquidem fiunt eadem forma & specie. Item quia species solùm reprę̄sētat obiectum à quo fuit causata: sed ab ente rationis non fuit causata: ergo illud non repræsentat: species namque equi non repręsentat hominem, quia ab illo non fuit producta: ergo &c.

6. Argum. Sextò. Nulla scientia est de propositionibus, sed de rebus significatis per propositiones: sed Logica est de propositionibus: ergo non est scientia. Maior probatur: nam quando scio hominem esse risibilem, non habeo scientiam huius propositionis, Homo est risibilis, sed rerum ipsarum. Minor probatur: nam maxima pars Logicæ versatur in explicandis naturis propositionum; vt cum tractamus de propositione simplici, categorica, modali, &c.

7. Argum. Septimò: Si logica esset scientia, maximè

ximè quia demonstrat propriam passionem de subiecto: sed hoc non facit: ergo non est scientia. Minor probatur: Passiones in logica demonstratæ sunt secundæ intentiones: sed istæ non sunt verè passiones: ergo &c. Probatur minor; qa passiones simul debent esse cum suo subiecto; nec pôt subiectũ esse sine illis, saltem naturaliter loquendo: sed obiectum logicæ est sine passionibus, quæ dicuntur demonstrari in logica: ergo non est sciẽtia. Probatur minor; quia passiones logicales, verbi gratia, prędicabilitas de multis, quæ est passio vniuersalis (& sic de reliquis) est distincta ab essentia vniuersalis: ergo est alia secunda intentio distincta ab intentione vniuersalis, & alia relatio etiam specie distincta: ergo consequitur ad distinctum actum intellectus, ad quem fuit consecuta essentia & intentio vniuersalis: ergo potest esse actus intellectus, quo fit essentia vniuersalis, & non esse actus, quo fit passio: & sic vnum erit sine alio, ex quo fiet non esse veram passionem, & sic quòd non sit Logica vera scientia: & hoc patebit infra magis.

8. Argum: Octauò: Dialectica non habet demonstrationes: ergo non est scientia. Probatur antecedens: nam illæ demonstrationes nec procedunt per causam efficientem; sed hoc non potest esse: quia obiectum logicæ, & eius passiones, cum sint entia rationis, non habent causam efficiẽtem: nec procedunt per causam finalem: quia cùm ens rationis non habeat causam efficientem, non habet etiam causã finalem: nec procedunt per causam materialem: quia ens rationis non componitur ex materia & forma: nec etiam per causam formalem: illud namque causam materialem habet, quod habet formalẽ, cùm forma sit alicuius materiæ forma; item quod habet efficiẽtem, quia forma fit ab aliquo efficiente.

9. Argum. Nonò: Eo modo se habet aliquid ad scibilitatem, quo modo se habet ad entitatem: sed ens rationis habet se ad entitatem, sicut quod est ens secundum quid: ergo erit scibile secundum quid, & non simpliciter. Maior probatur: nam scientiæ non sunt nisi entium, quæ verò non sunt entia, non sciuntur. Minor probatur: nam si esset ens simpliciter, esset substantia, & ens reale.

Decimò. De illo, quod non potest cognosci, non potest esse scientia: sed ens rationis non potest cognosci ab intellectu; ergo de illo non potest esse scientia logicalis: sed de nullo alio tractat Logica: Logica ergo non est scientia. Probatur minor; Illud quod non continetur sub obiecto intellectus, nec est eius obiectum, nec potest cognosci ab intellectu: sed ens rationis est huiusmodi; ergo &c. Probatur minor; quia obiectum intellectus est ens reale: sed ens rationis non est ens reale, nec continetur sub illo: ergo &c. Et secundò probatur eadem minor; quia obiectum intellectus est id, quod est obiectum Metaphysicæ; sed obiectum Metaphysicæ est ens reale, cùm sit scientiarum nobilissima; ergo &c. Et tertiò probatur eadem minor: quia vna potentia est illa, quæ versatur circa vnũ obiectum; & obiectum specificans potentiam debet habere vnicam rationem formalem, & hac ratione esse vnum; sed si ens rationis esset sub obiecto potentiæ intellectiuæ, non posset habere obiectũ vnam rationem formalem; ergo nec intellectus esset vna potentia. Probatur minor, quia enti reali, & rationis non potest dari vnica ratio formalis, quia non possunt habere vnicum conceptum: non ergo possunt sub eodem obiecto cõtineri, & ita non poterit cognosci neç sciri. 10. Argum.

11. Arg. Vndecimò; Omnis scientia realiter refertur ad suum obiectum; sed non se habet ita Logica; non ergo est scientia. Maior probatur, quia relatio mensurati ad mensuram est relatio realis, & si logica est scientia, debet à suo obiecto mensurari: nam ex hoc habet esse verũ. Probatur minor: nam relatio realis debet esse inter extrema realia: nam relatione existente, simul terminus debet existere; sed ens rationis non est aliquid existens; ergo relatio ad illud non potest esse realis. Si dicas, quod sufficiat esse aliquod reale fundamentum ipsius obiecti Logicæ. Contra; nam logica non mensuratur a fundamento entis rationis, sed à prædicatis quidditatiuis; ergo non sufficit, quod fundamentum sit aliquid reale, vt relatio sit realis.

Solutio.

Impugnatio.

Digitized by Google

12. Argu. Duodecimò De ente per accidens nõ est scientia: sed obiectum logicæ est ens per accidens: ergo de ipso non est scientia. Maior est Aristotelis. 7. Metaph. Minor probatur: quia logica non tractat de secũda intẽtione in abstracto, nec de prima, sed agit de secundis adiunctis primis; sed prima & secunda intentio est ens per accidens: ergo &c. Probatur minor, quia homo & specieitas, animal & genereitas habẽt distinctas definitiones, & essentias.

13. Argu. Tertiodecimò: Si logica est scientia, cùm non sit subalternata, debet esse euidens: sed hoc est impossibile: ergo nõ est scientia. Maior probatur, nam de ratione sciẽtiæ est euidẽtia in se, vel in subalternante. nam definitur, quòd sit habitus certus & euidens. Sed minor probatur, quia non est euidens esse obiectum logicæ, quod est ens rationis: multi enim negant secundas intentiones esse aliquid rationis, de quo agemus, cùm de obiecto logicæ disputationem instituemus: ergo &c.

14. Argu. Quartodecimò. Secunda intentio, quæ est obiectum specificatiuum Logicę, non habet passiones aliquas: ergo Logica non est scientia. Probatur consequentia: nam scire obiectum aliquod, est cognoscere eius passiones per quidditatem subiecti. Nec sufficit dicere, quòd in particulari habet passiones, quia ex necessitate obiectum specificatiuum debet habere aliquam passionem, quia scientia ad illud primò terminatur. Sed primum antecedens probatur: nam da, quę sit eius passio. De hoc argumento dicetur infrà.

Praambula ad quæstionis intelligentiam.

1. Not. VT vero quęstionem hanc exactè intelligamus, aduertẽdum erit varias in hac parte circumferri sentẽtias. Nam

1. Opin. Philosophi aliqui negarunt scientiam esse Logicam, in quorum numero fuit Ammonius prologo Prædicam. Max. lib. de Interpret. in princip. Alexand. 1. Topic. Ægid. Roman. 1. Post. q. 2. Petrus Niger q. 11. sui clypei, Villalpand. quæst. 1. proœm. quibus multi moderni libenter subscribunt. Diuersa sententia est

Ammon. Max. Alex. Aegid. Petrus Niger. Villalpãd.

2. Opin. aliorum in alio extremo philosophantium, qui tantum Dialecticæ tribuunt, vt non solum scientiam esse defendant, verùm omnium scientiarum principem appellent. Et ita Plato lib. 7. de Republ. scribit, Dialecticam doctrinarum omnium apicem ac finem esse; cæteras verò disciplinas, etsi propter consuetudinem scientiæ dicantur, si tamen cum Dialectica conferantur, non esse scientiæ nomine appellandas. Et D. August. 3. lib. cont. Academic. cap. 13. & 2. lib. de ordine, c. 13. appellat disciplinarum disciplinam: Et Cicero lib. 1. de claris oratorib. Artium maximam, atque omnium lucem dicit. Hinc ortum habuit illud de Dialectica encomium, quo eam iuniores appellant, Artem artium, & scientiam scientiarum.

Plato. D. Aug. Cicero.

Notato præterea Logicam dupliciter considerari posse, qua ratione est docens, & qua ratione est vtens: de qua consideratione in superioribus actũ est. Cum ergo modò inquirimus, vtrùm Logica sit scientia, vt ipse titulus præfert, de docente est sermo, nam postmodùm de vtente sumus tractaturi. Et cùm scientiæ nomen varie vsurpandum veniat, hic eam sic nos accipimus pro habitu acquisito per demonstrationem, quo inclinamur, impellimurq; ad eas conclusiones cognoscendas: quæ fuerunt ex suis principiis deductæ.

Demonstratio quomodo ex causis pcedat. Est præterea animaduertendum ex doctrina Arist. 1. Poster. demonstrationem ex causis procedere. Quod dupliciter potest intelligi, vno modo ex causis formaliter, alio modo ex causis virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa, quæ verè causat, vt anima vere influit in passiones, & causat illas. Causa virtualiter est ipsa ratio essendi à priori, quæ solet vocari ratio formalis, & est talis, quod si illud cuius ratio est, posset habere causam, esset ipsa ratio causa, causaretque illud, cuius causa virtualis ponitur. Et hoc modo immutabilitas omnimoda dicitur causa seu ratio formalis æternitatis, non quòd æternitas ab immutabilitate causetur: sed quia si æternitas causam haberet, vtique esset omnimoda immutabilitas. Et hoc modo ratio æternitatis animæ rationalis est

Digitized by Google

est immaterialitas ipsius propriè dicta: & ratio entis est causa seu ratio bonitatis, quia si bonitas causam haberet, exposceret entitatem pro causa: & hoc modo omnes ferè Metaphysicæ demonstrationes procedunt. Quadrat autem iste dicendi modus Aristoteli. 2. de Cœlo tex 13. Nam cum probaret dextrum cœli esse oriens, quia inde incipit cœlestis motus, arguit contra seipsum pro sua opinione: Motus cœli numquam incepit, secũdum determinationem 8. Physic. quæ habetur text. 5. & 6. falsum ergo est dicere, Ab oriente incipit motus: & respõdet sibi, motum cœli incipere ab oriente, non quod inde inceperit: sed quia si incepisset, inde debuisset incipere, ac si diceret, iuxta nostram mentem inde incepisse, non formaliter, sed virtualiter: quia si inciperet, inde exordium sumeret, atque erumperet. Et ita cum asserit, quod demonstratio quæ generat sciẽtiam, procedit ex causis prioribus & notioribus, intelligendum est ex causis formaliter, vel virtualiter: hoc est ex causis vel rationibus formalibus, quæ essent causæ, si causæ exigerentur in illa materia. Est itaque causa virtualis, ratio, propter quam aliquid alicui conuenit.

Quæstionis decisio.

1. Conclus. Impugnatur 1. opin. Prima conclusio. Logica docens est verè & proprie scientia, & ita est appellanda. Hanc conclusionem tenent viri grauissimi D. Thomas 4. Metaphys. lect. 4. Scot. in prædic q. 1 Albert. cap. 1. in Porph. Auicen. cap. 1. suæ Log. Sot. q. 2. procem. in Logica, & innumeri viri docti nostri temporis, quos longum & superfluum esset recensere. Et probatur ratione: nam scientia est habitus acquisitus per demonstrationem: sed Logica est huiusmodi: ergo est scientia. Maior est Aristot. & omnium Philosophorum, 1. Poster. Minor probatur, nam ista est demonstratio. Omne vniuersale est prædicabile: genus est vniuersale: ergo genus est prædicabile. Item ista: Omnis syllogismus procedens ex prioribus, notioribus, & causis conclusionis, generat scientiam: syllogismus demonstratiuus est huiusmodi: ergo generat scientiam. Sed ista: Omnis syllogismus procedens ex probabilibus, generat probabilitatem: Syllogismus dialecticus est huiusmodi: ergo &c. Et multæ aliæ sunt demonstrationes, quæ procedunt ex causis virtualiter, & rationibus formalibus, vt supra dictum est: nam vniuersalitas est causa virtualis prædicabilitatis, & sic de reliquis: ergo istæ demonstrationes generabunt scientiam, non aliam nisi Logicam, quia consideratio harum secundarum intentionum ad nullam aliã pertinet, vt infrà videbimus: Logica ergo est scientia.

Secundò probatur conclusio: nam vniuersale prout cõsideratur à Logico, habet propriam passionem, quæ est prædicabilitas de multis: ergo hæc poterit demonstrari de suo subiecto: ergo illa demonstratio habitum generabit, non nisi Logicæ; est ergo Logica scientia. Primum antecedens probatur: nam prædicabilitas de multis conuenit omni vniuersali, & soli, & semper, & hoc per rationem & definitionem vniuersalis: ergo est propria ipsius passio. Prima consequentia probatur: quia omnis passio per rationem sui subiecti demonstrabilis est. Vtrum autem prima passio sit à priori demonstrabilis, dicetur infrà. Et cum dicimus, quod generabit scientiam, intelligendum est, vel genitã adaugebit, & quantum attinet ad propositum, idem est.

Præterea Logica inclinat intellectũ ad iudicandum de supradictis conclusionibus per causas & rationes formales, earum ergo est habitus scientificus. Probatur consequentia: nam non potest esse opinio, quia opinio non iudicat per rationes formales de conclusionibus in bona consequentia: non etiam potest esse fides, quæ innititur authoritati dicentis: non etiam intellectus, & habitus principiorum, quia iste non procedit ex causis: nec etiam est ars, quia ars est de re factibili, non procedendo demonstratiuè.

Præterea vt aliquid sit scientia, sufficit, quòd procedat demonstrando passiones de subiecto prout materia, circa quam versatur, illud patitur: vnde Meta- *Quid sufficiat ad sciẽtiam.*

 taphy-

ta physica dicitur esse scientia verè, & passiones de suo subiecto demonstrat, non per causam propriè dictam, sed per rationem formalem; nam quod Deus sit æternus, vt sæpe inculcauimus, non est causa propriè dicta immutabilitatis, & entitas non est causa propriè dicta vnitatis: sed Logica hoc modo procedit: ergo est scientia. Minor probatur, nam etiam est ratio formalis seu virtualis causa, & prout materia patitur Logicalis, verbi gratia, prædicabilitatis generis, & reliquorum prædicabilium, eorum vniuersalitas.

Præterea actus voluntatis quatenus, ad benè beatèque viuendum spectant, cadunt sub aliqua propriè & verè scientia à Physica distincta, videlicet sub morali Philosophia: ergo secundæ intentiones, quatenus de eis demonstrantur passiones, & conducunt ad sciendum, sub aliqua scientia à Metaphysica distincta cadent, cuiusmodi est Logica. Nam licèt entitates rationis secundum se consideret Metaphysicus, sub hoc tamen fine quatenus deseruiunt rectæ intellectioni, & sciendi modo, ad Logicũ spectant.

Et tandem probatur nostra conclusio: nam in libris, quos de Logica edidit Aristot. tam multæ sunt demonstrationes ad Logicam concernentes, vt illis perspectis cesset omnis quæstio, & certissimum sit Logicam esse scientiam, nã in conuertendis propositionibus, in reductione modorum imperfectorum ad perfectos, in medii inuentione, in natura demonstrationis, definitionis, diuisionis, argumentationis, & aliis huiusmodi, tam multas statuit demonstrationes, vt hac vna parte reliquas omnes scientias demonstrationum multitudine facilè vincat Logica. Et ne molestia lectorem afficiam, eum ad libros Priorum, & Posteriorum Resolutionum, quibus locis illa sunt propria, remitto.

Secunda pars conclusionis, quod ita sit Logica appellanda, probatur: nam nominibus vtendum est, vt plures: at plures illique grauissimi viri Logicam scientiam appellant: ita igitur est appellanda. Minor constat ex dictis in hac quæstione, & in probatione conclusionis, & ex illis quæ retulimus pro illa sententia eorum, qui sentiebant Logicã esse scientiam præstantissimam.

Secunda conclusio: Logica docens non est scientiarum præstantissima: nam præstantia & excellentia scientiæ, iuxta doctrinam Aristotelis lib. de Anima statim in principio, colligitur ex obiecti excellentia, vel ex certitudine procedendi & demonstrandi: sed ex istis capitibus non excedit omnes scientias: nam scientię reales ex parte obiecti vincunt Logicam, in certitudine demonstrandi vincunt Mathematicæ, quinimò omnes reales scientiæ. Fateor tamen nobiliorem esse Grammatica atque Rhethorica, cum ordinetur Dialectica ad veri cognitionem, & dirigat intellectum in suis operibus ne erret: & secundum quid non inconuenit esse nobiliorem scientiis realibus: propterea quod hominis discursum ex propria ratione perficiat. Et hoc forsan viri doctissimi in principio relati sentire volebant, sicq; sunt explicandi. Et cum prima omnium scientiarum dicitur, secundum quid & acquisitione, non simpliciter & dignitate est explicandum. De qua tamen conclusione latius agitur in principio librorum de Anima: & Soto in prologo Summularum.

2. Conclus. contra Platonem.

Logica secũdum quid nobilior.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumentum primum in principio quæstionis constitutum, quod ex variis locis Aristotelis desumebatur, respondetur. Primum locum aliqui intelligunt, non de logica, sed de modo procedendi cuilibet scientiæ proprio, qui prius tradendus est. Sed communis expositio est, quod fiat sermo de logica, quam prius addiscendam esse docet, quam reliquas scientias: propterea quòd in ipsa doceatur, quonam pacto demonstratio, diuisio, & argumentatio sit construenda: explicanturque natura, & essentia, & passiones obiecti logici. Et iste modus sciendi scientia est, & vocatur modus sciendi, quia docet modũ sciendi: non verò vocatur modus sciendi, quia sit scientiæ determinatio: quemad-

Ad 1. Arg.

quemadmodum velocitas vocatur modus cursus, quia est eius determinatio. Itaque Logica est modus sciendi, & ante alias scientias addiscenda. Soto sapientissimus, & Pater Toletus explicant de Logica, non ea ratione, qua docens est, sed ea ratione, qua vtens est: itaque logica vtens est modus sciendi, & prius addiscendus est quam reliquas sciẽtias cõsequamur, vt supra visum fuit. Et ista Logica est prior secundum aliquam considerationem etiam Logica ipsa docente, quia deseruit ad eius cõsecutionem, vt superius fuit definitum. Alii exponunt Dialecticam vocari sciendi modũ, quia eius obiectum sit sciendi modus, non verò ipsa Dialectica. Sed supradictæ duæ expositiones sunt potiores: nam Dialectica est sciendi modus, quia docet naturam modi sciendi, & ipsum construit. Et cùm dicit Aristoteles, absurdũ esse simul quærere scientiam & modum sciendi, nomine scientiæ non intelligit Dialecticam, sed alias scientias à Dialectica: & per hoc non negat Logicam esse scientiam.

Soto. *Toletus.*

Ad 2. Arg. Ad secundum aliqui respondent, agere sermonem in 2. Metaph. & 1. Poster. de Logica vtente, quæ dicitur non habere proprium subiectum, quia & potest probabiliter disputare circa vera & falsa, & tunc potius dicenda est potentia quam scientia, & sicut voluntas, quia potentia est, potest velle bonum & malum, ita Logica, vt vtens, potest circa verum & falsum disputare: scientia verò semper versatur circa verum præcisè.

Impugnatio. Sed hæc expositio non mihi placet, quia etiam Logica, vt vtens est, habet certum obiectum, & versatur in introducendo formam syllogismi, definitionis, & argumentationis, & in cæteris actibus rationis: quoniam omnis potentia habet ex necessitate certum obiectũ, ad quod se extendit, & vltra quod non operatur, & potentiæ, sicut & scientiæ, sunt impermistæ. Et ita sensus Aristotelis est, quod Logica non habeat certum subiectum, id est, certum materiale vbi suam formam argumentationis, definitionis, &c. introducat; sed in materia cuiuslibet scientiæ definire, & argumentari. Et hac ratione dicitur Logicus,

Explicatio Arg.

sicut & Metaphysicus per omnia rerum genera vagari: iste considerando entis rationem, quæ omnibus rebus est communis; ille formando argumentationes, diuisiones, definitiones in omni materia cuiuscunque scientiæ, in ente abstracto, in ente concernente materiam sensibilem, &c. In illo verò loco primo Topic. & tertio. Metaphy. loquitur de dialectica strictè & in certo genere, hoc est, pro parte topica & probabili; Nam quando ista pars ad vsum refertur, semper tractat per principia probabilia. Non verò negat Aristoteles, quin sine principia necessaria in hac scientia, sicut & in reliquis. Videantur quæ diximus 1. quæst. pro expositione huius nominis, Logica. Ad vltimum locum respõdentes affirmamus Aristotelem ibidem agere de Logica, prout est vtens: quæ secundum hanc considerationem non est scientia: vt iam constabit.

Ad 2. Arg. Ad secundum argumentum principale respondetur, quod ratio vniuersalis est virtualiter causa prædicabilitatis: si enim prædicabilitas posset habere causam, esset vniuersalitas causa: itaque est ratio formalis, vt suprà dictum est. Et eo modo, quo est causa, est prior, prior enim est causa quàm effectus, & causa virtualis, effectu virtuali, saltem nostro modo intelligendi; quia potest vnum sine alio concipi à nobis Et quantum attinet ad demonstrationes Logicas, patet clarè: quia ratio prædicabilitatis de pluribus, consequitur ad rationem vniuersalis; ergo ratio vniuersalis prior est prædicabilitate.

Solut. Soncinatis. Secundò respondetur ex Soncinate 4. Metaph. quæst. 17. vbi ait, quòd causa est in duplici differentia (& loquitur de causa in essendo.) Vno modo, quia est productiua alicuius, & habet supra ipsum realem causalitatem: sicut ignis est causa caloris in rebus calidis, & hominis essentia est causa passionum. Alio modo dicitur aliquid causa alterius, quia est natura prius eo, & est causa, quare alterum insit; quia necessariò naturaliter consequitur ad illud prius. Et ponit exemplum in albedine & similitudine, quæ sunt vna res; sed hæc res prius est albedo, quã similitudo: & ideò

duæ albedines positæ in actu sunt causa similitudinis in vtraque earum. Et ad hunc modum debet intelligi Philosophus (inquit Sôcinas) quando dicit quod demonstratio debet constare ex causis: nam medium in demonstratione à priori, est causa passionis; quia est ratio, propter quam prædicatum insit subiecto, sicut albedo est ratio, propter quam insit similitudo duobus albis. Itaque ex his verbis Soncinatis colligitur, quod medium in demonstratione debet esse vera causa passionum, quæ demonstrantur, vel saltem debet esse id, ratione cuius, quod demonstratur, subiecto conueniat. Vnde fit, quòd cum enti per eius rationem conueniant multa, (vt esse vnum &c.) possint hæc de illo demonstrari: & cùm secundis intentionibus multa conueniant per earum rationem, vt prædicabilitas vniuersalitati, de hac per eius rationem illa demonstrari possit: quamobrem in Logica sunt veræ demonstrationes. Et hæc solutio ferè eadem est cum præcedenti. Et quãuis verum sit, quòd omnia entia rationis cognoscantur per species entis realis, sed quædam entia rationis sunt aliis cognoscibiliora; quia sunt priora, & causæ, ad modum expositum: vnde secundum suam naturam notior est ratio vniuersalis, quàm prædicabilis. Et huius rei sit exemplum: nam quãuis Deus, & angeli, & materia prima, cognoscantur per species rerum materialium, & non per propriam speciem, Deus tamẽ magis cognoscibilis est, quam angeli, & isti quam materia prima secundum suã naturam. Ita in proposito de subiecto logicæ & suis passionibus dicendum est: illud enim sua natura notius est istis, quoad nos verò passiones notiores sunt suis causis. Et ita manet soluta illa ratio: cognoscuntur per species entis realis: ergo æqualiter cognoscuntur. Et etiam illa. Sunt æqualis entitatis: ergo æqualis cognoscibilitatis: nam passio & essentia nõ sunt æqualis entitatis in suo genere. Idem enim dicendum est de illis, ac de passionibus & essentiis realibus, suo modo tamen.

Not.

Ad 3. Arg. Tertium argumentum soluimus supra quæst. 2.

Ad 4. Resp. Ad quartum respondetur negando minorem: Logica namque, sicut & quælibet scientia, de perpetuis & æternis tractat. Nam si respicimus ad veritates demonstratas, constat illas esse æternas, vt quòd generet demonstratio scientiam, quòd vniuersale sit prædicabile: subiectum etiam, de quo istæ veritates primò & per se demonstrantur, quia est vniuersale, non per se corrumpitur, (Et loquimur de corruptione, quæ potest competere entibus rationis: nam sicut habent suum esse, ita habent & suum nõ esse) sed per accidens ad corruptionem singularium: & hac ratione scientia dicitur agere de perpetuis, quia de veritatibus perpetuis tractat, & de subiecto perpetuo per se. Quando verò fit aliqua demõstratio de hoc vniuersali, tunc hoc vniuersale per se est corruptibile: sed scientia tunc non versatur primo & per se circa hoc subiectum singulare, sed secundario. Primò & per se versatur scientia omnis circa vniuersale. Et cum dicimus quòd versatur secundariò circa hoc vniuersale Logica, loquimur de hoc vniuersali formaliter: nam hac ratione pertinet ad obiectum Logicæ: sic enim importat secundam intentionem singularem: & quod asserimus de Logicæ obiecto, dicendum est etiam de obiecto cuiusuis alterius scientiæ. Si verò singulare aliquod incorruptibile esset, optimè posset de illo esse scientia, quia singularitas non repugnat scientiæ, ratione singularitatis, sed ratione corruptibilitatis ipsius singularis. Et hoc manifestè patet in Deo, qui singularissimus cum sit, scitur à beatis scientia clara & aperta, à nobis verò scitur sub quadam vniuersali ratione.

Ad confir. Ad confirmationem dicimus non oportere scientiam omnem subalternam, vel subalternatam esse, vt patet in Metaphysica: est enim subalternatio propriè dicta, accidens scientiæ alicuius, & non omnium. Et cùm D. Thomas opuscu. de nat. generis, & alii doctissimi viri videntur dicere, Metaphysicam, sibimet omnẽ scientiam subalternare, loquuntur de impropria subalternatione. Sed de hoc latiùs in Metaphysica, & quæst. 1. prime,

p. D.

Digitized by Google

p. D. Thomæ, & in prologo Sent. Theologi disputant.

Ad 5. Arg. Pro solutione quinti argumenti, post huius quæstionis expositionem disputabimus de modo, quo à nobis ens rationis cognoscatur, quod faciemus, vt clariorem ordinem seruemus.

Ad 6. Arg. *Scientia est de propositionibus ut de medijs.* Ad sextum respondeo, scientiam esse de propositionibus tamquam de mediis quibus venimus in rei cognitionem, sed tamen principaliter sciuntur res. Scimus itaque res per propositiones tamquam per instrumenta: Logica verò in hoc differt ab aliis scientiis, quod considerat propositiones vt instrumenta & media quædam sciendi, quia per illas scit suum obiectum (formando namque propositiones scit secundam intentionem) & etiam vt res scitas, quia cum formale propositionis sit secunda intentio, debet ex necessitate à Logico considerari, siquidem sub eius obiecto continetur, vt pars subiectiua ipsius. Itaque reliquæ scientiæ propositiones considerant, vt quo sciuntur res: Logica verò illas considerat, vt quo scit, & vt quod scit: & videatur Diuus Thomas 2. 2. quæstione 1. articulo primo, ad 2. & Caietan. atque Bannes ibidem: nam hoc conducit ad intellectum illius articuli.

Ad 7. Arg. Ad septimum respondetur primò, quòd relatio prædicabilitatis, etsi sit relatio distincta à relatione vniuersalitatis, consequitur tamen ad eũdem actum, ad quem consequitur relatio vniuersalitatis: nam eodem actu, quo fundatur vniuersalitas, siue sit abstractio siue cognitio, siue comparatio, fundatur etiam prædicabilitas, eo enim, quo natura est vna in multis, est prædicabilis de multis. Et bene potest esse, quod idem actus fundet diuersas relationes specie, diuersissimè comparatus ad illas. Et ita ille actus, quo fundatur vniuersalitas primò & per se, fundat secundario prædicabilitatem. Sit exemplum, licèt non teneat in omnibus: Nam calefactio, & eiusdem liquefactio, specie differunt, & fiunt ab eadem forma, calore scilicet, sed calefactio immediatè, liquefactio mediatè: ita in proposito idem actus fundat vtramque relationem, sed vniuersalitatem primò, prædicabilitatem secundò; & ita differre specie possunt, sicut æquum est differre essentiam, & passionem non transcendentalem, & secundum probabilem opinionem, eadem actione, qua generatur essentia, generantur passiones, quæ tamen specie differunt.

Etsi dicas; Contrà, nam prædicabilitas non habet esse formaliter, nisi dum actu cognoscitur, quia cùm sit ens rationis, illius esse est esse obiectiuè in intellectu, & actu terminare cognitionem illius; sed non potest terminare actum intellectus, quem terminat vniuersalitas, nam illi duo actus non simul, sed successiuè esse debent.

Aliqui respondent, ens rationis non habere esse formaliter per hoc, quod actu cognoscatur ab intellectu, sed per hoc, quod proximè possit cognosci ab intellectu, posito iam eius fundamento proximo. Sed quoniam hæc solutio mihi non placet, vt infra disputabimus (existimo enim ens rationis debere actu cognosci, vt formaliter sit) respondeo, quòd in huiusmodi passionibus rationis non est quærenda simultas eadem cum essentia, quam assignamus in entibus realibus, quia passiones reales cùm habeant esse seclusa intellectus operatione, posita essentia statim ponuntur. *In passionibus entis rationis nõ est quærenda simultas cum essentia, sic vt in realibus.*

At verò cùm passiones rationis non habeant esse nisi per actum intellectus, qui quidem libere potest poni in executione, fieri potest vt ponatur essentia vniuersalis formaliter, & non ponatur eius passio formaliter: quia non ponitur fundamentum proximum passionis, & ponitur fundamentum proximum essentiæ, siue (vt formalius loquamur) quia consideratur essentia vniuersalis, non considerata eius passione: Vnde vt dicatur prædicabilitas passio vniuersalis, sat fuerit; quod si essent aliquid reale adinuicem consequerentur, quemadmodum risibile ad hominem consequitur, & satis est, vt prædicabilitas sit passio vniuersalis, quòd ex eo, quia natura est vniuersalis, sit proximum fundamentũ, vt illi possimus attribuere intentionem

nem prædicabilitatis. Quinimò tunc possumus dicere, quod est prædicabile in radice, sicut dicimus quod est risibilitas in radice, in hominis essentia consequitur prædicabilitas, posita tamen notitia intellectus, quia ipsa prędicabilitas formaliter fit. Et de hoc iterum redibit sermo.

Ad 8. Arg. Ad octauum respondetur, quòd ad minus Dialectica demonstrat per causam formalem, quia demonstrat per definitionem entis rationis, quod est secunda intentio, & definitio dicitur causa seu ratio formalis: & etiam per causam finalem, nam ex eo quòd demõstratio ordinatur ad generandam scientiam, dicimus talibus partibus cõstare debere, & idem est de aliis logicis instrumentis; & ens rationis, quia habet aliquo modo esse, habet aliquo modo formam & finẽ, diminutissimè tamen: nam generitas natura sua ordinatur ad constituendam generis naturam, & definitionem formaliter, quæ ex genere & differentia constat.

Ad 9. Arg. Ad nonum respondetur negando maiorem, nam scientiæ Mathematicæ sunt perfectissimę scientiæ, & tamen tractãt de ente secundum quid, scilicet de accidentibus: quinimò Metaphysica non esset perfectissima omnium scientiarum quia eius obiectum nec est substantia, nec accidens, sed aliquid abstractum; & sic perfectior esset Physica, quia tractat de substantia, quæ est ens per se, quod quidem absurdissimum est. Et cùm dicitur, quòd scientiæ non sint nisi entium, volumus dicere, quod non sint nisi de rebus, quæ possunt habere aliquam existentiam, quam etiam ens rationis potest suo modo habere. Idem etiam vult illa propositio, quod scientiæ non sunt nisi entium, id est, rerum habentium essentiam & passiones, seu aliquid ad modum illarum. Et hoc voluit similiter, cùm dixit Aristoteles, quod non est, non scitur, id est, quod non habet essentiam in ordine ad aliquam existentiam: & passiones demonstrabiles, non potest sciri, & ita non potest sciri duas cõtradictorias esse veras, quia hoc non est essentia aliqua habens passiones nec enim oportet, quòd modus existendi subiecti denominet habitum, & transeat in habitum ipsum, licet enim sit scientia de homine, non vocatur ipsa scientia, nec est homo: eodem modo licèt Logica sit de ente secundum quid, non debet ipsa Logica vocari scientia secundum quid, nec est scientia secundum quid, sed simpliciter est scientia; & sicut cognitio entis rationis simpliciter est cognitio, ita habitus causatus per cognitionem demonstratiuam, etiamsi sit circa ens rationis, simpliciter est scientia.

Intelligentia propositionis.

Ad 10. argum. *Solutio Soncinatis.* Ad decimum argumentum, quod est difficile, respondet Soncinas 10. Metaphysicæ, quæstione 16. ens, quod est obiectum terminatiuum intellectus, esse ens commune ad ens reale & rationis, licet motiuum obiectum sit solùm ens reale. Sed hæc solutio appparet insufficiens: nam sequitur, intellectum non solùm non esse omnium nobilissimam potentiam, verùm etiam esse ignobilissimam, siquidem habet pro obiecto ens omnium ignobilissimum entiũ, cuiusmodi est ens abstractum, nam ignobilius est ente reali & rationis. Præterea quia non potest dari tale ens abstractum, aliàs de illa ratione posset esse aliqua scientia, & illa quidem Metaphysica superior; nam obiectum Metaphysicæ non est nisi ens reale. Nam profectò si illa ratio daretur, suas haberet passiones: esset enim illud ens vnum, verum, bonum, &c.

2. Solutio. Secunda solutio, sufficiens illa quidem est huiusmodi, quod obiectum intellectus est ens reale & rationis, secundum quòd habent inter se vnitatem analogiæ, quamuis huiusmodi analogia duplicem importet conceptum: quia ex hoc quòd analoga sunt, habent vnitatem sufficientissimam, vt terminare possint potentiam vnam: nam obiectum scientiæ siue potentiæ non oportet quòd sit vniuocum, sed sufficit esse analogum. Et patet hoc in obiecto Metaphysicæ, & intellectus, & voluntatis: Et nihil refert huiusmodi vnitatem analogicam vno vel duobus conceptibus importari: nam siue hoc, siue illo

illo modo importetur, semper dicit vnitatem, etsi sit illa analogica vnitas. Et hoc est quod asserit Commentator 4. Metaphysicæ, Commento 2. quòd vna scientia non tantū sit de subiecto, quod est vnum specie aut genere, sed etiam de iis, quorū esse attribuitur vni fini, aut agenti, aut vni subiecto: vbi dicit, quòd non solum vniuoca, verùm etiam analoga, etsi sint duorum conceptuum, vt sanum, possunt esse obiectum scientiæ. Et alibi dicit ipse, quòd vna scientia est de omnibus salubribus, sanum verò de omni habente sanitatem, vtrumque analogicè dicitur. Et dicitur secundum hanc solutionem obiectum intellectus esse aliquid reale, quia principalis pars est aliquid reale. Sed hæc solutio non est omnium optima, quia secundum illam cogimur etiam idem ponere obiectum pro Metaphysica: nam idem est obiectū intellectus, & Metaphysicæ, secundum veriorem opinionem: Falsum est autem asserere obiectum Metaphysicæ esse ens, quatenus dicit reale ens, & rationis.

Comment.

Obiectio.

Tertia solutio.

Ens reale specificat intellectū.

Et ideò sit tertia solutio, quam vt omnium optimam, & quæ rei difficultatem exhaurit, oportet suscipere. Quæ sic statuit, quòd obiectum, à quo specificatur intellectus, & à quo sumit suam vnitatē, & nobilitatem, est ens reale; & illud est, quòd primò terminat actionem intellectus, considerando intellectum ex natura sua, sicut etiam ens reale est Metaphysicæ obiectum, adæquatum, tribuens illi & vnitatem & nobilitatem; cum quo tamen stat quòd consecutiuè Metaphysica etiam consideret ens rationis: ita intellectus consecutiuè considerat ens rationis. Nec hoc repugnat adæquationi obiecti intellectus: dicitur enim adæquatum obiectum, non ex hoc, quòd potentia vel habitus nullo modo possit in aliud, sed quòd non possit in aliud per se, sed tantùm consecutiuè, & ratione alterius. Quod patet; nam adæquatum obiectum visus est lucidū; & tamen authore Aristotele, & testante aperta experientia, per visum percipimus tenebras, per accidens tamen, & in ordine ad lucidum. Et adæquatum obiectū Physicæ est ens mobile, & tamen 8. Physic. de Deo considerat, sed in ordine ad ens mobile. Item obiectum Theologiæ adæquatū est Deus, & tamen Theologia tractat de peccatis, in ordine tamen ad Deum. Et vt hanc doctrinam corroboremus irrefragabili testimonio, adducamus D. Thomam 1. part. quæst. 14 artic. 5. ad 3. Constituerat Diu. Thom hoc argumentum. Ipsum intelligere speciem habet ab intelligibili, sicut omnis alius actus ab obiecto suo, vnde & ipsum intelligere tanto est nobilius, quanto etiam nobilius est ipsum quod intelligit: sed Deus est ipsum suum intelligere, vt ex dictis patet; si ergo Deus intelligit aliud à se, ipse Deus specificatur per aliquid aliud à se, quod est impossibile; non igitur intelligit aliud à se. Ecce argumētū. Sequitur solutio Ad tertium dicendum, quòd ipsum intelligere nō specificatur per id, quod in alio intelligit, sed per principale intellectū, in quo alia intelliguntur In tantum enim ipsū intelligere specificatur per obiectū suum, in quātū forma intelligibilis est principiū intellectualis operationis; nam omnis operatio specificatur per formā, quæ est principium operationis, sicut calefactio per calorē: vnde per illam formā intelligibilem specificatur intellectualis operatio, quæ facit intellectum in actu. Et hæc est species principalis intellecti, quæ in Deo nihil est aliud, quam essentia sua, in qua omnes species rerum comprehenduntur. Vnde non oportet, quòd intelligere diuinum specificetur, per aliud, quàm per essentiam suam. Ad propositum ergo, sicut intellectus diuinus, etiamsi cognoscat creaturas, non specificatur ab illis, quia non est principale intellectum, sed in alio intelliguntur, scilicet in essentia diuina, eodem modo n ster, intellectus etiāsi cognoscat ens rationis, non specificatur ab illo, nec ab illo sumit suam vnitatem, quia non est principale intellectum, sed est intellectum per species entis realis ex natura sua. Et si dicas; Etiam Deus, & substantiæ separatæ intelliguntur per species rerum sensibilium, & tamen continentur sub obiecto intellectus. Respondetur, quòd verum sit pro hoc statu, absolutè tamen non importent ordinē ad intellectum mediantibus rebus sensibilibus

D. Thom.

Digitized by Google

bus & earum speciebus. Est ergo ens reale obiectũ intellectus, specificans ipsum: ens verò rationis non est huiusmodi, sed intelligitur secundariò, & in ordine ad ens reale, & per aliud: sicut creaturæ cognoscuntur à Deo, & se habent in ordine ad eius intellectum. Vide aliam solutionem in Soncin. 4. Metaphys. quæst. 5. ad vlt.

Ad 11. arg. Opin. Sonc. Ad vndecimum respondet Soncin. 5. Metaph. q. 25. relationem scientiæ ad scibile in ratione mensuræ esse aliquid rationis, & non relationem realem; quia illa relatio terminatur ad rationem vniuersalem, & ad prædicata, quæ illi necessariò conueniunt, non considerando existentiam rei; & sic per accidens se habet rei existentia, siquidẽ etiã re destructa, manet illa scientia. Et si hãc solutionem sequamur, constat argumentum ruere: non enim relatio scientiæ ad scibile in ratione mensuræ, realis est. *Alia solut.* Est aliud modus dicendi, nimirum relationem iam dictam esse realem obiecto existente in rerum natura, rationis verò, eodem non existente; Et quamuis scientia non mensuretur ab existentia rei, est tamẽ necessaria, vt sit relatio realis, quia est necessaria ad existentiam termini, terminus autem existens est necessarius ad hoc, vt relatio sit realis. Et secundum hanc doctrinam, relatio scientiæ ad scibile est realis, ipso scibili existente: quia verò obiectum Logicæ non existit, non est ad ipsum realis relatio, sed relatio rationis sicut etiam imago refertur ad suum imaginatum relatione mensurati, & tamen hæc relatio mensuræ non est realis, nisi imaginato existente. *Medina.* Sapientissimus Magister meus Medina ita soluebat hoc argumentum, semper relationem mensurati ad mensuram in scientiis esse relationem realem, etiam obiecto non existente. Et ad argumentum quod fit; Relatio realis debet esse inter extrema realia, dicebat ipse, vel ita se habentia ac si essent existentia, & obiectũ cuiusuis sciẽtiæ, etiamsi non existat, ita se habet, ac si existeret, quia ita mensurat scientiam: nam non mensuratur scientia ab existentia, sed à prædicatis per se. Quapropter Logica realiter in ratione mensurati refertur ad ens rationis, quia ita mensurat Logicam ac si existeret. *Obiectio.* Et si adhuc instes; Contrà; nam ens rationis non est: ergo non est terminus, *Solutio.* negatur consequentia; nam vt sit terminus, etiam seclusa operatione intellectus, sufficit esse cõnexionem prædicatorũ essentialium, & propriorum, quæ cum sit æterna, semper est: vt v. g. quòd vniuersale sit prædicabile, quòd demonstratio generet scientiã, & ab his mensuratur scientia, & refertur ad ens rationis, ratione prædicatorum quidditatiuorum & per se, & ratione horum, etiamsi ens rationis non sit quoad existẽtiam, dicitur esse terminus Hic tamen est notandum, numquam logicam referri ad suum fundamentum in ratione mensurati, quia logica nõ est vera, quia conformis fundamento entis rationis, sed quia conformis prædicatis per se ipsius entis rationis, vt de se patet. Sed de his latius sumus acturi in Relationis prædicamento.

Ad 12. arg. Ad duodecimum respondetur, quòd logica habeat pro obiecto ens per se & definibile, licet sit aliquid rationis. Et hoc est secunda intentio in concreto, quod est ens per se in suo genere, sicut albedo in cõcreto est accidens. Et illud voluit docere Auicẽna cùm dixit, quòd est de secundis intentionibus adiunctis primis, id est, de secundis intentionibus in concreto, & vt fundantur in rebus, & illas denominant nõ verò voluit dicere esse de secundis & primis simul: & si suscipit tractationem de primis Logicus, est vt de fundamento sui obiecti. Vide quæ sumus dicturi infrà quæst 27. secundarum intentionum.

Ad vlt. arg. Ad vltimum respondetur, esse per se notum & euidentissimum, esse secundas intẽtiones, & de illis fieri demonstrationes euidentes; & ita Logica est scientia euidens. Sed de hoc cum disputabimus de Ente rationis redibit disputatio; & sint satis ista de hac quæstione.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum logica vtens, vt sic, sit scientia.

1. Argum. ET videtur quod sic. Primò: Logica vtens, qua ratione est vtens, habet aliquẽ actum: sed ille nõ est actus opinionis, nec fidei, nec artis, cùm non sit circa

Digitized by Google

res factibiles: ergo erit actus scientiæ, quia non videtur quis alius sit. Totus discursus patet.

2. Argum. Secundò; Logica vtens est habitus acquisitus per demonstrationem; ergo est scientia. Consequētia est euidens; nā ita scientia definitur: sed probatur antecedēs, quia Logica vtēs requiritur in eodē instāti, ī quo acquiritur docēs, sed docēs acqritur p demōstrationē: ergo & vtēs. Et confirmatur, & explicatur; nam illamet demonstratio, quæ generat docētē, est instrumentum, quo in eodē instāti generetur vtens; est ergo habitus per demonstrationē acquisitus: ergo scientia. Et confirmatur secundò: Sunt idem habitus Logica vtens & docens: sed docēs acquiritur p demōstrationē: ergo & vtēs.

3. Argum. Tertium argumentum sit pro explicando sapiētissimo Magistro Soto, & est huiusmodi. Si Logica vtens non esset scientia, hoc esset propter rationem Magistri Soto quæst. 1. procemiali in Logicam: sed illa ratio est nulla: ergo &c. Probatur minor; nam ratio sic habet; Vsus Logicæ vtentis nō semper generat sciētiā; ergo Logica vtens non est scientia. Sed hæc ratio est nulla; nam sequeretur eadē ratione, quòd Logica vtens sit sciētia: nā eius vsus aliquando generat sciētiā: ergo est sciētia. Antecedens patet; nā demonstratio generat sciētiā, & tn̄ ipsa, quantum ad eius constructionē est à Logica vtente: ergo aliquādo vsus Logicæ vtentis est scientia: ergo si hæc ratio aliquid probat, quia aliquando nō generat scientiam, non est scientia, hæc etiam aliquid probabit, quia aliquando generat scientiam, est scientia; at cum hęc sit nulla, & ratio etiam Soti nulla erit.

4. Argum. Quartò. Probabilis opinio est, q idēmet habitus Logicæ docentis secūdum eandē formalitatē duos actus habeat, & demonstrare passiones de subiecto, & sic est docens; & construere syllogismum & instrumēta sciendi; & sic est vtēs, itaque dicitur vtens à secūdo actu, docēs à primo; ergo tunc Logica vtens erit sciētia; quia est eadē formalitas, quæ est docens, at hæc est scientia: ergo & illa. Sed hoc est falsum: nā nullus vnquam vocauit vtentem Logicam sciētiam; quid ergo tunc in hac opinione erit dicēdum?

Præambula ad quæstionem.

Antequā ad quæstionem respondeamus, vnū est præmittendū, de quo aliqui immeritò dubitant, decepti forsan doctrina Magistri Soto 2. q. procem. vbi dicit, quod Logica vtens illa sit, qua tractatores aliarum scientiarū vtuntur. Ex quo inferunt Logicā vtentē non producere actum aliquem, sed passiuè se habere, quod falsum videtur: nam vt colligitur ex doctrina Diui Thomæ, prima secundæ, quæst. 49 artic. 3. omnis habitus importat ordinem ad actum, sic adeò vt finis habitus sit actus: quia habitus est dispositio ipsius naturæ: omnis autē natura ordinatur ad aliquā operationē, vel ad aliquid per actionē operatum tāquam ad finem, & sic omnis habitus ex natura sua ordinatur ad aliquam operationem: & etiam sanitas ipsa, quæ habitus quidam est, ordinatur ad operationē: nam vt inquit Arist. 10. lib de animalium historia, homo dicitur sanus, & similiter membrum aliquod sanum dicitur, quando potest facere operationem sani. Et quamuis hoc cōueniat omni habitui ex natura sua, sunt tamen aliqui habitus, qui ex subiecto, in quo sūt, important ordinē ad actū, quia habitus importat ordinē ad naturā rei. Si ergo natura rei, in qua est habitus, importat ordinē ad operari, sequitur, quòd ipse habitus primò & principaliter importat ordinē ad operari & ad actū; & sic omnis habitus, qui est alicuius potētię operatiuę, vt subiecti, principaliter importat ordinē ad actū. Ex quo planè infertur, quòd cū Logica docens sit habitus, debet habere operationem aliquam; & cum sit habitus potentię operatiuæ, scilicet, intellectus, debet habere primò & principaliter actum pro fine, quem effectiuè producat facilè, promptè, & delectabiliter. Iste autem actus modò inquiritur quis sit, an scilicet sit scientificus & actus sciētiæ, id est, cognitio alicuius conclusionis propter sua principia: nam si hoc habet, erit sciētia; an verò sit aliquid aliud, ex quo sequetur Logicam vtentem non esse scientiam.

Digitized by Google

Decisio quaestionis.

1. Conclus. Logica vt vtens non est sciētia

HOc posito sit cōclusio. Logica, qua ratione est vtens, non est scientia, nec eius actus est scientiæ actus, nec cognitio alicuius cōclusionis propter sua principia. Hæc conclusio probatur authoritate D. Th. 4. Metaph. lect. 4. ita dicentis: Vtens verò est, secundum quòd modo adiuncto vtitur ad cōcludendum aliquid probabiliter in singulis scientiis; & sic recedit à modo scientiæ Ecce conclusionē probatā, vbi inquit, quòd vtens, vt sic, recedit à modo scientiæ: si recedit à modo sciētiæ: ergo nō est sciētia, & illud ipsum, quod præmittebamus asseritur similiter à D Thom. Nā dicit, quòd vtens Logica dicitur, quatenus modo adiuncto vtitur ad cōcludendum aliquid probabiliter in omnibus scientiis: ergo iam Logica vtens habet actum, quem producit, qui est probabiliter disputare in aliis scientiis. Et hic notabis,

Nota.

quòd D. Thomas non vocet Logicam vtentem, nisi vsum probabilis disputationis, vt patet ibi, ad concludendum probabiliter in omnibus scientiis. Sed iam supra hunc locum explicuimus q. 5. Et modo possumus aliam etiam explicationem adducere, quòd scilicet exemplum ponatur Logicæ vtentis in parte probabili, non quòd solus illius vsus in hac parte sit Logica vtens: cum etiam vsus Logicæ in parte demonstratiua sit Logica vtens in actu secundo, & Logica secundū quòd producit illum actum sit Logica vtens in actu primo: sed quia in hac parte probabili magis clarè patet vsus Logicæ, cùm in aliis scientiis, dum probabiliter disputamus, non sit aliqua demonstratio, nec actus scientificus: cū verò sit demōstratio, non ita clarè patet actus Logicæ vtentis, cū ibi sit etiā actus scientificus, à quo distinguere vsū, præcipuè in propria materia Logicæ, nō ita

Soto.

facilè est. Soto similiter 2. quæst. proœm. hanc eandem sententiam tenet, & est communis Thomistarum, & omnium quos viderim ego. Et probatur ratione. Omnis scientia demōstrat aliquam passionem de subiecto suo; sed Logica vtēs non est huiusmodi: ergo non est sciētia.

Discursus est legitimus, maior clarà, & probatur minor. Nam actus Logicæ vtētis est cōstruere instrumenta apta disputationibus & scientiarum acquisitioni; sed in hac cōstructione modi sciendi nulla passio demōstrata reperitur, vt patet: nā quādo cōstruo definitionē, diuisionē, & argumentationē, solū attenditur partium cōpositio sub aliqua forma, secludendo cōsiderationē passionis: ergo &c.

Præterea: In omni demōstratione cōuincitur intellectus, vt assentiatur conclusionibus propter præmissas: itaque actus sciētificus est assensus cōclusionis propter præmissas: sed in actu Logicæ vtentis non est aliquid simile, sed solùm constructio modi sciendi, sicut actus artis est cōstruere artificiatum: ergo, &c.

Præterea: Omnis scientia semper procedit ex necessariis & perpetuis: sed Logica vtens non est huiusmodi: ergo non est scientia. Maior probatur: nam semper demonstrat aliquid, quod non potest aliter se habere. Minor probatur, nō solùm ex parte materiæ, quia sæpe Logica vtens conficit argumenta, quæ licèt necessaria sint ex parte formæ, sunt contingentia ex parte materiæ, sed etiā sæpissimè operatur consequentias topicas & probabiles, cuiusmodi est inductio, & consequentia, quæ sumitur ab exemplis. Et hæc quoniam ex Summulis satis patent, non amplius explico.

Ex hac probatione sequitur explicatio Soti. Nam semper scientia demonstrat, & quātum est ex parte illius actus demonstratiui, generatur scientia: Logica verò vtens non item: sed sæpissimè, & ex parte materiæ & formæ procedit probabiliter, vnde sequitur hac ratione quia non semper demonstrat, non esse scientiam.

Præterea: Artes, vt sic, licèt artificiata quædam sub certa forma conficiant, nō sunt, nec vocantur scientiæ: ergo & Logica vtens etiamsi aliquid efficiat sub certa forma, non est vocanda scientia.

Vltimò: Scientia omnis procedit resoluendo conclusiones in sua principia, vt, Verbi gratia, quòd homo est risibilis, quia est rationalis; Deus est æternus, quia immutabilis; sed Logica vtens procedit modo quodam compositiuo, intro

ducendo

ducendo formam syllogismi, definitionis, & demonstrationis in operibus animæ, & in sermone, atque scriptura: ergo non est scientia. Et si fiat hoc argumentum: Logica vtens est scientia practica: ergo est scientia, sicut valet: Est homo albus: ergo homo; ad hoc argumentum dicemus, cũ pertractabimus illã quæstionẽ, sitne speculatiua vel practica Logica.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primũ. AD argumenta facta in principio quæstionis respondetur. Ad primum, quod actus proprius Logicæ vtentis, siue distinguatur formaliter, siue realiter, siue eminenter à docente, est cõstructio modi sciẽdi, qui est actus artis liberalis, vt videbimus quæstione sequẽti.

Ad secundum. Ad secundum respondetur, quod Logica vtẽs, supposito quòd formaliter distinguatur à docente, fuit acquisita per demonstrationem secundariò: nam primò fuit acquisitus ille habitus in ratione docentis. Itaque cum in illo habitu reperiantur duæ rationes formales, & Logicæ docentis, & vtentis, demonstratio primò fuit terminata ad docentem, ad vtentem verò secundariò: vt verò esset scientia, deberet esse habitus primò acquisitus per demonstrationem. Esto exẽplum. Alteratio est motus ad qualitatẽ; & si quis vellet probare similitudinem esse qualitatem, quia acquiritur per alterationem, optimè responderemus negando illatum; propterea quòd similitudo non acquiritur per se per alterationem, sed ex consequenti & secundariò. Si verò teneremus Logicam docentem non distingui formaliter ab vtente, supra q. 6. visum fuit, quid esset huic argumento respondendum. Et per hoc etiam patet ad confirmationem.

Ad tertiũ. Ad tertium respondetur, rationem sapientissi. Magistri optimam esse, & euidẽter probare, Logicam ea ratione, qua vtens est, scientiam non esse: nam actus vtentis Logicæ aliquando est cõstructio probabilis argumentationis, & alicuius non necessarii: sed de ratione scientiæ est, actũ à se productũ semper versari circa necessaria, quia semper conclusionem demonstrat de subiecto per rationem formalem, vel causam eius. Vnde verò colligatur, non semper vtentem Logicã procedere ex necessariis, optimè demõstrat Soto, quia nõ semper generat scientiam, nec semper auget: & ita non procedit ex necessariis: si namque scientiã generaret, ex necessariis procederet. Est itaque indiuiduus comes scientifici actus semper generare scientiã, vel illam augere, ad quod necessarius est semper ꝓcessus ex necessariis: & si hoc deficit, nec generat, nec auget: & sic non est actus scientiæ. Habitus verò qui aliquando elicit actum, cum non procedat ex necessariis, nec generet, nec augeat scientiam, quantum est ex parte actus, scientia non est: sicut non est virtus ille habitus, qui producit effectiuè aliquando actum non rectum, nec rationi conformem, sed vitiosum, quia de intrinseca ratione virtutis est semper producere actum bonum. Et sicut est bona consequentia: Non semper producit actum rectum: ergo non est virtus, ita est bona illa: Non semper generat scientiã ex parte sua: ergo non est scientia.

Ad vltimum supra q. 6. patuit quid dicendum sit. *Ad vltimum.*

QVÆSTIO IX.

Vtrum Logica sit ars, & scientia simul.

ET videtur quòd non. Primò: quia ars & scientia sunt habitus specie diuersi, & in omnibus, vt patet inductiuè, realiter distinguuntur: ergo non potest eadem Logica esse ars & scientia. Secunda pars antecedentis probatur; nam ars domificandi à scientia distinguitur, ars fabrilis similiter. Prima verò pars eiusdem antecedentis patet ex Aristot. lib. 6. Ethic cap. 3. vbi ponit quinque habitus, quibus anima sæpe verum dicit, scilicet intellectum, scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem: non ergo idem habitus est ars & scientia. *1. Argum.*

Secundò: Ars versatur circa res factibiles, & q̃ trãseũt in exteriorẽ materiã; sed Logica nõ sic: ergo nõ est sciẽtia, & ars simul. Maior patet in domificatiua, frene- *2. Argum.*

frenifactiua, &c. Minor probatur; nam Logica versatur præcipuè, etiam qua ratione est vtens, in introducenda forma modi sciendi in actibus intellectus: nam qua ratione est scientia, vt dictum est, speculatur solùm suū obiectū; ergo &c.

3. Argum. Tertiò: Diuersum est obiectum artis & scientiæ; sed Logica & secundū quòd vtens, & secundum quòd docens, non habet nisi vnum obiectum, & illud est quidem secunda intentio; ergo &c. Maior patet, cum specie differant; minor etiam patet; nam exhibe tu nobis hæc obiecta distincta Logicæ, vt habet rationem artis & scientiæ.

4. Argum. Quartò; Non est mechanica, nec liberalis: ergo non est ars. Consequentia patet, quia non est aliud genus artis. Quod non sit mechanica patet. Quod nec liberalis, probatur; quia ars liberalis est propter excolendum animum: sed Logica potius est propter excolendum sermonem: ergo, &c.

5. Argum. Quintò; Aristoteles 1. Metaphys. c. 1. docet artem per experientiam gigni, similiter & scientiā; sed Logica nō potest gigni per experientiam: non ergo erit ars, quinimo nec scientia. Minor probatur: nam cum eius obiectum sit ens rationis, quod solo intellectu percipitur, non potest experiri: experientia enim ad sensum pertinet.

In oppositum est: nam ita vocatur communiter à Logicis: ars artium, & scientia scientiarum.

Præambula ad quæstionem.

1. Nota. PRo huius quæstionis explicatione prēmittendum erit ex D. Thom. 1. 2. quæst. 57. artic. 3. & 4. quod ars nihil est aliud, quam quædam recta ratio aliquorum operum faciendorum, id est, habitus, quidam, quo inclinamur ad facienda quædam opera bona; quorum operum bonitas, & rectitudo consistit in conformitate ad artem; non enim respicit artificiati bonitas & perfectio, qua voluntate vel fine fiat, an bono vel malo.

2. Nota. Præterea ex eodem D. Thom. ibidem erit aduertendum, quod etiam in ipsis speculabilibus est aliquid per modum cuiusdam operationis, puta constructio syllogismi, aut cōgruæ orationis, & etiā opus ipsum numerandi vel mensurandi, & ideo quandocūque ad huiusmodi opera rationis habitus speculatiui ordinantur, per quandam similitudinem artes dicuntur liberales ad differentiā illarū artium, quæ ordinantur ad opera per corpus exercita, quæ sunt quodammodo seruiles, in quantum corpus subditur animæ seruiliter, & homo secundum animā est liber. *Differētia artium.* Illæ verò scientiæ, quæ ad nullum huiusmodi opus ordinantur, simpliciter sciētiæ dicūtur, non verò artes. Nec oportet, si ad hoc quòd liberales artes sint nobiliores, quod eis magis conueniat ratio artis. Quibus in verbis tria asserit D. Thomas. Primum opera intellectus posse ordinari per habitus, qui per quandam similitudinem dicuntur artes. Secundum, quod scientiæ, quæ non ordinantur ad dirigenda opera animæ per modum operantis, non dicuntur aliquo modo artes. Tertium, quod artes liberales, etsi sint nobiliores, non tamen eis magis conueniat ratio artis.

3. Nota. Tertiò notandum est, quòd operatio, quantum ad propositum attinet, duplex est; Altera est operatio, quæ transit in externam materiam, & propriè vocatur factio, vt secare, vrere, &c. Alio modo accipitur, vt operatio sit idem, quod actio, prout conuenit actionibus immanentibus, vt intelligere, &c. Primo modo accipiendo operationem dirigitur per artem propriè dictam, seu per artē mechanicā. Secūdo modo accipiēdo operationem dirigitur per artes liberales.

4. Nota, Ars dupliciter accipitur. Quartò notandum, quod artes, vt cōmuniter appellant illas, sunt in duplici genere; nam quædam sunt mechanicæ, quædam liberales. Mechanicæ sunt artes seruiles, & quæ deseruiunt corpori: nam corpus comparatione ad animam seruus dicitur; & in genere sunt septem. *Artes mechanicæ.* Lanificium, Armatura, Nauigatio, quæ pertinent ad corpus extrinsecus: Agricultura, Venatio, Medicina, Theatrica, quæ pertinēt ad corpus intrinsecus. Ex his Lanificium continet sub se omnes artes texendi, vel cōsuendi, quibuscunque instrumētis, in quacūq; materia. Armatura sub se habet duas species, scilicet Architectonicā, & Fabrilē: Architectonica

Digitized by Google

nica diuiditur in Cæmētariā & Carpēta riā; sub quibus continentur omnes artes operandi in materia lapidum, vel ligno rum. Sed Fabrilis diuiditur in Malleato riam, quæ faciendo massam in formam extendit: & Fusoriam, quæ de confusio ne materiæ nouit formam vasis exprimere. Nauigatio tertia species continet sub se omnem in emendis, vendendis, mutuandis, domesticis siue peregrinis mercibus negotiationem, sicut ars mercatorum, nautarum, &c. Agricultura quæ iustissima & nobilissima est (de qua videatur Magister Leon in lib. quem edi dit Hispano sermone, cui titulus: De la perfetta casada; & videatur similiter Prologus agriculturę libri etiam Hispa no sermone conscripti) sub se continet omnes artes de modo colendi agros. Venatio quinta species sub se continet ferinam, aucupationem, & piscaturam, & omnem artem conficiendi cibos, & potus miscendi, & præparandi: sicut est ars coquinaria, &c. Medicina practica est sexta species, sub qua comprehenduntur Chirurgia, & cæteræ artes, quæ sunt de modo sanandi infirmos. Septima est Theatrica, sub qua continentur omnes artes ludos efficiendi ad recreationem ordinatos.

Artes liberales. Artes verò liberales sunt septem: & dicuntur liberales, quia ordinantur ad opus rationis & animæ, quæ est libera, & domina corporis, videlicet Grammatica, Rhetorica, Logica, Arithmetica, Musica, Geometria, Astronomia; de quibus videatur Marcianus breuiter & eleganter pertractans. Poesis verò à non nullis reducitur ad Grammaticam sicut & historia. Alii verò, sicut Quintilianus lib. secundo, cap 19. referunt ad Rhetoricam. Et ratio est, quia Poesis & Historia quendam ornatum habent, sicut & Rhetorica, & ad mouēdos suo modo affectus comparatæ sunt. Vnde Cicero li. 7. de legibus dicit Historiam esse opus maximè oratorium. Et idem ait 2. de Oratore, & 1. de Orator. ait: Est finiti mus Oratori Poeta, numeris astrictior paulò, verborum autem licentia liberior. Aliter alii huiusmodi artes enumerant, sed hoc pro nunc videtur sufficere.

Decisio quæstionis.

His positis ad quæstionem respondetur his conclusionibus; quarum prima sit. Logica est ars & sciētia simul, scientia secundum quòd docens est, ars verò qua ratione est vtēs. Quòd sit sciētia, supra latè probatum est. Quòd verò sit ars, probatur primò authoritate Diui Thomæ supra adducta, & primo Posteriorum, quam modo nō referimus, quia illam inferiùs sumus adducturi. Et hæc est omnium communis sententia. Et pro batur ratione: nā Logica, ea ratione qua vtens est, introducit formam definitionis, diuisionis, & argumentationis, in operibus intellectus primò, & postmodum hoc facit in verbis, atque scripto: ergo est ars aliquo modo. Antecedens probatur: nam sicut reliquæ artes habēt introducere formam aliquam in materiam, vt domificatiua formā domus in lignis, lapidibus, statuaria formā statuę in ære, argēto: ita Logica introducit formā syllogismi, definitionis, & argumētationis in operationibus intellectus, sub illa forma illas adunando & cōponendo: Et sicut supradictæ artes dicūtur artes, quia illud faciunt secūdum quasdam regulas certas, ita eodē modo hoc facit Logica. Et consequentia probatur: nam habet similitudinem ad illas: ergo sicut illæ artes sunt, & Logica ars est suo modo. *1. Conc. Logica est ars & sciētia.* *D. Thom.*

Præterea probatur, nā Logica, quatenus vtens est, est habitus; nō intellectus, nec scientia, vt iam vidimus, nec sapientia, nec prudentia: ergo est ars; nam non est alius habitus, qui possit esse. Præterea: Logica vtens procedit modo compositiuo, introducendo formā modi sciendi in aliqua materia secundum regulas certas: ergo est ars. Patet consequentia: nam vt sit aliquo modo ars, nihil aliud requiritur. Antecedens patebit intuenti tot regulas, quas habet in prioribus resolutionibus Aristoteles, vt syllogismos doceat conficere, conuertere, & reducere.

Secunda conclusio. Lgica non est ars simpliciter, sed solum secundum quandam similitudinem. Hæc conclusio patet: nam ars propriè dicta, docet introducere formam in externam materiam sed *2. Conc. Logica non est ars simpliciter.*

sed Logica non est huiusmodi, ergo, &c. Minor cũ consequentia patent; sed probatur maior, nam operationes quas producit propriè ars, debent esse operationes, quæ sint simpliciter practicæ operationes; sed huiusmodi non sunt operationes intellectus, sed operationes quæ sunt factiones, vt secare, vrere, pingere, &c ergo, &c. est enim ars habitus practicus, quapropter eius operationes simpliciter debent esse operationes practicæ & factiones. Nolo dicere, quòd non possit esse habitus practicus, nisi circa operationes, quæ transeunt in externam materiã: nã prudentia & reliquæ virtutes morales sunt practici habitus, & nõ transeunt in materiam externã; sed hoc intendo, quòd si est propriè ars, debet dirigere factionem, quod ex eius definitione patet: nam ars est recta ratio rerum factibilium; vt patet ex primo notabili; sed factio secũdùm Philosophos, propriè dicitur illa, quæ transit in externam materiam; ergo, &c. *Obiectio.* Quòd si dicas, etiam Logicam efficere syllogismos in vocibus & scripturis; ergo est propriè sciẽtia practica: *Solutio.* Respõdetur, ꝙ hoc habet secundariò, primariò quidem habet hoc ipsũ efficere in operibus animæ, & ideò est ars artiũ. Quòd verò sit per quãdam similitudinem ars, probatur ex D. *D. Thom.* Thom. vbi supra Et huiusmodi similitudo versatur in hoc, quòd sicut reliquę artes docent introducere formam in aliqua materia per certas & determinatas vias, vt in plurimum, eodem modo Logica. Sed discrimen est: nam Logica docet introducere in operibus animæ formã suam, quæ est forma modi sciendi, reliquæ verò in materiam externam.

3. Conclus. Ars analogicè dicitur. Tertia conclusio. Ars analogicè dicitur de arte mechanica & liberali. Et probatur hæc conclusio; nam secundum Diuum Thomam, vbi supra, artes liberales dicuntur artes per quandam similitudinem ad mechanicas; ergo non participant rationem artis independenter: Ea enim quæ vniuocè rationem superioris participant, non participant vnum per similitudinem ad aliud; nam equus non est animal per similitudinem ad hominem, vel leonem.

Præterea, artes liberales, licèt formaliter sint artes, hoc tamen habẽt cũ quadam dependentia à mechanicis, & quadam cum similitudine proportionali: Nam sicut se habent mechanicæ in suis actibus, ita & liberales, quod sufficit ad analogiam, vt patebit infrà. Verum est tamen, quod sint nobiliores in ratione aliqua, & ratione materiæ, quam considerant, vt patet inductione in omnibus liberalibus, & in Logica clarissimè: quia eius materia est nobilissima, scilicet actus animæ: in ratione verò formæ mechanicæ excedunt Logicam, & Grammaticam, & Rhetoricam, quia istæ formam rationis introducunt, reliquæ verò formam realem. Nolo hic plura de analogiæ materia adducere, nam infra de hoc est latissimè agendum: *Dubium.* Vtrum verò ars sit nobilior in mechanicis, quæ habet materiam nobiliorem, vel formam? *Diuersitas opinionũ.* Aliqui dicunt illam esse nobiliorem, quæ habet nobiliorem formam; alii verò dicunt præstantiorem esse illam, quæ habet materiam magis præstãtem; quod esse verum crediderim & magis consonum Diuo Thomæ. Censentur enim artes illæ sordidæ magis, quæ viliorem cõsiderant materiam: sicut nobilior est Argentarius, quam Faber Ferrarius; & non quidem ratione formæ, quia omnes ferè eandem formam considerant, quæ ad speciem qualitatis quartam pertinet, sed ratione materiæ solùm est differentia. Quinimo aurifices præstant argentariis, & hoc solum ratione materiæ. *Obiectio.* Et si dicas: ergo Logica est præstantissima ars, quia eius materia est operatio animæ. Respondetur, quod non est ars propriè: & ita non habet locum, quòd præstet inter propriè artes: præstat tamen secundum quid, quia licèt consideret materiam, quæ illam extrahit ab artis propriè dictæ ratione, nobilitatem quandam habet ratione illius supra cæteras. *Solutio.* Hæc tamen nobilitas non facit illam artem propriè, sicut domus in mente perfectius esse habet, quàm domus ad extra: non tamen est simpliciter domus, & ita in ratione domus simpliciter non præstat, quia hanc rationem non habet. *Obiectio.* Et si dicas, quod habitus à suo formali obiecto specificari debeat: sed ars, quæ habet nobiliorem

liorem formam, habet nobilius obiectum formaliter ergo est nobilior ratione formæ, & non ratione materiæ; Respondetur, quod ipsa materiæ nobilitas refunditur in rationem formalem artis prædictæ, & tribuit suæ formæ nobilitatem quandam, qua excedat simpliciter, & habeat obiectum nobilius. *Solutio.*

Dissoluuntur argumenta.

Ad primũ. AD primum adductum in cõtrarium respondetur, quod artes mechanicæ, & scientiæ realiter, tamquam res à re distinguantur; Logica verò, quia non est ars mechanica, & ita propriè ars, sed est ars liberalis, sufficit quòd distinguatur à scientia realiter, formaliter, vel secundum quod supra quæstione sexta disseruimus. Aristoteles verò, cum numerat artem & habitum distinctum à scientia, loquitur de arte mechanica; vel si loquatur de artibus liberalibus, sufficit distingui formaliter.

Ad secundum. Ad secundum patet ex dictis, conuincit enim de artibus mechanicis, non de liberalibus, quæ sunt artes per quandam similitudinem.

Ad tertiũ. Ad tertium respondetur, quòd Logica secundum quod est ars & scientia, habet formaliter distinctum obiectum; nam Logica, vt scientia, considerat secundam intentionem resolutorio modo; vt verò est ars, modo compositiuo, introducendo illam in materiam: sicut diuersum habet obiectum ars dumificandi, & scientia de domo, ratione eadem, & modus ille transit in rationem obiecti formalis.

Ad quartum. Ad quartũ patet ex dictis; Ex eo enim quod considerat de sermone in ordine ad veri cognitionem, refertur ad artes liberales, quæ sunt propter animam, nam veri cognitio propter animam est.

Ad vltimum. Ad vltimum videatur locus ibi adductus.

QVÆSTIO X.

Vtrum logica, & quæuis scientia sit vna simplex qualitas, an composita ex pluribus qualitatibus.

IN hac quæstione sunt variæ Doctorum sententiæ. Nam Scotus in primo sententiarum, quæstione prima ad secundum, & distinctione vigesima tertia, quæstione secunda, conclusione quinta, quem sequuntur omnes Nominales, asserit, tot esse scientias specie diuersas, quot sunt conclusiones: eum sequitur Gregorius quæstione tertia prologi: Saxonia primo Physicorum quæst. prima. Aliacensis quæstione decima sexta prædicamentalium. Marsilius libro primo quæstione secunda, articulo quarto. Gabriel quæstione octaua Prologi. Suarez disputatione quadragesima quarta, sectione nona: & istos habitus vnam componere qualitatem, quæ non sit simplex, & multi moderni hanc affirmant sententiam: & probant, quod sit composita qualitas multis, & variis mediis. *Scotus.* *Gregorius.* *Saxonia.* *Aliacensis.* *Marsilius.* *Gabriel.* *Suarez.*

1. Argum. Primò, quia definitio, diuisio, & argumentatio sunt modi sciendi specie distincti: ergo de his debent esse tres species Logicæ, & ita tres qualitates: quãobrem non erit simplex, sed composita qualitas. Probatur consequentia: quia obiectum vnum specie requirit habitũ vnum specie; habitus siquidem specificantur ex obiectis. Et confirmatur hoc argumento, saltem loquendo de Logica, qua ratione est vtens. Et probo, quod sit composita qualitas: Nam vbi est noua difficultas vt fiat aliquid, nouus habitus constituitur; sed noua difficultas est in disponendis, & constituendis syllogismis, quæ non est in componendis propositionibus, & illis efficiendis: ergo est nouus habitus: & sic Logica vtens erit composita qualitas, & quia vtens, & docens sunt idem habitus, vt prædictum est, Logica etiam docens

erit composita qualitas. Si respondeas, esse maiorem difficultatem intra eãdem rationem formalem obiecti, & ita non requiri nouum habitum; sicut maior difficultas est in faciendo excellentissimo opere Iustitiæ, quam in efficiendo opere non ita excelso; non tamen ad illud excellentissimum opus prærequiritur nouus habitus: ita in proposito. Contrà; opus Iustitiæ præstantissimum, & non ita præstans non differunt specie: cæterum definitio, & diuisio, & argumentatio intra rationem formalem entis rationis specie differunt: & ita requirunt nouum habitum. Quod si rursus assignãueris differentiam: nam conueniunt in formali vna ratione entis rationis communi, & ita ab vno habitu cõsiderantur: contrà, etiam obiecta Mathematicarum specie differunt inter se, & conueniunt in vna ratione quantitatis: & tamen ponimus diuersos habitus in mathematicis scientiis; ergo similiter ponemus diuersos habitus logicales specie distinctos, vnum qui versetur circa definitionem, & alium circa diuisionem, & alium circa argumentationem, præcipuè cum hæc habeant inter se distinctas definitiones, & principia, per quæ suæ passiones demonstrentur.

2. Argum. Secundò: In Logica sunt distinctæ abstractiones à materia; ergo distincti logicales habitus. Consequentia patet: nam scientiæ mathematicæ hac ratione non sunt vnus habitus; sed plures: quia Arithmetica abstrahit à continuatione, in qua continetur quantitas discreta virtualiter. Antecedẽs probatur: quia maior abstractio est in illa parte, quæ agit de simplicibus intentionibus, quàm in illa, quæ agit de compositis. Et si dicas intentiones esse quid simplex; & ita licèt in substratis reperiatur maior vel minor compositio, non tamen in intentionibus, quæ sunt formale significatum: sed contrà; quia intentio propositionis ex triplici intentione consurgit, ex intentione subiecti, & prædicati, & copulæ. Si respondeas, hoc esse materialiter, formaliter verò habere vnam simplicem intentionem: contrà, quia propositio vt sic formaliter importat subiectum, copulam, & prædicatum: ergo formaliter importat triplicem intentionem; non ergo Logica est vna simplex qualitas, sed composita & multiplex, quæ quidem qualitates specie differunt.

Tertiò: Physica & Metaphysica specie differunt, quia vna agit de ente communi, alia autem de ente particulari mobili: ergo etiamsi Logica agat de modo sciendi in communi, erit illa alia Logica specie distincta, quæ agit de definitione, diuisione, &c. Consequentia probatur à paritate rationis, & confirmatur: Quia ad dirigenda varia opera manuum ponuntur variæ artes mechanicæ, vt constat ex supra dictis: ergo ad dirigenda opera rationis debent poni multæ artes liberales, & multæ Logicæ: sic etiam ponuntur diuersi habitus ad dirigenda secundum virtutem opera voluntatis hominis. 3. Argum.

Quartò: In Logica sunt actus specie diuersi, & idem est in qualibet alia scientia: ergo non possunt procedere ab eodem simplici habitu: ergo Logica & quæuis alia scientia debet esse composita qualitas. Prima consequentia probatur, quia habitus simplex non elicit actum, nisi sub vnica ratione sui obiecti, quæ sit eiusdem speciei in illis, sicut habitus est vnius speciei; sed actus specie diuersi debent procedere secundum diuersam rationem specificam sui obiecti: nam ab illo sumunt speciem; ergo non possunt ab eodem habitu procedere. Sed illud primum antecedens probo: nam diuersus actus specie est iste, quo cognosco prædicabilia esse quinque, ab isto, quo cognosco demonstrationem generare scientiam. Si dixeris ad hoc argumentum, actus huiusmodi logicales differre quidem specie materialiter, formaliter verò esse eiusdem speciei, propterea quod etsi obiecta sint diuersa in esse rei, & secundum suas rationes inferiores considerentur; tamen sub vnica abstractione, & in ordine ad secundam intentionem talem, quæ est illis communis. Sed contrà: quia diuersi actus specie, qui pertinent ad eandem potentiam, vt actus Fortitudinis & actus Temperantiæ, quamuis respiciant obiecta partialia ipsius potentiæ, quæ 4. Argum. Solutio. Impugnat.

infe-

inferiora sunt ad obiectum eius, sunt nihilominus distincti formaliter sufficienter, vt constituant duos habitus, & non solùm distinguuntur materialiter: ergo similiter, si in Logica aut Physica sunt plures actus distincti in specie circa obiecta partialia illius scientiæ, erunt formaliter distincti, & poterunt producere plures habitus, saltem partialiter distinctos, licèt aliàs conueniant in hoc, quod sint sub eodem subiecto communi eiusdem scientiæ. Consequentia probatur: quia nulla videtur ratio, quare magis duo actus diuersi in specie circa obiecta partialia, & materialia potentiæ sint formaliter distincti, & producant habitus diuersæ speciei, quàm quod duo actus Logicæ, & cuiusuis alterius scientiæ, qui specie differunt partialiter, & materialiter producant duos habitus logicales partialiter diuersos. Et si dicas, quod conueniunt actus duo Logicæ in eadem ratione formali obiecti, etiam conueniunt duo illi actus Fortitudinis, & Temperantiæ in ratione formali obiecti voluntatis, & nihilominus producũt duos habitus: ergo idem de actibus Logicæ erit dicendum.

5. Argum. Quintò; Actus diuersi in specie necesse est, vt producant habitus diuersos in specie: ergo habitus inclinans in actus diuersos in specie, compositus est ex particularibus habitibus: Consequentia patet, & minor probatur: quia effectus adæquatus actus talis speciei est entitas producta ab illo: ergo si ipse est diuersus in specie ab alio actu, etiam ipse habitus ab illo productus. Probatur consequentia, quia nulla causa diuersa in specie potest habere effectum adæquatum eiusdem speciei cum effectu adæquato alterius causæ diuersæ speciei. Vnde Diuus Thomas 1. 2. quæst. 54. articulo 2. docuit, formas, & habitus speciei distingui, quia procedunt à causis actiuis diuersarum specierum. Et licèt vniuersaliter non sit verum, quod idem effectus specie non possit produci à causis diuersæ speciei, cum idem calor procedat à Sole & igne; id tãtùm est verum de effectibus inadæquatis, quia de adæquatis est certum apud Philosophos probatos, nullam causam diuersam specie habere effectum adæquatum eiusdẽ speciei cum effectu adæquato alterius causæ diuersæ in specie, propter proportionem quam debet habere causa cum suo effectu, in quo ipsa totaliter explicat suam vim actiuam. Dices, hoc verum esse, quando totales causæ operãtur secundum diuersitatẽ quam habent, & non secundum quod conueniunt in aliqua vna ratione adæquata formali & superiori ipsius habitus, & sunt quasi instrumenta ipsius potentiæ, quæ respicit vniuersalius obiectum. *Solutio.*

Impugnatio. Sed contrà; quia actus non producit habitum, nisi per suam propriam & specificam entitatẽ, quæ solùm desumitur in ordine ad obiectum, quæ in diuersis actibus specie est ipsa specie diuersa: ergo producit habitum diuersum ab alio, qui producitur per alium actum. Probo antecedens, quia diuersum mediũ in specie assumit ad probandum, prædicabilia sũt quinque ab illo, qui probat demõstrationem generare sciẽtiam, sed medium est ratio assentiendi formalis, & immediata: ergo actus sumit ab ea suã speciẽ, quia id, quod specificat immediatius est omnibus aliis, & non sumit suam speciem ab aliquo communi reperto in vtroque actu, & ita non producit habitum secundum aliquid commune cum altero actu, sed secundum sibi proprium: quamobrem alterum habitum producit.

6. Argum. Sextò; habitus productus, & genitus ab actibus talis speciei, retinet præcisè essentiam communicatam à talibus actibus: ergo qui est productus ab actibus alterius speciei retinebit aliam essentiã specie diuersam. Probatur consequẽtia: quia ille actus inclinabit ad actus diuersos: ergo erit habitualis inclinatio diuersa in specie, & sic erunt duo habitus, sicut sunt duo actus. Dices, hoc nihil valere, quia conueniunt illi actus in vna ratione communi, & ita possunt elici ab eodem habitu, & illum producere: sed cõtrà sequitur, quod omnes actus realiũ scientiarum essent ab vno habitu Metaphysicæ; quia omnes rationes illarũ conueniũt in vna ratione superiori, quæ est propriũ obiectũ Metaphysicæ: ergo, &c.

7. Argum. Septimò; Vnius generis nõ potest esse vna simplex sciẽtia, puta, animalis, coloris,

ris, sed necessariò debet esse multiplex, saltem partialiter secundum multiplicationem specierum: ergo omnis scientia est composita ex partialibus habitibus. Probatur antecedens: quia tota scientia continetur virtualiter in principiis; sed principia specierum, & passionum earũ, non continentur virtualiter in principiis generum: ergo diuersa est scientia generis, & specierum. Maior est Aristotelis primo Posterior. & Diui Thomæ, prima parte, quęstione prima, articulo septimo. Et probatur ratione: quia scientia est facultas ad cognoscendum scientificè conclusiones per principia, atque adeo tota cognitio scientifica conclusionum est in vi notitiæ principiorum. Minor probatur: nam quantumuis nouerit aliquis quidditatem animalis vt sic, ex vi talis notitię non poterit cognoscere, quæ sunt propria hominis. Et confirmatur, & probatur: quia vna scientia est, quæ est vnius subiecti, cuius proprię passiones demonstrantur, sed propriæ passiones specierum non possunt demonstrari de genere: ergo non est vna scientia, quę considerat genus, & species, & illarum passiones.

8. Argum. Octauò: Sic sequitur, quod habens habitum scientificum primæ conclusionis, posset exire in actum sciendi circa centesimam conclusionem, quam nunquam considerauit; consequens est falsum: ergo &c. Probatur sequela: quia habitus scientiæ vnius conclusionis, & habitus omniũ, sunt eiusdem speciei atomæ, licet differant secundum perfectum, & imperfectum, sed in quemcumque actum potest quælibet forma, põt & illa, quę est eiusdẽ speciei: ergo &c. Si verò dicas illã maximè habere locum in formis eiusdem speciei æquè perfectis. Cõtrà: quia differentia penes perfectũ & imperfectũ non tollit, aut cõfert substantiã actioni, sed solũ variat penes perfectũ & imperfectũ: minor enim calor põt calefacere & exiccare, sicut maximus, licèt non ita perfectè: ergo licet detur vnus habitus alio minus perfectus, bene poterit in easdem operationes, quam alius magis perfectus, licèt non ita perfectè. Hoc est enim, quod Auerroes ait, primo cæli cõmento, vbi est eadem forma, est eadem actio magis aut minus perfecta.

Nonò: potest habitus Logicæ intendi circa primam conclusionem, & non circa decimam, ut si repetatur multoties prima conclusio, & non decima: ergo alius habitus est primæ, & alius decimæ, aliàs si essent idem habitus, simul intenderetur, maximè cum sit indiuisibilis. Item potest obliuisci aliquis decimæ conclusionis, & non primæ, & sic corrumperetur habitus decimæ, & non primæ: ergo sunt diuersi, aliàs si essent idem habitus, corrumperetur habitus primæ conclusionis, & sicut potest corrumpi habitus circa vnam conclusionem, & non circa aliam, ita poterunt generari; vnde sequitur esse habitus diuersos, siquidem habent diuersas intensiones, generationes, corruptiones, & oppositiones. Nam scientia primæ conclusionis habitualis, & actualis non opponitur ignorantiæ primæ conclusionis, quia stant simul: ergo non sunt idem habitus primæ, & decimæ conclusionis, aliàs quod opponeretur primæ conclusioni, opponeretur & decimæ. *9. Argum.*

Decimum argumentum: Extensio Logicæ, & cuiusuis alterius habitus intellectualis, fit per additionem nouæ entitatis: ergo non est simplex, sed composita qualitas. Probatur antecedens: quia actus, quo effectiuè extenditur habitus ad diuersum obiectũm efficit aliquid reale intrinsecum in potentia, cum modò habitus fit extensus ad nouum obiectum, ad quod antea non erat extensus: ergo recipit aliquid reale ab actu, quod quidem antea non erat in habitu. Si respondeas, quòd actus ille, licèt de se sit productiuus nouæ entitatis, de facto tamen non producit eam, quia inuenit iam productam, sed solum habet extendere præexistentem. Contrà: hæc extensio, vel fit per productionẽ alicuius relatiui, vel absoluti: neutrum istorũ: ergo solum extendit producendo nouã entitatem. Probatur minor, nam maior clara est, nõ p productionem alicuius relatiui: tum, quia habitus per hanc extensionẽ, quam accipit, fit potẽs ad attingendũ illud obiectũ, & operandũ circa illud, relatio verò nõ est operatiua: *10. Arg.* *Solutio.* *Impugnatio.*

ergo,

ergo &c. Tū etiā, quia relatio nō primò producitur, sed comproducitur ad productionem alicuius absoluti: ergo prius fuit in habitu productum aliquid absolutum: Tum tertiò, quia habitus debet extendi per perfectionem eiusdem rationis cum ipso: ergo non extenditur per relationē: ergo &c. Quod verò ille habitus nō extendatur ad aliud obiectū per aliquid absolutum, quod sit idem cū illo probatur; Nam quando extenditur Logica, de nouo aduenit intellectui aliquid, quod antea non erat in intellectu, aliàs si antea erat, ille habitus erat extēsus, & illud nouum, quod aduenit, debet esse aliquid reale, & non aliud quam habitus: ergo de nouo aduenit habitus: ergo est composita qualitas. Si dicas, quod est quidam modus ipsius habitus. Contra: nam modus habitus vel est habitus, vel non: Si est habitus, & aduenit de nouo: ergo nouus habitus aduenit: Si non est habitus, non potest perficere intellectum ad assensum illius conclusionis illum inclinando: ergo nec extendere potest habitum, maximè, quia huiusmodi extensio cum sit rei indiuisibilis, non potest intelligi nisi per additionem nouæ qualitatis in eodem intellectu. Et confirmatur hoc argumentum; nam cum aliquis eandem demonstrationem bis repetit, illę duæ demonstrationes distinguūtur ex terminis: (& loquor de actu conclusionis) sed illi duo actus distinguuntur realiter: ergo & termini distinguuntur realiter: ergo illud quod efficiunt in habitu, distinctum est realiter. Habitus ergo est composita qualitas. Et cōfirmatur secūdò: prima demonstratio generat realitatem quādā habitualē: ergo secunda idem generabit, siquidem sunt agentia eiusdem speciei naturalia.

Solutio.
Impugnatio.

11. Argu. Vndecimò; Cum aduenit tertia demōstratio, illa verè producit: ergo inter ipsam & habitum est relatio producentis, & producti: ergo habitui aduenit noua relatio realis, quæ ante non erat: ergo nouū fundamentū: sed illud fundamentū est habitus: ergo producit nouū habitum. Primū antecedens probatur, quia demonstratio est causa effectiua. Prima consequentia patet, nā relatio producētis ad productū in creaturis semper est relatio realis, si existat producēs (quod dico propter generans, quod aliquando non est.) Secunda consequentia probatur: quia antiqua entitas non poterat fundare relationem producentis: ergo aduenit alia de nouo, & illa est habitus: ergo &c. Probatur antecedens; nā habitus vt duo, iam erat productus: ergo per tertiam demonstrationē nō potest produci: ergo non potest fundare relationem producentis & producti: (Et idem argumentum fit de reliquis demonstrationibus:) est ergo scientia composita qualitas.

12. Arg. Duodecimum argumentum; Quando secunda demōstratio habetur, si nō producit nouum habitum, sequitur quod perficiat præxistentem; sed hoc est impossibile: ergo producit nouum habitū. Probatur minor, nam huiusmodi perfectio extēsiua dēt esse in instanti, sicut & intellectio per quā perficitur, fit in instā ti; & tunc sequitur, quòd iste habitus sit extensus, & non sit extensus in eodem instanti. Non est extensus, quia in eodē instanti, quo habetur secunda demōstratio, est vt vnum solū: nā actus extendēs ipsum inuenit vt vnū solum: ergo est vt vnū solū, & nō est vt vnū, qa in illo instā ti est vt duo: ergo non est vt vnum solū: ergo est extensus, & non est extensus.

13. Arg. Decimumtertium argumentum: Sciētia est collectio specierum ordinatarum complexarum; ordinatarum, inquam, per modum causæ & effectus, vt explicat Soncinas Metaphysicæ sexto, quæstione nona: ergo est composita qualitas, quia illæ species sunt multæ & distinctæ. Antecedens probatur ex Diuo Thoma de potentia, q. 2. art. 1. vbi dicit: Quicquid est in intellectu, aut est potentia ipsa intellectiua, aut species intelligibilis, aut actualis intellectio, aut verbum. Vbi non meminit habitualis qualitatis inclinantis potentiam, quam nos constituimus habitum. Videantur plura loca apud Capreolum, primo sententiarum in prologo, quæstione tertia; & Caietanum prima secundæ, quæstione quinquagesima quarta, articulo quarto.

Et confirmatur hoc argumentū; Nā sapiētia includit habitum principiorum,

Digitized by Google

& conclusionem; ergo saltem ista erit composita qualitas. Antecedens probatur, quia Sapientia iudicat de conclusionibus per causas, & principia altissima, & ita includit in sua ratione habitum principiorum, qui est habitus causarum altissimarum. Nolo hic adducere exempla de virtutibus moralibus, quarum plurimæ duobus habitibus constant, ne opus logicale ad materiam morum deuoluatur.

14. Argu. Decimum quartum argumentum: Habitus ratione eius, per quod formaliter extenditur, habet realem oppositionem contrarietatis ad entitatem absolutam alicuius habitus sibi contrarii: ergo etiã id, quod addit, dicit per se habitualem entitatem, sicut eam dicit contrarius habitus: quia contraria sub eodem genere continentur: ergo si vnum contrariorũ est habitus, & aliud similiter. Probatur antecedens: nã quando extenditur scientia, vt decem, poterit esse in intellectu error habitualis circa decimam conclusionem, Verbi gratia, quod prædicamẽta non essent decem; ergo habita decima conclusione expelletur iste habitus: ergo decima cõclusio generabit habitum distinctum à præexistente, siquidem expulit contrarium, quod non expulerat præexistens habitus: ergo, &c,

15. Argu. Decimũ quintum: Quando aliqua ita se habent, vt vnum possit manere sine alio, & è contra, differunt realiter: sed habitus circa hoc obiectum materiale potest corrũpi, & manere circa aliud, & è contrà: ergo habet plures partes distinctas realiter. *Solutio.* Si dicas corrumpi modum ipsius habitus, & manere ipsum habitum: *Impugnatio.* contrà, quia stat, quempiam obliuisci primę conclusionis, per cuius assensum habitus fuit genitus, & habere errorem, per quem expellatur habitus circa primam conclusionem: & tunc manebit intellectus cum habitu inclinante ad alia obiecta, circa quæ non habuit errorem, vt constat, cũ faciliter habeat actus circa illas, & facilitas signum est geniti habitus: ergo illud, quod superadditur primæ conclusioni & manet, habitus est. *Solutio.* Et si dicas, quod cum aliquis obliuiscitur primæ conclusionis, corrumpitur totus habitus, quia vt aliquis sciat, necesse est scire resoluere conclusiones vsque ad prima principia, quia demonstratio, per quam acquiritur scientia, cõstat ex primis, & indemõstrabilibus: vnde si intellectus obliuiscatur primæ conclusionis, non poterit demõstrare alias: nam vt docet Aristoteles primo posteriorum, textu quinto. Non scit, qui præmissarum scientiam non habet. Contra, *Impugnatio.* quia quando intellectus obliuiscitur primæ conclusionis, solùm obliuiscitur medii necessarii ad probandum illam conclusionem, & non aliorum mediorum: ergo cum ista perseuerent, conseruabitur habitus, quoad illas, maximè qa illud medium primæ conclusionis solũ est necessariũ quoad exercitium reliquarum conclusionũ, nõ verò quoad conseruationẽ habitus illarũ, vt planè constat: ergo, &c. In oppositum est receptissima Diui Thomæ sententia, discipulorumq; illius, & sapientissimi Magistri Soto, quæstione tertia procœmialium in Logicam.

Praambula ad quæstionem.

IN hac quæstione variè opinantur Metaphysici quidam, qui censent, scientiam esse collectionem specierum complexarum, vt colligitur ex Soncinate, & Capreolo locis iam citatis, cum viderẽt cuiuslibet propriam speciem dari, siue impressam, siue expressam, asseruerunt, Logicam esse qualitatem compositam ex multis speciebus complexis: nam species istæ qualitatis quædam sunt habituales in prædicamento Qualitatis constitutæ. Alii verò, quibus hæc sententia nõ placebat, censebant quidem scientiã esse habitũ quẽdã, qui se tenebat ex parte potẽtiæ distinctum à speciebus: nihilominus tamẽ esse compositã qualitatẽ ex multis qualitatibus. Et hi quidẽ sunt diuisi: nam quidã ita censent esse cõpositã qualitatẽ, vt cuiuslibet obiecti specifici sit vnus habitus specie diuersus ab aliis. Itaque huius conclusionis, prædicabilia sunt quinque, est vna simplex qualitas. Et huius, prędicamẽta sunt decẽ, est alia simplex qualitas specie differens ab alia: & istę duæ, & sequẽtes sũt vna Logica, qa ordinantur ad sciẽdas veritates logicales. Sed isti sic opinãtes ponũt quidẽ

plures

plures species Logicæ, quarum quęlibet sit simplex qualitas: nam ex multis speciebus logicalibus nequit fieri vna Logica specie. Et ita licèt differant à nobis, quod Logicam non censent esse vnam specie atoma: conueniunt tamen in hoc, quod quælibet atoma species simplex est vna qualitas Alii opinantur in hunc modũ: Cuiuslibet conclusionis & obiecti specie diuersi materialiter esse quidẽ vnum habitum distinctum, cæterum omnes isti habitus faciunt vnam Logicã specie, & numero, si sint in eodem subiecto, & vnitas est vnitas ordinis, quia omnes istæ qualitates ordinantur ad eundem finem: sicut exercitus est vnus ordine, & numerus constitutus ex multis vnitatibus est vnus ordine, & domus constans ex multis figuris & partibus est vna numero: & existimant, hanc opinionem esse de cœlis delapsam, cum fuerit ferè Nominalium antiquorum.

Deciditur quæstio.

PRo dilucidanda igitur Diui Thomæ opinione & veritate, sit prima conclusio: Ad cognitionem scientificam requiruntur species ordinatæ. Probatur conclusio, nam scire est iudicare de aliqua passione per suas causas, & scientia causatur ab actu intellectus: sed actus intellectus & iudicium nequit fieri sine speciebus, quibus intellectus actuetur, & intelligat, cũ à principio sit pura potentia in genere intelligibiliũ: ergo, &c.

1. Conclus. Ad cognitionẽ scientificam requiruntur species.

Præterea, nam hoc inter alia est discrimẽ inter Deum, & creaturas; nam Deus se ipsum per suam essentiam intelligit, quæ habet rationem speciei intelligibilis: at verò Angelus omnia alia à se; homo verò se & omnia alia per species creatas intelligit, requiruntur ergo huiusmodi species ad scientiam: Quod verò requirantur cum hac conditione, vt sint ordine quodam dispositæ in modum demonstrationis & causæ, & effectus, probatur ex Caietano. Ea quæ sunt plura non possunt conuenire in actũ vnius speciei, nisi sint inter se ordinata; sicut partes domus non possunt ad vnam domum componendã concurrere, nisi inter se sint conuenienti ordine constitutæ, vt præcedat fundamentũ, sequantur parietes, & vltimo loco tectũ adueniat; & corpus hominis, & eius anima, nõ possunt ipsum hominem cõponere, nisi ita sint ordinata, vt corpus actuetur & informetur ab anima: & hoc in omni multitudine patet vnũ aliquid efficiente; sed plures species in scientia reperiũtur in actu vnius speciei: ergo oportet inter se esse ordine quodam dispositas. Minor probatur, nam ad assẽsum huius: Omnis homo est risibilis, concurrunt species hominis animalis, & rationalis, & risibilis, vt patet, si construatur demonstratio; non ergo debent tumultuariè & confusè concurrere, sed ordine quodam ad actum scientiæ efficiendum. Iste autem ordo consistit in hoc, quod prius præcedant species causæ prædicati, & passionis demonstratæ, postmodum species passionis primæ demonstratæ, & postmodum species passionis secundæ demonstratæ per primam, & sic in reliquis: requiruntur ergo huiusmodi species ad scientiam.

Differẽtia inter Deũ, Angelos & homines.

Secunda conclusio: Ad actum scientificum habendũ facilè, promptè, & delectabiliter requiritur præter species ordinatas habitus quidam & habilitas potentiæ inhærens. Probatur conclusio: intellectus ex se & ex sua natura nõ est habilis ad vtendum facilè, promptè, & delectabiliter speciebus ordinatis, & ad iudicandũ de rebus, quæ repræsentãtur per species; ergo eget aliqua qualitate superaddita potẽtię, & ipsi inhærente ad hoc munus præstandũ. Antecedens probatur, nam est ex natura sua tamquã tabula rasa, & nullum habitũ habet, præter habitum primorũ principiorum. Consequentia est euidens: nam si non est determinatus, eget qualitate ipsum determinante & inclinante ad suprà dicta munera. Secundò, in vsu specierum scientifico est maxima difficultas: ergo cõstituẽdus est habitus ad vincẽdã huiusmodi difficultatem: habitus.n. ponũtur circa obiecta, vbi est difficultas, qua ratione cõstituimus virtutẽ iustitiæ, vt cuique quod suũ est tribuamus, quia in hoc particulari bono difficultas quædã reperitur: ergo, &c. Et sicut ĩ volũtate respectu actuũ propriorũ habitus constituimus, eo modo

2. Conclus.

Quare requiratur habitus in intellectu.

Digitized by Google

do sunt in intellectu ad scientificè cognoscendum facilè, & promptè collocandi; & ita omnes Philosophi collocarunt virtutes intellectuales, cuiusmodi sunt scientiæ Præterea, nam vt habetur primo posteriorum, demonstratio generat scientiam; sed demonstratio non generat seipsam: ergo aliquid aliud distinctum ab ipsa demonstratione est scientia genita per demõstrationem; hoc autem nihil aliud est, quàm qualitas quædam, & habilitas potentiæ: sed scientia requiritur ad sciendum: ergo illa qualitas distincta à speciebus requiritur ad habendum actum scientiæ facilè, &c.

3. Conclus. Scientia dicit ord. ad actum sciendi.

Tertia conclusio: Scientia importat ordinem essentialem ad actum sciendi, & consequenter ad species, quibus fit ille actus; itaque species, & actus sciendi, ad quem concurrunt species, reputãtur pro vnico termino per quem obiectũ cognoscitur. Hanc tenet sapientissimus Soto q. 3. procem. Et probatur, nam cũ sciẽtia ordinem habeat ad actum sciendi, & hic actus fiat mediis speciebus, quæ obiectum repræsentant impressæ, circa quod habetur actus scientificus, etiam ordinẽ importat ad illas: Si namque scientia, qua scio hominem esse risibilem, ordinem importat ad hoc obiectum, ad hanc veritatem, Homo est risibilis, similiter importabit ordinem ad hanc propositionem, Homo est risibilis, & eius partes, quæ dicuntur species ordinatæ, & similiter ad actum, quo tàlis veritas scitur; habitus enim importat ad actum ordinem intrinsecum; & sic actus intelligendi fertur in verbum, & in res, quæ in verbo relucent, tamquam in vnũ terminum & obiectum: ita scientia in species, & actum intelligendi fertur, vt in vnum terminum totalem.

Soto.

4. Conclus. Scientia nõ sunt species ipsa.

Quarta conclusio: Scientia propriè & essentialiter non sunt ipsæ species ordinatæ, sed qualitas illa, qua intellectus propenditur ad iudicandum de conclusione aliqua per suas causas, seu rationes formales. Hæc conclusio probatur ex definitione scientiæ modo adducta: nã scientia est habitus acquisitus per demõstrationẽ; ergo aliquid aliud est sciẽtia distinctũ à demõstratione, siquidem fit ab illa: sed demonstratio sunt species ordinatæ: ergo scientia est aliquid aliud distinctum à demonstratione (& loquor etiam de demonstratione mentali) non ergo scientia essentialiter sunt illæ species, quæ dicuntur habitus, sed qualitas illa causata.

Obiectio.

Dices huic rationi, scientiam esse species ordinatas conclusionis, Verbi gratia, in hac demõstratione: Omne animal rationale est risibile; homo est animal rationale: ergo homo est risibilis, scientiã esse species ordinatas, scilicet, homo est risibilis. Et hæ species causantur ex demonstratione, quæ quidem demonstratio solum est maior & minor bene dispositæ: nam ita definitur syllogismus, Quod sit oratio, in qua quibusdam positis, & concessis, necesse sit aliud accidere præter ea, quæ posita sunt. Vbi expositores explicant hoc. Aliud, esse intelligendam conclusionem, quæ aliud est à syllogismo; Sed demonstratio nihil aliud est quã syllogismus faciens scire: ergo cum syllogismus nõ sit nisi maior & minor rectè dispositæ, demõstratio erit maior & minor in materia debita ad scientiã dispositæ, & ita conclusio erit sciẽtia causata à demonstratione, & non qualitas alia habitualis? Respondetur, quod vt aduertit Magister Soto lib. 5. Summularũ, c. 1. lect. 2. syllogismus aliquando accipitur pro maiori & minori, & conclusione, & hæc est propria acceptio ipsius Quãdo verò accipitur pro maiori & minori solum, non est propriè & formaliter syllogismus, sed causaliter, quia ex illis infertur conclusio, quæ complet & determinat essentiam syllogismi: est ergo de ratione syllogismi, & demonstrationis cõclusio: nam de ratione syllogismi est, quod sit consequentia, de ratione verò consequentiæ est, quod sit consequens. Et quando Arist. præfixit figuras syllogismorum, etiam in illis essentialiter inclusit cõclusionem. Et quando definitur supra dicta definitione syllogismus, hoc. Aliud denotat conclusionem, quæ nõ dicitur esse aliud, quia non sit de essentia syllogismi, sed quia est aliud à præmissis, à quibus infertur, & ad denotandum hoc, ponitur illa particula, Aliud.

Syllogismus dupliciter accipi potest.

Præterea probatur conclusio: Scientia est quedã qualitas, & habitus quidã, quo

quo inclinamur ad iudicandū de conclusione per suam rationem; sed per species non inclinamur ad iudicandum de obiecto, sed solùm ad apprehendēdū illud, licèt hæc apprehensio sit necessaria ad iudicandū: ergo species ordinatæ non sunt scientia, sed qualitas illa iudicatiua. Minor probatur, nam species solū sunt semina obiectorum, & virtutes illorum. & ad hoc sunt tributæ à natura, vt obiecta apprehendamus per cognitionem, & intelligens sit res intellecta in actu primo per species impressas, i actu secūdo p expressas; & in hoc consistit earū officiū; sed nō includitur in hoc inclinatio ad facilè iudicādū de veritatibus: ergo species ordinatæ nō habēt rationē habitus sciētifici.

Per species non iudicamus de obiecto, sed apprehendimus.

Præterea: Fides nōn est collectio specierum, sed lumen habituale ad credendum res supernaturales; & prudentia nō est specierum collectio, sed qualitas & facilitas ad rectè iudicandum: & similiter ars nō est specierū collectio, sed habitus ad rectè externa opera exercēda: cur ergo scientia debet esse specierū collectio? Et si loquamur de simplici apprehēsione tam sapientes quàm insipiētes res simpliciter apprehendunt, & tamen est inter illos discrimen, quòd sapientes rectè iudicant; scientia ergo est qualitas rectè iudicādi de rebus per suas rationes.

Præterea; quia noster intellectus non est de se inclinatus ad rerum apprehēsionē, seu non habet de se rerum apprehensionē, dantur illi species rerum, vt res apprehendat; sed etiam de se est indifferēs, seu non determinatus ad facilè de rebus iudiciū sumendum, & hoc nō fit per species: ergo dabitur illi qualitas vt prōptè iudicet, & speciebus ordinatis vtatur: ipsæ namque species non præstant facilem vsum ipsarum, nec hoc habet ex se intellectus; & ita hoc est in scientiā seu qualitatem habitualem referendum, quæ facilitat intellectum ad specierum vsum rectum. Et hæc conclusio magis probabitur infra conclus. sequente.

Corollar.

Ex hac cōclusione ēt infertur, angelicā scientiā, quam de reb. habent, aliquid aliud distinctū esse à specieb. quib. res apprehendūtur, siue sit distinctum ab intellectu, siue sit ipsum lumē intellectus: nā species ēt in angelis numquā hanc facilitatē rectè de reb. iudicandi præstant. Et hanc opinionē sequitur Ferrar. 2. contra gent. c. 57. estq; sapientiss. Magist. Med. 1. 2. q. 54. art. 4. Bannes sap. 1. p. q. 58. art. 1. dub. 1 concl. 2. & eisdē rōnib. quibus probatur, in nobis scientiā esse simplicē qualitatē, probatur in angelis nō posse esse secūdū plures species sciētiā angelicā, qa aliàs esset cōposita qualitas. Caiet. dicto loco 1. 2. oppositū tenet. Verū autem habitus angelorū distinguātur à lumine intellectus, & an vnico habitu res naturales cognoscātur, non disputo in p̄sentia.

Explicatio D. Thom.

Secundò infertur ex hac conclusione D. Thom. & Metaphysicos, cum species ordinatas dicunt esse scientiam, non esse intelligendum, quod loquātur de sciētia essentialiter, sed dicunt: Est habitus scientificus inchoatiuè, & fundamentaliter, id est, est fundamentum & inchoatio scientiæ, quia ex speciebus ordinatis resultat sciētia. & per illas causatur per modum demonstrationis dispositas, & illæ sunt necessariæ ad scientiam habendam. Et clarum est nomen sciētiæ tribui posse fundamento, & causæ, & inchoationi scientiæ: sicut dicitur accensio sanguinis circa cor, ira, quia ex illa accensione causatur, & beatitudo aggregatio perfecta bonorum.

Exemplū optimum.

5. Conclus.

Quinta conclusio: Illa qualitas rectè iudicandi, quæ essentialiter est scientia, non est composita ex pluribus habitibus & qualitatibus, sed est qualitas quædam simplicissima: & hæc est certa sententia D. Thomæ. Habet hæc conclusio duas partes probandas. Et antequam probemus esse simplicem qualitatem, probare volo, hanc esse D. Thom. sententiam, propter quosdam falsos Thomistas, qui vno loco, aut altero malè intellecto conātur ostendere, D. Thom. asseruisse, scientiam compositam esse qualitatem ex multis habitibus: Quid enim clariùs dici potuit à D. Tho. quàm vnum habitum ex multis habitibus conflari non posse? Et tamen dicunt hanc sententiam non esse D. Tho. sed oppositam docuisse.

Probatur ergo vltima pars conclu. ex D. Th. 1. 2. q. 54. ar. 4 in corpore, vbi dicit, Inde est, q̄d habitus est qualitas simplex non constituta ex pluribus habitibus, etiāsi ad multa se extendat. Et ad hāc au-

thori-

thoritatem ita claram & patentem respondent, D. Thomam velle, scientiá nõ esse compositam ex pluribus habitibus, quorũ vnus habeat rationem materiæ, & alius habeat rationem formæ, sicut angelus dicitur simplex, quia non componitur ex materia, & forma. Secundò explicant D.Th. quòd dicat esse simplicẽ qualitatem, quia nõ sunt plures habitus habẽtes rationem superioris, & inferioris. Sed cui hæc explicatio non moueat risum? In istos quadrat illud Arist. quolibet proferente cõtraria nõ oportet sollicitum esse. Si constat habitus pluribus habitibus facientibus vnum, necessariũ est quod sit ex illis compositus, si est cõpositus, falsum asseruisset D.Th. dũ dixit non esse cõpositum, sed simplicem esse. Et in solutione secundi dicit, partem habitus non generari post partem: ergo habitus non habet partes componentes ipsum. Et in solutione tertii dicit, quod per demonstrationem secundã nõ aggeneretur alius habitus, sed habitus prçexistens sit perfectior: ergo sentit D.Th. nullo modo habitum constare pluribus habitibus. Et q. 53. ar. 2. ad 1. dicit, quod habitus secundum se cõsideratus sit forma simplex. Et quoniam ex his satis cõstat, hanc esse opinionem D.Th. nolo plures coaceruare authoritates. Si verò in contrariũ adduxeris illud D. Th. loco modo adducto ad vltimum, ꝙ scientia augetur per additionẽ: ergo cõstat ex habitibus. Resp. Soto vbi sup. ꝙ augeatur per additionẽ nouarum specierũ, nõ vero per additionẽ noui habitus superuenientis primo habitui. Cęterũ hęc explicatio, vt aliquid valeat, est intelligenda, ꝙ augeatur per additionẽ specierũ, hoc est, quod additio specierum ordinatarũ ostendat habitũ esse auctum; nã si est noua ordinatio specierum, habitus est magis perfectus, & se extendit ad obiectũ, ad quod non se extendebat; nam species ipsæ nõ augent habitum intrinsecè, cum habitus scientiæ non sint species ordinatæ.

Explicatio D.Th. opt.

Caiet. vbi sup. explicat hũc locũ quod scientia augeatur per additionem, hoc est, per extensionem ad cognoscendũ nouum obiectum materiale, quod antea nõ cognoscebatur, & hoc vocat augmentũ per additionẽ: nã ipse D. Th. 1. 2. q. 66. ar. 1. dicit, quod augmentum scientiæ secundum se ipsam attendatur, secũdum ea, ad quæ se extẽdit: ergo scientia crescit per extensionem secundum D.Th. Et hoc voluit dicere, dũ docuit crescere per additionem. Latius hoc tractari solet lib. 1. de generat. & si adducat illud D. Tho. 1. 2. q. 53. ar. 2. vbi dicit, quod habitus scientiæ principaliter sit in intellectu possibili, secundariò in viribus apprehensiuis sensitiuis; ergo est cõposita qualitas ex duobus habitibus, quorum vnus est in intellectu, alius in viribus sensitiuis: nam idẽ accidens non potest esse in subiecto spirituali, quale est intellectus, & in subiecto materiali, quale est vis sensitiua. Respon. quod dicitur esse scientia nostra in viribus sensitiuis, nõ subiectiuè, sed quia dependet à viribus sensitiuis; nam nostra omnis cognitio ortum habet à sensu, & pro quanto ordinatur ad phantasmata debito quodam modo.

Alia explicatio.

Alia D. Tho. explicatio.

Probatur nostra conclus. principalis. Primò ratione D. Th. supradicta q. 54. ar. 4. Intellectus noster est vna simplicissima qualitas, non composita ex multis qualitatibus, & tamen fertur in plura obiecta specie diuersa materialiter. ergo Logica & quælibet alia scientia erit vna simplicissima qualitas nullo modo ex pluribus qualitatibus composita, etiamsi feratur in plures conclusiones, quæ specie differunt materiali ex parte obiecti; antecedens est certissimũ: nã etsi omnia quæ intellectus considerat sub vna entis realis ratione attingat, quæ est vna ipsius obiectiua ratio, cognosci tamen sub hac generalissima ratione hominẽ, & equum, & angelũ, quæ specie differũt; & actus, quo huiusmodi obiecta cognoscũtur, etsi relati ad entis rationẽ, vnius sint rationis, relati verò ad hominẽ, & equũ, & angelũ, specie sunt distincti, & tamen intellectus ipse ab authore naturæ nõ fuit multiplicatus in ordine ad hæc obiecta materialia, solum vnus fuit tributus, quia in illa obiecta ferebatur sub ratione entis vna. Consequentia verò illa probatur: nam quia ratione stat simplicitas in intellectu ad cognoscendum huiusmodi varia obiecta, & materiali specie diuersa, stabit etiã simplicitas i sciẽtia, & cognoscet varias cõclusiones, quę specie differãt ex parte mate-

Digitized by Google

materialis obiecti, propterea quod consideratur sub vna ratione formali, & assumit diuersas definitiones obiectorum diuersorũ ad concludendas aliquas passiones, quia omnes illæ specie differunt tãtummodo materialiter, & conueniunt in vna ratione formali scibilis & obiecti formalis. Scientia namque, quę est perfectio intellectiuæ operationis in ordine ad verum, in hoc proportionem debet habere cum ipso intellectu, cum omnis perfectio proportionetur cum suo perfectibili, & seruet cõditiões aliquas ipsius.

Obiectum sciẽtiæ quale sit. Præterea, obiectum logicę & cuiuslis scientiæ habet vnicam rationem formalem simplicissimam, & non partibilem in plures rationes ipsius formalitate considerata: ergo erit etiã habitus simplicissimus, quo huiusmodi attingatur rõ. Probatur consequentia: nam secundũ Arist. 2. de anima, tex. 33. potentiæ & habitus per obiecta distinguuntur, quæ cõclusio est intelligenda per obiecta formalia: ergo si non est diuersa ratio formalis obiecti, nõ erit diuersus habitus. Sed illud antecedẽs primum probatur; nam obiectũ Metaphysicæ ęst ens sub abstractione ab omni materia, quæ simplicissima ratio est, & non partibilis in multas rationes, quod magis probabile sentio; & ita est vna sciẽtia specie Metaphysica omnino indiuisibilis.

Et idem discursus fieri potest in omnibus obiectis specificis in ratione scibilis: vbicunque enim est vna ratio specifica in ratione scibilis, erit vna qualitas simplicissima, & impartibilis, sicut est ipsa ratio simplicissima & impartibilis.

Præterea; albedo & quælibet qualitas materialis est simplex: ergo & multo magis erit simplex qualitas spiritualis. Probatur consequentia, quia cum qualitas spiritualis sit perfectior, debet esse simplicior, nam accidentia quãto perfectiora sunt, tanto sunt simpliciora. Resp. Soncin sufficere quãlibet partem illius scientiæ compositæ esse simpliciorẽ omni accidenti corporali, non vero est necesse vt totus habitus sit simplicior. Sed cõtrà: ille habitus ex pluribus habitibus compositus, est perfectior albedine; ergo magis accedit ad Dei perfectionem, & sic erit simplicior.

Præterea: per vnam fidẽ credimus omnibus reuelatis à Deo: ergo per vnã sciẽtiã simplicissimã poterimus scire multas conclusiones. Antecedens est certissimũ, & probatur consequentia: nam etsi fides habeat vnã rationẽ formalem, secũdũ q̃ omnibus assentitur, credit tamen multa, quæ specie differũt materialiter: ergo & sciẽtia scire poterit multa vna simplicissima existens, etiamsi illa multa specie differãt materialiter. Fateor tamẽ quod sit discrimen inter scientiam & fidẽ, sed non nocet proposito, vt videbitur infra.

Præterea: nam qui sentiũt logicam & scientiã oẽm compositã esse qualitatem, non possunt assignare vnitatẽ, nec numericã, nec specificã in illa: ergo non est dicẽdum esse cõpositã qualitatẽ. Probatur antecedens: nã vnitas specifica illius habitus compositi non põt desumi ab vno obiecto specie, quia habitus primæ conclusionis solùm respicit obiectũ primæ conclusionis: v. g. quod prædicabilia sint quinq; & habitus secundæ conclusionis solũ respicit obiectũ secundæ conclusionis, v. g. quod prædicamẽta sunt decẽ. Et vt clariori modo procedamus, fingamus non posse esse plures conclusiones in Logica, sed illa obiecta specie differunt inter se, vt supradicti opinantes censent, & nullum datur obiectum cõe, quod respiciatur ab illis habitibus, nã nullus respicit nisi vnicã conclusionem præcise: ergo nullum datur obiectum specificũ dãs illis vnitatem specificam. Quod nec etiã detur vnitas numerica, probatur: Duæ qualitates distinctę tamquam res à re nõ possunt vnã qualitatẽ indiuisam facere, & indistinctam eo genere: ergo sunt diuisæ: sed sunt numero distinctæ illæ qualitates: ergo non possunt facere vnã qualitatem numero: ergo &c.

Præterea: assumo habitum primæ conclusionis, antequam generetur habitus secundæ conclusionis. Ille habitus primæ conclusionis est scientia vna specie & numero. Et probatur, quòd sit vna scientia numero, quia est in vno subiecto numero; accidentia nãq; sicut esse habẽt à subiecto, & similiter habent vnitatẽ numericã. Quod sit vna scientia specie probatur, quia est logica: ergo est vna scientia specie, logica .n. vnitatem specificam habet.

bet. Dices non esse scientiam: contrà, quia est habitus acquisitus per demonstrationem: ergo est scientia.

Et præterea probatur quod sit vna sciẽtia specie, quia illa scientia est indiuisibilis per principia specifica: ergo est vna scientia specie: illud enim est vnum specie, quod est indiuisibile per principia formalia specifica; & idẽ est dicendũ de habitu secundæ conclusionis: ergo sunt duo habitus specie distincti, & numero: quõ ergo possunt facere vnum habitum specie, & numero, & vnã sciẽtiã specie, & numero. Dices esse vnũ habitum specie, quia cõsiderat propria obiecta in ordine ad secundã intentionem, vel in ordine ad aliud obiectum cõe vtriq;. Contrà, quia nullum tale obiectum cõsideratur in logica: nã quilibet actus cõsiderat suã conclusionẽ per distinctũ mediũ ab alio habitu: nã si consideraret obiectum cõe vtriq. esset habitus superior vtroq;, & consideraret obiecta partialia, & ita superfluerent illi habitus partiales, ex quo datur vnus, qui considerat, quod ambo considerabant sub eadem ratione formali. Et hæc ratio habet maiorem vim: quia opinantes esse compositam qualitatem, censent non dari talem habitũ, qui consideret aliquam vnam rationem communem omnibus partialibus habitibus.

Præterea: tales habitus non possunt facere vnã scientiam, nisi quia habent ordinẽ adinuicẽ: ergo illorũ vnitas esset vnitas ordinis: ergo formaliter sciẽtia esset relatio, & materialiter qualitas, quod est absurdum, sicut exercitus, quia eius vnitas est vnitas ordinis, materialiter est substantia, formaliter relatio.

Præterea: duæ qualitates reales non possunt facere vnã qualitatẽ realẽ, nisi illarum altera se habeat vt materia, & altera vt forma: sed in illis qualitatib. neutra potest habere rationem materiæ, nec rõnem formæ: nam da, quæ sit ista, quæ habeat rõnẽ materiæ: ergo non possunt vnã qualitatẽ efficere; & idem de habitu dicendũ est, & idẽ de scientia: nequit ergo vnus habitib & vna scientia fieri ex duobus habitus, & ex duabus scientiis.

Præterea; si esset logica vna scientia numero: ergo est vnus habitus numero: ergo vna qualitas numero; sed sunt plures habitus & qualitates numero: ergo non sunt vna scientia. Prima consequentia & secunda probatur; quia ratio generica efficitur numerica, quãdo ratio specifica determinatur secundũ numerũ: si ego sum vnus numero homo, vnum animal numero similiter sum, & si hæc albedo vna est numero, est vna qualitas numero. Minor illa probatur, quod sint plures habitus; quia sunt duæ qualitates difficilè mobiles: ergo sunt duo habitus. Et quod sint duæ qualitates, patet etiã, quia sunt duæ qualificationes subiecti: ergo non sunt vna scientia.

Dices ad hoc arg. quod sit vna scientia numero, & vnus habitus numero totalis, & vna qualitas totalis, multi verò habitus partiales, & qualitates partiales. Sed cõtrà: ibi sunt duo habitus acquisiti per demonstrationẽ: ergo sunt duæ scientiæ, sciẽtia. n. est habitus acquisitus per demonstrationẽ: consequẽtia est clara, nã hæc est bona cõsequẽtia: Sunt duo colores disgregatiui visus: ergo duæ albedines: ergo similiter illa. Antecedens patet: nã habitus primæ cõclusionis acquiritur per demonstrationem, similiter etiam habitus secundæ conclusionis. Si dicant esse compositam qualitatem, fateri debent, non posse esse vnam scientiam numero illos duos habitus.

Præterea probatur, quod sint duæ sciẽtiæ: nam habitus primæ cõcl. est directè in prædicamento Qualitatis sub genere Qualitatis & sub genere Habitus; ergo sub aliqua specie atoma. Probatur consequ. quia nihil est sub genere directè participans, & essentialiter, & cõpletè rationem, quod non sit sub specie atoma: quia ratio generis nõ potest reperiri sine differentia atoma ipsum determinante & actuante. Anteced. illud probo: qualitas est qua quales esse dicimur, & habitus est qualitas difficilè mobilis: sed illo habitu dicitur qualis homo, nimirum sciens, & ex natura sua est difficilè mobilis: ergo &c. Et hoc ipsum argumentum fit de habitu secundę conclusionis: ergo sunt duę scientiæ. Vnde Nominales, qui censebãt tot esse logicas specie distinctas, quot erant scibiles cõclusiones, minus errabãt. Manet ergo cõclusio. D. Th. certa, logicã .s. & quãlibet sciẽtiã esse simplicẽ qualitatem

Digitized by Google

tatem nullo modo ex multis compositã.

Ad 1. Arg. Argumentatio, definitio, & alia quomodo differant.

Ad primum argu. in oppositum respõdetur, quòd etsi scientia consideret definitionem, & diuisionem, & arg. quia ista non differunt specie in ratione formali considerandi, sed differunt solum specie materialiter; hinc fit, quòd ab eo simplicissimo habitu considerãtur. Oĩa. n. quæ logica cõsiderat, sũt in ordine ad secundam intentionem, quã primò & formaliter cõsiderat, & sub eadem abstractione, & ita non multiplicantur habitus & qualitates. Nam vt asserit Angelicus Doctor loco supra adducto, licèt habitus secundum ea, ad quæ se extendit, habeat multiplicitatem, quia considerantur multiplicia, & varia in esse rei, vel materialiter specie diuersa, quia tamenomnia ista sunt ordinata ad aliquid vnum, ad quod principaliter respicit habitus, scilicet, ad secundam intentionem, hinc est quod sit qualitas simplicissima Et hoc patet ẽt in intellectu, & in omnibus potentiis.

Ad confir. resp. solutionẽ ibi datã optimam esse; & ad replicam respondetur, quòd etsi differant specie, illud est materialiter, & in genere rei, in ordine tamẽ ad secundam intentionem in materiam introducendam omnes sunt eiusdem speciei, non habent nouam difficultatem alterius speciei formaliter, sicut ars, quæ multa, & diuersa artificiata operatur, etiamsi illa specie differãt materialiter, omnia sunt ab vna simplici forma artis, proptereà quod considerantur, & fiunt in ordine ad vnam formam introducendam in materiam. Et si loquamur de logica, prout docens est, iam diximus oĩa illa considerare in ordine ad secundam intentionem, & ita non esse nouam difficultatem in ordine ad aliam rõnem formalẽ obiecti; differunt nãq; solũ specie in genere rei, & non in ordine ad rationem formalem scibilis. Et ad repli. arg. respondetur, quod mathematicæ scientiæ habent diuersa obiecta formalia in ratione scibilis: quia obiectum vnius magis abstrahit, quã obiectũ alterius, & sũt diuersa in rõne scibilis; vt videbimus q̃stione sequenti, quod non habet verum in partib. obiecti logicalis: quia omnes illæ partes habent eandem abstractionẽ, & rationem formalem in rõne scibilis.

Opt. simile.

Mathematica habẽt diuersa obiecta in ratione scibilis.

Ad 2. Ad 2. respondetur negando anteced. & ad probationem dicitur, quòd etsi intentio propositionis esset composita, nõ sequeretur, quòd in illa esset minor abstractio logicalis, propterea quòd eodẽ modo abstrahit à materia intentio cõposita, & simplex, quia considerantur in ordine ad rationẽ formalẽ intentionis secundæ sub abstractione sibi conuenienti, quod est formale obiectũ logicæ, sicut in partibus metaphysicalibus æqua est abstractio, ẽtsi altera pars, q̃ tractat de substãtiis cõpositis, dicat maiorẽ cõpositionẽ in re cõsiderata, quã altera pars, quæ tractat de Deo: quia oĩa ista considerat Metaphysica in ordine ad ens, quod primo considerat, & quod abstrahit ab omni materia. Dicitur præterea, quòd non sit cõposita intentio propositionis, quia est relatio rationis: relatio autem nõ potest esse cõposita: & præterea, quòd relatio prædicati & subiecti sunt specie differentes inter se, & à relatione propositionis; ergo non possunt illã componere: quia sicut paternitas non põt cõponere filiationẽ, ita nec illæ relationes relationem propositionis. Fateor tamen materialia, quæ denominantur ab intentione propositionis, esse magis composita, id est, materiale propositionis habet plures partes, quam termini materiale habeat.

Ad 3. arg. Ad 3. resp. Physicam & Metaphysicã differre specie quia est alia abstractio, & rõ sub qua, in ente, quam in ente mobili, vt iam videbimus; quod non habet verũ in mõ sciendi in cõi & particulari, quandoquidẽ eãdem abstractionẽ habent, & modi sciẽdi particulares sunt partes eiusdẽ formalis obiecti; ens verò mobile nõ est pars eiusdem subiecti formalis, quinimò ens condiuiditur in rõne scibilis contra ens mobile, quod nõ habet verum in modo sciendi communi, & particulari.

Ad confirmat. respon. ex dictis supra, vbi enumerauimus, quot sint liberales artes, & mechanicæ vide q. 9.

Ad 4. arg. Actus logica qũo diuersi, et qũo non. Ad 4. respond. quod ego magis miror aduersarios conuinci his argumentis, cũ nullius sint roboris, sunt enim actus, qui considerantur in Logica diuersi materialiter, & in genere rei, non verò in ratione scibilis, & in ordine ad obiectũ logicæ.

cæ. Nã sicut actus intellectus, vt cognitio hominis & equi, differunt specie in ordine ad obiecta & materialiter: in rône verò entis, & in ordine ad potentiã intellectiuã, sunt omnes eiusdem rationis: ita loquendũ est de actibus logicalibus, sicut & charitas diuina habet diligere proximum, & gaudere de bono illius: & tamen gaudiũ & dilectio materialiter specie differũt: & nihilominus quia bonum diuinum est ratio diligendi proximum, & gaudendi de bono illius referuntur in eandem virtutẽ, quæ versatur circa bonum diuinum, eodem modo actus ex parte obiecti materialiter diuersi, quia secundum eandem rationem formalem in logicam referuntur, ab eodem habitu simplicissimo considerantur.

Ad Confirm. respond. solutionem ibi datam esse optimam & sufficientem; & duo illi actus Fortitudinis, & Temperantiæ, licet conueniant in eadem ratione formali obiecti voluntatis, habent tamen obiecta sufficientia ad distinctionem habitus: Nã ut optimè docet lumen Ecclesiæ D.Tho. 1. 2. q. 54. aliunde sumitur distinctio habituum, & aliunde distinctio potẽtiarum: quamobrem in una passiua potentia possunt esse plures habitus; nam diuersitas obiectorum secundum genus, facit diuersitatem potentiarum: diuersitas uerò obiectorum secundum speciem facit diuersitatem actuum secundum speciem, & per consequens habituum. Vnde cum actus fortitudinis, & temperantiæ specie differant, constituunt duos habitus virtutum moralium; & quia sub eodem genere boni continentur, pertinent ad eandem potentiam: actus verò logicalis, & cuiuscunq; alterius scientiæ, quia non sunt diuersæ species in genere scibilis, fit inde quòd pertineant ad eundem habitum logicalem: nam solùm specie differũt materialiter, sicut comestio temperata ouorum & carnium (quod isti numquam volunt intelligere) differunt materialiter.

Nota.

Quæ diuersitas obiectorum requirat distinctas potentias, & quæ non.

Ad quintũ.

Ad quintum patet ex supra dictis: & solutio ibidem assignata est sufficiens. Ad replicam respon. ꝙ actus producant habitus per suam specificam entitatem; quæ si formaliter consideretur, sumitur in ordine ad obiectum commune, quatenus tendit ad illud sub eadem abstractione: & medium quod assumitur, etiã quia est definitio subiecti, vel passionis, habet in se imbibitam rationem cõem obiecti scientifici, sub eadem abstractione formali, quare formaliter est eiusdem speciei cum alio medio eiusdem scientiæ. Et ex hoc patet, quomodo sit intelligendum, scientiam diuersificari per diuersa media: nam sunt accipienda formaliter, & in genere scibilis; non materialiter. Vide D. Th. 1. 2. q. 54 art. 2.

Ad sextũ.

Ad 6. patet ex dictis modo. Ad replicã negatur sequela; quia ratio formalis obiecti Metaphysicę non conuenit omni subiecto aliarum scientiarum: quia ens, vt stat sub abstractione ab omni materia, non conuenit omni obiecto aliarum scientiarum, sed distinguitur contra illa, licèt materialiter consideratum de omnibus prædicetur.

Ad septimum.

Ad 7. respon. vnam esse scientiam generis & speciei, & passiones specierum continentur in genere suo modo, vt in causa uniuersali, & prima suo ordine, non verò vt in causa sufficienti: de quo latius infra sumus dicturi.

Ad octauũ. Explicatio cuiusdam maximæ.

Ad 8. resp. ꝙ illa maxima, In quemcũq; actum pôt forma aliqua, pôt forma eiusdem speciei, licet non æque perfectè; nõ est vera, nisi in formis simplicibus secũdũ essẽtiã, & potẽtiam, vt sũt formę homogeneorũ, vt forma ignis, nam in actũ, in quẽ pôt magnus ignis, in eundẽ pôt paruus, licet nõ ita pfectè, in aliis vero formis fallit: animal enim modo genitũ eiusdem speciei est cum animali perfecto, & tamẽ perfectum potest in actum generationis, imperfectũ verò minimè. Quin potius illa propositio uniuersaliter accepta est contra Arist. qui 4 Meteororum dixit, perfectum esse, quod potest sibi simile generare; imperfectum verò, quod non pôt; & ita penes hoc distinguuntur. Cum ergo habitus scientię sit forma simplex in essentia, & multiplex in potentia, non habet in illo locũ illa maxima: sed aliquid pôt perfectus in quod nõ potest imperfectus habitus, nãque scientiæ comparãtur ad diuersas conclusiones, vt ad partes quidem in potentia, quando est imperfectus, in actu verò quando est perfectus: nam habitus est

Aristot.

est dispositio habētis partes. Nam in intellectu, vbi oritur Geometria, est potentia ad scire primā cōclusionē, & potētia ad scire secūdā, & habitus Geometriç incipiens perficit intellectū secūdū primā potentiā, deinde perficit secundam potētiā, & extenditur, vt illam perficiat. Nec multū interest, an oēs istæ potentiæ sint multæ partiales, an sint vna: quoniā si ponatur vna sola, est multiplex æqualēter, & illa paulatim subiicitur ac si essent multæ potentiæ, quibus æquiualet. Si verò ponantur multæ potentiæ in intellectu perfectè per actus & per habitum, tūc habitus scientiæ habebit pro partib. subiecti non solū actus multos sciendi, sed potencias ad illos; & ex hoc manifestatur augmentū extensiuū scientiæ, ex eo.n. quòd intellectus, vt est in potentia ad 2. cōcl. nō remanet interminatus, sed subiicitur illi qualitati simplici respicienti obiectū primū, seu primā conclusionem, extenditur habitus ad occupandā non partē loci, sed partem potentiæ, quā prius non actuabat, & actuat potentiam intellectus ad secundā conclusionē quæ est extensio. Ex his patet solutio assignata: nā quamuis habitus vt duo & vt quinque sint eiusdē speciei, non sequitur quod, quicquid potest habitus vt quinq;, possit habitus vt duo, quia ille est magis extensus, & actuat potentiam, quā alius non actuat, & potest in quinque conclusiones, in quas alius non potest.

Ad 9. arg. Habere diuersas generationes, & corruptiones fiat dupliciter.

Ad 9. arg. respon. quod hēre diuersas generationes, & corruptiones, potest dupliciter contingere. Primo modo, quòd per vnam generationē, & corruptionem nullo modo mutetur alterū; & sic quādo ita generatur vnus habitus vel corrūpitur, quòd nullo modo alius mutatur; est euidēs distinctio realis. Alio modo, quod quando est noua generatio conclusionis alicuius, vel corruptio, habitus mutetur: & sic non est distinctio realis. Et hoc patet in augmētatione quātitatis: nā sic generatur quantitas, vt præexistens augeatur, & in diminutione sic deperditur quātitas, vt præexistens minuatur. Quando ergo generatur scientia secundæ conclusionis, sic generatur, vt habitus præexistens perficiatur; nā fit vt duo, & quādo corrūpitur, sic corrūpitur, vt præexistēs minuatur, quia habitus qui erat vt duo, non fit, nisi vt vnū. Et si inquiras, quare si est idē, intēditur circa vnā concl. & non circa aliā?

Quæsitum.

Resp.

Resp. ideo esse, quia ille habitus hēt diuersas partes perficiētes potētia diuersas intellectiones, & eæ partes non sunt diuersæ in habitu, tanquā res à re; at sunt diuersæ virtualiter in eadē simplici entitate, & ita illa simplicissima entitas, qua rōne perficit vnā potentialitatē subiecti, intenditur, & non qua rōne perficit aliā: Et sicut albedo potest perfici in pede & non in manu, quia est diuersa pars materialis albedinis, quæ est in pede, ab illa, quæ est in manu, ita est diuersa virtus eiusdē qualitatis simplicis, qua perficit intellectū in ordine ad primā concl. ab illa, quæ perficit intellectū in ordine ad 2. sicut sunt ipsæ potētialitates intellectus diuersæ; nā diuersa potētialitas est intellectus ad sciendā primā concl. ab illa potētialitate ad sciendū secūdā, diuersa, inquā, virtualiter saltē, siquidē pōt esse cōpleta prima potentialitas, & non secūda. Et sicut in intellectu in eadē simplicissima entitate reperiuntur istæ potentialitates virtualiter passiuæ, & vna pōt compleri & non alia: ita in habitu reperiuntur illæ potentialitates actiuæ, & ita potest habitus hēre vnā in actu, & nō aliā, propterea quod nōdū acquisiuit illā perfectionē, vt actuaret 2. potentialitatem passiuam intellectus.

Ad 10. argum.

Ad 10. resp. quòd solutio ibi assignata est sufficiens. Ad repli resp. quòd illa maior extēsio habitus fiat per hoc, q per 2. demōstrationē acquirit maiorē pfectionē absolutè, quā pfectionē antè non habebat: hęc aūt maior pfectio intelligit in ipso p hoc, qđ modo actuat potētialitatē intellectus in ordine ad illā 2. conclu. sciēdā, quā antea non actuabat: non verò per hoc, quod acquirat nouam entitatē, sed illa pexistens perficitur. Ita D Tho. vbi sup. solutione ad 3. Et hæc perfectio optimè pōt intelligi sine aduentu nouæ entitatis per perfectiorē statū pexistentis. Constat.n optimè posse intelligi augmētū intensiuū qualitatis sciētiæ, sine aduentu nouæ entitatis, p hoc, quod pexistens magis radicatur in subiecto: ergo extēsiuū augmentū sciētiæ pōt optimè intelligi p hoc, quòd idē habitus actuat

modo

Digitized by Google

modo potentialitatē intellectus in ordine ad secundā concl. sciēdā, quā antea nō actuabat: non verò per additamentū nouæ entitatis. Et bene possumus nos intelligere maiorē perfectionē in scientia eadē secundū quā ostēdat plures perfectiones, & cōclusiones scientificas sine additione nouæ entitatis, etiāsi sit spiritualis, & indiuisibilis. Quinimo isti nō ponunt sciētiā augeri, nec perfici extensiua latitudine, propterea quod qualitas p̄existēs cū eadē imperfectione remanet, nec perficitur à superueniēte, cū sit ab illa realiter distincta, nec in ipsa subiectetur. Et cū ais, quid est illa maior perfectio, quā acquirit: vel est habitus vel nō? Si dicas, quod est habitus, cū adueniat illa perfectio de nouo, de nouo adueniet habitus. Respondetur, quod est perfectio ipsius habitus pertinens ad genus qualitatis, & scientiæ, idē tamē cū illa: nā etsi de nouo adueniat, idē est cū habitu quia est habitus extensus in ordine ad secūdā conclusionē, q̄ extensionē nō habebat antea. Nā si quæro à te, Quid est illud, per quod lumen gloriæ D. Virginis excedit lumen gloriæ D. Petri? cùm sint qualitates indiuisibiles spirituales, certè debes dicere esse perfectionē quandam ad qualitatem pertinentē, idem tamen cū habitu luminis gloriæ. Et ita possemus exempla ponere in multis qualitatibus: nā quando perficitur albedo, perficitur per aliquid pertinens ad rationē albedinis, & non distinctum ab illa realiter. Ad cōfir. primā eiusdē argumenti respōdetur, primò, q̄d illæ duæ demōstrationes eiusdē conclusionis distinguūtur numero ex tempore, quo fiunt; & quia diuerso tēpore fiūt, diuersæ sunt num. Secundò resp. quod quāuis distinguerētur ex terminis, sufficeret eundem terminū correspondere cū alio modo perfectiori; nā nō oportet esse tantā distinctionē in terminis, sicut in reb. q̄ ab illis sumūt distinctionē: quia intellectus & voluntas realiter distinguūtur, & eorum obiecta non item.

Quæsitum. *Responsio.* *Ad 1. confir.* *1. Respon.* *2. Respon.*

Ad 2. confirm. Ad secundam confir. resp. quod secunda demōstratio produceret habitū, si nō inueniret productū: sicut ignis calefaciēdo calorem produceret, si non reperiret productū. Et dico secūdo, quod nūquā secunda demonstratio pōt producere habitū, quia semper præsupponit primā, quæ habitū producit, sed solū auget. Et ratio est, quia numquā secunda demonstratio potest haberi sine prima, quia sunt ordinatæ, & ita præsupponit primā necessariò, & ita necessariò præsupponit habitū productū. Ita videtur asserere D. Tho. supra solutione ad 3 54. q. 1 2. 2. dū dicit, quòd per sciētiā cōclusionis alterius nō generatur habitus, sed præexistens augetur, eo q̄ conclusiones, & demonstrationes vnius scientiæ ordinatæ sunt, & vna deriuatur ex alia. Et ratio horū est, quia nescit, qui nō resoluit vsq; ad indemonstrabilia: sed secūda demonstratio dēt resolui in primā, quia deriuatur ex illa: & ita iā prius prima generauit habitū. Sed de hoc in posterioribus, Deo concedēte.

Alia solut.

Ad 11. argum. Ad 11. resp. quòd relatio producentis ad productū effectiuè semper est realis relatio in creaturis, & ad hoc quod sit noua relatio, nō est necesse, quòd sit nouus habitus causatus per tertiā demōstrationem, sed sat fuerit esse causatā nouā perfectionem habitus, seu habitū magis perfectum. Et hoc patet in augmentatione quantitatis, nā cum homo fit maior, tūc est ibi noua relatio, & ad hoc sufficit, q̄d effectus sit alio modo se habens. Secundò possumus dicere, & forsan melius; quòd omnes demonstrationes, cùm sint vnius speciei, habeāt rationem vnius agentis, & sicut pater refertur vna relatione ad multos filios, quia sunt vnicus terminus totalis: ita habitus refertur vnica relatione ad omnes demonstrationes, & ad omnes causas productiuas, & augmentatiuas, sicut ad vnum totalem terminum. Et de hoc c. de Relatione latiùs.

Alia solutio melior.

Ad 12. argum. Ad 12. resp. quòd in instantaneis simul est fieri & factū esse: & ita in illo instanti simul extenditur, & extensus est habitus. Quapropter falsum est dicere solum esse vt vnū, & ita falsum est dicere nō esse extēsum; nā in eodē instāti, in quo reperitur, vt vnum, dat perfectionē, & ita in illo instanti numquam est vt vnū solū.

Ad 13. argum. Ad 13. pat. ex 4. cōcl. Et loca, quæ solēt adduci ex D. Th. contra hanc 4 solu. optimè explicat Caiet. 1. 2. q. 54. art. 2 nā vocat species scientiā, id est, inchoationē scientiæ, vt diximus, & præsertim quod iā in 1. 2. mutauit sñiam. Et si adducas il

lum

Digitized by Google

Locus D. Th. vrgēs. lum locū ex 3.p.D.Th.q.12.art.2.vbi D. Th.ait, scientiā augeri per successiuā generationem specierū intelligibiliū, Cai. *2. explicatio ex Caietano.* resp.dupliciter. Primò, ꝙ loquitur de notitia habituali,& vult dicere, quod notitia habitualis augetur. Secundò resp. qđ dicitur scientia augeri per generationē specierum, quia hæc generatio ostendit augmentum scientiæ, vt dictum est.

Ad confir. Controuersia inter doctores. 1. Opinio. Ad confir. resp varias esse de Sapientia sententias. Aliqui dicunt, nostram Sapientiam esse habitum quendam supremū, qui aliquid vnum simplicissimum existens,& iudicat de conclusionibus, & assentitur primis,& vniuersalissimis principiis: nā Sapientia est quædam participatio diuinæ Sapientiæ, quæ vna existēs se extendit ad iudicādū de cōclusionib. & de principiis Quinimò in Angelis est huiusmodi Sapiētia: quia nō distinguitur in ipsis Sapientia ab habitu primorum principiorum, & scientia infusa animæ Christi Sapientia est altissima, quæ vna simplicissima existens se extendit ad iudicandum de conclusionib. & de principiis altissimis. Et isti hanc opinionem sequētes innituntur D.Th.qui 1.2.q.66.ar. *Validum testimoniū D.Tho.* 5.ad vlt.dicit hæc verba: Et ideo Sapientia non solum vtitur principiis indemōstrabilibus, quorū est intellectus concludendo ex eis, sicut aliæ scientiæ: sed etiā iudicando de eis,& disputando cōtra negantes; vnde sequitur, quòd Sapiētia sit maior virtus, quam intellectus. Hæc D. Thom.

Impugnatur præcedens Opin. Verùm hunc modū dicendi, quantum attinet ad Sapientiā nostrā (nā modo nō loquimur de Deo, nec de Angelis, nec de Christo Dño) optimè impugnatur à sapientissimo Mag. Bannes. 1. p. q.1. art. 6. Nam certè Sapientia in nobis nō potest acquiri nisi per demōstrationē: sed habitus acquisitus per demonstrationē solū inclinat ad iudicandum de conclusionibus per suas causas, ad iudiciū autē sumēdum de sua causa nō inclinat, sed illā causam cognoscit principiorū habitus, qui dicitur intellectus: ergo &c. Et pręterea; in nobis scientia, & Sapientia causatur ex lumine intellectus & habitu primorū principiorum: si ergo Sapientia inclinat ad iudicandum de cōclusionibus,& principiis, erit habitus perfectior principiorum habitu: ergo non poterit ab illo produci. Explicatur hæc ratio, nam scientia tota in habitu principiorum continetur: ergo Sapientia similiter, sed si est habitu principiorū perfectior, quō potest contineri in illo virtualiter? perfectissimum namq. non pōt contineri in imperfecto; quapropter nō pōt dari habitus vnus, q sit Sapientia inclinans simul ad assentiēdum principiis primis & cōclusionibus. Verum etsi daretur, nihil obesset nostræ quæstioni; nam esset simplex qualitas.

2. Opinio. Refellitur. Alii dicunt, Sapiētiā esse habitū principiorū, & conclusionū simul. Sed iste dicendi modus facilè impugnatur: nā illi duo habitus specie differūt, imò genere: ergo non possunt vnum habitum specie constituere, qualis est Sapientia. Consequentia ex dictis supra satis patet. Imò verò quomodo est intelligibile, habitum principiorū, qui sine discursu procedit, & habitum scientiæ, qui discurrendo assentitur suis conclusionibus, efficere vnā actus speciem? Tam impossibile hoc censeo, ac si ex intellectu angelico,& nostro vnam speciem efficeremus.

3. Opinio vera Dominici Bannes. Veram ergo de Sapientia sententiam illam censeo, quam sequitur sapientissimus Magist. meus F. Dominicus Bannes vbi sup. quod scientia differt à Sapientia non in eo, quòd Sapiētia iudicet de principijs & cōclusionibus, sic adeo, vt vnus habitus præstet, quòd præstabat intellectus,& sciētia: sed differt ab ea in eo, qđ Sapientia iudicat de conclusionibus per causas altissimas, & acquiritur per demonstrationem, quæ procedit ex causis, seu rationibus formalibus supremis, & suo subiecto proportionatis; scientia verò sit illa, quæ procedit ad iudicium conclusionum sumendum, ex causis inferioribus & proportionatis suo subiecto, verbi gratia, Metaphysica, quæ Sapiētia est, procedit ad suas conclusiones ex principiis entis, quæ vniuersalissima & suprema sunt, sicut ipsum ens: physica verò procedit ad suas conclusiones ex principiis entis mobilis, quæ non sunt suprema, sed inferiora & limitata. Et hinc est, quòd Metaphysica habet defendere omnium scientiarum principia, & sua itidem, & habet illa explicare, propterea quòd suum obiectum, quod

est ens, materialiter intrat omnium scientiarũ obiecta: & Sapiẽtia essentialiter est sciẽtia, sed differt ab illa per hoc solum, quòd subiectũ altissimũ per causas altissimas considerat, quod nõ efficit sciẽtia. Sed quia in hoc excedimus logicæ limites, videatur sapientissimus Magist. Ban. vbi sup. qui soluit argumẽta contra hãc veritatem facta. Et videtur hæc sententia D. Thom. super Boetium de Trinitat. opusc. 70. vbi in quæstione de diuisione scientiarum, solutione ad primum in illis verbis, Siue demõstratio procedat ex causis inferioribus, sicut scientia, siue ex causis altissimis, sicut Sapientia: vbi dicit vtrũq. habitũ demonstratiuè procedere circa conclusiones, sed diuersimodè, & cõdistinguit ibi Sapiẽtiã cõtra itellectũ.

Ad 14. argum. Ad 14. resp. qđ quia habitus sciẽtificus comparatur ad potentias intellectus, vt sciat multas conclusiones, vt ad partes subiecti, cõsequens est, quòd habitui perficienti intellectum, respectu potẽtiæ ad scire primam conclusionem, non contrarietur habitus erroris, respectu potentiæ ad scire secundam conclusionem. Nam ille error est ad diuersas potentias ipsius intellectus: sicut albedo existens in pede non contrariatur nigredini existenti in capite, quia est in diuersa parte subiecti materialis. Ita conclusio prima non contrariatur errori secundæ, quia secunda perficit diuersam potentiã virtualẽ intellectus, & hoc sufficit, vt nõ sit oppositio respectu eiusdẽ potẽtialitatis. Et nõ obstat, qđ sint eiusdẽ speciei oẽs conclusiones, quia obiecta, circa quæ versantur, specie differunt materialiter. Et ex vtroque capite prouenit, quod non quidquid opponitur vni opponatur alteri: habitus erroris ergo solũ excludit habitũ, q versatur circa idẽ obiectũ materiale, & circa eandem potentialitatem intellectus.

Ad vltimũ argument. Ad vltimum resp. solutionem ibi datã esse sufficientem. Et ad replicam vlt. respon. quod ex eo, quod deperditur medium primæ conclusionis, tota scientia ruit, quia illud erat fundamentum totius scientiæ. Deriuantur namque omnes demonstrationes ex illa prima, & ita illa corrupta omnes corrumpũtur, quod nõ est verum de reliquis; sicut destructo fundamento domus tota domus funditus subuertitur, & quod contrariatur fundamento destrueret domum consequenter ita in proposito dicendum est. Aliqui dicunt, quod destructo habitu circa primã conclusionem, remaneat circa reliquas habitus: sed hoc videtur impossibile propter rationem factam in argumento, qa nescit, qui non scit resoluere vsque ad indemonstrabilia, si autem ignorat primã demõstrationem, nescit resoluere vsque ad indemõstrabilia: quia omnes reliquæ demõstrationes in illã primã sunt resoluendæ, & per illam in indemonstrabilia principia; ergo non habet scientiã, maximè quia per primã substantia & essentia habitus fuit producta: ergo quando obliuiscitur mediũ, seu corrũpitur, corrũpitur cõsequenter quod per illã fuit genitũ, & ita corrũpitur essentia & substantia habitus. Et hæc sint satis pro hac quæstione, quam si paulò latius extendimus, hoc egimus propter quosdam, qui etiam cẽsent se in hac parte cum D. Th. censere, & asserere scientiam esse cõpositam qualitatem, cum nihil magis abhorreat à D. Tho. doctrina. Ex qua quæstione intelliges Suarez i loco adducto in principio, falsum dixisse ibidem. *Quorundã opinio refellitur.* *Error Frãcisci Suarez.*

QVÆSTIO XI.

Vtrum logica & quælibet scientia vnitatem habeant & distinctionem ex obiectis.

1. Argum. ET videtur quod non. Et sit primum argumẽtum: Opinio logicalis & scientia logica sunt distincti habitus: & idẽ est dicendũ de habitu opinatiuo physico & scientia physica, & sic in reliquis: & tamen versantur circa idem obiectũ: ergo non distinguuntur scientiæ ex obiectis. Maior est nota, & probatur minor: nam obiectum habitus opinatiui in logica est secunda intentio; opinamur namq; An termini extra propositionem supponãt, An vniuersalia sint per cõparationẽ, an per abstractionem facta, q opiniones manifestè versantur circa secundam intentionem, quæ est obiectum logicæ: & idẽ cõtingit in opinionib. philosophicis: ergo &c. Et confirmatur: nã habitus princi- *Confir.*

Pio-

piorum & conclusionis sunt habitus distincti plusquam specie, & habent nihilo minus idem obiectũ: ergo &c. Maior clarissimè patet, & probatur minor. Nã definitio vniuersalis cognoscitur per habitum primorũ principiorũ, & eius passiones cognoscuntur ab habitu scientifico; sed tã definitio & essentia vniuersalis q̃ illi⁹ passio sũt secũdę itẽtiones: ergo &c.

2. Argum. Secundò, Metaphysica tractat de cœlis & de substantiis mobilib sed de eisdẽ tractat physica: ergo scientiæ non distinguuntur ex obiectis. Consequentia probatur: quia sunt illæ diuersæ scientiæ & habent idem obiectum, quinimo D. Th: sæpissimè asserit circa hanc cõclusionẽ, Terra est rotunda, versari & Astrologiã & physicam: non ergo scientiæ ex obiectis distinguuntur. Quod si dixeris scientias distingui ex obiectis formalib. prout substant diuersis abstractionib. contra hãc solutionẽ sunt multa argumẽta. Et sic

3. Argum. Tertium argum. nam vel abstractio est ratio formalis obiecti distinguens illud formaliter, vel non. Si ergo intẽtum nostrum sequitur, debere ex obiectis distinctionem sumere, quam falsum sit hoc, supra monstratum est Si verò dicamus distingui obiectum formaliter per abstractionem: contrà: ratio formalis cuiuscunque rei est aliquid intrinsecum ipsi rei: sed abstractio non est huiusmodi respectu obiecti scientifici: ergo non est eorũ formalis ratio. Maior patet; quia dat illi speciem: ergo debet illi esse intrinseca, sicut sua essentia intrinseca est. Minor ꝓbatur: nam abstractio est in intellectu, & est actus quidam cognoscitiuus, qui in obiecto nihil reale ponit, sed solũ quoddam esse abstractũ, quod formaliter est secunda intentio, vel ens rationis ad minus. Et confirmatur: nam obiectum esse sub tali abstractione specificat ipsum, si sequamur hunc dicendi modum: sed esse sub tali abstractione nihil reale ponit in obiecto, nam est denominatio rationis extrinseca: ergo nõ est ratio formalis obiecti realis; quia id, quod dat speciem obiecto reali, nõ debet esse aliquid rationis, sicut nec specificatiuum entis rationis potest esse aliquid reale.

Confir.

4. Argum. Quartò, ratio formalis obiecti scientifici est id, per quod cognoscimus passiones de subiecto: sed per abstractionẽ nõ cognoscimus passionẽ de subiecto: ergo non est ratio formalis: nam definitio est ratio formalis obiecti scientifici, & per illã cognoscimus passionẽ subiecti, cũ sit causa, vel ratio passionis. Sed minor probatur: nã non cognosco ens esse vnũ & verum, quia abstrahit ab oĩ materia; nec triangulũ habere tres angulos, quia abstrahit à materia sensibili; nec hominem esse corruptibilẽ, quia abstrahit à singularibus sensibilibus, quinimo ex hoc habet quandam incorruptibilitatẽ per se.

5. Argum. Quintò: Id quod est ratio formalis distinguens vnã scientiã ab alia, nõ potest alicui alteri cõuenire: sed abstractio sciẽtiæ alicuius aliquib. aliis conuenit: ergo &c. Maior patet, nã vltima hominis differentia non cõuenit leoni, sicut nec hominis essentia leoni cõuenire põt. Probatur minor: nã abstractio propria physicè est à materia singulari, & hæc cõuenit oĩb. scientiis, quæ necessariò abstrahunt à singularib. nam à nobis nihil scitur, nisi in vniuersali, (& loquor de scientia directa;) reflexè nãq. de singularib. proprietates demonstramus, vt Petrũ esse risibilem: Item Logica habet eandem abstractionẽ, quã habet Metaphysica: nã abstrahit ab omni materia: & Medicina, quam habet physica, .s. à materia singulari. Et itẽ Rhetorica & Grammatica & Poesis habẽt eandẽ oĩno abstractionẽ: ergo &c:

6. Argum. Sextum argumentum; & probatur, q̃d abstractio non sit ratio formalis distinguens scientias: Nã si ita res se hẽt, sequitur planè Geometriam, & Arithmeticã esse eiusdem speciei: hoc aũt est falsum: ergo abstractio nõ est formalis ratio sciẽtiarum distinctiua. Maior probatur: nam habent eandem abstractionem, .s. à materia sensibili. Minor probatur: nam oẽs cõstanter affirmant specie differre. Quod si respõdeas sciẽtias differre specie penes maiorem, vel minorem abstractionẽ; genere vero differre penes omnino distinctã & diuersam abstractionem; cõtra est argumentũ; nã sequitur Physicã non esse vnã scientiã specie: hoc aũt vr̃ falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: nã maior abstractio ẽ in octo libris physicorũ, q̃ in libris de cęlo. Et probatur: nã in libris physicorũ agitur de ente

Digitized by Google

mobili in cōi, in libris autem de cęlo de ente mobili ad formam localem; ergo maior abstractio est in illis, quam in libris de cęlo, siquidem magis contractum est obiectum, librorum de cęlo, quā obiectum librorum octo physicorum; sicut magis abstractum est animal, quàm homo, quia magis uniuersale est; illud enim quod est magis uniuersale non concernit actu ea, quæ minus vniuersalia concernunt: & ita abstrahit ab illis. Et confirmatur hoc argumentum: nam sequitur saltem quod librorum de Cœlo scientia specie differat à scientia librorum de Generatione. Et probatur: nam libri de cœlo magis abstrahunt à materia & motu, quam libri de Generatione; ergo differunt specie. Consequentia patet, nam maior, uel minor abstractio sub eodem genere causat specificam differentiam in scientiis. Probatur antecedens: nam libri de cęlo solum habent considerationem de vna motus specie, scilicet de motu locali; at verò libri de Generatione agunt de multis speciebus motus, & de subiecto in ordine ad illas; nam tractant de ente mobili ad formam substantialem: & ad hanc mutationē præequiritur alteratio, & multi alii motus, quos etiam considerat physicus in illa parte; ergo eius subiectū magis substat motui: ergo alii libri minus de motu considerant; ergo intra idē genus est differentia penes magis & minus; quapropter erit specifica differentia; nam scientia illa, quæ minus de materia & motu considerat, specie differt ab illa, quæ magis de materia & motu tractat. Et cōfirmatur secundò hoc argumentū: nā sequitur, quod Mathematicæ nō differant specie, quia una scientia, verbi gratia, Arithmetica, nō magis abstrahit à materia sensibili, quā Geometria: nulla enim illarū in sua ratione cōcernit materiam sensibilem, siquidē ambæ abstrahunt ab illa. Si dicas differentiā esse, quia quamuis nulla earū materiā sensibilem cōcernat: Arithmetica tamē nō considerat continuitatē, quæ est quædam materia intelligibilis, quam considerat Geometria, & ita abstrahit à quadam materia intelligibili, quamobrē specie differunt. Contra, hoc nō sufficit, vt dicatur magis abstrahere à materia intelligibili: ergo non differunt specie. Probatur antecedens: nam Geometria non considerat quantitatem discretam, q̄ est quædā materia intelligibilis; & tñ non propterea dicitur abstrahere à materia quadam intelligibili; ergo nec Arithmetica dicenda est abstrahere à quadam materia intelligibili, quia non considerat quantitatem cōtinuam. Si dicas differentiam esse; nā cōtinuum habet se ut materia respectu discreti, siquidē fit numerus ex diuisione continui, & numerus se habet ut forma, & ita abstrahit numerus à continuo, & non è conuerso; cōtrà; numerus per se non fit ex diuisione continui: duo enim homines per se non fiunt ex aliquo continuo diuiso; ergo non se habet vt materia per se continuū, respectu discretæ quantitatis; ergo &c.

Confir.

Confir. 2.

Fuga.

Impugnatio.

Alia fuga.

Impugnatio.

Septimum: Tota ratio distinctionis formalis in scientiis sumitur ex abstractione à materia: sed hęc abstractio à materia est quid fictitium: nō ergo sciētiæ distinguuntur per abstractionem à materia: quinimo sequitur scientias nō esse distinctas. Probatur minor: nam vel nomine materię intelligimus materiam primam, sed hoc non, quia scientię nō abstrahunt à materia prima, sed illam considerant & physicus & primus Philosophus, licet aliter & aliter. Vel intelligitur materia subiecta motui: sed nec hoc, nam illam considerat Physicus, & ęqualiter Metaphysicus, & Mathematicus, abstrahunt ab illa, quapropter essent eiusdem speciei artifices. Vel intelligitur materia singularis, sed nec hoc, nam omnes scientiæ tractant de vniuersalibus: non ergo videtur quid intelligatur nomine materiæ, cum dicimus, sciētias per abstractionem à materia diuersificari. Et confirmatur: nam cum dicimus abstractionem specificare scientias, uel nomine abstractionis intelligimus illā, quę est agētis intellectus: at hoc non, ut cōstat, uel illā, quæ est possibilis intellectus; at nec hoc quidem: nā ipsa in se, ut supra dictū est, cum sit itellectus actio, qūo pōt speciē tribuere obiecto, à quo specie differt? Nec in suo effectu: nam esse abstractū est ens rationis, ens uero rationis nullo modo potest esse ratio formalis obiecti realis habentis essentiam realem, cum ens reale &

7. Argum.

Confir.

le & rationis plusquam genere differant, sicut nec potest albedo esse ratio formalis substantiæ alicuius: ergo &c.

8. Argum. Octauum: Scientię à priori & à posteriori habent idem obiectum, & eandem abstractionem: & tamen differũt specie: ergo scientiæ non habent vnitatem & distinctionem ab obiecto & abstractione. Maior patet: nam siue demonstrē à priori, siue à posteriori, hominem esse risibilem seu rationalem, semper est eadem abstractio physica: nam per eadem principia eodem modo definientia fit demonstratio: ergo &c.

9. Argum. Nonum: Sicut habitus refertur ad obiectum, ita & potentiæ; sed duæ potentiæ possunt ferri super idem obiectum, & sub eadem ratione formali; ergo etiã duo habitus possunt respicere eandem rationem formalem in obiecto: non ergo abstractio diuersificat scientias. Probatur minor: nam albedo sub ratione coloris cognoscitur à visu, & à sensu cõmuni, & ab intellectu: ergo idem obiectum sub ratione abstractionis ab omni materia cognoscitur à Metaphysica, Arithmetica, & Geometria, & Physica.

1. Confir. Et confirmatur: quia id, à quo res habet distinctionem specificam, est intrinsecum ipsi rei: sed obiectum non est intrinsecũ habitui: ergo non dat illi distinctionem nec vnitatem: ergo &c.

2. Confir. Et confirmatur hoc argumentum secundo: nam si scientia habet vnitatem ex vnitate subiecti, hæc vnitas aut erit numerica, aut specifica, aut generica, aut generis Subalterni, aut generalissimi, aut entis: quia obiectũ non potest alias vnitates habere. Nõ primam, quia distinctio numerica scientiæ ex subiecto sumitur. Non secũdum, quia aliàs tot essent scientiæ, quot sunt rerum species, siquidem ab illis sumũt vnitatẽ. Nec tertium ea ratione, nec quartũ, quia aliàs solũ essent decem scientiæ; nec vltimum, nam sequeretur, quod solùm esset vna scientia realis.

3. Confir. Et confirmatur vltimò: quia scientia solùm habet vnitatem realem, obiectum vnitatem rationis; ergo non potest obiectum dare talem vnitatem realem.

10. Argu. Decimum: Scientiæ differunt penes principia, ex quibus procedunt, vt patet ex Aristotele primo Posteriorum textu 25. de quo videatur D. Thomas, lectione 41. ergo non differunt ex abstractionib. nam principia quid distinctum est ab abstractione, siquidem abstractio sũt quid extrinsecum rei, & principia sunt illi intrinseca, & idem cum re ipsa.

Vndecimum; Theologia specie differt à Metaphysica, quinimo genere, & tamẽ habent eandem abstractionem, scilicet ab omni materia; ergo abstractio non est ratio formalis scientiarum. Probatur minor, nam non potest esse maior abstractio, quàm omnino abstrahere ab omni materia; sed Metaphysica abstrahit ab omni materia; ergo Theologia non potest habere maiorem abstractionem, nec minorem; ergo æqualem. Et probatur secundò: nam si ens non haberet omnium purissimam abstractionem; ergo cum Deus sit illi inferior, etiam secundum quod à Theologia consideratur, non haberet Deus secundum illam rationem omnium purissimam abstractionem, sed haberet illam, quam habet ens sibi superius, sed hoc non est concedendum; ergo ens, vt sic, omnem possibilem abstractionem habet. 11. Argu.

Et confirmatur; quia Musica & Astrologia, & Perspectiua, habent eandem abstractionem, quam habent scientiæ, quibus subalternantur, scilicet Physica, & Arithmetica, & Geometria, & tamen differunt ab illis: ergo scientiæ non differunt ex ipsa ratione abstractionis. Confir.

Duodecimum; Scientia ex natura sua ordinatur ad sui obiecti cognitionem; ergo debet specificari ex obiecto cognito, & ex ratione formali cognita; sed abstractio non est ratio formalis cognita; ergo ab illa non specificatur, nec distinguitur. Prima consequentia probatur: nam illa, quæ ordinantur ad aliquid extrinsecum ex ordine ad illud speciem sumunt, vt patet in intellectu qui ex ente cognito specificatur. Minor probatur, nam abstractio est extrinseca obiecto, & ita non cognoscitur per actum scientificum. Vide aliud argumentum de logica specialiter quæstione præcedenti, & est secundum in ordine. 12. Argu.

Praeambula ad quaestionis decisionem.

QVæstio hæc difficilis est sanè, in cuius explicatione doctissimi viri satis operæ impenderunt. An verò pro rei difficultate neruos difficultatum patefecerint, lectorũ sit iudicium. Multa enim in hac cõcertatione vt certa præmittũt ex Aristotele lib 6. Metaphysicæ, quibus si aliquid lucis attulissent, essent adeo bene meriti de metaphysicis ingeniis.

Controuer.

Subtilis Doctor Scotus lib. 6 Metaphysicæ, quæst 1. explicans diuisionem scientiarum speculatiuarum, quas noster intellectus habere potest via sensus, de quibus loquebatur philosophus ibidem, dicit partiri in tria genera. Quorum primum est scientia Metaphysica, quæ versatur circa ens: secundum est scientia Mathematica, quæ versatur circa substantiam corpoream, cui primò inest quantitas continua, & postea discreta: tertium est Philosophia naturalis, quæ versatur circa substantiam corpoream, in quantum habet formam, quæ est principium operationis & motus & quietis. Sed hæc diuisionis scientiarum explicatio non est subtilis, quia omittit explicationem rationis formalis obiecti scibilis constitutiuæ, quam ibi Aristoteles vocauit separationem à materia. Tum etiam non rectè assignat obiectum Mathematicarum; nam illarum obiectum est quantitas; siquidem agunt de figuris, triangulis, & quadrangulis, numeris, quæ non sunt substantiæ: sed collocantur in prædicamento Quantitatis; & ita omnes Mathematici dicunt quantitatem esse earum obiectum. Et præterea, quia ad nullam substantiam quantitatis discretæ consequitur, sed reperitur quidem in multis. Omitto modo disputare, quod obiectum Philosophiæ non sit substantia corporea, sed ens mobile, vt videbimus in primo Physicorum libro, & asserit Aristoteles 6. Metaphysicæ, tex. 1. sic dicens, Physica theorica quædam est, sed theorica circa tale ens versatur, quod est possibile moueri; ergo ens mobile ponitur ab Aristotele obiectum Philosophiæ.

1. Opinio Scoti.

Refellitur.

Et idem vitium habet secunda opinio, quam ibi Scotus refert. Vt verò ad nostros deueniamus, qui huiusmodi difficultates pressiùs solent explicare, non refero quam sequitur Magnus Albertus in principio Physicorum, & lib. 6. Metaphysic. quia multum conformiter D. Th. decidit, quid in hac parte sit tenendum, quem cum D. Thom. sumus secuturi. Sapientissimus Magister Bannes in commentariis ad primam partem quæst. 1. articul. 8. dum inquirit vnitatem habitus Theologiæ, hæc docet. Primò supposita illa famosa distinctione de ratione obiectiua, quæ, & sub qua (de quibus statim sumus disputaturi) asserit vnitatem specificam obiecti ex vtraque ratione esse iudicandam: nam ens, quod est obiectum Metaphysicæ, non habet vnitatem formalem specificam, nisi illi adiungatur ratio sub qua, quæ est abstractio ab omni materia: & quia ista est indiuisibilis specificè, ens, prout stat sub illa in ratione scibilis, habet vnitatem specificam. Et quia in hac doctrina sapientissimus Magister vocauerat abstractionem rationem formalem sub qua, quæ obiecto conferebat in ratione scibilis vnitatem specificam, seipsum explanat dicens, hanc abstractionem à materia non ita esse intelligendam, esse rationem formalem sub qua, quasi sit lumen manifestans obiectum: sed est necessaria conditio, vt obiectum tale per lumen tale cognoscatur: & ideo ipsa abstractio dicitur ratio sub qua. Et probat, quod abstractio non sit ratio formalis sub qua, nisi tantùm vt conditio; nam abstractio aliquando est secunda intentio; vt quando abstraho ens mobile à singularibus, & quantitatem à materia sensibili: sed secunda intentio non potest constituere, & distinguere obiectum reale: ergo &c. Et quando abstractio est realis, vt, verbi gratia, Angelum realiter esse abstractum à materia, probat, quod non possit esse ratio formalis sub qua scientiæ, nam ista debet esse intrinseca scientiæ, & idem realiter cum lumine scientifico; siquidem scientiam distinguit ab aliis, & formaliter constituit in esse scientiæ: sed dicta abstractio non est huiusmodi: ergo &c. Et ita est necessum asserere rationem formalem, sub qua cognoscitur omne scibile, esse aliquod

Dominicus Bannes.

2. Opinio.

Digitized by Google

quod lumen intrinsecum habitui scientifico vel naturale, vel supernaturale, vel acquisitum. Et probat hoc ipsum præterea: nam vbicunque est maior, vel minor abstractio à materia, non diuersificantur habitus, si non sit luminis diuersitas: & ita omnia prima principia eodem habitu cognoscuntur, quia eodem lumine naturali ostenduntur: ergo &c. Et si inquiras: Quid est, quod tam Logici, quam Metaphysici vnanimi consensu docent, scientias distingui per abstractionem a materia: Respondet, ea ratione ita docere, quia abstractio est necessaria conditio, vt tale obiectum per tale lumen scientificum manifestetur, sicut etiam dicunt scientias esse de uniuersalibus, quia vniuersalitas est conditio, sine qua non scitur obiectum materiale à nobis, non quod sit ratio formalis obiecti. Hæc est sententia sapientissimi Magistri, & forsan, quia est suo authore digna, à me minus intelligitur. Verùm quæ in illa mihi difficultatem ingerunt hæc sunt. Primò; quoniam secundum hanc opinionem non assignamus obiecto specificanti scientiam, rationem formalem sub qua, constitutiuam obiecti, in ratione scibilis: prius enim debeo intelligere obiectum constitutum in sua ratione specifica, quam intelligam scientiam specificari: & tamen hanc constituentem rationem non ponit hæc opinio. Nam da, quæ sit illa ratio, quæ ens constituit in ratione specifica obiecti Metaphysicæ; nam cum tribuat tãquam obiectũ speciem Metaphysicæ, necessum est obiectum esse unum specie: hoc autem non habet in illo priori, quo intelligimus specificare habitum scientificum. Nam non per abstractionem, quia nõ est ratio formalis obiecti constitutiua, sed conditio. Non etiam habet illam per suam entitatem, quia sua entitas non est de se specifica. Nec etiam habet illam unitatem specificam ab habitu scientiæ, quia in genere causę finalis & formalis extrinsecæ præcedit obiectum scientiam. Præterea: non potest bene intelligi, quantum uidetur, quod ultima differentia scientię, quæ illã cõstituit, sit ratio formalis sub qua, & cõstitutiua obiecti in ratione obiecti, quia scientia & obiectum diuersas naturas, & formalitates habent: quapropter debent habere diuersa constitutiua. Quinimo videtur hæc sententia non ad mentem D.Tho. qui 1. Post. lect. 41. asserit, principia esse rationem formalẽ sub qua, cognoscendi obiectum: quæ tamen non sunt idem cũ scientia; non ergo est necesse, quod ratio formalis sub qua, obiecti scientifici, vel cuiuslibet alterius identificetur cum scientia, quæ tendit in obiectum. Et hoc patet in lumine, respectu potentiæ visiuæ: & latiùs ostendemus postea. Quinimo modò videtur asserere hæc sẽtẽtia abstractionem à materia esse rationem formalem obiecti, modo esse conditionem, vt patet in notabilibus, & solutionibus argumentorum.

Reijcitur Bannes.

Locus urgẽs D Th. contra Bãnesium.

Dominus Caietanus prima parte, quęstione prima, articulo tertio, subtilissimè hanc quæstionem discutit. Verum enim vero in suis decisionibus illud non placet, propriam rationem scibilis vt sic (loquimur de scibili reali) nihil ponere in ipso scibili: vbi videtur asserere constitutiuum proprium obiecti scientiæ realis esse aliquid rationis, quod quidem falsum est; nam obiectum Metaphysicæ aliquid reale est, similiter & obiectum philosophiæ, itidem & Mathematicarum obiectum: ergo ratio cõstitutiua obiecti debet esse aliquid reale, implicat enim aliquid rationis constituere obiectum reale in esse obiecti realis. Nec potest dici obiectum supra dictarum scientiarum constare ex aliquo reali, & rationis; nam hæc duo entia, quæ plusquam genere differunt, non possunt concurrere ad unum aliquid efficiendum, & constituendum secundum aliquam unam rationem.

3. Opinio. Caietani.

Impugnatur quoddã dictum Caiet.

Quid acutissimus Soncinas senserit videatur 6. Metaph. q. 7. Quid uerò ego in hac parte sentiam, quidve probabile mihi appareat, ita explico: & volo secludere ea quæ certa sunt: non enim in præsentia agimus de distinctione materiali, & numerica scientiarum, sed sermonem instituimus de distinctione formali earum, siue sit secundum genus, siue sit secundum speciem, & inquirimus,

4. Opin. Sõcinatis.

mus, vnde sumatur, & quæ sit ratio formalis obiecti constitutiua. Constat enim ex Diui Thom. doctrina, perpetuò numericam distinctionem accidentium ex subiectis desumi.

Explicatur sensus quæsiti.

Deciditur quæstio.

1. Conclus.

PRima Conclusio: Omnes scientiæ distinguuntur ex obiectis, ad quæ referuntur. Hæc conclusio certissima est, cum apud Arist. 1. Post. text. 41. apud D. Thom. vbi scientiam vnam vocat Arist. quæ est vnius generis subiecti, vnde ex subiecto, seu obiecto vnitatem tribuit scientiæ: tum apud D. Thom. 1. 2. quæst. 54. art. 2. vbi docet omnem habitum ex obiecto speciem sumere: sed omnis sciētia est habitus: ergo omnis scientia sumit speciem ex obiecto. Præterea: processus scientiæ cuiuslibet, quo procedit à principiis ad conclusiones ostendendas, est quasi quidam rationis motus, quo ab vno tendit in aliud, scilicet, à principiis subiecti ad conclusiones eiusdem; & hoc hac ratione, vt totum subiectum perfectè cognoscatur, quod est finis vltimus intentus in scientia: sed cuiuslibet motus vnitas ex termino principaliter consideratur, vt patet quinto Physicorum, textu 35. & 40. ergo scientiæ vnitas consideratur ex fine seu termino scientiæ, quod est eius obiectum, seu genus subiecti vltimò intentum in scientia; quia in scientiis speculatiuis nihil aliud quæritur tamquam finis, quá cognitio generis subiecti; sicut in practicis constructio ipsius subiecti tamquam finis intenditur. Et hæc expende satis, propterea, quæ infrà sunt pertractanda, quando disputationem sumus instituturi de obiecto Logicæ. Præterea probatur conclusio ex D. Thoma. 5. Ethicorum lectione 2. in fine, vbi est specialis virtus, & habitus, & ita alius habitus est, qui versatur circa hoc, quod est suum vnicuique tribuere, qui dicitur Iustitia, & alius circa temperatè comedere, qui est Temperantia, & sic in aliis: ergo vbi fuerit ratio obiecti diuersa, erit diuersa virtus; obiectum ergo habitum & virtutem diuersificat: ergo etiam scientias, quia etiam sunt habitus & virtutes intellectuales, quæ versantur circa bonum intellectus, quod est verum: non enim aliud scimus, quam verum. Præterea; In his quæ respiciūt extrinsecum, ex ordine ad illud extrinsecum species sumi debet; sed scientiæ respiciunt actum & obiectum, vt quid extrinsecum; ergo ab illis suum esse specificum sumant necesse est. Maior probatur inductiuè in omnibus relatiuis, tam secundum esse, quam secundum dici, quæ omnia ab obiecto sumūt speciem, & à termino, & ab extrinseco, quod respiciunt: quod intelligendum est specificare tamquam id, à quo species sumitur, intrinsecè verò vltima differentia speciem tribuit.

Processus principiorū ad conclusiones ēquasi quidam motus.

Notandū.

Sed circa hanc conclusionem est aduertendum, quod ista specificatio, quæ conuenit scientiis ex obiecto, non debet sumi in ratione rei, ita vt, si sit diuersitas in ratione rei in obiecto, sit etiam diuersus habitus; nam multæ rerum species in qualibet scientia considerantur; sicut & potentia visiua plures colorum species percipit; sed est sumenda ex obiecto diuerso in ratione obiecti. Et ita asserit Diuus Thom. supra dicta lectione quadragesima prima, quod materialis diuersitas obiecti non diuersificet habitum, sed formalis solum, & cum scibile sit scientiarum obiectum, non diuersificabuntur scientiæ secundum diuersitatem materialem scibilium, sed secundum diuersitatem eorum formalem explicare verò hanc obiectorum formalem diuersitatem, & eorum rationem constitutiuam, hoc opus, hic labor est. Et pro hac explicanda sit

2. Conclus.

Secunda conclusio; Scibile nihil est aliud, quàm ens cognoscibile ab intellectu: sic adeo, vt habeat principia, secūdum quæ cognoscatur vsque ad passiones illi conuenientes. Hæc conclusio est D. Tho 1. Post. lect. 41. & 6. Metaphysicæ lect. 1. Vbi sic dicit, quod progressus scientiæ consistit in quodam motu rationis discurrentis ab vno in aliud: omnis autem motus à principio quodam procedit, & ad aliquid terminatur. Vnde

de patet, quod in progressu scientiæ ratio procedit ex aliquibus principiis primis. Si qua ergo res est, quæ non habeat principia priora, ex quibus ratio procedere possit, horum non potest esse scientia, secundum quod scientia est demonstrationis effectus. Hæc D.Tho.ergo secundum illum conclusio est vera. Quinimo hæc conclusio est expressa sententia Arist.1.Physicorum tex.1. vbi dicit.Quoniam quidem scire contingit circa omnes res,quarum sunt principia & causæ &c.ergo.Arist. expresè docet obiectum scibile præditum esse oportere principiis,& causis.Iam supra diximus,nomine causæ debere intelligi saltem rationem formalem. Et præterea probatur ratione: nam scire est rem per causam cognoscere: ergo scibile debet esse cognoscibile, sic vt habeat causas passionum, quæ cognoscuntur per demonstrationem; ergo conclusio patet verissima.

3.Conclus. Tertia conclusio: Vbi fuerit eadem ratio cognoscibilitatis, erit eadem scibilis ratio: vbi verò hæc cognoscibilitatis ratio diuersa fuerit, & scibilis ratio diuersa erit: & secundum diuersitatem in cognoscibilitate erit & diuersitas in scibilitate (vt ita dixerim.) Hæc conclusio est expressa D.Tho.supra dicta lect.41.vbi sic ait:Distinguuntur ergo genera scibilium secundum diuersum modum cognoscendi,sicut alio modo cognoscuntur ea, quę definiuntur cum materia,& alio ea, quæ sine materia: vnde aliud genus scibilis est corpus naturale, & mathematicum; conclusio ergo est D.Thom. Et probatur ratione: nam si ratio cognoscibilitatis talis, vt supra diximus,est ratio scibilis, variata hac cognoscibilitatis ratione, variabitur & scibilis ratio,cùm sit ratio scibilis cõstitutiua:variata enim vltima differentia,& res per illam constituta similiter variabitur: sicut si ratio boni est ratio constitutiua obiecti virtutis, variata ratione boni,erit etiam variatio obiecti virtutis:sensibile similiter rationem obiecti sensus constituit: variata ergo ratione sensibilitatis, variabitur & ratio sensus obiecti.

4.Conclus. Quarta conclusio: Hæc ratio diuersa cognoscibilitatis consideratur per diuersum modum separationis à materia. Hæc conclusio est expressa sententia D. Tho.in principio libri de sensu & sensato: vbi sic dicit. Vnumquodque in tantum est cognoscibile,in quantum est separatum à materia: quæ natura sua sunt separata,sunt cognoscibilia actu; q̃ sunt abstracta per actionem intellectus, sunt à nobis cognoscibilia per lumen nostri intellectus: & quia habitus alicuius potentiæ distinguuntur specie secundum differentiam eius,quod est per se obiectum potentiæ,necesse est,quod habitus scientiarum,quibus intellectus perficitur, distinguantur secundum differentiam separationis à materia. Et ita distinxit philosophus 6.Met.text.2. est etiam ipsius D.Tho super Boetium, loco infrà adducendo,& in primo Physicorum,& 6 Metaphysicæ. Præterea probatur conclusio, & explicatur ratio D. Thom.nam impossibile est quod noster intellectus pro hoc statu aliquid directè cognoscat, nisi illud habeat aliquam immaterialitatem; ergo immaterialitas est de intrinseca ratione obiecti intellectus directè cogniti ab illo.Et ita fuit homo præditus lumine intellectus agentis, vt illustraret, & immateriale redderet obiectum cognoscendum ab intellectu possibili,& proportionaret obiectum potentiæ intellectiuæ: & sicut ipsa spiritualis est, ita obiectum spiritauale & immateriale quodammodo redderet. Vnde inquit Diuus Thomas 3 Sententiarum distinctione tertia, quæstione quarta,articulo quinto, quod omne, quod intelligitur non intelligatur,nisi illustratum lumine intellectus agentis recepto in intellectu possibili:Vnde sicut in omni colore videtur lumen corporale,ita in omni intelligibili videtur lumen intellectus agentis, non in ratione obiecti, sed in ratione medii cognoscendi; ergo scientiæ specie distinguuntur secundum diuersam obiecti immaterialitatem. Probo consequentiam: nam quia bonum est uoluntatis obiectum, secundum diuersam rationem boni virtutes speciem sortiuntur: ergo si obiectum intellectus est ens immateriale secundum diuersam entis immaterialitatem

Separatio à materia radix cognoscibilitatis.

Separatio à materia est de intrinseca ratione obiecti directè cognoscibilis ab intellectu nostro.

tem

Digitized by Google

tem, erit diuersa ratio formalis in habitibus scientificis: sicut si obiectum sensus est ipsius immutatiuum, per diuersam immutationem sensus sensibilia distinguentur, & consequenter sensus; huiusmodi autem immaterialitas nihil est aliud, quàm separabilitas à materia, eo enim modo, quo est immateriale, est à materia separatum, quod docet Soto quæst.3.procem.in Logicam.

5. Conclus. Diuisio scibilium, & scientiarũ.

Quinta conclusio: Scibile celebri diuisione diuiditur in scibile mathematicum, physicum, & metaphysicum, & eo etiã modo diuiditur scientia in mathematicam, physicam & metaphysicã, quã Arist.6.Metaph.Theologiam vocat. Diuisio hæc est Arist.ibidẽ tex.2.& D.Tho. ibidem lect. 1. & in prooemio Physicorum, & locis supra adductis in præcedẽtibus conclusionibus, & super Boetiũ de Trinitate opusculo 70.& est omniũ communis diuisio. Probatur conclusio; nam scibile constituitur in esse scibilis per separationem à materia iuxta supra dicta: sed diuersum genus, & modum separationis à materia habet scibile mathematicum, physicum, & metaphysicum: ergo sunt tria scibilium genera, seu subiecta diuersa in ratione scibilis. Ex quo sequitur, esse tria genera scientiarum, physicam, mathematicam, & metaphysicam; quia scientiæ penes obiecta distinguuntur. Sed probatur illa minor: nam metaphysica scientia agit de illis rebus, quæ sunt separatæ ab omni materia, & motu, tàm secundum esse, quàm secundum definitionem: agit enim de Deo, qui & secundum rem, & secundum definitionem est separatus ab omni materia; nam in esse Dei, & eius definitione nulla includitur materia: similiter in esse substantiarum separatarum, atque in earum definitionibus excluditur omnino materia. Et licèt ad considerationem Metaphysicæ pertineant prædicta, non solum eò pertinent, sed etiam de sensibilibus, in quantum sunt entia, Philosophus perscrutatur: agit enim de ente vt sic, & de principiis eius, & passionibus, quæ etiam sensibilibus conueniunt, nam de omnibus quidditatibus realibus, qua ratione sunt entia, considerat; verum licet de his pertractet verum est dicere, quòd eius obiectum, scilicet ens, reperitur secũdum esse, & definitionem separatũ ab omni materia, quia in Deo, Angelis &c. reperitur secundum esse sine materia: & per consequens ratio entis in sua definitione non includit materiam, nec motum, aliàs omnis entis ratio hoc includeret, quod in Deo, & substantiis separatis constat esse falsum. Quinimo ad considerandam separationem obiecti metaphysici aduertit sapientissimus Albertus Magnus in principio physicorum, quod ens & substantia reperiuntur extra corpus, & sic non dependent ab illo: quapropter illorum esse in corpore nullo modo fundatur, etiam quando sunt in corpore. Itaque ratio entis & ratio substantiæ, quæ in corpore reperiũtur sensibili, nõ fundantur in illo, sic adeò vt esse ab illo trahant, sed potius corpus sensibile esse, & principia, quibus in esse constituitur, trahit ab illis: Nam qua ratione ens vt sic, nõ pendet à corpore, nec ens repertum in substantia materiali depẽdet ab illa, qua ratione est ens; eiusdem enim rationis sunt ratio entis in communi, & hæc ratio entis, qua ratione est ens. Et ita dixit acutissimus Gaietan. quod abstractio entis, prout est Metaphysicæ obiectum, est abstractio formalis: quia ens est forma omnium: quia ipsum potius constituit substantias sensibiles secundum suam formam, quam substantiæ sensibiles ipsum constituant. Habet ergo obiectum Metaphysicæ hanc separationem eleuatissimam; quia considerat ens, quod reperitur secundum aliquas sui partes extra omnem materiam, & motum, vt patet in Deo, & Angelis. Et quia secundum suam rationem, & definitionem, non solũm in Deo, Angelisque, verum etiam in sensibilibus, & materialibus corporibus non dependet ab illis, neque ab illis esse trahit; sed potius è contrà, cum importet esse, quod est omnium forma, vt infra videbimus; cuius signum est, quod non est contrahibile, separatur etiam secundum suam definitionem ab omni quantitate eadem ratione. Hanc eãdem eleuatissimam metaphysicam considerationem colligunt sublimes Metaphysici, etiam à posterio

Triplex genus abstractionis.

Abstractio metaphysicalis qua.

Speculatio Alberti Magni.

Speculatio Caietani.

ri: nam

Digitized by Google

ri: nam obiectum Metaphysicæ siue in communi, siue in particulari solùm est intelligibile: hoc est, quia hoc ens nullo modo pertinet ad aliquod obiectum sensus; quod de aliis scientiarum obiectis contrarium contingit, vt videbimus. Si ergo eius obiectum solùm est intelligibile, habet separationem alterius rationis ab obiectis aliarum scientiarũ. Quod verò obiectum mathematicum habeat diuersum genus abstractionis, probatur: nam scibile mathematicum, quod est quantitas, secundum esse quidem est in materia sensibili: non enim separata reperitur quantitas extra corpus, nec secundum suam totam latitudinem, nec secundum aliquam sui partem, licèt in sua ratione non includat materialem sensibilem. Vnde obiter aduertant viri docti, quam ridiculi sint Logici illi, qui dicunt, quantitatem discretam prædicamentalem reperiri in Angelis; nam tunc profectò mathematicæ scientiæ haberent æqualem cum Metaphysica separationem. Sed de hoc infra. Non, inquam, includit in sua definitione sensibilem materiam: nam si quis definiat circulum, ita assignabit definitionem, est figura plana, vna linea contenta, in cuius medio est punctum, à quo omnes lineæ ductæ ad circumferentiam sunt æquales; vbi omnes partes definitionis non includunt sensibilem materiam in sua quidditate. Ex eo verò, quod in sua latitudine tota extra materiam sensibilem reperiri nequeant secundum esse & existentiam, colligitur planè habere maiorem materialitatem, quam metaphysicalia, quæ abstrahunt secundum aliquam sui partem à re corporea. Et præterea colligitur hæc diuersa separabilitas, quia mathematicalia sunt intelligibilia, & præterea in particulari imaginabilia, quod attestatur eorum materialitas: imprimunt enim imaginationi tamquam obiectum imaginatiuæ quantitates rerum in particulari, quod non est verum de Metaphysicalibus.

Abstractio mathematicalis qua.

Error cauendus.

Abstractio physicalis qua.

Quod autem Physicæ obiectum habeat diuersam separabilitatem patet: nã solùm separantur à materia sensibili & motu singularibus, materiam verò & motum in communi considerant: quia in definitione obiecti Physici cadit sensibilis in materia, nec vmquã sine illa esse possunt. Nam si definimus cœlum, vel elementum, vel aliquid ex elementis cõflatum, vt os, carnẽ, &c. numquam poterunt definiri sine materia, quæ subiicitur motui; est enim cęlum corpus rotundum, quod circulariter mouetur. Similiter elementum vt sic, est subiectum motui, & mutationi, & ita omnia naturalia habent definitionem per materiam subiectam motui & mutationibus, quia essentialia, quæ in eorum definitionibus ponuntur, talia sunt, quæ motui, & sensibilibus qualitatibus subiiciuntur. Vnde ens mobile, quod est Physicæ considerationis obiectum, definitur, quod sit habens in se principium motus & quietis, & ita consideratur, quatenus subiicitur qualitatibus sensibilibus actiuis & passiuis, quæ sunt actionis principia proxima & passionis: quia etiam consideratur obiectum Physicæ, quatenus est actiuum, & passiuum. Et quod hæc sit omnium infima abstractio, & diuersa probatur: nam si obiectum Physicæ consideretur in particulari, pertinet ad obiectum sensuum externorum, vt subiectum materiæ sensibilis, quia est actiuum, & passiuum in particulari: quod non conuenit illi, nisi secundum aliquã qualitatem, quæ est obiectum sensus externi. Et quia huiusmodi sensus sunt magis materiales, obiectum Philosophiæ est magis materiale: solùm enim habet illam immaterialitatem, quæ est necessaria, & ex parte intellectus, & ex parte scientiæ. Ex parte intellectus quidem, quia in vniuersali, & sine conditionibus singularibus sensibilibus obiicitur considerandum ab intellectu; ex parte verò scientiæ, quia necessitatem, & immutabilitatẽ habet p se, quatenus est vniuersale, & nõ alia. Vide D. Th. opusc. 70. de Trin. q. 5. a. 1. de diuisione scientiæ.

Itaque metaphysicalia abstracta sunt à materia, & motu, & à quantitate aliqua secundum esse, & omnia secundum considerationem, & definitionem: & ita requirunt scientiam, & qualitatem altissimam sibi proportionatam, qua illud eleuatissimum obiectum cognoscatur:

Mathe-

Mathematicalia verò non reperiuntur secundum esse separata ab aliqua materia sensibili; & licèt in sua definitione non illam includant, tamen non possunt à quantitate separari, quæ est quædam materia, & accidens materialium rerum; vnde requirunt aliam scientiam, non ita eleuatam & sublimem, siquidem obiectum non est ita eleuatum: Physicalia verò quia sunt accidentibus sensibilibus etiam in definitione subiecta, & solùm habent immaterialitatem, quod in suis definitionibus non includunt motum, & materiam singularem, egent lumine alio, seu scientia alia, quæ sit magis imperfecta, vt consideret obiectum non ita perfectum: & quia non est possibile assignare quartum genus scibilis, quod quidem includat in sua definitione materiam, & non in re ipsa; quia si includit in definitione à fortiori includet in re; ideo non ponitur quartum genus scientiæ realis; ex æquo diuidens scibile. Si autem dicas Aristotelem 6. Ethicorum asserere, scientificum animæ, quod est pars eius speculatiua, perfici his tribus habitibus, Sapientia, Scientia, & Intellectu; ergo non tribus habitibus à nobis dictis. Respondetur ex D. Thom. quod Arist. numerauit ibi illa tria tamquam virtutes intellectuales, ex diuerso modo perficiendi intellectum, & reddendi actû eius bonum, quod est proprium virtutis; & cum diuersimode perficiant, tres habitus numerantur, Sapientia, Scientia, & Intellectus: Hic verò quia agitur de distinctione scientiarum ex obiecto debuit simul huiusmodi fieri distinctio: & ita iuxta distinctionem obiectorum scientiæ distingui debuerunt.

Dubium ex Arist.

Solutio ex D. Thoma.

6. Conclus.

2. Ratio formalis in obiecto cuiusque sciētia qua, & sub qua.

Sexta conclusio; Hæc scientiarum obiecta, quæ scientias ipsas distinguunt, habent suas rationes obiectiuas, quæ attinguntur ab illis, & de quibus passiones demonstrantur: & habent similiter suas rationes, sub quibus attinguntur à scientiis, quibus speciem tribuunt. Prima pars conclusionis satis constat ex supra dictis, & à nemine vmquam fuit in dubium reuocata: scimus namque per Metaphysicam ens, per Philosophiam ens mobile, & per Mathematicas quantitatem. Modò probanda est ratio formalis sub qua, in obiecto: & inprimis hoc asserit. D. Thom. opuscul. illo de Trinitate 70. in quæstione de distinctione scientiarum: Vbi sic dicit in capite secundo, quod speculabili, vt sic, aliquid conuenit ex parte potentiæ intellectiuæ, & hoc asserit esse immaterialitatem ipsius. Hoc asserit Soto quæstione tertia procemiali: doctissimus Caietan. quæstione prima, in commentariis ad primam partem art. 3. & communiter asseritur à Metaphysicis omnibus, & Logicis: Et probatur: nam sicuti intellectus in communi fertur in ens vt sic, cognitione directa pro hoc statu, quatenus habet immaterialitatem, sic adeo, vt immaterialitas sit ratio sub qua se tenens in obiecto ex parte potentiæ, vt potentia feratur in ipsum: eodem modo obiectum scientificum debet habere aliquam immaterialitatem, quæ sit ratio formalis, secundum quam feratur scientia in ipsum: ergo &c. Probatur antecedens; nam sicut obiectum intellectus debet esse proportionatum, quod fit per immaterialitatem, & illa immaterialitas est ratio sub qua, ex parte obiecti fertur intellectus in ipsum; eodem modo obiectum scientiæ debet habere proportionem cum scientia, vt feratur in illud, & vt immutet intellectum ad obiecti cognitionem; Hæc autem est immaterialitas: nam sicut intellectus directè ferri non posset, & cognoscere aliquid, quod non est ens immateriale aliquo modo; ita non posset aliquid scientificè cognoscere, nisi esset sub aliqua immaterialitate consideratum, secundum quam sit proportionatum scientificè cognitioni. Et præterea probatur conclusio: nam sicut quinque sensus exteriores distinguuntur secundum quod respiciunt obiecta, quæ diuersimodè immutant ipsos; & modus immutandi non est id, quod est obiectum specificans, sed ratio sub qua specificat, vt patet ex D. Thom. de veritate quæst 25. artic. 1. & 1. part. quæst. 2. ita intellectus habet suam rationem formalem sub qua, specificatiuam ipsius, & obiecta scientiarum similiter: Nam diuersimodè immutant intellectum,

Quomodo quinque sēsus exteriores distinguantur.

em :: a)

omnino separata à materia, vel à materia sensibili, vel à singulari materia, diuersitate, inquam, non sufficienti ad constituendum diuersum intellectum, sufficienti tamen ad constituendas diuersas scientias: nam habitus per rationes inferiores diuersas ad rationem obiecti illius potentiæ distinguuntur. Vltimò probatur hæc conclusio sexta; nam obiectum, verbi gratia, Metaphysicæ non potest esse vnum specie in genere scibilis, nisi habeat rationem vnam specificam: Hanc autem non habet ens vt sic, cum sit generalissimum omnium, quod est ratio, quæ consideratur; ergo habet hoc à ratione sub qua consideratur, quæ est impartibilis, & indiuisibilis, & ratio, quæ vt stat sub hac ratione sub qua, participat, & habet eandem indiuisibilitatem: sicut visibile habet vnicam rationem obiectiuam sensus specificam, non secundum rationem, quæ attingitur, quæ est color, & est ratio generica, sed secundum rationem sub qua, quæ est modus specificus immutandi potentiam visiuam. Quæ autem sit hæc ratio sub qua, sequens conclusio indicat.

7. Conclus. Ratio formalis sub qua non est abstractio, vt communiter docetur.

Abstractio duplex.

Septima conclusio; Abstractio sicut communiter intelligitur, & explicatur, non est ratio formalis sub qua specificatiua scientiarum. Pro cuius intelligentia aduertendum erit abstractionem duplicem esse, scilicet, intellectus agentis alteram, alteram verò intellectus possibilis. Abstractio intellectus agentis est illuminatio naturæ vniuersalis, non illuminatis conditionibus indiuiduantibus, quæ sunt in phantasmate, & intellectu possibili, causat species naturæ, & non conditionum indiuiduantium: in re verò illuminata nihil reale ponit, sed solùm esse abstractum quoddam, quod formaliter est ens rationis, vt infra videbimus: facit enim rem intelligibilem in actu primo, quæ erat intelligibilis in potentia. Abstractio verò intellectus possibilis est consideratio naturæ sine conditionibus indiuiduantibus. Et hæc abstractio in intellectu producit verum tamquam intrinsecum terminum ipsius, & in re abstracta seu cognita producit quoddam esse cognitum; quod formaliter est ens rationis, & non est secunda intentio, vt inquit sapientissimus Magister Bannes, vbi supra, de quo infra redibit sermo. His præmissis probo conclusionem; nam nec abstractio intellectus agentis, nec possibilis, vt se tenent ex parte obiecti, & dicunt esse abstractum, quod formaliter est ens rationis, possunt esse rationes cognoscendi obiecta scientifica: ergo non possunt esse rationes formales sub quibus obiecti scientifici. Probo consequentiam: nam rationes sub quibus scientifica obiecta in esse constituuntur, debent esse id, quo potentia intellectiua, & scientia terminantur ad obiectum, vt patet in lumine, quòd est secundum probabilissimam opinionem ratio formalis sub qua obiecti visus; & patet in lumine intellectus, quod D. Thom. loco supra adducto primo Sentent. dicit esse medium & rationem formalem sub qua, intellectus possibilis. Et istæ rationes sub quibus debent esse id, quo mediante mouet obiectum potentiam cognoscitiuam; & loquor respectu potentiarum, quæ mouentur à suis obiectis; & ita obiecta sensuum exteriorum distinguuntur penes diuersam rationem motiui, vt dictum est. Sed antecedens primum probatur; nam hoc ens rationis, quod est esse abstractum, consequitur ad aliam distinctam operationem (in esse formali loquor) ab illa, qua cognoscitur, seu abstrahitur obiectum: quia eius esse formale consistit in cognosci: & cum per primas illas operationes non cognoscatur illud ens rationis, non habet esse formale per illas: ergo si consequitur ad alias operationes, non est operatio, qua obiectum cognoscitur, ratio formalis cognoscendi ipsum, quia non est: quod verò non est, non potest esse ratio formalis cognoscendi. & per consequens nec mouendi intellectum: ergo non potest esse ratio formalis. Præterea: nam ratio formalis sub qua obiecti, constituit ipsum in esse specifico, si obiectum sit vnum specie; vel in esse generico, si obiectum sit vnum genere; sed illud esse abstractum, quod est ens rationis,

Esse cognitum est ens rationis nō tamen secūda intētio.

Lumen intellectus agētis est ratio sub qua intellectus possibilis.

nis,

nis: non potest constituere obiectum in esse specifico; ergo non est ratio formalis sub qua. Maior patet in obiecto Metaphysicæ, quod constituitur in vnitate specifica, non per rationem quæ, quia ens est transcendens prædicatum; ergo per rationem formalem sub qua: & ita Metaphysica est vna scientia specie. Et patet in obiecto Mathematicarum, quod per rationem sub qua in vnitate generica constituitur. Minor probatur: nã obiectum Metaphysicæ, & Physicæ, & Mathematicarum, est ens reale; ergo ratio constitutiua ipsius in esse specifico debet esse realis. Et non loquor solùm de ratione quæ, sed de ratione sub qua: nam obiectum specificans Metaphysicam cõpletum in esse specificantis est seclusa operatione intellectus; quod non esset, si illa ratio sub qua esset rationis: nam metaphysicum obiectum vnum est specie ante operationem intellectus, aliàs eius vnitas esset rationis. Et præterea probatur eadem minor: nam cognitio intellectus, qua cognoscitur obiectum, ad quam sequitur esse cognitum, vt ad fundamentum, iam terminatur ad obiectum scientiæ: verbi gratia, cognitio, qua cognosco ens, & qua cognosco bonum: ergo iam erat obiectum in sua ratione formali sub qua terminandi: siquidem iam terminabat cognitionem intellectus secundum suam essentiam, & secundum suas passiones. Bene verum est, quod vniuersalitas est conditio obiecti scibilis. nam nulla res à nobis pro hac vita directè cognoscitur scientificè, nisi habeat hanc conditionem vniuersalitatis, de quo infra latius. Sed non est hoc intelligendum de vniuersalitate formaliter, sed de vniuersalitate fundamentaliter proximè, prout est ab intellectu agente. Quod verò abstractio, secundum quod dicit cognitionem, vel illuminationem non sit ratio formalis sub qua, probatur: quia hæc illuminatio, seu esse illuminatum idem est in omnibus obiectis scibilibus, sicut esse lucidum seu lumen idem est in omni re visibili materiali. Volo dicere, quod lumen intellectus agentis non possit esse ratio sub qua specificans, cùm sit vnum & idem

Vniuersalitas conditio obiecti scibilis, quomodo.

specie; & ita non potest causare formaliter in obiectis diuersas rationes specificas in ratione scibilis: sicut lumen hoc corporale non causat diuersam rationem visibilis in coloribus. Constat autem, obiecta scientifica diuersa esse, saltem secundum speciem, vt videbimus, ergo &c. De verbo autem & speciebus intelligibilibus satis patet, non esse rationes formales sub quibus. Et probatur hæc consequentia ratione, qua probatur cognitionem non esse rationem formalem sub qua; quia præsupponunt cognitio, & verbum iam obiectum constitutum in ratione obiecti, ad quod terminantur: non ergo illud constituunt in sua ratione; & si sit cognitio conclusionis, magis probatur, quia illa est actus scientiæ; ergo non potest esse ratio formalis sub qua; nam actus scientiæ præsupponit obiectum scientiæ. De speciebus impressis satis hoc constat eadem ratione: & ita ego non possum capere, quomodo abstractio, quæ his modis accepta intelligebatur, sit ratio formalis sub qua, specificatiua obiecti scientiæ. Et ita cum viri doctissimi videntur dicere abstractionem esse rationem formalem distinctiuam scientiæ, sunt explicandi, quod loquantur de abstractione, pro immaterialitate rerum, quæ sunt scientiarum obiecta. Vt, verbi gratia, in Metaphysica est obiectum, quod terminat scientificam cognitionem, & vocatur obiectum, quod est ens; & est immaterialitas, ratione cuius terminat. Hæc immaterialitas non est ens rationis, quod est esse abstractum; nec cognitio intellectus; nec verbum, sed est ista illa immaterialitas, quam ens habet ex sua natura, quam immaterialitatem explicamus per hoc, quod in sua definitione, & ratione nullam materiam includit: & sicut habet essentiam & definitionem ex natura sua, ita & immaterialitatem. Et idem est dicendum de obiecto scientiarum mathematicarum; nam immaterialitas talis ipsius, est eius obiecti ratio formalis sub qua. Quæ est huiusmodi immaterialitas? Nihil est aliud, quam quod quantitas in sua ratione non includat materiam sensibilem;

Cũ dicitur abstractionẽ esse rationem formalem distinctiuam scientiarum quomodo intelligendum.

Quanã immaterialitas sit ratio formalis sub qua scientiarũ.

Digitized by Google

sibilem; & hoc quamuis explicemus per negationem, est aliqua immaterialitas, & separabilitas realis sic explicata. Hoc autem non habet per opus intellectus, qui nec potest illi conferre, nec ab illo adimere hanc independentiam, seu eleuationem. Et in obiecto Physicæ hoc nihil est aliud, quàm quod ens mobile sua natura talem separationem habeat, quod non includat in illa materiam sensibilem singularem. Et licèt quod hæc obiecta sint vniuersalia habeant ab intellectu, & ita est conditio sine qua non, vniuersalitas ad obiectum scientiæ; verum enimuero quod in suis definitionibus habeant illam immaterialitatem, ex natura sua habent, sicuti & essentiam: Quis enim dubitabit magis immateriale esse ens, quàm corpus mobile? & hoc quidem nulla alia ratione, nisi quia ens non habet vllam materiam in sua definitione: quòd intelligimus ex eo, quod est in Deo, & Angelis sine omni materia; ens vero mobile habet ex sua natura includere illam, licet ex sua natura non habeat includere singularem sensibilem materiam. Et D. Thom vbique ferè ita de separabilitate, & immaterialitate & abstractione scientiarum loquitur; & hanc immaterialitatem abstractionem vocat.

Instantia. Quod si dicas; Ens mobile ex sua natura non habet includere conditiones materiales sensibiles: ergo ex natura sua est vniuersale; *Solutio.* Nihil valet consequentia: nam vt esset vniuersale ex natura sua, erat necesse, quòd positiuè competeret illi respicere plura, à quibus abstraheretur; sed de hoc infra. Hæc autem conclusio ex præcedentibus bene probata manet: & ideo ad particularia descendamus.

8. Conclu. Octaua conclusio: Metaphysica, quæ ens in quantum ens considerat, est vna scientia specie atoma. Hæc conclusio videtur expressa sententia Arist. & D. Thomæ: nam Aristot. 4. Metaphysicæ in principio dicit; Est autem scientia quædam, quæ per se speculatur ens in quantum ens, & quæ huic insunt secúdum se; & loquitur de Metaphysica. Qui modus loquendi satis ostendit vnam scientiam specie esse Metaphysicam: nam cum statim sermonem faceret de mathematicis scientiis, quæ specie differunt, & plures sunt, subdit: Aliarum verò nulla intendit vniuersaliter de ente in quantum est ens, verùm partem eius abscindentes aliquam, esse quidem hanc speculantur ipsum accidens, veluti scientiæ mathematicæ, vbi quia plures sunt specie diuersæ, hoc loquendi modo à præcedenti diuersovsus est. Text. 3. aperte asserit, omnia entia, & omnes substantias, & omnes entis modos, ad vnam scientiam pertinere, quæ est prima, & vocatur Metaphysica: ergo ex modo loquendi videtur asserere esse vnam scientiam specie. D. Thom. ibidem hoc etiam asserit. & 6 Metaphysicæ expressè docet in text. 2 quod eadem est scientia primi entis, & entis in communi. Et profectò si aliqua Metaphysica deberet esse vna scientia specie, distincta specie ab omnibus aliis partibus Metaphysicæ, debet esse illa, quæ agit de Deo, quia est omnium abstractissima, quia in esse nullo modo est in materia; & tamen dicit esse eandem scientiam, & illammet, quæ considerat ens, in quantum ens: ergo &c. Hoc ipsum tenet expresse Angelicus Doctor super Boetium de Trinitate q. de diuisione scientiarum, ad septimum argumentum.

Et probatur ratione: Illa est vna scientia specie, quæ habet vnam rationem obiecti specificá: sed huiusmodi est Metaphysica: ergo &c. Probatur minor: illud est vnum obiectum, specie in ratione scibilis, quod non potest distingui per diuersas rationes scibilis vt sic: sed obiectum Metaphysicæ est huiusmodi: ergo &c. Probatur minor; nam vnumquodque in tantum est scibile, in quantum est aliquo modo separatum à materia, vt supra dictum fuit: sed obiectum Metaphysicæ, quod est ens separatum à materia omni, non potest partiri in plura obiecta, quæ abstrahant ab omni materia, & sint specie diuersa in ratione obiecti: ergo &c. Probatur minor, quia separatio ab omni materia consistit in indiuisibili; non enim potest in ente, vt est Metaphysicæ obiectum reperiri maior separabilitas, & spiritualitas, quàm illa, quæ omnem excludit materiam:

&ita

Digitized by Google

& ita quamuis Metaphysicus consideret quantitatem, substantiam materialem, & alia huiusmodi: quinimo, & materiam primam; quia hæc considerat in quantum ens, & vt sunt partes entis; & ens vt sic excludat, seu non includat materiam aliquam, dum illa considerantur à Metaphysica, considerantur, vt abstracta & separata ab omni materia, & habent eandem rationem sub qua cōsiderandi, quam habet ens; vnde ad eandem scientiam specie atoma pertinent, quæ est Metaphysica. Hæc est doctrina Diui Thom. supra dicta solutione ad septimum.

Instantia. Et si dicas contrà; ratio entis, quæ est in substantia materiali, & in quantitate, habet existentiam in re materiali; ergo hoc sufficit, vt illa pars, quæ de istis tractat, habeat sufficientem materialitatem ad distinguendam specie illam partem Metaphysicæ ab alia, quæ considerat ea, quæ non sunt in materia. Nam supra dictum fuit, quod esse in re sensibili quantitatem, attestabatur eius immaterialitatem: & ita obiectum mathematicarū non erat ita spirituale sicut obiectum Metaphysicæ. *Solutio Alberti Magni.* Respondetur, quod etiamsi sit ratio entis in re materiali, nihilominus non dependet ab illa re materiali vt ens est, vt supra ex Alberto dictum est. *Obiectio.* Et si rursus arguas; Illa pars Metaphysicæ, quæ considerat quantitatem, vt patet, in 5. Metaphysicæ, vbi agitur de prædicamento Quantitatis, considerat materiam intelligibilem, quæ est quantitas, considerat, inquam, saltem aliquo modo: ergo in illa parte habet minorem eleuationem; illa ergo specie differt ab aliis partibus Metaphysicæ: *Solutio ex D. Thom.* Respondetur, quod in mathematicis, vt asserit Diuus Thom. 3. Metaphysicæ, lectione, 4. non consideret Metaphysicus, nisi esse, & quod quid est: quod est considerare quantitatem, vt est pars entis; non autem considerat illam, vt consideratur à Mathematico in ratione figuræ, & numeri &c. & sic non considerat materiam intelligibilem. Vide Diuum Thom. 4. & 6. Metaphysicæ, lectione prima. *Alia obiectio.* Et si rursus arguas: Deus, cum sit actus purus, maiorem inseparabilitatem habet, quàm substantiæ separatæ, quæ sunt compositæ ex potentia, & actu, & istæ maiorem abstractionem, quam substantia materialis, quæ ex materia, & forma componitur: ergo & ratio entis in illis ad diuersas scientias metaphysicas specie diuersas spectabit: & illa, quæ agit de ente in communi, cum illud ens sit indifferens, ad substantias materiales & spirituales habebit minorem immaterialitatem, quàm Deus, & maiorem, quàm substantiæ materiales: & ita erit obiectum alterius Metaphysicæ specie distinctæ: *Solutio.* Respondetur, quod omnia ista considerantur in Metaphysica, vt partes entis; & ita considerantur sub eadem ratione formali, qua ens consideratur, & ita sub eadem immaterialitate: quapropter pertinebunt ad eandem scientiam, aliàs sequeretur, quod tot essent ponendæ Metaphysicæ specie distinctæ, quot sunt rerum immaterialium species: quia cum sint perfectiores in esse vnæ species aliis, habent in re maiorem immaterialitatem, quod est absurdum. Sed de hoc latius in Metaphysica pertractari solet.

Præterea probatur conclusio: Nam si Metaphysica non esset vna scientia specie, sequeretur, quod non esset vna prima Philosophia, quod est contra Aristot. qui ponit Metaphysicam vt vnam scientiam architectonicam, & principem aliarum. *Proprium Metaphysicæ probare principia omniū sciētiarum.* Præterea: ad Metaphysicam pertinet probare principia omnium scientiarum, & hoc est illi proprium conueniens omni, soli, & semper: nam ex eo, quod secundum suam essentiam considerat ens, nascitur in illa hæc proprietas, quod sit probatiua omnium principiorum omnium scientiarum naturalium per lumen eiusdem rationis in esse naturali cum reliquis scientiis. Tunc sic: si sunt plures Metaphysicæ species diuersæ: ergo vel omnes probant omnium scientiarum principia, vel non. Si non; ergo non omnes sunt Metaphysicæ: quia proprium est Metaphysicæ, probare omnium sciētiarum principia. Si omnes probant: ergo omnes sunt eiusdem speciei, siquidem habent eandem proprietatem in quarto modo.

Et

Digitized by Google

Et præterea probatur conclusio: nam ex principiis entis sub separatione ab omni materia demonstrationes omnes sunt in Metaphysica; ergo Metaphysica est vna scientia specie. Probo antecedens experientia clara, vt videbit versatus in Metaphysica, & Arist. principia, & causas entis in quantum ens, & quæ illi vt sic accidunt inquirit, vt patet 4. Metaphysicæ statim in principio, & 6. etiam. Consequentia probatur: nam ad diuersitatem scientiæ requiritur principiorum diuersitas, vt dicit Arist. lectione 41. apud D. Thom. quod diuersitas principiorum debet esse in scientiis diuersis. Ex hoc sequitur, quod scientia metaphysica non differt genere ab aliis sciẽtiis, quasi sub se habeat diuersas species metaphysicales, sed potest dici differre, sicut dicimus, quod alterius generis est potentia visiua, & alterius auditiua: id est, sub alia ratione tendunt in obiecta: & obiecta alio modo immutant potentias istas: ita Metaphysica sub alia abstractione tendit in suum obiectum, & sub alia Physica; & sub alia ratione immutant, & non conueniunt aliquo modo in materia aliqua, & sic dicitur differre genere ab aliis scientiis: nam genus sumitur à materia.

Quomodo metaphysica vna specie in seipsa dicatur distincta genere ab alijs sciẽtijs.

Obiectio.

Et si fiat argumentum: obiectum Metaphysicæ se extendit ad obiectum aliarum scientiarum, & de illis prædicatur: ergo cum sit commune, non potest dare esse specificum; Respondetur negando consequentiam. Et instatur: nam licèt ens in communi non habeat vnitatem specificam in ratione rei, hæc tamen cognitio, quæ cognoscitur in communi, est vna specie, quia ens habet rationem vnius obiecti specie, secundum quod formaliter consideratur: eodem modo si consideretur in esse rei, non est vnum specie. Cæterum si consideretur, quatenus stat sub sua immaterialitate, est vnum specie: & sicut cognitio, qua sic cognoscitur, est vna specie, eodem modo scientia, qua sic scitur, est vna specie. Vnde D. Thom. in illa quæstione de diuisione scientiarũ opusculo 70. sic dicit ad 6. quòd quamuis subiecta aliarum scientiarum sint partes entis, non tamen subiecta aliarũ sciẽtiarum sunt partes subiecti Metaphysicæ; quia alio modo considerant sua obiecta. Vide ibi, & argumentum sequens.

Solutio.

9. Conclus. Deciditur controuersia quædã inter Thomistas.

Nona conclusio: Physica est vna scientia specie atoma, licèt sit probabile, quod habeat sub se plures partes specie differentes. Probatur prima pars conclusionis, quæ inter iuniores Thomistas communior est, & tenet illam Auerroes 1. Physicorum text. 79. Soto 1. Posteriorum, ca. 25. & 1. Physicorum, quæstion. 2. Magister Bannes in libris de generatione lib. 1. quæstione procemiali, solutione ad quartum: Probatur: nam Physicæ obiectum est indiuisibile secundum suam rationem formalem: ergo est vnum specie, Physica igitur vna scientia est specie atoma. Probatur antecedens; nam obiectum Physicæ est ens separatum à materia singulari sensibili, seu ens, quod non includit in sua definitione materiam singularem sensibilẽ; sed in separatione à singularibus non datur magis & minus, nec illa separatio potest diuidi in plures separationes speciei; ergo non est diuisibilis ratio in speciales species. Probatur minor, nam illa separabilitas à materia singulari sensibili consistit in indiuisibili: nam scientia non potest partim considerare singularia, & partim non considerare; omnes enim scientiæ non considerant singularia: ergo in illa non datur magis, & minus; ergo Philosophia est vna scientia specie atoma. Nam si deberent esse plures Philosophiæ specie differentes, deberent esse per maiorem, aut minorem abstractionem, & separationem à singularibus sensibilibus, quæ est ratio formalis illius obiecti: maior enim, vel minor separabilitas à materia diuersificat species scientiæ, vt patet in Mathematicis. Et confirmatur: nam esse obiectum separatum à singularibus est non includere illa in sua definitione, sed omnes partes Philosophiæ æquè non includunt singularia sensibilia in sua definitione: ergo non magis & minus: ergo non differunt specie penes magis & minus separatas esse ab illis partes Philosophiæ.

Præterea probatur conclusio: Nam sequeretur, quod pars illa Geometriæ, quæ tractat de linea, differret specie ab illa, quæ tractat de corpore Mathematico; consequens autem est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: nam illa pars, quæ tractat de linea, non considerat materiam sensibilem, & abstrahit ab aliqua intelligibili; & consequenter minus considerat de materia: nam non considerat profunditatem & latitudinem, quam considerat pars, quæ agit de corpore: imò etiam differret specie à parte illa, quæ tractat de superficie, quia non considerat latitudinem, quæ est materia quædam intelligibilis. Et sic secundum Caietanum specie deberent differre, siquidem differunt penes magis & minus in consideratione materiæ sensibilis, sicut partes Philosophiæ secundum ipsum differunt penes magis, & minus considerare motum, & mutationem sub eadem abstractione à materia singulari; consequens autem est falsum; nam nullus ponit in purè mathematicis scientiis, nisi duas, scilicet Arithmeticam, & Geometriam, quæ specie differant. Imò sequitur ex opinione & ratione Caietani, quod sint tot scientiæ physicæ, & mathematicæ etiam, quot sint genera, quæ de pluribus speciebus prædicantur in physicis, & mathematicis: Nam genera minus concernunt de materia, quam species, siquidem non includunt in sua ratione actuali materiam illam, siue physicam, siue mathematicam, quam dicunt species. Imò quot sunt rerum species; nam nulla species includit materiã, quam alia species dicit; vt terra non dicit materiam, quã dicit cœlum, & lapis, quam dicit ferrum, & linea, quam dicit superficies, & quaternarius, quam dicit quinarius; omnia autem hæc sunt ridicula; ergo & illud, ex quo sequitur, non est verum. Et eadem solutione, qua soluitur hoc argumentum, soluitur & illud Caietani de partibus Philosophiæ.

Inconuenientia ex opinione Caiet.

Vltimò probatur: nam omnes partes Philosophiæ, vt de Cœlo & Generatione, & cæt. demonstrant eisdem communibus principiis, quæ tractantur libris octo Physicorum: ergo non differunt specie: nam quæ specie differunt, differunt etiam in principiis. Sed de hoc vide sapientissimum Magistrum Bannes libro primo de Generatione, quæstione prima proœmiali ad quartum, & de hac ratione vide Arist. primo Posteriorum, lectione 41. apud D. Thomam, vbi sic dicit. Ad huius euidentiam sciendum est, quod materialis diuersitas obiecti non diuersificat habitum, sed solum formalis; cum ergo scibile sit proprium obiectum scientiæ, non diuersificabuntur scientiæ secundum diuersitatem materialem scibilium, sed secundum diuersitatem eorum formalem. Sicut autem diuersa ratio visibilis sumitur ex lumine, per quod color videtur, ita formalis ratio scibilis accipitur secundum principia, ex quibus aliquid scitur; & ideò quantumcunque sint aliqua diuersa scibilia per suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur, pertinent ad vnam scientiam, quia non erunt iam diuersa vt sunt scibilia, sunt enim per sua principia scibilia, sic angelicus Magister.

Not. ex D. Thom.

Secunda pars conclusionis communiter est inter antiquos Thomistas: nam illam tenet Caietanus primo Posteriorum, cap. vigesimo secundo, & Secunda secundæ, quæstione 162. in introductione quæstionis. Soncinas sexto Metaphysicæ, quæstione octaua circa finem, & in epitome. Capreolus, quæstione tertia prologi, cõclusione quarta. Quinimo videtur esse Diui Thomæ, quæstione prima Posteriorum, lectione 41. Vbi sic dicit. Distinguuntur autem genera scibilium secundum diuersum modum cognoscendi, sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ definiuntur cum materia, & alio ea, quæ sine materia, vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum; vnde sunt diuersa principia prima vtriusque generis; & per consequẽs diuersæ scientiæ; Et vtrũque horum generum distinguitur in diuersas species scibilium: ergo scibile physicum habet sub se diuersas species scibi-

Controuersia inter Thomistas.

Locus vrgẽs D. Th.

Glossatur D.Thom. à Magistro Bannes. scibilium. Huic authoritati respondet sapientissimus Magister Bannes vbi supra, quòd cum dicit Diuus Thomas, corpus naturale distingui in diuersas species scibilium, non accipit hic corpus naturale pro eo tantùm, quod consideratur a physica, sed etiam pro eo quod consideratur à scientiis mediis, scilicet, à Musica, & Astrologia, quæ magis reducuntur ad physicam, quàm ad Mathematicam: quia earum consideratio terminatur ad materiam sensibilem. *Refellitur glossa Bannesii.* Verùm hæc explicatio, cui statim non appareat falsa; Nam Diuus Thomas loquitur de corpore naturali, vt distinguitur contra corpus mathematicum; & hoc est ens mobile, quod includit in sua definitione materiam sensibilem; & ita cognoscitur cum illa, quod non habet corpus mathematicum. Et asserit scibile mathematicum diuidi in diuersas scibilis species, & similiter ens mobile, & debet intelligi iuxta fundamentum factum: scilicet, propter diuersum modum definiendi, & includendi materiam sensibilem. Et ita naturale vt sic, vt naturale corpus est, habet diuersas species: sicut mathematicum vt sic illas habet. Et præterea: istæ scientiæ magis dicendæ sunt mathematicæ, quam physicæ; ergo non debent poni magis species corporis naturalis, quàm mathematici. Antecedens est D.Thom. opusculo 70. super Boetium; quæstione illa de diuisione scientiarum, articulo quinto ad septimum, vbi sic dicit. Quædam sunt scientiæ mediæ, quæ principia mathematica ad res naturales applicant, vt Musica, & Astrologia: quæ tamen magis sunt affines mathematicis, quia in earum consideratione, id quod est physici, est quasi materiale; quod autem Mathematici, quasi formale: sicut Musica considerat sonos, non in quantum sunt soni, sed in quantum sunt secundum numeros proportionabiles; & ideo demonstrat conclusiones suas circa res naturales, sed per media Mathematica; ergo illa explicatio est cõtra D.Tho. Manet ergo firma ista authoritas.

Et probatur conclusio quo ad secundam partem: nam Geometria, & Arithmetica distinguuntur specie, quia vna minus concernit materiam intelligibilem, quam alia: sicut minus concernit hanc materiam Arithmetica, quàm Geometria, quia Arithmetica abstrahit à continuitate, à qua non abstrahit Geometria; sed magis abstrahit à materia & motu pars illa, quæ agit de cœlo, quàm illa, quæ agit de generatione; ergo specie differunt istæ partes. Probatur antecedens; nam pars, quæ agit de cælo, non considerat, nisi motum ad vbi, pars verò, quæ agit de ente generabili & corruptibili, considerat generationem, & corruptionem, alterationem, motum localem, & omnes alios motus prærequisitos ad generationem, & corruptionem: ergo &c. Consequentia patet à paritate rationis Arithmeticæ, & Geometriæ: Et confirmatur, quia illa pars, quę agit de ente mobili in communi, minus considerat de materia & motu, quàm illa pars, quæ agit de tali specie motus, siquidem abstrahit ab illa, & non concernit illam, nec illam in sua definitione includit; ergo specie differt ab illa eadem ratione. Argumenta suprà facta, quæ & fient infrà, reddunt hanc opinionem probabilem, & maximè Diui Thomę authoritas, quæ rectè explicari nequit. Et de hac parte conclusionis, quoniam in principio physicorum latius tractari solet, vide Diuum Thomam supra dicto opusculo 70. secundo articulo, quæstione de scientiarum diuisione, vbi multa profundissima de obiecto scientiæ physicæ disputat Angelicus Doctor. Et nota ibidem, quomodo abstrahat ens mobile tanquam forma vniuersalis indiuiduorum, quia est ratio cognoscendi indiuidua, & sic ens abstrahit ut forma eodem modo ab inferioribus. *Nota.*

10. Concl. Decima conclusio: Geometria, & Arithmetica sunt duæ scientiæ specie differentes, penes maiorem, vel minorem separationem à materia sub eodem genere scibilis, vel penes maiorem, vel minorem immaterialitatem sub eodem genere scibilis. Hæc conclusio est communis quo ad differentiam specificam iuxta omnes. Illam tenet Arist. expresse 6 Metaph. tex 2. Et 1.

Digitized by Google

Poster. ca. 22. & multis aliis in locis. D. Thom. idem tenet, lectione 41. posteriorum lib. 1. & locis supra adductis. Et probatur: ratio specifica & distinctio in scientiis sumenda est ex subiecto, quod habet vnam rationem scibilis specie; sed quantitas continua habet vnam rationem scibilis specie, & discreta quantitas habet aliam rationem scibilis specie; ergo ab illis sumendæ sunt duæ species scientiarum mathematicarum. Consequentia patet ex dictis; probatur minor: quia quantitas discreta habet maiorem abstractionem, seu immaterialitatem, quàm quantitas continua; ergo habet aliam rationem scibilis specie distinctam à quantitate continua. Probatur antecedens; quia quantitas discreta fit ex diuisione continui: & ita comparatur ad continuum, vt ad magis materiale: Tum etiam, quia non includit ipsum continuum in sua ratione, quod est quædam materia imaginabilis, seu, vt alii volunt, intelligibilis: & sic iam abstrahit, seu non includit aliquam materiam, quam includit Geometria, & ita habet obiectum magis immateriale; quamobrem alio scientifico lumine, & specie distincto est cognoscendum.

Instantia. Et si dicas, contrà; etiam continuum non includit in sua ratione quantitatem discretam, quæ est quædam materia; ergo etiam abstrahit ab illa; & ita impossibile est, quod quantitas discreta abstrahat à continua; quia non possunt adinuicem abstrahere: *Solutio.* Respondetur, quod continuum habet se vt materia respectu discreti, & non è conuerso; & ita dicitur abstrahere Arithmetica ab illa materia continui, & non è conuerso. Vtor verò nomine abstractionis pro immaterialitate obiectorum. *Obiectio.* Et si dicas, contrà, numerus non fit per se ex diuisione continui: duo enim homines sunt binarius, pertinens ad prædicamentum Quantitatis, & non fiunt ex eadem continui diuisione, ergo &c. *Solutio.* Respondetur, quod sat fuerit, vt nostra conclusio verum habeat, quòd ex omni continuo numerus fieri possit: vt ex natura sua continuum sit magis materiale, & potentiale, quod non habet numerus: & ita est magis abstractum obiectum.

Præterea, Aristoteles vocat semper istas scientias Mathematicas in numero plurali: ergo signum est, quod sint duæ scientiæ specie. Præterea: nam illæ scientiæ specie differunt, quæ habent distincta principia specie; sed Geometria, & Arithmetica sunt huiusmodi: ergo, & cæt. Maior patet ex Aristotele primo Posteriorum, capit. vigesimo secundo, & ex Diuo Thoma ibidem, qui latissimè hoc probant. Sed minor patet; nam alia est figurarum definitio, & alia numerorum, & ex diuersis principiis procedunt; ergo, &c. Et hic nota, quod quamuis omnes scientiæ contineantur in eodem prædicamento Qualitatis in prima specie, tamen quædam scientiæ dicuntur differre genere, & sunt illæ quæ habent diuersam omnino separationem, & immaterialitatem. Illæ verò scientiæ dicuntur specie differre, quæ penes diuersam immaterialitatem secundum magis, & minus distinguuntur. Vnde Arithmetica, & Geometria specie differunt, Physica verò, & Metaphysica genere. *Cum omnes scientiæ contineantur sub eadem specie Qualitatis quare quadam dicuntur differre genere, quadam specie duntaxat.* Si verò scientiarum diuisionem faciamus Metaphysicam, sic sunt diuidendæ, habitus alius est scientificus, alius non scientificus; habitus scientificus alius est Metaphysicus, alius Physicus alius Mathematicus. Metaphysicus, non diuiditur in plures scientias specie; Physicus secundum opinionem vnam diuiditur in plures physicas specie diuersas; & Mathematicus similiter. Vnde Metaphysica specie differt atoma à Mathematica, & Physica; sed à Geometria & Arithmetica tamquam a speciebus, quæ non continentur sub eodem genere proximo. Et idem est de partibus Philosophiæ, si dicamus differre specie: à Physica verò, & Mathematica tamquam a speciebus subalternis; sicut si teneamus canem esse genus subalternum ad multas species canum, homo differt à cane tamquam à specie subalterna contenta sub eodem genere, à cane Gallico differt tamquam à specie atoma non contenta sub eodem genere.

Vnde-

Digitized by Google

11.Cõcluſ. Vndecima Concluſio: Logica ſpecialiter accepta, non in tota ſua latitudine, vt ſe poteſt extendere ad Grammaticam, & vt diximus prima quæſtione, eſt ſcientia ſpecie atoma; Hæc concluſio, quæ de Logica docente procedit; probatur primò authoritate Ariſtotelis, & Diui Thomæ, quarto Metaphyſicæ, lectione quarta apud Diuum Thomam, vbi eodem modo loquitur de vnitate, atque obiecto Logicæ, ſicut de vnitate, & obiecto Metaphyſicæ; ſed Metaphyſica eſt vna ſcientia ſpecie, vt iam vidimus: ergo & Logica. Secundò: Obiectum Logicæ eſt vnum ſpecie in genere ſcibilis: ergo Logica eſt vna ſcientia ſpecie. Conſequentia patet, & probatur antecedens: nam obiectum Logicæ eſt talis ſecunda intentio, vt infra videbimus, vt ſtat ſub quadam immaterialitate omnimoda, quæ nullam includit materiam, quæ quidem immateriali tas eſt enti tali rationis, ſeu ſecundæ intentioni tali propria; ſed ſecunda intentio, vt ſtat ſub iſta immaterialitate, ſeu ſeparabilitate, non eſt diuiſibilis in plures rationes ſcibilis ſpecie differentes: ergo &c. Et probatur minor: quia immaterialitas illa rationis, cum nullam omnino materiam includat, non poteſt partiri aliquo modo, vt ſecundum maiorem vel minorem incluſionem materiæ ſpecie differant in ratione ſcibilis ſecundæ intentiones: ſicut obiectum Mathematicarum penes magis & minus ſpecie differunt. Præterea: nam ſi Logica non eſt vna ſpecie, ſequitur quòd ſint conſtituendæ tot Logicæ ſpecie diuerſæ, quot ſunt ſpecies ſecundarum intentionum; hoc autem eſt falſum: ergo &c. Probatur ſequela: nam cum ratio formalis ſub qua, partiri non poſſit, ſi Logicæ ſemel ſpecie diſtinctæ ponuntur, ſequitur quod earum diſtinctio debeat ſumi ex ſubiectis in eſſe rei conſideratis; quod eſſe falſum ſupra fuit demonſtratum.

Fuga. Si dicas, quòd ſint tres ſpecies Logicæ, alia, quæ agit de ſimplicibus intentionibus; alia, quæ de intentionibus attinentibus ad ſecundam operationem intellectus; alia, quæ de his, quæ pertinent ad tertiam operationem tractat: Contra: quia omnia iſta conſiderantur in ordine ad eundem finem, & ſub eadem ratione formali, ſcilicet, ſub immaterialitate omnimoda rationis: ergo ſunt eiuſdem ſpeciei. Probo conſequentiam: nam etiamſi Metaphyſicus ſubſtantias compoſitas, & ſimplices conſideret, quia omnia ſub omnimoda immaterialitate & impartibili conſiderat, ſunt omnes illæ conſiderationes eiuſdem ſcientiæ, quæ eſt vna ſpecie: ergo & idem dicendum eſt de Logica. Quinimo eadem ratione etiam eſſent Logicæ vtentes ſpecie multiplicandæ: quæ omnia ſunt falſa, & Diuus Auguſtinus, Cicero, & alii relati, cum de Logica loquuntur, ita verba faciunt, ac de vna ſecundum ſpeciem. *Impugnatio.*

Obiectio ex D.Thoma. Sed contra vndecimam concluſionem eſt argumentum Diui Thomæ, qui Secunda ſecundæ, quæſtione quinquageſima prima, articulo ſecundo, ad tertium dicit hæc verba. Ad tertium dicendum, quod etiam in ſpeculatiuis alia ſcientia rationalis eſt Dialectica, quæ ordinatur ad inquiſitionem inuentiuam, & alia ſcientia demonſtratiua, quæ eſt veritatis determinatiua. Reſpondetur, quòd ibi ſcientia demonſtratiua accipiatur pro aliis ſcientiis à Logica, & eſt ſenſus, quòd ſicuti Eubulia differt à Prudentia, quia inquirit media: ita Logica ab aliis ſcientiis, quia inquirit media, & aliæ ſcientiæ per hæc media ſciunt in aliis materiis. De ſcientiis vero mediis, Aſtrologia ſcilicet, & Arithmetica, de Medicina itidem, & Agricultura videatur Diuus Thomas, opuſculo ſeptuageſimo ſæpius citato, de quibus, ne longa nimis quæſtio ſit, nolo tractare. Quam etiam immaterialitatem ſacra Theologia habeat: quomodoq; à Metaphyſica differat, altiſſimè ibidem pertractat angelicus Doctor: ſupereſt ſatisfacere argumentis in principio factis. *Solutio.*

Diſſoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primũ argumentum reſpõdetur, obiectũ ſciẽtiæ & opinionis diuer

sum esse: nam scientiæ obiectum est tale ens cognoscibile taliter, scilicet per demonstrationem: obiectum verò opinionis est tale ens taliter cognoscibile, scilicet per rationem probabilem: & modus iste diuersus tendendi in rationem obiecti formalem refunditur.

Ad confir. Ad confirmationem respondetur, quod habitus principiorum versetur circa ens sine discursu apprehendendo veritates, & propositiones, quæ cognitis terminis cognoscuntur; sed habitus scientiæ versatur circa ens cognoscibile à nobis per discursum, & ita habent diuersum modum tendendi in obiectum: ex quo sequitur habere diuersum obiectum formaliter. Nolo in præsentia disputare, An obiectum habitus principiorum sit ens reale, vel rationis complexum, vel incomplexum, & quid sit habitus principiorum, pro vt se extendit ad habitum principiorum in nobis & Angelis: de hoc enim infrà capite vltimo, secundo Posteriorum.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur, scientias distingui ex obiectis formaliter acceptis; accipiuntur verò formaliter, secundum quod substant diuersæ immaterialitati; & ita vna scientia non considerat ea, quæ sunt alterius scientiæ; nec aliarum scientiarum obiecta sunt partes obiecti Metaphysicæ: quia secūdum aliam immaterialitatem, & rationem considerantur ab aliis scientiis, quàm considerantur à Metaphysica. Videatur Diuus Thomas super Boetium de Trinitate, locis supra adductis.

Ad 3. arg. Ad tertium argumentum cum sua confirmatione respondetur ex conclusionibus, maximè ex septima, quam probat.

Ad 4. arg. Ad quartum argumentum respondetur, quòd immaterialitas, seu abstractio pro immaterialitate sumpta, non prout est aliquid rationis, in obiecto est id, quo cognoscimus obiectum, tamquam per rationem sub qua, se tenentem ex parte obiecti. Nam noster intellectus nihil cognoscit, nisi sit immateriale; & hac ratione dicitur ratio sub qua; connectit enim obiectum potentiæ, & mouet & terminat ratione illius immaterialitatis. Per definitionem verò rerum scio passiones de subiecto, tamquam propter quid, & tamquam propter illud, quod est passionis causa: sicut video colorem ratione coloris, tamquam id, quod videtur, ratione verò immutandi taliter, quia taliter immutat visum tamquam ratione sub qua color videtur, nisi enim taliter immutaret potentiam, non videretur ab illa, cuius signum est, quod sonus non videtur à potentia visiua, quia aliter immutat.

Ad 5. arg. *1. Solutio.* Ad quintum argumentum respondent aliqui, non esse inconueniens, quod ratio formalis sub qua latius pateat, & ad plura se extendat, quàm scientia ipsa, & quàm eius obiectum, vt probat argumentum: & idem dicunt de ratione formali fidei sub qua. Dicunt tamen, quod ratio, quæ, & sub qua, non se extendat ad plura, quàm ipsa scientia, quia ipsa est quæ specificat. Et ita communiter soluitur hoc argumentum.

2. Solutio propria. Sed ego dico, quod ratio formalis sub qua, quam ego immaterialitatem appello, non possit competere alteri scientiæ, & huius ratio est, quia est formale constitutiuum obiecti scientifici; formale verò completiuum, & constitutiuum speciei nulli alteri competere potest, quā habenti talem essentiam, vt patet in omnibus rebus constitutis suis formalitatibus; vltima enim ratio obiecti visus, constitutiua illius, vt ratio sub qua, non conuenit alteri obiecto sensus, quam obiecto potentiæ visiuæ. Et idem est dicendum de rationibus sub quibus, constitutiuis aliorum obiectorum sensuum exteriorum. Vnde ad argumentum respondetur, quod immaterialitas omnimoda, quæ est ratio formalis sub qua obiecti Metaphysicæ, non conuenit obiecto Logicæ, quia illa immaterialitas est alterius rationis, cùm sit entis realis. Immaterialitas verò secundarum intentionum est immaterialitas entis rationis; quinimo illa immaterialitas entis realis est realis, & habet illam ens propter suā perfectionem.

Quæ sit immaterialitas obiecti Logicæ. Hæc verò immaterialitas Logici obiecti est aliquid rationis, sicut & obiectum ipsum, & illa consequitur ad ens, propter suam imperfectionē: nam

nam ens propter suam formam, quam importat, extra materiam reperiri non valet: immaterialitas verò secundæ intentionis consequitur ad illam propter suam imperfectionem. Quia enim secunda intentio in materia esse non potest, neque illam includere habet illam immaterialitatem; vnde sunt rationes sub quibus plus differentes, quam rationes sub quibus physicæ & Mathematicæ. Ad illud verò quod dicitur de ratione sub qua physicæ, respondetur, quod non includere in suo obiecto singularia commune est omnibus scientiis pro hoc statu; & sic obiectum scientiæ debet esse vniuersale, & uniuersalitas est obiecti scientifici conditio, & isto modo à nullo ponitur abstractio à singularibus ratio sub qua obiecti physicæ. Ego verò qui non censeo, abstractionem esse rationem formalem sub qua, dico quod immaterialitas, quæ consequitur ad rationem entis mobilis, quæ est non includere in sua definitione singularia sensibilia, hanc esse rationem formalem sub qua obiecti physici. Seu, vt clarius loquamur, immaterialitas non docens singularia sensibilia consequuta ad rationem entis mobilis, illa est ratio sub qua obiecti physicæ: Nam vt uenemur rationem sub qua, attendenda est ratio, quæ cum hoc consequatur ad illa, sicut dictum fuit de abstractione sub qua physicæ, & Metaphysicæ, & Mathematicæ, & Theologicæ, quæ etiam sunt diuersæ, vt optimè Diuus Thomas, & Bannes vbi supra docent.

Ad instantiam. Solutio.

2. Solutio.

Ad sextum argumentum respondetur, maiorem immaterialitatem habere Arithmeticam, quam Geometriam; & ideò alia est scientia. Hoc patet ex supra dictis decima conclusione. Et modò addimus signum vnum: nam numerus sensibile est commune ratione quantitatis continuæ, quam habet de materiali; & ita est numerus per se magis spiritualis & immaterialis: Et licèt istæ scientiæ non considerent sensibilem materiam, intelligibilem tamen, & sensibilem communem vna magis quam alia considerat, & ita specie differunt illæ penes magis, & minus sub eadem immaterialitate. Ad replicam sequendo opinionem Soti, & aliorum, respondetur, partes philosophiæ non differre specie, sed solum materialiter. Et cùm dcitur, quod maior abstractio, seu immaterialitas est in octo libris physicorum, quam in libris de Cœlo, distinguo, id est, ipsum ens mobile in communi pauciores differentias motuum concernit, quam ens mobile in particulari, quę dicitur abstractio, seu immaterialitas totalis, concedo, non verò est maior abstractio, seu immaterialitas formalis, nam hæc est ratio sub qua obiecti, & hæc in philosophia est immaterialitas, quæ non includit materiam sensibilem singularem. Et hæc eadem est in omnibus partibus philosophiæ: omnes enim æqualiter non includunt hanc materiam sensibilem singularem in sua ratione. In Mathematicis verò maior immaterialitas est in ratione sub qua, quia numerus est magis spiritualis, & minus in sua ratione sub qua includit de sensibilitate communi: quia ratione quantitatis continuæ sentitur, & est velut forma quantitatis continuæ, quod non reperimus in Philosophiæ partibus; nam omnes philosophiæ partes includunt materiam æquè sensibilem, quatenus attinet ad rationem sub qua consideratur, & nulla pars est alterius forma,

Ad 6. Arg. Maior immaterialitas Arithmetice, quã Geometriæ.

Ad replicã.

Vbi sit maior abstractio in libris Physicorũ, vel de Cœlo

Doctrina Arist.

Et ad replicam, quæ fit: nam aliàs libri de Cœlo, & de Generatione differrent specie, quia plures motus, & magis de corruptibilitate includitur in libris de Generatione, quàm de Cœlo, negatur: quia quamuis in ratione, quæ consideratur, reperiatur magis, & minus de motu & corruptibilitate, tamen in ratione, sub qua consideratur, non est magis & minus, cum sit immaterialitas non concernens materiam; sicut dicimus Metaphysicam vnam scientiam specie esse, quia licèt consideret substancias corruptibiles, considerat illas sub eadem ratione, sub qua considerat Deum, & Angelos. Et si quæras, quare omnes partes philosophiæ æqualiter

Ad confir.

Dubium.

liter procedunt sub eadem immaterialitate, & ratione formali sub qua: siquidem in ratione quæ reperitur magis de motu, & plures motus in rei veritate considerati, & plures mutationes?

Solutio. Respondetur hac ratione esse, quia quid quid Philosophus considerat de istis rebus, quæ magis dicunt de motu, & de mutatione, facit in ordine ad ens mobile in communi, quod habet vnam indiuisibilem rationem formalem sub qua, & ita omnes pertinent ad scientiam specificatam ab illo obiecto cum illa ratione; siquidem in ordine ad illam tractantur, sicut hoc reperitur clarè in Metaphysica, quæ tractat de Deo, Angelis, & substantiis materialibus, corruptibilibus, & incorruptibilibus, & de ipsa quantitate, & de ipsis accidentibus sensibilibus, quæ constat à parte rei, non esse omnia æqualis spiritualitatis, & immaterialitatis. Verùm quia hæc considerantur in ordine ad ens, quod habet eleuatissimam separationem vniuscuiusque rationis, hinc fit, quod omnes istę partes pertineant ad Metaphysicam. Ita in proposito agitur à Physico de ente mobili ad vbi in libris de Cœlo, in libris de Generatione agitur de ente mobili ad formam generabilem, &c. Omnia tamen ista tractat in ordine ad ens mobile in communi, quod est obiectum vltimò consideratum, seu ad quod exactè intelligendum omnia ista referuntur: & quia illud in ratione sub qua consideratur, indiuisibile est, fit omnia ista ad vnam scientiam specie pertinere: quia in ordine ad ens mobile, & ratione sub qua, non est magis, & minus. Non possunt autem partes Philosophiæ distingui specie circa ens mobile in communi, quia per eius principia demonstrant: & principia entis mobilis sunt ea, ad quæ sunt resoluendæ demonstrationes philosophicæ: vna autem specie scientia non resoluit suas conclusiones in aliam specie distinctam non subalternantem. Ex hinc patet, quare mathematicæ sint specie diuersæ: quia illa maior, vel minor immaterialitas, quæ reperitur in illis, est in ratione formali sub qua obiecti, quod non refertur in aliud obiectum commune, in ordine ad quod considerentur, & per cuius principia suas conclusiones demonstrent: & cum considerent propria obiecta secundum se, illa ipsa ratio sub qua, sufficit per illud magis, vel minus, quod habet constituere diuersas species.

Quid causa, quod mathematica differant specie.

Ad confir. Ad confirmationem secundò respondetur, quod Arithmetica differat specie à Geometria, quia quamuis nulla illarum consideret materiam sensibilem, sed considerant materiam intelligibilem, & imaginabilem; cuiusmodi est quantitas continua, & discreta; verùm discreta est imaginabilis, vt supra diximus, ratione continuæ, & continua est velut materiale, & ita magis eleuatum, & spirituale obiectum habet Arithmetica, quàm Geometria. Ad reliqua, quæ tractantur in replica, bene ibi respondetur, vt supra fuit responsum conclusione decima.

Ad 7. arg. Ad septimum argumentum respondetur, difficile esse assignare vnam rationem communem ad materiam sensibilem, intelligibilem, & singularem. Sed respondetur, intelligi nomine materiæ aliquid, prout distinguitur à spiritualitate, in ordine tamen ad spiritualitatem intellectioni necessariam. Dicimus namque obiectum intellectus debere esse spirituale (opposito modo sumitur hic materia). Ad confirmationem respondetur, probare nostram septimam conclusionem, in qua explicuimus, quomodo accipiamus abstractionem in hac quæstione, sumitur enim pro rerum abstractione, id est, immaterialitate.

Ad 8. arg. Ad octauum respondetur, quod, vt ait Soto libro primo Posteriorum, quæstione quinta, licèt demonstratio à priori & posteriori specie differant, generant assensus eiusdem speciei, vnde eiusdem speciei est iste assensus, Homo est risibilis, siue habeatur à priori, siue à posteriori; sicut ignis productus à Sole, & igne, eiusdem est speciei, & homo productus per creationem & generationem: eodem modo habitus scientiæ & assensus, qui producitur per demonstrationem, à priori & posteriori

sunt

sunt eiusdem speciei. Et forsan, quamuis diceremus demonstrationes esse eiusdem speciei, nihil absurdi diceremus. Sed de hoc in posterioribus.

Ad 9. arg. Ad nonum argumentum respondetur, quod impossibile est duas potentias primò, & per se, respicere idem obiectũ formale. Visus enim primò & per se respicit colorem, in quantum visibilem: & taliter potentiæ immutatiuum intellectus, in quantum est sub quadam immaterialitate pro hoc statu sensus communis sub ratione communi sensibilis in communi, nõ determinando hanc, vel illam rationem immutatiui.

Ad 1. confir. Ad primam cõfirmationem rñdetur, quod obiectũ specificat formaliter, sed extrinsecè tamquam id, à quo sumitur vltima differentia, formaliter verò specificat vltima differentia, quæ est ordo ipsius habitus transcendentalis ad tale obiectum; & ille ordo est intrinsecus habitui, & idem cum illo, sicut rationale cum homine. Ex quo sequitur, impossibile esse, ens rationis esse rationem formalem obiecti scientiæ realis: Nam sicut ipsa est realis, obiectum eius debet esse ens reale, & habere vnam rationem realem obiecti: quod impossibile est. Si de eius ratione esset aliquid rationis, imò esset ens per accidens. Sed de hoc suprà dictum est. Ad rationem confirmationis respondetur, si obiectum est vnum genere in ratione scibilis, scientia erit vna genere: & si est vnum specie, scientia erit vna specie, nam vnitas numerica in via Diui Thomæ sumitur ex subiecto: sed obiectum debet considerari in ratione scibilis, & non in ratione rei. Vnde licet ens in ratione rei non habeat vnitatem specificam, neque genericam, in ratione scibilis habet vnitatem specificam, quia ratio, sub qua consideratur, indiuisibilis est, in tali ratione specifica: & res quæ genere differunt sub hac ratione adunantur, vt ab eadem scientia specie cognoscantur: sicut colores specie differentes adunantur sub eadem ratione specifica potentiæ. Quinimo hoc est argumentum fortissimum contra Soncinatem, & eos, qui dicunt scientias distingui penes obiecta primaria, Metaphysicam verò penes entitatem sine alia ratione, & physicam penes ens mobile, & Mathematicas penes quantitatem. Nam si illa obiecta, vt sic in ratione rerum considerata distinguunt scientias variata seu diuisa in ratione rerum per formales modos seu differentias, etiam variabunt & distinguent scientias: nam ratione obiecti formaliter variata, variantur & scientiæ: Vnde quia substantia diuidit formaliter ens, alia scientia erit de substantia: & sic de reliquis prædicamentis. Quinimo erunt tot scientiæ, quot species rerum, si supra rerum entitatem nihil addamus obiecti constitutiuum. Et ideò dicimus nos, quod ens, quatenus stat sub tali immaterialitate, specificat, & sic de aliis dicendum est. Et quia illa immaterialitas vna est specie, obiectum Metaphysicæ est vnum specie.

Arg. forte contra Soncinatem, & alios.

Ad vltim. confir. Ad vltimam confirmationem respondetur, vt superius diximus, obiectum habere vnitatem realem, & non rationis (& loquimur de scientiis realibus, propter rationes supra factas.) Nam essentia obiecti Metaphysicalis, vel est realis, vel rationis. Rationis esse non potest (vt constat) quia est ipsa scientia perfectissima. Si autem est realis, non potest constare ex ente reali & rationis: quia ista, cùm genere differant, non possunt vnam speciem constituere, magis quam homo & albedo: & ita ratio, quæ & sub qua, quę est de essentia obiecti Metaphysicæ, Physicę, & Mathematicarum, & scientiarum realium, quas vocamus, debent esse aliquid reale. Et hac ratione ens rationis nõ potest esse ratio sub qua in entibus realibus.

Ad 9. arg. Ad nonum respondetur, quod idem est differre scientias penes principia, ac differre penes obiecta formalia; quia diuersorum obiectorum formalium non communicantium diuersa sunt principia. quia illa principia sunt obiecti definitiones, quæ necessariò debent esse eiusdem rationis cum illo. Videatur Diuus Thomas, lectione quadragesima prima, primo Post.

Ad 10. argum. Ad decimum respondetur ex Diuo Thoma, opusculo septuagesimo, de Trinitate, articulo quarto, in cap. Maximè & Ma-

Digitized by Google

& Magist. Bannes, prima parte, qu. 1. Et quia rem logicam pertracto, nolo in messem alienam falcem mittere; Solùm dico, quia sub altiore lumine est Deus cognoscibilis, ni mirum per lumen Diuinũ, considerari sub altiori immaterialitate, nimirum proportionata obiecto. Nam immaterialitas Metaphysicæ proportionatur enti cognoscibili à nobis via sensus.

Ad vltimam confirmationem respondetur, quòd illæ sunt scientiæ mediæ, & ita habent admixtam abstractionem. De quibus vide, Diuum Thomam vbi supra, art. 3. Sunt tamen magis mathematicæ dicendæ, vt supra visum fuit ex Diuo Thoma in eodem opusculo.

Ad 11. argum. Ad vndecimum respondetur, quòd ratio, quæ debet à scientia cognosci, & propterea vocatur ratio quæ, ratio verò sub qua non est necesse, & tamen specificat: quia est ratio, sub qua cognoscitur ratio quæ, & ita potest concedi, quod specificetur scientia ex ratione cogniti, vt stat sub ratione sub qua: sicut in notitia intuitiua sensus specificatur à re præsente, non sic adeò, vt præsentialitas cognoscatur à visu, sed quia est ratio sub qua. Et hæc sint satis de hac quæstione, de qua, si longus fuit sermo, eo consilio feci, ne rem satis admodum in scholis logicis controuersam, ieiunè transirem.

QVÆSTIO. XII.

Vtrum scientia, quæ ex natura sua ordinatur ad opus, sit practica, quæ verò ad speculationem, speculatiua?

1. Argum. VIDETVR quod non. Primò contra id quod inquiritur in titulo, & tamquam certũ supponitur esse sciẽtiam practicam, nulla est scientia practica: ergo &c. Probatur antecedens ex definitione scientiæ, quę est habitus acquisitus per demõstrationem, id est, qui inclinat ad iudicandum, & cognoscẽdum passionem per suam causam: sed scientia practica, quam vocant, hoc non habet; ergo non sunt vllo modo sciẽtiæ practicæ. Probatur minor, quia scientia practica; vt domificatiua, non demonstrat passionem de subiecto, sed solùm habet construere domum. Si dicas habere suas demonstrationes practicas, contrà: nam demonstratio omnis requirit Logicam, & ad habendam scientiam per demonstrationem requiritur Logica: sequeretur ergo, quod non possent mechanici artifices suas artes scire sine Logica: quod quam falsum sit, satis compertum est Sutores, & id genus omne, non addiscunt suas artes Logica præsupposita, & illas optimè & perfectè callent: non ergo est demonstratio in istis artibus, & sic non sunt scientiæ. *Fuga Impugnatio.*

Secundò, sic argumentor: Vel scientia est habitus practicus ex obiecto, vel ex fine; neutro modo; ergo non datur habitus practicus: ergo supponit falsũ. Quod non ex obiecto probo: quia possumus habere de domo scientiam speculatiuam, si consideremus eius proprietates resoluẽdo illas in sua principia. Quod non ex fine probatur: nam operatio habitus practici, & productum per ipsam, sunt posterius habitu, siquidem efficiũtur ab habitu, & sunt illius effectus; ergo non specificant habitum. Probatur cõsequentia: nam specificans non debet esse posterius re, cui speciem tribuit: nam si est posterius, iam prius res illa habebit suam essentiam; ergo non ab illo, siquidem posterius est. Et confirmatur: quia habitus ex sua natura, & specie habet, quod sit practicus: ergo non ex obiecto, & fine. Consequentia probatur, quia finis & obiectum non sunt de essentia habitus. *2. Argum.*

Tertiò. Scientia, quæ habetur de domo, cum consideratur per resolutionem passionum eius in sua principia, est speculatiua, & tamen obiectum eius est operabile; ergo non omnis sciẽtia, cuius obiectum est operabile, ipsa est practica. Minor probatur; quia à domo specificatur scientia illa. Et confirmatur: quia angeli habent sciẽtiam de nostris actibus, quos practicè efficimus, imò de artificiatis omnibus, & tamen scientia est speculatiua ex obiecto; ergo non habet scientia, quod sit practica, etiamsi sit operabile à nobis. *3. Argum.*

Quar-

4. Argum. Quartò. Notitia dirigens voluntatem in amorem vltimi finis, est practica: sed vltimus finis non est à nobis operabilis: ergo scientia practica non debet esse de re operabili à nobis: quamobrem non debet esse finis eius operatio. Minor patet: & maiorem probo. Nam illa directio est practica: ergo notitia ipsas dirigens est practica. Antecedens probatur: nam illa directio est in nostra potestate, & potest elici conformiter rationi dictanti de illo actu. *Fuga. Impugnatio.* Quod si dicas, non esse opus directione in vltimum finem, contrà: potest aliquis errare circa vltimum finem in particulari: multi enim existimarunt esse diuitias, &c. ergo opus est dirigere amorem circa vltimum finem, illum ostédendo, & maximè, quia in exercitio actus opus est directione, quomodo fiat, & cæt. *Confir.* Et confirmatur primò hoc argumentum. Directio eorum, quæ sunt ad finé est praxis: ergo directio est finis. Patét antecedens: nam eligere media conuenientia ad finem, fit per prudentiam, quæ est scientia practica. Consequentia probatur: quia si conclusio est practica, principia etiam sunt practica, conclusio enim practica non resoluitur in principia speculatiua: sed electio eorum, quæ sunt ad finem, continetur in directione finis, sicut conclusio in principiis, vt dicitur secundo physicorum, text. 89. nam sicut se habet ens in speculabilibus, ita bonum in practicis. Confirmatur secundò, quia Theologia est practica, & fides similiter, & tamen eius finis non est operatio, sed cognitio Dei, qui non est à nobis operabilis; ergo &c Maior patet ex Diuo Thoma, 1. p. q. 1. art. 4.

5. Argum. Quintò. Omnis scientia habet effectiuè producere actionem aliquam; ergo omnis scientia est practica, siquidem finis eius est operari, & producere effectiuè.

6. Argum. Sextò. Omnis scientia practica habet pro fine proximo, & immediato cognitionem: ergo omnis scientia, quam communiter practicam vocant, est speculatiua. Consequentia probatur: nam finis scientiæ speculatiuæ est cognitio. Antecedens probatur: nam actus omnis, quem proximè elicit habitus existens in intellectu, & non potest esse, nisi cognitio eiusdem potentiæ; quia omnis actus intellectus possibilis cognitio est.

Praambula ad quæstionem.

Variè opinantur Metaphysici, & Logici in explicanda hac quæstione. *Controuersia.* Nam quidam ita censent, quod etsi sciẽtia aliqua non operetur, procedatque per demonstrationem, si tamen de re operabili sit, scientiam esse practicam *1. Opinio.* propterea, quod versetur circa operabile, etiamsi omnia alia sint speculationes. Alii Theologi in illa sunt sententia, *2. Opinio.* vt asserant scientiam practicam quatuor exposcere conditiones. Prima, quod habitus practicus sit notitia & ratiocinatio de causis rei operabilis, ita tamen vt ipsa ratio sit præcise propter ipsum agere, & non sciendi causa. Secunda, quod sit dictatio intellectus actualis de re agéda, siue fugienda. Tertia, quod voluntas eligat, quod ab intellectu dictatum est. Vltima, quod voluntas imperet sequi vel fugere dictatum. Et harum conditionum duas primas ad essentiam habitus pertinere dicunt. Duas posteriores eiusdem habitus essentiam complere affirmant. Antonius Andreas 6. Metaphysicæ q. 1. cum prima opinione relata videtur consentire, licèt alia de causa. Dicit enim scientiam esse practicam ex obiecto, & non ex fine; nam ait: non potest esse practica ex fine actuali, aliàs quando actualiter non operatur, erit scientia speculatiua. Neque ex fine aptitudinali; nam illa aptitudo conuenit habitui ex aliquo sibi intrinseco, & potius illa habitudo consequitur scientiam practicam, quàm illam constituat; ex eo enim, quod est scientia practica, aptitudinem habet ad operandum. Habet ergo scientiæ practicæ rationem, quia respicit obiectum operabile, ad quod sequitur tamquam passio posset per illud operari. *3. Opinio. Iauelli.* Iauellus 6. Metaphysicæ, qu. 5. dicit, scientiam habere ex obiecto solo, quod sit practica habitu; & probat suum intentum: quia ex obiecto distinguitur à speculatiua: ergo ab illo, à quo habet distinctionem, habet esse. Dicit secundò, quod vt

vt sit simpliciter habitus practicus, præter obiectum practicum requiritur intétio operandi. Et magis miror in re tam expressè ab Aristotele decisa tot versari opiniones, quas si referre velim omnes, lectori fastidium generarem. Ad has ergo reducere oportet, quę de hac re circũ feruntur opiniones, & quid de his ego sẽtiã subsequentibus cõclusionib. statuo.

Decisio quæstionis.

Authoris calculus.

1. Conclus. In bono sensu non datur aliqua scientia practica.

PRima conclusio: Si sciẽtia accipiatur in rigore, & vt à Philosopho 1. Posteriorum definita est, quod sit habitus acquisitus per demonstrationem, qua de cõclusionibus per suas causas iudicium sumimus, nulla scientia est practica. Hoc probatur primò argumento supra à nobis in initio quæstionis cõstituto. Et prętereà: nam sequitur omnem scientiam esse speculatiuam, & nullam practicam: cõsequens est contra omnes philosophos: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia scientia definita ab Aristotele 1. Poster. & strictè accepta, est illa, quę per demonstrationem procedit; sed demõstratio ex sua natura (& loquimur de demonstratione directa, & non reflexa; illam reflexam voco, quæ terminatur ad aliquid singulare, quod ab intellectu reflexè cognoscitur) circa vniuersalia versatur, resoluendo conclusiones vsque ad sua principia immediata: sed iste modus procedendi est contrarius modo procedendi scientiæ practicæ; ergo &c. Probatur minor, quia scientia practica habet procedere ad particularia: quia actiones omnes sunt circa particularia, & modo compositiuo introducendo formã in materiam. Præterea, nam oẽs virtutes propriissimè sunt habitus practici, licèt sint actiui, & tamen non procedunt per demonstrationem: ergo idem erit dicendũ de omni habitu practico, cum habeant essentiam virtutes habitus practici. Si dicas, quod loquaris de habitu practico existente in intellectu, & non in voluntate. Contrà, nam prudẽtia est habitus practicus existens in intellectu, & tamẽ nõ procedit per demonstrationem, cũ versetur circa singularia contingentia; ergo &c. Non. n. singularia contingentia, vt sic, sciri possunt demõstratiuè. Præterea, sequitur oẽs scientias practicas, & virtutes, siquidem sunt practicæ, & contentæ sub illo diuiso scientiæ, cùm dicimus, scientia alia est practica, alia speculatiua, acquiri vnico actu; hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia cùm demonstratio conuincat intellectum, determinat ipsum ad veri cognitionem, & sic producit habitum. Benè verum est, quòd si scientia practica præsupponat aliqua principia necessaria, vt quod domus debet constare fundamento, parietibus, & tecto, & Medicina practica similiter: quod hæc principia præsupposita in his scientiis practicis probantur in alia scientia speculatiua, quæ dicit propter quid horũ principiorum, ex quib. practicus procedit ad suas operationes efficiendas secundum artem. Videatur D. Tho. cuius est hæc doctrina supra Boetium opusculo 70. art. 1. ad 4. & 5. Cum ergo diuiditur scientia in practicam, & speculatiuam, ibi scientia accipitur pro habitu, & est sẽsus, habitus alius est practicus, alius speculatiuus. Alii dicunt, diuidi cognitionem: Accipitur. n. ibi scientia pro cognitione, & est sensus, cognitio alia est practica, alia speculatiua. Sed rectius dicitur primum. Et si velis diuisionem esse cognitionem, accipiẽdum erit pro cognitione habituali, vt sit sensus, cognitio habitualis alia est practica, alia speculatiua. Aliqui dicunt, scientiam analogicè dici de practica & speculatiua, & habitum practicum dici scientiam analogicè, quia habet similitudinẽ cum sciẽtia speculatiua, & ita est diuisio scientiæ. Sed ratio scientiæ conuenit speculatiuæ simpliciter, practicæ verò secũdum quid: & ita non est simpliciter scientia, sed secundum quid sciẽtia; neque importat illi aliquid commune vnico conceptu. Sicut si diuideremus sanum in pomum, animal, & vrinam. Sed quid habeat veri hæc diuisio non satis video; nam nõ solum non est proportio inter scientiam practicam & speculatiuam, sed potius videntur esse rationes oppositæ in modo procedendi, cùm vna compositiuo, alia resolutiuo procedat modo.

Fuga.

Solutio.

Controuersia, quõ intelligenda sit diuisio scientiæ in speculatiuã & practicam, duplex opinio.

Alia cõtrouersia: Nũ scientia dicatur vniuocè vel analogicè, de speculatiua & practica duplex opin.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Habitus non dicitur practicus, quia producat actum conformem habitui. Probatur, nã omnis speculatiua

culatiua scietia hoc habet: ergo habitus non dicitur practicus solùm ob hanc causam. Consequentia patet: nam vltima differentia non debet alteri competere. Sed antecedens probatur: nam habitus logicè & physicè &c. producunt actum sibi conformem, siquidem regulatur ab ipsis habitibus: ergo &c. Et præterea, actus Philosophiæ est conformis habitui Philosophiæ, & non Logicæ, siquidem regulatur per principia Philosophiæ, & non Logicæ: ergo omnis habitus actum sibi conformem elicit: Sed diuersimodè quidem, nam speculatiuus sibi actum conformem producit intra speculationis regulas: practicus verò intra regulas operis, ordinando illum ad hoc, & nunc introducendam formam in materiam. Et sicut actus producti à potentiis habent cum illis conformitatem, quia omnis causa proportionem habet cum suo effectu; ita similiter actus omnis cum suo habitu. Nam sicut potentiæ ad simpliciter operandum, ita habitus ad bene operandum sunt à natura tributi.

3. Conclus. Tertia conclusio: Habitus practicus differt à speculatiuo fine: sic adeò, vt finis theoricæ scientiæ sit veritas, & practicæ opus. Hæc conclusio est Aristotelis multis in locis; habetur expressè 2. Metaphysicæ, textu 3. & 6. Metaphysicæ, textu 1 & 2. licèt non ita clarè, & 3. de anima textu 49. Est etiam hæc conclusio D. Thomæ ibidem & in suis alijs in locis, quos claritatis gratia omitto. Sed antequam probemus conclusionem notandum erit, finem scientiæ esse in duplici differentia. Alter est quem scientiæ ipsæ ex natura sua sibi vendicant, ad quem consequendum sunt à natura ordinatæ. Alter finis non quem habet scientia ex natura sua, sed quem accipit ab ipso operante, seu addiscente scientiam. Exemplum primi. Sicut finis scientiæ naturalis, ad quem consequendum est ordinata, est consideratio entis mobilis, & eius perfecta cognitio, & finis Metaphysicæ est entis, in quantum ens, per suas rationes contemplatio, & per suas partes cognitio. Et hic dicitur finis intrinsecus scientiæ, quia ipsa scientia ex sua ratione ordinatur in cognitionem obiecti sui. Finis secundarius, & quem accipit ab operante ille est, in quem sciens ordinat talem scientiam, vt si Metaphysicam ordinaret in gloriæ vanæ consequutionem, vel ad hoc vt fieret dines: Et iste finis dicitur extrinsecus, quia non cōpetit illi ex natura sua, sed ab extrinseca directione operantis & scientis. Conclusio ergo hic non loquitur de hoc secundo fine: nam sic omnis scientia esset practica, & speculatiua, non ex sua natura, sed ex voluntate habentis illam; qui modo illam in hunc finem, qui est opus, modo in hunc, qui est speculatio referret. Constat autem omnem scientiam ex natura sua, vel ad opus, vel ad speculationem ordinari; ergo illud non habet ex voluntate ordinante in hunc vel illum finem: Imò sequeretur, quòd modo hæc scientia esset speculatiua, quia ordinaretur ad speculationem, modo practica, quia ordinaretur ad opus. Loquimur ergo de primo fine, de quo adhuc est notandum, finem intrinsecū duplicem esse, vel proximum, vel remotum; seu minus principalem, & magis principalem. Verbi gratia, scientia dom ficatoria, quæ est in intellectu, habet duas operationes à se productas, alteram quæ est cognitio domus practica, quomodo sit facienda domus, quibus ex partibus constare debet. Altera operatio est constructio ipsius domus. Asserit ergo conclusio nostra, quod hæc differt practica scientia à speculatiua, quia obiectum practicæ, quod est finis principalis, est opus, & per hoc differt à speculatiua. Nam etsi cognoscatur obiectum, & quomodo sit secundum regulas artis faciendum, sed hanc cognitionem ordinat ad cōstructionē domus, quæ est opus quoddam, & ita finis eius principalis est opus. Et ita qui tenent me dicinam omnem esse practicam, & similiter sciētias morales, dicunt finem principalem earum esse opus, quia omnem cognitionem ordinant scientię supra dictę ad operationem, vel virtutis, quomodo ordinat moralis; vel sanitatis, quomodo Medicina. Si autem consideremus scientias speculatiuas, ibi non possumus assignare finem proximum & minus principalē, quia solam respiciūt speculationē. Fateor quidē, quod loquendo de sciētiis pra-

Duplex finis scientiæ & scientis.

Sensus legitimus conclusionis. Finis scientiæ adhuc duplex, vltimus & subaltimus.

practicis, illam cognitionem possemus non vocare finem, sed medium ad finem, qui est operatio. Producit enim scientia illa suum finem, & media ad consequutionem sui finis ordinata, qualia sunt illæ cognitiones. Vel si vellemus illas cognitiones necessarias, vt practica scientia suum obiectum producat, finem appellare, etiam in illa veritatis cognitione est differentia inter practicam & speculatiuam scientiam: quia practica taliter respicit illam cognitionem, quod illa cognitio est factiua, alia verò non respicit cognitionem, quæ sit factiua, vel actiua; & ita etiam ex diuersa cognitionis natura, quam respiciunt, sequitur diuersa natura in habitibus. His ergo positis, probatur conclusio. Nam metaphysica scientia citra omnem controuersiam est scientia speculatiua: sed finis eius est speculatio: ergo scientia speculatiua habet pro fine speculationem: Maior patet, minor probatur. Quia illud est finis, ad quod scientia ex natura sua ordinatur: sed ordinatur ex natura sua ad speculationem: ergo &c. Probatur minor: quia obiectum Metaphysicæ est ens, vt sic, sed non potest ordinari ad factionem eius; ergo ordinatur ad speculationem: Nihil enim medium fingi potest, ad quod habeat ordinem. Minor probatur, quia principia entis, vt sic, nō sūt in Metaphysica, neque ens, vt sic, est operabile secundum quod est Metaphysicæ obiectum, aliàs Deus ipse, & scientia metaphysica operarentur per scientiam eādem, quæ sunt manifestissimę implicationes. Et si dicas, contrà, nam finis Metaphysicæ est suum obiectum; sed suum obiectū est ens & non speculatio; ergo &c.

Instantia.

Respondetur, quod ens est pro tanto obiectum Metaphysicæ, pro quanto ab ipsa speculatur, cognoscendo eius passiones, seu proprietates per sua principia: & ita finis eius est obiectum speculatiuum, vnde ipsa speculatio est finis: Nam idem est obiectum speculatiuum, seu speculatio obiecti, seu est finis quod obiectum, speculatio verò finis quo, sicut de Deo, & beatifica visione dicimus. Quod verò finis scientiæ practicæ sit opus, satis constat (& assumo scientiam Medicinæ, pro ut est curatiua, seu sanatiua: nam obiectū eius est corpus sanabile) quatenus in ipsum potest sanitas introduci: ergo ordinatur ex sua natura ad corpus sanabile, vt in ipsum introducat sanitatē: sed non potest sanitas à Medicina introduci, nisi per operationem coadiuuando naturam. Quod autem per hæc differant, seu quod hi fines, qui sunt speculatio, & operatio, seu opus, diuersificent has scientias, probatur: Quia finis principalis intrinsecus habituum idem est quod obiectum eorū: sed habitus diuersificantur per obiecta: ergo differunt ex ordine ad hos fines principales intrinsecos. Non verò volumus dicere, esse fines intrinsecos, quia sint partes essentiæ habituum: sed quia habitus ex natura sua ordinantur ad illos, sicut dicimus finem intrinsecum charitatis esse diligere Deum, & visionis beatæ videre ipsum clarè; non quod Deus sit pars illorum, sed quia definiuntur, & habent essentiam in ordine ad ipsum. Hæc conclusio magis probatur adducendo differentias, quas Metaphysici cōstituūt inter practicum & speculatiuum habitū.

Solutio.

Varia differentia iter practicū. & speculatiuum habitum.

Et prima est, quam modo tetigimus in probatione conclusionis, quod habitus practicus habet pro fine opus, speculatiuus contemplationem veritatis. Et nomine operis non est intelligendum semper aliquid operatum per habitum practicum, sed sufficit intelligere operationem ipsam, quæ non sit veritatis cōtemplatio, vt cytharizatio, temperata comestio: & hoc, vocatur opus. Videatur Aristot. vbi supra, & ibidem D. Tho. Hæc autem differentia bene probat nostram cōclusionem: imò est conclusio nostra.

1. Differentia.

Secūda differentia est, nam habitus practicus procedit modo compositiuo, id est, docet, quomodo forma sit introducenda in materiam, vel quomodo aliqua operatio sit faciēda, vt patet in virtutibus moralibus, & in artibus etiam mechanicis: Habitus verò speculatiuus procedit modo resolutiuo, resoluendo conclusiones in sua principia, hoc est, docet, quomodo habeamus certam cognitionem huius veritatis, verbi gratia, homo est risibilis, per eiusdem resolutionem vsque ad prima principia indemonstrabilia, scilicet docendo, hominem esse risibilem, quia est admiratiuus; & admiratiuus, quia est

Secunda.

ratio-

Digitized by Google

rationalis. Hanc autem differentiam cōstituit D.Tho.1.Ethicor.lect.3.& colligitur ex Arist.loco adducto. Et ex hac benè etiam colligitur conclusio nostra; Nā si modo compositiuo procedit: ergo habet pro fine opus: & si resolutiuo modo; ergo veritatis cognitionem. *3. differ.* Tertia differentia est: nam habitus practicus est de re operabili modo operabili: sed habitus speculatiuus, etsi similiter sit de re, quæ est operabilis, non tamen agit de illa modo operabili, sed resolutorio, eius passiones in principia deducēdo: itaque est intrinsecum obiecto habitus practici operabile esse per artis principia, & hoc est constitutiuum illius, in quantum obiectum artis, & habitus practici. Ceterum hoc, quod est esse operabile accidit obiecto scientiæ speculatiuæ: nam in ipsa re operabili non considerat operabilitatem, sed quod speculabile est, sicut accidit obiecto potentiæ visiuæ hominem esse, quia licèt coloratum sit homo, non terminatur ad hominem visum, vt ad obiectum, sed ad coloratum, quod est homo. *Explicatur locus d.Th.* Et hinc intelligitur illud assertum D.Tho. super Boetium de Trin. quæst.5. art.1. vbi ait. Intellectus practicus in hoc propriè à speculatiuo differt, quòd speculatiuus habeat pro fine veritatem, quā considerat: practicus veritatem consideratam ordinet ad opus. Cum ergo materiam oporteat esse fini proportionatam, oportet practicarum scientiarum materiam esse illam, quæ à nostro opere fieri potest, vt illarū cognitio in operationē, tamquam in finem, possit ordinari, speculatiuarum materiā esse oportet res, quæ à nostro opere non fiunt. Vnde illarum consideratio in operationem ordinari non potest tamquam in finem, &c intelligitur, inquam, hæc doctrina. *Instantia.* Potest aliquis dicere, sequitur ex hac doctrina, quod non possimus habere scientiam de domo, quia illa est operabilis à nobis. Quinimo neque mathematicæ scientiæ essent speculatiuæ, quia illarum materia, nimirum figuræ, &c. à nobis est operabilis. *Solutio.* Respondetur quod secundū quod consideratur à scientia speculatiua, non est à nobis operabilis illa materia, & illud obiectum: nam operabilitas per accidens contingit obiecto scientiæ speculatiuæ, & non considerat operabilitatem, sed speculabilitatem: illud obiectum, inquam, non vt operabile est, sed vt speculabile est. Aliàs si obiectum speculabile formaliter esset operabile, omne obiectum esset operabile, quod manifestè habet falsitatem. Quamobrem obiectum speculabile, vt eius est obiectum, non est operabile: quinimo hoc implicat. Ex hac etiam differentia satis probatur nostra conclusio. *4. differ.* Vltimam assignant differentiam inter practicum, & speculatiuum, quod sit proxima regula speculationis, & illud sit proxima regula operis, id est, quod habitus speculatiuus ex natura sua ordinatur ad rectè speculandum, tamquam ad finem principalem; practicus habitus ex natura sua ordinatur ad rectè operandum, tamquam ad finem principalem, modò illud opus sit operatio, sicut cytharizatio, modo sit aliquid factum per operationem, sicut domus: ergo ex his differentiis manet hæc conclusio probata. *Instantia.* Et si dicas, sequitur saltem quòd proximè habitus practicus ordinatur ad speculationem, quia ordinatur ad cognitionem obiecti faciendi, & ad cognitionem principiorum eius: nam sine hac nequit fieri; *Solutio.* Respondetur negando sequelam: nam hæc cognitio non est speculatio, sed praxis, & opus practicum: intellectus enim diuiditur in practicum, & speculatiuum; quod non fieret, si aliqua operatio intellectus non esset praxis, & condistincta contra speculationem.

4. Conclus. Quarta conclusio: Habitus practicus, & speculatiuus necessariò debent habere diuersa obiecta formaliter, & ex illis sumere suam essentiam, & distinctionem ex illis, dico extrinsecè ex ordine ad illa intrinsecè. Hæc conclusio sequitur ex dictis; nam sunt distincti habitus: sed habitus distinguuntur intrinsecè ex ordine ad obiecta, extrinsecè ex obiectis ergo, &c. Et præterea probatur ex Diuo Thoma, primo Posteriorum, lectione 41. vbi dicit, quod scientiæ secundum Aristotelem distinguantur ex obiectis, & in scientiis speculatiuis obiecti cognitio est finis earum, & in practicis finis earum est obiecti operatio: ergo secun-

Digitized by Google

secundum Diuum Thomam, & Aristotelem scientia practica, & speculatiua etiam distinguuntur ex obiectis, quæ obiecta sunt earum fines. Et cum dicimus, distingui ex finibus, idem est, quod distingui ex obiectis: nam illarum obiecta fines sunt principales dictarum scientiarum. Et si contingat aliquando, quod circa eandem rem versentur, vt circa domum, domus quidem secundum quod speculabilis est, obiectum est scientiæ speculatiuæ: secundum verò quod factibilis est, obiectum est scientiæ practicæ, & ibi est distinguere duplex formalem obiectum, licèt vnum tantùm sit materialiter. Videatur circa hanc conclusionem Diuus Thomas 1. libro Ethicorum, lectione secunda, vbi asserit, Politicam, & Metaphysicam versari circa idem, scilicet, circa vltimum finem, sed diuersimodè. Et si inquiras in scientiis practicis, quæ sit potior altera: Respondetur, quod quia obiectum eius est finis eius principalis, illa erit potior scientia & principalior alia, quæ habet potiorẽ finem, vt militaris erit potior equestri; & equestris frenefactiua, & omnibus potior erit scibilis, sed de hoc aliàs.

Dubium. *Responsio.*

Nota. Ex dictis conclusionibus sequitur, habitum non esse practicum ex quacunque relatione ad opus, & praxim, sed oportet, vt ex natura sua ordinetur ad opus, vt dictum est. Hoc corollarium est Diui Thomæ de veritate, quæst. 14 articulo 4. vbi sic dicit: Intellectus practicus idem est quod intellectus operatiuus. Vnde sola extensio ad opus facit aliquem intellectum esse practicum. Relatio verò ad affectionem, vel antecedentem, vel subsequentem non trahit ipsum intellectum extra genus speculatiui intellectus. Nisi enim aliquis ad ipsam speculationem afficeretur, numquã in actu speculatiui intellectus esset delectatio, & tamen est speculatio: ergo affectio, vel volitio, quæ antecedit speculationem non facit habitum & intellectum practicum. Similiter, neque propterea, quod habitus sit alicui causa operandi, practicus erit habitus: nam speculatio animæ poterit alicui operandi causa remota esse. Et hac ratione scientia de anima non est practica, etiamsi sit causa rectæ operationis: quia illud est remotè, ex natura autem sua non ordinatur nisi ad speculationem. Similiter, si aliquis addiscat artem domificatoriam intentione non operandi, illa est practica, quia illam relationem ad non operandum non habet ex natura sua, sed ex voluntate operantis etsi ex natura sua inclinatur ad opus.

Infertur secundò, quòd cum Diuus Thomas dicit, scientiam, quæ de re factibili est (licèt nõ sit factibilis res illa per ipsam scientiam) esse practicã, debet intelligi secundum quid ex parte obiecti materialis. Et cum etiam dicitur, quod scientia, quæ addiscitur animo nõ operãdi, si etiam sit operatiua obiecti, est speculatiua, debet intelligi secundum quid ex parte addiscentis. Et cum dicit, quod propter applicationem ad opus sit simpliciter practica, est intelligẽdus, quod illa scientia, quæ ex natura sua erat practica, & addiscebatur non intentione operandi, iam erat secundum quid speculatiua, vt dictũ est. Cũ verò ad opus applicatur, & ex natura sua, & ex intentione operantis, & ex obiecto, iã est practica: & ex nullo capite habetur, quòd sit speculatiua, etiam secundum quid. *Nota.*

Tertiò infertur, habitum non deberẽ dici practicum, quia effectiuè aliquam actionem producat; quia hoc omnis habitus habet, sed quia effectiuè producit aliquod opus, quod non sit speculatio, vt à se producitur. *Nota.*

Infertur vltimò, quòd practicum, & speculatiuum secundum quod practicũ dicit illud, cuius finis est opus tantùm, & speculatiuum illud, cuius finis est speculatio, & veritatis cognitio tantùm, specie differunt ex obiecti diuersa ratione: Nam sicut in obiecto hæc est ratio formalis diuersa, ita in habitibus, qui ex obiecto specificantur, sunt formales rationes diuersæ: practicum verò, & speculatiuum eminẽter, & formaliter benè possunt eidem habitui competere, si habitus ille sit ordinis diuini, sicut cõuenit sacræ Theologiæ, & lumini gloriæ. Practicum verò hoc modo importat esse perfectæ operationis regulam, siue secum habeat annexam speculationem, siue non, siue sit proximè regula operationis *Nota.*

Digitized by Google

tionis siue non. Et speculatiuum hoc modo importat esse regulam perfectæ speculationis, siue sit proxima regula, siue remota, siue secum habeat annexam operationem, siue non. Et ita se possunt compati in eodem, quia nō se excludunt, quia cōsiderantur demptis imperfectionibus inferiorum, quarum ratione oppositionem habeant. Sed de his satis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. & 2. argum.

AD primum respondetur, quod probat nostram primam conclusionem. Ad secundum respondetur, quod habitus dicitur practicus ex obiecto operabili ab ipso habitu, quod est finis ipsius, vt dictum est tertia conclusione. Nam, vt inquit Aristoteles primo libro Ethicorum, in principio, omnis ars, & omnis scientia est circa aliquod bonum, tamquam circa finem: sed finis, vt inquit Aristoteles, in aliquibus habitibus est ipsa operatio, vt cytharizatio, equitatio, aliquando præter hæc sunt opera quædam, vt obiectum domificatiuæ artis est constructio domus, vel domus construenda. Nam quando aliquis habitus solùm versatur circa vsum alicuius materiæ, eius obiectum & finis est operatio, vt in exemplis modo adductis: Assumunt enim cytharam, & equum artes prædictæ ad earum vsum. Aliquando verò assumunt materiam exteriorem, vt mutent ipsam in aliquam formam, & tūc obiectum, & finis artis illius, est aliquid operatum, vt potest videri in arte domificatoria. Dicimus ergo, ꝙ habitus sunt practici ex obiectis ab ipsis productis, quæ etiam sunt illorum finis. Et ad replicam, quod domus est posterior scientia, siquidem producitur per illam, distinguo. Est posterior in essendo, fateor, in specificando, nego: Nam domus producibilis per habitum ipsum specificat, & illa prior est secundum illam rationem in ratione producibilis, sicut potentiæ distinguūtur penès actus: Et tamen sunt posteriores in essendo potentiis ipsis, nō tamen in specificādo; hoc nihil aliud est quā dicere, quod in genere causę finalis prior est finis, & obiectum ipsa potentia, quæ ad illum tāquam ad finem ordinatur; in genere verò causę efficientis prior est ipse habitus, qui effectiuè producit obiectum & finem. Extrinsecè, tamen finis & obiectum specificat: intrinsecè vero ordo ad illud: & sic ordo simul existit cū habitu, & ita illud quod specificat extrinsecè, non est necesse quod simul existat, licet illud quod intrinsecè specificat hoc debet habere. Et per hoc patet ad replicam. Nam licèt ex sua natura habeat habitus, quod sit practicus, & speculatiuus, sed ex sua natura est, quod respiciat finem, & obiectum. Et ita ex sua natura habet specificari ex ordine ad obiectum & finem intrinsecè, extrinsecè ex obiecto, formaliter tamen.

Ad replicā

Ad 3. arg.

Ad tertium respond. quod illa scientia est de re operabili materialiter, non formaliter; nam formaliter est de re speculabili, vt suprà dictum est, vt enim esset scientia practica, deberet agere de re operabili ab ipsa scientia. Et per hoc patet ad cōfirmationem. De rebus verò factilibus per Angelorum scientiam, habebunt Angeli etiam suam practicam scientiam. An verò sit formaliter, vel eminenter practica, nō est huius loci tractare.

Ad 4. arg.

1. Solutio Soncinatis.

Ad quartum Sonc 6. Metaphys q. 9. ar. 2. ponit hanc conclusionem, quod omnis notitia practica est de re operabili. Quā conclusionem explicat non ad istum sensum, quòd omne obiectum practicum sit semper & necessariò producibile per ipsam notitiam practicam, licèt aliquando hoc contingat: Nam notitia de honorando Deo, de colendis parentibus, de seruanda patria, est practica, & tamen neque Deus, neque parentes, neque patria à nobis possunt produci: sed intelligitur, quod sit producibile, id est attingibile per actum practicum, quia cadit sub electione & consilio. Hoc supposito respondet ipse ad argumentum, negando minorem: Nam vltimus finis est à nobis operabilis, id est, attingibilis per actum practicum voluntatis. Et notitia, qua cognoscitur, quomodo sit amādus vltimus finis in particulari, illa est praxis. Si autē loquamur de actu voluntatis respectu vltimi finis in cōmuni, illa est speculatiua, quia nō est in nostra potestate, nō amare finē vltimū: neq. cadit sub electione. Hæc doctrina est Soncinatis vbi supra.

Digitized by Google

suprà. Et in hac doctrina displicet mihi primò loquendi modus, quod Deus à nobis est producibilis, id est, attingibilis per actum practicum. Nam quamuis expositio vera sit, assertio tamen est falsa. Præterea, necessariò debet habere habitus practicus obiectum à se producibile: nam in hoc consistit eius ratio, & essentia, vt supra dictũ fuit. Quamobrem respondetur ex Aristotele, vbi suprà, quod fines aliquando sunt quædam operata per habitum practicum, vt domus, &c. aliquando actiones quædam, vt obiectum artis cytharizãdi est cytharizatio, quæ versatur circa cytharam; & equitatio, quæ versatur circa equum, ita habitus de colendo Deo habet pro obiecto cultum Dei, qui Deum ipsum respicit, tamquam circa quod versatur, & cultus Dei producibilis est à nobis, & illud est eius obiectum, quod producitur, & sufficit, vt sit habitus practicus, licèt Deus, circa quod versatur cultus, non sit producibilis ab habitu practico. Et sicut amor Dei est liber quoad exercitium, ita potest dirigi habitu practico, quo ad exercitium, vt rectè fiat. Et per hoc patet ad confirmationem: Nam plus in ea immorari alienum est ab hoc loco. Ad vltimam confirmationem videatur Diuus Thom. 1. parte, quæstione 1. articulo 4 & idem Magister Bannes.

Reijcitur modus loquendi Sãcinatis.

Alia solutio Authoris ex Arist.

Ad 5. & 6. argum. Ad quintum argumẽtũ, & sextũ patet ex dictis in vltima conclusione, & tertia.

QVÆSTIO. XIII.

Vtrum practicum, & speculatiuum sint differentiæ essentiales diuidentes habitum.

1. Argum. ET argumentor, quòd non. Nam datur aliquis habitus, qui non sit practicus, neque speculatiuus: ergo non sunt, & cætera. Probatur antecedens, nam sanitas est habitus, & tamen neque practicus, neque speculatiuus: ergo &c. Probatur maior: quia non est operatiuus habitus: ergo neque practicus, neque speculatiuus. Et idem potest probari de gratia; est enim habitus neque practicus, neque speculatiuus; quia nõ est operatiuus.

2. Argum. Secũdo, Theologia nostra est habitus, & tamen neque practicus, neque speculatiuus: ergo, &c. Probatur minor, quod non sit practicus: quia eius obiectum est Deus speculabili modo cõsideratus, quatenus considerat eius attributa per suas rationes formales ostensas lumine diuino supernaturali. Sed quod non sit speculatiuus probatur, quia est regula perfecta operis: ergo non est speculatiuus. Probatur antecedens, nam consequentia clara est; quia cùm Deus sit vltimus finis, scientia, quæ versatur circa illum, dirigitur ad operationem, sicut ipse finis vltimus dirigitur, & etiam quia est quædam participatio scientiæ Dei, quæ simul est practica, & speculatiua. Si dicas, quod est vtrũque: ergo iam practicum, & speculatiuum non sunt differentiæ essentiales habitus, siquidẽ habitus Theologiæ est in prædicamento Qualitatis, & conueniunt illi differentiæ istæ practici, & speculatiui; nulli enim rei duæ differentiæ essentiales oppositæ conuenire possunt. Et confirmatur hoc argumentum: nam Diuus Thomas prima parte, quæstione prima, articulo quarto, dicit, Theologiam nostram non esse practicam, neque speculatiuam. *Confir.*

3. Argum. Tertio, Practicum, & speculatiuũ sunt differentiæ accidentales respectu potẽtiæ, quæ lumine naturali cognoscit, & est in prædicamento Qualitatis: ergo & erunt respectu habitus naturalis differẽtiæ accidentales. Consequentia probatur à paritate rationis: Sicut enim potẽtia ex obiecto speciem sumit, ita habitus, & sicut potẽtia lumine finito cognoscit, ita & habitus naturalis Sed antecedens patet: nam respectu intellectus nostri, practicum, & speculatiuum sunt differentiæ accidentales, idem enim intellectus est practicus & speculatiuus: neque specie differunt intellectus practicus, & speculatiuus; ergo idem habitus poterit esse practicus & speculatiuus, & non different specie habitus practicus, & speculatiuus. Et confirmatur hoc argumentum: nam practicum, & speculatiuum sunt differentiæ accidẽtales respectu obiecti intellectus; ergo etiam *Confir.*

erunt

erunt differentiæ accidentales respectu obiecti habitus, saltem intellectiui. Probatur consequentia. quia obiectum habitus est tale ens, sicut obiectum intellectus est ens; ergo etiam illi accidet practici, & speculatiui ratio. Et vt hoc magis explicetur, confirmatur secundò: nam sequitur saltem, quod Metaphysica possit esse practica, & speculatiua simul, nam habet idem obiectum quod intellectus, sed intellectus obiecto accidit practicum, & speculatiuum, & eadem potẽtia est practica & speculatiua: ergo idem dicendum erit de obiecto Metaphysicæ, & ita eadem sciẽtia erit practica, & speculatiua. Et confirmatur vltimò, nam Theologia dicitur practica & speculatiua, quia agit de vltimo fine: sed etiam Metaphysica agit de vltimo fine, quia agit de bono in communi, quod est vltimus finis: ergo &c. Probatur minor, quia agit de ente, & de omnibus eius passionibus, quarum vna est bonum.

Confir.

Confir.

Præambula ad quæstionem.

Nota.

PRo hac quæstione decidenda aduertendum erit, practicum in præsentia accipi secundum quod importat regulam ex natura sua ordinatam ad opus præcisè, & speculatiuum similiter accipi pro regula ex natura sua directiua speculationis, solummodo inquirimus, vtrum habituum, qui ex lumine naturali procedunt, practicum & speculatiuũ sint differentiæ essentiales. In qua quæstione nolumus ex professo tractare de practico & speculatiuo altioris ordinis, quomodo accipitur in Theologia sacra, quę est scientia ex diuino lumine procedẽs, quæ est eminenter formaliter practica, & speculatiua, secundum quod practicũ & speculatiuum sint altioris ordinis, vt solet tractari in prima parte, quæst. 1. ar. 4. ad quem locum remittimus lectorem.

Explicatur sensus quæsiti.

Secundò est notandum, Paulum Soncinatẽ lib 6. Metaphysicæ, quæstione 5. dicentem, practicum, à quo scientia denominatur practica, tantùm ex fine, non esse differentiam essentialem habitus, & quidem, si loquatur de fine scientiæ, ad quem habitus non ordinatur ex natura sua, sed ab extrinseco, rectè dicitur; Et hunc sensum prætendere videtur sua ratio. Si autem fiat sermo de fine, ad quem habitus practicus ordinatur ex sua ratione, falsum est.

Opinio Soncinatis.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Practicum, & speculatiuum diuidunt essentialiter habitum ex natura sua ordinatum ad opus, & illum adæquatè separant. Dico in hac conclusione. Ex natura sua ordinatũ ad opus, ad excludendum sanitatem, & gratiam, quæ non sunt habitus operatiui: & ita neque practici, neque speculatiui. Sed omnis habitus tam intellectus, quã voluntatis ordinatus ad operationem aliquam, ex necessitate debet esse practicus, aut speculatiuus.

1. Conclus.

Explicatur conclusio.

Et primò probatur hæc conclusio per inductionem, quia omnis habitus in particulari, vel est practicus, vel speculatiuus, neque idem habitus modò inclinatur ad opus, modò ad speculationem; signum ergo est esse aliquid intrinsecum habitui. Et præterea; habitus existentes in voluntate, & appetitu sensitiuo omnes sunt practici, quia ex natura sua ordinãtur ad opus: ergo illis essentialis est hæc ratio practici habitus: ergo etiã existentes in intellectu sunt aut practici, aut speculatiui essentialiter: Probatur antecedens: nam habitus primorũ principiorum practicorũ practicus est, ex natura sua, vt synderesis, habitus primorum principiorum speculatiuorum ex natura sua est speculatiuus: Sapientia similiter habitus est ex natura sua speculatiuus: nã Arist. lib. 6. Metaph. hac ratione probat, Metaphysicã speculatiuã esse, quia est Sapientia, Sapientia enim versatur circa obiectum altissimum per causas altissimas, eius proprietates considerando, quæ omnia sunt speculationes. Quod verò scientia omnis sit practica, aut speculatiua, patet ex lib. 6. Meta. statim in principio, vbi scientiã in practicã, & speculatiuã partitur, & nullã aliã Arist. scientiæ partitionẽ ponit. De arte verò & prudentia, quod sint practicæ, satis constat, quia finis earũ intrinsecus actio, vel factio est. Quid autẽ de Logica sit dicendũ, supra vidimus. Præterea,

quia omnis intellectus est practicus aut speculatiuus, vt ait Philosophus, tertio libro de anima, textu 46. ergo omnis habitus intellectus debet esse practicus, aut speculatiuus, siquidem habitus sunt perfectiones intellectus; ex his indiciũ sumimus esse differentias essentiales habitus naturalis practicũ & speculatiuũ, siquidẽ in omni habitu solum vnã rationem illorum inseparabilem reperimus, & ibi ex natura sua conuenientem, & nõ videtur esse passio: ergo essentia. Sed adhuc magis probatur, esse differentias essentiales: Nam, vt supra visum fuit, in habitibus operatiuis practicum & speculatiuum sumitur ex obiecto, à quo speciem sumunt, & ex fine principali, ad quem ex natura sua ordinatur: ergo est essentiale habitui esse practicũ & speculatiuũ. Probatur cõsequentia, quia quidquid habitui ex ordine ad obiectum specificatiuum conuenit, essentiale est illi.

Secundò probatur conclusio, & explicatur magis ratio hæc. Nam practicũ & speculatiuũ non adueniunt habitui iam constituto in specie: ergo non sunt differentiæ accidentales, vel passiones. Probatur consequentia: quia accidẽtia adueniunt speciei iã constitutæ. Sed probatur antecedens: nam Philosophia, v.g. antequam intelligatur speculatiua, non intelligitur in genere scientiæ: ergo &c. Probatur antecedens, nã in esse scientiæ cõstituitur per hoc, quòd conclusiones in sua principia resoluit: sed hoc est esse speculatiuũ habitũ: & similiter scientia speculatiua terminatur ad esse philosophiæ, quia resoluit passiones entis mobilis sub hac immaterialitate in principia entis mobilis; hoc autẽ est esse talẽ speculatiuã sciẽtiã: ergo &c. Implicat enim intelligere habitum determinatum ad esse scientiæ, quin intelligamus ipsũ nõ esse speculatiuũ. Et idem argumentũ est faciendũ de habitu practico: Cũ enim habitus determinatur, v.g ad esse practici, vt ad esse artis, impossibile est intelligere constitutũ habitum in esse artis, quin intelligamus ipsum in ratione practici, vt patet ex definitione artis: ergo &c. Præterea, non potest intelligi Philosophia in esse Philosophiæ, sine eo, quod intelligatur in esse speculatiuæ: ergo esse speculatiuam est essentiale illi. Probatur antecedens, quia in eo, quòd resoluit circa ens mobile cõclusiones in sua principia intelligit essentiam Philosophiæ, quod est esse scientiam speculatiuam. Præterea, practicum, & speculatiuum continentur in potentia habitus naturalis operatiui, tamquam differentiæ: ergo contrahunt & diuidunt essentialiter habitum. Consequentia patet, & probatur antecedens; nam practicum, & speculatiuum sunt eiusdem rationis cum habitu, & dicunt particulares gradus habitus, sicut rationale dicit particularẽ gradum vitæ, & est eiusdem rationis cũ animali, id est, eius generis, & hoc voco esse eiusdem rationis: ergo &c. Probatur antecedens: nam esse practicum v.g. nihil aliud est, quàm quædam habitualis perfectio imperfecta, quæ determinat intellectum, vt se habeat taliter in ordine ad suam perfectionem & actum, sicut habitus determinatur ad perfectionem in cõmuni. Et ex hoc est eiusdem rationis, & determinat habitum ad talem naturam. Et idem est dicendum de speculatiuo. Sicut enim habitus est perfectio potentiæ in ordine ad suum actum circa tale obiectũ, ita practici ratio est quędã perfectio intellectus imperfecta circa hoc obiectum, & ita determinat habitũ essentialiter, sicut determinatur genus per suam differẽtiã, vt animal per rationale, & idẽ de speculatiuo dic. Itaque sicut viuens diuiditur in sensibile & insensibile essentialiter, quia sensibilitas est quædam particularis vitæ perfectio, & sensibile irrationale, erit rationale eadẽ ratione, ita habitus diuiditur essentialiter in practicũ & speculatiuum, quia practici & speculatiui ratio est quædam particularis ratio habitus eiusdem rationis & generis cum ipso, & ex eius potentialitate deducta. Postea verò habitus practicus diuiditur in prudentiam & artem, & speculatiuus in scientiam physicam, & metaphysicam, & mathematicas, &c. Theologia verò est alterius rationis. Et si velis diuidere habitum in communi, sic diuiditur; Habitus alius operatiuus, alius non operatiuus. Operatiuus alius lumine naturali, alius lumine supernaturali procedit. Naturali lumine procedens

Digitized by Google

cedens alius practicus supernaturali lumine procedens, alius practicus tãtùm, cuiusmodi est Prudentia infusa, & virtutes supernaturales, Charitas, Spes, &c. alius eminenter practicus, & speculatiuus, cuiusmodi est Theologia, lumen gloriæ, visio beata, &c. *Dubium.* An verò reperiatur habitus supernaturalis, qui solùm sit speculatiuus, tu vide. Diuidunt ergo practicum & speculatiuum essentialiter & sufficienter habitum naturalem.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 3. arg. AD 1. & 2. arg. principale patet ex dictis. Ad 3. arg. respond. negando consequentiam: Et disparitas est, nam obiectum intellectus est ens cognoscibile ab intellectu, cognoscibili verò enti accidit, quod ordinetur ad operationem, vel non ordinetur, quia intellectus solùm respicit ens vt cognoscibile est, sicut accidit obiecto potentiæ visiuæ, quod sit intensum, vel non intensum: Quapropter sicut nõ diuersificatur potentia visiua ex hoc, quod videt albedinem intensam, ita non diuersificatur intellectus ex eo, quod cognoscit aliquid ordinabile ad opus, vel non ordinabile. Et ita idem est intellectus practicus, & speculatiuus: non enim sunt duæ potentiæ, sicut neque ratio & intellectus. At vero obiecto scientiæ metaphysicæ non accidit cognoscibile non ordinabile ex natura sua ad opus, sed considerat ens secundum hanc determinatam rationẽ, vt scilicet non est ordinabile ad opus; & ita non accidit illi esse speculatiuam scientiam, sed est illi essentiale. Et idem est de scientiis practicis, quia considerant sua obiecta sub illa ratione determinata, vt sunt operabilia. Videatur D. Thomas. 1 par. q. 78. art. vltimo, solutione ad vltimum. *Dubium.* Et si dicas, quare accidit obiecto intellectus esse practicum, vel speculatiuum, & non obiecto scientiæ? *Responsio.* Respõdetur, quod, vt asserit D. Thomas 1. 2. quæstio. 49. artic. 4. imo habitus sunt quædam determinationes potentiarum ad actus illarum, & cùm sint determinationes, non debent respicere obiecta sub ea amplissima ratione, sub qua respiciebant potentia, aliàs non essent determinationes earum; & ita debent habere magis particularia obiecta. Vnde non se extendunt scientiæ ad omnia, ad quæ se extendit intellectus; & ita videmus esse plures habitus in intellectu, quod non esset verum, nisi haberent determinatiora obiecta. Et ita plures habitus simul perficiunt intellectum vnum in ordine ad suum obiectum. Hinc fit, quòd cum sit magis determinatum obiectum habitus, quàm potentiæ, illud quod est per se, & specificat habitum esse per accidens, & non specificare potentiam. Et ita practicum, & speculatiuum, quæ sunt per se differentiæ, habitus sunt per accidens respectu intellectus, & ita ipsum neque specificant, neque diuersificant, sicut quod est per se respectu substantiæ, quia est magis determinatum aliquid, quod ens in communi est accidens enti, & nõ constituit ipsum in entis ratione. Idem est dicendum de obiecto scientiæ. Et quamuis Metaphysica cõsideret ens, nõ tamen taliter quod sub ipso comprehendãtur omnium scientiarum obiecta: nam est scientia condiuisa aliis scientiis: Solùm enim considerat ens sub ratione entis sub tali immaterialitate, & non considerat numerum sub ratione numeri, neque factibilia vt sic: & ita solùm est quædam scientia speculatiua. Et per hoc patet ad alias confirmationes. Ad vltimam vide Magistrum Bannes prima p. q. 1. art. 4. & D. Th. 3 Sententiarum d. 23. q. 2. ar. 3. quæstiuncula 2. Solùm enim Metaphysica, quia sub naturali lumine finito procedit, considerat ens in ratione speculabilis, & non sub ratione vltimi finis: hoc enim pertinet ad aliud lumẽ.

QVÆSTIO XIV.

Vtrùm morales scientiæ sint practicæ, aut speculatiuæ.

1. Argum. ET videtur, quod sint practicæ. Primò. Quia scientiæ speculatiuæ solùm sunt tria genera, sub quibus reliquæ scientiæ speculatiuæ continentur: sed scientiæ morales sub nullo illorum generum continentur: ergo non sunt scientiæ speculatiuæ. Maior patet

ex Arist. 6. Metaph. textu 1. Minor probatur. Nam non pertinent ad Mathematicas, quæ agunt de quantitate, neque ad Metaphysicam, quæ agit de ente in communi, neque ad Physicam, quę agit de ente mobili: ergo &c. Et confirmatur hoc argumentũ: quia omnes scientiæ habent aliquam abstractionem: sed istæ scientiæ morales nullam habent abstractionem illarum trium, quas modo retulimus: ergo &c. Maior patet, quia de natura scibilis est, quòd sit immateriale & abstractum. Minor probatur: Nam quia non agunt de ente in communi, non abstrahunt ab omni materia: & quia non agunt de ente mobili, non abstrahunt solum à singulari materia sensibilia: quia verò non agunt de quantitate, non abstrahunt à materia sensibili, & nullã aliã abstractionem possunt habere: ergo &c.

2. Argum. Secundum argumentum. Principia huius scientiæ moralis sunt practica, scilicet: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, & alia huiusmodi, quæ dictat synderesis: ergo, &c. Conclusiones etiam sunt practicæ, nam conclusiones sapiunt naturam principiorum: scientiæ namque speculatiuæ principia habent speculatiua: ergo quæ habent principia practica, practicæ sunt.

3. Argum. Tertium argum. Scientia diuiditur secũdum Arist. 6. Metaphysicæ in practicã & speculatiuam: sed nõ est alia scientia, quæ possit dici practica, nisi moralis: ergo illa est practica. Probatur minor. Nã ars domificatoria non est scientia practica: nam non est scientia, siquidem non procedit per demonstrationem: domificator siquidem, vt sic, caret demonstrationibus, siquidem caret Logica, & idẽ est dicendum de cæteris habitibus practicis: ergo hæc sola est practica.

4. Argum. Quartò. Illa est scientia practica, quæ docet operari: sed Philosophia moralis docet operari: ergo est practica. Maior patet: Nam finis scientiæ practicæ, vt modo ostensum fuit, opus est. Minor probatur: nam hæc est demonstratio moralis: Bonum est faciendum; colere parentes est bonum: ergo est faciendum. Sed hæc demonstratio docet operari, quia docet parẽtes colere: ergo &c. Et confirmatur: Quia in tota scientia morali nulla passio demõstratur de subiecto, vel assignetur hæc passio: ergo est operatiua, & non speculatiua: Si enim esset speculatiua, multas de suo subiecto deduceret passiones.

5. Argum. Quintum argumentum. D. Thom. 1. p. q. 1. art. 4. argumento secundo, concedit, Philosophiam moralem esse practicam: Nam proponit argumentum ad probandum Theologiam esse practicam, quia tractat de lege veteri, & noua: Lex autem pertinet ad scientiam moralem, quæ est practica: & concedit totum, quod probat argumentum. Vbi concedit, Theologiam esse practicam, & speculatiuam. Vnde videtur relinquere pro certo, Philosophiam moralem esse practicam.

6. Argum. Sextũ argumentũ est ex variis authoritatibus Aristotelis, & D. Thom. desumptũ. Nam Arist. 1. Ethicorũ, D. Th. lectione tertia, postquam præmiserat iuuenẽ non esse aptum auditorem moralis sciẽtiæ, quia caret experientia, subiungit: neque passionum sectator: quia inaniter audiet, & inutiliter, quia finis huius sciẽtiæ est non cognitio, sed actus: ergo scientia moralis est practica ex asserta sententia Aristot. quandoquidẽm habet pro fine non cognitionem, sed actionẽ: Finis verò speculatiuæ sciẽtiæ est cognitio veritatis. Et in eodem 1. lib. asserit Aristot. quod finis huius scientiæ opera sunt; quapropter non est tractandum in hac scientia de quæstionibus, quæ non pertineant ad opus: ergo est scientia practica, quandoquidem habet pro fine opus: & hoc sępissimè repetit in Ethicis. D. Th. etiam sæpissimè hoc videtur dicere, quod sit scientia practica: Nam lectione 4. in lib. 1 Ethicorum ex Arist. dicit, quod qui à posteriori nouit, scilicet, per experientiam, quod concupiscentiæ per abstinentiã superantur, non erit necesse cognoscere hoc à priori ad operãdũ. Vnde videtur dicere D. Thom. quod finis demonstrationis à priori, quæ habetur in hac scientia, ordinatur ad operandum: & ista cognitio suppletur per cognitionem à posteriori; quia ita æque bene dirigit ad operationem, sicut prima. Et in eodem libro primo, lectione, 17. inquit D. Thom. etiam ex eodem

Varia loca S. Thomæ.

Arist.

Arist. quòd in hac ſcientia morali, quæ eſt operatiua, abſtinendum eſt à quæſtionibus, quæ ſunt extra opera. Eſt igitur ſcientia moralis practica, ſiquidem ſibi vendicat pro fine operationem. Et in eodem libro lectione 3. aſſerit, hanc ſcientiam procedere modo compoſitiuo applicando vniuerſalia principia ad particularia, vbi eſt actus ergo eſt practica ſcientia: Nam quid aliud requiritur, vt ſit practica, niſi modo compoſitiuo procedere? Et in eodem libro lectione ſecunda aſſerunt Ariſtot. & D. Thom. quod Politica ſit nobiliſſima omnium ſcientiarum: (Quod explicat D. Thom. omnium ſcientiarum practicarum: Nā ſpeculatiuarum Metaphyſica eſt nobiliſſima) Sed Politica eſt pars ſcientiæ moralis, & eſt practica: ergo omnes morales ſcientiæ erunt practicæ: quia eadem eſt de omnibus ratio. Et hoc aſſerit Diuus Thom. ſæpiſſimè, de quo aliquid diximus, quæſtione 12 Et præterea Diuus Thom. & Ariſtoteles 6. Metaphyſicæ textu primo, dicunt expreſsè, ſcientias morales eſſe actiuas ſcientias, & earum principia eſſe in agente, non in ipſis moribus, cuiuſmodi principium eſt electio: ergo non eſt ſcientia ſpeculatiua moralis, ſed practica: Nam apud Ariſtot. ſcientia actiua diſtinguitur contra ſpeculatiuam, vt patet libro primo Metaphyſicæ lectione 3. apud Diuum Thom. vbi Ariſt. & D. Thom probant Metaphyſicam eſſe ſpeculatiuam: quia nō eſt actiua. Et probant non eſſe actiuam: quia in Metaphyſica quæritur ſcire propter ſeipſum, non verò propter opus, quomodo quæritur in ſcientia actiua; ergo res indubitata apud Ariſt. & Diuum Thom. cenſetur, ſcientiãs morales eſſe practicas actiuas. Propter has Ariſt. & D. Thom. authoritates, vellem quidem ſcientias morales, Ethicam, Politicam, & Oeconomicam ſic conſtituere in ordine ſcientiarum ſpeculatiuarum, vt practici rationem ab eis non ſepararem: ſicut ſolent nonnulli de Theologia cenſere, quòd ſit formaliter ſpeculatiua, eminenter verò practica: Ita vellem dicere, ſcientias morales formaliter eſſe ſpeculatiuas, eminenter verò practicas. Itaque eſſe ſpeculatiuum ſit differentia ſcientiæ finitæ,

Nota mentem authoris.

quæ ſpeculatiua ratio non quomodocũque excludit practici rationem, ſed ſolũ non compatitur ſecum practicum, quod eſt proxima regula operis. Itaque practicũ, qđ ſit proxima regula operis, & ſpeculatiuum, quod ſit proxima regula ſpeculationis, quia ſunt differentiæ oppoſitæ, non ſe compatiuntur in eodem habitu finito. Practicum verò & ſpeculatiuũ, modo iam dicto, bene ſe compatiuntur in eodem habitu. Quod ſit proxima regula ſpeculationis moralis ſcientia, patet, quia tota verſatur in definienda natura vltimi finis, virtutum omnium, quibus finis conſequitur, & hoc reſolutiuo modo, vt iam videbimus. Quod vero ſit practica eminenter probatur: quia dirigit ad opus: & non proximè & formaliter, quia ſic deberet eſſe regula proxima operis, quod non habet. Non enim inclinat, quomodo ſit hic & nunc operandũ. Quod vero dirigat ad opus, probatur: Nam agit de vltimo hominis fine, & de mediis ad eius conſequutionem; ſed ex ratione finis mediorum ratio ſumitur, & ex mediis ad finem conſequendum deuenitur: ergo ex proprio obiecto habet voluntatem ad finis conſecutionem dirigere aliquo modo, quod vocamus practicum eminenter. Et ad hoc non requiritur infinitum lumen, neque lumen ſuperioris ordinis, quia non eſt formaliter practica, & proxima regula operis, licèt per ſe ſit regula operis, quia illud habet ex proprio obiecto. Et quod quæſtione præcedenti reputabamus impoſſibile, ſcilicet aliquam ſcientiam finitam & naturali lumine procedentem, eſſe ſimul practicam, & ſpeculatiuam, intelligitur, dummodo ſit formaliter practica, & formaliter ſpeculatiua, & proxima regula operis & ſpeculationis, quia ad hoc non ſufficit lumen finitum & naturalis ordinis. Pro quo vide ſapientiſſimum Magiſtrum Bannes 1. part. quæſtion. 7. articul. 4. concluſione vltima. Et non videtur diſcordare à D. Thom. in hoc loco: Nam propoſito argumento, de ſcientiis moralibus, quod eſſent practicæ, & conſequẽter Theologia deberet eſſe practica, reſoluendo Theologiam eſſe ſpeculatiuam, & practicam, ſed magis ſpeculatiuam, inſolutum relinquit argumẽ-

Modificatio doctorũ in præcedẽti quæſtione.

Locus D. Th. vrgens.

tum innuens in hoc, quòd eodem modo proportionaliter se habent scientiæ morales. Et ita etiam videtur censere Soto quæst. 4. qui dicit has scientias esse practicas, licet non ita sicut artes: Vellem, inquam, hoc sustinere, nisi nouum hoc esset: Nam etiam in minimis summopere nouitatem fugio, quæ ad falsitatem maximè aditum præbet. Si tamen alicui videbitur hanc sequatur viam. Nam nullum aliud inconueniens habet, nisi nouitatem. In hac quæstione etiam Doctorum sententiæ discrepant. Petrus Oxonié. in principio Ethicorum, & Iauellus, & ferè omnes supra asserūt, has sciētias esse practicas omnino: & nullam aliā rónem adducunt, nisi, quia ad actus ordinantur. Alii censent hanc scientiam practicam quidem esse, sed non sic adeo, vt ars & prudentia. Quam opinionem sequitur sapientissimus Magister Soto quæstion. 4. Procœmiali, & Bannes loco supra citato solutione ad secundum, vbi dicit huius rationem esse, quia reducit suas conclusiones ad principia vniuersalia practica, quæ ipsa synderesis naturaliter dictat, in communi inclinat ad operandum secundum illa principia: sicut etiā dicitur habitus practicus synderesis, licèt nō exequatur opera, nisi mediis virtutibus: ita etiam dicitur, licèt hæc sciētia seipsa non operetur, sed mediis virtutibus: quia in cōmuni inclinat ad operandum, est practica Et hac ratione etiā Theologia est practica. Sapientissimus Magister Medina, & alii 1. par. quæst. 1. art. 4. censent esse scientias morales speculatiuas.

Modestia authoris.

Controuer. opinio Iauelli.

2. Opinio Soto, & Bannes.

3. Opinio Medina.

Not. pro Medina.

Et pro huius sententiæ intelligentia notandum est, quod obiectum scientiæ moralis (& dicitur moralis, quia tractat de virtutibus, quæ ex more & consuetudine acquiruntur, vt inquit Arist. 1. Ethicorum) secūdum D. Tho. proœmio Ethicor. est operatio humana ordinata in finem, vel homo prout est voluntariè agēs propter finem. Vocatur autem operatio humana, quæ à volūtate libera procedit, secundū quod dictat ratio & intellectus. Vnde operationes hominis, quę non subduntur voluntati, & ordini rationis, non dicuntur humanæ, sed naturales, vt operationes partis vegetatiuæ. Nam hæc pars nullo modo est rationalis, nec essentialiter, nec participatiuè; quia non obedit pars vegetatiua rationi. Et ita illud, quod Cōmentator 8. Phy. in principio vocat operationes volūtarias, quas dicit esse obiectum huius libri: D. Thomas vocat operationes humanas: & sunt obiectum huius libri moralium, quia de virtutibus, & reliquis, de quibus considerat moralis scientia, suscipitur disputatio in ordine ad hominem operantem liberè propter vltimum finem.

Qua operatio humana.

Præterea notandum, quòd hæc moralis scientia habet tres partes. Vna vocatur Ethica seu Monastica, in qua agitur de homine voluntariè operante in ordine ad seipsum. Alia vocatur Oeconomica, in qua tractatur de homine voluntariè operante in ordine ad domesticam multitudinem. Tertia pars est Politica, vbi tractatur de homine operante liberè & moraliter in ordine ad ciuitatem, & præscribitur modus, quomodo se gerere debeat erga illam. Tota ergo controuersia est in hoc: Nam aliqui dicunt notitiam, quæ de his habetur, ordinari ex natura sua ad opus, etiamsi sit demonstratiua notitia. Alii verò dicunt solùm ex natura sua ordinari ad obiecti cognitionem: Quod verò sequatur operatio, est per accidens, & remotè, sicuti sequitur operatio ad cognitionem naturæ animæ rationalis: sit ergo

Nota.

Tres partes scientiæ moralis.

In quo consistat controuersia.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Philosophia moralis est speculatiua, & non practica. Hæc conclusio primò probatur authoritatibus Aristot. & D. Thomæ. Aristot. enim lectione 3. apud Diuum Thomam asserit, modum procedendi in hac scientia non esse tam certum, sicut in aliis scientiis, quia materia hoc non patitur; & esse indisciplinati ingenii, quærere æqualem certitudinem in omnibus, disciplinati verò quærere illam, quam patitur materia, certitudinem; sicuti si quis quæreret Mathematicum persuadentem, & Rhetoricum demonstrantem:

1. Conclus.

Varia loca D. Thom. & Arist.

Digitized by Google

te: ergo hæc scientia procedit demonstratiuè: sed finis demonstrationis est resoluere conclusiones in sua prima principia, quod est procedere modo speculatiuo, & resolutiuo: si enim esset practica, modo cōpositiuo procederet, quod repugnat modo procedendi per demonstrationem: ergo est speculatiua scientia, & non practica. Et in hac authoritate comparat Arist. hanc scientiam speculatiuis: ergo est speculatiua: comparatio enim debet esse inter ea, quæ sunt eiusdem rationis. Nec ualet dicere, quod illa demonstratio ordinatur ad opus; quia modus procedendi practicus, qui tendit ad singularia, est oppositus modo procedendi demonstratiuè, qui resoluit conclusionem in principia vniuersalia; & secundum hāc rationem non est ordinabilis iste modus ad opus. Et lectione 4. asserit D. Thomas ex Arist. ibidem, quod in hac scientia modò proceditur à principiis, & causis ad effectus, modò ab effectibus ad causas. Primo modo proceditur in demōstratione à priori, secundo modo à posteriori: ergo moralis scientia est speculatiua; siquidē est habitus acquisitus per demonstrationem, & procedit resolutiuo modo, quod nō potest competere habitui practico, vt supra dictum fuit.

Fuga.

Impugnatio.

At D. Thomas super Boetium de Trinitate opusc. 70. art. 1. dicit in hæc verba: Quod quamuis scientia moralis sit propter operationem, tamen illa operatio non est actus scientiæ, sed virtutis, vt patet 5. Ethicorum. Ex quo sic argumentor: Si esset scientia practica, ex necessitate deberet virtutis actus fieri ab illa: quia scientia practica est operatiua actus, ad quem ordinatur, & si non est, quid vult dicere Diuus Thomas, cùm asserit, quod scientia moralis est propter operationem? Respondetur dupliciter, vno modo, quod est propter operationem speculandam, nam respicit operationem, & non facit illam: ergo speculatur illam. Secundò dico, quod est ab extrinseco propter illam, vt dicemus cōclusione secunda.

Obiectio.

1. Solutio.

2. Solutio.

Vltimò argumentor auctoritate D. Hieronymi qui homilia 1. super Cantica diuidit Philosophiā in philosophiam Naturalem, Ethicam, & Rationalem, & est antiquissima diuisio hæc. Ex quo sic argumentor: Philosophia, quæ sic diuiditur, est habitus & finitus: ergo practicus, vel speculatiuus. Si speculatiuus; ergo Philosophia moralis est scientia speculatiua, nam de illa prædicatur Philosophia, quæ sic diuiditur. Si est practicus; ergo philosophia naturalis, & Logica sunt habitus practici, quod est falsum. Consequentia probatur, quia de illis prædicatur diuisum. Si dicas, quod abstrahit à practico & speculatiuo; contra, diuisio habituum sic est facienda: habitus alius est operatiuus, alius non operatiuus: rursus habitus operatiuus alius practicus, alius speculatiuus, inquiro, an illa philosophia diuisa contineatur sub habitu operatiuo: & apertū est contineri: ergo vel est practicus, vel speculatiuus; nec potest abstrahere, nam prior est diuisio habitus in practicum, & speculatiuum, quàm sit diuisio philosophiæ in Naturalem, Ethicam, & Rationalem: & sic philosophia ex necessitate continetur sub speculatiuo habitu.

Fuga.

Impugnatio.

Præterea probatur conclusio rationibus. Primò, de natura virtutum, & de vltimo fine, & de actione voluntaria, de quibus tractat hæc scientia, potest esse aliqua scientia speculatiua, quæ illarum naturā demonstret, cuius finis sit illa speculari: at non alia, nisi philosophia moralis: ergo philosophia moralis est scientia speculatiua, quæ de his tractat. Maior patet: quia supra dicta habēt essentiam, & passiones scibiles de ipsis. Minor probatur: Nam da tu in lumine naturali sistendo, quænam alia scientia de his trāctare possit.

Præterea, hæc scientia habet multas demonstrationes, nam quòd bonum omnia appetant demonstrat, similiter quod omne agens morale agit propter finem, & alias innumeras, quas recensere longum esset: sed huiusmodi demonstrationes sunt eiusdem rationis cum aliis; ergo habent eundem finem in quantum sunt demonstrationes: sed finis demonstrationis est speculari veritatem de subiecto scientiæ, quod non

habet

habet scientia practica: ergo hæc scientia moralis est speculatiua.

Præterea, huius scientiæ finis non est operari, sed speculari veritatem: ergo est scientia speculatiua. Consequentia est euidens, & probatur antecedens: Nam operatio virtuosa non fit ab ipsa scientia morali, sed à virtutibus, à Temperantia, verbi gratia, & cæteris. Propter quod Philosophus, qui optimè nouit naturam virtutum vltimi finis, potest esse malus homo, vitiis deditissimus, quia non habet uirtutes, quibus rectè fiunt opera studiosa.

Præterea, quod de virtutibus pertractat D. Thomas 1.2. & 2.2. & de vltimo hominis fine, pertractat Aristot. libris Ethicorum, & eodem modo; sed D. Thomas ibidem tractat speculatiuo modo earum naturam demonstrando: ergo & Arist. tractat etiam speculatiuo modo; est ergo Philosophia moralis scientia speculatiua. Si dicas, quod Theologia est practica & speculatiua; contrà. nam Philosophia, cum sit luminis finiti, non potest vtramque rationem habere proprie: ergo quando pertractat naturam virtutum, solum est speculatiua: quia practicę rationem habere nō potest, sicuti Theologia.

Fuga. *Impugnatio.*

Præterea: finis uirtutum est operatio bona, & studiosa: ergo non est finis Philosophiæ moralis eadem operatio bona. Probatur consequentia: quia idem obiectum formaliter non potest respici à duobus habitibus specie distinctis, cuiusmodi sunt virtutes, & scientiæ morales. Et confirmatur; quia vel obiectum huius scientiæ est operatio studiosa in communi, vel in particulari: Hoc secundum non, quia virtutes respiciunt opera bona in particulari. Vel in communi, et hoc non; quia sic omnes virtutes essent inferiores quidditatiuè ad scientiam moralem, saltem ex parte obiecti; siquidem obiectum earum est quidditatiuè inferius. Et confirmatur: Nam actus huius scientiæ est cognitio operationis voluntariæ, & virtutum; sed iste actus non est operari, sed speculari: ergo hæc scientià est speculatiua. Probatur minor ex supra dictis, quia aliàs per istam scientiam sine virtutibus posset bonum operari, quod est falsissimum. Dices, quod concurrit hæc scientia ad bona opera, etiamsi virtutes cōcurrant tamquam causa superior. Sed contrà: non habet ordinem ad virtutes causæ superioris: ergo, &c. Probatur antecedens, quia homo p synderesim, quæ est velut causa vniuersalis, & habitibus virtutum, sufficientissimè potest opera virtutum exercere. Et confirmatur hæc ratio: Nam si sunt scientiæ practicæ, vel factiuæ, vel actiuæ; Sed non factiuæ, quia essent artes: Non actiuæ, quia si sunt actiuæ, vel producunt opera ipsa virtutum: & hoc non, alias essent virtutes ipsæ; vel aliæ distinctæ, & nec hoc, quia ista non sunt dabilia: non ergo sunt scientiæ practicæ, sed speculatiuæ. Et si fiat argumentum de Theologia, quę demonstrat de virtutibus multa, & tamen est practica; respondetur, quod Theologia est quædam participatio diuinæ scientiæ, & ita habet munus practicæ, & speculatiuæ scientiæ, & est utrumque formaliter eminenter; quod in Philosophia locum non habet: Synderesis uerò ad omnia virtutum opera concurrit, vt principiorum habitus, & velut causa vniuersalis necessarià; sicuti ad scientias speculatiuas est necessarius speculatiuorum principiorum habitus.

Solutio. *Impugnatio.* *Obiectio.* *Solutio.*

Secunda conclusio: Ad cognitionem speculatiuā, quæ est finis huius scientię, consequitur aliquando operatio studiosa, & potiori ratione, quam ad cognitionem animæ rationalis, & ita habet maiorem connexionem recta operatio cum hac speculatiua scientia, quam cum reliquis scientiis speculatiuis.

Probatur conclusio: Nam (ut ait Cicero in Officiis) tam pulchra virtus est, vt si eam oculis corporeis videremus, admirabiles sui amores in nobis excitaret. Et ita cùm hæc sciētia de pulchritudine virtutis pertractet, & de homine operante propter beatitudinē, & vltimum finem, peculiari quadam ratione habet ad virtutem allicere, & dirigere. Verùm hoc consequitur ad speculatiuam cognitionem: Operatio enim virtutis in hac scientia connectitur non tam-

Virtutis pulchritudo.

Digitized by Google

tamquam finis, ad quem hæc scientia ex natura sua ordinatur, sed tamquam effectus per accidens, qui aliquando sapit aliquid proprii propter maiorem connexionem, quam habet virtutis operatio studiosa cum cognitione naturæ eiusdem, quam cum cognitione immortalitatis animæ; Idem enim obiectum est materialiter huius scientiæ, & virtutis in communi, & operationis studiosæ, ad modum, quo est idem obiectum materiale artis domificandi, & scientiæ, qua eiusdem domus natura cognoscitur, per resolutionem in sua principia. Et ita propter hanc materialem cognationem & affinitatem magis hæc scientia allicit ad virtutem, quàm reliquæ speculatiuæ.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum argumentum respondetur, quòd obiectum huius scientiæ est homo liberè operans propter finem, seu operatio recta hominis propter finē. Et ita reducitur hæc scientia ad scientiam physicam, & abstrahit à materia sensibili singulari, circa hoc subiectum. Non enim hæc scientia habet immaterialitatem, quia includit in sui ratione sensibilem materiam; nam considerat hominem liberè operantem, prout mouetur motu iræ, & tristitiæ, & prout in passionibus his medium constituit per virtutes: Huiusmodi enim passiones non sunt sine qualitatibus sensibilibus. Cœterum, quia obiectum quod, est diuersæ rationis, ita etiam ista materialitas est alterius rationis, & non ita materiale hoc obiectum, sicuti obiectum Physicæ. Hæc tamen scientia ad illud genus scientiæ reducitur, sicut multæ aliæ scientiæ mediæ ad illud reducuntur. Et per hoc patet ad confirmationem.

[Obiectum scientiarum moralium quid?

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quòd principia huius scientiæ sunt speculatiua, sicuti & conclusiones; sicuti sunt principia omnium aliarum scientiarum: Nā hæc, sicuti illæ, speculatiua est: illa enim sunt principia moralium virtutum, quæ recta opera exequuntur.

Ad 3. arg.

Ad tertium respondetur, quod ibi habitus diuiditur in practicū, & speculatiuum, vt duodecima quæstione, solutione ad primum, & prima conclusione dictum fuit.

Ad 4. arg.

Ad quartum respondetur, Philosophiam moralem totam versari in considerando naturam vltimi finis, & virtutum, de quibus multa demonstrat: Vt, quod beatitudo hominis non possit in diuitiis consistere, quòd virtus in medio consistat, & quòd virtuti honor, & præmium debeatur, & alia huiusmodi: Si autem ad hanc scientiam cōsequitur recta operatio, hoc est modo iam à nobis dicto in secunda conclusione. Et per hoc patet ad confirmationem.

Ad 5 arg.

Ad quintum respondetur, quòd, licèt lex sit aliquid practicum, tamen naturā legis considerare, & eius passiones, hoc fit ab hac scientia speculatiuo modo, D. verò Thomas nec asseruit, nec negauit scientias morales esse practicas in 1. par. q 1. art. 4. quia illud non multum ad suum propositum attinebat.

Ad 6. arg. Glossantur varia loca D. Thom.

Ad sextum, & ad primam auctoritatē respondetur, quòd finis per accidens cōsecutus, vt dictum est secunda conclusione, est operatio, & qui sectantur passiones, non consequuntur hunc finem, qui est operari rectè, licèt consequantur intrinsecum finem, qui est naturam virtutum & operationis humanæ cognoscere: Potest enim bonus Philosophus esse malus homo, nec est aptus auditor, passionum sectator, ad hunc finem secundarium consequendum. Ad secundam auctoritatem respōdetur, quòd opera sunt finis per accidens huius scientiæ. Et non sunt in hac scientia disputandæ quæstiones, quæ non pertineant ad opus, quia obiectum huius scientiæ est actio humana: & non sunt aliæ tractandæ quæstiones, nisi quæ ad cognoscendam perfectè actionis humanæ naturam conducant, speculatiuè tamen est hoc agendum. Ad tertiam auctoritatem D. Thomæ respondetur, quòd ibi agit de fine secundario, & per accidens huius scientiæ: Ad illum enim consequendum non est necessaria cognitio à priori, sed sufficit cognoscere illud quomodocumque: nā per

fectè

fectè potest aliquis virtutibus sine hac scientia esse praeditus. Ad quartam Diui Thomæ auctoritatem respondetur, quòd vocatur operatiua hæc scientia ratione dicta in secunda conclusione. Et si fiat argumentum, sequitur, quod sciētia de anima sit dicenda operatiua, quia sequitur aliquando ex illa operatio; Respondetur, quòd non tam frequenter (vt dictū est secunda conclusione) nec eodem modo. Ad quintam auctoritatem Diui Thomæ respondetur dupliciter. Primò quòd loquitur respectu finis secundarii. Secundò respondetur (& hæc solutio potest his omnibus authoritatib9 accōmodari) quod loquitur D. Thomas de Prudentia; & hanc vocat scientiam moralem, seu cognitionem moralem, quæ ordinatur ad opus, & procedit modo compositiuo. Et vehementer suspicor hunc fuisse D. Thomæ sensum, & magis patebit respondendo ad sextam auctoritatem, in qua apertè loquitur de prudentia politica, quæ est omni Prudentia excellentior: quia habet finem excellentiorem: Nam vt patet 2 2. quæst. 47. art. 11. & quęst. 50. per totam quæstionem, triplex est Prudentia, monastica, ęconomica, & politica. Et hæc vltima est excellentior, vt ibi videre licet. Et Petrus Borgomensis tabula aurea, verbo Scientia, has Prudentias scientias morales vocat: & dicit politicam, seu ciuilem esse nobiliorem ex nobiliori fine: Et ad hoc probandum citat D. Thomam supra dicto loco, qui ibidem de Prudentia sermonem facit. Ad vltimum locum respondetur, quod ibidem Aristot. non loquitur, nisi de scientiis actiuis; hæc autem sunt diuersæ Prudentiæ specie. Vel si scientias, quas morales vocamus, actiuas vocat, est ratione finis secundarii, & per accidens. Et de hac quæstione nolo amplius sermonem facere, quia multum limites logicales excedit, quamuis in Dominicanis Gymnasiis in logicalibus conclusionibus disputari soleat; qua etiam de causa sequentem etiam disputabimus quæstionem.

Instantia.

Solutio.

1. Solutio.

2. Solutio.

QVÆSTIO. XV.

Vtrum praxis sit in intellectu.

IN hac quæstione difficili diuersissimæ sunt Metaphysicorum sententiæ. Herueus quodlib. 1. quæstio. 3. ad 2. refert opinionem quorundam negantium actus intellectus esse praxim; sed praxis, inquiunt, est actus voluntatis elicitus, vel imperatus, quia actus, qui dicitur praxis, à qua intellectus dicitur practicus, debet esse actus alterius potentiæ ab intellectu, & sic posterior actu intellectus, & sic natus elici conformiter notitiæ intellectus: sed omnis talis actus est voluntatis elicitus vel imperatus: ergo &c. Prima pars maioris probatur: Nam intellectus extensione fit practicus. Secunda pars probatur, quia actus practicus regulatur ab intellectiua notitia: ergo est posterior: quia omne regulatum est posterius sua regula. Vltima pars Mai. probatur, quia debet regulari per notitiam intellectus: ergo debet esse conformis illi: nam regulatum conforme debet esse suæ regulæ. Probatur minor illa: quia omnis actus, qui est praxis, debet esse in potestate nostra eum facere: sed talis est actus voluntatis elicitus, vel imperatus. Herueus ipse ponit suam opinionem, quę sic habet. Dicit ergo, quòd praxis, à qua dicitur habitus practicus, est operatio imperata, ad quam comparatur notitia practica, vt directiuum, effectiuè inclusa in per se obiecto habitus practici, vel intellectus practici. Dicitur imperata, quia actio intellectus elicita, vt sic, non est praxis alias omnis operatio intellectus, vt elicita esset praxis, quia omnis notitia intellectus est elicita ab ipso; Ergo si vt elicita est praxis, omnis actio intellectus est praxis, & nulla erit speculatio, quod falsissimum est. Dicitur autem, ad quam cōparatur effectiuè; quia imperium intellectus respectu operationis imperatæ nihil aliud est, quam regulare & dirigere effectiuè operationem illam. Dicitur autem inclusa in per se obiecto illius,

Controuersia.

1. Opinio.

2. Opinio. Heruei.

quia

Digitized by Google

quia praxis, vel obiectum practicabile, est obiectum scientiæ practicæ. Dicit tamen iste author, quod praxis potest esse actio necessaria, ita vt libertas non sit de intrinseca ratione actus practici, seu praxis. Sapientissimus Magister meus Frater Mancio de Corpore Christi, vir & ingenio & eruditione insignis, atque vitæ sanctitate clarissimus 1. par. q. 1. art. 4. tenet, definitionem Scoti, quam praxi assignat, rectam esse. Et quidem hæc praxis definitio communiter à Metaphysicis defenditur. Et si fiat argumentum; nam operatio intellectus est praxis, malè ergo dicit Scotus, quòd debet esse operatio alterius potentiæ ab intellectu: Respondetur, quòd ille est actus intellectus imperatus à voluntate, & liber. Et quādo Scotus dicit, quod debet esse operatio alterius potentiæ ab intellectu, intelligitur, quod est actus elicitus vel imperatus. Et cum Scotus dicit debere esse operationem posteriorem intellectione, rectè dicit, quoniam operatio voluntatis posterior est intellectione. Quam etiam opinionem vide in Iauello 6. Meta. quæstio. 4. vbi & praxis definitio explanatur. Soncinas 6. Meta. asserit operationem intellectus posse esse praxim.

3. Opinio. P. Mancij. Ordinis prædicatorum.

Instantia.

Solutio.

4. Opinio. Soncinatis.

Decisio quæstionis.

PRo veritatis ergo explicatione sit prima conclusio: Definitio, quam Scotus praxi assignat (vt refert Soto q. 4 procem.) non est bene assignata. Et probatur: nam definitio sic habet: Est actus alterius potentiæ, quàm intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectæ, vt sit rectus. Hæc definitio longissima est, debet autem omnis definitio breuissima esse, ex genere & differentia constans, vel aliquo huiusmodi vicem gerente: nec omnes solutiones argumentorum in definitionibus sunt inculcandæ. (qui definiēdi mos satis familiaris est Nominalibus.) Et præterea, non conuertitur cum definito: ergo non est bona. Cōsequentia est euidēs, & probatur antecedens: Nam actus vitii est praxis, vt odium Dei, & proximi, & tamen non est conformis rationi rectæ; nulla enim ratio recta dictat Deum, & proximum odio prosequendos. Item etiam, quia, vt iam videbimus, actus intellectus est praxis; non ergo est necesse, quod sit actus alterius potentiæ ab intellectu. Et ex hoc sequitur definitionem Soncinatis, & Iauelli, & reliquorum Metaphysicorum, qui ponunt, praxim oportere esse actionem rectam, conformem rationi rectæ, nihil valere, nisi intelligatur de praxi, quæ est virtutis actus, quod non dicit definitio, quam ipsi exhibent, nec intendunt definire, nisi praxim in genere, & non in particulari praxim bonam, seu actum practicum bonum. Nec potest dici, quod facilè possit adaptari actui vitioso, quia constat ex contrariis particulis, nisi dixeris definitionem virtutis facilè posse applicari vitio, quo quid absurdius?

1. Conclus. Contra Scotum.

Reiiciūtur Soncinas, et Iauellus.

Secunda conclusio: Praxis est actus, qui regulatur per habitum practicum, & per ipsum dirigitur, vt fiat.

2. Conclus.

Et pro explicatione huius conclusionis notandum est, quod aliquis actus potest dici actus habitus alicuius dupliciter. Vno modo, quod substantia illius actus & regula sit ab illo habitu. Alio modo, quod substantia actus non sit à virtute, sed regula dumtaxat, & quia regulatur à tali habitu, dicitur ille actus talis habitus actus. Exemplum primi in Iustitia, & Temperantia, in quibus actus Iustitiæ, & Temperantiæ sunt ab habitibus secundum substātiam, quia producuntur ab ipsis habitibus, & etiam regulantur ab illis, quia ipsis confirmantur. Exemplum secundi in religione: Nam oratio est actus virtutis religionis; oratio verò secundum substantiam est actus intellectus: & ita non potest secundum substantiam produci à religione, quæ est habitus existens in voluntate; Nihilominus, quia religio ordinat illum actum intellectus in cultum Dei, & regulat ipsum, dicitur actus religionis. Et hoc magis patet in primo actu virtutis acquisitæ, vt abstinentiæ, verbi gratia, qui dicitur actus abstinentiæ: non quia producatur ab habitu abstinentiæ, qui tunc non est:

Explicatio cōclusionis.

Exemplū.

Exemplū.

est: sed quia regulatur per regulas abstinentiæ, quas ratio dictat seruandas circa abstinentiam, & ab illa laudem habet. Simile iudicium est de actu exteriori virtutis, qui non debet dici imperatus à virtute, sed elicitus, vt comestio temperata dentibus exercita, licèt non eliciatur immediatè ab appetitu sensitiuo, sed à dentibus: tamen quia regulatur à temperátia, quę est in appetitu, dicitur actus Temperantiæ. Quicumque ergo fuerit actus habitus practici, siue secũdum substantiam, & regulam, siue secũdum regulam (vt dictum est) erit praxis. Et hæc conclusio, quia est definitio, non est amplius probanda, sed explicanda: Nam nomen, Praxis, idem est quod actus pertinens ad habitum practicum, vt regulatũ vel effectum ab ipso, siue habitus practicus sit liber, siue necessarius, siue sit in intellectu, siue in voluntate, siue bonus, siue malus.

3. Conclus. Tertia conclusio: Actus intellectus elicitus ab ipso intellectu potest esse praxis.

Probatur primò. Prudentia est habitus practicus, vt supra ex Aristo. dictum fuit, & tamen dirigit imperium rationis, quod est quid practicum & opus intellectus: ergo opus intellectus põt esse praxis. Maior patet, & minor ꝓbatur, quod imperium sit praxis, quia est de re faciẽda: non enim imperamus nisi agenda, vel facienda. Quòd autem sit opus intellectus, patet ex D. Thoma, 1. 2. quęstion. 17. articulo 1. quia appetitus & voluntas obediunt rationi: ergo ratio eis imperat: ergo imperium est actus rationis. Et præterea, quia imperans ordinat eum, cui imperat, ad aliquid agendum, ei aliquid intimando; ordinare verò est actus rationis: ergo imperare est actus intellectus in virtute, tamen ibi manet actus voluntatis, quæ est primum, quo ad exercitium mouens. Explicatur autem imperium hoc modo: Fac hoc, vel, hoc tibi est faciendum.

Secundo probatur conclusio. Nam secundum D. Thomam 1. p. quæst. 79. art. 11. intellectus practicus est, qui, quod apprehendit, ordinat ad opus: ergo in intellectu practico, qui est idem cum speculatiuo, est operatio intellectus practici, sed *Intellectus quando sit practicus.* illa est praxis, quia actio intellectus operatiui operatio est: ergo in intellectu est operatio, quæ est praxis. Et hic nota, quod operatio intellectus non dicitur praxis, nisi quatenus illa ordinatur ad aliquod opus: Si enim intellectio aliqua esset gratia speculationis tantùm, & non operis, illa non esset dirigibilis per habitum practicum, sed esset speculatio; Nam quando aliquis (vt supra diximus) considerat partes domus per habitum practicum, illud est, vt domum efficiat. Videatur Caie. 1. 2. q. 57 ar. 1. *Obserua.*

Præterea probatur conclusio. Nam (vt asserit D. Tho. 1. 2. q. 57. art. 5) Prudentia est virtus existens in ratione, & est habitus practicus: ergo habet aliquem actũ in ratione; sed ille erit intellectio: ergo actus intellectus est praxis. Et confirmatur: Nam Prudentia dirigit omnes operationes hominis, vt bene fiant, & studiosè: ergo etiam dirigit actiones intellectus, vt fiant debito modo: ergo operatio intellectus est actio pertinens ad habitũ practicum, ergo est praxis. De actione intellectiua artis etiam fieri potest argumentum.

Vltimò probatur conclusio. Hoc iudicium hic, & nunc est speculandum, est practicũ, & est in intellectu: ergo & hoc est euidentissimum, de quo nec antiqui rectè dubitauerunt.

Quarta conclusio: Si non loquamur de praxi pro hoc statu, sed absolutè, non est necesse, quòd praxis sit actio libera. *4. Conclus.*

Probatur: Nam actus diligendi Deum in patria, est practicus, cum producatur ab habitu practico, cuiusmodi est charitas: & tñ est necessarius oĩno: ergo &c.

Et præterea: Quia ille actus est actus alicuius habitus, & non speculatio, quia non est cognitio; ergo est praxis: & est necessarius: ergo &c.

Item; Visio beatifica est practica saltẽ eminenter, seu eminenter formaliter, siquidem regulat opus. & ita visio beatifica perficit intellectum practicum, & speculatiuum, & tamen est necessaria: ergo &c. & in patria etiam eadem visio est speculatio, & necessaria. *Visio beata aliquo mõ practica.*

Quinta cõclusio; Si loquamur pro isto statu seclusa visione beatifica, & statu beatifico, oĩs praxis est liber actus, & qui *5. Conclus. Contra Herueum.*

est

est in potestate, vt fiat, vel non fiat.

Probatur conclusio, primò auctoritate omnium Metaphysicorum hoc sentientium. Et probatur conclusio ratione; Nā praxis est operatio directa ab habitu practico: sed omnis habitus practicus operatur per electionē, & volūtatis libertatē: ergo omnis actio practica est libera.

Secundo: Nam praxis est, quā regu'at habitus practicus; sed habitus pro hoc statu nō dātur ad actus necessarios, sed liberos: ergo praxis debet esse actio libera. Mai patet ex definitione praxis. Min. probatur: Nā habitus dantur ad bene, vel malè operandum: ergo dātur de actibus, quos vel malè, vel benè possumus efficere; ergo est libertas in talibus actibus, aliàs nō essent boni, nec mali moraliter.

Præterea: Habitus dantur ad actus, ad quos nō est determinata potētia: sed ad actus necessarios est determinata: ergo, &c. Et si fiat argumentum: Actus *Instantia* potentiæ visiuæ est praxis, & idem est de actus cuiusuis alterius potentię, quia potest dirigi per habitum practicum; & tamē est actus necessarius. ergo, &c. Et probatur minor; quia postquā est applicata potentia visiua ad obiectum cū omnibus requisitis, non potest impediri actus. Re- *Solutio.* spondetur, quod applicatio potentiæ visiuæ ad obiectum est libera, & potest esse meritoria, & demeritoria. Et ita quantū ad vsum, seu exercitium, quia libera est, potest cadere sub regimine habitus practici. Cæterùm, quod producatur visio potentia iam applicata, iam hoc est necessarium: quamobrem iste actus quantum ad hoc, non pertinet ad habitum practicum. Et si rursus instes: Actus *Alia instātia.* practicus necessariò specificatur ab obiecto; operatio enim domus, sicuti habet essentiam certam necessario, ita habet specificationem, & quod sit huius speciei: ergo actus, qui est praxis, est necessarius quo ad specificationem. Respondetur, transeat, sed vt sit *Solutio.* praxis sufficit, quod sit liber, quo ad exercitium.

6. Conclus. Sexta cōclusio: Praxis necessariò supponit formaliter, vel virtualiter actum voluntatis. Probatur, quia imperium, vt inquit D. Th. vbi supra, uirtualiter supponit actum voluntatis; at omnes reliquæ operationes, quæ sunt praxis, sunt operationes liberæ: ergo supponunt actum voluntatis. Et fortassis in hoc sensu sunt explicandi Metaphysici dicētes, quòd operatio, quæ est praxis, debet esse operatio volūtatis, idest, debet supponere voluntatem, quia debet esse libera.

Septima conclusio: Actus intellectus *7. Conclus.* qui specificatur ab aliquo actu intellectus, est praxis.

Probatur: Nam quando aliquis habet hoc iudicium, hic & nunc est speculandū, iste actus specificatur à speculatione, qui est actus intellectus: ergo, &c.

Præterea: Quia omnes notitiæ practicæ, quibus intellectus disponit de re facienda, sunt praxes, & tamen essentialiter sunt speculationes: ergo non solum quo ad exercitium, sed quo ad specificationem potest actus intellectus esse praxis: illud, quod essentialiter est etiam intellectio, potest esse praxis. Et nota, quòd specificatio actus dicitur, *Obseruа.* quod actus sit huius, uel illius speciei; exercitium verò, quod modò fiat, vel non fiat. Et bene potest idem actus esse sub duabus speciebus; Vt actus credēdi secūdum veritatem, quam habet, sunt actus fidei, secundum verò, quòd huiusmodi actus cōtinentes ueritatem supernaturalem ordinantur in cultum Dei, sunt actus religionis, eodem modo omnis actus, ex eo quod producitur per habitum speculatiuum, est speculatio: ex eo verò, quod dirigitur per habitū practicum, est praxis: Vt consideratio philosophica, secundum quod producitur ab habitu Physicæ, speculatio, secundum uerò quod regulatur ab habitu practico, praxis est, ut fiat debitis circumstantiis. Qui plura de hac re videre desiderat, legat metaphysicos lib 6. Metaph. Et si fiat argumentum, quòd nō sit pra- *Instantia.* xis; Intellectus est speculatio: sed speculatio distinguitur contra praxim: ergo nullus actus intellectus est praxis. Probatur Mai. quia est cognitio alicuius entis, & hæc speculatio est. Et cōfir. hoc argumentum ex D. Thoma 1. 2. q 57 art. 1. ad 1. vbi dicit, quod in hoc distinguuntur habitus practicus, & speculatiuus, quia speculatiuus regulat actionem intellectus, practicus regulat aliquid di-

stin-

stinctum ab opere intellectus: ergo in intellectu non potest esse praxis ex sententia D.Thomæ; Et idem asserit 2 2 qu. 179 art 2. Ad hoc argumentum respondetur, quòd quamuis omnis actus intellectus sit intellectio, non omnis est speculatio, quia aliqua intellectio est practica, illa nimirum, quæ dirigitur per habitum practicum; sicuti intellectio, qua considerantur partes domus, vt sunt per artem faciendæ, quia ex natura sua illa ordinatur ad opus. Ad confirmationem respondetur, D. Thomam non esse intelligendum, quasi sola operatio exterior sit praxis: Nam ipse dicit, Prudentiam esse habitum practicum, & per se regulat bonum vsum rationis, & actiones interiores; Sed sensus illius est, quòd habitus speculatiuus per se regulat speculationem, & non regulat opera externa à nobis factibilia Habitus verò practicus potest regulare opera externa à nobis factibilia, vt contingit in arte, quæ etiam regulat suas intellectiones, vt ad opus externum ordinantur. Itaque D. Thom. ibi loquebatur de practico factiuo, non actiuo. Et hæc explicatio colligitur ex D. Thom. 1. Ethicorum per multa capitula. Et si rursus argumenteris, ad probandũ non reperiri praxim in intellectu; nam intellectus extensione fit practicus: sed non extenditur, nisi ad actus cæterarum potentiarum: ergo quod aliquis actus sit praxis, habet ex eo, quod est actus alterius potentiæ: ergo in intellectu non est praxis: Respondetur, quod illa Maxima, Intellectus extensione fit practicus, quãuis Magister Soto dicat illam non esse Arist. D. verò Thomas 1. par. q. 79. art. 11. in argumen. Sed contrà, adducit illam ex Arist. 3. de anima. Et cum ibidem Arist. dixit intellectum practicum fine differre à speculatiuo, hanc Maximam virtualiter docuit. Et significat vtraque propositio, quòd intellectus practicus ordinat suam intellectionem ad opus, speculatiuus verò nõ item, sed ad veritatis cognitionem Et illam ordinationem vocat D. Thom extensionem, & etiam Aristo. vocat differre fine, quod idem est, siue opus sit immanens, siue transiens.

Solutio. *Explicatur locus D. Tho.* *Alia instãtia.* *Solutio.*

Dissoluuntur argumenta.

AD rationes opinionum, quas in principio quæstionis loco argumentorum retulimus, respondetur. Et ad rationem primæ opinionis respõdetur, quod pro hoc statu omnis actus habitus practici debet esse liber, & sic debet procedere à voluntate elicitiuè, vel imperatiuè, sed nihilominus actus intellectus verè est praxis, quia dirigitur ab habitu practico.

Ad 1. Arg. primæ opinionis.

Ad rationem Heruei respondetur, quod non est praxis, vt elicita operatio intellectus est, sed vt est operatio habitus practici, & vt dirigitur per ipsum, vt diximus supra.

Ad 2. Heruei.

Ad rationem sapientissimi Magistri Mancij, respondetur, nõ discrepare à nostris conclusionibus: Nam, quia pro hoc statu operatio, quæ est praxis, debet esse libera, actum voluntatis prærequirit, qui est posterior intellectione. Cæterum nõ defendit Scoti opinionem, quantum ad reliqua. Et si inquiras, quot sint habitus practici in genere? respondetur quod duo, Ars, & Prudentia. Et hæc sint satis pro hac quæstione: ad logicales quæstiones procedamus.

Ad 3. Magistri Mãcij. *Quot sint habitus practici in genere.*

QVÆSTIO. XVI.

Utrum logica sit practica, an speculatiua scientia.

SVnt de hac re multum diuersæ Logicorum sententiæ. Aliqui dicunt, Logicam nõ esse practicam, nec speculatiuam, sed organicã, & adminiculum præbens practicis, & speculatiuis scientiis. Et dicunt ibi hanc esse D.Thomæ, aliorumque grauium authorum sententiam.

Controuersia. 1. Opinio.

Et probatur primò authoritate Arist. qui 1. Topicorum c 9. docet, problemata omnia practica esse, aut contemplatiua, aut quæ ad hæc conducunt; quod tertiũ genus c. 12. eiusdem libri, vocat problemata logicalia: ergo secũdum Arist. nec est practica, nec speculatiua; siquidẽ ea, de quibus tractat, nec ad genus scientiæ practicæ, nec speculatiuæ pertinent: est ergo in alio genere.

1. Arg. præfatæ Opinionis.

Secun-

Digitized by Google

2. Argum. Secundò probatur hæc sententia: Nã Dialectica nec numeratur ab Arist. inter practicas scientias, nec inter speculatiuas, quarum meminit 6. Metaph. in principio: ergo nec est practica, nec speculatiua. Probatur consequentia, quia Arist. ibi egit de omni habitu practico, & speculatiuo. Antecedens patet ex ipso contextu.

3. Argum. Tertiò; quia logica non est scientia: ergo non est scientia practica, nec speculatiua. Consequentia est euidens à superiori ad suum inferius negatiuè, vt non est animal: ergo non est homo. Sed antecedens supponitur tamquam notum, quia tota versatur in conficiendis instrumentis scientiarum.

4. Argum. Quartò: nam logica dirigit operationes intellectus secundum se considerati, abstrahendo à ratione practici intellectus, vel speculatiui: sed illę operationes nec sunt practicæ, nec speculatiuæ: ergò nec logica est practica nec speculatiua. Mai. patet: quia intellectus vt sic, non est practicus, nec speculatiuus: istę enim sũt differentiæ per accidens illius. Cõsequẽtia patet, & minor probatur: quia logica est directiua operum rationis, vbi nõ ponuntur rationes practicæ, nec speculatiuæ: ergo non est practica, nec speculatiua, sed aliquid tertium.

2. Opinio. Fonseca. Fonseca 2. Metaphy. c. 3 q. 2. sectio. 4. existimat Dialecticam esse sciẽtiam practicam. Et probat sic, & sit

5. Arg. pro prafata opinione. Quintum argumentum. Quia finis principalis, ad quem natura sua ordinatur, est bene disserere: sed bene disserere quatenus subest voluntati, & præceptis disserendi rectè, est praxis: verè ergo Dialectica est scientia practica. Mai. patet; quia tota versatur in tradendis

1. Confir. præceptis bene disserendi. Et confirm. hoc argumentum: Quia proprius eius finis est docere, quo pacto sit disserẽdũ: sed docere, quomodo aliquid sit agendum, iudicium practicum est, ergo Dia-

2. Confir. lectica est scientia practica. Confirm. secũdò: Nam opera rationis cadunt sub consideratione dialectica: & non cadunt, nisi secundum quod diriguntur ab ea ad intelligendum incognita ex cognitis: ergo cadunt secũdum considerationem practicam; est ergo practica Dialectica. Minor illa probatur, quia secundum suam naturam pertinent ad physicam considerationem. Consequentia prima probatur: quia illa directio practica est, quia non est opera rationis simpliciter cognoscere, sed in ordine ad opus. Et hac ratione dicimus artem fabrilem esse practicam. Hæc argumenta huius authoris nihil aliud sunt, quàm vetus illud argumentum, Dialectica docet facere syllogismos & demonstrationes, & cætera: ergo est scientia practica. Probatur consequentia; quia finis eius est operari, finis autem scientiæ practicæ est operatio. Et si inquiras ab

Dubium. isto auctore, iam quod est scientia practica, estne collocanda inter scientias

Respon. practicas actiuas, vel factiuas? & respondet, quod est collocanda inter scientias actiuas; quia scientiæ actiuæ dicuntur, quæ dirigunt actiones immanentes, quas Logica dirigit, opera scilicet intellectus. Grammaticam verò, & Rhetoricam censet numerandas inter scientias practicas factiuas: quia præcipuè versantur in externo opere, scilicet sermone. Si verò dicantur etiam scientiæ actiuæ, quæ quamuis in externo versentur opere, nullum opus confectum relinquunt, sicuti cytharizare, dici possunt Grammatica, & Rhetorica scientiæ actiuæ. Et hoc modo vtitur etiam Aristot. nomine scientiæ actiuæ 1. libr. magnorum Moral. cap. 33.

6. Argum. Et adhuc magis probatur, Logicam nõ esse scientiam speculatiuam. Et sit Sextum argumentum. Omnis scientia speculatiua est nobilior qualibet practica: sed Logica non est huiusmodi: ergo &c. Maior patet ex Aristot. 6. Metaphy. tex. 2. vbi sic dicit, Theoricæ aliis scientiis desiderabiliores sunt: sed omne magis desiderabile est magis bonum, & magis perfectum: ergo theoricæ scientiæ sunt perfectiores, & nobiliores. Sed minor probatur: quia nobilitas scientiæ attenditur ex nobilitate obiecti; sed Logica habet infimum obiectum, scilicet ens rationis: ergo est omnibus magis infima, & sic non erit speculatiua, sed practica.

7. Argum. Septimò. Logica aliquando conficit argumentationẽ ad probandam conclu-

sionem, quæ pertinet ad habitum practicum: sed tunc illa argumentatio, quæ est à Logica, est praxis: ergo Logica est scientia practica. Probatur minor (nam maior per se nota relinquitur.) Illa argumentatio est per se proxima regula praxis: quod enim primò, & per se regulatur, & cognoscitur per illam, est practica conclusio: ergo &c. Et confir. hoc argumentum. Nam argumẽtatio, cuius cõclusio scitur, pertinet ad scientiam: ergo cuius conclusio est praxis, dicetur practica, & pertinere ad scientiam practicam: quia argumentatio semper sumit denominationem à conclusione, quę est terminus ad quẽ. Et confirmatur secundò: Nã propterea Logica dicitur ars artium, & scientia scientiarum, quia non solũ vsus illius refertur ad scientias, sed ad artes: ergo iam, saltem secundum quod refertur ad artes, erit practica: & ita dicenda erit saltem scientia practica.

1. Confir.

2. Confir.

Argum. 8.

Octauò: Logica, quæ diuiditur in vtẽtem, & docentem, est inferior ad habitũ: ergo est practicus habitus, vel speculatiuus. Probatur consequentia: quia membra inferiora diuiso debent cõtineri sub vno membrorum diuidentium, vt si Petrus est inferior ad animal, & animal diuiditur in rationale, & irrationale, ergo Petrus debet esse rationalis, vel irrationalis. Sed antecedens probatur: Nam habitus diuiditur in practicum, & speculatiuum; & Logica communis vtenti, & docẽti, est habitus inferior: ergo practicus, vel speculatiuus. Tũc vltrà: est practicus: ergo Logica docens, & vtens, erunt habitus practici. Si dicas quod est speculatiuus; contrà: ergo Logica vtens est habitus speculatiuus. Consequens est falsum: ergo &c. Probatur minor, quia non versatur circa speculationem, nec habet pro fine cognitionem veritatis, sed syllogismum constituere: ergo est scientia practica Logica. Et confir. hoc argumentũ: Nam cognitio, quæ habetur in Logica, quando passiones demonstrantur de suo subiecto, ordinatur ex sua natura ad syllogismi cõstructionem: ergo non est speculatiua. Probatur consequẽtia, quia cognitio speculatiua consistit solùm in cognitione passionis de proprio subiecto. Sed probatur antecedens: nam cognitio, quæ est in Logica ex natura sua, non est gratia sui: non enim propter seipsam quærit hoc, quod est, syllogismum constare debere maiore, & minore, & conclusione; sed vt operemur hoc ipsum: Itaque Logica docens totum, quod docet, ordinat ad opus; ergo non est speculatiua, nulla enim speculatiua scientia ordinat suam cognitionem ex natura sua ad opus.

Fuga.

Impugnatio.

Confir.

Vltimum Arg.

Vltimò. D. Thomas 2.2.q.47.art. 2.ad 3. dicit quòd ratio speculatiua quædam facit, puta syllogismum, & cætera; ergo Logica est scientia factiua, & sic non erit speculatiua.

Pro veritatis dilucidatione.

In explicatione huius quæstionis notandum erit, Logicam bifariam posse cõsiderari, & vt vtens, & vt docens, vt supra visum fuit. Quę distinctio vel est eiusdem rei, quæ materialiter est vtrumque, licèt membra differant formaliter, itaq; Logica alia sit vtens, alia docens: hæc tamen membra non distinguũtur realiter, tamquam res à re, sed solùm formaliter: Vel est vnus, & idem habitus, non habẽs in se aliquam distinctionem; sed dicitur vtens, quatenus producit instrumenta sciendi, & docens, quatenus demonstrat passiones de subiecto. Itaque ista distinctio est quædam denominatio ex actu, sicuti intellectus & ratio eadem potentia sunt, sed vocatur intellectus, quatenus producit simplicem intellectionem, quatenus verò discurrit, ratio appellatur, de quo supra actum fuit latissimè.

1. Fundamentum.

2. Funda.

Præterea etiam in memoriam reuocãda erunt, quæ supra definiuimus, nimirum, Logicam vtentem scientiam non esse, docentem verò maximè: nam hæc nõ sunt hic iterum inculcanda.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Contra 1. opinio.

Prima conclusio contra primam opinionem, quam supra retulimus: Ridiculum est asserere, Logicam non esse habitum practicum, nec speculatiuum, sed esse habitum organicum. Et certè iã hic vides, quomodo in his, quæ ad Logicam attinent, isti auctores somniare incipiant.

Proba-

Probatur conclusio. Nam huiusque non est audita apud probatos, & graues auctores diuisio scientiæ, vt alia sit practica, alia speculatiua, alia organica: noua ergo horum Doctorum est hæc diuisio scientiæ, & commentitia certè.

Præterea, habitum procedentem ex naturali lumine sufficiēter diuidūt, in practicum, & speculatiuum: ergo Logica cum sit habitus, erit practicus, aut speculatiuus, de his vide, quæ supra diximus qu. 12. & 13. Impossibile est habitum alteram harum rationum effugere, si ex naturali lumine procedat, quia, vel ordinatur ad opus, & non ad speculandum, & erit practicus; vel ad speculationem, & erit speculatiuus, ex eo enim, quod non ordinatur ad opus, speculatiuus debet esse. Valeat ergo hæc opinio cum suo commento organico.

2. Conclus. Contra Fōsecam.

Secunda conclusio: Logica quatenus docens scientia speculatiua est. Hæc est grauissimorum Doctorum opinio, illam tenet Aug. lib. 8. de ciuitate Dei cap. 4. & Angelicus Doctor super Boetium de Trinitate, quæst. 5. arti. 1. reuocat ad Philosophiam speculatiuam: & non reuocat ad illam, eo quod non sit vera scientia, & verè speculatiua: sed hac de causa reducitur ad Philosophiam, quia agit de ente rationis, quod non est simpliciter ens, & quia huiusmodi entia rationis ordinantur vt instrumenta ad alias scientias acquirendas. Et solutione 4. dicit, Dialecticam esse theoricam. Idem tenet Scotus Doctor subtilis in prologo Sententiarum, quæstione quarta: Vnde non bene faciunt quidam eius discipuli, qui aliis minùs philosophantibus inhærent relicto suo duce. Itidem Ægidius Romanus in initio Logicæ. Antonius Andreas lib. 6. Metaph. quæst. 3. Iauellus ibidem, quæst. 7. Soncinas, q. 6. & sapientissimus Magister Soto, qu. 4. proœmiali, & plerique alii.

Et probatur cōclusio primò omnibus illis rationibus, quibus suprà quæstio. 7. probauimus esse scientiam: Nam cùm omnis scientia propriè sit speculatiua, & nulla propriè sit scientia practica, vt iam supra visum fuit, quæstione supra citata relinquitur Dialecticam esse scientiam speculatiuam.

Secundò probatur conclusio. Nam illa est scientia speculatiua, cuius finis est speculatio, & veritatis cognitio, & non opus; sed Logica docens est huiusmodi: ergo &c. Minor probatur: Nam finis Logicæ docentis est tractare de secū da intentione, eius passiones demonstrā do, & resoluendo illas in sua principia, sicuti & faciunt scientiæ aliæ: ergo est speculatiua, sicuti sunt aliæ scientiæ, quæ hoc munus exercent. Nam ex hoc, quod cognitionem passionis in sua principia resoluit, resolutorio modo procedit, qui est oppositus modo procedendi scientiæ practicæ, quæ compositiuo procedit modo.

Præterea; actus Logicæ docentis sunt speculationes: ergo ipsa est scientia speculatiua. Consequentia est euidens, & probatur antecedens: Nam scire, quòd prædicabilia sunt quinque, quod genus sit prædicabile de speciebus, & alia huiusmodi, quæ in Logica sciuntur, ita sunt speculationes, sicuti scire compositum ex materia & forma esse mobile, & sicuti scire animal rationale esse risibile. Si dicas, non esse parem rationem de logicis conclusionibus, atque de physicis, seu metaphysicis; quia illæ demonstrationes logicales ordinantur ad constructionem syllogismi, & aliorum instrumentorum logicalium, quod non contingit in aliis: Respondetur iuxta ea, quæ dicta sunt quæst. 3. Primò, quod non ordinatur cognitio speculatiua ad alias scientias, sed solùm est propter sui obiecti speculationem: sed ordinatur ad reliquas scientias, vt vtens est. Secundò respondetur, quod etsi ordinetur ad reliquas scientias huiusmodi cognitio, quia construere syllogismum, & cætera, est quoddam opus speculatiuum: hinc fit, quod Logica sit scientia speculatiua. De his vide latiùs loco allegato, & dicemus adhuc plura.

Obiectio.

Solutio.

3. Conclus. Cōtra Fonsecam.

Tertia conclusio: Logica, vt vtens, est habitus speculatiuus, & non practicus, & est ars liberalis. Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ loco proximè adducto ex Boetio ad 4. & 2. 2. q. 47. art. 2. ad 3. vbi ait hæc verba: Omnis applicatio rationis rectæ ad aliquid factibile, pertinet ad artem; sed ad Pru-

Digitized by Google

dentiam non pertinet, nisi applicatio rationis rectæ ad ea, de quibus est consilium, & huiusmodi sunt ea, quibus non sunt viæ determinatæ perueniendi ad finem, vt dicitur 3. Ethicorum. Quia ergo ratio speculatiua quædam facit, puta syllogismum, propositionum, & alia huiusmodi, in quibus procedit secundũ certas, & determinatas regulas, hinc est, quòd respectu horum potest saluari ratio artis, non ratio Prudentiæ, & ita inuenitur aliqua speculatiua ars, non verò Prudentia speculatiua. Et ex hoc patet apertè, quomodo Logica sit ars speculatiua, & non practica: & cõsequenter ars liberalis, & à fortiori, Logica docens debet esse speculatiua, quod benè nota. Quod verò sit ars speculatiua probatur, nam docet facere aliquid circa speculationem, & circa cognitionem, vt speculatio est: ergo est ars speculatiua; ex eo, quod docet facere, ars est, vt inquit D. Thomas; ex eo verò quod docet facere circa speculationem, est ars speculatiua. Sed quod versetur circa speculationem, probatur, quia tota ipsa est modus sciendi; sed modus sciendi versatur circa scire, scire autem speculatio est, siquidem est rem per suas causas cognoscere: ergo &c. Scientiæ namq; mechanicæ, & practicæ, non faciunt scire, sed faciunt operari: Nec est Dialectica modus operandi, sed modus sciendi. De his plura vide supra q. 9. Et ex hac conclusione sequitur, Logicã vtentem non esse scientiã speculatiuam, quia non est scientia.

Præterea probatur conclusio. Nam omnis scientia practica vel dirigit bonum vsum, quod facit Prudentia, vel facit aliquod opus externum, quod non est speculatio; sed Logica vtens nec dirigit bonum vsum, nec facit aliquid, quod non sit speculatio: ergo non est ars practica. Et si dicas, quod facit externum syllogismum; respondetur, quòd illud dicitur speculatio, quia est instrumentum interni syllogismi, qui est speculationis opus. Si autem dicamus, logicam vtẽtẽ, & docentem esse idem formaliter, dicitur scientia respectu primi actus, & ars respectu secundi, vt iam diximus suprà quæst. 9. Si verò inquiras, quare Logica dicitur ars speculatiua, & similiter Grãmatica, & Rhetorica, & Geometria, & cætera, & hoc non reperitur in Metaphysica & Physica, quòd dicantur artes. Respondet D. Tho. super Boetium, quæst. 5. art. 1. hoc ideo esse, quia istę scientiæ faciunt aliquod opus, licèt speculatiuum, vt syllogismum & argumentationem, quod non reperitur in aliis scientiis.

Obiectio. Solutio. *Dubium.* *Respons. D. Thom.*

Vltim. conclus. Vltima conclusio. Logica non est necessaria ad habitus practicos acquirendos: nullus enim auctor grauis asseruit necessariam esse, nisi ad scientias, quæ in resoluendis conclusionibus in sua principia versantur, quod est proprium scientiæ speculatiuæ. Et ita Arist. egit de prioristica & posterioristica resolutione; nõ verò tractauit Logica vnquam de modo operandi in exteram materiam, & de modo, quo forma realis in materiã erat introducenda, quod est proprium artis mechanicæ.

Et præterea probatur conclusio, quia artes mechanicę etiã perfectissimè addiscuntur ab ignorantibus Dialecticam.

Et præterea, quia virtutes, quæ sunt habitus practici, optimè acquiruntur sine demõstratione: ergo idem erit de omnibus aliis artibus practicis. Et de hoc iã supra actum est.

Diluuntur argumenta.

Ad 1. arg. primæ opi. AD primum argumentum primæ opinionis respondetur primò, quod Aristo. nihil tale dicit, sed in cap. 5. libri 1. dicit, tria esse problematum genera, aliud naturale, aliud morale, aliud rationale. Et capit. 4. expresѐ dicit, problema dialecticum esse speculatiuũ: Nam ita dicit: Problema autem dialecticum est speculatio contendens, vel ad electionem & fugam, vel ad veritatẽ, vel scientiam, aut vt ipsum, aut vt adminiculum ad aliquid aliud talium: vbi eandem partitionem ponit, & vocat dialecticum problema speculatiuum: ergo potius Arist. oppositum docet expresѐ. Videatur 1. Topi. vbi nihil minus intendit, quàm docere, Logicam nec esse practicam, nec speculatiuam.

Ad 2. arg. Ad secundũ respondetur, quod Arist. ibi

Digitized by Google

ibidem solùm egit de scientiis practicis, aut speculatiuis, quæ sibi obiectum reale vendicant, & non de scientiis speculatiuis rationalibus, vnde non sequitur, ipsas non esse speculatiuas.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quòd cum diuiditur scientia in practicam, & speculatiuam, scientia accipitur pro habitu (vt sæpissimè diximus) seu pro cognitione: existimo enim nullam scientiam esse practicam, strictè accipiendo nomē scientiæ.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quòd Logica dirigit ex natura sua operationes intellectus speculatiui, & ad hoc est ordinata per considerationem secundæ intentionis: Nam quamuis intellectus secundum se non sit practicus, aut speculatiuus, habitus tamen non ita vniuersalem rationem obiecti respiciunt, sicuti potentiæ: sed quandam particularem, & determinatam rationem, (vt suprà visum fuit) quia sunt determinationes potentiarum; & ita in vna potentia reperiuntur multi habitus. Non enim quidquid diuersificat habitum, diuersificat potentiam, quia potentia respicit vniuersalius obiectum, & magis commune, quàm habitus.

Ad 5. arg. Opinionis Fonseca. Ad quintum argumentum, quod erat primum secundæ opinionis, respondetur, quòd Logica docens tota versatur in speculandis naturis secundarum intentionum, & non est factiua syllogismorum, & cæterorum: vnde hæc est speculatiua sciētia, sicuti Metaphysica. Quod

Instantia. si teneas, hanc cognitionem ordinari ad opus syllogismi, nam D. Tho. dicit, quod res, de quibus est Logica, non quæruntur propter se, quod etiam posset explicari

Solutio. de Logica vtente; Respondetur tamen, quod Logica docens, & vtens sunt habitus speculatiui: Nam etsi tractent de syllogismis, & modum præbeant, quomodo sint construendi, hoc est mera speculatio, quia est cognitio rei alicuius ordinata ad speculationem; Hic enim syllogismus, Omne animal rationale est risibile; omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, speculatio quædam est. Et idem dicendum de omni instrumento logico, quod ex natura sua ordinatur ad speculandum, vt est actus intellectus speculatiui: Nam (vt inquit D. Thom.) ratio speculatiua quædam facit; facere enim syllogismos nihil aliud est, quàm suas speculationes, vt intra rationem speculationis sine errore procedant, ordinare; quod totum speculatio est. Etsi ordinentur ad artes mechanicas aliquando syllogismi, hoc est per accidens ex fine ordinantis, non ex fine syllogismorum, qui solùm ordinantur ad speculandum rectè. Et per hoc patet ad primam confirmationem: nam quamuis doceat, quomodo sit differendum, differere & modus differendi est speculatio. Ad 2. confirmationem respondetur, quod opera animæ non sunt obiectum Logicæ, sed ens rationis, quod est secunda intentio, vt iamiā videbimus. Et licet hoc esset verum, consideraret illa speculatiuo modo, quia dirigeret ad rectè speculationem conficiēdam. Si enim opera ipsa speculationis sunt docere, quomodo rectè per illam speculemur, nō egreditur fines speculationis. Si verò doceret, quomodo hic, & nunc esset speculandum, secundum quod Prudentia dictat, habitus esset practicus; sed Logica non præbet rectum vsum, sed rectam speculationem, & modum rectum perueniendi à notis ad ignota, siue fiat bene, vel malè moraliter, siue non; de hoc enim nihil tractat, & in hoc isti auctores, vt existimo, falluntur. Ex hoc patet, hanc scientiam non esse numerandam inter actiuas, nec inter factiuas. Et idem dicendum est de Grammatica, Rhetorica, Poesi, & de 7. artib. quas liberales vocant. Vide D. Tho. vbi suprà super Boetium.

Ad 1. cōfir. *Ad 2. cōfir.*

Ad 6. arg. Ad sextum argumentum, erat disputanda illa quæstio; an omnis scientia speculatiua sit nobilior qualibet practica. De qua re disputat Sonc 6 Met. qu. 6. Et respondetur, quòd omnis scientia speculatiua, quæ habet obiectum reale, nobilior est simpliciter scientia practica: verùm scientia speculatiua, quæ habet obiectum rationis, est nobilior qualibet practica, saltem secundum quid. Prima pars probatur, quia scientia speculatiua quæritur propter se, practica quæritur propter aliud: sed illud, quod propter se quæritur, nobilius est eo, q̄ quæritur pro-

Qualibet scientia speculatiua est ne nobilior qualibet practica?

Logica agēs de ente rationis estne nobilior qualibet scientia practica agente de ente reali?

pter aliud: ergo &c. Et hæc est sententia Arist. 6. Meta. tex. 2. vbi dicit, quod theoricæ nobiliores sunt aliis: & loquitur de scientiis realibus ex obiecto Quod verò Logica secūdum quid sit nobilior omni practica, patet, quia procedit speculatiuo modo, qui est nobilior modus procedendi. Pro prima parte cōclusionis vide D Tho 1. 2. q. 66 art 3. vbi dicit, quod veritates intellectuales sunt nobiliores moralibus simpliciter. Et si inquiras, quare Logica non sit nobilior simpliciter omni scientia practica;

Dubium.

Respons. respondetur, quod obiectum dat nobilitatem habitui: & obiectum reale maiorem nobilitatē dat habitui, quàm modus procedendi speculatiuus. Vnde ad argumentum respond. quod omnis scientia speculatiua est nobilior qualibet practica in ratione speculatiuæ, non verò simpliciter, & absolutè, nisi obiectum in vtraque sit reale.

Ad 7. arg. Ad septimum respondetur, Logicam non esse necessariam ad habitus practicos. Quòd si aliquando artifex, qui scit Logicam, conficiat argumentationē in materia artis mechanicæ, illa argumētatio per se est speculatiua, quia ex natura sua ordinatur ad speculationem. Quod verò ordinetur ad opus, est ex fine operātis, & ex parte materiæ, non verò ex parte formæ, qua habet, quod est consideratum formaliter à Logica. Et per hoc patet

Ad 1. confi. ad 1 confir. nam argumentatio formaliter, & ex propria forma semper est speculatiua

Ad 2. cōfir. Ad secundā respondetur, quòd dicitur ars artium iuxta modum, quem quæstione iam citata diximus

Alia solut: Et secūdò respondetur, quod dicitur ars artiū, quia præbet modum acquirendi artes liberales, quæ sunt scientiæ, non verò quòd sit instrumentum ad acquirēdum artem ferrariam, vel alias huiusmodi.

Ad 8. arg. Ad octauum respōdetur, quod Logica, quę diuiditur in vtentem, & docentē, est habitus speculatiuus, & ita etiā membra diuidentia sunt habitus speculatiui, vt diximus, & sic argumentum nō habet difficultatem

Ad confir. Ad confirmationem respōdetur, quòd etiamsi ordinetur ad aliud, illud aliud est speculatio, & ita non incōuenit esse habitum speculatiuum, & ordinari ad aliud, quod sit speculatio: nam in Metaphysica, vel Physica, cognitio primæ passionis ordinatur ad cognitionem secundæ passionis, & tamen est cognitio speculatiua. Ita licèt ordinetur cognitio logicalis ad argumentationem efficiendam, quia argumentatio est speculatio, ipsa est speculatiua.

Ad vl. arg. Vltimum argumentum potius est pro nobis: Nam si syllogismus est opus speculatiuæ rationis: ergo est speculatio, si n. esset aliquid practicū, opus esset practicæ rationis, & nō speculatiuæ: nā opera practica in practicū intellectum sunt reducenda, sicut & in habitus practicos.

QVÆSTIO. XVII.

Vtrum secunda intentio sit Logicæ obiectum.

Controuer. QVantum referat, obiectum Logicæ cognoscere, non est difficile intelligere, cū ab eo suam sumat speciē de illoque passiones demōstret, quod qui ignorauerit, necessum est verā ignoret Logicam; Et quia hisce diebus noua quædam figmenta in lucem ausa sunt prodire, quæ de obiecto Logicæ incredibilia quædā affirmant, vt verā antiquāq; de hac re doctrinā, & Patrib. nostris cognitā, sectemur, nouasq; opiniones reiiciamus, quæstionē hanc lōgius solito disputaturi sumus. In qua quęstione, mirum est quanta sit Doctorū varietas.

1. Opinio. Prima opinio (quam ideò primam colloco, quia in recedendo à vero primas partes consecuta est) asserit, obiectum logicæ in se consideratæ, esse aliquid reale, & hoc esse modū differendi, siue modū sciendi latè sumptū. Vocat autem modū sciēdi orationē, qua ex notis incognitū declaratur. Et cū sint multę orationū species: nā alia est vocalis, alia scripta, alia mētalis, alia verò est oratio cōmunis, q̄ dicitur de oībus his generibus; dicit hæc opinio, subiectū Logicæ esse orationē in cōmuni, pręcipuè tn̄ mentalē, nā ad emēdanda rationis vitia, pręcipuè Dialectica est instituta. Ita eius subiectū præcipuū, circa quod versatur, est ens reale verū: nam neq; demonstratio, neq; vlla forma asserendi præcipuè à Logico considerata, est ens rationis, sed discursus verus ac realis mentis, vt apertum est: etsi

tractet

tractet dialectica de entibus rationis aliquibus hoc est in ordine ad modũ differendi, qui est aliquid reale, & præcipuũ consideratum in ipsa. Hanc sententiam tenet Fonseca lib. 4 Meta. c. 3. qu. 1. Alii auctores explicant hinc opinionem, & dicunt, obiectum materiale Dialecticæ esse tria intellectus opera, scilicet, simplicium apprehensionem, diuisionẽ, definitionem, & argumentationẽ, formale verò esse directionem horũ triũ operũ rationis. Itaq; tres illæ operationes, vt dirigibiles per artẽ Logicæ sunt eius obiectum. Et si dicas contrà esse operationes directas secundum Dialecticam, est quædam extrinseca denominatio: ergo formaliter obiectum Dialecticæ est ens rationis, siquidẽ sunt operationes directæ per opus intellectus: esse autẽ directum aliquid rationis est; Respõdent, Dialecticam cõsiderare directionẽ actiuam, quæ est perfectio potẽtiæ, non verò illud ens rõnis: sicut ars domificandi nõ intendit principaliter, nisi potentiã actiuam, quã per se & proprios actus intendit perficere: & finis scientiæ est scire, & non res esse scitas. Eodẽ modo finis Dialecticæ & obiectũ, est dirigere actiuè tres illas operationes, tres verò operationes directæ sunt materiale obiectum. Et si dicas, contra: scientia, quæ considerat vnum relatiuum, considerat aliud: sed dirigere operationem intellectus, & operationem intellectus esse directam, sunt correlatiua: ergo scientia, quæ considerat vnum, considerat aliud: & idem est scire, quomodo res intelligamus, & quomodo res intelligantur à nobis: ergo scientia, quæ vnum docet, docet aliud: R̃ndent, bene posse vnius relatiui passionẽ demõstrari, & nõ alterius, sicut vnũ sine alio cognosci nõ valeat: neque idem esse dicũt rem scire, & illam esse scitã: quia vnum est aliquid reale, & aliud aliquid rõnis; & quantum ex hac s̃nia colligere licet, actio, qua opera illa diriguntur, est obiectum Logicæ.

Explicatio aliorũ præfatæ opinionis.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

1. Argu. pro præfatã op.

Hanc sententiam primò confirmare volunt authoritatibus. Et in hanc opinionem adducunt Greg. Bruxel. q. 1. procemialium, vbi dicit, logicam agere de re, quæ verè existit, & non præcipuè de entibus rationis. Gabr. 1. Sent. d. 2 q 8. & ad 3. arg. vbi dicit syllogismum, & propositionem, de quibus agit Logicus, esse formaliter entia realia. Idem tenet Bar. Cõstrens. q. 2. proœmialium, latiùs q. 2. super prædicamenta 2. dubio, dicens, quod Logica considerat tãquam obiectum conceptus, & eorũ proprietates. Et citat pro se Ocham, qui in proœmio prædicabilium idẽ asserit, Et Scotũ egregiũ auctorẽ secũ tenere dicunt q. 2. 1. Priorum, cũ oppositũ omnino docuerit vt suo loco videbimus Quinimo D. Tho idem expressè tenere 1. Posteriorũ statim in principio, & lect 2. aiũt, vbi dicit: quòd logica agat de omnibus rebus, quia agit de nostra cognitione, quæ se extendit ad oẽs res. Et in opusc. 70. q. 3. art. 2. ad 3 in quib. locis dicit, Logicam dirigere actum rõnis: ergo eius obiectũ secundũ D. Th. est directio actuũ rõnis: Et cũ 4 Meta. dicit, agere de secundis intẽtionibus, intelligit in ordine ad directionem rõnis: & ita directio actiua rõnis secundũ D. Th. est obiectum Logicæ. Quinimo Aristo. 2 Metap. tex. 15. qui dicit, eã esse modum sciendi, quia versatur circa modũ sciendi, & 1. Topic. c. 1. dicit, Dialecticã esse artẽ rõcinãdi de quacũq. re proposita, & 1 Rhet. c. 1. dicit agere de omnibus syllogismis.

2. Arg.

Secundum arg. sumptum à rõne illorum est; Propriũ & adæquatũ cuiuscunq; disciplinæ obiectũ illud est, ad quod cognoscendum, siue agendũ, siue efficiẽdũ, tota artis cura dirigitur: sed proprius finis Dialecticæ, in quem tota incũbit, est tradere sciendi modũ, seu disserẽdi; ergo hoc est eius obiectũ. Confirm. hoc argumentũ, & explicatur: Nam idẽ formaliter est obiectũ scientiæ, & finis extrinsecus illius. sed finis extrinsecus Dialecticæ est opus rõnis, quatenus in veritatis cognitionem dirigit: ergo hoc est formale obiectum eius. Cõsequentia patet, & maior probatur: quia finis rei est id, ad quod formaliter res ordinatur ex natura sua: sed scientia principaliter ordinatur in suum obiectum; ergo illud est finis eius. Et eadem maior etiam probatur exemplis: Nam finis artis pingendi non est, nisi pictura, q̃ est eius obiectũ. Et idẽ probatur in Philosophia morali, cuius obiectum & finis est opus morale, vt taliter attingibile ab ipsa, & scientia speculatiua tñ dat speculationem sui obiecti: &

Confir.

Digitized by Google

sic obiectũ & finis intrinsecus sciæ sunt res ipsæ cognitæ: cognitio autẽ ipsarũ est cõsecutio obiecti extrinseci, & finis intrinsecus. Hi autẽ fines non sunt duo, sed potius vnũ perficiunt: nã primus intrinsecè ordinatur, vt via ad aliud, et cõpletur p illud. Sed probatur illa minor, in qua est difficultas: Nã finis intrinsecus Logicæ est ordinare, & ad artẽ reducere operationes intellectus, quatenus ad veritatis cognitionẽ ordinãtur: ergo finis intrinsecus nihil est aliud, quã consequutio finis extrinseci: vt visio, & amor Dei, est intrinsecus finis hoĩs, Deus autẽ in se est finis extrinsecus illius: & in Philosophia finis intrinsecus est cognitio entis mobilis, extrinsecus ens mobile. Cũ ergo finis intrinsecus Logicę est dirigere operationes per euidentem consequentiã, sequitur finẽ intrinsecum esse opus rationis, vt dirigibile per artem.

Confir. Confirmatur, quia homo nõ tãtùm potest dirigere, & ordinare opera aliarũ potentiarũ, sed etiam opera propria ipsius intellectus: sed ad ordinandũ aliarum potentiarũ actus assignantur artes aliæ: ergo ad ordinẽ constituendũ in actibus intellectus, debet aliqua ars assignari. Hęc autem nulla alia est, nisi Logica, vt asserit D. Th. lib. 1. Peri her. lectione 2. & primo posteriorum lectione prima. Probatur 1. consequentia, quia sicut intellectus iudicat, & discurrit circa opera aliarum potẽtiarum, ita etiam supra sua opera reflectitur, illa ordinãdo, vt p illa ordinata alia ordinet.

3. Argum. Tertiò; directio actuum rationis, vt iã explicata est à nobis, est scibilis, & non nisi à logica: ergo hęc directio actuum rationis est Logicę obiectum. Maior patet: quia est quid reale habens sufficientẽ naturã, vt sciri possit. Minor pbatur: quia ad nullã aliam artẽ pertinere põt; Hac enim ratione dicitur logica ars artium.

Confir. Et confir. quia logica est naturalis, quę reducitur ad artẽ: sed illa versatur circa directionem realem actuum rationis: ergo Logicæ obiectũ quid reale est.

4. Argum. Quartò; cognitio entis rõnis non est necessaria ad dirigenda rõnis opera: ergo Logica non agit de ente rõnis: agit ergo de ente reali. Probatur antecedẽs, quia antequã naturã entis rõnis pfectè cõsideremus, iam noster intellectus instructus esse debet, ne erret in suis operibus, cũ cognoscatur entia rõnis notitia reflexa: quinimo cõsequuntur entia rõnis, postquã sunt cõceptus intellectus ordinati in modũ definitionis, syllogismi, &c. ergo nõ sunt necessariæ ad opera rõnis dirigẽda, sed consequuntur ad ipsa directa: sed Logica causat directionẽ in cõceptibus: ergo obiectũ eius nõ est ens rõnis, sed opera, vt dirigibilia ab ipsa Logica.

Confir. 1 Et confir. hoc argum Logica rõne sui obiecti est necessaria ad alias sciẽtias: sed nõ est necessaria ad alias scientias rõne entis rõnis, sed rõne operũ intellectus directorũ: ergo opera directa sunt eius obiectũ, & non ens rõnis. Maior patet. Nã propterea est necessaria Logica ad alias scientias, quia res, de quib. agit, sunt necessariæ; nõ. n. ipse habitus sine actu suo sufficit ad alias sciẽtias acquirẽdas, sed quia tractat de tali re. Sed Min. prob. Quia cũ cõceptus sint directi in modũ definitionis, diuisionis, & argumẽtationis, &c. ẽtsi nõ cõsiderẽtur entia rõnis (& suppono, quod est probabilissimũ, non habere entia rõnis formale esse, nisi dũ considerantur) aliæ sciẽtię acquirũtur: ergo isti conceptus sic dispositi, sunt principale obiectũ Logicæ. Quorsum enim debemus ponere illud secundo cognitũ obiectũ Logicæ? Hoc argum. nos facimus in fauorẽ huius sntæ.

2. Confir. Et confirm. Quia Logica est sciẽtiarum instrumentũ: sed nõ est rõ formalis constituens instrumentũ sciẽdi in rõne instrumẽti ens rõnis, sed realis natura cõceptuũ: ergo illa est, dũmodo sit ordinata, Logicæ obiectũ. Probat. Min. Quia sine entibus rõnis formaliter põt esse demõstratio, definitio, & diuisio, quantum sufficiũt, vt acquirãtur sciẽtiæ, quia etiã sine reflexa cõsideratione entiũ rõnum, seu secundarũ intentionũ, põt esse acquisitio alterius sciẽtiæ. Et hoc magis patebit, si fiat demõstratio in modo per se noto ignorati rõne entis rõnis, vt diximus q. 2.

Fuga. Si dicas, hoc arg. probare, quod obiectũ logicæ, q̃ est vtens, est directio cõceptuũ, seu cõceptus directi actiuè, nõ vero Logicæ docẽtis;

Impugnatio. cõtra, qa probabilissimũ est, non distingui nec realiter, nec formaliter Logicã vtentẽ & docẽtẽ.

Et

Alia impugnatio. Et secundo, quia idē obiectū est vtriusq. licèt diuersimodè cōsideratū, vt in superiorib. iam visum fuit. Et Logica docens cōsiderat proprietates modi sciendi, seu cōceptuū sic ordinatorū, non quidē sm̄ suā naturā, quia vt sic ad physicum spectant; sed sm̄ q̄ sunt sciendi instrumenta: secundū quā rōnē à nullo artifice, nisi à Logico considerātur. *3. Confir.* Confir. vltimò hoc arg. Nam Arist in tota Logica verbū nō fecit de ente rōnis, nec de secūda intētione: ergo obiectū Logicæ non est secunda intentio, nec ens rōnis. Mirum n. est contra suū morē Arist. in sola Logica verbū non facere de Logicæ obiecto, quod tā exquisitè in Physica & Metaphysica disputat, inquirendo earum obiecta.

5. Argum. Quinto arg. actus voluntatis, & appetitus, ētsi secundū suā naturā considerati pertinent ad physicum, sed considerati secundū suā libertatē, & in ordine ad vltimū finē consequendū, pertinēt ad Philosophū moralē: ergo actus rōnis considerati secundū suā directionē in ordine ad scire, pertinebūt ad Logicū: nā nō videtur ad quā scientiā pertineāt ētsi secūdum suā naturā pertineāt ad Physicū. Et prætérea probatur hæc snia probādo, q̄ nullum ens rōnis pōt esse obiectū Logicæ. Ex quo sequitur debere esse ens reale, & si ens reale est obiectū, nullū aliud possumus assignare, nisi directionē actuū rationis, seu opera rōnis directa. Et sit

6. Argum. Fonseca cōtra D. Th. Sextū arg. quod affert Fōseca vbi sup. quo facilè credit refutari posse opinionē D. Th. Nam si ens rōnis sit obiectum Dialecticæ, non habebit vtiq; proprietates, quæ vllo modo sint entia; hoc autem inconueniens est: ergo &c. Probatur maior: Quia illæ proprietates nō erūt reales, quia ens reale est prius, natura saltē, ente rōnis, passiones aūt posteriores sūt suo subiecto, vel saltem nō sūt priores; si verò sunt entia rōnis, iam continebuntur essentialiter sub ente rōnis, quo fiet, vt eius proprietates esse nequeāt: inferiora n. non sunt proprietates superiorū: ergo &c. *Confir. 1.* Et cōfir. hoc arg. Nā si obiectū Logicæ est ens rōnis, sequitur q̄d Logica sit scientia secundū quid: hoc autem est falsū: ergo &c. Probatur sequela: Quia Logica, sicut q̄libet scientia, accipit suā esse etiā ab obiecto; sed obiectū logicæ est ens secundū quid, quia ens rationis ens est secundnm quid. Imò sequeretur nullā habere perfectionem, quia sciētia sumit suā perfectionē ab obiecto: sed ens rōnis nullius est perfectionis; ergo nec Logica erit alicuius perfectionis scientia. Et cōfir. arg. 2. *Confir. 2.* Nā si Logica agit de secūdis intentionibus, vel de ente rationis, sequitur idem esse obiectum Logicæ, & Grāmaticæ, & Rhetoricæ: hoc autem est falsum, quia differunt specie: ergo illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: quia etiā obiectum harum artium est ens rationis, & secunda intentio. *Respon.* Si dicas, quòd Logica agit de intentionibus, quæ fundantur in rebus, Grammatica & Rhetorica de intentionibus, quæ fundantur in beneplacito hominum; *Impugnatio.* Contrà: quia ēt Logica agit de Nomine, Verbo, &c. vt patet per Arist. 1. Peri her quorū intentiones fundantur in hominum beneplacito: Nā quod voces sint Nomina & Verba, non habent ex fundamento conueniente eis ex natura sua. *Confir. 3.* Et confir. hoc arg. 3. quia inter scientiam & suum obiectum debet esse relatio realis tertii generis: sed ad non ens non potest referri realiter Logica: ergo ens rationis, quod est non ens, non potest esse eius obiectum. Maior est Arist. in prædicamento Relationis, & 5. Metaph Min. probatur: quia ad non ens non potest habere scientia relationem realem, quia relatio realis debet esse ad extrema realia. Sed de hac confirmatione sup. quæst. 7. dictum est.

7. Argum. Septimū arg. Agere de ente rōnis, & de eius quidditate, pertinet ad Metaphysicū: ergo non est obiectū Logicæ. Consequētia est euidens & antecedēs probatur: Quia ens rōnis, cū habet esse per assimilationē & cōnotationē ad ens reale, nō pōt cognosci, nisi per ens reale: ergo ad Metaphysicā, quæ agit de ente reali, pertinet agere de ente rationis. Patet consequentia: quia implicat, cognoscere quomodo distinguatur in sua quidditate ens rationis ab ente reali, nisi cognita natura entis realis. *Confir. 1.* Et cōfirmatur hæc ratio: nam scientia, quæ agit de analogo, agit de omnibus analogatis: sed ens secundum D. Th. infra adducendū, dicitur analogicè de ente reali, & rationis: ergo Metaphysica, quæ agit de ente, agit de ente reali

Confir. 1. reali, & rationis. Et confirmatur secũdò, quia ens rationis nõ potest sciẽtificè cognosci ab habitu sciẽtifico ad id per se ordinato: ergo nõ potest esse obiectũ directè intentũ à Logica. Probatur antecedens, quia cognoscibilitas, cũ sit passio entis, eo modo, quo aliquid est ens, eo modo est cognoscibile: sed est ens in ordine, & per imitationẽ ad ens reale: ergo nõ est cognoscibile vt sic, nisi per ordinẽ ad ens reale: ergo nõ potest cognosci habitu per se ordinato ad illud cognoscendũ, sed debet cognosci ab habitu per se ordinato ad cognitionẽ entis realis, qui est Metaphysica. *Fuga.* Si verò dicas, Metaphysicam agere de ente rationis, non verò agere de secũdis intẽtionibus: *Impugnatio.* Contrà, quia eadẽ sciẽtia, quæ cõsiderat aliquid commune, cõsiderat inferiora illius commnis, vt si Physica agit de ente mobili, eadẽ Physica cõsiderat de hoc ente mobili ad vbi, & ad formã: ergo si Metaphysica agit de ente rationis, vt patet 4. Metaphysicæ, aget cõsequenter de secũda intentione, quæ est quid inferius ad ens rationis. Quinimo sicut non datur potẽtia per se ordinata ad cognitionẽ præcisam entis rationis, ita nec scientia debet dari; sed Metaphysica hoc cognoscit, quia idem est obiectum Metaphysicæ & intellectus: ergo ens rationis non est obiectum Logicæ, & ita debet esse ens reale.

8. Argum. Octauum arg. Omnia illa, quæ tractat Logica, non considerantur ab illa sub ratione entis rationis, sed sub ratione operis intellectus, & in ordine ad illam, & eius directionẽ: ergo ens reale est eius obiectũ, & nõ ens rationis. Probatur antecedẽs: quia illud, sub cuius ratione cõsiderãtur reliqua in sciẽtia, præsupponitur certum quoad, An sit, cũ hæc sit conditio necessaria cuiuslibet obiecti scientifici, vt dicitur 1. Post. textu 5. sed non est certum esse ens rationis, nec Quid sit: ergo non est obiectũ Logicæ ens rationis. Probatur Min. quia si aliqua entia rationis essẽt per se nota, essent maximè logicalia, vt esse vnam rem affirmatam de alia, esse definitam, diuisam, abstractam, comparatam, &c. sed istæ denominationes sunt entia realia: ergo &c. Probatur minor; Quia antequã intellectus reflectatur supra suos actus, iam res sunt diuisæ, definitæ, iam conceptus sunt ordinati in modũ definitionis, &c. ergo illud est aliquid reale. Et probatur eadem minor secũdò: quia esse volitũ, esse visum sũt denominationes reales: ergo esse diuisum, esse cognitũ natura cõparatiua, &c. quia omnes sunt extrinsecè denominationes, & non magis vnũ ponit in re, quã aliud. *Fuga.* Quod si dixeris, omnes denominationes extrinsecas, à quacumque forma prouenian, esse ens rationis: *Impugnatio.* cõtrà: nã esse agẽs, esse vestitũ, esse armatũ, sunt denominationes extrinsecæ, & tamẽ sũt reales, cũ pertineãt ad realia prædicamẽta. Et cõfirmatur hoc: *Confir.* quia extrinseca denominatio idẽ est realiter cũ forma, à qua prouenit, vt esse visũ, est idẽ realiter cũ visione, & solũ distinguitur per hoc, quòd vt visio reddit subiectũ formaliter vidẽs, ipsũ respicit, vt verò respicit obiectũ, reddit illud extrinsecè visũ; nõ ergo sunt dicẽdæ entia rõnis hæ extrinsecæ denominationes, siquidẽ forma est aliquid reale, cũ qua idẽtificãtur: obiectũ ergo Logicæ quid reale est, siquidẽ nõ sũt entia rõnis.

9. Argum. Nonũ argumẽtũ: Huiusmodi entia rõnis, & denominationes, non sunt aliquid per se intẽtũ ab intellectu, sed quid cõsequutũ ad operationẽ eius: ergo nõ specificant primariò scientiam, sed cognoscũtur secundariò à scientia, agente de primaria forma, & per se intenta, quæ erit primariũ obiectũ eius. Antecedẽs patet, quia oĩs denominatio extrinseca est secũdariò intenta, cũ sequatur ad aliã intrinsecã, & non per se primò intẽtã. Probatur consequentia argumẽti, quia sicut esse se habet secundario, ita & cognosci: quia in esse, & cognitione, huiusmodi denominationes extrinsecæ depẽdent ab intrinsecis.

10. Argu. Decimũ: Si aliquid, de quo tractat Logica, esset ens rõnis, maximè esset demõstratio: sed demõstratio est aliquid reale: ergo obiectũ Logicæ est aliqd reale. Cõsequẽtia patet, & probatur maior: quia est principale obiectũ in Logica, cum ad ipsam constituendam referãtur definitio, diuisio, & ferè omnia, quæ Arist. tractat in sua Logica, species, genus, proprium, & differentia, &c. Minor probatur: quia demonstratio effectiuè causat scientiam, vt demõstratio est: ergo vt demõstratio, debet esse aliquid reale: Ens autem rationis

im-

implicat, in genere causæ efficientis aliquid producere posse, cum in aliud non possit influere. Et similiter si dicas, quod concurrit, vt conditio sine qua non, hoc est falsum, quia etiam vt conditio cõcurrens realiter, debet realiter influere in

Confir. 1. effectũ. Et cõfirmatur hoc arg. quia quando consideratur illa ratio, seu relatio demonstrationis, quam fingis, quæ est aliquid reale, iã erat scientia producta per demõstrationẽ, cum illa relatio per actũ reflexũ cognoscatur, ergo iã erat demõstratio, vt sic: quia demonstratio vt demõ

Confir. 2. stratio, causat scientiam. Et confirmatur hoc argumentum: (& loquor de Logica vt vtens est) Logica vtens nõ habet facere formã demõstrationis, sed præcisè aliquid reale; ergo obiectum eius est aliquid reale: & idem est materiale obiectũ Logicæ vtẽtis, & docentis, licèt alio modo consideratum: ergo Logica docẽs habet pro obiecto ens reale. Probatur primũ antecedens, quia Logica vtens datur ad actũ, quo fiat aliquid, scilicet demonstratio, definitio, diuisio. Et ita diximus ex D. Thom. quod ratio speculatiua aliquid facit, &c. sed forma demonstrationis, & cuiuslibet alterius instrumẽti sciẽtifici, est relatio rationis: ergo non per se ordinatur ad faciendum illam, quia ad relationem non est per se motus: ergo per se ordinatur ad faciendum aliquid reale absolutum: ergo obiectum Logicę vtentis est aliquid reale absolutum, & idem consideratum secundum suas passiones, & proprietates erit obiectum docentis Logicæ. Quinimo cum Logica vtens sit habitus operatiuus, impossibile est, quod ordinetur ad aliquid rationis formaliter faciendum, cùm illud non possit fieri, vt per se notum est, quia non potest recipere realem influxum

11. Argum. Quod singula considerata in Logica sint entia realia.

Vndecimum argumentum; & probo, quod omnia, de quibus Logica agit, sint formaliter ens reale, & ita eius obiectũ erit ens reale. Probo antecedens primò; esse subiectum, & prædicatũ formaliter est aliquid reale; quòd probo, quia reprę sentare aliquid tamquam id, cui aliquid tribuitur, quod est esse subiectum, & repræsentare aliquid tamquam id, quod alteri tribuitur, quod est propriam prædicati, est aliquid reale. Probatur antecedens, quia ab illo modo oritur denominatio realis, & intrinseca, per quam homo dicitur intelligens: ergo non solũ intellectio, vt sic, sed etiã modus illius est realis, cũ ab illo intellectus denominetur realiter intelligens, realiter prædicans, & subiiciens. Tũ etiã probatur idẽ antecedens, quia in eodem conceptu repręsentatio est aliquid reale, atque adeò modus taliter repræsentãdi erit aliquid reale, & conceptus subiecti repræsentat illum modum, quia ille est de intrinseca ratione subiecti. Et probatur præterea idem antecedens: Nam antequam intellectus reflectatur supra suos conceptus, iam est subiectum, & prædicatum, quia ante talẽ reflexionem datur propositio mẽtalis essẽtialiter: ergo datur subiectũ & prędicatũ, quæ sũt de essẽtia propositionis categoricę. Prętere a probo, quod in cõceptibus sit aliquid reale, esse genericos & specificos: Nã reprę sentare ea, quæ differunt specie inter se, aut solo in diuiduo, quid realissimũ est, & de essẽtia cõceptus, siquidẽ per illud distinguuntur: ergo &c. Quidquid n. cõceptus dicit tam secundũ significationem, quã secundũ modũ significandi, naturaliter conuenit cõceptibus, seclusa operatione intellectus; & ita est aliquid reale in ipsis, & si repręsẽtatur per ipsos, vt verè repræsentatur, est de eius essentia. Prętereà de propositione probo. Nã iudicium, quòd est de essentia propositionis, est aliquid reale, & prædicatũ esse vnitum cum subiecto, est aliquid reale, quia est formalis effectus alicuius formæ vniẽtis illa intrĩ secè; sed talis forma est cõceptus realis, qui habet rationem copulæ, & verbi in propositione mentali, & ita debet effectus, idest, vnio, esse aliquid reale, quia implicat formã esse realẽ, & effectũ intrinsecũ non esse realem. Et idẽ etiã probo in discursu: Nã quod propositio aliqua habeat rationẽ cõclusionis in aliquo discursu, nõ est ens rationis nã vt consequens est, formaliter dicit assensũ propter ea, quæ posita sunt, qui modus assẽtiendi est discursus formaliter, & cõstat esse aliquid reale, esse autẽ maiorem vel minorẽ, etiam est aliquid reale: nam esse maiorem, est dare initium significationi & sensui antecedentis; esse verò minorẽ

est

Digitized by Google

est artificiosè prosequi eundem sensum: sed hoc habet verè à parte rei: ergo &c. Et confirmatur hoc: quia si propositio, quæ est maior, fiat minor, non præstat à parte rei, quod antea præstabat: ergo verè amittit aliquā realem formalitatem, cum id exercere conueniat ei, seclusa operatione intellectus: sicut soni taliter ordinati delectant, & si non sint illi ordinati minimè: & hoc est aliquid reale in sonis: ergo etiā erit in propositionibus, esse sic ordinatas secundum rationem maioris, & minoris aliquid reale. De modo sciendi etiā probatur; Nā definitio, diuisio, & argumentatio est id, quo scimus: sed non possumus scire formaliter per ens rationis: ergo &c. Et magis hoc ipsū probo: Quia definitio quidditatiua est clara cognitio rei: ergo &c. Et de argumentatione probo, quia est ignoti manifestatiua; sed esse manifestatiuum ignoti est aliquid reale, & nō ens rationis quia ens rationis non est ignoti manifestatiuum. Et confirmatur argumentū: Quia si Logica ageret de fundamētis intētionis præcisè, adhuc esset sciendi modus; ergo modò non considerat easdem intentiones, sed aliquid reale, quia per idem est modò sciendi modus, per quod tunc esset; ergo tales operationes reales, vt ab intellectu dirigibiles, sunt constituendæ obiectum Logicæ, & non ens rationis. Et confirmatur hoc, & explicatur: Quia tales operationes ordinatæ fundamentaliter sunt aliquid reale, & vt sic sufficiētissimè dispositæ ad sciēdum: ergo vt sic ab aliquo habitu possunt considerari, præscindēdo omne aliud; hic habitus est Logica: ergo Logica aliquid reale cōsiderat. Et confirmatur hoc argumentū. De priuationibus, Chymæris, & cætera, non datur aliqua specialis scientia, sed considerantur ab eadem scientia, quæ formaliter cōsiderat fundamentum: ergo similiter illæ relationes consequutæ, etiāsi essent aliquid rationis, non considerantur vt obiectum formale Logicæ, sed vt consequutæ ad suū obiectum formale, quod est ordo in operationibus animæ, seu dirigibilitas. Hoc argumentum ita lōgum constitui, vt videas, quomodo vno incōuenienti dato multa sequantur, & quomodo, quod inauditum est, probare velint, genus, definitionem, diuisionem, omnia denique Logicæ instrumenta, esse aliquid reale, vbi suam prorsus erga Logicam ignorantiam effundunt.

Confir. 1. *Confir. 2.* *Confir. 3.*

12. Argu. Duodecimum arg. Conuenit obiecto scientiæ, vt sit causa scientiæ; sed ens rationis nō potest esse causa; ergo &c. Maiorē probo, quia obiectum ideò mēsurat scientiā, quia causat illā: Sed minor probatur, quia ens rationis nullā causalitatē hēt realē. *Confir.* Cōfirmatur hoc arg. Nā de subiecto oportet præsupponere, An sit, & Quid sit: sed ens rationis neque est, neq; habet quidditatē, quæ sine ordine ad existentiā esse nō potest: ergo &c. Et confirmatur: Nā obiectū debet sciētias realiter distinguere: sed quod non est realiter, nō potest distinguere realiter: ergo non est obiectū Logicæ. Alia argumenta in cōfirmationē huius sententiæ poteramus adducere, sed quęstiones peculiares formabimus, An ens rationis sit cognoscibile, &c. Et vide etiā alia supra quæstione 7.

2 Sentētia. Nominaliū, qui tamē inter se diuisi sūt. Secundæ sententia, de obiecto Logicę olim circūferebatur, & asserebat hęc Nominaliū opinio, obiectū Logicæ esse voces ipsas, de quarū cōpositione, diuisione, & argumentatione agit, qui tū sunt diuisi. Nam aliqui dicunt, obiectum esse hūc terminū, Propositio, alii hunc, Argumētatio, alii hūc, Syllogismus. Et hi sunt Marsil. super Porphyr. c. 3. Villalpan. q. 3. præābula ad Logicā, & refert pro se Viues de corrupt. discipl. lib. 3. idem docet Ammonius initio prædicabiliū, & Porphyr. videtur idē sētire, qui suū librū inscripsit de quinque vocibus, & Plato in Phædro, garrulā vocat Dialecticam, hac ratione, quia agit de vocibus. Quintil. lib. 12. c. 2. totā in verbis versari docet. Et hāc fuisse opinionē Stoicorū testatur Laertius 3. lib. de vitā Leonidis. Quinimo Arist. in Anteprædicā. & prædicamētis de vocibus agit, & in Peri herme. & ratio pro hac sentētia potest esse: nā habitus est quædā facultas & determinatio intellectus in suū obiectū; sed Logica nō est necessaria, nisi vt determinet intellectū circa voces, illiq; præbeat facultatē circa illas: ergo hæ sūt obiectū Logicæ. Probo minorē, nā cognitis significationib. terminorū, vt quid sit, v.g. syllogismus in Darii, & quid cōcludere directè,

statim

statim cognoscit syllogismũ in Darii cõcludere directè, imò cõcludet, & faciet syllogismũ. Cũ ergo tota difficultas oriatur ex vocũ significatione, ad hãc tollendã ordinatur Logica. Et circa hãc opinionẽ nota modò, q̃ parũ differt à præcedẽti: Nã sicut præcedẽs aiebat, totã incũbere Logicã in nominibus mẽtalibus ordinãdis, hæc asserit, totã versari in nominibus vocalibus, & scriptis cõponẽdis. Et sicut illi modũ sciendi mẽtalẽ pcipuum obiectum Logicæ constituebant, ita isti Nominales hunc terminũ Syllogismus, seu propositio, &c. Vocemus ergo illos mẽtales, sicut istos nominales vocamus.

Obseruatio Auctoris circa præfatam opin.

3. Sētētia. Ammonij & aliorũ.

Tertia sententia in hac parte eorum est, qui dicunt, demõstrationem esse Logicæ obiectum. Ita docent Ammonius, & Simplicius, & Philop. in initio prædicamentorum, & primo Priorum, quos & Toletus videtur sequi in prolegomenis priorũ, & aliqui cẽsent in eandẽ sententiã inclinari Scotũ 1. Poster. q. 2. quæ & fuit cõmunis Græcorũ sententia. Ratio pro hac sententia illa est: quia illud est obiectũ scientiæ alicuius, in quod oĩa, quæ in illa sciẽtia tractãtur, qua ratione tractantur, referuntur: sed huiusmodi est demonstratio: ergo &c. Probo maiorẽ: nã illud est subiectũ, cuius causas inquirimus, et naturã inuestigamus, qua cognita oĩa attributa, & proprietates cognoscuntur, vt planè constat inductiuè in omnibus scientiarum subiectis Minor verò probatur; nam si Logicus agit de syllogismo sophistico, est in ordine ad syllogismum probabilem, quia sophistici cognitio, secundum Philosophum primo Elenchorũ, capite octauo, & vndecimo, & secundo Elẽchorum, capite penultimo, à cognitione probabilis syllogismi dependet, cum sophisticus syllogismus dicatur, qui apparet probabilis, sed non est, nec vt sic cognosci potest, nisi per id, quod est verè tale: ergo syllogismus etiã probabilis est, qui nec manifestè veritatem, vel falsitatẽ continet, quod cognosci nequit, nisi cognoscatur, quid sit veritas manifesta: quod solùm demonstrationi conuenire potest, quia manifestam continet veritatem. De diuisione etiam patet, nam ipsa est methodus inueniendi definitionem, secundum Arist. 2. Poster. c. 14. Definitio denique aut est subiecti, aut pprietatis illius, vt docet Arist. 2. Topicorum, c. 20. Definitio autem proprietatis non habetur absque demõstratione, vt ibidem idem Philosophus docet; si tamen sit definitio subiecti, illa est medium demonstrationis: ergo demonstratio erit subiectum huius scientiæ, & omnia alia, quæ in illa considerantur, reducuntur ad demonstrationem.

Probatio præfata opin.

Et si dicas, hoc argumentum probare, Deum esse subiectum Metaphysicæ, quia omnia entia reducuntur in Deum, vt in causam efficientem, & formalem. Respondetur, quòd nõ reducũtur omnia entia in Deũ, vt in causã, per quam necessariò cognoscantur formales ipsorum rationes: sed demonstratio est ratio, secundum quam omnia alia cognoscuntur, vt ostẽsum est.

Instantia.

Solutio.

Quarta sententia docet, syllogismum esse adæquatum subiectum huius scientiæ. Hanc sequitur subtilis Doctor Scotus in sua Logica, q. 3. & 5. prędicabiliũ. Mauritius Seuerinus, & Ioannes Anglicus, & alii quàm plures Scotistæ super Logicã Scoti: imò & copulata Louaniensis, & Coloniensis, & Ægid. Roman. hic.

4. Sētētia. Scoti et alio rum.

Et probatur hæc sententia: Nam Logica non agit de diuisione, definitione, &c. nisi vt sunt partes syllogismi, & ad illũ ordinantur: ergo &c. Probo antecedens: Nã definitio, & diuisio tantũm pertinẽt ad Logicã, secũdũ q̃d sunt vtiles ad alias sciẽtias: sed definitio, & diuisio non conducunt ad alias scientias, nisi in quãtum sunt partes syllogismi: ergo sub hac tantũ rõne agitur a Logica de illis. Minor probatur ab Arist. 4 Physic 4. dicente, definitionẽ tradi, vt ea, q̃ dubitãtur, soluantur, q̃d p syllogismũ fieri dẽt. Quinimo Platonici docebãt, maximè esse immorandũ circa quod q̃d est, quia ex ipso bene perspecto omnes dubitationes soluuntur.

1. Probatio præfatæ sententia.

Secundò: nã alia argumentationũ genera, vt enthymema, inductio, exẽplum, licẽt nõ sint partes actuales Physicæ, vel Metaphysicæ syllogismi, sunt tũ partes illius, in quãtũ participãt imperfectè, & diminutè naturã syllogismi, & ita ad eũ reducũtur tãquã partes partiales illius, sicut cõtingit in partib potẽtialib. iustitiæ, & ad illã reducũtur: ergo Logica agit de istis argumẽtorũ speciebus

2. Probatio.

secundum

secundum quod reducuntur ad syllogismum. Probatur consequentia: quia Logica agit de illis, vt sunt instrumenta manifestandæ veritatis, hoc autem non habent nisi per participationẽ à syllogismo, & ita agit de illis in quantũ ad syllogismũ reducũtur, & Arist. dicit 1. Prior. c.27. enthymema esse syllogismũ imperfectũ, & in tantum concludere, in quãtũ reducitur ad syllogismum; & idẽ est de aliis argumentationibus, omne enim imperfectũ reducitur ad perfectũ sui generis: est ergo principaliter consideratũ syllogismus, & rõ considerandi reliqua, & ita erit obiectum logicę. Tertiò:

3. Probatio nã si de definitione & diuisione agit, profectò hac ratione facit, vt syllogizet: est ergo finis intentus vltimò syllogismus, ita erit obiectum Logicæ.

5. Sentẽtia Alber. Magni. Quinta sententia tenet, argumentationem esse Logicæ obiectum. Hanc tenet Albertus Magnus relatus à Soto in præsentia, q.5. Iauellus, & Alfraganus, & alii multi, quos referre nõ libet. Hãc ãt sententiã licèt late probent eius defensores, breuiter ea probatur: quia oẽs cõditiones obiecti scientifici illi cõueniũt, vt patet discurrenti per singulas; & ita Logica dicitur rationalis ab obiecto specificante ipsam, scilicet, ratiocinatione seu argumentatione. Nam si non sibi vẽdicaret pro obiecto ratiocinationẽ, non diceretur rationalis scientia à Boetio, vt videre poteris opusc. 70. apud D.Th. Præterea, quia propterea dicitur sciẽtia hæc peculiari quadã ratione naturalis homini, quia perficit eius discursum: sed nõ potest perficere nisi per argumentationẽ: ergo hæc est eius obiectũ: nã ex scientiæ obiecto eius necessitas pensanda est vltimò: quia si agitur in Logica de definitione, & diuisione, est in ordine ad argumentationẽ: de argumentatione vero nõ agitur in ordine ad aliquod aliud obiectũ logicale; ergo argumentatio est eius obiectum: nã finis est obiectum omnium eorũ, quæ tractantur in Logica.

6. Sentẽtia Magistri Soto. Sexta sententia, quam sapientissimus Magister Soto defendit q.5. proœ. in Logicã, in solutione ad 3. arg. q̃ Logica agit (accipiẽdo illã prout distinguitur cõtra Grãmaticã, Rhetoricam, & Poesim) de ente rationis, quod hẽt fundamẽtũ in re. Dicitur autẽ habere fundamẽtum in re, quãdo ex natura sua rebus conuenit id, vnde intellectus abstrahit tales intentiones, vt esse hominis conuenit rebus, vnde abstrahitur ratio speciei; & esse animalis, vnde abstrahitur ratio generis: & de istis intentionibus agit Logica tamquam de subiecto adæquato. Aliud verò ens rationis, quod conuenit uocibus non ex natura rei, sed ex impositione, vt Nomẽ, &c. est obiectũ Grãmaticę. Si verò agit de conceptibus formalibus, puta de propositione syllogismi, est secundũ quod sunt rerum signa, in quibus sunt fundamentaliter propositiones syllogismi: Nam in rebus ipsis est animal rationale esse risibile, & hominem esse animal rationale, & inde subsequitur, hominẽ esse risibilẽ, & sic quodammodo ꝓpositiones, & syllogismi sunt in rebus, scilicet obiectiuè. Hęc ãt sẽtẽtia probatur: Quia si non fiat aliqua specificatio in ente rationis, & secunda intentione, ratione cuius tractetur à Logica, cũ etiã Grãmatica tractet de ente rationis, & secundis intentionibus, coincident Logicæ, & Grãmaticæ, & cætera obiecta, quod est inconueniens. Et ita obiectũ Logicæ est secunda intentio, habens fundamentũ in re; & obiectũ Grammaticæ ens rationis, non habens fundamentum in re.

Præambula ad decisionem quæstionis.

IN hac difficultate explicãda, primò cõsiderãdũ est, nos hic non inqrere rõnẽ formalẽ sub qua obiecti Logicæ: iã .n. de hac sermonẽ supra fecimus. Sed quæstio est de rõne formali, quæ attingitur, & cognoscitur ꝑ scientiã, & de qua passiones in Logica demõstrãtur. Et deniq; inquirimus, quodnã sit obiectũ qđ, vt stat sub rõne qua, de qua sup. decisũ fuit, specificũ logicalẽ habitũ: iã ẽt pręmissũ fuit in superiorib. Logicã ẽe verè sciẽtiã speculatiuã, quę de suo obiecto passiones demõstrat, & simul artẽ speculatiuã, quę facit syllogismos, definitiones, & argumẽtationes: Vtrũ autẽ formaliter, vt ars, & sciẽtia distinguantur, vel nõ, iã diximus. Et hoc ad rem præsentem nihil facit. 1. Funda.

Secũdo nota ex D.Th. 1. Sẽt. ar. 4. in pro lo. tres præcipuas conditiones cuiuslibet scientiæ obiectũ hr̃e debere. Prima, 2. Funda.

vt

vt quidquid tractatur in illa scientia cõtineatur sub eius subiecto. Quę conditio dupliciter explicatur: Primo modo, vt omnia comprehendat, tamquam prædicatum vniuersale, ita vt debeat de omnibus in illa scientia contentis prædicari, siue in recto, siue in obliquo. Ita explicat Magist. Soto in hac q. & Caiet. 1. p. q. 1. art. 7. id ipsũ insinuat. Et ita quidquid tractatur in Physica, vel est ens mobile, vel pars entis mobilis, vel effectus entis mobilis, vel ordinatur ad ens mobile. Alio modo subtilius eã explicat Caiet. loco adducto, quod rõ formalis, quæ scientiæ debet esse id, ratione cuius omnia referuntur ad sciẽtiam, & debet esse ratio cognoscendi omnia in suo genere, etiãsi sit singularissima, & non communis per prædicationem, sicut ratio formalis potentiæ est id, quo mediante omnia referuntur ad potentiã, & ipsa potentia fertur in suum obiectum. Et hoc modo Deitas, etiamsi singularissima sit, est obiectũ scientiæ diuinæ, etiam beatorum, quia ratione illius omnia referuntur ad scientiam, & ipsa est ratio, quæ terminat sciẽtiam. Secunda conditio est, quod cognitio obiecti principaliter intendatur in scientia, sic adeò, vt cætera, quæ in scientia cognoscuntur, ordinentur, vt habeatur perfecta cognitio subiecti: Siue enim de principiis subiecti, siue de passionibus tractetur, illud totũ debet ordinari, vt perfectè cognoscamus subiectum, & eius partes subiectiuas, vt patet in quãtitate, & numero, & ente mobili, & ente; & hic est finis scientiæ, exactam de subiecto cognitionem habere. Tertia cõditio est, vt per subiectum formaliter sumptũ scientiæ adinuicẽ distinguãtur: Vt enim suprà diximus, habitus per obiecta distĩguuntur. Dixi formaliter sumptũ: nã nostra Theologia & beatorum circa idem obiectũ materiale versantur, scilicet, circa Deũ, & tamen non distinguuntur ex hoc obiecto materiali præcisè, sed ex eo taliter vel taliter cognoscibili, id est, vt stat sub tali vel tali lumine: nã hoc explicat eius diuersam cognoscibilitatem.

1. Explicatio ex Soto.

2. Explicatio subtilior ex Caietano.

3. Fund.

Præterea est aduertendũ, obiectũ duplex in scientiis à Metaphysicis constitui. Alterũ attributionis, & vocatur sic, quia ratione illius omnia referuntur ad scientiam, & ei attribuuntur, huiusmodi est ens in Metaphysica, Deus in Theologia, ens mobile in Physica. Alterum est subiectum principalitatis, propterea qđ inter partes subiectiuas, quæ ad scientiã pertinent, illa est principalior, & potissima, quomodo in Metaphysica Deus est subiectũ attributionis, & anima in Physica. Quod modo in hac quæst. inquirimus, illud est, quodnã sit obiectum attributionis Logicæ, qua ratione est sciẽtia, & etiam qua ratione est ars, an sit aliquid reale, vel rationis; & si est rationis, an sit secunda intentio, an argumentatio, an demonstratio, an syllogismus?

Decisio quæstionis.

1. Conclus.

PRima conclus. Logica est directiua actuũ rationis, actuũ, inquam, rõnis, quibus apprehendit res simplices, & cõponit, & diuidit, & argumẽtatur. Et hoc facit, in quantum docet naturã definitionis, diuisionis, & argumentationis, & secundũ quod docet res in propriis prædicamentis collocare, quod iuuat ad definitiones, diuisiones, & consequenter ad argumentationes, & secundũ ẽt quod constituit hæc logicalia; & de hac secunda parte, qũo fiat huiusmodi directio, nõ est hic agẽdũ, quia in superioribus actũ est. Sed est tractandũ de prima, & illa, si aliquid conuincunt, probant argumenta facta in principio pro prima opinione, nõ verò aliquid amplius. Et probatᷣ nostræ conclus. prima pars, ex D. Th. in princip. libri 1. Poster vbi expresè dicit, ꝙ quẽadmodum ratio artem fabrilẽ inuenit vt actus, qui per manũ exercentur, secundũ rõnem dirigantur, eodẽ pacto ratio ipsa inuenit artẽ Logicæ, quæ directiua esset ipsius rationis actuũ, per quam homo in actibus rationis ordinatè & faciliter, & sine errore procederet. Et ita ars Logicę in illa parte, quæ agit de prædicamẽtis, intẽdit ordinare primã operationẽ intellectus. Et quomodo hoc fiat, vide Caiet. in Antepraedicã. statim in prin. In parte verò Logicę, quæ vocatur de Interpretatione, agit de ordinanda secunda intellectus operatione. In Priori & Posteriori resolutione tractat de ordine cõstituẽdo in tertio opere intellectus. Ergo ex D.

Quomodo Logica dirigat operationes intellectus.

Tho.

Quare logica vocetur ars artiū, modus sciēdi, & necessaria ad alias scientias.

Th. sentētia, Logica est ordinatiua actuū rōnis: & hac de causa vocatur ars artiū, & scientia scientiarum, & sciēdi modus, & hac ratione ad alias scientias necessaria dicitur, quia ordinat actus rationis, qui ordo est necessarius ad scientias acquirēdas. Vnde D. Aug. lib. 2 de ordine, c. 13. ita dicit: Quomodo ratio ad alia fabricāda trāsiret, nisi ipsa prius quasi machinamenta quędā & instrumenta distingueret, notaret, dirigeret, proderetq; ipsam disciplinā disciplinarū, q̄ Dialecticā vocāt? Vbi apertè sanctus Doctor docet, ad Logicā pertinere actuū rationis directionem. Et hoc ita apertū est, vt à nullo vnquam de hoc dubitatum fuerit; & est communiter ab omnibus receptū. Et si rursum inquiras, quomodo hæc scientia actus rationis dirigat? Etiam omnes vniformiter respōdent, hoc fieri construendo definitiones, demōstrationes, diuisiones, & argumentationes. Ex eo enim ratio disposita est & ordinata, & in ordine ad hāc scientiā acquirendā, & in ordine ad acquisitionē aliarū, quia suos conceptus in modū definitionis, diuisionis, & argumētationis dispositos habet: nā ista sunt sciendi modus. In hoc ergo est punctus difficultatis, quòd isti Logici noui dicunt, cōceptus istos, & rationis actus quatenus ordinantur per Logicam, esse obiectū Logicæ: nos verò asserimus, non ita se rē habere, sed obiectū Logicæ esse aliquid aliud superueniēs istis, qđ est eorum forma, in quātū sunt in ratione definitionis, diuisionis ordinati, quod est aliquid rōnis, & 2. intentio. Quæ quidē forma, quatenus in materiam introducitur, est obiectum Logicæ vtentis, quatenus de ipsa propriæ demōstrātur passiones, est obiectū Logicæ docētis. Et ideò vt magis hoc pateat, additur hæc cōcl.

In quo cōsistat nodus controuersiæ.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Etiamsi ad Logicā pertineat ordinare mentis conceptus, ipsi mentis conceptus non cadunt sub eius considerationē, nisi vt aliquid materiale, & in ordine ad aliquid aliud, quod habeat rationem formæ.

Hæc conclusio probatur euidenter: Nam artis materia nō venit in vsum, & cōsiderationem artis, nisi sub aliqua forma, quam ars introducit: sed Logica est quædam ars speculatiua: ergo suā materiā in ordine ad aliq̄ formā pertractat introducendam. Maior patet inductiuè in omnibus artib⁹. Ars enim domificatiua non assumit lapides, & ligna, nec illa ordinat, nisi in ordine ad formam domus, quā in illis debet introducere; & idē de arte frenefactiua & fabrili, non enim ferrum considerant, nisi vt certas formas in illo inducant. Et hoc est perpetuū in omni arte: Nam cū ars debeat esse factiua, & materia iam sit facta in omnibus artibus, aliquid aliud debet prætendi, quod sit forma introducenda per artē. Minor probata fuit suprà ex Diuo Thoma. Cōsequentia est euidens, & præterea probatur. Nam conceptus mentis, & voces similiter, & scripturas, de quibus agit Logicus, non considerat secundum naturam conceptuum, cum hæc consideratio ad physicū spectet: ergo considerat illa secundū aliam rationē, & in ordine ad aliquid aliud, & illud profectò dēt habere rōnē formę: nā conceptus ipsi, & res, loco materiæ se habēt. Dicunt isti quod considerantur in ordine ad directionem. Tunc sic argumentor: Vel hæc directio conceptus se habet vt materia, & hoc non: ergo se habet vt forma: ergo iā considerantur cōceptus in ordine ad aliquā formam, & hanc formā debet ab arte vt formale respici. Primū antecedens probo: Quia quod est materia sūt cōceptus, & si directio se habet vt materia, exhibe aliquid, quod consideretur ab arte in ratione formæ; Impossibile enim est, nō dari formā aliquā, quā ars inducat, quæ sit finis artis: sed directio nō potest esse forma, sed aliquid aliud; ergo &c. Minorem probo: nā Logica habet dirigere cōceptus effectiuè; ergo aliquid est, ratione cuius (formaliter loquēdo) sint cōceptus directi: & hoc non potest esse ipsa directio: ergo &c. Probo consequentia, nam in domo videmus lapides, & ligna esse secundū formā artis directa, non autem sunt directa formaliter per directionem ipsā, quæ est actio, sed per aliquid aliud; hoc autem est forma domus, ex eo enim, quòd sub illa forma adunantur, directa sunt, & ordinata: ergo conceptus directi sunt per aliquid aliud, quā per actionē, quā ꝓducit Logica, loquor formaliter.

Solutio Aduersariorum.

Impugnatio.

3. Conclus.

Tertia cōclusio: Illud ipsū, per qđ conceptus

ceptus

ceptus formaliter sunt directi, est forma definitionis, diuisionis, & argumentationis (& ad hæc reduco omnia instrumenta logicalia) Itaque sicut domus partes dicuntur esse ordinatæ, & directæ per formam domus, & quatenus ita sunt coaptatæ, vt in se recipiant formam domus, & forma est, quæ dat formaliter esse domus partibus adunatis, & per cuius receptionem ordinantur, ut possint à pluuia, & tempestatibus, & frigore defendere: ita conceptus dicuntur ordinati ad scientiam acquirendam, quatenus habent formam definitionis, & diuisionis, & per illam recipiunt formaliter ordinem, vt sint apta instrumenta sciendi, quod ex se non habebant. Et probatur hæc conclusio: Nam isti conceptus, Animal rationale, si non sunt dispositi in formam definitionis, non dicuntur ordinati ad definiendum hominem; si enim sic ordinantur, rationale, vel animal nō est definitio: ergo secundum quod substāt formæ definitionis, habent quod sint instrumentum definiendi. Præterea idē patet, in diuisione enim & in argumentatione est clarissimum. Nam si cōceptus hi accipiātur sine ordine, est homo, risibile, animal, rationale, non sunt aptū instrumentum ad sciendū: si ergo debent esse aptū instrumentum sciendi, propterea debet esse, quòd sunt ordinati in formam argumentationis rectè, hoc modo: Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Et ita est munus Logicæ constituere illos sub forma debita argumentationis, vt per formā demonstrationis ordinentur aptissimè ad sciendum, & Logica in cōi præbet modum, quomodo fieri debeat huiusmodi ordinatio, docendo regulas rectæ argumentationis in Prioribus, & materiā aptā ad sciētiā in Posteriori resolutione, & hoc in cōi, nullā materiam in particulari determinando, vt postea iuxta subiectā materiam regulæ communes applicari possint; & habere illas regulas communes, est habere modum sciendi: nam materiam quamlibet scientiæ subministrant. Et hæc conclusio satis patet scienti, quid Arist. in prædicamētis, Posteriori resolutione, & Priori, & aliis partibus logicalibus docuerit;

Munus logica quid.

Nam tota illa doctrina contendit, vt sciamus instrumentorum logicalium formam inducere, & paratas habeamus formas, quibus ad scientias cōquirendas trāseamus. Et quod ordinentur conceptus, vt stāt sub forma argumentationis, diuisionis, &c. patet clarissimè: Nā quorsum Arist. tres syllogismorū figuras cōstituit, nisi vt doceat debitè præmissas disponere sub certa forma? Directio ergo, quā logica exequitur in eo cōsistit, vt cōceptus sub certa forma collocentur, & ex eo, q logica cōceptus dirigit, dirigit cōsequēter & voces, quæ sunt signa conceptus, & res ipsas quodammodo, secundum quod sunt obiecta conceptuum, & vocibus significantur.

Quarta conclusio: Istæ formæ, quibus conceptus, & voces, & res modo exposito diriguntur formaliter, sunt aliquid rationis, & non sunt aliquid reale: Itaque forma argumentationis, diuisionis, & definitionis, qua formaliter supra dicta sunt talia, aliquid rationis est. Hęc conclusio est communis animi conceptio sapientum omnium; nec pro illa aliquem in particulari adducere volo; sed omnes eam sunt sequuti, qui hucusque Logicam scripserunt: & isti mentales, seu nominales, qui indicant obiectū Logicæ esse quid reale, fatentur entia rationis considerari à Logico in ordine ad ens reale, & non è conuerso. Sed contra istam conclusionem aliqui tenuere nouiter. Quando aliqui authores antiqui infimæ notæ dixerunt syllogismum, definitionem, diuisionem esse aliquid reale, loquuntur pro materiali; quemadmodum dicere possumus, quod album pro materiali est substantia. Et hanc conclusionem, cum agemus de vniuersalibus, de intentionibus, & prædicabilibus in particulari, demonstrabimus latissimè; Modò verò breuiter probo: Nam si esse definitionem, & diuisionem, & argumentationem est aliquid reale formaliter, vel est substantia, vel quantitas, vel qualitas, vel relatio, uel aliquid horum prædicamentorum; sed est ridiculum hoc dicere: ergo &c. Sequela patet. Omne enim ens cōpletum, & perfectum creatum debet esse in aliquo prædicamento,

4. Conclus.

Error quorundam.

mento. Sed minor probatur: Nam nō est substantia, vt de se patet, quia nec prima, nec secunda; non quantitas, quia nec continua, vt liquet, nec discreta, quia esse demōstrationem, verbi gratia, nō est esse numerum ternarium, nec qua ternarium, & sic de singulis: Nec est qualitas, quia non reperitur in conceptibus ordinatis in modum demonstrationis aliqua alia qualitas, præter qualitates conceptuum: sed forma demonstrationis aliquid aliud est præter conceptus, siquidem est illorum forma. Et si dicas, quod est aliqua qualitas præter conceptus, certè non est habitus, vel dispositio, nec aliqua alia species: ergo & tūc, si est aliqua species qualitatis, sequitur, quod Logica sit scientia realis, siquidem habet pro obiecto ens reale. Si dicas, quod est relatio illa formalis, sequeretur profectò, quod eius consideratio ad Metaphysicū pertineret. Item, quia non est dabile, ad quod genus relationis pertineat, vt patet discurrendo per fundamentum relationum & nō potest pertinere ad aliud genus: ergo &c. Præterea: esse demonstrationem, & syllogismum, definitionem, & diuisionem habent conceptus, sine eo, quod aliquid intrinsecè acquirant: ergo illud in ipsis non est aliquid reale. Probatur consequentia, aliàs acquirerent aliquid intrinsecum. Nec valet instantia de actione: nam cū aliquid realiter denominatur agens ab actione existēte in passo, verè actio illa realiter & intrinsecè dimanauit ab agente; esse verò definitionem non dimanat à cōceptibus, nec forma, qua dicuntur talia, ab illis realiter profluxit. Sed probo primum antecedēs: Nam per hoc, quod iste conceptus Animal, & Rationale accipiūtur ab intellectu cum isto ordine, & considerantur taliter, secundum quod explicant hominis essentiam, & vnus significat rem, quæ determinat significatum alterius, essentialiter habent quod sit definitio: sed hoc nihil est in illis intrinsecum: ergo &c. Probatur minor: Nā considerari sic vel aliter, totum est extra ipsos conceptus, qui considerantur, Deus enim per hoc, quòd à me cognoscitur nihil reale acquirit: nec cōsiderari à me est aliquid reale in ipso, aliàs Deo aliquid reale in tempore adueniret, quòd est plusquam falsum. Nec valet dicere esse extrinsecum, quia nihil reale Deo aduenire potest, aliàs mutaretur. Parum autem refert, quod sit extrinsecum, si illi realiter aduenit ex tempore, sed de hoc infra latiùs. Et confirmatur hæc ratio: Nam in vocibus nihil reale est esse demonstrationem, definitionem, & argumentationem, quod enim voces ordinētur in modum demonstrationis, definitionis, nihil reale est in ipsis. Et profectò non potest assignari, quæ realitas sit illa: ergo nec in conceptibus. Nam solùm voces, & conceptus differunt, quantum ad hoc, in eo quod conceptus habent significationem naturalem: voces verò habēt significationem ex hominum beneplacito. Præterea: esse genus, & species, &c. formaliter est secunda intentio, & aliquid rationis: ergo esse definitionem. Probatur consequentia: quia omnes sunt proprietates logicales. Sed hæc conclusio magis infrà probabitur: à quibus probationibus modo abstinere volo, vt seruetur ordo doctrinæ.

Tollitur instantia.

Impugnatur quorūdam responsio.

Quinta conclusio: Obiectum logicæ tam vtentis, quàm docentis, est aliquid rationis, & non est aliquid reale. Hæc cōclusio, quæ infertur planè ex his, quæ probata sunt, est Arist. 4. Meta. tex. 5. vbi dicit, quod Logicus, & Metaphysicus de omnibus disputant, quia tractant de ente omnibus communi. Tunc sic: Vel ens accipitur hic pro ente reali; & hoc non, quia non est obiectū Logicæ, nec Dialecticæ ens reale: ergo loquitur de ente rationis, quod omnibus conuenire potest; est ergo secūdum Arist. ens rationis, quod omnibus conuenire potest, Logicę obiectum. Hæc est sentētia D. Th. in multis locis. Primò adduco ea, quæ dicit super hunc textum lectione 4. vbi sic dicit: Dialecticus autem circa omnia prędicta procedit ex probabilibus, vnde non facit scientiam, sed quandam opinionem. Et hoc ideò est, quia ens est duplex, ens scilicet rationis, & naturæ. Ens autem rationis dicitur propriè de illis intētionibus quas ratio adinuenit in rebus consideratis; sicut intentio generis, & speciei, & similium, quæ quidem non inueniuntur in rerum natura, sed considera-

5. Conclus.

Varia testimonia D. Thom. pro conclus.

Quodnam ens rationis sit obiectum Logicæ.

ſiderationem rationis ſequuntur: & huiuſmodi ſcilicet ens rationis eſt propriè ſubiectum Logicæ. Huiuſmodi autẽ intentiones intelligibilibus entibus naturæ æquiparantur, eo quod omnia entia naturæ ſub conſideratione rationis cadunt; & ideò ſubiectum Logicæ ad omnia ſe extẽdit, de quibus ens naturæ prædicatur: vbi vides multa aſſerta à noſtro ſancto Doctore infrà. Primum, quod intendimus, obiectum Logicæ eſſe aliquid rationis, prout diſtinguitur ab ente reali (nã expreſsè loquitur Diuus Thomas de ente, nõ prout efficitur à ratione, cuiuſmodi ſunt conceptus, ſed de ente, prout diſtinguitur ab ente reali, quod eſt obiectum Metaphyſicæ.) Et ſecundò aſſerit, intentiones logicales non eſſe reales, ſed rationis. Et primo Poſteriorũ, lectione 20. ſic ait: Et quia circa omnia, quæ ſunt, habet negociari ratio, Logica autẽ eſt de operationibus rationis, Logica etiam erit de iis, quæ communia ſunt omnibus, id eſt, de intentionibus rationis, quæ ad omnes res ſe habent; non autem ita, vt ipſa Logica ſit de ipſis rebus communibus, ſicut de ſubiectis: conſiderat enim Logica, ſicut ſubiectum, ſyllogiſmum, & enunciationẽ, & prædicatũ, & alia huiuſmodi. Vbi vides D. Thomam aſſerere, Logicam verſari circa intentiones rationis, quæ conueniunt rebus non de ipſis rebus, & verſari circa ſyllogiſmos, &c. Vt intelligat ſecundum ſententiam Diui Thomæ, non eſſe ſubiectum Logicæ ens rationis in ſua cõmunitate, ſed ſecundum quod in ratione intentionis ſecundæ communis ad ſyllogiſmũ conſideratur. Et quarto libro contra gentes, c. 11. dicit: aliæ ſunt ſcientiæ de rebus, aliæ de intentionibus intellectis, vnde ſcientia, quæ agit de intentionibus, diſtinguitur ab illa, quæ agit de rebus: ergo obiectũ Logicæ, quæ eſt ſecunda intentio, ſecundum Diuum Thomam, vt modo vidimus, eſt aliquid rationis. Idem aſſerit opuſculo 70. ſuper Boetium, & opuſculo de natura generis 42. capite quarto: ergo ſecundum Diuũ Thomam ens rationis, quod conſequitur ad operationem intellectus, eſt aliquid rationis, vt diſtinguitur cõtra ens reale exiſtens: ergo non eſt cur iſti nobis perſuadere velint, & dicãt D. Thom. ſuam tenuiſſe opinionem, ſeu imaginationem. Et cum Diuus Thomas aſſerit, Logicã verſari circa opera intellectus, intelligit tamquam circa propriã materiã, vt patet primo Poſteriorũ, lect. 20.

Quæ operationes intellectus, et alia entia realia cadant sub cõsideratione Logicæ apud D. Thom.

Præterea hæc concluſio probatur primò authoritate aliorum. Habet illã Auerrhoes lib. 4. Metaphyſ. tract. 2. Auicenna lib 1. ſuæ Metaphyſicę. Duran. primo d. 19. q. 5. Iauel. 6. Metaphyſ. q. 7. Flandria 4. Metaphyſicæ, q. 5. art. 2. & 1. Poſteriorum, q. 1. art. 2. & 3. Petrus Niger, quæſtione 12. in ſuo clypeo. Veracruce q. 1. procem. Zimara annotatione vltima ſuper quæſt. libri ſecundi Metaphyſicæ, Balduinus quæſito 2. Angelus, tractatu de præcognitionibus Logicæ, Albertus primo Metaphyſicæ, cap. 1. & in ſua Logica in principio, Aegidius in initio Elenchorum, Soncinas in initio prædicabilium, Heruæus tractatu de ſecundis intentionibus, parte vlt. art 3. Gandauo 2 Metaphyſicæ, cap 12. & 4. Metaphyſicæ. q. 6. Caietanus c. de genere, Soto q. 5. procemiali in Logicam, & innumeri aliĩ ex Diui Thomæ diſcipulis, & modernis, & antiquis, quos longum eſſet recenſere. Acutiſſimus Scotus ſupra adductus cum ſuis ſequacibus, dum aſſerit, ſyllogiſmum eſſe obiectũ Logicæ, conſequenter defendit eius obiectum nõ eſſe quid reale. Et tamen pro hac parte tantis viris & doctiſſimis, & antiquiſſimis exiſtẽtibus, modò conantur inuehere in ſcholas hanc opinionem, ſeu imaginationẽ.

Probatur præterea ratione: nam Logica condiſtinguitur contra ſcientias reales, non quia ipſa non ſit ſcientia realis, ſed quia eius obiectum non eſt reale: ergo eſt aliquid rationis: nam non datur ens cõdiſtinctum contra ens reale, quod non ſit ens rationis: quia ens diuiditur immediatè in ens reale, & rationis.

Cur Logica non numeratur inter ſciẽtias reales.

Præterea ſecunda intentio, vt viſum fuit, eſt aliquid rationis, & habet proprietates demonſtrabiles ab aliqua ſciẽtia, & non alia niſi Logica: ergo Logicæ obiectum eſt ens rationis. Maior probatur: nam in hac quæſtione oſtenſum eſt, eſſe aliquid rationis formaliter: & ſupra quæſtione 7. demonſtratum eſt, ſecundam intentionem habere paſſiones.

Digitized by Google

Et probatur modò, nam generis propria passio est prædicabilitas de multis speciebus, & syllogismi probabilis proprium est generare probabilitatem. Sed minor probatur: nam huiusmodi proprietatem satis constat non demonstrari à Metaphysico, tùm quia agit de ente reali, tùm, quia in nulla sui parte illud facit, & à Porphyrio in prædicabilibus, & ab Aristotele primo libro Topicorum agitur de prædicabilibus, & ponitur proprium generis prædicabilitas de multis speciebus.

Præterea: si obiectum Logicæ erit ens reale, inquiro, vtrum abstrahat ab omni materia, vel non? Si primum, ergo est pars obiecti Metaphysicæ: ergo ad ipsã pertinebit consideratio eius. Probatur prima consequentia: quia omne ens reale sub omnimoda immaterialitate, pars est subiecti Metaphysicæ, quandoquidem participat rationem entis, & abstractionem: Deus etenim pars est subiecti Metaphysicæ hac ratione, similiter & accidens, & quantitas, si non abstrahit ab omni materia, debet includere aliquam non sensibilem, quia actus intellectus, vt dirigibiles, nullam qualitatem sensibilem includunt, nec considerantur in ordine ad illam: Nec etiam includunt materiam intelligibilem, quia non concernunt quantitatem; nec considerantur secundum rationẽ libertatis, vt ad scientias morales reducantur. Vltima consequentia probatur, quia omnis pars subiectiua Metaphysici obiecti consideratur ab habitu metaphysico.

Præterea: actus intellectus sufficientissimè consideratur à Physico, & Metaphysico, secundum omnem suam rationem. Si considerentur secundum suam naturalitatem, & non secundum libertatem: ergo non est dicendum pertinere eorum tractatum ad Logicum. Consequentia patet, & probatur antecedens: Nam cognitio, verbi gratia, hominis, si consideretur, vt est actus effectus ab anima rationali, quæ est corporis organici physici forma, ad eandem scientiam pertinet, ad quam pertinet anima, hoc est, ad Physicam. Si vero consideretur secundum suam speciem & immaterialitatem, ad Metaphysicam pertinet eius consideratio. Secundum enim quòd deseruit sciendi modo, nisi addas secũdam intentionem, nihil habet præter supradicta. Cùm verò consideratur in ratione actus liberi, iam transit ad aliud genus moris, & ita pertinet ad scientiam moralem.

Præterea; Logica considerat tamquã suum obiectum diuisionem, definitionẽ, & argumentationem, vocalem etiam & scriptam, vt apertè constat, quæ etiam sunt instrumenta sciendi; & Aristoteles in Peri herm. de Oratione vocali & Verbo & Nomine vocalibus, de Propositionibus, &c. tractauit, & similiter in Anteprædicamentis, vt optimè aduertit D. Thom. in primo Peri her. lect. 1. sed propositioni mentali, vocali, & scriptæ, nil potest reale assignari consideratum à Logica, nisi secunda intentio, quæ est ens rationis; ergo non est obiectum Logicæ aliquid reale. Probatur minor: Nam non potest assignari actus intellectus cõmunis illis, quia modus sciendi vocalis non est actio intellectus, cùm sit vox: & idem de modo sciendi scripto. Et præterea, quia inquirimus reale commune actui intellectus, orationi externæ, vocali & scriptæ, Et hoc non potest esse ipse actus intellectus, nec potest esse substantia; quia actio intellectus est accidens. Nec potest esse accidens, quia oratio vocalis, seu voces ipsæ, sunt substantiæ; quia sunt aer verberatus. Et non potest dici, quod commune sit ens, quia ens non est modus sciendi, tùm etiam quia est obiectum Metaphysicæ, & sic idem esset obiectum Metaphysicæ & Logicæ. Et ex hoc infertur, quòd neque actus intellectus ordinati, sunt obiectum attributionis Logicæ, quia etiam agit de orationibus vocalibus, quæ non sunt actus intellectus; est ergo aliquid rationis.

Et præterea; quia scientia rationalis vocatur nõ solùm, quia dirigit actiones effectus rationis, sed etiam quia habet pro obiecto ens rationis; secũdum enim D. Thomam 3. Sententiarum, distinct. 33. ar. 2. ad 3. ipsa secunda intentio ratio dicitur. Dicit enim hæc verba: Ratio dicitur dupliciter, vno modo id, quod est in ratiocinante, scilicet potẽtia vel actus. Secũdò modo, vt est nomen intentionis;

tionis; & ab hac scientia rationalis nominatur.

Præterea sequeretur, quod hæc scientia esset nobilior scientia mathematica saltem ex parte obiecti; quia nobilius obiectum est actus intellectus ordinati, quos isti asserunt esse quid reale, & obiectum Logicæ, quàm quantitas. Item esset nobilior Philosophia morali; quia actus intellectus simpliciores sunt, quã actus voluntatis, qui includuntur necessariò in obiecto Philosophiæ moralis. Et ea ratione esset nobilior visuali seu perspectiua scientia, & Musica similiter. Quinimo esset nobilior Physica: quia in ratione obiecti nobilius quid sunt actus intellectus ordinati, nullam includentes materiam, quàm ens mobile materiam sensibilem includens.

Præterea probatur cõclusio; Nã principia ferè omnia logicalia, quæ dantur per prædicationem & affirmationem, vt quãdo quidpiã de quopiã, & idẽ de eodẽ affirmari & negari est impossibile, & alia similia, formaliter sunt aliquid rationis, vt constat, & magis infrà ostendetur: ergo eius obiectum est aliquid rationis.

Præterea; Nam 6. Metaphysicæ Aristoteles diuisit scientias speculatiuas & reales, & in illis non numerauit Logicam, quæ speculatiua est secundum probabilissimam opinionem; ergo Logica non est realis ex parte obiecti. Et confirmatur: Nam si est scientia realis, exhibe principia illius realia, ex quibus procedit ad suas conclusiones ostendendas: ergo cùm non habeat principia realia, obiectum eius erit aliquid rationis.

Præterea: In scientia de domo, quam habet aliquis speculatiuè, non demonstrantur passiones ligni, nec passiones lapidis, sed passiones formæ domus: quia illæ passiones materiæ domus in Physica considerantur; sed in Logica non demonstrantur passiones actuum rationis, nec alicuius alterius realis; nam da, quæ passiones sunt illæ? Sed solùm demonstrat passiones entis rationis, quod est secunda intentio: ergo illud est obiectum huius scientiæ formale, & non aliquid reale. Demõstrantur enim proprietates generis, speciei, differentiæ, accidentis, proprii, & communis, vt patet in cap. vltimo prædicabilium. Et non fit ibi mentio de aliqua passione reali. Vnde ille Complutensis Doctor, qui dixit Logicã agere de operationibus animæ sub ratione dirigibilitatis, & de ente rationis in ordine ad illas, qui & asseruit definitionem, &c. formaliter esse aliquid rationis minus errauit, quàm qui asseruerunt huiusmodi omnia & materialiter & formaliter esse aliquid reale. In hac conclusione solùm voluimus ostendere, obiectum Logicæ non esse reale formaliter, sed aliquid rationis. Et quia multa sunt rationis entia, quodnam horum sit constituendum, tamquam formale obiectum, modò est explicandum. Et ideò sit

Error Complutensis.

Sexta cõclusio. Ens rationis, vt sic, acceptum in sua communitate, non est obiectum Logicæ, nec restrictum ad demõstrationem, nec restrictum ad syllogismum, nec restrictum ad argumentationẽ. Hæc conclusio habet multas partes probandas. Et prima pars, quòd nõ sit obiectum ens rationis in sua communitate, probatur primò authoritate D. Thom. in locis supra adductis, vbi dicit, secundam intẽtionem esse obiectum Logicæ. Et est expressus locus primo Posteriorũ lect. 20. Præterea probatur ratione: Nam si ageret de ente rationis in communi, ageret de omni ente rationis: & ita ageret de negatione, & de omni relatione, & de Chymera: hoc autem est falsum: ergo illud, ex quo sequitur. Probatur Min. Tũ quia illa consideratio, vt sic, pertinet ad Metaphysicum, qui agit de ente: & ita debet agere de ente rationis, quod est ens per analogiam ad ens reale. Item etiam quia agere de illo ente rationis nil conducit ad scientiam: sed Logica solũ agit de ente rationis, quod est forma instrumentorum logicalium, & quæ conducunt ad alias scientias: ergo illud nõ est Logicæ obiectũ. Maior patet, minor probatur, quia in hac latitudine sumptum, non est forma definitionis, diuisionis, & argumẽtationis, & ita nõ pertinet ad logicã consideratione. Et cõfirmatur: quia in hac latitudine non habet passiones logicales, sed solùm quasdam proportionales passionibus entis realis: quia est vnum suo modo, &c. Quod si dicas, Logicam agere de indiuiduo, &

6. Conclus. Quale ens rationis sit obiectũ Logica auth. D. Thom.

de indiuisione, quod est aliquid rationis; Respondetur, quod de illa indiuisione agit Logicus in ordine ad suum obiectum, quod est secunda intentio, non verò agit, vt de parte subiectiua. Et per hunc modum agit de oppositis priuatiuè, &c. & de multis negationibus, quæ non sunt secundæ intentiones.

Præterea probatur, quia Aristot. non tractauit de ente rationis, vt sic, in aliqua parte suæ Logicæ; ergo nō est eius obiectum. Item sequitur, quòd non demonstret passiones secundæ intentionis vt sic, quia Metaphysica non demonstrat passiones entium particularium. Item sequitur, quòd Grammatica & Rhetorica non sunt distinctæ scientiæ, quia non habent distinctas abstractiones obiecti, & vnum sub alio continetur; ergo &c. Probatur consequentia: nam scientia de hoc ente, de spiritu scilicet, non est distincta scientia à Metaphysica. Et dicere quòd differunt penes finem, contrà: quia sunt scientiæ speculatiuæ, quæ non differunt penes finem, sed penes obiecta; ergo &c.

Solutio.

Impugnatio.

Quod verò non sit demonstratio obiectum Logicæ, probatur: Nam non sufficit omnia, quæ tractantur in scientia logicali, referri aliquo modo in demonstrationem, vt demonstratio sit obiectū Logicæ, aliàs Deus esset Metaphysicæ obiectum: quia omnia, quæ tractantur in Metaphysica, reducuntur aliquo modo in Deum, tamquam in causam efficientem & finalem, & tamquam in regulam omnium.

Regula digna.

Et præterea: quando scientia aliqua plura per se considerat, subiectum scientiæ talis non potest esse vnum illorum, sed aliquid, quod omnia comprehendat, cùm quodlibet illorum non sit pars alterius, sed quodlibet sit ens completum & totale in illo genere; sed Dialectica agit de definitione, diuisione, & argumentatione, & demonstratione, vt de instrumētis per se consideratis ab illa, & neutrum est alterius pars; ergo debent considerari sub aliquo communi, quod omnia cōprehendat. Maior probatur inductiuè in scientiis, & potentiis: Nam potentia visiua, quia considerat per se albedinem, & nigredinem, ac cæteros colores, non est illius obiectum album, vel nigrum; sed coloratum, quod omnia comprehendit, seu visibile; & Metaphysica considerat ens finitum, & infinitum, & partes illorum, vnde neutrum illorum est eius obiectum, sed aliquid, quod omnia comprehendit, scilicet ens. Minor probatur, quia deseruiunt suo fini per se; ergo per se agit de illis. Consequentia est nota. Et hæc ratio etiam probat, quod non sit argumentatio, nec syllogismus, sed aliquid commune illis, quod est secunda intentio. Fateor tamen, quod inter ipsas partes id intenditur principalius, & magis ac perfectiori modo, & est subiectū principalitatis, quod est perfectius & nobilius.

Et præterea: licèt in Arithmetica sit aliquis numerus perfectissimus, videlicet, ternarius, non est obiectum eius, sed est numerus in communi: ergo idem in proposito. Quod syllogismus non sit obiectum Logicæ, probatur rationibus dictis. Et præterea: quia Logica non solum agit de definitione, & diuisione, quatenus deseruiunt syllogismo, sed quatenus sunt per se & essentialiter modus sciendi, & pertinent ad finem Logicæ consequendum; ergo directe continentur sub obiecto Logicæ, & non reductiuè: ergo aliquid aliud est assignandum, sub quo contineantur per se. Probatur antecedens: quia de definitione agit secundum suam propriam formam, quæ est sciendi modus, & idem de diuisione: ergo &c.

Proportio inter Arithmeticā & Logicam.

Præterea. Quia forma definitionis, &c. non est pars formæ syllogismi; ergo non consideratur formaliter, vt est aliquid illius, sed vt per se habet rationē obiectiuā logicalē, q̄ est ratio cōsiderandi: sicut & cōsideratur in Metaphysica accidens & substātia. Et cōfirmatur: Quia prius natura definitio habet propriā formam, quàm intelligamus illam, vt partem syllogismi materialem: ergo per se etiam pertinet ad logicam considerationē, quatenus instruit intellectū, ne erret in cōponendis cōceptib. definitionis. Et idē de diuisione dicendum est.

Præterea probatur conclusio: Quia definitio non est reducenda ad syllogismū, vt minus perfectū ad magis perfectū: ergo syllogismus nō est obiectū Logicæ

Definitio non est reducēda ad syllogismū.

glcæ. Probatur antecedens: Nã perfectio instrumenti sciendi sumi potest, vel ex parte rei manifestatæ, vel ex parte modi manifestandi veritatem: sed definitio ex parte rei manifestatæ præstat syllogismo & demonstrationi, & etiam ex parte modi manifestandi: ergo &c. Nã definitio sẽper manifestat essentiam rei, demonstratio passionem, si sit à priori, syllogismus non semper essentiã rei manifestat: ergo definitio ex parte rei manifestatę est perfectior. Ex parte modi probatur, quia manifestat rem simplici quodam intuitu, qui est modus perfectior modo manifestandi per discursum: & ita cognitio definitionis pertinet ad habitum principiorum, qui est perfectior habitu sciẽtifico. Et videtur hoc asserere Aristot. 7. Metaphys. c. 4. vbi ait, nobilius esse scire, quid sit homo, quàm qualis sit. Et primo Posteriorum, c. 1. ait, principia perfectius clariusq; cognosci, quàm conclusionem: sed definitio pertinet ad principia. ergo &c. Intelligitur verò hoc secundũ quòd aliquid manifestatur in ratione modi sciendi, non verò in ratione alia per perfectũ vel imperfectum iudicium: Nam si in ordine ad iudicium loquamur, si non dicat definitio iudicium perfectum & demonstratio sic, constat demonstrationem esse perfectiorem. Hæc probatio, quæ ab aliquibus magni fit, non ratione prædicta multum satisfacit. Quod etiam non sit argumentatio, eisdem rationibus probatur; Nam argumentatio est species quædam obiecti partialis Logicæ: ergo aliquod est constituendum obiectum, quod comprehendat etiam argumentationem in se, & diuisionem. Et omnibus rationibus supra factis de demonstratione & syllogismo probabis, argumentationem non esse obiectum Logicæ.

Definitio præstantior syllogismo & demonstratione.

7 Conclus. contra Nominales.

Septima cõclusio. Nec conceptus ipsi vt habent modi sciendi rationem, etiam si ipsa ratio modi sciendi sit secunda intentio, (vt reuera est) est obiectum logicæ, nec voces, vt Nominales existimant. De ista voce propositio vel Argumentatio, &c constat, non esse obiectum Logicæ, quia est singularis, contingens, sed de singularibus, & contingentibus non est scientia: ergo &c. Vide alias rationes in Magistro Soto quæst. 1. procemiali. Probatur præterea, quod modus sciendi nõ sit obiectum huius scientiæ: Nam Logicus multa alia considerat per se, quæ nõ sunt sciendi modus, vt genus, speciem, differentiam, &c. prædicamentum, post prædicamentum, nomen, verbum, & alia huiusmodi: ergo debemus assignare aliquid aliud commune omnibus, quod sit obiectum scientiæ. Consequentia supra visa fuit & probata. Antecedens etiã patet: nam illa important secundam intentionem, vt videbimus in suis locis, & per se considerantur à Porphyrio in prędicabilibus, & Aristot. in prædicamentis, & postprædicamentis. Præterea: tota cognitio modi sciendi vlterius ordinatur tamquam ad finẽ proprium, & intrinsecum scientiæ, scilicet, vt perfecta cognitio habeatur secundæ intentionis: ergo non est obiectũ. Probatur consequentia, quia obiectum finis est scientiæ. Sed antecedens probatur: quia aliquid magis vniuersale, & per se consideratum à scientia restat cognoscendum, & ita in illud debet ordinari.

Alia rationes pro conclusione apud Soto.

8 Conclus. contra supra citatas opiniones.

Octaua conclusio. Secunda intentio in concreto est obiectum Logicæ, quæ poterit explicari per istum terminum relatiuum rationis, quod dicit de formali secundam intentionem. Et ita ait Auicẽna, quod Logica est de secundis intentionibus adiunctis primis. Hæc conclusio est ẽt D. Th. locis adductis suprà ad probandũ obiectũ Logicæ nõ esse ens reale, sed aliquid rationis; & ẽt sapientissimi Magistri Soto in hac quæst. & aliorum multorum Thomistarum. Et probatur: Nam exclusis à subiecto Logicæ præcedentibus, scilicet, ente reali, demonstratione, syllogismo, vocibus, modo sciendi, nil aliud videtur restare, quod esse possit subiectum, nisi secunda intentio: ergo &c. Præterea: Conditiones obiecti, quas supra constituimus, conueniunt secundæ intẽtioni sic acceptę: ergo &c. Probatur antecedẽs; Nã secũda intentio sub omni moda immaterialitate distinguit Logicã ab omnibus aliis scientiis, & prædicatur de omnibus, quæ per se considerantur in illa, & illa est, quæ principaliter intenditur in hac scientia, non enim quiescimus, vsque dum secundæ intentionis in se & in suis partibus subiectiuis perfectã

D. Thom.

Soto.

Omnes conditiones requisita ad obiectũ Logica saluantur in secũda intentione in concreto.

cognitionem habeamus; ergo eius est obiectum. Præterea: quia Logica per se tractat de genere, &c. de propositione: Nam quorsum tā exquisita consideratio de nomine, de verbo, de propositione, & eius speciebus, deq; argumentatione, & eius speciebus, si non tractat per se de illis; ergo obiectum est assignandum aliquid commune, quod omnia ista cōprehendat, siquidem tale potest exhiberi. Hæc consequentia satis suprà est probata. Item; quare in Arithmetica assignatur numerus, & in Geometria quantitas cōtinua, & in Metaphysica ens, & in Physica ens mobile, quæ sunt communia ad omnia considerata in illis scientiis: & in Logica non assignabitur aliquod obiectum, quod sit commune ad omnia, quæ considerantur in ipsa scientia? Huiusmodi autem est supra dicta secūda intētio.

Obiectio. Nā secūda intentio habeat passiones demonstrabiles.

Sed contrà: Relatiuum rationis tale, non habet aliquas proprietates de ipsa demonstrabiles pertinentes ad Logicam considerationem: ergo non est obiectum Logicæ. Consequentia est euidens: nam omne subiectum debet habere essentiam, ad quam consequantur aliquæ proprietates per causam, vel rationem formalem demonstrabiles. Sed antecedens probatur: nam detur, quæ sit propria passio talis secundæ intentionis.

1. Solutio.

Respondetur ad hoc argumentum primò, quod habet proprietates sicut habet essentiam, quæ consequuntur ad illam, nobis tamen sunt ignotæ.

Refellitur.

Hæc solutio non placet: nam sequitur, non habere nos scientiam logicalem, quia non scit, qui non scit resoluere conclusiones ad principia indemonstrabilia, quæ resolutio fit per passiones vsque ad primam, & inde in essentiam; nam eo modo, quo proueniunt ab obiecto passiones, eo modo debent in illud resolui.

2. Solutio. Authoris.

Respondetur, quod etiā sine hoc potest esse scientia, quia multæ passiones specierum sciuntur, quas non scimus resoluere vsque ad genus scientiæ. Vt scimus de vniuersali, quòd sit prędicabile: & hoc referimus vsque ad essentiam vniuersalis, & tamen vlterius non progredimur, quia hoc sufficit, vt passiones specierū reducamus in speciē, & passiones generis in genus, & obiecti adæquati vt sic, in obiectum adæquatum vt sic. Et ita sunt explicanda quæ suprà.

3. Solutio.

Præterea respondetur, quòd proprietas secundæ intētionis in communi est, esse veri ostensiuam aliquo modo. Et hoc omni secundæ intentioni conuenit (ostensiuam dico) vt aliquid ex natura sua ordinatum ad hanc ostensionem instrumētaliter faciendam. Ex hoc suo modo omni secundæ intentioni conuenit, & generis & speciei, &c. & demonstrationis, & sciē di modi, quia omnia ista sunt veri ostensiua instrumentaliter suo modo.

9. Conclus. Qualis intētio secunda sit obiectum Logicæ.

Nona conclusio. Non solùm secunda intentio, quæ conuenit rebus, vt intentio generis, speciei, est obiectū Logicæ, sed etiam secunda intentio, quæ conuenit nominibus & vocibus, vt intentio nominis, verbi, propositionis, &c. Hanc conclusionem mihi persuadeo hoc argumento solo, quia non esset tam exquisita cōsideratio de vocibus in Logica, nisi intentiones in illis fundatæ ad Logicam per se pertinerent: Nam Aristoteles per se agit de propositione, de nomine, & verbo, vt patet in Peri hermen. de syllogismo, & argumentatione, vt patet in libris de demonstratione, vt patet in Posterioribus, de probabili syllogismo, vt in Topicis, de fallaci, vt patet in Elenchis. Quinimo de intentionibus, quæ in rebus fundantur, per transennam & obiter disputauit, vt patet in Topicis. Non est autē credibile tot libros multiplicasse, vt tractaret de obiecto per accidens Logicæ, seu de his, quæ per accidens Logica cōsiderat. Nec sufficit dicere, quòd agat per se de cōceptibus, quibus istę intentiones conueniunt: Nam nec conceptus habent ex sua natura fundamentū, vt sint syllogismi & propositiones. Nam ratio subiecti, & prędicati, & termini, & propositionis, &c. in illis etiam sumitur ex hoc, quod sic accipiuntur ab intellectu, præcipuè, quod Logicus per se etiā considerat de propositionibus vocalibus, &c. licèt non tam principaliter.

Præterea probatur. Nā D. Thom. dicit syllogismum demonstratiuum esse obiectū Logicæ in locis supra adductis pro secunda conclusione: sed istæ intētiones non habent fundamentū in re: ergo &c. Patet minor, nam istæ voces, Animal rationale est risibile, &c. ex natura sua non habent

habẽt, quod sint syllogismus, nec est fundamentum in re ad hoc, quod sint syllogismus, vt explicat Magister Soto. Præterea: Excipere intentiones secundas à consideratione logica non habet fundamentum in re, nec in Aristot. nec in D. Tho. sed solùm in quadam ratione, quia scilicet etiam de illis agit Grammaticus & Rhetor. &c. Nam ratio nominis etiam in Grammatica secunda intentio est, & ratio epilogi, exordii, confutationis, cõfirmationis, diuisionis, &c in Rhetorica. & cum D. Thom. loco supra adducto in prima conclusione ex 4. Metaphysicæ, lect. 4. dicit Logicum non cõsiderare per se intentiones, quæ non fundantur in rebus, intelligitur principaliter.

Explicatur locus Diui Thomæ.

10. Concl. Quid inter sit inter logicã, Grammaticam, Rhetoricã & Poeticã.

Decima conclusio. Ista scientia differt à Grammatica, & Rhetorica, quod illæ etsi tractent de secundis intentionibus, id faciunt sub alia ratione, scilicet Grammatica sub ratione congrui, & incongrui, hoc est, tractat de rebus secundarũ intentionum in ordine ad congruam loquutionem, & principalius de vocibus, secundariò de conceptibus: Rhetorica verò sub ratione ornati persuasiui, id est ad hoc, vt adornet loquutionem, taliter quòd doceat, delectet, & suadeat, alium enim in finem per hoc explicamus distinctum à Grammatica. Poesis verò tractat de suo obiecto in ordine ad delectationem causandam in animo auditoris, & ad delectabiliter proponẽdũ virtutes, vt illas sequamur, vitia verò, vt ab illis fugiamus. Et de illis obiectis ẽt suas demonstrant passiones. Vide Soto in prologo Summularũ. Patet conclusio; Nam nõ est nouũ aliquid materialiter consideratum ad duas sciẽtias pertinere. Deus. n. ad fidẽ & Theologiam pertinet sub alia & alia ratione; ergo istæ scientiæ bene possunt agere de intentionibus secundis alio & alio modo. Possemus ẽt dicere, q͞d intentiones grãmaticales specie differũt à logicalibus; vt intentio verbi, secundũ quòd à Grammatico consideratur, & secundũ quòd à logico; & idem de intẽtionibus poeticis & rhetoricis, quia habẽt diuersas definitiones. Aliter enim definit Logicus Nomen, Verbum, &c. & aliter Grammaticus: nam de rhetoricis intẽtionibus nõ est dubitandũ. Sed de his satis.

Soto in prologo Summularum.

Vltima conclusio: Supposito, quòd logica vtens & docens (vt probabile est) formaliter distinguantur, dico quod habent formaliter distinctum obiectum, & vtriusque obiectum est secunda intentio aliter tamen & aliter. Nam obiectum logicæ docentis est secunda intentio in cõcreto, vt de ipsa passiones demonstrantur, vt modo resolutiuo est considerabilis. Obiectum Logicæ vtentis est secunda intentio, quatenus in materiam logicam introducitur, & compositiuo modo considerabilis est. Itaque sicut scientia practica & speculatiua de domo habent idem obiectum materialiter, formaliter verò diuersum, vna scilicet, prout speculabilis est, alia prout est factibilis; ita isti habitus formaliter distincti habent obiecta formaliter distincta: Nã obiectum docentis est secunda intentio speculabilis per demonstrationem suarum passionum; obiectum vtentis est eadem, vt introducibilis in materiam. De Logica docente clarum est, & supra fuit qu. 7. probatum. Et probatur de vtente: Nam Logica vtens habet efficere instrumenta aliarum scientiarum: ergo habet pro obiecto introducere secundam intẽtionem in operibus animæ primario, secundario in voce, & scriptura; Nam instrumenta scientiarum vt sic, dicunt secundam intentionem formaliter pro forma constitutiua illorum in tali esse.

Vlt. Concl.

Q͞ñ logica docens & vtens habeant eandẽ secundã intẽtionem pro obiecto, diuersimodè tamen.

Præterea, quia ideò dicitur habitus & ars speculatiua, quia aliquid facit, puta, syllogismum & argumẽtationem, &c. ergo formam illorum introducit in materiam, quia ideò ars domifactoria dicitur domum facere, quia formam domus in materiam introducit; sed hæc forma syllogismi, &c. est secunda intentio: ergo. Et aduerte, quòd cum dicimus introducere formam syllogismi in materia, non est efficere realiter illam formam, ita vt factio realis terminetur ad illam, quia ens rationis hoc non patitur, sicut facit domifactor in domus forma: sed taliter disponere materiam syllogismi, & vltimam dispositionem ibi suo modo requisitam introducere, vt possit denominari & esse syllogismus à secũda intentione, quæ obiectiuè est in intellectu. Et non est necesse, quod producatur

Obseruatio Authoris pulchra.

ab

Digitized by Google

ab arte effectiuè forma, vt dicatur fieri tale artificiatum: sicut non est necesse (quod magis est) vt Petrus producat materiam & formam Pauli, vt generet Paulum, sed sufficit attingere introductionẽ eius in materiam per positionem dispositionum vltimarum. Eodem modo ars potest efficere syllogismum, quia disponit materiam ad formæ introductionem eo modo, quo possibile est introducere secundam intentionem, scilicet, facere materiam aptam denominationi. Et ita secunda intentio est ratio formalis talis dispositionis, quia in ordine ad illam fit hæc dispositio: nec esse potest syllogismus formaliter sine illa. Itaque, sicut ars domificatoria disponit materiam, vt formam introducat, eo modo ars logicalis: Et solùm est differentia (loquor ex parte formæ) quia illa consequitur realiter, forma verò, quam introducit Logica, cõsequitur per cognitionem intellectus, quia solùm habet formale esse dũ cognoscitur.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Arg. primæ opinionis. AD primum argumentũ primæ opinionis sumptum ab authoritate, respondetur, Scotum oppositum sensisse, vt videmus: qui dixit syllogismum esse obiectum Logicæ, & idem D. Tho. Nam aliud est dirigere operationem intellectus, aliud obiectũ eius esse aliquid reale; Dirigit enim Logica operationes intellectus, & obiectum eius est quid rationis. Aliud enim est, artem fabrilem ordinare materiam, quæ est substantia, aliud habere pro obiecto substantiam: Dirigit enim substantiam, & habet pro obiecto accidens, licèt pro materia habeat substantiam. Ita Logica dirigit opera rationis, & voces etiam: sed non sunt eius obiectum, sed materia, in quib suã introducit formam: nec de materia demonstrat passiones, sed de forma.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, concessa maiori, negatur minor. Non enim tota eius cura versatur in cognitione modi sciendi, sed in cognitione secundæ intentionis. Et cum diximus suprà, esse modum sciendi, quia versatur circa modum sciendi, non excludimus reliqua, sed per hoc explicuimus, quomodo cõsiderat secundam intentionem in ordine, scilicet ad scire, quod nõ facit Grãmaticus: & quatenus vtens est, etiam assumit genera & species, sed vt quid, ex quo construere debet definitiones, &c. sicut artifex considerat lignum ad formam domus efficiendam. *Ad 1. Confir.* Ad primam confirm. respondetur, quòd obiectũ Logicæ & finis, quatenus docens, est cognoscere secundam intentionem, seu secunda intentio cognoscibilis per ipsam. *Finis logicæ docentis quis sit.* Ad hanc tota artis cura dirigitur, & est finis principaliter intentus, & intrinsecus. Ita enim accipio finem intrinsecum & obiectum: & finis vtentis est secunda intentio introducibilis in materiam, modo exposito. *Logicæ vtentis finis.* Materialia verò huius intentionis non sunt finis, sed materia; & scientiæ acquisitio est finis extrinsecus; sicut domus habitatio est finis extrinsecus artis domifactoriæ, seu defensio à tempestatibus. *Operationes intellectus, & dirigibilitas earum quo se habeant ad Logicã.* Dirigibilitas enim in actionibus intellectus, scilicet, quod possint secundum artem dirigi, est conditio, quæ se tenet ex parte materiæ necessariò: nulla enim materia reperiri potest, quæ non sit per artẽ dirigibilis. Directio verò actiua seu actio, qua ordinatur & dirigitur materia, est ab arte effectiuè producta, & terminatur ad materiam in ordine ad formam, quæ est præcipuè considerata: & ratio, secundũ quam reliqua materialiter considerantur. Hæc autem in logica est secunda intentio, vt dictum est: & hæc forma est finis intrinsecus. *Ad 2. Confir.* Ad secundam confirmationem respondetur, quòd Dialectica est modus sciendi, cuius finis est secunda intentio, si consideretur vt docens, demõstrando, de ipsa proprias passiones. Si consideretur vt vtens, illam introducendo modo iam dicto, in conceptibus animæ & in sermonibus & scripturis, & quia præscribit modum, quo hæc fiant, sciendi modus vocatur. *Ad 3. Confir.* Ad tertiam confirm. patet iam ex dictis in prima conclusione.

Ad 3. Arg. Quid sit concept. intellectus esse directos à logica. Ad tertiũ arg. principale respõdet̃ ꝙ cõceptus esse directos nil aliud est, quam ordinari sub forma syllogismi, definitionis, &c. Et sic esse ordinatos sub illa, est aliquid rõnis. Quamobrẽ scibile est illud

illud à Logica, quę considerat secundam intentionem. Reale verò totum quod est in conceptibus scitur à Metaphysica, & Physica: & si in ratione liberi considerentur scitur à scientia morali. *2. Solutio.* Logica enim solùm considerat formaliter secundam intentionem, esse verò dirigibiles fundamentaliter, consideratur à Metaphysica; quia est proprietas alicuius entis, vel à Physica, quæ considerat materiam conceptuum, sicut voces materialiter considerat Physicus, vt verò significatiuæ sunt conceptuum Logicus. *Ad confir.* Ad confirmationem respondetur, quod Logica naturalis est ipsa ratio, prout facit imperfectè instrumenta scientifica. Et ita secũdum quòd imperfectè hoc facit, habet pro formali obiecto secundam intentionem. Et hæc ratio perficitur per Logicam, quantum ad hoc munus faciendi instrumenta logicalia, quę formaliter sunt aliquid rationis.

Ad 4. arg. *1. Solutio.* Ad quartum argumentum, quod habet aliquid difficultatis respondetur primò; quòd si aliquid probaret, probaret vtique non esse necessaria in significationem in vocibus ad hoc, quòd repræsentent & significent res, quo quid absurdius? Clarum est enim, antequam intellectus actu reflexo consideret secundam intentionem, seu significationem vocum, res ipsas repræsentari per voces ratione significationis per hoc, quod solemniter sunt impositæ à republ. ad res significandas, & nihilominus forma significationis ipsarum aliquid rationis est: Eodem modo ex eo, quòd est fundamentum formę syllogismi & diuisionis, &c. quod est esse sic acceptos conceptus ab intellectu secundum regulas artis, dicitur esse forma syllogismi & definitionis ratione fundamenti, & esse dispositos conceptus & voces in modum syllogismi, &c. Et ita sunt instrumenta sciendi ratione formæ præexistentis in suo fundamento, & non sine ente rationis formaliter, vel fundamentaliter, vt dicemus infrà de vniuersalibus. Sicut Sacramenta nouæ legis ratione significationis, modò significatio sit conditio, modò ratio, modò sit modus Sacramentorum, dicuntur causare gratiam, antequam consideretur illa significatio, quæ est aliquid rationis, quia est in suo fundamento: eodem modo conceptus sunt instrumenta modi sciendi ratione entis rationis, & sine illo formaliter aut fundamentaliter non essent apta instrumenta modi sciendi. Itaque est instructus intellectus per conceptus dispositos in modum definitionis, &c. Et hoc habent formaliter ab ente rationis existente formaliter, vel virtualiter, seu fundamentaliter: & est necessarium ens rationis, vt sint instrumenta, quia est necessarium vt syllogismus sit, seu definitio, seu diuisio.

2. Solutio. Secundò respondetur, quod entia rationis sunt formaliter per hoc, quòd conceptus accipiuntur in ratione syllogismi, &cæt. Et illud est habere esse obiectiuum in intellectu; sicut dicunt aliqui, quod est specieitas per hoc, quod cognoscitur natura in communi, & sine indiuiduis, natura tunc est species: ergo ab aliqua forma. Hanc solutionem non dico vt propriam, sed est aliorum, & probabilis. Ita sunt conceptus habentes formam syllogismi & definitionis, quod est ens rationis per hoc, quod ordinantur sic ab intellectu: nam ad illam acceptionem consequitur ens rationis. Est ergo necessaria forma syllogismi, &cæt. ad directionem conceptuum, & ante actum reflexum est illa vel formaliter, vel virtualiter. *Ad 1. cõfir.* Et per hoc patet ad confirmationem: nam est necessaria ad alias scientias ratione entis rationis, vt ratione formæ, quod est eius obiectum. Et cum dicitur, quòd est syllogismus ante operationem reflexam, distinguo: Est syllogismus, ita vt sua forma nullo modo sit, nego: Est ratione formæ existentis fundamentaliter, concedo. Et ita ipsa forma est ratio, quare sit syllogismus, sicut significatio Sacramentorum est necessaria, vt sint Sacramenta, & sine ipsa non essent instrumenta passionis Christi. *Ad 2. cõfir.* Ad secundam confirmationem respondetur ex dictis, quod impossibile est esse instrumentum in suo esse formali constitutum sine forma propria, quæ est ens rationis. *Ad 3. cõfir.* Ad vltimam confirmationem respondetur, quòd Aristoteles reliquit decisum ex quarto Metaphy-

taphysicæ loco supra adducto, quòd esset obiectum Logicæ, & ita hoc non inquirit. Et virtualiter in multis locis, vbi agit de demonstratione, de syllogismo hoc asseruit: quia est per se notum apud sapientes, formam syllogismi, definitionis, generis, &cæt. esse aliquid rationis, & secundam intentionem.

Ad 5. arg. Ad quintum principale iam dictum est, conceptus esse directos sub forma syllogismi, definitionis, &c. esse aliquid rationis, et secundam intentionē: & ita ratio conside randi est secunda intentio: & sic secunda intentio est obiectum Logicæ. Libertas autem in actibus rationis quid reale est: & ità non est eadem ratio.

Ad 6. arg. Secūda intētio habet passiones de se demonstrabiles à se realiter vel specificè distinctas. Ad sextum respondetur, obiectum logicæ esse secundam intentionem in concreto, & habere suo modo passiones de ipso demonstrabiles, vt ostendimus quæstione septima, quæ etiam sunt secundæ intentiones, & aliquid rationis, & specie differunt à suis subiectis: alia est enim essentia prædicabilitatis, & alia vniuersalitatis; & demonstratur prædicabilitas per vniuersalitatem. Et ita est dicendum de aliis specialibus passionibus, & earum subiectis. Et in his clarum est, quòd passio non est inferior ad subiectum, sed distincta à subiecto eo modo, quo essentia hominis & risibilitas distinguuntur. *Difficultas insignis de primis passionibus secundæ intētionis denturne: quæ, & quales sint.* Sed difficultas est de primis passionibus secundæ intentionis: Nam dictum fuit suprà, quod secunda intentio in concreto, quæ est subiectum Logicæ, habet passiones: quia omne subiectum passiones debet habere, sicut habet & rationem formalem. Et de his procedit argumentum; Nam passiones istæ sunt secundæ intentiones. Tunc sic: vel sunt æquales subiecto, cuius sunt passiones, vel inferiores, vel superiores: Neutrum horum: ergo non possunt dari tales passiones. Quod non sint superiores, patet: quia cum passio consequatur essentiam non debet illi esse superior, prædicaretur enim non conuertibiliter. Quod nec inferior possit esse, probatur eadem ratione: quia aliàs non prædicaretur de omnibus, de quibus prædicatur essentia. Si verò sit æqualis, non potest dici, quod sit eadem subiecti essentia cum alio modo, sicut dicemus de passionibus entis, quia hoc est proprium transcendentium: & secunda intentio non est transcendens, sed solùm in hoc genere est ens rationis: ergo debet esse alia formalitas, quæ sit secunda intentio. Tunc sic: ergo subiectum & passio conueniunt in ratione secundę intentionis, quæ non sit subiectum Logicæ, quod est inconueniens: Nam illa secunda intentio, cùm habeat essentiam debet ab aliqua scientia considerari, non à Logica, quia est superior suo obiecto; neque à Metaphysica, quia Metaphysica non considerat secundam intentionem, & si illam considerat Metaphysica considerabit omnem secundam intentionem, & ita illius consideratio non pertinebit ad Logicam. Respondetur ad hoc argumentum, quòd secunda intentio alia est Logica, alia Grammatica, alia Rhetorica, alia Poetica. *Solutio. Quadruplex secunda intētio.* Et hæc secūda intentio, quæ sic diuiditur, prædicatur de subiecto, & de passione logicali. Et hæc non consideratur à Logica, sed si ab aliqua scientia consideratur, vtique à Metaphysica, tamquam modus entis rationis, quòd consideratur in ordine ad ens reale. Et non sequitur, quòd consideret omnem intentionem sub modis particularibus: sed solùm sequitur, quòd consideret in ratione secundæ intentionis. Sicut quantitas, quæ diuiditur in Mathematicam & Arithmeticam, non consideratur ab Arithmetica, neque à Geometria, sed à Metaphysica, vt modus est entis considerati à Metaphysica. Nec sequitur, Metaphysicam considerare omnem modum quantitatis, siue particulares rationes, sed solùm secundum quod sunt entia. De quo multa agit D. Thom. opusculo septuagesimo super Boetium, quæstione illa de diuisione scientiarum. *D. Thom.* Et non asserit D. Thom. ens rationis in sua communitate esse obiectum Logicæ, sed secundam intentionem. *Ad 1. Confir.* Ad confirmationem respondetur, quòd sicut conceptus Chymeræ, vel generitatis, etiamsi sint entia secundum quid, non est ens secundum quid, id est, rationis, sed ens verum

sum reale, & conceptus simpliciter: ita habitus Logicæ, etiamsi obiectum Logicæ sit ens secundum quid, id est, rationis, est aliquid reale, & verum. Et habitus simpliciter, & Logica non accipit suam perfectionem ab ente rationis; sed ab ordine ad illud considerandum. Et quia intellectus considerans est aliquid reale, etiam hoc debet esse habitus, & conceptus, quia sunt perfectiones intellectus. Et quia entia rationis considerantur ab intellectu, ex necessitate autem consideratio debet fieri per aliquid reale: hinc est, quod habitus, & conceptus sunt reale quid. Ad aliam confirmationem respondetur ex decima conclusione. Ad tertiam confirmationem, iam vide quæstione septima.

Ad 2. Confirm.

Ad 3. confirma.

Ad 7. arg.

Q̃uo Metaphysicus agat de ente rationis.

Ad septimum argumentum respondetur, quod de ente rationis agit Metaphysicus, vt patet in sexto, vbi agit de ente vero. Non tamen sequitur, quod agat de omni ente rationis secundum omnem modum, aliàs non esset ponenda, nisi vna scientia metaphysica (quæ agit de omni ente in communi) ad omnia entia. Et non sequitur, quod consideret omne ens, secundum omnem modum: nam non agit de omni ente secundum quòd mobile, nec de quantitate, qua ratione consideratur à Geometria, &cæt. sed solùm vt est modus entis; & ita non agit de secunda intentione, quatenus conducit ad veri cognitionem, sed solùm vt est entis modus. Et per hoc patet ad primam confirmationem; Agit enim de analogatis secundum rationem communem ad analogum, non verò secundum omnem rationem: Nam etiamsi Metaphysica agat de substantia, vt est modus entis, & consequenter de accidenti, quod est ens in ordine ad substantiam, sed non agit de omni accidente secundum omnem modum, quia non secundum modum, quo consideratur numerus ab Arithmetico, agit Metaphysicus de numero. Ad secundam confirmationem respondetur, quòd sicut ens rationis cognoscitur per conceptum, & similationem expressam perse ordinatam ad hoc, etiamsi ens rationis sit ens consequutum ad aliud, & per imitationem entis realis, & etiam potest cognosci, & de facto cognoscitur per habitum per se ordinatum ad cognitionem entis rationis: quia vt secunda intentio deseruit ad veri cognitionem, requirit nouum habitum cuiusmodi est Logica. Et ad replicam, respondetur ex dictis: Nam Metaphysica, quæ considerat ens, non agit de specialibus rationibus entis, nisi secundum rationem communem entis, vt patet quarto, & sexto Metaphysicæ.

Ad 1. Confirm.

Ad 2. Confirma.

Ad replic.

Ad octauum, negatur antecedens. Et ad probationem negatur minor. Et ad probationem minoris dicitur, quòd antequam intellectus reflectatur super suos actus, res sunt diuisæ, & definitæ fundamentaliter proximè. Sicut dicitur natura vniuersalis, cum cognoscitur in communi; non verò taliter, quòd sit forma definitionis, & diuisionis formaliter, quia non habet esse formaliter, nisi dum actu cognoscitur ab intellectu, & forma syllogismi definitionis, & diuisionis, non sunt, nisi dum actu cognoscuntur. Ceterùm dicuntur conceptus ordinati, & voces diuisiones, & definitiones per hoc, quòd est fundamentum proximum illorum; sicut & voces dicuntur signa per hoc, quòd impositæ sunt, etiamsi significatio sit aliquid rationis. Et ad probationem secundam dicitur, quod esse visum, esse cognitum, omnes sunt denominationes rationis, vt videbimus infrà, nil enim ponunt reale in re denominata; esse verò agens, denominatio realis est, quia actio realiter profluit ab agente, visio verò non realiter profluxit à pariete, nec est principium effectiuum paries, à quo tamquam à causa profluat visio: Nam etsi producat species effectrix, postmodum omnis efficientia tribuitur potentiæ factæ in actum. Ad confirmationem respondetur, quod extrinseca denominatio, seu forma, à qua sumitur denominatum, idē est cum visione: sed effectus, id est, esse visum, non est idem, sed est rationis ens sumptum à visione extrinseca. Ita eadem forma causat (vt ita dicā) duos effectus, alter est intrinsecus, & est denominare rem videntem, alter est extrinsecus,

Ad 8. resp.

Ad 1. probat.

Ad 2. prob.

Ad confir.

&

& est denominare rem visam. Et hoc nihil ponit in re uisa, vt latius videbimus infra.

Ad 9. arg. Ad nonum argumentum respondetur, vt diximus ad confirmationem sexti argumenti.

Ad 10. argum. *Quo demõstratio sit quid reale, & quid rationis.* Ad decimum argumentum respondetur, quòd demonstratio pro formali est aliquid rationis: pro materiali est aliquid reale; & pro materiali causat scientiam, licèt sit modus necessarius, vt causet materiale scientiam, quæ sit sub illa forma entis rationis. Sicut sacramenta nouæ legis effectiuè causant gratiam, ad quod est necessaria, vt conditio seu modus, significatio, quæ est aliquid rationis, nec conditio est necesse, quod realiter influat in effectum, vt patet in sacramentis, & in multis aliis; Nam per voces significantes ad placitum se mouet intellectus in cognitionem significati: quæ motio est aliquid reale, & est conditio significatio rationis. *Ad 1. Confirm.* Ad cõfirmationem respondetur, quod demonstratio, vt demonstratio, causat scientiam sic vt dicat formam tamquam per modum & conditionem sine qua non, si dicat id, quod producit instrumentaliter, non causat sic significatio, sed materiale, vt diximus: & illa significatio est fundamentaliter proximè ante actum reflexũ. *Ad 2. Confirm.* Ad 2. cõfirmationem respondetur, quod Logica vtens disponit realiter conceptus, hoc est, per actum realem constituit & ordinat illos taliter, vt sint capaces formæ demonstrationis, non uerò causat effectiuè illam formam, nec primariò, nec secundariò: quia non potest realiter causari, sed sufficit q disponat & ordinet materiã, in qua sit introducenda illa forma, quæ postea consequitur per actum, quo cognoscitur: sicut domus forma fit ab arte per hoc, quod ordinatur materia realiter, quod consequatur forma domus; de quo solet disputari 3, & 5. Physicorum.

Ad 11. argum. Ad vndecimũ respondetur, quod hoc argumentum est plenum stultitia Logicali, & est indignum, quod à viris doctis soluatur: Sed propter eos, qui ignorant, vt resipiscant, respondetur, quòd aliud est loqui de illo, quod est subiectum, & cui accidit intentio subiecti: & aliud est loqui de ratione subiecti, quæ illi aduenit; & aliud loqui de conceptu, quo consignificatur subiectum, vt subiectum est; sicut aliud est loqui de eo, cui accidit albedo, & aliud loqui de albedine, & aliud de conceptu, quo significatur album vt sic. Dico ergo quòd illud, cui accidit ratio subiecti aliquid reale est, nimirum conceptus Homo & ista vox Homo, & realiter afficit subiectum. Ratio vero subiecti formaliter, quæ est secunda quædam intentio, quid rationis est, quæ illi aduenit per hoc, quod accipitur ab intellectu, tamquam id, de quo aliud dicitur. Conceptus verò ipse homo de se nec habet significare hominem, vt de quo aliud dicitur, nec vt quod dicitur de alio: Nam si significet, vt de quo aliud dicitur, nequaquam posset esse prædicatum, quia deberet secundum istos significare, vt quod dicitur de alio: & sic mutaretur eius significatio intrinseca, quamobrem non esset idem conceptus. Vtrumque autem simul non potest significare, quia sunt rationes incompassibiles in eodem & numquam, si significaret, vt de quo aliud dicitur, posset esse prædicatum. Cõstat autem, quod hæc vox, homo, modò est subiectum, modò est prædicatum, & idem de conceptibus: ergo est quid extrinsecum adueniens illi. Conceptus enim hominis tantùm habet significare hominem: sicut hæc vox, homo, tantùm significat hominẽ. Quis enim dixit hãc vocem, homo, quando est subiectum, significare hominem, vt de quo aliud dicitur; & quando non est subiectum, solùm significare hominem: Solùm ergo habet conceptus & voces significare hominẽ, Quod verò accipiantur, vt subiectum & prædicatum, est accidens superueniẽs significationi. Iste uerò conceptus subiectum significat rem, vt de illa aliquid dicitur, sicut conceptus album significat corpus, vt habens albedinem, & ille conceptus aliquid reale est. Verum cum dicimus in propositione, homo est albus, non accipitur conceptus ille subiectum, sed ille conceptus homo. Et idem est dicendum de prædicato. Et isti ignorantes Logicam expectent nostras intentiones, vt exuant

suam

suam ignorantiam. Nec est mirum talia opinari, qui ita de intentionibus logicalibus sentiunt. Sunt autem conceptus subiectum & prædicatum ante reflexam cognitionem intellectus: quia iam est fundamentum proximum, scilicet, esse acceptos ab intellectu sic, vt sit subiectum, homo acceptus, vt de quo aliud dicitur, &cæt. Similiter dicendum est de conceptibus genericis aut specificis, nam iste conceptus Homo, & Animal, & eorum significatio realis est: ratio verò generis, quæ accidit rebus, & repræsentatur per istum conceptum genus, aliquid rationis est, & conceptus genus, quo significatur animal vt genus, est aliquid reale. Similiter propositio formaliter est aliquid rationis, licet voces & conceptus componentes illam sint aliquid reale: Nam accidit huiusmodi vocibus & conceptibus sic ordinatis, Homo est animal, quod sint propositio, sicut accidit homini, quod sit album; Accidit, inquam, in quantum sic accipiuntur ab intellectu. Et de hoc infra magis patebit. Licèt enim iudicium sit aliquid reale, propositio formaliter est aliquid rationis, nec prædicatum esse vnitum cum subiecto, est aliquid reale: Nam vnio accidit illi ex acceptione intellectus, & formaliter est relatio rationis. Discursus similiter, hoc est, ratio consequentiæ quid rationis est formaliter, licèt materialiter sit reale; Nam quod vna propositio sit id, ex quo alia infertur, & è conuerso, accidit per intellectum illis materialibus, ex eo, quod sic accipiuntur: Nam neque ex natura sua habent, quod sint antecedens, vel consequens. Fateor tamen assensum maioris & minoris causare effectiuè assensum conclusionis, & materialia propositionis generare scientiam (vt iam diximus) & esse aliquid reale. Similiter esse maiorem formaliter est aliquid rationis, & esse etiam minorem: quia esse propositionē est aliquid rationis formaliter: ergo esse maiorem propositionem. Fateor quidem, quod significatio conceptuum est aliquid reale: Cæterum, quòd illi conceptus sortiantur rationem propositionis, est secunda intentio: sicut quòd animal, quod est quid reale, sortiatur rationem generis forma liter. Ad confirmationem respondetur, quòd esse maiorem, vel minorem formaliter, est aliquid rationis. Et ita si propositio, quæ est maior, fiat minor, nil reale amittit, sed denominationem rationis, quis tam stultus sit, qui dicat per hoc, quod accipiatur primo vel secundo loco, hanc propositionem, Omnis homo est animal, deperdere aliquid in sua significatione? Quod magis clarè patet in propositionibus vocalibus, & scriptis: Solùm enim deperdit respectum rationis, manente eadem significatione, & eodem modo significandi, in sonis verò totum est aliquid reale, vt esse graue, vel acutum, &c. Et ita non est eadem ratio. Habent se soni quodammodo, sicut vnitates, quæ realiter numerum efficiunt: & ita numerus sonorus etiam est aliquid reale. Definitio verò quidditatiua pro materiali est aliquid reale, formaliter verò est aliquid rationis: Nam quod illi conceptus sic accipiātur ab intellectu, sine sui mutatione fit: clara verò vel obscura significatio est in materialibus conceptibus, non in secunda intētione. Sicut enim accidit huic voci, Animal, & huic voci Rationale, sic componi, Animal rationale; & hoc in illis est aliquid rationis: eodem modo dicēdum est in conceptibus, quòd esse ordinatos in modum definitionis est secunda intentio in ipsis. Et hæc clarius tractabuntur in tractatu intentionum. Ad aliam confirmationem respondetur; quòd, si non esset ens rationis formaliter, nec fundamentaliter proximè, impossibile esset, quod esset logica sciendi modus: quia non possunt esse conceptus ordinati in modum talem, & ens rationis, quod est fundamentaliter ratio considerandi conceptus ipsos à Logica: sicut impossibile est, quòd animal esset genus formaliter, si non esset secunda intentio generis formaliter, vel fundamentaliter proximè. Ad aliam confirmationem respondetur, quòd operationes ordinatæ fundamentaliter remotè, sunt aliquid reale: ordinatæ verò proximè fundamentaliter, sunt aliquid rationis. Hoc est fundamentum proximæ formæ, secundum quam formaliter sunt ordinatæ, vt

Ad Confir. esse maiorem, vel minorem in syllogismo est aliquid rationis.

Similitudo

Ad confir.

Ad confir.

vt definitiones, & eas esse aliquid rationis, quia est esse acceptas ab intellectu sic. Ostendam enim postmodum, omne fundamentum proximum secundarum intentionum esse aliquid rationis. *Ad confir.* Ad aliam cõfirmationem respondetur, quòd Chymæra est ens imperfectissimum: & ita non datur de illa scientia, sed à Metaphysica forsan fit consideratio. priuationes verò, quæ sunt aliquid subiecti, scilicet remotiones formarum, ab ea sciẽtia considerantur, à qua subiectum, & forma, licèt in ratione entis rationis considerentur à Metaphysica. *Falsa quorundam opinio.* Aliqui dicunt ex hac classe Doctorum, priuationes esse ens reale priuatiuum, quod est falsum, nihil enim ponit in re: Nam omnis realitas formam aliquam seu essentiam realem dicit. Quis enim dicat aerem lumine carentem formam realem dicere? Sed de hoc infrà redibit sermo. Secunda verò intentio habet essentiam, & passiones alterius rationis, & non communicantes aliquo modo cum fundamentis remotis illarum: & ita pertinent ad aliam scientiam.

Ad 12. argum. Ad duodecimum respondetur, non esse de ratione scientiæ, quòd causetur à subiecto: Nam secundum Caietanum, quod & nos in materia de significare tractauimus, efficientia obiecti consistit in causatione specierum: postmodum ipse intellectus se mouet per species ad causandas in se notitias, & habitus. Nã in illis operationibus vitalibus seipsum mouet, licèt respectu susceptionis specierum passiuè se habeat, factus tamen in actu non eget motore obiecto. Secundò respondetur, quòd scientia, quæ est realis ex parte obiecti, causatur effectiuè ab obiecto, quando tale obiectum per suam speciem cognoscitur. Quando verò obiectum est ens rationis, vel non habet propriam speciem, non causat effectiuè scientiam. Et sicut conceptus entis rationis non fit effectiuè ab obiecto, sed per speciem sui fundamenti: ita dicendum est de scientia: nam habetur per speciem sui fundamenti, & ab illa causatur. Et si fiat argumentum: Nam obiectum ratione sui terminat: ergo etiam ratione sui causat; negatur consequentia, est enim de ratione obiecti, quòd terminet ratione sui, quia de ipso habetur scientia. Quòd verò causet, hoc non requiritur, quia est extra rationem obiecti, quòd in sua ratione non importat, nisi terminare. Vide D. Thom. prima secunda, quæstione 54. articulo 2. & 1. parte, quæstione 57. articulo tertio. Ad confirmationem respondetur, quòd Logica supponit suum obiectum esse, scilicet, supponit esse ens rationis, licèt eius esse actuale solùm sit in intellectu: & etiam supponit, quid sit ens rationis, quo supposito aggreditur disputationem de secundis intentionibus in concreto. Metaphysicus verò habet inquirere quidditatem secundarum intentionum, & inquirere quod sit ens rationis, quod est secunda intentio: nam probat omnium scientiarum subiecta esse. Ad aliam confirmationem respondetur, quòd sciẽtiæ distinguũtur numero penes subiecta specie, penes ordinẽ ad obiecta intrinsecè: extrinsecè penes obiecta ipsa, quæ bene possunt realiter distinguere seu specificare: quia ad hunc modum distinctionis non requiritur existentia, vt patet: Nam conceptus Chymæræ distinguitur à conceptu hircoceruі; & tamen obiecta sunt rationis.

Ad arg. secunda opi. Ad argumenta secundæ opinionis Nominalium respondetur, quòd Logica agit de vocibus, quatenus sunt significatiuæ rerum & conceptuum: sed totum hoc in ordine ad secundam intentionem in concreto perfectè sciendam: & in hoc tota Logicæ cura incumbit, quapropter illa est secunda intentio. *Sub quaratione logica conside ret voces.* Viri illi graues dicunt, aliquam partem considerationis logicalis versari circa voces significantes, quod nos libenter concedimus. Nec est tota difficultas in significatione terminorum, sed in penetranda natura secundæ intentionis in omnibus suis partibus, & in cognitione passionum eiusdem: Quia etiamsi significatio vocum sciatur, (ignorari enim potest) quid nomen significet præsupponendum est, vt passio demonstretur.

Ad arg. tertia sent. Ad argumenta tertiæ sententiæ respondetur, quod quamuis ita sit, quòd omnia ibidem numerata referantur ad demonstrationem, tamen ipsa demonstratio, vl- *Quomodo demõstra-*

tio & quæcunq; alia cōsiderata in logica ordinātur ad secundam intentionē. terius fertur in cognitionem argumentationis, vel saltem in cognitionem secundæ intentionis. Nam ideo naturam eius cognoscimus, vt perfectè noscamus secundam intentionem, & secunda intētio est finis, & ita est obiectum. Fateor tamen, quòd demonstratio est obiectum principale, seu argumentatio, vt alij volunt, sicut Deus in Metaphysica est obiectum principalitatis.

Ad argu. quartæ sentent. Ad argumentum quartæ sententiæ respondetur eodem modo, quòd cognitio syllogismi vlterius refertur in cognitionem secundæ intentionis, & ita est finis eius: quamobrē non potest syllogismus esse subiectum.

Ad argum. quintæ sēt. Ad argum. quintæ sententiæ respondetur, ad primum, quòd dicitur rationalis, vt diximus ex D. Th. quia agit de ente rationis, quod est secunda intentio.

Ad 2. arg. Ad 2. respondetur, quòd perficit per argumentationem rectam discursum. Sed ad hoc efficiendum est necesse multas alias secundas intentiones considerare: & ita secunda intentio est eius obiectū.

Ad 3. arg. Ad tertium satis patet ex dictis. Aliqui dicunt esse obiectum principale argumentationem.

Ad arg. 6. sentent. Ad arg. 6. sententiæ responsum est supra conclusione vlt. Vide ibidem. Ex dictis in hac quæstione colligitur apertè, quàm falsè, & contra omnium antiquorum opinionem asserat Pater Suarez in sua Metaphysica, disp. 45. statim in initio, nullam sciētiam dari, quæ per se primò propter entia rationis cognoscēda sit instituta: & asserit esse errorem dialecticū hoc asserere. *Opinio Suarez reijcitur.* Verùm debuisset modestiùs loqui, & opinionem D. Th. ne dicam Aristotelis, & omnium antiquorū, errorem non appellare. Errat ipse, nam Grammatica sciētia est, & Poesis, & Dialectica. De Grammatica patet ex Arist. in Anteprædicamentis c. 2. de Rhetorica ipse asserit in libro de hac edito. Et patet hoc: nam sicut per se datur conceptus ordinatus ad entis rationis cognitionem: ita habitus datur per se ordinatus ad contemplandas secundas intentiones modo iam dicto.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm subiectum Logicæ, & cuiuscunque scientiæ, contineat omnes veritates scientiæ. *Controuer.*

1. Opinio Scoti. SCotus 1. q. 3. prologi tenet, subiectū scientię debere cōtinere omnes veritates scientiæ primò, & tamquā causa sufficiens: ita vt sine alio adminiculo illas veritates contineat. *1. Argum.* Et probat; quia subiectum continet propositiones immediatas, quæ sunt principia virtualiter continentia omnem scientiam; ergo subiectum continet omnes veritates scientiæ. Maior patet, nam ista est immediata propositio in scientia de homine, homo est animal rationale, & continet omnes veritates, quia ex ratione formali subiecti dimanant omnes veritates: & ista propositio continetur in subiecto, seu est idem quod subiectum: ergo &c. *2. Argum.* Secundò, quia subiectum sciētiæ est adæquata causa habitus: sed habitus cōtinet habitualiter omnes scientiæ veritates: ergo & obiectum continet virtualiter illas.

2. Opinio Ochami. Opposita sentētia est Ochami, & aliorum, qui dicunt non continere subiectū omnes scientiæ veritates, quia inter continens & contentum debet esse distinctio realis: sed veritates non distinguuntur ab obiecto scientiæ: ergo non continet illas.

Opinio Auctoris. Conclus. Sed respondetur, quod obiectum sciētiæ in se sumptum, continet omnes veritates scientiæ, vt causa prima, non vt cā adęquata absolutè: & accipimus hic causam largè pro ratione formali, & vocatur causa simpliciter, & absolutè, & adęquata, quæ sine iuuamine alterius causæ est alicuius causa, sicut subiectum causa est passionum, siue causet illas mediante alia passione, siue non. *Explicatur Conclusio.* Vocatur verò causa sufficiens in suo ordine, quæ licèt de se non sufficiat producere illum effectum, in suo tamen ordine sufficit si-

K cut

Digitized by Google

cut sol est causa Petri hoc modo: Nam licèt non sufficiat producere Petrum sine causa particulari, in suo tamen ordine in genere causæ vniuersalis, est completa & perfecta, quia producit effectũ faciendo totum quod causa vniuersalis debet facere. Et hoc modo principia prima alicuius scientiæ continent omnes veritates, vt scilicet primæ propositiones in suo ordine. Et probatur conclusio: quia ex definitione sola subiecti cuiuslibet scientiæ non possunt sciri omnia, quæ tractantur in illa scientia: ergo subiectum & primę propositiones non continent, vt causa adæquata, omnes scientiæ veritates, aliàs ex illis solùm sciri possent: Nam profectò ex definitione animalis non potest sciri passio formicæ, nec omnes passiones, quæ animalibus particularibus possunt competere, sed ex obiecti ratione adiuncta aliis partibus subiectiuis omnes veritates sciuntur, & in illis omnes veritates illius scientiæ continentur: sicut virtus adæquata productiua Socratis continetur in sole & homine. Et physicæ scientiæ obiectum verè continet in genere causæ efficientis passiones, quia illas verè producit per realem resultantiam eius. Metaphysica verò, & Logica, & Theologia sacra continent veritates scientiæ in genere rationis formalis: quia si illæ proprietates possent habere causam, esset ratio formalis obiecti. *Probatur.*

Ad 1. arg. Scoti. Ad primum respondetur, quod subiectum scientiæ continet veritates, vt causa sufficiens in suo ordine, adiunctũ verò partibus subiectiuis, vt causa completa, & perfecta: sicut sol continet omnes effectus in suo ordine, adiunctus verò causis particularibus ex illis, & sole fit vnum totale principium & adęquatum.

Ad 2. eiusdem. Ad secundum respõdetur eodem modo, quòd subiectum in se & in partibus subiectiuis, participantibus ipsum, continet omnes veritates, vt causa sufficiēs & sic est causa habitus continentis omnes veritates. Et in obiecto, vt in causa vniuersali bene possunt cõtineri passiones & veritates disparatæ, sicut continẽtur in sole effectus inter se disparati.

Ad tertiũ. Ocham. Ad Ocham dicitur, quod aliquando distinguuntur veritates realiter ab obiecto, aliquando distingũntur ratione ratiocinata, vt veritates metaphysicales & theologicæ. Et sufficit hæc distinctio, vt dicantur continere veritates in obiecto, vt in ratione formali. Et ita hæc cõtinẽtia reducitur ad genus rationis formalis, & aliquando ad genus causæ efficientis, vide sap. M. Ban. 1. par. q. 1. art. 8. ad solutionem 8. argumenti.

QVÆSTIO. XIX.

An ens rationis sit cognoscibile à nobis, & quomodò.

1. Argum. ET videtur non posse cognosci. Probatur, quia ens rationis vel cognoscitur per speciem propriam, vel alienam: Non per propriam, nam non habet illam: ergo &c. Probatur antecedens: Nam obiectum realiter emittit, & causat speciem: sed ens rationis non potest realiter emittere & causare species ergo &c. Maior probatur: quia species sunt effectus obiectorum, sicut semẽ est arboris effectus. Minor probatur: aliàs esset ens reale; quod enim causat realiter effectiuè, quomodo species procedit ab obiecto, dẽt esse ens reale. Quod non cognoscatur per speciem alienam, probatur: aliàs cognitio entis rei & rationis essent eiusdem speciei, quod constat esse falsum. Probatur sequela: quia fiũt eadem forma: sed actiones, quę fiũt eadem forma, sunt eiusdem speciei, vt constat ex doctrina D. Thom. ergo &c. Et confirmatur hoc argument. Nam species solùm repræsentat obiectum, à quo fuit causata: sed species illa non fuit causata ab ente rationis: ergo nõ repræsentat illud. Consequentia cum minori patent, sed probatur maior: Quia cum species sint virtutes obiectorum, & eorum semina solùm præhabent in se sua obiecta: & ita solùm possunt concurrere ad hoc, vt homo fiat res, cuius est semen in esse intelligibili. *Confir.*

Secun-

Digitized by Google

2. Argum. Secundum argumentum. Omne intelligibile prius natura est intelligibile quàm intelligatur; sed entia rationis non sunt prius natura intelligibilia, quàm intelligantur: ergo non sunt intelligibilia, nec per propriam, nec per alienam speciem. Maior patet: quia intelligibile dicit potentiam, intelligi dicit actum: actus autem posterior est potentia, prius enim homo potest ridere quàm rideat. Et minor probatur; quia ens rationis, antequam sit, non habet potentiam, sed habet esse per operationem intellectus: quia intelligitur ens rationis, quia suum esse est cognosci: ergo &c. Probatur minor: Quia sic est verum dicere, ens rationis habet potentiam vt intelligatur: hæc potentia actu debet illi competere: sed quidquid actu enti rationis competit, est ens rationis: ergo erit verum dicere, ante intellectionem quod est ens rationis: quia est illa potentia, quæ est ens rationis, quod est falsum. Confirmat. hoc argumentum & explicatur: Nam si ante operationem intellectus est verum dicere, ens rationis est intelligibile: ergo à parte rei correspondet aliquod obiectum huic propositioni, quia est vera: ergo &c. at illud obiectum non est ens reale: ergo rationis: ergo ante operationem intellectus est ens rationis.

Confir.

3. Argum. Tertium argument. Homo non potest cognoscere Angelum per speciem hominis, quæ est in potentia visiua, etiamsi à Deo ponatur illi illa species in intellectu secundum modum, quem ibi habet per possibile, vel impossibile: quia non habet species illa similitudinem cum Angelo, qui debet cognosci: ergo nec intellectus noster poterit cognoscere ens rationis per similitudinem entis realis. Probatur consequentia, quia habet maiorem similitudinem homo cum illa specie, quàm ens rationis cum ente reali: quia illa sunt entia realia, & in eodem prædicamento, quod non potest dici de ente reali & rationis. Et confirmat. hoc argument. Nam homo & Angelus maiorem similitudinem habent in ratione obiecti, quia sunt sub obiecto specificatiuo intellectus directè, quod non est verum de ente reali & rationis, vt supra visum fuit quæst. 7.

Confir. 1.

Et confirmat. secundò. Per speciem equi nō possumus cognoscere hominem, nec mediatè, nec immediatè: ergo nec per speciem entis realis possumus cognoscere ens rationis. Antecedens de se patet; aliàs eadem ratione per illam possem cognoscere omnes species. Et consequentia probatur: Nam maiorem similitudinem habet equus cum homine, & cum specie illius impressa, quàm ens rationis cum ente reali, & cùm similitudine eius impressa. Nam ex eo, quòd magis assimilatur obiecto, assimilatur etiā magis speciei repræsentandi obiectum, præcipue quòd magis assimilatur obiecto, vt repræsentatur per speciem impressam, quia sunt entia realia & sub eodem genere, quod non est verum de ente rei & rationis.

Confir. 2.

4. Argum. Quartò, Intelligens in actu debet esse res intellecta in actu per similitudinem, quam apud se habet: sed nulla species similis esse potest enti rationis: ergo nullum intelligens in actu potest esse ens rationis in esse intelligibili: ergo ens rationis non potest cognosci. Probatur minor: quia quæ similitudo potest esse entis ad non ens? Et quomodo intelligens potest esse non ens, & nihil per speciem, quæ ex natura sua habet repræsentare aliquid reale & potens existere? Profectò maior repugnantia videtur, quòd ens reale & verum assimiletur non enti, quàm quod ens reale, & species creata assimiletur enti reali infinito: sed hoc non est dabile: ergo nec illud. Maior patet, quia Deus continetur intra rationem obiecti intellectus specificatiui, & est aliquid reale, & causa entitatis totius creaturæ: sed ens rationis non continetur sub obiecto specificatiuo intellectus, & est nihil: magis enim implicat, quod aliquid sit non ens etiam per participationem, quàm quòd sit ens infinitum per participationem: ergo magis implicat quòd sit non ens in esse intelligili, quàm quòd sit Deus clarè visus per speciem in esse intelligibili, nam esse tale in esse intelligibili

aliquod esse est; & hoc magis repugnat cum non esse, quàm cum esse infinito.

5. Argum. Quintò. Vel cognoscitur ens rationis per speciem impressam, vel expressam entis realis: Nullo modo; ergo non cognoscitur. Consequentia patet: quia non est alia species in intellectu. Sed probo antecedens, quod non cognoscatur per speciem expressam, aliàs ille conceptus erit æquiuocus, quia repræsentabit hominem, verbi gratia, & speciecitatem, quæ sunt plura, & in nullo conueniunt, quod est impossibile, vt patet in Summulis cap. de vniuocis & æquiuocis. Non per impressam: nam species impressa mouet ad cognoscendum solùm naturam, cuius phantasma est in phantasia, quia oportet intelligentem phantasmata speculari: sed hoc phantasma solùm est entis realis: ergo solùm cognoscimus per illud ens reale, & non ens rationis.

6. Argum. Sextò. Accipio cognitionem, qua cognosco secundam intentionem (siquidem dicis ens rationis cognosci à nobis.) Tunc sic argumentor. Vel illa cognitio est prior secunda intentione, vel posterior, vel simul. Neutrum horum; ergo non datur talis cognitio. Consequentia patet: quia ex necessitate debet habere aliquem ordinem prædictorum ad suum obiectum. Non est prior cognitio, quia tunc in illo priori possem intelligere cognitionem in actu, & non intelligere obiectum, ad quod terminatur, quod est impossibile: quia cognitio intrinsecè importat ordinem ad obiectum. Item etiam: nam tunc esset prius natura ente rationis, & sic esset causa illius, quod est impossibile. Nec est posterior ente rationis: quia tunc sequeretur, quod ens rationis prius haberet esse, quàm cognitio terminaretur ad illud; & sic eius esse non consisteret in cognosci, & consequenter per aliquid aliud haberet, quod est impossibile. Nec potest dici, quòd sint simul: quia ens rationis consequitur, & habet esse per cognitionem intellectus: ergo non est simul cum illa.

7. Argum. Septimò. Si intellectus intelligit ens rationis, vel illud intelligit in vniuersali, vel in particulari. Neutrum horum: ergo &c. Maior patet: quia considerari non potest ens rationis, prout est terminus cognitionis intellectiuæ, nisi in vniuersali, vel particulari. Minor probatur: & quod non intelligat in vniuersali, probatur, quia in vniuersali nõ potest intelligere ens rationis, nisi per abstractionem à singularibus entibus rationis, verbi gratia, non potest intelligere secundam intentionem in communi: nisi per hoc, quòd illam abstrahit ab hac secunda intentione, vel illa, sed non potest abstrahere ab hac vel illa: ergo non potest illam cognoscere. Maior patet: quia noster intellectus pro hoc statu nihil directè cognoscit, nisi in vniuersali: vniuersale autem, quod est obiectum intellectus, fit per abstractionem intellectus agentis: & nõ cognoscitur nisi per denudationem naturæ à conditionibus indiuiduantibus, quod est munus intellectus possibilis: & hoc vocamus abstrahere speciem & naturam vniuersalem à particularibus, illustrare naturam, nõ illustratis conditionibus indiuiduantibus. Sed illa minor probatur: nam secundæ intentiones particulares, & singulares, à quibus abstrahit natura intentionis in communi, non possunt esse, nisi in imaginatiua, & phantasia, vt intellectus agens abstrahat species vniuersales per illuminationem: sed ibi esse nõ possunt: quia secundæ intentiones particulares non habent esse, nisi per cognitionem intellectus. Tum vltrà, quia imaginatiua non potest cognoscere singulares intentiones, non enim sunt obiectum eius: sicut nec potest cognoscere angelum Gabrielem. Secundò probo illam minorem; quia secundæ intentiones non sunt capaces recipiendi lumen intellectus agentis, vt illustretur in illis natura non illustratis conditionibus indiuiduantibus, cum nihil sint: sicut nec possunt illuminari non entia realia hoc lumine materiali. Quod nec sint cognoscibiles in vniuersali probatur; quia si non possunt abstrahi à singularibus conditionibus, non possunt cognosci in vniuersali.

Confir. Et confirmatur hoc argumentum: Nam secundæ intétiones particulares, vt sic, debent cognosci ab intellectu, quia non habent aliud esse, quam cognosci; sed non possunt cognosci ab intellectu directè, quia sunt singularia: ergo debent cognosci reflexè, sed nec reflexè cognosci possunt, quia, vt cognoscantur reflexè, debent cognosci ex eo, quòd natura vniuersalis fuit prius cognita, quæ fuit abstracta ab illis, sed non potuit abstrahi ab illis, quia nondum erant, siquidem non erant cognitæ: ergo &c.

8. Argum. Octauò sic argument. Nam poterat aliquis dicere, quòd secundæ intentiones, & quodlibet ens rationis cognoscebatur per speciem fundamenti & entis realis. Contrà, nam si per speciem, verbi gratia, hominis cognosco speciei tatem, vel illam cognosco in communi, vel in singulari: neutro modo; ergo &c. Probatur maior: nam vel species impressa hominis concurrit ad formandum conceptum specieitatis in particulari, & hoc non, quia specieitas in particulari non potest cognosci, nisi reflexè, & ita prius supponit cognitionem vniuersalis. Sed nec potest cognosci per illam speciem, & conceptum natura vniuersalis, quia illa non abstrahitur à singularibus intentionibus, quæ non sunt: siquidem non sunt cognitæ. Et certè difficile est hoc explicare: sed magis tractabitur, cum fiet sermo de secundis intentionibus.

Confir. 1. Confirmatur: Nam dicere, quòd abstrahimus secundam intentionem in communi à singularibus entis realis, verbi gratia, ab homine isto, vel illo abstraho, sicut naturam hominis, ita naturam intentionis in communi, absurdum est; quia nulla natura abstrahitur, nisi à singularibus suæ naturæ: quia abstrahere idem est quod facere, vt appareat natura non apparentibus conditionibus indiuiduantibus illius naturæ, & ita debet fieri à singularibus eiusdem naturæ.

Confir. 2. Et confirmat. Nam dici non potest, quod natura secundæ intentionis sit in singularibus realibus, ibi enim solùm est natura realis: nam si esset ibi, sequeretur, quod illa indiuidua essent indiuidua secundæ intentionis, quod est ridiculum.

Solutio. Dices, quod cognoscuntur entia rationis per speciem impressam entis realis, quæ in intellectu abstracta à singularibus facit formare conceptum entis rationis, vel per aliam speciem impressam elicitam virtute intellectus possibilis, quæ solùm facit formare conceptum entis rationis.

Impugnat. Contrà redit meum argumentum supra factum: Quia, vel illa species facit formare verbum entis rationis in communi, vel in singulari; si in communi, ergo illud ens rationis fuit abstractum à singularibus entibus rationis, quod ostendimus esse falsum, quia illa non sunt, cum non cognoscantur, quia deberent & cognosci reflexè ex cognitione naturæ vniuersalis entis rationis, quæ non est vniuersalis, cùm non præcesserint singularia, à quibus fuerit abstracta, quia non fuerunt cognita illa singularia; & ita non fuerunt. Vel terminatur ad singularia: & neque hoc, quia prius debuit cognosci natura vniuersalis, in phantasia autem non fuerunt illa entia rationis, vt iam ostendimus.

Fuga. Si dicas, quòd simul & semel sunt in intellectu vniuersalis cognitio naturæ & singularis;

Impugnat. Contrà, quia singularium cognitio debet præcedere vniuersalium cognitionem, cùm illa fiat per abstractionem ab istis, & tunc non possunt esse cognita per intellectum singularia, quia natura intellectiua prius terminatur ad vniuersale, quàm ad singulare. Tota ergo difficultas est explicare, per quam cognitionem sint singularia, à quibus abstrahitur natura vniuersalis. Sed contra hanc solutionem fit

9. Argum. Nonum argumentum. Nam etiamsi in intellectu possibili sint simul & semel singularia, & vniuersalia, seu cognitio singularium & vniuersalium: tamen intellectus possibilis non abstrahit à singularibus naturam vniuersalem, quia hoc est munus intellectus agentis, & ille non abstrahit, nisi à phantasmatibus, ergo cum illa singularia non sint nisi in intellectu possibili, non potest ab illis abstrahi natura vniuersalis, maximè, quia

sunt ibi obiectiuè, & intellectius agens non abstrahit, nisi à phantasmatibus, quæ sunt subiectiuè in phantasiæ potentia.

10. Argu. Decimo sic argumentor. Entia rationis nullo modo sunt entia, etiam imperfectissimo modo; ergo non sunt cognoscibilia. Consequentia patet, & probo antecedens; quia non habent vllo modo esse: ergo non sunt entia. Probo antecedens: quia esse eorum est cognosci; sed hoc non potest esse eorum esse; ergo &cæt. Probo minorem, quia, verbi gratia, generitatem esse, nihil est aliud, quam relatio rationis perfecta, & completa in suo genere: sed relatio perfecta, & completa non potest esse existentia suo modo entis rationis, & secundæ intentionis: ergo &c. Maior patet: quia esse eorum est cognosci, seu cognitum esse: sed cognitum esse est relatio rationis, sicut parietem esse visum: ergo &c. Sed minor probatur: quia existentia rerum realium non est quid completum in suo genere, neque distinctum numero perfecto à re, cuius est existentia: ergo nec entium rationis existentia, siquidem sunt imperfectiora: & præcipue quia relatio non potest esse actus alicuius creati, actus dico existentiæ, ipsa cognitio realis non potest esse eorum actus, quia ens rationis non potest habere pro actu aliquod reale, siue extrinsecum, siue intrinsecum.

Præambula.

Pro veritatis explicatione. PRo hac difficili explicanda quæstione notandum est, speciē esse in duplici differentia: alia est expressa, alia impressa. *1. Fūdam. Duplex speciesimpressa, & expressa, qd sit vtraq; quo, & à quo producātur, quæ munera vtriusque.* Species expressa est conceptus, & verbum, atque idolum, quod noster intellectus format per suam cognitionem, in quo intuetur res ipsas. Et per hoc verbum fit res intellecta in actu secundo, de quo dixit Aristotel. 3. de Anim. quod intelligens in actu fit ipsum intelligibile in actu. Species impressa est semen quoddam, & virtus, causata ab obiecto per actionem intellectus agentis, mediante phantasmate in intellectu possibili, quæ continet in virtute obiectum, & potens est actuare intellectum, vt in se habeat obiectum ad modum, quo semen arboris in virtute continet arborem. Et intellectus per hanc speciem impressam effectiuè concurrit ad verbi & conceptus formationem. Et ista species impressa necessariò debet præcedere, vt formemus verbum, sicut necessarium est semen aliquod præcedere, vt arbor generetur: Numquam enim intellectus ad actum secundum, qui est intelligere, deuenit, nisi per actum primum, qui est ipsa species, quæ præhabet obiectum implicitè, & in virtute. Hæc verò species impressa, vel mediatè, vel immediatè debet esse causata à phantasmate illustrato ab intellectu agente, vel ab intellectu agente illustrante phantasma; quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Et hinc fit, quod omnis cognitio, quæ de Deo in hac vita habetur, debeat esse per speciem creaturarum, quia ipsum Deum, prout in se est, non cognoscimus in hac vita; *Quare Deus cognoscatur in hac vita p species rerum corporearum.* Sed tamen quia creaturæ sunt effectus Dei, hinc prouenit, quod participant Dei perfectiones, licèt diuisim, & imperfectè. Et sic per creaturarum species, licèt imperfectè, venimus in Dei cognitionem, quia creaturæ sunt similes Deo. Et ex hoc colligitur quæstionis huius difficultas, *In quo cōsistat difficultas præsentis quæsiti:* quia cum ens rationis non sit effectus entis realis, nec effectus sui fundamenti, vt videbimus statim, difficile est explicare, quomodo per speciem entis realis ens rationis possit cognosci, nam per illam, vt notauimus, necessariò debet cognosci. Et ne inciderent in has angustias, atque inquisitione veritatis defatigarentur huius temporis Logici, quidam negant esse entia rationis; sed omnia entia dicunt esse realia. *Error quorundam.*

2. Fundam. ex D. Th. Dupliciter aliquid cognosci pt. Secundò notandum est, quòd, vt colligitur ex D. Thom. de ver. quæstio. secunda, articulo tertio, ad quint. & super Boet. de Trinit. quæstione prima, art. 2. dupliciter aliquid cognoscitur: Vno modo per speciem propriam, sicut oculus videt lapidem per speciē lapidis. Alio modo

Digitized by Google

modo per formam alterius ſibi ſimilis, ſicut cognoſcitur cauſa per ſimilitudinem ſui effectus, & homo per formam ſuæ imaginis. Et ita poſſumus intelligere, quòd ens rationis cognoſcitur, vel per ſuam propriam ſpeciem, vel per aliam ſpeciem alterius rei ſibi ſimilis, vel quomodolibet habentis ordinem ad ipſum. Et hæc cognitio poteſt terminari, vel ad ens rationis in communi, vel ad ens rationis in particulari: Nam etiam in entibus rationis ſunt vniuerſalia, & ſingularia, ſicut ſpecies communis eſt ad omnes ſpecies: hæc verò ſpecies eſt particularis, ſeu, vt clarius dicamus, hæc ſpecieitas, quæ ſingularis eſt, vt quod nec de aliis prædicatur.

3. Funda. ex Ariſt. 3 de Anima. Vltimò nota, omnem noſtram cognitionem pro hoc ſtatu fieri per conuerſionem ad phantaſmata: quia vt inquit Ariſt. tertio de Anima, oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari: & ita quicquid cognoſcit, cognoſcere debet per reſpectum ad rem materialem, quapropter etiam ipſa entia rationis hoc modo ſunt à nobis cognoſcenda. De hoc latè diſputari ſolet prima parte, quæſtione decima tertia, per totam, maximè art. 1.

Deciſio quæſtionis.

1. Concluſ. PRima concluſio. Ens rationis cognoſcitur à noſtro intellectu pro hoc ſtatu. Iſta concluſio ſatis patet: Nam definimus quid ſit ſecunda intentio, quid negatio, quid priuatio, & ſcientiam habemus de ſecundis intentionibus, vt viſum eſt, & Theologi ſacri aſſerunt relationem dominii in Deo eſſe aliquid rationis: ergo cognoſcitur à nobis ens rationis. Hoc, quia euidentiſſimum eſt, non eſt amplius probandum. *Solutio. Impugnatio.* Et ſi dicas, quod non ſunt entia rationis, Contrà: ita aſſerunt omnes Philoſophi, vt poſtea videbimus, & conuincitur demonſtratiua ratione. Hoc etiam ratio D. Thom. indicat prima parte, quæſtione decima ſeptima, articulo ſeptimo. Quinimo D. Augu. lib 4. de Trinit. cap. vltim. dicit, quod ſicut nummus conſtituitur pretium abſque realitate adueniente illi; ita Deus ex tempore fit Dominus creaturarum; eodem libro cap. 4. & 5. dicit, quod Deo nihil neque relatiuum, neque abſolutũ aduenit ex tempore. Vbi expreſsè aſſerit D. Auguſt. entia rationis. Nam ſi nummus in eſſe nummi conſtituitur ſine aliqua realitate adueniente illi, ergo per aliquid rationis; nam aliquid aduenit, quo ſit nummus.

Secunda concluſio. Ens rationis non cognoſcitur per propriam ſpeciem ab ipſo cauſatam. *2. Conclu. Per quam ſpeciem impreſſam cognoſcatur ens rationis.* Probatur iſta concluſ. Ens rationis non poteſt habere effectum realem ab ipſo realiter productum; ſed ſpecies, qua actuatur intellectus, eſt aliquid reale, ſiquidem eſt ſubiectiuè in intellectu, ipſumque de potentia ad actum realem reducit: ergo non poteſt eſſe producta ab ente rationis. Et confirm. hæc ratio: Nam ſpecies ſeu obiectum per ſpeciem reducit intellectum de potentia ad actum realiter, efficiendo etiam aliquid, ſed ens rationis nihil efficere poteſt: ergo &c. Secundò probatur concluſio: In intellectu non eſt ſpecies cauſata ab aliquo obiecto, niſi illud obiectum habeat in phantaſia phantaſma aliquod: ſed ens rationis nullum phantaſma habet: ergo nec cauſatam ſpeciem ab ipſo. Minor probatur; quia phantaſma eſt rei ſenſatæ à nobis: ſed ens rationis non ſentitur, cùm non ſit ſenſibile, quia eſſet reale: ergo non habet ſpeciem ab ipſo cauſatam.

3. Concluſ. Tertia concl. quæ euidenter infertur ex dictis ſit. Ens rationis cognoſcitur per ſpeciem entis realis. Probatur; nam ens rationis cognoſcitur, & non per ſpeciem ab ipſo cauſatam: ergo per ſpeciẽ cauſatam ab aliquo ente reali.

4. Concluſ. Per quam ſpeciem expreſſam entis rationis cognoſcatur. Quarta concluſio. Per ſpeciem expreſſam entis realis non cognoſcitur ens rationis, tamquam per conceptum eius: Itaque conceptus, quo cognoſco hominem, non eſt conceptus, quo cognoſco ens rationis. Probatur concl. Nam aliàs daretur æquiuocatio in mente vltimata (quod eſt impoſſibile, vt probatur in Summulis, capite de vniu. & æquiuocat.) Probatur ſequela; Quia illa qualitas, & conceptus

ceptus significat, verbi gratia, hominem, & etiam significat specieitatem: ergo significat plura, vt plura sunt, & sic daretur æquiuocatio: nam conceptus hominis & specieitatis obiectiuus in nullo conueniunt. Item, nam conceptus hominis viui non significat hominem pictum, licèt homo pictus habeat aliquam similitudinem cum viuo: ergo conceptus hominis non significat specieitatem, & hominem: quod si non significat, non possumus cognoscere per illum, hominem, & specieitatem. Et confirma. Nam conceptus, quo cognosco lapidem, non est ille conceptus, verbi gratia, quo cognosco Deum, quia Deus non est lapis; ergo conceptus, quo cognosco hominem, non est conceptus, quo cognosco specieitatem; quia homo non est specieitas. Et idem dici potest de omni ente rationis. Consequentia patet: quia etiam Deus in hac vita non cognoscitur per propriam speciem. Et probatur specialiter conclusione de secundis intentionibus, quæ pertinent ad Logicum: Nam secunda intentio formaliter pro conceptu, vt distinguitur contra obiectiuam, est secundus conceptus, qui habetur de re: ergo præcessit primus: sed primus conceptus terminabatur ad fundamentum secundæ intentionis, ad hominem verbi gratia, ergo secundus non terminatur ad hominem, sed ad ipsam secundam intentionem. Vnde inquit D Thom. opusc. quadragesimo octauo, quod rebus conueniunt aliqua in seipsis, vt esse hominem, esse animal, &c. Et ista cognoscuntur per conceptum, qui est prima intentio formalis, alia uerò conueniunt rebus ex hoc, quod sunt in intellectu, vt esse speciem: & ista cognoscuntur per conceptum, qui est secunda intentio: ergo secundum D. Th. alius est conceptus fundamenti & entis realis, & alius conceptus entis rationis, & secundæ intentionis. Ex hoc sequitur, quod entia rationis cognoscantur conceptu proprio, qui aliis non potest conuenire; quia repræsentat conceptus per modum similitudinis expressæ, quæ non potest esse plurium, vt plura sunt. Sed contra: conceptus speciei significat secundam intentionem de formali, & hominem, verbi gratia, de materiali; ergo iam significat ens reale & rationis. Respondetur primò, quòd materiale non significatur, sed importatur, seu copulatur subiecto. Secundò respondetur, quòd significatur vt materiale, & indirectè. Et hoc non est inconueniens: nam sicut album significat corpus & albedinem, vnum formaliter, & aliud materialiter: ita ibidem, quod nos asserimus, illud est non posse eadem similitudine intellectus expressa significari, vt obiectum ex æquo importatum & significatum hominem & specieitatem.

Confir.

Locus D. Thom.

Corollariū

Obiectio.

1. Solutio:

2. Solutio.

Quinta conclus. Conceptus isti, quibus cognoscimus entia rationis, quæ sunt secundæ intentiones, fiunt & causantur mediante specie impressa entis realis, & mediante etiam specie expressa. Itaque quando cognosco hominem, ille conceptus hominis fit à specie impressa hominis, causata in intellectu possibili, ab intellectu agente: Et postea conceptus ille hominis causatus à specie impressa concurrit ad productionem alterius conceptus, quo cognosco ens rationis, & secundam intentionem; & sic & conceptus hominis & species impressa concurrit. Probatur hoc: Nam ex eo, quod naturam humanam cognosco in multis esse numero solo differentibus, attribuo illi secundam intentionem speciei: ergo cognitio naturæ humanæ præcessit, & iuuit, vt cognosceretur secunda intentio. Explicatur amplius hoc, & probatur: Nam, vt Deum agnoscamus, necessarium est creaturarum conceptus præcedere; ergo iam ad Dei cognitionem requiritur species impressa, & expressa creaturæ, & postmodum deuenio in cognitionem Dei per alium conceptum: ergo similiter cum cognosco entia rationis. Præterea, cū cognosco per obiecta actus, & per actus habitus & potentias, prius debet præcedere obiectorum cognitio; ergo in cognitionibus

5. Conclus. Quō producantur species, quib. cognoscuntur entia rationis.

Explicatur conclusio, & cōclusionis probatio.

Digitized by Google

bus entis rationis prius debet præcedere cognitio fundamenti; & ille qui prærequiritur conceptus, & species impressa iuuant ad cognitionem entis rationis. Et si inquiras, quare requiritur conceptus entis realis ad cognitionem entis rationis, & in quo genere causæ concurrit? Respondetur, quòd requiritur, vt determinet speciem impressam ad eliciendum conceptum entis rationis: & concurrit conceptus, sicut species impressa, ita vt reducatur ad idem genus causæ; Species enim hominis non determinaret ad eliciendum conceptum specieitatis, nisi determinaret intellectũ in actu secundo ad cognitionem hominis, cui specieitas conuenit. Et ita dicẽdum est de aliis fundamentis. Sed si inquiras, numquid sit huiusmodi cognitio entis rationis per speciem impressam, & expressam entis realis, ita vt ex illis formetur conceptus entis rationis immediatè: an uerò sic, quod ex illis resultat alia species impressa, qua cognoscitur ens rationis?

Difficultas

Solutio.

Alia difficultas.

Respondetur, & sit sexta conclusio. Probabile est, quod nulla alia species requiritur, præter species impressas abstractas à phantasmatibus immediatè; licèt etiam probabile sit, quod intercedat alia species impressa. Prima pars conclusionis probatur: Nam D.Th. in 1.p.q.13 & q.1. de potentia ad 10. & multis in locis dicit, quòd per species creaturæ cognoscimus Deum, & per species fundamenti secundam intentionem: ergo non requiritur alia species impressa, aliàs hoc dictum D.Tho. falsitate non careret: sed illa species impressa sufficit. Et idem videtur asserere D. Thom. 1.p.q.77. quando dicit, quod per actum cognoscimus potentiam, &c. Et præterea probatur: Nam huiusmodi species non sunt multiplicandæ sine necessitate: sed non est necessaria illa secunda species impressa, quam dicit alia opinio, quæ elicitur; ergo &c. Minor probatur; Nam per speciem impressam fit intellectus in actu primo, & per conceptum determinatur, vt ex illa cognoscat intentionem conuenientẽ subiecto tali & fundamento: per ipsam enim solam non cognosceret, nisi fundamentum tantùm, verbi gratia, hominem, nisi adsit etiam expressa species; & ex vtraque cognoscit secundam intentionem speciei. Si verò per eandem speciem format conceptum animalis, cognoscet intentionem per illam, quæ animali conuenire valet. Si uerò cognoscit ens, cognoscet per illum ens rationis, quod dicitur tale in ordine ad ens reale. Et hinc intelliges, quare requiratur species impressa, & expressa ad cognitionem entis rationis. Secunda pars conclusionis colligitur ex D.Tho. 1.p. q. 12. Nam intellectus informatus per speciem entis realis, & per conceptum illius, verbi gratia, hominis elicit aliam speciem impressam, qua mediante vt principio, format conceptum entis rationis: Nam sicut conceptus entis realis, verbi gratia, hominis fit ex specie impressa sua, ita conceptus entis rationis fit à specie impressa sua, & sibi propria; dico sibi propriam esse, quia non deseruit, nisi ad formandum conceptum entis rationis, licèt non sit ab illo causata. Et si dicas, quis elicit illam speciem? dico elici ab intellectu possibili ex conceptu entis realis, ex impressa specie illius, supposita illuminatione prima intellectus agentis, quæ durat adhuc in virtute. Et ratio est: quia intellectus possibilis non solum est patiens, verùm cooperans agenti, supposito iam quod habeat speciem in se; ergo bene potest concurrere ad eliciendam aliam speciem ex conceptu & specie impressa. Præterea: Nam vt ait D.Thom. 1. p. q. 12. arti. 9. ad secundum, sunt aliquæ potentiæ cognoscitiuæ, quæ ex speciebus primò conceptis alias formare possunt, sicut imaginatiua ex speciebus montis & auri, elicit speciem montis aurei, & intellectus ex speciebus generis, & differentiæ elicit speciem naturæ specificæ. Et ita inquit, quod intellectus Diui Pauli videns diuinam essentiam elicuit quasdam species, per quas recordabatur eorum, quæ uiderat: ergo iam ex sentẽtia D.Tho-

Solutio. 6. Conclu. problematica.

Locus Dini Tho. vrgẽs ẞ vna parte.

Ratio validissima.

Locus Dini Tho. apparens ẞ alia parte.

Difficultas Solutio.

Doctrina D.Tho. obseruanda.

D. Thom. intellectus possibilis ex illis impressa & expressa speciebus entis realis, elicit alias species impressas, per quas format conceptum entis rationis. Itaque relationes per species elicitas à fundamentis cognoscuntur, priuationes per species elicitas ab habitibus, negationes, vt Chymera &c. per speciem elicitam à suis partibus. Quia enim istæ species habent maiorem connexionem & similitudinem, vel ordinem cum supra dictis entibus rationis, ab illis eliciuntur species, vt per illas cognoscantur. *Impugnatio Auctoris.* Crediderim etiam, quod cognoscuntur relationes rationis per ordinem, & similitudinem ad relationes reales.

7. Conclus. Septima conclusio. Ens rationis, & secunda intentio, cognoscuntur in vniuersali & particulari. Hæc conclusio non eget probatione: Nam sicut alia entia realia in vniuersali, & particulari cognoscuntur; ita & hæc minutissima rationis entia: quia omne illud, quod rationem entis participat, cognoscibile est, siue in vniuersali, siue in particulari, siue directè, siue reflexè. *Difficultas curiosa.* Sed explicare modum, quo cognoscuntur, habet aliquid difficultatis: Et ita ad hoc aperiendum assero, hoc dupliciter explicari posse. *1. Modus dicendi.* Primo modo dicendo, quod intellectus noster, verbi gratia, cognoscendo hominem, & referendo illum ad indiuidua, cognoscit ipsum esse speciem: & ita tribuit illi intentionem speciei, qua denominatur natura illa species formaliter; Postmodum verò ab hac natura specifica, quæ formaliter considerata est indiuiduum speciei, elicit seu abstrahit naturam speciei in communi: sicut abstrahit à Petro naturam humanam in communi, & per illam reflexam cognitionem intellectus, qua cognouit naturam esse in Petro &c. cognoscitur hæc natura intentionis in singulari, & ab hac cognita per alienam speciem abstrahit intellectus naturam vniuersalem, & illam cognoscit in communi. *Obiectio.* Et si dicas contrà, prius debuit cognosci per intellectum vniuersale, quàm particulare: *1. Solutio.* Respondetur, quòd quando cognoscitur vniuersale per propriam speciem, & non cognoscitur ad cognitionem alterius, verum est: Cæterùm quando cognoscitur per alienam speciem, non requiritur, quia sicut ipsa natura cognoscitur in communi, potest etiam cognosci denominatio, quæ illi conuenit; Et hæc est natura speciei, quæ est secunda intentio indiuidua, qua denominatur species formaliter, vt dicemus infrà. *2. Modus dicendi.* Secundò dici potest, quod per speciem entis realis, verbi gratia, hominis, aut per speciem relationis realis, cognoscitur specieitas in communi, ex eo, quod illa species, qua fit eiusmodi cognitio, fuit abstracta à singularibus vniuersalis speciei realis; qua cognita postmodum determinatur illa cognitio in vniuersali accepta, vt cognoscatur hæc specieitas; Sicut determinatur species hominis in vniuersali, vt reflexè per illam cognoscatur hic homo, & determinatur ad cognitionem huiusmodi naturæ intentionis per cognitionem sui fundamenti. *Exemplū:* Verbi gratia, ex eo, quod cognosco hominem esse in hoc & in illo indiuiduo, cognosco esse quandam speciem particularem: & ita attribuo illi secundam intentionem in particulari, qua fit formaliter species: & ita cognosco illam specieitatem in particulari. *Obiectio.* Si dicas contrà quia illa natura speciei in communi debuit abstrahi ab hac, & illa intentione: ergo prius debuit cognosci hæc intentio particularis. *Solutio.* Distinguo, abstrahitur à proprio eius phantasmate, nego; sed abstrahitur species, qua recipiat per cognitionem esse intentionis in communi, & in particulari. Itaque cum fiat natura intentionis per cognitionem, non abstrahit ab aliquo supposito, vel indiuiduo existente: sed per cognitionem modo iam dicto habet esse in communi, & particulari. Certè habet difficultatem hæc conclusio. *3. Modus dicendi.* Et si velis dicere, quòd postquam est cognita hæc intentio in particulari ab illa abstrahitur natura intentionis in communi, bene potest affirmari: quia postquam habet esse cognitum particulare,

culare, bene potest abstrahi natura communis, non ad hunc sensum, quòd intellectus agens eliciat ex ipsa natura particulari speciem: sed ad hunc sensum, quod ex eo, quod cognoscit illam in particulari, cognoscit rationem vniuersalem, quæ est in illa; sicut ex eo, quod cognoscimus Gabrielem, cognoscimus per speciem rerum corporearum eius naturam in communi.

8. Conclus. In quo cōsistat actualis existentia entis rationis.

Vltima conclusio. Esse existentiæ, quod potest enti rationis competere, habetur per actualem cognitionem ipsius. Itaque, sicut generatio est actio, qua res genita habet esse, & ipsum esse consequitur ad generationem, (& modò non disputatur, quæ sit causa principalis existentiæ) ita ad cognitionem intellectus consequitur esse existentiæ, quod potest habere ens rationis; Et illud esse existentiæ non est cognitio, sed esse cognitum, seu cognosci entis rationis: & ista est eius actualitas, habet quidem ens rationis suam essentiam inuariabilem, sed existentiam ab intellectu accipit. Quomodo autem hoc fiat, statim dicemus. Et hæc existentia imperfectissima est essentia ipsa cum ordine ad intellectum. Itaque non distinguitur existentia ab ente rationis, sed est ipsum ens rationis, cum respectu ad intellectum, & existentia non est alia relatio distincta ab ente rationis, eo modo, quo duo entia rationis distingui possunt: Nam illa relatio etiã esse non potest, nisi per cognitionem, & ita eius esse deberet esse alia relatio: & sic esset processus in infinitum, quem quamuis aliqui non dubitent concedere in entibus rationis in existentia autem implicat, quia non posset ens rationis habere esse, vt facilè deducitur. Nam, si dependet esse secundæ intentionis, verbi gratia, à relatione, & esse huiusmodi relationis, dependet ab esse cognito, quod est relatio, & esse huius esse cogniti ab alia relatione, daretur processus in infinitum, & numquam daretur existentia entis rationis. Præterea: nam sequeretur, quod esse ens rationis esset relatiuum, quod est

In ente rationis existentia non distinguitur ab eius essētia realiter.

falsum; verum est quod est relatio secundum dici, quia importat ordinem ad intellectum in sua ratione. Nec valet dicere, quod secunda intentio, & illa relatio rationis, quæ est sua existentia, eodem actu cognoscuntur: quia actio, qua cognoscitur secunda intentio solùm terminatur ad illam, & non ad aliam relationem distinctam: & ita solùm illa habet esse. Vnde esse existentiæ ipsius est essentia, vt cognita ab intellectu, quia per hoc, quod cognoscitur, intelligitur cum vltima actualitate ipsius, cùm non possit ad maiorem actum deduci, quàm ad cognitionem passiuam, seu cognitum esse: & illud sit extra essentiam suam. Hic erat probandum entia rationis esse; sed hoc, vt per se notum relinquo: Nam constat ex D. August. vbi suprà numerum esse aliquod ens, & non reale, vt ipse affirmat; ergo rationis. Item Antichristum non esse, est aliquid, siquidem intelligitur, & non reale, vt patet: ergo rationis. Præterea, Deum esse creatorem formaliter, & Dominum formaliter aliquid est, non reale: ergo rationis. Probatur minor: Nam esse Dominum aduenit Deo ex tempore; ergo si est aliquid reale, aliquid reale aduenit Deo ex tempore, quod est impossibile: aliàs mutaretur saltem metaphysicè: nam Deus formaliter aliter se habet modò, quàm antea; ergo formaliter metaphysicè mutatur. Præterea; Nam si illa ratio dominii in Deo est aliquid reale: ergo est Deus, & hoc prouenit illi ex tempore: ergo ex tempore Deus habet aliquid formale, quod est Deus, & illud formale, quòd est Deus antea non habebat. Quæ omnia sunt plus quam falsa. Vide Magistrum Bannes 1. par. quæst. 13. artic. 7. conclus. 1. De secundis autem intentionibus agemus infrà, & demonstrabimus ipsas esse entia rationis.

Pugn.

Impugnatio.

Dari entia rationis in rerum natura supponitur vt notum, probatur tamen rationibus & auctoritatibus.

Dissol-

Dissoluuntur Argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod ens rationis cognoscitur per speciem impressam alienam, scilicet, entis realis. *1. Solutio.* Cæterùm per conceptum proprium sibi soli conuenientem; & nihilominus specie differunt cognitio entis realis & rationis: quia licèt habeant eandem speciem impressam pro principio, diuersimodè tamen. *Doctrina pulchra:* Nam cognitio entis realis habet illam speciē impressam pro principio, primò & per se; cognitio entis rationis secundariò. Et hoc sufficit, vt distinguatur specie in ordine ad obiectum, & in ordine ad speciem, quæ primò & per se respicitur ab vna, ab alia secundariò. Est exemplum: Nam calefactio ceræ & eiusdem liquefactio specie differunt, quamuis fiant eadem forma caloris: quia vna fit immediatè à calore, scilicet calefactio, alia verò mediatè: & diuersus modus respiciendi principium causat diuersitatem specificam. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quòd non habent idem principium: nam cognitio entis realis habet pro principio speciem elicitam à phantasmatibus: cognitio verò entis rationis habet pro principio speciem causatam à specie impressa, & conceptum entis realis, & ita differunt specie ex parte principii. *Ad Confir. 1. Solutio.* Ad confirmationem respondetur, quòd species amplius repræsentant, quam obiecta, à quibus causantur: Nam species formæ repræsentat materiam primam, & species creaturæ Deum, & species effectuum repræsentant Angelos eorum causas, & species fundamenti repræsentat relationem. Et hoc propter similitudinem seu ordinem, quem ad illa important, & quia ens rationis dicitur tale in ordine ad ens reale, repræsentatur per speciem entis realis. *2. Solutio.* Vel respondetur, quod etiamsi species non sit simi'is enti rationis, potest cognosci ens rationis per illam, quia ens rationis aliquem ordinem habet ad ens reale. Nam Angelus per speciem habitus cognoscit priuationem; & illa species non potest esse similis priuationi, & nihilominus propter ordinem, quem habet priuatio ad habitum per illam priuatio cognoscitur. De quo agitur 1. par. quæst. 55. de cognitione Angelica.

Ad 2. arg. 1. Solutio. ex Soncinate. Ad secundum respondetur ex Soncinate 10. Met. quæst. 16. Quod obiectum denominatur intelligibile, non per potentiam existentem in eo, sed per potētiam intellectus. Ex eo enim, quod ego possum intelligere ens rationis, ipsum dicitur intelligibile; & sic non est necesse, quod præcedat ens rationis formaliter ipsam intellectionem: sicut res nō dicitur creabilis per potentiam, quæ sit in ipsa re, sed per potentiam, quæ est in Deo. *Obserua.* Et nota, quòd sicut actu intelligi in entibus realibus, est aliquid rationis: ita etiam posse intelligi, est aliquid rationis, quia dicitur tale à potentia intellectiua illi extrinseca. Verum est tamen, quod præsupponitur ad hanc intellectionem in entibus realibus essentia realis, vel actu existens, vel potens existere in entibus rationis essentia eorum, quoad connexionem prædicatorum, quæ est aliquid rationis: sicut dicimus modò, Antichristum esse aliquid reale, non existens; sed prædicamentale. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quòd sunt intelligibilia entia rationis: sed hæc potentia simul conuenit illis cum actu intelligi: sicut materia cœli habet potentiam ad formam, quæ simul est cum actu ipso formali, licèt non sit paritas quoad omnia.

Ad 3. arg. 1. Solutio Socinatis. Ad tertium respondetur ex sententia aliquorum, quòd ens rationis potest cognosci per speciem entis realis: sed non requiritur aliqua similitudo inter ens rationis & rem cognitam, sed ordo aliquis vt oppositi similis fundamenti. Et hoc sufficit, vt cognoscatur ens rationis per speciem entis realis, cum habet aliquem ordinem ad illud. Hæc solutio est Soncinatis vbi suprà. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quòd species ponuntur in intellectu, vt forma efficiens, qua mediante intellectus assimilatur rei intellectæ in actu primo, & per conceptus per ipsas productos assimilatur in actu secundo, & vt potens sit intellectus per ipsas

Digitized by Google

Difficultas. ipsas operari factus in actu primo, nam antea erat in pura potentia. Ex quo sequitur species debere esse similes obiecto, siue formaliter, siue virtualiter. Et quia de hoc variæ sunt opiniones, ego probabiliorem censeo illam, quæ tenet esse similem speciem impressam in virtute: vnde species entis realis similis est enti rationis. Et hanc similitudinem colligere possumus sic; quia ens rationis simile est enti reali, quia ens analogicè duobus conceptibus dicitur de ente reali & rationis, quod tenet Caiet. opusc. de nominum analogia circa finem. Imò est opinio D. Thom. in quadam disputat. Analoga autem sũt, quorum nomen est commune, ratio autem partim eadem, partim diuersa. Et ita ens rationis aliquo modo est simile enti reali: & ideo potest repræsentari per speciem entis realis, & perfectissimè: quia repræsentat ens reale, quod habet esse magis perfectum, quàm ens rationis, & excedit entitatem entis rationis. Sicut in essentia Diuina perfectissimè repræsentantur accidens & materia prima, & sicut ex eo, quod creatura est similis Deo, species creaturæ aliquo modo est similis Deo: & ita per illam possum cognoscere Deum; ita in proposito. Et etiam patet hoc ipsum ex D. Thom. prima par. quæstion. duodecima, artic. 9. vbi dicit, quod per speciem imaginis possum cognoscere hominem, cuius est imago, & tamen homo dicitur analogicè de homine viuo, & picto duobus conceptibus: ergo etiam per speciem entis realis ipsum ens rationis cognoscere potero. Itaque ex eo, quod est proportio inter ens reale & rationis; & analogia, & ordo aliquis, per speciem entis realis possum cognoscere ens rationis; Maximè, quia entitas rationis similis est entitati reali, habet enim suam essentiam, & passiones ad modum entis realis. Et ex eo quod ens rationis fundatur super ens reale, habet amplius quandam connexionem cum ente reali, super quod fundatur, vt per illud possit cognosci. Sicut relatio realis, quæ fundatur in aliquo, per speciem fundamenti cognoscitur. Si verò relatio rationis cognoscatur in vniuersali, & in communi, cognoscitur per speciem formæ: quia cum illa habet maximam proportionem, maximè cum forma accidentali. Vnde respondetur ad argumentum, quòd per speciem, quæ est in specie visiua, non potest cognosci Angelus, quia non habet proportionem cum intellectu, neque cum obiecto habet tantam proportionem, sicut habet species entis realis cum ente rationis: Quia licèt in esse rei sit magis similis, non verò in genere speciei, & formæ: illa enim species, nisi denudetur à materialitate, non potest repræsentare Angelum, vt sic. Vnde ad primam confirmationem respondetur, quod per speciem impressam hominis bene possumus cognoscere Angelum, cæterùm nõ quidditatiuè, sicut ens rationis, quia illa species cùm sit inferioris ordinis, non potest attingere ad repræsentationem Angeli, sicut in se est: At verò potest optimè repræsentare quidditatiuè ens rationis, quia non est ordinis superioris. Ad secundam confirm. respondetur, quòd per speciem equi potest cognosci homo, quatenus est materialis, & non potest cognosci, quatenus homo est, quia diuersa ratio est vnius, & alterius, nec inter se proportionem habenť. At verò ens rationis est aliquid entis realis, & est confictum ad illius similitudinem, & fundatum super illud, & ita potest per illud cognosci: sicut potest Deus cognosci per species creaturæ, quia est causa illius, licèt magis distet à creatura, quàm homo ab equo. Secundò potest responderi ad hæc omnia, quod ens rationis maiorem similitudinem habet cum ente reali, secundum quod à nobis cognoscitur, quã equus cum homine, & homo cum Angelo: non quidem à parte rei, sed secundum quod à nobis cognoscitur, quia cognoscitur à nobis ad similitudinem & modum entis realis; quod non habet verum in supradictis. Vltimò etiam ad hæc omnia potest responderi, & constat ex materia de Angelis, quòd species non est necesse, vt repræsentet per modum

Marginal notes (left): *Species impressa quæ similitudo sit, obiecti formalis vel virtualis.* — *Auctoris opinio.* — *Quo ens rationis perfectè repræsentetur per speciem entis realis.* — *Locus D. Thom.* — *Rationes pulchra.*

Marginal notes (right): *Ad 1. cõfir.* — *Ad 2. cõfir.* — *1. Solutio.* — *2. Solutio.* — *3. Solutio.*

Digitized by Google

dum similis, sed vel per modum similis, vel effectus, vel causæ, vel quomodocunque habentis ordinem. Et ita per speciem habitus possum cognoscere priuationem, & hac ratione per speciem entis realis ens rationis.

Ad 4. arg. Ad quartum negatur minor, & dico, quòd est similitudo, non in esse rei, sed in genere repræsentati. Species enim illa est similitudo entis rationis, secundũ quòd est repræsentatum. Sicut species, quę est in meo intellectu, est accidens, & est similis substantiæ, quam repræsentat, non in esse rei, sed in esse repræsentati, & est substantia non in esse rei, sed in esse repræsentatiuo: eo modo species illa expressa & impressa est obiectum ipsum, quod est ens rationis, non in esse rei, sed in esse repræsentatiuo: & intelligens ens rationis est ipsum ens rationis in esse repræsentatiuo, non in esse rei, sed in esse intelligibili. Et sicut substantia fit accidens in esse cognoscitiuo, & absolutum fit relatiuum in esse cognoscitiuo: ita ens reale fit ens rationis in hoc esse, & non potest per speciem creatam id, quod infinitum est, quidditatiuè repræsentari, quia in esse repræsentatiuo est ordinis inferioris: Non enim species potest infinitas perfectiones repræsentare, quia in esse intelligibili esset similis & æqualis Deo, & sic esset infinita. Bene verò poterit species superioris ordinis id, quod infimũ est, repræsentare, propter proportionẽ & similitudinem, quam habet ad ipsam rem superioris ordinis, sicut per essentiam diuinam repræsentantur creaturę: quinimo per illam cognoscuntur optimè entia rationis.

Varia proportiones, & similitudines.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur ex 4. & 5. conclusione. Et mouet phantasma etiam ad cognoscendum ens rationis, quod habet similitudinem cum ente reali, cuius est phantasma. Et patet instantia in Deo, & Angelis, qui cognoscuntur per species creaturarum.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quòd sunt simul: quia intelligendo specieitatem, verbi gratia, habet illa esse, & habendo esse intelligitur: & in quodam genere intelligitur intentio seu ens rationis præcedere speciem expressam, quatenus specificat illam, & in alio genere intelligitur subsequi, quatenus ex eo quòd intelligitur habet esse. Cæterùm in hoc nulla est causalitas realis, bene enim intelligimus nos intellectionem, & verbum esse simul, & secundum quod intellectio est via ad verbum, esse prius, ita suo modo intellectio, vt via ad ens rationis, prius intelligitur, licèt sit simul cum ente rationis: Verum est, quod non est hic causalitas aliqua, quia materia non patitur. Et si dicas, est prius vt via, ergo est causa: distinguo, est causa formaliter, nego; est causa virtualiter, fateor. Ad hunc sensum, quòd si secunda intentio causam habere posset, produceretur ab illa intellectione, & in alio genere intelligeretur prior: intellectio enim est specificatiua conceptus: Omne namque specificatiuum prius est, non tamen realiter causat conceptum, quia hoc illi nequit competere, quod magis explicabimus quæstione sequẽti.

Instantia Solutio.

Ad 7. arg. Ad septimum respondetur ex septima conclusione, vide ibi. Nam in vniuersali & particulari & directè & reflexè cognoscuntur entia rationis, & illæ secundæ intentiones particulares, à quibus vniuersale abstrahitur, habent esse in intellectu obiectiuè. Ex eo enim, quòd cognosco hominem esse in Petro & Paulo, attribuo illi quandam secundam intentionem speciei, qua denominatur vniuersale formaliter, & ab ista abstraho vniuersalem intentionem, & lumen non est in illa subiectiuè, sed in phantasmate illuminato, à quo fuit abstracta natura. Et virtute illius abstractionis intellectus potest cognoscere intentionem particularem, & ab illa abstrahere vniuersalem. Et licèt sint singularia, possunt cognosci ab intellectu, non ante vniuersalia realia, sed bene ante vniuersalia illarum intentionum. Volo dicere, quòd prius debet cognosci homo, quàm cognoscatur secunda intentio particularis, & non est necesse, quòd cognoscatur prius secunda intentio vniuersalis, & quia cognoscitur præsuppositiua cognitione naturæ vniuersalis realis, potest vocari cognitio

Entia rationis cognosci possunt ab intellectu & directè & reflexè, tã in vniuersali, quam in particulari.

tio

tio reflexa aliquo modo illa. Aliã explicationem & solutionem argumenti habes in dicta conclusione septima. Et per hoc patet ad argumentum.

Ad 8. arg. Ad octauum respondetur, quòd non abstraho naturam intentionis à singularibus hominis: sed ex abstractione speciei hominis fit intellectus potens, vt sine alia abstractione cognoscat hominem, & secundam intentionem, siue in communi, siue in singulari: quia habet similitudinem cum suo fundamento, vt diximus superius. Sicut Angelum in communi cognosco per hoc, quod abstraho speciem vniuersalem à singularibus rerum materialium: qua abstracta, possum cognoscere Angelum in communi, sine eo, quod cognoscam Angelum in particulari: vel possum cognoscere Angelum in particulari, puta, Gabrielem, quia iam præcessit cognitio vniuersalis naturæ sibi similis.

Ad 9. arg. Ad nonum respondetur, quod per hoc, quòd præcessit illuminatio intellectus agentis circa fundamenta, potest intellectus possibilis considerare naturarum intentionem in communi, & non in particulari. Vel si voluerit, potest se applicare immediatè ad cognitionem naturæ singularis secundarum intentionum, & abstrahere, hoc est, non considerare illud, quod particulare est in intentionibus. Sed id, quod vniuersale est, quia habet speciem, qua potest vtrumque efficere, & cum cognoscitur in particulari secunda intentio sine cognitione vniuersalis intentionis, quæ præcesserit. Potest hoc esse, quia iam præcessit reflexiua cognitio fundamenti, & singularis sui fundamenti, quod sufficit.

Ad vltimum argumentum patet ex vltima conclusione, & tamen est difficilis ista quæstio.

Quæstio alias explicata. Hic poterat disputari alia quæstio an ens rationis habeat causam dantem illi esse. Sed hæc quæstio decisa manet ex dictis superius & magis patebit ex dicendis libro sequenti. Non enim potest habere causam dantem illi esse, quia est incapax recipiendi influxum realem, cùm sit ens rationis, sed solùm consequitur ad cognitionem intellectus: quia eius esse est cognosci, & per hoc, quòd cognoscatur, habet esse, non per hoc, quòd accipiat influxum realem, Et loquimur hic de causa effectiua, non de causa formali: nam causa formalis est sua essentia, & cùm habeat suam essentiam, habet suam causam formalem. Et si inquiras, an habeat causam finalem, existimo, quòd sicut habet esse imperfecto modo, ita habet suum finem, & ordinatur ad aliquid: Nam ordinatur relatio demonstrationis ad constituendam demonstrationem, & relatio dominii ad constituendum dominum, & habet etiam suam causam veluti materialem, quia illud, quod denominat, habet veluti rationem causæ materialis, & est subiectum denominationis. Et si inquiras, quæ sit sua existentia? iam dixi, quòd est illa terminatio actualis intellectus, & non relatio, quæ resultat ex huiusmodi terminatione. Sed contrà est argumentum; Nam causa finalis non existens causat physicè & realiter: ergo etiam ens rationis poterit causari realiter. Antecedens patet, vt dum aliquis appetit bonum apparens, quod existimat esse verum bonum. De hoc argumento tractatur 1 2. quæstion. prima & secunda Physicorum. Vide ibidem.

Ens rationis nec habet, nec aptum est habere causã effectiuam, habet tamẽ causam formalem & finalem.

Quanã sit existentia entis rationis.

Obiectio.

Solutio. Modò dico, quòd quia causa finalis mouet metaphoricè, & est id, cuius gratia aliquid fit, bene potest res non existens mouere realiter finaliter, quia potest esse id, cuius gratia aliquid fit realiter. At verò ens rationis non potest fieri realiter, quia factio illa realis deberet subiectari in ipso, quia actio agentis est in re, quæ fit. Hoc non potest esse, quia & huius factionis realis, & influxus realis est incapax. Habet nihilominus ens rationis rationem formalem, & causam virtualem in essendo: quia si posset habere causam esset intellectus, & quia consequitur ad eius actionem, & modò existit, modò non: quia modò cognoscitur, modò

Verificari ne possit ens rationis habere aliquo modo causam effectiuam.

Digitized by Google

modò non cognoſcitur ſua exiſtentia, vt diximus, eſt quidam modus ſuæ eſſentiæ, qui conuenit illi ex eo, quod terminat meam cognitionem: qui non eſt relatio eſſe cogniti, ſed eſt terminum eſſe meæ cognitionis, ad quod ſequitur eſſe cognitum, quod eſt relatio. Itaque iſte modus ſequitur ad meam cognitionem, & etiam in illa fundatur relatio eſſe cogniti, quæ eſt aliud ens rationis diſtinctum ab ente rationis, quod cognoſcitur. Et ego teneo intellectum diuinum cognoſcere entia rationis, & callere naturam obiecti logici, & aliorum entium rationis, quia Deus Optimus Maximus ſcit omnia etiam entia rationis. Et vtrum conſequantur entia rationis ad cognitionem Dei, aliqui dicunt, quod ſic: aliqui quod non. Et hæc ſint ſatis de quæſtionibus proœmialibus.

Controuerſia nũ ens rationis cõſequatur ad cognitionem Dei. Variæ opiniones.

Hucuſque eas quæſtiones logicales diſputauimus, quæ circa Logicæ proœmium in Dominicanis Gymnaſiis controuerti ſolent, quem morem in reliquis etiam ſeruaturi ſumus.

TR A-

TRACTATVS DE SECVNDIS INTENTIONIBVS, & Vniuersalibus.

QVÆSTIO XX.

Vtrum sint intentiones logicales tam primæ, quàm secundæ.

1. Argum. De his enim solùm in præsenti inquirimus. Et videtur, quòd non. Primò intentiones esse, præcipuè secundas, neque experiētia aliqua, neque ratione certa comprobatur: ergo non sunt. Consequentia est clara, & probatur antecedens: Nam nō experiētia, cùm sint entia rationis, si sint ponendæ: entia autem rationis experiri nequeunt, cùm non percipiantur cognitione sensitiua. Quod nō certa ratione, probatur: Nam si aliqua esset, maximè, quia ex cognitione alicuius rei sequitur fundamentum, vt illi secundum illud esse cognitum, quod habet & secundum statum, quem habet in intellectu, aliquam intentionem secundam attribuamus, vt quia cognosco hominem in communi, sequitur fundamentum, vt possim illi tribuere secundam speciei intentionem, quòd posset quis absque errore negare & dicere, quòd solū ex hoc, quod cognoscitur ab intellectu sine aliqua intentione dicitur species. Et de primis intentionibus etiā probatur, & sit

2. Argum. Secundum Argumentum: Nam vel loquimur de prima intentione formali, vel obiectiua: sed nō est certum, quod sit prima intētio formalis: ergo neque obiectiua: Nā hæc dicitur ex eo, quod est obiectum formalis intentionis. Probatur antecedens: Nam formalis intentio nō est actus intelligendi, vt omnes fatentur, cū non repræsentet obiectum; sed non est certum & euidens quod formemus verbum in nostra cognitione creata: ergo neque quod sit prima intentio formalis: & ex consequenti neque obiectiua.

3. Argum. Tertium Argumentum; Si essent ponendæ secundæ intentiones logicales, hoc colligeretur propterea, quod versatur Logica circa illas: sed hoc non est verum: ergo non sunt secūdæ intentiones. Probatur minor: Nam opinio probabilis est aliquorum, quòd versatur Logica circa ens rationis sub ratione veri: Quin imo aliqui sunt opinati, quod versatur circa ens rationis: nam illorum commentū, quod obiectum Logicæ sit ens reale, non admittunt viri sapientes, vt probabile: & sic potest etiā adduci argumentū supra factū, quod non detur secunda intentio obiectiua ex eo, quod non datur formalis. Et probatur quod nō detur formalis, quia vel obiectiua fit à formali intentione, seu ab actu, quo fit formalis intentio: at hoc nō, vt patet quæstione præcedēti. Vel pcedit, & nec hoc: quia aliàs esset aliquid reale, cū haberet esse & nō per operationē intellectus Simul aūt esse non possunt, cū vnū sequatur ad aliud, scilicet intentio obiectiua ad formalem.

In superioribus præmissum fuit tamquam certissimum secundas intentiones esse, quia obiectum scientiæ in eadē sciētia præsupponi debet, quoad an sit, & quid sit, vnde modo metaphysicali munere fungētes hoc inquirimus. Et respō- *Conclusio.* detur, quod secūdæ intētiones sunt, similiter & primæ, hoc autem verbū, sunt, significat esse quomodocūque. Et probat

Digitized by Google

hæc conclusio quantum attinet ad secundas intentiones. Primò, Logicam esse cōpertissimū est, cū sit compertissimū scientias in esse perfecto reperiri, q̄ sine logica cōparari nequirēt, sicut nec virtutes morales sine prudētia. Si obiectū logicæ est secunda intentio, vel saltem logica cōsiderat, & pertractat de secundis intētionibus: ergo secundæ intentiones sunt. Secundò: Nam euidens est esse genera, species, & cætera prædicamenta, subiectū, prædicatū, propositionem, & cætera: sed ista formaliter important secundas intētiones: ergo euidēs est esse secundas intētiones. Sed probatur minor: Nā euidens est animal affirmari de homine & de equo, quę specie differūt: ergo euidens est esse genus: nam genus est quod de pluribus differentibus specie affirmatur. Sed minor probatur: Nam si genus de formali non dicit secundam intentionem: ergo dicit ens rationis, vel aliquid reale, cū sit terminus connotatiuus. Sed si dicit ens rationis, eius consideratio nō pertinebit ad Logicum, sed ad Metaphysicū, qui considerat ens ratiōis, quatenus est quoddā analogum ad ens reale habens similitudinem; quod est euidenter falsum, cū tota cura Logici in his intētionibus explicādis versetur, siue per se, siue in ordine ad aliud Et suprà probauimus esse secūdas intentiones Logicæ obiectum: & dicēdū est idem de reliquis obiectis logicalibus. Vel dicit de formali aliquid reale, & sic genus erit in rerum natura, quoad materiale, & formale, & non habebit esse per operationē intellectus, quo quid falsius? Erunt enim tunc vniuersalia in re formaliter & materialiter, quia genus essentialiter est vniuersale: ergo dicit de formali secundam intentionē: sunt ergo secundę intentiones. Tertiò probatur: Nā rebus dupliciter aliqua conueniunt; Quædam ex esse, quod habent in se: vt esse animal rōnale cōuenit homini ex esse, quod habet in se: Alia verò ex esse & statu, quem habent in intellectu: nam ex eo, quod homo cognoscitur in vniuersali, & habet cognitum esse, conuenit illi esse speciē; sed esse speciem nō est prima intentio, & est ens rationis: ergo est secunda intentio. Præterea, quia qua ratione tollunt secundas intentiones, tollent etiam omnia entia rationis: Nā qua ratione dicitur per abstractionem, vel cognitionē nō resultare secundam intentionem denominantem naturam, dicetur etiam nō resultare ens rationis. Vel detis rationem, quare resultet ens rationis res intrinsecè denominans, & non resultent secundæ intentiones. Quod si non resultat ens rationis, sequitur, quod nō sit logica, quæ scientia rationis dicitur, quia versatur circa ea, quæ sunt rationis entia. Sequitur præterea; quod esse dominū in Deo, & cætera, sit aliquid reale, quod ostendimus supra esse plusquam falsum. Sunt ergo entia rationis Et cùm inter ista entia rationis aliqua cōsequantur ad esse cognitū, & statū, quem res habent in intellectu, erunt cōsequenter secūdæ intentiones. Et magis hoc cōstabit ex quæstione sequenti.

1. Ratio. *2. Ratio.* *3. Ratio. Dupliciter reb. aliqua conueniūt.*

Secunda verò pars conclusionis sequitur ex ista: Nam secunda intentio præsupponit primam: ergo si sunt secūdæ intentiones, erunt & primæ. Multa enim rebus conueniunt non ex esse, quod habent in intellectu: sed illud pertinet ad primas intentiones.

Ad 1. arg. Ad primum argumentū respondetur, quod colligitur euidenti ratione secundas intētiones & primas esse. Et si aliquis diceret, naturam abstractam posse speciē dici sine aliqua intētione secūda, cōtrà; nam esse speciem est effectus formalis: ergo natura dicit̄ species ab aliqua forma, quę sit specieitas, sicut dicitur homo albus ab albedine, licet non sit forma eiusdem rationis. Tunc, vel specie ista est aliquid reale in natura, vel nō. Si sic: ergo habet à parte rei formaliter esse speciē, quod est falsissimum. Vel est aliquid rationis, & tunc non est prima intentio, quia nō est id, quod conuenit rebus seclusa operatione intellectus, & ex esse, quod res habent in se: ergo est secunda intentio.

Ad 2. arg. D. Tho. Ad secundum respondetur, certū esse in nobis formari verbū, vt asserit D. Tho. 1. part. quæstio. 7. art. 1. Nā eo ipso quod aliquis intelligit, format in se similitudinem rei, per quam res est præsens intellectui in ratione termini & obiecti, in quo intellectus intus legit & intelligit res: Nam res ipsa secundum se nō potest esse in intellectu: & ideo est ibi per suā similitudinem expressam, & claram. Species

enim

enim intelligibilis non habet rationem termini, ſed rationem principii effectiui: & ita præter ipſam eſt ponendũ verbum.

2. Solutio. Secundò reſpondetur, quòd quamuis non eſſet verbum, res deberet eſſe præſens noſtro intellectui per aliquid aliud: ergo quod rem præſentem faceret intellectui intra ipſum exiſtens eſſet prima intentio formalis, & obiectum reſentatum potentia obiectiua.

Ad 3. arg. Ad tertium reſpondetur, intentiones eſſe ponendas propter rationes à nobis ſuprà factas, & propter illas, quas etiam inferiùs adducam, & propter argumenti rationem. Et non eſt probabile Logicam verſari circa ens rationis, vt ſic; vt iam definiuimus in quæſtionibus præcedentibus.

Ad 4. arg. Ad vltimũ, quod inſinuat, argumẽtum reſpõdetur, quòd ens rationis à nullo fit, & non eſt effectus intellectus, ſed conſequitur ad operationẽ intellectus, modo ſuperius expoſito. Et dicimus, quod datur ſecũda intẽtio obiectiua, quæ quidẽ non habet eſſe in re, aliàs eſſet aliquid reale: nec habet eſſe in intellectu per ſe, aliàs eſſet ſubſtãtia; nec ſubiectiuè, aliàs eſſet accidẽs, ſed habet eſſe obiectiuum

2. Intentio habet eſſe obiectiuum in intellectu. in intellectu, id eſt, non aliud quàm cognoſci ab intellectu. Itaque cognitio nõ eſt cauſa eius realis, aliàs eſſet aliquid reale: ſed eſt id, ad quod conſequitur. Ita vt ſi poſſet habere cauſam aliquam dantem illi eſſe, eſſet illa cognitio: & iudicãdũ eſt de illa cognitione quantũ ad ſpecificationem, & ſimultatem, ac ſi cauſaret ens illud rationis, cùm tamen nõ cauſet.

QVÆSTIO. XXI.

Quid ſit intentio prima & ſecunda.

OMnes, quas de quidditate intẽtionũ reperire potui ſententias, in vnũ cõtuli, vt veritatem faciliùs aſſequi valeremus, vt quã perſpicuum ſit, quorundã recentiorũ ingenioſus labor, qui, vt quędã noua videãtur inferre, obſoletas antiquorum opiniones in lucem reuocãt, & pro nouis venditãt. Secundo loco veritatem ſtatuam; ac tandem tertio argumẽta, quę aduerſus veritatem militant diſſoluam.

1. Opinio. Fuit igitur quorundam Logicorũ de intentionibus prima opinio, quæ docet, primam intẽtionem nihil aliud eſſe, quã id, quod primò intelligitur. Itaque prima intentio nihil addit, nec ſecundum rem, nec ſecundũ rationem ſupra rẽ, quę intelligitur: ſed actus intelligẽdi dicitur ſecunda intentio, quãdo igitur intelligo hominem, homo intellectus eſt prima intentio, actus verò intelligendi, quo hominẽ intelligo, dicitur ſecunda intentio. A qua opinione antiquiſſima, & quam viri ſapientes ſuis rationibus obliuioni tradiderãt, quidam noui Logici ſumpſerũt, quòd etiam infrà adducemus, actum intelligendi eſſe ſecundam intentionem.

2. Opinio. Alii fuerunt Logici, aſſerentes primã intentionẽ eſſe primũ actũ intellectus, ſecundã verò intentionẽ eſſe ſecundũ actũ intellectus. Et hoc quidẽ eſt, ſi intẽtionẽ in abſtracto accipiamus, in concreto verò ſecunda intentio eſt res, quæ ſecundò intelligitur, prima verò intẽtio res, quæ primò intelligitur. Pro cuius explicatione maiori aſſerunt authores huius ſentẽtiæ, quòd duplex ſit rei cognitio. Altera eſt abſoluta, qua res abſolutè & ſecundũ propriũ modũ eſſendi intelligitur; cuiuſmodi eſt cognoſcere hominẽ, vt rationale, & animal, vt ſenſitiuum: Et hæc eſt prima cognitio. Alia eſt cognitio reſpectiua, qua ſcilicet aliquid cognoſcitur, vt in pluribus, & eſt ſecũda cognitio, & præſupponit primã, ſicut reſpectiuũ præſupponit abſolutũ. Dicunt ſiquidẽ, quòd prima intentio in abſtracto eſt prima cognitio; in concreto verò eſt res cognita prima cognitione, vt homo cognitus: Secũda autẽ intentio in abſtracto eſt ſecunda cognitio, i cõcreto verò eſt res cognita ſecũda cognitione, vt homo cognitus in plurib. exiſtẽs, ita vt prima intẽtio, ſiue ſecũda in abſtracto & in concreto differunt, ſicut cognitio & res cognita per ipsã. Et addunt iſti ſic opinãtes, quòd ſecũda intentio fundatur ſupra primã intentionẽ, nõ in abſtracto accipiendo intẽtiones, quia duo actus intelligendi nõ poſſunt eſſe ſimul in eodẽ intellectu; & ſic nec prima intellectio poteſt fundare ſecũdã, ſiquidẽ cũ illa ſimul eſſe nõ poteſt: ſed fundatur ſupra primã intẽtionẽ

L 2 in con-

Digitized by Google

in concreto: Nam species fundatur supra hominem cognitũ. Ex eo enim, quod homo cognoscitur, vt rationalis. v.g. cognoscitur, vt in pluribus existens: & sic vt dicit secundam intentionem in cõcreto fundatur supra primam cognitionẽ.

3. Opinio. Tertia opinio est, quòd actus intelligẽdi, quo aliqd intelligitur, est ipsa intentionalitas, nõ prout denominat intelligibilitatẽ, & prout est intellectio, sed ꝓut sm̃ ipsã denotatur res intellecta, ita vt rẽ esse intellectã sit ipsam esse intentionẽ.

4. Opinio. Quarta opinio dicit, tria esse genera nominũ. Quædam sunt, quæ solam rem & nullam intentionem dicunt, nec primam, nec secundã, vt Socrates, & Plato. Quædam autem dicunt primam intentionem, vt homo, lapis, &c. Quędam autem quæ significant secundas intentiones, vt vniuersale, genus, particulare, obiectũ, subiectum, &c. Et ratio, quare res in vniuersali dicũtur intentiones, vt homo, lapis, non autẽ Socrates, & Plato, est, quia vniuersalia habent esse non in re, sed solũ in anima, quod est esse intentionale, & propter hoc dicũtur intẽtiones primæ. Sed particularia, vt Socrates, Plato, habẽt esse in re ad extra, & ideò nõ conuenit eis, ꝙ sint intẽtiones quæcũque. Hæc vero opinio addit supra illã, qua dicitur rẽ esse primã intentionẽ, intellectionem secundã, ꝙ res illa, quæ est prima intentio, debet eẽ vniuersalis: nã si est particularis, nec prima, nec secũda intẽtio erit.

5. Opinio. Quinta opinio tenet, qđ in omni actu intellectus est prima & secunda intẽtio, & dicunt ꝙ res intellecta semper est prima intentio, siue sit homo, quod intelligitur, siue species, & actus, quo illa intelliguntur, est secũda intentio. Et non cõstituunt differentiã inter intentionẽ in abstracto, & in cõcreto. Et notãt pro huius intellectu, actũ intelligendi dupliciter accipi posse: vno modo secũdũ quod est quidã actus realis: & sic non dicitur 2. intẽtio, nec habet esse rationis prout distinguitur contra esse reale. Alio modo accipitur intelligendi actus vice rei intellectę, sicut pictura hominis dicitur homo, non simpliciter, sed secundũ quid, scilicet, pictus homo; & ita dicitur diminutè homo. Sic etiam actus intelligendi dicitur diminutè homo, scilicet, homo intellectus, seu in esse intelligibili. Et quia intelligendi actus, licèt sit simpliciter res quędã, nõ tamẽ est simpliciter homo, sed diminutè. Ideò secũdũ quod accipitur loco rei intellectę, secũdũ quid dicitur res intellecta; & per cõsequẽs dicitur habere esse rationis distinctũ contra esse reale, siue esse simpliciter. Dicũt igit ad primã intentionẽ pertinere oẽ illud, quod habet esse reale simpliciter in rerũ natura, siue sit substãtia, vel accidens. Sed ad secundã intẽtionẽ dicunt pertinere ipsũ actũ intelligẽdi, prout diminutè dicitur ipsa res intellecta. Et illi nõ ponũt, quod prima vel secunda intẽtio addat aliquid rei vel rationi supra naturas rerum.

6. Opinio Heruæi. Sexta opinio est sapiẽtissimi nostri ordinis Magistri Generalis, fratris Heruæi in tractatu, quẽ de intentionibus acutissimũ edidit, q. 1. & 2. vbi docet, intentionem esse duplicẽ, alterã, quæ se tenet ex parte intellectus, & est omne illud, quod per modũ similitudinis & repręsentationis ducit intellectũ in cognitionẽ alicuiꝰ rei, siue sit verbũ, siue quodcũq. aliud; Et isto modo, inqt, posset extendi nomẽ intentionis ad quãcũque rem, siue exemplar, ducens in rei cognitionẽ. Alterã verò, quæ se tenet ex parte rei itellectæ. Et hoc modo dicitur intẽtio res ipsa, quę intelligitur, in quãtũ in ipsã tendit intellectus, sicut in quoddam cognitũ per ipsũ: & intẽtio sic accepta in abstracto, & formaliter, dicit tãtùm terminũ ipsius tendentiæ, siue ipsam tendentiã, quæ est habitudo quędã rei itellectę ad intellectũ, siue ad actũ intelligendi. Itaque intẽtio formaliter ex parte rei intellectę est quędã relatio rationis: In cõcreto aũt dicit, quod intelligit, quidquid sit illud. Et hoc accipiẽdo põt eẽ aliquid reale, v.g. prima intẽtio est relatio, quam importat homo intellectus ad intelligentẽ. Et si accipiatur in cõcreto, est homo relatus ad intellectum cognoscentem illũ. Cæterum id, quod dicit secunda intentio, tã materialiter, quã formaliter, est aliquid rationis. Et vt intelligas hãc opinionẽ magis, nota, qđ quãuis hoc nomẽ, prima intentio, videatur esse nomẽ abstractũ, põt tamen accipi in cõcreto, & in abstracto, intẽtio in abstracto est quędã relatio rõnis, quæ formaliter est intẽtio, seu intẽtio vt quo,

qua

qua mediante res dicitur prima intẽtio: ficut albedo est alba vt quo, qua mediãte vt forma corpus est albũ. Potest rursus accipi in concreto, & est id, quod intelligitur, secũdum quod refertur ad intellectũ: Sicut homo cũ respectu illo ad intellectũ, cuius actũ terminat, dicitur prima intentio in cõcreto. Et secunda intentio potest accipi & in abstracto, & in cõcreto: In abstracto est relatio rationis, quæ dicitur secũda intẽtio vt quo, qua media res, quæ secũdo intelligitur, refertur ad intellectũ: In concreto verò est res secũdò intellecta cũ ordine ad intellectũ, vt relatio, qua species refertur ad intellectũ secundò intelligentẽ, est secunda intẽtio formaliter, species ipsa secũdò intellecta cũ illa relatione, est secũda intẽtio in concreto. Hanc opinionẽ Heruæi sequitur Petrus Bruxelẽsis doctissimus ĩ sua Logica, & sustinẽt illã aliqui viri docti, nec bene itellecta ꝓbabilitate caret.

7. Opinio. Bannes.

Septima opinio, videt̃ esse sapiẽtissimi Mag. Bãnes in commẽtariis ad 1. p. D. Th. q. 1. ar. 3. notab. 3 Vbi sic dicit: Pro cuius explicatione suppono, abstractionẽ à materia aliquando esse realẽ, & sine operatione intellectus, sicut Angelus est substãtia realiter abstracta à materia. Aliquãdo verò abstractio à materia est solũ secũda intentio, quæ consequitur operationẽ intellectus, v. g. homo per conceptũ cõem abstrahit à materia singulari, & quãtitas à materia sẽsibili, quamuis realiter nullus sit homo sine materia singulari, nulla quãtitas sine materia sẽsibili. Vbi sapientissimus Magister illud esse abstractũ, ꝙ formaliter est aliquid rationis, & consequitur ad actũ intellectus, vocat secundã intentionem. Et cõsequenter ponit eius fundamentũ cognitionem intellectus, ad quam consequitur esse abstractum. Vnde secundum hanc opinionẽ omne esse cognitum ab intellectu est secũda intentio.

8. Opinio.

Octaua sententia est quorũdam Logicorũ, qui dicunt genus, speciem, vniuersale, & cætera omnia, esse quidẽ secũdas intentiones: cæterum secundam intẽtionẽ esse aliquid reale, quod denominat supra dicta talia realiter, extrinsecè tamẽ. Et ita dicunt genus, speciem, definitionem, & cætera, formaliter esse aliquid reale. Et explicant suam sententiam sic: Nam secunda intentio duo habet, v. g. actus, quo cognosco naturam abstractã ab inferioribus & in illis existens intrinsecè, habet denominare subiectum intelligentem talem naturam: Naturam verò intellectã & abstractã ab inferioribus, & cognitam, vt vnã & communem denominat extrinsecè & realiter speciem. Et secundum hanc denominationem dicitur secunda intentio speciei, & forma speciei, realis tamen & extrinseca. Et ita esse speciem, genus, & reliquas alias logicales proprietates, dicunt esse aliquid reale: sicut est quid reale, esse agens, esse vestitum: Nam sunt denominationes extrinsecæ reales. Et primam intentionem vocabũt isti cognitionem, qua cognoscitur natura secũdum suas reales proprietates, vt cognitio, qua cognoscitur homo, vt rationalis, & cætera. Itaque isti non ponũt alium respectum, nec relationem in natura, vt denominetur species, genus, vel quid simile, sed solùm actum cognoscendi naturam, vt in multis, & abstractam ab illis, & de illis prædicabilem. Et hoc probant, quia esse agens est realis denominatio, licèt sit à forma extrinseca. Præterea, quia per hoc, quòd cognoscitur, v. g. homo, vt prædicabilis de multis, sine alia relatione est species formaliter: ergo forma speciei est illa cognitio. Et præterea, quia paries dicitur visus à visione existẽti in oculo, sine alia forma & relatione: Nã antequã ista cõsiderentur, iam paries est visus: ergo illa est denominatio extrinseca à forma reali: ergo idẽ erit dicẽdũ de omni obiecto cognito ab intellectu. Et si inferas: ergo vniuersalia sunt in rebus, negãt cõsequentiam: quia illa forma, quæ est cognitio, non est, nisi in intellectu, cũ sit eius operatio. Ecce ingeniũ horum mirabile. Et hãc opinionem resuscitarunt, vt liberarẽt ingenia à labore & anxietate, & vt statuerẽt Logicæ obiectũ esse ens reale.

Præambula ad quæstionem.

SEd pro veritate defendenda, explicãdaq; aduertamus oportet, hoc nomen intentio pertinere tam ad volũtatẽ, quã ad intellectum. Et quoniam intentio importat tendẽtiam in quoddam alterũ, cõuenit tam intellectui, quàm voluntati in sua obiecta tendentibus: Ex parte volũta- *Intentio cõuenit intellectui et voluntati.*

ris dicitur actus ipsius tendentis ad cõsequutionem alicuius finis per aliquod mediũ: Nã electio est respectu mediorũ, intentio respectu finis; sicut intentio est voluntatis actus, quo vult sanitatem, electio actus, quo vult potionem amarã propter sanitatem consequendam. Accipitur etiam intẽtio alio modo ex parte voluntatis pro re intenta & volita: Nam sæpissimè obiecta ex actibus nominamus, & agere de intentione in hac acceptione pertinet ad Philosophum Moralẽ, & non ad Logicum. Similiter ex parte intellectus accipitur intentio dupliciter: Vno modo formaliter: alio modo obiectiuè. Intentio formalis ex parte intellectus est illud omne, quod intellectũ per modũ similitudinis in ipso existentis ducit in rei cognitionem: Et hoc Thomistæ tribuunt conceptui, & verbo, & non cõuenit aliis similitudinibus extra intellectum. Alio modo accipitur intẽtio obiectiuè, vt distinguitur contra formalẽ similitudinem: & est illud, quod intelligitur, & est obiectum illius similitudinis. Et ista intentio diuiditur tã formaliter, quam obiectiuè in primam & secundã. Verum est tamen, quod hanc intentionẽ obiectiuam vocamus aliquando formalem, per comparationem tum ad eius fundamentum, tum ad subiectum, quod denominatur ab ipsa formaliter tale. Sicut genereitas dicitur secunda intentio formaliter in ordine ad animal, & ad fundamentũ illius. Et hæc intẽtio potest accipi in abstracto, vel in cõcreto: In abstracto, sicut accipitur, cũ dicimus, genereitatẽ eẽ formã generis cõstitutiuã. In cõcreto, cũ dicimus, genus eẽ pdicabile.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Contra primam opinionem. D.Thom

PRima conclusio. Illa sentẽtia, quæ asserit primam intẽtionem esse omne illud, quod intelligitur: secundã verò intentionẽ actum intelligendi, est falsa, & est contra D. Th. qui ponit opusculo de natura generis, c.2. etc.4. intẽtiones secũdas ex parte obiecti, vbi sic dicit: Ens autẽ rationis propriè dicitur de illis intẽtionib. quas ratio in reb. adinuenit: sicut est intẽtio generis & speciei, quæ nõ inueniuntur in rerũ natura, sed sequuntur actiones intellectus & rationis. Et huiusmodi ens est subiectum Logicæ, & illud ens æquiparatur enti naturæ, quia nihil est in rerũ natura, de quo ratio nõ negociet. Accipe ex D.Th. duo; alterũ, quod obiectũ Logicæ est secunda intẽtio, quæ est aliquid rationis, vt distinguit contra ens naturale & reale: alterũ, quia hæc secũda intẽtio cõsequitur actũ intellectus, & se tenet ex parte rerũ; nõ ergo secũdũ D.Thom. secũda intẽtio est actus intellectus, & in c.12. ponit D. Th. secũdas intẽtiones ex parte rerũ. Et prætereà probatur ratione: Nã ad Logicum pertinet per se tractare de secundis intentionibus, vt dicit D.Thom. & suprà fuit ostensũ; sed non pertinet ad ipsum per se tractare de conceptibus: ergo conceptus nõ sunt secundæ intentiones. Min. probatur: Nam si considerentur vt ens, ad Metaphysicũ per se pertinent Si vt sunt actus animæ, ad Philosophũ naturalem, ratione verò libertatis, ad Philosophũ moralẽ. Neque ad Logicũ spectant, nisi vt quid materiale, & in ordine ad intẽtiones, vt suprà visũ fuit. Et secundò probatur illa min. Nã obiectũ Logicæ est q̃d rationis, vt suprà demonstrauimus: ergo non per se cõsiderat cõceptus, qui sunt aliquid reale. Secũdò probatur conclusio ratione: Nã secũda intẽtio est proprietas cõueniens reb. ex esse, quod habet in intellectu, ita vt consequitur ad opus intellectus; sed actus intelligendi nõ est huiusmodi: ergo nõ est secũda intentio. Maior probatur in genere & specie, quę sunt proprietates cõuenientes homini, & animali, ex esse, quod habent in intellectu per cognitionem secundum probabiliorem opinionẽ: ergo non est ipsa cognitio secũda intẽtio, sed præsupponitur ad intẽtionẽ. Minor probatur: Nam actus intelligendi nõ est proprietas rerũ, nec potest esse rerũ forma: non enim sunt res actus intelligẽdi, nec in cõcreto, nec in abstracto, vt sũt genus & species, & ita species est illarũ forma & proprietas. Si aũt dicas, quod esse intellectã rẽ, est secunda intentio, cõtra: quia esse intellectam rem non est intellectio: ergo intellectio non est secũda intẽtio. Quod verò prima intentio nõ sit res omnis, quę intelligit, probatur: quia quãdo intelligo speciem & genus, vt sic, nõ intelligo primam intẽtionem, species.n. non est prima intẽtio: ergo &c. Et pterea quia

Secũda intẽtiones in ratione entium pertinẽt ad Metaphysicũ.

Solutio.

Impugnatio.

quia genus per se pertinet ad considera tionē logicalē; ergo dicit secundā intentionē: nā secunda intentio est Logicæ obiectū. Præterea, ex sententia omniū logicorum iste terminus genus, & species, sunt termini secundarū intentionū; ergo significat de formali secundā intentionem, cū sint connotatiui: sed significant specieitatē: specieitas ergo est secūda intentio: non ergo prima. Et præterea, actio intellectus etiā reflexè intelligitur: si ergo secunda intentio est oē id, quod intelligitur: ergo ēt actus intellectus est prima intentio, & simul est secunda per istos, ergo prima intētio est secūda intētio; quod est falsum, cū habeāt oppositas rationes: & non solū hoc habēt denominatiuè, sed essentialiter. Nā illud est secūda intentio essentialiter, quod est actus intelligēdi, & illud est prima intētio essentialiter, quod intelligitur: Sed actus intelligēdi est, quod intelligitur, & est actus intelligēdi: ergo essentialiter est prima & secūda intentio. Et accipio primā & secundā intentionē in abstracto: nam ita ipsi videntur accipere: sed impossibile est, qđ genereitas sit specieitas: ergo ēt qđ prima itētio sit secūda, & ēcōuerso.

2. Conclus. contra secundā opinionem.

Secūda cōclusio contra secundā opinionē: Falsum est dicere, quod prima intentio in abstracto est primus actus intelligendi, & secunda intentio in abstracto est secundus actus intelligendi; ita quod res primò cognita est prima intentio in concreto, & res secundò cognita est secūda intētio in cōcreto. Et probatur primò ex authoritatibus D. Thom. conclusione præcedenti adductis, & rationib. factis pro præcedenti conclusione. Et præterea, nā si actus intelligendi secūdus est secunda intentio in abstracto, sequitur quod omne, quod importat genus, & spēs sit reale; hoc aūt est falsū: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Nā animal & homo sunt aliquid reale, quæ sunt genus & species ꝑ materiali, similiter & cognitio hois & animalis, quib. cognoscūtur, vt in pluribus specieb. & indiuiduis: ergo &c. Minor ꝓbatur: qa sic no considerabuntur à Logico, sed à scientia reali, neque habebunt esse cognitū, & obiectiuū in intellectu, sed verum, quod est falsum, quia genus, & speciē habere vniformitatem ad plura, quid rationis est & solū habens esse obiectiuè in intellectu. Et prȩterea: Nā genus & species formaliter accepta sunt relatiua: si ergo totū quod dicunt, est quid reale; ergo sunt relatiua realia: ergo sunt in prȩdicamēto relationis, etiam metaphysico; hoc autē est absurdū; quia nūquā Arist. genera, & species, & reliquas proprietates logicales annumerauit illis prȩdicamētis: ergo &c. Et ꝓbatur: quia ad nullū genus relatiuorū pertinent. Quod verò rē esse secūdò intellectam, nō sit secūda intentio obiectiua, probatur; Nā genus esse intellectū, v.g. non dicit formaliter, nisi relationē quandā ad intellectū intelligentē, quȩ fundatur in cognitione intellectus, sed secunda intentio generis in cōcreto nō dicit relationem solū ad intellectū, sed ad sua inferiora, vt videbimus infrà: ergo &c. Et si accipiatur, rē esse cognitā pro cognosci, est actualis existenta entis raōnis, vt iā dictū est. Ex dictis seqtur, quod nec intellectio, prout ab ipsa dicitur res intellecta, sit intētio: Nā nō dicitur res intellecta ab intellectione tāquā à forma, sed tamquam a fundamento. Dicitur enim res intellecta formaliter à quadā relatione rationis, quæ fundaẗ in actu intellectus, quæ relatio est prima intētio. Ex quo sequiẗ tertiam opinionem superius relatā falsā esse, quæ hoc asserebat: & cōfutatur etiam rationib. factis. *Corollariū.*

3. Conclus. cōtra quartam opinionem.

Tertia conclus. contra quartam opinionē: Ad hoc, vt aliquid sit prima intentio, vel secunda intentio, siue intētio accipiatur ex parte itellectus, & formaliter, siue ex parte rei; & obiectiuè, nō est necesse, quod sit aliquid vniuersale, vt asserebat quarta opinio: Probatur hæc cōclus. primò authoritate D. Th. opusc. 40. de natura generis, vbi dicit in hæc verba: Ad huius igitur euidentiam cōsiderandū est, quod nomina primæ intētionis sunt, quæ reb. sunt imposita absolutè, mediante conceptione, qua fertur intellectus sup ipsam rē in se, vt homo, vel lapis. Nomina aūt secundæ intentionis sunt illa, quæ imponuntur rebus, non secundum quod in se sunt, sed secundum quod subsunt intentioni, quam intellectus facit de eis: vt cū dr̄, homo est species, animal est genus: ergo secūdum D. Tho. vt nomina sint pri-

D. Thom.

Differētia inter nomina prima, & secunda intentionis

mæ intentionis, vel secundæ, nõ requiritur, quod significent aliquid vniuersale, sed sat fuerit, quod significẽt intentionẽ, quam intellectus tribuit eis: sed etiã nomina singularia possũt significare huiusmodi intentionem, ergo nomina singularia possunt esse nomina secundæ intẽtionis; ergo significant secundã intẽtionem formaliter: ergo secũda intentio formaliter potest competere rebus singularibus Minor probatur: quia intellectus nõ solũ tribuit intẽtionẽ rebus vniuersalibus, sed etiã singularibus. ergo &c. Et idẽ est dicẽdũ de nominibus primæ intẽtionis, quia vt sint nomina primę intẽtionis, sat fuerit significare rẽ secundum cõceptionẽ, qua fertur intellectus super ipsam rẽ absolutè; sed nomina singularia possunt esse huiusmodi, vt hoc nomen Petrus: ergo erit nomẽ primę intentionis: ergo significabit primã intentionẽ. ergo prima intentio in rebus singularibus reperitur. Præterea: Hic terminus, hoc indiuiduũ, est terminus secũdæ intentionis, quia significat de formali secundã intẽtionem indiuidui, & significat Petrũ, verbi gratia, vt stat sub hac intẽtione: ergo rei singulari conuenit secũda intentio, & secunda intẽtio fundatur supra primam; ergo Petro, vt sic, quod sit prima intentio, cõuenit; & eidem, vt est indiuiduum, cõuenit esse secundam intẽtionẽ, seu habere secundã intentionem. Et probatur consequentia: Nã Petrus, vt indiuiduum hoc, est inferius quidditatiuè ad indiuiduũ; sed indiuiduum importat secundã intentionem: ergo etiam Petrus, vt hoc indiuiduum, quãdoquidem est inferius quidditatiuè ad indiuiduũ: nã inferius quidditatiuè debet importare formã huiusmodi superioris. Et prætereà, quando formo hãc propositionẽ, Petrus est hic homo, li Petrus est subiectum, & li hic homo prædicatum: ergo habent intentionẽ subiecti & prædicati, & sunt singularia quædam; ergo intentiones secundæ conueniunt singularibus; ergo li hoc subiectum, & li hoc prædicatũ, sunt nomina secundæ intentionis; nõ ergo requiritur rem esse vniuersalẽ ad hoc, vt habeat secundam intentionẽ, & nomen singulare potest illã significare. Præterea, Hæc species refertur ad hæc plura indiuidua, tãquam ad suum correlatiuum; ergo hæc indiuidua dicunt de formali relationem rationis, quæ sit secunda intentio, sicut illam dicit de formali hæc species, cum sint relatiua eiusdem rationis: & tamen sunt aliquid singulare; ergo &c. Et hoc latiùs posset probari, sed sufficiant istæ probationes in re clarissima. Quod verò etiam res singulares pertineant ad primam intentionem, probatur; Nam conceptus Petri est similitudo ducẽs nos in Petrum ipsum; ergo est prima intentio formalis, quandoquidem Petrum sequitur, vt in se est: ergo Petrus est prima intentio obiectiua; nam quod correspondet intentioni primæ formali, est prima intentio obiectiua. Et sequitur ex hac cõclusione, non esse tria genera nominum, sed omne nomẽ simplex esse aut primæ, aut secundæ intentionis; quia omne tale, vel significat primã, aut secundam intentionem in concreto, & sic est primæ aut secundæ intentionis. Si verò significet secundam intentionem in abstracto, probabile est, quod est terminus primæ intẽtionis, vt li genereitas. Et etiam est probabile oppositũ, de quo agitur in primo libro Summularum, cap. de terminis primæ & secundæ intentionis. Sequitur ẽt, quod vniuersalia, vt homo, licèt habeãt esse in intellectu formaliter, pro substrato tamen, & quoad eorum naturas, non pendent ab intellectu, cuius oppositum hæc opinio asserebat: quando verò vniuersalia sunt aliquid rationis, pro materiali & formali, maximè, vt cum consideramus genereitatem in communi. *Corollariũ contra eandem opinionem.*

Quarta cõclusio. Illa opinio, quæ asserit, omnem rem intellectam esse primam intẽtionem, & actus intelligendi, prout diminutè dicitur res intellecta, esse secũdam intentionem, est falsa. Et probatur hæc conclusio: nam aliàs sequitur, quod Logica sit de primis intentionibus, tamquã de obiecto formali; hoc autẽ est falsum, & contra D. Thomam 4. Metaphysicæ, lectione quarta, & cõtra Auicennam in sua Logica; ergo &c. Probatũ sequela; Nã in Logica tractatũ de specie, genere, & cæteris: sed species, & genus sunt res intellectæ; ergo sunt primæ intẽtiones; at de illis tractat Logica; ergo tractat de primis intẽtionibus. Maximè, quia est absurdum, *4. Conclus. contra 5. opinionem. 1. Ratio.*

surdum dicere genus, & cætera, esse primam intentionem. Præterea, actus intelligendi, vt asserunt Philosophi in materia de anima, & Theologi. 1. p. quæst. 12. non est similitudo obiecti; ergo non potest dici obiectum secundum quid, & sic non habet locum sua positio. Tertiò: Nā sequeretur, quod secunda intentio esset aliquid reale, quòd viri docti absurdum maximum censent. Probatur; nam esse rem intellectam in esse intelligibili, & similitudinariè, est aliquid reale, & hoc est secunda intentio; ergo &c Maior patet: Nam licèt Homo pictus secundum quid dicatur homo, est aliquid reale; itē, illud est habere in se similitudinem obiecti, cæterum hoc est quid reale, & non rationis. Item, secunda intentio, si accipiatur in abstracto, est relatio; sed actus intelligendi nō est relatio, sed ponitur in p̄dicamento qualitatis, tamquam dispositio, ergo &c. Si verò accipiatur in cōcreto, est relatiuum; sed actus intelligēdi in concreto non est relatiuum; ergo nec secunda intentio. Præterea sequitur, quod idolum imaginatiuè sit secunda intētio, & res imaginata sit prima: nam etiā idolum imaginatiuè est res imaginata secūdum quid: hoc autem est falsum: nam secunda intētio solùm est in intellectu. Vltimò sequitur, quod omnis terminus esset primæ & secundæ intentionis simul, quia omnis terminus sequitur rem, & cōceptum; rem, vt quod, & conceptum, vt quo, vt asserit Arist. in 1. Peri hermen. & D. Th. 1 p. q. 13. Et sequeretur, quòd etiā illa secunda intentio denominaret subiectum, in quo est genus, si est, v.g. genereitas; hoc autem est falsum, nam Petrus intelligens genereitatem, non dicitur genus, licèt denominet intelligens genereitatem. Sequela probatur: quia secunda intentio denominat suum subiectum.

2. Ratio. *3. Ratio.* *4. Ratio.* *5. Ratio.*

5. Conclus. contra Heruæum & Bruxelensem.

Quinta conclusio, contra Magistrum Heruæum in suis intentionibus, & cōtra Petrum Bruxelensem suprà de ente & essentia quæstio. 25. sequentem Heruæū. Prima intentio in abstracto, seu formaliter, non est respectus rationis ad intellectum, (& idem est dicendum de secūda intentione) ita vt speciei tas, quæ est secunda intentio in abstracto, non sit relatio ad intellectum; sed sit relatio quædā, qua cōstituitur aliquid in esse speciei, & refertur ad sua inferiora subscibilia. Cōclusio est Magistri Soto, quæstione tertia vniuersalium, & Domini Caietani de ente & essentia, & D. Thomæ opusculo de natura generis, ca. duodecimo, & est quæ communiter circumfertur istis temporibus. Nolo dicere in conclusione, quod secunda intentio ex ratione cōmuni entis rationis, quantum ad habendum suum esse, vt supra diximus, non importet ordinem ad intellectum; nam ens rationis est relatiuum secundum dici, & importat ordinem transcendentalem ad intellectū, & hac ratione vocatur ens rationis. Et probatur conclusio de prima intētione: Nam sequitur, quod omnis terminus primæ intentionis significet formaliter relationem rationis; hoc autem est absurdū; ergo non dicit prima intentio relationē ad intellectum. Probatur minor: Nā hic terminus, Deus, nō dicit formaliter relationem rationis, sed naturam realem, (& idem est de hoc termino, homo, & cæteris.) Sed probatur sequela: Nam terminus primæ intentionis significat primā intentionem in concreto, vt asserit Heruæus: sed prima intentio dicit formaliter relationem rationis; ergo &c. Et confirm. hæc ratio: Nam terminus secundæ intentionis significat formaliter secūdā intētionem; iste terminus, species, formaliter significat relationē speciei, quæ est secunda intentio, & sic de aliis; ergo terminus primæ intentionis significabit formaliter primam intētionem; sed hoc est aliquid rationis, & relatio ad intellectū; ergo significat formaliter aliquid rationis. Secūdò probatur, quod nō dicat prima intentio relationē ad intellectum, ita vt in concreto sit relatiuum rationis ad intellectum relatum: Nā sequitur, quod similiter secunda intentio sit relatio ad intellectum, & in concreto referatur ad intellectū: sed hoc est impossibile: ergo &c. Sequela cōceditur ab Heruæo. Et patet; nam qua ratione refertur prima intētio ad intellectum, refertur ēt secūda intētio, imò à fortiori. Sed p̄batur minor: Nam illa relatio est prima intentio, siquidem fundatur in cognitione actiua intellectus; ergo etiam relatio, quā importat secunda intentio in concreto ad intellectum

Soto. Caiet. D. Thom. *1. Ratio.* *Confir.* *2. Ratio.*

Digitized by Google

ctum erit etiam prima intentio, siquidē fundatur in cognitione actiua;& terminus est eiusdem rationis in vtroqne, scilicet intellectus. Tunc sic; ergo vel ille ordo, quem dicit secunda intentio ad intellectum, est distinctus ab specieitate:& tunc specieitas non erit ratio referendi speciem ad intellectum, nec ipsa erit relatio ad intellectum: Vel est idem, quod specieitas: at nō potest esse idē realiter, quia in entibus rationis, cum eorum esse consistat in cognosci, vnum ens rationis, vt sic, nō potest esse aliud, quia debet cō sequi ad distinctum actum cognoscendi, & sic habebit aliud esse; ergo erit idem formaliter, & tunc cum sit ille ordo prima intentio, hæc prædicatio erit vera. Secunda intentio formaliter est prima intentio, quod est impossibile, cū differant essētialiter & specie: ergo de ratione primæ intentionis non est ordo ad intellectum, siquidem non est de ratione secundæ intentionis. Prҿterea probatur cōclusio de secunda intentione: Nā specieitas est secunda intentio, & tamen non est ratio, quare aliquid refertur ad intellectū; sed ad indiuidua; ergo illud est falsum. Minor probatur; Nam specieitas constituit speciem, quæ non refertur ad intellectum, nec totum esse ipsius est ad intellectum, sed ad inferiora, & ad genus; si ergo secunda intentio non est relatio referens ad intellectum: ergo nec prima. Si dicas, quod species habet duos terminos partiales, & vnum totale, ad quod refertur, scilicet, ad suum correlatiuū inferius, si consideretur vt prҿdicabile, & ad intellectū, & ad suum superius, & intellectum, si cō sideretur vt subiicibile generi, contrà: relatio rationis est ordo quidam factus ab intellectu referente vnum ad aliud, vt asserit D.Tho.1.par.quæstio.28. ar.1. sed per alium actum refert speciem ad intellectum, & per alium ad inferiora subiicibilia: ergo alia est relatio, qua refertur ad intellectum, & indiuidua; siquidem fundatur in diuerso actu cognoscendi, & accipit esse per diuersum actum, & sic habet diuersum esse. Quod si est diuersa relatio: ergo illa secunda intentio, quæ est specieitas, & refert ad inferiora, non est, quæ refert ad intellectum: & sic secunda intentio non refert ad intellectum. Si

3. Ratio.

Solutio.

Impugnatio:

adducas instantiam de signo: respondetur, quòd est diuersa ratio; quia conceptus est ratio rem significandi, & ita eodem actu refertur ad intellectum & rem. Præterea: secunda intentio obiectiua nihil est aliud, quā essentia talis rei, quæ cōuenit illi ex sua natura sine ordine ad intellectū, vt constat ex loco adducto ex D.Thom. de natura generis; ergo non dicit relationem ad intellectum. Probatur consequentia; nam homo non dicit relationem ad intellectum. Præterea; sequeretur, quod species diceret duas relationes sibi essentiales, alteram ad intellectum, & alteram ad inferiora, & secundum Caietanum tres, nec possunt duæ relationes facere vnam, quia non possunt se habere vt materia & forma, nec vt determinabile, &c.

4. Ratio.

Vlt. ratio.

Sexta conclusio. Esse abstractum à materia communi, seu singulari, quàuis, prout explicat sapientissimus Magister Bānes, sit ens rationis, non est tamen secunda intenio. Hæc cōclusio satis aperta est in D. Tho. supra dicto opusc. de natura generis, vbi, vt adduximus, docet D.Th. omnem secundam intentionem fundari in esse cognito; & satis cōstat in Thomistica schola, fundamentum proximū vniuersalitatis esse abstractionem passiuam, seu cognitionem passiuam, qua cognoscitur natura in vniuersali. Non enim est secunda intentio esse abstractum; sed fundamentum secundæ intentionis: & est quoddam ens rationis, quod est relatio, quæ refert obiectum abstractum ad intellectum. Et patet; Nam abstractio solùm denominat rem esse abstractā fundamentaliter, & ens rationis consecutū esse abstractum fomaliter: nō verò denominat ipsam formaliter esse genus, vel speciē: ergo aliud ens rōnis fundatū super esse abstractū est secunda intētio vniuersalis: & in vniuersum omnis secunda intentio fundatur super esse cognitum. Et probatur conclusio præterea: nam secunda intentio est quædam proprietas cōueniens rebus ex esse, quod habent in intellectu: sed nō habent esse in intellectu, nisi per hoc, quod sunt cognitæ & abstractæ: ergo esse abstractū, seu cognitum, est quid præsuppositum vt fundamentum, vt intellectus attribuat secundam intētionē rebus

6. Conclus.

Esse abstractū est fundamētum secundæ intentionis.

1. Ratio.

2. Ratio.

Digitized by Google

rebus talibus, habent enim res prius statum quendam in intellectu, vt ex illo statu suscipiant intentiones secundas, & habeant rationis esse secundò intentionaliter. Sapientissimus verò Magister voluit dicere, quòd esse abstractum est secunda intentio fundamētaliter, id est, fundamētum secundæ intentionis: & nomina sæpè rerum causis, & fundamentis illarum tribuimus.

Explicatur Bannes.

7. Conclus. contra vltimā opinionem.

Septima conclus. Ignorantia maxima est, & quæ totam subuertit logicam, asserere, actionem intellectus esse secundam intentionem, & dicere, esse speciem formaliter, & genus, & cætera, esse denominationes reales à forma reali extrinseca illi & in passo. Nam D.Th. vbi supra expressè dicit, intentiones secūdas quasdā esse proprietates rebus cōuenientes, ex esse, quod habent in intellectu: vbi denotat D.Thom. esse aliquid, quod consequitur ad operationem intellectus, & nō esse ipsam operationem intellectus. Probatur præterea, hanc horum Logicorū doctrinam esse contra D.Tho. in loco citato, in tertia conclusione. Et probatur hęc conclusio ratione: Nam sequitur, genus, & speciem, & cætera omnia, quid absolutum esse, & non relatiuum: sed hoc est falsum; ergo illud, ex quo sequitur. Sequela probatur: Nā operatio intellectus quid absolutum est, & secundū viros doctos in prædicamento Qualitatis constituitur. ergo, si hæc est secunda intentio, & forma generis, v. g. & speciei, apertè constat, genus & speciem esse aliquid absolutum, quandoquidem eorū forma est absoluta: nam esse relatiuum non potest prouenire à forma absoluta. Probatur illa min. Nam Porphyrius, cap. de specie, text. 1. & Arist. & omnes quotquot sunt sanæ mentis, dicunt, genus & speciem esse aliquid relatiuum: nam genus definitur, quod sit prædicabile de pluribus differentibus specie. Et hoc magis constabit, cum de specie, & genere fiet sermo. Præterea probatur conclusio: nam sequitur, quòd genus & species constituantur in prædicamento Qualitatis formaliter considerato: hoc autem est falsum: ergo &c. Probatur sequela; Nam eorū forma constitutiua est in prædicamento Qualitatis: nam secunda intentio generis est

1. Ratio.

2. Ratio.

eius forma, quę est actio intellectus, & in prædicamento Qualitatis constituta. Sed minor probatur: Nam esse genus erit certè vel habitus, vel dispositio, naturalis potentia, vel impotentia, passio, vel passibilis qualitas, forma, vel figura: sed nullū horum est; ergo &c. Minor patet discurrenti per singula. Sed iam ego vidi quendam ex hac forma Logicum asserentem, genus esse in prædicamento Qualitatis in quadam specie, quæ dicitur denominatio, sed cum hæc species non sit ab Arist. cōstituta, iam videbimus esse capitis delirium, hanc cōfingere specificam qualitatem. Præterea probatur conclusio: Nā sequitur quod genus, verbi gratia (& idē erit dicendum de omnibus) sit quoad materiale, & formale, aliquid reale: nam animal quid reale est, & forma eius quatenus genus est aliquid reale: ergo totū, quod dicit, est aliquid reale; & sic totum quod importat vniuersale, est in rerum natura, quod nullus doctus hucusque asseruit, quandoquidem vniuersalia formaliter intellectu constituuntur, ita vt eorū esse resultet ex esse in intellectu. Nec valet dicere, quod dicuntur esse in intellectu, quia cognitio est in intellectu: Nam quamuis fiat ab intellectu, effectiuè est in rerum natura cognitio, & numeratur inter entia realia vera, & asserimus verissimè cognitionem esse ens reale, & in rerū natura existens, quod Arist. & Porphyrius de vniuersalibus negant omnino. Præterea: Nam sequitur quod quando res, quæ cognoscitur in vniuersali est aliquid rationis, quod ponatur in prædicamento Qualitatis directè, hoc autem est falsissimū: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Quia eius forma est aliquid reale, sed res cōstituuntur in prędicamento secundum eorum formas: ergo erunt in prædicamento Qualitatis: Sed quis vnquam asseruit directè omnia entia rationis in prædicamento Qualitatis constitui? Præterea probatur conclusio: Nā aliqua vniuersalia sunt & genera aliqua, quæ non existunt, sed vel sunt entia rationis, vel sunt non existentia: nam priuatio genus est in ordine priuationū, & rosa in hieme non existit; sed hæc nō possunt realiter denominari: ergo eorū forma nō est realis, nec esse genus & speciem

3. Ratio.

4. Ratio.

Vlt. ratio.

ciem sunt denominationes reales extrinsecè. Probatur minor: quia res nō existēs impossibile est, quod habeat actu aliquem effectum formalem competentem sibi secundum realem existentiam: Nam si actu est genus, & hoc est aliquid reale: ergo actu est: sicut bene valet, Actu est album, ergo actu est; nam esse accidētale præsuponit esse substantiale, & esse tale præsuponitur esse; ergo si non est actu, non potest esse genus, si esse genus, verbi gratia, est aliquid reale.

Ad 1. arg. Ad primum argumentum huius octauæ opinionis respōdetur, quod esse agēs est realis denominatio, vel quia actio est in agente, secundum Caiet. vel quia, etiāsi sit in passo, realiter prouenit ab agēte: At verò cognitio nō realiter dimanat ab obiecto cognito, de quo suprà nonnihil diximus, & constat ex materia de anima.

Ad 2. arg. Ad secundū respondetur, quod homo est species formaliter per relationē specieitatis cōsecutam ad cognitionem cōparatiuā; per ipsam vero cognitionē est species fundamentaliter, de quo infra.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod paries dicitur visus à visione, quæ est in oculo videntis, tamquam à forma, quę terminatur ad parietem tamquam ad obiectum specificatiuum illius visionis. Cęterum, quia terminare huiusmodi visionē nihil reale nouū est in pariete, & videmus de nouo huiusmodi terminationē actualem aduenire parieti, dicimus, quod esse visū formaliter est quid rationis conueniens parieti ex eo, quod terminat meā cognitionem. Et fundatur huiusmodi esse visum, quod est relatio in visione, quæ est extrinseca obiecto, & ita est aliquid rationis in ipso obiecto, & hoc ens rationis formaliter non habet esse, vsq; dū cognoscitur ab intellectu, quod sub aliis verbis Thomistæ solent explicare. Per visionē paries est visus fundamētaliter, cōcedo; formaliter, nego. Esse visum fundamentaliter nihil est aliud, quàm potentiam visiuam percipere colorem. Esse verò visum formaliter est ex hac perceptione per intellectus operationem tribuere esse cuidā relationi rationis, qua denominatur visus formaliter paries. Bene video, quibusdā logicis, qui non multum laborant in intelligēdis entibus rationis obscurā

Nota.

esse hanc Thomistarum doctrinam, sed qd faciemus illis? Et profectò si hoc magis expendant, videbunt sanè, Deum esse cognitū à me, nihil reale esse in Deo, nec Deum per meam cognitionem aliquam realem denominationem extrinsecam ēt acquirere posse: quia ex eo, quòd agens potest denominari realiter ab actione in potentia, est ad hanc denominationem extrinsecam, quod Deo attribuere est ipsum in potentia constituere in ordine ad realē denominationē, quòd plusquā falsum est: præcipuè, cū sit forma, à qua deberet denominari, quid absolutū. Et cum sit, Deū à me esse cognitū, aliquid in obiecto & non reale, vt visum fuit, debet esse quid rationis. Quod verò sit aliquid in obiecto probatur. nam modò Deus cognoscitur à me, & antea non cognoscebatur: ergo est aliquid de nouo conueniens Deo à me cognosci, & nō reale: ergo rationis. Et certè hoc magis explicatur: Nā cū cognosco specieitatē & priuationem, quia ista sunt aliquid rationis, incapacia sunt denominationis realis, & in se suscipere non possunt effectū formalē realē, etiā à forma extrinseca, quia est effectus oppositus suæ entitatis. Non enim ens rationis potest habere esse reale, etiā à forma extrinseca: quia effectus formalis realis præsupponit esse reale in suscipiente, non enim fundari pōt super non esse cuius tamen est ens rationis: si enim esset formaliter album ens rationis, profectò haberet esse reale, ergo si est realiter cognitum, ita vt esse cognitum sit quid reale in ipso, erit etiam aliquid reale. Cū ergo hoc illis non possit competere esse, reliquum est, vt esse cognitum in illis sit aliquid rationis, quod est relatio.

Effectus realis formalis non præsupponit quodcunq. esse.

Ad effugium, quod inuenerunt, ne faterentur vniuersalia formaliter ēt esse in rebus, quia cognitio nō est nisi in intellectu, quę est forma vniuersalium, respōdetur, qd etiāsi sit in intellectu, cū sit quid reale, in reb. dicitur esse, qs enim neget, verbum mentis speciem intelligibilē actum cognoscēdi in rebus esse? Fatemur enim actum cognoscendi vniuersalē pro materiali aliquid reale esse, & in rerū natura, etiāsi sit in intellectu, quia realiter in intellectu cōsistit. Si ergo vniuersalia formaliter sunt actus rationis, etiā erunt

mate-

materialiter & formaliter in rerũ natura, contra omnes Philosophos antiquos & modernos, qui rectè de re hac senserunt. Sed de hoc infrà latiùs. Et ita soluta manent huius opinionis argumenta: nam quæ pro se reliquæ opiniones adducunt facilè dissolues.

8. Conclus. *Definitio secundæ intentionis in concreto.* *Definitio i abstracto.*

Octaua conclusio de secunda intentione: Secunda intentio in cõcreto nihil est aliud, quàm quędã proprietas cõueniẽs ipsis rebus, ex esse, quod habent in intellectu, cuius totum suum esse est ad aliud se habere: in abstracto verò est forma q̃dã fundata in cognitione passiua, secundũ quam aliquid refertur ad aliud. Quod vt exemplis fiat manifestum, genereitas est secunda intẽtio in abstracto, quia fundatur in cognitione passiua, quia animal cognoscitur, vt in pluribus speciebus, & secundum ipsam refertur animal ad suas species. Genus verò est secunda intentio in concreto, quia est proprietas conueniens rebus ipsis ex esse, quod habent in intellectu. Substrata genericæ, & totum suum esse est ad species.

Nota.

Et pro explicatione huius conclusionis notandũ est, quod secundæ intentiones inter entia rationis sunt magis denudatæ ab oĩ entitate reali, non solũ in sua formalitate, quia sic omne ens rationis excludit entitatem oẽm realem, sed etiã in suo fundamento: Exposcunt enim pro suo fundamento ens rationis, & nequeũt in alio fundari, quàm in ente sui in generis propter suã eleuationẽ in entitate rationis. Quapropter vt rebus cõueniant, debent res ipsæ transire in aliud esse, & sortiri aliũ statum: Vndè debent habere esse in intellectu, quod est rationis esse, vt habito hoc statim possimus illis has intentiones secundas tribuere. Sicut n. corpus anima rationali informatũ, quæ est eleuatissima forma, debet quasdã eleuatissimas dispositiones sortiri, vt sit formæ quodammodò proportionatũ: eodẽ modo, quia intentiones secundæ sunt purissimæ in rationis entitate, & eleuatissimę quia sunt secundò cognitę, & supra ipsas nõ est assignare aliud ens rationis, quod plures cognitiones requirat, debent res, vt ab ipsis denominẽtur, & informentur sortiri quoddam esse proportionatum entitati rationis formæ determinãtis, & ita debent hẽre tale esse cognitũ, quod est fundamentũ secundæ intentionis. Vnde forma illa rationis, quę super ente reali fundatur proximè, etiãsi sit relatio, à natura secundarũ intentionũ est excludẽda, propterea quod eleuatissimũ ens rationis, cuiusmodi est intentio secũda, & perfectissimũ eiusdem generis exigit fundamentũ, & ideo dicitur in definitione intentionis, quod est forma quædam fundata supra esse cognitum. Dicitur autem quod totum esse intentionis est ad aliud se habere, quia est relatio quædã rõnis: Ex eo enim quod fundatur in cognitione qua, &c. nõ noscimus, v.g. animal esse in plurib. specieb. sapit ipsa forma naturã huius cognitionis: & ita suũ esse totũ est ad aliud se hẽre, si sit in abstracto, vt ratio, si in cõcreto, vt id, qđ est ad aliud. Et quoniã definitiones demonstrari nequeũt, magis explicatĩ supradicta definit.

Probatur: Nam cum ens rationis secũdum D. Th. de veritate, q. 21. art. 1. in tria genera entium diuidatur, in priuationẽ, negationem, & relationem, certũ est qđ huiusmodi entia rationis ad relationes pertinebunt; sed cum diuersitas relationis, vt docet Aristoteles, capite de Ad aliquid, in Logica, atque libro 5. Metaphysicæ, ex diuersitate fundamentorum sumẽda sit, & aliquæ relationes fundentur nõ in ente rationis, vt esse visum in videre, quod est aliquid reale: Nã ex hoc, quod ego video parietem, paries dicitur visus, & aliæ in operatione reali voluntatis, vt esse amatum, esse volitum: aliæ verò non fundẽtur, nisi in ente rationis, vt esse speciem, esse genus, quod fundatur non nisi in esse cognito, vt dicemus postmodũ, sit vt illæ relationes, esse cognitum, & esse speciem, differant, ita vt esse cognitum pertineat ad primam intentionem, esse speciem, ad secundam: ergo de ratione secundæ intentionis est, quod sit forma fundata in cognosci, seu in ente rationis. *1. Ratio.*

Prætereà D. Thomas opusculo de natura generis, cap. 12. Dupliciter, inquit, aliqua conueniunt rebus, quædam, etiamsi non adsit operatio intellectus, vt conuenit homini eẽ animal rationale, &c. quę, etiamsi intellectus non operetur, cõuenirent illi. Quædam verò sunt, quæ reb. cõueniũt, ex eo, quod intellectus operatur, *2. Ratio.*

sed i

sed sic; quod fundamentum est operatio actiua intellectus, vt esse cognitum. Alia verò sunt, quæ rebus conueniunt ex esse, quod habet in intellectu: Nam ex eo, qđ homo ē cognitus, vel abstractus, illi cōuenit esse speciem, ita vt cognitio, vel abstractio passiua sit fundamētum illius relationis. Tunc sic: Illa, quæ primo & secū do modo cōueniunt, pertinēt ad primas intentiones: sed illæ relationes, quæ fundantur in esse cognito, habent distincta fundamenta, & consequenter diuersam naturam genericam: ergo non pertinent ad primas intentiones, & non sunt aliæ, nisi secundæ: ergo pertinent ad secundas intentiones: est ergo secunda intētio forma relatiua fundata in esse cognito referens ad aliud tamquam ad terminum. Tertiò probatur eadem conclusio: Nam Logica non tractat de omni ente rationis, vt de obiecto: non enim tractat de vacuo & Chimæra, sed solùm tractat de secundis intentionibus, vt suprà probauimus, & solùm tractat de relationibus, quæ fundantur in esse cognito: ergo illa relatiua sunt secundæ intentionis in concreto: ergo conclusio est vera.

3 Ratio.

9. Conclus. Nona conclusio: Secunda intētio, quā uis non importet ordinem ad intellectū, vt ad terminum, importat tamen ordinē ad suum correlatiuum oppositum, sicuti species, etiamsi non referatur ad intellectum, refertur tamen ad indiuidua; & genus, etsi non referatur ad intellectum, refertur tamen ad speciem. Et si in abstracto consideretur secunda intentio, est rō, secūdum quam substractum referatur ad suum terminum, & ad suum correlatiuū, quod non est intellectus. Hæc conclusio satis ꝓbatur ex dictis. Et præterea: quia secunda intentio est forma relatiua: ergo totum suū esse est ad aliud se habere, & nō ad intellectum: ergo ad aliquem aliū terminum. Et præterea: cùm definitur genus, ponitur tamquam eius correlatiuū species in eius definitione, & in definitione speciei ponuntur indiuidua: ergo aliquid aliud habet pro termino, quàm intellectum.

10. Concl. Decima conclusio. Conceptus significans hanc relationē in concreto dicitur secūda intentio formalis. Probatur conclusio: Nā secunda intentio formalis est illa, quæ significat secundā intentionem obiectiuā: sed ille conceptus est eiusmodi: ergo &c. Sed nunquid conceptus speciei tatis in abstracto est secunda intētio formalis? De hoc est duplex opinio. Quidam. n. asserunt, quod, vt sit secunda intē tio formalis, est necesse, vt sit terminus secundæ intētionis: de rōne autē termini secundæ intentionis est, vt asserit D. Th. vbi suprà, quod significet rem, prout substat proprietati, quæ illi conuenit, ex esse, quod habet in intellectu: itaq. debet esse terminus connotatiuus, & ita debet significare secundam intentionē obiectiuam, non vtcumque, sed in cōcreto, & vt conuenit rebus, seu rei, vt habent secūdā intentionem: & ita conceptus specieitatis in abstracto non est secunda intentio formalis. Alii dicunt, conceptum, quo significatur secunda intentio in abstracto, esse secundam intentionē formalē, quod mihi magis placet; Tum, quia non est prima intentio, cùm non significet ex parte obiecti primam intentionem, sed secundā; terminus verò primę intentionis est, qui significat primam intētionem; vnde ille conceptus formalis non potest dici terminus mentalis primæ intentionis, & prima intentio formalis: Tū etiam quia D. Th. supra opusculo de natura generis, vocat terminos secundæ intētionis illos qui imponuntur reb. secundū conceptiones, quas intellectus facit de illis, prout sunt in intellectu, & nomina primæ intētionis, quæ imponuntur rebus secūdum conceptiones, quas intellectus facit de illis, prout in se sūt. Vnde eodē mō definit nomina primæ intētionis & secundæ intentionis, sed nomina primæ intētionis quædā sunt absoluta, quædā cōnotatiua: ergo & nomina secūdæ intētionis quædā sunt absoluta: ergo ille conceptus formalis, quod est nomē mentale, & significat genereitatē in abstracto, etiāsi sit absolutum, poterit secundæ esse intētionis, & sic erit secūda intentio formalis. Præterea, ille conceptus specieitatis significat proprietatem, quæ cōuenit reb. nō secundū se, sed vt substant conceptioni intellectus secundæ: ergo est secunda intē tio formalis, & terminus mentalis secundæ intentionis. Probo antecedens: Nam cōceptus specieitatis significat specieitatem

tem

Digitized by Google

tem, quæ cõuenit rebus, vt subsunt cõceptioni intellectus: ergo est secunda intẽtio. Et quoniam difficultas consistit in explicãdo, quid sit prima intentio, ideo sit

11. Conclu. Vndecima cõclusio: Prima intentio obiectiua est id, quod primo conceptu cõcipitur, vt homo animal dextrũ, &c. vel aliter, & in idẽ redit. Prima intẽtio obiectiua est id, quod cõuenit rei de se, nõ vt fundatur in esse cognito intellectus, nã hoc voco cõuenire rei de se. Nã vt sæpè diximus dupliciter aliqua rebus cõueniunt: Vno modo de se, non ex esse, quod hẽnt in intellectu, vt homini esse animal &c. Alio ex esse quod habẽt i intellectu, vt esse vniuersale, esse genus, &c. Res primi generis pertinent ad primam intẽtionem obiectiuã, res secundi generis ad secundã. Vnde asserit D. Thomas in secundo Sẽtẽtiarum vbi suprà, quod prima intentio est similitudo alicuius existentis extra animam, secunda verò intẽtio minimè, sed alicuius, qđ habet esse in anima. Et loquitur de intẽtione formali, vnde sumitur argumentũ. Prima intentio formalis repræsentat aliquid existens extra animam: sed illud est prima intentio obiectiua: ergo prima intẽtio obiectiua est illud, quod rebus nõ conuenit ex esse in intellectu, sed ex esse in se, & ex esse extra animam. Præterea: ea, quę cõueniunt rebus de se, hoc est, nõ prout habent esse cognitũ in anima, sũt intẽtiones obiectiuæ, & non secundæ: ergo primæ: Nam nõ datur alia intẽtio: cõclusio ergo vera est. Pręterea, omnis terminus est primę vel secundę intẽtionis, loquendo saltẽ de terminis simplicibus: ergo omnis intẽtio in particulari est prima aut secũda, siquidẽ significatur ꝑ terminos primæ, aut secũdæ intentionis: sed proprietates, quæ cõueniunt rebus ex esse, quod habent res in se, & nõ prout habent esse cognitũ, sunt significatæ per terminos, at non secundę intẽtionis. ergo primæ: ergo sunt primę intentiones obiectiuæ: ergo prima intentio obiectiua est illud, quod rebus conuenit, & nõ prout habent esse in intellectu. Si dicas, quod datur aliqua res, quæ nec sit prima, nec secunda intentio; & ita nõ omne illud, quod rebus de se cõuenit, est prima intẽtio, contrà: nã cõceptus significans talem rem est intentio formalis, si quidem est similitudo ducens nos in rei cognitionẽ, hoc enim est esse intentionẽ formalẽ: ergo est prima aut secunda intẽtio obiectiua. Præterea, ille cõceptus est terminus mentalis; ergo primæ, aut secundæ intẽtionis: terminus enim diuiditur in terminum primæ, aut secũdæ intẽtionis sufficienter. Ex hac cõclusione sequitur primam intentionem formalẽ esse qualitatem illam, & conceptum reprę sentantẽ primam intentionem obiectiuam, quia per illam cognoscimus illud; quod conuenit rebus de se. Et si dicas cõtrà; relatio esse cogniti cõuenit reb ꝑut sunt in intellectu: ergo est secunda intentio; consequens aũt est falsum, ergo, &c. Respondetur, ꝙ illa dicimus conuenire rebus, prout habẽt esse in intellectu, quę conueniunt, prout habent esse quoddam cõsequutũ ex operatione intellectus: ita ut conueniãt rebus, prout habent esse rationis: cõueniens illis ex eo, quod ab intellectu cognoscũtur, & ea, quę supra hoc esse rationis fundantur, secundæ intẽtiones dicuntur: & dicuntur conuenire reb. prout habẽt esse cognitum. Illud verò esse cognitũ censetur conuenire rebus de se; quia nõ præsupponit aliud ens rationis, in quo fundetur. Et ita rebus cõuenit secundum aliquod fundamentum reale; nã fundamentum relationis esse cogniti est cognitio ipsa actiua intellectus.

Definitio primæ intẽtionis.

D. Thom.

12. Cõclus. contra Heruæum. Duodecima conclusio: Prima intentio obiectiua nõ importat de formali ens rationis, quod sit relatio ad intellectũ: Nam dicebat Heruæus, quòd sicut album dicit albedinem formaliter, & materialiter dicit corpus; ita prima intentio de formali dicit relationẽ rationis, quæ dicitur prima intẽtio, vt quo. De materiali verò aliquando dicit aliquid reale, vt quãdo verificatur de homine; aliquãdo verò dicit aliquid rationis, vt modo verificatur de chimæra, de priuatione &c. Probatur cõ- *1. Ratio.* clusio; Nam homo vt significatur per istũ conceptum, homo est prima intentio, siquidẽ iste terminus, homo, est terminus primæ intentionis, & tamen non dicit de formali relationẽ; ergo &c. Et præterea: Nã cõceptus formalis homo, est prima intẽtio formalis; ergo obiectũ significatum est prima intentio obiectiua, quę nullam relationẽ dicit; ergo &c. Secũdo probat̃ *2. Ratio.* conclusio:

conclusio: Nam secunda intentio non importat ordinem relatiuum secũdum esse ad intellectum: ergo nec prima intentio. Est euidens cõsequentia, & probatur antecedens. Nam species, vt prędicabilis, solùm refertur ad indiuidua, & nõ ad intellectum, cùm in eius definitione tanquam terminus sola indiuidua ponantur, & nõ intellectus, & tamen est secunda intẽtio. Probatur idem antecedens, quod secũda intentio non importet ordinem ad intellectum: Nam si secunda intentio dicit relationem, quæ terminat tendẽtiam intellectus vt quo, & est id, quo aliquid cõstituitur in esse secundæ intentionis, sequitur quod sit prima intentio; & consequẽter, quod prima intentio sit secunda intẽtio, quod est impossibile. Sequelã probo: quoniam illa relatio ad intellectum fundatur in cognitione actiua, vt fatetur Magister Heruæus, & Bruxelensis: ergo est prima intẽtio: ergo si secũda intẽtio nõ dicit ordinem ad intellectum: ergo nec prima. Et præterea: Quia prima intentio est id, quod specificat & terminat primũ conceptum; sed illud non est relatio, v g. quando cognosco hominem, sed est homo ipse, quod specificat, quamuis ex hoc cõsequatur relatio esse cogniti: ergo prima intentio in sua ratione non dicit relationem rationis. Verùm est, quod habet illam velut consequutam. Hæc sunt, quæ communiter in nostra schola Thomistica de intentionibus tam primis quam secundis censentur. Habent tamen contra se aliqua argumenta, quæ dissoluẽda sũt priusquam alium dicendi modum circa intentionum quidditates insinuemus.

1. Argum. Et sit primum argumentum contra illud, quòd sæpè asseruimus, secundam intentionem non dicere ordinem relatiuũ secũdum esse ad intellectum, quod habetur conclusione 5. & 12. De ratiõne secũdæ intentionis est, quod terminet secundã intentionem intellectus: ergo hẽt referri ad intellectũ, vt id quod terminat eius cognitionem. Antecedẽs probatur: Nã de ratione primæ est, quòd terminet primam cognitionem: ergo de ratione secundæ est, quòd terminet secũdam cognitionem: ergo refertur ad intellectum, cuius actum terminat, nam terminus ad id, cuius est terminus, refertur, vt filius ad patrem. Respondetur ad hoc argumẽtũ, quod essentia secundæ intentionis est esse formam quandam fundatam in esse cognito intellectus, secundum quam refertur aliquid ad suum correlatiuum, puta genus ad speciẽ, & species ad indiuidua: Terminare verò actualiter secundã intellectus cognitionem, quod est cognosci, est actualis eius existẽtia, vt aliqui dicũt de quo infrà, ex qua terminatione consequitur quædã relatio ad intellectũ, quæ est relatio secũdũ esse, & vocatur relatio esse cogniti, quę relatio superuenit essentiæ secundæ intentionis iã constitutę. Et secũdũ hanc relationem fateor, quod refertur ad intellectum. Sed hęc relatio nõ est eius essentia, sed illi superuenit cõstitutæ in esse, & in sua existentia, & sua essentia refertur ad intellectũ in existẽtia considerata, tanquam ad suam quasi causam: sed hæc est relatio secundum dici.

Secundum argumentum est contra illud, quod diximus in duodecima conclusione, quod prima intentio non dicit de formali ordinem ad intellectum. Cõtrà: *2. Argum.* Hæc prædicatio, Homo est prima intentio (& accipio primam intentionem in concreto) est prædicatio formalis, & non identica: ergo prædicatũ dicit formam subiecti, vel substantialẽ, vel accidẽtalem. Si substãtialem: ergo vel dicit genus, vel differentiã, vel aliquod prædicatũ superius: neutrum horũ; ergo nõ dicit formam substantialem. Probo minorem: Nam quãdo dicimus, quod homo est prima intentio, non est sensus, quod sit homo, quod sit animal, aut quod sit corpus; esset n. de ratione hominis esse primam intentionem: & prima intentio esset prædicatũ essentiale. Nec potest importare entitatem realem, ita vt sit sensus, homo est prima intẽtio, id est, homo est ens reale. Nam tunc sequeretur, quod quãdo dicitur, Chimæra est prima intentio; esset sensus quod Chimæra est ens reale, quod est absurdum. Vel dicit formam accidentalem, & tũc vel realem, vel rationis. Nõ realem, aliàs hæc esset falsa, Chimęra est prima intentio, priuatio est prima intentio, Relatio dominii in Deo est prima intẽtio, quia fieret sensus, q̃d esset ens reale. Vel dicit formã rõnis, & non negationem, nec priuationem, quia aliàs cũ dico,

eo, quòd homo est prima intentio, esset sensus; quòd homo est negatio, vel priua tio: ergo dicit formaliter relationem: Nã non restat, quam aliam formam dicat, & hanc ad intellectum, siquidem dicitur intentio per ordinem ad intellectum. Ergo & cum dicimus, homo est prima intentio & importat relationem ad intellectu, facit hunc sensum, homo est relatiuum rationis, quod ad intellectum refertur, tanquam terminans eius primam intẽtionẽ, seu cognitionem. Et confirmatur hoc argumentum: Nam prima intentio est communis entibus realibus, & rationis: ergo importat de formali ens rationis. Antecedens patet; nã priuatio est prima intẽtio. Cõsequentia probatur: nã si importaret aliquid reale, nõ posset illis cõuenire, cũ sint entia rationis, si verò dicit aliquid rationis, illis conuenit. Et confirmatur secũdò: Quando audio, homo est prima intentio, non formo conceptũ hominis: ergo alicuius relationis rationis. Et vltimò cõfirmatur hoc argumentum: nam si hæc est essentialis, (quod poterat quis dicere,) vel est in primo modo dicendi per se; & hoc non, quia non est definitio, nec pars definitionis; nec est in secũdo modo, cùm non sit hominis propria passio, cùm non solùm illi cõueniat; ergo est accidẽtalis, & sic importabit formã rationis, quę est relatio. Fateor hoc argumentum cũ suis confirmationibus difficile esse, verùm ne deseramus communem doctrinam, curandũ est soluere illud. Et ideò respondebitur. Sed prius notandum est, quod prima intentio est primus cõceptus obiectiuus, qui habetur de re, id est, illud quod rebus conuenit sine hoc, quod habeant esse conceptum in intellectu. Et ideò cũ dicimus, quòd homo est prima intẽtio, sensus est, quòd homo habet esse non fundatum in esse cognito intellectus. Et ita cum dicitur, illud prędicatũ huius propositionis, homo est prima intentio; dicit formam cum subiecti, concedo: dicit enim prædicatũ essentiale, & formam essentialem, non quidem prædicatum genericum nec specificum, sed veluti transcendens. Nam habere esse sine hoc, quòd fundetur in esse cognito, aliquid essẽtiale est omni primę intentioni, sicut essentiale est omni enti creato esse ens admixtum potentiæ: non tamen est genericum, vel specificum, sed est veluti transcendens; Nam sicuti hæc prædicatio, hæc specieitas est secunda intentio, ita etiã hæc est essentialis, homo est prima intentio, nemo enim potest dicere, quod accidat speciei esse secundam intẽtionẽ, & ita nec potest dicere, quòd accidat homini esse intẽtionem primam.

Confir. 1. (beside "seu cognitionem. Et confirmatur hoc argumentum")

Confir. 2. (beside "Et confirmatur secũdò")

Confir. 3. (beside "Et vltimò cõfirmatur")

Solutio. (beside "Et ideò respondebitur")

Ad primã confirmat. Ad primam cõfirmationẽ respondetur, secundum aliquorum sententiam, quod prima intentio abstrahit ab ente reali, & rationis. Sed contrà: ens diuiditur immediatè per ens reale, & rationis: sed prima intẽtio est ens; ergo vel reale, vel rationis; nam cui conuenit diuisio debet conuenire aliquod membrorum diuidentium; sicut valet, hoc est animal; ergo rationale, vel irrationale, quia animal diuiditur in rationale, & irrationale. Et ideò dicitur ad argumentum, quod prima intentio dicitur analogicè de prima intentione reali, & de prima intentione rationis: Nam habere esse, vt non fundatur in esse cognito alterius rationis, est in ente reali, & in ente rationis; sicut & ratio entis alterius rationis est in ente reali, & rationis. Et ideò huic nomini, prima intentio, non correspondet vnus conceptus, sed duo, vt inter se habent analogicè rationem. Et isti sunt ens reale, & rationis, secundum quod habent rationem secundæ intentionis, scilicet, vt conueniunt rebus, sine hoc, quòd fundentur in esse cognito intellectus.

Ad secundam cõfir. Ad secundam confirmationem respondetur, quòd quando audio hanc vocem, prima intentio, formo duos conceptus, vnum qui est realis, & conuenit primis intentionibus realibus; alium qui est rationis, & cõuenit primis intentionibus rationis. Et isti conceptus sunt, qui supra sunt relati.

Ad tertiã confir. Ad tertiam confirmationem respondetur, quòd est prędicatum veluti transcendens, sicuti est esse admixtum potentiæ respectu entis creati, vel sicuti est esse compositum ex actu, & potentia respectu entis finiti, & compositum ex materia & forma, respectu entis materialis: Nam habere entitatem, quæ non conueniat ei ex esse cognito, essentiale est homini.

3. Argum. Tertium argumentum: Esse intentionem, siue primam, siue secundã, nihil

aliud est, quàm esse obiectum, & terminum tendentiæ intellectus in rem: sed hoc est accidēs illi, & relatio rationis, vt de se patet: ergo &c. Respondetur, quod terminare cognitionem intellectus, siue primam, siue secundam, est accidens, respectu intentionis primæ, & secūdæ: Nā essentia primæ intentionis, vt diximus, non est terminare operationem intellectus, sed habens esse, non vt fundatur in esse cognito, ad quod sequitur terminare posse, & actualis terminatio est accidens illi. In ente verò rationis terminare actu cognitionem intellectus, non est eius essentia, sed propria actualitas ipsius. nam esse entis rationis cōsistit in cognosci. Et si quæras, quæ est ratio entis rationis in cōmuni? respondetur, quod est habere esse, abstrahendo ab hoc, quod est habere esse, vt fundatur in esse cognito, vel non. Hæc autem prædicatio, Hæc prima intentio est prima intentio, est sicuti ista, Hoc ens admixtum potentię est ens admixtum potentiæ; & sicut hęc, Hoc accidens est accidens. Vtrùm autem intentio sit genus, vel species, infrà dicemus. Alium tamen modum sequi possumus in explicandis naturis primæ, & secundæ intētionis, satis probabilem. Et pro eius explicatione

Solutio.

Vlt. Concl. Ad mētem Heruai. Sit vltima conclusio, quamuis contraria præcedentibus, ne lectorem omnino ieiunum relinquamus à defendēdo Heruæo subtilissimo. Prima intentio formaliter est relatio quædam rationis, quæ dicitur prima intētio formaliter intellectus, qua res, quæ secundum ea, quæ sibi conueniūt, cognoscit, refertur ad intellectū: Secunda verò intentio est secunda terminatio intellectus, qua res, quæ secūdū ea, quæ sibi conueniunt ex esse, quod habet in intellectu, terminat secundam intellectus cognitionem, seu attentionem, & accipiendo in concreto, sunt res dicētes supra dictas relationes, cū quib. terminant formaliter primam & secundam intellectus attentionem, seu cognitionē. Verbi gratia, homo vt sic, terminat primam hominis cognitionem, homo secūdum suam essentiam non est prima intentio, sed quatenus habet relationē termini primæ cognitionis intellectus, & homo vt stat sub illa relatione, quæ dicitur prima terminabilitas, dicitur prima intentio in concreto, ipsa verò relatio dicitur prima intentio in abstracto. Idem verò homo, quatenus cognoscitur secūdū proprietates, quæ sibi conueniunt, vt habet esse in intellectu, dicitur secunda intentio in concreto, vt dum cognoscitur in ratione speciei, & prædicabilis. Ipsa verò species est secunda intētio, quia ratione illius terminat secūdam intētionem, seu attentionē, seu cognitionem intellectus, & ipsa secunda intentio est relatio, secundum quam ipse homo etiā refertur ad intellectum, vt terminans eius secundā cognitionem. Hæc cōclusio probanda est, & probatur prima eius pars: Nam quando dico, Homo est prima intētio, aliquid intelligo per prædicatum, quod nullo modo includitur in subiecti ratione, nec tanquā genus, vel differētia, vel tanquā prædicatū transcendentale: ergo importat formam aliquam accidētaliter sibi cōuenientem, ex eo, quòd terminat actionem primā intellectus: ergo ex necessitate est relatio rationis formaliter. Probatur prima consequentia: nam prima intentio obiectiua illa est, quæ terminat, seu est obiectum primæ intentionis formale: hoc autem est quid relatiuū in obiecto: ergo &c. Præterea: secunda intentio est relatio rationis: ergo & prima: Nam non distinguuntur prima, & secunda intentio penes rationem relatiui, & absoluti, sed penes diuersam rationem relatiui: quia vnum est tale, & aliud tale. Et confirmatur hæc ratio. Nam intentio in communi ordinem importat ad intellectum: obiectiua enim intentio dicitur per ordinem ad intellectum, qui illam cognoscit, & qui terminatur ad illam: ergo inferiora intentionis, cuius tantùm sunt prima, & secunda intentio, habent importare ordinem, & relationem ad intellectum. Præterea, quando dico, Homo est prima intentio, aliquid concipio per prædicatum, quod non includitur in rōne subiecti: ergo dicit aliquid prima intētio ex ratione hominis, & hoc nō potest esse nisi relatio ad intellectum, ergo &c. Probo antecedens: Nam non includitur prædicatū in rōne subiecti secundū rationē præcisam, qua homo est, scilicet, vt rationale, alias non côueniret

1. Ratio.

Confir.

niret esse primam intentionem, nisi soli rationali, quod est absurdum: nam conuenit equo, & cæteris. Neque illi conueniret, vt animal eadem ratione: nam non conueniret nõ animali, quod est falsum. Et idem dicendum est de viuenti, & de corpore, & de substantia, & de ente reali: nam non conueniret nisi viuenti, & cætera, quod est falsum, cum conueniat etiam entibus rationis: ergo cõuenit illis vt aliquid, quod est extra hominis essentiam, & rõnẽ: & ita videtur aliquid accidentale, & non videtur accidens reale, ergo cõuenit illi vt accidens rationis: ergo vt relatio rationis, vt sæpè deductum est.

Secunda pars conclusionis satis probatur: Nam specieitas ipsa, quæ est secunda intentio, resultat ex secunda intellectus cognitione, & est formalis terminus secundæ cognitionis intellectus, & ita vocatur secunda intentio. Nec inconuenit referri ad duos terminos partiales ipsã relationem specieitatis, quia signum refertur ad potentiam, & ad rem signatã, & filius refertur ad patrem, & matrem. Ex hac conclusione sequitur, quod omne illud, quod conuenit rebus in se consideratis, est prima intentio materialiter, & denominatiuè: quia denominatur ab illa relatione, quæ est prima intẽtio, vt quo. Quæ verò conueniunt rebus, seu res, prout sunt in esse cognito, sunt secundæ intentiones denominatiuę, & ipsa secunda intentio, quæ est relatio rationis, est secunda intentio, vt quo.

1. Argum. Et si contra hanc vltimam conclusionem fiat hoc argumẽtum: Quia sequitur quod sit idem esse intentionem, quod esse cognitum; & esse primam intentionẽ, quod esse primò cognitum, & secundã, quod esse secundò cognitum. *Solutio.* Respondetur, quod prima intentio de materiali nihil est aliud, quã id, quod primò cognoscitur, de formali dicit relationem ad intellectum primò cognoscẽtem. Dicimus autem intellectum primò cognoscere, quando cognoscit ea, quæ conueniunt rebus de se, id est, non prout habent esse cognitum in intellectu. Secunda verò intentio de materiali, seu denominatiuè est id, quod cognoscitur prout habet esse in intellectu. De formali dicit relationem, quæ illi conuenit ex illo esse, secundum quod ad intellectum, & ad suum terminum refertur. Intentio verò in communi dicitur, quod est ab intellectu cognitum, ratione cuius terminat intellectionem. Et illa relatio, quæ ad actualem terminationem consequitur, est intentio vt quo. Itaque intentio pro materiali, est quod cognoscitur, & prima quod primò cognoscitur, & secunda, quod secundò cognoscitur, & pro formali est relatio terminationis, seu id, quod formaliter terminat intellectionem, & refertur ad intellectum.

2. Argum. Secundum argumentum est contra illud, quod prima intentio dicat relationẽ ad intellectum. Contra: Probabile est, quod est intentio speciei formaliter, quãdo cognoscitur homo in vniuersali, sine hoc, quòd cognoscatur ipsa specieitas. Tunc sic: Illa secũda intentio speciei est, & non refertur ad intellectum: ergo &c. Probatur minor: Nã relatio speciei ad intellectum est in secundo actu, quo secundò cognoscitur res illa. *Solutio.* Respondetur, quòd ego existimo non esse specieitatem formaliter, vsque dum cognoscatur ab intellectu, & tunc natura, vt secundò cognita, refertur ad intellectum per illã relationem specieitatis, quæ formaliter tunc est. Sed sequendo opinionem oppositam dico ad argumentum, quod illa relatio ad intellectum est sicuti est ipsa specieitas. Nam non ponimus nos aliam relationem in natura, vt est species, pręter specieitatem ipsam, & illa fundatur in secunda cognitione, vt videlicet cognoscitur in pluribus existens: nam actualis consideratio ipsius specieitatis est existentia ipsius formalis, & non fundamentum speciei.

3. Argum. Tertium argumentum. Relatio quam importat secunda intentio ad intellectũ, est relatio esse cogniti: ex eo enim, quòd mea cognitio secunda terminatur ad speciem, illa res, quæ secundò terminat actum meum intellectus, dicitur esse cognita secundò: ergo illa non est secunda intentio, quæ fundatur in cognitione secunda. Omnis enim secunda intentio non debet fundari in ente reali; sed in ente rationis, vt iamiam videbimus: secũda autem cognitio aliquid reale est. *Solutio.* Respondetur, quòd quando co-

Digitized by Google

gnosco hominem, vt in pluribus indiuiduis existentem, iam est homo secundò cognitus: Nam primò fuit cognitus secundum suam realitatem, & vt est animal rationale, & terminus huius secundæ cognitionis, & relatio speciei: quia tunc iam est, vt in fundaméto proximo, & erit formaliter cum consideretur. Cæterùm illa actualis consideratio est eius existentia formalis, & non fundamentum specieitatis. Verum est, quod ad illam cognitionem, qua cognoscitur specieitas, consequitur alia relatio esse cogniti, quæ est prima intentio: Et si dicas, estne illa relatio existentia specieitatis; respondetur, vt supra dictũ est, quod minimè, sed existentia illius est, cuius vis entis rõnis cõsistit in terminando, & specificando actũ intellectus, seu in hoc, quod sit terminus in actu. Et ad hoc consequitur postmodũ relatio rationis esse cogniti: Nam relatio rationis perfecta, & completa, cuiusmodi est relatio esse cogniti, non potest esse existentia entis rationis, de quo alibi dicemus latius. Et hęc sint satis de hac quęstione: hæc enim sunt difficillima cognitu propter suam minimam entitatem.

QVÆSTIO XXII.

Quodnam sit fundamentum primæ, & secundæ intentionis.

1. Argum. POSTQVAM de quidditate intẽtionum sermo habitus est, consequitur, vt de fundamẽto, in quo relationes huiusmodi fundantur, succedat disputatio, qua magis patebunt, quæ proximè dicebamus.

Et videtur, quod non detur fundamentum aliquod primæ intentionis: Nam prima intentio, vt iam visum est, est homo, & multa alia entia realia absoluta: sed ista non habent fundamentum: ergo nec prima intentio, vt sic, habet fundamẽtũ.

2. Argum. Secundum argumentum: In omni relatione, quæ fundatur in aliquo, debemus assignare extrema illius relationis, & fundamentum illius, & rationem fundandi, seu conditionem: sed hoc non reperitur in specieitate, verbi gratia: ergo non habet fundamentum: frustra ergo requiritur in hac quæstione, &c. Minor probatur: Nam in specie solùm reperitur natura, quę denominatur talis, & actus cognoscendi talem naturam: sed nec natura, nec actus cognoscendi possunt esse speciei fundamentum: ergo &c. Probatur minor: quia actus cognoscendi est aliquid reale, & ita non potest esse fundamentum specieitatis.

Tertium argumentum: Duæ relationes specie differentes, & quæ non sunt correlatiua, nõ possunt habere idem fundamentum, & eandem rationem fundandi: sed prima, & secunda intentio habent idem fundamentum, non ergo sunt relationes: & consequenter, non est inquirendum illarum fundamentum. Et propterea falsa sunt quæ communiter dicuntur à Logicis de earum fundamentis. Probatur minor: Nam prima intentio habet pro fundamento cognitionem hominis & hæc eadem cognitio est fundamẽtum etiam secundæ intentionis: nam ad cognitionem hominis sequitur statim specieitas in illa: ergo &c. 3. Argum.

Quartum argumentum. Intentio termini est secunda intentio: at hæc non fundatur in operatione intellectus: ergo saltem non est de ratione secundæ intentionis, quòd sit fundamentum in operatione intellectus. Minor probatur: nam intentio termini non est aliud quàm significatio talis, vt partis ordinabilis per se ad propositionem formaliter componendam, sed illa significatio fundatur in hominum voluntate: Nam ex eo, quòd hominibus fuit placitum, hæc vox homo significat hominem: & ita dicimus, quod ista vox Homo significat ex beneplacito hominem. Quod si dicas, verum esse fundari in actione voluntatis, contrà: ergo esse volitum, & esse amatum, sint secundæ intentiones, quod est absurdissimum: Nam esse volitum in volitione fundatur. 4. Argum.

Quintum argumentum: Intentio vniuersalis est secunda intentio: at hæc non habet fundamentum, quod sit cognitum esse intellectus: malè ergo dicitur, quod omne fundamentum secundæ intentionis debet dari cognitum esse, &c. Probatur minor: Nam per hoc, quod natura est abstracta 5. Argum.

ſtracta per intellectum agentem, eſt vniuerſalis; ſed illa vniuerſalitas non fundatur in cognitione paſſiua, ſed in abſtracto eſſe: ergo &c. Probatur maior; quia eſt cognoſcibilis in actu primo: ergo eſt uniuerſalis.

6. Argum. Sextum argumentum: Eſſe cognitum eſt quædam relatio rationis, quæ non eſt ſecunda intentio, & tamen fundatur in cognitione intellectus; ergo non eſt fundamentum ſolùm conueniens ſecūdæ intentioni cognitio intellectus. Minor probatur: Nam ſi non fundatur in cognitione intellectus, da tu, quodnā aliud ſit fundamentum.

7. Argum. Septimum argumentum: Chimæra eſt terminus primæ intentionis, & fundatur in eſſe cognito: ergo eſſe cognitum non eſt fundamentum ſecundæ intentionis proprium, ſiquidem cōuenit primæ. Probatur minor: nā illud ens rationis, quod dicitur Chimæra, fundatur in hoc, quòd partes, ex quibus conſtat, ſint per intellectum ſic coniunctæ, & cognitæ. Ex eo .n. quod cognoſco caput hominis, & dorsū capræ, & caudam leonis, & illas cognitas coniungo, reſultat ens rationis, quod eſt Chimæra: ergo Chimæra fundatur in eſſe cognito partium diſparatarum: non enim fundatur in partibus ſecūdum ſuū eſſe reale.

8. Argum. Octauum argumentum: Cætera entia rationis, vt priuationes, cęcitas, vacuum, & cætera, non habent eſſe reale, ſed ſolū per intellectum; ergo fundatur ſuum eſſe in cognitione intellectus Probatur cōſequentia: Nam præſupponitur cognitio intellectus, non tanquam ſuum eſſe: nam eſſe formale entis rationis nō eſt aliquid reale, ſed tanquam id, ad quod conſequitur; ergo eſt fundamentum illius cognitio; & ſic omnia entia rationis æquè fundantur in opere intellectus.

Præambula ad quæſtionem.

Ens rationis duplex. ANtequàm quæſtionem decidamus, reuocanda erit in memoriam illa entis rationis diſtinctio, quod aliud ſit negatio, aliud priuatio, aliud relatio, & de his omnibus fundamenta ſunt inquirenda.

Nota. Secundò notandum eſt, quod cum ſecunda intentio in concreto ſit relatiuū, & in abſtracto ſit forma quædam relatiua, in illa poſſumus conſiderare multa. Primum eſt ſubiectum, quod denominatur ab illa forma, ſicuti animal denominatur genus, & homo ſpecies. Poſſumus etiam conſiderare fundamentum remotum iſtius formæ. Itidem poſſumus conſiderare fundamētum proximum, ſeu rationem fundandi.

Præterea eſt notandum, primam intentionem ſecundum primum modum dicēdi, quem ſupra ſequuti ſumus, nō eſſe aliquid relatiuū, vt eſt prima intentio, aliàs omnis prima intentio eſſet relatiuum, quod ſuprà ſequendo iſtum modum dicendi probauimus, eſſe falſum. Sed cum ſit ſolùm id, quod rebus de ſe conuenit, non prout habent eſſe cognitum in intellectu, non eſt inquirendum in illa, quodnam ſit eius fundamentum: bene tamen, ſi ſequamur dicendi modum ſecundum Heruæi, quem in vltima concluſione explicuimus, quia tunc eſt relatio quędam. *Nota.*

Deciſio quæſtionis.

PRima concluſio: Negationes, vt entia fictitia, Chimæra, mōs aureus, nullū habent fundamentum, neq; in re, neq; in intellectu. Probatur iſta concl. primò auctoritate D.Th. 1. ſententiarum, diſtinct. 49. q. 5. Vbi ſic dicit; Quod eorum, quæ ſignificantur nominib. inuenitur triplex diuerſitas. Quędā n. ſunt, quæ ſecundum ſuum eſſe completum ſunt extra animā, & huiuſmodi ſunt entia completa, ſicuti homo, & cætera. Quædam verò ſunt, quę nihil habent extra animam, ſicuti Chimæra, & his ſimilia. Quædam autē ſunt, quę habent fundamentum in re extra animā, ſed complementum rationis eorum, quātum ad id, quod eſt formale, eſt per operationem animæ, vt patet in vniuerſali. Humanitas .n. eſt aliquid in re, ibi tamen non habet rationem vniuerſalis, cùm nō ſit extra animā aliqua vnitas cōmunis; ſed ſecundum quod accipitur in intellectu, adiungitur ei per operationem intellectus intentio, ſecundum quam dicitur ſpecies. Ecce ſecundum Diuum Thomā *1. Concl.* *Doctrina D.Tho. notanda.*

Chimæra non habet extra animam fundamentum in aliquo. Et nota benè hanc authoritatem, quam adducemus conclusionibus sequentibus ad aliud propositum. Idem ferè videtur dicere prima, distinctione secunda, quæstione prima, articulo tertio, vbi ait, quod conceptio intellectus tripliciter se habet ad ea, quæ sunt extra animam, sicuti hoc, quod concipitur de hoc nomine Homo, & talis cõceptio rei habet fundamentum in re, in quantum res ipsa ex sua conformitate ad intellectum facit, quod intellectus sit verus, & quod nomen significans illum intellectum, propriè de re dicatur. Aliquãdo hoc, quod significat nomen, non est similitudo rei existẽtis extra animam; sed est aliquid, quod cõsequitur ex modo intelligẽdi rem, quæ est extra animã. Et huiusmodi sunt intentiones, quas noster intellectus adinuenit, sicuti significatũ huius nominis, Genus, nõ est similitudo alicuius rei existentis extra animam. Et loquitur Diuus Thomas de conceptu, qui etiam significatur per nomẽ: sed ex hoc, quod intellectus intelligit animal, vt in pluribus speciebus existens, attribuit illi intentionem generis, & huiusmodi intentionis licèt proximum fundamẽtum non sit in re, sed in intellectu, tamen remotum fundamentum est res ipsa. Aliquando verò id, quod significatur per nomen, non habet fundamentum, sicuti Chimæræ conceptio, quia nec est similitudo alicuius existentis extra animam, nec cõsequitur ex modo intelligẽdi rem aliquã naturæ, vt hominem, & cætera. Ecce D. Tho. asserit nostram conclusionem: & ẽt hanc authoritatem notato pro subsequẽtibus conclusionibus, in qua erunt etiam fundandæ. Idem dicit Soto quęstione tertia vniuersalium, & est omniũ Metaphysicorum, & Logicorum ferè vniformis sententia. Et prætereà probatur ratione: nam Chimæra non dicit formam aliquã conuenientem subiecto: ergo non habet fundamentum. Nam solùm ea, quæ sunt formæ subiectorum, vel ad modum formæ importantur, habent fundamenta, ratione quorum conueniunt; relationes autem fundamentum habent, quia sunt formæ diminutæ, & tales, & conueniunt subiecto, nec est ad illas ꝑ se motus, & priuatio similiter importatur vt forma, & ita debet habere fundamentum, maxima cum sit diminutissima forma: sed Chimęra non ita importatur; nam importatur vt animal quoddam, compositum ex partibus repugnantibus; & ita importatur vt forma per se subsistens. Et idem de monte aureo dicendum est. Secundò probatur conclusio. Nam si negationes huiusmodi habent fundamẽta, vel in re, vel in intellectu: sed in re nullum est tale fundamentum, quia esse Chimęram nulli rei conuenit, nec formaliter, nec fundamentaliter: Nec in intellectu habet fundamẽtum, quia omni fundamento existenti in intellectu conuenit fundamentum in re, sicuti specieitati conuenit fundamentũ in re, quod est vnitas formalis, & distinctioni rationis attributorum Dei in nostro intellectu correspondet fundamentum aliquod, scilicet, vnitas infinita essentiæ diuinæ, & sic de aliis: ergo &c. Et si dicas, quod partes illæ disparatæ sunt fundamenta, negatur: Nam quamuis præsupponatur cõceptus partium, vt habeatur conceptus Chimæræ, tamen non est fundamentum, sicuti vt habeatur conceptus definitionis, præsupponitur conceptus generis, & differentiæ: at nõ est fundamentum, sed quid requisitum. Illud ergo, quod negatio dicitur, quoddã est impossibile conceptũ in nostro intellectu ꝑ modum cuiusdam rei existẽtis in rerum natura, quod non habet fundamentũ aliquod, & propterea dicitur negatio. Huiusmodi autem negationis sunt variæ, ac differentes species, vt Chimæra, Hircoceruus, & cætera, secundum distinctionem formarum, quæ finguntur.

Solutio.

Impugnatio.

Secunda conclusio: Negatio, vt accipitur à Logico, habet fundamentũ. Et pro huius intelligẽtia nota, quod negatio bifariam accipi consueuit apud Diuũ Th. & Metaphysicos. Vno modo, pro quodam impossibili, de quo conclusione pręcedenti diximus. Alio modo accipitur, pro quodam ente rationis; & est in triplici differentia: Nam aliquãdo negatio accipitur pro propositione negatiua, vt ait Aristoteles lib. primo Peri hermenias, lectione sexta, apud Diuũ Thomam, quòd negatio est propositio negatiua. Et cum negatio hoc modo dicat secundam intẽtionem

2. Conclus.

Negatio dupliciter accipitur apud D.Th.

Doctrina exquisita.

tionem formaliter constat habere fundamentũ. Alio modo accipitur negatio in concreto, prout importatur per nomen infinitum, scilicet, non homo, quod significat omne illud, quod nullo modo est homo: potius enim dicit, quid non significet, vt dicit Aristoteles, quã quid significet. Accipitur tertio modo negatio pro illo, quod importatur p illud syncategorema Nonnullus, Nec, Neque, & cætera. Probatur ergo, quod negatio secundo & tertio modo habeat fundamentum: Nam illa negatio est quædam relatio rationis: sed omnis relatio rationis habet fundamentũ, vt videbimus: ergo &c. Probatur maior. Totum esse negationis est referri ad suum obiectum, negando illud primò, & per se, & consequenter, distribuẽdo illud aliquando, & si sit negatum, affirmando illud: ergo est relatio rationis, siquidẽ ad aliud habet totum suum esse. Et prætereа: negatio ista est ens rationis, & nõ est chimęra, vel quid simile, neque est priuatio: ergo est relatio. Probatur etiã cõclusio de negatione infinitãter sumpta eadem ratione. Quia totum suũ esse est respicere illud, quod negat, vt in hoc termino, non homo, negat hominem; & ad illud negatũ refert omne illud, quod de materiali ponit, quod non est homo. Itaque sicuti pater dicit rem aliquam connotando, quod habeat filium, ita vt de formali importet paternitatẽ, quæ respicit filiationẽ: ita nõ homo habet ĩportare de formali negationem hominis, & de materiali omne illud, cui cõuenit illa negatio, vt verbi gratia, lapidem, & cæterà. Et ita de formali importat negationẽ secundum quam refertur ad hominem, siue ad illud, quod per ipsam negatur. Et cùm significatur per istum terminum, negatio, uel per istum terminum, non, ẽt habet importare relationem, secũdum quã refertur res, quæ negatur, ad rem, de qua negatur: ergo habet fundamentum consequenter. Omnis enim relatio propter suam dependentem & imperfectam rationem fundamento eget, vt conueniat. Sed vtrum sit hæc negatio, quæ modo tractatur, secunda, vel prima intentio, profectò non facile dixerim. Nam videtur esse secunda intentio, cum habeat fundamentum in re remotum; & proximum sit esse cognitũ intellectus.

Curiosa difficultas. 1. Modus dicendi.

Verbi gratia, fundamentum huius negationis, qua rationale negatur de equo, dum dico, Equus non est rationalis, habet fundamẽtum in re remotum, scilicet, equum esse hinnibilẽ: & ex hoc sequitur, quòd hoc prædicatũ negetur de ipso: & sic fundamentum proximum illius negationis sit apprehendi ab intellectu, vt quid remotum ab illo, seu distinctum, seu non conueniens fundamentaliter, ex quo sequitur ipsa negatio formaliter. Vnde cum fundetur in cognitione passiua, erit secũda intentio. Ex alia parte videtur, quod fundetur solũ in re: Nam ex hoc, quod est equus hinnibilis, est fundamẽtum proximum, vt possim illi attribuere non esse rationalem, sicuti ex hoc, quod homo realiter habet absentiam visus, possum illi tribuere cæcitatem: at cęcitas prima intentio est. Et ex hoc, quòd homo est ens, potest cognosci ab intellectu: sed cognosci in ipso, prima intentio est. Et hoc videtur mihi verius.

2. Modus dicendi.

Auct. opin.

Quomodo autem cognoscitur relatio negationis? respondetur, quòd per conceptum sui positiui, sicuti priuatio per cõceptum habitus. De quo videatur Soncinas 10. Metaphysicæ, quæst. 16. Et nos nõ nihil diximus suprà, dũ ageremus de cognitione entis rationis.

Alia difficultas.

3. Conclus.

Tertia conclusio. Priuatio habet etiam fundamentum, ratione cuius competere dicitur suo subiecto, etiamsi non sit relatio. Et hoc fundamentum est in rebus ipsis, quæ priuatæ dicuntur: quod debet intelligi de vtroque fundamento, proximo videlicet, & remoto.

Not. 1.

Sed ante probationem cõclusionis prę mitto ex D. Tho. priuationẽ formaliter esse aliquid rõnis, cõtra quosdã recẽtiores, qui asserunt esse ens reale priuatiuũ: Nam si est ens reale, profectò debet esse substãtia, vel accidẽs. Nõ est substãtia, vt de se constat: quia non est substantia spiritualis vel materialis, nõ enim est forma subsistens, nec constat ex materia & forma; Nec est accidens: Nam si est accidẽs debet esse in aliquo prędicamẽto, vel ad illud reduci, & debet esse forma positiua; Nam omne accidens est affectio substantiæ, & ita debet importare formam positiuam, quod est contra rationem priuationis, quinimo habebit priuatio visus oppositionem

Contrauersia. Decisio.

positionem, cum forma visus cõtrariam, quia vtræque formæ sunt reales, & sese expellũt ab eodem subiecto. Sed de hoc infrà latiùs.

Not. 2. *Doctrina D. Th. memoranda.* Præterea notandum est ex D. Thoma 2. sententiarum, distinctione 13. In expositione secundæ partis textus Magistri, quod omnis priuatio, quantum ad id, qđ significatur per nomen, est non ens: sed oportet, quod aliquid pſupponat. Quia enim priuatio est negatio in subiecto apto nato, vt habetur quarto Metaphysicę, tex. quarto, ideo præsupponit subiectum & habilitatem ipsius ad susceptionem formæ, qua priuat. Et ideò cum tenebræ opponantur luci per modum priuationis, potest tripliciter sumi, aut pro ipso subiecto priuato, quod est aer obscurus: & sic cõstat tenebras aliquid esse, & creatas esse. Secundo modo potest sumi pro ipsa virtute aeris, secundum quam est lucis receptiuus, quæ est diaphaneitas, secundum quod non est perfecta per lucẽ: Et sic tenebræ possunt dici obscura qualitas aeris, quæ est aliquid creatum. Tertio modo sumitur propriè pro eo, quod significatur per nomen, & sic est nõ ens: & hoc modo propriè loquendo, non possũt dici per se createę à Deo, sed per accidens, in quãtum fecit naturam opacam, ex cuius oppositione ad corpus luminosum tenebræ relinquuntur. Idem videtur asserere de veritate, quęstione 21. primo capite, quæ sunt valde notanda de priuatione. Vnde relinquitur, quod est formaliter priuatio ens rationis: & loquimur de illa tertio modo. Præterea; ex Diui Thomę quæstionibus de malo, quæst. one 1 arti. 1. ad secundum, quod priuatio potest dupliciter sumi, vno modo in priuato esse, alio modo in priuari. In priuato esse est, vt mors, & cæcitas, quæ conueniunt iam rebus, quæ non habent formam, quibus illæ priuationes opponuntur. Alio modo in priuari, vt ægritudo, quia est via in mortem, quæ mors vita priuat; & hæc non est proprie priuatio, sed via in priuationem, quia compatitur secum vitam: hic loquimur de priuatione primo modo.

Not. 3. Præterea notandũ est, quod ad priuationem formaliter tria requirũtur, subiectum, cui cõuenit priuatio, vt homo, qui non videt: & habitus, quem priuat, scilicet visus: & præterea requirit, vt aptum natum sit illud subiectum videre, nõ tamen videat. Sed inquires, vtrum requiratur ad priuationem actualem, quod, vt homo sit priuatus in actu, conuenerit illi in actu illa forma? *Difficultas* Profectò videtur, qđ non; Nam damnati priuati sunt vita æterna, quæ nunquam illis conuenit, sed quia potuerunt habere illam, & iam sunt in termino, in quo non põssunt illam obtinere, priuati dicuntur vita æterna. *Solutio.* Sed hæc excedunt limites logicales.

Not. 4. Præterea notandum est, quòd cum priuatio sit negatio in subiecto apto nato, vt asserit Diuus Th. prima parte, quæstione 33. articulo 4. ad secundum, hoc contingit multipliciter. *Doctrina D. Th. diuina.* Vno modo, quando aliquid non habet, quod natum est haberi ab alio, etiamsi ipsum non sit natum habere illud: sicuti si lapis dicatur mortuus, quia caret vita, quam aliæ res possunt habere. Alio modo dicitur priuatio, quando aliquid nõ habet, quod natũ est haberi ab alio sui generis, etiamsi ipsum non habeat illud, sicut si talpa dicatur cæca, qa visus potest haberi ab equo, qui est eiusdem generis cũ talpa. Tertio modo, quando ipsum non habet, quod natum est habere. Et hoc tertio modo priuatio imperfectionem importat. Et hoc modo, inquit, quod ingenitum non dicitur de patre, sed secundo modo. Sed in hac conclusione loquimur de priuatione hoc tertio modo. Et hæc de priuatione prænotare libuit ante probationem conclusionis ad maiorem ipsius explicationẽ, & vt de priuatione quid senserit D. Th. cognitum habeamus, utque excludamus nouos opinãtes circa priuationem, *Exploditur recentiorum opinio.* quæ ipsam à sua entitate rationis & imperfectione extrahunt deducuntque ad entitatem realem, quæ nullo modo illi conuenit: Nam priuatio, secundum Diuũ Thomam, ens rationis diuidit tanquam vnum eius membrum.

Probatur ergo cõclusio, primò authoritate D. Thomæ locis adductis, qui hoc videtur asserere, & Magistri Soti, quęstione septima primi Physicorum. Et præterea ratione. Primò: Nam seclusa operatione intellectus, Petrus est cæcus: sed hæc propositio nõ est vera pro formali: nam

nam formale cæci cum sit ens rationis, non est seclusa operatione intellectus: ergo est vera ratione fundamenti, nam non est alia causa veritatis illius: ergo iã priuationes habent fundamentum. Secũdò probatur: Nulla propositio, vbi prædicatum dicit aliquid de formali, potest concedi vera, nisi quia illud formale habet esse actuale, quod potest habere, vel saltem esse fundamentaliter proximũ; sed hæc propositio, Homo est cęcus, verbi gratia, etiam nullo intellectu considerante, dicitur de homine: ergo est, quia illud formale prædicati habet esse actuale prædicati, quod potest habere, vel esse fundamentale: sed nõ habet esse actuale, quod potest habere: ergo fundamentale. Probatur minor: Quia cum sit cæcitas ens rationis, vt iam proximè visum est, non habet esse actuale, nisi in actuali intellectus cognitione: ergo dicitur vera ratione fundamenti ipsius cæcitatis, quia est fundamentum proximum illius esse: ergo priuationes habent fundamenta. Et credo, quod fundamentum remotum cæcitatis est homo, habens potentiam visiuam: proximum est realis absentia visus. Ex quo sequitur, vt illi cæcitatem formaliter tribuere possimus, quod est ipsum formaliter esse cæcum. Præterea: Illud, ratione cuius forma potest attribui subiecto, & illi cõuenit, potest dici fundamentum illius: sed huiusmodi est realis absentia formæ, vt possit priuatio illi competere: ergo hoc est fundamentum cæcitatis, verbi gratia: præcipuè cùm ipsa sit debilissima forma.

Quid requiratur, vt aliqua propositio vera sit.

Quarta conclusio: Relatio, quæ est prima intentio, & illa, quæ est secunda intẽtio, habent fundamentum. Hæc conclusio satis patet ex capite, Ad aliquid, vbi docetur, relationes omnes exposcere fundamentum, quod non est negandum relationibus rationis, cùm sint debilissimæ, & hac de causa maius exposcunt fundamentum ad suum esse. Idem etiam colligitur ex Doctore Sancto prima parte, quęstion. 13. articulo septimo. Et quoniam satis aperta est hæc conclusio, non amplius est probanda, sed explicanda per subsequentem conclusionem.

4. Conclus. Omnis relatio realis, vel rationis habẽt aliquod fundamẽtum.

Quinta conclusio: Semper secunda intentio fundatur in ente rationis, & in cognitione passiua intellectus, quod vocatur esse cognitum. Relationes verò, quæ sunt primæ intentiones, non fundãtur in esse cognito, sed in aliquo reali. Hæc conclusio satis patet ex locis adductis in hac quæstione, & pręcedenti, quę vide, ne iterum ea repetamus, in prima conclusione.

5. Conclus. In quo fundentur secũdæ intẽtiones.

Ex quibus, sic argumẽtor: Diuus Thomas dicit, quòd homo habet quòd sit species, ex hoc, quòd accipitur ab intellectu, sed accipi ab intellectu est cognosci: ergo secunda intentio fundatur in cognitione passiua intellectus, seu in esse cognito. Minor iam suprà fuit probata satis. Præterea: Secundum D. Thomam locis iam citatis nomina secundarum intentionum sunt illa, quæ significãt proprietates conuenientes rebus, prout habent esse in intellectu: sed habere esse in intellectu est esse cognitum in actu primo, vel secundo, quod est aliquid rationis, sub quo modo etiam comprehenditur esse abstractum propter opinionem illorum, qui dicunt esse fundamentum vniuersalitatis: ergo &c. Præterea, entia rationis, cum sint purissima entia rationis, & magis perfecta in genere entis rationis, magis debent dependere ab intellectu, quàm cætera entia rationis: Sed cætera dependent, quantum ad actuale existere: ergo intentiones secundæ pendent adhuc quantum ad fundamenta. Maior patet: quia ens rationis tale dicitur, quia pendet ab intellectu. Præterea probatur conclusio inductiuè in omnibus secundis intentionibus, in intentione vniuersalis & suarum specierum, in intentione propositionis, syllogismi, subiecti & prædicati, & cæt. quæ fundantur in esse cognito: ergo & cæt. Item: si secunda intentio fundatur non in ente rationis, sed in aliquo reali, sequitur, quòd esse cognitum sit secũda intentio, fundatur enim in cognitione actiua: hoc autem est impossibile: Nam pertinebit per se ad logicam consideratiõnẽ. Quod si concesseris etiam esse volitum, eadem ratione & esse dextrum, & esse dominum pertinebunt ad considerationem logicam: quod quàm sit absurdum, satis patet, cùm Aristoteles in tota Logica nõ egerit de talibus entibus rationis.

Habere esse in intellectu quid.

Præte-

Optima ratio pro conclusione. Præterea probatur conclusio: Nam secũdæ intentiones vel fundantur, in rebus immediatè secũdum suum esse reale, aut vt habent præterea aliquam denominationem rationis. Non primum, aliàs intẽtio generis, verbi gratia, conueniret semper rebus, & esset verum dicere, quod sunt genera & species formaliter in rerum natura, vel saltem fundamentaliter proximè: sicuti est verum dicere, quod sunt homines cæci. Nam est proximum & remotum fundamentum intentionum in rerum natura; & sic denominarent res tales: sicuti dicitur homo cæcus ex eo, quod est proximum cæcitatis fundamentum in re. Hoc autẽ, quod sit falsum de secundis intentionibus, non eget probatione. Vel fundantur in rebus prout habent esse in intellectu: sed res habent esse in intellectu, prout sunt cognitæ, saltem in actu primo, quod est aliquid rationis; ergo fundamentum secundarum intentionum est aliquid rationis.

Secunda verò pars conclusionis probatur: Nã esse cognitum, esse visum, sunt relationes, quę sunt primæ intentiones: at fundantur in cognitione actiua intellectus, & in visione: ergo &c. Probatur minor: Nam non potest illarum fundamentum esse aliquid rationis, nam vel est relatio, vel negatio, vel priuatio. Sed non negatio, nec itidem priuatio, vt de se patet; ergo est relatio. Tunc inquiro, an hæc relatio fundetur in actione intellectus? Si dicas fundari, habeo intentum, quod relatio hæc, quæ est prima intentio, fundatur in aliquo reali, qđ est actio intellectus. Et eadem erit ratio de omni alia relatione rationis, quod debet fundari, nõ in aliquo rationis, sed in aliquo reali. Si dicas fundari in relatione rationis, inquiro de hac secunda relatione rationis, in quo fundatur, an fundetur in aliquo reali? Et si dixeris, ꝙ sic, habeo intentum; nam etiam idem erit dicendum de prima. Si dicas, quod in aliquo rationis, erit procedendum in infinitum, vel est deueniendum ad aliquod reale fundamentum relationis rationis, quæ est prima intentio. Et cum sit eadem ratio de omni alia relatione, omnis relatio, quæ est prima intentio, habebit pro fundamẽto aliquid reale. Idem patet de actionibus voluntatis, quæ fundant relationes rationis; cuiusmodi est esse volitum, quod fundatur in volitione.

Impugnantur quidã recẽtiores. Quod si dixeris cum quibusdam modernis Logicis potius; esse volitum, esse visum, esse cognitum ab intellectu, esse aliquid reale, iã suprà hoc est impugnatum. Et pręterea magis impugnatur: Nã obiectum esse volitum, seu cognitũ, seu visum, nec est substantia in illo, nec accidens; ergo nihil reale est in illo: Omne enim reale in particulari debet esse substantia, vel accidens, vel ad hæc reduci. Antecedens patet; Nam Deũ à me amari, & cognosci, in ipso Deo nihil reale est, aliàs aliquid reale adueniret Deo ex meo actu; Et ita Deum amari à me, est quædam rationis relatio, fundata in mea cognitione & amore. *Fuga.* Et si rursus dicas; Ergo istæ relationes sũt aliquid reale, si quidem fundamentum & extrema sunt realia, & realiter distincta? *Impugnatio.* Respõdetur, quòd vt visuri sumus in prædicamento Relationis, multa requiruntur, vt sit relatio realis. Vnum autem illorum est, vt fundamentum sit intrinsecum relationi, & rei, quæ refertur per illam; cognitio verò est extrinseca obiecto cognito, & ita relatio est rationis. *Replica.* Sed contrà; nam sequitur saltem, quòd dũ aliquis cognoscit seipsum, quòd illa sit relatio realis. *1. Solutio.* Respondetur, negando sequelam; quia ad relationem realem debent esse extrema realia realiter distincta, quod hic non habet verũ. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quòd sicut hæc cognitio est extrinseca aliis obiectis cognitis; ita est extrinseca seipsum cognoscenti, quatenus cognitũ est; quia eo modo terminat cognitionem, sicut alia, quamuis sit sibi intrinseca, vt cognoscens. *Caiet. contra Scotũ.* Videndus erit pro hac conclusione Dominus Caietanus cõtra Scotum, prima par. quæstion. 28. art. primo. qui optimè explicat, quomodo relationes rationis fundentur in aliquo reali.

Arg. cõtra conclusion. Sed cõtra primam partem conclusionis est argumentũ; Natura hominis, verbi gratia, est species formalissimè, sine hac relatione esse cogniti; ergo non est fundamentũ eius. (& suppono ꝙ sit necessarium cognosci naturã, vt attribuamus illi specieitatem.) Consequentia videtur bona; nam si competit illi relatio

absque

Digitized by Google

absque illo esse cogniti, non est fundamentum: nam fundamentum præexigitur, vt conueniat relatio. Sed antecedens probatur; Quando cognosco naturam in multis indiuiduis esse, attribuo illi intentionem speciei, & est formaliter species logica; sed tunc non est relatio esse cogniti: ergo &c. Probatur minor: Quia hæc relatio, cùm sit ens rationis, non habet esse vsque dum cognoscitur actualiter: sed non cognoscitur actualiter per illam cognitionẽ, qua cognosco naturã, quia illa cognitio solùm terminatur ad naturã, & non ad ens rationis: ergo &c.

Responsio. Respondetur, quod cũ cognosco naturã in cõmuni, illa relatio esse cogniti censetur esse, non quidem secundum propriã existentiã, quę sibi cõuenit ex cognosci, sed censetur esse ratione sui fundamenti proximi, quod est cognitio. Et hoc sufficit, vt possit fundare intentionẽ speciei.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quòd secũdum primam opinionem, quam de prima intentione quæstione præcedenti retulimus, *1. Solutio.* prima intentio vt sic, non habet fundamentum: nam homo est prima intentio, & nõ habet fundamentũ, licèt possit illi alia de causa competere, quatenus quædã relatio est, vt patet in relatione esse cogniti. *2. Solutio.* Si verò sequamur secundam opinionẽ ibidem in vltima conclusione explicatam, respondetur, quòd prima intentio formaliter habet fundamentum, & est relatio quædam, secundũ quam refertur res ad intellectum: & est ista relatio formalis tendentia ipsius rei ad intellectum, & fundatur in tendentia actuali intellectus in rem. Et iste terminus, prima intentio, semper est terminus primæ intentionis: quia non significat aliquid conueniens rebus, vt habent esse cognitum in intellectu.

Ad secũdũ. Ad secundum respondetur, quòd in specie reperiuntur extrema, quæ referũtur, scilicet homo, & suum correlatiuũ, *Doctrina digna.* scilicet indiuidua, & reperitur fundamẽtum remotum, quod est vnitas formæ specifica, & reperitur fundamentũ proximum, scilicet, esse cognitum ipsius naturæ, quod vocatur etiã conditio ab aliquibus. Et vlterius, vt sit formaliter, propterea quod est ens rationis, requiritur actualis cognitio, quam aliqui vocant cõditionem ipsius relationis, sed melius vocabitur, quasi causa ipsius existẽtiæ: sicut & in parte reperitur extremum, & subiectum, quod est hæc substantia; & reperitur fundamentum remotum, quod est potentia generatiua; & proximum, seu ratio fundandi, quod est actio generatiua.

Ad tertiũ. Ad tertium respondetur, quòd etiãsi sequamur vltimum dicendi modum prę cedẽtis quæstionis, secunda & prima intentio non habent idem fundamentum; *Prima & secunda intẽtionis nõ est idẽ fundamẽtum.* Nã prima intentio formaliter, & vt quo, fundatur in cognitione actiua: secunda verò intentio fundatur in esse cognito, quod est ens rationis; Omnis enim secunda intentio in ente rationis fundatur.

Ad quartum. Ad quartũ respondetur, quòd significatio termini est secũda intentio, & illa quidem fundatur in cognitione intellectus; *Significatio terminorum super quo fundetur.* nam fundatur in imperio, quo homines iusserunt vocem illam significare, imperium autem pertinet ad intellectũ, vt asserit Diuus Thom. prima secundæ, quæstion. 17. art. primo, vbi ait, quòd imperare est actus rationis essentialiter; quia, qui imperat, ordinat aliquẽ ad aliquid ei intimãdo illud, quod est opus rationis. Et imperium explicatur hoc modo, Fiat hoc, Hoc est faciendũ. Significatio ergo termini fundatur quidẽ in actu rationis, & in actu imperatiuo, quo homines hoc imperauerũt, vt hæc vox Homo hominem significaret. *Obiectio.* Sed contrà: Ergo fundatur secunda intentio termini in actu intellectus imperatiuo; sed hoc est aliquid reale: ergo fundatur in aliquo reali. *1. Solutio.* Respondetur, quòd cùm dicimus fundari in imperio, volumus dicere, qđ fundatur in relatione rationis, quæ cõsequitur ad imperium, quæ est imperatum esse, seu iussum, hanc vocem homo hominem significare, & non fundari in volito esse, seu amato esse. *2. Solutio.* Secundò respõdetur, quòd in termino est significatio, quę fundatur in voluntate; sed illa significatio non est secunda intentio: Nam etiam ramus ante tabernam significat ad placitũ, & illa significatio non est secunda intentio: sed posteaquam hæc vox Homo est imposita, apprehendunt homines vocẽ istam,

Digitized by Google

istam,& quamlibet aliam impositam, vt capacem conficiendi propositionem, & tribuunt illi intentionem termini, quæ est secunda intentio, secundum quam ordinatur ad propositionem, vt pars ad eotum. Itaque significatio in intentione termini se habet, vt quid materiale,& præsuppositum ad rationem, seu ad intentionem termini; sicut ratio propositionis se habet materialiter ad ratione consequentiæ: nam alia est ratio consequentiæ,& alia propositionis. Cæterum sicut hæc præsupponitur ad rationem consequentiæ necessariò, sic significatio, quæ est prima intētio, præsupponitur ad rationem termini, quæ est secunda intentio. Et potest adduci exemplum: Nam conceptus, qui est terminus mentalis, significationem quidem habet à natura,& illi superuenit postmodum per intellectum intentio termini; Nam ex eo, quòd apprehendo illum cōceptum, vt aliquid, quod potest esse pars propositionis, tribuo illi intentionem termini. Eo modo in proposito; licèt sit differentia, quòd vna significatio est à natura, alia verò ex hominum beneplacito.

Exemplū.

Ad quintū 1. Solutio aliorum.

Ad quintum respondetur secundū aliquos, quòd cùm abstractum esse sit ens rationis, quod consequitur ad abstractionem intellectus agentis, quæ est eius operatio, sat est, vt dicamus fundari secundam intentionem in ente rationis, & in operatione intellectus: nam illud abstractum esse originatur in abstractione, quę abstractio est intellectio inchoatiuè, & res sic abstracta dicitur intelligibilis iam in actu primo. Sed melius respondetur, quòd etiamsi natura abstracta sit vniuersalis, non tamen completè & perfectè, vt videbimus: Et ita non habet completū fundamentum, nec illa abstractio sufficit fundare secundam intentionem, nisi sit cognita natura illa ab intellectu possibili, qui debet illi tribuere secundam intentionem. Expectat ergo rationem fundamenti completi & perfecti ab esse cognito & cognitione. Sed quia hoc præsupponit quomodo fiat vniuersale, differatur vsque ad tractationem vniuersalium. Satis tamen est, vt nostra conclusio sit vera, quòd fundetur illa vniuersalitas in ente rationis, & in operatione passiua intellectus, nam ita est explicanda nostra quinta conclusio, siue illa sit esse abstractum, siue esse cognitum.

2. Solutio Auctoris.

Ad sextū.

Ad sextum respondetur, quòd fundamentum secundæ intentionis non est cognitio,(& loquimur de fundamento proximo) sed est esse cognitum. Et si quando Logici graues dicunt, secundam intētionē fundari in cognitione intellectus; accipiunt cognitionem loco huius: quod est esse cognitum; cum dicimus esse cognitum, modò intelligamus etiā esse abstractum, propter eos, qui dicunt naturā abstractam esse vniuersalem.

Dictū commune quomodo intelligendum.

Ad septimum.

Ad septimū respondetur, quòd ens illud, quod est Chimæra, fundamentū nullum habet, sed tamen præsupponit conceptus ille Chimęræ, quòd partes cognoscantur, non tamen cōsequitur ad cognitionem partium, vel ad esse cognitū partium: sed habet esse, dum cognoscitur per conceptum Chimæræ causatum ex cōceptibus partium.

Chimæra conceptus supponat aliquid reale.

Ad octauū.

Ad octauum respondetur, quòd esse fundamentum, non est quòd consequatur ad cognitionem, ex qua resultat suū esse formale entis rationis, sed est, quòd præsupponatur tamquam id, in quo fundatur suum esse: sicut per actionem, qua producitur albedo, resultat similitudo: Cæterum illa actio non est eius fundamentum, sed albedo & vnitas albedinis, illa vero actio habet se vt efficiens relationem. Ita in entibus rationis, quando cognosco cæcitatem, illa cognitio est veluti causa virtualis in essēdo illius priuationis; nam si posset habere causam realem, illa esset, & ad illam consequeretur, vt ad causam. Cęterùm non est fundamentum, quia non præsupponitur, fundamentum enim est potentia, à qua realiter abest visus. Et ita in alijs proportionabiliter est dicendum: nec tamen Li species supponit pro suo fundamento, sed pro subiecto, cui conuenit secunda intentio, vel quod denominat.

Quodnā sit verum fundamentum extensionis.

Obiectio contra decisionem factā.

Sed contra dicta in hac quæstione est vnum argumentum. Nam in imaginatiua sunt propositiones rerum particulariē, vt Petrus non est Paulus: ergo est ibi intentio subiecti & prædicati formaliter, vel saltem fundamentaliter proximè; ergo non solum operatio intellectus passiua,

ua,

Digitized by Google

ua; seu esse cognitum, est fundamentum secundæ intentionis, sed etiam operatio imaginatiuæ, seu esse imaginatum: siquidem ad illam consequitur intentio subiecti & prædicati. Illa prima consequentia, quòd scilicet in propositione, quę fit ab imaginatiua sit obiectum, & prædicatum, probatur, nam propositio sine his esse non potest: ergo ibi est intentio subiecti, & prædicati, vel formaliter, vel fundamentaliter proximè: & etiam erit intentio propositionis eodem modo: ergo aliud quàm esse cognitum, seu intellectum, siue abstractum, est fundamentum secundæ intentionis.

Solutio ex D. Thom. Ad hoc argumentum respondetur, notando prius ex Diuo Thom. prima parte, quæstion. 78. artic. 4 quòd imaginatiua, seu phantasia, est quædam ratio particularis, & cognoscit res particulares, & eas componit sicut intellectus res vniuersales, & non solũ versatur circa præsentia, sed circa prętérita, syllogisticè ea inquirendo. Itaque imaginatiua est circa res particulares, & circa res præteritas & pręsẽtes syllogismos particulares cõstruit *Vnde hãat imaginatiua hominis quòd discurrat de particularibus.* Quod, vt D. Th. ibidẽ solutione ad quintũ, asserit, nõ habet cogitatiua in homine per illud, quod est proprium sẽsitiuæ partis, aliàs hoc in brutis haberet imaginatiua, sed conuenit homini per quandã affinitatem, & propinquitatẽ ad rationẽ vniuersalem, & intellectũ, & per quandam refluentiam ex ratione in imaginatiuã, & participationẽ, ex eo, quod sunt in eadem anima rationali radicatæ. Et ita sũt perfectiores vires sensitiuæ in hominibus, quàm in aliis animalibus: sicut calori in homine conuenit generare carnes, quod non cõuenit illi in aliis mistis, vt in arboribus, &c. Sicut & igni, q est coniunctus primæ sphęræ cælesti, cõuenit circulariter moueri ex coniunctione ad illam. Hoc ergo supposito respondetur, quod sunt in imaginatiua subiectum & prædicatum, & propositiones, *Quomodo actus imaginatiua fundet secundas intentiones.* non quod sint secundæ intentiones formaliter, sed quia sunt fundamentaliter proximè, & actus imaginatiuæ est fundamentum proximum secundę intẽtionis. Verbi gratia, esse imaginatũ, &c. nõ quidẽ de se, quatenus est actus imaginatiuę, sed quatenus est actus talis imaginatiuę, quæ participat virtutem actus intellectus, & quatenus in ipso actu imaginatiuæ virtualiter est actus intellectus per quandam redundantiam. Vnde esse cognitum intellectus est fundamentum secundæ intẽtionis: dico esse cognitum intellectus, vel alicuius habentis virtutẽ actus intellectus participatam, cuiusmodi est esse cognitum imaginatiuæ: & hęc virtus nõ cõuenit alteri potẽtiæ cognoscitiuæ sensitiuæ præter imaginatiuam. Voluntas verò non est potentia cognoscitiua, & ita ad esse amatum non consequitur secunda intentio. Et notandum, *Obseruan.* quòd quamuis esse imaginatum sit fundamentum secundæ intentionis, illa intentio non est, nisi dum actualiter cognoscitur ab intellectu, qui reflectitur supra se, & supra actus aliarum potentiarum.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrùm secunda intentio solùm sit formaliter, dum actu cognoscitur ab intellectu?

ET videtur, quòd sit antequã actu cognoscatur ab intellectu. Primò, quando *1. Argum.* abstrahitur natura à singularibus per intellectum agẽtem, tũc illa natura est vniuersalis, & tamẽ nõ cognoscitur ens rationis, & secunda intentio: ergo secũda intẽtio potest esse sine eo, quod actu cognoscatur. Maior infrà probabitur latissimè, sed modò breuiter ꝑbatur: quia illa natura est cognoscibilis in actu primo ab intellectu directè: ergo est vniuersalis, quia nihil cognoscit noster intellectus pro hoc statu directè, nisi vniuersale. Minor probatur: Nam intellectus agens non est cognoscitiuus. Consequentia probatur, quia si est vniuersale, quod est effectus formalis vniuersalitatis: ergo est vniuersalitas, nõ enim potest esse effectus formalis sine forma. Et cõfirmatur hoc: Nam quando imaginatiua conficit propositiones particulares, ibi est subiectum & prædicatum: ergo sunt eorum formæ, quæ sunt secundæ intentiones.

nes, & non est cognitio intellectus: ergo intentum.

2. Argum. Secundò arguitur. Quando cognosco naturam humanam in communi, non cognoscendo singularia, tūc illa natura dicitur species, nā est prædicabilis de pluribus numero differentibus: ergo habet iam specieitatem, quę tribuat talem effectum formalem, & denominet illam speciē; & tamen non cognoscitur tunc illa specieitas: ergo est secunda intentio formaliter, sine actuali cognitione. Probatur minor: quia illa cognitio solū terminatur ad hominem, qui est obiectum illius cognitionis, cuius verbum habet in mente, & non terminatur simul ad ens rationis, quod reflexè cognoscit, & illa cognitio solùm est directa: ergo &c.

3. Argum. Tertiò. Quando intellectus format hanc propositionem, Homo est animal, ibi sunt entia rationis, quæ sunt secundæ intentiones, scilicet, intentio subiecti & prædicati, & ibi non cognoscuntur actu huiusmodi intentiones: ergo &c. Maior patet: quia propositio sine subiecto, & prædicato esse non potest; subiectum autem constituitur formaliter per intētionem subiecti, & prædicatum per intentionem prędicati. Minor probatur: quia illæ intentiones cognoscuntur cognitione reflexa, quæ ibi tunc non est. Si dicas huic argumento, & superioribus, quòd istæ secundæ intentiones non sunt formaliter, sed fundamētaliter proximè,

Fuga.

Impugnatio. contrà primò; nā hic est formaliter propositio: ergo est formaliter intentio subiecti, & prædicati, & intentio propositionis. Antecedens probatur: quia formaliter significat verum, vel falsum. Et secundò, quia impossibile est, quòd secūda intētio denominet, nisi sit: quod enim non est in aliquo temporis instanti, denominare non potest; sed illa denominatur propositio, siquidem est propositio: ergo ab aliqua intentione, quæ sit. Et idem dicendum est de natura, quæ denominatur vniuersalis, quod fieri debet ab aliqua intentione vniuersalitatis, quę sit; & cùm tunc non cognoscatur, erit præter operationem intellectus.

4. Argum. Quartò: Seclusa operatione intellectus, homo dicitur cæcus, & tamen nulla est operatio rationis: ergo hoc ens rationis, quod est cæcitas, est seclusa operatione intellectus. Item, seclusa operatione intellectus creatura refertur ad creatorem: ergo seclusa operatione intellectus est creator: nam vnum relatiuum ad aliud referri debet, & non ad absolutum: sed creator formaliter dicitur ens rationis: ergo & Deus seclusa operatione intellectus est vnus: ergo seclusa operatione intellectus est indiuisus: sed indiuisio est ens rationis: ergo &c. Itē seclusa operatione intellectus sunt passiones entis realis, siquidem est ens reale, quod est illarum subiectum: sed illæ dicunt de formali aliquid rationis: ergo ens rationis est omni operatione rationis seclusa. Et idem erit eadem ratione de secundis intentionibus dicendum.

Quintò: Ens rationis non fit à potentia intellectiua, & est obiectum illius, siquidem cognoscitur ab illo: ergo præcedit ipsam potentiam intellectiuā: habet ergo prius esse existentiæ, quàm cognoscatur ab intellectu. Prima consequentia probatur: nam quando obiectū, quòd cognoscit intellectus, nō fit ab ipso, prędit cognitionem eius. Maior probatur; quia ens rationis non potest fieri à causa reali, aliàs esset aliquid reale. 5. Argum.

Sextò; Si secunda intentio sit, aut habeat esse dū cognoscitur, ita vt suum esse sit cognosci: & tunc sequitur, quod existentia secundæ intentionis sit relatio rationis perfecta & completa: hoc autē est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Maior probatur; nam cognosci nihil est aliud, quàm esse cognitū ab intellectu; sed esse cognitum est relatio rationis, quæ fundatur in cognitione actiua; quia nihil reale est in obiecto: ergo &c. Minor probatur; quia existentia debet esse quid incōpletum & imperfectū. Et sicut albedo non potest esse existentia nigredinis, ita nec relatio rationis esse cogniti, quæ est prima intentio, esse potest existentia secundæ intentionis. Imò sequeretur, quòd existentia priuationis, et negationis, si esset cognosci, esset relatio, quæ est species sibi opposita cōdiuidens ens rationis; nā ens rationis diuiditur in negationē, priuationem & relationem, & cognosci relatio rationis est; hoc autē est impossibile; ergo &c. Vna enim 6. Argum.

species

Digitized by Google

species condistincta contra aliam, siue in entibus realibus, siue rationis, non potest esse illius oppositę speciei existētia.

7. Argum. Septimò arguitur; Ens rationis non potest primò cognosci in communi, neque in particulari: ergo eius existentia non est cognosci: ergo nō habet esse formaliter, dum actu cognoscitur. Probatur antecedens: nam in communi nō potest, quia prius debet cognosci in particulari, cū cognitio illius in cōmuni debeat fieri per abstractionem ab entibus rationis in particulari; & si abstrahitur ens rationis commune ab illis particularibus, ergo sunt illa particularia entia in intellectu, et sic prius cognoscuntur, quòd est falsum: quia debent reflexè cognosci, cū sint singularia; & ita prius debet cognosci commune, quod est impossibile, vt dictum est. Et de hoc argumento suprà diximus.

8. Argum. Octauò: Ens rationis prius est cognoscibile, quàm cognoscatur: ergo præcedit secundum cognoscibilitatem operationem intellectus: sed illa cognoscibilitas est aliquid rationis: ergo ens rationis præcedit operationem intellectus: non ergo habet esse per hoc, quòd actu cognoscatur.

Præambula ad quæstionem.

Cōtrouer. *1. Opinio.* IN hac quæstione explicanda omnino variant Doctores. Quidam enim affirmarunt, vt refert Sōcinas 10. Metaphys. quæstion. 15. quod negationes, & priuationes sunt extra animam in rebus nam videntur suscitare antiquissimā opinionē, qui dicunt priuationē nō esse ens reale, sed priuatiuū. *Refellitur.* Sed hæc opinio exploditur facile: Nam si loquatur de existentia, quæ potest conuenire negationibus & priuationibus, secundum suum proximum fundamentum, bene dicit, nec hoc est aliquid nouum. Si vero loquatur de existentia formali, quam potest habere negatio & priuatio, falsum est, cum dicat Aristoteles ens rationis esse ens in anima 4. Metaphysicæ. Et si haberēt esse in rebus formaliter, inter entia realia procul dubio essent computanda.

2. Opinio. Scoti. Aliam acutissimus Scotus in primo Sētentiarum, distin. 45. tenet opinionē, per actionem scilicet intellectus & voluntatis habere esse ens rationis: ita vt esse formale illius etiam proueniat ab actione intellectus, & ab actione voluntatis, & imaginatiuæ etiā, secluso opere intellectus. Et probatur hac ratione; Omnis potentia potēs habere actum circa obiectum existens, non vt existens, & illud obiectum comparare ad aliud, ad quod ex natura rei non comparatur, potest in obiecto, vt obiectum est, causare relationem ipsius ad aliud; sed voluntas est huiusmodi, quoniā potest comparare Deū ad creaturas, & alia similiter, vt cum magis diligit Deum, quàm creaturas: ergo potest causare huiusmodi relationē: sed talis relatio nō est realis: ergo rationis: non per opus intellectus, ergo voluntatis: ergo volūtas dat formaliter esse enti rationis. *Ratio pro Scoto.* Sed, vt magis hanc Scoticam rationem intelligamus, notandū est ex D. Thom. prima parte, quæst. 13. art. septimo, quòd relatio rationis est habitudo, quam intellectus facit, dū comparat vel idem sibi, vel ens ad non ens, vt cum refert Adam ad Antichristum, vel cum dicit, Petrus est idem sibi ipsi. *Explicatio opin. Scoti ex D. Th.* Cum ergo voluntas possit referre vnum obiectum ad aliud, amando vnum magis, quàm aliud, sequitur, quòd possit esse formale tribuere relationibus rationis, quia illa comparatio est relatio: ergo esse formale entis rationis prouenit ab alia potentia, quàm ab intellectiua.

3. Opinio Bānes, Medina, & aliorum. Ex nostris verò Magistris sapiētissimis quidam opinantur prima parte, quæst. 13. art. septimo, ens rationis esse formaliter, secluso etiam opere intellectus, ita vt ante quamcunque operationem intellectus formalissimè sit ens rationis. Pro cuius explicatione notant authores huius sentētiæ, quòd entia rationis sunt in quadruplici differentia. *Quatuor genera entium rationis.* Quædam quę solum habent esse obiectiuum in intellectu, & nullum prorsus fundamentum in rebus, vt oēs negationes, Chimæra, &c. Alia sunt, quæ habent fundamētum proximum reale in re, sed est extrinsecū ei, quod denominatur, verbi gratia, dextrū, dictum de columna, quæ est ad dexterā Petri, fundamentum habet reale in dextera Petri, qui est ei dexter, quod est extrinsecum columnæ ipsi. Alia sunt quorum

rum fundamentum reale est intimum rei quam denominant, sed formaliter important negationem alicuius formæ debitæ in esse, sicut cæcus. Alia denique sunt, quę habent fundamētum in re remotum, proximum in operatione intellectus, vt species & genus, quæ fundantur in hoc, quod res concipiantur tali conceptu. Dicunt ergo isti magistri insignes, quòd entia rationis primo & vltimo modo non dicantur esse nisi existente opere intellectus: At verò entia rationis tertii generis dicenda sunt esse & denominare realiter absque opere intellectus, quoniam huiusmodi entia rationis principalius, qđ habent, est fundamentum proximum in rebus ipsis: vnde statim cōsurgit ens rationis in cæco, etiamsi intelligi non possit, nisi per ordinem ad operationem intellectus postea perueniētem. Vnde Deus dicitur formaliter & propriissimè Dominus, non propter relationem realem, quæ est in Deo, sed propter fundamentum extrinsecum: nam videtur esse inconueniens Deum non esse Dominum, nisi nostro operante intellectu. Relatione rationis secundi modi etiam sunt formaliter, posito fundamento proximo, nimirum actu intellectus cognoscente naturam in communi, quia illud est principalius, quod habent; vnde tunc dicitur species, &c. Et profectò viri isti doctissimi magistri mei grauissimi, Magister Medina, & Bañes, primarii Salmanticēses, sua authoritate possunt hanc opinionem probabilem reddere: Et est etiam hęc sentētia antiquissima. Vide Sonci. sexto Metaphys. quęstio. 18. & decimo Metaphy. quęstio. 15: & Iauel. 10. Metaphys. quęsti. decima, qui hanc tēnent opinionem, quam & sequitur Heruæus in suis intentionibus sæpissimè: & argumenta facta in principio stāt ab illa.

Quō nominetur Deus formaliter Dominus.

4. Opinio.

Alii Magistri nostri excellentis ingenii & literaturæ tertia parte Diui Th. quęst. 35 affirmant, quòd ens rationis & secunda intentio, dum cognosco subiectum, cui conueniunt, habent quidem esse imperfectum, formale tamen: Verùm dum cognoscitur ipsa secunda intentio, & ens rationis, habent quidem esse perfectū, quod possunt habere, verbi gratia, quando, cognosco hominem in commum, est specieitas imperfectè; sed quando mea cognitio terminatur ad ipsam, habet esse perfectū illa intentio secunda.

5. Opinio.

Alii volētes effugere argumenta facta dicunt entia rationis, dum est fundamentum illorū proximum, habere esse essentiæ, & secundum illud denominare subiecta talia, non verò habere esse existentię, nisi dum cognoscitur.

6. Opinio.

Alii vero existimāt habere tunc esse entia rationis, nō propriū, sed sui fundamenti proximi, cū actu verò considerētur habere esse formalissimum & proprium.

Dissoluitur quæstio.

Auct. calculus.

1. Conclus. contra recitatas opiniones.

PRrima cōclusio. Nullum ens rationis siue sit negatio, siue priuatio, siue relatio, siue sit prima, siue secunda intētio, habet esse formale, qđ potest habere, nisi per actualem ipsius cognitionem: itaque sua actualitas & existentia propria & formalis est cognosci ab intellectu, & dū non fuerit cognitum, non habet esse formale. Tam certa est mihi hæc conclusio, vt existimem demonstratiuis rationibus comprobari posse. Et primò probatur authoritate Aristotelis, qui vocat ens rationis quarto Metaphys. ens in anima, propterea quòd suū esse habet per actos animæ, & per esse obiectiuè in actibus animæ, quod est cognosci. Et D. Thomas de natura generis sæpissimè vocat ens rationis, ens verum, quia nullum aliud esse habet, quàm cognosci; ex quo propositiones de ipso formatæ veræ sunt: Seu propterea vocat ens verum, quia propositiones de ipso formatæ veræ sunt: hoc autē non potest fieri sine actuali eius cognitione: ergo suum esse consistit in cognosci. Quonam modo possum ego formare hanc propositionem, relatio est forma relatiua, sine cognitione ipsius relationis? ergo actualitas entis rationis in cognosci consistit. Et etiam, quia ens rationis vocatur, non propterea, quòd fundetur in actu animæ, & in cognitione intellectus; nam multa entia rationis fundantur in alio actu, quā in actu rationis, vt patet de priuatiōe, de relatiōe dextri, &c. de esse viso, de esse volito, &c. ergo vocatur ens rationis, quia suum esse consistit in actu cognosci à ratione, & ita est relatiuum secundum

Probatur auctoritatibus Aristo. & D. Tho.

Quare ens rōnis regulariter vocetur ens verum.

cundum

cundum dici includens intrinsecum ordinem ad rationem.

2. Probatur. Præterea secundò probatur cóclusio: Nã si ens rationis, v.g. cæcitas est forma liter in re, sequitur, quòd formaliter sit in re, vel per se existens, vel alicui inhærens, nã nõ datur alius modus essẽdi formaliter in rebus; sed neutro modo põt esse: ergo non est priuatio, v.g. (& idẽ est de relatione dextri in columna, & de relatione dominii in Deo) formaliter in rebus. Minor probatur; aliàs esset substantia vel accidens. Maior verò probatur: Nam si eorum, quæ sunt in rebus, datur alius modus essendi: ergo in reb. erit aliquid, quod nec sit substãtia, nec accidẽs. Præterea, si quando cognosco, verbi gratia, naturam in vniuersali, est secunda intentio specieitatis formaliter cum omni sua existentia, quam potest habere, inquiro, vtrũ sit formaliter in rebus, vel in intellectu? nam nõ potest fingi alius status vbi sit. Non est in rebus: nã esse in rebus denotat esse realiter, & habere esse reale. Et ita dicit D. Tho. opuscu. de natura generis, cap. 2. & 4 vbi sic dicit; Ens autẽ rationis propriè dicitur de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus, sicut est intentio generis & speciei, quæ non inueniuntur in rerum natura, sed sequuntur actiones intellectus & rationis: ergo secundum Diuum Thomam istę intentiones non sunt dicẽdę esse in rebus, alias essent in rerũ natura, & sic vel substãtia, vel accidens. Vel est in intellectu & hoc vel inhærẽs intellectui, & sic erit accidens; vel per se existẽs in intellectu, & erit substãtia. Vel est obiectiuè in intellectu; sed hoc non, quia non terminat cognitionem in intellectu, siquidem non actu cognoscitur; ergo reperitur aliqd eius, quod nec in rebus, neque in intellectu habeat esse.

Secunda intentio vbi non habeat esse formaliter.

Solutio. Dices, quod dicitur esse in intellectu formaliter, per hoc, quod est formaliter in intellectu eius fundamẽtum proximũ, scilicet natura cognita in vniuersali, & in cõmuni; & ita habet formaliter esse rationis, non per hoc, quod actu cognoscatur, sed quia est proximè cognoscibile à potentia intellectiua. Si hic modus dicendi esset verus effugeremus magnã quãdã difficultatẽ: nam tunc in ente rationis actu cognosci, est quoddam accidens superueniens suæ formali tati, & suum esse formale est cognoscibilitas. Et cum inquirimus, vtrum cognosci sit existentia entis rationis? responderemus, quòd non; sed est accidens quoddam superueniens, sicut accidit albedini cognosci; & tunc non haberet vires illud argumentum: ergo relatio rationis perfecta & cõpleta est existẽtia entis rationis, quod suprà fecimus. Sed cõtra istam solutionem arguo sic; Existentia entis rationis debet esse vltima actualitas illius, quæ ad nihil aliud ordinetur; sed illa cognoscibilitas proxima non est huiusmodi; ergo non est existentia entis rationis. Maior satis patet: nam existentia est forma omnium etiam ipsarum formarum, & ita debet esse vltima actualitas. Sed minor probatur: Nam illa cognoscibilitas ordinatur ad actualem cognitionem ipsius entis rationis, tamquam ad vltimũ actum, & est veluti potentia quædam, quæ completur per actualem cognitionem; & magis actuale est ipsum cognosci actu ens rationis; non ergo cognoscibilitas illa est formalis existentia ipsius entis rationis, sed actu cognosci.

Impugnatio.

3. Probatur. Tertiò probatur conclusio; Nã ens rationis pendet ab intellectu, quoad suum esse formale, vel fundamentale; sed secũdum opinionem, quã impugnamus, neutro modo pendet ens rationis, quòd est priuatio: ergo nõ est dicendã ens rationis. Probatur, quòd non pendeat quantum ad fundamentum, quia & ipsi hoc fatentur, ens rationis, quod est priuatio, habet fundamentũ proximũ in re. Quod verò nec quantum ad esse formale secundum hanc opinionem, patet; siquidem esse formale habet secluso opere intellectus. Vt ergo dicatur ens rationis, debet dependere à ratione, quantum ad suum esse formale; & sic eius existentia erit cognosci actualiter ab intellectu; & ita videtur asserere D. Thomas prima parte, quæstione 13. articulo septimo, & capite quarto de ente & essentia.

Quomodo ens rationis pẽdeat ab intellectu.

Præterea probat cóclusio; Nã quando cognosco speciẽ, vt sic formaliter, & cæcitatẽ, & relationẽ dominii, &c vel habebat eẽ formaliter antea, vel nõ. Si nõ, habeo intentũ. Si habebat esse; ergo secluso actu rõnis; & sic habebit esse reale: nã qđ

habet esse,& non per rationem, ens reale est. Præterea: si aliquod ens rationis in particulari habet esse per actualem operationem intellectus, & aliquod ens rationis in particulari habet esse formale sine eo, quod actu cognoscatur, & sine ordine ad actualem cognitionem, sequitur quòd ens rationis in cõmuni non importat ordinem ad intellectum, quoad suum esse formale, & sic quòd sine ordine ad intellectum habebit esse formale, & tunc profectò non erit ens rationis. Probatur sequela: Quia si de ratione alicuius entis rationis in particulari est, non dicere ordinem ad intellectum, quoad actualem existentiam, nec de ratione entis in communi, nec etiam erit de sua ratione habere esse in re, quia aliquod ens rationis in particulari habet esse, & non in re, sed obiectiuè in intellectu, cuiusmodi est chimæra: ergo iam ens rationis in communi habebit esse & non in intellectu, nec extra intellectum, quod est in intelligibili. Quod verò habeat esse ens rationis in cõmuni, patet, quia de illo formamus in cõmuni propositiones, & terminat actum intellectus: ergo habet esse. Præterea arguitur opposito modo: Ens rationis in communi non habet esse, nisi dum actu cognoscitur: ergo nec hoc ens rationis in particulari, quia illud, quod conuenit in communi enti rationis, vt quid intrinsecum ipsi, debet competere omni enti rationis particulari. Probatur antecedens: Nam quomodo ens rationis alio modo potest habere esse? Et ex his rationibus impugnantur fere omnes opiniones supra relatæ. Si vero sapientissimi Magistri voluerunt dicere, quod posito fundamento sunt entia rationis fundamentaliter, hoc quidem nos libenter fatemur. Ex hac etiam conclusione infertur, opinionem Scoti esse falsam: nam cum volũtas non sit cognoscitiua entis rationis, nõ potest dare illi esse formale: etiamsi rem vnam magis quàm aliam diligat. Et idem de imaginatiua, & de potentiis sensitiuis est dicendum.

Quo ens rationis habet actualem existẽtiam in particulari, vel in cõmuni acceptum.

Refellitur Scotus.

2. Conclu. contra præfatos.

Secunda conclusio. Falsum est dicere, quod ens rationis habet esse formale posito fundamento proximo, & perfectius formale esse per cognitionem, qua cognoscitur ipsum ens rationis. Hæc conclusio, quantum ad illam partem, quod non habet esse formale per fundamentum proximum, ex supra dictis cõstat. Quoad aliam verò partem probatur: Nam esse entis rationis nõ suscipit magis vel minus, cũ consistat in indiuisibili: ergo si habet esse formale per positionem fundamenti proximi, non potest illud esse magis perfici in ratione essendi per cognitionem actualem ipsius. Si dicas, quod accipit perfectionem quandam accidentalem, contrà: ergo iam totum suum esse essentiale quãtum ad existentiam habebat, quod est impossibile, vt patet ex dictis.

Ens rationis non suscipit magis & minus.

Obiectio.

Solutio.

Tertia conclusio; Stultum est dicere, quòd entia rationis ante cognitionem intellectus, per hoc, quòd ponitur fundamẽtum proximum, sunt secundum essentiam, & hac ratione denominare. Probatur hæc conclusio. Nam si sunt, vel denotat connexionem essentialem prædicatorum per se; & sic ab æterno sunt huiusmodi connexiones, etiam non positis fundamentis proximis entis rationis, cõnexiones enim essentiales sunt æternæ. Et quod nec hoc sufficiat denominare, patet: Nam etiamsi connexiones essentiales prædicatorum albedinis sunt æternæ, vt quod albedo sit color, & cæt hoc tamen non sufficit, vt homo dicatur albus, nisi illi conueniat albedo secundum existentiam: ergo nisi entia rationis existãt, non possunt denominare; forma enim, quæ denominat, debet existere. Si autem dicant, quòd tunc est essentia, quoad existentiam, iam hoc suprà impugnatum est.

3. Conclu. An entia rationis habeant esse essentiæ cessante cognitione intellectus.

Fuga.

Impugnatio.

Quarta conclusio: Posito fundamento proximo non existit ens rationis, & secũda intentio per existentiam illius fundamẽti formaliter, nec potest existẽtia fundamenti, vt sit, esse existentia entis rationis. Hæc conclusio mihi est certa, & illam sic probo: Nam aliquando fundamẽtum est aliquid reale, vt patet in cæcitate, & in relatione esse visi, & esse cogniti, quorum fundamentum proximum est visio, & cognitio: ergo huiusmodi fundamenta realiter existunt: sed existentia entis realis non potest esse existentia entis rationis vllo modo, aliàs existeret realiter ens rationis, & rerum existentiæ nõ requirerent propria susceptiua, quod est falsum

4. Conclu. contra eos, qui supra.

Existentia entis realis nõ põt esse existentia entis rõnis.

Digitized by Google

falsum; ergo &c. Præterea: Nam quando fundamentum, verbi gratia, est aliquid rationis, vt esse cognitum in communi, est fundamentum proximũ speciei tatis: cùm enim cognoscitur homo in cõmuni, statim possum illi tribuere intentionem speciei. Tum sic; Illud fundamẽtum proximum habet suam propriam, & peculiarem existentiam: nam habet, suum cognosci proprium, quod est prima intentio: ergo non potest illud esse existentia secundæ intentionis, & alterius entis rationis, quod ab ipso specie differt, cuiusmodi est specieitas: sicut nec existentia Petri potest esse existentia Pauli, nec existentia albedinis potest esse existentia nigredinis; Maximè quia quãdo cognosco hominem in communi sine eo, quod cognoscam illud esse cognitũ, censetur esse sufficiẽter disposita natura, vt possim illi tribuere intentionem speciei, & dicitur species ab aliquibus. & tunc illud esse cognitum non est formaliter, sed in suo fundamento quod est cognitio naturæ. Et sic deberet existere tunc speciei intẽtio per existentiam cognitionis, quæ est aliquid reale: hoc autẽ impossibile est, vt iam constitit; non ergo potest dici, quòd existentia fundamenti actuet essentiam entis rationis, quod supra ipsum fundatur, ita vt dicatur per illam existere ad modum, quo dicimus humanitatem existere per existentiam Verbi.

5. Conclus. contra eosdem, &c.

Quinta conclusio. Posito fundamento proximo entis rationis, verbi gratia, specieitatis aut relationis, quæ est prima intentio, vel priuationis ẽt, vt posita visione, vel esse cognito naturæ humanæ, res nõ est formaliter visa, nec formaliter cæca, nec formaliter species, sed est fundamentaliter proximè visa, & est fundamẽtaliter proximè species, & est fundamentaliter proximè cæca. Hæc conclusio euidenter sequitur ex supra dictis, quia nõ cognoscitur forma cęcitatis, nec specieitatis, nec cognoscitur forma esse visi: sed solùm habent illæ formæ esse formaliter per cognosci ipsarũ: ergo nõ sunt formaliter: non enim habent esse in rebus, nec existunt per existentiã suorũ fundamentorũ formaliter, sed p hoc, quod cognoscuntur, quod illis non conuenit tunc: ergo &c. Quòd vero sint fundamentaliter proximè, tũc posito fundamẽto proximo illarũ non eget probatione, quia fundamentũ proximum constitutum in esse denominat res fundamẽtaliter proximè tales; sicut posito calore virtuali denominatur res virtualiter calida. Et hac ratione dicitur species similitudo virtualis obiecti, quia ibi est similitudo, id est, cõceptus in virtute. Et gratia dicitur vita æterna in virtute, quia continetur ibi in virtute vita æterna. Ita illæ res dicuntur tales fundamentaliter proximè, quia est ibi illarum formarum fundamentum proximum, in quo continentur veluti in virtute prædictæ formæ. Dico veluti in virtute, vt explicem continentiam enti rationis in suo ordine possibilem.

Quare species dicatur similitudo virtualis obiecti.

6. Conclus.

Vltima conclusio, (quæ ad modum loquendi attinet, nam quid res habeat dictum est conclusionibus præcedẽtibus.) Etiamsi non sit formaliter tunc ens rationis, quando proxima fundamenta ponũtur, dicendus est tamen homo cæcus, & homo dicendus est species, & Deus dicẽdus est formaliter Dominus, &c. Hæc cõclusio non aliter probatur, quàm ex communi modo loquendi, omnes enim Logici graues antiqui, & moderni ita loquuntur. Et vocamus propositiones, & terminos, quæ in libris sunt, etiamsi non sit actualis cognitio formalitatum ipsorũ. Et monetã vocamus, quæ ex publico statuto Reipublicę in talem vsum fuit instituta, etiamsi formaliter secũdum D. Augustinum sit aliquid rationis. Et est multum rationi conformis iste loquendi vsus: Nam mista aliquot, quæ qualitates virtualiter calidas continent, vt est piper, &c. calida vocamus: ergo etiam res huiusmodi, quæ virtualiter ratione fundamentorum proximorum secundas continent intentiones & entia rationis, tales sunt vocandæ. Præterea: nam tales res iam sunt in proxima dispositione, vt attribuamus illis supra dicta entia rationis: ergo sunt vocandæ species; quod enim parum distat, nihil distare censendum est. Et hac ratione cum Sol proximus est ortui suo, dicimus, iam Sol oritur, quia proximus est, vt oriatur. Eodem modo, quia illæ intentiones, & rationis entia, proxima sũt suę existentiæ, dicuntur iam esse. Loquendum

Regula circa modum loquendi.

Digitized by Google

dum enim est vt plures. Et ita hunc loquendi modum, etsi simus rigidi rerum censores, æquum est seruare.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD 1. respondetur, qđ tunc illa natura dicitur vniuersalis fundamentaliter proximè, id est, secundũ fundamentũ proximum, vt diximus in quinta conclusione, quia est esse abstractum, quod est fundamentum proximum vniuersalis; non verò est vniuersalis formaliter: nam non habet secundam intentionem actu. Et si

Obiectio. fiat argumentum: Nam est prædicabilis

Solutio. de multis; ergo est vniuersalis; Distinguo antecedens, formaliter, nego: in esse obiectiuo, concedo. Et vt sit vniuersale formaliter, non sufficit, vt sit prædicabilis de multis, sed est necesse, quod habet secundam intentionem actu, qua referatur

Instantia. actu ad plura. Et si dicas, conuenit illi definitio vniuersalis formaliter: er-

Solutio. go &c. distinguo antecedens: Quantum ad li formaliter, id est, definitio vniuersalis formalis conuenit illi, negatur: nam est quod sit prædicabilis de multis, vt habens actu secundam intentionem, secundum quam referatur ad multa. Conuenit illi definitio vniuersalis in esse obiectiuo, scilicet, quod sit affirmabilis de multis, etiamsi actu non habeat secundam intentionem, quia actu habet illius

Obserua. fundamentum proximum, concedo. Sed hoc nihil contra nos. Et hoc bene nota pro materia de vniuersalibus, de quo

Dubium. postmodum redibit sermo. Etsi dicas. Quænam est forma, à qua dicitur vniuer-

Responsio. sale in esse obiectiuo? Respondetur modò, quod à fundamento specieitatis proximo, vt continet in virtute quodammodo speciéitatem, id est, a specieitate, quæ est non secundum se, sed secundum fundamentum. Sed de hoc in mate-

Ad Conf. ria de vniuersalibus. Ad confirmationem patet ex dictis in fine quæstionis præcedentis, & ex eadem quinta con-

Aliorum solut. clusione. Quidam tamen dicunt, quod aliqua entia rationis habent esse formale ab imaginatiua, nimirum vt Chimæra, & mons aureus: Quia Chimæra cognoscitur veluti animal particulare, cuius species ex speciebus partiũ elicitur imaginatiua, vt asserit Diuus Thom. prima parte, quæst. 12 articulo septimo, & montem aureum cognoscit in particulari, cuius species ex speciebus montis & auri elicitur. Et etiam intellectus mõtem aureum & Chimæram in communi directè, & in particulari indirectè cognoscit. Reliqua verò entia rationis imaginatiua videtur quòd non cognoscat, quia videntur transcẽdere eius obiectũ.

Ad secundum respondetur, quòd est euidens, illam cognitionem non terminari ad secundam intentionem specieitatis, aliàs idem verbum repræsentaret hominem & specieitatem, quod est impossibile; sed tunc licèt non sit, est tamen fundamentaliter proximè, vt dicebamus modo. Et hoc sufficit, vt dicatur species illa natura modo proximè dicto. Sed de hoc postmodum. *Ad 2 arg.*

Ad tertium respondetur, quod ibi non est subiectum & prædicatũ formaliter, sic adeo, vt sit intentio subiecti & prædicati: sed fundamentaliter proximè, quia est proximè illorum fundamẽtum, quod est accipi terminũ ab intellectu, & vnum de alio mediante copula vice rerum affirmari: & statim ex hoc possunt illis secundam intentionem attribuere. Et idẽ est dicendum de intentione propositionis, quod est fundamentaliter proximè. Et hoc sufficit, vt dicantur propositiones, & subiectum, & prædicatum, vt dicebamus in vltima conclusione. *Ad 3 arg.*

Ad quartum respondetur, quod omnia illa, quæ cõnumerantur in argumento, sunt ratione fundamenti proximi: & propterea dicuntur talia res ..., formaliter verò sunt, quando cognoscuntur ab intellectu, & tunc dicuntur talia ex propria forma, vt constat ex dictis. *Ad 4. arg.*

Ad quintum respondetur, quod ens rationis non fit ab intellectu, nec præcedit intellectus operationẽ, sed ad ipsam operationem consequitur, ac si fieret ab illa: nam ita se habet intellectus in ordine ad ens rationis, quãtum ad aliquid, ac si fieret ab illo. Si autem intellectus efficeret ens rationis, simul esset operatio efficiẽs rationis, & ipsum ens rationis effectum; sicut domus, quæ fit ab arte, simul est cũ artis operatione; ita ens rationis simul est cũ operatione intellectus; quia ita se habet in ordine ad illã, ac si fieret ab illa operatione, licèt ens rationis in genere *Ad 5. arg. Ens rationis quomodo ponatur in natura, & à quo.*

causæ

causæ finalis & obiectiuè prior sit natura actione, quæ terminatur ad ipsum, actus verò intellectus in alio genere, scilicet, in genere causæ veluti effectiuæ seu consequutiuæ, ad quam nimirum consequitur, prior sit. Qui verò dicunt, quod ens rationis consequitur ad cognitionẽ fundaméti, seu ad cognitionem naturæ, v.g. in communi debent dicere, ita se habere illã cognitionẽ respectu entis rationis, sicut se habet actio productiua hominis respectu risibilitatis. Et si dicas contra nostrã determinationem huius quæstionis: Posito fundamento proximo & remoto, statim ponitur relatio: ergo posito fundamento proximo & remoto specieitatis, statim ponitur specieitas. Respondetur; quòd quando relatio consequuta habet esse reale, verum est, quãdo verò non potest habere esse, nisi dum cognoscitur, debet spectare ad suũ esse formale, suam ipsius cognitionem. Vnde male dixit Suarez disput. 54. sect. 2. assertione prima, ens rationis habere causam efficiẽtem, à qua habet ens rationis, vt suo modo sit; & conuincitur Soncin. arguméto, vbi suprà ab ipso dissoluitur, quia ens rationis modò habet esse suum, & modò non habebat: ergo habet causam effectiuam Præterea, quia cõsequitur ad fundamentũ: ergo causa realis productiua fundaméti est productiua entis rationis. Fallitur, inquam, quia causa effectiua realis influit realiter in effectũ suum, sed ens rationis est incapax influxus realis: ergo nequit habere causam realem. Maior patet ex propria causalitate causæ efficiẽtis. Minor probatur, quia suscipit realẽ influxum: ergo est reale quid: nihil enim nõ reale potest in se realitatem suscipere. Item, nam sequitur, quod ab æterno sit causa effectiua, quia ab æterno cõsequuntur entia rationis in intellectu diuino, vt ipse fatetur eadem disputatione & sectione, numero 23. Vnde argumentum primum nihil probat, solùm enim probat consequi ad cognitionem, non verò effici, quia non potest fieri, & hæc est sua natura, vt solũ habeat esse cognitum, & non factum, & fundamentum est aliquid proximũ, vt possit cognosci, non fieri. Nulla enim res est causa factiua entis rationis, quia ipsum est incapax vt fiat; & solùm sunt fundamentum ad cognitionem, non ad factionem; & ad summum, intellectus est id, ad quod consequitur esse cognitum, non id, per quod fit, quia nihil habet, per quod fiat.

Modus dicendi aliorum.

Instantia.

Solutio.

Refellitur Suarez argumẽto Sõcinatis.

Ad sextum respondetur, quod cognosci, vt suprà dictũ est, stat dupliciter. Vno modo pro hoc, quod est terminare cognitionẽ intellectus specificando illã, & hoc est existẽtia entis rationis. Alio modo accipitur esse cognitũ pro hoc, quod consequitur ad hanc terminationem seu specificationẽ in actu: & hoc est relatio rationis, & non est existentia entis rationis, vt probat argumentum: sicuti esse visum, seu esse obiectum visionis, stat dupliciter pro hoc, quod est specificare visionem in actu. Et hoc secundum aliquid reale est: Nam quod terminat specificatiuè visionem, est aliquid reale, & nõ rationis; Non enim visio parietis specificatur ab aliquo ente rationis, sed ab aliquo ente reali, & ad illud terminatur. Accipitur rursus esse visum pro quodam ente rationis consequuto in pariete ex eo, quod terminat meam cognitionem: & hoc est aliquid rationis, & relatio rationis; ita suo modo dicendum est de ente rationis, & hoc bene est.

Ad sextũ. Esse cognitum dupliciter. Rat terminatiuè & cõcomitanter.

Ad septimum respondetur, quod cum ens rationis cognoscatur ab intellectu, non per speciem propriam, sed per speciem entis realis: & cum ens rationis sit talis naturæ, vt nec in communi, nec in particulari possit habere esse, nisi dũ actu cognoscatur; & cum natura illius in vniuersali non possit cognosci, nisi apprehẽso prius singulari, in quo est natura illa vniuersalis, quam cognoscit, quod quidem singulare non potest apprehendi ab imaginatiua, fit vt prius debeat apprehendi ab intellectu, & in illo, seu ex illo cognoscere intentionem in communi. Vide, quæ suprà diximus de hoc, suprà in septima conclusion. & in solutione argumentorum. Et ex hac doctrina hic & ibi tradita, sequitur solutio cuiusdam importuni & molesti argumenti, quo solet probari existẽtiam rationis nõ consistere in cognosci ipsũ ens rationis, sed in cognitione fundamenti, ad quod consequitur; vt quando cognosco hominem in communi consequitur intentio speciei.

Ad septimum. Per quam speciem cognoscatur ens rationis.

Importunum argumentũ contra decisionem factã.

Digitized by Google

speciei. Et est huiusmodi: Nã si entis rationis existentia consistit in cognosci, sequitur, quod possit existere ratio generica sine specifica, & specifica sine generica: quinimo quòd possit existere vltima differētia sine genere, & specie: quæ omnia sunt absurda. Nam sicut impossibile est, quod existat color sine specie aliqua, v.g. sine albedine aut nigredine, vel aliquo huiusmodi; & sicut impossibile est, quòd existat vltima differentia albedinis sine albedine: ita impossibile est, quòd existat, v.g. ratio relationis rationis sine eo, quòd sit relatio, quæ est prima vel secunda intentio, vel quod existat ens rationis sine eo, quòd sit in hoc, vel in illo ente rationis, quòd sit relatio, negatio, vel priuatio. Sed sequela probatur: nam possum cognoscere ens rationis in communi, non cognitis relatione, negatione, & priuatione: ergo existet sine illis; quia illæ non possunt existere, nisi cognoscantur. Item, possum cognoscere relationem in cõmuni sine prima & secunda intentione, siquidem est vniuersalior: ergo eadem ratione existet sine illis. Et possum cognoscere vltimam differentiã secundæ intentionis per conceptum sibi proprium, non cognito genere, quod denominatur: ergo &c.

Solutio. Respondetur, quòd necessariò debeo prius cognoscere per intellectum indiuidua entiũ rationis, quàm cognoscam vniuersalia, quæ huic indiuiduo conueniunt. Et ita non currit ratio: nam præsupponitur existentia indiuidui entis rationis, sicut præsupponitur indiuiduum reale existēs per veram & realem causalitatem, cùm intelligo illius prædicata generica existere per illius existentiam. Et hanc censeo probabiliorem. Nota tamē hic, quòd de entibus rationis, quæ ab imaginatiua cognoscuntur, cuiusmodi est Chimæra hæc, non currit argumentum: nam de illis, sicut de aliis entibus realibus, quantum ad hoc, est censendum.

Ad vlt. arg. Ad vltimum argumentum iam suprà responsum dedimus. Vide ibi. Dicitur enim cognoscibile per potentiam intellectiuam, & per sua prædicata essentialia, quæ secundum connexionem essentialem semper sibi conueniunt: est enim ens suo modo. Et hæc sufficiant.

QVÆSTIO. XXIV.

Quæ diuisio sit ista intentionis in primam & secundam: vbi consequenter disputatur, an enti reali & rationis detur aliquid commune.

ET videtur, quod non sit in aliquo genere diuisionis. Nã prima intētio est aliquid reale, vt homo, v.g. secũda aliquid rationis, vt specieitas: sed enti reali & rationis nullum diuisum potest dari: ergo quod diuisum non sit vniuocum planum est. Sed quòd nec analogum probatur: quia nulla proportio, seu similitudo est vnius ad alterum. Quod probatur, quòd plus differunt, quàm substãtia & accidens: sed ista differunt secundum analogicam rationem: ergo alia plus differunt, quàm analoga: & sic erunt æquiuoca: Nam inter analoga, & æquiuoca, non est mediũ, nec analogia suscipit magis & minus; & ita prima intentio & secunda, quia sunt aliquid reale & rationis transibunt ad æquiuocationem. Et confirmatur hæc ratio, quia differunt plusquã ea, quæ differunt in infinitum: ergo nõ conueniũt in aliquo diuiso analogo. Cõsequentia videtur bona, quia nõ possunt, si ita differunt, habere aliquam proportionem, & similitudinem: & sic erũt æquiuoca. Sed probatur antecedens; Nã plus differunt ea, quæ continentur sub mēbris diuersis alicuius diuisionis, quã ea, quæ continētur sub vno membro: sed Deus & creatura differunt in infinitum, & continentur sub vno membro: ens reale in hac diuisione, ens aliud reale, aliud rationis, & ens rationis est aliud membrum oppositum huius diuisionis: ergo magis differunt ens reale, & rationis, quàm ens finitum & infinitum; & ita debent æquiuocè differre. Vide huius quæstionis alia argumenta apud Soncin. q. 5. & 6. 4. lib. Metaph. *1. Argum.*

Secundò sic argumentor: Intentio in communi est prima intentio: ergo non est bona diuisio intētionis in primam & secundam *2. Argum.*

secũdam. Consequentia patet, quia diuisum conuertitur cum vno membro diuidenti. Et probatur antecedens: Nam intentio in communi non est proprietas, quæ conuenit rebus ex esse, quod habent in intellectu: ergo est prima intentio: prima namque intentio est proprietas conueniens rebus, non prout esse habent in intellectu. Et confirmatur hoc argumentum: nã iste terminus, prima intentio, est terminus: ergo vel primæ, vel secundæ intentionis (& accipio illum prout signat intentionem in concreto, sicut terminus primæ intentionis,) ergo significat primam intentionem, & sic habeo intentum. Si est terminus secundæ intentionis: ergo significat secundam intentionem, & sic etiam diuisio est nulla: nam diuisum similiter conuertitur cum vno membro diuidenti. *Conf.*

3. Argum. Tertiò sic argumentor. Ens rationis & relationes sunt primæ intentiones, & includuntur essentialiter in specieitate, & in intẽtione in communi: ergo nec specieitas potest esse secunda intentio, siquidem includit primã intentionem essentialiter; nec intentio in communi potest abstrahere à prima intentione, siquidem illam essentialiter includit. Hoc vltimum est euidens, quod enim abstrahit ab aliquo, illud non potest includere. Et de specieitate probatur: Nam oppositũ non potest includere formaliter suum oppositum; sed prima & secunda intentio opponuntur: ergo specieitas, si est secunda intentio, non potest includere primam intentionem. Sed illud antecedens probatur: Nam iste terminus, Ens rationis, & iste terminus, Relatio rationis, sũt termini primæ intentionis: ergo signant primam intentionem, & etiam, quia non signant proprietates secũdum esse, quod res habent in intellectu.

Præambula ad quæstionem.

Controuersia. NOn potest hæc quæstio explicari exactè, nisi prius decidamus, an ens reale & rationis conueniant in aliquo conceptu superiori, id est, an dicatur ens de ente reali & rationis analogicè, vel vniuocè, vel æquiuocè. Et in hac quæstione sunt discrepantes & variæ sententię.

1. Opinio Sõcinatis. Vna opinio asserit, ens esse merè æquiuocum ad ens reale & rationis. Et huius opinionis est Soncin. quarto Metaph. quæstion. quinta; et probatur primò, quia nullus termin⁹ analogus dicitur de aliquo, nisi ratio per terminũ signata in eo reperiatur; sed ratio significata per ens non saluatur in ente rationis: ergo &c. Maior est nota per se: minor probatur: Nã ratio significata per ens secundũ Sonc. est hoc disiunctum, substantia vel accidens: sed hæc ratio non saluatur in ente rationis: ergo &c. Et secundũ aliam opinionem ratio significata per ens, est habere esse, quod est determinabile ad substantiam, vel accidens; sed hæc non saluatur in ente rationis; ergo est nomen æquiuocũ. *1. Argum.* Secundò: Quia nulli cõtento sub analogia entis repugnat existẽtia, quia ens est id, cui conuenit esse; sed enti rationis repugnat existẽtia; ergo &c. Minor probatur: quia existentia est actus essentiæ: sed ens rationis non habet essentiã: ergo nec existentiã. *2. Argum.* Tertiò; quia, si est analogia inter ens reale, & ens rationis, ergo est inter ea, aut realis significatio vnius ab altero, sicut sanitas significatur per vrinã & pulsum; aut realis causalitas & productio vnius ab altero; sed ens rationis nõ significat ens reale realiter, nec est causa eius, nec causatũ ab eo, quia realis productio non est nisi ab ente reali, nec potest terminari, nisi ad ens reale. *3. Argum.* Et hic author postmodũ quæst. sexta, eiusdẽ libri, videtur vnũ dicere huic sententiæ, quam modo retulimus, contrarium. Illud autẽ est, huiusmodi conceptũ obiectiuum cõmunẽ enti reali & rationis non esse realem, nec rationis, sed abstrahere. Vbi videtur constituere cõceptum communem enti reali, & rationis. Quod si communis est, non est æquiuocus; nullum enim æquiuocum nomen potest aliquid importare cõmune. *Contradictio in Sõcinate.* Probatur verò habere conceptũ communem. Et sit quartum argumen. huius authoris: Nam omnis conceptus cõmunis pluribus, & superior eis, in quolibet illorum includitur per se: sed conceptus entis hoc modo accepti, vt abstrahit à reali & rationis, est superior ente reali & rationis: ergo clauditur per se in cõceptu vtriusque; sed nullũ reale clauditur per se in conceptu rationis; ergo ille *4. Argum.*

conceptus non est realis. Maior patet: quia inferius definitur per suũ superius. Minor probatur, quia omne totum est superius partibus subiectiuis. Antecedens verò secundæ consequentiæ probatur. quia si aliquid reale cõueniret per se enti rationis, hæc esset vera: Ens rationis est ens reale: sicut, quia animal clauditur per se in conceptu hominis, hæc est vera, Homo est animal. Quintò arguitur sic: Reale & rationis in nullo conueniũt reali, sed conueniunt in conceptu entis: ergo conceptus entis non est realis. Maior patet: Nam differentiæ diuidentes aliquid commune, non coincidunt, nec ad inuicem; sed reale est differentia, seu modus diuidens ens: ergo non coincidit cum ente diuiso; & sic ens non est reale. Sextò: Nam minus conueniunt substantia & Chimæra, quàm substantia & accidẽs; sed substantia & accidens cõueniunt solùm in ente reali: ergo substãtia & Chimæra non conueniunt in ente reali; at conueniunt in ente: ergo ens nõ reale quid est. Et licèt iste modus dicendi videatur contradicere supra dicto dicendi modo authoris eiusdem, ipse tamẽ hanc contradictionem solutione ad secundũ dissoluit, dicens: Cùm dicitur ens esse commune enti reali & rationis, & nec reale, nec rationis esse, non intendere in hoc aliquem conceptum esse eis communem, cùm sint æquiuoca; Sed dicitur ille conceptus abstrahere à reali & rationis, quia si sumamus omnia entia realia & rationis simul, nec sunt aliquid reale, nec rationis, quia secundum aliquam & principalem sui partem est ens reale, secundum aliam est ens rationis: & ita secundum se totam, nec est aliquid reale, nec rationis. Vbi videtur dicere, quod ens ad reale & rationis est merè æquiuocum, quia habet duos conceptus, qui si simul sumantur, nec sunt aliquid reale, nec aliquid rationis: sicut si sumamus hominem viuum, & mortuum simul, nec est viuus homo, nec mortuus.

5. Argum.

6. Argum.

Sõcinas explicat propria dicta apparenter contraria.

2. Senten.

Secunda sententia est eorum, qui censent ens esse vniuocum ad ens reale & rationis. Et ratio horum est, nã relatio est vniuoca ad relationem realem & rationis: ergo & ens. Patet antecedens, nã esse relationem rationis non est esse relationem secundum quid, sed simpliciter; nã totum suum esse simpliciter, & non secũdum quid, est ad aliud se habere, sicut & relatio realis hoc habet. Consequentia verò probatur: quia quando inferius est vniuocum ad aliqua, ad illa met erit superius vniuocum: sed ens est superius ad relationem, quia hæc est vera, relatio est ens: ergo ad illa, ad quæ relatio est vniuoca, erit ens vniuocũ: de hoc enim nulla dari potest exceptio: Nam si homo est vniuocum ad Petrum & Paulum, ad eosdem erit ens vniuocum; etsi accidẽs est vniuocum ad nouem prædicamenta, ad eadem erit ens vniuocum.

3. Senten.

Tertia sententia est illorum, qui censent ens analogum esse ad ens reale, & rationis, cæterum vnico conceptu, quem illis importat, sicut ens est analogum ad substantiam & accidens vnico cõceptu. Et ratio pro hac sentẽtia huiusmodi est: Nam conceptus, de quo intellectus est certus, distinctus est ab his, de quibus intellectus est dubius; sed de Chimæra intellectus est certus, quòd est ens, quia cognoscitur ab intellectu, & dubitat, an sit ens reale, vel rationis: ergo conceptus entis est communis enti reali & rationis: ergo vniuocus, vel analogus. Omne enim commune vel est vniuocum, vel analogum; sed non vniuocum: ergo analogum. Minor satis patet.

Decisio Quæstionis.

1. Conclus. D. Thom. Caiet.

Sit prima conclusio. Non potest dari vnus conceptus enti reali & rationis, qui sit illis communis, & abstractus. Probatur primò authoritate Domini Caiet. opusculo de nominum analogia, qui dicit ens analogicè dici de ente reali, & rationis duobus cõceptibus; quinimo hoc noster Magister Sãctus Doctor affirmat. Et probatur ratione: nam sequitur, quòd si datur aliqua ratio superior enti reali & rationis, quod de illa possit esse aliqua scientia; cõsequens est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Et probatũ sequela; nã illa est intelligibilis, & habet suas passiones, scilicet, oẽs illas quas habet ens reale: quia est vnum, verum, bonum, &c. Minor probatur; quia non physica, quia versatũ circa ens mobile; nec metaphysica,

1. Ratio pro conclus.

ca, quia eius obiectum est ens reale; nec logica, quia versatur circa secundas intẽtiones, & idem patet de aliis scientiis. Et

Confir. confirm. hæc ratio. Nam si dixeris, quòd potest dari: ergo Arist. diminutè numerauit sciẽtias omnes, quæ haberi possunt de re aliqua, siquidem illam non tradidit. Quinimo sequitur, quòd illa tria genera abstractionum, secundum quas scientiæ distinguũtur, non sunt rectè assignatę, nec exhauriant totam rationẽ entis scibilis naturaliter, siquidem datur aliud scibile superius ad illa scibilia, quæ habẽt supra dictas abstractiones; & ex consequenti debet habere puriorem, & eleuatiorem abstractionem. Probat. sequela, quia si detur illa talis ratio abstracta ab ente reali, & rationis, quòd illa pertineat ad intellectum, tamquam eius obiectum, siquidem attingitur ab illo, & non tamquam pars subiectiua sui obiecti: quia est superior omni alia ratione: ergo tãquam obiectũ intellectus, & sic non erit obiectum nostri itellectus ens reale, sed ens abstractũ. Ex quo sequitur, quòd intellectus non sit nobilissima potentia, siquidem habet illud obiectum ignobilissimum: cum nõ sit ens reale, nec rationis.

2. Ratio. Præterea probat conclusio: Nã illa ratio vel habet esse per operationem intellectus, vel non. Si primum: ergo est aliquid rationis; si secundum: ergo est aliquid reale: nã omnis entitas, quæ habet esse, & non per opus intellectus, est aliquid reale, siquidem ei aliunde prouenit esse, quàm ab intellectu.

Confir. Et confirmatur hæc ratio, Nam illa ratio habet esse, siquidem est ens, & non per intellectũ, aliàs omne ens haberet esse per intellectum: quod enim conuenit superiori, omni sibi inferiori cõpetere debet: ergo si habet esse, & non per intellectum, habet esse in rerum natura: nam non est alius modus essendi: ergo est aliquid reale, non ergo abstrahit à reali & rationis.

3. Ratio. Præterea probatur conclusio, nam numquam apud authores graues & antiquos, qui satis sunt versati in Metaphysica, cuiusmodi est D. Thom. Scotus, Boetius, & alii huiusmodi, reperitur posita talis entis ratio. Quinimo viri grauissimi etiam negant dari hoc posse, respectu substantiæ & accidentis.

4. Ratio. Præterea, ex hac positione sequuntur grauissima incõuenientia, quæ in inferioribus, prout ratio doctrinæ postulauerit, referentur. Ex hac cõclusione sequitur, quòd non detur vna ratio entis vniuoca enti & reali & rationis, quia non datur illis vna ratio communis & superior. *Corollariũ.*

2. Conclus. Secunda conclusio. Hoc nomen ens, vt conuenit etiam entibus rationis & realibus, importat duos conceptus, qui habẽt inter se analogiam quandam. Hæc conclusio probatur authoritatib. suprà relatis, & tenet illam Fonseca, libro quarto Metaphys. quæstio. prima, cap. secundo, & probatur rationibus: nam ens rationis habet quandam similitudinem cum ente reali: nam sicut illud se habet ad suam entitatem, ita & hoc habet proprietates similes entis realis proprietatibus: ergo licèt ens significet duos conceptus, secundum tamen quod inter se habent analogiam & proportionẽ. Probatur antecedẽs, nã propterea dicitur ens rationis, quia ratio tribuit esse cuidam rei, quæ habet similitudinem ad ens reale: consequitur enim ad rationis actum aliquid, quod simile est enti reali & vero. *1. Ratio.*

2. Ratio. Præterea: ens rationis potest cognosci per similitudinem, & speciem entis realis: ergo ens rationis est simile enti reali: ergo non est æquiuocatio inter illa, & non vniuocantur: ergo analogantur. Antecedens ex dictis suprà constat. Consequentia probatur: nam cognitio fit per assimilationem: ergo species entis realis similitudinem aliquam habet cum ente rationis, siue ens rationis cum ente reali: non enim possum cognoscere per speciem impressam rem, quæ nõ sit illi similis aliquo modo. Secundò illa consequentia probatur: quia inter æquiuoca, vt sic, nõ est similitudo. Vltima consequẽtia satis patet: quia analoga sunt media inter vniuoca & æquiuoca; & hac ratione probari solet, quod ens dicitur analogicè de Deo & creatura. Et certè ob nullam aliam rationem negationem, & relationẽ, entia rationis vocamus, nisi quia habent similitudinem in suo imperfectissimo esse cum esse vero & reali, ex quo patet esse analoga.

Conclus. Tertia conclusio. Nec etiam in particulari potest dari aliquis conceptus abstractus ab ente reali, & rationis. V. g. non potest dari relatio abstracta ab ente reali & rationis,

rationis, à relatione reali, & rõnis. Hæc conclusio latiùs, & in particulari disputabitur in prædicamento Relationis. Modò verò hac demonstratione illã probo. Illa entitas particularis, vt relatio, v. g. est inferior ad ens: ergo debet esse reale, vel rationis. Antecedens probatur: nam benè valet, Est relatio: ergo est ens, & nõ è contra: ergo est inferior. Et ꝓtereà probatur: quia non ita se extendit sicut ens: multa enim sunt entia, quæ non sunt relationes. Consequentia illa probatur, quia ens diuiditur immediatè per reale, vel rationis: ergo si est ens, debet esse reale vel rationis: cui enim conuenit diuisum, debet conuenire aliquod membrorum diuidentium, sicut si est animal, debet esse rationale, vel irrationale. Secundò probatur illa consequentia: Nam illa ratio, v. g. relationis, est ens particulare, & diminutum in aliquo genere; ergo determinatur ad illud ꝑ illud, quod immediatè determinat ens: sed quod immediate determinat ens, est aliquid reale, vel rõnis: ergo determinatur per aliquid reale vel rationis: nõ ergo est quid abstractum. Ex hac conclusione sequitur, quòd intentio in communi non potest esse aliquid abstrahens à reali, & rationis ente, quia est inferior ad ens, ergo est realis vel rõnis.

Corellariũ.

3. Conclus. ad aures. Heruæi.

Quarta conclusio. Intentio in communi, si sequamur opinionem Heruęi, quam supra retulimus, importat relationẽ quãdam rationis communem primæ, & secũdæ intentioni, & genericam respectu illarum; itaque intentio in hac opinione, genus est ad primam & secũdam. Et probatur hæc conclusio, nam prima & secũda intentio cùm sint in hac opinione relatiua quædam, quæ habent & terminos diuersos, atque fundamenta etiam diuersa, consequitur, vt specie differant, specie, inquam, subalterna, & intentio in cõmuni genus est subalternum respectu illarum. Prima enim intentio dicit terminũ formalẽ primæ tendentiæ intellectus in rem, & ita totum suũ esse est ad intellectum tendentem in rem: ergo est relatio rationis. Et cùm huiusmodi tendentiæ specie differãt, erit species subalterna. Secunda verò intentio est tendentia formalis secunda, qua res refertur etiã secundò ad intellectũ, & ad suũ v. g. inferius, vt patet in specieitate. Hic aũt terminus formalis est diuersus. Quod etiam probatur, quia fundatur in esse cognito intellectus, & sic habet fundamenta diuersa: quamobrem erit specie diuersa relatio, specie, inquã, subalterna. Vnde cũ intẽtio prędicetur de pluirib. specie differentibus in quid, vt constat, erit genus.

5. Conclus. ad aures aliorum.

Quinta conclusio. Sequẽdo aliam opinionem, quam supra retulimus, quòd prima intentio obiectiua est id omne, quod rebus sine esse in intellectu conuenit, intentio dicitur analogicè de prima & secunda duobus conceptibus, sicut sanum dicitur de animali, & vrina, & pomo. Patet hæc conclusio, quia prima intẽtio aliquando est aliquid reale: homo. n. est prima intentio, & sic de aliis huiusmodi rebus; sed enti reali, & rationis, nihil põt dari commune vniuocum; ergo saltẽ respectu intentionis secũdæ & primæ, quãdo est aliquid reale, non põt esse vniuocũ. Prætereà, quando aliqua non vniuocantur in aliqua ratione superiori, multo minus vniuocantur in ratione inferiori; sed prima, & secunda intentio, quãdo prima intentio est aliquid reale, nõ vniuocãtur in ratione entis: ergo neq; in ratione intentionis, intentio. n. non est vniuoca. Maior probatur: Nã ratio superior includitur in inferioribus: ergo si ens respectu entis realis & rationis est analogum, & intentio, quæ includit ens, erit analogũ: Nam si respectu Dei, & creaturarum, ens est analogum, & similiter substantia quæ includit ens. Aliqui dicunt, rationem non probare, nisi quòd analogentur in rõne entis, & nõ in ratione intentionis. Sed contrà; Intentio includit essentialiter ens: ergo si analogãtur in ratione entis, etiam in ratione intẽtionis; nam si ens esset imperfectio, & intentio, includeret ens in quantum intentio, vt sic: esset imperfectio. Qđ verò hæc analogia debeat esse duobus conceptib. probatur: Nam si datur vnus, vel est realis, & sic, non conueniret intẽtionib. rationis; vel est rationis, & sic non conueniret intentionibus realibus; at non potest dari abstractus, vt probatum est: dantur ergo duo conceptus, qui habent inter se proportionem & analogiam; pro illa saltem parte, qua ens rationis habet analogiã,

Solutio.

Impugnatio.

& pro-

Digitized by Google

& proportionem ad ens reale, quod ens rationis includitur in intentione prima, quæ est aliquid rationis. Sed contrà: Aliquæ primæ intentiones sunt aliquid rationis, vt Chimæra, relatio, &c. ergo ab istis possum conceptum intentionis rõnis abstrahere, qui sit communis etiam secundis intentionibus, quæ sunt etiam aliquid rationis. Respondetur, quod verum est, & intentio ad illas erit species: sed nos non loquimur, nisi respectu intentionum realium, & rationis, ad quas, sicut ens non põt dicere vnũ conceptum, nec vniuocum: ita neq; intentio, sed duos cõceptus inter se proportionem habentes: sicut illam habent ens reale, & rationis, & homo viuus, & pictus, qui in ratione hominis plus videtur differre, quàm ens reale, & rationis in entis ratione, quia ens rationis habet suas proprietates enti reali similes: nam est vnum, &c.

Obiectio.

Solutio.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu.

AD primum respondetur, quod etsi plus differant ens reale, & rationis, quam ea, quæ differunt in infinitum, tamen quia habent similitudinem, & proportionẽ, ens dicitur de illis analogicè: Nam entia rationis semper habent suũ esse, & proprietates in ordine ad ens reale: & hac ratione vocatur ab authoribus grauibus ens fictitium, quia est similitudo entis veri, & fit ab intellectu ad entis veri similitudinem, & per hoc patet ad confirmationem.

Ad 2. arg.

Ad secundũ respond. quod intẽtio in communi est prima intentio vt quod, & denominatiuè, sicut homo dicitur albus; essentialiter verò habet esse intentionẽ, abstrahendo à prima, & secunda, & diuiditur in primam & secundam vt quo, & essentialiter; sicut vniuersale diuiditur tã quam genus in quinque prædicabilia, scilicet, in genus, speciem, &cæt. & tamen optima est diuisio, quia conuertitur cum vno membro diuidẽti denominatiuè ad hunc sensum, quod ipsum vniuersale est genus denominatiuè & accidẽtaliter, & vt quod; essentialiter verò habet esse vniuersale abstrahẽdo à genere, & diuiditur in genus vt quo, & essentialiter. Ad confirmationem respon. quod iste terminus prima intentio, est terminus primæ intẽtionis, & ad hoc sat fuerit significare primam intentionem denominatiuè.

Ad confir.

Ad 3. arg. Solutio ad aures Heruæi difficilis.

Eodem modo respõdendum est ad tertium argum. Nam ens rationis, & relatio rationis, sunt primæ intẽtiones denominatiuè, essentialiter verò abstrahunt: & sic non est inconueniens, quod essentialiter claudantur in primis, & secundis intẽtionibus. Fateor quidem habere difficultatem, sed dicta sunt secundum opinionẽ Heruæi, & pro ipso defendendo. Si verò sequamur alium modum dicẽdi, quod intentio prima dicitur id, quod conuenit reb. de se, & secunda intentio proprietatem conuenientem rebus, prout habẽt esse in intellectu, dicimus intentionem & relationem rationis, & ens rationis, non esse primas intentiones, nec secũdas, sed abstrahere ab illis: terminũ verò ipsa significantem esse primæ intentionis, quia non significat aliquid, quod conuenit rebus, prout habent esse in intellectu: sicut bene potest esse terminus primæ intẽtionis, etiamsi significet secundas intentiones, vt aliqui opinãtur, vt iste terminus: specieitas, vt dicitur in capite de terminis secundarum intentionum, libro primo Summularum, quia non significat illam proprietatem, prout conuenit reb. ex esse, quod habẽt in intellectu: quia sic deberet significare illam cõnotatiuè, & prout conuenit rebus; ita potest esse terminus primæ intentionis, etiamsi significet aliquid, quod nec est prima, nec secũda intentio essentialiter, quia significat illam opposito modo ad terminum secũdæ intentionis, vel nõ eo modo, quo sufficit. Hæc sufficiant in re tam obscura, & benè video his, qui non sunt ex nostra schola, hæc fore difficillima.

Aliorum solutio facilior.

Ad alia argu. alterũ opin. ad 1. Soncinatis.

Ad argumenta alia, quibus contra cõceptum entis insurgebamus. Ad primum argumentum Sõcinatis respon. quod ratio importata per ens reperitur in ente rationis: nã illa est esse, & ens rationis habet esse, licèt diminutissimo modo, & analogico; ita vt vnus conceptus non possit abstrahi, sicut nec ab homine viuo, & picto, risus hominis, & prati. Et licèt conceptus entis esse illud distinctum per similitudinem participaretur ab ente rationis, sicut risus hominis per similitudinem.

nem participatur à floriditate prati.

Ad 2. arg.

Ad secundum respon. quia nulli contẽnto sub analogia entis repugnat existẽtia vera, vel aliqua existentia, quæ sit similis veræ existentiæ; & ita existentia entis rationis habet similitudinem cum existẽtia entis realis: quia suo modo est vltimus actus suæ essentiæ. Habent enim suam essentiam entia rationis per ordinem & similitudinem ad entium realium essentiam.

Ad 3. arg.

Ad tertium respond. negando antecedens: Nam risus dicitur analogicè de risu hominis & prati, & tamen nec est realis causatio, nec realis significatio: sed sufficit, quod sit aliqua proportio, & similitudo, qualis reperitur inter ens reale, & ens rationis.

Ad 4. arg.

Ad argumenta, quę Soncinas cõstituit in illa q. 6. suprà citata, respondetur. Et ideo ad quartum argumentum dicitur, quòd non datur talis conceptus, & sic nec includitur in inferioribus, nec abstrahit.

Ad 5. arg.

Ad quintum respõdetur, quod ens reale & rationis non conueniunt in vno cõceptu abstracto communi: sed conueniũt analogicè, quatenus eorum duo conceptus habent proportionem: nec dicũtur differentiæ entis, quasi diuidant aliquid cõmune, sed quia omne ens reale debet esse, vel rationis, siue accipiantur in cõmuni, vel in particulari.

Ad 6. arg.

Ad sextum respond. quod substantia & Chimæra non conueniunt, nisi in quadã ratione analogica entis rationis duobus cõceptibus expressa, proportionem inter se habentibus. Vtrùm verò accipiẽdo totam latitudinem entium realiũ & rationis, sint dicenda ens? respond. quòd non, quia non sunt vnum ens, & eadem est ratio entis, & vnius entis. Nec dicenda sunt conceptus obiectiuus, quia non sunt vnus conceptus, sed debent dici partes vnius conceptus, analogici, & proportionalis. An verò sint dicenda entia realia? respondetur quòd non, sed debẽt dici non entia realia.

Curiositas pulchra.

Ad arg. 2. opinio.

Ad aliud argum. secundæ opinionis dicitur, quòd relatio non est communis enti reali, & rationis, rationib. iã factis. Et de illa latiùs in cap. de Ad aliquid: Nam quamuis sit simpliciter relatio, tamẽ duobus conceptibus dicitur relatio, de relatione reali, & rationis, sicut creata substantia est simpliciter substantia, & tamẽ de Deo & illa duobus conceptibus, & analogicè, dicitur substantia.

Ad arg. 3. opinion.

Ad argum. tertiæ sententiæ respond. quòd de Chimæra est intellectus certus, quod est ens rationis; quia est quoddam impossibile: impossibile autem nõ est aliquid in rebus. Et idem de omni alia entitate rationis. Et quando cõtingeret dubietas, nõ posset intellectus dubitare habendo conceptum abstractum, sed habẽdo conceptum realem, vel rationis.

QVÆSTIO XXV.

Vtrùm prima, & secunda intentio denominent res ad extra immediatè.

Controuersia.

Difficultas põt esse de duob. de primã & secũda intẽtionib. & de fundamẽto eorum.

Si de fundamento.

HÆC quæstio solet ab intentionum tractatoribus sub aliis verbis proponi, vtrũ secunda vel prima intentio fundentur super rem ad extra immediatè. Et quidem multum vtilitatis habet hæc quæst. vt melius naturam secundæ intentionis percipiamus, quæ ex modo denominandi multũ pendet. Hæc quæst. intellecta de fundamento, si loquamur de secunda intentione, iam supra visum fuit, quomodo fundetur proximè in esse cognito intellectus, & nõ fundatur immediatè super rẽ ipsam absolutè, v. g. specieitas, non super hominem vtcumque, sed fundatur super hominem vt cognitum; & ita non fundatur super rẽ ad extra immediatè, sed prout habet esse in intellectu. Si verò accipiamus primam intentionẽ, quatenus dicit relationem rationis iuxta acutissimi Heruæi opinionem probabilissimã, nec etiã fundatur super rem ipsam absolutè, & sine ordine ad intellectum, sed quatenus terminat cognitionẽ intellectus specificando illã, & ita prerequirit cognitionẽ intellectus circa illud obiectũ, vt v. g. homo sit prima intẽtio in concreto (loquimur de prima intẽtione) est necesse, vt põtelligamus cognitionẽ intellectus, & ex eo, quòd illa terminat, est prima intentio:

1. Modus dicẽdi ad mentem Heruæi.

Digitized by Google

tentio: non verò dicitur prima intentio sine ordine actuali ad intellectum, vt tẽdentem in rem illam, tendẽtem, inquam actualiter Et illa prima & secunda intẽtio non fundantur super rẽ ad extra, hoc est, super rem sine ordine ad intellectũ. Si verò loquamur de prima intentione iuxta primam opinionem, scilicet, tenẽdo quòd sit aliquid, quod rebus conuenit de se. Quam opinionem etiam sequitur Toletus de primis & secundis intentionibus quæst. prima, quamuis perperam dicat, quòd ens rationis consequutũ ad cognitionem intellectus, sit secunda intentio: Nam esse cognitum suprà visum fuit esse primam intentionem, neque pertinere ad considerationem logicam, certũ est non habere fundamentum, vt prima intentio est: Nam homo est prima intentio neque habet fundamentum, &c.

2. Modus dicendi aliorum. Refellitur Toletus.

Et si fiat argumẽtum. Species est secũda intentio, & non fundatur super rẽ, vt cognitam ab intellectu, malè ergo dicitur, quod secunda intentio fundetur sup rem, vt habet esse in intellectu, & non in mente ad extra. Minor probatur. Nã species dicit compositum ex natura specifica, & specieitate, sicut album cõpositum ex corpore & albedine, sed compositum ex natura & specieitate non fundatur super naturam, vt cognitam, quia totũ non fundatur supra suam partem, nec supra se ipsam: ergo non potest dici, quod pater, id est, homo habens filium, fundetur super hominem generantem.

Arg. extra præfatũ modum dicendi.

Pro huius argumenti solut. notandum est, compositum apud Logicum dupliciter accipi consueuisse, scilicet, & pro cõposito ex his, & pro composito huic. Cõpositũ primo modo habet proprietates diuersas à proprietatibus compositi secũdo modo: Nam compositum ex his, nõ põt prædicari de parte, v.g. accipiamus compositum ex corpore, & albedine, q̃ est compositum ex his, non potest prędicari de corpore. Falsum est enim dicere, quod corpus est album, id est, compositũ ex corpore, & albedine, altera enim pars etiam compositi accidentalis non est totum compositum accidentale. Si autem album accipiatur pro cõposito huic, tũc compositum sic dictum benè potest prædicari de parte: nam benè potest dici, q̃d corpus est coniunctum albedini, & compositũ illi. Vnde hæc propositio, corpus est album, quę est vera, facit hunc sensũ, non quod corpus sit compositum ex corpore & albedine, quod esset falsum, quia erat compositum ex his tunc, id est, ex corpore & albedine: sed facit hunc sensum, quod corpus est albedini cõiunctũ, seu compositum, seu, quod in idem redit est habens albedinem, & sustentans albedinem, seu quòd albedo est coniũcta corpori. Eodẽ modo põt accipi species pro cõposito ex natura abstracta & specieitate, & tunc accipitur pro composito ex his, & tũc nec denominat, nec habet fundamentum, quia illud cõpositum nõ præsupponit aliquid, nec aliquid aliud à se denominat, vt planè constat. Si verò accipiatur pro composito huic, importat vel specieitatem, quæ coniungitur homini; vel hominem, qui cõiungitur specieitati. Et tunc quidem habet fundamentũ; nam specieitas coniuncta homini fundatur in esse cognito illius, quamuis verum sit, quòd nõ supponit pro formali, & sic communiter dicimus, quòd fundamentũ vniuersalis est esse cognitum, vel esse abstractum. Accipimus enim tunc vniuersale non pro natura habente vniuersalitatẽ, sed pro vniuersalitate coniuncta naturæ. Nec sequitur ex hac sententia processus in infinitum in fundandis intentionibus: Nam specieitas, v.g. fundatur super hominem cognitum, cognitum verò esse nõ est secunda intentio, sed prima; & hęc prima intentio cogniti esse fundatur in cognitione, cognitio verò fit effectiuè ab intellectu. Et si dicas, quòd ista cognitio vt terminat meam cognitionem, qua reflexè cognoscitur, est prima intentio; fateor quidem, & rursus illam reflexam cognitionẽ possum iterum cognoscere, & sic terminabit meam cognitionem: ergo in primis intentionibus, secundũ opinionem Heruæi, est processus in infinitum. Respond. quod sicuti non est incõueniẽs, quòd in actibus reflexis non detur status ita non est inconueniens, quòd in primis intentionibus.

Notapro solutione. Compositũ apud Logicos duplex, ex his, & huic; quid inter ea intersit.

Tollitur processus in infinitum.

Instantia.

Solutio.

Ad secundum ergo sensum quęstionis transeuntes, videndum est, an specieitas, v.g. & quælibet alia intentio, denominet in mente rem ad extra? Sensus est, an sit necesse

Dilucidatur difficultas etiam quæ ad primã & secũdã intentiones.

necesse aliquam aliam denominationem intre præcedere, vt denominetur prima, vel secunda intentio, in verò sine hac præcedenti denominatione, prima, & secunda intentio denominent ad eum modū, quo solemus dicere, quātitatem rem materialem immediatè afficere, & denominare, albedinē verò non ita, sed mediante quātitate, quæ prius facit substantiam quantam? Et quidem loquendo de prima intētione in opinione Heruæi nā in alia opinione suprà relata non habet locū hæc quæstio, dico, quòd denominat ipsam rē immediatè nulla alia media denominatione prævia Nā Petrus, v.g. dicitur prima intentio, quia terminationem quādā formalem habet, quæ cōsequitur ad actū cognoscendi: sed illa terminatio nullam aliam denominationem in re, quæ denominatur prima intentio, præsupponit: ergo denominat rem immediatè ad extra, hoc est, non præsupposita alia denominatione, nec alia forma in ipsa re. Bene verū est, quòd præexigit actionē intellectus, vt dictum est. Præterea, vel hæc denominatio, si prærequiritur aliqua, vt denominet prima intentio rem, vel est prima intentio, vel secunda: Prima esse non potest, aliàs esset processus in infinitum, vel nostra conclusio est vera: quia iam illa prima intentio denominat rem immediatè, & eadem est ratio de prima: ergo etiā prima denominabit immediatè. Vel si secunda non denominat sine alia, idem erit dicendum de illa alia, & sic erit processus in infinitū. Secunda intentio esse non pōt: quia prima intētio pertinet ad primam intellectus cognitionem, & ita non pōt præsupponere secundam intentionem, quæ pertinet ad cognitionem secundam intellectus. Secundò loquamur de secunda intentione, dico illā non denominare rem immediatè, nisi vt præsupponitur in ipsa alia rationis denominatio ab ente quodā rationis, quæ præexigit necessariò à bedo, vt denominet subiectum quantitatem. Hoc sit, quòd denominat subiectum, est quoddā ens rationis quod dicitur relatio esse cognit: taliter, & denominat rem taliter esse cognitā: & hac denominatione præsupposita res illa postmodū à secunda intentione denominatur, v. g. specieitas, vt denominet

Quō prima intētio denominet rē apud Heruæum.

Quō secūda intētio denominet rē.

hominem, necessarium est, hominem ipsum cognitum esse in vniuersali. Nec.n. hominem sine hac passiua cognitione denominare potest, quia cū sit ens quoddam rationis purissimum & perfectissimum in suo genere secūda intentio, præsupponit rem sic iam habentem aliquod esse rationis, cuiusmodi est cognitum esse. Et de hoc suprà dictum est, ubi de fundamento secundæ intentionis diximus: Nā ex eo quod præsupponitur fundamentum quod est ens rationis, sequitur non posse immediatè denominare rē ad extra, non præsupponendo aliā denominationem rationis. Et si fiat argumentum: Illud ens rationis, quod est esse cognitum taliter rem, quæ fundat secundā intentionē, non est nisi dum actu cognoscitur, quando tribuo intentionem naturæ non cognoscō illud ens rationis, imò nec est necessarium, vt cognoscatur ad hoc, vt ego tribuam intētionem speciei naturæ humanæ: nam ex eo, quòd cognosco naturam in cōi, & video illam esse in pluribus indiuiduis, tribuo, vel tribuere possum intētionem speciei, & adhuc nō est esse cognitum, quia adhuc nō fuit cognitum illud ens rationis esse cognitum: ergo sine alia denominatione præcedente denominat rē ad extra specieitas. Respōdetur, quod etiamsi non cognoscatur illud ens rationis, quod est esse cognitū, dicitur esse illud fundamentaliter proximè, & rōne huius dicitur natura cognita, & præsupponitur alia denominatio virtualiter saltem, vel illud ens rationis existens rōne cognitionis naturæ denominat secundā ea, quæ suprà dicebamus.

Arg. contra prædicta.

Responsio.

QVÆSTIO. XXVI.

Vtrùm secunda intentio fundetur super primam, ita vt prædicetur de illa.

1. Argum.

IT videtur quod non: nam intētio prædicatur de eo, supra quod fundatur: sed intentio secunda non prædicatur de prima: ergo nō fundatur super primam. Maior probatur; nā species prædicatur de

Digitized by Google

de homine, quia specieitas fundatur supra hominem. Minor probatur: quia hæc est falsa, Prima intentio est secunda intẽtio, vt de se patet.

2. Argum. Secũdò: Sicut se habet motus ad hoc, quod terminet motum, ita se habet intẽtio ad hoc, vt fundetur in illa alia intentio; sed motus non est terminus motus, vt habetur 5. Physic. aliàs esset in infinitum processus. Maior patet quantum ad hoc, quod in infinitum procedatur: quia sicut motus & motus sunt eiusdem rõnis in genere, ita intentio, & intentio: & sicut in vno esset in infinitum processio, ita & in alio.

3. Argum. Tertiò: Vel fundatur intentio secunda super primam secundum esse reale ad extra: & hoc non ita, vt esse reale sit ratio fundandi, vel fundamentum proximum; Vel fundatur super primam, vt habet aliquod esse rationis, & nec hoc aliàs, nisi consideraremus primam intentionẽ, vt refertur ad intellectum, non fundaret secundam intentionem, quia vt sic solũ habet esse rationis: solũ n. esse rationis habet esse dum cognoscitur, quod est falsum: nam ante istam reflexam cognitionem fundamenti proximi potest tribui illi rei secunda intentio, v.g. homini intẽtio specieitatis. Quamuis hoc argumentum sit superiori quæst. constitutum, iterum illud refero propter quandam solutionem, quam illi exhibent aliqui, quæ mihi falsa est.

4. Argum. Quartò: Nullum relatiuum fundatur supra correlatiuum suum: sed prima intentio refertur ad secundam, & è cõuerso: ergo secunda intentio non fundatur in prima. Probatur maior: nam pater nõ fundatur in filio, nec indiuiduum in specie. Minor probatur: nam secunda intentio dicitur per ordinem ad primã, sicut secunda dicit ordinem ad primam.

5. Argum. Quintò: Secunda intentio fundatur super aliam secundam intentionem, vt secunda intentio speciei in genere: ergo non potest fundari in prima, aliàs nõ haberet certum & determinatum fundamẽtum, quod est contra rationem relationis, quæ certa & præfixa fundamenta exposcit.

Vlt. argu. Vltimò: Prima intentio non fundatur super secundam, vt de se patet: ergo nec secũda super primam. Probo antecedẽs: Nam semper secunda intentio importat secundum respectum ad intellectum: sed prima intentio est primus respectus, quo formaliter res terminat primam tendentiam intellectus in ipsum; ergo non põt secunda intentio fundare primam intentionem.

Praambula ad quæstionem.

PRo quæstione explicanda notandum est, quòd tam intentio prima, quàm secũda accipi possunt & in abstracto, & in concreto, non solùm cùm significãtur per hæc nomina, genus, genereitas, species, specieitas, vniuersale, vniuersaleitas; verũ cum significantur genericè per hæc nomina, prima & secunda intentio, nam quia nominib. caremus, his nouis abstractis pro concretis vtimur. Et ad designandum quando vtimur his in abstracto, vel in cõcreto, addimus illas particulas, in abstracto, vel in concreto. Vt si dicamus, secũda intentio in abstracto accipitur abstractiuè: sicuti si diceremus specieitas, vel relatio talis in concreto accipitur cõcretiuè, ac si diceremus, species, vel relatiuum tale: penuria. n. nominum in causa est, vt sic terminis vtamur. *1. Fund.*

Notandum est insuper, nos non disputare modo, vtrum necessariò omnis secũda intentio debeat fundari in prima; sic adeò, vt non possit fundari in secunda. Sed illud inquirimus, an prima intentio fundamentum illius esse possit, sic adeò, vt prædicetur de illa: & possumus ẽt loq. de fundamẽto ꝓximo, & remoto illius. *2. Fund.*

Deciditur quæstio.

PRima conclusio: Secunda intentio in abstracto fundatur in prima intentione in concreto. Probatur conclusio ex cõmuni Logicorum sensu, qui dicunt secũdam intentionem fundari super primã. Præterea, secunda intentio, vt suprà fuit visum, fundatur super rem ad extra mediatè: sed res ad extra est prima intẽtio, v.g homo: ergo secunda intentio fundatur in prima. Et est conformis hæc ratio: Nam specieitas, v.g. fundatur in homine cognito in communi, sed homo cognitus *1. Conclus. Quo secunda intentio fundetur i prima.*

tus

tus in communi est prima intentio, vt de se patet: ergo secunda intentio fundatur in prima in concreto. Præterea, secunda intentio habet ordinem ad primam: sed non videtur habere alium ordinem, nisi eius qd fundatur ad id quod fundat; igitur fundatur in prima. Maior patet; nã secundum aliquem ordinem siue respectũ importat ad primã Minor probatur: qa non potest dicere ordinem ad illam, tamquam ad causam finalem, nec tãquam ad efficiẽtem, ergo tamquam ad materialẽ, & sic tamquam ad subiectum & fundamẽtum; nam tamquam ad formam cõstat esse non posse. Præterea probatur; nam secunda intentio specieitatis est relatio cõueniens rebus: ergo habet fundamentum in illis saltem remotũ: sed omnis res realis prima est intentio, secunda igitur intentio fundatur in prima. Et hic nota, qđ quando homo cognitus est fundamentũ intentionis secundæ, etiam illud esse cognitum est fundamentum ibidem proximum, & tamquam ratio fundandi. Cæterum illud ibidem non denominatur secũda intentio, quia non est subiectum relationis, & non est id, quod habet fundamẽtum, sed ipsa fundandi ratio: sed denominatur homo, qui est habens fundamẽtum proximum & remotum, & subiectum relationis. Et sicut relatio paternitatis non denominat genereitatem, sed hominem generantem, quamuis sit ratio fundandi.

Corollariũ. Ex hac conclusione sequitur, secundam intentionem, etsi denominet primam, nõ denominare illam nudè, sed vt est cognita; nõ enim denominat hominem, nisi vt cognitum.

2. Conclus. Secunda conclusio: Si teneamus, quòd prima intentio dicit relationem quandã ad intellectum, ita vt illud, quod vocatur prima intentio, in concreto sit relatiuũ rationis formaliter ad intellectum, quatenus formaliter terminat eius primam cognitionem, sic etiam potest fundare secũdam intentionem. Hęc conclusio satis aperta est; nã ex necessitate, vt fundemus in natura humana intentionem speciei, debet præsupponi cognitio ipsius naturæ, seu ipsa natura cognita, quoad suam realitatem, sed hoc est esse primam intentionem terminare formaliter primam cognitionem intellectus, cuiusmodi est illa cognitio, quatenus terminatur ad hominẽ vt sic: ergo secunda intẽtio fundatur super primam. Et hæc conclusio satis infertur ex præcedenti, seu potius est eadẽ: Solùm.n. in hoc est discrimen, quod prima conclusio loquebatur de intentione, secũdum quod est id, quod reb. de se conuenit, hoc est, non prout habẽt esse in intellectu secundum primam opinionẽ supra relatã. Et licèt diceret hæc opinio, ꝙ formaliter non dicitur prima intentio, v.g. quæ est homo, nisi hominem, supra quod asserebat fundari intentionem speciei, requirebat tamẽ relationem esse cogniti: quæ quamuis non esset de ratione hominis, vt est prima intẽtio, erat necessarium fundamentum illius intẽtionis, necessarium, inquam, proximũ. Hęc verò conclusio loquitur de prima intẽtione, quatenus dicit formaliter relationem rationis, secundum quam formaliter terminat primam intẽtionem, seu cognitionẽ intellectus, & ita dicit secundam intẽtionẽ fundari supra primam, hoc est, supra hominem, quatenus habet rationem intentionis primæ, & illa relatio esse cogniti prima cognitione, dicit esse de rõne formali primæ intentionis, respiciendo fundamentum proximum secundæ intentionis speciei, quæ potest competere homini iam sic cognito, & habenti rõnẽ primæ intentionis, per illam relationem rationis formaliter: Nã homo solùm est id, quod denominatur prima intentio, & subiectum primæ intẽtionis formaliter, loquendo in secunda opinione Magistri nostri sapientissimi Heruæi.

3. Conclus. Tertia conclusio: Si prima intentio accipiatur in abstracto, seu in concreto, verè formaliter etiam fundat secundam intentionẽ, v.g. sicut dicimus, quod homo fundat secundam intentionẽ speciei, quę ipsam speciem denominat, & rursus illa secunda intentio speciei fundat intẽtionẽ indiuidui, nã est hęc species, & indiuiduum speciei in cõmuni, & fundat intentionẽ subiecti in hac prædicatione, Hæc est species prædicabilis, & specieitas in communi fundat intẽtionẽ speciei, quia specieitas est species prædicabilis, & est species respectu huius, & illius specieitatis, quia prædicatur de illis in quid, quæ solo numero differunt. Eodem modo prima *Subtilis speculatio Authoris.*

Digitized by Google

ma intētio, quatenus dicit relationem, si accipiatur in abstracto, cōmunis est omnibus primis intentionibus, siue tamquā genus, siue tamquā species. Et ita ex eo, quod cognoscitur in vniuersali, & abstrahitur à suis singularibus, induit rationem speciei, vel generis: nam habet suam naturam specificam, vel genericā, quæ potest in vniuersali cōsiderari, & induere rationē generis, vel speciei, sicut homo, & animal. Quinimo illa ratione relatio, quæ essentialiter est prima intētio, quatenus cognoscit ab intellectu prima cognitione, hoc est, cognitione, quę terminat ad ea, quæ cōueniunt illi secundum suam rationem, & proprietates, dicitur prima intentio vt quod: & denominatiuè, & essentialiter est prima intentio vt quo, sicut speciecitas, cùm cognoscitur in vniuersali denominatiuè, est species vt quod, & essentialiter vt quo. Et hoc magis quęst. seq. explicabitur. Si verò prima intentio in concreto accipiatur, vt est tale relatiuum rationis, etiam potest considerari in vniuersali, & est genus seu species, respectu inferiorū, sicut genus est species respectu huius, & illius generis; & ita induit etiā rationē generis, vel speciei. Et hoc eadē ratione probatur: quia etiam habet naturā quandam, quæ in vniuersali potest considerari: similiter potest esse subiectum & prædicatum, & ita induere secundam intentionem.

4. Conclus. problematica.

Quarta conclusio. Hæc propositio, Prima intentio est secunda intētio, potest habere sensum verum, & falsum. Probatur: nam si in abstracto accipiatur, facit hunc sensum; quod ratio primæ intentionis sic ratio secūdæ intentionis: & sic, vt hæc est falsa, genereitas est speciecitas, ita illa. Si verò accipiatur secūda intētio in cōcreto, sicut concedimus; quòd species est secunda intentio, & homo, v. g. est prima intentio; ita potest concedi, quod prima intentio sit secunda intentio; quia quando intentiones importantur p terminos connotatiuos, benè possunt ad inuicem affirmari. Vniuersale enim dicitur secunda intentio, sicut genus dicitur species, & illa est prædicatio denominatiua, quod infra magis explicabitur. Est tamē, vt diximus in vsu disputantium, vt possint accipi in concreto illa nomina.

5. Concl. Quando secūda intentio non fundetur I prima.

Quinta conclusio. Secunda intentio in concreto, si dicat compositum ex re & secunda intentione, vt album compositum ex corpore, & albedine, seu cōpositum ex his, vt iam diximus, nō fundatur super primā. Probatur in specie: Species v. g. dicit materiale & formale, scilicet, hominē, & secundam intentionem. sed totū hoc non fundatur in homine, nam homo non fundatur in se ipso: ergo: & quando dicimus, quod secūda intentio fundatur in prima, vel accipit in abstracto, vt speciecitas; vel si accipitur in concreto, scilicet, quòd species fundetur in prima intentione, seu secunda intentio fundetur in prima, accipitur ibi species ex vsu disputātiū pro speciecitate, & formaliter, & pro composito huic, scilicet, pro relatione, quæ cōtingit homini, & cuiuis materiali. Si verò inquiras è contrà, an prima intentio fundetur in secūda, quod est difficile explicare, prętermittendo tamen, quòd hæc conclusio procedit de prima intentione secundum opinionem Herusei. Respondetur, & sit

6. Conclus. contra Scotum.

Quō prima intētio fundetur super secundam.

Sexta conclusio probabilis contra Scotum, primam intentionem fundari posse supra secundam. Et probatur illa conclusio: Nam speciecitas est secunda intentio: sed hæc potest fundare primam intentionem: ergo prima intentio potest fundari super secundam. Probatur minor: Nā super speciecitatem potest fundari intentio speciei: hæc enim est vera, speciecitas est species, quandoquidē speciecitas prędicatur de pluribus differentibus numero: sed relatio speciei, & secunda intentio fundatur super primam, vt supra probatū fuit: ergo in speciecitate est prima intētio fundata, super quam fundatur secunda, scilicet, esse speciem: ergo &c. Secundò probatur illa minor: Nam vt speciecitas sit species, est necesse, quòd cognoscatur in vniuersali: sed illud esse cognitū speciecitatis est prima intentio, & fundatur super speciecitatē, quę est secunda intentio: ergo prima intentio fundatur super secūdam. Probatur minor: Nam sicut esse cognitum naturæ realis, est relatio, quæ est prima intentio; ita esse cognitum secundę intentionis debet esse relatio, quæ est prima intentio: nam quoad hoc eadem est ratio. Præterea: relatio speciecitatis, quæ denominat speciecitatem speciem, fundatur

tur remotè in vnitate specifica formali specieitatis;ergo proximè debet fundari in aliquo,quod sit prima intentio: nã si fundaretur in secũda intentione, esset in infinitum processio,quia illa rursus secunda intentio quæ est fundamentũ proximum,non potest fundari in aliqua prima intentione conuenienti specieitati: ergo fundatur in secunda, & sic in infinitum:& si fundatur in prima conuenienti specieitati:ergo iam prima intentio fundatur in specieitate, quæ est secunda intentio Præterea,prima intentio est relatio rationis,quæ terminat primã cognitionem intellectus,hoc est, cognitionẽ, qua cognoscitur res secundum ea,quæ sibi conueniunt,nõ ex esse cognito, quod habet in intellectu. Et secunda intentio est relatio,quæ terminat secũdam cognitionem intellectus,vt cognitionẽ qua cognoscit natura, vt hẽt esse prædicabilẽ de multis quæ est secunda naturæ cognitio: & quando cognoscitur secundũ suã essentiam,est prima cognitio:ergo quando cognoscitur specieitas secundum suã quidditatem,& proprietates,& accidentia quæ illi ex sua essentia cõueniunt,cognoscitur cognitione prima:ergo resultabit terminus huius cognitionis in illa; sed illa est prima intentio;ergo &c.Quã do verò cognoscitur eadem secunda intentio,vt est in multis,quod conuenit illi ex se vniuersali cognita conuenit secunda intentio specieitatis;& sic prima intẽtio fundatur super secundã. Est itaq; loquendum de specieitate, sicut de paternitate,quãtum ad hoc. Et quod dictũ est de secunda intentione in abstracto, dicẽdũ etiã est de illa in concreto. *Instantia.* Et si dicas:Illa relatio esse cogniti specieitatis,fundatur in cognitione: ergo non fundatur in specieitate. *1. Solutio.* Respondetur,quòd proximè fundatur in cognitione, remotè in specieitate. *2. Solutio.* Secundò respondetur,quòd etsi fundetur in cognitione,& cõuenit tamẽ specieitati,& illã denominat, quod sufficit. *Instantia.* Et si rursus dicas,quod hæc erit vera, Secunda intentio est prima intentio. *Solutio.* Respondetur, quod si accipiatur in abstracto,falsa est,quia fit sẽsus,ratio vnius est ratio alterius:sicut hæc etiã est falsa, paternitas est filiatio. Si verò prima intentio in concreto accipiatur,verissima est: Sicut.n.hæc est vera, Specieitas est species,sita est vera,Specieitas est prima intẽtio terminatiuè. Sicut.n. denominatur cognita prima cognitione,ita denominatur prima intentio,nã quãuis essentialiter sit secunda intentio, bene põt à prima intentione formali superueniẽte,denominari prima intẽtio,sicut genereitas põt denominari genus, vt iã videbimus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argum patet ex dictis in hac conclusione,& ex quarta.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quòd non est simile de habitudine motus ad motũ, & de intentione ad intẽtionẽ: quia cum motus dicat tantùm ens reale extra animam,& aliquo modo vnius rationis, nõ eo modo se habet ad hoc,quòd sit terminus motus,vel subiectum motus, vel fundamentum,sicut intentio, quæ dicit formaliter aliquid rationis:& cum ens reale vnius rationis cũ alio non potest reflecti supra aliud,præcipuè quantũ ad hoc, quod vnum terminet aliud,aut sit fundamentum alterius. At verò cum entia rõnis ad intellectus operationẽ consequantur,quæ potest fieri & in primam intentionem,& in secundam,fit,vt possit fundari vna intentio etiam secunda in alia intentione,non solum prima, verùm secunda.

Ad 3. arg. Ad tertium supra iam fuit dictũ. *Aliorum respon.* Aliqui tamen dicunt secundam intẽtionem præsupponere primam,hoc est, relationẽ illam,quæ est terminatio formalis,nõ vt fundamentum: Nã etiamsi illa esse nõ posset per hoc,quod cognosco naturã in vniuersali,fundatur secunda intẽtio, sed præsupponitur cõcomitanter. *Refellitur.* Verũ hæc solutio nulla est,quia iam suprà fuit ostẽsum,oẽm intentionem secundam fundari in rõnis ente. Illud enim esse cognitũ, quod est prima intentio, non est ibi per accidens,sed necessariò vt fundetur secũda intentio: quia esse cognitum secundò,præsupponit cognitum esse primò.

Ad 4. arg. Ad quartum respõdetur, quòd prima intentio in opinione Heruæi non refertur nisi ad intellectum,secunda verò ad intellectum,& terminum alium. Non verò prima intentio refertur ad secundam

nam

nam species non refertur ad hominem, nec homo ad speciem, nec species refertur ad hominem terminantem primã intentionem, quæ est prima intentio in opinione Heruæi, sicut cõceptus vltimatus, & non vltimatus, quamuis videantur ad inuicem referri, non tamen referũtur nisi ad rem significatam. Similiter in præsẽti, etsi videatur prima & secunda intentio ad inuicem referri, non ita est, sed referũtur, vt sæpè iam diximus. Verùm est tamen, quod secunda præsupponit primam vt fundamentum. *Ad vlt. argum.* Ad vltimum patet ex vltima conclusione.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrùm vna secunda intentio fundetur super aliam secundam intentionem, ita vt prædicetur de illa.

1. Argum. ET videtur quod non: nam aliàs daretur processus in infinitum, quem nullus debet admittere. Probatur sequela; nam si supra specieitatẽ fundaretur alia secunda intentio, ergo supra illam poterit fundari alia intentio secunda, & sic in infinitum. Probatur consequentia: nam si supra specieitatem fundo intentionem speciei, supra intentionem speciei potero fundare intentionẽ subiecti, & supra intentionem subiecti intentionẽ prædicati, & istas intentiones potero ad libitũ p̄dicare, & subiicere in ĩfinitũ; ergo &c.

2. Argum. Secundò. Ens rationis non potest fundari supra ens rõnis; sed vna secunda intentio est ens rationis: ergo non potest fundari super aliam secundam intentionẽ, quæ est ens rationis ẽt. Probatur minor; Nam illud, in quo fundatur, dẽt habere maiorem entitatẽ, quã illud, quod fundatur supra ipsum: sed vna secũda intentio non habet maiorem entitatẽ quã alia. Maior probatur: quia illud, qđ fundat aliquid, est id, à quo depẽdet res fundata in suo esse: ergo debet maiorẽ entitatem habere, & perfectiorem, vt aliud in suo esse sustentet; quod etiã patet in relatione, & fundamento reali in substãtia & accidenti, in domo, & fundamento. Et confirmatur hoc argumentum: quia vna relatio realis non fundatur super aliam: ergo nec vna secunda intentio super aliam, cum sint relationes. Antecedens probatur; Nam fundamẽta relationis ex Arist. c. de Ad aliquid, sunt actio & passio, vnitas, & mensura, inter quæ non annumeratur relatio.

3. Argum. Tertium arg. Si aliquæ secundæ intentiones possunt esse fundamenta aliarũ, maximè intentiones prædicabilium: sed istæ non: ergo &c. Minor probatur: nam vel accipiuntur istæ intentiones in concreto, vel in abstracto; neutro modo possunt fundare alias intentiones: ergo &c. Probatur minor: nã si accipiatur genereitas, specieitas, &c. in abstracto, nullã intionẽ possunt fundare: aliàs hæc esset vera, Specieitas est species, Vniuersalitas est vniuersale: sed istæ nõ: ergo &c. Probatur maior: nã certè si aliquæ intentiones possunt fundari, fundarentur vtique illæ, cũ specieitas sit in pluribus indiuiduis specieitatis, & vniuersalitas in pluribus indiuiduis vniuersalitatis, & sic erũt species, & vniuersale: ergo &c. Sed illa minor probatur: nã si specieitas est species: ergo id, quo aliquid est p̄dicabile de plurib. differentib. numero, est quod prędicatur de plurib. numero differẽtibus; sed hoc est impossibile: ergo &c. Maior patet ex definitionib. specieitatis, & speciei. Minor illa probatur; nã id, quo aliquid est pater, non est id, quod est pater: nã hæc est falsa, Paternitas est pater. Secũdò, p̄batur eadẽ minor, nã si hæc est vera, Specieitas est species: ergo ab aliqua forma denominatur species, nõ à seipsa, quia inter denominans, & denominatum debet esse realis distinctio ad minus, nã specieitas est essentialiter specieitas, & accidentaliter species; ergo hoc hẽt ab aliqua forma: nec põt denominari species ab illa specieitate: quia vna albedo nõ põt denominari alba ab alia albedine, sicut nec vna paternitas pater ab alia paternitate; ergo nec vna species ab alia. Tertiò probatur eadẽ minor: Nã concretũ non p̄dicatur de abstracto, hæc.n. est falsa, Humanitas est homo, Albedo est albũ, relatio est relatiuũ: ergo ẽt hęc, Specieitas est species, Vniuersalitas est vniuersale, genereitas est spẽs, Vniuersalitas

1. Confir. est genus. Et confirmatur hoc arg. Nam illa specieitas, quæ denominat specieitatem speciem, debet esse singulare, & indiuiduum illius specieitatis, quia duo vniuersalia eiusdem speciei nō possunt esse in eodem intellectu simul, sed vnum indiuiduum inferius quidditatiuè in intelligibili est, quod denominat accidentaliter suum superius quidditatiuè, sicut est in intelligibili, quòd hæc albedo tribuat denominationem ab albedine in communi. Et confirmatur maior secundò, quia

2. Confir. hæc non potest esse vera, Genereitas est species, quia forma essentialiter specificè distincta ab alia non potest illam denominare, sicut albedo non pōt facere nigrum, nec denominare nigredinem, sed specieitas, & genereitas specie differūt: ergo specieitas non potest denominare genereitatem speciem, & sic de alijs: nō ergo vna harum intentionum in abstracto potest denominare aliam. Quod nec in concreto, probatur, & fit

4. Argum. Quartum argumentū; Genus, species, & vniuersale, &c. sunt intentiones in cōcreto: at illa non possunt fundare alias secundas intentiones, ergo &c. Probatur minor: Nam si vniuersale fundaret aliā secundam intentionem, esset intentio generis, siquidem prędicatur de pluribus differentibus specie; nam prædicatur de genere & specie, &c. quę specie differūt; sed hoc est impossibile; ergo &c. Probatur minor; nam aliàs vniuersale, quod est superius ad illa quinq; prædicabilia, conuerteretur cū vno membrorum diuidentium: nā vniuersale diuiditur in illa quinque prædicabilia, quorum primum est genus: ergo si vniuersale est genus, conuertitur cum vno membrorū diuidētiū; hoc autem est impossibile, nam diuisum debet esse superius ad mēbra diuidētia, & hæc est vna cōditio, quæ assignatur bonæ diuisionis; ergo &c. Et confirmatur

Confir. hoc argum. Nam hæc prædicatio est falsa, Genus est species, differentia est species, &c. ergo non fundantur huiusmodi intentiones. Probatur antecedens; nā fit appellatio ex eo, quod prædicatū est, prędicatum secundæ intētionis; ergo fit sensus, quòd genus vt sic, est species, id est, quod vt prædicatur de plurib. differentibus specie, prædicatur de plurib. differētibus numero, q̄ est absurdū maximum.

5. Argum. Quintum argumentum; Si vna secunda intentio potest in alia fundari, sequitur, quod intentio indiuidui posset fundare intētionem speciei, & sic quod ista est vera, Indiuiduum est species; hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia indiuiduū prædicatur de pluribus; differētib. numero; nam prædicatur de hoc indiuiduo, & alio indiuiduo secundè intentionaliter acceptis, quæ numero differunt; ergo est species, vt colligitur ex definitione speciei. Probatur minor; Nam ab omnib. indiuiduis nihil potest abstrahi materiale & indiuiduale, quod prædicetur de illis, nam sunt velut primò diuersa; ergo indiuiduum non pōt esse species, quia species de plurib. prędicatur, & dicit aliqd cōmune, quod de illis affirmatur ab illis abstractum. Probatur antecedens; nā indiuiduum secundè intentionaliter acceptum vagatur per genera accidentiū & substantiæ; quinimo in ipsis entib. rationis reperiūtur etiā indiuidua; sed ab istis omnib. nihil potest abstrahi, quod prædicetur de plurib. Probatur minor; nam illud, vel est substantia, & hoc non, aliàs nō cōpeteret indiuiduis accidentis; nec est accidens, aliàs non competeret Indiuiduis substātiæ: nec est aliquid reale, aliàs non cōpeteret indiuiduis rōnis; nec est aliquid rationis, aliàs non cōpeteret indiuiduis realibus: ergo nihil pōt ab illis

Fuga. Impugnatio: abstrahi. Nec sufficit dicere, quod formale est aliquid rōnis, quod illis omnib. potest competere: Nam indiuiduum nō solum importat formale, sed etiā materiale, quia est terminus connotatiuus; ergo cū de materiali nihil illis posset importare, nō potest esse species. Et cōfirmatur

1. Confir. hoc argumentum; Nā intentio indiuidui essentialiter facit prædicabile de vno tātum, & sic essentialiter est singularis; ergo non pōt esse denominatiuè vniuersalis: Nam quando aliquid competit alicui per se essentialiter, eius oppositum non pōt competere, nec accidentaliter, nec essentialiter; sed esse vniuersale est oppositum eius, quod est esse singulare; ergo si indiuiduo, & eius intētioni cōuenit essētialiter esse singulare, ēe vniuersale nec per accidens conuenit; & sic non erit species

Digitized by Google

4. Confir. cies indiuiduum. Et confirmatur hoc argumentum: & accipio hanc intentionem indiuidui. Nam hæc non potest supra se fundare aliam intētionem indiuidui, ētsi sit indiuidua: ergo falsū est dicere, quod indiuiduum est commune pluribus indiuiduis, & quod vna intētio secunda fundatur super aliam. Probo antecedēs: Nā ipsa est indiuiduum vt quo, essentialiter; seu est id, quo aliquid est indiuiduum: ergo non potest esse id, quod est indiuiduum: ergo non potest fundare intentionem indiuidui. *Solutio.* Si dixeris, quòd est indiuiduum vt quod, & vt quo, indiuiduum vt quod, quatenus de vno tantùm prædicatur, scilicet, de seipso; est etiam indiuiduū vt quo, quatenus est id, quo aliquid prædicatur de vno tantùm. *Impugnatio.* Contrà: quādo dicitur quod est indiuiduum vt quod vel denominatur à se ipso indiuiduum vt quod, vel ab alia intētione indiuidui. A se ipsa est impossibile; nam idem non potest sibi denominationem accidentalem tribuere; non enim albedo seipsam albam denominare potest: nam, vt diximus, inter formam denominantem & denominatā debet esse distinctio, saltē formalis. Si denominatur ab alia intētione, quæ faciat ipsam indiuiduū vt quod, sequitur processus in infinitum: nam illa intentio denominans etiam est indiuiduū vt quod: ergo illud habet ab alia intētione: & rursus illa est indiuiduum vt quod etiam, quia prædicatur de se ipsa: ergo illud habet ab alia, & sic in infinitum. *5. Confir.* Et confirmatur hæc ratio: quia indiuiduum non cognoscitur ab intellectu: ergo non potest fundare aliam intentionem Et q͠d sit difficile explicare, quomodo cognoscuntur secundę intentiones, iā vidimus.

6. Argum. Sextum argumētum principale: si vna intentio secunda fundare potest aliam, sequitur, quod intentio denominatiuorum posset fundare intentionem vniuocorum, & sic, quod ista sit vera prædicatio, Denominatiua sunt vniuoca: consequens est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Nam denominatiuum, v.g. album significat sua significata vnico conceptu, & importat illis vnicam rationem communem: ergo conuenit illis intentio vniuocorum, & definitio. Sed minor probatur: nā denominatiua, & vniuoca sunt intentiones differentes specie, & sic eidem rei non possunt conuenire: nam ista, Vniuocum est denominatiuum, est falsa, sicut ista, æquiuocū est vniuocum: nam appellat & facit sensum formalem, qui sensus est falsus.

Præambula ad quæstionem decidendam.

QVæstio hæc difficilis admodum est, propterea quod secundæ intentiones minimæ sunt entitatis, & consequuntur ad actum intellectus, qui potest reflecti super omne illud, quod habet rationē entis. Et ita rursus intelligere secundas intētiones, & in ipsis, ac si essent aliquid reale, alias fundare, & cum sint intentiones fundatæ supra alias, eiusdē rationes cū illis, difficile est intelligere denominationes huiusmodi, & prædicationes, quæ sequuntur.

Et pro huius explicatione notādū est, *1. Fund.* quod licèt secundæ intentiones non habeant subiecta, cui inhæreāt, habēt tamē subiecta quæ denominant, sicut speciei tas denominat hoiem spec.ē, licèt illi nō inhæreat: & hoc subiectum secundū aliquam considerationē vocant Logici fundamentum remotū intentionis: Homo enim secundum vnitatem formalem specificam est fundamentum speciei tatis.

Præterea est considerandum, quòd si- *2. Fund.* cut in accidentib. realibus relatiuis est dare fundamentū principale, quo mediāte illa relatio conuenit, & est dare fundamentū, seu ratio, quare conuenit illa relatio, quod vocatur fundamentū proximū, v.g. relatio paternitatis fundatur in hac substantia, vt hēt potentiā generatiuam principaliter, in actione verò generādi, vt in proximo fundamento, seu cōditione: ita in accidentib. relatiuis rōnis est remotū fundamentū, vt dictū est, & proximū, quod ē esse cognitū. Et sicut hæc fundamenta reperiuntur in entibus realib. vt possint fundare has intētiones, ita hęc eadem fundamenta reperiuntur in entibus rationis, & secundis intentionibus: quamobrem possunt etiam alias fundare intētiones. Nam etiam speciei tas habet suam vnitatem formalē, & præterea habet suum esse cognitum. Quamobrē merito

ritò quęritur, an supra illam secunda alia intētio fundari possit. Vt ergo hoc ipsum explicemus sit

Decisio Quaestionis.

1. Conclus. PRima conclusio. Vna secunda intentio etiam in abstracto fundat aliam secundam intentionē, verbi gratia, specieitas fundat aliam intentionē specieitatis, & illud abstractum, scilicet specieitas, fit materiale illius secūdę intētionis, & denominatur species: & sic in aliis multis. Et probatur ista cōclusio euidentibus rationibus. *1. Ratio pro cōclusione.* Primò; Omne illud, quod potest esse obiectum formale alicuius actus intelligēdi, pōt esse principale fundamentum secundarum intentionum consequētium ex tali actu intelligēdi ad tale obiectum; sed secunda intentio potest esse huiusmodi: ergo potest esse fundamentum alterius secundæ intētionis. Maior patet exemplo hominis, qui potest esse fundamentum intentionis specieitatis, quia cognoscitur ab intellectu, vt in pluribus indiuiduis existens, & ita homo secundū suam vnitatem formalem, est fundamentum remotum illius, & secundum esse cognitum tale, est fundamentum proximū. Sed minor ꝓbatur multipliciter. Primò: quia secunda intentio est obiectum logicę; ergo cognoscibilis à logica per actū intellectus. Item, est significatū termini: ergo est cognoscibilis ab intellectu, quia termini significant quod intellectus cognoscit. Item: intellectus cognoscit omne illud, quod habet similitudinem ad ens reale, cuiusmodi est secūda intentio. Consequentia illa patet: quia esse cognitum supposita vnitate formali, verbi gratia, in specieitate, est fundamentum secūdæ intentionis speciei. Et secūdò probatur eadem consequentia: nam secunda intentio fundatur in esse cognito tali. Si ergo est fundamentum proximum intentionis in secūda intentione, poterit fundari in illa secunda intentio alia. *2. Ratio.* Secundò probat conclusio: homo est species, quia prędicatur de pluribus differētibus numero in quid: sed etiam genereitas prędicatur de hac, & illa genereitate in quid, quæ solo numero differunt: ergo genereitas est species: ergo fundat vna secunda intētio aliam. *3. Ratio.* Tertiò: quia homo, verbi gratia, habet vnitatem formalem, quæ est indiuisibilis per principia formalia, & potest cognosci in cōmuni, attribuit illi intellectus secundam intentionem speciei; sed etiam specieitas habet suam vnitatē formalem, & potest in communi cognosci, & est in pluribus specieitatibus solo numero differentibus; ergo potest fundare secundam intentionem speciei. *4. Ratio.* Praeterea: Vna secunda intentio potest affirmari vel negari de alia: ergo vna secunda intentio induit intentionē subiecti & prædicati: sed intentio subiecti & prædicati est secunda: ergo secūda vna intentio fundatur supra aliam secundam intentionē. *Obiectio.* Sed contra est argumentum: Nam si vna secunda intentio fundat aliam secundā: ergo est actus intellectus, quo vtraque cognoscitur, & habet esse: quia nec fundare nec fundari possent, nisi haberent esse: sed duo actus intellectus non possunt esse simul: ergo nec illæ intentiones: & ita nec possunt fundare alias. *Solutio.* Respondetur, quòd bene possunt simul esse duo actus intellectus, quando habēt ordinem ad inuicem; & illi duo actus habent quidem ordinem ad inuicem, siquidem habent ordinem res ipsæ, quæ intelliguntur secundum rationem fundantis & fundati, & ita illi actus inter se ordinantur, sicut & in hoc syllogismo: Omne bonum est appetendum; Iustitia est bonum; appetenda igitur est. sunt tres actus intellectus simul: aliqui dicunt eodem actu nos intelligere vtramque intentionem, vt ad inuicem ordinantur.

2. Conclus. Secunda conclusio. Etiam vna secunda intentio in concreto fundat aliam secundam intentionem. Hæc conclusio eisdem rationibus, quibus præcedens probatur. Et rursus: Nā Logica, vt supra visum fuit, tractat de secundis intentionibus adiunctis primis, & nō in particulari, sed in vniuersali: quia omnis scientia versatur primo & per se circa vniuersalia: ergo secunda intentio in communi est vniuersalis; ergo fundat intentionem vniuersalis. Prętere a, quia vniuersale est genus ad quinque vniuersalia, vt omnes fatentur; ergo fundat intentionem generis, & est secunda intētio in cōcreto; ergo &c. Praeterea: nam accidens quintum prædicabile, est

species

species vniuersalis; ergo fundat intentionem speciei; habet enim omnia requisita, vt fundet. Omnia enim, quę habēt, vt fundare possint secundas intentiones, entia realia, hæc omnia habent secundæ intentiones, vt alias fundent intentiones secundas.

3. Conclus. Tertia conclusio. Vna secunda intentio fundatur supra aliam modo iā dicto, siue in abstracto, siue in concreto; & prædicatur de illa, quatenus habet rationem fundamenti principalis. Et sic de specieitate dicitur, quod est species. *Not.* Pro qua intelligenda conclusione aduerte, quòd in accidentibus realibus hoc reperimus, vt eorū quædam repugnantia sint esse idē, sicut albedo, & nigredo; ita vt nec in abstracto, nec in cōcreto seclusa ampliatione prædicentur de se ipsis. Nam ista est falsa, Album est nigrum, & Albedo est nigredo. *Elegantissima proportio iter accidentia realia ab vna parte, & intentiones ab alia.* Alia verò sunt accidētia, quæ nō solùm non repugnant, verùm possunt esse in eodem, sicut albedo, & dulcedo; quapropter hęc ē vera, Albū est dulce; etiāsi hęc sit falsa, Albedo est dulcedo. Alia sūt accidentia, quæ non solū non repugnāt, verùm vnum ad aliud cōsequitur ex necessitate, sicut curuum, vel rectum ad lineam, par vel impar ad numerū. Ita omnino contingit in intentionibus; Nā quædam sunt, quæ repugnant eidem subiecto, vt esse genus & speciem specialissimam, esse genus & differētiam, similiter esse terminum & propositionem. Et hoc verum est, siue substrata & denominata sint entia rationis, siue entia realia; quia quantū ad hoc, ad paria iudicantur. Et ratio huius est; nā exposcunt subiecta, seu fundamenta diuersa formaliter: Nam genus exposcit fundamentum, seu subiectū suscipiens denominationem, quod sit naturæ determinabilis per differentiam, & quod stet sub cognitione generica, qua cognoscatur animal; species specialissima exposcit subiectum aliud, nimirū naturam non determinabilē differentiis oppositis, & exposcit illam, vt stat sub conceptu specifico, sed ista eidem rei cōuenire nō possunt, vt stat sub eodē cōceptu formali: ergo nec intentiones istæ. *Quando vna intētio prædicetur de alia & quād vnā* Itaq; intentiones, quæ exposcunt fundamēta, quæ repugnant eidē rei, non vtcūq; consideratæ, sed vt stat sub diuerso cōceptu formali, & vt hēt rationē diuersi obiecti eidē conuenire non possunt. Nā quāuis animal, & homo sint idē, cęterum generis intentio conuenit nō homini, sed animali, vt sic, & vt habet illum conceptum animal in mente; & species conuenit homini, vt habet istū conceptū homo, sed homo & animal, vt sic, sūt formaliter diuersa subiecta intentionum, & habent diuersas rationes fundandi. Vnde hæc erit falsa, Animal quod est genus, est species specialissima; quia sit sensus, quod eidē, cui conuenit esse genus, conuenit esse speciem; genus autē conuenit huic rei, quatenus stat sub isto conceptu animal, & illi, vt stat sub illo, nō cōuenit esse speciē, nec differentiā. Et hoc valde notandum censeo. Aliæ intentiones sunt, quæ in eodem se cōpatiuntur, licèt accidētaliter, vt est intentio speciei, & subiecti; & deniq; oēs illæ intentiones, quæ eidem conceptui obiectiuo conueniunt. Itaq; animali, vt sic, & vt stat sub hoc conceptu animal, & est obiectū significatū per hūc conceptum animal, conuenit intētio generis, & intētio speciei, & ita hæc est vera, Quod est genus, est species. Et probatur primò: Quia Porphyrius capite de specie cōcedit hanc esse verā, Media sūt genera & species, & loquitur de collocatis in media linea prædicamentali, vt de corpore, animali, & cetera, & capite quinto de cōitatibus, ita dicit idem. Et species quidem cū sit, est genus; ergo cōceditur, Species est genus. Probatur secūdò: In accidentibus realib. quādo vnum materiale habet duo accidentia bene ad inuicem in concreto affirmantur, ita vt hæc sit vera, Album est dulce. Sed idē materiale, hoc est, idem conceptus obiectiuus, verbi gratia, animal est genus, & species subalterna: ergo genus & species de eodem in concreto prædicantur: & hæc est vera, Animal est prædicatum, Animal est subiectum, quia eidem conceptui generico vtrumque conuenit. Et si dicas, contrà: Animal habet, quòd sit genus in ordine ad inferiora, species in ordine ad superiora: ergo nō pdicantur ad inuicē. *Obiectio.* Respondetur negando consequentiam: *Solutio.* Nam etiā corpus habet quod sit album, in quantum habet accidēs, quod participat lucem, & habet esse dulce, in quantū

habet accidens, quod participat humidũ in tali temperamento: & tamen verũ est dicere, quod album est dulce; quia nõ fit sensus formalis, vt qua ratione sit albũ, sit dulce: nam tunc esset falsa; sed fit sensus, illud quod habet albedinem, hẽt dulcedinem. Et ita ibi fit hic sensus, idẽ materiale, vt stat sub eodem conceptu obiectiuo, habet intentionem generis & speciei mediæ: nõ tamen fit sensus, quod sub eadem ratione idem obiectum habeat vtrumque. Aliæ sunt intẽtiones, quæ de aliis prędicantur in concreto. Verum hęc prædicantur per se vel tãquam propriæ passiones necessariò connexæ, vel tãquã aliquid superius quidditatiuè. Nam sicut ad hominem sequitur risibilitas, vt passio, quæ de ipso in concreto prædicatur, ita ad vniuersale suo modo sequitur prædicabilitas: & ita est vera & in secundo modo, Vniuersale est prædicabile. Nã eidem materiali, scilicet homini, cõuenit esse vniuersale, & illi, vt habet vniuersalitatem, cõuenit esse prædicabile. Et hæc est etiam vera, Genus est vniuersale, vbi prædicatur superius de inferiori. Et hoc probatur: Nã Logica considerat secũdas intentiones in concreto, & de illis demõstrat suas passiones; ergo illæ passiones in concreto affirmabuntur de suis subiectis; Nã aliàs non posset fieri demonstratio, si hæc non esset vera, Genus est prædicabile: quia non posset prædicabile demonstrari de illo. Nec, si hæc nõ esset vera, Genus est vniuersale, posset p̃dicabilitas de multis affirmari de genere in concreto; ergo &c. Et si dicas; Hæc nõ hẽre difficultatẽ, loquendo de substratis. Conceduntur, n illæ proportiones veræ; Animal est genus, Animal est subiectũ, Animal est species media, & similiter illæ: Homo est vniuersalis, Homo est p̃dicabilis. Sed quod hẽt dubiũ est, vtrũ illæ sint concedẽdæ, Genus est species media, seu subalterna, quia genus prędicatur de animali, & species subalterna prædicatur de animali. An verò sit bona illa consequentia, Animal est genus, & Animal est species subalterna: ergo genus ẽ species subalterna: & an sit verũ dicere, qđ vniuersale est p̃dicabile, quia homo est vniuersalis, & homo est prædicabilis: ergo vniuersale est prædicabile. Et vt à cer-

Dubium.

tioribus incipiamus sit

4 Conclus. qua respondetur prafato dubio.

Quarta conclusio: Intentio prædicabilis prædicatur de intentione vniuersalis in concreto, & sicut hæc est vera, Homo est visibilis; ita hæc est vera, vniuersale est prædicabile. Et idem est dicendũ de oĩ alia ꝓpria passione respectu sui subiecti. Et probatur ista cõclusio; Nam prædicatio illa, in qua prædicatur propria passio de suo subiecto, est in secundo mõ perseitatis; sed illa prædicatio est passionis de subiecto; ergo in secundo modo ꝑseitatis; ergo est vera. Et præterea: quia prædicabile est propria passio vniuersalis; sed passio est, quæ cõuenit oĩ, soli, & semper; ergo illa passio cõuenit oĩ, soli, & semper vniuersali: ergo est vera illa prædicatio, aliàs non cõueniret semper, nec oĩ vniuersali. Et si dicas, cõtra:nã, vt dicitur in prima regula appellationis rationis in Summulis; quando prædicatũ importat secundam intentionem conuenientem rebus, appellat conceptũ subiecti; sed prædicabile dicit secundam intentionem; ergo appellat conceptum subiecti cõmunem; ergo facit hunc sensum, q̃ vniuersale per conceptum communem vniuersalis est prædicabile: hoc autẽ est falsum; nam tunc non esset propria passio, quinimo videtur, quod si appellet, nõ sit vera. Respondetur, quòd hic nulla est appellatio; quia si esset appellatio, hęc esset falsa, hoc vniuersale est prædicabile: sicut esset falsa ista, hic homo est species: quia in hac, Homo est species, est appellatio. Constat aũt hoc vniuersale, v.g. hãc speciem esse prædicabilem; ergo &c. Vnde illa regula non est vniuersaliter vera, vel debet explicari, quod nõ loquatur in propositionibus per se in primo & secũdo modo perseitatis. Vnde etiam hæc est vera sine appellatione, Genus est vniuersale, & Hoc genus est vniuersale: Et ratio huius est; quia cùm passiones conueniãt ratione essentiæ, vbicunque fuerit essentia, siue in vniuersali, siue in particulari, habebit passiones. Maior difficultas est in aliis accidentalibus, vt in ista, Genus est species subalterna, Genus est subiectum. Et pro huius explicatione sit

Obiectio.

Solutio.

5 Conclus. contra recentiores quosdam.

Quinta conclusio: Logici antiqui, & graues hãc propositionem, genus est species subalterna, & illi similes, concedũt, tan-

tanquam verissimã, licet aliqui moderni negent illam. Prima pars probatur: Nam quotiescunque importantur duæ intentiones, quæ eidẽ materiali, seu eidẽ conceptui obiectiuo conuenire possunt, vna de altera prædicatur, & in accidentibus realibus idem contingit, vt patet in hac, Albũ est dulce: sed genus & species media importãt huiusmodi intẽtiones, quæ cõueniunt animali, vt concipitur isto cõceptu Animal: ergo vna de altera prædicatur in cõcreto, seu potius vna de altera prædicatur ratione sui concreti: & ita hæc est vera, Genus est species media. Et præterea: Nã hæc conceditur, Genus est prædicatũ, quia illud quod est genus affirmatur de alio: ergo etiã hęc, Genus est species media: nã vtrobique importatur secunda intentio. Et si dicas, contrà; prædicatum est secundæ intentionis: ergo appellat; ergo facit istũ sensum, quod genus, quatenus stat sub hoc cõceptu genˀ in cõmuni, est species subalterna. Et idẽ est dicendum de hac, Genus est subiectũ.

Obiectio.

Solutio.

Respondetur primò, quòd ibi nõ est appellatio; nam illa in communi modo concipiendi non concipitur vera, nisi quia prędicatum conuenit materiali subiecti, nõ ratione alterius intẽtionis, sed ratione cõceptus communis materialis, nam genus est species media, quia animal ratione conceptus materialis habet, quod sit species media. Et huius signũ est, quia licet descendere, Genus est species media; ergo hoc genus est species media, monstrato colore, & mõstrato corpore. Si autẽ esset appellatio nõ liceret descẽdere, & similiter in illa: Genus est prædicatũ, non est appellatio, quia etiam licet descendere dicendo: ergo hoc genus est pdicatũ &c. Regula verò appellationũ primò est explicãda bono sensu, & quando non importantur per subiectũ & prædicatũ intentiones in concreto, quę eidẽ materiali & conceptui obiectiuo conueniant. Genus verò, & species media important intentiones, quæ eidẽ materiali, nimirum animali, vel colori, vt sic, conueniũt: Vel si fit appellatio, importatur ad materiale connotatiui, & nõ ad formale. Vnde insta, Genus est species, si abstrahat species à media, & infima, vera est: Hæc vero, Genus est species infima, si accipiatur respectu prædicamentorũ realiũ, vt scilicet id, quòd est genus in illis, sit species infima, iam visum est esse falsum; quia eidẽ materiali vtraque intẽtio nequit conuenire. Si verò accipiatur in hac acceptione, Genus est species vniuersalis, quia ratio generis formaliter denotatur denominari species vniuersalis, vera est, & fit appellatio, sicut & in ista, Homo est species. Nec licet descendere sub illo subiecto; quia genus & species vniuersalis nõ dicunt intentiones, quæ eidẽ materiali possint cõuenire, vt hic accipiuntur: Nã accipitur pro genere primo prędicabili, quod non dicit materiale, cui secũda intentio speciei cõueniat. Et ita applicatur ad formale ratione appellationis, & supponit pro genere in cõmuni species, & non pro materiali generis solũ. Et in his propositionibus, quia agitur de appellatione, confulendę sunt aures: nã hoc in appellationibus est potissima regula. Videatur Porphyrius capite de Specie, vbi cõcedit hãc propositionẽ, Media, scilicet, genera sunt genera, & species. Secũda verò pars cõclusionis probatur. Et potissima ratio est secũdũ modernos: quia fit appellatio, & cum Porphyrius dicit, media esse genera & species; vult dicere, non quòd genus sit species media, sed quod animal, v. g. vel color sit genus, & media species. Quid autem verius censeam, profectò non facile dixerim. Sed magis placet antiquorum opinio: semper enim etiã in his mi nimis libẽtius sequor, quod antiquũ est. Si autem fiat coordinatio prædicamẽtalis entium rationis, eodẽ modo est loquẽdum. Quod si rursus dicas, hanc esse falsam, Genus est species media, quia fit sensus, quod genus, in quantũ genus, est species media. Respõdetur, quod etiãsi fiat appellatio, nõ fieret iste sensus, sed quòd generi concepto in communi cõuenit intentio speciei mediæ, quãdo verò nõ fit appellatio reddit hunc sensum, quod eidem materiali vtraque intẽtio cõuenit, sicut quando dicimus, qđ albũ est dulce.

Explicatur regula appellationum.

Cum dicitur species subalterna esse genus, quomodo intelligatur?

Obiectio.

Solutio.

6. Conclusio.

Sexta cõclusio: Quãdo vna intentio in abstracto prędicatur de alia in abstracto, quæcũque sit illa, nisi sit superior quidditatiuè, est falsa propositio omnino: ita vt hæc sit falsa, Genereitas est speciei-

tas,

tas, Vniuersalitas est prædicabilitas, Subiicibilitas est prædicabilitas: Verũ hæc est vera, Genereitas est vniuersalitas, Vniuersalitas est relatio. Probatur ista cõclusio; Nã fit sensus, quod ratio vna sit alia: sed hoc est impossibile; ergo &c. Probatur maior: Nã quãdo affirmatur genereitas de specieitate, fit sensus, qđ hæc specieitas sit genereitas; Sicut quãdo dicimus, quod homo est albus, fit sensus, quod vnũ sit aliud. Sed minor probatur; Nã sicut impossibile est, quod ratio generis sit ratio speciei; ita impossibile est, quòd genereitas sit specieitas, vel è contra; nã denotaretur, quòd vna ratio esset alia & ita vt vnius ratio esset alterius ratio. Præterea; quia hæc est falsa, Albedo est similitudo; ergo & hæc, Genereitas est specieitas, eadẽ ratione. Quod verò hæc prædicatio sit vera, Genereitas est vniuersalitas, probatur; quia genereitas quidditatiuè est vniuersalitas; ergo vniuersalitas potest affirmari de illa; nã qđ alicui conuenit inclusum in illo essentialiter, bene potest affirmari de illo. Item; hæc est vera, Vniuersalitas est relatio; ergo & hæc, Genereitas est vniuersalitas, quia sicut vniuersalitas includit relationem; ita genereitas vniuersalitatem. Itẽ; hæc est vera, Albedo est color; ergo & illa; quia sicut albedo includit colorẽ: ita genereitas vniuersalitatẽ, & relationẽ; sunt enim sibi superiora quidditatiuè.

Regula ad discernẽdũ quãdo vna intentio in abstracto prædicati valeat de alio itidẽ in abstracto.

Vtrùm in entibus rationis detur processus in infinitum.

Controuersia. Ad 1. arg. 1: Modus dicẽdi Heruæi.

RESpondetur ad primum argumẽtũ; sed inquirendum est prius, an detur in entibus rationis processus in infinitum, & similiter in intentionibus. Et respondetur ex Heruæo, quęstione tertia, quod in entibus rationis, & in actibus intellectus, procedi in infinitum stat dupliciter: Vno modo, quòd procedatur in infinitum in ipsis acceptis in actu, hoc est, quod iã actu sint infinita entia rationis, vel infiniti actus intelligẽdi ad inuicem fundati, ita vt ante istud ens rationis sit accipere aliud, quod iam erat, & ante illud aliud, & sic in infinitum. Et hoc est impossibile, quia cùm entia rationis fundẽtur in actu intellectus, modo supra exposito, est necesse deuenire ad vnum primum actum intellectus, supposito, quòd incipit intelligere in tempore: & idẽ est dicendum de actibus intelligendi. Alio modo potest procedi in infinitũ in his, respectu accipiẽdorũ, scilicet, quòd primò intelligam lapidem, & postmodũ intelligam me intelligere lapidẽ, & postmodum intelligam istum secũdũ actum, & sic in infinitum. Et hoc non est inconueniẽs, nec in actibus intellectus, nec in entibus rationis. In actibus intellectus probatur; quia possũt intelligi ipsi actus intellectus reflexè, cùm sint entia, & sic erit in infinitum processus. Probatur in entibus rationis; nam ad cognitionem vnius actus sequitur relatio esse cogniti ipsius; & illa potuit intelligi: Et ad cognitionem alterius actus etiã sequitur relatio esse cogniti ipsius, & sic in infinitum. Item etiam; quia cùm intelligo hoc ens rationis iam in ipso fundo relationẽ esse cogniti, & cùm intelligo hanc relationẽ esse cogniti, rursus in illa fundo aliam relationem esse cogniti, & ita vsque in infinitum syncategorematicè; & etiam processus hoc modo dari potest in aliquibus secundis intẽtionibus. Et probatur; nam quando intelligo specieitatem in cõmuni, illa denominatur species à quadã secũda intẽtione particulari specieitatis, quia cùm hoc subiectum denominatum, scilicet specieitas, sit quædã particularis species, debet denominari à quadã secũda intentione specieitatis, particulari, sicut homo denominatur species à quadã secunda intẽtione particulari specieitatis. Et hæc secunda intentio particularis & indiuidua denominatur indiuiduum vt quod, quia solũ de vno prædicatur ab alia secunda intẽtione indiuidui, quæ est essentialiter indiuiduum vt quo, & denominatiuè indiuiduum vt quod; & ita ab alia secunda intentione indiuidui. Et idem est dicendum de illa, & ita est processus in infinitum à parte post, & in accipiendis. Similiter intentio prędicati potest subiici, & denominabitur subiectum ab intentione subiecti; & rursus illa intẽtio subiecti potest prædicari, & denominabitur prædicatum ab intẽtione prędicati. Et hæc intentio prædicati rursus potest subiici, & hęc rursus prędicari, & ita in

Distinctio fundamentalis, cui Heruæi positio innititur.

Digitized by Google

in infinitum: Vnde hoc nullum inconueniens est. Ego quidem fateor, quòd in aliquo genere intẽtionum nõ est processus in infinitum: Et hoc est, quotiescumque habet conditionem oppositam intentio denominãs, v.g. specieitas abstrahitur in communi, & illi tribuo intentionem speciei, & denominatur species: Illa verò specieitas denominans non potest sortiri iam amplius denominationẽ speciei: & sic in illo genere sistitur, licèt possit denominari indiuidua. Et per hũc modũ etiam reperietur iste status in aliis intentionibus. Aliqui negant in infinitum processus in intentionibus: Nam quamuis homo denominetur species ab intentione specieitatis, cũ abstrahitur ab hac & illa specieitate ratio specieitatis in cõmuni, illa specieitas se ipsam denominat speciẽ. Et cũ ego considero hanc specieitatem in particulari esse indiuiduã, fit hoc quidem à quadam secunda intentione indiuidui: Ipsa verò secunda intentio indiuidui se ipsam denominat indiuiduam, nec est in infinitum processus, sicut definitio se ipsam definit inadæquatè; & quantitas se ipsa est extensa; Nam non solùm facit substãtiam extẽsam, sed se ipsã similiter extensam reddit, & quã tam. Et lux non solùm facit colores visibiles, sed etiam se ipsam. Sed iste dicẽdi modus quamuis propter exẽpla habeat apparentiam, nõ tamen placet: nam hæc est accidẽtalis prędicatio, & denominatiua, Specieitas est species: ergo accidit illi esse speciẽ: ergo hanc denominationẽ facit aliqua forma, quæ sit extra suam rationem: ergo non fit ab ipsa specieitate, quæ non est extra suam rationẽ propriam. Impossibile est enim, quòd si accidit albedo homini, quòd dicatur albus à propria forma essẽtiali: illa enim forma, à qua fit denominatio accidẽtalis, concipitur extra rationem subiecti. Et præterea, quia esse speciem fundatur in cognitione specieitatis in cõmuni: sed ipsa specieitas nõ fundatur in cognitione sui ipsius aliqua: ergo alia forma est quæ fundatur in cognitione passiua specieitatis, à qua specieitas dicitur species. Et præterea: quod specieitas dicatur species, debet esse ab aliqua forma particulari: nam specieitas est quoddam indiuiduum speciei: hæc enim est prędicatio speciei de indiuiduo, Hęc specieitas est species, sicut hæc, Hic homo est homo: ergo id, à quo denominatur species, debet esse forma particularis vt quod: nõ ergo à se ipsa, quæ non est particularis vt quod. Et hæc etiã argumenta fere oĩa conueniunt de intẽtione indiuidui particulari, quod ab alia debet denominari, & non à se ipsa. Exẽpla verò adducta non habẽt similitudinem, quãtum ad hoc: nam definitio, secundum quod dicitur definitũ, habet aliam intentionem distinctã à se ipsa, & ab intentione definitionis: & ita specieitas, secũdum quod dicitur species, debet habere aliam intentionem. Item etiam: in definitione cùm definit se ipsam, habet definita alia à se realiter distincta: & ita definit se ipsam inadæquatè, quod non reperitur in specieitate in cõmuni, quæ solùm se ipsã denominat adæquatè secundum illos: Non enim est inconueniens, quod ex eo, quod aliud à se distinctum definit, etiam se ipsam definiat. Sed illa intẽtio specieitatis in communi non denominat nisi se: & ita in intelligibili est, quod sit sui ipsius forma accidentalis. Et hoc est verum in luce, & quantitate; nam quantitas ex eo, quod substantiam à se distinctam extendit & quantificat, se ipsam etiam extẽdit: & lux ipsa videndo colores visibiles videtur ipsa. Nec etiã isti authores possunt processũ in infinitũ vitare in intentione subiecti & prædicati: Nam intentio subiecti non potest se denominare prædicatum, nec è contrà: & possunt in infinitum subiici, & prædicari dictæ intentiones. Et per hoc patet ad primum argumentum.

Ad secundum principale respõdetur, quod nõ oportet illud, quod est subiectũ & fundamẽtũ alterius, esse perfectioris entitatis, quam res fundata, vt patet: Nã qualitas fundatur & inhęret in quantitate, vt in subiecto quo, & quod, minus prĩcipale, & est perfectior quãtitate. Secundo respondetur, quòd fundamentum debet habere maiorẽ entitatẽ, vel propinquitatem ad maiorẽ & perfectiorem entitatem. Et ita ens rationis fundãs aliud, licèt nõ habeat maiorem entitatem alio ente reali, habet tamen maiorẽ propinquitatẽ ad ens reale, quod est perfectius.

Ad

Authoris obseruatio.

Modus dicendi aliorum.

Refellitur & ita deciditur controuersia ad aures Heruæi.

Ad 2. arg.

Solutio.

Ad confir. Ad confirmationem respondetur, quòd relatio paternitatis potest fundare relationem similitudinis specificæ, quam habet ad aliam paternitatem, & relationē dissimilitudinis specificæ, quā habet ad filiationem. *1. Solutio.* *2. Solutio.* Rursus respondetur, quòd nō est eadem ratio de relatione rationis: Nam cum hæc relatio rationis rursus possit intelligi, fundabit aliam relationem, dico, fundabit, remotè, & vt subiectum.

Vtrùm vniuersalitas sit genus ad quinque intentiones vniuersalium.

Controuersia. *Ad 3. arg.* AD tertium principale respondetur; sed prius disputandum est, vtrùm vniuersalitas sit genus ad quinque intentiones vniuersaliū, scilicet, ad genereitatem, speciei tatem, differentialitatem, proprietatem, & accidentalitatem: Sic enim impropriè has intentiones appello, vt schole assentiamur. *1. Opinio Versorij.* Versorius in initio prædicabilium dicit, non esse genus, quia non dicit aliquam vnam naturam illis, quæ sit genus: & quia non dicit vnam naturam, non dicit vnam definitionem: vnde non est vniuoca. *2. Opi. Auctoris in propositionib.* *1. Propositio.* Sed respondetur, quod est genus: & probatur; Nam prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ergo est genus. Consequentia patet à definitione generis: & probatur antecedens: Nam illæ intentiones differunt specie, & vt constat, prædicatur vniuersalitas de illis, in quid; ergo est genus respectu illarum. Minor probatur; Nam quærenti, quid sit genereitas, optimè respondetur, quod sit vniuersalitas, & idem de aliis intētionibus; ergo &c. Sed maior illa probatur; Nam illæ relationes differunt specie, quæ sunt rationes & formæ, quibus aliqua referuntur ad terminos specie distinctos, sed huiusmodi sunt illæ relationes: ergo, &c. Mai. patet; Nā propterea paternitas, & filiatio differunt specie, quia paternitas est ratio referendi patrem ad filium, & filiatio filium ad patrem, & isti termini, pater, & filius, specie differunt: sed genereitas, & cęt. sunt huiusmodi; ergo &c. Probat minor; Nā genereitas est ratio, vt genus referatur ad speciē, & speciei tas, vt species referatur ad genus: sed species & genus sūt termini specie & formaliter diuersi; ergo &c. Et idē est dicendum de aliis intentionibus suprà dictis. *2. Propos.* Dico secundò, quod sicut animal denominatur & accidentaliter est genus ad omnes species animaliū, & quod habet quidditatiuè, & essētialiter, est sua quidditas, & definitio, scilicet, esse viuēs sensibile, ita vt hæc sit prædicatio quidditatiua, Animal est viuēs sensibile, hæc verò accidētalis, Animal est genus: ita in proposito vniuersalitas habet essētialiter, & quidditatiuè, quod sit relatio, & secunda intentio, & quod sit ratio cōstitutiua vniuersalis: Nam hæc prædicatio est essētialis, & quidditatiua, Vniuersalitas est secūda intentio, est relatio, est forma vniuersalis constitutiua. Habet tamen accidentaliter, quod sit genus, & denominatiuè; sic adeò, vt hæc sit accidētalis, Vniuersalitas est genus: nā de vniuersalitate prædicatur essentialiter, & quidditatiuè, qđ per suam definitionem explicatur. Et cū esse genus nō explicetur in sua definitione, nō prædicatur essentialiter, & quidditatiuè. Quinimo necest eius propria passio: aduenit tamen illi accidentaliter, ex eo, quod est in intellectu illa forma abstracta à suis speciebus, sicut animal abstrahitur ab homine, & equo: & ideò est genus. *Corollarium.* Ex his sequitur, quod vniuersalitas nō conuertitur cū vno membrorū diuidentiū, scilicet, genereitate: Nam genereitas essētialiter est genus vt quo, idest, forma generis: vniuersalitas verò nullo modo est genus vt quo, & essētialiter (vt ita dicā) sed denominatur genus, vt qđ, & ita non conuertitur. Vt enim conuerteretur, erat necessariū, quod sicut genereitas est ratio generis cōstitutiua, et hoc quidem essentialiter; ita esset ratio generis constitutiua vniuersalitas: quod non habet, sed essentialiter est forma constituens vniuersale. *Dubium.* Si autē inquiras, an vniuersalitas in concreto sit genus ad quinque prædicabilia in concreto, videlicet an vniuersale sit genus ad genus, speciē, & differentiam, &c. *Responsio ex D. Tho.* Diuus Thomas capite vltimo, de Ente & essentia dicit, quod accidentia in cōcreto non habent rationem generis propriè, & ita non propriè habebit generis rationem. Nihilominus tamen hæc prędicatio, Genus est vniuersale, reducitur ad prædicationē generis ratione formalis, sicut ista, Album est coloratum;

Digitized by Google

loratum; de quo infrà redibit iterum disputatio. Et hac ratione concedimus communiter, quod vniuersale est genus ad quinque prædicabilia.

Vtrum specieitas sit species.

Controuersia. Auctoris sententia contra suprà citatos auctores.

PRo solutione etiam eiusdem argumenti inquirendum est, an ista sit vera, Specieitas est species. Et respõdetur, q̃d sic. Et probatur hoc ex modò dictis: Nã vniuersalitas est genus ad specieitatẽ, genereitatem, &c. sed genus est quod prædicatur de pluribus speciebus; ergo specieitas est species. Præterea: specieitas est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero: ergo est species. Consequentia clara est ex definitione specieitatis. Probatur: Nã prædicatur de specieitate fundata supra naturam humanam, & de specieitate fundata supra naturam equinam: sed istæ solo numero differũt, quia substrata in ratione fundandi, solo numero differunt: ergo &c. Sed aduerte, quòd sicut de essentia hominis non est, quòd sit species, sed solùm quòd sit animal rationale; ita de essentia specieitatis non est, quòd sit species, sed quòd sit forma speciei constitutiua. Et sicut homini accidit, quòd sit species, quatenus per intellectum abstrahitur; ita accidit specieitati, quòd sit species, quatenus per intellectũ abstrahitur ab hac, & illa specieitate particulari; & quando specieitas denominatur species, fit hæc denominatio à quadã secũda intẽtione, quæ dicitur specieitas, quæ singularis est in essẽtia, licèt sit vniuersalis in virtute, seu in denominando. Et consequitur hæc secunda intẽtio ad cognitionem specieitatis in communi; nã sicut ex hoc, quòd intelligo in communi hominem, cõsequitur specieitas, siue formaliter, siue fundamẽtaliter proximè, eodẽ modo ex cognitione specieitatis in communi consequitur quędã secunda intentio, qua dicitur specieitas, à qua denominatur specieitas illa in cõmuni cognita species. Et distinguitũ ista specieitas particularis ab illa cõmuni, sicut distinguitũ particulare à suo vniuersali. Et quod distinguatur probatur; quia illa specieitas in communi considerata est species vt quod, hæc verò particularis consecuta est solũ species vt quo, seu ratio speciei. Nec valet dicere, q̃ ipsa specieitas in cõmuni cognita seipsã denominat speciem; nam tunc cùm primò cognoscitur specieitas illa in communi, nullo alio intellectu esset formaliter species: & sic non fundaretur forma speciei illius in esse cognito, quia iã tũc est formaliter, siquidẽ est ipsa specieitas. Et præterea: q̃a ipsa specieitas de se nõ habet, nisi suam definitionem: ergo vt adueniat illi hoc, q̃ est esse species vt quod, quod est illi accidens, necessariũ est attribuere illi formã aliquam accidentaliter conuenientẽ, quæ est specieitas hæc particularis cõsequuta fundamentaliter proximè ad esse cognitum. Et per hoc patet, q̃uo differentialitas sit species, quia est quædã rationis relatio, quæ induit hãc denominationẽ speciei. Et idẽ est dicendũ de accidentalitate, & de proprietate pro secundis intentionibus acceptis.

Fuga. Impugnatio.

Obseruа.

Et si fiat argumentũ: Hæc est prædicatio idẽtica, Species est species: ergo non est species vniuersalis; Hæc enim prædicatio, Homo est homo, nõ est prædicatio speciei, quia prædicatio speciei non est idẽtica: Respondetur, quòd cũ dicimus, speciem esse speciem, potest accipi, vt sit idẽtica prædicatio, cùm idem de eodẽ prædicatur; potest accipi, vt non sit identica, vt cùm facit hũc sensũ, quòd sit vniuersalis species, vt ęquipolleat huic, quod est esse tale vniuersale determinatũ specificè.

Obiectio. Solutio.

Ad tertium ergo argumentũ respondetur, quod intentiones in concreto, & in abstracto fundant alias intentiones secundas. Et ad probationẽ, quia aliàs hæc esset vera, Specieitas est species, conceditur. Et quando dicitur, ergo id, quo aliquid prædicatur, est id, quod prædicatur, verum est; nam specieitas est ratio prædicandi de substratis, & est id, quod prædicatur de formalibus specierum. Verum est tamen, quòd non exercet rationem illam faciendi speciem secundum illam conditionem, quæ est species vt quod, & id quod prædicatur, quia prędicatur, vt est in communi, & exercet rationem faciendi speciem, vt est in particularibus specieitatibus, quia semper quod substrata denominat speciem, particularis specieitas est. Et hoc nõ est incõuueniens

Applicatur ex dictis responsio ad 3. argum. principale.

Auctoris obseruatio circa 1. probationem.

ueniens, quia intellectus ipsas formas, & secundas intentiones, cum sint quædam rerum species, accipit rursus secundum suas naturas specificas, & illas in vniuersali denominat per alias intẽtiones, & aliquando etiam in particulari. Paternitas verò non habet naturam patris: & ita nõ potest pater dici. Specieitas verò est quędam natura specifica sine indiuiduantibus conditionibus concepta: & ita potest dici species, quia secundæ intentiones ad inuicem subalternuntur. Et ad secundam probationem respondetur, quod etiamsi albedo non possit denominari alba ab alia albedine, quinimo nec à seipsa, quia solùm est ratio albi: cęterũ specieitas põt denominari species, quia habet naturam quandam specificam cum indeterminabilitate in communi cõcepta; & sit, vt probat argumentum, denominatio ab alia forma specieitatis particulari, à qua distinguitur denominatũ, non tamq̃ res à re, sed tamquã vniuersale à suo particulari. Et hæc distinctio sufficit, vt saluetur ratio denominantis, & denominati, cum ipsa denominatio est rationis denominatio: Quinimo aliqui dicunt, quantitatem esse quantam à se ipsa. Ad tertiã probationem respondetur, quòd quia formæ intentionum accipiuntur rursus vt quædam subiecta aliarum formarum ab intellectu, quibus denominantur, & resultat compositum accidentale, ex illa cõiunctione potest concretum illud affirmari de illo abstracto. Et ita specieitas est species, maximè quia non pręicatur species de specieitate, vt cõstitutiua speciei est, sed vt constituitur per illam singularem intentionem species: Nam cùm dicitur species, accipitur vt quoddam totum perfectum in suo genere, & non solùm vt pars. Et cum hoc non possit contingere in exemplis adductis in illis, non fit vera pręicatio, sicut in istis. Ad confirmationem respondetur, quod in his intentionibus, quia non solum consequuntur ad naturas reales cognitas in vniuersali, sed etiam ad se ipsas in communi cõceptas, fit, vt reperiatur in ipsis denominatio à singularibus intentionibus: sicut & ipsæ naturæ & reales ab eisdem denominãtur: quod non contingit in realibus formis. Ita enim ratio specieitatis consequitur ad cognitionem specieitatis in communi, sicut consequitur ad cognitionem naturæ humanæ in communi: reflectuntur enim supra se hæ intentiones rationis.

Ad 2. probationem. Quare albedo nequeat dici alba, bene autẽ specieitas species.

Ad 3. probationem.

Ad confir.

Ad 4. arg.

Ad quartum argumentum respondetur, quod, vt dicit angelicus Doctor de ente & essentia, capite vltimo, ex accidenti & subiecto non resultat aliqua vna natura, cui intentio generis, vel speciei possit attribui: vnde nomina accidentalia cõcretiuè dicta, non ponuntur in prædicamento, sicut species, vel genera, vt albũ, nigrum, musicum, nisi per reductionem. Vnde sequitur, quod vniuersale in concreto non est genus, nisi per reductionẽ; nec genus, species, & cætera sunt species propriè, nisi per reductionem, quia non habent propriè suas definitiones, nec ex illis resultat vna natura, vt inquit Diuus Thomas. Cæterùm licèt differrent propriè specie, respondetur, quòd vniuersale non habet quidditatiuè esse genus, sed solùm est id, quod est in multis: Genus verò essentialiter habet esse genus. Et ita cùm diuidatur secundum ea, quæ sibi essentialiter conueniunt, in quo non includitur generis ratio, nõ conuertitur membrum diuidens cum diuiso, cum illi accidat esse genus ex hoc, quòd sic in vniuersali consideratur accidentaliter conuertitur cum vno membro diuidenti, id est, accidentaliter, habet esse genus vt quod, & hoc ipsum essentialiter conuenit generi primo prædicabili. Nec hoc est inconueniens, vt patebit in aliis multis diuisionibus. Ad confirmationem respondetur, secundum aliquos in hac, Genus est species, non fieri appellationem magis, quã in hac, Album est dulce: Sed verificatur; quia eidem materiali conuenit esse speciem, & esse genus. Verum hæc solutio non mihi placet multum. Et ideo respondetur, quod est appellatio conceptus formalis vniuersalis. Itaque facit hunc sensum, Genus est species, id est, genus, quod concipitur conceptu communi generis, est species: Cuius signum est, quod non licet descendere dicẽdo, ergo hoc genus est species: nam hoc genus potius est indiuiduum generis secundæ intentionaliter accepti, quàm species. Et sicut hic fit appellatio ad hominis conceptum, in com-

Quo accidẽtia in concreto ponãtur in prædicamento apud Diuũ Thomam.

Quid sit de essentia vniuersalis.

Ad confir.

1. Solutio.

Refellitur 1. Solutio Auctorũ.

Digitized by Google

communi, Homo est species: ita ibi ad cõceptum generis in communi: Non vero sic sensus formalis, quod homo ea ratione, qua homo, sit species: ita hic non sit sensus, quod genus ea ratione, qua genus, sit species, sed vt concipitur conceptu communi.

Ad quintum. Vtrum intentio indiuidui sit species.

Ad quintum respondetur, si priùs præmiserimus intentionẽ indiuidui esse speciem: nam est prædicabilis de pluribus differẽtibus numero in quid. Prædicatur enim de hac secunda intentione indiuidui, quæ fundatur supra Petrum, & de illa, quæ fundatur supra Paulum, quæ solo numero differũt: Quia subiecta in ratione fundãdi solo numero differunt, cui secundæ intẽtioni indiuidui essentialiter conuenit solùm esse relationẽ indiuidui constitutiuam, in esse indiuidui secundè intentionaliter accepti, siue esse indiuiduam vt quo, id est, quo aliquid cõstituitur in esse indiuidui. Accidit verò ipsi esse indiuiduã vt quod, & similiter accidit esse speciem, sicut accidit naturæ humanæ esse speciẽ formaliter, & similiter esse indiuiduam, & solùm illi, quod ex sua ratione inest, conuenit. Cum autem secunda intentio indiuidui in particulari, quæ essentialiter est indiuiduum vt quo, denominatur indiuiduum vt quod, quia est id, quod solùm de vno prædicatur, scilicet, de se ipsa, hoc fit à quadam secunda intentione particulari illi superueniente, ex eo, quod cognoscitur, vt de vno tantũ prædicabilis: quia ipsa secunda intentio de se non habet nisi esse indiuiduã vt quo. Cùm verò est indiuiduum vt quod, illud debet sortiri ab accidenti superuenienti, cum illi accidentaliter cõueniat. Nec est incõueniens processus in infinitum in his intentionibus indiuidui à parte post, vt suprà dictũ fuit. Ergo ad argumentum respondetur, quod intẽtio indiuidui, quæ abstrahitur à particularibus intentionibus, denominatur species ab intentione speciei quadam consecuta ad esse cognitũ in communi intentionis indiuidui, & hoc accidẽtaliter. Quid autem sit materiale indiuidui in concreto sumpti, dicemus in capite de specie; Modò verò de ipsis intẽtionibus loquimur.

Ex dictis applicatur respõsio ad 5. arg principale.

Ad 1. Cõf.

Ad confirmationem respondetur, quòd essentialiter conuenit secundæ intentioni indiuidui esse indiuiduum vt quo, & oppositum huius, nec per se, nec per accidens potest competere. Erit autem oppositum esse vniuersale vt quo, nõ verò est eius oppositum esse vniuersale, vt quod, nec particulare vt quod: Sicut nõ est oppositum rationis formalis quantitatis, esse quantum vt quod: nam etiam ipsa quantitas est vt quod, extensa, & indiuisibilis. Ad aliam confirmationem iam patet ex dictis in hoc argumento, & quæstione hac. Ad vltimam confirmationem respondetur, quod secunda intentio indiuidui cognoscitur ex cognitione entis realis, de qua re superius dicta sunt multa.

Ad 2. Cõf.

Ad 3. Cõf.

Ad sextũ. Regula generalis ad discernendum quando vna intentio prædicatur de alia, & quãdo nõ.

Ad sextum argumentum, vt notitiam habeamus plurium logicalium intentionum, notandum est, quod nunquam duæ intentiones differẽtes specie, vel genere ad inuicẽ prædicentur in abstracto: quia sit sensus formalis. Et ita hæc est falsa, Genereitas est specieitas. In concreto verò possunt dupliciter prædicari. Primo modo, quando vna est alterius subiectũ, sicut quando dicimus, ꝙ species est vniuersalis, vbi species induit intentionem subiecti respectu illius prædicati vniuersalis, & ita vniuersale prædicatur de specie: Et similiter si dicamus, Species est prædicatum, est subiectum; Sẽper enim intentio, quæ est materialis respectu alterius, est id, de quo altera prædicatur, in concreto tamen. Potest etiã vna intẽtio de alia prædicari in concreto, non quia sit forma respectu alterius, & altera se habeat vt materiale, sed quia vtraque eidem materiali, id est, eidem conceptui obiectiuo conuenit: sicut conceptui animalis cõuenit, quod sit species corporis, & quod sit genus hominis, & leonis, & ita hæc est vera, Genus est species media. Hoc modo iudicandũ est de intentionibus omnibus quomodo ad inuicẽ prædicentur. Præterea est notandum, quod sicut in accidentibus, & substantiis reperiuntur in eadem re gradus diuersi, ordinati secundũ superius & inferius, prouenientes ab eadẽ forma numero: ita hoc etiam reperitur in intentionibus: Nã sicut Petrus est homo, & animal, & viuẽs, & corpus, & substantia, & ens, & totum habet ab anima rationali, & hæc est prædicatio

Elegantissima proportio inter substãtias & accidẽtia realia ab vna parte, et inter intentiones ab alia.

Digitized by Google

dicatio quidditatiua, Petrus est homo, & cætera; ita hæc specieitas est vniuersalitas, & est relatio rationis, & est secunda intētio, & est ens rationis; & totum hoc habet à forma specieitatis, & idem reperitur in effectibus formalibus, quos tribuit: Nam sicut Petrus est albus, & coloratus eadem albedine; ita homo est species vniuersalis & relatiuum rationis eadem specieitate: & hæc est quidditatiua, Species est vniuersalis relatiuum rationis. Gradus vero ordinati accidētaliter, sicut album & dulce, proueniunt à duabus formis, & ita in intentionibus esse genus, & speciem à duabus intentionibus proueniunt. Hoc posito respōdetur ad argumentum, quod hæc est vera, Denominatiuum est vniuocum: nam eidem materiali intentio denominatiui & vniuoci conueniunt: sicut eleganter asserit Caietanus, capite de Denominatiuis: Nā album, secundum quod suis inferioribus importat vnam rationem communem, est vniuocum: prout verò denominatur ab albedine, à qua secundum nomen sola casus terminatione differt, est denominatiuum. Itaque negandum est, facere sensum formalem. Sed sicut ista est vera, Genus est species media: ita ista, Vniuocum est denominatiuum. Nota pro intētione terminorum vniuocorum, & æquiuocorum, quòd terminus in communi nec est vniuocus, neque æquiuocus: nam diuiditur in vniuocum & æquiuocum, et sic abstrahit à rationibus particularibus: sed essentialiter habet esse vocem significatiuam ad placitum, & diuiditur in vniuocum & æquiuocum, vel vniuocè, vel analogicè. Et de ratione vniuoci vniuocantis, & æquiuoci æquiuocantis (Nam in istos terminos diuiditur) est, quod sint rationes, quibus termini particulares significant sua significata vnico conceptu, vt vniuoci: vel pluribus, vt æquiuoci; vel quod sint relatiua, cuius totum suum esse sit, referri ad vnum significatum vnico conceptu, vel ad plura pluribus conceptibus. Nam modò nolo disputare, quomodo sint intelligendæ definitiones secundarum intentionum, vsque ad caput de Genere. Sed tamen illa ratio, quæ abstrahitur ab vniuoco vniuocante, & ab æquiuoco æquiuocante habet, quod denominetur vniuoca vniuocata, secundum quod significatur per illam vocem, Terminus: Itaque nullo modo est vniuoca vniuocans essentialiter. Et probatur: quia illud conuenit vni mēbro inferiori essentialiter: ergo non potest essentialiter competere superiori. Sed quod nec denominatiuè sit vniuoca vniuocans ratio illa superior, probatur: Nam esse vniuoca vniuocans, est esse id, quod sua significata vnico conceptu repræsentat denominatiuè: sed hoc nō habet illa ratio superior: nam abstrahit à significatione vnico vel pluribus conceptibus. Item, quia ille vnicus conceptus, quo mediante significaret, deberet esse particularis, quod non habet. Præterea: vniuocare rem significatam est quoddā exercitium, quod solùm voci particulari potest competere: Ratio vero termini in communi, secundum quod per istam vocem, Terminus, significatur, est vniuocata. Iste vero terminus æquiuocus, secundum quod significat omnes terminos æquiuocos, habet rationem termini vniuoci vniuocantis, & res significata habet rationem vniuoci vniuocati; Sic adeo, vt æquiuoci termini induant intentionem vniuoci vniuocati, vt significantur per istum terminum, Terminus æquiuocus. Et idem est dicendum de vniuocis, vt significantur isto termino, Terminus vniuocus: Nam isti termini, Terminus vniuocus, & Terminus æquiuocus, sunt vniuoci. Et ita non sequitur, quod terminus vniuocus sit æquiuocus. Per hæc facilè intelligemus alias intentiones terminorum propositionis, consequentiæ, subiecti, & prædicati.

Ex dictis applicatur respōsio ad 6. arg principale.

Doctrina pulcra de vniuocis et æquiuocis.

QVÆ-

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrùm secunda intentio prædicetur de re ad extra, ita vt hæc sit vera, homo est species, homo est genus: & an vna secunda intentio prædicetur de fundamento alterius oppositæ.

1. Argum. VIDETVR quòd hæc propositio sit falsa, Homo est species: nam sua cōtradictoria est vera: ergo ipsa est falsa. Antecedens probatur: Nā istæ sunt cōtradictoriæ, Homo est species, Nullus homo est spēs, sed hæc negatiua est vera; ergo altera, scilicet, Homo est species, est falsa.

Confir. 1. Et confirmatur: Nam non est verius cōtradicere, quàm toti propositioni negationē apponere: ergo istę, Homo est species, Non homo est species, sunt contradictoriæ: sed hæc secūda est vera: ergo prima est falsa. Probatur minor: quia facit hūc sensum, Nullus homo est species.

Confir. 2. Et confirmatur secundò hoc argumentum: Quia ens secundùm quid, quale est intentio secunda, non verificatur de re ad extra, quæ est ens reale, & verum: non ergo secunda intentio affirmatur de prima: & ista erit falsa, Homo est species.

2. Argum. Secundò probo, quod hęc sit vera, Homo est genus: Nam intentio speciei & generis conueniunt eidem rei materialiter: nam & homo, & animal sunt idem, quæ sunt materialia illarum intentionum; ergo hæc est vera, Homo est genus. Probatur consequentia: Nam propterea concedimus, quod genus sit species media, quia istæ duæ intentiones generis & speciei mediæ, seu subalternæ, eidem rei conueniunt.

3. Argum. Tertiò, hæc est vera, Animal est species specialissima: ergo hęc est vera, Homo est genus, nā videtur eadem ratio. Et probatur antecedens: Quidquid cōuenit inferiori, conuenit superiori: sed homini conuenit esse speciem: ergo & animali: nam si ista est vera, Homo est albus, etiā ista vera erit, Animal est album.

4. Argum. Quartò: Homo, vt habet esse subiectum intentionis speciei, non habet esse ad extra, sed in intellectu: sed vt est subiectum est id, de quo prædicatur intentio: ergo intentio non prædicatur de re ad extra. Maior patet; nam secunda intentio fundatur in esse cognito, nec fundaā præcisè in re ad extra. Minor etiam probaā: quia qua ratione substernitur intentioni secundæ, secunda ipsa intentio de illo affirmatur; cuius signum est, quod nūquam affirmatur de re, quæ intentioni non substernitur.

Præambula ad quæstionem.

1. Fund. ADuertendum tamen erit, materiale intentionum vocari, & esse illud, quod correspondet conceptui obiectiuo requisito, vt fundetur illa secunda intentio, verbigratia, materiale generis, nō est ens, nec Petrus, aut homo, quamuis sint idē realiter cū animali, sed est animal, vt stat sub hoc cōceptu animal, vel viuens, & cætera. Itaque si ponamus terminum secundæ intētionis à parte prædicati, rēs significata per conceptum, quē appellat, vt sic est materiale illius intētionis, vt in hac, Homo est species, homo, vt stat sub isto cōceptu homo, est materiale speciei: & sic in aliis. Et debet intelligi ista appellatio in propositione vera; nā quando dico, Petrus est species, li species, appellat conceptum Petri, & ita est falsa, cùm nō possit illi competere per illum conceptū esse speciem: & ita Petrus nō est materiale speciei, sed homo. Est itaque materiale speciei illud, cui forma competere valet speciei, & est natura sola numerica differentia determinabilis, & materiale generis, est natura determinabilis specificè.

2. Fund. Nota vltimò, quod intentiones incompossibiles illæ dicuntur, quæ eidem materiali cōpetere cō valent, accipiendo materiale modo iam dicto, sicut sunt intentio speciei, & indiuidui, generis subalterni & speciei infimæ.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRima conclusio. Secunda intentio in concreto prædicatur de re ad extra, licèt ab hoc præsupponatur, cognitam esse rem ab intellectu Probatur ista conclusio primò: Nam hæc est vera prædicatio, Homo est species; sed prædicatum importat secundam intentionem, & homo est res ad extra, de quo prædicatur secunda intentio importata per prædicatum: ergo conclusio est vera. Maior non eget probatione, quia homo est prædicabilis de pluribus differentibus numero in quid: ergo est species. Confirmatur hæc ratio: Nã species supponit pro homine: ergo prædicatur de illo: quia suppositio est acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur. Antecedens probatur: Nam species significat illud, quod habet secundam intentionem speciei: sed homo est huiusmodi, igitur hominẽ significat, vt aliquid contentum sub suo significato de materiali, sicut album significat corpus aliquod, quod habet albedinem. Verum est tamen, quòd vt secunda intentio speciei rebus conueniat, requiritur, rem illam cognitam esse ab intellectu: nam cognitum esse ab intellectu est proximum fundamentum secundarum intentionum, vt iam vidimus.

2. Conclus. Secunda conclusio: Hæc prædicatio, Homo est genus, est falsa. Et probatur: nã non conuenit homini generis definitio. Antecedens est euidens, & consequentia similiter probatur: nã illud, quod debet esse genus, debet dicere conceptum quẽdam obiectiuum determinabilẽ per differentias, atque prædicabilẽ de pluribus specie differentibus: sed hoc homini nõ conuenit: ergo &c. Et cõfirmatur hęc ratio: Nã hęc est falsa, species specialissima est genus; sed si homo esset genus, esset vera, quia homo est species specialissima ergo &c. Maior satis patet, quia illæ intentiones exposcunt repugnantia fundaméta: & ita eidem obiectiuo conceptui conuenire nequeunt.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum argumentum respondetur, quòd contradictoria istius, Homo est species, est ista, Homo non est species, quæ est falsa: nam reddit hũc sensũ, homo conceptu cummuni cognitus, nõ est species, vnde altera est vera. Et quod debeat hunc sensum facere probo: quia debet cõtradictorium alterius sensũ habere, sed altera facit sen sum, quòd cõceptus homo cõceptu cõmuni, sit species: Hæc ergo oppositum sensum reddit. Et qnia subiectũ in præsenti, Homo est species, supponit simpliciter pro primo, & per se significato, habet rationẽ termini singularis: vnde in contradictoria debet manere subiectum eodem modo. Sicut cum assignamus cõtradictoriam huic, Petrus currit, relinquimus eodẽ modo subiectũ, & dicimus, Petrus non currit, istæ verò sunt contradictoriæ, Aliquis homo est species, Nullus hõ est species, & subiectũ vtrobique supponit personaliter; quapropter vnius particularitas debet mutari in vniuersalitatẽ alterius. Et si dicas, indefinita, & singularis ęquiualẽt, vt Aliquis homo, & Homo; ergo istæ æquiualent, Aliquis hõ est species, & ista, Homo est species; sed prima est falsa; ergo & secũda. Respondetur ꝙ ista, Homo est species, nõ est indefinita, quia nõ potest verificari, nisi pro suo per se significato, scilicet pro homine in cõmuni. Ad cõfirmationem respõdetur, quòd ista, Homo est species, Non homo est species, cõtradicunt, si si non, non mutet suppositionẽ simplicem in personalem: quia in contradictoriis debet manere idem genus suppositionis. Si autem mutet, & faciat hũc sensum, Nullus homo est species, nõ sũt contradictorię. Ad primam confirmationem respondetur, quod sicut accidens in concreto affirmatur de substãtia, etiamsi sit ens secundum quid; ita secunda intentio in concreto affirmatur de re ad extrà, etiamsi sit ens secundum quid. *Ad 1. arg.* *Instantia.* *Solutio.* *Ad Confir.*

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur, quòd genus, & species non conueniunt eidem materiali formaliter, id est, eidem conceptui obiectiuo: & licèt conueniant eidem entitati, non sufficit.

Ad

Digitized by Google

Ad tertiũ, explicatur illud axioma, Quicquid conuenit inferiori, conuenit superiori.

Ad tertium respondetur, quod quidquid conuenit inferiori, non specificando & appellando conceptum, conuenit superiori, sicut si homo est albus, animal est album. Cæterum, quia conuenit homini esse speciem per conceptum hominis, cùm iste conceptus nõ cõueniat animali, seu cùm conceptus sit alius à conceptu hominis, non conuenit animali esse speciem. Maxima itaque illi habet verum in prædicatis quidditatiuis, vel accidentalibus, sine appellatione tamen.

Ad quartum.

Ad quartum respondetur, quòd consequentia nihil valet, nam argumentamur à re cum modo ad rem absolutè, itaque mutatur quale in quid, seu committitur fallacia accidentis: Nam dicimus quòd esse speciem conuenit rei ad extra, vt habet tamen illum modum: inferre ergo nullo modo conuenit rei ad extra, nulla est consequentia, sed inferendum erat: ergo non cõuenit rei ad extra absolutè, sed cũ aliquo modo, quod nos fatemur.

QVÆSTIO. XXIX.

Vtrùm in secundis intentionibus possit constitui prædicamentum.

Controuersia.

1. Opinio Toleti.

IN hac quæstione quædã est opinio, quã videtur sequi Toletus, Entia rationis nõ constituere prædicamentũ, sed reduci ad realia prędicamẽta; sicut constat priuationẽ, quæ est aliquid rationis, reduci ad prædicamentũ sui habitus; & relationes rationis reducuntur similiter ad prędicamẽtum relationis realis; & negationes ad prædicamentũ substantię, quia finguntur ad modum animaliũ, quæ in prædicamento substantiæ constituuntur.

2. Opinio aliorum.

Ens rationis aliud substãtia, aliud accidens; hoc iterum duplex, aliud qualitas, aliud relatio.

Alii ex eadẽ familia ita diuidunt ens rationis. Ens rationis aliud est substãtia, aliud accidens. Ens rationis, quod est substantia, est illud, quod ab intellectu fingitur per modũ substãtiæ, vt Chimæra, hirco ceruus: Aliud est accidẽs, & est illud, quod ab intellectu fingitur per modum accidentis, & solum diuiditur in qualitatem, & relationem, quia solùm fingitur per modum qualitatis, & relationis. Ens rationis per modum qualitatis est, quod fingitur per modum formæ, & non refertur, vt negatio, & priuatio. Ens rationis, quod est relatio, est quod fingitur ab intellectu per modum relationis, & est inter aliqua. Hæc relatio diuiditur in vniuersalem, & non vniuersalem: & sub non vniuersali comprehendunt dextrum & dominum: & cùm dicunt non vniuersalem, aliquid positiuum designant. Dicit præterea iste commentator entium rationis, quod ens rationis de omnibus istis vniuocè dicitur, estq; illorum genus, & quod negatio est genus ad negationem in subiecto nõ apto, quæ est vna species. & ad negationem in subiecto apto, quæ est priuatio, vocat negationem in subiecto nõ apto: vt cùm dicimus, Homo non est irrationalis, quia in homine non est aptitudo, vt sit irrationalis. Et addit, quod priuatio est propriè in entibus realibus, & est à parte rei in actu exercito, seu fundamentaliter: formaliter verò est in intellectu. Et de priuatione fundamentali tali tractant scientiæ, quæ tractant de suo fundamento: De priuatione in communi fundamentaliter tractat Metaphysicus, formaliter Logicus: nam scientia, quæ considerat, quod homo sit rationalis, considerat, quod non sit non rationalis.

1. Argum. pro opinione Toleti.

Arguitur ergo pro prima opinione Toleti. Primum argumentum est: Si entia rationis ordinantur in prædicamento: ergo vel sunt in aliquo prædicamento eorum, quæ enumerauit Aristoteles: Et hoc non, quia sunt illa constituta pro entibus realibus: Nec in alio, nam sequeretur, quod essent vndecim prædicamenta, quod est absurdum.

2. Argum.

Secundò: D. Thom. de po. q. 7. art. 9. in corpore dicit, quòd in nullo prędicamẽto est aliquid, nisi res extra animam: sed entia rationis secundum Aristotelem 4. Metaphysicæ, sunt entia in anima: ergo non sunt in prædicamento. Et hæc est Thomistarum opinio.

3. Argum.

Tertiò: In rebus, quæ ponuntur in prędicamento, aliud debet esse essentia, & aliud debet existentia: sed entia rationis non habet existentiam, aliàs essent entia realia: nec potest in eis assignari, quid sit esse illorum. Et confirmatur hoc

Digitized by Google

Confir. argumentum: Nam quæ collocantur in prædicamento, debent esse composita ex genere & differentia: sed entia rationis non sunt huiusmodi, sed sunt quid simplicissimum; ergo non constant genere & differentia: nam non potest reperire intellectus, vnde sumat generis rationem, & differentiæ.

4. Argum. Quartò: Diuus Thomas 1. parte, quæstione 28. dicit, entia rationis, quæ sunt relationes, pertinere ad prædicamentum, Ad aliquid, constitutum ab Aristotele: nam ait, quod in genere relationis reperiuntur aliqua secundum rem, & aliqua secundum rationem, quod in aliis prædicamentis non reperitur, ergo relationes rationis sunt in prædicamento reali; non ergo est aliud prædicamentum constituendum pro entibus rationis, quæ sunt relationes.

5. Argum. Quintò: Si constituimus prædicamentum relationis, quare non constituemus alia prędicamenta pro entibus rationis, scilicet, prædicamentum qualitatis, quantitatis, & cætera: Quia sicut reperitur ens rationis, quod participet verè rationem relationis: ita profectò deberent reperiri entia rationis, quæ participarent rationem aliorum prædicamentorum: sed hæc non reperiuntur: ergo nec talia entia rationis reperiuntur, quæ sint verè relationes.

6. Argum. Sextò: Ens includitur in omni ente rationis, in priuatione, & cætera: sed ens est relatiuum: ergo omne ens rationis est relatiuum; Non ergo debemus ponere aliqua entia rationis absoluta. Probatur minor: nam essentialiter includit ordinem ad intellectum, & non ordinem alium præter relatiuum: ergo omnia entia rationis erunt relatiua: & sic solùm vnum relationis prædicamentum erit constituendum.

Decisio Quæstionis.

Necessitas constituendi prædicamenta entium rationis. Constituere prędicamenta pro entibus rationis, eandem ferè vtilitatē adducit, quam asserit Porphyrius, adducere ordinem & constitutionem prædicamentorum in realibus entibus, vt sciamus nimirū definitiones in illis assignare, & cognoscamus quid ad quālibet naturam entiū rationis pertineat, quid sit alterius genus & species, ac denique in illis demonstrationes constituere possimus. Insuper consideranda est illa famosa distinctio entis rationis in relationē, priuationem, & negationem, quam sanctissimus Doctor assignauit, & de qua suprà egimus. His præmissis

1. Conclus. contra secundā opinionem. Sit conclusio prima: Ens rationis non est genus ad relationem, priuationem, & negationem: vnde in coordinatione entis rationis non debet collocari tamquā genus generalissimum. Probatur prima pars conclusionis: Nam genus ex doctrina Aristotelis, quam infra adducam, non debet includi in vltimis differentiis specierum, cùm debeat per illas contrahi, & determinari ad certam speciem, quod non fieret, si intra ipsas differentias clauderetur, quia contrahens aliud debet esse saltem formaliter distinctum à re contracta: sed ens rationis clauditur in omni vltima differentia entis rationis cuiuscunque; ergo non genus. Probatur minor: Quia ens rationis in communi nihil aliud dicit, quàm habere esse per intellectus operationem: sed quælibet vltima entis rationis differentia habet esse per intellectus operationem, vt de se constat: ergo est ens rationis. Et confirmatur hæc ratio: nam vltima differentia intelligitur: ergo est ens rationis: quia illud quod habet esse per intellectus operationem, & est intelligibile, ens rationis est. Et confirmatur hæc ratio: Nam ens reale, quia in vltimis differentiis clauditur, non est genus: sed multò magis, vel saltem eadem ratione, claudi debet in vltimis differentiis ens rationis: ergo non erit genus eadem ratione, sed est ens rationis quoddam transcendens in suo genere, quod per omnium rerum genera vagatur: hoc autem ens inter cæteras diuisiones, si quæ sunt aliæ, diuiditur in negationem, priuationem, & relationem.

2. Conclus. cōtra 1. opinion Toleti. Secunda conclusio. Tria possunt entium rationis prædicamenta constitui, scilicet, prædicamentum relationum, priuationum, & negationum. Probatur hæc conclusio; nam prædicamentum est prædicabilium ordinatio, secundum rationem superioris & inferioris quidditatiuè

tiuè: sed entia rationis possunt hoc modo coordinari; ergo possunt illis constitui prædicamenta. Minor probatur: Nã in entibus rationis sunt indiuidua, verbi gratia in relationibus: nam hæc secũda intentio indiuidui fundata supra Petrum, & hæc, quæ fundatur supra Paulum, numero differunt, & sic de aliis, quę sunt in diuersis subiectis numero, in ratione fundandi indiuidualiter secũdum intentionem. Et hoc modo hæc specieitas fundata supra hominem, & hæc fundata supra equum, numero differunt: quia etiamsi homo, & equus, non sunt indiuidua numerica, in ratione fundandi illas intentiones sunt velut indiuidua, quia in nullo magis speciali, seu inferiori fundari possunt. Sunt etiam species relationum: nam illæ relationes specie differunt, quæ habent terminos specie diuersos, sicut genereitas & specieitas, & sic de aliis. Sunt itidem relationes genere differentes, vt relatio vniuersalis, cuiusmodi est genereitas; & non vniuersalis, cuiusmodi est relatio subiecti & prædicati, & relatio indiuidui, quæ genere differunt penes diuersam rationem fundandi: diuersa autem ratio fundandi in relationibus, causat distinctionem genericam, vt patet capite de Relatione: Aliud enim fundamentum genere diuersum exposcit id, quod fundat intentionem non vniuersalem, quia non requirit cognitionem naturæ, quæ sit vna formaliter: & aliud exposcit intentio vniuersalis, quia exposcit vnitatem illam formalem. Cum ergo reperiamus indiuidua, species, & genera, in relationibus, potest in illis ordinari prædicamentum rationis. Et idem erit in negationibus, & priuationibus, quia etiam in illis reperiuntur indiuidua, genera, & species. Quod verò non sint, nisi tria prædicamenta, & quod hæc possint constitui, probatur; quia ens per istos tres modos, scilicet, per modũ relationis, & negationis, & priuationis determinatur ad specialia genera entium rationis: sicut determinatur ens reale per illos decem entium modos.

Tertia conclusio. In relationibus rationis coordinatio fit isto modo, vt sit genus generalissimum relatio rationis, & sequantur alia.

Prædicamentum entis rationis.

- Relatio rationis. Genus generaliss.
  - Prima intentio. Vt
    - Esse dextrum — Hoc esse visum
    - Esse visum — Hoc esse dextrum
  - Alia. Secũda intentio
    - Alia vniuersalis — Vt genereitas, Specieitas, Differẽtialitas, ꝓprietas, Accidentalitas. — Hęc genereitas, &c.
    - Alia nõ vniuersalis — Vt intentio subiecti, Prædicati. — Hæc intentio subiecti, &c.

Ponuntur istę relationes in abstracto, quia ex D. Thom. capite vltimo, de Ente, in accidentibus propriè reperitur genus in abstractis: in concretis verò per reductionem.

In priuationibus sic constituatur prædicamentum: Nam in illis priuatio in communi determinat ens rationis ad tale genus entiũ, & in ipsis priuationibus etiã reperiuntur genera subalterna, licèt nõ habeamus nomina, quibus illas priuationes explicemus: Nam certum est, priuationem formæ supernaturalis genere differre à priuatione formæ naturalis, & priuationẽ formæ spiritualis à priuatione formæ corporalis; & inter ipsas formas corporales, priuationem formæ substãtialis specie differre à priuatione for-

mæ accidentalis,& inter ipsas formas accidentales surditatē specie differre à cæcitate;& hæc cæcitas differt numero ab hac cæcitate,ad quas omnes, si nominibus non careremus, facilè esset assignare prædicamentum. Modò sic constituatur priuatio,quæ sit genus generalissimum, & postmodum constitues cæcitatem, & postmodum hanc cæcitatem.Quòd si ad genera subalterna inueneris nomina, supra cæcitatem colloca etiam negationes, (& vocamus negationes, vt Chimæra,hircoceruus)sunt ordinandæ secundum prædicamentalem ordinem;nam aliter determinant rationem entis in communi, quā priuatio & relatio: Nam negationes illæ specie differre videntur secundū partes specie differentes,quibus constant; sicut Chimæra specie differre videt à tragelapho,& monte aureo, vnde potest poni p genera issimo negatio,& postmodum talis negatio,quæ sit communis ad animalia fictitiis partibus composita, inferior tamen ad composita ex partibus incompossibilibus non viuentium,& cæt.Et postmodum Chimæra,ac tandē hæc Chimæra, illæ verò negationes logicæ, vt Non homo,sunt relationes,vt supra visum est, & in prædicamento relationum Logicalium constitui debent.

4. Conclus. Quæ sint vltima differentiæ, et postprædicamēta entium rationis. Quarta conclusio. Vltimæ differentiæ, vt quid imperfectum in entibus rationis, & eorum existentiæ,ad latus ponuntur in prædicamento illo,ad quod entia rationis talia reducuntur, etiam sunt sua postprædicamēta,vt simul,prius,& posterius, oppositio, &c. quia sunt aliqua entia rationis,quę posterius sunt aliis.Quę omnia patere poterunt eo modo, quo infrà explicata fuerint postprædicamenta realium entium.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. primæ opi. AD rationem, quam prima opinio adducit,respondetur, quòd etsi priuatio reducatur ad prædicamentum formæ,qua priuat,bene potest directè aliud constituere prædicamentum entium rationis:Nam certè obiectum reducitur ad prædicamentum,vbi est scientia,quæ habētur de ipso,& nihilominus esse potest in alio prædicamento directè, vt patet de ente mobili, quod est in prædicamento substantiæ directè, & reductiuè in prædicamento qualitatis, quatenus extrinsecè specificat scientiam, & illi dat esse. Et proprietates hominis reductiuè possunt esse in prædicamento substantię, & directè in prædicamento qualitatis; ita de priuatione dicendū est; relationes verò rationis,& negationis, nūquā apud probatos viros reperiuntur reductæ ad prædicamenta realia;quod si fueriut,non ob eam rem desinent constituere sua propria prædicamenta.

Refellitur secūda opinio, vt omnino cōtraria D. Th. Secunda opinio relata multa falsa admiscet & contra Diuum Thomam adducit multa. Primò illud,quod dicit ens rationis esse genus,visum est esse falsum,dicere verò, quòd ens rationis est substantia,quid absurdius? Nam substantia ens per se est,nec sufficit, vt dicatur substantia,quòd fingatur ad modum substantiæ, nisi hominem pictum voces substantiam, quia fingitur ad modum substantię.Et dicere,quod dat ens rationis, quod est qualitas,etiam est absurdissimum,quia solum secundum Diui Thomę sententiam in genere relationis reperiuntur aliqua secundum rem,& secundum rationem:qualitas enim debet esse intrinseca qualificatio substantiæ,quod enti rationis repugnat. Sed de hoc infrà. Illa vero negatio non rationalis dicta de equo, non est negatio condistincta contra relationem, vt supra iam visum est. Hęc breuiter dixi, quia satis constat noua esse, quę iste auctor adducit,& contra ea, quę communiter sunt à Logicis recepta.

Ad 1. arg. Ad primum argumentum respondetur,quòd prædicamenta entium realium non sunt,nisi decem,illis verò addere, vel adimere aliquid,contra sententiam Aristotelis est;nec entia rationis in illis collocātur,præter illa verò nos ponimus alia pro entibus rationis, de quibus Aristoteles,nihil pertractauit.

Ad 2. arg. Ad secundū respondetur, quod Diuus Thomas loquitur de prædicamentis, quæ Aristoteles adinuenit, non verò de iis, quę nos constituimus.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod aliud est in entibus rationis existentia,&aliud essentia, quia eorum esse, vt præmissum est,nihil est aliud,quàm actualis terminatio

Digitized by Google

tio cognitionis intellectus. Hoc autem non est eius essentia, cùm non semper illis conueniat, essentiæ verò rerum semper illis cõueniunt. Vtrum verò sit aliud quid distinctum ab ente rationis, vel modus eius, suprà dixi. Ad confirmationem respondetur, quod habent genus, & differentiam. Genus sumitur à conceptu superiori, & differentia à conceptu inferiori, seu gradu determinante, sicut dicturi sumus infrà de accidentibus.

Ad 4 arg. Ad quartum iam diximus, & dicemus capite de Relatione.

Ad quintum. Ad quintum respondetur, quòd peculiares modi aliorum prædicamentorum repugnant entibus rationis, quia neque qualificare, neque quantificare, neque agere, neque pati possunt, bene tamen possunt referri ad aliud, & priuari forma aliqua, & cætera.

Ad vlt. argum. Ad vltimum respondetur, quòd ens, vt iam supra dixi, est relatiuum secundũ dici, non verò secundum esse: importat enim ordinem trãscendentalem ad intellectũ, quem omne ens rationis dicit, abstrahit verò à relatiuo, vel absoluto. Et voco illud relatiuum secũdum dici, quia importat ordinem ad intellectũ; non verò, quia sit absolutum: Nã aliquid, quod abstrahat à relatiuo, & absoluto, potest importare aliquem ordinem trãscendentalem, vt patet in accidente. Et hæc sint satis pro secundis intentionibus, quas si paulo latiùs solito extẽdimus, boni cõsulant Logici, quia cùm sint Logicę formale obiectum, illas exactè debuimus tradere, præsertim his temporibus, vbi ferè nulla harum superest notitia. De quibus, & quomodo sint Logicæ obiectum, vide etiam D. Thomam, opusculo 56.

VNIVERSALIVM tractatio.

QVIA vniuersalia in particulari sunt secundarum intentionum species, & prius erant tractanda vniuersaliora, magis cõgruo ordine succedit vniuersalium quæstionum disputatio post intentionum disputationem.

QVÆSTIO. XXX.

An sint vniuersalia.

1. Argum. ET videtur, quod non Nam si vniuersalia essent, maximè, quia scientiæ debent esse de vniuersalibus: & cum compertum sit, scientias esse, erit iam exploratum vniuersalia esse; sed hæc ratio est nulla: ergo &c. Minor probatur: Nam Theologia est de Deo, & est vera scientia: Deus autem singularis est: ergo iam ratio scientiæ potest esse de aliquo obiecto singulari: non ergo est necesse, quòd sint vniuersalia ex eo, quòd scientiæ sũt. Et confirmatur hæc ratio; quia de prima sphæra est vera scientia, quæ singularis est: ergo &c. Si respondeas, quòd illæ scientiæ tractant de Deo, & sphæris cælestibus, sub ratione vniuersalis, contrà; nam quando obiectum scientiæ est aliquid æternum, & incorruptibile, bene potest de ipso esse scientia, etiam sub ratione singulari: ergo non est necesse ponere vniuersalia, vt sciantur sic. Probo antecedens; Nam propterea scientiæ debent esse de vniuersalibus, quia sunt incorruptibilia, & singularia corruptibilia: ergo si aliquod singulare est incorruptibile, bene potest de ipso esse scientia; nam cessat tunc ratio, quare

P 4 scientia

Digitized by Google

scientia sit vniuersalium: ergo & cætera.

2. Argum. Secundum argumentum ad probandum, quod nec, etiamsi darentur vniuersalia, de illis posset esse scientia, & sic, quòd non debeat assignari ratio, vt sint vniuersalia existentia scientiarum. Nam scientiæ debent esse de perpetuis, & incorruptibilibus, quæ non contingant aliter se habere: sed nullæ res sunt huiusmodi, etiamsi sint vniuersales: ergo nullarũ rerum potest esse scientia: & sic sublata scientia tollitur necessitas ponendi vniuersalia. Maior est Aristotelis primò posteriorum; minor probatur: Omnes res (& loquimur de rebus, quæ subiacent tẽpori) corrumpuntur, & desinunt esse: ergo &c. Si dicas, quòd vniuersalia desinunt esse per accidens ad desitionem singularium, & singularia desinunt esse per se, parum refert; nam esse corruptibile per se, vel per aliud, non tollit quin ipsa res sit corruptibilis: ergo si propterea, quòd singularia corrumpuntur, & sunt caduca, de illis non est scientia, etiam nec de vniuersalibus debet esse scientia, quia etiam desinunt esse ad desitionem singularium: nam tam per se est prædicatio, Petrus est corruptibilis, sicut illa, Homo est corruptibilis: & tam accidentalis est ista, Homo corrumpitur, sicut ista, Petrus corrumpitur. Si dicas, quod est scientia de connexionibus, necessariis, puta huius, quòd homo sit risibilis, quod homo sit admiratiuus, quę sunt perpetuæ veritatis: contra; quia scientiæ sunt de obiectis suis, scientiæ hominis de homine, & physica entis mobilis, & cętera, & non de illis connexionibus. Et probatur: quia scientię sunt de rebus, sed omnis res præter Deum incepit esse, & res corruptibiles desinent esse: ergo nulla res præter Deum est necessaria: nihil enim est simpliciter, nisi solus Deus. Nam si illæ res, hominem esse risibilem, sunt ab æterno: ergo vel Deus, vel creatura; non Deus, vt constat; nec creatura, quia aliàs creaturæ essent ab æterno: sciẽtiæ ergo non possunt esse: ergo nec vniuersalia sunt.

3. Argum. Tertiò; Si vniuersalia sunt, maximè necessitate naturæ intellectiuæ, quæ cum sit quid spirituale, & immateriale, suscipit formas, & species vniuersales, & repræsentantes res vniuersales: sed hæc ratio est nulla; ergo &c. Minor probatur: nam obiectum nostri intellectus est ens: sed singularia sunt entia: ergo illa poterit intellectus intelligere, & sic saluatur intellectus circa singularia, cùm in illis saluetur ratio sui obiecti, quæ experientia docet a nobis intelligi, quòd si vniuersalia ponantur separata, & abstracta secundum esse, vt Aristoteles refert constituta esse à Platone, nec hoc habet apparentiam, quia illa vniuersalia vel sunt primæ substanti: (& loquor de vniuersalibus substantiæ) vel secundæ. Si primæ, ergo sunt hoc aliquid, & singulare; nam prima substantia est hoc aliquid. Si secundæ, erunt in primis substantiis, & sic non erunt separatæ à primis.

Quartum argumentum sit; Illud, quod implicat contradictionem, non potest esse; sed vniuersalia esse, implicat contradictionem: ergo &c. Maior patet; minor probatur dupliciter. Primò; nam si vniuersalia sunt: ergo sunt singularia; nihil enim existit nisi singulare. Secundò: Nam vniuersalia realia sunt entia creata, si sint: sed Deus non potest facere vniuersale esse; ergo illa vniuersalia esse implicat. Minor probatur; nam si sunt, iam sunt aliquid singulare, & non vniuersale, nam existentia est actus rei singularis. 4. Argum.

Ad intellectum quæstionis notandum est, quòd in hac quæstione hoc verbum (esse) dum quærimus, an vniuersalia sint, non significat esse existentiæ, sed significat esse, quod vniuersalia possunt habere, quodcunque sit illud, vt optimè notat Caietanus primò Posteriorum, vbi suprà, siue sit esse obiectiuum in intellectu, siue esse existentiæ. Et facit hunc sensum, si sint vniuersalia quomodocunque illa dicantur esse, sicut si esset scientia de Chimæra, quæreremus an Chimæra esset, id est, an haberet esse quodlibet. In hac enim quæstione, quæ ad an est, pertinet, non amplius examinatur, postmodum enim sumus examinaturi, quod esse habent, hæc vniuersalia, in rebus, an verò in intellectu. Not. 1.

Secunda

Digitized by Google

Nota 2. Secūdò aduertendum est, in hac parte fuisse varios errores antiquorum. Nā vt *Opinio Epicureorum.* refert D. Thomas opusculo 55. Epicurei, qui felicitatem summam cōstituerunt in corporis voluptatibus, dixerunt, nihil esse præter id, quod sentitur, ac videtur: ac subinde negarunt vniuersalia esse. Et quamuis hæc opinio propter suam apertam falsitatem non egeat impugnatione, arguitur contra illam. Nam dum isti philosophi, seu potius philosophię destructores, asserebant omnia esse singularia, quandam propositionem affirmabant, quæ rebus omnibus competere poterat, nimirum & huic homini, & huic, & sic de reliquis omnibus rebus: Nam hic homo erat singularis, & hic equus, & cætera; ergo illud prædicatum singulare erat vniuersale, quia prædicabatur de pluribus: ergo ipsi, dum dicebant omne, quod est in mūdo, esse singulare, se ipsos destruebāt, quandoquidem iam in illa propositione aliquid erat vniuersale. Et cum ipsi dicebant, animam esse quoddam corpus subtile, iam anima illa erat vniuersalis: Nam prædicabat de hac anima, & de illa, siquidem asserebant quandam propositionē, quæ secundum ipsos omni animæ competere poterat: ipsi ergo se destruebant, & dum vniuersale negabant, ipsum affirmabant. *Hominis excellentia* Præterea; hoc præstat homo cæteris animalibus, quod illa non nisi singularia percipiunt: homo verò per intellectū aliquid magis excelsum agnoscit; & illa sunt vniuersalia, quia cognoscit Petrum, & Paulum, eandem hominis naturam habere: & cum illa singularis esse non possit, subinde vniuersalis debet esse.

Conclusio. Certissimū est vniuersalia esse. Sit ergo conclusio. Vniuersalia esse, certissimum est, de quo dubitare amentia est; quæ conclusio est omnium communis conceptio, vno dempto Epicuro.

1. Ratio. Et probatur ratione desumpta ex D. Thoma opusculo modo allato: Nam secundum Aristotelem primo Metaphysicæ, omnis homo naturaliter scire desiderat; sed scientia pro hoc statu non est singularium, sed vniuersalium: ergo vniuersalia sunt. Minor probatur: Nam quæ sunt infinita & incerta, sciri non possunt, sed singularia sunt infinita & incerta; ergo non possunt sciri; ergo scientia debet esse de vniuersalibus, id est, de rebus vt stant sub vniuersalitate, cum naturæ desiderium non sit frustra, quod esset, si nullus scientiam consequeretur pro hoc statu; Nam illud desiderium est ad sciendum pro hoc statu. Si dicas, quod possumus habere scientiā de Deo, qui est aliquid singulare, contra hoc est argumentum: Nam non solùm homo inclinatur ad habendam scientiam de Deo, sed ad habendam scientiam rerum naturalium: sed illa est vniuersaliū: ergo &c. Et præterea, quia scientiam, quā pro hoc statu habemus de Deo, sub quadam ratione vniuersali, & communi habemus: ergo vniuersalia esse est necesse. Antecedens patebit modò, quia cùm noster intellectus pro hoc statu cognoscat per abstractionem à phantasmatibus, debet cognoscere primò vniuersalia, & singularia reflexè. Et adhuc tertio: Nam ad habendam scientiā de Deo, debent præcedere multæ demonstrationes rerū naturaliū; & illæ debent esse vniuersaliū: ergo sunt vniuersalia.

2. Ratio. Noster intellectus quo recipiat species. Secunda ratio colligitur ex natura nostri intellectus; Nam noster intellectus cum sit potentia spiritualis, & immaterialis, debet recipere species sine conditionibus indiuiduantibus, & materialibus, quod fit per operationē intellectus agentis, qui abstrahit species vniuersales à particularib. phantasmatibus; sed illæ species abstractæ concurrunt ad cognitionem hominis in communi, primò & per se; sed homo in communi cognitus est vniuersalis: vniuersalia ergo sunt. *Officiū intellectus Agentis.* Et confirmatur hæc ratio; nam intellectus agens ad hoc est tributus à natura, vt abstrahat vniuersale à particularibus; sed intellectus agens habet operationem suā in nobis; ergo facit vniuersalia: sunt igitē vniuersalia, (Et modò non loquimur de vniuersali Logico, sed de vniuersali vtcūque) Et confirmatur hæc ratio secundò; Nā vnumquodque recipitur ad modū recipiētis: nostra autē anima est aliquid spirituale: ergo recipit species spūales: sed tales sunt species vniuersalium, & nō singularium: nam species singularium repræsentant: ipsum singulare hoc & nunc: quāobrem erunt materiales: si ergo sunt species vniuersalium; ergo vniuersalia sunt.

Præ-

3. Ratio. Præterea: Anima rationalis appetit esse semper, & non solùm hic & nunc; ergo apprehendit esse, quod desiderat in vniuersali; igitur vniuersalia sunt.

Vlt. ratio. Vltimò: Experientia compertum est nos intelligere hominem in communi, non intellecto Petro, aut Francisco: sed ille homo in communi cognitus est vniuersalis, quia affirmabilis est de multis: ergo vniuersalia sunt: & quia hæc veritas est communiter recepta, non amplius illam confirmare est animus. In responsionib. similiter argumētorū, quod nō libēter facio, aliqua dubia sum disputaturus.

Vtrū de singular. poss. e scientia esse. Et vt respondeamus ad primū principale inquirendum est, an de aliquo singulari possit esse scientia. Et videtur quod non. Primò, quia in scientia debemus demonstrare passiones de subiecto per sua principia, & per definitionem subiecti, sed res singularis non habet definitionē, secundum quod singularis est: ergo non possumus de illa sciētiam habere. Minor probatur: quia solùm definitur species & res cōmunis. Confirmatur: Nā de re corruptibili per se non potest esse scientia: sed aliqua singularia sunt per se corruptibilia; ergo de illis non potest esse scientia. Et confirmatur secundò: nam de contingentib. non potest esse scientia: sed singularia sunt cōtingentia: de illis ergo, q̄ sunt contingentia, non pōt esse scientia. Maior est doctrina Aristo. in peri her. & Plato iubebat non descendere ad singularia, quia de illis sciētia haberi nō potest.

Deciditur Dubium.

1. Conclus. De singularibus q̄uo pōt esse sciētia. Ad hoc dubium dico primò, quod de singularibus corruptibilibus, quantum ad aliqua necessaria, potest esse sciētia. Probatur hæc conclusio: quia hæc est demōstratio: Omne animal rationale est risibile. Petrus est animal rationale: ergo Petrus est risibilis: & tamen est de aliquo singulari contingenti, secundum tamen aliqua necessaria: ergo & cæt. Præterea: Theologia tractat de aliquibus singularib. cōtingentib. secundū aliqua necessaria, & secundū aliquem modum necessarium, qui in illis reperitur, scilicet, prout sunt à Deo cognita, & ita tractat de incarnatione, &c. quæ secundum quod est à Deo cognita, necessitatem habet quandam, nam vt sic immutabilis est, & necessaria quodammodo, licèt sit necessitas ex suppositione. Vide D. Thom. 1. p. quæst. 84. art. 1. ad vltimum, vbi sic dicit, quod motus supponit aliquid immobile. Et ita sicut mutationes fiunt circa aliquid immobile, ita rerum mutabiliū sunt immobiles habitudines; sicut quamuis Socrates non sedeat, semper verum est, quod quando sedet in vno loco manet, & propter hoc non prohibetur de rebus mobilib. immobilem sciētiam habere; ergo de singularibus, quantum ad aliqua necessaria, scientia haberi potest, singularitas enim non repugnat scientiæ.

2. Conclus. De singularib. contingentib. non est sciētia. Dico secundò, de singularibus secundum ea, quæ sunt contingentia, nequit haberi sciētia. Probatur: nam ita dicitur 1. Post. tex. 6. ethic. cap. 6. Scientia est de impossibilib. aliter se habere, sed illa singularia rōne cōtingentiæ possunt aliter se habere: ergo. Et confirmatur, quia sciētia debet esse de necessariis; sed contingens distinguitur contra necessarium: ergo &c. Et præterea, obiectum scientię & prudētiæ sunt distincta, quia habitus formaliter distinguuntur; sed obiectum prudentiæ est singulare contingens: ergo idem non potest esse scientiæ obiectum etiam in aliquo actu particulari.

3. Conclus. Singulare aliquod potest esse obiectum sciētia. Dico tertiò. De aliquo singulari pōt esse scientia, sic adeo, vt obiectum scientiæ sit singulare. Et prob. in scientia beatorū, quæ habetur de Deo, qui est singularissimus: & Theologia nostra, quę est quędam participatio scientiæ Dei & beatorum, etiā habet subiectū singularissimū. Et ratio est: Nam sicut dicit D. Th. opusculo 56. & 1. p. quæst. 86. art. 1. ad tertiū, non impedit intellectionem singulare, vt sic, nisi in quantum materiale est. Si autem detur aliquid singulare immateriale, optimè poterit cognosci ab intellectu: nam materia est, quę impedit intellectionē, non singularitas, præcipuè si singulare, cuiusmodi est Deus, hēat suā rōnē formalē, rōne cuius nostro modo intelligendi conueniat ipsi aliquid, cuiusmodi est immutabilitas respectu æternitatis.

4. Conclus. Dico vltimò. Pro hoc statu, quia singularia cognoscuntur reflexè, & nō directè (de quo vide D. Thom vbi supra) nō potest

potest de illis esse scientia directè, sed reflexè, nec hoc prouenit ex defectu singularis ipsius, sed ex parte animæ nostræ, quia cum scientia sit intellectus perfectio, debet illi proportionari i cognitionis pfectione. Et quia intellectus cognoscit primò vniuersalia, & indirectè singularia; ita habitus scientiæ primò perficit circa vniuersalia, & postmodũ circa singularia: scientia autem quam de Deo habemus pro hoc statu præsupponit cognitionem alicuius vniuersalis, ratione cuius fit cognitio reflexa huius Dei. Ad argumenta huius dubii ex dictis patet solutio.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primũ. AD primum argumentum principalis quæstionis respondetur similiter, quod pro hoc statu, etiamsi singulare sit incorruptibile, quia noster intellectus nõ cognoscit singularia directè, non potest de illo habere scientia, nisi prius cognoscendo vniuersale: & ita erunt vniuersalia, quia illa cognitio scientifica singularium reflexa debet esse, & prius præsupponere cognitionem vniuersalium.

An vniuersalia sint incorruptibilia, & quomodo. Ad secundum argumentum principale vt respondeamus, disputandum est, an vniuersalia sint corruptibilia, & quomodo sint perpetua. Et quod nõ sint incorruptibilia præter hoc argumentum secũdum principale est argumẽtũ etiã aliud: Nam esse corruptibile est propria passio corporis, cuius materia non satiatur per appetitũ formæ: sed omnis propria passio prius conuenit vniuersali, quam indiuiduo, prius enim natura homo est risibilis, quam Petrus: ergo vniuersalia aliqua sunt per se corruptibilia, illa saltem, quorum materia non satiatur per actuationem formæ: ergo illa non sunt per accidens corruptibilia: quia per se & per accidens opponuntur. Et confirmatur hoc argumentum; nam eadem corruptione corrumpitur vniuersale & particulare: ergo sicut singulare per se corrumpitur, ita vniuersale. Et confirmatur secundò: quia singulare & vniuersale sola rõne distinguuntur: ergo seclusa operatione intellectus, sicut vnũ corrumpitur per se, ita & aliud, quia seclusa operatione intellectus sit corruptio. *Confir.* Et confirmatur tertio hoc argumẽtum: Nam seclusa operatione intellectus, oĩa sunt singularia, sed seclusa operatione intellectus sunt corruptibilia: ergo seclusa operatione intellectus non potest dici, quòd vniuersale corrumpitur per accidens, & singulare p se, quia seclusa operatione intellectus non est vniuersale: ergo non corrumpitur vniuersale per accidens. Dicere verò quod est necessaria operatio intellectus, vt sit corruptio vniuersalis per accidẽs, quis non videat esse ridiculum? Nam reales mutationes non dependent ab intellectus operatione, & totum quod intellectus vniuersali tribuit, est ens rationis, quod nihil facit ad corruptionem per accidens vniuersalis.

3. Argum. Tertiò sic argumentor: Corpus, v. g. cuius forma non satiat materiæ appetitum, est corruptibile per se, quia esse corruptibile est propria illius passio: ergo etiam actus corruptionis primò terminatur ad hominẽ: & sic vniuersale erit per se corruptibile. Probatur consequentia: nam vt dicitur de somno & vigilia, eius est actio, cuius est potentia: sed potentia cõuenit vniuersali primò & per se: ergo & actio. Et confirmatur primò: Nam eadem est materia hominis & Petri, & eadem est forma, & eædem potentiæ: ergo æquè primò corrumpitur homo ac Petrus: Et confirmatur secundò: Nam vniuersale & particulare sola ratione distinguuntur: ergo non est aliud vniuersale à particulari, aliud enim denotat aliam essentiam: ergo vniuersale non corrumpitur per aliud.

4. Argum. Quartò: Prius natura homo hẽt esse, quam Petrus: ergo in operationibus, siue actiones sint, siue passiones, nõ pendent à Petro, vel à Paulo. Antecedens est notum, quia vniuersalia sunt priora singularibus. Consequentia probatur: nã quod est prius natura non dependet in operatione à posteriori, sed potest operari sine illo: Hac enim ratione dicimus animam rationalẽ non dependere à corpore; quia prius natura est, quam homo sit: ergo si vniuersalia non pendent in actionibus, siue in passionibus à particularib. per se corrumpentur sine dependentia à singularibus.

In

Vniuersale dupliciter accipitur pro formali, & pro substrato.

In hoc dubio de vniuersalibus, dupliciter pôt fieri sermo. Altero modo pro formali & pro secunda intentione, & sic nolo disputare quęstionem: Nam suo modo desinunt & incipiunt esse intētiones secendæ, sicut res reales; & quod dictum fuerit de realibus rebus, hoc dicendum erit de intentionibus suo modo. Altero modo loqui possumus de vniuersalibus pro substrato; & ita in præsentia tractamus de illis, nec loquimur de omni vniuersali, puta de cælo, Angelo, sed de illis solùm, quorum singularia subiecta esse corruptioni comperimus. Et in hac acceptione vsurpando vniuersale, notandum

Not. 1.

est primò, esse corruptibile dupliciter accipi posse, scilicet, vt distinguitur contra per accidens, & vt distinguitur cōtra per aliud, siue illud aliud sit sola ratione distinctum, siue realiter, vocando in præsentia aliud, quod habet alium cōceptū, modo sit de intrinsecaratione alterius, modò non. Et quoniam corruptibile importat id, quod non potest corrumpi, et potest accipi dupliciter, sicut corruptibile, & vt sit incorruptibile, & per se, & incorruptibile per aliud. Corruptibile igitur siue incorruptibile per se, vt distinguitur contra per accidens est illud, quod alicui per se cōuenit in aliquo modorum per se, vt in 1. 2. vel 4. Nā tertius modus non est prædicationis, sed causalitatis modus. Vt verò distinguitur contra per aliud, est illud, quod habet corruptionem, siue incorruptionem per se ipsum, & non eget alio, vt sibi cōueniat, & hoc siue prædicatio illa, quæ resultat ex tali conuenientia sit accidentalis, siue necessaria.

Corruptibile dupliciter.

Resoluitur dubium.

1. Conclus. Quæ sunt corruptibilia per se.

Dico ergo primò; vniuersalia illa, quorum materia non satiatur per formam, sunt per se corruptibilia, vt distinguitur contra per accidens, ita vt hæc prædicatio, Talia vniuersalia sunt corruptibilia, sit in secundo modo perseitatis tāquam propria passio. Et probatur, quia esse corruptibile est propria passio talis corporis, sicut esse risibile est ꝓpria passio hominis: sed homini per se conuenit esse risibile in secūdo modo perseitatis: ergo per se cōuenit omni tali corpori esse corruptibile. Maior patet, quia conuenit omni, soli, & semper. Et ad essentiam talis corporis consequitur: nam ex eo, quod eius materia non impletur per formam, manet cum appetitu ad aliam, & ita manet corruptioni subiecta, vnde est corruptibile. Et ita sequitur, quod omni tali corpori, & soli conueniat. Præterea: esse corruptibile non conuenit accidentaliter tali corpori: ergo conuenit ꝑ se. Antecedens patet: nam non potest à tali corpore separari, quia ex eius natura consequitur. Et si auferamus corruptibilitatē à tali corpore, non manebit eiusdem naturæ: homo enim, qui per naturam non esset corruptibilis, alterius rationis esset ab illis, qui modo sunt, hominibus. Et confirmatur hæc ratio: Nam corruptibilitas est demonstrabilis de tali corpore: ergo est eius propria passio. Si verò sint vniuersalia accidentium, et illa per se sunt corruptibilia, quæ in subiecto non habent necessitatis causam; sed taliter afficiunt subiectum, quod ab illo abesse possunt.

Vnde nascatur rerum corruptibilitas.

2. conclus.

Dico secundò corruptibilitas, quā modo dicebamus, etiam cōuenit indiuiduis corporis inferioris, verùm diuersimodè. Nam vniuersali conuenit primò & per se, singularibus verò conuenit secundariò, & ratione vniuersalis, licèt etiam sit illa conuenientia per se. Hæc conclusio probatur: nam esse risibile, non solū conuenit per se in secūdo modo homini, sed etiam Petro: ergo esse corruptibile etiā vt propria passio conuenit Petro, licèt secundariò: Nam sicut risibilitas ad hominis essentiam consequitur, etiam corruptibilitas ad tale corpus consequitur tamquam eius passio: Sicut enim Petrus habet eandem essentiam, quam vniuersale habet, habet similiter eadē passiones, quæ sibi secundariò, & vniuersali per se primò conueniunt.

Vniuersalia per se primò corruptibilia, singularia per se secundò.

3. Conclus. Actualis corruptio per se primò cōuenit singularib. secūdario autē vniuersalibus.

Dico tertio. Actus corruptionis, ad quē dicit ordinē illa potentia, quæ vocatur corruptibilitas, prius cōuenit singularibus, quàm vniuersalib. potentia. n. prius conuenit vniuersalibus, actus verò prius conuenit singularibus: nūquam enim homo corrumpitur, nisi corrūpetur Petrus.

Hæc

Digitized by Google

Hæc conclusio est Arist. 1. Post. c. 5. vbi dicit, quòd vniuersalia per accidens corrũpuntur, hoc est per aliud, id est, per singularia, & ad singularium corruptionẽ. Et probatur ratione: nam secunda substãtia nõ substat accidẽtib. nisi per primã substantiam: sed prima substantia est singularis: ergo vniuersale non substat accidẽtibus, nisi per singulare: ergo nõ substat actui corruptionis, nisi per singulare: ergo prius singulare corrumpitur, & vniuersale ad corruptionem singularis. Maior patet: Nam, vt videbimus, c. de Substantia, secunda substantia secundò substat accidentib. & prima substantia primò substat, & ex eo, quod ista substat, secunda substat: ex eo. n. quod Petrus est albus, vel Paulus &c. homo est albus. Minor illa probatur, quia prima substantia est hoc aliquid & singulare. Prima illa cõsequẽtia probatur, quia corruptio accidẽs quoddam est. Reliquæ aũt consequentiæ patent. Secundò probatur ex differẽtia, quæ est inter prædicatum essentiale, & accidẽtale, siue inter prædicatum per se, & per accidens: nam prædicata accidentalia prius accidunt singulari quàm vniuersali: sed propriæ passiones & prædicata essentialia, quãtum ad connexionẽ, per se prius accidunt, seu cõueniunt vniuersali, quã particulari: & ideo hæc causalis est vera, quia homo est animal, Petrus est animal, & quia homo est risibilis Petrus est risibilis: ergo actus corruptionis prius conuenit Petro, quàm homini, licèt passio corruptibilitatis prius prædicetur de homine, quam de Petro, & de Petro prædicatur, quia de homine prædicatur. Preterea, quia actiones, seu passiones prius sunt suppositorũ & singularium, & secundariò cõueniunt vniuersalib. ergo prius corruptio terminatur ad Petrũ, & secundariò ad hominẽ. Antecedens patet: nã oĩs motus & corruptio ad singularia prius terminatur, & respicit subiectum, quod est hic & nunc, secundariò verò terminatur ad vniuersale.

Discrimen inter prædicatũ per se seu essentiale, & per accidẽs seu accidẽtale.

4. Conclus. Vniuersalia accepta in sua vniuersalitate.

Dico quartò. Quòd si vniuersalia ista, de quib. loquimur, considerentur, prout abstracta sunt à singularib. & prout in se non includunt aliquam conditionem indiuiduantem, sed per se sola considerentur, nõ possunt corrumpi, nec actus corruptionis terminari pôt ad illa; & sic sũt incorruptibilia. Probatur ista conclusio: Corruptio nõ pôt terminari ad vniuersalia, nisi mediis singularib. quibus prius conuenit: ergo si considerentur per abstractionẽ à singularib. & sine illis incorruptibilia sunt, id est, ad ipsa non pôt terminari corruptio. Et probatur secundò: Nam si non esset prima substãtia substãs accidentib. secunda non substaret: ergo vniuersalia ipsa sine singularib. considerata non possunt substare accidentib. & sic nec possunt substare corruptioni: quapropter incorruptibilia erunt. Quia verò vniuersalia sunt in singularib. & idem realiter cum illis causa est, vt corrumpantur ad singularium corruptionẽ: nam corrupto Petro, cùm homo sit idẽ cum Petro, corrumpitur etiam homo. Et hoc voluit docere Arist. 1. Post. c. 9. vbi dicit, quod scientia est corruptibilium secundum accidens, id est, secũdũ aliud, id est, secundum singularia, quod & asserit D. Th. ibidem, & opusculo Vniuersaliũ. Et cum dicimus, quod vniuersalia sunt incorruptibilia secundum se, non est accipiendum positiuè, vt accipit Linconiensis ad hũc sensum, quod nũquam desinãt esse in rerũ natura: nam semper aliquod eorũ indiuiduũ saluatur, & cõsequenter saluatur ipsum vniuersale. Nã multa vniuersalia sunt, quæ nullum habent indiuiduũ in reb. existens, vt patet de indiuiduis eclipsis, & cõiunctionis Solis, & Lunæ, & multis huiusmodi: sed dẽt intelligi negatiuè, id est, quod non hẽant vnde corrumpantur in se, licèt hoc habeant pro ut sunt in singularib. quorum per se primò tã generatio quàm corruptio est. Nã naturæ in sua vniuersalitate cõsideratæ non conuenit variabilitas. Vide aliam huius explicationẽ apud D. Tho. 1. p. quæ. 50. artic. vltimo, & Caiet. ibidem, & D. Th. secundo contra gent. cap. 55. vbi dicit, quod intelligibile, vt sic, est supra tẽpus, & sic incorruptibile, quia in sua ratione non dicit corruptionẽ. Cùm ergo vniuersale sit intelligibile, erit supra tẽpus, & incorruptibile negatiuè, id est, non habebit de se vnde illi competat actus corruptionis. Ex quo infertur, quod quia omnis natura substat omnipotẽtiæ Dei, id quod diximus de corruptione respectu

Vniuersalia in particularibus corrumpũtur per accidens.

Vniuersalia sunt incorruptibilia negatiuè non positiuè contra Linconiensem.

Digitized by Google

ctu rerum corruptibilium, dicendum est de annihilatione respectu rerũ, quæ possunt annihilari, quod primò, & per se annihilatio conuenit singularibus, vniuersalibus secundariò: & potentia, seu passio ad hoc primò & per se, quantum ad connexionem, per se conuenit vniuersalibus, & secundariò singularibus.

Annihilatio p se primò cõpetit singularib. vniuersalibus secundariò.

Ad secundum principale argumentũ, quod erat primum huius dubii, respõdetur, quod vniuersalia per se sunt incorruptibilia, vt dictum est, si autem corrumpuntur, hoc est ad corruptionem singularium, hoc autem est per aliud. Scientiæ ergo debent esse de incorruptibilib. per se, vt asserit Arist. 1. Poste. c. 9. Et quamuis verũ sit, quod vniuersalia corrumpũtur, sed per accidens, & ideo de illis põt esse sciẽtia: sufficit. n. vt sint obiecta sciẽtiarum, quod de se non habeât, vnde corrũpantur; quia vt sic habebũt immutabilitatẽ necessariã ad scientiæ rõnẽ: Nã huiusmodi immutabilitas sufficit. Et ad illud, quod in confirmatione argumẽti dicitur, quod etiãsi scientia sit de cõnexionibus, quod illæ sunt corruptibiles, negãdum est corruptibiles esse. Et cũ dicitur, si sunt æternæ, vel Deus, vel creatura, respondetur quod sunt creaturæ, & li sunt, non dicit existentiam, sed essentiã. Et facit hunc sensum, quod reb. illis, quando sint, debetur esse creatum: quando. n. homo risibilis sit in rerum natura, illi debetur esse creatum. Sed de hoc alibi.

Ad 2. arg.

Derogat obiecto sciẽtia per se primò corrũpi, nõ autẽ corrũpi per accidẽs

Connexiones rerũ æternæ, & tamẽ Creatura, nõ Deus

Ad secundum argumentum huius dubii respondetur, quòd esse corruptibile ad corruptionẽ singulariũ, conuenit per se vniuersalib. & est eorũ propria passio. Cæterũ esse corruptibile p se, & sine singularib. non conuenit vniuersalibus, quinimo illis repugnat. Et hoc modo sunt incorruptibilia. Alii respondent, quòd potẽtia cõuenit per se vniuersalib. actu singularib. & ita sunt per se corruptibilia, si dicat potentiam. Si verò dicat actũ cõuenit per se singularib. & per accidẽs vniuersalib. Ad illud verò quod dicitur, quod per se corruptibile, & per accidẽs opponuntur, & sic eidem non possunt cõpetere, respondetur, quod per se, vt est propria passio, & per accidẽs, vt est idẽ, quod per aliud, non opponũtur, bene tamen, vt est idem quod accidentaliter: Nã Petrus per se est risibilis, vt distinguitur contra accidentaliter, & per accidẽs est risibile, id est, per aliud; Nam est risibilis ex eo, quod homo est risibilis, & per hominem. Vide Arist. 1. Poste. c. de per se, & vniuersali. Et per hoc patet ad confirmationem primam: Nam etsi eadem corruptione corrumpantur, sed primò terminatur illa corruptio ad singulare & particulare, & postmodũ ad vniuersale: Ad alias confirmationes respondebimus c. de Substantia, sufficit n. distinctio rationis ratiocinatæ inter Petrum & hominẽ vt illæ propositiones concedantur.

Ad 1. huius dubij. 1. Respõsio.

Alia respõsio.

Quõ per se & per accidens opponuntur, & quõ non.

Ad tertiũ huius dubii respondetur, q̃d potentia secundum connexionem essentialem prius conuenit vniuersali, quàm indiuiduo; actus verò prius indiuiduo, quã vniuersali. Et cũ dicitur, quod actus est eius, cuius est potentia, verum habet: sed media conuenientia singulariũ, quia illa potentia datur ad corruptionẽ in singularibus, & ita debet competere prius corruptio singularib. sicut patet in actu ridendi & intelligendi, qui prius singularibus conueniunt, quia potentia intellectiua datur, vt intelligamus in singularib. quia actiones, & passiones debẽt esse suppositorum, siue subsistentium. Ad primam cõfirmationem respondetur, quòd quamuis sit eadem materia & forma, sed singulare addit cõditiones indiuiduãtes & ita prius ad singulare terminat actio. Ad secundam confirmationem respondetur, quòd ibi aliud accipitur largè, pro illo, q̃ quomodocunq; habet ab alio distinctionẽ: & inter vniuersale & particulare est distinctio rationis saltẽ ratiocinatæ.

Ad 3. arg.

Differẽtia inter actũ & potẽtiã.

Ad 4. huius dubij.

Ad quartum huius dubii respondetur secundum aliquos, quod quãuis prius natura sit vniuersale, quàm singulare, quia illa sunt priora, à quibus non conuertitur subsistendi consequentia; cæterũ hẽt dependentiã à singulari, tamquam à prima substantia, vt illi cõueniãt operationes & mutationes, q̃ nõ possunt cõueniri vniuersali, nisi pri⁹ cõueniãt singulari

Ad tertiũ principale respondetur, q̃d intellectus noster põt intelligere omne ens, sed vniuersale primò, & singulare reflexè, vnde præsupponitur directa cognitio ad reflexã, & ita cognitio vniuersalis ad cognitionẽ singulariũ, quamobrẽ ex natura

Ad 3. principale.

Digitized by Google

natura nostri intellectus colligitur vniuersalia esse.

Ad quartū Ad quartū principale respondetur, qđ vniuersalia secundum esse, quod habent extra intellectum, sunt singularia, cęterū secundum esse, quod habēt in intellectu, vniuersalia sunt. De quo vide D.Th.op. 55.& 56. vel dicitur, quòd vniuersale, & particulare distinguitur rōne ratiocinata ꝑ naturis, seu vt includēs, & inclusū.

QVÆSTIO. XXXI.

Quid sit vniuersale.

ET videtur, quod definitiones, quæ communiter circunferuntur sint male assignatæ Nam vniuersale ita definitur, quod sit vnum in multis, & de multis: sed hæc definitio nulla est: ergo &c. Probatur minor: nam vniuersale non solùm importat secundam intentionē de formali, sed etiam de materiali dicit id, cui secūda intentio conuenit: sed cum dicimus, quod vniuersale est vnū &c. non potest importare aliquid materiale, cui conueniat secunda intentio vniuersalis, & hoc dicit illa definitio; ergo est nulla. Probatur minor: Nā illud materiale, quod importat vniuersale, vel ē substātia, & hoc non, quia cōuenit rō vniuersalis ēt accidentib. vel est accidens, & nec hoc, cum conueniat substantiæ vniuersalis rō Nec pōt dici quod sit aliquid reale abstrahēs à substantia & accidenti, cùm rō vniuersalis cōueniat ēt entib. rationis propriissimè. Nec similiter dici pōt, quod sit aliquid rōnis, quia similiter conuenit entibus realibus: nullū ergo materiale importatur: Nō rectè igitur dicitur, qđ vniuersale sit vnū in multis. Et cōfirmatur hoc argum. Nam cum dicitur, Vniuersale est vnum in multis, vnum est ens indiuisum, vel ergo est ens reale, & hoc non; vel ens rōnis, & nec hoc rationib. iā factis: nec datur aliquid abstractū ab ente reali, & rōnis, vt vidimus suprà: nō ergo bene dicitur, Vniuersale est vnum in multis Nec sufficit dicere, quod hic definitur solùm secunda intentio vniuersalis, vt rō, quare aliquid sit vnū in multis, quæ est formaliter aliquid rationis; nam vniuersale est nomen cōnotatiuū, & debet importare, vel significare aliquid, cui conueniat secunda illa intentio vniuersalis, & cùm non possit importari, non definitur rectè vniuersale, quod tale materiale dicit. *1. Argum.*

Secundò, Sol & Luna sunt vniuersalia, & tamen non sunt vnum in multis, & de multis; & idem argumentum fit de Gabrielis specie in communi cognita. Maior patet: Nam illorum termini sunt cōmunes: ergo significant aliquid, cui non repugnat esse in multis: quia dicunt non hanc naturam Solis & Lunę, sed naturam Solis in communi. Sed minor probatur: Nam non sunt multi soles in cōi, nec in eadem specie esse possunt, sicut nec plures Angeli in specie Gabrielis: ergo &c. *2. Argum.*

Tertiò. Ens est vnum in multis, & de multis: & tamen nō est vniuersale: ergo &c. Maior probatur, quia est in multis entibus, & communissimum prædicatū. Et probatur minor, qa non est aliquod quinque prædicabilium Porphyrii, nam si est vniuersale, quod est genus ad quinq; prædicabilia, debet esse in aliqua specie vniuersalis; nihil enim est in genere, quod non sit in specie. *3. Argum.*

Quartò. Anima humana est in multis vna, & tamen non est vniuersalis: illa ergo definitio nulla est. Minor probatur, nam non est in aliqua specie vniuersalis, cùm sit pars quædam. *4. Argum.*

Vltimò. Materia mea considerata sine mea forma, non est in multis, & tamē est vniuersalis: ergo &c. Minor ꝓbatur, quia non est determinata, cùm determinatio fiat per formam; & si non est determinata, est vniuersalis: mala ergo definitio est, quæ dicit Vniuersale esse vnū in multis. *5. Argum.*

Præambula ad quæstionem

IN hac quæstione sciendum est, varias fuisse de vniuersalibus definitiones, & iuxta opinantium de quidditate vniuersaliū varias sententias: Nā Platonici, cū ponerent vniuersalia extra intellectū, dicebant vniuersalia esse formas quasdam subsistētes incorruptibiles, & perpetuas, quib. indiuidua oia illius speciei communicabant, & per illarum participationē ac- *Not. 1.* *Platonicorū definitio.*

Digitized by Google

accipiebant speciem. Et errabant quidẽ in assignatione huius definitionis, quia vniuersale debet esse vnum in multis; Huiusmodi verò vniuersalia non erant in multis, sed erãt potius separata à multis. De quo infra fiet latius sermo. Nominales verò, qui oĩa ad nomina referũt, dicebant vniuersale esse nomen vniuocũ cõmunẽ incomplexum, non dicibile de omnib. quidditatiuè. Quæ definitio, præterquam quod sit sine arte tradita, non rerũ vniuersaliũ naturã explicat, de quib. sciẽtiæ tractant, vt videbimus iam.

Nominaliũ definitio.

Not. 2.

Secũdò not. Vniuersale multipliciter accipitur, & pro vniuersalitatis signo, & pro vniuersali in significando; quod definitur à Petro Hispano & Soto, Nomẽ esse plura diuisim significans, vt est iste terminus, Homo. Et accipitur pro vniuersali in essendo, quõ Platonici accipiebant, de quo iam diximus; vel pro vniuersali in causãdo, & est illud, quod plures causat effectus, vbi vides semper vniuersale; quomodocunq; accipiatur, rationem ad plura importare. Similiter accipitur pro vniuersali in repræsentando, quod est cõceptus repræsentans rem in vniuersali, vt Homo. Accipitur tandem pro vniuersali in prædicãdo & logico, & metaphysico, de quo nos hic disputamus, qđ à Peripateticis variè definitur. Aristo. 1. peri her. lect. 10. apud D. Th. definit vniuersale hoc modo. Vniuersale est, quod de plurib. aptum est prędicari, vt Homo. Auicẽna verò 5. Met. c. 1. definit vniuersale, qđ in intellectu non est impossibile prædicari de multis; quod bene aduertant quidã, qui negant Gabrielem vniuersale esse, in cõi cognitum, quantum ad ea, quæ sunt suę speciei; hoc autem vniuersale dicit naturam quandã, quæ dẽt esse in multis, ita vt in illis multiplicetur: Nam cũ dicimus vniuersale esse vnum in multis, illa multa debent esse multa per ordinẽ ad naturam, quæ est in illis vna; sic adeò, vt in illis partita & multiplicata reperiatur. Sit exemplum: Homo in cõmuni conceptus vniuersalis est, quia dicit quãdam vnitatem, quæ illi per intellectum conuenit, & in multis hominib. est, qui sunt multi, propterea quod natura humana in illis diuisa, & multiplicata reperitur. Nã alia natura est in Petro, & alia in Paulo. Hic Deus etsi sit in Patre, & in filio, & in Spiritu Sancto, qui sunt tria supposita naturæ diuinæ, & sint plura supposita, & tres personæ: cæterũ nõ sunt tres Dij, quia natura diuina, quam importat hic Deus, nõ reperit partita in illis, sed vna & eadem singularissima. Vnde, vt sit vniuersale aliquid, hoc primũ dẽt habere, quod illa multa, quæ respiciuntur ab vniuersali, multa sint in ordine ad naturã importatam per vniuersale, id est, quod natura importata multiplicata reperiatur in illis. Requiritur secũdò, vt aliquid sit vniuersale, non solùm quod sit vnum quomodocũq;, aliàs Petrus esset vniuersale, qui est vnũ; nec sufficit, quod sit in multis aliàs oẽs naturę particulares, quę sunt in multis, essent vniuersalia, sed requiritur vtrũq;, & quod sit vnũ, & quod illud vnum sit in multis. Illa verò multa, quæ ab vniuersali respiciũtur, qua dupliciter se possunt habere, vel sunt in rerũ natura, vt Petrus & Paulus, in quib. homo in cõi conceptus, realiter est; vel nõ sunt in rerum natura, possunt tamen esse seruato ordine naturæ, sicut domus Septangula põt esse in pluribus illius figuræ domib. quæ esse possunt, licèt forte non sint; vel quod illa plura non possint esse naturaliter & ordine naturę seruato, sed possunt esse absolutè, sicut Sol in cõi cõceptus & Luna vniuersalia sunt, & tamẽ nõ sunt plures Lunæ & Soles, nec possũt esse ordine naturæ seruato per Dei potẽtiam, possunt tamen esse secundũ aliquorum opinionem (de quo modò nõ dispu to) vel saltem licèt non possint esse eiusdem speciei plures Soles, possunt esse diuersæ, & sic Sol in cõi modo conceptus est vniuersale genericum, & habere põt plures Soles specie differentes, respectu quorum est vniuersale; vel illa plura nec naturaliter, nec seruato ordine vniuersi esse possũt, tamen illa natura obiecta intellectui, quantum ad rationẽ specificam, est vniuersalis, quia si esse possẽt plura indiuidua de illis pdicaretur, quã tum est ex modo essendi, quem hẽt in intellectu, sicut de natura Gabrielis dicatur. Quod verò nõ sint singularia, est per accidens illi naturæ, vt obiectã intellectui. Sed de hoc infra latius sermo erit. Vniuersale primo mõ vocatur à D. Thom.

Anicenna.

Nota.

Vniuersale multiplex.

Cõditiones vniuersalis.

Inferiora vniuersalis, pluribus modis respicere possunt suum superius.

1. p.

1.p.q.13.arg.9.vniuersale secundum rē, & secundum rationem: quia illa natura non solū ex modo essendi, quem hēt in intellectu, est in multis, verùm à parte rei est in multis; reliqua verò vniuersalia ex eodem D.Th.ibidem vocari possunt vniuersalia secundum rōnem, quia ex modo quē habent in intellectu, esse possunt in multis, & de illis affirmari, nō tamen realiter sunt in illis, sed vniuersale semper dēt respicere plura, saltē sub cōditione, quæ si essent de illis affirmaretur ex mō, quē seruat natura illa in intellectu. Cum dicimus, qđ vniuersale dēt esse vnū, illud vnū dēt esse cōe multis positiuè. i. quod æqualiter multa respiciat, & nō sufficit negatiuè, id est, quod nō sit determinatum ad vnū, aliàs natura secundū se esset vniuersalis, quia nō est determinata ad vnū. Hoc verò vniuersale dicitur metaphysicū, quando consideratur natura sine intētione; dicitur logicū, quādo cōsideratur natura cū intentione vniuersalitatis, quę est tribuens naturæ vnitatē istā vniuersalis formaliter, nā sine illa non habet hāc vniuersalis vnitatē, nā formalis vniuersalis vnitas est aliquid per rationem.

Not.3. Vniuersale dupliciter. Nota præterea, quod vniuersale dupliciter accipi pōt. Vno modo cōmuniter, & vt distinguitur contra singulare. Alio modo strictius & magis propriè, pro vniuersali, quod refertur ad aliquod 5. prædicabilium. Primo modo ens est vniuersale, id est, non particulare, cū sit obiectū scientiæ Metaphysicæ: Omnis autē scientia versatur circa vniuersale, vt distinguitur saltē à particulari, & anima hoc modo est vniuersalis, quia est obiectum librorū de anima, & multa alia sunt hoc modo vniuersalia. Vniuersale vero prout pertinet ad aliquod prædicabilium, has debet habere conditiones. Primò dēt esse aliquid simplex, vniuocum, cōpletum aliquid in suo genere, propter quod animal rationale non est aliquod 5. prædicabilium, nec similiter sanum, nec anima; hæc verò, quæ hic posita sunt, satis essentiam vniuersalis ostendunt, quæ magis modò sunt explicanda in sequentib. quæstionibus, & ideo non multa misceo.

Not. vlt. Vniuersale duo īportat. Sed considera vltimò, vniuersale importare naturā, & vniuersalitatē; naturā de materiali, & vniuersalitatē de formali. An verò vniuersale in communi dicat vnā aliquam naturam, vel verò vniuersale, vt est genus ad 5 prædicabilia, dicat naturam communē aliquam, cui conueniat in cōmuni intentio vniuersalis, iā dico in solutionibus argumentorum.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum argumentum respondetur; quod nullum materiale adæquatum vnum habet vniuersale, dum definitur in cōmuni etiam si definiatur in concreto, sed oēs naturæ vniuersalium accipiūtur, vt vnū materiale completum, & perfectum. Sicut quādo definitur indiuiduum, non datur aliquod vnū materiale commune omnib. indiuiduis, sed omnia indiuidua importātur per modum vnius materialis, de quo latiùs agā cum dispu tauero de Genere. Ad cōfirmationem respōdetur, quod cum dicitur, Vniuersale est vnum, li vnum, non dicit aliquam vnā naturam cōmunem omnib. vniuersalib. sed dicit naturas omnes vniuersales, quæ per se sunt vnum in multis: Sicut cū dicitur, Indiuiduum est quod prædicatur de vno tantum, non definitur hic aliqua vna natura communis omnibus indiuiduis, & quæ substet intentioni secūdæ indiuidui, nam illa non prædicaretur de vno tātū; sed illa definitio conuenit omni naturæ substratæ secundæ intentioni indiuidui. *Ad 1. arg. Quid correspōdeat vniuersali in communi.*

Ad secundum, tertium, & quartum patet ex dictis in corpore quæstionis. *Ad 2.3. & 4.*

Ad vltimum respōdetur, quòd illa materia est singularis in essendo, licèt possit quodammodo dici vniuersalis in ordine ad formā negatiuè, id est, nullā includēs formam, vna tamē entitas singularis est, & per actionem singularē producta. Ad confirmationē diximus in superioribus. *Ad vlt.*

QVÆSTIO. XXXII.

Vtrum ante intellectus operationem natura sit vniuersalis.

IN hac quæst. sunt Doctorū multiplices, & variæ sententiæ. Plato ille diuinus lib.9 de Ideis asserit. dari vniuersalia separata à singularib. ante omnem intellectus operationē, quę nullo *Sententia Platonis.*

Q

nullo modo ab intellectu dependent. Dicebat enim dari hominem subsistentem & independentem, separatum ab omnib. aliis indiuiduis naturæ humanæ, qui in se immutabilis est, & incorruptibilis, & ab oi materia separatus, & à loco independens, quę vniuersalia vocat ipse ideas. Et idem in omnibus ferè aliis speciebus asserebat. Et probatur sententia Platonis. Primò, quia aliàs non darentur realia obiecta immutabilia, quæ scirentur per sciẽtias reales, quia reliqua omnia obiecta rerum inferiorum corrumpuntur de facto. Secundò, quia sequeretur, quod non esset agens causans omnia indiuidua rerum corruptibilium, cùm non ponatur vnum aliquod vniuersale ex se habens esse, & omnia deducẽs ad esse: vt ergo causentur ab aliquo ex se habente esse necessarium, deueniendum est ad aliquẽ separatum hominem, v.g. qui dicitur idea, & vniuersalis homo, qui reliquos causet homines. Hanc sententiam explicat ex professo Abulensis super Matthæum, c. 25. q. 572. & Canterus hic.

1. Argum.

2. Argum.

Dubiũ de mente Platonis circa ideas.

Sed dubitabis statim, an hęc fuerit Platonis mens, an verò ipse ideas has constituerit, quemadmodũ solent à sacris Theologis cõstitui. In qua re grauissimi authores explicant, mentem fuisse Platonis in idearum constitutione eandem, quã habent sacri Theologi, nimirum esse rationes in mente diuina existentes. Ita eum explicat D. Augus. lib. 83 quæst. 46. & li. 12. de ciu. Dei c. 26. & 7. de ciu. Dei c. 28. Dionysius de diuinis nominibus, c 7. in hanc sententiam solent citari Basi. Orig. Greg Nazian. idem sentit Durandus, 1. dist. 36 quæst. 3. & 2. dis. 13 q 6. Marsil. q. 1 Prologi. Ma. 1. dist. 47. Scotus d. 35. Philop. 1. de anima, tex 8 Apul. de dogmatibus Platonis, Iamblicus Porphyrii discipulus in Symbolis Platonis, Donatus Eustratius, & Serranus 1. Ethic. c 6. Niphus 7. Met. disput. 7. Plotinus dialogo de pulcro, Marsil. Ficinus lib. 2. de Theologia Platonis, Georgius in Harmonia mundi, Cant. 1. tomo 1. cap. 9. & Cant. 2 tomo 1. Euseb. de præparatione Euangelica, Seneca lib. 8. epist. vltima. Eugubinus de perenni philosophia, libro 1. c. 17. & 20. Cicero 1. Academiarum, Plutarchus lib. 1. de placitis Philosophorum, Simplicius 2. Physicorum, textu 18. Palacius 1. de anima, textu 8 & 2. Senten. d. 3. quæst. 1. folio 44. vers. 2. phys. quæst. 4. Stapulensis in introductione Meta. Fernelius lib. de abditis rerum causis, capite 10. Cœlius Rhodiginus lib. 16. cap. 7. Pierius lib. 26. cap. de garrulit. Villalpandus in Prædicabilibus. Isti omnes asserunt falso Aristotelem prædictam sentẽtiam imposuisse Platoni, loquutumq; fuisse Platonem de ideis, sicut mò sacri loquuntur Theologi, & D. Thom. opusc. 20. de regimine Principum, cap. 4. dicit, sæpè aliorum dicta Aristotelem in alium sensum detorsisse, & in minus probabiles sentẽtias traxisse, vt sic melius suam firmaret sententiam: Nam fingebat monstra, quæ superare posset. Videatur Abulensis in prologo gene. folio 10. qui appellat Aristot. inuidum, & qui falsò hanc suo magistro opinionem imposuit. Et huiusmodi grauissimi Doctores censebant, triplici ratione Platonem de ideis loqui, quæ sunt in mẽte diuina, primo ex eo, quod easdem conditiones diuini Theologi tribuunt ideis, quæ sunt in diuina mẽte, quas Plato suis ideis tribuebat: Loquebatur igitur Plato de illis. Antecedens probatur, quia omnes Theologi tribuunt ideis, quod sint substantiæ, quod sint rationes cognoscẽdi, quod sint tandem exemplaria, quibus res ab ipso Deo ad extra producuntur; sed hoc ipsum tribuebat Plato suis ideis; ergo de diuinis loquebatur ideis. Secundò; Nã vt refert Aristoteles 3. Phys. text. 25. Plato non constituebat suas ideas in loco, atque adeo nõ intelligebat esse substantias aliquas creatas, quia constat has omnes esse in loco: ergo loquebatur de aliquo existente in Deo, & ab omni loco independenti. Tertiò; Quia non est credibile, tantum authorem, & tam diuini ingenii, in tantum fuisse prolapsum errorem, vt constitueret ideas iuxta Aristotelis assertionem, seu impositionẽ. Quod si Plato de diuinis ideis fuit loquutus, eius assertio probanda est, vt constat ex D. Thomæ doctrina, 1. p. q. 15.

Dictũ notabile. 6. Th. cõtra Aris.

Verùm enimuero aliis authores grauissimi cẽsent, ita protulisse suã de ideis sentẽtiam Platonẽ, vt asserit Aristoteles, nec fuisse loquutum de rationibus illis in mente diuina existẽtibus. Hoc dicit Aristote-

stoteles 3. Metaphysicæ, à capite 3. vsque ad 9. & 2. Physicorum textu 18. & 19. & his locis asserit hoc ipsum D. Thomas 1. par. quæst. 15. art. 1. ad 1. & quæst. 48. art. 2. & 1. Sentent. distin. 56. quæst. 2. art. 1. ad 1. Auerroes 12. Metaphysicæ, capit. 18. Alexand. 1. Posteriorum, cap. 8. Themistius 1. de anima, cap. 28. Ferrar. 1. contra gent. cap. 24. Carthusianus 1 distinct. 36. quæst. 1. ad 4. Boetius in initio Logicæ, Soto q. 1. Vniuer. & modò magis communiter tenetur à multis. Et probatur hoc sensisse Platonem vrgentissima magistri Soto ratione vbi suprà: Nam si nõ ita sensisset, Plato vt refert Arist. viuentib. plurimis Platonis discipulis, non imposuisset illi hanc sententiam absurdam, quia incredibile videtur, tantum magistrum, ipsius plurimis viuentibus discipulis, in tantum errorem traxisse, præcipuè cum Aristot. maximè fuisset gloriæ cupidus, quam hac falsa doctrinæ impositione fędasset maximè. Et præterea, quia Plato non posuit rerum vilissimarum ideas, vt colligitur 1. Ethic. 6 sed Deus etiam rerum vilissimarum habet ideas: ergo ideę Platonis non erant diuina exemplaria, & rationes in mẽte diuina existentes. Vide ipsum Platonem lib. 9 de ideis, §. Verum. Præterea, Plato constituit hæc vniuersalia ad resoluendas cõceptiones nostri intellectus in communi, & ad constituenda scientiarum obiecta; sed cum cõcipimus hominem in communi, & illius scientiam habemus, non habemus scientiam idearum existentium in mente diuina, nec de illis demonstramus passiones: ergo de his non loquebatur Plato. Quinimo omnis scientia nostra esset de Deo & nõ per se de creaturis, quod Plato nõ concederet; ergo non loquebatur de his ideis. Præterea, Plato ponebat hæc vniuersalia prædicari de singularibus, siquidem ponebat illa, vt essent obiecta definitionis, & scientiæ: sed Deus, & suæ ideæ non prædicantur de singularib. creatis, quia Deus nullius rei est pars Physica, nec Metaphysica, nec alicuius rei intrat compositionem: ergo de his ideis nõ loquebatur Plato. Nec rationes pro Platone, qđ loquutus fuerit de ideis, aliquid probant, & ideò non egẽt solutione. Manet ergo cõstituta opinio Platon. de vniuersalibus separatis, quæ extra Deum ponebat.

2. Sentent. Nominalium.

Secunda sentẽtia est Nominalium opposita Platonis sententiæ, & hac ratione illam in præsenti constituimus, qui dicũt non res vniuersales esse, sed solùm voces, quia res omnis singularis est, quamobrẽ vniuersalis esse non potest. Vox verò etiamsi singularis sit in essendo, potest ex libera hominum voluntate plura significare, quamobrem erit vniuersalis in significando. Et si quæras ab illis, si nõ dãtur res vniuersales, quid est, quòd immediatè hæc vox Homo significat, vt rõne illius dicatur vniuersalis; respondent, significare omnia singularia sub copulatione, scilicet, Petrum & Ioannem indistinctè & indeterminatè, nec homo, & quidã homo secundum ipsos æquiualent in significando: nam quidam homo significat singularia omnia, quoad accidentia ipsorum; homo verò quo ad essentiam. Nam homo significat omnes essentias hominum confusè, quidam homo essentiam, & accidẽtia. Et hæc sententia inter antiqua deliramenta referri solet: Nam dicitur fuisse Heracliti & Cratili, & eadẽ tribuitur Epicuro. Et Niphus 1. Metaphys. dicit, fuisse antiquorum Philosophorum, quàm Canterus hic tribuit Platoni, qui Socratis authoritate mutauit sententiã, & in superius numeratam incidit, quod videtur asserere Arist. 1. Metaph. tex. 15. Hanc sententiam in lucem reuocarunt, quos temporibus nostris Nominales appellamus, quorum princeps fuit Okam in sua Log. c. 14. & 1. de ani. p. 1. & quodli. 15. q. 3. & 2. Sen d. 2. q. 7. & 8. & ibid. Gabr. & Adamus 1. d. 34. q. 8. art. 1 Burid. & Bruxel. in prædic. quam veriorẽ censet Ayala, q. 1. dicens, solum conceptum, vel vocem esse cõe, quia correspondent illi omnia singularia. Idẽ docet Themist. 1. de anima, cap. 4. & 8. vbi ait, quod nomina generum, & specierum potius sunt notiones animæ, id est, conceptus mentis, quàm naturę aliquæ: fauet Auerroes ibidem, imò Arist. infra dicit, definitiones generum, & specierum nõ esse definitiones alicuius alterius, nisi ipsorum singularum. Et 1. de anima. c. 1. dicit, vniuersale nihil esse, aut posterius esse, quod nisi vocibus, & conceptibus conuenire nequit,

Digitized by Google

quia ista sunt posteriora rebus ipsis. Hæc sententia præterea probatur rationibus: & sit secundum argumentum illius. **2. Argum.** Nam significatum huius vocis homo est in re, sed quidquid in re inuenitur, est singulare: ergo vniuersale solùm est significando, in voce scilicet, vel conceptu. **3. Argum.** Tertium argum. Tunc cùm Petrus & Paulus sint idẽ realiter cũ illo vniuersali homine, erunt etiã idẽ realiter inter se, quia quæcunque sunt eadẽ vni tertio, sunt eadem inter se. Et si dicas, quod sunt idem cũ homine, & inter se nõ itẽ, sequitur, quod ponamus ĩ creaturis idẽ, quod in mysterio Trinitatis, quod est absurdũ. Et confirm. hoc argum. Nam quando homo apprehendit significatũ huius termini, homo, apprehendit aliquid reale existens, vel potens existere: sed hoc ex necessitate debet esse singulare: igitũ significatũ eius est singulare: vniuersalitas ergo solùm reperitũ in significatione nominũ, & cõceptuũ. Probatur illa prima minor: quia omne existens debet esse productum, siquidem est creatum: productio verò ad aliquid singulare terminatur. **4. Argum.** Quartò, quia inter mentis cõceptũ, vel vocẽ significatiuã, & res à parte rei nihil intercedit medium, quod possit esse hoc vniuersale ĩ prędicãdo: sed res à parte rei sunt singulares, ex parte verò cõceptus, aut vocis nihil etiã mediat: ergo cũ res singulares nõ possint esse vniuersalia, in prędicãdo solũ erit cõceptus, vel vox. Consequentia est nota, & probatur maior: Nam vel illud, quod mediat inter rẽ existentẽ à parte rei & ipsum conceptũ est aliquid reale, vel nihil: Si hoc secũdũ, habeo intentũ: Si primũ, contra, quia omnis entitas realis, non habens esse vnam ꝑ operationẽ intellectus, est vna vnitate aliqua numerica, cũ vnitas generica, vel specifica sit vnitas rationis, vt aduersarii fatentur: ergo verè illa entitas est aliquid singulare, & ita nõ est vniuersalis. Et cõfirm. hoc argu. quia omne aliud à prima substantia, vel est in prima substantia, vel dicitur de illa; sed vniuersale nõ dicitur de prima substantia, quia hæc est singularis, vnde hęc pdicatio est falsa, Vniuersale est singulare, nec est ĩ illa, alias redderet illa vniuersalẽ, sicut albedo existẽs in corpore facit ipsum albũ: non ergo datur tale vniuersale, sed vniuersalitas reducẽda est ad vocem & conceptum. Et ita pari ratione videntur vniuersalia extra intellectum esse, & quadam ratione in rebus, vt suprà explicuimus.

3. Sententia Scoti. Tertia sent. est subtilis Doctoris Scoti, quia asserit vniuersalia esse ĩ reb. seclusa intellectus operatione. Nã dicit dari naturam actu vniuersalem seclusa operatione intellectus, non quidẽ quòd eadẽ entitas simul sit existens in multis realiter distinctis, sed quòd in vna & eadẽ re existẽte à parte rei inueniantũ duę entitates, seu duæ rationes formales entis, quarum vna est propria talis rei, alia verò nõ est propria, quãuis sit appropriata, quia quãtũ est ex se potest esse cũ alia realiter diuersa ab illa, licèt, vt id fiat, sit impedita ex cõiunctione, quã habet cũ illa particularitate; sicut dicimus, quòd eadẽ res, quæ nunc est Romæ, potest esse Salmãticæ, sed nõ quãdiu est Romæ. Et hoc modo dicit Scotus, qđ humanitas, quæ nũc est in Petro, potest esse, quantũ est ex parte sua, in Paulo, seu Francisco, licèt sit impedita ex singularitate Petri ne sit in illis, quia illa singularitas illis repugnat. Et quia destructo Petro ꝑ accidens, destruitũ quod est in illo, hinc fit, qđ destruatur illa natura vniuersalis, quæ est in illo, & ita nunquã de facto coniungitur pluribus singularibus, licèt, quantũ est ex se, possit cõiungi: qđ sufficit, vt illa natura sit vniuersalis ex se & ex propria ratione. Hanc sententiã sic explicatã tenet Scotus 7. Metaph. lec. 16. & 2. sent. d. 3. q. 1. & 1. d. 2. q. 7. & d. 5. q. 1. Ant. Andreas 7. Metap. q. 7. Trombeta in qõnib. Metaph. q. 42. art. 1. Albertus solet in hanc citari sententiã, trac. vlt. prædicab. 3. Venetus in vniuersalib. Matth. quodl. 7. dub. 1. & 2. Burleus 1. Physic. tex. 5. Rodolphus 1. de inuentione, & Galenus li. 2. Methodi, vbi dicit eos qui nõ cognoscunt vniuersalia, stupidiores esse asinis, quia asini cognoscunt hominem, & hunc hominem. Et Archiepiscop. Toletan. 1. de Anima, q. 3. art. 1. ait, hanc esse magnorum Doctorum, nec existimari debet hanc esse contra D. Tho. Quia quotiescumq; negat dari vniuersale à parte rei, loquitur contra Plat. vnde solum docet, naturam non subsistere vniuersaliter à parte rei, sed singulariter tantùm, non

tamen

tamen negat à parte rei dari vniuersale, prout vniuersale importat naturam vnã, habentem de se cõmunitatem ad multa: Imò id concedit, vt patet 7. Metaph. lect. 13. commen. 2. & de potentia qu. 5. art. 9. ad 16. & quodlib. 8. art. 1. & 1. contra gẽt. c. 55. ratione 3. Vbi dicit, quod singulare & vniuersale sunt passiones entis, & 4. cõtra gen. c. 14. Fauet multum huic sententiæ plurib. in locis Arist. præcipuè 1. Ethic in princip. & 5. Metaph. tex. 6. & 7. Metaph. tex. 37. & 5. Metaph. tex. 56. vbi ait, vniuersalia non esse à reb. separata, sed esse in reb. ipsis. Dices Arist. loqui de vniuersalib. fundamẽtaliter. Cõtrà, quia 1. Peri. her. c. 5. cõstituens diuisionẽ rerũ, dicit. Rerum aliæ vniuersales, aliæ particulares: hæc aũt diuisio nulla esset, si intelligeret de vniuersalib. fundamentaliter, quia res ẽt particulares sunt fundamentaliter vniuersales: vnde membra diuisionis huius non essent opposita, quod est contra rationem bonæ diuisionis. Et 1. Poster. text. 5. & 11. dicit, scientiã esse de reb. vniuersalibus: sed datur scientia à parte rei: ergo & vniuersale, qđ est eius obiectum. Quod si iterum dicas, dari quidem non formaliter, sed fundamẽtaliter tantùm, contrà: quia à parte rei est actu scientia formaliter, seclusa omni operatione intellectus: ergo etiã eius obiectũ habet esse formale, seclusa omni operatione intellectus, aliàs daretur scientia sine obiecto, quod est implicatio: sed eius obiectum est vniuersale; ergo &c.

1. *Argum.* Præterea, & hæc sentẽtia Scoti variis probatur rationib. Prima ratio sit. Natura humana, v. g. ex intrinseca sui ratione non est singularis: nam singularitas Petri est omnino extra essentiam naturæ humanæ, aliàs si esset illa intrinseca, nõ posset illa natura inueniri nisi in Petro solũ, quod est absurdũ: ergo põt, quantũ est ex sua rõne, esse in plurib. indiuiduis: ergo est vniuersalis ex se natura humana, seclusa omni operatione intellectus. Probatur consequentia: quia vniuersale est illud, quod potest esse in plurib. indiuiduis; & hoc potest natura humana; quia ex quo non habet ex propria ratione esse singulare, põt in plurib. indiuiduis reperiri, & ita erit vniuersalis; quia vniuersale est, quod põt esse in multis, & communicari multis. Confirmatur hoc argumentum: Natura humana secundum se cõtrahitur materia iter ad plura indiuidua; ergo natura humana secundum se hẽt potentialitatẽ, vt contrahatur ad plura indiuidua: ergo est vniuersalis secundũ se. Consequentia est bona: quia cui cõuenit actus, potentia similiter conuenire dẽt. Sed antecedens probatur: Nã natura humana actu contrahitur ad plura indiuidua, & non secũdum quod est indiuidua, quia sic non potest contrahi ad plura indiuidua: nec secundũ quod est in intellectu: ergo secũdum se, quia non põt alius status naturæ assignari, ex quo infertur positiuè esse indifferẽtem ad plura, quia positiuè dicit potentiam, vt determinetur ad plura indiuidua: igitur vniuersalia in reb. dãtur: nã quod naturæ secundũ se conuenit vbiq;, etiam in reb. ipsis conuenit. Confirmatur: Nam animal, v. g hẽt potẽtialitatem intrinsecam, & positiuã, vt contrahatur per plures differentias: ergo illi conuenit de se posse cõmunicari illis speciebus, per quarum differẽtias cõtrahitur: ergo est de se communicabilis, & vniuersalis, quia vt sit vniuersalis, sufficit quod sit communicabilis multis positiuè, & hoc habet natura animalis: quia positiuè habet potentialitatem, vt per plures differentias contrahatur. Confirmatur argum. Nã natura humana non posset contrahi per plura indiuidua, nisi secundum se esset indifferens ad plura indiuidua: sed hoc est esse vniuersalem; ergo secundum se est vniuersalis: ergo in re est vniuersalis, quia quod illi secũdum se cõuenit in re habet. Mai. patet: Nã determinabile indifferens debet esse ad determinabilia, & æqualiter respicere illa, vt sic, vt patet: Nã intellectus æqualiter respicit oẽs suos actus, & est indifferẽs ad illos, quia potest oibus illis determinari: vnde patet, quod nõ solùm negatiuè est indifferens, id est, indeterminata, sed positiuè id est, respiciens plura æqualiter.

Secũdũ arg. A parte rei seclusa operatione ĩtellectus duo homines conueniũt formaliter in rõne hois: ergo à parte rei cõueniũt formaliter in natura hois: ergo natura hominis à parte rei est vniuersalis, & cõueniẽs multis positiuè. Antecedens primum probatur: Nam à parte rei *2. Argum.*

Digitized by Google

Petrus est homo, & Paulus est homo; ergo cõueniunt in natura humana à parte rei; nam necessariò debent in illa conuenire, aut differre; sed non differunt in natura specifica hominis, aliàs essent homines diuersæ speciei; ergo conueniunt formaliter in natura hominis, quæ erat prima consequentia Et probatur magis; Nã disconuenientia & differentia formalis non potest inueniri, nisi distinctione formali; ergo conuenientia formalis nõ potest iueniri, nisi vnitate formali; nã oppositorum oppositæ sunt conditiones: ergo si Petrus & Paulus cõueniunt in rõne hominis formaliter, ratio hominis est in illis vna; & ita erit in illis vniuersalis, sicut si differrẽt in rõne hominis, ratio hominis in illis esset diuersa; sed nõ potest hoc dici; cõueniũt igitur in hominis ratione vna, nam formalis vnitas naturam prout est in se consequitur; ergo si in re conueniunt in ratione formali, cõueniunt in natura vna reali. Sunt igitur vniuersalia à parte rei intellectus operatione seclusa.

Responsio Thomistarum. Si dicas cum Thomistarum solutione communi, Petrum & Paulum à parte rei esse vnũ formaliter in natura humana negatiuè, id est, non diuisi per principia formalia, nec in illa differentes, ex hoc autẽ nõ licet colligere esse vnũ positiuè & formaliter in illa, nã equus & lapis nõ differunt in humanitate: vnde nõ sequitur, quòd conueniant in illa. *Instantia.* Sed contrà: Vnitas formalis dicit formaliter, vel cõsecutiuè negationẽ diuisionis p principia formalia in aliqua natura; ita vt semper cũ illa reperiatur cõnexa: ergo si Petrus & Paulus à parte rei non differunt formaliter: ergo sunt vnum formaliter & positiuè. Sicut valet bene, quia est propria passio hominis risibilitas, si est risibile; ergo est homo, ita illa indiuisio per principia formalia est connexa, & fundata in entitate formali necessariò; si ergo sunt indiuisi formaliter per principia formalia, & illis cõuenit hęc negatio, seu priuatio; ergo cõuenit illis positiuè entitas formalis, in qua fundaẽ huiusmodi indiuisio. Nec exemplum adductũ aliquid valet; nam equus & lapis, cùm non habent humanitatẽ, non necessariò debent cõuenire, aut differre in illa; ex suppositione tamen, quod deberent conuenire, aut differre in illa, bene sequitur, non differunt, ergo conueniunt. *Responsio.* Dices huic argumento: Petrum & Paulum esse vnum formaliter, & conuenire in natura humana, non per hoc, quod à parte rei sit illis aliqua entitas vna communis, sed per hoc, quod quilibet illorũ habet vnam entitatem similem formaliter entitati alterius, atque adeo sunt vnum formaliter per similitudinem. *Replica.* Sed contrà; Nam & si hæc sit Thomistarum solutio, fortius redditur argumentum; Nam similitudo, quæ est inter duos homines, necessariò debet fundari in aliqua vnitate teste Arist. 5. Metaph. tex. 20. & c. ad Aliquid, vbi inquit, qđ similitudo fundatur sup vnitatẽ; sed hęc similitudo nõ fundatur super vnitatẽ numericã, quia in hac potius differunt Petrus & Paulus, & induunt dualitatem; ergo fundatur per vnitatem specificam: sed vnitas specifica est vniuersalis; ergo &c. *Responsio.* Dices, fundari in vnitate specifica fundamẽtaliter, nõ formaliter, quia hęc solum est in intellectu, nõ in re. Vnde cũ Aristotel. dicit vbi suprà, quòd similitudo fundaẽ in vnitate, solũ vult, ꝙ similitudo, q̃ est in Petro fundatur in vnitate numerica Petri, & similitudo, quę est in Paulo, fundatur in vnitate numerica Pauli, & hoc est habere vnitatẽ fundamentalem, nimirum, cõtinere vnitates, quæ inter se nõ differunt formaliter. *Replica.* Sed contrà: quia hæc similitudo nõ fundatur in vnitate, quatenus numerica est, quia sic non sunt vnum formaliter: ergo fundatur in aliqua vna natura specifica & formali illis communi.

3. Argum. Tertium argumentũ: Quia natura humana, quæ repræsentatur per speciem intelligibilem expressam, est actu vniuersalis, quia secundum illud esse, quod repræsentatur, abstrahit à singularibus, & põt esse in multis: sed hoc esse repræsentatũ verè est formaliter à parte rei: ergo in re datur actu vniuersale. Probaẽ min. Quia intellectus ideo est verus, quia cõformatur rebus intellectis: sed tunc intellectus concipit vnicam formaliter naturam humanam, de se indifferentẽ ad plura, & participabilem à pluribus, quia sic repręsentaẽ illi p speciẽ: ergo sic est in re, cũ veritas cõsistat in cõformitate ad rẽ, sicut est. *Responsio.* Si dicas: Cùm cognoscimus tunc natura huma-

humanam cognoscere quidem illã, quæ est in re, verũ ex hoc, quod cognoscitur per intellectum, habet modum vniuersalitatis, quem in re non habet. Contrà: Quia antequam intellectus consideret modum, quo natura est in intellectu, cognoscit naturã communem: ergo natura ipsa præter communitatem, quam habet ex esse, quod habet in intellectu, hẽt aliã communitatem realem sibi conuenientem. Consequentia est nota, & probatur antecedens: Quia antequam consideremus modum illum, quo natura est in intellectu, cognoscimus naturã ipsam per verbum mentale, quod est prima intẽtio formalis, tamquam veram realitatem: ergo vt habentem veram entitatem formalem: ergo vt habentem vnitatem formalem, quia vnitas formalis est passio entitatis formalis: sed illa vnitas formalis, cũ non sit numerica, nec aliquid aliud, constat, quòd sit specifica; ergo communis multis: quia vnitas specifica communis est multis eiusdem speciei: ergo datur natura illa communis in re. Si dicas, quòd cum intellectus cognoscit naturam humanam, vt sic, non cognoscit illam, vt habẽtem vnitatem intrinsecam, sed extrinsecam, prouenientem a ratione. Contrà: quia illa realitas naturæ humanæ, quod est obiectum conceptus huius, Homo, nõ includit realitatem singularium, vt sic, sed ab illis abstrahit: ergo est vna sola realitas, & nõ plures: ergo habet suã vnitatem intrinsecam, quia cùm sit entitas ab intrinseco indiuisa, necesse est habere ab intrinseco propriam vnitatem, & hęc est vnitas, in qua omnes homines conueniunt: igitur communis est realiter hæc vnitas. Datur ergo aliquid reale commune pluribus: ergo vniuersale est in re. Cõfirmatur hoc argumẽtum, & explicatur: Nam totum, quod correspondet, huic cõceptui Homo, vt significatum eius est in re: (& præsupponamus ens rationis non habere esse formale, nisi dum actu cognoscitur, quod est probabile) sed illud significatum est commune multis: ergo in re datur aliquid commune multis: datur ergo aliquod vniuersale in re. Dices, nõ esse commune multis, prout est in re, sed prout habet esse in intellectu. Contrà: vt est obiectum præcedit verbũ; sed quod præcedit verbum, & conceptum, est vniuersale, quia obiectum hoc est natura affirmabilis de multis, & cõmunis multis; ergo & idem ipsum, quod præintelligitur præcedere, & specificare verbum, intelligitur in actu postmodum ab intellectu; vnde sicut præcedit est vniuersale, in re quidem erit vniuersale. Dices, quòd præcessit actio intellectus agentis, qui facit illud obiectũ vniuersale; & ita iã nõ in re, sed in intellectu reperitur vniuersale. Contrà: Nam species intelligibilis specificatur à suo obiecto; sed suum obiectum specificans præcedit actionẽ intellectus agentis, siquidem præcedit speciem ipsam, & illud est vniuersale, quia est illud ipsum, quod postmodum terminat speciẽ, quod est vniuersale, & illud ipsum est in re; igitur in re est vniuersale.

Instantia. *Responsio.* *Replica.* *Confir.* *Responsio.* *Replica.* *Responsio.* *Replica.*

Quartum argumẽtum. Obiectum sciẽtiæ de homine, v.g. est natura humana in communi, seu homo in communi: ergo, vt sic, est ens reale extra intellectum. Cõsequentia est nota, quia scientia de homine respicit aliquod obiectum reale à parte rei existens. Antecedens probatur: quia vel natura humana est obiectũ sciẽtiæ de homine, vt est natura à parte rei realiter communis pluribus, vel vt plurificata ad plurificationem indiuiduorum. Si des primum, habeo intentum: Si secundum concedas, contrà; quia ipsa singularia sunt contingentia & corruptibilia; & ita esset scientia primò & per se de corruptibilibus & singularibus contingentibus, quod est impossibile: ergo eius obiectum non potest esse natura humana, vt plurificata ad plurificationem indiuiduorum; maximè, quia etiamsi natura ipsa non esset plurificata, esset scientia de homine; ergo eius obiectum est natura humana realiter communis. Et si dicas cum aliquibus recentioribus, obiectum esse omnia indiuidua existentia, vel possibilia naturæ humanæ, non secundum diuersitatem, quam habent, sed secundum quod conueniunt in aliqua vna ratione hominis. Contrà: quia hoc, in quo conueniunt, vel est aliquid corruptibile vel incorruptibile. Si primũ, sciẽtia erit de corruptibilibus, & non permanentibus, quod est contra totam Aristot. doctrinam in posteriorum libris.

4. Argum. *Responsio.* *Replica.*

Digitized by Google

Si secundum; ergo est natura ipsa abstracta ab omnibus singularibus, & illis communis; ergo vniuersalis, nam ipsa natura & cōuenientia singularium in ipsa à parte rei est, siquidem obiectum scientiæ de homine est à parte rei. *Responsio.* Si dicas, obiectū quidem scientiæ de homine esse à parte rei, verùm conditionem illius obiecti, nimirum vniuersalitatem non esse à parte rei, sed esse in intellectu obiectiuè. *Replica.* Contrà: scientia realiter specificatur à suo obiecto, etiam opere intellectus secluso: ergo realiter est obiectum cum sua cōditione, etiam opere intellectus secluso: Nam si est specificatum secluso intellectus opere, debet esse specificās cum omnibus suis cōditionibus requisitis ad specificationem, vt patet ex terminis: Nam si est specificatio, debet esse quod necessarium est ad illam; igitur est obiectum sciētiæ, cum vniuersalitate in re. Vniuersalia igitur sunt in rebus, & non solùm in intellectu: nam vniuersalitas conditio est ad specificationem scientiæ requisita siquidem scientiæ sunt de vniuersalibus. Et explicatur hoc adhuc magis sequenti argumento.

5. Argum. Quintum argumentum. Vniuersale in actu est obiectum intellectus nostri: ergo præcedit omnem actum potentiæ, teste Aristot. 3. de Anima, tex. 10. & 11. vbi ait, obiectum visus præcedit visum: ergo obiectum intellectus, vt sic, est vniuersale, & non per opus intellectus, siquidem antecedit illud: vniuersalia igitur sunt in rebus formaliter. *Responsio cōmunis.* Responsio communis est, quod duplex est hominis intellectus, agens & possibilis: Officium agentis est, facere vniuersale, & ita præcedit quidem vniuersale possibilem intellectum, non agentem. *Replica.* Sed cōtrà: quia antequam intellectus agens aliquid abstrahat, intellectus possibilis habet suam propriam essentiam: ergo antea habebat proprium obiectum cum cōditione propria, à quo specificabatur: sed hoc est vniuersale in actu, ens scilicet in communi: nam non est ens in singulari, aliàs nihil præter singulare posset intelligere; ergo vniuersalia in rebus dantur opere intellectus secluso. *Confir. 1.* Et confirmatur hoc argumentum: Nam color est obiectum visus, sed non color particularis, aliàs non posset videre, nisi colorem particularem: ergo est color communis: ergo datur vniuersale à parte rei, quia obiectum visus, neque eius conditio, non potest esse aliquid per intellectum, cùm operatio visiuæ potentiæ præcedat omnem intellectus operationē. *Confir. 2.* Et confirmatur secūdò: Nā color, vt sic, verè est à parte rei; sed color sub rōne coloris, vt sic, nō est singularis: ergo vt sic est cōis. Patet consequētia: quia oē, quod est à parte rei, necesse est, quod sit singulare, vel cōe. Et hoc argumentum de omni natura fieri pōt, vt patet. *Confir 3.* Confirmatur vltimò: quia quando dico, Petrus est homo, Paulus est homo, importatum per li homo, aut est idē formaliter cum vtroq; aut diuersum formaliter; Non hoc secundū, vt patet: ergo est idē formaliter: ergo seclusa operatione intellectus sunt idē alicui tertio formaliter cōi illis: ergo vniuersalia sunt in reb. formaliter præter intellectus operationē.

6. Argum. Sextum argum. Natura humana secundum se sumpta habet proprietates, quæ conueniunt omnibus hominibus, vt esse animal, esse rationale, esse risibile, & hoc opere intellectus secluso: ergo est vniuersalis, seclusa operatione intellectus: quia nihil aliud requiritur, vt sit aliquid vniuersale, nisi quod habeat proprietates cōuenientes pluribus. Maior de se patet. *Confir. 1.* Confirmatur hoc argum. Nam seclusa operatione intellectus, secunda substantia realiter substat accidētibus, quia prima realiter substat, nimirum homo realiter substat, quia Petrus realiter substat accidentibus; sed prima & secunda substātia nō possunt distingui, nisi in rōne vniuersalis, & particularis: vel nisi vna sit vniuersalis, & alia particularis: nā Petrus & homo nō possunt distingui, nisi quia homo est vniuersalis, & Petrus particularis & opere intellectus remoto datur homo substās secūdo, & Petrus substās primo: nā seclusa operatione intellectus, q̃a Petrus substat, homo substat realiter, nō n. depēdet realiter in substādo accidentib. homo ab opere itellectus: igitur sine operatione intellectus dātur vniuersalia in reb. *Confir. 2.* Cōfirmatur secundò: Quia natura humana à parte rei est prius natura, q̃ indiuidua: ergo ꝓ illo priori est vniuersalis, cū ꝓ illo priori nō sit singularis, & sit

in rebus

in rebus: ergo debet esse vniuersalis, Quod sit prior natura indiuiduis probatur: Nã illud est prius, à quo non conuertitur sub sistendi consequentia: sed non valet à natura ad indiuidua, bene verò è conuerso: nõ enim valet, Homo est, ergo Petrus est; at valet, Petrus est, ergo homo est: igitur homo prius natura est Petro, & singularibus omnibus. Tũ etiam, quia natura humana est subiectũ, in quo recipitur singularitas; sed subiectũ est prius natura forma in illo recepta. Consequentia prima probatur, quia, si esset singularis, non esset participabilis & determinabilis ꝑ plures singularitates, quinimo de se est indifferẽs ad illas; & ita ad singularia; quamobrem videtur vniuersalis.

Confir. 3. Et confirmatur: Nam proprietates reales conueniunt vniuersali secũdũ se sumpto, seclusa intellectus operatione: ergo euidẽs argumentum est à posteriori, vniuersalia esse in rebus ante opus intellectus. Probatur antecedens: Nam proprietates rerum primò & per se dicuntur conuenire vniuersalibus, vnde per prius conuenit homini esse risibilem, quam Petro: Et Aristoteles 1 posteriorum, tex. 43. & 45. ait, vniuersalia esse perpetua & incorruptibilia; ridiculum autem esset dicere, istas proprietates conuenire rebus per operationẽ intellectus: ergo sunt vniuersalia in rebus, quibus hæ ꝓprietates primo conueniunt.

4. Sententia Soto. Quarta sentẽtia est sapientissimi Magistri nostri Soto, quæst. 2. vniuersali, quam explicat subsequentibus conclusionibus. Prima, quod natura quælibet non habet esse vniuersalis, nisi quãdo actu abstrahitur eius species à phãtasmatibus, & obiicitur intellectui. Ponit nihilominus secũdam conclusionem: Res ante quamcũque operationem intellectus sunt species & genera, & ita sine addito sunt nominanda. Et existimat, cõclusionem ex communi modo cõcipiendi satis esse demonstratam: Itaq; opinatur, quod quamuis sine operatione intellectus non sint vniuersalia in actu, tamen sufficit vt sint species & genera, quod Petrus, verbi gratia, sit homo, & Paulus sit homo, & homo sit animal, & equus sit animal: nã hoc sufficit, vt res dicantur esse eiusdem speciei aut generis, quod profectò verum est, omni negotio intellectus cessante. Et explicat adhuc magis suam sententiam: Nam vniuersale est obiectum intellectus, tamen non est obiectum, quia actu mouet, sed quia est motiuum intellectus, sicut color non est obiectum visus, quia actu mouet, sed quia potest mouere: ergo eadem ratione nõ solũ dicentur esse species & genera, quia actu abstrahuntur, sed quia sunt abstrahibiles. Et præterea tertiò: Cæcitas est ens rationis, & tamen homo sine operatione intellectus cæcus dicitur. Itẽ: Syllogismus, propositio, sunt aliquid rationis pro formali, & sunt secunda intentio. & tamen etiamsi intellectus nõ consideret, voces ipsæ sunt nomina: ergo & species possunt dici, quod sunt similiter & genera opere intellectus secluso. Dicit insuper, quòd nõ cõcedetur ita propriè, quòd sint vniuersalia, sicut cõceditur, quòd sunt genera, & species: nam vniuersale denotat, quòd species & genera habent intẽtionẽ vniuersalis in actu. Dicetur ergo species natura humana, quia est abstrahibilis à multis indiuiduis, nõ verò dicet vniuersalis, quia non actu abstrahitur.

5. Sententia Quintam sententiam tenent aliqui moderni, inter quos est Paulus Venetus super prologũ prædicabilium: & dicit hæc opinio, ꝙ vniuersalia realia, vt Homo, Animal, & huiusmodi, simpliciter sunt extra animam, & in natura rerum, secundũ quid verò esse ĩ intellectu. Vnde dicit iste author, quod quemadmodũ color habet duas passiones, quarum prima est, perspicuum nullum dicens ordinem ad visum, siue actualẽ, siue potentialem: secũda est, visibile dicens ordinem potentialem ad visum, nam visibile est, quod potest videri; ita natura cõmunicata multis, Homo, verbi gratia, importat duas passiones, quarum vna nullum respectum importat ad intellectũ, scilicet, vniuersale; & alia, scilicet prædicabile, ordinem ad intellectũ potentialem importat, & est simpliciter ĩ rerum natura. Et sicut color, inquit ipse, est realiter & simpliciter in superficie, quia habet esse in illa, secũdũ quid autem habet esse in oculo, quia est secũdũ esse intẽtionale & diminutũ: ita vniuersale reale simpliciter est in rerũ natura, secũdũ quid verò ĩ intellectu, scilicet, ꝑ suas similitudines. Et q̃dẽ mirabilis est hęc opinio

vitij

viri aliàs docti,& in Peripatetica doctrina satis versati,nec videbatur digna hęc sententia, vt D.Th.placito,& cõmuni Peripateticorum doctrinæ præponeretur.

Pro veritate ego explicãda, quia multarum veritatum radix est, considerandũ est, cùm nos inquirimus, an vniuersale sit in rebus, loqui de vniuersali non fundamentaliter, sed formaliter, quatenus dicit vniuersale vnum in multis, & hoc est, quod quærimus, vtrùm fine intellectus opere reperiatur in rebus vnum aliquod in pluribus existens, multiplicatum; vel saltem ex modo essendi, quem in rebus habet, possit in multis reperiri.

Decisio quaestionis.

1.Conclus. Cõtra Platon. PRima cõclusio: Impossibilis est positio Platonis de vniuersalibus separatis,& implicat dari vniuersalia illa extra Deum. Et probatur hæc cõclusio. Primò Arist.authoritatibus, quas suprà, dũ hãc exponeremus quæstionem, retulimus:& probatur. Nam vniuersalia Platonica posita extra Deum,& ab ipso producta, & quæ in rerũ naturis existerent separata à singularibus de necessitate deberent esse aliquid singulare: ergo nõ poterant esse qd vniuersale. Sed probatur antecedens: Nã omne existẽs de necessitate debet esse singulare; nã existentia est actualitas rei singularis. ergo &c. Consequentia satis nota est. Et secundò, illa vniuersalia erant producta per Dei actionem creatricem: sed actio omnis ad particularia terminatur, actio, inquam, productiua: sunt igitur illa vniuersalia aliquid singulare;& cũ ratio vniuersalis & particularis eidẽ non cõueniat, nequeunt esse vniuersalia. Tertiò probatur, illa vniuersalia essent signabilia, vt quid existens in se, & vt quid distinctũ ab omnibus aliis rebus mũdi, siquidẽ erant realiter separata à singularibus; sed quod est designabile, vt indiuisũ in se, & diuisũ à quolibet alio, est vnum numero: ergo erãt illa vnũ numero. Quartò probatur: Nam illa vniuersalia vel erãt idẽ realiter cũ singularibus illius speciei, vel realiter distincta: neutrũ horũ: ergo non possunt constitui separata à singularibus. Tũ etiã, quia vna res existẽs à parte rei,& quæ cõmunicat, seu dicit existentiã pluribus communẽ, exigit infinitã perfectionẽ, vt patet in essentia diuina, quæ existens in rerũ natura existit in Patre, Filio & Spiritu sancto, tribus suppositis inter se realiter distinctis; illa autem vniuersalia non sunt quid infinitũ, cùm dicãt determinatã naturam; ergo non possunt existere in pluribus, vt idẽ cũ illis realiter: quia essent perfectionis infinitę. Quinimò cùm illa vniuersalia ponerentur à Platone, vt productiua essent suorũ singulariũ, deberent esse realiter distincta ab illis, aliàs nõ possent singularia producere, cũ quibus realiter identificabãtur. Quod verò nõ essẽt distincta realiter, probatur: quia si ponebantur vniuersalia respectu particulariũ, debebãt prędicari de illis, quia vniuersale est, quod prædicatur de suis singularibus, quia nihil prędicatũ de alio, quod non sit in illo, præcipuè quidditatiua prædicatione: igitur non erant distincta à singularibus: ergo positio hæc est impossibilis. Nec in re adeò manifesta volo plures adducere rationes, cũ iã vbique & ab omnibus hæc vniuersalia extra mentẽ diuinã explosa sint a scholis.

Secunda conclusio: Stultum est asserere, voces solas, seu mentis cõceptus, vniuersalia esse. Quæ conclusio posita cõtra Philosophos illos, quos Nominales ideo vocant, quia tantùm nominũ habuerunt rationẽ; probatur luculentissimè à sapiẽtissimo Magistro Soto in suis vniuersalibus quæstionibus, & à patre Toleto. Et primò ꝓbatur ex dicto Anselmi 1 epist. de Incarnatione Verbi, vbi ait: Cõmonẽdi sũt illi vtique nostris tẽporis Dialectici, qui non nisi flatũ vocis vniuersalia appellãt. Vbi sanctus Doctor admonet erroris illos, qui voces solũ vniuersalia esse contendunt. Et Aristoteles, quem ipsi Nominales recipiunt, 1. Peri her. c. 5. res, ait, quasdã esse vniuersales, quasdã esse particulares: ergo secũdũ Aristotelẽ, res vniuersales sunt. Videatur 1. Posteriorũ, c. 2. & 7 Metaphysicæ, c. 13. & 15. Et probatur ratione: Nã cũ cõcipimus hominẽ vt sic, experitur intellectus, se nõ cognoscere plura idiuidua ex vi illi⁹ cognitionis ꝑcisè: ergo significatũ illius cõcept⁹ & vocis Homo, nõ sũt indiuidua, sed natura hois, q̃ illis est cõmunis. Consequẽ

2.Conclus.

Contra Nominales.

tia

Digitized by Google

tia est manifesta, & probatur antecedēs: Nā experitur intellectus per illā cognitionē non cognoscere Arabes, Hispanos, nec Petrum, Ioannem sed solùm experitur se cognoscere rationē hominis: illa ergo est, quæ significatur primò & per se, & non est singularis: ergo est vniuersalis: ergo dātur vniuersalia, & res vniuersales sūt. Dices indiuidua dupliciter repræsentari posse, & in cōfuso, & distinctè. Illa vox Homo repræsentat quidē indiuidua in confuso, nō tamē distinctè. Et ita nō experimur nos cognoscere aliqđ singulare distinctè, sed cōfusè. Sed contrà, quia iste terminus Homo, & conceptus mentalis, sunt vniuoca: ergo significant vnā rationē communē suis inferioribus; at illa non potest esse, nisi hominis ratio: ergo hominis ratio distincta est ab indiuiduis, saltē ratione, & illa significatur, & non indiuidua, quia si nō esset vniuocū nomen, nec conceptus significaret vnā rationē, sed plura indiuidua. Et secūdò probatur cōclusio: nā istæ prædicationes sunt veræ, Petrus est homo, Ioannes est homo: ergo ratio hominis de illis prędicatur: est ergo vniuersalis: ergo vniuersalia sunt res ipsæ, & non voces, nec conceptus. Et si voces vniuersalia sunt, ideo est, quia significāt rem vniuersalem. Nec dicimus vocē de voce affirmari, scilicet, vocē Homo de voce Petrus: nam falsum esset dicere, hāc vocē Homo esse vocem Petrus. Tertiò: scientia & definitio non sunt de vocibus præcipue, sed de rebus: Cùm enim dicimus, ens esse vnum &c. non est sensus, quod hæc vox Ens sit hæc vox Vnum: & cum dicimus, hominē esse animal rationale, non est sensus, quod hæc vox Homo sit hæc vox Animal rationale: sed hoc de rebus affirmamus, & nō de rebus particularibus; quia res particulares nec definiuntur, nec sciuntur primò & per se: igitur res sunt vniuersales. Et cū dicimus res esse vniuersales, nolumus asserere res esse vniuersales à parte rei, sed dicimus res ipsas vniuersales esse, eo quod cognoscitur ab intellectu.

Fuga Nominalium.

Impugnatio.

3. Conclus.

Tertia conclusio: In creaturis nulla entitas est cōmunis multis, sine intellectus opere, nec apta nata est esse in multis ex modo, quem in rebus seruat: sed omnis entitas, & natura extra intellectum existens, quid singulare est. Hæc est contra Scotum. Et quāuis ex parte probata maneat rationibus contra Platonem allatis, tamē modò magis probatur. Natura vniuersalis est, quæ est in multis, vel apta nata est esse in multis; sed nulla natura, q̄ existit in rebus, est in multis, nec est apta esse in multis, seclusa intellectus operatione: ergo tali opere secluso nulla est natura vniuersalis. Minor probatur: quia oīs natura existens creata est singularis, cùm sit producta per actionē singularē: actio autem ad singulare productum terminatur; nam terminus actionis actioni proportionari debet. Et secundò eadem minor probatur: nam omnis natura existens est in supposito singulari existens: ergo ipsa est singularis, nam existit eadem existentia suppositi, seu per quam suppositum existit; sed illa debet esse singularis; ergo & natura, quæ existit, tali existentia est singularis: sed singulare nō potest esse vniuersale, nec aptum natum est esse in pluribus; ergo nulla natura existens in rebus vniuersalis est, nec modū habet, quo possit ex parte sua, prout est in rebus, existere in pluribus. Secūdò: Si natura humana de se posset in multis esse vbicunque esset, posset esse in multis: sed hoc est falsū à parte rei: ergo & illud, ex quo sequitur. Maior clara est: Nā quod naturæ de se cōuenit, vbicūque sit conuenit. Sed minor probatur: Nam natura humana Petri, cùm iam sit determinata, & singularizata in Petro, implicat aptam esse ad existendū in alio extra Petrum. Si dicas secundum Scotum, non repugnare quidē illi naturæ, quę est in Petro secundum se, & absenta eius natura, sed ex coniunctione ad singularitatē, ipsa autem, si secūdū se spectetur, apta est esse in pluribus, licèt per singularitatem sit impedita, ne sit in illis; contrà, ergo quamdiu manet cum hac singularitate, erit impedita; sed sēper quod est ī rebus habet hanc singularitatem: ergo nunquā existens in rebus est vniuersalis; vniuersalia ergo in rebus non sunt, & quod tollit illud impedimentum solus est intellectus, qui denudat illam à conditionibus indiuiduantibus: Quamobrem solus intellect⁹ facit vniuersalia. Et tertio, quia nunquam natura cōfert aptitudinem & incli-

Fuga Scotistarum.

Impugnatio.

inclinationem ad actum omnino impossibilem: sed omnino est impossibile, quòd humanitas Petri formaliter etiam distincta à singularitate sit actu in pluribus distinctis, ita vt eadem realitas sit in pluribus: ergo de se non habet talem aptitudinem. Quinimo etiamsi concedamus gratis Scoticæ subtilitati, quòd eadẽ humanitas Petri potest esse in Petro, & Paulo successiuè, non sequebatur esse vniuersalem: nã eadem entitas materiæ primæ modò est in vna substantia, modò in alia successiuè: & tamẽ illa entitas nõ est vniuersalis, quia ad hoc, vt sit vniuersalis, requiritur actu esse in pluribus sibi inferioribus, in quibus reperiatur secũdũ aliud & aliud esse, & debet determinari ad particularia per additionẽ alicuius: sed hæc in natura, quæ est in Petro, nõ possunt reperiri, cùm sit singularizata, & debet vniuersalis natura esse pluriũ: sed illa natura, quæ est in Petro, solũ est ipsius: ergo nõ est vniuersalis. Si autem velit Scotus, quòd illa natura secundum suã definitionem habet, quòd sit vniuersalis, vel hoc intelligit, ita vt sit sua essentia esse vniuersalẽ, quod est falsum, aliàs Petrus secũdum suam essentiam esset vniuersalis; vel quod sit ꝑpria ipsius passio, nec hoc etiam ratione eadẽ, nam passiones naturæ humanæ Petro etiam conueniunt; vel vult dicere, ꝙ natura sine singularitate est vniuersalis, sed nõ est sine singularitate nisi in intellectu: ergo solùm ibi est vniuersalis. Quartò sequiť ex opinione Scoti, quòd si natura, quę est in Petro, sit vniuersalis, similiter erit vniuersalis natura, quæ est in Paulo, eadẽ ratione; hoc autẽ est absurdũ: nulla igitur natura existẽs in rebus potest esse vniuersalis. Sequela aperta est: nam eadem militat ratio. Minor probatur: nam istæ naturæ, quæ sunt ex parte sua vniuersales, vel sunt vniuersalia quæ differũt numero, vel specie. Si numero: ergo in natura humana sunt plura vniuersalia numero differentia, quod est absurdũ, vt de se patet; Vel differũt illæ naturæ specie, & tunc homo erit genus, qđ est falsissimũ: nõ ergo illæ naturę sũt vniuersalia. Vide alias rationes in Caiet. c. 4. de ente & essẽtia. Et hoc inferiùs patebit magis, cũ disputabimus, quomodo fiat vniuersale. Quin potius Scotus ipse 2. Sentẽtiarum, dist. 3. quæst. 1. ita dicit, quamlibet naturam genericã, vel specificam, esse vnam à parte rei communẽ pluribus; inquit tamen in eadẽ quęstione paragrapho, sed contra naturam nõ esse vniuersalem à parte rei in prædicãdo. Et subdit rationem, quia vniuersale non potest prædicari de suis inferioribus, nisi secundum quod confusè continet illa; sed nõ cõtinet illa cõfusè, nisi secundũ quod actu concipitur, nam cõfusio est aliquid se tenens ex parte modi cõcipiendi. Vnde ipse Scotus secum pugnat, quia prędicabilitas de multis, vel est essentia, vel passio ꝑpria vniuersalis. Si ergo res sũt à parte rei vniuersales: ergo sũt prędicabiles: vel si nõ sunt prædicabiles à parte rei, non sunt vniuersales. Et si solùm sũt prædicabiles per intellectũ: ergo solùm per intellectũ sunt vniuersales, quia vbi constituitur propria passio, ibi cõstituiť essentia: & essentia nõ potest esse sine passionibus, maximè in opinione Scoti, nec passio sine essẽtia. Quãobrẽ ipse sibi contradicit, quãtũ videtur. Probatur quintò 3. conclus. Nã humanitas illa, quam ponit Scotus, ex natura rei distincta à singularitate in se ipsa est entitas indiuidua, & vna numero: ergo nõ est actu vniuersalis. Cõsequẽtia est euidẽs, et antecedẽs probatur. quia illa humanitas præcisè sũpta distinguitur realiter ab alia humanitate præcisè sũpta, & nõ specie vel genere: ergo numero, qa nõ est alius quo differãt modus. Præterea illæ duę humanitates ꝑcisè sũptæ sunt similes realiter: sed oīs similitudo realis ꝑsupponit distinctionẽ extremorũ: quia sicut ꝑsupponit conueniẽtia in aliquo, ita differẽtia in alio, nã aliàs essẽt idẽ: sed hæc differẽtia non potest eẽ generica, nec specifica: ergo numerica: nõ ergo sunt vniuersales, cũ sint numero distinctæ. Sextò: signata illa humanitate hæc ꝑdicatio est vera, Hæc humanitas est humanitas: sicut hæc est vera, Albedo est albedo: sed illa prędicatio est superioris de inferiori, nõ generis de specie: ergo speciei de indiuiduo saltẽ reductiuè; ergo illa humanitas signata est vna numero: non ergo est vniuersalis. Si autẽ dicas, ꝙ illa ꝑdicatio est idẽtica, falsa est, quia humanitas prędicabilis est de humanitatibus existẽtibus, & nõ existentibus

Contradictio in dictis Scotistarum.

tibus

tibus omnibus: sed illa signata humanitas non item; ergo non est identica prædicatio, quia in idētica prędicatione prędicatum & subiectum adæquantur. Secūdò, illa humanitas pręcisè sumpta seu solitariè sumpta, vel determinatur aliquibus conditionibus indiuiduantibus, vel non: quodcunque cōcesseris est vna natura numero: ergo non est vniuersalis. Antecedens satis patet: quia vniuersale, aut est vnū actu in multis, aut dicit ordinem ad multa: sed indiuiduū non potest esse huiusmodi: ergo &c. Sed probat minor: illa natura si determinatur cōditionibus indiuiduantibus numero, vna est; si non, etiā est vna numero; nā natura per hoc, quod non est determinata per tales cōditiones, & in rebus existens, differt numero ab aliis humanitatibus ad modū, quo hæc materia mea prima sine forma est particularis, & vna numero negatiuè: nā humanitas Petri & Pauli sunt duæ numero humanitates: ergo facient numerū saltē transcendentalē: ergo differunt saltē numero transcendentali; non ergo sunt vniuersales illę humanitates; ergo humanitas Petri est singularizata; ergo habet formā singularis constitutiuā; ergo non potest habere formā constitutiuā vniuersalis. Probatur cōsequentia, quia istę duę formæ sunt oppositæ, quia singulare est diuisū à quolibet alio, vniuersale est in multis, nec ab illis diuisū: Quinimo distinctio Scotica formalis naturæ à singularitate, in qua totā suā fundabat doctrinā, falsa est, nec ab ipso probatur, natura enim à sua singularitate sola ratione differt. Nec valet dicere ad has rationes, vt quidā Scotistæ dicunt, eandē entitatē naturæ secundum suam entitatem formalē esse in pluribus indiuiduis simul, ita vt eadē entitas sit illa natura, quæ est in Petro, & ea quę est in Paulo, & hanc naturā solitariè sumptā esse vniuersalē, & significare conceptū hominis; cōtra sequitur, Deum nō posse annihilare aliquā humanitatem, nisi annihilet omnes humanitates, quod est absurdū, nā sicut Deus conseruat hanc humanitatē, poterit illā annihilare solā. Et probatur sequela, quia eadē entitas, quæ est in hac humanitate Petri, est i humanitate Pauli; ergo destructa hac humanitate manet aliquid illius,

Fuga Scotistarum.

Impugnatio.

scilicet entitas, quæ est in humanitate Pauli. Quinimò sequitur, eandē entitatē animalis formaliter oppositas recipere differentias in homine, & in leone. Imo sequitur, quòd Petrus non generetur, quia non producitur eius humanitas, sed illa quæ præfuerat in alio indiuiduo ei applicatur, quia eadem entitas est in omnibus indiuiduis; sed illa non generatur, quę est in alio indiuiduo, cū producitur Petrus, quia est eadē entitas formalis Petri, & alterius indiuidui; ergo nō producitur cùm Petrus generatur; & ita non generabitur Petrus, quæ omnia absurda sunt, opinio igitur Scoti falsissima est.

Quarta conclusio. Res non sunt dicendę species, nec genera, ante abstractionē intellectus ad minus, nec verò sunt talia. Itaque licèt in rerum natura sint pro substrato genera, & species, formaliter tamē non sunt nisi in intellectu operante. Probatur prima cōclusionis pars, quod non sint dicenda genera, & species ante intellectus considerationem: Nam vt secunda intētio denominet subiectū, est necesse quòd sit proximum fundamentum intentionis; sed secluso opere intellectus abstrahentis ad minus, nō est proximū fundamētum genereitatis, & specieitatis: ergo nec sunt dicendæ res absolutè genera & species. Minor cū cōsequentia est nota, sed probatur maior: Nā nulla forma, nec realis, nec rationis denominat, nisi sit fundamentū illius proximū; nō enim dicitē Petrus visus nisi actio mea videndi sit, quæ est proximū illius entis rationis fundamentū: nec Deus dicitur Dominus, nisi posito proximo fundamēto huius relationis, scilicet creatione; nā ab æterno Deus non dicebatur Dominus, sed ex tēpore: ergo nec relatio generis, vel speciei denominabit, nisi ponatur eius proximū fundamētū, scilicet, vel esse abstractū, vel cognitū, vel cōparatum: Nā cùm secundæ intentiones sint purissima rationis entia, nō denominabunt, nisi aliis entibus rationis existentibus pro fundamēto, vt supra visum fuit. Quinimo nec in formis realibus aliquis dicitur pater per hoc, quòd possit generare præcisè, quod est remotum relationis paternitatis fundamentum. Præterea: Si seclusa intellectus operatione, aliquid denominat genus,

4. Conclus.

nus, & species, vel est aliquod singulare existens in rebus & hoc nō potest denominari genus, neque species; vel est aliquid commune: sed nullum commune datur in rebus sine opere intellectus: ergo nihil cōmune ante operationem intellectus dicitur genus, vel species. Et profectò hæc ratio etiam probat secundā partē conclusionis apertè, scilicet, quod nō sint genera & species sine operatione intellectus. Nā illud quod est genus, vel est singulare: & hoc nequit esse, quia singulare non potest esse in pluribus speciebus, quod requirebatur ad hoc, vt esset genus: vel est aliquid cōmune, sed, vt probatū fuit contra Platonem, & Scotū, nullū cōmune datur secluso intellectus opere: ergo non datur genus, nec species sine intellectus opere. Præterea blitiri nō dicitur terminus, quia non habet proximum fundamentū secundæ intentionis termini, scilicet impositionem, etiamsi possit imponi ad significandū: ergo nec res dicentur, nec erūt genera & species, etiāsi possint abstrahi ab indiuiduis, vel speciebus. Præterea: in ipsa sentētia doctissimi Magistri nostri Soto est maxima implicatio: non ergo est vera. Nam dicit sapiētissimus Magister, quòd res non sunt vniuersales sine operatione intellectus, sunt tamen species, vel genera. Hæc sunt implicantia, quia genus, & species essentialiter sunt vniuersalia, siquidem prædicātur de multis; si ergo sunt ante operationē intellectus res, genera, & species; ergo etiā sunt vniuersalia, & si debent res denominari genera & species, etiā sunt denominanda vniuersalia, sicut si est homo in rerum natura, animal est; & si aliquid dicitur homo, animal dicitur, quia animal essentialiter includitur in homine. Vnde satis non possū mirari Logicā hanc doctissimi Magistri, nisi voluerit dicere, quòd sūt genera & species pro fundamento remoto, quòd nos concedimus libenter. Hæc enim propositio, vt iāiam videbimus, vera est, Genera, & species pro fundamento remoto sunt in rebus, quia nihil est aliud dicere, nisi quòd fundamentū illorum remotum est in rebus: sed remotū fundamentum nō est genus, nec species. Et illæ rationes contra Sotū adductæ maximè sunt adnotandæ, quia sapientissimus Magister cōcedit vniuersalia nō esse in rebus, & omne quod est in mundo esse singulare, ex quibus infertur, quod in hac docemus conclusione.

Implicatio in dictis Magistri Soto.

Quinta conclusio contra Paulum Venetū, Vniuersalia simpliciter, & absolutè sunt in intellectu, in rerū verò natura non sunt nisi pro fundamento: hoc tamē esse fundamentale in vniuersalibus realibus est esse verum; esse verò, quod habēt in intellectu, est esse rationis, & secundū quid Probatur ista cōclusio. Nam ibi res dicitur esse simpliciter, vbi est forma cōstituens rem in esse talis rei; sed hæc forma solū est formaliter & simpliciter in intellectu: ergo vniuersale formaliter simpliciter & absolutè est in intellectu. Maior patet, & probatꝰ minor: Quia forma vniuersalis est vniuersalitas, quæ est secunda intentio, quæ habet esse formaliter in intellectu. Bene verum est, quod natura, quæ cognoscit ab intellectu, vt verbi gratia, Homo, habet esse reale & simpliciter in rebus, esse verò, qđ habet in intellectu dū cognoscitur, est esse itētionale, & spirituale. Verùm enimuero non propter hoc est dicendū, vniuersalia realia simpliciter & absolutè esse in rebus, in intellectu verò secūdum quid. Et hæc conclusio etiam eisdē rationibus, quibus præcedētes, probatur, & magis ex infrà dicēdis patebit. Hæc tamē conclusio est D. Th. opusc. 55. vbi dicit, quòd vniuersalia vt sic non habent per se esse in sensibilibus, quia vniuersalitas est in anima.

5. Conclus. Cōtra Paulū Venetū.

Sexta cōclusio: Etiamsi vniuersalia nō sint in rebus, nec formaliter, nec in esse obiectiuo communi ad multa & indifferenti, quia etiam hoc esse cōsequitur ad cognitionem in communi naturæ; sunt tamen vniuersalia, de quibus tractant scientiæ reales aliquid reale pro substrato. Hæc vltima pars probatur: nam ista vniuersalia pro substrato sunt substantiæ, vel accidentia: sed substantia & accidens sunt aliquid reale: ergo &c. Secundò, obiectum intellectus est aliquid reale, cùm sit nobilissima potentia, & est aliquid, quod habet rationem vniuersalis, vt distinguitur à particulari: ergo vniuersale pro substrato est aliquid reale. Præterea subiectum Physicæ est aliquid reale, & idem de aliis scientiis: at illa sunt

6. Conclus.

Digitized by Google

sunt vniuersalia, quia scientię tractãt de vniuersalibus: ergo vniuersalia pro substrato sunt quid reale. Præterea, illud, cuius cõseruatio per se intẽditur à natura, est ens reale: sed conseruatio specierũ, & non indiuiduorum, per se intenditur à natura: ergo species est aliquid reale: sed species est vniuersalis: ergo species est aliquid reale: ergo & vniuersale pro substrato. Maior patet: quia quod intenditur à natura, acquiritur per operationem naturæ, aliàs frustraretur suo fine; sed per operationem naturæ non acquiritur ens rationis, sed ens reale. Maior patet: quia natura intendit cõseruare, quod de facto conseruat; sed non conseruat de facto indiuidua, sed species: has ergo intendit conseruare. Præterea, illud, quod per se ponitur in prædicamento reali, est ens reale: sed vniuersalia ponuntur in prædicamentis realibus pro substrato: ergo vt sic sunt aliquid reale. Maior patet: nam prædicamenta diuidunt ens reale: ergo diuidentia participant naturam diuisi; sunt ergo aliquid reale.

Instantia. Sed est contrà argumentum; Quando aliquid prædicatur de altero, quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto; sed genus prædicatur de animali, dicendo, Animal est genus; ergo quod prædicatur essentialiter de genere, prædicatur etiam de animali; sed de genere prædicatur essentialiter ens rationis: ergo de animali prædicatur essentialiter ens rationis; ergo vniuersalia ꝑ substrato sũt aliquid rationis.

1. Solutio. Respondetur, ꝙ illa regula intelligitur de prædicatione per se, non verò de prædicatione per accidẽs; animal verò accidentaliter est genus.

2. Solutio. Respondetur secũdò, quòd hæc prædicatio est falsa, Genus est ens rationis; nã illud prędicatum debet verificari sic, Hoc est genus, demõstrãdo vniuersale, & Hoc est ens rationis, & Hæc secũda categorica copulatiuè est falsa, & ita tota est falsa. Similiter hæc est falsa, Terminus est ens rationis, sed debet additũ adiungi, vt verificetur, Terminus formaliter est ens rationis, Genus formaliter est ens rationis; hæc vero prædicatio est falsa, Animal est genus ꝑ formalis & ita est falsũ dicere, quòd genus sit ens rationis.

Vltima conclusio. Vltima conclusio; Vnitas vniuersalis est aliquid rationis, & proueniens illi ab intellectu. Hęc cõclusio est D. Th. opusc. 55. & 56. & probatur; nam quod homo, verbi gratia, sit sine cõditionibus indiuiduantibus; & sine diuersitate, quam in rebus habet, & maneat indiuisum in se, solùm habet ab intellectu tollente illas cõditiones indiuiduantes per suum actum, & tollente omne, quod naturam plurificabat, ex qua ablatione natura manet vna, & indiuisa: Hęc tamen vnitas solùm est proueniẽs ab intellectu, & est aliquid rationis ex cõsequenti. Ex quo infertur, quod nõ potest vniuersale esse in rebus, cùm sit aliquid rationis formaliter, & cũ eius vnitas proueniat ab intellectu.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Opinio. AD primum argumentum pro sentẽtia Platonis respondetur; Sciẽtiarũ obiecta aliquid reale sunt, vt visũ est in sexta conclusione, & vniuersalia per se sunt incorruptibilia & immutabilia, vt dictum est quæstione trigesima; & ita est scientia de obiecto reali immutabili, licèt conditio, vt sciatur, sit vniuersalitas proueniens à ratione.

Ad secundum. Ad secundum argumentum respondetur, quòd primum indiuiduum rerum generabilium semper fit à causa æquiuoca, quia vel est Deus, vel cælum cum intelligentia; nec enim agens est vniuocum, quod potest causalitatem exercere supra totam speciem, aliàs causaret se ipsum. Vide Soncin. 7. Metaphysicæ, q. 25.

Ad 1. secundæ opinion. 1. Solutio, quomodo definitiones sint singularium. Ad argumentum primum pro opinione Nominalium, ad authoritatẽ Arist. respondetur primò, quòd, vt constat ex ipso Aristotele 1. Posteriorum, cap. 2. & 2. Post cap. 15. & alibi, sæpè singulare accipit pro specie atoma, quia ideò singularis dicitur, quia indiuisibilis est formaliter, & species sũt, quæ principaliter definiũtur. Vnde dicere, ꝙ definitiones sunt singulariũ, est dicere, ꝙ sunt specierũ.

2. Solutio. Secundò respõdetur, quòd definitiones sũt singularium, prout habẽt naturam specificam, nõ verò vt sunt inter se distincta; quia Plato, & omnes Philosophi iubebant non descendere ad singularia, quia erãt infinita, & immutabilia per se; vnde de istis non loquebatur Arist.

3. Solutio. Tertiò respon-

spon-

Digitized by Google

spondetur, quod volebat doctrinam tradere contra Platonẽ, & dicebat, species, & genera non separata esse à singularib. sed esse in ipsis. Vnde generum & specierum definitiones non sunt alterius cuiusdã, sed naturæ genericæ, & specificæ, quę idem est cũ ipsis singularibus: & ita non est alterius entitatis definitio, sed est definitio entitatis singulariũ, quia eadem est entitas singulariũ, & vniuersaliũ. Cæterũ non est singularium, vt sic, sed vt cõcipitur eorum natura conceptu cõmuni: quia conceptus obiectiuus differt ratione à singularibus, & est idem realiter, & formaliter cum illis. De hoc vide Diuũ Thomam c. 2. de ente & essentia, & Flandriam 3 Metaphysicæ, quæstione 8. Ad secundum locum Arist. respondetur, ibi disputationem instituere cõtra Platonẽ, qui ponebat vniuersalia separata à singularibus: vnde dicit, vniuersale nihil esse separatum à singularibus in rebus ipsis. Aut si aliquid est, posterius est, scilicet ipsis singularibus, id est, collectũ per intellectũ, & abstractum à rebus ipsis singularibus, & factũ vnũ in intellectu, vbi solùm est formaliter vniuersale. Non licet ergo colligere Arist. velle vniuersale solùm reperiri in significando, cùm non solùm voces sint posteriores rebus ipsis, quas significant, sed etiam ipsæ res, vt externa denominatione dicuntur vniuersales ab intẽtione vniuersalitatis, sũt posteriores seipsis in singularibus sumptis, & sine tali intentione cõsideratis: prius est enim esse eorum reale, quàm esse rationis fundatum super illud esse, quod est fundamentum vniuersalitatis.

Ad secundum. Ad secundum argumentum sumptum à ratione respondetur, quòd significatũ huius vocis, Homo, est in re, significat n. hominis essentiam; essentia autem hominis in re est, primùm autẽ & per se significatũ termini Homo, est essentia hominis, vt sic. Modus autẽ, qui accidit homini, vt concipitur conceptu communi, est in intellectu, & homo cõceptus communi conceptu, secundũ quod importat rationẽ hominis, in re est: Secundum verò quòd dicit communitatem in intellectu, quinimo species etiã cùm verificatur de homine, significat pro materiali aliquid reale, scilicet id, quod est homo, formaliter verò dicit secundam intentionem.

Ad tertiũ. Ad tertium respõdetur, quod Petrus, & Paulus, sunt idem cum homine concepto communi concepto, nõ quatenus dicit communitatem, seu intentionalitatẽ, vt ita dicã, sed quatenus dicit naturam vniuersalẽ, ille autẽ homo, licèt existat, vt homo, in rebus, nõ existit vt cõmunis; Vt autẽ saluaretur id, quod in Trinitatis mysterio fatemur, necessariũ erat, vt idẽ essent cum aliquo existenti in natura rerum, & inter se essent distincti. Porphyrius verò ait, quòd multi homines participatione speciei sunt vnus homo. Et notandum, quod id, quod concipio cõmune per intellectũ, non est quidẽ in re vnũ vna realitate, sed multiplex est in re, & fit vnũ ab intellectu; & illud vnum concipitur ab intellectu, quod quidem reale in se est, vnũ verò commune est ab intellectu. Itaque Petrus sua humanitate est homo, & Paulus similiter. Hæc enim natura humana, quia vna non est in re, sed multiplex, ablatis, seu nõ cõsideratis cõditionibus indiuiduantibus, manet vna vnitate communi. Quod ergo in illa est reale, est hominis natura: quòd sit verò cõmunis, & vna vniuersalis vnitate, hoc habet ab intellectu, & secundum illã vnitatẽ non cõcipitur per istum conceptũ, Homo, sed illa cõsequitur ad conceptũ, nec illa de inferioribus prædicatur, sed solùm natura secũdũ se, licèt illa vniuersalitas sit conditio prædicandi. Quamobrem falluntur Nominales: Nã nos non dicimus concipere aliquid per istũ terminum, seu cõceptum Homo, præter singularia, & ab illis distinctum realiter, sed illammet naturã, quę est in pluribus, non tamen cum sua multiplicitate, sed sine illa; & ita concipimus id, quod est vniuersale in singularibus existens, & vnum, & superius per intellectum. Ad confirmationem argumenti aliqui respondent, quòd ad hoc, vt aliquid sit reale secũdum essentiam, non necessarium esse quòd actu sit singulare, sed quòd aptũ sit fieri singulare, seu produci, seu cõproduci ab aliquo media actione aliqua, quod totum habet ratio hominis in communi, & quæcumque alia. Sed hæc solutio videtur constituere existentiam actualẽ, vel potentialem præter singularia:

Nominalis error.

Ad confirm.

1. Solutio.

2. Solutio melior.

ria: & ideò respondetur, quod apprehendit aliquid existens, vel potest existere in singularibus, secundum quod dicit naturam, non tamē secundum rationem communitatis. Itaque naturam realem cognosco, cùm hominem in communi cognosco. Et vt hæc natura sit realis, nō est necesse, quòd ipsa per se existat in sua communitate, sed sat fuerit, quod existat prout singularizata, quia illa in rebus est multiplex, & existens & in intellectu vna, vbi non habet propriam, & communem existentiam, sed cum singularium existentia denudatis indiuiduantibus conditionibus, cognosci potest. Et certè sunt Nominalium optima argumenta.

Ad quartum. Ad quartum argumentum respondetur, quòd inter hanc vocem, & conceptum Homo, & singularia mediat non aliquid realiter distinctum à singularibus, sed aliquid distinctum per ipsam cognitionem, quæ est natura communis, & denudata à conditionibus indiuiduantibus, & mediat aliquid superius, & fit hoc, quod mediat, ex eo quòd intellectus illud sine conditionibus indiuiduātibus cognoscit, ex quo habet quòd sit vniuersale in esse obiectiuo; & ita est medium, quia potest terminare cognitionem, quam non immediatè terminant singularia. Et hoc, quod mediat aliquid reale, est existens in singularibus, secundum quod est reale: licèt secundum quod est medium & superius, formaliter est aliquid rationis.

Ad vlt. Ad vltimum argumentum respondetur, quod hæc prædicatio est falsa, Vniuersale est singulare, vel è cōtra; quia dicunt intentiones, quæ eidem conceptui obiectiuo conuenire nequeunt, hæc tamen vera est, Petrus est homo, vbi id, quod est vniuersale, affirmatur de illo, quod est particulare; & quia homo est in Petro, Petrus dicitur homo.

Ad argumenta pro opinione Scoti.

AD argumenta facta pro opinione Scoti ad authoritates D. Thomæ, & Arist. respondetur. Ad primam authoritatem D. Thomæ, qui dicit vniuersale & particulare esse passiones entis, ex quo sequebatur esse debere in rebus ipsis. Nam rerum & entium passiones in rebus sunt, quod loquitur de passionibus largo modo pro affectionibus & accidentibus, quomodocunque. Ita nihil aliud vult dicere Dinus Thomas, nisi quòd vniuersalitas & particularitas rebus realibus conuenirent: nam homo est vniuersalis, & Petrus est particularis, & ideo vocantur accidentia, seu affectiones, seu passiones. Secundò respondetur, quid dicuntur rerum passiones, quia ex ipsis rerum naturis oritur fundamentum remotum, vt possimus illis tribuere rationem vniuersalis & particularis: Petro enim ex contractione naturæ conuenit, vt sit ita particulare, vt de alio affirmari non possit; & ita tribuimus illi particularis intentionem. Quia verò in rebus est formalis vnitas quoad negationem seu priuationem, abstrahimus conceptum communem, & ille obiectiuè sumptus dicitur vniuersalis: Nam ex eo, quod Petrus & Paulus habent naturam; quæ non potest formaliter diuidi, abstrahitur ab illis conceptus homo, qui est species. Tertiò respondetur, quòd dicuntur vniuersalitas, & particularitas entis passiones, non quòd sint aliquid reale conueniens omni, & soli, & semper: Nam certum est, quòd vniuersale non conuenit omni enti, & similiter particulare; Sed ideo dicuntur passiones entis, quia res ipsæ, secundum quod ab intellectu conceptæ sunt, exercent vniuersalitatem, vel particularitatem. Nec potuit velle Diuus Thomas, vniuersalia in rebus esse, cùm constat ex perpetua eius doctrina in precedentibus adducta, & inferius adducenda, maximè cap. 4. de Ente, vniuersalitatem per operationem intellectus conuenire rebus. Ad Aristotelis loca respondetur primò, quòd loquitur de vniuersalibus pro fundamento. Secundò respondetur, quòd loquitur contra Platonem, & vult dicere, vniuersalia non esse extra singularia separata, sed in rebus ipsis & in singularibus, licèt vniuersalitas sit in intellectu. Ad locū ergo Peri her. respondetur, Aristotelē ibi non instituere sermonem de rebus absolutè, & secundū se, sed diuidere res vt subsitāt cōceptibus, res vero vt subsunt conceptibus, vel

Marginal notes: *1. Solutio.* *Quomodo vniuersalitas & particularitas sint passiones entis, apud D. Thom.* *2. Solutio.* *3. Solutio.* *Glossantur testimonia Aristot.*

concipiuntur sine conditionibus indiuiduantibus,& sunt vniuersales;vel cum illis,& sunt particulares. Instituebat Aristoteles sermonem de rebus, vt veniunt in propositione, & ita vt substant conceptibus. Et hac ratione etiam dicuntur vniuersalitas & particularitas entis passiones, quia non possunt aliter concipi, nisi conceptu vniuersali, vel particulari. Et ita vniuersalitas, vel particularitas entis appellatur passio. Et cũ dicit Aristoteles in Posterioribus, scientia est rerum vniuersaliũ, non est sensus, quòd sit rerũ, quæ à parte rei sunt vniuersales, sed est rerum, quæ per intellectũ sunt vniuersales. Ad primã rationẽ respondetur, quòd vt aliquid sit vniuersale, est necesse quòd sit in pluribus simul, tamquam aliquid vnum, & superius; vel ex modo essendi, quẽ habet, hoc illi non repugnet. Cęterũ natura secundũ se etiamsi nõ dicat singularitatem in sua ratione, sed hoc illi accidat, nõ tamẽ est in multis realiter, nec ex parte modi essendi secundũ se. Vnde non est vniuersalis; verum est, quòd secundũ se habet potentiam remotè vt cõueniat multis simul, & hoc est esse remotè & radicaliter vniuersalem.

Ad 1. rationẽ, quid requiratur vt aliquid dicatur vniuersale.

2. Solutio.

Secundò respõdetur, quòd etiamsi natura de se sit communicabilis multis indiuiduis, non est vniuersalis: vnum vt dicitur in præcedenti solutione erat necesse, quod actu esset in multis indiuiduis, & ita vt actu cõmunicetur pluribus indiuiduis, vt quid superius, saltẽ ex modo essendi, quẽ haberet. Nam materia prima habet aptitudinẽ vt communicetur pluribus suppositis, quia tamen hoc est successiuè, & non est quid superius ad illa, non est vniuersalis, eodẽ modo in præsentia.

3. Solutio.

Tertiò respondetur, quòd natura secundum se, vt natura est, nec est vniuersalis, neque particularis, sed solũ habet sua prædicata quidditatiua, & proprias passiones, de quo dicemus statim. Ego quidẽ fateor, quòd est propria passio naturæ corruptibilis, pluribus indiuiduis cõmunicari. Cæterùm non est imaginandũ, quòd aliqua vna natura existens in rebus, cõmunis est pluribus, & quòd cõmunicetur illis: Nã quod primò in rebus producitur, sunt indiuidua illius naturæ, a quibus postea nos abstrahimus naturã illam, quã intelligimus esse in multis, verùm per operationẽ intellectus. Vnde vt vniuersalis esset illa natura, ita deberet in rebus manere vna communicata pluribus, sicut est intellectus; quod cũ non habeat, nequaquã est in rebus vniuersalis, sed singularissima, cùm sua tamẽ essentia & proprietatibus omnibus.

Error cauendus.

Ad 1. conf.

Ad confirmationem respondetur, quòd nõ datur aliqua vna natura cõtrahibilis ad multa indiuidua, & illis superior, nisi per intellectũ: & ita non datur vniuersale nisi per intellectũ. Vtrùm autem illa determinatio & compositio naturæ cum conditionibus indiuiduantibus sit realis vel rationis, dicemus in materia de genere.

Ad 2. conf.

Et idem etiam dicendũ est ad aliã confirmationẽ: Non enim datur aliquod animal vnum in rebus, quod possit per differentias cõtrahi varias, sed solùm reperitur in intellectu: & ita solùm genus in intellectu reperitur, semper enim quod primò producitur sũt singularia. Quamobrẽ & natura specifica, & generica, & omnis earum essentia, in rebus singularis est, & incõmunicabilis. Quod si nos intelligimus vnam aliquam naturam communicatam, vel communicabilem multis, vt superius, est quidem per intellectus operationem.

Ad 3. conf.

Et per hoc etiam patet ad vltimam confirmationẽ: non enim est imaginandum, naturam dici communicabilem indiuiduis, quia sit superior illis in rebus ad illa determinata; sed quia de facto reperiuntur multa indiuidua alicuius naturæ in rebus, illud verò commune, quod nos reperimus, per intellectum est commune.

Ad secundum.

Ad secundum argumẽtum pro Scoto respondetur, quòd solutio ibi assignata optima est, Petrus enim est homo sua humanitate, & Paulus sua, & nõ sunt homines, vna & eadẽ humanitate à parte rei existente, & dicuntur quidem vnum formaliter, non quia habeant vnam naturã realiter existentem à parte rei, nam duæ naturæ sunt in illis, vnde non sunt vnum formaliter, id est, vnum ens indiuisũ per principia formalia à parte rei: sed sunt duo formaliter numero distincti, id est, habentes duas naturas, quæ non possunt diuidi formalibus principiis. Et si conceditur, vnũ formaliter esse cũ addito, est concedendum ratione indiuisionis: quia

Doctrina exquisita cõtra Scot.

simili

simili gaudent indiuisione per principia formalia. Et illa principia formalia, per quæ sunt indiuisi, non sunt cõmunia illis à parte rei, sicut nec natura est cõmunis. Sed est sensus, quod sicut Petrus habet naturam humanã hanc, quæ non potest diuidi per rationale & irrationale: ita & Paulus habet hanc naturam indiuisã formaliter: & propterea à parte rei dici possunt vnum formaliter secũdum quid.

Ad replicã Responsio. Ad replicam, illa indiuisio per principia formalia est passio, vel formale constitutiuum vnitatis formalis: ergo si sunt vnũ formaliter ratione eiusdẽ indiuisionis: ergo habẽt eandem entitatẽ formalem, quam constituit illa indiuisio, vel quam consequitur. Respondetur, quod non est à parte rei eadem indiuisio, sed sunt duæ indiuisiones numero distinctæ: sicut sunt duæ entitates formales numero distinctæ, & propter hanc similitudinem vnũ dicuntur. Et hæc similitudo fundatur in vnitate specifica fundamẽtaliter, hoc est, in duabus entitatibus formalibus numero distinctis. Sicut Petrus & Paulus dicũtur vnum in albedine, non quia à parte rei sit illis aliqua albedo communis, sed quia habẽt duas albedines similes in natura: ita in proposito dicendum est.

Ad tertiũ. Ad tertium respondetur, concedendo maiorem de vniuersali in esse obiectiuo. Ad minorem dicimus, quod illud esse est in re singulari, non tamen vniuersali. Ad probationem respondetur, quod intellectus verus est, sed nõ concipit ꝙ illa natura sit vniuersalis à parte rei, sed cõcipit naturã, quæ est à parte rei, & eius formalitatem, & concipit naturã, quæ prout est in intellectu, est cõmunicabilis & vniuersalis, & eius veritas cõsistit in cognoscẽdo essentiã naturæ, quæ est à parte rei, vel potest esse.

Ad 1. replicam. Et ad replicam dicitur, quod antequam intellectus consideret modum illum, quem habet natura in intellectu, ipsa natura per intellectũ cognita est vniuersalis obiectiuè, nam hoc habet ex cognitione, & non ex cõsideratione ipsius cognitionis: sed illa cõmunitas rationis est, & non realis, licèt sit cõmunitas naturæ realis, & vnitas formalis, seu res, quæ habet vnitatẽ formalem, cognoscitur per verbũ mentale. Verùm licèt verbum non det vnitatẽ formalẽ, nec entitatem, dat tamen communitatẽ entitati formali, & naturæ tali. Et cùm dicitur in replica, quòd illa entitas cognita & realitas non includit realitatem singularium vt sic: ergo habet suam entitatem intrinsecam, & non numericam: ergo specificam: ergo in rebus est talis vnitas, quia illud est in re, quod cognoscitur. Respondetur, quod à parte rei ea entitas est indiuiduorum, & illius naturæ, & habet à parte rei eandem vnitatẽ numericam: Cæterùm prout est in intellectu sine illis conditionibus cognita, habet aliam vnitatem illa entitas, quæ vnitas quid rationis est: & ita est vniuersalis in intellectu, & non in re: & illa entitas cognita includit realitatem singularium in potentia: & ita illa natura prædicatur de singularibus, & non habet aliam vnitatem distinctam ab vnitate singularium in re, sed omnia in re sunt singularia. Ad confirm. respondetur, bene ibidem responderi.

Ad vltimã replicam. Ad vltimam replicã de specie respondetur, quòd species specificatur ab essentia rei repręsentatæ, scilicet, ab homine: modus autẽ vniuersalitatis consequitur ad specificationem: & idem de verbo dicendum est, non enim hominis verbum specificatur ab homine vniuersali, vt sic, sed ab homine: & illud in re est. Vniuersalitas verò consequitur ex hoc, quòd verbum terminatur ad hominem sic: Nam ex hoc, quòd terminatur ad hominem sine conditionibus indiuiduantibus, homo ipse manet vniuersalis, & conceptus similiter significando: homo verò in esse obiectiuo.

Ad quartum. 1. Respõsio. Ad quartũ argumentum aliqui respondent, id, quod est vniuersale, esse obiectũ scientiæ, seu vniuersale pro materiali: & hoc quidẽ licèt præcedat scientiã ipsã, quantũ ad specificationem, etiã nostro intellectu non considerante, est illud vniuersale specificans scientiam nostrã: est, inquã, in intellectu diuino, qui ab ęterno cognoscit vniuersale, seu obiecta specificatiua nostrarũ scientiarũ, & ita est obiectum cum sua conditione, licèt non in intellectu nostro: Nam ens secundum suas proprietates in communi consideratũ à Deo est Metaphysicę obiectum. Idque videtur colligi ex D. Th. de potentia, quęstione 5. artic. 5.

2. Respõsio Authoris. Sed ego respondeo, id, quod

quod specificat, verbi gratia, Metaphysicam esse ens in communi consideratũ, & cùm primũ species fuit tributa metaphysicæ à suo obiecto fuit ens cũ sua vniuersalitate in esse obiectiuo, ipsum verò habitũ postquã accepit specificationem ab obiecto, retinere illã in ordine ad obiectũ suum, quod modo est secundum sua prædicata essentialia, & connexionẽ essentialẽ; & similiter est in rebus quo ad existentiã Conditio verò illa non est necesse, quòd sit modò formaliter, sed sufficit quòd fuerit cùm accepit speciem, & quòd sit modò fundamẽtaliter, sicut Logica, quæ accipit specificationem ab ente rationis, & certum est, non esse quoad existentiam nisi per intellectum, esse verò quoad connexionem essentialem prædicatorum per se etiam sine nostro intellectu, quoad existentiam fundamentaliter remotè. Et quod dico de obiecto Metaphysicæ, dico etiam de aliis scientiis: Nam cũ habitus scientiæ sit scientia habitualis, sufficit quòd sit obiectum cùm sua conditione habitualiter, seu remotè, & cum actu scientia prodeat in actum, quod sit obiectum cum sua cõditione in actu, & patet de nostro intellectu, qui specificatur ab ente in communi, & tamen ante opus intellectus nõ est cõditio vniuersalitatis, licèt sit id, quod specificat

3. Respõsio. Tertiò respondetur, quòd cùm habitus scientiæ sit scientia habitualis, eius obiectum debet esse cũ conditione requisita habitualiter: ita vt non sit necesse, quod conditio illa obiecti, quæ est vniuersalitas, sit in rebus actualiter, sed sufficit, quod sit habitualiter, & omnis sciẽtia habeat obiectum cum vniuersalitate habitualiter, quia species illæ intelligibiles, quæ seruantur post actum, repræsentãt vniuersale habitualiter, quod vniuersale specificat scientia: Nam ad scientiam species necessariæ sunt, etiamsi non sunt ipsa scientia essentialiter, sed causatiuè, & antecedenter; & per hoc patet ad omnes replicas huius argumenti;

Ad 5. arg. Ad quintum argumentũ respõdetur, quòd ens cũ sua vniuersalitate est obiectum intellectus, sed vniuersalitas est cõditio, vt intellectus cognoscat directè ꝑ hoc statu, vnde ens vniuersale est quidẽ prius in intellectu, quantum ad conditionem in genere causæ finalis: Quoad existentiam verò prius est intellectus cõditione sui obiecti in genere, veluti causæ efficientis, quia consequitur ens rationis ad actum intellectus: sicut domus, quæ specificat artem domificatoriã, in genere causæ finalis prior est arte, in genere causæ efficientis posterior, quia fit ab arte: Et hæc solutio poterit conducere ad suprà dicta argumenta. *Ad 1. Confirmatio.* Ad primam confirmationem respõdetur, quòd color est obiectum visus, particularitas conditio vt feratur in illũ. Nam sicut vniuersalitas est conditio obiecti intellectus: ita particularitas est conditio obiecti sensus: Nã intellectus teste Aristotele est vniuersalium, sensus verò singularium. Vnde color particularis est obiectum: sed particularitas est conditio, vnde nullus sensus fertur nisi in particularem colorem, id est, nisi in colorem, in quo exercet particularitas, non tamen specificatur à particularite coloris, sed à colore. *Ad 2. conf.* Ad secundam cõfirmationem respondetur, quòd color vt sic est à parte rei, id est, essentia coloris est à parte rei, & illud vt sic reduplicat coloris essentiam, quæ non est esse particularem, reperitur tamen semper in re coniuncta particularitati, quãuis non sit sua essentia. Ad tertiam confirmationem iam patet ex dictis.

Ad 6. arg. Ad sextum argumentum respõdetur, quòd natura humana habet proprietates, quæ conueniunt omnibus hominibus, si abstrahatur per intellectum, non abstracta singularis est; & solùm ei conueniunt suæ proprietates singulares, Solutionem primæ confirmationis vide latè cap. de Substantia. *Ad 2. conf.* Ad secundam confirmationẽ respondetur, quòd ratio specifica in quolibet indiuiduo prior est natura ratione indiuiduali ipsius, & quo rationes sunt magis vniuersales fundamentaliter, eo sunt priores in executione: omnes tamen illæ rationes particulares sunt, & in eodem instanti temporis productæ, vnde non est illud prius natura, in quo detur illa ratio sine indiuidualibus conditionibus, & indifferens ad illa, etsi natura indifferens ad omnia indiuidua solùm est in intellectu: nam in re omnis natura est singularis.

Aliqui

Digitized by Google

Aliorum solutio. Aliqui dicunt, hanc proprietatem quòd vniuersalia sunt priora, non esse in intellectu, sed in re, quia concipimus illam rē vt vniuersaliorem, atque adeo vt priorem. *Solutio Au ctoris.* Potest etiam dici, quod cùm singularitas & natura habeat se nostro modo intelligēdi, vt actus & potentia, possunt considerari vt mutuo priora in diuerso genere causæ, ita vt in genere causæ materialis prius intelligatur natura, quàm singularitas; in genere causæ formalis sit singularitas, quàm natura. *Ad vltimam confirmation.* Ad vltimam confirmationem respondetur, quòd illæ proprietates conueniunt vniuersalibus in esse obiectiuo, & hoc non inconuenit.

Ad argu. Soti. Ad rationes sapiētissimi Magistri Soto respondetur, Ad primam, quòd res dicuntur species, vel genera fundamentaliter, seclusa operatione intellectus, id est, naturæ genericæ, & specificæ, id est, qui possunt abstrahi generica, vel specifica abstractione. Non verò dicuntur genera vel species, id est, prædicabiles de pluribus specie, vel numero differentibus; vel quod sint in pluribus specie, vel numero differentibus. Nec sufficit, quòd possint abstrahi, vt dicantur species, vel genera, quia debet esse proximum fundamentum secundæ intentionis, vt secunda intentio denominet. Homo verò dicitur cæcus, quia est proximum fundamentum cæcitatis, nimirum potentia visiua, à qua realiter abest cæcitas, propositiones verò non dicuntur nisi sit proximum fundamentum illarum, quod est, voces sic esse ordinatas per intellectum in ratione subiecti, & prædicati, & copulæ. Et idem de syllogismo. Non verò dicitur homo cæcus, quia possit amittere visum, nec voces, propositio, quia possunt accipi ab intellectu, sed quia sunt acceptæ: ergo non dicuntur res genera & species, quia possunt abstrahi, sed quia sunt taliter abstractæ.

Ad argu. Pauli Veneti. Ad argumentum Veneti respondetur, quòd vniuersale secundum opinionem Heruæi, quā supra defendimus, dicit ordinem ad intellectum, cùm dicat secundam intentionem, quæ importat talē ordinem. Et quamuis non dicat ordinē ad intellectum, vt ad terminum, tamen prærequirit operationem intellectus, vt det ei fundamentū, vt ipsum vniuersale esse possit: nam fundatur in esse cognito, vel abstracto. Vnde quamuis non importaret ordinem ad intellectum, prærequirit tamen eius operationem. *Sententia Sancti Vincentij ordinis præd.* Insignis verbi Dei prædicator & Apostolicus B. Vincentius Ferrer. ordinis nostri, in opusculo de suppositionibus, quod seruatur in bibliotheca insignis conuentus regalis Abulensis, cuius copiam mihi fecit frater meus F. Petrus de Tapia huius nostri ordinis, asserit, vniuersalia dicere rem, & intentionem conuenientem illi per intellectum. Habet hoc cap. 1.

QVÆSTIO. XXXIII.

Vtrùm vniuersalia per Dei potentiam possint fieri in rerum natura extra intellectum.

IN hac quæstione duo erunt disputanda. Alterū, vtrùm vniuersale per Dei potentiā produci valeat in rerū natura: alterum, an intellectus Diuinus per cognitionem faciat in se vniuersale, quo pacto facit noster intellectus. *Quæstio in duplici sensu discutienda.* Et probo per diuinā potentiā fieri posse vniuersale vnū in multis in rerum natura: *1. Argum.* Nam per diuinam potentiā potest forma eadē esse in pluribus subiectis, quod saltē est probabile, sed tūc illa forma erit vniuersalis: igitur vniuersale potest fieri in rerū natura. Probatur minor: nā prædicabitur in cōcreto de multis: ergo erit vniuersalis. Cōsequētia est bona, probatur antecedens: nam si albedo est in Petro, & in me, hæc prædicatio est vera, Ioannes est albus, & Petrus est albus: ergo eadem albedo in concreto de Petro, & Paulo prædicatur: ergo est vniuersalis, vt admittatur etiam, quod est probabile album solum qualitatem significare. *Responsio.* Dices, non esse vniuersalē albedinē illā, quia non est in pluribus subiectis sibi inferioribus. *Replica.* Contrà: nā licet illa nō sint inferiora quidditatiuè, sūt tamē inferiora accidentaliter, quod sufficit: Nam quintū prædicabile est vniuersale, & sibi

Digitized by Google

inferiora solũ sunt inferiora vt subiecta, & accidentaliter & non quidditatiuè. Nam hæ prædicationes, Petrus est albus, Didacus est albus, ad quintum pertinent prædicabile. Dices, hic non prædicari nisi formam existentem in intellectu obiectiuè, nimirum, albedinem sine conditionibus indiuiduantibus, quæ solùm est in intellectu, & hoc modo uniuersa ia concedimus nos. Contrà, sumamus albedinẽ illam singularem in pluribus existentẽ, illa prædicabitur de multis, & est in rebus vniuersalis: ergo possunt esse in rebus. Probatur minor: nam tunc verum erit dicere, Ioannes est hoc albũ, Petrus est hoc album: ergo hoc album prædicabitur de illis; & illa sunt multa inferiora accidentaliter: ergo prædicabitur de multis: ergò erit vniuersale. Et si non admiseris, posse eandem albedinem collocari in plurimis subiectis totalibus, constituatur in Petro, & Paulo, vt in pluribus partialibus, quod est possibile iuxta omnium sententiam, & tunc sequetur idem inconueniens: nam prædicabitur de multis: ergò erit uniuersalis: denominabit ergo vnumquodque subiectum partiale album. Nec sufficit dicere, quòd est vniuersale, quo ad prædicationem solùm, nam etiam est quo ad esse: quia ex eo prædicatur de multis, quia est in multis: ergo &c.

Responsio.

Replica.

2. Argum.

Secundò sic argumentor: Sacratissimum Christi Domini corpus de facto est in multis Sacramentis Eucharistiæ, & prædicatur de illis certo modo: ergo est vniuersale in rebus. Quod prædicetur de illis constat: nam hæc est vera prædicatio, hoc Christi corpus est in hoc Sacramento, & in hoc, & cætera. Et idem argumentum fieri potest de corpore, seu angelo existente in duobus locis, & cætera. Et confirmatur hoc argumentum; nam hoc Sacramentum Eucharistiæ prædicatur de multis sibi inferioribus: ergo est vniuersale. Consequentia est bona à definitione ad definitum: sed probatur antecedens: nam species vini sunt Sacramentum Eucharistiæ, & species panis Christum continentes similiter; at non sunt idem Sacramentum, & de illis prædicatur hoc Sacramentum Eucharistiæ: ergo &c. Minor probatur: nam destructis speciebus vini, manet Sacramentum Eucharistiæ in speciebus panis: ergo non sunt idem Sacramentum, aliàs idem Sacramentum esset. Quod verò de illis prædicetur, patet: nam species vini solæ sunt Sacramentum Eucharistiæ hoc, & similiter species panis: ergo &c. De hoc argumento tertia parte, quæstione 73. Nã nõ libet amplius in præsentia de illo agere, quia multum transcendit limites Logicæ.

Confirmatio.

3. Argum.

Tertiò, quia remotis principiis indiuiduantibus, natura manet vniuersalis: sed manente natura possunt principia idiuiduantia à Deo annihilari: ergo illa erit tũc vniuersalis. Probatur minor: Nã illa principia indiuiduãtia habẽt esse à Deo: ergo potest illis Deus subtrahere esse, quod illis dat, & sic annihilabuntur, & tunc manebit natura vniuersalis. Probatur consequentia: nam prius natura est humanitas recipiens principia indiuiduantia, quàm ipsa principia recepta in illa: sed omne prius potest à Deo conseruari sine suo posteriori: ergo natura sine principiis conseruari poterit, & sic manebit vniuersalis.

4. Argum.

Quartò, Deus potest creare albedinẽ sine subiecto: sed illa erit vniuersalis: fiet ergo vniuersale sine intellectu. Minor probatur: quia accidẽs indiuiduatur penes subiectum: sed tunc non est subiectũ: ergo erit vniuersalis.

5. Argum.

Quintò: Intellectus facit vniuersale: ergo & Deus potest facere, cùm sit infinitè potentior illo. Dices, quòd facit intellectus vniuersale intelligibiliter, nõ realiter, quod implicat, & ita Deus non potest facere vniuersale realiter, bene tamen intelligibiliter. Sed contra, quia licèt naturaliter non sit possibile, poterit fieri supernaturaliter: multa enim fiunt à Deo supernaturaliter, quæ naturaliter implicant fieri: ergo licèt eadem entitas naturaliter non possit esse in pluribus, poterit tamen supernaturaliter esse.

6. Argum.

Sextò, et probo, quod per intellectum diuinum non fiant vniuersalia, sicut fiunt per actum intellectus nostri: Nam intellectus noster propriè facit vniuersalia, quia cognoscit naturam sine conditionibus indiuiduãtibus, v.g. hominẽ sine

hac

Digitized by Google

hac natura, & hac forma, & hac quantitate, quæ naturam singularem reddebát: itaque cognitio illa, qua fit vniuersale solum est naturæ, siue genericæ, siue specificæ, & nullo modo conditionum indiuiduantium, sed eademmet cognitio, quâ cognoscit hominem, verbi gratia, terminatur ad Petrum; ergo in intellectu diuino nō fiunt vniuersalia. Maior probatur: Nam si intellectus noster cognosceret eadem cognitione hominem, & Petrum, siue naturam & suas conditiones indiuiduátes, cognosceret ex parte obiecti aliquid, quod non esset commune multis; nam natura cum indiuiduantibus conditionibus non est communis multis: ergo non cognosceret vniuersale, nec faceret subinde; Ad hoc enim est necesse ita cognoscere hominem, vt eadem cognitione non cognoscat singularitatem, vt sit intellectu vnum cognitum sine alio. Sed illa minor probatur, nam quia cognitio Dei est infinita, simul se extendit ad omnia tam genera quàm species, quàm indiuidua: ergo ex vi illius cognitionis non resultat aliquid indeterminatum & commune obiectiuè, cùm cognoscat simul naturam, & indiuiduantes conditiones.

Cōfirmat. Et confirmatur hoc argumentum: Nā Diuus Thomas 1. parte, quæstione 14. artic 1. solutione, ad tertium dicit, scientiam Dei non esse vniuersalem, nec particularem, & quidem non alia ratione, nisi quia in intellectu diuino non sunt genera, & species, quamuis cognoscantur omnia à Deo: nam si genera, & species ibi essent, scientia sua diceretur vniuersalis, vel particularis: ergo &c.

Praambula ad quæstionem.

Opinio circa primū sēsum quæsiti. QVantum attinet ad primum quæstionis punctum, quidam Logici censent, etiam per diuinam potentiam dari non posse vniuersale in prædicando in rebus existens quoad substantiam, posse tamen dari vniuersale à Deo productum, quantum ad modum, ad hunc sensum, quod licet entitas rei productæ sit singularis, habeat tamen modum essendi vniuersalem. Sicut si idem homo in pluribus esset locis singularis, esset quoad substantiam, & haberet modum essendi vniuersalem, sicut si eadem albedo in pluribus esset substantiis vna esset numero, & quoad modum vniuersalis. Id etiam de Christo Domino in pluribus hostiis existenti dicunt. Et ita soluunt argumenta suprà facta.

Vazquez opinio circa secundum sensū quæsiti. De secundo puncto quæstionis huc vsque vidi neminem dubitantem, vniuersalia resultare in intellectu diuino per suum actum cognitionis, nisi Patrem Vazquez. Etenim sicut in nostro intellectu ex cognitione naturæ sine indiuiduantibus conditionibus resultat vniuersale, ita in intellectu Diuino dicendum est resultare: sed hoc quidem ab æterno.

Deciditur quæstio.

Auctoris calculus. VErum, vt quod ego in hac re sentio explicem, sit

1. Conclus. Prima conclusio: A parte rei implicat dari extra intellectum per quamcunque potentiam vniuersale secundum substantiam; volo dicere, non posse produci aliquam naturam in rebus, quæ prout est in illis sine esse in intellectu sit vna in multis, & prædicabilis de multis. Et probatur ista conclusio eisdem rationibus, quibus supra Platonis sententiam explosimus. Et præterea: illa natura, si est in rebus, est existens: sed existentia est actus rei singularis: ergo est singularis; sed vniuersale distinguitur contra particulare: non igitur erit vniuersalis: ergo implicat quod sit vniuersalis & in rebus. Nequit ergo fieri, quia nulla potentia potest facere ea, quę implicant cōtradictionem, si fiant. Quod sit contradictio clara, patet: Nam iam est in rebus illa natura; ergo est singularis, & ex alia parte si ponatur vniuersalis, per concessum erit vniuersalis: ergo non erit particularis, quod est aperta contradictio. Patet: Nam ratio formalis vniuersalis, & prædicabilis est secūda intentio: sed hæc fundatur in esse cognito intellectus: ergo nequit esse sine opere intellectus; ergo neq; vniuersale nequit fieri nisi per operationē intellectus. Nam ratio & causa formalis per nullam potentiam suppleri potest; suppleretur autem, si sine secunda inten

tione esset vniuersale in rebus extra intellectum. Et si dicas secundum aliquem Logicum, cognitionē esse secundam intentionem, responde tur, quod iam requiritur cognitio ad hoc, vt sit vniuersale, & ita non poterit fieri extra intellectū. Et si dicas: Non poterit Deus dare virtutē alicui formæ reali, vt faciat in natura id, quod facit secunda intentio, respōsum est, hoc fieri non posse, quia affectus formalis suppleri neqt, nec Deus potest facere album sine albedine, nec vniuersale sine vniuersitate, quæ est secunda intentio, & habet esse per intellectum, & in fundamento proximo intrinsecè dependens ab intellectu: & ita nec secundum fundamentum proximum potest fieri vniuersale à Deo extra intellectū, quia esse cognitam naturam in communi non potest fieri sine cognitione intellectus. Et probatur: nam tunc quod ponimus in altissimo Trinitatis mysterio, poneretur quodāmodo in rebus, vt multi homines realiter essent ille homo vniuersalis, & inter se distincti essent, quod proprium est diuinitati: nam vt vna forma existens realiter sit plurium natura, requirit virtutem & perfectionē infinitā.

Fuga. *Solutio.* *Alia fuga.* *Solutio.*

2. Conclus. Secūda conclusio: Sicut non potest reperiri natura aliqua vniuersalis, siue substantialis, siue accidentalis in rebus extra intellectum: ita nec modus aliquis vniuersalis esse potest extra intellectū; quia ea ratione etiam modum vniuersalem esse in rebus repugnat. Nisi vt lent dicere, quod ex eo, quod, verbi gratia, homo esset in pluribus locis, habebat effigiem quandam, & similitudinem vniuersalis, quia erat in pluribus locis, sicut vniuersale est in pluribus inferioribus.

3. Conclus. Tertia conclusio: Licèt Deus per suā cognitionem infinitā omnia cognoscat, vniuersalia & particularia, entia realia & rationis, & quidquid cognosci valet, non tamen ad actum cognitionis diuinæ cōsequitur vniuersale in suo intellectu, sicut ad actū cognitionis nostræ vniuersale consequitur. Hanc conclusionē probo argumento vltimo cum sua confirmatione, quia apud me est maximi momenti: Nam cùm vniuersalia non possint esse extra intellectum formaliter, siue fundamentaliter, proximè ad cognitionem cōsequi debent, & non ad quamcumque, sed ad illam, qua natura abstracta cognoscitur, & sine conditionibus indiuiduantibus: sed nulla talis datur in intellectu diuino: quia diuinus intellectus sua cognitione omnia penetrat; ergo & est proprietas cognitionis imperfectæ, quod ad illam cōsequantur vniuersalia, & cū Dei cognitio perfectissima sit, non consequūtur ad illam. Bene verum est, quod in illa cognitione diuina possumus nos cōsiderare quod terminet ad hominem, verbi gratia. Cæterum non propterea quòd ego ita cōsiderem, sequitur ad cognitionem diuinam vniuersale, quia erat necesse, quod illud ipsū solùm esset cognitio naturæ, & non indiuiduantium conditionū. Ego fateor libenter, quòd cognoscit Deus vniuersalitatem, & est in suo intellectu obiectiuè, non tamen cōsequutum ad eius cognitionē, & quod Deus etiam quodammodo concurrit ad illam, quatenus dat virtutem meo intellectui, vt cognoscat hominem in vniuersali, ad quā cognitionē sequitur vniuersalitas. Alia verò entia rationis, quæ fundātur in cognitione, bene possunt cōsequi ad cognitionem diuinam, sicuti mundus possibilis cognitus est à Deo, & cognosci talem mūdo possibili aliquid est rationis. Et ita sunt explicanda, quæ suprà diximus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Thomistarum sententia. AD primum argumentum respondetur primo, quòd implicat contradictionem in schola Thomistica, vnam formā accidentalem posse collocari in pluribus subiectis totalibus, quorum quodlibet denominetur tale ab illa forma: Quia cùm accidēs indiuiduetur à subiecto, & illa forma sit vna numero, vnū totale subiectum habere debet. Et quāuis posset esse in illis, cum illa sit singularis, vniuersalis esse nō potest. Et qd sit singularis patet, quia est indiuisa in se, & diuisa à qualibet alia mundi albedine. Vnde vt esset vniuersalis, prædicatio illa, etiā quinti prædicabilis, deberēt esse inferiora accidentaliter. Non tamen in casu sūt inferiora accidentaliter, quia forma est hæc, & singularis, & albū est hoc: singulari autē nihil est inferius, sed est prædicatio

tio formæ singularis de suo subiecto sin-gulari, sicut cùm dicimus, hoc corpus est hoc album. Qui dicebant dari vniuersale quantum ad modum, soluunt argumẽta dicendo, quòd est simpliciter singularis, habet tamẽ modum vniuersalis, quia est in pluribus subiectis.

Ad 2. arg. Ad secũdum, patet corpus Christi Domini singularissimum esse, vnde vniuersale nequit esse, sed sacramentaliter est idẽ singulare corpus verè, & realiter in pluribus hostiis, hostiæ verò sacratæ nõ sũt inferiores ad Christum, vt dici possit vniuersalis.

Ad 3. arg. Notãdum dignum. Ad tertium argumentum respõdetur, quòd quia eadẽ actione fit natura, & conditiones indiuiduantes, nõ potest vnum sine alio produci, & maximè quia conditiones sunt quid necessarium vt existat natura, & ita non potest vnum sine alio produci, & ita natura habet intrinsecam dependentiam in esse à conditionib. indiuiduantibus, quapropter non potest esse sine illis; & licèt motus sit prior passione, non tamen potest passio sine ipso produci, & animal prius est homine, non tamen homo sine animali valet produci, nec vniuersale sine materiali.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod si illa albedo produceretur sine subiecto, deberet dicere ordinem ad aliquod subiectũ, & sic erit singularis: nam accidens nõ indiuiduatur per actualem inhæsionem in hoc subiecto, vt patet in Sacramento Eucharistiæ, vbi est quãtitas singularis sine subiecto, sed per ordinem ad hoc subiectum. Nec potest Deus facere albedinem quæ non diceret ordinem ad subiectum quia non esset accidens. Est enim intrinsecum accidenti, ordinem ad subiectum dicere, cùm dicat ens ex eo, quod eo aliquid est tale, vt patet ex D Th. 1 p. qu. 2. art. 5. so. ad 5.

Ad 5. arg. Ad quintum argumentũ respondetur, quòd intellectus noster facit vniuersale ĩ esse intelligibili, quod nõ implicat. Deus autem non potest illud facere ad extra existens, quia implicat, esse aliquid in esse existens, & existens in pluribus inferioribus: Non autem implicat, illud quidem in re intelligi sine cõditionib. singularib. quib. per intellectum semotis manet in intellectu vniuersalis. Non autẽ ad actionem diuini intellectus consequitur vniuersale, quia est imperfectio, cũ debeat habere cognitionem limitatam pro fundamento.

Sextum argumentum est pro nostra vltima conclusione. Et hæc de hac sufficiãt quæstione. *Ad 6. arg.*

QVÆSTIO XXXIV.

Utrum vniuersalia sint in intellectu, & per quam ipsius intellectus operationem fiant, & quomodo.

ET hæc quidem quæstio potissima est inter eas, quæ de vniuersalib. disputari solent, atq; magis vtilis, quamobrẽ ipsa aliquãto accuratius disputabitur a nobis. Et vr̃ quod vniuersalia nõ fiãt per operationẽ intellectus. Et quoniã duplex est intellectus, ex tertio de Anima, agẽs, & possibilis, probatur non fieri per actionem intellectus agentis, & fit primũ argumentum. *1. Argum.* Nam si per operationẽ intellectus agentis fieret vniuersale, maximè quia causat species intelligibiles in intellectu possibili, sed hac de causa nõ fit natura talis vniuersalis: ergo intellectus agens nõ habet facere vniuersale per suã actionẽ. Probatur minor, q̃a illæ species non repræsentant rẽ sine conditionibus indiuiduãtibus: ergo ex eo, quod sint species in intellectu, non dicetur natura vniuersalis. Consequentia est clara: Nã si deberet esse vniuersalis natura, esset hac ratione, quia est indifferens ad plura, & æqualiter est in illis, secundũ quod repræsentatur per illã speciẽ, nam actio ista intellectus agentis non potuit aliã denominationẽ tribuere naturæ ipsi, nisi repræsẽtationis sine cõditionib. indiuiduãtib. ad quod consequitur vniuersalis rõ. Sed antecedẽs probatur: Nam si species repræsentarent naturã, essent illius similitudines formales, & ita nõ esset necessariũ verbũ cõstituere, sed in illis inspiceret intellectus naturã. Et cõiter dr̃, quòd species sunt similes obiecto, sicut semen arbori producẽdæ, quæ non est similitudo, for-

formalis, sed virtualis, & in genere causę efficientis; dico non esse similitudinem
Responsio. formalem impressam & claram. Et si dicas, esse vniuersalem naturam illam per hoc solũ, quòd eius species est in intellectu absq; repræsentatione naturę sine cõ
Replica. ditionibus indiuiduantibus. Contrà: tũc natura non esset indifferens ad plura magis, quàm est indifferens quãdo eius species sunt in imaginatiua, tunc enim non est indifferens, quia illæ species repræsẽtant naturam particularem, & determinatam, & nullo modo vniuersalem: sed etiam illæ species non repræsentant vniuersalem naturam; ergo non erit natura vniuersalis. Et confirmatur hoc argumẽtum: Nam vniuersale importat formaliter secundam intentionem: sed per actionem intellectus agentis nulla secunda intentio consequitur, nec formaliter, nec fundamẽtaliter proximè: ergo per actionem intellectus agentis non fit vniuersale. Probatur consequẽtia: Quia vt fieret per illius actionẽ saltẽ deberet esse eius formã, q̃ vniuersale denominat, vel formaliter, vel fundamẽtaliter proximè: nã illa hac sola ratione existens, vniuersale denominat, & non si existat fundamentaliter remotè. Sed probatur illa minor, quòd non consequatur formaliter: Iam enim constat, quòd esse formale ipsius nihil aliud sit, quàm cognosci; sed intellectus agentis operatio non est cognitio: ergo &c. Quòd nec fundamẽtaliter proximè, probo: quia axioma est à Logicis communiter receptum, Secundam intentionem fundari in esse cognito.

2. Argum. Secundò: Vniuersale fit per actionem intellectus possibilis: ergo non fit per actionem intellectus agentis. Antecedẽs ab omnibus conceditur, consequentiam probo. Nã aliàs, si intellectus agẽs faceret vniuersale, nõ fieret ab intellectu possibili, cũ prius natura sit intellectus agẽtis actio, quàm intellectus possibilis; & illa facit vniuersale; non ergo facit possibilis intellectus, quia quod factum est, & existit, iterum idẽ numero fieri nequit, dum existit; sed fit per intellectum possi
Responsio. bilem: ergo non per agentem. Si dicas, q̃ fit per actionem intellectus agentis, & per actionem intellectus possibilis; sed perficitur per actionem intellectus possibilis, quod erat inchoatum, & factum nõ ita perfectè per actionẽ intellectus agẽ
tis. Contrà: vniuersale est vnum in multis, sed non põt perfici magis hoc, quod est, naturam vnam in multis esse, nec suscipit magis vel minus; ergo &c. Ita.n. est vna in multis per actionem intellectus agẽtis, sicuti per actionem intellectus possibilis. Et probatur: nam sequeretur, quòd non perficeretur idem vniuersale, sed quòd vniuersale factũ ab intellectu possibili, & agente, specie differrent, cũ actiones illorum specie differant, vnde & formæ, quæ consequuntur ad eorũ actiones, specie differrent etiã: nam cognitio, & abstractio specie differũt; ergo & esse cognitum, & abstractũ, quæ sunt fundata in illis actionibus; ergo & intentio vniuersalis, quę fundatur in esse cognito, specie differret ab intentione vniuersalis fundata in esse abstracto. Nam si fundamenta specie differunt, relationes ẽt specie different, vel si non differũt specie, saltem different numero; & ita vniuersale nõ perficietur per actionẽ possibilis intellectus. Quod differãt numero, probatur, quia consequuntur ad diuersas actiones; sed formæ cõsequutæ ad diuersas actiones, diuersæ debent esse numero saltẽ; nõ ergo p̃ficit idẽ vniuersale p actionẽ intellectus agẽtis, cũ nõ sit idem. *Replica.*

Tertium argumentũ; Illud est vniuersale, quod proximè potest de multis affirmari ex modo essendi, quem hẽt in intellectu, sed natura quælibet ex modo essendi, quem habet in intellectu per actionẽ intellectus agentis, non est prædicabilis de multis; ergo non est vniuersalis. Probatur minor; quia necesse est, quòd subeat mutationem in suo genere, & quòd cognoscatur ab intellectu, acquiratque alium statum; nam solùm intellectus possibilis prædicationem exercet. *3. Argum.*

Et confirmatur hoc argumentum; nam sequitur, quòd si intellectus agens facit vniuersale, quod detur vniuersale in phãtasia; est autem hoc impossibile; igitur & illud, ex quo deducebatur. Probat sequela: nam intellectus agens per suam actionẽ illuminat phãtasma; ergo facit quod in ipso phãtasmate appareat natura sine conditionibus indiuiduantibus; ergo cũ natura relucens in phantasmate est vniuersa- *Confir.*

uersalis, quia relucet sine indiuiduantib. conditionibus, & sic vniuersale datur extra intellectum, & in phantasia, quod absurdum videtur: nam in nulla potentia præter intellectiuam vniuersale reperitur, cùm omnes aliæ cognoscitiuæ potẽtiæ ad singularia terminentur.

4. Argum. Quartum argumẽtum probat, vniuersale non fieri per actionẽ intellectus possibilis. Et quia operatio possibilis intellectus est duplex, altera absoluta, altera cõparatiua, probo per nullam harum fieri vniuersale. Nã si operatio intellectus faceret vniuersale, maximè hoc faceret hęc intellectus operatio, qua cognosco hominẽ vt sic: sed illa operatio hoc nõ facit: ergo, &c. Probatur minor: Nã cognitio, qua cognosco hominem, non terminatur nisi ad naturam humanam, & nõ ad aliquam secundam intentionem: ergo per illam non fit vniuersale. Antecedens probatur: quia solum specificatur à natura humana. & verbum, per quod fit cognitio, solũ repræsentat hominem, & non secundam intentionem; aliàs in mente vltimata æquiuocatio daretur, & vna similitudo repræsentaret plura plusquam genere diuersa. Consequentia probatur: Nam illa secunda intentio non habet esse formaliter, nisi quando actualiter cognoscitur: quia eius esse est cognosci.

Responsio. Si dicas, quòd fit vniuersale per illam cognitionem nõ formaliter, sed fundamẽtaliter proximè, iam enim est factum fundamẽtum, vt possim illi secundam intentionem tribuere.

Replica. Contrà, quia tunc nullũ ens rationis est, quo denominetur illa natura: ergo nec fundamentaliter proximè est vniuersale: quia esse vniuersale fundamẽtaliter proximè aliquid rõnis est formaliter: quia secunda intentio super ens rationis fundatur. Antecedẽs patet, quia nullum ens rationis cognoscitur tunc, solùm enim per illum actum natura realis cognoscitur. Certè quòd aliquid fit vniuersale fundamentaliter proximè, non est quid reale, aliàs esset in rebus: igitur est aliquid rationis.

Alia respo. Quod si dixeris, illam secundã intentionem denominare naturam vniuersalem, etiam si non sit:

Replica. Contrà: quia denominatio est effectus illius entis rationis: ergo in illo instanti temporis, quo denominat, debet esse, quia impossibile est denominare quin sit pro illo temporis instanti, quo denoĩat. Et maximè, quia esse vniuersale fundamentaliter proximè, est effectus formalis rõnis: ergo eius causa habet idem esse, quod habet ille effectus: sed ille effectus est quoad existentiam suam: ergo & sua causa: quia non requiritur amplius vt sit causa, quàm effectus suus formalis, & si nõ est causa, nec ille effectus erit: non ergo est illa natura vniuersalis per illam actionem.

Quintum argumentum: Si vniuersale fit per actionẽ intellectus possibilis, per hãc cognitionem, qua cognosco animal, fieret vniuersale, quod est genus: sed hoc est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. *5. Argum.* Probatur minor: Nam si per illam cognitionem fit genus, sequitur, quòd tunc simul per eandẽ cognitionem fiat species; sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatũ maior: quia genus, & species formaliter loquendo sunt correlatiua, & sunt simul natura; & ita quando est vnum, similiter est & aliud. Sed illa minor probatur: Quia secunda intentio speciei consequitur ad cognitionem hominis, & non ad cognitionem animalis; sed tunc non est homo cognitus in cõmuni: ergo nec est species. Si dicas, semper ita contingere, cùm animal sine homine, vel alia specie, cognosci nõ possit, & ita sẽper quod est animal genus ẽ species, ita obuiabimus: nã animal cũ sit prius suis speciebus, nõ dependet in sua cognitione saltem cõfusa à cognitione speciei: ergo &c.

Sextò probo, quòd vniuersale non fiat per cognitionem comparatiuam. *6. Argum.* Nã D. Th. 1 p. q. 86. docet intellectum nostrum directè cognoscere vniuersalia, particularia reflexè: ergo natura cõparatiua prę supponit iam vniuersale: non ergo facit illud. Probo consequẽtiam: Quia natura comparatiua est cognitio reflexa: nã cognosco hominem, & illum postmodũ applico singularib. quæ singularia reflexè cognoscũtur, quę applicatio fit per reflexã cognitionẽ. Et confirmatur. Nã noster intellectus prius cognoscit vniuersale, q̃ particulare: vt ibidem ait D. Th. ergo vniuersale illud prius est quàm cognitio singularium, saltem natura: ergo vniuersale non fit per comparationem, quia cõparatio

tio maximè naturæ specificæ, sine illius singularibus intelligi nequit.

7. Argum. Septimò: cum comparo naturã hominis, v.g. cũ Petro, & Paulo, & video esse in illis, quæ dicitur cõparatio, iam illa natura erat vniuersalis, siquidem poterat ex modo essẽdi, quẽ habebat, multis applicari, & de illis prędicari; nõ ergo fit vniuersale p cõparationẽ, sed p abstractionem: nam ante hanc comparationẽ iam erat cõparabilis multis, vt i illis existẽs, quod solùm vniuersali cõuenire potest.

1. Confir. Et confirmatur hæc ratio: Vniuersale est illud, qđ potest prędicari de multis, sed natura, quæ potest cõparari ad multa, vt in illis existens, potest prædicari de illis: ergo est iam vniuersalis. Minor probatur. Nam huiusmodi comparatio nihil est aliud, quam dicere per intellectũ, quod homo v.g. est in Paulo, Francisco; sed illa natura, quæ sic cõparatur, de illis affirmari potest, quia non posset ad illa comparari suprà dicto modo, nisi esset in intellectu sine conditionibus indiuiduantibus: ergo &c.

2. Confir. Et cõfirmatũ secũdò hoc argumentũ: Nam quando cognosco hominẽ solùm, non cognitis singularibus, ille homo est vniuersalis, quia est affirmabilis de multis, & tamen tunc non est notitia cõparatiua; quia hæc dicit cognitionem alterius extremi; igit &c.

Response. Dices, quòd hæc natura est vniuersalis fundamẽtaliter proximè, seu in esse obiectiuo: natura vero, quæ cõparatũ inferioribus, formaliter est vniuersalis.

Replica. Sed cõtrà, quia natura, quæ cõparatũ inferioribus, nõ dicit actu secundã intẽtionẽ, sed fundamẽtaliter proximè: ergo &c. Probatũ antecedens: Quia per illã cognitionem solũ cognoscitur homo, & indiuidua, in quibus est homo, videns intellectus quòd sit in illis; sed hic nulla secũda intẽtio cognoscit: ergo non est formaliter, sed fundamẽtaliter proximè, qa esse secundæ intẽtionis est cognosci, & hoc iã habebat per operationẽ intellectus agentis, & possibilis: ergo non fit vniuersale nec formaliter, nec fundamentaliter proximè per comparationem.

8. Argum. Octauò: Sequitur, quod si vniuersale fiat per cõparationem sic adeo, vt sit fundamentũ proximum notitia cõparatiua, quòd per abstractionẽ, & cognitionẽ absolutam naturæ in cõmuni nõ fiat vniuersale; hoc autẽ est falsum, vt omnes concedunt; ergo & illud, ex quo sequitũ. Probatur sequela: Nã vel fit vniuersale formaliter, & hoc non, vt iã supra deduximus, deducemusq; in conclusionibus, vel fundamentaliter proximè, & nec hoc: nã illud est vniuersale fundamẽtaliter pximè, cui intellectus potest attribuere intentionẽ vniuersalitatis: sed naturę abstractę, & cognitæ notitiæ absolutæ nõ potest intellectus attribuere intentionẽ vniuersalis; ergo non est vniuersale. Minor probatũ: Nã necessariò dẽt cognosci cõparatiua notitia, vt illi attribuamus vniuersalis intẽtionẽ: nam quomodo possum attribuere intẽtionẽ generis, nisi sciuero esse in multis speciebus, & intentionẽ speciei, nisi sciuero esse in multis indiuiduis, qđ fit per notitiã cõparatiuã; ergo vt abstractũ, & cognitũ absoluta notitia nõ est vniuersale.

Responsio. Dices, quòd natura, prout pręintelligitur notitię cõparatiuę, quatenus pręcisè est abstracta, aut cognita, nec est vniuersalis, nec particularis, sed est indifferẽs ad vtrumq; respiciẽdum.

Impugnatio. Contrà, quia natura eo ipso, quòd est sine cõditionib. indiuiduãtibus cognita, est indifferens ad plura: ergo prædicabilis de illis: ergo vniuersalis. Et præterea, quia esse indifferens ad vniuersalitatem, & particularitatẽ, solùm conuenit naturæ secundũ se: Nam in rebus singularis est, & in intellectu vniuersalis, & ita res oĩs vel est vniuersalis, vel particularis, nisi addatũ particula Secũdũ se.

9 Argum. Nonum argumẽtum: Comparare vnũ ad multa, prout fit per naturam cõparatiuam, est prædicari vnum de multis: sed ante talem prædicationẽ est iam cõstituta natura in ratione vniuersalis; ergo nõ fit vniuersale per naturam comparatiuã. Cõsequẽtia est nota, & probatur minor: Quoniã comparare vnum ad multa, vt hominem ad Petrum, & Paulum, est affirmare, vnum esse in multis: hoc autẽ est formaliter prædicari: Tum, quia idem omnino est cognoscere hominẽ, vt superiorẽ Petro, & Paulo, quod intelligere hominẽ esse in Petro, & Paulo, in quo formaliter cõsistit ratio prędicationis. Tũ etiã, quia illa cõparatio est iudiciũ; atque adeo pertinet ad secundã intellectus operationẽ, quæ est compositio, & diuisio, sed omnis compositio, aut diuisio est prædicatio,

vel

Digitized by Google

vel ipsa reperitur prædicatio; ergo de primo ad vltimum comparatio illa est prædicatio. Minor primæ rationis probatur: quia ad prædicationem actualem de multis, debet præsupponi prędicabilitas de multis, sicut potentia præintelligitur actui: sed pdicabilitas de multis est passio vniuersalis: ergo ad actualem prædicationem de multis præsupponitur vniuersale, & ita ad comparationem: vnde non fit per ipsam.

Responsio. Si dixeris, non esse propriè vniuersale, nisi quando actu prædicatur de multis, & ita non fieri propriè vniuersale, nisi per comparationem;

Impugnat. Cōtrà, Aristoteles septimo lib. Metaph. textu quadragesimo quinto, nō dixit vniuersale esse, quod actu prędicatur de plurib. sed quod aptum est esse in multis, & prędicari de illis: ergo ante actualem prædicationem datur propriè vniuersale logicum. Tum etiam, quia per comparationē intellectus, seu actualem prædicationē, redditur natura prædicata, & non prędicabilis: ergo non fit vniuersale, sed erat iam, siquidem erat prædicabilis.

Confir. Et confirmatur hoc argumentum, quia obiectū correspondens huic cōceptui, Homo, est vnum, non vnitate singulari numerica, nec vnitate solū formali: ergo habet vnitatem vniuersalis. Si dixeris, quod est vnum vnitate vniuersalis, quæ est secunda intentio: sed hæc forma non potest illis competere, nisi per comparationem intellectus, vt dictum est: ergo nec vniuersalia talia sunt concedenda sine comparatione: ergo &c.

10. Argu. Decimò sic argumentor, & probo, qđ vniuersale non fiat per comparationem, nec abstractionem, nec cognitionē: quia res est vniuersalis per hoc, quòd est prædicabilis de multis: sed prædicabilitas rebus solùm conuenit per potētiā, quę potest prædicare res; ergo ab illa dicitur res vniuersales: sicut res dicuntur creabiles, non per aliquid, quod sit in illis, sed per potentiam creatiuam.

Opinionum varietas.

Varia Doctorum sententia.

IN hac difficultate explicanda etiam sicut & cæteris non sunt Doctorum sententiæ concordes.

1. Sentent. Quidam dicunt, vel cēsent, res dici vniuersales, & prędicabiles à potentia actiua, quę potest illas prædicare: vnde seclusa intellectus operatione per solam illam potentiam sunt prædicabiles de multis.

2. Sentent. Alii censent, vniuersale formaliter nō solū in esse obiectiuo, verū formalissimè per operationē intellectus agētis fieri, & à fortiori per operationē intellectus possibilis: quia ad illā operationem cōsequitur secunda intentio, constituens vniuersale in esse vniuersalis: nam vt sit forma illa constitutiua vniuersalis, nō est necesse, quòd actu cognoscatur ab intellectu, sed sufficit quòd sit proximè cognoscibilis, & quòd eius proximum fundamentū præcesserit: nam esse formale entis rationis consistit in cognosci, vel posse proximè cognosci ab intellectu. In hāc opinionem consentiunt plurimi Logici moderni ex Thomistica familia, quos quia multi sunt, nec adhuc suas lucubrationes prę lo mandarunt, adducere non libet.

3. Sentent. Alii dicunt, vniuersale per operationē intellectus agētis fieri in esse obiectiuo, & secundam intentionē tunc esse formaliter proximè, denominare formaliter naturam illam vniuersalem, etiamsi actu non sit, nisi per operationem intellectus, qua ipsa cognoscitur. Quam videtur tenere cōis Magister Soto, q. 2. & 3 Vniuersalium, & adiicit rationē, & quia fit per illam actionem intelligibilis in actu primo, & quia denudatur ab indiuiduantib. conditionibus quibus reddebatur singularis, quocirca sine illis vniuersalis erit.

4. Sentent. Dominus Caieta. capite quarto de ente & essentia (quod placuit Thomistis Caietano antiquioribus) ait, quòd res sit vniuersalis in esse obiectiuo, & indifferēs ad multa p actionē intellectus possibilis, & agentis, cæterum non habet intentionem generis, & speciei, nisi quādo illa intētio cognoscitur ab intellectu actu: quia illa intentio non habet esse, nisi per cognitionem intellectus.

5. Sentent. Alii censent, naturam esse vniuersalē, & cōmunem in prædicando, & logicè per actum intellectus possibilis: & habet vnitatem vniuersalis formalissimè. Dicunt tamen illi, quòd forma constitutiua vniuersalis in tali esse est duplex, vna realis, & extranea ipsi naturæ, q subiectiuè existit in intellectu & hæc est species, vel actus intellectus, vel verbū. Alia ēt est realis, & intranea naturæ ipsi, quæ est realis

denomi-

denominatio desumpta à forma illa existenti in intellectu, & realiter inhærēs ipsi naturæ. Vnde incunctanter hæc opinio asserit, superuacaneam esse omnem entitatem rationis ad vniuersale cōstituēdū, licèt ad illius naturam explicandam non nihil iuuet propter imbecillitatem intellectus nostri: sed quòd forma vniuersalis nō possit esse aliquid reale suprà ostē sum est satis euidenter, & adhuc inferiùs ostendetur. Probant istam sui authores sententiam. Primò, natura.n. cognita verè est vna in multis, quia hēt vnitatē quādam distinctam ab ea, quā habet in singularibus, eam. s. quæ corresрōdet diuerso statui, in quo tunc est à singularibus separata: sed hæc vnitas non potest esse alia quàm vnitas vniuersalis; ergo &c. Et cōfirmatur hæc ratio: quia natura, prout repræsentatur abstracta per speciem intelligibilem, est vna & apta esse in multis: ergo est vniuersalis actu, & formaliter per illam speciem, & per esse repræsentatū tale. Probatur antecedens: quia ibi repræsentatur natura absque conditionib. indiuiduantibus, quæ quidem sunt principia multiplicantia naturam; ergo repræsentatur vt vna, & non alia vnitate, nisi vniuersalis: ergo est vniuersalis. Dices, esse vniuersale quidē metaphysicū, seu in esse obiectiuo, non verò logicū. Sed cōtra: quia omnes conditiones, quas Aristoteles assignat vniuersali logico, illi conueniunt: ergo est vniuersale logicū. Antecedens probatur: nam est vna in multis, & prædicabilis de multis: ergo &c. Et si dicas, quòd est vna per relationē rōnis sibi coniunctā, vel formaliter, vel fundamentaliter proximè, & sic non est per abstractionē vna, nec vniuersalis, sed illa abstractio est fundamentum: cōtra: nā ante istā relationem præintellectam intelligimus nos naturam esse vnam, & prædicabilem de multis atq; esse in multis: ergo intelligimus illam vniuersalē. Antecedens probatur: Nam per hoc, quòd intelligo meā cognitionē, v.g. terminari ad naturā, seu speciem meam repræsentare sine conditionib. indiuiduantib. intelligo illam esse in multis, & prædicari posse de multis, & habere quandam vnitatem, & separationem principiorum indiuiduantium per illam abstractionem: quæ omnia faciunt

Solutio.

Impugnatio.

Alia solut.

Impugnatio.

vniuersale logicū: ergo &c. Et confirmatur hæc rō secundò: Nam natura fit formaliter singularis per coniunctionem ad singularitatē: ergo fit formaliter vniuersalis per separationem a singulari, quia causæ oppositæ oppositos habent effectus: sed vniuersale & particulare sūt opposita, & abstractio & cōiūctio causæ oppositæ: ergo habent oppositos effectus. His rationib. ista snia tenet, vniuersale p abstractionem fieri, & per cognitioem ēt intellectus possibilis. Et explicant se magis authores huius sententiæ, & dicunt, qđ intellectus agens abstrahit, seu producit species singularium in intellectu possibili, & intellectus possibilis p tales species singulariū discursu quodam cognoscit rōnem communem, & vniuersalem sine aliqua specie impressa vniuersalium quæ concurrat per modū principii ad talem cognitionem: nam per tales species percipit nō solùm id, quod est proprium singularium, sed ēt id, quod est cōe illis. Sed hæc cognitio est etiam vniuersalium cognitio, & pari modo cognoscit naturā genericam considerando conuenientiā plurium specierum, seu plurium singularium diuersæ speciei. Et idem est dicēdū de reliquis prędicatis superiorib. Nec.n. est necesse, dicunt, vt omnem actum intellectus præcedat obiectum tale omnino, sed satis est, quòd præcedat aliquod præbens intellectui sufficiens fundamentum ad illud obiectum cognoscendum, quasi discursu quodam, vt patet in cognitione montis aurei, vbi non præcessit mōs aureus, sed species montis, & auri. Vnde non bene infertur, intellectus cognoscit naturam aliquā cōem, & cōem multis: ergo ante talem cognitionē erat illa natura vniuersalis: Sed sat erat, quòd ante illum actum seu cognitionē esset talis fundamentaliter in pluri b. naturis indiuiduis, ad hoc vt intellectus medio discursu posset talē actū elicere. Vnde inferunt ex hac sententia, nō dari species vniuersalis generis, aut speciei. Alii explicant istā sniam dicendo, quòd intellectus possibilis ex illis specieb. singularium format verbum repræsentatiuum naturæ in cōi præcisè, ex quo verbo formato resultat in intellectu possibili species alia habitualis impressa repræsentatiua rōnis commu-

Confir.

cõis: ſicut ex ſciẽtia actuali relinquitur ſciẽtia habitualis; & productio huius ſpeciei tribuenda eſt intellectui poſſibili, & non agenti. Vnde per actionẽ intellectus poſſibilis fit vniuerſale. Se uitur deinde, quòd ad minus requiruntur duæ ſpecies ſingularium, vt in illis conſiderando cõuenientiã cõcipiat noſter intellectus cõceptum communem naturæ communis.

Præambula ad quæſtionem.

SEd pro explicatione huius dubii iuxta Peripateticam & communem doctrinam aduerte, vt colligitur ex Ariſt. 3. lib. de Anima, & ex D. Tho. 1. p. q. 79 art. 2 & 3 quod ĩ anima noſtra duplex intellectus reperitur: Alter eſt intellectus paſſibilis, ſeu poſſibilis, quo res intelligimus, & qui eſt pura potentia, & tanquam tabula raſa in genere intelligibilium, & qui poteſt omnia fieri, eo quòd non hẽt ſpecies congenitas à principio, ſicut Angelicus intellectus. Alter eſt intellectus agens, qui eſt actiua potentia, & facit res intelligibiles in potentia, intelligibiles actu, cauſando earum ſpecies in intellectu poſſibili, quibus fiat in actu primo ad res intelligendas. Quapropter actio intellectus agẽtis eſt illuſtrando phantaſmata cauſare ſpecies in intellectu poſſibili: actio verò poſſibilis intellectus eſt formando verbum res cognoſcere; & vtrique actioni correſpondet duplex terminus: vnus intrinſecus, alius extrinſecus. Actui intellectus agentis correſpondet in intellectu poſſibili ſpecies impreſſa cauſata per eius actionem; Et hoc voco quid intrinſecum, non quòd ſuſcipiatur in intellectu agente, ſed quia fit ab ipſo in paſſo ſibi proportionato, & correſpondet ſimiliter alius extrinſecus terminus, qui nihil reale eſt in re, ſed ſolùm denominatio extrinſeca. ſ. quòd natura, cuius ſpecies eſt in intellectu dicatur abſtracta. Et hoc nihil reale ponit in ſua natura, ſed in intellectu abſtrahente ponit ſpeciem intelligibilẽ, quæ eſt rei ſimilitudo imperfecta, & impreſſa. Similiter actio inellectus poſſibilis habet duos terminos: Alter eſt extrinſecus, & eſt quędam relatio rationis, ſcilicet, naturam eſſe cognitam, eſſe ſpeciẽ, eſſe genus, & cætera, quod nihil reale eſt in re. Alter eſt intrinſecus, & eſt productio verbi, ſeu cõceptus, qui repræſentat talem naturã, qui reale quid eſt in intellectu. Modò ergo iquirimus, An hæc denominatio, qua natura dicitur vniuerſalis, reſultet in ipſa ex actione intellectus agentis, An verò ex actione intellectus poſſibilis: Et quoniam actio intellectus poſſibilis duplex eſt, altera abſoluta, qua cognoſcimus rem in ſe: altera comparatiua qua illam ad ſibi inferiora cõparamus, vt hominem ad Petrum, & Paulum animal ad equum, & leonem, etiã inquirimus, per quã harum actionum fiat vniuerſale? Et nolo ego in pręſentia diſputare, An detur ſingularium ſpecies impreſſa? Præmiſſo. n. vt certiſſimum, dari ſpeciem rerũ vniuerſalium in intellectu, & nullo modo præcisè ſingularium, etiamſi detur conceptus expreſſus, & diſtinctus rerũ ſingularium, & magis repugnat dari ſpecies ſingulariũ præcisè, eo modo, quo ponitur ab iſtis recentiorib. Philoſophis. Nã ſi illas alio modo cõſtituerent, forſan nó ita repugnaret: De quo modò nõ eſt opportunũ tractare. Videãt de his omnib. ſapientiſſimus Magiſter Bãnes in Cõmentariis ad primam partẽ, tomo ſecundo, q. 79. art. 2. per totũ commẽtariũ, qui, vt omnia, ſubtiliſſimè, & doctiſſimè rem hanc verſat & D. Tho. opuſc. 55. qui tractat, quomodo fiat vniuerſalium cognitio ſapientiſſimè.

Duplex intellectus in aĩa, agens & poſſibilis

Cuius ĩtellectus operatione res denominẽtur vniuerſales.

Nota ad hoc, quòd vniuerſale dupliciter accipi conſueuerit apud tractatores huius q. Prout habet eſſe obiectiuè in intellectu poſſibili, vel agenti, etiamſi non habeat actu intentionem vniuerſalis, & hoc modo homo eſt vniuerſalis, quando terminat cognitionem, qua cognoſcitur vt ſic. Alio modo accipitur pro vniuerſali formali, ſeu logico, & eſt illa natura, quæ eſt obiectũ intellectus, quatenus includit tãquam formam relationẽ vniuerſalitatis, quæ eſt ſecunda intentio, & cõſtitutiua formaliter vnitatis vniuerſalis: ſicut album formaliter dicit illud, quod habet albedinem tanquam formam ſui.

Vniuerſale dupliciter, vel ſecũdũ duplex eſſe

Prætere a notato, quòd abſtractio, vt pertinet ad operationem intellectus poſſibilis, duplex eſt: Altera, quæ pertinet ad primã operationẽ intellectus, & eſt cõſideratio vnius ſine alterius cõſideratiõe, vt quando

Duplex abſtractio intellectus poſſibilis.

do hominem cognosco, non cognoscēdo indiuidua explicitè, tunc p cōsideratio nem separo hominē à particularibus. Alia est abstractio, quæ pertinet ad secundam operationem intellectus, quādo tollo de re aliquid, quod sit in illa, cōponendo; & diuidendo; Compositio enim, & diuisio ad secundam operationem intellectus pertinet: Vt quando dico, Petrus nō est albus: tunc enim tollo, & separo, & abstraho ab illo albedinem, quæ illi cōuenit per secundam operationem intellectus, & per propositionem negatiuam. Et si per hanc abstractionem comparatiuā aliquid tollo à re, quòd sit in illa, falsa est: Sicut si dicamus, Petrum non esse hominē, seu esse, & de hac intelligitur illud proloquium, Intellectus intelligens rem aliter, quàm est, est falsus. Quando verò consideramus aliquid per abstractionem primo modo, quæ dicitur abstractio simplex, quia pertinet ad secundā operationem intellectus, quæ est simpliciū apprehensio, in qua per se non est falsitas, nec veritas, non est in illa falsitas, etiamsi intelligamus rē aliter, quàm est. Quia ergo intelligo hominem sine Petro & Paulo, & nō est sine illis, quia nihil affirmo, nec dico esse sine Petro & Paulo. De quo videatur D. Tho. 1 par. q. 85 ar. 1. ad primū. Et hæc simplex abstractio potest esse præcisiua, vel non præcisiua: Vt quando abstraho animal, considerando illud cū præcisione, vt non importet, nisi gradum seu sibilitatis, & in potētia nihil aliud, & tūc per huiusmodi abstractionem non fit vniuersale, qa vniuersale est prędicabile de multis, quod illi animali præcisè cōsiderato non conuenit, cùm non possit prædicari de inferioribus: nam quod prædicatur, dicit totū, quod est in re: sed animal sic præcisè consideratum non dicit totū, sed partē inferioris solùm re: sed fit vniuersale per abstractionem nō præcisiuā. Et hæc abstractio non præcisiua, non fit ab eo, quòd ex necessitate cognoscatur per illam abstractionem. Verbi gratia, qñ cognosco animal abstractione non præcisiua simplici a speciebus, non est necesse per illam cognitionem cognoscamus species, quia non fit abstractio ab illis, vt à prius notis, sed vt ab illo termino, cui cōiuncta erat natura animalis; sicut quando

Per quam abstractionem intellectus fiat vniuersale

potentia visiua abstrahit colorem à sapore, non cognoscit saporem. Abstractio verò prout pertinet ad intellectū agentē, nihil est aliud, quàm elicere speciem rei vniuersalis, & non conditionū indiuiduātium, vel vt phantasmate quoad naturā vniuersalem, & nō quoad conditiones indiuiduantes.

Abstractio intellectus agētis qua.

Præterea considerare oportet, speciē duplicē esse, alteram expressam, alteram impressam: species expressa est verbum, siue rei cōceptus, quæ formatr ex actu intelligendi, qui ponit in intellectu, vt terminus intrinsecus intellectiuæ actionis, i quo res ituear & videat. Alia est species impressa, & est quædā qualitas, quę causat ab intellectu agente i intellectu possibili, vt sit principium intellectionis, actuando, & cōstituendo intellectum in actu primo.

Et si quęras, An hęc species sit similitudo obiecti diuersimodè: respōdēt Doctores; Aliqui dicūt esse similitudinē virtualē, & implicitā nō formalē, sed continet obiectū in virtute, & similiter verbū: nā est potens causare verbū, sicut dicimus, quòd semē cōtinet arborem in virtute, nō quòd sit formaliter simile arbori: sed quia potēs est illud causare. Et si D. Tho. dicat speciē esse similē obiecto, est explicādus de similitudine virtuali, nō formali, aliàs superfluere verbū. Huius sentētię est Torres super materiam de Trinitate, folio 17 pagina 2. & est probabilis.

Controuersia, nū species impressa sit formalis similitudo obiecti.

1. Sentētia.

Torres.

2. Sentētia est, quòd species sit similitudo obiecti non solùm virtualis, sed etiā formalis, licèt imperfecta. Et si inferas: ergo non est necessarium verbum, neganda est cōsequentia: nam species repræsentat obiectum imperfectè, & nō vt terminus intellectionis, sed vt principiū efficiens: Verbū autē repræsentat perfectè, vt terminus pfectus intellectionis: & ita requiritur, & est necessariū ad intellectionē, vt sit res intra intellectum in ratione termini. Et hoc videtur tenere D. Th. 1. par. q. 14 ar. 12. vbi dicit, q spēs ē similitudo obiecti, & qnod nō debeat intelligi de similitudine virtuali, vt dicatur similis, qa habet virtutem ad producendam similitudinem rei expressam, cuiusmodi est verbum. Patet, nam dicit in hæc verba, quòd species hominis est solùm similitudo hominis

2. Sētentia aliorum.

minis: & ita per ipsam possunt omnes homines cognosci, essentia verò diuina, per quam Deus cognoscit, est similitudo omnium, & sic per ipsam omnia cognosci possunt, vbi vides eodem modo loqui de essentia diuina, atque de hominis specie, impressa: sed essentia diuina est similitudo formalis, & non solùm virtualis: ergo & species nostri intellectus impressa. Et multi sunt alii loci in D. Tho. de hac re loquentes. Videatur Capreolus 2. dist. 1. q. 1. ad 1. confirmationem, circa argumenta secundo loco adducta, vbi hoc expressè asserit.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. PRima conclusio: Vniuersalia formaliter sunt in solo intellectu fundamentaliter, remotè in reb. ipsis. Hæc conclus. abliquidò colligitur ex dictis in præcedenti q. & est D. Th. opusc. 55. & de ente. c. 4 & 1. p. q. 85. art. 1. ad 1. & ad 2. q. 30. art. 1. & q 44 art. 7. & in 1. d. 21. q. 1. art. 3. Id ēt tenet Caiet. c. 4. de ente & essentia, Versorius Bruxelensis super de ente & essentia, D. Th. loco citato, Ganda. q. 24. Niph. q. 17. Archiepisc. Toletan 1. de anima, q. 3 Iandunus 1 de anima, p. 8. Soto & Toleto, in hac materia locis citatis, Capreol. in 3. d. 5. q 2 Durand. in 2. d. 3. q. 2. nu. 14. & q 7. nu. 7. Soncinas 7. Metaphysicæ. Et idem tenent antiqui Philosophi, Arist. 7. Metaphysicæ, & 6. Metaphysico, c. 10 & 11. vbi dicit, nihil esse in reb. præter singularia: idem etiam docet 12. Metaphys. c. 8. Auerroes 3. de anima, textu, 8. dicēs, quod intellectus facit vniuersalitatē in rebus. Auicenna in sua Logica, c. vlt. & 5. Metaphysicæ, c. 1. & 12. vbi ait vniuersalitatem non accidere alicui, nisi cum acciderit in forma intelligibili, Beatus Damascenus lib. 1. c. 8 Bannes 1 p q. 79 ar. 2 in principio, & est cōmunis opinio Thomistarum, & Peripateticæ doctrinæ. Sed quomodo hoc fiat, est opinionum varietas, & ideò sit

2. Conclus. Secunda conclusio: Per actionem intellectus agentis, fit vniuersale in esse obiectiuo, & Metaphysicæ. Et cum dicimus, fieri vniuersale, etiam dicimus fieri prædicabile: quia prædicabilitas passio est vniuersalis. Vnde quo modo ponitur in vniuersali ratio vniuersalis, eodē modo est ponenda prædicabilis ratio: quia impossibile est esse vniuersale sine prædicabilitate de multis. Hæc conclusio est Capreoli, 3. & 5. in solutionib. argumētorū, & Caietani supradicti, c. 1. de ente, q. 7. Soti, qu. 2. vniuersalium, quinimo est D. Th. locis citatis. Et probatur tōnc: Officium intellectus agentis est facere rē intelligibilē in potentia, intelligibilē actu, vt patet ex Arist. 3. de ani. tex. 17. & ex D. Th. 1. p. q. 79. art 2 & per totā q 85. sed nō est actu intelligibilis res intellectione directa, nisi sit vniuersalis. ergo intellectus agens facit vniuersale non formaliter, vt infrà patebit: ergo in esse obiectiuo Præterea, Officium intellectus agētis est causare speciem naturæ, & non conditionū indiuiduantiū, vt patet ex eisdem locis: nam noster intellectus intelligit per abstractionem à materia, quæ abstractio nihil aliud est, quā producere speciē naturæ, & non conditionum indiuiduantium. Tunc sic, illa species repræsentat naturā, & non conditiones indiuiduantes: ergo natura repræsentata est vniuersalis. Probatur consequentia: Quia ex ablatione conditionum indiuiduantium in repræsētatione, manet res indeterminata, & cōsequenter cōis, vnde manet vniuersalis: nā conditiones indiuiduantes faciebant rem singularem: ergo illis per repræsentationem speciei ablatis manet res vniuersalis. Et si dicas, contrà: per speciem vniuersalis cognoscitur singulare: ergo repræsentat conditiones singulares, quia non plus cognoscitur per verbū, quàm sit in specie, quæ est principium intellectionis. De hoc argumento vide Sapientissimum Magistrum Bannes prima parte q. 79. art. 2. dub. 2. & 3. Et nota, quod esse vniuersale in esse obiectiuo nihil aliud est, quam esse obiectum alicuius formæ vniuersalis, quæ repræsentat aliquid, nō prout determinatum est in re, & factū singulare. Et cū species illa repræsentet naturā sine determinatione, natura ipsa est obiectū alicuius formæ vniuersalis, & ipsa manet ex necessitate obiectū vniuersale, quāobrē est vniuersalis in esse obiectiuo: terminat. n. speciem illā vniuersalē, & spiritualē, in ratione formæ: & ita manet in-

Obiectio. *Solutio.* *Vniuersale in esse obiectiuo quid.*

indifferens vt de pluribus affirmetur.

3. Conclus. Tertia conclusio; Etiam actione intellectus possibilis est vniuersalis natura in esse obiectiuo. Hæc conclusio ex præcedenti sequitur: Nam illa natura, quæ repræsentabatur per speciem sine cōditionib indiuiduantib cognoscitur ab intellectu possibili sine illis, & formatur verbū ex illa cognitione, quod repræsentat naturā sine conditionib. indiuiduantib. ergo natura illa sine illis cognita ex eo, qđ terminat talē cognitionem, manet obiectum vniuersale, & cōe, quia aufertur p illam cognitionem, quod naturam reddebat singularem: manet igitur obiectum vniuersale: est ergo vniuersalis obiectiuè. Hanc docet S Tho. opusc. 56. & secundo Physicorum, lect. 3. & de ente & essētia cap. 4 & 1. par. q. 55. art. 1. & art. 2. ad secundum, & quæst. 16. art. 3. ad secundum, & art. 2. q. 19. art. 6. Idem docet Aristoteles 10. Metaphysicæ, & primo perihermenias, c. 5. & Auicenna quinto Metaphysicæ, cap. 1. & hæc, & præcedentes conclusiones sunt communes inter Thomistas, & authores suprà citatos Et si aliquando Diuus Tho. & alii viri grauissimi dicant, cognitionem seu abstractionē esse formam vniuersalis, intelligendi sūt fundamentaliter, hoc est, cognitio & abstractio sunt fundamentum proximum vniuersalitatis, & secundæ intentionis, quę est vniuersalis forma. Et cum itidem dicant vniuersale completiuè esse in intellectu dū cognoscitur, explicandis sunt per respectum ad esse, quod habet ad extrà: Nam quia iam est positum fundamētum proximū vniuersalitatis per cognitionem & abstractionem, quod non est in rebus constitutum, cùm parum illi desiciat, vt sua tribuatur forma, vocant ipsū vniuersale completiuè per hoc, quod est cognitio ipsius naturæ vniuersalis in intellectu.

Glossantur dicta Doctorum in contrarium.

4. Conclus. Quarta conclusio: Perfectiori modo natura est vniuersalis in esse obiectiuo per actionem intellectus possibilis, quàm per actionem intellectus agentis. Probatur conclusio: Nam tota rō, quare ponitur vniuersalis in esse obiectiuo, seu Metaphysica est quia repræsentatur cōiter, & terminat speciem, seu cognitionē cōmunem, & sic est indifferēs ad multa, sed perfectiori modo repræsentatur per verbum, quàm per speciem: ergo perfectiori modo est vniuersalis per possibilis intellectus, quàm per agētis actionem. Præterea probatur conclusio: Nam per speciem intelligibilem, seu per actionem intellectus agentis, res est intelligibilis in actu primo, per actionem intellectus possibilis, est intelligibilis in actu secundo: sed actus secūdus comparatur ad actum primum, vt magis ad minus perfectum: ergo est perfectiori modo vniuersalis p actionē intellectus possibilis, quàm agētis: & hæc maior, vel minor perfectio, nō se tenet ex parte naturæ, ita vt natura ipsa sit magis vel minus in suis inferiorib. sed tenet se ex parte vnitatis ipsius vniuersalis: quia magis accedit per huiusmodi repræsentationem possibilis intellectus, ad hoc, vt recipiat intentionem vniuersalis, qua formaliter in esse vniuersalis consistit, quam per actionem intellectus agētis, & ita est perfectiori mō vniuersalis. Nam sine repræsentatione ista, & cognitione intellectus possibilis, non potest suscipere intētionem vniuersalis natura, quę est facta intelligibilis in actu primo per actionem intellectus agētis. Vnde siquidem per hanc actionem accedit ad suscipiendum suum complemētum, & formam vltimam in rōne vniuersalis, perfectiori modo est vniuersalis natura in esse obiectiuo, & fundamentaliter proximè; & etiam est perfectiori modo vniuersalis; quia perfectiori modo repræsentatur.

5. Conclus. Quinta cōclus. Vniuersale logicū, quatenus dicit formaliter secundam intētionem secundum suum esse formale, ex necessitate requirit cōparationem naturæ ad sua inferiora, q̄ fit per actionē intellectus possibilis. Probatur conclu. authoritate D. Th. 1. p. q. 28. art. 1. in illis verbis, Est tantum in ipsa apprehensione rōne conferentis vnū alteri, &c. 2. de ente. Vbi dicit in hæc verba: Ex hoc, quod natura est in intellectu habet vniformem rationem ad indiuidua, & tunc intellectus adinuenit rationē speciei, & attribuit illi. Vnde Commentator dicit, quod intellectus est q̄ facit vniuersalitatē in reb. Vbi D. Th. innuit, ex eo nos tribuere secundā intētionem speciei naturæ, quia habet vnifor-

niformitatem ad indiuidua. Nõ enim habebat natura secundam intẽtionem, etiã si diceret vniformem rationem ad indiuidua, nisi intellectus illam sibi tribueret, & hac ratione tribuit, quia dicit vniformitatẽ ad indiuidua: ergo secũdũ D. Th. præcessit actio comparatiua, qua hoc cognosceret: nam sine illa hoc cognoscere non poterat. Et hoc magis explicatur sequentibus rationibus. Primò: Nam vt homo sit species formaliter, est necesse, qđ habeat actu intentionem speciei: sed nõ potest habere actu intentionem speciei, nisi actualiter illã ei tribuat intellectus: ad quod necessario requiritur cõparatio: ergo per comparationem vniuersale formaliter fit. Maior clara est, quia sicut albũ formaliter dicit actu albedinẽ, ita vniuersale debet formaliter dicere secundã intentionem, quæ est vniuersalitas. Minor probatur ex D. Th. loco proximè adducto. Et probatur magis eadem minor: Nã intellectus non tribuit intẽtionẽ speciei animali, sed intentionem generis: nec tribuit intẽtionem generis homini, sed speciei: & hoc non alia ratione, nisi quia videt animal esse in pluribus speciebus, & hominẽ esse in plurib. indiuiduis: ergo necessaria est comparatio ad hoc, vt vniuersale formaliter fit.

Maior explicatio precedentium.

2. Confir. Præterea probatur concl. magis. Quãdo cognosco hominẽ, v.g. in cõi, ille homo non habet secundã intentionem speciei actu per illam cognitionem, quia per illam non cognoscitur secunda intentio, & non põt habere esse, nisi dum actu cognoscitur, vt suprà visum fuit; ergo per aliam cognitionem dẽt cognosci, & tribui naturæ, vt sit formaliter illa secunda intentio in natura: sed non potest tribui, nisi præcesserit cõparatio; ergo comparatio est necessaria ad formale esse speciei, & vniuersalis. Minor probatur; Nam quare tribuo homini intentionem speciei, & non tribuo illam Petro, nisi quia video hominem esse in pluribus indiuiduis, & non Petrum? Sed non potest hoc cognosci, nisi notitia cõparatiua; ergo &c. Itaq; tota vis huius authoritatis, & rationis, in hoc consistit, qđ ex cognitione hominis in cõi non resultat formaliter secũda intentio speciei. Et idem est dicendum de aliis vniuersalibus, vt visum fuit q. 1. Vnde est necesse, vt sit formaliter, quòd cognoscatur secunda intentio, & non quomodocũq;: sed ꝙ cognoscatur & tribuatur naturæ, tanquã forma illius. Nam quãdo cognosco in cõmuni speciem, non fit per illam cognitionem homo, vel equus species, quia non cognoscitur vt forma illorum, quod dẽt fieri per hoc, quod illi tribuatur ab intellectu: sed nõ potest tribui forma speciei homini, nisi videamus hominem esse in plurib. indiuiduis tãtùm, sed hoc fieri nequit sine comparatione: ergo cõparatio necessaria est, vt fiat vniuersale.

2. Confir. Præterea probatur conclusio: Nam per abstractionem intellectus agentis, neq; per cognitionẽ absolutam naturæ non fit vniuersale: ergo fit per cõparationẽ. Consequentia patet: quia nõ restat, quo alio fiat modo. Probatur antecedens, de actione intellectus agentis: nam illa secundũ probabiliorem opinionem, non est intellectiua: ergo per illã nõ cognoscitur secũda intẽtio: intentio ergo nõ hẽt formaliter esse per illam, solum n. esse formaliter habet, dum cognoscitur. Quod nec per actionẽ absolutam possibilis intellectus, etiã probatur: nam quando cognosco hominem vt sic, non est cognitio alicuius entis rationis tunc: ergo non fit formaliter secũda intentio, quæ solum habet esse, dum cognoscitur.

3. Confir. Præterea, vniuersale formaliter est vnum in multis: ergo debet formaliter respicere plura: sed absq; relatione ad inferiora nõ põt respicere plura: ergo non fit vniuersale formaliter sine relatione ad inferiora: sed ista relatio non fit formaliter per solam abstractionem, neque per cognitionem absolutam: ergo, vt fiat formaliter, dẽt præcedere cõparatio: ergo &c. Minor probatur: quia natura de se non dicit ordinem ad inferiora, sed per aliquid sibi superadditum hoc habet. Consequentia illa patet, secũda minor probatur: quia abstractio non est cognoscitiua, & absoluta intellectio intellectus possibilis, solùm terminatur ad hominem, vt sic, & non ad conditiones indiuiduantes, nec ad aliquid amplius: ergo per illam non cognoscitur aliquod ens rationis: nõ ergo fit vniuersale formaliter per illam, quod fieret, si cognosceretur vniuersalitas. Sed dices, cõtrà: Per comparationẽm non fit vniuer-

sale formaliter: ergo nullo modo fit vniuersale. Et antecedens probatur: Nam per notitiam, qua cognosco hominem esse in Petro, vel in Paulo, verbi gratia, non cognoscitur aliqua secunda intentio, sed solùm natura hominis in communi & reflexè indiuidua, in quibus est: ergo non fit vniuersale formaliter per illã comparatiuam cognitionem: nam ad hoc erat necesse cognosci secundam intentionem. Pro hac explicanda difficultate sit

6 Conclus. Qua occurritur praecedenti difficultati.

Sexta conclusio: Notitia comparatiua requiritur ad vniuersale formaliter, ad minus vt conditio necessaria, vt fit vniuersale formaliter: non verò fit vniuersale formaliter per comparatiuam notitiam ipsius naturæ. Hanc conclusionem quantum ad illud, quod asserit, requiri ad vniuersale formaliter notitiam comparatiuam, vt conditio ad minus, patet ex dictis, quia non potest fieri sine illa. Et quemadmodum generatio est conditio ad relationem paternitatis, potentia verò generatiua est fundamentum, ita comparatio est conditio, vt fit relatio vniuersalis, fundamentum verò esse cognitũ seu esse abstractum, vt iam visum est. Quod verò vniuersale non fiat formaliter per illam patet argumento supra facto: Cum enim cognosco hominem esse in Petro, & in Paulo, verbi gratia, totum, quod est cognitionis obiectum, est aliquid reale; nimirum natura hominis & eius indiuidua: ergo non fit vniuersale formaliter. Quia, vt fiat vniuersale formaliter, necessarium est, quòd terminet ens rõnis cognitionem meam, per quam acquirat suũ esse formale secunda intentio, & quod tribuamus illã naturæ, vt eius formã, &

Obiectio.

Solutio.

satis patet ex dictis. Et si dicas, quõ ergo fit vniuersale? hoc sanè modo: Intellectus agens abstrahit species naturæ, & nõ cõditionum indiuiduantium, & iam manet natura obiectũ speciei vniuersalis, & ita vniuersalis, seu intelligibilis, in actu primo, & intellectus possibilis hac informatus specie producit verbum & cognitionem hominis, & manet natura perfectiori modo vniuersalis in esse obiectiuo, quia intelligibilis in actu secundo. Deinde naturam comparat ad inferiora, & videns intellectus solùm esse in inferioribus sibi indiuiduis, & ita solùm affirmari posse de illis, & cùm videat speciem esse, quæ affirmatur de pluribus indiuiduis intentionem speciei cognoscit, & tribuit naturæ illi, & per illam formaliter refert naturam ad indiuidua. Et ita manet natura vniuersalis, & species formaliter. Et ita in aliis fit vniuersalib. Et secundũ istũ dicendi modũ soluuntur difficillima argumenta, quæ infrà adducemus, de simultate Relatiuorum rationis, Generis, & Speciei.

Modus soluendi difficillima argumenta.

Et hanc sniam, quòd vniuersale fiat per comparationẽ, tenẽt grauissimi authores, Diuum Thom. iam supra retulimus, 1 par. q. 28. art. 1 in corpore, & lectione 1. in Peri hermenias, & opusc. 48. c. 1. & 4. Metaphysicæ, textu 51. & de potentia, quæstio 7. art. 11. Quinimò etiam Caiet. 4. de ente, q. 7. & 8. hoc videtur tenere. Hanc sniam tenet Scotus libr. 7. Metaphysicæ, quæstione 18. Nam licèt alibi dixerit, vniuersalia esse à parte rei, conuictus testimonio Aristotelis coactus est dicere naturam communem non esse complerè vniuersalem à parte rei, seclusa operatione intellectus, vt patet 2. Sententiarum, distinctione 3. quæstio. 10. ad 2. obiectionem contra conclusionem. Sequuntur Scotum omnes eius discipuli, specialiter Antonius Andreas 7 Metaphysicæ, quæstion. 18. Trombeta quæst. 1. art. 1. in fine in suis metaphysicis quæstionibus. Hanc sententiam tenet Soncinas 5. Metaphysicæ, quæstione 27. Niphus 4. Metaphysicæ, quæstione 3. & libro 6. quæstione 7. Ferrara lib. 1. contra gentes, capite 11. Iauellus de transcendentibus, titulo 4. capit. 1. Tartaretus in principio proœmialium. Viguerius capite 2. suæ Summæ. Themistius libro 1. de anima, cap. 4. Canariensis 1. par. q. 28. folio 21. Copulata Louaniensis cap. de Genere, & est communis nostris temporib. Sapientissimus Magister meus Frater Ioãnes Gallo, eandem sententiam tuebatur.

Obiectio.

Et si fiat argumentum: Modò intentionem speciei tribuimus homini sine huiusmodi comparatione, vt constat experientia: nam homine cognito in communi, statim illi sine noua cõparatione per intentionem speciei conceptus species. Respondetur, quòd modò iam est

Solutio.

vniuersalis [illegible] comparatio [illegible] sæpe

enim

Digitized by Google

enim cōparaui hominem ad indiuidua, & ex antiqua hac cōparatione attribuo illi intentionem speciei. Semper enim est necessaria comparatio, siue formalis, siue habitualis, virtualiter manens, vt intētionem vniuersalis alicui possimus tribuere naturæ.

7. Conclus. Septima cōclusio: Natura, quæ est vniuersalis in esse obiectiuo, est prædicabilis de multis, licèt intentionem prędicabilis non habeat formaliter, sed fundamentaliter ꝓximè. Prædicabilis verò formaliter, id est, habens intentionem prædicabilis, non fit nisi per cōparationem. Vt autem hanc intelligas conclusionem, notandum est, prædicabile de multis dupliciter sumi posse. *Notādum prædicabile de multis dupliciter.* Vno modo pro natura, quæ potest de multis affirmari in aliqua propositione. Alio modo, ꝓ natura, quæ de multis affirmari potest, & habet prædicabilis intentionem, secundum quam referatur ad illa multa formaliter: natura quæ est vniuersalis obiectiuè, verbi gratia, homo communi conceptu cognitus, prędicabilis est de multis. Potest enim affirmari de Petro & Paulo, quia cognoscitur sine indiuiduantibus conditionibus, quæ erant obstaculum talis prædicationis, quibus ablatis per intellectum manebit natura affirmabilis de multis. Cæterùm adhuc non habet intentionem prædicabilis, vsquedum intellectus videns quod est in multis tribuit illi intentionē prædicabilis, qua ipsum hominem refert ad indiuidua, vel inferiora, in quibus est, vt de ipsis affirmabilis. Et hæc secunda intentio prædicabilis præsupponit comparationem sicut intentio vniuersalis, quæ est passio vniuersalis, & prædicabilitas formaliter, quæ est secunda intētio, & ens rationis. Et hæc conclusio patet eisdem rationibus, quibus præcedentes duæ conclusiones sunt probatæ, nam non possum alicui tribuere intentionem prædicabilis specifici, nisi videam ipsum esse in pluribus indiuiduis: Nam quare non tribuo illi prædicabilitatē generis, nisi quia nō est i multis speciebus, quod nisi per comparationem cognoscere non possum.

8. Conclus. Octaua conclusio. Delirium est maximum, & antiquum, sæpissimè à grauissimis Logicis reprobatum, dicere formam constitutiuā vniuersalis in esse vniuersalis esse cognitionem, quæ realiter, sed extrinsecè, naturā vniuersalem denominat denominatione formali. Hæc cōclusio suprà fuit probata, q. 2. lib. 2. conclu. 7. Et si fiat argumentum; D. Tho. opusc. 56. dixit, cognitionem esse formale in vniuersali, & formā vniuersalis esse accidens in anima, iā respōsum est cōclusio. tertia. *Obiectio.* Vel respondeo, quòd dicit esse formam vniuersalem cognitionem, quia accipit fundamentum pro secunda intentione vniuersalis, quæ originat ab illa, & nomē quasi causæ tribuit effectui, quod frequentissimum est in rerum tractatione. *Solutio.*

Dissoluuntur argumenta.

1. Respōsio. AD primum respondetur, quòd per actionem intellectus agentis fit vniuersale, i esse obiectiuo, seu metaphysicè: nā species intelligibiles repræsentant naturam sine cōditionibus indiuiduātibus, vt diximus in hac quæstione. *2. Respōsio.* Secundò respondetur, quòd licet species non repræsentarent naturam vniuersalem, illa natura est vniuersalis, quia est intelligibilis in actu primo, & potest, quantū est ex parte modi, quem habet in intellectu, affirmari de multis. Impossibile enim est, quòd sit intelligibilis in actu primo, & quòd non sit vniuersalis natura, nā ex eo, quòd illa species est naturæ, & nō cōditionū indiuiduantium, est forma potens in actu primo producere verbum naturæ, & non cōditionum: quamobrem erit vniuersalis. Illa enim forma intrinsecè importat ordinem ad naturam, & non ad conditiones indiuiduantes: Vnde ex hoc ordine natura manet vniuersalis i actu primo, & metaphysicè. Quādo verò species eius est in imaginatiua, illæ species sunt singulares, & rei singularis, quæ solū faciunt formare idolū rei singularis. Vnde nō est æqua ratio. Et per hoc patet ad replicam. *Ad Confir.* Ad confirmationē argumenti respondetur, quòd per actionē intellectus agentis nō fit vniuersale formaliter, sed in esse obiectiuo. Secunda verò intentio formaliter fit per actionem intellectus possibilis, cuius existere est cognosci, vt dixi suprà quæstione 23. Et quāuis nō fiat secūda intētio formaliter, fit tamē fundamētaliter

Digitized by Google

proximè. Nam fundamentum proximum secundæ intentionis vniuersalis, nō solū est esse cognitum per intellectū, sed etiā esse abstractum, nam abstractio operatio est etiam intellectus, licèt agentis: & ita eius fundamentum est aliquid consequutum ad operationem intellectus.

2. Argum. Ad secundum argumentum patet ex quarta cōclusione. Et ad illud, quod dicitur in eodem argumento, quòd nō perficeretur vniuersale factum per intellectū agentē ab operatione intellectus possibilis, quia essent duo vniuersalia, imò specie differētia, quia actiones specie differunt. Respondetur, non ita rē se habere Nā illæ actiones, & quod ipsis correspōdet in naturis, nimirum esse abstractū, & cognitum in rōne fundandi secundam intentionem, nō differunt specie, licèt alia rōne differant: nam vtrumq; fundat secundam intentionem, quatenus facit indifferentiam talem in natura, sicut homo & equus in rōne speciei logicæ, non differunt specie, etiamsi fundentur illæ intētiones in diuersa actione intellectus possibilis, scilicet in cognitione hominis & equi, quæ differūt aliqua ratione specie: quia non fundatur quatenus differūt specie, sed quatenus feruntur in naturā, quæ est in pluribus indiuiduis. Quod verò equus & homo in ratione obiecti differāt specie, nihil ad rem, quia illa differentia specifica per accidens se habet ad rationem fundamenti specifici. Nec numero differunt illa vniuersalia, quia subiectū, quod denominatur vniuersale, idē numero est in ratione denominati, & in ordine ad secundam intentionem. Et ita non potest ratio vniuersalis esse numero distincta; nam differentia numerica ex subiecto numero distincto sumi debet, quod ibi verum nequaquam habet.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quòd natura ex modo essendi, quem habet in intellectu per actionem intellectus agentis, est prædicabilis de multis sine aliqua mutatione, quæ fieri debeat ex parte sua, cùm sit indifferens ex modo essendi, quem ibi seruat, & ita poterit per intellectum applicari multis. Verū est tamē, quòd actualis prædicatio nō fiet, nisi per intellectū possibilem: habet ergo aptitudinem proximam, quātum est ex parte modi essendi ibi. Sed hæc aptitudo reducenda est ad actum per possibilem intellectum. Reductio autem ad actum prædicationis accidens est vniuersalis, & prædicabilitas passio propria. Aliam solutionem dabimus capite de Genere. Ad confirmationem respōdetur, vt patet ex loco suprà adducto ex sapientissimo Magistro Bannes, multos Philosophos negare talē relucentiam in phantasmate: Et illuminari phantasma ab agente intellectu, est cōfortari, vt causet species in possibili intellectu agens intellectus medio phātasmate, & data illa relucentia non est incōueniens dari vniuersale correspondens phantasmati illuminato, quia correspondet repræsentationi ipsius, quatenus illuminato, quod fit per actionē intellectus agentis, & ita non datur vniuersale sine actione intellectus. Ad confir.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quòd solutio ibi data est optima. Et probat hoc argumentum nostras conclusiones suprà constitutas, de quo videatur quæstio vigesimatertia toties iam citata. Ad confirmationem, cùm dicitur, quòd nec fundamentaliter proximè erit, quia non est fundamentum illius proximum, respondetur, quòd fundamētum proximum est tunc fundamentaliter & in virtute: Nam esse cognitum, vel esse abstractum, est ratione cognitionis, & abstractionis, in quibus fundatur, cognitio autem cōstat tūc esse, in qua fundatur esse cognitum. De hoc etiam suprà diximus in tractatu intentionum: Nec dicimus intentionē non existentem pro illo instanti denominare naturam, sed naturam dici vniuersalem ratione fundamēti proximi positi in virtute actionis, vt verò sit dicenda formaliter vniuersalis, spectanda est sua forma per actionem intellectus, quæ ipsam cognoscat, & naturæ tribuat. Ad confir.

Ad 5. arg. 1. Respon. Ad quintum argumentum olim ita respōdebamus, quòd per actionem, qua cognosco animal, non fit nisi genus, per actionem, qua cognosco hominem, non fit nisi species, quia in hac cognitione non est, nisi speciei fundamētum, in alia verò generis. Si autem vtrunque simul cognoscerem, vtrumque simul fieret nō formaliter, sed in esse obiectiuo. Et cum dicitur in argumento, tunc non cognosci, nisi animal,

Digitized by Google

animal, concedo: ergo non sit nisi genus, etiam cõcedo: ergo datur genus sine specie, & consequenter vnum relatiuum sine alio, distinguo: Sine alio fundamentaliter remotè, nego: sine alio fundamentaliter, concedo. Et hoc sufficit, nam relatiua rationis consequuntur ad diuersam intellectionem: Et bene põt vnum esse sine alio fundamentaliter proximè, quia põt esse actus rationis circa fundamentum vnius, & non circa fundamentũ alterius: Nam quia animal prius natura est homine, bene potest sine homine cognosci. Et tunc animal erit fundamentaliter proximè genus, & homo non erit fundamentaliter proximè species. In relatiuis realib. videmus, quod seclusa operatione intellectus, creatura refertur ad Deũ, & Deus seclusa operatione intellectus non est Dominus formaliter: Relatiua ergo rationis simul debent esse, cùm definiũtur, & simul cognoscuntur ab intellectu. Secundò respondetur huic argumento, qđ cùm cognosco, verbi gratia, hominẽ, homo, qui terminat meam cognitionem, nõ est tunc relatiuum formaliter, nec ibi est aliqua relatio, quod probabilius iudico, vt iam visum est. Vnde non est inconueniens, quòd non sit correlatiuũ tunc, sed solùm est relatiuum fundamẽtaliter proximè. E relatiuum fundamentaliter proximè non exigit intrinsecè aliud fundamentaliter proximè tale, quia non refertur vt sic, sed in proxima dispositione, vt referatur ab intellectu. Quãdo igitur est formaliter relatiuum, & tribuit intellectus illi relationem, quia illa relatio consistit in hoc, quòd ab intellectu referatur ad aliud sibi oppositum correlatiuè, v.g. genus ad speciẽ, intelligit intellectus in alio extremo oppositam relationem. Et ita sunt ibi simul genus, & species formaliter, eo modo, quo esse possunt in rationis actibus. De qua re vide D. Thomam, prima parte, quæstione decima tertia, articulo septimo, & nos latè hoc disputabimus cap. ad aliquid.

2. Respons.

Ad 6. & 7. Ad sextum, & septimum argumentum cum suis confirmationibus respõdetur, quòd per abstractionem, & cognitionem fit vniuersale fundamentaliter proximè, & in esse obiectiuo, seu metaphysicè, & de multis prædicabile, vt diximus suprà. Verùm comparatio requiritur ad minus, vt conditio sine qua nõ tribuetur illi naturæ relatio vniuersalitatis formaliter, quamobrem non rectè sectatores contrariæ opinionis argumentantur.

Ad 8. Ad octauum respondetur, quòd probat comparationem esse conditionem sine qua non tribuetur naturæ relatio vniuersalitatis, vt diximus in conclusionib.

Ad 9. Ad nonum patet ex dictis, in eadem, n. hæret salebra. Est quidem ante comparationem natura vniuersalis obiectiuè, & affirmabilis de multis, quod habet ex indifferentia proueniente à cognitione: verum non habet relationem rationis vsq; dum precedat comparatio, & intellectus tribuat relationem naturæ. Nos enim põ dicimus fieri vniuersale in esse obiectiuo & metaphysicè per notitiam comparatiuam, sed vniuersale logicum, & formaliter importans secundam intentionem, quod est per se de consideratione logica

Ad confir. Ad vltimam confirmationem bene respõsum est ibi, & vnitas vniuersalis metaphysici prouenit à secunda intentione: ergo est forma vniuersalis non existente in se sed in suo fundamento, vt supra diximus seu, quod idem est, respondetur, habere vnitatem vniuersalis metaphysicè à cognitione, seu esse cognito, quod est fundamentum secundæ intentionis, & quatenus est illius fundamẽtum, hoc esse & vnitatem imperfectam tribuit, quæ perficitur per relationem rationis, dum naturæ ab intellectu tribuitur.

Ad 10. Ad decimum respondetur, quod à potentia intellectiua res dicuntur prædicabiles remotè, proximè verò per relationem rõnis, quæ est secunda intentio, vel per illius fundamentum, nec est eadẽ rõ de creatione, & de predicatione, vt de se patet: Nã res dicitur predicabilis ex passiua potentialitate, qua potest de multis affirmari, quod illi per rationem conuenit, & refertur relatione prædicabilis p relationem rationis, vt dictum est. Rationes verò, quas opinio vltima pro se adducit, iam solutæ manent. Vbi solùm est notandum, quòd singulare logicum, seu indiuiduum, formaliter est relatiuum rationis, & importat secundã intentionem, de qua cũ disputabimus de Specie dicemus. Vide quæ dicta sunt, q. 21. & 23. hoc lib.

QVÆSTIO XXXV.

Quid est, quod correspondet ex parte obiecti speciei repræsentanti naturam vniuersalem, & vtrum formale vniuersalis sit absolutum, vel relatiuum.

Quoad primũ punctũ quæsiti.

QVãtum ad primum attinet punctum quæstionis, quidam Logici censent, rationem vniuersalis non esse formam relatiuum ab intellectu cõfectam, sed formam realem absolutam desumptam ab extrinseca denominatione ab imagine existente in intellectu repræsentãte multa per modũ vnius, seu à cognitione, qua multa per modum vnum cognoscuntur, vel à conceptu repræsentãte hominem, vt sic sine indiuiduis, vel ab actu, quo cognoscitur homo in cõmuni. Illa verò relatio rationis, quã in natura cognita fingimus per intellectum non est, vniuersalis forma, sed potiùs est declaratio prædictæ denominationis extrinsecæ, seu veræ formæ vniuersalis, & ad hoc fingũtur ab intellectu, vt declaremus veram vniuersalis naturam. Itaque sicut agens dicitur tale ab actione, quæ est subiectiuè in passo, eo modo natura humana vniuersalis dicitur, vel à cognitione ipsius cõi, vel à conceptu illam repræsentante sine conditionibus indiuiduantib. Cognitionem autem, & conceptum, satis cõstat formas esse reales, quæ intrinsecè denominãt subiectum, & realiter, obiectũ verò reales, sed extrinsecas. Hanc sententiam isti authores probant primo authoritate Angelici Doctoris opusc. 56. vbi sic dicit. Homo non est vniuersalis, nisi quia cõsideratur vniuersaliter: ergo ratio & causa vniuersalitatis est cognitio & consideratio: Illa. n. dictio, Quia, rõnem formalem importat: sicut dicimus, Quia aliquid est rationale, est homo. Et inferiùs subdit D. Tho. Intellectus apprehendit hominem, & asinum, in quantum conueniunt in vna ratione sensitiua vnico intellectu apprehendit, & si in re sint multa, talis tamen vnitas non opponitur multitudini. Et quia res per idem est ens, & vnum, & è cõuerso, oportet, quòd vniuersale sit vniuersale per prædictam vnitatem, ita vt naturæ talis cognitio faciat vniuersale esse in actu vniuersale, & sit quoddam formale in vniuersali. Ex quo patet, quòd intellectus facit vniuersalitatem in reb. sicut ait Commentator. Quid clariùs dici potuit a D. Th. pro prædicta sentẽtia. Et statim dum subdit, vtrum vniuersale sit substantia, vel accidens, dicit, quòd loquendo de vniuersali, secundũ quod vniuersale est, solum in anima est accidens: sed loquendo de re subiecta, quandoque est substantia, quandoq; est accidens: ergo formale vniuersal. s est accidens, existens in intellectu, & ita vel est actus, vel cõceptus, vel vtrunq; Et inferius dicit: non n. vniuersale est vnum in substantia; cùm aggreget in se accidens, i. intentionem secundam. Ecce vocat intentionem accidens: ergo est actus, vel conceptus: nam quid aliud esse possit, non videtur. Et concludit, quod vniuersale est vnum vnitate cognitionis: ergo id, qđ tribuit vnitatem vniuersali, est cognitio; & ita est eius ratio: nã vniuersale essentialiter est vnũ in multis. Et inferius dicit, quod intentio generis, v. g. vel vniuersalis est singularis, quia recipitur in materia singulari; ergo loquitur de accidenti inhærenti animæ, à qua sumit indiuiduatiõnẽ: ergo intentio vniuersalis est accidens animæ inhærens: ergo est cognitio, vel conceptus. Et deniq; ne longũ faciã, intẽtum S. Thomæ in hoc toto opusc. est probare, vel asserere, cognitionẽ esse vniuersalis formam, prædicta ergo opinio ad mẽtẽ D. Th. procedit, & opusc. 55. adducit Auerroem dicentem 1. de anima, quod vniuersale est qualitas existens in in materia, & videtur loqui de vniuersali formaliter: ergo vniuersale formaliter est qđ reale, & absolutũ. Quinimò paulo antè dixerat D. Th quòd vniuersale per cõparationem ad animam est accidens; non ergo debemus assignare vniuersali tanquam eius formam relationem rõnis, sed mentis cõceptum, vel cognitionem: & ita erit vniuersale in pdicamẽto Qualitatis, accipiendo ipsum pro formali: q̃a illa cognitio, vel conceptus, sunt in eo pdicamento in specie dispositionis, & sũt vniuersalis forma, secundũ quod dicunt

Quorundã opinio.

1. Probatio præfatę opi. ex doctrina D. Th.

vni-

Digitized by Google

vniformitatem ad multa inferiora.

2. Argum. Secundò: Illa relatio rationis, quæ dicitur ab aduersariis constituere vniuersale formaliter, est singularis, sed per formā singularem non potest constitui formaliter vniuersale. ergo non cōstituitur per talem relationem. Consequentia est bona: nam etiā sunt in entibus rationis aliqua numero distincta, & speciei tas ista, qua homo dicitur species, est quid singularissimum, & indiuiduum speciei. Sed minor probatur: quia forma vniuersalis constitutiua debet in se continere vniuersalitatem, quod non habet illa forma relatiua, cū formaliter sit singularis: & formaliter esse singulare, & formaliter esse vniuersale rationis, sunt opposita. Conceptus autem & actus intelligendi, etsi sint quid singulare in ordine ad intellectū, quatenus illi inhærent, sed sunt formaliter vniuersales, quatenus vniformem respectum ad multa dicunt, & corū similitudo ducens nos in omnium cognitionem, vt elegantissimè docet D. Thom. allatis opusculis, & ita conceptus hominis vocatur à Summulistis terminus mētalis communis. Et si dicas, quod pari ratione illa speciei relatio, vt respicit subiectum, est quidem singularis, cæterum vt respicit plura inferiora est vniuersalis, contrà: hoc nō sufficit, vt dicatur vniuersalis, quia eadem paternitas, quæ est in patre, respicit plures filios, & tamen non est forma vniuersalis, nec hac de causa inter illas est annumeranda: igitur idem in proposito est dicendum.

3. Argum. Tertiò, Quia sicut implicat, quòd forma, quæ non est singularis, recipiatur à subiecto singulari; ita etiam implicat, ꝙ forma, quæ est singularis, recipiatur in subiecto vniuersali: ergo contradictionē inuoluit, quòd illa forma cōmunis, quæ est singularis, intelligatur quasi inhęrere subiecto non singulari, quatenus est natura abstracta à singularitatibus: quia forma & subiectum debent esse proportionata. Et sicut illa relatio est quid singulare: ita subiectum quasi recipiens ipsā debet esse illi proportionatum: nam inter subiectum & formam debet esse proportio, quæ non est inter relationem, & subiectum, cùm sit subiectum denominatū vniuersale, & forma vniuersalis. Quinimò nec harum relationum essentaim noster potest intelligere intellectus: & ita vt friuolas reiicit sapientissimus, & acutissimus Magister Cano, libro secundo de locis Theologicis; & eas vt portentosas reiicit Viues, de corruptis disciplinis lib. 3 fol. 112.

4. Argum. Quartò: Idem formaliter est, rem esse vniuersalem, quod esse cognitam vniuersaliter: sed res denominatur cognita vniuersaliter à cognitione reali, quæ est in intellectu: ergo ab ea denominatur etiā vniuersalis. Maior probatur, quia rei cognitę vniuersaliter, vt sic, cōuenit prima & potissima passio vniuersalis, scilicet, posse de pluribus inferioribus proximè prædicari: ergo, & vt sic etiā cōuenit essentia vniuersalis. Antecedēs probatur: quia eo ipso, quòd animal sit repræsentatum in communi conceptu, eo ipso est aptum affirmari de multis proximè, vt de leone homine, & cæteris: cùm vt sic non magis competat vni, quàm alteri, & vtrique possit immediatè applicari per actualem prædicationem. Et confirmatur hoc argumentum: nam eo ipso, quòd aliquid sit cognitum vniuersali cognitione, est vnum in multis, secūdum quod terminus est illius intellectionis: ergo, & cæt. Consequentia est nota, & antecedens probatur: quia cognitum cognitione vniuersali, & indifferenti, vt terminus intellectionis, non est plura, quia vt sic nihil concipitur, per quod distinguatur, nec est vnum numero, cùm secūdum quod terminat talem cognitionem, recipiat aliquam vnitatem, sicut & recipit aliquod esse: hæc autē vnitas nihil aliud est, quàm vniuersalis vnitas, & indifferētis positiuè ad plura: ergo &c.

5. Argum. Quintum argumentū: Ab ea forma fit vniuersalis illa natura, à qua fit vnum in multis formaliter: ergo ab illa habet esse vniuersale formaliter, & non ab aliqua forma ficta. Probatur minor: quia natura non est vna in multis, nisi formaliter ab intellectione abstractiua, & non à forma ficta. Dices, quod illa cognitio est conditio, vt fiat vniuersale, & relatio superioris ad inferiora esse rationē: sed contrà: quia illa natura, etiāsi nō cōsideretur vt superior ad inferiora, potest eē superior: ergo etiā sine illa relatione, quæ fit per

com-

comparationem, potest esse superior, & vniuersalis. Antecedens probatur: quia esse superior nihil est aliud, quam magis patere, & ad plura se extendere, quàm inferiora, quod fieri potest, etiam sine illa relatione, per hoc quod repræsentatur per conceptum communiorem, & superiorem, quæ repræsentatio in conceptu est aliquid reale: ergo &c.

Vlt. argu. Vltimò: Natura hominis, vt abstracta ab omnibus singularibus, non est formaliter plura, nec formaliter vna numero, vt de se patet: ergo est vna vnitate vniuersali, atque adeo formaliter vniuersalis. *Solutio.* Responsio communis Thomistarum est, per abstractionem seu cognitionem fieri naturam vnam formaliter proximè, & negatiuè, non positiuè, sic vt respiciat inferiora formaliter, sed taliter, vt nō sit contracta, & determinata, sed abstracta à singularibus: *Impugnatio.* Sed contrà; vnum non addit supra ens, nisi indiuisionem: sed illa natura in communi cognita non est diuisa, sed indiuisa in inferiora; ergo est vna formaliter, non vnitate numerica: ergo vniuersalis vnitate: ergo fit vniuersale formaliter per illam. Omnes consequentiæ patent, & antecedens illud primum probatur: quia illa non est diuisa in sua inferiora. & est: ergo est indiuisa à negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato, penes finitum & infinitum, & posita cōstantia subiecti: sed esse, & non diuisum esse est formaliter esse vnū: ergo illa non est formaliter vna per abstractionem.

Quoad 2. pūctū quæsiti. Quantum ad aliud quæstionis punctū attinet, nimirum, quòd correspōdeat ex parte rerum cōceptui vniuersali homo, seu vniuersali pro substrato, est etiā quorundā sententia, quòd non correspondet natura secundum se, sed omnia singularia, secundum quod sunt similia inter se. Sic dicit Caietanus de analogia nominum, quod non dicant conceptum communem, verbi gratia, ens, non dicit aliquid abstractum, & superius à substantia & accidenti, sed substantiā, & accidens, quatenus similia in entis ratione. Ita ferè dicunt isti Logici cōceptui homo correspondere non aliquā rationem, præter omnium singularium rationes, sed ipsa singularia, quatenus similia sunt in ratione hominis. *1. Arg. pro p quæst.* Et probant hanc sententiam primò, quia illud quod immediatè respōdet cōceptui vniuersali, est id, cui immediatè tribuitur forma vniuersalis: sed id, cui immediatè tribuitur forma vniuersalis, sunt res ipsæ singulares modo dicto: ergo &c. Probatur minor, quia inter conceptū, & omnia singularia nihil mediat: ergo ipsa sunt, quibus immediatè tribuitur forma vniuersalis, tāquam immediato eius obiecto. Antecedens patet: quia si aliquid mediat, vel illud tenet se ex parte intellectus, & hoc nō, quia præter conceptum communem nihil de nouo est in intellectu; Vel ex parte rei, & hoc etiam non: quia quidquid est in re, est singulare: ergo &c. Si dicas, quòd licèt quid quid est in re, sit singulare, tamen nō terminat immediatè conceptum vniuersalem, & communem, prout singulare est, nec recipit formā vniuersalitatis, secundum modum essendi, quem singulare habet à parte rei, sed per aliquid ratione saltem distinctum ab ipsa singularitate, & ab ipso modo existendi à parte rei. *Solutio.* Sed contrà, quia non est aliquid, quod faciat in obiecto talem rationis distinctionem, ad conceptum communem terminandum, sed ipse conceptus inuenit suū obiectum factum in re, & consequenter est aliud singulare. *Impugnatio.* Et si dicas, quod est aliquod esse, quod recipit formam communis, & vniuersalis; contrà, à quo habuit illam communitatem, antequam reciperet vniuersalis formam?

2. Argum. Secundum argumentum: Si id, quod correspondet conceptui vniuersali, est aliquid commune, & non aliquid singulare, sequitur, quòd illud commune prædicetur de singularibus, & quòd sit idem cum illis, & tunc sequitur, quòd singularia sint idem inter se: nam quæcumque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se. Antecedens patet, nam homo prædicatur essentialiter de Petro, & Paulo: ergo est idem cum illis: ergo singularia sunt idem inter se. *Solutio.* Si dicas tu, non prædicari eandem entitatem secundum rem, sed diuersam, licèt sit eadem secundum rationem; & ita non sequi esse idem inter se, contrà, implicat aliquid prædicari de multis, nisi sit commune multis; sed homo vt sic vere prædicatur de Petro, & Paulo: ergo prædicatur de *Impugnatio.* illis

illis aliqua entitas communis illis, & quæ sit idem realiter cum illis, & quæ sit communis secundum rem. Patet consequentia: aliàs diceremus ens rationis prædicari essētialiter de ente reali, quòd est implicatio cōtradictionis. Dices, prędicari aliquid reale commune non secundum rem, sed secundum rationem. Contrà, quia vel Petrus identificatur realiter cum hoc abstracto, & communiter sumpto, vel cum hoc contracto. Si primum des: sequitur, quòd homo communiter sumptus identificetur realiter cum Petro & Paulo, & sic quòd identificentur realiter inter se. Si autem des secundum, cōtrà, quia illud nihil est aliud, quàm Petrū identificari cum Petro. Et hoc efficaciùs probatur: quia si Petrus identificatur realiter cum homine contracto, & non cū homine vt sic: ergo realiter distinguitur ab homine, vt sic, cùm non esse idem realiter, & esse, sit idem quod esse distinctum realiter.

Alia solu.

Impugnatio:

3. Argum.

Tertiò sic argumentor: Id quod correspondet conceptui abstrahenti à conditionibus materialibus, non potest esse ens rationis; aliàs nō posset prædicari de ente reali, nec ēt potest esse aliquid reale. Nam assumo, verbi gratia, naturam humanam abstractam à Petro, illa natura est idem realiter cum Petro: ergo illa natura non potest esse idem realiter cū Paulo, & prædicari de illis. Cōsequentia patet: nam vna & eadem res nō potest identificari suppositis realiter distinctis in creaturis. Antecedens probatur: nā p abstractionem non separatur vnum ab alio secundum rem, sed cognoscitur vnū sine alio: non ergo est ponendum aliquod commune correspondens, sed omnia singularia.

4. Argum.

Quartò constituo causam, quòd Petrus abstrahat naturam à Paulo, & Ioannes à Martino. Tum sic: Vel illi duo homines sunt idem, vel non. Si non, sed distinguuntur, iam datur ratio communis pluribus, quæ correspondeat conceptui hominis, vt sic. Si sunt idem: ergo iam admittit vnam rationem esse identificatam cum duabus realiter distinctis. Imo gratis omnino videtur dici, quòd homo abstractus à Paulo existente Romæ, sit idē cum eo, quem modò Petrus abstrahit hic. Adde quod Angelus, qui intuetur naturā abstractam à Petro dumtaxat, & non ab aliis inferioribus, intueť clarè, quòd illa natura est in Petro tantū, à quo fuit abstracta: ergo intellectus prędicās illam de Paulo, & aliis, euidenter fallitur, & sic sunt tales propositiones falsę: vnde nihil commune correspondet obiecto conceptus communis.

5. Argum.

Quintò: vniuersali vt sic, nihil commune potest correspondere, quia vel illud est reale, vel rationis, & neutrum horum, cùm etiā dentur vniuersalia in entibus realibus, sicut in entibus rationis, nec similiter potest dari aliquid abstractum ab illis: ergo &c.

Decisio primæ partis quæstionis.

1. Conclus. contra exteros circa 1. punctum quæsiti.

Sit prima conclusio. Non est sententia D. Thomæ, quòd vniuersalia habeant pro forma aliquid reale, cognitionem videlicet, vel conceptum, à quibus realiter extrinsecè denominentur talia. Hāc conclusionem ideo cōstituo, ne nobis persuadeant exteri cōtra nostrum Magistrū docere, cùm dicimus, vniuersalis formā esse secundam intentionem, & relationem rationis. Hanc conclusionem sic probo, ex locis adductis suprà, quæstione secunda, cùm de intentionibus ageremus, conclusio prima, & sequentibus, ad quæ remitto lectorem. Sed vnum tantùm locum ex illis adducam ex eodem D. Thoma, opusculo de natura Generis, capite 2. & 4. vbi sic dicit: Ens autem rationis propriè dicitur de illis intētionibus, quas ratio in rebus adinuenit, sicut & intentio generis & speciei, quæ nō inueniuntur in rerū natura, sed sequuntur actiones intellectus, & rationis, & huiusmodi ens est subiectum Logicæ, & illud ens æquiparať enti naturæ, quia nihil est in rerum natura, de quo rō nō negocietur. Ecce secundū D. Tho. forma generis est ens rōnis, quod est obiectū logicæ: nō ergo ipse sapiētissimus Doctor sibi potest esse contrarius, præcipuè cum opusculum de natura Generis citra omnem controuersiam habeat authorem D. Tho. & opuscula hæc, de Vniuersalibus alii qui reuocant in dubium, an sapiant D. Thomæ doctrinam.

Secun-

Digitized by Google

2. Conclus. Secunda conclusio. Forma vniuersalium est relatiua, & non absoluta, sicut isti existimant. Hæc conclusio est expressa sententia Porphyrii capite secundo de Specie, textu secundo, in hæc verba: Quod si genus assignantes mentionẽ fecimus speciei, genus id esse dicentes, quod de pluribus differentibus specie prædicatur, & tũc dicimus id esse speciẽ quod sub assignato genere collocatur: sciendũ est, cùm & genus alicuius sit genus, & species alicuius sit species, necessariũ est in vtroque rationibus vtriusque vti: communis autẽ omnium expositorũ est explicatio, quod ideo adinuicẽ se definiunt, quòd relatiua sunt, & quia est cõmunis hæc doctrina, nolo plures expositiones adducere. Et D. Thom. prima parte, quæstione vigesima octaua, articulo primo expressè dicit, genus & speciem esse relationes rationis, cũ dicat in hæc verba: Aliquãdo verò respectus significatur per ea, quæ dicuntur ad aliquid, est tãtum in ipsa apprehẽsione rationis cõferentis vnum alteri, & tunc est relatio rationis tãtũ, sicut cum comparat hominẽ animali, vt speciem ad genus: est ergo secundum Diuũ Thomam relatio rationis, relatio generis, & speciei. Et in hac authoritate vide quo nostram conclusionẽ cõplectitur. Quinimo aduerte illud verbum, Est tantũ in ipsa apprehensione rationis cõferẽtis vnum alteri, vbi relationẽ distinguit expressè ab actu intellect⁹, quem isti formam faciũt, nec volo plures authores adducere, sed sufficiat grauissima hæc D. Thom. authoritas cõtra istos.

Contra eosdem.

Vrgentissimus locus. D. Thom.

1. Confir. Et præterea: Illa sunt relatiua, quorũ totum suum esse est ad aliud se habere: sed totum esse speciei, verbi gratia, est ad genus, & sic de reliquis vniuersalibus: ergo sunt relatiua, & non realia: ergo rationis. Maior patet ex Aristotele capite de Ad aliquid. Sed minor probatur: Nam non habet aliam essentiam genus, quàm respicere speciem, & nec species nisi respicere genus, & totum esse vniuersalis est respicere inferiora: nam sicut patris essentia tota est ad filiũ, ita similiter tota horum essentia est ad aliud, vt ad terminum: nam non potest reperiri essentia in illis, quæ à termino absoluatũ.

2. Confir. Prætereà inter Logicos est distinctio aperta & clara inter vniuersale in repræsentando, & vniuersale in essendo: sed si cõceptus esset forma vniuersalis, omne vniuersale esset vniuersale in repræsentãdo, quia cõceptus cùm sit quid singulare, nõ potest habere rationẽ, nisi vniuersalis in repręsentando: ergo isti non possent assignare vniuersale in essẽdo.

3. Confir. Præterea sequitur, quod si esse genus, verbi gratia in anima li, vel esse vniuersale in homine, sit quædã realis denominatio, proueniens à forma extrinseca reali, quæ est conceptus, vel actio intellectus, quòd hæc realis denominatio prius cõueniat singularibus, quã naturæ in cõmuni: sed hoc est impossibile: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nam omne accidens reale, & esse reale existentiæ, siue essentiale sit, siue accidentale, prius conuenit singularibus, & primis substantiis, quàm vniuersalibus, & secundis, & hoc habet verum etiam in denominationibus extrinsecis realibus. Quia enim Petrus est agens, homo est agens: & quia Petrus est in loco, homo est in loco. In intrinsecis patet clarè: nam quia Petrus currit, homo currit: & quia Petrus est sapiens, homo est sapiens: Prima enim substantia est omniũ primũ subiectum. Probatur illa minor: quia si esse vniuersale prius cõuenit vniuersalibus, quàm singulari: ergo Petrus erit vniuersalis: & quia Petrus est vniuersalis, homo est vniuersalis, quod est aperte contradictionem inuoluens, sicut & illam hæc noua inuoluit opinio. Denominationes verò rationis, cuiusmodi sunt esse vniuersale, &c. quia conueniunt (nam de illis loquimur) naturæ, prout cognitæ, & sub tali conceptu nõ possunt singularibus cõuenire. ergo &c.

4. Confir. Præterea, cognitio naturæ etiam in vniuersali, solùm terminatur ad naturam in vniuersali, & non cognitam: & sic solũ refertur ad cognitionem, seu ad cognoscentem: ergo vt sic non habet formaliter rationem vniuersalis, quia vniuersale essentialiter dicit ordinem ad inferiora: ergo necessarius est alius in ipsa natura respectus, quo formaliter ab intellectu ad inferiora dicaẽ relata. Discursus est clarus, & patent oẽs assũptæ præmissæ.

5. Confir. Pręterea per hoc, quòd natura cognoscitẽ secundũ illos, manet vniuersalis. Tũ

sic

sic argumentor; Illa non est in se vniuersalis, & respiciens inferiora: sed forma illa, cognitio, verbi gratia, vel conceptus, non respiciunt inferiora, sed solũ habent pro termino naturã cõmunẽ: non enim conceptus homo vt sic, repræsentat & dicit ordinem ad Petrum, vt sic: sed est diuersus cõceptus hominis & Petri, & hominis conceptus abstrahitur à Petro: ergo non possunt esse forma vniuersalis, nã forma vniuersalis debet dicere ordinem ad inferiora vniuersalis, siquidẽ est illius essentia constitutiua. Si de essentia albedinis est disgregare visũ, debet albedo dicere ordinem ad visum disgregandum, & sic in reliquis. *6. Confir.* Præterea, naturã esse vniuersalẽ, est in ipsa natura aliquid nõ reale: ergo rationis: ergo forma illius constitutiua est aliquid rationis. Prima pars antecedẽtis probatur, quia ante cognitionem in cõmuni, vel abstractionẽ, natura non erat vniuersalis, & postmodũ est: ergo in se habet aliquid, quod antea nõ habebat: & in ipsa non est aliquid reale: quia per meam cognitionẽ incredibile est ponere me aliqd reale in natura Rhinocerotis abstracta, quæ est apud Indos. Videantur pro hac cõclusione rationes superiùs allatæ, quæst. vigesima prima, concl. prima, & septima, & Caiet. de ente & essẽtia, capite quarto circa illa verba: Relinquit ergo & ex vniuersis præceptis logicalibus Multę pro hac cõclusione rationes adduci possũt, quia opposita doctrina omnib. illis cõtraria est.

3. Conclus. Quoad 2. punctũ quæsiti. Pro secundo puncto quæstionis sit tertia conclusio, quod repræsentat iste cõceptus, Homo, qui est conceptus vniuersalis, est natura humana secundũ se, & secũdum ea, quæ sibi conueniunt, secundum suam essentiam. Et hæc natura secũdum se est, quæ affirmatur de indiuiduis, licèt habeat cõditionem vniuersalis, vel superioris, modo iã supra explicato, ex eo qđ est obiectum huius conceptus, quæ quidem vniuersalitas est cõditio, vt de inferioribus affirmetur. Cõclusio hæc est D. Thomæ expressa cap. 4. de ente & essentia, & Domini Caietani ibidem. Vnde quod correspõdet conceptui homo, qui est vniuersalis, non est natura in aliquo modo particulari sed natura secundũ se, & ideo non est illius obiectum singulare aliquod, nec omnia simul, sed solùm natura secundum se, & secundum sua prędicata quidditatiua, quæ natura ĩ re est. Modus autẽ vniuersalis, qui illi conuenit, habet sanè ex eo, quòd sic in intellectu repræsentatur. Videatur Caietanus supra dicto capite prope finem. *Probatio Conclusionis.* Hæc conclusio probatur: Nã quando dico, quòd Petrus est homo, idem est, quod dicere, Petrum esse animal rationale: ergo quod correspondet huic cõceptui, essentia hominis est, & hæc est in omni homine, id est, non includit singularitatẽ, nec vniuersalitatẽ in sua ratione: ergo &c. *1. Confirm.* Et præterea probatur conclusio, nam constat quando intelligimus hominem per istum conceptũ homo, non intelligere nos singulare aliquod, nec omnia simul, sed solùm hominis essentiã: ergo homo secundũ prædicata quidditatiua est obiectum illius cõceptus, & non singularia: nam illa intelligerẽtur in obiecto. *2. Confirm.* Præterea; de obiecto illius cõceptus habetur scientia: sed sciẽtia non habetur de singularibus, saltẽ primò & per se: ergo per se significatum illius cõceptus non est singulare aliquod, sed hominis essentia. Bene verũ est, quòd hæc essentia est in singularibus: sed singularitas non repræsentatur per illum conceptum, nec similiter vniuersalitas, sed consequitur ad cognitionem, seu ad conceptum, vt diximus, & dicemus, consequitur inquam: quia ponitur per illã esse cognitum, quod est proximum vniuersalitatis fundamentum. Et hanc conclusionem non ampliùs probo, quia satis acutè explicatur à Domino Caietano, & probatur vbi suprà, doceturq; apertissimè à Diuo Thoma ibidem. Modò respondendum est ad argumenta.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Respondetur primò ad primũ argumentum desumptum ex variis Diui Thomæ authoritatibus nunquã sibi contrariis, quod cùm D. Thomas asserit, cognitionem esse vniuersalis formam, idẽ est ac si dicat, esse fundamentum formæ vniuersalis: nã quia esse cognitũ in cõi, quod fundatur in cognitione, est proximũ fundamẽtũ vniuersalitatis, ideo cognitio vocat à D. Th. forma vniuersalis,

satis vsitatum est apud Logicos, cùm agunt de intentionibus, quæ sunt rationis entia, & minimæ entitatis, loqui de fundamentis, quæ sunt clariora loco formarum, quæ in illis fundantur, & accipere fundamentũ pro re fundata. Et secundũ hanc rationem D. Thom. cognitionẽ loco secundæ intentionis, quæ est rationis relatio, accipit, dum dixit esse formã vniuersalis. Et cùm in primo loco dixit, hominẽ non esse vniuersalẽ, nisi quia cõsideratur vniuersaliter, accipit considerari & cognosci, sicut verè est, pro fundamento. Et dixit, quòd fundamentũ, & radix vniuersalitatis est cognosci: cõstat autẽ optimè nos dicere, hominẽ esse patrem, quia generat: nam generatio fundamentũ est, & causa relationis in creaturis. Et ita sunt sequentes authoritates explicandæ. Alia explicatio esse potest, quòd cognitio, & cõceptus est forma vniuersalis in repræsentando: nã tota forma & essentia vniuersalis in repræsentãdo est vniuersalis conceptus. Et quando rursus inferiùs dicit, quòd vniuersale in anima est accidens, loquitur de vniuersali in repræsentando. Cum verò vocat accidens intentionem secundã, accipit cognitionẽ loco secundæ intentionis, id est, secũda intẽtio fundatur in cognitione, & esse cognito. Et ita in sequentibus explicandus est authoritatibus. Alias explicationes suprà dedimus ad hunc loquendi modum Doctorum quæstione præcedẽti. Ad secundum iam respondetur, quòd licet secũda intẽtio generis cõstitutiua sit singularis in essendo, est tamẽ essentialiter vniuersalis vt quo, & id quo cõstituitur essẽtia vniuersalis, quia habet virtutem & essentiam, secundum quam possit referre naturam denominatam ab illa ad sibi inferiora formaliter, sicut conceptus hominis in essendo singularis est: quia in subiecto singulari, scilicet in anima, & tamen in repræsentando est vniuersalis, quia repræsentat naturam sine conditionibus singularibus, quæ in multis reperitur. Nec exemplum adductum de paternitate aliquid valet, quia omnes illi filii sunt vnus terminus, & non sunt filii aliquid inferius ad patrem, vt pater est, metaphysicè loquendo.

1. Explicatio dictorũ D. Thom.

2. Explicatio.

Quomodo intentio generis est & vniuersalis & particularis.

Ad 2. arg. Ad secundũ respondetur, quod intentio vniuersalis, verbi gratia, intẽtio Generis, quæ fundatur in animali, quod singularissimum est, & subiectum censetur quid singulare per ordinem ad illam intentionem, animal, verbi gratia, quia nullũ magis particulare subiectũ potest illius intentionis dari. Nã etsi sit quid cõmune in ordine ad inferiora animalia, non tamen in ratione fundandi intentionẽ huius generis communitatem habet: sed quia illa fundatio fit mediante modo fundandi, vt indiuisibile, est illa intentio singularis, nec inhæret illa intentio animali, sed obiectiuè est in intellectu cognoscente naturam, & illam intentionẽ. Et ita potest illam vniuersalem denominare, & ipsam esse singularẽ in essendo, & vt diximus in intentionibus essentialiter est vniuersalis, & vt quo, & accidẽtaliter est quid indiuiduum vt quod.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quòd nõ est idem rem esse cognitam in vniuersali, & formaliter esse vniuersalem: quia sic esse cognitum, vt sæpè asseruimus, proximũ fundamentum est vniuersalitatis: est tamen vniuersalis illa natura metaphysicè, & ita potest affirmari de multis. Et posse affirmari de multis, sic non est passio vniuersalis formaliter accepti, sed vniuersalis metaphysicè. Nam passio vniuersalis formalis, est prædicabilitas formalis, quæ est relatio rationis, & secunda intentio, quæ tunc formaliter non est in illa natura, sed proximè, de quo suprà actum est. *Ad Confir.* Ad confirmationem respondetur, quòd est vnum in multis metaphysicè, non logicè. Quid ergo est quod deficit vt sit vnum in multis logicè? Respondetur, quod deficit relatio rationis, quæ est secunda intentio in esse formali, à qua natura habet vnitatem vniuersalis formaliter: sicut pater non habet relationem patris formaliter, vsque dum habet relationem paternitatis. Et si intelligatur in solo generandi actu, non intelligitur formaliter pater, & loquamur in hominis natura, vt clariùs pateat. Et per hoc patet ad quartum.

Non sunt idẽ esse cognitum in vniuersali, & esse vniuersale.

Esse vnum in multis dupliciter: logicè, & metaphysicè.

Ad 4. arg.

Ad 5. arg. Ad quintum respõdetur, quòd solutio ibi data est sufficiẽs. Et cũ dicitur, illa natura nõ est diuisa in inferiora, cõcedo: ergo est indiuisa, siquidẽ est, respondetur,

quòd

quòd est indiuisa fundamentaliter proximè, & ita non est diuisa, fit autem vna natura in ordine ad inferiora formaliter, cùm habet relationem rationis, quæ est secunda intentio.

Ad argumenta pro secunda parte quæstionis.

Quodnam est fundamentũ proximũ vniuersalitatis.

AD primũ respondetur, quòd id, cui immediatè tribuitur forma vniuersalis, est natura secundum se, hoc est, homini tribuitur esse speciem, homini, inquam non secundum quod est singularis, sed secundum quod homo, licèt vt habeat natura secundum se hanc intentionem vniuersalis, sit necesse esse in intellectu. Nam sicut singularitas accidit naturæ hominis, prout in particularibus existit: ita vniuersalitas, prout in intellectu est obiectiuè. Et cum dicitur, quòd inter cóceptum, & singularia nihil mediat, negandum est hoc: nam mediat obiectum repræsentatum per conceptũ, scilicet hominis, ideoque per rationem à singularibus distinguitur. Quinimo singularibus conueniunt hæc prædicata, esse risibile, verbi gratia; ꝑ hoc medium, quod est homo, & homini conueniunt primò, & per se, & ratione illius conueniunt singularibus. Et homo primò, & per se cognitus, & singularia secundariò & reflexè cognita sunt, & scita: Et homo, quantum ad naturam, quam dicit, tenet se ex parte rerum, seu est in rebus, & quantum ad modum vniuersalitatis tenet se ex parte intellectus, & est in intellectu obiectiuè, & conceptus fertur in rationem hominis, vt sic, & facit fundamẽtaliter proximè distinctionem in natura hominis, vt sic, à naturis particularium hominum.

Quãdo animal prædicatur de inferioribus, res prædicata est natura animalis, cõditio autem præ

Ad secundum respondetur, quòd homo secundum se affirmatur de suis inferioribus, vt habet tamen conditionem uniuersalis. Et ista natura realiter est plurificata in pluribus, & ita prædicatur de pluribus, & est facta una per intellectum, & ita est códitio esse in intellectu, ut affirmetur de multis una natura, una inquam, secundum rationem. Et cùm natura secundum se sit aliquid reale, aliquid reale est, quod affirmatur de indiuiduis, licèt conditio affirmandi, & tribuens intentionem vniuersalis, sit aliquid rationis. Cum verò dicitur, ergo si aliqua entitas realis affirmatur de Petro & Paulo, ergo Petrus & Paulus sunt idem cum illa reali entitate: ergo etiam sunt idem inter se, respondetur, quòd entitas realis, nimirum natura secundũ se affirmatur de Petro & Paulo, sed multiplicata in illis affirmatur de illis, & facta vna per intellectum: sed hæc conditio rationis proueniens ab intellectu, est conditio affirmandi, non quòd affirmetur, nam sic aliquid rationis affirmaretur.

dicẽdi vniuersalitas.

Petrus, & Paulus, idẽtificati in natura humana, non identificantur & inter se.

Illa verò maxima: Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, explicatur à D. Thoma prima parte, quæstione 28. artic. tertio, ad primum, & habet verum in his, quæ sunt eadem vni tertio re, & ratione. Constat autem Petrum, & Paulum non esse idem vni tertio re, & ratione: nam homo ratione distinguitur ab illis: & ita non sequitur, quòd sint idem inter se. Licèt enim sint idem cum homine, non tamen sunt idem inter se. Quòd autem sint idem cũ homine, dixit Porphyrius, cùm asserit, omnes homines participatione speciei esse vnũ hominẽ. Videatur etiam Caietanus solutione ad primum ibidem.

Ad 3.

Ad tertium Respondetur, quòd natura secundũ se est, quæ correspondet huic conceptui, homo, & illa realis est. Vna tamen in omnibus secundum rationem, & realiter, plurificata in illis pro illa parte, qua plurificata reperitur in indiuiduis diuersa, & pro illa parte, qua est vna, aliquid superius est, & de illis vnum affirmatur, non tamen vnum in re, sed vnum ratione. Esse tamen vnum ratione est conditio affirmandi, non quod affirmatur.

Natura vniuersalis est vna in multis vnitate rationis, non realis.

Itaq; est vna in multis secundum rationem, & non affirmatur illud ens rationis de illis, sed natura realis, quæ multiplex est in re, & vna in intellectu. Et profectò, si hoc ignoremus quid sit, vniuersale nescimus, nec vnum existens in rebus pluribus identificari potest, bene tamen vnum existens ratione, & quod est vnum per rationem, quia omnis natura, quæ est in rebus multiplex facta, vna manet

per

per intellectum, sublatis illis conditionibus distinguentibus. Et ita cùm sit in rebus, multiplex manet in rebus, & vna in intellectu: Nam cognitio in vniuersali non tollit naturam à rebus ipsis, sed in cognitione separat indiuiduales proprietates. Sicut color, qui videtur à potentia visiua, vel est color sine sapore, vel est color cum illo. Non sine illo, quia non est in rebus color sine sapore, sed cum illo non potest videri, quia non est obiectum visus; hoc argumentum etiam nihil valet, quia color, qui est coniúctus sapori, videtur à visu, & est obiectũ eius color sine sapore, est tamen sine sapore in potentia visiua, & cum sapore in re, & illud esse sine sapore in potentia visiua per suas species est conditio, vt videatur.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quòd eadẽ natura secundum se abstrahitur à diuersis hominibus, & cognoscitur ab illis, quia species quælibet abstracta eandem naturam secundum se repræsentat, sicut cum albedo à pluribus videtur, verũ est, quod visiones & cognitiones sunt diuersæ: & natura humana cognita in communi à Petro & à Ioanne in ratione cogniti est diuersa, quia diuersis entibus rationis cõsecutis ad diuersos intellectus denominatur cognita. Et vtrum sint diuer-*Curiosa difficultas.* sa dicẽda vniuersalia specifica numero, vtrum, inquam, sint dicendæ duę species secundæ intentionaliter, dicẽdum est de illis, ac si duo homines haberent eandem albedinem, vel duæ personæ sanctissimæ Trinitatis sumerent eandem humanitatem: de quo vide tertia parte, & hoc est difficile explicatu. Et siquidem eadem natura est, quæ cognoscitur, & prædicatur, dicendum est de illa, sicut dictum est de natura humana ab vno homi-*Decisio.* ne in communi cognita. Et hoc ipsum Angelus videt, vel si non videt hoc ipsum, voca ipsum in testem ad oppositũ probandum. Et profectò si natura abstracta à Petro esset tantùm in illo, nõ esset vniuersalis, quia non prædicatur de pluribus, siquidem non est in illis, & homo abstractus à Petro existente Romæ, idem est cum homine abstracto hic, quia vniuersalia abstrahunt à loco & tempore: Nam si ab illis dependerent corruptibilia essent per se, nec possent sciri per se. Ad vltimum dicam capite de genere.

QVÆSTIO. XXXVI.

Vtrum natura habeat rationem vniuersalis, quando species eius seruatur in memoria intellectiua, etiam sine actuali consideratione intellectus.

ET videtur quod nõ. Primò: Nam ex modo essendi, quem tunc habet in intellectu, non est intelligibilis in actu primo nec secundo: ergo non est vniuersalis vllo modo. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Quod non sit intelligibilis in actu primo, probatur, quia est necesse, vt intellectus se conuertat ad phantasma ad hoc, quod intelligatur illa natura: ergo &c. Probatur antecedens, quia oportet intelligentem phantasmata speculari. Consequentia probatur: nam quælibet natura, etiamsi non habeat speciem sui in intellectu, est intelligibilis, sicut ipsa, scilicet per conuersionem intellectus ad phantasma: ergo illa non est intelligibilis in actu primo, magis quam quælibet alia natura, quæ potest intelligi per conuersionem intellectus ad phantasma. Et confirmatur hoc argumentum, & ampliùs eius vis explicatur. Nam ex modo essendi, quem habet natura illa in memoria, ita se habet, sicut quodlibet accidens existens in intellectu; quod non est intelligibile in actu primo, vt patet in scientiæ notitia: ergo non potest natura esse ibi vniuersalis. *1. Argum.* *Confirm.*

2. Argum. Secundum argumentum. Species vt est in memoria, solùm habet esse commune accidentis, quod est inhærere, & non habet prout ibi est proprium speciei, scilicet, repræsentare obiectum, & concurrere ad cognitionem: ergo prout ibi est natura, non est vniuersalis. Probatur consequentia: Nam vt natura sit vniuersalis, est necesse quòd habeat speciẽ sui in intellectu secundum rationem propriam

priam speciei, quæ est concurrere ad intellectionem, vt principium ipsius, quòd ibi non habet.

3. Argum. Tertio: Sequitur, quòd sit concedendum, sine actuali operatione intellectus esse vniuersalia in intellectu, quod videtur falsum: nam vniuersalia in fieri, & in conseruari, dependent ab intellectu. Probatur sequela: quia sine actuali operatione intellectus sunt species in memoria intellectiua.

Præambula ad quæstionem.

Controuersia Michaelis Magistri Auctoris. 1. Opin. IN hac re sunt duæ opiniones extremæ, & alia media. Prima opinio est, quam Magister meus Michael Adrianus, vir & ingenii acumine, & summa eruditione insignis, virtutibus etiam clarus, ex cuius doctrina nonnulla in his quæstionibus deciduntur, qui dicebat, vt homo possit dici actu vniuersalis in esse obiectiuo, seu metaphysicè (nam de isto vniuersali est sermo) est necesse, quòd natura humana sit in specie intelligibili, cum vsu actuali illius speciei, & actione actuali intellectus agentis: Nam species

Species dupliciter consideratur. dupliciter potest considerari. Vno modo vt qualitas est inhærens intellectui, alio modo vt species est, & vt exercet rationem speciei, repræsentando rem intellectui actu. Et requiritur vt sit vniuersalis natura, quod sit in specie hoc secundo modo, & non sufficit esse primo modo.

Probatio præfatæ opinionis. Et ratio est: nam vniuersale in prædicando, & essendo debet esse obiectum vniuersalis in repræsentando: Sed tunc quando species est in memoria intellectiua, non est vniuersale in repræsentando, quia nulli intellectui fit repræsẽtatio in actu, & ita natura actus non est vniuersalis, sed benè in habitu sicut est ipsius speciei

Solutio Argumẽtorũ Caiet. repræsentatio. Et soluebat argumenta Domini Caietani dicendo, quòd natura secundum quod est in memoria repræsentatur intellectui actu, sine conditionibus indiuiduantibus, & nec secundum modum essendi, quem seruat in memoria, est comparabilis, nec intelligibilis in actu primo.

2. Opin. Caietani. Altera opinio est Domini Caietani asserentis, illam naturam esse vniuersalẽ actu in esse obiectiuo, ex hoc, quòd eius species est in intellectu, etiamsi actu non consideretur illa natura ab intellectu. Et probat Caietanus primò: nam homo est in illa specie repræsentatus sine *1. Ratio.* conditionibus indiuiduantibus: ergo secundum esse, quod ibi habet, est vniuersalis. Antecedens patet: nam illa species est species naturæ, & non conditionum indiuiduantium, quia ab illis conditionibus fuit abstracta. Consequentia patet: nam vt aliquid sit vniuersale, nihil aliud requiritur, quàm quòd repræsentetur sine conditionibus indiuiduantibus. Præ- *2. Ratio.* tereà: esse naturæ in illa specie est esse rationis, sed hoc esse nullum aliud est quàm esse vniuersalis & abstracti: ergo &c. Præterea: rem esse vniuersalem *3. Ratio.* in actu nihil est aliud, quàm esse intelligibilem in actu, sed ratione speciei existentis in memoria res dicitur intelligibilis actu, licèt non sit actualis consideratio intellectus: ergo est vniuersalis actu. Probatur antecedens, quia est in multis, ex eo, quod est sine conditionibus indiuiduantibus. Quartò: Vt res sit *4. Ratio.* vniuersalis actu, satis est, quòd in potentia proxima sine noua abstractione sit cõparabilis ad inferiora, & de illis prædicabilis, sed res, quæ habet speciem sui in memoria intellectiua ratione illius habet hoc: ergo &c. Nam ratione illius speciei, est intelligibilis actu: ergo comparabilis, & prædicabilis. Hæc sunt huius opinionis argumenta.

3. Opinio media inter relatas. Tertia opinio, quam dixi mediam, asserit, naturam per speciẽ sui in memoria esse vniuersalem in actu primo incompletè, completè verò esse cùm est speciei actualis vsus; quia completur & perficitur species in ratione speciei per reductionem illius ad actum.

Dissoluitur quæstio.

Decisio controuersiæ ad aures Caiet. SEd quamuis reputẽ Magistri mei subtilem, & probabilem opinionem, magis verò conformem censeo opinionem

T Caie-

Caietani. Maximè, quia, vt suprà visum fuit, species est similitudo formalis, licèt imperfecta, naturæ illius: ergo hæc similitudo naturalis est: ergo, sicut imago repræsentat Imperatorem, quantum est de se alicui, & est actualiter signum, licèt non exerceat actu eius rationem: ita illa species actu est signum formale naturæ humanæ, sine conditionibus indiuiduantibus, & refertur ad illam, repræsentando illam, sicut eius imago, sine particularibus conditionibus, licèt hæc repræsentatio non exerceat vsum alicui intellectui, quod non est ex defectu suo. Quamobrem natura est repræsentata sine determinatione. Et ita vniuersaliter verum est, quòd non est actualis vsus speciei, vt sit vniuersalis in actu primo, sicut intelligibilis in actu primo, & in aptitudine proxima. Vnde non requiritur vsus speciei, vt sit vniuersalis in actu primo, bene tamen vt sit vniuersalis natura in actu secundo. Et præterea quia, quod actu res cognoscatur, licèt sit causa verbi, non tamen est causa similitudinis alicuius in specie, sed solùm reductionis ipsius in actum secundum: ergo si modò est vniuersalis propter repræsentationẽ actus sine conditionibus, ita antè etiam erat vniuersalis, & repræsentabat rem intellectui ex parte sua, si intellectus vult considerare naturam per illam seu potest facere, quod repræsentetur actu natura intellectui in actu secundo per illam, quod sufficit, vt sit vniuersalis. Videatur etiam ad hoc Diuus Thom. prima parte, quæstione 57. articulo quarto, & Caietanus ibidem.

Quid requiratur, vt natura sit vniuersalis in actu primo, & quid in actu secũdo.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1.

AD argumenta in contrarium respondetur. Ad primum dicitur, quod illa natura ex modo essendi, quem ibi habet, non potest intelligi in actu primo, si autem debemus nos conuertere ad phantasmata speculanda, non est, propter quod natura sic repræsentata, non sit vniuersalis, sed quia est necessaria ex natura nostri intellectus, quòd dum ipse intelligit, sit phantasia in actu, & ita de se illa bene poterat ex sua vniuersalitate intelligi, vnde vniuersalis est. Et nota, quòd licèt species nõ sit similé obiecto formaliter, sufficit esse similis obiecto virtualiter, tamquam potentẽ causare similitudinem, vt res, cuius species est in intellectu, dicatur esse vniuersalis. Nam secundum illam dicitur vniuersalis in actu primo, & sic habet in se vniuersalitatem, non quæ proueniat à repræsentatione speciei, sed quæ proueniat ex hoc, quod habet speciem sui in intellectu, secundum quam potest proximè comparari, & cognosci, & prædicari. Et hoc habet ex eo, quòd est abstracta species naturæ, & non conditionum indiuiduantium: nam tunc hac de causa in natura resultat aliqua denominatio, scilicet vniuersalis in actu primo.

Obserua.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrum hæc propositio sit vera, Hæc natura est vniuersalis, Hæc natura est species, ostendendo hominem.

Controuersia.

IN hac quæstione nostrorum causa aliqua minuriora breuiter disputabimus. Ad quæstionem aliqui respondent, supradictas propositiones esse veras, si non fit appellatio: nam si fiat appellatio, facit hunc sensum, quòd per conceptum huius naturæ, Homo est species, est vniuersalis. Sed hoc est falsum: quia conceptus huius naturæ est singularis, & illi non potest competere prædicatum. Si non faciat appellationem est vera, quia hæc natura non per conceptum huius naturæ, sed per conceptum communem hominis est vera. Sed respondetur, hanc propositionem esse veram, etiam stante appellatione: et ita dicimus, Omnis, cum concipimus hominem in communi, hæc natura sic cõcepta est species. Et secũdo quia

1. Modus dicendi.

Refellitur.

2. Modus dicẽdi Authoris.

quia illa dictio, Hæc natura determinat hominem, verbi gratia, communiter conceptum: sed homo sic conceptus est species: ergo & illa dictio, hæc etiam potest demonstrare naturam specificam in communi, quæ Hæc vocatur, quatenus est distincta à natura equi. Et ita loquitur Diuus Thomas, cap. 4. de ente, vbi dicit, hæc natura habet duplex esse, &c. Et ita ad argumentum respondetur, quod appellat conceptum proprium illius naturæ, in communi tamen, qui dicitur hæc natura, & demonstratur ad intellectum. Hæc vero propositio est neganda, Hic homo est species: quia iam ex communi modo concipiendi denotat hominem singularem, cui esse speciem non conuenit.

Alia cõtrouersia. Si inquiras, vtrum hæc propositio sit necessaria, vel cõtingens, Homo est species, Animal est genus, est vniuersale. Respondent aliqui ex nostra schola esse necessariã, & ꝓbant. *1. Opinio.* Primò: quia propter appellationẽ facit hunc sensum, homo vt cõcipitur cõceptu communi est species: sed hæc est necessaria, sicut illa est necessaria, Homo, vt habeat albedinem est albus, seu disgregat visum: secundò: quia supra dictæ propositiones nunquã possunt esse falsæ: ergo sunt necessariæ. Consequentia est euidens, antecedens probatur: Nam cùm prædicatum appellet conceptum subiecti, semper affert secum cõditionem requisitam, vt conueniat subiecto. *2. Opinio.* Alia opinio est opposita asserens esse contingentem, quia reddit hunc sensum, Homo, qui concipitur conceptu communi, est species: sed accidit homini, quòd concipiatur conceptu communi: ergo & quod sit species. Et præterea, quia si homo necessariò est species; ergo necessariò est vniuersalis: & ita non accidit esse vniuersale illi, quia cui necessariò conuenit prædicatum inferius, necessariò conuenient prædicata superiora. Et præterea, D. Thomas capite quarto, de ente & essentia, dicit accidere homini esse speciem ex eo, quòd est in intellectu: sicut accidit homini esse album ex eo, quod est in singularibus.

Notandum in hac re, quòd propositionem necessariam vocamus illam, cuius prædicatum non potest separari à subiecto, ex quacunque causa hoc proueniat; & propositionem contingentem, illam vocamus, per oppositum, quando prædicatum potest non conuenire subiecto.

Dico primò. Hæc propositio est accidentalis, Homo est species, & huic similes. *1. Conclus.* Probatur: quia homini conuenit esse speciem ex eo, quòd à me cognoscitur conceptu communi: sed potest non cognosci: ergo tunc non erit species. Et præterea: nam humillimus Doctor cap. 4. de ente & essentia in principio dicit in hæc verba: Hæc natura habet duplex esse, vnum in singularibus, aliud in anima: & secundum vtrumque consequuntur accidentia dictam naturam, & infrà relinquitur; ergo quod esse speciem accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in intellectu: ergo esse speciem est accidens naturæ: & constituitur ex hoc esse propositio non necessaria.

Dico secundò, Suprà dicta propositio, *2. Conclus.* Homo est species, nõ facit hunc sensum, Homo vt cõcipitur conceptu communi, est species, sed quòd esse speciem conuenit homini: quamuis ad hoc requiratur quod conceptu communi concipiatur, Et quamuis non possit prædicatum competere sine illo conceptu communi, non importatur ille conceptus communis in prædicato, & etiamsi importaret conceptum communem ille terminus, species deberet importare hoc modo, Homo, qui concipitur conceptu communi, est species: & sicut homini accidit, quòd concipiatur conceptu communi: ita accidit, quòd sit species. Et ꝑ hoc patet ad argumenta.

Controuersia a quib. supersedetur. Hic etiam poterat disputari, quid sit respondendum ad quæstiones, quas de vniuersalibus quęrit Porphyrius, quę suo tempore erant difficiles: sed iam sunt cuique peruiæ. Nam vniuersale & dicit materiale, scilicet naturam & secundam intentionem. Et si natura quæ substat secundæ intentioni fuerit substantia, vniuersale pro substrato erit substantia, si fuerit res incorpo-

rea, vt Angelus; vniuersale erit id corporeum: si fuerit accidentalis, natura erit accidens. Et quando Aristot. 7. Metaph. text. 45. dicit, vniuersalia non esse substãtiam, loquitur de vniuersalibus Platonicis: quia nec erant primę substantiæ, nec secundæ: quia non erant in primis. Vide Diu. Thomam opusculo, 55. & Soto hic.

Dubium. Poterat hic vltimo disputari, An sola Logica tractet de vniuersalibus. Sed re- *Solutio.* spondetur, quòd de vniuersalibus formaliter, hoc est, de forma vniuersalis, vt de obiecto scito, sola Logica tractat; vt de conditione sciendi, ipsa Logica, & omnes aliæ scientiæ: quia omnes agunt de rebus in vniuersali. Vide Caietanum libro primo, post. cap. 7.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS DE PRAEDICABILIBVS.

QVÆSTIO XXXVIII.

Quodnam sit obiectum huius partis Logicæ, Prædicabile, an Vniuersale; & quonam modo distinguantur inter se.

1. Argum. Videtur, quòd nullo modo distinguantur vniuersale, & prædicabile: Nam hæc prædicatio est vera, Prædicabile est vniuersale: & non alia ratione, nisi quia vniuersale est superius ad prædicabile: ergo nullo pacto formaliter, nec realiter distinguuntur: nam de ista distinctione est sermo. Minor probatur, nam prædicabile essentialiter dicit vniuersale, & vlterius addit, affirmari de multis: ergo vniuersale est superius ad prædicabile. Probatur antecedens, quia non potest prædicari de multis, nisi sit in illis: ergo essentialiter includit vniuersale. Et quòd addat illud, patet: quia vniuersale vt sic, solùm dicit esse in multis vnum, vbi non ponitur prædicabilitas, quòd si se habent tamquam superius & inferius, nullo pacto distinguuntur, nisi ratione.

2. Argum. Secundò arguitur, & probatur, quod nec ratione distinguantur. Nam prædicabile, vt dictum est, est vniuersale; sed vniuersale essentialiter est prædicabile: ergo nec ratione distinguuntur. Minor probatur, nam consequentia est euidens, quia prædicabile est, quod potest affirmari de multis; sed vniuersale vt sic est affirmabile de multis: ergo vniuersale, vt sic, est prædicabile: ergo sunt idem realiter, & formaliter. Et ratione minor probatur, quia non possumus ab vniuersalitate separare prædicabilitatem.

3. Argum. Tertiò, prædicabile est obiectum huius libri prædicabilium, & hic tractat de vniuersalibus: ergo vniuersale & prædicabile idem sunt. Imo hic non tractatur nisi de vniuersalibus: nam de obiecto fit tractatio in qualibet scientia & arte.

Quartò, idem est obiectum huius artis, & partis eius; sed obiectum Logicæ est secunda intentio: ergo subiectum huius libri est secunda intentio, & non prædicabile, nec vniuersale. 4. Argum.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: obiectum huius libri est vniuersalitas, seu vniuersale (& accipio vniuersale propriè) Probatur ista conclusio, nam in prædicabilibus nō agitur, nisi de quinque vniuersalibus, & in hoc tota huius libri cura incumbit, demonstrando passionem vniuersalis, quæ est prædicabilitas; ergo vniuersale est subiectum. Antecedens probatur ex Porphyrio in principio Prædicabilium, & in fine, vbi multum laborat, ostendendo prædicabilitatem vniuersalium, & quomodo in hac conueniant & differant. Ita censent Logici antiqui, vt Petrus Hispanus in principio prædicabilium, Versorius ibidem, & alii multi moderni, quos pertranseo. Sed antecedens illud probatur: Nam illud est obiectum in scientia aliqua, seu in parte alicuius scientiæ, de quo passiones demonstrantur in tali scientia, & si vocetur iste liber Prædicabilium, quia passiones sunt notiores, vniuersale, quod est huius libri obiectum, per prædicabile ostenditur & nominatur. 1. Conclus.

Secunda conclusio: Eadem res, quæ est vniuersalis, est prædicabilis: sed prædicabilitas 2. Conclus.

Cōtra Versorium. bilitas est propria eius passio, & res ab alia intētione denominatur vniuersalis, & ab alia prædicabilis, formaliter. Et ita formaliter loquendo de vniuersali, & prędicabili, realiter distinguūtur: sicut possunt duo entia rationis realiter distingui ad hūc sensum, quòd forma prędicabilis & vniuersalis proueniunt à duabus intētionibus, quæ sunt duæ entitates rationis distinctæ; & hanc voco realem distinctionem, quia si essent entia realia, essent realiter distinctæ. *Intentio vniuersalis realiter distinguitur ab intētione prædicabilis.* Prima pars conclusionis probatur: Quia homo, qui est vniuersalis idem, est prædicabilis de multis, nam de hoc prædicabili fit sermo, & sic in reliquis: ergo &c. Quod sit passio, ꝓbatum fuit supra in vniuersalibus, & probatur per definitionem propriæ passionis. Quod verò res illa denominetur ab alia intentione prædicabilis, & ab alia vniuersalis probatur: Nam diuersi effectus non subordinati essentialiter à diuersis intentionibus oriuntur, vt patet in intentione subiecti & prædicati generis, & prædicati nominis, & verbi; sicut enim i formis realibus ab alia forma loquendo formaliter homo est homo, & ab alia risibilis; ita in intentionibus ab alia forma debet prouenire vnus effectus, & ab alia alius distinctus; sed prædicabile esse est distinctus effectus formalis ab esse vniuersali: ergo prouenit à distincta forma & intentione. Sed minor probatur: quia diuersimodè definitur vnus, atque alius, quinimo vnum per aliud demonstratur: ergo &c. *Obiectio.* Et si fiat argumentum: secunda intentio generis essentialiter est vniuersalitas, & facit prædicabile animal: ergo idem est prædicabilitas, & vniuersalitas: maior patet, & minor probatur: nā secunda intētio generis est prædicabilis, vt quo, & impossibile est, quòd aliqđ sit genus per secundam generis intentionē, & quod non sit prædicabile. *Solutio.* Respondetur, quòd secunda intentio generis dicit prędicabilitas radicaliter, quia ab ipsa, vt à radice dimanat, posito actu intellectus prędicabilitas, sicut risibilitas dimanat ab essentia & forma hominis. Nam ex eo, quòd considero animalis naturam in multis, & tribuo illis generis intentionem, statim video posse dici de multis, & tribuo illi prædicabilitatis intentionem. Et cùm genus definitur per prædicabilitatem, definitur tanquam per suam passionem, sicut si homo definiretur per risibilitatem, quæ est eius propria passio. *Opinio Versorij.* Alii dicunt, quòd eadem forma est vniuersalitas, & prædicabilitas, cæterum secundum aliam rationem. nā est prædicabilitas, vt facit prædicabile, vniuersalitas vt facit vniuersale. Et hoc sufficit, vt vnum de altero demonstretur. Est huius sententiæ Versorius in principio prædicabiliū. *Refellitur.* Verùm cùm differant definitione, & non consequantur ad eundem actum intellectus: quia posita vniuersalitate vt sic, nō ponitur prædicabilitas, sed est necesse vt adueniat alius actus in intellectu, quo cōsideretur illa natura, vt dicibilis de multis, & sic denomineī prædicabilis; & formæ, quæ consequuntur ad diuersos actus intellectus, distinguantur realiter in entibus rationis, modo iam dicto, fit vt ab alia forma vniuersale dicatur tale, & ab alia forma prædicabile: Nam per vniuersalitatem solùm refertur natura ad inferiora, vt sic, in quibus nulla formalis mentio fit de prædicabilitate, vsque dum hæc forma adueniat, & ita sunt distinctę. Sed de his etiam suprà dictum manet.

Locus Diui Thomæ vrgēs pro sententia Authoris. Et nostra sententia videtur esse D. Thomæ, opusculo 48. capite quarto, vbi sic dicit: De quibus secundis intentionibus nunc dicemus, scilicet, de quinque vniuersalibus, seu prędicabilibus, quę vniuersalia dicuntur, prout intellectus attribuit eis esse in pluribus: prædicabilia verò prout intellectus tribuit eis dici de pluribus. Vbi vides, quod in diuersis actionibus intellectus fundatur ratio vniuersalis, & prædicabilis: ergo & intentiones consequntæ sunt diuersæ. Et idem videtur dicere Diuus Thomas capite quarto, de ente & essentia circa finem, vbi sic dicit: Nihilominus tamen illud, cui intellectus intentionē prędicationis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus tribuit intentionem generis, vbi alia ponit Diuus Thomas intentionē generis & prædicationis seu prædicabilis: nam de generis prædicabilitate loquebatur, & non de prædicatione actuali. *Obiectio.* Et si dicas contrà: In verbis immediatè antecedentibus dicitur, quòd ratio prædicationis

tionis poteſt claudi in ratione huius intentionis, quæ eſt genus. Reſpondetur, quòd clauditur ſic paſſio in eſsentia, nõ vt pars eſſentialis eius. Quinimo ex hoc, quod Diuus Thomas dicit, quòd poteſt claudi, facit diſtinctionem vnius & alterius intentionis.

Solutio.

3. Concluſ. Tertia concluſio: Notitia vniuerſaliũ, ſeu prædicabilium neceſsaria eſt ad doctrinam prædicamentorũ, vt ſciamus illa conſtituere, quæ ex generibus & ſpeciebus conſtãt, & indiuiduis. Item eſt neceſſaria ad definitionum aſſignationem, quæ conſtat genere & differentia, & ſpecies eſt, quæ definitur. Itẽ ad diuiſiones, vbi genus per ſuas ſpecies & differẽtias diuiditur, & ſubiectum aliquando per accidentia. Et ad demonſtrationẽ, vbi paſſio per definitionem demõſtratur de ſubiecto. Quæ omnia ſine horum vniuerſalium cognitione ſciri nequeunt, cùm hic tradatur, quid ſit genus, ſpecies, ꝓpriũ, differentia, & accidens. Et nõ loquor de cognitione, quæ habetur per hunc librũ, vel illum, quia ſic poterit eſſe vtilis; ſed de cognitione, quam habet abſolutè de illis. Hinc ſequitur, quàm ſtultè errent illi, qui cenſent, ſcientias perfectè ſine Logica haberi poſſe, cùm ſine iſtis nequeãt haberi, quæ ſolũ in Logica docẽt.

Error quorundam.

Diſſoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum reſpondetur, quòd illa prædicatio eſt vera: quia intentio prædicabilis & vniuerſalis eidem materiali conueniunt, vt ſuprà dictum fuit in intentionibus, quæſtione 27. Et non eſt vniuerſale ſuperius, ſed id, quod eſt vniuerſale, eſt ſubiectũ intentionis vniuerſalis, & prædicabilitas vt ad radicem conſequitur ad vniuerſalitatem, de quo etiã ſuprà diximus.

Ad 2. arg. Ad ſecundum reſpondetur, quod vniuerſale per ſe eſt prædicabile, non verò eſſentialiter. Et cùm definitur, quòd vniuerſale eſt affirmabile de multis, definitur per ſuam paſſionem: & poteſt eſſe vniuerſale formaliter per formalem intentionem, & adhuc non habere illam naturam ſecundam intentionem prædicabilis formaliter, ſi non accedat actus intellectus, per quẽ formaliter habet eſſe, & etiam in quo fundatur, vt in formali fundamẽto. Nam in actu, in quo fundatur generis intentic, nõ fundatur prædicabilitas, vt in formali fundamento. Et hoc benè nota: nã fundamentũ formale prædicabilis eſt cognoſcere naturã, ſeu naturã eſſe cognitã, quatenus poteſt de multis affirmari, & tunc tribuit intellectus intentionem prædicabilis generici: Nam Petro non tribuas intentionẽ prædicabilis de multis, quia vides non poſſe de multis affirmari. Quamobrem benè poteſt per conſiderationem, quinimo & in eſſe formali, vnum ſeparari ab alio.

Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd hic tractatur de vniuerſalibus, & per ſua eſſentialia, & per ſuam paſſionem notiorem, quæ eſt prædicabilitas. Et ita dicitur hic tractari de prædicabilibus, ponendo paſſionem, vt tendamus in eſſentiam. *Ad 3. arg.*

Ad quartũ reſpondetur, quòd eſt idẽ obiectum formale, materiale verò eſt diuerſum, ſicut idem eſt obiectum Phyſicę & partium eius formaliter, ſed materialiter differunt. Vniuerſale autem eſt inferius ad ſecundam intentionẽ, & differt ab illa i ratione obiecti partialiter, & materialiter: formaliter verò eadẽ eſt ratio cõſiderandi in vtroque. Hæc quæſtio ad librũ Prædicabiliũ vice ꝓlogi deſeruiet. *Ad 4. arg.*

QVÆSTIO XXXIX.

Quot ſint prædicabilia, ſeu vniuerſalia.

IDEO hanc quæſtionem hic diſputo, vt futuræ tractationi terminum præfigamus, ne de tot prædicabilibus, quot aliqui multiplicant, perſcrutemur.

Videtur qđ ſint plures quã quinque. Nam ens eſt vniuerſale, ſiquidem eſt prędicabile de multis, nimirum de hoc ente, & de illo, & tamen nullum quinque, quæ Porphyrius deſignat, eſt: ergo ſunt plures quàm quinque. Item accidens eſt affirmabile de multis: ergo eſt vniuerſale; nec tamen eſt aliquod eorũ. Et hoc argumentum habet maiorem difficultatem, ſi fiat ſermo de accidente completo: nam *1. Argum.*

tum, materia & forma, proprium, quod competit ratione formæ, & accidentia, quæ accidunt ratione materiæ singularis: ita in composito metaphysico sunt alia quinque, quæ fundant quinque intentiones prædicabilium, seu vniuersalium. Compositum, quod est species, vt homo, cui correspondet secūdum prædicabile, Species. sc. logica. Materia metaphysica, quæ est genus. s. animal, supra quod fundatur, seu cui correspondet genus, logicè loquendo. Forma, quæ est rationale, cui tertium prædicabile correspondet, differentia. Sequuntur ad hoc compositū ratione formæ & materiæ in communi aliquæ proprietates, & his correspondet quartum prædicabile, & supra illas fundatur, vt supra risibilitatem, corruptibilitatem; ratione materiæ indiuidualis sequuntur accidentia communia, & his innititur quintum prædicabile. Nec aliquid quidpiam potest considerari, quod ad hæc non reducatur: ergo nec aliquod præter dicta prædicabile reperiri valet: Nam compositum logicum metaphysico est proportionandum, & quod dicimus de hac specie in particulari, de omni, siue sit substantialis siue accidentalis, dicendum est. Sed si aliquis negauerit, non debere correspondere prædicabilium numerum prædictis partibus speciei, certè non habemus firmam rationem, quæ hoc conuincat. Secunda probatio doctissimi Magistri hæc est: Omne prædicatum (& loquimur de prædicatione directa) aut prædicatur de aliquo essentialiter, aut accidentaliter. Si essentialiter, aut quidditatiuè, aut qualificatiuè. Si primum, aut de pluribus differentibus numero, & illud est species: aut de pluribus differentibus specie, & est genus. Si in quale essentiale, est differentia. Si accidentaliter, vel consequitur ad essentiam, & est proprium; vel ad conditiones indiuiduales, & est accidens commune quinti prædicabilis, & non videtur quis alius sit modus prædicandi: ergo &c.

Prima Ratio, quòd nō sint plura vel pauciora prædicabilia quinque.

Instātia insolubilis.

2. Ratio.

Obiectio. *Fuga.*

Sed si aliquis dicat (vt dicit Caietanus) prædicationem illam essentialem in quale diuidendam esse: nam alia est de pluribus numero differentibus, & est differentia atoma; vel de pluribus specie differentibus, & est subalterna. Et præterea, quòd est alius prædicandi modus, scilicet, in cuiusmodi, quomodo prædicatur aliquis homo, certè non adduceretur conuincens argumentum contra illum, quamuis solueret argumenta probabiliter. Quamobrem hæc nostra conclusio non est demonstrata, nec certo probata, sed solum topicè, & probabiliter multum.

Solutio.

Præterea probatur nostra conclusio: quia vniuersale est vnū in multis (vt dictum est suprà ex Aristotele) quod secundum omnes constituitur per essentialem ordinem ad inferiora: ergo diuersum ordinem respiciēdi inferiora, in quibus est: Sed quod est in inferioribus, vel est essentialiter in illis, vel non essentialiter. Si essentialiter, aut dicendo totam essentiam illorum, & sic erit species, quæ propterea dicitur prędicari in quid completè, quia prædicat completam, & adæquatam essentiam indiuiduorum, vt ait Boetius; Vel dicendo partem essentiæ, & tunc vel talis pars est essentialis, in qua esse specificum habet inchoationem, & radicem, sic erit genus; vel est pars formalis, & actualis, determinans prædictam partem potentialem, & sic erit differentia. Si autem est in illis non essentialiter, sed accidentaliter, vel dimanat ab eorū essentia, & sic erit propriū: Vel prouenit ab extrinseco, scilicet à cōditionibus indiuiduantibus, & sic erit accidens: nam etiam accidens habet sua inferiora accidētaliter, vt dicemus in quinto prædicabili.

3. Ratio.

Secunda conclusio: Numerus vniuersaliū debet sumi in ordine ad sibi inferiora, in quibus sunt, & de quibus prædicantur secundum diuersum modum essendi in illis, & non in ordine ad primam substātiam, vt ait Soto, nam vniuersale in esse talis constituitur in ordine ad inferiora: sed prima substantia non est inferior oīum prædicabiliū, & vniuersaliū: ergo &c. Probatur minor: Nā Petrus, v.g. non est inferior, nisi respectu speciei humanę & idem de omni alia prima substantia dicendū est, quòd solùm est inferior respectu suæ speciei. Præterea, in accidētibus sunt etiam genera & species, & propriæ passiones, & sua item accidentia quinti prædi-

2. Conclus. Contra Dominicum Soto.

Probatur. 1.

Probatur. 2.

prædicabilis:sed in istis hæc nõ possunt desumi in ordine ad primam substantiam vllo modo,quia illa nullo pacto est inferior respectu dictorum in accidentibus: non ergo rectè assignatur penes primam substantiam prædicabilium numerus.

Probatur tertio. Prætereà: Vniuersale est relatiuum rationis formaliter,& respicit inferiora:ergo penes diuersum modũ respiciendi illa,& penes diuersos specificos terminos formaliter debet sumi eorũ diuersitas:nã relatiua specie differunt penes diuersos specie terminos. Et hic de numero specifico prædicabilium loquimur,non de generico,nec de indiuiduali. Ex hac conclusione patet,quòd ratio Alberti est optima, vt venemur prædicabilium,seu vniuersalium numerum,quam etiam Diuus Thomas insinuauit supra dicto opusculo 47. capite 1.]

Efficacia rationis Alb. Magni.

3. Conclus. Tertia conclusio: Ratio vniuersalis, prout hic accipitur,dicit naturam vniuocam,& simplicem de materiali,loquendo de illis in particulari, & naturam conducentẽ ad artem prædicamentalẽ. Et quod non fuerit hoc modo vniuersale, non est vniuersale ꝓprium,sed largo modo sumptum,& vniuersale transcẽdẽs, vt distinguitur cõtra particularem. Ita tenent Soto, Versorius, Petrus Hispanus in initio prædicabilium,& si voluerimus explicare Dominũ Caietanũ,capitulo de specie, asserentẽ,plura esse prędicabilia,quàm illa quinque Porphyrii,dicendũ est, quòd loquebatur de vniuersali,& prædicabili largo modo,prout distinguitur à particulari,nõ verò loquebatũ de vniuersali stricto modo,nã sic nõ posuisset nisi quinq;.

Explicatur doctrina Caiet.

1. Obiectio contra conclusionem. Et si fiat argumentum, quòd sint plura,quàm quinque prædicabilia,quia ista prædicabilia ad demonstrationẽ ordinantur,vt ad partem logicalem potiorem, vt supra dictum est,sed demõstratio fit etiã metaphysica,vbi ens,quod est eius obiectũ,est analogũ,&passiones demonstratę, & demonstrationis medium,nõ sunt vniuoca:ergo etiã analoga possunt esse prædicabilia; Nã in omni propria demonstratione debet esse aliquod proprium prędicabile,siquidem demõstratio est finis prędicabilium.

2. Obiectio. Et secundò: Multæ sunt passiones coniunctæ, quæ demonstrantur, vt par, vel impar,est passio numeri: ergo pertinet ad quartum prædicabile:non ergo omne prædicabile debet esse simplex:& curuũ, vel rectum,dicitur passio lineæ.

Solutio prima. Ad primum respondetur,quòd demonstrationes,in quibus subiectum & passiones sunt analoga,nõ habent prædicabile aliquod proprium, & nihilominus illa prædicabilia transcendentia regulãtur p propria & stricta:& ita etiam hæc tractatio horum propriorum prędicabilium deseruit ad illas demonstrationes, quia ex his colligitur regula ad procedendũ in illis: sicut cognitio illius, quod est proprium,deseruit ad cognoscendum minus proprium.

Solutio secũda. Ad secundũ respondeť, quòd illa censetur simplex passio, & prædicabile simplex,quia nõ constat ex duobus prædicabilibus, ex duabus scilicet passionibus, maximè quia totum illud complexum ponitur ad explicandam vnam simplicissimam essentiam propriæ passionis nobis ignotam.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primũ respondetur,quòd illa sunt prædicabilia largo modo. De accidẽti completo dicã in materia de accidenti quinti prædicabilis,vel in antepædicamentis.

Ad 2. arg. Ad secundum idem est dicendũ, quòd est prædicabile compositum,hic verò fit sermo de simplici. Definitio enim duob. prædicabilibus cõstat,genere scilicet,& differentia: vnde non est cẽsendum vnũ, sed compositum prædicabile; Nã definitio in sua ratione rei essentiam explicat, & nõ dicit ordinẽ in sua essentia ad prædicationem,sed ad definitum,licèt prædicetur de definito. Et loquor de illa secunda intentionaliter. Vnde non est prędicabile, vt definitio, sed vt genus dicit, & differentiam, quæ quidem complexa sunt ibidem. Et homo albus est etiam duplex prædicabile,& prædicabile complexum.

Ad 3. Arg. Ad tertium respondeť,quòd prędicatur vt quid incompletum,hic verò loquimur de prædicabili cõpleto. *Obiectio.* Sed cõtrà, differentia est quid incompletum: ergo &c. *Solutio.* Respondetur, quòd si punctum. & linea,

Digitized by Google

linea, & materia prima, & forma, deberent prædicari propriè ex modo, quo significantur, deberent prædicari vt species: & sic non possunt prædicari, quia sunt aliquid incompletum. Et hac ratione dicimus, agere de prędicabili completo: quia quæ vt genus, & species, & proprium, & accidens, deberent prædicari, vt quid completum deberent exercere hoc officium.

Ad 4. arg. Ad quartum dicemus in materia de specie.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quòd loquimur de prædicabilibus, quatenus dicunt aliquam formam ex modo significandi.

1. Solutio. Nomina verò infinita, vt inquit Aristoteles, primo Peri hermenias, potius dicunt quid non significent, quàm quid significent, & non dicunt formam certam.

2. Solutio. Aliqui dicunt, quod illæ prædicationes sunt reducendæ ad prædicationes nominis infinitatis. Sed prima solutio est melior.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quòd hic fit comparatio numeri prædicabilium secũdum naturas specificas, quę quinque sũt.

1. Solutio. Albertus, & Bruxelensis negant esse vniuersale genus ad quinque prædicabilia.

2. Solutio. Sed iam dictum est hoc suprà, quæstione octaua intentionum. De differentia atoma, & subalterna, capite de differentia, vel de genere dicam.

Ad confir. Ad confirmationẽ respondetur, quòd prædicatum est, id qđ de alio affirmatur, siue sit vniuersale, siue non.

Quid inter sit inter prędicatũ & prædicabile Prædicabile verò, vt hic accipitur, est vniuersale, quod de multis affirmatur vnde non sunt idem. Et quamuis essent idem, Aristoteles ibidem loquebatur de prædicabilibus, per quæ respõdemus ad quæstionem, quæ fit de specie, vnde non numerauit ipsam speciem. Et quia per definitionem respõdemus ad quæstionem, quæ fit de specie, nam quærenti, Quid est homo, optimè respondemus, esse animal rationale, ideo aliquando numeratur ab Aristotele inter prædicata. Modò descendamus ad rationem vniuersalium in particulari.

Primum prædicabile, quod est

GENVS.

QVÆSTIO. XL.

Vtrùm genus in communi dicat vnum materiale adæquatum, cui conueniat secunda generis intentio.

Explicatur sensus quæsiti. Genus, cùm sit connotatiuũ nomen, duo dicit, alterũ de materiali, alterum de formali: sicut album de materiali importat corpus, de formali albedinẽ; & corpus est materiale adæquatum, albedo formale. Sic ergo inquirimus, vtrùm genus pro materiali dicat aliquam vnam naturam, cui adæquatè intentio generis conueniat, quæ est formale in genere. Et quæstionis determinatio valebit pro materiali speciei, differentię, accidentis, indiuidui, & ferè pro materiali cuiuscunque intentionis in communi definitæ. Et videtur, quod dicat vnum adæquatum materiale, quod sit superius ad omnia materialia generica.

1. Argum. Et sit primum argumentum: Nam iste terminus, Genus est terminus connotatiuus: ergo hẽt materiale & formale: sed formale est vnum: ergo & materiale. Minor probatur; quia materiale & formale proportionari debẽt: Si enim est vna forma, debet esse vna materia, & si est vnum accidens, vnum subiectum esse debet.

Confir. Et confirmatur: Nam formale est vnum cõmune ad omnes formas genericas: ergo & materiale similiter debet esse vnum cõmune ad omnia materialia, vt sit proportio inter materiale & formale.

2. Argum. Secundo. Quando concipio genus in communi, concipio materiale aliquod & formale, cùm ratio generis importetur in concreto: sed non concipio in particulari ali[q]uod materiale generis, cui conueniat illa secunda intẽtio generis: ergo cõcipio aliquod cõe materiale omnibus materialibus generum. Minor probatur: quia experior per intellectum,

Confir. Et confirmatur hæc ratio, & magis probatur conclusio: Nam etiam in entibus rationis sunt genera propriissimè, nam vniuersalitas genus est ad generitatem, speciei tatem, vt visum fuit supra quęstione vigesimaseptima: ergo si datur vnum substratum genus in communi, quod sit commune ad omnia genera, etiã erit cõmune ad genera, quæ sunt rationis entia: & illud non potest esse reale, quia quod reale est, non est commune entibus rationis. Nec potest esse aliquid rationis, quia sic non esset commune ad genera realia. Nec potest dari aliquod abstractum, quia illud debet esse inferius ad ens, & cùm ens diuidatur per reale, & rationis, sua prima diuisione, dẽret esse ens reale, vel rationis: & sic non esset commune, etiãsi daretur aliquod abstractum ab ente reali & rationis, illud non potest esse generis substratum, nam, vt probatum est, esset genus: sed enti reali & rationis nullum datur genus commune, cùm sint analoga, & duobus conceptibus ergo &c. Præterea, substratum illud secundæ intẽtionis omnibus generibus commune, vel est genus, vel non: non potest dici, quod nõ sit genus, quia subiectum accidentis ab illo accipit denominationem, sicut subiectũ Sapientiæ, sapiens est, & cætera: ergo est genus: ergo non sunt decem rerum genera generalissima, & primò diuersa, quod est contra Aristotelẽ, & vniuersam scholam Metaphysicæ, & Logicæ, vt patet in prædicamentis inferius, & libro quinto Metaphysicæ. Sed probatur consequẽtia, quia omnia illa genera conueniunt in vna natura generica abstracta, & ĩ vno genere, & sic non differunt genere. Præterea sequitur, quòd entia, & realia, & rationis, sunt sub communi genere, siquidẽ omnia sub illo materiali continentur.

3. Ratio.

4. Ratio.

Quorundã opinio. Quia istæ sunt demonstrationes, dixerunt aliqui, dari subiectum secundæ intẽtionis in communi, quod est solùm subiectum, vt ita dicam, definitionis, & sustentationis, non tamen quod sit genus: nam quia erat definienda secunda intentio in concreto, debuit poni materiale, quod substaret definitioni, & cui intellectus applicaret secundam intentionem.

2. Conclus. Secunda conclusio. Hoc etiam subiectum commune impossibile est dari. Et probatur conclusio: Nam si illud subiectum non est genus, non potest esse materiale genereitatis: nihil enim quod non sit album, potest esse materiale albedinis. Præterea: Nam subiectum omne cum sua forma accidentali facit compositionem accidentalem, quia omnis forma accidẽtalis aliquod esse tribuit suo subiecto: sed forma generis, vt sic, non potest tribuere aliud esse, quàm esse generis: ergo illud materiale erit genus. Et magis miror, viros alias ingenio præditos, vt effugiant argumenta primæ conclusionis, in hoc tam apertum & absurdum inconueniens incidere. *Contra præfatam opinionem.*

3. Conclus. Quid correspõdeat intentioni generis in cõi ut subiectũ vel materiale. Tertia conclusio. Materiale, quod correspondet intentioni generis in communi, est omnes naturæ genericæ per modum vnius materialis coniunctæ, & adunatæ. Hæc conclusio ex dictis infertur: Nam genus habet materiale, & non superius ad omnes naturas, nec aliqua natura generica in particulari solùm, quia conuenit formale generis aliis naturis genericis: ergo omnes cõiunctæ sunt materiale illius, & cùm genus sit aliquid commune intellectus, qui abstrahit formale generis in concreto, per intellectum eiusdem intellectus ope adunat materiales omnes naturas, vt subiectum denominatum ab illa intentione generis. Præterea probatur conclusio: Nam cùm definimus indiuiduum, quòd sit prædicabile de vno tantùm, hæc definitio omni indiuiduo conuenit, & non habet aliquod substratum commune omnibus indiuiduis, quia omnia indiuidua nihil commune habent, nisi speciem, quæ non est indiuiduum: ergo etiam dabitur hoc ipsum in genere, quandoquidem militat eadem ratio. Et si dicas, ergo si omnes naturæ genericæ sunt vnum subiectum; ergo debent habere aliquid quod faciat hanc vnitatem, quia plura non sunt vnum, nisi per aliquid vnum. Respondetur, quòd ex eo, quod omnes conueniunt in hoc, quòd sunt denominabiles ab illa generis intentione, habent aliquid commune, ratione cuius possint dici vnum subiectum. Voco commune aliquid, quod reperitur in omnibus, nam omnes sunt denominabiles à generis inten-

Obiectio.

Solutio.

intentione,& in ordine ad hunc finē sunt vnum subiectum. *Exempla.* Sicut sanguis contentus sub speciebus, vel species vini continentes sanguinem Christi,& species panis continentes eius corpus, vnum sunt sacramentum Eucharistiæ, quia ad eundem finem ordinantur: qui est perfecta cibatio hominis i vita spirituali. Et omnes partes domus cū suis formis partialibus eandem faciunt domum, quia ad eundē finem ordinantur, qui est hominem à pluuia protegere.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quòd materiale est vnum, modo iam dicto in vltima conclusione, & non est necesse, quòd sit ita vnum, sicut est forma. Nam bene videmus nos, ternarii formam vnā secundum speciem in tribus esse subiectis partialibus, & facientibus vnum,& ita in proposito: *Proportio sumpta ex forma ternarij.* Nam sufficit quòd saluetur aliqua proportio inter subiectum & formam, & non omnimoda, maximè cùm illa forma non sit, vt sic, vt vniuersalis est, in rebus subsistens, sed in intellectu;& ita cùm habeat in intellectu vnitatē vniuersalis, ipse intellectus considerat omina materialia, quatenus denominabilia sunt à generis intentione,& sic iam vt habentia quandam vnitatē, & tribuit istis illam denominationem.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quòd concipio omnes illas naturas genericas aliquas explicitè, & alias in uirtute illarū, si concipio quid rei generis: Nam concipio animal, uel aliquid huiusmodi, & dico, Animal,& similes naturæ, sunt generis substratum,& illi cum reliquis tribuo generis intētionem, vt subiecto adæquato, & vni illarum, vt inadæquato: Quamobrem, si subiectum adæquatum volo concipere, ita debeo intelligere. Si autem nullam naturam intelligo, non intelligo quid rei ipsius generis: Nam nō possum intelligere quidditatiuè, quid sit album,& explicitè, nisi explicitè intelligam corpus, quia corpus ponitur generis loco. Vnde qui explicitè quid sit genus voluerit intelligere, supra dicto intelligit modo. Si autem in communi,& confuso intelligit quid est genus, in confuso & in communi intelligit supradictas naturas, quæ sunt illius materiale.

Ad 3. arg. Ad tertium argumentū respondetur, quòd vt genus sit definibile, sufficit habere materiale vnum supra dicto modo, vt patet in exemplis de numero, de domo, de Eucharistia adductis. Nec est necesse, vt partes potentiales,& totum, habeant subiectum eodem modo; & illud subiectum, quod assignamus generi in communi, sufficit ut definiatur, quia quod essentialiter definitur, est secunda intētio in concreto, & materiale solùm ponitur vt subiectum,& non explicatur eius natura.

Ad 4. arg. Ad quartum patet instantia in definitione indiuidui: nam aliter correspondet subiectum inferioribus, & aliter superioribus.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quòd in cōpositis accidentalibus inter commune,& particulare etiam est differētia inter modum importandi subiectum, & eius vnitatem: quia cum sit aliquid vniuersale, quod commune est, colligit etiam plura subiecta, quæ si non possint esse vnum in aliqua natura, debēt esse vnum aliquo alio modo, vel ordine, vel fine, vt dictum est.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quòd illud dicitur vnum materiale specie, non quia sit commune omnibus, sed quia adæquatè substat illi intentioni generis, quę est species. *Obiectio.* Et si dicas: Cū ergo dico, Hoc genus est genus, quid prædico? *Solutio.* Respondetur, quòd prædico formale generis in cōcreto de hoc genere in cōcreto,& importo illi secundam intentionem generis in cōcreto,& nō importo illi materiale aliqđ cōe, sed illud qđ cōe est, scilicet generis intētio in cōcreto, applicat̄ huic materiali, scilicet animali. Verbi gratia, ad eū modum, quo solet dici, corpus est album, li album applicatur secundum formale ad corpus,& non importat aliud subiectū. Vide aliquid de hac quæstione apud Versorium de prædicabilibus, *Versorius.* circa principiū, in diuisione, cùm diuidit vniuersale in suas species, notabili tertio, vbi dicit, quòd vniuersale non importat vnam naturam pro materiali.

QVAE-

QVÆSTIO. XLI.

Vtrum in definitione generis definiatur secunda intentio generis, sic adeò vt conueniat illi definitio essentialiter, & quomodo.

1. *Argum.* Definitio generis sic habet: Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid; sed secunda intentio generis non est id, quod prædicatur de pluribus differentibus speciei ergo non conuenit hæc definitio secundæ intentioni Minor probatur: Nam secunda intentio non prædicatur, verbi gratia, de homine & equo, in quid, nec vllo modo de illis prædicatur; Nam illæ prædicationes falsæ sunt, Homo est genus, Equus est genus. Et etiam falsæ sunt, si sumatur secunda intentio in abstracto: ergo &c.

2. *Argum.* Secundò arguitur: Hic definirur illud, quod correspondet huic conceptui obiectiuo Genus, quod est cōmune omni generi: sed illud non est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: definitio ergo ista non conuenit definito, & sic est mala; & consequenter nō cōuenit secundæ intentioni, nam illa definitur. Maior probatur: Nam hæc est definitio logica generis; ergo genus vt sic, quatenus dicit secundam intentionem, definitur. Sed minor probatur: quia hæc non est quidditatiua, sed falsa, Homo est genus, Leo est genus, &c. Si autem dicas, *Fuga.* Hoc genus est genus, iam non est prædi- *Impugnat.* catio generis de pluribus specie differētibus, sed est illa prædicatio speciei de indiuiduo ad minus reductiuè, vt suprà dictum est: nam genus species est ad omnia genera, vt sic, acceptum cum secunda intentione.

3. *Argum.* Tertiò; Ista definitio habet aliquod definitum, de quo prædicetur in primo dicendi per se modo; sed hoc non est secunda intentio; ergo non conuenit hæc definitio secundæ intentioni. Maior clara est ex Aristot. in Poster. vt infrà videbimus. Sed minor probatur: Nam secunda intentio, siue in concreto, siue in abstracto, non est quod prædicatur in quid de pluribus specie differentibus, vt iam visum est. Nec etiam substratum prędicatur in primo modo dicendi per se: nam sicut qualitas, verbi gratia, accidentaliter est genus, ita accidentaliter prędicatur in quid de pluribus specie differentibus. Dices conuenire aggregato ex in- *Solutio.* tentione & natura. Sed contrà, quia il- *Impugnat.* lud est ens per accidens, cùm constet ex naturis, quæ plusquam genere differunt: sed ens per accidens non est definibile: ergo &c. Et etiam hoc ipsum probatur, qa illud aggregatū nō prędicatur de pluribus specie differentibus, vt patet, & iā probatum est: ergo hæc definitio nullum habet definitum, nec ergo conuenit secūdæ intentioni.

Quartò arguitur. Hæc definitio nulli *4. Argum.* conuenit vniuersali, nisi naturæ substratæ secundæ intentioni, quia illa sola est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ergo non conuenit hæc vllo modo secundæ intentioni: ergo &c.

Quintò: Hic definitur illud, quod præ *5. Argum.* dicatur de specie formaliter, vt species est; sed hoc non est secunda inte[n]tio; ergo secunda intentio non prædicatur. Maior patet; quia correlatiuum generis formaliter, est species formaliter, & per ordinem ad illam definitur genus: ergo de illa genus debet prædicari, siquidem ipsa formaliter in eius definitione ponitur & de ipsa dicitur quòd prædicetur. Minor probatur: quia secunda intentio generis & speciei differunt specie: ergo vnum non prædicatur de alio, sicut nec equus prædicatur de homine, nam quidquid de alio prædicatur est in illo: ea verò, quæ specie differunt, vnum non est in alio: ergo &c. Plura argumēta ponemus in quæstionis decisione.

Praambula ad quæstionem.

HÆc quæstio va'de necessaria est ad *Cōtrouers.* omnes logicas definitiones penetrandas,

trandas, & ad sciendum, quomodo suis conueniat definitis: nam eadem est ratio de hac, & de omnibus aliis definitionibus, & ideo accuratè est examināda: sunt que in illa satis variæ Doctorum sententiæ in vtraque Schola. Nam sapientissimus Magister Soto in cap. de genere ad primum argumentum dicit, hanc definitionem logicam esse, cùm detur per terminos secundæ intentionis, & ita definire secundam generis intentionem; verū non supponere pro secunda intentione, sed pro natura communi, cui conuenit illa secunda intentio. Itaq. aliud definitur, & pro alio supponit, & de altero prædicatur Definitur quidem secunda generis intentio, & supponit illa definitio pro natura animalis, verbi gratia, atque de illa prædicatur: & hoc quidem accidentaliter, nam accidit animali prædicari de pluribus &c. Et si arguas, definitur secunda intentio, ergo conuenit illi definitio, distinguitur consequens: Conuenit illi sic, vt prædicetur de illa, negandum est: Conuenit illi, idest, explicat eius naturā, quod sit id, quo mediante res subiecta intentioni prædicatur, verum est. Et hoc sufficit, sicut etiam hoc constat in omnib. aliis definitionibus accidentium: Nam quādo definitur simus, quod sit nasus curuus, simitas definitur, & tamen non supponit pro illa, sed pro naso, cui denominatiuè conuenit definitio. Et hoc ipsum in omni definitione accidentis realis dicendum est. Et cum sit eadem ratio de definitione accidentium rationis, erit idem de illa dicendum. Ex qua sententia sequitur, quòd definitio generis non prędicetur essentialiter de suo definito, nec de aliquo, licèt explicet eius essentiam. Hanc eandem sententiam tenet Petrus Nigri in suo Clypeo, quæstione 38. vnde desumpta est hæc opinio Doctoris, & fundatur in eadem ratione. Idem tenet Paulus Venetus hic. Et Versorius tractatu secundo, de prędicabilibus, notabili primo, in capite de genere, circa definitionem generis tenet eandem sententiā: Nam dicit, quòd in hac definitione definitur genus sub intentione communi pro ipsa re subiecta, cui conuenit prædicari in quid: & fuit inter antiquos Logicos hæc opinio frequens.

1. Opinio Magistri Soto.

Obiectio.

Solutio.

Corollariū

Scotistæ acutissimi dicunt, definiri secundam intentionem. Et probant: quiā hęc est logica definitio: ergo terminatur ad secundam intētionem, quæ est obiectum Logicæ. Secundò, quia illud, quod hic definitur vniuocè conuenit omnibus generibus, scilicet, colori, quantitati, &c. sed impossibile est, quod aliqua res illis conueniat vniuocè: ergo conuenit intentio generis: ergo illa definitur. Minor probatur, quia nihil reale cōuenit omnibus generibus nisi ens, quod non est genus: ergo &c. Tertiò, quia si definitio conuenit rei, v.g. colori, est propter intentionem: ergo magis conuenit secundæ intentioni, quia propter quod vnumquodque tale, & cætera Et si hanc opinionem explicemus iuxta mentem Caietani, vera est.

2. Opin. Scotistarum.

Alii dicunt, quòd definitur res subiecta intentioni, & non intentio secunda. Et probant illi authores, quia res est, quę prædicatur, & non intentio; ergo illa definitur. Et respondent Scotistæ huic argumento, quòd licèt secunda intentio non prædicetur, tamen res subiecta intentioni prædicatur ratione intentionis, & ita intentio est ratio prædicandi: & hoc sufficit, vt definiatur, quia ꝑdicatur vt quo, quæ solutio communis est multis Thomistis, nec probabilitate caret.

3. Opinio.

Scotistæ soluunt rationē præfatæ opinionis.

Copulata Coloniensis dicit, hic definiri secundam intentionem per suam causam & fundamētum: Nam cum dicimus, Genus est, quod prædicatur, & cætera, sēsus est, secunda intentio generis causatur & consurgit ex prædicatione, sicut etiā definimus iram, quod sit accensio sanguinis circa cor, id est, causatur ex accensione sanguinis circa cor; & Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, id est, causatur ex omnium bonorum aggregatione.

4. Opin. Coloniensium

Doctissimus pater, & acutissimus Dominus Caietanus, capite de genere dicit secundam intentionem hic definiri, & illi competere quidditatiuè definitionem & esse id, quod prædicatur, formaliter tamen. Quę sententia mihi summopere placet, quam sicut intelligo & probare, & explicare intendo.

5. Opinio Caiet.

De-

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Contra tertiam opin. Probatur primò ratione Caiet. PRima conclusio. Genus non definitur hic pro re substrata generis, ita vt definitũ definitionis sit natura, quæ substat generis intentioni. Probatur ista conclusio: Nam definitio est de essentia definiti, & prædicatur de illo in primo modo perseitatis: sed prædicari de pluribus specie differentibus in quid, non est de essentia animalis, nec coloris, nec cuiusuis alterius naturæ genericæ: ergo nõ definitur hic genus substratum. Maior est per se nota: Nam animal rationale de essentia hominis est, quinimo est ipsa hominis essentia, & de illo prædicatur in primo modo perseitatis, & idem in omni alia definitione dicẽdum est. Sed minor probatur: Nam prędicari sic, est aliquid rationis, & relatio quędam, si formaliter accipiatur: sed relatio rationis nõ est de essentia alicuius entis realis, tãquam genus, aut differentia, aut tanquam quid intrinsecè inclusum in essentia: ergo &c. Si autẽ prædicari de pluribus, &c. accipiatur materialiter & fundamentaliter, etiam nõ est de essentia naturæ genericæ prædicari sic: nã prædicari hoc mõ nihil est aliud, quàm naturam illam genericam esse cõnexam cum suis speciebus, seu cum naturis specificis; & de essentia animalis non est, quod sit connexum hoc modo: ergo &c. Nec etiã definitio illa pro fundamento potest esse definitio materialis, & explicare eius essentiam. Minor illa probatur: quia de ratione animalis non est esse in homine, aut in equo, quia essentia animalis abstrahit ab hoc, qđ est esse in homine, aut in equo, & solùm dicit esse viuens sensibile. Præterea probatur conclusio: Nã genus est aliquid formaliter pertinens ad Logicam considerationem: & ita eius definitio dẽt esse alicuius, quod formaliter pertineat ad logicam considerationẽ: sed natura animalis, vel coloris, non pertinet per se ad logicam considerationem: ergo nõ sunt definita in hac definitione. *2. Probat.* Prętereà: Prædicabilitas de pluribus specie differẽtibus in quid est propria passio generis, licèt aliquando ponatur loco differentiæ, & demonstratur de genere media eius definitione: sed nõ potest demonstrari de animali, nec esse eius passio: ergo animal, vel qualibet alia natura, non est genus. *3. Probat.* Minor probatur; quia essentia realis non potest habere essentias, quæ sint aliquid rationis. Præterea, hic definitur aliquid vnum formaliter, cõmune ad omnia genera, sed hoc non põt esse natura realis generica, quia hæc non potest esse quid commune ad omnia genera, aliàs omnia genera conuenirent in vna natura reali generica, quod est impossibile, vt suprà dictum est, quæstione præcedenti: ergo &c. *4. Probat.* Cùm dico, non definiri hic naturam aliquam realem, loquor de formali definito, & de illo, cuius essentia explicatur per definitionem: nam naturæ genericæ omnes importãtur in hac definitione, vt materiale adæquatũ secundæ intentionis generis. *Obseruа.*

2. Conclus. Secunda conclusio: Genus non definitur pro aggregato ex genere & intentione, seu definitio generis nõ datur de aggregato ex genere & intẽtione ex æquo. Probatur ista conclusio: Nam hic nõ definitur ens per accidens, quia ens per accidens non est definibile, vt dicitur 7. Metaphysi. tex. 13. sed illud aggregatum est huiusmodi: ergo &c. Probatur minor, qa cõstat ex ente reali & rationis, quæ plus quàm genere differunt. Et præterea probatur Conclusio, nam substantia & accidens ex æquo definiri nequeunt vna definitione, quia vna definitio vnã essentiã debet explicare, & substantia & accidẽs habent duas essentias; sed ens reale & rationis habent duas essentias plus differẽtes, seu magis diuersas: ergo non possunt vnica definitione definiri. Præterea, si vtrumque definitur in hac definitione, ergo conuenit illi: sed illud aggregatũ non potest prædicari de pluribus: ergo &c.

3. Conclus. Tertia conclusio. In definitione illa generis, definitum est genus, seu secunda intentio in concreto, quamuis genus non supponat, nisi pro materiali, & de genere prædicatur definitio in primo modo dicẽdi per se, sicut prædicatur animal rõnale de homine; itaq; genus est prædicabile de pluribus differentibus specie in quid (prædicabile, inquã, vt quid, formaliter tamen.) Hæc vltima particula inferius explicabitur. Probatur conclusio quantũ *Prima pars cõclusionis probatur.*

Digitized by Google

ad primam partem, quia non definitur secunda intentio in abstracto, vt de se patet, quia per ly genus, non importatur secunda intentio in abstracto, nec definitur materiale, ita vt eius ratio formalis & essentia explicetur, neç aggregatum ex materiali & formali, vt fuit visum: ergo definitur secunda intentio generis in concreto, quia nihil aliud restat definiendum: quę secunda intentio nihil aliud est quàm genus, nam vt patet ex D Thom. cap. vltim. de ente, accidentia in concreto etiam suas habent definitiones. Et de simo dicimus, quòd est nasus curuus, & de albo, quòd est disgregatiuum visus; ita etiam genus est vniuersale, quod de differentibus specie prędicatur in quid. Verùm sicut album non supponit, nisi pro corpore; ita genus supponit pro natura habente secundam illam generis intentionem, quæ intentio in concreto est formale definitum, & de quo prædicatur definitio in primo modo dicendi per se, & cui conuenit, vt id, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid, formaliter tamen. Probatur hoc ex illo principio Aristotel. capit. 4. libr. 1. Poster. vbi definit, quòd quælibet pars definitionis, & ipsa tota definitio, prædicatur in primo modo perseitatis de definito: Nihil enim aliud potest esse magis per se, quàm sua essentia, quæ per definitionem explicatur; sed prædicari de pluribus specie differentibus est generis definitio: ergo per se prædicatur de genere: ergo verũ est dicere, Genus est quod prædicatur &c. Præterea: prædicari de pluribus differẽtibus specie, vt quod est essentia alicuius, siquidem est definitio: ergo alicui conuenit essentialiter, & de ipso prædicatur: nam quælibet essentia alicuius est essentia, sed nõ est essentia nisi generis: ergo generi conuenit prędicari, &c. Probo min. quia non est essentia secundæ intentionis in abstracto, nec materialis generis: ergo est essentia secundæ intentionis genericæ in concreto, quam significat iste terminus Genus. Impossibile enim est, quòd essentia alicuius rei nõ prædicetur, & conueniat rei, cuius est essentia essentialiter, & per se: sed hæc est essentia generis prædicari de plurib. speciebus in quid: ergo generi conuenit, & de illo prædicatur. Sed dices, quomodo ergo secundæ intentioni in concreto cõuenit prędicari vt quod de speciebus? Respondetur, quòd prædicari accipitur, vt ad propositum attinet, dupliciter: Vno modo pro actuali affirmatione alicuius de aliquo, sicut quãdo dicimus, Deum esse actum purum, de Deo affirmamus esse actum purum: & sic actualiter affirmari non est essentia generis, nam ante istam actualem affirmationẽ intelligimus nos naturam generis secũdæ intentionaliter, cùm intelligimus ipsum esse affirmabile. Alio modo accipitur prædicari pro prædicabilitate: ista autem prædicabilitas relatio rationis est, & secunda intentio. Et prædicabile esse hoc modo de pluribus speciebus, nihil aliud est, quàm referri ad plures species tamquam prædicabile ad sua subiicibilia. Cùm ergo genus sit id, quod refertur ad species plures, vt quid prædicabile, est id quod de illis prædicatur, id est, quòd refertur ad illas relatione prædicabilis. Itaque non est essentia generis affirmari per actualem prædicationem de speciebus materialiter, sed est referri ad illas; & quia ipsum est quod refertur ad illas, vt prædicabile, dicitur p̃dicari vt quod, id est, referri relatione prædicabilis. Vnde dicit Caietanus vbi supra, non exigitur, vt id, cui quidditatiuè conuenit illa definitio, prædicetur id est, insit illis, de quibus prædicari dicitur, sed requiritur & sufficit, vt prædicetur, id est, referatur ad illa; vnde accipitur prędicari, pro referri relatione prędicabilis. Affirmari verò de speciebus conuenit sub iecto, cui denominatiuè cõuenit hæc definitio. Et hoc probatur: Nam essentia generis in cõcreto est esse relatiuum quoddam rationis: ergo totũ suum esse est ad aliud referri, & non refertur nisi ad species, vt quid p̃dicabile de ipsis: ergo sua essentia est referri hoc modo. Cùm ergo dicimus quod prædicatur, idem est, ac si dicamus, quòd refertur relatione prædicabilis. Et hoc est, quod non valuerunt intelligere, qui negarunt secundam intentionem in concreto prædicari de speciebus: Accipiebant enim prædicari pro actualiter affirmari, non pro

D. Thom. — *Probat. 2.* — *Instantia.* — *Solutio.* — *Quodnam prędicari de plurib. sit de essentia generis.* — *In quo hallucinentur aduersarij.*

pro referri ad species, vt quid prædicabile. Nec est necesse, vt exercitium per actualem affirmationem cóueniat ipsi secundę intentioni in concreto, sed sufficit, quòd cóueniat materiali generis, q̃a esse prędicabile non est potentia quędã, sed relatio, cuius totum suum esse est ad aliud se habere.

Obiectio. Sed contra hoc est vnum argumentũ: Si hæc est bona definitionis genericæ explicatio, sequitur illã definitionẽ nó rectè assignari, quia ibi dicitur, quòd prædicetur de pluribus differentibus specie: nos autẽ explicamus, id est, quod referatur relatione prædicabilis ad plura differentia specie: sed non refertur genus ad plura differentia specie, quia species, vt sunt generis correlatiua, nõ differunt specie, quia cùm relatio generis sit vna specie, debet referri ad vnum terminum specie: ergo non refertur ad plura, quæ specie differunt, nec prędicatur de pluribus specie differentibus, accipiendo prædicari pro referri: ergo debet accipi pro affirmari.

Solutio. Sensus definitionis generis. Respondetur, quòd sensus definitionis est iste, Genus est, quod prędicatur, id est refertur relatione prædicabilis ad plura differentia specie materialiter, nõ verò formaliter, quatenus terminus sunt supra dictæ relationis, id est, terminãtur ad species, quæ specie differunt, licèt nõ prout terminant dictam generis relationem, de quo infra dicemus latiùs; & ita deseruit ad prædicamenta constituenda, ad definitiones, ad demonstrationes, & cętera logicalia accipere prædicabilitatẽ hoc modo, sicut si acciperetur pro actuali affirmatione: Nam eo cognosco aliquid esse genus, quia refert ad plura specie materialiter differentia: sicut si definirem illud prædicari per actualem affirmationem de pluribus speciebus.

Instantia. Et si dicas contrà: prædicabilitas est passio generis: ergo non est de eius essentia.

Solutio. Respondetur, quòd per passionem explicamus essentiam generis, & prædicabilitas à Porphyrio ponit loco differentiæ.

Prędicari de plur. etc. non est vera differentia essentialis generis. Itaque illud materiale differentia specie, explicat essentiã correlatiui generis, nã accidentia per additamentum definiuntur, & illud naturam eorũ explicat. Cùm ergo dicitur, quòd genus refert ad plura differẽtia specie, sensus est, id est, ad terminũ, qui exigit plura differẽtia specie pro subiecto & substrato, & hoc intelligimus alterius rationis esse terminũ generis, & speciei, &c.

4 Conclus. Quanã esset essentialis definitio generis. Quod vt magis explicet, sit quarta cõclusio. Si essentialiter, & per proprium genus, & differentiam definiendum sit genus, ita debet definiri: Genus est vniuersale, qđ respicit, & refertur ad plures species sibi inferiores, tanquam id, quod est in illis vt quid quidditatiuum, & essentiale: Nam genus est vniuersale quoddam & species quædam vniuersalis: sed vniuersale est vnum in multis: ergo tale vniuersale, quod est genus, debet esse, quod taliter in multis speciebus est, & quod taliter respicit illas species, vt quid de quidditate earum existens, de quo infrà dicemus.

5 Conclus. Quanam esset definitio genereitatis sic in abstracto. Quinta conclusio. Si genereitas in abstracto definienda esset, aliter definiret, scilicet hoc modo: Genereitas est vniuersalitas, qua aliquid cõstituitur ĩ esse talis vniuersalis respicientis plures species. Vel si per passionẽ definiret, quæ est prædicabilitas, deberet sic definiri: Genereitas est vniuersalitas, qua aliquid cõstituitur in esse talis prædicabilis de pluribus, scilicet, differentibus specie. Et probatur conclusio ex cap. vltimo de ente & essentia Diui Thomæ, vbi aliter dicit definienda esse accidẽtia ĩ cõcreto, atq; in abstracto: Nã in cõcreto subiectũ ponitur loco generis & in abstracto definita, subiectũ ponitur loco differentiæ: ergo aliter debet genereitas ĩ abstracto, atq; ĩ concreto definiri. Et huic secũdæ generis intentioni in abstracto cõuenit prædicabilitas, vt rationi prædicandi, & vt formæ, ratione cuius subiectũ prędicatur, id est, refertur relatione prædicabilis: non vero ipsi cõuenit, vt quod: quia relatio non est quod refertur, sed subiectũ refertur per ipsam: sed genereitas est relatio quædam rationis: ergo genereitas est referendi & prædicandi ratio, & non quod refertur & prædicatur.

6. Conclus. Pro quonã supponat nomen generis cum definitur genus? Sexta conclusio: Quando in concreto definitur secunda intẽtio generis, quę dicitur genus, tunc genus nõ supponit pro formali, nec ꝓ aggregato ex materiali & formali, sed supponit ꝓ materiali, cõnotando formale. Et hæc conclusio satis

patet ex capitulo terminorum connotatiuorum. An verò significet materiale, vel non, vtrũque est probabile. Certum est tamen, quod importat illud, vt cui applicat suum formale. Verùm enimuero, etiamsi genus pro materiali supponat, hæc est essentialis, genus est vniuersale tale, & hæc in secundo modo, genus est prædicabile tale. Et probatur conclusio: nam hæc est essentialis, & in primo modo, album est coloratum, etiamsi album supponat pro corpore: ergo idem de alia est dicendum. Et ratio hæc est: quoniam cùm definitio prædicatur, fit vel sensus formalis, vt cùm dicimus, album est coloratum, tale album stat pro corpore, sub hac ratione, vt habet albedinem, & de ipso vt habet albedinem affirmatur prædicatum. Verùm cùm dicimus, corpus est album, album conuenit corpori sine determinatione alicuius formæ à parte subiecti, & ita non est essentialis, & necessaria, sicut aliæ. Et ita vt conformiter Aristoteli loquamur, asserimus, quod cùm in definitione generis definiatur secunda intentio in concreto: nam logica agit de secundis intentionibus, adiunctis primis, & secunda intentio in cõcreto sit genus: nam includit subiectum, & cùm definitio generis prædicetur de genere, & supponat pro natura, vt habet generis intentionem, quod est definitum definitionis: hinc fit quòd conueniat essentialiter definito, & non accidentaliter, & debet explicari prædicari, vt dictũ est. Et hoc patet: nam definitio patris essentialiter conuenit patri, quamuis non supponat, nisi pro materiali, quia supponit pro illo, vt stat sub illa forma paternitatis: ergo &c.

7. Conclus. Cõtra relatas opiniones.

Septima conclusio: De opinionibus in principio relatis ita censendum mihi videtur. Opinio sapientissimi Magistri hoc habet inconueniens apertum, quòd ponit definitionem, quæ nõ prædicatur de suo definito, quod est contra ipsum lumen naturæ, & est aperta implicatio,

Reijcitur Magister Soto.

quòd supradicta definitio explicet naturam secundæ intẽtionis generis, & quòd non prædicetur de illa: nam ex eo explicat, quia dicit, quòd est in essentia secundæ intentionis, si dicit quòd est in essentia secundæ intentionis: ergo prædicatur de illa, maximè, quia definitio, & definitum non differunt, nisi penes explicitum, & non explicitum. Et sicut impossibile est, quòd hæc sit falsa, Homo est homo, ita est impossibile, quòd hæc sit falsa, Homo est animal rationale. Vel sicut est impossibile, qđ genus nõ sit genus; ita est impossibile, quod genus non sit prædicabile, vt quod: nam hoc asserit hæc definitio. Præcipue, quia Soto videtur dicere, quòd hic non definitur genus, sed secunda intentio veluti in abstracto, & ipsi quidem non conuenit prædicari, vt quod; nec prædicari vt quod explicat eius naturam. Nos autem dicimus, definiri secũdam intentionem in cõcreto, quæ genus est. Et prætereà fit argu. contra hanc opinionem, nam vel accipitur prędicari fundamentaliter, & vt constat ex Caietano hoc non est de ratione generis, cùm sit aliquid reale. Vel accipitur pđicari pro hoc, quod est actualiter affirmari: & nec hoc potest accipi modo in hac definitione, quia actu affirmari merum est accidẽs & verba in definitione non dicunt actũ, sed aptitudinem: ergo accipit sapientissimus Magister prædicari pro hoc, quod est esse prædicabile, quod nihil aliud est, quã referri relatione prædicabilis ad inferiora, cùm sit relatio rationis. Et tunc sic argumẽtor. Sicut hoc genus refertur relatione prædicabilis ad suas species, ita genus in communi: ergo sicut hoc genus est prędicabile, vt quod, ita genus in communi: quia esse prædicabile vt quod, est esse referibile, seu relatum, quod ad suas species. Probo antecedens: Nam sicut hic pater refertur ad suum filium, ita pater in communi: ergo sicut hoc genus prædicatur, id est refertur, ita genus in communi. Præterea, genus in communi, cùm sit species quædam relatiuorum, habet terminum: ergo refertur ad illum relatione prædicabilis: ergo accipiendo prędicari pro referri relatione prædicabilis prædicatur, siquidem refertur, vt quod. Verùm est tamẽ, quòd actuale exercitiũ prædicationis, & relatio pđicationis actualis, non conuenit nisi animali, colori, & cæteris; accipiendo prædicabilitatẽ actualẽ pro relatione, quæ oritur ex actuali attributione animalis verbi gratia, homini, & equo, &c. De opinione *Obserua.*

nione

Reijcitur Scotista. tione Scotistarum, si loquantur de secunda intentione in abstracto, falsum dicunt omnino, quia non definitur, nisi genus, quod secundam intentionem in concreto importat, & nec illi hæc definitio, cõpeteret: nam hæc dicit genus esse, quod prædicatur, & non dicit quo prædicatur, aliquid. Et ita cùm ipsa secunda intẽtio non prædicetur, vt quod, non potest hic definiri in abstracto. Si verò loquatur de secunda intentione in concreto, illa definitur, vt iam diximus.

Illi, qui dicunt, hic definiri rem, & nõ intentionem, peccant etiam, quia non est de essentia rei prædicabilitas de plurib. & definitio debet esse de essentia definiti, & etiam quia logica ad secundam intentionem terminatur. Quamobrem definitiones logicales etiam debẽt esse secũdarum intentionum, in concreto tamen. *Explodi-tur tertia opinio.*

Ad opinionem Copulatæ ita dico, qđ si prædicari accipiatur pro referri relatione prædicabilis, constat non esse causam secundæ intẽtionis, sed passionem; si accipiatur pro actuali exercitio prædicationis naturæ genericæ de speciebus, est accidens naturæ genericæ consequutum ad essentiam suam iam constitutam. Si verò accipiatur prædicatio pro comparatione, dico esse ad minus conditionem vt aliquid sit genus. Sed restat illi rursus explicare, quænam sit essentia, & ratio formalis generis, & sua quidditati ua definitio. *Reijcitur Coloniẽses*

Obiectio ex D. Thom. Sed contra supradicta est: Nam D. Th. dicit, ca. 4 de ente & essentia, circa finẽ, quod prædicabilitas nõ tribuitur ipsi intentioni generis, sed animali: ergo genus formaliter, seu secunda intentio in concreto non prædicatur. *Solutio.* Respõdetur, quod D. Th. loquitur ibi de actuali prædicatione de specieb. & de ista, vt cùm dico, Homo est animal, & verum est, quòd non tribuitur secundæ intentioni, verùm secundum quod passio est vniuersalis cõuenit generi prædicabilitas. *Explicatur testimoniũ D. Tho.* Nam id, quod est genus, seu genus ipsum, prædicabile denominatur: Sicut id, quod est intellectiuũ, est admiratiuum; licèt ista secunda passio non denominet intellectum admiratiuũ, sed habentem intellectum, vt sic, denominat admiratiuum, eodem modo, licèt intentio prædicabilitatis non habeat pro subiecto intentionem generis, habet tamen pro subiecto genus in concreto, & ipsum denominat prædicabile. Et nota, quòd licèt prædicabilitas talis cõsequatur in radice ad genereitatẽ, formaliter tamen habet esse per actum distinctũ intellectus, ab illo, quo habet esse intentio generis: nec est necesse, vt simul quoad formalem existentiam habeãt esse, essentia & passio in entibus rationis ex eo, qđ cõsequitur ad diuersos actus intellectus, & fundatur intentio prædicabilitatis in actu, quo cognoscitur natura illa affirmabilis de multis speciebus. Nam ex eo, qđ cognoscitur à me, vt in multis, est vniuersale in esse obiectiuo, & accedente comparatione ponitur fundamentum proximum in sua cõditione: ex eo verò quòd cognoscitur à me vt dicibilis de multis, tribuitur illi intentio prædicabilis. *Obseruan.*

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Quo 2. intẽtio prædicetur de plurib. & quo non. AD primum argumentum respondetur, quòd secunda intentio in concreto, prout importatur per illum terminum Genus, definitur, & illa prædicatur, id est, refertur ad plures species, non verò prædicatur, id est, affirmatur de speciebus: Nam hæc affirmatio non est de essentia generis, sed accidens illius, vtroq; n. modo prædicari apud Logicos antiquos & doctissimos vsurpatũ reperimus, licèt nostro sæculo frequẽtius accipiatur prædicari pro affirmari. Et cum dicimus, Genus ꝑdicatur, hic terminus prædicatur, non dicit actualem prædicationẽ, & affirmationem vnius de altero, sed dicit ꝑdicabilitatem, prædicabilitas verò idem est, quod relatio, & prædicabile, quod relatiuum rationis: essentia autem relatiui est referri ad aliud, vnde essentia prædicabilis talis est referri ad species, quę sũt eius terminus, & ita prædicari, prout hic accipitur, est referri relatione prædicabilis. Quinimo vniuersale sic definitur, qđ est vnum in multis, & de multis, & formaliter vniuersale est relatiuũ, ad multa sibi inferiora. Ita loquitur Dominus Caietanus, & alii logici. Et per hoc patet ad secũdũ, q̃a illud, quod correspõdet cõceptui obiectiuo generis, refert ad plures spe- *Ad 2. arg.*

species, quæ relatio prædicabilitas dicitur.

Ad 3. Arg. Quomodo 2. intentio prædicetur in quid de pluribus. Ad tertium patet ex dictis, & secunda intentio in concreto, seu genus, (nam idem voco) prædicatur in quid, id est, refertur vt quid quidditatiuum pro materiali ad plures species differentes. Illud enim, quod est genus materiale, est quidditatiuum prædicatum, & refertur relatione prædicabilis ad plura specie differentia materialiter. Et ponere hęc materialia in his definitionibus conducit multum ad intelligentiam secundarum intentionum, quæ sunt quod principaliter consideratur à Logico, ad quod tota eius cura dirigitur.

Ad 4. Arg. Ad quartum respondetur, quòd conuenit conceptui obiectiuo genus, vt dictum est, naturę verò verbi gratia animali, &c. referri ad species accidentaliter conuenit.

Ad vltim. Ad vltim. respond. quòd genus prædicatur de specie formaliter, id est, refertur ad species formaliter. *Instantia.* Et si dicas contrà: ille non est vsitatus modus loquendi, Genus prædicatur de speciebus, id est refertur ad species relatione prædicabilis. *Solutio.* Respond. quòd grauissimi Logici vtuntur hoc loquendi modo, vt Caiet. & multi alij moderni, quibus placet summopere opinio Caietani. Maximè, quòd Porphyrius per istum loquendi modum, quod prædicatur de pluribus, quod naturæ substratæ intentioni generis, verbi gratia, animali, colori, &cætera, accidentaliter conuenit, si accipiatur prædicari pro affirmari actualiter, voluit innuere illud reconditum secretum, quod genus est, quod prædicatur, id est, refertur relatione prædicabilis: nam etiam illa actualis prædicatio relatiuum quoddam est, & adaptatur illi materiali, cui conuenit, vt vestito intentione referri ad species, & solum hoc quod est referri ad species ratione prædicabilis conuenit, cui illa prædicabilitas accepta pro actuali affirmatione tribuitur, & per illud voluit, vt venaremur generis essentiam: nam per illud accidens, quod est actualiter affirmari de speciebus, quod conuenit materiali soli generis ostendit nobis naturam secundæ intentionis generis. Et si dicas, quomodo prædicetur in quid, id est, refertur in quid, nam nulla relatio refertur ad suum terminum in quid. *Difficultas.* *Solutio.* Respond. quòd refertur in quid ad hunc sensum, id est, refertur ad intentionem, quæ fundatur in natura, quæ affirmatur in quid, per hoc enim natura correlatiui formaliter explicatur.

Satisfit rationib. Scotistarum. Ad argumẽtum verò opinionis Scoti respond. quòd quamuis non supponat, nisi pro materiali, terminus connotatiuus, sed tamen essentialiter, & quidditatiuè prædicatur definitio albi de albo, & definitio simi de simo, in primo modo dicendi per se, & album est, quod est disgregatiuum visus: eodem modo, quamuis genus supponat pro materiali, sed definitio de ipso in primo modo dicendi prædicatur, & genus est, quod prædicatur, id est, refertur relatione prædicabilis, vt dictum est, definitur enim secunda intentio in concreto, & supponit pro materiali, vt stat sub illa.

Ad Scotistas dicitur, quòd etiamsi nõ definiatur res subiecta intentioni, non tamen definitur intentio in abstracto, sed in concreto, & importatur in definito materiali, vt cui conuenit intentio.

Laus Caiet. Hactenus de hac difficili quæstione, quæ ad omnes alias logicales definitiones vtilis esse poterit. Et consideret acutus Logicus huius opinionis Caietani rationes fortissimas, & quas per se opposita opinio relata à Scoto adducit. & videbit, quonam modo hæc Caietan. opinio sit & Logicis tractationibus, & veritati conformior, & sola tenenda. *Obseruatio Auctoris circa doctrinã Caietani.* Et nota, quòd cùm dicit quòd secunda intentio refertur, vt quod, formaliter tamẽn, non loquitur de secunda intentione in abstracto, vt aliqui male intelligunt: nam secunda intentio in abstracto non refertur vt quod, sicuti nec paternitas refertur, vt quod: sed loquitur de relatione in concreto, prout importatur per istum terminum Genus. Paternitas enim non est pater, & ita non refertur vt quod, sed est id quo aliquid refertur, & genereitas non est genus, & ita non prædicatur, vt quod.

QVAE-

QVÆSTIO. XLII.

Vtrùm ſit rectè aſſignata definitio generis, & an ſit quidditatina.

1. *Argum.* ET videtur non eſſe rectè aſſignatam. Primò, omnis bona definitio debet conſtare ex genere & differẽtia:ſed iſta non eſt huiuſmodi:ergo &c. Maior patet,& mi. prob. nam ſi genus conſtat ex genere & differentia, rurſus illud aliud genus conſtabit ex genere & differentia, & idem de iſto,& ſic erit proceſſus in infinitum,quod eſt impoſſibile dari in prædicatis ſuperioribus, & definientibus re aliquam:nam ſic daretur in cauſis formalibus proceſſus in infinitum, à quo proueniunt illa prædicata,quod eſt implicatorium. Et confirmatur hoc arg. nam genus non poteſt definiri:ergo mala eſt iſta definitio.Probo anteced. nã nihil definitur niſi ſpecies,ſaltem definitione quidditatiua,quia nihil conſtat genere & differentia,niſi ſpecies.Et ſi dicas, quod genus eſt ſpecies:contrà,definitio cõuenit generi in quantum genus; ſed genus in quantum genus non eſt ſpecies, ergo nõ definitur genus in quãtum ſpecies, & ſic non poterit definiri.

2. Confir:

Solutio.

Impugnat.

2. *Argum.* Secundò,in hac generis definitione nihil eſt,per quod differat genus à ſpecie; ergo eſt nulla. Anteced. prob. Nam illa particula, Differentibus ſpecie, non eſt ſufficiens diſtinguere genus à ſpecie in ratione vniuerſalis:ergo &c. Probo antecedens: quia hoc, quod eſt prædicari de hoc,vel de illo,ſi in modo prędicandi nõ ſit diuerſitas,non variatur ſpecies prædicabilis,vt patet in differẽtia,proprio,& accidente,quæ non variantur per hoc,ꝙ prædicantur de pluribus differentib. ſpecie,aut numero,ſed ex parte diuerſi modi prædicandi de illis; ſed in modo quo genus prædicatur de ſpecieb. non differt à modo,quo ſpecies prædicatur de indiuiduis: ergo non differt per hoc in rõne ꝑdicabilis eſſentialiter,ſeu in rõne vniuerſalis à genere.Prob.min.Nam tota ratio prædicabilitatis vniuerſalis cõſiſtit in hoc,quod eſt ipſum vniuerſale cõtinere in ſe plura in confuſo, ita vt quilibet eorũ à parte rei idẽtificetur,& in ſuo eſſe per illa determinetur: ſed quãtum ad hoc eodẽ modo ſe hẽt ſpecies reſpectu indiuidui,ac genus reſpectu ſpecierũ: ergo &c.Probatur min. Nã ſicut genus eſt in potentia ad ſuas ſpecies,ita ſpecies ꝓportionabiliter ad ſua indiuidua:&ſicuti ſpecies addunt aliquid ſupra genus, ita indiuiduũ ſupra ſpecies: ergo eodẽ modo prædicatur de illis.Si dicas,genus cõtrahi ad eſſe ſpecierum per differentias eſſentiales,ſpecies verò non contrahi ad eſſe indiuiduorum per differentias eſſentiales, & ita diuerſo modo continentur ſpecies in genere, atq; indiuidua in ſpecieb.nã per indiuidua non determinãtur ſpecies eſſentialiter in ſuo eſſe, nec additur ipſi ſpeciei aliquid eſsẽtiale in ſuo eſſe,quemadmodum per ſpecies additur generi. Sed contrà,& inquiro,cui ſint eſſentiales differẽtiæ,per quas cõtrahitur genus ad ſpecies,neq; n. generi in ſe ipſo,quia genus in ſua rõne abſtrahit ab eſſe ſpecierũ,& loquor de genere pro materiali. Si dicas eſſentiales ipſis eſſe ſpecieb. quæ conſtituuntur per illas, cõtrà, quia & eſſentiale eſt in indiuiduo,vt ſic ratio indiuidui,vel conditiones illæ, per quas conſtituitur in eſſe indiuidui: ergo in hoc par eſt vtriuſque ratio. Reſpond. quòd licèt cõcedamus indiuiduo vt ſic, eſſentialem eſſe rationem indiuidui,quia tamen non conſtituit vnam eſſentiam cũ natura ſpecifica,id eſt,nõ poteſt ſe hẽre reſpectu ſpeciei,tanquam inferius eſſentialiter ad illam,ad eũ modũ, quo ſe hẽt ſpecies reſpectu generis, & ita diuerſimodè eſt aptum genus: vt prædicetur de ſpeciebus,quàm ſpecies vt prædicentur de indiuiduis. De ſpecieb. n. poterit genus prædicari,tanquam de illis,quorum eſſentiã conſtituit partialiter, ſpecies autem de indiuiduis,tanquam de illis, quorum eſſentiam cõtinent totaliter. Et per conſequens genus habet ſe reſpectu ſpecierũ,tanquã pars eſſentialis reſpectu totius eſſentialis,ſpecies verò reſpectu indiuiduorũ,tãquã quoddã totũ eſſentiale reſpectu eiuſdẽ eſſe determinatiui ipſius quaſi accidentaliter, & materialiter; &

Solutio.

Impugnat.

Solutio.

genus prædicatur de specieb.tanquã de plurib.diuersis essẽtialiter, species verò de indiuiduis, tanquam de diuersis accidentaliter, & numericè tantùm. Vnde tã ex parte fundamẽti, & radicis, ex qua ꝓuenit vniuersalis aptitudo proxima, vt prædicetur de plurib. quam ex parte pluralitatis, & diuersitatis eorum, de quib: prædicantur, dicuntur inter se genus & species. Sed contrà, quemadmodum genus ex sua natura potest contrahi ad esse speciei, ita species ex sua natura poterit contrahi ad esse indiuidui, tanquam quid determinabile & actuabile per illud: Ergo eodem modo continet genus species, ac species indiuidua, & ita idem modus prędicandi conuenit vtriq;. Et cõfirmatur hoc arg. Nam indiuiduum non constituit simul cum specie aliquid accidentale, aut habens esse per accidens: ergo essentiale, atq; adeo species contrahitur ad esse indiuidui per differentiam essentialem complentem potentialitatem aliquam essentialem, quam hẽt ipsa species in rõne vniuersalis: respectu indiuiduorum. Dices, rõnem constitutiuam speciei differentiam, s. essentialem habere se respectu generis metaphysicè loquendo, quemadmodum in physicis se habet forma respectu materiæ. Vnde sicut ex forma & materia efficitur vnum ens physicum per se, ita ex genere & differentia efficitur vnũ ens, & compositum metaphysicè per se, nempe, vna essentia cõpleta: vnde quidquid aduenit Physico cõposito ex materia & forma, est extra rõnem essentię completæ, physicè loquẽdo: ita quidquid aduenit Metaphysico cõposito ex genere & differentia vltimis est extra rõnem essentiæ completæ; Nam sicut potentiæ, & reliqua accidentia physica pertinent ad actum secũdum, si illas comparemus ipsi substantiæ rei, vtpote quæ intrinsecè supponunt ipsam substantiam constitutam iam in actu & esse completo, vt ipsa possunt ab ipsa profluere, vel illi inhærere, ita reliqua oĩa, quæ extra rõnem speciei infimæ sunt, supponũt intrinsecè ipsam essentiã, vt quid cõstitutũ iã in actu, quo ad esse essentiale, & ita hẽt se respectu illius per modũ actus secũdi, & tanq̃ quid extrinsecè aduenĩes ipsi actui primo quoad suam rõnẽ formalem intrinsecam. Vnde est diuersus modus, quo genus prædicatur de specie, & species de indiuiduo. Sed contra: Nam differentiæ indiuiduales, vel faciunt vnũ totum accidentale cum specie; vel essentiale: accidentale dici non potest: ergo essentiale: ergo eodẽ modo facit sicuti differentia, & ita genus eodem modò prædicatur de speciebus, sicut species de indiuiduis: ergo non rectè distinguitur genus per suam definitionem ab specie, & sic non est recta.

Impugnatio.

Confir.

Solutio.

Impugnatio.

3. Argum. Tertiò arguitur: Genus distinguitur realiter ab specie: ergo non prædicatur de illa in quid: Antecedens patet, quia homo & animal non distinguuntur ratione: ergo realiter, quia non est aliud genus distinctionis in nostra schola. Antecedens probatur, quia cum distinctio sit passio entis, distinctio rõnis erit passio entis rationis, sicut distinctio realis est passio entis realis: sed animal & homo nõ sunt entia rationis secundum se: ergo nõ distinguuntur ratione. Et confirmatur: quia passio prędsupponit subiectum à quo dimanat: sed distinctio rationis est passio entis rationis: ergo supponit ens rationis: sed animal & homo non sunt huiusmodi: ergo ab illis dimanare non potest: non ergo ratione distingui possunt, sicut nec poterunt distingui realiter, quæ non sunt entia realia, quia illa passio, quæ est realis distinctio, præsupponit subiectum reale, à quo dimanet. Si dicas, hoc argumentum inniti falso fundamento: nam ẽt est alia distinctio, quã ponit Scotus, quæ vocatur formalis ex natura rei. Contrà: quia hæc Scotica distinctio, vel est per operationem intellectus: & sic erit rationis vel seclusa, & erit realis: & sic nõ debet alia distinctio poni.

Confir.

Solutio.

Impugnat.

4. Argum. Quartò arguitur: A Petro & Brunello possum abstrahere naturam animalis, quæ erit genus, & non poterit proximè prædicari de multis speciebus: ergo illa definitio est nulla. Probatur antecedens: nam abstracta natura generica sine specifica, non erit natura generica pro illo statu proximè prædicabilis de speciebus, quia non sunt species, cùm non sit natura specierum abstracta: ergo &c. Et confirmatur hoc argumentum: Nam viuẽs sensibile prædicatur de pluribus

Confir.

bus specie differentibus in quid, & tamen non est genus, mala est ergo generis definitio. Antecedens patet, & cõsequentia probatur: quia est animalis definitio, definitio verò genus non est. Et confirmatur secũdò: Nam accidens prędicatur in quid de omnibus accidentibus & vniuocè, & tamen non est genus; ergo &c.

5. Argum. Quintò arguitur. Genus nullo modo prędicatᷣ in quid, ergo mala est definitio. Antecedens probatur: Id quod prædicatur, vt quæst. præcedenti dictum fuit, est quod correspondet conceptui obiectiuo generis, & est secunda intentio in concreto: sed genus hoc mõ non prædicatur in quid: mala ergo est definitio. Probatᷣ minor: nã prædicari ibidẽ accipitur pro referri relatione prædicabilis, sed nõ est intelligibile, quomodo referatur i quid, nã nulla relatio refertur in quid, sed refertᷣ ad aliud; vel explica quid sit referri in quid. Et cõfirm. hoc arg. Nã species, secũdũ quod sunt terminus relationis genericè, nõ differunt specie, sed sunt eiusdẽ speciei: ergo accipiendo prędicari ꝑ referri relatione prędicabilis, vt quęst. pręced. fuit definitũ, genus nõ prædicatur de pluribus differentibus specie, quia non refertur ad plura, quæ specie differunt.

6. Argum. Sextò. Genus est pars specierum: ergo nõ prædicatur de illis. Antecedens patet, quia nulla pars prędicatur de toto, sed, quod prædicatur, debet esse totum respectu illius, de quo prædicatur. Si dicas, quòd est pars metaphysica, quæ simul est totum, & ita prædicatur, contrà: Nã animal ita prædicatur sicut cõponit speciẽ, sed speciẽ cõponit, sic adeo vt nõ possit prædicari de illa, secundũ illã rationem, qua componit: ergo, &c. Ma. probatur, nã componit vt pars metaphysica, & nõ vt physica. Min. probatur, quia cõponit præcisò, secundum illos gradus, quos explicitè dicit, sed nõ potest prædicari secũdũ illos gradus, quos solùm explicitè dicit, quia vt prędicetur, debet totum qđ est in specie dicere; at nõ dicit illud secũdũ illos gradus explicito; ergo &c. Et cõfirm. Quia genus est vnum, species plura; sed vnum non prædicatur de pluribus: ergo &c. Min. probatᷣ, quia vnũ nõ est plura, id autẽ quod prædicatur de alio, præcipuè quidditatiua prædicatione, debet esse illud. Et confirm. secundo, quia hæc est falsa, Genus est species, ergo genus vt sic, qđ est definitũ, huius definitionis, nõ prædicatur de speciebus; nulla ergo est definitio, quæ hoc dicit.

Solutio.

Replica.

1. Confirm.

2. Confirm.

7. Argum. Septimo argu. quòd hæc definitio nõ sit quidditatiua: Nam secundũ Aristo. 7. Metaphys. text. 2. nihil habet quidditatẽ, nisi sit ens reale: sed genus non est aliquid reale, vt visum est, ergo genus non definitur quidditatiuè. Et cõfirm. primò: nam prædicabile & vniuersale sunt idem formalissimè; ergo hæc definitio non datur per passionem, & sic erit quidditatiua. Antecedens probatur, quia cùm dicimus, vniuersale esse vnum in multis, non potest esse secundum rem, sed per prędicationem: ergo idem est esse vniuersale, & prædicabile. Et confirmatur secundò, quia genus essentialiter constituitur per ordinem ad species; sed ille ordo explicatur, cùm dicitur prædicabile de pluribus: ergo &c.

1. Confirm.

2. Confirm.

8. Argum. Octauò arguitur, et probatur, quòd genus non prædicatur quidditatiuè: Nã genus & differentia diuersum modũ habent prædicandi: sed differentia prædicatur in quid; ergo genus non prædicatur in quid. Consequentia est nota, & probatᷣ minor ex Aristotele, septimo Topicorum, cap. quarto, vbi hoc expressè dicit: & ratio huius esse potest, quia tota definitio prędicatur in quid: ergo partes definitionis: sed vna pars est differẽtia: ergo &c. Cõsequentia prima probatur: quia si altera pars igrederetur aliud prædicationis genus, resultaret in definitione alius prædicandi modus, diuersus à partiũ prędicatione. Totum enim habet aliam essentiam, quàm quælibet pars cõponens ipsum, & ita deberet definitio nec prædicari in quid, nec in quale, sed tertio modo; sicut homo essentiam aliam distinctam habet quàm materia, & quam forma, non tamen habet aliam essentiam distinctam ab omnibus partibus simul sumptis, & ita non est necesse, quòd definitio prædicetur alio genere prædicationis, quàm partes, quia illæ prædicantur in quid.

Decidit ur quæstio.

1. Conclus. Prima cõclusio: Generis definitio rectè est assignata. Probatur authoritate Aristotelis primo Topicorum, ca. 4. & Porphyrii in præsēti, & D. Thom. opus. 48. & alibi sæpe, & authoritate omnium Logicorũ tam antiquorum, quàm eorũ qui modò scripserũt, & quia nihil habet superfluum, nec diminutũ, definitumq; ab omnibus aliis distinguit, & per notiora traditur, atque ex genere & differētia constat, vel aliquo, quod se habeat ad modum differentiæ, nam vniuersale quod in illa definitione subintelligitur, in illa particula, quòd scilicet genus est vniuersale, quòd &c. est genus in hac definitione, prædicari in quid, de differentibus specie, habet rationem differentiæ, & ita est optima definitio: nam ex hoc à prima potētia metaphysica, vsque ad vltimum actum rei essentiam explicat. *Aristot. Porphyr. D. Thom.*

2. Conclus. contra. Secunda conclusio: Hæc Porphyrii & Aristotelis definitio non est quidditatiua, sed descriptiua: potest tamen quidditatiuè definiri genus. Probatur conclusio: Nam ad rationem quidditatiuæ definitionis & bonæ, quinque requiruntur. Primò, quòd omnia, quæ in definitione collocantur, cõueniant essentialiter ipsi definito. Quod debet intelligi, nisi sit definitio accidentis, quæ potest esse essētialis, licèt illud, qđ ponitur, vt additũ, non prædicetur essentialiter de accidētibus. Et propter hoc dicunt aliqui Metaphysici, quòd accidens non habet definitionem quidditatiuã, quia datur per additamentum. Sed quamuis non sit ita perfecta, sicut definitio substantiæ, est tamen quidditatiua in suo genere, cæteris concurrentibus conditionibus. Secundum est, quòd differentia vltima sit conuertibilis cum definito, vt patet in rationali respectu hominis. Tertium est, quòd primum positũ in definitione se habeat ad sequens, vt terminabile ad determinans secundum conceptum: & sic magis commune debet præcedere minus commune, sicut genus differentiam: Et hoc ipsum etiam patet in hominis definitione. Et ratio est, quia illud, quod est in potentia secundum modum intelligēdi, debet præcedere illud, quod est actus; genus autē est in potentia, differētia est actus. Quartum est, vt ea, quæ in definitione collocantur, sint nota quærenti cognoscere definitum, quia definitio est notificans definitum, & ita idem non potest se ipsum definire, nec ignotum æque ignotum, sed magis debet esse notũ semper quod definit. Vltimum est, quòd definitio procedat à prima potentia secundum rationem, scilicet, à primo genere vsque ad vltimum actum, id est, differentiã, quod debet fieri formaliter, vel eminenter, seu virtualiter, quantum attinet ad genera superiora. Nam hominis definitio, cum dicitur, Homo est animal rationale, optima est, & superiora genera ibi virtualiter intelliguntur, & ponuntur in animali: Nam vt rectè sentiũt graues Logici, in arte definiendi, si proximum genus, in quo superiora includuntur, collocetur, recta definitio est. *Ad bonam definitionē quidditatiuã quinque cõditiones requiruntur.*

Ex his conclusio probatur: Nam illud prædicabile de pluribus differentibus specie in quid, est passio generis, vt visũ fuit: nã genus vt genus, est vniuersale essentialiter: sed est passio vniuersalis prædicabilitas, ergo talis vniuersalis talis prædicabilitas. Passio autem non prædicatur essentialiter de subiecto: ergo hæc definitio non est quidditatiua: nam in quidditatiua definitione, omnia præter additum debent essentialiter prædicari. *1. Ratio.* Et præterea, definitio, quæ datur per passionem, descriptiua est, vt si dicã, Homo est risibilis: ergo etiã hæc generis definitio erit descriptiua, quia datur per passionem. *2. Ratio.* Præterea, definitio quidditatiua, vt patet, debet dari per vltimum actum, & proximum genus: sed hæc non datur per vltimum actum, nam non ponitur ibi vltima differentia, sed passio, quæ est prædicabilitas, & satis constat ex dictis prædicabilitatem talem esse passionem generis, quia consequitur ad essentiam eius: nam prius intelligo ego completam, & perfectam rationem generis per hoc, quòd est in pluribus speciebus, tanquam aliquid vniuocum, & potentiale quoddam, quàm intelligam illud prędicari quidditatiuè de speciebus: quinimo consequitur ad illud, quod est essentia vniuersalis genericè, & conuenit omni, *3. Ratio.* *Probatur multipliciter definitionem generis non esse quidditatiuam.*

Digitized by Google

Quatuor definitiones quidditatiuę, quę dari possūt de genere.

omni, & soli, & semper: ergo est passio. Si ergo quidditatiuè deberet definiri, sic definiēdū esset, Genus est vniuersale respiciēs plures species, vt quod est in illis tanquam pars illarū potentialis: nam sic tota eius essentia generica & specifica explicatur, & nō datur per aliquod accidens. Alii quidditatiuè sic definiunt, Genus est vnum commune pluribus speciebus in quid. Alii ita, Genus est vniuersale, respiciēs plures species in quid. Alii ita, Genus est vniuersale, cui subiiciūtur plures species quidditatiuè. Aliqui defendunt Porphyriū, & Aristotelis definitionē generis, quæ datur per prædicari, quidditatiuā esse: & dicunt ibidē prædicari, & cætera, non importare prædicabilitatē, vt est passio vniuersalis, sed ꝓut est radix illius, scilicet pro ipso formaliter vniuersali, quod radicaliter est prædicabile, ad eundem modum quo animal rationale dicitur vt sic, risibile radicaliter, vel ignis secundum suam substantiā radicaliter calidus. Sed quāuis hæc doctrina sit vera, falsū est, quod probare intendunt: Prædicabilitas enim semper accipitur pro formali prædicabilitate, nisi adiungatur aliquod additū, dicendo scilicet, prędicabilitas radicaliter, vel quid simile. Et ita cū prædicabilitas, vt sic, sit passio, & ponatur in definitione, nō erit quidditatiua illa definitio. Ex hac cōclusione sequit̄, doctrinā Ammonii, Boetii, Burlei, Alexādri, & aliorū, qui dicunt definitionē esse descriptiuā, nec quidditatiuè posse definiri genus, falsam esse: Nam eorū ratio hæc erat: quia vniuersale non dicitur vniuocè de quinque prædicabilibus, quod falsum est suprà visum est. Nam ita simpliciter est vniuersale accidens, sicut substantia, & proprium, sicut genus: quia ita simpliciter est in inferioribus, & vniuersale nō dicit in sua ratione, nisi esse in multis quomodocunque.

Modus defendendi Porphyriū verius ī se ipso sed nō concludūt intentum.

Error Ammonij & aliorum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Arg. An generis sit genus, et quod.

Ad primum respondetur, quòd generis genus est vniuersale, & vniuersale est secūda intentio, & genus intētionis relatio rationis, quod est generalissimum in coordinatione rationis, vt lib. 2. q. 10. visum fuit. Quamobrē non est processus in infinitū in huiusmodi definitione. Ad confirmationē respondetur, quòd genus definitur, & est species vniuersalis denominatiuè, vt visum fuit in præcedētibus quæstionibus. Si dicas, definitur in quantum genus, concedo; Verùm in quantum genus constat ex genere, & differentia, sicut quando definitur homo in quantum homo, quia vt sic, cōstat ex genere & differētia, pro substratis optimè definitur, itaque definiri in quantum genus, si in quantum specificet formale generis in cōcreto, verum est, quia materiale illius solū importatur in definitione, vt subiectū, & non explicatur eius natura per definitionem. Et cùm rursus dicitur, quod omne definitum debet definiri in quātum species, distinguendum est ly in quantum: Nam si dicat conditionem, vt res, quæ definitur, possit induere intētionem speciei, vt conditionē definiendi, vera est propositio. Si autē ly in quātum, dicat rationem definitam, & specificet secundā intentionem, falsū est: quia non semper definimus secundam intentionem speciei, sicut etiam solemus dicere, rem sciri in quātum vniuersalis, quia vniuersalitas est conditio sciendi, non quòd semper sit obiectum scitum. Genus autē cùm definitur induit rationem speciei: nam genus commune est ad omnia genera, licèt non ita propriè, sicut generitas. Et cōceptui obiectiuo de ly, gen9 conuenit, vt denominetur species, nō verò quòd essētialiter vt genus sit species, nisi accepta specie pro materiali, sicut dicimus quòd homo est species animalis, id est, viuens, sensibile, rationale, quod est illi essentiale. Et nota, quod species est, quod principaliter definitur quidditatiuè, & aliæ res similiter, sed nō principaliter. Et si rursus dicas: Si genus est species denominatiuè: ergo vniuersale denominatiuè, sed genus essentialiter est vniuersale: ergo non denominatiuè: bene enim valet, quòd si aliquod est album denominatiuè, quòd est coloratum denominatiuè. Respondetur, quòd genus est essētialiter vniuersale, quia respicit plures species, & est denominatiuè vniuersale specificum, quatenus respicit plura

Ad Confir.

Instantia.

Solutio.

Doctrina obseruāda.

Obseruā.

Obiectio.

Solutio.

indi-

Digitized by Google

indiuidua solùm numero differentia. Vnde aliud vniuersale est essentiale, & aliud accidentale.

2. Argum. Ad secundum argumentum bene responsum est ibi, vsque ad vltimam replicam, ad quam respondetur, quòd genus cōtinet species, vt in quibus formaliter determinatur, species continet indiuidua, vt in quibus materialiter determinata reperitur. *Ad Confir.* Ad confirm. bene respōsum est ibi. Ad vltimam replicam respondetur, quod non faciunt totum accidentale neque essentiale, sicut differentiæ, sed efficiunt totum substantiale, ad eundem modum, quo existentia facit vnum cum essentia, licèt non sit paritas in omnibus.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur. Et priùs notandum, quòd Aureolus & Scotistæ tenent, quòd inter extrema realia non potest esse distinctio rationis, *Controuersia.* propter hoc tertium argumētum, & etiam quia actus secūdus præsupponit primum, sicut esse album præsupponit esse, *1. Opinio Scotistaru.* sed actus primus est esse rationis, & secundus distingui ratione, ergo quæ non habent esse rationis, nō possunt distingui ratione. *2. Opinio Auctoris.* Sed nihilominus dicitur, inter extrema realia posse esse rationis distinctionem; & patet in animali, & homine. Nam certè aliquo pacto distinguuntur, non realiter, nam aliàs vnum de alio essentialiter non prædicaretur: ergo per rationē sunt distincta: & satis constat attributa diuina quid reale esse, nec tamen realiter, aut formaliter realiter distingui, sed solùm opere intellectus. Et tandē, multi homines, qui re sunt distincti, vt vnico cognoscūtur conceptu, sunt vnum in ratione: nam multi homines participatione speciei vnum sunt, & illa vnitas est rationis: ergo quæ sunt vnum aliquod in re, possunt in ratione distingui, si diuersis percipiantur conceptibus: & illa diuersitas est relatio quædam rationis. Et probatur: Nam entia realia possunt habere esse cognitum, quod est relatio rationis: ergo possunt habere rationis distinctionem; nam cui conuenit primus actus, secundus conuenire potest; Maximè, quia ratione distingui nihil est aliud quā obiici diuersis conceptibus; sed potest eadem res diuersis obiici conceptibus; poterit ergo & ratione distingui res repræsentata per vnum conceptum à se, quatenus per alium repræsentatur. *Applicatur responsio ad arg.* Respondetur ergo ad tertium argumentū, quòd distinctio rationis quædā est, quæ est in mente fabricata ab intellectu formante diuersos conceptus, *Duplex distinctio rationis, & qua eorum sit passio entis rationis.* & quædam est, quæ consequitur ad entia rationis fabricata ab anima & ratione, sicut distinctio, quæ est inter genereitatem, & speciceitatem, quas ratio per suam cognitionem fabricat, vt suprà dictum est. Et hæc distinctio est, quæ est passio entis, nam consequitur ad entitatem rationis, nam vnum ens est, siue sit reale siue rationis, quod est indistinctum in se, & distinctū à quolibet alio. Et hoc entibus realibus competere non potest, nec hæc distinctio est relatio secundum esse, sed quid transcendens in suo genere, nam est generalissima passio entis rationis. Prima vero illa distinctio, quia rebus non in se conuenit, sed quatenus sunt in ratione, & habent esse cognitum diuersum, quibuscūque rebus competere potest, cùm quælibet res diuersis possit obiici conceptibus: & hæc distinctio est relatio rationis. Ad confirmationem respōdetur, quod probat de prima distinctione rationis. *Soluitur ratio Scotistarum.* Ad argumentum adductum in hac solutione pro opinione Aureoli, respondetur, quod entia realia, licèt non possint habere esse subiectiuum rationis, habent tamen esse obiectiuum, quia terminant cognitionem; ex quo sequitur, quòd habeant esse cognitum; & cùm obiiciuntur diuersis conceptibus, habēt distinctum esse cognitum, & sic habent distinctionem rationis. Et cùm entia rationis nullo pacto possint habere esse reale, nullo modo possunt distingui realiter. Verum est tamen, quòd aliquando duo entia rationis dicuntur realiter distincta, verbi gratia, genereitas & speciceitas, *Quomodo duo entia rationis possunt dici distincta, vel vnum realiter.* quia si essent quid reale, essent duæ entitates reales. Verùm genereitas, & vniuersalitas numquam possunt dici distingui realiter: quia etiamsi essent aliquid reale, essent eadem res. Et hoc loquendi modo Logici vtuntur, ad tollendam æquiuocationem in distinctione rationis, quādo est superioris entis rationis & inferioris, vt genereitatis, et huius genereitatis, vel quādo est inter

entia

Digitized by Google

entia rationis, specie distincta, quia vtraque est distinctio rationis, sed diuersa. Et ad hanc diuersitatem ostendendam vocant distinctionem, quæ est inter entia rationis specie distincta, realem distinctionem saltem eminenter, & virtualiter.

Ad 4. arg. Ad quartum argumentum respondetur, quod natura illa animalis abstracta à Petro, & Brunelo, est quidem genus in esse obiectiuo, genus autem vt sic, non est necesse, quòd actu habeat secundam intentionem generis, & sic non est relatiuum formaliter, quamobrem non est necesse, vt habeat correlatiuum formaliter. Cùm verò fuerit illi attributa relatio generis per comparationem, simul erit correlatiuum sibi, modo possibili simultatis, vt supra dictum manet in superioribus, quod sufficit ad rationem relatiui rationis. Et quando abstrahitur in communi ratio generis, vt sic relatiuum in esse obiectiuo, seu fundamẽtaliter proximè, non est necesse, quòd actu sint species abstractæ: sed sufficit, quòd possint abstrahi, & quòd genus ex parte modi essendi, quem habet in anima, possit de illis affirmari: quod habet ex illa indeterminatione proueniẽte sibi à ratione. *Quando genus exigat correlatiuũ, & quã do non.*

Quorundã opinio. Aliqui dicunt, genus esse relatiuum secundum dici, sed horum opinio illorum est, qui dicunt, esse generis, esse denominationem extrinsecam realem, quod iam explosum manet suprà: nam totum esse generis ad species est. *Ad 1. conf.* Ad primam confirmationem respondetur, quòd genus debet esse natura quædam simplex, prædicabilis in quid de specie differentibus. *Ad 2. conf.* Ad aliam confirmationem dicemus inferius.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quòd genus prædicatur in quid, quia refertur vt prædicabile quidditatiuum, seu vt id, quod dicit quidditatem specierum, tanquam pars potẽtialis determinabilis in speciebus per differentias specificas. *Ad confir.* Ad confirmationem respondetur, quòd genus prædicatur de specie differentibus, id est, refertur ad ea, quæ materialiter specie differunt, & nõ vt terminus sunt. Nã generis relatio petit relationes pro termino, non quascunque, sed illas, quæ fundãtur in naturis specificis diuersis. Et si dicas, contrà: vna relatio vnum terminum debet habere, vel si habet plures relationes pro termino, debet esse in quantum faciunt vnum terminum, quod nullo modo potest dici de illis relationibus specierum, quia subiecta non habent inter se ordinem, ad inuicem, vt pater & mater. *Obiectio.* *1. Solutio.* Respondetur, quòd illæ rationes habent inter se ordinem vnius termini totalis, quatenus materiale generis determinatur in illis, sic adeo vt tota eius potentialitas per diuersas determinetur differẽtias specificas, quæ ad minus duas requirit, & ex eo, quòd in illis eius determinatur potentialitas, sunt vnus terminus formaliter. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quòd illæ relationes numero solo differunt, sicut sunt plures filii, ad quos vnus pater refertur: & ita vnum relatiuum potest referri ad plura relatiua, & vnum genus ad plures species, quia omnes illæ sunt totalis terminus.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur ex Aristotele quinto Metaphysicæ, textu 8. & ex Diuo Thoma opusculo 42. capite 6. quod ratio generis, animalis verbi gratia, vt comparatur ad diuersa, est totum, & est pars. Totum quidem quatenus consideratur abstractum ab homine, & equo, & illos in potentia continens: sed hac consideratione est totum potentiale. Est autem quoddam totum actuale, quatenus ex viuenti & sensibili componitur. Hoc autem, quod in se est totum quoddam, est pars hominis & equi, quatenus cum aliis componit hominem &c. Videlicèt quando prædicatur animal de homine, prædicatur aliquid quod est pars hominis, non tamen prædicatur in quantum pars, sed in quantum est totum quoddam potentiale. *Quomodo genus respectu diuersorum sit totũ & pars.* *Obiectio.* Sed dices, implicat, idem respectu eiusdem esse partem & totum; sed animal respectu hominis est totum, quia animal diuiditur in hominẽ, & equum, tanquam in partes: nam id, in quod aliquid diuiditur, pars est: ergo animal non potest esse pars hominis, &c. quia iam erit totum & pars. *Solutio.* Sed respondetur, quòd est totum potentiale, & pars actu, secundum diuersam rationem, secundum illud, quod actu dicit. Hoc autem non est impossibile, quòd aliquid sit pars, & totum etiam respectu

eiusdem

eiusdem diuersa consideratione. Sed de hoc dicam infrà. *Ad 1. conf.* Ad confirmationem respondetur, quòd genus est vnum secundum rationem, vnum autem secundum rationem potest bene de pluribus prædicari; vnum verò secūdū rē de pluribus prędicari nō potest, quia in rebus nō sūt vniuersalia. *Ad 2. conf.* Ad aliam confirmationem respondetur, quòd genus, quod est definitum, non prædicatur, id est, affirmatur de speciebus, & quod affirmatur de materialibus specificis, est materiale genericum: sed genus prædicatur, id est, refertur ad species, sicut vniuersale dicitur esse vnum in multis, & de multis, id est, referri ad multa, tanquam correlatiua. Quod enim in multis vnum est, materiale est vniuersalis, nec assignatur vnum materiale vniuersalis in communi, nec speciei, sicut diximus suprà, generi non assignari vnum materiale abstractum ab inferioribus materialibus.

Ad 7. Arg. Ad septimum respōdetur, quòd nihil, quod non sit ens reale, vel habens analogiam, & ordinē ad ens reale, habet quidditatem, *1. Solutio.* entia verò rationis dicuntur entia per ordinem ad ens reale, & ita habēt quidditatem in ordine ad illa realia entia. *2. Solutio.* Vel secundò respondetur, quòd Aristoteles loquitur de perfecta quidditate, & potente in rerū natura existere, ens autem rationis, licèt simpliciter habeat quidditatem, *Quomodo ens rationis habeat quidditatem.* vt patet ex D. Thoma, prima parte, quæst. 28. art. 1. & 2. non tamē est perfecta, & quæ in naturis rerum existere possit, & sicut habet entitatem, habet quidditatem, & totum est imperfectum; & ita potest definiri quidditatiua definitione explicante quidditatem, non ita perfectā sicut realis quidditas. *Ad 1. conf.* Ad primam confirmationē respondetur, negando antecedens: iam enim visum fuit, quomodo prædicabilitas talis sit passio, & non essentia vniuersalis. Et idem tenent viri grauissimi, D. Thomas tractatu Prædicabilium, c. 2. Alexāder, Ammonius, de Genere agētes, Toletus quæst. 1. & Sotus capite de Genere, & alii plurimi. Nā bene possumus per intellectū cōcipere naturam abstractā esse in multis absque eo, quod cognoscatur formaliter, vt prædicabilis: sed natura vt vna in multis est vniuersalis: ergo ratio vniuersalis nō est eadem cum ratione prædicabilis, & sic erit passio, nam cōuenit ratione essentię. Maior probatur, quia ratio vniuersalis præcedit ordine rationis rationem prædicabilis de pluribus, sicut essentia præcedit suam passionem. Nam ita se habet prædicabile de vno ad singulare, sicut prædicabile de pluribus ad vniuersale: sed esse singulare præsupponitur tanquā ratio formaliter distincta ad esse prædicabile de vno: ergo & esse vniuersale ad esse prædicabile de multis. Et præterea ideo res singularis inepta est, vt de pluribus prædicetur, quia est singularis: ergo vniuersalis apta est, vt prędicetur de pluribus, quia vniuersalis est: ergo est passio vniuersalis talis prædicabilitas, sicùt est passio singularis prædicabilitas de vno tantùm, & sic illa singularitas radix est, à qua prouenit ista prædicabilitas, ita illa vniuersalitas, à qua prouenit, vt sit de multis prędicabilis talis natura: certissimum ergo est, non esse vniuersalis essentiam prædicabilitatem talem. *Ad 2. conf.* Ad secundam confirmationem respōdetur, quòd genus constituitur essentialiter per ordinem ad species, in quibus est, non per ordinem ad species, de quibus prædicatur; & Porphyrius vocat generis definitionem descriptionem, & ita habetur in nostra translatione, quidquid alii dicant haberi in Græco.

Ad 8. Arg. Ad octauum argumentum respondetur, quòd Aristoteles idem 4. Topicorum cap. 6. & 5. Metaphysicæ, textu 19. dicit, quòd differentia sequitur qualitatem, & prædicatur in eo quod quale, cùm autē dicit, quòd prędicatur quidditatiuè, accipitur quidditatiuè pro essentialiter. Nam quidditatem essentiā vocamus, vel quia est pars definitionis, quæ prædicatur in quid, propter primam partē, quæ vt substātia significat in definitione, propterea dicitur tota definitio in quid prędicari, & vt sunt in illa etiam partes quidditatiuè prædicantur, & ita in toto, quod est definitum, accipit differentia modum istum prædicandi in quid.

QVÆ-

QVÆSTIO XLIII.

Vtrum genus generalissimum, & subalternum specie differant, & quodnam sit perfectius.

Duo pücta tanguntur in titulo quæstionis. Circa 1. püctum.

HAnc quæstionem pro maiori intelligentia definitionis generis versamus, & videtur quòd differãt specie. Et arguitur primò, quia relatiua specie differunt penes terminos distinctos specie: sed generalissimũ, & subalternũ sunt relatiua habentia terminos specie diuersos: ergo specie differunt. Minor probatur: Nã generalissimum est, quod respicit species, sic adeo, vt supra illud non sit aliud genus, sed illas vt primũ principiũ respiciat: Genus mediũ vel infimum non sic respicit, sed tãquam id, quod habet supra se aliud genus, sed hoc est habere diuersum terminũ formaliter; ergo & ipsa specie differunt. Consequentia prob. Nã paternitas & maternitas sunt relationes specie diuersæ, quia quamuis eundem respiciant filium diuersimodè, pater tãquã principiũ actiuum filii, mater vt passiuũ. Minor probatur. Nã ille modus respiciẽdi diuersus exposcit in termino diuersã rationem, nam modus ille tendẽdi in terminum diuersificat formaliter terminos. *1. Argum.*

2. Argum. Arguitur secundò. Generalissimum & subalternum differunt definitione; ergo specie. Consequentia patet: nam differre definitione, specie differre est. Sed Minor probatur ex Porphyrio, capite de Specie, nam genus generalissimum est, quod supra se non habet aliud genus, genus infimum vel medium est, quod supra se habet: ergo &c.

3. Argum. Arguitur tertiò. Generalissimũ & subalternum differũt plusquam duo genera subalterna; sed duo genera subalterna numero differũt; ergo genus generalissimũ & subalternum specie differunt. Consequentia probatur, quia inter numericã differentiam & specificã non datur medium, nec magis nec minus; ergo rãtùm ascenditur ad differentiam specificam.

4. Argum. Arguitur quartò: Formæ eiusdem speciei possunt tribuere eundem effectum formalem in specie: sed genereitas, quæ constituit animal genus, nõ potest habere eundem effectum formalem, quem tribuit genereitas, quæ cõstituit substantiã genus: ergo &c. Maior patet, & Minor probatur: quia genereitas, quæ cõstituit animal genus, tribuit esse genus infimũ, & quæ tribuit substantiæ esse genus, tribuit esse genus subalternum, & quod supra se non habeat aliud genus, quod non potest tribuere alia illa generalitas: ergo &c. Et cõfirmatur: Nã genereitas substantiæ tribuit ipsi, vt sit superius ad animal: sed genereitas animalis non potest sibi tribuere, vt sit superi⁹ ad animal, qa nihil potest sibi esse superius: ergo &c.

Circa 2. püctum quæsiti. Circa secundã quæstionis partem probatur, omnes vniuersalitates generis esse æquè perfectas, & ita non habere locum quæstio. & sit quintum argumentum: Quia in intellectu per rationẽ æquè fiũt vnum genera subalterna & suprema, cũ tamen hæc inter se quã illa inter se fiant vnum omnino. Ratio enim substantiæ tam vna est in generalissimo secundum rationem ad omnes substantias, quàm ratio animalis ad omnia animalia in subalterno: ergo verè omnia genera in ratione vniuersalis sunt æquè perfecta, nõ solùm specificè, sed etiam accidentaliter, quia ratio vniuersalis generici in indiuisibili videtur consistere. *5. Argum.*

6. Argum. Sextò arguitur. Quia vnũ formaliter importat indiuisionẽ, seu negationẽ multitudinis: sed in meris negationibus non est magis, vel minus, neque enim vnus Angelus est minus albus, quam alius, sed omnes æqualiter sunt non albi: ergo inter vniuersalia, & genera non potest vnũ esse magis vnum quàm aliud, & sic non potest vnum esse magis perfectum. nam ob hanc causam esset magis perfectum, quia est magis vnum. Et confirmatur, quia si aliquod esset constituendum magis perfectum vniuersale, illud videtur, quod esset magis cõmune, et superius ad ea, quæ sunt similia à parte rei, nã quod magis superius est, magis vniuersale est, sicut id quod magis habet de albedine, magis album est: ergo quod vniuersalius fuerit, perfectius erit i rõne vniuersalis. *Confirmat*

Decisio

gnitionis. Est ēt in re fundamentū, vt substantia cognoscatur, vt supra se nōn habeat aliud genus. Et supra hanc cognitionem fundatur intētio generalissimi, qua generalissimū denominatur, q̄ denominatio accidēs est respectu rationis genericæ; itidē in subalterno est ratio generis, vt in generalissimo, cuius intentio in re habet fundamentū remotū, & in intellectu proximū: & ēt est fundamētum subalternitatis. Nā cū intellectus considerat rationem illā animalis, v.g. sic referri ad species, vt ēt supra se genus aliud habeat tribuit illi intentionē subalterni, quod ēt est accidens ad generis rationem. Et si inquiras, vtrū in subalterno esse subalternum sit alia intētio distincta à rōne speciei? Respondeo, probabiliter vtrūq; dici posse, qđ per intentionē, qua subiicitur generi, superiori, dicitur subalternum: ita vt idem sit esse subalternum, quod esse speciem generi superiori subiectam. Et quia hæc intentio accidit rationi generis, dicitur esse accidens generi esse subalternū. Secūdus modus dicendi est, quod est diuersa intentio subalterni vt sic à speciei mediæ intentione. Nam ex eo, quod considero ipsum, vt contrahibile per differentias, v.g. animal, vt contrahibile per differentias rationale, & irrationale, & vt id quod est in speciebus, tribuo ei intentionē generis, ex eo verò, quod cōsidero ipsū vt secundū potētiale contrahibile, tribuo intentionē subalterni, & ita refertur vt sic ad primū potētiale contrahibile, cuiusmodi est generalissimū vt sic: nā secūdū ad primū, & primū ad secundū referuntur, & ita generalissimum vt sic ad subalternū refertur, & subalternum ad generalissimum: & hoc mihi placet. Sic explicata concl. 2. probatur; nā hęc differentia est penes aliquid extrinsecum ad generis rōnē ergo est accidentaria. Anteced. prob. nā benè possum intelligere generis rationem nō intellecta ratione subalterni, aut generalissimi: ergo &c. Et præterea, nā sequeretur, q̄ essent duo prædicabilia generis, si differrent specie essentiali subalternum genus, & generalissimum. Consequens est falsum: ergo illud, ex quo sequitur: iam enim visum est, quod non sint nisi quinque prædicabilia.

Difficultas — *1. Solutio.* — *2. Solutio.* — *Probatur secunda Conclusio ex dictis.*

Ad secundū punctū quæst. deuenimus: & sit tertia concl. In ratione vniuersalis, & prædicabilis, id quod est magis vniuersale & commune, & de pluribus prædicatur, habet vnitatem minus perfectā, q̄ id quod est minus vniuersale, & sic generalissimū habet vnitatem minus perfectā, q̄ subalternū, licet secundū quid excedat. Pro cuius intelligentia est supponendū, vnitatem dupliciter, quantum ad præsens attinet, posse cōsiderari; vno modo intensiuè, alio modo extensiuè. Et sic vnitas numerica est intensior generica & specifica: quia magis vnit prædicata, vt fiat vnū ens indiuisum. Vnde quò longius abest quæcunq; vnitas alia à numerica, eo minus est intēsa, tantò verò intēsior, quāto magis accedit ad illā, & huic vnitati opposita est diuisio, seu distinctio extensiua, quæ fit p plura inferiora indiuidua, vnde species, q̄ maiorē vnitatē intensiuā habet, q̄ genus, minorē, quā illud admittit diuisionē extensiuā. Alio modo sumitur vnitas extensiuè, qn̄ scilicet plura distinctorum prædicatorum sub vna ratione vnit, eoque magis vnitas est extensiua, quantò magis extenditur ratio vna ad plura & distinctiora, & ita vnitas entis, & generalissimorum magis extensiua est: & quantò magis descendit, minor est vnitas extensiua. Hoc præmisso probatur nostra 3. conclusio: quia ad tribuendum vnitatem per secundam intentionem attendendū est ad fundamentum, quod præbet natura ad recipiendum illam vnitatem: sed sic est, quod inter ea, quæ fundant vnitatem magis vniuersalem, vt sunt plures species, est minor similitudo, quam inter ea, quæ fundant minus vniuersale, vt sunt plura indiuidua eiusdem speciei: ergo quanto vnitas fuerit vniuersalior, eo erit imperfectior. Maior probatur: Nam intellectus nullo alio modo reddit vnum, quæ sunt plura, quam faciendo vnitatem seu identitatem secundum rationem illorum, quæ re sunt similia, & non vnum; ergo sicuti animalia sunt à parte rei magis similia, quā viuentia, q̄a conueniunt in pluribus prædicatis, quæ paucioribus conueniunt: ita animal factum vnum per rationem erit magis vnum quā viuens: quia minus diuisibile,

3. Conclus. Circa secūdum punctum quæsiti. — *Esse magis vnum dupliciter.* — *Quæ vnitas est maior: numerica an specifica generica que.* — *Probatur conclusio.*

quam viuens, & habet maius fundamentum à parte rei ad vnitatem vnum, quam aliud. Iam supra visum fuit, quomodo vnitas, & similitudo formalis est remotum fundamentum vniuersalitatis: quia ergo generalissimum est magis diuisibile non ità perfectam vnitatem recipit per secundam intentionem, & ita non est ita perfectum, sicut subalternū, quod perfectiorem habet similitudinem & minus diuisibilem in inferiora. Dixi, quod generalissimnm est secundum quid perfectius, quatenus est primum in illo genere, & reliquorum origo: & hoc ad perfectionem accidētalem genericā attinet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur, quod & genera eundem formalem terminum habent & illa diuersitas est in ratione generalissimi & subalterni, quæ ad rationem generis est accidentalis.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod differunt specie accidentali, in quantum sunt subalternum & generalissimum, & sic differunt definitione.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod differunt magis generalissimum, & subalternum, quam duo generalissima accidentaliter: & sic specie accidentali differunt. Vnde illa maxima instatur in albedine, vt quinq;, quæ magis differt ab albedine vt quatuor, quam ab alia albedine, vt quinque, & ab alia differt numero: ergo ab ista specie, nihil valet: non tenet enim maxima in his quæ suscipiunt magis, & minus.

Ad 4. Ad quartum resp. quod vtraque genereitas tribuit esse genus: esse vero subalternum, vel infimum ab alia fit intentione, vt dictū est. Ad confirm. resp. si enim consideratur animal, vt species, genereitas substantiæ tribuit ipsi, vt sit superius ad animal, quatenus est species. In ratione vero generis, si est superior, illud habet per intentionem generalissimi distinctam à generis intentione, & radicaliter prouenit ex parte subiecti ex eo quod non tot inferiora vnū, sicuti aliud, habere potest. Hoc autem est merum accidens: effectus enim formales essentiales, quales sunt in vtroque genere.

Ad confir.

Ad 5. Ad quintum respond. quod magis vnū fiunt per rationem propter fundamentū genera subalterna, quam generalissima.

Ad 6. Ad sextum iam patet, quomodo vnum genus sit magis diuisibile, quam aliud, & minus vnum, ratione fundamenti & subiecti. Hæc autem differentia est accidentalis: & bene in illis vnitatibus genericis potest esse magis & minus: sed ratione fundamenti, quæ differentia est accidentalis, sicuti magis & minus, potest esse in priuationibus ratione fundamenti.

Ad confir. Ad confirm. resp. quod magis vniuersale est minus perfectum, quia est minus vnū, sicuti in materialibus, quod est magis materiale, magis imperfectum est, quia esse materiale est imperfectio: ita esse vniuersale est minor perfectio, & quod magis vniuersale est per prædicationem minus est perfectum, & est magis vnum extensiuè.

QVÆSTIO. XLV.

Vtrùm genus sumatur à materia, & differentia à forma.

1. Argum. ET videtur quod non. Nam substantiæ separatæ accidentia entia rationis habent genus & differentiā, cū in illis detur definitio vera: & tamen nec genus sumitur à materia, nec differentia à forma: ergo. Minor patet: quia carent materia & forma propriè dictis. Et maior, quod substantię separatę definiantur, est Arist. 8. Metaph. tex. 9. dū excludit errorem antiquorū philosophorū de accidētib. & probatur ex D. Th. c. vlt. de ente & essen. Entia rationis satis constat definiri cū illis detur vera species. Et confir. hoc

Confirmat. arg. Nam si genus sumitur à materia, sequitur quod accidentia, quæ differunt penes subiectum, differant genere; consequens videtur falsū: ergo & illud, ex quo deducitur. Sequela probatur, quia differunt penes materiam, quę est subiectum, à quo sumitur differentia generica.

2. Argum. Secundò, nam si genus sumeretur à materia, & differentia à forma, maximè, quia id, à quo sumitur genus, se habet vt materia,

Digitized by Google

materia, & vt determinabile respectu illius, à quo sumitur differentia, quod se habet vt forma, & vt determinans: sed hoc est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Minor prob. quia animal non potest se habere, vt materia, respectu rationalis, nec rationale, vt forma, respectu animalis: nam sunt prorsus eadē res realiter & formaliter. Idem autem non potest se habere vt forma & materia, respectu sui ipsius. Si dicas, quod illa compositio, in qua animal determinatur per rationale, non sit realis, sed fiat per intellectum concipientem vnum cōceptum vt determinabilem, & alium, vt determinantem, & conceptus genericus animalis est determinabilis per conceptū differentiæ, scilicet, rationalis, & ex eo, quod per intellectum fit illa diuersitas & distinctio rationis inter animal & rationale, resultat compositio per eūdem intellectus actum: Contra: Nam sequeretur, quod in Deo dicamus reperiri genus & differentiam, & sic cōponi Deum ex genere & differentia: quia concipimus nos in Deo cōceptum aliquem, qui se habet, nostro modo intelligendi, vt determinabilis, & alium, qui se habet, vt determinans. Nam Deum dicimus esse substantiam intellectualem, infinitam, vbi conceptus substantiæ nostro modo intelligendi concipitur, vt determinabilis per intellectualem: nam substantia indifferens manebat ex modo concipiendi ad omnes substantias, & per intellectualem manet determinata ad tale genus substātiarum: ergo. Dices, quod non sit fundamentum in Deo huiusmodi compositionis, sed tota maneat in nostro modo intelligendi, & teneat se ex parte illius, & propter suam imperfectionem. In compositione autem, quæ fit in homine, v.g. ex genere & differentia, est fundamentū in ipso homine, quia sunt illi gradus, qui concipiuntur, vt determinans & determinabile. Sed contra. Nam etiam in Deo est verè vna perfectio infinita fundans cognitionem substantiæ, & cognitionem intellectualis, & reuera nostro modo intelligendi vnus conceptus habet se, vt determinans, & alius vt determinabilis: ergo erit etiam in Deo genus & differentia; & dicemus sumi à materia & forma nostro modo intelligendi, maximè cum Deus intelligatur ad modum rerum materialium, quæ genere & differentia constant. Et confirmatur hoc argumentum. Nā sumi à materia non videtur esse proprium generis, cum conueniat alteri, & similiter sumi à differentia, & sic poterit separari: & ita non omne genus sumetur à materia, nec omnis differentia à forma. Mai. patet: nam animalitas sumitur à materia, & rationalitas à forma, & illorum neutrum est genus nec differentia.

Solutio. *Impugnatio.* *Solutio.* *Impugnatio.* *Confirm.*

Tertiò: Sequitur, quod si genus sumatur à materia, quod vbicunq; fuerit diuersa materia, sit genus diuersum, quia causa existente diuersa effectus similiter debet esse diuersus; sed non, vbicumque est diuersa materia, est generis diuersitas: ergo non sumitur genus à materia. Minor prob. quia in cœlo & in his inferioribus est diuersa materia, quia illa est alterius rationis, cum dicat ordinem ad formam satiantem eius appetitum, quē non dicit materia horum inferiorum: & tamen corpora cœlestia & inferiora non differunt genere, sed sunt in eodem prædicamento substantiæ, sub eodem genere, corpore scilicet: ergo. Dices, quod differant genere physico, & dixit Arist. 10. Metaphysicor. corruptibile, & incorruptibile differre genere. Sed contra: nam cum dicimus nos, genus sumi à materia, & differentiam à forma, de genere logico loquimur: ergo logicum genus debet esse diuersum, vbi est materiæ diuersitas.

3. Argum. *Solutio.* *Impugnatio.*

Quartò: Id, à quo sumitur genus, dēt esse distinctionis genericæ causa, & etiā cognitionis talis naturæ, quæ cōstat tali generatione: quia genus iuuat & ad cognitioné essētiæ rei, cū sit pars definitionis, & etiā ad distinctionē: nā hō differt à plāta per rationē animalis, qđ genus est hominis: sed materia prima non potest esse principiū nec distinctionis, nec cognitionis, quia oīs distinctio est p aliquē actum, vt patet 7. Met. & vnūquodq; cognoscitur in quantum ast actu: ergo nec ab illa pōt sumi generis ratio. Dices qđ sumatur à materia in ordine ad formam. Cōtra: nā tūc sequitur, quod à forma sumatur genus, & differentia radicaliter, quia

4. Argum. *Solutio.* *Impugnatio.*

quia ipsa est radix, vt sumatur à materia genus, & etiam est radix differentiæ, vt videbimus: ergo.

5. Argum. Quintò: In accidentibus genus sumitur a subiecto: nam subiectum ponitur loco generis: differētia verò sumitur à principiis causatiuis ipsius, vt ait D.Th.c.vlt. de Ente. Tunc sic: Differentia in accidentibus sumitur à causa efficienti: ergò non à forma, & subiectū respectu accidentis habet rationem causæ efficientis, à quo sumitur genus: ergo saltem in accidentibus genus nō sumitur à materia, nec à forma differentia. Si dicas, quod sumatur genus in accidētibus à materia: nam subiectum est materia & recipiens etiam accidentia:

Solutio.

Impugnatio. Contra; ergo in accidentibus genus sumitur à materia propriè dicta, & non à conceptu determinabilis, quia subiectum non habet conceptum determinabilis, sed potius verè sustentatiui materialiter. Et confirm. hoc arg. Nā si accidentia definiantur in abstracto, vt simitas est nasi curuitas, subiectum est id quod ponitur loco differētiæ, & ab illo sumitur differentia, ergo in accidentibus nunc à subiecto sumitur genus, nunc differentia: ergo differentia nō semper à forma, sed aliquando à materia sumitur.

Confirm.

6. Argum. Sextò arguitur; & probo quod nō possit dici genus sumi in substantiis materialibus radicaliter ex materia prima. Nam genus ex necessitate debet dicere gradum aliquē perfectionis, qui determinatur per vlteriorem, sed omnis perfectionis gradus in substātiis materialibus prouenit à forma, quæ est actus dans quamlibet actualitatem: ergo ab illa radicaliter sumi debet ratio generis. Consequentia est euidens. Nam si esse animal, prouenit à forma, & animal est genus: ergo generis radix forma est. Min. illa prob. Nam materia prima cum sit pura potentia, nullum gradū perfectionis tribuere potest, quod enim potētiale est, non potest aliquid in actu constituere. Dices, quod in animali duo sunt, & esse animal, & esse in potentia ad rationalitatē: forma specifica dat esse animal: sed quod animal sit in potētia, prouenit à materia prima radicaliter, & cū genus dicat id, ꝙ est in potentia ad differentias, meritò dicitur radicaliter sumi à materia prima. Contra: nam illa potentialitas animalis prouenit ex eo, quod ille gradus, non est vltimus, & ex eo, quod solum dicit vitā sensibilē, potest perfici per differentiā vltimā: sed qđ dicat vitā sensibilē, habet à forma: ergo & potentialitatē. Quod.n. tribuit gradū nō vltimū, tribuit gradū potētialē: sed aīa tribuit gradū nō vltimum: ergo tribuit gradū potētialē: potētialitas ergo illa etiam prouenit à forma: ergo forma est radix & generis, & etiā differētiæ.

Solutio.

Impugnatio.

7. Argum. Septimò. Nā genus sumi dicitur a gradu potentiali, seu à tota essentia, vt dicit illum gradum potentialē, iste autē improprius est loquendi modus: ergo male dicitur sumi à materia hoc modo, idest a gradu potentiali. prob. min. Nam ab animali non sumitur genus. Sed animal est genus, illud enim à quo genus sumitur distinctū debet esse à genere: nam genus à seipso non sumitur, nec fit sermo in præsenti de secunda intentione, quæ fundatur in animali, quæ similiter à rebus sumitur.

8. Argum. Octauò. Si differentia sumitur à forma, sequitur, ꝙ oīs differentia penes formam sit specifica: nam est penes illud, à quo sumitur differentia specifica: consequens est falsum: ergo. Prob. min. Nam aīa Petri & Pauli differunt penes formā, quia differūt se ipsis, & solo numero differunt: & intellectus Petri & Pauli solo numero differunt, & differūt penes formam: quia vnus est huius animæ intellectus, & alius est alterius: ergo. Et confir. hoc argumentum: Nam ab eodem non sumitur genus & differentia, sed genus sumitur à forma, quatenus dat esse animalis, verbi gratia: ergo ab illa non sumitur differentiā.

Confirm.

Praeambula ad quæstionem.

Explicatur sensus quæstionis. IN hac q. fit sermo de genere pro natura denominata Genus, & non pro secunda intentione. Nam de secūda intentione, vnde sumatur, vt à fundamento, & quid sit suum esse, iam supra visum fuit. Et est q. hæc summopere necessaria ad artem logicalē, vt sciamus quid sit genus quid differentia, & qūo definitiones sint constituendæ, tam in substantiis materialibus, quam spiritualibus, quā in accidētibus ac rationis entibus, valebitq; ad inquirendum, an Deus sit in genere. In qua q. sunt variæ sētentiæ. Nam Gregorius, vt videbimus infra, & alii huius classis Doctores genus sumit dicūt à cōceptu, qui nostro modo intelli-

Controuersia.

1. Opinio. Gregorij & aliorum.

telligendi se habet, vt quid determinabile, & differentia ab illo, quod se habet eodem modo, vt determinans, etiamsi vnum non sit potentiale in re, nec aliud actuale: & etiamsi vnum non determinetur per aliud: quamobrem Deum collocant in prædicamento. Dominus Caiet. c.6. de Ente & Essen. subtiliter hanc quæstionem versans, dicit idem, quod D.Th. docet, cum loquitur, vnde sumatur genus formaliter. Verum cum pertractat, vnde proueniat genus radicaliter, affirmat, à materia prima in substantiis compositis desumi genus radicaliter. Et probat Caiet. hoc dictum & ratione, & authoritatibus. Ratione quidē: Nam genus in potentia continet differentias, et dicit aliquid potentiale, & confusum & perfectibile vlteriori perfectione: sed radix huius potentialitatis est materia prima, quæ est pura potētia: ergo ab illa radicaliter sumitur ratio generis. Minor patet in animali, quod est quid potētiale, & cōfusum, & differentias continet, vt ait Porphyrius c. de differentia. Minor probatur. Nā primū in vnoquoq; genere est radix, & principiū aliorum eiusdem generis, vt patet in Deo, qui est primum existens, & actus purus, & ita est causa totius esse actualis, & existentiæ, & totius actualitatis: cum ergo materia prima sit pura potentia nullum includens actum, erit causa totius potētialitatis, & radix. Et ita dicit Arist. 8. Metaph. tex. cōment. 9. quod genus sumitur à materia, & differentia à forma. Et 2. de cœlo, com. 49. ait, quod si corpora cęlestia conueniāt in genere, & differant in specie, sunt composita ex materia & forma. Quasi velit dicere, quod radix generis materia sit, & radix differentiæ forma. In cæteris quæ Caiet. ponit, non censeo discedendū esse ab illo. Sit ergo pro veritate explicāda

2. Opinio. Caietani.

Rationes à Caiet.

Deciditur quæstio.

Prima conclusio: Si fiat sermo de substantiis compositis ex materia, & forma, genus non sumitur radicaliter à materia prima, ita vt tota radix sit materia prima, quæ conclusio, etiamsi sit contra dominum Caiet. vera est mihi, & est expressa D.Th. 1. p. q. 77. artic. 3. ad 4. in illis verbis. Quia igitur aīa intellectiua virtute continet id, quod sensitiua habet, & adhuc amplius, potest seorsum ratio considerare, quod pertinet ad virtutem sensitiuæ, quasi quoddam imperfectum, & materiale, & quia hoc inuenitur commune homini: & aliis animalibus, ex hoc rationem generis format. Id verò, in quo animam intellectiuam seu sensitiuam excedit, accipitur quasi formale, & completiuum, & ex eo format rationem differentię, vnde radicem generis accipit animam, & eandem ponit radicem differentiæ, ergo & 5. Meta. tex. 10. Et illam mihi tenere videtur etiam D. Thom. de spiritualibus crea. ar. 1. ad 24. & de natura generis. c. 4. Vbi sic dicit: In rebus compositis ex materia & forma genus sumitur à materia, & differentia à forma, ita tamē, vt per materiā non intelligatur materia prima, sed secundū quòd per formam recipit quoddā esse imperfectum, & materiale respectu esse specifici: sicuti esse animalis est imperfectū, & materiale respectu hominis esse, tamē illud esse duplex non est secundū aliā, & aliam formā: Sed secundū vnā formā, quæ homini dat, non solū hoc quòd est esse animal, sed & hoc q; est esse hominē: ergo. Si dicas D.Tho. hic loqui de genere secundum id, quod denominatur formaliter genus, & hoc verum est non sumi à materia prima, non vero loqui de radice, vnde sumitur genus: Contra. Nā semper, quando loquitur D.Tho. de genere, & differentia, vnde sumantur, vt loco adducto, & de Potentia q.3 ar.1. in corpore, & c.6. de ente & essentia: semper per materiam, cum dicit, genus sumi ab illa, intelligit gradum illū potentialem animalis sc. corporis, & nō materiā primā, & sēper quòd explicat, vnde proueniat huiusmodi potentialis gradus, dicit esse à forma dante esse imperfectū, & nō à materia prima, vt patet in hoc loco adducto, ergo radix illius potētialitatis est à forma dante esse imperfectum, & nō à materia prima. Nam qui explicuit differentiā sumendā esse à forma dante illum gradum vltimum, & à gradu vltimo, vbi & radicem differentiæ explicuit, & formalem gradum differentialē, diceret etiā, sumi genus à materia prima, & à gradu potētiali, vt vtrāq; rationē explicaret, & radicalē, & formalē,

1. Concl. cōtra Caiet.

Locus D. Tho. contra Caiet.

Alius locus D. Thomæ.

Explicātur loca D. Th. pro Caiet.

Refellitur præfata explicatio.

Digitized by Google

nec vnquam inuenies in D. Thom. genus sumi à materia radicaliter. Hanc conclusionem mihi persuadent etiam. 4. & 6. argumentum suprà facta Verum est tamen quod ad rationem genericam in rebus materialibus necessaria sit materia prima, vt recipiens gradum illum imperfectum, & vt resultet ratio animalis, vel corporis, quæ ex necessitate dicunt materiam & formam, vt partes sui. Sed hoc non est esse radicem generis: nam etiam posset dici radix differentiæ materia prima, quia aia non potest facere rationale, nisi in materia dando suos gradus in illa.

Obseruat.

2. Conclus. Secunda concl. Genus, præsupposita materia tanquam subiecto, sumitur radicaliter à forma dante esse imperfectum, & determinabile, & potentiale, v.g. si in homine consideres illud, quod genus determinat, nimirū, animal, corpus, viuens, hoc inquam habet pro radice animam rationalem: nam anima rationalis, vna cū sit, eminenter continet reliquarum formarum perfectiones, & ita tribuit esse corpus, esse viuens, esse animal. Cum ergo hæc forma tribuit aliquem gradum essentiæ determinabilē per alium gradū perfectiorem, tribuit esse genus formaliter pro substrato, & hic gradus oritur ab ipsa tanquam à radice in genere tamen causæ formalis. Hæc conclusio D. Th. est in loco citato pro prima conclusione, in illis verbis. Illud tamen esse duplex non est secundum aliam & aliam formam, sed secundum vnam formam, quæ homini dat, non solum hoc quod est esse animal, sed hoc quoq; quod est esse hominē. Per hominē autem intelligit D. Thom gradū rationalis, & idem est dicendum in omnibus formis suo modo: ergo & gradus genericus, & specificus à forma est: ergo radicaliter ab illa prouenit genus. Et probatur conclusio: Nam ab illo genus sumitur radicaliter, à quo prouenit gradus determinabilis vlteriori perfectione, sed à forma dante esse imperfectū est huiusmodi gradus: ergo ab illa genus prouenit radicaliter, & iste gradus non prouenit à materia prima, licèt sit subiectum recipiens illum gradum, subiectum, inquam, potentiale, & non inhæsionis. Et si dicas: ergo sufficit hoc esse subiectū suscipiens tales gradus, vt dicatur ab illo sumi genus radicaliter. Negādum est hoc: nam eadē ratione sufficeret esse subiectū, vt dicatur esse id, à quo sumitur differentia, quia recipit etiā materia, esse equū, hoc est, vltimum gradum, quem forma equi tribuit. Dices, tribuere illum gradū vltimum, vt subiectum non actuabile vlterius per alium gradum: cum vero materia prima suscipit esse animal, seu gradum animalis recipit illum, vt vlterius actuabilē per vlteriorem gradum, & ita ab illa, vt habet illū gradū potentialē, seu ab illa suscipiente gradū illum sumitur radicaliter genus. Sed contra; quia ipsa non dat huiusmodi gradus vllo pacto, licet suscipiat genus: ergo debent sumi radicaliter à dante & non à suscipiente illos gradus, & à dante nō in genere causæ efficientis, sed formalis, quia illi gradus sunt gradus essentiales, & formales tali rei habenti genus, & differentiam.

Locus D. Tho. obseruandus.

Obiectio.

Solutio.

Fuga.

Impugnat.

Sed contra illas duas conclusiones sic argumētor. Primò, impossibile est, quod ab vno & eodē actu sumatur genus, etiā radicaliter, & differentia: ergo non sumitur à forma substantiali (quæ simplicissima est in omnibus) genus & differētia. Probatur antecedēs, quia genus est quid potentiale, differentia quid actuale, sed actus vt sic nō potest tribuere, nisi actū, & non potentiam: ergo. Respondetur, quod eadem forma, quatenus ad præsens attinet, debet considerari vt duplex principium eminenter, seu vt vnum principium habens duplicem rationem: verbi gratia, anima rationalis præhabet in se virtutem, vt tribuat esse animal, & esse rationale, ab hoc ergo vno simplicissimo actu, quatenus tribuit esse animalis, sumitur ratio generis radicaliter, quatenus verò consideratur vt quid tribuens esse rationale, sumitur differentia radicaliter, & ab eadem quatenus tribuit esse viuentis, ratio generis, quatenus ratio sensibilis differentiæ ratio, & ab eadem, quatenus tribuit esse substantiæ completæ, generis ratio, quatenus verò corporeæ sumitur ratio differentiæ. Et ratio huius est, quia esse genus pro substrato nihil aliud est, quam habere imperfectum gradum essendi, omnis autem gradus tam perfectus, quàm imperfectus est à forma.

Difficultas.

Solutio.

Secun-

Digitized by Google

Secundum argumentum. Nam D. Th. opuſculo 42. de natura generis c. 5. dicit in hæc verba; Potentialitas enim totius compoſiti in rebus materialibus eſt materia, & ideo ab illa ſumitur genus, perfectio verò totius eſt à forma, ideo à forma ſumitur differentia: per formā, enim ipſum contingit eſſe actu, ideo aliud & aliud in eſſentia eſt, vnde ſumitur ratio generis & ratio differentiæ in compoſitis, hoc autem dici non poteſt de genere, pro illo quod eſt genus ſubalternum: ergo loquitur de radice ſubſtrati generis, quæ eſt materia prima: nam rationale & animal non ſunt aliud & aliud. Ad hoc argumentum idem D. Tho. ibidē reſpondet, ſe explicando. Vnde ſubdit, ſed quia materia eſt materia totius, & non ſolum formæ, & forma eſt forma totius, & non ſolum materię, ideo nomen deſignans totum ſumptum à materia totius, eſt genus, & nomen deſignans totum ſumptū à forma totius, eſt differentia, materia autem totius vocatur animal verbi gratia, vel viuens, vel corpus, & formam totius vocat rationale ſenſibile. Nam in hac materia à D Tho. forma & materia vſurpātur pro potentiali quodam habenti actū imperfectum, & forma pro actuali quodam dicēti vltimam perfectionem. Cum verò dicit, quod eſt aliud & aliud ſecundum eſſentiam, vnde ſumitur genus, & vnde ſumitur differentia, accipit, vt contra ſe diſtincta materiam primam cum gradu viuentis, & animam ex alia parte verbi gratia, & hæc diſtinguuntur eſſentialiter & realiter, vt conſtat. capit. 3. de ente: Nam animal verbi gratia, ab anima rationali realiter diſtinguitur. Vel ſecundo reſpondetur, quod cum D. Thomas dicit, genus ſumi à materia, accipit materiam vt ſubiectum recipiens perfectionem determinabilem vlteriori perfectione, & vt includit formam dantem illam perfectionem, materia enim cum anima dante eſſe animalis, eſt radix generis.

Obiectio ex D. Thom. *1. Solutio ex eodem D. Thom.* *2. Solutio.*

3. Concluſ. Tertia concl. Differentia radicaliter ſumitur à forma, itaq; radix, vnde prouenit in ſubſtantiis compoſitis differentia, eſt ipſa forma, quatenus dat gradum complentem, & determinantem gradum potentialem & imperfectum. Hæc concluſio prob. ex dictis. Et præterea: nam forma eſt radix totius actualitatis eſſentialis: quæ eſt in compoſito: ergo ab ipſa debet dimanare, quidquid eſt actus in ſubſtātia compoſita, & quidquid tribuit vltimam actualitatem differentiæ: nam non eſt, à quo alio deuenire formaliter imaginari poſſit. Et hac ratione 2. phyſic. vocat formas ſpecies, quia tribuunt ſpeciem rebus, & vltimum differentialem gradum. Et in verbis allatis de natura generis, tangit D. Thom. hanc rationē. Ex eo enim, quod anima iungitur materiæ primæ, manet corpus, & viuens, & ſenſibile, & ita definitur libro ſecundo, de anima, quod ſit actus corporis phyſici, organici, &c. Et confirm. hæc ratio: nam actualitas differentiæ non prouenit à materia prima, quæ eſt pura potentia: ergo prouenit à forma, quia nullæ aliæ partes ſunt in compoſito ex materia & forma. *Ratio ex D. Thom.*

4. Concluſ. *Quomodo genus ſumatur à tota ſubſtantia, non à parte.* Quarta concl. Genus formaliter, hoc eſt illud, quod nomine generico primæ intentionis ſignificatur, vt animal, corpus, viuens, ſumitur à tota eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ, quatenus habet rationem perfectibilis vlteriori perfectione ſpecifica, differentia verò à tota eſſentia, & quidditate, quatenus habet rationem perficientis, & determinantis genericum gradum, quæ vt potentia ſignificabatur. Hæc concl. ferè communis eſt. Illā tenet Ariſt. 8. Metaph. text. 9. vbi ſic dicit: Quare ſubſtantiæ eſt quidem cuius contingit definitionem & rationem eſſe (vt puta) compoſitæ, ſiue ſenſibilis, ſiue intellectualis ſit, ex quibus autem hoc primum non eſt, ſiquidem aliquid de aliquo ſignificat ratio definitiua, & oportet hoc quidem materiam, illud formam eſſe. Vbi ſua phraſi obſcura dicit genus ſumi à materia, differentiam à forma, ita ibidem explicante D. Thom. Per materiam autem, vt dicit Angelicus Doctor locis ſup. adductis, intelligitur id, quod habet eſſe potentiale determinabile, & per formam id, quod habet eſſe actuale determinans. Vide D. Thom. art. 1. de ſpirit. crea. ad 24. Et prob. concluſ. ratione. Nam natura, vt determinabilis, per vlteriorem gradum ſpecificum cum habeat rationem totius potentialis eſſen-

Quomodo intelligendus Ariſt. cum ait, genus ſumi à materia, differentiā à forma.

Digitized by Google

tialis prædicatur de pluribus differentibus specie in quid, ergo est genus. A definitione ad definitum tenet consequentia, & antecedens est euidens. Et natura, vt perficiens gradu specifico, & formaliter, quia est qualitas essentialis, prædicatur de pluribus in quale: ergo est differētia. Etiā patet cōsequētia a definitione. Et confir. hæc rō. Nā intētio generis v.g. nō denominat hoiem nec rōnale, sed aīal, aīal ergo ē genus, & illud ē essētia rei significata per modū perfectibilis: ergo. Et idē argm fiat de dīia, quia sensibile, & rōnale denominātur intentione differentiæ, & non animal, nec homo: ergo essentia, prout habet rationem perficientis specificæ, differentia dicitur.

5. Conclus.

Quomodo in Angelis non detur subalternū sed unum tātū genus & una tantum differentia, & à quo sumantur.

Quinta cōclusio. In substantiis angelicis & separatis genus non sumitur à materia, & forma propriè dictis, & in ipsis non est genus subalternū, sed solum hñt genus vnū, & vnā dīiam. Prima pars conclusionis satis patet, qa substantiæ angelicæ sunt formæ subsistentes nō compositæ ex materia & forma, nā forma nō vnitur materiæ, nisi quia est imperfecta, vt acquirat sciam à reb. quia in genere intelligibiliū est pura potentia, sicut cōtingit aīæ humanæ, sed substantiæ angelicę sunt quid perfectum in genere intelligibiliū: ergo non cōponūtur ex materia & forma. Min. prob. quia ex quo datur forma imperfecta in genere intelligibili dari poterit perfecta in illo gñe, & sic non indigebit materia. hęc āt perfecta forma angelus est, ergo &c. De hoc 1. p. q. 51. ar. 2. & in 2. d. 8. ar. 1. & 2. cōt. Gent. c. 48. & 89. & 90. & de potē. q. 6. ar. 6. & de malo, q. 16. a. 1. & de spir. crea. ar. 5. & opus. 21. ar. 3. c. 2. & opus. 15. c. 18. & de natu. generis, opus. 42 c. 5. Vbi etiam probat secundam conclusionis partē, sic dicēs: Illæ ergo substantię simplices nullū genus subalternum hñt, & ideo vnica dīia sufficit earū perfectioni: quia nō colligitur earū perfectio ex multis & diuersis diuisionibus generū, & coniunctionib. dīiarū, & tanto perfectior est earū natura, quanto plura vnitē, & in vno simplici hēt. Hæc ille. Quia ergo substantiæ angelicæ simplicissimę sunt perfectissimę, cum multa simplicitate suam possident essentiam: & ideo in illis non possumus reperire, nisi vnam rationem cōem genericam prædicamentalem, in qua omnes conueniunt, & vna in qualibet differentia, qua inter se distinguuntur, quę tanto est perfectior quanto substātia separata est perfectior. Nam multitudo generum & differentiarum quæ in homine reperiuntur, & in ceteris specibus, eorum attestatur compositioni, & imperfectioni. Vnde autem sumatur genus hoc, & differentiæ istæ in Angelis videndum est, quod D. Thomas censet difficile. Et sit

6. Conclus.

Doctrina egregia.

Sexta conclusio: In substātiis separatis genus sumitur à tota essentia secundum id, in quo ceteris assimilatur, & secūdum id, in quo cum ceteris conuenit; differentia verò à tota essentia scđm id, quod sibi propriū est: Verbi grat. in Gabriele possumus considerare essentiam suā scđm quod habet cum ceteris Angelis conuenientiā, vt si consideremus rōnē spiritus, quæ est omnibus Angelis cōis, & ab hac rōne generis ratio sumitur. Possumus ēt considerare id, quod est propriū Gabrieli, & considerando totā essentiam secundum illud sibi propriū, sumitur rō dīiæ: illud aūt nobis est ignotum, & vocetur spiritus. Radicem aūt vnde possumus elicere hoc prædicatum specificum, duplicem assignant Doctores. D. Th. dicit esse recessum à potētialitate, & accessum ad actum purū, quanto. n. vna substātia Angelica magis ad actum purum (qui est Deus) magis est actu, & magis est spiritualis. Et ita hæc maior spiritualitas est differentia Angelica, per quam magis à potentialitate recedit, quia minus est in potētia, & magis est in actu: quia habet maiorem similitudinem cum actu puro. Et hęc maior spiritualitas est determinatio illius gradus cōis, tribuendo illi esse perfectius specificum, & ita est differentia: & illud cōe est potētiale respectu huius proprii, & dicit totam essentiam Angeli, & ita est genus. Et si inquiras, quomodo illud commune colligitur esse genus? Respondet D. Th. opus. 42. c. 5. in hæc verba. quod colligimus genus esse, quia est aliquid in ipsis potentiale, & in potētia ad suum esse, & quia genus debet esse potētiale, illud cōmune esse genus colligitur, & constituitur in specie per maiorem accessum ad Deum, qui maior accessus est maior

Difficultas 1. Solutio ex D. Th.

Occurritur instantia.

Digitized by Google

maior actualitas illius potentialis metaphysici determinatiua. Nam quid potentiale est in Angelis esse spiritum, qui de se nõ habet esse. Potest etiam ex verbis D. Thomæ sumi alia radix ferè rediens in primam, colligendi genus, & differentiã in Angelis. Nam quãto illud magis recedit à Deo in Angelica essentia habet rationem generis: quanto vero propius accedit ad purum actum rationem differentiæ. Quia illud quanto magis recedit in sua essentia, est magis potentiale, & sic magis determinabile, vnde est genus, Quia generis proprium est determinari per differentias: Illud vero quanto propius accedit ad Deũ, hēt rõnem actus: quia est magis purum, & ita determinat illud potentiale, quãobrem est differentia. Et si dicas, hęc maior vel minor perfectio non potest causare dr̃iam specificã: ergo ex maiori accessu, vel minori non potest sumi differentiæ ratio: probatur anteced. quia differentia penes magis, & minus non est specifica, vt patet in albedine magis vel minus intẽsa. Respondet D.Th. de ente vbi sup. qđ gradus pfectionis in recipiendo eãdẽ dr̃iam, nõ causat dr̃iam specificam, vt patet in magis vel minus albo. Verum diuersitas gradus perfectionis in ipsis naturis participatis, causat diuersitatem specificam, vt patet, q̃a homo perfectius participat vnã sensibile, quam equus, & ita est alterius speciei, quia species sunt sicuti numeri. Et sicuti addita vnitate numero, mutatur species, ita addita una pfectione generi, est alia species distincta ab alia, quæ nõ habebat illam perfectionẽ. Quia ergo homo hēt vitã rationalẽ (q̃ gradus rationalitatis, & perfectionis non est in equo) homo est perfectior, & alterius speciei. Et si duæ animæ sunt inæquales in perfectione, illud est indiuidualiter: illæ ergo formæ, q̃ secundum se magis participant de gradu perfectionis alicuius formæ, differunt specie. Caietanus prædicto ca. de ente & essentia, venatur rationẽ generis, & differentiæ in his substantiis, penes maiorem aut minorem accessum ad existentiã. Vide ibidem. Nã eadem est ferè ratio de maiori accessu ad existentiã, & ad actum purum quia qđ magis accedit ad actum purũ, vt pprius ipsius effectus, est existentia, quæ est actualitas etiam ipsarum formarum, & differentiarum: est ergo genus in substantiis immaterialibus, quod naturam vt determinabilem importat, & differentia, quod naturam vt determinãtem dicit. Et radix huius, vnde id colligimus est accedere magis vel minus ad actum purum, & recedere à potentialitate modo iam dicto. Et Caietanus etiã ponit radicem esse existentiæ, vt magis Deo simile. Et huic doctrinæ quadrat illud Augustini: Duo fecisti Domine, vnum prope te, hoc est, Angelicam substantiam, & aliud prope nihil, quod est materia prima. Vnde tribuit nobilitatẽ essentialem Angelis per recessum à potẽtialitate, & accessum ad se ipsum. Vide Diuum Thomam 2. Senten. distinctione 3 quæst. 1. ar. 5. Vbi inuenies etiam modum dicendi Caietani, quod à potentialitate quidditatis ad esse sumitur genus, differentia penes accessum ad ipsum esse, & etiam quod sumatur per accessum ad Deum, vt dictum est. Cum verò dicit, quod sumitur à materia ratio generis, explicandus est D. Thom. non quod materia prima sit radix generici gradus, sed quod est quid imperfectissimum, & potentiale, & illud quod rationẽ generis induit, debet imitari ipsam in potentialitate. Nam sicuti ipsa perficitur per formam, ita gradus genericus debet perfici per differentiæ gradum; licet non sit omnimoda similitudo, & hac ratione dicit sumi genus a materia. Alias ēt explicationes sup. dedimus. Colligamus ergo rationẽ pro conclus. Nã illud quo magis accedit ad actũ purũ Angelus in essentia eius est magis actuale: sed quod est magis actuale in essentia, est differentia: illud ergo quo magis accedit ad Deũ, est dr̃ia: & illud ipsum quo magis in essentia recedit à Deo est magis potentiale: & illud est genus, & est omnibus Angelis cõmune, q̃ est esse spiritũ: quia in ipsis Angelis non sunt, nisi duo prædicata essentiæ, vnum scilicet genericũ, & vnũ specificum, & illud magis potentiale denominatur intentione generis, hoc vero magis actuale, intẽtione differẽtię. Quid autem sit genus vel differentia est difficillimum, loquendo in particulari. Et ita

dicit

2. Solut. ex D.Thoma. *Obiectio.* *Solutio ex D.Tho.* *Q̃uo duę animę sint inæquales in perfectione.* *Penes quid sumatur in Angelis ratio generis, & differentia.* *Speculatio Caieta. ex D.Thoma.* *Explicatur dictum Diui Thoma.* *Ex dictis probatur Conclusio principalis.* *Dubiũ difficile.*

Digitized by Google

dicit D.Tho.c.6.de ente,nec iterum necessum est,vt diuisio intellectualium substantiarum sit semper per differentias veras:quia hoc est impossibile in omnibus rebus accipere.

7.Conclus. Quò tota essentia accidentis fundet genus & differentiam.

Septima conclusio:De accidentibus genus formaliter,seu,id quod habet rõnem generis,sumitur ab eo, quod se habet vt materiale,seu à tota essentia accidentis, vt habet rationem potentialis:differẽtia verò à tota essentia, secundum quod habet rationem formalis,& determinatiui. Hæc cõclusio probatur rationibus supra factis:& quia genus etiam in accidentibus dẽt esse quod affirmatur in quid de speciebus:ergo debet dicere rationẽ materialem;seu essentiam, vt determinabilem per differentias. Differentia verò est quæ prædicatur in quale essentialiter & ita debet sumi à tota essentia,vt habet rationem perficientis essentialiter. Nec in accidentibus est materia & forma propriè,& ita ab illis non sumitur genus & differentia.

8.Conclus.

Octaua conclus. Radix vnde prouenit genus in accidentibus (si loquamur de primo genere)est ille modus,quo ens diuersimodè de decem generibus prædicatur:itaque per illum modum,quo ens determinetur ad quantitatem,quantitas ipsa remanet genus,& in hac prædicamentali coordinatione , & illam dicit Diuus Thomas esse mensurabilitatem substantiæ:& loquitur de quantitate logico modo. Ex eo enim quod ens per illum modum determinatur, manet potens vlteriori perfectione specifica determinari, nam ille modus constituit ens in ratione quantitatis, & consequenter facit vt illa quantitas per talem mensurandi seu mensurabilitatis modũ determinari possit, genera vero quantitatis intermedia per aliquid simile cõstituuntur,etiam radicaliter in generis ratione Idem est dicendum de ceteris prædicamentis, & de primis eorum generibus:nam ratio entis determinatur in qualitate ad esse tale per hoc, quod est esse substantiæ dispositionem,& in relatione per hoc quod est esse relatiuũ,& ad genus actionis per actiuum,&c.Si vero inquiras,radix differentiæ vnde sumitur in accidentibus in abstracto consideratis?dico cum D. Thoma quod sumatur ex causis ipsorum. Et ita in definitionibus propriarum passionũ ponitur subiectum loco differentiæ,quia est causa,vnde accidentia causantur,non qđ subiectum sit differentia,sed quia est radix,vnde sumitur. Et per ordinem ad subiectum sumitur in ipsis differentia. Nam differentia accidentium non potest solui à subiecto,quia est sua radix,& ita definitur, quod simitas sit nasi curuitas, vnde nasus est radix differentiæ,& ordo ad illum est differentia. Non enim quælibet curuitas est simitas,sed illa quæ est in naso.

Que sit prima radix genereitatis in accidentibus.

Difficultas

Responsio ex D.Tho.

Obiectio.

Solutio.

Si vero in concreto definirentur licet non esset propria quidditatiua definitio generis,quia habet vicem materiæ,& potentialis poneretur loco generis,quia definiuntur ad modum substantiæ,in quibus quod materiale est habet rationem generis, idest, subiectum esset radix vnde sumeretur eorum genus, & per ordinẽ ad illud deberet sumi : quia substantia non potest esse proprium genus accidentis. Et si fiat argumentum : Nam differentia accidentis sumitur radicaliter à subiecto:ergo genus non potest sumi ab illo. Respondetur,quod si definiatur eodẽ modo,verum est Si vero definitur non secũdum suam naturam,non est mirum quod sumatur ẽt à subiecto generis rõ: quia diuersimodè definitur, & per modum substantiæ,vnde de materiali debet prædicari , & ita in ordine ad illud genus sumi nostro modo intelligendi,saltem licet in re non habeat nisi vnam radicem.

9.Conclus. Vnde sumãtur genus, & differentia in entibus rõnis.

Nona cõclusio:In entibus rationis definibilibus,genus & differentia debent sumi ad modum, quo sumitur in accidentibus,quia sunt formæ quædam accidentales rõnis , & imitanẽ maximè accidentia realia pcipuè relationes,& priuationes.

Vlt. concl. Quę necessariò requirantur ad rationẽ generis per se atq. per accidens.

Vltima concl. Loquẽdo de genere per se,non prout est in hac,vel illa natura,& similiter de differẽtia sufficit & reqritur quod differentia explicet certum & determinatum gradum entis,non extraneæ naturæ à natura generis cuius est diuisiua formaliter,genus vero explicet certã naturã determinabilem formaliter. Qđ verò radicaliter sumatur à forma,vel ab aliquo potentia,& hoc est illi accidentale,& idem de Angelis & accidentibus dicendum est. Probatur conclusio : Nam in

Ange-

Digitized by Google

Angelis verè est genus, & tñ nõ est mate ria, neq; forma, & in hoĩe est genus & differentia, & tamen non sumitur ab illa radicali rõne, à qua in Angelis sumitur: & similiter in substantiis est genus & differentia, & nõ sumitur radicaliter, vnde in accidentibus non sumitur ab illa radicali ratione, à qua in substantiis: ergo loquendo per se de genere, & differentia, nihil horum includit, sed illud solũ, quod conclusio tenet. Cætera enim accidunt ad generis rationem in communi, sicut solemus de specie dicere, quod ad suam rationem sat fuerit esse principium intelligendi formale, reducens intellectum de potentia ad actum, quod verò sit substantia, vel accidens, est illi accidentale.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argũ rñdetur ex dictis: sumitur. n genus in illis ab aliquo, quod se habet vt materia, & ab aliquo quod se habet vt forma, cuiusmodi sunt gradus determinabiles, & determinantes. Qđ vero sumatur à materia vel forma, radicaliter, est proprium substantiarum compositarum ex materia & forma.

Ad Confir. Ad confirmationem dicemus, cum de accidenti quinto prædicabili fiat sermo.

Ad 2. Ad secundum dicemus qõne sequenti, cũ disputabimus, an cõpositio metaphysica sit realis, vel rõnis. *Ad Confir.* Ad confir. respondetur, quod generi accidit sumi à materia, vel forma, etiamsi per materiã sumamus materiam primam cũ gradu aliquo, vel vitæ, vel aĩalis. Verũ sumi à materiali, vel formali, non accidit generi, nec differẽtiæ. Animalitas verò, & rõnalitas nõ sũt genus, quia abstractè significãtur; cõponunt tamen humanitatem admodũ generis, & differentiæ, & ita sumũtur à materia & forma, modo iã supra exposito.

Ad 3. Ad tertium iam diximus, genus sumi à potentiali. Vbi ergo fuerit diuersum potentiale vt sic, erit diuersum actuale, & ita erit & genus diuersum, & differentia diuersa. Et si loquaris de materia prima, vt patet 10 Metaph. corruptibile, & incorruptibile genere physico differũt, qa in illis est materiæ diuersitas, cum vnius materia dicat ordinem ad formam satiantẽ eius appetitum, & nõ alterius, quia genus physicũ ex materia diuersa sumitur, non verò est diuersum genus logicum, quia corpus nõ dicit nisi substãtiã capacẽ trinæ dimensionis, in quo corpora cælestia & inferiora conueniunt vniuocè, licet penes esse differant: quia vnum habet esse corruptibile, aliud incorruptum.

Ad 4. Ad quartum rñdetur, probare genus, *1. Solutio.* non sumi à materia prima, pcisè sumpta, sed à materia .i. à potentiali, & determinabili. Vel si fiat sermo de genere radicaliter, sumitur radicaliter à materia prima, quatenus habet actum determinabilẽ vlteriori perfectione. Et sic prima radix *2. Solutio.* in genere causæ formalis est forma, licet etiam in genere causæ materialis prima radix sit materia prima. Quia animal cũ dicat materiam & formam, & gradũ determinabilẽ vlteriori perfectione cõpositũ ex materia & forma, habet ille gradus aĩalis suam radicẽ in gñe causæ formalis, & est forma, & ĩ genere causæ materialis, & est materia. Et forsan ad hunc sensum loquitur D. Th. cum dicere videtur locis adductis, genus sumi à materia, quod explicat Caie. radicaliter. Et si hoc *Trahitur. Caie. ad bonum sensũ.* vult sentire Caiet. quod in genere causæ materialis radicetur genus in materia prima, nobiscum sentit. Si autem velit dicere illius, quod est genus, nullam aliam radicem esse, nisi materiam primam in substantiis compositis, ab illo dissentimus, rõnibus supra factis. Et ita sunt accipienda, quæ supra determinata sunt à nobis.

Ad 5. Ad quintum argum. respõdetur, quod in accidẽtibus sumitur formaliter genus à gradu potẽtiali, & determinabili, & differentia à gradu determinante. Radicaliter vero sumitur, si definitur in abstracto differentia à principiis causatiuis, & formaliter in ordine ad illa, & illa principia quodammodo sunt forma, licet extrinseca. Si verò definiatur in concreto, genus sumitur radicaliter à subiecto, formaliter verò per ordinem ad ipsum, & tunc per subiectum explicamus veram radicẽ genericam, quæcunque sit illa.

Ad 6. Sextum argumẽtum est pro nostra prima conclusione.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod quia genus dupliciter sumitur, & radicaliter & formaliter, optimè dicimus, dum loquimur de generis radice, quod ab illa sumitur, quia res in radice tali modo existit, vt in principio radicali à quo res

prin-

Digitized by Google

principiata rectè dicitur sumi, dum formaliter consideratur. Nam ipsa vt formaliter talis in suo principio radicali existit, à quo rectè dicitur sumi. Et etiam si loquamur de genere pro illo, quod dicitur genus etiam rectè dicitur sumi à materia, i. à tota essentia, vt hẽt materialis, & potẽtialis rõnẽ in ordine ad differẽtiã determinantẽ illud potẽtiale. Et est sensus quod genus sumitur à potentiali, i. ipsum potentiale genus est. Nam sumi in nostra consideratione nihil aliud est quã accipi pro gñe, quod re vera genus est.

Ad 8. Ad octauũ resp. quod oĩs differentia, quæ prouenit ex forma, specifica est. Ita D.Th. 2. contra Gent. c 93. cõcl. 2 vbi dicit, quod differẽtia, q̃ ex forma prouenit inducit diuersitatem speciei: q̃ verò inducit differentiam numericã, non prouenit ex forma Sed hæc doctrina D.Th. dẽt intelligi, quod oĩs differentia, q̃ prouenit a forma ea ratione qua forma est, specifica est & formalis, prouenire aũt à forma, vt sic, est prouenire ab illa, qua ratione tribuit esse formale: quia sua rõ est, qđ sit forma, aĩa autem Petri & Pauli, nõ differunt, eo quod formæ sunt, sed quia dicũt ordinem ad talem materiam. Vnde diuersitas in illis prouenit ex materia diuersa, & ita est differentia numerica, & non differunt penes formam: quia diuersum esse formale tribuunt. *Explicatur locus D.Tho.*

Ad Confir. Ad confirmationẽ resp. ex dictis, quod genus sumitur radicaliter à gradu diuerso ab illo, à quo sumitur differentia, licet ab eadem forma, secundum aliam & aliam rationem. Et ille gradus includit etiam materiã, vt partem sui, à qua dicendum est prouenire genus in genere causæ materialis radicaliter, quod nos etiam concedimus. Et ita est intelligendus D.Tho. vbi videtur dicere, quòd genus sumitur à materia prima in genere causæ materialis. Quia cum genus dicat gradum formalem, & materiã primam, radix illius in genere causæ materialis est materia prima. Et hoc magis explicabitur, respondendo ad rationem illam Domini Caí. qui videtur cõtra nos tenere, quatenus dicit à nuda materia prima radicaliter sumi generis ratiõnẽ. Nã licet genus dicat aliquid potentiale & perfectibile vlteriori perfectione, & radix illius potentialitatis sit materia aliquo modo non sequitur, quod ab illa præcisè sumatur radicaliter genus. Nam animal v.g. non solum dicit aliquid potentiale, vtcunque, sed gradum cum actualitate aliqua & potentialitate permixta. Nam dicit gradum vitæ sensibilis determinabilem vlteriori perfectione, gradus ille non habet pro radice materiam primam solam, sed materiam primam in genere causæ materialis & formam in genere causæ formalis. Et licet radix potẽtialitatis proueniat à materia prima in genere causæ formalis, sed etiam ille gradus, qui est in potentia, prouenit à forma in genere causæ formalis. Et ita radix generis potiori modo est tribuenda formę quia ab illá dimanat, quod pręcipuum est in genere: licet etiam proueniat à materia in genere causæ materialis, & minus principaliter. Et non mihi est adeò compertum, quod illa potentialitas generis sit eiusdem rationis cum potentialitate materiæ primæ, vt hæc potentialitas sit prima causa, quia potentialitas generis videtur fundari in actu imperfecto. Et quando ita esset, satis est, vt materia prima sit generis principium in genere causæ materialis. *Soluitur ratio Caiet.* *Doctrina egregia.*

QVÆSTIO. XLVI.

Vtrùm compositio metaphysica sit realis, an per opus intellectus.

ET videtur, quod non detur compositio metaphysica. Nã cõpositio hæc est illa v.g. q̃ fit in hoĩe ex aĩali & rõnali, sed hæc nullo mõ est compositio: ergo. Prob. min. qa nec est à parte rei, nec per intellectũ: ergo &c. Quod nõ à parte rei ꝓbo: Quia si sic: ergo à parte rei hẽt esse secluso opere ĩtellectus; sed hoc est falsũ: ergo &c. Maior patet: Minor ꝓbatur: Quia si à parte rei hẽt esse: ergo à parte rei hẽt partes, quia cõpositio sine partib. ĩtelligi nequit: sed nõ põt à parte rei habere partes: ergo nec esse. Min. ꝓb. quia aĩal & rõnale non sunt distincta seclusa operatione ĩtellectus: ergo nec sũt partes in reipsa. Quod verò nõ fit per opus intellectus ꝓbatur: quia aliàs esset aliquid *1. Argum.*

rationis

rationis formaliter;sed hoc est falsum:ergo.&c.Prob.min.quia sic vel esset priuatio,negatio, vel relatio: sed nullum horũ est:ergo &c.Prob.mi.quia,Hominem esse compositũ ex animali,& rationali non est aliquid supra dictorũ:imo vero videt esse aliquid reale.Et confir. argu. Nam si hæc compositio esset aliquid rõnis, videretur esse relatio totius ad partes,& partium ad totũ;sed hoc nõ:ergo &c. Prob. min. quia nullum inconueniens esset ponere in Deo hanc compositionem metaphysicam, quia in Deo ponere relationẽ rationis,non inconuenit.

Confir.

2. Argum. Secundò: Nam si datur compositio metaphysica ex genere & differentia, v.g ex animali & rationali, maximè, quia rationale se habet vt forma respectu materię, scilicet animalis, & animal se habet vt materia respectu differentiæ, per quam contrahitur, & determinatur ad esse huius speciei, recipiendo gradum specificum:non sic se habet res: ergo &c. Prob. min.nam idem non potest se ipsum determinare, etiam per opus intellectus: sed animal & rationale sunt idem: ergo non põt rationale determinare animal. Mai. prob.nam inter actum determinãtem & potentiam determinatam debet esse distinctio. Si dicas,quòd distinguantur rõne:& sic determinantur;ergo ante operationem intellectus distinguentis animal ab homine non est determinatio animalis per rationale:sed hoc est falsum.Probat.mi.quia secluso opere intellectus animal est rationale: ergo habet gradum rationalitatis, & sic iam est determinatum animal per rationale.

3. Argum. Tertiò; In homine non est nisi materia & forma:sed materia & forma non faciũt compositionem metaphysicam:sed physicam:ergo non est ponenda talis compositio in hoĩe.Maior prob. nam nõ est alia entitas,aut pars essentialis in homine.Minor prob.nam illa compositio,quæ fit ex illis, est physica, & non metaphysica, cũ ex duab.reb.resultet tertia res,& neutra pars de toto prædicetur.

4. Argum. Quartò: In omni compositione resultat totum compositum ex partibus componẽtibus:sed hoc fit in hac compositione,quam dicunt metaphysicam: ergo nõ est compositio.Min.probat. quia nec resultat ex duabus rebus tertia res, nec ex duob.intellectibus, seu conceptibus tertius intellectus, seu conceptus ;ergo &c. Quod non primum,probatur:quia ita asserit D Th.c.de ente & essen.Et ratio est quia tunc nõ prædicaretur animal de homine,sicut nec prædicatur materia de toto. Quod verò non sit secundum,probatur,quia ex conceptu formali animalis, & ex conceptu formali rationalis non resultat iste conceptus,Homo,quia conceptus,Homo,est simplex qualitas, non cõposita ex plurib.qualitatib. Et etiã quia significatio huius cõceptus,Homo,est naturalis sequens naturam cõceptus; ergo non resultat ex aliis.Dices quod ex conceptu obiectiuo,animal , & ex conceptu obiectiuo,rationale, resultat conceptus obiectiuus,homo.Contra,nam illi cõceptus obiectiui,vel sunt vna , & eadẽ res, & sic est impossibile, quod faciant compositionem,cum eiusdem ad se ipsum nõ sit cõpositio.Vel sunt tres res, & sic erit compositio,tãquam ex duabus rebus tertia res,quod est contra D Th. Vbi sup.& contra veritatem,alioquin non prædicabitur animal de homine. *Solutio.* *Impugnat.*

5. Argum. Quintò:sequitur,quod genus & differentia non prædicentur de specie, quod est contra naturam generis, & differentiæ.Sed probatur sequela Cõpositio metaphysica est,quæ cõstat ex genere & differentia,tanquã ex partib. sed nulla pars prædicatur de toto,vt dicit D.Tho.2. c. de Ente & essen.ergo nec genus,nec differentia prædicantur de toto,si ipsum vt partes componãt. Quod si prædicantur, ergo sunt quædam tota : nam prædicatũ debet dicere totum,quod est in subiecto, & si tota sunt,non componunt:nam pars est quæ componit.Confirm.nam animal componit hominem secundum gradum præcisum animalitatis, rationale secundũ gradũ præcisum rationalitatis, nã nõ cõponunt hominẽ quoad inclusũ de materiali:nã cũ de materiali includerẽt hominẽ,sequeretur,qđ homo se ipsum cõponeret,sed;quòd formale se hẽt animal, vt pars præcisè,& similiter rationale,ergo vt sic non pręedicantur,quia vt sic sũt partes non dicentes totum , quòd est in subiecto.Et confirm. secundò:nam vtraque pars compositionis metaphysicæ se *Confir.*

habet

vſus rationis, & ſic ſumpta iſta vna formalitas non includit alteram formalitatem: ergo diſtinguuntur realiter formaliter. Quid enim eſt aliud formaliter diſtingui, niſi habere diſtinctas formalitates, quarum vna non includit aliã? Et ſecundò probatur idem anteced. Nã Ariſt. 3. metaph. dicit, genus eſſe extra eſſentiã differẽtiarũ: ergo nec rationale includit animal, nec animal rationale: ergo vnum formaliter non eſt de eſſentia alterius, nec è conuerſo: ergo formaliter diſtinguũtur, & hoc ſecluſo opere intellectus: ergo realiter formaliter. Tertiò probatur idemmet antecedens: Nam propterea dicimus ens nõ eſſe genus, quia licèt conceptus entis non includat in ſe formalitates omnium differentiarum, omnes tamen differentiæ includunt ens: ergo ſi animal eſt genus, nec includit differentias, nec differentiæ includũt ipſũ, & ſic inter ea erit realis, & formalis diſtinctio: ergo intentũ. Quod vero cõponantur ſecluſa operatione intellect⁹, ꝓbat, quia ante noſtrã cõſiderationẽ homo eſt animal rationale: ergo animal, & rationale hominem realiter cõponunt, & determinatio generis ꝑ differentiã nõ ſpectat ad noſtrã conſiderationẽ: cũ animal in rebus ipſis reperiatur determinatum antequã nos cõſideremus, nõ enim in rebus reperitur genus ſine ſuis differentiis.

Quid ſit formaliter diſtingui.

Quare ens non ſit genus.

Secundò probatur eadem ſentẽtia: Nã compoſitio metaphyſica non habet eſſe per operationem intellectus, & habet eſſe: ergo à parte rei. Probatur antecedens. Quod enim rationale determinet animal, non eſt ex conſideratione intellectus, aliàs nõ determinaret, niſi intellectus conſideraret. Et confirmatur, nã eſſe per rationale determinatum eſſet rationis relatio, ſi fit per intellectum illa determinatio, quod patet eſſe falſum: nam etiam non conſiderante intellectu eſt illa determinatio: eſt ergo realis ad eum modum, quo eſt determinatio materiæ, per formam.

2. Probatur.

Confirm.

Tertiò probatur, & explicatur hæc ſẽtentia: Nã D. Thomas 1. p. q. 76 art. 3. dicit, quod forma perfectior virtute continet quidquid eſt inferiorum formarum; & ideo vna & eadem exiſtens perficit materiã ſecundum diuerſos perfectionis gradus: vna enim, & eadem forma eſt ſecundum eſſentiã, per quã homo eſt ens, ſubſtantia, corpus, viuens, animal, & rationale, & Petrus, & iſti gradus, quos tribuit eadẽ forma, ſe habent ordine quodam, vt ipſe aſſerit, quæſt. 85. art. 3. primę partis, nam prius ponitur actus imperfectus, & gradus imperfectus, quam perfectus, quia hoc eſt proprium eorum, quæ procedunt de potẽtia ad actũ. Et ideo licet hoĩs generatio fiat in inſtanti, prius tñ generatur animal quàm homo, quia ſunt imperfectiora priora generatione. Vnde cõpoſitio metaphyſica in hoc conſiſtit, quod prior gradus perficitur per poſteriorẽ, tanq̃ minus perfectũ per magis perfectum, & reſultat compoſitũ quoddã ex coniũctione prioris, & poſterioris gradus Nec impoſſibile eſt intelligi compoſitionẽ in ipſis gradibus, quorum vnus eſt prior natura altero, & per eandem actionem realem, qua fit homo, fit compoſitum illud metaphyſicũ; quia nõ ſolum terminatur ad coniunctionem materiæ, & formæ, ſed etiam ad coniunctionẽ ſupradictorũ graduũ. Et ſi contra hanc ſententiam fiat argumentũ, nam D. Th. dicit, quod ex animali & rationali nõ fiat homo, ſicut ex duabus rebus tertia res: ſed ſicut ex duobus intellectibus tertius intellectus. Reſpondent velle D. Th. dicere, nõ fieri hominem ex animali, & rationali, ſicut fit homo ex materia & forma, quæ eſt tertia res, diſtincta ab illis: ſed eſt ex duobus gradibus quoddam tertiũ metaphyſicum, qui gradus diſtinguũtur formaliter, & prouenirunt ab eadẽ forma. Et hæc eſt ſententia Cai. c. 3. de Ente & Eſſent. nã dicit quod homo componitur ex animali, & rationali, ideſt ex conceptu obiectiuo animalis, & rationalis formali. Et tunc falſum eſt dicere, quod homo eſt animal illo modo: nam tũc ſolũ dicit naturã ſenſitiuã præciſè animal, & ſe habet vt pars, & idẽ de rõnali dicẽdũ eſt, ſed verũ eſt dicere quod eſt ex animali & rationali, ſicut ex partib. quæ cõponunt metaphyſicè totũ. Et quia iſti gradus generici ſpecifici, ſecundum quod non ſe includunt, optimè explicantur per conceptus eos repræſentantes, dicit D Thomas, quod eſt tertius intellectus ex duobus intellectib. ideſt, eſt cõpoſi-

3. Probatur.

In quo conſiſtat compoſitio Metaphyſica.

Obiectio.

Solutio.

posi-

positio metaphysica, ex illis, quos duo cõceptus non se includentes ad inuicem significant. Et qm̃ nos rectè intelligimus hanc compositionẽ in ordine ad intellectus, seu conceptus repræsentantes illos gradus dicimus, quod cõpletur per intellectũ, & quod est cõpositio ex rõne. Probant ꝓtereà hãc opinionẽ; Quia Deus ꝓpterea nõ est in prædicamẽto, qa nõ cõstat ex gñe & differẽtia: quia genus est natura q̃dã determinata à parte rei per differẽtiã, q̃ natura nõ includitur in differẽtia. At si diceremus, quod hoc solũ dẽt attẽdi penes cõceptus, profectò in Deo esset cõpositio metaphysica ex gñe & differẽtia, quia possumus formare vnũ conceptũ cõem, & aliũ particularẽ. Confir. nã cõpositio metaphysica nõ cõsistit in conceptibus, nisi quia prius reperitur in rebus illa cõpositio, quã in intellectu, nã proptereà cõceptus aĩalis, & rationalis cõponunt hoĩs conceptũ, quia rõnale, & aĩal à parte rei cõponũt hominem: ergo prius fuit in rebus illa compositio, quam in intellectu: ergo est realis. Et hæc compositio nõ est physica, quod poterat aliquis prætendere, siquidẽ erat ex partib. realibus: nõ inquã est physica, quia nõ fit ex vera materia, & forma, sed ex aliquo proportionabiliter se habente. quod vocatur materia, & forma metaphysica. Et si dicamus: ergo inter cõponentia metaphysicè, & cõpositum est relatio realis, siquidem ibi est vera causalitas, & vera vnio, sicut est relatio realis materiæ primæ ad formã, & ad totum compositum. Rñdẽt dupliciter Primo, quod nõ est relatio realis, quia relatio realis dẽt esse inter entia realia realiter distincta, tãquam res à re, quod hic nõ hẽt locũ. Secũdo rñdent, quod est relatio realis & fundatur in actione, qua materiæ vnitur forma: nã illa actio est fundamentũ seu ratio fundãdi relationẽ, qua materia refertur ad formã, & secũdariũ, qua animal refertur ad rõnale. Alii dicunt vt Gabriel, & Okã in 1. d 8. hanc cõpositionem solũ consistere in cõceptibus, quorũ vnus ab alio determinatur, ita vt vnus importet aliquid qđ sit cõe, & ita se habebit, vt materia res significata, vt à me concipitur, & alius importat aliquid magis particulare, & veluti determinatiuum alterius, & sic se habebit vt forma res significata etiamsi à parte rei nec sit materia, nec forma, nec est necesse vt sit fundamentum in re ad hunc modum, quod res significata per cõceptum genericum sit magis imperfecta & indeterminata, & res significata per illud quod habet rationem differentiæ, sit magis perfecta, & determinans, sed sat fuerit quod concipiatur à nobis, per modum magis, aut minus communis. Et ita Deus est in genere secũdum ipsos. Et Caietanus videtur esse huius sententiæ, dum dicit, Deum esse speciem, quia concipitur à nobis, vt aliquid materiale specificum. Sed vt, quod ego sentiam, explicẽ, notandum est, quod quantum attinet ad propositum dupliciter est compositio: physica, & metaphysica. Cõpositio physica est illa, quæ constat ex materia, & forma propriè dictis, vt patet in hominis cõpositione, ex materia prima, & anima rationali, quæ physica dicitur, quia materia & forma sunt talia propriè, & pertinent ad physicam considerationem. Et fit huiusmodi compositio per verã actionem physicam, per generationem scilicet, & est proprium huius cõpositionis, vt fiat ex duabus reb. tertia res, distincta, de qua partes seorsum sumptæ non prędicentur in recto. De hac verò in hac quęstione non suscipimus tractationem; nam fit de hac sermo in physica. Altera est cõpositio metaphysica, quam ita vocant, propterea quod eius partes non sint considerationis physicæ nec propriæ materiæ, & formæ rationem habẽt, nec fit per motum propriè dictum: sed consideratio harum partium magis attinet ad metaphysicum, cum non concernat, nisi quodammodo rationẽ actus, & potentiæ vtcunque, quod pertinet ad metaphysicum tractare. Et oportet aduertere in hac quęstione de omni compositione metaphysica, siue substantiali, siue accidentali, siue materiali, siue immateriali sermonem instituere.

Probatur. *Fuga.* *Impugnat.* *Confir.* *Obiectio.* *1. Solutio.* *2. Solutio.* *1. Opinio. Gabrielis, & OKam.* *Pro veritatis explicatione.* *Duplex est positio physica & metaphysica.*

Deciditur quæstio.

PRima conclusio: Nulla compositio ex genere & differentia, siue ex gradu generico, & specifico, de qua hic loquimur, & quam metaphysicam appellamus, realis est. Hæc conclusio est D. Th. de veritate quæstio. 27. artic. 1. ad 8. vide tabu-

1. Conclus. Contra primam opin.

tabulam auream, verbo, prædicamẽtum, ibi D. Thom. vocat hanc compositionem rationis. Præterea 1. cap. de Ente & Essentia dicit, quod hæc compositio nõ fit, sicut ex duabus rebus tertia res, sed sicut ex duobus intellectibus, tertius intellectus. Et profectò, si esset ex duabus rebus formaliter diuersis, hoc dixisset D. Tho. nam erat facilius dicere, & cum negauit, quod erat compositio ex duabus rebus, etiam negauit, quod esset ex duabus formalitatibus, seu rationib. formalib. quia eadem sequuntur inconuenientia. Quin imo illæ duæ formalitates etiã sunt duæ res. Nam illa distinguũtur realiter in nostra schola, quæ distinguuntur formali definitione. Et cum dixit, quod erat tanquã ex duobus intellectibus tertius intellectus, voluit dicere, quod erat compositio per intellectum, vt nos sumus explicaturi. Et ita intellexit illum Capreolus, in 1. d. 8. contra Greg. & Aureol. & alios. Et 1. p. q. 50. ar. 4. ad 1. dicit, quod differẽtia est nobilior genere, sicut determinatũ indeterminato, & proprium cõi, non autẽ sicut alia, & alia natura: ergo non differũt formaliter genus & differentia: ergo nõ componunt tanquam duæ formalitates. Prima consequentia patet: nam si formaliter differunt, esset alia, & alia natura.

Solutio. Dices, quod D. Th. loquitur, si sine præcisione sumatur: sed contra: nam accipi cũ

Impugnat. præcisione, vel sine illa, in nostro est intellectu, & hoc non facit diuersam rationem formalem in rebus formaliter realiter distinctam, nam propter nostrum affirmare, vel negare, vel intelligere, nil reale ponimus in re. Præterea. Nam si rõnale vt sic secundum formale differt formaliter ab animali, vt sic, quomodocunque accipiatur animal importat formalitatẽ realiter dist. tam à rationali, sicut similitudo, & albedo differũt formaliter, quomodocunque accipiantur similitudo, & albedo formaliter differunt, quod si formaliter differunt, sunt alia, & alia natura & essentia, sed D. Tho. dicit, quod nõ: ergo.

D. Thom. Hæc opinio est contra Diuum Th. & nostra vera est. Præterea, nam D. Tho. dicit 1. p. quæst. 50. art. 2. ad 1. quod in substantiis spiritualibus non est aliud, à quo sumitur genus, & aliud, à quo sumitur differentia: sed genus, & differentia accipiuntur secundum idem; si autem differrẽt formaliter, aliud esset, à quo acciperetur genus, & aliud, à quo acciperetur differentia. Dices, hoc non habere verum

Fuga. in substantiis immaterialibus, sed solũ in

Impugnat. materialib. Sed contra: nã etiam substantiæ immateriales cõponuntur ex genere, & differentia: ergo idem est dicendũ in illis, quãtũ ad hoc, quod in substãtiis materialib.

1. Ratio pro conclusione Sed probatur nostra conclusio rõnib. Primo. Nã sequitur, loquendo de substantiis materialib. quòd in cõposito sint plures formæ substantiales in homine. v. g. sed hoc esse falsum probatur 1. p. q. 76. ar. 3. & disputatur lib. 1. de Generatione: ergo & illud ex quo sequit. Sequela probat. Nã esse animal, & esse rationale, sũt effectus formales formæ, & formaliter distincti, & substantiales: ergo non possunt prouenire ab eadem forma substantiali. Probo consequentiã: quia vnius formæ substantialis, vnius rationis specificæ vnicus dumtaxat effectus prouenit formalis primarius, & illi dicunt, quod animal vt sic, formaliter à rõnali differt: ergo sunt duo effectus formaliter distincti ab eadẽ ergo forma non possunt prouenire.

2. Ratio. Præterea sequitur, quod animal non prędicetur de homine: hoc autem apertè falsum est: ergo illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nam prædicatum debet esse totũ respectu subiecti: sed animal non dicit totum quòd est in homine: ergo nõ prædicatur de illo. Probo minorem: quia pręcisè dicit animalitatem, seu rõnem animalis, & nullo modo dicit rationalitatem, si quidem, distinguitur formaliter animal à rõnali: ergo &c. Sicut. n. impossibile est quod albũ dicat simile formaliter, ita est, impossibile, quòd aial importet rõnale, si distinguitur formaliter ab illo. Et idẽ argum. fiet de rõnali, nã & non prædicabitur de hoie, cum formaliter solũ dicat rõnalitatẽ, quæ formaliter distinguitur ab animali.

3. Ratio. Præterea sequitur, quod hæc cõpositio animalis, & rõnalis, si realis est & in rebus reperitur, sit totum resultãs ex illis, ens per accidens, hoc autẽ est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nã rõnale aduenit enti iã constituto in actu substãtiali: ergo forma aduenies rationalitas, s. cõstituet ens per accidẽs. Antecedẽs pbatur: nã aduenit animali, &

 anima-

animalis forma substantialis est. Consequentia probatur: nam quidquid aduenit post formam substantialem debet esse accidens respectu formæ illius, & sic constituet ens per accidens, quia prima forma dēt dare esse per se, & secūda dēt dare esse per accidens, quia duplex esse substantiale in eodem supposito non potest esse. Præterea: Nam cōpositum reale ex partibus realibus, & formaliter realiter diuersis ex necessitate dēt fieri per actionem realem; sed homo est huiusmodi in hac sententia, quam impugnamus: ergo producitur per actionem realem, quia rationale coniungitur animali: sed hoc est impossibile: ergo Probo minorem. Non per actionem qua generatur homo: nam illa actio est generatio, & procedit à nō esse hominis ad esse hominis, & hēt pro termino à quo non esse hominis, & identificatur cum forma, quam introducit in pura materia: sed hæc actio ex necessitate debet identificari cum rationali, quæ est differentia, & realiter distinguitur à forma, s. ab anima rationali, & habet pro subiecto non materiam primam, sed animal: ergo est alia actio, quàm generatio, nec potest fingi, quænā alia sit actio, quia nec est generatio simpliciter, cum nō præsupponat subiectum, quod sit pura potentia: nam præsupponit animal, tanquam subiectum & materiam, nec potest esse accidentalis mutatio, quia terminatur ad substantiam: ergo ficititia est hæc compositio. Nam dicere, quod rationale coniūgatur animali, vt resultet homo per generationem, qua homo generatur, iam videmus esse absurdum, quinimo in homine essent ponendæ multæ actiones reales, quibus produceretur, s. vna, qua substantia corporeitatis differentiæ, alia qua corpus viuentis differentiæ: alia, qua viuens sensibili: & alia, qua sēsibile rationali cōnecterentur: & tot essent ponendæ in homine reales relationes partiū, & totius, causæ, & causati, quæ omnia apertè sunt absurda. Præterea sequitur, quod in substantiis spiritualibus reperiatur compositio realis, alia præter illam, quæ est ex esse, & essentia, quod D. Th. nec Aristoteles vnquam dixerūt. Probatur sequela: nam in illis reperitur genus, & differentia, siquidem sunt in prædicamento, & si hoc esset verum, dicendum esset, substantias separatas habere partes realiter formaliter distinctas, nec esse substantias simplices. Et si hoc esset verum, non diceret D. Th. vbi supra, quod in substantiis his ab vno & eodem sumatur generis ratio, siquidem formaliter ratio substantiæ distinguitur à ratione huius substantię, per quā in specie collocatur, & maximè, quia hæc compositio repugnat simplicitati earum. Quinimo sequitur ex hac snia, quod in anima rōnali reperiatur hæc formaliū partium diuersitas, nam reperitur in illa ratio formæ in communi, & ratio talis formæ, per quam ad esse specificū determinatur ratio illa communis: ergo eadē ratione est formaliter realiter distincta vnius ratio ab alterius ratione, & sic erit composita ex partibus realibus formalibus, & non habebit essentiam simplicem, quod est cōtra rationem formæ, quæ simplici essentia constat. Præterea sequitur ex hac sententia, quod in accidentibus ēt reperiantur huiusmodi rationes formales distinctæ, siquidē in illis reperitur rō generis & differentiæ, & quod istæ rationes ad componendum v.g. scientiam iungātur per aliquam actionem realē, quia est eadē ratio in accidentibus, quæ in substantiis, & tamen videmus esse essentiam simplicissimam, essentiā v.g. scientię & albedinis, & reliquorum: ergo hæc sententia est absurda: nec in entib. rationis hāc formalem differētiam inuenire poterūt: nam sequitur esse distinctas entitates rationis, & ita reperiretur ratio generica sine differentia, quia si formaliter distinguantur, habent esse per diuersos actus intellectus, & sic vnum sine alio reperiretur. Præterea: vniuersaliter loquendo de genere & differentia, si formaliter realiter distinguuntur, & sunt .a.t formalitates in rebus, v.g. in homine, & in Angelo, vel istæ formalitates reales habent esse existentiæ, quando iunguntur, vel nō, nō potest esse, quod non, quia non sunt puræ potentiæ, sed actus, licet vnus sit magis perfectus alio: ergo iam sunt entia existētia: sed ex duobus existentibus non potest fieri vnum per se, & in genere substātiæ: ergo resultat vnum per accidens. Tandem: Nulla pars realis prædicatur de suo toto, si dicit partem essentiæ totius,

4. Ratio.

5. Ratio.

6. Ratio.

7. Ratio.

8. Ratio.

Vlt. ratio.

tius, vt patet in materia & forma, & aliis huiusmodi: ergo si genus & differẽtia sũt partes reales hominis: non prędicabũtur de homine, & idem de aliis dicendum est, & sic nõ erunt genera nec differẽtiæ, quæ debent de toto prædicari, quinimo, sequitur, qđ definitiones hominis, & Angeli, &c. nõ prædicãtur de definito, quod est contra Arist. 1 Post. & 8. Metaph. quia nec partes reales simul sũptæ (& loquor de essentialibus) prędicãtur de toto in recto. Non. n. dicimus, quod homo sit materia, & forma, sed quod sit ex materia & forma. Nec Caiet. fuit opposite sniç, vt videbimus. Præterea sequitur, quod homo realiter distinguatur ab animali, quia totũ realiter distinguitur à parte, & verè animal dicit partem hominis, quia solum dicit animalitatem.

2. Conclus.

Compositio ex genere, & differentia, quæ, & qualis.

Secunda cõcl. Cõpositio metaphysica ex genere & differẽtia fit per opus intellectus, siue accipiamus genus & differẽtiã ꝓ natura generica, & differentiali in cõmuni, siue in particulari. Possumus. n. accipere generis naturam in cõmuni, cõsiderando animal in cõmuni, sine hac, vel illa differentia, possumus autem & ipsum cõsiderare in particulari, v.g. contracto per hanc differentiã rationalẽ. Et idẽ est de rationalitate quomodocũq; cõpositio cõsideretur ex genere & differentia, siue ĩ cõmuni, siue in particulari, est per opus intellectus. Et hæc conclusio eisdem rationibus probaẽ, quibus manet probatũ, non esse cõpositionẽ realem, ex partibus realib. formaliter distinctis: deinde vero probatur esse aliquid rationis. Nã ex eo quod est compositio, vt patet, & non realis: ergo per opus intellectus. Et si dicas, vnde habemus, quod species sit cõposita:

Dubium.

Solutio.

Resp. quod quia est definibilis quidditatiuẽ, deberet habere partes, & esse quid cõpositũ: nã definitio quidditatiua sine partibus nequit intelligi. partes vero definitionis sunt partes rei definitę. Et ita docet Arist. 8 meta. tex. 9. Præterea probaẽ cõcl. Nam anima rationalis, v.g. vnũ esse formale dat, nimirũ esse hominẽ, intellectus autẽ noster hoc, quod est, esse hominẽ, qui est vnius formalis effectus formę: per intellectũ partitur & cõsiderat id qđ cõe hẽt homo cũ cæteris animalibus, & hoc explicat per coceptũ animalis. Dein de cõsiderat id qđ est sibi ꝓpriũ & cõstitutiuũ suę speciei, & hoc explicat per cõceptũ differentiæ rõnale, scilicet: rõnale vero & animal idẽ sunt realiter formaliter & idẽ significant; licet diuersis conceptibus Na genus significat totã essentiã speciei, vt determinabilẽ tamen, & nõ vt est vltimo determinata, rationale vero totã rei essentiam significat, vt est in vltima determinatione specifica. Et ex hoc intellectus cõficit hanc metaphysicã cõpositionẽ, quia coniungit animal, quod non vltimate determinatũ importatur, & rõnale, qđ importat vt vltima rei determinatio. Hęc tamen cõpositio nõ est in reb. quia in re nõ sunt distincta rõnale, & animal, nisi solũ fundamentaliter, & nõ sunt partes, nisi solũ per intellectũ, qui duobus illa concipit conceptibus. Et hoc ipsum in omni cõpositione metaphysica dicendũ est. Genus. n. & differentia, vt dicit D. Tho. c. 3. de Ente & Essen. eandẽ vnã essentiã explicant: sed genus illam, nõ vt determinatã vltimò importat, quod facit differẽtia, & intellectus ea coniungens, & considerans, cõplet, & facit hanc, quã vocamus metaphysicã cõpositionẽ. Et hac ratione habetur, quare in Deo nõ sit huiusmodi cõpositio ex genere & differentia; quia etiamsi in Deo nos concipiamus rõnẽ substantiæ infinitæ, & postea addamus rationẽ intellectualis neutra pars se habet vt genus, vel differẽtia, quia neutra diuina cõcepta sub rõne substãtię infinitæ, nõ cõcipiẽ vt aliquid, quod spectet vlteriorẽ perfectionẽ, quia semper intelligiẽ ex parte rei. Deus ipse, nõ vt perfectibilis vlteriori perfectione, sed vt qd omnino perfectũ, & infinitè perfectũ, licet illud ipsum multis, & variis explicemus cõceptibus. Et qđ dixi, siue in cõi, siue in particulari sumamus naturã genericã, & differentialem cõpositionẽ hanc esse per opus intellectus, propterea dixi, quia si in cõmuni sumitur, cũ nõ sit genus, nec differentia nisi ꝑ intellectũ abstrahentẽ, cõstat qđ sit illa cõpositio per intellectũ. In particulari etiã sumendo hominẽ hunc cõponitur ex hoc animali, & hoc rationali eodẽ modo per intellectum, quia intellectus apprehendit partes distinctas.

Quõ genus & differentia significent eandẽ essentiã diuersimodè.

Quare essentia diuina non fundet conceptum generis, & differentia sicut essentia Angelorum.

Quõ intellectus format diuersa prędicata essentialia de eadem re.

Tertia conclusio. Quando D. Tho c. 3. de ente, & de essentia dicit, quod si homo

3. Conclus.

lectus. Vniuersalia enim solum sunt in rebus, nec natura generis datur contrahibilis in rebus, sed prout est in nostro cõceptu cognita per modum potẽtialis. In re vero eadẽ est & animalis, & rationalis natura, vt dictum est. Et hæc distinctio conceptuum præsupponit fundamentum in re, non tamẽ res distinctas realiter, vt patet de attributis diuinis, quæ distinguuntur in nostro intellectu, non tamen in re. Et natura animalis est in re multiplicata, vna tamen rõne. Nec animal, & rationale differunt definitione, quia sunt idem, & differentia solum est in conceptibus.

Ad 7. Arg. Ad septimum respondetur, nullum esse inconueniens, quod probatur, quia qđ est species subalterna induit postea aliã considerationem, & hẽt generis rõnẽ, & sicut homo est quoddã totũ specificũ, nõ incõuenit hẽre partes metaphysicas, quę rursus sunt tota quædã & habent partes.

Ad argumenta primæ opinionis.

Ad 1. arg. 1. opi. quid sit accipi cũ pręcisione. AD argumẽta primæ opinionis respõdetur. Ad primũ, negando minorem. Ad probationem, cũ vult probare, quod distinguantur realiter formaliter, respõdetur, quod accipi cũ pcisione est in nro intellectu: intellectus enim est qui cũ pręcisione accipit animal, vel sine illa: nõ n. est in reb. præcisè, sed idẽ realiter formaliter cum sua differentia, & indiuidualiter multiplicatum, sed accipitur cũ pręcisione, cũ intellectus fingit præcisè aĩalitatem importare. Et ego fateor, quod sic nõ prædicatur de rõnali, sed sic nõ est in rebus. *Error primę opinionis.* Et in hoc fallũtur isti authores. Cũ verò Aristoteles dicit, genus esse extra essentiã differentiarũ, vult dicere, qđ cõceptus obiectiuus aĩalis, vt obiicitur formali conceptui, quo vt animal cognoscitur, non includitur in cõceptu obiectiuo rationalis, vt obiicitur huic cõceptui rõnale, & hoc loquẽdo præcisè, quo ad formale importatũ. *Quõ differẽtię sunt extraessentiã generis.* Et hac ratione animal põt esse genus, cõceptus vero obiectiuus entis includitur in conceptu obiectiuo rationalis: quia rationale est ens, & cognoscibile, & sic non est genus, quia non põt contrahi, idest, nõ potest importari vt determinabile per intellectum, per cõceptũ rationale, cũ iã in illo sit inclusum. Quod enim à nobis debet accipi, vt determinabile per intellectum, nõ dẽt includi in cõceptu determinantis, sicut nec debet includi in re realiter determinãte id quod realiter determinatur. Vnde patet, quam extra propositum adducatur authoritas ad probãdum distinctionem realem. Animal vero est à parte rei rationale, quia idẽ sunt animal, & rationale, non quod à parte sit contractum: nam idem se ipso contrahi non potest, sed contractio generis debet esse in ordine ad nostrum intellectum. Huius opinionis secũdum argumẽtum solutum est iam maximè in nostra secunda conclusione. *Ad 2. arg.*

Ad 3. Arg. Ad tertium respondetur, quod omnes illi gradus sunt idem realiter, & formaliter, & solum per operationẽ intellectus sunt distincti. Quomodo ergo recipiantur prius in materia gradus, quos nos vniuersaliores intelligimus, & facimus per opus intellectus: vide 2. de Anima, cũ explicatur animæ definitio.

Ad 4 arg. Ad quartã rationem de Deo iam supra responsum est, dum diximus, quare non fiat Deus cõpositus ex genere, & differẽtia, & dicemus ẽt de ea in sequẽtibus. *Ad conf.* Ad confirmationem respondetur, quod compositio metaphysica præexistit in rebus fundamentaliter, nõ vero est realiter: qa in homine est fundamentum, & similiter in Angelo, vt formemus cõceptum generis, sine determinatione per differentias, & cõceptus differentiarũ determinantiũ genus. Per dicta autẽ excluditur opinio Gabrielis, & Ochã. *Excluduntur Gabriel & Ocham.* Nam genus fundatur in natura perfecta à parte rei, quę põt cõcipi secundum quandã rationem, quæ potest intelligi perfectibilis per vlteriorẽ differerentiam, & de cuius ratione non sit esse, quod in Deo non habet locum, nã secundum quemcũque gradum intelligatur, est de eius essentia esse, & non potest intelligi vt perfectibilis vlteriori perfectione, & sic non intelligitur sub ratione generis, & cõsequenter, nec sub ratione differẽtiæ. Ratio enim generis, & differẽtiæ non pro libito fingitur, sed intelligitur conceptus genericus esse illius rei, q̃ potest concipi, vt quid potentiale, & cõceptus differentiæ est illius rei, quæ põt concipi vt quid perfectiuum alterius rõnis, quod non cuilibet rei potest tribui.

QVÆSTIO. XLVII.

Vtrum partes metaphysicæ genus, & differentia prædicentur de specie, secundum quod componunt ipsam, vel alio modo.

Contrauer.

QVod est quærere, vtrum prædicentur secundum quod sunt partes, an secundum quod sunt tota quædam, & an sit de ratione partis metaphysicæ, quod sit totum quoddam. Et quod non prædicentur secundum quod sunt componentia speciem, arguitur primo, argum. 5. præced. quæst. cum sua confirmatione.

1. Opinio.

In hac qu. sunt & logici & metaphysici varii. Nam qui in superiori q. dicebant hanc metaphysicam compositionem realem esse, ex gradibus realibus formaliter realiter distinctis: dicunt etiam quod animal, & rationale componunt hominē secundū gradus explicitos quos includūt, scilicet, secundum quod important naturā sensitiuā & rationalem præcisè, & cū sub hac ratione habeant se vt partes, non possunt prędicari in recto, sed in obliquo. Itaq; est verum dicere, quod homo est ex animali & rationali, non vero est verum dicere, quod homo est animal rationale.

1. Argum. pro præfata opinio.

Et cōuincūtur arg. 5. q. præced. adducto: quia pars etiam metaphysica in eo quod pars, nequit de toto prædicari, sed sēper in eo quod pars componit, non dicendo totum, quod est in subiecto. Aliàs si componeret, vt dicit totum, quod est in subiecto, cōponeret vt totum quod implicat: ergo nō potest prædicari, vt cōponit, sed alia ratione prædicatur ab ea, qua cōponit, & nō præcisè, qua ratione componit.

2. Argum.

Et probatur secundò, nam si animal secūdum quod dicit totum, quod est in homine, totum, scilicet, hominē cōponit: ergo idem cōponit seipsum: sed hoc est inconueniens; ergo nō componit secundū quod dicit totū, quod est in homine, sed non potest prædicari, nisi dicat totū, qđ est in homine: ergo non prædicatur secū dum quod componit, quia tunc nō dicit totum compositum. Et idem argumentū fit de rationali.

2. Opinio.

Alii aliter dicunt, & ferè est idem. Dicunt enim, quod partes metaphysicæ componant speciem, & prædicētur de illa: sed non prædicantur solum secūdum illud, quo cōponunt, sed secundū illud, & aliquid amplius, quod in potentia includunt, v. g. animal, & rationale, prædicantur de homine, & componūt ipsum, componunt quidem quoad explicitū, quod dicūt, s. quoad animalitatem animal, quoad rationalitatem rationale, & non componūt ratione illius, quod in potentia dicunt, s. speciē ipsam. Prædicantur vero secundum illud explicitū quod dicunt, & etiam secundum illud, quod in potentia important, quia debent esse tota quædam vt prædicentur, & partes vt cōponant, & vtrūq; respectu speciei. Et cū sit impossibile, ꝙ respectu eiusdem sit pars, & totū aliquid, non possunt secūdū illud, quo cōponunt, solū prædicari, sed secundū illud & aliquid aliud amplius, & illud est tota species, quā i potētia dicūt.

Deciditur quæstio.

1. Conclus.

PRima conclusio: Partes metaphysicæ secūdū qđ partes metaphysicæ sunt, & cōponunt speciē. i. prædicātur de specie, & est essentiale parti metaphysicæ, qđ sit quoddā totū, nec pars metaphysica potest intelligi sine totius rōne.

Contra opinionem.

Hæc cōclusio est expressa sententia Aristotelis, & D. Th. Et ideo latè est probāda. Nā Aristotel. 8. Metaphysicorū, tex. 9. expressè dicit, definitionem substantiæ specificæ, siue illa sensibilis fuerit, siue intellectualis, hēre dēre partes quæ sint vt materia & forma: oēs autē explicant, quod sint genus, quod à materia sumitur, & differentia, quæ sumitur à forma: sed partes definitionis sunt partes speciei: ergo sicut definitio prædicatur de specie, etiam partes eius: ergo pars vt pars est metaphysica prædicatur de specie, & vt pars est totum, quia nihil directè prædicatur, nisi sit totum. Et D. Thomas 1. parte, quæstio. 85. art. 3. ad 2 dicit in hæc verba: Ad secundum dicēdum, quod vniuersale magis cōmune comparatur ad minus cōmune, vt totum & vt pars. Vt totum quidē, secundum quod in magis vniuersali non solum continetur in potentia minus vniuersale,

Quō magis cōmune cōparetur ad minus cōe, vt totū & vt pars.

Digitized by Google

uersale, sed etiam alia, vt sub animali non solum homo, sed equus, & alia continentur. Vt pars autem, secũdum quod minus cõmune continet in sui ratione, non solũ magis cõmune, sed etiã alia, vt homo nõ solũ animal, sed etiã rationale includit. Sic ergo animal consideratum in se, prius est in nostra cogitatione, quã homo: sed homo prius est in nostra cogitatione, quã quod animal sit pars rationis eius. Ecce secundum D. Th. animal est respectu hominis pars cõponens ipsum, & etiam est totum, & prædicatur de homine, siquidẽ respectu ipsius est vniuersale: ergo pars metaphysica est totũ & prædicatur, vt pars metaphysica est. Et 3. p. q. 90. quam Angelicus Doctor diuino dictante spiritu vlti mã composuit, arg. 2. in corp. dicit in hęc verba. Quod duplex est pars, vt dicitur 5. metaph. s. pars essentiæ, & pars quidditatis, partes autẽ essentiæ sunt physicæ materia & forma, logicæ autẽ sũt genus, & differentia. Vbi quas nos partes metaphysicas vocamus, vocat Angelicus Doctor partes logicas, sed genus & differentia sunt tota quædã, & prædicãtur de specie, & ea D. Th. vocat partes: ergo de rõne partis logicæ & metaphysicæ, vt talis pars est, & vt cõponit speciẽ logicæ: nam hoc est esse partẽ hẽre rationẽ totius, & ꝓdicari de toto. Innumera alia loca possem adducere ex D. Th. sed hoc specialiter 3. c. de ente & essentia, docet. Vbi sic ait: Ex hoc patet rõ, quare genꝰ, species, & differentia se habeant proportionabiliter ad materiã & formã, & cõpositũ in natura, quamuis non sint idẽ cũ illis, quia nec genus est materia, sed sumitur à materia, vt significans totũ, nec differentia est forma, sed sumitur à forma, vt significãs totum: vnde dicimus esse animal rationale hominẽ, & non ex animali & rõnali, sicut dicimus eum esse ex corpore, & anima: ergo secundũ D Th. genus quod hẽt rationem materiæ, & differentia, quæ habet rationẽ formæ prædicantur de homine, & sunt partes metaphysicæ: ergo partes metaphysicæ prædicantur, & sunt tota quædã ex consequenti. Vide Aristo. 1. Physic. statim in princ. vbi hoc ipsum expresse tradit, & Caiet in princ. de ente & essen. Soto 1. Physic. de ordine cognitionis, & D. Tho. 10. Metaphy. tex. 24. dicit,

Q̃uo de essentia partis logicę vel metaphysicę sit esse quoddã totum.

Q̃uo genus species & differentia conueniãt & differãt à materia & forma.

quod differẽtia additur generi, vt totum toti: ergo differentia, vt pars componẽs est, totum est, & sic prædicatur de toto, vt pars est metaphysica. Et prob. conclu. rationib. ex his authoritatib. desumptis. Nam definitio constat ex genere & differentia, tanquã ex partib. itaque genus est pars, & differẽtia etiã, sed genus est totũ quoddam siquidem prædicatur de speciebus in quid, & differentia similiter, siquidẽ prædicatur in quale: ergo pars metaphysica, & logica, vt talis pars est, est totum quoddam & prædicatur de toto, & ita vt cõponit est pars, & prædicatur, & est totũ. Dices, quod sunt quædam partes definitionis, sed nõ speciei. Sed hoc est ridiculũ: nã partes definitionis sunt partes rei definitæ: sicut definitio est definitio speciei: explicat. n. & distinguit per suas partes, quod latebat in toto, & si definitũ nõ haberet partes, nec etiã definitio posset illas habere, & loquimur de definitione quidditatiua. Et confirmatur hæc rõ: nã homo est animal rationale: ergo prędicatur definitio, & partes eius de homine, sed partes eius sunt tota q̃dam: ergo pars metaphysica, vt pars, & vt cõponit prędicatur de specie. Idẽ. n. est dicere, pars vt pars, & pars vt cõponẽs, qa i quãtũ pars cõponit, & vt totum cõponit aliud totũ: sed vt totũ non dicens explicitè totũ qđ est in specie, & hac ratione hoc totũ vocatur, & est pars logica, & metaphysica. Præterea: Quare dicitur, quod genus sumitur à materia, differentia vero à forma? nisi quia genus est pars materialis in compositione speciei, differẽtia aũt pars formalis: sed genus & differẽtia tota sũt: ergo partes logicæ sunt tota quędã: ergò vt componunt prædicantur, siquidẽ sunt tota. Præterea. Hæc est differentia partis logicæ à parte naturali, nam pars naturalis non prędicatur de toto, & pars logica prædicatur: ergo vt cõponit prædicatur. Præterea. Natura generica, & specifica abstractæ sunt partes alicuius, & non nisi speciei: ergo componunt speciẽ, & vt sic prædicantur: ergo. Probatur maior, quia nõ dicunt naturam speciei, sed importãt aliquid, non vt cõpletum, & perfectum: ergo dicũt aliquid, quod re vera est pars. Præterea, quia species vocatur totum actuale respectu generis, & differentię, qa

testimoniũ vrgens. D. Thom.

1. Ratio pro Conclus.

Fuga. Impugnat.

Confirm.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

5. Ratio.

illa actu includit: sed nõ potest illa includere, nisi sint partes eius: ergo quæ tota sunt, partes reperiuntur: ergo, vt partes sunt, prædicantur, quia sunt etiam tota.

6. Ratio.

Præterea, contra alias opiniones sic argumentor. Genus & differentia prædicantur de specie: ergo respectu illius habent

Ratio. Specialis cõtra Aduersarios.

rõnem partis, vel totius. Si dicas, quod totius: ergo prædicantur de specie, & rursus sunt partes, qa species dicit plus quã genus dicat explicitè: ergo genus respectu illius est pars: ergo genus, vt sic est pars, & totũ vt pars cõponit, & vt sic est totũ: ergo vt sic ꝑdicatur: ergo ẽm quod cõponit prædicatur. Et hæc cõclusio magis patebit, soluendo argumẽta. Et ideò

Ad 1.

Ad primum (quod erat quintũ præcedẽtis quæstionis) respondetur, quod nulla pars physica prædicatur de toto, bene verò pars logica, seu metaphysica. Et cũ dicitur, si prædicantur, sunt tota quædã,

Cui toti repugnet cũ alio cõponere, & cui non.

fateor. Et cũ rursus subditur, sed nullum totũ cõponit, distinguo, nullum totũ naturale, fateor: nullum totũ metaphysicũ, seu logicũ, nego. Animal. n. est totũ quoddam, etiam respectu hominis, & componit ipsum, & est pars respectu ẽt ipsius, & ita componit. Ex eo. n. animal est totũ, & similiter differentia, quia dicunt totũ quod est in homine. Nam animal (vt in-

Quõ intellectus consideret idem per modum totius & partis ẽt respectu eiusdem.

quit D. Th. c. 3. de Ente) dicit habens animalitatẽ, siue illud sit homo, siue equus: & ita etiam in sua potẽtialitate dicit differentias. Et hoc ipsum accipitur per intellectum, vt pars, quatenus dicit totã essentiam hois, vt nõ perfectã vltima perfectione specifica: sed vt quid potẽtiale, & adiungitur differentiæ per intellectũ, vt resultet compositio logica, seu metaphysica. Ex eo verò, quod per intellectũ adiungatur suæ differentiæ, nihil perdit de sua totalitate: & ita vt totũ est pars. Et idẽ dicendũ est de differentia, quæ dicit totã speciẽ; nam dicit habens rõnalitatẽ, quodcumq; sit illud: & ita est quoddam totum, & accipitur ab intellectu vt perficiens naturam generis, & sic, vt forma, & pars logica: & per hoc nihil deperdit de sua totalitate. Et cũ dicis; ergo idẽ cõponit seipsum secundũ alium, & aliũ conceptum, quod Inconuenit. Nam cũ sit cõpositio per rõnẽ, bene potest idem accipi vt perfectibile, & vt perficiens secũdũ varios conceptus, & facere, quod idẽ seipsum cõponat alia & alia rõne. Vide D. Tho. c. 3. de Ente, vbi expresse dicit, quod genus, quod est pars, est totũ respectu speciei, cuius pars est, quia dicit totã speciei essentiam. Alii dicunt, quod animal est totum potẽtiale respectu hois, & est pars actualis respectu ipsius, & ita est totũ, & pars, & prædicatur vt totũ potẽtiale, & cõponit vt totũ actuale Sed quis hoc in genere dici valeat, nescio, an tã bene in differẽtia, quæ respectu hominis nõ est totũ potentiale: quãuis supra hanc solutionẽ nos dederimus cuidã argumẽto.

Alius modus dicẽdi nonomnino securus.

Ad 2. arg.

Ad secũdum primæ opinionis, ex hoc patet, nec valet prædicari, nisi qua ratione componit, & loquimur de quidditatiua prædicatione. Si. n. non ingrederetur in hominis essentia animal, v.g. non prædicaretur de illo quidditatiuè, vel essentialiter. Ad secundum etiam patet.

Ad 3. arg.

Ad aliorum modum dicendi respondetur & ad suum argumentum, quod prædicantur secũdum illud, ratione cuius componunt explicitè, & rõne eius etiã, quod implicitè important, quod concurrit ẽt ad compositionem, quatenus facit, vt cõponens sit totum & componens logicæ, seu metaphysicæ totum debet esse. Hæc autem quæstio vtilissima est ad metaphysicales disputationes & ad definitiones specificas & quidditatiuas cognoscẽdas.

QVAESTIO XLVIII.

Vtrum genus per se prædicetur de differentijs, & an differentia superior sit genus respectu inferiorum.

Ad 1. arg.

ET videtur, quod genus per se prædicetur de differentiis. Nam animal prædicatur de rationali, & aliis differentiis, et non per accidens: ergo per se: Consequentia patet: quia non est alius prædicãdi modus. Et probatur minor: nam si animal prædicatur per accidens de rationali: ergo etiam prædicatur per accidens de homine: sed hoc est falsũ: ergo. Probatur mai. Nam quidquid prædicatur per accidens de aliquo, prædicatur etiam per accidẽs de omni illo, in quo illud ipsum

inclu-

Digitized by Google

includitur; sed rationale formaliter includitur in homine: ergo prædicatur accidentaliter de homine. Mai. prob. Nam si album prædicatur accidentaliter de animali, etiam prædicatur accidentaliter de homine, in quo includitur animal.

1. Confir. Confirmatur hoc argumentũ. Nã hæc est bona cõsequẽtia expositoriè, hoc per se est animal, demõstrato hoie, & hoc p se est rationale, eodem demõstrato. ergo rõnale per se est animal. Consequẽtia.n. bona est, & antecedẽs est verũ, & per se: ergo & cõsequẽs est per se. Confirmatur secundò. Nã ista est per se, rõnale est substantia, ergo & ista, rationale est animal. *2. Confir.* Antecedens patet: nã rationale est per se ens, & non in alio: ergo est substãtia. Tũc vltra: ergo vel corporea, vel incorporea. Nõ incorporea: ergo corporea: ergo substantia animata, vel inanimata: non inanimata: ergo animata: ergo sensibilis: ergo est animal: nã illa est animalis definitio.

3. Confir. Confirmatur tertiò. Nam si ista est per accidens, rationale est animal: ergo prædicatum potest separari à subiecto: & sic potest esse rationale sine animali. Et confirmatur vltimò: *4. Confir.* Nam in omni prædicatione per accidens, aut prædicatur accidẽns de subiecto, aut subiectum de accidenti, aut accidens de accidenti, vt dicitur 5 Metaph. tex. 13. sed non sic prædicatur animal de rationali, ergo non prædicatur accidentaliter: ergo per se.

5. Argum. Secundò. Nã sicut ex propositionib. veris non sequit. nisi verũ & ex necessariis, nisi necessariũ, ita ex per se nõ sequit̃ nisi per se: sed ista ꝓpositio, rõnale est animal, cõcluditur ex propositionib. per se: ergo est per se. Min. prob. si ita arguam, omnis homo est animal: omnis homo est rationalis: ergo rationale est animal, quę est in Darapti primus tertiæ. Et cõfirmatur. Nam oĩs propositio per accidẽs est cõtingẽs: sed ista nõ ẽ cõtigẽs: ergo Probatur minor, quia nõ põt esse falsa. Mai. probatur. 1. Poster. ca. 4. de modis per se. *Confirm.*

Præambula ad quæstionem.

Quadruplex modus perseitatis. QVod sit quadruplex dicendi per se modus, satis notum est, vt patet ex Aristot. 1. libro Poster. ca. 4 Et supposito hoc, notandũ est genus, & differẽtiam pro naturis ipsarum (nam de his loquimur) dupliciter accipi posse, vno modo præcisiuè secundum gradus, quos explicitè tãtum dicunt in suis conceptibus, vt si acciperetur animal pro natura sensibili tãtũ, & rationale pro habente tantũ rationalitatẽ. Et sic accipiendo genus & differentiam non prædicantur ad inuicẽ, nec de illis in hac cõsideratione tractamus: falsum enim est dicere, quod viuẽs sensibile tantũ sit rationale, & quod rationale tantũ sit viuens sensibile. Nã per intellectũ pręcisè accepta se habent, ac si formaliter & realiter distinguerentur, quantum ad prædicationẽ attinet. *Genus & differentia dupliciter cũ & absq; præcisione.* Et in hoc sensu dixit Aristoteles, genus esse extra essentiã differentiæ. Nã sic accipiendo cõceptum animalis non includitur in cõceptu rationalis. *Explicatur sensus quæsiti.* Et si solum cum illa formalitate, & pręcisione accipiantur, non prædicantur ad inuicem. Possunt secundo modo genus & differentia accipi sine præcisione, secundũ quod animal dicit viuens sensibile, seu habens animalitatẽ, & rationale habens rationalitatem, quęcunq; illa sint, & hoc secundo modo tractamus de genere & differentia: quia hoc secundo modo genus sunt & differentia.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. PRima conclus. Genus nõ prædicatur per se de differentia in primo modo dicẽdi per se. Probatur authoritate Aristot. 4. Topic. c. 3. & 3. de ani. tex. 10 & ex D. Tho. de ente c. 3. in prin. vbi dicit, genus non prædicatur de differentia per se loquendo, nisi forte sicut subiectum prædicatur de passione. *Aristot. D. Thom.* Vel primum modum perseitatis excludit à prædicatione generis respectu differentiæ. Et probatur ratione: nam cũ aliquid prædicatur de aliquo in primo modo dicendi per se, illud est de essentia ipsius: sed genus nõ est de essentia differentiæ: ergo. Prob. min. Nã animal nec est definitio rõnalis, nec pars definitionis eius: ergo non prædicatur in primo modo. Prob. anteced. nã alias animal includeretur in differentia, & differentia non contraheret ipsum, quia contrahens debet esse extra cõceptũ contracti, & sic nec aĩal esset genus. Et confirm. hæc rõ. *Confirm.* Quia cõceptus animalis & rõnalis distinguũtur ratione, & loquor de obiectiuis: ergo vnũ nõ includitur in alio: ergo nõ pr̨dicatur de alio in primo mõ dicẽdi, quia q̃ isto mõ pr̨dicatur, vnũ in alio

alio formaliter includitur, sed quamuis genus non includatur in conceptu differentiæ formaliter, est tamen de ratione eius, sicut subiectum est de passionis ratione. Nam dupliciter aliquid cadit in definitione alicuius, vno modo vt pars quidditatis, alio modo vt subiectum eius: & hoc modo passionis subiectum ponitur in eius definitione, vt dicitur 7. Metaph. text. 19. Et hoc est quod voluit dicere Aristot. vbi sup. quod non prædicatur per se de differentia, nisi forte sicut subiectũ prædicatur de passione, non quod sit omnino passio respectu eius.

2. Conclus. Secunda concl. Genus non prędicatur de differentia in secundo modo perseitatis. Prob. conclus. Genus nõ est passio differentiæ: ergo. Probatur antecedens: Nã passio consequitur ad essentiam, & ipsa est prior passione: sed differentia non est prior animali, sed è conuerso: ergo. Itẽ: Nam si genus caussaret differentias, vt subiectum caussat passiones, vbicunque esset generis essentia, essent duæ differentiæ, quæ sunt passiones: nam sine passionibus non reperitur subiectum.

3. Conclus. Tertia conclusio: nec in aliis modis dicendi per se prædicatur genus. Tertius modus non est modus prædicandi, sed essendi. Quod neque in quarto, probatur. quia animal non est proprius effectus differentiæ, vt de se patet, cum sint idẽ realiter, & formaliter, vt supra visum fuit, & solũ per operationẽ intellectus distinguantur. Et hac eadem ratione probatur etiam, quod non prædicetur vt passio.

4. Conclus. Quarta cõclusio: Genus prędicatur de differẽtiis necessariò ratione illius, quod in concreto & de materiali includũt differentiæ. Nam rationale, v g. dicit habẽs rationalitatem, & hinnibile habẽs hinnibilitatem: & quia habens rationalitatem necessario est animal, hæc prædicatio est necessaria: *rationale est animal*, & sic in reliquis: ita quod ratione rerum secundariò importatarũ genus prędicatur de differentia, nõ ratione conceptus formalis. Et idem dicendũ est de ista, rationale est homo. Et alii dicũt idẽ de ista idefinita, animal est rationale. Et prob. concl. Nam habẽs rationalitatem, necessariò est animal: ergo. Probatur antecedens: quia differentiæ non possunt in rerum natura reperiri, sine suo genere: quia sunt generis determinationes, & ita non possunt reperiri sine eo quod determinant: ergo de eadem re, de qua dicitur, quod est rationalis, dicetur necessariò quod est animal.

Quinta concl. Differentia superior, vt sensibile, non est genus respectu differentiarũ inferiorum, licet ratione rerũ per se prædicetur de illis. Nam habens rationalitatem necessariò debet esse sensibile, siquidem necessario est animal. Quod verò non sit genus probatur: quia genus necessariò debet includi in cõceptu speciei: sed sensibile non includitur in conceptu rationalis: quia conceptus rationalis est simpliciter simplex: ergo. Item: Nã genus & species debent esse naturæ completæ positæ in recta linea: sed non sunt huiusmodi: ergo nec sensibile est genus, nec rationale & hinnibile species. *5. Conclus.*

Sed contra secundam conclusionẽ est argumentum. Nã Aristoteles dicit, quod ponitur genus in definitione differẽtiæ, sicut subiectum in definitione passionis. Nam si dicamus, quid est rationale, dicemus esse animalis formã: ergo est passio rationalis respectu animalis, siquidem habet illam proprietatem passionis. *Obiectio.*

Sed respondetur negando sequelã: Nã Aristoteles voluit dicere, quod sicut subiectũ, vt quid additũ ponitur in definitione passionis, ita animal in definitione differentiæ. Nam materia prima ponitur vt subiectũ in definitione formę substantialis. At non est eius passio. Nam vt aliquid sit passio, est necesse, quod ponatur in definitione eius subiectum, nõ quomodocũque, sed vt caussans suo modo passionem, cuius ratio est prior, ad quam, & ratione cuius passio consequitur. Quãdo vero aliquid ponitur in definitione alterius solũ, vt subiectum, quod actuat per illam formam, sicut ponitur substãtia in definitione accidentis, non sequitur, quod sit passio: & hoc modo ponitur animal in definitione differentię, licet quandã limitationem habeat ad subiectũ passionis. Et hoc voluit innuere Aristoteles, vbi supra. *Solutio.* *Quid requiratur, vt aliquid dicatur passio alterius.*

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod hæc propositio, rationale est animal, si attẽdamus ad res significatas, quia significant eandem rem, sit necessaria. Cæterũ si at- *Ad primũ. Quomodo hæc propositio: rationa*

le est animal: sit necessaria, & per accidẽs. si attẽdamus ad formas significatas, quia vna perfectio & forma, vt animal nõ includitur in rationali, vt sic, se habet per accidens, & ita rationale formaliũ significatorum est per accidens: sicut si diceremus, corpus est album. Et cum dicitur, sequitur quod, per accidens prædicetur de homine, negatur: quia conceptus hominis est resolubilis in conceptum animalis, & rationalis, quod non habet conceptus differentiæ, quia est simplex.

Ad 1. Cõf. Necesse non est, vt si pr̃missæ sunt per se, cõclusio etiam sit huiusmodi. Ad primam confirmationem respõdetur, quod nõ sequitur, si pręmissæ sũt per se in bona consequentia, conclusio etiam sit per se: sed solũ requiritur in illa, quod si antecedens est necessarium, consequẽs sit necessarium Non enim requirit consequẽtiæ bonitas, vt omne, quod reperitur in antecedenti, reperiatur in consequẽti. Nã animal per se primò est sensibile, & homo per se primò est animal: ergo homo per se primò est sensibilis, falsum est. Nã homo per animal est sensibile, & ita datur antecedens verum, & consequens falsum, si requiramus in consequẽti omne illud, quod reperitur in antecedenti, bene tñ sequitur, ꝙ homo sit sensibilis. Eodem modo in illo syllogismo expositorio sequitur, quod rationale sit animal, non vero quod per se sit animal.

Ad 2. Cõf. Ad secundam confirmationem respondetur, quod rationale est substantia incõpleta, & ita non est necesse, vt participet *1. Solutio.* genus, licet rationalitas sit gradus quidã vitæ eleuatissimus. Secundò respõdetur, *2. Solutio.* quod sufficit, quia est substantia imperfecta, qđ sit principiũ substantiæ animatæ sensibilis & rationalis: sicut materia prima est substãtia, vt distinguitur cõtra accidens, & nec est corpus, nec viuens, nec animal, est tñ principiũ illorũ materiale.

Ad 3. Cõf. Ad tertiã confirmationem respõdetur quod quia illa propositio est per accidẽs ratione conceptuum, potest vnus cõceptus esse sine alio. Quia vero est necessaria ratione rerum, vna res sine alia esse non potest, scilicet, rationale sine animali.

Ad 4. Cõf. Varij modi prædicandi per accidẽs. Ad quartam confirmationẽ respon. qđ præter illos modos prędicãdi accidẽtaliter, qui sumũtur ex parte rerum, est alius modus prędicandi per accidens, scilicet quando vnus cõceptus est accidẽs alteri, & nõ includitur in illo. Et ita quia perfectio, quã dicit aĩal est accidentaria perfectioni, quam dicit rationale, quia in ea non includitur per accidens, licet ratione rerum sit necessaria. Et ita necessariũ ratione rerum, quæ materialiter importantur per terminos & accidentale ratione conceptuum, non opponuntur, sed eidem rei competere possunt.

Ad 2. Arg. Quæ regula teneat ab antecedente ad consequens. Ad secundum argumentum respon. qđ non est aliqua regula cõsequentiæ: quod si antecedens est per se, consequẽs debet esse per se: sed quod si est verũ, cõsequẽs debet esse verũ: & si necessariũ, cõsequẽs debet esse necessarium, &c. De quibus vide Magistrũ Soto in Sũmulis, c. de argumentatione. Multa enim cõueniunt antecedenti, quæ non pertinẽt ad bonitatem consequẽtiæ: & illa nõ oportet, vt conueniant consequenti. Nã illa est bona consequẽtia: Deus sciuit Antichristũ peccaturum: ergo Antichristus peccabit. Antecedens est simpliciter necessarium, & non itidem consequens: quia sat fuerit habere consequens talem necessitatem, vt posito antecedenti ipsum ponatur, quã vocan alii necessitatẽ consequentiæ. Et ita illæ propositiones per se indirectè possunt cõcludere propositionem per accidẽs ratione significationis terminorum.

Ad confir. Ad confirmationem respõdetur, quod quia est necessaria ratione rerũ, quæ materialiter, & secundariò importantur, & per accidens ratione conceptuum, ideo non potest esse falsa: quia res illæ inseparabiliter cõnectũtur, scilicet res quæ est animal, & res quæ est rõnalis: quia res, quæ est rationalis necessariò debet esse hõ, & ita necessariò debet esse animal.

Obiectio. Solutio. Et si dicas, genus est principium differentiarum, principium, inquam, formale: ergo prædicatur per se de illis: dicemus ad hoc cap. de differentia.

QVÆSTIO. XLIX.

Vtrum genus conseruetur in vna specie, & species in vno indiuiduo, & an generis potestas sit quid reale, vel rationis.

Tria pũcta proponũtur ĩ titulo examinanda. OMnia hæc sub vna quæstione disputare cõstitui, quia multã inter se cohærẽtiã habent. Et à primo incipiẽs probo qđ genus

Circa primum. nus saluetur in vnà specie: nã quæcũque sunt idem essentialiter, posito vno ponitur & aliud: *1. Argum.* sed genus & species sunt huiusmodi: ergo specie cõstitura constituitur genus. ergo genus saluatur in vna specie. Quinimo impossibile est, quod sit homo, quin sit animal: quia homo essentialiter est animal, sed animal est genus: posita ergo specie humana, genus subinde ponitur: cõseruatur ergo in specie vna, quinimo i vno speciei indiuiduo. *Solutio.* Sed dices, q hic loquamur de genere, vt est quoddã totũ potentiale, & contrahibile per plures differẽtias. *Impugnat.* Sed contra: & sit secundũ *2. Argum.* argumentum: Nam illa potentialitas, vel est aliquid reale, vel rõnis: Si est aliquid reale. ergo saluatur in vna specie: nã qdquid reale cõuenit animali, reperitur, & saluatur in homine: essentia enim aialis cũ suis omnibus proprijs passionibus in hõie reperit, & determinatur per rõnale. *Solutio.* Si dicas, quod est aliquid rationis: *Impugnat.* Videtur hoc falsum: quia actu determinari aial per rationale, & recipere esse specificũ, est aliquid reale: ergo potẽtia ad recipiendum hũc actum aliquid est reale: quia qñdo actus est realis & intrinsecus, illius potentia debet esse aliquid reale.

3. Argum. Tertiò arguitur. Nã hęc potentia, vel accidit aiali, vel est de eius essentia, vel est ꝓpria eius passio. Si accidit animali, vel existẽti in rerũ natura, vel in intellectu. Si in rerũ natura existẽti in vna specie accidit, imò in vno indiuiduo: omne enim accidens reale alicuius prius accidit & cõuenit indiuiduo: quia prima substãtia est, q̃ primò substat accidẽtibus. Si in intellectu, bene poterit accidere aiali, prout cognoscit in vna specie, quinimo prout cognoscit abstractè. Si est essentiale, vel propria passio, vbicũque fuerit essẽtia aialis erit hæc potentialitas, & ita erit in vna spẽ, qnimo in vno indiuiduo.

4. Argum. Quartò arguitur: Nã species saluatur in vno indiuiduo, ergo & genus in vna specie. Cõsequẽtia ꝓbat, & ãtecedens cõceditur ab oĩbus Thomistis, vt iã vidimus. Nã sicut genus essẽtialiter respicit plures spẽs, ita spẽs plura indiuidua. *Confir.* Et confirmatur hoc argumẽtum. Nã vel loquimur de genere, vt ẽ totũ potẽtiale, vel vt est totũ actuale. Hoc secundo mõ in vna specie saluat. Si primo ẽt species vt est potẽtiale totũ saluatur in vno indiuiduo, ergo & genus in vna spẽ, ergo qui tenẽt spẽm saluari i vno indiuiduo, dẽnt ẽt cõcedere genus cõseruari in spẽ vna.

5. Argum. Quintò arguitur. Non minus materia prima est indifferens secundũ se & in potentia ad plures formas, quam genus ad plures differentias specificas, nec minus formæ perficiunt materiã primam, quã differentiæ perficiant genus, sed materia prima cum omni sua potentialitate sufficienter saluatur in vno indiuiduo actuata per vnam formam, ergo & potentialitas generis saluabitur in vna specie, etiam si actuetur per vnam differentiam. *Confir. 1.* Et confirmatur hoc argumentum. Nam si loquimini de potẽtialitate generis ad suas differentias, cũ dicitis, quod nõ saluatur in vna specie, etiam debetis cõcedere, quod neque in duabus saluet, quia potentialitas illa non solum est ad duas differentias, sed ad infinitas syncategorematicè, vt patet in potẽtialitate numeri in ordine ad differentias specificas numeri, ergo vel dicendũ est saluari in vna specie, vel negãdũ est saluari in duabus. *Confir. 2.* Et confirmatur hoc argumentum secundò. Nã sequitur, quod nec Deus, qui sua est potentia infinita, posset genus in vna essentia conseruare, si fiat sermo de potẽtialitate generis, sed hoc videtur falsũ, quia Deus totã potẽtialitatẽ materię primæ satiat per vnã formã, vt patet in cęlo, ergo poterit vnã producere differẽtiã ita perfectã, qđ totã generis potẽtialitatẽ exhauriat, & tũc saluabit in vna spẽ.

6. Argum. Sextò arguitur. Esset possibile, nullum aliud animal esse prçter hominẽ in rerũ natura, saltẽ per diuinã potentiã, & tunc saluaretur genus in vna specie. Quod probo. Nã verum esset dicere, homo est animal, ergo aial verè prædicaret de homine, & aial esset genus, ergo saluaretur in vna specie, & ita videtur esse modo in hoie, sicut esset tũc, ergo. Ita saluatur modo in hoie, sicut tũc saluaretur, ergo, &c.

Circa secũdũ punctũ. Quantũ ad secundum quæstionis punctũ, an species saluetur in vno indiuiduo, licet ex parte videat probatũ, adhuc magis probo. *7. Argum.* Et sit septimũ argumentũ. Et probo, qđ nõ possit saluari in vno indiuiduo spẽs. Nã spẽs, vt totũ quoddã potẽtiale, dicit ordinẽ ad plura indiuidua, vt deter-

Digitized by Google

determinetur per eorum conditiones indiuiduantes, sed est impossibile conditiones duorum indiuiduorum reperiri in vno indiuiduo: nam indiuiduū est, cuius proprietatū collectio non est in alio: ergo est impossibile speciem saluari in vno indiuiduo. Et rōnes, quæ militant pro generis potentialitate, vt nō cōseruetur in vna specie, militant etiā pro potentialitate speciei vt nō conseruetur in vno indiuiduo. Nā quod determinatio speciei fiat per diuersas cōditiones indiuiduantes materialiter, hoc nō tollit, quin sit totum quoddam potentiale, dicens ordinē ad plures conditiones incompatibiles in eodem indiuiduo: ergo non potest, vt totū potētiale est, saluari in vno indiuiduo.

Circa 3. pūctum. Quantum ad tertium quæstionis punctū, vtrū generis potentialitas sit aliquid reale, probo quod sic. Et sit octauū argu-

8. Argum. mentū: Nā totū metaphysicum est quid reale, nimirum species, homo, verbi gratia, & leo: ergo partes ex quibus cōponitur, sunt aliquid reale: sed partes sunt natura generis & differentiæ: ergo illæ sūt aliquid reale, & natura generica est potētiale, & natura differentiæ aliquid actuale: ergo potētiale generis est aliquid reale. Probatur antecedens, nam in omni cōpositione, vbi sunt partes componentes, vna debet esse actus, alia potentia: ergo genus debet esse potentia metaphysica, & differentia actus: sed genus animal, scilicet, est aliquid reale: ergo & generis potentialitas quid reale est. Sed maior probatur: quia differentia non potest esse potentia, cum sit determinans: ergo est genus illud potentiale, & habens potentialitatem metaphysicam, quod constat esse

Confirm 1. reale. Et confirmatur hoc & explicatur: Nam homo vt totum metaphysicum cōponitur ex actu, & potentia, & ex materiali & formali: sed hæc non possunt esse ētia rationis, quia aliàs etiam homo esset ens rationis: ergo sunt aliquid reale: sed illud potentiale est genus generis: ergo potentialitas aliquid reale est: nam illa est quæ determinatur per rationalitatē.

Confirm. 2 Et confirmatur secundò hoc arg. Nā rationale est quod determinat generis potētialitatē: sed aliqd rōnis nō pōt determinari per rōnale: ergo est aliquid reale, quod determinatur: potentialitas ergo generis quid reale est. Et confirmatur tertiò: Nū

Confirm. 3. absurdum esset dicere, quod actus specificus metaphysicè sit aliquid rationis in hie: ergo absurdum esset dicere, quod potentia metaphysica sit aliquid rationis, quia actus & potētia semper debent proportionari: ergo generis potentialitas, seu generis potentia est aliquid reale. Et

Confirm. 4. cōfirmatur vltimò, quia nō videtur aliud esse potentialitas generis, quā genus ipsum, vt determinabile per differentias, quod constat esse reale: quid igitur, &c.

Controuersia circa 1. argumen. quæst. Ad primum ergo in quæstione propositū, vtrū genus saluetur in specie vna, est opinio doctissimi Scoti, ca. de specie, q. 18. dicentis tā genus in vna specie, quā speciem in vno indiuiduo cōseruari posse.

Opinio Scoti. Scotum sequitur Copulata Louaniensis cap. de specie, parte quarta. Antonius Andreas, q. 4 & conuincuntur aliquibus argumentis supra à nobis factis.

Deciditur quæstio.

Opinio Authoris. 1. Conclus. PRima conclusio: Essentia generis seu naturæ genericæ tota reperit in vna specie, imo in vno indiuiduo, loquēdo de genere secūdum quod est quoddā totum actuale. Hæc conclusio patet argumento primo. Quia essentia generis hoc modo est esse viuens sensibile: sed hō & Petrus sunt viuens sensibile: ergo generis essentia in vna specie & in vno indiuiduo saluatur. Et si iuxta hūc sensū loquatur Do-

Trahitur Scotus ad bonum sensum D. Th. ctor subtilis, benè dicit, nec D. Thom. sentit oppositum. Præterea probatur: Nam D. Thomas, 1. parte, quæst. 77. art. 1. dicit: quod totū vniuersale adest cuilibet parti subiectiuè secundum totam suam essentiam, & virtutem, vt animal homini. Loquendo verò de genere, secundum quod est quoddam totum potentiale,.

2. Conclus. Sit secunda cōclusio: Natura generica, vt dicit potentialitatē, vt cōtrahatur per plures differētias, non potest in vna saluari specie huiusmodi potētialitas, nec determinabilis per plures differentias, nec determinata per illas: implicat. n. vtrumque. Hæc conclusio etiā est satis nota, & est communis etiam omnibus logicis.

Probatur. Prob cōclusion. Quia impossibile est, vt vna spēs habeat plures differētias oppositas: ergo impossibile est, vt genus, vo-

quid.

quid potentiale & determinabile p plures differẽtias, sit determinatũ in vna specie. Antecedẽs probatur: quia vna species vnica est contenta specifica differentia vltima, cum solum habeat vnũ esse specificum. *2. probatur* Et secundò probatur hęc pars: Nam impossibile est, vt idem numerus sit binarius, & ternarius: nã qualibet addita vnitate mutatur essentia & species numeri: sed rerum species sunt sicut numeri ex 8. Metaphysicę, tex. 10. ergo impossibile est, vnã speciem habere duas differentias: nã illa differentia secũda adueniens adderet nouum gradũ & mutaret speciẽ. Tertio: *3. probatur* Diuersificatur animalis, v. g. natura per aduentum differentiæ, sic adeo, vt alia sit animalitas in equo, & alia ĩ homine: ergo eadẽ generica natura animalitas, v. g. nõ potest substerni duabus differẽtiis oppositis, & ita in eadem specie non potest eadem animalis natura duabus differentiis determinari. Antecedens est D. Tho c. 3. d̃ Ente. *Probatur 2. pars conclus.* Alia verò pars cõclusionis, quod etiam ĩ actu non possit reperiri huiusmodi pluralitas differentiarũ, nec etiam possit reperiri in eadem specie potentialitas ad plures differentias suscipiendas, in eadem natura animalis. Probatur, quia natura animalis, quæ est in homine, v. g. iã est determinata ad esse hominis per vltimã hominis differentiã: ergo prout est in homine non manet determinabilis per aliã differentiã. Probatur cõsequentia. Quia natura animalis, cui per differentiã datũ est hominis esse seu rationalis esse, manet impotens, vt sic, ad recipiendum esse per differentiã irrationalis, v. g. ergo nõ manet potens suscipere aliam differentiam. Probatur antecedens. Nam si maneret potens, dareť potẽtia aliqua quæ nullo modo ad actum posset reduci; frustra autem esset huiusmodi potentia: ergo non est dãda. Maior patet: quia in homine, vt visum est, duæ oppositæ differẽtię esse nequeũt. Et præterea: Si in homine ratione naturæ genericæ determinatæ in eodem est potẽtialitas ad alias differentias: ergo in homine est potentia, vt sit equus, q̃ ĩo q̃d absurdius; Antecedens probatur: quia in illo est potẽtia, vt determinatur eius animalitas per differentiam equi, imo in homine esset potentia ratione generis superioris eadem ratione, vt determinetur p differentiam non viui & non sensibilis, quod est contra suam essentiam: impossibile ergo est hoc.

Ex hoc sequitur, multo minus in specie esse potentialitatẽ, vt determinetur illa generis natura p omnes differentias: nec etiã est potẽtialitas in duabus speciebus, vt determinetur genus omnibus suis differentiis eisdem rationibus. *Corollariũ* Pro hac secũda conclusione vide Caietanũ capite de differentia, solut. 12. in magnis, qui subtiliter hoc pertractat. *Caietan.*

Tertia conclusio. Genus determinabile p plures differentias est, quando ab intellectu cõsideratur sine differentiis per abstractionem a speciebus. *3. Conclu.* Hæc cõclusio prob. Quia tunc solũ est quoddã totũ potentiale, & determinabile p differentias. Cũ vero consideratur in speciebus, iã nõ consideratur vna natura, sed plures, & nõ quidẽ determinabiles, sed determinatę: & animal prout est in homine nõ est prędicabile de pluribus speciebus, sed solũ de vna specie. *Quando intelligatur genus vt q̃d determinabile per oppositas differentias.* Quinimo in vniuersali solum est genus, & ita solum tunc genus est totum quoddam determinabile per differentias: quia determinabilitas per plures differentias solum generi conuenit.

Quarta conclusio: De potentia Dei absoluta bene potuit de facto genus inueniri in vna specie sola, volo dicere, quod nõ necessitatur Deus ad productionem duarum specierum eiusdẽ generis, sed potuit solum vnam speciem producere, vt inter animalia solũ hominem: & tunc animalis natura non reperiretur, nisi in vna specie. *4. Conclus. Quo implicet etiã per omnipotentiã Dei saluari genus in vnica specie, & quo non implicet.* Hæc conclusio satis patet. Nam etiãsi vt totum potentiale determinatũ secundũ suam potentialitatẽ reperiri nõ possit, nisi in pluribus speciebus, tamẽ quod generis natura nõ reperiatur de facto coniuncta, nisi vni speciei, nullam dicit implicationem, cũ species rerum liberè producãtur à Deo. Quinimo in resurrectione vltima sola species humana reparata inter naturalia reperietur, & tunc generis, quod est animal non dabitur, nisi vna species: hoc dicit M. Soto cap. de specie. *Magister Soto.*

Quinta conclusio. Seruato vniuersi ordine, nulla generica natura reperiť in sola vna specie, sed in plurimis. *5. Conclus. De facto nullum genus saluatur in vnica specie.* Hæc cõclusio est D. Tho. primo Senten. disp. 19. q. 1. artic. 2 in corp. Vbi sic dicit, vniuersale

exigit

Digitized by Google

exigit pluralitatē in his, quæ sub ipso cōtinetur, vel in actu, vel in potētia. In actu sicut est in genere, quod sēper habet plures species. Loquitur autem D. Tho. ordine seruato vniuersi. Probat præterea cōclusio. Nā multiplicatio specierū est per se intēta à natura, & natura intendit prō ducere multas rerū species, & cōseruare illas, vt ordo cōseruetur vniuersi, & eius pulchritudo, quæ in hac varietate & multiplicitate specifica piscium, auiū, & reptiliū, & gradientiū consistit: quamobrem vniuersi dispositione seruata hāc multitudinē specificā reperiemus necessario. Quod non solū est verum in infimis speciebus, sed & in subalternis: in omni n. specie pluralitas reperitur. Nam sicut in musica seruātur variæ vocū consonātiæ, dissonæ, vt vocū multitudo mirificè delectet audientiū animos, eodē modo concētum quendam, & harmoniā causant specierū differentes gradus, quibus summo perè delectatur animus & cōsulitur vtilitas vniuersi, quid mundus esset, si solū in quolibet genere vnica reperiretur spēs? Hoc aūt vt iam videbimus non est necesse semper seruare in multitudine indiuiduorū, q̄ per accidēs intenduntur & ratione specierū. Vide D. Tho. 1. post. lectio. 1.

Multiplicatio specierum est per se intenta à natura.

D. Thom. 6. Conclus.

Sexta conclusio, Genus, vt totū potentiale, implicat per quācunque potentiā seruari in vna specie, quia si genus dicit aliquid determinabile variis differētiis: sed huiusmodi determinabilitas nec actu coniuncta differentiis variis, nec vt possibilis coniungi reperiri valet in vna spē: ergo. Minor supra probata manet: implicat enim hoc, & ita nulla potētia fieri valet. Alii dixerunt, quando D. Th. dixit, genus requirere varias species, speciē vero non requirere multitudinē indiuiduorū, solū loqui de illis ex parte fundamēti ad abstrahendā illam naturam, & constituēdam in esse vniuersalis ita vt velit, quod species est fundamentaliter in rebus, ētsi vnum indiuiduū tantum sit, genus vero non ita bene, nisi sint plures species, vel plura indiuidua diuersarū specierū. Nā cognito vno indiuiduo, facile aduertit intellectus, q̄ similitudinem & dissimilitudinē habeat cum aliis rebus, imaginarique potest alia indiuidua possibilia, & ita illius indiuidui naturā meritò denominabit speciem. At vero ex vno aut pluribus indiuiduis omnino similibus & eorū prędicatis essentialibus nullā per se loquendo, essentialē dissimilitudinem percipit intellectus: & ita deficit ei fundamētū, vt natura per illas genus denominetur. Verū.n. vero in numeris facillimo negotio, etiamsi non existāt, nisi indiuidua vnius speciei ternarii, scilicet, posśū cōsiderare alias species, & indiuidua aliarū specierū, & ab illis abstrahere numeri rationē. Vnde non credo, quod hæc sit D. Th. mens. Maxime, quia etiā naturas specificas nullo modo existentes possum considerare per intellectū, & ab illis naturā generis abstrahere, quia abstractio intellectus non semper, qd fit, requirit existentiā indiuiduorū: sed sufficit, vel fuisse, vel esse futura indiuidua, vel possibilia, vt abstrahā ab illis generis naturam. Maxime: quia ab vno indiuiduo existēti, v.g. ab homine abstraham ego rationem animalis, & corporis, & illa erit genus, quia prædicabilis de pluribus speciebus, etiā si ego nescirem species, quia illud habet ex parte sua, etiamsi ego nescirem actualem prędicationem conficere. Vnde nō videtur hæc sententia vera. Et hęc de primo.

Controuersia quare genus exigat plures species, species autem non item plura indiuidua.

Refellitur.

Authoris opinio.

Quantū ad secundum pūctum attinet, sunt etiam Doctores oppositū sentiētes. Petr᷒ Niger i suo Clypeo, q. 26. & multi alii, qui non sunt ex nostra schola, dicunt quod potētialitas speciei, vt determinetur per plures conditiones indiuiduātes, non pōt saluari in vno indiuiduo, sed ex necessitate requirit plura indiuidua, vt cōseruetur, quatenus est totū quoddā potētiale respectu indiuiduorū: quia conditiones duorū indiuiduorū in vno saluari nequeunt, aliàs vnū indiuiduū esset plura indiuidua. Eandem ēt sententiā tenet Petrus Bruxelēsis ca. de specie, in solutione penultimi argumenti huius q̄stionis.

Controuersia circa 2. pūctū quæstionis.

Opinio Petri Nigri & aliorū.

Sed vt hāc difficultatē dissoluamus, aduertendū erit, species rerū esse in duplici differentia. Aliæ namq; sūt corruptibiles, vt humana species, cuius singularia primò, & per se corrūpunt. Aliæ sunt rerum species, nequaq̄ corruptioni subiectæ, vt species angelicæ, quæ cū sint ipsę formæ subsistentes, vt asserit D. Tho. 1. p. q. 50. non possunt corrumpi. Corpora cœlestia itidem incorruptibilia sunt, quia

Pro intellectu opinionis authoris.

1. Fūdam.

Digitized by Google

quia eorum formæ replent totã capacitatem materiæ. Aduerte insuper ex D. Tho. 1. par. quæst. 50. art. 4. ad vltimum, quæst. 23. art. 7. quod multiplicatio indiuiduorum non intendatur per se ab agente, sed intẽdatur per accidẽs, hoc est, per aliud, nimirũ in ordine ad speciei cõseruationem. Quod enim primò agens producẽs indiuidua intendit, illud nimirum est speciem conseruare. Verum, quoniã hæc cõseruatio nequit fieri, nisi in indiuiduis, hinc fit, vt producat indiuidua, & sic aliter intendit secundũ numerũ indiuidua in substãtiis corruptibilibus, aliter in incorruptibilibus: quia omne agens intendit agere aliquid finitũ, vt asserit Angelicus Doctor 1. parte, q. 7. Et sic excogitat aliquem numerum & mensurã in partibus essentialibus, eius quæ per se requiritur ad perfectionẽ totius. Non enim per se eligit aliquẽ numerum in his, quæ nõ principaliter requiruntur, sed propter aliud: Sed in tantũ natura accipit hæc in quantũ sunt necessaria propter aliud: sicut ædificator excogitat determinatam mensurã domus, & ẽt determinatam mẽsuram, & numerũ mansionum, quas vult facere, & determinatum numerũ parietum, &c. Non autem eligit numerum determinatum lapidum, sed eligit tot, quot requiruntur ad implendam mensurã parietũ, &c. Ita est considerandum in Deo respectu totius vniuersi, qui est eius effectus. Præordinauit enim in qua mensura haberet esse totum vniuersum, & quis numerus esset conueniens essentialibus partibus, quæ scilicet, habẽt aliquo modo ordinẽ ad perpetuitatẽ, quot scilicet sphæræ, quot elementa, quot stellæ, quot rerũ species. Indiuidua verò corruptibilia nõ ordinauit ad perfectionẽ vniuersi, quasi principaliter, sed quasi secũdariò, inquãtũ in eis saluatur bonum speciei. Vnde licet Deus sciat numerũ omnium indiuiduorum, non tamen numerus horum est per se ordinatus à Deo ad vniuersi perfectionem, sed horũ tot produxit, quot ad speciei cõseruationem sunt necessaria.

2. Fũdam. Quomodo multiplicatio indiuiduorũ non intẽdatur nisi per accidens à natura.

D. Thom.

3. Fũdam.

Præterea aduerte (de quo statim dicemus) quod Angelorum species non habent, nec possunt habere nisi vnum indiuiduum, quia non habent materiam, non potest in illis assignari ratio diuisibilitatis numericæ, quæ est per materiam.

7. Conclus.

Corruptibiliũ quomodo spẽs saluari nequeant nisi in pluribus indiuiduis.

His ergo præhabitis sit septima conclusio: Potentialitas, quã dicit natura specifica corruptibilis, vt determinetur per plures conditiones indiuiduantes diuersorũ indiuiduorum, nõ potest reperiri satiata in vno indiuiduo. Hanc conclusionẽ probat sextum argumentum in principio, & ratio Petri Nigri proximè adducta. Nam quamuis species corruptibilis materialiter determinetur per indiuiduantes conditiones, & quamuis indiuidua corruptibilia per accidens intendantur, sed non potest illa potentialitas, vt materialiter indiuiduetur, & determinetur per plures cõditiones plurimorum indiuiduorũ in vno indiuiduo reperiri satiata, nec potest ibidem talis potentialitas reperiri; sed reperitur vna potentialitas in intellectu abstrahente naturã à conditionibus indiuiduantibus, & reperitur natura cum variis cõditionibus in variis indiuiduis. Aliàs, idem indiuiduũ haberet cõditiones alterum indiuiduorum, & esset duo indiuidua, & esset distinctum à quolibet alio, si quidẽ est indiuiduum: & non esset distinctum quandoquidem habet conditiones alterius indiuidui, quæ sunt implicantia.

8. Conclus. Quomodo spẽs incorruptibiles saluantur in vnico indiuiduo dũtaxat.

Octaua conclusio. Potẽtialitas specierum rerum incorruptibilium, vt determinetur per cõditiones indiuiduantes, quas potest habere in rebus, saluatur in vno indiuiduo. Probatur hæc conclusio: quia illa natura non habet potentiam, vt determinetur per conditiones indiuiduantes oppositas, quia implicat contradictionẽ esse duos Angelos solum numero differẽtes: sed solùm habet potentiam vt determinetur per cõditiones vnius indiuidui, & hæc potẽtia reperitur cõpleta in Gabriele: ergo. Et præterea quia indiuidua non multiplicantur, nisi quãdo sunt corruptibilia quia intenduntur propter speciem, vt patet in notabilibus: sed Angelicæ species sunt incorruptibiles: ergo indiuidua earum non multiplicantur, sed solum est vnum in qualibet specie, ergo speciei potentialitas in vno est completa indiuiduo. Vide Caietanum 1. p. quæst. 50. art. 4. Et aumel, ibidem, qui alias congerunt rationes.

Caietan.

Corol.

Ex hoc infertur quod hæc propositio est verissima, speciei potentialitas potest saluari

saluari

saluari in vno indiuiduo, quia est proposi tio indefinita, quæ habet vnam singularē veram, si referatur ad species Angelicas, cuius potentialitas vnico indiuiduo dumtaxat est determinata: quia non habet potentialitatē ad plura indiuidua, vt realiter sit in illis etiam per diuinam potētiā, vt demonstrat Diuus Thomas 1. parte, q. 50. articu. 4. Generis vero potentialitas non reperitur satiata in vna specie, quia est ad plures differētias, & nulla species habet plures differentias vltimas, nec aliqua generis potētialitas reperitur, quę sit solum ad vnam differentiam.

D. Thomas

Controuersia circa 3. punctū quęsiti.

1. Opinio.

Ad tertium ergo punctum accedentes, vtrū generis potentialitas sit aliquid reale, vel rationis, inuenimus etiam in hac re varias sententias. Aliqui etiā ex Thomistis, qui dicūt, cōpositionē ex genere, & differētia esse aliquid reale, dicunt cōsequenter generis potentialitatē, vt contrahatur per plures differentias, esse aliquid reale. Imò dicunt idem de potentialitate speciei, vt per plures conditiones indiuiduantes oppositas determinetur. Et probant, quia si est aliquid rationis, vel negatio, vel relatio, vel priuatio: sed cōstat nihil horum esse: ergo. Item: nam actus & potentia sunt in eodem genere: sed rationale & hinnibile sūt aliquid reale: ergo & potentialitas generis, quæ per illas differentias determinat, est aliquid reale. Et dicunt potentialitatem hanc cōsequi ad naturam generis, verbi gratia, ad animalis naturam consequitur, vt sit determinabilis p varias differentias: & quia hæc potentialitas est ad actum completū & multiplicem, non potest ad actum esse reducta, nisi in multis speciebus. Sicut potentialitas numeri, vt sit par, & impar, nō potest in aliqua vna specie numeri complete esse determinata: sed ad suam completam determinationē plures requirit species, in vna tamen specie incompletè determinata reperitur. Et sicut potentia numeri ad par, & impar est in duabus speciebus, & nō in vna: ita hæc potentialitas non est in vna specie, sed i duabus speciebus incomplete, & consequitur ad animalis naturā in duabus speciebus existentē. Et per hunc modum argumenta soluunt, quæ contra hanc sententiā fieri possunt.

2. Opin. Petri Nigri.

Nihilominus opposita sententia, q̄d non sit potentia realis, est certissima & satis cōformis dictis Diui Thomæ tenentis genus & differentiam dicere eandē naturā. Adduximus vbi hoc dicit D. Th. quæst. superiori de compositione metaphysica. Et hanc sententiā sequitur Petrus Niger, quæstione 26. & Bruxelensis, c. de specie, & est cōmunis inter Scotistas plurimos. Illam tenet Caietanus, c. de differentia, & Soto cap. de specie.

9. Conclus.

Sit ergo nona conclusio. Licet esse animal sit aliquid reale, tamen quod animal sit quid determinabile per differentias, & sit q̄d potentiale in ordine ad i..as, habet non in re, sed prout accipitur à nostro intellectu, vt quid abstractum à speciebus & differentiis. Hæc conclusio probatur: Nam animal & rationale, vt supra visum fuit, sunt idē realiter, & formaliter, & solum distinguuntur per opus intellectus: ergo nō potest animal esse aliquid determinabile per illam differētiam realiter: ergo illa potentialitas nō est aliquid reale, habens esse seclusa operatione intellectus. Consequentia prima probatur: Nam vt illa potentia esset in rebus aliq̄d reale, necessum erat, quod actus ad quem ordinabatur, esset ab ipsa realiter distinctus: sed non ita se habet: ergo non est aliq̄d reale: habet ergo quod sit potentiale aliquid per opus intellectus. Minor pbatur: Nā intellectus est qui distinguit inter animal & rationale: itaque, q̄a genus realiter & formaliter est idem cum suis differentiis, non potest eius potentia esse aliquid reale in ratione potentiæ, in ordine ad differentias specierum constitutiuas. Preterea. Genus est quid potētiale determinabile p varias differentias, secūdū q̄ accipitur, vt quoddam totū potentiale: sed nō habet, quod sit totū potētia le, nisi per intellectum abstrahentē naturā animalis à speciebus: ergo illa potentialitas in ratione talis sit per opus intellectus, ad hunc sensum, quia itellectus est, qui facit vt animalis natura sit quid in potentia ad differentias, & quid cōtrahibile, quod facit per abstractionē non ad hunc sensum, quod faciat animalis naturam, quæ determinabilis est. Preterea. Ista potentialitas generis nihil est aliud, quā generis diuisibilitas p plures drias, seu species: sed generis diuisibilitas psupponit generis vnitatem,

Vnde hēat animal q̄d sit quid determinabile per oppositas differentias.

Q̄ū potentialitas quam habet gēnus in ordine ad differentias & species non est aliquid reale, sed rationis.

taté, quia nihil est diuisibile, nisi sit vnũ, quia plura vt sic non sunt diuisibilia: sed diuisa, illa autẽ vnitas generis, qua est vnũ diuisibile in multas species, seu differentias, est aliquid rationis, siquidem illi conuenit per opus intellectus: ergo potentialitas illa, & diuisibilitas non conuenit animali sine opere intellectus, non ergo est aliquid reale. Præterea: Si hæc potẽtialitas est quid reale: ergo existit in rebus, siue in vna, siue in pluribus: sed hoc est absurdum: ergo. Probatur minor: Nã omne existens in rebus debet esse in singularibus: sed nec in vno singulari, nec in pluribus est hęc potentialitas, vt genus determinetur per plures differentias. ergo solũ est operante intellectu huiusmodi potentia. Maior probatur: Omne enim existens debet habere existentiã: sed existẽtia est actus rei singularis: ergo quod existit debet esse ipsũ singulare, vel pars eius, vel accidens eius: & ita erit aliquid singulare. Patet minor illa: quia nec ĩ Petro & Brunello est potẽtia formaliter determinabilis, pluribus differentiis, maxime cũ in Petro & Brunello nõ sit differẽtia formaliter: quia differentia est quid vniuersale, & Petrus & Brunellus sũt aliquid singulare: ĩ singularibus aũt vniuersalia non sunt, nisi fundamẽtaliter. Et cõfirmatur hæc ratio: Nã prima substantia est, quæ primò substat accidentibus, & prędicatis essentialibus in existẽtia: quia enim Petrus est albus, homo est albus, & quia Petrus existit animal rationale, hõ existit animal rationale, & quia Petrus existit risibilis, hõ existit risibilis: ergo si animal esse aliquid potẽtiale & determinabile per plures differentias, est aliquid reale: ergo prius cõuenit Petro, quod est falsissimum. Petrus enim rebus ipsis, nec vt Petrus, nec vt animal est determinabilis variis differentiis, & ita hęc potẽtialitas cõuenit generi per intellectum: Et si inquiras, quomodo cõuenit illi per intellectum. Respondeo, quod intellectus abstrahens animal à speciebus & differentiis facit illud prout est in intellectu, qđ nõ habeat actu illas differentias, & ita ꝙ possit illas habere, quamobrẽ facit illud totũ potentiale: cum vero coniungit illud differentiis, facit ipsum componi, & actuari per illas, & ita resultat cõpositio metaphysica: in rebus autem fundamentum est huiusmodi, abstractionis, & huiusmodi coniunctionis, & cõpositionis metaphysicæ. Et idem est dicendum de potẽtialitate speciei in ordine ad plures cõditiones indiuiduantes, licet sit differentia in hoc, quod illa potẽtialitas generis sit, vt determinetur per plures differentias formaliter, speciei vero potentialitas, vt determinetur per plures conditiones indiuiduantes materialiter, vt supra cõclusione tertia ostendimus.

Quidquid existit in natura est singulare.

Prima substantia primò substat accidẽtib. & prædicatis essentialibus quoadexistendum.

Dubium.

Solutio.

Decima conclusio: Potentialitas generis est eius essentia cũ aptitudine, vt diuidatur per varias differentias: nõ enim dicit aliquid reale superadditum essẽtię generis, quod sit velut materiale huius potestatis, sed dicit essentiã animalis abstractam & determinabilem differẽtiis. Hæc conclusio satis patet: quia nihil aliud reale fingi potest, quo determinetur potentialitas generis cum illud per differẽtias contrahi debeat, nec huiusmodi potẽtialitas supponit pro aliquo ente rationis, quod sit determinabile, nisi in entibus rationis, cum in illis consideremus rationem generis, & totius potestatiui.

10. Concl.

Quidnã sit potentialitas generis.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in principio quæstionis. Ad primum respondetur, quod probat primam cõclusionem. Probat. n. genus, vt totũ actuale est saluari in vna specie, non vero vt totum potẽtiale, quia vt sic est in multis: nam pars potestatis eius ad vnã deuenit speciem, & pars potestatis eius ad aliam. Vide Caietanum, qui vbi supra de hoc loquitur eleganter.

Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur, quod illa potẽtialitas formaliter est aliquid rationis, & aliquid reale materialiter: nã supponit pro essentia animalis determinabilis per plures differentias: essentia est aliquid reale, determinabilitas est aliquid rõnis: nã dicit, quod illa essentia sit abstracta ab inferioribus, ꝙ est quid rõnis, & vt formalius loquamur, dicit totũ potentiale logicũ, de materiali naturã genericã. de formali relationẽ totius vniuersalis ad suas partes subiectiuas, seu ad suas differẽtias determinãtes, & si fuerit totũ potẽtiale specificũ ad suas partes materialiter

Ad 2. arg.

Quomodo potentialitas generis sit & quid reale & qd rationis.

rialiter

rialiter determinantes. Non verò dicimus nos totum potentiale pro materiali supponere sẽper pro aliquo rationis, nõ enim hoc sẽper habet, nisi quando genus pro materiali est rationis ens, vt secunda intentio cum genus denominatur.

Ad 3. Sub qua ratione cõpetat generi habere potẽtialitatem ad inferiora.

Ad tertium respondetur, quod hęc potentialitas competat naturæ genericę abstractæ a speciebus. Cæterum hęc nunquã reperitur in vna specie nec actuata pluribus differentiis specificis, quia sunt repugnantes, & quadamtenus ratione oppositæ, & sic eidem non possunt conuenire, nec vt potẽtia determinabilis est etiã in vna specie, quia ibi etiam non potest duabus differẽtiis determinari, sed reperitur actuata oppositis differẽtiis in pluribus speciebus, actuabilis vero in intellectu abstrahẽte naturam à suis speciebus.

Ad 4.

Ad quartum respondetur, quod potentialitas specierũ incorruptibiliũ in vno indiuiduo saluatur, reliquarum corruptibilium minime, vt diximus in primo puncto. Nullum autem genus secundũ quod est totum potentiale in vna specie saluatur, quia dicit ordinem ad plures differentias, quæ quia repugnãtes sunt eidem competere non possunt, sicut esse rationale, & hinnibile, & ita non potest in vna saluari specie.

Ad confir.

Ad confirmationem iam patet ex conclusionibus.

Ad 5. Quid intersit inter potẽtialitatẽ materiæ ad formas, & generis ad differẽtias.

Ad quintum respondetur, quod est discrimen inter materiã primam, & potentialitatem generis, quia potẽtialitas materiæ primæ est alicuius, qđ est pars physica; & ita vbicũque est illa pars, erit eius potẽtialitas, sed potẽtialitas generis est alicuius totius vniuersalis potestatiui. Et ita cum determinatur ad vnam speciem, licet quatenus est totũ actuale totaliter terminetur, quatenus vero est totum potestatiuũ non totaliter determinatur, sed solũ secundum partem potestatis eius, & ita nõ manet tota eius potestas ĩ vna specie. Vide Caietanum vbi supra elegãter.

Ad confir. Quõ verũ sit qđ essentia cuiusq; generis non saluetur, nisi in duabus speciebus.

Ad confirmationẽ respondetur, concedendo genus secundũ omnẽ suã potestatem nõ conseruari in duabus speciebus, quia nullum est genus, quod non habeat plusquam duas differentias veras. Ceterum quoniam ad essentiam totius intelligendam sufficit eius duas intelligere partes, quod essentiale est in toto, dicimus nos essentiã totius potestatiui, vt sic nõ saluari, nisi ĩ duabus speciebus, quatenus potestatiuum totum est, reliquæ differentiæ, quæ superueniunt his duabus censentur, velut de perfectione totius potestatiui, non de essentia. Nam si solum duę reperirentur species alicuius generis, vere essentia generis illius saluaretur. Alia cõfirmatio est pro nobis, & patet ex conclusionibus, quid dicendum sit.

Ad 6. Arg. Non datur ĩ creaturis aliquid cõmune multis, quod sit vnum realiter.

Ad sextũ respondetur, quod animal, vt totũ actuale saluaretur tũc in vna spẽ, vt totũ vero potentiale nõ posset saluari in vna specie determinatũ per plures differentias, nec vt determinabile, quia vt sic solũ est in intellectu abstrahente ipsũ à pluribus speciebus. Quãdo vero est in rebus determinatũ, non est vnũ aĩal determinatũ, vnũ inquã realiter, sed plura animalia realiter, & si debeat esse vnum, debet esse vnũ per rationẽ, nã vnitas multis communis non est, nisi in intellectu.

Ad 7.

Ad septimũ patet ex septima & octaua conclusionibus.

Ad 8. Quid sit totum metaphysicum, quæ eius partes, quõ distinguantur ab inuicem.

Ad octauum argumentum respondetur, quod totum metaphysicum quid reale est, & partes componentes aliquid reale sunt, sed non sunt aliquid reale, & inter se distinctæ, & ita nec est potẽtia realis, nec actus realis, quãobrẽ, nec realiter cõponitur, sed per operationem intellectus. Vnde esse totũ metaphysicũ, est esse aliquid reale, in quo intellectus distiguit partes cõponentes, & facit illas per suã actionẽ habere rationem actus, & potentiæ, dũ accipit vnã, vt aliquid potẽtiale, & aliã vt aliquid actuale, vt dictũ est, cũ quæstione anteriori disputatũ est, an cõpositio metaphysica esset reale aliquid, oporteret ergo, vt potentialitas generis esset aliquid reale in rõne potentiæ esse distinctum ab actibus, quibus afficitur, distinctum, inquam, realiter, quod cum non habeat, non est potentialitas realis.

Ad 1. conf.

Ad cõfirmationem respondetur, quod actus & potentia, sunt aliquid reale, nimirum, animal & rationale, sed nõ realiter distincta, & sic non est vera potentialitas realis, sed solum potentialitas logica; nam quæ verè est potentia realis ad actũ realem in creaturis debet esse distincta realiter à suo actu.

Ad 2. Ad secundam confirmationem respondetur, quod aliquid reale est, quod determinatur per rationale, non realiter distinctum, & ita nec realiter & à parte rei determinatur, & sic à parte rei non est illa potestas generis aliquid reale in ratione potentialitatis, licet aĩal sit quid reale.

Ad 3. Ad tertiã confirmationẽ respõdetur, quod actus metaphysicus, seu logicus qd reale est, & similiter aĩal, quod est potestatiuũ totũ, verũ non habet animal rõnẽ totius potentialis, nec differentia rõnem actus eius, nisi interueniat operatio intellectus distinguẽtis vni ab alio, & facientis, quod aĩal sit sine differentiis, vt possit determinari per intellectum, vt dictũ est.

Ad 4. Ad vltimam confirmationem patet ex vltima conclusione.

QVAESTIO L.

Controuersia. *Vtrum animal sit immediatum genus ad hominem, & ceteras species animalis.*

TRES referam in hac quæstione sententias quid verò sentiã postmodũ dicã. *1 Sentent.* Prima sentẽtia est aliquorum tenentiũ animal non esse genus immediatũ ad hominem, equum, &c. Et probant hanc sententiam & authoritatibus & rationibus. *1. Argum. Pro ea.* Prima ratio est. Nam in volatilibus aĩal & quamlibet speciẽ infimam volatiliũ mediat auis, quod est genus, ergo aĩal non est immediatum genus ad omnia volatilia. Probatur antecedens: nã auis prædicatur in quid de pluribus specie differẽtibus: ergo est genus, & mediat: ergo, &c. Maior probatur: nã interrogãti, quid est colũba, rectè dicimus esse auem, quid est aquila, respõdemus similiter optime, quod sit auis: & colũba & aquila spẽ differũt: ergo. Hæc etiã est prædicatio quidditatiua, auis est animal: ergo vt genus coordinatur ad species, & subiicitur animali, vt quid, de quo animal prædicatur qdditatiuè: ergo est genus mediãs iter aĩal & reliquas volatilium infimas species.

Confir. Et confirmatur hæc ratio authoritate Aristot. qui. 1. de historia animalium ponit auem tanquam genus immediatum ad eoruum.

2. Argum. Secundò arguitur: Sub animali est canis latrabilis, & sub cane latrabili sũt plurimæ infimæ species, de quibus canis prędicatur in quid: ergo animal non est immediatum genus. Probatur antecedens: Nam quærenti, quid sit canis leporarius, optimè respõdetur, quod sit canis, & interrogãti, quid sit canis molossus, seu pecuarius optimè respõdetur, quod canis: nec potest dici, quod hi canes sint eiusdem speciei. Nam certè de cane Indico, qui teste Aristot. 8. de historia animalium ca. 28 ex cane, & tigride non primo, aut secundo coitu, sed tertio gignitur nõ est dicendum esse eiusdem speciei cum aliis canibus, quorum omnium tanta est proprietatum diuersitas, vt certè non ab eadem essentia oriri omnes illas certissimũ sit. Et ita Aristot. lib. 8. de historia animalium ca. 20. plura dicit esse canũ genera. Siue autẽ Aristot. accipiat genus ꝓpriè, seu pro specie, apertè cõsequitur, animal non esse immediatum genus: nã si differũt specie canes, ergo canis est genus ad illa, & de illo prædicatur aĩal: ergo &c.

3. Argum. Tertiò arguitur: Piscis prædicatur in quid de pluribus pisciũ speciebus, & de ipso prædicatur animal in quid, ergo piscis est genus immediatum ad omnia animalia aquatica, seu ad omnes pisces. Probatur maior: Nã cete, seu balæna, & tructa, remora, & alia huiusmodi specie differunt, cum sint tam diuersarũ proprietatum, quæ ab eadem specifica natura oriri nequeunt, quas referre, & esset longum, & extra propositum logicale. Videatur Albertus de animalibus.

4. Argum. Quartò: Vermis prædicatur de pluribus specie differẽtibus, ergo est genus: nã hæc etiã est quidditatiua, vermis est animal Sed probatur antecedens: nã profectò bombycum natura sine dubio differt specie à vermibus, q ex casei putrefactione generantur, quod & diuersissimus generationis modus attestatur, & diuersissima vtriusq; vermis proprietas, & vtriusque natura satis diuersa est ab illis vermibus, quos recenset Aristot. 8. de historia animalium ca. 27. & hi omnes sine dubio specie differunt ab illis, qui nocte lucẽt, quos alii vocant noctilucas, & hi omnes

ab

Digitized by Google

ab illis, qui in ventribus piscium nascun tur, & partum eorum expellunt. Ita docet Arist. 7. de hist. animalium cap. 17.

5. Argum. Quintò arguitur: Nam animal perfectè progressiuum immediatius est ad hominem, quàm ad animal vt sic, sicut immediatius est ad animal, viuens sensibile, quam viuens, ergo animal non est immediatum genus ad hominē. Consequentia est nota, & probatur antecedens, quia sicut sensibile contrahit viuens, ita perfectè progressiuum cōtrahit animal: ergo, &c.

Confir. Et confirmatur hoc argumentum: Nā esse perfectè progressiuū essentialiter cō uenit homini, & equo, ergo vel illud pertinet ad genus, vel ad differentiam. Si ad genus, habetur intentum. Ad differentiam non potest pertinere, quia differentia hominis & equi sunt primò diuersa, & ita non possunt illis esse communes: & ita videtur esse prædicatum genericū commune. Nam rectè diuiditur animal perfectè progressiuum per rationale, & irrationale. Et si haberemus nomen simplex, significaret illud immediatum genus.

vlt. Argu. Vltimò arguitur: Nam intra latitudinem animalis sunt diuersæ operationes, quæ præter conuenientiam in animali apertè subindicant conuenientiam aliquā in particulari alio gradu generico, vt repere ad serpentes, volare ad aues, perfectè gradi ad hominem, &c. ergo.

Confir. Confirmatur hoc argumentum: Nam species rerum sunt sicut numeri, & ita qualibet perfectione essētiali addita formæ variatur species: sed constat ex effectibus animalium dictorū formas in perfectione ad inuicem excelli: constituunt ergo diuersas species animalium, quæ connumerata sunt.

2. Sentent. Magistri Soti & Porphyrij. Secunda sententia est illorum, qui dicunt, inter animal & hominē, leonē, &c. nullū esse medium genus, sed omnes species esse immediatas generis, quod est animal. Hanc tenet M. Soto, cap. de Specie ad 3. arg. & hanc tenet Porphyrius ca. de Specie: nam nullum medium genus ponit inter aīal & hominem, &c. Et probatur hæc sententia, quæ cōmunior est. Primò: Nam si inter aīal & hominem mediaret alia ratio generica, vitiosa esset illa receptissima definitio hoīs, qua dicitur hominem esse animal rationale: sed hoc est falsum: ergo. Probatur maior. Nā secundum Arist. 6. Topi. cap. 3. illa est vitiosa definitio, quæ datur per genus mediatum & non proximum: ergo hęc esset vitiosa, quod tamē nullus vnquam dixit: non ergo genus mediat. Et confirmatur hæc ratio. Nam non haberemus scientiā de homine, quia qui nescit resoluere totum in suas partes, non habet scientiam totius: sed si esset aliud medium genus inter animal & hominem, non resolueremus hominem in suas partes; ergo de illo non haberemus scientiam. Probatur minor: nam nō resoluimus, nisi in aīal & rationale, & aīal in viuens sensibile, &c. Vbi non fit resolutio hominis in illud genus & in differentiā immediatè illius determinatiuam, constat autem habere nos scientiā, q᷈d homo sit risibilis, ergo &c. Confirm.

3. Sentent. Nominalium. Tertia sententia est Nominalium, quā refert M. Soto cap. de Specie, quod à quibuscūque duabus speciebus pōt abstrahi cōceptus quidditatiuus & essētialis, qui sit genus ad illas, & ita dantur multa immediata genera inter animal & suas species. Sed hāc snīam optimè impugnat ibidem Soto, de qua nolo in præsentiarum sermonē facere, iam enim exulat a scholis. Et constitutissimū est apud oēs, rerum veras differētias cognoscere difficillimū esse, ac subinde est et difficile satis, genera vera verasque quidditates specificas penetrare, hoc. n ab illo dependet. Nā licet accidentia cōferant multū ad cognitionē, q᷈d quid est, non tamen sufficiūt, vt illud nobis manifestè ostēdant. Quamobrem in assignandis generibus omniū specierum animalium, quia incōcessum fere est, non multum laborabo. Solum dicam esse D. Tho sententiam & Aristot. 7. Met. tex. 28. inter animal, & aliquas animaliū species aliquod mediare genus. Nā ita dicit Aristot. In quibusdam verò palam, quia generans tale quidem est, quale generatum, nec tamen idem, nec vnum numero, sed vnum specie, vt in physicis. Homo namque hominē generat, nisi q᷈d præter naturam fiat, vt equus mulum, & hoc quoque simile. Cōmune enim super equū & asinū non est nominatū proximum genus. Sunt autē ambo forsan velut mulus. 4. Sent. D. Tho. & Arist. secūdū quam deciditur cōtrouersia.

testimoniũ Arist. grauissimum. Ecce Arist. dicit super equum, & asinum non esse nominatum genus proximum: ergo animal non est proximũ genus, quia animal nominatum satis & constitutum est apud omnes. Quinimo ipse dicit forsan esse genus mulum. Super quem textum ita dicit Diuus Thomas: Vnde in generatione muli est aliquo modo generans simile generato. Etenim aliquod proximum genus quod non est nominatum cõmune equo & asino, & sub illo etiam genere continetur mulus. *Qũo in generatione muli genitũ sit simile generantis.* Vnde secundũ illud genus potest dici, qđ simile generet sibi simile. Vt si v.g. dicamus, quod illud proximum genus sit iumẽtum, poterimus dicere, quod licet equus nõ generet equũ sed mulum, iumentum tamen generat iumentum. *Verba Diui Tho. obseruanda.* Ecce secundum D. Thom. proximum genus ad equum & asinum est iumentum, & ad canem genitum ex tigride & cane eadem ratione, quia genitum, nec est tigris nec canis. Ponemus aliud genus immediatum. Et idẽ de aliis partibus præter naturam dicendum est. Et idem sentit Niphus in præsentiarũ. D. Tho. 1. p. q. 72. arti. vnico ad 2. arg. dicit in hęc verba; postquam vnã adhibuerat solutionẽ. Vel dicendum, quod quadrupedia pręmisit quasi genus, & animalia subiũgit quasi species, vbi ad animalia, quæ gradiuntur, vt bestias, pecora &c. dicit, quadrupes esse genus, quod cõstat mediatũ esse. *Doctrina Magistri Dominici Bãnes pulcra.* Et sapientissimus magister Bannes super eundẽm articulũ dicit in hæc verba. Ad tertium respondet Rupertus, q̃ illa animalia pertineant ad adulteria naturę, quæ primus adinuenit Ana filius Sebeon, filius Esau, vt docemur Genes. 29. Hic aũt refertur solum quod est secundum naturã. Vel dicendũ, quod vt docet Arist. 7. Metaph. in animalibus illis, quæ cum diuersarum sint specierũ, possunt adinuicẽ generare, est quædã conuenientia essentialis, quæ nõ reperitur inter cetera animalia. Vnde cũ mulus sit filius asinæ, debet ab illa generari in similitudine naturæ, non solum in natura generica omnibus cõi, aliàs vermes essent filii hominis, sed in quadã natura magis particulari, & prædicato quodã essentiali illi magis ꝓprio. Et hoc sufficit, vt dicantur secundum genus suũ. Hæc ille. Sed prædicatũ essentiale & illis magis proprium, quam animal, nõ potest esse nisi genericum, quia specificum esse nequit: ergo ex sentẽtia sapientissimi Magistri Bãnes aliud genus magis propriũ quam animal, est assignandum.

Obiectio. Solutio. Et si dicas: ergo errauit Porphyrius in assignatione prædicamẽti. Respondetur, quod multum, siquidem errauit dum assignauit ꝓ genere hominis animal rõnale vel existimãs Angelos esse aĩalia rõnalia vel plures esse hominũ species, nõ enim esse possunt plures species hominum. Nã etsi sub gradu intellectuali reperiantur plures Angelorũ species, non itẽ sub gradu rõnali. *Quare sub gradu intellectuali angelorum dari possunt infinitę species, sub gradu autẽ rationali hominum nõ item.* Nã Angeli sunt in supremo gradu intellectuali: & ita nõ habent terminum intrinsecum, sed extrinsecum tantum ipsum, scilicet, Deum, cui nunquã perfectè assimilantur, & ita possunt in infinitũ ꝓduci Angeli essentialiter pfectiores, qui magis, ac magis accedant in perfectione essentiali ad Deũ. Et cum ista latitudo sit infinita, nunquam potest pertransiri: & sic semper sunt creabiles Angeli alterius speciei. Creatura autẽ rationalis dicit in finum gradum rationalitatis, & in isto infimo gradu non est latitudo, quia infimũ est, & ita nõ potest ibi produci diuersitas specierũ, maximè cum modus rationalitatis, seu animę rationalis dicat ordinem ad materiam, quæ de se limitatiua est, & contractiua.

Obiectio. 1. Solutio. Et si dicas rursus: ergo definitio illa, homo est animal rationale, est vitiosa, negatur hoc, quia cum proximũ genus facile subintelligi potest, cũ ponitur mediatũ, non est vitium, sicut cũ definitur propositio, quod sit oratio verum vel falsum significans, genus mediatũ ponitur: quia genus mediatũ est oratio perfecta. Sed quia hoc de facili intelligitur, non censetur in arte definiẽdi definitio vitiũ habere: ita in proposito. *2. Solutio melior.* Vel secundo respõdetur, & melius, quod non est vitiosa, quia sub dubio relinquitur, an sit genus immediatum, cum sint de hoc opiniones: & ita nõ debet poni in definitione, quod dubium, sed quod certum. & ita ponitur animal rationale, & non aliud genus.

3. Solutio optima. Alii respondent, quod licet animal nõ sit immediatũ genus ad alias species animalis, est immediatum genus ad hominẽ. Nec est inconueniens, quod aliquod genus diuidatur in speciem infimam immediatè,

Google

Non inconuenit genus immediatè diuidi in duas spēs, alterā atomam, alteram subalternam. diatè,& in subalternam. Nā animal diuiditur per rationale,& irrationale,& irrationale est commune ad multas animalium species. Et intellectus creatus diuiditur per intelligere cū discursu, vel simplici apprehensione, & sub hoc manent multæ species Angelicorū intellectuum, & sub alio membro solum manet hominis intellectus, qui est species infima. Et aliam huiusmodi diuisioné reperies, cū diuiditur scientia in abstractam ab omni materia,& à materia sensibili, & à materia singulari. Sub primo membro est metaphysica, quæ est species infima, sub secundo mathematica, quæ est genus subalternum. Et hæc sufficiant de his.

QVAESTIO LI.

Vtrum natura generica in abstracto prædicetur de natura specifica in abstracto, ita vt hæc sit vera, humanitas est animalitas.

1. Argum. ET videtur quod non sint veræ dictæ propositiones. Et sit primum argumentum. Humanitas est id quo homo est homo: sed animalitas non est id quo homo est homo: ergo humanitas non est animalitas. Maior probatur, quia est hominis forma totalis,& minor probatur: nā per animalitatē solū aliquid cōstituitur in esse animalis: ergo per illā non potest cōstitui in esse hominis: nam esse hominem magis dicit, quam esse animal. Et *Confirmat.* confirmatur. Nam homo, & equus non cōueniunt in humanitate, sed conueniūt in animalitate: ergo humanitas nō est animalitas: nam implicat hoīem,& equum per illud ipsū, in quo conueniūt, differre.

2. Argum. Secundum argumentum desumptum ex posito fundamento Scotistarū: nā humanitas & animalitas distinguūtur formaliter, sed quæ formaliter distinguunt, nequeunt ad inuicē prædicari: ergo animalitas non potest prædicari de humanitate. Consequentia est certa: sed minor probatur, quia faciunt sensum formalē. Falsum enim est dicere, albedinem esse similitudinem. Sed probatur maior: nam humanitas & animalitas distinguuntur essentialiter, siquidē habent diuersas definitiones, sed idem est distingui essentialiter, qđ formaliter: ergo &c. Et secundò probatur eadem maior: Nam multa prædicari possunt de humanitate, quæ non possunt prędicari de animalitate: ergo distinguuntur formaliter. Antecedens probatur: nam humanitas est forma specifica hominis,& animalitas non. Item & animalitas determinabilis est per aliam formalitatē, quod animalitati non cōuenit: nam animalitati potest adiungi rationalitas, & non humanitati, ergo, &c.

Tertium argumentum: Per terminos formales significantur rationes formales,& ad hoc sunt inuenti: ergo prædicatio per tales terminos est formalis, nec potest formalior effici, atque subinde formalē sensum reddit,& præcisum,& consequenter falsum. Antecedens probatur, quia aliquis terminus potest significare rationē formalē rei, & præcisam, sed ad significandā hanc respectu hominis non est alius, quā humanitas: ergo significat rationē præcisam hominis. Et confirmatur. Nā hæc est differentia inter abstracta & cōcreta, quod illa significent rationem formalem cum præcisione: ista vero non: ergo si ratio formalis animalis prædicetur de ratione formali hominis, erit falsa, quia fiet sēsus, quod ratio formalis animalis prædicetur de ratione formali hominis,& confirmatur secundò. Nā hęc prædicatio, humanitas est animalitas, facit hunc sensum, quod ratio formalis animalis est ratio formalis hominis: sed hęc prædicatio est falsa, ergo & illa. Maior probatur: quia sunt formæ, quæ prædicā tur,& sic faciūt formalem sensum. Min. probo, quia ratio animalis nullo modo includit rationem hominis, sed præciditur ab illa, cum ad inuicem formaliter distinguantur. Et conf. vlt. Hæc est falsa, humanitas in quantum humanitas est animalitas in quantum animalitas, ergo & ista, humanitas est animalitas. Patet cōsequētia. Nam reduplicatio, seu specificatio solum variat sensum, quando prædicatum & subiectum duplex significatum habet, & reduplicatio appellat supra vnū,& non supra aliud. In abstractis autem solum est vna simplex significatio, quia ordinatur

3. Argum. (margin beside "Tertium argumentum")
Confirm. 1. (margin beside "Et confirmatur")
Confirm. 2. (margin beside "confirmatur secundò")
Confir. vlt. (margin beside "Et conf. vlt.")

abstractum ad manifestandam naturam rei, & non rectè hoc præstaretur, si haberet multiplicem significationem.

4. Argum. Quartum argumentum. Hæc est falsa prædicatio attributum iustitiæ est attributum misericordiæ, etiamsi sola ratione distinguãtur, quia sit sensus formalis, sed etiam sit sensus formalis in prædicatis, & ratione raciocinata distinguuntur: ergo etiam sunt falsæ. Consequentiã probo, quia maior identitas est inter attributum iustitiæ & misericordiæ, quam inter humanitatem & animalitatem: ergo si illæ sunt falsæ, & illæ etiam.

5. Argum. Quintò. Prædicatio, in qua pars prędicatur de toto, ab omnibus cõmuniter iudicatur falsa, etiamsi pars sit essentialis ipsi toto, vt patet in his; homo est materia, homo est animal, sed animalitas est pars humanitatis: quia humanitas ꝓpter animalitatem includit rationalitatẽ: ergo animalitas non potest prædicari de humanitate. Dices, quod animalitas est

Solut. pars metaphysica humanitatis, & ita prędicatur de illa, quia includit in confuso totum quod est in humanitate: ergo etiã hęc erit vera, humanitas est rationalitas, quia etiam humanitas includit rationalitatem, & eadem ratione erit pars metaphysica, sicut etiam animalitas est pars

Impugnat. metaphysica: hoc autem videtur falsum, quia rationalitas dicit solum id, quo homo est rationalis, & humanitas, quo homo est animal, & rationale, sed falsum est dicere, id quo homo est rationale tantum est id, quo est animal, & rationale, ergo &c. Et confirmatur. Nam si hæc est

Confirm. vera, humanitas est animalitas, quia animalitas in cõfuso includit totum, quod est in homine: ergo etiam includit rationalitatem: ergo hæc erit vera, animalitas est rationalitas, siquidem in potentia includit animalitas rationalitatem; consequens est falsum, & de se patet: ergo &c.

6. Argum. Sextò. Auicenna 5. Metaphysic. dicit, quod equinitas est tantum equinitas: ergo nihil aliud ab equinitate: nõ ergo est animalitas: consequentia probatur, quia aliàs esset aliquid aliud, & non tantum equinitas Scotus 1. Sẽtentiar. distinction. secunda, quæstion. 7. & distinction. 1. quęstione 5. cum suis sequacibus negant illam propositionem; humanitas est animalitas. Et inter modernos Thomistas multi illum sequuntur, dicentes, propterea hanc propositionem & illi similes, humanitas est animalitas, esse falsas, quia sit sensus formalis cum præcisione, faciunt enim hunc sensum, ratio animalis præcisè est ratio hominis, seu id quo animal est animal præcisè est id, quo homo est homo. Quem sensum patet satis esse falsum: nam per rationem, sensibilis, per quam animal est animal, non est homo constitutus in suo esse, siquidem addit supra rationem sensibilis rationalitatem.

Deciditur quæstio.

Prima conclusio: Hæc propositio, humanitas est animalitas, & illi similes, si nihil amplius addatur, verissimæ sunt. *1. Conclus.* Probatur hæc conclusio multis rationibus, quæ est sapientissimi Magistri Soti in vniuersalibus, quæstione tertia & communiter inter Thomistas defenditur. Primò probo authoritate Arist. 7. Metaph. *1. Ratio. Aristot.* comment. 43. vbi vtitur huiusmodi locutionibus circa differentias, quæ propositiones videbantur magis non concedendę Sic enim dicit, fissio, seu scissio est pedalitas (accipit scissionem pro quadam differentia animalium, & pedalitatẽ pro alia, & dicit illas propositiones esse cõcedendas) ergo secundum Aristotelem, vna ratio formalis in abstracto accepta prædicatur de alia, cũ se habeant in ratione continentis, & cõtenti, seu superioris & inferioris, sed etiam humanitas & animalitas sunt huiusmodi: ergo &c. Præterea probo cõclusionẽ. Primò animalitas *2. Ratio.* est superior forma respectu humanitatis, quã includit humanitas, & addit aliquid aliud: ergo prædicatur de illa: ergo hęc erit vera: humanitas est animalitas. Maior patet: prima consequentia & secunda probantur: quia hac ratione concedimus hanc, homo est animal, quia animal est prædicatum quoddam superius, quod includit homo. Dices differentiam, quia in istis abstractis sit sensus formalis, quia prædicantur formæ, nõ verò *Obiectio.* in concretis. Nam cum dicimus, humanitas est animalitas, fit iste sensus, id quo homo

Digitized by Google

homo est homo, est id quo animal est animal, nã cũ aliquid de alio prędicatur, prędicatur ēt definitio vnius de alterius definitione. Nã si hæc est vera, homo est animal, etiam hæc erit vera, animal rationale est viuens sensibile: sed definitio humanitatis est, vt sit forma, qua aliquid est homo, & definitio animalitatis, vt sit forma qua animal est animal: ergo licebit dicere id, quo homo est homo, est id, quo animal est animal, quod est falsum: Nam distincta prędicata sunt homo & aial, & ita sunt distinctæ formæ humanitas, & aialitas. Sed respondetur, quod ēt istæ prædicationes sunt veræ, id quo homo est homo, est idquo aial est aial, nã eadē forma, homo est & aial, & viuens, & corpus, & substantia, & non sunt distinctæ formæ, nisi ratione, & non quomodocũq;, sed tãquã forma superior, & inferior, quamob rem vna prædicatur de alia. Sed dices, fit præcisiuus sensus, nam sicut hęc est vera, albũ est simile, hæc tamē falsa, albedo est similitudo, quia dicunt formalitates præscindētes se ad inuicē, sic illa, humanitas est aialitas est falsa, quia facit sensum prę cisiuũ Sed respondetur, non facere talem sensum, sed quod humanitati conueniat animalitas, quod verissimũ est. Nam hæc prædicatio vera est, aia rationalis est forma substantialis, & tũ etiamsi anima sit forma hominis, non sit sensus pręcisiuus.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

3. Ratio. Probo præterea hanc conclusionē. Nam de humanitate bene pōt prædicari, quod sibi essentialiter conuenit, sed cōuenit illi essentialiter aialitas, ergo prædicatur de illa. Maior prob. Essentia. n. nō potest à re, cuius est essentia, separari. Sed probatur minor, nã humanitati essentialiter conuenit facere hominem formaliter, est enim quoddã cōpositum ex materia prima, & anima rōnali, sed forma faciēs hominē essentialiter facit animal, ergo, est forma faciēs aial, sed aialitas nihil aliud dicit q̃ formã facientē aial, humanitas ergo est animalitas essentialiter. Minorem probo, quia non potest intelligi homo sine animali. Et cōfirmatur, quia nequit intelligi humanitas sine animalitate, qm̃ includitur in illa: ergo est de eius essentia, & sic p̃dicatur de illa. Probo antecedens nã si intelligo essentialiter humanitatē sine animalitate, ergo intelligo, humanitatē non esse principiũ formale animalis, ergo intelligo nō facere animal, ergo humanitas non facit hominem, siquidem nō facit animal, homo enim sine animali fieri non potest. Et confirmatur hæc ratio. Nã Christus assumpsit humanitatem, & est verus homo, & animal verũ, ergo humanitas includit animalitatem. Præterea humanitas & equinitas sunt formæ totales specificæ constituentes naturã specificam atomam, ergo habent aliam formã superiorem, in qua conueniant essentialiter & suo modo quidditatiuè, sed hæc nulla alia est, quæ sit forma proxima, nisi animalitas, ergo hæc est superior, ergo p̃dicabitur de illis, oē. n. superius de suis prædicat̃ inferiorib. Et ex eo, quia se habent vt superius & inferius, non est falsa prædicatio, cũ nulla interueniat appellatio in dicta propositione. Et confirmatur hæc rō. Nã animalitas abstrahitur per intellectũ ab humanitate & equinitate, q̃a animalitas, vt sic, nō est in re, sed quod abstrahitur à suis inferioribus prædicatur de illis, ergo animalitas de humanitate & equinitate prædicatur: veræ ergo sunt dictæ propositiones. Præterea hæc est vera propositio, hæc humanitas est humanitas, ostensa humanitate Christi Domini, ergo abstracta superiora bene prædicantur de inferiorib. ergo eadē rōne prædicabit̃ animalitas de humanitate, q̃a est forma superior. Primũ antecedēs p̃bo, quia sua contradictoria est hęretica, hęc humanitas nō est humanitas, aliàs Christus Dominus nō assũpsisset humanitatē, nec eēt homo. Nec est intelligibile, q̃d hæc humanitas nō sit humanitas, cũ includat humanitatis rōnē determinatã per conditiones indiuiduantes, sicut nō est intelligibile, quòd hic homo nō sit homo. Cōsequētiã illã primã probo, nã verè est superior humanitas ad hãc, sicut animalitas ad humanitatē, licet earũ determinatio sit diuersa, cũ vna sit per principiũ formale, altera p materiale determinata. Præterea animalitas est terminus cōis diuisiuus, ergo plura significat diuisim, ergo pro multis supponere potest, & de multis prædicari, ergo prædicabitur de hac animalitate, & de illa, s. de animalitate hominis, & de animalitate equi, sed animalitas hominis non est aliquid aliud, nisi humanitas,

Eadem forma, quę facit hominē facit & animal.

Confir.

Confir.

4. Ratio.

Confirm.

Quidquid abstrahitur ab alio potest prædicari de eo.

5. Ratio.

6. Ratio.

tas,& animalitas equi equinitas,ficut ho
mo est hoc animal : ergo de illis prædica
7. Ratio efficax.
bitur : ergo intentum Præterea,si quæra
tur,quid fit humanitas,an fit ens,vel non
ens,diceretur sanè quod fit ens. Et si quęra
tur,an fit ens in alio, vel per se, constat
esse ens per se. Et si corporeum quid, vel
incorporeum,non est dubitãdum esse cor
poreum aliquid. Si dicatur : vel est ratio
viuendi vel non, nõ potest absque errore
dici nõ esse rationem viuendi,est ergo &
viuendi ratio,& similiter sentiendi: ergo
est animalitas. Et hæc maximè verum ha
bent in doctrina Diui Thomæ,qui censet
vnicam tantum formam esse , in homine
vnicam partialem, & cõsequenter cense
tur etiam esse vnicam totalem,qua homo
& fit homo,animal,& viuens Præterea :
8. Ratio. Quõ humanitas,& animalitas distinguantur.
Nam humanitas,& animalitas non distin
guuntur formaliter,sed solum per opera
tionem intellectus , ita vt à parte rei
sint idem realiter,& formaliter,ergo pro
positio , quæ dicit vnum esse aliud , vera
est in diuinis, vnum attributum prędicaẽ
de alio,scilicet,sapientia de iustitia,quia
nõ distinguũtur realiter,nec formaliter :
ergo si animalitas,& humanitas sunt idẽ
formaliter vnũ prædicabitur de alio,pręę
cipuè,cũ nõ fit aliqua appellatio,nec sen
9. Ratio: Omne abstractũ debet de aliquo prædicari cũ fit aliquid cõmune.
sus formalis variatus. Præterea: Nã aliàs
abstractũ de nullo esset prædicabile, qđ
est absurdum,cum fit quid commune:nõ
enim prædicatur de concreto , vt docet
Diuus Thomas capi.tertio, de ente: Hęc
enim est falsa,homo est humanitas, quia
humanitas præscindit à materia signata,
quod non facit homo. Imò qui tenent ,
quod suppositum addit aliquam entitaẽ
realem constitutiuam & completiuam il
lius realiter distinctam à natura, dicunt
hanc esse falsam,homo est res,quæ est hu
manitas. Qui vero nullam realẽ entitatẽ
distinctam dicunt addere,sed solum mo-
dum quendam,& ordinem ad existentiã
illam,concedunt,de quo vide Magistrum
Bañes prima parte,quæstione tertia, arti
culo tertio,dubio secundo : nec prædica
tur de abstractis, ergo de nullo prædica
tur . Omnis autem res communis,cuius
modi est animalitas, intrinsecè est prædi
cabilis , quia prædicabilitas est propria
Vlt. Ratio.
passio vniuersalis , ergo . Præterea hęc
prædicatio est vera,humanitas est entitas
ergo etiam est animalitas,quia inconue-
niens,quod sequeretur ex hac prædicatio
ne,etiã sequeretur ex illa. Sed probo an-
tecedens, quia est habẽs esse & ens,ergo
est entitas,ens enim entitas est.

2. Conclus. Quod animalitas nequeat prædicari de humanitate.
Secunda conclusio: Si animalitas acci-
piatur cum præcisione,non prædicabitur
de humanitate. Pro cuius intelligẽtia no
ta,quod animalitas bifariam sumi potest,
vno modo, vt præcisè dicit animalis for
mã,vt sic,& nihil aliud,alio modo vt dicit
hanc formã,& in potentia quod habet a-
nimalitatẽ,& inferius quidditatiuè ad ip
sam,sicut de animali dicitur,quod potest
accipi vt dicit viuens sensibile tantũ , &
sic accipitur cũ præcisione,& vt dicit vl
terius inferiora ĩ potẽtia. Cõclusio ergo
dicit,ꝙ si animalitas accipiatur pͤcisiue,
nõ prædicatur de humanitate. Et probo,
quia faceret istũ sensum,quod humanitas
esset animalis forma præcisè,quod est fal
sum,sed est aĩalis forma,& aliqđ aliud,sci
licet simul cũ hac hominis forma. Et secũ
do probatur cõclusio,quia nulla pars prę
dicatur de toto,sed si accipiatur cũ prę-
cisione erit pars,quia dicitur solũ ex mo
do,quo accipitur ab intellectu esse anima
lis formã tãtum, quod est pars humanita
tis:nã ipsa & est animalis forma,& homi
nis:ergo. Et tandẽ probatur, nam animal
non prædicatur cũ præcisione, ergo nec
animalitas, si quidem est eadem ratio .
Et qui censent oppositum, existimant
quod animalitas,vt hic prædicatur , ac-
cipiatur cum præcisione,quod non pro-
bant certe , licet illud dicant:nam enti-
tas non dicit præcisionem,siquidem prę
dicatur de omnibus, & tamen in abstra-
cto significatur.

3. Conclus. Quæ formę prędicẽtur de se inuicem,& quę non.
Tertia conclusio : Illæ formæ,quæ non
se habent tanquam superius & inferius,
& distinguũtur formaliter,non prædicã-
tur ad inuicem in abstracto, bene tamen
in concreto,vt albedo & similitudo. Hęc
enim est falsa,albedo est similitudo, quia
id,quo aliquid est album,non est id , quo
aliquid est simile,quia sunt formæ differẽ
tes formaliter realiter,& ita cum vna pręę
dicatur de alia fit sensus,quod id, quo ali
quid est albũ,est id,quod est simile,quod
est falsum cũ fint diuersæ formalitates,in
cõcreto vero bene affirmantur,quia eidẽ
supposito accidunt,est enim albũ simile,

hæc

hęc tamen vera est, albedo est color, quia est superior forma, & non distinguitur nisi ratione solum. Quinimo hæc forsan est vera, animalitas est rationalitas. Et ex hoc acceperunt ansam oppositum opinādi aduersarii, quia videbant ita res se habere in his, non tamen est eadem ratio, vt iam vidimus, quia se habent vt superius & inferius.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur, quod sensus illius prædicationis sit, quod humanitati conuenit quod sit animalitas, & qđ formæ constitutiuæ hominis conuenit, quod sit forma constitutiua animalis, nõ tamen facit sensum, quod animalitati, vt sic, conuenit constituere hominem, nisi secundum gradum genericum. Quinimo conuertens etiam est vera, animalitas est humanitas; nã aliqua forma, qua aliquid cõstituitur in esse animalis, est forma, qua constituitur aliquid in esse hominis, ostẽdendo humanitatem; sicut etiam vera cõceditur, animal est homo. *Ad confir.* Et confirmatio nihil valet; & fiat argumentum de homine, & equo; equus, & homo non cõueniũt in homine, & conueniunt in animali: ergo homo non est animal. Nihil valet consequentia, quia homo dicit aliqua prædicata communia per intellectum homini, & equo, & aliqua propria hominis; ita in humanitate dicendum est.

Ad 2. Ad secundum respõdetur, quod nõ differant formaliter, nec differant definitione. Nã differre definitione est, qđ vnius definitio non sit alterius definitio, nec ẽ conuerso. Et licet definitio animalitatis sit diuersa aliquo modo à definitione humanitatis, sed includitur in definitione illius, sicut homo & animal, non differunt formaliter, etiamsi habeant distinctas definitiones, quia vna in definitione alterius includitur; nam animal est viuens sensibile, homo vero viuens sensibile rationale. Ita animalitas est forma animalis, &, humanitas est forma animalis rationalis; vnde non formaliter distinguuntur, sed ratione.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod abstracta præscindant à suppositis, non tamen à formis, quæ in illis includuntur, & ita non dicit rationem formalem hominis præcisam humanitas, sed dicit ẽt animalitatem; non .n. humanitas est id, quo homo præcisè est talis, sed quod etiã est animal, vt patet, quia humanitas dicit cõpositum ex materia & forma rationali, quæ sunt propria animalis rationalis. Nec animalitas dicit præcisè formam animalis, sed in potentia includit formas inferiores. Dicuntur vero illi termini formales, quatenus solũ dicunt formas, & non supposita. Et per hoc patet ad confirmationem. *Ad 1. conf.* Ad secũdam probationem patet ex dictis in secunda conclusione. Ad secundam confirmationem respondetur, quod *Ad 2. conf.* *1. Solutio.* si reduplicet vltimam differentiam humanitatis, est falsa, si verò totam rationẽ formalem, est vera: sicut de ista dicitur, *2. Solutio.* homo in quantum homo est animal. Alii dicũt, quod semper sit vera, quia humanitas non habet nisi vnicum significatum. Sed prima solutio est vera.

Ad 4. Ad quartum respõdetur, quod falsitas illius propositionis est, quia facit hũc sẽsum, quod iustitia vt stat sub isto conceptu, stet sub cõceptu misericordiæ, quod est falsum. Verum, cum dicimus, quod humanitas est animalitas, nõ est talis appellatio; hæc verò esset falsa, definitio animalitatis est definitio hominis, quia facit hunc sensum, quod genus sit differentia hominis, sicut viuens sensibile, quod est falsum. Verum est tamen dicere, quod homo sit animal, ita est verum dicere, quod humanitas sit animalitas.

Ad 5. Ad quintum respõdetur, quod est pars metaphysica, quæ de suo toto p̃dicatur. Ad replicam respondetur, quod est vera, humanitas est rationalitas, sicut est vera homo est animal, nisi accipiatur præcisiuè. Ad aliam replicam concedo totum; *Ad replic. 2.* Quia sicut animal in potẽtia includit hominem, ita animalitas rationalitatem.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod vult dicere Auicenna, quod non est suppositum aliquod, itaque quod ly, tantum solum excludit supposita formaliter, nec equinitas est equus, nec equus est equinitas.

DE SPECIE
Secundo prædicabili.

VAriis modis accipitur species in præsentiarum. Solum de specie logica hic tractãdum est: & vocatur sic per analogiam ad speciem sumptã pro pulchritudine. Nam sicut pulchritudo tollit & actuat informitatem corporis, eo modo species logica actuat, & tollit generis deformitatem, & potentialitatem, rõne suę differentiæ: secundum vero, quod species logicè accipitur, tripliciter definitur à Porphyrio. Prima definitio est; species est quæ sub assignato genere ponitur; secunda, species est de qua genus in eo quod quid prædicatur. Aliqui dicunt, hanc, & præcedentem eandem esse definitionem: Tertia definitio est: Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid. De his ergo succedit tractatio.

QVÆSTIO. LII.
Vtrum prædictæ definitiones sint rectè assignatæ.

1. Argum. ET videtur primo, quod nõ ordine congruo Porphyrius tractationem de specie susceperit, & ita nec debitum ordinem seruasse in definiẽda specie. Nã species quoddam totum est: sed totius p tractatio ex partiũ pertractatione, & cognitione resultat: prius ergo debuit agere de differentia, quæ est altera pars speciei, quã ageret de specie. *Quod perperã agatur prius de specie quã de differẽtia.* Si dicas, quod species sit generis correlatiuũ, & cõgruè post relatiui vnius tractationem, alterius correlatiui tractatio succedat, *Solutio.* cõtra: Nã genus & differentia se habẽt, sicut actus, & potentia, vt materia & forma: sed post tractationem materiæ statim est tractandum de forma, & post tractationẽ potentiæ de actu est agendum: imo vero prius de forma & de actu, quam de materia & potentia videbatur tractãdum: ergo &c. *Replica.*

2. Argum. Secundò. Nam duæ illæ definitiones, quas vt duas collocamus, sunt vna solũ, vt dicunt logici fere omnes in præsenti: malè ergo dicimus duas esse. Confirmatur. Nã si illa est speciei definitio, de qua genus i quid prædicatur: ergo Petrus est species: nam de ipso genus in quid prædicatur. ergo nõ sũt duæ, sed vna definitio. *Confir:*

3. Argum. Contra 1. definitionẽ speciei. Tertiò, contra illam definitionem speciei, species est, quæ sub assignato genere ponitur: nã Socrates ponitur sub assignato genere, quod est animal: ergo vel Socrates est species, vel prædicta definitio est nulla. Si dicas, quod illa definitio dẽt intelligi, speciem esse, quæ sub assignato genere ponitur immediatè, Petrus autẽ & quodlibet indiuiduũ ponitur sub assignato genere mediante specie, *Fuga.* Contra: nã indiuiduũ genericum, vt hoc animal, hæc substantia, hoc corpus, &c. immediatè ponitur sub genere, & tamen non est species: ergo prędicta definitio est nulla. *Impugnat.* Probo mai. Nam ponitur sub genere, cũ sit inferius ad illud in recta linea, & non mediante aliqua specie: nã mediante qua specie ponitur hoc animal sub genere animalis? Si dicamus quod mediante specie humana, etiam ponetur mediante specie equina: quia non est maior rõ de vna quã de alia. Si dicas, quod mediantib. omnib. speciebus, hoc est impossibile: quia non potest vnum indiuiduum esse indiuiduũ omnium specierum: & ita non potest mediantibus omnibus collocari sub genere.

4. Argum. Cõtra 2. definitionem speciei. Quarto contra illam speciei definitionem, species est, quæ prędicatur, &c. Omnis definitio debet competere definito, i quantum huiusmodi, sed ista non conuenit: ergo non est bona. Maior patet: quia definitio hominis cõuenit homini vt sic, definitio circuli similiter, & sic de aliis: erg. Min. probo; Nam species vt species est, non est prædicabile: ergo nõ cõuenit illa definitio speciei, vt sic, nam definitio dicit, quod sit prædicabilis de plurib &c. Anteced prob. Nã species, vt species est, est subiicibilis gñri: ergo species vt species est non est prædicabilis. Cõsequẽtia probatur: quia subiicibile diuersã rationem dicit à prædicabili. Sed antecedens patet: quia species, vt species est, respicit genus: ergo species vt species est generi est subiicibilis: non ergo est prædicabilis. Si dicas, qđ species hẽat respicere genus, & indiuidua, vt spẽs est: Cõtra: *Solutio* nam

Digitized by Google

Impugnat. nam vnicum relatiuum ex vnico fundamento solum refertur ad vnicũ terminũ. Sed fundamẽtum speciei solum est vnũ: ergo solum habet respicere vnicum terminum: ergo solum respicit genus, & nõ indiuidua. Maior probatur: nam simile solum refertur ad suum simile, quia est vnicum fundamentũ relationis, & sic in omnibus aliis, & si filius refertur ad patrem, & matrem, ex eo fit, quia vnicum fundamentum vtrunque respicit, scilicet generatio passiua ipsius filii, ad quod, & mater & pater concurrit. Sed illam minorẽ probo. Nam non potest dari idem fundamentum in specie, per quod respiciat indiuidua & genus, quia fundamẽtum respectu indiuiduorum est abstractio ab illis, seu comparatio ad illa, fundamẽtum verò respectu ad genus est cognitio ipsius naturę vt in se determinat genus per cõceptũ differentiæ: ista autem diuersa sunt fundamenta, ergo nõ potest in illis vnica relatio fundari: refertur ergo diuersis relationibus ad diuersa, siquidem vnum fundamentum dari nõ potest respectu generis & indiuiduorum. Et confirmatur hæc ratio: *Confirmat.* Nam species respectu generis hẽt rationem subiicibilis, respectu indiuiduorum habet rationem prędicabilis, sed illę sunt diuersæ relationes, & specie differẽtes. ergo non possunt speciei, vt species est, cõuenire: nam & in ratione specifica non possunt duo respectus specie differẽtes competere: aliàs iam non esset vnica ratio, sed plures.

5. Argum. Quintò: Anima humana, & equina ꝑdicantur de pluribus differentibus numero, nimirum de hac anima humana, & dę illa, quæ differunt numero, & de hac anima equi, & de illa, quæ similiter differũt numero, & tamen non sunt species: ergo illa definitio est nulla. Et idem dicẽdum de aliis partibus speciei. Et punctum similiter de hoc, & de illo puncto prædicatur, quæ numero differunt, & tamen non est species: nam in nullo directè prædicamento collocatur. Et cõfirmatur hoc: *Confirm. 1.* Nã Deus prædicatur de pluribus differentibus numero: nam prædicatur de Patre, Filio, & Spiritu sancto, qui numero differunt, siquidem sunt tres personæ, quæ faciunt Trinitatem. Trinitas autem numerum dicit: ergo. Et confirmatur hoc, nam *Confirm. 2.* persona prædicatur de hac, & de illa persona, q̃ numero differunt, vt de Petro & Thoma, & in quid. Nam quærenti, quid sit hæc persona, optimè respondetur, qđ persona, & tamẽ nõ est species, quia non est aliquod genus sub quo immediatè collocetur, & idem est dicẽdum de supposito: ergo &c.

Sextò: Species diuiditur in speciẽ atomam, & subalternam, vt constat ex Petro Hisp. & Versorio ibidẽ: ergo debuit Porphy definitionem vnam adhibere speciei in communi, quæ conueniret speciei atomæ, & subalternæ: sed hoc non fecit: malè ergo processit. Prius enim cõmune vniuocũ est definiendum, & postmodum ad eius membra descendẽdũ. *6. Argum.* Si dicas, quod definitio communis est ista: species est, quæ immediatè respicit genus, & postmodũ, atoma & subalterna differunt penes hoc, quod est immediatè respicere genus tantum, de quo genus prædicatur, & per hoc quod est respicere genus: & vlterius indiuidua solo numero differẽtia, & hoc est ratio speciei atomæ, illa speciei subalternæ. *Solutio.* Contra: quia species atoma, vt sic, respicit solũ indiuidua: ergo respicit genus: ergo ibi nõ assignatur definitio cõis. *Impugnat.* Antecedens primũ probo, quia vniuersale respiciens indiuidua, solo numero differentia est species, similiter est atoma species: ergo: sed vt est respiciẽs indiuidua non respicit genus: ergo vt est species atoma, non respicit genus: ergo &c.

7. Argum. Septimò: Nã hæc definitio, species est quæ prædicatur &c. conuenit generi: ergo est mala. Probo antecedẽs: Nã animal prædicatur de plurib. differentib. numero, s. de Petro & Paulo, & in quid. Si dicas, quod species dẽat prædicari de pluribus differentib. numero solũ genus, genus verò prædicatur de plurib. differẽtibus numero, & specie, *Solutio.* cõtra: nã Petrus & Paulus solũ differũt numero: ergo prædicatur genus de plurib. differẽtib numero solum. *Impugnat.* Et confirm. hoc arg. Nã indiuidua sunt cõtingentia, sed speciei definitio debet dari perpetua, cum sit eorum, quę nõ corrumpuntur: ergo definitio malè assignatur per ordinem ad indiuidua.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. Prima concl. Definitiones Porphyrianæ de specie sunt optimè assignatæ, quia

quia optimè explicant naturam definiti, & nihil habent superfluum, nec diminutum, & quia definitiones à priori probari nequeunt, patebit esse bonas, dum soluamus argumenta.

2. Conclus. Secunda conclus. Istæ definitiones dantur de secundis intentionib. Probo conclusionem: quia istæ sunt definitiones logicæ, & logicæ obiectum est secunda intentio, vt visum fuit, vnde debent definire secundam intentionem: quomodo aũt conueniant speciei secundò intentionaliter acceptę, probatur ex his quę diximus superius de definitione generis. Nam species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, idest, refertur relatione prædicabilis ad plura differentia numero, sicut supra diximus, qđ genus prædicatur de pluribus differentibus specie, id est, refertur relatione prædicabilis ad plura differentia specie, & quod hic definitur, est secunda intentio speciei in cõcreto. Cum vero dicitur, species est quæ subiicitur generi, seu, quæ sub assignato genere ponitur, sẽsus est, species est, quæ refertur ad genus relatione subiicibilis. Et cum dicitur, species est de qua genus in quid prædicatur, idest, species est, ad q̃ genus refertur vt ad suum subiicibile immediatum, de qua prædicatur, idest, ad q̃ refertur relatione prædicabilis. Verũ est quod natura harum intentionum per sua fundamenta, & substrata tum à Porphyrio, tum à viris doctissimis explicatur, vtpote quæ nobis & notiora & manifestiora sunt.

Quõ definitiones speciei conueniant ei secundò intẽtionaliter acceptę.

3. Conclus. Tertia conclus. Ratio generis subalterni, & ratio speciei subalternæ sunt diuersę formaliter loquendo, licet eidem materiali conueniant Nam licet animal in cõmuni consideratum sit genus, & idem animal sit species, est tamen species quatenus dicit ordinem ad genus superius, verbi gratia, ad viuens, vt quid subiicibile ipsi immediatè, est tamen genus quatenus importat relationem ad species, quæ sub ipso sunt, ad hominem & leonem, &c. Diuersa autem est ratio subiicibilis superiori generi, & prædicabilis de inferiorib. speciebus: ergo &c. Prętereà: Nam genus & species differunt specie: ergo secundũ aliam rationem habet animal, quod sit genus, & quod sit species, vnde illæ relationes sunt specie differẽtes. An verò in specie atoma relatio, qua subiicit generi, & qua refertur ad indiuidua, sit eadem vel diuersa, iam dicemus. Hanc conclusionẽ præmitto hic, quia erat necessaria ad subsequentia intelligenda. Et si dicas, quare ergo datur species atoma, & subalterna? respondetur, quia differentia, verbi gratia, sensibilis, & quælibet subalterna non constituit id, quod actuat, in vltimo gradu perfectionis, relinquit in specie, cuius est differentia, quandam potẽtialitatem, vt possit vlterius differentiis specificis determinari. Et hinc est, quod quamuis viuens, verbi gratia, determinatum per sensibile in ordine ad superius, habeat rationem speciei, quia in viuenti sensibili, seu in animali genus viuens reperitur determinatum: quia tamen essentia constituta est in quadam potentialitate, vt vlterioribus differentiis determinetur, hinc fit, vt illud ipsũ sit genus in ordine ad illas species, in quibus reperitur perfectionibus aliis specificis determinatum. Cum verò iam sic sit genus determinatum, & illud ipsum constitutum ex illo, & vltima differentia formaliter non fiat amplius determinabilis, est iam species atoma, & vltima, quę nulla ratione habet generis rõnem, sed solum speciei. Verum non dicitur species subalterna respectu inferiorum, sed respectu superiorũ, respectu quorum habet in sua essentia differentiam determinantem illius potentialitatem.

Quare dentur species atoma & subalterna

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum respondetur, solutionem ibi datam optimam esse, & ad replicam respõdetur, quod hic nos non agimus de genere, & differentia secundum suas naturas reales, sed prout est vnum alterius actus, & potentia secũdum suas relationes rationis in ipsis fundatas, & ita optimè post considerationẽ generis succedit de specie tractatio.

Ad 2. arg. Controuer. 1. Opi. Cai. Ad secundum respondetur, duplicem versari opinionem de hac re. Caietan. 1. cap. de specie, cum videat speciem tripli cem respectum dicere, ad genus enim refertur, vt subiicibile ad suum quidem prędicabile,

dicabile,& vt inferius in recta linea ad sibi superius,& vt superius ad sua inferiora indiuidua,triplicem dicit hic poni definitionem. Et si cōtra ipsum argumenteris: nam secunda descriptio includit primam:ergo non sunt tres definitiones, respondet tres fuisse positas à Porphyrio, & licet secunda includat primam,refert ab ipso,vt distincta,quia ipse non conficit definitiones,sed eas refert,quas apud Peripateticos inuenit: inuenit aūt dictas tres definitiones, & ita illas tres refert Caiet.multi sequuntur. Alii dicunt solū esse duas definitiones, etiamsi in tribus capitis partibus referantur à Porphyrio. Hunc sequuntur Sot.& Versorius,& alii, mihi magis placet illum respectum triplicem differētiæ tribus explicari descriptionibus, sed secūda definitio,vt rectè assignetur, & vt ab alia distincta, sic debet dari, species est, de qua genus in quid prædicatur. Et ad replicam argumenti respondetur,quod Petrus non sit species: nam definitio speciei debet sic explicari. Species est de qua genus immediatè in quid prædicatur, de Petro animal mediatè prædicatur; species.n. est,quæ immediatum respectum dicit ad genus loquendo de specie per ordinem ad superiora.

2. Opinio Versorij,& Soti.

Placitū Auctoris.

Ad replicā.

Ad 3. Arg.

Ad tertium argumentum respōdetur ab aliquibus,quod non sint indiuidua generica,sed solum indiuidua specifica; & sic in hoc loquendi modo non habet argumentum difficultatem. Sed etsi concedenda sint hæc indiuidua,de quo infra dicemus, argumentum habet solutionē, quæ solutio ibi data est optima. Ad replicam respondetur, quod si hoc animal accipiatur demonstratiuè, ponitur sub genere mediante aliqua specie, nam necessariò debemus demonstrare, vel hominem particularem, vel equum,vel aliquid simile. Si verò accipiatur non demonstratiuè, sed prout dicit animal particulare, respondetur,quod immediatè ponitur sub assignato genere, non positione formali, sed materiali; species.n. ponitur sub genere positiōe formali ad hunc sensum,quod includit genus ipsum & differentiam, qua abundat à genere, accipit à genere. Nam genus est differentiarum principium. Indiuiduum vero non ponitur positione formali, sed materiali, quia illud, ratione cuius indiuiduum ponitur sub assignato genere, oritur ab extrinseco,& non à generis essentia: nam conditiones indiuiduantes non oriuntur à genere. Et vt hoc percipias, notandum est, quod ordo prædicamentalis,vt aliqua prædicata sint superiora, & alia inferiora, non est formaliter seclusō opere intellectus: quia hoc opere secluso non sunt vniuersalia superiora formaliter. Est tamen hic ordo fundamentaliter in rebus: nam homo, verbi gratia,dicit naturam sensibilem contractam per rationale: & ita si abstrahamus hominis naturam, & animalis, animalis natura superior erit,quia minus contracta: hominis vero natura erit inferior, quia magis contracta est per suam differentiam,& fundamentum, quare natura hominis sit inferior ad naturam animalis est sua vltima differentia: fundamentum verò, & ratio, quare indiuiduum sit inferius ad animal sunt conditiones indiuiduantes, quæ illud determinant ad hic,& nunc. Vt ergo aliquid sit species, necessarium est, quod sit sub assignato genere,sic quod illud,per quod sub tali genere est, & inferius ponitur, sit principium formale,& à genere originem trahens, quales sunt omnes differentiæ indiuidui,aut generis, taliter est sub assignato genere,quod illud, per quod sub tali genere collocatur, & inferius est ad illud, non sit quid veniens ab essentia generis cum sint conditiones materiales, quæ accidunt generi & ab intrinseco proueniunt. Alia solutio adhibetur, quod debet poni sub assignato genere,vt quid vniuersale,non vt particulare aliquid & fere redit in idem. Nam si est vniuersale, abstrahitur à conditionibus materialibus;& ita illud,per quod est inferius,debet esse principium formale.

1. Solutio.

2. Solutio.

Ad replicā.

animal dupliciter accipi potest.

Pro difficultatis solutione optimum fundamētum.

Quid requiratur vt aliquid dicatur species.

Alia solut.

Ad quartū respondetur,quod species, & dicit relationem subiicibilis & prædicabilis. Sed quomodo hoc sit verum, vide sequentem quæstionem.

Ad 4. Arg.

Ad quintum respondetur,quod de specie possumus loqui dupliciter, propriè & communiter. Species propriè solum dicit illud,quod prædicatur de pluribus differentibus numero,& ponitur in recta linea.

Ad 5. arg. 1 Solutio.

linea,& sic illa quę connumerantur in argumento,non sunt species, sed reducuntur ad speciem, vt quid incompletum,& improprium ad completam,& propriam speciem. Si vero accipiatur species impropriè pro quodam prædicato specifico, sic non inconuenit vocari i1am impropriè speciem. Hæc est solutio Caietani:supra iam diximus ad hoc; argumentum,cum de numero prædicabilium ageremus, quod hæc species non sint, quia sunt quid incompletum & imperfectum Quod enim intẽtionem speciei accipit, debet esse quid completum & perfectum cũ species in recta linea collocetur. Nec vllo igitur modo ista possunt speciei rationem habere, nec secundum quod species à Porphyrio consideratur, nec alio modo.

2. Solutio. Auctoris.

Ad 1. conf. Quare Deus non sit species cõparatione ad Patrem, filiũ, & Spir. sanctum.

Ad primam cõfirmationem respõdetur,quod hic Deus non est species,neque vniuersalis,quia natura,quam dicit, singularissima est eadẽ numero in Patre & Filio,& Spiritu Sancto.Quod verò est species, debet esse commune ad plures naturas,seu ad plura supposita,in quibus natura sit numero distincta. Cum enim dicitur:species est quę prędicaturde pluribus differentibus numero, illa debent esse plura numero in ratione significata per cõceptum communem. Quamuis autem Pater,& Filius, & Spiritus Sanctus sunt tres personæ realiter distinctæ,sed non distinguuntur in natura diuina significata per li Deus.Eadem enim est in illis numero: sed sunt distinctę suis relationibus constitutiuis personarum.

Ad 2. conf. Ad aliam confirmationem de persona dicemus infra. Vt enim esset species,deberet aliquã naturam importare suis inferiorib. quod non facit persona.

Ad 6. Ad sextum respondetur,quod non possit vna ratio assignari speciei,quæ sit communis speciei, vt subiicibilis,& vt prædicabilis est. Quomodo verò sit diuidenda species, videbimus illico.

Ad 7. Ad septimum respondent aliqui,quod cum genus prædicetur de pluribus differẽtibus numero, vt de hoc animali, & de illo, quæ solo numero differunt,induat rationem speciei prædicabilis.Et ratio est quia sicut homo dicit totam essentiam huius hominis, & illius, & ideo est species;ita animal dicit totam rationem animalis huius & i lius, quã ob causam erit species.

Solutio.

Reijcitur. Verumtamen hæc doctrina falsa est,quia sequeretur, quod genus generalissimum esset species prædicabilis, quia prædicatur de hac,& de i.la substãtia,quę numero differunt,& dicit totam indiuiduorum naturam. Quo quid absurdius? Si enim species est,profecto alicuius generis debet esse species,& sic non esse generalissimum: non enim potest intentio speciei prædicabilis alicui competere, nisi habeat etiam illud materiale rationẽ speciei subiicibilis; quia omnis species, vt sic, quoddam totum est ex genere & differentia compositum: & sic debet ex necessitate esse sub aliquo genere, quod in se determinat,&contrahit,& cui subiicitur ratione huius contractionis

Fuga. Cum vident isti logici hoc absurdum, dicunt consimiliter esse speciem imperfectam, sed impossibile est etiã,quod species imperfecta non habeat genus imperfectum eadem ratione.

Impugnat. Maximè, quia substantia est quid directè positum in recta linea:& sic est quid completum, id est, non pars aliqua, & ideo hæc solutio nihil valet.

Alia Soluti Auctoris. Ideo respondetur ad argumentum, quod etiamsi prædicetur de pluribus differentibus numero,sed etiam potest prædicari de pluribus differentibus specie,& maximè species non est, quia quod est species prædicabilis,non debet esse contrahibile per plures differentias:animal autem quid est contrahibile per plures differentias;quamobrem species non est. Lege Porphyrium cap.de specie,& videbis quomodo dicit, quod genus generalissimum solum sit genus: ergo non est species.Et quomodo dicit,quod genera generalissima,& subalterna prędicantur de indiuiduis:ergo respectu illorum habent generis rationem.

Ad confir. vlt. Ad confirmationem vltimam respondetur,quod etsi indiuidua sunt contingẽtia,tamen æternum est speciem importare ordinem ad illa, quia est definitio, & essentia speciei prædicabilis.Connexiones verò prædicatorum essentialium æternæ sunt, vt videbimus.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO. LIII.

Vtrum species, vt species est, sit vniuersalis.

Tria discutiēda sunt in hac quæstione.

Titulus quæstionis licet videatur solum vnũ præ se ferre, quod sit determinã dum, plura tamen implicitè continet discussione digna. Primũ est, an in rõne speciei, vt sic, includatur vniuersalitas an sit illius passio. Secundum, an species, vt est subiicibilis generi, induat rõnẽ vniuersalis. Tertium est, an species vt sic dicat solũ vnam relationẽ, an vero plures. Hęc oĩa sub hac quęstione sunt de specie disputãda. Et à secundo incipientes, videtur qđ species, vt subiicibilis est, sit vniuersalis. Primò species, quatenus subiicibilis generi, & vt distinguitur contra speciem prædicabilem, cõstat genere & differentia: ergo simpliciter est vniuersalis. Consequentia patet: Nam quando partes sunt vniuersales, totum ex illis cõsurgẽs debet esse vniuersale, sicuti si partes sũt singulares, totum ex illis resultans est singulare. Sed antecedens probo: Nam animal, v.g. vt generi subiicitur viuentis, dicit ipsum genus: & præterea addit differentiam sensibilis, & idem in viuenti respectu corporis, &c. ergo.

Quod species vt subĳcitur generi sit quid vniuersale

1. Argum.

Confir. 1. Et confirmatur hoc argumentum. Nã species, vt subiicibilis, est definibilis, ergo vniuersale; omne. n. definitum est vniuersalis natura. Et confirmatur secundò, quia non potest, v. g. animal immediatè subiici corpori in recta linea, nisi in vniuersali sumatur, ergo quatenus est subiicibile immediatum generi, est vniuersale. Antecedens probatur, quia in recta linea inter speciem, & generalissimum nullum singulare mediat, sed singularia ponũtur ad pedem arboris.

Confir. 2.

2. Argum. Secũdò, homo, vt est subiectum in propositione, est communis pluribus vniuocè, atque adeo vniuersale, ergo homo vt est species subiicibilis intrinsecè, est cõmunis & vniuersalis. Cõsequentia est nota; quia subiectum, & subiicibile habent se tanquam actus & potentia; ergo si subiectum est commune, & etiam esse subiicibile, aliàs latius extẽderetur actus quã potẽtia, quod est impossibile. Antecedẽs autem probatur, quia subiectum subiicitur omnibus his prædicatis, nimirũ, animali, & rationali, & risibili, cum hæc omnia petant per se prædicari de illo, ergo verè homo est subiectum commune pluribus.

3. Argum. Tertiò: Species subiicibilis resultat p intentionem, per quam constituitur in esse generis, sed hæc intentio est vniuersalis: ergo & species, quæ per illam constituitur. Consequentia est nota, & maiorẽ probo: Quia species non potest antea esse formaliter subiicibilis, quam genus sit prædicabile de specie; sed genus non est formaliter prædicabile de speciebus, nisi, vt subiectum secundæ intentioni: ergo nec species erit subiicibilis formaliter, nisi vt substat secundæ intentioni. Minorem probo. Quia intentio illa indifferenter se habet ad omnia indiuidua, cum denominationem speciei subiicibilis nõ recipiãt ipsa indiuidua, sed natura ab illis abstracta, & in virtute continens illa.

4. Argum. Quartò: Nam esse vnũ proximum aptum de pluribus prædicari, constituit illud in rõne vniuersalis prædicabilis de multis: ergo eẽ aptũ plurib. subiici cõstituit vniuersale subiicibile Probatur consequentia, quia quodlibet illorum respicit seorsum secundum suam naturam plura; ergo est cõmune illis, & ita vniuersale. Dices, speciem subiicibilem respicere plura superiora, ad rõnem tamen vniuersalis oportet, vt respiciantur ab illo plura inferiora. Contra: Nam species subiicibilis, vt respicit illa plura superiora, non est singularis: aliàs esset indiuiduũ, & sic indiuidua immediatè subiicerentur generi, quod est absurdum, ergo est vniuersalis. Patet consequentia: quia si species subiicibilis, vt sic, non est singularis, necessum est, vt abstrahat ab indiuiduantibus, & conditionibus materialibus, & sic erit vniuersalis, quia vniuersale fit per abstractionem ab illis.

Solutio.

Impugnat.

5. Argum. Quintò, species subiicibilis generi denominatur talis à forma genereitatis, sed illa forma est vniuersalis: ergo denominat speciẽ subiicibilem, vt sic, vniuersalẽ. Maior probatur. Quia ab eodẽ forma deno-

Digitized by Google

denominatur animal continens species, & homo contentus,& generaliter à continentia,qua vnum dicitur cõtinens denominatur alterum extrinsecè cõtentū. Consequentia probatur, quia cū illa forma generis sit vniuersalis, & denominet speciem subiicibilem, illā constituet vniuersalem, quia dabit illi suum formalem effectum. Et si dicas, quod forma generis habeat duo, alterum est primum quod facit,& est reddere genus vniuersale,& iste est primarius effectus eius: alterum est cõtinere speciem & huic tribuit secūdariū effectum, qui est illam subiicibilem facere ex eo, quod illam continet, & non est hoc, facere illā vniuersalem, sed sub alio contentam & subiicibilem: Contra: quia species subiicitur generi, cum tota illa indiuiduorum collectione, quam sub se habet: cum nulla alia ratione animal prædicetur de indiuiduis, nisi quia hęc sub se homo continet, quæ est species subiicibilis animali, ergo verè species subiicibilis subiicitur animali, vt vniuersalis. Et si dicas, quod species subiicibilis contineat plura indiuidua,& sit vniuersalis secundum rem, non tamen subiiciatur, vt vniuersalis,& vt superior ad indiuidua, sed vt inferior generi: Contra: nā indiuidua subiiciuntur generi,& non, nisi rōne speciei, q̃ illi subiicitur, ergo subiicitur illi, vt superior est ad indiuidua,& vt vniuersalis: ergo. Propter hęc argumēta quidā, & Thomistæ,& alterius scholæ, quib. subscribit Toletus capite de specie, dicunt speciē subiicibilem, vt subiicibilis est, esse formaliter vniuersalem, itaq; in hoc, quod est speciem subiicibilem esse, includitur formaliter rō vniuersalis. Et videntur loqui de specie atoma, quæ essentialiter includit, vt subiicibilis est, rōnem vniuersalis: nam de subalternis nihil loquuntur. Dominus Caietanus capite de specie dicit, speciem, secundum quod subiicibilis est, non habere rōnem vniuersalis, sed hoc quidē habet, quatenus prædicabilis est,& respicit inferiora, sed respectus iste ad inferiora oritur tanquam propria passio ex respectu, quem species dicit ad superiora, vt subiicibilis. Nam ex eo, quod homo sic subiicitur generi tali positione, quod totum, quod habet, nō sit extraneū naturæ generis, pullulat in re sic subiecta respectus quidam ad inferiora, qui respectus est respectus prædicabilis,& propria passio prioris respectus. Et probat Caietanus,& sit

Solutio.

Impugnat.

Solutio.

Impugnat.

Controuer. 1. Opinio. Toleti.

2. Opinio. Caiet.

6. Argum. Sextum argumētū, quia species, vt species est, nō est aliud quam subiicibile generi, sed ratio subiicibilis diuersa est à ratione prædicabilis,& vniuersalis: ergo vt subiicibilis species nō est vniuersalis. Maior est cōis doctrina omnium logicorū, quia genus, vt genus, refertur ad speciē, ergo species, vt species, refertur ad genus,& non alia ratione, nisi vt subiicibile: ergo ratio speciei est esse subiicibilem generi. Nec pōt dici, inquit Caieta. quòd referatur ad genus,& ad indiuidua vnica relatione, quia vnū relatiuū nō refertur bis, nec ad duos terminos, nisi ex vnico fundamento ordinetur ad illos, q in specie non hēt locū. In diuerso.n. actu fundātur rō subiicibilis & rō pdicabilis. Quia rō subiicibilis fundatur in actu intellectus, quo apprehenditur species, vt quid inferius ad genus, vel vt quid, de quo genus prædicari pōt,& vt quid sub genere collocatū, vt determinans genus; relatio vero prædicabilis, in esse cognito sine cōditionib. indiuiduātibus, vel in esse comparato, vt supra dictū est; ergo vnica relatione ad illa referri nō pōt. Petrus Niger in suo Clypeo, quęst. 34. refert opiniones quorundam Scotistarum, asserētium, speciē per se primò referri ad genus,& hoc quidem secūdum suā essentiā: Ceterum per se secundò referri ad indiuidua. Vt explicemus hanc sniam, notandū erit, illud cōpetere p se primò alicui, quòd cōpetit ratione suæ vltimæ differētiæ. Hoc modo esse rationale cōuenit homini per se primo. Illud vero quod cōuenit alicui ratione sui generis, dicitur competere p se secundò ratione naturæ genericæ, & hoc modo cōuenit homini esse sensibilē ratione naturæ animalis. Ita dicunt, quod speciei conueniat ratione suæ differentię respicere genus. Differt enim species ratione suæ vltimæ differentiæ à reliquis prædicabilibus, qa reliqua sunt talia vniuersalia, species vero est tale vniuersale; illud tale est respicere genus; est ergo vniuersale respiciens genus. Vniuersale hēt cōe cū ceteris, quod sit tale, est sibi propriū. Et hoc est sua differētia vltima, quę confi-

Fuga.

Impugnat. ex Caiet.

Quorund. Scotistarū. 3. Opinio.

Explicatur præfata opinio. notabili distinctione.

Digitized by Google

consistit in respicere genus, vt quid subii cibile suo superiori & prædicabile de ipso. Conuenit vero per se secundo respicere inferiora, sed ratione sui generis, s. ratione vniuersalis: quia vniuersale est qđ inferiora respicit, & species est vniuersalis: & ita ratione generis inferiora respicit. Ipse vero Petrus Niger dicit speciem per se referri ad genus, & ad indiuidua, duabus tamen relationibus. Ceterum an sit vnica species respectu vtriusq; relationis, nõ dicit. Alii iuniores explicãtes Caietanum, dicunt speciẽ esse in rõne subiicibilis vniuersalem, non formaliter, sed radicaliter. Et probant: quia ex eo, quod species subiicitur generi tali positione, s. formali ex necessitate excludit, seu nõ includit conditiones indiuiduantes: ergo quatenus habet illã subiicibilitatem, est in radice, vt attribuamus illi intentionẽ vniuersalis. Et hoc sit

4. Opin. Petri Nigri.

5. Opi. quorundam recentiorum explicãtiũ Caietanũ.

7. Argum. Septimum argumentum Et est differẽtia inter esse fundamentaliter vniuersale, vel radicaliter. Nã fundamẽtaliter remotè habet natura secluso opere intellectus ratione vnitatis formalis. Ceterum radicaliter habet natura hoc per actum intellectus, quo posito in radice habet illã vniuersalitatem: quia non est aliquod impedimentum, vt sit prædicabilis de multis. Quod etiam potest dici quadam ratione fundamentaliter proximè in esse obiectiuo. Nam illa natura vt est obiectum illius actus intellectus nõ habet aliquod impedimentum, vt possit affirmari de multis.

Decisio quæstionis.

Auctoris calculus.

1. Conclus. PRima conclusio: Species siue atoma, siue subalterna, non cõstituitur formaliter vniuersalis per relationem subiicibilis, siue per ordinem ad genus. Hæc cõclusio satis communis est inter logicos, illamque tenet Caietanus capite de specie, & Soto ibidem, & probo conclusionem.

Probat. 1. Illa relatio constituit aliquid in esse vniuersalis, quæ illud refert ad plura inferiora, in quib. est, sed relatio subiicibilis non est huiusmodi: ergo non constituit illud, quod denominat vniuersale: ergo species subiicibilis, vt sic, non est vniuersalis. Maiorem probo: Nã vniuersale est vnũ in multis, & de multis, & refertur ad illa vt superi⁹: sed species, vt subiicibilis est, nõ refertur ad illa inferiora, nam genus non est inferius ad speciem, nec species est in genere, vt in inferiori, sed è conuerso: ergo relatio subiicibilis nõ constituit rem in esse vniuersalis. Maior probatur, quia vniuersale est vnum in multis & de multis: ergo dẽt esse superius respectu illorũ: ergo &c.

Probat. 2. Præterea: Nã species vt subiicibilis est, refertur ad superiora: ergo non ad inferiora: ergo, vt sic, non est vniuersalis, quia vniuersale essentialiter respicit inferiora.

Fuga. Si dicas, non esse vniuersale prædicabile, esse tñ vniuersale subiicibile:

Impugnat. Contra: nam vniuersale, vt distinguitur à singulari, essentialiter constituitur per aliquẽ ordinẽ rõnis. Sed hic ordo nõ ẽ ad superiora, aliàs oẽ vniuersale importaret ordinem ad superiora, quod est falsum: & patet in generalissimis, quæ nõ important ad superiora respectum, & in ente quod est vniuersale, vt distinguitur à parte, & tamen non dicit ordinem ad superius: quia non habet superius: ergo dicit ordinẽ ad inferiora, de quib. est prędicabile: sed species, vt subiicibilis est, non dicit ordinẽ ad inferiora, nec vt subiicibilis est, est prædicabilis: ergo nõ est vniuersalis vt sic; alia n. est ratio subiicibilis, & alia prædicabilis.

Confirm. 1. Et confirmatur hæc ratio: Nam vniuersalis passio est prædicabilitas, vt visum est: ergo, si vt subiicibilis est vniuersalis, vt subiicibilis, est prædicabilis, quod apertè est falsum, cum sint oppositæ rationis.

Confirm. 2. Et cõfirmatur magis hęc ratio. Nam quod aliquid subiiciatur diuersis prædicatis, & multis, nõ dicit, nec exposcit vniuersalitatem: ergo ẽt in rõne subiicibilis non potest esse vniuersalis. Antecedẽs probatur: nam Petrus subiicitur istis prędicatis, homo, animal, corpus, viuẽs, ens, risibile, rationale, & tamen est singularissimum quid: ergo dicere quod aliquid sit vniuersale subiicibile quia multis subiicitur in pdicatione, est absurdũ: ergo rõ vniuersalis venanda est ex ordine ad inferiora, ad quæ cũ species subiicibilis, vt sic, nõ dicat ordinẽ, nõ est vt talis vniuersalis.

Probat. 3. Pręterea, qa si species subiicibilis esset intrinsecè vniuersalis, variato ordine suo proprio variaretur essẽtialiter spẽs subiicibilis vt sic Et ita ratio speciei subiicibilis, q̃ competit natu

rę genericę diuersa esset essentialiter à ratione speciei subiicibilis, quæ cōpetit naturæ specificæ atomæ, sed hoc est apertè falsum: ergo species in ratione subiicibilis nō dicit vniuersalitatē. Probatur minor: Quia si species infima & subalterna specie differunt ĩ ratione subiicibilis: ergo & genera subalterna inter se specie differunt essentialiter, quia referunt ad speciē subiicibilem, vt ad propriū terminū: sed termino variato specificè, variatur ēt ordo ad illū similiter specificè, quia relatiua differūt specie penes diuersos terminos specie distictos: ergo nō dicit species subiicibilis ĩ sua ratione vniuersalitaté. Præterea: De ratione vniuersalis est respicere multa: ergo de rōe talis vniuersalis taliter respicere multa: sed si species subiicibilis ē vniuersalis, erit tale vniuersale: ergo taliter respiciet multa: sed respectu generis nō respicit multa, quia genus vnū est: ergo nō respicit respectus illorū taliter multa: ergo nec ē vniuersalis.

Probatur 4

2. Conclus.

Secūda cōclusio: illud, quod est species subiicibilis, est vniuersale, licet nō qua ratione est species subiicibilis. Cōclusio ꝓbatur inductione facta ĩ arbore prædicamentali. Nā corpus est species subiicibilis respectu substantiæ, & viuens respectu corporis, & animal respectu viuentis, & ista omnia sunt vniuersalia: ergo &c. Prętereà species subiicibilis est, quæ immediatè ponit sub genere positione formali, sed nō potest poni subiectione formali sub genere, nisi abstrahat à cōditionibus indiuiduantibus: ergo est vniuersale, quod est species subiicibilis Maior probat, ex q̄stione pręcedenti, & ex domino Caietano, capite de specie, & ex Alberto relato à Caieta. Minor probatur: nā si aliquid importat cōditiones indiuiduātes, iā ponitur materiali positione: nam conditiones indiuiduantes sunt quid materiale, nec ex genere oriuntur. Differentia verò est aliquid formale, & originē trahit ex genere. hoc tamen non habet in quantū subiicibile, sed alia ratione, quæ est abstracta à conditionibus indiuiduantibus.

Sub qua ratione species induat rationem vniuersalis.

Et si inquiras, cum in specie, quæ subiicitur, repertantur duo, & subiicibilitas, & prædicabilitas, seu vniuersalitas, & nō se habeāt omninò per accidēs in specie, qd nā præsupponat alterū, & quid sit quod nostro modo intelligendi prius intelligamus nos, an ratio subiicibilis, vel ratio vniuersalis, & prædicabilis. Et sic

Difficultas curiosa cui satisfit per sequentem conclusionē

Tertia cōclusio: Prius intelligimus hoc in qualibet specie rationē vniuersalis, & prædicabilis, quam intelligamus rationē subiicibilis. Et probatur hæc conclusio: Nam non potest species poni & subiici generi positiōe formali, & referri taliter ad genus nisi sit abstracta a naturalibus conditionibus: ergo prius nostro modo intelligēdi intelligimus nos, illā esse vniuersalē saltem in esse obiectiuo, quin intelligamus esse subiicibilem generi. Antecedens patet. Nā vt ponatur hac positione debet esse sine conditionibus naturalibus, quod non potest habere sine abstractione; & ita abstractio prærequiritur vt via ad hoc, vt collocetur vt quid formale sub genere, & vt quid in quo genus reperitur formaliter determinatū. Præterea: nihil particulare pōt poni formali positiōe, & vt species subiicibilis sub genere: ergo prærequirit ad hoc, vt sit vniuersale. Antece. patet, q̄a nihil ēt particularē potest esse species subiicibilis, cū debeat esse immediatus terminus relationis genericæ, quæ primò & ꝑ se ad aliquid vniuersale terminatur. Cōsequētia probat, q̄a nō est dare mediū inter vniuersale & particulare, quod mediū ĩ recta collocetur linea, vt species. Ex hoc sequitur, nō bene dici speciem atomā. Verbi g. habere rationē pręd icabilis, & vniuersalis, ex eo ꝙ ponitur sub genere positione formali, taquā à radice, & esse vniuersalē, esse velut ꝓprietatē illius, quæ ad illā posita tali positione cōsequitur, cū è cōuerso esse subiicibilē præsupponat vniuersalitatē saltē obiectiuā Nā a singularib. abstrahenda, & venāda est illa rō subiicibilis formaliter. Si.n. illæ spēs descēderēt a superiorib. prius itelligeremus nos rōnē subiicibilis formaliter, q̄ rationē vniuersalis, sicut prius causa, q̄ effectus esse: intelligēda. Verū cū ab iterioribus colligamus illa subiicibilia rectæ lineæ, prius intelligēda est ratio vniuersalis, obiectiuè saltē, q̄ intelligamus rationem subiicibilis formaliter. Et hoc benè notent qui que adhuc cum Caietano senserunt. Ex quo sequitur esse vniuersalem, nō esse passionem, neq; proprietatem speciei, vt subiicibilis est.

3. Conclus.

1. Ratio.

2. Ratio.

Corollariū

Auctoris speculatio.

Quarta

Digitized by Google

4. Conclus. Quartá conclus. Vnica & eadem rela-
Contra 3. opin. tione refertur species subiicibilis ad ge-
nus & ad sua inferiora, verbi gratia, leo
Probatur 1. ad animal, & ad indiuidua. Probatur ista
conclusio, quæ etiam est Caiet. & aliorũ:
Nam alia est relatio subiicibilis, & alia re
latio prædicabilis. Sed species ea ratione
qua refertur ad genus, est subiicibilis, ea
ratione qua refertur ad indiuidua, seu in
feriora, est p̄dicabilis: ergo duas relatio-
nes hēt species. Maior probatur: Nā ter-
minus subiicibilis, & terminus prędicabi
lis sunt specie distincti, ergo relationes
terminatæ specie differunt; nā in illis di-
uersitas sumitur ex terminis, diuersitas, in
quam, specifica. Antecedens probatur, nā
sub alia ratione terminat genus superius
relationē speciei, & sub alia ratione infe
riora terminãt; ergo in rõne termini est
Obiectio. diuersitas. Dices hanc rõnem nihil vale-
re, nā paternitas, & maternitas specie dif
ferũt, & relatio filii ad eas relationes ter
Solutio. minatur. Sed respondetur quod ẽtsi spe-
Quare eadē filiatio terminari possit ad maternitatē et paternitatem specie differētes: eadē verò species non itē ad genus superius, & ad indiuidua inferiora. cie differant, quia pater, & mater per vni
cũ totale fundamentum concurrunt ad es
se filii, filius vnica relatione ad illos ter-
minatur, at vero nõ est vnicum fundamē
tũ, & vna natura relationis subiicibilis,
& prædicabilis, seu vniuersalis, quia rela
tio & respectus ad inferiora in specie fun
datur in esse abstracto cognito, vel com
parato, prout varię opiniones dicunt: Re
latio vero subiicibilis fundatur in actu in
tellectus, quo cognoscitur illa natura vt
continens generis naturam determinatā
per differentiam, ex quo tribuit illi intē
tionem subiicibilis, ista vero diuersa sũt
in ratione fundandi: ergo si fundamenta
sunt diuersa, & relationes. Præterea: Rela
Probat. 2. tio vniuersalis distincta est à relatione
non vniuersalis in bona logica, sed rela-
tio speciei ad indiuidua, seu inferiora est
relatio, vniuersalis relatio ipsiusmet ad
genus est relatio nõ vniuersalis: ergo sũt
distinctæ relationes, nam intentio diuidi
tur per intentionem vniuersalem, & non
vniuersalem tanquam in membra opposi
ta vt in superioribus notum fuit. Præte-
Probat. 3. rea. Nam si eadem relatione refertur spe
cies ad genus, & ad indiuidua, & genus
subalternum ad genus superius, & ad spe
cies, sequitur, quod eadem sit ratio gene
ris, & speciei subiicibilis, & tamen est fal
sum: nam genus non refertur ad genus,
sed ad speciem, & tamen si esset eadē ra-
tio, referretur genus ad genus, quini-
mo sequeretur, quod species ĩfima & sub
alterna in ratione speciei differrent spe-
cie, quia haberent terminos specie diuer
sos: nam subalternum genus, vt viuens, re
fertur ad genus, & animal referī ad spe-
ciem, & homo ad indiuidua, hoc autē est
habere diuersos terminos formaliter, er-
go &c. Sed hoc est falsum: Nā omnes spe
cies subalternæ sunt eiusdem speciei, &
infima etiam in ratione subiicibilis, ergo
duæ sunt relationes specie differentes.

Quinta conclusio. Hoc nomen species *5. Conclus.*
est nomen æquiuocum ad speciem in rõ
ne subiicibilis, & in ratione vniuersalis,
& prædicabilis. Hæc est sententia sapien
tissimi Magistri Soto, capite de specie, & *Magister Soto, & Petr. Niger.*
Petri Nigri, vbi supra. Probatur conclus.
euidenter meo iudicio. Primò ex defini-
tione æquiuocorum, vt definiuntur à Sũ-
mulistis; æquiuocum nomen est, quod si-
gnificat sua significata duobus concepti
bus, sed hoc nomen species est huiusmo-
modi, ergo. Minor. prob. Nam relatio su-
biicibilis & prædicabilis nõ possunt vni
co conceptu repræsentari, cũ specie dif-
ferant, vt visum est, magis q̃ homo, & e-
quus, qui ẽt specie diuersi sunt. Præterea
probatur conclus. à definitione æquiuo-
corũ ab Arist. tradita: æquiuoca sunt, quo *Aristot.*
rũ nomē est cõe, ratio vero nomini accõ
modata est diuersa omnino, sed relatio
subiicibilis, de qua modo loquimur, & p̄
dicabilis seu vniuersalis habent idem no
men, vt patet ex Porphyrio c. de specie, *Porphyr.*
qui genera subalterna speciem vocat, &
etiam infimam secundum quod prædica
bilis est, cum dicit speciem esse, quæ de
plurib. nu. differentib prædicatur. Quod
vero rõ nomini accõmodata sit oĩno di-
uersa, patet, quia alia est essentia subiici-
bilis & p̄dicabilis, vt dictum est, & aliter
definitur. Præterea demus, q̃ sit ꝓprietas
subiicibilis prædicabilitas talis, ꝓbo qđ
ẽt sit æquiuocā species ad a'ia. Nā si ho-
mo significaret hominē, & risibilē, esset
ęquiuocũ nomē, nā hoĩ & risibili nihil im
portatur cõe per illud nomē homo, cum
homo & risibilitas sint diuersarũ natura
rũ prædicamētaliũ, q̃b. hoc nomē homo
nihil cõe importat: ergo species est no-

 men

mẽ æquiuocum, etiamsi significaret essentiam speciei, & eius passionem, quæ esset prædicabilitas, quia nihil illis commune importare potest.

6. Conclus. contra Caietan.

Sub quaratione spẽs cõstituat secũdum prædicabile.

Sexta conclusio. Species cõstitutiua est huius prædicabilis secundi, nõ qua ratione est subiicibilis, sed qua ratione est vniuersalis & prædicabilis de pluribus differentibus numero. Itaque sicut genus prędicabile constituitur per prædicabilitatẽ de pluribus differentibus specie in quid, tanquam quædam natura completa, ita hoc prædicabile constituitur per hoc, quod natura cõpleta, in qua genus determinatum reperitur, de plurib. numero distinctis in quid prædicatur. Ratio enim subiicibilis nullũ prædicabile cõstituit, etiã si denominetur species, & ita vocetur. Hæc conclusio videtur esse contra Caietanum, c. de Specie, cuius determinatio sibi visa est difficilis, sed tẽporis successu veritas est manifestata: & ob hanc causam temporis filia dicitur veritas.

1. Probatur

Probatur hæc cõclusio. Hic tractat Porphyrius de quinque vniuersalibus, seu prędicabilibus, sed species nõ est vniuersalis, nec prædicabilis, vt subiicibilis est: ergo cõstituit hoc prędicabile, vt vniuersalis,

2. Probatur

& vt prædicabilis, & per ordinem quem dicit ad inferiora. Præterea. Vniuersale est, quod diuidit in quinque vniuersalia: ergo quod pertinet ad aliquod vniuersale debet esse taliter vniuersale; sed spẽs per ordinem ad superius genus non est vniuersale: ergo non est tale vniuersale: ergo nõ cõstituitur hic prædicabile per ordinẽ ad superius genus: est vero tale vniuersale in ordine ad indiuidua: ergo per ordinẽ ad illa illud constituitur, nec genera subalterna per ordinem, quem dicunt ad inferiora, illud cõstituunt, quia vt sic, sunt genus, vt patet.

Corollariũ.

Et idem argumẽtum fieri potest de prædicabili: quia quod constituit aliquid speciale prædicabile, debet esse taliter prędicabile, quod nõ habeat species per ordinẽ ad superiora, & ita species subiicibilis ab hoc prædicabili excluditur, & solũ relinquitur species prædicabilis.

3. Probatur

Ex hac conclusione, etiam sequitur, quod species, in quãtum species est, constituat hoc prædicabile secundum, si in quantum species reduplicet ordinem ad indiuidua, non ad genus, nam illa est relatio, seu intentio constituẽs hoc prædicabile, cuius intẽtionis passio est prædicabilitas de pluribus numero differentibus: sed illa est passio intentionis, secundum quam refertur ad indiuidua, vt quid existens in illis, dicens totam illorum essentiam, & non est passio illius subiicibilitatis generis: ergo &c. Maior patet. Nam propria passio huius prædicabilis est prædicari de pluribus, &c. Sed minor probatur: nam cum per illam relationem subiicibilis non fit in multis, formaliter sequitur, quod nec de multis prædicetur.

Obiectio.

Et si fiat argumentum: Nam genus refertur ad speciem, vt ad terminum suæ specificationis: sed species, quæ est correlatiuũ generis, videtur, quod sit huius prædicabilis constitutiua.

Solutio.

Respondetur negando minorem. Nam non est necesse, quod terminus relationis alicuius prædicabilis cõstituat aliud prędicabile, vt patet in specie, quæ refertur ad indiuidua, & non constituunt aliquod prædicabile indiuidua, vide D. Thom. in compendio logicæ cap. 3. vbi rationem secundi prędicabilis dicit esse prędicabile de pluribus differentibus numero.

Locus Diui Tho. obseruandus.

7. Conclus. contra tertiam opin.

Septima conclusio. Species, vt subiicibilis etiam per se secundo, non est vniuersalis, & loquimur de illa vt subiicibilis est. Nam si per se primo non est vniuersalis, nec per se secundo potest esse. Ratio enim generica semper determinatur per vltimam differentiam. Vnde si de rõne generica speciei subiicibilis est esse vniuersalẽ vt quid superius, ratio specifica debet esse determinatiua huius, & per illam debet constitui in esse talis vniuersalis; Ratio enim speciei constitutiua non debet esse opposita rationi genericę, sed debet esse quid determinatiuũ illius: sed subiici oppositum est huius, quod est esse vniuersale, quia in ratione subiicibilis non est vniuersalis, si ratio generica viuentis est habere vitam, non potest esse ratio specifica non viuere: ergo si ratio generica est esse vniuersalem, ratio specifica non potest esse nõ vniuersalis. Esse enim subiicibile generis est esse non vniuersale, quia non importat respectum ad inferiora. Præterea subiicibile generi est oppositum cum hoc, quod est esse vniuersale: ergo non potest per se secundo

vniuer-

Digitized by Google

vniuersale competere, & per se primo subiicibile, quia subiici dicit ordinẽ ad superiora, prędicari ad inferiora: ergo. &c.

8. Conclus. contra fautores Caie. in 5. opin. Octaua conclusio. Subiicibile generi non est radicaliter vniuersale. Et probatur ista conclusio. Nam taliter subiici, oritur ex vniuersalitate & abstractione talis naturæ à conditionibus indiuidantibus, vt visum fuit: ergo non potest esse radix vniuersalitatis, nec in radice vnum continetur in alio. Præterea, quia subiici & p̄dicari sunt opposita: ergo vnum in alterius ratione non continetur radicaliter.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respõdetur, probare, id, quod est species subiicibilis, debere esse vniuersale, non verò est vniuersale vt subiicibilis est generi. *Obserua.* Et nota quod species constat ex genere & differentia, idest, ex natura, quę denominatur genus, & differentia. Et idem probat prima & secunda confirmatio.

Ad 2. arg. Secundum argumen. nihil valet, quia prima substantia subiicitur multis prædicatis, & non est vniuersale, vt enim esset, deberet dicere ordinem ad plura inferiora, quod non habet.

Ad 3. Arg. Ad tertium respondetur, quod alia est intentio subiicibilis, & alia prædicabilis, & prius intelligitur naturam illam habere rationem vniuersalis saltem metaphysicæ, quam habere rationem subiicibilis.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod nunquam Aristot. posuit vniuersale subiicibile, sed omne vniuersale debet esse vnũ in multis: & ita debet esse vniuersale prędicabile. Subiici enim etiam multis: nullam dicit vniuersalitatem, vt probatur in prima substantia, & in Petro, quinimo est ratio opposita rationi vniuersalitatis, rõ subiicibilitatis. Et in hoc innitũtur isti, vt contra Diuum Thomam, vt iam videbimus, dicát species Angelorum esse vniuersalia, & species subiicibiles, non vero prædicabiles, quia non sunt in multis indiuiduis. Nõ intelligentes esse speciem, subiicibilem non esse formaliter vniuersale: vt subiicibile est, & impossibile esse quod sit species subiicibilis, quin sit vniuersale id q̃ est species subiicibilis, & qđ natura Angelica Gabrielis est vniuersalis, quia quantum est ex modo essendi ĩ intellectu, potest de multis affirmari. *Error quorũdã, quod Angelus sit vniuersalis & tamẽ nõ p̄dicabilis de plurib.*

Ad 5. Ad quintum respõdetur, quod species subiicibilis denominatur talis à quadam relatione, & secunda intentione, quæ dicitur subiicibilitas, & non à generis intẽtione, quæ specie differt ab illa, nec ab intentionibus sumendæ sunt denominationes. Sic in formis realibus, quia vna secũda intentio & relatio non continet aliã, nec hoc est verum in realibus formis, locatum enim non dicitur tale intrinsecè, nisi à locatione passiua, & vbicatione, q̃ forma est alterius rationis, & prædicamẽti à loco.

Ad 6. Arg. Caiet. Ad sextum Caietani respondetur, quod species est nomen æquiuocum, & significat relationem subiicibilis, & relationẽ vniuersalis. Si accipiatur primo modo, non est vniuersalis, secundo modo maximè, sed non est proprietas prioris respectus esse vniuersalem, & referri ad indiuidua, sed est alia relatio, quæ nostro modo intelligendi præcedit priorem.

Ad 7. Ad septimum, ex hoc, & ex dictis patet quomodo species vt subiicibilis non est vniuersale, nec radicaliter. Sed benè verũ est, quod illud quod est species subiicibilis est vniuersale, vt patet in homine, & in animali. Quinimo illa subiicibilitas subsequitur ad speciem vt vniuersalis est, vt dictum est in 3. conclusione. *Contra hactenus dicta probatur 1. rõni bus aliquid posse esse vniuersale & tamen non prædicabile de pluribus.* Sed contra ea quæ proximè dicebamus est argumentum quintuplex. Nam Gabriel est species subiicibilis generi substantiæ, & non est species prædicabilis: ergo nõ est necesse vt id, quod est species subiicibilis sit vniuersalis, nec præsupponat rationem vniuersalis. *2. Ratio.* Secundò. Nam quod recipit denominationem speciei subiicibilis, est natura secundum se, sed natura secũdum se non includit vniuersalitatem, ergo non est necesse, quod habeat vniuersalitatẽ, vt sit species subiicibilis. *3. Ratio.* Tertiò natura humana, v. g. per prius fundat respectum ad genus, quam ad inferiora, sed ille est respectus subiicibilis, ista vniuersalis & prædicabilis, ergo ad esse subiicibile non dẽt præcedere natura, vt vniuersalis. Probo maiorem. Nam tota essentia

hominis oritur à genere, non solum pro pter participationem rationis genericæ, sed etiam propter rationem suam specificam, cum differentia claudatur in potētia generis: ergo per prius homo debet respicere genus cum ab illo accipiat suā essentiam, & non indiuidua, à quibus illā non accipit. Probatur secūdò eadem maior. Nàm prius conuenit naturæ humanæ sua actualitas, quam potētialitas sua; sed esse apta contineri sub genere conuenit naturæ humanæ ratione suæ actualitatis: esse apta vt attribuatur vniuersalitas cō uenit ratione suæ potentialitatis, quæ licet sint idem à parte rei, per intellectum tamen prius intelligimus conuenire illi vnum, quam aliud Probatur minor. Quia ex eo quod natura humana continet genus actu est apta illi subiici, ex eo verò quod continet indiuidua in potentia po test de illis prædicari: ergo.

4. Ratio. Quartum argumentum. Quod prius præsupponitur in specie est subiicibile ad rationem vniuersalis, & prædicabilis: ergo non præsupponitur vniuersale ad rationē subiicibilis Antecedens probatur, quia species vt prædicabilis præsup ponit cōstitutā qđ dēt prædicari, sed hoc est species subiicibilis. ergo. Probo minorem, quia præsupponit constitutum ex genere & differentia, sed species subiici bilis eo subiicibilis est generi, quia præsupponitur constituta ex genere, & differentia, & contracta ratione generica per differentiam suam: ergo.

5 Ratio. Quinto: nam esse prædicabile & subiicibile sunt opposita: ergo subiicibile nō præsupponit prædicabile ad suum esse, sicut nec calor supponit necessario frigiditatem.

1. Solnitur Ratio. Ad primum iam dictū est & dicemus latissimè: est enim prædicabilis, vt est in intellectu, & ex modo, quem ibi seruat hoc illi conuenit.

2. Solnitur Ad secundum respondetur, quod licet natura secūdum se recipit denominatio nem subiicibilis speciei, sicut & recipit de nominationem prædicabilis, cum de Petro & Paulo dicitur, vt asserit Caietanus, c 4. de Ente, prærequirit tamē vt cōditionem necessariam, vt recipiat denominationem subiicibilis, & rationem vniuersalis, saltem metaphysicè. Nam quod formaliter habeat secundam intentionē vniuersalis, non videtur necessarium, sicut vt natura affirmetur secundum se, & sua prædicata quidditatiua, requirit vt conditionem vniuersalitatem.

3. Solnitur Ad tertium respondetur, negando maiorem, & ad probationem, transeat antecedens. Nam quia tota illa essentia suscipitur in singularibus vt positione forma li sit sub genere prius dēt ab illis abstrahi, & ita ratio vniuersalis psupponitur. Si autem darentur vniuersalia, sicut Plato imaginatur, faterer ego, qđ illa prius respiciebāt genus, quam indiuidua: quia non suscipiebantur in rebus naturalibus, à quibus essent abstrahendæ. Et eodem modo respondetur ad secundam probationem maioris, dato quod ita esset, quia in illa actualitate præcisè non fundatur secunda intentio subiicibilis, sed in actualitate sine conditionibus indiuiduantib. quia debet formaliter sub genere poni, prius intelligimus esse vniuersalem metaphysicè, seu in esse obiectiuo, quàm intelligamus esse subiicibilem generi.

Si darētur vniuersalia Platon. qui ꝑrius respicerent genera superiora, vel indiuidua inferiora.

4. Soluitur. Ad quartum respondetur, quod etiam ratio vniuersalis prærequirit speciem cō stitutam ex genere, & differentia ad hūc sensum, vt in eo, quod abstrahitur reperiatur gradus sensibilis, & rationalis. Verum cum postea attribuimus intētiones ipsi speciei, non possumus tribuere intentionem subiicibilis, nisi præcesserit abstractio à singularibus.

5. Soluitur. Ad quintum argumentum respondetur, quod etiam est contra ipsos: nam ipsi dicunt, quod vniuersale præsupponit subiicibile, & dicam ego esse impossibile, quia sunt opposita. Vnde quamuis ipsi teneantur illud soluere, pro ipsis soluam. Respōdetur ergo, quod subiicibile & prędicabile sunt opposita ratione differētiarum, sicut albedo & dulcedo sunt opposita ratione suarum differentiarū, quæ formaliter distinguuntur: & ita opponūtur quodammodo, non tamē sunt contraria: vt eidem subiecto conuenire nequeant maximè, quia sunt opposita relatiuè, quæ eidem diuersorum respectu conuenire possunt, vt paternitas, & filiatio, & vnum prequiritur ad aliud. Et si inquiras. Quomodo ergo fit diuisio speciei? Respondetur, quod hoc modo, species, alia prædicabilis

Retorquetur arg. in aduersarios.

Dubium.

Digitized by Google

cabilis alia subiicibilis. Et hęc est diuisio vocis in sua significata æquiuoca. Et rursus, species subiicibilis, alia subiicibilis gñri vltimo, alia generi medio. Et hęc diuisio est p accidentales rationes, omnes enim species subiicibiles sunt eiusdem rationis. Species vero prædicabilis est diuisibilis per hanc & illam speciem, quæ numero differunt.

Solutio. Varia diuisiones, & subdiuisiones speciei.

QVÆSTIO LIV.

Vtrum dentur indiuidua generica.

SVpra sæpius dictũ est, quod indiuidua generica ponũt sub genere positione materiali, vt hoc aĩal, hoc corpus, & ita nõ sunt species subiicibiles. Modò inquirimus, vtrum sint ponenda hæc indiuidua. De qua re duę sũt opiniones. Altera opinio negat hæc indiuidua his innixa argumentis. Primò, quia si hęc indiuidua sunt danda, maximè per intellectũ, qui in Petro, verbi gratia, distinguit hunc hominẽ ab hoc animali, & ab hac substantia &c. Sed hoc nõ: ergo &c. Probať maior, quia in rebus indiuidua semper sint in aliqua specie vltima, & ita nõ reperitur generis indiuiduum diuersum realiter ab indiuiduo specifico. Sed min. prob. Nã intellectus non potest, nisi falso coniungere rõnali, cum viuenti, ita vt ex viuenti & rõnale resultet vna species: sed prius debet illud coniungere cum sensitiuo: ergo etiam non potest coniungere determinatam singularitatem cum animali, v.g. vel cũ corpore, sed prius debet intelligere esse hominis, & tunc cum illo iungere singularitatem: ergo non dabuntur generis indiuidua, sed speciei: nam cõditiones indiuiduantes iungendæ sunt homini, & nõ aiali, si verè iungi debeant, quia præsupponitur, vt animali iungatur esse rationalis, sicut esset rationalis, vt iungatur viuẽti, supponit esse animalis, & sensibilis.

Controuersia.

1. Opinio negat dari indiuidua generica.

1. Argum.

2. Argum.

Secundum. Esse prædicabilis, & subiicibilis, fundatur intrinsecè in ipsis naturis rerum, ita vt de illis prędicetur immediatè ratio superior ad quorum esse immediatè cõtrahitur à parte rei, de illis verò mediatè, quorum esse mediatè contrahitur: sed animal non contrahitur ad esse huius animalis indiuidui, nisi mediãte ratione hominis: ergo nec prædicatur animal immediatè de hoc animali, nisi mediante ratione hominis: & ita non erit indiuiduum immediatũ animalis, sed mediante homine. Minor illa pbatur. Quia animal, vt sic, dicit naturam incompletam, idest, non vltimatè perfectam, sed vlterius contrahibilem: ergo repugnat immediatè cõtractã esse indiuidualiter, sed prius ad esse essentiale, postmodum ad esse indiuidualiter debet contrahi. Patet cõsequentia, quia esse indiuiduale habet se vt actus secundus respectu esse essentialis, qui se habet vt actus primus: sed actus secundus non potest competere ei, qui non est completus quoad actum primum: ergo nec animali potest cõpetere esse hoc animal, nisi compleatur prius per esse differentiale: ergo hoc animal non est immediatè sub genere, sed sub homine. Minor probatur, quia ex necessitate secundum præsupponit primum, & ideo dicitur tale.

Tertium argumentnm. Non est cognoscibile hoc animal, quin cognoscatur hic homo, vel ille equus, vel quidpiam simile: ergo non est aliquod indiuiduum generis, quin formalissimè sit indiuiduum speciei vltimæ, atque adeo non erit immediatum generi, sed speciei vltimæ: Antecedens probatur, quia si cognosco distinctè hoc animal, hoc ipso cognosco distinctè hunc hominem, vel hunc equũ, & cetera, cum re vera repugnet, esse hoc animal, quin sit hic homo, vel quid simile. Si autem cognosco confusè hoc animal, vt quando video illud à longe, similiter cognosco confusè hunc hominem, &cetera. Et confirmatur hæc ratio. Nam illa pronomina, hic, & hæc, & hoc, vltimam indiuiduationem præ se ferunt: ergo designant speciei vltimę indiuidua, & ita non poterit intellectus concipere hanc substantiam, hoc viuens, & cætera, quin simul saltem in confuso concipiat rationem vltimam, per quam sunt indiuidua in re, videlicet Petri, Brunelli, &cetera. Et confirmatur. Nam quando dico hoc viuens, hoc corpus, &cætera, iam pono

3. Argum.

1. Confirm.

2. Confirm.

pono ipsum existens in re: ergo pono omne, quod est necessarium, vt existat, & ita dico petreitatem, vel aliquid simile.

4. Argum. Quartum argumentum: Cum animal prædicatur de hoc animali, vel prædicatur de illo tanquam de aliquo indifferẽti ad esse huius hominis, vel leonis, vel & cæt. vel tamquam de aliquo determinato iam ad esse illorum alicuius. Si primum: ergo hoc animal dicit iam aliquã rationem ad rationem hominis, vel leonis cõtrahibilem, & iã erit genus, sicut ipsum animal est genus, quia dicit naturam contrahibilem, per differẽtiam hominis, vel &c. Si autem dicas secundum: ergo iam hoc animal, formaliter loquendo, constituitur in esse animalis huius per eandem rationem, formaliter loquendo, per quã constituitur Petrus in esse Petri, cum non aliter animal prædicetur de illo nisi vt determinato ad esse huius hominis.

5. Argum. Quintum argumentum: Indiuiduum, vt docet Porphyrius, est immediatum sub vltima specie, sicut species sub immediato genere, vt patet ex arbore prædicamentali: ergo sicut vltima species intrinsecè includit rationem generis, ita indiuiduum intrinsecè includit rationẽ vltimæ speciei: ergo sicut non datur vlla species vltima, quæ non includat rationem animalis, ita non dabitur vllum indiuiduum, quod non includat rationem veræ speciei, & ita erit immediatum indiuiduum illius, & non generis, nam quod includit rationem vltimæ speciei, vel est hic homo, vel hic equus, &c.

6. Argum. Sextum: Quia cum ex doctrina Diui Thomæ non sit distinctio formalis inter hominem & animal, frustra fingũtur plura indiuidua illarum rationum, cum vna differentia indiuidualis sufficiat ad vnam rationem singularis constituendam, per quam Petrus sit hoc viuens, hoc animal, & hic homo.

Solutio. Dices, quod quamuis indiuidua generis, non distinguuntur ex natura rei formaliter, distinguuntur tamen ratione ratiocinata, & sic de illis immediatè potest prædicari genus.

Impugnat. Contra. Nam si ratio indiuidualis huius animalis à parte rei est eadem formaliter in ratione huius hominis solum ratione distincta: ergo omnino repugnat, quod animal fiat hoc animal, quin formalissimè fiat hic homo. Patet consequentia, quia ratio indiuidualis hominis est vna, formaliter à parte rei adueniens homini, & quasi superaddita suæ quidditati: ergo repugnat esse hoc animal, quin saltem in confuso intelligatur esse hoc, vel illud indiuiduum speciei vltimæ, dum inter rationem genericam, & indiuidualem, mediet ratio hominis.

7. Argum. Septimum argumentũ sit pro hac sententia: Nam si datur indiuiduum genericum, vel ponitur sub genere immediatè, vel mediatè specie. Neutro modo potest poni: ergo &c. Non mediatè: nam tunc essent indiuidua specifica, & non generica. Nec immediatè: nam in recta linea prædicamentali solum immediatè sub genere ponitur species: homo enim, & hoc animal non ponitur in eadem coordinatione æqualiter: nam si ponitur in recta linea in eadem distantia æqualiter, erunt profectò vniuersalia, siquidem æqualiter sunt abstracta.

Confir. 1. Et confirmatur hoc argumentum: Nam cum dicimus: Petrus est hoc animal, hoc viuẽs, hoc corpus; vel dico totum: quod est in Petro, vel non, sed solum partem. Si dico non totum, quod est in Petro, sed partem: solum ergo hæc est falsa. Petrus est hoc animal, &c. quia pars non prædicatur de toto. Si dico totum quod est in Petro, vel dicitur illud actu, vel potentia. Si actu: ergo est ita sub specie immediatè, sicut Petrus. Si in potentia: ergo est superius ad Petrum, si quidem non dicit actu vltimam indiuidualitatem. Et sic erit vniuersale, si quidem omne superius ad Petrum est vniuersale in recta linea positum.

Confir. 2. Et confirmatur: Nam hoc animal prædicatur de Petro & Paulo &c. Vel æquiuocè, & sic dicit, totum, quod dicit Petrus & Paulus in ratione indiuiduorum. Et hac ratione est æquiuocum nomen, quia conditionibus indiuiduantibus nihil potest commune vniuocum importari per ?li hoc animal. Vel vniuocè, & sic importat illis aliquid commune, vel aliquem modum: vnde non erit singulare, sed commune, & sic non erit indiuiduum generis.

2. Opi. affirmat dari indiuidua generica se quentibus arg. Alia sentẽtia opposita est præcedẽti, quæ dicit dari indiuidua generica. Et hæc, pb. & authoritatib. & rõnibus. Nã Aristot. in Postprædicã. c. 13. dicit genera eẽ priora

1. Argum.

Specie-

Speciebus, & q͞d natura generica prius est in materia, quam specifica, cum enim generatur homo, prius est in materia gradus viuētis, gradus corporis, gradus animalis, quàm gradus hominis; sed illi gradus sunt indiuidui, ergo in materia cōstituunt indiuiduū genericū, ergo illud erit immediatè sub specie. Et confirmaĩ hoc:

Confir. 1. Nam Arist. 2. de generat. animal. c. 3. docet, hominem prius viuere vitam vegetatiuā, deinde sensitiuā, tandem rationalē, & hoc prius tempore: ergo tūc erit illud hoc viuēs, hoc animal, & nihil amplius: ergo dantur indiuidua generica. Et hoc indicit sæpissimè D. Thom nam dicit, prius embryonem viuere vitam sensibilem, prius, inquam, tempore, quàm homo viuat vitam rationalem, & quod per aduentum animæ rationalis expellit formam embryonis, ergo embryo tunc erat hoc animal, & ita erat indiuiduum genericū immediatè collocatum sub animali. Et probatur hæc sententia ratione, & sit

2. Argum. Secundum arg. Nam ratio animalis habet existentiam ratione distinctā ab existētia, quæ existit hominis rō, ergo ēt habet diuersā singularitatē distinctā ratione. Probatur cōsequētia. Quia eo modo, quo duo habent diuersā existētiā, debēt habere diuersam singularitatem, cum singularitas necessariò cōcomitetur existētiā, & implicet contradictionē aliquid intelligi vt existens, quin sit singulare. Sed antecedēs probatur, quia rō animalis in Petro, vt distincta à ratione hominis existente in illo intelligitur vt entitas actualis cū nō concipiatur, vt entitas in potentia, & in causis, sed extra causas, ergo vt distincta à ratione hominis importat suā existentiā, ratione etiam distinctā à ratione hominis. Patet consequentia. Quia rō animalis cōcipitur vt actu determinata per rationem hominis, & ratio hominis intelligitur, vt determinans rationē animalis, sed nihil potest actu intelligi determinans aliud, nisi actu existat, ergo &c.

3. Argum. Tertiò. Nam sicut rationale, & animal sunt partes cōponentes hominē, ita hoc rationale, & hoc animal sunt partes componentes hunc hominem in particulari: ergò sicut rationale, & animal distinguūtur ratione, ita hoc rationale, & hoc animal. Cōsequētia patet & prob. anteced'. quia cum totum non constet ex aliis partibus, quam ex suis, sicut esse essentiale completum consurgit ex suis partibus: ita esse indiuiduale compositum consurgit ex suis partibus indiuiduatis.

4. Argum. Quartò. Nam si in hoc homine essent distinctæ animæ, sensitiua, & vegetatiua, & rōnalis, singulæ essent formæ singulares, atque adeo vegetatiua constitueret immediatè hoc viuens, sensitiua hoc animal, & constituerent plures entitates, indiuiduas realiter distinctas: ergo modo, quādo vna anima illud prętat, intelligimus nos prius saltē rōne cōstituere indiuidua viuētis, & post indiuiduū aīalis, & post indiuiduū hominis, ergo ista rōne distinguūt, & ita dātur indiuidua generica rōne distincta ab indiuiduis specificis.

5. Argum. Quintò. Quia non minus pōt præscindi hoc animal ab hoc homine, q̃ aīal ab homine, nō conuenit intrinsecè esse hoc animal mediante ratione hominis: aliàs non posset concipi hoc animal, quin cōciperetur hō, quod patet esse falsum. Nā cum video venientē à longè, concipio esse animal, & non hominē, ergo indiuidua generica ratione distinguuntur à specificis. Et confirm. hoc. Nam sicut Petrus, & Paulus sunt hi homines, ita sunt hæc animalia: ergo possum ab illis abstrahere rationē huius animalis illis communis, nā à quacunque conuenientia cōceptus cōmunis illis abstrahi potest, ergo distinguitur ratione ab illis, & ita indiuiduum genericū rōne est distinctum a specificis.

6. Argum. Sextò. Nam in Deo distinguitur ratione hæc essentia ab hac paternitate, seu hæc sapientia ab hac misericordia, ergo & in homine, qui non est tam vnus, sicut Deus, distinguitur ratione hic homo ab hoc animali; dantur ergo indiuidua generica, ratione distincta à specificis.

7. Argum. Septimò. Nā Petrus, & hoc animal sūt distincti termini, & non sunt synonymi: ergo significant diuersimodè indiuiduū hoc; sed hæc diuersitas non pōt esse alia, nisi quia Petrus significat Petrum indiuiduum specificum, hoc animal significat eundem Petrū in rōne indiuidui generici; ergo distinguunt rōne hæc indiuidua, siquidē sub alia rōne significantur. Dicā, q͞ hoc animal formaliter significet habētē hāc animalitatē, & Petrum significat, qui

Digitized by Google

qui habet hác aĩalitatem, & rõnalitatẽ & has carnes, & hæc ossa, vbi est distinctio rationis & in re significata, & diuersus modus significandi in terminis. Difficile tamen iudico de his opinionibus cẽsere.

Decisio quæstionis.

Authoris placitum. *1. Conclus.* DIco ergo primò, vt meam proferã sententiam: Indiuidua generica non sunt assignanda vt aliquid realiter distinctum ab indiuiduis speciei: Patet. nã nullum indiuiduum in recta linea cõstitutũ reperit realiter, quod nõ sit alicuius speciei indiuiduũ: rõ enim generica ĩ rebus non reperit sola: nihil enim est directè in genere, qđ non sit in spẽ. Et præterea: qa hæc est falsa: Petrus est hoc aĩal, cum hoc aĩal distinguatur realiter à Petro, nec in ipso sit, sicut in subiecto: & cũ embryo viuit vita aĩalis tãtum, non est directè in recta linea, nec hic embryo directè in illa collocatur, sed ad latus, quia sunt quædã imperfecta, & dispositiones ad generationẽ hominis, sed de hoc alibi dicemus.

2. Conclus. *Contra primam opin.* Dico secundò: Indiuidua generica verè dãtur & sunt illa quæ dicũt naturã generis particularizatã, vt hoc aĩal, hoc viuens, & his similia Et prob. concl. Nã cũ Petrus sit hõ, hoc aĩal, hoc viuens benè põt intellectus illũ significare sub cõceptu huius animalis, sicut illum põt sub illo concipere & experitur se ita illũ concipere. *D. Thom.* Et huic videtur maximè fauere D. Th. 3. p. q. 78. art. 5. ad 1. & 2. vbi sic dicit. Ad primũ ergo dicendum, qđ hæc dictio hoc, significat substãtiã: sed absque determinatione propriæ naturę. Ad secũdũ dicendũ, ꝙ hoc pronomen hoc, non demõstrat ipsa accidentia, sed substantiam sub accidentibus contentam: ergo potest hõ concipere per intellectum, & significare rationem genericam particularem.

3. Conclus. Dico tertiò, quod hæc indiuidua generica non reponuntur in recta linea immediatè sub animali. Hoc dictũ patet, quia non reperitur talis ordo in constitutione lineæ prædicamentalis: sed omnia indiuidua ad arboris radicem collocantur, & in 1. opin. hoc fuit probatum.

4. Conclus. Dico quartò: Hęc generica indiuidua dicunt & important rationem animalis, v. g. & hominis, & Petri, & dicunt idem, quod dicit indiuiduum specificum, licet sub alio conceptu: nam Petrus hæc omnia importat dicendo velut de formali, conditiones indiuiduantes, & signationẽ naturæ, vt dicit D. Th. c. 1. de ente. Hoc animal vero dicit idem: sed veluti de formali importat hanc anima litatem, quod est hęc per has cõditiones indiuiduãtes. Et idem de aliis indiuiduis est dicendum. *Indiuidua generica sub quo immediatè põnenda sint an sub genere, vel sub specie?* Vnde indiuidua generica, si quoad illud, quod de formali, veluti importat, cõsiderentur, deberẽt collocari immediatè sub genere, scilicet, hęc substãtia sub generalissimo, hoc corpus sub genere corporis, &c. Verũ, quia simul dicunt, & importãt actu reliquas oẽs conditiones indiuiduãtes indiuidui specifici, referũtur ad genera media specie. *Satisfit ar. vtriusque opin.* Per hoc etiã patet, quid dicendum sit ad argumẽta de indiuiduis generis, q. præced. allata. Argumẽta verò 1. opin. hoc dictum probant. Argumenta verò secundæ dictum primum, & secundum, & quatenus à nostris assertionibus dissonant facile sunt solubilia. *Obseruat.* Et nota, ꝙ hoc animal, vel hoc viuens, & dicit actu totum, quod dicit Petrus, licet diuersimodè, & quod hoc viuens non dicit solum v. g. gradum viuentem cum præcisione aliorum. nam sic esset pars, & non indiuiduum prædicamenti substantiæ, quod debet esse quoddam totum, & directè positum in recta linea. Nam sic in pręsentiarum de indiuiduo substantiali loquimur, pro supposito. Et proportionaliter est dicendum in aliis prædicamentis.

QVAESTIO LV.

Vtrum aliquis homo sit species.

1. Argum. VIdetur quod sic: Nam prædicatur de Petro & Paulo, qui differunt numero: ergo est species, nam species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero. *Fuga.* Dices nõ prædicari in quid, contra: *Impugnat.* nam quærẽti quid est Petrus, optimè respondetur, quod est aliquis homo: ergo. *Cõfirmat.* Et confirm. hoc arg. Nam aliquis homo est vniuersale, siquidem est in multis: ergo sub aliqua specie vniuersalis continetur, non sub genere, nec differentia, nec proprio, nec accidẽti: ergo sub specie: ergo est species.

Controuersia. De hac re variè opinatum fuit. Quidã viri

Digitized by Google

1. Opin. viri doctissimi magistri mei tenuerunt, hoc nomen, aliquis homo, respectu multorũ esse nomẽ æquiuocũ; & ita non prædicatur de multis, nisi æquiuocè, quamobrem nõ est species, sed indiuiduũ. Sicut enim Petrus de multis nõ nisi æquiuocè affirmatur, ita aliquis homo. *Obiectio.* Et si contra istũ modũ dicẽdi fiat arg. Nã aliàs istę nõ erunt subcontrariæ, aliquis homo currit, aliquis hõ non currit, quia subiecta sunt singularia, si vniuocè accipiantur, & si ęquiuocè non sũt oppositæ, cũ non cõueniãt in subiectis, quod tamẽ est contra omnes assignãtes subcõtrarias, qui per illos terminos illas assignãt, vt patet ex Arist. in Peri hermen. Petro Hisp. Mag. Soto, & aliis. *Alia obiectio.* Itẽ sequeretur, istas nõ esse cõtradictorias, oĩs homo currit, aliquis hõ non currit, nã illud subiectũ, aliquis homo, nõ põt esse cõis terminus. Vt verò essent cõtradictorię, erat necesse, quod esset terminus cõis. *Satisfit vtrique obiectioni.* Respondent ad hoc, ꝙ qñ Arist. & alii logici dicũt, illas eẽ subcõtrarias, & contradictorias, vtuntur illo termino, aliquis hõ accõmodatiuè, qui significat tunc aliquẽ hominẽ in cõi. Sed in rei veritate singularis est ille terminꝰ, licet vtãtur illo, vt termino cõi, qđ sæpissimè contingit. Quinimo Porphyrius, & omnes logici ponunt ad radicẽ arboris prædicamentalis, tanquam singularem hominis, aliquis homo, vt patet, cũ dicitur indiuiduè, vt aliquis homo, &c. Et probant isti authores hanc sententiã hoc argumẽto. Nam terminus communis est, cui ex modo significandi non repugnat supponere pro natura in cõmuni, sed huic termino, aliquis homo, repugnat, ergo non est cõmunis, & consequẽter nec species, & ita nec res per ipsum significata est cõis, nec species. Minor probatur. Nam aliquis homo ex necessitate debet supponere pro hoie particulari. Hanc sententiam multi Theologi sequuntur 1. p. q. 29. art. 4. *Obiectio.* Et si dicas, nã modus essendi particularis est cõis omnibus hominibus, ergo est aliqs homo; consequẽtia patet, quia aliquis homo significat illũ modum. *Solutio.* Respondetur, negãdo consequentiam, quia aliquis homo significat illũ modũ, sed indiuiduum, cui cõuenit ille modus, isti vero termini modus essendi particulariter, vel habẽs modum essendi particularem cõmunes termini sunt, & de pluribus prædicatur, non tamen aliquis homo. In hac opinione satis patet, nõ esse speciem aliquis hõ.

2. Opinio. Alia est aliorum opinio, qui dicunt ex D. Th. de potentia, q. 9. ar. 2. quod in substantia Petri est tria considerare, quorum vnum est natura generis & speciei in singularibus existens, & est illud quod per definitionẽ explicatur. *In quolibet indiuiduo tria, natura, modus existẽdi, principium causatiuũ talis modi.* Secundũ est modus existendi talis naturæ, quia in singulari substantia existit natura generis, & speciei, vt propria huic indiuiduo, & nõ vt cõis multis. Tertiũ est principiũ, vnde causatur talis modus existẽdi. Sicut autẽ natura considerata per abstractionem à singularibus, ꝙ D. Th. vocat in se in hoc loco communis est, ita & modus existendi naturæ; nam natura hominis sẽper reperitur in aliquo homine, & oĩs homo existens semper est aliquis homo. Quamobrem modus ille est cõmunis, sed principium talis modi existẽdi, quod est principium indiuiduationis, non est commune, sed aliud est in isto, aliud in illo. Hoc enim singulare indiuiduatur per hãc materiam, & illud per illam, ista autẽ materia non est communis, nec potest conceptu cõmuni, vt ista est, & vt est principiũ indiuiduationis abstrahi. Sicut ergo nomẽ qđ significat naturã, est definibile, vt hõ animal, ita etiam nomen, quod significat naturam cum tali modo existẽdi, vt hypostasis & persona. Illud verò nomen, quod ex sua natura includit determinatũ indiuiduationis principium, non est cõmune, nec diffinibile, vt Socrates, Plato. *Corollarium ex doctrina D. Tho.* Ex hoc quod D. Tho. eleganter dicit, deducitur hæc opinio, quod aliquis hõ, cũ non significat illum modũ particularem, sed principium indiuiduationis, licet in ipso indiuiduo ponatur ille particularis modus existendi, quod non sit terminus communis. Nam Diu. Thom. hypostasi persona suppositũ supponit, vt nomina, quæ significant illam naturã cum modo communi, nõ verò aliquis homo, vt talis ponit. Et secundum hanc opinionem ẽt constat, quod non sit species. Dominus Caietanus cap. de specie, dicit quod aliquis homo est terminus cõmunis. *3. Opinio Caiet.* Et fundat se in ꝓdicta authoritate. D. Tho. quia significat naturam particulariter existẽtem. Natura autem & modus communia

sunt

sunt, & dicit esse prædicabile: sed nō est species, quia prædicatur in cuiusmodi. Nec fuit diminutus Porphyrius, etiamsi non egerit de omnibus prædicabilibus: quia nō promisit se nisi de quinque actu rum. Verum licet non fuerit infidelis Porphyrius, quia non fregit promissum, fuit tamen parcus & diminutus in promittendo, quandoquidem non omnia tractauerit prædicabilia.

Reijcitur quadam glos. Caiet.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. Contra primam opin.

PRima conclusio. Aliquis homo est terminus communis, sicut ly, persona, & significat aliquid commune pluribus. Hæc conclusio est expressa sententia D.Th.1.par.quæst.20.art.4. Vbi sic dicit. Et ideo dicendum est, quod etiam in rebus humanis, hoc nomen persona, est nomen commune cōmunitate rationis, non sicut genus, & species, sed sicut indiuiduū vagum. Nomina enim generū & specierum, vt animal & homo sunt, imposita ad significandum ipsas naturas cōmunes, non autem intentiones naturarum communium, quæ significantur his nominibus genus, vel species, sed indiuiduum vagum, vt aliquis homo significat naturam cōmunem, cum determinato modo essendi, qui competit singularibus, vt scilicet sit per se subsistens quid distinctum ab aliis: sed in homine singularis designati significat determinatum distinguens, sicut in nomine Socratis, hæc caro, hoc os. Vbi D. Th. dicit personam esse communē sicut indiuiduum vagū, & ad probandum cōmunitatem personæ supponit vt certissimū indiuiduum vagum commune esse: & dicit significare aliquid cōmune, nimirum naturam humanam cum determinato modo essendi, qui cōuenit singularibus: ergo eius significatum commune est, siquidem competit pluribus. Et vltimò ponit differentiam inter indiuiduum vagū, & determinatum, quod vocat ipse designatum, quod indiuiduū designatum dicit aliquid determinatum distinguens, sicut hanc carnem & hoc os, quod nullo modo alicui est commune: & idē docet quæst. proximè allegata: ergo contra D.Thom loquuntur sui discipuli, qui dicunt, aliquis homo, & indiuidua vaga non esse communia. Et si cōtra hoc fiat argumentum. Nam aliquis homo est incōmunicabilis pluribus, sicut persona: propterea enim indiuiduum vagum dicitur indiuiduum, quia est indiuisum in se, & diuisum a quolibet alio, & persona dicitur indiuidua substantia: quia est incōmunicabilis: ergo nec persona nec indiuiduū vagū sunt communes termini, nec ratio per se, & indiuidui vagi, est aliquid commune. Respondetur, quod licet persona sit incommunicabilis, tamē ipse modus existēdi incommunicabiliter potest esse cōmunis, quia pluribus cōuenit, quia omnes personæ incommunicabiliter existūt, & id est, quod persona significat formaliter incommunicabilitatem existēdi, seu incommunicabiliter existens in natura rationali. Et idem dicēdū est de termino, aliquis hō. Licet enim id, quod est aliquis hō sit, incōicabile, et indiuiduum, sed natura incommunicabiliter existens communis est, & ipsa incommunicabilis existentia naturæ communis est. Sed dices, sunt omnino idem indiuiduum vagū & persona? Respondetur, quod D.Thom. vbi supra, ait in hæc verba. Hoc tamē interest, quod aliquis homo significat naturam, vel indiuiduū ex parte naturę cū modo existendi, qui competit singularibus. Quod est dicere, quod significat naturā particulariter existentem, & indiuidualiter existentem & naturam sic existētem esse in indiuiduis. Hoc autem nomen persona, non est impositum ad significādum indiuiduum ex parte naturæ, sed ad significandum rem subsistentem in tali natura, ita vt in illa natura subsistat distincta ab illis. Et hoc etiam est commune omnibus personis. Et si contra dicas: Nullum singulare definitur, sed persona est aliquid singulare: ergo non definitur: Respondet Diuus Thom. art. 1. quæst. 29. in hæc verba, quod licet hoc singulare, vel illud definiri non possit, tamen id, quod pertinet ad rationem communem singularitatis definiri potest. Et sic Arist. definiuit substantiam primam, non hanc, vel illam, sed quæ pertinet ad rationem communem singularitatis.

Locus D. Thom. obseruandus.

Quid intersit inter indiuiduum vagū et designatum apud D. Thom.

Error quorundā Thomistarum.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

Quid intersit inter aliquē hominem & personā apud D.Thom.

Obiectio.

Solutio.

2. Conclus.

Secunda conclusio. Indiuiduū vagum, & persona non sunt species. Hæc conclusio habetur à Diuo Thoma, quæstio. 31. art. 4.

Digitized by Google

Quare indiuiduum vagum & persona nõ sint species cum sint communia multis.

art.4.in solutione ad vltimum. Et ratio est: nam quod est species, debet significare naturam aliquam prædicabilẽ de pluribus differentibus numero in quid: sed persona & indiuiduum vagum non sunt huiusmodi: ergo &c. Probat minor: quia indiuiduum vagum & persona non sunt imposita ad significandum naturam absolutè, sed ad significandam naturam cum certo modo, indiuiduum vagum ad significandam naturam particulatiter, & incommunicabiliter existentem Persona verò est imposita ad significandum rem subsistẽtem in tali natura, vt distincta ab aliis. Vnde dicunt, quosdam modos additos naturæ, & naturam cum quodam modo: ergo non sunt species. Præterea. Nã quod est species, prędicatur in quid: sed aliquis homo nõ prædicatur in quid, sed in quale, quia dicit quendam modũ, veluti qualificatiuum. Si quæras, quid est Petrus, homo, qualis homo, est aliquis homo, idest, homo particularis. Et persona etiam dicit quandam naturæ determinationem pertinentem ad dignitatem: & ita non prædicatur in quid. Suppositum etiam non est species, vt de se patet.

3. Conclus.

Tertia cõclusio. Persona dicta de Deo non est species. Probatur ex D. Thom. quæst. 31. art. 4. in solut. ad vlt. Vbi sic dicit. Respondetur, quod licet sit communitas rationis & non rei, tamen non sequitur, quod in diuinis sit vniuersale, vel particulare, vel genus, vel species. Tum quia neque in rebus humanis communitas personæ est communitas generis, vel speciei. Tum quia personæ diuinæ habẽt vnum esse, genus autẽ & species & quodlibet vniuersale prædicantur de pluribus secundum esse differentibus. Ecce illam expressè tenet Diuus Thomas, & nos supra cũ diffiniremus, quid esset vniuersale, hanc doctrinam tenuimus. Vniuersale enim est vnum in multis, ita vt illa multa sint talia in ordine ad naturam, quam vniuersale importat, & habeãt esse diuersum, vt homo est vniuersale, quia prędicatur de multis hominibus, in quibus reperitur ratio hominis partita, & multiplicata, & est alia in alio homine, & alia i alio & illi homines sicut diuersam habẽt hominis essentiam numero, ita habẽt diuersum esse. In Deo autem natura diuina nõ

Quid requiratur vt aliquid verè dicatur vniuersale.

habet diuersum esse in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, nec est alia, & alia natura in illis, sed vna & simplicissima.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1.

AD primũ respond. quod non sit species, quia non dicit naturam absolute, sed cum modo: dicit enim naturam particulariter existentem in indiuiduis. Vt n. esset species, deberet absolutè importare naturã, & non cum modo, & ob hanc causam nõ prædicatur in quid, sed in quale, vel cuiusmodi, quærẽti, quid est Petrus? respondetur, quod homo, & qualis homo est? aliquis homo, seu particularis, & indiuiduum. Ad confirm. respond. quod est vniuersale vt distinguitur à particulari, non vero est vniuersale propriè, & quod determinat vniuersale ad aliquã speciem, quia dicit imperfectum modũ prædicationis, cum dicit naturam cum quodam modo. Est autem vniuersale sicut ens, est vniuersale, sicut aïa, est vniuersale, vt scilicet distinguitur à particularibus. Et de hoc etiã supra diximus, dum colligeremus prędicabilium sufficientiã.

Doctrina pulcra ex Caiet.

Ad confir.

Ad argu. 1. opin.

Ad argum. primæ sentẽt. iam satis constat esse contra D. Th. quę non legerunt sic opinãtes: resp. quod aliquis homo est terminus cõmunis, & supponit pro natura cum particulari modo existendi. Naturæ autẽ modus cõmunis est, quia conuenit omnibus indiuiduis: Petrus enim est aliquis hõ, & Paulus, sicut sunt personæ. Indiuidua vero signata sunt illa, quibus conuenit significatũ cõe de ly, oĩs homo.

Ad argu. 2. opin.

Ad rationem secundæ opin. etiam respon. quod est contra Diuum Thom. vt visum fuit. Facit enim Diuus Thom. distinctionem inter indiuiduum vagum, & indiuiduum designatum, quod indiuiduum designatum dicit aliquid, quod nullibi sibi conuenit, vt hanc carnem, & hoc os. Indiuiduum vero vagum significat naturã cũ determinato modo essendi, qui cõpetit singularibus, & sic significat aliqd cõe, & non significat formaliter illud, qđ omnino est determinatũ distinguẽs, sicut illud significat hoc nomẽ Socrates. Caietanus aũt pro quanto dicit esse plura, ꝙ quinque pdicabilia, quæ sũt propriè prędicabilia, nõ admittitur, vt sup. vidimus.

In quo reijciatur Caiet. et i quo acceptetur.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO LVI.

Vtrum definitio speciei conueniat naturis angelicis, supposito, quod non possint plura indiuidua in eadem specie esse.

1. Argum. VIdetur, quod non. Primò: Quia intellectus noster nõ potest pro libito quamcũque naturam denominare speciem, sed attendere debet ad fundamentum, quod habet res ad suscipiendam talem, vel talem, denominationem, sed natura angelica, cui repugnat multiplicatio in plura indiuidua nõ prębet fundamentum intellectui ad hoc, vt denominet illam speciem prædicabilem: ergo repugnat denominari speciẽ. Probatur minor: quia fundamentum est vnitas formalis, quæ reperitur in pluribus indiuiduis, quod fundamentum non potest esse in natura angelica: ergo &c.

Solutio. Dices, quod licet natura Gabrielis, v.g. non habeat fundamentum secundum se, quia non habet physicam aptitudinẽ ad essendum in pluribus: habet tamen fundamentum ex parte modi cõcipiendi, quia concipitur ad modum rerum materialium, & contrahibilium, & hac ratione habet aptitudinem logicam, vt dicatur de pluribus, & tribuatur ei intentio speciei prædicabilis.

Impugnat. Sed contrà. Nã vel intellectus tribuit denominationẽ speciei naturæ Gabrielis, vt Gabrielis est, & sic tribuit denominationẽ rei singulari, vt singularis est, quia natura Gabrielis intrinsecè est singularis ex opinione Thomistarũ: Sed hoc est absurdũ & impossibile non minus, quã Petrũ denominari speciẽ: Vel tribuit illã denominationem speciei prædicabilis naturæ ipsi Gabrielis, vt pręscindit à sua singularitate, & sic denominat speciẽ infimam naturã essentialiter, vlterius contrahibilẽ, quod est impossibile: ergo &c. Prob. min. nam natura Gabrielis, vt pręscindit à sua singularitate, est essentialiter vlterius contrahibilis per singularitatẽ, cũ singularitas sit secũdũ Thomistas aliquid pertinens ad rationẽ specificã naturæ Gabrielis. ergo &c.

Solutio. Dices nõ considerari naturã tunc, vt vlterius essentialiter contrahibilẽ per singularitatẽ illã, sed considerari per ordinem ad res materiales, quæ licet præscindant à singularitate, non sunt vlterius essentialiter contrahibiles.

Impugnat. Sed contra. Nã id, cui tribuitur intẽtio speciei prædicabilis, est natura angelica, vt considerat illo mõ sine singularitate per ordinem ad res materiales, sed tunc iã non tribuitur verè denominatio speciei naturæ Angeli cum illa essentialiter sit hæc, sed alicui vt materiali, loco Angeli, nã ablato aliquo prędicato essentiali iam non manet natura rei eadẽ. Constat aũt secundũ Thomistas singularitatem esse de intrinseca quidditate illius naturæ: ergo si illa denominatio speciei tribuitur illi, vt pſcindit à singularitate, iã nõ tribuitur illi naturę, sed alteri loco illius apprehensæ: ergo, &c.

2. Argum. Secundò arguitur. Intellectus non potest naturæ humanæ tribuere denominationẽ generis, quia repugnat illi naturæ secundum se communicari pluribus speciebus: ergo si repugnaret illi esse in pluribus indiuiduis, vel communem illis nõ posset tribuerę illi denominationem speciei prædicabilis. Patet, quia sicut genus contrahitur per plures differentias essentialiter & verè, ita species per plures differentias indiuiduales verè determinatur, licet materialiter.

Solutio. Dices esse disparem rationem, quia humanæ naturæ non solum deficit fundamentum reale ex parte sua ad suscipiendam denominationem generis, sed etiam fundamentum rationis ex parte intellectus, quia non potest concipere naturam humanam per habitudinẽ ad ea, quæ dicunt ordinem ad varias species, aptaque sunt cõtrahi per plures differentias essentiales. Naturam autem Gabrielis cõcipere possumus per ea, quæ dicũt ordinẽ ad varia indiuidua. Et hac rõne naturæ humanæ non potest tribui intentio generis. Naturæ Gabrielis aũt potest tribui intentio speciei prædicabilis.

Impugnat. Sed contrà, quia in Thomistarum opinione tantum repugnat, eandem naturã Angeli specificã cõtrahi per varias differentias indiuiduales, quantũ naturam nostrã per varias differentias essentiales: ergo in eo, quod cõcipiat naturam Angeli in ordine ad naturas, quæ secundũ se sũt aptæ recipere denominationẽ spẽi non

sit

sit ipsa statim apta suscipere denominationem speciei Sicut ex eo, quod natura concipit ad modũ cuiusdã naturæ realis nõ fit cõsequens, vt ipsa sit ens reale. Dices: quod non efficiat ipsa natura verè & realiter contrahibilis per differentias numerales, sed tñ prout est in rõne, efficiatur, vt sit apta logicè, & secundũ rõnem, & ita vocetur istud vniuersale rationis, quia illius fundamẽtum solum est in rõne. Sed contra; quia in natura humana defectus aptitudinis physicè ad existẽdum in pluribus speciebus est sufficiẽs, vt logicè nõ possit esse apta prædicari de pluribus speciebus, nec ei tribui possit intẽtio generis, ergo cum similiter defectus aptitudinis ad existendum in pluribus indiuiduis physicè reperiat in natura Gabrielis, nõ poterit habere aptitudinẽ logicã, vt pdicari possit de pluribus indiuiduis. Maxime, quia huiusmodi aptitudo logica non debet esse aliquid in re fictũ, sed habẽs fundamẽtũ in natura reali ipsius rei. Et confirmatur, nam si Gabriel logicè est aptus prædicari de pluribus indiuiduis, aut illa indiuidua sunt realia, vel possibilia, vel ab intellectu conficta. Si realia & possibilia natura Gabrielis erit multiplicabilis physicè in plura indiuidua cõtra suppositionẽ factã. Si conficta ab intellectu, tunc sequit primò, ꝙ natura Gabrielis, quæ est realis & substantia, pdicet de ente rõnis, qualia sũt illa indiuidua, siquidẽ sũt fictiones. Secũdò sequitur, ꝙ id, ꝙ est species, non prędicaretur vniuocè de omnibus indiuiduis suis, ꝙ est absurdũ. Sequela patet, quia Gabriel prædicaret de suo indiuiduo reali, qđ est in mundo, & aliis fictis, quæ sunt entia rationis, cũ enim sit prædicabilis de illis, secundũ illas nullum erit inconueniens, quod actu prędicetur. Implicat autem, aliquam substãtiã vniuocè prædicari de substãtia reali & ficta, ergo non pdicabitur vniuocè.

Solutio. *Impugnat.* *Confirmat.*

3. Argum. Tertiò arguit: Ex opposita sñia sequitur; Deum ẽt esse speciem, consequẽs est absurdũ: ergo &c. Probat sequela, qa nõ obstante, quod natura Gabrielis sit essentialiter singularis, & secundũ se incõmunicabilis pluribus indiuiduis, potest cõcipi secundum illos, vt præcisa à sua singularitate, tãquã species prædicabilis, ergo licet natura diuina sit essentialiter singularis, poterit cõcipi eodem modo, cũ par sit vtrobique ratio, scilicet modus noster cõcipiendi res spirituales per ordinẽ ad res materiales, quæ à parte rei habẽt fundamentum, & de pluribus possunt prędicari. Falsitas autẽ illius consequentis probat, quia si Deus esset species: Deus subiiceretur alicui generi, & ita cõponeret ex genere & differẽtia, & aliquid reale de Deo & creaturis vniuocè diceret, & esset in prędicamẽto, quæ omnia sunt absurda. Et si dicas, esse inconueniens, Deũ denominari spẽm secundum se, nõ verò prout est obiectiuè in intellectu: Cõtra, ergo vt in intellectu poterit cõcipi vt genus: nam non habet maiorem repugnantiam, vt apprehẽdatur vt communis pluribus differentibus numero, quàm speciẽ, quæ omnia sunt impossibilia.

Solutio. *Impugnat.*

4. Argum. Quartò: Impossibile est, ꝙ Petrus nudetur à sua singularitate, & intelligat vt Petrus: ergo impossibile est ẽt, ꝙ Angeli nudentur à sua singularitate & intelligãtur, vt sũt essentialiter in se: ergò natura Angelica nõ est magis denominabilis ab intentione speciei, quã Petrus. Probatur cõsequentia, quia tã essentiale est ipsi hãbere singularitatem, ac Petro vt Petrus est. Dicet ita esse, ꝙ si cognoscat natura angelica distinctè, & vt est i se, nõ põt esse vniuersale, cũ illi vt sic, multiplicitas indiuiduorũ repugnet; qa tñ nõ sic à nobis cõcipit, sed cõfusè & per cõceptiuũ cõnotatiuũ ad res materiales cõtrahibiles p varias drias indiuiduales, ideo applicari põt illi intẽtio speciei: Cõtra, qa repugnat aliquid, nisi falso cognoscatur, cõcipi distinctã, aut cõfusè, cũ opposito ei⁹, ꝙ essẽtialiter & qdditatiuè sibi cõuenit: sed singularitas conuenit essẽtialiter naturæ Gabrielis. & in illos, ergo oĩo repugnat, ꝙ verè cõcipiat cũ vniuersalitate qa vniuersalitas repugnat singularitati ñę Gabrielis essẽtialiter sibi cõueniẽti.

Solutio. *Impugnat.*

5. Argum. Quintò arguitur: Nullũ datur actu genus, qđ non habeat sub se plures species saltem possibiles: ergo nulla dabitur species actu, quę nõ habeat sub se plura indiuidua, saltẽ possibilia. Prob. consequẽtia: alias spẽs intelligibilis expressa, vel impressa reprẹsẽtãs illã nõ põt dici vniuersalis, & cõis in reprẹsẽtãdo, quia nõ sũt aliqua actu, vel potentia, quæ in illa ter-

tia ratione repræsẽtata cõueniãt, nec potest dici, qđ illa plura indiuidua ab intellectu cõfecta repræsentẽtur in mẽte per vnicam imaginem, quatenus inter se conueniunt, tũ, quia cum illa sint entia ficta, non possunt per illam speciem repræsentari, & nec dabilis est ratio vna cõmunis indiuiduo ficto, & vero, vt iam dictũ est. *Confirm.* Cõfir. quia species supponit plura indiuidua, à qbus abstrahat natura, sed in casu speciei angelicę nõ hẽnt plura idiuidua.

6. Argum. Sextò: Species sẽper refertur ad singularia, vt possit illis cõmunicari, sed natura Gabrielis nõ potest cõicari pluribus indiuiduis physicè ex suppositione facta, nec ẽt logicè per pdicationẽ affirmatiuã vnius de alio, quia hæc est falsa; hoc indiuiduũ à me fictũ, est Gabriel, vel est naturæ Gabrielis: ergo &c. *Solutio.* Qđ si dicas, naturæ Gabrielis applicari ab intellectu intentionem speciei, tñ ex eo non reddi naturã Gabrielis aptam prędicari de pluribus, quia est incapax. *Impugnat.* Sed cõtra; ergo si est incapax prędicabilitatis de pluribus, erit icapax denominationis specificę, qa cui repugnat passio, & esẽtia repugnat.

Septimò. Nã si Gabriel est species: ergo habet relationẽ speciei, ergo illa relatio terminatur ad aliquẽ terminum, quia constituit relatiuum in particulari: ergo vel ille terminus sũt plura indiuidua, vel plures species; nõ plures species, qa esset genus, nec plura indiuidua, quia actu non sunt, ergò nõ terminatur ad plura indiuidua actu, nec sũt in potẽtia, quia etiã implicat, posse esse plura indiuidua sub eadẽ spẽ, nec sunt in apprehẽsione intellectus, quia implicat intellectũ apprehẽdere plures Angelos numero distinctos sub eadẽ specie. *Solutio.* Si dicas, ꝙ illa spẽs ex modo essendi, quem habet in intellectu, possit de multis affirmari indiuiduis, si essent: *Impugnat.* Contra, nam actu est species: ergo actu debet habere terminum, ad quem relatio illa speciei terminetur, & hic terminus sunt plura indiuidua, sed non est talis terminus: ergo nec Gabriel est species.

8. Argum. Octauò arguitur: Istę relationes ipsius vniuersalis fiunt per comparationem intellectus: sed natura, cui repugnat ista cõmunicabilitas naturæ substratæ, nequit verè comparari ad inferiora plura; ergo nec intellectus poterit illi tribuere relationem ad plura. Et confirm. argum. quia *Confirm. 1.* fundamentũ speciei est communicabilitas naturæ substratæ, sed hæc repugnat Angelicæ naturæ, ergo & esse speciẽ repugnat. Et confir. amplius, quia Petro re- *Confirm. 2.* pugnat esse speciẽ ex eo, quod nec hẽt, nec potest habere inferiora, sed sic repugnat Angelo: ergo nõ potest esse species.

9. Argum. Nonò arguitur: Si Angelus cõciperetur, vt in se est, nõ posset concipi, vt vniuersalis: ergo repugnat naturæ Angelicę esse speciem. Antecedens patet, quia illa per seipsam & essentialiter est singularis: ergo si secundum se cognosceretur, non posset cognosci sine singularitate, & ita non posset esse vniuersalis. Consequẽtia probatur, quia si non repugnaret, etiamsi illa natura quidditatiuè cognosceretur, posset vt species cognosci, vt patet in homine. Nam etiamsi quidditatiuè cognoscitur, posset spẽs esse, & vt talis cognosci. Et confirmatur argumentum hoc: Nã *Confirma.* aliàs non ex se præbet fundamentum, vt sit spẽs, sed hoc fundamentum solum est in nostro intellectu, qui imperfectè Angelum cognoscit; ergò ẽt Deus erit species, quia cognoscit ad modũ rerũ, quæ sunt species, & in se nõ est necesse, vt prębeat fundamentum ad hoc, ꝙ sit species.

10. Argu. Decimò: Nam quamuis cognoscamus Angelum ad modum rerum materialiũ, benè videmus nos, illam imperfectionẽ se tenere ex parte nostri intellectus, & nõ ex parte Angeli; ergo licet cognoscamus nos Angelũ, vt aliquid, qđ abstrahit à singularibus, & vt aliquid cuius natura nõ dicit intrinsecè singularitatẽ, bene videmus nos, illud nõ esse in Angelo, sed in nostro modo cõcipiendi; ergo non denominabit speciei relatio speciem Angelũ, sed solum rem illam, ad cuius similitudinem Angelum cognoscit. Et cõfirmatur hoc argumentum: Nam relatio speciei, cum denominat hominem speciem, verè hæc denominatio tribuit ipsi naturæ hominis, licet exigat hanc conditionẽ, vt sit in intellectu in communi cognita; ergo si Angelus est species verè, hęc denominatio ipsum Angelũ denominabit speciem, licet requirat hanc conditionem, quod sit in intellectu, sed ipsa natura Angeli nequit in se denominari speciẽ, quia in se nõ dicit ordinem ad plura indiuidua, nec

Digitized by Google

nec in se habet rationem specificam, quæ possit cognosci sine ratione indiuiduali: ergo nō erit species ipsa i se, sed aliquid aliud, quod cognoscitur, vt quid abstrahibile ab inferioribus.

Præambula ad quæstionem.

Controuersia. 1. Opinio.

IN hac quæstione propter argumenta proposita multi multa dicunt. Illi, qui fastidiunt vetera, dixerunt Angelicā naturā Gabrielis, & cuiusuis alterius, supposito, ꝙ plura indiuidua esse nequeunt in illa specie, nulla ratione debere dici speciē: q̄a intrinsecū est speciei prędicabilis indiuiduorū pluralitas in quibus sit, & de quibus prędicetur. Quinimo censent, nō satis modestè, reiiciēdā esse à scholis illā opinionē, quæ asserit, esse vniuersalē naturā illā. Et nunquam ego censebā Angelici Doctoris opiniones a scholis reiiciendas, nisi forte vt tenebris luce expulsa cōcedat grassandi locus, sed ne arguātur, dicunt esse opinionē D. Th. naturam Angelicā non esse prædicabilē speciē, & adducunt D. Th. 1. Sententiarū, distinctione decimanona, articulo secundo, & clarius 1. Peri hermen. lectione decima. Vbi inter alia sic dicit: Dupliciter potest contingere, vt id, ꝙ significatur per nomē, nō sit aptū natum prædicari de pluribus vno modo, quia nomen significat formā secūdū ꝙ determinata est ad hanc materiā, sicut hoc nomen Socrates. Alio modo secūdum ꝙ nomen significat formā, quę non est nata in materia recipi. Vnde satis apertè idicat Diuus Thomas, nomina illa, quę non significant formā receptibilē i materia, significare aliquid, ꝙ non pōt de multis prædicari. Cū verò Gabriel, & huiusmodi alia significēt formas, quæ nō sunt in materia receptibiles, significabunt aliquid, ꝙ non pōt de multis affirmari, & ita significabūt aliquid, ꝙ nō est species. Alii dicunt, Gabrielē, & alia huiusmodi, eē quidē speciē subiicibilem, nō vero speciē ꝑdicabilem. Nā ad rōnem speciei subiicibilis sufficit, ꝙ ponatur sub genere, ad rationem vero speciei prædicabilis requirūt plura idiuidua, quę nō habet illa natura.

Aduersariorum D. Tho. audacia.

Locus Diui Tho. adductus ab aduersariis & eorum opi.

2. Opinio. Species duplex, alia subiicibilis & prædicabilis simul, alia subiicibilis tātū.

3. Opi. Ferr. Esse prædicabile de multis duplicitèr, positiuè, & nō repugnanter.

Alii dicunt, naturā Gabrielis esse speciem prædicabilem de multis. Nā quāuis hoc repugnet illi in quantū talis species est, sed non repugnat illi inquātū species est, aliàs repugnaret omni speciei, sicut solemus dicere de minimo naturali, ꝙ repugnat illi diuisibilitas, in quantū tale, quātū est, nō verò in quantū quantū est. Hic opinionē sequitur Ferrara quarto cōtra Gent. c. 35. Et Caietanus dicit de differētia atoma, quod sit prædicabilis de pluribus differentibus specie in quale ꝑ nō repugnantiā, q̄a nō repugnat illi hoc, i quātū differentia est, licet repugnet illi i quātū talis differentia est. Thomistæ verò, q̄ censent per Dei potētiā possibilia esse plura indiuidua Angelica intra eādē speciē, debent dicere verè esse speciem prædicabilē, quia natura hęc Gabrielis affirmatur de Gabriele, & de aliis indiuiduis possibilibus, sicut natura humana affirmatur de hoībus possibilibus. Nā est verū dicere: Antichristus est homo, & sic de aliis similibus, & dicere ordinē ad plura idiuidua, quæ quāuis nō sint, possūt tñ esse per Dei omnipotentiā, & natura Gabrielis abstracta æqualiter respicit oīa illa indiuidua.

4. Opi. quorundā Thomistarum.

Decisio quæstionis.

Authoris placitum. 1. Conclus. cōtra quartam opin.

SED vt ego meā explicē sniam, sit prima cōclusio, impossibile est per quamcunque potentiā plura indiuidua esse formarū separatarū, & oppositū implicat cōtradictionē. Vnde qui tenent, Deū posse indiuidua plura in eadem specie Angelica facere, & multiplicare, apertè loquūt̄ cōtra Diuū Thomā. Hanc cōclusionē multis demonstrationibus docet Diuus Thomas, quoad primā partē, in prima parte, quæstione 50. art. 4. & quæst. 15. arti. 9. & 2. contra Gentes c. 93. & de spiritualibus creaturis, in disputatis quæst. 8. & secūdo sent. 2. dist. 3. art. 4. Et rō D. Th. demōstratiua est. Nam si dantur duo Angeli in eadē specie, ergo differūt numero, sed hoc est impossibile, ergo &c. Probatur minor. Nā q̄ differunt solū numero in substātiis, conueniunt forma, & differunt solū materia, sed in Angelis non est materia, ergo nec differētia numerica solū, ergo nō dātur duo Angeli eiusdē spēi. Alias rōnes vide in Diuo Thoma locis adductis, quæ quia hæc disputatio nō est huius loci, nō adducuntur. Quod vero sit sensus Diui Thomę, quod oppositum implicet cōtradictionem, patet, quia solum differentia nu-

Probatur multis rationib. implicare contradictionem, dari plura indiuidua sub vna specie substantiarum separatarum.

numerica in substãtijs non potest esse nisi à materia, vel ex parte materiæ: illa ergo sublata nõ potest inueniri ratio distinctionis numericæ solum. Et maximè quia cum Diuus Thomas dicit in sua doctrina aliquid esse impossibile, accipit impossibile, nisi aliquid addatur pro illo, cuius oppositum fieri nequit vlla potentia. Et præterea probatur hæc secunda pars: Nã si essent possibilia quomodocunque alia indiuidua eiusdem speciei, non diceret D. Thom. speciem angelicam esse speciẽ, secundũ quod à nobis cognoscitur solũ, siquidem illa natura abstracta etiam importaret ordinẽ ad indiuidua possibilia, & nomina significãtia illas naturas specificas essent nomina cõmunicabilia secundum rem, licet de facto non fuerint communicata. Et maximè, quia D. Thom. non erat necesse adducere pro ratione subsistentiam formarũ, & earũ spiritualitatẽ, vt ostenderet non esse plures formas numero, distinctas in eadẽ specie, siquidem ẽt in rebus corporeis in sole, luna, &c. ẽtsi sint corporea, nõ datur nisi vnũ indiuiduum vnius speciei, nec substantiæ ita perfectè priuarentur cõsortio indiuiduorum suæ speciei, si essent quomodocunq; possibilia. Et si contra fiat hoc argumentum: Nam potest Deus, quæ sua est potẽtia, facere, quod natura Gabrielis, quãuis de facto habeat omnem perfectionẽ sibi debitã, habeat aliam maiorem perfectionem etiã substãtialem, sicut posset Deus augere & perficere lumen Solis, quamuis habeat de facto omnẽ perfectionem sibi debitam ratione luminis, quia in hoc nulla apparet implicatio: ergo põt similiter naturã Gabrielis in alio constituere indiuiduo. Probatur consequẽtia, quia supposito, quod eadem natura specifica põt esse magis, aut minus perfecta substantialiter, nihil vetat, qđ sit in pluribus indiuiduis, ita quod in vno sit magis perfecta, & in alio minus. Secundò: nam D. Thom. opuscul. 16. dicit, quod licet intellectus agẽs non multiplicaretur in plurib hominibus, vt putauit Auerroes, non inde colligitur, quod per Dei potentiam non posset multiplicari secũdum numerum, sed eadẽ est omnino ratio in angelis, ergo &c. Et tertiò: Nã Deus ꝓducit plures aĩas, quæ sunt substãtiæ spirituales intra eandẽ speciem cõtẽtas: ergo poterit plures producere eiusdem spẽi angelos. Sed ap primũ respondetur, quod implicat cõtradictionẽ, naturam specificam Gabrielis habere maiorẽ perfectionem substantialem, quia habet omnem possibilẽ per quamcunque potentiã, quia cum angelica forma se ipsa sit indiuidua cum omni perfectione possibili, seipsã indiuiduat. Vnde nõ põt aliud indiuiduũ dari illius speciei, quãdoquidẽ iam habetur natura secundũ omnem modum possibilem, & oppositũ habet apertam implicationem, quod scilicet, esset illud indiuiduum habens omnem perfectionem possibilẽ, & non habens omnem perfectionem possibilem. Nã ex eo, quod esse Dei est subsistens, & nullo modo receptũ in aliquo, sequitur euidenter habere infinitã perfectionẽ, & ei non posse fieri additionẽ: ergo si aliqua forma est subsistẽs, & indiuidua ex se ipsa habebit omnẽ perfectionẽ illi spẽi possibilem, & sic non poterit ab alio indiuiduo haberi maior: & ex cõsequẽti, si sit aliud indiuiduũ, in quo sit natura magis perfecta substãtialiter, iã non habebit oẽm pfectionẽ sibi debitã, & ita erũt duæ contradictoriæ, & si natura Gabrielis ex propria essẽtia habet quod sit indiuidua, oẽm indiuiduationẽ sibi possibilẽ omninò hẽt, quia nihil obstitit quo minus haberet. Nec est intelligibile ꝙ si hẽt oẽm perfectionẽ suæ spẽi substantialẽ, addatã à Deo aliqua proprietas indiuidualis naturæ, ꝗ perficiat ipsã substantialiter, quia iã primũ indiuiduũ habebat totã hãc plenitudinẽ pfectionis essẽtialis. Quinimo cũ illæ essent duæ formæ substãtiales, & subsistẽtes, nõ dicẽtes ordinẽ ad extrinsecũ, & vna esset perfectior altera substantialiter, differrũt specie, quia differunt formaliter: & oĩs distinctio à forma ꝓueniẽs est specifica & formalis. Dicere vero, ꝙ habebat omnẽ perfectionẽ sibi debitã naturaliter non in ordine ad Dei potentiam absolutam, est gratis dictũ, nec fundamentũ habet in vera metaphysica. Habet tñ nostra sententia firmissimũ fundamentum, qm̃ est forma subsistens, & habet ex cõsequenti, quidquid sibi quacũque potentia potest haberi, quia non est, vnde limitetur perfectio substantialis illius indiuidui Gabrielis, nec p vllam

Vera sentẽtia D. Th.

3. Obiectiones contra Conclusionem. Prima.

Secunda.

Tertia.

Ad primũ.

Possit non natura Gabrielis fieri perfectior quam est, saltem per omnipotentiam Dei.

Quomodo verum sit quod Angelus habeat omnẽ perfectionẽ sibi debitã naturaliter tantũ, vel etiam supernaturaliter.

1. Modus dicendi voluntarius, & irrationabilis.

2. Modus dicendi Auctoris tractatus in D. Thom.

lam potentiam, quia implicat, possunt esse plura principia indiuiduantia in eadem specie Angelica, quia ab eodē principio essentiali habet Gabriel, quod sit hæc spēs, & hoc indiuiduum, licet nostro modo intelligendi prius sit hæc species, quam hoc indiuiduum. Sunt enim formę non dicentes ordinem ad aliquid extrinsecum, & ita se ipsis indiuiduantur. Vide quæst. 10 art. 9. par. 1. Sol itidem non potest perfici substātialiter, quin mutet speciem ex eo, quod eius materia non est capax maioris perfectionis substantialis, & consequenter eius lumen vt propria ipsius passio augeri nequit.

Ad 2. Ad secundum respondetur: quod D. Th. ibi solum vrgeat consequentiam, & videtur illam non esse bonam consequētiā. Dicit enim in hæc verba. Si quis autē obiiciat, quod si multiplicantur secundū corpora, sequitur, quod destructis corporibus non remanent multæ animæ, & cōsequēter nec multi intellectus. Patet solutio per ea quæ dicta sunt. Vnumquodque enim sic est ens sicut vnū, vt dicitur quarto Metaph. Sicut igitur esse animæ est q. dem in corpore, in quantū est forma corporis, nec est ante corpus, tñ destructo corpore, ita vnaquæque anima remanet in sua vnitate, & per consequens multæ animæ in sua multiplicitate. Valde aūt ruditer argumentātur ad ostendendū, quod Deus facere nō posset, quod sint multi intellectus eiusdē speciei, credentes hoc includere contradictionē. Dato enim quod nō esset de natura intellectus, quod multiplicaretur, non propter hoc oporteret q̃ intellectū multiplicari includeret contradictionē. Nihil .n. prohibet aliquid nō habere in sua natura causā alicuius, qđ tamē habet illud ex alia causa. Sicut graue habet in sua natura, quod non sit sursum, tamē graue esse sursum nō includit contradictionē: sed graue esse sursum ex sua natura contradictionem includeret. Sic ergo, si intellectus naturaliter esset vnus omniū, quia non haberet naturalē causam suæ multiplicationis, posset tñ sortiri multiplicationē ex supernaturali causa, nec esset implicatio contradictionis, qđ non tñ dicimus propter propositum, sed magis, ne hæc argumentādi forma ad alia extendatur. Sic enim possent concludere, quod Deus non possit facere quod mortui resurgant, & quod cæci ad visum reparentur. Hæc D. Tho. vbi nihil aliud vult concludere, nisi quod hæc cōsequentia formaliter loquendo non valeat, hoc nō potest fieri naturaliter: ergo non potest fieri. Verum non hoc dicit D. Tho. propterea quod semper sit mala cōsequētia in materia. Nā benè valet. Duæ contradictoriæ nō possunt dari veræ naturaliter: ergo nec supernaturaliter, quia est ita impossibile, vt per nullā potentiā fieri possit. Ita in proposito valet, materialiter plures angeli in eadem specie nō possūt multiplicari naturaliter: ergo nullo modo, nec supernaturaliter, quia est implicans contradictionem, cum careāt materia, & habeat Gabriel v.g. & quodlibet aliud indiuiduum omnem perfectionem possibilem illius speciei.

Explicatur testimoniū quoddā D. Tho. cui aduersarij innituntur.

Ad tertiū. Quare non multiplicātur angeli in eadē specie, animæ autē rationales sic. Ad tertium respondetur, quod animæ numero multiplicantur, quia indiuiduantur per ordinem ad materiam, & ita per ordinem ad illā possunt partiri, & diuersimodè participare naturam animæ secūdum diuersitatem numericā. Nam ex eo, quod se ipsis non indiuiduantur, non habent totam plenitudinem perfectionis specificæ. Hanc conclusionem ideo hic constitui, vt aduersarii non vltro existiment admittere debere sententiam D. Thom. sed necessariò.

2. Conclus. Contra primam opin. Secunda conclusio. Natura Gabrielis & quæuis alia angelica, vt à nobis pro hoc statu cognoscitur per intellectū, sine conditionib. indiuiduantibus est vniuersale & species. Hæc conclusio habetur à D. Tho. de Ente & Essentia capite sexto, & prima p. quæst. 13. artic. 9. & quæst. 50. art. 4. & secundo contra Gentes cap. 93. & alibi sæpe, & de spiritualibus creaturis, art. 8. ad 4. quē sequuntur omnes eius discipuli. Et probatur cōclusio variis rationibus. *Probat. 1.* Primò: Gabriel, v.g. est in prędicamento substantiæ: ergo vel tanquā genus, vel tanq̃ species, vel tanq̃ indiuiduū. Non tāquam genus, vt patet de se: quia nequit intelligi diuersitas specierū sub ipso: si tanquam indiuiduum est sub aliqua specie immediata, illa autem nequit esse aliqua, nisi Gabrielis natura: nō enim habemus nomen, vt illam explicemus: ergo iā Gabrielis natura est species

Digitized by Google

in prædicamento cõstituta: sed omnis talis species prædicamentalis de pluribus est prędicabilis, & est vniuersalis, ergo nec potest dici, quod Gabriel, vt est indiuiduum quoddam, sit species. Dicunt qui hoc argumento conuincuntur, quod sit tanquam species subiicibilis: & hoc etiã nos fatemur. Sed euidenter consequitur, si est vt species subiicibilis, quod sit etiã vt species prædicabilis. Nam vt quæstione quinquagesimaquarta ꝓbatũ fuit, ex necessitate, ꝙ est species subiicibilis, est prædicabilis, species, & vniuersalis, licet hoc nõ habeat, vt species subiicibilis: nã species subiicibilis est, quę immediatè subiicit̃ generi. Nullum autẽ indiuiduũ immediatè subiicitur generi, maxime si sit indiuiduũ non genericum, sed in recta linea inter indiuiduum, & vniuersale non datur medium quod nec sit vniuersale, nec particulare: ergo si subiicit̃ generi, & nõ vt particulare: ergo vt vniuersale vt vniuersale, vt particulare verò nõ potest immediate subiici Præterea. Nã natura Gabrielis & cuiusuis Angeli cõponit̃ ex genere & differentia vltima: ergo est species prędicabilis. Impossibile est n. vt aliquid sic componatur, quin sit vniuersale, vt patet indirectè in omnibus. Nam illa compositio generis, & differentiæ est compositio cuiusdam conceptus vniuersalis, & qui se habet vt materia respectu conceptus differentialis, qui etiã est vniuersalis conceptus, & se habet vt forma: sed quod ex conceptibus vniuersalibus componitur ex necessitate, debet esse vniuersale: ergo. Videatur D. Thom. cap. 6 de Ente & Essentia, & quæ nos supra diximus de compositione metaphysica. Præterea probatur conclusio. Nam natura, cuius multiplicatio per idiuidua repugnat, potest concipi sine singularitate, sed omnis natura sine singularitate cõcepta, quantum est ex modo concipiendi est apta esse in pluribus indiuiduis: ergo vt sic verè est prædicabilis de multis indiuiduis, & in quid, & ita erit species. Discursus legitimus est, & consequentia est nota, & probatur maior: nam noster intellectus pro hoc statu intelligit rerum naturas per abstractionem à singularibus, & ita, si vult intelligere naturã Gabrielis, & cuiusuis alterius Angeli, hoc modo debet concipere, quo res materiales cognoscit, scilicet: per abstractionẽ a singularibus. Minor probatur. Nam natura illa concepta per abstractionem a singularitate nõ intelligitur, vt determinata ad aliquid singulare, cum præter intellectum illius cõceptus abstracti, vt sic vnũ aut plura singularia: ergo ĩtelligitur vt apta esse ĩ pluribus, quantum est ex vi illius modi concipiendi, & si essent, de illis prædicaret̃: ergo est vniuersalis: nã vniuersale est qđ potest affirmari de multis, vt habent esse in intellectu. Et confirmatur hæc ratio. Nam Gabrielis natura cognita per intellectum sine conditionibus indiuiduantibus, si per impossibile haberet multa indiuidua à Deo producta, postquam est sic concepta ĩ meo intellectu, posset de illis affirmari, & esset in illis sine noua mutatione ex parte cõceptus obiectiui, vt terminat meam cognitionem: ergo & modo est vniuersalis, cũ nihil de nouo acquirit vt sit vniuersalis. Et hæc est demonstratio Diui Thomæ prima parte, quęstione 13. articulo 9. dũ docet quę nomina sint communicabilia & quæ non. Et confirmatur hæc ratio. Nam vniuersale & particulare sunt proprietates rerum, vt existunt ĩ intellectu: ergo natura Gabrielis, vt cognoscitur sine conditionibus indiuiduantibus debet esse vniuersalis, vel particularis, sed non est particularis, cum nõ dicat in suo conceptu aliquod indiuiduũ; ergo vniuersalis, quia non est dare mediũ, respectu nostri modi cõcipiendi: ergo species, siquidem est quid cõpositum ex genere &, differentia. Præterea substantia spiritualis est genus ad omnes substãtias immateriales: ergo sunt aliquæ species huius generis: quia impossibile est dari genus, ꝙ nõ respiciat species: ergo natura Gabrielis, & Michaelis sunt species illius generis, quia non videtur quodnam aliud sit species. Primũ antecedens probatur, quia omnes substantiæ immateriales in prædicamento collocantur. Dicunt quod sunt species subiicibiles. Cõtra, qa impossibile est, quod species subiicibilis non sit vniuersalis, vt dictum est: ergo ex eo ꝙ sit species subiicibilis erit vniuersalis. Præterea sumo illum conceptum obiectiuum naturæ Michaelis, & vocetur, a, & prædicetur de Michaele dicendo, hic Michael

Fuga Aduersarior. *Impugnat.* *Probatur 2* *Probatur 3* *Confirmat* *Confirma.* *Probatur 4* *Fuga.* *Impugnat.* *Probatur 1*

Michael est,a,hęc prędicatio est superioris de inferiori:ergo natura illa est superior ad Michael,& sic vniuersale: & consequenter species. Antecedens probatur: Nam non dicit conceptus ille conditiones indiuiduãtes Michaelis:nec est ita determinatus sicut conceptus Michaelis:ergo est vniuersalis,& habet se ad hunc modũ,ac si diceremus: Hic homo est homo: ergo &c. Præterea Gabriel & Michael specie differunt:ergo illorum naturę possunt specifico conceptu concipi:nam dicere,quod sint diuersæ specie,& quod illorum naturæ non possint concipi specifico conceptu,est implicatio in dictis, sicut dicere, quod substantia spiritualis & materialis differant genere, & quod non possint concipi generico conceptu. Pręterea: Verè Michael induit intentionem indiuidui substantialis, & in prædicamẽto substantiæ existens: ergo refertur ad speciem prædicabilem,quia correlatiuũ indiuidui species prædicabilis est: nam species ad plura indiuidua refertur: sed non potest esse alia species,ad quam referatur,nisi natura Gabrielis: ergo natura Gabrielis est species.

Probat.6.

Probat.7.

3.Conclus. Contra relatas opiniones.

Tertia conclus. Natura Gabrielis non solum propter cognitionem nostram totaliter est species,& quia cognoscitur ad modum rerum materialium, sed quia in re est etiam aliquod fundamentum,vt illi attribuamus hanc intentionẽ speciei,volo dicere,quod noster intellectus non tribuit intentionem speciei,cuicunque voluerit, etiamsi illud cognoscat ad modũ rei materialis specificæ:sed debet esse in aliquod fundamentum, vel præsuppositum,cui accedente conceptione intellectus nostri in vniuersali fiat species. Et hoc est in naturis Angelicis habere compositionem generis, & differẽtiæ saltem fundamentaliter. Ex eo enim quod possunt admittere istam compositionẽ,possunt specifico concipi cõceptu. Gabriel enim conuenit in ratione generica cum Michaele, & differt ab illo ratione specifica. In hoc est fundamentũ, vt,si sine conditionibus indiuiduãtibus cognoscatur, & ad modum rei materialis, fit species. Hæc conclusio probatur: nam non poterit noster intellectus naturæ diuinæ tribuere denominationẽ speciei,etiamsi cognoscatur ad modũ rei materialis, quia nec in Deo est potẽtialitas ad esse,nec cõpositio etiam fundamẽtalis ex genere & differentia:ergo &c. Et si tribuit Gabrielis naturæ intentionem speciei, ex eo fit, quia habet istam cõpositionẽ, & cũ illa natura sic composita in communi concipiatur,resultabit vniuersale:& quantum est ex modo concipiendi affirmabilis de multis indiuiduis in quid: & ita erit species. Quamuis enim non requirat, vt sit species in nostro intellectu multitudinẽ indiuiduorum,requirit tamen in re compositionem ex genere & differentia fundamentaliter,qua pręsupposita per meã cognitionem, dum illam cognosco ad modum rei materialis, fiet species.

4.Conclus.

Quarta conclusio. Naturæ Angelicæ si intelligerẽtur secundum quod sunt in seipsis, non possent concipi, vt species, nec vt communes. Hæc conclusio est Diui Thomæ,prima parte, quæstione 13. articulo 9.vbi sic dicit: Formæ vero quæ non indiuiduãtur per aliud suppositum, sed per se ipsas,quia scilicet sunt formæ subsistentes, si intelligerentur secundum quod sunt in se ipsis, non possent communicari,nec vna ratione. Hæc conclusio est communis discipulis Diui Thomæ, illã habet Caietanus loco proximè citato,& Magister Cumel prima p.quæstione 50.artic.4.conclusione 6. Et probatur ratione. Nam secundum Diuum Thom. per idem principium specificum quo cõstituitur Gabriel in esse specifico, constituitur etiam in esse numerico,licet secũdariò: ergo non potest intellligi secundum se, vt Angelus habens naturam specificam,quin simul intelligatur vt hic angelus: siquidem idem est principium vtriusque constitutiuum: ergo si secundũ se conciperetur quidditatiuè, & non ad modum rerum materialium, cum concipitur,vt angelus concipitur, vt hic angelus: ergo non erit vniuersalis: vt enim esset vniuersale,deberet cognosci vt angelus,sine cõditionibus indiuiduãtibus, & sine eo quod cognosceretur vt hic angelus. Si enim Petrus eodẽ principio esset homo,& hic homo, nunquam posset cognosci,vt vniuersalis,quia sẽper quod cognosceretur,vt homo, cognosceretur, vt hic homo, quia idem esset vtriusque

D.Thom.

Sub quanã conditione potest Angelus concipi vt species,& sub qua non?

Digitized by Google

principium. Pręterea, natura angelica se ipsa est indiuidua: ergo si cognosceretur quidditatiuè, semper cognosceretur, vt indiuidua est, quia sēper cognosceretur, vt est talis natura, & vt talis natura indiuidua est. Prætěrea. Nam quamuis natura specifica Petri concipiatur secundū se & quidditatiuè, & per propriam speciē, bene potest cōcipi in vniuersali, quia illa natura est indiuidua nō per se ipsam, sed per suas indiuiduales conditiones, per materiam signatā, vel per aliquid huiusmodi, & ita potest concipi sine illa signatione: sed forma angelica per se ipsam, & nō per aliquid aliud est indiuidua: ergo non potest quidditatiuè & propria specie cognosci, quod est cognosci secundum se, sine indiuiduitate, & sic non poterit cognosci vt vniuersalis. Et explicatur conclusio hoc exemplo. Nam Deus clarè & quidditatiuè cognosci non poterit, vt vniuersalis, quia per ipsam formā, & essentiam diuinam Deus est Deus, & hic Deus: sed angelus per idem principium est angelus, & hic angelus, & intrinsecè est hic angelus: ergo si quidditatiuè cognoscitur, non cognoscitur sine indiuidualitate, & sic non cognoscitur vt vniuersalis.

Quare Petrus potest secundū se quidditatiuè cognosci in vniuersali sine sua petreitate, Gabriel autē non itē sine sua Gabrielitate.

Exemplū.

Sed contra. Nam illa differentia specificā naturæ angelicæ est tantæ virtutis, & perfectionis, vt illa sola præstet id qđ plures differentiæ rerum materialium efficiunt, nempe totaliter illam indiuiduā reddere, sic adeo, vt non possit communicari alteri indiuiduo: ergo in ipsa est fundamentum. Verum etiamsi secundum se cognoscatur, vt Angelus formet diuersos conceptus, vnum naturæ, & alium indiuidui, sed si cognoscatur natura sola erit vniuersalis, quia cognoscitur sine indiuiduatione: ergo &c.

Duæ obiectiones contra præfatam cōclusionem.

Secundo sequitur, quod natura Angelica secundum se non sit in prędicamento, quia non habet rationem speciei secū dum se, nec potest poni etiam vt indiuiduum, quia omne indiuiduum est alicuius speciei indiuiduum, & si non habeat speciem, quæ sit in prædicamento, nec indiuiduum erit in prædicamento.

Respondetur ad primum, quod etiamsi illa differentia specifica faciat vtrūque quidditatiuè cognitum ex necessitate, debet cognosci vt est in rebus, & ita vt particularis, quandoquidē idē est principiū vtriusque, & indiuiduationis, & speciei, ac si Deus secundū se cognosceretur, nō posset cognosci, nisi vt singularissimus, quia eadē Deitate est Deus, & hic Deus. Ad secundum profectò videtur ita dicendum, quod non esset in prædicamēto Angelus, secundū se cognitus, vt probat argumentū: nam coordinatio prædicamentalis correspondet nostro modo concipiendi pro hoc statu in quo cōceptus genericos, & specificos, & indiuiduales distinctos habemus rerum immaterialium. Et si aliquando non hoc modo res cognosceremus, non esset prædicamētum, quod est prædicabiliū coordinatio, & si aliquādo solas res materiales hoc modo cognosceremus, solæ illæ essent in hoc prędicamento. Itaque cum possumus res per diuersos cōceptus vniuersaliores, & minus vniuersaliores concipere in ratione generum & specierum, & illorum indiuiduorum, potest coordinari prædicamentum, & res in illo constitui: cum vero hoc modo non possunt concipi, non possūt in eo collocari, etsi sint res finitę.

Fallit. 1. Obiectio.

Fallit. 2.

Speculatio Auctoris.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod intellectus tribuit denominationem naturæ, quæ in se habet aliquid, ratione cuius formaliter possit species denominari, antecedēte autem nostro modo concipiendi res spirituales ad modū rerū materialium, quod præsupponitur ex parte naturæ Gabrielis, vt concipiatur tanquā species vnitas formalis ipsius est. Illa.n. natura indiuisibilis per principia formalia, & habet fundamentum in se compositionis ex genere & differētia, & ex alia parte concipitur ad modum rerum materialium, & ita concipitur per abstractionem à sua singularitate, vt species. Ad argumētum ergo concedo maiorem, & nego minorem, & ad probationē dico, qđ vnitas formalis, seu similitudo, quę est in indiuiduis multis, est fundamētum, vt natura sit vniuersalis, secundum rem, & rationem, fundamentum, inquam, remotū; vt res vero sit vniuersalis secundum rationem tantum, sufficit habere pro funda-

Ad 1.

Quod non est fundamētum in Angelis, merito cuius concipiuntur & denominātur species.

men-

Digitized by Google

mento remoto vnitatem formalem, quo illa natura sit formaliter indiuisibilis, & pro fundamento proximo esse cognitam per abstractionem, seu esse comparatam. Et hoc habet, quia cognoscitur ad modũ rerum materialium, vnde resultat in nostro intellectu ex vi huius cognitiouis vniuersale in esse cognito, sic adeo, vt quãtũ est ex parte modi essendi, quem seruat in intellectu, posset de multis affirmari, si essent, indiuiduis. Et cũ vlterius dicitur, vel denominatur species indiuiduum, vel natura, respondetur, quod natura. Et cum dicitur, ergo denominatur species vlterius cõtrahibile, respondetur, quod ex nostro modo intelligendi est vlterius cõtrahibile per conditiones indiuiduantes, nõ vero per differentiam specificam, sicut intelligimus substantiam, quæ est genus esse specificè contrahibilem. Et istæ sunt veræ solutiones, non quas ipsi in argumento fingunt.

Ad 2. Quare natura humana denominari genus, ob id, quod nequit habere sub se species, & non repugnat Angelo vocari speciẽ, quod nec habeat nec aptus sit habere sub se plura indiuidua.

Ad secundum respondetur, quod natura humana non potest vllo modo cõcipi vt genus, quia, quod importat in conceptu obiectiuo, est quid compositũ ex genere & differentia vltima, & sic repugnat vllo modo, etiã vt est i intellectu de pluribus speciebus dici. Verum natura Gabrielis cõcepta sine conditionibus indiuiduantibus, cũ nullam indiuiduantem conditionem dicat in suo coceptu, & habeat in illo quandam naturam realem specificam, quæ cõuenit cum aliis naturis in genere, & differt propria differentia, est species, quia quantum est ex parte modi, quo est cõcepta posset affirmari de multis indiuiduis, cum sit cognita in communi, & per abstractionem à singularitate. Natura vero humana non est cognita, nec potest cognosci per abstractionẽ à propria differentia, & sic non põt esse genus. Nõ enim concipitur ex modo cognoscendi, vt aliquid contrahibile ꝑ plures differentias, & ita nec vt quid cõmune ad plures species. Aptitudo verò, vt cõtrahatur ꝑ plures cõditiones ĩdiuiduantes, facit quidẽ vt sit natura vniuersalis secundum rẽ, & secundum rationem, si communi conceptu cognoscatur. Non verò est necesse, vt sit vniuersale secũdũ rõnẽ habendi plura indiuidua. Et per hoc patet ad hoc argumentum, quo multos vidi cõuictos

Ad confir.

Ad confirmationẽ respondetur, quod non ponimus nos plura indiuidua ficta, de quib. prędicetur, nec exercemus prædicationem respectu indiuiduorum fictorum: sed dicimus, ꝙ natura illa habet talẽ essendi modum, quod si illa per impossibile darentur, prædicaretꝰ de illis illa natura, nam cõcepta est sine conditionibus indiuiduantibus. Cõditionalis verò, quæ ponitur respectu indiuiduorum, nihil ponit in esse, sicut hęc cõditionalis est vera, si Chimæra volat, habet alas,

Ad 3.

Ad tertium respondetur, Deum non esse speciẽ, licet aliqui hoc falsò dixerint, quia licet concipiatur ad modum rerum compositarum, non est in Deo esse distinctum à sua essentia, quod est necessariũ, at aliquid cõcipiatur vt species, nec similiter est compositum ex genere & differentia, quod est necessariũ vt sit species: Gabrielis vero natura vtrũque habet, & ita secundum quod à nobis concipitur, species esse potest.

Quare Deus nequeat vocari species.

Ad 4.

Ad quartum respondetur, quod solutio ibi data sufficit. Ad replicam respõdetur secundum aliquos, quod licet natura Gabrielis se ipsa sit indiuidua, nõ tamen est essentialiter indiuidua, quia hoc est propriũ naturæ diuinæ, & ꝙ sit essentialiter indiuidua, & sicut ipsa natura Gabrielis se ipsa est substantia, & talis substãtia, tamẽ non est de ratione eius, vt substãtia, quod est de sua ratione, vt talis substantia, ita nõ est de ratione eius, in quantũ talis substantia, quod sit hæc substantia, licet quid intrinsecum sit ipsi ad hunc sensum, quod non sumitur per ordinem ad aliquod extrinsecum indiuiduatio; & ita respondetur, quod est intrinsecũ illi naturę esse indiuiduam, idest, nõ sumptum ab aliquod extrinseco, nõ tamen est intrinsecum, id est, de essentia eius, & ita potest à nobis cõcipi vt vniuersalis, & nõ cõcipitur cũ opposito eius, quod illi conuenit in sua essentia, in quantum natura specifica est. Secundò respondetur ex Diuo Thoma 1. p. q. 13. ar. 9. Quod probat hoc argumẽtũ, dato, quod esset de essentia naturæ esse singularẽ naturã, nõ esse vniuersalẽ, & communicabilem in rebus ipsis, nõ vero probat, ꝙ vt à nobis cõcipitur nõ sit vniuersalis, quia concipimus illam naturam ad modum rerum compositarum, quorũ

in

indiuidua multiplicantur, sed prima solutio melior videtur. Quia si essentialiter est singularis, non potest concipi cũ opposito suæ rationis ex parte obiecti, nec potest concipi sine singularitate, nisi supposito errore aliquo, & ignorãtia. Et hæc replica tangit totius difficultatis pũctum.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod diuersa ratio est de genere & de specie, vt supra dictum est, cum disputaremus, an genus saluaretur in vnica specie. Vide ibidem. Et cum dicitur: ergo species intelligibilis non erit vniuersalis, negatur cõsequentia, nam est vniuersalis, quia significat naturam, cui ex modo, quo concipitur ab intellectu, non repugnat supponere pro pluribus, si essent illa plura.

Ad confirmationem; negatur antecedens. Sat fuerit habere vnum indiuiduũ, cuius natura per abstractionẽ cognoscatur, & quod illi naturæ vt sic cognitæ nõ repugnet prædicari de pluribus, si essent illa plura.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod quantũ est ex modo essendi, quem habet in intellectu, potest de multis affirmari, & posset cõicari multis indiuiduis, si essent illa indiuidua, quod sufficit, vt sit vniuersale secundum rationem, nec est necesse, vt hęc prædicatio sit vera, hoc indiuiduũ à me confictum est hæc natura Gabrielis, sed sat fuerit, quod sit vera hæc conditionalis, quod si daretur illud indiuiduum hęc natura prout à me cõcipitur, prædicaretũ de illo. Et solutio, quam arguens assignat non placet: fingunt. n. sæpe solutiones falsas, vt conuincant monstra à se conficta.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod terminus illius relationis est Gabriel, ad illud. n. actu refertur, & quantũ est ex parte sua ad plura indiuidua, si essent possibilia: sicut ẽt patris relatio refertur ad vnũ filiũ, & ad plures, si essent, eadẽ relatione referretur. Sicut. n. est species ex esse, qđ habet in intellectu: ita ex esse illo referretũ ad plura indiuidua, si essent, & actu dicitur hẽre terminum, siquidem habet vnum indiuiduum; & cõsidera intellectus naturam, quæ ex modo essendi, quem ibi hẽt, plura indiuidua respicit, si illa essẽt.

Ad 8. Ad octauum respondet Magister Cumel vbi supra, quod non ideo dicitur cõparatio actio intellectus, qua producuntur huiusmodi relationes, quia tunc compararet intellectus naturã ad inferiora, quæ positiue respicit, sed quia producitur relatio, quæ est quædam habitudo & comparatio ad inferiora. Sed supra iam visum fuit, quod comparatio est necessaria, saltem vt conditio ad hoc, quod vniuersale sit, & ita hæc relatio speciei resultat per notitiam comparatiuam, quia intellectus apprehendit naturam Gabrielis, & refert illam ad suum indiuiduum, & videt, quod, si essent alia plura indiuidua, ita referretur, & tribuit illi intentionem speciei.

Ad confirmationem respõdetur, quod communitas per non repugnantiam, seu esse cognitum, vt communem per non repugnantiam, quantum est ex parte modi essendi, quem habet in intellectu, est fundamentum, vt tribuamus illi relationem speciei, & hanc habet natura.

Ad aliá confirmationem respondetur, quod Petro repugnat, quia est essentialiter singularis, nec habet compositionem, ex genere & differentia, & cognoscitur in propria ratione, angelus verò cognoscitur ad modum rerum materialiũ, & est compositus ex genere & differentia. Et quãuis seipso sit indiuiduum, sed non est de intrinseca rõne speciei angelicæ seu naturæ angelicæ singularitas, sicut de essentia Petri verũ est, quod est intrinseca, idest, nõ sumpta ex alio extrinseco, vt in formis, quæ informat corpus. Aliam solutionem habes superius ad tertium.

Ad nonum patet ex quarta conclusione. Est enim illa forma intrinsecè indiuidua, idest, seipsa, & ita, si secundum se cognosceretur, non esset vniuersalis, quia tamen illam nos cognoscimus ad modum rerum materialium, habet rationem speciei, vt sæpissimè dictum est. Et ad confirmationem etiam patet ex dictis. Aliquid enim præbet ex se, vt accedẽte nostra cognitione fiat species ipsa natura, scilicet, habere fundamẽtum vt sic composita ex genere, & differẽtia habere essentiam distinctam ab esse, & per hoc patet ad decimum. Nam ipsa natura est species, licet ad hoc requiratur cognitam esse ad modum rerum materialium. *Ad 9. Arg.* *Ad 10. arg.*

DE INDIVIDVO.

QVAESTIO LVII.

Vtrum definitiones indiuidui sint rectè assignatæ.

Quatuor afferuntur à Porphyr. de indiuiduo. DE indiuiduo hæc dicit Porphyrius: Indiuiduũ est illud, quod de vno solũ prędicatur. Aliter ẽt definit: Indiuiduum est illud, cuius collectio proprietatum, quæ sunt in vno, nunquam erunt in alio, & hæc dicunt, esse septem, forma, figura, locus, tẽpus, nomẽ, sanguis, patria. Dicit vlterius, quod tripliciter significatur, & nomine singulari, vt Socrates, & cũ pronomine addito nomini cõi, vt hoc album, & cum circumlocutione, vt Sophronisci filius. Dicit vltimò, quod indiuiduũ sub specie cõtinetur, sicut species sub genere. Hæc ergo quæstio illud inquirit, an rectæ sint definitiones singularis, & indiuidui. Et vr̃, quod non. *1. Argum. Quod definitiones indiuidui nõ sint legitima.* Nam indiuiduum siue accipiatur primè intentionaliter, siue secũdè intentionaliter, est aliquid singulare, ergo non potest definiri. Probatur cõsequentia: nam singularia nõ habẽt aliam definitionem, quam speciei & sui vniuersalis, ergo propria definitione nequeunt definiri. Et probatur antecedens, quia omnis definitio debet cõstare ex genere & differentia, vel ex aliquo se habente ad modũ generis, & differentiæ, & hæc ex necessitate debẽt esse cõia: sed nihil commune potest importari Petro & Paulo, vt sic, præter communitatẽ speciei, vel generis, ergo vt indiuidua non sunt definibilia. *Confir.* Et confirm. hoc argumentum: Omnis definitio debet esse communis, & indiuiduum non est commune, ergo non potest definiri. Antecedẽs probatur rõne supra facta, quia debet constare ex aliquo, quod sit genus, vel se habeat ad modum illius, & ex aliquo conceptu communi, & alio magis particulari. Minor patet, & cõsequentia probatur, quia si definiretur, cum definitio sit communis & definitum particulare, ad plura se extenderet definitio, quam definitum, quod est impossibile.

Secundò arguitur iam, quod si indiuiduum esset definiendum, deberet definiri in ordine ad secundam intentionẽ: sed illud Porphyrius definit secundum naturam realem: ergo malè illud definit. Ma. patet, sed minor probatur, nã habere collectionem proprietatum, quam aliud nõ habet, totum est quid reale: ergo &c. *2. Argum.*

Confirmatur hoc argumẽtum: nam indiuiduum est indiuisum in se & diuisum à quolibet alio, sed hoc totum est aliquid reale, quod habet esse seclusa operatione intellectus: ergo non pertinet consideratio indiuidui ad logicam. *Confirmat.*

Tertiò, quod hic definitur, siue definitio accipiatur primè intẽtionaliter, siue secundè intẽtionaliter, debet esse quid cõmune, sed si est quid commune, non põt esse indiuiduum, quia indiuiduum est, qđ est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, commune verò non est distinctum à quolibet alio, sed est in multis, ergo indiuiduum definiri nequit. *3. Argum.*

Quartò indiuiduum secundè intentionaliter est species ad omnia indiuidua, hæc enim est prædicatio speciei de indiuiduo; hoc indiuiduum est indiuiduum, & hoc, &c. ergo quod hic definitur, species est, & non indiuiduum. *4. Argum.* Si dicas, definiri id, quod essentialiter est indiuiduum & denominatiuè species. *Solutio.* Contra, nam essentialiter indiuiduum est, quod prædicatur de vno tantum: sed indiuiduum in communi non prædicatur de vno tantũ, ergo non definitur, quod essentialiter est indiuiduum. *Impugnat.* Probatur minor: nam prædicatur indiuiduum in communi de pluribus, cum sit commune & species.

Quintò nam si definitur secunda intẽtio, quæ communis est omnibus indiuiduis, debet habere aliquod subiectum cõmune, cui conueniat. sed non habet subiectum commune: ergo nequit aliqua secũda intentio communis omnibus indiuiduis definiri. *5. Argum.* Maior prob. nam hic definitur secunda intentio in concreto & ita debet exposcere subiectum, sed minor ꝑbatur: nam subiectum commune secundę intentionis indiuidui debet esse indiuiduum, sed non potest esse indiuiduum, & commune, ergo secunda intentio non habet subiectum, & ita non definitur. Maior patet, quia subiectum secundæ intentionis

nis indiuidui debet denominari indiuiduum: impossibile enim est, quod sit forma in proprio subiecto, & non tribuat illi suum effectum formalem.

6. Argum. Sextò. Indiuiduum vagum, vt aliquis homo est indiuiduum, & tamen prædicatur de pluribus; ergo definitio nulla est. Idem est dicendum de indiuiduo ex suppositione, vt Sophronisci filius, si Sophroniscus non habeat multos filios.

7. Argum. Septimò: A prima substãtia, vt dicitur in prædicamento substãtiæ, nulla est prędicatio, ergo indiuiduum substantiæ non potest de aliquo prædicari: malè ergo dicitur, quod indiuiduum de vno prædicatur tantum. *Confirm.* Et confirmatur: Nã dicit Aristoteles, quod prima substantia nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto; ergò indiuiduum substantiæ non prædicatur de subiecto: ergo malè dicitur, quod indiuiduum est prædicabile de vno tantum.

8. Argum. Octauo: Nam si datur indiuiduum accidẽtis, sequitur, quod indiuiduum analogicè dicatur de indiuiduo substantiæ, & accidentis, quia indiuiduum accidẽtis indiuiduatur per indiuiduum substantię: ergo prius conuenit ratio indiuidui indiuiduo substantiæ, quàm accidentis, sed hoc est falsum, quia aliàs etiam indiuiduũ secundæ intentionaliter sumptum, diceretur analogicè, quod est falsum, cum indiuiduum sit species ad omnia indiuidua.

1. Funda. Indiuiduũ dupliciter apud D. Thom. In hac quæstione multa definiemus, quę peculiarem exposcerent quæstionem, si maioris essent põderis. Antequam ad cõclusionem accedamus, notandum erit, indiuiduum dupliciter accipi. Vide Diuũ Thom. 2. Metaphy. lect. 4. Accipitur indiuiduum pro singulari, hoc est pro indiuiduo in se, & diuiso à quolibet alio, & hoc aliquando est substantia, aliquando est accidens. Accipitur rursus indiuiduum, vt dicit formaliter secundam intentionem, & de indiuiduo his duobus modis accepto est agendum in præsentiarum. *Indiuiduũ secundè intentionaliter duos respectus includit.* Præterea est notandum, indiuiduum duplicem importare respectum, si secũdè intentionaliter accipiatur. Importat enim respectum subiicibilis ad speciem, & prædicabilis respectu sui ipsius, & de vtriusque respectibus est agendum.

Dissoluitur quæstio.

1. Conclus. Indiuiduum importat duas relationes specie inter se differentes, & ita respectu vtriusque est nomen æquiuocum hoc nomen indiuiduum. *Quo nomẽ indiuiduũ sit æquiuocum.* Probatur ista cõclus. nam indiuiduum secundum Porphyrium est, quod de vno tantum prædicatur, quia indiuiduũ sua ratione dicit relationem prædicabilis de vno tantum. Præterea secundum eundẽ Porphyriũ indiuiduũ continetur sub specie, vt patet c. de specie, ergo dicit relationẽ subiicibilis. Et præterea probo hoc ipsum: nã species vt prædicabilis est, refertur ad indiuiduũ, cũ definiatur in ordine ad ipsum, nã species est &c. de plurib. differẽtib. numero: ergo & indiuiduum refertur ad speciẽ. Nã si pater refertur ad filiũ, filius refertur ad patrem, quia terminus relatiui est suum correlatiuũ. Quod verò specie differant, patet: quia termini sunt formaliter differentes, ergo & specie differũt relationes. Nã specificat differẽtia in relationib. ex terminis specie diuersis sumitur. Quod nomen indiuiduũ ẽt secundè intẽtionaliter acceptũ sit æquiuocũ, patet, quia significat illas duas relatiões specie diuersas. Quia vt hoc nomine significãtur, in nullo conueniunt, & ita nomen est cõe, & rõ nominis diuersa, vnde sunt æquiuoca. Et cõfirmatur, nam species ad speciem subiicibilem, & prædicabilem est æquiuocum: ergo indiuiduum ad indiuiduum subiicibile & prædicabile. Antecedens supra fuit probatũ, & consequentia probatur, quia eadẽ est vtriusq; rõ. *Aliter definiendum indiuiduũ vt subiicibile, aliter, vt prædicabile.* Ex hoc sequitur aliã habere definitionẽ indiuiduũ, vt subiicibile, quam vt prædicabile, & quod si definiatur, vt subiicibile, ita erit definiendũ: Indiuiduũ est, qđ subijcitur speciei subiectione materiali, i. vt quia in quo speciei rõ naturaliter determinatur. *Obiectio.* Quod si dicas, indiuiduũ dici ab indiuisione, non ergo significat id, quod subiicibile est, respõdetur quod indiuiduum, quantũ ad rationẽ realem dicitur indiuiduum. *Solutio.* Ceterum, si secundè intentionaliter accipiatur, dicitur etiam, quod subiicibile sit speciei.

Curiosa difficultas. Quod si inquiras, quænam harum intẽtionum aliã præsupponat. Profectò nõ facile dixerim, quia nullus videtur esse ordo

do inter illas. Verum vñ intentio, qua indiuiduum subiicitur speciei esse prior: *Solutio.* postmodum verò sequitur vt sit prædicabile de vno tantũ: nec est eadem ratio de indiuiduo & specie, quantum ad ordinẽ intentionum. Quia cum indiuiduum materiali subiectione subiiciatur, prius hęc intentio est intelligẽda, quinimo ex eo, quod naturaliter determinat speciẽ, efficitur, vt sit de vno tantum prædicabile.

Error quorundam. Sequitur vltimò in hac quæstione, falsum esse illum dicendi modum quorũdã, qui dicũt, indiuiduum denominari subiicibilem speciei ab ipsa secunda intentione speciei, nã contentum denominatur à forma continẽte. Hoc, inquam, falsum esse, q̃a distincta est vtriusq; relatio, vt suprà de specie dictũ ẽ. Nec relatio speciei est forma cõstituẽs, sed referẽs ad aliud.

2. Conclus. Definitio indiuidui competat essẽtialiter, primę vel secundæ intentionis. Secunda conclu. Hæc definitio indiuidui conuenit secundæ intentioni in concreto, & non habet hæc secunda intẽtio vnũ materiale, quod denominet, sed omnia indiuidua per modum vnius eius sũt materiale. Indiuiduum tamen nõ supponit pro secunda intentione, sed pro habẽte illam secundam intentionem. & cõuenit hæc definitio essentialiter secũdæ intẽtioni, in concreto, & de illa prædicat. Hanc conclusionẽ intelliges eisdẽ rõnibus quib. probauimus supra, definitionẽ generis conuenire secundæ generis intẽtioni, & prædicari de illa, & illud qđ dr̃ nõ habere indiuiduũ vnũ substratum: sed omnia indiuidua importari vt vnum materiale cõpletum, s. Petrum & Paulum, & Ioannem. Et hanc albedinem & nigredinem, &c. intelliges per ea quæ ibidem diximus de generis substrato in primo libro, quæst. 2. & 3 Modò restat in hac conclusione explicare, qũo accipiatur prædicari, & accipitur, vt ibidẽ diximus pro eo, quòd est referri relatione p̃dicabilis de vno tãtum. Itaq; sensus est, indiuiduũ est quod de vno tãtũ prædicatur, i. quòd refertur ad suum correlatiuum relatione prędicabilis de vno tantũ. Et hoc probatur: indiuiduo conuenit, & indiuiduũ in cõi etiam refertur ad suũ correlatiuũ relatione prædicabilis de vno tantũ: Nã si indiuiduum in cõi prædicatur de pluribus, illud est in quantum species & accidentaliter, essentialiter verò habet referri relatione prædicabilis de vno tantũ. Et si secunda intentio indiuidui consideretur in abstracto, est id quo aliquid refertur relatione prædicabilis de vno tñ. Si verò consideretur vt subiicibile, eodẽ modo est explicanda definitio: est. n. qđ subiicitur speciei, i. refertur relatione subiicibilis ad speciem: actu verò affirmari de vno tñ est accidens indiuidui.

Quomodo intelligẽdũ, quod indiuiduũ de vno solo prędicetur.

Difficult. Et si inquiras, an p̃dicabilitas de vno sit passio indiuidui, sicut prædicabilitas de plurib. est passio vniuersalis. *1. Solutio.* Respondetur, quòd vñ, quod sic. Essentia. n. indiuidui est referri ad se ipsum, vt id quod est idẽ sibi, ex quo sequitur, vt passio prædicabilitas de vno tãtũ. *2. Solutio.* Et per hanc prædicabilitatẽ explicamus eius essentiã. Et qui voluerit oppositum dicere, nihil absurdi dicet. Hæc quæ sic dicũtur nõ amplius probo: quia manẽt p̃bata ex disputatis ĩ c. de genere.

3. Conclus. Tertia cõclusio. Vtraq; definitio indiuidui siue cõsideretur vt subiicibile, siue vt p̃dicabile, rectè assignata est. Hæc conclusio satis p̃batur: nã p̃ illas definitiones, s. indiuiduũ est quod de vno tantum prædicatur, & indiuiduũ est, quod subiicitur speciei, rectè natura & essentia indiuidui explicatur, & nihil hẽt supfluũ, nec diminutũ: ergo sunt optimę definitiones. Et magis patebũt soluẽdo argumẽta, quę contra illas sunt. Ex hac cõclusione sequitur, errasse Auerr. qui dixit, Porph. nõ rectè definiisse indiuiduũ, quia hæc definitio nõ conuenit indiuiduo substãtię. *Error Auerrois reprehendentis Porphyr.* Cõuenit sanè cum de vno tantum prædicet, vt supra videbimus. Errauerunt etiã qui dixerunt, optimã esse hanc definitionẽ, *Error aliorum.* sed non competere, nisi indiuiduo accidentis, conuenit vtrisq;, cum vtrumque prædicetur de vno tantũ. Quinimo Porphyrius expressè hanc definitionem ẽt dedit indiuiduo substãtiæ, quod si illi nõ competeret, mala esset: constituitur. n. p̃dicamentum in genere substantiæ, vbi genera, & species, & indiuidua collocauit. Quib. si sua nõ cõuenit definitio quid absurdius facere potuit? *Exploditur quædam definitio indiuidui ab aliis cõficta.* Ex hoc sequitur, ridiculã esse illã definitionẽ, quã aliqui indiuiduo tribuũt dicẽtes, indiuiduũ esse, q̃ repræsentatur singulari notitia, & hãc notitiã dicũt esse secũdã intẽtionem indiuidui. Iã. n. supra visũ fuit, quomodo secunda intẽtio non sit conceptus intellectus,

nec

nec aliquid reale. Dicunt similiter alio, modo indiuiduum esse, quod est impredicabile de plurib. Et hæc impredicabilitas aliquid positiuum debet ostendere, q̃ sit indiuidui essentia. Et hoc nihil aliud est, quã prædicabilitas de vno tantũ, vel quod per hanc passionem ostendimus. Et ita definiuit Aristoteles primo peri hermenias, cap. 5. singulare est, quod non est prædicabile de multis. Quod enim p̃ negationẽ declarauit Aristoteles, explicuit per affirmationem Porphyrius. Et si inquiras, quidnam est fundamentum huius secũdæ intentionis indiuidui. Respondetur, quod si consideremus indiuiduum, vt subiicibile, est actus intellectus seu esse cognitum vt quid, quod determinat speciei naturam, per materialia principia: & ex hoc quod sic consideratur, tribuit illi intentionem subiicibilis. Quia verò intellectus considerat naturam Petri, vt in se ipso, tantum tribuit illi intentionẽ Prędicabilis de vno tantum.

Difficult.

Solutio.

4. Conclus. Quarta conclusio, probabile est, quod illa definitio, indiuiduũ, cuius collectio proprietatũ, q̃ sunt in illo, i alio esse nõ possunt, quod detur pro secunda intẽtione. Nam proprietates reales, quæ sunt aliqualiter fundamentum secundæ intentionis, ponuntur ad explicandam naturã secundæ intentionis, quæ fundatur remotè super illas. Ex eo n. quod istæ proprietates non sunt in alio, fundant remotè naturam secundę intẽtionis, vel dicatur, q̃d hæc definitio explicat quod reale est in indiuiduo in ordine ad secũdam intẽtionem, quæ postea est fundanda in hoc indiuiduo, quia habet has proprietates nulli alteri conuenientes. Ex hoc infertur, q̃d hæc definitio non conuenit accidentis indiuiduo, si comprehendãtur nomine proprietatum illæ septem supra commemoratę, licet verum sit, quod indiuiduum accidentis aliquid habeat sibi proprium, quod quidem aliis indiuiduis non conueniat, vt esse in hoc subiecto: hoc nomine designare, &c. Disputare vero, an aliqua ratio realis indiuidui detur cõmunis omnibus indiuiduis, & quomodo difficultatem habeat, dicemus statim.

Primus modus explicãdi cõclusionem.

2. Modus.

Corollariũ. obseruãdũ.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum resp. quod licet illud, q̃d est indiuiduum definiri non possit, puta, Petrus, aut Paulus, nihilominus tamen indiuiduum secundè intẽtionaliter benè põt definiri, quia dicit formaliter secundam intentionem indiuidui omnibus communem. Et illa importatur com munis oĩbus indiuiduis: & ita omnia singularia, vt stant sub illa definiuntur. An vero etiam aliquid reale importet indiuiduum omnib. indiuiduis, dicemus infra. Ad confirmationem respondetur, q̃d formale definitum commune est nimirũ ratio constitutiua indiuidui secundè intentionaliter, & materiale adæquatum sunt omnia indiuidua particularia, & ita definitio non excedit definitum.

Q̃uo indiuiduũ indefinibile definiatur ab Arist.

Ad confir.

Ad 2. arg. Ad secũdũ arg. patet ex secunda cõcl. Ad confir. resp. quod materiale, & substratũ secundæ intentionis indiuiduo aliquando sit aliquid reale, vt quando est indiuiduum substantiæ, vel accidentis, aliquando vero sit aliquid rationis, vt hæc secũda intentio: formale vero semper sit aliquid rationis. Et logicus de realitate indiuidui tractat in ordine ad secundam intentionem.

Ad 3. Arg. Ad tertium resp. quod definitum essentialiter est indiuiduum denominatiuè, & accidentaliter est species & cõmune: & ita id, quod est indiuiduum, non refertur nisi ad vnum tantum, de quo prædicatur. Non autem inconuenit, vt, quod essentialiter est indiuiduũ denominatiuè, sit species, sicut quod essentialiter est genus denominatiuè est species. Esse verò essentialiter indiuiduum, est, quod de sua ratione habet referri vnum tantum: esse vero denominatiuè speciem, est, quod hæc rõ in communi considerata, quia conuenit multis, induat speciei rationem.

Ad 4. arg. Ad quartum resp quod solutio ibi data est optima. *Ad repli.* Ad replicam resp. quod indiuiduum in cõi prædicetur de vno tantum, idest referatur relatione prædicabilis de vno tantum ad suum correlatiuũ. Si autẽ prædicatur de multis, est accidẽtaliter, hoc est, quatenus est species. Hãc autẽ denominationẽ suscipit id q̃d essentialiter est indiuiduũ, sicut quod essentialiter est homo suscipit accidẽtaliter speciei

Digitized by Google

Quo sit possibile & impossibile idẽ esse indiuiduum, & speciem. eiei intẽtionem. Si autem idem esset species essentialiter & indiuiduum essentialiter, erat impossibile, nec in cõmuni est necesse, vt affirmetur de vno tantum, sed quod referatur, relatione ꝑdicabilis de vno tantum ad suum correlatiuum, & illud habet in communi: sicut genus in cõmuni prædicatur de pluribus differentibus specie, i. refertur relatione prædicabilis ad multa differentia specie. Si autẽ accipiatur indiuiduum, vt subiicibile, iã patet, quid dicendum sit. *Aliorum opin.* Alii respondẽt esse aliquas differentias, quarum verificatio non debet fieri respectu definiti immediati, & proximi, sed mediati & remoti, vt contingit in omnibus, quæ inuoluũt aliquod exercitium, quod nõ nisi inferioribus conuenire potest. Vnde cum prędicari de vno dicat quoddam exercitiũ, satis erit, quod quantum ad verificationem conueniat particularibus indiuiduis. Sicut cũ dicimus, propositio est quæ significat verum vel falsum, nõ põt exercitiũ huius conuenire nisi propositioni in particulari: verũ prima solutio, est solutio: nam hæc est fuga. Non. n. essentia nec propositionis nec indiuidui est exercere prędicationem, vel significationem veri, vel falsi, sed sunt accidẽtia ipsius: quamobrẽ ante hoc exercitium, & in communi dẽt habere essentiam, & indiuiduo referri relatione prædicabilis talis ad suum correlatiuum propositionis referri relatione signi veri, vel falsi ad suum significatum, & hoc in communi habet, sicut in communi seruat suam essentiam.

5. Argum. Ad quintum respõdetur, quod substratum illius & subiectum, sunt omnia indiuidua per modum vnius materialis, vt de substrato generis dictum est.

6. Argum. Ad sextum dicemus infra, vtrum sit indiuiduum simpliciter, & contentũ in hac definitione: indiuiduum verò ex suppositione non est indiuiduum, nisi secundum quid, ex parte illius, pro quo supponit, quia ex suppositione nõ accipitur nisi ꝑ vno, nec nisi de vno prædicatur, quia non habet Sophroniscus, nisi vnicum filium. Ex forma tamen significationis est communis, & potest supponere pro multis, si sunt multi Sophronisci filii.

Ad 7. & 8. Ad septimum & octauum argumentum infra dicam.

DE DIFFERENTIA *tertio Prædicabili.*

QVAESTIO LVIII.

Vtrum illa diuisio in communem, propriam, & propriissimam sit accipienda primè intentionaliter, vbi simul duæ diuisiones ponuntur, & explicantur cum suis definitionibus.

ET quantum ad id, quod quæritur in quæstio. attinet, variç sunt opiniones. *1. Opinio.* Quidam censent, prædictam diuisionem nullo pacto accipi posse secundè intentionaliter. *1. Argum.* Et probanț suam sententiam ex Porphyrio, capite de differentia: nam cum explicat huiusmodi diuisionem, semper illam explicat per differentias pertinentes ad primam intentionem, vt constat ex exemplis adductis ab ipso: ergo nullo modo datur de intentionibus. *Confir:* Et confirmatur hæc ratio: Nam hæc diuisio eò tendit, vt colligamus veram differentiam constituentem hoc prędicabile: ergo vsque dum de illa fiat sermo, non tractat Porphyrius de intentionibus.

2. Argum. Secundò. In illa diuisione non diuiditur differentia, vt induit secundam differentiæ intentionem: ergo hæc diuisio non est accipienda secundè intentionaliter. Consequentia est nota, & probatur antecedens: quia duo membra huius diuisionis propria scilicet, differentia & propriissima, non possunt induere denominationem istius prædicabilis, cum illorum neutrum sit propriissima differentia, quæ est huius prædicabilis constitutiua, & quæ sola induit intentionem illius.

3. Argum: Tertium argu. Nam sequitur, quod si hic diuidatur intentio differentiæ in propriam, & propriissimam, quod vniuersale non sit genus immediatum ad quinque vniuersalia: consequens est falsum: ergo &c. Maior probatur: quia inter intentionem

tionem vniuersalis, & differétiæ propriissimæ mediat intentio differentiæ, quæ diuiditur per propriam, cõmunem, & propriissimam: ergo &c.

4. Argum. Quartò: nam illud quod plerique affirmant, hanc diuisionem posse accipi secũdè intentionaliter, & primè intentionaliter, non potest vlla ratione stare: nã aliàs illa diuisio non esset vna, sed multiplex, cum haberet duplex diuisum, s. primã & secundã intẽtionem, quarum quælibet ꝑ se seorsum diuideretur adæquatè, illa in membra realia, illa in membra intentionalia: sed hoc est inconueniens: ergo &c. Patet minor: quia illa diuisio tunc esset æquiuoca, quod pugnat cũ natura bonæ diuisionis, quæ ordinatur ad remouendã æquiuocationem: natura ergo realis differentiæ est, quæ diuiditur, & non secunda intentio. Et argumenta quæ infra sunt circa diuisionẽ acceptã secundè intẽtionaliter poterũt adduci ꝓ hac sententia.

2. Opinio. Secunda opinio in alio constituta extremo asserit, prædictã diuisionẽ solũ secundè intẽtionaliter esse accipiẽdã, nec aliter cõuenienti modo explicari posse. Hanc quidam dicuut esse cõem Thomistarum cum Caietano & Soto, cap. de differen. Et probatur hæc snia, primò. Nam

1. Argum. membra illius diuisionis non opus est vt re ipsa distinguantur: nã eadẽ differentia respectu diuersorum potest esse cõis, propria, & propriissima, vt disgregatiuum visus respectu hominis est differentia communis, respectu niuis est propria, respectu albi, vt sic, est propriissima: ergò ex parte rei primè intentionaliter sumptæ eadem res suscipit omnes illas denominationes, & ita nõ potest illa diuisio primè intentionaliter sumi: quin membra sic accepta non differunt, sed differunt solum secundè intentionaliter: ergo sic est accipienda.

2. Argum. Secundò: Nam hæc diuisio dẽt accipi eo modo, quo traditur ab eius autore: sed autor eius Porphyrius accipit eam secũdò intentionaliter: sic ergo à nobis est accipiẽda. Probatur illa minor, quia Porphyrius tractat de secundis intentionib. ergo diuidit secundam intentionẽ, cum hic procedat vt logicus, cuius munus est secundas intentiones explicare: quod si aliquando agit de primis intentionibus id totũ est referẽdũ ad secũdas: ergo &c.

3. Argum. Tertiò, Vnum membrum diuidens huius diuisionis est aliqua secunda intentio ergo omnia membra sunt secundæ intẽtionis. Probatur consequentia, quia aliàs non haberent vnicum commune diuisũ, quod repugnat bonæ diuisioni. Probatur antecedens: nam differre differentia propriissima dicit aliquam secundam intentionem: ergo &c. Probatur antecedens: quia idem est differre differẽtia propriissima, & differre differentia specifica. Rõ autem speciei non est nisi à secunda intẽtione, & illa differentia specifica non potest sine intentionibus esse: ergo &c.

4. Argum. Quartum argumentum: Differẽtia opponitur identitati: sed identitas plurium tantum est per intellectum, nec enim plures homines aliter fiũt vnum, & idem, nisi per intellectum, & mentis conceptionem, & secundam intentionem: ergo neque differẽtia plurium erit, nisi per operationem intellectus, & secundam intentionem. Patet consequentia, quia opposita per oppositas rationes debent constitui, sed identitas plurium & differentia eorundem opponuntur. ergo si eorũ idẽtitas constituitur per intellectum, & eorum diuersitas & differentia.

Præambula ad quæstionem.

SED antequam, quid ego sentiam, dicam, omnes diuisiones, & definitiones differentiæ explicabo. Summoperè enim conducit ad veram scientiam habendam, notitiam exactam differentiarum tenere, vt cognita propriissima differentia rerum essentiã & proprietates quasuis cognoscamus. In his .n. cognoscendis etiam sapientissimi falluntur sæpe. Et cum logica sit sciendi ars; & modus docendi verã differẽtiæ naturam multum nos adiuuat ad sciendum. Porphy. verò quinque tradit differentiæ diuisiones. Fuit enim eximius in tradendis diuisionibus, vt patet ex tota eius doctrina, & capite primo de communitatibus.

1. Diuisio differentiæ. Prima diuisio est, in differentiã cõem, propriã, & propriissimã. Differẽtia cõis est accidens separabile, per quod vnũ ab alio, vel à se aliqualiter differt, vt Petrus sedẽs à nõ sedente differt per sessionẽ.

Et

Digitized by Google

Et vocatur differentia cõis, quia vtriq; extremorum differentium, põt competere. Differentia propria est accidens inseparabile, vt cæsio oculorum, quæ nunquã à subiecto separabitur, dum ipsum fuerit. Dĩa propriissima est, qua vnum ab alio essentialiter differt, vt rationale, per quod homo differt ab equo. Et hæc vocatur differẽtia propriissima, quia per illã differunt res in eo, qđ sibi est ꝓpriissimũ, nimirũ in esẽtia.

2. Diuis.

Secunda diuisio differentiæ vel expositio præcedentis dĩæ: alia, quæ facit diuersum accidentaliter: alia, quæ facit diuersũ essentialiter, & in essentia quæ facit aliud. Ois.n. differentia diuersum facit, verum ꝓpria, communis accidentaliter diuersum, propriissima diuersum in essentia. Duæ.n. differentiæ, propria, & communis, non trãscendunt limites diuersitatis accidentalis, differẽtia propriissima maximè, quia facit aliud in essentia. Et ideo in hac secunda diuisione non ponuntur nisi duo membra. In prima tria harum differẽtiarum duæ sunt proprietates, altera quod differentiæ propriissimæ dicuntur differẽtiæ specificæ, & constitutiuæ essentiæ. Sed differentiæ per accidens dicuntur solum differentiæ, non quia sint simpliciter differentiæ: sed quia caremus alio nomine, quo illas nominemꝰ. Secunda proprietas est differentiarũ propriissimarũ, quia sunt quib. genera diuidũtur, & species constituuntur. Et circa has duas diuisiones oportet considerare circa secundã, quod illud relatiuũ aliud, vt colligitur ex D.Th.1.dist.21.qu.1.art.1. significat duo, si sumatur substantiuè, diuersitatẽ in essentia formalẽ, & diuersitatẽ in essentia materialẽ. Equus.n. est aliud ab homine, & hoc certissimũ est, & similiter Ioannes est aliud a Paulo: & hanc secundã acceptionẽ innuit D.Th. in hoc loco, vbi sic dicit: Non.n. omne quod est aliud à Socrate, est aliud ab homine, quia videlicet Petrus est aliud à Socrate, & non est aliud ab homine. Nã hoc exemplum videtur ibi innuere. Vnde aliud dicitur de eo, qui hẽt distinctam essentiã num. & neutro modo põt sumi in diuinis respectu personarum Trinitatis Filius non est aliud a Patre, neq; primo neq; secundo modo, quia neq; hẽt diuersã essentiã, neq; num. neq; specie, sed est eiusdem essentiæ num. cum Patre: est tñ aliud suppositum, accipiendo aliud adiectiuè, et coincidit ista: Filius est alius à Patre, quia alius dicit quãcumq; diuersitatem, etiam suppositi: & dicere est alius, est dicere est alia persona, & alter similiter dicit quãcũque diuersitatem. Cum autem Porphyr. & expositores eius dicunt propriissimam differentiam facere aliud, i. diuersum in essentia, loquuntur de diuersitate essentiæ formaliter, nõ numerica Cũ vero Arist. dixit 2. Phys. cã est ad quod aliud sequitur, vtroque modo accipitur: nã aliquando cã producit aliam essentiã formaliter, vt patet in causis æquiuocis: aliquando aliã essentiam numero vt patet in causis vniuocis cum Petrus generat Paulum. Nota etiam circa istã diuisionem ex D.Th.5. Metaphysicæ, lect. 12. explicante differẽtiæ rõnem, quod ibidem ab eodem Doctore sancto ponuntur ista duo mẽbra primæ diuisionis cõis, & ꝓpriissimæ, ibi etiam explicat quare dicantur dĩæ. Dicit.n. hæc verba: Aliquid propriè dicitur differens secundum quod aliqua duo, quæ sunt in aliquo vno cõuenientia, sunt diuersa, siue conueniant in aliquo vno secũdũ numerum, sicut Socrates sedẽs differt à Socrate non sedente: siue conueniant in aliquo vno specie, sicut Socrates, & Plato in homine: siue in aliquo vno genere: sicut hõ, & asinus in aĩali, siue in aliquo vno sm̃ proportionẽ: sicut quantitas, & qualitas in ente. Ex quo patet, quod differens eẽ est diuersum, sed non econtra. Nã illa, quæ in nullo conueniunt, non possunt dici propria differẽtia, quia nõ differũt aliquo alio, sed seipsis: differens aũt, dicitur quod aliquo alio differt. Dicitur alio mõ differens prout idẽ est, quod diuersum. Et sic differentiæ dicuntur illæ, quæ hẽnt diuersum genus, & in nullo conueniunt, &c. Vbi vides mirabilẽ doctrinã. Ad hoc. n. vt aliqua sint differentiæ propriè, & non adiectiuè, dẽnt in aliquo cõuenire, & aliquo alio differri: quã verò sunt vnius speciei, nõ possunt differre, nisi accidẽtalib. differẽtiis Et hinc est, qđ si Petrus, & Paulus differant, dẽt esse vel ꝑ accidens cõe vtrique, & sic differũt differẽtia cõi. Voco accidẽs cõe, quod põt vtriq; secundũ speciem conuenire, vel accidẽti inseparabili, & sic differunt differentia propria. Quinimo idẽ Petrus a se ipso differt per sessionẽ, vel ꝑ stationẽ: quia sedens Petrus, & stãs Petrus cõuenit in subiecto, scilicet in esse Petrum,

Cõueniẽtia & discrimẽ inter differentias.

Quare differentia per accidens dicãtur tales.

Aliud dupliciter accipitur.

Not. ex D.Th.

& differt à seipso per accidētia diuersa. Et Petrus albus, & equus niger etiā differunt dr̄ia cōi in rōne aīalium: quia etiamsi sint animal, sed vnū est albū, & aliud nigrū, & ita ascēdendo per genera, & prædicata superiora. Quæ verò sunt idē genere, & spē differunt propriissimis dr̄iis. Differunt, videlicet per dr̄iam specificā propriissimā. Et rō est, quia differūt secundū essentiam, & sicut essētia est propriissima, ita hæc differētia est propriissima. Et quia non est intelligibilis alius differendi modus, nisi accidentaliter vel essentialiter, & accidens vel debet esse proprium, vel cōe, hinc fit, quod illa diuisio differentiæ sit optima.

Qūo differāt quę sunt idē genere.

Nota ēt qūo diuersum vocetur differēs, & hoc impropriè, & abusiuè: nā ad diuersitatem non requiritur conueniētia: & hæc maximè requiritur ad differentiam.

3. Diuisio.

Tertia diuisio: Differentia in communi alia separabilis, alia inseparabilis, & propria, & propriissima sunt inseparabiles licet diuersimodè. Cōmunis verò est separabilis: nā ꝓpriissima nec re, nec rōne, pōt ab eo, cuius est dr̄ia, separari. Propria vero cōsideratione separari pōt ab eo, cuius est dr̄ia. Cōis verò re, & ratione separari pōt ab eo, cuius est dr̄ia. Hoc magis clarè videbitur in capite de accidenti.

4. Diuisio.

Quarta diuisio dr̄iæ ē tertii mēbri supra positi; non.n diuiditur dr̄ia in tota sua latitudine, dr̄ia inseparabilis, alia est per se, id est, de essentia rei, & alia inest per accidens, i. non est de essenria rei. Et hæc secunda suscipit magis aut minus, vt simitas nasi, aquilitas, oculorum cæsio, vnus.n. magis cæsius est altero, & magis simus, & magis aquilus. Qūo verò accidentia intendātur, & remittantur, & an etiam eorum dr̄iæ intensionem suscipiant, non est huius loci, sed lib. 1. de generatione tractatur.

5. Diuisio.

Quinta diuisio dr̄iæ est differentiarum per se. Differentia per se alia est, per quam genus diuidimus, alia est, per quā speciem constituimus. Vbi nota, qūo & generis diuisio, & constitutio specierum sint per nostros cōceptus, vel compositio speciei ex genere, & dr̄ia, & diuisio ipsius per suā differentias fit nostris conceptibus, & ita dixit, diuidimus, & constituimus. Et nota, ꝙ hæc diuisio potest esse etiā respectu eiusdem differentiæ, & respectu diuersarū. Volo dicere, ꝙ eadem differentia potest esse generis diuisiua, sc. rationale, & constitutiua speciei, sc. hominis. Nam illa differētia, vt modò explicabimus, habet duos actus, quorum vnus est diuidere, alius constituere. Et in hac diuisione accipitur diuisio eiusdem differentiæ per rationes formales diuersas ipsius, vel potest accipi diuisio respectu diuersarū differentiarū, vt alia sit generis diuisiua, v.g. viuens diuiditur ꝑ sensibile, & insensibile, & cōstituitur ꝑ animatū in ratione viuentis. Vnde alia differentia est animatū, alia sensibile. Et pro huius distinctionis intelligentia aduerte, ꝙ supra diximus de cōpositione metaphysica, ꝙ se habet proportionaliter ad cōpositionē ex materia, & forma, quod & Porphyr. c 5. dicit. Vnde sicut forma dicitur physicè cōstituere speciem, quia dat illi suam formalē actualitatem, ita & differentia metaphysice cōstiuit speciem cōferens illi actualitatem quandā metaphysicam. Et sicut forma physica non solum constituit speciē, sed cōsequenter illam distinguit ab aliis, & prius secundū rationem illam constituit, quā illam distinguat, quia distinctio est rerum in earū essentiis iam cōstitutis: ita in proposito eadē differentia primè intentionaliter constituit speciē, & statim ab omnibus aliis secernit, & prius secundū rationem intelligitur constituere, quā distinguere: quia neqt distinguere, nisi constituendo. Vnde hoc præsupponitur nostro modo intelligendi.

Nota.

Et si quæras, an sit idem in differentia diuidere genus, & cōstituere speciem: Quidam dicunt esse idē, quia diuisio generis nō est diuisio physica: qua totū aliquod diuiditur in partes suas actuales: sed est totius potētialis diuisio, qua distinguuntur ea, quæ in potentia generis continentur. Hæc autem diuisio fit ꝑ speciei cōstitutionē. Vnde idē est speciem constituere, & diuidere geuus. Alii dicunt, quod sunt duo nostro modo intelligendi distincta: nā prius cōstituit speciem, & per hanc constitutionē determinat genus ad hāc speciem, & ab aliis distinguit. Hæc de specierum cōstitutione ꝑ differentias nō sunt itelligenda de differentiis priuationis, quia illæ cum loco differentiarū verarum ponantur, nō constituunt speciē, quia nō dicunt gradū perfectionis. Sed de hoc infra. Post differentiæ diuisionē ponit Porphyrius quinque etiā definitiones differentiæ. Et hoc totum negotiū suscipit Por-

Quæsitū.

Responsio aliquorū.

Alia responsio.

phy-

Digitized by Google

phyrius, vt declaret nobis naturam substrati secundæ intentionis huius prædicabilis, vt veram cognitionem de ipsa secunda intẽtione habere possimus, quia cum sit res tam minimæ entitatis secunda intẽtio, per suum fundamentum cognoscitur.

1. Desin. Prima definitio est: Differentia est, qua species genus excedit. Dicit.n. homo plusquam animal Rationale: Nam illud genus nõ hẽt actu species maximè, verũ species hẽt drĩam à genere, quod illã in potentia continebat. Vide hic Soto, & Caietanum.

2. Desin. Secũda definitio differẽtiæ est huiusmodi: Differentia est quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale. De hac dicemus infra.

3. Desin. Tertia definitio differentiæ est, quæ separat ea, quæ sunt sub eodem genere, vt rõnale distinguit inter hominem, & bruta, quæ sunt sub animali. Vnde supra visum fuit ex D.Tho. 5. metaphysicæ, qũo ea, quæ differunt, debent conuenire in aliquo, & in aliquo distingui, & ea, quæ propriissimè differunt, debent in genere conuenire, & differre differẽtiis propriissimis. Et ita propriissima differentia est ea, quę separat ea, quæ sub eodem genere sunt.

4. Desin. Ex hoc sequitur quarta definitio differẽtiæ, vt sit, qua differunt à se sola: nam per rationale homo differt ab equo.

5. Desin. Quinta, & vlt. definitio differẽtiæ est, quæ sit constitutiua essentiæ diuidendo ea, quę sub genere sunt. Istas verò descriptiones differentiæ nõ oportet multum solicitè distinguere: nam oẽs ad secundæ intentionis essentiam explicandam ordinantur. Quod si quæras, quæ sit definitio differẽtiæ in cõmuni est quidem id, quo differunt ea quæ in aliquo conueniunt. An verò hæc definitio sit vniuersalis, dicetur infra. Et hæc definitio oĩ differentiæ tã cõi, quam propriæ, quã propriissimæ cõuenit. Dria verò cõis est, quæ cum sit accidens cõe, facit aliquã conuenientiam in aliquo, & differre accidentaliter: & differentia propria est, quæ cum sit accidẽs proprium facit differre taliter ea quæ conueniunt in aliquo. His suppositis ad quæstionem propositam resp.

Deciditur quæstio.

1. Concl. Contra 2 opinionẽ Prima concl. Prædicta diuisio differentiæ põt accipi primè intẽtionaliter: & ex hoc nihil absurdi sequitur. Hãc cõclusionẽ probant argumenta facta pro 1. opi. Et prob. nam bene põt substratum differentię diuidi in substratum drĩæ cõis, propriæ, & propriissimæ. Sed hęc erit primè intentionaliter diuisio: quia substratum per se pertinet ad primam intẽtionem. Et loquimur modo de realib. substratis differentiarum: ergo. Patet maior, nam faciens realiter differre, aliud est faciens differre cõiter, & tãquam cõe accidens, aliud faciens differre vt accidens proprium, aliud vt propriissima differentia realis, & cõstitutiua speciei: ergo. Sed min. prob. quia ibi nõ fit diuisio alicuius secundæ intẽtionis, sed substrati illarũ Quinimo si accipiamus drĩam in sua tota latitudine, vt se extendit etiam ad differentias rõnis, potest fieri diuisio primè intentionaliter, i. pro substratis fundantib. secundam intentionem, sed tunc differentia pro substrato non dicit vnã rõnẽ cõem vno conceptu ad differẽtiã realẽ, & ad differentiam rõnis, quia enti reali, & rõnis, vt 4. lib. fuit visum, non datur vnus conceptus cõis: sed tunc substratum differentiæ dicit suos conceptus proportione quadam se habentes, & differentia accepta pro substrato analogicè dicitur duobus conceptibus.

Et vt melius percipias, vide quæ supra diximus de diuisione intẽtionis per primã, & secundam. Et præterea probatur concl. Nam sine eo, quod nos tribuamus intentionem differentiæ substratis, illa, in quib. sũt, faciunt differre sine illa intentione: ergo hæc diuisio põt etiam esse substratorum secundæ intentionis sine secunda intẽtione, quæ hic diuidatur. Prob. anteced. Nam etiã sine differentiæ intẽtione albedo facit differre hominem album, & nigrum: & cicatrix sine secunda intentione drĩæ, similiter & rõnale etiam sine hac intentione, facit hominem ab equo differre, & idem est dicẽdum de intentionib. rationis: ergo põt hęc diuisio esse eius, quod facit differre, sine intentione aliqua in hæc membra. Nam ab illis põt abstrahi rõ differentiæ pro substrato, cuius rõ sit faciens differre, siue vnico, siue duob. conceptib. importet. Nam hoc parũ facit ad propositum, & constat sane qđ ab accidenti cõi, & proprio, & ab vltima hominis differentia potest abstrahi rõ differentiæ realis cõis ad illa; ergo potest diuidi in illa, & a differentiis rationis; nam etiã in illis sunt suæ differentiæ. Potest ab-

strahi ratio cõis ab omnibus differētiis rõnis pro substratis, & ita poterit diuidi in illa. Prob. Nam formæ quæ differentię denominantur, etiamsi non ponatur secunda intentio differentię, circa illam faciũt differre, vt patet inductiuè in oib. vt in differentiis realib. patet. Nam albedo etiã sine differentiæ intentione facit differre, & similiter rõnale: ergo bene poterit sine differentiæ intentione diuisum diuidi in illa quæ sunt dria propria, & propriissima, & cõis, vel vno conceptu vt in differentiis realib. vel plurib. Prætereà: Nam nõ põt poni aliqua forma in aliquo, quæ cum alio conueniat in aliquo, quin ipsa faciat ipsum differre ab illo, si ille alius nõ hẽat illam, ẽ: si nõ ponatur secunda intentio drię. Et loquor de facere differre realiter, & pro substrato, vt si ponatur albedo in Petro, q̃ nõ est in Paulo, & cicatrix in Frãcisco, quæ nõ est in Ioanne, & rationalitas in hoie, quæ non est in equo: ergo ab istis formis poterit abstrahi rõ differentiæ, & diuidi in illas formas, quæ faciunt sic vel aliter differre. Et vltima: Nam differentia metaphysicè cõsiderata hẽt suas partes subiectiuas, & inferiores. s. hanc & illã drĩam cõem propriã, & propriissimã, sed, vt metaphysicè cõsideratur, nõ dicit secũdã intẽtionẽ drĩæ: ergo poterit illa metaphysica rõ drĩæ diuidi in suas partes subiectiuas, & in sua inferiora.

2. Concl. Secunda concl. Logicus ẽt considerat huiusmodi diuisionem differẽtiæ pro substrato in ordine ad secundam intentionẽ. Hæc cõclusio satis prob. quia logicus agit de secundis intentionib. adiunctis primis: ergo etiã considerat primas intentiones, vt fundamenta suarum intentionum, quas formaliter considerat. Metaphysicus. n. & logicus circa idem versantur diuersimodè metaphysicus cõsiderãdo entis rationem realem, & logicus fundando in ipso suas intẽtiones, & ita cum tractat de substratis differentialibus, habet hoc in ordine ad secũdam differentiæ intentionem.

3. Concl. Cõtra pri mam opinionem. Tertia concl. Hæc diuisio differentiæ fit etiam secundè intentionaliter ad hunc sensum, quod intentio differẽtiæ diuiditur in concreto in intentionem differẽtiæ cõmunis propriæ, & propriissimæ. Hanc probant etiã argumenta primo loco adducta. Et prob. prætereà: Nam intellectus tribuit rationali intẽtionẽ drĩæ propriissimæ, ex eo quod cognoscitur in cõi, vt quod est in multis, vt qualitas substantialis faciens differre, & similiter tribuit intentionem differentiæ propriæ cicatrici, ex eo quod videt illud esse rationem per quã differt Petrus à Paulo. Et idem est de differẽtia cõi: ergo ab istis intentionib. in concreto põt abstrahi ratio differentiæ in cõcreto, & diuidi in illa. An verò differentia cõis, & propria sint prædicabilia in quale, vt sunt differentia, dicemus infra. Prætereà: Nam si secundè intentionaliter in ratione differentiæ conueniant, quis dubitare potest ab illis abstrahi posse rationem cõem in illas diuisibilem. Prætereà: Nam hæc diuisio differentiæ per se consideratur à logico, vt patet in hoc c. ergo dicit formaliter secundã intentionem, quæ diuiditur. Nam obiectũ formale logicæ est secunda intentio in concreto. Hic fieri poterat argumẽtũ quoddã difficile. Nam intẽtio differentiæ in cõi nõ dicit, quod sit vniuersale, & intentio differentiæ propriissimæ, maximè: ergo non est cõmune ad differentiam communem, propriam, & propriissimam. Et probatur antecedens: nam intentio differentiæ cõis non dicit quod sit vniuersale, cũ verè saluetur ratio differentiæ cõis, & propriæ in accidenti quodam particulari, quo Petrus differt à se ipso: ergo. Sed de hoc arg. in sequ. *Arg. difficile.*

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. AD primum arg. in prin resp. quod Porphyr. explicat secundas intentiones per sua fundamẽta. Et ita diuidẽdo substratum diuidere docet secundam intẽtionem, quę in illo fundatur: & per hoc patet ad cõfirmationem.

Ad 2. argu. Ad 2 respon. quod licet differentia propria, & propriissima non induãt intẽtionẽ huius prædicabilis, induunt tamen intẽtionem diff. rentiæ cõis, & propriæ. Et ita intentio differentiæ potest diuidi in intẽtionẽ cõis, ppriæ, & propriissimæ differẽtiæ. Alii dicunt, quod hic diuidatur differentia, vt prædicabilis, abstrahendo à differentia prædicabili in quale accidentali, vel essentiali communiter vel inseparabiliter. Illa autem duo membra licet non pertineãt per se ad hoc prædicabile, pertinent tamẽ ad illud secundum quod iuuant ad cognoscendam naturam differentiæ simpliciter. *Intentio differẽtię quo diui di potest.*

Ad

Ad 3. argu. *Solutio aliquorum refellitur.* Ad tertium aliqui respondent, quod nullum est inconueniens cócedere, vniuersale non esse genus immediatum: nam accidẽs inseparabile 4. prædicabilis & 5. prædicabilis accidens conueniunt in vna rõne cõi accidẽtis inseparabilis, quæ immediatior est illis, quã vniuersale, vt sic, & est genus. Sed hæc solutio ignorans est: nã accidens inseparabile 4. prædicabilis profluit a rei essentia, & vt sic fundat intentionem 4. prędicabilis. Aliud verò accidens inseparabile 5. prædicabilis, quod non profluit à rei essentia, non potest fundare intentionẽ 4. prædicabilis, sed 5. *Quid sit ioc 4. & 5. prędicabilis.* Ad intentionem verò 4. & 5. prædicabilis non põt dari aliquid cõe, quod secunda intentio sit vniuersalis, nisi ipsum vniuersale, vt sic. *Alia sol. authoris.* Respondetur ergo, quod differentia vt communis est ad propriam, propriissimam, & communem, non sit genus, quia nõ est vniuocũ, & quod est ita immediatum genus est vniuersale.

Ad 4. argum. Ad 4 resp. quod duplex est diuisio, si fiat diuisio differẽtiæ pro substrato, & pro formali. Verum diuisio substrati, vt à logico consideratur ordinatur ad 2. intẽtionẽ diuidẽdã, & cognoscendã, tm̃ abest, vt obsit.

Ad arg 2. opinio. *Ad 1.* Ad argumenta secundę opin. resp. ad 1. quod illa membra, vt Soto ẽt obiter innuit in hoc c. sunt accipienda aliquando, nõ vt realiter distincta, sed sufficit, vt distinguantur formaliter. Et ita exemplũ adductum secundum aliam rationẽ est differentia cõis, & secundum aliam propria, & secundum aliam propriissima, etiam pro substrato accipiendo differentiam. Hoc autem non inficit diuisionem: nam bonũ diuiditur in vtile, delectabile & honestum, & aliquando hæc membra ratione sola distinguuntur.

Ad 2. argu. Ad 2. resp. quod etiamsi Porphy. non diuiserit differentiam pro substrato, bene potest à nobis diuidi, quanto magis quod vnquam insinuat diuisionem.

Ad 3. argum. Ad 3. resp. differentiam propriissimam posse sumi dupliciter pro substrato, & metaphysicè, & etiam logicè, vt induit secundam intentionem. Et cum fit diuisio pro substrato accipitur metaphysicè: cum vero fit diuisio per secundas intentiones, accipitur, vt habet illam intentionem.

Ad 4. argum. Ad 4 resp. sicut identitas formalis datur in intellectu cũ plura faciũt vnum per rõnem: ita in re datur identitas fundamentalis, qñ aliqua plura in re sunt similia in vno vel plurib. prædicatis essentialib. Differentia ergo, quæ opponitur illi identitati formali, quia plura fiunt, idem est cũ differentia formaliter sumpta, qua intellectus denominat vnũ diuersũ ab alio. Differentia vero q̃ opponitur secundæ idẽtitati, quatenus plura fiunt vnũ per similitudinẽ est differentia ex parte ipsius rei. Nã sicut ea primè intentionaliter dicũtur esse idem, quæ non habent diuersam essentiã, ita ea dicuntur primè intentionaliter differre, quando habent dissimiles essentias, aut dissimilia ꝑdicata. Vnde solum conuincit argum. quod sicut non põt dari identitas formalis plurium, nisi per secundam intẽtionem: ita neque differentia formaliter loquendo, prout prædictam denominationem dicit.

QVÆSTIO. LIX.

Vtrum differentia, quæ communis est propriæ, & propriissimæ, & communi, dicat rationem vniuersalis in suo conceptu essentiali, & idem sit de omnibus differentiis.

ANtequam disputem, quę diuisio sit ista differentiæ, in cõmunẽ, propriã & propriissimam, necessarium iudicaui inquirere, an differentia in suo conceptu & ratione dicat vniuersalis rõnem, ita vt hoc ipsum essentialiter cõueniat cuilibet diuidenti mẽbro, qua rõne est differentia. Nã si hoc non constat prius, non bene possumus naturam diuisionis supra dictæ inquirere. Et in hac q. non dubito, an id quod diuiditur, differẽrentia. s. habeat annexam vt conditionem, vt diuidatur, vniuersalis intẽtionẽ. *Separantur certa ab incertis.* Nã certissimum est nihil diuidi posse, nisi sit vniuersale, si propriè accipiatur diuisio, & nõ sit partitio quędã, seu separatio. Nec enim dubitamus, an differẽtia communis, & propria accipiantur aliquando, vt abstrahunt ab hac, vel illa differentia cõi, & propria, & sic in communi cognoscantur, & consequẽter sint vnuersales, sicut vniuersalis est homo in cõmuni cognitus. Sed hoc dubitamus, an sint de essentia differentiæ ꝓpriæ & differentiæ cõis, quod quidem satis hẽt difficultatis, & nunquam ab aliquo ex professo disputatum vidi. Et videtur quod sit de essentia differentię in cõi, & cuiuslibet mem-

Digitized by Google

membri diuidentis, esse vniuersalem.

1. Argu. Primo. Nam de essentia vnius mēbri diuidentis est, quod sit vniuersalis in quantū differentia est, v.g. de essentia differētię ꝓpriissimæ: ergo de essentia differētię in cōi & consequenter, de essentia reliquorū mēbrorum diuidentium. Prob. consequentia: Nam differentia propriissima in quantum differētia est, habet quod sit vniuersalis, & hoc est illi essentiale: ergo oī differentiæ in quantū differentia est, conuenit esse vniuersale. Prob. anteced. Nā non conuenit illi, in quantū talis differentia est: nā in quātum talis differentia est, solum habet, quod faciat differre essentialiter, & per hoc differentia propriissima dicitur: ergo &c.

2. Argu. Secundò: Nā si de essentia differentiæ in cōi non est, quod sit vniuersale tale, quod prædicatur faciens differre: ergo solū sua essentia est facere differre, & essentia differentiæ cōis facere differre cōiter, & propriæ facere differre taliter, & propriissimę facere differre essentialiter: ergo esse prædicabile, cum sit extra rationē huius, quod est facere differre, seu esse tale vniuersale. Nam etiam est extra essentiam huius quod est facere differre essentialiter, erit accidēs differentiæ propriissimæ: sed hoc est falsū: ergo. Prob. mai. Nam benè ego possum intelligere huiusmodi differentiam essentialem sine vniuersalitate. Petrus. n. essentialiter differt a Brunello per hāc rōnalitatē, & tamen hæc rōnalitas, per quam essentialiter differt à Brunello, non est vniuersalis neque esse potest: ergo esse vniuersale, est extra essentiam huius quod est differre essentialiter. Min. prob. quia cum differētia propriissima essentialiter constituat hoc prædicabile, essentialiter est vniuersalis.

Tertiò: Differentia propriissima solum a differentia cōi & propria, per hoc quod propriissima, facit differre essentialiter, cōmunis, & propria non ita, sed cōis cōiter, seu per accidens cōe, & propria per accidens proprium tali rei: ergo non differunt in ratione vniuersalis, quia solum in prædictis differunt: ergo reliquæ differentiæ ēt sunt vniuersales: quod si sunt vniuersales, profectò illis conuenit vniuersales esse, in quantū differentiæ sunt. Nā cū illud ꝑdicatū illis trib. differentiis cōueniat ꝑ aliquid superius, & cōe illis cōpetere dēt, & hæc est ratio differentiæ in communi.

Præambula ad quæstionem.

In hac q. dicit prima sent. has propositiones. Prima, ratio differentiæ in cōi est ens rationis. Et probat hanc propositionē. Nam hæc est vera prædicatio, differentia propriissima est differentia: sed differentia propriissima est ens rōnis, quia est tertium prædicabile: ergo & differētia in cōi. Proba. consequentia: Nā si existat in inferiori aliquid rationis, superius ad ipsum essentialiter dēt esse aliquid rationis, quia ens reale nō potest esse de quidditate entis rōnis, quod est suum oppositum, sicut nec substantia de quidditate, & essentia accidētis. 1. Opini. in 4. propositionibus.

Secūda prop. Differentia cōis ad cōem, propriam, & propriissimam, est relatiuū rationis, & secūda intētio. Quod sit relatiuū rōnis prob. Est ens rationis, non negatio nec priuatio: ergo relatio. Quod vero sit secunda intentio prob. nam est relatiuum rationis fundatum in esse cognito: ergo est secunda intentio. Consequentia est clara, & patet ex dictis in tract. intentionum. Anteced. probabitur statim. Et probo modo: nā ex eo quod apprehensum est à me id, per quod aliquid ab alio differt, illi statim secundam intentionem tribuo, vt patet inductiuè in omnibus differentiis, in rationali, & in cicatrice. 2. Prop.

Tertia propositio: Illorum rō differentiæ in cōi est esse id, quo aliquid ab alio differt vel à se ipso, abstrahendo ab hoc ꝙ est differre cōmuniter propriè & propriissimè. Et vt hoc magis explicetur formaliter, & logicè, propria ratio differentiæ in concreto est esse relationem rationis, & secunda intentio, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, vt terminū a quo facit differre, seu a quo differt id quod refertur. Hæc propositio probatur: quia non possumus huic relationi rationis, & quod est aliquid pertinens ad secundam intentionem aliam essentiam tribuere. 3. Prop.

Quarta propositio: Ratio formalis drīæ communis, vt distinguitur a propria & propriissima, est facere, vt aliquid differat ab alio taliter, l. accidenti communi. Et si hoc formaliter & magis logicè explicetur, est relatiuum rationis, cuius totum suum esse est ad aliud à quo accidenti communi differret, vel ad seipsum. Et rō differētiæ propriæ ē referri ad aliud, à quo differret accidenti 4. Prop.

denti

denti inseparabili. Et ratio differentiæ propriissimæ est esse relatiuũ rationis, cuius totum suum esse est ad plura sibi inferiora referri, in quibus essentialiter est, & tanquam actus illorũ faciens ea ꝓpriissimè, & essentaliter differre.

6. Propo. Vltima propositio: Licet ratio differentię proprijssimę sit prędicari de pluribus i quale essentiale, sed ratio differentiæ in cõmuni, & propriæ, & cõmunis non est prędicari de pluribus, sed solũ est facere differre, vt iam explicatum est.

2. Opinio Secũda sentẽtia asserit, propriissimã differentiam, propriam, & cõmunẽ essentialiter esse vniuersalia, differentiã verò in cõmuni sumptã nõ dicere vniuersalitatem in sua essentia. Et ratio huius opinionis est huiusmodi: Nam differentia communis, & propria pertinent ad quintũ prędicabile, & ad quartum, vel saltem ad quintum, sed quartũ, & qnintũ prædicabile essentialiter sunt vniuersalia: ergo &c.

Deciditur quæstio.

Au&oris calculus. Not. 1. Concl. VErùm, vt quod sentio iam explicẽ, aduertendũ duxi differentiã posse sumi, & metaphysicè, & logicè. Si metaphysicè sumatᷓ differentia non dicit in suo cõceptu vniuersalitatem, sed solum dicit id, quo aliquid ab alio differt, cum quo in aliquo cõuertit, vt cõstat ex D. Th. & Arist. locis adductis, quæstione præcedenti, & hæc est ratio differentiæ in cõi acceptæ, accipiendo verò differentiæ propriissimæ rationẽ est id, quod ea quæ in genere conueniũt essentialiter differunt. Nec metaphysicus cõsiderat vniuersalitatem, licet ille, vt cõditionẽ exposcat, qa res i vniuersali pertractat. Ratio verò differentię propriæ in hac etiã consideratione est id, quo aliqua cõuenientia differunt secundum accidens propriũ, & differentię cõmunis ratio est, quod sit id quo ea etiam, quę conueniunt, accidẽti differunt cõi. Hoc præsuppositum satis constat: nã metaphysicus entitates reales considerat, & differentiam vel conuenientiam, quatenus quid reale sunt. Non verò habet considerare secundam intentionẽ vniuersalis, vt sic, licet forsitan eas consideret qua ratione sunt rationis entia per ordinem ad suum principale consideratum.

2. Concl. Dico secundò. Si differentia logicè cõsideretur loquendo de differentia in cõmuni essentialiter esse vniuersale, itaq; ratio differentiæ est esse vniuersale quoddã, ꝙ de aliquibus prædicatᷓ faciens ea differre. Et ratio differentiæ ꝓpriissimæ esse tale vniuersale, ꝙ prędicatur de multis faciens ea essentialiter differre ab aliis, & differentia cõis est esse vniuersale quoddam, quod de multis prędicatur faciens ea cõmuniter differre, & propria differentia est esse vniuersale quoddã, quod de multis prædicatᷓ faciens ea differre ꝑ accidens ꝓpriũ. Hoc secũdum dictum hac ratione mihi ꝑsuadeo probabiliter, ꝙ differentia propriissima essentialiter est vniuersalis; non quatenus ꝓpriissima est, quia sic solũ habet quod faciat differre essentialiter, & quod essẽtialiter ꝑdicetur. Iã ergo quatenus differentia habebat quod faceret differre, & quod de multis prædicaretᷓ, quod verò quatenus talis additur est quod taliter prędicetur, & taliter faciat differre: ergo reliquę differẽtiæ sunt vniuersales, & quatenus tales sunt talia vniuersalia facientia taliter differre, quando qdẽ differẽtia cõmunis est essentialiter vniuersalis quod debet omni inferiori differentiæ cõpetere; nõ enim est intelligibile eo solũ differentiã esse vniuersale, quia differentia propriissima est.

Sed cõtra; Nam hæc prædicatio, Petrus est albus, Ioannes est albus, sunt prædicationes quinti prædicabilis, qua ratione sunt prædicationes vniuersalis: ergo non sunt prædicationes differentiæ, qua ratione sunt vniuersales. Obiectio. Respondetur ꝙ in ista prædicatione possumus duo considerare, alterũ est quod illa prædicata sint extra rationẽ subiecti, & possunt abesse, & adesse pręter subiecti corruptionẽ, & hac ratione pertinent ad 5. prædicabile. Potest alterũ considerari, ꝙ scilicet, per illa prædicata subiecta de quibus assumuntur ab aliis differunt cõmuniter, vel propriè, & sic pertinent ad differentiã communẽ, vel propriam: nec incõuenit idem variè consideratum varias induere i tentiones. Et nota quod si sumas hanc differentiam, vt hanc rationalitatem singularẽ est differentia metaphysicè nõ logicè, qa differentia logicè debet esse aliquid vniuersale, sicut hęc albedo est accidens metaphysicè nõ logicè. Eadẽ ratione ex dictis sequitur secũdam illam opinionem falsam esse, prima vero opinio nõ est vndequaque improbabilis, & qui voluerit, illam defendat, & ideo non soluo eius arg. Solutio. Obseruan.

Digitized by Google

QVAESTIO LX.

Quæ diuisio sit illa differentiæ in communem, propriam, & propriissimam.

Cõtrou. 1. Opin. IN hac q. est opinio quorundã asserentium magna cum asseueratione, prædictam diuisionem, si accipiatur secũdè intentionaliter, esse generis in species, & probãt primò:

1. Argu. nam vbi reperitur aliqua analogia, reperitur aliqua depẽdentia vnius analogati ab alio, vel vtriusque ab alio tertio: sed hæc non reperitur inter illa membra, si fumantur secundè intentionaliter: ergo ratio differentiæ non dr̃ analogicè de illis, & nec æquiuocè: ergo vniuocè tãquam genus de suis specieb. consequentia cum maiori est nota, & min. prob. quia prædictæ secundæ intentiones habent esse p̃ operationem intellectus; sed põt itellectus pro libito facere vnam sine alia, vt si denominet albedinem differentiam cõem non denominando aliquam aliã, nec ẽt præbet intellectus denominationem propriæ, & propriissimæ, & cõis per ordinem ad aliquod tertium cũ nulla alia sit differentia præter istas: ergo

Obiectio. dicitur vniuocè, & genericè. Et si rursus dicas, contra: nam fundamenta intẽtionis differentiæ analogantur, dicit. n. differentia primò intẽtionaliter sumpta analogicè de propria cõi, & propriissima: ergo ẽt secunda intentio, quæ fundatur super illas dicetur analogicè. respõdet hæc opinio, quòd benè possunt primè intentionaliter analogari, vniuocari vero secundè intentionaliter;

Solutio. Nã animal, & color in rõne entis analogantur: vniuocãtur vero in rõne generica. Nã genus s̃m eãdẽ rõnem dicitur de illis. Et confir. hoc arg. Nã Porphy. in hoc c. differentiã, p̃priã, cõem, & propriissimam vocat species differẽtiæ: ergo s̃m Porphy. differentia genus est ad illas. Sed confirmemus hanc sententiam maiorib. rationibus.

2. Argu. Et sit 2. arg. Nã intẽtio differentiæ cõis, propriæ, & propriissimæ differunt specie: ergo intentio dicitur de illis vniuocè, & genericè. Cõsequentia satis patet: quia species sine genere vniuocè esse non possunt, & ad illas species differentiæ non videtur aliud genus assignari posse, nisi differentia in cõi. Sed probatur anteced. Nam differentia cõis, propria, & propriissi na prædicantur de plurib. differentib. numero in quid: ergo sunt species. Consequentia patet ex speciei definitione. Sed probatur anteced. Nam hæc differentia cõis est differentia, & hæc differentia communis est differentia, prædicatio est in quid de plurib. quæ numero differunt: & idem dicẽdum de differentia propria, & propriissima: ergo &c.

3. Argu. Tertium arg. Relatio rationis est genus, & aliquid vniuocum ad oẽs relationes rõnis: ergo & differentia ad oẽs differentias est genus. Antec. satis patet ex dictis superius ex cõstitutione prædicamenti rõnis: sed consequentia probatur. Nam quando aliquid cõis est genus ad aliqua, illud, qđ continetur sub illo cõi, & est cõe ad eadẽ debet etiam esse genus, & vniuocũ. Sicut si corpus est vniuocum ad hominẽ, & leonem, & genus & animal similiter debet esse vniuocum ad hominem, & leonem, & genus illorum: ergo si relatio rationis est genus ad omnes relationes differentiæ & differentia erit genus ad easdem, quia est superior respectu illarum, & de differentia in cõi essentialiter prædicatur relatio.

Confir. Cõfirmatur, & explicatur hoc arg. Nam intentiones differentiæ essentialiter sunt relationes rõnis: ergo relatio rationis est genus ad illas, & intentio differentiæ in cõi est inferior quidditatiuè ad relationes rõnis, & superior ad illas essentialiter: ergo intentio differentiæ est genus respectu intentionum differentiæ, quia illud, quod est medium inter genus, & species essentialiter dẽt esse genus respectu specierũ, & ita in constitutione p̃dicamentali intentio differentiæ dẽt sumi, vt genus respectu intentionũ differẽtiæ cõis, p̃priæ, & p̃priissimæ.

2. Sent. Secunda opinio censet, differẽtiã in cõmuni æquiuocam esse ad differentiam cõmunem, propriam, & propriissimam, sumẽdo illas secundè intentionaliter. Et p̃batur hoc argumento. Et sit quartum. Nã rõ differentiæ propriissimæ est prędicari de pluribus in quale essentiale: ratio differentiæ cõmunis, & propriæ nõ est prædicari, sed facere differre cõiter vel propriè: & rõ differentiæ in cõi est solum facere differre:

Argu. 4. sed hæc ratio non potest esse cõmunis ad prædicari, & facere differre: ergo nec rõ diffe-

drię in cōi pōt esse, nisi ęquiuoca. Quod si dicas, de ratione drię in cōi esse prædicari de pluribus faciendo differre, & ita iā illa ratio est cōis omni drię, contra: nam hæc prędicatio v.g. Petrus est albus, Ioannes est albus, est prędicatio quinti prædicab. & non drię cōis: ergo de ratione drię ī cōi nō est prædicari de pluribus, siquidē non conuenit omni differentiæ.

5. Argu. Et probatur magis hoc. Et sit quintū argu. Nam sequitur, quod nunquā possit saluari ratio differentiæ cōmunis, & propria, nisi cōueniat pluribus: vel ī ordine ad plura, hoc autē videtur falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probat sequela, quia essentialiter, & vniuersale non saluatur, nisi in pluribus, vel p ordinē ad plura, cū sit vnū ī multis, & de multis. Sed mi. probatur: Nā per albedinem etsi esse nō posset in multis verè Petrus albus, differret cōiter a Paulo non albo. Quinimo per hanc albedinē, quæ nequit esse cōmunis, verè Petrus differret à Paulo nō albo, & intellectus tribuit illi albedini ītētionē differentiæ cōis: ergo de ratione differentiæ in communi nō est prædicari de multis, sed solū facere differre. Et cum differentia propriissima essentialiter sit prædicabilis, & cōmunis, aliquando sit essentialiter particularis, ratio differentiæ æquiuocè dicitur de illis.

Confirm. Et confirm. hoc arg. Nā Petrus sedens differt à seipso stante per sessionē hanc, & hæc nequit esse communis respectu Petri: ergo verè saluatur ratio differentiæ cōis cū repugnātia ad vniuersalitatē: ergo vniuersalitas nō est de ratione differentiæ cōmunis, aliàs nō repugnaret alicui inferiori membro. Et ita videtur dici æquiuoce de communi propria, & propriissima, cum hæc essentialiter sit vniuersalis,

3. Opinio Medinæ in quatuor propositionibus. Tertia opinio est sapiētissimi magistri Medinæ, qui ita solebat voce tenus hanc explicare diuisionem. Dicebat enim, quod si diuisum, & membra diuidētia sumerent materialiter p rebus denominatis à secūda intētione differentiæ, tunc nō erit diuisio, sed potius partitio, ac si partiremur sic

1. Propo. differentias, res quæ est differentia, interdū est res, quæ est differentia cōis, vt albedo, interdū est res, quę est differentia propria, vt nasi curuitas: interdū est res, quæ est differentia propriissima, vt rationale. Vult dicere hęc opinio, quod cū dicimus, differentia alia communis, alia propria, &c. idē est ac si diceremus, differentiarū aliæ sunt cōmunes, aliæ propriæ, aliæ ppriissimæ, sicut si partiremur aceruum lapidum, & diceremus, lapidum alii magni, alii parui. Existimat enim hæc opinio ad materiale differētiarum nihil commune dari posse, cū materiale interdum sit ens reale, interdū rationis, interdū substātia, interdum accidens. Et ita materialiter dria sūpta partiri pōt, diuidi in inferiora non pōtest. quia nō datur cōe. Dicit secundò, ꝙ si differentia sumatur formaliter, hoc est pro secunda intentione in concreto, & diuidentia sumantur materialiter pro substratis drialibus, est diuisio accidētis in subiecta. Sicut si diceremus: generis intentio in concreto aliqñ est in animali, aliqñ in colore, &c. ita in proposito, dria alia cōis, i. intentio differentiæ aliqñ denominat colorē driam, aliqñ cicatricem, aliqñ rationale. Dicit tertiò, ꝙ si diuisum sumatur materialiter in determinato subiecto, & mēbra diuidētia formaliter, est diuisio subiecti per accidentia. Sicut si diceremus, habēs albedinē est aliud nix, aliud lac, &c. Ita hic, vt disgregare visum, interdum denoīatur intētione drię cōis respectu Petri, & Ioānis, interdum à scda intētione driæ propriæ respectu niuis, & cygni, interdū ab intentione driæ ppriissimæ respectu albedinis ipsius. Dicit quartò, ꝙ si diuisum formaliter sumatur, & mēbra diuidētia similiter, est probabilis opinio Caie. & Sot. ꝙ dicitur analogicè, licet sit probabilis illa quę asserit esse vniuocā. Quod sit analoga probatur: quia differentia cōis simpliciter & per prius est differentia cōis, & propria per posterius, & secundū quid. Et præterea, quia differentia propriissima est species vniuersalis: ergo non pōt esse species differentiæ, & loquimur de illa in quantū differentia est propriissima. Probatur consequentia: quia vna res secundum eādem rationem non potest esse sub pluribus generibus non subalternatim positis: ergo est diuisio analoga.

2. Propo. *3. Propo.* *4. Propo.*

Ad 1. Soluuntur hæc argumenta, dicendo ad primum, ꝙ licet dria propriissima perfectiori modo sit dria simpliciter: tamē differentia cōis, & propria sunt differentiæ, & non differunt, nisi secundum perfectum magis, & minus intra idem genus:

sicut differunt hō,& equus in rōne aialis.

Ad 2. Ad secundum respōdetur; quod eadem species sub diuersis generibus cōstitui potest diuersis rationibus; & ita differētia ꝓpriissima, quatenus est vniuersalis, cōtinetur sub genere vniuersalis, quatenus verò facit differre, sub genere differentię. Vnde hęc argumenta solū sunt probabilia, & nō tollunt probabilitatē alterius partis. Et ratio probans esse vniuocā diuisionē est solutio primi argumenti. Ita censebat sapientissimus magister meus optimè meritus de literarū studiis; & hanc opinionē sequuti sunt multi. Si verò faciamus sermonem de differentia primè intentionaliter ferè oēs conueniunt esse analogi in sua analogata.

Decisio quæstionis.

1. Concl. Sit in hac parte prima concl. Substratis omniū differentiarum non datur vnus conceptus cōis, qui vnus conceptus differentia in cōi dicatur, quia ab omnibus differentiis impossibile est vnum abstrahere cōceptū. Hæc conclus. ex dictis lib. 1. satis probata manet: sed mō probatur breuiter. Enti reali, & rōnis non potest dari vnicus cōceptus: sed multæ differētiæ sunt entia realia, & multa entia rōnis (& loquor pro rebus denominatis differentiæ:) ergo illis vnus non pōt dari conceptus. Minor illa probaꝶ: Quia entia rōnis suas habēt differētias, cū verè vnū ens rōnis specie ab alio differat, vt genereitas à specieitate: et etiā habent sua accidentia cōia, & ita cōsequēter suas differentias cōes. Ex quo sequitur differentiā pro substrato nō posse esse vniuocā, nec genus ad oēs differentias, sed necessitate debet esse analogum, & duobus conceptibus, sicut ens analogū est duobus conceptibus ad ens reale, & rationis. Et de his multa diximus in superioribus. Loquendo verò de differentia, prout communis est ad differentias omnes reales.

2. Concl. Sit 2. concl. Differentia realis nō potest esse vniuoca ad differentiam cōem, propriam, & propriissimā. Hæc conclusio certa est: nam aliqua differentia est accidens, aliqua substātia, vt patet in rōnali, sed sub stantiæ, & accidenti nihil reale commune vniuocum dari potest: ergo nec differentiæ communi, propriæ, & propriissimæ.

Præterea, differētia vt abstrahit à differentia reali substātiali, & à differētia reali accidētali, includit ens: sed ens nō est vniuocū ad differentiā accidentalē, & substantialē: ergo nec differētia, q̄ includit ens qđ nō est vniuocū ad illas differētias, poterit ad eas esse vniuocū quid: nā sēper ex necessitate dēt descendere ad inferiora, cum illa inæqualitate q̄ hēt ens. Et de hoc magis dicemus in argumētorū solutionibus.

3. Concl. Tertia concl. Differentia realis cōis ad communē, propriam, & propriissimam, est analogum ad illas, & non vniuocum. Quæ concl. etiam habet verū, si omnes differentiæ essent accidens, dummodo vna esset cōis, alia propria, alia propriissima, quod verificari poterit in differentiis cōibus, ꝓpriis, & propriissimis accidentiū. Hanc cōcl. tenent cōmuniter omnes logici, Albertus, Ammo. Caiet. Sot. Iouan. & Colon. in hoc c. de differen. Qui postea q̄ probauit, esse cōe omni differentiæ facere diuersū, addit, sed cōmunis, & propria faciunt per accidens, idest, secundū quid. Vbi insinuaꝶ facere differre secundū quid competere differentiæ propriæ & cōi, simpliciter vero propriissimæ. Præterea probaꝶ rō differentiæ pro materiali accipiendo differentiā, pro hoc scilicet, quod est facere differentiā aliq̄, simpliciter conuenit differentiæ propriissimæ, differentiæ vero cōi, & propriæ secundū quid: ergo dicitꝰ de illis analogicè. Consequentia est nota ex proprietatibus analogorū. Quod vero secūdū quid conueniat cōi, & propriæ, & simpliciter propriissimæ, probatur. Nā illa solū est simpliciter differentia, quæ est secundū essentiā, quæ vero est secundum accidens, non est simpliciter differētia, quia idē à se ipso nō ꝓpriè differt, & simpliciter, & tñ differt cōis differentia, & propria, similiter, vt si habeat cicatricem, q̄ prius non habebat, & sedeat mō qui prius stabat: ergo ītentū. Et confirm. hæc ratio: Nā sola differentia specifica dat esse simpliciter, siquidē dat essentiā; reliquæ vero non dat esse simpliciter: ergo sola differentia propriissima facit differens simpliciter. Nā differētia ad esse sequiꝶ, & esse simpliciter nō voco esse substātiale, sed esse essentiale, et qđ cunque esse ad essentiale sequitur cōparatū ad illud, habet rōnem esse secūdū quid. Et cū D.Th q. 23. præcedēti in loco ex metaphysica ibi adducto dicit, ea quæ differunt secundum accidens cōe, propriè differre, loquitur de differre, prout distingui- *Explicatur locus D. Tho.*

tur a

Digitized by Google

tur à diuerso. Non vero vult dicere, quod sit æqualitas vniuoca in differentia cōi, & propriissima: nā diuersa impropriè dicunt differētia, quia in nullo cōueniūt vniuoco.

Quare ens dicatur analogicè de substātia & accidente.

Probatur præterea conclusio; Nam propter dependentiā accidentis à substantia, ens dicit analogicè de illis, at similis depēdētia inuenitur inter differentiā propriā, & cōem ex vna parte, & differentiā essentialē ex alia: ergo rō differentiæ erit analoga illis. Minor probatur. Nā sicut accidēs dicitur ens per ordinē ad substantiā: ita accidens cōe, & inseparabile dicuntur facere differre per comparationē ad differētiā propriissimam. Nam sicut differentia propriissima ideo est differentia, quia dat esse specificū distinctū ab omni alio esse, & determinat genus, in quo cū aliis speciebus cōuenit ad hoc esse spēi, ex quo separat, & distinguit propriissimè ab aliis: ita differētia cōis, & propria differentia dicuntur, quia distinguunt ad modū, quo differentia propriissima distinguit. Nā ea quæ in aliquo cōueniunt in aliqua rōne, separantur ab aliis. Vnde quo magis differētia accesserit ad modū distinguendi, & faciēdi differre propriissimè; magis accedit ad rōnē differentiæ, quia magis participabit rōnē differētiæ. Nec solū est diuersitas inter suprà dictas differentias penes magis, & minus intra idē genus, vel spēm, sed penes accessum ad participandū rōnem differentiæ, secundū quid, vel simpliciter. Nec ista diuersitas in differentiis prouenit ex rōne differentiarū ipsarum, sed ex ipsamet rōne differentiæ, quæ participatur simpliciter à propriissima, ab aliis aūt secundum quid.

Discrimē inter analoga, & vniuoca.

Prętereа: Nā inter analoga, & vniuoca hæc est differentia, quod in vniuocis rō importata per nomen nō solū inuenitur simpliciter in inferioribus, sed oīa inferiora præcisis differētiis æqualiter perfecta sunt in rōne illa vniuoca, æqualiterque illā participant, vt patet in aīali respectu suarum specierū, quod tñ è contra accidit in analogis. At præcisis propriis differentiis rō differentiæ primè intentionaliter sumpta non æqualiter perfectè participatur à differentia propriissima, & cōi: ergo non est illis vniuoca. Minor prob. quia eandē analogiā seruant passiones entis, ac ipsū ens: sed rō entis non æqualiter participatur a differentia substantiali, & accidentali, cū nihil reale sit vniuocum substātiæ, & accidenti, sed omne cōe debet esse analogum: ergo nec rō differentię æqualiter participatur ab eisdem cum differentia, & distinctio sit passio entis. Nec huic doctrinæ dissonat Porphyrius ca. de differen. vbi dicit, differentiam cōem, & propriam appellari simpliciter differentias: quia talia dicūtur propter earum imperfectionem, quia ferè nihil perfectionis addit supra rōnem illā cōem. Quomodo vocamus multa aīalia, animalia sine addito, quia purissimam perfectionem supra rōnem aīalis addunt: eodem modo dicuntur differentiæ simpliciter cōis, & propria, quia imperfectissimæ sunt. Nec existimandum est, talia dici propter eorum perfectiones, quia hoc non est dubitandū de illis. Et si aliquando res perfectissimæ cōibus nominibus nominari soleāt, vt magis eorum denotetur perfectio: Idem ergo est dicere, quod dicuntur differentiæ simpliciter, idest, non amplius, quā differentiæ solent vocari aliqñ. Vel secundò respondetur, quod dicantur differentię simpliciter, idest propriè, & metaphoricè, sed non simpliciter .i. vniuocè. Quomodo loquitur D. Thom. in loco sup. adducto. Ex hac conclusione sequitur, differētiam non esse æquiuocam primè intentionaliter, ad cōem, propriam, & propriissimam, vt falsò aliqui opinati sunt. Et si loquamur de differentia secundè intentionaliter, & vt importat secundā intentionē formaliter.

Explicatur locus Porph.

Alia explicatio.

Corollarium.

Sit quarta concl. Differentia hoc modo accepta est analoga ad cōem, propriam, & propriissimā. Quæ concl. statuitur contra quandam opinionem his temporibus summoperè receptam, & probatur eisdem rōnibus, quibus fuit probatum, differentiā primè intentionaliter esse analogā: nā idē ēt de differentia secundè intentionaliter accepta conuincunt. Nam intentio dñæ propriissimæ simpliciter participat rōnē intentionis dñæ, reliquæ verò secundum quid, & in ordine ad ipsam. Sed nouis præterea probatur rationibus. Prima: quia si substratum denominatū diff. rentia in cōi, & propria primè intentionaliter acceptū est secundum quid differētia: ergo non potest denominari per intentionem differentia simpliciter: quia quod secūdū quid est tale, non potest suscipere, denominationē formæ, quæ dat esse simpliciter tale: cū ergo diffe-

4. Concl. Contra recentiores.

Ens secūdū quid uocari potest genus simpliciter.

go differentia cõis, & propria sint secundum quid differentiæ, non poterũt simpliciter dici differentiæ: & ita nec differẽtia erit vniuocum, nec genus ad illas. Ego quidem libenter fateor, quod potest simpliciter denominari genus, quod secundũ quid est ens, v.g. color, quantitas, &c. secundum quid sunt entia, vtpote affectiones substantię, quæ simpliciter est ens, & ita ens dicit de illis, & de substãtia analogicè, sed cum hoc optimè stabit, qđ color dicatur simpliciter genus sicut substãtia. quia ita simpliciter pdicat in quid de suis inferioribus, sicut substãtia, licet non ita perfectè. Et ita fundat intẽtionẽ generis, sicut fundat substantiæ, quia non inconuenit id quod secũdũ quid est ens simpliciter esse genus. Veruntamen qđ id dicatur differentia simpliciter secũdè intentionaliter, quod est secũdum quid differentia primè intẽtionaliter implicat, sicut implicat, vt id denominet propriũ simpliciter secũdè intẽtionaliter, quod est secundũ quid proprium primè intentionaliter. Et quod est secũdũ quid species metaphysica, & realiter, vt anima rationalis denominetur simpliciter species, quod valde miror, cur nõ aduerterint, qui tam subtiliter sibi placent differere oĩa.

In quo fundetur intentio differentiæ. Præterea: Intentio differentiæ fundatur in cognitione passiua intellectus, qua cognita est natura q̃dã in pluribus existens, faciẽs ea differre: sed intentio differentiæ cõis, & propriæ non possunt ab intellectu deprehendi, vt quid existens in pluribus inferioribus, faciens ea differre absolutè, & simpliciter, sed vt quid faciens ea secundum quid differe: ergo nec intellectus põt illis tribuere intentionem differentiæ simpliciter, & sic differentia, nec erit genus, nec quid vniuocum. Consequentia probatur: nam maior, & minor certæ sunt. Non enim potest intellectus intentionem differẽtiæ simpliciter ꝓ libito rebus tribuere, sed debet præsupponere fundamẽta, rõne quorum fundamentorum illæ intẽtiones, quę relationes sunt, rebus conueniãt: ergo si rõ faciendi differre, quod est fundamentum necessarium remotũ, & esse cognitum vt tale, quod est fundamentũ proximum secundũ quid differentiæ cõis, & propriè conuenit, vt rei veritas habet, & ipsi ẽt fatemur. Et intentio differentiæ fundata in ipsis ẽt secundum quid conuenit, & ita nõ poterit differentia esse vniuocum quid, & genus respectu illarum, sed erit analogum.

Præterea: Nam sequitur, quod si differentia sit genus ad cõem, propriam, & propriissimam, ita vt omnes istæ sint species, quod debeant dari tria prædicabilia differentiæ: Hoc autem est contra omnes logicos, solum vnum, quod est tertium prædicabile differentiæ constituentes. Et probatur sequela: nam differẽtia propriissima cõstituit prædicabile differentiæ vnũ: sed ẽt aliæ differentiæ sunt species differentiæ, & quæ simpliciter participant rõnem differentiæ: ergo ẽt constituent alia duo prædicabilia differentiæ: nam profectò non est de vna maior ratio, quàm de aliis.

Dices, quod differẽtia in cõi constituat hoc prædicabile, & non differentia propriissima. *Fuga.* Sed contra. Nam hoc est contra oẽs: & dato quod ita sit, solũ sequitur qđ sit vnum prædicabile differentiæ in genere, in specie verò erunt tria. *Impugnatio.* Et præterea: Nam relatio prædicabilis constitutiua est vna specie atoma, vt patet in genere, in specie, in proprio, & in accidente: ergo si istæ differentiæ sunt specie distinctæ, constituent tria prædicabilia. Illum enim numerũ prædicabilium inquirimus, cum dicimus tantũ esse quinque, qui non possit vlterius partiri, & diuidi formaliter. Et ita cũ inquirimus, an sint tãtũ quinque prædicabilia, idem est ac si diceremus, idest, an sin tantũ quinque species atomæ prædicabilium, seu vniuersalium. *Quo sensu nõ dicatur plusquã quinque prædicabilia.* Nam si de genericis solum fieret sermo, cũ genera multas habeant spẽs, non satis determinatum relinqueremus numerum prædicabilium, cũ rursus essent alia prædicabilia secũd spe ciem inquirenda. Quod si de numero specierũ atomarũ fiat sermo, vt fit, & dicatur esse tantum quinque, si species differẽtiæ sunt tres, iuxta hanc, q̃ impugnamus opinionẽ, profectò prædicabilia non erunt tãtũ quinque. Et hæc doctrina congruit maximè doctrinæ Porphyrianæ, & omniũ logicorum, qui ideo dicunt agi de differẽtia cõi, & propria, vt ad veram differentiam perueniamus, quæ est propriissima, & quæ solum hoc constituit prædicabile. Et de hoc rursus redibit sermo, cum ostẽdemus, solum illã differentiã hoc prædicabile cõstituere, q̃ genus determinat, quæ vocatur simpliciter differẽtia, non verò reliquæ, q̃

non

nõ hoc modo sunt generis determinatiuę, nec specierum cõstitutiuæ, quare nec sunt differentiæ simpliciter.

Vlt. cõcl. Vltima cõclusio: Hæc analogia, quæ reperitur inter cõmunem, & propriã in ordine ad propriissimam, siue accipiantur secundè intentionaliter, siue primè, est analogia ꝓportionalitatis. Nam sicut se habet differẽtia propriissima in suo actu, qui est facere differre, & ꝑdicari vt talis: ita similiter se habent supra dictæ, licet nõ adæquent modum supra dictum, sed diminutè imitetur. Potest etiã esse analogia attributionis, & ad vnũ finem. Ordinantur enim differentia cõis, & propria ad propriissimam, vt ad finẽ, cuius rationẽ imperfectissimè participant. Hæc omnia patent ex naturis analogorum. De q̃bus vide infra libro 4. in Ante prædicamentis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primũ ĩ principio resp. quod impossibile sit aliquid habere rationẽ differentiæ cõmunis, & proprię, nisi in ordine ad propriissimam, sicut impossibile est, ꝙ floriditas dicaẽ risus, sine ordine ad risum hominis. Nec itelligi valet ratio differentiæ cõis, & propriæ, quæ est imperfecta, & secundũ quid, nisi in ordine ad differentiã propriissimam, quæ est simpliciter differentia. Nam quamuis hæc entia rationis consequantur ad opus intellectus, iudicandũ est de illis, sicut de aliis analogis, quæ fiunt ꝑ operationẽ realem. Et si ĩquiras, an debeat *Dubium* esse differẽtia propriissima ĩ esse obiectiuo cum est differentia communis, & propria, *Solutio.* videtur ꝙ non. Quia sicut floriditas prati dicitur risus, & nõ est necesse, ꝙ sit simul cum prati floriditate hominis risus, licet nõ possit intelligi, vt risus, nisi ĩ ordine ad risũ hominis: ita nõ est necesse ꝙ quando tribuo ĩtẽtionẽ differẽtiæ albedini, simul tribuã illã rationali, verbi gratia, licet nõ possit intelligi quidditatiuè relatio illa differentiæ cõis in ratione differentiæ, nisi ĩ ordine ad differentiam propriissimã. Sufficit enim ꝙ sit vel aliquando habeat esse differẽtia propriissima, vt tribuatur albedini intẽtio differentiæ cõmunis. Sed de hoc in materia analogorũ amplius. Alii dicunt, *Alia solutio.* quod simul intellectus possibilis simultate tribuit intẽtionẽ differentiæ cõmunis, & propriæ rebus, & differentiæ propriissimę, vel saltẽ primò tributa fuit intẽtio differẽtiæ propriissimæ, & postmodũ aliis per ordinem ad ipsam. Et ꝙ intellectus nõ possit alio ordine procedere. Respondetur ad argumentum, quod sufficit, quod ipsa intẽtio differentiæ cõis, & propriæ ĩ se dependeat à differentia propriissima in suo esse.

Ad 2. Ad secundũ respondetur, negando antecedens. Ad probationẽ negatur antecedẽs, & ad probationẽ respondetur, illas ꝑdicationes nequaquã esse de pluribus numero differentibus in quid, sed sunt analogati de suis ĩferioribus. Sicut si diceremus, hoc accidens est accidens, & cętera: vel sicut hęc: hæc vrina est sana, & hæc vrina est sana, q̃ est prædicatio non speciei, sed analogi de aliquo suo analogato inferiori.

Ad 3. Ad tertiũ argumentũ respondetur, quod licet relatio rationis sit genus ad omnes relationes rationis, non tamen differentia, qa differentia addit aliquid supra relationẽ rationis, & ratione illius, quod addit, participatur simpliciter à dr̃ia. propriissima, & secundum quid ab aliis, quod sufficit vt sit analogum. Nam ad rationẽ analogię sufficit, & est necesse, quod ratio importata cũ identitate nominis, nõ æqualiter participetur ab inferioribus. Et ita cõtingit in ꝓposito, quia ratione illius, quod differẽtia addit supra relationẽ nõ simpliciter participaẽ ab inferiorib. Quãobrẽ stat optimè, superiora esse vniuoca, & inferius analogũ: sicut ratio substantię est vniuoca ossi & spinę, ratio vero sustẽtantis carnẽ hominis, & fructus alicuius analogicè dicitur: & risus hominis, & floriditas prati videntur esse in prædicaẽnto actionis, & actio est illis vniuoca, risus vero, qui est inferior ad actionẽ, & in ꝑdicamento eodẽ est analogũ. Si tamẽ superius est analogum, ex necessitate debet inferius esse analogum ad ea, ad quæ superius est analogum: Nam inferius includit illud superius, & cõmunicat illud inferioribus suis, & ita debet communicare cũ illa imperfectione analogica, & cũ illa inæqualitate; ad rationẽ verò analogiæ sufficit, quod illa ratio importata vndecunque pro- *Quid requiratur ad verã analogiã.* ueniat, non æqualiter participetur ab inferioribus. Maxime quia superiore existente analogo, cũ illud sibi inferius communiceẽ inferioribus suis iam ratio importata ꝑ nomen nõ erit eadem, & ita poterit esse analogia, quia ratio nõ militat in superiori vniuoco. Et ꝑ hoc ad confirmationẽ constat.

Ad

Ad 4. Ad quartum superiori q. responsũ fuit, non esse æquiuocam differẽtiam ad cõem, propriam, & propriissimam, quia ratio differentiæ in communi est esse vniuersale, faciẽs differre sua inferiora ab aliis. Et ita illa rõ simpliciter participatur a differẽtia propriissima, & secundũ quid ab aliis. Ad replicam resp. quod hæc prædicatio: Petrus est albus, Ioannes est albus, si consideretur, quatenus prædicatum est extra rationem subiecti, & potest ab illo abesse, & illi adesse præter corruptionem subiecti, est quinti prædicabilis, & si consideretur, vt aliquo modo facit subiectum differre ab aliis, quibus illa forma accidentalis non conuenit, est differentiæ communis.

Ad 5. ar. Ad quintum argumentum respondetur, concedendo totum, quod probat. Cum verò solus Petrus haberet albedinem, & intellectus illam in communi consideret, tribueret illi differentiæ intentionem: quia iam in intellectu cõmunis est, & de se posset de pluribus prædicari, faciendo ea differre. Si verò consideretur hæc albedo in particulari, est quidem differentia metaphysicè, & non logicè. Et per hoc patet ad confirmationem argumenti. Quid verò dicendum sit ad rationes opinionis sapientissimi magistri, pro quanto pugnet contra nos, liquet ex nostris conclusionibus, & argumentorum solutionibus. *Dubiorũ solutio.* Quem autem conceptum habeat differentia in communi, iam videbis ex dictis, in capite de genere, & quomodo differentia in communi faciat differre, sensus est, quod refert relatione facientis differre: sicut genus dicitur prædicari, idest referri relatione prędicabilis. Et quantum attinet ad id, quod diuiditur, omnes differentię per modũ vnius materialis sunt adæquatum materiale intentionis differentiæ. Et si diuidas hoc materiale, vt habet vnam formam intentionis, facilis est diuisio. Si verò diuidas ipsum materiale, quod includit differentias reales, & rationis, est diuisio non vnius cõceptus, sed analogi duorum conceptuum, de quibus in analogis redibit disputatio.

Alia solut. Respondetur vltimò, quod si differentia particularis consideretur, est tertium prędicatum, non vero tertium prædicabile: & potest illi intellectus tribuere intentionem tertii prædicati.

QVÆSTIO LXI.

An propria passio sit differentia propria, & differentia indiuidualis communis.

Controuersiacirca 1. partem quæsiti. QVæstionẽ hanc nemo superfluam existimabit: multum enim cõducit ad penetrandam quidditatem differentiæ communis, & propriæ, in qua nõ desunt etiam variæ sententiæ. *1. Opin.* Quidã enim dicunt ad primam quæstionis partem, quam primo loco disputauimus, propriam passionem esse differentiam propriam. Et hæc sententia variis rationibus persuadetur.

1. Arg. Primum argumẽtum: Nam Porphyrius capite de differentia, textu tertio dicit, differentiam esse disciplinæ susceptiuam: sed non est differentia propriissima, quia non constituit essentiam, nec communis, vt de se patet, est igitur propria.

2. Arg. Sit secundum argumentum: Nam risibile, v. g. est verè differentia: ergo vel propriissima, vel propria, vel cõis. Consequentia est euidens, sed probatur antecedens. Nam differentia est, quæ facit differre tanquã forma quædam dans aliquod esse: sed propria passio est forma quædã sæpissimè, quæ dat aliquod esse: ergo propria passio est differẽtia, & facit differre. Probatur minor: quia risibilitas dat esse risibile: ergo per illud esse, quod tribuit, facit vt suscipiens esse illud differat à non habente illud, risibile enim differt à re, quę non est risibilis. Profecto mirũ est, quod albedo, & cicatrix per illud esse quod tribuũt, cũ sint formæ quædã faciant differre subiecta, quibus cõueniunt, & quod intellectus, cũ det altius esse, nõ faciat differre rẽ, cui tribuit illud esse, a re non habente illud esse, & conuenienti secum in aliquo prædicato superiori. *Confir.* Et cõfirm. Nam hæc diuisio est optima, licet non generis per suas species, nec differentias, aĩal aliud aptum ad nauigandũ, aliud minimè aptum: ergo per hãc passionem, quæ est aptitudo ad nauigandum distinguetur homo ab aliis animalibus: ergo per hoc differt ab illis: ergo hoc per quod differt, cum sit forma, erit differẽtia, & nõ cõis: ergo propria, qa propriissima nõ est.

Et

Confirm. Et confirm. Nam per intellectum differt homo per se in secundo modo perseitatis ab hinnibili, siquidẽ propria illa passio p̃dicaẽ per se in secundo mõ: ergo erit dr̃ia ꝓpria siquidẽ facit differre in secũdo mõ.

2. Opinio. Secũda opinio asserit, propriã passionẽ verè esse dr̃iam, non propriissimam, quia nõ constituit essentiam, nec cõem, quia nõ est accidẽs separabile, nec propriam, quia non est accidens inseparabile ratione con ditionũ indiuiduantium conueniens, sed est alia differentia, q̃ Porphyrius non numerauit, scilicet, propria, & per se in secũdo mõ perseitatis. Et hæc opinio eisdẽ argumẽtis suadetur, & licet sit quartũ probabile, quatenus est aliquid conueniens rõne essentiæ, & ab illa dimanãs, & ẽt dr̃ia propria, & per se secundo, quatenus taliter facit differre, vt aliquid dimanãs ab essẽtia.

3. Opinio Caiet. So te & Auctoris. Tertia sententia est, quæ asserit non esse differentiam cõem, nec propriam, nec propriissimam reduci vero ad differentiã propriissimam, quia est aliquid cõsecutum ad propriissimã dr̃iam, est ratio illius rei conueniens. Hanc opinionem reperio magis probabilem, quam tenent Caietanus, & Soto, & alii logici minoris notæ. Et probaẽ:

1. Ratio ꝗ Caiet. &c. Nam cum Porphyrius diuidit differentiã, accipit differentiã pro hoc, quod facit differre, vt differre accipitur prout distinguitur à diuerso, ea autẽ, q̃ propriè differunt, vel cõueniunt in genere, & distinguuntur specie. Et ista differẽtia propriissima differunt, quæ speciẽ cõstituit, & non differũt per propriam passionẽ specie, vt expressè Porphyrius testatur: quia propria passio non caussat dr̃iam specificã, sed consequitur ad illã, vel conueniunt in specie, & distinguũtur indiuidualibus accidẽtibus. Et hæc accidentia si sunt transmutabilia caussant dr̃iam communẽ. Et si sint inseparabilia caussant propriam differentiã. Nec potest imaginari alius proprius modus differendi, cũ ea, quæ differunt, in aliquo vniuoco cõuenire debeant. Vnde non erunt aliæ dr̃iæ præter enumeratas à Porphyrio.

2. Ratio. Et præterea: Nã cum propria passio nascatur ex essentia, & ibi sit in radice, si q̃ differentiam facit ad illã specificam est reducenda, & non propriam rõnem differentiæ cõstituet.

Confirm. Prętereà: Nam Porphyrius, cum agit de differentia cõi, & propria, solum has differentias cõstituit inter indiuidua eiusdẽ speciei, quia solum agit de differentia, quæ potest esse in his quæ cõueninnt in aliquo vniuoco. Et cum indiuidua eiusdem speciei non conueniant in rõne specifica, solũ restabat differẽtia penes accidentia indiuidualia: sed hæc hoc nõ sunt nisi propria, & cõia: ergo propria passio non constituit specialẽ dr̃iam, Et si dicas,

Instãtia. contra: Nam equus, & hõ differunt per albedinẽ, & tamen non sunt indiuidua eiusdẽ speciei: ergo falsum est dicere, quod differentia cõis debet assignari inter indiuidua eiusdem speciei: quinimò etiam possũt accidẽti inseparabili differre, vt per cicatricem, & per oculorũ colorem diuersũ.

Alia instantia. Et confirmatur hoc argumentum: Nam Petrus differt à se ipso, & differentia cõi, vt si modo stet, & postea non: & etiam differt differentia propria, vt si modo habeat cicatricem, & tamen illam antea non habebat. Constat aũt, Petrum vtroque tẽpore nõ esse indiuiduum alterius rationis: ergo istæ differentiæ non constituunt differentiam inter indiuidua eiusdem speciei.

Aliorum solutio. Ad hoc argumentũ respondent aliqui, quod quãdo est alia ratio differendi inter ea, quæ habent accidẽtia cõia, & propria, hæc accidentia in illis non habent rõnem differentiarum, quia accidens cõe, & accidens proprium rõnem differentiæ habent, cum considerantur in rebus, quæ aliàs nõ differebant in aliquo essentiali, quia rõnẽ differentiæ habent, quatenus conuenientia distinguuntur. Cum vero aliàs iam differebant maiori differentia, non censentur dr̃iæ.

Solutio Auctoris. Sed hæc solutio nõ mihi placet, quia Petrus etiamsi habeat cicatricem sine dubio differt a Paulo, qui non habet cicatricẽ per albedinẽ, qua caret Paulus. Et idem respondetur quod albedo in illis est dr̃ia cõis, quia sunt indiuidua generis: & in quãtum hæc animalia sunt particularia, scilicet non differunt specie: & hoc sufficit.

Ad confirmationẽ respõdetur, quod cũ dicimus facere differentiã inter indiuidua eiusdẽ speciei, intelligendum est, vel inter vnum indiuiduum eiusdẽ speciei secũdum diuersos status consideratũ: quia quantum ad hoc ita se habet, at si esset à se distinctũ.

3. Ratio Prętereà probatur hæc tertia sentẽtia: Nã si passio esset verè dr̃ia, aut esset separabilis, aut inseparabilis, sed neutrũ habet: ergo &c. Consequentia est nota ex doctrina Por-

Digitized by Google

Porphyrii, qui vniuersaliter diuidit drīa in separabilē,& inseparabilem. Maior probatur, quia separabile, & inseparabile repugnant respectu eiusdē ergo alterū illorū differentiæ cōpetere debet. Minor probatur, quod non sit separabilis: quia ꝓpria passio habet connexionem necessaria cum essentia, cū ab illa profluat, & ita per naturā ab illa diuidi nequeat. Quinimo qui dicūt diuina potentia separari posse propriā passionē, non hoc de omnibus concedunt, sed de illis solū, quæ realiter ab essentia distinguuntur. Quod non vero sit inseparabilis, patet. quia oīs differētia inseparabilis, aut est per se, aut per accidens, vt constat ex Porphyrio, sed non est per se, quia differentia per se constituit essentiā: nec per accidens, quia differentia per accidens suscipit magis, & minus: sed propria passio non suscipit magis, & minus. ergo &c.

4. Ratio. Præterea: Nam Porphyrius differentiā propriā semper distinguit contra propriā passionē: ergo propria passio non est differentia propria. Probatur antecedens. Nā sēper ponit exēpla de accidēte quinti prædicabilis, propria vero passio ad quartum pertinet. Et certè maximū mihi argumentū est in sententia Porphyriana, hanc nostrā sūtam esse suscipiendā ex eo, quod cū propriarū passionum exempla sint ita patentia, si propria passio esset differētia ꝓpria, Porphyrius illius meminisset, cū esset potiori iure differentia propria, quā aquilum, vel huiusmodi. Nec existimand est, hanc differentiā esse prætermissam à Porphyrio, nec egisse de omnibus differentiis, quandoquidem ita fuit accuratissimus in tradendis variis rerum differentiis.

5. Ratio. Præterea: Nam teste Boetio in hoc cap. drīa cōis, & propria sūt, quibus indiuidua differunt, propriissima verò quibus spēs, & genera differunt. Et ita vocat drīam cōmunē, & propriā drīas indiuiduorum, & propriissimā differentiā generū, & specierū. Sed per propriam passionē nec genera nec spēs differunt, cum per illā non cōstituantur nec determinentur: nec ēt indiuidua eiusdem speciei, quia oībus conuenit; ergo nec est propriissima, nec communis, nec propria, sed reducitur ad propriissimā vt effectus illius, qui arguit, & infert propriissimā distinctionem; licet ratione inseparabilitatis possit reduci ad propriam.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum. AD primum argumentum, contra hāc tertiam opinionem respondetur, Porphyrium ibi accipere disciplinæ susceptiuum pro radice illius susceptibilitatis disciplinæ, quæ est vera, & ꝓpriissima differentia, & est gradus vitæ, à quo nascitur intellectus. Et si quandoque inter graues authores accipiatur propria passio pro drīa, explicādū est ratione radicis & principii, quia cum passiones nobis sint notiores, accipiuntur sæpe pro veris differētiis nobis non ita notis, & sæpissimè ignotis.

Modus explicandi authoritates ē contrariū.

Ad secundum. Ad secundum respondetur. Quod propria passio, nec est differentia, nec facit differre, vt hic accipitur differentia, licet reducatur ad aliquam differentiā. Non enim est differentia propriissima, quia non facit differentiam essentialem, nec propria, & communis, quia teste Boetio hæ sunt differentiæ, quibus indiuidua eiusdem speciei inter se differunt. Constat autem per propriam passionem non differre eiusdē speciei indiuidua: Vnde nec est differentia: quia non dat tale esse, & facit taliter differre, vt possit determinari illud differre aliquo horum modorum faciēdi differre: sed dat quoddam esse natū ex vltima differentia, & ita facit differre tali modo, qđ reducitur ad modum faciendi differre illius causæ, scilicet, vltimæ, & propriissimę differentiæ, & facit differre per quandam reductionem: & ita habet quod sit differētia per reductionē, & non per se: quia modus ille, quo differre facit, non est accidentalis quinti prædicabilis, nec essētialis, sed reductiuè: & ita est differentia reductiuè. Et homo quidem differt à bruto per risibile, sed imperfecto modo; & ita reducitur hæc differentia ad propriissimam, quæ simpliciter facit illum differre: sicut anima rationalis non constituit in prædicamento nouam speciem substantiæ; nec est in noua specie substantiæ, quia habet esse per se imperfectum; sed reducitur ad speciem hominis, cuius est forma; ita risibile non constituit speciem vel modum differentiæ, etiamsi alio modo faciat differre, sed reducitur ad substātialem differentiā, & propriissimā, quia nō dat simpliciter esse essentiale, sed reducit ad illud esse suum esse, vt quod illius, nec potest reduci ad alias differentias, ita propriè, nisi forte ad pro-

Propria passio quare non sit vna differētia, nec ꝓpriè nec communiter.

Digitized by Google

propriã, ratione inseparabilitatis. Et per hoc patet ad reliquas confirmationes.

Ad 2. opin. Ad secundam opinionem iam dictum est, non esse possibilem aliam differentiam, quæ sub his non contineatur, vel ad has non reducatur.

Controuersia circa 2. partem quæsiti. Aliorũ opin. Quantum attinet ad secundum quæstionis punctum, vtrum principium indiuiduationis sit aliqua dictarum differentiarum, dicunt quidam indiuiduationis principiũ non esse differentiam communem, cum verè sit inseparabile, nec propriissimam, cũ non constituat essentiam; sed esse differentiam propriam; quia licet non sit accidens habet tamen rationem accidentis, quantum ad cognosci, in quantum est aliquid extra essentiam rei: & ita cum sit inseparabile, erit propria differentia. Bene enim potest desumi prædicatio differentiæ cõmunis, & propriæ ab aliquo substantiali.

Mẽs Authoris. 1. Propositio. Sed respondetur, quod principium indiuiduationis non est differentia logica. Probatur: nam differentia logica essentialiter est vniuersalis, vt supra visum fuit; sed principium indiuiduationis est singulare: ergo non est differentia logica, & ita nec communis, nec propria, nec propriissima.

2. Propositio. Dico secundò, quod nec est differentia metaphoricè, quia est hæc materia in genere causæ materialis: Et hæc forma in genere causæ formalis; & ita non est differẽtia aliquo modo loquendi in substãtiis, sed reducitur ad differentiam propriam, quia habet quendam modum propriæ differentiæ, in quantum prædicatur inseparabiliter. Ita fatetur Toletus hic, & idem est dicendum de principio indiuiduationis accidentis; Nam iste ordo ad hoc subiectum cum prædicatur de albedine, ad propriam etiam reducitur.

Dubiũ. Quod si inquiras de quantitate, ad quã differentiam spectabit, si sit propria passio corporis, vt propria passio, iam dictũ est,

Respõsio. ad quod referatur. Si vero consideretur, vt bicubita, vel tricubita, est communis vel propria differentia. Nam si illa bicubita quantitas sit inseparabilis, erit propria, si separabilis, erit communis, de Petro autẽ iuuene, & sene, quid dicam, cum iam hæc difficultas senuerit.

QVÆSTIO LXII.

Vtrùm hæc definitio, differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale essentiale, conueniat etiam differentijs vltimis.

Reducitur quæstio ad duo capita. IN hac quæstione, quæ in hac materia celeberrima est, duplex difficultas occurrit Prima quam quæstio mouet. Secunda quid Porphyrius senserit. Et ita duo erunt disputanda, & quid rei veritas habeat: & quid senserit Porphyrius, licet de hoc vltimo non sit æquũ multum nos esse solicitos, & ita breuiter pertranseam.

Controuersia circa primum caput quæstionis. 1. Opin. Quidã dixerunt hanc definitionem ẽt differentiis atomis cõuenire, quia rationale prædicatur de pluribus differẽtibus specie: nã prædicatur de Petro, & Paulo, qui specie differunt, non inter se sed ab aliis, scilicet, ab equo, & leone.

Refellitur. Hanc autẽ subtilitatem nimis grossam cẽseo: quia de illis ipsis, de quibus prędicatur, dicitur, qđ specie differant. Falsum autẽ est, quod Petrus, & Ioannes differant specie, cum sint eiusdẽ speciei. Et patet hoc per expositionem verbi, differt, nam sic exponitur, Petrus, & Ioannes differunt specie, Petrus est alicuius speciei, & Ioannes similiter, & Petrus nõ est eiusdem speciei, cuius est Ioannes, quod apertè est falsum. Quamobrem relinquatur hæc opinio tã subtilis, cũ nos disputemus quæstionẽ in hoc sensu, an prędicari de pluribus, quæ inter se differunt spẽ conueniat omni dñiæ, etiam atomæ, & cõi loquendi modo sit receptissimum, Petrum, & Paulũ non differre specie.

2. Opinio Caietani desũpta ex antiquis. Alii tenuerunt eandem cõclusionem, sed ratione diuersa, quòd illa definitio conueniat omni dñiæ, etiam vltimæ. Nam vltimæ differentiæ in quantũ differentia est, non repugnat prædicari de pluribus specie differentibus. Est hæc sñia antiquissima, vt tradit Toletus cap. de differentia, nã fuit Iamblichi, illamque secutus est Auicẽna, ca. de communitatibus, quam etiã illustrẽ fecit doctissimus dominus Caiet. quem hisce temporibus multi sequuntur. Nec displicet Caiet. sententia Toleto, vbi supra, Magister Soto c. de differentia in eã cõsentit.

Obiectio. Et ſi dicas, quonā modo poteſt hæc definitio atomis differentiis cōpetere, cū ipſæ ſolū vnius ſpeciei ſint cōſtitutiuæ: nam rōnale hoiem ſolū conſtituit. *Solutio. Caiet.* Dicit Caiet. quod ſi dr̄ia atoma ſecundum propriā rōnem differentiæ conſideretur, v.g. conſideretur rōnale, qua rōne eſt differentia prædicabilis, eſt de pluribus ſpecie differentibus, per non repugnantiā. Hoc.n. illi nō repugnat, vt differentia eſt: aliàs omni repugnaret differentiæ, & conſtat non ita rē ſe habere, ſiquidem dr̄ia ſubalterna prædicatur de pluribus ſpecie differētibus. Quod ſi repugnat vltimæ differentiæ, rationali v.g. prędicari, hoc habet, non quatenus eſt dr̄ia, ſed quatenus atoma eſt, nam in atoma differentia duo conſiderare poſſumus, & quod ſit differentia, & quod ſit vltima differentia, & conſtitutiua ſolum vltimæ ſpeciei. *In differētia atoma duo conſiderantur.* Si conſideretur in rōne atomæ, non pōt prædicari de pluribus ſpeciebus: ſed illi repugnat hoc, quia vt atoma eſt, nō dicit ad plures ſpēs ordinē. Si vero in rōne differentiæ conſideretur prædicabile eſſe de pluribus ſpēbus, non illi repugnat, ſed quātū eſt ex parte illius, in quantū differētia eſt, prædicari pōt de pluribus ſpeciebus, quia hoc illi non repugnat hac rōne. Quod ſi de facto non prædicetur, hoc hēt rōne adiuncti, ſcilicet, rōne atomitatis, vt ita dixerim. *Exēplū.* Sit exēplū: Nā cęlo, qua rōne quantū eſt, non repugnat diuidi in partes quātas, licet illi repugnet diuiſio rōne incorruptibilitatis. Si conſideretur namque qua rōne quantū eſt, diuidi pōt, ſi verò cōſideretur rōne incorruptibilitatis, diuidi repugnat. Sicut & minimum naturale ſimiliter, qua ratione quantum eſt, diuidi pōt. Si vero conſideretur, vt minimū eſt, non poteſt diuidi rōne formæ: & ita diuiſibilitas conuenit illi per non repugnantiā, quatenus eſt quantum: quia ex ſua radice diuidi poterat. Quod ſi illi repugnat diuiſio, rōne formæ minimi repugnat, quæ in minori ſaluari nequit quantitate. Hęc opinio ſic explicata probāt. Et ſit primū arg. *1. Arg.* Nam Porphyrius ſic tradidit id, in quo cōſiſtit eſſentia tertii prædicabilis, vt eſt vniuerſale, & prædicabile, ſed nihil aliud docuit, quā quod differentia ſit, quæ prędicatur de pluribus ſpē differentibus in quale: ergo hoc eſt eſſentia illius, qđ pertinet ad hoc prædicabile, ſed dr̄ia atoma ſecūdum oēs pertinet ad hoc prædicabile: ergo illius eſſentia eſt prædicari de pluribus ſpecie differētibus ī quale: ergo illa definitio cōuenit omni differentię, ēt atomæ. Maior huius diſcurſus ſatis aperta eſt. Nā cū tradiderit oīum prædicabiliū eſſentiā ēt certū eſt, hāc tradidiſſe, præcipuè cū in toto hoc capit. hic fuerit ſcopus, & finis, quid ſit dr̄ia, vt cōſtituit rōnē prædicabilis huius, docere. Illa minor patet, quia reliquæ oēs definitiones non ita explicant eſſentiā prædicabilis, ſicut iſta, ſed dantur per fundamēta, quod differētia atoma ad hoc prædicabile pertineat, nemo dubitabit, cū ſimpliciter ſit differētia, & vniuerſalis, & ſpeciei conſtitutiua, atque diuiſiua generis.

Secundò: Differentiæ atomæ, in quantū differentia eſt, non repugnat prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quale: ergo hæc definitio conuenit illi in quantum differentia eſt, per non repugnantiā. *2. Arg.* Antecedens patet: Nam ſi repugnaret in quantum differentia eſt prædicari taliter: ergo omni differentiæ in quantū talis repugnaret, & ſic nulli competeret, quod patet eſſe falſum in ſubalterna. Et confirmatur hoc argumentum; *Cōfirm.* Nam ſi differentia atoma ſolum intelligeretur, vt differentia, & non vt atoma, nō repugnaret illi prædicari de pluribus ſpecie differentibus: ergo repugnantia ſolū illi ratione atomitatis, vt ita dicā, conuenit, & non quatenus differētia eſt: ergo illi non repugnat, quatenus differentia, ſed quatenus atoma. Antecedēs patet: quia intelligitur tunc, vt quid non habens aliquam conditionem coarctantem rationem differentiæ: ergo intelligitur vt quid, cui poteſt competere omnis differentiæ proprietas ſaltē per non repugnātiā.

Tertium: Nam quod res per non repugnantiā definiātur, vſitatiſſimum eſt apud probatos auctores. *3 Arg.* Quinimò quod definitiones nō niſi hoc modo cōpetere poſſint, apertiſſimum eſt. Minimum enim naturale, & quantitas cęli diuiſibilia ſunt, nō poſitiuè, cū illis nequeat diuiſio competere: ergo per non repugnātiā conuenit illis diuiſibilitas in infinitum: quia quantū eſt ex parte quantitatis, non repugnat diuidi in infinitū, licet ex parte formæ repugnet diuiſio: ergo definitio ſupra dicta per non repugnātiam conueniet differentiæ atomæ, ſiquidem eadem eſt ratio. Et confirmatur *Cōfirm.* hoc

Digitized by Google

hoc argumentum: Nam illa ratio vltimæ differentiæ, vt sic, est extra differentiæ rationem in sua tota latitudine: nam atomum esse omnino est extra differentiæ rationem, sicut minimum esse extra ratioñe quantitatis: ergo si rationi illius atomi nõ conuenit prędicari de pluribus speciebus, nõ tollit, quin dña ipsa, vt sic, possit prędicari in quã tum dña: quia vt sic, illi non repugnat, sed aliunde, sicut quanto cælesti repugnat diuisibilitas ratione formæ cęli, nõ ratione formæ quantitatis: & ita per nõ repugnantiã ex parte formæ quantitatis diuisibilitas in infinitum illi conuenit: ergo, &c.

1. Concl. cõtra Caietanũ. Prima conclusio: Impossibile iudico supra dictam definitionem cõuenire posse vllo modo differentiæ atomæ, quod pace tantorũ virorum, oppositum qui tenent, dixerim. *1. Ratio.* Et probatur primò: Nam prædicari de pluribus specie differentibus cõuenit differentiæ vltimæ, in quantũ vltima est, vel in quantum differentia, vel ratione vtriusque sed nullo modo ex dictis cõuenit: ergo nõ cõuenit illi prędicari de pluribus specie differentibus. Quod nõ cõueniat vt vltima differentia est, etiam contrariũ sentientes habent. Et probatur: Quia, vt vltima est, solum vni speciei cõuenit, illiusque est cõstitutiua, & implicat plures species constituere vel pluribus conuenire speciebus: ergo implicat de pluribus speciebus p̃dicari, etiã p nõ repugnantiam. Quod nõ cõueniat hoc, in quantum differentia est, probatur: quia in quantũ differentia abstrahit ab hoc, quod est prędicari de pluribus differẽtibus numero, vel specie: aliàs si non abstrahit ab his, sequitur, quod etiam differentia possit ita definiri, vt sit prędicabilis de plurib. differentibus specie in quale, & de pluribus differentibus numero in quale: quia vtrũque in sua ratione includit. Quo quid absurdius? *Solutio.* Dices, solum illi cõpetere, in quantũ differentia est, prædicari de pluribus speciebus in quale. *Impugn.* Contra: Nam ratio differentiæ subalternæ nõ est ratio differentiæ in communi, vt abstrahit ab illa: ergo neque definitio differentię subalternę est definitio differentię in communi. Consequentia est nota, & probatur antecedens: Nam ratio differentiæ subalternæ addit supra rationem differentiæ subalternitatem, (vt ita dicã) sed ratione istius conuenit prædicabilitas de pluribus speciebus: ergo *Merito eius cõueniat differentia subalternæ prædicari de pluribus differentibus specie!* non ratione differentiæ, vt sic, vt differentia est huius prædicabilis cõstitutiua: ergo vt differentia est, non prædicatur de pluribus speciebus in quale. Neque itidem conuenit ratione vtriusque, quia illæ duæ rationes simul non possunt dare illam prędicabilitatem, cum importent rationẽ differentiæ determinatam ad vltimam differentiam, quæ vt sic implicat prædicari subalternè. *Solutio Caiet.* Et si dicas cũ Caietano, quod ratio atomæ est extra rationem differẽtiæ, & cõditio extranea illi, & sic non debuit per illam definiri, neque debet tollere rationem differentiæ. *Impugnatio.* Contra: nam etiam esse subalternam est conditio extra rationem differentiæ, ita vt illam actu nõ includat, neque illam in sua ratione postulet: ergo, si, quia esse vltimam, quæ est ratio extrinseca differentiæ, non potest definiri per illam, & per prædicari de pluribus numero differentibus, eadem ratione non potuit definiri per prædicari de pluribus specie differentibus, cum etiam hoc sit illi extraneum ad hunc sensum, quod non includat actu in sua ratione.

Secundò probatur: Nam differentia, vt est prædicabile, necessariò habet aliquem ordinem ad inferiora, vel ergo differentia, quatenùs constituit hoc tertiũ prędicabile, dicit ordinem ad plures species, de quibus in quale quid prædicatur, vel non. *2. Ratio.* Si hoc secundum: ergo mala est illa definitio, quandoquidem illa definitio importat ordinem ad plures species, & sic non conueniret rei definitæ, quæ talem ordinem non dicit. Si primum: ergo omnis differentia dicit ordinẽ essentialem ad plures species, de quibus possit p̃dicari, atque adeò vltima, quæ propriè habet rationem differentiæ. Patet hæc consequentia: quia, vbi inuenitur res aliqua, ibi inuenitur tota sua essentia, & quidditas. Tum, quia quod est de essentia superioris, potest conuenire inferiori ex propria ratione, cum impossibile sit aliquid essentialiter, & positiuè conuenire superiori, & repugnare inferiori: ergo si essentia differentiæ, vt sic, est dicere ordinem ad plures species, de quibus prædicari possit, id etiam erit de ratione inferioris differẽtiæ, & ita erit de ratione differẽtiæ atomæ, vt atoma differentiã est. *3. Ratio docẽs de inconuenientia.*

Tertiò: Nam si quia non repugnat differentiæ in communi, vt differentia est, præ

dicari de pluribus speciebus in quale hoc illi per non repugnātiā couenit, & est sua definitio, sequitur, quod etiam sit sua definitio prædicari de pluribus numero differentibus in quale: quia hoc illi non repugnat, in quantū differētia. Quinimò sequitur, quod hæc sit definitio animalis, viuens, sēsibile, rationale: quia hoc non repugnat illi, in quantum animal est, siquidem in aliqua specie illius conuenit. Imò sequitur, quod hęc sit definitio equi, est animal rōnale, quia hoc illi non repugnat in quantum animal, licet repugnet ratione hinnibilitatis. Quinimò sequitur, quod homo albus sit congregatiuus visus, quia licet hoc illi repugnet, quatenus albus est, nō repugnat, quatenus homo, quin potius illi potest conuenire, quæ omnia sunt indicibilia.

4. Ratio. Quartò: Nam si de ratione differentiæ esset, quod non repugnet illi prædicari de pluribus speciebus in quale essentiale, impossibile esset, quod rō talis dīiæ coniungeretur cum aliqua re, ratione cuius repugnaret illi de pluribus differētibus speciebus prædicari. Sicut si ratio animalis est esse sēsibile, impossibile est aliquid addi animali, ratione cuius repugnet illi esse sensibile; ergo in proposito cum differentiæ hoc ipso, quod est vltima, repugnet prædicari de pluribus speciebus, apertè cōuincitur illā non repugnantiam non esse de ratione differentiæ, siquidem coniungitur cum aliquo, rōne cuius illi talis pdicabilitas repugnat.

Solutio. Dices, quod differentia vltima habeat duo, & esse differentiam, & esse vltimā, & prædicari de pluribus speciebus repugnare illi, qua ratione est vltima, non qua rōne est differentia.

Impugnatio. Sed contra hanc solutionem est argumentum factum. Et præterea, quia hac ratione etiam posset dici, quod animal rationale sit prædicabile de pluribus differentibus speciebus; quia licet hoc repugnet ei, quatenus tale animal est, scilicet, rationale, non tamen repugnat illi, quatenus animal est. Constat autem illam locutionem esse absurdissimam; nā quod ratione vltimæ differentiæ repugnat, absolutè repugnat: ergo si vltimæ differentiæ, quia vltima est, repugnat prædicari de pluribus speciebus, absolutè repugnat.

5. Ratio. Quintò. Nam differentia est rationis relatiuum, ergo sua essentia non est prædicari per non repugnātiā, sed positiuè referri ad suum correlatiuū. Consequentia est euidens, cum hæc sit essentia relatiui, & nullum relatiuum per non repugnantiā refertur, sed actu ad suum correlatiuum refertur: ergo differentia vltima, siquidē habet essentiam relationis differētiæ, actu debet referri ad suas species, quæ sunt eius correlatiuum; sed nō refertur actu ad plures species differentia vltima, scilicet, rationale: ergo nec est prædicabile de pluribus speciebus. Minor probatur: nam ad quas species refertur rationale, actu non sunt dabiles proflectò illæ species, etiamsi detur fingendi licentia. Explicatur magis hæc rō. Si hæ differentia vltima habet essentiam differentiæ, actu debet illam habere; sed essentia differentiæ est respicere plures species, vt prædicabile in quale essentiale, sed hæc vltima dīa non respicit plures spēs: ergo nō est pdicabilis de pluribus spēbus.

Explicatio maioris rationis factæ.

Solutio. Dices, quod respiciat per non repugnātiā, quia quantum est ex parte sua nō repugnabat illi eas respicere actu, verum rōne adiuncti non respicit.

Impugnatio. Contra, Hæc essentia huius differentiæ in quantū differētia, est relatiua: ergo actu conuenit illi hæc essentia, ergo definitio essentiæ relationis, quod est respicere aliud: ergo actu respicit aliud correlatiuū, quia hæc est essentia relatiui. Tunc vltra; Vel illud aliud sut plura indiuidua, vel plures species: si sunt plures species: ergo actu refertur ad plures species: ergo rōnale actu, vt differēcia est, refertur ad plures spēs. Et da tu, quæ sunt illæ; referretur ad hominem, & equum. Quo quid stultius dici potest? ergo, &c. Explicatur magis hoc, & probatur, & sic

6. Ratio. Sextum argumentum: Si vltimæ differētiæ, v.g. rationali, quatenus differentia est, cōuenit prædicari de pluribus speciebus: ergo rationale, quatenus differentia, est in pluribus speciebus: quia non potest aliquid de aliquo prædicari, quin sit in illo; sed rationale non est in pluribus speciebus, quia cum sit vnius constitutiua solū, non potest in multis esse: ergo nec in quantum differentia est prædicabilis de pluribus speciebus. Sed illa minor probatur: quia licet animal sit in pluribus speciebus, animal rationale non item: ergo licet differentia sit in pluribus speciebus, differentia vltima non erit in pluribus.

Solutio. Dices, quod probat hoc argumentum, quod

ꝙ rationale quatenùs differentia vltima, non est in pluribus speciebus, sed nõ quatẽ
1. Impu. nùs differentia. Sed contra: Nam vel loquimur de differentia atoma, quando dicimus esse prædicabilem de pluribus speciebus, secundũ quod dicit rationem differentiæ, & rationẽ atomæ simul, vel solũ secundum quod dicit rationẽ differentiæ, abstrahẽdo rationẽ differentię à ratione atomę. Si hoc secũdo modo loquimur, est dicere, quod differentia, vt sic, est prędicabilis de pluribus speciebus. Et licet esset prædicabilis, non includitur hoc in sua essentia, quia abstrahit à p̃dicari de pluribus speciebus, & de pluribus numero dr̃tibus: Sicut licet hæc sit vera, animal est rationale, sed rationale nõ est de animalis essentia, vel loquimur de differentia atoma, & de ratione differentiæ, vt est in atoma, & sic impossibile est ꝙ sit p̃dicabilis de pluribus speciebus, cũ nõ sit in illis. Prętereà, quãdo ratio dr̃ię
2. Impu. atomæ abstrahitur, non abstrahitur à pluribus speciebus, nec potest abstrahi: ergo nec de illis potest p̃dicari; ergo repugnat illis talis prędicatio. Probatur cõsequentia: qa nihil prædicari potest, de quo nõ est abstrabibile, quia non erit in illo, & sic nec poterit prędicari.

7. Ratio. Prętereà 7. Nã licet aliquis actus possit alicui per non repugnantiam competere, sicut diuisibilitas minimi, & cęli quantitati, verũ essentia rei est impossibile, sicut nec definitio, quod cõueniat per nõ repugnantiã, cũ essentia sit rei intima, & definitio cõueniat in primo modo perseitatis: ergo ex necessitate debent positiuè cõpetere. Vnde miror, qũo iste error tm̃ percrebuerit, viresque sumpserit, & toties i scholis defendatᵣ.

2. Cõclu. cõtra eũ dẽ Caiet. & alios. Secunda cõclusio. Supra dicta definitio, tantum est definitio differentiarũ subalternarum. Hæc est cõmunior sententia, & ita illã docet Scotus. q. 17. vniuersalium, Ioannes Angelicus, & Mauri. q. 24. Albertus tractatu 1. logicæ. Simplicius tractatu 7. antepredic. regula. 2. Louani. c. de specie, & ibi Burleus, Mercadus Cãte, Villalpandus, Fonseca lib. 1. cap ite 5. Hanc cõclusionẽ aliqui
1. Ratio quorundam. probant, quia differentia vltima nõ est verè differentia, & ita non definitur, sed definitur differẽtia subalterna, quæ verè est differentia, quia relinquit rem vlterius cõtrahibilem. Sed hæc ratio est nulla, quia differen-
Reijcitur tia atoma proprijssimè est differentia, cum perfectiori modo diuidat genus, & constituat spẽ: nã illã cõstituit in vltima actualitate essentiali, & dat nobilissimum gradum essendi essentialẽ. Alii dicunt, hanc
2 Ratio aliorũ refellitur. definitionẽ solum differẽtiis genericis cõpetere, qa specificas atomas Porphyrius non cognouit, quæ sunt difficiles cognitu. Sed hæc ẽt ratio non multũ vrget: nã licet illas omnes in particulari definire, & cognoscere difficillimum sit; sed cognoscere rationẽ dr̃iæ atomæ in cõi, & illam definire nõ est multum difficile, cum possit hoc fieri vnius differentiæ atomę natura cognita, ex qua ratio cõis logica ad omnes alias sumi potest. Vnde ratio potissima est, qua-
3. Ratio ꝓpria auctoris. re ibi sit definita differentia subalterna solum, quia hæc definitio solũ illi conuenit. Quare aũt Porphyrius hoc voluerit, nolo inquirere, quia nihil est vtilitatis in hac ꝑscrutatione. Dicũt aliqui, quod si velimus
Definitio data à quibusdã, cõueniens quibuslibet differentijs. definitionem tradere, quæ omni differentiæ conueniat, possumus definire: differentia est, quæ prædicatur de pluribus differẽtibus specie, vel numero. Et iste modus definiendi per disiunctionem communis est Aristoteli, & Porphyrio. Nam Aristoteles definiuit propositionẽ, quæ significat verum vel falsum. Et Porphyrius accidens,
Alia definitio datur ab auctore. quod potest adesse vel abesse, &c. Sed vt inferius videbimus, melius definitur quadam definitione omni differentiæ competenti, scilicet, differentia est, quæ prædica-
Definitio cõueniẽs soli differẽtiæ atomæ. tur de pluribus in quale essentiale. Definitio verò, quæ conuenit atomæ differentię, est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quale essentiale.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum. Ad primum respõdetur, satis imperfectè Porph. tradidisse definitiones omniũ dr̃iarũ: verũ ex dictis ab illo in hoc capite optimè posse colligi, quæ sit dr̃iæ rõ, nimirum, quod sit vniuersale prædicabile de pluribus in quale essentiale, abstrahendo ab hoc, quod est prædicari de pluribus numero, vel specie differentibus, & dicẽdo hoc ipsum suæ satisfecisse intentioni.

Ad secundum. Ad secundũ respondetur, quod si differentia atoma, in quantum dr̃ia est, accipiatur sic, vt sumatur ratio differentiæ coniuncta atomæ differẽtię rationi, repugnat prædicabilitas de pluribus specie diffe-

rentibus illi rationi. Sicut rationi hominis coniunctæ indiuidualibus conditionibus repugnat prædicabilitas de pluribus. *Doctrina pulcra.* Si verò sumatur ratio differentiæ abstracta a ratione contrahente, & determinante illã ad rationem differentiæ atomæ sic, non repugnat illi prædicari de pluribus specie differentibus; sed nec hoc actu includit in sua ratione, sicut nec animal includit rationale in sua ratione communi, quamuis hoc illi non repugnet. Vnde non sequitur, quod sit definitio, & ratio differentiæ in communi, sicut nec rationale est ratio animalis in communi.

Ad tertium. *Definitio quanti positiuè cõuenit quãtitati, & non non repugnãter.* Ad tertium respondetur, quod definitio quãti positiuè conuenit quantitati minimi, & quantitati celesti, quia illæ sunt diuisibiles in semper diuisibilia, seu habent partem extra partem, quæ est ratio quantitatis, quod si actu diuidi non conueniat illis, illud sit ratione formæ: actu autem diuidi non est essentia quantitatis, sed quidam actus illi accidentalis. Vnde essentia illis positiuè conuenit, quinimò alio modo, quam positiuè, essentiæ rerum nequeunt rebus ipsis competere, cùm sint illis tam intimè. Actus autem, qui non sunt de essentia, benè possunt non realiter competere, & positiuè, sed per quandam nonrepugnãtiam. Vnde dixit Diuus Thomas. 1. Physic. lectio. 9. & 2. de anima, text. 41. Corpus autem naturale est in infinitum diuisibile, at quod diuidi non possit, ex penuria contingit idoneorum. *Ad confirm.* Ad confirmationẽ respondetur, quod ratio atomæ differẽtiæ est quidam modus differentiæ determinãs illam ad rationem talis differentiæ, & nõ est quid extrinsecum omnino ad differentiam, licet verum sit, quod non constituat aliam speciem differentiæ, ita quod atoma, & subalterna specie differant: sed sunt modi ipsius accidentales ad rationem huius prædicabilis, licet in ratione atomæ, & subalternæ specie differant, non tamen in ratione differentiæ.

Obiectio. *Solutio.* Sed contra: ergo est quid accidentale ad differentiæ rationem esse atomam: siquidem non constituit nouam speciem. Respondetur, eodem modo est quid accidentale esse subalternã, & ita essentialis ratio huius prædicabilis est prædicari de pluribus in quale essẽtiale. Et accedit huic rõni, q̃d illa plura specie, vel numero differant.

QVÆSTIO LXIII.

Vtrùm differentia sit vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit, an per ordinem ad indiuidua.

Controuersia. In hac subtili quæstione dicunt plurimi, differẽtiã vniuersalem esse respectu spẽi, speciemque esse proprium eius subiicibile, quatenus est ipsa vniuersalis, & prædicabilis. *1. Opinio.* Huic sententiæ fauet Caietanus, Toletus, & Soto capite de differentia dicẽtes, hoc. 3. prædicabile definiendũ esse per ordinẽ ad speciem, respectu cuius est vniuersale. *1. Argu. prefata opinio.* Et probat rõne hæc sententia, primò: Nam rationale, in quantũ dñia, est vniuersale, sed est dñia per ordinẽ ad speciẽ, quã constituit: ergo est vniuersale per ordinẽ ad eandẽ spẽm. Maior probatur: Nã differẽtia ponitur ab oĩbus tertium prędicabile, seu vniuersale: ergo sub illa rõne poni debet, nec alia põt in illa considerari, secũdum q̃ vniuersale dicatur. Minor patet: Nã differentia est, quæ genus diuidit, & speciem constituit, quinimo speciẽ constituẽdo diuidit genus. *Confirm.* Et confirmatur hoc argumentum: Nam rationale, v. g. prædicatur immediatè de homine, mediatè vero de indiuiduis: ergo habet rationem vniuersalis respectu hominis. Antecedens probatur: quia ideò Petrus est rationalis, quia homo est rationalis, nec enim rationale esset in multis indiuiduis, nisi prius conueniret homini. Consequentia probatur, quia vniuersale, & prædicabile cõstituitur per immediatum ordinem ad ea, de quibus est aptum prædicari. Et cum rationale hominẽ immediatè respiciat, de illoque immediatè prędicetur rationale, vniuersale erit per istũ ordinem ad hominem, qui est species constituta ab ipso. *Fuga.* Si dicas, rationale posse comparari dumtaxat cum specie, q̃ constituit, & sic esse prędicatũ immediatũ ęquale cum illa, & nulla ratione superius: vnde nec vniuersale est respectu illius. Potest etiam comparari ad inferiora indiuidua, & sic habet rationẽ vniuersalis, & immediatè prædicat̃ de illis p̃dicatione vniuersalis, & non mediatę homine. Sed contra:

Impugnatio. tra: Nā in hoc syllogismo; omnis homo est rōnalis: Petrus est homo: ergo Petrus est rationalis, probamus rōnale de Petro mediāte hoīe: ergo illa prædicatio, Petrus est rōnalis, non est immediata prædicatio vniuersalis: ergo prius, vt vniuersale prędicabatur de hoīe. *Fuga.* Dices inesse rei, & primò intentionaliter loquēdo conuenire Petro esse rationale mediante hoīe. Nam hæc causalis est vera, quia hō est rationalis, Petrus est rationalis. Tamen secundò intentionaliter loquendo, & in esse vniuersalis immediatè prædicatur rōnale de Petro, & Paulo tanquam vniuersale de suis immediatè inferioribus, à quibus est abstractū, nec id conuenit ei mediante aliqua alia prædicatione vniuersali. *Impugnatio.* Sed contra, quia modus prædicandi sequitur modum essendi, & fundatur in illo: ergo si in esse rei Petro conuenit esse rationale mediante homine: ergo in esse prædicabilis, atque adeò illa erit mediata; Petrus est rationalis, illa autem immediata: homo est rationalis.

2. Arg. Secundò: Quia differentia, aut rōnale, verbi gratia, primò prædicatur de specie: ergo primò est prædicabilis de illa. Consequentia patet arguendo ab actu ad potentiā; sed prædicabilitas est passio vniuersalis: ergo per ordinē ad speciē est prædicabile, atque adeò vniuersale. *Solutio.* Respondebis, prędicationē de pluribus esse passionē vniuersalis, non verò prędicabilitatē de vno; cuiusmodi est prædicabilitas differentiæ respectu speciei, quæ vna solū est. *Impugnatio.* Sed obstat hoc argumentū: nam quando illud vnū est vniuersale, prædicabilitas de illo, si sit adæquata, est vniuersalis prædicabilitas, sed species est vniuersalis: ergo drīæ prædicabilitas respectu illius erit vniuersalis. Probatur maior: quia ordo, seu respectus suam speciem sumit à termino, quem respicit: ergo si ordo prædicabilitatis differentiæ respicit speciem sibi æqualem, tanquam aliquid vniuersale, ille ordo erit vniuersalis. *Solutio.* Dices, hunc ordinem vniuersalis non tam specificari à termino, quam à modo respiciēdi illum terminum. Vnde licet terminus, qui est species, vniuersale sit, qa tamen non respicitur à drīa modo vniuersali tamquam quid inferius, sed tanquam quid æquale & conuertibile cū illo; ideo ille ordo, quem habet differentia ad speciē, non est vniuersalis, sed potius non vniuersalis. *Impugnatio.* Sed contra: quia eodem genere prædicationis prędicatur rationale de homine, & de singulis indiuiduis, scilicet, prædicatione differentiæ in quale quid; sed hic prædicandi modus est vniuersalis: ergo &c. Probatur minor: quia prædicatio differentiæ est vniuersalis.

3. Arg. Tertiò: Nam cum prædico differentiam de specie, aut indiuiduis, non muto conceptum prædicati: nam rationale sub eodem cōceptu prædico, de vtrisque: ergo nec variatur modus prædicandi, cum iste nō possit variari, nisi variato modo concipiendi rem prędicatam; ergo sicut est vniuersale differentia respectu indiuiduorum, ita ēt est vniuersale respectu speciei; & cùm ista se habeāt ordine quodam, & prius rōnale conueniat speciei, quam indiuiduis, ratio vniuersalis in drīa prius erit respectu speciei, quam indiuiduorum. *1. Confir.* Et confirmatur: Nam non solùm manet idem cōceptus in rationali, cum prædicatur de hoīe, & indiuiduis, sed idem conceptus cum eadē intētione; quia non mutatur fundamentū intētionis, cū qua prædicatur de indiuiduis, cū prædicatur de specie; sed cùm prædicabatur de indiuiduis, habebat intentionē drīę: ergo eandem habet respectu speciei: ergo respectu illius est vniuersalis. Et cū ista debeāt ordine quodā prędicari, prout rerum fundamenta exigunt, & in esse rei prius rationale conueniat homini, quā Petro, esse vniuersale prius conueniet rationali respectu hominis, quam respectu Petri. *2. Confir.* Et confirmatur hoc argumentum: Nā ista prædicatio, homo est rationalis, est alicuius prædicabilis, non nisi tertii: ergo est vniuersalis respectu illius, quandoquidem ad tertium prædicabile pertinet.

4. Arg. Quartò: Nam si aliqua ratione rationale non esset vniuersale respectu speciei, maximè, quia spēs est vna solū, vniuersale verò secundum intrinsecā rationem suam formalem respicit plura sibi inferiora; sed hęc nulla est rō: ergo &c. Probatur minor: Nam hoc ipso, quod respicit speciem sibi adæquatā, in illa respicit plura inferiora speciei, quæ ibi vnitè cōtinētur: ergo per respectum ad speciem, siquidē ibi respicit plura virtualiter & vnitè, erit vniuersalis. *Solutio.* Respondebis forsan, licet ex hoc ipso, qđ drīa respiciat speciem, respiciat inferiora speciei, veram constitui vniuersalem

Digitized by Google

per respectũ ad inferiora, & non per respectum ad speciẽ: nam ad rationem vniuersalis requiritur respectus plurium in se. Sed contra: Nam in definitione vniuersalis nõ dicitur, nisi quod sit vnum in multis: sed hæc definitio verè saluatur, si sit vnum in multis, siue illa multa sint vnita, siue diuisa: nam ad quodlibet illorum, siue vt est in specie, siue vt est in se, erit tunc differentia superior: ergo erit vniuersalis tunc. Et confirmatur hoc argumentum: Nam rationale cum respicit hominem sibi adæquatum, respicit omnia indiuidua speciẽ, prout sunt vnita, & vnũ in specie; sed ad quodlibet hominis indiuiduum, vt est in specie rõnale est superius: ergo ad multa indiuidua, vt sunt in specie est superius, quinimò ad oia diuisiuè: ergo respectu omnium diuisiuè, prout sunt in specie, rõnale est superius & ita verè vniuersale erit: nã qđ respiciat illa, vt vnita, vel vt diuisa parũ retulerit.

Impugnatio.

Confirm.

5. Arg.

Quintò: Quod inquirimus, supponit vnũ falsum illud nimirum: quod rationale immediatè respiciat hominẽ, mediatè indiuidua: ergo quæstio nostra non habet locum. Probatur antecedẽs: Nam tam immediata prædicatio est ista, Petrus est rationalis, q̃ ista, Petrus est homo. ergo &c. Probatur antecedens: Nam ideo hęc est immediata, Petrus est homo, quia homo dicit totã essentiã Petri, sed rõnale dicit immediatè partẽ essentiæ Petri. ergo respectu Petri est immediata. Nam cũ totum nihil sit aliud, quam suæ partes simul sumptæ, si totũ immediatè prædicabit, & partes similiter immediatè prædicabũtur ẽt diuisim.

2. Opin.

Dicunt alii, hanc quæstionẽ decidentes differentiam formaliter quidẽ esse vniuersalẽ per respectum, quẽ seruat ad inferiora, vt rationale ad Petrum, & Ioannem, & Franciscum: & sensibile ad hominem, & equum, & leonem, sed radicaliter in ordine ad speciem. Et probant duabus rationibus. Primò; quia proprium radicaliter est vniuersale respectu speciei: ergo similiter differentia, quia eadem est ratio. Et secundò: quia ex eo, quod differentia est æqualis speciei, cum species sit communis pluribus, sequitur, quod ipsa radicaliter ex hac adæquatione sit communis pluribus, & quod illa adæquatio sit radix, vnde nascitur in ipsa vniuersalitas.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Opin.

Alii dicunt nullo modo, nec per ordinem ad speciem, nec per ordinem ad indiuidua speciei differẽtiam vniuersale esse, sed per ordinem ad propria indiuidua, scilicet, rationale per ordinem ad hoc rationale, & illud rationale. Et probant hoc argumento: Nam vniuersale dicitur in ordine ad particulare illius vniuersalis; sed nõ est particulare huius differentiæ rationale, v.g. Petrus; ergo nec respectu illius dicitur vniuersalis. Maior clara est ex definitione vniuersalis, & patet exemplo: Nam hõ non dicitur vniuersalis, respectu Brunelli, & Iauelli, sed respectu Ioãnis, & Petri; quia illi non sunt eius particularia, hi autẽ maximè. Minor illa probatur: Nã illud dr̃ particulare, qđ dicit naturã vniuersalis determinatam, & contractam: sed Petrus non dicit naturam rationalis contractam, sed naturam hominis: ergo non est particulare rationalis, sed hominis. Probatur minor: Nam illud dicitur naturam cõtrahere, quod dicit illam cum quodã modo particulari: sed hoc rationale est huiusmodi, & non hõ: ergo &c. Et secundò probatur illa minor: quia duo vniuersalia particularia diuersa exposcunt: sed hõ, & rationale sunt duo vniuersalia specie diuersa: ergo exposcũt singularia diuersa: ergo si Petrus est singulare, & particulare hois, non erit singulare rationalis, & quamuis homo, & rationale solũ ratione differant, hoc sufficit, vt habeant diuersa inferiora.

Deciditur quæstio.

Sed pro veritate explicanda sit prima conclusio: Dr̃ia non dicitur formaliter vniuersale per respectũ, quem dicit ad speciem, v.g. rationale non dicitur vniuersale per ordinem ad hominem vt sic. Hæc conclusio mihi videtur demonstrata, & tenent illam viri graues, Diuus Thom. in Sũma logicæ, capite 4. Albertus titulo 3. capite 4. Ammonius capite de genere. Versorius quæst. 3. notabili primo. Louaniẽs. Titelmanus, & Iauellus capite de dr̃ia, & illã expressè tenet Porphyrius capite de differentia, definiens differentiam, nõ per prædicari de vna spẽ, neque in ordine ad vnam speciem solam, sed per prędicari de pluribus speciebus, & in ordine ad plures spẽs. Nã quod dicit de specie subalterna, de atoma etiam dicendum est. Et sicut ratio

1. Concl. cõtra Caiet. & alios.

tio

tionem differentiæ subalternæ cōstituit in ordine ad plures species: ita ratio speciei atomæ est constituenda in ordine ad plura *1. Ratio pro conclusione.* indiuidua. Et probatur ratione. Primò: Nā vniuersale in sua ratione formali, & quidditatiua importat ordinē ad multa: ergo dñia nō potest cōstitui in esse vniuersalis per ordinē ad speciem, sed per ordinē ad inferiora speciei: Maior patet: Nā Arist. libro primo Peri her. definit vniuersale, lectione 10. apud Diuum Thomam hoc modo, quod de pluribus aptum est prædicari: ergo per ordinē ad plura definitur, & sua quidditas est respicere plura. Consequentia illa ꝓbatur: quia species est solū vna; & nō plures. Præterea; Vniuersale importat essentialē ordinem ad inferiora, sed species non est inferior respectu differentiæ: ergo dñia respectu speciei nō est vniuersale. Maior patet: Nam vniuersale se extendit ad plura: ergo quodlibet illorum est sibi inferius. Et patet inductiuè in omni vniuersali. Minor probatur: quia species æqualis est differentiæ: ergo non est illi inferior.

2. Ratio. Præterea: Natura, quam vniuersale importat, debet reperiri partita, & diuisa in īferioribus, & hac ratione dicimus, Deū nō esse vniuersale: q̄a natura diuina nō reperitur partita & diuisa ī Patre & Filio, & Spiritu sancto essentialiter: sed species respectu dñiæ non dicit naturam dñiæ partitam, ac diuisam, reperitur verò partita ac diuisa in inferioribus speciei: ergo respectu illius est vniuersalis, & nō respectu speciei.

3. Ratio. Præterea: Si respectu speciei dñia est vniuersalis: ergo respectu illius saluat in dñia essētialis ratio vniuersalis: ergo respectu illius est vnū in multis, & de multis: sed hoc apertè cōstat esse falsum, quia ibi non sunt multa, sed solū est vera speciei natura: *Solutio.* ergo. Dices, q̄ ibi sunt plura in virtute, & *Impugn.* vnito quodā modo. Sed cōtra, q̄a potius natura specifica abstrahit à pluralitate idiuiduorū eius, q̄a abstrahit à conditionibus indiuiduantibus, & omnia indiuidua in specie sunt vnū, & nō multa. Vnde dixit Porphyrius illud celebre dictū, q̄ omnes homines participatione speciei sunt vnꝰ homo.

4. Ratio. Præterea probatur conclusio, si respectu speciei dñia est vniuersalis: ergo omni alio circumscripto habet respectu illius essentiam & passiones, quæ consequuntur ad essentiam, sed hoc non: ergo. Patet minor: quia respectu speciei, vt non est prædicabilis de multis, quæ est passio vniuersalis, cū respectu speciei impossibile sit dari plura, si ipsa vt sic intelligatur, quia plura vt dentur, debent cognosci, quatenus naturā specificā ꝑ materialia principia determinant.

Præterea, vt differentia sit vniuersalis, *5. Ratio.* necesse est, vt interueniat abstractio vniuersalis: sed abstractio, qua differētia abstrahitur ab homine, est vniuersalis; quæcunque differentia à sua specie non est abstractio vniuersalis: ergo nec differentia per ordinē ad speciē erit vniuersalis. Probatur minor: quia est abstractio formalis solum, cū solum abstrahatur, vt forma, & non vt totū quoddam à sua parte subiectiua. Et confir *Confir.* matur hoc argum. nam cum abstrahitur rōnale ab homine, non abstrahitur, vt à pluribus, quia ibi non extant plura, cum ibi non sint principia determinantia naturam rōnalem ad pluralitatem: ergo solum abstrahitur vt forma, & non vt totum vniuersale. Nam quod abstrahitur hac rōne, dēt abstrahi à plurib. Si forte dicas, differentiam *Fuga.* esse vniuersale per respectum, quem dicit mediatè ad plura, quē habet in virtute ex eo, q̄ immediatè respicit speciē, & sic per respectum immediatū ad speciē, qui est cā respectus mediati ad multa, est dñia vniuersalis. Cōtra: Nam sequeretur, quod genus, *Impug.* animal, v.g. esset species atoma, quia ex eo quod respicit plures species, respicit plura indiuidua solo numero differētia: ergo esset species. Maximè vt dictum est, quia ad hoc, quod sit vniuersale respectu speciei erat necesse, vt ille respectus esset ad inferius sibi, quod non ita se habet. Quinimò respectus ille ad speciem, quando differentia illam respicit, nascitur ex abstractione ab inferioribus speciei, & ita prius est vniuersale ex eo quod respicit inferiora, & nostro modo intelligendi respicit postea speciem sibi æqualem: & hoc magis infra explicabitur. Dices cum aliis differētiam es- *Solutio.* se vniuersale, quia cum differentia prædicatur de specie, quæ est vniuersale vnū, huiusmodi prædicatio æquiualet prędicationi de multis: & ita erit prædicatio vniuersalis. Sed contra, quia dū prædicatur diffe *Impug.* rentia de ipsa specie, species hēt rōnē subiicibilis: vt autem est subiicibile non continet plura inferiora, sed solum, vt est prędicabilis, illa cōtinet. Et præcipuè, q̄a non

com-

Digitized by Google

continet plura, vt plura, sed vt vnum, & sic non potest in ordine ad illam sortiri vniuersalis rationem.

6. Ratio. Præterea probatur conclusio: quia ratio vniuersalis de illis immediatè dicitur, à quibus immediatè abstrahitur, & quæ immediatè vnit in aliqua vna ratione, at rõnale immediatè abstrahit ab indiuiduis speciei, & illa immediatè vnit, & non abstrahitur à specie, nec vnit in aliqua ratione, sed illã constituit: ergo immediatè dicitur de indiuiduis speciei, vt vniuersalis, & ita respectu illorum habet vniuersalis rationem.

Confir. Vlt. rat. Et cõfirm. hæc ratio & probatur vltimò conclusio: Nam vniuersale in cõi constituitur in ordine ad inferiora, & hæc sua essentia inferiora respicere, quib. vnam naturã cõem importat: ergo hoc vniuersale cõstituitur in ordine ad inferiora: rationale ergo non in ordine ad speciem, sed in ordine ad indiuidua constituitur. Consequentia pbatur: quia quidquid est de ratione vniuersalis, est de rõne huius vniuersalis, cũ includat vniuersalis rõnem cõem, & illi aliquid addat. Antecedens primum prob. Nam vniuersale terminum hẽt in ordine ad quod suam habeat essentiam: ergo vel ille terminus est æqualis, & hoc non; aliàs non esset respectu illius vniuersalis, vel inferior, vel habeo intentũ, quod cõstituitur in ordine ad inferius: nã superiorem terminum hẽre non põt: Et quamuis ille terminus non sit id, de quo vniuersale affirmatur, est tñ id, ad qđ refertur, vt de gñre supra dictũ est.

2. Concl. cõtra nõ paucos Doctores. Prob. 1. Secunda conclusio: Differentia nõ est radicaliter vniuersale in ordine ad speciem. Probatur conclusio hæc, quæ contra multos est Doctores, nescioq; qua sunt ducti rõne. Nam vel loquimur de radice proxima, vel remota vniuersalitatis: Sed radix proxima vniuersalitatis differentiæ nihil est aliud, quàm esse abstractum à suis inferiorib. vel esse cognitum, vel saltem cõparatũ esse. Modò. n. in omni loquor opinione: sed hoc non habet ex respectu ad speciem, vt constat, sed per operationem intellectus: nec respectus ad speciem ad fundamẽtum remotum. quia hoc nihil aliud est, quã vnitas formalis, quàm seruat in suis inferioribus, in quib. reperitur secundum eandẽ rõnem fundamentalẽ: ergo &c.

Prob. 2. Præterea: Nã quando differentia respicit speciem, vt aliquid sibi æquale, iam est facta vniuersalis p actionem intellectus, saltem fundamentaliter proximè: ergo non habet tanquã ex radice esse vniuersale à speciei respectu. Cõsequentia est euidens, & antecedens probatur: Nã impossibile est, quod sit differentia æqualis speciei, quin sit vniuersale: qa species vniuersalis est tunc, & de multis pdicabilis. Præterea: Nam respectus, quẽ hẽt ad speciem, est respectus rõnis: ergo sibi tributus ab intellectu, non vt est hæc, rõnalitas, & particularis: ergo vt est vniuersalis, & æquata ipsi spẽi: & est tũc respectus tertii pdicati, vt nimirũ qđ est affirmabile de specie, vt de sibi æquali, cuius dña forma est. *Prob. 3.*

3. Concl. Quæ sint iferiora, de quib. differentia prędicatur. Tertia conclusio: Inferiora differentiæ non sunt istæ, & illæ differentiæ, v. g. inferiora rationalis non sunt hoc rationale, & illud rationale: & inferiora sensibilis non sunt hoc & illud sensibile, sed sunt, v. g. inferiora rationalis Petrus, & Ioannes, & cætera indiuidua naturæ humanæ, & inferiora sensibilis, homo, & equus, & cæteræ species animalis. Probatur: Nam hoc rationale, & Petrus sunt inferiora veluti specifica. Sed hic non loquimur de prædicatione specifica, sed de prædicabilitate differentiæ: ergo non sunt illa, sed ista. Explicatur hoc à simili: Inferiora risibilis non sunt hoc risibile, aut illud, quia ista sunt inferiora speciei risibilis, sm̃ quod dicit naturã quandã specificam, sed sunt Petrus, Ioannes, &c. q sunt inferiora subiecta proprii ipsius, ad quorum naturam specificam consequitur; ergo differentiæ inferiora erunt inferiora speciei ipsius: qm̃ habent naturam specificam per ipsam differentiam constitutam: Nã cum hic loquamur de prędicatione differentiæ, sumere debemus pro inferiorib. illius illa inferiora, quæ habẽt naturã specificam ab ipsa dña: sicut inferiora generis constitutiua illius non sunt hoc, & illud sẽsibile: sed homo, & equus, i quib. natura generica reperitur determinata ad species, sicut & accidentis inferiora nõ sunt hoc & illud album, sed Petrus, & Ioãnes, quib. accidentaliter conuenit albũ. Et hoc magis patebit in solutione argumentorũ. Et hoc nota bene pro intelligenda quidditate differentiæ tertiæ prædicabilis. Nã iam ex superiori quæstione hẽs, essentiã eius esse pdicari de pluribus in quale essentiale. Et ex hac quæstione hẽs iam, hæc plura esse illa, quæ habent naturam specificam cõstitutã, *Obseruatio Auctoris valde necessaria.*

&

Digitized by Google

& distinctam per formam differentialem. Et sic fundamentum remotum huius relationis p̄dicabilis est vnitas formalis multorum, quatenus inter se sunt in forma specifica similes, & dissimiles ab oĩbus aliis, in quo differt a proprio, & accidente. Nã illorum vnitas, & dissimilitudo non est in esse specifico, sed in esse accidentali, proprio vel cõi. Et differt hæc vnitas ab vnitate generis formali, quæ est fundamentum remotum intentionis generis, ex eo quod in illa conueniunt, in natura cõtrahibili formaliter, & vnitas talis naturæ est fundamentũ remotum intentionis generis. A specie ẽt differt hæc vnitas: nã speciei vnitas est naturæ completæ, & perfectæ, differentiæ verò est vnitas multorum in gradu speciei cõstitutiuo formaliter.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Differentia dupliciter, metaphysicè, & logicè.

AD primum resp. quod rõnale, & quælibet alia differentia hẽt rõnem dr̃iæ p̄ ordinem ad speciem, quam cõstituit, si differentia sumatur metaphysicè pro actu dãte vltimum esse specificum, & speciem cõstituente. Si verò dr̃ia sumatur pro tertio p̄dicabili, & vniuersali, nõ hoc hẽt in ordine ad spẽm, sed ĩ ordine ad inferiora spẽi.

Ad conf.

Ad confirmationem respondetur, quod differẽtia vt vniuersale est, prædicatur immediatè de indiuiduis, de specie vero nõ prædicatur vt vniuersale, sic quod habeat rõnem vniuersalis respectu speciei. Sed licet differentia vniuersalis prædicetur de specie, non hẽt hoc in ordine ad illã. Quando verò consideratur in ordine ad speciẽ, tertium prædicatũ denominatur: i. est tertium prædicatum sumptum à differentia, quæ secundũ aliã consideratione est 3. prędicabile. Et licet esse rõnale prius conueniat homini, quam Petro, sed quod rõnale habeat rõnem vniuersalis, nõ est in ordine ad hominem, sed in ordine ad Petrum, & Ioannem. Et patet ex instantia in proprio. Nam esse risibilem prius conuenit homini, quã Petro: sed quod risibile sit vniuersale, non hẽt in ordine ad hominem, sed in ordine ad inferiora hominis. Esse. n. rationale prius conuenit homini, quàm Petro: sed q̃d rationale sit tertiũ vniuersale nõ cõuenit in ordine ad hominem, cui prius conuenit, sed ĩ ordine ad inferiora hominis, q̃a vt sit vniuersale, nõ sufficit prius competere, sed competere vt sibi inferiori.

In ordine ad quid differentia hẽat rõnẽ vniuersalis?

Ad 2.

Ad secundum argumentũ bene responsum est ibi. Et nota pręterea, quod licet differẽtia, cum prædicatur de specie, debeat esse vniuersalis, cũ prædicatur, inquam, vt æqualis speciei, sed non habet rationẽ vniuersalis per ordinẽ ad speciẽ, sed per ordinem ad inferiora. Et ad vltimam replicam dicitur, q̃ diuerso prædicationis genere prędicetur de specie, & indiuiduis. Nam de specie prædicatur, vt prædicatũ formale, nõ vniuersale, de indiuiduis verò prędicatur vt vniuersale.

Ad replicam.

Ad 3. 1. Solut.

Ad tertium argumentum respondetur, quod vniuersale sit, quod p̄dicatur de specie, & de indiuiduis; ceterum nõ habet rationem vniuersalis in ordine ad speciẽ, sed in ordine ad indiuidua. Et præterea dico, quod ex eo, q̃d prædicatur de specie, accipiat intentionẽ quandã prædicati nõ vniuersalis respectu illius, respectu verò ĩdiuiduorum sit prædicatum vniuersale. Ad primam confirmationẽ patet ex hac solutione, & similiter patet ad secundã confirmationem ex dictis.

2. Solut.

Ad confirmat.

Ad 4.

Ad quartum iam patet ex dictis; quod in specie non sint plura, vt plura, sed vt vnũ, q̃ erat necessarium, vt esset vniuersale differentia respiciẽdo ad speciem: præterquã q̃ prius quam respiciat differentia speciẽ, vt quid vniuersale, iã hoc habet per respectum ad inferiora. Ad confirmationem respondetur, quod in specie nõ sit pluralitas indiuiduorũ actu, quia abstrahit à cõditionibus indiuiduantibus.

Ad cõfir.

Ad 5.

Ad quintũ respondetur, quod rationale vt differentia est metaphysicè, & quatenus est actus dans esse specificũ prius intelligitur cõuenire nostro modo ĩtelligendi speciei, quam illius indiuiduis. Qua ratione vero est tertiũ prædicabile, prius dicit respectum ad indiuidua, quinimo in ratione vniuersalis nõ importat ad speciẽ ordinẽ, licet hoc vniuersale tertiũ possit noster intellectus de specie affirmare, & tunc dicet rõnis ordinem ad illam, vt prędicatum tertium, & vt quid vniuersale, qua ratione de specie dicitur. Hæc quæ dicta sunt de differentia, conducunt omnia ad enucleationẽ quæstionis illius, vtrũ proprium sit vniuersale per respectum ad speciem, an vero per respectum ad indiuidua speciei.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO. LXIV.

Vtrum differentia atoma, & subalterna specie differant in ratione prædicabilis, seu vniuersalis.

Ad quid disputetur quæstio præsens. Qvæstio hæc ideò inuestigatur, vt cognoscamus, an sint duo differentiæ prædicabilia cõstituenda. Et videtur pars affirmatiua vera: nam dr̃ia atoma, & subalterna habẽt diuersos terminos specie: ergo differunt specie. *1. Argu.* Consequentia est euidens, quia cum sint relatiua, & relatiua penes terminos specie diuersos sortiantur diuersitatem specificam, atoma, & subalterna dr̃ia erunt diuersæ speciei. Antecedens prob. Nam terminus differentiæ atomæ sunt plura num. distincta, terminus verò differentiæ subalternę sunt plura, quę specie differunt: ergo sunt formaliter distincta in rõne termini: ergo &c. Prob. antecedens: Nã species differt formaliter specificè à genere, quia terminatur ad plura differentia numero, & genus ad plura differentia specie: ergo hoc sat est, vt terminus sit formaliter distinctus.

2. Argu. Secundum argum. Plus differunt differẽtia atoma, & subalterna, quam duæ differẽtiæ atomæ, vel duæ subalternæ: sed istæ differunt numero: ergo illæ specie. Prob. consequentia: quia inter distinctionẽ numericã, & specificã non est dare mediũ, nec differẽtia numerica suscipit magis, & minus.

3. Argu. Tertiò sic argumentor: Prædicari de pluribus differentib. specie in quid, & de plurib. differentib. numero in quid, cõstituit duas species prædicabilium, s. genus, & speciẽ: ergo prædicari de pluribus differentibus numero, & specie, in quale, etiam cõstituet duas species differentiæ: differũt ergo specie differentia subalterna, & atoma. *Solutio.* Dices, quod diuersa sit ratio: Nã genus, & species non differunt specie: quia de plurib. differentibus specie vel numero prædicantur: sed quia supponũt aliquid, in quo differũt, nimirum, quia dicit species totam indiuiduorum essentiam formalem in actu, & genus non item, sed partẽ essentiæ. Et ita præ dicari in quid de pluribus differentibus numero, dicendo totam indiuiduorum essentiam specificam, & formalẽ, specie differt à prædicari de plurib. specie differẽtibus, dicendo partem essentiæ specificę, quomodo prædicatur genus. Sed contra: nam quare constituit hæc assignata differentia specificam distinctionem inter genus, & speciem, & non constituit eandem specificam distinctionem prædicari de plurib. speciebus, dando esse determinabile vlterius; & de plurib. numero differentibus, dãdo esse completum, & vlterius nõ determinabile, sed sufficit prædicari vt pars specierum, vt sit distincta species prædicabilis à specie quæ prædicatur, vt dicẽs totam indiuiduorum essentiam, quare nõ sufficit prædicari de pluribus specieb. vt actus illarum dans esse vlterius determinabile, vt specie differat ab illo actu, qui de plurib. num. differẽtib. prædicatur, & constituit essentiam non vlterius determinabilem formaliter. *Impug.* Nam quamuis semper prædicetur vt pars, sed diuersimodè vt pars cõpletam essentiam cõstituens, & vltimò determinans, quod facit differentia atoma, vel vt pars cõstituens essentiam non vltimò determinatã, sed vlterius contrahibilẽ. Nã iã præsupponit illud prædicari de plurib. specieb. vel de plurib. indiuiduis, in eo quod prædicatur diuersitatem aliquam in actuandi modo, quod sufficit ad diuersitatem speciei, maximè cum hæc diuersitas reperiatur in forma, quæ videtur ad speciem referri.

4. Argu. Quartò: Accidens quarti, & quinti prædicabilis specie differunt ex eo solũ, quod vnũ oriatur a principiis essentialib. aliud ab extrinseco, etsi vtriq; conueniat prædicari de plurib. in quale accidentale, & illa diuersitas solũ causat hanc diuersitatẽ specificam: ergo diuersitas, quæ est in dr̃ia atoma, & subalterna in modo actuandi speciẽ quam constituunt, s. relinquendo in illa potentialitatem, vt vlterius formaliter contrahatur, vel non contrahatur, sufficiet ad diuersificandam speciem differentiæ, maximè cum non conueniant in prædicabilitate: nam vna de plurib. speciebus, altera de pluribus indiuiduis solum prædicantur.

Authoris calculus. Non dubium est, illũ, qui diceret specie differre differẽtiam atomã, & subalternã, nihil dicere improbabile, quia nulla rõ euidens est in oppositũ, præcipuè cum innitatur opposita opinio vel creditis, vel ad sũmũ

pro-

Inueniā tur plura quam quinque prædicabilia.

probabilibus principiis solū. Et si inferas, ergo plura sunt quā quinque prædicabilia, Caietanus libenter concederet hanc cōclusionem, capite de specie: verum etiā posset negari quia differentia in genere vnū prædicabile constituit, qa prædicabilia penes diuersum prædicandi modū ab aliis numerantur. Et hic modus prædicandi diuersus est in dfia, in genere: nā prędicatur in quale essentiale, & hoc prius est, quàm modi p̄dicandi specierum differentiæ, & ita cōstituit diuersitatem prædicabilis ab aliis. Sed ne à communi doctrina discedamus, sit

1. Concl. Prima cōclusio: Differentia atoma, & subalterna nō differunt specie in ratione differentiæ, quæ est tertiū prędicabile, nec prædicari de pluribus specie differentibus, vel numero constituit duo prædicabilia differentiæ. *Proba. 1.* Hæc cōclusio probatur auctoritate Scoti in sua logica, q. 17. Ioannis Angeli, & Mauric. quæstione 24. & Bruxel. & aliorum recentiorum. *Proba. 2.* Pręterea probatur ratione, nam tā differentia subalterna quàm infima seruant eundem modum essentialem prædicandi, vtraque enim prædicatur in quale quid, & per modum alterū qualificantis essentialiter: ergo in ratione p̄dicabilis essentialiter nō differunt, & ita non cōstituunt duo prædicabilia. Consequentia probatur: *Prob. 3.* Nam si specie differrent, diuersum modum prędicandi seruare deberent. Præterea probatur: Nam genus generalissimum, & medium, & infimum eiusdē speciei sunt in ratione prędicabilis, etiamsi vnum dicat naturam magis cōtrahibilē, & determinabilē, quàm aliud. Nam substantia magis determinabilis est, quàm viuens, & viuens quàm animal, quia hoc est prorsus illi accidentale in ratione generis: ergo etiam erunt eiusdē speciei atoma, & subalterna, etiāsi hæc nō determinet naturam ita cōpletè sicut alia, quia hoc eadē ratione est prorsus accidentale ad rationem differentiæ. *Explicatio vberior præfatæ rationis.* Et explicatur magis hæc ratio, & confirmatur: Nam accidentale est ad generis rationē, prout est primi prædicabilis cōstitutiuam esse subalternam, vel non esse: ergo pari ratione erit accidentale ad rationē differentiæ, prout constituit tertium prædicabile esse atomā vel subalternam. *Prob. 4.* Præterea illud, quod accidit rationi dfiæ propriissimæ, nō potest aliud prædicabile constituere: sed prædicari de plurib. numero vel specie differentibus, est huiusmodi: ergo &c. Maior patet: Nā genus non debet determinari ad species per differentias accidentales. Minor probatur: Nam de ratione differentię propriissimę solū est prædicari de pluribus in quale essentiale abstrahendo ab hoc, quod est illa plura esse specie, vel numero diuersa: ergo &c.

2. Concl. Qūo differentiæ subalterna, & atomę differāt inter se.

Secunda conclusio. Differentia atoma, & subalterna ī ratione differētiæ differunt accidentaliter, sicut homo albus, & homo niger, licet si considerentur in ratione atomæ, & subalternę, sint diuersę speciei. Exemplum est patentissimum: Homo albus, & homo niger accidentaliter differunt in ratione hominis, si vero considerentur in ratione albi, & nigri, distinctæ sunt speciei. Hæc cōclusio quo ad primam partē patet: Nā esse atomam, & subalternam nō est de essentia dfiæ tertii prædicabilis, sed sunt extra rationem illius: ergo conueniunt illi accidentaliter, nec esse atomam consequit̄ ad essentiam dfiæ, vt sit eius passio, nec similiter esse subalternā. Si verò accipiat̄ disiunctim esse atomam, vel subalternā, forsitan est propria passio differentiæ tertii p̄dicabilis, vel saltem habet esse ad modū illius. Secunda pars conclusionis probatur: Nā in ratione atomæ, & subalternæ habent distinctas definitiones: sicut homo albus, & niger in ratione albi, & nigri habent distinctas definitiones: ergo sunt distinctæ speciei: quia q̄ definitione differunt, specie differre certum est, si definitio propriè sumat̄. Antecedens notissimum est, & hæc magis patebunt, dum assignabimus argumentorū solutiones.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primū. Distinguitur species dupliciter, specie essentiali, & accidentali.

AD primū respondetur, quod differunt accidentaliter, & ī hoc accidente, si vt sic cōsiderentur, specie differunt, & natura, sicut supra habitum est, dum de genere sermonem instituimus: quod alia est intentio, à qua denominatur atoma, & subalterna, & alia à qua denominat̄ differentia, sicut alia est forma, à qua denominatur homo albus, & alia à qua denominatur homo: ita est q̄dam intētio tertii prædicabilis cōstitutiua à qua denominatur sensibile differentia, & alia intētio est à qua denominatur subalterna, & hæc est accidens differentiæ ipsius. Et hoc manifestum est, cum ab eadem forma nō possit prouenire formaliter esse substantiale, & esse accidentale: ergo nō potest

pro-

prouenire ab eadem forma essentia differẽtiæ, & accidẽs illius, quod est esse subalternam differentiam. Prouenit ergo ab alia forma, cum isti effectus formales esse differentiam, & esse subalternam sint distincti.

Ad 2. argum: Ad 2. respon quod in ratione atomę, & subalternæ differentiæ speciei sint distinctæ, & in ratione differentiæ non itẽ, vnde magis differunt. Et est exemplum patens in *Exẽplũ.* homine albo, & nigro. Nam magis differũt homo albus, & niger, quàm duo homines: sed duo homines numero differunt: ergo plus homo albus, & niger: verum est, quia differunt specie in illa ratione.

Ad 3. Ad replicam. Ad 3. respondetur, solutionem ibi datã esse optimam, & communem. Et ad replicam dicitur, quod illa assignata differentia constituat diuersitatem specificam, quod vnum prædicetur diuersimodè ab alio, sc. vt totum, vel vt pars. Differentia vero semper prædicatur vt pars qualificans genus essentialiter. Quod vltimò vel non vltimò qualificet, & actuet, hoc est illi accidẽtale: quia hoc pertinet, non ad rõnem differentiæ, sed ad rõnem talis, s. atomæ, vel subalternæ, & sẽper prædicat̃, vt pars in quale q̃d de plurib. quod est differentię essentia.

Ad 4. Ad 4. resp. quod accidens ex eo, quod dimanat ab essentia rei, habeat cũ illa connexionem maiorem, & ita diuersimodè prædicetur de indiuiduis specierum, quàm accidens non dimanans à rerum essentiis: nã hac de causa alio modo prædicari dẽt: & ita, cum sit diuersa cõnexio cum subiectis, de quib. prædicatur, est diuersus prædicandi modus, & sic diuersum prædicabile constituitur. *Authoris obseruatio.* Ego quidem fateor, has rõnes nõ esse demonstrationes, sed opinatiuas tãtũ. Qui oppositum sequi voluerit, non veto.

QVAESTIO LXV.

Vtrum differentia prædicetur per se de genere.

NIhil aliud inquirimus, nisi, an ista sit per se, animal est rõnale. Et videtur quod sit prędicatio per se. Omnis differentia per se alicuius prędicatur per se: sed rõnale est differentia per se animalis: ergo prædicatur per se de illo. Discursus est legitimus, & minor clara; maior probatur: Nam ideò vocatur differentia per se, quia prędicatur per se. Et probatur eadem maior secundò, nam differentia per accidens prædicatur accidentaliter, & per accidens, vt patet in albedine respectu hominis: ergo differẽtia prædicabitur per se ab opposita ratione.

Deciditur quæstio.

DIco primò: Differentiæ non prædicantur de genere in primo modo dicendi per se Et probatur: Nam illud prædicat̃ in primo modo dicendi per se, quod est definitio illius, vel pars definitionis; sed differentia non est generis definitio, nec pars definitionis illius: ergo &c. Maior patet ex Arist. 1. Poster. c. 4. Sed minor proba. Nam definitio animalis, v.g. (& idem est de aliis generib.) non est rationale, nec etiam est pars definitionis illius: aliàs in essentia animalis includeretur; & idem esset de omni alia differentia, & sic omnes differentiæ essent de ratione generis, vnde sequeretur, quod homo, qui est animal, esset rõnale, & irrationale, quod est absurdum: ergo, &c. Sequela probatur: quia rationale, & irrationale sunt eius differentiæ; & sumo rationanale loco omnium differentiarum animalium non habentium rationem. Quod autẽ sit absurdum, probatur: quia genus differentias non dicit actu, sed potentia. Item, quia solum de ratione generis est illud, q̃d in sua definitione explicatur, vt de ratione animalis solum est, quod sit viuens, sensibile, & nihil amplius. *1. Concl.*

Dico secundò: Differentia non prædicatur in secundo modo perseitatis. Probatur: Solum prædicantur in secundo modo perseitatis passiones alicuius de eo, cuius sunt passiones, sed rationale, & irrationale, v.g. non sunt passiones animalis: ergo &c. Probatur minor: Nam sequitur, quod sint, vbicunque sit animalis essentia, & sic quod homo sit rationale, & irrationale. *2. Concl.*

Dico tertiò: Differentia non prædicatur de genere in tertio modo perseitatis. Probatur: quia tertius modus perseitatis non est modus prædicationis. *3. Concl.*

Dico quartò. Probabile est, quod prædicetur de genere in quarto modo perseitatis. Et hoc secũdum aliquos; licet mihi probabilius videatur oppositum. *4. Concl.*

Pri-

Prima pars probatur: quia est differētia effectus formalis generis, quia differentiæ omnes in genere continētur, in genere causæ formalis, & rationale est effectus formalis ipsius, vt ait Soto c. de genere, vel de differentia: nec enim in aliam causam formalem reduci possunt. Secuunda pars probat. Nam posito animali, non ponūtur oēs eius differentiæ: ergo non reducuntur in genus tanquam in causam formalem. Impossibile est enim poni formalem causam, & non poni effectum formalem. Et licet in quarto modo perseitatis differētia de genere prædicaretur, esset tamen accidentalis, & non perpetuæ veritatis: Sicut ista est accidentalis, i. non perpetuæ veritatis, ædificator ædificat. Licet enim, quādo ædificium fit, ab ædificatore fiat, sed nō semper fit ædificiū, & fit contingenter.

5. Concl. Dico 5. Differentia prædicatur accidentaliter de genere. Et probatur; nam accidit animali cōiungi cum rationali: bene. n. pōt illius essentia saluari, sine rationalitate, vt patet in equo. *Dubiū.* Vtrùm autem omnes differētiæ prædicentur per se de genere, vtrū ista sit per se, animal est rationale, vel irrationale, dicemus infra. Vtrum autem genus per se prædicetur de differentia, supra visum fuit, dum ageremus, de generis quæstionib.

Ad arg. quare rationale dicatur per se differētia. Ad argum. respon. quod rationale dicat per se differentia, non quia prędicatur per se, sed quia vt ait D. Tho. 10 metaphysicæ, determinat, & contrahit animal per intranea, & illud ad esse specificum trahit, & nō trahit illud, nec determinat ad esse accidētale. Et hac ratione albedo dicitur differētia accidentalis, & non per se animalis. Vide plura lib. 1. Poster. c. 4.

QVÆSTIO. LXVI.

Vtrum differentia superior essentialiter includatur in inferiori.

1. Argu. ET videtur pars affirmatiua vera. Primò: quidquid prædicatur de aliquo in abstracto est de essentia illius: sed differentia superior prædicatur hoc modo de inferiori: ergo est de essentia illius. Mai. prob. quia abstractum solū dicit, & includit id, quod ad naturam rei pertinet: & ita nihil de illo prædicari potest, nisi sit de illius essentia. Sed minor prob. Nā Arist. 7. Metaph. c. 12. dicit, quod fissio est pedalitas: sed fissio est differētia inferior, pedalitas superior: ergo &c.

2. Argu. Secundò: Nam rationale secundū suam propriam rationem vel est substantia, vel accidens. Hoc secundum esse nō potest, cū sit actus substantialis immediatè cōtrahēs rationem substantialem animalis. Est ergo substātia, vel corporea, vel incorporea. Nō hoc secundum, quia est differentia contrahens id quod est essentialiter corpus, nēpe animal. Et non potest essentialiter corpus determinari per incorporeū: est ergo corporeum aliquid: sed corporeum est differētia determinatiua substantiæ ad esse corporis, ergo differentia superior includitur in inferiori. Et idem est, etiamsi rationale sit aliquid incorporeum, quod pōt dici, cum esse rationale sit esse intellectiuum cū discursu. Esse autē intellectiuum aliquid spirituale est, cum dicat principium operationis eleuatæ supra materiam. Dico ergo, quòd idem esset, quia incorporeum est differentia determinans substantiam ad esse substātiarum immaterialium, & clauditur in differentia rationali: ergo &c.

3. Argu. Tertium arg. Rationale includit essentialiter rationem intellectiui: sed hæc est differentia superior cōis Angelis, & hominibus: ergo iam datur superior differentia, quæ sit de essentia inferioris. Mai. prob. quia rōnale formaliter est intellectiuum cū discursu. Vnde includit duo, & intelligere, & discursum. Sed illa minor probatur: quia angelica differētia est intellectiuum: ergo iā includitur in differentia hominis. *Quorundam solutio.* Aliqui respondent huic argumento, quod intellectiuum hominis vel Angeli non cōtrahitur per aliquas differentias, aut modos illis superadditos, sed seipso solū, vt est in homine facit illum intellectiuum, cum discursu: in Angelis verò facit sine discursu intellectiuū esse, quē effectum non facit in homine propter diuersam proportionem, quā hēt ad hominem, & ad Angelum, seu ad cōtrahens rōnem intellectiui. Nam secundū quòd contrahitur in animali, dicit rōnē intelligendi, seu rōnem cognoscendi dependētē, à sensib. quia oīs nostra cognitio ortū hēt à sensibus, secundum verò quòd contrahit spiri-

Digitized by Google

spiritum, dicit rationem intelligendi independenter à sensibus.

Reijcitur. Sed contrà: Nam diuersitas effectus formalis non potest esse nisi à diuersa causa formali: ergo si illa ratio intellectiui, vt sic est vna, tàm in homine, quã in angelo, nec contrahitur per aliquam rationem sibi superadditam, non poterit causare in illum diuersum illum effectum formalem intellectiui cum discursu, & sine illo. *Fuga.* Dices, ab eadẽ cã formali posse prouenire diuersos effectus formales, ꝓpter diuersitatẽ subiecti formalis, vt patet in specieb. visibilib. quæ vt sunt in oculo, constituunt illum in actu primo ad videndum, non verò hoc faciunt in aere. *Impug.* Sed contra: quia in forma est effectus formalis, vt in cã: ergo si forma est eadem formalis, effectus erit idẽ. Maximè, quia proportionatur effectus formalis formæ, vt patet in albedine, quæ in quocunq; subiecto sit, habet eundem formalem effectum. Maximè, quia diuersitas, quæ se tenet ex parte subiecti, est materialis diuersitas, & diuersitas effectus formalis pẽsanda est ex parte formæ. Et ad instantiam de speciebus respondetur, quod eundem effectum caussent formaliter in potẽtia visiua, & in aere, quod si aer non dicitur constitutus in actu primo, sicut potentia, hoc est, quia nõ potest habere actum secundum quod requirebatur, vt diceretur esse in actu primo.

4. Argu. Quartò: Nam si differentia vltima non includit superiorem: ergo differentia vltima est differentia suprema: quia differẽtia suprema dicitur, quæ non habet aliam supra se, quã includat, sicut dr̃ supremum genus, quod non hẽt supra se aliud genus: cõsequens est falsũ, quia dr̃ia vltima est, quæ supra se hẽt aliam, quæ subalterna dicitur, & quidem hac ratione subalterna dicitur.

5. Argu. Quintò, nam rationale dicit gradum vitæ rationalis, secũdum quem animal est viuens, vita rationali: sed quod dicit vitã rõnalem, dicit vitam, & est viuens: ergo rationale est viuens; sed viuens est corporis differentia: ergo rationale includit superiorẽ differentiam: differentia ergo inferior superiorem includit.

Præambula ad quæstionem.

Contro. 2. Opin. Nominalium. IN hac quęstione notissima est nominaliũ opinio, differentiam inferiorẽ includere superiorem, & coordinari differẽtias infimas in ratione generis & speciei: quib. suffragatur Scotus 1. Poster. q. 24. & 1. d 3. q. 3. vbi ait, quod rationale possit cõsiderari, in quantum includit oẽs differentias superiores. Et videtur consentire Soncinas 7. Metaph. q. 37. Them. 1. Poster. c. 12. & Iandun. 2. Metaph. q. 12. Imò id expresśe docet, & probat D. Th. 7. Metaph. tex. 43. Et videtur esse Arist. expressa etiam snia, qui 7. Metaph. c. 12. diuidit vnam dr̃iam superiorẽ in alias inferiores: quæ diuisio formalis est, vt ẽt explicat D. Th. super istũ locũ. Verũ pro D. Th. & Arist. & veritate intelligenda, sit

Deciditur quæstio.

PRima conclu. Differentia superior non est de ratione inferioris differentiæ, vt sensibile non est de essentia rationalis, tanquã aliquid inclusum formaliter in illa: itaque in conceptu rõnalis nõ includitur sensibile formaliter, nec aliqua alia differẽtia superior: quinimo nec modus substãtiæ generalissimæ constitutiuus. *1. Opinio D. Th. 1. Concl.* Hæc conclusio est Metaphysicorum grauissimorum. Nam illam tenet D. Th. & Soto, & alii, locis infra adducendis. Anto. Andreas 7. Metaph. q. 15. Niph. q. 16. Hand. q. 14. Merc. c. 4. Tolet. q. 1. de substantia, & alii plures. *Prob. 1. auctoritatib.* Et probatur rõne: Nam hac de causa Aristo. 3. Meta. tex. 10. probat genus non esse de essentia dr̃iarum, quia aliàs duplici ratione conueniret genus specieb. semel quidẽ ratione ipsius, & iterum ratione differentiæ, in qua includeretur essentialiter, quod Arist. maximum indicat inconueniens. *Prob. 2. rõne Aristot.* Nam tũc dicere animal rationale, idem esset, quod dicere animal animal rationale, quod est absurdũ & inconueniens maximum. Sed si differentiæ superiores includerẽtur in inferiorib. hoc incõueniens sequeretur: ergo &c. Prob. antecedens. Nam cum dicimus, homo est animal rationale, idem est quod dicere, est viuens sensibile rationale: sed si rationale includeret sensibile, diceremus idem, quod est viuens sensibile sensibile rõnale: ergo &c. *Prob. 3.* Secundo: Nam rationale determinat viuens sensibile ad esse hominis: si ergo sensibile includeretur in rationali, non determinaret viuens sensibile, quia nihil determinãt quod in se includit: & hac ratione genus debet esse extra differentiarum essentiam; quia

quia determinatur ab illis ad esse specificum quod differentia tribuit. Dices, quod differentia non determinet, nisi genus, non differentiam generis. sed hoc est falsum; nā D.Th. 1. contra Gent. c. 14. dicit quod dr̄ia superior contrahatur per inferiorem. Nam cū rationale determinet animal, & animal includat viuens sensibile, determinabit cōsequenter rationem sensibilis, quod si illā includat, implicabit contradictionem hæc determinatio. Tertiò: Et doctrina Arist. loco proximè adducto, genus est extra essentiam differentiarum: ergo quod importat genus i sua essentia, seu definitione erit extra essentiam dr̄iarum: sed viuens sensibile est definitio animalis: ergo viuens sensibile est extra essentiam rationalis. ergo sensibile est extra illius essentiam: ergo non includit differentia inferior, vt rationale differentiam superiorem, vt sensibile, siquidē est extra essentiam illius. Nam si animalis dr̄ia esset inclusa in rationali, non esset genus omninò extra rōnem dr̄iæ inferioris.

Solutio. *Impugn.* *Proba. 4.*

Vltima pars conclusionis probat quia si modus substātiæ, qui est generalissimi cōstitutiuus, includeretur in rōnali, cum ibi includatur ens, sequeretur, quod differentia esset substātia completa, & sic esset directè in prædicamento substantiæ, & tunc dēret esse, vel genus, vel species, vel indiuiduū, quod est implicatorium, cum essentialiter differentia sit pars speciei, & ita dicit rōnē quandam imperfectam, & speciei constitutiuam, & dantem specificum esse metaphysicæ, & ad latus prędicamenti collocatam.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum arg resp ex Nipho, qui dicit in Græco codice illam prædicationem concretorū esse, sed licet sit in abstracto, respōdetur, sensum Aristotelicū nullū alium esse, nisi quod sit idem realiter filio, & pedalitas, non verò formaliter: sic adeò vt vna alteram includat essentialiter.

Ad 2. Corporeū & incorporeū dupliciter. Ad 2 respondetur, quod corporeum, & incorporeū dupliciter accipi possint. Vno modo secundum quod sunt differentiæ determinantes substantiam completā, & hac ratione, si sumantur, non possunt claudi in rationali. Accipiūtur alio modo corporeū, & incorporeum, secundū quod sunt modi quidam transcendentes omnes substantias, substantialesq; differētias: & hæc modo rōnale, vel est corporeum, vel incorporeum quid. Sicut etiam est substātia prout distinguitur contra accidens, & prout conuenit substantiæ, & partibus eius, siue physicis, siue metaphysicis.

Ad 3. 1. Solutio Ad 3. resp ab aliquibus, quod ratio intellectiui, prout cōe est homini, & Angelo, nō est differentia superior, aliàs contraheret aliquod ex generibus cōe homini, & Angelo. Et loquimur modò de intellectiuo, non pro potentia: quia sic non potest esse differentia, cum sit quid ad essentiam consequutum. Sed accipimus intellectiuum pro radice huius potentiæ. Dicunt ergo isti, quod accipiendo sic intellectiuum est quidā modus transcendens oēs differentias Angelicas, & hominis: & includitur in illis differentiis, sicut includitur rō substantiæ & dicunt, consequi hunc modū ad rōnem immaterialis.

2. Solut. Secundò resp. quod accipiēdo differentiam hominis, rationalitatē s. quæ est radix intellectualitatis hominis, & differētiam Angelicam constituens Angelum in esse intellectiui, nihil in rōnę intellectiui cōe habēt. Quod ex eo maximè patere potest, quod sunt differentiæ non diuidentes genus aliquod. Nam id per quod homo ab Angelo differt, immediatè est per rōnē materialis, & immaterialis, sed se ipsis differunt, vt formę diuersę diuersarū essentiarū constitutiuæ. Nam sicut rationale, & hinnibile, nullam rōnem differentiæ cōem includunt, licet rationem substantiæ transcendentalem includant, sic vltima differentia hominis, & Angeli nullam dr̄iam communem includūt, sed se ipsis sunt diuersa: sicut sunt se ipsis diuersa rationale, & hinnibile.

Ad 4. Ad quartum argum. respondetur, quod differentia superior illa vocetur, quæ constituit genus magis vniuersale, & plurib. cōueniens. Non verò vocatur differentia superior propterea quod includat aliam differentiam, & illi addat gradum aliquem.

Quare vna differentia vocetur superior alia.

Ad 5. Ad 5. eodem modo respondetur, quod rationale dicat quandam perfectionem hominis cōstitutiuam, quæ quidem perfectio distincta est ab omni alia dr̄ia, nec illam includit, sicut vnitas vltima est distincta ab omni alia vnitate, nec reliquas includit. Et hæc superioribus addita perficit speciem, & dat vitæ gradū rationalis hominis cōstitutiuum: qui gradus non includit gradū vitæ

tæ communem. Sed est alia perfectio eminentior, & ordinis altioris, quæ à nobis nō bene explicari potest, nisi admisceamus vitæ gradum, sed non includit illum communem vitæ gradum, qui constituit animatū corpus, seu viuum.

QVAESTIO LXVII.

Vtrùm differentiæ specificæ opponantur contrariæ.

Quid intersit inter cōtrarietatem & repugnantiā. Vide Sonc. 10. Metaphy. q 24. & Soto c. de Substantia. q. 2 ad secundam confirmationem, 4 arg. & breuiter dicito, quod loquendo de differentiis substantialib. sunt repugnantes, non verò contrariæ quia substātiæ nihil est contrarium, & differentiæ accidentium, quæ non sunt propriè contrariæ eodem modo se habent vt differentia quātitatis & relationis, si verò sint differentiæ rerum, quæ sunt propriè cōtrariæ, vt albedinis, & nigredinis sunt contrariæ, vt quo, i. constitutiuæ contrariorum. Et si fiat argu-

Obiectio. mentum. Nam Aristo lib. 10. Metaphysicæ, textu 24. dicit, differentias specificas esse

Solutio. contrarietates: Respondetur, quod vult dicere esse repugnantes: nam accipit contrarietatem pro repugnantia. De hoc agemus etiam infra in prædicamento substantiæ.

QVÆSTIO LXVIII.

Vtrùm semper sit differentia nobilior, & perfectior genere contracto ab ipsa.

1. Arg. ET videtur quod non, primò, quia aliquæ differentiæ sūt, quæ non eleuant genus ad altiorem gradum, sed illud relinquunt intra latitudinē pfectionis sensibilis, vt hinnibile. v. g sed istæ differentiæ non sunt genere perfectiores: ergo &c. Mai. est D. Th. de natura generis, & de ente, sed prob. min. quia illæ differentiæ potius dicūt rationē sentiendi determinatam & contractā, quā nō dicit genus, cum illam importet magis illimitatam: ergo importat perfectiorem rationem sentiendi. Consequentia probatur, quia coarctatio intra idem genus attestatur imperfectioni rei limitatæ, cum tollat ab illa aliquid eiusdem generis, & non addat alterius gradus perfectionem.

Secundum, quò aliquid independentius est, eò habet perfectionem maiorē; sed genus est magis independens, quam differentia: ergo habet maiorem perfectionē. Mai. prob. quia esse Dei cum sit indefinitè independens, habet perfectionem infinitā Probo minorem. Nam animal non dependet à rationalitate, vel hinnibilitate cum sine illis esse possit: hi verò pēdent ab animal, cū sine illo esse non possint: ergo &c. *2. Argu.*

Tertium. Communicabilitas dicit maximam perfectionem, vnde quātò aliquid est magis bonum, tantò est magis communicabile, & diffusiuū sui: vnde Deus, qui est maximè bonus, est maximè communicabilis, & ad intra, & ad extra, sed sic est, quod genus cōicatur pluribus, & per varias differētias se diffundit: differentia verò non cōicatur, nisi vni genericæ naturæ quam contrahit, & vni speciei, quam constituit: ergo genus perfectius est, quam differentia. *3. Argu.*

Quartū. Volitio libera est genus ad omnes volitiones liberas voluntatis, tam bonas, quàm malas: sed differentia contrahēs volitionem liberam ad prauam volitionē, & habentem ordinem positiuum ad obiectum deordinatum, & contra legem diuinā est imperfectior, quā volitio libera, vt sic, cum illa ex natura sua non sit mala: hæc verò ipsam malitiam essentialiter constituat, quare potius est imperfectio sui generis, quam perfectio, cum determinet, & limitet illud ad esse imperfectum & prauum: ergo talis differentia imperfectior est suo genere. Et idem argumentum fieri potest de intellectione erronea. Intellectio enim, vt sic maiorem perfectionem importat, quam differentia specifica determinans illam ad esse erroneum, & constituens eam prauam qualitatem mentis: sed ratio erroris constitutiua, imperfectionem importat, à qua tamen imperfectione abstrahit ratio intellectionis: ergo hæc est perfectior illa. *4. Argu.*

Quintū; Quia si aliqua rōne differentia esset perfectior genere, hac rōne foret, q genus est determinabile per differentiā, & quid materiale: differētia verò determinās *5. Argu.*

&

& actus formalis: ratio verò actu nobilior est, q̃ potentia, & determinans determinato: sed hæc rō est nulla: ergo, &c. Probatur min. Nam sapientia, vt sic, maiorem perfectionem importat, q̃ eius dr̃ia, qua determinatur ad esse sapientiæ creatæ: ergo dr̃ia non semper est perfectior illo, quod determinat. Constat aũt ꝙ sapientia est quid determinabile, & rō per quam determinatur ad esse creatum est determinãs. Sed maior probatur: nã sapientia, vt sic, importat perfectionem simpliciter simplicem, & sine admixtione alicuius imperfectionis, & sic reperitur formaliter in Deo. Rō verò determinans ad esse creaturæ non est perfectio simpliciter, sed hẽt aliquid imperfectionis admixtum, & ita in Deo reperiri nõ potest: ergo &c. Et idem argumentum fieri potest de esse intellectiuo & aliis similibus.

6. Arg. Sextò; Genus perfectius est dr̃ia in modo prædicãdi: ergo in modo essendi genus excedit in perfectione dr̃iam. Conseq. prob. quia modus prædicandi sequitur modũ essendi, & in illo fundatur. Antecedẽs probatur, quia dr̃ia prædicatur in quale, & per modum alteri adiacentis, genus prędicatur in quid, & per modũ per se stantis, qui est perfectior prædicandi modus, sicut est perfectius per se stare, quàm alteri adiacere.

7. Arg. Septimum: Nã Angelus magis de perfectione addit substantiæ, quã differentia specifica Angeli superaddat ipsi Angelo: magis enim de perfectione addit angelus, vt sic, ratione substantiæ, quã Gabriel ratione Angeli: ergo perfectius est, angelus, quod est genus ad omnes Angelos, quam Gabrielis differentia.

8. Arg. Octauum. Nam differentia est quædam partialis perfectio posita in prędicamẽto ad latus: genus verò dicit aliquã perfectionẽ, quę collocatur directè in prędicamẽto: sed id quod directè est in prædicamẽto, pfectius est eo, quod est reductiuè in illo: ergo genus perfectius est differentia. Discursus totus patet.

Pro decisione quęstionis vnicũ fundamen. Ad huius quæstionis intelligentiã aduerte, differentias esse in duplici genere. Quædam sunt, quæ extrahunt genus extra proprium gradum, quia important principiũ altioris operationis, & ita dãt altius esse, q̃ genus habebat, vt rationale dicit principiũ intelligendi, quod nõ dicit animal: & ita generi tribuit esse altioris ordinis, quã erat esse animal. Alię differẽtiæ sunt, quæ relinquunt genus intra proprium gradũ, vt hinnibile, quod non dicit aliam operationem, nisi sensitiuã, nec importat nisi principium sentiendi: sicut ipsum animal, tamen cũ particulari modo intra latitudinẽ gradus sensitiui.

Deciditur quæstio.

1. Concl. Quò differentia sit prestãtior genere. PRima conclusio. Differentia cõis, qua ratione est actus generis, deducens illud ad esse specificum formaliter, perfectior est genere ipso. (& loquor de esse formali specifico metaphysicè.) Hæc cõclusio quo ad primũ genus differẽtiarũ probatur: Nã illæ differentiæ important radicale principiũ altioris operationis, q̃ sit operatio generis cõueniẽs: ergo illa forma est genere pfectior. Antecedens notum est: Nam tota latitudo sensibilitatis non habet operationẽ transcendentẽ sensus; sed intelligere est operatio transcendens sensus omnes, cũ sit circa altius obiectũ, nec exerceatur organo corporeo: ergo &c. Consequentia probatur: Nã forma siue physica, siue metaphysica, quæ est principium altioris, & perfectioris operationis, altior, & perfectior est: quia cum operatio sequatur ad esse, si operatio est perfectior, esse debet esse perfectius, & si esse est perfectius, forma, quæ dat illud debet esse perfectior. Probatur secundò cõclusio quoad omnes differentias. Quia differentia omnis est actus, & perfectio generis, & ipsius pulchritudo essentialis, vt ait Porphyrius, capite de specie: sed actus omnis perfectior est re, quam actuat, & perficit: ergo differentia omnis pfectior est suo genere. Maior est nota, minor probatur: quia tribuens perfectionem perfectius est suscipiente illam, sed differentia est tribuens perfectionẽ formaliter, genus recipiens: ergo &c. Maior patet de se. Et probatur: quia ex eo, quod genus suscipit specificam perfectionem à differentia, est non habens illã actu sed potentia: sed actus perfectior est potentia: ergo differentia q̃ est perfectio actualis perfectior est ipso genere, quod est in potentia ad illam. Explicatur magis hæc ratio: Nam differentia dat vltimum complementum, seu esse essentiale generi: ergo est perfectior genere, quod nõ habebat hanc perfectionem.

Digitized by Google

2. Concl. Quo genus sit nobilius differentijs. Secunda conclus. Nihilominus genus secundum aliam considerationem perfectius est differentia, hoc est, quatenus est quoddã totum cõstitutũ in recta linea prædicamentali. Nã licet differentia sit perfectior, qua ratione est actus, & genus, qua ratione est potentiale quid, sit imperfectius, qua rõne tamen genus cõsideratur, vt quid collocatum in recto ordine prædicamentali, & differentia cõsideratur, vt constituta ad latus, genus est perfectius. Hæc cõclusio probatur octauo argumento facto pro parte negatiua. Nam quod collocatur in recta p̃dicamentali linea aliquam perfectionem habet, ratione cuius collocatur, à qua deficit differentia, siquidem ab hoc ordine excluditur: ergo hac rõne genus perfectius est differentia. *Dubium* Quod si differẽtia, & genus cõsiderentur præcisè quo ad gradus, quos dicunt, quia tunc habent rationem partis, cum se nõ includant nec actu, nec potẽtia, nec de se inuicem prædicentur, fit

3. Concl. Qua occurritur prafato dubio. Tertia concl. Differentia omnib. modis habet tunc rationem perfectioris. Prob. cõclusio; Nam si duæ partes considerentur, illa perfectior est, quæ habet rationem actus quàm illa, quæ habet rationem potentiæ: sed tũc sũt duæ partes, & generica natura hẽt rationem potentię, natura differentialis habet rationem actus: ergo &c. Mai. de se patet: quia actus nobilior est potẽtia, & patet in materia, & forma. Minor prob. nã conceptus, & natura differentiæ tũc determinat naturam genericam: ergo &c.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Quo differẽtia limitet, decoret, & perficiat genus? AD primum respondetur, quod illa illimitatio generis potius est quid imp̃fectũ, quia est quid potentiale, & determinatio differentiæ quam facit in genere, est ipsius perfectio. Vnde differẽtia quatenùs peculiarem gradum sentiendi determinat est perfectior genere: quia hæc limitatio est formalis, & remouet imperfectionem generis, sicut forma p̃fectior est materia prima, etsi materia sit magis illimitata potentialiter. Et hæc illimitatio non tollit gradũ aliquem à natura generica, sed totam illam essentiam generis ad certam speciem reducit, non per additionem gradus noui extrahentis, seu eleuantis naturam ad aliud esse supra sensibile: sed per hoc solum, quod dicit peculiarem gradum sentiendi, quẽ nõ dicit genus actu, nec aliæ species vllo mõ important, sicut numerus determinatur p̃ vltimam vnitatem ad speciem certam, nõ sic quod vnitas dicat aliquid, quod antea nõ erat in num. Nam numerus vnitates habebat, nec per hoc quod eleuet numerum ad aliquid esse supra numeri rationem, sed per hoc solum, quod facit numeri naturã determinatã, vt quod sit binarii, ternarii, s. vel quaternarii. Itaq; numerus, v g. quod est genus, dicit multitudinem vnitatũ: sed binarius est species, non quia dicat plures vnitates, quam numerus, sed per hoc, quod dicit determinatè quod numerus dicebat indeterminatè, & ita determinatio habet rationem differentiæ. Eodem modo de animali, & equo dicendum est, nam equus dicit rationem sensibilis determinatè, quam non dicebat animal, sed indeterminatè; & illa determinatio est differentia, non per hoc, quod addat gradum, sed per hoc, quod determinet gradum sensibilitatis.

Ad 2. Quãdo dependens ab alio sit ea nobilius & quando non? Ad secundum respondetur, quod illud, quod dependet à causa efficienti aut finali imperfectius est non dependenti à talibus causis, quòd verò dependet à causa materiali, non ideo est imperfectius non dependenti à tali causa. Binarius enim ab vnitate dependet, ipsa autem imperfectior est binario; & homo a materia dependet in genere causæ materialis, & homo est perfectior materia. Vnde fit, quod posterioritas, & dependentia respectu causæ materialis potius arguit perfectionem in ordine ad materiam, qua constat, quia includit materiam ipsam, genus aũt gerit rationem materiæ respectu differentiæ: & ita differẽtia ipsa erit perfectior, quandoquidem est forma. Et patet exemplum in anima equi, & materia; nam materia illa potest esse sine illa forma, & forma nõ sine materia; & tamen forma perfectior est materia illa.

Ad 3. Ad tertium resp. quod communicabilitas materialis, & potentialis, qualis generi conuenit, potius est imperfectio; vt patet in materia prima quæ pluribus communicatur suppositis & imperfectior est illis, quæ sunt incommunicabilia.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod differentia contrahens volitionem liberam ad esse prauæ volitionis, potest considerari in esse moris, & sic est imperfectior, quia induc-

cit

cit in actu difformitatem, & deordinationē à regula rationis, quam tamen actu non importat volitio libera. Potest etiam considerari illa differentia in esse naturæ secluso ordine ad omnem legem, & sic est simpliciter perfectior suo genere. Et per hoc solui possunt reliquæ rationes ibidem insinuatæ.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod sapientia, vt abstrahit à creata, & increata, nō est genus, sed quid analogum, & creata sapientia est membrum minus principale.

Ad 6. Ad sextum patet ex conclusionibus: Nā genus secundum aliquam rationem est perfectius differentia, absolutè tamen differentia est perfectior: & modus prædicandi in quid, pro quanto dicit quoddam totum cō stitutum in recta linea, est perfectior modo prædicandi in quale differentiæ ipsius, secūdum quod est quid ad latus constitutum. Quia tamen prædicatur genus vt quid determinabile per differētias formales, & differentia, vt formale determinatiuum: hinc fit quod differētia sit genere perfectior hac ratione, & hac ratione perfectiori modo esse habet.

Ad 7. Ad septimum ex dictis patet. Nam omnis differentia perfectior est omni generica ratione, & ita differentia vilissimi vermis addit maiorem perfectionem generi, quam sit generis ipsius perfectio.

Ad 8. Ad octauū patet ex secunda conclusione.

QVÆSTIO. LXX.

Vtrum detur aliqua differentia vltima conuertibilis cum specie.

Controu. HAnc quæstionem nō ideo versamus quia aliquid habeat difficultatis, sed pro doctrinæ tertii prædicabilis complemento, & vt refutemus etiam antiquorum sententias qui Porphyrium sequuntur.

1. Opini. Alberti Magni, & aliorū. Prima sententia asserit rerum differētias nequaquam simplices esse: sed consistere in plurium differentiarum aggregatione, quorum singulæ in aliis reb. reperiuntur facile, sed simul sumptæ non nisi in specie, quam constituunt, inueniuntur. Ita docet Albertus septimo metaphysicę, tex. 43. Vbi ait, in definitione non esse sistendum, donec deueniatur ad aggregationem differentiarum, quæ conuertatur in suo definito. Philosophus 2. Posteriorum textu 13. & 6. topicorum cap. 1. Themist. 2. posteriorum cap. 10. Ammonius super Porphyrium ca. de communitatibus, illamque dicit probabilem Tolecus 2. Posteriorum cap. 14. Et Probatur hæc sententia 1. ex Porphyrio, cap. de specie, vbi hominis, vt sic plures assignat differentias, scilicet, rationale, & mortale, quarum quælibet communis est aliis, sed non ambæ simul, & cap. de differentia, assignat has differentias hominis, rationale, mortale, Dei, rationale, immortale, & irrationale, mortale bruti, & illas constituit tanquam ex æquo diuidentes genus, & tex. 6. dicit, quod homo supra rationale addat mortale. Et idem asserit capite de communitatibus, estque perpetuus in hac doctrina. *1. Argu. præfatæ opinionis*

Secundò: Nam Arist. 2. posterior. tex. 17. dicit, ad inueniendam definitionem sumendum esse genus definiti, & postea sumendas esse differentias particulares, quarum quælibet aliis rebus conueniat, non tamen omnes simul. Et 6. topic. capit. 13. ait, impossibile esse speciem de differentia prædicari, quia de pluribus, quam species dicitur. Vbi apertè asserit differentiam non conuerti cum specie. Et idem tenet 4. copic. capite 2. *2. Argu.*

Tertiò; Nam sicut indiuidui collectio proprietatum in alio inueniri non potest, singulę tamen possunt, & hoc sufficit, vt cōstituatur indiuiduum, & ab aliis distinguatur: ita etiam cōplexio realis plurium differentiarum poterit speciem infimam constituere, & illam distinguere ab aliis. Consequen. patet: Nam ita intrinseca est indiuiduo differentia numerica, vt indiuiduum est, sicut differentia specifica speciei ipsi: Ergo &c. *3. Argu.*

Deciditur quæstio.

SEd opposita sententia est verior, & ideo respondetur, rerum differentias simplicissimas esse, licet aliquando à nobis per plures proprietates complexiuè sumptas explicentur. Hanc tenet D. Thomas, secundo posteriorum, lectione 13. & 7. metaphysicæ, textu 43. Scotus 2. posteriorum cap. 2. *2. Opinio Thomistarum. Conclus.*

Digitized by Google

Simplicius c.3. antepraedic. qui pro se refert Iamblichum. Boetius lib. de definitionib. & alii plures tum moderni, tum antiq. in hanc veniũt sẽtẽtiam. Et probat. 1. ratione. Omnis forma habet effectum formalem sibi soli proprium distinctum ab omni effectu formali alterius formę: ergo ab effectu formali cuiusque formae, & forma tribuẽte talem effectum potest desumi vltima differentia, quae sit ita propria huic, vt nulli alteri formę conueniat. Antecedens probatur inductiuè: quia esse formale, quod dat albedo, distinctum est ab esse formali nigredinis, & esse formale, quod dat forma hominis primario, distinctum est ab esse formali, quod dat forma equi. Et ratione probat: Nam si est diuersa causa formalis, & forma diuersa effectum formalem diuersum conferre debet. Cõsequentia illa probatur: Nã differentia, est hoc esse formale, & effectũ hunc formalem: ergo sicut ipsum est vnum & simplex, esse formale, ita differentia vltima erit simplicissima, & vna: & ita, quia esse, quod dat forma hominis, est esse rationale, differẽtia erit rationale, quod solum homini conuenit, sicut & sua forma soli illi conuenit. Praetereà: Nam differentiae, quae conueniunt huic speciei equi, & aliis, vt esse sensibile, v.g. nõ sumitur ab anima equi, vt sic, secundum hanc vltimam rationem, vt est anima equi, sed ab illa, qua ratione est sensitiua, vel aliquid huiusmodi. ergo ab illa anima equi, qua ratione est specialis forma ab aliis distincta, & habens virtutem formalem tribuendi effectum formalem diuersum, & vltimum, potest desumi quaedam differentia simplex ipsi equo propria, & ab omnibus aliis distincta. Tertiò. Nam species omnis subalterna, vt animal per vnicam tantum differentiam constituit: ergo, & species vltima. Probatur consequentia: Nam si à gradu imperfecto, & potentiali, quam tribuit forma, sumitur vera differentia simplex, vt à gradu sensitiuo, ita etiam a gradu perfecto, quem tribuit, scilicet ab esse rationali sumitur etiã vnica simplex, & vltima differentia, eadem prorsus ratio est in vtroque. Praetereà: Nam propriae passiones ab essentia dimanãt; sed in qualibet re inueniuntur passiones propriae nulli alteri rei conuenientes: ergo & essentiae gradus proprius, à quo dimanant ita est proprius huic essentiae, vt nullo modo alteri conueniat rei: ergo vltima differentia ab hoc gradu proprio sumitur, quae nulli alteri rei conueniat: & quę sit vna sicut gradus est vnus, & simplex, sicut, & simplicitas cõuenit gradui specifico, & essentiali. Praetereà: Nam sępissime genus diuiditur per differentias simplices: ergo species per differentias simplices constituẽtur. Antecedẽs patet in multis, vt rationale, & hinnibile diuidunt animal: Sed conseq. prob. quia differentiae generis diuisiuae sunt specierum constitutiuae. Pręterea: Nam rerum species sunt sicut numeri in indiuisibili cõsistẽtes: ergo non constant differentiis complexis, quia tunc non erit essentia indiuisibilis, sicut nec differentia essentiae cõstitutiua est indiuisibilis. Secunda pars conclusionis ꝓbatur: quia cum essentiae rerum sint occultae nobis ad circumloquendum illas saepè proprietatibus multis in vnum collectis vtimur, non verò quod ipsae sint compositae.

Prob. 1. / Prob. 2 / Prob. 3. / Prob. 4. / Prob. 5. / Prob. 6.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod errauit Porphyrius in hac parte. Nec mirũ: Nam rebus grauioribus maioribus fuit implicitus erroribus. Ad 1.

Ad secundum respondetur, quod loquitur de differentiis subalternis, per quarum aggregationem solemus res definire, quia ignoramus veram differentiam rerum. Per hoc tamen non negat esse alium definiendi modum perfectiorem illo, quo res per genus immediatum, & vnam simplicem differentiam definitur. Secundò respõdetur, quod Arist. in Topicis saepè ex aliorum sententia loquitur, & disputãdo magis, quam definiendo. Ad 2. 1. Solut. 2. Solut.

Ad Tertium respondetur, quod indiuidua, vt sic, etiam differunt per suam singularitatem distinctam à sua essentia, & quando dicimus, differre per proprietatum collectionem: hoc est in ordine ad nostrũ modum intelligẽdi, quibus ista proprietatum multitudo magis nota est. Et ita principiũ indiuiduationis simplicissimum est, licet à nobis disiunctè explicetur, & per varias proprietates. Ad 3.

Quar-

Quartum prædicabile de proprio.

QVAESTIO LXX.

Contra. *Vtrum omnia illa genera proprij à Porphyrio assignata pertineant ad hoc prædicabile.*

1. Opin. quorũdã 1. Argu. præfata opin. ET pars affirmatiua vera videtur. Primò auctoritate Porphyrii, qui in hoc prædicabili illa numerat, & non in prędicamento accidentis: ergo signum est pertinere ad hoc prædicabile, & non ad quintum; Nã dum agebat de differentia, non egit nec annumerauit illi propriorum genera, quia ad prædicabile differentiæ nõ pertinebãt, & egit de dĩa, q̃a ad illud attinuit; ergo &c.

2. Argu. Secundum: Nam omnia propria habent specialem ordinem ad subiectum, quod nõ habet accidens cõe; ergo omnia propria habent specialem prædicandi modum, qui non conuenit accidenti communi. Antecedens est notum, & patet ex definitionibus eorum, vbi semper ponitur subiectum, vt quid ab ipsis respectum peculiari modo. Et consequentia probatur: quia in modo essendi fundatur modus prædicandi: & cum in esse peculiariter respiciant subiectum, peculiari modo prædicabuntur. Vnde ad hoc prædicabile peculiariter pertinebũt.

3. Argu. Tertium. Quia ad illas acceptiones proprii homo non est tam indifferens, sicut ad esse album: non enim esse Medicum est homini ita accidentale, sicut esse album: ergo signum est, quod vnum ad hoc prædicabile pertinet, scilicet esse Medicum, & aliud ad quintum prædicabile, scilicet esse album.

2. Opin. Auctor. Sed ego quidem magis demiror aliquos his friuolis argumentis conuinci, & affirmare omnia proprii genera ad prædicationẽ huius prædicabilis essentialiter pertinere, sicut proprium quarto modo cõuenit. Sed

Pro veritatis explicatione. 1. Fund. vt, quid doctrina Thomistarum teneat, explicemus, oportet prius ꝓpria ipsa ab Aristot. 1. Topicorum, & Porphyrio hic assignata explicare. Quadrifariam ergo proprium accipitur. Primo modo pro illo, qđ conuenit soli speciei, & non omni, ĩ pro illo, quod conuenit solis indiuiduis speciei, sed non omnibus indiuiduis illius. Quo pacto Medicum esse, vel Geometram propriũ hoc primo modo censetur: quia esse Medicum dicit quandam inclinationem ad medendi artem ex propriis indiuiduorum aliquorum principiis ortam, quæ præsupponit naturam specificam. Et ita ex illa parte qua præsupponit naturam, conuenit speciei: sed ex ea, qua requirit certam indiuidualem dispositionem, quæ non in omnibus indiuiduis reperiuntur, non conuenit omnibus indiuiduis illius speciei. Si verò accipiatur esse Medicum in suo principio, pro potentia, seu inclinatione ad medicinã quæ ex natura intellectuali dimanat, erit propria passio. Et sic dicit Aristot. omnis homo naturaliter scire desiderat, id est, hẽt inclinationem, & aptitudinem ad scire: & natura sic habet naturalem inclinationem ad scire in communi, & ad hoc scire in particulari, quatenùs est naturæ intellectualis perfectiuum, vnde est illius propria passio. Verùm secundum quod dicit peculiarem quandam inclinationem ex principiis indiuidualib. naturæ ortam, est proprium primo modo. Alios vidi explicantes hoc proprium primo modo hac ratione: quod esse Medicum actu ad hanc proprii rationem pertinet; quia conuenit soli, & non omni. Et ita videtur (inquit ista sententia) accipere proprium primo modo Porphy. cum dixit, vt, esse Medicũ, vbi de actu loquitur non de inclinatione. Secundo modo accipitur proprium, quod conuenit omni, sed nõ soli, vt esse bipedem. Nam, quia ex principiis specificis non erit, sed aliũde fit, vt alteri conueniat, alteri ab homine, vt gallo, quia illud principium alteri conuenit. Tertio modo dicitur proprium illud, quod cõuenit omni, & soli, sed non semper, vt canescere: consequitur enim canities principia quædam in homine, quæ illi certo conueniunt tempore, ideo non semper illi adest. Quarto modo dicitur proprium, quod conuenit omni, soli, & semper, & hoc genus ꝓprii solum demonstratur, vt dicitur in posterioribus. Quomodo proprium dicatur de his quatuor generibus proprii, an analogicè vel vniuocè, dicam statim.

quatuor acceptiones proprij ex Arist. 1. topicorũ explicãtur singula.

Concordantia Porphyrij ex Arist.

1. Fund. Secundò notandum est, cum inquirimus vtrum omnia proprii genera ad hoc prædicabile

cabile pertineant, nihil aliud nos inquirere, nisi, an hæ prædicationes, Petrus canescit, Petrus est bipes, sint pdicationes quarti, an quinti prædicabilis. An, v.g. bipes sit prædicatũ, respectu Petri & Pauli, quinti, an quarti vniuersalis, & sit in suis inferiorib. vt quartum vniuersale, an vt quintum.

Decisio quæstionis.

1. Concl. cõtra primam opinionem. RESpõdetur ergo ad quæstionem, quod solum prædicationes proprii quarto modo acceptæ sint prædicationes quarti pdicabilis. Hęc concl. est mihi certissima. *Proba. 1.* Et probatur 1. Nam tria genera proprii sunt accidentia cõia: ergo eorũ prædicationes pertinent ad quintũ prædicabile: ergo nõ pertinent simpliciter ad quartum. Primũ antecedens prob. Nam accidens cõe est, qđ põt adesse & abesse à subiecto præter subiecti corruptionem, sed ita se habent ista: ergo &c. Prob. min. Nam bene potest per cõsiderationem hõis natura saluari, & eius proprietates sine talib. accidentib. & possunt illa negari de subiecto nõ sublata, nec distincta eius natura: nam etiamsi canescere, vel esse bipedem: vel Medicum esse de homine negentur, vel homo sine illis intelligatur eius manet natura, cũ suis proprietatib. consequutis ad illam; ergo sunt cõia accidentia. *Proba. 2.* Pręterea probatur assertum nostrum: Nam quod respicit denominationẽ quarti prędicabilis, consequitur ad naturã specificam præcisè: sed supra dicta accidẽtia nõ sunt huiusmodi: ergo &c. Mai. patet: nam in hoc accidẽs quinti prædicabilis ab accidenti quarti distinguitur. Et minor patet cum cõsequentia. *Prob. 3.* Præterea: Nam sequitur, quod oẽs actiones hominis, vt sic, sint propria, & pertineant ad hoc prædicabile: consequens est falsum: nã intelligere, amare, &c. ad quintũ prædicabile pertinẽt: sed sequela probatur: quia omnes illæ præsupponunt & dicunt subiectum, ipsum hominẽ scilicet, magis peculiariter, quam albedo; vnde ratio aduersariorum est ridicula.

Proba. 4. Præterea: Nam hęc est prædicatio merè accidentalis, nec vllo pacto demõstrabilis, homo est Medicus, ẽtsi accipiatur pro inclinatione orta ex principiis indiuiduantibus: ergo pertinet ad quintũ prædicabile. Consequentia patet, quia prædicationes quarti demonstrabiles sunt; sed antecedẽs probatur: quia quod non cõsequitur ad rei essentiam, ad quintum pertinet prædicabile. *Prob. 5.* Præterea: Nã magis ppria est nigredo corui ipsi coruo; quia ex eius cõditionibus indiuiduantib. oritur, quàm proprium primo modo; sed illa pertinet ad quintũ prædicabile: ergo & reliquæ. Maior prob. quia esse Medicum, non omnib. hominib. conuenit, esse nigrum omnib. conuenit coruis; ergo &c. *Obseru.* Dixi in asserto simpliciter & absolutè; quia hæ prædicationes, homo canescit, homo est bipes, &c. secundum quid pertinent ad hoc prædicabile, quatenus ipsa ppria secundũ quid habent proprii rõnem.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur; quod ideò de illis egit Porphyrius in hoc prædicabili, quia sm quid erant proprietates, vt illis cognitis innotitiã veri proprii perueniremus, cuiusmodi est quarto modo pprium; in ordine ad qđ actũ fuit de aliis propriis, quę secundũ quid rationem proprii habẽt.

Ad 2. Ad secundum respõdetur; quod necessariò erat respicere subiectum, vt quid nacũ ex principiis rei, vel cõsequutum ad rationem formalem subiecti, seruata cuiusq; natura, vt haberet proprii rationem, quod supra dictis propriis non conuenit; quia verò aliquo modo subiectum respiciunt propria, secundum quid sunt.

Ad 3. Ad tertium respondetur; quod propterea sunt propria secundum quid. Secundò respondetur, quod est tam indifferens ad illas proprii acceptiones, quantum sufficit, vt sint accidentia communia, cum nõ oriãtur ex principiis rerum essentialibus.

QVÆSTIO LXXI.

Vtrum proprium quarto modo sit vniuersale respectu speciei, an verò respectu indiuiduorum.

1. Argu. VIdetur quod sit vniuersale respectu speciei. Primò; Nã respectu speciei est pprium, sed vt sic est vniuersale; ergo pprium respectu speciei est vniuersale. Mai. patet; nã risibile respectu hominis est accidẽs nõ cõe; ergo proprium; ergo respectu speciei habet

Digitized by Google

habet rationem proprii, & ita ab oibus vocatur. Sed minorem probo: nam quartum prædicabile, & vniuersale est propriū, vt patet ex Porphyrio, & oibus in præsenti.

2. Argu. Secundum argumentum: Propriū habet rōnē vniuersalis, & nō respectu indiuiduorū: ergo respectu speciei. Antecedens pro secūda parte probatur: Nā Arist. 1. Topic. c. 4. dicit, propriū esse, qđ nō indicat, quid est esse rei, soli inest, & cōuersim de re prędicatur: sed de indiuiduis non prædicatur conuertibiliter, cum excedat illa diuisim sūpta, & in plus se habeat; ergo nec respectu illorū est vniuersale. Probatur vltima conseq. Nā respectu eorum, respectu quorum est vniuersale, debet esse propriū; sed respectu indiuiduorū non est proprium, cū nō prædicetur cōuertibiliter: ergo nec est vniuersale. Maior patet: quia propriū, vt sic, est vniuersale: ergo &c. *Fuga.* Dices: quod prędicatur conuertibiliter respectu oium, & ita respectu omnium est vniuersale. Sed *Impugnatio.* contra: quia sumptis omnibus indiuiduis collectiuè non est propriū superius ad illa, sed æquale: ergo nec est vniuersale, qa vniuersale debet esse superius & non æquale.

3. Argu. Tertiū. Si proprium est vniuersale respectū indiuiduorū: ergo vt vniuersale est, refertur propriū ad indiuidua specifica: consequens est falsum: ergo &c. Minor probatur: nā ad indiuidua specifica solū refertur species: sed propriū, vt sic, non est spēs, ergo &c Mai. patet: Nā cū proprium & spēs sint distincta prædicabilia specie, debēt habere terminos specie distinctos: sed indiuidua sunt termini spēi, vt prædicabilis est: ergo nō sunt termini proprii. *Fuga.* Dices, quod *Impugn.* aliter sunt termini spēi, aliter proprii. Sed contra: Nā hæc diuersitas non pōt rectè assignari, cū sēper, vt indiuidua sunt naturæ humanæ, sint terminus prædicabilis proprii: Et eadem rōne sunt terminus speciei.

4. Argu. Quartum: Eodē modo prædicatur proprium de spē, ac de indiuiduis, sed de indiuiduis prædicatur, vt quartū prædicabile, & vniuersale: ergo etiā de spē. Añs patet. Quia risibile nō prędicatur de homine essentialiter, cum nec sit species genus aut dr̄ia, nec etiā prorsus accidentaliter, cum prædicetur per se: ergo prædicatur prædicatione proprii, vel datur sextum prædica *Fuga.* bile. Nec valet quorundam solutio, qui di *Impugnatio.* cunt respectu speciei esse prædicatum: nō verò prædicabile, quia illud prædicatum alicuius prædicabilis est prædicatum; maximè cum sit prædicatum completum simplex, &c. ergo non alterius, nisi quarti: ergo respectu speciei est quartum prædicabile proprium, & vniuersale.

5. Argu. Quintum: Nam proprius modus prædicationis huius prædicabilis est prædicari per se in quale accidentale: sed sic prædicatur proprium respectu speciei: ergo respectu illius est quartum prædicabile.

6. Argu. Sextum. Siue dicamus; Petrus est risibilis, siue homo est risibilis, non variatur cōceptus ex parte prædicati: sed respectu indiuiduorum habet rōnē vniuersalis: ergò respectu spēi, cum nō varietur aliquo modo, & esse non poterat, vt respectu vnius esset vniuersale, & non respectu alterius, sine aliqua varietate ex parte ipsius prędicati. Alia argumenta, quæ hic fieri poterant, vide supra quæst. 28. Nam in præsenti solū inquirimus id, quod est huic quæstioni natiuum, an scilicet proprium, vt sic, sit vniuersale, & hoc habet peculiarem difficultatē, cum non sit propriū, nisi respectu spēi. *Controuersia.*

1. Opinio Caiet. Scoti. In hac quæstione aliqui sequuti Scotū, & Caietanum, & de proprio, & de specie dixerunt proprium per ordinē ad speciē, à qua dimanat, rationem habere vniuersalis. *2. Authoris.* Sed vt, quid ego censeam, explicem sic

Decisio quæstionis.

1. Conclus. PRima conclusio: Proprium est vniuersale propriissimè, sicut & reliqua prædicabilia. Probatur hæc conclusio à definitione vniuersalis: Nam proprium est vnū in multis, & de multis: ergo est vniuersale. Probatur antecedens: Nam risibile abstractum à Petro, & Paulo est in illis: prædicatur ergo de illis, & ita erit vniuersale.

2 Conclus. contra Caiet. et Scotum. Secunda conclusio: Propium habet rōnem vniuersalis quarti per ordinē ad sua inferiora: vt risibile per ordinē ad Petrū, Ioannem, & Franciscum, & non per ordinē ad speciē, nec radicaliter. Habes hanc conclusionem probatam in simili supra quæst. 18. dum hoc idem de differentia definiuimus. Nec volo adducere iterum probationes, quas ibidem reperiese: eadem enim ratio est de proprio, & differentia, quantum ad hoc. *Obiectio.* Et si dicas: species est vniuersale: ergo etiā, quod proprium illi adæquatur

Solutio. tur, erit radicaliter vniuersale, negat consequentia: qa referendo præcisè risibile ad hominē, ex illo respectu nullo pacto habet rationē vniuersalis, sed potius rationē prædicati ex illo respectu, non vniuersalis. Radix autē proxima vniuersalis est esse cognitū, vel esse abstractū, vel cōparatū, remota verò vnitas formalis, vnde nullo modo est respectus ad speciē radix vniuersalitatis illius, quinimò quādo illā respicit, iā est vniuersale, & nō habet à specie esse vniuersale. Prætereà probatur conclusio sua ꝓpria ratione: Nā Aristoteles primo Topicorum, cap. 4. & Porphyrius hic, dicunt, propriū quarto modo esse, ꝙ conuenit omni, & soli, & semper. Explicant autē illam particulā, omni, hoc modo, omni supposito naturæ physicè, seu omni indiuiduo: ergo p hoc, ꝙ inferioribus cōuenit natura ꝓprii 4. modo explicat ab istis auctoribus i ordine: ergo ad illa indiuidua habet, ꝙ sit vniuersale.

Quodnā sit fundamentum uniuersalitatis ī proprio, & quod remotū.

3. Cōclusio cōtra eosdem. Tertia cōclusio, Inferiora proprii sunt inferiora speciei, v.g. inferiora risibilis, vt ꝑdicabile est quartum, nō est hoc & illud risibile, quia horū respectu Petrus haberet speciei rationem, quam rationē quarti prædicabilis: sed sunt Petrus, & Paulus, & Franciscus: Hæc conclusio euidens est: nam illa sunt inferiora proprii, ex cuius principiis specificis ꝓprium illud cōsequitur: sed risibile consequitur ex principiis specificis Petri, & Pauli: ergo respectu illorū est quartū vniuersale. Probat minor: qa ex natura humana, quæ est natura specifica Petri & Pauli oritur risibile. Secundò probatur cōclusio: Nā hæc prædicatio, hoc risibile est risibile, est quidditatiua: ergo nō est quarti prædicabilis: nā licèt prædicabile quartū sit per se in secundo modo, sed nō est quidditatiuum prædicabile.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argum. *1. Solut.* AD primū resp. 1. quod proprium dupliciter possit accipi, vno modo pro proprietate reali, consecuta ad essentiam specificam, ex principiis specificis: vt risibile cōsequitur ad hominē, & hoc modo in sua ratione nihil amplius dicit: quā quod per suā definitionē explicatur: nec dicit vniuersalitatem, nec particularitatem, sed solū essentiam suā realem. Et hac ratione propriū dicitur in ordine ad speciē, qa est speciei passio, Alio modo sumi potest propriū logicè ꝑ eadē proprietate reali, quatenùs in dicta secunda intentione huius prædicabilis, & sic accepta rationē vniuersalis habet p ordinē ad sua inferiora, & nō per ordinem ad speciem, quæ nō est inferior. Secūdò respōdetur, ꝙ propriū dupliciter accipi potest, etiam secundè intentionaliter. Vno modo ꝑ illo, quod de alio affirmatur, vt cōsecutū ad eius essentiā æquale cū specie ipsa. Alio modo pro proprietate, quæ ad essentiā rei consequitur, vt quid superius existens ad omnia indiuidua illius speciei. Et hęc acceptio nō est acceptio duorū, sed eiusdē secūdum aliam & aliam considerationem. Si ergo hoc secundo modo cōsideretur propriū vniuersale est, & rationē vniuersalis habet in ordine ad illa inferiora, quibus est superior. Si primo modo cōsideretur, proprium est qdē prædicatū propriū, & in re vniuersale; nō tamen habet esse vniuersale ex respectu illo ad speciē, sed habet esse quoddā prædicatum nō vniuersale ex illa ratione. Nec incōuenit, aliquid esse vniuersale secūdum vnam rationem, & nō habere rationē vniuersalis secundum aliam. Nam homo ex se nō est vniuersale, sed est vniuersale, vt cognitū in cōi: & ita risibile in ordine ad speciē nō habet vniuersalis rationē, licet de illa ꝑdicetur: sed hoc habet p respectū ad inferiora, illa tamen risibilitas, seu propriū illud intentionem vniuersalis habet, sicut homo intentionē vniuersalis habet in ordine ad Petrū & Paulū, nō verò i ordine ad aial.

Propriū dupliciter metaphysicè, & logicè.

2. Solut.

Distictio pulcra basis oīum dictorū, & dicendorū de proprio.

Obserua.

Ad 2. *Quare ꝓprium debeat prędicari de specie cōuertibiliter.* Ad secundum argumentū respondetur, quod necessario illud, quod induit rationē proprii, debet prędicari cōuertibiliter de specie. Nō verò hoc dicit Arist. & Porphyrius, quia rationē proprii habeat in ordine ad speciē: sed hac ratione hoc docet, vt ostēdat vniuersale quarti ꝑdicabilis debere ex necessitate cōuertibiliter se hēre, cū specie ex eius principiis essentialibus oritur: nō verò, ꝙ sit necessariū cū indiuiduis conuerti diuisim sumptis, etiāsi habeat vniuersalem rationem in ordne ad illa. Et cū dicitur, est propriū, Petri esse risibile, respondetur, quod est propriū Petri; quia cōsequitur ad essentiam suam specificam, cum qua conuertitur: nō verò dicitur propriū Petri quia conuertatur cum illo, nā conuersio debet esse respectu illius, à quo oritur ꝓprietas, non respectu indiuiduorum illius esse.

Qūo esse risibile sit proprium Petri.

Ad

Digitized by Google

Ad 3. Ad tertium respondetur: quod risibile v. g. & quodlibet proprium refertur ad indiuidua, vt quid consecutum ex eorum natura specifica; species verò refertur ad eadem indiuidua, vt id, quod illorum essentiam specificam importat.

Ad 4. ar. Ad quartũ respondetur, quod nõ eodem modo prædicetur risibile de spẽ & de speciei indiuiduis. *Quomodo propriũ prædicetur diuersimodè de specie, et de indiuiduis speciei.* Nam de istis prędicatur, vt quid superius ad illa, à q̃bus fuit abstractũ risibile, & inferioribus, quibus per se cõuenit in secũdo mõ perseitatis, & in ordine, ad quæ hẽt rõnẽ vniuersalis. De specie verò prędicatur, vt quid consequutũ ad eius essentiã sibi æqualem. Et hoc vocamus prędicari, vt quartum prædicatum. Nã illud, quod habet rõnem quarti prædicabilis respectu indiuiduorũ, respectu speciei solũ habet rationẽ quarti prædicati, & non vniuersalis. Nã licet, quod prædicatur, vniuersale sit, sed nõ in ordine ad illud, de quo p̃dicatur, nec illa rõne, quia prædicatur de specie, est vniuersale. *Ad instãtiam.* Et cũ dicitur, quod illud prędicatũ sit alicuius prędicabilis p̃dicatũ, respondetur, quod vt affirmatur de spẽ, & vt importat ordinẽ ad speciẽ, nullius prædicabilis est prædicatũ: quia non est prædicabile. Illud verò, qđ prædicatur secundũ aliã rationem, quartũ est prædicabile, seu ad quartum pertinet prædicabile.

Ad 5. ar. Ad quintũ respondetur, quod proprius modus huius prædicabilis est prędicari in quale accidentale per se in secundo modo perseitatis: verum præsupponit in re, quæ prædicatur, quod sit vniuersale, & cũ non sit vniuersale risibile respectu speciei, non prædicatur de illa, vt quid ad hoc prędicabile pertinens. *Doctrina egregia.* De inferioribus verò risibile prędicatur in quale accidentale per se, vt quid qđ hẽt rõnem vniuersalis: & illam quidẽ in ordine ad eadẽ inferiora. Itaque risibile in ordine ad inferiora sibi hẽt rõnem vniuersalis, & in ordine ad illa, vt talia sunt, habet rõnem talis vniuersalis. Vt ergo illud, quod prędicatur per se in quale accidentale, sit pertinens ad quartum prædicabile, debet prædicari taliter de suis inferioribus: & cum hoc nõ habeat respectu speciei, respectu illius non est vniuersale.

Ad 6. ar. Ad sextũ respondetur, quod licet nõ varietur conceptus risibilis, induit tamẽ aliã intentionẽ, cum refertur ad speciem, & induit intentionẽ quarti prædicati: quia nõ est superius ad illam. *Propriũ cõparatũ ad speciem vocat quartũ prędicatum; comparatũ verò ad indiuidua speciei quartũ p̃dicabile.* Cũ verò refertur ad indiuidua, vt sæpè docuimus in superioribus, induit intẽtionẽ quarti prædicabilis. Et bene põt idem materiale secundũ aliã considerationẽ aliam induere intentionẽ, vt patet dicendo, Petrus est Petrus, idem materiale in vno situ induit subiecti rationem, & in alio prædicati. *Obiectio.* Sed contra, eadẽ relatione, qua refertur quartũ prædicatũ ad speciem, refertur ad indiuidua: ergo illa relatio est vniuersalis. Probatur consequentia: quia est relatio ad plura sibi inferiora mediatè, quod sufficit ad rõnem vniuersalis. Sed antecedens probatur: Nã genus eadem relatione respicit species & indiuidua, quæ continentur sub specie. *Solutio.* Vide solutionẽ huius argumẽti supra quæst. 28. *Obseruatum An Bores.* Et nota, quod prius risibile respicit indiuidua, à quibus abstrahitur, quam speciẽ. Nã ad hoc quod respiciat speciem vt æqualẽ, debet esse abstractum ab inferioribus: proprietas verò realis nascitur prius in specie in esse reali, sed est quid singulare, & alia est relatio quarti prædicati, alia quarti prædicabilis, quia termini sunt diuersi.

QVÆSTIO. LXXII.

Vtrùm definitiones, quas Aristoteles, & Porphyrius assignant proprio quarto modo, sint rectè traditæ.

1. Arg. ET videtur quod nõ: Nam vel proprium accipitur vt quartum prædicatũ, vel vt quartũ prædicabile; si accipitur vt quartum prædicatũ, etsi hac ratione illæ definitiones illi conueniant, non sunt ad propositũ traditæ, cũ hic non fiat sermo, nisi de proprio, vt est quartũ prædicabile, & sic eius naturã inquirimus. Vel fit sermo de p̃prio vt quartũ prędicabile: & sic nõ conueniũt illi, quia propriũ, vt p̃dicabile, est vniuersale, respectu cuius est propriũ: sed hęc vniuersalis rõ nõ explicatur supra dictis definitionibus: ergo &c. Probat minor: Nã definitio Aristot. 1. Topicorũ, ca. 4 sic habet: Propriũ est, quod non indicat quid est esse rei, soli autẽ inest: & conuersim prędicat, vbi nulla rõ superioris explicat, quinimò ponitur, vt quid æquale cũ dicat in ipsa, & con-

conuersim prædicatur. Porphyrii verò definitio sic habet; quod proprium est, quod conuenit omni, & soli, & semper, & côuersim prædicatur: quæ neque etiam explicat rationem vniuersalis, vnde nec erit bona, cum proprium sit vniuersale essentialiter.

2. Arg. Secundò, Omne relatiuum debet definiri per ordinem ad suum correlatiuum: sed species non est correlatiuũ proprii: ergo male definitur propriũ per speciẽ, cũ dicitur, & côuersim prędicatur, scilicet, de specie. Probatur minor: quia si propriũ refertur ad speciẽ, species debet referri in rõne speciei ad propriũ ipsum, vt subiicibile ad prædicabile, quia propriũ refert̃ vt prędicabile ad ipsã, & relatiua oppositi relationibus referuntur: sed hoc est falsũ, ergo &c. Probatur minor. quia spẽs vt subiicibile refertur ad genus: ergo nõ ad propriũ. Impossibile.n.est, quod eadẽ rõne ad plura diuersa referatur. Et secundò probatur; quia si propriũ vt propriũ refertur ad speciẽ: ergo nõ refert̃ ad spẽm, vt ad quid inferius, & cõstat correlatiuũ proprii debere esse inferius, cũ propriũ, vt sic, sit vniuersale, & vniuersale ad inferius referat̃.

3. Arg. Tertiò. Nam quando dicitur, quod propriũ conuertibiliter prædicatur de subiecto, aut comparatur ad subiectum aliquod particulare, aut indiuiduum, aut ad subiectum commune. Primum esse non potest: nã risibile de nullo subiecto particulari cõuertibiliter prædicatur, cum in plus se habeat. Vel accipitur subiectum in cõmuni: & nec hac ratione accipitur: quia sic etiã accidens cõe haberet proprium subiectũ, & adæquatũ, cum quo conuertatur, vt accidens materiale corpus in cõi, & accidens spirituale substantiã immaterialem. Et sic accidens quarti prædicabilis non distinguitur ab accidenti quinti prædicabilis.

4. Arg. Quartò. Nam coloratũ conuenit omni corpori mixto, & semper, & soli, & tamen non est proprium, sed cõe accidens: ergo definitio est nulla. Probatur antecedẽs: q̃a, vt sit proprium, debet dimanare à principiis essentiæ, & coloratum non est huiusmodi: nã cum species coloris diuersæ accidentaliter conueniant corpori, ẽt coloratũ, quod est genus ad tales species, etiã debet conuenire accidentaliter, & nõ dimanare à principiis rei: ergo &c. Probat̃ antecedens: Nam ad idem principium genus consequitur, ad quod cõsequitur species, cum solum ratione differant: sed albedo, v.g. & quilibet alius color consequitur ex principiis indiuiduãtibus corporis mixti, & non ex corporis natura: ergo & color etiam eodem modo consequitur: nõ enim potest ratio specifica ex principiis consequi indiuiduantibus alicuius rei, & generica ratio ex principiis essentialibus. Idẽ videtur dicendum de quantitate: quod cõuenit omni, & soli, &c. & tamen non proprium: sed commune accidens est. Itẽ per oppositum: nam summa frigiditas est passio aquæ, & non conuenit semper, vt clarè patet: ergo definitio est nulla. Maior probatur: quia primę qualitates in summo sũt passiones elementorum, nec alias elementa videntur habere passiones, quam illas: & certum est, quod habeantur aliquæ.

5. Argu. Quintò Nam nulla illarum definitionũ explicat rõnẽ vniuersalis in ipso proprio: ergo sunt nullæ. Consequentia est euidẽs: nã essentialiter proprium est vniuersale. Añs prob. Nã implicat aliquid esse vniuersale, respectu cuius est ęquale: sed propriũ vt sic rõnẽ æqualis importat, & hoc maximè illis definitionibus explicat̃, ergo &c. Maior patet, quia vniuersale essentialiter est superius ad multa, quia est vnũ in multis. Sed minor probat̃: quia, vt côuertitur, æquale est, cũ conuersio sit mutua consecutio. Et confirmatur: nã propriũ est relatiuũ quoddam rationis: ergo non debuit per negationem definiri, & ita non debet proprium esse, quod non indicat, quid est, &c. Cõfirm.

6. Argu. Sextò explicatur magis hoc: nã hęc definitio conuenit proprio respectu spẽi, vel respectu indiuiduorũ, sed neutrum horũ: ergo &c. Qđ nõ respectu speciei, iã supra sæpè docuimus: quia respectu illius nõ est vniuersale, nec superius formaliter, nec radicaliter, nec etiam respectu indiuiduorũ illi conuenit hæc definitio, nã respectu indiuiduorũ non prædicatur conuersim, cũ sit superius ad quodlibet illorum. Dices, quod hoc habet respectu omnium indiuiduorum. Nec dici hoc valet, quia omniũ respectu non est vniuersale, cum nõ se extendat ad plus, quinimò est æquale. Fuga. Impugnatio.

7. Argu. Septimò. Nam hic definitur quoddã relatiuum rationis, quod importat secundã intẽtionẽ: sed hæc definitio nullatenus illi intẽtioni potest adaptari, cũ secunda intẽtio,

tio, nec etiam in cõcreto prędicetur de omni, & de solo, & semper, nec etiã ab essentiis rerũ dimanat: igitur. Maior patet ex his, q̃ de generis definitione diximus superius.

Sciendũ est, in hac materia à viris doctis fuisse traditum in his definitionibus nõ fuisse definitum proprium, vt est quartũ vniuersale: sed ea ratione præcisè, qua est quartum prædicatum, seu proprietas quædam ad essentiam specificam constitutã consequens ex ipsius speciei principiis. Quã opinionẽ tenent Louanienses, Colonienses, & Versorius capite de ofia. Et multi moderni hanc suis defendunt disputationibus, qa in his nulla ratio vniuersalis explicatur, q̃ erat necessariũ, vt definiretur, qua ratione erat quartũ prædicabile. Sed, vt prædictas definitiones conspicuas reddamus, & quæ sit essentia huius p̃dicabilis explicemus, sit

Cõtrouersia.

1. Opinio Louaniẽsis, & aliorum.

2. Opinio Authoris explicata in conclusione.

Prima conclusio. Si definiatur quartum prædicabile exactè, ita erit definiendum: quartum prædicabile est, quod prædicatur de pluribus in quale accidẽtale, vt aliquid quod ad illorum essentiam est consecutũ: per illam particulã vniuersale discernitur à proprio, quod est quartum prædicatum. Per illam particulam in quale accidentale, discernitur à differentia, quia prædicatur in quale essentiale. Item distinguitur à genere & specie, quæ in quid prędicantur. Per illam verò particulam, vt quid consecutum ad essentiam eorum, de quibus prædicatur secernit à quinto prædicabili, quod aliunde oritur, vel ex certa indiuiduali conditione, vel ex indiuidui principiis. Nec refert, an essentia sit specifica, vel generica: nam vtraque essentia suas habet passiones, vt patet ex Aristotele in prædicamentis, vbi generalissimis multas tribuit proprietates. Quinimo transcendentia habent suas passiones, vt ens. Et cũ dicimus, vt quid cõsecutum ad essentiam, accipitur essentia pro ratione formali, modo sit generica, modo specifica, modo transcendens.

1. Concl. Quõ definiẽdũ sit propriũ, vt est quartũ prædicabile.

Secunda cõclusio. Si accipiatur propriũ, vt quartum prædicatum, tunc est quædam proprietas consecuta ad essentiam conuertibilis cum ipsa, à qua profluit. Est enim de ratione quarti prædicati, quod sit aliquid non vniuersale, quod indicat illa particula, cum qua conuertitur. Nam ex èo quod cum aliquo conuertitur, respectu illius nõ est vniuersale, nec superius, sed æquale. Ex eo verò, quod dicitur, quod hæc proprietas conuertibilis cũ specie dimanat à rei essentia, demonstrat esse proprium quid. Et ita, cum non sit prędicabile de multis, erit secũdum illam rationẽ prædicabile de vno sibi æquali, quod vocamus quartum prædicatum.

2. Concl. Quomodo definiendũ sit propriũ, vt est quartũ prædicatum.

Sed contra: Illa est prædicatio, homo est risibilis: ergo respectu hominis habet risibile esse vniuersale: ergo falsum est dicere, quod est nõ vniuersale. Antecedens primò probatur ex Aristotele 1 Posteriorũ, capit. 4. & 5. Nam illud prædicatur vniuersaliter, quod per se primò, & nõ per aliud prædicatur: sed risibile cõuenit homini, nõ p̃ aliud, sed per seipsum, & secundũ quod ipsum, vt homo est: ergo prædicatur vniuersaliter.

Obiectio.

Respondetur, quod illa est propositio vniuersalis posterioristicè, idest, cõueniens, nõ per aliud. Ad hoc autem, quod sit hac ratione vniuersale, sufficit, quod sit quartum prædicatum: non verò est vniuersale, vt est vnũ in multis, & de multis. Secundò respondetur, quod vniuersaliter posterioristicè includit, quod conueniat subiecto, & omni supposito subiecti, subiecto primo, & per se, & nõ per aliud supposito subiecti per ipsũ subiectũ: & ita licet sit prædicatio vniuersalis, est in ordine ad inferiora, quibus etiam conuenit: nam sine isto ordine etiam nõ esset vniuersale posterioristicè.

1. Solut.

2. Solut.

Tertia conclusio. Illa definitio, propriũ est, quod conuenit omni soli, & semper, est definitio proprii ea ratione, qua est quartum prædicabile, seu vniuersale. Probatur: nam illa particula, quod conuenit, bene explicat prædicationem: nihil enim significat aliud. Illa verò particula distributiua, omni, non distribuit istum terminum species, ita vt faciat hunc sensum, conuenit omni speciei, quia licet species sit terminus communis, verumnon datur proprietas aliqua realis speciei in cõmuni, quę omni speciei in particulari cõueniat, de qua loquatur Porphyrius. Itẽ: Nã sequeretur, quod risibile nõ esset proprium, quia non conuenit omni speciei, quia non conuenit equo, & tamen si distribueretur, lt species, pro omni suo supposito, etiam distribueretur pro specie equina: & sic deberet illi competere risibile: si, quia est proprium, conuenit omni speciei, quod cõstat esse falsum. Vnde relinquitur, quod faciat illum

3. Concl. cõtra Louanienses, & alios. Explicatur definitio proprij quoad singulas partes.

istum sensum; proprium est, quod conuenit omni, scilicet, indiuiduo speciei, & soli indiuiduo, & semper indiuiduo: & ita datur proprii definitio in ordine ad inferiora. Vnde definitur, vt vniuersale, idest, ac si risibile diceretur proprium, quia conuenit omni homini, & soli homini, & semper homini. Constat autem, superius esse respectu omnis hoīs. Nec hæc definitio potest alteri, quam proprio quarto modo competere, nec conuenit accidenti, quia debet intelligi, quod hoc, qđ conuenit omni, &c. & dimanat à principiis essentiæ, & non ab extrinseco, est proprium. Altera verò definitio proprii, quam Aristoteles 4. Topicorum, capite 4. tradit, videtur mihi, quod sit definitio proprium, vt quartum est prædicatū, quia omnes eius particulæ nullam sapiunt vniuersalitatem. Nam illa particula non indicat, quid est esse rei, solum dicit non esse prædicatum quidditatiuum, nec essentiale: & nihil agit de vniuersalitate. Illa verò, soli autem inest, nihil aliud facit, quam excludere alia, quæ non sunt species illa, à consortio passionis illius, & conuersim de re prædicatur. Hoc cum dicit, euidenter excludit indiuidua, saltem non loquitur Aristoteles in ordine ad illa de proprio, quia respectu nullius indiuidui fit cōuersio in prædicatione proprii. Vnde solū propriū definit in ordine ad speciē, & sic agit de illo, vt de quarto prædicato: quia vt ageret de illo, vt de vniuersali ex necessitate, deberet agere in ordine ad inferiora, vt iam docuimus. Verum est, quod huiusmodi definitio facilè pōt adaptari proprio, vt prædicabile est, dicendo, propriū est quod non indicat quid est esse rei, soli, & omni inest, & conuersim de re prædicatur. Et quāuis ponatur ibi respectus ad speciē, qui est non vniuersalis, ponitur ad explicandam magis naturam ipsius proprii vniuersalis, quæ debet esse huiusmodi, vt ex necessitate respiciat speciem, vt quartum prædicatum, si debet habere naturam quarti prædicabilis. Non enim possunt nō coincidere huiusmodi duæ intentiones in eodem materiali, quamuis sint diuersæ, quia ex necessitate, quod conuenit vni indiuiduo, & soli, & semper, debet conuerti cum specie, nec indicare quod sit res, vt quidditas, vel pars quidditatis. Et hæc est communis doctrina Thomistarum.

Definitio proprij quę habetur 4. Topic. ex Arist. nō datur de eo, vt est quartū pdicabile, sed vt quartū prędicatum.

Auctoris speculatio.

Sed contra: Nam in illa definitione, vbi dicitur, proprium est, quod conuenit omni, soli, & semper, illa dictio, soli, ex necessitate dicit conuertibilitatem cum specie: ergo non potest adaptari indiuiduis. Consequentia patet, quia cum nullo indiuiduo conuertitur proprium. Sed probatur antecedens: quia dicere, quod proprium conuenit soli indiuiduo, est falsum, cū nulli indiuiduo in particulari solum conueniat, sed conuenit omnibus ex necessitate. Respondetur, quod quidam respondent, illam particulam explicare rationem quarti prædicati, quod conuertibile est cum specie, & hoc, vt magis explicetur prædicabilis natura. Sed melius respondetur, quod illa dictio, soli, excludit indiuidua alterius naturæ, & facit hunc sensum, quod soli indiuiduo illius naturæ conuenit, & non alterius speciei indiuiduis. Vnde non aduersatur rationi proprii quarti prædicabilis dictio illa, facit enim istum sēsum, proprium est, quod conuenit omni indiuiduo, & soli, hoc est, & non alterius speciei indiuiduis, sed solum illis indiuiduis, ex quorum specifica natura dimanat.

Obiectio. *1. Solutio aliorū.* *2. Solutio Auctoris melior.*

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod altera illarum definitionum conuenit proprio, vt quartum prædicatum est, altera eidem, vt quarto prædicabili, vt docuimus. Et vtraque facillimo negotio adaptari potest prædicabili quarto: nam nō possūm adduci in illā sententiam, quod non definierit Porphyrius, nisi prædicatum quartum, & non prædicabile, cum eius intentio fuerit, scilicet, prædicabilium tradere notitiam, nec fecisset plane, si, quid sit propriū vt est prædicabile, non ostendisset. *Ad 1. ar.*

Ad secūdum respondetur, propriū, quatenùs definitur in ordine ad speciem, vt quid cum ipsa conuertibile, solum habere rationem quarti prædicati, non vniuersalis respectu speciei, sed æqualis cum ipsa. Vnde nec species refertur ad proprium, vt subiicibile inferius, sed vt subiicibile æquale, qua ratione est æqualis species omnis suæ proprietati, species verò, quando refertur ad genus, induit intentionem subiicibilis inferioris ad ipsum genus. *Ad 2.*

Ad tertium respondetur, quod cum cōsideratur *Ad 3.*

ſideratur proprium, vt quid conuertibile, non habet rationem prædicabilis, ſed quarti prædicati: & tunc comparatur ad ſubiectum, à quo, vt proprietas eſt, dimanat, quod ex neceſſitate eſt ſubiectum commune, & non indiuiduum aliquid. & ad eſſentiam huius ſubiecti conſequi debet proprium. Accidens verò vniuerſale habet etiam ſuum ſubiectum proprium, quod denominat, ſcilicet corpus. Ita D.Th. 1 par. quæſt. 77. art. 6. ad tertium. Vide aliam ſolutionem in Caietano 1 Poſter. cap. 7.

Ad 4. argum.
1. Solut.

Ad quartum reſpondetur à quibuſdam, ita rem ſe habere, vt probat argumentum. Si enim ſpecies omnis coloris accidentaliter conueniunt homini, & color accidentaliter quoque conueniret, non verò oritur ex principiis eſſentialibus corporis miſti ratio coloris, cum nulla coloris ſpecies ex eius principiis naſcatur. Sed conuenit color corpori mixto, propterea quod ex alicuius corporis mixti indiuiduali complexione naſcitur aliqua ſpecies colori. Si autem coloris ſpecies aliqua inferiori alicui corporis conuenit, neceſſarium eſt corpus dici coloratum.

2. Solut.
Quomodo ſpecies poſſit alicui cõuenire per ſe, genus aũt eius per accidẽs.

Alia ſolutio eſt, quod bene poteſt contingere rationem genericam alicui per ſe competere, & rationem ſpecificam accidentaliter, ſicut, & è conuerſo ratio ſpecifica alicui conuenit per ſe, & ratio generica accidentaliter. Nam homo per ſe eſt riſibilis, non verò per ſe eſt qualis, nec eſſe qualem eſt propria hominis paſſio Nam aliàs ſequeretur, quod eſt paſſio, & non eſt paſſio, quia homo accidentaliter eſt albus: ergo accidentaliter eſt coloratus: ergo accidentaliter eſt qualis: ergo eſſe qualem non eſt paſſio: & dicebatis qđ erat paſſio: ergo eſſe quale eſt paſſio, quia conuenit per ſe in ſecundo modo: & non eſt paſſio, quia accidentaliter conuenit.

Controuerſia nũ coloratũ ſit propria paſſio corporis.
1. Opinio iuxta primam ſolutionem.
2 Opinio iuxta ſecundam ſolut.
Authoris ſpeculatio.

Et ego quidem primam ſolutionem probabilem iudico, qui verò voluerit defendere, eſſe coloratum propriam eſſe corporis mixti paſſionem, debet dicere, quæ conſequenter ex neceſſitate ad rationem corporis mixti in aliqua ſpecie coloris in confuſo, & in nulla ſpecie coloris determinatè conſequitur. Et ita eſſe coloratum erit paſſio corporis mixti, quacunque ſpecie coloris determinatè oſtendatur, non conuenit illi, niſi accidentaliter. Et circa ſolutionẽ ſecundam, quam aliqui aſſignant, nota, qđ conuenit homini per ſe eſſe riſibile, quia eſt eius propria paſſio, et tamen nõ eſt propria paſſio animalis, etiamſi animal, & homo ſola ratione diſtinguantur, quia illud ſufficit, vt ad vnius rationem cõſequatur, & nõ ad alterius. Ex parte verò ipſius paſſionis, ſi riſibile eſt hominis paſſio, & riſibile eſt quale, quale ex neceſſitate videtur, quod ſit paſſio hominis, non vtcunque accipiendo quale, ſed prout eſt quale incluſum eſſẽtialiter in riſibili, & prout eſt idẽ cum illo: quia riſibilitas non ſolum ſecundum vltimam ſuam differẽtiam paſſio eſt, ſed etiam ſecundum totum, quod dicit in ſua eſſentia. Itaque qualitas illa, quæ eſt in riſibilitate, eſt etiam paſſio, & totum illud, quod includitur in ſua eſſentia

Inſtantia.

Et cum dicitur, ſequitur, quod quale etiam non ſit hominis paſſio, & ita videtur ſequi contradictio, quod ſit paſſio, & non ſit paſſio hominis: nam eſſe album eſt accidens hominis: ergo eſſe quale eſt accidens hõis quinti prædicabilis: ſiquidem conſequitur ad idem principium, ad quod conſequitur eſſe album.

Solutio.

Reſpondetur, quod eſſe quale, prout prouenit ab albedine, eſt accidentale quid, & pertinens ad quintum prædicabile: & non eſt incõueniens, quod eſſe quale, prout prouenit à riſibilitate, ſit hominis paſſio, & eſſe quale, prout prouenit ab albedine non ſit hominis paſſio: quia tunc sũt duo prędicata prouenĩetia à diſtinctis formis, & ita poſſunt ſortiri & diuerſas denominationes, & proprietates.

Controuerſia, nũ quãtitas ſit propria paſſio corporis.
1. Opin. affirmat.
2. Opin. negat.
Authoris mens.

Ad illud quod in eodem argumento adducitur de quantitate, multi affirmãt, paſſionem eſſe corporis. Impoſſibile enim eſt quod ſit corpus, & non ſit quantum: & ita oritur ex materia, & forma, quæ ſunt corporis principia. Vide aſſerentes alios ex principiis indiuiduantibus conuenire, & ita non eſſe paſſionem. Sed ſolutio prima eſt melior, quamuis hæc quantitas oriatur ex hac materia, & hac forma: verum quantitas in communi ex materia, & forma oritur.

Controuerſia, nũ frigiditas ſit propria paſſio aquæ.
1. Opin.
2 Opin.
mẽs Authoris.

Ad illud de aqua reſpondetur à quibuſdam, quod frigiditas in ſummo eſt paſſio aquæ in ſua naturali diſpoſitione manẽte, & eſt paſſio phyſica. Sed profectò hoc latius tractare magis pertinet ad 2. de Generatione, quamobrem hic nolo exactè diſputare. Mihi magis placet ſolutio, quod frigiditas in certo gradu aquæ eſt proprietas,

Digitized by Google

tas, nec ab illa separari potest, sed conuenit omni semper, & soli, & à principiis rei dimanat.

Ad 5. ar. Ad quintum respondetur ex nostris conclusionibus: & etiamsi admisceatur negatio in definitione Aristotelis, ponitur ad explicandam rationem positiuam quarti prædicabilis.

Ad 6. ar. Ad sextum iam dictum est, quod proprium est vniuersale respectu indiuiduorum, nec illorum respectu prædicatur conuertibiliter. Cum verò definitur, quod cõuersim prædicetur, hoc habet respectu speciei, & respectu illius non est quartum vniuersale, sed est quartum prædicatum, & quid non vniuersale.

Ad 7. ar. Quid definiatur per definitionẽ proprij, prima, vel secũda intentio. Ad septimum respondetur ex his, quæ docuimus in definitione generis. Nam hic definitur secunda intentio proprii in concreto: & est sensus definitionis, quod proprium conuenit omni, & soli, & semper, id est, refertur relatione prædicabilis, de omni, & solo, & semper. Et hoc totum explicat rationem illius relationis talis vniuersalis, cuius essentia est referri ad inferiora talia, vt in quibus est tanquam dimanans ab essentia specifica illorum, sicut definitio, quæ dicit, genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, explicatur ab acutissimis logicis, idest, refertur relatione prædicabilis. Nam prædicatio accipitur ibi formaliter, vt quod, id est, quod refertur relatione prædicabilis. Ita hic accipitur, conuenit formaliter, vt quod, id est, refertur relatione conuenientis, omni soli, & semper.

QVÆSTIO LXXIII.

Vtrùm omne accidens habeat proprium subiectum.

De hac quæstione videatur Ferrara 3. contra Gentes, capite septimo, circa illã rationem Diui Thom. omne quod est de genere accidentis, oportet vt ex principiis alicuius subiecti caussetur: & dominus Caietanus de ente, & essentia capite vltimo, in illa quæstione, an omne accidẽs habeat proprium subiectum.

QVÆSTIO LXXIV.

Vtrùm existentia sit passio propria alicuius rei creatæ. *Controuersia.*

In hac quæstione sunt etiam dissimiles sententiæ magnorum virorum. *1. Opin. Ferrariẽsis.* Ferrara libro 2. contra Gentes, capite 55. dicit, existentiam esse propriam passionem formæ intellectualis, vt Angeli, & animæ rationalis, quibus existẽtia conuenit per se, vt distinguitur contra per accidens, & vt sumitur ab Aristotele primo Topicorum, capite 5. Quam opinionem, vt persuadeat, aduertit ex Diuo Tho. *Obseruatio Ferrariensis ex D. Thom.* ibidem: quod cõuenire aliquid per se hoc modo alicui est, quod habeat aliquam caussam in subiecto, ad quam necessariò sequatur, & quod ex essentialibus principiis dimanet, ex quo statim fit consequens omne illud, quod hac ratione est per se necessariò alicui competere in rerum natura posito, & oppositum illius nequit cõuenire, sed contradictionem implicare, vt patet in risibili, & homine relicto suæ naturæ. Et si ita conuenit necessario posito in rerũ natura conuenit vt propria passio, & in secundo modo perseitatis. & quia esse conuenit formæ, & ad illam sequitur in rerum natura positæ, & suæ naturæ relictæ, nec potest esse, vt Angeli, vel anima rationalis in rerum naturis posita oppositum habeant, fit, vt existentia sit illorum propria passio. Et si fiat argumentum, nam *Obiectio.* si existentia est Angelica passio, sequitur quod illa sit per se, iste Angelus est, consequens est falsum: ergo &c. Probatur minor: nam illa est per se, iste Angelus est: ergo sua opposita, iste Angelus non est, implicabit contradictionem esse veram: & sic nec a Deo fieri potest, vt idẽ Angelus non esset. Respondetur concedendo maiorem, *Solutio.* & negando minorem. Et ad probationem dicitur, quod implicat, suam oppositam esse veram eo modo, quo alia est per se. Nam illa est per se, quia prædicatum conuenit subiecto posito in rerum natura: vnde impossibile est, quod Angelus ponatur *Replica.* in rerum natura, & alia opposita sit vera, Angelus non est. Et cum dicitur, ergo

non

Digitized by Google

non potest Deus facere, quod Angelus non sit, negatur consequentia: nam non implicat contradictionem, Angelum non esse: sed bene implicat Angelum suæ naturæ relictum in rerum natura positum non esse.

Aliud assertũ Ferrariensis. Obiectio. Dicit præterea Ferrariensis, quod non solum existentia sit propria passio Angeli, & animæ rationalis, seu omnis formæ eadem ratione. Et si arguas contra: nam corrupto equo, illius forma desinit esse: ergo non est illius propria passio: *Solutio.* negatur consequentia, nam etiam corrupto homine corrumpitur risibile, & tamẽ est propria eius passio. Sufficit namque, vt sit passio, quod non detur homo, qui non sit risibilis, ita sufficit, vt existẽtia sit passio formæ, quod nunquam detur forma in rerum natura sine existentia, quod est verissimum.

2. Opinio Caiet. Dominus Caietanus prima parte, quæstione 50. articulo 5 ait, quod esse sit propria passio Angeli, & animæ rationalis, & etiam cœli physica, non tamen logica, & prædicatur per se physicè, non tamen logicè. *Distinctio pulcra pro explicatione opinionis Caiet. de duplici perseitate logica, & physica.* Pro huius autem pleniori intelligentia, notandum est, competere aliquid alicui per se logicè, nihil aliud est, quam simpliciter, & absolutè competere, nulla facta suppositione, sed fundatur ista perseitas in connexione terminorum sumptorum absolutè, verbi gratia, risibilitas per se in secundo modo, & tãquam propria passio logica conuenit homini, quia risibile absolutè & necessariò conuenit homini, propterea quod dimanat ab eius essentia. Perseitas vero physica est illa, quæ non fundatur in connexione terminorum absolutè sumptorum: sed quatenus in esse naturali ponuntur, quo genere perseitatis istæ propositiones sunt necessariæ, cælum est, Socrates quandocunque corrumpetur, nam corruptio non conuenit Socrati nisi in rerũ natura ponatur: corruptio enim est rei existentis, & conueniunt istæ duæ perseitates aliqua ex parte. Nam sicut perseitas primo modo habet, quod prædicatum conueniat subiecto inseparabiliter, non absolutè, sed in esse naturali posito: differunt verò, quoniam prædicata, quæ per se logicè conueniunt, nihil non necessarium supponunt, quoniam respiciunt subiecta absolutè sumpta. Prædicata verò per se physicè supponũt aliquid non necessarium, scilicet substantiã productam esse in rerum natura, quod non est necessarium. Et hoc prouenit ex eo, quod talia prædicata respiciunt subiecta in esse physico, ex qua differentia alia oritur, quod prima perseitas adeò est necessaria, vt oppositum implicet contradictionem. Non enim potest esse, hominem non esse animal, vel non esse risibile. At verò quod Petrus non corrumpatur, benè fieri potest, & non implicat, licet implicaret illum suæ naturæ relictum non corrumpi. Sed pro veritate explicanda amplius sit *Decisio Cõtrou.*

1. Conclus. Cõtra Ferrar. Prima conclusio. Existentia nullius rei creatæ est propria passio logica, nec Angeli, nec cœli, nec formæ alicuius. Probatur hæc conclusio primò argumentis factis in quæstionis vestibulo. Et secundò probatur: Nam illud, quod conuenit alicui per participationem, & accidentaliter, non potest esse propria passio illius: sed existentia conuenit omni creaturæ per participationem, & accidentaliter: ergo, &c. Maior est nota: nam propria passio non conuenit per participationẽ alicuius: homo enim non participat risibilitatem ab aliquo, sed illi conuenit per se secundò. Minor probatur: nam existentia, & esse solius Dei est essentia, qui cum sit infinitè perfectus, est suum esse formaliter.

Præterea probatur conclusio: Nam si esse est propria passio alicuius logica: ergo est æternæ veritatis, Angelus existit: Consequẽs est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Probatur maior: Nam omnes propositiones in secundo modo perseitatis sunt æternæ veritatis, & sunt illæ, in quibus passio prædicatur de subiecto. Huiusmodi est hæc; homo est risibilis, homo est intellectiuus: verũ.in his propositionibus absoluitur à tempore. Minor probatur: nam illa propositio incipit esse vera, quando prædicatum incipit conuenire subiecto, quod fuit in instanti creationis Angeli. Et si dicas, *Solutio.* quod facit istum sensum; Angelus est aptus existere, & ita ab æterno est vera. *Impugnat.* Contra: nam tunc existentia, non esset passio, sed aptitudo ad existentiam,

sicut hæc propositio facit hunc sensum, homo est risibilis, idest, homini conuenit aptitudo ad ridendum: & tunc aptitudo seu potentia ad risum est passio, & non risus. Et hoc argumentum me conuincit contra Ferraram, vt asseram, existentiam nullius rei creatæ esse logicam passionẽ, seu proprietatem.

Num existentia demonstrari possit de aliqua creatura à priori. Tertiò sequitur, quod possit à priori demonstrari: Nam passio, quæ conuenit subiecto; si non sit prima passio per definitionem subiecti demonstrari poterit. Sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur minor: Nam ex definitione, & essentia rei creatæ non sequitur esse alias, cum semper sit verum dicere, quod Angelus est talis spiritus, semper erit verum dicere, quod existit. Et hac ratione asserit D. Thom. quod nulla res sit sibi sufficiens causa essendi: & ita non conuenit illi de sua natura, sed ab extrinseco, & per aliud. Vide ipsum 2. contra Gentes, cap. 52. Et si fiat argumentum, consequitur principia essentialia, ergo est propria passio: *Difficultas curiosa.* *Responsio.* Aliqui respondent, quod consequitur illa, vt actus suppositi, & ratione suppositali præsupposita, & aduenit, vt complementum indiuidui: & non consequitur principia essentialia solum, sed indiuidualibus præsuppositis, vnde non est passio. Sed de hoc alibi. Et Magister Bannes prima parte, quæstione 3. latè de hoc disputat, vide ibidem.

2. Conclus. Cõtra Ferrar. Secunda conclusio. Existentia est passio physica aliquarum rerum, vt cœlorum, Angelorum, & animæ rationalis: non verò est propria passio physica formæ equi. Probatur: nam propria passio physica illa dicitur, quæ non potest separari à subiecto in esse naturali posito, ita vt non fuerit verum dicere naturaliter, subiectum tale non esse, sic adeo, vt naturaliter implicet contradictionem, per naturales causas non esse: sed hoc modo existentia se habet solum respectu supradictorum: ergo &c. Et quod non ita se habeat respectu formę equi iam patet, quia verè separatur ab illa forma, ita vt sit verum dicere naturaliter loquendo, forma equi non est, cum iam corruptus est equus: ergo &c.

Obserua. Et aduertendum erit, esse passionem physicam modo explicato, diminuere à ratione propriæ passionis, quia dicit, conuenientiam non simpliciter, sed certo modo: passio vero logica simpliciter conuenit. Et si fiat argumentum contra *Obiectio.* hanc conclusionem, esse conuenit per se formæ, ergo, vel est essentia, vel passio: non essentia, ergo passio: nã in aliis modis per se non potest competere. Respon*Solutio.*detur, physicè concedo, logicè nego: quia per se non prædicatur de forma, licet consequatur ad ipsam in rerũ natura positam, quod sufficit, vt sit per se physicè.

Obiectio ex D. Thom. Sed contra: nam Diuus Thom. dicit 2. contra Gentes, capite 55. formę conuenire esse, secundum quod ipsum: ergo per se, simpliciter, vt patet ex eius definitione. *Solutio.* Respondetur ex eodem D. Tho. ibidẽ, quod ibi a sanctissimo pręceptore accipitur secundũ quod ipsum pro cõsequutione existentię ad formam tanquam ad causam formalem: sicut effectus secundarius consequi solet ad causam suam, in quo ordine collocamus extensionem in ordine ad locum, quam facit quantitas. Et dum etiam asserit D. Thom. quod conueniat formæ secundũ se, vult dicere, quod sit effectus secundarius ipsius formæ. Et *Replica ex D. Thom.* hoc sufficit ad suum intentum; quia forma in actu posita suum effectum debet *Solutio.* habere, nisi impediatur. Itaque est effectus per se in caussando, non in prædicãdo, sicut ædificator ædificat, est per se in caussando, non in prædicando. Accidentalis enim prædicatio est ista, ædificator ædificat. Et per hoc patet ad primum sensum quæstionis.

Num dentur passiones disiunctę. Ad secundum, vtrùm sint passiones disiunctę, respondetur affirmatiuè, nam par, vel impar est propria numeri passio, quãdoquidem conuenit omni, soli, & sẽper, & procedit ab essentia numeri in speciebus considerati, quod sit par vel impar, & entis passio est actus, vel potentia finitum, vel infinitum, lineæ passio rectum, vel curuum, & propterea disiunctæ passiones vocantur, quia nulla illarum per se est passio, sed vna, vel altera. De qua re vide Aristotelem libro primo Posteriorum, capite. 4. & ibidem Caietanum & Soto. Ad rationem Ferrariensis in oppositum ex dictis constat apertè.

QVÆ-

QVÆSTIO LXXV.

Vtrum propria passio realiter distinguatur à subiecto, cui conuenit per se.

HAnc quæstionem optimè versat Caietanus prima parte, quæstione 77. articulo 1. ibi illam vide.

QVÆSTIO. LXXVI.

Vtrum propria passio possit per diuinam potentiam separari à subiecto.

1. Argum. VIdetur quod non. Primò, quia ista propositio semper est vera, homo est risibilis: ergo non potest risibilitas separari ab homine. Probo antecedens, quia est perpetuæ veritatis. Consequentia probatur: Nam si ista est vera: ergo prædicatum conuenit subiecto: quia esse risibile est effectus formalis risibilitatis, sicut esse album est effectus formalis albedinis: sed non potest esse album sine albedine, etiam de Dei potentia, quia implicat ex parte facti: ergo nec risibile sine risibilitate, sed est risibilis semper: ergo semper habet risibilitatem.

2. Argum. Secundum argumentum. Si potest separari, sequitur, quod ista sit falsa, homo est risibilis semper. Patet, quia homo non habet risibilitatem semper, & tamen sequitur, quod illa scientia, cuius est hæc propositio physica, vel metaphysica, inclinet ad falsum, quia inclinat ad hanc veritatem, homo est risibilis: sed non est: ergo inclinat ad falsum, quod est impossibile, nam scientiæ non possũt ad falsum inclinare, sicut nec virtus ad malum etiam per miraculum. Et confirmatur, quia habere tres angulos æquales duobus rectis, est passio trianguli, & non potest separari: ergo &c. *Cõfirmat.*

3. Argum. Tertium argumentum. Nam relatio creaturæ est propria passio creaturæ, & non potest ab illa separari: ergo &c. Maior patet, quia sequitur ad eius naturam: ex hoc enim quod habet esse participatum, quod est eius essentia, sequitur, quod sit creatura. Sed minor probatur: quia non potest esse, quin dicat ordinem ad Deum, vt ad caussam.

Controuersia. De hac quæstione sunt variæ opiniones. Caietanus 1. parte, quæstione 54 artic. 3. dicit, quod licet aliqua propria passio distinguatur à subiecto, tanquam res à re, nõ sequitur, quod possit separari ab illo: & quamuis dimanet in genere caussæ efficientis à subiecto, & caussalitatem effectiuam Deus supplere possit, intelligitur de pura effectiua, & propria, quæ est per actionem, non verò quæ est per emanationem. Cum Caieta. tenet Capreolus, vbi à Soto & Ferrara citatur in 3. Sententiarum, quamuis dicat, oppositam opinionem esse probabilem. *1. Opi. Caiet.*

2. Opi. Ferrar. Secunda opinio est Ferraræ 4. contra gent. cap. 65. qui dicit, posse separari passionem realiter à subiecto distinctam. Et hoc probat multis authoritatibus D. Th. quas ibi videre poteris. Idẽ tenet Soto, capite de proprio. Ratio pro hac opinione (quam ego veriorem iudico) sit ista. Nõ repugnat virtuti diuinæ & potẽtiæ, vt hoc non possit facere: ergo &c. Antecedens patet: nam si repugnaret, esset, q̃a implicaret contradictionẽ: sed hoc non: ergo &c. Maior patet: nã illud solũ, qđ contradictionẽ implicat, Deo est denegandũ. Probo minorem: quia si implicat contradictionem, vel est, quia passio est de essentia subiecti: quod falsum est, cũ passio supponat suam essentiam constitutã per differentiam, & ad illã consequatur: aut est, quia subiectum est eius causa materialis: & nec hac ratione: nã de ratione caussæ naturalis, non est, quod nõ possit esse sine aliquo accidenti: nam videmus hoc subiectũ modò substare albedini, modò nigredini, & modò esse sine hoc accidenti, mõ sine illo: vel est, quia est eius caussa finalis: nec hac ratione: nã non inconuenit finem esse sine ordinato ad finẽ, quando ordinatum ad finẽ est posterius ipso fine, nec est eius caussa, quãtum ad esse: & his modis passio ordinatur ad subiectũ, quapropter potest esse sine illo: ergo &c. Vel implicat, quia est eius caussa efficiens per verã productionẽ, quod est *Deciditur controuersia ad mentẽ Ferrar. contra Caiet.* *1. Ratio fortissima pro cõclusione.*

Digitized by Google

contra D. Tho. vbique. Tum etiam, quia Deus potest subtrahere concursum cuiuscunque caussæ agentis; quia sicut cum suo cócursu applicat ad agendum, ita illum potest subtrahere, ne agat. Et sic poterit Deus non concurrere cú essentia, vt habeat actionem circa passiones producendas, vel implicat, quia, vt inquit Caietanus, passiones dimanãt ab essentia, non per veram actionem, sed per quandã naturalem resultantiam, & naturalẽ sequelam. Et nec hoc, quia passio est ignis comburere materiam applicatam, vel saltem hoc dimanat ab igne per modum resultantiæ. At verò impedit hoc, vt patet in fornace Babylonica, vbi ignis non cóbussit pueros illi applicatos. Et secúdò probatur. Nam subiectum prius natura est, quam passio: ergo non dependet ab illo, ergo potest esse sine illo, aliàs si non posset esse sine illo: ergo depéderet ab illo, quod est falsum: nam aliàs dependeret & non dependeret, quia est prius, & prius, vt prius, à posteriori non dependet. Itẽ. Nam Deus cócurrit cum subiecto vt per suam virtutem per resultantiam producat passionẽ: ergo poterit abstrahere concursum, & sic non producet: quamobrem non manebit passio. Tertiò. Nam esse sequitur formam, per naturalem resultantiã, at in aĩa Christi fuit impeditum: ergo & passio poterit impediri. Et quartò probatur, quia inhærere subiecto, passio est accidentis, (secundũ aliquos) at tollitur à Deo, vt in sacramento patet: ergo, &c.

2. Ratio.

Confirm.

3. Ratio.

4. Ratio.

2. Assertũ Authoris.

Dico secundò, quod habere tres angulos, &c. & aliæ passiones, quæ non realiter tanquam res à re distinguuntur à subiecto, nõ possunt separari, vt de se patet: quia sunt eadem entitas, & habent idem esse. Si autem possint formaliter separari, sicut relatio, & fundamentum, quæ formaliter distinguuntur secundum vnam opinionem, & tamen datur fundamentum sine relatione formaliter, licet non entitatiuè, anceps videtur res.

Difficultas indecisa.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum respondetur dupliciter. Primò, quod illa est propositio vera: homo est risibilis: ergo habet caussam formalem, distinguendum est: habet causam formalem, secundum connexionẽ per se, in secúdo modo perseitatis, concedo: habet caussam formalem existentẽ tunc in subiecto, nego. Itaque, si Deus tolleret à me risibilitatem, essem risibilis, non quia actu in me existat risibilitas, sed quia connexio illius cum subiecto est in secundo modo perseitatis: & ita semper est risibilitas in homine secundũ connexionẽ per se, licet non secundum existentiam. Esset tamen ista tunc falsa, homo existit risibilis. Et illa propositio, homo est risibilis, facit hunc sensum, risibilitas connectitur cum homine per se: sicut ista, homo est animal, est vera, etiam homine nó existente, quia facit hunc sensum, de natura hominis, & de essentia est animal, etiamsi tunc non existat animal eodem modo. Secunda solutio statim dicetur.

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod illa propositio nó potest falsificari, vt modo dictũ est. Secúdò respondetur, quod illa propositio est falsa, quia non habet formam, à qua denominetur subiectũ. Si dicas, ergo nõ est perpetuæ veritatis; nego consequentiam: nam vt sit perpetuę veritatis, sufficit, quod, naturaliter loquẽdo, relinquẽdo res suæ naturæ non possit esse falsa. Et ad argumentũ, ergo tunc sciẽtia inclinat ad falsum; respondetur, quod non inclinat ad falsum: nam dicit, quod naturaliter loquendo homo est risibilis. Et hoc semper est verum: nã quid Deus supernaturaliter facere possit, non dicit. Et si contra solutionem arguas primam. Si illa propositio nõ potest esse falsa: ergo omnes scientiæ sũt æquales in certitudine, negatur consequen᷑ia: nã lumen naturale nõ potest inclinare ad falsum, nec & fides, at certior est fides propter modum procedendi, quia immediatè innititur diuinæ reuelationi, ita vna sciẽtia certior est alia, etiamsi non possint ad falsũ inclinare propter modum procedẽdi: Illi qui dicunt, quod illa propositio, homo est risibilis, etiã ablata risibilitate sit vera, quia facit hunc sensum, homo habet naturam, vnde dimanet risibilitas, malẽ dicunt. Nam tunc non est eadem propositio, q̃a idem est hoc dicere, ac dicere, hõ est rationalis, quod non significat supra dicta propositio, quapropter alia est ab ista. Ad confirmationem iam patet.

Nã omnes sciẽtiæ sint æquales in certitudine.

Ad Confir.

Ad

Potestne Deus cōseruare creaturam sine relatione creationis ad creaturam. Ad tertium respondetur, quod relatio creaturæ non sit passio creaturæ, sed accidens, quod sequitur necessariò ad creaturam positam in esse. Vtrum autem possit Deus destruere illam relationem manente creatura, dicemus cap. de relatione. Vide aliam solutionem in Ferrar. vbi sup.

Nota vltimò, quod conditiones indiuiduales, quæ faciunt Petrum singularem, non possunt ab illo tolli, quia sunt de eius essentia, vt indiuiduum est, & per illos est definiendus, in quantum indiuiduum est.

VLTIMVM PRAEDICABILE DE ACCIDENTI.

QVAESTIO LXXVII.

Vtrum definitio accidentis quinti prædicabilis sit rectè tradita.

Videtur, quod non: Nam sic definitur: Accidens est, quod adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem. Nam adesse, & abesse, vel accipitur primè intentionaliter, vel secūdè intētionaliter; neutro modo, ergo mala est definitio. *1. Argum.* Probo min. non potest dici, quod accipiatur primo modo, quia omnis definitio logica, cuiusmodi hæc est, debet determinari ad secundam intentionem: ergo debet dari per terminos secundæ intentionis. Antecedens est clarum, quia obiectum logicæ est secunda intentio, de qua passiones demonstrantur: ergo ad illam debet determinari. Cōsequentia patet, quia, quæ sunt partes definitionis logicalis, debent explicare secundam intentionem, & suam quidditatem, & ita debent esse aliquid rationis, constituens essentiam secundæ intentionis, huiusmodi non possunt esse entia realia. Nec accipitur secundo modo: nam postea diuiditur accidens, quod hic definitur, in separabile, & in inseparabile, sed hoc non potest competere accidenti definito, si sumatur secundè intentionaliter, quia nulla secunda intentio est accidens inseparabile: ergo &c.

2. Argum. Secundum argumentum: Quod hic definitur, diuiditur postea in accidens separabile, & inseparabile: sed repugnat id quod adest, & abest à subiecto, & cætera, esse accidens inseparabile: ergo alia definitio debet assignari, vt conueniat omni contento sub definito. Bona enim definitio debet competere definito & omni contento sub illo. Et confirmatur hæc ratio, & explicatur. *Confirm.* Nam si est bona definitio: ergo conuenit omni accidenti, sed hoc est falsum, ergo non est bona. Probo minorem, quia non cōuenit accidenti inseparabili, accidēs enim inseparabile nō adest & abest à subiecto præter subiecti corruptionē, aliàs esset separabile, si abesset à subiecto.

Tertium argumētum: Nam mortuum, & combustum sunt accidentia, quia non sunt de essentia alicuius rei, nec propria passio, & tamen non adsunt, & absunt præter subiecti corruptionem, ergo definitio nulla. *3. Argum.* Antecedens probatur: Nam combustio conuenit, verbi gratia, domui, vel alicui simili, & tamen nō adest, nec abest ab illa præter ipsius corruptionē, nec potest dici, quod sint essentia, vel passio illius, & idem de morte dicendum est respectu mortui.

Quartum argumentum: Sequitur ex hac definitione, quod risibile sit accidens quinti prædicabilis, quia adesse & abesse debet explicari, non realiter, sed per cogitationem, vt cōueniat accidenti inseparabili, ita vt accidens sit, quod mente potest cogitari adesse & abesse, non destructo subiecto, id est, ratione subiecti, & definitione. *4. Argum.* Sed etiamsi cogitem per rationem hominem non esse risibilem, non destruitur hominis definitio: quia risibilitas non est de conceptu, & quidditate hominis, sed est posterior illa, & ꝓpria eius passio, atq; effectus: ergo bene potest quidditas hominis intelligi sine risibilitate. Et ita licet cogitetur non inesse homini, non destruetur eius ratio: consequens autem falsum est, quia, vt visum fuit, ad quartum prędicabile pertinet, nec potest ad duo prædicabilia pertinere.

Quintò: Nam quando dicitur in definitione: accidens est, quod adest, & abest à subiecto, el nomine subiecti intelligitur substantia completa, vel incompleta: neutrum horum: ergo *5. Argum.*

Digitized by Google

definitio est nulla. Prob. min. Nam hæc prædicatio est 5 prędicabilis, quãtitas est alba, est figurata, &c Et tamẽ in Sacram. Eucharistię verificatur de subiecto, quod nec est substantia completa, nec incompleta. Quod autem non debeat intelligi etiam substantia completa, probatur: nã hæc prædicatio est quinti prædicabilis, aĩa existit, materia existit, & tamen subiectum est substantia incompleta.

Solutio. Quod si dicas, debere intelligi substantiã incompletã:

Replica ex D.Thoma. Contra, nam D.Tho. 2. contra Gen. ca 81. dicit expressè nomine subiecti debere intelligi substantiã completã, & ita anima nõ est accidens, licet possit adesse, & abesse à subiecto, quia nomine subiecti substãtia completa intelligitur.

Solutio. Si dicas, quod intelligitur substantia abstrahendo

Replica. à completa, & incompleta. Contra: nam iam visum fuit, quod hæc propositio fit quinti prædicabilis, quantitas est alba, & tamẽ subiectũ nullo modo est substãtia.

6. Argum. Sextò: Nam albũ est quinti prædicabilis respectu Petri & Ioannis, & tamen non adest, & abest à subiecto præter sui corruptionem: ergo illa definitio est nulla. Minor probatur: Nam album non inhæret Petro, quia album dicit corpus, & albedinem, seu compositũ ex corpore, & albedine, sed tale compositum non adest Petro, sed quod inest est albedo, & consequenter nec abest: ergo definitio illa nulla est. Probatur min. quia illud adest, & abest, quod inhæret, vel non inhæret, quod solum est forma accidentalis, & non cõpositũ ex subiecto, & accidenti: ergo &c.

7. Argum. Septimum argumentum: Illa definitio competit aliis à definito: ergo est nulla. Probatur antecedens: quia humanitas adest, & abest à verbo Diuino præter verbi Diuini corruptionẽ, tamen non est accidens respectu illius: Hæc enim prædicatio non est accidẽtalis; Verbũ Diuinũ est hõ: ergo &c.

Confirm. Confirmatur: Nã datur per distinctionẽ: ergo non explicat rei essentiam, quæ simplicissima est, & constat genere & differentia, quæ positiuè & determinatè conueniunt, & non disiunctiuè.

8. Argum. Octauum argumentum: Calor est accidens commune respectu aquæ, non tamẽ illi inest præter subiecti corruptionẽ: ergo illa definitio est nulla. Maior patet, minorem probo: quia calor paulatim corrũpit aquam. Et confir. Perfecta frigiditas vel in summo est, etiam absolutè loquendo, accidẽs commune, & tamen per eius absentiam disponitur aqua ad corruptionem: ergo malè dicitur, quod accidẽs adest, & abest præter subiecti corruptionẽ.

Solutio. Quod si dicas, præsentia caloris aut absẽtia frigoris non statim corrumpit aquã, & ita manet cum hoc accidenti essentia subiecti non corrupta: Contra.

9. Argum. Replica. Nonò: Mors, & existentia actualis accidunt homini, vtrumque enim est extra essentiam eius, & ita sunt istæ propositiones; homo est mortuus, homo existit in materia contingenti, & tamen, nec existentia adesse, nec mors abesse possunt præter subiecti corruptionem: ergo definitio est nulla.

10. Argu. Decimò: In his propositionibus: annulus est aureus, animal est rationale, prædicata possunt abesse à subiecto in communi sumpto præter illius corruptionem, & tamen non est accidens, sed substantia: ergo definitio prædicta non solum conuenit accidenti: ergo est mala.

Fundamẽta pro veritatis explicatione.

Accidẽs nomẽ æquiuocum significat triã. Accidens nomen æquiuocum est, multa significans, ne ergo fallamur, oportet varias eius significationes pandere. Significat primò defectum, qui cõmittitur in argumentatione, vt cum dicimus, cõmitti fallaciam accidẽtis. Et quamuis in ista significatione importet secundam intentionem, non tamen vniuersalem, & ideò non pertinet ad præsentem tractationẽ. Accipitur secundo modo accidens, vt distinguitur contra substantiam, qua ratione est nomen primæ intentionis, & eius consideratio per se pertinet ad metaphysicum, qui considerat ens in quantũ ens, & duos modos entis, quorum vnus est ratio entis. Tertio modo accipitur accidẽs logicè, & est vnum ex quinque prædicabilibus, in qua acceptione tripliciter definitur à Porphyrio.

Triplex definitio Accidentis. Prima definitio est ista: accidens est, quod adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem. Secunda est: accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse. Tertia est: quæ ita se habet: accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semper autem est in subiecto subsistens.

Decimò

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRima cōcl. Optima est explicatio primæ definitionis accidentis, quam tradit Diuus Thomas de spiritualibus creaturis, art. vlt. ad 7. Vbi sic ait: Duplex est operatio intellectus, vt dr̄ 3. lib. de anima, vna, qua intelligitur, quod quid est, id est, quidditas rei, & tali operatione pōt intelligi essentia rei, & sine proprio & sine accidenti, cum neutrum istorū ingrediatur essentiam rei, & res solū exposcat ad sui cognitionē ea, quæ eius ingrediuntur essentiā. Sed nota, hanc D. Th. doctrinā esse intelligendā formaliter. Nā optimè potest essentia & quidditas hominis formaliter intelligi, sine eo quod formaliter intelligatur risibilitas. Verū qui intelligit hominis essentiam, etiamsi formaliter non intelligat risibilitatē, intelligit radicaliter, quia risibilitas est in radice quidditatis, seu potius quidditas est radix passionū. Et hoc modo non sunt accidentia cōia in essentia, quia cum non profluant ab illa, nō radicātur in illa. Alia est operatio intellectus; (inquit Angelicus Doctor) cōponentis, & diuidētis. Et isto mō pōt substantia intelligi sine accidentali prædicato, etsi secundū rē sit inseparabile. Sicut possumus intelligere, coruū esse albū, non. n. ibi est repugnātia intellectuū, cū oppositum prædicati non dependeat ex principiis speciei. Nigredo enim corui, q̄ est principiū albedinis, non procedit ex principiis rei specificis, & eadē operatione non pōt intellectus intelligere essentiā rei, sine eius propria passione, & hoīe sine intellectu, quia hec est repugnātia intellectuū, cum oppositū prædicati s. esse intellectiuū depēdeat ex principiis subiecti, nam intellectus consequitur necessariō ex essentia hominis. Et dicere, quod nō est intellectiuū, est dicere, quod non habet talē essentiam Quia vero nigredo corui nō sequit̄ ex eius essentia, dicere, quod coruus nō est albus, non est eius tollere essentiā (& hoc intelligit̄ naturaliter loquēdo, nā supernaturaliter bene potest Deus separare risibilitatē, & erit falsū dicere, quod homo est risibilis: sed nostra sententia in prædicabili proprio explicata melior est.) Cōcludit igit̄ D. Th. sic, ergo pōt intelligi essentia animæ prima operatione intellectus, vt, s. intelligatur, qđ quid est, absq; potentiis, non aūt secunda operatione intellectus, ita vt intelligatur, nō habere potentias, quod aliis terminis dr̄ abstractione præcisiua, non vero cōpositiua. Est igit̄ sēsus huius definitionis primi accidentis, quod inest, & abest à subiecto, &c. Id est accidens est vniuersale, qđ adest & abest præter subiecti corruptionē, idest, intelligitur, adesse, & abesse per intellectū cōponentē, & diuidentē, sine eo qđ essētia rei destruatur, propterea qđ ex eius nō dimanat principiis. Et notandū est, qđ cum per secundā operationē intellectus dico coruū non esse nigrū, certū est, hanc propositionē esse falsam, siquidem significat rē aliter esse, q̄ est. Nihilominus etsi intelligatur falsa, non tū eius falsitas destruit corui essentiam, quia non dimanat nigredo ab essētia corui. Vt ergo sit quinti prędicabilis, hoc sufficit. Et hæc D. Th. intelligentia maximū fundamentū hēt in Porphyrio, cū dicit, potest. n. coruus albus, & Æthiops albus itelligi sine interitu rei subiecti. Nō dicit esse, sed intelligi. Et nō dixit verè, sed sine eo qđ res destruat̄. Et qm̄ definitiones demōstrari nequeūt, sufficiat illam sic explicasse. Et postea soluemus, quæ contra illam sunt, argumenta.

Pulcherrima doctrina D. Tho.

Auctoris obseruat.

Quare substātia intelligi nequeat sine propria passione, bene autē sine quouis accidēte inseparabili.

Controuersia.

Qāo accidens adsit & absit præter subiecti corruptionem.

Modus dicendi Diui Thom.

Obserua.

Fūdam. doctrinæ Thomisticę.

Alii qui censent, definitionē hāc intelligendā esse de absentia & præsētia reali, ita, vt solū illud dicat̄ accidēs esse, qđ adesse & abesse pōt realiter à subiecto, &c. ex qua absētia reali, actuali, vel possibili cōsequitur, vt subiectū cū negatione illius accidētis, & cū opposito accidenti intelligi possit, salua essentia subiecti, ita vt nō liceat inferre, subiectū nō esse, aut essētiā eius esse distinctā. Et probāt hanc sniam, quia in hoc sēsu propriè saluatur vis, & significatio illorū verborū, adesse & abesse, quorū proprietas in snia Diui Th. nō saluatur. Nā adesse, & abesse accipitur pro affirmari, vel negari, q̄ non est propria acceptio, ergo ista snia, siquidem propriè accipit verba, præferenda est. Et secundò, quia post definitionē accidētis Porphyrius diuidit illud in separabile, et in inseparabile, q̄ diuisio non pōt intelligi nisi de separabilitate reali, & inseparabilitate. Nā si intelligat̄ de separabilitate per rōnē, illa nō est ꝓpriè separabilitas, & vtrumq; est separabile per rationem.

2. Modus dicēdi aliorum.

Probat. 1.

Probat. 2.

Digitized by Google

Quapropter malè diuideretur in accidēs separabile, & in inseparabile, cū vtrumque sit separabile per rōnem. *Probat. 3.* Et vltimo, quia quod à parte rei nō potest abesse, essentiam concomitatur, & illā vt propria passio sequitur, & eius negatio destruit essentiam rei. Nam non habemus signum aliquod, quo cognoscamus accidens aliquod à rei essentia profluere, nisi quia ab illa nō pōt separari: ergo &c. *Obiectio.* Et cū argui tur contra illā sniam: nā secundū illā, oē accidēs inseparabile erit propria passio, & sic male Porphyrius diuisisset accidēs in separabile, & in inseparabile. *Solutio.* Respondent huius sniæ authores, accidēs inseparabile dici à Porphyrio illud, qđ pōt nō sēper inesse, seu non à principio rei inesse. Dicitur tñ inseparabile, quia postquā semel inhæserit, nunquā potest naturaliter abesse, vt cæcitas, cicatrix, vel perfecta nigredo corui, vel albedo cygni. *Replica.* Et si cōtra illos fiat argumētū: nā Porphyrius explicauit rōnem accidētis per separabilitatē rōnis: ergo ita est eius intelligēda definitio. *Solutio.* Dicunt ipsi, hoc fecisse propterea, quod absentia per rōnem, sine eo qđ essētia subiecti destruatur, est signū separabilitatis realis possibilis, saltē vt dictū est. *Replica.* Et si contra illos fiat argumētū, quod Porphyrius dixit, nigredinē Aethiopis esse accidens, & tñ esse inseparabilē, quidā eorum dicunt, *1. Solutio.* Porphyriū in hoc fuisse deceptū, maximè cū nō requiratur exēplorū veritas. *2. Solutio.* Alij respōdēt, in coruo & Aethiope duplicē nigredinem posse cōsiderari, alteram intensam, quā discursu temporis acquirit, & hanc dicit esse accidēs, & de hac loqui Porphyrium. Alterā verò remissā quam habet à principio: & illa est propria passio, nec de hac author loquitur. Et dicunt ita loqui D. Augustinum quarto de Trinitate, capite quarto. *3. Solutio Fonseca.* Fonseca libro quinto metaphysicæ, capite 28. q. 19. sectione 4. in solut. ad 5. dicit, nigredinem corui dupliciter considerari posse, etiā in ordine ad coruum. *Distinctio.* Primò, quatenus naturaliter consequitur sēper essentiam eius. Secundò, quatenus nihil repugnat, illam per potentiam supernaturalem seu naturalē separari. Si primo modo consideretur, vult esse proprium secundo modo: si verò secundo modo, vsurpetur accidens quintū prædicabile.

Refellitur pfatus modus dicendi. Sed hæc opinio, quàm sit falsa, variis ostēditur modis. Primò est cōtra Porphyriū, qui, vt patet in textu, explicuit accidentis essentiā per hoc, quod est abesse, vel adesse per rationē, iuxta D. Th. explicationē, & sententiam vniuersaliter à logicis peritis approbatā: ergo illam solū explicare de separabilitate reali, vel inseparabilitate est contra Porphyriū. Illud ēt, qđ dicit hęc sētētia, quod nigredo est duplex, intensa, & remissa, & remissa est passio, intēsa minimè, sed accidēs quinti prædicabilis, ridiculū est. Primò, quia in coruo non est duplex nigredo, sed vna & eadē, quia accidēs illud duplex vel distinguitur specie, & hoc nō audebūt dicere, etsi errare velint. Vel non, & neq; hoc, quia subiectū est idē, & ita non pōt habere duo accidētia eiusdē speciei absoluta, cū distinctio numerica sumat penes subiectū. Item, nā si nigredo intensa est accidens separabile, non rectè posuit Porph. exemplū, vt ostenderet esse aliquod accidens inseparabile: & licet possit corui nigredo intēdi, non propterea est dicēdū, esse duas in coruo nigredines. *Errores Toleti, et Fonsecę.* Vnde etiā errat Toletus in hoc loco dub. 3. Fōseca errat etiam in illa sua distinctione. Nā si nigredo pōt simul naturaliter separari, nō pōt esse accidēs quarti prædicabilis, quia est de eius intrinseca rōne, vt sit naturaliter inseparabile, cū cōsequatur essentiā, & constituat propositionē de per se. Et quidē, nigredinē corui & Aethiopis nō esse propriā passionē per se notū est. De Aethiope patet, quia cū sit eiusdē speciei nobiscū, nullā passionē habebit, quā nos nō habeamus, neq; nos, quā ille; sed hæc nō est propria passio nostra, ergo neque Aethiopis. Sed qđ neq; nigredo sit propria passio corui, probatur apertè, quia propria passio est, q̄ conuenit omni & soli, & sēper: sed nigredo nō soli coruo cōuenit: ergo nō est propria passio eius. Antecedens est euidens, & consequētia clara: Nam sicut essentia est propria speciei coruinæ, ita passio deberet esse ei ꝓpria, quia essentiā talē consequitur. Prętereà: Nā Fonseca dicit albedinem, siue naturaliter, siue supernaturaliter posse separari à coruo. Detur vnum, scilicet, quod naturaliter separetur, tunc impossibile est quod sit propria passio, quia naturaliter

conse-

Digitized by Google

consequitur essentiam,& communis sententia recepta est ab Alberto Magno, naturaliter posse nigredinem à coruo separari;quin potius Sipontinus testatur, se Neapoli coruum vidisse album apud Alphonsum Siciliæ Regem,tempore Calixti Papæ.Et si dicas,ergo est accidens cõe separabile,si adest & abest:ita fateor, & accidens inseparabile,,si non potest vlla ratione abesse.Vtrùm autem hoc sit possibile,non est logici muneris disputare.Pręterea: Nam accidens hoc consequitur ex principiis indiuiduãtibus corui: ergo nõ est propria passio. Consequentia est euidens,antecedens probatur:Nam si ex specifica natura oriretur,non conueniret alteri,nec posset aliquo artificio separari: sequitur enim ipsam essentiam semper.

Opinio Alberti Mag.

Experientia.

Instantia.

Solutio.

Secunda conclusio;Reliquæ duæ definitiones,quas Porphyrius assignat,rectæ sunt:nam hæc definitio;accidẽs est, quod contingit eidẽ inesse,& nõ inesse,est Aristot.1.Top.c.4.& est explicanda sicut pręcedens, i. accidens est,quod intelligitur operatione compositiua,inesse & non inesse, salua scilicet propria essentia subiecti.Secunda verò definitio,quod neq; est genus,neq; species,&c. & semper subiecto est subsistens, est intelligẽda nõ quod accidens semper inhæreat subiecto realiter,nã sic oẽ accidens esset inseparabile, sed ꝙ semper inhæreat subiecto inhæsione ꝑdicationis, i. quod semper se habeat respectu subiecti,vt prædicatum accidentale directum. Ista tamẽ definitio potius est notificatio accidentis per negationem aliarum specierum,quàm vera definitio.

2.Conclus. Duæ vltimæ de nitiones accidentis explicantur.

Tertia concl. Hic definitur accidẽs sub ratione vniuersalis quinti.Hæc conclusio ponitur contra quosdam parum acutos logicos,qui censent,Porphyrium hic definiisse rationem accidentis,vt sic,nõ verò rationem quinti vniuersalis,nã diuersa est vtriusque essentia. Ratio enim accidentis conuenit singularib.accidentibus, vt huic albedini,cui nullo modo rõ quinti vniuersalis conuenire potest. Et si contra istos fiat argumentum. Nam intentio Porphyrii est tractare in præsẽti de quinto vniuersali,illud igitur definiuit.Respõdent nõ definiisse,quia facillimo negotio ex præhabitis talis potuit colligi definitio,quæ quinto vniuersali adaptaretur.

3. Conclus. Cõtra quosdam minus eruditos Logicos.

Obiectio cõtra præfatos.

Ceterum nostra conclusio vera est. Nam cum subiectum logicæ, sit talis secunda intentio,vt sup visum fuit, omnis logica definitio debet respicere formaliter,tanquam definitũ secundam intentionẽ. Verũ est tamẽ, qđ quia hæc secũda intentio minimæ est entitatis ab Arist. Porphy. & aliis sæpissimè explicatur per fundamẽta sua. Et ita multa miscet in præsenti Porphyr.de accid. secundũ realẽ cõsideratiõnẽ,vt naturã secũdæ intentionis ꝑ clariora notificet.Itaq; secundam intentionem 5.vniuersalis ꝑ sua substrata declarauit. Sensus definitionis est,accipiendo,vt reuera accipitur,definitum secundè intẽtionaliter,accidens est vniuersale, quod adest,& abest à subiecto præter subiecti corruptionem,i.quod potest materialiter affirmari,& negari de subiecto sine eo, qđ eius essentia destruatur.Et si sumatur pro secunda intentione in concreto ;accidẽs est quod adest & abest,&c.idest,quod refertur ad subiectum relatione prædicabilis accidentalis, & quod nullo modo est de essẽtia subiecti.Et illa particula,abest, conducit ad explicationem huius, adest, ex eo enim quod intelligitur abesse, non destructa essentia subiecti, necessariò est prædicatum quinti prędicabilis.Hæc omnia magis patebunt ex his, quæ inferius dicemus,& ex illis etiam, quæ in prædicabili de genere dicta sunt.

Eorundem solutio.

Excluditur.

Quarta cõcl.Illud de quo accidẽs quintũ prædicabile ꝑdicatur, qđ subiectũ dr, nõ est necesse esse substãtiã,neq; accidẽs, neq; est necesse esse aliquid reale, neque aliqd rõnis, sed est necesse esse illud,cui prædicatũ accidit,ita vt sit extra eius essentiã.Et hoc intelligit Porphyrius nomine subiecti.Hæc cõclusio est D.Th. de spiritualibus creaturis,articulo vlti. Proba. conclusio; Non est necesse quod subiectũ sit substãtia cõpleta,ad quã referatur accidens,quod est quintũ prædicabile:nam ista prædicatio,aĩa intelligit,est prædicatio 5.prædicabilis,& tamẽ aĩa non est substãtia cõpleta:ergò &c.Mai.prob. Nã est ꝑdicatio formalis,& nõ alicuius trãscendẽtis:ergo alicuius ꝑdicabilis: & nõ nisi istius:ergo &c. Et hoc est dicẽdũ de multis aliis prædicationib.Et prætereà eadẽ maior ꝓbatur:Nã hæc est prædicatio ꝑ se in secũdo modo,aĩa hoĩs est intellectiua:

4.Conclus. Quodnam sit illud subiectum, de quo accidens prædicatur apud D.Th.

ergo

Digitized by Google

ergo & illa est accidentalis quinti prædicabilis. Probo cõsequentiam: nã sicut sufficit subiectum, quod non est substantia cõpleta, ad constituendam propositionem per se, sufficit etiam ad cõstituendam propositionem accidentalem quinti prædicabilis: nam sicut ad constituendam propositionem per se in primo modo sufficit, quod sit subiectum, ex cuius essentia dimanat prædicatum: ita ad constituendã propositionem quinti prædicabilis sufficit, quod prędicatum sit forma & extra rationem subiecti existẽs, nec dimanãs ab eius essentia: ergo non est necesse subiectum, ad quod refertur accidens quintum prædicabile, esse substantiam completam. Neque etiam est necesse, quod sit substantia incompleta, vt patet: nam hæc est quinti prædicabilis, homo est albus, & tamen homo est substantia completa. Quod verò non sit necessarium esse substantiam, sed quod potest esse accidens, prob. Nam hęc prædicatio; albedo est intẽsa, est prędicatio non generis, neq; speciei, nec proprii nec differentiæ: ergo est prædicatio quinti prædicabilis, non.n. sunt plura prædicabilia, secundum veriorem opinionem. Et probatur idem: nam intensio est accidens albedinis: ergo est accidens quinti prædicabilis, quia non est accidens quod sit passio. Quod verò nõ sit necesse esse aliquid reale probatur: nam in entibus rationis sicut sunt suæ essentiæ, suum genus, & sua differentia, & proprietates, ita etiam sunt sua accidentia, hæc enim prædicatio, Chimæra intelligitur, specieitas cognoscit, est quinti prædicabilis, & tamen subiectũ est aliquid rationis: ergo &c. Mai. probatur: nam non est essentia chimæræ actu intelligi, nec propria eius passio, sed merũ accidens, & idem de specieitate: ex hoc patet, quod neque est de eius essentia, qđ subiectum sit aliquid rationis, nõ loquor formaliter, quatenus est correlatiuum relationis prædicabilis quinti: nã sic aliquid rationis est, sed loquor de illo quod suscipit huiusmodi subiecti relationem. Sicut enim genus refertur ad speciem, ita accidẽs ad subiectum, de quo dicitur, accipiẽdo accidens secũdè intentionaliter. Et ita suũ correlatiuum formaliter est aliquid rationis. Sed sicut relatio generis põt cõuenire entib. realibus, & rationis substantiæ, & accidẽti, ita relatio accidẽtis quinti prædicabilis.

Necesse ne sit subiectũ accidentis esse aliquid reale.

Ex dictis sequitur primò, quod subiectum, ad quod refertur accidẽs quintum prædicabile, non habet vnum cõceptum obiectiuum pro materiali, nec datur vnum substratum istius subiecti vnico conceptu cognitum. Sicut diximus capite de genere, non dari vnum substratum genericum commune ad omnia genera, ita nõ datur vnum subiectum, ad quod refertur accidens commune ad omnia subiecta.

1. Corollarium.

Sequitur secũdò, necessarium esse, vt inteutio accidẽtis quinti prædicabilis alicui conueniat, quod referatur ad subiectum, respectu cuius illud, quod se hẽt vt materiale suscipiens intentionem accidẽtis, habeat rationem formæ, & subiectum se habeat vt materia, quod est asserere, nõ reperiri intentionem prædicabilis quinti in propositionibus indirectis. Hæc enim prædicatio; album est homo, non est prædicatio quinti prædicabilis, quia est indirecta, etiamsi sit accidentalis.

2. Corollarium.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum dico, definitionem esse intelligendam secundè intentionaliter, & sic omne accidens 5. prædicabilis potest adesse & abesse, id est, prædicari accidentaliter de subiecto, vt aliquid quod non oritur ex essentia rei, & quod potest negari de subiecto, non destructa essentia subiecti. Cum verò Porphyrius postmodum diuidit accidens, illud quidem diuidit secundum esse reale, ac si diceret, accidens in esse reale consideratum, aliud est separabile, vt albedo, aliud inseparabile vt cicatrix. Et hoc quidẽ artificiosè fecit Porphyrius. nam cognoscere naturã realem accidentis maximè conducit ad cognitionem ipsius secundè intentionaliter accepti. Diuisio enim hæc explicat naturam accidentis realis, maximè quod totũ ordinatur ad cognitionem secundæ intentionis, quæ est obiectum formale logicæ de quibus in superioribus diximus.

Quõ omne accidens 5. prædicabilis possit adesse & abesse, & tamẽ quoddã esse separabile, quoddã inseparabile a subiecto.

Ad 2. arg.

Ad secundum resp. definitum huius definitionis formale, quod est secunda intẽtio 5. prædicabilis in concreto, non diuidi postea in accidens separabile, & inseparabile: sed solum definitum pro materiali diuiditur. Aliud ergo formaliter definit, & aliud

Quid diuidatur in separabile &

Digitized by Google

in insepara bile, prima vel secũda intentio accidentis. &aliud diuiditur materialiter. Quod si de definito pro materiali sit sermo, idẽ etiã diuiditur in separabile, &in inseparabile, & satis familiare est Aristoteli, vt constat in prædicamento substantiæ, & quantitatis, rerũ naturas discutere, vt intẽtiones, quæ in illis versantur, explicet magis. Ad cõfirmationẽ patet ex prima cõclusione.

Ad tertiũ. *Controuersia.* *Num mors combustio, existentia, sint vera accidentia.* Ad tertiũ resp. ab aliquibus, & vt ipsi existimant, subtiliter, mortem, combustionem, & existentiam non esse accidentia subiecti secundum esse actuale, sed secundũ esse possibile, vel præteritum. Existentia enim comparata ad subiectũ, vt actualiter existens est, non est accidens, sed essentia eius, & ita non potest subiecto actualiter existenti abesse, quin subiectum secundum esse actuale corrumpatur. Accidit tamen subiecto secundum esse possibile, cui adesse, & abesse potest præter corruptionem eius secundum esse possibile, secus nihil addit prædicatum supra subiectum, quod in propositione contingenti vitium est. *1. Opinio.* Similiter mors, si ad hominem pręsentem referatur, non accidit illi, sed repugnat, accidit autẽ homini præterito vt sic, & ita ista propositio, homo est mortuus, non est in materia contingenti, nisi subiectum supponat solum pro homine pręterito, vt sic. Nam si pro pręsente supponeret, esset in materia remota, vel repugnãte: *Refellitur.* sed multa intermiscet falsa hæc solutio, cum ipsa et sit falsa Primo existẽtia (loquamur de homine, ne fiat sermo de Angelo, & de cęlis, de quibus diximus, esse passionem physicam in superiorib.) De illo ergo loquendo (quod de aliis etiam est dicendum) accidens quinti prædicabilis est: *Existentia inquam.* nam existentia nõ est essentia hominis, nec pars essentiæ, alias non posset non existere. *Ratio valida.* Nec est propria passio: nam aliàs hæc pręedicatio, homo existit, esset æternæ veritatis, & nunquã posset falsificari. Nã propositio, in qua prædicatur propria passio de subiecto, est in secundo modo perseitatis, & propositionẽ æternæ veritatis constituit, quod aperte falsum est in existentia, hæc.n. est falsa: Antichristus existit, igitur non est propria passio, nã hæc est vera: Antichristus est risibilis, quia propria passio est hõis risibilitas, etiam falsum asserit, dum dicit, existentiã esse essentiã subiecti existẽtis. Nam vel loquitur de subiecto existẽti, vt sic, & quatenus existẽs est, & tunc hæc propositio est identica, existens est existẽs, & subiectum est idem cum pręedicato, & oẽs propositiones accidentales, si accipiantur cum specificatione, sunt essentiales: nam Petrus est albus si accipiatur cũ specificatione, quatenus albus est albus, etiã est idẽtica &essentialis, siue necessaria, vnde nulla esset quinti prædicabilis. Præterea, vt propositio sit essentialis prædicatum, debet esse de essentia subiecti, vt in propositione ponitur, v.g. homo est animal, quia de intrinseca ratione hominis est, quod sit animal, hæc prædicatio est essentialis, sed de intrinseca ratione hominis non est existentia: ergo hęc pręedicatio non est essentialis, homo existit: existentia ergo nõ est essẽtia eius. *Fuga.* Quod si dicas esse de ratione hominis existentis, etiã hæc, homo est albus, erit essentialis, quia albedo est de essentia hominis albi, quod est absurdum asserere. *Impugnat.* Nam eadem est essentia hominis possibilis, & existentis: ergo si existentia est accidens hominis passibilis, etiam erit accidens hominis pręsentis, & si est accidens Petri positi in rerũ natura, erit etiã accidens ipsis secundũ esse possibile considerati. Sufficit ergo, vt existẽtia sit accidens hominis, quod conueniat illi, & non tanquam essentia, vel pars essentię, nec tãquam propria ipsius passio. Quinimo, existentia non adest, & abest ab homine possibili, sed ab homine pręterito abest, & homini præsenti adest, & conuenit, & compositio quæ in homine reperitur, ex quo est, & quod est, est compositio conueniẽs rei essentię, cui existentia accidit. Videatur Diuus Thomas 2 contra Gentiles, capite 54. *D. Thomas.* Quod etiam dicit de morte, ridiculum est: nam si solum mors homini præterito accideret, & non pręsenti, nũquam homo moreretur. Nã ex eo pręteritus est homo, quia mortuus est. Conuenit enim mors homini præsenti, sed taliter, vt dicemus, quod ab ipso remouet vitam, & rationem hominis destruit. *2. Opinio.* Alii respondent, quos sequitur Mas. in hoc prędicabili, q. 3. ad secundum. Et dicunt accidentia priuatiua non esse verè & propriè accidentia, sed priuationes tantum, & amotiones formarum, & entium, ac proinde in hac definitione nullo modo comprehenduntur, in qua solum

Digitized by Google

lum accidentia definiuntur, quæ denotãt

Refellitur.

aliquã entitatẽ positiuã. Quæ solutio quã falsa sit, cõstat ex supra dictis in cõclusionib. Nã 5. prædicabile solũ dicit formali-

Quõ sit formalitas 5. prædicabilis.

ter relationẽ rationis, qua refertur ad sua inferiora accidentalia, extra quorũ essentiã siue formaliter, siue radicaliter est illud, qđ refertur, de materiali verò solum dicit id, qđ est huiusmodi, siue sit aliquid reale, siue rõnis, siue substantia, siue accidẽs, dummodo sit quid vniuocũ. Sed cæcitas v. g. quæ est ens rationis prędicatiuũ, non nascitur ex hominis essentia, neque est eius propria passio, & verè prædicatã de homine in concreto, dicendo, Petrus est cæcus: ergo ptinet ad 5 prædicab. falsum ergo est dicere, solũ accidentia positiua definiri in hac definitione. Præterea hæc prædicatio: homo est cæcus, est prædicatio alicuius vniuersalis vniuoci; cæcus vniuocũ quid est ad oĩa habentia cæcitatẽ, & est vniuersale, quia prædicatã de plurib. & accidẽtaliter prædicatur de Petro, Ioãne, de Frãcisco, de homine, equo, & leone; ergo est prædicatio quinti prædicabilis; non. n. est propria passio

Fuga.

Dices hoc nõ sufficere, sed esse necessariũ, vt di-

Impugnat.

cat formã positiuã. Sed hæc explicatio, pterquã quod sit volũtaria, falsa est. Nã accidẽs hic nõ definitur loquẽdo de materiali, id qđ est verè accidẽs, sed id qđ est pdicatũ accidẽtale; sed hæc supra dicta pdicatio est huiusmodi: ergo &c.

Refellitur aliud affectum secũda opin.

Secunda solutio eiusdẽ est peior. Dicit. n. mortẽ accidẽs esse hois, quia põt abesse ab illo, nõ verò quia possit adesse, quia abesse dicit priuationẽ præsentis. Si igitur accidens abest ab aliquo subiecto, potuit illi adesse. Illud. n accidens abest ab aliquo subiecto, quod potuit illi inesse. Si igitur mors non cõuenit homini nec adest illi, nõ poterit ab illo abesse, maximè, quia vt con-

D. Thom.

stat ex D Th. de spiritualib. creaturis vbi supra, hic abesse & adesse accipiũtur pro affirmari & negari, nõ quidẽ actu sed aptitudine, ita vt accidens sit, quod põt affirmari, & negari de subiecto, eius substãtia & essentia nõ destructa. Et nõ accipitur pro vera inhærentia vel non inhærentia. Vt ergo sit accidẽs huius prędicabilis, necessariũ est, vt verũq; cõueniat & abesse & adesse præter subiecti corruptionẽ, mõ dicto. Præterea, si nõ cõuenire subiecto sufficit, vt dicatur accidẽs illius subiecti, sequitur qđ intellectio angelica & oĩa accidentia spiritualia possint dici accidẽtia corporis, qa absunt à subiecto corporeo, hoc est, non cõueniunt. Hoc. n. modo explicat hæc solutio absentiam accidentis, hoc aũt est absurdum: ergo &c. Prædicatio. n. accidẽtalis quinti prædicabilis dẽt esse respectu alicuius, quod se habeat vt forma quæ possit subiecto cõpetere.

3. Opinio. Cai. vera.

Vera ergo solutio est quam assignat acutissimus Caietanus in præsenti, dubio secundo, hanc prædicationẽ. homo est mortuus domus est cõbusta, non pertinere ad quintum prædicabile, quia sunt prædicata nullo modo conuenientia subiectis, sed illis repugnantia, & eorũ rõnes destruentia. Prædicata verò, quæ ad quintũ attinẽt pdicabile, debent esse prædicata conuenientia subiecto, & debent dicere formã accidentalem, vel aliquid per modum illius, quæ neq. nascatur ex eorũ essentia, nec sit essentia, nec pars essentiæ. Quod verò mors repugnet hominis essentiæ demonstrat D. Tho. 3. p. q. 50. art 4. quia mors est

D. Thom.

separatio animę à corpore: sed coniũctio animæ & corporis complet hoĩs essentiã ista ergo sublata nõ manebit homo: ergo mors facit quod aliquid nõ sit homo. Præterea, mors est priuatio vitæ: ergo hominem vita priuat, sed de essentia hominis est vita, homo est animal, animal aũt est viuẽs: ergo sublato superiore, quod fit p mortẽ, qua tollitur vita, tollitur hois rõ, & nõ manet; & ita mors est prædicatũ repugnans, & nõ quinti prędicabilis. Et idẽ est de alijs huiusmodi prædicatis dicẽdũ.

Obiectio.

Quod si dicas, hæc pdicatio est vera, hõ est mortuus. Respondetur, ꝙ accipitur cũ ampliatione, & facit istũ sensũ, qđ est, vel

Solutio.

fuit homo, est mortuũ, hoc est, olim homo modò est mortuus. Si aũt sine ampliatione accipiatã cũ dr̃, ꝙ Petrus est mortuꝰ,

Difficult.

Petrus mortuus est cadauer, quod æquiuocè hõ dr̃. Et si dicas, illa ergo ppositio vera, homo est mortuus, ad quod prædica-

Solutio ex Caiet.

bile ptinet Cai. reducit illã ad quartũ & secũdũ modũ perseitatis, qa verificatã de hoĩe q fuit fuisse aũt seu pteritũ fuisse, rõ est, qđ homo sit mortuus, & ita ad 4 prædicabile reducitur: quia sicut esse hoĩem, est rõ, vt aliquid sit risibile, ita esse præteritum est ratio, vt aliquid sit mortuum.

Digitized by Google

Et etiã pertinet ad quartũ prædicabile, quia prędicatur propria causa de ꝓprio effectu, sicut in ista, ædificator ædificat, licet caussalitas sit in alio genere. Et hæc sunt acutè dicta à Caie. Alia so utio adhiberi poterat, quod mors & cõbustio pertinent ad quintũ prædicabile, nõ in facto esse, & in esse completo præcisè considerata, sed prout sunt in fieri, itaq; hõ moritur, domus cõburitur, huius sunt prędicabilis cæterũ termini horũ motuũ du in ꝓpositione explicantur per mortuũ & cõbustum nõ huius sunt prædicabilis in se, sed in viis suis. Et in alterationibus antecedentib. Magister Soto vltimã assignat solutionem præmissa distinctione huius nõis mortuum nominaliter, & participaliter, & dicit ꝙ respectu corporis vtroque modo est accidens quinti prædicabilis. Nã adest & abest à corpore pręter corporis corruptionẽ. Nã corpus modo viuit, & idẽ postea erit mortuũ, licet habeat aliã formã cadaueris, tunc tamen dicitur idẽ corpus, q̃a sic homines cõmuniter loquũtur. Respectu tamen hominis dicitur esse prædicatum disparatũ. Et si fiat argumentum, Christus modò est homo, & est mortuus: ergo iã conuenit eidẽ existenti esse mortuũ: respondetur, quod est supernaturaliter. Et si rursus fiat argumentum: Nã hæc aliquo modo erit vera, Ioannes erit mortuus, propter ampliationẽ, & modo non est vera: ergo iã adest & abest à subiecto, &c. Rursus respõdetur, quod vt sit accidens quinti prædicabilis debet accidentaliter subiecto propositionis cõpetere sine ampliatione. Vnde D. Th. de natura generis, quomodo ea res dicat mortua, sed quod falsa sit hæc solutio patet ex dictis.

4. Opi. Magistri Soto. *Difficultas* *Solutio.* *Replica.* *Solutio.* *D. Thom.*

Ad quartum respondetur, quod si dicã abstractione compositiua, homo non est risibilis, essentia destruitur, cũ ab ipsa dimanet oppositum prædicati, illa.n. essentia, à qua non dimanat risibilitas, non est hominis essentia. Nã si nõ est risibilis, nec homo, & si est homo, est risibilis, quod de albedine lactis, vel nigredine corui non habet verum. Nam si coruus nõ est niger, non destruitur eius essentia, quia ab illa nigredo non dimanat.

Ad 4.

Ad quintum patet ex quarta cõclusione, quę est D. Th. de spiritualib. creaturis.

Ad 5.

Ad replicam & ad D. Tho. secundo contra Gentiles, respondetur ꝙ ibi loquatur de accidente. Ad D Th. respondet, in illo loco ipsũ accipere accidẽs, vt distinguit cõtra substantiã. Vt enim aliquid sit accidens hoc modo, debet respicere subiectũ completum, cui inhęreat. Dico completũ vel subsistens Nam animæ rationali accidentia spiritualia inhærent. Et sanctus Doctor censet & rectè, accidentia non subiectari in materia prima: nos vero accipimus accidens ꝓ accidenti quinti prædicabilis, cuius subiectũ est illud, ad quod refertur extra eius rationẽ existens nec ab illius profluens essentia, vt statim magis explicabitur. Cum ergo sit diuersa acceptio accidẽtis, si logicè, vel metaphysicè consideretur subiectum, est etiam diuersum, & acceptio illius diuersa.

Explicatur locus D. Thomæ. *Accidens duplex, pdicamentale, & prædicabile, & quid sit vtrumq;*

Ad sextum respondetur, illud, ꝙ induit intentionẽ vniuersalis, v.g. albũ, non importare cõpositionem ex subiecto & accidenti: sed solum importare albedinẽ in cõcreto. Et vt vniuersalius loquamur, albedo in cõcreto illa est q̃ accidit inferiorib. & quæ de illis in cõcreto prædicatur, & refert relatione prædicabilis quinti Heruæus, vt patuit supra, cũ de intentionibus ageret, dicit album secundũ quod importat compositionẽ ex his nõ prædicari de Petro, v.g. bene tamen secundũ quod importat cõpositionẽ huic, quod est importare albedinẽ in cõcreto. Videatur Paludan. 4. d. 1. q. 2. vbi huic fauet sententiæ, & docet, quomodo fiat prædicatio in his accidentibus; & in cõpositis artificialibus. Alii respondent, ꝙ prædicatũ accidentale concretũ, vt albũ, inhęreat formaliter, ratio tamẽ formalis inhærẽdi est ipsa forma accidentalis. Et hoc sufficit, vt totum prędicatum dicatur inhęrere, sicut totum compositum, vt viuens, licet ratio formalis viuendi nõ sit, nisi altera pars illius, scilicet, anima. Cum ergo possit forma inhærere, potest cõsequenter formaliter adesse & abesse, & sic accidentaliter prædicari.

Ad 6. *1. Solutio.* *Heruæus.* *Paludan.* *2. Solutio.*

Ad septimum argumentũ aliqui statim cõcedunt, omnia illa, quæ prædicantur de Deo ex tẽpore, accidentaliter prædicari, accidẽtalitate huius ꝓdicabilis; vt Deus factus est homo, Verbũ caro factum est, Deus est creans, Deus est dominãs mortuus. Quia cũ oĩa ista nõ sint de essentia Dei, neq; ab eius principiis dimanẽt rectè possunt

Ad 7. *1. Solutio.*

Digitized by Google

prædicabile, aliàs hoc prædicabile nō importaret aliquid vniuocum, quod est contra rationem prædicabilis cuiuscũq;. *Solutio.* Dices, hoc prædicabile formaliter importare aliquid vniuocum, materialiter autem non esse necesse hoc importare, vt patet in genere, cuius materiale reperit in substantia & accidenti, quib. nihil cōe vniuocum datur. *Replica.* Sed contra, quia illud formale debet habere vnum materiale adæquatum, quod denominet accidēs quinti prædicabilis: sed nullũ tale potest dari, si denominatio etiam istius prædicabilis reperitur in substantia: ergo non reperitur. Maior patet, quia illa forma constituens hoc prædicabile, est relatio quædã, quæ est secunda intentio in concreto; ergo exigit hæc forma vnum adæquatum subiectum. Sed minorem probo, quia cum non sit solum accidens, si denominatio etiam sumatur à substãtia, erit ex necessitate accidēs, & substantia. Nam aliquid superius ad illa esse non potest: ens enim non est materiale huius secundæ intētionis quinti prędicabilis.

2. Argum. Secundò. Accidens quinti prędicabilis sic definitur, quod adest & abest à subiecto præter subiecti corruptionē, sed prædicato substantiali seu desumpto à substãtia non potest cōuenire hæc definitio, qa substantia non adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem: ergo nihil potest recipere denominationem huius prædicabilis, nisi in se sit accidens.

3. Argum. Tertiò sequitur, quòd hæ ꝑdicationes essent huius prædicabilis: animal est homo, homo est Petrus, & ista; animal est rationale, consequens est falsum: ergo &c. Sequela probatur. Nam animali, vt sic, accidit esse hominem, esse rōnale, & homini accidit esse Petrum, & vtrumque prædicatum est extra essentiam subiecti, nec ab ea dimanat, vt propria passio.

4. Argum. Quartò, manente hoc vase impossibile est, quod non sit aureum, ergo hæc prædicatio; hoc vas est aureum, non est quinti prædicabilis. Consequentia est bona, & ꝓbatur antecedens. Nam hoc vas determinatum ex necessitate debet esse huius materię, & ita hęc materia ex necessitate est de illius ratione, vnde nec per cogitatiõ nō potest separari ab illo hęc materia, magis quam à Petro hæc materia. *Solutio.* Dices, qđ licet esse aureum non sit accidens huic vasi, est tamen accidens vasi in cōmuni. *Replica.* Contra, nã cũ exercetur prædicatio huius prędicabilis, prędicatum debet esse cōmune ad multa inferiora, & respectu illorũ debet cōuenire, vt aliquid accidētale, quod est extra rationem inferiorũ denominatiuè, nec ortum à principiis intrinsecis, vt cum dico: Petrus est albus, Ioannes est albus, hoc prędicatum quod de multis inferioribus affirmatur, est accidēs quinti prædicabilis respectu illorũ: quia hēt in ordine ad illa subiecta omnes cōditiones: sed aureum non est accidens respectu huius, sed quid intrinsecum, vt probatum est. Et ita cum sit hæc prædicatio, hoc vas est aureum, & hoc vas est aureum, non prædicatur aliquid accidentaliter, se habens in ordine ad subiectum, & ita non erit quinti prædicabilis hæc prædicatio, non ergo à substantia potest sumi denominatio huius prædicabilis quinti.

Controuer. 1. Opinio Toleti. In explicanda hac prima q̃stionis parte variant logici. Tolet. in præsenti quem multi sequuntur, censet non posse recipere denominationem huius prædicabilis, nisi id, quod accidens est. Nã dicit in his propositionibus, vas est argenteũ, domus est deaurata, hoc prædicatũ non esse substantiale, nec dicere substantiam, sed importare solum formaliter non substantiã auri, sed respectum ad aurũ, qui respectus est accidētalis. In hac propositione: Deus est amãs iustum, quæ quinti prædicabilis est, id quod recipit denominationem huius prædicabilis, non est substantia amoris Dei, quæ in se est substantia, sed respectus amoris illi adiunctus, per quē ille amor terminatur ad creaturam. *2. Opi. aliorum.* Alii cēsēt hanc prędicationem, cathedra est lignea, esse quidē prædicationē accidentalē, nõ vero quinti prædicabilis. Et ratio horum est, quia, vt sit huius prædicabilis, dēt prædicatum dicere totũ subiectũ; illud verò prædicatũ non dicit totum, sed partē materialem duntaxat. Verum istæ opiniones falsę sunt, vt iam vidimus: Quapropter sit *Auctoris placitum.*

1. Conclus. contra Toletum. Prima conclusio; prædicabile, quod est substantia, vt distinguitur contra accidēs potest induere intētionem, & denominationē huius prędicabilis. Ita asserit D. Th. de spiritualib. creaturis, art. vlt in corpore. Et probatur. Nam accidens, prout esse quin-

Quid requiratur vt aliquid dicatur accidens 5. Prædicabilis.

quintũ prædicabile, dicit prędicatũ quod importat habitudinem accidentalem ad subiectum, vt aliquid quod neque est essentia, nec pars essentiæ, nec à principiis essentiæ dimanat: sed hæc omnia potest habere prędicabile, quod est substantia respectu aliquorũ subiectorũ: ergo potest inducere denominationem huius prædicabilis. Discursus est legitimus, & maior patet quæstione præcedente, & illã asserit D.Th. loco modo adducto in corpore: & minor probatur. Nam hoc prædicatũ, ligneum respectu cathedræ non dicit essentiam eius, nam cathedra est in prędicamento qualitatis in specie figuræ, & cõsequẽter nec dicit passionem eius propriã, nec proprietatem: non.n. lignum ad figurã consequitur: ergo dicit aliquid, quod coniungitur cum cathedra accidẽtaliter, & quod importat respectu illius ordinẽ accidẽtalẽ: ergo ad hoc prædicabile quintũ attinet Præterea. Nã etiãsi ligneũ, argẽteũ, &c. sint substantiæ, vt distinguitur cõtra accidens, quemadmodũ & rõnale est substantia, sed tamen importãtur per modum accidentium, quia sunt extra essentiam eorum, de quibus prædicantur: ergo prædicationes illę sunt attinẽtes ad quintum prædicabile. Probo minorem. Quia prædicata sumuntur à materia per modũ determinantis formam, quæ de se indifferens est, vt sit in hac vel illa materia. Sed

Obiectio.

dices, hæc est essentialis prædicatio; homo est materialis, in quo prædicatũ sumitur à materia physica subiecti, ergo & hęc erit essentialis, annulus est aureus: nã prædicatum etiam sumitur à parte materiali

Solutio.

subiecti: Respondetur, negãdo consequẽtiam; quia prædicatũ prioris propositionis sumitur à materia essentiali hominis, quam sola informare potest anima rationalis, at prædicatum posterioris sumitur à materia, quæ non est essentialis tali formæ annuli Potest enim in communi forma annuli informare aliam materiã, quia non magis ex sua ratione petit informationem materiæ aureæ, quam ferreę, neq; annulus dicit compositum ex materia & forma, tanquã ex partibus sibi essentialibus, hoc enim est impossibile. Nulla enim essentia potest habere partes sibi essentialiter diuersorum generũ, aliàs illa esset ens per accidens, quod est impossibile, quia nullum ens per accidens habet aliquam essentiam, sed annulus dicit formã in prædicamento qualitatis existentem, & supponit pro materia, quæ est subiectum illius formæ, & additamentum suum.

2. Conclus. Itidem contra Toletũ

Secunda conclusio. In huiusmodi prædicationibus & similibus, cathedra est lignea, id quod induit rationem quinti prædicabilis, non est aliquis respectus ad substãtiam auri, sed ipsa auri substãtia, cuius oppositũ dicebat Toletus. Et probatur, nã illud est accidens quinti prædicabilis, qđ affirmatur de subiecto extra eius essentiã existens, nec ab illa dimanans: sed hoc est illud prædicatum, lignea, & similia, & nõ aliquis alius respectus, ergo &c. Et præterea probatur conclusio, quia alius effectus formalis est rẽ esse deauratã, & sic in singulis aliis huiusmodi p̃dicatis, & alius esse relatã ad aurũ, sicut alius effectus est rẽ esse dealbatã, & esse relatã ad albedinẽ: hoc secundũ fundatur in primo tanq̃ respectiuũ in absoluto: ergo gratis fingit, esse deauratũ nõ importare, nisi respectũ ad aurũ, cũ formaliter importet ipsũ substantiam auri, quæ accidentaliter coniungitur cũ forma vel re tali. Et si inquiras,

Difficult.

quid sit formaliter illud habere albedinẽ, habere quantitatẽ, &c. Respõdetur, quod

1. Solutio.

est post prędicamentum habere, vt asserit Arist. Sed quia formæ prædictæ seu materia, & formæ, seu subiectum, & forma accidentaliter coniunguntur, ad hoc pertinent prædicabile illæ prædicationes, in quibus prædicata coniunctio accidentalis importatur modo prædicatum sit substantia, modo non. Ex iis impugnatur secũda

Excluditur 2. opin.

sententia. Nã, et si prædicatum non dicat formã rei, v.g. esse ligneum, nõ importet formaliter rei formã, scilicet, cathedræ, quia confundit totũ, quod dicit subiectũ, ex eo quod importat, vt totum, bene potest esse prædicabilis quinti. Et secundò

2. Solutio. Quare pars naturalis nõ prædicetur de toto naturali, bene autem pars artificialis de toto artificiali.

respondetur, quod in artificia ib. hoc est peculiare, quod pars prædicetur de illis. Dicimus enim vas esse aureum, & ita denominatiua sumpta ab illis etiam de illis affirmantur, vt dicendo vas est aureum, quia non est propriè pars, sed subiectum perfectum, cui coniungitur forma, & ita potest affirmari de vase Vnde multò magis denominatiua quæ proueniunt à subiecto, affirmabuntur.

Dis-

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur, quod contineat æquiuocationẽ maximam Illud enim prædicatũ, quod affirmatur de multis prædicatione quinti prædicabilis respectu illorum, de quibus affirmatur, debet esse vniuocum, verbi gratia, album affirmatur de Petro, & Paulo prædicatione huius prædicabilis, respectu illorum debet importare formam, quæ secundum eandem rationem conueniat. Non autem est necesse, quod quintum prædicabile, verbi gratia, accidens importet vnum materiale, quod vniuocè affirmet de omni re, quę pertinat ad hoc prædicabile, est enim hoc impossibile Quia, vt constat ex superioribus, cum denominata ab intentione huius prædicabilis non solum sint substantia, sed etiam accidens, & ens rationis, illis autem omnibus non possit dari materiale aliquod cõmune, fit apertè, hoc prædicabile non habere vnum materiale abstractum commune, sed conuenit illi habere materiale, vt diximus, genus habere. Et vt hoc non iterum repetamus, ibi vide.

In quo sensu accidẽs quinti prædicabilis debeat esse vniuocum, & in quo non.

Ad 2. Ad secundum iam dictum est. Adesse, & abesse, non accipi hic, pro inhęrere, vel nõ inhęrere, sed pro affirmari vel negari, seu pro esse prædicabile, & affirmabile; sic, vt subiecti essentia ex huiusmodi, affirmatione, & negatione non destruatur. Accipitur itaque secũdè intẽtionaliter hæc affirmatio, & negatio, seu hoc adesse & abesse. Nam album cum induit intentionem huius prædicabilis, refertur ad sua subiecta relatione prædicabilis talis, quod etsi adsit, & absit, hoc est, quod etsi affirmetur, & negetur, nõ destruitur essentia subiecti, de quo suprà dictum est.

Quomodo accidens 5. prædicabile possit inhęrere, & non inhærere.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod illæ duę prædicationes non sint huius prædicabilis, quia sunt indirectæ. Tertia verò propositio ab aliquibus conceditur pertinere ad hoc prædicabile, quia differẽtię accidunt generi, ab aliquibus negatur, quia trahit ad idem esse cum genere, vt suprà diximus de Christi humanitate. Elige quod malueris.

Ad 4. 1. Solutio. Ad quartum, quod est difficile, respondetur, quod hoc prædicatum ligneum, est prædicatũ quinti prædicabilis, quia affirmatur de substantiis multis, quibus accidentaliter conuenit. Nam vas est ligneũ, cathedra est lignea, domus est lignea; & his omnibus accidit hoc prædicatum, quia nõ est de essentia illorũ, esse lignea, sed possunt tales formæ aliis cõiungi materiis. Vnde illud subiectum, cathedra, respectu illius prædicati est subiectum inferius accidẽtaliter. Et in hoc sensu à viris doctis asseritur, propositionem hanc esse quinti prædicabilis, sicut conceditur, has prædicationes esse quiti prædicabilis, homo est albus, equus est albus. Et non est necesse, quod illud prædicatum ligneum affirmetur accidentaliter de omni subiecto contento sub cathedra, ita vt etiam de hac lignea cathedra accidentaliter prædicetur: huic enim formæ cathedræ ligneæ nõ accidit esse ligneam, sed necessariò est lignea. Et hæc est optima solutio.

Doctrina pulcra obseruanda ex grauissimis viris.

Alii dicunt, quod etiam huic cathedræ accidat esse ligneam. Nam, etsi in re hæc forma cathedræ singularis nõ possit separari à ligno, quia indiuiduatur ab hac materia lignea, quo sensu dicimus nos, hanc propositionem non esse accidentalẽ: verum per cogitationem bene potest adesse, & abesse hæc forma ab hac materia: quia licet dicamus, hæc cathedra non est lignea, non destruitur forma huius cathedræ. Sed certè de essentia huius formę singularis est, quod sit indiuiduata ab hac materia: & ita dicendo, hæc cathedra non est lignea, destruitur eius essentia, & sic non est prædicatio quinti prędicabilis. Vnde securior est prima solutio, & sufficiens.

2. Solutio.

Exploditur.

De secũdo quęstionis sensu facile, quid sentiam, dicam. Et in præsenti nõ disputamus de accidentibus rationis: nã hęc omnia prædicabilia possunt comprehendere. Nã genus est species vniuersalis, & species similiter est vniuersalis species, & prędicatur de hac & de illa specie: Differẽtia itidẽ, & proprium, & accidens. Et hoc accidentaliter illis cõuenit, sicut homini accidentaliter conuenit esse speciem, & sunt prædicationes huius prædicabilis: Sed quod inquirimus, est, an alicui prædicato & naturę quæ affirmatur, vt genus de illis, de quibus vt genus affirmatur, possit affirmari, vt accidens quinti prædicabilis. Et sic in aliis prę-

Quod attinet ad secundũ punctum quęst. explicatur in quo sit difficultas.

Digitized by Google

prædicabilibus, verbi gratia, an animal, quod prædicatur de homine, & equo prædicatione generis, possit affirmari de aliquo, vt quintum prædicabile. Et idem de aliis prædicabilibus dici possit, siue sit respectu eiusdem subiecti, siue diuersi.

Conclus. 1. In qua re breuiter dico primò, respectu diuersorum bene potest idē prædicatum induere intentionem quinti prædicabilis & quarti. Probatur: nā esse disgregatiuum visus, est propria passio albi, Hæc enim prædicatio, hoc albū disgregat visum, ad quartum prædicabile pertinet. Et idem prædicatum respectu Petri est accidens quinti prædicabilis: nam hæc, Petrus disgregat visum, ad quintum pertinet prædicabile.

Quare, & quo idem possit induere rationē diuersorū prædicabilium. Et ratio est: quia diuersimodè ordinatur illud prædicatum in ordine ad diuersa subiecta: nam ex principiis huius subiecti albi, vt sic, oritur disgregatiuum, non verò ex principiis Petri. Et sicut prædicatio proprii, & accidentis eidem rei conueniunt, respectu diuersorum, eodem modo id, qđ est genus, induit etiam rationem accidentis quinti prædicabilis, respectu diuersi subiecti formaliter. Nam, album est coloratum, est prędicatio generis de specie; & tamen illud prædicatum, coloratum, respectu hominis, est quinti prædicabilis, homo est coloratū, prędicatio est accidentalis, & per hunc modum poteris discurrere in reliquis prædicatis in concreto sumptis, & accidentalibus, in quibus hæc verificantur: nam de prædicatis substātialibus non hoc auderem asserere. Quia iam dictum est, hanc non esse quinti prædicabilis, Deus est homo, quia humanitas trahitur ad idem esse verbi Dei, ideo dico in substantiis non habere locum, quę primo dicta sunt à nobis.

Conclus. 2. Et hoc sit secūdū dictū huius dubii: Respectu eiusdē subiecti nō potest aliquid prædicari, vt propriū, & vt accidens. Ratio est, quia proprium & accidens exposcunt diuersam rationē incōpossibilem. Nam, vt sit accidens, est necessum, quod non nascatur ex principiis rei, vt autē sit proprium, exposcit oppositū nasci, & oriri ab essentia rei, hęc nō possūt eidē cōpetere respectu eiusdem formaliter: ergo.

Obiectio. Sed contra: nā quale prędicatur de homine, vt propriū, & vt accidens: ergo idem respectu eiusdē potest vtramque intētionem induere. Antecedens probatur quoad primam partē: Nam risibilitas profluit ab hominis essentia: ergo est qualitas: nā qualitas est de ratione intrinseca risibilitatis. Quod autem quale prædicet accidentaliter, probatur: quia albū prędicatur de homine, vt accidens: ergo & esse qualem, quod est genus ad albū. Probatur consequentia: quia implicat aliquid prædicari accidentaliter de aliquo, & ea, quæ sunt de essentia illius non prædicari etiam accidentaliter.

Solutio. Respondetur, quod licet implicet, eandem physicam entitatem respectu eiusdem formaliter recipere simul denominationē proprii & accidentis, sed hoc non repugnat respectu alicuius rationis metaphysicæ, & superioris; quia licet illa sit vna formaliter, est tamē multiplex virtualiter propter latitudinem suæ potentialitatis. Vnde esse quale, cum sit quædam ratio generica ad accidentia propria, & communia, nō repugnat illi, vtramque denominationem recipere propter multiplicitatē virtualem, quam importat, & propter diuersos ordines, quos dicit ad proprium & accidens. Et hoc conuincit hoc argumentum.

Exploditur. Ceterum mihi hæc solutio non multum placet. Non enim existimo verum esse, vt si aliquid est propria passio alicuius, id omne etiā sit propria passio, quod in illo essentialiter includitur. Nam nullus vnquam dixit, quod ens sit hominis propria passio, quia cōuenit multis aliis, nec ex eius essentia oritur. Item, quia est primum prædicatum cōueniens homini, & tamen hoc sequeretur, si prædicta ratio aliquid valeret: nam essentialiter includitur in risibilitate. Item, esse quale cōuenit aliis ab homine: nā cōuenit Angelo & equo, qui etiam habent passiones, quæ sunt qualitates, ergo nō est propria passio hominis, quia propria passio conuenit omni, & soli, & semper: nam loquimur de proprio quarto modo. Vt igitur, quid in hac parte sit tenendum, scias & hoc argumentum dissoluas, vide quę supra dicta sunt quæst. 57. in solutione quarti argumenti: non enim placet iterum doctrinam illam repetere.

QVAE-

QVÆSTIO LXXIX.

Vtrùm accidens quintum prædicabile sit essentialiter vniuersale.

1. Argum. ET argumentor à parte negatiua: Nã id, quod est essentialiter vniuersale, debet hẽre inferiora per se; sed accidẽs quintum prædicabile non hẽt hæc inferiora. ergo nõ ẽ vniuersale essentialiter. Maior patet: Nam vniuersale est vnũ in multis, & de multis: ergo necessariò respicit inferiora. Nam illud vnum in multis necessariò est superius ad illa. Sed minorem probo: Nam si album, v. g. dẽret habere inferiora, illa vtiq; essent, quæ determinatè dicerent, quod album in communi importat, vt hoc album, & illud album, sed hæc non sunt inferiora albi, vt album attinet ad quintũ prædicabile: ergo &c. Mai. patet, minor prob. quia hęc ꝑdicatio, hoc album est album, nõ est quinti prędicabilis: quia est essentialis, sed est prædicatio speciei de indiuiduis, vel ad illam reducitur.

Solutio. Dices, quod inferiora albi, vt pertinẽt ad quintum prædicabile, sunt Petrus, Paulus, & Hieronymus, exempli gratia.

Replica. Sed contra, quia supra dicti nõ sunt ꝑ se inferiora, & indiuidua respectu albedinis, aut albi, sed respectu hominis: ergo nec illa sunt inferiora illius prædicabilis albi Antecedens patet, qa vniuersale idẽtificatur, vt dicit naturam, quæ est vniuersalis cum inferiorib. & vniuersaliter loquendo, superiora sunt de quidditate inferiorum: sed albũ vt albũ, non identificatur cum Petro, & Paulo; sed homo identificatur, nec quæ sunt de quidditate albi, sunt de quidditate Petri, sed solũ, quę sũt de quidditate hominis: ergo Petrus & Paulus solum sunt inferiora hominis.

2. Argum. Secundò, vniuersale prædicari potest immediatè de inferiorib. respectu quorũ habet rationem vniuersalis, sed albũ non põt immediatè ꝑdicari de Petro, & Paulo, qui assignantur eius inferiora, ergo nõ est vniuersale respectu illorum. Min. probatur, quia albũ prius prædicatur de hoc & de illo albo, deinde verò, quia Petrus est albus, prædicatur de Petro, ergo &c. Probatur antecedens, nã immediatius dicit albũ respectum ad id, quod hẽt formã suam determinatè, quã ad id, cui hæc forma determinata conuenit, sed hoc album habet alibi formã determinatam & non Petrus, ergo prius de illo, quam de Petro dicit. Probatur antecedens, quia Petrus non determinat formam albi in eo, quod Petrus, sed hoc album. Et confir. hoc arg. *Confir. 1.* Nam albũ id respicit, vt prædicabile immediatius, à quo fuit abstractum, sed non fuit abstractum à Petro & Paulo, sed ab hoc & illo albo, ergo hoc & illud album immediatius respicit. Et ita hæc sunt inferiora illius, sed horum respectu non est quintum prædicabile, sed species; ergo quintum prædicabile, essentialiter nõ est vniuersale. Et confir. secũ lò; Nullum vniuersale potest prædicari, nisi de his, à quibus abstrahitur, sed non abstrahitur à Petro, & Paulo, ergo de illis nequit prædicari. *Confir. 2.* Maior patet, quia in illis est, & nõ in aliis, sed non prædicatur de his, in quibus non est, ergo nec de illis, à quib. nõ abstrahitur, nõ ergo datur quintũ prædicabile, maximè, qđ sit essentialiter vniuersale.

3. Argum. Tertiò arguitur, & explicatur magis præcedens argumentum. Quia ratio albi, vt sic, vel abstrahitur ab homine & equo, v. g. vt sũt formaliter albi, & similes in albedine, & hoc non, quia hac rõne album est species Vel respicit hominem, & equum secundũ se, vt præscindunt ab albedine, & hoc non, quia impossibile est abstrahere ab inferioribus rationem aliquam, à qua ipsa præscindant, & quam in se non includant.

Solutio. Respondebis, quod, cum album prædicatur de hoc albo, præsupponitur in subiecto, vt rõ formalis albedo, & ita ꝑdicatur quidditatiuè de illo, qñ verò prædicatur de homine accidentaliter, præsupponitur in subiecto, per modum conditionis sine qua non prædicaretur de subiecto.

4. Argum. *Replica.* Sed contra, & sit quartum argumentum. Quia id, respectu cuius [illegible] quintum prædicabile, est ipsum subiectum, & omnino in sua ratione [illegible] accidens: ergo falsum est, quod [illegible] tur de subiecto, vt includens [illegible] accidentaliter, & tanquam [illegible], sine qua non. Antecedens patet [illegible]

ſpectu illius constituitur formaliter vniuersaliter, respectu cuius potest affirmari, & negari, ipso manente, sed tantum de subiecto excludente accidens: & vt excludit, potest affirmari, & negari: ergo de quo prædicatur, est subiectum, vt excludit albedinem, sed respectu illius, vt sic, non potest esse vniuersale: igitur non est essentialiter vniuersale quintum prædicabile.

5. Argum. Quintò: Omne vniuersale debet esse vniuocum respectu suorum inferiorum, sed quintum prædicabile nõ est huiusmodi, ergo &c. Maior probatur, nã propter ea ens non constituit aliquod prædicabile, quia est analogum. Sed minor probatur: Nam Arist. cap. de substantia dicit, accidens non esse vniuocum respectu substãtiæ, cum respectu illius non prædicetur, nomine & ratione, ergo ponendum est accidens quintum vniuersale.

6. Argum. Sextò arguitur: Omne vniuersale potest prædicari de multis, antequam à parte rei existat in multis, sed accidens non est huiusmodi, ergo non est vniuersale. Maior patet, nã hæc est vera prædicatio; Antichristus est homo, est animal, est rõnalis, est risibilis, & sic de aliis, antequam existat. Minor probatur; Nam hæc est falsa: Antichristus est albus, est niger, non existente Antichristo, ergo &c.

7. Argum. Septimò arguitur: Accidens, v. g. albũ, si abstrahitur à Petro, & Paulo, nõ potest abstrahi abstractione totali, sed abstractione formali, sed id, quod abstrahitur abstractione formali, non prædicatur de re abstracta, vt eleganter ostendit Caie. q. 1. de Ente, ergo nullo mõ est accidens quinti prædicabilis. Maior probatur, quia album formaliter dicit formam accidentalem Petri, & ita si debet ab illo abstrahi, debet esse, vt abstrahitur forma à subiecto Maximè, quia album non est totũ respectu Petri, nec est pars subiectiua, & ita non poterit prædicari de illo. Et probo hoc, quia pars subiectiua dicit oẽ, quod suum totum, & addit aliquid aliud, vt patet in homine, & Petro, in animali & homine, sed Petrus non dicit totum, quod album, addendo aliquid albo, quin potius dicit minus, ergo nõ est totũ vniuersale respectu illius, & ita nõ poterit de illo prædicari.

Octauò arguitur: Album dicit compositum ex corpore, & albedine, sed Petrus non est compositus ex corpore & albedine, ergo hæc prædicatio erit falsa, Petrus est albus, idest, compositus ex corpore & albedine; & idem erit dicendum de aliis prædicationibus accidentalibus, ergo nõ poterit prædicari accidens in concreto de subiectis accidentibus; & ita non erit vniuersale. *8. Argum.* Et confirmatur. Nam accidens in communi, vt ponitur species vniuersalis, non prædicatur de multis accidentaliter, hæc enim prædicatio: Petrus est accidens, Hieronymus est accidens, est falsa, & ita in aliis, maximè, quia accidens dicit formaliter secundam intentionem, ergo &c. *Confir. 1.* Et confirmatur secũdò. Nam album denominatiuè est accidens, ergo nõ essentialiter, & id, quod essẽtialiter est accidens, est quod dicit secundam intentionem accidentis in concreto, sed illud nõ prædicatur accidentaliter de multis, ergo &c. *Confirm. 2.*

Controuer. Opin. Antiquorum. Partem negatiuam quæstionis tenent aliqui antiqui, quos sequitur Canterus c. 4 prædicabilium, qui & pro se citat Alexãdrum, & Ammonium *1. Opi. Suarez.* Suarez in sua metaph. disput. 6. q. 4. nu. 4. dicit proprium & accidens nõ esse propriissimè vniuersalia, qa propriissima vnitas; vniuersaliũ est respectu eorũ, q̃ sub illa essentialiter continentur, quia debet esse in illis per identitatem, quatenus de illis prædicatur, qđ verum nõ est propriissimè, nisi in vniuersalibus, quæ sunt essentialia suis inferioribus. Hæc latius & diffusè sine disputandi arte, vt solet, ibidem affirmat. Sed vt, quod verum sit, doceamus, præmittendũ existimo. Primò in præsenti inquiri, an, sicut genus essentialiter est vniuersale, & hẽt sua inferiora ad quæ referatur essentialiter, ita & Accidens vniuersale; sed vt hoc explicemus, non dubitamus in pręsẽti, an materialia accidentis sint essentialiter vniuersalia. *Explicatur in quo cõsistat difficultas præsentis controuersiæ.* Constat enim quod albũ respectu hois & equi accidẽtaliter est 5. p̃dicabile, sicut aĩal respectu hominis, & equi accidentaliter est genus, quę omnia constabunt ex dictis q. 27. intẽtionũ. Sed hoc in dubium vertimus, vtrum considerando intentiones accidentis in cõl, & accipiendo eius materiale (quod non est vnicum, nisi eo modo, quo de genere di-

ctum

ctum est, habere vnum materiale) vt stat sub formali, conueniat illi, essentialiter esse vniuersale, & an ratio vniuersalis reperiatur in illo, sicut in genere & specie reperitur: an verò accidentaliter & impropriè sit vniuersale. Et quia hæc intentio vniuersalis non potest fundari, nisi in re, quæ habeat inferiora, consequenter inquirimus, an materiale v.g. album, habeat inferiora: nam si non habet, non poterit induere intẽtionem vniuersalis quinti: nec dabitur intentio secunda, quæ constituat quintum prædicabile, si res illa nõ possit habere inferiora. Et etiam volo in hac parte præmittere, accidens quintum prædicabile habere debere rationẽ vniuersalis, ex eo, quod est in multis, rationem verò talis vniuersalis, quia taliter est in multis.

Obseruatio Aucteris.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Contra relatas opiniones.

PRima conclusio: Si loquamur de secũda intentione accidentis in abstracto, quam possumus vocare accidentalitatem essentialiter, est vniuersale, vt quo, i. est forma, qua constituitur vniuersale, & tale vniuersale. Sicut enim genereitas est forma, qua aliquid constituitur genus, & paternitas, qua aliquid cõstituitur pater, ita accidentalitas est forma, qua aliquid constituitur in esse quinti prædicabilis. Probatur hæc conclusio: Nam abstracto albo à Petro, & Paulo per cognitionem, illud album potest affirmari de Petro, & Paulo, quę sunt multa: ergo manet vniuersalis. Et quia affirmatur de illis, quibus forma prædicati accidentaliter conuenit, nõ dimanans ab essentia rei, debet esse vniuersale alterius speciei à genere, specie, differentia & proprio; & hoc vocamus quintum prædicabile: sed album non hẽt esse tale vniuersale ex sua essentia: ergo ab aliquo alio hoc habet. Hæc autem forma, quæ tribuit albo esse tale pdicabile, vocatur accidentaliter: ergo est essentialiter vniuersalis, vt quo, id est tribuens esse vniuersale albo, & idem est dicendum de reliquis substratis huius prædicabilis.

2. Conclus. Contra præfatos auctores.

Secunda conclusio. Accidens in cõcreto essentialiter est vniuersale, vt quod: sicut. n. genus essentialiter est vniuersale, quia refertur ad species: ita accidens est vniuersale, quia refertur ad sua inferiora accidentalia. Sed est aduertendum, quod illa inferiora, vt sunt terminus huius relationis, & intentionis accidẽtis, induũt aliquam secundam intentionem subiecti, scilicet, inferioris accidentaliter, secũdũ quam intentionem sunt formalis terminus quinti prædicabilis. Probatur: Nam accidens quintum prædicabile essentialiter respicit inferiora: ergo essẽtialiter est vniuersale, & per se. Consequentia est bona, & probatur antecedens. Nam illa, ad quæ refertur v.g. album, quod, vt habet intentionem accidentis, ad Petrum, & Paulum refertur, inferiora sunt. Nam album ad plura se extendit, quam Petrus: ergo est illi superius. Et idẽ potest colligi in reliquis substratis, quatenus habent intentionem accidentis, ergo erit vniuersale.

Obserua.

3. Conclus. Contra eosdem & Fr. Massium.

Tertia conclusio: Accidens in communi, non prædicatur accidentaliter, si prædicari accipiatur pro affirmari, in quo & fallitur Massius, secunda conclusione quęstionis illius, an accidens sit vniuersum, nec ne. Probatur conclusio: quia hæc prædicatio est falsa, Petrus est accidens, Paulus est accidens: bene tamen prædicatur de suis inferioribus, si pręd icatio accipiatur formaliter pro hoc, quod est referri relatione quinti prædicabilis. Nam cũ essentia accidentis in communi sit esse qd dam relatiuum rationis particulare, hẽt essentialiter referri ad sua correlatiua, q̃ sunt illa subiecta, cui accidit substratum huius intentionis. Et sicut dictum est supra, genus esse, quod prædicatur de pluribus differẽtib. specie, id est, quod refertur relatione prædicabilis, ad ea quæ materialiter differunt specie, vt habeant intentionem subiicibilis ad genus: ita accidens est, quod prædicatur de pluribus in quale merè accidẽtale, id est, quod refertur ad plura relatione prædicabilis accidentalis, quæ plura terminãt hãc relationem, vt habent intentionem, talis subiicibilis. Et hæc est essentia accidentis, vt hic consideratur à logico. Exercitium autem prædicationis pro affirmatione, & negatione fit i particulari, vt Petrus est albus, Ioannes est albus. Vt autem hæc, quæ profunda sunt, plenius intelligas, vide quę diximus supra q. 4 & 5.

In quo consistat essentia accidentis.

4. Conclus. Cõtra Suarez.

Quarta conclusio, quæ sequitur ex dictis contra Suarez, est huiusmodi. Accidens

dens & proprium sunt propriissimè vniuersalia. Probatur conclusio: Nam proprium, & accidens sunt species vniuersalis: ergo sũt propriissimè vniuersalia. Cõsequentia probatur; nam si equus est species animalis propriissimè, est animal, genus enim propriissimè participatur à speciebus: quia participatur secundum suam essentiam, essentia autem non potest non propriissimè participari ab his, in quibus est essentialiter. Aliud enim est non participari modo perfectissimo, aliud non participari propriissimè. Nam verum est, qđ genus perfectius participatur ab vna specie, quam ab alia propter perfectiorem differentiam: propriissimè tamen ab omnibus speciebus participatur: nã non participari propriissimè diminuit aliquid de perfectione essentiali. Illud enim, quod non est propriè tale, non est essentialiter tale. Sed primum illud antecedẽs probatur ab omnibus logicis: qui quinque vniuersalium constituunt species, de quo in superioribus satis dictum est. Præterea probatur cõclusio: quia propriissimè sũt prædicabilia: ergo propriissimè sunt vniuersalia. Consequentia patet, cui conuenit passio propriissimè, & essentia. Sed antecedẽs probatur: quia hæc propriissima prędicatio est: Petrus est albus, Petrus est risibilis: affirmatur enim ibi vnũ de alio, vt formale, quod sufficit ad propriissimã prædicationem

Obserua.

5. Conclus. Quid requiratur, vt accidens essentialiter sit vniuersale.

Quinta conclusio: Vt accidens sit essẽtialiter vniuersale, non est necesse, quod sua inferiora includant essentialiter illud quod affirmatur de illis prædicatione huius prædicabilis, Volo dicere, quod, vt album fundet intentionem quinti prædicabilis, non est necesse, quod Petrus, de quo affirmatur hoc genere prædicationis, essentialiter, claudat illud, sed sufficit, quod habeat respectum ad formale, cui accidẽtaliter coniungitur. Quod est dicere, sufficit, vt accidentaliter formale albi cõiũgatur Petro, & Paulo. Probatur conclus. Nam vniuersale in sua ratione non dicit, nisi quod sit vnum in multis, nec determinat modum, quo debet esse in illis, si essẽtialiter, vel accidentaliter, quidditatiuè vel alio modo: hoc n. pertinet ad differẽtias specificas vniuersalium, quæ specie differunt penès diuersum modum essendi in illis, & penes diuersum modum referẽdi ad sua inferiora: ergo &c. Præterea: Nam sequitur, quod non sint, nisi tria vniuersalia, genus, species & differentia: hoc autem est falsum, & contra omnes logicos: ergo ad rationẽ veri vniuersalis nõ requiritur, quod includatur essentialiter in suis inferioribus. Minor probatur; nam omnis ferè schola cum Porphyrio ponit quinque vniuersalia, & Aristoteles hoc ipsum asserit i Topicis, vbi supra: & quia res constat, nolo plures rationes adducere.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Quę sint inferiora, quę Accidẽs 5. prędicabilis essentialiter respicit.

AD primum respondetur, hoc vniuersale habere inferiora, verbi gratia, album, secundum quod induit rationem quinti prædicabilis, habet inferiora non hoc album, & illud, quia respectu illorũ non est accidens, sed prædicatum essentiale: sed habet inferiora, nimirũ, Petrus & Paulus, cui albedo in cõcreto accidit, nec oritur ab eorum essentia, cui etiam accidit album, secũdum quod dicit compositum huic, non compositum ex his, vt dictum est. Et hæc inferiora accidentaliter determinant albedinem in concreto. Et hæc indiuidua seu inferiora, q̃ sunt per accidens determinatiua illius formæ in concreto, sunt per se inferiora quinti prædicabilis: nam quintum prædicabile per se exigit ea inferiora, quæ accidentaliter determinant formam prædicati accidentalis.

Doctrina exquisita satis decisionis facta.

Sed, vt magis intelligas, aduerte, vniuersale in genere non dicere, nisi vnum in multis, & de multis, abstrahẽdo ab hoc quod est de illorum essentia. Postea verò ratio vniuersalis determinatur per diuersum modum specificum essendi in suis inferioribus. Vnde sequitur, quod non omne vniuersale esse debeat de essentia suorũ inferiorum: & ita licet albũ non sit de essentia Petri, prædicatur tamen de illo, accidentaliter: & Petrus est inferius accidentaliter ad album, quia albedo accidẽtaliter illi coniungitur, nec ex eius nascitũ essentia. Et hæc inferiora accidẽtalis sũt de essentia huius quinti prædicabilis: qa cum sit vniuersale accidẽtale, sua inferiora debent accidentaliter cõiũgi cum for

ma

ma importatã per vniuersale: nihilominus suam speciē sumit in ordine ad huiusmodi inferiora. Et hæc sunt per se inferiora illius, sicut prædicatio accidentalis essentaliter differt à prędicatione essentiali, & tamen de ratione prædicationis accidentalis per se est prædicatum accidentale, & hoc prædicatum accidentale per se est huius prædicationis. Eodem modo quintum prædicabile est prædicabile, quod accidentaliter de suis inferioribus prædicatur in particulari: nihilominus illa inferiora accidentalia sunt per se inferiora illius. Cum hoc tamen stat, quod accidens quintũ prædicabile sit essentialiter vniuersale, ad quod sufficit, quod habeat inferiora accidentalia, quæ sunt de illius ratione: nec inconuenit, Petrum & Paulũ esse etiam inferiora hominis, quia hoc habent diuersis rationibus. Quatenus enim coniungitur albedo accidentaliter Petro & Paulo, sunt inferiora albi. quatenus vero essentialiter includunt hominem, vt quoddam totum, dicens illorum essentiã, sunt hominis inferiora: & etiam sunt inferiora risibilis, & rationalis diuersis rationibus, vt supra visum fuit.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod albũ prędicatione accidentali immediatè prædicatur de suis inferioribus accidentaliter conuenientibus: prædicatione verò essentiali immediatè de suis inferioribus, quibus essentialiter conuenit. Cum quo tamen stat, vt dicat conuenientiam & respectum prius ad inferiora, quibus essentialiter conuenit, quam ad inferiora, quibus conuenit accidentaliter: quia omne, quod est per accidens, reducitur ad illud, quod est per se: hoc tamen non tollit rationem vniuersalitatis à quinto prædicabili. Et per hoc patet ad confirmat. Nam album, vt prædicatum accidentale, fuit abstractum ab hoc, & illo albo: ex quo liquet, quid dicendum sit ad secundam confirmationem.

Ad 1. Confirmat. *Ad 2. Confirmat.*

Ad 3. Ad tertium respondetur, solutionem ibi assignatam rectam esse.

Ad 4. Ad quartum respõdetur, subiectum in sua ratione non includere accidens, vt rationem formalem constitutiuam illius in ratione subiecti, quando prædicatio est quinti prædicabilis. Quia nullum prædicatũ de alio prædicatur, nisi sit in illo: & ita potest affirmari, & negari de subiecto, ipso subiecto manente, quia non coniungitur illi, vt ratio formalis cõstituens subiectum, sed vt conditio illius. Vt autem negetur, non debet habere illã conditionẽ: vt verò affirmetur accidentaliter sic.

Ad quintum respondetur, quod album respectu Petri, & Pauli sit vniuocum accidentaliter: importat enim illis vnam rationem accidentalē Ita D. Th. primo contra Gent. cap. 33. ratione 3. Quod autem affirmat Aristo. cap. de substantia, hoc est, nimirum, accidens non dici de substantia nomine & ratione essentiali: *Ad 5. arg.*

Ad sextum argumentum respondetur: ꝙ vt sit vniuersale actu & prædicabilis, seu affirmabilis actu, est necesse, vt actu natura illa sit in suis inferioribus, vt autem vniuersale sit affirmabilis aptitudine, sufficit, quod possit esse in suis inferioribus, & tamen differentia inter hoc vniuersale quintum, & reliqua, quod vt prædicatio actualis huius prędicabilis vera sit, est necesse actu cõuenire in existentia prædicatum subiecto suo. Vt enim hæc prædicatio sit vera, Petrus est albus, Paulus est albus, necessarium est prædicatum actu existentia reali conuenire subiecto, quia est prædicatio accidentalis, & non per se: & ita debet prædicatum cõuenire subiecto pro differentia temporis, quam importat. Prædicationes verò reliquorũ prędicabilium, quia prædicata sunt per se in primo, vel secundo modo constituunt propositiones æternę veritatis: & ita semper verę sunt, etiam subiectis non existentibus. Vnde hęc est vera semper, homo est animal, est rationalis, & risibilis, Petrus est homo. Sed hic nota: quod etiam, singularibus non existentibus, à phantasmate rosæ possum abstrahere naturam cõem rosæ, & illa erit vniuersalis non actu conueniens inferioribus ĩ existentia, sed quæ respicit inferiora possibilia, sicut ipsa natura est possibilis. *Ad 6. arg.* *Quid requiratur, vt aliquid sit actu vniuersale ex quid potentia tãtum.* *Obserua.*

Ad septimum respondetur: album à Petro, & Paulo abstrahi, vt dictũ est, abstractione totali Si enim abstractione formali tantum abstraheretur, non prædicaretur de re abstracta, vt eleganter ostendit Caietanus in loco citato in argumentum in prooemio de Ente. Nota 3 in qua re Masius non placet quæstione prima, sine tantum *Ad 7. arg.*

tum

Refellitur magister Massius. tum quinque voces vniuersæ, argumẽto 4 quo numerum prædicabilium probat: vbi dicit abstractionem formalem suppeditare nobis quartum & quintum prædicabile. Non placet, inquam, quia quod abstractione formali, vt sic, abstrahitur, nõ est vniuersale, & totum, sed pars. Et hæc abstractio est opposita 4. abstractioni totali vniuersalis constitutiuæ, constitutiuæ, inquam, saltem fundamentaliter. Et quia hæc est abstractio prædicati accidentalis, quod non est in rei essentia, non est necesse, vt subiectum dicat totũ, quod prædicatum, & aliquid amplius.

Ad 8. Excluditur quorũdam ignorantia. Ad octauum vt aliquorum ignorantiam expellamus, respondetur, album nõ dicere compositum ex corpore & albedine, tanquam ex partibus album constituentibus: sicut componitur homo ex materia, & forma, quia tunc hæc esset falsa prædicatio, corpus est album: quia faceret hunc sensum, est compositum ex corpore & albedine. Quinimo sequeretur; nullum tale compositum posse definiri, nec in prædicamento collocari: & tamen constat, definiri Sacramentum, terminum, & quale in prędicamento quãtitatis collocari, saltem metaphysico. Quinimo Aristoteles in logica, capite de qualitate, dicit de qualitate, & quali: vnde album solum dicit compositum huic, hoc est albedinem in concreto & corpori coniunctam, & corpus importatur, vt additum, & vt materiale: & hac ratione supponit, seu accipitur pro illo: & ita definiri potest, & in prædicamentis collocari. Sed de hoc dicemus in prædicamentis. Ad primam & secundam confirmationem patet ex primis conclusionibus.

QVAESTIO LXXX.

Vtrum accidens quintum prædicabile immediatius prædicetur de speciebus, quam de indiuiduis.

1. Argum. PARS affirmatiua probatur primo, ex Porphyrio, qui c. de cõmunitatibus assignat conueniẽtiam, inter accidens, & genus: quod sicut hoc de pluribus differentibus specie prædicatur, ita illud: sed differũt; quod genus prædicatur, in quid, accidẽs vero in quale transmutabiliter. Tunc sic: sed genus prius prædicatur de speciebus, & immediatius, quam de indiuiduis: ergo & idem habet accidens quintum prædicabile.

Secundò: Nam quando aliquod accidens inest pluribus, & vni non ratione alterius, conuenit illis rõne alicuius cõmunis per se reperti in omnibus: sed in omnibus coruis reperitur nigredo: ergo conuenit illis, quia corui sũt, atque adeo nigredo immediatius prædicatur de coruo, quam de hoc coruo. Maior patet ex Aristotele primo posteriorum cap. 12. & 13. Consequentia probatur: nam esse nigrum est accidens commune oĩbus coruis: ergo consequitur ad aliquam causam communem omnibus illis: & ita prædicabitur immediatius de illo, cui illa causa cõuenit. Et idẽ argumentum fieri potest de omni accidenti multis communi. Dices, nigredinem corui competere omnibus coruis, ratione cuiusdam complexionis indiuidualis communis omnibus coruis: sed contra: nam accidẽtia indiuidualia non cognoscuntur in natura communi, vt communis est, vsque dũ descendamus ad indiuidua, sed esse nigrum est cognoscibile de coruo, ante descensum ad indiuidua: vnde hæc est vera, coruus est niger, abstrahendo ab hoc & illo coruo: ergo, &c. Et confirmatur. Nam conditiones indiuiduantes sunt cuilibet indiuiduo propriæ: ergo nulla complexio indiuidualis potest esse communis, ad quã corui nigredo consequatur. *2. Argum.* *Solutio.* *Replica.* *Confirm.*

Tertiò Hæc est prædicatio accidentalis, Petrus est coloratus, Ioannes est coloratus: & tñ non prædicatur coloratum immediatè de Petro, & Paulo: ergo &c. Probatur minor: quia immediatius prædicatur de corpore mixto: item immediatius prædicatur de albo, quam de Petro, quia determinatur essentialiter per album: & non per Petrum: ergo &c. *3. Argum.*

Quarto. Istæ prædicationes sunt quinti prædicabilis, homo est species, animal est genus, & tamen animal vt sic, & homo vt sic, non sunt indiuidua: ergo iam accidens quinti prædicabilis, non prædicatur immediatè de indiuiduis. His argumentis *4. Argum.*

Digitized by Google

Controuersia. mentis continentur aliqui,& cēsent accidens, quintū prædicabile immediatius referri ad commune, de quo immediatè *1.Opinio.* prædicatur, & ratione huius refertur ad indiuidua,& de illis prædicatur. Et sicut genus constituitur per prædicari de pluribus differentibus specie, ita accidēs: sed est differentia, quod accidens accidentaliter prædicat, genus quidditatiuè. *2.Opinio.* Alii dicunt, accidens cōstitui vniuersale in ordine ad plura, siue illa sint species, siue indiuidua. Nā aliquando accidens prædicatur de pluribus differentibus spē, aliquādo solū de pluribus differētibus numero.

Deciditur quæstio.

1.Cōclus. Cōtra præfatas opiniones. Respondetur, accidens, vt quintū prædicabile est, immediate prædicari de indiuiduis, & ratione illorum prædicari de speciebus. Ita D.Tho. de ente,& essentia in fine,& ibidem Caietanus, q. 17. Soto capite de accidēti ad 4.& Porphyrius id aperte docet ca. de communitatibus, & probatur primo rōne, & authoritate *Locus Arist. vrgēs pro conclusione.* Aristotelis ca. de substantia: vbi dicit, primas substantias esse maximè substantias, quia primo & per se substant accidentibus, secūdæ vero substantiæ, nō nisi quatenus sūt in primis: igitur, cui primò cōuenit accidens, est prima substantia, quæ essentialiter est indiuiduū: ergo accidens primò prædicatur de prima substātia. Et 10.metaph. capit.12. ait, Homo est albus, quia Callias est albus: ergo hoc prædicatum albū prius prædicatur de Petro, quā de homine. Præterea, accidens, quod pertinet ad quintum prædicabile, nec est essentia rei, nec pars essentiæ, nec propria passio illius, cuius est accidens: ergo accidens non conuenit rebus immediatè ratione essentiæ: sed ratione conditionum indiuiduantium, quam nihil aliud superest, ratione cuius conuenire possit, & ita immediatius constituetur vniuersale per ordinem ad indiuidua, quia immediatius de illis erit prædicabile. Prædicabilitas nāque modū essendi cōsequitē. Præterea: Nam ridere, intelligere discurrendo, sūt hominis accidentia, sed hæc non possunt constitui in ratione prædicabilis per ordinē ad diuersas species: ergo non est de ratione huius vniuersalis, vt constituatur per ordinem ad species: sed per ordinē ad indiuidua. Maior patet, quia nec sunt essentia, nec passio, siquidē non sēper cōueniunt. Minor probatur: quia non cōueniunt diuersis speciebus, sed solū vni: & consequētia probatur: quia essentialiter in illis saluatur rō,& essentia quinti prædicabilis. Sed dices, quod constituitur in *Solutio.* ordine ad illa vniuersale, non quatenus sunt indiuidua, sed quatenus sunt inferiora: esse autem inferius non est idē, quod esse indiuiduum, siquidem reperitur rō inferioris etiā in speciebus in ordine ad genus. Sed Contra, nā intelligibile est in- *Impugnat.* uenire ibi rationem inferioris: nisi quatenus illa sunt indiuidua, quia vt sic determinant rationem superioris: ergo constituitur vniuersale illud in ordine ad indiuidua. Dices, qđ terminus illius relatio- *Solutio.* nis quinti prædicabilis est inferius, siue sit indiuiduum, siue species. Contra: nam *Impugnat.* accidens quintum prædicabile immediatius conuenit indiuiduis: quia nō oritur ex essētia, nec est pars essētiæ, aliàs erit, vel genus, vel species, vel proprium, vel differentia: ergo mediatius prædicat de illis,& oīa alia prædicata accidentalia, q̄ licet reuera non sint accidens, debēt seruare hunc prædicandi modū, vt prius de indiuiduis affirmentur, quia prius illis cōueniūt, cū nō sint essentia, nec illius pars, nec oriantur ex essentia. Nam si ex essentia orirētur, iā essent propriæ passiones, vt esse lignum prius conuenit huic cathedræ, quam cathedræ,& sic in aliis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum respondetur, quod aliquod accidēs pluribus pōt specieb. competere, sicut albedo homini,& equo, verū de illis prædicatur mediatè mediāte prædicatione indiuiduorū. Sicut.n.genus prædicatur de indiuiduis mediis speciebus, ita accidens de speciebus mediis indiuiduis, & sicut genus nō cōstituit tale in ordine ad indiuidua, ita accidēs non cōstituit in esse talis per ordinē ad spēs, & nihil aliud voluit Porphyrius dicere.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, solutionē ibi datam esse optimam. *Ad replicam.* Ad replicam respondetur, prius intelligere nos nigredinē huic cōpetere coruo, q̄ intelligamus coruo cōuenire, quia merum est accidēs, de quo in posterioribus redibit sermo. *Ad Cōfir.* Ad confirmationē respōdetur, quod omnes conditiones indiuiduantes propriæ sint

sint indiuiduo vni, sed tamen aliqua complexio indiuidualis potest esse in vno, & in alio reperiri alia similis complexio, & ita in coruis contingit.

Ad 3. arg. Esse colorati cui primò conueniat, vniuersali, uel particulari corpori.

Ad tertium respondetur, quod si coloratum sit propria passio corporis mixti, immediatius prædicatur de corpore mixto prædicatione per se in 2. modo perseitatis, prędicatione verò, quæ dicat existentiam, prius prædicatur de singularibus, & de hoc & illo corpore: quia existentia prius conuenit huic corpori, quã corpori. Et idem est dicendum, si sit accidens quinti prædicabilis. Sed de hoc dicemus amplius ca. de substantia. Ad aliã probationem dicimus, quod albũ potest sumi materialiter, & tunc idem est, quod Petrus, & est prædicatio quinti prædicabilis. Alio modo potest sumi formaliter, & sic illa prædicatio non est quinti prædicabilis: nam albũ est essentialiter coloratũ, sicut albedo essentialiter est color. Nos autẽ dicimus indiuiduum esse immediatè subiectum accidentis, & de illo immediatè prædicari, & ad illud immediatè referri, nõ verò vt genus, vel species. Vnde cũ accidens cõmunicetur quidditatiuè prius inferioribus quidditatiuè cõtentis sub illo, accidentaliter tamẽ immediatè communicatur indiuiduis: & nulli alteri prius hac ratione communicatur.

Ad 4. arg.

Ad quartum respon. quod illa vniuersalia æquiualent singularibus: quia supponunt simpliciter suppositione. Vnde, sicut respectu huius, Petrus est albus, non est aliquid, ad qđ descendatur vlterius, ita nec in illis, hõ est species, animal est genus. Vnde contradictoriæ assignantur, sicut si essẽt verè termini singulares: & sũt istę, homo non est species, animal nõ est genus, & si non se haberent sicut singularia, deberet apponi distributio, nullus homo est species, nullum animal est genus.

QVÆSTIO LXXXI.

Vtrum sit necesse, vt illa plura, de quibus accidens prædicatur, sint realiter distincta.

Controuersia. 1. Opinio.

IN hac quæst aliqui censent, nõ esse necesse, vt aliquid sit vniuersale quintum, habere plura indiuidua realiter distincta, sed sufficiat formaliter esse distincta. Et ita dicunt hanc prædicationẽ esse quinti prædicabilis, hoc corpus est album, hoc viuens est album, hoc animal est album, hic homo est albus, loquẽdo de gradibus existentibus in eodem Petro, quia illa sunt plura indiuidua saltem formaliter distincta, licet materialiter sint idẽ: ergo accidens est vniuersale respectu illorum plurium. Probatur consequentia, quia prædicatur de multis formaliter distinctis.

Argum.

Confirm.

Et confirmatur hoc argumentum. Nam intellectus essentialiter prædicatur, vt genus de intellectu practico, & speculatiuo, de agente & possibili intellectu: sed constat huiusmodi intellectus, non esse realiter distinctos, sed vel formaliter, vel ratione nostra: ergo &c. Sed profectò hæc opinio est ridicula. Et argumentor contra illam. Nam sequitur, hoc album esse prædicabile, & vniuersale quintum. Consequens est absurdum, quia est singulare, vniuersale autem & singulare incõpatibiles rationes dicunt, vt supra visum fuit, sequela probatur. Nam hoc album prædicatur de illis multis, quæ dicunt huius sententiæ authores sufficere, vt aliquid sit vniuersale: ergo &c. Probatur antecedens. Nam hoc corpus est hoc albũ, & hoc viuens est hoc album, & hic homo est hoc album: ergo ridenda est hæc sententia.

Refellitur præcedens opin. & sustinetur. 2. Opin. contraria.

Quid requiratur vt aliquid sit vniuersale.

Præterea, vt aliquid sit vniuersale, debet de pluribus affirmari inferioribus: sed alia nõ sunt plura inferiora: ergo &c. probatur minor: Petrus non est, nisi vnũ indiuiduum rationalis naturæ: ergo &c. Quinimo dicere, quod Christus est plura supposita, vel plura indiuidua in materia de incarnatione, est hæretica doctrina, quia tollit veritatem incarnationis. Præterea: Omnes illi gradus constituunt vnam numero essentiam indiuiduale substantialem: ergo non sunt plura indiuidua, quia plura indiuidua substantialia vnum substantiale indiuiduum cõstituere non possunt. Præterea: Omnia accidẽtia absoluta existẽtia in Petro habẽt vnitatẽ numericam: ergo subiectum, cui mediatè existunt est vnum numero: ergo in Petro non sunt plura indiuidua. Primum antecedens probatur, quia non sunt vniuersalia. Consequentia 1. probatur: quia vnitas numerica accidentis desumitur à

subiecto.

Obiectio. subiecto. Vltima consequentia patet. Et si dicas: esse probabile gradus illos sumptos cum præcisione formaliter esse distinctos: ergo erit probabile esse plura indiuidua: *Solutio.* negatur consequentia: nam anima & materia prima Petri sunt duæ entitates realiter distinctæ, & non faciunt in Petro plura indiuidua speciei humanæ, quia habent idem esse, & componunt in genere actus, & potentię vnā numero essentiam: ita illi gradus constituunt vnam numero essentiā indiuiduam naturæ humanæ, & nō plura indiuidua eiusdem naturæ. *Ad argu. 1. Opin.* Et per hoc patet ad 1. arg. *Ad Confir.* Ad cōfirmationē respondetur, quod intellectus agens, & possibilis realiter distinguūtur, tanquam res à re: quia vnus est actus & alius potentia: intellectus vero practicus & speculatiuus non sunt diuersæ potentiæ, sed vna & eadē. Verū dicitur practicus intellectus, qui, quod cognoscit, ordinat ad opus, speculatiuus, qui, quod cognoscit, nō ordinat ad opus. Ordinare autē ad opus accidit apprehenso per intellectum: & ita hæc differentia accidētalis non diuersificat potentias. Vide nostrum Angelicum Doctorem 1. p. q. 79 art. 11. & per totam quæstionem. Nec circa prædicabilia occurrit alia quæstio digna disputatione: nam de essentia accidentis disputare ad metaphysicum attinet. Hactenus de quæstionibus Primi Tomi ad laudem & gloriam omnipotētis Dei, qui est Benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS.

Corrigebat D. Huppertus Faber Vbius Agrippinas.

Digitized by Google

ERVDITISSIMARVM ATQ. VTILISS. QVAESTIONVM

ad vniuersam Aristotelis Logicam

R. P. IOANNIS SANCHIEZ SEDEGNO

ORDINIS PRÆDICATORVM,

Prouinciæ Hispaniæ in florentissima Salmanticensi Vniuersitate Theologi, ac Philosophi præstantissimi;

QVIBVS CONTROVERSIAE OMNES LOGICALES, & quamplurimæ Metaphysicales, quæ inter antiquos, recentioresq; Scriptores subortæ sunt, mira subtilitate dilucidantur:

Nec non Angelici Doct. D. Th. Aquinatis doctrina ab omnibus, tum verò pręcipuè à recentioribus, qui eam hactenus impugnarunt, acerrimè propugnatur:

Tomus Secundus:

Continens libros Antepradicamentorum, Prædicamentorum, Postprædicamentorum, & Posteriorum Aristotelis:

Quæ hac quarta editione omni studio à mendis sunt expurgata:

Et Indicibus Quæstionum, Rerumq; notabilium, & marginalibus locupletissimis auctæ.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M. DC. XV.

Apud Petrum Dusinellum.

Digitized by Google

Digitized by Google

Illustrissimo & Reuerendissimo D.

D. IOANNI DELPHINO AMPLISSIMO S. R. E. CARDINALI

SECVRORVM ACADEMIA.

RRodit & altera logicæ disputationis pars in communem studiosorum vtilitatem, eadem tibi Illustr. atque Reuerendiss. Domine inscribitur, nō modò ijs, quibus & prior rationibus, sed & alia, quod sit affinitatis iure quodam iam tibi debita. Neque enim par erat, hanc alium habere fautorem, quam pars primigenia sortita sit, cum illi sit & propinquitate, & necessitate coniuncta. Et quemadmodum eadem tibi logicæ candidatis applaudentibus iam passim studiorum vbique recipitur, hæc quoque, nec alieno omine, recipiatur, & si idem est, & illius, & huius author, eadem promulgatrix Academia, idem sit vtriusque protector, idem Męcenas. Vale igitur, gentilitiaque & familiæ, & tui benignitate Academiam tibi vni iampridem addictam, tueri ne desinas, præsidium, decusque nostrum.

a 2 IN-

Digitized by Google

INDEX
QVAESTIONVM OMNIVM
SECVNDI TOMI.

QVæst. I. Vtrum Definit. vniuocorum, æquiuocorũ, et denominatiuorum sint rectè assignatæ. fol. 1
Quæst. II. Vtrum definitio Analogorum sit rectè assignata. 6
Quæst. III. Vtrum, quæ docet Aristoteles de complexis & incomplexis, vera sint. 8
Quæst. IIII. Vtrum regulæ assignatæ ab Arist. veræ sint. 10
Quæst. V. Quid sit prædicamentũ & quibus constet. 12
Quæst. VI. Vtrum prædicamenta ex abstractis, vel concretis sint conficienda. 18
Quæst. VII. Quodnam sit diuisum in primam, & secundam substantiam. 24
Quæst. VIII. Quæ diuisio sit illa, qua diuiditur substantia in primam & secundam. 32
Quæst. IX. Vtrum intentio vniuersalis includatur in ratione secundæ substantiæ secundè intentionaliter acceptæ, & intentio, &c. 36
Quæst. X. Vtrum seclusa operatione intellectus secunda substantia realiter substet accidentibus. 39
Quæst. XI. Vtrum definitio primæ substãtiæ bona sit. 41
Quæst. XII. Vtrum prima substãtia, quæ definitur, sit vniuersalis etiam denominatiuè. 43
Quæst. XIII. Quæ differentia sit inter ista nomina, prima substantia, suppositũ, res naturæ, &c. 47
Quæst. XIIII. Vtrum definitio secundæ substantiæ sit rectè assignata. 49
Quæst. XV. Vtrum proprietates substantiæ sint rectè traditæ. 51
Quæst. XVI. Quid sint proprietates substantiæ & quomodo ab illa distinguantur. 55
Quæst. XVII. Vtrũ Deus, & Christus ponantur in prædic. substantiæ. 58
Quæst XVIII. Quomodo, & secundum quam rationem constituatur prædicamentum substantiæ. 65
Quæst. XIX. Vtrum extensio, vel diuisibilitas sit ratio formalis quãtitatis. 68
Quæst. XX. Quæ diuisio sit illa qua diuiditur quantitas in continuam & discretam. 81
Quæst. XXI Vtrum quantitas continua diuidatur in lineam, superficiem, & corpus, tanquam in species adæquatè diuidentes quantitatem. 84
Quæst. XXII. An linea superficies, & corpus sint species infimæ quantitatis. 89
Quæst. XXIII. Vtrum linea, superficies, & corpus componantur ex indiuisibilibus. 91
Quæst. XXIV. Vtrum quantitas discreta sit aliquid extra animam &c. 98
Quæst. XXV. Vtrũ Numerus sit ens per se. 101
Quæst. XXVI. Vtrum vltima vnitas sit ratio formalis constitutiua numeri. 104
Quæst. XXVII. Vtrum intra numeri latitudinem dentur variæ species numerorum. 112
Quæst. XXVIII. Vtrum numerus sit res distincta a rebus numeratis. 114
Quæst. XXIX. Vtrum numerus Angelo-

rum

rum pertineat ad hoc prædic. 115
Quæst. XXX. Utrum oratio pertineat ad hoc prædicamentum, & sit vera illius species. 119
Quæst. XXXI. Vtrum oratio sit species imperfecta atoma, vel subalterna, & an sit ens per accidens. 122
Quæst. XXXII. Vtrum locus, tempus, & motus sint veræ species quantitatis. 124
Quæst. XXXIII. Utrum rectè assignatæ sint proprietates quantitatis. 131
Quæst. 34. Vtrum quantitas distinguatur à re quanta. 136
Quæst. 35. In quo distinguantur relatiua secundum esse à relatiuis secundum dici. 139
Quæst. 36. Vtrum relatio secundum esse, & prædicamẽtalis sit ens reale. 145
Quæst. 37. Utrum essentia relationis sit actu, vel aptitudine referri. 157
Quæst. 38 Utrum relatio terminetur ad relatiuum, vel absolutum. 159
Quæst. 39. Vtrum relatio in cõmuni habeat terminum, & quomodo cõstituatur in prædicamento relationis. 164
Quæst. 40. Vtrum vnum relatiuũ sit definiendum in ordine ad correlatiuum. 171
Quæst. 41. Vtrum relatio prædicamentalis requirat terminum realem realiter existentem. 176
Quæst. 42. Vtrum relationes specie differant penes terminum. 182
Quæst. 43. Vtrum relatio habeat vnitatẽ indiuidualem ex subiecto. 188
Quæst. 44. Quæ conditiones requirantur, vt aliqua relatio sit realis. 192
Quæst. 45. Utrum diuisio fundamentorũ relationum sit sufficiens. 195
Quæst 46 Vtrum aliqua relatio fundetur immediatè in substantia. 200
Quæst. 47. Vtrũ vnitas generica fundet relationem realem, & an specifica, & analogica. 205
Quæst. 48. Vtrum vna relatio possit fundari supra aliam. 207
Quæst. 49. Vtrũ relatio aliqua possit fundari in actione. 209
Quæst. 50. Vtrum tertium genus fundamenti relationum sit rectè assignatũ. 212
Quæst. 51. Vtrum in relationibus tertij generis vtrumque extremum realiter formaliter referatur. 219
Quæst. 52. Vtrum relatio distinguatur à suo fundamento. 222
Quæst. 53. Vtrum proprietates relatiuorũ sint rectè ab Arist. assignatæ. 228
Quæst. 54. Vtrum relatio realis dicat perfectionem aliquam. 233
Quæst. 55. In quo consistat ratio qualitatis, &c. 234
Quæst. 56. Vtrum qualitas dicatur vniuocè de speciebus qualitatis. 238
Quæst. 57. Vtrum species qualitatis sint plures, an pauciores quam quatuor. 240
Quæst. 58. Vtrum habitus, & dispositio specie differant. 244
Quæst. 59. An secunda species qualitatis distinguatur a prima. 252
Quæst. 60. Quid sint passio, & passibilis qualitas, &c. 254
Quæst. 61. Vtrum forma, & figura specie differant. 259
Quæst. 62. Vtrum species qualitatis, omnes distinguantur secũdum rationem, &c. 262
Quæst. 63. Utrum proprietates qualitatis sint rectè assignatæ ab Arist. 265
Quæst 64. Vtrũ sint vera, quæ docet Arist. in fine capitis. 266
Quæst. 65. In quo consistat ratio Actionis. 267
Quæst. 66. Vtrum actio subiectetur in agente

Digitized by Google

gente, vel in passo. 272
Quæst. 67. Vtrum actiones immanentes collocentur in hoc prædicamẽto. 279
Quæst. 68. Vtrum actio habeat speciẽ ex termino, & ex principio. 282
Quæst. 69. Quæ sint species, & proprietates actionis. 286
Quæst. 70. Quodnam sit genus generalissimum actionis. 288
Quæst. 71. In quo consistat ratio, & essẽtia passionis. 289
Quæst. 72. Quæ sint passiones, & species passionis. 294
Quæst. 73. Quæ sit natura prædicamenti quando. 294
Quæst. 74. In quo cõsistat ratio ubi. 298
Quæst. 75. Utrum vbi Angelicum collocetur in prædicamento. 301
Quæst. 76. Quæ sint species & proprietates vbi. 303
Quæst. 77. Quæ sit essentia, species, et proprietas situs. 304
Quæst. 78. In quo consistat habitus. 307
Quæst. 79. Vtrum definitio habitus sit bona. 311
Quæst. 80. A quo homo dicatur uestitus. 313
Quæst. 81. Vtrum proprietates habitus sint rectè assignatæ. 314
Quæst. 82. In quo differãt habitus, & habere. 316
Quæst. 83. Quid sit postprædicamentum, & quot. 317
Qu. 84. Vtrum contradictoria oppositio sit omnibus maior. 319
Q. 85. Vtrum vera sint quæ habentur de priori, simul, motu, & habere. 325
Q. 86. Vtrum uera sit doctrina de præcognitis. 328
Q. 87. Vtrum assensus præmissarum concurrat effectiuè ad assensum conclusionis. 334
Q. 88. Vtrum minor simul tẽpore cognoscatur cum conclusione. 337
Q. 89. Vtrum quæ docet Arist. 2. c. Post. uera sint. 340
Q. 90. Vtrum definitio propositionis immediatæ sit bona. 342
Quæst. 91. Quid sit propositio per se nota. 344
Q. 92. Vtrum uera sint quæ docet Arist. in 4. cap. de modis per se. 348
Q. 93. An definitio prædicati uniuersalis sit bona. 354
Q. 94. Vtrum demonstratio debeat procedere ex necessarijs, &c. 356
Q. 95. Vtrũ Demonstratio quia, & propter quid sint eiusdem speciei. 361
Q. 96. Vtrum scientia subalternata sit uerè scientia in non habente subalternãtem. 362
Q. 97. In quo differat scientia a fide, opinione, &c. 366
Q. 98. An prima passio sit demonstrabilis, &c. 368
Q. 99. Vtrum habitus primorum principiorum generetur per uostros actus. 370

FINIS.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A

Accidentia quæ non sunt de prædicamento qualitatis, quomodo dicantur qualitas. 238
Accidens quid requirat, vt ponatur in prædicamento. 23
Accidentia duo solo numero distincta absoluta vel relatiua non possunt esse in eodem subiecto. 190
Accidens diuersimodè consideratur a logico & metaphysico. 23
Accidentium nomina in concreto an sint in prædicamento. 21
Actio sitne aliquid absolutum vel respectiuum. 270
Actio quomodo exeat ab agente. 274
Actio est subiectiuè in passo. 274
Actio creata non existit sine subiecto. 275
Actio immanens est apud agens. 276
Actio vt actio habet subiectum. 276
Actio immanens propriè est in Deo. 276
Agens per quid constituatur in ratione agentis. 277
Differentia inter actionem immanentem, & transeuntem. 277
Actio quare non denominat passum. 278
Actio, & passio quomodo sint primò diuersa. 279
Actio immanens est in prędicamento qualitatis. 281
Actio, & passio per quid distinguatur. 283
Actio immanens duplex. 286
Actionis prędicamentalis quę sit formalitas. 269
Analogia inæqualitatis quid. 6
Analogia attributionis quid. 7
Analogiæ attributionis quatuor conditiones. 7
Analogia proportionalitatis quid. 8
Analogia triplex, & qualis. 6
In analogis quæ regula seruanda. 8
Anima rationalis cur non sit prima substantia. 43
An Angeli & cęli sint susceptiui contrariorum. 55

C

Causa efficiens realiter distinguitur a suo effectu. 336
Causa & effectus quomodo sunt simul natura, & quomodo non. 232
Conclusionis necessitas pendet ex necessitate principiorum. 357
Conclusio naturaliter cognoscitur in præmissis 339
Complexorum & incomplexorū diuisio quomodo intelligenda. 8
Cōpositum ex duabus rebus ex æquo neutra illarum est. 149
Connotatiua pro quibus supponant. 9
Cōnotatiuorum diffinitiones quomodo intelligendæ. 10
Cōcreta possintne vna definitione definiri. 21
Concreta ponanturne in prędicamento. 9
Circulatio quando sit prohibita in definitionibus. 238
Contraria dupliciter, 265
Corpus quomodo cōtineat lineam & superficiem. 87
Corpus sphęricum quomodo tangat planum. 94

D

Demōstratio potest esse de his, quæ frequenter fiunt. 358
Demonstratio non debet procedere per principia communia. 388
Demonstratio propter quid, & quia quid sit. 362
Demonstratio in communi abstrahit a demonstratione propter quid, & quia. 362
Demonstratio non debet esse ex quibuscūque. 358
Demonstratio pro materiali caussat scientiam. 341
Deus non ponitur in prædicamento. 18
Vnde repugnet Deo esse genus. 60
Denominatio ex alio duplex. 220
Denominatiuorum definitio an sit bona. 3
Discursus duas exigit cognitiones. 456
Dispositio multiplex. 244
Dispositio in rigore quid sit.
Dispositio quid sit. 238

Diui-

Diuisio physica,& metaph. quid. 134
Diuisio analoga quæ,& qualis. 134
Diuiso aliqua dupliciter conuenire possunt. 28
Diuisibilitas quid. 80
Doctrina & disciplina quid sit 331
Durare quid sit. 258

E

Entia per accidens an sint in prædicamento. 21
Entia realia sub qua ratione considerentur à logico. 41
Ens dupliciter per se,& per accidens, 102
Aequiuocorũ definitio an conueniat analogis. 2
Error dulex. 248
Essentia est origo omnium passionum. 72
Extensio partium in loco est effectus separabilis à quantitate. 78

F

Forma eadẽ an possit dare duos effect. formaliter distinctos,& oppositos. 121
Forma omnis an debeat inhærere. 110
Forma vt qualitas quid sit. 260
Figura vt qualitas quid sit. 260
Figura multipliciter accipi potest. 260
Forma & figura quomodo differant. 260
Forma & figura an etiam sint in quãtitate. 161
Fides quid sit. 368

G

Genera & species quibus indiuiduis prima sint. 51

H

Habitus vt pertinet ad qualitatẽ quid sit. 244
Habitus & dispositio specie differunt. 246
Habitus nomen a quo sumptum sit. 227
Habitus quid sit. 308
Habitus definitio quomodo intelligenda. 309.
Habitus describitur & non definitur propriè. 311
Habitus primorũ principiorum nõ distinguitur tanquam res a re a potentia. 372
Quomodo habitus uocetur dispositio, & non dispositio. 249
Habitus quare non causetur ex vno actu, sed ex pluribus. 249
Habitus multipliciter accipitur. 247
Habere est Postprædicamentum. 316

I

Indiuisibilia an dentur in quantitate cõtinua. 94
Duo indiuisibilia possintnè esse simul. 94
Secunda intentio non necessariò exigit pro correlatiuo secundam intentionem. 15
Intellectus principiorũ distinguitur a synderesi. 372
Intellectus aliquãdo necessitatur ad assensum conclusionis. 338
Intellectus multipliciter se habet in cognoscendo. 334

L

Linea sine punctis, an remaneret finita. 97.
Linea dupliciter ponitur in prædicamento quantitatis. 88
Locus vt diuisibilis non est species quantitatis. 127
Locus & tẽpus an sint species quãtitatis. 89.
Esse in loco dicitur æquiuocè de Angelis & corporibus. 101
Locus in ratione mensuræ est in prædicamento quantitatis. 127

M

Mensurabile dupliciter, formaliter & fundamentaliter: 28
Mensuræ conditiones sunt tres. 136
Quotupliciter contingat aliquid mensurari,& esse mensuram. 215
Mensura est passio quantitatis. 135
Mensura non est ratio formalis quantitatis. 71
Mobile an tangat id à quo mouetur. 94
Motus quomodo inueniatur in actione. 327.
Motus sex sunt species. 327
Mutatio duplex physica & metaph. 127

N

Numerus prędicamẽtalis quid existẽs extra animam. 99
Numerus an detur sine numerante. 99
Numeri forma an sit aliquid reale. 100
Numeri quare dicãtur quadrati vel curui. 271.
Numeri forma an simplex,vel composita. 104.

Nume-

Numerus est vera species quãtitatis. 106
Vltima vnitas an sit forma numeri. 107
Numerus distinguitur a rebus numeratis. 114
Numerus non est ens per accidens. 83
Numeri partes quomodo sint separatæ, & quomodo non. 83
Numerus quo numerantur numeri qualis sit. 100

O

Obiectum quomodo habeat efficientiam respectu scientiæ, & quomodo non. 218
Obiectum libri Posteriorum quodnã sit. 329
Opinio dupliciter haberi potest. 366
Oppositio formaliter quid sit. 220
Oppositio relatiua quid sit. 322
Oppositio contradictoria duplex. 323
An oratio suscipiat contraria. 54
Oratio est quid æquiuocum. 120
Oratio est species imperfecta mensuræ. 122
Oratio reductiuè pertinet ad prædicamẽtum quantitatis. 120

P

An in patre, cum generat filium, consurgat duplex relatio, altera qua dicatur pater, altera qua dicatur agẽs. 17
Ablata paternitate & potentia generatiua a patre quomodo remaneret paternitas. 211
Differentia inter passionem & passibilem qualitatem. 258
Indiuidua quomodo sint in prædicamento. 16
In prædicamento non ponuntur entia incompleta, & quare. 17
Prædicamenta sub qua ratione considerẽtur a logico. 18
Prædicamentum multiplex. 14
Prædicamentum est nomen secundæ intentionis. 14
Prædicamenti definitio quæ sit. 14
Prædicamentum ad quid ordinetur. 14
Prædicamentum importat aliquid de materiali, & aliquid de formali. 15
Prædicamentum a quo constituatur. 15
Quid sit prædicamentum. 208
Postprædicamentum quid exigat. 318
Persona quid addat supra suppositum. 47
Persona an importet aliquid reale commune multis. 42
Persona est nomen primæ intẽtionis. 47
Passio a quo specificetur. 294
Passio quadrupliciter dici potest. 256
Propria passio quomodo potest demonstrari. 369
Prædicata essentialia quibus conueniant, & quibus non. 40
De passione quid præcognoscendum sit. 332
Passibilis qualitas a quo dicatur.
Præcognitum quid sit. 329
Præcognitiones sunt duæ. 331
Præcognita sunt tria. 332
Propositio immediata quid. 342
Propter quod vnumquodque tale, quomodo debeat intelligi. 343
Propositio immediata, & per se primo conuertuntur. 352
Principia alicuius scientiæ quæ sint. 359
Principia præcognoscuntur quantum ad an est. 332
Principiorum assensus quomodo concurrat ad assensum conclusionis. 336
Priuatio duplex. 322
Priuatio tres habet conditiones. 322
Puncta quæ sunt in linea quomodo distinguantur a seipsis & linea. 79
Puncta in quo subiectentur. 97
Puncta continuantia lineã quomodo sint in illa. 97
Punctum an moueatur ad motum corporis. 98
Punctum quid sit. 95
Punctum an moueatur per accidens. 96
Punctum an sit causa continuationis lineæ. 96
In linea sunt infinita puncta, non tamen infinita entia. 96

Q

Qualitas dicitur analogicè de differẽtia, & de qualitate propriè dicta. 239
Qualitas quadrupliciter dicitur. 239
Qualitas quomodo dicitur vniuocè de suis inferioribus.
Qualitatis species optimè sunt assignatæ. 241
Qualitatis species optimè ordinãtur. 242
Qualitas aliqua ponitur in duabus speciebus. 263

Idem

Idem calor quomodo pertinet ad diuersas species qualitatis. 264
Qualitates corporeæ an sint perfectè habitus. 247
Quid requiratur, vt qualitas conseruetur in aliquo. 249
Ad quam speciem qualitatis reducantur species sensibiles. 242
Qualitatis essentia quid sit. 258
Qualitas in abstracto non suscipit magis, & minus. 266
Qualitatis ratio in quo consistat. 236
A Qualitate quomodo dicamur quales. 237
Quando a quo causetur. 296
Quando in quo consistat. 295
Quantitas distinguitur a re quanta. 137
An quantitas mensurat substantiam. 72
Quantitatis ratio formalis non est diuisibilitas. 72
Quantitatis species non omnes sunt eodem modo in prædicamento. 79
Quãtitas nõ suscipit magis, & minus. 133
Quantitas habet duplicem effectum formalem. 75
Quantitati nihil est contrarium. 131
Quantum per accidens dupliciter. 90
Quantitati continuæ, & discretæ conuenit vniuocè mensurare. 85
An quantitas sit susceptiua contrariorum. 55
Quantitas vnde dicatur æqualis. 203
Quantitas discreta quid sit. 86
Quantitatis diuisio in continuã & discretam quæ, & qualis sit. 82
Quantitatis proprium est esse æquale vel inæquale. 133
Finitum, & infinitum sintne passiones quantitatis. 135
Inter quantitatem, & rem quantam est distinctio rei a re. 138
Quantitas continua an componatur ex indiuisibilibus. 92

R

Relatio rationis est vera relatio. 152
Quando Relatio differat in extremis secundum speciem, & quando secundum numerum. 170
An relatio dicat perfectionem. 133
Quando vna relatio possit fundare aliam relationem realem. 208
Solum prædicamentum relationis inter alia prædic. non habet vnum genus generalissimum simplex, sed aggregatũ ex duobus generalissimis partialibus. 164
An relatio suscipiat magis & minus, & quomodo, merito sui, vel merito fundamenti. 229
An oppositio relatiua existens inter paternitatem, & filiationem sit relatio distincta ab eis. 194
Relationum non dantur plusquam tria fundamenta. 196
Effectus formalis relationis dupliciter concipi potest, adæquatè, & inadequatè. 158
Quando Relatiua non mutua habeant suum terminum formalem actualẽ. 162
Habere contrarium quomodo vocetur proprietas relatiuorum, cum conueniat etiam qualitati. 228
Conditio omnino requisita ad relatiua secundum esse. 144
Quomodo se habeãt ad inuicem relationes primi & secundi generis. 216
Relatiua secundum dici inueniuntur in entibus rationis. 145
Doctrina pulcra explicans, quid intersit inter relationem in genere, in specie, & in indiuiduo. 168
In quo distinguantur relationes tertii generis à relationibus aliorũ generũ. 215
An oppositio relatiua sit relatio rationis contra Molinam. 208
An detur processus in infinitum in relationibus. 209
Regula secundum aliquos ad cognoscendum Relatiua secundum esse, & secundum dici. 142
Quando Relatio dominii formaliter ponatur in Deo. 163
Terminus relationis non ponitur directè in prædicamento relationis, sed indirectè. 166
Vnum Relatiuum definitur ad reliquum, non per reliquum. 174
Vnum Relatiuum non est genus, species, vel differentia alterius. 175
Relatiua an dicantur ad conuertentiam, & quomodo. 229
Difficultas, an Deus conseruare possit relationem sine subiecto. 158
In quo cõsistat rõ formalis relationis. 157

Relatio

Relatio filii ad patrem & matrem vtrum, sint duę relationes. 187
Differentia inter relationem,& quantitatem rationis. 152
Quibus relatiuis conueniat esse simul natura. 232
Relatiua quomodo sint simul cognitione. 232
Relationis realis conditiones. 203
Quomodo reperiatur relatio mensuræ inter scibile, & scientiam. 215
Relatiua quomodo sunt simul natura, & quomodo non. 230
Per quid relatio habet rationem genericam,& specificam. 184
An relatio similitudinis specificæ inter Petrum & Paulum sit realis, vel rationis. 205
Relatio creaturæ ad quod genus pertineat. 217
Relationes rationis quomodo considerentur à metaph. 222
An paternitas & mater sint relationes eiusdem speciei. 187
Modus constitutiuus relationis prædicamentalis est aliquid reale. 149
Dici ad conuertentiam quomodo sit proprietas relatiuorum quarto modo & quomodo non. 219
De essentia relationis non est actualiter referre. 157
Disparitas inter relationem secundum esse,& relationem secundum dici. 181
Relationis terminus duplex, totalis & partialis. 187
Relatiua secundum rationem an sint simul natura. 232
Relatio duplex secundum Scotum. 267
Relatio mensurati ad mensuram in quo fundetur. 217
Quæ relationes dicantur mutuæ. 218
Quid sint nomina relatiua. 140
Terminus relationis qũo specificet. ibid.
Quid sit relatio in potentia. 158
Non dantur relatiua secundum esse transcendentalia. 141
Relatiuorũ specificatio vnde oriatur. 185
Relatio prædicamentalis est quid reale. 147
An relatio dexteritatis in animali sit realis, vel rationis. 211
Relationis realis conditiones. 219
Non potest assignari,ad,commune reali, & rationis. 150
Regula generalis ad cognoscendũ, quando vna relatio fundet aliam relationẽ realem,& quando non. 209
In relationibus rationis quomodo reperitur fundamentũ,& ratio fundãdi. 198
Plura requiruntur ad terminandum quã ad fundandum relationem. 164
An relatio agentis fundetur soper actione, vel super potentia actiua quid sit fundamentũ, quid ratio fundandi. 211
An relatio vnius relatiui possit esse fundamentum,& causa, vt aliud relatiuũ denominetur tale, vel tale. 221
Quare fundamentum relationis debeat inhærere subiecto relatio, ratio verò fundandi non item. 211
In quolibet genere relationum est assignatum fundamentum, & ratio fundandi distincta. 198
Difficultas, quare relatio conseruari non possit sine subiecto & fundamẽto. 158
Relatio quomodo immediatè fundatur in substantia. 201
Regula, quando alterum de altero &c. quomodo intelligenda. 11
Res naturæ quid significet. 48

S

Scientiæ subalternatæ conditiones. 364
Scientia subalternans, & subalternata in quo differant. 365
Scientia subalternata potest haberi sine subalternante. 365
Id,ad quod inclinat scientia, in obiecto reperitur. 180
Diuerso modo scibile existens refertur ad scientiam, & diuerso modo scibile non existens. 155
Scientia,& opinio non potest haberi simul de eadem re. 367
Scientia de quibus sit. 358
Scientia est de his quæ sunt per se. 357
Scibile estne prius vel scientia? 321
Differentia inter species nostras intelligibiles & Angelorum. 252
Species intelligibiles quid sint. 242
In specie duæ sunt relationes altera subiicibilis ad genus, altera prędicabilis ad indiuidua. 173
Specierum comparatio ad numeros. 113
Spẽs sẽsibiles ĩ aere ã sint qualitates. 244

Sub-

Digitized by Google

Substantiæ primæ definitio quomodo intelligenda. 41
Quæ substantia diuidatur in primam & secundam. 27
Substantia sine quantitate non potest esse in loco. 38
Substantiæ quomodo similes, vel æquales. 266
Substantiæ diuisio an sit analoga. 31
In quo præcipuè consistit ratio & formalitas secundæ substantiæ. 50
Substantia sine quantitate nullam habet extensionem. 76
Substantiis omnibus primis quid detur commune. 45
Prima substantia datur, & non datur à parte rei. 40
Quomodo intelligatur, substantiã non esse in subiecto. 51
Substãtia prima & secũda dupliciter. 38
An substantia possit esse relatiuum secundum dici. 58
Substantia ad quæ referatur, & quomodo. 37
Substantia secunda an sit formaliter seclusa operatione intellectus. 39
Substantia prima quomodo consideratur à logico. 45
Substantiæ conceptus quomodo formetur ab intellectu. 38
Substantiæ quæ sit ratio formalis. 65
Quomodo substantia suscipiat magis & minus, & quomodo non. 53
Prima & secunda substantia non sunt duæ res. 50
Subsistere incommunicabiliter quomodo distinguatur à primo substare. 46
Substãs primum, & secundum non dãtur à parte rei. 35
Substare an dicatur analogicè de prima & secunda substantia. 35
Substare accidentibus consequitur substantiam. 29
Cui singulari, & ob quam causam repugnet sciri. 63
Subiectum debet supponi. 333
De subiecto quid præcognoscendum sit. 333
Subalternatio quid requirat secundum Caietanum. 363
Suscipere magis & minus dupliciter logicè & physicè. 229
Ad suppositum quot conditiones concurrant. 47

T

Tempus quomodo non sit in prædicamento quantitatis. 128

V

Vbi in quo consistat. 299
Vniuocorum definitio quibus conueniat. 4
Idem potest esse vniuocum & æquiuocum respectu diuersorum. 6
Vniuocorum definitio an sit bona. 5
Vnitas maximè est mensura. 71
Vnum quo opponatur multitudini. 100
Vnum vni quomodo contrarietur. 265
Vniuersale quid. 354
Vniuersale quot conditiones exigat. 354
Vitium an sit habitus. 248

FINIS.

ACVTISSIMÆ QVÆSTIONES

F. IO. SANCHIEZ SEDEGNO

ORDINIS PRÆDICATORVM,
Artium, ac Sacræ Theologiæ Professoris,

IN LIBROS ANTEPRAEDICAMENTORVM, Prædicamentorum, Postprædicamentorum, & Posteriorum Aristotelis.

QVÆSTIO. I.

Vtrum definitiones vniuocorum, æquiuocorum, & denominatiuorum sint rectè assignatæ.

ET videtur, quod non, & argumentor contra definitionem vniuocorum, & probo esse malè assignatam: Nam hæc definitio conuenit alteri à definito: ergo est nulla. Probatur antecedens: nam denominatiua formaliter, & essentialiter distinguuntur ab vniuocis, vt patet ex eorum definitionibus, & tamen denominatiua, vt sic, sunt vniuoca: ergo &c. Probatur minor: Nam album est denominatiuum ab albedine, & tamen vniuocè dicitur de suis inferioribus, de hoc & illo albo: quinimo album dicitur vniuocè de Petro & Paulo habentibus albedinem, siquidem prædicatur de illis prædicatione quinti prædicabilis: omnis autem talis prædicatio vniuoca est. Quod si dixeris, album esse vniuocum, & denominatiuum, sed tamen diuersis rationibus: Contra, & sit — 1. Argum.

Secundum argumentum: Nam eadē res non potest esse analoga & vniuoca, etiam secundum diuersas rationes: ergo nec vniuoca & denominatiua. Antecedens patet, & probatur consequentia: nam ita formaliter & essentialiter differunt vniuoca, & denominatiua, sicut vniuoca & analoga. — 2. Argum.

Tertiò. Istæ definitiones sunt logicæ definitiones: ergo debent terminari ad secundas intentiones, & illarum quiddditatem explicare, sed huiusmodi definitiones non possunt secundis intentionibus competere, nec illarum naturam explicare: ergo &c. Prima consequentia probatur: nam obiectum logicæ est secunda intentio, ergo definitio logicalis illam debet definire. Minor — 3. Argum.

verò probatur: nã secunda intentio non est id, quod habet nomen commune, nec rationem substantiæ diuersam, aliàs erit æquiuoca, & ita non poterit definiri. Nam solum, quæ vnicum habent conceptum, siue simpliciter, siue secundum quid definiri possunt. Et idem est dicendum de definitione analogorum, & denominatiuorum, quia istæ definitiones, non possunt secundis intentionibus adaptari.

4. Argum. Quartò. Nullum datur definitum harum definitionum: ergo sunt nullæ. Probatur antecedens. Nam vel definitur vox, vel res, vel vtrumque, nullum horum: ergo &c. Quod non vox, probatur: nam intentio Arist. eo tendit, vt sciamus, quas res in prædicamento constituere, quasque reiicere debeamus: ergo non debet definire voces. Quod etiã non definiat res probatur: nam dicitur in definitionibus vniuocorum, quorum nomen est commune: & idem in definitione æquiuocorum. Et in denominatiuis etiam meminit vocum, cum dicitur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu. Quod non vtrumque probatur: quia est vtrumque simul ens per accidens, quod iuxta Aristot. sententiam definiri nequit.

5. Argum. Quintò. Aequiuoca non habent nomen commune; ergo malè definiuntur æquiuoca. Probatur antecedens; nam non est idem nomen canis secundum quod significat sidus cæleste, & secundum quod significat canem marinum, ergo &c. Probatur antecedẽs; Ratio & essentia constitutiua nominis est significatio, sed non est vna significatio, ergo nec vnum nomen, malè ergo dicitur nomen esse vnum. Et confirmatur; nam non componit simpliciter propositionem vnam, sed plures; ergo non est simpliciter nomen & terminus. Et probatur consequentia; quia cum nomen sit propositionis pars, vbi non constituitur vna simplex propositio ex illo nomine, nomen non est simpliciter nomen & pars. Antecedens probatur; nam propositio æquiuoca, non est vna simpliciter propositio, sed propositio plures, quia non significat vnam veritatem simpliciter, quod est de ratione propositionis simpliciter.

6. Argum. Sextò. Aequiuoca non conueniunt in vna ratione: ergo non possunt definiri. Consequentia probatur, quia quæ definiuntur, vnam rationem debent habere. Sed antecedens probatur: nam si aliquam, maximè rationem canis, sed hæc non est canis latrabilis, & sidus: nam nullam rationem habent, vt æquiuoca sunt, communem illis, quia nequit intelligi quid sit hæc ratio.

7. Argum. Septimò. Aristot. fuit diminutus in enumerandis anteprædicamentis; ergo malè processit. Probatur antecedens: nã relinquuntur analoga, quæ excluduntur à recta linea prædicamentali, propterea quod non habent vnitatem simpliciter; ergo &c.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Explicatũ definitio æquiuocorũ. Prima concl. Definitio æquiuocorũ optimè est tradita. Hæc concl. non aliter probatur, quam authoritate tanti Philosophi, & explicatione eius. Et illa particula, æquiuoca dicũtur, denotatur nullam rem solam esse æquiuocam, sed oportere, vt aliqua æquiuoca dicantur esse plures res, vel rationes significatas eodem nomine. Nã si vna tantũ res, vel ratio significetur, non potest habere rationem æquiuocæ rei. Additur illud verbũ, dicuntur, secundum Caiet. vt intelligamus res à parte rei non esse æquiuocas, sed quatenus nostris significãtur vocibus, & vt stant sub illis. Et cum dicitur, quorũ nomen est commune, nomen accipitur pro voce significatiua, non vt distinguitur contra verbum. 1. Peri her. Ratio vero cum dicitur, quod est diuersa, accipitur pro conceptu obiectiuo, & non solũ pro vera definitione ex genere & differentia constante. Substantia verò, cum dicitur ratio substantiæ, accipitur pro essentia. Et cum additur, secũdum illud nomen: determinat rationem substantiæ, vt non de quacunq; fiat sermo, sed de illa, quæ significatur per tale nomen. Nam æquiuoca rationem, & quidditatem nomine significatã diuersam debent habere; vt canis æquiuocum est ad latrabilem, marinum, & cælestem canem;

Controuersia: An definitio æquiuocorũ conueniat Analogis.

canem; quia ratio canis diuersa est in illis. An vero definiatur hic analoga, quæ sunt medium quoddam inter vniuoca, & æquiuoca. Caietanus cēset hic definiri. Nam cum dicit, æquiuoca esse, quorū nomen est commune, & ratio secūdum illud nomen est diuersa, accipitur diuersa, vel pro diuersa simpliciter, vel pro diuersa secūdum quid, & ita omnia analoga comprehendit, quæ diuersam rationem habent saltem secundū quid. Nam Arist. intentio est explicare rerum naturas, quæ in prædicamentis collocātur, & tractat de æquiuocis, quæ vt sic non sunt in prædicamentis. Et quia nec analoga metaph. sunt, vt sic, in prædicamentis, ideo sub æquiuocis comprehendit. Qui autem voluerit asserere oppositum, bene potest; quia solū de æquiuocis egit; vt patet; quia de diuersitate simpliciter loquitur in definitione prædicta, quæ solum æquiuocis conuenit. Verum intellecta natura vniuocorum, & æquiuocorum facile intelligitur analogorum natura, quæ media quædam sunt. Et ita patet, quomodo etiam hæc eadem ratione à prædicamentis excludantur.

Opinio Caiet.

Opinio Auctoris.

Secunda conclusio. Definitionem vniuocorum rectè assignat Aristot. Quæ conclusio, etiam probatur explicando definitionem eorum. Et hæc conclusio, loquitur de vniuocis vniuocatis, quæ sunt res; nam vniuoca vniuocantia, quæ nomina dicuntur, hic non definiuntur. Et ex prædicta definitione manet etiam explicata hæc secunda conclusio, si vltimam particulam explicauerimus; quæ est huiusmodi. Quod ratio sit eadem, & ad vniuocationem requiritur, quod ratio secundum illud nomen sit eadem simpliciter; quia cum vniuocatio dicat vnitatem rationis, consequenter tenet se ex parte perfectorum. Vnum enim perfectionem dicit; quapropter debet importare vniuocorum vnam rationē simpliciter, quia ad malum constituendum, & ad tollendā perfectionem quicunque sufficit defectus occurrens; bonum enim ex integra causa, malum ex particulari defectu contingit. Hæc autem identitas debet esse secundum rationē nominis; nam secundum esse non est necesse, quod sit identitas; quia diuersitas secundū esse solū facit æquiuocationem physicam. Et ratio eadem secundum nomen non coarctat ad rationem eandem essentialem, siue accidentalem; sed sufficit, quod sit eadem ratio, siue sit substantialis, siue accidentalis. Verbi gratia, animal vniuocè dicitur de homine, & de equo, quia si quæras, quid est equus, in quantum animal, respondes, viuens sensibile, & idem de homine dices. Vnde ratio importata eadem est, licet perfectiori modo habeat esse in homine. Et si quæras, quid est Petrus, in quantum accidentaliter habet albedinem? dices, quod est accidentaliter disgregatiuum visus; & idem de Paulo, in quantum accidentaliter, habet albedinem. Et ita album vniuocè dicitur de Petro, & Paulo habentibus albedinem, licet dicatur vniuocè accidentaliter, quia accidentaliter disgregant visum. De hoc albo & de illo essentialiter dicitur, si consideretur, quatenus habent albedinem. Vide Caiet. hic, optimè hoc explicantem.

2. Conclu. Explicatur definitio vniuocorum.

Tertia cōclusio; Denominatiuorum definitio optimè traditur ab Aristot. & est sic explicanda. Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu. Id est, denominatiua sunt res, vt album, fortis, Grammaticus, quæ ab aliquo appellationem habent, vt ab albedine, à fortitudine, à Grammatica; Nam albedo est forma denominans & homo subiectum, & album denominatiuum. Et ista denominatiua differūt in nomine à forma denominante casu, idest, terminatione. Nam album & albedo cōueniunt in tribus primis literis, & terminatione differunt. Qua ratione virtus & officiosum non sunt denominatiua, quia non conueniunt in principio nominis, & in fine differunt. Et eadem ratione Grammatica mulier à Grammatica scientia non dicitur denominatiuè, nec homo ab humanitate. Et de homine est etiam specialis ratio; quia homo non denominatur ab humanitate, nec significat humanitatem per modum sibi adiacentis, sed est in illo per modum per se stantis; & illud quod debet aliud de-

3. Conclu. Explicat definitio denominatiuorum.

Digitized by Google

nominare, vel debet esse accidens, vel per modum accidentis. Quare ista, annulus est aureus, est denominatiua; quia quamuis denominatio fit ab auro, quod est substantia, significatur per modum accidentis, & adiacentis, atq; denominantis aliud. Caiet. dicit, quod denominatiuum debet esse aliud à re denominata, quod debet intelligi saltem formaliter, & loquendo de denominatiuis, quæ sunt talia simpliciter.

Obseruatio Caiet.

4. Conclu. quid definiatur, prima, vel secunda intentio.

Quarta conclusio. Istæ definitiones conueniunt secundis intentionibus in concreto, & illæ sunt, quæ definiuntur principaliter, & res quatenus substant illis. Et probatur: Nam istæ definitiones sunt logicæ: ergo debent terminari ad secundas intentiones. Consequẽtia probatur, quia secundæ intentiones in concreto, vt supra visum fuit, sunt obiectum logicæ: Et ad intelligendum hanc conclusionem, est animaduertendum, quod vniuoca, æquiuoca, & denominatiua possint dupliciter accipi, logicè & metaphysicè. Logicè accepta, sunt quædam relatiua rationis, quæ de formali dicunt secundam intentionem non vniuersalem, quæ dicitur intentio vniuoci, & de materiali naturas, seu res, quibus conuenit illa intentio. Verbi gratia, Petrus & Paulus, secundum quod hoc nomine, homo, significantur, dicuntur vniuoca vniuocata, & dicunt de formali secundam intentionem, quæ habet pro termino nomen significans Petrum & Paulum, secundum quod hoc nomine, homo, significantur, in ordine ad illam rationem communem, quam participant. Itaque totum esse vniuocorum est in ordine ad rationem communem, quam participant æqualiter, quod est dicere, quod vniuoca vniuocata, & vniuoca vniuocantia sunt correlatiua. Et eodem modo dicendum est de æquiuocis æquiuocatis. Et si dicas, contra: Illæ sunt duæ res; ergo non possunt ab eadem intentione denominari. Negatur consequentia: quia se habent per modum vnius subiecti recipientis illam denominationem, & secundæ intentioni in abstracto conuenit, et rationi denominandi, in concreto vero, vt quod, est essentialiter vniuocum, vel æquiuocum. Et si rursus argumenteris, intentio illa in concreto non est id, quod habet illud nomen commune, & rationem substantiæ secundum illud nomen eandem, vel diuersam; ergo &c. Respondetur, quod formaliter illud habet ad hunc sensum, quod totum suum esse est se habere ad illud nomen commune, secundum quod ratio eadem illis conuenit; sicut diximus, quod totum esse generis, est prædicari de pluribus differentibus specie, id est referri ad plura differentia specie, vt diximus superius. Res verò sunt, quibus conuenit intentio vniuocorum, & æquiuocorum denominatiuè, & accidentaliter; sicut animali intentio generis. Et eodem modo est intelligenda definitio analogorum. Vniuoca verò vel æquiuoca metaphysicè sunt illæ res, quæ habent rationem communem, vel diuersam præscindendo per intellectum intentionem, quæ vocantur vniuoca pro substrato vel æquiuoca: sicut Petrus & Paulus, quatenus eodem modo hominis rationem participant. Et illa ratio superior etiam vocatur vniuoca à metaphysicis, quia participatur eodem modo ab inferioribus. Et idem prorsus est dicendum de denominatiuis, quod res, quæ ab aliqua forma accidentali denominatur, est denominatiuum metaphysicè, & pro substrato. Quæ verò habet intentionem, secundum quam ad nomen refertur, vt ad quod totum suum esse habet, est denominatiuum logicum, & habet pro correlatiuo denominatiuum denominans. Hæc licet obscura sint, ex intimis tamen intentionum deducuntur, quæ omnibus non sunt peruia. Et per hoc erit facile etiam de analogis syllogizare, quæ media sunt inter vniuoca, & æquiuoca.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

5. Conclu. Controuersia quibus nã vniuocis conueniat definitio vniuocorum.

Quinta conclusio pro maiori explicatione definitionis vniuocorum. In definitione vniuocorum, quæcunque vniuoca comprehenduntur, etiamsi habeant eandem rationem, & nomen cõe in aliquo accidenti, nam album est cõe respectu niuis & papyri, est tamẽ vniuocũ accidẽtaliter. Et aduerte, in hac parte duas

1. Opin. te duas versari opiniones. Altera dicit in definitione æquiuocorum non comprehendi nisi quæ sunt essentialiter vniuoca. Vocantur essentialiter vniuoca ista, quæ dicunt conceptum communem, qui est de essentia inferiorum: sicut homo est vniuocum Petro & Paulo. Vniuoca accidentaliter sunt ea, quæ dicunt vnum conceptum inferioribus, qui conceptus accidentaliter illis conuenit, sicut album dicit conceptum albedinis in concreto accidentaliter conuenientem Petro & Paulo, licet vniuocè, quia secundum eandem rationem accidentalem tamen. Probatur prima opinio; quia Arist. dicit, accidentia non prædicari nomine, & ratione de prima substantia, & ideo non sunt secundæ substantiæ. Secundæ verò substantiæ prædicantur nomine & ratione. Prædicari verò nomine & ratione nihil est aliud, quam prædicari vniuocè; ergo accidentia non prædicantur vniuocè respectu substantiæ secundum Arist. ergo in hac definitione non comprehenduntur. *2. Opinio.* Secunda verò opinio, quam sequor, tenet oppositum, quod, scilicet, album est vniuocum respectu Petri & Pauli, & hic definitur hoc vniuocum. Probatur; Nam album est nomen commune Petro & Paulo, & ratio nominis est eadem, quia album non dicitur, nec æquiuocè, nec analogicè de Petro & Paulo; ergo vniuocè. *Solutio.* Dices, quod est quoddam medium dici denominatiuè, & ita non est necesse, quod omne nomen sit vniuocum, vel æquiuocum, vel analogum. Et hoc sensit Arist. qui denominatiua annumerauit distincta ab vniuocis, & æquiuocis, & analogis. *Impugnat.* Sed contra: nam album vel significat vnam rationem communem, & eandem Petro, & Paulo, vel non. Si primum; ergo est vniuocum. Si secundum, ergo est analogum, vel æquiuocum. Nam nomen significans rationem aliquam, & non eandem ex necessitate significat aliquo modo, vel totaliter diuersam rationem, & sic erit æquiuocum, vel analogum; ergo &c. Et probatur ista secunda opinio primo; nam in definitione vniuocorum non dicitur, quod sit ratio eadem essentialiter, vel accidentaliter, sed quod sit eadem: & quomodocunque saluetur, quod sit eadem, erit vniuocum nomen, & ratio. Præterea; Nam album prædicatur de Petro & Paulo prædicatione 5. prædicabilis; ergo vniuocè. Probatur consequentia, quia 5. prædicabilia sunt vniuoca & non analoga, nec æquiuoca. Ita asserit D. Thom primo contra Gentes, capite trigesimo tertio ratione tertia. *D. Thom.* Item: Nam Aristot. esset diminutus, qui non comprehendit vniuoca accidentalia sub vna definitione vniuocorum, nec pro illis assignauit aliam. Et ad argumentum, quod contraria opinio desumit ex Aristot. respondetur, quod intelligitur Aristot. de prædicari nomine & ratione essentiali. *Soluitur ratio primæ opin.* Et hac ratione exclusit accidentia à ratione secundæ substantiæ, quæ debet prædicari de prima essentialiter; non verò censuit non esse vniuoca accidentalia; & ita censent metaphysici. Ex his omnibus conclusionibus infertur, quod vniuoca, æquiuoca, analoga, & denominatiua ad minus differunt formaliter. Probatur; quia differunt definitione; ergo formaliter; non enim vna definitio includit aliam, nec e contra.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur ex hac vltima conclusione; Nam sub alia ratione res dicuntur denominatiua, & vniuoca: nam album, verbi gratia, secundum quod ab albedine (à qua in nomine terminatione differt) dicitur album, est denominatiuum. Vniuocum verò dicitur secundum quod importat suis inferioribus, & nomen & rationem communem. Et dicitur accidens quinti prædicabilis, secundum quod prædicatur de homine, & equo accidentaliter, vt aliquid non consequutum ad rei essentiam. Eidem itaque materiali multæ intentiones conueniunt ob rationes diuersas.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod canis marinus, & sidus, vt significantur hoc nomine, Canis, sunt æquiuoca. Vt verò significantur hoc nomine sub-

ſtantia, ſunt vniuoca. Quinimo hoc nomen canis reſpectu vnius ſignificati eſt vniuocum, & res reſpectu illius eſt vniuoca, vt canis marinus ad omnes canes marinos: vt verò ſignificat piſcem, ſtellam, & canem terreſtrem, eſt æquiuocũ nomen, & res vt illi correſpondent ſunt æquiuocata.

Eadē vox ſeparatione diuerſorum vniuoca, & æquiuoca.

Ad 3. Ad tertium patet ex concluſionibus.

Ad 4. Ad quartum reſpondetur, quod definiuntur res, vt ſtant ſub nominibus; nam logica conſideratio non eſt per ſe de nominibus, ſed de rebus, vt nominibus ſignificantur, & de nominibus in ordine ad res ſignificatas.

Ad 5. Ad quintum reſpondetur, quod nomē eſt idem, licet habeat diuerſas ſignificationes ratione materialis. Et Ariſt. hoc ſolum voluit dicere, quod conueniunt in voce vna, licet illa vox diuerſis referatur ad ſua ſignificata ſignificationibus; ſicut idem quale, dicitur etiamſi habeat diuerſas qualitates. Nam vt eſſent duo nomina, neceſſe erat, vt non ſolum formale multiplicaretur, ſed etiam materiale, quia nomen numerale numerat ſuppoſita ratione formarum, id eſt, neceſſe eſt, vt formale & materiale multiplicentur, vt dicantur duo in illo genere; de quo in materia de appellationibus agitur latius. Et videatur D. Thom. & Caiet. prima par. quæſtion. 30.

Explicatur dictū Ariſtot.

Quid requirat ad diſtinctionem nominum.

Ad confirmationem reſpondetur, quod propoſitio æquiuoca eſt vna ſaltem materialiter; & hoc ſufficit noſtro propoſito. Nam vt ſit idem nomen in æquiuocatione, ſufficit taliter eſſe idem.

Ad 6. Ad ſextum reſpondetur, quod æquiuocorum ratio, quæ hic definitur, quæ eſt ſecunda intentio æquiuocorum in concreto, vnam rationem habet communem omnibus ſuis æquiuocis, quæ illam rationem participant, ita quod res æquiuocæ definiuntur, vt ſtant ſub illa intentione, quæ eſt ſpecies, & quid vniuocum. Res autem, quæ hanc intentionem induunt, definiri non poſſunt, cum in ratione reali non conueniant.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpondet Caietanus, analoga ſub æquiuocis fuiſſe comprehenſa: quia non habent rationem communem vnam. Sed melius eſt dicere, non egiſſe expreſsè de illis, ſed ex extremis nota manere; quia nec rationem omninò eandem habent, ſicut vniuoca; nec diuerſam, ſicut æquiuoca: ſed medio quodam modo; partim eandem, & partim diuerſam. Vnde agendo de extremis apertum fecit, quod eſſent analoga.

1. Reſpōſio Caiet.

2. Reſpōſio Authoris.

QVÆSTIO. II.

An definitio analogorum ſit rectè aſſignata.

ET quoniam hanc materiam exactiſſimè tractauit Caiet. opuſculo de nominum analogia, à me breuiter erit diſcutienda. Quid verò ego ſentiam de conceptu analogorum, quæſtione ſequenti, explico, in quo tota analogorum difficultas conſiſtit. Vt igitur rationem analogorum breuiter explicemus, aduertendum erit analogiam tripliciter accipi à metaphyſicis. Primò pro analogia inæqualitatis, quæ alio nomine vocatur phyſica, & definitur ſic: Analoga phyſica ſunt, quorum nomen eſt commune, & ratio ſecundum illud nomen eſt eadem: ſed participatur ab inferioribus, quantum ad eſſe cum maiori, vel minori perfectione. Vt corpus eſt analogum hoc analogiæ genere; quia ratio corporis æqualiter à corpore cæleſti, & inferiori participatur: nec conuenit ratio corporis vni per ordinem ad aliud; ſed tamen eſſe corporis, & eſſentia illius magis perfecta eſt in vno, quam in alio. Et iſto modo omnis ratio generica eſt analoga, & omne ſuperius, quia cum rerum gradus ſint inæquales, magis perfectum eſſe habebit ratio ſuperior in vno, quam in alio ex coniunctione ad differentiam, ſeu gradum inferiorem magis perfectum: quæ enim magis perfectis modis,

Triplex Analogia in æqualitatis, attributionis, proportionalitatis.

Analogia inæqualitatis quid, et quibus conueniat.

dis, & differentiis coniunguntur, magis perfecta sunt. Hæc autem analogia non extrahit rem ad participandam rationem superioris, ita vt sit partim eadem, & partim diuersa, & ita non distinguitur ab vniuocatione. Et benè potest in analogis reperiri etiam hæc analogia physica, quia non solum ratio entis partim est eadem, & partim diuersa in substantia, & accidēti, v.g. sed perfectius esse habet in substantia, quàm in accidenti, quia coniungitur: perfectiori modo determinatiuo entis. Vide D. Tho. 1. d. 19. q. 5. artic. 2. ad 1.

Analogia attributionis quid, & quibus conueniat.

Secunda analogia est attributionis: & definiuntur sic ista analoga: Analoga attributionis sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum, vt sanum commune nomen est medicinæ, vrinæ, & animali: & ratio omnium in quantum sana sunt, ad vnum terminum sanitatem scilicet, diuersas dicunt habitudines; nam animal respicit sanitatem, similiter & vrina, & medicina, sed diuersimodè. Nam animal respicit sanitatem, vt subiectum, in quo est formaliter sanitas. Medicina non vt subiectum, in quo est formaliter sanitas, sed vt id, quod habet qualitatem, quæ significat sanitatem. Medicina respicit sanitatem, vt aliquid, quod caussat sanitatem. Et de pomo idem est dicendum.

Quatuor cōditiones analogiæ attributionis

Et hæc analogia habet quatuor conditiones. Prima, quod hæc analogia sit tantum secundum denominationem extrinsecam in membris minus principalibus, solum enim animal dicitur formaliter sanum, reliqua vel quia caussant, vel quia significant sanitatem. Si dicas: Contra: nam ens dicitur analogicè de substantia & accidenti hac analogia, & tamen accidens formaliter est ens. Respondetur, quod hæc conditio formaliter est intelligenda, quatenus sunt analoga attributionis. Ens autem dicitur analogum analogia attributionis, & proportionalitatis, & non est ens formaliter, quatenus est analogum attributionis, sed proportionalitatis. Et ita Diuus Thomas prima secundæ, quæstione centesima secunda, articulo secundo ad tertium, dicit, quod accidens non est ens, quia habet esse, sed quia illo substantia habet esse tale. Et loquitur Diuus Thomas de accidenti, quatenus consideratur, vt analogum attributionis, nam quatenus est analogum analogia proportionalitatis, formaliter est tale, quia analogia proportionalitatis non excludit denominationem intrinsecam in membris minus principalibus. Et si posset intelligi accidens sine entitate intrinseca, diceretur ens per hoc solum, quod afficit substantiam, sicut vrina dicitur sana per hoc, quod afficit substantiam, sicut vrina dicitur sana per hoc, quod significet sanitatem.

1. Cōditio. Obiectio. Solutio.

2. Cōditio.

Secunda conditio, quod illud, ad quod diuersæ habitudines dicuntur, in hac analogia est vnum, idest, non multiplicatum formaliter in membris minus principalibus. Et hoc constat ex prima conditione. Nam si dicuntur membra minus principalia talia ab extrinseco, non habent illam formam sanitatis, verbi gratia, in se, & ita nō multiplicatur illa forma in aliis analogatis.

3. Cōditio.

Et hac ratione dicitur vna tertia conditio, quod primum analogatum ponitur in definitione aliorum secundum illud nomen Ratio est, quia cetera non dicuntur talia, nisi per attributionem ad illud principale, & formaliter tale, & ita est ponendum in aliorum definitionibus. Nam vrina sana dicitur, inquantum est signum sanitatis.

4. Cōditio.

Quarta conditio, quod ista analogia, vt sic, non habet vnum conceptum, nec vnum significatum obiectiuum, nec vnum conceptum formalem, sed solum est communis terminus, & diuersimodè respicitur ab analogatis, quia à primo formaliter, vt subiectum talis formæ, à reliquis extrinsecè respicitur, & ita habēt plures conceptus, qui eandem rationem partim habent, & partim diuersam, & ita sunt analoga attributionis pluribus conceptibus, in quibus non reperitur vnus conceptus abstractus. Et hæc diuiditur in analogiam vnius ad alterum, & duorum ad vnum tertium, de quibus vide Caietanum.

Analoga proportionalitatis.

Tertia analogia est proportionalitatis. Analogia autem proportionalitatis.

Digitized by Google

tatis quid, & quibus conueniat. tis sunt illa, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadem, idest, similis secundum proportionem. Et hoc modo dicitur videre de intellectuali, & corporali visione. Et dicitur proportionaliter eadem, quia sicut intelligere rem animæ offert, ita videre corpori viuenti sensibili. Et sumitur hic proportionalitas pro similitudine habitudinum aliquarum, vt pro similitudine, quæ est inter videre corporaliter in ordine ad rē, quæ videtur, & inter videre intellectualiter in ordine ad rem, quæ intelligitur. *Analogia proportionalitatis fit dupliciter.* Hæc autem analogia fit duobus modis, metaphoricè, & propriè. Metaphoricè, quando illud nomen commune absolutè vnam habet rationem formalem, quæ solum formaliter saluatur in vno analogatorum. Et per metaphoram in alio dicitur; vt ridere non habet secundum se, nisi vnam rationem formalem, quæ in vno analogatorum saluatur, in homine, scilicet, & per metaphoram de prato dicitur. Propriè autem, quando illud nomen commune in vtroque analogatorum absque metaphoris dicitur, vt ens dictum de substantia, & accidenti, principium dictum de corde, & de fundamento domus. *Interrogatio.* Et si inquiras, quomodo reperiatur hic definitio, *Responsio.* respondetur, quod hæc regula generalis *Regula generalis seruanda in analogis.* seruanda est in analogis. Nam analogum metaphoricè tale claudit in sua definitione analogum propriè tale, & non e conuerso. In analogis autem, quæ formaliter sunt talia, vnum non claudit in sua definitione alterum, sed definitio vnius est alterius definitio proportionaliter tamen. Probatur prima pars: quia analogum metaphoricum non potest intelligi sine proportione & ordine ad illud, per cuius similitudinem dicitur tale. Non enim potest intelligi, quid sit, pratum ridere, nisi in ordine ad risum hominis. Secunda pars conclusionis probatur, quia ista analoga proportionalitatis formalia sunt medium inter vniuoca, & analoga attributionis: & ita participant ab vniuocis, quod vnum non ponatur in definitione alterius. Ab analogis verò attributionis, quod definitio non sit eadem in illis; & ex eo quod formaliter sunt talia, non egent altero in sua definitione: licet ex eo quod sunt analoga, sit definitio proportionalis vtriusque. Quæ verò restabant pertractanda de conceptu analogorum proportionalitatis, de abstractione, resolutione, prædicatione, & quid senserit Caiet. quid Soto, in tractatu de ente dicetur.

De complexis, & incomplexis.

QVAESTIO III.

Vtrùm, quæ dicit Arist. in hoc cap. vera sint.

RESPONDETVR affirmatiuè. Et in hoc cap. ponit Arist. duas diuisiones, quæ deseruiūt, vt cognoscamus, quæ res in prædicamento reponi debeant. *Explicatur prima diuisio Arist.* Prima est eorum, quæ dicuntur, alia quidem cum complexione dicuntur, alia sine complexione, cum complexione, vt homo albus, homo currit, sine complexione, vt homo, vt currit. Hæc diuisio principaliter est rerum, & est sensus, quod rerum aliæ significantur conceptibus complexis, & aliæ conceptu simplici. Et Arist. cum ait dicuntur, intelligit; idest, significantur. Et solæ illæ, quæ simplici conceptu significantur, in prædicamentis reponuntur, quæ verò diuersis importantur conceptibus, vt homo albus, vt sic, in nullo sunt prædicamento, & ita est necessaria conditio, vt res collocetur in prædicamento, simplici conceptu importari, licet hoc non sufficiat. *Obseruat.* Sed aduerte complexionem, aut incomplexionem vocis penes conceptum attendi, & ita illa vox censenda est incomplexa, cui vnus tantum correspondet conceptus, complexa verò, cui plures. Et quamuis totum sit in prædicamento, non sequitur quod partes eius semper sint in prædicamento, etiam vt componunt totum, si accipiantur vt distinguuntur à toto, quia

quia dicunt aliquid imperfectum: et si complexè accipiantur, non dicunt aliquam vnam rationem simplicem, quod erat necessarium, vt ibi ponerentur. *Obiectio.* Et si fiat argum. nam album dicitur sine complexione, & non est in prædicamento: ergo non omnia, quæ dicuntur sine complexione, sunt in prædicamento. *Solutio.* Respon. quod ita verum est; est enim necessaria conditio dici sine complexione, sed non sufficiens. Nam rationale dicitur sine complexione & non est in prædicamento. *Controuersia. An album & quodlibet concretum ponatur in prædicamēto.* De albo capite de qualitate dicemus, & modò aliqui dicunt, *1. Opinio.* quod licet album non habeat, nisi vnicum conceptum, non tamen collocari in prædicamento absolutè ex eo, quod importat in illo significato totali duo partialia, scilicet, corpus, & albedinem. Vnde Arist. asserit in prædicamento collocari, quæ sine complexione dicuntur, dummodo illud incomplexum totaliter significatum sit simplex, & non compositum ex duobus diuersorum generum, vt in albo contingit. *2. Opinio.* Alii respondent cum Auicenna, quem Nominales sequuntur, & dicunt Album non significare, nisi materiale, & illud esse totale significatum, est tamen conditio requisita necessariò, quod importetur albedo, vt materiale significetur per istum terminum, Album. *Refellitur opinio quorundam.* Et ita aliqui viri doctissimi nostri temporis tenuerunt, materiale esse totam substantiam, & essentiam termini connotatiui. Hoc non censeo verum: quia in conceptu albi principaliter importatur albedo, & per illum cognoscimus principaliter albedinem, & materiale ratione albedinis: ergo principaliter significat albedinem, & corpus, vel materiale importatur ratione formæ. Item forma est, quæ dat esse: ergo hæc est principale significatum cum comparatur ad materiale. *Opinio Caietani.* Caietan. censet, qualitatem solam significare album, & ita bene potest album collocari in prędicamento qualitatis, quia solum vnicum conceptum habet obiectiuum. Et formale, & materiale importatur, non vt significatum, sed vt coniunctum cum suo significato. *D. Thom.* Est expressa sententia Diui Thomæ prima distinctione, articulo decimooctauo, vbi sic dicit. Ad tertiū dicendum, quod hoc nomen donum, vel datum præter relationem, ex qua dicitur donum, dat intelligere rem quandam, quæ datur, quamuis forte non vt partem significationis nominis, quia subiectum non includitur in significatione nominis significantis accidens concretum, vt asserit Commenta. quinto Metaphysic. quamuis Auicenna contrarium senserit. Ecce D. Thom. dicit connotatiuum nomen non significare subiectum, sed importat illud, vt subiectū, & de illo verificatur ratione significati formalis. *Controuersia. An nomen connotatiuum supponat pro subiecto.* An vero supponat pro materiali. *1. Opinio.* Aliqui dicunt non supponere, quia non est significatum termini, & terminus solum supponit pro suo significato. Verificatur tamen de illo, quia est in illo suum formale significatum. *2. Opinio.* Alii dicunt supponere pro illo etiam si non significet illum, quia vt supponat sat fuerit, quod importetur sub suo formali significato, *Doctrina Caieta.* certum tamen est secundum Caietanum non esse ens per accidens, nec importare res diuersorum prædicamentorum. cum non significet corpus, & si aliunde non repugnaret, in prædicamento collocari posse.

2. Diuisio. Secunda diuisio, eorum, quæ sunt, alia de subiecto dicuntur, in nullo tamen subiecto sunt, vt homo, qui dicitur de quodam homine, & in nullo subiecto est per inhæsionem. *Explicatur Aristot.* Cum dicit, de subiecto dicuntur, vult dicere de inferiori sibi, & illud subiectum vocat. Cum vero dicit, & in nullo subiecto sunt, accipit ibi subiectum pro subiecto inhæsionis. Dici vero accipitur pro prædicari, non actu, sed aptitudine. Et cum illæ diuisiones ordinentur ad constitutionem prædicamenti, sensus diuisionis est, eorum, quæ in prædicamento ponuntur, aliqua sunt substantiæ vniuersales, & ideo prædicantur de multis: alia sunt in subiecto, & non dicuntur de subiecto, hoc est de sibi inferiori, vt hoc album, hæc Grammatica, quæ sunt in subiecto inhæsionis, non tamen dicuntur de subiecto sibi inferiori, vt constat, quia sunt particularia & accidentia. Et cum dicit, quod album est in subiecto, non accipitur

tie: ergo regula est falsa. Minor probatur quia differentiæ volatilis, & aquatilis, etiamsi non sit vnum sub alio, quia ambo sunt sub tertio, eædem sunt; nam differentiæ animalis, & viuentis sunt differentiæ aquatilis & volatilis.

3. Argum. Tertiò argumen. Vel loquitur Aristotel. de differentiis diuisiuis, vel constitutiuis: non de diuisiuis, quia differentia diuisiua animalis non est diuisiua viuentis; nec de differentiis constitutiuis: nam differentia constitutiua viuentis, non est constitutiua animalis: per aliquid enim aliud constituitur animal quam viuens.

4. Argum. Quartò: Aristote. hic debet formaliter loqui, & non materialiter: sed si formaliter loquatur, non est verum dicere, quod differentia constitutiua viuentis sit differentia constitutiua animalis, animal enim & viuens diuersas habent differentias; nam conceptus differentiæ viuentis non est conceptus differentiæ animalis.

5. Argum. Quintò; Nam modus arguendi, quem Aristote. ponit in prima regula. non est formalis, sed fallax: nam hæc consequētia non est bona, homo est animal, animal est viuens; ergo homo est viuens; & instatur in simili, homo est animal, animal currit, ergo homo currit; nam si currat equus, & non homo, antecedens est verum, & cons. falsum.

Quæstio deciditur.

1. Conclus. Explicatur prima regu. ex Caiet. Prima conclusio. Prima regula Aristotel. optima est, & maximè conducit ad prædicamenta constituenda, in quem finem ab Aristotel. inuenta. Probatur regula explicando illam, & vide varias expositiones illius apud Soto in isto capit. Caietan. breuiter illam explicat, & mentem Aristotel. dicens, quod quando aliquid prædicatur de alio, vt de subiecto, idest, vt de inferiori essentialiter, quidquid prædicatur essentialiter de prædicato, etiam prædicatur de subiecto. Itaque requiruntur, vt regula verum habet, duæ prædicationes essentiales, altera de subiecto, de prædicato altera. Vt ista est essentialis Petrus est homo, & ista est essentialis, homo est animal: ergo Petrus est animal, etiam est vera, & essentialis. Et per hoc solues omnia argumenta contra regulam. Et probatur regula. Nam si homo includitur essentialiter in Petro, etiam essentia hominis includetur, quamobrem si dicamus, quod Petrus est homo, & hominis essentia est animal rationale, Petrus etiam erit animal: nam homo, & sua essentia idem sunt. Quod verò hæc regula conducat ad constitutionem prædicamentorum, probatur. Nam ea quæ in recta linea constituuntur, debent esse essentialiter subordinata, & superiora debent includi in inferioribus, quia sunt partes essentiæ inferiorum; vt ergo hoc cognoscamus, rectè constituitur hæc regula. *Vnde diluũtur omnia argumẽta.*

2. Conclus. Secunda conclusio. Etiam secunda regula est verissima, & in eundem finem destinata, in quem prima. Habet sic regula; Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt specie differentiæ, idest, habent diuersas differentias formaliter, idest, constituentes diuersas species. Alii legunt diuersæ sunt species, & differentiæ, sed prima lectio est vera, & vide Titelman. in hoc capit. Sensus regulæ est secundum Caietanum, quod genera, quorum vnum ponitur sub alio, nec ambo sub tertio, habent differentias formaliter distinctas; verbi gratia, scientia, & animal, quia nec scientia ponitur sub animali, nec è conuerso, nec ambo sub vno tertio, quia differunt genere habente differentias formaliter distinctas; nam alia est differentia scientiæ, alia animalis. Nam differentia animalis est rationale, & cætera. & differentia scientiæ est talis ordo ad obiectum. Si vero ponatur vnum sub alio, sicut animal sub viuente, differentiæ viuentis sunt etiam animalis, nam animal includit viuens, & sic includit differentiam constitutiuam viuentis, & aliquam diuisiuam, scilicet, sensibile. Et si ambo ponantur sub vno tertio, sicut volatile, & gressibile, & aquatile, habent communem differentiam animalis, licet propriis distinguantur differentiis, cum vnum non pona- *Explicatur secunda regu. ex Cai.*

Digitized by Google

ponatur sub alio. Et per hoc docet Aristotel. quod illis, quæ in diuersis prædicamentis assignari debent, genera, & differentiæ diuersæ sunt assignandæ; ea verò quæ in eodem prædicamento collocantur, bene possunt habere diuersas differentias, quatenus vnum sub alio non ponitur; & bene possunt habere easdem, quatenus vnum sub alio ponitur, vel ambo sub vno tertio. Hæc regula ex eius explicatione probata manet.

3. Conclus. Tertia conclusio. Aristotel. loquitur in præcedenti regula, tam de differentiis constitutiuis, quam de diuisiuis, diuersa tamen ratione. Nam si sunt diuersorum prædicamentorum genera, habent differentias diuersas, tam diuisiuas, quam constitutiuas. Si vero sint genera subalternatim posita, tunc differentia constitutiua superioris est etiam inferioris, inadæquatè tamen: nam differentia, quæ constituit viuens, constituit animal in ratione viuentis, quod est necessarium, vt aliquid sit animal, & quod includitur in illo, sed differentia diuisiua superioris, non est diuisiua inferioris; nam viuens diuiditur per sensibile, & insensibile, & animal non ita diuiditur. Differentia diuisiua animalis est aliquo modo diuisiua viuentis, quatenus in animali includitur, bene tamen potest dari vna differentia diuisiua viuentis, scilicet, sensibile, quæ est animalis constitutiua.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur ex prima conclusione. Illud verò quod tangit materiam de Trinitate dissoluitur breuiter, quod quamuis Pater sit essentia diuina, & essentia diuina sit Filius, Pater non est Filius, propter oppositionem relatiuam, quam habent.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod etiãsi non sint subalternatim posita in ordine ad tertium.

Ad 3. Ad tertium patet ex tertia conclusione.

Ad quartum respondetur, quod differentia constitutiua viuentis est differentia animalis inadæquatè, sed quatenus est viuens, nam vt sit animal, necessariò debet esse viuens. Ad 4. arg.

Ad quintum respondetur, quod hæc arguendi forma non est formalis, sed materialis, & tenet in prædicationibus essentialibus, & per se. Et hoc sufficiebat proposito Aristotel. Hic sequebatur tractatio de Ente, sed ne opus hoc logicale nimis cresceret, prudens omitto, & quam citissimè de Ente, & eius proprietatibus, & diuisionibus cum aliis, quæ ad metaphysicam pertinent, in quibus Diuus Thomas ab aduersariis impugnatur, in lucem emittam Deo Optim. Maxim. fauente: quapropter parumper expectet lector candidus. Et hæc de Ante prædicamentis. Ad 5. Arg.

De Prædicamentis.

QVÆSTIO V.

Quid sit Prædicamentum, & quibus constet.

COmmuniter definitur, quod sit prædicabilium quidditatiua ordinatio, in qua superiora de inferioribus prædicantur.

Contra illam definitionem est argumentum. Nam prædicamentum est genus generalissimum; sed genus hoc non est prædicabilium coordinatio; mala ergo est definitio. Probatur maior; nam communiter vocantur prædicamenta decem rerum genera; & est ita communis loquendi modus, vt superfluum sit authores pro hoc stabiliendo adducere. 1. Argum.

Secundò, prædicamentum formaliter dicit relationem rationis; sed prædicabilium coordinatio non est, nec dicit relationem rationis: ergo definitio 2. Argum.

nitio est nulla. Maior patet, quia prædicamentum non est in rebus formaliter, sed solum in apprehensione intellectus: & non est negatio, nec priuatio, ergo relatio. Maior probatur; quia omnis relatio est ad aliquem terminum, sed prædicamentum nullum habet terminum, si sit prædicabilium coordinatio: ergo &c. Probatur minor, nam ad quid refertur prædicamentum? Si dicas quod refertur ad prædicabilia.

Solutio.

Impugnat. Contra: quia sunt partes ipsius prædicamenti; relatiuum verò non refertur ad suas partes; ergo &c. Si dicas quod refertur ad res, hoc est impossibile, quia res, quæ collocantur in prædicamento, dempto prædicamento relationis sunt absolutæ: nullum autem relatiuum refertur ad absolutum, & ea quæ ponuntur in prædicamento relationis, etiamsi relatiua sint, non tamen referuntur ad prædicamentum, sed ad se inuicem. Si dicas, quod prædicabilia ad se inuicem referuntur, vt genus ad speciem, & species ad genus: contra, nam sic prædicamentum nihil erit amplius, quam relationes prædicabilium, & sic prædicamentum erit aggregatio omnium illarum relationum, & non dicet vnam aliquam relationem, quod est falsum, cum sit definibile, & a Magistro Soto ponatur huius libri subiectum. Si dicas; quod refertur ad ponibile; seu collocabile in prædicamento; Contra, quia hoc dicit ipsius partes, ad quas, vt dictum est, non refertur; ergo &c.

Solutio. *Impugnat.* *Solutio.* *Impugnat.* *Solutio.* *Impugnat.*

3. Argum. Tertium argumentum, nam illa particula quidditatiua, ordinatio, videtur voluntariè addita; nam cur non constituet prædicamentum differentiarum ordinatio, etiamsi non prædicentur quidditatiue? Nam dicam ego, quod prædicamentum est prædicabilium ordinatio. Et ita ordinatio differentiarum, cum sint prædicabilia, constituet prædicamentum, nam non est necesse, vt sit quidditatiua ordinatio, nec hoc aliqua firma colligitur ratione, non enim definitiones pro libito sunt assignandæ.

4. Argum. Quarto: Differentiæ constituuntur in recta linea prædicamentali, & tamen non quidditatiuè prædicantur; ergo illa prædicamenti definitio nulla est. Maior probatur; nam vel excluduntur, quia sunt partes speciei, & non dicunt totam speciei essentiam. Et hoc non, aliàs genera subalterna, vt corpus, &c. non collocarentur in recta linea, quia non dicunt actu totam essentiam speciei infimæ, nec generalissimum esset in prædicamento, quia nullo modo est species, sed est pars metaphysica, sicut & genera media. Vel excluduntur, quia sunt quid simplicissimum; & nec hac ratione debent excludi, quia aliàs generalissimum non collocaretur in prædicamento, cum sit quid simplicissimum, substãtia enim vt est primum genus, abstrahit à composita & simplici, cùm vtramq; sub se comprehendat.

Confirma. Et Confirmatur, quia differentiæ sunt quædam tota, cum prædicentur de speciebus; ergo poterunt in prædicamẽto collocari.

5. Argum. Quintò de indiuiduis prædicantur omnia superiora genera quidditatiuè, & tamen non ponuntur in prædicamento; ergo mala est eius definitio. Probatur minor: quia prædicamentum est prędicabilium ordinatio: sed indiuidua non sunt prædicabilia, vt Petrus & Paulus; ergo non ordinantur in recta linea prædicamentali.

Confirma. Et confirmatur; nam ea, quæ ponuntur in prædicamentis, debent ordinatè disponi; sed indiuidua cum sint infinita non possunt ordinatè disponi: ergo, &c. & maximè, quia vnum sub alio non collocatur.

6. Argum. Sextò. Vel hæc definitio conuenit omni prædicamento, vel non conuenit. Secundum dici non potest, aliàs esset mala, cum sit proprietas definitionis bonæ, quod debet competere omni contento sub definito. Si detur primum, ergo cum entia rationis habeant suum prædicamentum, hæc definitio conuenit prædicamentis entium rationis, & ita non erunt solum decem prædicamenta, sed tredecim, vt supra visum fuit.

Confirm. Et confirmatur: nam si prædicamentum dicitur etiam de prædicamento rationis

tionis: & importat, vt visum fuit, formaliter relationem rationis, cum relatio rationis collocetur in prædicamento entis rationis, prædicamentum erit in prædicamento, quod est impossibile, nam Petrus non collocatur in se ipso, sed pars in toto collocatur.

7. Argum. Septimò. Ratio prædicamenti, vel est species ad omnia prædicamenta, vel genus: neutrum esse potest: ergo non datur talis ratio. Quod non sit species probatur: quia duo prædicamenta substantiæ differunt numero: ergo habent supra se speciem prædicamenti substantiæ: & similiter duo prædicamenta quãtitatis; ergo habent supra se speciem prædicamenti quantitatis: ergo prædicamentum est genus ad ista duo prædicamenta substantiæ, & quantitatis. Quod si hoc asseras, non videtur, quomodo prædicamentum substantiæ & quantitatis differant specie, cum eo modo fundent intentionem prædicamenti: nam partes eorum eodem modo sunt prædicabilia, & eadem ratione.

8. Argum. Octauò. Nam animal rationale est prędicabile aliquod: & tamen non prædicatur in recta linea, malè ergo dicitur in definitione, quod prædicamentum est prædicabilium coordinatio. Minor patet: quia est quid complexum: & complexa, vt patet in capite de complexis, non collocantur in prædicamentis: sed maior probatur: quia aliquid affirmabile est de multis; ergo est prædicabile; hæc enim est definitio prædicabilis. Et confirmatur; nam partes physicæ non sunt prædicabiles, & tamen collocãtur in prædicamentis, ergo definitio est nulla. Maior patet; minor probatur, quia, cum totum, quod componunt, in prædicamentis collocetur, quare ista non collocabũtur? De Deo autem dicemus postmodum. *Confir.*

Praambula ad quęstionem.

Prædicamẽtum multipliciter NOmen Prædicamentum variè à logicis vsurpatur. Aliquando enim prædicamentum significat idem quod prędicatum, ita asserit Auerroes citatus à Diuo Thoma opusculo de natura generis, capitu. quarto, vbi sic dicit Auerroes, quod hæc prædicatio, Socrates est, de accidentali prædicamento, sumitur etiam aliquando pro genere generalissimo, præcisè, & ita numerantes decem prædicamenta asserimus esse substantiam, quantitatem, &c. Explicare verò quid sit prędicamentum, prout hic à nobis & ab Aristotel. tractatur, habet non paruam difficultatem. Vt autem hoc explicem, erit aduertendum prædicamentum nomen esse secundæ intentionis, & importare aliquid de materiali & aliquid de formali. Asserit hoc Diuus Thomas supra dicto opusculo 48. capitu. primo, & Soncinas quarto, metaph. quæst. quarta, ad 2. Soto in antepraedicamentis in principio, vnde & debemus ad eius exactam intelligentiam considerare, quid sit materiale prædicamenti, & quid formale. *Prædicamẽtum nomẽ connotatiuum. D. Thom. Soncin. Soto.*

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Definitio. Prædicam. VNde sit prima conclusio. Prædicamentum est prædicabilia coordinata. Ita asserit noster Angelicus Doctor loco proximè citato in principio, vnde dimanauit illa communis definitio, prædicamentum est ordinatio prædicabilium, in qua superiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Hæc quia est definitio, demonstrari non potest, sed quia a maioribus traditur explicanda est. Ordinatur enim prædicamentum ad sciendum, & quia scientia medijs præmissis & propositionibus habetur, ideo hæc prædicamentalis series ordinatur, vt sciamus veras rerum propositiones formare, & falsas euitare; vt omnium rerum numerum facilimo negotio præ oculis habeamus ad eas formãdas. Sunt enim prædicamẽta rerum sedes, ad quas fere omnes res mundi reducuntur, vt inde eas adducere ad scientias comparandas possimus. Et si loquamur de prædicamento pro formali, dicit relationẽ, quia prædicamentum formaliter est ens rationis; non enim prædicamentum reperitur in rebus nisi fundamentaliter remotè, quia prædicabilia in rebus non sunt *Ad quid ordinatur prædicamẽtũ.*

sunt

sunt nisi remotè, & si est ens rationis nō est priuatio nec negatio: ergo relatio: non enim est alius modus generis entis rationis. Sed in explicando terminum huius relationis est maxima difficultas: & ideo sit

Controuer.

2. Conclus. Quiddicat prædicamē tum de materiali, & quid de formali.

Secunda conclusio: Satis probabile est prædicamentum de materiali dicere prædicabilia ordinata in ratione superioris & inferioris sub vno supremo genere: & de formali importare ordinē ad intellectum sic ordinantem res tales. Itaq; illa series est materiale prædicamenti cum ordine ad intellectum ordinantem res: & hic ordo est formale in illo. Et probatur hoc: nam prædicabilium ordinatio, seu prædicabilia ordinata sunt prædicamentum: ordo seu ordinatio importatur vt quid formale: sed ordo est aliquid proueniens a ratione: ergo illa prædicabilia, vt ordinata ad rationem debent referri. Et si dicas, quòd secunda intentio debet referri ad suum correlatiuum, quod sit etiam secunda intentio: sed intellectus nō est secūda intētio: ergo &c. Respondetur, quod nō est necesse, quod semper correlatiuum secūdæ intentionis sit secunda intentio. Et patet: nam propositio formaliter est secunda intentio (& loquor de vocali) & tamē refertur ad res significatas, quæ sunt aliquando aliquid reale, & prima intentio: sat enim fuerit, quod quando intelligamus intellectum terminantem istum ordinem apprehendamus in propositione oppositam relationem, quatenus terminus est illius relationis: quod potest intelligi bene ex eo, quod nihil relinquitur in intellectu reale ex tali terminatione, sicut de relatione dominii in Deo dicitur.

Obiectio.

Respond. Correlatiuū secundę intentionis an semper debeat esse secunda intentio.

3. Conclus. Opinio probabilis.

Tertia conclusio. Non iudico improbabile prædicamentum supponere pro generalissimo, quatenus dicit ordinem supremi capitis omnium, quæ collocantur in recta linea, sub quo reliqua continentur. Hanc conclusionem non aliter probo, quam ex communi modo accipiendi prædicamentum, qui satis frequens est apud probatissimos viros, & vsu frequenter loquendi & patentissimus & clarus. Et aduertas, quod in supremo genere v. g. in substantia est relatio quædam generis, qua refertur ad suas species, nimirum ad substantiam corpoream & incorpoream: & hæc non est essentialis relatio constitutiua prædicamenti: sed vltra hoc consideramus in illo quandam relationem, secundum quam nec alteri subest generi: & omnia quæ de inferioribus quidditatiuè prædicantur, continentur sub ipso, & etiam ipsa, de quibus fit prædicatio quidditatiua: & hæc est constitutiua prædicamēti substantiæ. Nam secundum primam relationem genus solum habet respicere species, & respici ab illis, & ibi sistit. Secundum vero relationem prædicamēti habet respicere omnia inferiora, quæ de suis inferioribus quidditatiue prædicantur, vt sub illo contenta: & ipsum est velut parens omnium sub ipso contentorum, nec prædicamentum continetur sub alio genere. Et sic patet clarissimè suum correlatiuum, quod est res, quæ sub ipso cōtinentur in ratione prædicabilis quidditatiuè ordinatæ. Asserit hanc conclusionem Diuus Thomas opusculo. 48. de prædicamentis capitu. primo. Et si contra hoc fiat argumentum. Nam genera subalterna & species & indiuidua sunt in prædicamento, non tamen sunt in illo genere: ergo tota prædicabilium ordinatio est prædicamentum, & non solum supremum genus: Respondetur, quod dicuntur esse in prædicamento substantiæ, & verè sunt, quia continentur sub generalissimo cum ordine pdicabilitatis quidditatiuè. Quin potius ex hoc argumento sequitur oppositum: nam si essent partes prædicamenti, non dicerentur esse in prædicamento propriè, nisi vt pars in toto: sed dicerentur constituere prædicamentū. Et si dicas, ad quem modum essendi in alio reducatur esse in prædicamento: Respondetur, quod ad illum modum, quo species seu inferius est in superiori. Et si rursus fiat argumentum: genus generalissimum est in prædicamento substantiæ: Respondetur, quod hæc prædicatio vera est ex eo, quod est prædicamentum, sub quo omnia sunt. Et in rebus omnibus, quæ in prædicamentis collocantur sub hoc generalissimo, correspondet alia relatio, secun-

Obseruat.

Quę relatio rationis constituat prędicamētum.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

Digitized by Google

secundum quam dicuntur contineri ab illo, & quæ constituit correlatiuum. Qui vero diceret, prædicamentum solum esse ipsa prædicabilia simul collocata sine noua relatione aliqua, cum hac aptitudine, vt sint proximè disposita, vt vnum prædicetur de alio, quod habent per proprias relationes, credo non falleretur multum. Itaque omnia prædicabilia quidditatiua sunt prędicamentum in ordine ad res, de quibus prędicantur: si per se seorsum quodlibet sumatur, est prædicabile, omnia simul sumpta sunt prædicamentum. Sicut multi lapides aceruum constituunt, quilibet tamen lapis est solum. Ex his infertur quod licet prædicamentum dicat de substrato rem aliquam realem in reali prædicamento, formaliter tamen est aliquid rationis: quia res non induunt rationem prædicamenti, nisi distinctæ in ratione subiicibilis & prædicabilis: sed hoc est aliquid rationis: ergo &c. Infertur secundò, accidere essentiæ prædicamenti, quod constituatur in vocibus, vel rebus vel conceptibus, res enim ordinatę sunt prædicamentum, vt quod, voces verò seu conceptus sunt signa huius prædicamenti.

Prædicamẽtũ est quid reale & rationis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. & 2. Argum.

AD argument. in princip. ad 1. & 2. patet ex conclusionibus: & qui elegerit, vt magis probabilem aliquam, illarum solutio patet faciliter ex illa.

Ad 3.

Ad tertium respondetur, quod ille ordo prædicamentalis cum sit ordinatus ad quidditatem rerum ostendendã, debet ex prædicationibus quidditatiuis constare.

Ad 4. excluditur Opinio Ammonij.

Ad quartum respondetur, quod licet Ammonius iudicauerit differentias in recta linea constitui, asserendum est omninò ab illa excludi, & collocari solum ad latus eiusdem prædicamenti: & non excluduntur, quia sunt partes metaphysicæ: sed quia ea, quæ collocantur in recta linea, debent esse inferiora ad genus supremum illius lineæ: differentiæ autem non ita se habent. Tum etiam, quia ea, quæ in recta linea constituuntur, debent inter se mutuò ordinari & disponi in ratione superioris & inferioris, vt essẽtia superior in inferioris essentia claudatur, sic autem non possunt differentię ordinari; quia nec rationale includit sensibile, nec sensibile includit viuens. Et per hoc patet ad Confir.

Optima ratio.

Ad 5. Quõ indiuidua sunt in Prædicam.

Ad quintum respondetur, quod licet indiuidua non sint prædicabilia, sunt subiectum primum prædicabilium omnium: & hoc sufficit, vt in prædicamento collocentur.

Ad confirmationem respondetur, quod etiamsi non sint infinita, sed multa (nam infinitum dari non potest actu) tamen ordinabilia sunt: non quidem in comparatione ad se, quia ita per accidens se habent; sed in comparatione ad superiora, quorum essentiæ clauduntur in indiuiduis.

Ad 6. Quæ entia in prædicamẽtis collocentur.

Ad sextum respondetur, quod in prędicamentis istis ab Aristotele numeratis sola realia entia collocantur, & nullo modo rationis entia; quia nõ possunt quidditatiuè ordinari realia entia, & rationis. Ita asserit Diuus Thomas de potentia quæstio. 7. artic. 9. & 5. Metaphy. lectione 9. & de prædicamentis opusculo 48. & opusculo de natura generis 42. Capreolus in 1. distinctio. 19. quęstione vnica ad quintũ. Ocham in 1. distinct. 2. puncto. 8. Soto in antepraedicamentis, quæst. 2. ad 4. in fine. Et hoc adhuc probatur ex hoc loco, & ex Arist. 5. metap. textu. 14. vbi ens reale diuidit in 10. prędicamenta; & Aristotel. vt doceret hãc veritatem, præmisit cap. 2. illam distinctionem, eorum quæ sunt, in substantiã, & accidens; vt intelligeremus, sola hæc in his prædicamentis reperiri, & est cõmunis omnium logicorum hæc sententia, & metaphysici assentiunt etiam. Bene verum est, quod ratio prædicamenti formaliter, qa est ens rationis, bene potest competere ordinationi entium rationis, de qua supra egimus. Verum cũ Aristoteles dicit, solum esse decem, prędicamenta, loquitur de prædicamentis pro substrato; & vult dicere, quod solũ sunt decem naturæ rerum realium primò diuersæ.

Ad confir.

Ad Confirmationem respondetur, quod

quod non inconuenit, relationem rationis constitutiuam prædicamenti sub vno genere illius, prædicamenti rationis contineri, vt quid inferius ad illud: esset autem inconueniens, vt prædicamentum rationis pro substrato (quod est, omnia illa prædicabilia) in aliqua parte contineri: & de his reflexiuis denominationibus diximus satis supra, cum de intentionibus ageremus.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod accipiendo prædicamentum formaliter, si teneamus importare relationem est quidem prædicamentum species ad omnia prædicamenta; nam omnes istæ naturæ prædicamentales eo modo fundant relationem prædicamenti; & ita illa relatio est eiusdem speciei, sicut relatio generis fundata in substantia & quantitate eiusdem est rationis; quia etsi differant in ratione rei, non tamen in ratione fundandi; & duo de prædicamento substantiæ sunt quidem duo indiuidua illius intentionis, sicut & duo de prædicamento quantitatis sunt etiam duo indiuidua; & ista quatuor non sunt species, sed quatuor indiuidua prædicamenti, licet in genere rei prædicamentum substantiæ, & prædicamentum quantitatis habeant aliquam diuersitatem, sicut indiuiduum substantiæ, & accidentis. Cæterum logicè eiusdem rationis sunt in ordine ad intentionem speciei indiuidui, & sic solo numero differunt illæ intentiones fundatæ, & materialia vt stant sub illis, quod de prædicamentis dicendum est.

Prędicamenta oīa in quo conueniant et in quo differant.

Obiectio. Et si dicas, contra; nam D. Thomas asserit prima parte, quæstion. 88 artic. 1 in genere relationis, reperiri aliqua secundum rationem, quod in aliis generibus non reperitur;

Solutio. Respondetur, quod ibi non accipitur genus pro prędicamento, sed accipitur pro relatione; & est sensus, quod intra latitudinem relationis reperiuntur aliquæ relationes, quæ sunt propriè relationes, quæ in aliis generibus non reperiuntur: nam non reperitur substantia rationis, quantitas rationis, qualitas rationis, quæ sunt veræ qualitates; quia ista in sua ratione requirunt realitatem. Per quod intelliges, quam falsa sit doctrina Suarez, disputatione 54. sectio. 4. num. 2. entia rationis, quæ ficta sunt vagari per omnia prædicamenta, seu ad eorum imitationem posse confingi: nā prædicamenta reliqua realitatem in sua ratione includunt, quod non dicit relatio, & posset etiam dicere fingere nos posse Deum, qui sit ens rationis, quo quid risu dignius?

Reÿcitur Opinio Suarez.

Ad 8. Ad octauum respondetur, quod nec entia physica incompleta in recta collocantur linea, propterea quod sub generalissimo non possunt quidditatiuè subordinari, quia nec materia prima est substantia illa completa, quæ est generalissimum, nec de inferioribus substātiis completè potest prædicari; quia pars nō prædicatur de toto; sed reducū tur ad hoc prædicamētū, vt partes rei, quæ in illo collocantur. Et hoc constat ex recta linea prędicamēti Porphyriani; vbi solū entia completa collocātur, quod prædicamentū omniū calculo est receptum.

Ratio ob quā entia incōpleta nō sunt in Prędicam.

Confutatur opinio aliquorū. Ex hoc infertur, quā falsa sit sentētia illorum, qui asserunt, verū prędicamentū reperiri in partibus physicis, vt si ita instituatur hæc materia prima, substantia, quæ formaliter ita perfecta sit, sicut prædicamenta entium cōpletorum, licet materialiter non sit ita perfecta. Nam in his entibus non reperitur vera ratio prædicabilis quidditatiui, quia nec genus, nec species. Hæc enim requirūt, in sua ratione quod sint entia cōpleta, vt patet; quia debēt esse prædicata quidditatiua, quæ requirunt in sua ratione totius essentiam saltē metaphysicam.

Coroll. Ex quo infertur secundò, quod nec possunt fundare intentionem huius prædicamenti, quæ requirit ex necessitate entia esse completa ad suū fundamentum. Sed erit alia coordinatio alterius rationis; sequitur etiam, quod nec partes totius homogenei, vt aquæ, ignis, &c. in his prædicamentis collocentur, quia, vt partes sunt, aliquid sunt incompletum: Quando vero totius habuerint rationem, tunc collocabuntur in hac serie. Nam hoc indiuiduum aquæ, etiamsi quælibet eius pars vnita manens sit aqua, non tamen est distinctum indiuiduum, sed idem: & ita non collocabitur vt distinctū indiui-

B duum

duum, sed vt idem. Et si consideretur, vt pars integralis, nullo modo collocabitur in illo. Ex dictis etiam patet: quomodo Deus non collocetur in prædicamento: quia, quæ in prædicamento collocantur, debent esse composita ex genere & differentia, vel debent esse genus, vel saltem indiuidua specierum ex genere & differentia compositarũ, quia sic ordinantur quidditatiuè: sed Deus non est hoc modo: ergo &c. De quo tamen infra redibit sermo. Sequitur vltimò, quod licet logicus consideret decem prædicamenta realia: hoc habet quatenus res huiusmodi referuntur ad secundam intentionem talem, quæ est logicæ obiectũ, vt supra dictum est. Sed quænam sit secunda intentio proxima, quæ immediatè consideretur in his prædicamentis, Magister Soto vbi supra existimat esse intentionem prædicamenti: nam hanc asserit esse obiectum libri prædicamentorum.

Quare Deus non sit in prædicamentis.

Quomodo logicus consideret prædicamenta.

QVAESTIO VI.

Vtrum prædicamenta ex abstractis, vel concretis sint conficienda.

QVæstione præcedenti decidimus, quid prædicamentum sit, & quæ entia in illo sint collocanda, modo inquirimus, an hæc entia completa & finita, quæ in prædicamentis constituuntur, sint collocanda in abstracto, vel concreto. In qua re sunt variæ Doctorum sententiæ. Aliqui ita opinantur, prædicamentum substantiæ ex cõcretis posse constitui, & etiam ex abstractis. Prima pars probatur ab istis: quoniam concreta dicuntur naturæ substantiales iam perfectæ subsistentes: est autem subsistentia intrinsecus & essentialis modus complens substantiæ perfectionem in ratione substantię: ergo ex concretis ordinari debet prædicamentum substantiæ. Consequentia probatur, quoniam prædicamẽtum substantiæ, sicut constat entibus completis, & non incompletis, ita debet confici ex substantiis completis, & perfectis potius, quam ex imperfectis. Et confirmatur hæc ratio, quoniam Porphyrius prædicamentum substantiæ cõstituit in substantiis completis. Dicit tamen hæc opinio, quod etiam possit verum prædicamẽtum constitui ex substãtiis incompletis, licet prædicamentum ex his constitutum non sit ita perfectum, quàm cõstitutum ex substãtiis completis, propterea quod non importatur natura substãtialis cum suo complemento, habet tamen essentiam prædicamẽti substantiæ. Vt si constituatur hoc modo. Substantialitas, corporeitas, vita, animalitas, humanitas, petreitas: vbi superiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Et de prædicamentis accidentium dicit hæc eadem sententia, quod perfectiori modo abstracta constituunt prædicamentum, quam concreta, licet etiam concreta suum prædicamentum non ita perfectum constituant, quia prædicationes quidditatiuè potiori modo fiunt in abstractis, quam in concretis.

Controuersia

1.Sent.

1.Prob.

Confir.

Secunda sententia tenet in prædicamentis accidentium, concreta per se poni, abstracta vero reductiuè. Ita tenet Niphus lib. 5. metaphysicæ, disputatione 7. ad 1. & 6. Toletus quæst. 2. postprædicamentorum & alii præsertim ex recentioribus.

2.Sentent.

Et probatur ista sententia, primò ex Aristot. 4. capit. antepraedicament. vbi enumerat decem prædicamenta in concreto, & ita trãstulit Boetius, quamuis Argyropilus transtulerit in abstracto. Et 1. Topicorum capit. 7. decem rerum genera numerat, & distinguit in concreto, & hoc in vtraque translatione. Et in primo Topicorum ca. 1. dicit album cõtineri sub colorato, tãquam species sub genere.

Probat. 1.

Et probatur secundò hæc sententia, quia in his concretis reperitur vnitas per se, & ratio vniuersalis, reperiuntur superiora & inferiora, & superiora quidditatiuè prædicantur de inferioribus:

Probat. 2.

ribus, ergò constituunt prædicamentum. Et cum non possint esse duo prædicamenta v.g. qualitatis, & concreta constituant illud, non constituent abstracta.

Probat. 3. Et tertiò, quia prædicamentum est prædicabilium coordinatio, quorum superiora quidditatiuè prædicantur de inferioribus: sed hæc definitio conuenit concretis accidentium, vt quali, colorato, albo, & huic albo: ergo constituunt prædicamentum.

Probatur 4 Quartò explicantur supra dicta & confirmâtur. Hæc prædicatio; Album est coloratum, est prædicatio generis de specie, ergo in his concretis reperiuntur genera & species, ergo in his concretis necessariò reperitur prædicamentum. Probatur ista consequentia: quia, vbicunque reperitur coordinatio prædicamentalis, constituitur prædicamentum: sed abstracta non collocantur in hac coordinatione; ergo nō constituunt prædicamentum. Quod si dicas, illa constituere aliud prædicamentum distinctū, ergo sunt duo prædicamēta qualitatis, hoc non est dicendum; ergo, &c.

Probat. 5. Quintò; nam in substantia prædicamentum constituitur ex concretis; ergo & in accidentibus. Probatur consequentia; quoniam est eadem ratio, cum prædicamentum sit eiusdem rationis in illis; ergo debet esse idem modus constituendi.

Confir. Et confirmatur; quoniam abstracta accidentium significantur vt quid imperfectum, concretum vero vt quid perfectum; ergo ex concretis, & non ex abstractis est constituendum prædicamentum. Consequentia probatur, quia debet constitui ex rebus significatis perfectio modo, & propterea non constituitur ex partibus. Sed antecedens probatur; quia significantur vt formæ, & vt partes, ergo imperfecto modo, nam pars in sua ratione dicit imperfectionem, & forma respiciens materiam similiter.

Probat. 6. Sextò prædicamentum substantiæ fit ex naturis substantialibus suo intrinseco subsistentiæ modo perfectis; ergo prædicamenta accidentium fiunt ex naturis accidentalibus suo intrinseco inhærentiæ modo perfectis; sed huiusmodi naturas significat concretum accidentale; ergo ex his conficienda sunt prædicamenta accidentium. Minor probatur: quia sicut substantia in concreto dicit modum subsistendi, qui est modus perfectiuus & completiuus eius; Ita accidens in concreto dicit inhærentiam, qui est modus completiuus & perfectiuus eius. Dominus Caietanus cap. 7. de ente & essentia sentit, in prædicamento metaphysico considerato eodem modo poni abstractum & concretum. Et ratio illius est; quia res quælibet per suam essentiam ingreditur, vel egreditur genus metaphysicaliter sumptum, idest, rem generis, & non per modum significandi; & quia eadem est essentia abstractè, vel concretè significata apud metaphysicum, ita collocabitur in prędicamento abstractum, sicut concretum; quia vtrumque eandem habent essentiam; nec album apud Metaphysicum est ens per accidens. Si vero prædicamentum consideretur secundum Logicam considerationem, quia Logicus non considerat res secundum suas naturas absolutè, sed in ordine ad secundas intentiones, quia obiectum formale Logicæ, vt supra visum fuit, est talis secunda intentio, Logicus non collocabit in genere concreta, sed abstracta; quia abstracta solum rationem generis & speciei habere poterunt, non verò concreta. Et hoc propter diuersum modum significandi, qui præuenit secundas intentiones, & fundat quodammodo ipsas; quia prius rem, vt conceptam sequitur modus significandi; quam sequatur secunda intentio. Vt enim albedo rationem speciei fundet, prius debet significari in abstracto, quam intelligatur denominari à secunda intentione, quia secunda intentio illi conuenire non potest, nisi in abstracto significetur, siue nomine mentali, qualis est conceptus, siue nomine vocali. Et si dicas, quare album non est species? Respondet Caietanus, non esse speciem, quia rem extraneam ex modo significandi includit nimirum subiectum, illud au- *Speculatio Caiet subtilis.* *Obiectio. Solutio.*

Digitized by Google

tem quod debet habere rationem speciei, non debet rem extraneam includere ex significandi modo, sed solum ea, quæ sunt sui generis. Quod si alia alterius generis includat, debet esse vt additamentum, & non vt principaliter importatum. Hanc Caietani sententiam aliqui irrident, iure ipsi irridendi, & dicunt singularem & improbabilem esse sententiam. Et probant primò, quia Logica prædicamenta non sunt a metaphysicis diuersa, nec e contra; ergo si ponitur concretum in vno prædicamento, ponitur & in alio, & si ab vno reiicitur, reiicietur ab altero. Antecedens patet; nam in genere loquendo & in specie non sunt nisi decem prædicamenta.

Secundò, quia res non aliter distinguuntur in prædicamentis Logicis, quam in metaphysicis, sed in vtrisque disponuntur sub ratione generis & speciei: ergo si in vno non possunt induere rationem speciei, nec in alio, & ita non erunt in illo prædicamento metaphysico, nec etiam in prædicamento logico. Sed habet hæc opinio Caiet. suam probabilitatem a nobis postmodum ostendendam.

Quæstionis decisio.

1. Conclus. Quæ sint in prædicamẽto propriè, & quæ reductiuè.

Sed vt, quid in hac parte secundum D. Thomam & veritatem sit tenendum, aperiam, sit 1. Conclusio: in substantiis nomina concreta, quæ compositum significant, propriè in genere esse dicuntur, sicut genera vel species, vt homo, vel animal. Forma autem vel materia non est hoc modo in prædicamento, nisi per reductionem. Quod etiam est dicendum de forma metaphysica, vt de humanitate, animalitate, &c. Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ capite 7. de ente & essentia, in fine, & multis aliis locis suæ doctrinæ inferius adducendis. Vbi autem Diuus Thomas loquitur, vt sileãt cæteri logici oppositũ opinantes, æquum est.

Probatur igitur conclusio; Illud, quod in prædicamento substantiæ collocatur, debet esse vnum per se completum & perfectum, sed talia sunt concreta substantialia, ergo talia in recta prædicamentali linea collocantur. Maior probatur; nam talia, vel sunt rerum essentiæ, vel genera constitutiua essentiarum: sed hæc necessariò debent esse ens per se, quia rerum essentiæ non possunt esse ens per accidens, nec ex illis constitui.

Quale debet esse id, quod ponitur in prædicamento substantiæ.

Et quod debeant esse tota quædam, & concreta; probatur; quia cum substãtia sit ens per se, illud in recta collocatur linea, quod importatur vt ens per se completum & perfectum, & non vt pars alterius; cuiusmodi sunt concreta, ergo &c.

Obiectio.

Et si dicas contra; nam genus quod in recta linea collocatur, verbi gratia, animal, significatur vt pars, ergo non vt totum. Respondetur, quod est pars metaphysica, quæ etiam est totum. De quo supra dictum est. Et per hoc patet vltima conclusionis pars. Humanitas enim significatur, vt pars metaphysica, & est verè metaphysica forma, quia ista, aliquid est homo, significatur vt pars animalis: pars autem ad totum reducitur, & non est totũ, qua ratione pars est; ergo nõ ordinatur in coordinatione, vbi totum coordinatur, sed reducitur ad illam ordinationem. Est ergo prædicamentum entium completorum ordinatio, cuiusmodi sunt in genere substantiæ concreta, & quantum ad esse, & quantum ad modum significandi, vnde solum illa in prædicamento ordinanda sunt. Vnde si abstracta, vt humanitas, animalitas, coordinantur ex necessitate, erunt duo prædicamenta substantiæ; sed hoc non est concedendum, ergo in prædicamento substantiæ non ponuntur abstracta. Probatur maior; quia prædicamentum est prædicabilium coordinatio; sed non possunt vnica coordinatione coordinari abstracta & concreta, ergo nec possunt vnum constituere prædicamentum; quod si constituunt, illud diuersum erit a prædicamento concretorum. Vnde opinio asserens constituere aliud p̃dicamentum falsissima est, quia ex necessitate prædicamentũ substantiæ ex concretis constitui debet, cum genera

&

& species, quæ prædicamentum constituunt, non reperiantur nisi in concretis: sed abstracta ad concretorum prædicamentum reducuntur.

2. Conclus. Nomina accidentiū in concreto nō sunt in prædicamento.

Secunda conclusio. Nomina accidentium concretiuè dicta, non ponuntur in prædicamento sicut species, vel genera, vt album, vel musicum, nisi solum per reductionem: sed solum secundum quod abstractè significantur, vt albedo & musica. Hæc conclusio est Angelici Doctoris, vbi supra.

1. Pars pb. Ratio ob quam entia per accidens non ponuntur in prædicam.

Prima pars conclusionis probatur; nam quæ debent collocari in recta linea prædicamentali, debent esse vnum ens per se, quia entia per accidens cum non dicant vnam naturam, non collocantur in prædicamento; sed concreta accidentium non sunt ens per se, ergo non collocantur in prædicamento. Probatur minor: quia ex coniunctione accidentis cum subiecto non resultat aliqua vna natura, sed iunguntur res diuersorum prædicamentorum: ergo concretum accidentale non est ens per se. Ad hoc enim erat necessarium, vt ex subiecto, & accidenti, quod componit concretum, vna natura resultaret.

Confirm.

Et confirmatur hæc ratio, & probatur conclusio magis, nam concretum accidentale non est sola albedo, verbi gratia, nec est sola substantia, sed est substantia, & accidens, modò significetur substantia, modo non significetur per nomen concretum: nam hoc modo non disputamus; ergo est subiectum substantiale cum forma accidentali, sed hoc subiectum cum hac forma non est ens per se, quia constat ex rebus diuersorum prædicamentorum, ergo hoc subiectum cum forma non potest induere intentionem generis & speciei, ergo non potest poni in prædicamento. Ea enim quæ in prædicamento collocantur, generis, vel speciei, vel indiuidui rationem debent induere: vnde Aristot. 2. Topicorum dixit, coloratum non esse genus albi.

Varia arg. contraria. Et primū.

Sed contra istam conclusionem sunt varia argumenta; primum; nam album, verbi gratia, est definibile; est enim corpus disgregatiuum visus: & ita definiuntur accidentia in concreto, sicut genus, signum, & alia huiusmodi, ergo est ens per se. Probatur consequentia, quia solum entia per se definibilia sunt vnica tantum definitione. Et ita Sanct. Thomas loco proximè adducto dixit, quod si in concreto definirentur, subiectum poneretur loco generis, ergo iam secundum D. Thomam accidentia in concreto definiri possunt.

2. Argum.

Secundum argumentum. Aristoteles in capite de qualitate, cum prædicamentum constitueret, præfixit titulum de qualitate & quali, ergo signum est, quod tam concreta, quam abstracta ponuntur in prædicamento qualitatis.

3. Argum.

Tertiò: probabile est, quod album solam qualitatem significat; sed tunc ratione sui significati non dicitur ens per accidens; ergo ratione sui significati ponetur in prædicamento.

Ad 1. resp. Concretum non potest vna definitione definiri.

Ad primum argumentum respondetur, quod concretum nunquam est definibile vnica definitione, quia dicit & subiectum & formam accidentalem, ex quibus non resultat vna natura, sed si definitur, est ratione accidentis significati, vt inhærentis alteri. Et nec tunc quidem habet propriam definitionem, quia id, quod habet rationem generis, est subiectum, quod est substantia; genus autem accidentis, sicut & differentia, accidens debet esse, quia est idem cum sua essentia, quæ est accidens. Vnde sicut nec propriè sunt in prædicamento, nisi per reductionem, ita nec propriè definiuntur in concreto, sed sunt quædam definitiones, quæ reducuntur ad veras & quidditatiuas definitiones. Et ita Diuus Thomas dicit, quod hæc non definiuntur ad modum accidentium, sed ad modum substantiarum, & sic substantia, quæ est subiectum, ponitur vt ipsorum genus.

Ad 2. resp.

Ad secundum respondetur, quod Aristot. dicit de qualitate & quali, quia qualitas per se ponitur in prædicamento, quale autem reductiuè, &

vt innueret vtrumque modum ponendi, hoc dixit, non quia concreta per se & directè in prædicamentis ponantur.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod licet ita sit, vt ego magis probabile iudico, vt in fine præcedentis libri dictum est: tamen importat album subiectum, & quia ex subiecto & forma non resultat vnum per se, non ponitur in prædicamento nisi reductiuè: quia importat formaliter aliquid positum in prædicamento. Quod si sumas album ratione formalis, & vt importatur per illum terminum album; adhuc non ponitur directè in prædicamento, quia non potest intelligi sine eo, quod subiectum in recto coniungat, & ratione huius coniunctionis non potest in prædicamento collocari.

Replica. Quod si dicas vlterius; Coloratum est genus respectu albi, & nigri, & denominatur generis intentione, ergo potest collocari in recta linea prædicamentali: *Solutio.* Respondetur, quod non est genus propriè, sed reductiuè, sicut nec animalitas est genus propriè respectu humanitatis, & equinitatis, sed solum reductiuè, & ita nec denominatur propriè ab intentione generis, sed à quadam intentione reducta ad generis intentionem, & ita sunt intelligẽda, quæ supra, cum de intentionibus & de genere ageretur, diximus.

2. Pars proba. Secunda pars conclusionis, quod scilicet sola abstracta ponantur per se in prædicamento, probatur, quia Aristot. 3. Topic. capit. 1. dicit, iustitiam esse in genere, non iustum. Secundò, quia tunc purè importatur natura accidentis, & non importatur coniunctio aliqua rerum diuersorum prædicamentorum; ergo illæ naturæ sic importatæ collocabuntur in prædicamentis accidentium. Et præterea, quia essentiæ accidentium collocantur in prædicamentis non in concreto significatis, vt visum fuit, ergo in abstracto, quia non possunt aliter accipi, nisi in concreto, vel abstracto. Et præterea, quia ita significatæ sortiuntur rationem generis, & speciei, & indiuidui, ergo sic prædicamentum constituunt. *Obiectio.* Et si fiat argumentum, nam in abstracto significãtur per modum per se stantis, & per modum substantiæ, ergo non possunt collocari in prædicamento, quia vt collocentur debent importare proprium modum suum, quod est alteri inhærere. *Solutio.* Respondetur, quod licet non importentur, vt actualiter inhærentes tales essentiæ, importantur tamen vt inhærentes aptitudinaliter, quod sufficit vt habeant veram essentiam accidentium, quia actualis inhærentia non est de essentia accidentium, sed solum aptitudinalis.

Tertia conclus. Tertia cõclusio: Satis probabilis est Caietani sententia, nimirum concretum accidentium non collocari in prædicamento logico, bene tamen metaphysico. *Duplex prędicamentũ logicum, & metaphysicum.* Et præsupponit Caietanus pro sua sententia, scilicet, concretum solam qualitatem importare, vt obiectum significatum, materiale vero esse extra rationem sui significati, licet coniungatur cum illo. Sed est aduertendum, vocari à Caietano prædicamentum metaphysicum rem prædicamenti, verbi gratia, Prædicamentum metaphysicum substantiæ est quidditas substantiæ, vt habet talem essentiã; quæ determinat ens ad rationem substantiæ per esse completum. Et prædicamentum quantitatis est quidditas & essentia quantitatis, & sic de reliquis. Itaque non dicit prædicamentum metaphysicum amplius, quam rerum quidditates, quæ primò diuersæ sunt. Prædicamentum vero logicum super hoc addit, quod hæ quidditates sint distributæ in ratione generis, & speciei, & indiuidui, nec sunt duæ quidditates rerum, sed eadem quidditas cum diuerso modo accepta, qui modus se tenet ex parte nostri intellectus in ipsis rebus. *Quod addit prædicamentum logicum supra metaphysicum.* Vult ergo dicere Caietanus, album ad prædicamentum metaphysicum pertinere; quia album significat quidditatem qualitatis, quod est esse qualificatiuum substantię, non vero pertinere ad prædicamentum logicum, quia præter hoc requiritur, quod illa quidditas sic importetur, vt possit rationem generis fundare, & speciei, quod albo non competit rationibus iam dictis. Et hac sententia

tentia

Digitized by Google

tentia explicat D.Thomam, quod concreta non pertineant ad prædicamentum logicum: nam de illo D. Thomas loquebatur in illo capite: quia agebat de rerum essentiis in ordine ad intentiones logicas.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. pro 1. Opinio.

AD argumenta facta in principio: ad primum pro prima opinione respondetur, quod illa coordinatio abstractorum non sit prædicamentum: quia non sunt genera, nec species, nec indiuidua, quæ ibi ordinantur, quod vt diximus requiritur ad rationem prædicamenti. Ad argumenta secundæ opinionis, ad primum respondetur, quod Aristoteles illa genera nominat in concreto, vt faciliora: & vt ab illis ad abstracta perueniamus, ex quibus verè prædicamentum constituitur. Voluit enim Aristote. loqui de concretis, quæ reducuntur ad prædicamenta abstractorum, quia sunt quo ad nos notiora, non quia verè prædicamenta ex ipsis constituantur. Quando vero dixit coloratum esse genus albi, non propriè accepit genus, sed reductiuè, id est, ita se habet, ac si esset verum genus & reducitur ad illud.

Ad 1 secunda opinionis.

Verba Aristo. quomodo interpretanda.

Ad 2. Ad secundum iam patet ex conclusionibus.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod prædicamentum est prædicabilium coordinatio, quæ sunt verè genus & species, concreta verò non sunt verè genera, & species in accidentibus, (rationibus iam dictis) sed reducuntur ad prædicationes generum & specierum, vt diximus.

Ad 4. Et per hoc patet ad quartum: nam, vt sit genus, non debet importare compositum ex rebus diuersorum prædicamentorum, vel ex diuersis rebus formalibus eiusdem prædicamenti: sed hoc important composita accidentalia: & ita non sunt genus, nec species propriè, vt asserit D. Thom. sed ad illa reducuntur ratione formalis, in quibus genus & species reperitur.

Ad 5. Ad quintum negatur consequentia, & ratio disparitatis constat ex conclusionibus. Et quamuis quoad intentionem secundam prædicamenti, prædicamentum substantiæ, & accidentis sint eiusdem rationis, non tamen pro materiali. & ita cum materialia sint diuersa, possunt diuersas conditiones requirere, vt induant intentionem prædicamenti.

Ad confir. Ad confirmationem respondetur, quod non significantur vt partes, sed vt entia accidentalia, quorum essentia est esse aliquid substantiæ: non verò importantur, vt partes componentes aliquod totum accidentale, sed vt reales essentiæ.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod non est necesse, vt aliqua ponantur in prædicamento substantiæ, quod habeant subsistentiam incommunicabilem: sed sufficit, quod sit ens per se: & vt ponatur in prædicamento accidentis, non est necesse, quod habeat actualem inhærentiam, sed aptitudinalis sufficit: nec est necesse quod sint indiuidua accidentalia: quia genera & species ponuntur, quæ non sunt huiusmodi. Nec requiritur, quod substantiæ per se existant, vt ponantur in prædicamento substantiæ: sed sufficit, quod possint per se existere.

Quid sufficiat accidētibus, vt ponantur in prædicamēto.

Ad 1. cōtra Caiet. sent. Ad primum argumentum contra sententiam Domini Caietani respondetur: quod prædicamentum logicum verbi gratia, substantiæ, & prædicamentum metaphysicum eiusdem substantiæ non dicant duas rationes substantiæ diuersas, sed eandem substantiam consideret logicus & metaphysicus: Logicus quidem non secundum suam essentiam, sed in ordine ad secundam intentionem: & ita considerat in prædicamento rationem generis, & speciei, & indiuidui, & disponit prædicamentum in ratione generis & speciei subiicibilis & prædicabilis: Metaphysicus verò considerat substantiam præcisè, qua ratione est modus entis, & substantiam secundum hanc considerationem vocamus prædicamentum metaphysicum. Bene ergo potest contingere, quod aliquid participet, rationem substantiæ, &

Eadem considerat logicus, et metaphysicus, sed diuersimodè.

non ponatur in prædicamento logico: quia non habet conditionem requisitã, vt genus, vel species, vel indiuiduum. Id patet c arè in prædicamento qualitatis: nam album essentiam habet qualitatis, supposito, quod solam significat qualitatem: & tamen non habet modũ requisitum vt induat rationem speciei, & cum illud primum requirat solum, vt sit in prædicamento metaphysico, & logicum prædicamentum vlterius requirat rationem speciei, vel generis, &c. poterit collocari in prædicamento metaphysico, & non in prædicamento logico. Et per hoc patet ad secundum. Hic disputari rursus poterat: an prædicamenta realiter, vel formaliter, vel ratione inter se distinguantur: & quia Thomistis est familiare illud disputare in capite de relatione, illuc vsque differendum duximus. Item disputari poterat, an detur aliquid commune vniuocum omnibus prædicamentis: & hoc, cum dixerimus ens esse analogum, & nihil illis commune nisi ens assignari possit, apertè constat nihil commune illis dari posse vniuocum. An verò omnibus prædicamentis accidentium detur aliquod vniuocum commune, disputabitur post prædicamentum substantiæ. Num verò sit sufficiens diuisio entis per decem prædicamenta, in fine prædicamentorum tractandum duximus. Ad substantiæ tractationem accedamus.

Quæstio, quæ poterat hic disputari.

De Prædicamento substantiæ.

QVAESTIO VII.

Quo'nam sit diuisum, cum diuiditur substantia in primam & secundam.

1. Argum. ET videtur quod nõ sit aliquod diuisum, quod possit diuidi in primam & secundam substantiam. Et sic primum argumentum: nam Aristot. in præsenti non diuisit substantiam in primam & secundam, sed statim incepit tractare de prima substantia: ergo signum est, nihil illis esse posse commune.

2. Argum. Secundum argumentum. Id quod diuiditur, vel est substantia completa, vel incompleta. Non potest dici substantia incompleta, cum membra diuidentia sint substantiæ completæ, nec etiam potest dici, quod sit substantia completa, nam si est substantia completa, vel est vniuersalis, vel particularis: particularis esse non potest, aliàs esset prima substantia, quia substantia completa particularis prima substantia est, & sic coincideret diuisum cum vno mẽbro diuidenti, nimirum cum prima substantia. Vel est vniuersalis, & hoc esse non potest eadem ratione, quia coincideret cum secunda substantia, quæ est membrum diuidens: & si dicas substantiam, quæ diuiditur essentialiter, esse ens per se completum, accidentaliter verò esse secundam substantiam: & ita denominatur conuerti cum vno membro diuidenti, sicut contingit in diuisione vniuersalis, quod in quinque vniuersalia diuiditur, & essentialiter solũ dicit, esse vnum in multis, denominatur vero, & accidentaliter est genus, a quadam intentione, quæ est genereitas, & ita denominatiuè conuertitur cum vno membro diuidenti, nimirum cum primo prædicabili. Contra, nam diuisum in hac diuisione ex necessitate debet esse genus generalissimum huius prædicamenti: nam nihil aliud fingi potest esse diuisum: & tunc sic argumentor. Nam hoc diuisum ita prorsus est secunda substantia, sicut est secunda substantia corpus, & viuens, & animal, & homo, & quæcunque alia substantia secunda, quæ assignetur: ergo ex necessitate conuertitur cum membro diuidenti, & non accidentaliter: quia eodem modo est secunda substantia sicut membrum diuidens: ergo substantialiter, & essentialiter, & ita erit diuisio nulla.

Cõfirm. Et confirmatur hoc argumentum: nam explica, quomodo diuisum, scilicet, generalissimum sit denominatiuè secun-

secunda substantia, & corpus non sit denominatiuè secunda substantia, & non poteris assignare rationem aliquã: nam in omnibus eodem modo se habent, præterquam in eo, quod generalissimum non habet superius genus, & corpus habet, ergo eodem modo est substantia secunda, & sic diuisio nulla erit.

3. Argum. Tertium argumentum. Si substantia accipitur hic pro substantia completa directè existente in prædicamento substantiæ, vt viri docti censent, ergo diuisum est prima, vel secunda substantia, sicut membra diuidentia sunt prima, vel secunda substantia, & tunc diuisio erit nulla, cum fiat conuersio membri diuidentis cum diuiso. Sed probatur consequentia, quia ea, quæ in recta linea constituuntur, tanquam necessariam conditionem reponendi in prædicamento requirunt rationem superioris & inferioris quidditatiui, nimirum generis, vel speciei, vel indiuidui, ergo erit diuisum prima, vel secunda substantia: & sic conuertetur cum vno membro diuidenti. *Fuga.* Dices, quod abstrahit. *Impugnat.* Contra, quia nihil, quod est in recta linea, potest abstrahere a prima, vel secunda substantia, quia omne tale debet esse vniuersale, vel particulare, & ex necessitate diuisum debet esse vniuersale, & eodem modo, sicut vnum membrum diuidens est vniuersale. *Solutio.* Si dicas, quod hic diuidatur aliquid pertinens ad logicam considerationem, & non sit aliquid metaphysicum: contra, & sit

4. Argum. & replica præcedẽtis. Quartum argumentum. Nam substantia logicè considerata nihil est aliud quam substantia secundum quod substat accidentibus, & secundum quod importat relationem substantiæ, sed etiam isto modo nullum datur diuisum in hac diuisione, ergo diuisio est nulla. Antecedens probatur, (& accipio substantiam pro hoc, quod est substare accidentibus) tunc substans accidentibus debet esse diuisum in primum substans, & secundum substans, si diuisio debet esse bona, sed neque hoc diuiditur, ergo &c. Probatur minor, nam substans hoc modo formaliter nihil aliud est, quam quidam modus realis pertinens reductiuè ad prædicamentum substantiæ, vt modus eius, sed, quod in hac diuisione diuiditur, pertinet ad prædicamentum substantiæ directè, ergo substantia sub isto modo non est diuisum. Minor probatur, quia ista diuisio facta est ab Aristotele ad constituendum prædicamentum substantiæ, & ita tam diuisum, quam membra diuidentia ad hoc prædicamentum debent pertinere per se, & non reductiuè.

5. Argum. Quintò. Si substantia diuiditur, vt habet rationem substantiæ in primam & secundam, sequitur, quod prima substantia sit secunda, hoc autem non est dicendum, ergo diuisio est nulla. Probatur sequela, nam hoc substare secundò debet esse aliquid reale, cum sit secundò sustentare accidentia, sed omnis realitas & modus realis prius conuenit primæ substantiæ, quam secundæ, & quia conuenit primæ, conuenit secundæ. Si autem ille modus conuenit primæ substantiæ, ergo erit verum dicere, prima substantia secundò substat, & sic erit secunda substantia. Probatur consequentia, quia habet in se modum constitutiuum secundæ substantiæ, sicut verum est dicere, Petrum esse album, quia habet in se albedinem, quæ est forma cõstitutiua albi. De hoc argumento inferius sumus dicturi.

6. Argum. Sextò. Omnis bona diuisio debet habere duo membra diuidentia, sed hæc non habet, ergo non est bona. Probatur minor, nam Petrus & homo non sunt duo membra respectu substantiæ diuisæ, quia homo prædicatur de Petro formaliter, & idem est dicendum de omni alia prima & secunda substantia, vnum autem membrum diuidens non prædicatur formaliter de alio. *Solutio.* Si dicas, diuisum formale non esse ens per se, sed ens per se quatenus stat sub hoc modo reali, qui est substare: *Replica.* Contra, nam non dantur duo membra saltem formaliter distincta in ratione substandi etiam, ergo adhuc diuisio est nulla. Consequentia est clara, quia membra alicuius diuisionis debent esse ad minus formaliter distincta, sed probatur antecedens; nam primum substans, & secundum substans sunt homo & Petrus; sed homo

non

non habet aliquem modum realem nec formalem in ratione substantis, quem non habeat Petrus, nec Petrus, quem non habeat homo, ergo membra diuidentia nullo modo distinguuntur realiter. Probatur minor: nam si modus, quo homo secundo substat, conuenit homini, & non Petro, ergo iam aliquid reale conuenit homini, & non Petro, quod est falsum: quia quidquid realiter existit in homine, prius existit in Petro, si autem conuenit Petro, ergo Petrus est secundo substans, & sic erit secunda substantia; quia cui conuenit ratio formalis alicuius, conuenit etiam effectus formalis illius rationis. Dices, quod Petrus habet subiectiuè secundi substantis rationem, non tamen denominatur secunda substantia, quia non est capax illius denominationis, sicut in passo est forma, qua agens denominatur tale, & tamen per illam formam non denominatur agens passum, eodem modo, quamuis modus secũdi substantis sit in Petro, non denominatur Petrus secundò substans, quia est incapax talis denominationis, & sufficit vt secunda substantia denominetur talis distinctio rationis ratiocinatæ inter primam & secundam substantiam. Contra, nam modus primi & secundi substantis solum per operationem intellectus distinguuntur, ergo non est ista bona diuisio, quidquid dictum sit in solutione antecedenti. Antecedens probatur, quia in Petro nõ est duplex modus substandi, sed si esset aliquid reale, esse deberet in Petro, quia (vt diximus) nihil reale est in homine, quod non sit prius in Petro: ergo solum est vnus modus, qui, quatenus consideratur in ordine ad speciem seu genus, dicitur secundum substans, quatenus verò consideratur in ordine ad Petrum, dicitur primũ substans, & ita diuisio est nulla, quia membra cuiuscunque diuisi saltẽ formaliter realiter distingui debent, & redeunt, si sunt idem formaliter a parte rei primum & secundum substans, omnia inconuenientia supra dicta inter arguendum.

Solutio.

Impugnat.

Præambula ad decisionem quæstionis.

VT hanc quæstionem, & omnem de substantia disputationem intelligere possimus, operæ pretium erit animaduertere, multifariam substantiam accipi posse secundum metaphysicos & logicos; nam primò pro cuiuslibet rei essentia accipitur; sic eam accipit Aristo. cum definit vniuoca, & æquiuoca. Nam dicit vniuoca esse, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ nomini accommodata est eadem, vbi substantia pro essentia, seu conceptu obiectiuo rei cuiuslibet vsurpatur: qua etiam ratione illam Arist. 5. Metaphysi. tex. 15. & 7. Metaphysi. tex. 15. accipit. Accipitur secundo modo substantia pro omni eo, quod non est in subiecto: & ita accipitur substantia pro vt distinguitur contra accidens, quando dicimus, ens aliud substantia, aliud accidens. Nam ista diuisio iuxta D. Thom. accipitur contradictorio modo vt accidens dicatur ens inhærens, substantia uero est ens non inhærens alteri. Et substantia accepta pro vt distinguitur contra accidens, adhuc accipitur tribus modis. Primo modo pro substantia separata a materia: & ita accipitur ab Aristote. 12. Metaphy. cap. secũdo. Secundo modo accipitur pro substantia sensibili, quæ alteri non inhæret: ita accipitur 5. Metaphysic. tex 8. Accipitur tertio modo pro cõposito posibili in recta linea prædicamentali; ita accipitur 5. Metaphy. capite 8. Accipitur etiam pro generalissimo prædicamenti substantiæ, quod non est compositum, sed abstrahit a simplici & composito: vt dicitur à Diuo Thoma de natura generis, capite 10. Accipitur adhuc substantia peculiariter à logico duobus modis, & pro ente per se, quatenus accidentia sustentat; ita vt dicat supra rationem entis per se, modum quendam reductum ad prædicamentum substantiæ; quo constituitur in ratione sustentantis accidentia actualiter. Nam si consideretur, vt ens per se, dicit aliquid, quod potest susten-

Substantia multiplex acceptio.

tare

tare accidentia, ſi verò conſideretur vt actu eſt ſub accidentibus, dicit rationem ſubſtantis actu. Et ſic accipitur ſubſtantia a logico, vt actu accidentia ſuſtentat; & hoc, quod eſt actu ſuſtentare accidentia, eſt ratio formalis ſubſtantiæ conſtitutiua, ſecundum quod a logico tractatur de ſubſtantia in hoc prædicamento, vt inferius erit videndum. Accipitur etiam a logico ſubſtantia ſecundè intentionaliter, quatenus dicit relationem ſubſtantiæ, quæ relatio eſt ſecunda intentio. Et quamuis ſolum ad logicum formaliter pertineat tractare de ſubſtantia ea ratione, qua importat ſecundam intentionem, tamẽ tractatio etiam ſubſtantiæ, quatenus dicit aliquid reale, poteſt pertinere ad logicam conſiderationem in ordine ad ſecundam intentionem. In hac ergo quæſtione illud inquirimus, quomodo accipiatur ſubſtantia, cum in primam & ſecundam diuiditur.

Controuer. *1. Opinio.* In qua quæſtione ſunt varia opinantium placita. Quidam dicunt ſubſtantiam in communi eſſe diuiſum, & hoc diuiſum eſſentialiter habet, quod ſit ſubſtantia, denominatiuè verò, quod ſit ſecunda ſubſtantia. Et non inconuenit diuiſum conuerti denominatiuè cum aliquo membro diuidenti. Dicunt ergo ſecundam ſubſtantiam denominatiuè, & eſſentialiter ens per ſe, diuidi in primã & ſecundam ſubſtantiam.

2. Opinio. Alii opinantur, ſi ſermo fiat de ſubſtantia primè intentionaliter, nullum dari diuiſum in hac diuiſione. Si verò fiat ſermo de illa ſecundè intentionaliter accepta datur, diuiſum formaliter, & hoc eſt intentio ſubſtantiæ in concreto, quæ diuiditur in ſecundam intentionem primæ ſubſtantiæ, & in intentionem ſecundæ. Cenſent verò alii, hanc partitionem eſſe ſubſtantiarum, vt videtur tenere Ammonius, ita vt ſit ſenſus: Subſtantiarum in recta linea conſtitutarum, aliæ ſunt primæ, aliæ ſecundæ. *Opi. Amm.* Dixerunt præterea alii, diuidi in hac parte ſubſtans in primum & ſecundum ſubſtans: & hoc ſubſtans, quia analogum eſt, nullatenus in prædicamento ſubſtantiæ collocari Suarez diſputatione trigeſimatertia, ſectione ſecunda, quandam opinionem ex his videtur conflaſſe; & dicit, ſubſtantiam diuidi in ratione ſubſiſtentis, & ſubſtantis aliis, & membra diuidentia eſſe rationis tantum & non rei, quoad diſtinctionem membrorum. *Noua opin. Suarez.* Nam ſæpe (inquit) contingit, diſtinctionem eſſe rationis, & membra eſſe omnino realia; vt patet in attributis diuinis, quæ ratione diſtinguuntur inter ſe, & ſunt nihilominus entia realia. Et ſubdit, tamen, quod vna ſubſtantia ſubſtet ratione alterius, hoc non eſt in re, ſed in ordine ad conceptus noſtros. Vide quomodo dicit pugnantia. *Impugnat. Suarez.* Nam ſi membra ſunt realia, & membra ſunt prima & ſecunda ſubſtantia, ergo non habet ſubſtantia, quod ſit prima, vel ſecunda per relationem rationis, vel in ordine ad conceptus noſtros, etiamſi diſtinctionem habeant in ordine ad noſtros conceptus. Nam aliud eſt membra diuidentia diſtingui per ordinem ad conceptus noſtros, aliud eſt habere rationem primæ vel ſecundæ ſubſtantiæ per ordinem ad noſtros conceptus. Nam primum verum eſt in aliqua opinione probabili, ſecundum falſum, & incompoſſibile in ſua poſitione. Nam dicit, quod membra ſint realia, & quod habeant rationem primi & ſecundi ſubſtantis per relationem rationis. Nam quamuis attributa diuina realia ſint, & diſtinctionem rationis ſortiantur in ordine ad noſtros conceptus, ſapientia, verbi gratia, & iuſtitia; non conſtituuntur tamen in ratione iuſtitiæ & ſapientiæ per relationem rationis, nec in ordine ad noſtros conceptus.

Quæſtionis deciſio.

1. Conclu. Nõ diuiditur ſubſtãtia incompleta. PRima concluſio: Cum diuiditur ſubſtantia in primam & ſecundam, non accipitur ſubſtantia pro ſubſtantia incompleta. *Probat. 1.* Probatur concluſio: nam ſequeretur, quod ſubſtantia prima, & ſecunda manerent ſemper cum illa imperfectione incompletæ ſubſtantiæ; & ſic prima & ſecunda ſubſtantia erunt

in

incompletæ substantiæ : sed hoc falsum; ergo &c. Probatur Maior. Nam quando aliquod diuisum in sua ratione includit aliquam imperfectionem, participatur semper a membris diuidentibus cum illa imperfectione; sicut si de ratione animalis est hæc imperfectio, quod sit corruptibile ab omni diuidente animal, participatur semper cum eadem imperfectione. Sed minor probatur: quia prima & secunda substantia semper sunt aliquid completum. Secundò probatur: Quidquid est de ratione superioris, conuenit semper omni inferiori: sed de ratione substantiæ incompletæ est quod sit pars: ergo hoc deberet competere omni inferiori: & sic prima & secunda substantia essent partes, quod est absurdum maximum, cum collocentur in prædicamento substantiæ, saltem quantum ad id, quod est prima & secunda substantia.

2. Prob. Optima r.

Dupliciter aliqua conuenire possũt diuiso, & quę sit diuersitas inter illa.

Sed nota, quod diuiso aliqua possunt competere, essentialiter & secundum suam definitionem, & illa sunt, quæ a diuidentibus participantur. Alia verò illi conueniunt, non tanquam de sua ratione existentia, nec tanquam consecuta ad suam rationem, sed per accidens: Et ista non participantur a suis inferioribus, sicut animali conuenit esse quoddam totum potentiale, secundum quod est sine differentiis consideratum, & hoc non participatur ab inferioribus. Et quia esse substantiam incompletam includit in sua ratione primo modo esse partem, si substantia incompleta diuideretur in primam & secundam, semper prima & secunda essent partes.

3. Prob.

Et tertiò probatur conclusio, nam sequeretur, quod hæc manus esset substantia prima, & manus esset substantia secunda, & sic esset genus vel species, quod est falsissimum. Vide Diuum Thomam opuscu. de natura generis, capitulo decimo, & tertia parte, quæstione secunda, articulo quarto. Et præterea; nam huic manui non conuenit primò substare accidentibus, ergo non est prima substantia. Probatur antecedens quia totum primò substat, & ratione illius partes substant, nam sicut suppositum prius habet esse, ita prius habet substare accidentibus conuenientibus toti composito; & idem dicendum de manu.

Not. opt.

Sed aduerte, aliqua esse accidentia conuenientia toti ratione partium, vt esse crispum, & illa prius existunt in parte, prout habent esse à toto, tanquam in subiecto incompleto, & consequenter in toto; sed tanquam in subiecto completo prius habent esse in toto, ceterum ratione partis.

2. Conclus. Non diuiditur quid abstrahens.

Secunda conclusio. Diuisum in hac diuisione non est substantia, prout abstrahit a completa, & incompleta, quæ nihil aliud est, quam substantia, vt distinguitur ab accidenti. Hæc conclusio æquè certa est ac præcedens, & est Caietani in præsenti. Probatur, quia capiendo substantiam, secundum hanc rationem, conuenit partibus substantiæ: ergo illæ essent primæ vel secundæ substantiæ, sed hoc est impossibile, vt iam supra patuit; ergo & cæter. Maior patet, quia cui conuenit diuisum, debet aliquod membrorum diuidentium competere, aliàs diuisionis membra non exhauriunt totam diuisi confusionem, sed partes substantiæ sunt substantia, vt distinguitur contra accidens, ergo deberent esse prima, vel secunda substantia, si substantia in hac vniuersalitate diuiditur.

3. Conclus.

Tertia conclusio. Hic non fit diuisio eorum, quæ in recta linea prædicamentali collocantur, sic adeo vt non possit dari vnum diuisum aliquo modo commune, sed solum habeat hæc diuisio rationem partitionis. Sed prius notandũ, partitionem alicuius dupliciter fieri posse. Vno modo, vt solum sit rerum, quæ in aliquo superiori non conueniũt numeratione, quæ est propria æquiuocorum, vt nomine æquiuoco significantur. Secundo modo fieri potest partitio earum rerum, quæ, quamuis partiantur & numerantur, habent tamen aliquod superius, in quo conueniant, sicut quamuis diceremus animalium aliud homo, aliud equus (quæ quædam parti

tio

Digitized by Google

tio eſt), conueniunt tamen homo, & equus in animali: & hæc eſt optima diuiſio; animal aliud homo, aliud equus. Aſſerit ergo concluſio, falſum eſſe dicere, ſolum primo modo ſubſtantiam partiri poſſe in primam & ſecundam, & non potius ſecundo modo.

6. *Optima loca ad probandamq. concluſ.* Hæc concluſio eſt Diui Thomæ de potentia, quæſtione nona, articulo ſecundò, ad ſextũ, & prima, diſtinctione vigeſimaquinta, quæſtione prima, articulo primo, vbi dicit. Ad ſextum dicendum, quod natura generis ſubſtantiæ diuiditur in primam & ſecundam, ergo iam quid commune diuiditur: Nam natura generis quid commune eſt ad primam & ſecundam ſubſtantiam aliquo modo. Et ſolutione ad ſeptimum dicit, quod cum definitur perſona, quod ſit rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia, ſubſtantia non ponitur in definitione perſonæ pro hypoſtaſi, ſed pro eo, quod eſt commune ad ſubſtantiam primam, quæ eſt hypoſtaſis, & ad ſubſtantiam ſecundam, & diuiditur in vtramque: ergo iam aliquid commune datur ad ſubſtantiam primam & ſecundam, quod in vtramque diuidatur ſecundum opinionem Diui Thomæ. Et præterea, quia ſubſtantia prima eſt ſubſtantia completa, & ſubſtantia ſecunda eſt ſubſtantia completa: ergo ſubſtantia completa eſt communis primæ & ſecundæ ſubſtantiæ, ergo poterit diuidi in illas: nam omne commune diuidi poterit in ea, quibus eſt commune.

4. *Concluſ.* Quarta concluſio; Impoſſibile eſt dare in diuiſione ſubſtantiæ, ſi diuiſio fiat per membra realia, aliqua membra, quæ realiter vel formaliter diſtinguuntur. Hæc concluſio, præterquam quod eſt Diui Thomæ ſupra dicta quæſtione de potentia, probatur euidenter Nam prima & ſecunda ſubſtantia, in ratione entis per ſe conſiderando illas, non diſtinguuntur formaliter, nec realiter: ergo iam ſecundum hanc conſiderationem noſtra concluſio eſt vera. Probatur antecedens: nam Petrus ab omnibus ſuperioribus, quæ ſunt in recta linea prædicamentali ſolum ratione diſtinguitur: ergo &c. Probatur antecedens, quia omnia ſuperiora includuntur in illo quidditatiuè, & de ipſo in primo modo dicendi per ſe prædicantur, ergo nullo modo ab ipſo realiter nec formaliter diſtinguuntur, nam prædicatum quidditatiuum nullo modo à re, cuius eſt prædicatum, realiter diſtinguitur. Et hoc magis probatur, quia nullum membrum diuiſionis alicuius ab alio formaliter diſtinctum de alio prædicatur prædicatione formali, ſed ſecunda ſubſtantia, nimirum homo, animal, &cæt. prædicantur de Petro; ergo ab illo non formaliter diſtinguuntur. Et ita dixit Diuus Thomas quæſtione adducta de potentia, quod iſta diuiſio non eſt generis: quia nihil continetur ſub ſecunda ſubſtantia, quod nõ ſit in prima. *In diuiſione, ſi membra ſint formaliter diſtincta, vnũ non põt prędicari de alio.*

Et vocat ſecundam ſubſtantiam genus generaliſſimum, quod ſi fiat diuiſio entis per ſe completi in ratione ſubſtãtis in primum ſubſtans, & ſecundum ſubſtans; ſic vt fiat diuiſio, ens per ſe completum, vt ſuſtentans accidentia, aliud eſt primum ſuſtentans accidentia aliud ſecundum. Si, inquam, iſto modo fiat diuiſio, nec datur per membra realiter diſtincta, nec realiter, tamquam res à re, nec realiter formaliter. Probatur concluſio in hoc ſenſu, quia non dantur duo modi ſubſtandi realiter diſtincti, ergo membra ſub iſta ratione non diſtinguuntur realiter. Probatur antecedens: nam iſti modi diſtincti realiter, vel ſunt in diuerſis ſubiectis, vel in eodem; neutro modo: ergo non dantur. Probatur Minor: quia ſubſtare accidentibus primò, eſt quidam modus cõſequutus ad ſubſtantiam, ex eo, quia eſt ens per ſe ſubſiſtens incommunicabiliter: & quod ſecundò ſubſtet, ex eo, quod eſt ſubſtans, & non incommunicabiliter; ſed ſubſiſtens in communicabiliter, & ſubſiſtens non communicabiliter, non ſunt duo ſubiecta realiter diſtincta; ergo non poſſunt habere duos modos realiter diſtinctos. Dices, quod ſunt iſti modi realiter diſtincti in prima ſubſtantia. Contra; quia prima ſubſtantia non eſt niſi vnum ens per ſe: ergo non habet niſi vnum modum ſubſtandi conſecutum ad ſuum eſſe per ſe. *Subſtare accidentib. eſt modus conſequẽs ſubſtantiam.* *Fuga.* *Impugnat.*

se. Et præterea, quia, si modus secundi substantis est in prima substantia: ergo prima substantia est secundò substans, quod est absurdum. Consequentia, & antecedens in principio quæstionis efficaciter fuit probatum; maximè, quia, cum Petrus, & homo sint, seclusa operatione intellectus, idem prorsus, nō possumus, etiamsi fingendi detur licentia, dicere duos habere, Petrus & homo, modos substandi distinctos; quia non sunt duo, quæ possint illos duos modos recipere.

1. Argum. Sed contra istam conclusionem argumētor primò. Hæc propositio est falsa: Primum substans est secundum substās; & item ista; prima substantia est secunda substantia: ergo aliquid formaliter dicit vna, quod non dicit alia. Probatur consequentia; quia si ambæ dicerent eādem rationem formalem; vera esset propositio, sicut vera est ista: Petrus est homo; quia Petrus, & homo non dicunt diuersas rationes formales.

2. Argum. Secundò; nam D Thomas dicit, quod substantia diuiditur in primam, & secundam, vt quid commune: ergo membra distinguuntur saltem formaliter. Probatur antecedens in quæstio. de potentia quæstio. 9 art. 2. ad 6. & 7. Consequentia probatur; quia de intrinseca ratione diuidentium membrorum est, quod distinguantur suis rationibus formalibus ad minus.

3. Argum. Tertiò: nam hæc est vera; quia Petrus sustentat accidentia, homo sustentat; ergo sustentatio Petri est causa sustentationis hominis; ergo realiter distinguuntur istæ sustentationes. Probatur consequentia; quia causa & effectus realiter debent distingui.

Ad 1. arg. Ad primum argumentum respondetur, concedendo hanc propositionem esse falsam, Primum substans, & prima substantia est secunda substantia; quia secunda substantia etiamsi pro materiali dicat aliquid reale, non tamen illud dicit per conceptum communem & formalem; nam de intrinseca ratione secūdæ substantiæ est vniuersalitas, saltem, vt conditio necessariò requisita, sicut non est concedenda ista: Hoc ens mobile est obiectum Philosophiæ, & ista conceditur, Ens mobile est obiectum; quia obiectum scientiæ saltem vt conditionē dicit vniuersalitatem. Vnde dixit Arist. Secundæ substantiæ, species & genera, & cætera.

Ad 2. arg. Ad secundum ex conclusionibus sequentibus patebit solutio.

Ad tertiū respond. Ad tertium respondetur, quod illa dictio (quia) non dicit veram caussalitatem, nam ad hoc erat necesse, quod esset duplex entitas, & duplex substandi ratio, quod est inintelligibile. Sed dicit illa dictio (quia) aliquid prærequisitum, vt possimus formare conceptum communem, cui substare accidentibus cōueniat, maximè, quia secundæ substantiæ non sunt in re seclusa operatione intellectus; & tamen si esset vera caussalitas in re, seclusa operatione intellectus, deberet esse primum & secundum substās, & caussalitas primi supra secundum; qđ est falsum; nam in re non est homo vniuersalis, sed hic homo; & ita non est secunda substantia, sed prima.

5. Conclus. multipliciter fieri pōt diuisio substantiæ. Quinta conclusio. Diuisio substantiæ his omnibus modis fieri potest. Primo, vt diuisum in primam & secundam substantiam sit ens per se completum, & faciat hunc sensum: Ens per se completum aliud est prima substantia, aliud secunda, & tunc nō dicit membra pro materiali realiter distincta, sed dicit membra, quæ, licet realiter sint idem, modos tamen diuersos habent, secundum quos intelliguntur membra diuisionis esse opposita. Ita asserit Diuus Thomas supra dicta solutione ad sextū, cum dicit: Sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi. Et non loquitur de genere, quatenus dicit secundam intentionē ita vt illa sit ratio diuisa, sed loquitur de genere generalissimo substātiæ pro materiali, quod est ens per se completum, & hoc dicit diuidi per diuersos modos, & modi sunt, particulariter substare accidentibus, & vniuersaliter substare. Nam bene intelligimus nos, Petrum esse hoc substans accidentibus, & hominē non esse hoc substans accidentibus, sed substans accidētibus in communi: intelligimus enim ens per se completum determinari per modum sustentandi accidentia in particulari, & in communi, qui modi accidunt enti per se completo.

to. Et ſunt quidem duo modi non realiter diſtincti, vt duæ res, ſed ita diſtincti, vt diuerſimodè denominent ens per ſe completum, vtpote non incluſi in ratione formali illius. Et hac ratione vocat Diuus Thomas potius hanc diuiſionem analogam, quam generis in ſuas ſpecies, quia iſti modi habent inter ſe formaliter rationem analogicam, cum vnus ſit realis particularis, alius ſit rationis, nimirum vniuerſalitas in ſubſtando. Et certum eſt ideo hanc diuiſionem vocari analogam, quia enti reali, & rationis nihil vniuocum dari poteſt, ſed potius illi modi habent quandam analogicam vnitatem, de quo inferius. Vnde falſum dicit Suarez contra Caietanum vbi ſupra, nam quando res diuiditur per diuerſos modos, non eſt neceſſe modos participare diuiſum, ſed ſatis fuerit illud afficere aliquo modo, & de materiali includere, ſicut, ſi diuidamus curſum, quod ſit alius velox, alius tardus, velocitas & tarditas non includunt curſum, ſed determinant, & de materiali illum dicunt.

Quare diuiſio ſubſtantiæ in primã & ſecundã ſit analoga.

Impugnat. Suarez.

Poteſt ſecundò ſic fieri diuiſio, quod ponamus in ſubiecto diuiſo aliquam rationem formalem ſupra ens per ſe, quæ ſit formalitas, ratione cuius diuiditur, dicendo: Subſtans accidentibus aliud eſt primò ſubſtans, aliud ſecundò ſubſtans. Et hoc cenſeo impoſſibile, quia non dantur duo modi poſitiui ſubſtandi, à quibus abſtrahamus rationem ſubſtantis in communi, ſed ſolum datur vnus modus ſubſtãdi accidentibus in particulari, & vnus modus ſubſiſtendi. Et iſte modus accidit enti per ſe completo & illud determinat. Et ex hoc nos per intellectum conſtituimus alium modum, qui eſt ſubſtare in vniuerſali, cognoſcendo id, quod ſubſtat ſine conditionibus indiuiduantibus; & intelligimus etiam ſubſtantiam particularem particulariter ſubſiſtere, & vniuerſalem non ſubſiſtere particulariter, quod eſt eſſe ſecundam ſubſtantiam. Nam profectò, vt in principio quæſtionis probabamus, tunc diuidens membrum eſſentialiter conuerteretur cum diuiſo, quia ſi das ſubſtans completum in communi, quod diuiditur in primum & ſecundum ſubſtans, eodem modo prorſus eſt ſubſtans, ſicut eſt ſubſtans ſecundum ſubſtans, quod eſt intrinſecum vitium diuiſionis.

Alius modus explicandi diuiſionem ſubſtantiæ.

Poteſt etiam tertio modo intelligi diuiſio, vt fiat ſenſus: Ens per ſe completũ, aliud eſt prima ſubſtantia, ideſt, particulariter habens eſſe per ſe; aliud eſt ſecũda ſubſtantia, ideſt, in communi habens eſſe per ſe. Et iſta clara diuiſio eſt, quia ens per ſe completum per diuerſos modos diuiditur. Naturis enim rerum accidit eſſe vniuerſales, vel particulares, vt cap. 4. de ente & eſſentia demonſtratur à D. Thoma.

Poteſt quarto modo accipi diuiſio ſecundè intentionaliter, vt diuidatur ſubſtantia in primam, & ſecundam ſubſtantiam, quæ ſubſtantiæ prima & ſecunda dicant formaliter relationem & intentionẽ primæ & ſecundæ ſubſtantiæ. Sed hæc diuiſio licet videatur clara, idem inconueniens habet.

Ad ſecundum reſpondetur, diuiſum eſſe ſubſtantiam, quæ eſt generaliſſimũ per diuerſos modos, vt iam diximus, quæ eſt ſubſtantia completa; & hanc vocat D. Tho ſubſtantiam generis per diuerſos modos. *Ad 2.*

Ad tertium reſpondetur, quod diuiſum eſt ens per ſe, cui accidit modus primæ & ſecundæ ſubſtantiæ; non verò diuiſum eſt ſecunda ſubſtantia, vt ſic, ita vt ratio formalis diuiſi ſit ratio ſecundæ ſubſtantiæ rationibus ſupra factis, & argumenta in principio etiam hoc probant. Et iſta diuiſio eſt intelligẽda ad eum modum, quo intelligitur diuiſio corporis per calidum, & non calidum. *Ad 3. reſp.*

Ad quartum reſpondetur, illud, quod in hac diuiſione diuiditur, pertinere ad prædicamentum ſubſtantiæ pro ſubſtrato; modum verò realem primæ ſubſtantiæ, qui eſt ſubſtare accidentibus, ſeu ſubſiſtere incommunicabiliter, pertinere ad illud reductiuè, quod verò ſuſcipit hunc modum directè, & ſuſcipiens hunc modum eſt ens per ſe. Alius verò modus ſecundæ ſubſtantiæ non pertinet ad hoc prædicamentum pro vniuerſalitate, quam dicit, ſed pro quanto dicit ſubſtantationem: nam dicit *Ad 4.*

ſubſtare

substare accidentibus in vniuersali. Nec est inconueniens, quod dicat formaliter aliquid rationis, & pro substrato modum substandi in vniuersali, qui solum ratione distinguitur à modo substandi particulari: sicut homo ratione distinguitur à Petro.

Ad 5. Arg. Ad quintum respondetur, negando sequelam: nam modus secundæ substantiæ dicit substare cum vniuersalitate, qui non est in prima substãtia; licet substare sit in prima substantia, sicut homo sine conditionibus indiuiduantibus non est in Petro, sed in intellectu, licet homo sit in Petro.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quod hic nihil commune diuiditur ad hominem & Petrum, nisi natura generis generalissimi: ad omnes verò secundas & primas substantias nihil commune datur: & ita non est diuisio alicuius communis & superioris ad existentes substantias in recta linea: sed diuiditur ens per se completum per modos diuersos, vt diximus. Et hæc argumenta bene memoriæ mandā pro nostris conclusionibus confirmandis.

QVÆSTIO VIII.

Quænam diuisio sit ista, qua diuiditur substantia in primam, & secundam.

Controuer. IN hac quæstione est solennis & antiquissima opinio, & in Gymnasiis Dominicanis satis frequens, substantiam analogicè dici de prima & secunda substantia, accipiendo substantiam in ratione substandi. Et dicunt, hanc esse opinionem nostri magistri sanctissimi Diui Thomæ, in quæstione sæpe citata de potentia. Et probatur hæc opinio, & sit primum argumentum: nam ratio substandi conuenit secundæ substantiæ in ordine ad primam, & cum dependentia ab illa: ergo dicitur analogicè. Consequentia patet: nam propterea ens analogicè dicitur de substantia & accidenti, quia conuenit accidenti ratio entis in ordine ad substantiam, & cum dependentia à substantia: sed antecedens primum probatur, quia propterea homo est albus, quia Petrus est albus, & in sustentanda albedine dependet a Petro: ergo &c.

1. Opinio.

1. Argum.

2. Argum. Secundum argumentum: nam primũ substans est simpliciter substans & maximè substans, vt inquit Aristot. in litera secundum verò substans: est secundũ quid substans: & huius signum est, quod nec possit esse nec intelligi sine ordine ad primum substans: ergo dicitur analogicè. Consequentia probatur: quia nihil aliud requiritur ad rationem analogię. Sed probatur antecedens: nam implicat intelligere secundum substans sine primo, cum secundum ordinem ad primum intrinsecum importet, & in omnibus est similitudo ad analogiam repertam inter substantiam & accidens.

3. Argum. Tertiò probatur ista sententia authoritate D Thomę. de potentia, quæstio. 9. art. 2. ad 6. Vbi ita dicit: Ad sextum dicendum, quod cum diuiditur substantia in primam & secundam, non est diuisio generis in species, cum nihil contineatur sub secunda substantia, quod non sit in prima: sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi. Nam secũda substantia significat naturam generis secundum se absolutam: prima verò significat eam, vt indiuidualiter subsistẽtem: vnde magis est diuisio, analogi, quam generis: sic ergo persona continetur quidem in genere substantiæ, licet non vt species, sed vt specialem modũ existendi determinans. Hæc. D. Thom. ergo secundum D. Thom. sententiam, diuisio substantiæ in primã & secũdam, est analoga diuisio: Nam dicere esse magis diuisionem analogam, quam generis, non tollit esse diuisionem analogã.

2. Opinio. Alii in hac parte censent, si diuisio accipiatur realiter, analogam esse: si verò accipiatur secundè intentionaliter, esse vniuocam. Sed quid ego sentiam, sequẽtibus explico.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRima conclusio: Hæc diuisio substãtiæ in primam & secundam est diuisio subiecti in accidentia: Hæc conclusio est expressa D. Thom. loco proximè adducto, vbi dixit, esse diuisionem generis secundum diuersos modos, & vocat genus ens per se completum, quod est materiale generis primi. Sed quando aliquid per modos diuersos diuiditur, diuiditur vt subiectum in sua accidentia, ergo &c. Hoc ipsum tenet Caiet. in præsenti, & alii logici fundati & illustres; tenet etiam illam Villalpandus. Et demonstratur ista conclusio, nam enti per se completo in recta linea existenti conueniunt isti duo modi substantiæ primæ & secundæ constitutiui; ergo, cum diuiditur per illos modos, diuiditur vt subiectum in sua accidentia, & modos. Probatur antecedens, nam ens per se completum particulariter substat accidentibus, & ens per se & completum in communi substat seu secundò substat, quod idem est; ergo cum per primò & secundò substare diuiditur substantia, per modos suos diuiditur. Et aduerte perspicaciter, cum dicitur communiter à logicis, substantiam aliam esse primam, & aliam secundam, diuisum accipi pro ente per se. Et est sensus; Enti per se completo conuenit hic modus, qui est sustentare accidentia primò, & etiam iste, qui est secundò sustentare illa. Et non accipitur substantia pro ente per se cum aliquo modo substandi in communi abstrahendo a primo & secundo modo substandi, quia nullum materiale, nec subiectum dari potest, nec in recta linea, nec extra, cui conueniat talis modus substandi abstrahendo à primo, & secundo modo substandi: nam omne existens in recta linea est ex necessitate primum aut secundum substans, quamobrem debet habere modum primi aut secundi substantis. Nam omne ens per se & completum debet concipi, vel in particulari, & erit prima substantia: vel in vniuersali, & erit secunda. Nec potest ab his abstrahere; quia ab vniuersali abstrahere non potest, quod est generalissimum substantiæ. Et si dicas, cur ergo dicuntur modi entis per se primò, & secundò substare? respondetur, ideo dici, quia conueniunt enti per se completo, & non de sua essentia: nam optimè sine illis valet intelligi. Bene enim concipimus nos naturam entis per se completi sine vniuersalis & particularis ratione: cum hæc illi accidat, & solum habeat secundum se illud, quod per suam definitionem explicatur. Et cum rursus videamus ens per se completum in communi concipi & intelligi cũ modo substandi accidentibus secundò, & videamus etiam in re primò substare accidentibus, dicimus esse modum illius, quia illi conueniunt, vt aliquid existens extra suam essentiam.

D. Thom. *Caiet.* *Villalpandus.* *Obseruatio digna.* *Interrogatio.* *Responsio.*

Secundò, cum diuiditur cursus in velocem & tardum, est diuisio subiecti in accidentia, & similiter, cum diuiditur corpus in album & nigrum; quia sunt aliquid albedo, & nigredo, tarditas & velocitas, determinans illa subiecta, nec includuntur in ratione subiectorum. Sed idem est dicendum de istis modis primò, & secundò substare, ergo est diuisio subiecti in accidentia diuisio substantiæ in primam & secundã, sicut est diuisio cursus in tardum, & velocem.

2. Conclus. Secunda conclusio; Diuisio substantiæ in primam & secundam, nõ est propriè, & in rigore diuisio analoga. Hæc conclusio insinuatur a D. Tho. in supra dictis verbis, ita dicente: Vnde magis est diuisio analoga, quam generis. Quæ verba, si in rigore accipiantur, faciunt hunc sensum; quod est diuisio generis, & est diuisio analoga, quia comparatiuum propriè includit positiuum, & dicit excessum in re comparata, scilicet, quod magis illi ratio analogicæ diuisionis conueniat: Ex quo sic argumentor: *1. Prob.* Nullo modo vult dicere Diuus Thomas quod sit diuisio generis in species, ergo nullo modo vult dicere, quod sit diuisio analoga propriè, sed vult dicere, quod habeat quandam similitudinem cum analogica diuisione, vt expl-

Verba D. Tho. & explicatio eorum.

Quę, et qualis sit diuisio analoga.

plicabimus postmodum. Hanc conclusionem sic probo, nam propria analoga diuisio illa est, quando aliqua forma à diuersis participatur partim eadem, partim diuersa; sed ratio substantiæ à prima & secunda non participatur partim eadem, & partim diuersa: ergo non est diuisio analoga propria. Sed minor probatur, nam non datur aliqua vna forma, quæ participetur à diuersis, ergo &c. Probatur antecedens, quia forma non potest esse ens per se, quia ens per se simpliciter participatur à Petro, & ab homine, verbi gratia. Nec potest esse aliqua alia forma, seu ratio in recta linea constituta, nec potest esse substandi ratio abstrahendo à primi & secundi substantis ratione, quia, vt dixi, non datur talis ratio, cum non detur subiectum aliquod, cui possit, competere, quia non datur tale subiectum in recta linea, omne enim tale subiectum est prima, vel secunda substantia, nec datur aliquod abstractum ab existentibus in recta linea, & superius illis, quia nullum ens completum & per se datur superius ad substantiam, quæ est generalissimum, ergo & sine subiecto dari non potest. Dico, sine subiecto, cuius sit: omnis enim modus exposcit subiectum, cuius sit, & hæc est demonstratio.

2. Prob. Præterea: diuisio omnis analoga diuersa membra exposcit, quæ sint diuersæ rationis, non omnino, sed partim, sed substantia, seu ens per se non habet hæc membra, ergo &c. Maior patet ex definitione analogorum. Nam substantia, quæ est vnum membrum, distincta est ab accidenti, etiamsi ratio entis in illis reperiatur proportionaliter; idem de sano dicendum est, & de omni analogiæ membro, absque vlla exceptione. Sed minor probatur, quia enim prima & secunda substantia non sunt duo membra distincta, quorum vnum simpliciter participet rationem substantiæ, & aliud secundum quid, quia ratio entis per se, seu corporis, seu viuentis, seu animalis, seu hominis in Petro includitur, & est de ratione eius, & solum differunt penes includens & inclusum, & sola operatione intellectus distinguuntur, ergo illa seclusa nulla est diuersitas in membris analogiæ. *Solutio.* Dices, quod non est analogia, nisi in ratione substantiæ; sed contra, *Impugnat.* quia etiamsi sit in ratione substantis analogia, non potest reperiri, nisi sint membra diuersa, quæ participent hanc rationem analogiæ, sed ista non dantur, quia Petrus, & homo non sunt duo extrema realiter distincta, sed Petrus includit hominem; ergo &c. Et præterea, *3. Prob.* vel ista analogia est seclusa operatione intellectus, vel non. Si dicas, quod non est seclusa operatione intellectus, ergo intellectus facit, quod homo dependeat in substando a Petro, & sic illa dependentia erit rationis; siquidem consequitur ad operationem intellectus. Vel est seclusa operatione intellectus, & hoc est impossibile; quia seclusa operatione intellectus non sunt Petrus & homo distincti, neque duo; ergo seclusa operatione intellectus, non potest, Petrum substare accidentibus, esse causa, quod homo substet, nec hominem substare non potest dependere ab hoc, quod est Petrum substare, quia caussalitas, & dependentia debet esse inter duo. Et præterea *4. Prob.* rationibus communibus probo conclusionem, quæ certè non bene dissoluuntur. Nam si substare analogicè dicitur de Petro & homine, quia homo non substat, nisi Petrus substet, sequitur, quod esse animal rationale (& accipio illud, pro vt dicit essentialem connexionem) dicitur analogicè de Petro & homine, quod est ridiculum, & impossibile. Probatur sequela, quia Petrus ideò est animal rationale, quia homo est animal rationale, conuenit enim primò, & per se homini, esse animal rationale, & Petro conuenit per se secundò. Imò sequitur, quod esse risibile, secundum quod dicit, connexionem per se, dicatur analogicè de Petro & homine, quia primò & per se conuenit homini in secundo modo, & Petro conuenit per aliud, quæ omnia non sunt audita apud authores graues.

Obiectio. Et si arguas contra hanc conclusionem; Aristot. dicit, hominem substare

re accidentibus, quia Petrus ſubſtat: & ſubſtare accidentibus maximè dici de prima ſubſtantia, quia eſt magis ſubſtantia: ergo dicitur analogicè ſubſtantia de Petro, & de homine; reſpondetur, quod illa dictio, quia, eſt accipienda, vt nota conſequentiæ, non verò vt dicēs veram cauſam à parte rei: ex eo enim, quòd Petrus in ſua ratione includit rationem hominis, licet particularizatam, & addit ſupra illam conditiones indiuiduantes, eſt bona conſequentia: Petrus ſubſtat, ergo homo ſubſtat; & quia Petrus ſubſtat, homo ſubſtat. Verum non poteſt dici vera cauſa (ſubſtare Petrum) huius, quod eſt hominem ſubſtare, cum Petrus & homo ratione ratiocinata ſolum diſtinguantur. Et non eſt bona conſequentia, homo ſubſtat accidentibus, ergo Petrus ſubſtat: quia ratio hominis reperitur in alio ſuppoſito diſtincto à Petro. Dixi in concluſione, hanc diuiſionem non eſſe propriè, & in rigore analogam, quia illi modi ſubſtandi primò & ſecundò habent aliquo modo analogiam in ratione modi; quia ſecundò ſubſtare dicit rationem vniuerſalis: dicit enim ens per ſe cum modo vniuerſalitatis, & quia vniuerſalitas, quæ complet rationem modi ſecundi ſubſtantis, eſt ens rationis & modus primæ ſubſtantiæ eſt realis; & enti reali, ſeu modo reali, & modo rationis nihil poteſt eſſe commune vniuocum. Ideo hæc diuiſio, quantum ad modos, cenſetur analoga; quia quando ſuperius eſt analogum, inferius ſimiliter, & quia ens analogicè dicitur de ente reali, & rationis, ideo modus primi ſubſtantis & ſecundi analogicè dicuntur in ratione modi, propter ens incluſum in illis, quod eſt diuerſæ rationis. Et hoc voluit docere D. Thomas. Poſtquam enim dixit, eſſe diuiſionem generis per diuerſos modos, ſubiunxit; Non enim eſt generis in ſpecies, ſed potius analogi. Voluit enim hoc myſterium reconditum aperire, quod eſt analogia in ratione modi in ipſis modis ſubſtantiæ conſtitutiuis, quia ens includitur in illis, quod eſt analogum. Non verò voluit dicere, quod ſubſtantia analogicè de prima & ſecunda dicatur, ſed eſt diuiſio ſubiecti in accidentia, ratione modorum; & ipſi modi non ſunt eiuſdem rationis, cum vnus, ſcilicet, modus ſecundæ ſubſtantiæ includat aliquid rationis, & alius modus, ſcilicet modus primæ ſubſtantiæ ſit aliquid reale.

Reſponſio.

Maior explicatio concluſionis.

Quō diuiſio ſubſtātię in primam, & ſecundā, ſit analoga, & quomodo nō apud Diuū Thomam.

3. Concluſ.

Tertia concluſio; Accipiendo ſubſtantiam primam & ſecundam ſecundè intentionaliter pro Petro, v.g. vt habet relationem primi ſubſtantis, & hominem, vt habet relationem ſecundi ſubſtantis, ſubſtare dicitur de illis analogicè. Patet, quia relatio ſecundi ſubſtantis conuenit homini in ordine ad relationem primi ſubſtantis. Et hæc analogia eſt analogia proportionalitatis; quia nō datur aliqua relatio communis, quæ ſit relatio ſubſtantis in communi, abſtrahendo à primo & ſecundo ſubſtante: quia nullum ſubiectum intelligi valet, cui illa relatio conueniat, ſicut diximus de modo ſubſtandi realiter; & eſt hæc analogia proportionalitatis. Nam ſicut ſe habet primum ſubſtās ad ea, quibus ſubſtat, ſeu refertur relatione primi ſubſtantis; eodem modo ſe habet ſecundum ſubſtans, & refertur ad ea, quibus ſecundò ſubſtat; nec poteſt abſtrahi vnus conceptus ab illis relationibus, qui ſit conceptus ſubſtantiæ; ſicut nec poteſt abſtrahi ab aliis analogis multis proportionalitatis. Hanc concluſionem inferius magis explicabimus.

Argumenta diſſoluuntur.

Ad primū.

An ſubſtare dicatur analogicè de prima et ſecūda ſubſtantia.

AD primum argumentum reſpondetur, quod inter primam & ſecundam ſubſtantiam non ſit dependentia analogica, etiam in ratione ſubſtandi; quia non ſunt duæ rationes realiter diſtinctæ, quæ participent rationem analogicam partim ſecundum eandem rationem, & partim ſecundum diuerſam. Sed pro tanto ſecunda ſubſtantia dicitur dependere à prima intentione ſubſtandi; quia cum Petrus dicat rationem hominis determinatam, ſi Petrus ſubſtat accidentibus, homo ſubſtabit; quia Petrus includit hominem; nō vero Petrus habet

aliquam caussalitatem supra hominem in substando: quia nec est efficiens caussalitas, vt de se constat, nec materialis, nec finalis, nec formalis: omnes enim istæ caussalitates distinctionem realem saltem formalem inter caussam & effectum exposcunt: & inter Petrum & hominem nulla est à parte rei distinctio, nisi rationis ratiocinatę fundamentaliter. Et valde miror, viros doctos hoc modo explicare analogiam primæ & secundæ substantiæ.

Ad 2. *An detur a parte rei primum et secundum substans.* Ad secundum respondetur, quod non datur primum & secundum substans a parte rei; sed solum sunt duo, & distincta per operationem intellectus: & non duo quomodocunque, sed duo, quæ se habent vt includens & inclusum; quod potius est esse idem diuersimodè consideratum, & ita non datur vnum, quod sit maximè substans, & aliud, quod sit secundum quid substās. *Explicatio verborum Arist.* Sed dicit Aristot. quod de Petro affirmentur omnia accidentia, & etiam prędicata quidditatiua, de homine verò non affirmentur tot prædicata. Et hoc vocat Aristot non ita substare secundam substantiam, sicut primam, & propterea vocat primam maximè substantiam, non verò, quia sint duæ, quarum vna simpliciter habeat rationem substantis, & alia secundum quid. Et quamuis non possit homo esse albus, quin aliquod indiuiduum sit album, non est propter analogiam; sed quia gradus specifici non suscipiunt accidentia, nisi indiuiduati & determinati per aliquid particulare.

Ad 3. *Quomodo intelligendus D. Th.* Ad tertium respondetur. D. Thom. non docere, esse ibi analogiam, nisi secundum modum à nobis explicatum. Et patet euidenter: nam ex hac propositione, vnde magis est diuisio analoga, quam generis, non licet inferre, quod sit diuisio generis in suas species, ergo non licet inferre, quod sit diuisio analoga. Sed intelligendus est D. Thom. vt diximus: & præterea habet hunc sensum clarissimum, quod si esset diuisio alicuius superioris, & non esset diuisio subiecti per suos modos & accidentia, potius esset collocanda hæc diuisio inter diuisiones analogas, quam inter diuisiones generis in suas species, & hæc de hac quæstione sufficiant.

QVÆSTIO IX.

Vtrum intentio vniuersalis includatur in ratione secundæ substantiæ, secundè intentionaliter acceptæ, & intentio particularis in definitione substantiæ primæ, secundè intentionaliter acceptæ.

Et videtur, quod sic; nam Aristot. dicit in hoc capite, secundas substantias esse genera & species primarum substantiarum; sed species & genera sunt vniuersalia; ergo de ratione secundæ substantiæ est esse vniuersale. Et confirmatur: nam Aristot. dicit, quod primæ substantiæ sunt in secundis, sed non possunt esse in illis, nisi secundæ substantiæ sint vniuersales, vt contineantur in illis; sicut continetur particulare in vniuersali, ergo, &c. *1. Argum.* *Confirm.*

Secundum argumentum; nam prima substantia est, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, & quæ primò substat accidentibus; sed huiusmodi est indiuiduum, & particulare; ergo de ratione primæ substantiæ est, quod sit particularis. *2. Argum.*

Tertium argumentum. Hæc est vera prædicatio; secunda substantia est genus, & similiter ista, secunda substantia est species, ergò prædicatum conuenit subiecto, non accidentaliter; quia aliàs posset intelligi secunda substantia sine eo, quod esset genus, vel species, quod tamen implicat, quia quod secundò substat, species est, vel genus, ergo conuenit essentialiter, ergo de ratione secundæ substantiæ est, quod sit vniuersalis. Et confirm. argumen- *3. Argum.* *Confirm.*

mentum: nam de prima substantia affirmatur, quod sit indiuiduum substantiæ, & non accidentaliter, ergo essentialiter; ergo est de eius ratione esse indiuiduum.

Praambula ad quaestionem.

Controuers. 1. Opin. SApientissimus Magister Soto, ca. de substantia, quæstion. 1. in fine videtur dicere de ratione secundæ substantiæ, illam esse vniuersalitatem, quinimo quod non sit aliud secunda substantia, quam vniuersale prædicamenti substantiæ. Ait enim, quod homo, in quantum abstrahit à conditionibus indiuiduantibus, est species. Petrus verò, vt concipitur notitia singulari, tamquam subiectum omnium accidentium, seu prædicatorum, est prima substantia. Vbi videtur asserere, vniuersalitatem esse de ratione substantiæ secundæ, & particularitatem de ratione primæ substantiæ. *2. Opinio.* Alii dicunt, non posse substantiam tam primam, quam secundam dicere in sua ratione aliquid rationis, propterea quod substantia collocatur in prædicamento substantiæ, & à metaphysico consideratur in 7. Metaph quapropter istud, quod importat, debet esse aliquid reale. Et maximè, quia substantia est, quæ sustentat accidentia secundum propriam rationem; ens rationis autem non potest sustentare accidentia: & ita non potest esse de ratione substantiæ, nec primæ, nec secundæ. Vnde cum intentio vniuersalis, & particularis sint aliquid rationis, non possunt esse de ratione primæ & secundæ substantiæ.

Decisio quaestionis.

1. Conclus. Contra primam opinionem. PRima conclusio: Ratio vniuersalis non clauditur in ratione secundæ substantiæ, nec tamquam ratio generica illius, nec tamquam quid transcendens, nec tamquam vltima differentia.

Prima pars conclusionis probatur, scilicet, quod non clauditur ratio vniuersalis, tamquam ratio generica in secunda substantia, nam intentio substantiæ & vniuersalis specie differunt; ergo substantia non includit rationem vniuersalis, vt genus. Sed probatur antecedens, nam intentio vniuersalis, & secundæ substantiæ habent diuersos terminos formales, ergo specie differunt. Consequentia est clara, quia relationes, cuiusmodi sunt intentiones primæ & secundæ substantiæ, penes terminos specie differunt. Sed probatur antecedens, nam vniuersale, vt sic, refertur ad particulare, seu ad inferius; sed secunda substantia non refertur ad inferiora, sed refertur ad ea, quibus substat, scilicet, ad accidentia, & ad ea, quæ sustentantur in ipsa; sed istæ sunt diuersæ rationes termini, ergo &c. Secundò probatur hoc ipsum. Secunda substantia refertur ad ea, quæ habent rationem formæ respectu eius, quia habent rationem eorum, quæ sustentantur & afficiunt secundam substantiam; sed vniuersale refertur ad ea, quæ habent rationem materiæ, quia ad ea, de quibus prædicatur, refertur, & prædicabile habet rationem formæ respectu subiecti; ergo termini specie differunt, quia sufficiens distinctio est in ratione termini considerare id, ad quod terminatur in ratione materiæ, vel ratione formæ, sicut in patre, & in matre est sufficiens distinctio considerare filium vt genitũ actiuè, vel passiuè principaliter, vel minus principaliter, vt relatio paternitatis & maternitatis specie differant. *Ad quanã referatũ vniuersale, & ad quæ secunda substantia.*

Secunda pars conclusionis probatur, quod non claudatur ratio vniuersalis in ratione substantiæ secundæ, tamquam vltima differentia secundæ substantiæ; quia ratio vniuersalis non determinat rationem secundæ substantiæ, ergo non est vltima differentia. Probatur antecedens, quia est aliquid communius quam substantia; ergo non determinat tamquam vltima differentia rationem secundæ substantiæ. Consequentia probatur, quia communiora potius determinantur, quam determinent minus

 com-

communia. Antecedens probatur: quia conuenit aliis, quam secundæ substantiæ, ratio vniuersalis; nam conuenit etiã accidentibus.

2. Conclus. contra primam opin.

Secunda conclusio: Prima substantia non claudit in sua ratione intentionem & relationem particularis. Hæc cõclusio probatur: quia aliquid dicitur particulare in ordine ad vniuersale; sed dicitur prima substantia in ordine ad ea, quæ sustentat, vt primum omnium subiectum sustentationis; ergo illæ duæ rationes sunt diuersæ speciei: & ita vna non includitur in ratione alterius. Et hæc probatio clara manet ex anteriori conclusione.

3. Conclus.

Tertia cõclusio: Substantia secunda non respicit intentionem vniuersalis, tamquam correlatiuum suum: & idem est dicendum de intentione & ratione primæ substantiæ respectu intentionis particularis. Probatur ista conclusio: quia prima substãtia refertur ad id, quod primò sustentatur ab illa, & secunda substantia, ad id, quod secundo sustentatur ab eadem secunda substantia: sed ista nõ sunt vniuersale, vt sic, sed diuersi termini formales: ergo, &c.

Q̃ò intellectus formet conceptum substantiæ primæ & secundæ.

Intellectus namque considerans Petrum primò sustentare accidentia, & multa alia, concipit ipsum, vt primum subiectum sustentationis, & tribuit illi intentionem primi substantis. Et considerans hominem, vt secundum subiectum, tribuit illi intentionem secundi substantis: & illæ intentiones referuntur ad ea, quæ sustentantur, quatenus ab intellectu accipiuntur, vt termini illarum relationum. Et, vt hoc magis intelligas, aduerte, primam & secundam substantiam dupliciter accipi posse, & pro substrato, seu materialiter, & formaliter. Pro substrato, tam prima, quam secunda substantia sunt aliquid reale in rectà linea prædicamenti substantiæ constitutum, & sunt ens per se completum, & sunt conceptus obiectiui huius conceptus, homo, verbi gratia, & huius conceptus, Petrus. Possunt accipi præterea formaliter, & dicunt quasdam relationes, quæ sunt secundæ intentiones, quibus ad ea, quæ sustentant, referuntur: & hæ relationes, & modus substandi multum conducunt ad constituendum prædicamentum substantiæ, quia, quibus ista conueniunt, in prædicamento substantiæ collocantur: & scimus de substantia tam prima, quam secunda, quomodo sint faciendæ prædicationes: quia de substantiis affirmantur ea, quæ in ipsis sustentantur.

Doctrina obseruanda.

Q̃ò intentio primæ, & secundæ substantiæ supponat in re vniuersalitatem, & particularitatem.

Quarta conclusio: Intentio secundæ substantiæ, vt alicui conueniat præsupponit in ipso intentionem vniuersalis, & intentio primæ substantiæ intentionem particularis. Hæc conclusio probatur: nam secunda substantia est, quæ secundò substat: sed non poterit secundò substare, nisi sit vniuersalis: ergo &c. Minor probatur: quia particulare in genere substantiæ cum sit suppositum, est quod primò substat accidentibus, ergo, vt secundò substet, debet esse denudatum à conditionibus indiuiduantibus, & sic erit vniuersale. De prima verò substantia probatur, quod debeat esse particularis, vt habeat intentionem primæ substantiæ. Nam prima substãtia est primum subiectum omniũ, sed non potest esse primum subiectum, nisi sit particulare, ergo &c. Sed quãuis hæ conclusiones veræ sint, concedendæ sunt istæ propositiones; secunda substantia est vniuersalis, est genus aliquando, & aliquando species. Prima substantia est indiuiduum: nam hoc sæpissimè asserit Aristot. in hoc capite, & probant argumenta facta in principio:

Corollariũ

Et probatur hoc corollariũ, quia quando duæ formæ conueniunt eidem materiali, vna affirmatur de alia in cõcreto, si non fiat appellatio: nam hæc prædicatio est vera: album est dulce; ergo etiam erit vera hæc propositio; secunda substantia est vniuersalis, prima substantia est particularis. Nec tibi videatur mirum, primam substantiam formaliter dicere secũdam intentionem, & secundã substantiam similiter. Nam D. Thom. in locis adducendis inferius, quæstione 9. asserit suppositum esse nomen secũdæ intentionis, quatenus substat naturæ; ergo etiam prima & secunda substantia erunt nomina secundæ intentionis, quatenus substant accidentibus:

Admonitio Authoris.

ebus; nam ex eo, quod substant accidentibus, accipiuntur ab intellectu, & denominantur secundæ substantiæ.

Argumenta dissoluuntur.

AD omnia argumenta respondetur, quod probetur, intentionem secundæ substantiæ, & vniuersalis necessariò connecti, & similiter intentionem primæ substantiæ, & particularis. Non verò probant, quod vnum sit de definitione alterius, & ratione, vt genus, vel differentia, vel vt quid transcendens.

QVÆSTIO X.

Vtrum sit secunda substantia realiter substans accidentibus, seclusa operatione intellectus.

1. Opin. quorundā Thomistarum. AD controuersiam in hac quæstione logici aliqui acuti ex schola D. Tho. dicunt, substantiam primam & secundam esse in rerum natura, quantū ad hoc, quod est substare accidentibus realiter; licet non sint in rerum natura seclusa operatione intellectus cum suis secundis intentionibus. Nam sicut concedimus, quod à parte rei sit Petrus & homo, & animal; ita dicēdum est, quod est primò substans accidentibus, quod sit Petrus, & secundo substans accidentibus, quod sit homo: licet homo non sit vniuersalis, nisi per operationem intellectus. Nam ad has propositiones concedendas sufficit distinctio rationis ratiocinatæ, quæ est inter Petrū, & hominem; & sufficit, vniuersalia esse in rebus fundamentaliter remotè. Et probatur ista sententia.

1. Argum. Primò: nam Arist. concedit, effectus particulares reducendos esse in caussas particulares, & effectus vniuersales in caussas vniuersales; sicut generatio hominis reducenda est in hominem, & generatio Petri in Petrum; sed vt istæ propositiones concedantur, sufficit, quod Petrus & homo ratione ratiocinata distinguantur, & nō est necesse, quod homo sit vniuersalis, ergo ad concedendum, quod homo secundò substet, & Petrus primò, non est necesse, quod homo sit vniuersalis, & distinguatur à Petro, tanquam vniuersale in actu à particulari; sed sufficit, quod distinguatur ratione ratiocinata fundamentaliter.

Secundò: hæc propositio vera est: Medicus curat Calliam, & non hominem, etiamsi Petrus & homo sint idem, ob hoc solum, quod in eodem indiuiduo reperiuntur diuersi gradus fundamentaliter solum distincti, qui possunt caussare in intellectu diuersos conceptus; ergo etiam concedetur ista propositio, homo secundò substat accidentibus, & Petrus primò substat, quia ratione ratiocinata fundamentaliter Petrus & homo distinguuntur; etiamsi actualiter per intellectum non distinguantur. *2. Argum.*

Tertiò; hæc propositio conceditur vera seclusa operatione intellectus, quia Petrus currit, homo currit; ergo hæc concedetur vera, quia Petrus substat, homo substat, ergò dabitur secundum substans seclusa operatione intellectus: & sic dabitur secunda substātia; nam secunda substantia nihil aliud est, quam secundum substans. *3. Argum.*

Quæstionis decisio.

PRima conclusio. Non est concedendum, esse secundam substātiam formaliter seclusa operatione intellectus. Probo istam conclusionem: nam secunda substantia, vt asserit Arist. in hoc cap. est genus & species, sed genera & species non sunt in rerum natura formaliter, vt visum fuit sup ergo nec sunt secundæ substantiæ formaliter; nā quamuis relatio generis & speciei non sit de ratione secundæ substantiæ, est nihilominus aliquid requisitū ad hoc, vt secunda substantia sit formaliter; nec concedendum est, esse secundum substans formaliter. Quod probo, quia, vt hæc propositio concedatur vera, *Opinio Auctoris. 1. Conclus. Contra primā Opinionem.*

secundum substans est formaliter, est necesse, quod sit secundum substans, sed non est formaliter seclusa operatione intellectus: ergo &c. Maior est clara. minor probatur; quia, vt sit secundum substãs, debet esse distinctum à primo, sed non est distinctum, nisi per operationẽ intellectus formantis diuersos conceptus, ergo in re formaliter non est secundum substans. Minor probatur: quia homo & Petrus non habent esse distincti, nisi quando intellectus format conceptum hominis distinctum a conceptu Petri, ex quo resultat distinctio rationis in Petro, & homine, quatenus sunt obiecta diuersorum conceptuum: ergo &c. sed in re non habent istos distinctos conceptus, ergo nec in re habent distinctionem, & ita in re non est secundum substans.

Secundò probatur conclusio: Substare in vniuersali accidentibus non est, nisi sit substans in vniuersali accidentibus, sed substans in vniuersali accidentibus non est, nisi sit vniuersale; vniuersale autem habet esse per operationem intellectus: secundum ergo substans non est seclusa operatione intellectus.

Doctr. pulcra. Et notandum, quod omnia prædicata, quæ sunt de essentia hominis, conueniunt etiam homini, qui est vniuersalis; & non solum illa, sed ea etiam, quæ singularibus conueniunt propter illa, quæ habent repugnantiam cum modo essendi in vniuersali. Vnde, si Petrus ambulat, homo, qui communis est, ambulat, & si Petrus substat accidentibus, homo, qui est communis, substat accidentibus, non tamen, si Petrus primò substat, homo, qui est vniuersalis, primò substat, nec, si Petrus est particularis, homo, qui est vniuersalis, vt sic, est particularis.

2. Conclus. Secunda conclusio. Concedendum est, secundam substantiam, & secundum substans esse in rerum natura fundamentaliter remotè. Probatur ista cõclusio, quia in rerum natura est ratio hominis substans accidentibus cum aptitudine, vt abstrahatur à particularibus: ergò est secunda substantia fundamentaliter. Probatur consequentia; nam, vt sit fundamentaliter, nihil aliud requiritur.

3. Conclus. Quomodo detur à parte rei prima substantia, & quomodo non. Tertia conclus. A parte rei non datur prima substantia substans accidentibus cum intentione primæ substantiæ, datur tamen prima substantia metaphysicè, idest, indiuiduum substantiæ Physicum substans, & sustentans accidentia. Prima pars conclusionis probatur: quia prima substantia dicit formaliter secundam intentionem, sed secunda intentio non est à parte rei, sed fundatur in esse cognito; ergo non est secũda substantia formaliter in re. Quod verò sit indiuiduum physicum, non eget probatione: quia Petrus est à parte rei sustentans albedinem.

Interrog. Responsio. Et si inquiras: in quo fundatur secunda intentio substantiæ? Respondetur, quod intellectus apprehendat substantiam, siue primam, siue secundam, vt quid subiicibile respectu accidentis, quod sustentat & tribuit illi intentionem substantiæ.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumentum primum respondetur, quod, vt effectus vniuersales reducantur in caussas vniuersales, sit necessum, quod sint effectus vniuersales, & vt accipit arguens caussam & effectum vniuersalem, non dantur, nec intellectu faciente vniuersale formaliter: nam à parte rei vniuersale solum remotè reperitur, vt iam vidimus lib. 2.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur, potius esse pro nobis; nam medicus non curat hominem, prout est sub vniuersalitate, sed prout est a parte rei singularis, quia passiones, sicut & actiones sunt singularium.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod ista sit bona consequentia: Quia ratio hominis reperitur in Petro, non verò datur secundum substans à parte rei formaliter; quia non datur homo abstractus à Petro per distinctum conceptum cognitum, seclusa intellectus operatione, & vt diximus, illa particula dicit illationem, non verò veram caussam realem.

QVÆ-

QVÆSTIO XI.

Vtrum definitio primæ substantiæ sit rectè assignata.

DEfinitio primæ substantiæ sic habet; Substantia prima est, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto: Hæc definitio non videtur bona. Primò, essentia primæ substantiæ siue consideretur pro substrato, siue formaliter, est aliquid positiuum; ergo malè explicat per negationem Arist. eius essentiam. Antecedens probatur, quia indiuiduum substantiæ aliquid positiuum est, quod est substantia pro materiali, relatio etiam, qua refertur ad ea, quæ sustentat, est aliquid positiuū; ergo &c. Consequētia illa prima probat, q̃a quod positiuum est, non bene explicatur per negationem, quæ est ratio sibi opposita. Et confirmatur, quia, cum substantia formaliter sit relatio, debuit per suum terminum definiri; cum igitur non definiatur, definitio est nulla. — *1. Argum.* — *Confirm.*

2. Argum. Secundum argumentum: Hæc definitio conuenit alteri à definito; ergo est mala. Probatur antecedens: nam Deo conuenit, qui nec est prima, nec secūda substantia: nam Deus nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur. Si dicas, in definitione debere subintelligi substantiam, ita vt illud, quod est substantia, nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, sit prima substantia: at verò Deus non est substantia, pro vt substantia à substando dicitur: Contra: nam si aliquid esset animal rationale, etiamsi non subintelligatur, quod sit animal, esset certè homo, quia hæc est hominis definitio, ergo id, quod nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, si hæc est bona definitio, etiamsi nō subintelligatur substantia, erit substantia prima. — *Solutio.* — *Impugnat.*

3. Argum. Tertium argumentum; Persona est prima substantia, & tñ est in subiecto, & dicitur de subiecto: ergo definitio nulla. Maior probatur; nam persona secundum Boetium est rationalis naturæ indiuidua substantia, sed indiuidua substantia est prima substantia, ergo persona est prima substantia. Minor probatur: nam prædicatur de hac, & de illa persona: nam hæc persona est persona; & idem argumentum fieri potest de supposito, quod est persona, & tamen prædicatur de hoc & de illo supposito; & idem argumentum sit de aliquo homine, ergo &c.

4. Argum. Quartum argumentum. Partes substantiæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto, vt hæc materia, & hæc forma, & humanitas nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, & tamē non sunt prima substantia, ergo &c. Et idem argumentum fieri potest de anima rationali separata. Et confirmatur, nam prima substantia est singularis, ergo non potest definiri; malè ergo ab Arist. definitur. — *Confirm.*

Quæstio dissoluitur.

REspondeo ad quæstionem; & dico definitionem primæ substantiæ ab Aristotel. assignatam optimam esse; & probo, tum explicando eam, tum soluendo argumenta. Hæc autem definitio sic explicatur; nam vt aliquid sit prima substantia, debet esse primum substans omnibus accidentibus, & prædicatis omnibus superioribus in existentia, & hoc debet habere ratione sui ipsius, ad quod munus præstandum ex necessitate debet esse aliquid particulare, & indiuiduū Requiritur præterea, quod habeat subsistentiam completam; nam partes etiamsi substent accidentibus, (quia non habent subsistentiam completam) habēt substare ratione totius. Nam si caput est album, hoc illi prouenit ex eo, quod habet esse in toto, & ex eo, quod totum substat, cum autem intellectus apprehendit substantiam vt subsistentem completè, & substantem omnibus accidentibus, & prædicatis omnibus substantialibus ratione suiipsius, statim tribuit illi intentionem primi substantis; qua refertur ad — *Conclusio.* — *Explicatur definitio primæ substantia.*

ad ea, quibus substat, in quo perficitur essentia primæ substantiæ, secundum logicam considerationem; licet iam hoc supponat rationem substantiæ primæ pro materiali. Et per illas duas negationes explicat Aristot. hanc dictam essentiam primæ substantiæ. Nam prima negatio separat primam substantiam ab accidentibus, & a partibus substantiæ; nam accidentia & partes substantiæ in subiecto sunt, licet diuersimodè. Accidentia enim sunt in subiecto per proprias inexistentias inhæsiuè; ceterum partes substantiæ insunt in toto composito componendo ipsum, & habent esse per esse totius. (De anima autem rationali dicemus postmodum.) Et ita Aristot. dixit, quod pars sit in toto. Posterior negatio, scilicet, nec dicitur de subiecto, excludit à ratione primæ substantiæ secundam substantiam, quæ dicitur de subiecto, scilicet, de prima; nam vniuersale de sua parte subiectiua dicitur; attamen prima substantia, nimirum Petrus, de nullo alio dicitur quod sit sibi inferius, nec prædicatur prædicatione artificiali. Et istæ duæ negationes explicant in substantia prima id, quod positiuum est: nam prima substantia est substans accidentibus, tamquam id, quod nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Et totum hoc ordinatur à logica ad explicandam naturam secundæ intentionis primæ substantiæ: quia consideratio logica formaliter ad secundam intentionem tendit, quæ est eius formale obiectum. Et cum hæc definitio explicet naturam primæ substantiæ, & aliis non conueniat a definito, & nihil sit illi superfluum, aut diminutum, exacta est.

Quorsum tractetur de reb. realibus in logica.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Consuetudo Arist.

AD primum respondetur, Aristoteli esse in more per negationes explicare aliquid positiuum, nam punctum definit esse illud, cuius partes non sunt; & primum principium, quod sit illud, quod non est ab alio, & à quo sunt omnia. Ita in præsenti per illas duas negationes in definitione substantiæ positas explicuit nobis naturam positiuam substantiæ pro substrato, vt illa sic explicata transiremus ad cognitionem secundæ intentionis ipsius. Ad confirmationem respondetur, relationem per suum fundamuntum bene explicari. Et ita Aristotel. per hoc, quod est esse substans accidentibus, realiter explicuit nobis secundam intentionem: & quod substantia prima sit substans primò accidentibus, nobis declarauit per illas negationes, non esse in subiecto, nec dici de subiecto.

Ad Confir.

Ad 2. arg.

Ad secundum argumentum respondetur, illas duas negationes æquiualere huic affirmationi in explicando. Prima substantia est, quæ habet esse completum, & substat accidentibus, quod Deo optimo maximo nullatenus potest competere. Nam licet illæ negationes videantur secundum apparentiam Deo competere, nullatenus in rei veritate competunt, vt dixi, quia præsupponũt, seu explicant aliquid positiuum, quod Deo non conuenit.

Ad 3. Arg. An nomen persona importet aliquid reale cũ multis.

Ad tertium argumentum respondetur, & facilè, quod licet modus, quem de formali important supra dicta nomina, sit multis communis, id tamen, quod est persona, & quod est suppositum, nõ est multis commune, nec prædicatur de multis. Et de hoc iam supra diximus in prædicabilibus. Cum autem in definitione personæ dicitur, quod sit rationalis naturæ indiuidua substantia, intelligitur pro eo, quod est persona, non pro modo personæ in communi importato. Suppositum autem est nomen secundæ intentionis, & de formali dicit secundam intentionem, vt asserit D. Thom. 3. distin. 6. quæst. 1. art. 1. & ita non importat omnibus suppositis commune, nisi secundam intentionem. Sed de his plura diximus de genere & specie disputantes superius.

D. Thom.

Ad 4. Quare partes substantia nõ sint prima substantia.

Ad quartum respondetur, quod etsi partes non sint in subiecto per inhæsionem, nec prædicentur de subiecto per se sumptæ, tamen habent esse per esse subiecti, & sunt quid incompletum, nec substant accidentibus, nisi ratione totius, & idem est dicendum de humanitate.

tate. De ratione vero primæ substantiæ est, quod nec sit in subiecto per inhæsionem, nec per acceptionem esse substantialis sibi à toto communicati, sed debet esse per se, vt quid completum & perfectum.

Quare anima rõnalis nõ sit prima substãtia. De anima verò rationali separata dico, quod non est quid completum, sed ex natura sua est pars ordinata ad hominis constitutionem, & non participans perfectè rationem substantiæ, sed imperfectè: & ideo non est prima; nec secunda substantia. *Obiectio.* Et si dicas, contra; nam hæc anima rationalis separata substat accidentibus, ergo est prima substãtia; *Solutio.* distinguitur antecedens. Substat incompletè, & vt pars, fateor, ergo est substantia prima, negatur consequentia, quia vt sit prima substantia, debet substare, vt quid completum; nam hoc sonat prima & secunda substantia, & in sua ratione includunt rationem perfecti. Ad confirmationem dissoluendam sit

QVÆSTIO XII.

Vtrum prima substantia, quæ definitur, sit vniuersalis, etiam denominatiuè.

1. Argum. ET videtur, quod non sit vniuersalis. Primò: nam prima substantia pro substrato nihil est aliud, quã Petrus, & Paulus, &c. indiuidua; sed hæc non sunt aliquid commune; ergo nec prima substantia. *Solutio.* Si dicas, quod modus substandi accidentibus sit communis. *Impugnat.* Contra, quia ille modus nulla ratione est prima substantia: ergo substantia nullo modo est communis. Probatur antecedens, quia ille modus non est quid completum, & de ratione primæ substantiæ est, quod *Confirma:* sit aliquid completum, ergo &c. Et confirmatur, quia si prima substantia est aliquid commune, ergo secundò substat accidentibus, & ita erit substantia secunda; hoc autem est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur.

2. Argum. Secundum argumentum: Inter indiuiduum & speciem nihil mediat: ergo prima substantia vel est indiuiduum, vel species. Non species; aliàs esset aliquid commune, & secunda substantia; ergo indiuiduum & particulare, sed particulare non est vniuersale, ergo nec prima substantia, quæ est particularis, erit vniuersale.

3. Argum. Tertium argumentum. Si prima substantia est vniuersalis, ergo importat suis inferioribus aliquid commune, illud autem vel erunt conditiones indiuiduantes, & hoc non, quia illæ propriæ sunt cuilibet indiuiduo, & particularissimæ; vel importat naturam specificam; nec hoc, vt de se constat; vel importat aliquem modum particularem, & nec hoc, quia iste modus non potest esse, nisi particulariter substere; sed istum modum importat aliquis homo, ergo illum non importat prima substantia, quia prima substantia, & aliquis homo distincta sunt. Nec potest importare istum modum, qui est substare accidentibus, quia iste modus non est prima substantia, & si prima substantia est cõmunis, debet importare suis inferiorib. rationem primæ substantiæ.

4. Argum. Quartum argumentum: Si iste modus est communis, ergo habet subiectum commune, cui conueniat, & cui proportionetur, & quod determinet; sed nullum tale subiectum datur, cui modus ille conueniat; ergo non est communis. Maior probatur quia modus est determinatio subiecti, ergo modus communis debet esse determinatio subiecti communis. Minor satis perspicua est, quia modus primæ substantiæ nulli conuenit, nisi singularibus. Et eadem argumenta fieri possunt, quod substantia, accipiendo illam, prout dicit secundam intentionem, non sit communis, quia illa intentio non habet subiectum commune, quod determinet, ergo illa intentio non potest esse communis.

Hæc quæstio satis clara manet ex his, quæ in capite de genere, & de specie dicta

cta sunt, & dum ageremus, an aliquis homo esset species: sed modò est magis explicanda.

Praambula ad quæstionem.

Controuer. 1. Opinio. Caiet. IN hac quæstione explicanda Dominus Caietan. in hoc capite dicit, non definiri hic intentionem aliquam primæ substantiæ, nec aggregatum ex re & intentione secunda; quoniam prima substantia nihil horum significat; sed solũ significat rem naturæ, quam primam substantiam appellamus. Dicit secũdò, quod etiamsi non definiatur secunda intentio, intelligenda tamen est ad modũ definitionis, in qua definitur secunda intentio, sicut dictum fuit de definitione generis. Itaque hic reperitur res communis pluribus, non vt quod, sed vt quo; sicut in definitione generis definitur secunda intentio, non vt id, quod prædicatur; quia genus, seu secunda intentio nõ prædicatur de specie: sed est id, quo natura subiecta intentioni prædicatur de specie. Et, quod hic definiatur aliquid commune, probatur; quia est scibile certitudinaliter: & quia ista definitio prædicatur de pluribus: ergo quod definitur est vniuersale. Dicit tamen, quod res definita communis sit (vt colligitur ex Diuo Tho. prima parte, quæstione vigesimasexta, articul. primo, ad primũ,) id quod pertinet ad rationem communem singularium indiuiduorum, idest, modus, quo subsistunt indiuidua substantiarum, vel substantia habens talem modum, qui vocatur incommunicabiliter subsistere. Socrates enim existit ita incommunicabiliter, quod non potest communicari alteri, sicut accidens subiecto, nec sicut vniuersale particulari, nec sicut pars toti; iste autem modus est quidem communis omnibus indiuiduis substantiæ, ideo est definibilis.

2. Opi. Soto. Soto in hoc eodem capite quæstione prima, ad secundũ, dicit contra Caieta. quod hic definiatur secunda intentio; quia hic definitur substantia ea ratione, qua in prædicatione substat omnibus prædicatis cuiuscunque prædicamentis & sicut dici de subiecto connotat secundam intentionem, eodem modo & esse subiectum. Et confirmatur: quia secunda substantia dicit secundam intentionem: ergo & prima, quæ est membrum condiuisum contra illam, dicit secundam intentionem; & definitio primæ substantiæ non supponit pro secunda intentione, sed pro Petro, & Paulo, secundum quod habent secundam intentionem, quæ intentio communis est: quod sufficit ad definitionem illius.

Nolo alias referre opiniones: omnes enim ad has reducuntur. *Aliæ opiniones.*

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Hoc nomen, prima substantia, aliquando importat secundam intentionem, & de formali, & de materiali dicit indiuidua substantiæ quibus conuenit. Hanc conclusionem hic videtur negare Caietan. sed ferè expresse habet illam, tertia parte, quæstione secunda, articulo tertio, vbi fatetur, suppositum esse nomen secundæ intentionis: quia supponitur vniuersis prædicatis, sed etiam prima substantia supponitur vniuersis prædicatis: ergo etiam accipi potest aliquando, vt aliquid dicens secundam intentionem. Et ita ex eo, quod intellectus accipit Petrum, vt subiectum omnium accidentium respectu prædicationis, quæ de ipso fieri potest, indicit intentionem secundam primæ substantiæ. Et præterea: nam logicus agit de prima substantia in ordine ad suum obiectum formale, quod est talis secunda intentio: ergo prima substantia, siquidem est aliquid ex his, quæ præcipuè logicus considerat, dicit formaliter secundam intẽtionem secundum aliquam acceptionẽ eius. *1. Conclus.*

Secunda conclusio: Prima substantia accipitur aliquando non vt importat secundam intentionem, sed vt dicit primam intentionem, & eodem modo accipitur aliquando secũda substantia, *2. Conclus.*

&

Digitized by Google

& in hac ratione conſideratur à metaphyſico. Probatur iſta concluſio: nam Metaphyſicus conſiderat de prima & ſecunda ſubſtantia, vt conſtat ex ſeptimo Metaphyſicæ, & hoc quidem per ſe, quatenus ſunt partes entis; ergo prima, & ſecunda ſubſtantia aliquid reale eſt: ſiquidem ibi reperit metaphyſicus rationem formalem ſui obiecti, quod eſt ens reale, & aliquando logicus etiam conſiderat hanc realitatem, non per ſe, ſed in ordine ad ſuum obiectum formale. Et quando Caietanus dixit ſubſtantiam eſſe aliquid reale & non dicere ſecũdam intentionem, loquitur de ſubſtantia in hac acceptione. Nam in principio capitis de ſubſtantia videtur dicere, rationem primæ ſubſtantiæ eſſe aliquid intentionale, & ſubſtantiam diuidi in primam & ſecundam tamquam per modos intentionales. Nec volo hoc amplius probare, quia perſpicuum eſt.

Explicatur mẽs Caiet.

3. Concluſ.

Tertia concluſio: Nihil aliud reale commune datur ad omnes primas ſubſtantias, præter quendam modum conſtitutiuum ſubſtantiæ in eſſe reali. Volumus in hac concluſione docere, quod ſi conſideremus Petrum, Ioannem, Franciſcum, hunc lapidem, & ceteras omnes primas ſubſtantias, non habent commune aliquid reale, quod ſit prima ſubſtantia, ſed ſolum commune habent modum quendam, qui conſtituit ſubſtantiam realiter in eſſe ſubſtantiæ primæ. Et probatur concluſio, quia ſi haberent aliquid commune, quod eſſet natura quædam, & de illis prædicaretur, illud iam eſſet ſecunda ſubſtantia, ſicut homo eſt ſecunda ſubſtantia: nam eſſet quædam natura exiſtens per ſe, & completa, & communis; ergo eſſet prima ſubſtantia, non minus quam homo eſt ſecunda ſubſtantia. Et confirmatur hoc, nam eſſet ens per ſe, & non primò ſubſtans, quia eſt vniuerſalis, nec ſubſiſtens incommunicabiliter, quia eſt in omnibus ſuis inferioribus; ergo ſi diceret naturam, eſſet neceſſario prima ſubſtantia ſecunda, quod eſt impoſſibile. Quod vero habeant omnes ſubſtantiæ primæ modum communem, probatur: quia omnes conueniunt in hoc, quod eſt ſubſtare accidentibus, vel incommunicabiliter ſubſiſtere; ergo iam habent iſtum modum communem. Nam ſicut corpora alba conueniunt in albedine, quæ eſt ratio conſtitutiua albi, ita omnes primæ ſubſtantiæ in iſto modo reali, qui eſt primæ ſubſtantiæ conſtitutiuus, & ſubiectum adæquatum huiuſmodi in communi importatum in concreto, non eſt aliqua vna ſubſtantia prima, ſed omnes, vt de materiali generis diximus in capitulo de genere. Et aduerte, quod non ſumatur hic ſubſtantia pro ente per ſe: nam iſto modo ſubſtantia tam prima, quam ſecunda non important modum, ſed ſunt ſpecies & genera in prædicamenti linea recta collocata: ſed accipitur ſubſtantia prima, pro vt dicitur talis à quodam modo determinatiuo entis per ſe. Ex dictis ſequitur, quod iſte modus conſtitutiuus primæ ſubſtantiæ in eſſe reali accipiendo ſubſtantiam, ſit prima ſubſtantia, vt quo. Et patet: nam apud logicos aliquid dicitur eſſe tale, vt quo, quãdo eſt ratio formalis alicuius conſtitutiua; ſed ille modus eſt conſtitutiuus primæ ſubſtantiæ: ergo & cetera. Minor probatur: nam poſito iſto modo, ponitur prima ſubſtantia, & ablato aufertur: & non vt conditio, nec vt materiale quid, quia iſte modus non eſt primum ſubſtans; ergo eſt ratio formalis conſtitutiua primæ ſubſtantiæ, ad eum modum, quo ſolemus genereitatem vocare genus, vt quo, quia eſt ratio formalis generis conſtitutiua; vocamus etiam iſtum modum ſubſtantiam primã, vt quo, quia eſt conſtitutiuus primæ ſubſtantiæ.

Quid reale detur commune oib. primis ſubſtantijs.

Obſeruat.

Corollariũ.

Quarta concluſio: Logicus conſiderat primam ſubſtantiam in eſſe reali, quatenus primò ſubſtat accidentibus, & hoc totum ordinat ad conſiderationem ſecundæ intentionis ſubſtantiæ. Vt hanc concluſionem intelligas, aduerte, primam ſubſtantiam incommunicabiliter ſubſiſtere, & ſubſtare primò accidentibus. Et hoc, quod eſt ſubſtare primò accidentibus, oritur ex eo, quod eſt incommunicabiliter ſubſiſtens, ſiue ſit diſtinctum formaliter ab illo, ſiue ratione ratiocinata. Et ego quidem cenſeo, incommunicabiliter

4. Concluſ.

Quõ logicus conſideret primã ſubſtantiam.

ter

Pulcra speculatio Authoris. ter subsistere distinctum esse, saltem formaliter realiter, à primò substare, quia posset Deus substantiam primam sine omni prorsus accidenti conseruare, & esset subsistens incommunicabiliter & non primò substans in actu. Conclusio ergo nostra defendit, logicum considerare hanc relationem primę substantię, quatenus est substans accidentibus, vt ibi suam intentionem fundet. Substantia vero prima, quatenus incommunicabiliter subsistit, consideratur à metaphysico. Probatur, & explicatur conclusio. Nam sicut metaphysicus considerat in quantitate rationem diuisibilitatis, & logicus considerat in illa rationem mensuræ, vt ibi suas fundet intentiones, ita substantiam primam, vt est quid subsistens considerat metaphysicus, quia est modus entis; vt verò est substans accidentibus, illam logicus considerat, quia ista consideratio deseruit ad prædicationes de illa faciendas. Et præsupponit quidem logicus, quod metaphysicus considerat. Itaque illud reale proximè consideratum à logico est substare accidentibus, sed hoc totum ordinat ad prædicandum reliqua prædicamenta de substantia, vt dicat, illam esse albam, nigram & cetera. *Corollariū* Ex dictis hucusque de prima substantia sequitur, sufficere, vt prima substantia definiatur, quod modus constitutiuus eius, seu secundum quem consideratur, sit communis. Et si accipiatur prout dicit secundam intentionem, sat fuerit, quod ipsa secunda intentio primæ substantiæ sit vniuersalis. Et non est vniuersalis, vt quo, & essentialiter, sed denominatiuè, vt superius dictum est. Nam, sicut accidit naturæ humanæ, esse vniuersalem, & in communi cognitam, ita accidit primæ substantiæ, & tantum habet, si in esse reali consideretur, esse primum omnium subiectū, si secundè verò intentionaliter, referri ad ea, quibus substat intentione primi substantis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod solutio ibi data sit optima. Et ad replicam dicitur, quod modus ille sit prima substantia, vt quo, idest, constitutiuus primæ substantiæ. Et si inquiras, an sit concedendum, esse duas substantias primas, aliam quæ sit substantia prima secundum logicam consideratiōnē, aliam secundum metaphysicam, respondetur negatiuè. *Dentur ne duæ primę substantię, vna metaphysica, alia logica.* Sed est solum vna prima substantia in recta linea constituta, licet habeat aliquem modum, secundum quem à logico consideratur, sicut nec est duplex quantitas, quæ a metaphysico & logico consideratur: licet sit alia ratio considerandi in logico & metaphysico.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod prima substantia sit indiuiduum substantiæ incommunicabiliter subsistens, & id quod est prima substantia, non sit commune, sit tamen modus communis. Et hoc sufficit, vt definiatur.

Ad 3. Arg. Ad tertium respondetur, quod importet illis modum communem: & aliquis homo, & prima substantia habeant se sicut magis & minus vniuersale. Nā aliquis homo dicit particularem modum subsistendi in communi in natura humana, prima verò substantia in natura substantiali.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod iste modus non habeat aliquod subiectum superius ad omnes primas substantias, sed subiectum adæquatum sint omnes primæ substantiæ per modum vnius. Et quia ista, cum de specie disputationem institueremus, diximus, dum quæsiuimus, an aliquis homo esset species, non sunt plura hic dicenda.

QVÆ-

QVÆSTIO XIII.

Quæ differentia ſit inter iſta nomina, prima ſubſtantia, ſuppoſitum, res naturæ, indiuiduum, perſona, ſingulare, particulare, ſubſiſtens incommunicabiliter.

Vtilitas huius quæſtionis ad myſterium Incarnationis.

COgnoſcere hæc multum iuuat ad perfectè intelligendam primæ ſubſtantiæ rationem, & cõducit multum ad materiam de Incarnatione. Nec referam opiniones aliquorum in hac parte: quia, quod dicunt, non probant, & quolibet proferente contraria, non oportet ſolicitum eſſe. Et ratio dubitandi eſt: nam prædicta nullo modo videntur differre: quia vel differrent eſſentialiter, vel accidentaliter, neutro modo, ergo non differũt, ſed ſunt idem Minor probatur: nam Petrus eſt prima ſubſtantia, & vt ſic eſt perſona, indiuiduum, ſubſiſtens incommunicabiliter; ergo nõ differunt eſſentialiter; ea enim, quæ eſſentialiter differunt, adinuicem cum ſpecificatione prædicantur. Quod verò non differant accidentaliter, probatur: quia dicunt diuerſas rationes formales, ergo non differunt accidentaliter.

Quæſtionis deciſio.

1. Concluſ. PRima concluſio. Suppoſitum eſt ſubſtantialis naturæ indiuidua ſubſtantia & completa. Et hinc eſt, quod manus & pes non dicantur ſuppoſita, quia non ſubſiſtunt incommunicabiliter, ſed alteri communicantur, vt partes, & non ſunt aliquid completum. Et hæc concluſio, quia eſt definitio, non eſt amplius probanda: eſtque Diui Thomæ in loco inferius adducendo. Et ſuppoſitum eſt aliquid dicens ſecundam intentionem, eſt expreſſa ſententia Diui Thomæ prima parte, quæſtione vigeſima nona, articulo ſecundo, vbi ſic dicit: Alio modo dicitur ſubſtantia ſubiectum, vel ſuppoſitum, quod ſubſiſtit in genere ſubſtantiæ, & hoc quidem communiter accipiendo nominare poteſt & nomine ſignificante intentionem, & ſic dicitur ſuppoſitum. Ecce, vbi ſanctus Doctor dicit ſuppoſitum nominare intentionem, nam ex eo, quod intellectus videt Petrum ſubſtare naturæ ſuæ humanæ, accipit illum per intellectum, & tribuit illi intentionem ſuppoſiti. Et aliqui Theologi in hoc falluntur, dum dicunt, ſuppoſitum eſſe nomen primæ intentionis, quia non attendunt, niſi ad materiale ſuppoſiti, & non ad formale, quod eſt illud per intellectum ſibi proueniens in ordine ad naturam, cui ſubeſt. *Locus vrgens D. Th. pro concluſione.* *Error quorundam.*

2. Concluſ. Secunda concluſio: Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Hæc eſt definitio Boetii, & approbatur à D. Thoma prima parte, quæſtione vigeſimanona, articulo primo, & quæſtione quadrageſima, articulo primo, rationalis naturæ, ideſt, intellectualis. Vnde competit Deo, angelis, & hominibus ratio perſonæ indiuidua ſubſtantia, ideſt, completa, quapropter non conuenit animæ rationali, & differt a ſuppoſito, & hypoſtaſi, non ex parte principiorum indiuiduantium, nec ex eo, quod dicat aliquid incompletum, ſed ex parte naturæ indiuidua & completa ſubſtantia, & idem dicit ſuppoſitum pro materiali, ſeu metaphyſicè loquendo. Perſona verò dicit rationalis naturæ indiuiduam ſubſtantiam; & eſt nomen conueniens aliquibus indiuiduis ſubſtantialibus, & ita ſe habent ſuppoſitum, ſeu hypoſtaſis, & perſona, vt ſuperius & inferius. Nam omnis perſona eſt ſuppoſitũ, non verò omne ſuppoſitum eſt perſona; & vt eſſent idem, deberemus auferre ex parte naturæ, quæ determinatur, rationalitatem. *Quot conditiones requirantur, vt aliquid dicatur ſuppoſitum.* *Quid addat perſona ſupra ſuppoſitum.*

Corollariũ obſeruãdũ. Ex quo infertur, quod perſona ſit nomen primæ intentionis, quia totum, quod dicit, ad primam attinet operationem intellectus, & ita etiam Diu. Thomas ait.

Obiectio. Sed contra hoc corollarium eſt argumentum:

gumentum: nam suppositum est nomen secundæ intentionis: ergo & persona. Probatur consequentia; quia solum differunt ex parte naturæ, quæ denominatur; ergo, si totum, quod dicit persona, est prima intentio, & totum, quod dicit suppositum, vel si persona est prima intentio: ergo & suppositum.

Solutio. Respondetur, quod in nominibus intentionum attendendum est ad id, ad quod imponitur significandum, & quia nomen suppositum fuit impositum ad significandum formaliter respectum rationis fundatum in esse cognito, est nomen secundæ intētionis: quia verò persona ad hoc significandum non fuit impositum, non est nomen secundæ intentionis.

3. Conclus. Tertia cōclusio: Res naturæ est idem, quod res existens sub natura aliqua substantiali completa, sicut hic homo. Hāc asserit D. Thomas prima parte, quæstione vigesimanona, articulo secundo, vbi sic dicit: Secundum enim, quod supponitur alicui naturæ communi, res naturæ dicitur, sicut hic homo dicitur res naturæ humanæ. Et hoc nomen res naturę est nomen primæ intentionis. Asserit expressè hoc Diuus Thomas ibidem, vbi etiam asserit, quod dicitur hypostasis, vel substantia, secundum quod substat accidentibus; & dicit etiam esse ista nomina primæ intentionis licet hypostasis etiam accipiatur aliquando pro supposito, vt constat ex materia de Trinitate & Incarnatione. Nec dicitur res naturæ, quia sit proprietas entis naturalis: nec dicitur res naturæ pro re constante ex natura, secundum quod est principiū motus & quietis, nec accipitur intransitiuè, vt sit idem, quod res, quæ est natura: sed loquimur de re naturæ, pro vt significat aliquid subsistens in aliqua natura substantiali completa, & vniuersali: & subsistens incommunicabiliter solum videtur significare idem, quod suppositum pro materiali.

Quid significet res natura apud D. Thom.

Corollar. Ex hac Conclusione infertur, hæc nomina dicta solum reperiri in substantiis: nam nec vsus sapientium, nec impositio nominum cōcedit nobis copiam, vt possimus ea ad accidentia transferre. Sed contra est argumentum: nam dicimus,

Obiectio. hanc propositionem. Omnis albedo est intēsa: vt vera sit, debere verificari pro omni supposito albedinis, scilicet, pro hac & illa albedine.

Solutio. Respondetur, nomē suppositum esse æquiuocum, & significare etiam id, pro quo terminus supponit siue sit substantia, siue accidens.

4. Conclus. Quarta conclusio: Prima substantia dicit secundam intentionem, secundum quam refertur ad omnia prædicata, quibus substat, siue sint accidētalia, siue substantialia. Et si dicas, contra, nam Diuus Thomas quæstione vigesima nona supra citata dicit, hypostasim, siue substantiam esse nomina primæ intētionis:

Obiectio.

Solutio. respondetur, quod, Diu. Thomas loquitur; si considēremus nomen, prima substantia, quantum ad suam primæuam impositionem: nam sic est nomen primę intentionis, iam verò translatum est hoc nomen ad significandam secundam intētionem primæ substantiæ in concreto.

Corollar. Conclusio satis patet ex dictis. Infertur ex hac conclusione, substantiam secundè intentionaliter acceptam, & suppositum specie differre, quia suppositum dicitur, quatenus naturæ subiicitur: substantia verò prima, quatenus subiicitur omnibus prædicatis, tam substantialibus, quam accidentalibus in existentia.

Vlt. Concl. Vltima conclusio: Indiuiduum, & particulare, & singulare etiam reperiuntur in accidentibus: dicitur enim indiuiduum, quod est indiuisum in se, & singulare, quod diuisum a quolibet alio, & particulare dicitur in ordine ad vniuersale, ita vt accipiatur tanquam aliquid, quod non est commune multis: & in sua ratione non dicunt esse aliquid substantiale, vel accidentale. Ex his facile erit colligere, quomodo omnia inter se distinguantur: & solutio etiam argumenti patet.

De

De secunda substantia.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum definitio secundæ substantiæ sit rectè assignata ab Aristotele.

ARistotel. text. primo, sic definit secundam substantiam: Secundæ substantiæ dicuntur species, & genera; in quibus illæ, quæ principaliter substãtiæ dicuntur, insunt. Contra hanc definitionem

1. Argum. Est primum argumentum: Ratio speciei non adæquat secundam substãtiam, quia genus est secunda substantia, nec ratio generis, quia species est secunda substantia: & non possunt ambæ rationes esse de ratione substantiæ secundæ: quia ratio speciei & generis specie differunt, & ita non possunt ambæ vnam speciem constituere: duæ enim relationes specie differentes vnam relationem specie constituere nequeunt: malè ergo dicit Aristoteles quod secundæ substantiæ sunt species, & genera.

2. Argum. Secundum argumentum; Ratio & essentia substantiæ secundæ est, quod sit secundum subiectum substans accidentibus ratione primæ substantiæ; sed hoc non est esse genus, nec speciem, vt constat ex eorum definitionibus, quia genus ad inferiora refertur, & species similiter, & tamen secunda substantia refertur ad ea, quibus substat, quæ non habent rationem inferioris, vt sic: malè ergo dicit, esse species & genera.

3. Argum. Tertium argumentum. Species, & genera sunt primæ substantiæ, ergo non secundæ. Antecedens probatur: Illud est prius, à quo non conuertitur subsistendi consequentia, vt patet in postprædicam. capite de priori, sed à genere & specie ad indiuidua non valet consequentia: non enim valet, homo est, ergo Petrus est; ergo homo prius est Petro, & est substantia, ergo est prius substantia, quam Petrus. & ita non erit respectu illius secunda substantia. Et confirmat. nam non valet, homo substat accidentibus, ergo Petrus substat, & sic de aliis indiuiduis, & valet è conuerso, ergo prius homo substat accidentib quam Petrus, nam prius est à quo non conuertitur subsistendi consequentia; ergò homo etiam in ratione substandi respectu Petri, est prima substantia, malè ergo dicit Aristot. substantias secundas esse genera, & species. Et confirmat. secundò; nam homo magis substat, quam Petrus, & quodlibet indiuiduum, ergo est magis substantia, secundum quod substantia dicitur à substando Antecedens probatur: nam homo substat omnibus accidentibus, quibus substat Petrus, & omnia alia indiuidua, nam omnia prædicata, quæ affirmantur de omnibus indiuiduis, affirmantur de Petro; & Petrus solum substat prædicatis suis: ergò homo magis substat. Si enim Petrus solum sit albus, tantum substabit albedini, & si Franciscus sit currens, solum substabit cursui: at verò homo erit albus, & currens, quia quæ affirmantur de indiuiduis affirmantur de specie, si non sint prædicata illi repugnantia. Et confirmat. tertiò: nam homo prius habet essentiam, quam Petrus; ergo prius substat; ergò prius est substantia, ergò non secundò: malè ergo dicit Aristotel. esse secundam substantiam Prima consequentia probatur; quia prius habet esse: nam esse consequitur essentiam, & substare consequitur esse, ergo &c. — Confir. 1. / Confir. 2. / Confirm. 3.

4. Argum. Quartum argumentum: Illud primò substat accidentibus, quod ponitur in eorum definitione, vt subiectum sustentationis: sed substantia non prima, sed vt distinguitur contra accidens, & vt ens per se est huiusmodi, ergo illud est quod primò substat. Sed hoc non conuenit secundæ substantiæ propter primam, sed è conuerso; nam, quia homo est substantia, Petrus est substantia, ergo prius species & genera substant, quam indiuidua, & sic erunt

Digitized by Google

primæ substantiæ. Maior prima huius argumenti probatur; nam accidens definitur in ordine ad substātiam, vt ad subiectum sustentationis, & quod substantia prima non sit quæ ponitur in definitione accidentis, per se notum est. Et confirm. hoc argumen. nam genera & species non distinguuntur ab indiuiduis, nisi sola ratione, ergo Petrus erit secunda substantia, sicut est homo.

Confirm.

Quæstionis resolutio.

Conclus.

RESpondetur, rationem secundæ substantiæ in hoc cōsistere, quod sit secundum subiectum sustentans accidentia ex eo, quod prima substantia sustentat. Hanc autem rationem explicuit Aristo. per rationem generis & speciei: nam genus & species necessariò debent esse vniuersalia, & ita id, quod est genus & species, secundò substabit. Vnde optimè explicuit rationem secundæ substantiæ per rationem generis & speciei, non tanquam per aliquid, quod sit de ratione secundæ substantiæ, sed tanquam per aliquid, quod sit annexum cum intentione & ratione secundæ substantiæ. Sicut enim definitum exigit, vt res definita sit vniuersalis, tanquam conditionem, non tanquam rationem definiti: ita ratio secundæ substantiæ exigit, vt conditionem, & vt quid sibi connexum, rationē generis & speciei, non vt aliquid intrans rationem secundæ substantiæ formaliter. Et hęc conclusio satis aperta manet ex dictis in superioribus. Et nota, rem, quæ est secunda substantia, & rem, quæ est prima, non esse duas res, neque realiter nec formaliter distinctas, sed differre solum penes includens & inclusum, quomodo vniuersale & particulare distinguuntur, scilicet, homo & Petrus. Et illa dicitur secunda substantiæ, quæ in vniuersali concipitur. Prima vero dicitur, quæ est particularis substantia, de quibus omnibus superius diximus. Et vt melius hæc intelligantur, soluamus argumenta.

In quo consistat ratio & formalitas secundæ substantiæ.

Obseruatio pulcra.

Argumentorum solutio.

AD primum respondetur, Aristotel. explicuisse rationem secundæ substantiæ per rationem generis, & speciei, non ita, vt voluerit docere eandem esse rationem secundæ substantiæ, & generis, & speciei, sed illam explicuit per intentiones, quæ necessariò connectuntur cum ratione speciei. Et voluit dicere, illud quod est genus, esse secundam substantiam, & similiter illud, quod est species in linea substantiali primi prædicamenti.

Ad 1. arg. Quō intelligenda definitio secundæ substantiæ.

Ad secundum respondetur, probare euidenter, non esse rationem generis & speciei formalem rationem secundæ substantiæ, non verò probare, non esse quid connexum cum illa, vt uisum est.

Ad 2. argu.

Ad tertium respondetur, & quidem hoc argumentum est difficilimum in hac materia, quod aliqui ita dissoluūt. Caiet. hic dicit, substantiam esse aliorum sustentatiuum, & ideo non egere sustentatiuo alio, aliàs illud esset principaliter sustentans. Ex quo sequitur, duo in sua ratione includere: primum est, sustentare alia, secundum non sustentari ab alio, & quanto aliquid magis ad hoc accesserit, tantò perfectiori modo substantiæ rationem participabit: & quanto magis discesserit, tantò minus habebit substantiæ rationem. Et quia indiuiduum substantiæ vtrumque maximè sibi vendicat, est perfectiori modo substantia, quam species & genera, & ideo dicitur prima substantia & species & genera secundæ. Caret autem indiuiduum substantiæ duplici subiecto, inhæsionis, quia non est accidens, & subiecto prædicationis, in quo distinguitur ab vniuersali, quod vniuersale non reperitur in rerum natura, nisi in particulari, vt in parte subiectiua. Et hac ratione particularia dicuntur subiecta vniuersalium, in quo sunt. Et vniuersale in particulari dicitur esse. Et istæ secundæ substantiæ etsi careant primo subiecto non carent scdo. Et hac ratio-

Ad 3. argu. Prima Solutio Caietani statuentis pulcherrimam regulam ad iudicandum, quæ substātia dicenda sit prima, & quæ secūda.

Digitized by Google

ratione indiuiduum dicitur prima substantia, & genera secundæ, quia indiuiduum substantiæ omni caret subiecto, non verò genera, & species. Vnde cum dicit argumentum, prius esse, à quo nō conuertitur subsistendi consequentia, & ita secundæ substantiæ sunt prius primis; respondetur, quod non loquamur de priori isto modo: nam sic secūdæ substantiæ sunt prius: sed loquamur de priori, quatenus dicit indiuiduum substantiæ carens omni subiecto; quo modo primæ substantiæ sunt maximæ & primæ substantiæ. Secundò respondent aliqui, quod genera & species non sunt prius omni indiuiduo, etiam vago, sed bene indiuiduo determinato. Non enim est prius homo aliquo homine, quia si homo est, aliquis homo est, & si homo substat aliquis homo substat: nec prius natura est vnū substans alio. Sed cum dicimus hominem esse prius particularib. hominibus, loquimur determinatè, quia totū vniuersale potest saluari in omni parte sua subiectiua; & ita est prius qualibet parte determinata. Tertiò respondetur, quod species prius substat aliquo indiuiduo determinato, quia homo prius est albus, quam Antichristus sit albus, non verò prius substat omnibus, quia non reperitur homo substans præter omnes homines. Quartò respōdetur, quod substare accidentibus conuenit Petro ratione sui ipsius, homini verò ratione conditionum indiuiduantium singularium, & ita singularia dicuntur maximæ substantiæ. Si autem sumamus substantiam pro essentia, prius conuenit homini, quam Petro, quoad connexionem essentialem. Et per hoc patet ad primam confirmationem. Ad confirmationem secundam respondetur, quod magis substat species, quam quodlibet indiuiduū seorsum, quatenus est idem cum omnibus indiuiduis, & illud habet etiam ratione omnium indiuiduorum. Vnde nō sequitur, quod sit magis substantia, sed quod se extendat ad plures primas substantias. Ad tertiam confirmationem respondetur ex dictis in hoc argumento.

3. Solutio aliorū, genera & species esse priora indiuiduis signatis, non vero vagis.

3. Solutio.

4. Solutio.

Ad 1. conf.

Ad 2. conf.

Ad 3. conf.

Ad 4.

Ad quartum argumentum respondetur, quod illud primò in exercitio est substantia, (si substantia accipiatur pro sustentante) quod est indiuiduum. Si verò accipiatur substantia prout ponitur in definitione accidentis, debet accipi substantia pro ente per se abstrahendo à completa, & incompleta substātia; & sic nec est prima, nec secunda, nec ponitur, vt subiectum sustentationis in definitione accidentis, sed vt in ordine, ad quod accidens habet rationem entis, quamuis sequatur ex eo, quod est substātia, vt distinguitur contra accidēs, quod possit siue completè siue incompletè sustentare accidentia.

Substantia quæ ingreditur definitionē accidētis, nec est prima, nec secūda.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm proprietates substantiæ sint rectè ab Aristotele assignatæ.

SEx autem substantiæ proprietates Aristoteles assignat, vt melius substantiæ essentiam cognoscere valeamus. Prima est. Proprium est substantiæ non esse in subiecto. Dicit tamen Aristoteles hoc non solum substantiæ competere, nam differentiæ non sunt in subiecto, & non sunt substantia, quæ hic definitur ab Aristotele; quia, nec prima, nec secunda. Sed est differentia substantiæ. Hæc proprietas satis probatur: nam prima substantia definitur hoc modo. Prima substantia est, quæ nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, sed est primum omnium subiectum. Secundæ etiam substantiæ in subiecto non sunt, licet dicantur de subiecto: nam homo & animal de quodam homine dicuntur, non tamen sunt in quodam homine: nam esse in subiecto accipitur hic, pro esse in subiecto inhæsiuè, vt supra diximus ex Aristotele: qui modus solum accidentibus conuenit. Et probo hoc de secundis substantiis: nam quæ in sub-

1 Proprietas substātiæ explicatur, & probatur.

Quō intelligatur substantia nō esse in subiecto.

iecto sunt, sicut accidens, non prædicantur de subiecto nomine & ratione; nam album etsi sit nomen Petri, non tamen est definitio Petri definitio albi, sed secundæ substantiæ prædicantur de primis nomine & ratione, quia hoc nomen homo est nomen Petri, & definitio hominis est defiuitio Petri, ergo homo non est in Petro, sicut accidens in subiecto, ergo non esse in subiecto proprium est substantiæ. Est tamen homo in Petro, sicut species est in indiuiduis, & vniuersa e in particulari, vt scilicet, in re, in qua ratio specifica per conditiones indiuiduantes determinatur. Hæc proprietas non est proprietas in quarto modo, quia conuenit etiam differentiis substantialibus: differentiæ enim istæ, & secundum nomen & secundum rationem dicuntur de primis substantiis, quod his, quæ sunt in subiecto, id est, inhærent, nunquam conuenit, vt dictum est.

Hęc proprietas non conuenit substantię in quarto modo.

2. Proprietas substantię explicatur & probatur.

Secunda substantiæ proprietas est, quod proprium est substantiæ, id est, secundæ substantiæ, prædicari de primis vniuocè, idque probatur. Prædicari vniuocè, est prædicari nomine & ratione, sed secundæ substantiæ prædicantur de primis nomine & ratione, ergo vniuocè. Patet minor, quia Petrus habet hoc nomen, homo, & definitio hominis, quæ est esse animal rationale, conuenit Petro. Et si dicas, quod album prędicetur de Petro & Paulo vniuocè, siquidem prædicatur prædicatione quinti prædicabilis, quæ prædicabilitas necessariò exigit vniuocationem. Respondetur, quod hic loquatur Aristoteles de vniuocis essentialiter, quæ simpliciter sunt vniuoca; & ita nomine vniuocorum absolutè intelliguntur ab Aristotele; vniuoca verò accidentalia sunt vniuoca cum addito, & hoc sufficit ad rationem prædicabilitatis. Sed de his superius. Hæc autem proprietas conuenit etiam differentiis, vnde non est proprietas substantiæ prædicamentalis quarto modo. Vide Caietanum in explicatione huius proprietatis, vbi aliqua notatu digna aduertit.

Obiectio.

Solutio.

3. Proprietas substãtię explicatur & probatur.

Tertia proprietas substantiæ: Proprium est primæ substantiæ significare hoc aliquid, id est, aliquid particulare in illo genere. Et si dicas, contra; nam termini significant, & res significantur, sed res sunt substantiæ primæ, & non termini; ergo non est proprium primæ substantiæ significare hoc aliquid. Ad hoc respondetur, quod significare accipitur hic passiuè, id est, significari, vt hoc aliquid. Ex eo enim quod est primum subiectum omnium, ex necessitate debet significari, vt hoc aliquid seu ex eo, quod est primum subiectum, habet ex parte obiecti fundamentum, vt conueniat ei relatio significati taliter, id est, vt hoc aliquid. Alii exponunt hanc proprietatem, quod conueniat nominibus primæ substantiæ, & quod non detur, vt proprietas substantiæ, sed vt proprietas nominis primæ substantiæ. Et quia hoc conducit ad intelligendam naturam substantiæ primæ, assignatur inter proprietates substantiæ: est enim proprietas substantiæ secundum nomen, secundæ autem substantiæ proprium est significare quale quid: si autem sit sermo de nomine secundæ substantiæ, sensus est, nomen secundæ substantiæ significare quale quid, id est, substantia, quæ est vniuersalis, & intelligitur de significare primò & per se. Nam hoc nomen homo secundariò significat Petrum, ex eo quod Petrus est homo, & quia habet Petrus in se naturam humanam, vt suam essentiam, quam in concreto significat homo. Si verò fiat sermo de rebus, proprium est secundæ substantiæ, vt significet, vt quale quid, id est habeat fundamentum, ex eo quod secunda substantia est, vt sic possit significari.

Soluitur obiectio.

Alia expositio, vel responsio.

4. Proprietas substantię explicatur.

Quarta proprietas substantiæ est: Quod primæ & secundæ substantiæ, seu substantiæ prædicamentali nihil est contrarium. Et si dicas; aqua contrariatur igni, vt dicitur in secundo de generatione; respondetur, quòd aqua contrariatur igni per accidens ratione suarum qualitatum, puta caloris & frigiditatis, humiditatis & sicci-

Soluitur. Obiectio.

ſiccitatis, non verò per ſe contrariatur. Ariſtoteles autem loquitur de contrarietate per ſe & de contrarietate propriè dicta, quæ eſt maxima diſtantia ſub vno genere eorum, quæ nata ſunt ab eodem ſuſceptibili ſe expellere continuè, qualis eſt inter calidum & frigidum, album & nigrum. Formæ verò ſubſtantiales non ſunt contrariæ, licet ſint repugnantes, quia non inhærent ſubiecto, nec continuè ſe mutuò ab eodem ſubiecto expellant. Sed de contrariis iterum redibit ſermo. Non eſt autem proprium in quarto modo, quia conuenit quantitati determinatæ: nam bicubitum non eſt contrarium tricubito, quia aliquod ſubiectum poteſt habere tres cubitos, & conſequenter habet duos.

5. Proprietas ſubſtātia explicatur, & probatur. Quinta ſubſtantiæ proprietas eſt: Non ſuſcipere magis, & minus. Et non eſt ſenſus, quod vna ſubſtantia non ſit magis ſubſtantia, quam altera; nam prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam ſecunda: ſed ſenſus eſt, quod vna ſubſtantia non ſuſcipiat magis & minus, vt leo non dicitur cum magis & minus, non enim idem leo modo eſt magis leo, quam antea erat, nec vnus leo eſt magis leo, quam alius leo. Itaque loquitur de illo, quod eſt ſubſtantia, & denominatur ſubſtantia. *Quō ſubſtātia ſuſcipiat magis & minus, & quō nō.* Non verò loquitur Ariſtoteles de prima & ſecunda ſubſtantia logicè vt habet rationem ſubſtandi, vel modum ſubſiſtēdi, ſed vt eſt ens per ſe in recta linea; nam in ratione ſuſtentandi accidentia, iam diximus, quod prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia: quia pluribus accidentibus ſubſtat. Itaque leo, verbi gratia, non eſt magis ſubſtantia, id eſt non eſt magis ens per ſe, quam Petrus, quia genus ſupremum vniuocè prædicatur de homine & de Petro, aliàs non erunt in recta linea prædicamentali. Ceterum in ratione ſuſtentandi accidentia, magis ſubſtantia eſt Petrus, quia pluribus ſubſtat, & ſubſtantia ſecunda ſubſtat, quia prima ſubſtat, vt ſupra diximus. *Obſeruatio quid ſit ſuſcipere magis & minus, & quæ conditiones requirat.* Et nota, quod hic accipitur ſuſcipere magis & minus, non pro hoc, quod eſt eſſe magis vel minus perfectum: quia conſtat, quod natura generica eſt magis perfecta in vna ſpecie, puta in homine, quam in leone. Sed ſuſcipere magis & minus accipitur pro hoc, quod eſt rem intendi & remitti, ita vt rem aliquam ſuſcipere magis & minus nihil aliud ſit, quam intendi, id eſt ſecundum ſuum proprium eſſe perfici, ſeu augeri: remitti verò eſt minui, ſeu minus perfectionis acquirere. Et hoc & in pluribus rebus, & in eadem verum debet habere, quod ſcilicet, vt res poſſit ſuſcipere magis & minus, debet eadem numero poſſe & magis & minus perfecta eſſe in ſe ipſa, & eadem ſecundum ſpeciem in pluribus debet, poſſe eſſe magis, vel minus perfecta in ſuo eſſe. Hoc autem non poteſt competere ſubſtantiæ, quia ex neceſſitate debet fieri per maiorem in ſubiecto radicationem: ſubſtantia autem non eſt in ſubiecto. *Vna anima eſt perfectior altera, non tamen ſuſcipit magis & minus ſicut nec elementa, nec quātitas, & quare.* Ex hoc patet animam intellectiuam non ſuſcipere magis & minus, licèt vna ſit alia perfectior, nec elementa poſſe magis & minus ſuſcipere, quia non ſunt accidentia, nec magis, nec minus poſſunt radicari in ſubiecto. Quantitas etiam non ſuſcipit hoc modo magis & minus: vnde hæc non eſt proprietas in quarto modo. Ita docet Diuus Thomas prima parte, quæſtione nonageſima tertia, articulo tertio, ad tertium, vbi ſic dicit: Ad tertium dicendum, quod cum dicitur, quod ſubſtantia non ſuſcipiat magis & minus, non intelligitur, quod vna ſpecies ſubſtantiæ non ſit perfectior quam alia, ſed quod vnum, & idem indiuiduum non participet ſuam ſpeciem quandoque magis, quandoque minus. Nec etiam à diuerſis indiuiduis participatur ſpecies ſubſtantiæ ſecundum magis & minus. Hæc Diuus Thomas.

Explicatur 6. Proprietas ſubſtantia. Sexta proprietas ſubſtantiæ eſt: Quod cum vnum numero ſit, eſt ſuſceptiuum contrariorum. Et nota, in hac proprietate Ariſtotelem aſſerere eandem numero actionem non eſſe prauam & ſtudioſam. Itaque eadem numero ſubſtantia, vt Petrus, modò eſt alba, modò eſt nigra, modò calida, modò frigida Et taliter hæc contraria ſuſcipit, vt per ſui mutationem illa ſuſcipiat. Eſt autem hæc

proprietas adeò clara, vt soli substantiæ competat semper & omni, vt patet ex inductione Aristotelis, & ideò proprietas est in quarto modo. Et arguit Aristoteles contra se: Nam oratio non est substantia, & tamen est susceptiua contrariorum; ergo non est proprietas in quarto modo substantiæ. Maior patet; nam hæc oratio, Ioannes scribit, vera est, cessante verò à scribendo erit falsa, verum autem, & falsum contraria sunt, ergo alteri quam substantiæ hæc proprietas conuenit. Respondetur primò, quod aliter oratio, aliter substantia suscipiant contraria; nam substantia illa suscipit per sui mutationem intrinsecam, oratio verò transit de vera in falsam, non quia ipsa mutetur, sed quia res signata mutatur. Quia enim cessat scribendi actio, supra dicta oratio falsa manet, non quia in se mutetur. Et si dicas, contra: nam iam oratio accipit hoc accidens, quod est esse falsam; esse enim falsam orationem accidens est illius, & cum erat vera, non habebat hoc accidens, cum autem sit falsa, iam habet illud, ergo per sui mutationem transit de vera in falsam, & idẽ est dicendum, quando transit de falsa in veram; iam enim cõstat ex Summulis, capite de propositione, esse falsam, accidens esse propositionis, et similiter esse veram; esse verò veram vel falsã essentia propositionis, est seu per hoc explicari eius essentiam. Respondetur, quod illud accidens, quod oratio mentalis accipit, quando denominatur vera, & illud, quod accipit, quãdo denominatur falsa, sunt accidentia relatiua, quia verum dicit relationem conformitatis, seu commensurationis (& loquimur de veritate propositionis mentalis ad ipsam rem significatam) & falsum dicit relationem difformitatis, nam ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa, id est, à re significata, id significat, id est, à suo significato, non à re, quæ est subiectum, nec à re, quæ est prædicatum. Et non disputamus modò, an sit relatio transcendentalis, an prædicamentalis, an vtrumque. Vnde constat, non suscipere orationem propriè contraria per sui mutationem, & ita non conuenit illi proprietas hæc: si autem sit sermo de oratione vocali, illa relatio est quid rationis, & ita non suscipit contraria eadem numero oratio.

An oratio suscipiat cõtraria.

Obiectio.

Solutio.

Secundò arguitur contra eandem proprietatem, nam secundæ substantiæ non conuenit hæc proprietas, ergo non est proprietas substantiæ in quarto modo. Antecedens patet, quia secunda substantia non est vna numero, sed est vel genus vel species. Respondetur ex Caietano, quod sensus Aristotelis est, quod omnis substantia seruata vnitate numerali, siue in se, siue in suis indiuiduis, est susceptiua contrariorum. Petrus enim vnus numero susceptiuus est contrariorum, homo similiter seruata vnitate in numerali, non sua, sed sui indiuidui, etiam est suceptiuus contrariorum: nam ex eo, quod Petrus est susceptiuus contrariorum, quod est vnum numero, homo, cuius indiuiduum est Petrus; est susceptiuus contrariorum. Secundò respondetur ab aliquibus, quod sicut substantia, cum dicitur à substando, est analogum ad primam & secundam substantiam, vt visum fuit supra ex Diuo Thom. in disputatis, ita & esse contrariorum susceptiuũ est proprietas quæ analogicè conuenit primæ & secundæ. Aristoteles autem explicuit hanc proprietatem in primo & principali analogo, vt transiret postmodum ad explicationem illius in analogo minus principali. Itaque sensus Aristotelis est, proprium est primæ substantiæ, vna numero cum sit, suscipere contraria, sed hoc illi per se & ex se conuenit, sicut substare accidentibus. Secundæ verò substantiæ conuenit hoc ipsum, sed per primam substantiam. Vnde primò & per se conuenit primæ substantiæ suscipere contraria, sicut & suscipere accidentia secundę substantiæ conuenit per primam. Et ita Arist. explicauit, proprietatem esse primæ substantiæ, quia illa per se, & non per aliud suscipit contraria, & sic solum primæ substantiæ conuenit, suscipere verò contraria per aliud conuenit secundæ substantiæ. Et hanc proprietatem non numerauit Aristoteles, sed reliquit illam vt manifestam ex prima proprietate.

An suscipere cõtraria conueniat substãtiæ secundæ.

Modus dicendi Caie.

Modus dicendi aliorum.

Sensus verbũ Arist.

prietate. In communi verò abstrahendo ab hoc, quod est per se, vel per aliud suscipere contraria, proprium est substantiæ in communi suscipere contraria, quia ipsa sola esse per se habet. Hęc est aliquorum solutio. Quid autem ego sentiam de analogia substantiæ, iam superius dixi. Tertiò arguitur; nam quantitas eadem numero est susceptiua contrariorum: ergo & cetera. Probatur antecedens, quia eadem superficies secundum sui mutationem modò suscipit albedinem, postmodum nigredinem. Respondetur, quod quantitas est medium, quo substantia susceptiua est contrariorum. Proprium autem est substantiæ esse susceptibile contrariorum siue mediatè, siue immediatè; non enim quantitas mouetur propriè de albo in nigrum, sed substantia quanta. Et idem est dicendum de potentia susceptiua contrariorum. Sed est argumentum.

An quantitas sit susceptiua cõtrariorum.

Obiectio.

Nam in Eucharistia quantitas est susceptiua contrariorum, ergo hæc proprietas non conuenit soli, & omni substantiæ. Si dicas, hanc proprietatem debere intelligi naturaliter, ita vt esse susceptiuam contrariorum, naturaliter loquendo, sit proprietas quarto modo substantiæ, supernaturaliter verò non inconuenit alteri posse competere: hæc solutio aliquibus placet, sed non mihi.

Sol. quorũdam.

Reijcitur.

Nam proprium quarto modo oritur ex rei essentia, ergo, secundum quod est proprietas talis essentiæ, etiam per diuinam potentiam alteri cõuenire nequit, quod non habeat talem essentiam: non enim esse intellectiuum, vel discursum, quod est hominis proprietas, potest alteri, quam homini competere, sicut nec essentia hominis alteri competere potest. Item, si alteri per diuinam potentiam potest competere hæc proprietas, ergo non est proprium quarto modo: nam proprium hoc modo est, quod omni & soli, & semper conuenit; sed non conuenit soli, quia iam quantitati conuenit; ergo non est proprium quarto modo.

Solu. aucto.

Respondetur, quod in Eucharistia non manet substantia panis, & vini, nec existentia, sed manet quantitas, quæ si contraria suscipit, non vt principale subiectum contrariorum, sed suscipit vt minus principale subiectum ex natura sua in ordine ad substantiam. Quod si tunc per quantitatem substantia panis, & vini non suscipiant illa contraria, hoc est, quia fuerunt transsubstantiata in corpus & sanguinem Christi, nam quantum erat ex parte quantitatis, medium erat vt substantia susciperet, & ipsa suscipit vt subiectum minus principale. Et ita hoc quod est contraria suscipere, vt magis principale subiectum, nunquam conuenit quantitati. Videatur, quod de hac re in materia de Eucharistia solet disputari. Et si rursus arguas, contra eandem proprietatem; Nam Angeli sunt substantiæ, & similiter cœli, & tamen non suscipiunt contraria, ergo non est proprium quarto modo. Respondetur, quod Angeli possint suscipere contraria; nam susceperunt Angeli mali virtutem & vitium, scientiam, errorem saltem in ordine ad supernaturalia, odium & amorem, & cetera: cœli verò possunt suscipere motus contrarios, saltem per diuinam potentiam, quod sufficit, vt sint susceptiui contrariorum.

An Angeli & cœli sint susceptiui contrariorum.

QVÆSTIO XVI.

Quid sint substantiæ proprietates, & quomodo à substantia distinguantur.

ET est primum argumentum huiusmodi, proprietates, etiamsi sumatur proprietas quarto modo, nec sunt substantia, nec accidens, nec aliquid rationis; ergo nullo modo sunt ponendæ. Consequentia est euidens, & antecedens probo. Primò: Proprietas substantia esse non potest, quia vel est eadem substantia, quæ est prima substantia, & hoc non, quia hoc est essentia substantiæ,

1. Argum.

stantiæ, ergo non potest esse passio. Vel alia substantia distincta, & nec hoc, quia illa substantia rursus haberet passiones, & sic esset processus in infinitum. Nec potest dici, quod sit aliqua substantia incompleta, quia hoc non potest esse passio, quia passio debet consequi ad essentiam, quod non est intelligibile, dici posse de substantia illa incompleta. Nec potest esse accidens, quia, antequam substantia habeat huiusmodi accidens, intelligitur formaliter esse susceptiuam contrariorum, & non habere contrarium, &c. ergo &c. Nec ens rationis esse potest, quia esse susceptiuum cõtrariorum non potest esse ens rationis: non ergo sunt ponendæ huiusmodi proprietates.

2. Argum. Secundum argumentum; Antequam intelligamus in substantia accidens aliquod, seu præcisè intellecto ente per se, substantia ipsa est susceptiua contrariorum, & potest substare accidentibus, & non suscipit magis & minus; ergo impossibile est, quod proprietates substantiæ sint accidens.

Responsio. Dices, quod sicut homo ante intellectum, qui est accidens, est intellectiuus radicaliter, sed non formaliter, est autem formaliter intellectiuus per intellectum, qui est accidens; ita substantia intellecta, quatenus est ens per se præcisè, habet omnia illa radicaliter, formaliter verò habet eadem per accidentia superaddita, *Impugnat.* quę sunt proprietates. Sed contra, quia potentiæ quæ sunt accidentia, non dantur nisi ad actus accidentales, qui sunt propriè actus: sed suscipere contraria & substare accidentibus, & cetera, non sunt propriè actus; ergo potentiæ ad illas non sunt in eodem genere, & ita nõ erunt accidentia.

3 Argum. Tertium argumentum. Dices quod passiones substantiæ se habent ad modum passionum entis: & ita ens per se quatenus importat ordinem ad contraria susceptibilia, est passio, est verò essentia, quatenus est ens per se non dependens ab alio in esse. Sed contra: nam iste respectus vel est realis, vel rationis; neutrum horum; ergo non est ponendus. Quod non rationis, patet; nam esse susceptiuum contrariorum per sui mutationem aliquid reale est, non enim est factum per intellectum, sed hoc est quod complet formaliter rationem substantiæ, ergo non est aliquid rationis. Nec respectus realis esse potest, quia vel distinguitur a substantia, & hoc non: quia esset accidens, vel substantia particularis, quod dici nequit, vt vidimus: Vel non distinguitur, & sic substantia esset relatiuum secundum dici, & respiciens in sua ratione aliquid extrinsecum: sed hoc non: ergo &c. Multa argumenta possunt hic multiplicari, desumpta ex illis, quæ fieri solent contra passiones entis: sed remitto acutum logicum ad illa loca, ne eum fastidio afficiamus.

Hanc quæstionem non vidi pertractatam alicubi. Solum asserunt aliqui, passiones substantiæ esse modos illius, nec vllum aliud verbum addunt. Vt igitur, quid in hac parte sentiam, explicem, sit

Quæstionis decisio.

Prima conclusio: Passio substantiæ quarto modo non est quid distinctum à substantia realiter, nec est accidens distinctum, nec substantia siue incompleta siue completa, sed est quidam modus ipsius idem realiter cum substantia: sicut enim asserimus, appetitum materiæ primæ ad alias formas, non esse quid distinctum realiter a materia prima, sed esse modum quendam ipsius materiæ primæ, seu passionem ipsius non distinctam à substantia materiæ primæ. Ita de passionibus substantiæ dicendum est: nam illud ens per se ex eo, quod est tale, intelligimus ipsum posse sustinere & sustentare accidentia contraria, idem numero cum sit, & hoc modo nostro intelligendi consequitur ad primum conceptum, quo intelligimus substantiam esse ens per se. Et idem est proportionabiliter dicendum de reliquis passionibus. Et probatur conclusio: quod non sit accidens distinctum, à substantia *1. Conclus. An passiones substãtia sint substantiæ, vel accidentia, ab ijs realiter distincta.*

tia proprietas eius in quarto modo. Nã ſuſtentabilitas accidentium, contrariorum non eſt potentia ad actum accidentalé, qui verè ſit in genere actus: ergo non eſt ponenda, vt quid diſtinctum à ſubſtantia, quod quidem ſit accidens. Nam vt conſtat ex quarto libro in prædicabili de proprio, ſolum actus & potentia ſunt in eodem genere, quando actus habet veram rationem actus, & potentia verè habet rationem potentiæ, quod in præſenti conſtat non habere locum. Præterea, antequam ſit illa potentialitas ſuſceptiua contrariorum, quam tu dicis eſſe accidens, intelligitur ſubſtantiã primam poſſe ſuſcipere contraria eo ipſo, quod eſt ens per ſe ſubſiſtens: ergo fruſtra ponitur poſtea illa potentialitas accidentalis. Conſequentiam probo, quia iam habet ſuam paſſionem. Antecedens probatur: quia ens per ſe & in ſuo eſſe ab alio non dependens, poteſt alia ſuſtentare: ſed habet primum ante illud accidens; ergo ſecundum. Dices, quod ante illud accidens eſt ſuſtentatiuum radicaliter, quod eſt eſſentia ſubſtantiæ, non verò formaliter: nam illud habet per accidens tale ſuperadditum, ſicut homo ante intellectum eſt intellectiuus radicaliter, formaliter verò non niſi per intellectum. Contra; nam ante tale accidens ſubſtantia eſt ſuſtentatiua accidentium formaliter; ergo eſt ſuſtentatiua accidentium contrariorum formaliter. Conſequentia eſt euidens, & probatur antecedens, nam ante illud accidens iam ſuſtentatiua eſt formaliter ipſius accidentis, quod tu ponis, ergo ſuſtentatiua eſt formaliter accidentium. Antecedens probatur, quia illam potentiam, ſi eſt accidens, per ſe ipſam ſuſtentat, aliàs ſi per aliud accidens ſuſtentaret, eſſet proceſſus in infinitum. Prima illa conſequentia probatur; quia id quod ſufficit formaliter ad ſuſtentandum accidentia, ſufficit ad contraria ſubſtentãda. Et hæc argumẽta cõuincũt etiam de reliquis proprietatibus, non in quarto modo. Quod verò nõ ſit ſubſtantialis entitas ſuperaddita, quæ realiter diſtinguatur, probo; nam nulla alia datur ſubſtantialis entitas, niſi natura, forma, & ſuppoſitalitas, ſeu perſonalitas, & totum ſuppoſitum ex illis; ſed illa entitas nulla harum eſt; ergo non eſt ponenda. Item: quia ſubſtantia ex eo, quod eſt ens per ſe completum, poteſt ſuſtentare & ſuſcipere contraria completè, & perfectè, ſine alio ſuperaddito; fruſtra enim illa entitas adderetur. Eſt ergo paſſio ſubſtantiæ modus quidam ipſius ſubſtãtiæ; nam ex eo, quod ſubſtantia eſt ens, per ſe habet iſtum modum, vt poſſit contraria ſuſcipere, & reliquas alias proprietates, ſicut materia prima, ex eo quod eſt pura potentia, appetit formas alias. Ita ſuſtentabilitas contrariorum eſt formalis ratio conſtitutiua ſubſtantiæ proprietatis; ſeu eſt ipſa proprietas, ſubſtantiæ, & illa ſuſtentabilitas contrariorum eſt ipſius paſſio: ſicut appetibilitas materiæ primæ eſt eius paſſio.

Quando actus & potentia ſint in prædicamento.

Solutio.

Impugnat.

Secunda concluſio. Satis probabiliter dicitur, quod hæc paſſio ſubſtantiæ quarto modo non diſtinguitur ab ipſa ſubſtantia, niſi ſicut paſſiones entis diſtinguuntur ab ente ſolum ratione, de quo iam ſupra diximus. Nam ſicut ens, quatenus conformabile eſt intellectui, dicitur verum, & quatenus dicit ordinem ad voluntatem, dicitur bonum, ita ſubſtantia, ſeu ens per ſe, quatenus importat ordinem ad accidentia contraria, dicitur ſuſceptiua contrariorum. Nec eſt aliqua formalitas diſtincta etiam formaliter ab ipſo ente per ſe, ſed per ſe cum tali ordine verum eſt, quod iſte ordo eſt realis, & non rationis, ſicut in paſſionibus entis contingit. Ratio huius concluſionis, quæ mihi vrgens videtur, & eſt; quia ſubſtantia eo ipſo, quod eſt ens per ſe, eſt ſuſceptiua contrariorũ, ſine alia formalitate diſtincta ſuperaddita; non tamen ſine alio reſpectu, hoc eſt, quod hoc ens per ſe ſuſceptiuum eſt contrariorum. Sed alio conceptu concipitur vt ens per ſe, vel vt cõtrariorũ ſuſceptiuũ; quia vt ens p ſe cõcipitur in ordine ad ſe, vt ſuſceptiuũ cõtrariorum, in ordine ad illud concipitur. Sed hæc prædicatio eſt vera, ſuſceptiuum

2. Concluſ. Quã pprietates ſubſtãtia ab ea diſtinguãtur.

Alius eſt cõceptus ſubſtantia, prout dicitur ens per ſe, alius prout ſubſtantia.

Digitized by Google

ptiuum contrariorum est ens per se, & vt est susceptiuum contrariorum, est ens per se. Non tamen eodem conceptu, quo concipitur, vt contrariorum susceptiuum, concipitur vt ens per se: quia distinguuntur ratione ratiocinata: & iste respectus, quem importat, vt susceptiuus contrariorum, est realis. Et quoniam hæc superius tractauimus latius, ab his modò supersedemus.

Locus D. Tho. pulch. Vnde D. Thom. opusculo 48. capit. primò, ita dicit: Substantia, secundum quod est subiectum accidentium, significatur per modum substantiæ; quia substantia dicitur, à substando. Secundum autem, quod à nullo priori dependet, cui innititur, significatur vt ens per se. Et isti modi sunt id ipsum, quod substãtia differentes sola ratione animæ concipientis ipsam secundum diuersas habitudines. Quæ ratio non est ficta, sed accipitur à re: ita enim in re est. Nam & substantia substat accidentibus, & nulli innititur: tamen ista non sunt duæ res distinctę, sed distinctio sumitur à ratione. Ecce vbi D. Thom. habet nostras conclusiones, quod bene nota.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumenta in contrarium respondetur. Et ad primum dicitur, quod passiones substantiæ se habeant ad modum passionum entis, & sint aliquid reale: & non distinguantur ab ente per se nisi ratione ratiocinata.

Ad 2. Ad secundum argumentum dicitur. quod potius sit pro nobis, & confirmet nostram concl.

Ad 3. Ad tertium iam patet. Nec est inconueniens, quòd substantia sit relatiuum secundum dici; quia forma est relatiuũ secundum dici, & natura similiter, & ita totum ex illis compositum non inconuenit esse relatiuum secundum dici. Et idem etiam dicere de substantiis simplicibus non inconuenit: quia etiam si respectum accidentalem dicat ad accidentia, est vt quid perficiens ea, & sustentans ea in esse, & dans illis esse, quod est maximæ perfectionis, & arguit substantiæ perfectionem. Et hic nota, quod iste modus substantiæ, qui est sustentare accidentia, non inconueniat, quod analogicè dicatur de prima & secunda substãtia secundum aliquos sub illo modo, etiamsi ens per se de illis dicatur vniuocè. Nam bene potest modus ipsius entis per se analogicè dici, & non ens per se: vt patet in simili, quia ens vniuocè dicitur de bono, vtili, honesto, delectabili: tamen bonum, quod est passio, analogicè dicitur de bono, vtili, honesto, & delectabili, vt patet ex Aristot. 5. Ethicorum. Nam si bona ista sint accidentia pertinentia ad prædicamenta qualitatis, vt virtus, & dulcedo, & alia huiusmodi, certum est, quod ens dicatur de illis vniuocè: & tamen bonum, quod includit ens de illis, dicitur analogicè; quia bonum vtile non est simpliciter bonum, sed participat rationem boni in ordine ad aliud, scilicet, in ordine ad respectum, cuius est vtile, & ita asserit D. Thom. 2. 2. quæstion. 23.

An substã. possit esse relatiuum secũdũ dici. *Obseruatio Auth.* *Aristot. 5. Ethic.*

QVAESTIO XVII.

Vtrùm Deus ponatur in prædicamento substantiæ; vbi hoc etiam de Christo inquiritur.

1. Argum. VIdetur, quod sic. Nam ad hoc, quod aliqua constituantur in prædicamentis, sufficit, quod ex modo essendi, quem habent, intellecta concipiantur, vt genera, & species: sed hoc conuenit Deo ex modo essendi, quem habet in intellectu: ergo Deus est in prædicam. Maior patet: nã in opinione D. Th. supra visum fuit, Gabrielem esse vniuersalem: & tamen ipse à parte rei non habet indiuidua, nec potest habere: sed quia ex modo essendi, quem habet in intellectu, & ex modo, quo concipitur, concipitur vt quid vniuersale, & non vt quid determinatum. Propterea, asserit D. Thom. esse vniuersalem, & speciem, & collocari in prædicamẽto vt quoddam vniuersale. Minor illa probatur: nam Deum concipimus

nos

Digitized by Google

nos per varios conceptus: quorum vnus est determinatiuus alterius, & vnus sumitur vt differentia propria ipsius Dei, & alius vt quid commune in Deo: nam concipimus Deum, vt viuentem, & postea aduenit conceptus vltimus, scilicet, vitæ intellectiuæ infinitæ, quo ipsum Deum concipimus, vt quid distinctum ab omnibus aliis: ergo &c. Et confirmatur hoc argumentum: nam tres relationes diuinæ personarum constitutiuæ concipiuntur à nobis primò sub ratione relationis in communi, & postmodum sub ratione relationis diuinæ, seu infinitæ: & postea intelligimus easdem propriis distinctiuis, paternitatem, scilicet, sub propria ratione, & filiationem itidem, & itidem de spiratione: sed illud commune habet rationem generis, & hoc proprium rationem differentiæ: ergo poterunt sub hac ratione conceptæ collocari in prædicamento. Dices, quod Deus non possit esse in prædicamento; quia à parte rei non est fundamentum in Deo, quo Deus possit intelligi, vt quid potentiale & determinabile per alium conceptum actualem. Sed contra: nam licet à parte rei non sit fundamentum, sufficit, quod à me cognoscatur, vt quid determinabile ex parte mei intellectus; nam non est fundamentum in natura Gabrielis, vt concipiatur tanquam aliquid commune multis, sed hoc habet ex modo meo concipiendi: & tamen est vniuersale: ergo Deus erit in prædicamento, si à me concipitur, vt species, & vt quid constans ex diuersis conceptibus determinantibus: & non est necesse, quod concipiat vt species.

Confir. *Solutio.* *Impugnat.*

2. Argum. Secundum argumentum. Hoc nomē, Deus, secundum D. Thom. prima parte, quæstion. 13. artic. 59. est nomen commune: ergo ex modo suæ significationis significat plura: ergo qui imposuit hoc nomen ad significandum, concipit aliquid commune pluribus: natura ergo diuina ex modo concipiendi, & ex modo essendi, quem habet in nostro intellectu, communis est: aliàs hoc nomē, Deus, non esset commmune. Tunc vltra: ergo concipitur, vt genus, vel species, quia omne commune completum non transcendens debet concipi, vt genus, vel species: ergo Deus ex modo concipiendi erit in prædicamento, nec fuit impositus ad significandum naturam diuinam, vt quid analogum. Nam D. Tho. hoc non asserit, sed solum, quando accipitur pro Deo, secundum essentiam, & secundum participationem, vt patet artic. 10.

3. Argum. Tertium argumentum. Deus est obiectum Theologię: sed scientiæ obiectum debet esse quid commune: ergo Deus, vt à nobis cognoscitur, quid commune est, & consequenter determinabilis per singularia: ergo vt à nobis cognoscitur, poterit cognosci etiam vt determinabilis specificè, vel indiuidualiter, & sic erit genus, vel species, ergo in prædicamento. Dices, Deum posse cognosci, vt quid commune, & non posse cognosci, vt genus, vel species. Contra; ita intrinsecum est Deo esse singularem, sicut esse actum purum: quia de sua ratione & essentia est singularitas, & ita repugnat, esse plures Deos, & nihilominus cognoscitur in vniuersali: ergo, etiamsi sit actus purus, poterit cognosci ex parte nostra ad modum rei compositæ ex genere & differentia, & ita ad modum speciei: & erit hac ratione in prædicamento. Quia si est vniuersalis ex eo, quod cognoscitur ad modum rei vniuersalis, quare non erit genus ex eo, quod cognoscitur ad modum generis, quod si est genus vel species, erit in prædicamento.

Solutio. *Impugnat.*

4. Argum. Quartum argumentum. A diuina substantia potest abstrahi aliqua ratio finita & limitata: ergo ista constituetur in genere, vt genus, vel species, vel indiuiduum. Probatur antecedens; quia idea hominis in Deo non est idea equi, ergo est finita & limitata. Et confirmatur: nā D. Augustinus sermone 3. in Octauam Epiphaniæ docet; quod decem categoriæ, quæ latinè prædicamenta dicuntur, de Deo in diuinis literis quædam propriè, vt substantia & relatio, quædam verò secundum metaphoram, & tropum, vt habitus & dispositio, &c. dicuntur. Et confirmatur,

Confir. 1. *Confir. 2.*

tur, quia linea infinita, si daretur, poneretur in prædicamento, & gratia Christi ponitur in prædicamento: ergo etiã substantia infinita, quia esse infinitum, non tollit rationem reponendi in prædicamento.

Controuer. Fuit Nominalium opinio, Deum esse in prædicamento. Primus hanc opinionem indicauit probabilem

1. Opin. Nominaliũ. Ocham in 1. distinct. 8. quæst. 1. quam vt veram fuit sequutus Greg. in primo, distinct. 8. quæstion. 2. Gabriel ibidem, quæstion. 5. Holcot, quæst. 6. & Maior, quæst. 1. Marsilius in primo, quæst. 12. artic. 2. qui malè de hac re loquitur, & illam opinionem aliqui nostri temporis, vt sibi videntur, acutè sunt sequuti.

Decisio quæstionis.

2. Op. Aut. 1. Conclus. PRima conclusio: Deus non ponitur in prædicamento aliquo, ex his, quæ Aristoteles numerauit, nec potest inueniri aliqua alia coordinatio prædicamentalis, vbi constituatur. Hanc rationem demonstrat D. Thom. contra Gentes, capit. 23. & oppositam opinionem periculosam iudico. Probatur conclusio. Si Deus esset in prædicamento, deberet esse vel sicut indiuiduum alicuius speciei, vel generis, vel sicut genus, vel species, (loquimur enim de illo, qnod est in genere directè) sed isto modo non potest Deus esse in genere vllo: ergo non constituetur in prædicamento.

Vnde repugnet Deo esse genus. Quod non possit esse Deus, vt genus, probatur: quia genus seu natura generica (& loquimur modò de genere pro substrato) dicit naturam non vltimò actuatam: & determinatam formaliter, sed dicit aliquid determinabile per varias rerum differentias, sed Deus isto modo non potest esse determinabilis: ergo Deus non est genus. Maior patet in animali, & reliquis generibus. Sed minor probatur: nam illud, quod isto modo est determinabile, est in potentia ad huiusmodi determinationem: sed Deus non potest esse in potentia, quia est purus actus; ergo nec potest esse determinabilis: ergo nec genus. Secundò. Id quod est determinabile per differentias, non habet esse existentiæ, vsque dum sit per differentiam actuatum, vt patet; nam animal non existit sine differentiis; ergo Deus non haberet existentiam, nisi determinaretur per differentias: hoc autem est impossibile; ergo illud, ex quo sequitur. Probatur minor: quia Deus est suum esse existentiæ: ergo non expectat differentias aliquas, vt habeat illud. Vide alias duas rationes ad hoc propositum, primo contra Gentes capit. 24. Præterea probatur conclusio, quod Deus non sit in genere vt species. *Vnde repugnet Deo esse speciem.* Nam quod hoc modo est in genere, ex necessitate debet esse compositum ex genere & differentia: sed Deus non potest esse compositum ex genere & differentia; ergo non est in genere vt species. Maior patet; nam omnis species habet genus commune aliis speciebus; & præterea differentiam propriam, qua ab aliis secernitur speciebus. Minor probatur; genus est extra essentiam differentiarum, vt asserit Aristoteles 3. metaphysicæ, text. 10. sed nihil potest dari in Deo, quod non includat essentiam diuinam; ergo nihil potest assignari in Deo, quod sit differentia, & consequenter, quod sit genus; quia genus non est sine differentia. Minor probatur: Omnis conceptus est obiectiuus, & omne quod est in Deo est Deus; ergo iste conceptus nullo modo poterit habere rationem differentiæ. Probo antecedens; quia nihil in Deo est præter Deum. Et consequentia prima probatur; quia Deus naturam diuinam includit, & omnem perfectionem & modum diuinum; ergo nihil erit in Deo, quod possit habere rationem generis & differentiæ; non ergo erit vt species in prædicamento. Præterea, in omni prædicamento species constituuntur, quæ sunt distinctæ à suo esse formaliter saltem, sed essentia diuina non hoc modo distinguitur; ergo &c. Probatur minor, quia est suum esse. Sed maior probatur: nam aliàs vel res semper existerent, quod est absurdum; vel res non ponerentur in prædicamento, dum non existunt, quia illæ rerum essentiæ

essentiæ in prædicamentis collocantur, quorum essentiæ non distinguuntur ab esse; hoc autem patet esse falsum, nam quidditates specierum non existentium collocantur in prædicamentis. Vide alias rationes in D. Thom. 1 contra Gentes, cap. 25. & de ente & essentia cap. 6. Quod nec etiam Deus sit in genere vt indiuiduum speciei alicuius, probatur. Nam si sit solum indiuiduum generis, ad latus deberet collocari, vt quid imperfectum, sicut de embryone dicitur, quod Deo nequit competere infinitè perfecto. Præterea probatur: nam si est indiuiduum speciei perfectum, debet habere naturam compositam ex genere & differentia; sed Deus hanc naturam non habet, ergo hoc modo non est in genere. Maior patet; nam quia Petrus est in prædicamento, hoc modo habet naturam humanam, quæ ex genere & differentia componitur. Minor ex dictis patet. Præterea, indiuiduum habet conditiones indiuiduantes, quæ non sunt de essentia speciei, vel saltem conceptus illius; sed id, per quod Deus est hic Deus, est de essentia illius, quia nullum accidens, nec aliquid præter Deum est in Deo, ergo &c. Præterea probatur conclusio adhuc contra oppositum opinantes, qui asserunt, quod, vt Deus sit in prædicamento, non sit necesse, quod componatur à parte rei ex actu & potentia, sed quod intelligatur à nobis ad modum speciei, ac si esset compositus ex genere & differentia. Contra; nam esse genus, vel differentiam, vel speciem ex necessitate præsupponit fundamentum aliquod in re; sed hoc fundamentum non est in Deo; ergo non potest esse in prædicamento, nec concipi vt genus, vel species, quamuis cognoscatur per species rerum, quæ sunt genera vel species. Maior est demonstrata, quia non possum ego pro libito meo tribuere rationem generis, vel speciei cuicunque rei; nam non potest homo esse genus, nec Petrus potest esse species, quia non habent fundamenta requisita, vt tribuantur illis hæ intentiones vt sint genera, ergo &c. Minor probatur, quia ex necessitate id, quod est genus, debet esse natura contrahibilis per differentias, & sic debet habere potentialitatem, & id, quod est species, debet esse ex genere & differentia constans, quamobrem erit quid compositum ex actu & potentia, seu ex gradu determinabili, & gradu determinante, quod Deo actui purissimo non potest competere. Vide de natura generis per totum, & de ente & essentia. Præterea probatur conclusio; nam sequitur, quod detur aliquid simplicius Deo: hoc autem est falsum, ergo &c. Probatur sequela; quia si Deus ponitur in prædicamento substantiæ vt aliquid compositum ex genere & differentia, ergo generalissimum est simplicius, quia nullo modo est ita compositum. Item ens esset simplicius, quia nullo modo est ita compositum; & ita aliqua ratione essent Deo perfectiora, quod est contra lumen naturale, & ita capit. firmiter. de summa Trinitate &c. Deus dicitur omnino simplex, ergo nullo modo compositus.

Vnde repugnet Deo esse indiuiduum.

Solut. aduersariorũ.

Impugnat.

Secunda conclusio: Deus non ponitur reductiuè in aliquo prædicamento. Hæc conclusio sicut præcedens est luminis Ecclesiæ, D Thom. prima parte, quæstione tertia, articulo quinto. Probatur hæc conclusio: nam in aliquo genere per reductionem sunt aliqua dupliciter, vno modo, vt principia illius generis, vel rerum illius generis; alio modo, vt priuationes rerum generis illius, sicut materia reducitur ad genus substantiæ, vnitas ad prædicamentum quantitatis, & cæcitas, & in vniuersum omnis priuatio reducitur ad genus sui habitus; sed neutro horum modorum Deus est in prædicamento; ergo nec reductiuè Deus est in prædicamento. Maior clara est, & minor probatur; quia hoc modo poni in prædicamento demonstrat imperfectionem maximam in re tali, quia non habet esse completum; sed Deus est perfectissimus in suo esse præhabens omnium rerum perfectiones, vt esse subsistens & fontale rerum principium; ergo &c. Præterea Deus non potest collocari in prædicamento, vt priuatio, vt de se patet, quia Deus est ens reale, & priuatio est ens rationis. Item, quia

2. Conclus.

Dupliciter aliqua sũt in prædic. reductiuè.

Vnde repugnet Deo, poni in prædicamento etiam reductiuè.

Digitized by Google

quia Deus non est ens priuatiuum, sed positiuum, quia infinitè perfectus: ergo hac ratione reduci non potest ad prædicamentum. Quinimo non potest Deus habere priuationem sibi oppositam adæquatè, nisi secundum nomen, præcisè, quia summum malum non opponitur summo bono, nisi secundum vocem: non enim datur summum malum, quia omne malum debet esse in bono, & summum malum si daretur, priuaretur omni ratione boni, & sic nullibi esset: ergo &c. Præterea, quod ponitur reductiuè in prædicamento, est principium constituens rem prædicamentalem, saltem metaphysicè; excludimus iam priuationes: sed Deus nullius rei potest esse principium componens, seu pars: ergo &c. Præterea ens, non reducitur ad aliquod prædicamentum, quia dicit cóceptum repertum in omni prædicamento: ergo Deus non reducitur ad aliquod prædicamentum, quia habet perfectiones omnium prædicamentorum sine imperfectione: & omniũ prędicamentorum principium effectiuum & finale. Sed contra est argumentum: nam D. Tho. in primo, distinct. 8. quæst. 4. artic. 2. ad 3. & de potentia quæstior. 7. artic. 3. ad vltimum concedit angelicus Doctor, Deum esse in prædicamento substantiæ reductiuè: ergo, & est sibi contrarius, & conclusio nostra est falsa. Respondet Caiet. vbi supra in prædicamento esse posse aliquid dupliciter: Vno modo vt principium contentum in illo genere; & sic negatur prima pars, esse Deum in genere reductiuè. Alio modo vt principium continens ipsum genus; & hoc modo Deus est quodammodo in omnibus generibus, quia continet omnia genera. Sed ad hoc requiritur infinita perfectio; nam omnia in se continere arguit infinitam perfectionem, & esse caussam conseruantem omnia, etiam requirit virtutem infinitam. Et isto modo in primo, & in disputatis asserit D. Thom. Deum contineri in genere reductiuè, quia ad Deũ reducuntur omnia prædicamenta, vt ad principium continens: Et si velis dicere, mutasse D. Thom. sententiam, rectè dices profectò; nam reduci ad aliquod prædicamentum Deo nequit cõpetere, nec minus ad omnia, quia videtur, quod in re quæ reducitur, ponatur aliqua dependentia à prædicamento, seu quod illud respiciat, vt magis principale. Nam si vt minus principale respicit, iam non reducitur ad prædicamentum, sed è conuerso contingit, quod imperfectum & minus principale reducitur ad magis perfectum, & magis principale. Tertiò respondetur, quod in primo D. Thom. non dicit Deum reduci ad prædicamentum substantiæ, sed esse in prædicamento, vt mensura ipsius, id est, Deum esse prædicamenti substantiæ mensuram. Hoc autem nec dicit imperfectionem, nec est contra supra determinata: in de potentia dicit, Deum esse in genere substantiæ per reductionem, nõn verò dicit, quod sit per reductionem Dei ad prædicamentum substantiæ, sed per reductionem. Et explicatur optimè secundum Caiet. per reductionem ipsius prędicamenti ad eum, vt ad mensuram ipsius prædicamenti, & hoc non est imperfectio.

Obiectio ex D. Thom.

Solut. Caiet. pulcra.

2. Solutio aliorum.

3. Solutio.

Tertia conclusio: si darentur entia infinita secundum quantitatem, illa essent in prædicamento quantitatis. Patet, quia haberent essentiam limitatam & finitam, constantem ex genere & differentia: ergo &c. Et hac ratione gratia Christi, & à fortiori omnes aliæ, & caritas similiter sunt in prædicamẽto qualitatis. Probatur, quia sua essentia est finita, constans ex genere, & differentia, quæ constituunt essentiam taliter qualificatiuam subiecti. Item suum esse distinguitur ab eorum essentia ex genere & differentia constante; ergo & maximè, vt asserit D. Thom. 2. 2. quæst. 23. art. 3 ad 3. & 1. 2. q. 10. art. 2. quod accidens omne secundum suum esse est imperfectius substantia; ergo & accidens creatum, nisi excludatur à prædicamento, vel quia sit trãscendens, vel pars, &c. sed gratia, & caritas Christi, & quælibet alia sunt accidentia creata, ergo sunt in prædicamento, & in nullo alio nisi qualitatis, ergo &c. Et idem est dicendum de aliis qualitatibus supernaturalibus, vt de lumine gloriæ.

3. Conclus.

Quare infinitum simpliciter, vt Deus, nõ potest poni in prædicamẽto, bene aũt infinitũ secũdũ quidd

Sed

Sed de hoc rurſus in prædicamento qualitatis redibit ſermo.

Diſſoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

ADprimum reſpondetur, negando minorem; Et ad probationem dicitur, nunquam nos concipere Deum per cóceptum generis, & ſpeciei, quin imo implicat, ita concipere illum, quia conceptus generis præſupponit in re potentialitem & determinabilitatem, quæ Deo nequit competere: non enim poſſumus nos concipere rationale, vt genus, quia non eſt à parte rei fundamétum huius conceptus generici. Et licet naturam diuinam per varios conceptus propter ſuam infinitatem explicemus, neuter illorum conceptuum obiectiuorum ſe habet, vt determinabilis ab alio, quia vterque cóceptus obiectiuus eſt Deus, vt infinitè perfectus, & ita nó poteſt recipere determinationem, nec eſt aliquis conceptus in Deo, qui intelligatur à nobis vt determinans alium, tanquam magis actualis, & omnis conceptus includit alium, quia includit diuinitatem, quæ omnem perfectionem Dei includit. Illam enim ſimplicem eſſentiam, & infinitatem ex debilitate noſtri intellectus non poſſumus vnico cóceptu concipere, ſed variis oportet cognoſci conceptibus, neuter tamen eſt determinatiuus alterius, etiam ex noſtro modo concipiendi fundato in re, quia omnis eſt infinitus. Et ad argumenta de Gabriele iam ſuprà dictum eſt, quod habeat fundamentum maximum in re conceptus, quo natura Gabrielis cognoſcitur, quia natura illa compoſita eſt ex genere & differentia, & ita eſt ſpecies, & conſequenter poteſt concipi ſine conditionibus indiuiduantibus, vel ſine indiuiduatione. Et ita, vt obiecta eſt intellectui, prædicabilis eſt de pluribus, quia in iſto conceptu non includitur ſingularitas Gabrielis, & maximè, quia, vt ſuprà diximus, principium indiuiduans non eſt de eſſentia ſpeciei Gabrielis, licet fiat ſingularitas à forma. Vel, vt melius loquamur, licet proueniat à forma Gabrielis, quia illa forma primò, & per ſe dat eſſe ſpecificum, ſeu habet illud, & ſecundariò dat eſſe indiuiduale. Et per hoc patet ad cóſirmationem. Relatio enim in communi reſpectu relationis diuinæ, & creaturæ eſt analogum, & ita nó poteſt eſſe ſpecies relatio diuina. Similiter non poteſt eſſe ſpecies, quia non eſt compoſitio ex conceptu determinabili, & determinante, nec genus eadem ratione, quia non eſt quid determinabile.

Doctr. obſeruanda. Quãdo formãtur plures conceptus de natura diuina, nullus ſe habet vt potentia determinabilis ad aliũ; ꝓpterea excludit omne fũdamẽtũ genereitatis, ſpẽitatis, & indiuiduitatis: ſecus eſt in Angelis, quibuſque alijs creaturis.

Ad confir.

Ad 2. arg. Controuer. An hoc nomen Deus, verè commune ſit in diuinis. 1. Opinio.

Ad ſecundum argumentum reſpondendo, prima ſolutio ſe offert, quod hoc nomen Deus, etiamſi ſit commune, quia natura diuina fuit concepta, ac ſi eſſe poſſet communis, quod ſufficit, vt nomen ſit commune, nó ſequitur, quod Deus ſit in prædicamento; nam etiam hoc nomen ens eſt nomen commune, & tamen ens non eſt in prædicamento. Itaque communitas illius nominis prouenit ex eo, quod voluerunt homines, vt ſignificaret Deum, ac ſi Deus eſſet aliquid commune, licet reuera non ſit commune. Secundò reſpondet D. Tho. 1. p. q. 13. artic. 9. in corpore, quod hoc nomen, Deus, non ſit communicabile ſecundum rem, hoc eſt, non ſignificet aliquid, quod ſit verè commune & de multis prædicabile, ſed ſolum ſit communicabile, & commune ſecũdum opinionem, quia impoſitum fuit ad ſignificandum naturam diuinam, quam homines exiſtimabant eſſe communicabilem. Et adducit exemplum de ſole, qui eſſet communicabilis ſecundum opinionem eorum, qui cenſuerunt plures eſſe ſoles. Vnde dicit D. Thom. in ſolutione ad ſecundum, quod Deus ſecundum rẽ nec ſit vniuerſalis, nec particularis, vnde non poteſt eſſe in prædicamento. Cum verò dicit D. Thom. quod non ſit particularis, ſumit particulare, prout eſt id, quod ſtat ſub vniuerſali, ſeu prout eſt correlatiuum, ſeu poteſt fundare correlationem ad vniuerſale; non tamẽ vult negare, quod Deus non ſit vnus Deus indiuiſibilis. Vide tertiam ſolutionem per Magiſtrum Bannes, prima parte, quæſt. 3. art. 5.

2. Opinio.

Exemplũ.

Explicatur locus D. Thom.

Ad 3. arg. Cui ſingulari, et quã

Ad tertium argumentum reſpondetur, quod obiectum Theologiæ eſt hic Deus, & bene poteſt eſſe obiectum Theolo-

ob causam repugnet scientia. Theologiæ & scientiæ aliquid singulare, si sit incorruptibile; nam singularitas non repugnat scientiæ, nisi ratione mutabilitatis. Cum ergò singulare sit immutabile, bene potest esse obiectum scientiæ, & in patria cælesti beati erunt sapiétes, & habebunt scientiam de Deo singularissimè intellecto.

Ad 4. Arg. Hominis idea quomodo sit infinita, & finita, & quomodo ponatur in prædicamento, & nō ponatur. Ad primā confirmat. Ad quartum respondetur, quod hominis idea pro respectu, quem dicit ad hominem, est aliquid limitatum, quia est ens rationis terminatum ad hominem, & non ad aliquid aliud; sed secundum quod dicit essentiam diuinam, est aliquid infinitum, & illimitatum, & ita non est in genere. Ad confirmationem respondetur, quod, quando dicit Aug. duo prædicamenta in Deo reperiri formaliter, vult dicere, Deum esse formaliter substantiam & relationem, non metaphoricè. Non verò dicit esse in prædicamento substantiæ & relationis, non est verò quantus & qualis, nisi metaphoricè. *Ad 2. cōfir.* Ad secundam confirmationem iam patet ex dictis in conclusionibus. Et ista sufficiant de Deo.

Controuersia. Opin. & decisio Authoris. Fundamentū, per quid vnumquodque ponatur in prædicamen. De Christo verò Domino, vt dicamus, an constituatur in prædicamento, aduertendum est, quod res ponuntur in prædicamento, secundum formam. Itaque ratio formalis reponendi in prædicamento est essentia rei, & forma metaphysica; & quia Christus Dominus habet nobiscum naturam humanam, eiusdem speciei, ideo sicut Petrus ponitur in prædicamento substantiæ, ita ponitur Christus. *Vtrū Christus sit in prædicamēto.* Nec valet argumentum: Christus ponitur in prædicamento, Christus est Deus, ergo Deus ponitur. Negatur consequentia, nam variatur appellatio. Poni in prædicamento est proprietas logicalis, & secunda intentio, & appellat supra Christum, ratione humanæ naturæ. *Q̃ō intelligatur, Christum, &c. in prædicam.* Et est sensus, quod Christus quatenus est homo ponitur in prædicamento, ergo Deus ponitur, sit sensus, quod ponatur ratione Deitatis, uerum est, quod ponitur Deus in prædicamento, quatenus sustentat humanitatem, quæ est ratio, quare Deus reponatur in prædicamento; nam suppositum humanæ naturæ ponitur, quatenus indutum natura humana. Et ita non absolutè illud suppositum ponitur, sed quatenus est homo. Optimè confirmat hanc doctrinam sapientissimus Magister Ioannes, vbi supra. Et

1. Obiectio. si fiat argumentum. Quidquid affirmatur de Christo, propter cōmunicationē idiomatum affirmatur de Deo; sed de Christo affirmatur, quod ponatur in prædicamento: ergo & de Deo: respondetur, quod illud debeat intelligi, nisi varietur appellatio. *2. Obiectio.* Secundum argumentum, Christus non est creatura, ergo non ponitur in prædicamento. Consequentia patet, nam omne quod ponitur in prædicamento, quid creatum debet esse. Antecedens patet: nam hæc propositio ita debet verificari: Christus est creatura, ergo hoc, demonstrando suppositum diuinum, est creatura, quod est falsum. *Satisfit vtrique.* Respondetur, quod sufficit, vt Christus ponatur in prædicamento, quod habeat & dicat veluti de formali naturam creatam, & cum dicat hoc modo humanitatem, erit in prædicamento substantiæ, licet habens humanitatem per se, & solitariè sumptum non sit in prædicamento. *3. Obiectio.* Tertium argumentum. Hæc propositio non conceditur; Christus est creatura, quia dicit imperfectionem in Deo: sed hæc etiam, Christus ponitur in prædicamento, dicit imperfectionem in Deo; ergo non est concedenda. *Solutio.* Respondetur, quod illa propositione idem non conceditur, quia ponit imperfectionem in supposito, quod, scilicet, habuerit esse post non esse, quod est falsum, cum suppositum diuinum habuerit esse per generationem æternam. Ceterum hæc, Christus ponitur in prædicamento, non ponit imperfectionem in supposito diuino, sed denotat humanitatem, quæ est ratio reponendi in prædicamento, compositam esse ex genere & differentia, & non habere omnem imperfectionem.

4. Obiectio. Quartò. Christus non est homo vniuocè nobiscum, ergo non ponitur in prædicamento. Probatur antecedens, nam de ratione Christi est, quod sit Deus, non autem de ratione aliorum hominum; ergo non sunt eiusdem rationis. *Solutio.* Respondetur, quod de ratione Christi est animal rationale, quod satis est, vt

dicatur

Digitized by Google

dicatur homo vniuocè nobiscum, qui, vt homines, sumus animalia rationalia. Quod verò Christus sit Deus, non mutat rationem specificam, sicut Petrus, in quantum hic homo, distinctas conditiones à Paulo habet, & hoc non tollit, quin sint eiusdem speciei. Quintum argumentum; Christus est in prædicamento; ergo sequuntur hæc, quod Christus sit homo. Tunc vltra, ergo animal, ergo viuens, ergo corpus, ergo substantia creata. Probatur ista vltima consequentia, quia genus generalissimum est substantia finita, ergo substantia creata.

5.Obiectio.

Respondetur ad istas duas vltimas consequentias, quod, vt Christus sit in prædicamento, sufficit habere substantiam creatam sibi vnitam, & substantiam finitam sibi vnitam, cuiusmodi est humanitas, quæ est ratio, vt ponatur in prædicamento.

Solutio.

QVAESTIO XVIII.

Quomodo, & secundum quam rationem constituatur prædicamentum substantiæ.

Controuer. Qua sit ratio formalis prædicamenti substantiæ substare accidentibus, vel stare in seipsa.

Quærimus in præsenti, an prædicamentum substantiæ constituatur secundum rationem entis per se, an secundum rationē substandi. Et ratio dubitandi est; nam Aristoteles hic agit de prædicamento substantiæ, seu de substātia, quæ ponitur in prædicamento, & agit de illa secundum rationem substandi accidentibus; ergo ratio constitutiua in substantia prædicamenti est substare. Et si dicas, quòd non est hæc ratio, secundum quam constituitur in prędicamento, sed ratio entis per se completi; inquiro, quorsum Aristoteles agat de illa sub ratione substandi, & non sub ratione entis per se. Ad hanc quæstionem, quomodo prædicamentum substantiæ sit constituendum, satis patet ex arbore prædicamentali, quæ communiter circumfertur. Videatur D. Thom. opusculo 48. & Magister Soto in Logica. Quo supposito sit prima conclusio.

Decisio quæstionis.

Opin. & decisio Auct. 1.Conclus.

Prima conclusio. Ratio, secundum quam constituitur substantia prædicamentalis, est ratio entis per se completi, & perfecti. Hæc conclusio est D. Tho. loco supra citato, & de natura generis, capit. 10. & probatur à definitione substantiæ. Nam substantia, vt distinguitur contra accidens, est ens per se, & vt distinguitur contra substantiam incompletam, est ens per se completum, & vt sic omni alio circumscripto ponitur in prædicamento substantiæ, ergo habet rationem cōstitutiuam illius, & non habet aliam, nisi entis per se completi; ergo hæc est eius ratio. Prçterea ratio entis per se est, quæ primò diuiditur, & determinatur per differentias inferiores, ergo illa est constitutiua huius prędicamenti. Consequens est euidens, & probatur antecedens. Nam ens per se completum, quod est generalissimum, aliud est corporeum, aliud incorporeum, ergo & ita similiter fit diuisio vsque ad vlt.

2.Conclus. Formalitas prædicamēti substantia est quid reale, non rationis. Probat. 1.

Secunda conclusio. Hæc ratio entis per se, seu substantiæ, est quid positiuū & reale. Probatur: Impossibile est, quod entis perfectissimi ratio constitutiua sit ens rationis, sed negatio est ens rationis; ergo negatio non est ratio constitutiua substantiæ, vt est generalissimum. Probatur maior, quia cum ens rationis sit ignobilissimum, nō est substantia perfectior omnibus entibus realibus, quæ non sunt substantia; nam inter hæc fit comparatio; ratio enim imperfectissima non potest perfectissimum tribuere. Præterea probatur conclusio. Omnis negatio præsupponit aliquod ens reale, in quo fundetur, & est posterior illo: ergo & negatio nō essendi in alio, quam dicunt aliqui constituere substantiam: sed illud ens in alio, quod præsupponitur, est ens per se, & substan-

Probat. 2.

tia; ergo illa negatio non constituit substantiam, sed supponit constitutam. Probo maiorem, quia est ens rationis. Nam non esse in alio non potest per se intelligi, nisi intelligatur aliquid prius cui conueniat non esse in alio, & maximè, quia hæc negatio, vt supra patuit, relatio quædam est: ergo præsupponit fundamentum & subiectum. Minor prima probatur; quia cum dicimus, quod substantia est ens non in alio; illud ens non in alio, vel est ens per se existens, & sic iam erit substantia, vnde per talem negationem non constituetur in ratione substantiæ. Vel est ens in alio, & isto modo liquet non posse constitui vllo pacto in ratione substantiæ: accidenti enim repugnat esse substantiam. Vel est ens abstrahens: & nec hoc dici potest, quia ens illud per aliquid rationis non potest determinari ad esse ens per se, & sustentatiuum accidentium; hoc enim requirit aliquam perfectionem realem in subiecto. *Probat. 3.* Præterea: illud ens rationis non habet esse nisi per operationem intellectus, (& loquor de esse formali) sed seclusa operatione intellectus Petrus est per se existens, & sustentatiuum est accidentium: ergo habet iam suam rationem constitutiuam; ergo illa ratio est aliquid reale. *Probat. 4.* Præterea: Impossibile est aliquam essentiam constare ex ente reali, & rationis; ergo nec essentia substantiæ. Consequentia est euidens, & probatur antecedēs, quia non esset vna essentia, cum constaret ex rebus diuersorum prædicamentorum, quæ impossibile est vnam constituere essentiam, maxime vt aliquid formaliter concurrens ad constitutionem rei; & quia vel illa essentia est realis, & hoc non, nec rationis eadem ratione. Est autem inconueniens, quòd sit vna essentia in particulari; & non realis, vel rationis. Et de hoc iam plura diximus, cum de passionibus entis ageremus. Bene verum est, quòd hanc rationem substantiæ non possimus bene explicare, nisi per ordinem ad negationem non essendi in alio. Itaque illud ens, quod ex natura sua est aptum esse per se, est substantia. Et hanc rationem explicamus per hoc, quod non est in alio. Non esse tamen in alio non est eius ratio constitutiua, sed quædam negatio, quam verè affirmamus de substantia, ex hoc quod ens est per se. Et illa ratio constitutiua substantiæ positiuæ est quidam modus specialis, conueniens omni substantiæ completæ & determinatiuus entis ad esse huius prædicamenti. Et nota ex D. Tho. opusculo quadragesimo octauo, cap. 2. quod cum dicimus substantiam esse ens per se, li per se, dupliciter potest accipi. *Doctrina D. Thom. notāda pro Cōclusione.* Vno modo, vt distinguitur contra per accidens, sicut dicimus hominem esse animal per se: esse autem album per accidens, id est, accidentaliter. Alio modo accipitur esse per se, vt distinguitur contra esse in alio; & isto modo solum substantiæ conuenit esse per se. Et iste est modus proprius eius. Ex quo sequitur, quod substantia sit ens per se existens; quia sibi conuenit existere, aliis verò accidentibus conuenit existere per eam, sicut ignis per se est calidus, quia aliis conuenit esse calida per eum. Itaque essentia generis supremi est esse ens per se completum & aptum existere per se, cuius quidditas distincta est ab esse existentiæ. Vide etiam D. Thom. de natura generis, opusculo. 42. capite quarto, vbi hanc conclusionem nostram asserit. Et pro quæstione præcedenti videbis eius optimam doctrinam.

Arg. Soncinatis cōtra cōclusionē. Sed contra istam conclusionem arguit Soncinas quinto metaphysicæ, quæstione decima quarta, vbi tenet, quod li per se, in definitione substantiæ significet negationem, & tantum valeat dicere ens per se, sicut dicere, ens non in alio. Et probat hanc suam sententiam hoc argumento; substantia aliquid addit supra ens non positiuum, ergo negationem; ergo hæc est eius ratio constitutiua. Antecedens patet, quia dicere, ens est substantia, non est negatio. Consequentia etiam patet, quia inter positiuum, & negatiuum nihil mediat. Minor probatur. Si adderet aliquid positiuum, vel ipsum esset reale, vel rationis. Non reale; quia in quolibet reali includitur conceptus

ceptus entis, & ita non adderet aliquid reale enti rationis: ergo vel tale additum est, relatio, vel negatio: sed non relatio, quia iste terminus, substantia, nullo modo dicitur ad aliud; ergo est negatio, per quam circumloquimur id, per quod substantia distinguitur ab accidenti. Sed hoc argumentum solui tur à Diuo Thoma opusculo quadragesimo octauo, cap. primo. vbi sic dicit; Contrahitur autem ens per modum, qui est sicut aliqua differentia contrahens ipsum, sed quia in ente reali communiter sumpto inueniuntur aliqua entia habentia inter se modos diuersos essendi, qui bus non respondet vna, & eadem res, nisi fortè ipsum ens in vniuersali. Ecce secundum Diui Thomæ doctrinam illi modi sunt modi essendi diuersi, ergo reale. Vnde ad argumentum ex doctrina Diui Thomæ respondetur, negando minorem. Ad probationem illius dicitur, quod illud positiuum est modus realis entis, & proprium substantiæ, per quod determinatur ens ad esse substantiæ.

Solutio ex D. Thom.

Et quamuis enti in communi nihil reale possit addi, vt differentia; bene tamen, vt modus, qui modus facit, quod à parte rei substantia distincta sit ab accidente, & ratio entis in substantia à ratione entis in accidenti; quamuis isti modi ab ente in communi non distinguantur realiter, sicut in simili hoc tenetur dicere Soncinas. Nam differentia hominis, & differẽtia equi includunt ex necessitate rationem entis realis, quia sunt perfectiones reales hominis, & equi, & tamen differentia hominis est diuersa à differentia equi, & eo, quod habet ens determinatum in se alio modo, quam differentia equi. Et illi modi determinatiui entis non realiter distinguuntur ab ente, faciunt tamen rationem entis in vna differentia distinctam realiter ab alia ratione entis in alia differentia.

Quo enti in cõmuni addi possit aliquid reale, & quomodo non.

Nec Soncinas potest asserere, modos constitutiuos reliquorum prædicamentorum, puta, qualitatis & quantitatis, esse aliquid rationis, quia qualitas intrinsecè qualificat, & realiter afficit substantiam, quod non potest conuenire enti rationis. Ergo, si isti modi sunt reales, & determinant ens realiter, & sunt additi enti vt modi, cur hoc non dicemus de modo substantiæ; nam sua ratio pariter currit in his modis.

Tertia conclusio: Impossibile est rationem substandi esse rationem constitutiuam prædicamenti substantiæ. Probatur conclusio, substare est quidam modus entis per se, sed modus entis per se non est constitutiuus ipsius entis per se conpleti, ergo neque est ratio huius prædicamenti constitutiua. Maior est Diui Thomæ, opusculo quadragesimo octauo, cap. primo, quem vide, eleganter hoc, sicut omnia, explicantem. Minor probatur, nam modus rei quid est extra rationem formalem rei, vt patet ex definitione ipsius modi, licet possit modus esse aliquid constituens rei proprietatem.

3. Conclus. Substare accidentibus nequit esse formalitas prædic. substan.

Quarta conclusio. Aristoteles in Logica egit de prædicamento substantiæ, & de omnibus aliis in ordine ad propositiones constituendas, & ita egit de prædicamentis ante tractationem nominis & verbi, & propositionis. Vnde, quia reliqua prædicamenta affirmantur de substantia, in concreto sumendo illam, quæ quidem affirmatio præsupponit conuenientiam ipsorum prædicatorum ad substantiam, & inhærentiam, ideo egit hic Aristoteles de substantia, quatenus est sustentatiua aliorum prædicamentorum, quia ratione huius reliqua affirmantur de illa, & prædicata superiora de prima substantia, quoad existentiam, quia in ipsis primis substantiis sunt, vbi non egit de illa sub ratione entis per se, quia hoc est proprium metaphysicæ, sed assumpsit ens per se consideratum in metaphysica ad suas prædicationes constituendas, non solum essentiales, & per se, sed etiam accidentales; sed sub ratione substantis accidentibus reliqua prædicamenta etiam considerauit non vt partes entis, sed vt affirmabilia sunt de substantia. Et ita considerauit illa in ordine ad affectionem ipsius substantiæ. Et totum hoc negatiuum ordinatur ad secundam intentionem, vt supra diximus, quod est Logicæ obiectum. Et per hoc respon

4. Conclus. Quo titulo agat Arist. in logica de substan. & aliis.

Insinuatur solutio omnium argumentorum fallibiliũ. detur ad argumentum in principio constitutum; & alia argumenta, quę contra hoc fieri poterant in subsequentibus prædicamentis patebunt.

Controuersia. An differẽtias sit substantia cõpleta. Nota in fine huius quæstionis, quod cum solum substantiæ completæ ponantur in prædicamento, substantia completa illa vocatur, quæ est quoddam totum siue genericum, siue specificum, siue indiuiduale in recta linea constitutum; nam omne tale actu, siue potentia dicit totum, quod est in indiuiduis & inferioribus. *1. Opinio Auct.* Et si dicas, quod differentia est quoddam totum; ergo est in recta linea; respondetur negando consequentiam, quia est quoddam totum importans suam rationem per modum formæ: & ita non per modum quidditatis; quapropter significatur, vt alteri adiacens, & non vt per se subsistens, vnde est substantia completa formaliter, & ita non ponitur in recta linea. Et per hoc intelliges, quomodo falsum dixerit Fonseca lib. 5. metaphysic. capite septimo, quæstione septima, sectione secunda. *2. Opinio Fõsecareij citur.*

Controuersia qualis sit diuisio substantiæ incompletã & in incompletã. Sequitur etiam ex dictis, quod si diuisio substantiæ in completam & in incompletam physicè sumatur, vt in hominem & materiam, quod hæc diuisio est, sicut illa, qua diuiditur albedo in albedinem vt quatuor, & in albedinem vt quinque, quia accidit substantiæ habere illam perfectionem completę, vel incompletę substantiæ, sicut & accidit albedini; vnde erit veluti subiecti in accidentia. *1. Opinio Auct.* Si vero fiat diuisio substãtiæ metaphysicæ in completam, & incompletam, vt si diuidatur ens per se in animal, & rationale, est eiusdem rationis diuisio. Accidit enim enti per se habere illud complementum metaphysicũ, vel non habere. Vnde poteris colligere, quam falsè determinauit Suarez in sua metaphysica, disputatione 33. sectione 1. qui dicit, diuisionem primam esse analogam, & secundam esse subiecti in accidentia, penes diuersas denominationes rationis. *2. Opinio Suarez reijcitur.* Quod si referatur ad secundam intentionem generis & speciei, bene, si ad naturas, malè dixit. Quapropter debuit hoc aduertere, qui ita iudicat omnia. Et si fiat argumentum. *Obiectio.* Ens in completum & in incompletum diuiditur analogicè; ergò substantia completa & incompleta diuidetur analogicè. Respondetur, quod si ens accipias in ordine ad substantiam & accidens, & voces accidens ens incompletum, benè dicis, sed non est eadem ratio substantiæ tunc completæ & incompletæ. *Solutio.* Si verò loquaris de ente completo & incompleto, sumendo completum ens pro toto composito, pro homine, verbi gratia, & incompletum ens pro parte, non est analoga diuisio, quia materia simpliciter est ens, sicut totum, nec habet rationem entis in ordinem ad totum, quod est effectus illius. Vnde completum & incompletum sunt membra magis vel minus perfectè diuidentia ens, vnde est veluti subiecti in accidentia. Et videbis, quomodo etiam falsum dixerit idem dispu. trigesima secunda, sectione vltima, in fine. *Reijcitur iterũ Suarez.* Hæc sub breuitate transcurro, quia non sunt huius loci, Deo fauente, alibi disputabuntur.

De prædicamento quantitatis.

QVÆSTIO XIX.

Vtrum sit ratio formalis quantitatis extensio, vel diuisibilitas.

ET probo, quod non sit extensio partium essentia quantitatis. Et sit primum argumentum. *1. Argum.* Nã quando dicitur, quod extensio partium est de essentia quantitatis, vel accipitur extensio partium pro extẽsione partium substantiæ; vel ipsius quantitatis, neutrum horum potest esse eius ratio, ergo &c. *Soluitur. Impugnat.* Si dicas secundum, contra: nã quantitas ideo est ens, quia est aliquid ipsius substãtiæ, scilicet, quantificaatio eius, vt ex D. Th. supra diximus, ergo partiũ extensio in ordine ad se non potest esse ratio formalis

formalis quantitatis, sed ex necessitate debet habere rationem entis talis, quia est aliquid ipsius substantiæ, scilicet extensiua, vel diuisiua, vel mensuratiua, vel quid simile. Et sicut essentia qualitatis est, quod sit qualificatiua substantiæ, ita quantitatis, quod aliquo modo se habeat in ordine ad substantiam.

Alia Solutio. Si dicas, quod extensio in ordine ad substantiam sit sua ratio formalis. Contra; *Impugnat.* primò quia extendere partes substantiæ est separabile à quantitate; ergo non est eius essentia, quia essentia rei nullo modo est separabilis à re etiã per diuinam potentiam. Antecedens patet in Eucharistia, vbi quantitas non extendit partes substantiæ. *Alia Solutio.* Si dicas, quod est ratio quantitatis extendere partes substantiæ aptitudine, non verò actu. *Impugnat.* Contra. Si potest intelligi quantitas sine actuali extensione partium substantiæ, non potest intelligi sine actuali extensione partium sui ipsius, ergo essentialior est ille ordo ad extendendum suas partes, quam ad extendendum partes substantiæ, & intimior, vnde non illa extensio substantiæ, sed ista est ratio formalis quantitatis. Et confirmatur hoc; creet Deus quantitatem sine subiecto, quod potest *Confirm.* facere. Tunc sic: illa quantitas habet essentiam quantitatis, & non extendit substantiam, sed solum suas partes, & hæc extensio est inseparabilis ab illa; ergo magis intima & essentialis; ergo sua essentia consistit in hoc, quod sit extensiua partium suarum, & non in hoc, quod sit extensiua partium substantiæ.

2. Argum. Secundum argumentum; Si extensio partium substantiæ esset essentia quantitatis, deberet conuenire omnibus inferioribus suis; sed non conuenit quantitati discretæ, ergo &c. Minor probatur, quia quantitas discreta componitur ex indiuisibilibus, & inextensis, ergo eius ratio non erit extendere partes substantiæ. Et confirmatur; nam est inexplicabile, quomodo ternarius *Confirm.* faciat extensum. Hominem enim non facit extensum, si sit ternarius trium hominum, nec tres homines facit extensos; quia isti tres homines à propria quantitate diuisibili sunt extensi, & non ab vnitatibus, quæ sunt indiuisibiles; indiuisibile autem non potest etiam formaliter facere diuisibile.

Tertium argumentum. Non potest dici, quod extensio partium substantiæ sit ratio formalis quantitatis; *3. Argum.* nam, antequam intelligamus quantitatem habere suum effectum formalem, substantia habet partes extensas; nam manus non est caput, nec pedes sunt caput, ergo sunt partes extensæ, & diuisæ ante aduentum quantitatis, ergo quantitas non est ratio extensionis illarum. Antecedens probatur, quia substantia & partes eius sunt priores, quã quantitas, ergo partes substantiales esse extensas, & vnam non esse aliam, habet substantia ex se, & non à quantitate.

Quartum argumentum est: Aristoteles in hoc prædicamento determinauit *4. Argum.* mensuram esse rationem quantitatis; ergo falsum est dicere extensionem, seu diuisibilitatem esse eius rationem. Probatur antecedens, nam probauit orationem esse quantam per hoc, quod est mensura longitudinis & breuitatis; & etiam dixit, quod superficies & locus sint distinctæ species quantitatis, quia superficies est mensura intrinseca & locus mensura extrinseca; ergo esse mensuram est ratio formalis quantitatis, quandoquidem per diuersum modum mensurandi species distinguuntur. Probo consequentiam; nam si diuisibilitas esset eius ratio, species distinguerentur penes diuersam rationem diuisionis, vel extensionis, & non per diuersam rationem mensuræ, sicut, quia ratio formalis qualitatis est esse qualificatiuam substantiæ, species eius distinguuntur penes diuersum modum qualificandi, & ita in omnibus aliis contingit; ergo &c.

Et confirmatur hoc argumentum. *Confirm.* Nam Diuus Thomas de natura loci, opusculo quinquagesimo secundo, dicit, propriam rationem quantitatis, vt quantitas est, esse rationem mensuræ, & ita species quantitatis distingui per diuersum mensurare, qua ra-

tione locum & superficiem distinguit: & in 1. Sententiarum, distinct. 19 art. 1. ad 1. dicit, rationem quantitatis consistere in quadam diuisibilitate, vnde ratio quantitatis per se inuenitur in eis, quæ per se diuiduntur. Et idem dicit dist. 17. quæst. 2. artic. 1. & 5. Metaphysicæ, capite de quanto; ergo secundum Diuum Thom. nullo modo extensio est ratio quantitatis. Et confirmatur hoc argumentum. Illa est ratio quantitatis, quæ communis est omnibus speciebus quantitatis; sed mensuræ ratio est huiusmodi, & non diuisibilitas, seu extensio; ergo &c. Probatur minor; quia locus non habet aliam rationem diuisibilitatis, quam habet superficies; habet tamen aliam rationem mensuræ; & penes hanc ponitur distincta species; ergo ratio mensuræ est ratio formalis quantitatis.

Confirm.

5. Argum. Quintò arguitur. Diuisibilitas dicit potentiam ad diuisionem; sed hæc potentia non pertinet ad prædicamẽtum quantitatis; ergo diuisibilitas non est ratio formalis. Consequentia patet; quia ratio formalis debet pertinere ad idem prædicamentum, ad quod pertinet res constituta per illam. Maior patet, quia diuisibile est, quod potest diuidi. Minor probatur, quia illa potentia, cum sit ad actum accidentalem diuisionis, debet pertinere ad prædicamentum qualitatis, ad speciem naturalis potentiæ, vel impotentiæ. Si dicas; accipi hic diuisibilitatem prout valet idem, quod extensio partium, idem argumentum currit: nam extensio partium non distinguitur, nec realiter, nec formaliter ab hac diuisibilitate; ergo si dicas, distingui, quia diuisibilitas est passio extensionis, ergo hæc passio est in prædicamento qualitatis, ratione iam dicta.

6. Argum. Sextum argumentum: Nec extensio, nec diuisibilitas potest esse ratio quantitatis; ergo &c. Probatur antecedens; nam vel est extensio, vt quo, vel vt quod, vel diuisibilitas vt quo, vel vt quod; sed neutrum horum; ergo &c. Quod non sit vt quod, probo; quia omnis forma non est quod, sed id, quo aliquid est tale, vt patet in albedine, quæ non est, quod est album, sed quo est aliquid album; & paternitas non est pater, sed quo aliquid est pater; & sic in reliquis accidentalibus formis; & anima rationalis non est homo, sed id, quo homo est homo; ergo &c. Nec etiam est id, quo aliquid est diuisibile, vel extensum, quia impossibile est, quod quantitas faciat aliquid extensum habens partem extra partem, nisi ipsa prius habeat partem extra partem: nam diuisibilitas seu extensio in substantia prouenit ex diuisibilitate, seu extensione in quantitate: ergo, &c.

Præambula ad decisionem quæstionis.

C ötrouer. In hac quæstione variæ sunt Metaphysicorum sententiæ. Suarez in sua Metaphysica, disputatione 40. sectione 4. prædicatiuo modo determinat ista satis diffusè. Primò, quia extensio sit ratio quantitatis. Sed tamen hæc extensio non debet intelligi, quod sit extensio partium substantiæ in propriis partialibus entitatibus: sed consistit in hoc, quod res habens quantitatem, ex vi illius nata est habere extensionem partium in ordine ad locum: ita vt ex vi talis accidentis occupare necessariò debeat extensum locum. Et dicit, quòd hæc extensio non sit accipienda pro extensione actuali in actu: quia hæc est posterior quantitate, sed est eius ratio formalis extensio situalis aptitudine; nam afficit taliter substantiam, vt ex vi eius affectionis substantia necessariò debeat occupare locum extensum. Et propter quoddam argumentum, quod ibi format, dicit vlterius explicando rem, hanc quantitatem esse formam quandam dantem rebus corpoream molem, vel extensionem, in quo eius ratio formalis consistit; sed hunc effectum explicamus per hoc, quod est habere extensionem partium in ordine ad locum. Præterea asserit iste author, quod materia prima habeat suam extensionem suarum partium ex seipsa, etiamsi sit pura potentia, quæ dicitur extensio entitatiua. At iste acutus author non negabit nobis, se non explicuisse, quid sit in se

1 Opi. Suarez.

in se ratio formalis quantitatis; sed hic solum explicuit per suum effectum, quia nimirum non potest secum compati aliam quantitatem in eodem loco, nec sic attigit quidem, quid in se sit ratio formalis quantitatis. Nam duo corpora penetratiuè per diuinam potentiam in eodem loco cum suis quantitatibus esse possunt: & hanc quantitatem oportet definire, & dicere, in quo eius ratio consistat, nec sententiam hanc aliquibus, vel authoritatibus, vel rationibus probat.

2. Opin. Iuniorum. Secunda sententia est, quā aliqui moderni sequuntur, censentes, mensuram esse rationem formalem quantitatis. Et hanc sententiam D. Thom. tribuit idem Suarez eadem disputatione, sectione 3. Et statim dicit, sententiam contrariam esse D. Tho. & vt faciat vertibilem ad contraria opinionem D. Tho. sibi contrarium recitat. Hæc sententia probari potest 4. argumento supra à nobis facto in principio quæstionis.

3. Opin. Capreoli, Sōcinatis, Iauelli. Tertia sententia asserit, rationem formalem quantitatis esse diuisibilitatem in partes quantas. Quam sententiam videtur tenere Aristoteles 5. metaphysicæ, capite 13. dum dicit quantum esse diuisibile in ea, quæ insunt, &c. Hanc tenet Capreolus 2. distinct. 3. quæst. 1. ad 11. & distinct. 19. quæst. 1 ad 2. Contra primam conclusionem. Soncinas. 5. metaphysicæ, quæst. 21. Iauellus quæst. 20. Cuius sententiæ potissima ratio est; quia Aristoteles illam per diuisibilitatem definierit, præsertim in metaphysica, vbi rerum quidditates exactissimè peruestigat.

4. Opi. aliorum. Quarta sententia asserit, quantitatis essentiam esse habere partes, quod per se primò soli quantitati conuenit: aliis autem, quibus habere partes conuenit, ratione quidem quantitatis conuenit. Vt igitur, quid in hac parte sit sentiendum, secundum D. Thom. & veritatem aperiam, sit

Decisio quæstionis.

1. Conclus. cōtra secūdam opin. PRima conclusio: Essentia quantitatis non est esse mensuram, &, hanc esse D. Thom. doctrinæ valde conformem, inferius ostendam. Nunc autem probo conclusionem (loquimur autem hic de quantitate molis, & non de quātitate virtutis): nam esse mensuram dupliciter potest accipi, siue actiuè siue passiuè. Esse mēsuram passiuè, idem est, quod esse mensurabile; sed hæc non est essentia quantitatis; & probo, quia, quod quantitas sit mensurabilis quantitatiuè, ex eo prouenit, quod est extensa, & habet partem extra partem; ergo prius nostro modo intelligendi, & etiam in re conuenit quantitati esse extensam, quam habere rationem mensuræ, ergo ratio mensuræ non est essentia. Consequentia est euidens, quia essentia est, quæ primum & immediatè conuenit alicui, seu est ipsum, cui reliqua conueniunt. Antecedens primò probatur; non enim res mensurabilis est, nisi habeat extensionem aliquam; punctum enim & vnitas hac ratione non sunt mensurabilia. Quod si mensura accipiatur actiuè, ita, vt sit de ratione quantitatis, quod per illam mensuremus reliqua, & eorum quantitates cognoscamus, nec isto modo est ratio mensuræ ratio formalis quantitatis; nā mensura actiuè est id, per quod possumus cognoscere quantitatem, & quod quantitas sit id, per quod possumus rei quantitatem cognoscere, non est eius essentia, ergo &c. Maior patet ex Aristot. 10. metaphysicæ, capite 1. & 3. Minor probatur: nam in palmo, verbi gratia, prius intelligimus nos, quod habeat extensionem quandam, quam possimus illo aliquid metiri; ergo aptitudo ad mēsurandum quantitatem consequitur. *Mēsurare nō pōt esse rō formalis prædicamenti quātitatis.* Præterea, vnitas isto modo est maximè mensura, vt asserit Aristoteles 10. metaphysicæ, ca 2. & tamen vnitas non habet essentiam quantitatis; ergo quantitatis essentia non est esse mensuram. *Vnitas secūdū Arist. est maximè mensura.* Minorem probo, quia si haberet essentiam quantitatis, deberet vnitas collocari directè in prædicamento quantitatis; & tamen constat, quod reductiuè ponitur. Maior patet, quia omnis mensura ad diuisibile, vt quod, reducitur, vt asserit Arist. 10. metaphysicæ, cap. 2. in hæc verba Maximè autem mensurā esse cuiusque generis primum, & maximè

propriæ quantitatis: hinc etenim ad alia aduenit. Mensura enim est id, quo quantum cognoscitur, cognoscitur autem quantum vt quantum, aut vno, aut numero: omnis verò numerus vno ergo &c. Quod optimè explicat Soto in hoc prædicamento. *Soto.* Præterea; quantitas infinita si daretur, secundum se totam esset quantitas, & secundum se totam non posset esse mensura; ergo esse mensuram non est ratio formalis quantitatis. *Si daretur quantitas infinita, nõ esset mensura.* Minorem probo: quia nihil per illam secundum se totam potest notificari: quia quod notificat aliquid, debet esse notissimum; & cum illa quantitas deberet notificare quantitatem alterius rei, ipsa deberet esse cognita, & notificata secundum suos terminos: quod est impossibile, cum non habeat illos. Præterea, id, quod debet mensurare res alias, debet esse æquale, vel inæquale alteri, sed istæ sunt passiones quantitatis; ergò mensura non potest esse ratio formalis quantitatis. *Mensurare est passio, nõ ratio formalis quantitatis.* Maior per se nota est; punctum enim nullum continuum potest mensurari, quia nec est æquale illi, nec inæquale. Minor patet ex Arist. in textu huius capitis. Consequentia probatur; quia quod præsupponit passionem quantitatis, vt habeat suam essentiam, non potest esse essentia illius rei, cuius passio præsupponitur: si enim voluntas præsupponit intellectum hominis, non potest voluntas esse hominis ratio; ergo si mensura præsupponit æqualitatem, vel inæqualitatem, quæ est passio quantitatis, non potest mensura esse ratio. Quid verò voluerit D. Thom. dicere, cum asseruit, mensuram esse rationem quantitatis, dicemus in solutionibus argumentorum. *Quid sentiat D. Th.*

Ex dictis videbis, quam falsè dixerit Suarez, sectione 3. disputatione 40. quantitatem non mensurare proprium subiectum, scilicet, substantiam quam afficit; quia, inquit, mensura debet esse aliquid extrinsecum, falsum asserit. *Contrauer. An quantitas mensuret substantiam, quã afficit.* *Reijcitur Suarez.* Nam quod hæc substantia sit tanta, habet ex sua quantitate; ergo qđ cognosceretur esse tanta, habebat ex sua quantitate: ergo quantitas proprii subiecti mensura est: nam mensura est, quâ cognoscimus rei quantitatem: & non est necesse mensuram esse rem extrinsecam, id est, existentem extra rem, sed sufficit, quod etiam sit in re ipsa, & ab illa distinguatur realiter formaliter. Nam motus cæli primi mensuratur tempore, & tamen non est tempus in alio subiecto, sed in eodem, in quo est motus cæli. Falsum est etiam, quod ibidem asserit, mensurare per repetitionem esse proprium numeri, nam hoc est proprium vnitatis, vt constat ex Aristot. loco supra adducto. Et ipsemet statim in eadem sectione sibi est contrarius; nam dicit, esse mensuram per repetitionem esse proprium vnitatis; præter quam, quod isti termini per accommodationem, vel repetitionem sunt fictitii, & non vsitati apud metaphysicos.

Secunda conclusio: Diuisibilitas, prout est quædam potentia ad diuisionem realem faciendam, vel prout dicit formaliter id, quod potest fundare diuisibilitatem per intellectum, secundum quem possimus vnam partem distinctam ab alia signare, & distinguere per rationem, non est ratio formalis quantitatis. *2. Conclus. cont. 3. opi. Diuisibilitas non est ratio formalis quãtitatis.* Probatur conclusio demonstratiuè. Nam prius conuenit, quantitatem habere partes extensas, quam esse diuisibilem, ergo esse diuisibilem non est ratio quantitatis. *Prius cõuenit quantitati habere partes extẽsas, quã esse diuisibilẽ.* Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam ex eo aliquid est diuisibile quantitatiuè, modo iam dicto, quia habet extensionem partium, ergo diuisibilitas consequitur ad extensionem partium, quare enim punctum indiuisibile est, nisi quia non habet partes? Item vnitas vt sic quare non est diuisibilis, nisi quia non habet partes discretas? Et per oppositum videbis numerum esse diuisibilem, quia habet suas partes, & lineam eadem ratione; ergo ad rationem extensionis partium sequitur diuisibilitas; non ergo est ratio formalis quantitatis.

Præterea: Illud est essentia rei, quod est radix, & origo omnium passionum, quæ conueniunt tali rei, sed huiusmodi non *Essentia est radix et origo omnium*

Digitized by Google

Passionum subiecti. di non est diuisibilitas; ergo &c. Probatur minor, quia ad diuisibilitatē non sequitur extensio, sed contra. Præterea. Essentia rei non potest demonstrari a priori de re, cuius est essentia, & patet: nam essentia hominis à priori indemonstrabilis est, quia per nihil prius conuenit, sed reliqua cõueniunt per illam; sed diuisibilitatem demonstrat Aristoteles de quantitate sexto Physicorum, capite primo: ergo non est ratio quantitatis. *Solutio.* Quod si dicas, demonstrare Aristotelem, esse diuisibilem in semper diuisibilia, & non esse diuisibilem absolutè; *Impugnat.* Contra. Nam si demonstrat esse diuisibilem in semper diuisibilia, (& loquitur de quantitate continua) ergo est diuisibilis; ergo iam esse diuisibilem demonstratur de quantitate. *Alia Solu.* Si dicas, quod demonstratur hoc de aliqua specie quantitatis, nimirum de continua; vnde non sequitur, quòd non sit ratio quantitatis in communi; *Impugnat.* Contra. Impossibile est, quod aliquid sit passio hominis, & quod sit essentia animalis, quia essentia generis est prior essentia specierum; sed passio est posterior natura speciebus: ergo nõ potest esse essentia generis, quæ est prior speciebus. Et modò nõ disputamus, vtrum prima passio sit demonstrabilis, sed hoc vt probabile admittimus, de quo in posterioribus. *Verba Diui Thom. quo modo intelligenda.* Et cum D. Tho. dicit, esse diuisibile, rationem esse quantitatis, accipit diuisibilitatem pro radice. Et quæ sit radix ista, dicetur statim, sicut cum asserimus, hominis differentiam esse rationale, nõ accipitur rationale pro potentia proxima, sed pro radice illius potentiæ. Et idem dicitur de ente mobili, cum dicitur, quòd est obiectum Philosophiæ; nam accipitur mobilitas pro radice mobilitatis, & non pro potentia proxima ad motum. Præterea, angelos dicimus esse indiuisibiles, quia non habent partes extensas: ergo ex opposito, quod est diuisibile, hinc debet habere diuisibilitatem, quia habet partium extensionem.

Corollar. Ex hac conclusione sequitur diuisibilitatem physicam non esse essentiam quantitatis, siquidem alicui conuenit essentia quantitatis, cui non conuenit hæc passio. An verò sit passio, dicemus postmodum.

3. Concl. contra Soncinatem. Tertia conclusio; Ratio constitutiua quantitatis non est relatio rationis; Hæc conclusio ponitur contra Soncinatem, qui quinto metaphysicæ, quæstione vigesima prima, dicit, quantitatem connotare formaliter quendam respectum rationis ad partes cõstitutiuas ipsius quantitatis, hoc est esse eius rationem formalem incompletam. Et affert exemplum de substantia, quæ formaliter dicit negationem, per quã ens determinatur ad esse substantiæ; nã substantia est ens per se, id est, non in alio. Nam ita asserit; Quantitas dicitur ens constitutum ex partibus diuisibilibus eiusdem rationis ipsam quantitatem constituentibus, vnde formaliter importat respectum rationis ad partes constituentes, quæ relatio est ens rationis, cum sit inter extrema non realiter distincta. Et hæc eius sententia magis patet ex tertio eiusdem quæstionis argumẽto. *Locus Diui Thomæ vrgens contra Soncinatẽ.* Sed probatur nostra cõclusio primò authoritate D. Th. qui 1. par. quæstione vigesima octaua, dicit, quod solum in his, quæ dicuntur ad aliquid, inueniuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem, quod non est in aliis generibus; quia alia genera, vt quantitas & qualitas, secundum propriam rationem significant aliquid alicui inhærens: ergo secundum Diuum Thomam propria ratio quãtitatis est realis siquidem significat aliquid alicui inhęrens. *1. Ratio pro conclusione* Prȩterea probatur ratione; nam modus quantitatis est maxima ipsius perfectio, siquidem constituit illam; sed relatio rationis non potest esse perfectio quantitatis, nec cuiusuis alterius rei; ergo non est modus quantitatis. Minor probatur, quia est quid extrinsecè solum denominans, & conueniens per operationem intellectus, vnde, quia non dicit perfectionem, fatemur relationes aliquas rationis conuenire Deo ex tempore, vt relatio dominii, iustificatoris, & cetera; *2. Ratio.* Tertiò, modus prȩdicamẽtalis determi-

nat

nat ens ad certum esse, seclusa operatione intellectus: ergo debet esse aliquid reale, & non potest esse aliquid rationis. Antecedens probatur, quia seclusa operatione intellectus est prædicamentum quantitatis, & reliqua omnia, ergo habent suas rationes formales seclusa operatione intellectus: & tamen si modus esset quid rationis, hoc non haberet, operatione intellectus seclusa.

3. Ratio. Præterea quantitas realiter afficit substantiam, non solum in ratione communi accidentis, sed secundum propriam rationem eius, ergo nō potest eius ratio esse aliquid rationis, quia sic non realiter afficeret. Probatur antecedens, quia realiter quantificat, & habet hunc effectum independenter ab intellectu nostro. Eius autem argumenta, quibus probat suam conclusionem, nō militant contra nos.

Obiectio. Et si dicas, contra; quia enti nihil reale potest addi; ergo quantitas non addit supra ens aliquid reale, & addit aliquid, ergo rationis.

Solutio. Respondetur, quod additur modus entis, non per cōceptum entis, sed magis contractè & limitatè, tanquam id, quo aliquid habet rationem quantitatis, vt patet in vltimis differentiis, quæ omnia entia sunt, sed quia vna dicit ens aliter, quam alia, & sub alio cōceptu & modo, ideo vna dat esse hominis, & alia equi. Eodem modo hic, licet ille modus sit ens, nihilominus dicit sub alia ratione, & modo magis contracto, ita, vt illud sic det esse quantitatis, & determinet ens ad rationem quantitatis.

4. Conclus. cōtra quartam opin. Quarta conclusio. Ratio quantitatis non est habere partes vtcunque. Probatur, quia, si fiat sermo de partibus quomodocunque, substantia prius natura, quam sit quanta, habet partes substantiales, nimirum materiam & formam, (& loquimur de substantia composita,) ergo iste effectus non prouenit à quantitate, ergo eius ratio non est esse id, quo aliquid habet partes, nec est habere partes vtcunque, siquidem conuenit substantiæ sine ordine ad quantitatem. Præterea, habere partes substantiales, & essentiales, est quid essentiale in substantia composita, ergo non potest esse quantitas, nec prouenire à quantitate. Probatur consequentia, quia tam quantitas, quam eius formalis effectus sunt accidentia. Et hæc conclusio notissima est, sed voluerunt aliqui contra illam errare.

5. Conclus. contra Suarez. Quinta conclusio; Non est ratio formalis quantitatis extensio situalis aptitudine, nec eius ratio formalis bene explicatur per hoc, quod est dare rebus corpoream molem, vel extensionem. Hæc conclusio ponitur contra Suarez.

1. Pars conclus. probatur primo. Probatur prima pars; nam quod quantitas extendat substantiam in ordine ad situm, ratione cuius extensionis aliam substantiam non compatiatur secum in eodem loco, etiamsi fiat sermo de extensione aptitudinali, consequitur ad rationem formalem quantitatis; ergo non est eius ratio formalis. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam prius habet in se quantitas suas partes extensas, & prius in se extendit substantiam, seu prius est apta nata extendere suas partes, & partes substantiæ in se, quam sit apta nata extendere in ordine ad locum, ergo non est eius ratio extensio situalis aptitudine. Probatur antecedens; nam illa duo facit quantitas, & est apta illa facere, scilicet extendere suas partes, & partes substantiæ, & in se, & in ordine ad locum, & hæc habent se ordine quodam, & prius conuenit aptitudo, vt extendat se, & partes substantiæ in se, quam vt extendat illas in ordine ad locum, ergo hoc consequitur ad illud: ergo hæc secunda aptitudo nō est eius ratio formalis.

Probat. 2. Præterea, nam si explicat rationem formalem quantitatis per illum effectum, cur non dixit, diuisibilitatem esse rationem formalem quantitatis, nam est eius propria passio, quæ consequitur ad quantitatis essentiam, sicut aptitudo situalis. Sicut igitur illi, qui dixerunt diuisibilitatem esse rationem formalem, si de diuisibilitate formaliter loquuti sunt, nihil dixerunt, quia est eius passio. Et si de diuisibilitate radicaliter

ter intellexerunt, non explicuerunt rationem formalem quantitatis in se, sed in suo effectu. Ita iste non explicat rationem formalem quantitatis nisi in effectu, & tamen dixit explicare rationem formalem quantitatis in se. Præterea risibilitas non est hominis ratio formalis, etiamsi essentia hominis faciat risibile, quia est id, ad quod consequitur risibilitas, ergo etiamsi quantitas faciat aptitudinem situalem, non est eius ratio formalis, quia consequitur ad suam rationem formalem. Præterea, diuisibilitas immediatius sequitur ad rationem formalem quantitatis quam extensio situalis aptitudine, ergo melius per illam explicuisset rationem formalem quantitatis. Consequẽtia est clara, quia est magis intima passio, & magis accedens ad eius essentiã. Antecedens probo, quia illa passio conuenit quantitati in ordine ad se & suas partes, hæc passio in ordine ad aliud, scilicet, locum. Præterea, essentia quantitatis potest optimè intelligi sine hac extensione aptitudinali situali: ergo nõ est de eius essentia. Consequentia patet, quia res sine sua essentia, & sine his, quæ sunt de sua essentia intelligi non potest. Antecedens probatur, nam si intelligatur quantitas cum extensione quantitatiua in se, etiamsi non intelligatur illa extensio situalis, satis eius essentia intelligitur formaliter: & radicaliter intelliguntur eius passiones. Præterea nam hæc extensio situalis non potest competere numero, vt sic, formaliter.

Probat. 3. *Probat. 4.* *Probat. 5.* *Probat. 6.*

2. pars cõcl. probatur. Secundam partem conclusionis sic probo. Nam hoc est, quod inquirimus, quid sit quantitas, & quid sit quantum, ergo ridiculum est explicare quantitatis rationem formalem per hoc, quod est facere quantum materiale, nam hoc erat explicandum, quid sit facere quantum. Vt igitur hanc quantitatis explicemus rationem, sit

6. Conclus. contra relatas opin. Sexta conclusio: Ratio formalis quantitatis est esse formam quandam accidentalem per quam & ipsa quantitas, & substantia habeat partes extensas. Itaque extensio partum substantiæ est effectus formalis quantitatis, & extensio partium ipsius quantitatis est etiam eius formalis effectus. Et iste est vnus totalis effectus quantitatis. Esse autem partes extensas est vnam non esse aliam, & vnam esse extra aliã, nec hoc magis notificari potest. Hæc conclusio satis patet ex conclusionibus prædictis; non enim habet quantitas aliud, quod in ipsa possit intelligi, vt ratio eius formalis, exclusis supra dictis modis dicendi, nisi hoc, ergo &c. Prætererea, illud, quod est radix & principium, vnde cetera oriuntur, & conueniunt quantitati, est ratio formalis quantitatis; sed esse formam, qua substantia & quantitas habent partes extensas, est radix & principium eorum, quæ quantitati conueniunt, ergo illud est eius ratio formalis. Maior patet: quia illud est essentia rei, quod est radix & principium ceterorum, & ipsum à nullo prouenit in genere causæ formalis. Sed minor probatur, quia prius in quantitate intelligitur esse rationem extendendi, quam esse diuisibilem in se, & in ordine ad locum, & quã intelligamus, illam esse mensuram. Et confirmatur, nam id est de essentia rei, quod sumitur vt medium ad demonstrandas à priori reliquas illius rei proprietates, sed huiusmodi est extensio, & non aliud: ergo extensio est eius ratio formalis. Maior patet: Minor probatur. Nam ex eo, quod quantitas habet partes extensas, diuisibilis est & mensura, & alias habet proprietates. Præterea: nam essentia qualitatis est qualificatiuam esse substantiæ, ergo essentia quantitatis erit quantificatiuam esse substantiæ, sed nihil est aliud quantificare substantiam, quam facere illam extensam, ergo est hæc eius ratio formalis. Diximus in conclusione, quantitatem duos partiales habere formales effectus, nimirum extẽsionem partium substantiæ, & ipsius quantitatis, & principaliter respicit extensionem substantiæ, seu esse id, quo substãtia habet partes extensas, quia cum sit accidens, ex natura sua habet esse aliquid substãtię, nimirum quantificationem ipsius. Ceterum

Duplex effectus formalis quãtitatis. *Probat. 1.* *Probat. 2.* *Confir.* *Probat. 3.*

rum, quia non potest quantificare & extendere substantiam, nisi quantam & extensam se reddat: habet etiam seipsam quantam & extensam reddere. Sicut enim de luce dicimus, quod sit ratio, quare ipsa & reliqua sint visibilia, ita de quantitate dicendum est, quod sit ratio, quare ipsa & reliqua sint quanta. *Prob. 4.* Præterea probatur conclusio, quantum ad id, quod asserit rationem quantitatis esse id, quod substantia & ipsa sunt extensa. Nam omnis forma habet ex sua ratione esse id, quo reliqua sunt talia. Humanitas enim est id, quo homo est homo: albedo id, quo album est album, & sic in reliquis. Et loquimur modò in rebus materialibus; ergo quantitas ex natura sua habet esse id, quo aliquid est quantum, & extensum, & diuisibile. *Corollariū* Ex dictis in hac conclusione sequitur, hanc esse rationem formalem, etiam quātitatis discretæ. *Prob. 5.* Et probatur, quia est ratio formalis quantitatis, quæ est generalissimum: ergo etiam est ratio formalis omnium specierum illius prædicamenti, qua ratione sunt quantitates. Nam & quantitas discreta est diuisibilis in suas partes, vt ternarius in tres vnitates, vt patet ex Aristotele 1. metaphysicæ, capite 13. & dicemus postea. Et ita dixit quantitatem discretam esse id, quod in non continua diuisibile est.

7. Conclus. Cōtra Suarez: substātia sine quātitate nulla hēt extēsionem partium etiā entitatiuā

Septima conclusio, substantia sine quantitate nullam habet partium extensionem etiam entitatiuam. Hæc conclusio ponitur contra Suarez supra, & alios eiusdem classis, qui substantiæ tribuunt distinctionem partium & extensionem substantialem, sine quantitate. Itaque dicunt, materiam, quæ est in capite, sub quantitate capitis, & est res partialis distincta à materia, quæ est in pede, & situ distat ab illa, de situali distinctione inquiunt, non esse dubium, quin proueniat à quantitate radicaliter: sed de entitatiua distinctione censent, impossibile & falsum dicere, quod proueniat à quantitate. Hanc tenet Ocham, vt videre poteris in Capreolo infra citando. *Prob. 1.* Probatur ergò conclusio; quæ est Capreoli in secunda distinctione tertia, quæstione prima, articulo tertio, ad vltimum Scoti contra secundam conclusionem: & distinctione decima octaua, quæstione prima, & Soncinas quinta Metaphysic. quæstione decima nona, & Ferratensis primo Physicorum quæstione tertia. Nam quantitas ordinatur ad extendendam substātiam, ergo substantia de se non est extensa, alias superflueret extensio quantitatis. Item, materia prima de se est pura potentia, non habens actum, ergo non habens distinctionem de se, ergo illa distinctio & extensio ab alio prouenit, & non potest prouenire ab anima, verbi gratia, rationali, quæ est inextensa; ergo prouenit à quantitate. Prima consequentia probatur, quia extensio, vt quod, & distinctio vt quod ab extensione, vt quo, debet prouenire: sed nihil est extensio vt quo, nisi quantitas, ergo hæc sola facit illam extensionem. Et confirmatur & explicatur, nam in homine anima non est extensa, ergo illa entitatiua extensio solum est materiæ, sed materia de se cum sit pura potentia, non potest habere extensionem; nam vna pars extensa distincta est ab alia extensa; sed distinctio ab aliqua forma prouenit, ergo non a materia secūdum se, & vt est pura potentia; sed prouenit illa extensio à quantitate. *Confirm.* Præterea, ratio partis integralis formaliter per quantitatem constituitur, ergo sine illa impossibile est, quod sit pars integralis. *Prob. 2.* Antecedens probatur, nam pars integralis materialis, quæ est sub manu, non habet esse manum sine quantitate: per quantitatem enim habet illam formam & figuram manus, si enim habet esse manum sine quantitate, est radicaliter & non formaliter, ergo &c. *Explicatur locus Diui Thom.* Et ita est intelligendus Diuus Thomas prima secundæ, quæstione, duodecima, articulo quarto, loquitur enim materialiter de partibus integralibus cum dicit esse substantiam. *Prob. 3.* Præterea, omnis pars vel est essentialis, vel subiectiua, vel potestatiua, vel integralis, seu quantitatiua; sed partes materiæ non sunt essentiales nec potestatiuæ, nec subiectiuæ, vt satis constat ex earum definitionibus;

tionibus; ergo sunt quantitatinæ, & per consequens remota quantitate non habent rationem partis; quia remota forma denominante remouetur effectus formalis, & denominatio, quæ erat per talem formam. Quomodo hæc sit D. Thomæ sententia, vide Capreolum vbi supra. Et hanc rem nolo amplius extendere, quia ad physicam attinet considerationem. Sed contra est argumentum Ocham & sequacium eius. Materia per seipsam est ens; ergo per seipsam est distincta: ergo partes eius cum per seipsas sint ens, per seipsas erunt distinctæ. Respondetur, quod partes per se non sunt ens; quia per se non sunt partes, sed per quantitatem. Illa enim negatiua, partes per se non sunt ens, est vera: quia est de subiecto non supponente, quia partes non sunt sine quantitate. Sicut enim, quamuis Petrus per se sit ens, non per se est albus, sed per albedinem: ita materia, licet sit ens per se, non habet per se partes sine quantitate, & sicut additur realitas, vt sit albus, Petrus, ita additur realitas vt partes materiæ sint distinctæ. Reliqua argumenta, quæ affert Suarez, pro hoc probando, nihil probant. Secundum argumentum Ocham est; nam materia prius natura creatur, & est, quam quantitas; ergo prius natura habet partes formaliter, quam quantitas sit. Negatur consequentia; quia formaliter habet partes per quantitatem; radicaliter autem habet id, vnde possit habere partes adueniente forma & quantitate. Sicut non valet, prius natura est aurum, quam figura annuli; ergo habet esse annulum ante figuram. Solum sequitur, quod est potentialitas, vt inde educatur annuli figura. Et cum dicitur, quod partes sunt substantia, formaliter non sunt substantia, sed id, quod suscipit talem effectum, substantia est, nimirum materia. Sicut esse album formaliter est accidens, licet id, quod suscipit talem effectũ sit substantia, nimirum corpus. Tertium argumentum est etiam dissolutum à Capreolo vbi supra. Nam si Deus conseruaret substantiam sine quantitate, tunc manerent partes integrales sine quantitate, ergo ex se haberent extensionem. Hoc argumentum dupliciter soluitur. Primò dicendo, quod non manerent partes integrales, sed substantiales solum, scilicet, materia & forma: & nihil aliud est de essentia substantiæ materialis, quia partes integrales formaliter fiunt à quantitate. Secundò respondetur, quod partes illæ manerent, etiam si non fierent formaliter in ratione partis integralis à quantitate, non tamen distinctæ per extensionem substantialem: itaque manerent manus, caput, cor, non tamen extensæ, sed sine extensione: eo quod extensio fit à quantitate, nec maneret illa substantia in loco. Et si diceres, maneret in rerum natura, ergo in aliquo loco; Respondetur, quod maneret in rerum natura, vt pars vniuersi, in nullo tamen loco; quia ratio formalis existendi in loco est quantitas, sicut de angelo dici solet. Quod si nullibi suam applicaret virtutem, nullibi esset; quia ratio formalis existendi in loco angelo est applicatio virtutis, & cum nullibi suam habeat applicatam virtutem, nullibi erit, licet sit pars vniuersi. Et si adducas argumentum Molinæ; nam si Deus reproduceret quantitatem illius substantiæ; esset reproducenda in illo loco, vnde illam Deus abstulerat: vt si ab aqua existente in vase Deus auferret quantitatem, & reproduceret rursus illam quantitatem, esset reproducenda in vase; ergo iam ante aqua erat in vase, etiam dum non habebat quantitatem, ergo ibi habebat extensionem partium, & sine quantitate, ergo per suam substantiam habet partes substantialiter extensas. Respondetur, quod aqua nullibi erat, & poterit Deus quantitatem reproducere, vbi sibi placuerit; & ibi erit substantia per reproductionem illius quantitatis, nec illæ partes confluerent ad punctum; quia ille confluxus motus est, qui sine quantitate fieri nequit. Itaque nec motus, nec existentia in loco, nec extensio partium sine quantitate fieri possunt, magis, quam album sine albedine, vel disgregatiuum visus sine albedine. Vnde

1. Obiectio Ocham. *Solutio.* *Difficultas Suarez nullius momenti.* *2. Obiectio.* *Solutio.* *3. Obiectio curiosa.* *Prior solut.* *Posterior solutio.* *Substantia satisfit.* *Obiect. Molina curiosa.* *Solutio pulchra.*

Vnde valeat Ocham in sua logica cum suis sequacibus, & antiquis, & modernis.

8. Conclus. Contra eos qui sup præsertim Suarez.

Octaua conclusio: Extensio partium in ordine ad locum est effectus secundarius quantitatis, qui separari potest ab ipsa quantitate. Itaque potest esse quantitas, & non tribuere hunc effectũ per diuinam potentiam. Et hæc conclusio modò breuiter probatur (Quia in materia de Eucharistia latissimè disputatur.) Nam quantitas Christi Domini est in Sacramento; & tamen ibi non extendit Christum in ordine ad locum: nam est Christus Dominus verè & realiter cum sua quantitate etiam in qualibet hostiæ particula. Sicut de existentia dici solet tertia parte, quod est effectus secundarius formæ, & potest ab illa separari, vt patet in mysterio Incarnationis, vbi humanitas Christi non habet propriam existentiam, sed existit per Verbi diuini existẽtiam.

Extendere partes in loco est effectus separabilis à quãtitate, & secundarius.

Explicatur definitio quãti tradita ab Aris. 5. Met.

Ex his patet satis, quid sit quantitas, & explicatio etiam definitionis quanti, quam dedit Aristotel. quinto Metaphysicæ, capite decimo tertio. Quantum est, quod est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque, vel vnumquodque vnum quid aptum est esse. Quantum est diuisibile. Ponitur particula illa pro diuisibilitate radicali; quæ est extensio. Et si accipiatur pro potentia ad diuisionem, quæ est passio, explicatur essentia quantitatis per passionem. Et per hanc particulam excluduntur à ratione quanti res indiuisibiles: seu inextensæ. Per illam particulam, in ea, quæ insunt, excluditur diuisio misti in elementa, quæ non sunt in misto formaliter, sed virtualiter. Partes verò, in quas diuiditur quantum, sunt formaliter in quanto, quorum vtrumque vel vnumquodque vnum quid aptum est esse. Hoc est, quod partes, in quas fit diuisio, manere possunt, vt aliquid vnũ. Per quod excluditur diuisio totius in materiam & formam, quæ non possunt manere, vt aliquid existens, & vt hoc aliquid, quælibet per se. Et si dicas, quod substantia est diuisibilis in suas partes: respondetur, quod hoc habet ratione quantitatis; & ita extensio & diuisibilitas conueniunt substantiæ ratione quantitatis.

Instantia satisfit.

Infertur præterea: Aristotelem hic non loquutum fuisse de vera & reali diuisione in actu secundo: ita vt sit necessarium ad hoc, vt aliquid sit quantum, posse in actu secundo physicè diuidi, vt patet in minimo naturali & in cœlo, quæ verè sunt quãta, & physicam diuisionem secum compatiuntur, de quo dicemus statim. In quo fallitur Suarez, disputatione 40. sectione prima.

Corollariũ obseruãdũ.

Error Suarez.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. arg.

Ad primum argumentum respondetur, quòd accipitur extensio pro hoc, quod est esse rationem, qua quantitas & substãtia suas habeant partes extensas. Et hic est vnus totalis effectus formalis dimanans à quantitate. Et ipsa de se est ratio ad hunc totalẽ effectum efficiendum, etiamsi aliquãdo in actu secundo non habeat extendere substantiam. Vt si Deus crearet illam sine actuali subiecto, & quod sit ratio, secundum quam substantia possit habere partes extensas, nunquam est separabile à quantitate, nec etiam per intellectum. Et per hoc etiam patet ad confirmationem.

Quando extensio partiũ sit formalitas inseparabilis à quantitate etiã per intellectũ.

Difficult. 1 Modus dicendi.

Si verò dicas, quid est, quod quantitas principalius facit? respondetur, quòd quantum est ex parte sua, principalius nostro modo intelligendi conuenit illi extendere, seu esse rationem extendendi partes substantiæ, quã esse rationem extendendi suas partes, licet in exercitio prius nostro modo intelligendi suas extendat partes. Sicut lux prius nostro modo intelligendi est ipsa visibilis, quã colores per ipsam sint visibiles. Quod verò ipsa sit extensa, est inseparabile ab illa, etiam vt quod, sicut est inseparabile à luce esse visibilẽ.

2. modus dicendi.

Vel potest dici secundò, quòd quantitas primò & per se habet extendere partes substantiæ nostro modo intelligendi, & consequenter se & omnia accidẽtia, & hoc habet ex natura sua. Quod si aliquando sit sine substantia, quia deficit

est subiectum, quod debebat primò extendere, extendit seipsam; tamen ex natura sua erat ratio ad primò extendendum substantiam, quia pro instāti, quo extendit substantiam, debet existere, & ita debet existere in subiecto extenso. Vnde prius habet facere nostro modo intelligendi extensionem substantię, vt ipsa suscipiatur in substantia extensa. Itaque prius nostro modo intelligendi habet extendere substantiam, quam se. Vtraque solutio est probabilis.

Vterq. modus cēsetur probabilis ab Auctor.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur, duplicem esse extensionem specificam, alteram continuam, & alteram discretam. Extensio continua est extensio in partes diuisibiles, & extensas in se formaliter. Extensio verò discreta est extensio in partes, quarum vna sit extra aliam, & istæ partes non sunt diuisibiles, vt partes sunt, sed sunt numerabiles. Illa verò prima extensio solum datur in quantitate continua; hæc solum in quantitate discreta. Cum ergo dicimus, extensionem esse rationem formalem quantitatis, loquimur de extensione, prout abstrahit ab vtraque idest facere, quod res illa habeat partes, quarum vna non sit alia. Et hoc vtrique quantitati conuenit; quia partes numeri vna non est alia, & habet quandam extensionem in numerabilitate, & de quantitate continua satis patet.

Duplex extensio partium, continua & discreta.

Ad Confir. Ad confirmationem respōdetur, quod facit extensionem substantiæ in ratione multitudinis: nam facit numerum, qui plures habet vnitates: & sine forma numeri non est hæc extensio in multitudine quantitatiua.

Ad 3. Arg. Ad tertium respondetur ex conclusione septima. Et quamuis verum sit, quod substantia sit prius natura, quam quantitas; non tamen est prius extensa, quam sit quantitas: quia istum effectum habet à quātitate. Sicut, quamuis angelus sit prius natura, quam applicatio virtutis eius ad locum, quia est effectus angeli; sed non prius est in loco, quam habeat suam applicatam virtutem; quia esse in loco est effectus formalis illius applicationis. Sicut homo prius est, quam albedo; sed nō est prius albus, quam habeat albedinem. Et ita soluitur argumentum Ocham & suorum.

Ad 4. Ad quartum argumentum, quod est difficile, respondetur negando antecedens. Ad probationem dicitur, mensuram esse passionem quantitatis, vt post modum dicemus; non verò rationem formalem. Vnde quando Aristot. probauit, orationem esse quantitatem per hoc, quod est mensura, probauit à posteriori per suam passionem. Sicut si probaremus, Petrum esse hominē, quia est risibilis. Quando verò dixit, corpus & superficiē esse diuersas species quantitatis penes rationem intrinsecę vel extrinsecæ mensuræ, intelligitur, quod in prædicamento quantitatis sūt species quantitatis in duplici differentia. Quædam sunt species in recta linea constitutæ: & tales species distinguuntur per rationem diuersam diuisibilitatis, & non per rationem mensuræ, & istæ sunt species perfectæ & completæ. Aliæ verò sunt species imperfectæ, quæ reducuntur ad prædicamentū, vt quid incompletum. Et sicut ratio mensuræ, quia est modus quidam imperfectus, reducitur ad prædicamentū quantitatis; ita species, seu, vt melius dicam, diuersitas in ratione mensuræ reducitur ad prædicamentum quantitatis, vt quid imperfectum. Et ita quando assignantur diuersæ species in ratione mensuræ, assignantur, vt quid incompletum, & imperfectum in illo genere. Si verò per rationem diuersam mensuræ diuersę species in recta linea assignarentur, erat euidens argumētum, quod ratio mensuræ erat ratio quantitatis. Itaque locus est species quantitatis imperfecta, & secundum quid reducta ad prædicamentum quantitatis. Sicut substare est modus substantiæ reductus ad prædicamentum substantiæ, & substare primò & secundò, etiamsi formaliter differant. Et etiamsi esset vniuocum substare ad substare primò & secundò nō sequeretur, quod essent species in recta linea constitutæ, sed ad latus, vt modi quidam imperfecti substantiæ. Sicut dicimus, quod anima hominis, &

Mensurare est passio nō formalis quantitatis.

Ex speciebus quātitatis quædā sūt directè in prædicamēto, quædam reductiuè.

equi

eq ui specie differunt, & non constituũtur in recta linea, quia quid imperfectũ sunt: ita dicimus, quod species, quæ sumuntur a ratione mensuræ præcisè sũt secundum quid species, & imperfectũ quid reductum ad prędicamentum quãtitatis. Et si dicas, contra: nam, vt dicit D. Thom. in locis infra adducendis, logicus considerat quantitatem in ratione mensuræ: ergo est ratio formalis quantitatis. Respondetur, negando consequentiam. Et ad antecedens dicitur, quod logicus præsupponit prædicamentum à metaphysica constitutum, secundum quidditates rerum, quæ in illo collocantur; & illas quidditates considerãt in ordine ad prędicationes, quę sunt de ipsa substantia. Et quia quantitas prædicatur de substantia, vt mensura eius, hinc fit, quod considerat quantitatem secundum quod prædicatur de substantia, quatenus est eius mensura. Hæc autem ratio considerandi non est ratio constituendi prædicamentum: sicut considerat substantiam, quatenus substat accidentibus: & tamẽ ratio substandi non est ratio constitutiua substantiæ, secundum quod est generalissimũ, quia est quidã modus, vt vidimus iam. Si dicas, quòd etiam considerat logicus quantitatem, vt faciat prædicationes respectu substantiæ, quæ non sumuntur à ratione mẽsuræ, vt quod substantia sit diuisibilis, sit longa, & cetera. Respondetur, quòd principaliter cõsiderat rationem mensuræ. Et si diuisibilitatem considerat & prædicationes, quæ ab illa sumuntur, est in ordine ad mensuram, & quatenus est radix mensuræ. Etsi dicas, quod D. Th. 1. p. quæst. 7. artic. 3 ad 2 dicit, tricubitum & bicubitum esse species quantitatis; sed illę species non sumuntur in ratione diuisibilitatis, sed in ratione mensuræ: ergo ratio mensuræ est essentia quantitatis; & ponit magnitudinem rationem genericam quantitatis. Respondetur, quod D Thom. loquatur ibi de speciebus imperfectis, quæ conueniunt quantitati ratione alicuius proprietatis, vt dictum est. Et magis hoc probatur ex dictis verbis: nam dicit, esse species magnitudinis, magnum autem & paruum non sunt species quantitatis. Alij dicunt mensuram accipi pro extensione: & ita idem esse dicere, rationem quantitatis diuisibilitatem esse, ac dicere esse mensuram. Sed prima solutio est, quam censeo veram. Et hoc est vnũ de difficillimis punctis huius prædicamenti. Ad confirmationem respondetur, vt dictum est, quod accipiatur ibi mensura pro radice, quæ est extensio; vel quod dicit propriam rationem quãtitatis esse mensuram, propriam rationem, secundum quam consideratur à logico; non propriam rationem quantitatis constitutiuam. Nam iam sæpe diximus, prædicamenta vnam solam rationem habere constitutiuam illorum, & solum esse decem prædicamenta; & ita apud logicum & metaphysicum esse eandem rationem cõstitutiuam prædicamenti, licet non eandem rationem considerandi. Nam cum habeant diuersos fines, & obiecta, habent diuersas rationes considerandi eadem prædicamẽta. Cum vero D. Th. dicit, diuisibilitatẽ esse rationem formalem quantitatis, accipit diuisibilitatem non pro potentia ad diuisionem proximam, sed pro extensione, quæ est radix illius potentiæ Vnde nõ est sibi contrarius; & maximo intellectu, & tenacissima memoria D Th. erat præditus. Vnde nunquam sibi contrarius est, vt quidam Theologi de excellentissimo viro iudicant, non percipientes profunditatem doctrinæ eius.

Obiectio. *Solutio.* *Obiectio.* *Solutio.* *Obiect. ex D. Tho.* *Sol. & declaratio S. Tho.* *Alia solu.* *Ad confir.* *Eadẽ est vt constitutiua prædicamẽti apud Metaphysic. & apud Logicum.* *Conciliantur loca D. Th.*

Ad quintum bene responsum est ibi. Et si inquiras, in quo prædicamento hæc diuisibilis ponatur, vel quid sit: respondetur, quod si accipiatur pro extẽsione, est in prædicamento quantitatis. Si autem accipiatur pro potentia ad diuisionem realem, verè est in prædicamento qualitatis. Nec nouum est, esse iam in vno esse prædicamento, & passionem in alio; vt vidimus in substãtia & eius passionibus. Et si dicas, quod hæc proprietas non conueniat omni quantitati; quia non conuenit cœlo, nec minimo; respondetur dupliciter. Primò, quia quantum est ex parte quãtitatis, potentiam habet ad diuisionem.

Ad 5. *Quid sit diuisibilitas, & ad quod prædic. pertineat.* *Obiectio.* *1. Solutio.*

Digitized by Google

Si autem repugnet, actualis diuisio prouenit in cælo & in minimo ratione formæ Secundò respondetur, quod cœlũ est diuisibile per diuinam potentiam, nã actus diuisionis bene potest illi per hanc potentiam competere. Minimum autem secundum quãtitates diuiditur, licet forma non maneat facta diuisione: multæ enim potentiæ sunt ad actus aliquos, qui ab extrinseco impediuntur ab illis, vt Adam in statu innocentiæ corruptibilis erat, etiamsi perseuearet in innocentia, & in eadem perseuerans non corrumperetur. Et beati ex natura sua corruptibiles sunt, tamen ex statu vitæ ęternę non corrumpentur Et hæc quoniam difficilia sunt, supersedeo ab illis.

2. Solutio.

Ad vlt. Ad vltimum iam patet ex dictis in conclusionibus. Est enim ratio formalis quantitatis esse rationem extendendi seipsam & substantiam. Esse verò extensam, vt quod, & substantiam esse extensam, vt quod, sunt effectus formales: & non sunt de eius ratione, quia bene potest quantitas intelligi, vt ratio extẽdendi se & alia sine eo, quod ipsa, vel substantia intelligantur extensa.

QVÆSTIO XX.

Quæ diuisio sit illa, qua diuiditur quantitas in continuam, & discretam.

1. Arg. ET videtur, quod non sit generis in species. Primò: vna species non potest fieri ex alia: sed discreta quãtitas fit ex quã titate continua; ergo quantitas continua & discreta non differunt specie. Maior patet inductiuè in omnibus speciebus, tam substantiæ quã accidentis. Non enim homo fieri potest ex equo. Item albedo non fit ex nigredine, & ratione probatur. Nam species ex æquo participant rationem generis; ergo vna non fit ex alia. Antecedẽs probatur. Nam si ex alia fieret illa, prima rationem genericã participaret, ergo &c Sed minor probatur. Nã si cõtinuum diuidatur in plures partes, resultat numerus: & ita communiter dicitur, quod numerus fiat ex diuisione cõtinui. Item; nam ex quantitatibus quatuor hominum fit quaternarius; sed illę quantitates sunt continuæ, ergo &c. Et confir. hoc argumentum. Nam species non prædicatur de alia specie etiam denominatiuè: sed numerus prædicatur de continuo: nam continuum est numeratum; ergo &c. *Confir.*

2. Argum. Secundò. Numerus est ens per accidens: ergo non est species quantitatis. Consequentia est euidens, quia quantitas est ens per se. Sed antecedens probatur, quia numerus est multæ vnitates quæ non possunt facere ens per se: nam duo homines sunt binarius qui nõ magis possunt facere, quam duo entia in actu.

3. Argum. Tertiò. Diuisibilitas pro potentia est propria passio quantitatis: sed illa non conuenit quantitati discretæ: ergo quã titas discreta non habet essentiam quã titatis. Maior & consequentia patent. Minor probatur: Quia numerus, verbi gratia ternarius iam est diuisus in suas partes, ergo non est diuisibilis. Et confirmatur, nã si est diuisibilis, reducatur illa potentia ad actum, & fiat actualis diuisio, non poterit profectò magis diuidi, quam modò sit diuisus. *Confir.*

4. Argum. Quartum argumentum. Propria passio quantitatis, quæ est esse mensuram, analogicè conuenit quantitati discretæ, & continuæ: ergo & essentia: ergo non est diuisio generis in species. Antecedens primò probatur, nam continuũ habet rationem certificatiui & mensurantis in ordine ad quantitatem discretam, & maximè in ordine ad vnitatem. Consequentia probatur, nam si essentia conueniret secundum eãdem rationem, etiam & passio, vt patet in hominibus, qui quia sunt vniuocè homines, & similiter sunt intellectuales, & risibiles vniuocè.

Præambula ad quęstionem.

Controu. 1. opi. Fonseca. IN hac quæstione aliqui censent, quantitatem non diuidi in continuam & discretam, vt genus in suas

F suas

suas species prædicamentales, sed diuidi vt analogum in sua analogata. Nam quantitas continua est simpliciter quātitas, discreta verò minimè. Et est diuisio ad modum illius, in qua diuiditur ens in vnum, & multa; quia multa non sunt simpliciter ens. Et quamuis Arist. numerauerit cap. 13. lib. 5. metaphysicæ, species quantitatis & inter illas numerauerit discretas quantitates, hoc fecit, vt analogam vocem in sua significata distribueret. Etsi in prædicamento quantitatis in logica posuerit species quantitatis numeri, hoc fecit sequendo vulgares opiniones, non verò determinando aliquid ex propria sentētia. Hāc sententiam sequitur Fonseca lib. 5. metaph. c. 7 q. 5. sect. 2. idem repetit c. 13. q. 4 Et non displicet Suarez disp. 41. sectio. 4 qui dicit, non fortassis discrepare à veritate: sed ne recedat à communi modo loquendi, tenet numerum esse speciem quantitatis in recta linea constitutum. Illud non patiar, quod velint hanc sententiam D Th. tribuere, opusc. 43. de prædicamento quantitatis, c. 1. cum oppositū doceat, vt patet c. 1. vbi dicit. Quia enim numerus, qui est species quantitatis, &c.

2. op. Suar.

3. op. Auct.

Quæstionis decisio.

Concluſ. Quantitas diuiditur i continuam & discretā vt genus in species.

Sit ergo conclusio. Diuisio quantitatis in continuam & discretam est diuisio generis in suas species. Hæc conclusio est communis inter omnes metaphysic. & logicos; & expressa sententia Aristot. Nam, postquam numerauit species quantitatis, continuæ & discretæ, dixit: Propriè autem quantitates hæ sunt, quas diximus; alia verò omnia secundum accidens sunt. Idem dicit quinto metaphysicæ, locis citatis, & ita omnes expositores illius in istis locis expresè docent cum suo Magist. Aristo. Idem tenet Angelicus Doctor supra dicto opusculo; & 1. p. q. 11. art. 1. & 2. qu. 30. art. 3. eam tenet Capreol. in 1. d. 24. q. 1. conclu. 5. vbi citat varia sancti Doctoris testimonia. Sonc. 10. Metaph. quæstio. 7 hanc tenet Caiet. & Soto in logica, & Scot. quinta Metaphy. quæst. 9. & multi alii; quos superfluum recensere in re tam lucida iudico. Et probatur ratione. Nam illæ sunt species quantitatis, quæ rationem genericam quantitatis includunt, & illam determinant, & contrahunt per varios gradus in essentia quantitatis radicatos; vt patet de animali, & eius speciebus; sed hoc reperitur in quantitate discreta; ergo &c. Probatur minor; quia quantitas discreta est quantitas, quia habet partes extensas, & omnes proprietates quantitatis, vt de se patet; quia est diuisibilis mensura, &c. Et determinatur ratio quantitatis per varias differentias; nam aliam rationem quantitatis talis habet numerus, quam continua quantitas; ergo &c. Præterea, nam extensio est ratio formalis quantitatis; sed alia extensio alterius rationis est in numero, & in quantitate continua; ergo ratio quātitatis alterius speciei est in continua, & alterius in discreta. Minor probatur; nam in continua sunt extensæ partes continuæ, in discreta discretæ; ergo sūt alterius rationis. Præterea, illa est diuisio generis in species, quæ fit per duas per se differentias; sed hæc diuisio est huiusmodi; ergo est generis in species. Minor probatur; quia hoc quod est habere partes in communi, diuiditur in continuum & discretum per hoc, quod est habere partes copulatas vno termino communi, vel non habere, quæ sunt differentiæ essentiales huius, quod est habere partes in communi. Hęc conclusio magis probabitur inferius, cum agemus de speciebus quātitatis continuę, & discretæ.

Prob. 1.

Prob. 2.

Prob. 3.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. argu. Quo vna species fieri possit ex alia.

Ad primum argumentum in contrarium respondetur, quod quamuis vna species non possit fieri ex alia formaliter, sub ratione speciei; non tamen repugnat, quod ex indiuiduis vnius speciei fiat indiuiduum alterius speciei, maximè destructo priori; sicut ex hoc indiuiduo ignis fit aqua, igne destructo, & è contra, ita similiter ex hoc binario fit ternarius, non tamen manente hoc binario in ratione binarii,

rii, quatenus alium constituit. Et aliquando destruitur ipse binarius, si fiat per diuisionem eius, sicut etiam ex continuo fit discretum, destructo continuo & partito in duo continua, & non sub ratione continui. Hoc autem non est inconueniens. Et si fiat argumentum, nam quantum per prius dicitur de continuo, quam de discreto, siquidem discretum fit ex diuisione continui, vt patet in ternario trium hominum, & ita dicitur quantum per prius de continuo, quam de discreto. Respondetur quod, quamuis quoad existentiam quantum discretum dependeret à continuo, non tamen sequeretur, quod esset analogia, sicut patet de corpore cæle sti, & inferiori. Nam corpus dependet in suo esse existentiæ à superiori in fieri, & tamen vniuocè dicitur de illis corpus, quia in ordine ad habendam rationem & definitionem corporis non dependet, sed ex æquo, & sine dependentia vtrumque rationem corporis participat. Ad confirmationem respondetur, quod quamuis vna species non possit prædicari de alia essentialiter, bene tamen denominatiuè. Nam intellectus est in prædicamento qualitatis, & intellectus dicitur sciens, & cognoscens ab habitu scientiæ, & à cognitione, quæ sunt etiam in prædicamento qualitatis; ita non esset inconueniens, quod quantum diceretur numeratum à numero; sed non dicitur vnum quantum à numero, qui est in prædicamento quantitatis, sed multa quanta numerata dicuntur.

Obiectio. *Solutio.* *Ad confir.* *Quō vna species possit prędicari de alia.*

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod numerus non sit ens per accidens, sed sit ens per se à forma, quæ est aliquid per se in genere quantitatis, nimirum à numeritate, vt ita dicam; sicut ternarius a ternareitate. De quo adhuc infra multa dicemus. Et vnitates, ex quibus constat numerus, sunt partiales partes numeri, licet substantiæ, quæ sustentant illas vnitates, sint entia per se, & vt substantiæ sunt non constituunt numerum.

Numerus non est ens per accidēs.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod diuisibilitas, quatenus est passio quantitatis communis discretæ, & continuæ, bene conuenit numero. Nam numerus habet partes quantas, seu attinentes ad genus quantitatis reductiuè, & in illas potest numerus diuidi; nam ternarius in tres vnitates diuiditur. Et cū dicitur, sunt partes separatæ, distinguendum est; sunt separatæ, quantum ad proprium esse, quod habent; vt sunt entia substantialia, fateor. Vt verò habent esse ternarii, v.g. non habent proprium esse, nec separata sunt, sed habent hoc esse à forma ternarii, & in forma ternarii communicant, & ab illa illæ partes habent esse ternarii; & quatenus sunt sub hoc esse, diuisibiles sunt illæ partes.

Quō partes numeri sint separata, et quō non.

Ad 4. Ad quartum argumentum respondetur primò, quod consequentia nihil valeat; passio conuenit analogicè: ergo & essentia. Supra de nominum analogia instantias attulimus. Et modò probatur in hoc exemplo. Nam substare accidentibus secundum aliquos analogicè dicitur de prima & secunda substantia posita in recta linea, & tamen esse ens per se, quod est essentia substantiæ primæ & secundæ, quatenus ponuntur in prędicamento, non dicitur analogicè. Secundò respondetur, quod Capreol. in 1. dist. 31. ad quintum, Duran. contra tertiam conclusionem, & Flandria 5. Metaphysicæ dicunt, quod quantitas in ratione mensuræ dicatur vniuocè de continua & discreta, quia quantitas continua in ratione mensuræ substantiæ secundum se non dependet ab vnitate, nec à numero, sed solum quoad nos; nam secundum se excludit quantitas continua vnitatum multiplicationem; & solum hoc habet quo ad nos, quia nos intelligimus ibi rationem mensuræ per vnitatum multiplicationem, quo ad nos. Præterea, quia ratio mensuræ substantiæ æqualiter reperitur in illis secundum se, & si maior vel minor perfectio reperitur, est quo ad nos. Ex hoc patet, quæ diuisio sit quantitatis in continuam & discretam in ratione mensuræ substantiæ; nam nō est analoga, sed subiecti in accidentia. Et si dicas, contra; nam mensurare est

1. Responsio quomodo essentia prædicetur vniuocè, passio verò essentia analogicè. *2. Respōsio. Mensurare conuenit vniuocè, & quantitati cōtinuæ, & discretæ.* *Obiectio.*

passio quantitatis, ergo si multiplicatur passio, multiplicatur essentia: hoc nihil valet; nam in homine multiplicantur passiones & non essentia. Et dicitur secundò, quod essentia quantitatis continuæ & discretæ in ratione continuæ & discretæ, sit diuersæ speciei. Et nota, quod, vt supra diximus, esse mensuram in quantitate, respectu substantiæ, est quidam ipsius modus; sicut substare accidentibus est modus substantiæ; & iste modus non ponitur in prædicamento quantitatis in recta linea; sed solum ad latus. Et ita species, quæ sumuntur in ratione mensuræ sunt species secundum quid. Ex his manet iam hæc quæstio explicata. Vtrum quãtitas in ratione mẽsuræ analogicè dicatur de continua & discreta. Nam supposito, quod esse mẽsuram sit modus quantitatis, nihil retulerit, quod dicatur analogicè; nõ enim mensura est genus. Quam ad longum tractatam videre poteris supradictis locis: quam nõ amplius examinabo, quia ex dictis planissima manet, & nullius vtilitatis quæstio est ad naturam prædicamenti intelligendam.

1. Solutio. *2. Solutio.* *Obseru.* *Corollar.*

QVÆSTIO XXI.

Vtrum quantitas continua diuidatur in lineam, superficiem, & corpus tanquam in species adæquatè diuidentes quantitatem.

Argum. ET videtur, quod non. Primo, quia linea & superficies includuntur in corpore: ergo non sunt diuersæ species. Cõsequẽtia probatur, quia vna species non debet includi in alia, homo enim non includitur in equo, neque albedo in nigredine, & sic in aliis. Antecedens illud probatur; quia corpus est longitudo, latitudo, & profunditas, seu est trina dimensio. *Solutio.* Si dicas, quod intrant materialiter, *Impugnat.* contra; nam hæc est formalis prædicatio, corpus est longum, latum, & profundum: ergo longitudo formaliter, & similiter latitudo continentur in corpore, &c.

2. Argum. Secundò. Terminatiuum substantiæ, vt suppositalitas, quod est terminus naturæ humanæ, non ponitur directè in prædicamento substantiæ, tanquam aliqua species completa: sed indirectè, vt aliquid incompletè ad positionem suppositi, quod terminat: sed terminatiuum corporis est superficies, & terminatiuum superficiei est linea: ergo non ponentur in prædicamento directè, sed indirectè, vt termini: & ita linea, & superficies non erunt species quantitatis. *Confir.* Et confirmatur. Nam hac ratione punctum non ponitur directè in prædicamento quantitatis, quia est terminus lineæ: ex quo sequitur esse quid incompletum in genere quantitatis; nam terminus quantitatis, vt sic, quid incompletum dicit, sed linea est terminus superficiei, & superficies corporis: ergo erunt reductiuè, vt quid incompletum in genere quantitatis.

3. Argum. Tertiò. Locus est species quantitatis, & similiter tempus, vt patet ex Aristotele in prædicamento hoc: & non sunt corpus, linea, & superficies: ergo aliæ species quantitatis dantur, quam prædictæ. *Confir.* Et confirmatur. Nam pondus pertinet ad prædicamentum quantitatis: & tamen non est aliqua species ex dictis: ergo &c. Maior probatur, nam ponderi conuenit proprietas quantitatis in quarto modo, quæ est, vt sit mensura, ergo conuenit illi essentia quantitatis.

4. Argum. Quartò. De ratione superficiei non est solum latitudo sine longitudine: ergo includit longitudinem essentialiter: ergo longitudo non est species quantitatis. Antecedens patet ex definitione superficiei, quæ dicitur longitudo cum latitudine, seu longitudo, & latitudo. Prima consequentia probatur. Nam si linea, vt sic, intrat compositionem superficiei: ergo linea est pars eius, & sic nõ erit species cõpleta sicut

Digitized by Google

sicut materia non est species completa substantiæ, & similiter forma, sed sunt completæ, quia componunt substantiam completam. Et idem argumētum fit de corpore, quia superficies, vt sic, est de eius ratione. Nam non sola profunditas est corpus, sed profunditas, & latitudo, & lōgitudo: ergo linea, & superficies sunt partes componētes corpus, & ita erunt aliquid incompletum. Dices quòd componant materialiter, non formaliter. Contra: & sit

5. Argum. & replica ad praced. Quintum argumentum. Nam linea formaliter est diuisibilitas, seu extensio secundum longitudinem; sed superficies est extensio secundum longitudinem & amplius, scilicet, secundum latitudinem: & idem est dicendum de corpore, quod est extensum secundum latitudinem, ergo formaliter componunt linea superficiem, & superficies corpus, non ergo materialiter solum, ergo sunt partes, & aliquid incompletum. *Confir.* Et confirmatur hoc argumentum. Nam materia prima ex eo, quod materialiter componit hominem, verbi gratia, est pars, & substantia incompleta; ergo ex eo, quod superficies componat corpus, & linea superficiem, etiam similiter hoc habent; erunt ergo entia incōpleta, & species quantitatis incompletæ.

6. Argum. Sextò. Linea componit superficiem cum sua forma, & superficies componit corpus cum sua forma; ergo componunt formaliter. Nam quid est componere formaliter, nisi hoc? ergo non sunt species quantitatis linea, & superficies, quia impossibile est, quod vna species completa & perfecta ingrediatur in compositionem alterius speciei cum sua forma, quia est quoddam totum perfectum in illo genere, ergo non potest aliud totum eiusdem generis componere. *Confir.* Et confirmatur quia impossibile est in linea, & in superficie duas rationes distinguere, vnam formalem, & alteram materialem, vt hac ratione componant, & alia non; nam explica quid sunt istæ rationes.

7. Argum. Septimò. Tempus & locus sunt verè quantitates continuæ, vt asserit Aristotel. hic, & tamen non sunt superficies, nec linea, nec corpus, ergo plures sunt species. *Confir.* Et confirmatur. Nam motus est quantitas continua, & nulla illarum; ergo sunt aliæ species plures illis.

Praambula ad quæstionem.

In hac quæstione primò dicemus, quæ sunt species quantitatis continuæ permanentis; & postea de quantitate continua determinabimus. Est ergo tradenda primò definitio quantitatis continuæ. *Explicatur definitio quātitatis continua.* Quantitas continua est, cuius partes terminantur aliquo termino communi. Sensus est; quantitas continua est quantitas habens partes terminatas termino communi. Quantitas est genus, terminari communi termino eius partes, ponitur loco differentiæ, seu est differentia, quia per illam continuum differt à discreto, vt optimè notat Caietanus in præsenti capite. Terminus communis duo dicit, & termini rationem, & communitatem. *Quid sit terminus cōis & qd exigat.* Et ad hoc quod sit terminus communis quantitatis, non sufficit, quod sit terminus, & quod sit communis, sicut neque ad hoc, vt sit Monachus albus, sufficit quod sit Monachus, & quod sit albus, sed requiritur, vt terminus sit communis, quod actum terminandi habeat communem, ita vt sit terminus vnius partis, & vt etiam sit terminus alterius; sicut punctum in quocumque lineæ loco designetur, hinc & inde commune est. Et quia de ratione termini est, quod sit indiuisibilis: quoniam, si diuidi posset, iam non esset vltimum terminans, quia haberet aliquid vlterius terminans, ideo termino communi non designatur aliquid diuisibile communiter terminans vtramque partem. Et hoc est in linea punctum, in superficie linea, in corpore superficies, in tempore instans. Locus autem vel est superficies, vel corpus, vt dicemus, & infra inquiremus, vtrum ista indiuisibilia realiter

liter dentur vel solum per animæ considerationem. Et si contra hoc asseras, *Instantia.* nam vt supra quæstione præcedenti definitũ fuit, essentia quãtitatis est esse rationem, qua ipsa, & subiectum habeãt partes extensas, ergo quantitas continua non est, cuius partes terminantur termino communi: quia ratio talis non habet partes copulatas. Respondetur, *Solutio.* quod illi conuenit habere partes copulatas, vt quo, idest, est ratio quantitas continua, qua ipsa, & substantia habent partes extensas, & copulatas vnico termino communi. Alij definiunt quantitatem continuam hoc modo, & Aristoteles primo & sexto physicorum, & primo de Cælo. Continuum est diuisibile in semper diuisibilia. *Explicatur ista definitio quantitatis continua.* Et li diuisibile, est genus, in quo conuenit cum quantitate discreta, li, in semper diuisibilia, est differentiæ loco, per quam differt à discreta quãtitate. Et prima definitio traditur per respectum partis ad totum via compositionis: Secunda verò per respectum partis ad totum via resolutionis, & secunda datur per propriam passionem. Nam diuisibilitas passio est quantitatis, nisi sumatur pro radice. Ex his infertur quid sit quãtitas discreta, *Quid sit quantitas discreta.* nimirum illa, quæ non habet partes copulatas: & quæ est quantitas non diuisibilis in semper diuisibilia. Quæ, quamuis negatiuè ponantur istæ differentie, explicant tamen aliquid positiuum in quantitate discreta: nam essentia eius positiua est.

Decisio quæstionis.

Conclus. Spẽs quãtitatis continuę non sũt plures q̃ tres, linea, superficies, corpus: suntque singulę inter se diuersę.

COnclusio. Linea, superficies, & corpus sunt diuersæ species quantitatis continuæ, & adæquatè in has species est diuisa quantitas continua, ita vt nulla alia species completa assignari possit quantitatis continuę, præter istas tres species. Probatur cõclusio primò, quod sint diuersæ species quantitatis continuæ. Nam ratio quantitatis est, quod sit extensionis ratio, vt cuius partes copulantur termino communi: sed ista ratio contrahitur essentialiter ad lineam, superficiem, & corpus, tanquam ad diuersas species; ergo istæ sunt species quantitatis continuæ. Minor probatur, quia linea dicit extensionem secundum longitudinem, superficies verò secundum latitudinem, corpus secundum profunditatem, quæ quidem extensiones continuæ sunt diuersæ essentialiter. Et confirmatur: Quia illæ sũt diuersæ species, quæ habent diuersas rationes formales, sed supra dictæ habent diuersas, & oppositas rationes formales; ergo &c. Minor probatur, quia linea ita dicit extensionem secundum longitudinem, vt dicat negationem secundum latitudinem, & profunditatem, & superficies ita dicit extensionem secundum longitudinem, & latitudinem, vt dicat negationem extensionis secundum profunditatem; ergo sunt diuersæ. Et confirmatur. Nam quaternarius etiamsi includat ternarium, & binarium, sunt tamen diuersæ species numeri; ergo etiã corpus, licet includat superficiem, & lineam, erunt diuersæ species. Patet antecedens, quia ideò quaternarius est diuersa species à ternario: quia, licet includat illum, hoc est, materialiter, non verò formaliter, vt ternarius est; ergo similiter, licet corpus includat superficiem, & superficies lineam, erunt diuersæ species, cum hoc solum sit materialiter. Probatur minor. In continua quantitate dantur diuersa continuantia; ergo diuersæ species continuatæ per illa. Consequentia est nota, quia diuersæ species exposcunt diuersa continuantia: Et antecedens probatur, quia continuatiuum lineę est pũctum, superficiei linea, & corporis superficies, sed corpus, linea, & superficies sũt diuersa inter se, vt constat, ergo &cet. Probatur. Essentia quantitatis est extensio, sed in linea, corpore, & superficie sunt diuersæ rationes extensionis, ergo diuersæ species. Et confirmatur. Quia profectò, si istæ non essent species quantitatis, nullæ essent species: nam nullæ potiori modo rationem quãtitatis participant, quam istæ. Et confirmatur. Nam Mathematici multas passiones demonstrant de linea, quas de superficie non demonstrant, & de superficie

ficie alias, quas non demonstrāt de corpore: ergo sunt diuersæ species. Nam si essent eædem species, non haberent nisi easdem passiones. *Solutio:* Dices, quod demonstrant easdem passiones, vt de entibus & speciebus incompletis. *Impugnat.* Sed contra; nam in suo genere, & ratione linea & superficies ad nihil aliud formaliter ordinantur: ergo sunt species completæ. Nam incompletum, vt sic, in sua ratione ordinatur ad completum, vt patet in anima, &c. *Probatur, non dari 3 se alias spēs quātitatis continuę à tribus commemoratis* Quod verò non sint aliæ species quantitatis continuæ permanentis, probatur. Nam, vt dictum est, ratio quantitatis est extensio; sed hæc extensio tantum tribus modis potest diuersificari scilicet in longum, latum, & profundum, nec alius modus poterit cogitari: ergo, &c. Vnde D. Thom. cum argumentaretur ad oppositum 1. par. quæstione 3. articu. secundo, & vellet probare, Deum esse corpus, nullam aliam præter tres dimensiones posuit; ergo non sunt aliæ. *Reg. mathematica.* Præterea Mathematicè hoc probatur. Nam tot sunt dimēsiones, quot lineæ possunt se intersecare perpendiculariter, sed sic est, vt tantum tribus modis possint lineæ se intersecare: ergo sunt tantum tres dimensiones supra dictæ. Minor probatur. Nam si ducamus vnam lineam rectam, & aliam, quæ ad modum crucis intersecet illam, & postea aliam, quæ intersecet illas duas in puncto, in quo sunt intersectæ illæ duæ primæ, prima denotat longitudinem, secūda latitudinem, tertia profunditatem; sed non possunt fingi alii modi intersecandi pręter istos, ergo solum sunt tres species quantitatis continuæ. *Reg. physic.* Præterea probatur quodam principio physico. Quia tot sunt extensiones, quot positiones in loco; sed solum sunt tres positiones: ergo solum tres extensiones. Probatur minor. Nam quidquid est in loco, vel est ante & retrò, & hoc denotat profunditatem, quæ est corpus: Aut est sursum & deorsum, & hoc denotat longitudinem, quæ est linea: Aut est dextrum, & sinistrum, & hoc denotat latitudinem, quæ est superficies: ergo. De hac cōclusione vide Arist. libro primo, de Cælo, capitulo primo, & ibidem Diuū Thom. quinto, Metaphysicæ cap. de Quanto, vbi expressè tenet nostram conclusionem, & Ptolemæum, libro de dimēsionibus. Et quia hæc res pertinet ad Geometriam, nec verbum amplius. De tempore dicam in fine quæstionis. Ex hoc sequitur, locum nullam aliam extensionem, nec diuisibilitatem posse habere, distinctam à diuisibilitate superficiei, & secundum opinionem antiquorum à diuisibilitate corporis. Vnde in ratione diuisibilis & extensi nō est alia species quantitatis, sed in ratione mensuræ est species imperfecta.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. arg. 1. Responsio AD primum respondetur, lineam includi in superficie, & superficiem in corpore materialiter, non formaliter. *Quo corpus cōtineat lineam & superficiē, & quō non.* Alia enim formalitas est essentia & formalitas lineæ, & alia formalitas superficiei, & alia formalitas corporis. Ceterum, sicut linea requirit puncta ad sui continuationem, & terminationem, eodem modo requirit superficies lineam, & corpus superficiem. Et sicut alia est lineæ essentia ab essentia puncti, eodem modo, alia est essentia superficiei ab essentia lineæ & corporis ab essentia superficiei, & quælibet harum specierum habet suam propriam essentiam, & formalitatem distinctam ab extensione, & formalitate alterius, licet nos explicemus formalitatem superficiei per longitudinem lineæ, & latitudinē & formalitatem corporis, per latitudinem & longitudinem superficiei. *Exemplū.* Est optimum exemplum in numero. Nam quaternarius non potest esse, nisi sit ternarius: & ex necessitate debet esse prior ternarii forma, quam sit quaternarius. Nihilominus non præsupponitur species ternarii ad constitutionem quaternarii, sed tantum materialiter pro tribus vnitatibus. Eodem modo linea præsupponitur materialiter, non vero pro sua forma, ita vt forma superficiei constituatur ex forma lineæ. *Ad replicā 1. Solutio.* Et ad replicam; nam hæc est prę

dicatio formalis, superficies est longitudo: respondetur primò, quod, quando ista prædicatio conceditur, facit sensum caussalem, id est, superficies resultat ex longitudine. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quod, quando dicimus, superficiem esse longitudinem, per hoc explicamus propriam extensionem superficiei, quæ sine istis intelligi nequit. *2. Resp. ad arg. principale.* Secundò respondetur ad argumentum, quod linea, vt est in superficie, & superficies, vt est in corpore, dupliciter possint cōsiderari. *Doct. pulcra.* Vno modo vt diuisibiles, alio modo vt indiuisibiles. Primo modo intrant materialiter compositionem superficiei, & corporis. Secundo modo intrant formaliter linea superficiem, & superficies corpus, sed tunc intrant, vt species quantitatis, de quarum ratione est, quod sint diuisibiles: & sic intrant, vt continuatiua formaliter, & in obliquo, non in recto. Itaque de essentia superficiei formaliter solum est latitudo, de essentia corporis formaliter solum profunditas: & in corpore longitudo intrat materialiter, & in superficie; longitudo autem formaliter est in linea.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur negando consequentiam. Nam terminatiuum substantiæ semper dicit ordinem ad suum terminum, vt suppositalitas, quæ alio modo concipi non potest, nisi in ordine ad naturam, quam terminat, & semper concipitur vt aliquid incompletum. *Linea duobus modis ponitur in prædicamēto quantitatis, nēpe directè, & indirectè.* At verò linea, licet, vt est terminatiua superficiei, ponatur in prædicamento quantitatis indirectè, quia tunc consideratur vt indiuisibilis, sicut punctum; & est aliquid incompletum: quia tamen potest considerari alio modo, vt est species completa illius, vt scilicet diuisibilis, ideò potest collocari in prædicamento quantitatis, vt quid completum in illo genere. *Ad confir.* Ex per hoc patet ad confirmatio. Punctum enim reductiuè solum pertinet ad prædicamentum quantitatis, sicut vnitas, quia non habet aliquam diuisibilitatem, quam linea & superficies habere constat.

Ad 3. arg. Ad tertium argumentum respondetur, quod locus & tempus sint species incompletæ in ratione diuisibilis, & ita non ponantur in prædicamento quātitatis in recta linea. *Quo locus & tempus pertineant ad prædicamentū quātitatis.* Nam recta linea prædicamenti quantitatis constat ex quantitatibus diuisibilibus per se; & locus & tempus non habent propriam diuisionem. Sed de his infra dicemus, & de tempore in fine quæstionis, & postmodum de omnibus in ratione mensuræ, & vt considerantur, vt species completæ. *Ad confir.* Ad confir. respondetur, quod pōdus non sit quantitas, sed quædam qualitas, cuius proprium est impellere rem deorsum, sicut leuitatis est proprium impellere rem sursum. Et cum dicitur, quod sit mensurabile; respōdetur quod mensuretur æquiuocè, non per aliam quātitatem, sed per aliam qualitatem, ita mensuratur vna vncia per aliam, sicut si mēsurarem vnam albedinem per aliam.

Ad 4. arg. & confir. Ad quartum patet ex primo argumēto. Et ex dictis patet ad confirmationē. Ad vltimam confir. respondetur, materiam primam secundum suam rationē & essentiam componere; & ita secundum suam essentiam est pars substantię incompletæ; sed linea intrat, vt continuatiuum, qua ratione est indiuisibilis, & ita, quia habet aliam considerationem, vt est diuisibilis secundum longitudinem, & vt sic est essentialiter quantitas, & vt sic non componit superficiē & similiter non est quid in completum secundum suam essentiam, bene tamē, vt est quid continuatiuum.

Ad 5. Arg. Ad quintum iam patet ex dictis: explicamus .n. per illā prædicationē id, quod formale est in superficie, & nō dicimus superficiē formaliter esse lineā.

Ad 6. arg. Ad sextum iam patet ex solutione primi argumenti, & iam ex his, quæ diximus, confirmatio manet confutata.

Ad 7. arg. Ad septimum argumentum respondetur, nos iam sæpius dixisse, non esse nisi decem prædicamenta, & non viginti, ita vt decem consideret Logica, & alia decem Metaphysica. *Eadem prædicamenta considerantur à Logico & Metaphysico sed diuerso fine.* Et ad illa decē reducuntur omnes rerum essentię completæ, & perfectæ. Sed hæc decem in ordine ad alium finem logicus, & metaphysicus considerant. Et cum prædicamētū quantitatis constituatur per rō-

nem

Digitized by Google

nem extensionis, vt supra diximus, nihil ad hoc prædicamentum refertur, nisi in quantum extensum. Vnde cum locus & tempus non habeant propriam extensionem, non sunt in hoc prædicamento per se, sed vt species incompletæ in mensura. De qua re vide D. Thom. 5. Met. cap. de quantitate. Locus autem D. Thom. sic habet: Sciendum est, quòd Philos. in prædicamentis posuit tempus quantitatem per se, cum hic ponat ipsum quantitatem per accidens, quia ibi distinxit species quantitatis secundum diuersas rationes mensuræ. Aliam rationem habet tẽpus, quod est mensura intrinseca. Et ideò ponitur ibi, vt alia species quantitatis. Hic autem considerat species quantitatis, quãtum ad ipsum esse quantitatis. Et ideò illa, quæ non habent esse quantitatis, nisi ex alio, non ponuntur hic species quãtitatis, sed quantitates per accidens, scilicet, motus & tempus. Locus autem ponitur ibi alia species quantitatis: sed non hic, quia habet aliam rationem mẽsuræ, sed non aliud esse quantitatis. Hæc D. Thom. Ex quibus colliges quæ supra docuimus. Res enim non ponuntur in prædicamento, nisi secũdum suum esse essentiale. Et cum tempus & locus non habeant esse essentiale quantitatis, non ponuntur in prædicamento; sed quia secundum illa sumuntur aliquæ prædicationes in ordine ad substantiam, considerantur à logico, vt species imperfectæ, & incompletæ. Et nota, quod aliqua dicantur quanta per accidens dupliciter; Vno modo ex eo, quod sunt accidentia alicuius quanti; sicut musica dicitur quanta per accidens, quia est accidens quanti: sicut ædificatio dicitur accidens musicæ; quia est accidens musici. Alia verò dicuntur quanta per accidens, quia sunt diuisibilia per accidens, idest, per aliud; vt motus & tempus, quæ sunt diuisibilia ad diuisionem quantitatis spacii. Et has vocat Diuus Thomas quantitates per posterius; quia esse quantum ab aliquo priori participant, quod sufficit, vt non collocentur in prædicamento: quia quantitas de illis, analogicè ad minus dicetur.

Doctri. D. Thom. Explicãtur loca Arist. apparenter contraria. Quare locus & tempus essentialiter nõ sint species quantitatis continua.

Dupliciter dicitũ quantũ per accidens.

Sed de his infra. Est argumentum contra conclusionem supra positam ex Diuo Thoma in principio huius capitis de quantitate in metaphysica. Vbi dicit sanctissimus præceptor, quòd longitudo finita est linea, & latitudo finita superficies, &c. Vnde si esset longitudo infinita, non esset linea: ergo malè diximus definiendo absolutè, lineam esse speciem quantitatis.

Obiectio ex D. Thom. quod longitudo infinita non sit linea.

Respondetur, quòd Angelicus doctor loquatur de linea in ratione mensuræ. Et vult dicere, quod si linea esset infinita, non esset species quantitatis in ratione mensuræ. Non autem vult negare, non esse speciem quantitatis absolutè. Quinimo hoc sæpe asserit in multis locis suæ doctrinæ.

Solutio, & explicatio.

Sed contra; quia esse mensuram est passio quantitatis; ergo si non est mensura; ergo nec linea. Respondetur, quod, vt sit quantitas, sufficit quod sit mensura secundum se, vel secundum partem, vel quod sit mensurabile secundum se, vel secundum partem; quia sic illi conuenit passio. Non verò est necesse, quòd secundum se totam sit mensura, vel mensurabilis, sicut terra secundum se totam non mouetur, sed secundum partem solum, & simpliciter conceditur quod sit ens mobile.

Replica. Satisfit.

QVÆSTIO XXII.

An linea, superficies, & corpus sint species infimæ quantitatis.

ET videtur quòd non. Primò; si daretur linea infinita, illa haberet essentiã lineæ, vt modo dicebamus; & tamen differret specie à linea finita; ergo linea est genus. Minor probatur; quia duo indiuidua eiusdem speciei nõ possunt

1. Argum.

possunt differre penes finitum, & infinitum. Item: nam plus differunt, quam duæ lineæ infinitæ; sed illæ differunt numero; ergò istæ plus quam numero; ergò specie. *Confirm. 1.* Et confirmatur hoc. Nam substantia infinita non potest pertinere ad prædicamentum substantiæ ratione infinitatis, ergo nec linea infinita eadem rõne, ergo est alterius speciei saltē à linea finita. *Confirm. 2.* Et confir. quia linea bicubita, & tricubita differunt definitione, ergo sunt species lineæ. Et idem dicendum est de linea curua & recta.

Secundum argumentum. Superficies quadrata, & triangularis differunt specie; ergo &c Antecedens probatur; quia aliæ sunt passiones vtriusque, & ita sunt diuersæ species corporum, curuum, & quadratum.

Dissoluitur quæstio.

Conclusio. Linea superfic. & corpus sunt species specialissima quãtitatis continua.

Respondetur ad hanc quæstionem breuiter, supra dictas species esse infimas, & indiuisibiles. Hæc conclusio videtur esse Diui Thomæ 5 Metaphysicæ, vbi supra, & est communis inter Logicos in isto capite. Et probatur. Quia in linea nulla alia ratio differentialis datur, nisi extensio in ordine ad longitudinem, ergo non dantur aliæ species lineæ. Consequentia probatur. Quia ad hoc, vt darentur diuersæ species erat necessum, quod in ratione longitudinis diuersæ rationes darentur, seu differentiæ. Et probatur antecedens. Nam quæcunque alia ratio addatur lineæ, iam hæc extrahit illam à sua ratione essentiali; ergo non est differentia eius. Impossibile est enim quod longitudini addatur differentia essentialis, quæ contrahat illam ad diuersas species longitudinis, sicut nec ternario potest addi differentia, quæ contrahat illum ad diuersas species ternarii; quia lineæ ratio est vltimum essentialiter determinans quantitatem continuam ad rationem talis quantitatis, sicut differentia hominis est vltimum determinans rationem animalis ad rationem talis animalis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. An linea infinita esset eiusdem speciei cum linea finita.

Ad argumentum primum respondetur. Quod si daretur talis linea infinita, vere haberet essentiam lineæ, & esset diuisibilis secundum longitudinem, quamuis sit impossibile dari, quia illa ex natura sua ordinaretur ad extendendam substantiam secundum longitudinem. Et impossibile est substantiam aliquam esse extensam secundum longitudinem infinitam in actu. Si tamen daretur, esset eiusdem speciei cum alia linea, quia illa infinitas, est infinitas secundum quid, quæ non tollit rationem rei, sicut gratia Christi infinita est secundum quid, & est in prædicamento qualitatis. Maternitas in beata Virgine est infinita secundum quid, & verè habet essentiam relationis prædicamentalis, & bene possunt duo indiuidua eiusdem speciei differre penes finitum & infinitum, secundum quid, vt patet in gratia mea, & gratia Christi, habituali. *Ad confirm. Quare linea infinita esset in prædicamẽto, substantia aũt infinita nõ.* Ad confir. respondetur, quod si daretur infinita substantia, illa esset simpliciter infinita, quia esset ens per se infinitum, & ita in ratione esse infiniti haberet infinitam perfectionem, vnde ad nullum pertineret prædicamentum. At vero linea infinita esset infinita non secundum esse, sed secundum longitudinem, quæ est infinitas secundum quid, & ita posset esse in prædicamento.

Ad 2. argu. Linea recta & curua quomodo differant specie.

Ad secundum argumentum respondetur, quod linea curua, & recta differunt accidentaliter, & illud accidens videtur pertinere reductiuè saltem ad prædicamentum qualitatis. Et ita videtur dicere Arist in simili de numeris, 5. Metaphysicæ, de quali, & ibi D. Thom. quem vide. Ex hoc etiam manet determinata illa quæstio pro quantitate discreta, quomodo ternarius non distinguatur in diuersas species, sed species subalterna immediatè ad omnes species numerorum atomas est numerus, *Qualibet species numeri est species specialissima.* & omnes aliæ species numerorum sunt infimæ. Et hæc quoniam in particulari pertractare pertinent ad Arithmeticum, & Geometram, non volo

de

de his plura verba facere. Vide Euclidem in Elementis.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrum linea, superficies, & corpus continuentur, & componantur ex indiuisibilibus.

Necessarium est hanc pertractare quæstionem, vt sciamus, an sit verum, lineam esse extensam, & diuisibilem secundum longitudinem, & superficiem, secundum latitudinem, & corpus, secundum profunditatem. Nam si ex indiuisibilibus componuntur, non possunt hanc habere extensionem. Et videtur, quod non

1. Argum. continuentur per indiuisibilia. Primò, talia indiuisibilia non dantur, ergo &c. Probo antecedens. Nam punctum terminatiuum lineæ non datur, nec continuatiuum; ergo nullum punctum datur. Probo antecedens quoad primam partem. Nam etiamsi non ponatur illud pũctum, linea manet terminata; ergo illud superfluè ponitur. Antecedens probatur, quia manebit nec maior nec minor, ergo &c. Quod verò non sit necessarium ponere continuatiuum, probatur, quia partes lineæ seipsis continuantur; ergo, &c.

2. Argum. Secundum argumentum. Si dantur hæc puncta cõtinuatiua, sequitur quod dentur infinita puncta in continuo realiter inter se distincta, quia continuum habet infinitas partes. Quod si hoc cõcesseris, ergo etiam in multitudine poterit dari infinitum in actu, quia omnia inconuenientia, quæ dantur posita multitudine infinita, sequuntur posita multitudine infinita punctorum realiter distinctorum.

3. Argum. Graue. Tertium argumentum. Si dantur lineæ continuantes superficiem secundum latitudinem, sequitur quod in actu dentur infinita indiuidua speciei alicuius, scilicet, lineæ, hoc autem est absurdum; ergo &c. Probo sequelam. Nam sicut lineæ partes continuantur punctis: ita partes superficiei lineis, sed sunt infinitæ partes superficiei, quia est diuisibilis in infinitum; ergo sunt infinitæ lineæ actu, & realiter distinctæ: quia distinguuntur à parte superficiei, ergò inter se. Hoc autem est falsum, vt probatur 3. Physicorum, & idem de superficiebus, respectu corporis, dici potest. Et nota bene hoc argumentum.

Quartò, nullum est subiectum, in quo possit esse huiusmodi punctum, ergo nec dari potest tale punctum. Et idem de linea dicendum est. Et consequentia probatur. Quia punctum, & linea sunt accidens, & ita in subiecto debent esse. Antecedens probatur, quia illud subiectum est diuisibile, vel non. Non primum, quia est improportionatum subiecto, & sicut albedo non potest subiectari in Angelo, quia non habent proportionem, ita neque punctum in subiecto diuisibili. Vel est indiuisibile, & hoc non, quia nullum tale subiectum potest dari, quia nec erit substantia, nec accidens, vt de se patet, ergo, &c. *4. Argum.*

Quintò arguitur authoritate Arist. lib. 3. Metaph. cap. 5. text. 17. qui dicit: Sicut Mercurius non est in rudi lapide actu, sed potentia; ita est superficies in medio partium corporis; ergo ex Aristot. sententia non dantur continuatiua actu existentia. Nam eadem ratio est de punctis & lineis, &c. Et D. Thom. opusc. 39. in hæc verba ait. In linea sunt puncta quidem duo actu, vt eius termini, qui cadunt in eius definitione; & infinita alia in potentia, secundum quæ ipsa in potentia diuisibilis est in infinitum; ergo secundum D Thom. non dantur puncta continuãtia actu, quia quod est in potentia, conti[n]uare non potest; est enim necessaria existentia ad continuationem, quia continuatio exercitium quoddam est, quod ex necessitate præsupponit existentiam eius, quod continuat. *5. Argum.*

Sextò. Detur per diuinam potentiã corpus perfectè sphæricum super corpus perfectè planum, & si tangit in pũcto, moueatur succ[e]ssiuè perfectè sphæricum per planum, ita vt eodem puncto *6. Argum.*

cto ducatur, & lineam constituat, si tangit in puncto, quando quiescit, sequitur, quod nunquam possit moueri motu continuo, quod est contra experientiam; ergo non tanget in puncto, & per consequens non dantur talia indiuisibilia. Probatur illa sequela, quod nunquã possit moueri. Quia, dum deserit punctum, aut est in parte diuisibili, aut in indiuisibili; immediatè non potest esse in parte diuisibili, quia indiuisibile non potest esse in diuisibili parte; ergò immediate est in indiuisibili, & sic vlterius progrediendo. Ex quo sequitur, quod non moueatur motu continuo, quia in motu continuo pars diuisibilis debet acquiri. Sequitur etiam, quod dentur puncta immediata, quod est impossibile, aliàs linea componeretur ex indiuisibilibus. Et confir hoc argumentum. Nam si illud punctum, quod tangit perfectè planum, mouetur, ergo immediatè deserit illud punctum, & acquirit aliud punctum; non enim potest acquirere lineam; ergo illa duo puncta sunt immediata; ergo componitur linea ex indiuisibilibus. Dices quod acquirat lineam; contra quia indiuisibile non potest acquirere locum diuisibilem, & ita debet acquirere aliquid indiuisibile. Et confir. secũdò. Nam quod mouetur motu continuo, partim est in termino, à quo, & partim in termino, ad quem; sed punctum mouetur motu continuo, ergo partim est in termino, à quo, & ad quem. Maior patet 6. Physico. minor probatur; quia mouetur globus motu continuo, ergo omnia, quæ sunt in illo motu continuo, mouentur, ergo & punctum, maximè cum punctũ habeat positionem in continuo, & sit in linea; sed hoc est impossibile, quia, cum non habeat partes, non potest esse partim in termino, à quo & ad quẽ; ergo ex necessitate supposito, quod moueatur, debet habere partes; fictitium ergo est dicere, omninò esse indiuisibile. Vide alia argumenta in Soto 6. Physicorum, quæst. 1.

Confir. 1. — *Solutio.* — *Impugnat.* — *Confir. 2.*

Preambula ad quæstionem.

IN hac quæstione sunt variæ doctorum sententiæ. Durandus 2. distinct. 2. quæst. 4. & Greg. 2. d. 2. quæst. 2. art. 1. & Ocham in Logica, capite de quantitate dicunt, quod in quanto est vera longitudo, & latitudo realis, & profunditas; sed dicunt in corpore non dari latitudinem, nec longitudinem realiter inter se & à corpore distinctam nec formaliter. Sed corpus per se habet omnes has dimensiones, &, prout consideratur à nobis, vt solum habens longitudinem, vocatur linea, vt verò consideratur a nobis cum longitudine, & latitudine, vocatur superficies; punctũ verò a nobis cõcipitur per modum positiui, in re tamen est quid priuatiuum. Sed hæc sententia falsissima est, quia sequeretur non esse tres species quantitatis, lineam, corpus, & superficiem, quia iste author solum asserit, esse gradus eiusdem speciei, sicut concipimus in homine gradũ vitæ & sensibilis, &c. Alii dicunt, dari puncta, & lineam, & superficiem non continuantes, sed terminantes. Alii, quod puncta sunt aliquid per operationem intellectus confictum. Sed nihilominus pro rei explicatione

Controuers. — *1. Opinio.* — *2. Opinio.* — *3. Opinio.*

Deciditur quæstio.

SIt prima conclusio. Nulla quantitas continua componitur ex indiuisibilibus. Hæc conclusio est expressa Aristot. 6. Physi. vbi hæc conclusio latissimè disputatur. Et probatur nunc breuiter. Nam vnum indiuisibile additum alteri non facit maius extensiuè; ergo linea non componitur ex indiuisibilibus. Antecedens probatur. Nam vnum indiuisibile additum alteri, vel attingit illud secundum se totum, vel secundum partem. Non secundum partem, quia indiuisibile est, quod non habet partes; nec secundum se totum, aliàs essent in eodem loco; & ita non augeretur quantum compositum ex illis.

1. Conclus. An quantitas continua componatur ex indiuisibilibus. — *Probat. 1.* — *Probat. 2.*

Iis. Præterea. Si linea composita ex quinque punctis, est maior, quam composita ex quatuor, sequitur, quod possit diuidi in duas medietates maiores, quã antea; sed hoc est impossibile; ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur minor, quia punctum additum non habet partes; ergò linea ratione illius non potest diuidi in maiores partes; ergo non facit maiorem, ergo linea non componitur ex indiuisibilibus. Tertio. Quia si linea componitur ex indiuisibilibus, sequitur, quod circulus maior, & circulus minor essent æquales. Consequens est falsum, ergo &c. Patet antecedens. Falsitas consequentis probatur. Quia quod est maius altero, non est æquale illi: ergo circulus maior non est æqualis minori. Patet consequentia. Nam illa dicuntur æqualia, quæ habent totidem partes: ergo si circulus minor habet tot partes, quot maior, erunt æquales. Sed, quod habeat tot partes æquales, probatur; quia circulus minor habet tot puncta, quot circulus maior. Sed puncta sunt partes, ex quibus componitur linea in hac opinione; ergo habet tot partes. Probatur maior, quia à quacunque parte circuli maioris deducamus lineam ad centrum, inueniemus in circulo minori incluso in maiori punctum, in quo illa linea terminatur, ita vt à nullo puncto circuli maioris possit deduci linea, cui non correspondeat alterum punctum in circulo minori. Et hoc argumentum conuincit de partibus æqualibus. Nam licet corpus minimum habeat tot partes quot maius proportionales, non tamen tot partes æquales. Hic verò probatur, quod habeat tot partes æquales, quia puncta æqualia sunt. Præterea; nam sequitur, si linea cõponitur ex indiuisibilibus, quod motus tardissimus non plus temporis consumeret in transeundo aliquod spacium, quam motus velocissimus, hoc autem patet esse falsum, ergo &c. Nam si detur linea constans duobus punctis, per quam moueatur motus tardissimus, & velocissimus, tunc in eodem temporis spacio, in quo motus velocissimus transiuit medietatem illius lineæ, transit etiam motus tardissimus. Nam illa pars est indiuisibilis, scilicet vnum punctum. Et necessariò est consumendum vnum instans à motu quolibet in illius transitu, nec magis, nec minus. Et idem est dicendum de alia parte, & sic de tota linea; ergo in eodem tempore, quo motus velocissimus transit, transibit tardissimus. Præterea ex Aristo. 6. Physicorum, qui dicit, continuum esse diuisibile in semper diuisibilia, quod esset falsum, si linea componeretur, verbi gratia, ex decem punctis, quia non posset diuidi nisi in decem partes. Vide alias probationes in Soto, vbi supra libro 6. Physicorum. Et Pererius adducit 20. rationes pro hoc probando. Et hanc nostram conclusionem asserit expresse Diuus Thom. opusculo 36. in primo Posteriorum, lectione 10. colum. prima, in quibus locis definit punctum esse de definitione lineæ, non autem de essentia; sed si esset pars componens, esset de essentia, ergo &c. Et in Quodlibet 7. artic. 9. ad secundum dicit: Punctum additum lineæ non facit maius, nec remotum facit minus. Et idem dicit 3. Metaphysic. lectione 12. ergò non componunt lineam, aliàs additum augeret illam, subtractum diminueret. Vide 1. part. q. 85. artic. 8. ad secundum. Sed contra conclusio. est argumentum. Si detur globus perfectè sphæricus, & moueatur per aliquam lineam, tunc globus, cum transeat per totam lineam, necessariò debet tangere illam, & non secundum aliquam partẽ planam, aliàs non esset perfectè sphæricus; ergo tangit illam aliquo indiuisibili, ergo tota linea est composita ex indiuisibilibus. Probatur hæc vltima consequentia. Quia globus tangit lineam totam aliquo puncto indiuisibili, ergo id, quod tangitur in linea, est indiuisibile. Probatur consequentia; Quia tangens & tactum debent proportionari, ergo si tangens lineam est aliquid indiuisibile, & tactum, maximè quia totum quod est in linea tangit, cum totam pertransit, & non tangit nisi punctum; ergo in linea non est aliquid, quod non sit punctum. Sed hoc argumẽtum difficile hic est soluendum. Omissis multis solutionibus quorundam impertinentium Philosophorum respondetur

Probat. 3. *Probat. 4.* *Probat. 5.* *Obiectio difficilis.* *1. Solutio.*

detur à quibusdam primò, quod nō omne tangit id, per quod mouetur. Hoc enim solum est verum de motu per se, non de motu per accidens. Sicut anima, quia non mouetur per se, sed per accidens ad motum corporis, non tangit omne id, per quod transit; ita etiam cum punctum non moueatur per se, sed per accidens ad motum corporis, non tangit omne id, per quod transit; & ita non tangit in puncto totam lineam. Sicut enim per accidens aliquis potest moueri motibus contrariis; Vt si nauis moueatur orientem versus, potest qui defertur naui moueri versus occidentem, quia per accidens mouetur versus orientem, & iste motus reperitur in cœlis; ita potest punctum, quia per accidens mouetur, non tangere omne punctum. Itaque, quia primum quod mouetur est corpus, corpus tangit totum locum, & ad eius tactum & motum mouentur omnia, quæ sunt in corpore. Secundò respondetur, quod, quando globus permanenter planum tangit, in aliquo indiuisibili tangit, in successione verò tangit in aliquo diuisibili; sicut ergo per planum tango primò quantitatem vnius palmi, successiuè verò tango quantitatem multò maiorem, & proportio debet esse in primo tactu, non in successiuo. Hæc argumenta probant etiam, superficiem non componi ex lineis, neque corpus ex superficiebus.

An omne mobile tāgat id, per quod mouetur.

2. Solutio. An glob. tāgat planū in indiuisibili, vel diuisibili.

Secunda conclusio. Hæc indiuisibilia verè dantur in quantitate continua, itaque in linea dantur puncta, in superficiebus lineæ, in corporibus superficies. Hæc conclusio communis est inter omnes Philosophos, Metaph. & Logicos. Hanc tenet Aristot. 6. Physicorum, & multis aliis in locis, & D. Tho. locis supra citatis, & illam tenent eius discipuli, 2. distinct. 2. quæst. 2. artic. 3. & 3. distinct. 18. quæst. 1. artic. 3. Sonci. 5. Metaph. quæst. 20. & Soto, & Caiet. in prædicam. quantitatis, Alexand. Alēsis. 3. Metaph. Videatur Burleus 1. Physicorum, tex. 5. & Aristot. in hoc cap. & 3. Physicorum, ca. 3. & 1. de anima tex. 70. vbi dicit, quod puncta habent positionem in continuo; ergo sunt. Et probatur ratione. Nam hæc est differentia inter continua, & contigua, quod continua sint, quorum vltima sunt vnum, & contigua, quorum vltima sunt simul; si autem sunt vltima, sunt priuationes, & non positiuum aliquid, & ita non possunt istæ definitiones verificari, quia priuationes non sunt simul, ergo ista puncta sunt aliquid reale; nam quando dicimus, quod sunt indiuisibilia, volumus dicere quod sunt aliquid reale. Præterea; nam sequeretur, quod si non sunt aliquid reale, sed priuatiuū, verbi gratia, punctum priuatio vlterioris extensionis in linea, & linea priuatio vlterioris extensionis secundum longitudinem in superficie, & superficies priuatio vlterioris extensionis profunditatis in corpore, quod partes lineæ, & superficiei, & corporum essent contiguæ & non continuæ; hoc est falsum; ergo &c. Probatur sequela: Quia illæ duæ partes, vt partes sunt, intelliguntur cum priuatione vlterius extensionis, quia vna pars non est alia, & sic vt est maior intelligitur, quod vlterius extendatur. Sunt ergo continuæ, quia habent vnum terminum communem vtrique. Et ita duæ lineæ, quæ coniunguntur secundum vltima, non sunt vnū continuum, quia habent duos terminos. Et si dicas; duo indiuisibilia non possunt esse simul, ergo nec duo puncta: distinguo antecedēs. Duo indiuisibilia intrinseca, fateor, duo indiuisibilia, quæ non sunt intrinseca, nego. Et confirm. hoc, quia tactus fit in punctis sæpissime, & in lineis, & superficiebus; ergo sunt aliquid reale, quia in aliquid rationis non fit tactus. Quod verò punctum sit, probatur, quia perfectè sphæricum, vt dictum est, tangit aliquid reale. Et hoc asserit Arist. lib. 1. de anima, cap. 1. & Euclides in Elementis, lib. 5. propositione 16. Quod si dicas, quod tangit in plano, ergo iam non est perfectè sphæricum: quia lineæ ductæ à centro ad circumferentiam non sunt æquales; nec est credibile, quod non se tangant illa duo corpora, quia si sphæricum corpus esset graue, impediretur à plano, ne descenderet: ergo per contactum. Et confirm. quia si detur pyramis

2. Conclus. An indiuisibilia verè dētur in quātitate continua.

Probat. 1.

Probat. 2.

Obiectio.

Solutio.

Quomodo duo indiuisibilia possint esse simul.

ramis perfecta, & tangat corpus perfectè planum, ex necessitate tangit in puncto, aliàs non esset perfecta pyramis, ergo &c. Et præterea, quia si auferantur puncta continuatiua duas medietates lineæ, illæ non manerent continuæ, sed contiguæ; ergo dantur talia puncta. Capreolus dicit, non posse auferri illa puncta, quia statim pullularent alia. Sed ponatur vt possibile. Nam hoc modo non disputamus; certe manerent discontinuæ: ergo antea per puncta continuabantur. Nam quid faciebat continuationem illarum partium realiter distinctarum, in ratione partis, nisi puncta? Præterea quælibet linea a parte rei est realiter terminata, ergo realiter habet terminum, ergo terminus est realis, non diuisibilis, ergo indiuisibilis; ergo est punctum. Nam punctũ secundum Euclidem, prima propositione, est, cuius pars non est. Nec sufficit dicere, quod linea terminetur per negationem vlterioris diuisionis, quia hęc negatio debet fundari in aliquo vel diuisibili, vel indiuisibili. Non diuisibili, quia illud non potest fundare negationem indiuisibilis, ergo aliquo indiuisibili, & hoc est punctum. Sicut humanitas Christi non terminatur negatiuè, sed positiuè per suppositalitatem, seu personalitatem. De linea probatur, quod detur, quia si detur corpus perfectè quadratum, & attingat corpus perfectum planum, tangit illud in linea, aliàs non esset perfectè planum, & idem de duobus corporibus perfectè planis, si se tangunt, tanguntur quidem secundum superficiem, & non secundum profunditatem; ergo datur superficies indiuisibilis secundum profunditatem. Præterea. Corpus opacum, & transparens recipiunt lumen, sed opacum solum in superficie, transparens etiam in profunditate, ergo datur superficies indiuisibilis secundum profunditatem; aliàs omne corpus esset perspicuum & transparens. Præterea. Locus & locatum sunt æqualia, sed non sunt aliquid diuisibile secundum profunditatem: ergo sunt aliquid indiuisibile secundum profunditatem; & sunt æqualia secundum superficies, ergo superficies sunt indiuisibiles secundum profunditatem: ergo &c. Et hoc argumentũ magis conuincit, si dicatur, quod corpus & locatum sint realiter æqualia, & non solum imaginariè. Et confir. Quia si non darentur ista indiuisibilia, periret omnis demonstratio geometrica, vt patet ex Euclide, qui incipit suas demonstrationes a puncto, & linea, & superficie, & corpore, & dicit punctum esse, cuius partes non sunt, & lineam esse longitudinem clausam duobus punctis, &c. ergo &c. Præterea in successiuis datur indiuisibile terminans, ergo & in continuis. Antecedens patet. Nam terminat tempus instans. Consequentia probatur. Nam ideò datur indiuisibile terminans, quia sunt partes terminabiles, sed etiam sunt partes terminabiles in linea, ergo &c. Et probatur. Quia in toto Metaphysico datur terminus terminans, vt differentia, & in Physico similiter, scilicet, forma, ergo in toto Mathematico debet dari terminus, qui sunt supra assignati. Alias rationes colliges ex Diuo Thom. vbi supra, & ex Doctoribus supra citatis. Istæ sufficiant modò, quia istis temporibus aliqui hæc indiuisibilia auferunt.

Probat. 3. *Probat. 4.* *Quid sit punctus secundum Euclidem.* *Probat. 5.* *Probat. 6.* *Confirm.* *Probat. 7.*

Sed est contra argumentum 1 quia ista puncta non sunt partes essentiales lineæ, nec integrales, nec accidentia lineæ, nec propriæ passiones, ergo nullo modo dantur. Consequentia est clara, & prob. antecedens. Quod non sint partes integrales, nec essentiales, iam patet. Quod non sint accidentia, probatur, quia linea sine illis nec esse, nec intelligi potest. Dicunt aliqui, quod sunt modi lineæ, sed contra: quia rem in suo esse constitutam præsupponit modus, cum sit adiacens rei determinatio; sed puncta non præsupponunt lineam in suo esse constitutam, & idem de aliis continuatiuis; ergo, &c. Probatur minor, quia non potest intelligi, lineam habere partes actu sine punctis actu, & habere partes in potentia sine punctis in potentia. Aliqui dicunt, lineam posse intelligi habere partes vnitas sine punctis, non tamen continuatas. Sed hæc solutio est ridicula. Quia puncta continuare partes lineæ nihil est aliud, quam ea

Obiect. 1. Quo se habeant indiuisibilia in quãtitate continua. Controuer. *1. Opinio. Impugnat.* *2. Opinio similiter impugnatur.*

ea vnire: nam discontinuatæ partes nõ sunt vnitæ. Et ideò respondetur ex Diuo Thom. quod sit de definitione lineæ punctum. Sicut enim filius est de definitione patris, quia essentia patris sine termino intelligi non potest, licet non sit pars essentialis, vel aliquid huiusmodi, ita punctum est de definitione lineę, quia sine illo intelligi non potest, sicut nec potentia sine obiecto, & est de essentia illius, vt continuatiuum, vel vt terminatiuum lineæ.

2. Opin. D. Tho. defenditur.

Obiectio 2. An puncta moueatur per accidẽs ad motum corporis.

Secundò sic. Si datur punctum indiuisibile; ergo datur in centro globi perfectè sphærici. Et si sic, sequitur, quod si moueatur corpus, quod moueatur punctum, quia impossibile est aliquod totum moueri, & non moueri omnia, quæ sunt in illo, saltem per accidens; sed hoc est falsum, ergo &c. Nam si moueatur in eodem loco globus circulariter, tunc non mouetur centrum, quod est punctum; Quia nec secundum partes, cum non habeat illas; nec secundum se totum, quia totum non mutat locum, ergo &c. Respondetur; quod non mouetur centrum, quia est incapax motus illius circularis, quia nec secundum partem, nec secundum se totum, cum maneat fixus ex eo, quod circa ipsum fit motus.

Solutio.

Obiectio 3. An pũctus sit causa cõtinuationis partium lineæ, & in quo genere.

Tertiò. Si punctum continuat lineã, & linea superficiem, ergo in aliquo genere causæ; sed in nullo datur: quia non in genere causæ materialis, nec formalis, nec efficientis, nec finalis. Respondetur, quod in genere causæ formalis partes continuet, & vniat, quia lineæ per puncta sunt formaliter continuatę, & vnitæ. Est enim continuatio formalis partium, & vnio. Alia argumẽta hic fieri possent, quæ magis Physicam concernunt, ideo omittantur modo vsque ad 6. Physicorum.

Solutio.

3. Conclus.

Tertia conclusio. In linea sunt duo puncta realiter diuisa, scilicet, terminatiua, & continuatiua, & sunt multa alia puncta, scilicet infinita in potentia secundum quod ipsa est diuisibilis in infinitum. Hæc conclusio est D. Thom. opusculo 36. capit. 2. Sed sensus illius est, quod sunt plura puncta in linea, & infinita puncta; sicut sunt infinitæ partes: non tamen sunt infinita entia: quia illę partes idem esse habent. Itaque non sunt realiter tanquam duo entia distincta illa puncta inter se, sicut de partibus dicimus; nam etiamsi infinitas partes concedamus reperiri in continuo, sed non concedimus vllo modo reperiri infinita entia. Probatur, quod sint puncta realiter distincta in ratione puncti. Et idem dicendum de aliis indiuisibilibus inter se. Nam partes continuatæ per puncta realiter distinguuntur in ratione partis, ita vt vna pars non sit alia, ergo & puncta continuantia illas partes, ita vt vnum punctum non sit aliud. Probatur consequentia. Quia sunt in partibus realiter distinctis in ratione partis; ergo ipsa puncta sunt eodem modo realiter distincta. Præterea; Nam vnum punctum continuans hanc partem, A, verbi gratia, nõ continuat aliam partem, B, quæ distat ab illa per aliam partem intermediam, ergo ab illo realiter distinguitur. Non tamen est concedendum, quod sint diuersa entia, quia non habent diuersum esse. Ita asserit D. Thom. 4. Sententiarũ, distinct. 10. articulo 3. ad 1. Vnde Quodlibeto 1. quæst. 10. artic. 1. dicit, quod diuisio potẽtialis faciat plures vnius corporis partes, sed actualis diuisio faciat plura corpora. Vbi dicit D. Thom. quod ex eo, quod continuum in plures potest diuidi partes, habeat plures partes, quia nihil diuiditur, nisi habeat partes. Actualis verò diuisio facit plura corpora; quia sequitur ad illam diuersum esse, & ita facit plura entia. Præterea probatur conclusio: Quia in linea sunt plura puncta; (Et idem de aliis continuatiuis est dicendum) sed vnum punctum non est aliud, vt de se patet, nec componit alterum, ergo est distinctum ab alio. Et confirmatur. Nam punctum, quod est in hac parte lineæ habet diuersam positionem à puncto, quod est in alia, ergo est distinctum punctum. Præterea: Punctum continuans hanc partem, A, potest remanere destructo puncto continuante partem, C: ergo sunt realiter distincta. Consequentia est euidens, quia idem formaliter destrui, & remanere est impossibile. Antecedens patet;

In linea sunt infinita puncta & non tamen infinita entia.

Probat. 1.

Probat. 2.

Probat. 3.

Confirma.

Probat. 4.

Digitized by Google

patet. Nam destructa illa parte destruū tur puncta, quæ sunt in illa, sed potest illa pars destrui sine alia, ergo &c. Quod verò puncta à linea, & linea a superficie, & superficies à corpore formaliter distinguantur, non eget probatione; quia tres illæ dimensiones sunt diuersæ species quantitatis, vt supra probatum est, ergo distinguuntur formaliter. Pūctum etiam habet diuersam formalitatem, siquidem directè non ponitur in prædicamento quantitatis, ergo &c. An vero distinguantur, tanquā res à re, probabilius videtur, quod sic; licet hoc non sit omnino certum; & est difficile hoc determinare. Sed contra: Nam si puncta realiter distinguuntur inter se & à linea, sequitur, quod possit Deus separare hanc multitudinem punctorum, & consequenter linearum, & consequenter superficierum, & ita darentur infinita entia in actu. Respondetur, negando sequelam, quia hoc implicat; sicut non valet, partes distinguū tur realiter inter se, ergo Deus potest illas collectiuè separare; neganda est consequentia propter implicationem, sed de hac materia iterum in prædicamento relationis redibit sermo.

An puncta quæ sunt actualiter in linea distinguātur realiter inter sese, & à linea.

Vtraque pars probabilis: affir. probabilior.

Instantia

Solutio.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. An linea si ne punctis remaneret terminata, seu finita

AD primum respondetur, quod si non ponatur aliud punctum terminatiuum, linea non manet terminata positiuè, sed manebit terminata negatiuè, idest, non infinita; sed casus est impossibilis, non enim potest illud punctū auferri. Et dato, quod auferretur, statim resultaret aliud punctum terminās intrinsecè lineam. Sed quamuis intelligeremus non habere punctum illud, non est infinita positiuè, sed negatiuè, idest, non finita intrinsecè. Ponitur ergo punctum illud ad terminandam lineam intrinsecè, nec partes lineæ seipsis continuari possunt, quia est ratio formalis, seu forma continuans punctum, vel saltem est necessarium, vt quid intrinsecum ad continuationem partium lineæ, sicut linea est necessaria ad continuationem superficiei partium.

Ad 2.

Ad secundum respondetur, quod dantur infinita puncta, sicut dantur infinitæ partes in continuo. Nec hoc est inconueniens, quia non sunt infinita entia. Sed de hoc dicetur latius 3. Physicorum.

Ad 3.

Ad tertium, quod habet plus difficultatis, respondetur; quod sicut non est inconueniens, quod dentur infinita puncta, ita non est inconueniens, quod dentur infinitæ lineæ in potentia, quæ actu sunt continuantes superficiei partes, non tamen actu sunt entia: quia non habent distinctum esse ab esse superficiei, sicut pars non habet distinctum esse ab esse totius; esset autem inconueniens, quod actu darentur infinita indiuidua actu existentia per propriam existentiam.

Ad 4. In quo subiectantur pūcta & alia indiuisibilia.

Ad quartum respondetur, punctum proximè esse in partibus lineæ, quas cō tinuat, & lineam in partibus superficiei, superficiem in partibus corporis quantitatiui, corpus autem de prædicamento quantitatis in substantia. Vnde hæc indiuisibilia non habent immediatum subiectum.

Ad 5. Quo pūcta continuantia sint in linea, actu, vel potentia.

Ad quintum respondetur, quod Aristoteles in illo loco vult dicere idem prorsus, quod D. Thomas asserit: Nimirum puncta terminantia lineam esse quidem actu continuantia, non potentia, quia, quando diuiditur continuum, resultant duo puncta, & duæ superficies, & cetera, actu per illam diuisionem, quæ quidem antea non erant. Nā si erant actu, ergo actu erant immediata. Nam non fiunt ex diuisione lineæ, & inter vnam & aliam nihil mediabat, nec ex vna fiunt duæ, aliàs essent indiuisibiles. Sed solum erant in potentia, vt iam explicuimus. Vide D. Thom. ibidem. Sicut enim figura Mercurii non erat in ligno actu, sed in potentia, ita illæ superficies non erant actu, sed in potentia. Et lineæ in potentia diuisæ, & actu non diuisæ non repugnant, vt patet in partibus corporis, quæ sunt actu partes, & non actu entia & diuisa. Et si dicas, actu esse & in potentia esse repugnat eidem, secundum idem; sed li

Obiectio difficilis.

nea actu est linea, quia actu est continuatiuum partium superficiei; nam partes superficiei sunt actu terminatæ, & non nisi per lineam; ergo est actu linea, & non in potentia. Cõsequentia patet, quia impossibile est, vt sit aliquid actu terminans, & non sit actu: Respondetur, quod superficies, quæ est actu, habet actu lineas terminantes, & lineæ terminantes actu habent puncta actu; non tamen est necesse, vt puncta actu habeant distinctum esse actu à linea, & linea actu à superficie actu, vt supra diximus. Superficies in potentia habet lineas in potentia, & puncta in potentia. Et hoc voluit angelicus Doctor asserere. Fateor, quod est difficile argumentum, sed soluat melius, qui melius scit, hanc difficultatem.

Solutio.

Ad 6. *Quomodo pũctum moueatur ad motum corporis.*

Ad sextum argumentum respondetur, quod punctum mouetur per accidens, & illud sufficit, vt non debeat per se locum acquirere, sed illud acquirit locum per se, quod per se mouetur, sicut anima mouetur ad motum hominis motu continuo, & tamen ipsa non acquirit locum per se, nec deserit locũ per se, sed deserit ad desertionem illius, quod per se mouetur, & acquirit ad acquisitionem illius. Et per hoc patet ad reliquas replicationes, de quibus latius in Physicis. Et hæc de hac quæstione. Nam de imperfectis speciebus continuæ quantitatis infra dicetur.

QVÆSTIO XXIV.

Vtrum quantitas discreta sit aliquid extra animam, an solum habens esse per operationem intellectus.

1. Argum.

ET probatur, quod sit aliquid rationis. Nam Aristoteles 5. metaphysicæ dicit, non esse numerum sine numerante; sed numerans est intellectus; ergo numerus pendet ab intellectu, ergo est aliquid rationis. Consequentia vltima patet; quia entia realia esse habent seclusa operatione intellectus, & in hoc ab entibus rationis distinguuntur.

2. Argum.

Secundum argumentum: Partes quãtitatis discretæ non sunt aliquid reale, ergo nec tota quantitas consurgens ex illis. Consequentia patet, & probatur magis, quia totum a suis partibus non distinguitur; ergo, si partes sunt aliquid rationis, & totum consurgens, sicut si partes essent accidens, totum esset accidẽs, & si partes essent substãtia, &c. Probatur primum antecedens, quia quantitas discreta resultat & componitur ex vnitatibus, sed vnitas non est aliquid reale: ergo &c. Probatur minor, quia vnitas dicit negationem diuisionis formaliter, sed negatio diuisionis est aliquid rationis, ergo, &c. Maior probatur, quia vnitas conuenit cum ente, & differt ab illo per indiuisionem, ergo indiuisio est formalis ratio vnitas.

3. Argum.

Tertium argumentum. Quoties aliqua plura componunt aliquid totum, illa plura vniuntur aliqua forma reali, vel rationis, sed plures vnitates, quando componunt ternarium, non vniuntur in aliqua forma reali, ergo in forma rationis, est igitur numerus aliquid rationis. Probatur minor. Nam si sit vnitas vna Parisiis, altera Salmanticæ, verè componunt binarium, sed intelligibile est, quod res tam distantes vnum reale componant, & vna forma realis sit in rebus ita distantibus, ergo, &c.

4. Argum.

Quartò. Ternarius, verbi gratia, componitur ex tribus vnitatibus, secũdum quod vna est prima, alia secunda, alia tertia, sed quod sint prima, secunda, & tertia, est per operationem intellectus, ergo &c. Minor probatur. Nam potest intellectus modò facere hanc vnitatem primam, & modò vltimam; ergo hoc non conuenit illi realiter, nam si realiter esset prima, non posset esse vltima, nec secunda.

5. Argum.

Quintò. Numerus est multitudo facta per vnum; sed multitudo dicit negationem vnitatis, quæ est aliquid rationis; ergo numerus formaliter includit, vt genus, aliquid rationis, & consequen-

Digitized by Google

sequêter non poterit esse aliquid reale.

6. Argum. Sextò: Quia si datur numerus a parte rei, sine operatione intellectus, sequitur, quod in duobus binariis hominum, & equorum daretur infinitas numerorum, hoc est absurdum & falsum, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Quia dato iam hoc binario, esset alius numerus, scilicet, binarius illorum binariorum, quem posuimus in principio, & etiam esset ternarius binariorum, & rursus quaternarius binariorum, & sic in infinitum; Nam semper idem numerus auget numerum cum aliis.

7. Argum. Septimum argumentum ex D. Tho. 1. part. quæst. 30. arti. 1. ad 4. vbi sic dicit, quod numerus est duplex, scilicet, numerus simplex, & absolutus, vt duo, & tria: & est numerus, qui est in rebus numeratis, vt duo homines, duo equi. Si igitur in diuinis accipiatur numerus absolutè, siue abstractè, nihil prohibet in eo esse totum & partem, & sic non est nisi in acceptione intellectus nostri. Non enim numerus absolutus à rebus numeratis est, nisi in intellectu. Si autem accipiamus numerum, prout est in rebus numeratis, sic in rebus quidem creatis, vnum est pars duorum, & duo trium, & sic non est in Deo, quia tantus est Pater, quanta tota Trinitas: & idem dicit articulo 2. ad 5. ergo secundum diuum Thomam numerus formaliter est aliquid rationis, siquidem non est nisi in intellectu.

Decisio quæstionis.

Conclus. Numerus prædicamẽtalis est aliquid reale existens extra animã. Probatur. Sit conclusio. Numerus prædicamẽtalis est aliquid reale existens à parte rei sine opere intellectus. Et idem est etiam dicendum de numero transcendentali. Sed modò probatur de numero prædicamentali. Nam habetur à Diuo Thoma 5. metaphysicæ, capite de quantitate, & supra dicto opusculo, & expressè illam tenet angelicus Doctor, 1. part. quæst. 30. art. 3. in corpore, & in solutionibus argumentorum. Nam sæpissimè dicit, quod numerus sit species qnantitatis. Tunc sic; ergo est aliquid reale. Probatur consequentia, quia quantitas est aliquid reale, & genere existente reali, species debent esse aliquid reale, quia genus reale non potest determinari nisi per differentiam realem, quia perfectio, & perfectibile debent esse eiusdem rationis. Et confirmatur: *Confir.* nam impossibile est, quod genus rationis habeat species reales; ergo impossibile est, quod genus reale habeat species rationis. Secundò. *Probat. 2.* Quantitas discreta est sensibile commune; sed omne sensibile commune est aliquid reale; ergo quantitas discreta est aliquid reale. Maior patet ex Aristotele 2. de anima. Et probatur, quia sentitur communiter: videmus enim numerum & quãtitatem. Minor probatur, quia potentia materialis non percipit aliquid rationis. Tertiò: *Prob. 3.* Obiectum Arithmeticæ est aliquid reale, quia est scientia realis, vt distinguitur à scientia rationali: sed numerus est obiectum Arithmeticæ; ergo est reale. *Prob. 4.* Quartò, quia numerus non dicit actualem ordinem ad numerationem, sed potentialem, ergo ex hoc nõ sequitur, quod sit aliquid rationis, quia numeratio intrinseca potentialis benè potest esse aliquid reale, sicut visibilitas & intelligibilitas rerum intrinseca aliquid reale est. *Prob. 5.* Præterea. Nam, quod binarius habet tot entitates, non dependet ab intellectu: nam antequam sit intellectus operans, Petrus & Ioannes sunt duo homines; ergo nec ratio numeri est habens esse per operationem intellectus. Et hæc conclusio est demonstrata. Et idem dicendum est de quantitate discreta transcendentali, nisi sit illa quantitas transcendentalis entium rationis, vt duarum relationum rationis, quia tunc est aliquid rationis.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. An detur numerus sine numerãte. Ad primum argumentum respondetur: Primò, quod Aristot. vult dicere, quod non detur numerus, quin detur numerans, possibile saltem. Vel secundò respondetur, Aristotelem velle dicere, quod numeratio in actu requirat intellectum actu numerantem; & ita numerus actu numerans dicat

Digitized by Google

actionem intellectus numerantis per illum. Hoc autem est accidens numeri. Sed prima solutio est verior, & videtur esse D. Thomæ, capite de quanto, vbi dicit, quod si esset multitudo infinita, non esset numerus, quia infinitum numerari non potest. Sed cum impossibile sit, quod detur numerus infinitus; illo posito sequeretur, quod esset numerus, vt patet ex hypothesi, & quod non esset numerus, quia numerus dicit multitudinem finitam, cum omnis numerus sit mensurabilis per vnum.

Duæ expositiones, sed prior melior.

Ad 2. An partes et forma numeri sint aliquid reale.

Ad secundum respondetur, quod partes numeri, & forma numeri sint aliquid reale. Forma enim, vt ibi gratia, binarii quid reale est, & partes eius. Nam vnitates quantitatiuæ dicunt ens quantum indiuisum, seu vt stat sub indiuisione, sicut supra dictum est de passionibus entis, vt asserit D. Thom. loco proximè citato primæ partis. Vnde quæst. 11. primæ partis, articulo 1. in corpore dicit, quod vnum, quod conuertitur cum ente, non addit aliquam rem supra ens, sed vnum, quod est principium numeri, aliquid addit supra ens ad genus quantitatis pertinens. Et articulo 2. ad 2. dicit, quod vnitates non componant multitudinem secundum id, quod habent de indiuisione, sed secundum id, quod habent de entitate. Itaque illa vnitas pro entitate de prædicamento quantitatis, quatenus stat sub indiuisione, numerum constituit, non verò ipsa indiuisio: & illud quid reale est.

Ad 3. An possit aliquid esse compositum ex partibus distantibus, & vna forma esse in pluribus distantibus subiectis.

Ad tertium respondetur, quod quia hæc compositio est metaphysica, bene potest fieri ex partibus ita distantibus, & vna forma est in pluribus subiectis partialibus. Sicut relatio paternitatis refertur ad terminum, etiamsi distet multum, ita numerus componitur ex vnitatibus, etiamsi distent multum. Et aduerte, quod de facto numerus rerum materialium, qui sunt in mundo, est maior numerus, & hoc sine operatione intellectus, quia habet tot vnitates. Et in hoc maximo numero continentur realiter aliæ species numerorum materialiter componentium ratione vnitatum quas habent. Itaque sunt numeri in rerum natura sine nostra operatione intellectiua.

Ad 4.

Ad quartum dicemus inferius, vbi disputabimus, vtrum vltima vnitas det speciem numero.

Ad 5. Quo vnum opponatur multitudini.

Ad quintum respondet noster angelicus Doctor, quæst. 11. artic. 2. in corpore, quod vnum, quod est principium numeri, opponitur multitudini, quæ est numerus, vt mensura mensurato. Vnum enim habet rationem primæ mensuræ, & est mensura incompleta, vt dicemus infra. Et numerus est multitudo mensurata per vnum, vt patet ex 10. metaphysicæ. Vnum verò, quod conuertitur cum ente, opponitur multitudini per modum priuationis, vt indiuisum diuisibili.

Ad 6. Qualis sit numerus, quo numerantur numeri.

Ad sextum respondetur, quod numerus, quo numerantur numeri, non est numerus prædicamentalis, sed transcendentalis. Alii dicunt, illam multiplicationem solum esse per intellectũ, quia à parte rei non sunt nisi duo binarii.

Ad 7. Explicatur locus Diui Thom. difficilis.

Ad septimum respondetur, sanctum Doctorem non asserere, essentiam numeri prædicamentalis esse aliquid rationis. Sed vult dicere, quod numerus abstractus à materia sensibili non reperitur, nisi in intellectu. Et hic vocatur numerus absolutus, siue abstractus, consideratus sine subiecto materiali, in quo est. Sicut si consideraretur linea secundum propriam abstractionem mathematicam, solum esset in intellectu, quia à parte rei semper est coniuncta materiæ sensibili: tamen ratio illius linea aliquid reale esset, & non rationis, eodem pacto numerus consideratus, vt ad mathematicum pertinet, cum illa abstractione, non est in re, sed intellectu; ratio tamen numeri realis est.

QVÆ-

Digitized by Google

QVAESTIO XXV.

Vtrum numerus sit ens per se, vt distinguitur ab ente per accidens.

1. Argum. ET videtur, quod non. Primò, partes alicuius totius completi in aliquo genere debent esse incõpletæ, vt homo in genere substantiæ est quoddã totum completum, & partes eius corpus & anima rationalis sunt incompleta, sed homo, vt est vnitas componens numerum, non est quid incompletum. Minor probatur: Quia, si esset aliquid incompletum, diceret ordinem ad illud, in quo completur, sed homo non dicit talem ordinem; ergo &c. *Solutio.* Et si dicas, quod homo non componit numerum binarium, verbi gratia, nisi quatenus in ipso reperitur vnitas quantitatiua, sic *Impugnat.* argumentor; ergo vnitas illa est aliquid incompletum, & dicit ordinẽ ad aliquid, in quo compleatur, sed vnitas non potest dicere illum ordinem. Probatur minor: Quia si diceret ordinem, sequeretur primò, quod diceret infinitos ordines. Et probatur: Quia nullus esset dabilis numerus, ad quem non diceret ordinem, quia illum potest componere, & cum isti sint infiniti, dicerent ordines infinitos. Secundum inconueniens; quia impossibile est, quod pars alicuius speciei compositiua sit pars alterius speciei, sed si vnitas diceret ordinem ad speciem, quam componit, cum componat diuersas species, esset pars diuersarum specierum, & diceret ordinem ad illas, quod est impossibile, ergo &c. *Confirm.* Et confirmatur hoc, & explicatur: Nam vnitas, verbi gratia (& idem est de duabus, & de tribus vnitatibus) componit numerum binarium, ternarium, quaternarium, & omnes numeros, vt patet ex Geometria; ergo est pars infinitorum numerorum specie differentium, quod est impossibile, quia impossibile est, quod vna pars essentialis vnius speciei sit pars essentialis aliarum specierum, vt patet in anima rationali, &c.

2. Argum. Secundò. Ex duobus entibus in actu non fit vnum ens per se, sed vnitates sunt entia in actu, & existentia ex propria forma; ergo non possunt facere vnum ens per se, faciunt autem numerum, numerus ergo non est ens per se. *Confirm.* Et confirmatur: nam ex duobus entibus in actu in esse naturæ non potest fieri vnum ens per se in esse naturæ; sed vnitas est ens in actu in esse naturæ & numerus similiter, ergo non potest fieri ex vnitatibus.

3. Argum. Tertiò: Omne ens per se debet habere aliquam rationem cõstitutiuam sui, sed quantitas discreta nullam habet, ergo non est ens per se. Minor probatur: Nam si aliquam haberet, maximè illam ordinationem ad vnicam numerationẽ intellectus haberet; sed hanc non: ergo &c. Probatur minor: Quia ratio formalis quantitatis est extensio partium: ergo ratio formalis talis quãtitatis erit talis extensio partium, & non ille ordo ad numerationem intellectus, quia extensio & numeratio disparate se habẽt, & non sunt idem.

4. Argum. Quartò; Quodlibet quantum per se habet esse determinatum, vt patet in linea, quæ duobus punctis terminatur, & superficies duabus lineis extrinsecis: sed quantitas discreta non habet terminos, quibus possit terminari: ergo non est ens per se. Minor probatur: Quia si aliquos terminos haberet, maximè primam & tertiam vnitatem, verbi gratia, in ternario, & proportionabiliter in aliis numeris; sed in his non datur, nam non est maior ratio, quare vna vnitas dicatur prima, vel tertia à parte rei, sed hoc solum habet per operationem intellectus: ergo numerus non habet esse à parte rei aliquod ens per se.

5. Argum. Quintò: Quia pars alicuius entis per se non fit pars illius, & alterius, sine aliqua mutatione ex parte sua: sed vnitas sine aliqua sui mutatione fit pars binarii, & ternarii, & quaternarii: ergo non est pars alicuius entis per se. *Confirm.* Et confirmatur, quia vnitas est de se indifferens ad quemlibet numerum

componendum; ergò indiget aliquo determinante; sed determinans est intellectus; ergo numerus formaliter loquendo pendet ab intellectu. Et ita à parte rei non est ens per se, habens suum esse in rerum natura, sed est multitudo entium per se coniunctorum per accidés ab intellectu: sicut si coniungeret duo generalissima per suam operationem.

6. Argum. Sextò: Vel forma numeri, si est numerus ens per se, est forma simplex, vel composita. Simplex esse non potest: quia accidens simplex impossibile est, quod sit in multis subiectis, ita distantibus, sicut distant duæ vnitates existentes apud Indos, & apud Hispanos. Nec est composita forma ex pluribus formis partialibus, quia istæ duæ formæ partiales in binario nihil aliud sunt, quam duæ vnitates in binario, sed neutra vnitas est partialis forma, ergo &c. Probatur minor. Nam si vnitas est partialis forma binarii, ita erit ternarii: & sic in reliquis numeris, & ita habebit formam partialem omnium numerorũ: hoc autem est impossibile, quia cum formæ totales differant in ternario & binario, & formæ partiales etiam debent differre, ex quibus resultat forma totalis; ergo nullo modo habet formam entis per se numerus; quamobrem erit ens per accidens. Et hæc argumenta valent ad probandum, quod sit aliquid rationis.

Præambula ad quæstionem.

Explicat, q̃d sit ens per se, & quid ens p accidens.

Antequam de hac difficultate censeamus, quid sit ens per se, breuiter est determinandum: ex quo planum fiet, quid sit ens per accidens. Ens per se vocatur ens vnius essentiæ, & vnius rationis, siue sit compositum, siue simplex. Nam dum plura conueniunt ad constitutionem vnius essentiæ, & rationis, vnum ens faciunt per se. Vnde Angelus, homo, albedo, seorsum considerata, sunt ens per se: & materia & forma faciunt vnum ens per se. Si verò cõsiderentur secundum proprias simul rationes, & non vt vniuntur, non faciunt ens se, quod significat iste terminus, materia & forma non est ens per se. Ens autem per accidens dicitur ens, nõ vnius rationis & essentiæ, sed plurium. Vnde homo & albedo sunt ens per accidens. Vnde consueuit definiri, quod sit constans ex rebus diuersorum prædicamentorum, quia illa non possunt vnam essentiam & rationem facere.

Definitio entis p accidẽs, quæ communiter circumfertur, non vsq; nequaque bona.

Sed hæc definitio non explicat complete & totaliter rationem entis per se. Nam Petrus & Paulus non sunt ens per se, & sunt eiusdem prædicamenti, & non faciunt vnum ens per se. Cum ergò illustres metaphysici illam definitionem assignant enti per accidens loquuntur de famosiori ente per accidẽs, quale est illud, quod ex rebus diuersorum prædicamentorum constat. Notat tamen D. Thomas, opusculo quadragesimo octauo, capite. 2. de prædicamentis, quod per se in alia significatione accipitur dupliciter. Vno modo vt distinguitur contra per accidens, & sic homo est animal per se, & albus per accidens. Et isto modo omnia accidentia sunt entia per se, vt distinguitur contra per accidens: quia hæc est per se, albedo est ens, quantitas est ens. Accipitur alio modo per se, vt distinguitur contra esse in alio. Et isto modo omnia accidentia non sunt entia per se, sed in alio.

Ens per se dupliciter ex D. Tho.

Deciditur quæstio.

Conclus. *Numerus est ens per se, & non p accidens.*

His visis sit conclusio: Quantitas discreta est ens per se, idest, vnius rationis, & non est ens per accidens, idest, plurium rationum. Hæc conclusio est expressa Aristotelis, capite de quantitate, in Logica, & capite de quanto, in metaphysica, vbi vocat numerum speciem quantitatis: & illam habet Euclides in sua Arithmetica. Est expressa sententia D. Thomæ 1. p. q. 30. artic. 3. vbi dicit, numerum esse speciem quantitatis. Omnis autem species est ens per se: ergo numerus est ens per se, vt distinguitur contra per accidens. Et hanc conclusionem habet D. Thom. locis etiam adductis præcedenti quæstione, & de potentia, quæst. 9 artic. 5. & ad 8. & articulo 6. & 8. metaphysicæ, lectione 3. & 1. p. quæst. 31. articu. 2. ad 2. Et

Varia loca D. Tho pro concl.

est

Digitized by Google

est communis sententia omnium discipulorum D. Thomæ. Et D. Thomas supra dicta lectione 5. 8. metaphy. dicit in hæc verba, quibus probatur conclusio: Est enim vnum per se numerus, in quantum vltima vnitas dat speciem, & vnitatem. Sicut etiam in rebus compositis ex materia & forma, per formam est aliquid vnum, & vnitatem & speciem sortitur. Et propter hoc loquentes de vnitate numeri, ac si numerus non esset vnus per se ipsum, non possunt dicere, quod sit vnus, si est vnus. Cum enim componatur ex multis vnitatibus, aut non est vnus simpliciter; sed vnitates aggregantur in eo per modum coaceruationis, quæ non facit simpliciter vnum, & per consequens, nec ens in aliqua specie constituunt. Et sic numerus non est aliqua species entis. Aut si numerus est vnus simpliciter & non per se ipsum, dicendum est, quid faciat eum vnum ex multis vnitatibus, quod non est assignare aliquid. Et similiter definitio est vna per se ipsam, & sic non habet aliquid assignare per quod fiat vnum. Et hoc rationabiliter accidit, quia per eandem rationem substantia, quam significat definitio, est ita vnum sicut est numerus, scilicet, per se, ex hoc, quod vna pars eius est forma alterius, & non est vna, vt indiuisibile, sicut vnitas aut punctum, sed quia vnaquæque earum est vna forma & natura quædam. Hæc D. Tho. Quæ verba sunt ferè Aristotelis ibidem. Ex quibus sic argumentor. Definitio & essentia cuiuslibet rei habentis partes, est vnum per se, quia in illis partibus altera earum se habet vt materia, & altera vt forma, vt patet in definitione metaphysica, & physica hominis; sed ita se habent partes numeri; ergo numerus est vnius rationis & essentiæ, & est vnum per se. Probatur minor, quia, quando multæ vnitates concurrunt ad numerum constituendum, superueniēs vnitas dat speciem numero; ergo se habet vt forma respectu præcedentium; ergo hoc sufficit, vt numerus sit ens per se; quod illa se habeat, vt forma dans speciem numero. Probatur antecedens. Nam quaternarius per vnitatem superuenientē tribus constituitur in specie. Itaque sicut multæ perfectiones in homine existentes faciunt vnum per se ens, quia rationalitas se habet vt forma, respectu omnium præcedentium, ita multæ vnitates in numero constituunt speciem, ex eo quod vltima est forma reliquarum. Et ita numerus ex se ipso habet, quod sit vnum & per se.

Probat. 1.

Præterea. Ens per accidens non habet partes ordinatas in ratione materiæ & formæ, sed numerus habet isto modo partes ordinatas; ergo non est ens per accidens. Maior patet in aceruo, cuius partes nō ita sunt ordinatæ, sed quadam coacernatione, & confusione. Minor probatur. Nam omnes partes numeri sub vltima sunt ordinatæ, & illa est reliquarum perfectio complementum essentiale.

Probat. 2.

Præterea Arithmetica est vera scientia, sed agit de numero, ergo numerus non est ens per accidens. Probatur consequentia, quia de ente per accidens nulla est scientia, sicut nec definitio, cum non habeat vnam rationem.

Probat. 3.

Et si dicas, quod de ente per accidens potest esse scientia, quia perspectiua agit de linea & visualitate. Respondetur, quod non agit ex æquo, sed agit de visualitate in linea, & hæc est vna ratio simplex: ergo &c.

Obiectio.

Præterea: Corpus est ens per se, etiamsi componatur materialiter ex linea & superficie, quia habet vnicam formam, ergo & numerus erit ens per se, etiamsi componatur ex vnitatibus, quandoquidem conueniunt in vna forma, quæ est vltima vnitas.

Probat. 4.

Dicunt aliqui, quod omnes numeri vnitates vniuntur in ordine ad vnicam numerationem intellectus, & ita vnica numeratio facit, quod omnes componāt vnicum ens per se. Sed hæc explicatio est contra D. Thom. vbi supra, & consequēter contra veritatem. Omnes enim numeri vnitates, quatenus ad vltimam ordinatæ sunt, habent rationem materiæ, & ipsa superueniens reliquis habet formæ rationem, siquidem dat speciem, & ita omnes numeri vnitates faciūt vnum ens per se.

Reÿcitur solutio quorundam.

Ad primum argumentum respondetur, quod vnitas sit aliquid incompletum in genere quantitatis, & vltima

Ad 1.
1. Solutio

sit complementum reliquarum. Et ad primum inconueniens respondetur, nullum esse; quod dicat respectum ad plures numeros, & ad infinitos syncategorematicè. Quia si daretur, vnum album esset simile infinitis albis, si essent, & importaret ordinem ad infinita alba, si illa

2. Solutio. darentur. Vel secundò respondetur, quod primò, & per se, & adæquatè dicit ordinem ad numerum, inadæquatè verò ad reliquas species numeri, sicut intellectus dicit ordinem adæquatum ad ens, & inadæquatè ad omnia entia, etiam possibilia; quæ sunt infinita syncategorematicè.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod non sit inconueniens, quod vna vnitas

1. Solutio. intret compositionem multarum specierum materialiter, & ordine quodam, nam componendo binarium componit ternarium per additionem vnitatis, & sic reliquos numeros. Et binarium componit, quatenus adiungitur vni vnitati, ternarium, quatenus duobus, & sic in reliquis, vbi nullum est

2. Solutio. inconueniens. Secundò respondetur, quod vnitates, quatenus sunt aliquid imperfectum in genere quantitatis discretæ, ordinentur ad componendam quantitatem discretam, quæ est quid completum, cuiusmodi est numerus, & ita habent aliquid potentialitatis, &

Ad confir. hac ratione ordinatur. Ad confirmationem respondetur, quod vnitas est ens in potentia ad numeri constitutionem, & ita facit ens per se. Si enim esset ens in actu completum & perfectum, non posset componere vnum ens per se, maximè in eodem genere.

Ad 3. Ad tertium respondetur ex conclusione, & infra hoc magis disputabitur, cum tractabimus, an vltima vnitas sit forma numeri.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod illa terminatio solum requiratur in quanto continuo; in discreto verò reperitur terminatio alterius speciei, quatenus reperitur vnitas, quæ est forma reliquarum, & reliquæ vnitates, quæ sunt materia vltimæ.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod quãdo vnitas componit binarium, est pars materialis illius, & quando componit ternarium, quem antea non componebat, est illius materialis pars. Et ita iam concurrit materialiter ad componendum numerum, quem antea non componebat, & acquirit aliam caussalitatem materialem, quam antea non habebat, & forte aliam relationem, & ita mutatur aliquo modo, quod sufficit, vt sit pars componens numerum. Ad confirmationem respondetur, quod numeri sine nostri operatione intellectus fiant per additionem vnitatis, nõ secundum meum intellectum, sed secundum rem. *Ad confir.* Et ita modò sunt multæ species numerorum secundum quod à parte rei sunt variæ & multiplices vnitates, vt duo, tres, & quatuor, & sic in infinitũ. Quod verò sint tres vnitates, non est ex meo intellectu, licet intellectus cognoscat, quæ sit tertia vnitas.

Ad sextum respondetur, quod forma numeri partialis sit simplex, quoniam est vltima vnitas, totalis verò est composita, totalis in ternario est ternareitas, vt ita dicam, partialis est tertia vnitas. Et non est inconueniens, quod forma totius metaphysica sit in pluribus subiectis partialibus, sicut patet de forma domus, quæ est composita ex multis figuris partialibus existentibus in diuersis subiectis partialibus, vt forma tecti, fundamenti, & parietum. Nec est inconueniens, vt vnitas sit forma partialis multarum specierum. Nec est in omnibus exigenda eadem vnitas, & simplicitas. Habet verò numerus tantam vnitatem, quantam sufficit, vt sit ens per se. *Ad 6.* *An forma numeri sit simplex, vel composita?*

QVÆSTIO XXVI.

Vtrum vltima vnitas sit ratio formalis constitutiua numeri.

ET videtur, quod non. Nam ratio cuiuslibet rei debet esse certa, & determinata, sed vltima vnitas in numero nõ est certa & determinata, ergo non est essentialis & constitutiua illius. Minor probatur. Nam pos- *1. Argum.*

set

set Deus ponere tres homines simul in eodem instanti, in istis autem non dabitur determinata & vltima vnitas, ergò vltima vnitas non est forma numeri. Antecedens probatur. Nam da quæ sit vltima, nam posset incipere à Petro, & terminare numerationem in Francisco & è contra: ergo &c. Et non valet dicere, quod est vltima superueniens: quia omnes simul habuerunt esse.

2. Argum. Secundò: Nam vel vltima vnitas est essentialis ratio numeri, prout dicit vnitatem, vel secundum quod dicit rationem vltimæ; neutro modo, ergo & cet. Non primum: Quia secundum quod est vnitas, non dicit aliquid determinatum ad rationem formæ, sed est quid commune omnibus vnitatibus. Si intelligatur secundum rationem vltimæ, vel intelligitur, prout dicit denominationem vltimæ vnitatis ab intellectu. Et hoc non, quia numerus est aliquid extra animam, & non pendet ab intellectu, ergo nec eius ratio essentialis debet esse per intellectum. Vel secundum quod dicit relationem ad aliam vnitatem: & hoc modo non pertinet ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentum relationis.

3. Argum. Tertiò: Omnis forma cuiuslibet rei, vel est physica, vel metaphysica: sed vltima vnitas neutro modo est forma; ergo &c. Probatur minor: Quia non est forma metaphysica, nam ista est differentia contrahens & determinans genus: sed vltima vnitas non est huiusmodi: ergo &c. Probatur minor: Quia differentia prædicatur in quale de re, cuius est differentia; sed non prædicatur vltima vnitas hoc modo, vt de se patet: ergo non est differentia & forma metaphysica. Quod non sit forma physica probatur: Nam deberet esse forma materialis: sed hæc nõ, ergo &c. Probatur minor: Quia forma materialis educitur de potẽtia materiæ & informat materiam: sed vltima vnitas non educitur de potentia aliarum vnitatum, nec informat illas: ergo &c.

4. Argum. Quartò: Si vltima vnitas est forma numeri, sequitur, quod eadem ratione vltima costa sit forma quadrati, & vltimum angulum forma trianguli: consequens est falsum, ergo & antecedens. Sequela probatur: Quia ideo dicunt Thomistæ, vltimam vnitatem esse formam numeri, quia ipsa posita constituitur species numeri, & ablata tollitur species: sed etiam addita vltima costa fit quadratum, & addito vltimo angulo fit triangulus, ergo est eadem vtrobique ratio. Falsitas consequentis probabatur: Quia est contra communem omnium opinionem: nec vllus vnquã hoc dixit. Et cõfirmatur: Quia forma debet esse in tota re, cuius est forma: sed vltima vnitas non est in omnibus vnitatibus reliquis, nec in toto numero: ergo non est illius forma. Confir.

5. Argum. Quintò: Nam sequitur, quod si vltima vnitas est forma numeri, quod modò in rerum natura non sit nisi vnicum indiuiduum numeri scilicet, constans ex omnibus vnitatibus, quæ sunt in mũdo rerum materialium: consequens est falsum: ergo &c. Sequela probatur, quia vltima vnitas dat speciem numero, sed omnium rerum naturalium est vltima aliqua vnitas complens numerum, & est sola vna vltima vnitas: ergo solum erit vnus numerus, consequens est falsum, quia est binarius, ternarius, & quaternarius, & diuersæ species numerorum, vt patet ex Arithmetica: ergo &c.

Argum. Sextò: Numerus non dicit aliquid distinctum à quantitatibus rerum quantarum, sed in illis quantitas non se hẽt vt forma alterius, ergo nec in numero. Maior patet; quia vnitas non dicit aliquid distinctum a quãtitate rei quæ est vna, sed vnitas est principiũ numeri, ergo nec numerus aliquid distinctum dicit à quantitate rerum quantarum, vt à tribus lapidibus, verbi gratia: minor illa probatur, quia corpus de prædicamento quantitatis quod est in hoc lapide non est forma illius corporis, quod est in alio lapide & cetera, ergo & cetera.

Præambula ad quæstionem.

Conir. IN hac quæstione Suarez disputatione 41, sectione 1. prolixè, vt est illi in more

Op. Suarez more, omnia ista asserit, numero sexto, dicit, quãtitatem discretam, licet sit in rebus, non habere in illis vnitatem realem, quæ ad constituendam veram aliquam speciem accidentis realis sufficiat. Et probatur, quia numerus non est per se ens; ergo non est per se quãtitas: quod autem non est per se quantitas, non potest esse species quantitatis. Antecedens primum probat, quia numerus constat ex quantitatibus, quæ non habent inter se vnionem aliquam realem, quia quod vnitas sit prima, secunda, aut vltima, est per operationem intellectus, & hic negat vltimam vnitatẽ esse formam realem numeri, de quo in ista quæstione inquirimus. Et confirmatur hoc, quia numerus non constituitur per aliquam vnionem partium, sed potius constituitur per negationem talis vnionis, ergo numerus est ens per accidens, & ita nec species quantitatis, vnde nec vltima vnitas se habet vt forma illius. Et confirmatur vltimò, quia in aliis multitudinibus transcendentibus nec est aliquid per se vnum, nec vltima vnitas se habet vt forma reliquarũ, ergo nec in multitudine prædicamentali. Consequentia probatur à paritate rationis; vnde infert numero decimo sexto, numerum in reipsa spectatũ nõ esse propriam & peculiarem speciem entis, sed secundum quod a nobis concipitur per modum vnius, dici potest habere aliquam vnitatem sufficientem, vt de illo tanquam de vna specie entis loquamur, & vt sub tali denominatione in prædicamento quantitatis collocetur. Et hoc dicit, ne discedat à communi modo loquendi. In his enim asserit, sentiendum esse cum paucis, & loquendum cum multis. Et disput. 41. numero 12. sectionis 4. dicit, ineptum esse asserere, vltimam vnitatem esse formã numeri, nisi analogia quadam. Sed cui hæc statim non risum moueant? Et quis non videat hæc omnia contra Aristotelem, & contra omnes metaphysicos, & logicos militare? Quinimo ipse sibi est contrarius in eadem disputatione, sectione 4.

Suarez recedit à cõi opinione, et parum sibi ipsi cõstat.

Quæstio dissoluitur.

2. op. Auct. aperitur sequentib. cõclusionib.

1. Conclus. Cont. Suarez.

Numerus est vera species realis quãtitatis proinde q̃d vnũ simpliciter, non p accidens.

Sit igitur prima conclusio. Numerus est vera species realis quantitatis, realis, inquam, secundum rationem generis, & speciei, & prout est in re, & pro ut à nobis concipitur [Itaque nos concipimus numerum esse veram speciem realem quantitatis. Hæc conclusio clara relinquitur ex præcedenti quæstione, & est expressa sententia Euclidis in sua Arithmetica; & est D. Thomæ locis adductis in præcedenti quæstione, & Aristotelis in logica, capite de quantitate, & quinto Metaphysicæ, capite de quanto, ponẽtis numerum speciem quãtitatis, & D. Thomæ septimo metaphysicæ, lectione decima septima, capite 8. lectione 3. Capreol. in primo, distinctione vigesima quarta, quæstione prima, conclusione 3. Soncin. 7. metaphysicæ, quæstione decima. Cai. & Soto in logica, & multorum aliorum. Et probatur præterea: Quia Arithmetica est verè scientia realis ex parte obiecti etiã, sed obiectũ Arithmeticæ est numerus, ergo numerus est ens reale formaliter loquẽdo. Nullus enim huc usque dixit, obiectũ Arithmeticæ esse ens rationis: & obiectum eius est numerus, ergo numerus non est ens rationis. Et certè, si per istos authores liceat, mirabor satis. Volunt obiectum logicæ esse ens reale contra communem sententiam, & volunt Arithmeticæ obiectum esse ens rationis contra communem omnium sensum. Præterea probatur conclusio: Numerum esse par vel impar, est propria eius passio, sed hæc passio est aliquid reale, ergo & obiectum Arithmeticæ est aliquid reale. Consequentia probatur. Quia impossibile est obiectum rationis habere passiones reales, passio enim dimanat, seu consequitur ad essentiam, & impossibile est ad essentiam rõnis passionem realem cõsequi, quia passio daretur sine essentia, nam passio realis hẽt esse seclusa operatione intellectus, & ens rationis non item, ergo nõ cõsiderãte intellectu est passio sine subiecto,

Prob. 1.

Phantasia & compacta Suarez.

Prob. 2.

lecto, quod ita est impossibile, sicut esse risibile sine homine. Non probo esse par, vel impar aliquid reale, cum sit per se notum; nam intellectus non facit vnitates pares vel impares. Præterea;

Probat. 3. Ratio generica quantitatis est aliquid reale, ergo & ratio specifica. Antecedens patet, quia quantitas est modus entis realis, & constituit prædicamentum reale. Sed consequentia probatur: Quia impossibile est, genus esse aliquid reale, & differentiam aliquid rationis, siquidem est perfectio generis & determinatiua illius, quod non posset competere enti rationis, sed numerus ponitur in prædicamento quantitatis, ergo participat rationem genericam quantitatis, ergo etiam habet propriam differentiam determinatiuam illius, quia non est quantitas in genere solum, sed in aliena specie, ergo differentia eius est aliquid reale. Præ-

Probat. 4. terea: Quantitas continua est aliquid reale, ergo & discreta. Probatur consequentia, Quia est species condistincta contra illam, sed omnes species alicuius generis realis debent esse species reales, ergo, &c. Præte-

Probat. 5. rea: Si numerus ponitur in prædicamento, vt ipse asserit, ergo participat rationem illius generis, sed ratio illius generis est quantitas realis, ergo numerus est quantitas realis, ergo differentia propria numeri, vt sic, est quid reale; quia vt dictum est, differentia perfectior est genere, & ita genere existente reali differentia debet esse realis; ergo est vna quantitas per se, quia omne existens in prædicamento est ens per se. Et quod existit in prædicamento quantitatis est quantum per se, vt condistinguitur contra per accidens, ergo vnitas, quam habet numerus non conuenit illi, prout à nobis concipitur, sed in re habet illam. Præterea. Om-

Probat. 6. nium sententia tenet: omne, quod collocatur in prædicamento, esse ens per se, sed numerus collocatur in prædicamento, vt ipse asserit, ergo est ens per se. Et præterea, omne

Probat. 7. obiectum scientiæ est ens per se, sed numerus est obiectum scientiæ, ergo est ens per se. Maior patet, quia ens per accidens, cum non habeat vnam rationem, nec definitionem, non potest sciri, quia scientia habetur de subiecto per eius rationem. Probatur minor, nam est obiectum Arithmeticæ. Et quidem ego nescio, quonam pacto sibi potuerit persuadere, numerum esse ens per accidens, cum de illo euidentissima scientia Arithmetica pertractet. Nec potest negari esse scientiam, cum Aristoteles in principio librorum de anima, & multis aliis in locis hoc asserat, & sit omnium communis sententia. *Improbabilitas opin. Suarez.*

Nec valet dicere, quod numerus, vt est à nobis cognitus, habet vnitatem & rationem, secundum quam possit in prædicamento collocari. Et sic poterit de illo esse scientia. *Fuga.*

Nam numerus formaliter non est ens rationis, quia vt visum est, est obiectum scientiæ realis, & est species quantitatis, & in genere reali continetur, vbi non sunt rationis entia. Et si est ens rationis formaliter, ergo vel erit relatio, vel priuatio, vel negatio. Quod si sit aliquid horum, ergo non est formaliter in prædicamento quantitatis. Probatur consequentia. Quia in decem prædicamentis directè nullum ens rationis collocatur; ens enim reale, vt patet ex Aristotele, in antepraedicamentis, est diuisum in decem prædicamenta. *Impugnat.*

Præterea; Si numerus, vt est a nobis cognitus, etiamsi in re sit ens per accidens, habet sufficiẽtem vnitatem, vt ponatur in prædicamento, ergo omne ens per accidens poterit poni in prædicamento, vt homo albus, homo est accidens, quia potero ego ex mea voluntate apprehendere eum quodam ordine supra dicto; quia ad hoc, quod sic apprehendantur res, non requiritur, quòd à parte rei habeant ordinem. His ergo omissis tãquam falsissimis, & à communi sensu abhorrentibus, vide Soncinatem 10. Metaphysicæ, quæst. 8. *Confirmat. pulcra.*

Sit secunda conclusio; Non potest negari in opinione D. Thom. vltimam vnitatem esse formam numeri, & dare illi speciem. Nam 8. metaphysicæ, lectione 3. *Conclusio contra Suarez.*

Digitized by Google

ne 3. dicit, ex Aristotele id asserente, in hæc verba: Numerus est id, quod est vnus: est enim per se vnum numerus, in quantum ultima vnitas dat speciem numero, & vnitatem. Sicut in rebus compositis ex materia & forma per formam est aliquid vnum, & vnitatem & speciem sortitur. Vbi vides contra Suarez duo. Alterum, quod numerus est ens per se, & ita asserit etiam Aristoteles. Alterum; quod vltima vnitas est forma numeri, quod etiam ipse negat vbi supra: siquidem dicit esse ens per accidens. Soncinas 7. metaphysicæ, quęst. 9. in fine quæstionis, ad 3. explicat hanc authoritatem Philosophi, & Diui Thomæ de numero abstracto, & non de numero, qui est accidens rerum. Et prout est rebus applicatus, uocatur numerus, abstractus verò, pro vt tantum habet esse in intellectu non concernendo modum sensibilem. Et rationem reddit, quia ille numerus abstractus habet ordinem prioris & posterioris; nam binarius est prior ternario, & ternarius quaternario, & sic in reliquis. Et in istis vltima vnitas est forma numeri, in numero verò reali, & in rebus existenti non potest ullo modo dici, quod vltima vnitas sit forma numeri: quia talis vnitas non datur à parte rei, sed solum habet, quod sit vltima, ex eo, quod vltimò numeratur per intellectum. Nam Petrus & Ioannes possunt in eodem instanti produci, & tunc non est maior ratio, quare vna vnitas sit ultima, & alia non, quam e conuerso. Sed profectò hæc explicatio non placet. Tum quia apertè Diu. Thomas asserit, vltimam vnitatem esse formam numeri, & non distinguit de numero abstracto, vel de numero in rebus. Tum etiam, quia numerus abstractus est aliquid reale, siquidem pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo est ens per se; ergo illius partes habent ordinem realem actus & potentiæ. Impossibile est enim plura facere vnum per se, nisi isto modo habeant ordinem. Nec valet aliquid sua explicatio, nimirum, quod multæ partes possunt concurrere ad aliquid vnum per se constituendum sine eo, quod vna habeat respectu alterius rationem formæ. Vt patet in partibus domus, quæ constituunt vnum ens per se, sine eo, quod vna sit alterius forma, per hoc solum, quod omnes partes sunt materia, ex quibus resultat totum. Et Philosophus vult dicere, quod quando vna pars respectu alterius est forma, resultat totum per se, non uerò e conuerso. Hoc, inquam, non ualet. Nam si anima rationalis non esset forma materiæ, non posset resultare ex eis vnum totum per se, siquidem partes sine aliquo vnirentur ordine: & in partibus domus tectum & summum fastigium est forma reliquarum partium domus. Quatenus enim reliquæ partes in illo aduenantur, domum constituunt: & resultat postea forma totalis ex eo, quod in partibus datur forma partialis, sicut ex coniunctione materiæ & animæ rationalis resultat humanitas, quæ est forma totalis: quia anima rationalis est forma partialis. Nec bene loquitur Soncinas in hac quæstione. Nam certè videtur sentire, numerum esse aliquid rationis. Itaque non est dubitandum, necessum esse, partes numeri inter se habere rationem materiæ & formæ aliquo modo, vt resultet ens per se. Quænam autem vnitas sit forma, hoc restat explicandum. Et Diuus Thomas asserit, vltimam vnitatem esse numeri formam. Quod vt explicent eius discipuli, in varias abiere opiniones. Iam visum est, quid senserit Soncinas. Capreolus in primo, distinctione 24. contra tertiam conclusionem, asserit, vltimam vnitatem speciem dare numero, tanquam eius forma; & dicit vocari hic vltimam vnitatem illam, quæ speciem dat numero. Hæc autem ex necessitate est in numero reali determinata & certa, licet non ita sit in numero rationis facto ab anima. Nos autem nescimus signare, quænam sit illa. Sicut multæ rerum differentiæ sunt, quæ determinant rationem gene-

Duo dicta falsa Suarez.

Explicatio authoritatis D. Tho. & Arist. ex Soncinate 7. Meta. q. 9.

Reijcitur explicatio Soncinatis.

Controuer. An plures partes componere possint aliqd vnum sine eo, quod vna se hēat vt materia alia vt forma.

Opinio Soncinatis affirmans.

Opinio Authoris negans.

Absurdum consequens ex opi. Soncin.

Controuer. Quomodo vltima vnitas sit forma numeri.

1. Opin. Capreo.

generis, & tamen nos non scimus, quænam sint illæ rerum differentiæ: ita in numero, quia sunt plures partes facientes vnum ens per se, ex necessitate vna illarum est forma reliquarum, quę illas determinat ad certam speciem. Et hæc vocatur vltima. Nos autem non possumus signare quænam sit ista. Et non dicitur vltima vnitas forma numeri, quia est vltima accepta ab intellectu: hoc enim est aliquid rationis in vnitate vltima; acceptam esse ab intellectu. Nec tamen displicet iste loquendi modus defensoris acerrimi doctrinæ angelici Doctoris Soto in prædicamento quantitatis quæstione secunda, dicit, vltimā vnitatem aduenientem numero dare illi speciem. Vltimam dicit, secundum considerationem intellectus, scilicet quod vnitas addita binario facit ternariū & vnitas addita ternario facit quaternarium. Et in fine illius articuli potuisset Soto non dicere verba illa, quod nihil perdet authoritatis D. Tho. quando non credamus illi dicēti, numerum esse simplicem formam distinctam ab vnitatibus (licet hoc non asserat Diuus Thomas septima metaphysicæ, lectione decima tertia.) Fateor quidem nihil perdere authoritatis Diuū Thomā, cuius authoritas tanta est, vt firmam radicem in conciliis in grauissimis doctrinis fidei emiserit. Sed ipse Soto authoritatem perdit, qui magis suo sensui innititur, & grauissimo Ecclesiæ Doctori non fidem adhibet. Quamuis, vt verum fatear, non ex illis Doctoribus est angelicus magister, qui non rationibus firmissimis suam fulcit doctrinam, quas si intellexissent aliqui ex eius discipulis in vna, aut altera re minima non ab illo discessissent, nec præbuissent occasionē aliis malè affectis discedendi à lumine Ecclesiæ in suam ipsorum perniciem.

2. opi. Soti.

Taxatur Sotus modica Ecclesiæ & fidelitate erga D. Th.

Hæc itaque sententia Soti falsa est. Nam numerus quid reale est, & in prædicamento quantitatis, ergo forma illius constitutiua etiā partialis aliquid reale est seclusa animæ operatione. Probatur consequentia, quia essentia eius est aliquid reale, & habens esse operatione intellectus seclusa. Et præterea, Quia sine operatione intellectus, & sine eius consideratione habet suam essentiam; ergo vltima vnitas non dat illi essentiam secundum nostram intellectus consideratione. Et præterea: Quia vt supra arguebamus, intellectus nunc potest apprehendere hanc vnitatem esse vltimam, nunc aliam, ergo variabitur forma numeri per intellectum diuersa consideratione, quod est impossibile, cum sit forma fixa ex eo, quia realis est.

Refellitur opinio Soti vt falsa.

Et hic nota, quod cum Diuus Thom. asserat supra dicta lectione 13. dualitatem non esse duas vnitates, sed aliquid ex eis compositum, non vult dicere, numerum esse quid simplicissimum, vt patet, quia ex eo, quod est ex partibus compositus, vt asserit D. Thomas, non potest esse simplex. Sed voluit dicere, dualitatem siue binarium nō esse duas vnitates quomodocunque, sed ordine quodam, quatenus vna est forma alterius, & in potentia ad suscipiendam illam formalitatem.

Explicatur locus Diui Th. grauis.

Alii Thomistæ dixerunt, omnes vnitates numeri se habere ad numeri constitutionem, sicut consensus viri & fæminæ se habent ad constitutionem matrimonii. Nam si simul explicentur, vnus consensus respectu alterius est forma, & alter materia, & è conuerso. Eodem modo vnitates binarii, v. g. vna respectu alterius est forma, & altera materia, & è conuerso altera est materia, & alia forma. Et hoc habent ex eo, quod ad inuicem se determinant ad binarii constitutionem. Et idem est dicendum in ternario, & aliis numeris: quia omnes vnitates ad inuicem se determinant & determinantur, quia concurrūt ad vnam essentiam specificam cōstituēdam, quod nullatenus sine hac determinatione possunt facere. Nec etiā displicet mihi modus iste loquendi. Alii dicunt, vltimam vnitatem, v. g. in ternario inter has tres vnitates esse ternarii formam, & sic in aliis numeris. Et hæc forma est determinata. Sed, vt ex his opinionibus, quod verum sit, eliciamus

3. opi. aliorum Thomistarum.

4. op. aliorū

5. op. Auth.

Sit tertia conclusio. Vltima vnitas non est vltima differentia numeri.

3. Concl.

Vltima vnitas non est forma metaphysica numeri. Hæc conclusio satis constat ex capite de differentia. Nam differentia est, quæ prædicatur de pluribus in quale essentiale, sed vltima vnitas non sic prædicatur de numero; ergo non est eius differentia. Probatur minor: Quia quod prædicatur, debet dicere totum, quod est in subiecto, saltem in confuso: sed vltima vnitas, verbi gratia, ternarii, non dicit alias duas vnitates, nec actu, nec in potentia, nec explicitè, nec implicitè: ergo &cet.

4. Conclus. Vltima vnitas est forma physica numeri. Quarta conclusio: Vltima vnitas est forma veluti physica numeri. Nam sicut homo constat & componitur ex partibus illis, nimirum corpore & anima: in quibus anima est forma, & corpus materia, quia anima determinat corpus: ita in ternario, & in omni numero contingit, quod vltima vnitas determinet reliquas ad constitutionem speciei. Nam quarta vnitas in quaternario reliquas determinat ad quaternarii constitutionem, & ablata quarta vnitate non remanet quaternarius. *Doctrina pulcra.* Vnde autem constet, quod vnitas aliqua debeat determinare reliquas, ex hoc patet: Quia vbicunque sunt plura entia constituentia aliquod ens per se, vnum se debet habere, vt actus, aliud vt potentia, aliàs non facerent ens per se, sed per aggregationem ex eo, quod concurrunt, vt lapides in aceruo sine ordine. Proprium autem est formæ determinare, & ita vltima vnitas forma numeri est. *Obiectio. An de ratione formæ sit inhærere ei, cuius est forma.* Sed contra: Nam omnis forma est subiectiuè, in his, quibus est forma (& loquimur de accidentibus formis) sed vltima vnitas non est in aliis subiectiuè; ergo nō est forma illarum. *Solutio.* Respondetur, quod de ratione formæ non est inhærere, vt patet in anima rationali, sed solum determinare, & actuare. Vnde bene potest vnitas esse forma aliquarum, sine inhærentia per determinationem illarum, vt patet etiam in consensu matrimonii: Licet non sit per omnia paritas, et maximè, quando forma est extrinseca, vt obiectum esse conceditur formam extrinsecam respectu potentiæ & actûs, & non inhæret. Et in artificialibus patet, formam tecti non inhærere formæ fundamenti, & tamen est illius forma. Et determinat vltima vnitas reliquas, quia reliquæ, quatenus dicunt ordinem ad illam & stant sub illa, componunt numerum, & reliquæ vnitates habent quandam potentialitatem in ordine ad vltimam; hac ratione possunt habere rationem materiæ. Vide alia argumenta in Capreolo distinctione 24. contra 3. conclusionem. *Capreolus.*

5 Conclus. Quo vltima vnitas numeri habeat, vt sit vltima & specificatiua numeri, à parte rei, vel secūdū acceptionē intellectus Afferūtur duo modi dicendi. Quinta conclusio: Quomodo sit explicandum, vltimam vnitatem reperiri in numero absque nostra operatione intellectus, & quod ex natura rei sit vltima, satis explicatur à Capreolo supra relato. Itaque licet nos non sciamus, quæ sit illa, quæ est vltima, & completiua aliarum, tamen à parte rei est: quia à parte rei addita vnitate variatur species numeri, & ablata soluitur; ergo signum est, quod aliqua vna vnitas speciem det numero, quæ dicitur vltima. Quæ autem sit illa, nos non scimus, nec per quid in particulari habeat esse vltimum, sicut non scimus, quæ sit differentia vltima leporis, nec per quid in particulari in illa ratione constituatur. Secundus modus est ille, qui sumitur a similitudine materiæ Sacramenti matrimonii. Sacra enim Theologia, & fides diuina multam nobis metaphysicam docuerunt, vt patet de essentia accidentis. Itaque vnitas numeri, qua ratione vna est alterius perfectiua, dicitur vltima & forma numeri, & qua ratione perficitur, dicitur materia veluti physica. Et hoc habet numerus, quia est species quædam non multum perfecta, nec habens omnimodam vnitatem, sed tamen sufficientem, vt sit vera species in prædicamentis existens. Nam non est quærenda eadem vnitas in omnibus rebus. *Obiectio.* Sed contra: Nam tunc sunt multæ vnitates dantes speciem numero, quia vna respectu alterius habet rationem vltimæ, sed hoc videtur esse contra Diuum Thomam, ergo non est verus ille modus loquendi & dicendi. Respondetur, quod Diuus Thomas non asse-

Digitized by Google

Solutio. asserit, nisi vltimam vnitatem dare speciem numero, & esse formam numeri. In quo non significat, quod vna sola vnitas det speciem, & sit forma veluti physica, siue sit vna, siue plures. Nam Diuus Thomas solum intendebat assignare, quid sit quod est forma respectu aliarum vnitatum, ad quod dicant vnitates ordinem, ne ens per accidens constituant. Et dicit, quod sit vltima vnitas modo supra explicato.

6. Conclus. Numerus hēt & ipse suā formā metaphysicam, sed est incognita. Sexta conclusio: Numerus etiam habet suam formam metaphysicam, id est, vltimam differentiam, quam nos non scimus assignare in omnibus numeris; & isto modo vltima vnitas non est numeri forma. Hæc conclusio adeò clara est, vt non egeat probatione, quia ternarius est species numeri: ergo constat ex genere & differentia, quia omnis species genus habet & differentiā. Et quod vnitas hoc modo non sit differentia, supra probatum est: quia non prædicatur de pluribus in quale essentiale, ergo &c.

Ad 1. 1. Resp. Ad primum argumentum respondetur, quod vltima vnitas secundum rem sit certa & determinata, licet à nobis non certò cognoscatur, vt diximus in conclusione penultima; Secundò respondetur, quod certa sit & determinata. *2. Resp.* Nam vna vnitas respectu alterius est forma, & e conuerso, vt patet in exemplo adducto de matrimonio, cuius forma est certa, & determinata, & supra dicto modo se habet.

Ad 2. Quō forma specificatiua numeri dicatur vltima vnitas. Ad secundum respondetur, quod est ratio & forma numeri, prout dicit vnitatem determinantem reliquas. Et hæc vocatur vltima vnitas; sicut differentia hominis vocatur vltima hominis perfectio essentialis. Et vltima hoc modo non inconuenit dicere respectum transcendentalem.

Ad 3. Ad tertium argumentum patet ex vltimis conclusionibus.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod in quadrangulo id, quod est determinatiuum reliquarum partium eius dicatur forma respectu aliarum. Sicut & hoc reperitur in partibus domus, & hoc nullus vnquam negauit. *Ad confir.* Ad confirmationem respondetur ex tertia cōclusione; sufficit enim, vt sit forma reliquarum, quod sit illarum determinatiua. Alia argumenta possem adducere contra hanc nostram doctrinam ex Eucharistiæ Sacramento. Sed quia hæc excedunt limites logicales multum, ab his supersedeo, certus quod discipulus Diui Thomæ ea dissoluet facillimo negotio. *Excusatio Auct.*

Ad 5. 1. Resp. Soncinatis. Esse vnum tantū numerum in mūdo contingere pōt dupliciter. Ad quintum argumentum Soncinas libro decimo metaphysicæ, quæstione octaua, dicit, esse tantum vnum numerum in rerum natura, posse intelligi dupliciter. Vno modo in actu: alio modo in potentia. Si primo modo intelligatur, dicit tantum esse vnum numerum, qui est numerus omnium continuorum. Si verò secundo modo intelligatur, sunt plures numeri, & non potest reduci ista potentia ad actum, ita vt actu sint plures simul, sed tantum successiuè. Si enim tota multitudo continuorum esset, exempli gratia, tantum decem, tunc si vnum eorum corrumpatur esset nouem, & sic nouenarius reducitur ad actum. Et sic de reliquis. Et ratio huius est: quia numerus omnium continuorum est vnum per se; partes autem vnius per se habent esse tantum potentiale. Vnde quælibet vnitas est tātum actu pars vnius numeri; sed in potentia est pars cuiuslibet alterius. Sed hæc solutio mihi non placet; *Reijcitur Soncinas.* quia communiter dicitur ab omnibus, esse numerum binarium, & ternarium, & sic in reliquis. Et hoc intelligitur non solum in potentia, sed etiam actu. Quod probo: Quia numerus est multitudo vnitatū; ergo vbi fuerit diuersa ratio determinans actu multitudinem, erit actu diuersus numerus, sed in duobus lapidib. est alia ratio distincta determinās multitudinem, quam sit in ternario: ergo ibi sunt diuersi numeri actu. Item: Binarius actu est habens actu duas vnitates, sed modò sunt actu duæ vnitates ad inuicem se determinantes, ergo est binarius actu, & sic in cæteris. Est expressa sententia Diui Thomæ multis in locis, maximè octauo metaphysicæ, lect. 3. Et ad argumētum Sōcinatis, quia est pars

binarius

binarius ternarii, concedo; sed materialiter concurrens, vt quid distinctum à ternario; sicut linea concurrit ad compositione superficiei, & superficies corporis. Nec est inconueniens, quod vna vnitas, vt pars materialis, sit pars multarũ specierum numeri, sicut linea potest esse pars materialis ferè infinitarũ figurarum distinctarum specie, vt patet in Euclide.

Ad 5. Ad sextum respondetur, quod numerus est multæ vnitates cum ordine; quę multæ vnitates distinctæ sunt aliqua ratione à quantitatibus. Nam quantitas mea, quatenus est indiuisa in duas quantitates, est vna quantitas, & principium numeri, quatenus verò est diuisibilis secundum longitudinem, & latitudinem, & profunditatem, est corpus de prædicamento quantitatis. Et ita illæ quantitates, licet in ratione corporis, v.g. non habeant ordinem, in ratione vnitatis habent illum. Quod verò vnitas de prędicamento quantitatis addat aliquid supra substantiam, nõ est dubium, quia addit quantitatem, vt indiuisam. Ita asserit D. Thom. 1. par. quæst. 11. articulo 1. ad 2.

Quæst. quæ poterat hic disputari. Hic poterat esse dubium, an numerus cuiuscunque quantitatis, scilicet, numerus linearum, vt tres lineæ, numerus superficierum, vt tres superficies pertineant ad hoc prædicamentum, an solum numerus corporum. Sed certè videtur, quod omnis numerus cuiuscunque rei habens speciem quantitatis sit numerus prædicamentalis, vt numeri *Opi. Auct.* supra dicti. Nec est aliqua ratio, quare asseramus, solum numerum corporum pertinere ad hoc prædicamẽtum, cum etiam reliqui sint veræ quantitatis species. Et per hoc satis patet ad argumenta Suarez. Nam licet accipi vt vltima, vel vt prima, sit aliquid rationis, sed esse determinatiuam aliarum, est quid reale, & hoc vocatur vltima vnitas.

Ad confir. Ad aliam confirmationem respõdetur, quod numerus constituitur per hoc, quod vnitates vniuntur in ratione determinantis, & determinati, quod est quid reale. Et hæc vocatur vnio, non verò per hoc, quod sunt vnitæ, aliquo termino communi. *Ad confir.* Ad vltimam confirmationem respondetur, quod in rebus nõ quantis non datur numerus, qui sit species aliqua, quia vnitas transcendentalis supra substantiam rei nihil reale addit. At verò in rebus quantis datur vnitas, quæ addit aliquid supra rei substantiam pertinens ad prædicamẽtum quantitatis. Et quia hoc est aliquid imperfectum, in genere quantitatis additum alteri vnitati constituit speciem in genere quantitatis. De quo videatur D. Thomas, vbi supra.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrum intra numeri latitudinem dentur variæ species numerorum.

Contrariæ. 1. Op. Nip. IN hac difficultate Niphus libro 13. Metaphysicæ quæst 3. dicit, omnes numeros esse eiusdem speciei, nec reperiri diuersitatem specificam in illis. Et probatur hæc sententia: Primò. *1. Arg.* Omnes vnitates ternarii, & quaternarii, & cuiuscunque alterius numeri sunt eiusdem rationis: ergo totum consurgens ex illis vnitatibus erit eiusdem rationis; ergo omnes numeri erunt eiusdem rationis, & ita non different specie. Consequentiæ bonæ sunt. Nam quod constituit speciem alterius rationis ab alia, debet esse alterius rationis, & essentiæ à constitutiuo alterius speciei, vt patet in homine & in equo. Et ita dixit Aristoteles in antepraedicamentis, capite de regulis diuersorum generum, & non subalternatim positorum, differentes sunt specie differentiæ. Sed antecedens illud primum probatur, quia omnis vnitas est quantitas indiuisa, nec aliquid aliud habet vnitas superueniens ternario, quam vnitates, quæ erant in ternario. Et certè est difficile argumentum. Nam vnitas superueniens nec differt per aliquid essentiale, vt de se patet,

nec

Digitized by Google

nec per aliquid accidentale. Et si differat per aliquid, hoc modo non variabitur species.

2. Argum. Secundò: Ita se habet bicubitum & tricubitum in quantitate continua, sicut binarius & ternarius in discreta, sed bicubitum & tricubitum in continua non variant speciem, ergo nec binarius & ternarius in discreta. Minor probatur: Quia linea bicubita eiusdem speciei est in ratione quantitatis continuæ cum linea tricubita, ergo binarius in ratione quantitatis discretæ erit eiusdem speciei cum ternario, ita vt non sint diversæ species quantitatis continuæ, nec lineæ. Antecedens patet ex omni comparatione, quæ fieri potest.

3. Argum. Tertiò: Quia inter omnes species cuiuscunque generis Deus potest aliā mediam dare, sed inter binarium & ternarium non potest dari aliqua media species: ergo non sunt species quantitatis.

Deciditur quæstio.

2. Opin. Comparatio specierū ad numeros. IN oppositum est Aristoteles, vbi supra, 8. Metaphysicæ, lectione 5. apud D. Thomam, vbi dicit, quod species rerum se habeant sicut numeri. Nā sicut addita vnitate species alia numeri consurgit, ita addita noua perfectione generi consurgit noua rerum species. Præterea; Par est distincta ratio ab impari, & est conueniens numero binario, & non ternario, nec illi potest competere, ergo aliam essentiam habet. Nam si haberent eandem essentiam, sicut binarius est par, ita poterit esse par ternarius. Nam, vel est differentia, & tunc habeo intentum, quod sit alia essentia binarii à ternario, siquidem habet diuersam definitionem. Vel est proprietas quarto modo, & idem sequitur. Vel est accidens binarii, & hoc non, quia non potest abesse ab illo, ergo est aliquid essentiale. Et hoc non conuenit ternario: ergo habent distinctas essentias, siquidem aliquid essentiale habet vnus numerus, quod non habet alius. Tertiò: In quantitate continua addito vno angulo aliis, resultat alia species figuræ, vt patet in figura sex angulorum, si addatur alius fit septem angulorum figura, quæ est alterius speciei, ergo idem erit in numeris; nam addita alia vnitate resultabit alia species numeri. Et præterea; In Arithmetica demonstrantur diuersæ passiones de vno numero, quæ de alio non demonstrantur; ergo illi numeri differunt specie. Consequentia probatur. Nā quæ sunt eiusdem speciei, easdem habent passiones. Sed antecedens patet ex tota Euclidis Arithmetica.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. Quo omnes vnitates sint vnius & diuersarum rationū. AD primum argumentum respondetur, quod non omnes vnitates sint eiusdem rationis in omnibus. Nam licet considerentur secundum communem rationem, in quantum sunt aliquid indiuisum, & sic sint eiusdem rationis, tamen quatenus vna est alterius determinatiua, diuersam habet rationem ab illa, quæ determinatur vt sic. *Opt. Simile.* Sicut consensus viri & feminæ eiusdem rationis sunt in ratione cōsensus, tamen quatenus vnus est determinatiuus alterius, nō sunt eiusdem rationis. Et ita vnus est alterius forma. Vnde in ternario & quaternario vnitas determinans, & dans speciem, alterius est rationis, quia virtus determinatiua, siue ratio determinatiua est alterius rationis, quod habet ex natura sua, quia constituit aliam speciem. *Modus dicendi aliorum.* Alii dicunt, quod, licet partes sint eiusdē rationis, totum tamen potest esse diuersæ speciei propter diuersam vnionem, & cōmensurationem partium. Sicut, licet omnes lineæ sint eiusdem speciei, totum tamen resultans est aliquando alterius speciei in ratione figuræ propter diuersam commensurationem linearum, ita est diuersa coaptatio vnitatum in vno numero, atque in alio: & ita resultat diuersa species. Sed adhuc meus non quiescit animus. Nam illa diuersa determinatio debet prouenire à diuersa natura, & cū eadem sit natura

H in

in vnitatibus, erit eadem ratio determinans, & idem constitutum per illam rationem. Alio modo potest responderi, quod, quia ea quæ debent determinari per vltimam vnitatem in ternario, & quaternario, nō sunt idem, nam in vno sūt tres vnitates, in alio sunt duæ, hinc fit, quod, etiamsi ratio determinans sit eadem, potest resultare diuersa species quia materia etiam est de essentia rei constantis ex illa. Et si hoc nō placeat, quæso aliam meliorem exhibeas solutionem.

Solutio Authoris.

Ad 2. Ad secundum respondetur, bicubitū & tricubitum in ratione mensuræ esse diuersæ speciei, vt asserit D. Tho. in loco superius adducto. Ceterum in ratione diuisibilitatis minimè, quia eodem modo sunt diuisibilia.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod in speciebus numerorum non possit dari, verbi gratia, inter ternarium & quaternarium alia species media, quia nulla vnitas mediat inter tertiam & quartam. Et cum vnitas sit forma numeri, non potest dari alia forma, & consequēter nec alia species, quod nō reperitur in aliis omnibus rerum speciebus. Sed inter hominem & equū potest assignari alia perfectio distincta, determinatiua animalis, & constitutiua alterius speciei, licet hoc non sit forsan verum in omnibus; quia inter hominem & Elephantem forsan non est dabilis alia species media.

QVÆSTIO. XXVIII.

Vtrum numerus sit aliqua entitas diuersa à rebus numeratis.

1. Argum. ET videtur, quod non. Primò. Quia omnia, quę sūt à parte rei, possunt numerari seipsis sine eo, quod addatur illis aliqua entitas realiter distincta, ergo numerus non addit nouam entitatē rebus numeratis. Consequentia probatur; quia ad nihil aliud addenda esset illa entitas, quæ est numerus. Sed antecedens probatur, quia creatis à Deo tribus angelis, vel tribus albedinibus, verè seclusis omnibus accidentibus possunt numerari & dici tot; ergo numerus ab ipsis rebus numeratis non distinguitur realiter. Et confirmatur hoc argumentum. Nam datis tribus quantitatibus, illæ numerari possunt seipsis, non addito alio numero, & ille numerus quantitatum est numerus prædicamentalis, cum quantitates pertineāt ad hoc prædicamentum; ergo &c. Et argumentum confirmatur secundò. Nam datis duobus ternariis resultat binarius ternariorum, sed iste binarius est prædicamētalis, ergo, &c. Et idem est prorsus quod duo binarii, ergo non distinguitur numerus à rebus numeratis. Quod si dicas, dari ibi tertiam entitatem, sequitur inconueniens adductum à Soncinate, vbicunque est binarius, esse infinitos numeros, quia iam ibi sunt tres entitates, & si illas numeres iterum per aliam entitatem, erunt quatuor, & sic in infinitum, quod est falsissimum; ergo &c. Vide in Soncinate 10. Metaphysicæ, q. 11. alia argumenta. Aliqui asserūt numerum non distingui à rebus numeratis vllo modo, & conuincuntur supra allatis argumentis, quæ Soncinas in oppositum adduxerat, supra dicta quæstione.

Confir. 1. *Confir. 2.* *Solutio. Impugnat.* *Controu. 1. Opinio.*

Quæstio deciditur.

2 Opinio. Numerus distinguitur à rebus numeratis. Probat. 1.

SEd tamen respondetur, numerū prædicamentalem distingui à rebus, in quibus est subiectiuè, & à rebus quę numerantur per illum, verbi gratia, ternarius à tribus hominibus, & sic de reliquis numeris. Et modò nō disputamus, an hæc distinctio sit realis, tāquam res à re, vel formalis & essentialis, de hoc enim agemus infra. Et probatur cōclusio. Quantitas & substantia realiter distinguuntur, quia pertinent ad diuersa prædicamenta, quæ realiter formaliter saltem distinguuntur; sed numerus est quantitas, & res numeratæ sunt substantiæ, vt homines, vel lapides; ergo &c.

Præ-

Digitized by Google

4. Prob. Præterea; Vnitas, quæ est principium numeri, est aliquid additum substantiæ rei, & distinctum ab illa, vt D. Thomas asserit supra dicta quæstione 11. primæ partis: ergo & numerus. Probatur consequentia, quia numerus nihil est aliud, quam multæ vnitates ordinatæ, seu multitudo facta per vnum. 5. Prob. Præterea sequitur, quod binarius & ternarius sint eiusdem speciei; hoc autem est falsum, ergo, &c. Probatur sequela: Quia si non distinguuntur nec realiter nec formaliter à rebus numeratis, ergo sicut duo homines & tres homines sunt eiusdem speciei, similiter & binarius & ternarius. Sed minor illa probatur; quia Aristoteles 8. Metaphysicæ, tex. 10. dicit, quod quælibet vnitas addita, vel subtracta variat speciem. Corell. Ex hac conclusione sequitur, numerum esse quantitatem absolutam, & non relatiuam, quia pertinet ad prædicamentum quantitatis. Obiectio. Sed contra: Nam numerus est multitudo mensurata per vnum, sed mensuratum & mensura sūt de prædicamento relationis, ergo & numerus. Solut. Respondetur, quod numerus non est ipsa relatio, sed aliquid, in quo fundatur relatio, sicut scientia est mensuratum, & tamen scientia non dicit relationem, sed est id, in quo fundatur relatio. Sequitur etiam, quod numerus nō sit forma simplex, sed composita. Hoc iam superius diximus, & probat: Quia nullum simplex constat ex partibus, sed numerus constat ex vnitatibus, tanquam ex partibus, ergo, &c.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. AD argumenta in contrarium respondetur, quod non possunt numerari seipsis numeratione prædicamentali, nisi addatur numerus de prædicamento quantitatis, sicut seipsis non possunt esse alba, nisi addatur albedo; Numeratione transcendentali, secundum quod entia sunt, transeat, quod numerentur seipsis, sed nos loquimur de numero prædicamentali. Ad 1. Conf. Ad primam confirmationem responde tur, quod tres quantitates sint numerus prędicamentalis, quia ipso numero numeratur substantia & consequenter ipsa quantitas, sicut supra diximus, lineam extendere suas partes, & partes substantiæ. Vide in principio huius prædicamenti. Ad 2. Cōf. Ad secundam confirmationem respondetur, quod ille numerus non sit prædicamentalis, sed transcendentalis, de quo iam dictum est. Obiectio. Et si dicas: Contra: nam species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, sed binarius est species, ergo prædicatur de hoc & illo binario, ergo sunt duo binarii, & iam numerabuntur alio binario. Solut. Respōdetur, quod cū in definitione speciei dicitur, quod prædicatur de pluribus differentibus numero, non ponitur ibi pro numero de prædicamento substantiæ, sed pro numero transcendentali. Nam in substantiis, in quantitatibus, & relationibus reperitur species, & tamen nō sunt de prædicamento quantitatis. Vide Sōcinatem 10 quæstio. 12. Et hæc sententia D. Thomæ, quam habet quæstio. 11. primæ partis citatæ, & multis in aliis locis supra adductis, est expressa sentētia Commentatoris adducti à Soncinate supra dicta quęstione, asserentis, nec quantitatem, nec numerum esse substantiam.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrum numerus angelorum pertineat ad hoc prædicamentum.

Cōtra ner. 1. Opin. IN hac parte est antiquorū Theologorū opinio, asserentium, in angelis verè reperiri essentiam quantitatis discretæ, & verum numerum de prędicamento quantitatis. Ita tenet Gregorius in 1. dist. 24 q. 2. artic. 3. & idem asserit ibidem Aureolus, & etiam Ocham, & Gabriel. Maior. Quam etiam videtur tenere Richardus in 1. dist. 19.

H 2 art.

Digitized by Google

art 3. quæstio 1. ad quartum. & dist. 24. ar. 1. quæst. 2. & articulo 2. quæst. 1. & Marsilius in 1. quæst. 27. articulo 1. quā sequuntur aliqui moderni Logici, & Metaphysici. Et Suarez disputatione 4. sectione 2. asserit, hanc opinionem & oppositam differre solum penes loquendi modum. Et addit, quod si aliquis mordicus affirmet, nomine quantitatis discretæ solum significari quamcunque rerū multitudinem, facilè defendet, quantitatem discretam in angelis reperiri.

Suarez.

1. Argum. Probatur ista sententia primò authoritate Augustini, 2. de libero arbitrio, capite 16. vbi probat, numerum intelligibile quid esse, & in omnibus rebus reperiri. Et idē asserit Damascenus libro 3. de fide orthodoxa, capite 8. vbi asserit, numerum esse in omnibus rebus, quæ inter se differunt. Et confirmatur hoc argumentum. Nam communis loquendi modus asserit, angelorum numerum esse maiorem numero rerum materialium, & esse multos angelos, & in magno numero, ergo ibi verè reperitur numerus.

2. Argum. Secundò, Nam Aristoteles 10. Metaphysicæ in principio, asserit, numerum esse multitudinem numeratam vnitate, sed quaternarius angelorum est vera multitudo numerata vnitate, ergo est verè numerus.

3. Argum. Tertiò. Omnis ratio extensionis discretæ, & similiter omnis ratio vnitatis, quæ reperitur in numero rerum corporalium, reperitur etiam in numero rerum spiritualium, ergo, sicut in illis reperitur verus numerus quantitatiuus, etiam in angelis reperitur. Probatur antecedens: Quia illa extensio solum est diuisio vnius ab alio, sed hæc reperitur in numero angelorum, ergo ibi est verus numerus quantitatiuus. Si verò dicas, esse necessarium, vt vnitates singulæ sint materiales extensæ, & diuisibiles, hoc est per accidens ad rationem vnitatis, quia vnitates non componunt numerum, vt diuisibiles, sed vt indiuisibiles.

4. Argum. Quartò, Quia numerus essentialiter consistit in quadam habitudine vnitatum ad vnicam numerationem intellectus, sed hæc ita inuenitur in numero angelorū, sicut in numero hominū, pertinet ad quantitatē discretā; ergo sicut numerus hominū pertinet ad quātitatem discretam, ita numerus angelorū. Minor patet; Quia ita sunt apti tres angeli numerari ab intellectu, & facere vnum ternarium, sicut tres hoīes. Et cōfirmatur hoc argumentum: Quia numerus componitur ex vnitatibus, vt sunt indiuisibiles, sed vnitates angelicę sunt multo magis indiuisibiles, quam quælibet alia vnitas, cum sint magis perfecta entia, ergo, &c.

Quintò. Quinarius angelorum differt specie à quaternario angelorum, ergo sunt species alicuius generis, non alterius, nisi quantitatis, ergò verè sub quantitate continentur. Et confirmatur hoc argumentum. Quia relationes & actiones angelorum ita pertinent ad prædicamentum actionis, & relationis, sicut actiones & relationes hominum, ergo idem erit de numero, nam eadem est ratio. Alia friuola argumenta multiplicant huius sententiæ authores, quæ consultò omitto. *5. Argum.*

Deciditur quæstio.

Oppositam sententiam, scilicet, numerum rerum spiritualium, & numerum in vniuersum, qui non sit rerum quantarum nullatenus ad hoc prædicamentum pertinere. Ita docet angelicus Doctor 1. part. quæst. 11. articulo 1. ad 1. Vbi dicit in hæc verba; Ad primum igitur dicendum, quod quidam putantes idem esse vnum, quod conuertitur cum ente, & quod est principium numeri, diuisi sunt in contrarias positiones. Pythagoras enim & Plato, videntes, quod vnum, quod conuertitur cum ente, non addat aliquam rationem supra ens, sed significet substantiam entis, prout est indiuisa, existimauerunt, sic se habere de vno, quod est principium numeri: & quia numerus componitur ex vnitatibus, existimauerunt, quod numeri essent substantiæ omnium rerum. E contrario autem Auicenna considerans, quod vnum

2. Opin. & vera. Qui numerus pertineat ad prædica. quantitatis.

Opinio Pythagoræ & Platonis.

Opi. Auic.

quod

quod est principium numeri, addat aliquam rem supra substantiam entis, (aliàs numerus ex vnitatibus compositus non esset species quantitatis) credidit, quod vnum quod conuertitur cum ente, addat aliquam rem supra substantiam entis, sicut album supra hominem. Sed hoc manifestè falsum est, quia quælibet res est vna per suam substantiam. Si enim per aliquid aliud fit illa res vnum, cum iterum illud sit vnum, si fit vnum per aliquid aliud, esset abire in infinitum. Vnde standum est primo. Sic igitur dicendum est, quod vnum quod conuertitur cum ente, non addit aliquam rem supra ens, sed vnum, quod est principium numeri, addit aliquid supra ens ad genus quantitatis pertinens. In his verbis expressè dicit Diuus Thomas, res omnes per aliquid aliud, quod est quantitas, & ad genus quantitatis pertinens, constitui in ratione numeri. Et idem Doctor sanctissimus 1. parte, quæstione trigesima; articulo tertio, eandem veritatem docet. Et legatur attentè iste articulus, & in primo, distinctio. 24. quæstione 1. articulo 3. & quæstione 9. de potentia, artic. 7. & opusculo 48. eandem sententiam omnes tenent Thomistæ; Capreolus in 1. distinct 14. quæst. 1. & commentatores 1. part. in locis adductis ex illo, Soncinas 10 Metaphysicæ, quæst. 11. Iauellus 8. Metaphysicæ, quæst. 11. Quinimo est expressa sententia Aristotelis, vt patet 3. Physicorum, capite 6. & 7. vbi dicit, numerum fieri ex diuisione continui. Et 2. de anima, capite 6. numerum constituit inter sensibilia communia. Et probatur ista sententia ex Aristotelis rationibus, & authoritatibus. Nam numerus est obiectum Arithmeticæ, vt omnes fatentur; sed obiectum Arithmeticæ non abstrahit à materia sensibili secundum rem, sed solum secundum considerationem, vt supra dictum est; & docet Aristoteles 3. Metaphysicæ, capite secundo, & 3. Physicorum textu 40. Et hoc aduertit Diuus Thom. in locis, quos adduximus ibidem, & Commentator 5 Metaphysicæ, commento 2. sed angeli & secundum rem & secundum rationem abstrahunt ab omni materia; ergo non reperitur in illis numerus, qui sit species quantitatis, nam talis est obiectum Arithmeticę. Præterea; Numerus est sensibile commune, vt patet ex Aristotele proximè citato: sed numerus rerũ spiritualium non est huiusmodi; ergo non est numerus quantitatiuus. Præterea: Vel numerus secundum quod accipitur ab oppositum opinantibus significat substantiã, vel accidens, vel aliquid aliud, neutrum horum potest significare, ergo non datur talis numerus, qui sit in prædicamento qualitatis. Non potest significare substantiam: quia omnis numerus in prædicamento quantitatis constitutus debet essentialiter esse accidens; quia ponitur in prædicamento accidentium, & ita debet participare naturam illius prædicamenti, quæ est, quod sit tale accidens. Vel significat accidens; & nec hoc potest dari: nam numerus Angelorum nullum accidens dicit formaliter: quia si dicit accidens, debet esse additum naturis angelicis: & tunc illud accidens debet pertinere ad hoc prædicamentum, vel ad aliud, & si ad hoc, ergo iam Angeli habent quantitatem prædicamentalem, & sic non erunt spiritus. Non potest pertinere ad aliud prædicamentum, quia numerus nec est relatio, nec quantitas, & cetera. Nec potest dici, quod abstrahat a substantia & accidenti: quia tunc non esset in prædicamento quantitatis, quæ necessariò dicit specialem modum entis, & non abstractum, sed infertus ad ens: & ita debet esse accidens, vel substantia. Præterea probatur hoc: Nam etiam reperitur numerus in relationibus, quemadmodum isti constituunt numerum & in substantiis, & in qualitatibus, & in actionibus, & denique in omni prædicamento, ergo numerus non potest dicere peculiarem rationem entis existentem in hoc prædicamento. Consequentia probatur: Quia ratio prædicamentalis cuiuscunque prædicamenti est sibi propria. Sed antecedens probatur, quia sũt tres substãtię, tres relationes, tres actiones, tres qualitates, &c. Præterea: Si in angelis datur numerus prædi-

Impugnat. Auic. — *Not.* — *Opp. arg.* — *Probatur.* — *Probatur.*

prædicamentalis, vel dicit aliquid reale, vel aliquid rationis essentialiter, hoc est vel sua essentia est realis, vel rationis. Non potest dici, quod sit rationis, quia essentia rationis non collocatur directè in prædicamento reali, nec est obiectũ Arithmeticæ: Vel est aliquid reale essentia ista. Et tũc vel est idem, quod essentiæ angelicæ, vel non, si primum, ergo essentiæ angelicæ ponũtur in prædicamento quantitatis, quod est ridiculum. Vel est distinctum ab essentiis angelorum formaliter. Et tunc, vel est substantia, & nec hoc dici valet, quia substantia non collocatur in prædicamento quantitatis. Vel est accidens, & tunc erit aliquid illis superadditum, & pertinens ad prædicamentum quantitatis, ergo iam habebant aliquod accidens materiale: quia quantitas, vt est generalissimum, est accidens materiale. *Prob.* Præterea sequitur, quod tres personæ ponẽtur sub specie ternarii, quia ita sunt tres distinctę, & accipiuntur, vt quid distinctum in ordine ad vnam numerationem intellectus nostri, quod nullus audebit dicere. *Prob.* Præterea: Vnum, vt dicit ens indiuisum, est passio entis, & non ponitur in aliquo prędicamento etiam reductiuè, ergo nec multitudo resultãs ex illis vnitatibus. Probatur consequentia: Quia, quando aliquid constat ex partibus, ponitur totum in illo prædicamento per se, vbi partes reductiuè ponũtur, vt patet in materia & forma, vnitate materiali, & numero materiali. *Prob.* Præterea: Nam etiam in entibus rationis reperitur numerus, quia sunt tres relationes rationis, tres priuationes, & cæterea, ergo tunc iste numerus ponetur in prædicamento. Probatur consequentia: Quia est numerus vnitatum acceptarum in ordine ad vnam numerationem nostri intellectus. Item sequeretur, quod decem prędicamenta essent in prædicamento quantitatis, quia sunt secundum istos numerus denarius. Vide alias rationes in Soncinate acutissimo, libro 10. Metaphy. q. 13. à quo isti multa furantur, licet illum impugnent. *Nota.* Ego verò volo modò, vt aduersarii has rationes dissoluant, etiamsi mordicus oppositum teneant, vel tenere statuerint. Ex his infertur, numerum, qui in angelis, vel in quibuslibet aliis rebus reperitur, præter quantitatem, esse numerum transcendentalem, repertum in omni ente: & nihil ęst amplius, vt angelicus Doctor affirmat, quã entia indiuisa. *Corollar.* Præterea probatur nostra sententia: Nam nihil reale potest vniuocè dici de substantia & accidenti, sed numerus secundum istos dicitur de substantia & accidenti, quia dicitur de angelis, & dicitur de quantitatibus, & de actionibus, ergo numerus non est quid vniuocum, ergo non ponitur in prędicamento quantitatis; nam nullum analogum ibi ponitur. *Probat.* Antecedens illud primum est Diui Thom. expressum. Nam cum inferiora includãt superius, si superius est analogum ad aliqua duo, omne includens illud superius debet deferre eandem analogiam, & inæqualitatem, & imperfectionem suis inferioribus.

Argumenta dissoluuntur.

AD argumenta in principio. Ad primum respondetur, D. Augustinũ, & Damascenum, & communem loquẽdi modum, cum asserunt, numerum in angelis reperiri, intelligi debere de numero transcendentali, qui constat ex vnitate, quæ est passio entis, & quid trãscendens. *Ad 1. Explicatur modus loquendi aliquorum.*

Ad secundum argumentum respondetur, quod cum Aristoteles dicit, numerum esse multitudinem numeratam per vnum, loquitur de multitudine prędicamentali, & de vnitate prædicamentali tali, quia talis vnitas est pars numeri constituti in prædicamento quantitatis, quia vnitas est quid imperfectum in genere quantitatis ex natura sua, dicens ordinem ad constituendum aliquod totum in illo genere. *Ad 2.*

Ad tertium dicitur, quod extensio, quæ est ratio formalis quantitatis, est aliquid pertinens ad quantitatem. Illa verò extensio, quæ est in angelis tribus est extensio transcendens, hoc est, multa entia indiuisa: numerus verò prædicamen- *Ad 3.*

Digitized by Google

camentalis debet constare ex vnitatibus quantitatiuis.

Ad 4. In quo consistat numerus.

Ad quartum respondetur, numerum non consistere, nisi in pluribus vnitatibus quantitatiuis, quæ ita se habent, vt vna determinet alteram realiter & è conuerso. Ex quo sequitur, quod intellectus potest numerare illas vnica numeratione, vt dicendo tres, vel sex, vel decem. Et hæc numeratio, vt sit numeratio quantitatiua, idest, numeri de prędicamento quantitatis, supponit in numero aliquid pertinens ad prædicamētum quantitatis, quod ex necessitate debet esse in re quanta. Vnde non potest in angelis reperiri, nec in aliis rebus non quantis, & ex dictis patet ad confirmationem.

Ad 5.

Ad quintum respondetur, quod quinarius angelorum non differat specie à quaternario angelorum, quia sunt vnitates aliquid transcendens, & ita dicũt substantiam, & essentiam angelorum cum indiuisione illarum, & ita non constituunt numerum prædicamentalem, & quinque angeli non est numerus, sed aggregatio quinque specierum angelorum. Quinarius verò quantarum rerũ, quia dicit vnitates quantitatis, quæ vt sic, sunt aliquid imperfectum in genere quantitatis, & ex natura sua ordinantur ad numerum constituendum, dicit aliquam speciem in genere quantitatis contentam. Sicut binarius partium materiæ, scilicet, & formæ speciem constituunt, quia illæ partes ex natura sua sunt quid imperfectum, & ordinantur ad totum constituendum; binarius vero hominum non constituit speciem in genere substantiæ, quia sunt quid completum, & perfectum in illo genere. Et in specie quantitatis nō possunt vnam speciem constituere, nisi habeant quantitatem, quæ deficit in angelis, & in aliis similibus.

Ad confir. Quare relationes Angelorũ sint in prædic.

Ad confirmationem respondetur, quod relationes angelorum verè constituantur in genere relationis, quia totum suum esse, vt quid limitatum & finitum, habet ad aliud, & genus relationis non exposcit amplius. At verò numerus prædicamētalis exposcit in sua ratione constare ex vnitatibus quātis, quia totum debet participare rationē generalissimi, quæ est quātitas, cum pōnatur sub illo. Et hæc quantitas non reperitur in angelis, & ita nec numerus prædicamentalis. Nec verò actiones immanentes angelorum ponuntur in prædicamento actionis, quia ibi solum collocantur actiones physicæ, & quæ dicunt motum, vel saltem reperiuntur in materia sensibili, quod de illis angelicis actionibus dici non potest, sed pertinent illæ intellectiones angelicæ ad prædicamentum qualitatis, vt ibidem dicemus. Et hæc sint de hac quæstione. Modò agendum est de quantitatibus aliis, vt de oratione, loco, tempore, & motu, & postmodum agemus de quantitatis proprietatibus.

QVAESTIO XXX.

Vtrum oratio pertineat ad hoc prædicamentum quantitatis, & sit vera species illius.

ET videtur, quod pertineat ad hoc prædicamentum, & sit vera species illius. Nam Aristoteles capite de quantitate in logica post enumerationem specierum quātitatis, inter quas retulit orationem, ita dicit. Atqui hæc sola, quæ dicta sunt, propriè quanta dicuntur, cetera verò vniuersa per accidens. Ad hoc enim aspicientes cetera quanta dicimus, velut album ex eo multum dicitur, quia in multa superficie est. Et in principio prædicamenti ita dicit: Similiter & oratio discretum esse videtur, nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia breui longaque syllaba mensuratur. Ex quibus constat, Aristotelem veram speciem quātitatis posuisse orationem, & in pædicamento ab illo collocari. Et confirmatur: Nam D. Th. opusculo 48. cap. 2. dicit, orationem esse secundam speciem quantitatis discretam. Et ista videtur esse opinio om- *1. Argum.*

nium Commentatorũ Aristotelis, quos non adduco, ne molestia afficiam lectorem in re non dubia: & Grammatici de quantitate syllabarum libros ediderũt.

2. Argum. Secundò: Nam longum & breue sunt passiones quantitatis, sed oratio est longa & breuis, ergo quãta. sed omne quãtum ad prædicamentum quãtitatis pertinet, ergo & oratio pertinebit, vt vera illius species.

3. Argum. Tertiò. Species in prædicamẽto quãtitatis logico numerantur in ratione mensuræ, quia ibi locus cõstituitur species, & non habet hoc ratione diuisibilitatis, sed solum ratione mensuræ, sed oratio est diuersa species mensuræ ab omnibus aliis mẽsuris, ergo est verè in hoc prædicamento, vt species ab aliis distincta. Minor probatur, quia oratio mẽsurat res successiuas discretas, quas nec numerus, nec tempus mensurant.

Decisio quæstionis.

Controu. IN hac quæstione illi, qui censent, species quantitatis distingui & constitui per rationem mensuræ, orationem veram, & completam speciem quantitatis asserunt, sed quia iam hoc in hoc prædicamento explosimus, fit

Conclus. Oratio reduċtiuè pertinet ad prædic. quantitatis. Conclusio: oratio nullatenus est species quantitatis, & perfecta existens in prædicamento quantitatis directè, & per se, sed est quædam species incompleta, & imperfecta reductiuè pertinẽs ad hoc prædicamentum considerando illam in ratione mensuræ. Sed antequã probemus conclusionem, aduertẽdum est, multipliciter vsurpari hoc nomen, oratio, à logicis.

Nota 1. Dupliciter accipitur oratio. Accipitur enim ab Aristotele in libro primo peri hermenias pro voce significatiua ad placitum, &c. & in præsenti non sic accipitur oratio. Alio modo accipitur oratio pro voce aggregata ex distinctis syllabis eã mẽsurantibus, quæ in partibus suis non habet permanentiam, siue sit significatiua siue non: & isto modo fit in præsentia sermo de oratione ab Aristotele. Quinimo quamuis D. Tho. ita definierit orationem in supradicto prædicamento, non est necesse, quod sit vox: nam Diu. Thom. definiuit orationem per vocem, tanquam per quid notius, vt fieret progressus ad orationes, quæ non sunt voces, vt sunt sonitus tubæ, & citharæ. Imo & in saltatione sunt suæ orationes; nam motus illi discreti, qui sunt secundum numerum & proportionem, orationes dicitur, & eodem modo mẽsurantur sicut sonitus citharæ, & sicut sonitus vocis, qui fit ad cantum citharæ proportionatus.

2 Nota. Oratio adhuc dupl. Et rursus est notandum, hanc orationem posse dupliciter accipi, vno modo pro ipsis vocibus, seu sonis, seu motibus numericis, alio modo pro quadam mensura in ipsis existentibus. Verbi gratia, ista vox, cano, potest considerari, vt ex syllabis constat. Et sic est quædam res pertinens ad prædicamentum qualitatis, vt aduertit Caietanus in sua logica: quia est sonus quidam, sonus autem pertinet ad prædicamẽtum qualitatis. Potest accipi alio modo, pro quadam mensura, quæ longitudinem illarum syllabarum mẽsurat, quæ vocatur apud Poetas Spondæus. Et in hac secunda significatione accipitur ab Aristotele oratio cum dicit, esse mensuram, & priori modo, cum dicit, orationem mẽsurari syllaba longa, vel breui. Itaque iste sonus, cano, qui etiã dicitur oratio, mensuratur hac specie mensuræ, quæ est oratio, & vocatur Spondæus, sicut si diceremus, hominem mẽsurari linea, quia eius quãtitas per lineam nota fit. Itaque oratio est nomen æquiuocum, & ad mensuram, & ad rem quæ mensuratur.

Oratio est quid æquiuocum. His consideratis, probatur cõclusio. Nam ratio formalis quantitatis est extensio, vt supra dictum est, sed oratio secundum hanc rationem considerata non habet rationem extensionis specificam, ergo non habet rationem speciei quantitatis. Consequentia probatur, quia species quantitatis diuersificãtur per diuersam rationem extensionis. Sed antecedens probatur. Nam oratio non habet aliam rationem diuisibilitatis, si singulæ partes seorsum considerentur, quam habet motus prolationis: & motus diuiditur ad diuisionem spatii, ergo non habet aliam rationem exten-

tensionis, quia diuisibilitas est propria passio quantitatis, nec omnes partes simul habent etiam aliam rationem extensionis, quam spatium. Dices, quod habet aliam rationem extensionis, quã partes, quia est diuisibilis secũdum partes indiuisibiles, sicut numerus aliam extensionem habet, quam partes, et quã vnitates, si considerentur materialiter, quia est diuisibilis in indiuisibilia. Contra, quia illæ partes, etiamsi secundum numerum considerentur, sunt quantæ & diuisibiles, secundum longitudinem, & breuitatem, etiamsi considerentur vt partes orationis, sed longitudo & breuitas non habent aliam extensionem distinctam ab extensione spatii, & motus, ergo oratio est per aliud diuisibile, & ita per se non est quantum. Præterea, omnes partes orationis sunt quantæ per accidens, ergo tota oratio non potest esse quanta per se. Antecedens patet, quia nullam habent extensionẽ specierum quantitatis propriam. Consequentia probatur, quia tantum per se & essentialiter non potest resurgere ex quantitatibus per accidens, propterea dicimus, numerum Angelorum non esse prædicamentalem, quia vnitates, ex quibus constat, sunt vnitates transcendentales, & non prædicamentales, ergo etiam dicendum, numerum syllabarum secundum longitudinem, vel breuitatem consideratarũ, non esse prædicamẽtalem; quia ipsæ syllabæ non pertinent per se ad prædicamentum. Et præterea: Aristoteles 5. metaphysicæ, vbi de speciebus per se quantitatis tractauit, nullam fecit mentionem orationis, ergo signum est; non esse per se speciem quantitatis, aliàs diminutus fuisset. Hanc sententiam sequitur Caietanus in prædicamento quantitatis, Albertus 5. metaphysicæ, commento 18. & ibidem Commentator, & multi moderni ex nostris, & alienis.

Obiectio. *Solutio.*

2. Conclus. Oratio in ratione mẽsura est species imperfecta.

Secunda conclusio: Oratio est species imperfecta, & reducta ad prædicamentum quantitatis, considerando illam in ratione mensuræ, quia vt sic mensurat syllabarum durationem secũdum longitudinem & breuitatem, sicut locum ad prædicamentum quantitatis reducimus, quia est species quædam imperfecta, mensurans substantiam extrinsecè, ita reducenda est oratio. Nec ad hoc requiritur, quod sit quantitas per se, sed sufficit, quod sit aliquid quantitatis. Et de hoc iam superius in hoc prædicamento egimus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. *Quomodo interpretari debet philosophus.*

AD argumenta in aduersum adducta respondetur. Et ad primum dicitur ex Caietano, vbi supra, ibidem Aristotelem aliquas species quantitatis assignasse, non quod veræ sint species illius, sed quia communiter circumferebantur suo tempore, vt species. Et quia tunc non rimabatur exactè naturas rerum, sed ad prædicamenta adunabat in ordine ad prædicationes faciendas, & quia suo tempore existimabatur, orationem esse speciem quantitatis, illam inter species reliquas illius inseruit, non tamen verè censuit esse speciem. Vnde factum est, vt illam in metaphysica prætermitteret, vbi species secundum veritatem, & propriam numerabat sententiam. Et quamuis dixerit esse quanta per se, ex aliorum loquebatur sententia. Vel secundò respondetur, quod sit species imperfecta, in ratione mensuræ, non tamen absolutè. Et in hac consideratione dixit esse quanta per se, hoc est in ratione mensuræ, non verò absolutè, & in ratione quantitatis. Et D. Thom. eandem habet expositionem. Non enim voluit Angelicus Doctor aliud dicere, nisi quod dixerit Aristoteles.

Opt. not. *Alia resp.*

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod oratio sit longa, & breuis nõ propriè, quia longum & breue sunt passiones lineæ, sed per metaphoram dicitur longa, quia plus consumit temporis in sui prolatione, quam oratio breuis, quæ minus temporis insumit. Et secundò respondetur, quod sit per accidens longa, & breuis, non verò per se; quod requirebatur, vt esset species quantitatis.

Alia resp.

Ad 3.

Ad tertium iam patet ex dictis supra in hoc prædicamento.

QVÆ-

QVÆSTIO XXXI.

Vtrum oratio sit species imperfecta atoma, vel subalterna: & an sit ens per accidens.

1. Argum. ET videtur, quod non sit species, nec atoma, nec subalterna distincta ab aliis speciebus, quia partes eius non distinguuntur à tempore; ergo non est species distincta etiam in ratione mēsuræ à tempore. Consequentia videtur bona, & antecedens probatur, quia oratio est tempus mensurans longitudinē & breuitatem syllabarum. Et argumentum confirmatur: Quia totum & partes eiusdem sunt rationis in homogeneis, sed oratio dicit partem temporis, ergo est eiusdem rationis cum toto tempore: ergo non est species imperfecta distincta à tempore.

2. Argum. Secundum argumentum. Si species orationis multiplicarentur, maximè ex diuersa ratione longitudinis, vel breuitatis syllabarum; sed hac ratione non possunt multiplicari; ergo, &c. Probatur minor. Quia, quod syllabæ correptè, vel productè proferantur, & quod sit longa vel breuis, est ex voluntate proferentis, & ex hominum beneplacito, sed hoc non potest dare speciem realem rebus, ergo oratio non est species realis quantitatis.

3. Argum. Tertium. Omnis duratio rerum corruptibilium tempore mensuratur, similiter & omnis motus; sed oratio est quid corruptibile, ergo non potest alia mensura, quam tempore mensurari, ergo non est ponenda ista species mensuræ.

4. Argum. Quartum argumentum: Si oratio est mensura, vel est realis mensura, vel rationis, non hoc secundum, aliàs esset relatio, vel negatio, vel priuatio, & sic non esset quid mensurans; si ergo est realis, vel est substantia, vel accidens. Non primum, ergo secundum. Sed nec hoc, quia omne accidens habet aliquod subiectum, sed oratio nullum subiectū habet; ergo &c. Probatur minor, quia non subiectatur, vbi tempus, nec in aere, nec alibi, ergo, &c.

5. Argum. Quintum argumentum: Omnis mensura prædicamentalis mensurat substantiam, sed oratio non mensurat substantiam, ergo non est mensura prædicamētalis. Maior patet, quia quantitas est substantiæ mensura, & ita omnis mensura prædicamentalis substantiam debet mensurare.

6. Argum. Sextum argumentum. Omnis syllaba vel est longa, vel breuis: ergo non possunt esse nisi duæ species orationis. Probatur consequentia, quia species orationis non possunt variari, nisi secūdum lōgitudinem, vel breuitatem syllabarū.

7. Argum. Septimum. Si oratio est mensura discreta, sequitur, quod vbi sint syllabæ æquales numero, ibi sit oratio eiusdem speciei, sed hoc est falsum, ergo non est mensura discreta: & sic non distinguetur à tempore. Probatur maior, quia in numero æquales vnitates faciunt numeros eiusdem speciei. Probatur minor, quia oratio constans duabus syllabis breuibus differt specie ab illa, quæ constat illis longis.

8. Argum. Octauum argumentum: Non videtur, quomodo ex diuersis syllabis possit resultare vnum ens per se, quia illæ partes nec se habent vt materia & forma, nec vt actus & potentia, quod est necessarium vt sit ens per se, ergo resultabit ens per accidens:

Decisio quæstionis.

AD quæstionem igitur respondetur, orationem esse speciem imperfectam mensuræ subalternam tamen. Sicut enim anima est species subalterna imperfecta ad animam hominis & leonis, &c. ita oratio est species imperfecta subalterna ad omnes pedes carminum, & ad omnia carmina ad dactylū, spondæum, &c. De quibus vide Soto in hoc prædicamento, & D. Augustinum in libris de musica. Nam species orationis distinguuntur penes diuersam proportionem, quam habent secundum longitudi- *Conclus. Oratio est species mēsuræ, imperfecta tamen.*

gitudi-

gitudinem, & breuitatem; nam hac ratione diuersimodè mensurant. Sed quia hæc non multum attinent ad logicam, nolo amplius illa prosequi; & est quod da n ens per se, licet non per se totum, sicut locus est ens per se, licet non sit species quantitatis perfecta. Et hoc ideo dicitur, quia illæ syllabæ ad inuicem habent in ordine ad modulationem, seu mensuram rationem materiæ, & formæ, sicut supra de vnitatibus dictum est. Et argumenta, quæ contra hoc fieri possent in dicta quęstione, qua quęsiuimus, an numerus esset ens per se, soluta manent.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Modus dicendi aliquorum.

AD primum argumentum, vt constat ex D. Thom. in supra dicto opusculo, cap. 2. aliqui dixerunt, orationem nihil esse aliud, quam multa tempora diuisa, seu intercisa, ita vt oratio; quæ est spondęus, nihil sit aliud, quam tempus mensurans duas partes huius orationis. Et si fiat argumentum. Nam sequeretur; quod non distingueretur oratio à tempore, quia pars temporis non distinguitur specie à tempore. Respondent, negando consequentiam, quia orationis sunt illæ partes, vt indiuisæ. Et sic secundum hanc rationem oratio differt à tempore, quia tempus non dicit partes indiuisas in sui ratione. Oratio ergo, dicunt isti, est, vt à tempore non quomodocunque, nisi quatenus sunt indiuisa. Sed hæc solutio non videtur vera; & solum refertur à D. Thom. nec approbatur, quia non est, nisi vnicum tempus numero constans ex diuersis partibus, non interruptis, præterito, scilicet, & futuro, quæ in instanti præsenti continuantur. Oratio autem necessariò constat ex diuersis durationibus realiter distinctis, & non continuatis, vt patet in hac oratione, Dominus. Præterea: Nam Arist. dicit, orationem esse aliquid distinctum à tempore, quod colligitur ex eo, quod dicit: Orationem dico eam, quæ est cum voce. Item: Oratio dicit aliquando duas syllabas, seu tres, quarum altera est breuis, altera longa, sed in tempore non est considerare partem breuem & partem longam eo modo, quo longum & breue accipitur in oratione, ergo &c. Vnde ad argumentum dicitur, quod ipsa mensura, quę est oratio, vt diximus quæstione præcedenti, est realiter in oratione vocali seu reali, vt cum in illo versu dicitur: Arma virumque cano, idem est realiter illa mensura cum illis syllabis prolatis, & est intrinseca mensura illarum secundum longitudinem & breuitatem, vt inter se dicunt ordinem concentus. Verum est tamen, quod illarum longitudinem & breuitatem cognoscimus, vt alius dixit, ex eo, quod Syllaba longa duo consumit tempora, sed quæ Dicitur esse breuis, tempus sibi vendicat vnum. Tamen tempus non est mensura, quæ est oratio, sed ipsa longitudo, & breuitas, quæ est in syllabis, illa est, quæ est oratio, nam etiamsi non esset motus primi mobilis, illæ syllabæ haberent aliquam durationem maiorem, & minorem.

Improbatur præcedens solutio.

Obiectio. Sed contra; nam Diu. Thom. supra dicto cap. 2. dicit, syllabas esse indiuisibiles, ergo non habent longitudinem.

Solutio. Respondetur, quod vult dicere, quod non possunt diuidi in duas syllabas: In hac enim dictione, Maria, & in hac dictione, Thomas, non possumus syllabas in alias syllabas diuidere, licet illa duratio cuiuscunque possit intelligi consumere tempus diuisibile. Itaque illa coexistit tempore diuisibili, non tamen est diuisibilis, sicut solemus hoc dicere de Angelica operatione relata ad nostrũ tempus. Et per hoc patet ad confirmationem. Et nota bene hanc solutionem pro intelligenda quiditate orationis.

Ad 2. Arg. Ad secundum respondetur, quod ex natura sua syllabæ habent longitudinem, vel breuitatem, licet in assignanda hac longitudine, vel breuitate sint opiniones hominum diuersæ, & placita diuersa, in quo fallum dicit Suarez, disput. 47. sect. 3.

Ad 3. Arg. Ad tertium respondetur, quod omnis duratio talis tempore mensuratur, si per se sumatur. Ceterum si sumatur duratio vnius, & alterius, vt inter se habent concentum quendam secundum rationem longitudinis, & breuitatis, sic mensuran-

mensurantur propria mensura, quæ est oratio, sicut si homo consideretur in se, mensuratur, linea, corpore, vel superficie. Si verò sumatur, vt coniunctus cum aliis, numero mensuratur, quæ est alia species.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod oratio est accidens reductum ad prædicamentum quantitatis, ex eo, quod non habet propriam diuisibilitatem, & sicut tempus subiectatur in primo mobili, ita oratio in voce mensurata subiectatur, seu in syllabis mensuratis. Nam parum refert hoc dicere. Sicut enim dicimus, orationem esse longam; ita asserere debemus, illam longitudinem in ipsa subiectari, nam intrinsecè mensuratur per illam.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod sufficit mensuram prædicamentalem mensurare aliquid substantiæ, scilicet, actionem, vel aliquid huiusmodi, vt patet in tempore.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod ex varia combinatione illarum duarum syllabarum adiuncta cum aliis resultant multæ species, sicut ex varia commixtione quatuor qualitatum resultant varii colores. Et hoc patet in arte poetica, vbi sunt multæ species carminum, & pedum illorum.

Ad 7. Ad septimum respōdetur, quod quia illæ syllabæ æquales in numero habent alium & alium concentum, seu accentum, & longitudinem, & breuitatem, componunt aliam speciem distinctam, sicut, quamuis homo & equus constent ex duabus, materia & forma, quia illæ partes sunt alterius rationis, saltem in ratione formæ, alia species resultat; ita eodem modo dicendum est de partibus orationis. In numeris verò, quando est idem numerus vnitatum, sunt eiusdem rationis vnitates, & ita eadem resultat species. *Opt. Simile.*

Ad 8. arg. Ad octauum respondetur, ex conclusione posita in hac quæstione.

QVÆSTIO XXXII.

Vtrum locus, tempus, & motus sint veræ species quantitatis.

Et hæc quæstio ista tria cōprehendit, quia ex eadem radice de omnibus est sententia ferenda. Et probatur primò, locum esse distinctam speciem à linea, corpore, & superficie, & verè locatum in prædicamento quantitatis directè. Nam Arist. in logica cap. de quātitate locum ponit speciem quantitatis, & dicit esse quantum per se, & non per accidens; ergo intentum habetur. Et confirmatur hoc argumentum. Nam locus habet passionem quātitatis, quod est esse mensuram substantiæ, ergo & essentiam. Antecedens patet. Et probatur consequentia, quia cui conuenit passio, & essentia competere debet. *1. Argum.*

Secundò, esse formam intrinsecam & extrinsecam sunt rationes sufficientes ad variandam speciem, & distinguēda prędicamenta aliquando, vt patet in loco, & vbi, tempore, & quando; sed locus distinguitur à superficie, vt forma extrinseca, nam quatenus proprium subiectum afficit superficies, dicitur forma intrinseca, vt autem circumscribit aliud corpus, habet se vt forma extrinseca eius, ergo vt sic distinctam constituit speciem, & non potest ad aliud prædicamentum pertinere, nisi ad hoc, ergo, &c. Probatur minor, quia tribuit illi quandam extensionem, & mensurationem extrinsecam, quæ pertinet ad prædicamentum quantitatis. *2. Argum.*

Tertiò. Nam D. Thom. supra dicto opusculo quadragesimo octauo, cap. 6. & alibi sæpe dixit, locum esse quantitatis speciem, & habere propriam differentiam distinctam à differentia superficiei, scilicet, esse immobilem, ergo est distincta species à superficie, & hæc species ad nullum prædicamentum potest pertinere, nisi ad prędicamentum quantitatis, ergo, &c. *3. Argum.*

Quar-

Digitized by Google

4. Argum. Quartò. Nam locus ex natura sua dicit quandam extensionem potentem aliam comprehendere; sed hanc extensionem non dicit superficies, ergo est alia species quantitatis distincta à superficie. Maior patet, quia locus potès est circumscribere & continere locatum. Hoc autem sine extensione non potest facere. Extensio autem ratio est quantitatis, ergo dicit extensionem de genere quantitatis, & minor illa probatur. Nam superficies non dicit, nisi extensionem secundum latitudinem & longitudinem, & non dicit extēsionem potentem aliquid aliud comprehendere: ergo illa extensio distincta est ab ista; & sic erunt duæ species quantitatis. Et confirmatur: Nam certè locus aliquid addit supra superficiem: superficies enim, quæ aliud corpus non comprehēdit, non est locus, sed illud, quod addit, est de genere quantitatis. Nam non est alterius generis; ergo est distincta species. Probatur consequentia: Quia ex eo superficies est distincta species, quia addit aliquid lineæ pertinens ad genus quantitatis, nimirum latitudinem, ergo, &c. Quod verò tempus sit species quantitatis, probo, & sit

5. Argum. Quintum argumentum: Tempus per se est extensum, ergo per se est quantū: ergo per se est in prædicamento. Prima consequentia est euidens: nam ratio quantitatis constitutiua est extensio. Et probatur antecedens; nam de intrinseca ratione temporis est habere partes diuisibiles & extensas, ergo de eius ratione est esse extensum. Antecedens probatur: Nam tempus in hoc differt ab instanti, quia instans est indiuisibile, tempus verò est diuisibile, & extensum, & ita in sua ratione dicit partes extensas, quarum vna non est alia. Et confirmatur hoc argumentum, quia Arist. in prædicamento hoc tempus numerat inter species quantitatis per se, vt supra visum fuit, ergo, &c.

6. Argum. Sextò: Implicatio cōtradictionis est, quod tempus saluetur in aliquo indiuisibili secundum quamcumque considerationem; ergo ex sua ratione est extensum & diuisibile. Consequentia est euidens: Quia si per accidens conueniret illi extensio, & diuisibilitas, bene posset saluari cum his, quæ per se illi insunt absque eo, quod haberet ea quæ per accidens illi conueniunt, & sic posset saluari sine extensione. Et confirmatur hoc argumentum; Quia saltem si extensio non est de ratione temporis, per intellectum posset considerari tempus sine extensione, sed hoc fieri non potest, quia necessariò debet intelligi pars prior, & posterior in tempore, quæ partes etiam necessariò debent intelligi diuisibiles, aliàs tempus continuum intelligeretur compositum ex indiuisibilibus, quod est impossibile, ergo, &c.

7. Argum. Septimò. Vel tempus componitur ex indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus. Non primum, vt de se constat, ergo secundum, ergo est quantum essentialiter, quia illud est essentialiter quātum, quod ex diuisibilibus componitur. Alia argumenta adduci possent, sed quia ad Physicos pertinent, omitto prudens: solum ea enim adduco, quæ probant ex propriis, tempus esse speciem quantitatis.

8. Argum. Octauò probatur: quod motus sit quantitatis species vera & propria. Et omnia argumēta, quæ probant, tempus esse speciem quantitatis, probant etiam motum esse speciem quantitatis, quia etiam est extensum, & diuisibile per se, & ex sua ratione. Vnde non potest fieri in instanti, sed specialiter. Probatur de motu. Nam D. Thom. 5 metaphysicæ, lectione 13. ita dicit, loquendo de tempore, & motu; vnde hæ non solum quantitates per accidens dici possunt, sed magis per posterius, in quantum quantitatis diuisionem ab aliquo priori sortiuntur. Ex quo sic argumentor: D. Thom. asserit, tempus & motum esse quanta per posterius, & non per accidēs, hoc est, per se secundò; sed sufficit, vt constituantur in prædicamento quātitatis, species istas esse quantas per se secundò; ergo reuera sunt quantitatis species. Probatur minor, quia quæ sunt talia per se secundò, non sunt talia per accidens, & sic pertinebunt ad hoc prædicamentum. Et confirmatur hoc argumentum, ex eodem D. Thom. ibidem. Nam dicit, quod Aristoteles egit de speciebus

ciebus quantitatis in logica, secundum rationem mensuræ, & ita illas distinxit secundum diuersam rationem mensuræ, sed locus & tempus habent diuersam rationem mensuræ ab aliis speciebus; ergo constituent in prædicamento logico diuersam speciem, & sic erunt in illo, vt veræ species in ratione mensuræ. Confirmatur hoc argumentum. Nam D.Thom. 11. metaphysicæ, lectione nona, & 5. lectione septima, & lectione decima quarta, & 3. physicorum, lectione 4. dicit, pertinere locum ad genus quantitatis; & idem dicit opusculo 42. cap. 19.

9. Argum. Nonò. Motus habet varias species, vt patet ex Aristotele in postprædicamentis, ergo motus est genus, ergo pertinet ad aliquod prædicamentum, & non ad aliud, nisi ad prædicamentum quantitatis, ergò est species illius. Prima consequentia probatur, quia decem genera dicuntur, quia ad illa omnes species, & genera subalterna reducuntur. Minor probatur, quia quantitas dicit extensionem, & motus eandem importat; ergo pertinet ad hoc prædicamentum.

10. Arg. Decimum argumentum. In motu est peculiaris continuitas distincta à continuitate temporis; ergo motus caussat diuersam quantitatis speciem distinctã à tempore. Antecedens probatur. Nam motus omnes, præter motum primi mobilis, non sunt tempus, & sunt aliquid continuum; ergo distincta continuitate à continuitate temporis.

11. Arg. Vndecimo argumentor communiter pro omnibus hic dictis, quod sint species quantitatis: Nam omnia ista non sunt quanta per accidens: ergo sunt quãta per se. Consequentia est bona, quia inter per se & per accidens non datur medium. Sed probatur antecedens: Nã quantum per accidens est illud, quod ex se non habet extensionem, sed illam habet aliunde. Nam, vt ait Aristoteles in prædicamento quantitatis; quantum enim per se est, ad quod aspicientes cetera quanta dicimus, & quantum per accidens est illud, quod dicitur tale ratione quantitatis alterius. Sicut substantia non per se dicitur quanta, sed ratione quantitatis, albedo similiter, sed ita non dicitur motus, & tempus, & locus quantum, ergo non sunt per accidens quanta. Probatur minor, quia non dicuntur quanta ratione quantitatis spatii, verbi gratia, quamuis inde sumatur radix, sed ex propria definitione, & ratione, ergo, &c.

Præambula ad quæstionem.

Controuer. 1. Sent. IN hac quæstione sunt variæ sententiæ. Quidam enim dicunt de loco veram speciem completam & perfectam esse huiusmodi prædicamenti quantitatis. Et hoc etiam diuersimodè à diuersis explicatur. Nam aliqui dicunt, esse veram speciem quantitatis in ratione mensuræ, non verò in ratione diuisibilitatis, quia vt dicit D. Thom. in prædicamento logico, de quantitate agitur sub hac ratione. Verum de hoc in principio huius prædicamenti dictum est, dicemusque in solutionibus argumentorum: iam enim rationem formalem constitutiuam quantitatis solum esse extensionem, & non rationem mensuræ, & hoc tam in prædicamento logico, quam in metaphysico dictum est, quia secundum omnem considerationem solum sunt decem genera rerum; aliàs metaphysicus fuisset diminutus, si non numerasset hanc rationem formalem entis constitutiuam prædicamenti quantitatis logici.

2. Sent. Alii verò dicunt, locum esse speciem veram quantitatis, quia habet aliam rationem extensionis distinctam à superficie; nam superficies dicit extẽsionem intrinsecam, locus verò extensionem extrinsecam. Sed hæc opinio falsa est:

Reijcitur præcedens opin. quia locus nullo modo extendit extrinsecè locatum, cum locatum à propria quantitate extendatur; ergo nullo modo respectu locati habet extensionem locus, nec respectu locantis; quia locans propria superficie, & linea, & corpore habet suas extensiones, & non à loco, vt sic. De tempore verò etiam est opinionum diuersitas. Dicunt aliqui, tempus esse diuersam speciem quãtitatis, & à motu, & à reliquis, quia tempus habet propriam extensionem distinctam ab extensione motus, & cum exten-

extensio sit ratio formalis quantitatis, erit tempus alia species.

3. Sent. Alii autem censent, tempus aliam esse quantitatis speciem, non distinctam à motu; sed motus non est species quantitatis, tempus autem esse quantitatis speciem, quia per illud motus extenditur. In ratione verò mensuræ tempus esse quantitatis speciem multi Thomistæ asserunt. *Soto.* Videatur Soto in prædicamento quãtitatis, & videtur esse etiam Aristotelis sententia, nam ponit tempus speciem quantitatis, & non in ratione diuisibilitatis; ergo in ratione mensuræ.

De motu autem multi asserunt, quod licet essentialiter non sit quantus, esse tamen in eo propriam quandam quantitatem, quæ est proprietas eius per se secundò illi conueniens, quæ sub genere quantitatis peculiarem constituunt speciem ab omnibus aliis distinctam. *Fonseca.* Et hanc sequitur etiam Fonseca lib. 5. metaphysicæ, capit. 13. quæst. 8. & ratio supra adducitur, cui innititur hæc sententia, quia, scilicet, habet propriam extensionem. Sed, vt aperiam, quid secundum Thomisticam doctrinam, & veritatem, in hac parte verum censeam, est

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Locus vt diuisibilis nõ est species quantitatis. PRima conclusio: Locus in ratione diuisibilis, seu extensi nullo modo est species quantitatis (& accipio locũ, pro superficie vltima corporis continẽtis.) Ista conclusio aperta manet ex dictis superius. Nam locus non habet aliam extensionem distinctam ab extensione superficiei: ergo locus non est alia species in ratione extensionis. Consequentia est euidens, quia species quantitatis in ratione extensionis distinguitur per diuersam extensionis rationem. Sed antecedens probatur, quia non potest diuidi, nisi secundum latitudinem, & longitudinem. Præterea: Omnis extensio quantitatis continuæ, vel est secundum longitudinem, vel secundum latitudinem, vel secundum profunditatem; nec imaginabilis est alia extensio; ergo omnis extensio vel est linea, vel superficies, vel corpus; nulla ergo alia extensio præter dictas cum dari possit, omnis species quantitatis continuæ, vel erit linea, vel superficies; vel corpus. Quod si habet locus aliam extensionem distinctam secundum longitudinem, vel latitudinem, erit alia superficies distincta à superficie corporis. Et hoc esse non potest, quia duo accidentia solum numero distincta in eodem subiecto esse non possunt: ergò &c. Et sic hæc conclusio demonstrata est. Vnde Arist. 5. metaphys. non numerauit locum speciem quantitatis, quia ibi tractabat de quantitate in ratione diuisibilis. Et ita definiuit, quantum esse diuisibile in ea, quæ insunt; & accipimus diuisibilitatẽ radicaliter pro extensione, in qua consideratione locus non habebat nouam extensionem seu diuisibilitatẽ.

Secunda conclusio: Locus in ratione mensuræ est species quædam, quæ reducitur ad prædicamentum quantitatis, ex eo, quod mensura est aliquid ipsius quantitatis; sed tamen hæc species est aliquid imperfectum, & reductum ad hoc prædicamentum. *2. Conclus. Locus in ratione mẽsura est in prædicamẽto quantitatis.*

Hanc conclusionem superius docuimus. Et probatur modò, quod sit species quædam in ratione mensuræ, quia diuersimodè mensurat, quam tempus, & superficies mensurent; nam res permanentes, & extrinsecè mensurat. Hoc autem totum est quid imperfectum in genere quantitatis, quæ est veluti modus ipsius. Et pręd icamentum logicum non potest secundum hanc rationem constitui, quæ cum sit diuersa à ratione extensionis, essent vndecim prædicamenta, quod est contra Arist. vt vidimus superius. Hæc conclusio est D. Tho. in supra dicto opusculo. 48 & 5. metaphysicæ, locis citatis, qui vt minimum sic debet in illis locis intelligi. *D. Thom.*

Obiectio. Et si dicas, sequitur, quod etiam detur species extrinseca, quæ dicatur linea extrinseca, & in ratione mensuræ distinguatur species à loco, quia etiam linea mensuratur extrinsecè a linea, seu à longitudine, hoc autem est falsum, & contra Arist. qui nullam talem posuit mensuram in prędicamento quãtitatis, ergo &c. Respondetur dupliciter *Solut. 1.*

citer. Vno modo concedẽdo sequelam. Datur enim species imperfecta in ratione mensuræ, quæ dicitur linea, quatenus est extrinsecus mensurans rei longitudinem tantum, & illud quidem est extrinsecè. Sicut enim datur mensura, quæ est locus mensurans longitudinẽ, & latitudinem extrinsecè, ita datur mẽsura extrinseca, mensurans tantum longitudinem rei. Et Arist. non numerauit illam explicitè, sed implicitè: nam numerando locum numerauit consequenter speciem lineæ in ratione mensuræ extrinsecè. Secundò respondetur, quod ista mensuratio longitudinis formaliter includitur in mensuratione loci, & ita non est distincta species imperfecta etiam in ratione mensuræ, non vero extensio intrinseca secundum longitudinem includitur formaliter in extensione superficiei, & ita constituit diuersam speciem in ratione extensionis, quę est ratio formalis prædicamenti quantitatis. Et si dicas; Quare mensuratio extrinseca longitudinis includitur formaliter in ratione mensurationis loci, & non extensio lineæ in extensione superficiei? Respondetur, quod non potest mensurare formaliter locatum, nisi mensuret formaliter eius longitudinem, & latitudinem. At verò bene potest saluari propria extensio secundum latitudinem sine inclusione formali extensionis secundum lõgitudinem, quia hæc est continuatiua extensionis secundum latitudinem, quod non reperitur in mensuratione secũdum latitudinem, & longitudinem.

Solut. 2. *Obiectio.* *Solutio.*

3. Conclus. Cont. Fonsecam.

Tertia conclusio. Motus non est species prædicamenti quantitatis, considerando quantitatem secundum suam propriam rationem, quæ est extensio. Hæc conclusio est mihi demonstrata in doctrina Arist. Nam motus vt sic, est postprædicamentum, vt asserit Aristoteles in postprædicamentis, capite 13. de speciebus motus, sed postprædicamenta non sunt in prædicamento aliquo tanquam species illius, aliàs non dicerentur postprædicamenta, ergo &c. Præterea, Motus, vt asserit Aristoteles, & D. Thomas 11. Metaphysicæ, lectione 9. vbi eleganter agit D. Thom. de actione, & passione, & motũ, est quid imperfectum, & incompletum, ergo non potest esse species prædicamenti quantitatis. Probatur consequentia, quia species cuiuslibet prædicamenti est ens completum & perfectum in sua ratione, nec est in fieri, & in tendentia ad aliud. Prœterea: Prædicamenta, & omnia quæ in illis sunt directè, formaliter distinguuntur à postprædicamentis, aliàs non debuisset Aristoteles numerare postprædicamenta, vt quid distinctum à prædicamẽtis: ergo motus, & omnes eius species distinguuntur formaliter ad minus ab omni specie prædicamentali; ergo in nullo est prædicamento. Et ita est cõmunis sententia Aristotelis 3. physicorum, & supra dicto capite, & lectione 9. apud D. Thom. vbi supra, quod motus reducitur ad prædicamentum sui termini. Ex quo sic argumentor: Motus pertinet reductiuè ad prædicamentum sui termini, vt, si est alteratio ad qualitatem, si augmentatio ad quantitatem, si latio ad vbi, ergo non est species prædicamenti quantitatis directè ibi existens, quia nullum reductum ad prædicamentum est ibi directè: hęc enim sunt pugnantia. Loquimur enim hic de motu, secundum quod est actus entis in potentia, secundum quod in potentia. Prœterea sequitur, quod augmentatio sit per se in prædicamento quantitatis, & non sit per se in illo, quod est contradictorias esse veras. Probatur: Nã est per se in illo, si est species illius, & non est per se, quia reductiuè pertinet ad prædicamentum sui termini, ergo &c. Ex quo patet, quam falsè dixerit oppositũ Fonseca, vbi supra. Vnde quamuis motus esset quantitas per se secundò, non sequitur, quod sit species quantitatis, quia est quid imperfectum & incompletum, & in via ad aliud.

Optima ratio ad probãdũ, motũ nõ pertinere formaliter ad aliquod prædicamẽtũ.

Reÿcitur Fonseca.

4. Conclus. Tẽpus quantitatiue nõ est in prædic. quantitatis?

Quarta conclusio, quę plus habet difficultatis, sit: Tempus non est species quantitatis (in ratione extensionis considerando quantitatem,) quæ ponatur directè in prædicamento quantitatis. Hæc conclusio est Aristotelis lib. quinto Metaphysicæ, tex. 18. & lectione 13. apud D. Thom. vbi dicit expressè, tempus & motum esse quanta per accidẽs.

Et

Et subdit rationem: Etenim hæc quanta quædam & continua dicuntur, quia illa diuisibilia sunt, quorum sunt ista effectus, atque non dico, id quod mouetur, sed id, super quod efficitur motus. Quia enim quantum est illud, ideo etiã motus quantus est: tempus etiam ideo quantum est, quia motus quantus est. Super quem locum ita asserit D. Thom. Distinguit modos quantitatis per accidens, & ponit duos modos quantitatis per accidens, quorum vnus est, quod aliqua dicuntur quanta per accidens, ex hoc solum, quod sunt accidentia alicuius quanti, sicut album, & musicum, per hoc quod sunt accidentia alicuius subiecti, quod est quantum. Alio modo dicuntur aliqua quanta per accidens, non ratione subiecti, in quo sunt, sed ex eo, quod diuiduntur secundum quantitatem ad diuisionem alicuius quantitatis. Sicut motus & tempus, quæ dicuntur quædam quanta & continua, propterea, quod ea, quorum sunt, sunt diuisibilia & ipsa diuiduntur ad diuisionem eorum. Tempus enim est diuisibile & continuum propter motum, motus autem propter magnitudinem, non quidem eius, quod mouetur, sed eius, in quo aliquid mouetur. Ex eo enim, quod illa magnitudo est quanta, & motus est quantus, & propter hoc, quod modus est quãtus, & tempus est quantum. Ex quibus locis sic argumẽtor. Ea, quæ poni debent in prędicamento quantitatis, debent esse quanta per se, & propria ratione, sed tempus & motus non sunt quanta per se, & ex propria ratione, sed sunt quanta per aliud, ergo non sunt species quantitatis. Maior patet, quia ex propria definitione, & ratione debet illis cõpetere extẽsio, & ratione ipsius aliis debet competere. Minor patet ex Aristotele, quia habent hoc finaliter ab extensione spatii. Si dicas, quod conueniat illis p se esse quanta, vt distinguitur contra accidentaliter, quod sufficit vt in prædicamento collocentur tempus & motus, & nõ est necesse, quod cõueniat illis hęc ratio per se, id est, nõ per aliud. Contra, nam ex eo, quod conuenit illis ratio quanti per aliud, explicat D. Tho. per posterius; Et ita dicit; vnde hæ non solũ quantitates per accidens dici possunt, sed magis per posterius. Ex quo sic argumentor. Ratio quanti dicitur de tempore & motu, de quanto per se analogicè, ergo tempus non ponitur, nec motus in hoc prædicamento. Probatur consequentia: Quia ea, quæ ponuntur in hoc prædicamento, debent participare vniuocè, & simpliciter rationem quantitatis. Probatur antecedẽs, quia dicitur per prius, id est, simpliciter de quantitate continua, scilicet, de linea, corpore & superficie, per posterius, id est, secundum quid de quantitate per accidens, scilicet, motu, & tẽpore, ergo &c. No enim potest intelligi rationem quantitatis conuenire motui & tempori, nisi per ordinem ad quantitatem spatii, sicut nec accidens rationẽ entis potest participare, nisi in ordine ad substantiam. Vnde prius ista diuisio debet fieri, quantum aliud per se, aliud per accidens. Et postea, quantum per se, aliud continuum, aliud discretum. Continuum: aliud linea, aliud corpus, aliud superficies. Explicatur hæc ratio, & cõfirmatur. Nam tempus & motus sunt secundum quid quantitates, ergo non possunt collocari in hoc prædicamento. Probatur antecedens: Quia participant rationem quantitatis secundum quid, & in ordine ad quantum continuum per se, & ita non possunt intelligi in ratione quanti, nisi in ordine ad quãtitatẽ per se spatii. Prӕterea probatur conclusio. Nam tempus est quidam modus, seu proprietas motus, sed motus est quid incompletum, & imperfectum, ergo, & hæc proprietas illius erit quid incompletum, & imperfectum, ergo non ponetur in prædicamento. Consequentia est clara, quia non potest habere incompletum, & imperfectum proprietatem consequutam ad illud, vt incompletum est, quæ sit in prædicamento. Nam licet intellectus animæ rationalis separatæ in prædicamento qualitatis, & anima in nullo prædicamento collocetur, non consequitur intellectus animam, vt est quid incompletum, sed tempus consequitur motum, qua ratione est actus imperfectus, & quid in potentia, & absolutè tempus in genere ex

Duo modi quãtitatis per accidẽs

Obiectio.

Solutio.

Quantum dicitur analogicè de tẽpore & motu.

tensi habet extensionem imperfectam & incompletam. Præterea secundum Aristotelem non habet tempus rationem quanti, nisi ratione motus, sed motus non est in prædicamento, vt ostendimus, ergo nec tempus. Non enim debet perfectiori modo participare rationem quantitatis, quam illud, quod est tale. Nam iuxta Aristotelis maximam, propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Et hanc sententiam tenent viri graues. Vide Caietanum in prædicamento quantitatis. Nihilominus addendum est, tempus pertinere ad prædicamentum quantitatis reductiuè, vt quid attinens ad quantitatem, sicut de loco dictum est.

Caiet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Explicatio verborum Aristot.

AD primum dicitur: Aristotelem dupliciter explicari in prædicamento quantitatis in logica. Primo modo, cum asserit, locum speciem esse quantitatis distinctam à linea, corpore, & superficie, loqui non ex propria sententia, sed secundum quod communiter tunc opinabatur, & ex aliorum placito. Et quia communiter tunc versabatur in opinione omnium, locum & tempus esse veras species quantitatis, & per se quanta, ideo Aristoteles hoc ipsum dixit. Et quia ibi agebat de quantitate non metaphysicè, sed logicè, non protulit propriam sententiam. In quinto verò metaphysicæ, capite de quāto, veras species ex propria sententia recensens omisit locum, & motum, & tempus. Secundo modo explicatur, quod dicat esse species quantitatis reductiuè, quia sunt species alicuius proprietatis substantiæ. Sicut si diceremus, animam rationalem esse speciem imperfectam. Et si dicas; nam dixit, quòd sunt quanta per se, vult dicere, quod ex propria ratione habent aliquam extensionem; sed hęc extensio non est sufficiens, vt vidimus, ad constituendam speciem quantitatis, & dicemus de hac re amplius inferius.

2. Explica.

Ad Conf.

Ad confirmationem respondetur primò, quod esse mensuram sit passio quātitatis modo inferius explicando, & nō habeat passionem quantitatis, sicut risibile est hominis passio, & non habet passionem. Vnde non sequitur, quod vt sic, sit homo, sed quod sit passio hominis.

Ad 2. arg. Quidrequiratur ad diuisiend.

Ad secundum respondetur, quod non præcisè ex esse intrinseco, vel extrinseco diuisio inter species sumatur, nisi participetur ratio generica, & locus, vt sic, non est quantum, sed quædam quanti proprietas. Neque etiam extrinsecum, & intrinsecum variant prædicamenta, nisi in illis sit diuersus entis modus, & diuersa formalis ratio.

Ad 3. arg. Locus D. Th. quomodo interpretandus.

Ad tertium respondetur, D. Thom. ibi loqui secundum Arist. mentem, & non ex propria sententia, & ita sicut Arist. est explicandus. Et huius signum est, quod dum commentaretur in Aristotelis metaphysicam, lib. 5. cap. de quanto, non posuit locum, nec tempus speciem quantitatis.

Ad 4. arg. Quare locus non faciat aliam speciē quātitatis.

Ad quartum respondetur, locum non dicere aliam extensionem ab extensione superficiei, sed dicere eandem extensionem cum alio modo apto ad extrinsecus mensurandum. Hoc autem non facit aliam speciem quantitatis, sicut nec linea curua, & recta species sunt quantitatis diuersæ: quamuis non per omnia sit similitudo. Ad confirmationem dicitur, quod superficiei addat locus modum quendam, qui est continentiæ modus, vel actualis, vel aptitudinalis: non tamen dicit nouam, nec diuersam extensionem. Nam superficies solum dicit longitudinem & latitudinem, at verò locus addit continentiam. Sed de hoc in physicis redibit sermo, Deo volente. Et hic modus reducitur ad quantitatem.

Ad 5. 6. & 7. 1. Solutio.

Ad quintum, sextum, & septimum argumentum, & ad suam confirmationem respondetur, quod tempus sit quid extēsum; sed extensio illa conuenit tēpori per aliud, non per se, vt autem esset species quantitatis, erat necesse, vt conueniret per se, & non per aliud; sicut modò mea substantia extensa est, & habet partem extra partem, sed quia hoc illi conuenit, per quantitatem, non est in prædicamento quantitatis. Et quamuis non sit in omnibus similitudo inter supra dictas extensiones. Quia substantia

Digitized by Google

stantia non habet in sua ratione habere partes extensas, quod habet tempus; sed sufficit, vt tempus non sit in prædicamento diuerso, quod illa extensio cõueniat illi per aliud, quia ex hoc sequitur, quod sit extensio secundum quid, & imperfectum in illo genere. Secũdò respondetur, quod extensio secundum quid & dicitur extensio de illa, & de extensione corporis, & lineæ, & superficiei analogicè, quia participat rationẽ extensionis à quanto continuo. Vnde quantum, abstrahendo à per se & per aliud, est analogum, & diuiditur in quantum per se, & per aliud analogicè, & proportionalitatis, & proportionis analogia, & non constituit prædicamentum quantitatis, sed quantum per se, vt distinguitur contra per aliud est generalissimum huius prædicamenti, & ita est extensio temporis, & motus imperfecta extensio, & secundum quid, vnde non constituit hoc prædicamentum, nec species illius. Itaque nec in se, nec in ordine ad extensionem per se, est simpliciter extensio, sed secundum quid, quæ participat rationem extensionis in ordine ad quantitatem per se, sicut accidens rationem entis in ordine ad substantiam.

2. solutio.

Ad 8. arg. Ad octauum respondetur, & ad primam authoritatem D. Tho. patet ex dictis. Et ad secundam authoritatem nostri Doctoris & Ecclesiæ respondetur, quod nihil aliud velit dicere, quam Aristoteles. Vnde cum Aristot. vt Caietanus dicit, in hoc prædicamento, non cõstituat ibi species, nisi secundum opinionem communem cum suo tempore, & non secundum rei veritatem; ita est explicandus D. Thom. qui est Aristotelis anima in explicanda sua doctrina. Aliam expositionem dedimus superius.

Explicatur Aristot.

Ad 9. Ad nonum respondetur, quod motus sit quid imperfectum, & suæ species similiter. Vnde non pertinent ad aliquod prædicamentum, nisi reductiuè.

Ad 10. Ad decimum patet ex dictis; nec motus, nec species sunt quanta per se, & simpliciter, sed per aliud, & secundum quid. Et hoc sufficit, vt accipiantur vt mensuræ alicuius, & quodammodo pertineant ad quantitatem: non verò constituant veram speciem quantitatis.

Ad 11. & vlt. Per accidens dupliciter accipi potest. Ad vndecimum & vltimum respondetur, per accidẽs accipi dupliciter ex Aristotele in 4. & quinto metaphysicæ, & vt distinguitur contra per se, vt idem valeat, quod accidentaliter, & non in aliquo modo perseitatis, & vt distinguitur contra per aliud, quomodo accidens est ens per aliud, scilicet, per substantiam, & non accidentaliter. Et isto modo motus est extensus, & tempus est extensum; sed hæc extensio est secundum quid extensio, & ens imperfectum, sicut motus est ens imperfectum.

QVAESTIO XXXIIII.

Vtrum rectè ab Aristotele assignentur proprietates quantitatis.

1. Proprietas. Quantitati nihil est cõtrarium

ET primò ponam conclusiones, quibus cuiuslibet proprietatis essentia declarabitur; postmodum argumenta, quæ contra quamlibet proprietatẽ fieri solent, dissoluam, vt lucidè & perspicuè procedamus.

Prima conclusio: Prima quantitatis proprietas rectè assignatur ab Aristotele. Est autem hæc proprietas: quod quãtitati nihil est contrarium. Hanc conclusionem probat Aristoteles per exẽpla. Nam bicubito & tricubito nihil est contrarium, sicut nec lineæ, aut superficiei, aut corpori, & eodem modo potest esse exemplum in discreta quantitate. Nam ternario, aut quaternario nihil est contrarium. Et probatur: Nam contraria propriè sunt duæ formæ positiuæ sub eodem genere, mutuò se expellentes ab eodem subiecto, sed magnum & paruum, bicubitum, & tricubitum non sunt huiusmodi; ergo quantitati nihil est contrarium. Nam si illi esset aliquid contrarium, maximè supra

dicta essent contraria. Maior constat ex his, quæ in superiori prædicamento diximus de proprietatibus substantiæ. Minor probatur, quia eadem res est magna & parua, & bicubita & tricubita, nec se ab eodem expellunt subiecto. Tertiò. Quia magnum non fit paruum etiam respectu eiusdem per receptionem alicuius formæ, & expulsionem alterius, quod requiritur ad veram contrarietatem, sed per additionem, vel deperditionem alicuius partis, vel per cõpressionem, vt patet in cera, ergo &c. Et omnes rationes, quibus probauimus, substantiæ nihil esse contrarium, probant etiam, quantitati nihil esse contrarium.

Obiectio. Sed contra est argumentum ex Arist. quod magnum & paruum sunt cõtraria, sed magnum & paruum pertinẽt ad quantitatem, ergo &c.

1. Solutio. Respondet Aristot. multipliciter huic argumento. Primò dicit, quod magnum, vt sic, & paruum vt sic, non sunt quantitates, sed pertinent ad prædicamentum relationis. Et probat Arist. quia ratio quantitatis conuenit quantitati sine ordine ad aliud, sed magnum & paruum non conuenit alicui sine ordine ad aliud, ergo non est quantitas paruum & magnum, vt sic. Patet antecedens: Nam linea sine ordine ad aliud est linea, paruum verò minimè, quia granum sinapis in ordine ad aliud granum eiusdem speciei magnum esse solet, & in ordine ad alia diuersæ speciei, est minimum, vt inquit Christus, & mons etiam est paruus respectu magnorum montium, vnde magnum, vt sic, totum suum esse habet in ordine ad aliud, licet, vt aliquid sit magnum, præsupponat quantitatem. Nec inconuenit vnius prædicamenti rem passionem esse rei alterius prædicamenti, vt patet, nam intellectus est in prædicamento qualitatis, & est passio hominis, qui est in prædicamento substantiæ.

2. Solutio. Secundò respondet Aristoteles, magnum & paruum non esse contraria. Quia nullum subiectum respicit simul duo contraria in gradibus perfectis: quia contraria sunt, quæ ab eodem subiecto mutuò se expellunt, sed paruum & magnum sunt in subiecto eodem simul respectu diuersorum,

Replica. ergo, &c. Sed contra est argumentum. Quia augmentatio, & diminutio sunt motus contrarii, ergo terminantur ad terminos contrarios, sed terminantur magnum & paruum in quantitate, ergo magnum & paruum sunt contraria, & ita quantitati est aliquid contrarium.

Solut. Soto respondet, quod magnum & paruum vt reductiuè pertinent ad substantiam sunt contraria.

Alia repli. Sed contra, quia substantiæ nihil est contrarium, ergo etiam magnum & paruum, vt reductiuè pertinent ad substantiam, non sunt contraria.

Solutio. Et ideo respondetur, quod, quando dicimus, motus esse contrarios, qui terminantur ad terminos contrarios, accipitur contrarietas non in rigore, quæ est oppositio duarum formarum sub eodem genere, maximè distantium, & ab eodem subiecto se expellentium, sed accipitur contrarietas impropriè pro quacunque incompossibilitate, & repugnantia.

Quomodo accipiatur cõtrarietas in prædicamento quãtitatis. Et ita magnum & paruum, quatenus accipiuntur vt termini augmentationis, & diminutionis, habent repugnantiam, quia, quatenus vnum motum terminant, non possunt alium terminare, licet eadem res possit esse parua & magna. Sed de hoc agitur in libris de Generatione.

Obiectio. Sed est contra argumentum: Quia magnum & paruum sunt duæ formæ positiuæ, & sub eodem genere continentur, & ab eodem subiecto mutuò se expellunt: ergo sunt propriè contraria, & rigorosè. Antecedens probatur. Quia paruum dicit aliquid certis terminis circumscriptum, & determinatum, sed cum aduenit magnum, excludit paruum, ita vt non sit illis terminis, quibus antea erat, determinatum; ergò verè vnum excludit aliud.

Solutio. Respondetur, quod probat hoc argumentum, magnum, vt sic, respectu eiusdem, respectu cuius est magnum, non posse esse paruum; & sic esse incompossibilia, vt termini sunt motus supra dictorum, sicut terminus à quo, & terminus ad quem; non autem probat, quod sit vera contrarietas. Est etiam aliud argumentum Aristotelis

telis contra eandem conclusionem.

Obiectio. Nam locus sursum; & deorsum sunt contraria, & tamen pertinent ad quantitatem: ergo quantitati aliquid est contrarium. Et confirmatur, Quia linea recta, & curua opponũtur, & sunt quantitates. Opponuntur, inquam, contrariè, ergo quantitati est aliquid contrarium.

Solut. Responderur ad argumẽtum: quod locus sursum & deorsum sunt opposita, non verò propriè contraria, nisi accipiantur cum contrariis qualitatibus, ratione quarum, vt induunt illas, possunt habere contrarietatem, & linea recta & curua, vt sic ad qualitatem pertinent, vt adduximus ex Diuo Thoma superius in hoc prædicamento. Vide Caietanum in hac proprietate. Hæc autẽ proprietas, non est in quarto modo, quia conuenit substantiæ, vt supra visum est.

2. Conclus. Quantitas nõ suscipit magis & minus. Secunda conclusio: Optimè assignatur ab Aristotele secunda proprietas quantitatis, quæ est, vt nõ suscipiat magis & minus. Probatur conclusio demonstratiuè. Quia vnum bicubitum non est magis bicubitum alio, nec vnus ternarius est magis ternarius, quàm alius, & similiter, nec minus; & ratio huius est, quia in hoc nullam habent latitudinem. De hoc iam in proprietatibus substantiæ dictum est, quia etiam substantia non suscipit magis, & minus. Vnde hæc proprietas non est proprietas in quarto modo; quia conuenit etiam substantiæ. Et adhuc magis probatur conclusio: Nam sola qualitas suscipit magis & minus intensiuè, vt inductiuè patet in omnibus, sed quãtitas non est qualitas, ergo non suscipit magis & minus. Maior patet, quia sola qualitas habet latitudinem intensiuam; quantitas enim ex eo, quod se habet ad modum substantiæ, & est accidens consequens materiam primam, habet ab illa indiuisibilitatem. Quomodo autem Diuus Thomas vocet augmentum quantitatis augmentum intensiuum 1.2. quæstione 52. articulo secundo, ad primum, & secũda secundæ, quæstione 24. articulo quinto, ad primum, vide ibi Caietanum.

Explicatur locus D.T. Non enim loquitur de intensione propriè, & in rigore, sed similitudinariè, nam sicut intensio qualitatum fit sine additione nouæ qualitatis, ita rarefactio sine additione nouæ quantitatis per extensionem prioris.

3. Conclus. Quantitati maximè conuenit esse æqualẽ, vel inæqualem. Tertia conclusio. Tertia proprietas quantitatis optimè est ab Aristotele assignata, & est talis, vt sit maximè proprium quantitati, vt dicatur æqualis, vel inæqualis. Hanc Conclusionem probat Aristoteles inductiuè, ita, vt quantitas dicatur æqualis, & inæqualis, vt linea lineæ, numerus numero, &c. & ratione quantitatis cetera dicantur æqualia.

Duplex æqualitas. Sed nota, quod æqualitas potest dupliciter sumi, vno modo propriè, vt distinguitur contra similitudinem, & nihil aliud est, quam relatio vnius quanti ad aliud quantum, secundum negationem excessus, & sequitur quantitatem, ita vt ipsa sola sit æqualis, vel inæqualis, & si quid aliquid dicitur æquale, vel inæquale, non nisi, secundum quod quantum est, dicitur. Appellantur namque duo homines æquales, quia eorum quantitates æquales sunt, & duæ actiones æquales, quia earum tempora æqualia sunt, & tempora, quia motus æquales sunt, & motus, quia spacia æqualiter sunt. Alio modo sumitur æqualitas transumptiuè, seu metaphoricè, & idem est, quod perfecta similitudo, & nihil aliud est, quam relatio vnius se habentis per modum quanti, ad aliud se habens per modum quanti secundum negationem excessus hinc, & inde. Et sic æqualitas sequitur quantitatem similitudinariè dictam, quæ vocatur quantitas virtutis, vnde reperitur extra genus quantitatis. Albedo enim, vt tres in Socrate, & vt quatuor in Platone, similes sunt, sed quia non perfectè assimilantur, æquales non sunt. Si autem albedo intendatur, & fiat, t quatuor, iam sint similes perfectè, hoc est, æquales, & diuinæ personæ æquales dicuntur.

Obiectio. Sed contra, nam si esset solum vna quantitas in mundo, illa esset verè quãtitas, & tamen nec æqualis, nec inæqualis alteri, ergo, &c. Probatũ minor: quia non est aliud extremum, cui æqualis dicatur,

catur. Et confirmatur: Quia si essent duæ quantitates, solum illæ essent, vel æquales tantum, vel inæquales tantum, & non æquales vel inæquales; male ergo hanc assignat Aristoteles proprietatem esse quantitatis. Probatur consequentia, quia proprietas consequitur statim posito illo, cuius est proprietas, sicut risibilitas posito homine consequitur statim. Aliqui respondent huic argumento, & probat Suarez hanc solutionem, sectione 5. disputatione 45. quod cum omnis quantitas debeat habere partes, totum erit inæquale respectu suarum partium. Ceterum hæc solutio mihi non placet, quia omnis proprietas consequitur aliquam essentiã, seu gradum, & si essentia illa est vna numero, debet proprietas esse vna numero, & sic proportionabiliter. Vnde si est vnus homo, est vna risibilitas, & non plures risibilitates, & ita, si est vna quãtitas, est vna ęqualitas, vel inæqualitas. Si autem diceretur æquale vel inæquale totum, respectu partium, cum etiam partes sint multæ & æquales, vel inæquales inter se, signari possent multæ passiones eiusdem rationis in vno numero indiuiduo, quod est impossibile, imò infinitæ respectu partium ad totum, quia sunt infinitæ partes, & omnes inæquales toti. Præterea, quia inæqualitas ista totius ad partes & partium inter se, non potest esse proprietas realis; ergo non est passio quantitatis. Et ideò respondetur aliter, quod æqualitas potest sumi dupliciter, vno modo formaliter, vt dicit relationem, alio modo fundamentaliter, seu aptitudinaliter. Si accipiatur formaliter, non est passio quantitatis, vt probat argumentum. Sed si dicenda est passio, accipienda est quantitas non in vno indiuiduo, sed in pluribus, & tũc proprium est quantitatis esse æquale, vel inæquale, sicut diximus, proprium esse relatiuorum, quod dicantur ad conuertentiam. Si autem sumatur aptitudinaliter seu fundamentaliter, tunc vna quantitas sola habet hanc proprietatem, quia est apta, vt sit æqualis, vel inæqualis alteri, si sit aliud extremum æqualitatis. Hæc autem æqualitas est modus quidam ipsius quantitatis, & per omnia se habet, sicut supra diximus de passionibus substantiæ. Ad confirmationem respondetur, quod esse ęqualem sit accidens quantitatis, similiter esse inæqualem præcisè; esse verò æqualem, vel inæqualem passio est, sicut dicimus de propositione, quod significare verum est accidens, & similiter significare falsum: sed significare verum, vel falsũ explicat essentiam propositionis, quæ est referri ad obiectum significatum tale. Et idem solemus dicere de numero pari, vel impari.

Solutio Suarez.

Reÿcitur Suarez.

Vera responsio.

Aequalitas modus quantitatis.

Quarta conclusio. Aliæ proprietates etiam tribuuntur quantitati, quarum vna est, quod proprium est quantitati esse diuisibilem, diuisione quantitatiua. Hæc conclusio adeo certa est, vt non egeat probatione. Quia quantum ex eo, quod est quantum, debet habere partes extensas: & ita ex necessitate debet esse diuisibile, & hæc est proprietas in quarto modo, quæ cõuenit omni, soli, & semper. Et si consideretur quantitas, vt est extensa, vt quo, vbi est diuisibilitas in radice, sicut est risibilitas in radice in rationali, considerato secundum genus, & differentiam. Et hæc diuisibilitas, vt est communis quantitati continuæ & discretæ, abstrahit à diuisione in infinitum, vel non. Continuum autem est diuisibile in infinitum, vt patet tertio physicorum, textu. 24. & 1. physicorum textu. 15. Discretum autẽ diuisibile est non in infinitum, quia nullus numerus datur, qui constet infinitis vnitatibus. Sed dices, hæc diuisibilitas, quæ est passio quantitatis, est diuisibilitas physica, aut mathematica? vel quæ diuisibilitas est ista? Respondetur ab aliquibus, esse diuisibilitatem abstrahentem à mathematica, vel physica diuisione. Diuisio mathematica vocatur illa, quæ fit per designationem intellectus, quæ vnam partem ab alia separat. Diuisio physica illa est, qua realiter totum in suas partes separatur, & hoc loquendo de quantitate in genere. Nam si fiat sermo de quantitate continua, eius diuisibilitas est physica, si autem loquamur de quantitate discreta, est mathematicè diuisibilis. Alii dicunt, passionẽ quan-

4. Conclusio.

Obiectio.

Solutio.

Quid diuisio physica, et quid mathematica.

Alia solut.

Digitized by Google

quantitatis esse diuisibilitatem physicam, quia etiamsi actus diuisionis non possit fieri circa omnem quantitatem, vt circa quantitatem cœli vel minimi, habent tamen huiusmodi potentiam ad diuisionem, quæ aliunde, & ab extrinseco impeditur. Et numerus constat quod est diuisibilis physicè ex eo, quod habet partes, etiamsi actualis diuisio forsan repugnet illi. Quia binarius duorum hominum non potest non esse binarius manentibus illis hominibus, nihilominus, quia est totum quoddam, bene potest intelligi diuisibilitas totius in suas partes, sicut cœlum diuisibile est in materiam & formam, etiamsi non detur diuisio physica aliquando illarũ, & non manebit hominum illorum binarius, si alter esse desinat. Et de hoc diximus, dum assignaremus essentiam quantitatis.

5. Conclus. Finitum et infinitum sint ne passiones quantitatis.

Quinta conclusio: Esse finitum, vel infinitum non est passio quantitatis, ita vt sit in quantitate aptitudo ad suscipiẽdam infinitatem, vel in se, vel in aliqua sui specie. (Et accipimus infinitum simpliciter in genere quantitatis, hoc est pro infinito in actu, & categorematicè, non syncategorematicè.) Hæc conclusio satis demonstratur ab angelico nostro Doctore prima parte, quæst. septima, artic. 3. Nam impossibile est, quod detur tale infinitum in quantitate, ergò impossibile est, quod sit passio quantitatis. Consequentia est euidens, quia passio debet subiecto conuenire, sed impossibile nõ cõuenit subiecto, ergo &c. Sed antecedens probatur, quia omnis quantitas, si est in rerum natura, debet habere aliquam figuram; impossibile est infinitum habere figuram; ergo impossibile est dari quãtitatem infinitam. Probatur minor. Quia figura est, quæ certis terminis clauditur, & infinitum non potest claudi certis terminis. Maior patet, quia figura est passio quantitatis. Vide D.Thom. eodem loco. Dices, quod ex eo, quod quantitas est, est finita vel infinita, & ita erit eius passio. Sed respondetur, quod hac ratione posset dici, quod esse finitam, vel Deũ, est passio quantitatis, quia si est quantitas; ergo est finita, vel Deus, quia est vna disiunctiua, cuius vna pars est vera, ergo tota est vera, & ideo fuit posita conclusio cum illa formalitate. Vide D.Thomam quinto metaphysicę, lectione 15. & Caietanum supra dicto loco primæ partis.

Obiectio. *Solutio.*

Obiectio.

Sed contra istam conclusionem est argumentum, quia communiter dicitur finitum, vel infinitum esse passionem quantitatis, ergo &c.

Confirm.

Et confirmatur: Nam Aristoteles hoc videtur dicere supra dictis locis. Et etiam ratione probatur, quia, si daretur linea infinita, posset poni passio quantitatis.

Solutio.

Respondetur, quod admisso illo impossibili sequitur, quod sit passio, & non sit passio, sicut si homo esset lapis, esset homo, vt patet ex hypothesi, & non esset homo, quia est lapis, & lapis non est homo, quia ex impossibili sequitur quælibet contradictoriarum.

Explicatur Aristot.

Ad Aristotelem respondetur primò, quod loquebatur ex suppositione, si daretur linea infinita, pertineret ad quantitatem, sed antecedens est impossibile.

Impugnat. Scoti Doct.

Ex hoc infertur, non bene assignasse Scotum supra dictam passionem, dicendo, 2. metaphysi. quæst. 6. quod esse finitam, vel infinitam, est passio quantitatis, accipiendo infinitum in potentia. Quia si loquatur de quantitate in genere non est diuisibilis in infinitum, vt patet: quia non conuenit hæc diuisibilitas quantitati discretæ. Si loquatur de quãtitate continua, esse finitam, vel infinitam, non est passio quantitatis, quia nõ est diuisibilis finitè, sed in infinitum, & ita deberet dicere, quod esse diuisibilẽ in infinitum, est passio quantitatis continuæ.

Op. 1. regula.

Disiuncta enim non debent assignari pro passionibus, nisi quando altera pars disiuncti potest competere quantitati in se, vel in suis inferioribus. Nam si repugnat pars disiuncti, totum disiunctum non debet dici passio. Non enim est passio hominis esse risibile, vel chimæra, sed ibi impertinenter se habet, vel chimæra.

6. Conclus. Mensura est passio quantitatis.

Sexta conclusio. Esse mensuram est passio quantitatis. Hæc conclusio est communis animi conceptio. Et nota, quod mensura dupliciter potest accipi, actiuè & passiuè. Actiuè est, quod res sit apta ad mensurandum aliud: passiuè

Digitized by Google

verò, quod sit apta, vt mensuretur ab alio. Cum ergo asserimus, proprium esse quantitatis esse mensuram, accipimus mensuram actiuè, id est, proprium est quantitatis, quod possit assumi vt id, per quod quantitatem alterius rei cognoscere possimus. *Obiectio.* Et si argumentaris; nam vnitas est maximè mensura, & non est quanta, sed principium quantitatis, & nec est quantitas continua vllo modo, nec principium illius, ergo esse mensuram non est quantitati proprium. *Solutio.* Respondetur, quod est proprietas, non in quarto modo, sed conueniēs omni quantitati, & non solum quantitati. Et probatur conclusio: Nam omne quantum est aptum esse æquale alteri, sed omne æquale est aptum ad mensurandum alterum: ergo omne quantum est mensura, & etiam potest intelligi conclusio de mensurabilitate passiua. Nam quantum ex eo, quod tale, est aptum mensurari, & cognosci per aliquid sibi æquale. Et hinc traductum est nomen mensuræ ad certificatiuum cuiuscunque, siue sit in quantitate virtutis, siue in perfectione. Vide D. Thom. 1. metaphysic. statim in principio. Et solent mensuræ tres assignari conditiones. *Tres conditiones mensuræ.* Prima est, quod sit nota certa, & fixa vel secundum rem, vel secundum acceptionem nostram, quia comparatur ad mensurata, vt principium ad conclusiones. Secunda, quod sit paruæ quantitatis, & ita omnes mensuræ reducuntur ad aliqua minima, non amplius diuisibilia. Tertia, quod sit homogenea, vt linea altera linea mensuretur, & corpus ab alio corpore, numerus numero, & duratio duratione, quia huiusmodi mensuratio fit per similitudinem quasi vniuocam, quæ non potest esse, nisi inter ea, quæ sunt aliquo modo homogenea. Et non est necesse, quod sit homogenea rigorosè, sed sat est, quod habeat aliquam proportionem. Et hæc de hac quæstione sufficiant, de mensura tractatur in 10. metaphysicæ.

QVÆSTIO XXXIIII.

Vtrum quantitas distinguatur à re quanta.

Controuer. 1. Opi. Nominalium.

IN hac quæstione fuit celebris opinio Nominalium, quantitatem non distingui realiter à re quanta, sed eadem res, quæ est substantia, est etiam quantitas, & vocatur substantia, quatenus est ens per se, quantitas, quatenus extendit substantiam: & dicunt, in vnoquoque composito materiali tot esse quantitates, quot sunt entitates materiales realiter distinctæ. Vnde aliā quātitatem habet materia equi, aliam forma, aliam albedo, &c. Et istæ quantitates se penetrant, sicut entitates materiales se contingit penetrare. Hanc opinionem habet Ocham venerabilis inceptor, prima parte suæ logicæ, cap. 44. & 45. & Quodlibeto 7. quæst. 25. ca. 17. Ita etiam sentit Aureolus apud Capreolū in 2. distinct. 18. artic. 2. Gabriel in 2. distinct. 10. & Marsilius in 2. distinct. 12. quæst. 2. Adam Godam in 4. quæst. 5. Saxonia 1. Physicorum, quæst. 7. nec explicant isti authores satis, an inter substantiam & quantitatem sit distinctio ex natura rei, an solum per operationem intellectus. Magister Soto, in capite de quantitate, quæst. 2. art. 2. videtur docere, ipsos sentire, nullam esse distinctionem realem inter quantitatem, & rem quantam ex natura rei, sed distingui formaliter, licet realiter sint idem. Et probant hanc sententiam.

1. Argum. Primò: Quia rerum distinctio non est asserenda sine necessitate, sed ista distinctio realis sine necessitate asseritur: ergo &c. Prob. minor: Quia omnia, quæ nos asserimus, habere substātiā per quātitatē, possumus saluare in substātia per se ipsam: nam substantia per se ipsam potest habere partem extra partem, & situationem formalem, ergo, &c. Probatur antecedens: Nam sicut substantia vna se ipsa est distincta ab alia substan-

tia:

Digitized by Google

tia; ita partes substantiæ se ipsis sunt distinctæ, & extensæ, non igitur ad hãc extensionem faciendam ponenda est quantitas. Ex hoc sequitur, quod ex eo, quod vna res se ipsa ab alia distinguatur, etiam se ipsa poterit esse in loco distincto. Et in hac ratione nullam videntur admittere distinctionem ex natura rei. Nam si ex natura rei ponerent distinctionem, non se ipsa substantia esset extensa, sed per formalitatem à se distinctam, sicut non bene dicimus, quod similitudo se ipsa disgregat visum, etiamsi sit idem realiter cum albedine, quæ se ipsa visum disgregat.

2. Argum. Secundum argumentum: Nam si quantitas distinguitur à re quanta, sequitur, quod vna numero possit esse susceptiua contrariorum, hoc autem est falsum, quia hæc proprietas est propria substantiæ, ergo nullo modo conuenit quantitatis ergo non distinguuntur. Hic etiam videntur asserere, nullam esse distinctionem realem formalem inter quantitatem, & substantiam realem, quia aliàs non rectè argumentarentur.

3. Argum. Tertium argumentum; Nam si essent res distinctæ substantia, & quantitas, sequeretur, quod possent separari, & quod substãtia posset manere sine quantitate, hoc autem est falsum, ergo, &c. Sequela probatur; Nam duæ res distinctæ bene possunt per diuinam potentiam separari, sicut habent distinctum esse. Minor probatur, quia substantia, etiam separata quantitate haberet partes extensas, ergo haberet effectum formalem, ergo & quantitatem, quia effectus formalis quantitatis sine quantitate esse non potest. Et certè alia argumenta adducit Soto, & alii pro hac sententia, quæ nullius momenti sunt, & ideo prætermitto illa.

Decidit quæstio.

2. Opinio communis. Quantitas distinguitur à re quanta. OPpositam sententiã habent, quos Reales vocãt, & illam tenent Angelicus Doctor 3. part. quæst. 77. arti. 2. & in 4. dist. 12. quæst. 1. artic. 1. vbi idem tenet Scotus q. 2. Durandus, Maior, & cõmuniter Theologi in illa distinctione 12. & Thomistę in supra dictis locis, & Heruæus Quodlibeto 1. q. 15. Aegidius, Theoremate 36. Albertus primo physicorum, tractatu 2. cap. 4. Soncinas 5. metaphysicæ, quæst. 19. Quinimo hęc sententia est Aristotelis 3. Metaphysicę tex. 17. Et 1. physicorum, tex. 13. ait, substantiam, & quantitatem non esse vnũ, sed multa. Et 7. metaphysicæ, tex. 8. ait; longitudo, latitudo, & profunditas quantitates quidem sunt, sed non substantia; quantitas enim non est substantia, sed magis, cui hæc insunt. Et secundo de anima, text. 65. ait, substantiã esse sensibilem per accidens; quantitatem per se, ergo non sunt idem omnibus modis, aliàs eodẽ modo essent sensibiles. Et primo physicorum, tex. 33. ait, substantiam non esse per se diuisibilem, sed per quantitatem.

Et probatur hæc sententia rationibus firmis. Primò probo, quantitatem distingui formaliter à substantia. Nam quantitas, & substantia pertinent ad diuersa prædicamenta, ergo distinguuntur formaliter. Antecedens per se notum est in doctrina communi omnium. Sed consequentia probatur, quia prædicamenta formaliter distinguuntur, & cum dico, distingui formaliter, intelligo distingui essentialiter, & definitione, ita vt nec definitio substantiæ sit definitio quantitatis, nec è conuerso. Et ista formaliter habent esse seclusa operatione intellectus, & similiter habent distinctionem operatione intellectus seclusa. (voco definitionem largo modò descriptionem, quo natura substantiæ & quantitatis explicatur.) Quod verò prædicamenta formaliter distinguantur, probo; aliàs, si quantitas & substantia haberent eandem formalitatem, cum sint entia completa, sub eodem genere collocari, & ordinari possent, quod est impossibile. Præterea probatur. Nam prædicamentum quantitatis est prædicamentum accidentis, prædicamentum substantiæ est rerum, quæ sunt substantiæ, & substantia & accidẽs distinguuntur essentialiter, & formaliter, vt constat, siquidem ens dicitur analogicè de illis, & ita non possunt habere

Quantitas distinguitur formaliter à re quanta.

habere eandem essentiam. Et hoc magis patet ex eorum definitionibus, quæ sunt diuersæ: ergo, &c. Præterea: Nam in mirabili transubstantiatione panis in corpus Christi substantia panis conuertitur in corpus Christi, & quantitas non conuertitur: ergo quantitas ad minus formaliter distinguitur à quãtitate, aliàs, si eandem haberet essentiã, similiter conuerteretur in Christi corpus, sicut conuertitur substantia panis; ergo formaliter distinguitur substantia panis, & quantitas. Et hoc mihi ita certum est, vt oppositum improbabile, & periculosum existimem, vt à censẽdo abstineam.

2. Conclus. inter quantitatem & rem quantam est distinctio rei à re.

Dico secundò: Quantitas distinguitur realiter à substantia, tanquam res à re, sicut albedo à substantia distinguitur, itaque sunt duo entia realia realiter distincta, quorum vnum sine alio esse potest. Hanc conclusionem nõ est difficile persuadere ex sacratissimo mysterio Eucharistiæ: nam in illo Christus separauit quantitatem à substantia panis cõuertens panem in suum corpus, & conseruans quantitatem panis, ergo realiter tanquam res à re distinguuntur: Antecedens probatur. Quod conuerterit panem, est fides catholica, quod maneat quantitas patet experiẽtia, quia manet longitudo, latitudo, & profunditas; ergo manet quantitas. Quod hostia sit longa, sit lata, & habeat grossitiem, quis non videt. Præterea: Nam quantitas est sensibile commune, & albedo, verbi gratia, est sensibile proprium, sed ibi videt oculus qualitatem, & tactus sentit quantitatem; ergo manet quantitas facta consecratione Præterea. Ibi sunt accidentia, sed hæc sustentantur in quantitate, quæ est immediatum subiectum; ergo. &c.

Solutio Nominalium.

Respondent Nominales, quod facta consecratione maneat quantitas accidentium, non verò quantitas substantiæ.

Impugnat.

Sed contra: quia nec aliud corpus, nec alia substantia consecrata potest esse penetratiuè in eodem loco cum hostia consecrata, ergo manet quantitas substantiæ quæ conuersa est. Antecedẽs patet: consequentia probatur, quia aliæ qualitates cum suis extensionibus benè se habent penetratiuè: Nam albedo, dulcedo, sapor, penetratiuè se habent. Et iam supra dictum est, nullam aliam rem extensionem facere tam in substantiis, quam in accidentibus, nisi quantitatem, ratione cuius cetera omnia sunt extensa. Et quia hoc mihi constitutissimum est, vide alias rationes in Magistro Soto, quæst. 2. de quantitate, & in Soncinate, & aliis authoribus supra citatis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum respondetur, quod hęc distinctio vrgentissimis de causis assignatur, quia sicut substantia, per se alba esse non potest, ita nec quanta, & ista forma, quæ facit talem effectum, cum sit proprietas materiæ, distinguitur realiter à toto composito. Et de hoc iam diximus in principio huius prædicamenti: tam materiale enim accidens non potest identificari in toto composito, quod habet multum actualitatis, nec cum materia, quia est pura potentia, nec cum forma, quia non est subiectum capax accidentium. Et loquimur de forma corporali. Ita D. Tho. quæst. 77. 3. par. art. 2. Cum forma verò spirituali constat non posse identificari, quia est spiritualis, nec vna substantia quantitatiuè est distincta ab alia, nisi per quantitatem, est verò distincta entitatiuè per suam entitatem.

Ad 2. arg.

Ad secundum argumentum. Quod est susceptiuum contrariorum, vt subiectum magis principale, est proprietas substantiæ, non verò vt subiectum minus principale. Sed de hoc diximus in superioribus.

Ad 3. arg. Substantia sine quantitate nõ potest esse in loco.

Ad tertium respondetur, quod in præsenti ita contingit, quod quantitas separatur a substantia; & poterit Deus facere, vt existat substantia, sine quantitate, nec erit in loco tunc, nec habebit partes extensas: quia deficit ratio formalis horum, quæ est quantitas, sed erit in vniuerso, tanquam pars illius, non tamen erit in loco, sicut de Angelo solet dici 1. par. quod potest non

non habere applicatam suam virtutem alicui loco, & ita potest non esse in loco, erit tamen in vniuerso, vt pars illius. Nec valet argumentum Molinæ, quod, si aqua sit i vase & separet Deus quantitatem ab aqua, manebit tunc aqua in vase, sicut in loco per suam extensionem substantialem. Quod probat, quia si Deus reproducat quantitatem, debet reproducere in eodem vase, ergo signum est, quod erat antea ibi aqua. Respondetur, quod Deus poterit reproducere quantitatem, vbicunque voluerit, & ibidem erit aqua localiter, vbi fuerit reproducta quantitas, quia illa est ratio existendi aquæ in loco, sicut Angelus erit in loco, vbi suam applicuerit virtutem. An verò rem realiter distinctam Deus possit separare ab illa, à quo realiter distinguitur, vtrumque est probabile. Nā licet aliqua realiter distincta possit Deus separare, quia non habent tantum dependentiam, nō tamen omnia, vt patet in duobus relatiuis. Sed de hoc alibi dicemus. Et de hoc prædicamento satis; nam ista potiora iudicaui, quæ disputarentur.

Obiectio Molinæ.

Reijcitur Molina.

De prædicamento ad aliquid.

De hoc prædicamēto agit angelicus Doctor multis in locis suæ doctrinæ. Sed vide ipsum 1 p. q. 13. art. 7. q. 28. q. 32. art. 2. q. 42. art. 1. & 2. q. 45. art. 3. ad 2. secunda secundæ, q. 81. art. 1. ad 3. 3. par. q 2. art. 7. ad 2. qu. 16. art 6. ad 2. q. 1. art. 1. ad 2. q. 35. arti. 4. ad 3. 2. contra Gentes, c. 11. 12. 13. 14. 4. contra Gentes, c. 14 ad medium, & capite. 24. 5. metaphysicæ, lectione 19. 10 metaphysicæ, lect. 9. & 10. de potentia q. 3. art. 3. q. 7. art. 8. 9. & 10. & 11. de veritate. q. 1. art. 5. ad 15. q. 3. artic. 2. ad 8. quæst. 4. artic. 5. q. 21. artic. 1. Quodlibeto 1. ar. 2 Quodlibeto 7. ar. 4. Quodlibeto 9. art. 4. Quodlibeto 12. artic. 1. opusculo 34. capit. 3 & 4. opusculo 48. tractatu 5. : distinct. 19. artic. 1. & 2. & multis aliis locis. Vide etiam alios metaphysicos, & logicos de hoc prædicamento.

QVAESTIO XXXV.

Quomodo distinguantur relatiua secundum esse, & secundum dici.

Hanc quæstionem primò explicamus, vt statim fiat accessus ad ea, quæ propriè ad hoc pertinēt prædicamentum. In hac quæstione explicanda sunt varia placita apud metaphysicos, & logicos. Suarez disputatione 40. sectione 3. nume. 6. approbat sententiam quorundam asserentium, relationem secundum dici vocari relationem rationis, & esse idē cum illa, quod censuit Henricus Quodlibeto 3. quæst. 4. & Auicenna libro 3. suæ metaphysicæ, qui dicunt, relationē secundum dici solum esse illam, quæ habet esse in intellectu, & conuenit rebus, quæ non sunt absolutè ad aliquid, sed solum secundum quod ab intellectu concipiuntur, & dicuntur, & explicantur ad modum relationum, cum re uera non sint. Quod nihil aliud est, quam habere relationem rationis. Ipsi verò magis placet hęc asserere, primò, quod relatio secundum dici non est idem quod relatio transcendentalis, imò ab illa condistinguitur, si sumatur cum præcisione, & relatio prædicamentalis ab ipso etiam dicitur relatio secundum dici, quia etiā ipsa dicitur cum habitudine ad aliud. Et dicit relationem secundum dici esse illam. quæ in ipso dici habitudinem habere videatur, in esse tamen nullam habeat nec transcendentalem, nec prædicamentalem. Et licet sint res omnino independentes ab extrinseco, à nobis concipiuntur cum respectu ad aliud propter nostrum modum imperfectū concipiendi, vel propter suam eminētiam, quia est caussa eminenter continens

Cōtrouersia.

1. Opinio Suarez.

Digitized by Google

tinens suos effectus. Sicut de Deo dicunt Theologi, non posse videri perfectè, aut comprehendi, quin in eo cognoscantur creaturæ; licet Deus non dependeat ab extrinseco. Et in eadem quæstione, numero 10. dicit, relationem secundum esse diuidi in relationem prædicamentalem, & transcendentalem. Itaque datur in creaturis secundum ipsum aliqua vera relatio secundum esse, realis, completa, & quæ non pertinet ad prædicamentum relationis, sed ad multa pertinet prædicamenta; & propterea vocatur transcendentalis relatio. Et probatur primò. Quia ordo ad aliquid realiter, includitur in omni conceptu entis creati; nam omne ens creatum, quatenus tale est, dicit habitudinem essentialis dependentiæ ad ens increatum, & ideo est analogicè ens; omne item accidens dicit essentialem habitudinem ad subiectum, ob quam dicitur entis ens: & in omnibus generibus videbimus speciales habitudines, quæ conueniunt illis essentialiter, vt patet: nam in genere substantię materia & forma habēt inter se veram & realem habitudinem essentialiter inclusam in proprio esse illarum, & ideo vna definitur per habitudinem ad aliam: ergo dantur verè relationes secundum esse, transcendentales tamen, quia reperiuntur & in genere substantiæ, & in quantitate, & qualitate, &c. Et confirmat hoc ex sententia D.Thom. 1.par. quęst. 28. artic. 1. vbi sic dicit: Ea, quæ dicuntur ad aliquid, significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud, qui quidem respectus aliquando est in ipsa natura rei, vtpote quando aliquæ duæ res secundum naturam suam ad inuicē ordinatæ sunt, & ad inuicem inclinationem habent. Huiusmodi relationes oportet esse reales, sicut in corpore graui est inclinatio & ordo ad locum medium, vnde respectus quidam est in ipso graui respectu loci medii. Et similiter de aliis huiusmodi. Quæ ratio maximè procedit de respectu transcendentali: nam secundum illum respectū maximè reperiuntur res ordinatæ ad inuicem. Et patet, hanc esse sententiā D. Thom. Nam grauitatis inclinatio non pertinet ad prædicamentum relationis, & est relatio secundum esse, ergo, &c.

2. Opinio. Antiquissima fuit opinio alia etiam Thomistarum asserentium, relatiua secundum dici ea esse, quæ sunt res absolutæ omninò, ceterum non possunt explicari, nisi per ordinem ad aliud. Sicut scientia est relatiua secundum dici, quia in rei veritate habet essentiam absolutam qualificatiuam subiecti; verum hæc absoluta essentia non potest explicari, nisi per obiectum, non quia dicat ordinem ad illud, sed quia sua essentia exigit huiusmodi explicationem per ordinem ad aliud. Exemplum satis accommodatum est illud de omnipotentia Dei. Videmus enim rem absolutam omnibus modis esse Dei omnipotentiam, ceterum non possumus nos illam explicare, nisi per ordinem ad ea, quæ facere potest. Nam hac ratione Deus est omnipotens, quia omnia facere potest, quæ contradictionem non implicant: sed quia D.Thom. in hac parte nos docuit, ex eius doctrina veritas explicanda est.

Decisio quæstionis.

1 Conclus. Quid sint nomina relatiua. PRima conclusio: Nomina relatiua secundum dici dicuntur illa, quæ sunt imposita ad significandas res, quas consequuntur quædam habitudines, sicut mouens & motum, caput, & capitatum, & alia huiusmodi, & ita significata per talia nomina sunt relatiua secundum dici, hæc est expressa sententia D.Thom. multis in locis, sed apertè 1.p. quæst. 13. artic. 7. ad 1. Et si quæris, quare illa dicantur relatiua secundum dici, cum reuera non sint relatiua; respondetur, quod multiplici de causa sic appellantur. *Quare relatiua secundū dici dicantur talia.* Primò, quia, vt dicit D.Thom. videntur esse relatiua propter relationes adiunctas, & reuera nō sunt, & quia illas relationes adiunctas habent, dicuntur relatiua secundū dici. Secundò dicuntur relatiua secundum dici ex eo, quod important respectus ad aliud, vel tanquam ad finem, vel tanquam ad obiectum, vel tanquam

ad

ad caussam. Et vt explicemus, quod dicant respectum, & quod reuera ille respectus non sit relatio, sed aliquid aliud, ideo vocantur relatiua secundum dici, vt opponuntur relatiuis secundũ esse. Ex quo sequitur, quod esse relatiua secundum dici non est ad placitum, nec consistit in solo dici, ita vt propterea dicantur relatiua secundum dici, quia dicuntur præcisè relatiua, quia sic etiã Deus esset relatiuum secundum dici, quia potest à me dici relatiuum, tale & concipi per modum ad aliud, & tamen non est Deus, vt sic, relatiuum secundum dici, licet aliqua nomina dicta de Deo sic dicantur propter relationem annexam & cõiunctam, quomodo creator dicitur relatiuum secundum dici. Nam etsi creator non respiciat, vt sic, quid extrinsecum, habet tamen relationem respicientem extrinsecum, sibi cõiunctam. Si enim separes relationem rationis à creatore, non respicit creator aliquid extrinsecum, ita vt sua essentia sumatur in ordine ad illud. In creaturis autem, verbi gratia, intellectus, & scientia dicuntur relatiua secundum dici, quia non solum habẽt relationem adiũctam, sed quia ipsæ essentiæ etiam sumuntur per ordinem ad extrinsecũ. Et prima ratio est essentialis omni relatiuo secundum dici, secunda verò est propria alicuius relatiui secundum dici, non in quantum relatiuum secundum dici, sed in quantum tale relatiuum. Et per hoc soluitur quoddam argumentum, quod fieri poterat. Sequitur secundò, non dici relatiua secundum dici, quia sint relatiua rationis, quia relatiua rationis aliqua simpliciter, & secundum esse sunt relatiua. Tota enim essentia generis est ad speciẽ: sicut & tota essentia patris est ad filiũ, in quo antiqui fallebantur. Et his positis probatur nostra conclusio: Nã creator, iustificator sunt relatiua secundũ dici, & tamen non dicunt ordinem in sua ratione formali ad aliud, sed solũ coniunctam habent relationem secundum esse, ergo, &c. Illa conclusio D. Tho. est vera: & probatur minor; nam nemo negabit minorem; si enim ista non sunt relatiua secundum dici, nulla dabuntur. Probatur, inquam, minor: Nam creator in suo conceptu formali non dicit ordinem realem ad creaturam, aliàs essentia diuina sumeretur ab aliquo extrinseco: nam creator essentiam diuinam dicit, nec ordinem rationis, aliàs esset relatiuum secundum esse, nam ille ordo rationis relatio est secundum esse, ergo ex hoc relatiuum secũdum dici appellatum est, quia habet coniunctam relationem. Nam ex eo, quod Deus creat, sequitur creaturam referri ad ipsum, & ipsum ad creaturã per relationem rationis, & habet relationem dominii coniunctam, siue formaliter, siue fundamẽtaliter proximè. De quo dicemus infra. Verum est, quod si loquamur de relatiuis secundum dici, nõ ita amplè, sed prout sunt in creaturis, quod tunc relatiua hæc secũdum dici, quę habent aliquas relationes sibi adiunctas, dicunt ordinem ad aliquid extrinsecum in sua ratione & essentia. De quo statim.

Corollar. 1

Corollar. 2

Secunda conclusio: Nullatenus dantur relatiua secundum esse transcendẽtalia, & quæ reperiantur in omnibus, siue in multis prædicamentis. Hæc concl. est D. Tho. supra dicto art. septimo, vbi sic dicit: Ad primum ergo dicendũ est, quod relatiua quædam sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas, vt dominus, seruus, & pater, filius, & huiusmodi. Et hęc dicuntur relatiua secundum esse. Dicit esse relatiua secundum esse, id est, nomina relatiuorum secundum esse, quę imposita sunt ad significandum ipsas habitudines relatiuas, scientia verò significat habitudines qualificatiuas. Et sic videbis hoc contingere in reliquis. Vnde falsum patet esse, dicere, quod scientia sit relatiuum secundum esse, & materia similiter, pariter & forma, quod asserebat Suarez, quia non sunt ipsæ habitudines relatiuæ. Et probatur præterea cõclusio: Nam absolutũ secundum esse, & relatiuum secundum esse distinguitur essentialiter: Sed scientia, verbi gratia, & intellectus, & alia huiusmodi, sunt absoluta secundum esse, ergo non sunt relatiua secundum esse. Maior patet, quia pertinẽt ad diuersa prædica-

2. Concl. Non dãtur relatiua secũdum esse transcẽdentalia.

Reijcitur Opi. Suar.

Digitized by Google

dicamenta. Minor probatur, quia scientia habet essentiam absolutam secundũ esse, quia sua essentia pertinet ad prædicamentum qualitatis; prædicamentum autem qualitatis absolutum est secundum esse Secundo probatur conclusio: Nam poterat responderi huic argumento, quod relatiuum secundum esse transcendens, & absolutum non distinguuntur, sed sunt idem essentialiter, relatiuum verò secundum esse prædicamentale distinguitur ab absoluto secundum esse. Contra sic argumentor: ergo relatiuum secundum esse transcendentale est absolutum secundum esse: ergo malè dicitur, quod sit relatiuum secundũ esse. Præterea ex hac opinione sequitur, quod non detur absolutum secundum esse, vel quod est idem dicere, absolutum secundum esse, & relatiuum secundum esse transcendentale. Probatur sequela: Quia omne ens creatum est relatiuum secundum esse, vt ipse probat, vbi supra; ergo nullum est absolutũ secundum esse. Quod si voluerit intelligere, quod absolutum secundum esse sit idem formaliter cum relatiuo secundum esse transcendẽtale, potuisset non ita loqui, sed vti communi modo loquẽdi metaphysico, quia nihil peculiare dixit sic loquendo. Præterea, ens diuiditur per relatiuum & absolutum, ergo omne ens vel est relatiuum, vel absolutum; ergo illud relatiuum transcendentale est absolutum, vel relatiuum; non relatiuum, aliàs nullum dabitur absolutum, ergo est absolutum. Et præterea: Nam metaphysici communiter dicunt, esse prædicamenta absoluta, & prædicamenta relationis, & non dicunt, omnia prædicamenta esse relatiua secundum esse, ergo Suarez contra omnes metaphysicos loquitur, vel sentit. *Reijcitur Suarez.*

Præterea Scientia secundum suam vltimam differentiam est qualitas, ergo secundum suam differentiam vltimam est absoluta & qualificatiua subiecti; ergo quacunque ratione consideretur, non est relatiuum secundum esse. Probatur consequentia, quia relatiuum secundũ esse etiam transcendentale non debet nec qualificare, nec quantificare subiectum, &c: Sed præcisè ad aliud referre.

3. Concl. Regula secũdum aliquos ad cognoscẽdum relatiua secundũ esse, & secundũ dici.

Solent à metaphysicis variæ assignari differẽtiæ, quibus cognoscamus, quo modo distinguantur relatiua secundum dici à relatiuis secundum esse. Constituam illos, atque examinabo; & in hac tertia conclusione omnes istæ differentiæ continebuntur. Prima differentia assignari solet, quod relatio prædicamẽtalis requirit aliquod fundamẽtum reale absolutum, hoc autem non requirit relatio secundum dici, & hæc quidem differentia vera est, sed habet se antecedenter ad relationis essentiam. Secunda differentia est, quod relatio secundũ esse & prædicamentalis requirit terminum realem, & realiter existentem, non vero relatio secundum dici. Hæc differentia non est vera secundum aliquos, quia relationes tertii ordinis non requirunt in alio extremo formaliter terminum realiter nec materialiter aliquãdo, vt patet in logica mensurata ab ente rationis eius obiecto, quæ refertur. relatione reali ad illud in ratione mensurati, & non est terminus eius vllo modo realiter, nisi ratione fundamenti; relationes verò secundum dici bene possunt respicere ens rationis, & rem nullo modo existẽtem, quia, vt aliquid sit obiectum vel finis, non est necesse vt existat; & ita scientia, & cognitio potest esse de re non existente, & de aliquo obiecto rationis, vt patet in cognitione qua cognoscitur secunda intẽtio. Et de scientia logicali aliam differentiã assignant aliqui, quod respectus secundum dici reperitur eiusdem ad seipsũ, non verò prædicamentalis, vt patet in scientia diuina, quæ est relatiuum secũdũ dici respectu essentiæ diuinæ, à qua non distinguitur, nisi ratione. Hoc, inquam, falsum est, quia relatiuum secundum dici debet esse saltem respectu termini formaliter distincti, aliàs animal & homo ad inuicem comparata essent relatiua secundum dici, & idem respectu sui ipsius, quod est falsum: nã respectus secundum dici tantam requirit distinctionem, sicut respectus secundum esse, licet non tantam realitatem semper requirat, vt constabit inferius. Dominus Caietanus opusculo de ente & essentia, capite 7. quæst. 15. constituit aliam

Impugnatur præcedens assertio.

Impugnat.

Opinio Caietani.

aliam differentiam, quod relatiua secũdum esse solum respiciunt terminum sub ratione termini, sed relatiua secundum dici respiciunt terminum non sub ratione termini, sed sub ratione caussę, vel effectus, vel obiecti, vel subiecti, vel huiusmodi. Et sumitur hæc differentia ex intrinseca ratione relatiui secundũ esse; nam quia eius essentia tota consistit in respiciendo aliud, hinc fit, quod aliud purè sit terminus, quia, sicut efficiens non est caussa, nec subiectum, nec aliquid huiusmodi, sed præcisè se habet ad aliud, terminus respectus ex necessitate solum debet esse terminus. Et quia in relatiuis secundum dici relatiuum non totum suum esse habet ad aliud, sed est absolutum secundum esse, & simpliciter, fit cõsequens, quod aliud non respicit nisi vt caussa, vel effectus, vel obiectum, vel quid huiusmodi. Et quando dicimus, quod relatiua secundum esse respiciunt terminum sub pręcisa ratione termini, volumus dicere, quod nullo modo aliquid aliud habet terminus, nec facit nisi terminare. Sed contra: Nam motus, actio, & passio dicuntur relatiua secundum dici, & tamẽ non respiciunt aliquid, nisi sub ratione termini, ergo, &c. Maior patet, minor probatur; quia specificantur ex terminis, ergo solum aliquid sub ratione termini respiciunt, siquidem respiciunt sub ratione specificantis. Respondetur, quod motus respicit terminũ non quomodocunque, sed vt acquirendum, & constituendum per motum, vnde motus habet rationem viæ, & terminus nõ præcisè respicitur, vt terminus, sed vt quid acquirendũ. Et idem est de actione, & passione, & ita de aliis proportionabiliter. Relatiua verò secundum esse solum respiciunt terminum, vt terminus, quia solum sunt respectus quidã.

Obiectio 1.

Solutio.

Obiectio 2.

Secundum argumentum est contra hanc differentiam. Omnis respectus in cõmuni solum respicit aliud sub ratione termini, abstrahendo ab omni alio. Si verò sumatur contractè, vt est talis, vel talis respectus, dicit habitudinem ad talem terminum, quæ sit causa, vel effectus, vel obiectum, vel aliquid huiusmodi, vt patet de patre, quia respicit filium, vt quid caussatum per ipsũ, saltem in creaturis, ergo supra dicta differẽtia est falsissima: Respõdetur, quod quando dicimus, relatiua secundum esse respicere terminum sub ratione termini, nolumus dicere, quod respiciat terminum in communi, nam respiciũt terminum particularem, in ordine, ad quem specificantur, vt pater, qui respicit filium, & filius respicit patrem, sed etiamsi respiciant particulares terminos, nõ illos sub alia ratione respiciũt. Nec tamen pater respicit filium formaliter, vt caussatum ab illo, licet illa res, quæ respicitur, vt terminus in creaturis sit caussata, non tamen à relatione sub illa ratione respicitur. In relatiuis secundum dici semper respicitur, vt aliquid, quod caussatur aliquo modo, vel caussatur ab illo. Si autem fiat sermo de relatiuo communi, abstrahendo à relatiuo secundum dici, respicit terminum solũ sub ratione generica termini, abstrahendo ab hoc, quod est præcisè terminare, vel caussare, vel efficere.

Solutio.

Obiectio 3

Tertiò sic argumẽtor. Vnio hypostatica dicit transcendentalem habitudinem ad Verbum diuinum, & tamen nõ respicit illum, nisi sub pura ratione termini, & tamen vnio hypostatica nõ est relatiuum secundum esse. Itidem argumentum fieri potest de essentia diuina, quando exercet officium speciei in ordine ad visionem diuinam, quæ essentia præcisè terminat intellectum, & nõ informat illum, & ita præcisè respicitur vt terminus. Et tamen intellectus respiciens non est relatiuum secundum esse; ergo, &c. Respondetur, quod Verbũ diuinum dicitur purè terminus, vt intelligamus nõ exercere aliquã caussalitatem formalem respectu vnionis; vnio tamen attingit realiter Verbum vniendo ipsum humanæ naturæ. Et per hoc patet ad aliud de essentia diuina. Alia differẽtia assignari solet, quod relatiua secundum esse sunt simul natura; nõ verò relatiua secundũ dici. Sed agemus de hoc in proprietatibus relatiuorum. Assignatur præterea alia differentia. Nam relatio secundum esse nũquã fit per se ex actione alicuius agentis, sed consequitur. Et ita dicit Aristo. 5. physi-

Solutio.

physicorum, ad relationem nõ esse per se motum. Sed relatiuum secundum dici in creaturis est maximè intẽtum ab agente, & ita fit per actionem saltem formaliter, vt contingit in calore, vel saltem est pars alicuius per se intenti. Quod dico propter materiam primam. Et ratio est, quia relatio secundum esse non est instituta à natura, nisi ad hoc, quod aliquæ res se respiciant ex vi alicuius fundamenti realis. Et ideo talis relatio nihil aliud est, quam respectus consurgens posito fundamento, & reliquis necessariis. Relatio secundum dici non est ad hoc instituta, sed ad aliquid aliud, quod potest per se intendi, vel potest esse pars per se intentæ rei. Ex quo sequitur alia differentia, quod relatio secundum esse nunquam potest esse per se principium agendi aliquando, vt patet in potentia actiua, in scientia, & in formis aliis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Cõditio omninò requisita ad relatiuũ secũdũ esse.

AD primum respondetur, quod etiamsi omne ens creatum includat ordinem ad aliud, non sequitur, quod sit relatiuum secundum esse, quia erat necesse, quod ille ordo & respectus esset ad aliud, tanquam ad terminum, vt sit relatiuum secundum esse, cuius totũ suum esse sit respicere aliud. Nam etsi potentia respiciat obiectum, non est totum suum esse respicere, sed qualificare subiectum, vt operetur circa obiectum, & ita est simpliciter secundum esse absolutum, & nõ relatiuum, licet dicatur relatiuum secundum dici rationibus dictis. Ad confirmationem ex D. Thoma 1. p. adductam respondetur, nõ velle eum dicere, nisi quod relatio secundum esse aliquando sit relatio realis, nimirum quando illæ res ex natura sua ordinatæ sunt in ratione caussę, vel effectus, vel alio quouis modo reali.

Explicatur D. Th.

Quinimo ex hoc loco conuincitur oppositũ, quia dicit sanctus Doctor, quod ea, quæ dicuntur ad aliquid significant secundũ propriã rationem solum respectũ ad aliud. Et cõstat, quod sciẽtia, verbi gratia, non significat ex propria ratione solum respectum, sed quid absolutum qualificatiuum substantiæ. Nõ tamen vult dicere D. Thomas, quod omnis respectus est relatio secũdum esse, vt patet luce clarius rectè inspicienti. Sed tamen contra supra dicta est argumentum: Sequitur saltem, quod omnia, quæ sunt in rerum natura, sint relatiua secundum dici, etiam Deus ipse, hoc autem absurdum videtur, ergo & illud, quod sequitur. Probatur sequela: Quia omnia respiciunt aliud, vel habent aliquas relationes annexas, ergo ex supra dictis omnia sunt relatiua secũdum dici, quia ad hoc sufficit vnũ ex supra dictis. Ad hoc argumentũ respondet Caietanus de ente & essentia, capite 7. q. 15. quod res, quæ sunt in mũdo sunt in triplici differentia. Aliæ sunt absolutę, quæ absoluuntur ab omni caussa extrinseca, quales sunt substantiæ omnes cõpletæ, quæ absoluuntur à subiecto, & termino, cum in suo esse ab illis nõ dependeant, quia habent esse per se absque alterius creaturæ adminiculo. Alię sunt res omninò oppositæ, quæ ꝓpter suam minimam entitatem nec absoluuntur à subiecto, nec à termino, sed pẽdent ab vtroque. Et huiusmodi sunt relationes prædicamentales, & secundũ esse, quia sunt accidẽtia. Aliæ verò sũt res medio modo se habentes, quæ non absoluuntur ab omni extrinseco, licet absoluantur à termino, vt scientia, potentia, & cetera, quæ respiciunt subiectum, quatenus sunt accidentia, & obiectum, & ista sunt relatiua secundũ dici. Sed contra, quia res primi generis, in quantum entia creata dicunt ordinẽ ad ens increatum, & etiam ad suum finem; ergo non sunt omninò absolutæ: maximè quia sunt perfectibiles ab aliquo extrinseco; ergo dicunt ordinem ad illud. Quælibet enim res dicit ordinem ad suam perfectionem, eiusdẽ generis, & maximè, quia in omni re est potentia obedientialis, vt faciat Deus de ipsa, quidquid voluerit, ergo non sunt omninò absolutæ. Aliqui respondent, quod in primo genere res constituuntur, quæ in sua definitione non dicunt ordinem ad aliquid extrinsecum, & ita sunt substantiæ completæ, quæ in ratione talis non dicit in sua definitione ordinem

Replica.

Solutio.

Res quę sũt in vniuerso, sunt in triplici differentia.

Obiect.

1. Solutio.

ordinem ad aliud, licet sub ratione creati & imperfecti ad aliud dicat ordinem. Alii autem dicunt, quod concludit, omnia esse relatiua secundum dici, quia important in se ordinē ad aliquid extrinsecum, siue in ratione substantiæ, siue in ratione entis, siue alia ratione. *2. Solutio*

Ad 2. Ad secundum argumentum contra supra dicta: quid faciat relatio adiuncta, vt res, cui adiungitur, vt dicatur relatiuum secundum dici. Verbi gratia, creator est relatiuum secundum dici, quia ex eo, quod Deus creat, habet relationem adiunctam, nam est in rei veritate quid absolutū, & quod non importat ordinem ad aliud, cum dicat essentiam diuinam, quæ non sumit suam essentiam ab extrinseco. Respondetur, quod faciat multum, nam ex eo, quod habet relationem adiunctam ex necessitate nostro modo cognoscendi, debet explicari, vt talis in ordine ad aliud. Nec possumus dicere, quid sit creator, nisi dicendo producēs creaturam. Et quia ex necessitate exposcit in ordine ad nos illum modum explicādi eius rationem, hinc fit, quod sit relatiuum secundum dici: Deus autem non habet, vt sic, relationem adiunctam, & ita potest à nobis explicari, dicēdo, quod sit substantia infinita, actus purus, &c. non explicando eius essentiam per ordinem ad aliquid extrinsecum, licet cognoscatur à nobis per species creaturarum.

Relatiua secundum dici inueniuntur in entibus rationis. Hic nota, quod etiam ista relatiua secundum dici dentur in entibus rationis, vt patet in priuationibus omnib. Ex dictis in hac quæstione sequitur, quid sit relatio secundum esse, & prædicamentalis. Nam est accidens, cuius totum suum esse, & essentia est se habere ad aliud, tanquam ad terminum præcisè. Per illud verbum, accidens, excluduntur relationes diuinæ, & relationes rationis. Sed contra. Nam si relatio est accidens; ergo totum suum esse non est aliud. Probatur consequentia, quia debet etiam inhærere subiecto, & dicere in. Respondetur, quod definitio debet sic intelligi, quod totum esse relationis proprium est ad aliud. Per li, proprium, intelligo id, quod ad rationem communem accidētis; addit enim referibilitatē ad aliud, & taliter afficit subiectum, vt ipsum ad aliud referat tamquam ad terminum præcisè. *Obiectio.* *Solut.*

QVAESTIO XXXVI.

Vtrum relatio secundum esse, & prædicamentalis sit ens reale.

ET videtur, quod non. Primò: Omne ens reale preter Deum, habet aliquod caussatiuū sui, sed nulla relatio habet aliquod caussatiuū sui, ergo nulla relatio est ens reale. Maior patet, & probatur minor. Si aliqua relatio, verbi gratia, paternitas, habet aliquid productiuum sui, vel est pater, vel filius, vel aliquid aliud, sed neutrum horum, ergo &c. Non pater, quia nulla relatio producitur, nisi ad productionē alicuius absoluti; sed pater nullum absolutum producit in se, ergo nec relationem. Quod non producatur à filio, probatur, quia in diuinis non posset concedi, paternitatē à filio produci, aliàs pater aliquid acciperet à filio, quod est falsum. Et in humanis probatur: Nam non producit illam in primo instanti sui esse, ergo non producit illam, quia in primo instanti sui esse pater habet paternitatem. Probatur antecedens, nam per quam actionem illam producit? nullam enim actionem habet erga patrem filius in illo instanti. Et confirmatur hoc argumentum, nam paternitas fundatur super genuisse, quod transit, & non est, ergo est aliquid rationis. Probatur consequētia, quia relatio, cuius fundamentum non est aliquid reale, & ipsa similiter, quia relatio omnem suam realitatem habet à fundamento. Antecedens probatur, quia vsque dum sit genuisse, non est relatio. *1. Argu.* *Confir.*

Secundò: Nullum ens reale aduenit alicui *2. Argu.*

alicui

Digitized by Google

alicui sine sui mutatione, sed relatio aduenit sine sui mutatione, ergo relatio non est aliquid reale. Probatur minor; nam si existam albus, & alius in India fiat albus, dicor illi similis, sine mei mutatione. Sed maior probatur, quia impossibile est, quod mihi adueniat aliqua forma realis, & non det esse reale; quod si dat, ergo sub eo genere aliter quam antea me habebam, siquidem habeo aliquam denominationem realem, quam antea non habebam, & aliquod esse reale accidentale, quod antea non habebam. Quod si dicas, relationem realem aduenire sine sui mutatione, non verò formam absolutam, contra: nam Deus non dicitur per relationem realem Dominus ex tempore, quia mutaretur, ergo relatio realis de nouo adueniens facit aliquam mutationem in subiecto. Et certè non est intelligibile, quod me in Hispania existente albo, & quod apud Indos nascatur alius albus, & sim illi realiter similis, cui antea non eram realiter formaliter similis, & non fiat aliqua mutatio. Et confirmatur hoc argumentum: Nam hanc relationem similitudinis non producit, quæ est apud Indos, quia eius actio non se potest extendere ad me, nec produxit illam, qui produxit meam albedinem: quia iam non est. Et sit casus, quod sit mortuus, nec mea albedo producit illam similitudinem, quia non est forma actiua, ergo à nullo producitur: non ergo est ens reale.

Solutio. *Impugn.* *Confir.*

3. Arg. Tertiò: Nulla relatio realis potest dependere à non ente, sed scientia dependet à non ente, ergo relatio scientiæ ad scibile non est realis. Maior patet, & videbitur infra; sed minor probatur, quia non existente scibili adhuc est scientia.

4. Arg. Quartò sequitur, quod si relatio est aliquid reale, per hoc solum, quod Petrus moueatur, acquiret infinitos respectus, hoc autem est inintelligibile, ergo relatio non est aliquid reale. Probatur maior. Nam per hoc solum, quod Petrus mouetur, diuersimodè respicit omnia indiuidua, quæ sunt in mundo, ergo tot acquirit relationes, quot sunt in mũdo indiuidua. Imò sequitur, quod in Petro sint infinitæ perfectiones, & relationes actu, quoniam Petrus est dupliciter maior sua medietate, & quadrupliciter maior sua quarta parte, & sic in infinitum, ergo, &c. Et confirmatur hoc argumentum: Omne accidens reale dicit specialem inhærentiã, sed relatio, vt relatio est, non dicit specialem inhærentiam, ergo non est aliquid reale. Consequẽtia probatur, quia aptitudinalis inhærentia est de essentia accidentis. Sed minor probatur, quia relatio constituitur, non per peculiarem modum inhærendi subiecto, sed per ordinem ad aliud, ergo relatio vt sic non dicit peculiarem inhærentiam: vnde non erit accidens, & constat quod non sit substantia; ergo, &c. *Conf.*

5. Argum. Quintò. Propria ratio relationis prędicamentalis competit relationibus rationis, ergo propria ratio relationis prædicamentalis non est realis. Antecedens probatur ex D. Thom. 1. p. q. 28. articulo 1. qui dicit, in genere relationis reperiri aliqua secundum rem, & secundum rationem, ergo ratio relationis prædicamentalis non debet esse realis, aliàs non competeret relationibus rationis.

6. Argum. Sextò: Totum esse relationis est ad aliud se habere, ergo relatio prædicamentalis non est accidens. Antec. est definitio relationis. Consequentia probatur; Quoniam accidens non se habet ad aliud, sed ex necessitate respicit subiectum in sua ratione, & definitione, ergo relatio non est accidens, & sic non est ens reale. Substantia autem esse non potest, quia substantia non ponitur in genere relationis.

7. Argum. Septimò: Relatio prædicamentalis, vt relatio est, nihil est præter absoluta, ergo simpliciter nihil in genere relationis. Antecedens probatur: Quia si ponamus duo alba in rerum natura, illa ex vi qualitatum absolutarum, quas habent, sunt inter se similia omni relatione seclusa, & superaddita; ergo relatio nihil est. Consequentia probatur, quia si relatio aliquid esset ad hoc, poneretur in istis extremis, vt essent formaliter similia. Sed

probatur

probatur antecedens, quia si cogitatione separes relationem, siue per Dei potentiam, illa duo alba sunt similia, nec intellectus potest aliud concipere, cum habeant vnitatem formalem. Et confirmatur, quia Deus est creator, & Dominus, & columna dextera sine aliqua relatione superaddita, ergo, &c.

8. Argum. Octauo: Propria ratio constitutiua prædicamenti relationis, scilicet, ipsum ad, est aliquid rationis, ergo tota ratio est aliquid rationis, & non quid reale. Consequentia probatur, quia impossibile est, quod aliqua essentia componatur ex ente reali, & rationis, vt diximus in materia de ente. Antecedens probatur; quia ad, in quantum ad, non dicit in; ergo non est accidens. Consequentia probatur, quia omne accidens dicit in. Sed antecedens probatur, quia ad, vt ad, est oppositum in, ergo non includit illud. Nullum enim oppositum includit in sua ratione & essentia aliud oppositum.

9. Argum. Nonò; ad, vt ad prædicamentale conuenit cum ad rationis constitutiuo relationis; ergo non est aliquid reale. Consequentia probatur, quia ens rationis cum ente reali non potest conuenire in aliquo reali. Sed antecedens probatur, nam ita relatio generis est ad aliud, sicut relatio paternitatis, ergo iam conueniunt in illo ad. *Solutio.* Si dicas, quod illud ad abstrahit a reali, & rationis; & in relatione reali est aliquid reale, in relatione rationis, est aliquid rationis, & in communi nec est reale nec rationis. *Impugn.* Contra, quia prima diuisio entis est per reale & rationis, ergo omne ens debet esse, vel reale, vel rationis, & non debet abstrahere. Sicut si animal diuidatur per rationale & irrationale, omne animal in particulari debet esse rationale, vel irrationale, ergo non potest dari talis ratio abstracta.

10. Arg. Decimò, ad, vt ad, non est perfectio, ergo, ad, vt ad, (in relatione prædicamentali loquor) non est quid reale. Antecedens probatur, nam aliàs Pater in diuinis haberet aliquam perfectionem, quæ non conueniret Filio, quia habet ad ad filium, quod ad, non conuenit filio. Consequentia probatur, quia omnis entitas realis dat aliquod esse, & ita dat aliquam perfectionem. Nā ens, quatenus ens, perfectio est, siquidē est bonum, bonum autem & perfectum idem sunt ergo, &c.

Praambula ad quæstionis decisionem.

IN hac sententia fuere variæ metaphysicorum opiniones. Aliqui enim asseruerunt, relationem prædicamentalem esse aliquid rationis. Hoc refert Auicenna in sua metaphysica libro 3. capite 10. & Aureolus 1. Sententiarum, distinct. 0.30, quęst. 1. hanc sequitur sententiam. *Controu. 1. Opin.* Alii moderni ex parte sunt hanc opinionem sequuti, dicentes, relationem esse aliquid reale, ratione quadam, quatenus dicit in, esse verò aliquid rationis, qua ratione dicit ad, & respectum ad terminum. *2. Opinio.* Quam opinionem vidi defendisse sapiētissimum magistrum meum fratrem Bartholomæū à Medina, primarium Salmanticensem. *Mag. Med.* Nec reputabat inconueniens, aliquid rationis esse modum completiuum alicuius entis realis, sicut dicunt aliqui de tempore, & de passionib. entis. Ita dicebat ipse, relationem dicere aliquid rationis, vt quid complens essentiam relationis prædicamentalis. Hoc tamen de relationibus diuinis negabat. Alia & tertia opinio est, relationem prædicamentalem, quantum ad omnia, & quantum ad rationem communem accidentis, & quantum ad specialem rationem relationis, quæ est ad, esse quid reale. *3. Opinio.*

Quæstionis decisio.

PRima conclusio: Relatio prædicamentalis est aliquid reale, vt distinguitur contra ens rationis, & aliquid potens in rerum natura exi- *1. Concl. Relatio prędicamētalis est quid reale.*

Digitized by Google

stere. Hæc conclusio ita aperta est, vt sit ridiculum illam in dubium reuocare. Est sententia Aristotelis in hoc capite,& quinto Metaphysicæ, vbi relationem constituit vnum genus entis realis ex æquo diuisum contra alia prædicamenta realia. Habet illam Diuus Thomas prima parte quæstione 28. articulo primo, vbi dicit: Ea verò, quæ dicunt ad aliquid, significant secundũ propriam rationem solum respectum ad aliud, qui quidem respectus aliquãdo est in ipsa natura rerum, vtpote quãdo aliquæ res secundum suam naturã, ad inuicem ordinatæ sunt, & ad inuicem inclinationem habent. Et huiusmodi relationes oportet esse reales, sicut in corpore graui est inclinatio, & ordo ad locum medium. Ecce D. Thomas relationes reales constituit. Sed in his verbis aduerte, non facere sermonem Diuum Thomam de inclinatione, & ordine formali, qui ordo est relatio, nam sic principium peteret, sed loquitur de ordine fundamentaliter, ita, vt sensus sit, inter eas res esse relationem realem mutuam, in quibus est eadẽ causa referibilitatis, seu ratio fundandi relationem. Et hoc idem intelligendum est per inclinationem, aut non inclinationem, per modum habitus, aut potentiæ. De quo vide acutissimum Caietanum prima parte, quæstione quarta, articulo tertio, & quæstione 13. articulo 7. & de hoc agemus rursus. Ex quo etiam videbis, quam extra chorum hanc Diui Thomæ sententiam adduxerit Suarez, quæstione præcedenti ad probandum, dari relationes secundum esse, quæ nõ sint prædicamentales in creaturis. Et idem ait Diuus Thomas multis aliis locis in principio huius prædicamenti adductis, & est communis animi conceptio fere omnium. Præterea probatur: Nam ens reale est ens diuisum in decẽ prædicamenta, vt patet quarto metaphysicæ, vbi Aristoteles reiecit ens rationis, & postea de ente reali loquutus est, ergo relatio participat rationem diuisi, ergo est aliquid reale. Præterea: Quando fit diuisio ab Aristotele in antepredicamentis omnium prædicamẽtorum, aut diuiditur ens reale in decẽ prædicamenta, & sic habeo intentum, quod relatio erit aliquid reale, quia ex necessitate debet participare naturam & essentiam diuisi. Vel est aliquid rationis, & hoc falsum, aliàs qualitas, & quãtitas, & reliqua prædicamenta essent aliquid rationis, quod est absurdum. Nam albedo, & calor non sunt ens rationis. Vel est aliquid abstractum ab ente reali, & rationis, vt dicitur in quarto metaphysicæ, & de hoc supra libro secundo actum est. Ergo omne inferius ad ens debet esse reale, vel rationis, quia debet continere rationem illã diuisam determinatam per aliquam illarum rationum, ergo ex necessitate erit relatio ens reale, & nõ rationis. Et hęc ratio est demonstratio. Præterea: Dantur habitudines reales, quarum totum suum esse est ad aliud se habere, seclusa omni operatione intellectus, ergo dantur relationes tales seclusa operatione intellectus; & istæ sunt prædicamentales, ergo relationes prædicamentales sunt reales. Antecedens primum patet, nam causa & effectus, pater & filius, sunt aliquid formaliter ordinati ad inuicem, ergo formaliter relatiui. Et hoc antequam intellectus consideret, nam intellectus non ordinat illa formaliter, sed cognoscit formalem ordinem. Præterea: Nam in diuinis secundum fidem dantur relationes reales ad inuicem ordinatæ, vel relatio paternitatis ad filiationem, seu patris ad filiũ, ergo in creaturis etiam dabuntur relationes reales, licet non tanta certitudine. Probatur consequentia: Quia sicut in diuinis dantur illę relationes reales, quia habent omnia requisita, vt sint aliquid reale, nimirum fundamẽtum, terminum, & cetera: ita relatio paternitatis habet subiectum reale, & fundamentum reale, nimirum potentiam generatiuam, & rationem fundandi, scilicet, generationem, & terminum, scilicet filium, nam nihil aliud requirit relatio ad suam realitatem: ergo, &c. Præterea, profecto non videtur tutum dicere, matrem Dei non esse matrem formaliter, nisi consi-

Nota.

Arguitur Suarez.

Ratio efficax & demonstratiua.

Digitized by Google

considerante intellectu, cũ habeat omnia requisita ad rationem maternitatis, & subiectum sit capax relationis realis, ergo, &c.

2. Concl. Modus constitutiuus relationis prædicamẽtalis est aliquid reale.

Secunda conclusio: Vltimus modus constitutiuus relationis prædicamentalis est aliquid reale. Itaque non solum relatio est aliquid reale, qua ratione habet essentiam accidentis in communi, sed etiam, qua ratione dicit ad, & respectum ad terminum. Hæc conclusio probatur ex Diuo Thoma, vbi supra, qui dicit, aliquas relationes esse reales, & loquitur certè supra dicta quæstione 28. articulo 1. & quæstione 13. articulo 7. de relatione secundum suam formalem rationem completam. Aliàs malè diceret, relationem esse aliquid reale: nam solum accidens esset aliquid reale, & non relatio. Et facit veluti formalem sensum Diuus Thomas, cum dicit, relationem esse aliquid reale, nimirum quatenus relatio est: nam hoc volebat inquirere, & apertè definiuit, cum dixit, quod reperiuntur aliqui respectus in rerum natura, ergo loquitur formaliter de respectu. Hoc itaque certum sit, qui dicunt, ad prædicamentale esse aliquid rationis, contra Diuum Thomã loqui, quod magis patet Quodlibeto primo, quæstione secunda, articulo primo in corpore, & in primo distinctione 26. quæstione secunda, articulo primo in corpore, & ad 3. vbi expressè dicit, quod de ratione relationis realis sunt duo, fundamentum & respectus ad aliud, sed fundamentum nõ est intrinsecum relationi, ergo respectus est aliquid reale secundum Diuũ Thomam.

Not.

Prob.

Et probatur rationibus. Primò: Nam impossibile est vnam essentiam ex rebus diuersorum generum constitui; ergo impossibile est, quod ad in relatione prædicamentali sit aliquid rationis. Antecedens probatur: quia res diuersorum generum sunt essentiæ diuersæ, & ita non possunt facere vnam essentiam sed plures. Consequentia patet, quia ens reale & rationis plus quã genere differunt, cum ens dicatur de illis analogicè duobus conceptibus.

Conf.

Et confirmatur: Nam si, ad, est quid rationis, & in quid reale, in relatione prædicamentali, verbi gratia, in paternitate, ergo paternitas non est realis, nec rationis: hoc autem est falsum, quia omne ens particulare debet esse reale, vel rationis, ergo, &c. Probatur maior: Quia compositũ ex duabus rebus neutra illarum est, vt patet in homine, maximè quando ex æquo componunt, & vnum non se habet, vt materiale respectu alterius.

Compositũ ex duabus rebus ex æquo neutra illarũ est.

Secundò: si, ad, in paternitate, verbi gratia, est aliquid rationis, ergo vel est negatio, vel relatio, vel priuatio, quia non est aliud genus entis rationis, vt supra visum fuit ex Diuo Thoma: sed negatio vel priuatio esse non potest, vt de se constat, nec relatio, ergo non est ens rationis. Probatur vltima pars, quia vna relatio completa non potest esse modus alterius relationis complens, & determinans illius rationem. Præterea: Nam si relationis, verbi gratia, paternitatis est accidens reale, cum sit accidens quoddam particulare, ante operationem intellectus debet ex necessitate habere determinatam rationem accidentis; ergo vel per aliquem modum absolutum: & hoc non, quia pertineret ad prædicamenta absoluta, vel per aliquid relatiuum, & sic iam seclusa operatione intellectus haberet rationem relationis, quod intendimus, & sic erit illud, ad, quid reale. Quod si dicas, non habere rationem accidentis determinatam per aliquem modum: hoc est impossibile; sicut impossibile est, quod detur ratio quantitatis non determinata per aliquem modum. Quod si dixeris, esse sicut embryo, in quo non est determinata ratio animalis per aliquam rationem specificam; contra; ergo iam illa ratio relationis non pertinebit directè ad prædicamentum relationis, sicut nec pertinet embryo directè ad prædicamentum substantiæ, & erit pars quædam, seu ens partiale, & ita etiam per aduentum, ad, rationis non sit quid completum, & perfectum, vnde nunquam erit in prædicamento relationis. Præterea: Modus determinatiuus alicuius, debet esse proportionalis illi, & ita, si id,

Fuga.

Impugnat.

Fuga.

Impugnat.

Digitized by Google

quod determinat, est reale, modus determinans debet esse realis, ergo cum, in, sit reale in omnium opinione, modus determinatiuus illius debet esse realis. Quonam modo potest ens reale determinari per ens rationis? Sicut enim differentia generis realis, non potest esse quid rationis, ita etiam determinatiuus modus entis realis non potest esse quid rationis. Præterea: Nunquam genus determinatur per vnã differentiam realem, & aliam rationis, ergo nunquã determinatur ens reale per vnum modum realem, & alium rationis, sed reliqui modi determinatiui entis sunt reales, ergo & hic modus huius prædicamenti, sed talis modus est, ad; ergo, ad, non est quid rationis.

3. Conclus. Tertia conclusio: Non datur, ad, commune enti reali, & rationis, quod abstrahat à reali, & rationis, & multò minus datur relatio, quæ importat vnum conceptum relationis communem relationi reali, & rationis. *Non potest assignari, ad, commune reali, & rationis.* Hæc cõclusio ponitur contra Caietanum, qui prima parte, quæstione 28. articulo 1. dicit, ad, vt sic seu propria ratio relationis, esse aliquid abstrahens ab ente reali, & rationis, cuius ratio est, quia, ad, vt sic, nec dicit substantiam, nec accidens, nec aliquid reale, vel rationis, sed solum dicit ad aliud se habere. *Prob. 1.* Eandem sententiam sequitur Ferrariensis 4. cõtra Gentes, cap. 14. in fine. Hanc etiam sequitur Soncinas & multi Thomistæ moderni; verumtamen conclusio est demonstrata. Et probatur: Nam prima diuisio entis, vt superius visũ fuit ex quarto metaphysicæ, est per ens reale, & ens rationis, & ista sunt membra adæquata diuisionis, ergo necessum est, quod omne, quod participat rationem entis diuisi, cõtineatur in aliquo membrorum diuidentium. Probatur consequentia: Aliàs si non contineretur ens determinatum sub aliquo membro diuidenti, mala esset diuisio: nam hæc est proprietas bonæ diuisionis, vt nihil sit sub diuiso, quod non sit in membris diuidentibus. *Opt. simile.* Sit exemplũ patens: Nam si substantia diuiditur per corporeã, & incorporeã, nihil põt esse substantia determinatè, quod non sit corporeũ, vel incorporeũ. Cũ igitur, ad, sit ens, & determinatum ens, & habeat in se rationem entis determinatam, necessariò debet esse reale, vel rationis. *Prob. 2.* Præterea: Sicut rationale determinat animal, & irrationale similiter, & non potest animal ad particularia descendere, nisi determinatum his differentiis, ita ens ad particulares rationes descẽdit mediis his modis realis, vel rationis; ergo non potest in aliquo ente determinato reperiri ratio entis, quin sit determinatum per modũ entis realis, vel rationis. Et ita non potest esse, quin sit ens reale, vel rationis. *Prob. 3.* Præterea, ad, includit rationem entis, & est ens magis determinatum, quam sit ens in communi, ergo determinatur aliquo modo entis, vt sit tale ens, & primi modi entis determinatiui, seu constitutiui diuersorum generum, seu rationum entis sunt reale & rationis, nec alia mẽbra sunt huius primæ diuisionis entis, ergo ex necessitate hoc ens nimirũ, ad, debet esse reale vel rationis. Vel si habet aliam rationem entis, iam ens debuit per tria mẽbra diuidi, quod est fallum. Nam omne ens determinatum, vel habet esse per operationem intellectus, vel non, & non est dare medium, quia sunt contradictoria. Si habet esse per operationem intellectus, est ens rationis, si non erit ens reale, si est ens, & non potest dari conceptus abstractus: sed ens se habet ad reale & rationis, sicut homo viuus & pictus, nam duobus conceptibus est analogum. Sed, etiamsi daretur conceptus abstractus, argumenta hæc conuincunt. Et cõfirmatur, quia non potest dari homo, qui non sit viuus, vel pictus, ergo nec ens, quod nõ sit reale, vel rationis, quia eodem modo se habent. Certè, si hæc argumenta non cõuincunt, modi arguendi à diuiso ad membra diuidentia, & e conuerso nihil valent. *Solutio aliquorum.* Aliqui respõdẽt, quod isti modi arguendi valent in diuisis vnivocis, non verò in analogis. *Impugnat.* Sed hæc solutio in nulla ratione firmatur. Et sic argumentor contra illam: Nã diuisum analogum vel habet membra diuidentia adæquata, vel non. Secundum non potest dici: nam etiamsi sit analogum, determinatur ad rationes particulares:

Digitized by Google

res: ergo per modos, ergo diuiditur per modos. Tum sic, vel isti modi sunt adæquati, vel non, certè si sunt adæquati, vel possunt esse, quia omne diuisibile habet adæquata membra diuidentia, ergo valebit à diuiso ad membra diuidẽtia, vel è conuerso, ergo si ad est ens determinatum, seu habet in se rationem entis determinatam, ergo per modos primos entis diuisiuos, sed isti sunt reale & rationis, ergo est ens reale, vel rationis. Vnde supra dicta solutio est ex ignorantia logicali assignata, vt patet. Nam ens diuiditur analogicè in substãtiam, & accidens, & tamen est bona cõsequentia; est ens determinatum, ergo substantia, vel accidens. *Solutio aliorum.* Respondent aliqui, quod sunt aliqui modi determinatiui entis, qui sunt ita vniuersales, sicut ens, quod determinatur, & ita modus determinatiuus entis ad esse, ad est tam vniuersalis, sicut ens. *Impugnat.* Sed iste modus destruit metaphysicam, & logicam simul. Nam si determinat rationem entis ad aliquem modum, ergo dicit rationem magis limitatam, & determinatam, ergo nõ ita vniuersalem, sicut ens: aliàs esset impossibile, quod resultaret ex illo modo aliquid magis particulare, & determinatum. Antecedens probatur. Nam si dicit idem, quod ens & eodẽ modo, ergo erit idem, quod ens, ergo dicit ens alio modo magis determinato, & ita iam non erit ita vniuersalis. Et hoc patet inductiuè in omnibus modis & differentiis. *Obiectio.* Et si dicas, quod modi vnius veri & cetera determinãt ens, & tamen manent ita vniuersales passiones entis, sicut ens: patet, quia determinant extrinsecè, de quo supra, sicut risibile determinat hominem, maximè impugnatur hæc solutio. *Solutio.* Nam non datur vnus conceptus abstractus ab ente reali & rationis, sed duobus conceptibus ens significat ens reale, & ens rationis, ergo nec ad debet abstrahere ab ente reali & rationis. Antecedens probatur, quia ens rationis participat tam diminutè rationem entis, vt sit ens alterius rationis. Sicut homo pictus est homo alterius rationis, ergo similiter ad reale, & ad rationis erunt diuersę rationes, propterea quod est alterius rationis. Et ista diuersitas in illo, quod se habet ad modum superioris, vel se debet habere, sufficit ad faciendum diuersitatem in inferioribus. Nam quia ens est analogum ad substantiam & accidens, nihil potest substantiæ & accidenti dari vniuocum. *Obiectio.* Sed cõtra: Nam non datur vnus conceptus entis realis, & rationis, ergo non diuiditur ens per reale, & rationis. *Solutio 1.* Respondetur, quod volumus dicere, tam diuersa esse ens reale, & rationis, vt ex necessitate debeãt habere diuersos conceptus, & omnia entia ex necessitate reducenda esse ad ens reale, & rationis, sicut omnes homines ad hominem viuum & pictum. *Solutio 2.* Secundò respondetur, quod etiamsi daretur conceptus abstractus ab ente reali, & rationis, quia ista sunt prima membra diuidẽtia ens, omne ens deberet esse reale, uel rõnis. *Replica.* Sed contra supra dicta est argumẽtum forte: Nã sapientia est superior ad ens. Et tamen nec est creata, nec increata, nec finita, nec infinita, & tamen prima diuisio entis realis per se, vt distinguitur cõtra per accidens, est per finitum, & infinitum, ergo, sicut nõ valet, sapientia est ens, ergo finitum, vel infinitum, ita nõ valet, ad, seu relatio, est ens: ergo reale vel rationis. *Solutio.* Sed sicut sapientia abstrahit à finito, & infinito, ita similiter ad est relatio abstrahens à reali & rationis. Hoc argumẽtum varias habet solutiones secundum quod variè opinatum est de conceptu, analoga omnia non habere vnum conceptum præcisum, in qua sententia est Caietanus, vt patuit supra: facile.n. soluit hoc argumentum. Nam sapientia dicitur de sapientia finita, & infinita analogicè duobus conceptibus, sicut ens: nam ens dicitur analogicè de finito & infinito, sic adeo, vt non detur vnus conceptus præcisus & abstractus entis finiti & infiniti, sed duo conceptus proportionabiliter se habentes, in quibus formaliter saluatur ratio entis, & similiter de sapientia dicendum est Vnde sapientia finita alium conceptum habet, & alium sapientia infinita, & sapientia in communi non datur cum vnico conceptu, & ita sicut sapientia infinita, est ens,

& infinitum ens: & similiter sapientia finita est ens finitũ. Et certè hoc argumẽtũ facit probabilissimam opinionẽ Caietani de conceptu entis, & modo non est amplius hoc disputandum. Sed vide de ente supra: & per differentiam inter analoga vnius, aut pluriũ conceptuum soluendæ sunt omnes difficultates. Et per hunc modum soluenda sunt omnia argumenta, quæ fieri poterant de ratione speciei intelligibilis, quæ in sua ratione non dicit esse substantiam, vel accidens, finitam vel infinitam, & idem de verbo, & cetera.

4. Conclus. Relatio rationis est vera relatio.

Quarta conclusio: Relatio rationis est vera relatio, non tamen constituitur in prædicamento relationis. Hæc vltima pars probatur, quia sola entia realia directè constituuntur in hoc prędicamento, sed relatio rationis non est ens reale, ergo non constituitur in hoc prædicamento. Probatur maior, quia ens reale est ens diuisum in decẽ prædicamenta, vt patet ex Aristotele in anteprædicamentis de diuisione prędicamentorum, & 4. & 5. metaphysicæ. Prima pars conclusionis probatur, quia totum suum esse talis relationis est ad aliud, tanquam ad terminũ, vt patet in genereitate, speciei tate, &c ergo, &c. Et ita sentit D. Thomas 1. par. quæstio. 28. articulo 2. Et præterea: Nam genereitas, verbi gratia, vel relatio dominii in Deo est quoddam ens, non absolutum, & quod habeat esse ad se, ergo relatiuum, & quod habeat totum suũ esse ad aliud, ergo verè est relatio, sed non ponitur in prædicamento, quia est ens rationis.

Obiectio.

Sed contra. Nam de ratione veræ relationis est, quod sit simul cum suo termino, sed relatio rationis nõ est huiusmodi, ergo, &c. Nam prius est genereitas, quam speciei tas, quę est suũ correlatiuũ, quia prius intellectus considerat, vt potest considerare, genereitatem, quam speciei tatem; ergo habebit prius esse, & tunc si non consideretur speciei tas, non habebit esse, cum esse eius sit per operationẽ intellectus, ergo, &c. De hoc iam supra diximus & dicemus inferius in proprietatibus relatiuorum.

Obiect. ex D. Tho.

Et si arguas secundò contra eandem conclusionem, ex D. Tho. loco proximè adducto, qui dicit: Considerandum est, quod in his, quæ dicũtur ad aliquid, reperiuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundũ rem, & tamen facit sermonem de prædicamento. Nã si non esset sensus, quod in prædicamento relationis reperiãtur aliqua secundum rem, & aliqua secundum rationem, sed solum diceret, quod in aliquo superiori analogo, nimirum in relatione reperiãtur relationes reales, & rationis, nihil diceret: quia etiã reperitur quantitas rationis. Vt quando imaginamur chimæram magnam, & reperitur priuatio, quæ est qualitas rationis. Et hoc videtur D. Thom. docuisse multis aliis in locis supra adductis, vt artic. 2. eiusdem quæstionis, & quæstio 13. articul. 7. in 1. part. & quodlibeto 1. articulo 2. quodlibeto 9. articul. 5. & quæstion. 2. de potentia, articulo 5. & sæpe alibi. Et hoc etiam ante Caietanum docuit Capreolus in 1. distinctio. 33. articulo 1. & Ferrariensis 4. contra Gentes, capite 14. & Soncinas 5. metaphysicæ, quæstione 26. Et ratio horum discipulorum D. Thomæ est, quia definitio relationis rationis est eadem cum definitione relationis realis, in quantũ est relatio. Sed respõdetur, quod, vt demonstraui, relatio non potest importare vnam rationem ad relationem realem, & rationis, nisi analogã, quia ens analogum est ad ens reale, & rationis.

Explicatur mẽs D. Th.

Et D. Thomas voluit dicere, quod dantur relationes rationis, quæ sunt veræ relationes, analogicè tamen. Et vult dicere, quod in hoc analogo, quod est relatio, dantur verè relationes reales, & verè relationes rationis, sed analogicè dicuntur relationes rationis tales, sicut verum ens est albedo: sed analogatum in ordine ad ens. Ita vera relatio est genereitas, sed analogata in ordine ad relationem: nec conuenit illi essentia relationis vniuocè, sed analogicè.

Differentia inter relationem & quantitatẽ rationis.

Relatio verò, quæ ponitur in prædicamento relationis, est aliquid reale, nec datur vera quantitas rationis, quæ verò extendat partes subiecti, sicut datur vera relatio, quia relatio ex eo, quod est ordo ad aliud, potest reperiri in relationibus rationis, quæ verò possunt ordi-

Digitized by Google

ordinari ad aliud. Et ad hoc non est necesse, quod relatio inhæreat, nec est necesse, quod detur vnus conceptus relationis in communi abstractus à relatione reali & rationis, sed sat fuerit, quod detur quoddam ens rationis cuius totum suum esse sit ad aliud. Et hoc potest reperiri, quia respectus rationis ex eo, quod respicit aliud, vt terminum, potest hoc habere, quod aliis prædicamentis denegatur, quia omnia prædicamenta habent suum effectum formalem in ordine ad subiectum. Et ita non potest iste effectus, nec alius similis analogicè, qui verè sit talis, reperiri in ente rationis, sed si tale, impropriè est, sicut homo pictus dicitur homo. Bene autem potest reperiri respectus ad aliud, qui sit talis analogicè, & formaliter talis in entibus rationis, quia habet aliud respicere relatio realis, & ita potest illi assimilari formaliter alia relatio rationis, licet deficienter & analogice, sicut accidens est ens formaliter simile substantiæ, analogicè tamen.

Notabile optimum. Et nota, quod cum D. Thomas dicit, relationem, secundum propriam rationem, non ponere aliquid, non vult dicere, secundum propriam rationem non esse aliquid reale, sed vult dicere, quod secundum propriam rationem referatur ad aliud subiectum, & non faciat, quod subiectum habeat esse absolutum. Et videbis hoc esse verum in 1. distinct. 20. articulo 1. in corpore, vbi hoc concedit de relationibus diuinis. Et tamen secundum propriam rationem non sunt aliquid rationis, sed aliquid reale. Et *Locus D. Thom. quomodo intelligendus.* quando 1. part. quæst. 28. articulo 2. in corpore dicit; relationem secundum esse eius inhærere subiecto, secundum verò propriam rationem tantum assistere, loquitur D. Thomas ad eundem modum, & significat, quod propria relationis est ordo ad terminum, & importatur, ac si non inhæreret in rei veritate, & tamen inhæret, quando est relatio prædicamentalis. Et videbis, hoc esse verum, quia in 1. distinct. 33. art. 1. in corpore asserit, relationem secundum quod est in subiecto, facere compositionem cum eo, quia aliud est esse relationis, & subiecti, quod refertur, ergo est aliquid reale, etiam secundum propriã rationem. Et loquor de prædicamentali. Nã si esset aliquid rationis, non posset facere compositionem cũ subiecto, quia ens rationis non facit compositionem cum subiecto, vt patet de relatione dominii in Deo, quæ non facit compositionẽ cum Deo. *Quæ differentia sit inter relationẽ realem, et qualitatem.* Itaque hæc est perpetua differentia inter relationem realem, & qualitatem, vel quãtitatẽ, quod quantitas & qualitas dant esse formale subiecto in ordine ad se, hoc est, non in ordine ad terminum. At verò relatio dat esse subiecto, non in ordine ad se, sed in ordine ad aliud, faciendo relatũ, & ad aliquid. Et hoc est, relationem nõ ponere aliquid in subiecto, hoc est, non terminare omnem effectum suum formalem in subiecto, sed illud referre ad terminum, vt sic.

Dissoluuntur argumenta.

Ad argumenta in principio quæstionis, & ad primum respondetur ab aliquibus, relationem produci ab eo, qui producit terminum. *Ad 1. arg. Opinio aliquorum.* Vt si ergo sim albus, & alius producat alium album, qui producit illud album, producit in me relationem similitudinis, quæ consequitur. Sed nõ possum intelligere, *Impugnat.* imo nec reputo verum, vt, qui producit album existens apud Indos, producat relationem in Hispania, quia nihil operatur apud aliud album existens in Hispania. Verum est, quod producit aliquid necessarium, vt sit relatio similitudinis inter illa duo alba, nimirum fundamentum proximum & extremum relationis, scilicet, aliud album. Sed secundò respõdetur, relationem produci *Alia solutio.* ab eo, qui produxit fundamentum. Verbi gratia, sum ego albus, & producitur postea aliud album; dicimur similes, & in me est relatio similitudinis ad aliud album, & in alio albo etiam est relatio similitudinis ad me, qui produxit meã albedinem, produxit meam similitudinem, quando resultat in actu illa eadem actione, quia produxit albedinem. Et si non resultauit posita actione productiua albedinis, ex eo fuit, quia non erant omnia requisita posita, nimirum, alia albedo. Sicut dicimus, motum grauium esse-

esse à generante, & eadem actione produci, qua producitur graue, quæ primò & per se terminatur ad graue, & secundariò ad motum; eodem modo actio producentis albedinem primò terminatur ad albedinem, & secundariò ad similitudinem. Et ita dixit Aristoteles, quinto physicorum, ad relationem non esse per se motum, bene tamen per aliud, scilicet, per fundamentum. Et illa relatio per resultantiam producitur ab albedine, & resultat ex actione productiua ipsius albedinis, sicut accidentia generantia eadem actione & generatione, qua generatur substantia, quæ primò & per se terminatur ad substantiam, secundariò ad accidentia, quæ resultant ex substantia per actionem primam generantis.

Doctrina pulcra.

Obiectio. Et si dicas, contra. Nam modò non est producens albedinem, quando resultat similitudo, quia iam fuit corrupta, ergo modo non potest producere similitudinem: *Solutio.* respondetur, quod reliquit aliquid sui, nimirum suum effectum, ex quo resultat illa similitudo. Et hanc virtutem, vt posset per resultantiam producere, relationem habuit per actionem producentis albedinem, quia statim resultare deberet ab illa albedine similitudo, si esset aliud extremum & fundamentum proximum. Nam ex eo, quod relatio est tam minimæ entitatis, facilè resultat posito termino, & ipsa virtus, secundum quam resultat, nihil aliud est, quam albedo posita in actu, si tamen adsint requisita. Ex hac solutione patet, quam falsa sit illa solutio asserentium, quando fuit producta albedo, seu fundamentum, relationem, quantum ad in, & posito termino produci, quantum attinet ad respectũ, & ad quod, dici, quia relatio est quid simplicissimum, & non potest per partes produci. Ista magis explicabuntur cum sermonem instituemus de distinctione relationis à fundamento. Alia solutio etiam, quæ dicit, quod quando producitur fundamentum, producitur relatio quantum ad realitatem, & quando producitur terminus, producitur quantum ad formalitatem, etiam est falsa. Nam nihil relationis erat productum, antequam produceretur eius formalitas, quia, vt dixit, relatio est quid simplicissimum, & caret partibus, quæ possint produci diuersis temporibus. Et si dicas, ergo quando Petrus producit Ioannem, qui debet producere aliũ filium, sequitur, quod tunc causset relationem paternitatis, negatur sequela; sed tunc solum caussat aliquid, ex quo postea virtute eiusdem actionis debet resultare relatio posita actione generãdi, & reliquis requisitis. Relatio verò, quæ est in termino, producitur à producente fundamentum, vt relatio filiationis à producente Petrum, & à Petro per resultantiam.

Reijcitur opinio quorundam.

Reijcitur alia opinio.

Ad 2. arg. Solutio Capreoli. Ad secundum argumentum respondent aliqui, relationem aduenire cum mutatione subiecti ratione fundamenti. Nam ad hoc, quod adueniat relatio, est necessarium, vt adueniat prius fundamentum, vt, verbi gratia, ad hoc, quod adueniat relatio similitudinis, est necesse prius habere albedinem, in qua acquirenda mutatur homo, & hoc sufficit, vt relatio sit aliquid reale. Sed hæc solutio non mihi placet, quia etiam possemus dicere, relationem rationis esse aliquid reale, quia aliquando fundamentum eius mutat subiectum, vt esse visum, quod est ens rationis, fundatur in videre, quod est aliquid reale, & mutat realiter subiectum, nam visio facit realiter videntem. Et præterea. Nam si loquitur de mutatione physica, tum dicit, quod est aliquid reale, quia fundamentum est aliquid reale, adueniens cum mutatione, hoc esse non potest, nam relatio mensurati non aduenit cum huiusmodi mutatione. Alii dicunt, quod forma absoluta aduenit cum mutatione subiecti, quia est ad se: at verò forma relatiua, quia est ad aliud, non dat subiecto mutationem, Capreolus primo distinct. 30. respondet, quod si relatio adueniat cum suo fundamento, tunc non potest aduenire sine subiecti mutatione propriè dicta, si verò adueniat sine fundamento, bene posse accidere sine mutatione, vt si alius sit albus de nouo & ego fiam similis illi. Sed hæc solutio est eadem cum prima. Et ideo respondetur, quod mutatio accipitur dupliciter.

Impugnatur Capreolus.

Solutio aliorum.

Digitized by Google

Propria so lutio Authoris.

Duplex mutatio.

pliciter. Vno modo pro mutatione propriè dicta, quæ fit per motum, seu mutationem physicam, vt per alterationem, augmentationem, motum localẽ, per generationem & corruptionem, & relatio non cum huiusmodi mutatione producitur, quia ad relationem non est per se motus, seu mutatio physica. Alio modo accipitur mutatio pro hoc, quod est rem habere modò aliquam formam, quam antea non habebat, siue illa forma producatur per motum, seu consequatur ad aliam productam per motum, quæ vocatur mutatio metaphysica, & relatio aduenit cum huiusmodi mutatione, quod sufficit, vt sit relatio realis, quod adueniat cum hac mutatione metaphysica. Nam propterea negamus, relationem realem Deo ex tempore competere, quia aliàs Deus mutaretur, siquidem ex tempore haberet aliquid reale, seu aliquam relationem realem, quam ab æterno non habebat, quod est mutari metaphysicè. Nam si subiectum potest recipere hanc realitatem, seu rationem formalem realem, ergo potentialitatem aliquam habebat ad illam suscipiendam, & sic iam realiter aliter se habet, siquidem refertur ad id, ad quod ante non referebatur realiter, & sic aliquo modo mutatur. Ad confirmationem patet ex dictis.

Ad 3. arg. Diuerso modo scibile existẽs refertur ad scientiam, & diuerso modo scibile non existens.

Ad tertium argumentum diximus, & dicemus etiam, cum tractabimus fundamenta relationis realis. Communis solutio est, quod si scibile existat, est relatio realis, & ita refertur ad rem, & vna relatio realis non pendet ab alia, quia dependentia dicit aliquod genus caussæ, & relatiua sunt simul natura, quapropter vnum non est caussa respectu alterius. Vnde nec dependet vnum ab alio, quamuis requirat aliud vt terminum. Si verò scibile non existat, relatio mensurati in scientia est relatio rationis, sicut in Imperatoris imagine relatio mensurati ad Imperatorem mẽsurantem, & non existentem est relatio rationis.

Ad 4. arg.

Ad quartum respondent aliqui, non esse inconueniens, quod in eodem continuo, sicut sunt infinitæ partes actu, vel puncta infinita, ita sint relationes infinitæ. Ita Suarez disputatione 47. sectione 8. num. 5. Sed contra, nam sequitur, quod dentur infinita indiuidua actu existentia, quod est impossibile. Et probatur, quia dantur actu infinitæ partes, & in qualibet parte est sua relatio distinctionis, qua distinguitur à toto & qualibet parte: Et hæc relatio est distincta ab alia non specie, ergo numero, ergo dant actu infinita indiuidua, quod est impossibile. Partes enim infinitæ bene possunt dari, non tamen indiuidua infinita quia omnes partes habent idem esse, illæ verò relationes cum sint numero distinctæ, non potẽrunt habere idem esse. Et ideo alia solutio adhibetur ab aliis, quam assignat Soncinas quinto metaph. quæstion. 25. quod inter totum & partes non est distinctio realis, & ideo nec relatio talis. Sed hoc verum est, si loquamur de toto & partibus simul sumptis. Cęterum totum & quælibet pars per se realiter distinguuntur, quia totum addit aliquid supra partem.

Reijcitur Suarez.

Solutio aliorum.

Et ideo respondent alii, quod licet largè loquendo, totum & quęlibet pars realiter distinguantur, tamen in rigore loquendo non est distinctio realis, quoniam pars integralis non est res, sed pars rei, & ideo totius ad partes integrales non est distinctio realis. Sed hæc solutio habet inconueniens non paruum, quia inter materiam & totum compositum ex illa est relatio realis caussæ & effectus: nam caussat totum materia in genere causæ materialis, ergo etiam ibi erit relatio distinctionis, quia omnis caussa realiter debet esse distincta à suo effectu, & si habet sufficientem distinctionem, vt causset & habeat relationem causæ, etiam habebit sufficientem distinctionem, vt realiter distinguatur & referatur relatione distinctionis. Et præcipuè, quia partes integrales diuisiuè componunt & causant totum integrale: ergo referuntur relatione reali causæ ad effectum, quod est totum. Sed respondetur, quod vt sit relatio realis, debet res esse distincta ab illo,

Impugnatur præcedens solutio.

Vera respõsio.

Digitized by Google

illo, ad quod refertur, vel tanquam distincta entitas, vel tanquam distincta formalitas saltem. Et in partibus integralibus nihil horum reperitur, quia nec sunt entitates distinctæ: non enim homo constat ex infinitis entitatibus; nec à toto distinguuntur formaliter, quia etiam non constant ex distinctis formalitatibus infinitis, sed dicitur partes integrales, quia habent idem esse, & entitatem actu. Et præterea possunt esse diuersæ, & ita non refertur totum ad suas partes integrales relatione reali ob dictam causam, sed partes infinitę dicuntur, quia diuisiuè possunt esse separatæ. Sed certe argumentum est difficile, & de illo infra iterum dicam. Ad illud de relationibus distantiæ respondetur, quod cum sint minimæ entitatis, non est inconueniens, quod omnia indiuidua ad illud dicant diuersas relationes distantiæ, quæ sunt in magno numero. Vel potest dici ad argumentum principale, quod omnes partes vnica relatione referuntur ad totum, quia habent idem esse; si autem loquaris de partibus signatis, illæ finitæ sunt. *Ad confir.* Ad cōfirmationem respondetur, quod relatio dicit peculiarem modum inhærendi: nam inhæret subiecto vt forma, quæ ipsum ad aliud, vt ad terminum, refert, & iste est peculiaris modus inhærendi, inhæret enim referendo, & refert inhærendo.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur ex conclusionibus. Vocat enim ibi genus analogum in genere relationis, duobus conceptibus, quod est relatio, & in hoc analogo dicitur reperiri relationes reales & rationis, non verò datur conceptus vnus abstractus communis ad reale, & rationis.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, concedendo antecedens & negando consequentiam. Nam aliqua accidentia sunt, quorum totum suum esse est ad aliud se habere, non ex eo, quod non inhæreant, sed ex eo, quod inhæreant referendo ad aliud, & ea quæ sic inhærent sunt accidentia, quorum totum suum esse est, ad aliud se habere. Differentia enim accidentis relatiui & absoluti in hoc consistit, quod accidens relatiuum prædicamentale inhæret referendo, & accidens absolutum inhæret non referendo, sed dando esse absolutum à termino, & accidens quidem in communi, vt est commune ad accidens relatiuum, & absolutum, dicit inhærere subiecto abstrahendo ab hoc, quod est dare esse in ordine ad terminum, vel in ordine ad se, hoc est abstrahendo ab absoluto modo, vel relatiuo.

Ad 7. arg. Ad septimum respondet Suarez disputatione 49. sectione 2. numero 24. relationem non esse aliquid ex natura rei distinctum ab absolutis, sed solum ratione, & præscindi ab absolutis, vt aliquid solum ratione ab illis distinctum. Vnde concedit, eis duabus albedinibus, Petrum & Paulum esse similes formaliter, quatenus consideratur albedo in ordine ad aliud. Nam si per sesola consideretur, est albedo, si verò consideretur in ordine ad aliud, est similitudo. Sed hæc solutio falsissima est, quia, *Impugnatur Suarez.* vt videbimus infra, relatio a suo fundamento realiter formaliter ex natura rei saltem distinguitur, cum pertineat ad aliud prædicamentum, & ita habet diuersa genera & differentias, vnde habet ex necessitate aliam essentiam. *Vera solutio.* Et ita respondetur, quod duo alba nō sunt similia formaliter per albedines, sed per quasdam relationes similitudinis superadditas illis ex natura rei ad minus distinctas. Et Deus dicitur Dominus per relationem rationis superadditam illi, & per hoc patet ad confirmationem.

Ad 8. arg. Ad octauum argumentum: negatur, quod propria ratio prædicamenti relationis, scilicet, ipsum, ad, sit aliquid rationis. Et cum dicitur, quod, ad, in quantum, ad, non dicit, in, distinguitur hoc, ad, in quantum, ad, non dicit in, in genere sine aliqua determinatione, fatemur, sed dicit tale in, scilicet, inhærentię modum, qui determinat rationem accidentis communi ad hoc, vt sit tale accidens referens ad terminum, nec, ad, vt sic est oppositum, in, in genere, sed includit illud, sed opponitur modis aliorum prædicamentorum, modis quantitatis, scilicet, & qualitatis.

Ad

Digitized by Google

Ad 9. arg. Ad nonum respõdetur, quod, ad, reale conuenit cum, ad, rationis analogicè, & non vniuocè, & analogicè quidē duobus conceptibus, vt dictum est quia ens inclusum in quolibet, ad, duobus conceptibus dicitur de ente reali & rationis.

Ad 10. arg. Ad decimum argumentum respondetur, quod, ad, includit ens reale, vtrum autem dicat perfectionem, ad, videbimus infra.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrum essentia relationis sit actu, vel aptitudine referri.

Controuersia. HÆC quæstio subtilis est, quam etiam solent disputare Theologi prima parte, dum de constitutiuis diuinarum personarum disputant, in qua re Ioannes Maior in distinctione 12. quæstione

1. Opin. 1. Ledesma Lusitanus prima parte quarti, quæst. 28. articulo 2. dubio 4. dicunt, Deum posse conseruare paternitatem creatam sine proprio subiecto, vel per se separatam, vel in alio subiecto, puta, in lapide, & in hac sententia clarum est, ibi seruari relationem, sine proprio effectu formali, quia lapidi non potest dare esse patrem, & consequenter conseruatur sine eo, quod actu refertur ad aliud, quia non est terminus, ad quem referatur, & ita essentia relationis non erit actu referri, sed aptitudine solum referri. Et confirmatur hęc sententia. Nam vulgatissima regula est in Summulis, verba in definitione non dicere actum, sed aptitudinem. Cum enim dicimus, albedinem esse disgregatiuam visus, non est sensus, quod semper actu disgreget, sed quod possit. Et cum dicimus, essentiam quantitatis esse extendere substantiam, non intelligimus actu, sed aptitudine; ergo cum dicimus, relationem esse, cuius totum sũu esse est ad aliud se habere, & referri ad aliud, non est sensus, quod actu referatur, sed sensus est, quod aptitudine sit referibilis. Suarez disputatione quadragesima septima, sectione 5. in fine, dicit, rem constitui aptam referri per fundamentum, & non per relationem, proprium autem effectum formalem relationis esse actu referre, vbi, velit nolit, ex natura rei distinguit inter relationem & fundamentum. Nam dicit, aliàs nec distingueretur secundum rationem formalem à fundamento, cuius oppositum superius vidimus dixisse, quod non distinguuntur in re, sed per intellectum & rationem, nisi dicat, quod non intelligimus ipsum, & transeat. Hanc quæstionem sic breuiter explico.

2. Opinio. Suarez.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. DIco primò: Ratio formalis & essentialis relationis prædicamentalis (nam de relationibus rationis supra multa diximus) est, quod sit forma quædam, qua constituitur aliquid in esse relatiui, sicut albedo est id, quo aliquid constituitur in esse albi. Probatur hæc conclusio; Nam omnis forma accidentalis est id, quo aliquid in esse tali constituitur, vt patet per omnia prædicamenta discurrendo, sed relatio est forma accidentalis, ergo est id, quo aliquid constituitur in esse relatiui. Maior patet. Nam forma est, quæ dat esse formaliter, ergo est id, quo aliquid constituitur in esse. Et minor patet de se. Vnde infertur, quod relationis essentia non est referri ad aliud. Et loquimur de prędicamentali relatione: nam referri ad aliud, conuenit constituto, per relationem, sed relatio non est huiusmodi, ergo eius essentia nõ est referri ad aliud. Minor probatur, quia constitutum per relationem est relatiuum, relatio autem non est relatiuum.

In quo consistat ratio formalis relationis.

2. Conclus. De essentia relationis nõ est actualiter referre. Dico secundò. De essentia relationis non est actu constituere aliquid in esse relatiui secundum existentiam, ita vt semper faciat aliquid relatiuum. Probatur: Nam si relatio non existat, non habet istum effectum, & tamen semper verum est dicere, relationem esse formam relatiuam, quia hæc est propositio æternæ veritatis, ergo sua essentia-

Digitized by Google

essentia non est dare actualiter tale esse.

3. Conclus. Quid sit relatio in potentia.

Dico tertiò: Relatio in potentia est id, quo aliquid potest esse relatiuum, & relatio in actu, & existens est id, quo aliquid est actu relatiuum, & non potest poni relatio in rerum natura, quin faciat aliquod esse actu relatiuum, idest referri actualiter ad aliud. Probatur ista vltima pars: Quia impossibile est poni relationem in subiecto, quin habeat aliquem effectum formalem, sed relatio non habet alium effectum formalem, nisi cōstituere relatiuum, ergo, &c. Maior probatur, quia ex informatione formæ & subiecto resultat aliquod esse, & erit hoc, quod est esse relatiuum, nam aliud fingi non potest. Et si consideretur, vt potens existere in rerum natura, considerabitur, vt potens facere relatiuum.

Difficultas. An Deus cōseruare possit relationē sine subiecto.

Et si inquiras, an Deus possit conseruare relationem sine subiecto, respōdetur, (& per hoc patet ad argumentum in principio) impossibile esse, cōseruari relationē per se sine eo, quod sit in subiecto, & minus potest poni in alieno subiecto, quia indiuiduatur penes hoc subiectū. Et ita si esset in alio subiecto, iam haberet ab illo indiuiduationem, & ita à duobus subiectis totalibus dependeret, quod est impossibile.

Difficultas. Quare relatio conser-seruari non possit sine subiecto, & fundamento.

Et si inquiras, quare nō potest relatio separari à subiecto & fundamento, respondetur, quia pendet necessariò ab illis, nam ex natura sua respicit terminum, & non potest illum respicere, nisi respiciendo & dando esse prius subiecto. Et si arguas, possumus concipere relationem vt afficientem subiectum, & constituentem relatiuum, & non, vt referentem subiectum ad aliud, ergo de essentia relationis non est referri actu ad aliud, vt quo etiam. Antecedens probatur, nā in diuinis concipimus relationē patris, vt constituentem patrem, & non vt referentem illum ad filium.

Consequentia probatur, quia si esset de sua essentia, non possemus illam sine actuali relatione concipere, quia res non potest concipi sine sua essentia distinctè, vel confusè, si semel concipiatur, & in humanis similiter prius concipio relationem paternitatis, vt constituentē patrē, q̄ vt referētem ad filium.

Effectus formalis relationis dupliciter concipi potest, adæquatè, & inadæquatè.

Respondetur, quod relatio vnum habet effectum formalem completum, & perfectum. Et hoc est constituere relatiuum & referre ad terminum. Et hunc effectum impossibile est concipere sine respectu ad terminum, sicut est impossibile rem sine sua essentia concipere, quia res & sua essentia idem sunt. Ceterum hunc effectum formalem si inadæquatè concipiam, possum coucipere paternitatem, vt constituentem patrē, & non considerare explicitè ordinem ad filium, quia non concepi paternitatem explicitè, & completè. Et etiam, quia nostro modo intelligendi effectus, formalis paternitatis, verbi gratia, prius terminatur ad hoc, quod est constituere, quam ad hoc, quod est referre, vsque dum completè, & perfectè intelligamus relationem paternitatis. Sunt enim gradus nostro modo intelligendi in relationis effectu formali. Et ita est intelligendus D. Tho. quæst. 40. art. 4. in fine corporis articuli, dum dicit, quod proprietas personalis patris potest cōsiderari dupliciter. Vno modo, vt est relatio, & sic iterum secundum intellectum præsupponit actum notionalem, quia relatio, in quātum huiusmodi fundatur super actum. Alio modo, in quantum est cōstitutiua personæ, & sic oportet, quod præintelligatur relatio actui notionali: sicut persona agens præintelligitur actioni. Per ista enim verba non intendit D. Tho. explicare ordinem inter relationem, & actum notionalem, vt sunt à parte rei, siue ex parte obiecti secundum se, sed solum intendit explicare ordinem, quo hæc intelliguntur à nobis secūdum nostrum modū imperfectum intelligendi, Quia, videlicet, prius intelligitur imperfectè & confusè paternitas diuina sub communi ratione proprietatis constituentis personam, quam intelligatur distinctè, & in particulari sub ratione propria relationis paternitatis consequentis actum generandi. Sed ad hoc, quod intelligatur à nobis ipsa relatio paternitatis distinctè & in particulari, quatenus talis relatio est, necessariò debet intelligi actus generādi, tanquam eius fundamentum. Vide aliam solutionem

Explicatur locus Diui Tho. difficilis de relatione vt relatione, & vt constitutiua persona.

in

Digitized by Google

Alia explicationes ex Caiet. Fer. et Capreol. in Caietano quęstion. 40. articulo 4. supra dicto, & aliam in Ferrara 4. contra Gentes, & Capreol. 1. distinctione 26. quęstione 1. Sed hæc, quæ à nobis exhibetur explicatio, melior videtur. Et quia hæc disputatio pertinet ad materiam de Trinitate, non est amplius discutienda vsque ad illum locum. Et sufficiant hæc pro hac quæstione.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrum relatio terminetur ad relatiuum, vel absolutum.

IN definitione relationis, quam explicamus, dicitur, quod totum suum esse sit ad aliud. Modò, vt magis explicetur hæc relationis essentia, inquirimus, an illud aliud debeat esse relatiuum, vel absolutum, vel abstrahens.

1. Argum. Et probatur primò, terminum relationis non posse esse aliquid relatiuum, nam relationes tertii ordinis terminantur ad aliquid absolutum, ergo &c. Probatur antecedens. Nam relatio creaturæ terminatur ad Deum ante omnem operationem intellectus: & ante omnem istam operationem non est aliqua relatio in Deo, quæ terminet relationem creaturæ, ergo relatio creaturæ terminatur ad absolutũ. Maior probatur, quia relatio creaturæ est realis, & ita ante operationem intellectus totum suum esse est ad aliud, & respicit aliud. Minor probatur: Nam relatio creatoris deberet terminare relationem creaturæ, sed hæc est aliquid rationis in Deo, siquidem aduenit illi in tempore, & nihil reale potest Deo in tẽpore aduenire, aliàs mutaretur Deus, ergo est rationis relatio, sed nulla relatio rationis habet formaliter esse seclusa operatione intellectus, ergo terminatur in Deo ad aliquid absolutũ. Et idẽ argumẽtũ fieri potest de relatione sciẽtiæ ad scibile in ratione mensuræ, nã in scientia est realis, in scibili est rationis.

2. Argum. Secundò: Terminus, vt sic, est finis alterius relatiui terminati, sed finis est prior eo, quod est ad finem, ergo terminus est prior correlatiuo, ergo non est relatiuum. Probatur consequentia, quia relatiua sunt simul natura. Maior patet, quia terminus & finis idem sunt, quia terminus, & vltimum idem sunt, sed vltimum & finis sunt idem, ergo & terminus & finis.

3. Argum. Tertiò. Sequitur, quod si terminatur ad aliquid relatiuum, sint duo prædicamenta relationis, hoc autem est falsum, ergo, &c. Probatur sequela; nã accipio relationem, secundum quod est generalissimũ prædicamenti relationis, illa si terminatur ad aliquid relatiuum, terminus debet esse ęqualis illis et distinctus, ergo iam erit correlatiuũ æquale, & distinctũ. Aequale patet, distinctũ probatur, quia terminus relationis realis debet esse distinctus realiter à relatiuo terminato ad ipsum, ergo iã erũt duo prędicamẽta relationis, quod est absurdũ.

4. Argum. Quartò: probatur, quod nec relatiuũ nec absolutum debeat esse, sed aliquid abstrahens, quia quędam relatiua terminãtur ad absoluta, vt in relatiuis tertii ordinis, quædã ad relatiua, vt pater terminatur ad filium, ergo relatiuũ in genere non terminatur ad absolutũ, aliàs omne relatiuum terminaretur ad absolutum, nec ad relatiuum eadem ratione, & sic terminum habebit, qui abstrahat à relatiuo, & absoluto, sed hoc est falsum, quia sic terminus erit prior relatiuo, quia abstrahens à relatiuo, & absoluto vniuersalius est, & sic prius.

5. Argum. Et sit quintum argumentũ: Nã sequitur, quod cum definitur genus supremum relationis, quod sit, cuius totum suum esse est ad aliud se habere. Si intelligatur relatiuum, sequitur, quod idem ponatur in definitione sui ipsius, quod est absurdum, quia illud aliud non est distinctum à relatiuo, quia si est distinctũ, ergo dantur duo generalissima relationis: & cum nõ dentur, debet illud aliud esse idem cum generalissimo, si est relatiuum, & ita idem ponetur in definitione sui ipsius.

Confirm. Et confirmatur hoc quintũ argumentum: Nam similitudo in communi non potest referri ad aliam similitudinẽ, cũ sit relatio æquiparantiæ, at præter similitudinem in cõmuni non est alia similitudo,

tudo, ergo nō potest habere terminum relatiuum, habet ergò absolutum.

6. Argum. Præterea probatur ex propriis, vt ipse ait, & sit sextum argumentum. Nam in relatiuis non mutuis relatio terminatur ad absolutum, ergo & in mutuis, quia eodem modo debēt terminari omnia relatiua. Et cōfirmatur, quia si Deus per impossibile auferret relationem paternitatis à Petro, & maneret relatio filiationis in Ioanne, terminaretur ad Petrum, sicut antea terminabatur, & ita relatio opposita ad terminationem habet se concomitanter, & non est ratio formalis terminandi.

7. Argum. Septimum argumentum. Quia commune axioma est, posito fundamento & termino, resultare relationem prædicamentalem, & non aliam; ergo terminus vnius relationis non potest esse relatio opposita. Probatur consequentia, quia posita relatione opposita non resultat relatio, sed posito fundamento proximo, ergo illud est terminus formalis, scilicet, fundamentum proximū.

8. Argum. Octauum argumentum. Fundamentum proximum est ratio fundandi relationem, ergo est etiam ratio terminandi oppositam relationem. Probatur cōsequentia, quia illud solum sufficit ad terminandum, quod sufficit ad fundandum, non enim vnum album refertur ad aliud album, quia habet relationem similitudinis, sed quia habet albedinē, & Petrus non refertur ad Paulum, quia habet relationem paternitatis, sed quia genuit ipsum. Ratio enim, quare vnum relatiuum refertur ad aliud, semper est aliquid distinctum ab ipsa relatione, & in Deo ratio terminandi relationem creaturæ, est potentia diuina creandi, vt actu influens.

Preambula ad quæstionem.

Controuer. 1 Opi. Scoti & aliorum. IN hac quæstione metaphysici & logici variè opinantur. Scotus 1. d. 30. quæstione 1. & alii Scotistæ ibidem docent, omnes relationes terminari ad absolutum fundamentaliter, cuiuscunque sint ordinis. Et Capreolus quæst. 1. art. 2. ad tertium, & Soncinas 5. Metaph. quæst. 30. videntur idem sequi, vt quibusdam placet; quæ sentētia placet Suarez disputatione 47. sect. 16. Et ita explicat illā his propositionibus. Prima propositio, in relatiuis non mutuis ratio, quæ est in vno extremo ad terminandā relationem alterius, non est aliqua relatio opposita relationi alterius, sed est ipsa entitas, vel proprietas aliqua absoluta realis termini. Et probatur hoc argumento communi, quod cōstituimus primo loco in principio quæstionis. Addit tamen acutè, quod hoc debet intelligi formaliter, & per se loquendo, nam scientia, seu amor potest terminari ad aliquam relationē, vt ad obiectum, sed non vt ad oppositam alteri relationi, sed se habet obiectum, ac si esset aliquid absolutum, sed de hoc vltimo iam dixi, hæc non esse relatiua, sed absoluta. Dicit secundò: etiam in relationibus mutuis formalis ratio terminandi non est relatio opposita, sed aliqua ratio absoluta, quæ est fundamentum formale relationis oppositæ: & constituit regulā generalem, nimirum illud, quod est proxima ratio fundandi relationē ad aliud, illud ipsum esse proximam rationem, & formalem terminandi relationem alterius ad se: Vt in Petro ratio fundandi relationem paternitatis ad Paulum est potentia generatiua. Quod, si vna relatio aliam fundet, tūc non se gerit, vt relatio, nec opponitur relatiuè illi relationi, quam terminat per se ipsam, sed opponitur per aliam relationem, quam in se fundat. Probat hanc assertionem nostro tertio argumento supra facto, & 5. 6. 7. & 8.

2. Opinio Fer. Ferrara secundo contra Gentes, capite 11. quam etiā opinionē tenet Niphus in 5. disput. 14. dicit, terminum relationis posse accipi dupliciter. Vno modo vt absolutè terminat habitudinē, & respectū sui correlatiui, sicut pater in re terminat tendentiā filii. Alio modo potest considerari terminus secundū quod ponitur in definitione sui correlatiui, vt quando filius definitur, quod sit, qui habet patrem, & sic debet terminus esse aliquid relatiuum, non primo modo.

3. Opinio Caiet. Dominus Caiet. 1. parte, q. 13. art. 7. absolutè asserit relatiuum terminari ad relatiuum. Vt igitur Diui Tho. sensum explicemus, notandum est, dum quærimus, an absolutum, vel relatiuum terminet

Fundamentum pro veritatis decisione.

minet aliud relatiuum non inquirere de formali denominatione termini, vt actu terminat, sed de forma & ratione, quæ in re requiritur, vt sit apta terminare. Sicut cum quærimus, an visio albi terminetur ad album, non quærimus, quænam sit ratio esse visi, nam est terminus formaliter in actu, hoc est, esse resultans ex visione terminata ad album, quod quidem est ens rationis. Sed quærimus, quid sit id, quod est in re, vt terminetur visio. Et dicimus albedinem esse rationem formalem, secundum quam visio terminatur ad album, eodem modo cũ inquirimus, an paternitas terminetur ad relatiuum, non inquirimus, quid sit esse à paternitate respectum terminũ, nam hoc aliquid rationis est. Sed inquirimus, quænam sit ratio formalis in re, secundum quam, & ratione cuius relatiuum vnum aliud respiciat, Et aliqui dicunt esse absolutum, aliqui vero esse relatiuum, vt vidimus.

Dissoluitur quæstio.

1. Conclus. contra Suarez.

Sit igitur prima conclusio; Quando vnum relatiuum definitur, id, quod ponitur in definitione, vt terminus illius, est aliquid relatiuum, & non absolutum. Hæc conclusio est Diui Thomæ prima parte, quæstione 40. articulo 2. ad quartum, vbi sic dicit: Ad quartum dicendum, quod relatio præsupponit distinctionem suppositorum, quando est accidens, sed si relatio sit subsistens, nõ præsupponit, sed secum affert distinctionem. Cum enim dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly, aliud, intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura. Si autem esset aliquid absolutum, non esset correlatiuum, quia non est relatiuum. Item in creaturis absolutum prius natura est relatione secũdũ suũ genus; quia relatiuum fundatur in absoluto, fundamentũ & caussa in talibus prius est, quam res fundata supra illud, ergo, &c. Et secũdo contra Gentes, capite 11. ratione secunda sic dicit: Non potest aliquid intelligi, relatiuè dici ad alterum, nisi è conuerso illud relatiuè diceretur ad ipsum sed res relatiuè dicuntur ad Deum, vtpote secundum suum esse, quo à Deo, habent, ergo è conuerso Deus relatiuè dicetur ad creaturas, ergo si relatiuum terminaretur ad absolutum, ita vt terminus formalis, seu ratio formalis terminandi sit absolutum, bene possum ego intelligere, aliquid relatiuè dici ad absolutum sine eo, quod intelligam, absolutum relatiuè dici ad aliud, quia de ratione absoluti nõ est referri ad aliud. Et hanc eandem veritatem docet Diuus Thomas multis aliis in locis. Vnde 1. parte, quæstione 73 articulo 7. sic dicit: Vnde in scibili & sensibili non est aliqua relatio realis ad scientiam & sensum, sed secundum rationem tantum, in quantum intellectus apprehendit ea, vt terminum relationum scientiæ, & sensus, idem enim intelligit Diu. Thom. esse terminum & relatiuum.

Locus Diui Thomæ pulcher pro conclusione.

Alius locus D. Tho. adhuc euidentior.

Præterea probatur ista conclusio: Nam Aristotel. 5 Metaph. capite de ad aliquid, & in prædicamento hoc expressè asserit, seruum esse domini seruum, & dominum esse serui dominum, ergo expressè asserit, terminum relatiuorum esse relatiua. Et 5. Metaphysicæ tex. 20. ita asserit: Ad aliquid dicuntur alia per se, vt duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partem, ergo ex Aristotelis sententia formalis terminus relatiui relatio est. *Arist.*

1. Ratio pro conclusione

Et præterea probatur rationibus vrgentissimis. Primò: Nam relationes diuinæ terminantur ad relatiua: ergo etiã relationes creatæ. Antecedẽs probatur: Nam pater in diuinis non terminatur, nisi ad filium, si enim terminaretur ad aliquid absolutum, sequeretur, quod distingueretur ab illo absoluto, qui a cum illo haberet oppositionem; cõsequẽs est hæreticũ, ergo, &c. Nam in diuinis omnia sunt vnum, vbi nõ obuiat relationis oppositio. Cõsequentia verò probatur, quia relationes Diuinæ & creatæ nõ differunt ex terminis in genere, vtraque n. habet terminum, sed ex ratione finitatis et infinitatis.

2. Ratio.

Præterea. Nam hæc est differentia inter relationem secundum esse, & secundum dici, quod terminus relationis secundum esse solum respicit aliud, quod habet rationem termini,

aliæ relationes respiciunt aliud, quod non solum habet rationem termini, sed vel finis, vel obiecti, vel alicuius huius modi; ergo relatio prædicamentalis nõ terminatur ad absolutum. Probatur cõ sequentia, quia si terminaretur ad absolutum, bene posset terminus habere rationem obiecti, causæ, & alicuius huius modi, quia hæc absolutis bene conueniunt.

3. Ratio petita ex concessis Suarez. Præterea: Si terminus relationis est quid absolutum, (& loquor de relatione in genere,) illud absolutum, vt asserit Suarez, debet esse ratio fundandi relationem, sed nulla ratio fundandi generica potest abstrahi, quæ sit aliquid absolutum, ergo illud erit relatiuum ex necessitate. Probatur minor. Nam fundamenta sunt mensura, & mensuratum quantitas, actio, & passio, sed ab istis nihil potest abstrahi, quod sit fundamentũ, ergo, &c. Probatur minor: Quia ista fundamenta pertinẽt ad diuersa prædicamenta, sed à prædicamentis diuersis nihil potest abstrahi, nisi ratio accidentis vt sic, sed ratio accidentis, vt sic, etiamsi addas absolutum, non potest esse terminus relationis, quia, cum definitur relatio, non dicitur, quod totum suũ esse sit ad accidens, ergo, &c. Dices, quod abstrahitur ratio fundamenti. Cõtra; Nam fundamentum, vel dicit quantitatem, vel actionem, vel passionem, vel rationem mensuræ; & hoc non, ergo dicit aliquid abstractum ab illis, sed ab illis nihil potest abstrahi, nisi ratio accidentis: quia pertinent illa ad diuersa prædicamenta accidentis, & accidẽs est, quod diuiditur immediatè in decem prædicamenta; ergo, &c.

Solutio. Impugnat.

4. Ratio. Præterea: Nam relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt pater est filii pater, & filius est patris filius; sed hęc conuertentia est respectu termini formalis, ergo terminus formalis est relatiuus.

5. Ratio. Præterea: Inter patrem & filium est relatiua oppositio, sed absoluta non opponuntur relatiuè, ergo ea, quę relatiuè opponuntur, sunt relatiua. Oppositio enim relatiua est quædam incompossibilitas diuersorum relatiuorum respectu eiusdem, quæ quidem ex eo est, quia formaliter respiciuntur, ergo, &c.

6. Ratio. Præterea: Relatiua sunt simul cognitione, sed non essent simul cognitione, si non respicerentur vt sic, ergo, &c. Probatur minor, quia si pater respicit aliquid absolutum, supra quod fundatur relatio filiationis, bene potest tota essẽtia paternitatis cognosci sine cognitione filiationis, quia sunt terminus, non est filiatio, sed aliquid, quod est causa illius, & fundamentum, & sic illo intellecto satis intelligeretur relatio paternitatis, sine eo, quod intelligeretur relatio filiationis: hoc autem quam sit absurdum, quis dubitet? Itaque sicut potentia visiua terminatur ad colorem, ita relatio paternitatis terminatur ad filiationem formaliter, & non est filiatio, vsque dum sit paternitas, & è conuerso. Et quando definio etiam relatiua tertii ordinis, debeo in eorum definitione ponere formaliter relatiuum, vt in definitione creaturæ creatorem, in definitione serui dominum, & cetera.

1. Conclus. Secunda conclusio: Relatiua tertii ordinis, (& sunt illa, quæ non habent ex parte alterius extremi relationem realem) ante omnem operationem intellectus non habent terminum formaliter in re, licet habeant terminum fundamentaliter proximè. Itaque sicut si esset potentia visiua in rerum natura, & non esset color ille respectus, potentia non haberet obiectum formaliter, licet esset subiectum illius obiecti, quod est substantia, nec haberet in rerum natura aliquid, quod posset terminare eius respectum, eodem modo relatio creaturæ seclusa operatione intellectus non habet terminum formaliter, licet habeat fundamentaliter. Hæc conclusio patet ex dictis, nam terminus formalis est relatio, sed relatio dominii in Deo, cum sit ens rationis, non habet esse, nisi per intellectum actu referentem Deum ad creaturas; ergo non est illa ratio formalis terminandi seclusa operatione intellectus. Et si dicas, contra: D. Thom. de potentia, quæstione septima, artic. 10. dicit, hunc terminum, dominus, tria importare, scilicet potentiam coercitiuam subditorum, ordinem ad ipsum, & terminationem

Quando relatiua non mutua habẽt suum terminum formalem actualem.

Obiectio.

Digitized by Google

tionem ordinis ipsorum, inuenitur ergo significatio huius nominis in Deo, quantum ad terminationem, & potentiam, ergo dicit reperiri terminationem in Deo sine formali relatione. Respondetur ex Caietano, quod terminatur fundamentaliter proximè, non verò formaliter. Et terminare fundamentaliter nihil aliud est, quam respici aliquid, vt fundamentum termini formalis. Terminare formaliter est, respici, vt terminus formalis talis respectus, & hoc non est in Deo seclusa operatione intellectus. Sed contra: nam illa relatio creaturæ est realis, ergo habet terminum realem. Negatur; sed sufficit habere extremum reale seclusa operatione intellectus, quod terminat materialiter, & fundamentaliter, non verò formaliter. Vnde aliud est esse extremum, aliud est esse terminum formaliter. Ad primum enim sufficit, esse aliquid reale, & habere fundamentum proximum relationis, quæ est formalis terminus. Ad secundum verò requiritur, quod sit ipsa relatio formalis. Et si rursus dicas: ad relationem realem est necessarium terminum esse realem, sed relatio creaturæ est realis, ergo terminus est realis: respondetur, quod ad relationem realem sat fuerit, extrema esse realia, seu terminum pro materiali esse aliquid reale, vt postmodū videbimus. Ex quo patet, falsam esse etiam sententiam Ferraræ, vbi supra; qui ait, relatiua tertii ordinis à parte rei habere terminum realem absolutum, in definitione verò habere terminum relatiuum, quia omnis relatio vnicum tantum terminum habet; ergo vel debet esse relatiuum, vel absolutum, & non modò relatiuum, modo absolutum, ergo si in re terminus est absolutus, in definitione erit absolutus, & è contra. Nam per illud, quod in re respicit, definitur, sed in re respicit absolutum, ergo definitur per aliquid absolutum, & si definitur per aliquid relatiuum, in re debet respicere aliquid relatiuum. Sequitur secundò, falsam esse illorum sententiam, qui dicunt, relatiua tertii ordinis terminari ad absolutum, relatiua verò alia ad relatiuū, quia sequeretur, quod relatio in communi terminaretur ad aliquid abstrahens à relatiuo, & absoluto, quod nullum aliud est, nisi ens, & ita terminus relationis in communi esset ens, quod est falsissimum, vt de se patet, quia est superius ad relatiuum, ergo nō potest esse terminus.

Solutio ex Caiet. *Impugnatur.* *Satisfit.* *Alia Obiectio.* *Solutio.* *Reijcitur Fer.* *Reijcitur opin. aliorum.*

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur ab aliquibus, relationem dominii poni formaliter posito fundamento eius proximo; alii respondent, quod denominat relatio Deum dominum, licet non sit formaliter seclusa operatione intellectus. Sed de his supra latissimè disputauimus dum ageremus de vniuersalibus, & de existentia entis rationis. Et ideo quia censeo, ens rationis nō esse formaliter, nisi sit eius actualis cognitio; respondetur, quod relatio tertii ordinis terminatur materialiter ad aliquid absolutum, non omnino, sed quod est fundamentaliter proximè relatiuum, formaliter verò non habet terminum, seu, vt melius dicam, non habet terminum formalem, nisi quando existit relatio dominii. Sicut, vt dixi, si esset potentia visiua in mundo, seu sensus communis sine sensibili communi, terminaretur quidem potentia visiua, & sensus communis ad sensibile per accidens, seu ad commune, non tanquam ad obiectum eius formale specificatiuum, sed tanquam ad obiectum secundarium, seu per accidens, quia illa potentia potest illa obiecta cognoscere: eodem modo relatio tertii ordinis terminatur ad Deum, vt ad id, quod materialiter respicit, non vt ad terminum formalem suum, quia non specificatur à Deo, sed à creatore, seu à Domino; itaque habet in re materialem terminum, non formalem, licet habeat extremum reale.

Controuer. Quando relatio dominij formaliter ponatur in Deo. *1. Opin.* *2. Opin.* *3. Opin.*

Ad secundum respondetur, quod relatiuorum vnum non est finis alterius, quia nullo modo est caussa; nec vnum relatiuum definitur per aliud relatiuū, quia hæc dictio, per, denotat aliquod genus caussæ, sed definitur ad aliud, ita quod ly, aliud, præcisè rationem termini dicat.

Ad 2.

Digitized by Google

Ad 3. Ad tertium dicemus quæstione sequenti, vbi disputabimus, an relatiuum in communi habeat terminum, & quomodo.

Ad 4. Ad quartum patet ex prima & secunda conclusione, & ex corollariis primæ. Semper enim terminus formalis relatiui est aliquid relatiuum, siue dum definitur relatiuum, siue dum à parte rei est, licet non semper hæc formalitas illi cõpetat, nisi operante intellectu.

Ad 5. Ad quintum argumentum, pro opinione Suarez respondebitur, quæstione sequenti.

Ad 6. Ad sextum, pro eadem opinione respondetur ex dictis, quod terminatur materialiter ad absolutum, quod est fundamentum proximum relationis, quæ est formalis terminus oppositæ relationis. Casus autem positus est impossibilis, quia vna relatio realis sine alia esse non potest, sed si admittatur, terminabitur ad illud subiectum, vt ad terminum materialem, non verò formalem: nam tunc non habet formalem terminum. Et si dicas; Formalis terminus est, qui terminat, distinguo; qui terminat relationem, vt id, à quo specificatur, concedo; qui terminat relationem vtcumque, nego.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod illud axioma sumit terminum materialiter, & caussaliter, non formaliter, ad terminum enim formalem non resultat relatio, sed terminus formalis includit relationem.

Ad 8. Ad octauum respondetur, quod illud, quod sufficit ad fundandam relationem, non sufficit ad terminandum illam formaliter, bene tamen materialiter, vt dictum est. Aliud enim est esse caussam relationis creatæ, & aliud esse terminum formalem illius. Nam primum est fundamentum, secundum est opposita relatio. Et quando dicimus, vnum album referri ad aliud, quia habet albedinis vnitatem, explicamus caussam referendi veluti efficientem. Quando verò dicimus, vnum album referri ad aliud, quia habent relationem similitudinis, & explicamus rationem formalem referendi, & formam, per quam refertur, & supra dictus author considerauit fundamentum relationis, & referendi, & non considerauit caussam formalem referendi. Petrus enim non refertur ad Paulum formaliter, quia genuit illum, sed caussaliter, & fundamentaliter. Formaliter autem refertur, quia habet relationem paternitatis. Eodem modo Ioannes non refertur ad Petrum formaliter; quia genitus est, sed quia habet relationem filiationis. Et eodem modo Ioannes non terminat formaliter relationem paternitatis, quia genitus est, sed caussaliter, & formaliter terminat, quia habet relationem filiationis. Et idem est dicendum ex parte patris. Vnde videbis, quam sine Aristotele, & fortibus rationibus iste author cõuincitur in his Metaphysicis quæstionibus. Vide plura de hac quæstione, apud Caietanum prima parte, quæstione decima tertia, articulo septimo, vbi eleganter loquitur. Et ita hæc sint satis.

Plura requiruntur ad terminandum, quã ad fundandum relationem.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrum relatio in communi habeat terminum, & quomodo constituatur in prædicamento relationis.

ET in hac quæstione multiplex est dicendi modus ab acutissimis logicis, & metaphysicis excogitatus, ad hanc difficultatẽ explicandam. Quidam dicunt, prædicamẽtum relationis diuersum esse ab aliis, & ideo diuersam coordinationem habere specierum, & generũ, quamobrem dicit, cõstare ex duobus generalissimis partialibus, quæ vnũ totale generalissimum cõstituunt, quod in aliis prædicamentis non reperitur, quia tota essentia relationis in cõmuni est ad aliud, & ita ex necessitate debet exigere correlatiuũ, vt illud correlatiuũ terminet relationẽ Et quia ratio terminandi relatiuũ est relatio, sicut relatio in cõmuni

Controuersia. 1. Sententia Solum prædicamentũ relationis inter alia prædic. nõ hẽt vnũ genus generalissimum simplex, sed aggregatũ ex duob. generalissimis partialib.

Digitized by Google

muni non potest absolui à termino, ita nec potest absolui à correlatiuo. Et cum sit argumentum: Nam relatio in communi, & suum correlatiuum conueniūt essentialiter in ratione relationis; ergo potest abstrahi ab illis conceptus relationis, & sic non erunt genus generalissimum: Negant consequentiam, quia conceptus relationis non potest abstrahi sine correlatiuo, ad quod dicitur, & ita illa est summa abstractio; sicut sensus tactus & potentia visiua sunt in prædicamento qualitatis. Et quamuis abstrahantur omni possibili abstractione, non possunt non includere ex parte obiecti qualitatem specificatiuam illorum, & quæ est in eodem prædicamento, & illa maxima, à quacunque essentiali conuenientia aliquorum possum abstrahere vnum conceptum communem illis, intelligitur in absolutis, non verò in relatiuis. Et hæc sententia potest confirmari ex illo loco D.Thom. prima parte, quæstion. 40 articulo secundo, ad 4. vbi dicit, quando dicitur, relatiui in communi esse est ad aliud, per ly, aliud, intelligitur correlatiuum; sed relatiui in communi esse est ad aliud se habere; ergo habet correlatiuum non superius nec inferius, ergò æquale; & illud æquale debet pertinere ad prædicamētum relationis; ergo prædicamentum hoc ex necessitate duabus partibus constat. Et si dicas; illa duo generalissima partialia, vel sunt genus, vel species; respondetur, quod sunt genus, & quodlibet illorum prædicatur de suis inferioribus quidditatiuè. Ceterum ex necessitate sunt duo, vt terminentur ad inuicem, non ergo faciunt vnum genus, vt partes eiusdem generis, sed faciunt vnum prædicamentum; & hac ratione vocantur generalissima partialia. Ego vellem, quod hæc sententia esset probabilis, sed mihi ingerit maximam difficultatem, & ideo argumentor contra illam. Nam illa duo generalissima, quæ constituunt prædicamentum relationis totale, quod vocant ipsi constituere vnum generalissimum totale, vel differunt essentialiter, vel nō. Si non differunt essentialiter, erunt idem essentialiter, & ita non erunt duo genera, nam genera ex necessitate debent differre essentialiter, si non sint subalternatim posita. Si differunt essentialiter, ergo habent diuersas definitiones; sed hoc est impossibile; quia cuiuslibet propria definitio est hæc; relatiuum est, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, nec potest fingi alia; ergo non differunt essentialiter, ergo non sunt duo genera.

D.Tho probat opinio.

Satisfit obiectioni, q̄ fieri posset.

Refellitur præfata opinio.

1. Ratio.

Præterea loquor de quolibet eorum seorsum; vel illud prædicatur de omni contento in recta linea, vel non. Hoc secundum dici non potest, quia quodlibet contentum in recta linea est relatiuum. Quod si prædicatur, est generalissimum, quia generalissimum est illud, quod sub se omnia contenta in prædicamento comprehendit, & ipsum à nullo alio comprehenditur, & est prædicabile de illis in quid, & vniuocè. Et idem argumentum potest fieri de alio partiali generalissimo, non ergò ambo faciunt vnum generalissimum. *2 Rat*

Præterea; quodlibet eorum determinat rationem entis per modum relatiuum, ergo quodlibet illorum est generalissimum, & nihil illi deficit, vt sit completè determinans ens; ergo non potest esse quid partiale, & ita erit generalissimum totale, nec possunt dari duo generalissima relationis totalia: quia nullo modo possunt differre seipsis, cum habeant eandem definitionem. *3. Ratio.*

Pręterea: Nam quodlibet istorum est relatiuum reale, finitum, vniuocum & completum; ergo conueniunt in ratione relatiui realis, finiti, &c. sed hoc est conuenire in generalissimo, ergo conuenit in generalissimo, si dantur; non ergo possunt esse duo generalissima. Ideo exploditur hæc opinio, etiamsi ex nostra familia originem duxerit. *4. Ratio.*

Alii eiusdem scholæ dicunt secundò ad supra dictam difficultatem explicandum, quod relatio in communi habet terminum, & iste terminus, non est aliquid, quod sit directè in prædicamento relationis, sed indirectè, quia est quid imperfectum, vnde reducitur

2. Sententia Terminus Relationis nō ponitur directè in prædicamēto relationis, sed indirectè.

Digitized by Google

ad hoc prædicamentum, ſicut punctum ad prædicamentum quantitatis. Hæc opinio mihi non placet. Et ratio eſt, quia, licet terminus, vt ſic, ſit quid imperfectum, & ſit quidam modus relationis ipſa terminatio, ceterum hæc terminatio impoſſibile eſt, quod reperiatur, niſi in relatione, ſicut, licet obiectum terminare potentiam viſiuam, ſeu albedinem terminare actionem videndi ſit modus quidam ipſius, impoſſibile tamen eſt, quod illa terminatio, & modus reperiatur, niſi in ratione formali obiecti potentiæ viſiuæ, nimirum in colore. Ergo ſi relatio in communi habet terminum, ita vt terminetur ad aliquid, impoſſibile eſt, quod illa terminatio reperiatur, niſi in relatione, quia ratio terminandi relationem eſt relatio, & non abſolutum. Tunc ſic, ergo ſi relatio in communi terminatur ad aliquid, ergo illud formaliter eſt relatio, quia eſt ratio formalis terminandi, vel ergo illa relatio eſt æqualis, vel ſuperior, vel inferior relatione terminata. Non poteſt dici ſecundum; vel ſecundum, erit ergo æqualis, & ſic erunt duo prædicamenta; vel idem erit ratio terminandi ſeipſum, quod eſt impoſſibile, nam paternitas non poteſt eſſe ratio, quare ipſa ſit terminus ſui ipſius. Et rurſus, nam idem erit terminus ſui ipſius, quod eſt impoſſibile, aliàs non erit relatio realis. Itaque in hoc fallitur hæc opinio, quia exiſtimauit, rationem termini in relatiuis, ſeu ipſam terminationem reperiri extra relationem, quod eſt falſum in opinione acutiſſimi magiſtri D. Thomæ.

Refellitur.

Vnde manauit error ſecūda opinionis.

Tertia opinio in hac parte eſſe ſolet, quæ à Thomiſtis etiam defenditur, relationem in communi habere terminū, ſed in actu quidem ſignato, non in actu exercito. Sicut enim dicimus, demonſtrationem duabus debere conſtare præmiſſis, & tamen in communi non habet duas præmiſſas in actu exercito, ſed in actu ſignato: ita relatio, cum dicimus, quod habeat terminum, non intelligitur in actu exercito, ſed in eſſe concepto, & ſignato. Sed nec opinio hæc veritatem habet, ſi dicat in communi habere terminum. Nam quando dicimus, quod habet terminum in actu ſignato, cum terminus debeat eſſe relatio; vel ille ſignatus, & conceptus terminus eſt æqualis, vel inferior, vel ſuperior; debet certè eſſe æqualis, ergo erunt duo prædicamenta relationis; & redibunt eadem inconuenientia, quæ ſuperius adduximus.

3. Sentētia quorūdam Thomiſtarum.

Reijcitur.

Alii dicunt, quod habet terminum in confuſo. Sed idem quæro de iſto termino in confuſo, an ſit æqualis, & tunc erūt duo prędicamenta, quia terminus in confuſo cognitus & acceptus poterit explicitè & clarè cognoſci, & ſic, cū ſit æqualis generaliſſimo, erit aliquid generaliſſimum, & reſultabunt duo prædicamenta.

4. Sentētia aliorum. Reijcitur.

Dicunt aliqui præterea, quod eadem met relatio in communi concipitur, vt terminus ſui ipſius, non quidem in re, ſed in definitione. Sed hęc eſt peior opinio. Quia, vt dicit Diuus Thom. ſupra dicta quæſtione 40. relatio in ſua ratione dicit diſtinctionem, quia eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud, & illud aliud eſt correlatiuum, quod debet eſſe diſtinctum ex neceſſitate, & in relatione rationis eiuſdem ad ſeipſum, etiā formaliter extrema ſunt duæ relationes.

5. Sentētia peior cæter.

Nec in præſentiarum volo adducere opinionem eorum, qui dicunt, habere terminum in communi, ſed abſolutum, quia hoc excluſum eſt quæſtione præcedenti; & maiora ex hac opinione ſequūtur inconuenientia. Vt igitur, quod ſentiam, explicem, ſit

6. Sentētia remanens ex ſupra dictis excluſa.

Deciſio quæſtionis.

Prima concluſio: Genus generaliſſimum prædicamenti relationis nullum habet terminum ſibi adæquatè correſpōdentem, per quem definiatur nec explicitè, nec implicitè, nec in actu ſignato, nec in actu exercito, loquēdo de termino in cōmuni. Hæc concluſio eſt communis inter metaphyſicos, & logicos. Idē tenet D. Auguſt. libro Categoriarum cap. 11. Vbi ſic dicit, ſpecialiter, & regulariter, vt hæc categoria manifeſtius dignoſcatur, non rectè dici ad aliquid

1. Concluſ. Contra relatas opin.

Explicatur locus D. Auguſt.

aliquid, nisi cum singulare ad singulare refertur. Quæ sententia sic explicanda est, quod semper relatio in particulari habeat terminum, in communi verò non, quod magis inferius explicabitur. Et istam sentētiā ita refert Scotus 1. distinctio. 21. Tenet illam Albertus 5. Metaphysicæ, tractatu 3. capit. 7. & in prædicamento ad aliquid, Simplicius, & Boetius. Et probatur conclusio: Nam sequitur ex necessitate, vt sæpius repetitum est, esse duo prædicamenta relationis, hoc autem est falsum, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia ille terminus in opinione Diui Thomæ si datur, debet esse correlatiuum, & debet habere relationem, nam hæc est ratio terminandi correlatiuum, & illud relatiuum ex necessitate debet esse æquale generalissimo, ergo, cum non contineatur sub illo, constituet aliud prædicamentum. Hoc autem falsum est, quia solum est vnum prædicamentum relationis, ergo, &c. Præterea; sicut generalissimum refertur, cum sit verè relatiuum, si datur terminus in communi, ita rursus ille terminus cum sit verè relatiuum referetur ad generalissimum, & non continebitur sub generalissimo, nec erit idem cum illo; ergo habebit alia inferiora sub se, quia impossibile est dari generalissimum sine inferioribus, ergo constituet aliud prædicamentum. Dicere vero, quod ibi solum est ratio termini sine relatione, falsum est; quia ratio termini habetur in relatione, vt supra dictum est, ita vt sit impossibile terminare sine relatione, quia relatio est ratio terminandi. Præterea, illud correlatiuum prædicabitur de omnibus, de quibus prædicatur generalissimum, quia habet eandem essentiam; ergo erit idem cum generalissimo, & quidditatiuè prædicabitur, & non erit distinctum, ergò non erit terminus; nam terminus relationis realis quid distinctum debet esse à relatiuo, quod terminat. Præterea: Si relatiuum, quod est genus, generalissimum, refertur in cōi, vel refertur ad terminum eiusdem rationis, vel diuersæ. Si eiusdem rationis, ergo potest ab illis abstrahi vnus conceptus relatiuus, quia ab omnibus eiusdem rationis obiectis vna ratio communis potest abstrahi. Et tunc de illo conceptu abstracto, qui est relatiuum, inquiram, an habeat terminum, & sequeretur idē incōueniens: si verò refertur ad terminum diuersæ rationis; ergo cum sint relatiua diuersæ rationis, non erūt generalissima, quia conuenient in aliqua ratione superiori relatiua, ergo & hæc argumenta conuincunt etiam de termino, quacunque ratione consideretur, siue in exercitio, siue in actu signato, siue explicato, siue implicito, dummodo sit terminus adæquatus. Nam inadæquatus esse non potest, quia omnis res, quæ ad aliquid terminatur, in seipsa debet habere terminum adæquatum, præcipuè, si sua essentia sumitur in ordine ad illud.

Probat. 1. *Probat. 2.* *Probat. 3.* *Probat. 4.*

Sed contra conclusionem argumentor; Nam relatiuum in communi, seu relatio essentialiter est relatiuum, ergo illi conuenit definitio relatiui, sed relatiuum est, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, ergo relatiuum in communi habet terminum sibi adæquatum. Probatur minor ex communi definitione relatiuorum. Et quia Diuus Thomas supra dicta quæstione 40. dicit, quod cum in definitione relatiui dicitur, cuius totum suum esse est ad aliud, per ly, aliud, intelligitur correlatiuum, quod debet esse distinctum. Et confirmatur hoc argumentum: Nam generalissimum, vel est ad se, vel non est ad se. Primum dici non potest, quia erit absolutum, ergo secundum est verum. Non est ad se, & habet esse aliquod, ergo ad aliud, & illud aliud est terminus; ergo totum suum esse est ad terminum in communi. Respondetur ad hoc argumentum ab aliquibus, quod ad aliquid significat relationem in esse concepto; quia vniuersalia non sunt in rebus, sed solum in intellectu, & relatio in esse concepto non habet terminum, sed solum in exercitio. Ita videtur docere Caiet. in logica, capit. Ad aliquid: & loco citato primæ partis. Sed nec hoc placet, quia relatio, vt concepta, v. g. paternitas est

Difficultas grauis contra conclusionem. *Augetur difficultas.* *Solutio Caietani.* *Reijcitur.*

Digitized by Google

forma essentialiter, cuius essentia est constituere relatiuum; sed essentia relatiui est habere terminum, ergo etiam relatio in sui ratione includit ordinem ad terminum. Impossibile est enim esse ẽtum formalem ordinem ad aliud dicere, & hunc ordinem non includi in forma, vt in ratione referendi ad aliud, & qui intelligit essentiam paternitatis, ex necessitate intelliget ordinem ad filium, quia ordo ad filium est de essentia paternitatis, & per hoc distinguitur à filiatione, præterquam quod ad aliquid, vt notat Caietanus in principio supradicti prædicamenti, significat relationem, vt exercitam, & non vt conceptam. Et ideo respondetur, quod definitio relationis, secundum quod est generalissimum, est hæc: cuius totum suum esse est ad aliud, & id in ordine, ad quod definitur, terminus est eius. Ceterum non est terminus eius correspondens illi in sua vniuersalitate, sed correspondens illi in suis inferioribus. Est ergo de essentia relatiui, quod totum suum esse eius sit ad aliud, sed non est de essentia eius, quod in vniuersali habeat terminum, quia vt sit sua essentia relatiua, & ad aliud, sufficit quod in inferioribus habeat terminum. Et huius rei varia possunt adduci exempla. Nam propositio est oratio verum, vel falsum significans, & tamen in communi non significat verum vel falsum. Et etiam dicimus, quod albedo in communi est disgregatiua visus, & tamen albedo in communi non potest disgregare visum, sed ideo dicitur, quod sit disgregatiua visus, quia est talis essentiæ, quod in particulari disgregat visum, ita relatio in communi, seu relatiuum definitur, quod totum suum esse sit ad aliud, non quia ibi aliud respiciat tanquam adæquatum terminum, sed quia est talis naturæ, vt in particularibus & inferioribus relationibus referatur ad aliud, & habeat terminum. Itaque relatio in communi est ratio referendi ad aliud in particulari, & relatiuum dicit in concreto hanc rationem referendi in particulari, sicut propositio in communi significat verum, vel falsum, id est, importat rationem in concreto, secundum quam inferiores propositiones significant verum vel falsum. Et hoc exemplum non habet verum in omnibus; quia propositio in communi terminum habet, & non habet istum terminum relatio in communi; ergo in communi habet essentiam relationis, sed non respicit terminum, nisi in particulari. Sed dices contra hoc: Nam potentia visiua etiamsi in communi non exerceat actum cognoscendi, sed in singulari, quia actiones sunt suppositorum, sed in communi concipitur in ordine ad suum obiectum, vt virtus cognoscitiua illius, licet actualem cognitionem in singulari exerceat, & ponitur in eius definitione obiectum adæquatum: ergo similiter, licet actu habere exercitium relationis non conueniat, nisi particularibus relationibus, sed tamen concedendum ex necessitate est, quod relatio in communi habeat terminum in ordine, ad quod definitur. Et confirmatur hæc ratio, quia paternitas non exercet actũ referendi subiectum ad filium, nisi in particulari, & tamen definiatur in communi in ordine ad filium, ergo idem prorsus erit dicendum de relatione in communi. Respondetur huic argumento, quod, quia paternitas est quædam particularis relatio, & specifica, non præhabet in se omnem rationem relationis, vt superius genericum. Et ita oppositum relatiuum de facto habet, quapropter definitur in ordine ad filium, licet exercitium referendi non habeat, nisi in indiuiduo, quia est forma quædam ex natura sua producta, vt ad filium referat subiectum, sicut est facta & producta potentia visiua, vt videat coloratum, licet sit differentia, quod color respicitur, vt finis à potentia visiua, filius solum vt correlatiuum, quia respectus non est operatio, sed aliquid per modum actus secundi, & operationis. Sed relatio, quæ generalissimũ est, cum abstrahat ab omni particulari relatione, non potest habere relationem sibi oppositam, quia omnis relatio sub illa continetur, vt inferius sub superiori suo, & ita abstrahit ab omni ratione oppositæ relationis, vnde non potest habere

1. Solutio Auth. not.

Varia exepla ad explicandam veritatem.

Instantia.

Augetur difficultas.

1. Solutio.

Doctr. pulcra explicans, quid intersit inter relationem in genere, in specie, & in indiuiduo.

habere terminum nec in exercitio, ita vt ipsa in se exerceat respiciendi actũ, quia hoc est singularium, nec potest habere terminum adæquatum, per quem definiatur, quia hic debet ex necessitate esse distinctus ab illa, quod non potest fieri, cum sub illa comprehendatur omnis relatio, sed definitur per hoc, quod sit res quædam, quæ in suis inferioribus habeat terminum, & per hoc habeat hanc essentiam, quod totum suũ esse sit ad aliud se habere. Secundò respondetur his argumentis, quod relatio est, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, quantũ est ex parte sua, nam etiam concepta & cognita in communi etiam concreto si haberet terminum, referretur ad illum, sicut paternitas, seu pater refertur ad filium, sed si non referatur, nec habeat terminum adæquatum, non est ex parte sua, sed quia implicat esse illum terminum ex eo, quod debet esse relatio, & nulla relatio potest esse æqualis generalissimo, sed necessariò sub illo contenta, quia generalissimum cuiuscunque generis omnia continet, quę sunt illius generis.

2. Solutio.

Alia diffic.

Et si rursus tertiò arguas, quia relatio in communi determinat rationem entis accidentalis ad esse huius prædicamenti per ly, esse, ad; ergo habet terminum huius respectus. Respondetur; Distinguo antecedens, quantum est ex parte sua, fateor; quod respicit terminum, ita vt habeat correlatiuum sibi correspondens, nego. Vel secundò respondetur, quod habet terminũ in particularibus relatiuis. Sed contra argumentor quartò. Nam relatio similitudinis est relatio inferior generalissimo, & tamen non habet terminum, ergo, &c. Probatur minor, quia relatio similitudinis in communi nõ habet extremum sibi oppositum, quia omnes similitudines sunt eiusdem speciei, & ita non potest habere relationem oppositam. Respondetur, quod sufficit, quod similitudo in indiuiduis habeat terminũ, vt sit verum, quod asserimus. Quinimo ex hoc confirmatur nostra conclusio, quia, sicut relatio similitudinis est vera relatio, (& loquimur de relatione similitudinis, quæ est in duobus albis) & tamen non habet in communi conceptu specifico correlatiuum, sed hoc habet in particulari, ita potest relatio in communi esse vera relatio, & non habere terminum in communi. Ex hoc infertur, quod relatio habet terminum saltem in particulari. Et probatur, quia, vt constat, ex omni definitione relatio totum suum esse habet ad aliud, & non habet in communi terminum, ergo debet illud habere in particulari.

1. Resp.

2. Resp.

Alia difficultas contra concl.

Solutio.

Corollar.

Et quartò argumentor contra conclusionem; Nam sequitur, quod accidens sit relatiuum essentialiter, consequens est absurdum, ergo, & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia in suis inferioribus refertur ad aliud, & habet terminum; nam prædicamentum relationis est sibi inferius, & in his, quæ cõtinentur in prędicamento relationis, accidens habet terminum. Respondetur, quod relatio in suis inferioribus, vt relatio est, refertur. At verò accidens nõ refertur in suis inferioribus, vt accidens est, nam non refertur in suis inferioribus, quæ continentur in prædicamento qualitatis, & quantitatis. Quinimo paternitas, vt accidens est, non refertur, sed abstrahit à relatiuo, & absoluto. Sextò. A quacunque essentiali cõuenientia potest abstrahi vnus conceptus, qui dicat illam essentialem; sed omnes relationes, quæ continentur sub generalissimo, conueniunt essentialiter in hoc, quod referuntur ad terminum, ergo potest abstrahi vnus conceptus relatiuus, qui referatur ad terminum; sed talis est conceptus generalissimum: ergò refertur ad terminum sibi æqualem. Respondetur, quod habere terminum adæquatum, est prædicatum essentiale inferiorum relatiuorum, vt sunt relationes particulares; quamobrem, non potest esse prædicatum generalissimi, quod abstrahit à particularibus relationibus, vnde non conuenit generalissimo in se, sed in suis inferioribus: Relatiua enim peculiaria habent correlatiua opposita, non verò potest generalissimum habere correlatiuum oppositum, & ita nõ potest habere terminũ in communi. Nam cum ille terminus deberet esse relatiuus: Et cum generalissimum,

Difficult.

Solutio.

Difficultas grauis.

Solutio notanda.

lissimum, & correlatiuum conueniant in hoc, quod est habere terminum, rursus ab istis posset abstrahi conceptus relatiui habentis terminum in communi. Et sic, cum terminus & relatiuum conuenirent in esse relatiui, ab his posset abstrahi alius conceptus, vnde esset in infinitum processus.

2. Conclus. Secunda conclusio. Aliqua relatiua particularia dantur, quæ non habẽt terminum, nisi secundum indiuidua, vt videre licet in relatione similitudinis. *Locus D. Tho. perspicuus pro cõclus.* Hæc conclusio videtur esse Diui Thomæ in 1. distinctione 27. quæstione 1. articulo 1. ad secundum. Vbi sic dicit: Ad secundum dicendum, quod quidam dixerunt, vt Auicen. dicit, quod eadem numero relatio est in vtroque extremorum, quod non potest esse; quia idem numero accidens non est in duobus substantiis. Et ideo dicendum, quod in vtroque extremorum est vna relatio differens ab alia in quibusdam secundum speciem, sicut in illis, quæ diuersis nominibus vtraque appellantur, vt paternitas, & filiatio. *Quãdo relatio differat i extremis secũdũ speciem, & quando secundũ numerum.* Sed in quibusdam non differunt specie, sed numero tantum, sicut quando vtriusque est vnum nomen, vt in similitudine, & æqualitate, & tunc relatio, quæ est in vno sicut in subiecto, est in altero sicut in termino, & contra. Et ideo relatio secundum suum esse, prout in re fundamentum habet, non est medium, sed extremum, sed secundum respectum est medium. Vnde patet, quod realiter distinguantur. Et idem asserit Angelicus Doctor in quarta, distinctione 25. quæstione prima, articulo primo, quæstiuncula 1. ad quartum. Et probatur conclusio: Nam *1. Ratio pro cõclusione.* duo alba habent relationem similitudinis in albedine, quæ relationes sunt eiusdem speciei: ergo ab illis non potest abstrahi, nisi vna ratio specifica; sed illa non habet terminum in communi, ergo, &c. Probatur ista minor, quia ille terminus nec differt numero, vt de se constat, nec specie, quia solum est vnica ratio specifica similitudinis secũdum albedinem; nec etiam differt genere, vt constat, ergo, &c. Et hæc ratio etiam probat, relatiuum in communi non habere terminum, quia ille terminus vel differt numero; & hoc non, cum sit generalissimum; vel specie, & nec hoc, eadem ratione, quia generalissimum non est species; nec genere, aliàs essent duo genera relatiuorum, ergo non habet terminum, quia nõ est alia distinctio possibilis inter generalissimum, & suum terminum; quia debet esse relatiuus in nostra schola. *2. Ratio.* Præterea: Si relatio similitudinis in albedine haberet terminum; ergo est illi aliquo modo oppositus; quia omnis terminus relationis cum eo, quod ad ipsum terminatur, habet oppositionem aliquam, sed nullo modo potest esse oppositus, quia nec numero, nec genere, nec specie, vt dixi supra. Et per hũc modum reperies multa relatiua in prædicamento relationis, quæ non habent terminum, nisi in indiuiduo; & in relatiuis eiusdem denominationis sufficit, quod relatio terminans numero distinguatur. Per hoc intelliges, falsum dixisse Suarez, eandem numero relationem *Error Suarez.* similitudinis esse inter duo alba. Nam D. Thom. demonstrat, esse falsum, cum non possit relatio eadem numero esse in duobus subiectis numero distinctis: & quia omnis relatio ad alterum relatiuum debet referri, impossibile est, quod sit alterum relatiuum, si est eadẽ relatio numero.

3. Conclus. cont. Suar. & Vasqu. seq. Sco. & profitentes sese interpretes D. Tho. Tertia conclusio. Relatiuum in communi nõ habet terminum absolutum, nec quid abstrahẽs a relatiuo, & absoluto. Hæc conclusio ponitur contra Suarez, vbi supra adductus est quæstione præcedenti, & contra Vasquez, qui 1. parte, disputatione 159. art. 6. asserit, relatiuum in creaturis terminari ad absolutum, secus in diuinis; vbi dicit terminari ad relatiuum. Et probat, quia Aristoteles 5. Metaphysicæ, cap. 15. dicit, visum non referri ad visibile, nec intellectum ad intelligibile, quia committeretur in eorum definitionibus inutilis circulus. Et adducit pro se Diuum Thom. 1. par. quæst. 25. artic. 3. Et idem inconueniens esset, si pater referretur ad filium. Et isto argumento conuincitur. Sed gratias Deo, quia nõ multum negotii facessit ipse, nec eiusdem classis alii authores soluentibus sua argumenta.

Digitized by Google

gumenta. Et nostra conclusio est contra Scotum in 1. distin. 30. q. 1. quem ipsi sequuntur, sed non eisdem innituntur rationibus, & fundamentis: & supra probata fuit quæstione præcedēti, prima conclusione, & probabitur magis quæstione sequente. Iam enim probauimus terminari ad relationem, ergo nec in communi, nec in particulari terminatur ad absolutum. Et etiam sequenti quæstione soluemus eius argumenta, quæ quæstione præcedenti remisimus soluenda in hanc quæstionem, quia relatiuum in communi non habet terminum in communi, sed in particulari. Et per relatiuum in particulari intelligimus illa relatiua, quæ oppositas rationes relatiuas habent aliquo modo, vt pater ad filium terminatur, & dominus ad seruum, &c. Exercitium autē respiciēdi terminum in re ipsa semper est in singularibus, sicut actiones sunt singularium.

QVÆSTIO XL.

Vtrùm vnum relatiuum sit definiendum in ordine ad suum correlatiuum.

1. Argum. ET videtur, quod non, quia definitio datur ad manifestandam, & declarandam naturam definiti, nam est definitio modus sciendi, quæ est alicuius ignoti manifestatiuus. Et ita asserit Arist. 6. Topicorum: sed vnum relatiuum positum in definitione alterius non est notius, ergo non debet poni in eius definitione, ergo nec debet ad illud definiri. Probatur minor, quia si esset notius altero, sequeretur, quod idem esset notius, & ignotius respectu eiusdem, sed hoc est impossibile, ergo, &c. Probatur sequela, quia pater definitur in ordine ad filium, ergo iam filius debet esse notius, quia definitur filius in ordine ad patrem, ergo pater est notius illo, ergo iam idē respectu eiusdem erit notius, & ignotius.

Secundum argumentum. Si vnum relatiuum definiret reliquum, sequeretur, quod idem poneretur in definitione sui ipsius, sed hoc est maximum peccatum in arte definiendi, ergo, &c. Probatur sequela ex Aristot. 2. Topicorū, vbi dicit, quod loco nominis positi in definitione alicuius licet ponere eius rationem. Vnde, si loco relatiui definiētis alterum ponatur eius ratio, ita resultabit definitio; pater est, qui habet filium, ponamus loco filii eius rationem, & dicemus, pater est qui habet eum, qui habet patrem, quod est ridiculum, & idem sui ipsius definitionem ingrederetur. Et si definiamus speciem, quod sit, quæ sub assignato genere ponitur, & loco generis ponatur eius definitio, ita erit dicendum; species est, quę ponitur sub assignato prædicabili de plurib. differentibus specie in eo, quod quid. Vbi apparet, speciem in definitione speciei cadere. 2. Argum.

Tertium argumentum. Si vnum relatiuum definitur per reliquū, sequitur, quod vnum relatiuum habeat aliquam caussalitatem respectu alterius, sed hoc est falsum, ergo, &c. Maior patet, quia ly, per, aliquod genus caussæ dicit, vt asserit D. Thom. 1. par. quæstione 36. articulo 3. in calce, & quæstione 39. artic. 8. in calce. Probatur minor, quia vnum relatiuum nullo modo habet rationem caussæ respectu alterius, sed sunt simul natura. Si dicas, quod non definitur per aliud, sed ad aliud, supra dicta ratione, sic 3. Argum.

Quartum argumentum contra: Nam vnum relatiuum habet aliquam caussalitatem super aliud in creaturis, ergo supra dicta ratio nulla est. Antecedens probatur, quia vnum relatiuum in creaturis (nam de illis relatiuis loquimur) dependet ab alio, sed omnis dependentia est respectu alicuius caussę, ergo, &c Maior probatur ex Diuo Thoma 4. contra Gentes cap. 14. Minor satis patet, quia nihil dependet ab illo, nisi, quia in aliquo genere caussæ est ab illo. Et ita non dicimus Filium in diuinis dependere à Patre æterno. 4. Argum.

Quintū argumentum. Relatiua sunt simul natura, ergo simul cognoscuntur, 5. Argum.

tur: ergo vnum non est notius altero: & ita non est ponendum in definitione alterius, vt quid magis notum. Antecedens, & prima consequentia clara sunt, & probatur secunda consequẽtia: quia sicut vnum non potest cognosci sine alio, quia sunt simul natura & cognitione: ita vnum non potest cognosci magis quam aliud, quia ex eo, quod vnum magis cognoscitur, & aliud debet magis cognosci simul, aliàs non erunt simul cognitione saltem quantũ ad magis & minus cognosci, siquidem vnum est notius altero, ergo vnum magis cognoscitur, quam aliud, & ita, quantum ad hoc, non erunt simul cognitione, sed maior cognitio vnius erit caussa, & ratio maioris cognitionis alterius.

6. Arg. Sextum argumentum. Si vnum relatiuum definitur in ordine ad aliud, ergo est propter aliud correlatiuum, sed hoc est falsum, ergo, &c. Minor probatur, quia tunc vnum relatiuum esset alterius caussa, saltem finalis. Prima consequentia probatur; Nam propterea potentia visiua est propter obiectũ, quia definitur in ordine ad obiectum, ergo idem erit in relatiuis, & sic vnum relatiuum alterius erit caussa.

Praambula ad quæstionem.

Controu. 1. Opi. Vasquez. IN hac quæstione, quæ de quidditate relationis est, etiam sunt variæ sententiæ. His diebus Pater Vasquez 1. p. disputatione 59. cap. 6. dicit, relatiua non terminari, nisi ad absoluta, & ita non esse simul cognitione, nec vnum in ordine ad aliud debere definiri; nam vnum relatiuum non potest cognosci, nisi id, ad quod est, cognoscatur, quod est verum de absoluto. Et hoc est, quod dixit Aristoteles in prædicamento relationis. Non verò dixit, relatiua esse simul cognitione, vt relatiua sunt. Vnde infertur, relatiuum non bene definiri in ordine ad aliud, vt pater non bene definitur in ordine ad filium, sed pater est, qui genuit sibi similem in natura; excipit tamen ab hac doctrina relationes diuinas, quæ terminantur ad relatiua. Vt pater terminatur ad filium formaliter, quia generatio diuina terminatur ad relationem formaliter. Sed iste author abrasit hanc doctrinam ex quodã argumento, quod adducit Caietanus contra veritatem, capite de specie in hoc dubio, quod est secundum in ordine; quod dissoluitur ab omnibus logicis, & ex quibusdam, quæ reiicit Soto, capite de relatione in logica, quæst. 1. ad octauum argumentum. Nam, vt ab Aristotele, & D. Thom. discederet, æquum erat, vt maioribus inniteretur argumentis, ne suam maximam libidinẽ contradicendi D. Tho. ostenderet, præcipuè cum sit doctrina cõmunis, quam Arist. & D. Thom. sequuntur. Vt ergo illam explicemus, sit *Vnde accederit Vasquez occasionem sentiendi contra D. Th.*

2. Opinio Authoris: 1. Concl. contra nonnullos logicos, & Vasquez. Prima conclusio. Vnum relatiuum definiẽdum est formaliter in ordine ad aliud relatiuum formaliter sumptum, quod est eius correlatiuum. Hanc conclusionem habet Angelicus, & sanctissimus præceptor 1. parte, quæstione 40. articulo 2. ad quartum, vbi sic dicit: Cũ dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura. Ecce apertè docet nostram conclus. Eandem habet Caietanus ibidem, solutione ad quartum: & quæstione de cimaterria, eiusdem primæ partis articulo 7. & in logica, capite de specie. Illam habet Soncinas 5. Metaphysicæ, Albertus in prædicamento relationis, in logica & Metaphysica. Soto in logica, vbi supra, & denique omnes Thomistę, præter paucos logicos quosdam, qui rem hanc parum calluerunt. Quinimo est expressa sententia Porphyrii in capite de specie. Vbi sic dicit, quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie prædicatur (& speciem dicimus id quod subest generi) nosse oportet, quoniam genus alicuius est genus, & species alicuius est species. Ideo necessum est eisdem rationibus in vtrisque vti. Reddit enim rationem, quare genus in ordine ad speciem, & species in ordine ad genus definiatur, quia sunt correlatiua, & ideo vnum in alterius definitione debet collocari. Et certè, vt constat, loquitur

de

de genere & specie formaliter. Nā materialiter animal non respicit hominē, nec homo in definitione animalis est collocandus. Et ex hoc videbis, quam sine fundamento Vasquez, vbi supra, docuerit, quod cum genus & speciem definierit Porphyrius, & communis opinio, non accipi ibi speciem quatenus correlatiua generis, hoc est, quatenus illi subiicibilis, sed quatenus de pluribus differentibus specie prædicatur, quis hoc non videat? Nam in specie est relatio subiicibilis, & prædicabilis. Et vult iste author, quod prætermittatur relatio subiicibilis ad genus in specie, & quod referatur genus ad speciem, quatenus est prædicabilis, cum secundum hanc rationem sit relatiuum, & non correlatiuum generis. Nam si genus refertur profectò ad id, quod ad esse refertur, debet referri, & hoc est species, quatenus subiicibilis, & sic nō effugit inconueniens. Nam si refertur ad speciem, vt prædicabilem, vt sic est relatiuum, ergo iam genus ad relatiuum refertur, & in ordine ad relatiuum habet definiri. Sed de his egimus supra. Et bene video Logicos hanc Porphyrii, & Aristotelis doctrinam nullatenus deserturos, quia aduersarius dicit, quod non probat. Eandem conclusionem tenet Aristoteles princeps doctrinæ Peripateticæ in logica, capite de relatione, vbi hæc docet, quod omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt seruus domini seruus, & dominus serui dominus, & duplum, dimidii duplum, & maius minore maius, & minus maiore minus. Et vlterius dicit: Dico autem, quoniam neque horum, quæ conuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, si ad aliud eorum, quæ sunt accidentia, assignentur, & non ad ea, quæ dicuntur, vt seruus, si domini non assignetur seruus, sed hominis, vel bipedis, aut alicuius talium, non erit conueniens assignatio. Ecce igitur dicit, hæc relatiua per se dici ad correlatiuum formaliter, nam si ad subiectum, vel ad aliud dicantur, dicuntur in ordine ad ea, quæ accidunt relatiuis formaliter loquendo, & non in ordine ad relatiuum, ad quod debent dici, quemcunque enim terminum assignaueris domino, nisi assignes correlatiuum, non assignabis id, ad quod per se dicitur, sed id, ad quod per accidens dicitur. Et licet aliquando assumat Aristoteles aliqua relatiua secundum dici, vt caput, & capitatum, ala, & alatum, hoc non tollit, quin sit verum, relatiua secundum esse terminari, & definiri ad relatiuum, quia supra dicta sumuntur loco relationum, quæ fundantur in illis. Et inferius dicit: Ex his ergò manifestum est, quod si quis aliud eorum, quæ sunt ad aliquid definitè sciet, & illud, ad quod dicitur, definitè sciturus est. Ex quo sic argumentor. Sed dominus dicitur ad seruum, vt modo dixit, ergo si aliquis scit quid sit dominus, sciet quid sit seruus; ergo seruus, & cognoscitur, & definitur in ordine ad dominum. Et idem dicit in quinto Metaphysicæ. Nec valet explicatio huius authoris, quod Aristoteles non dixit, nisi quod relatiuum non potest cognosci sine eo, quod dicitur, quod est vnum: sed hoc non est relatiuum, sed absolutum, quia hoc expressè est contra Aristotelem, dicit enim, quod dominus est ad seruum, & seruus, ad dominum, sed ista formaliter sunt relatiua. Et præterea asserit, quod qui definitè nouit relatiuum, nouit definitè id, ad quod dicitur, sed dicitur ad seruū, ergo nouit definitè seruum. Sed cur cruciamur in re tam patenti, quandoquidem aduersarius nullam afferat rationem. Præterea probatur conclusio variis rationibus. Relatiuum formaliter, verbi gratia, pater, vt pater est, habet essentiam aliquam constitutam in prædicamento, cuius essentia est ad aliud se habere, vel ergo suum esse est se habere ad absolutum, vel ad relatiuum. Si ad absolutum, hoc est impossibile, ergo, &c. Probatur minor. Quia absolutum respectu relatiui bene potest habere rationem caussæ, obiecti & finis, sed terminus relatiui non potest habere rationem supradictorum, ergo, &c. Maior patet: quia absolutū non est simul natura cum relatiuo, sed prius. Sed minor probatur, quia hæc est vera

Error Vasquez.

In spē duæ sūt relationes, altera subiicibilis ad genus, altera prædicabilis ad indiuidua.

Locus insignis Arist. pro conclu.

Obseruat. Aucto. in quādā verba Arist.

Ratio pro conclus.

& quid-

& quidditatiua differentia assignata inter relatiua prædicamentalia, & quæ non sunt prædicamentalia, quod relatiua prædicamentalia respiciunt aliud præcisè in ratione termini, & alia relatiua respiciunt aliud, vel in ratione finis, vel obiecti, vel alia ratione.

2.Ratio. Præterea. In diuinis reperiuntur relatiua perfectissima, sed illa terminantur ad relationes formaliter secundum fidem catholicam, & definiuntur in ordine ad alia relatiua, vt Pater in ordine ad Filium, ergo & relatiua creata idem habebunt; quia relatiua creata sunt verè relatiua, & conueniunt in ratione relatiui cum relatiuis diuinis, licet analogicè.

Reijcitur Vasquez. Assignat Vasquez disparitatem, quia generatio Diuina terminatur ad relationem formaliter, quod non reperitur in generatione, quia Filius in humanis generatur. Sed Diuus Thomas non ita asserit, quæstio. 27. art. 1, ad 3. in prima parte, quem vide.

3.Ratio. Præterea; Absoluta, quæ per additamentum definiuntur, vt accidentia, verbi gra. potentia visiua, & similia, definiuntur per absoluta, & non per relatiua, ergo relatiua quando formaliter definiuntur, debet definiri per aliquod relatiuum formaliter. Consequentia probatur; quia habent diuersas rationes.

4.Ratio. Præterea: Nam sequitur, quod non dentur correlatiua, quod est contra omnium sententiam communem. Et probatur sequela: Quia vnum relatiuum formaliter non definitur, nec terminatur ad aliud relatiuum formaliter, ergo non habet correlatiuum: quia ad hoc non sufficit, quod terminetur ad subiectũ, seu fundamentum relationis, quia subiectum, seu fundamentum non est relatiuum, & ita non est correlatiuum: esse enim correlatiui est, quod formaliter ad inuicem referatur.

5.Ratio. Præterea: Nam Aristoteles quinto Metaphysicæ, capite de ad aliquid, dicit, quod impossibile est aliquid intelligi relatiuè dici ad aliud, nisi intelligamus aliud relatiuè dici ad ipsum; sed si terminatur ad absolutum, & definitur per absolutum: benè possum ego intelligere hoc relatiuè dici ad aliud, ver. gra. pater ad illũ, qui genitus est, & non intelligere terminum, vt sic, ad filium, quia vt terminus est, est aliquid absolutum. Absolutũ autem non dicit ordinem ad relatiuum, ergo, &c.

6.Ratio. Præterea: Semper in omni opinione correspondet in altero extremo aliqua relatio siue realis, siue rationis; ergo in definitione ponenda est illa relatio, vt naturam relatiui intelligamus. Consequentia probatur: Nam profectò propterea talis correspondet relatio, non vt sit ibi impertinenter, sed quia est formalis terminus relationis alterius, & alterius essentia sine ipsa intelligi non potest.

7.Ratio. Præterea: Si relatiua non terminentur, nec definiantur in ordine ad relatiua, sed ab absoluta, proprietates, quas Aristoteles assignat relatiuis, essent malè assignatæ: sed hoc non est dicendum, ergo, &c.

Probatur maior: Quia non essent, simul natura, quia relatiuum, & absolutum non sunt simul natura, nec simul cognitione, quia prius cognoscibile est, quod est ad se, quam quod est ad aliud, nec dicerentur ad conuertentiam, eisdem rationibus: ergo, &c.

2.Conclus. Vnum relatiuum definitur ad reliquum, nõ per reliquũ. Secunda conclusio. Vnum relatiuum non definitur per reliquum, sed ad reliquum. Quam conclusionem ponimus, vt intelligamus, nullam caussalitatem vnum relatiuum habere in ordine ad aliud relatiuum. Hæc conclusio est Alberti Magni, Caietani, Soti, & aliorum in locis citatis. Et ratio est, quia illa particula, per, vt visum fuit, denotat aliquod genus caussę, sed vnum relatiuum respectu alterius nullum genus caussę habet, quia relatiua formaliter loquendo sunt simul natura, ergo. Quomodo autem sint simul natura, agemus, cum proprietates relatiuorum declarabimus. Præterea: Si vnum relatiuum haberet respectu alterius rationem caussę, ergo alterum iam esset caussatum, & loquimur formaliter, ergo esset posterius natura, & ita non simul natura, nec cognitione. Vnde sequitur, vnum relatiuum ab alio non dependere, quia ipsa dependentia est quædam posterioritas naturæ, seu reperitur in his, quæ sunt posterius natura. Etsi di-

cat

Instantia. cas: Nam vna relatio formaliter non potest esse sine alia, & loquamur de relationibus mutuis, ergo pendet ab illa: *Solutio.* Negatur consequentia, & instatur in diuinis, vbi Pater non potest esse sine Filio, & tamen non pendet à Filio: ita similiter in humanis, quia requiritur, vt quid simul coexistens ista relatio, non verò, vt aliquid, à quo aliud pendeat. Materiale verò relationis, seu subiectū non inconuenit, dependentiam habere à materiali alterius relationis in creaturis, & quia relatio respectu alterius relatiui præcisè habet rationem termini, & ratio termini nullam dicit caussalitatem, vt terminus est, hinc fit vnum relatiuum respectu alterius nullam habere caussalitatem.

3. Conclus. Vnū relatiuum nō est genus, vel differentia alterius. Tertia conclusio. Vnum relatiuum non est genus, nec differentia alterius, licet sit id in ordine, ad quod sumitur ratio alterius correlatiui. Explicatur hæc conclusio: Nam essentia paternitatis consistit in respectu ad filium: essentia generica huius relationis consistit in hoc, quod est respicere aliud; filius verò non est genus huius relationis, quia genus debet esse idem cum re, cuius est genus, nec similiter differentia eadem ratione. Essentia enim rei idem est, quod res, & illi est intrinseca, & cū terminus non sit idem cum re, nec illi intrinsecus, seu idem cum re, nec genus, nec differentia, nec essentia esse potest. Est tamen aliquid in ordine, ad quod essentia sumitur. Et ita dicitur, quod sit de definitione alterius, quia non potest essentia relatiui definiri sine termino, non tamen est de essentia, vt quid intrinsecum, quia non est genus, nec differentia. Sed quia hæc quæstio de definiēdo accidente per additamentum tractatur in 7. Metaphysicæ, & Caietanus, capite vltimo de ente & essentia; non dico amplius de illa, vsque dum infra disputemus, vtrum relatio sumat speciem à termino.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Solutio. Caiet. AD primum respondet Caietanus locis citatis, vnum relatiuum poni in definitione alterius, non quidem vt magis notum, sed vt æquè notum, quia ista relatiua sunt simul natura, & cognitione, & ita æquè nota: & vnum non potest esse magis notum alio. Et si *Obiectio.* arguas, relatiuum definitur sic; cuius totum suum esse est ad aliud se habere, sicut pater est, cuius totum suum esse est se habere ad filium; sed definitio debet esse notior, quia est modus sciendi: modus autem sciendi est oratio alicuius ignoti manifestatiua, ergo est magis nota, quam definitum. *Responsio.* Respōdetur, quod tota definitio notior est definito, non tamen singulæ partes seorsum. Nā ex eo, quod explicatius dicit definitio id, quod definitum implicitè dicit, notior est, non tamen sequitur, quod correlatiuum positum in definitione sit notius definito, nam illæ partes ex eo, quod sic coniunguntur, reddunt definitionem notiorem. Secundò responde- *2. Solutio. Caiet. Auicenna. Alfarabij.* tur; (& eandem solutionem tribuit Caietanus Auicennæ & Alfarabio) vnum relatiuum esse notius altero, vt terminus est alterius, terminus autem, vt sic, notior est illo, quod terminatur ad ipsum, quoniam interminatum, vt sic, ignotum est, & ita non inconuenit, idem esse notius & ignotius secundum diuersas considerationes: quatenus enim terminatur ad aliud, est ignotius, quatenus verò est terminus, est notius. Tertiò responde- *3. Solutio aliorum.* tur, quod definitio relatiui est notior ratione primæ partis, non ratione secūdæ. Nam cum dico, pater est, cuius totum suum esse est ad: hæc prima pars definitionis notior est definito, quia dicit explicius, quod definitum dicebat implicius. Altera verò pars, scilicet, filium, non est notior definito, sed æquè nota.

Obiectio. Et si contra secundam solutionem arguas; quia relatiua sunt simul cognitione, ergo vnum non potest esse notius *Respon.* altero; negatur consequentia, quia simul cognoscuntur vnum vt notum, aliud vt magis notum. Sicut quando lumen & color simul videntur eadem visione, simul cognoscuntur, & tamen magis videtur lumen, quia est ratio videndi colorem, eodem modo, licet relatiuum

tiuum & terminus simul cognoscatur, magis cognoscitur terminus, quia est ratio, seu id, ratione cuius cognoscitur quidditatiuè correlatiuum.

Ad 2. *1. Solutio Caiet.* Ad secundum argumentum adductū à Caietano, quo conuincitur Vasquez, respondet Caietanus; cum Aristoteles asserit, loco nominis definientis licere ponere eius rationem, intelligitur quoad ea, quæ intrinsecè cadunt in illius nominis ratione, non verò quoad ea, quæ ponuntur, vt additum; & ita non sequitur quod idem definiat seipsum. Et ita cum definitur homo, quod est animal rationale, loco, ly animal, potest poni viuens sensibile, quia in sua ratione nihil habet, vt additum, loco vero de ly rationale, non potest poni sua ratio, quia rationale est gradus vitæ talis determinans animal, & ita animal poneretur in sui definitione, cum differentiæ includant genus, vt additum. *2. Solutio aliorum.* Alii respondent, illud non esse inconueniēs, quia cum pater definitur, si iterum repetatur pater in eadem definitione, hoc est, vt terminus filii, non vt aliquid ad se pertinens. Sed prima solutio est melior, quia cum definitio detur innotescendi gratia, debet perspicua & clara esse, quam perspicuitatem tollit illa reduplicatio eiusdem in eadem definitione. *3. Solutio Soti.* Soto explicat Aristotelem, in absolutis non in relatiuis. Vide illum ad octauum argumentum quæstione prima, de relatione.

Ad 3. Ad tertium patet ex secunda conclusione. Et nota, quod illud, in ordine, ad quod correlatiuum definitur, non habet rationem caussæ formalis, quia non refertur ad aliud tanquam ad rem, quæ finis rationem habet, sed in ordine ad suum correlatiuum, quod solum est terminus.

Ad 4. Ad quartum respondetur ex supra dictis, quod vnum relatiuum ab alio nō dependet, sed in creaturis aliquando contingit, quod à materiali dependeat. Et quando D. Thomas & viri graues in creatis dicunt, vnum relatiuum ab alio dependere, intelligunt vnum relatiuū requirere aliud, vt existat, non vt à quo dependet, quia se mutuò respiciunt, & totum esse vnius est ad aliud, & è contra. Quomodo hoc sit verum in relatiuis tertii ordinis, iam volumus dicere.

Ad 5. *1. Solutio.* Ad quintum respondetur, quod non valet consequentia. Simul cognoscitur, ergo vnum non magis cognoscitur, quam aliud; & supra adducta fuit instantia, & modò instatur, nam eadem cognitione naturali angelus se, & Deū cognoscit, & magis cognoscit se, quam Deum, quia se intuitiuè & comprehensiuè cognoscit, Deum verò non cognoscit quidditatiuè, nec comprehensiuè.

2. Solutio. Secundò respōdetur, quod vnum, vt terminus, magis cognoscitur, quia, vt terminus, est magis notum. Et ita licet simul cognoscantur secundum aliam rationem, vnum magis cognoscitur alio, quia illa ratio termini tunc non militat in alio.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod quia definitur in ordine ad aliud solum, vt ad terminum, & non vt ad obiectum, & cetera, non sequitur, vnum relatiuū finem esse alterius. Et iam de hoc dictum est.

QVÆSTIO XLI.

Vtrum relatio prędicamentalis requirat terminum realem realiter existentem.

Controu. *1. Op. Med.* IN hac quæstione fuit solennis opinio sapientissimi Magistri mei fratris Bartholomæi de Medina, primarii Salmanticensis, qui asserebat in quotidianis concertationibus, relationem realem posse terminari ad non ens, & ad non existens. Et probat hanc sententiam his duobus argumentis. *1. Argum. pro Med.* Primò: Omnis scientia refertur realiter in ratione mensurati ad suum obiectum existens; ergo etiam referetur realiter ad obiectum non existens. Antecedens ab omnibus conceditur; consequentia probatur. Nam existentia nihil facit ad hanc relationem,

nem, quia obiectum mensurans abstrahit ab existentia, quia est quid vniuersale, scientiæ enim sunt vniuersalium, & ab illis mensurantur, & adæquantur prædicatis, seu veritatibus demonstratis de subiecto. *Solutio.* Si dicas, quod existentia est conditio necessaria. *Impugn.* Contra; nam existentia non est conditio necessaria ad mensurationem, ergo nec ad relationem mensurati. Antecedens probatur, quia obiecto non existente scientia est vera & mensuratur, nam existentia non dat veritatem, nec mensurationem, sed mensuratur à veritatibus æternis, & perpetuis, cuiusmodi non est existentia. Consequentia illa probatur, quia relatio mensurati consequitur ad mensurationem passiuam, quæ necessariò est posita mensuratione actiua.

2. Argum. Secundum argumentum, quod supra quæstione septima etiam adduximus. Logica refertur ad suum obiectum relatione reali, & tamen obiectum nullo modo est, ergo, &c. Probatur minor, quia est ens rationis, ens autem rationis non potest realiter esse. Maior probatur, quia ita mensuratur à suo obiecto, sicut aliæ scientiæ; & consequenter ita debet referri relatione mensurati; nam posito fundamento proximo ponitur relatio.

3. Argum. Tertium argumentum. Sequitur, quod nullo modo scientiæ referantur realiter ad suum obiectum: (& loquor de scientiis, quæ agunt de rebus vniuersalibus.) consequens est contra Aristotelem in præsenti, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela. Nam scientia mensuratur à suo obiecto vniuersali, & non ab obiecto particulari, vt metaphysica mensuratur ab ente, & non ab hoc ente saltem primo & per se, sed ens in vniuersali non existit, sed in particulari, quia existentia est particularium, ergo si existentia esset necessaria in altero extremo ad relationem realem, nunquam scientia referretur realiter ad suum obiectum. *Solutio.* Dices, quod sufficit existentiam competere singularibus, vt realiter referatur scientia ad vniuersale obiectum. *Impugn.* Contra; nam scientia non refertur primò & per se ad hoc particulare, sed ad vniuersale, ergo illud debet existere. Antecedens patet; nam illud est, quod dicitur scibile.

4. Arg. Quartò. Omnis caussa refertur realiter ad suum effectum; sed aliqua caussa est non ens aliquando, vt finis non existens; ergo non ens refertur realiter ad ens; ergo non requiritur existentia extremi ad realitatem relationis. Maior probatur, quia omnis caussa realiter ordinatur ad effectum caussando illum, ergo etiam realiter refertur ad effectum. Consequentia probatur, quia minus requiritur ad hoc secundum, quam ad primum, cum hoc secundum sit minoris entitatis, & fundetur in primo. Sed antecedens primum probatur, quia caussa est, quæ influit in effectum, & iste influxus realis debet esse, cum producatur effectus realis, & sit communis influxus ad omnem caussalitatem. Et confirmatur hoc argumentum: Nam imago realiter refertur ad imaginatum, non existens, ergo intentum.

5. Arg. Quintò. Relatio habet totam suam realitatem à fundamento, ergo omni alio circumscripto adhuc habet realitatem, & sic potest eius terminus esse non existens. Antecedēs probatur inferius.

6. Arg. Sextò. Etiam termino existente rationis, relatio est realis, ergo intentum. Antecedens probatur, nam in relationibus tertii ordinis terminus est aliquid rationis formaliter, ergo, &c. *Solutio.* Dices, fat esse, quod sit materiale aliquid existēs. *Impugn.* Contra, nam relatio nō refertur ad materiale, nec materiale terminat, vt iam probatum est in superiorib. ergo, &c.

7. Argum. Septimò argumentor. Relatio secundū dici terminatur ad nō ens, vt cognitio chimæræ ad chimæram, & scientiæ rosæ ad rosam non existēntem, ergo etiā poterit terminari relatio secundū esse prædicamentalis. Probatur conseq. quia nō est aliqua ratio, quare vna possit terminari ad nō ens, & non alia: nam relatio secūdū esse specificatur per ordinē ad terminū, sicut relatio secundū dici. *Solutio.* Dices esse disparitatem, quia relatio secundum dici specificatur ab obiecto vel fine, & relatio secundum esse à ter-

 mino

Impugn. mino. Sed contra, quia relatio secundũ esse non pendet à termino, & relatio secundum dici maximè: ergo si relatio, quæ pendet ab obiecto, potest esse obiecto non existente, multò magis erit relatio, quæ non pendet à termino, & supra quam terminus nullam caussalitatem habet. *Confirm.* Et confirmatur hoc argumẽtum: Nam relatio rationis terminatur ad aliquid existens: ergo relatio realis terminabitur ad non existens. Probatur consequentia à commutata proportione. Nam si relatio rationis est vera relatio, & terminatur ad existens, quare relatio realis non terminabitur ad aliquid rationis, & non existens.

8. Arg. Octauò. Relatio realis non pendet à termino, nec terminus aliquam caussalitatem habet supra relationem: ergo poterunt existere termino non existente. Probatur consequentia, quia nullo modo dependet ab illo. Nam si non potest sine illo esse, certè aliquam ab illo habet dependentiam: & ita terminus habebit aliquod genus caussæ respectu illius.

9. Arg. Nonò. Effectus caussæ finalis realiter dependet à caussa finali non existente: ergo etiam realiter referetur ad illam. Consequentia patet, quia vbi est dependentia realis, potest esse relatio realis. Sed primum antecedens probatur, quia omnis effectus realiter à sua caussa dependet, siquidem esse sine eius caussalitate non potest.

10. Arg. Decimò confirmatur ista sententia authoritate Diui Thomæ, prima parte, q. 13. art. 7. in corpore, vbi dicit in hæc verba, quod inter scientiam, & scibile est realis relatio; secundum quod ordinatur ad sciendum res. Vbi Diuus Thomas vniuersaliter loquitur, nec apponit conditionem, si existat scibile. Et rationem huius assignat, quia ordinatur ad sciendas res: sed etiamsi scibile non existat, scientia ordinatur ad sciendas res, ita bene, ac si scibile existeret, ergo ita bene erit relatio realis: ergo intentum.

Decisio quæstionis.

1. Opi. Authoris. 1. Conclus. cont. Med. Prima conclusio. Necessarium est, vt relatio realis sit, alterum extremum esse realiter existens: ita vt si non existat realiter, non erit relatio realis ad ipsum. Est ergo necessaria conditio ad existentiam relationis realis existentia extremi. Hæc conclusio est Diui Thomæ supra dicto articulo, vbi in hęc verba loquitur. Et similiter est in omnibus relationibus, quæ sunt inter ens & non ens, quas format ratio, inquantum apprehendit non ens, vt quoddam extremum Et loquitur D. Thomas de relatio- *Loca Diui Tho. pro cõclus.* ne rationis, & de caussis, quare aliqua sit rationis relatio, & vna est, quando relatio est inter ens & non ens. Et hoc est intelligendum, siue non ens dicatur ens non existens, siue dicatur ens rationis. Nam quantum ad hoc, paria iudicãtur Idem asserit Sanctus Doctor 2. contra Gentes, cap. 12 ratione 3. vbi dicit: Entis quod est actu ad ens, quod est in potentia est relatio realis. Et infert hoc inconueniens: Nam sequeretur, quod in binario existente essent infinitę relationes: sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Et probatur sequela: Nam binario sunt infiniti numeri in potentia maiores: ita vt vnus sit respectu illius in duplo maior, & ad istum vnica relatione referatur, & alius, in triplo, & ad hoc referatur alia relatione, specie distincta, quia fundamentum est diuersum. Et iuxta hanc computationẽ considerando numerũ in potentia, sunt infiniti excessus: ergo & relationes infinitæ. Et licet relationes non distinguerentur realiter inter se, distinguerentur realiter formaliter, quod sufficit, vt dicantur infinitæ relationes specie distinctæ. Et nota, quod quia hæc veritas sit *Obseruat. Authoris.* velut aliquod connexum essentiæ relationis, non potest demonstrari a priori, sed solum per incõuenientia; quia principia indemonstrabilia sunt. Habet hoc ipsum de potentia, quæst. 3. articu. 3. ad 5. Sequuntur Angelicum Doctorem omnes Thom. vno excepto Medinæ, qui

illum explicabat hoc modo: Quod relatio realis debet esse inter extrema realia, vel ita se habentia, ac si essent aliquid reale. Quæ explicatio nulla est: nam profectò binarius referretur realiter ad numeros in potentia illo maiores, quia eundem excessum in vnitatibus importat numerus, non existens, verbi gratia, millenarius ad binarium, quem importat existens: nam excedit illum tot vnitatibus. Et tamen secundum Diuum Thomam non est relatio realis ad illum: ergo non sufficit ita se habere quo ad aliquid, ac si esset existens, vt relatio sit realis, sed debet verè existere & esse ens: quia ordo realis existens non potest esse, nisi inter existentia. Præterea probatur conclusio, loquendo de relationibus realibus, quæ non sunt tertii generis. Nam vt sit relatio paternitatis, debet esse fundamétum remotum, & proximum, & subiectum illius relationis, quia, cum sit accidens, sine subiecto esse non potest: & cum sit debilissimum ens, requirit fundamentum & relationem fundandi: sed non potest esse generatio, seu genuisse, nisi sit genitum, & ad genitum consequitur relatio statim, ergo, si ponatur paternitas, ponetur filiatio. Et idem argumentum fieri potest de omnibus aliis relatiuis. Præterea, si est relatio realis, ergo refertur realiter, quia non potest esse relatio in exercitio sine actuali relatione, ergo habet extremum, ad quod referatur actu, ergo & relationem formaliter illius extremi, quia relatio illa alterius extremi in his, de quibus loquimur, relationibus consequitur simul cum alia relatione ad suum proprium fundamentum, vt relatio filiationis consequitur ad genitum esse, quod est simul cum generasse. Dices, quod modò inquirimus, cur, postquam pater habet hanc relationem paternitatis, etiamsi filius desinat esse, non manebit hæc relatio in patre, & terminabitur ad filium, qui fuit. Sed dicimus hoc impossibile, quia si est pater, ergo est filii pater, sed non est filius, ergo nec pater. Vnde hæc relatiua simul se ponunt, & interimunt. Et præterea, quia sunt

1. Proba. concl.

2. Probat.

Solutio.

Impugna.

3. Prob.

istæ relationes talis naturæ, vt vna sine alia esse non possit, quia cum sint respectus, & totum esse ad aliud, requirunt ex necessitate aliud esse, iuxta suam naturam, quod non habet locum in relationibus transcendentalibus, quia totum suum esse non habent ad aliud. Vnde mirè cruciatur Suarez disputatione 47. sectione 8. inquirendo discrimen inter relationes prædicamentales, & relationes secundum dici, quas ipse vocat relationes secundum esse, cùm videat istas terminari ad non ens, non verò illas. Et multa concedit, quæ negauerat, & tamen adhuc non reperit rationem vllam, quæ sibi, & nobis satisfaciat, quare relationes, quas ipse vocat secundùm esse transcendentales, terminentur ad non ens, & non prædicamentales. Præterea probatur conclusio; Nam cùm relatio sit purus ordo, impossibile est quod sit ordinata ad purum non ens, maximè cum sit veluti medium quoddam connectens terminum cum relatiuo, & quia hoc modo ens non potest cónecti, non potest ad aliud esse relatio realis. Cum dico, esse medium, intelligo verè in suo subiecto aliquid esse, sed quod aliud respicit. In relationibus verò tertii ordinis probatur, quia, sicut exigit relatio in aliis coexistentiam, formalem alterius relationis formaliter, seclusa operatione intellectus, ita exigit in istis coexistentiam alterius relationis, quantum fuerit possibilis, cùm sit formalis terminus illius, sed non potest esse seclusa operatione intellectus, nisi ratione fundamenti proximi, & hoc sine existentia subiecti esse non potest, ergo &c. Probatur, quia Deus non potest esse fundamentaliter proximè Dominus sine potentia coercitiua, quæ est aliquid reale existens. Et in scibili patet etiam, quia non potest scientia respicere aliquid proximè referibile, nisi sit fundamentum in illo, sed fundamentum esse non potest sine existentia subiecti, ergo, &c. Itaq; requirit hæc relatio tertii ordinis, quia est purus respectus, vt sit aliud correlatiuum, quantum fuerit possibile seclusa operatione intellectus. Et ita re-

Inconstãtia Suarez in suis dictis.

4. Proba.

Digitized by Google

quiritur existentia subiecti, & fundamẽti proximi, & actualis terminatio alterius relationis ad ipsum existens, quæ terminatio est materialis, tamen requisita, vt consurgat formalis terminatio. De quo vide Diuum Thomam supra dicto articulo septimo, quæst. 13. in prima parte, & dicemus nos adhuc. Ferrara loco supra allegato probat hanc conclusionem, quia omne, quod terminat hanc relationem, terminat ratione alicuius formæ realiter inexistentis, vt patet inductiuè in omnibus relatiuis, sed hoc sine existentia esse non potest, & relatiua tertii ordinis terminant ratione fundamenti proximi, quod est forma realiter existens, vel habens se ad modum formæ, sed hæc terminatio non est formalis, nisi per oppositam relationem. Ex hoc patet, sententiã Medinæ falsam esse, & maximè pugnare, quantum videtur, contra sententiam Diui Thomæ.

2. Concl. Secunda conclusio. Etiam de potentia Dei absoluta non potest relatio manere in existentia, siue extremo existente, modo iam dicto in præcedenti conclusione. *Contra Medinam.* Et probatur conclusio: Nam de definitione relationis est terminus, ergo de ratione relationis actu est terminus in actu. Hoc est, de ratione relationis existentis est terminus existens, nam sicut pater est, qui habet filium, ita pater existens est, qui habet filium existentem, & non potest fieri pater existẽs pater, sine filio existenti. Aliqui dicunt, *Quorundã Opinio.* hoc repugnare, quia est veluti de ratione formalis effectus relationis. Et sicut relatio in subiecto non potest esse sine suo effectu formali, ita nec sine termino. Itaq. ratio formalis relationis est facere relatiuũ referri ad terminum, quod sine termino in actu fieri non potest, quia intrinsecè requirit terminum, sicut non potest esse visio sine re visa, & intellectio sine re intellecta. *Instantia.* Sed cõtra, quia sunt duæ res realiter distinctæ, ergo vna potest esse sine alia. *Solutio.* Respondetur, quod, licet hæc consequentia apud Sotum sit magni momenti, non tamen apud nos. Et instatur in materia prima, & forma corruptibili, & visione, & hac, & multis aliis, quæ separari nequeunt, quia intrinsecè requirunt se ad inuicem.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD argumenta in principio quæstionis, ad primum, negatur consequentia, nam licet existentia actualis nihil faciat ad mensurationem fundamentalem, facit tamen multum ad mensurationem formalem. Volo dicere, quod id, ad quod inclinatur scientia, in obiecto reperitur, nimirum, quod homo sit risibilis, quod sit rationalis, quia sunt veritates æternæ. *Doctrina pulcra.* Ceterum relatio mensuræ, quæ consequitur ad hanc adæquationem, non reperitur, nisi existentia obiecti posita. Sicut imago similis est Imperatori, etiam ipso non existenti, quia omnes conditiones, quas habuit Imperator relucent in imagine. Verum relatio, mensurati ad mensurã, non est in imagine, quia non est id, ad quod refertur, nimirum Imperator. Mẽsurat itaque fundamentaliter, sed non formaliter, quia non est relatio mensuræ. Et per hoc patet ad confirmationẽ. *Ad confir.* Nam existentia est conditio necessaria, seu quid necessarium, vt scientia referatur realiter ad mensuram suam. Nam etsi non sit necessaria, vt mensuret, est necessaria, vt mensuratum referatur realiter ad mensuram, quia nisi mensurans existat, non potest ad aliud esse relatio realis.

Ad 2. Et per hoc patet ad argumentum secundum. Nam logica relatione rationis refertur ad ens rationis, quia ens ratio nis non existit.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod, vt obiectum dicatur existere, & sit ad ipsum relatio realis, sufficit, quod illa ratio, quæ est vniuersalis, existat: nam vniuersalitas est conditio obiecti, & res scita est obiectum. Vnde si hoc existat realiter, licet nõ prout est in intellectu, ad illud erit relatio realis. Et quia, si Petrus existit, homo existit, hinc sequitur, quod, vt dicatur existere obiectũ, quod est vniuersale, sufficit, quod existat in singularibus.

Ad

Ad 4. Ad quartum respondetur ab aliquibus, quod nulla caussa non existens referatur realiter, licet realiter causet, quia, vt finis realiter & physicè causset, sufficit, quod moueat metaphoricè alliciendo voluntatem. Et hac ratione dicitur realis caussa: sed hæc caussatio non est in fine, sed in re mota à fine, & in his, ad quæ se extendit caussalitas finis. Sicut dici solet, quod actio est in passo, licet agens causset realiter actionem illam; non tamen refertur realiter, quia non est realiter, nec effectus eadem ratione refertur realiter ad suam caussam quia caussa non existit. Et idem est dicendum de caussa efficiente, quæ, quando genuit filium, iam non erat, sed quando ab ipsa fuit decisum semen, erat existens, & postmodum desiuit esse: & semen in virtute agentis transmutat materiam, & inducit formam, & tunc est generatio. Et tamen nec effectus refertur ad caussam realiter, quia caussa non est, nec caussa ad effectum, quia ad hoc erat necessarium, vt existeret. Nec refertur ad virtutem realiter, quia virtus non est caussa agens, sed instrumentum agentis. Vide aliam solutionem in Soncinate 5. q. 27. Sed proprius locus de finis caussalitate est in 1. 2. & in 2. Physicorum. Ad confirmationē iam patet ex dictis.

1. Solutio.

2. Solutio Soncinatis.

Ad 5. Ad quintum respondetur, totam suam realitatem relationem habere à fundamento, tanquam à caussa efficiente, seu producente per resultantiam relationis. Est autem relatio prædicamentalis realis ex propria forma & natura, sicut qualitas est aliquid reale ex propria ratione. Ceterum, vt hæc realitas existat, requiritur necessariò existentia extremi, quia cum sit purus respectus, non potest exerceri secundum existentiam sine existentia sui correlatiui & termini.

Ad 6. Ad sextum sufficit solutio ibi assignata. Et ad probationem, seu confirmationem respondetur, quod ad extremum refertur relatio, vt ad terminum materialem. Quando verò intelligitur relatio opposita, iam habet formalem terminum, & est necessarium, vt sit realis relatio existens, vt terminus materialis existat, in quo veluti in fundamento est formalis relatio formaliter terminans.

Ad 7. Ad septimum argumentum respondetur, disparitatem maximam versari inter relationes secundum dici, & relationes secundum esse. Nam relatio secundum dici non respicit terminum in ratione termini præcisè, sed in ratione obiecti & finis, vel alia ratione, & est simpliciter aliquid absolutum existens in prædicamento absoluto, habens esse ad se, & ita bene potest respicere non ens, quia de ratione obiecti & finis non est quod sit existens. Vnde, quod illa, vt sic, respicit, non exigit coexistentiam in obiecto, maximè cum habeat esse ad se. At verò relatio prædicamentalis nō habet esse ad se, sed est purus respectus, & respicit aliud præcisè in ratione termini, & sic non potest esse, sine suo existente extremo, quia terminus existere debet, vt sit res terminata ad ipsum, ex eo quod illa res est purus respectus. Et quamuis relatio includat accidens, & accidens abstrahat à relatiuo, & absoluto, nihilominus accidens in relatione est relatiuum, quia iam determinatum est per illum modum ad esse relatiui. Vnde non abstrahit in relatione à relatiuo, & absoluto, sicut nec animal in homine abstrahitur à rationali, & irrationali, in quo deceptus est Vasquez.

Disparitas inter relationē secundū esse, & relationem secundū dici.

Deceptio Vasquez.

Ad confirmationem respondetur, quod relatio rationis bene potest terminari ad existens, cum extremum reale sit magis existens, quam ens rationis, & ita habet omnia requisita ad hoc, quod relatio habeat suum esse, quod potest habere, quinimo habet amplius. At verò relatio realis non potest existere sine termino reali, quia nō ens non est aliquid sibi compar, nec superexcedens.

Ad 8. Ad octauum respōdetur, relationem non dependere à termino, quia dependentia est respectu caussæ, & nullum relatiuū respectu alterius caussa est, quia sunt simul natura. Ceterum cum sit purus respectus, & respiciat aliud, vt terminus solum, vt existat, requirit existēs extremum.

Ad 9. Ad nonum iam patet ex dictis: quia enim relatio est purus respectus, requirit existentiam in extremo, quod in aliis locum non habet, quia alia non sunt respectus, cuius totum suum esse sit ad aliud, tamquam ad terminum solum.

Ad 10. Ad decimum respondetur, quod ex dictis à sanctissimo præceptore Ecclesiæ, in corpore articuli, intelligitur, requiri existentiam in scibili, vt ad ipsum referatur relatio realis. Quia iam præmiserat, inter ens & non ens non dari relationem. Assignat ergo rationem, quare scientia referatur realiter ad scibile, quia scilicet ex natura sua ordinatur ad sciendas res, & res non referunt realiter, quia ex natura sua non ordinantur, vt sciantur à scientia. Ceterum, vt hæc relatio realis existat, existentiam in extremo requirit necessariò.

QVÆSTIO XLII.

Vtrum relationes specie differant penes terminum.

1. Argu. ET videtur, quod non. Nã relatio paternitatis & maternitatis specie differunt, & tamen habẽt eundem terminum specie, ergo non sumitur differentia specifica ex terminis, seu in ordine ad terminos. Maior patet, quia aliam definitionem essentialem habet paternitas, & aliam maternitas. Et probatur minor, quia in genito vt sic, non est nisi vna relatio, quæ dicitur filiatio, & non sunt duæ relationes specie diuersæ, siquidem non est, nisi vnus effectus formalis vnius rationis, qui est esse filium.

2. Argum. Secundò. Similitudo & dissimilitudo differunt specie, & habent eundem terminum, ergo, &c. Probatur minor: nam album est simile alteri albo, & nigrum est dissimile eidem albo, ergo iam idem album est terminus similitudinis & dissimilitudinis, quæ sunt diuersarum specierum.

Tertiò. Contingit aliquando, relationem esse realem, cum terminus est ens rationis, ergo relatio non sumit speciem à termino, sed potius à fundamento. Probatur consequentia. Nam impossibile est, ens rationis dare speciem enti reali. Probatur maior in relatione scientiæ ad scibile existens, & in vniuersum in relationibus tertii ordinis, in quibus terminus formalis positus in definitione est ens rationis, & ab illo relatio realis sumit speciem, si specificatur a termino, quod est impossibile. 3. Argum.

Quartò. Relatiua sunt simul natura, ergo terminus non specificat relationem. Antecedens est Aristotelis. Consequentia probatur: quia specificans prius natura est specificato: nam specificare pertinet ad genus caussæ formalis, quod autem est caussa, prius natura est eo, cuius est caussa. 4. Argum.

Quintò. Si relatio sumit speciem à termino, sequitur, quod relatio creaturæ ad creatorem sumat speciem à Deo, quia terminatur ad Deum, tum ante operationem intellectus in Deo nihil sit nisi Deus; & ante operationem intellectus terminat, hoc autem est falsum, ergo &c. Probatur minor, quia aliàs relatio creaturæ maneret ex sua natura incognita, siquidem Deus secundum se à nobis cognosci pro hoc statu non potest, & vt sic terminat. Quinimo sequeretur, quod, vt quidditatiuè cognosceretur, deberet Deus videri, quia secundum se est terminus, & terminus cognosci debet vt quidditatiuè cognoscatur res, quæ respicit talem terminum. 5. Argum.

Sextò. Si relationes, quæ habent diuersa fundamenta, specie differunt, ergo ratio specifica à fundamentis sumenda est, sed non potest ratio specifica sumi à duobus, ergo non sumitur à termino. Antecedens primum probatur, quia relatio, quæ fundatur in actione, diuersa est ab illa, quæ fundatur in quantitate, & in ratione mensuræ, & discurrend oper singula fundamenta hoc patet, ergo, &c. 6. Argum.

Septimum argumentum. Nam prius intelligimus relationes esse distinctas 7. Argum.

specie

Digitized by Google

specie ex fundamentis, quam intelligamus esse specie distinctas penes terminos, ergo, &c. Antecedens probatur, quia cum fundamentum & terminus concurrant necessariò ad hoc, quod sit relatio, prius intelligimus concurrere fundamentum, & relationem prius intelligimus consequi ad fundamentum, & postmodum terminari ad talem terminum. Sed in illo priori intelligimus esse diuersam specie ab alia relatione, quæ consequitur ad aliud fundamentum distinctum specie, præcisè in ordine ad fundamentum; ergo ab illo, seu in ordine ad illud habet suam speciem.

8. Argum. Octauò: Actiones non solum penes terminos specie differunt, sed etiam penes principia, sed relationes habent principia, cuiusmodi sunt fundamenta, & habent etiam terminos, ergo penes vtrumque differunt specie. Maior est D. Thomæ 1.2.q.1. articulo 3. & probatur. Nam calefactio specie differt à frigefactione, non solum, quia illa est ad calorem, & hæc ad frigiditatem, sed etiam, quia illa procedit à calore, hæc a frigore, ergo, &c. Minor satis de se patet.

9. Argum. Nonò: Ab eo habet relatio distinctionem, à quo habet esse, sed habet esse à fundamento, ergo & distinctionem; non ergo hanc habet à termino. Maior probatur, quia ex eo, quod homo habet esse hominem ab vltima differentia, ab illa etiam habet distinctionem. Minor probatur, quia ex eo, quod fundamentum est, cum omnibus requisitis relatio est, ergo ab illo habet esse.

Præambula ad quæstionem.

De quo disputandum sit in hac quæstione. IN hac quæstione nolo disputare, an vna relatio possit terminari ad plures terminos, vel an plures relationes, solo numero differentes, in eodem possint esse subiecto; hoc enim statim pertractabo; sed solum hoc vnum inquirere volo, vnde sumenda sit distinctio specifica in relationibus, ex fundamentis, an ex terminis. Et cum sit constitutum, nec terminum, nec fundamentum esse differentiam relationis, non hoc inquiro, sed volo inquirere in ordine ad quid sumatur differentia relationis; iam quod sumitur in ordine ad aliud, quia est esse suum aliud respicere, & est accidens, quod per additamentum debet definiri.

Controu. 1. Opinio. In hac re sunt variæ sententiæ. Quidam dicunt, relationes distingui specie ex ordine ad diuersos terminos specie distinctos. Et censent, hanc esse D. Thomæ sententiam, prima parte, quæstione 32. articulo 2. *2. Opinio.* Alii verò existimant specie distingui penes fundamenta, & etiam existimant se sequi Diuum Thomam, 3. p. q. 35. articulo 5. *3. Opinio.* Alii dicunt, entitatem habere à fundamento, speciem verò à termino. *4. Opinio.* Alii à se ipsa relationem habere speciem.

Decisio quæstionis.

1. Concl. PRima conclusio: Relationes specie distinguuntur ex fundamentis, ita vt illæ relationes sint diuersæ speciei, quæ habent fundamenta, vt sic specie distincta. *Locus Diui Th. expressus pro conclusione.* Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ tertia parte, vbi supra, vbi sic dicit: si verò sint caussæ diuersæ specie differentes, ex consequenti videntur etiam relationes specie differre. Vnde nihil prohibet relationes eidem inesse. Sicut si aliquis est aliquorum Magister in Grammatica, & aliorum in Logica, alia est ratio magisterii vtriusque. Et ideo relationibus diuersis vnus & idem homo potest esse magister vel diuersorum, vel eorundem, secundum diuersas doctrinas. Contingit autem quandoque, quod aliquis habet relationem ad plures secundum diuersas caussas eiusdem tamē speciei, sicut cum aliquis est pater diuersorum filiorum, secundum diuersos generationis actus. Vnde paternitas non potest specie differre, cum actus generationum sit idem specie. Ecce expressè Diuus Thomas asserit, relationes differre penes fundamenta, ad-

Digitized by Google

iuncta simul ratione fundandi. Idem asserit in tertia, distinctione octaua, articulo quinto. Quem locum omnino vide pro fundamentis relationum intelligendis. Et idem dicit Quodlibeto nono, quæst. 2. articulo 3. & opusculo 3. capitulo secundo. Et probatur conclusio inductiuè in omnibus fundamentis relationum, siue specificis, siue genericis. Et ratione probatur, nam fundamenta sunt caussæ relationum, ergo per illa distinguuntur relationes in genere caussæ efficientis. Probatur consequentia: Nam ad caussas distinctas specie, vt distinctæ sunt, effectus specie distincti consequuntur. Et ita est bona consequentia, caussa differt specie, ergo & effectus; ergo si relationum caussæ sunt distinctæ, similiter & relationes. Et hæc ratio vniuersaliter est vera. Nam si adducas instantiam de Adam per creationem producto, & de Abel producto per generationem, qui sunt eiusdem speciei: respondetur, quod, vt termini sunt illarum actionum, etiam specie differunt. Nam Adam productus in quantum ens, seu alia ratione differt specie ab Abel, vt producto per generationem, propter diuersum terminandi modum. Itaque sunt diuersi in ratione termini, licet non materialiter. Et in relationibus non est alius terminandi modus, nisi essentia specifica diuersa relationum. Præterea, paternitas & maternitas specie differunt, non ex terminis, ergo ex fundamentis. Maior patet, quia habent distinctos effectus formales primarios specie diuersos, vt esse patrem, & esse matrem. Minor probatur, quia filius vt sic vnam tantum relationem habet. Præterea: Actio caloris specie diuersa est ab actione frigiditatis, quia ex diuersis oritur principiis, sed relatio, quæ habet diuersum fundamentum, ex diuerso principio oritur, ergo erit specie diuersa, licet quantum ad omnia non sit similitudo.

1. Ratio pro conclusione. *Soluitur instantia apparens.* *2. Ratio.* *3. Ratio.*

2. Concl. *Per quid relatio habeat rationem generi-*

Secunda Conclusio. Relationes specificantur ex terminis extrinsecè, ex ordine ad terminos specie diuersos intrinsecè. Nam sicut rationale est hominis differentia, eodem modo ordo ad terminum specie diuersum est differentia relationis. Itaque paternitas respicit filiationem. Et si consideretur filiatio, non secundum quod dicit specialem rationem, sed solum, vt relatio est, tunc paternitas ex ordine ad filiationem, vt ratio est, habet rationem genericam relationis. Si consideretur terminus secundum specialem rationem, vt talis relatio est talis speciei in ordine ad talem relationem, habet specificam rationem, quia iste modus respiciendi talem filiationem, vt talis est, determinat genericam rationem, & constituit speciem, sicut rationale determinat animal, & constituit speciem hominis. Hanc conclusionem habet Diuus Thomas prima parte, quæstione trigesimasecunda, articulo secundo, in corpore, vbi sic dicit, quod cum ratio specifica relatiui consistat in hoc, quod ad aliud se habet, necesse est dicere, quod duæ relationes non sint diuersæ secundum speciem, si ex opposito vna relatio eis correspondeat. Oportet enim aliam speciem relationis esse domini, & patris secundum diuersitatem filiationis, & seruitutis, & inferius. Vnde secundum duas relationes filii, & Spiritus Sancti, quibus referuntur ad Patrem, oportet intelligi duas relationes in Patre, quibus referatur ad filium & Spiritum sanctum. Et probatur rationibus conclusio: Essentia relationis in communi est respicere terminum, siue communem, siue particularem, ergo penes diuersum modum respiciendi talem terminum, seu per talem respectum talis termini sumetur differentia specifica in relationibus. Probatur consequentia; Nam quia scientia sumit rationem genericam ex obiecto, penes ordinem ad diuersum obiectum specie resultat diuersa species scientiæ, ergo ita in proposito. Secundò Aristoteles quinto Metaphysicæ, capite de ad aliquid, dicit, idem relatiuum non bis dici, quia sequeretur, quod haberet duplicem essentiam, quia essentia relatiui est respicere aliud, & totum suum esse est ad aliud se habere. Si igitur se habet ad duo, habebit duo esse, seu duas essentias, quia de hoc esse loqui-

ricam & specificam. *Locus Diui Thomæ pro conclusione.* *1. Ratio pro conclusione.* *2. Ratio.*

loquitur Aristoteles, ergo efficax argumentum est, quod species relatiui sumatur ab ordine ad terminum vnius speciei, quod si respiceret duos terminos, esset in duobus speciebus, quod non potest vni relatiuo competere, ergo &c. Præterea: In his, quæ respiciunt aliud ex diuerso termino specie, oritur diuersa essentia, vt patet in omnibus speciebus motus, sed etiam relatiuum respicit aliud, ergo erit diuersum specie ex diuerso ordine ad terminum specie distinctum, qui respicitur ab illo. Præterea: Idem est constitutiuum & distinctiuum rei, sed relatio ab aliis generibus distinguitur per respectum ad terminum, ergo per illum constituitur in esse relationis in genere; ergo & in tali specie constituitur per talem respectum ad talem terminum specie. Et certè in materia de Trinitate distinctionem relationum ex respectu ad distinctos terminos colligimus, vt paternitatem dicimus distinctã à filiatione, quia ista patrem, illa filium respicit, & sic in aliis, ergo, &c. Sed dices; ergo species relationis sumitur ex ordine ad duo, scilicet, in ordine ad fundamentum & terminum, quod est impossibile, quia cum illa sint termini, non possent facere vnum specificatiuũ formale extrinsecum. Et ad hoc explicãdum, & vt dicta à Diuo Thoma ad concordiam reducamus, sit

3. Ratio. *4. Ratio.* *Obiectio.*

3. Conclus. Specificatio relationũ non est tantum ex fundamentis, sed etiã ex terminis formalibus distinctis.

Tertia conclusio; Relatiua efficienter specificantur à fundamentis, sed formaliter ex terminis, seu ex ordine ad terminos specie distinctos. Hæc cõclusio videtur Diui Thomæ in 3. d. 8. articulo 5. ad 2. Et probatur: nam fundamẽta producunt saltem per naturalem resultantiam relationes terminatas ad tales terminos, & speciem, ergo specificant effectiuè seu radicaliter, sicut de principiis actionum disputari solet 1. 2. q. 1. articulo 3. Et ita semper, quod fundamenta sunt distincta in ratione fundamenti, relationes consequutæ sunt distinctæ penes fundamenta, tanquam penes caussam effectiuam. Ceterum, quia specificatio formalis sumitur ab illo, quod se habet, vt forma; & terminus est huiusmodi, ideo ex ordine ad illum sumitur vltima differentia, & species. Dixi, quod se habet vt forma terminus: quia non est vere forma, quia in nullo genere caussæ est prior, sed habet se vt forma, quia est vltimo respectu à correlatiuo. Et hac ratione formaliter concurrit ad specificationem, licet intrinsecè & essentialiter specificans sit ordo ad terminum specie diuersum. Hinc sequitur quod, si inquiras, quare hæc relatio est alterius speciei ab illa, rectè respondebimus in genere caussæ efficientis reddendo rationem, quia fundatur in alio fundamento specie distincto. Et si inquiras, quænam sit relatio formalis, quare hæc relatio specie differat ab illa, respondebis, quia habet alium ordinem ad alium terminũ specie diuersum. Et quare habet istum ordinem, quia iste terminus est diuersus: reddẽdo veluti rationem formalẽ vltimam & extrinsecam, in ordine, ad quam sumitur ratio formalis intrinseca. Et hoc voluit dicere Angelicus Doctor, qui nunquam sibi est contrarius. Alii dicunt, fundamentum concurrere in genere caussæ materialis necessariò requisitæ ad specificationem, quia relatio, cum sit minimæ entitatis, requirit fundamenta, quibus innitatur. Et ita si fundamenta sunt distincta, & relationes. Itaque specificans formaliter intrinsecè est ordo ad terminum specie diuersum, terminus verò specificat formaliter extrinsecè, quia in ordine ad illum sumitur ordo specificus formalis, fundamẽtum verò efficienter, vel materialiter modo iam dicto.

Variæ caussæ, quæ concurrunt ad specificationem relationum. *Alius modus dicẽdi aliorum.*

4. Conclus. Quo terminus specificet relationem.

Quarta conclusio. Differentia specifica sumitur ab ordine ad terminos specie distinctos, non materialiter consideratos, sed formaliter. Probatur; nam ad album refertur aliud album relatione similis, & nigrum relatione dissimilis, & si terminus materialiter consideretur, similitudo & dissimilitudo essent eiusdem speciei. Ceterum, quia album terminatur ad aliud album, quatenus simile, & secundum quod habet relationem similitudinis, & nigrum quatenus dis-

dissimile, & secundum quod habet relationem dissimilitudinis, hinc fit, quod simile & dissimile specie differant, quia termini formaliter sunt specie diuersi. Et relatio similitudinis in albo fundatur in vnitate albedinis cum alio albo, & dissimilitudinis relatio fundatur in diuersitate vnitatis formalis cum nigro, quæ fundamenta sunt etiam formaliter distincta.

5. Conclus. Duplex terminus relationis, totalis et partialis.

Quinta conclusio: Differentia etiam specifica sumenda est in ordine ad terminum totalem, & non partialem. Ex quo sequitur, quod filiatio, qua filius refertur ad patrem, & matrem, sit vna specie, quia pater & mater respiciuntur ab illo, vt terminus totalis, & totale correlatiuum, quod quidem colligendum est ex fundamentis relationum istarum. Relatio enim filiationis fundatur in genito esse, & quia ad genitum esse requiritur Mater & Pater, hoc est, masculus & fæmina, vt vnum principium totale generationis, inde fit, quod filius referatur ad patrē & ad matrem, vt ad vnum terminum totalem. Nam totalitas termini colligenda est ex fundamento totali. Et sicut actio patris & matris (siue actiuè siuè passiuè concurrat) requiruntur, vt vna totalis caussa, vt resultet relatio paternitatis, & maternitatis, hinc fit, quod etiam paternitas, & maternitas terminent, vt vnus terminus totalis. Et facere vnum totale extremum non est, quod vna relatio sit pars alterius relationis, sed quod terminent respectum filii, ex eo, quod filius ad sui productionem matrem, & patrem requisiuit, & si deficiat mater, refertur filius ad patrem, quia non deficit tota ratio termini, & respicitur à filio, vt principium actiuum suæ generationis. Et deficiente patre refertur ad matrem, vt ad principium passiuum suæ generationis, seu ad relationem, vt fundatam in tali ratione. Hinc etiam colligitur, quomodo duæ relationes specie differentes, quales sunt paternitas & maternitas, possint habere pro termino vnam relationem solam vnius speciei, quia istæ sunt relationes fundatæ supra actiones, quæ concurrunt, vt vnum totale principium filii, & ita possunt habere vnum terminum vnius speciei, qui eas terminet, maximè, quia eas terminat diuersimodè. Nam pater terminatur ad filium, quatenus fuit ab ipso productus taliter actiuè, scilicet, mater terminatur ad filium, quatenus fuit passiuè ab ipsa productus. Et ita idem filius secundum aliū, & alium respiciendi modum terminat duas relationes specie differentes. Sicut solemus dicere, quod ens, quatenus per discursum est cognoscibile, est obiectum intellectus nostri, & quatenus est sine discursu cognoscibile, est obiectum intellectus angelici; ita eadem relatio filii diuersimodè respectu terminat duas relationes specie diuersas. Et istum diuersum modum respiciendi colligimus, & explicamus ex fundamentis. Et si dicas, quod D. Tho. supra ad vltimum dicit, in filio esse duplicem relationem secundum rationē, licet sit eadem secundum rem: ergo filiatio, quatenus terminat relationem patris, distincta est formaliter à seipsa, quatenus terminat relationem matris,

Instātia ex D. Thom.

1. Responsio.

Respondetur, D. Thom. velle, quod est duplex filiatio secundum rationē, quia intelligimus nos duos respectus diuersos terminari ad illam, ex quibus resultat duplex terminatum esse: Et ita resultat duplex ens rationis ex illa terminatione, & duplex ratio terminati esse. Non verò vult, vt ratio terminandi paternitatem sit alia formaliter à ratione terminandi filiationem, quia hæc est essentia filiationis, quæ vna est specie.

2. Responsio.

Secundò respondetur, quod vult dicere, quod est duplex secundum rationem, idest, quod apprehendimus nos illam, vt duas relationes, propterea quod duas relationes terminet. Præterea infertur ex dictis, falsam esse illorum opinionem, qui dicunt maternitatem & paternitatem esse eiusdem speciei. Et probatur. Consequuntur ad diuersa fundamenta, ergo differunt specie, vt patet ex prima conclusione. Et præterea, quia habent diuersos effectus formales, secundum speciem: nam

esse

Controuer. An paternitas & maternitas sint eiusdē speciei.

esse patrem est effectus paternitatis, & esse matrem est effectus maternitatis, & pater non est mater, nec e conuerso, ergo, &c. Et ita tenet angelicus doctor in tertia parte, vbi supra. Infertur præterea falsam esse illorum opinionē, qui dicunt in filio esse duas relationes distinctas specie, vt terminet relationes maternitatis & paternitatis specie distinctas, quia in filio non est nisi vnicum fundamentum vnius speciei, scilicet, esse genitum, ergo solum resultat vna relatio vnius speciei ex hoc fundamento. Nec valet dicere, mortuo patre adhuc terminatur filius ad matrem, ergo per alium respectum. Respondetur, quod per eundem respectum terminatur, quia non fuit ablatus totalis terminus, sicut mortuo vno filio pater, quia habet multos filios, eodem respectu terminatur ad alios, quia non fuit adæquatus terminus ablatus. Sequitur præterea, falsum esse, dicere, esse duas relationes filiationis numero distinctas, quibus filius refertur ad patrem & matrē. Nam relatio numero distinguitur penes subiectum, & cum sit idem subiectum, non possunt multiplicari relationes numero. Et præterea, quia fundamentum solum est vnum, scilicet, genitum esse, ergo non possunt relationes numero multiplicari, non multiplicato fundamento. Vnde Suarez falsum dicit, disputatione quadragesima septima, sectione septima, numero vigesimo quarto; qui dicit esse plures relationes numero distinctas in filio ad patrem & matrem, & quæ solum ratione ratiocinata distinguuntur. Implicat enim esse numero distincta, & non nisi ratione ratiocinata distingui, quia distinctio numerica est seclusa operatione intellectus, indiuidua enim realia non fiunt per operationem intellectus habente fundamētum in re. Maximè quia fallitur, dum existimat, absolutum & relatiuum non distingui, nisi ratione ratiocinata, de quo statim disputabo. Ex hac conclusione etiam vltimò colligitur, quomodo relationes multiplicentur secundum speciem, quia multiplicantur ex terminis supposita diuersitate fundamentorum, quia vna relatio non potest ad duos terminos specie diuersos referri, aliàs idem bis diceretur, quod est contra Aristotelem, vbi supra.

Controuer. An in filio sint duæ relationes distinctæ, quarū vna refertur ad patrē, alia ad matrē.

Error Suarez.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Solutio. AD primum respondetur ex vltima conclusione, habent enim eundem terminum specie, quia illæ relationes fundantur in actionibus, seu in actione & passione necessariò requisitis ad productionem filii, & ita terminantur ad vnam relationem specie. Vel secundò dicitur, quod diuersimodè respicitur filius à patre & matre, à patre, vt à principio actiuo, à matre vt à principio passiuo. *2. Solutio.*

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod habent eundem terminum materialiter, non formaliter.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod relatio sumit speciem intrinsecè, ex ordine ad terminum, quia est aliquid reale, licet terminus formalis aliquando sit aliquid rationis, vt patet in relationibus tertii ordinis. Et hoc non inconuenit, nam cognitio entis rationis extrinsecè specificatur ab ente rationis, intrinsecè autem ab ordine ad illud, qui ordo realis est. Et ad hoc, quod specificetur extrinsecè, non est necesse, quod formaliter existat, sed sat fuerit, quod sit fundamentum proximum suæ existentiæ, & quod possit ab intellectu apprehendi, vt terminus formalis illius respectus. Et ita, quando dicimus, quid est creatura, dicimus esse, quæ refertur ad Dominum. Vbi formalis terminus est relatio rationis, & necessariò ponendus in definitione, & logica specificatur ab ente rationis extrinsecè, quod non existit nisi operante intellectu.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod non est caussa formalis vnum relatiuum respectu alterius, sed est terminans respectum alterius, & ita se habet, ac si esset caussa, quia ita terminat.

Ad

Digitized by Google

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod relatio creaturæ non terminatur ad Deum vt sic, vt probat argumentũ, sed ad Dominum. Si autem terminatur ad Deum, vt est proximum fundamentum relationis dominii, hoc est materialiter, & non formaliter.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quod fundamenta specificant caussaliter, non formaliter, vt dictum est in prima conclusione. Et per hoc patet ad septimum *Ad 7. arg.* argumentum, nam in illo priori intelligimus radicem specificationis, non formalem specificationem. Et per tertiam *Ad 8. arg.* conclusionem patet ad octauum argumentum.

Ad 9. arg. Ad nonum respondetur, quod relatio prædicamentalis ex propria natura relationis prædicamentalis habet esse ens reale, vt distinguitur contra ens rationis, in genere vero caussæ efficientis & materialis proximè habet existentiam à fundamento, quia resultat à fundamento. Et quando D. Thom. & alii authores graues dicunt, quod relatio habeat suam realitatem à fundamento, intelligunt caussaliter, idest, sua realitas caussatur ex fundamento. Quæ autem conditiones requirantur, vt relatio sit realis, iam dicam.

QVÆSTIO XLIII.

Vtrum relatio habeat vnitatem indiuidualem ex subiecto.

NOLO in præsenti quæstione disputare de principio indiuiduationis, sed præcisè de relationibus inquirere, an indiui-*Controuer.* duationem & vnitatem numericam habeant *1. Opinio Suarez.* à termino, an à fundamento, & subiecto. In hac quæst. Suarez disputatione 47. sect. 17. nume. 16. incunctanter affirmat, plures relationes solo numero differentes esse posse in eodem subiecto, quæ respiciant diuersos terminos, vt duæ paternitates in eodem patre, quæ respiciant duos filios, esse possunt. Et hanc sententiam his mediis probat, & sit primum argumentum: Nam effe-*1. Argum. Pro Suarez.* ctus formalis vnius non est omnino similis effectui formali alterius relationis: ergo bene possunt esse in eodem subiecto. Antecedens patet: quia vna paternitas facit hominem esse patrem huius filii, & alia esse patrem alterius; Cõsequentia probatur, quia quando duo accidentia non sunt omnino similia, bene possunt esse in eodem subiecto. Et *Confirm. 1.* confirmatur hoc argumentum; Nam posito vno filio ponitur vna relatio, quæ omninò pendet ab illo, addito verò alio termino additur alius respectus, qui potest omnino esse sine priori, & hac ratione est alius, ergo, &c. Et con-*Confirm. 2.* firmatur secundò; Nam posito primo filio, ille est totalis terminus & adæquatus paternitatis, ergo, si ponatur alius terminus, ponendus est alius respectus. Consequentia patet, quia respectus non potest extendi vltra adæquatum terminum. Sed antecedens probatur, quia actio generandi primum filium fuit adæquata generatio illius filii, & nullo modo alterius filii: ergo relatio terminatur solum ad primum filium, & non secundum.

2. Argum. Secundò; nam ad hoc quod Petrus refertur ad primum filium, egebat relatione & respectu, ergo, vt referatur ad secundum, hac agebit etiam Patet consequentia, quia est eadem ratio. Et præterea probatur consequentia, quia per primam relationem erat pater Petri, & non erat pater Francisci, ergo, vt sit pater Francisci, aliam requirit relationem.

3. Argum. Tertiò; nam mortuo primo filio iam in paternitate non est respectus ad illum, & antea erat respectus, ergo deperdit illa paternitas aliquem respectum, & cum non componatur ex pluribus respectibus, fit consequens quod ad primum filium referebatur vna relatione, quæ deperditur, & ad secundum, alia, *Confirm.* quæ manet. Et confirmatur hoc argumentum. Nam respectu ad primum filium potest esse sine respectu ad secundum, & secundus sine respectu ad primum,

Digitized by Google

mum, ergo sunt realiter distincti. Probatur consequentia, quia, quando duo ita se habent, vt vnum sine alio esse possit, & e conuerso realiter distinguuntur. Sed antecedens probatur, quia mortuo primo filio manet respectus ad secundum in patre, & mortuo secundo, manet respectus ad primum, & iste respectus est relatio, ergo sunt duæ relationes paternitatis in patre. Aliqui dicũt, quod præexistens respectus augetur, vt terminetur ad secundum filium, sicut augetur habitus scientiæ, vt terminetur ad secundam conclusionem. Et isti ita hoc opinantur, ne multiplicentur relationes in eodem subiecto. Alii dicunt, quod, quando Pater genuit primũ filium, referebatur relatione vna paternitatis ad illum, quando verò genuit secũdum, destruitur prima relatio, & producitur alia, qua refertur ad duos filios, & quando generat tertium destruitur præcedens & producitur alia, qua refertur ad tres filios, & sic deinceps. Et ita dicunt de relatione filiationis ad patrem & matrem, & si moriatur pater, producetur alia relatio in filio, qua referatur ad matrem præcisè. Et probatur ista sententia, & sit

Modus dicendi quorundam.

Alius modus dicendi aliorum.

4. Argum. Quartum argumẽtum. Nam bene potest vna relatio ad plures terminos, qui faciunt adæquatum & indiuisibilem, referri, vt genus ad plures species, quaternarius ad binarium relatione dupli ad duas vnitates refertur, & totum ad omnes suas partes, ergo similiter erit dicendum de relatione paternitatis ad multos filios, ex eo, quod plures relationes numero solo differentes non possunt esse in eodem subiecto, nec vna potest referri ad vnum filium modò, & postea ad duos.

5. Argum. Quintum argumentum. Accidentia respectiua differunt ab absolutis, ergo etiam in modo indiuiduationis differre debent, sed absoluta indiuiduantur penes subiectum, ergo respectiua penes terminos, & ita, si fuerint plures termini solo numero differentes, poterunt in subiecto, quod refertur, esse plures relationes solo numero differentes, quia indiuiduantur penes ordinem ad terminos. Et confirmatur hoc: Nam specificantur penes ordinem ad terminos, ergo indiuiduabuntur penes ordines ad terminos materiales, quia vtriusque est æqua ratio.

6. Argum. Sexto. Multa accidentia sunt, quæ differunt numero, & sunt in eodem subiecto, ergo idem dicendum erit etiam de rationalibus. Antecedens patet; nam duæ species visibiles Petri & Pauli solo differunt numero, & sunt in eadem potentia visiua Petri, & sunt in eodem puncto aeris, quando veniunt ad potentiam visiuam. Et actus caritatis in Christo Domino, qui regulabatur scientia infusa & visione beata, erat eiusdem speciei, & tamen erant isti actus in eodem subiecto, & in eadem voluntate, ergo, &c. Vide alia argumẽta in Caiet. tertia parte, quæst. 35 articulo quinto. Istis argumentis multi conuincuntur, vt teneant, duo accidentia solo numero differentia maximè respectiua esse posse in eodem subiecto. Et hac via tendit Scotus, & multi illum sequuti in tertio, distinct. octaua, & in primo, distinct. tertia, quæst. sexta, & qui discedunt à D. Thom. hisce temporibus, illam maximè amplectuntur, sed sine ratione. Ego verò magis miror, sapientissimum Magistrum fratrem Ioannem Vincentium in Relectione de gratia Christi, folio 416. in fine paginæ, asserere, duo accidentia solo numero differentia reperiri posse in eodem subiecto, si sint respectiua, vnde actus dilectionis Dei cogniti lumine gloriæ, & cogniti lumine scientiæ infusæ sunt in eadem Christi voluntate, & tamen solo numero differunt. Et idem dicit de actu dilectionis Dei, & proximi, quando à virtute caritatis procedunt, qui solo numero differunt, & sunt in eodem subiecto. Et loquitur, quando distinctis actibus Deus & proximus diliguntur, non quando vno actu. Nihilominus pro D. Tho. & veritate defendenda,

Phantasia Asturicensis contra D. Thom.

Deciditur

Deciditur quæstio.

2. Opinio Auctoris. Conclus.

Duo accidentia solo numero distincta, absoluta vel relatiua nequeunt esse in eodē subiecto.

SIt conclusio; Omnia in vniuersum accidentia habent distinctionem numericam ex ordine ad subiectum particulare. Vnde duo accidentia, siue respectiua sint secundum esse, siue secundum dici, siue absoluta, non possunt esse in eodem subiecto, si solo numero differant. Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ prima parte, quæstion. 39. articulo tertio, in corpore, vbi sic dicit: Accidentia autem, sicut esse habent in subiecto, ita ex subiecto suscipiunt vnitatem, vel multitudinem. Et tertia parte, quæstion. 35. artic. 5. in corpore ita dicit: Et quia plures formæ eiusdem speciei non possunt simul inesse eidem subiecto, nō est possibile, quod sint plures paternitates in eo, qui est pater plurium filiorum. Hoc expressè etiam docet in prima, distinct. 8. quæst. 1. articu. 2. in corpore. Et possem innumera loca ex Diuo Thom. pro hac sententia adducere, sed dicta sufficiant. Et probatur conclusio rationibus.

1. Ratio pro conclusione.

Primò: Nam omnis distinctio accidentis est penes materiam, vel penes formam, si est penes formam, est distinctio formalis & specifica, si penes materiam, est distinctio numeralis, & indiuidualis: (& accipimus materiam largo modo pro subiecto accidentium) ergo si ponantur duæ paternitates in eodem subiecto & distinctæ, vel distinguuntur penes aliquid, quod est formale in ipsis, & sic erit distinctio specifica, vel penes aliquid, quod est materiale, & sic erit distinctio materialis & indiuidualis.

Solutio.

Dices, hæc duo accidentia respectiua, scilicet, duæ paternitates, distingui penes aliquid materiale, scilicet, penes duos filios, qui sint aliquid materiale.

Impugnat.

Contra: Nam materia in accidentibus est illud, quod concurrit ad esse indiuiduale in genere caussæ materialis sustentans eorum esse, sed termini dicti non hoc modo concurrunt, ergo non sunt caussę materiales distinguentes materialiter.

2. Ratio.

Præterea; Nam accidentia ista, scilicet, duæ paternitates suam indiuiduationē in se habere debent, & illam debent desumere in ordine ad aliquid extrinsecum. Tunc sic argumentor; A quo esse habent paternitates, debent habere distinctionem, sed esse habent à subiecto, ergo & à subiecto debent habere distinctionem, sed esse habent numericum à subiecto, ergo & à subiecto debent habere distinctionem numericam; & nullo modo habent esse indiuiduale à terminis, quia termini non caussant esse relationum in nullo genere caussæ, ergo nec indiuiduationem possunt in aliquo genere caussæ producere.

3. Ratio.

Præterea; Nam videmus hāc albedinem esse vnam numero, quia est in hoc subiecto, & illam esse alteram numero, quia est in alio subiecto, ergo similiter hoc dicendum est de paternitatibus. Sed vide sapientissimum Magistrum Bannes, libro primo de Generatione latissimè hanc quæstionem tractantem.

4. Ratio.

Præterea; nam si quodlibet extremum materiale exigit suam materialem relationem, sequitur, quod in vno albo sint ferè infinitæ relationes similitudinis, quia multiplicantur alia similia materialiter ferè in infinitum, & quis hoc credet?

5. Ratio.

Præterea, vna relatio numero non potest esse in duobus subiectis totalibus, & isti maximè hoc affirmant, sed si suam vnitatem numeralem acciperet à termino, bene posset esse: ergo si non potest, ex eo est, quod vnitatem numeralem sumit à subiecto, & ita vnum accidens, quia habet vnam vnitatem, vnum subiectum debet habere.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum respondetur, quod desumptum est ex Scoto, sicut & reliquæ confirmationes, & dicitur, quod non sint duæ paternitates in eodem subiecto, quod habet plures filios, & ita non est effectus formalis vnius & alterius.

Ad 1. conf.

Ad primam confirmationem

Digitized by Google

nem respondetur, quod vna & eadem relatione pater ad plures filios refertur, & ita non additur noua relatio, nec respectus adueniente secundo filio, sed primus respectus, vel prima relatio se extendit ad secundum filium, quia est eiusdem rationis cum filio in ratione filii, & ab eodem homine genitus; & se extendit nihil de nouo acquirendo, sed per hoc solum se extendit, quod per alium genuit filium, nec intenditur nec augetur per additionem noui respectus, hæc enim omnia sunt per illa, sed eodem respectu existente posita generatione ab eodem subiecto respicitur ille nouus filius. Et si dicas, *Obiectio.* quod relatio debet esse simul natura cum suo termino, sed cum secundo filio non est simul natura, ergo, &c. Re- *Solutio.* spondetur, quod debet intelligi debere esse simul natura cum termino suo, siue adæquato, siue cum parte materiali illius, ita vt sit semper verum dicere, pater est filii pater, & filius est patris filius: non verò est necesse, vt sit simul natura cum qualibet parte inadæquata illius termini. Ad secundam confirmatio- *Ad 2. conf.* nem respondetur, quod primus filius non est terminus adæquatus huius relationis paternitatis, sed terminus adæquatus est filius productus ab isto homine, siue vnus, siue plures, & paternitas producta per generationem primi filii est sufficiens forma referendi subiectũ ad omnem filium, quod si non refert ad plures filios, est, quia non sunt producti ab isto homine. Et ad probationem, *Ad prob.* quod generatio primi filii sit adæquata generatio illius filii, & nullo modo alterius, verum est, sed produxit relationem, quæ iam semel producta omnem huius hominis filium respicit. D. Tho. dicit supra dicto articu. 5. quod requirit aliam causam, scilicet, generationem alterius filii, vt referatur, intelligitur vt in actu secundo dicatur ad omnem filium, quia iam erat respectus positus, secundum quem hic pater omnem filium à se genitum respicere potest.

Ad 2. arg. Et per hoc patet ad secundum argumentum. Ad hoc enim, quod referretur ad primum filium, egebat forma, sed iam producta paternitate non eget alia paternitate, vt referatur ad secundum filium, sed eadem paternitate refertur, requirit tamen nouam caussam, hoc est, nouam generationem, vt sit terminus secundus, scilicet, filius secundus, quo posito, respicitur ab eadem relatione. Et sicut, quando pater eadem numero generatione duos, vel tres producit filios, vna dumtaxat relatione refertur, quia solum est vna generatio, eodem modo, quando plures filios successiuè genuit, vnica solum relatione refertur ad illos.

Ad tertium respondetur, quòd mortuo primo filio non respicitur filius in actu secundo, hoc est, non terminatur paternitas ad illum, tamen idem respectus manet, quãtum est ex parte sua potens referre ad illum, si fit. Ad cõfirmationem respondetur, quod nõ sunt duo respectus, quo primus filius respicitur, & secundus, sed vnusmet, qui non terminatur in actu secundo ad filium mortuum, licet de se sit sufficiens illum respicere, si sit. *Ad 3. arg.* *Ad confir.*

Ad quartum argumentum responde tur, quod illa reproductio relationũ est ridicula, & sine causa dicta. Nam prima & secunda relatio, si ab istis ponuntur, non habent oppositionem, & ita non se destruerent, maximè quia sufficiens est vna relatio ad referendum subiectum ad omnes, quos produxerit filios. *Ad 4. arg.*

Ad quintum respondetur, quod quãuis in specie & genere differant, non tamen differũt in modo indiuiduationis, quia cum omnia habeant esse in subiecto, ab illo debent habere indiuiduationem. Ad confirmationem, negatur consequẽtia, quia enim totum suum esse est ad terminum, in ordine ad illum sumit speciem. Indiuiduatio verò est vnitas materialis, & ita debet sumi à subiecto, quod est quid materiale respectu illius, & à quo habet esse. Respectus verò ad terminum est quid formale in relatione, & ita est diuersa vtriusque ratio. *Ad 5. arg.* *Ad confir.*

Ad sextum argumentum variæ sunt solutiones. Modò respõdetur, quod quẽadmodum cognitio Petri & Pauli specie differunt, quia Petrus & Paulus in ratione obiecti specie differunt, licet nõ in ratione hominis, ita etiam species *Ad 6. arg.* *Doctrina pulcra.*

visibiles

Digitized by Google

visibiles Petri, & Pauli, seu huius & illius albedinis specie differunt, quia repræsentant obiecta saltem virtute, quæ in ratione cogniti specie differunt, & in ratione obiecti, licet non in genere rei. Aliquid enim aliud cognoscitur per vnam speciem, quod non cognoscitur per aliam, quia conditiones indiuiduantes sunt diuersæ, & ita obiectum in ratione obiecti differt ab alio specie.

Ad argumētū Astu ricensis. Ad argumentum Vincentii opinantis contra D.Thom. respondetur, quod illi duo actus non differunt solum numero, sed etiam in genere moris sunt diuersi, quia vnus est liber, & alter necessarius. Et dilectio Dei & proximi, licet in ordine ad caritatem sint vnius speciei, etiam habent aliam differentiam, quia obiecta materialiter, differunt plusquam specie, scilicet Deus & proximus. Et ita illi actus non solo numero differunt. Secundò respondetur, quod, quando diligitur Deus, & proximus ita, vt Deus expresse sit ratio diligendi proximum, non sunt duo actus, sed vnus actus solum, sicut quando videtur color propter lumen. Sed de his secunda secundæ, in materia de caritate. Et quando proximus solus diligitur, & virtualiter propter Deum, est alius actus numero, quia fit in alio tempore.

QVÆSTIO XLIV.

Quæ conditiones requirantur, vt aliqua relatio sit realis.

ET primò agemus de conditionibus necessariis ad relationem non mutuā; postmodum de his, quæ requiruntur ad mutuam relationem realem. Vnde dico primum, quod, vt sit relatio realis non mutua, non requiritur, quod extremum ad quod dicitur, sit aliquid reale pro formali. Probatur in relatione creaturæ ad Dominum, quæ est relatio realis, & tamen esse Dominum formaliter est aliquid rationis. Et beatissima Virgo Maria nostri ordinis singularissima protectrix, verè refertur relatione reali ad suum filium, quia est verè Dei genitrix, & tamen Christus, vt Filius Virginis, non dicit realem relationem ad Virginem beatissimam, licet realiter sit Filius Virginis sanctissimæ. *1. Conclus.*

2. Conclus. Secundò dico; Ad relationem realē non mutuā requiritur dependētia vnius extremi ab alio, & non e conuerso, vt patet in relatione dominii, nam creaturæ dependent à Deo, & non è contra, & in relatione scientiæ ad scibile, vbi scientia dependet à scibili, & non è conuerso.

3. Conclus. Dico tertiò; Requiritur, vt relatio realis non mutua detur, quod extrema sint aliquid reale existens, vt patet ex dictis superius, quia inter ens & nō ens non potest esse relatio realis. Et hæc realitas in non mutuis relationibus requiritur saltem in re, quæ denominari debet relatiuum, vt in Deo, & in scibili, licet formalis relatio dominii sit aliquid rationis. Quantum attinet ad relationem realem mutuam, requiruntur omnes illæ conditiones. Prima est; quod fundamentum in ipsis extremis sit aliquid reale, & extrema existentia, defectu cuius Adam & Antichristus non referuntur nisi relatione rationis, quia non sunt existentia. Nam si relatio est, ergo omnia requisita sunt, ergo terminus est, quia est vnum ex requisitis ad relationem realem, maximè, quia relatio realis est ordo realis; sed inter non entia non potest esse realis ordo. Hanc conditionem ponit D.Thom. 1. Sententiarum d 30. quæst. 1. articulo 1. in corpore & d. 26. quæst. 2. articu. 1. de veritate, quæst. 1. articu. 4. ad 15. Quod verò requirantur fundamenta realiter existere, probatur; quia relatio & fundamentum sunt idem realiter in vna opinione, ergo, vt sit relatio realis, fundamentum debet esse reale, quia nō potest ens reale identificari cum ente rationis. Et præterea; Quia in omni opinione relatio inhæret subiecto mediante fundamento; sed si fundamentum non sit reale, non potest illo mediante inhærere, imò necessariò debet esse aliquid ratio-

Quot conditiones requirantur ad relationem realē mutuam.

1. Cōditio.

Digitized by Google

rationis, quia relatio non potest esse maioris entitatis, quam suum fundamentum. Actio verò, quæ est ratio fundandi, seu passio, nõ requiritur, vt semper existat, sed sat fuerit, quod deduxerit fundamentum ad actum secundum, vt patet in relatione paternitatis, vbi potentia generatiua est fundamentũ, generatio est ratio fundãdi, seu cõditio, & non prrseuerat cũ relatione, sed deducit ad actum secundum potẽtiam generatiuã.

2. Cõditio.

Et de hoc postmodum dicemus. Secunda conditio est, quod fundamenta sint realia, & realiter distincta, & non est necesse, quod sint realiter distincta tamquam res à re, sed sat fuerit, quod sint realiter formaliter distincta. Verbi gratia, in speciebus qualitatis, quæ non distinguuntur realiter, tanquam duæ res realiter distinctæ, vt Petrus, & Paulus, sed distinguuntur actu formaliter, vt duæ formalitates, vt sunt passio & passibilis qualitas, est relatio realis diuersitatis, quia seclusa operatione intellectus sunt duo extrema, scilicet, illæ duæ species realiter distinctæ, & fundamentum est diuersum, scilicet diuersæ vnitates specificæ in vtraque.

Duo modi dicẽdi aliorum.

Alii ponunt exemplum inter albedinem, & similitudinem, inter quas est relatio diuersitatis in natura ipsarum. Alii dicunt, hæc extrema debere esse distincta tanquam res à re, quia si est relatio realis, ergo est inter duo entia, sed illa nõ sunt duo entia, ergo, &c. Respondetur nihilominus, quod ibi sunt duo entia formaliter distincta, quod sufficit ad veram relationem realem.

3. Cõditio.

Requiritur tertiò, quod sint extrema eiusdem ordinis, idest, ad inuicem ordinabilia; sine hoc enim non potest esse relatio realis mutua. Sed in relatiuis fundatis in quantitate intelligitur hoc, quia sunt vel eiusdem rationis specificæ qualitates, vel quantitates, vel genericæ; in relatiuis secundi ordinis, quæ fundantur in actione & passione, intelligitur hoc, hoc modo, quia sicut agens perficitur agendo vel introducendo aliquam formam, in qua conseruat suam naturam, vel tribuendo aliquod esse, quod est perfectio, ita patiens perficiatur patiendo, vel recipiendo esse aliquid. Vnde quando relatiua non sunt hoc modo eiusdem ordinis, non est relatio mutua ex vtraque parte. Et ita, quia creatura perficitur per creationem, & recipit esse, & Deus non perficitur, nec recipit esse aliquod creando, creatura refertur relatione reali ad Deum, & Deus non refertur relatione reali ad creaturam.

Locus D. Thom. pulcher.

Hanc conditionem ponit D.Tho. prima parte, quæst. 28. articulo primo, in corpore. Vbi sic dicit, quod, quando aliquæ res secundum suam naturam sũt ad inuicem ordinatæ, & in inuicem inclinationem habent, huiusmodi relationes oportet esse reales. Sicut in corpore graui est inclinatio & ordo ad locum medium, & ita respectus quidam est in ipso graui respectu loci medii.

Explicatio ex Caietano.

Explicat Caiet. hunc ordinem non de ordine formali, sed fundamentali: aliàs nihil probaret D. Thom. Itaque res, quæ secundum fundamenta ad inuicem ordinatæ sunt, habent inter se formalem, & mutuum ordinem relatiuum. Et dicit, fundamenta esse ad inuicem ordinata, quando est eadem caussa in vtroque extremo referendi vnum ad alterum. Est autem eadem caussa, quia in relatiuis primi modi est identitas specifica in caussa. In relatiuis secundi modi pertinentium ad actionem & passionem est identitas quasi specifica, seu formalis, quia vtrinque caussa, idest, fundamentũ est perfectio propria, quamuis in agente, vt habeatur; in patiente, vt conseruetur. Hanc eandem conditionem ponit D.Tho. 1.p.q.13. art.7. vbi etiam ponit conditionẽ præcedentem.

Alia explicatio ex aliis.

Aliã explicationẽ adhibent alii huius cõditionis, dicentes, quòd relationes reales & rationis differunt ex natura rei penes hoc: quod relationes reales cõsequuntur ex natura rei extrema realiter distincta, & inuicẽ ordinata suapte natura secundũ aliquã habitudinẽ cõueniẽtię, aut discõueniẽtiæ, caussæ & caussati, aut aliã similem independenter ab operatione intellectus. Relationes autẽ rationis nõ sequũtur fundamenta ex natura rei ordinata ad inuicem, sed tantum ex apprehensione intellectus. Et relationes non mutuę

Digitized by Google

sunt, quando ex altero, extremo tantū est huiusmodi independentia.

4. Conditio.

Quarta conditio est, quod fundamenta distinguantur realiter in ipsis extremis, defectu cuiu conditionis relatio similitudinis in diuinis personis est relatio rationis, quia fundamentum similitudinis, quod est vnitas diuinæ essentiæ, est idem in illis, quia eadem diuina essentia singularissima est in omnibus tribus personis, & nullo modo distincta realiter, nec formaliter. Vnde, si duo homines per impossibile haberent eandem albedinem, non essent similes in albedine ratione realis similitudinis. Et relatio æqualitatis in diuinis est etiam relatio rationis, quia est eadem essentia in illa. Itaque Filius similis est Patri, & æqualis Patri, & è cōuerso; sed relatio similitudinis est aliquid rationis. Hanc conditionem ponit Diuus Thomas, quęstione quadragesima secunda, articulo primo, in prima parte, & quæstione 28. articulo quarto, ad quartum argumentum expressè.

Quæ conditiones requirantur ad relationes rationis.

Ad relationem rationis requiruntur aliqua, quæ ex defectu supra dictarum conditionum colliguntur: Nam si extrema non existant, erit relatio rationis. Vnde Adam & Antichristus referuntur relatione rationis prioris & posterioris: & ego, & Antichristus eadem ratione referimur relatione rationis, quia per intellectum debent suppleri extrema, vel alterum illorum, & si non sint realiter distincta, erit etiam relatio rationis. Et ita Petrus, etiamsi existat, ad se ipsum refertur relatione rationis, quia non existit distinctus à seipso, & scibile ad scientiam refertur relatione rationis, quia in scibili non est fundamentum reale. Hæc multum notanda sunt pro natura relationum intelligenda, quæ magis in subsequentibus examinabuntur.

Corollariū primum.

Ex his sequitur primò, quod inter Petrum & Paulum, etiamsi haberent eādem albedinem in ratione similis, in albedine non esset realis relatio, vt dictū est, sed nec etiam esset realis relatio in ratione similium in vnione ad albedinē. Dicit enim Suarez dispu. 47. sectione 9. in fine, quod Petrus & Paulus tunc essent similes similitudine reali, quæ esset relatio, quia quamuis in fundamento non sit similitudo realis in albedine, cum sit eadem, esset tamen similitudo realis in vnione ad albedinem, quia, sicut Petrus vnitur albedini eidē, ita Paulus vnitur eidem albedini, & in hac vnione est similitudo, quæ est relatio realis. Ceterum non hoc mihi placet, quia ibi non sunt duo extrema, & in quibus fundamentum sit distinctum. Maximè, quia etiam poneret inter Spiritū sanctum, & Filium relationem realem similitudinis, quod est contra omnes Theologos. Nam in genere, sicut Filius habet essentiam ab alio, ita Spiritus sanctus, licet Filius habeat illam per generationem, & Spiritus sanctus per spirationē. Et exemplum: quod adducit de Verbo, si assumeret duas humanitates, quod illæ humanitates similiter haberent vnionem hypostaticam; idem prorsus est dicendum, quod in præsenti casu illud est. Quod si consideremus passiones duas, quas habet Petrus & Paulus in susceptione albedinis, illæ referuntur relatione similitudinis, quia sunt similes in natura specifica.

Reÿcitur Suarez.

Corollar. 2.

Sequitur secundò, quod Petrus nō refertur relatione similitudinis, in quātū est homo, alteri homini distincta ab illa relatione similitudinis, qua refertur alteri animali, in quantum est animal, & qua refertur alteri viuenti, quatenus viuens est, & alteri corpori, quatenus corpus est. & ita tot non sunt relationes similitudinis in Petro, quot sunt prædicata superiora. Nisi teneamus, illa prędicata cum præcisione distingui formaliter, quia nō sunt extrema illa realiter distincta seclusa operatione intellectus: quia relationes distinctæ seclusa operatione intellectus exposcunt extrema distincta à parte rei, sed Petrus refertur ad Paulum relatione similitudinis specificæ, quæ includit similitudinem in prædictis omnibus prædicatis, & refertur ad equum relatione dissimilitudinis specificæ. Et si dicas, contra; nam Pe-

Obiectio.

trus,

trus, & equus sunt similes in ratione animalis, ergo habent relationem similitudinis realem in ratione animalis, seu similitudinem genericam. Respon- *Impugnat.* detur, quod referuntur relatione similitudinis genericæ, quæ est relatio rationis, quia à parte rei animal & equus idē sunt, nec distinguuntur, nisi per operationem intellectus. Quid verò sit dicendum de relatione totius & partium, iam supra dictum est.

Quoniam Aristot. posuit tria fundamenta relationum, scilicet, quantitatē, actionem, & passionem, rationem mensuræ & mensurati, agendum est modò de ista diuisione, & de omnibus his fundamentis, quoniam cum relatio sit tam minimæ entitatis, eius perfecta cognitio multum pendet ex cognitione fundamenti.

QVÆSTIO XLV.

Vtrum supra dicta diuisio sit sufficiens.

1. Argum. PArs negatiua videtur vera Primò. Est aliud fundamentum prætermissum ab Aristotele, ergo supra dicta diuisio est insufficiens. Probatur antecedens; nam quæ sunt similia per relationem similitudinis, habent relationes non fundatas in quantitate, ergo, &c. Probatur antecedens; quia per quantitatem res dicūtur æquales & non similes, vt asserit Aristoteles in prædicamento quantitatis. Et in prædicamēnto qualitatis asserit, proprium esse qualitatis, vt per eam res dicantur similes, ergo dicuntur similes per aliquid aliud distinctum à quantitate, & ita est aliud fundamentum quartum, quod est qualitas. Et confirmatur *Confirm.* hoc argumentum: Nam ea dicuntur eadem, quæ habent eandem substantiam, ergo iam etiam ab Arist. hoc fundamentum est prætermissum, scilicet, secundum quod res dicantur eędem.

2. Argum. Secundò: Relatio appetitus ad appetibile, amoris ad amabile, desiderii ad desiderabile non comprehendūtur sub aliquo illorum generum; ergo est mala diuisio. Probatur antecedens, quia earum fundamentum nec est actio, nec passio, nec vnitas, nec mensura. Et con- *Confirm.* firmatur; nam relatio caussæ fundatur in actione, sed etiam effectus mensuratur per caussam, ergo coincidunt ista fundamenta. Probatur minor, quia ille effectus est perfectus, quia adæquat suā caussam, & illi conformatur; ergo mensuratur per caussam.

3. Argum. Tertiò. Agens verè producit actionem, siue immanentem, siue transeuntem, & habet relationem ad suam actionem, siquidem est caussa illius, & hæc relatio non est fundata in actione, quia relatio terminatur ad actionem; terminus autem non est fundamentum relationis, ergo est dandum aliud fundamentum. Et idem argumentum fieri potest de omnibus rebus, quæ ab alio per resultātiam procedunt, quia resultantia non est actio, cuiusmodi sunt omnes passiones, quæ realiter distinguuntur à subiecto, motus grauium, &c. Et confirmatur *Confirm.* hoc argumentum, quia relatio calefacti ad calefactibile in nullo horum fundatur; ergo est aliud fundamentum ponendum. Antecedens probatur, quia nō fundatur in actione, sed in potentia, potentia autem distinctum fundamentum est ab actione.

4. Argum. Quartò. Relatio Dei ad creaturas, & scibilis ad scientiam, fundatur in relatione opposita, vt patet ex D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. & 3. p. q. 35. art. 5. & tamen relatio sub nullo prædictorum fundamentorum continetur, ergo, &c. Et cō- *Confirm.* firmatur hoc argumentum, nam etiam relationes consequuntur alia rerum genera, ergo dicendum est, illa esse etiam fundamentum relationis; non ergo ponenda sunt solum tria genera fundamentorum.

5. Argum. Quintò: vel Arist. loquitur hic de fundamentis, quæ manent cum relatione, vel de fundamentis, quæ transeunt, neutrum horum, ergo malè assignauit fundamenta. Non de fundamentis, quæ transeunt, quia vnitas in quantitate manet cum relatione æqualitatis. Non de his, quæ manent, quia generatio, in qua

Digitized by Google

fundatur filiatio, transiuit, nec manet cum relatione, ergo, &c. Alia argumenta, quæ contra hanc sufficientiam adduci poterant, inferius in peculiaribus adducemus quæstionibus, dum de speciebus fundamenti instituemus sermonē.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Quare non detur plus quam tria fundamenta relationum.

PRima conclusio. Hæc fundamenta relationum sufficientissimè sunt ab Arist. assignata, & adæquata est eorum diuisio & enumeratio. Hanc sufficientiam colligit D. Thom. quinto metaphysicæ, capite de ad aliquid, in hunc modum: Nam relatio, quæ est in rebus, consistit in ordine quodā vnius rei ad aliā, vnde oportet tot modis relationes esse, quot modis contingit vnam rem ad aliam ordinari; sed non contingit vnam rem ad aliam ordinari, nisi tripliciter, ergo non erunt nisi tria genera relationum, & tria genera fundamentorum. Probatur illa minor; Quia vna res ordinatur ad aliam, vel secundum esse (& loquitur D. Thom. de ordine fundamentali, ex quo cōsurgit formalis ordo, qui est relatio,) prout esse vnius dependet ab alia, & sic est tertius modus relationum mensuræ & mensurati. Nam esse mensurati dependet à mensura; vel secundum virtutem actiuam, & passiuam, secundum quod vna res ab alia recipit, vel alteri confert aliquid: & sic est secūdus modus, vel, secundum quod quantitas vnius rei potest mensurari per aliā, & sic est primus modus. Et si dicas, quare ergo non fundat qualitas aliqua relationem? respondet D. Thom. ibi, quod qualitas rei, in quantum huiusmodi, non respicit nisi subiectum. Vnde secundum ipsam vna res non ordinatur ad aliam, nisi secundum quod qualitas accipitur secundum rationem potentiæ actiuæ, vel passiuæ, prout est principium actionis, vel passionis, vel secundum rationem quantitatis, vel alicuius ad quantitatem pertinentis, secundum quod, scilicet induit rationem vnius, vel plurium; Sicut dicitur aliquid simile alteri, quia habet vnam qualitatem.

Difficultas Solutio ex D. Thom.

Suarez impugnat D. Thom. triplici argumento.

Sed vnus Suarez impugnat hanc rationem D. Thom. disputat. 47. sectione 9. Primò. Nam habitudo ad aliud secundum dependentiam in esse, pertinet magis ad secundum genus, cum effectus dependeat in esse à sua caussa. Si verò sumatur secundum peculiarem modum dependendi, sic tot essent distinguendi modi relationum, quot sunt modi dependentiarum, nam cur ille modus dependentiæ constituit peculiare genus relationis, & non alius. Secundo, quia quantitas, vt habet rationem mensuræ, non fundat primum modum; ergo, &c. Probatur antecedēs, quia Arist. non dicit, fundamentum esse rationem mensuræ, sed dicit, esse vnitatem, vel numerum, nam quando duæ quantitates dicuntur æquales, vna non est mensura alterius, nec in eis hoc attenditur, sed ratio vnitatis. Et idem est de similitudine, & identitate. Tertio: quia ratio mensuræ non est apta ad fundandam relationem prædicamentalem, quia solum est extrinseca denominatio rationis, ergo, &c. Sed iste religiosus pater D. Th. non intelligit. Vnde ad primum eius argumentum respondetur, quod esse cuiuscunque rei mensuratæ pendet à mensurante, veluti in genere caussæ formalis, & exemplaris. Nam esse scientiæ consistit in esse veram, quæ quidem veritas dependet ex obiecto; nam tunc scientia vera est, cum adæquatur suo obiecto, & hæc adæquatio est in sua essentia, seu sua essentia adæquata. Nec potest esse scientia nisi adæquata suo obiecto, quia esse scientiæ est sua veritas habitualis, si sit sermo de scientia habituali, actualis, si sit sermo de scientia actua l. Et illa dependet ex obiecto mensurante, sicut veritas, & essentia imaginis consurgit ex adæquatione ad suū prototypum. Et esse creaturæ & essentiæ ex adęquatione ad suum exemplar, quod est Deus. At verò in suo esse in genere caussæ efficientis, effectus dependet à sua caussa. Et hoc non tollit, quin causa secundum aliam rationem mensuret effectum, vt patet in Deo, qui est caussa efficiens nostra & exemplaris. Et ita in vtroque genere dependemus à Deo. Et non inconuenit, quod specificè distin-

Ad 1. arg. Suarez.

distinguantur modi depédentiæ in particularibus mensuratis: quinimo est necessarium, quia alia relatione specie distincta refertur imago in ratione mensuræ ad suum prototypum & alia relatione refertur scientia. Ad secundum respondetur, quod D. Thom. explicuit Arist. quia intellexit illum. Et Arist. dicere posset D. Thom. quod Christus veritas infallibilis illi dixit, benè scripsisti de me Thoma. Et si rectè legisset Arist. egisset gratias D. Thom. Nam Aristoteles ita dicit: Ad aliquid dicuntur, vt duplum ad dimidium, triplum ad tertiam partem, & totaliter multiplicatum ad multiplicati partem, & continens ad contentum. Et hoc magis explicat in sequentibus Arist. Vnde quantitas non quomodocunque est fundamentum relationis, sed quatenus ipsa aliquomodo est mensura alterius quantitatis, & id, per quod cognoscitur altera quantitas. Nam quaternarius refertur ad binariũ relatione dupli. Et quomodo ego cognosco, hoc esse duplum, nisi quia per numerum binarium bis sumptum reddo quaternarium? Et in re quantitas binarii habet hoc quod est mẽsurare quaternarium, & sic in aliis numeris. Et cũ duæ quantitates æquales sumuntur, etiã aliquomodo habent rationem mensuræ ad inuicem, loquendo de mensura quãtitatiua, quia ex eo cognosco, hanc esse æqualem alteri, quia illam non excedit. Et in re ex eo fundatur relatio æqualitatis in illis, quia non se excedunt. Et facit D. Thom. demonstrationem huius in textu sequenti, quæ quia tangunt Arithmeticam scientiam, quam optimè calluit omniscius D. Thom. nolo hic adducere, sed te ad sanctissimum remitto doctorem. Ad tertiũ respondetur, quod quantitas, cui conuenit ratio mensuræ, apta est ad mẽsurandum, & si illi nõ posset competere ratio mensuræ, nõ posset fundare relationes primi generis. Vide quæ supra diximus in prædicamento quãtitatis de mensura. Præterea probatur conclusio nostra inductiuè in omnibus relationibus, quæ in aliquo horum fundamentorũ ex necessitate fundatur. Hoc idẽ affirmat D. Th. 1. p. q. 13. art. 7.

Ad 2. arg.

Explicatio Arist.

Ad 3. arg.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Aliquãdo à metaphysicis fundandi ratio fundamentum dicitur, sed tamen cõpletum fundamentum ex illis duobus resultat, ex fundamento & ratione fundandi. Verbi gratia fundamentum paternitatis in nobis est potentia generatiua, & ratio fundãdi est actio, quia ad hoc, quod resultet relatio illa, duo requiruntur, scilicet, & potentia generatiua, & actio generationis. Nam, vt asserit D. Tho. 2. 2. q. 4. art. 7. ad quartum, de ratione fundamẽti est, quod sit primum, & quod sit aliis partibus ædificii connexum. Non enim esset fundamentum in actu secundo, nisi ei aliæ partes ædificii cohærerent. Et ita potentia generatiua non esset fundamẽtum in actu secundo, respectu paternitatis, nisi esset prior illa, & sustentaret illam, & illi connecteretur. Et quia ad hoc, quod connectatur illi, requiritur actio, hinc fit, quod potentiæ generatiuæ, vt stat sub actione, cõuenit ratio fundamenti actualiter, & ita totum hoc cẽsetur vnum fundamẽtũ. Nec requiritur, quod illud cõplementũ sit semper cum relatione, sed sufficit, quod connexuerit illã potentiæ generatiuæ, in qua subiectatur. Et si dicas, in quo distinguuntur fundamentum & ratio fundandi; respõdetur, quod fundamentũ de se est illud, quod sustentat relationẽ, ratio verò fundandi non sustentat relationem, sed applicat fundamentum ad sustentandã relationem. Et quando metaphysici dicunt, rationem fundandi esse fundamentum, volunt dicere, idest, est id, quo fundamentum applicatur, vt exerceat rationem sustentandi relationem. Et hoc patet in exemplo adducto de potentia generatiua, & de generatione. Hoc autẽ explicare in aliis fundamentis est magis difficile. Vt, verbi gratia, explicare, quæ sit ratio fundandi in quantitate, & quod sit fundamentum; & similiter in mensura, & mensurabili.

Quid inter sit inter fũdamẽtum, & rationẽ fundandi.

Difficultas Solutio.

Quomodo intelligendum dictũ metaphysicorum.

Sed nihilominus sit tertia conclusio: ẽt in illis duobus generibus est assignabile fundamentum, & ratio fundandi. Verbi gratia, in quantitate, in duplo, & subduplo binarius refertur ad quaternarium, quod est duplũ, & talis quantitas est relatiuum, & fundamentum huius est vnitas, vel diuersitas, & ratio

3. Conclus. In quolibet genere relationum est assignare fundamentum, & rationem fundandi distinctam.

 fundan-

fundandi est ratio mensuræ. Totum ergo suum esse dupli, est ad subduplum, quatenus est diuersa ratio numeri in vno atque in alio. Et ratio sub qua hæc relatio fundatur, est ratio mensuræ, quia taliter mensuratur quaternarius à binario, & duæ quantitates sunt æquales, & fundamentum est vnitas, & ratio fundandi est mensurabilitas. Itaque vnitas sub ratione mensurabilitatis quantitatiuæ est completum fundamentum, & postea consurgit relatio dupli & subdupli æqualis Vide angelicum Doctorem textu vigesimo, quinto Metaphysicæ, vbi hęc demonstrat: Et idem explicat Diuus Thomas, de relatione similitudinis identitatis ibidem. Idem est dicendum de relationibus tertii generis; scilicet, mensuræ & mensurabilis. Nam scientia est relatiuum, & ratio fundandi & fundamentum, est adæquabilitas sub ratione dependentiæ, seu dependentia sub ratione adæquabilitatis. Nam vt Diuus Thomas dicit in eodem textu, ab eo quælibet res mensuratur, à quo ipsa dependet Vbi videbis rem in esse dependere à sua mensura. Hæc omnia fundamenta applicanda sunt proportionabiliter relationibus rationis.

Quo in relationibus rationis reperiātur fundamētum, & ratio fundandi.

Nā relatio speciei & omnes, quæ sunt secundæ intentionis fundantur in esse cognito, quod significatur per modum passionis, & esse cognitum, quod est relatio rationis, fundatur in cognitione. Relatio rationis, quæ potest fundari in duobus entibus rationis similibus in specie, quæ erit relatio similitudinis, fundatur in vnitate: Et relatio diuersitatis fundabitur in pluralitate vnitatum formalium: Et relatio, quam dicit ens rationis ad id, quod mensuratur, scilicet ad suum conceptum, erit relatio mensurati, & sic proportionabiliter in aliis. Modò ad argumenta in principio respondendum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primū.

AD primum respondetur ex D. Thoma supra dicto loco in 5 Metaphysicæ, quod fundatur supra dicta relatio non per comparationem numeri ad vnum, vel ad numerum, sed secundum vnitatem, nam eadem sunt, quorum substantia est vna, similia, quorum qualitas est vna, æqualia, quorum quantitas est vna. Cum autem vnum sit principium numeri, & mensura, patet etiam, quod hæc dicuntur ad aliquid secundum numerum, id est, secundum aliquid ad genus numeri pertinens, non tamen eodem modo, sicut duplum ad subduplum, & cetera. Nam primæ resolutiones erant secundum numerum ad numerum, quia duplum continet bis subduplum, vel secundum numerum ad vnum, vt duplum ad vnitatem. Hæc autem secundum numerum absolutè, id est, secundum aliquid ad numerum pertinens, quod est vnitas. Et per hæc patet ad confirmationem. Nota tamen ex Diuo Thoma 1.p.q.42. articulo 1. ad 2. quod vbi attenditur æqualitas secundum quantitatem virtualem, æqualitas includit in se similitudinem, & aliquid plus, quia excludit excessum. Quæcunque enim communicant in vna forma, possunt dici similia, etiamsi inæqualiter illam formam participant: sicut si dicatur, aerem esse similem igni in calore, sed non possunt dici æqualia si vnum altero perfectius formam illam participet. Et ita in diuinis, quia non solum est vna natura Patris, & Filii, sed etiam æquè perfectè est in vtroque, ideo non solum dicimus Filium esse similem Patri, sed etiam æqualem. *Ad confir.*

Triplex genus relationis cum explicationibus singulorum ex D. Thoma.

Ad secundum respondet Diuus Thomas 1. Sentent. d. 30. q. 1. articulo 3, ad 3. in hæc verba: Dicendum, quod relatiuorum inuenitur triplex diuersitas. Quædam sunt, quorum vtrumque importat relationem non in re existente, sed in ratione tantum, sicut quando ens refertur ad non ens, vel relatio ad relationem, vel aliquid huiusmodi. Quædam vero, quorum vtrumque relationem realem importat, sicut Pater & filius. Quædam verò, quorum alterum importat relationem realem, & alterum rationis tantum, sicut scien-

scientia & scibile. Et huiusmodi diuersitatis ratio est, quia illud, super quod fundatur relatio, quandoque inuenitur in altero tantum, & quandoque in vtroque. Vt patet, quia relatio scientiæ ad scibile fundatur supra apprehensionem secundum esse spirituale, quod est tantum in sciente, & non in scibili: quia ibi est tantum forma secundum esse naturale, & ideo relatio realis est tantum in scientia, & non in scibili. E contra est de amante & amato, quia relatio amoris fundatur super appetitum boni; bonum autem non est aliquid existens tantum in anima, sed etiam in rebus. Vnde dicit Philosophus sexto Metaphysicæ, quod bonum & malum sunt in rebus, verum & falsum in anima. Et ideo dicit Auicenna, quod in amante & amato in vtroque relatiuorum est inuenire dispositionem, per quam referatur ad alterum, non in sciente & scibili, & ideo vtrobique est relatio realis, sicut etiam & æqualitas, quæ immediatè fundatur supra quantitatem, in vtroque est.

Qua relatio sit inter amantem, & amatũ, & cuius ordinis, vel modi.

Quia ergo inter amans, & amatum est vera caussalitas, ex vtroque extremo est relatio realis, quando bonum existit à parte rei. Et illa relatiua reducuntur ad relatiua secundi modi, quia fundantur super actionem propriè, vel largè sumptam, quia illa motio habet rationem actionis, & esse motam rationem passionis. Et benè considera hanc profundissimam sanctissimi præceptoris authoritatem: Dicit Suarez disputatione quadragesima sexta, sectione tertia, quod etiam amor mensuratur ex obiecto, & ita quod est relatio tertii generis, hic tamen loquimur de mensuratione metaphysica, & non morali, & quoad mensuram veritatis. Et ratio est, quoniam ex doctrina Aristotelis libro quinto metaphysicæ, capite de ad aliquid, hæc est inseparabilis proprietas relatiuorum tertii generis, quod vnum semper refertur ad aliud relatione rationis. Et non dicitur ad aliud, nisi quia aliud dicitur ad ipsum, vt patet in scientia & scibili, sensu & sensibili, sed amor refertur realiter ad amatum, & amatum ad amorem, vt talia sunt (& loquimur de amato creato) ergo vt sic, non sunt relatiua illius tertii generis. Probatur minor, quia amor, vt sic, est caussatus ab appetibili, & includit in sua propria ratione, quod propter aliud fiat, & appetibile est, cuius gratia aliquid fit. Cum ergo dicimus, esse relationem tertii generis relationem mensuræ & mensurati, loquimur de mensuratione veritatis rei.

Requiritur Suarez.

Ad 3. arg. 1. Solutio.

Ad tertium respondetur, quod agens potest considerari in ordine ad effectũ, quem producit. Vt, verbi gratia, pater in ordine ad filium, & tunc refertur ad effectum relatione paternitatis fundata in actione, tanquam in ratione fundandi. Et idem est, si consideretur ignis in ordine ad alium ignem generandum; nam refertur relatione reali fundata in vera actione. Potest rursus agens considerari in ordine ad suam actionem, & quia illam actionem non producit per veram actionem, aliàs esset processus in infinitum, ad illam actionem, dicunt aliqui, refertur per indistinctam relationem fundatam in simplici emanatione, quæ se habet ad modum actionis. Et ita reducitur ista relatio ad secundum genus relationum.

2. Solutio.

Alii dicunt, quod agens eadem relatione refertur ad actionem, & ad terminum; ad actionem, vt ad rationem fundandi, ad terminum, vt ad quod ordinatur ratio fundandi. Et hoc intelligitur, quando simul terminus & ratio fundandi existunt. Sed prima solutio est melior, nam pater refertur ad filium relatione paternitatis: ad generationem verò non refertur relatione paternitatis. Maximè, quia antequam existat filius in humanis, est actio generationis antecedens, secundum quod tendit ad introductionem similis formæ, vt decisio seminis, & cetera. Et tunc ad illam non refertur relatione filii, quia non existit filius, nec vllo modo illa actio potest habere rationem filii.

Ad conf.

Ad confirmationem respondetur, quod illa relatio fundatur in potentia calefaciendi, & in potentia, vt cale-

Digitized by Google

fiat, & ratio fundandi est possibilis actio. Ita asserit Aristoteles in hæc verba supra dicto capite de ad aliquid, in quinto, & D. Thom. ibidem, vbi inquit, calefactiuum ad calefactibile, quia potest; iterum calefaciens ad calefactum, & secans ad sectum, tanquam agentia. Vbi Diuus Thomas ita dicit, sciendum etiam est, quod eorum relatiuorũ, quæ dicuntur secundum potentiam actiuam & passiuam, attenditur diuersitas secundum diuersa tempora. Quædam enim horum dicuntur relatiuè secundum tẽpus præteritum, sicut quod fecit, ad illud, quod factum est, vt pater ad filium, quia illud genuerit, illud genitus est, quæ differunt sicut fecisse, & passum esse. Quædam verò secundum tempus futurum, sicut facturus refertur ad faciendum. Et ad hoc genus relationum reducuntur illæ relationes, quæ dicuntur secundum priuationem potentiæ, vt impossibile, et inuisibile, dicitur enim aliquid impossibile huic, & similiter inuisibile. Et si inquiras, an hæc relatio, quæ est ad futurum, vt calefactiuum ad calefaciendum, sit realis. Respondetur, quod si extrema existant, est relatio realis, quia vtrumque ad inuicem realiter ordinatur ratione potentiæ actiuæ & passiuæ, quod est fundamentum ordinis prædicamentalis. Et huic fauet Aristoteles, qui in prædicamento relationis commemorat supra dicta relatiua, & dicit esse relatiua secundi generis. Et si dicas, non est actio actu, ergo nec relatio actu, quia actio est ratio fundandi: respondetur quod actio actu est ratio fundandi in relatiuis, quæ sunt agentis ad passum, & agentis ad effectum. Ceterum in relationibus, quæ sunt actiui ad passiuum, non est ratio fundandi actualis actio, sed actio & passio, quatenus sunt in virtute potentiæ. In quo etiam fallitur Suarez, vbi supra, & malè explicat Aristotelem, siquidem dicit, non omnia exempla Aristotelis in hoc prædicamento esse fundamenta relationum prædicamentalium, nam aliàs perperam docuisset naturam relationis prædicamentalis, si exempla adducta ad fundandam relationem prædicamentalem non fundarent illam.

Doctrina D. Tho. exquisita.

Dubium. Solutio.

Dubium.

Solutio.

Error Suarez.

Ad quartum respondetur, quod relatio dominii non fundatur in relatione opposita, nec similiter relatio scibilis, sed requiritur, vt quid necessarium, vt relatio creaturæ terminetur ad Deum, ad hoc quod ego possim apprehendere relationem dominii, & tribuere illam Deo. Secundò respondetur, quod, quia relatio dominii est aliquid rationis, & similiter relatio scibilis, non inconueniit, quod præsupponat vt fundamentum relationem creaturæ. Aristoteles autem loquitur de fundamentis relationum fundamentalium. Et hac ratione dixit Diuus Thomas, quod Deus dicitur realiter Dominus, & Christus realiter filius Virginis, ex eo, quod creatura realiter refertur ad Deum, vt ad terminum materialem, & beata Virgo realiter refertur ad Christum. Et sicut dicitur aliquid genus ratione fundamenti proximi, etiamsi non habeat formaliter relationem generis, sic in propositis casibus. Sed de hoc postmodum.

Ad 4. arg. 1. Solutio.

2. Solutio

Ad confirmationẽ respondetur, quod nullum aliud genus consequuntur, nisi quatenus induunt aliquid supra dictorum fundamentorum.

Ad confir.

Ad quintum respondetur, quod ratio nes fundandi aliquando manent, aliquando non, fundamenta verò semper manent, quamdiu manet relatio. Et ita, si Aristoteles intelligatur de ratione fundandi, non semper manet ratio fundandi, si autem loquatur de fundamento, hoc semper manet.

Ad 5. arg.

QVÆSTIO XLVI.

Vtrum aliqua relatio immediatè fundetur in substantia.

Modò agendum est de fundamentis relationis in particulari. Et quia primum fundamentum est numerus, vel vnitas, seu quantitas, quomodo in ista fundentur

tur relationes, est disputandum. Et quia substantia est prior, ideo de illa quæritur, vtrum possit induere immediatè aliquod horum fundamentorum, & fundare immediatè relationem. Et videtur quod non; Nam si relatio fundatur immediatè in substantia, sequitur quod relatio sit perfectius accidens omnibus accidentibus, consequens est falsum, quia est minimæ entitatis, vt asserit Diuus Thomas, 3. Physicorum; ergo illud, ex quo sequitur. Probatur maior; quia suum esse immediatius & proximius participat à substantia, ergo perfectiori modo participabit. Consequentia probatur exemplo; nam si ignis calefaciat aquam, & aqua calefaciat manum, perfectiori modo participabit calorem aqua, quam manus. Et ita Diuus Thomas 3. p. ex accessu maiori ad fontem gratiæ, qui est Deus, colligit maiorem perfectionem gratiæ in Christi humanitate, & postmodum in sacratissima Virgine, quæ fontem gratię in se habuit nouem mensibus.

1. Argu.

2. Argum. Secundò. Probabilis opinio est, quod relatio non distinguitur à fundamento realiter; si ergo accidens immediatè fundatur in substantia, ergo substantia erit res eadem, quæ est accidens, & erit accidens realiter, hoc autem absurdum videtur, quia id, quod habet esse in alio, & ab alio dependet, non potest esse id, quod habet esse per se, & independens ab alio.

3. Argum. Tertiò sequitur, quod vnionis relatio materiæ ad formam immediatè fundetur in ipsa materia prima, hoc autē est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia materia prima est vnita formæ, ergo habet relationem vnionis, & si potest fundari in substantia immediatè, hæc relatio erit immediatè in materia prima: hoc autē est falsum, ergo, &c. Probatur minor, quia materia prima non potest habere esse accidentale, nisi prius habeat esse substantiale, & etiam quia adueniret forma non enti in potentia, sed actu, quia iam habet illam relationem, quæ est actus.

4. Arg. Quartò: Substantia non est nec numerus, nec vnitas, nec actio, nec mensura, ergo nullo modo potest in illa fundari immediatè aliqua relatio. Probatur consequentia: quia supra dicta sunt immediata fundamenta relationum.

Et confir. hoc argum. super substantiam per modum substantiæ non fundatur relatio, nec super qualitatem per modū qualitatis; ergo nec super illam etiam consideratam per modum quantitatis. Probatur consequentia, quia hęc consideratio nullum fundamentum ponit in substantia, aut qualitate, quod nō haberet in se. Sed primum antecedens probatur, quia substantia secundum se, aut qualitas non ordinantur ad aliud: ergo non possunt fundare relationem. Probatur consequētia, quia illud, quod habet rationem fundamenti, debet ordinari ad aliud.

Deciditur quæstio.

Prima conclusio: Relatio potest immediatè fundari in substantia, secundum quod substantia induit aliquam rationem, vel quantitatis, vel actionis, vel mensuræ. Hæc conclusio videtur mihi asserta ab Aristotele, vbi supra, & Diuo Thoma, in quintó Metaphysicę, in illis verbis, eadem enim sunt ea, quorum est substantia vna. Et quamuis substantia hic accipiatur pro essentia, nihil retulerit; nam duo homines habent relationem identitatis, quia illorum essentia est eadem, vterque enim est animal rationale, & eadem definitio est vtriusque; & Diuus Thomas hoc ipsum accipit ibi ex Aristotele. Præterea D. Thomas 1. p. q. 42. ar. 1. constituit æqualitatem & similitudinem in diuinis personis, & illa relatio est aliquid rationis, quia essentia diuina non est distincta in personis, sed eadem: & tamen in diuinis personis non est vnitas accidentalis, & prædicamentalis, sed substantialis, ergo etiam erit relatio identitatis in substantiis duab. immediatè, etiam si ibi non sit vera quantitas. Vnde notandum est, quod, quando dicitur, quod relatio primi modi fundatur in quantitate, non accipitur quantitas propriè pro quantitate prædicamentali, aliàs diuinæ

1. Conclus. Quō relatio immediatè fundatur in substantia.

Notādum.

diuinæ personæ nõ essent æquales: quia ea sunt æqualia, quæ sunt vnũ in quantitate, & quantitas prædicamentalis non est in diuinis, nec duæ albedines essent similes, quia similia sunt, quæ sunt vnũ in forma, & ibi non est propriè vnitas, sed accipitur vnitas transcendentaliter pro ente indiuiso, & hoc vocatur quantitas, quia habet se ad modum quantitatis. Ita asserit Diuus Thomas, vbi supra, & Flandria quinto Metaphysicæ, quæstione 16. articulo tertio, in fine.

1. Ratio pro conclusione. Probatur præterea conclusio; Inter duas albedines est relatio similitudinis specificæ, quia sunt duo existentia realiter distincta habentia eandem vnitatem formalem fundamentaliter, idest, sunt duæ albedines, quæ principiis formalibus nõ distinguuntur, quia illa principia formalia sunt indiuisa, non quia sit indiuisio formaliter seclusa operatione intellectus, sed fundamentaliter proximè, quia etiam duæ substantiæ habebunt relationem similitudinis specificæ ea dem ratione, quia habent easdem conditiones.

2. Ratio. Præterea duæ substantiæ realiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, etiam considerando substantias in propriis entitatibus indiuidualibus, sed distinctio formaliter est relatio; ergo hæc relatio fundatur in substantia immediatè, quia substantię sunt, quæ immediatè sunt distinctæ, & diuisæ.

3. Ratio. Præterea, duæ quantitates possunt fundare relationem æqualitatis, seu inæqualitatis; ergo duæ substantiæ relationem identitatis, vel diuersitatis. Probatur consequentia, quia est eadem ratio, & magis distinguuntur substantiæ duæ, quam duæ quantitates, & ita poterunt fundare relationem distinctionis. Præterea, relatio creaturæ, quæ est substantiæ, est relatio realis; sed hæc fundatur in substantia immediatè, ergo, &c. Maior patet, quia creatura realiter dependet, & refertur ad Deum. Minor probatur, quia substantia ipsa creatur, & producitur à Deo, & posset illam Deus producere sine aliquo accidenti, & tũc referretur relatione reali, & fundaretur illa relatio immediatè in substantia, ergo, &c.

2. Concl. Secunda conclusio: Hæc relatio est relatio prædicamentalis, & directè in prædicamento ad aliquid. Probatur;

1. Ratio pro concl. quia hæc relatio formaliter est accidens, & totum suum esse habet ad aliud; Ergo est in prædicamento relationis: nihil enim amplius requiritur, vt sit in prædicamento.

2. Ratio. Præterea hæc relatio est ens finitum, & per se, & completum, ergo in aliquo genere.

3. Ratio. Præterea etiam hoc probatur: quia relationes reliquæ, quæ fundantur in albedine, vt relatio similitudinis, sunt in prædicamento relationis, ergo & ista relatio. Probatur consequentia, quia cum fundamentum non sit de essentia relationis, nec pars eius, non tollit essentiam relationis prædicamentalis. Et ita etiamsi fundetur in substantia, erit vera relatio prædicamentalis. Et hæc relatio necessariò est accidens, quia, vt asserit Diuus Thomas, de potentia, quæstione octaua, articulo secundo, ad primum, nulla substantia creata potest esse relatio, quia cum substantia sit limitata ad certum genus, non poterit esse, vt sic, in aliquo genere, & si esset formaliter relatio, esset in aliquo genere, quia esset in genere relationis. Quapropter omnis relatio creata ex necessitate esse debet accidens. Relatio verò diuina, quia non est limitata ad certum genus, benè potest esse, & est substantia. Ex hoc sic argumentor: Hæc relatio identitatis, seu similitudinis seu distinctionis ex necessitate est relatio accidentalis, ergo est in prædicamento relationis, quia ex nullo capite impediretur, ne esset in prædicamento relationis, nisi, quia esset substantia, quod est impossibile, vt demonstrat Diuus Thomas.

Solutio. Et si dicas, quod poterit esse substantia, vt distinguitur contra accidens, vnde non sequitur, quod sit in genere substantiæ;

Impugn. contra, nam relatio, quæ est in mea substantia, qua distinguor à Petro, si est substantia mea formaliter, erit substantia completa, & sic erit in prædicamento substantiæ, & sequetur quod non possit esse in prædicamento relationis, vt sic.

Alia solut. Dices, quod est substantia imperfecta, ergo iam non erit mea substantia, sed modus eius.

Impugn. Et nec hoc esse potest, quia relatio non potest

Digitized by Google

test esse modus substantiæ creatæ, solum enim hoc conuenit relationibus diuinis, quæ sunt modi de essentia essentiæ diuinæ, & sunt substantiæ.

3. Concl. Tertia conclusio, relatio similitudinis, æqualitatis, & identitatis sunt relationes reales aliquando, & non semper sunt relationes rationis. *Contra plerosq. metaphysicos, & logicos.* Hæc conclusio ponitur contra multos metaphysicos, & logicos, qui oppositum censuerunt. Sed est expressa sententia Aristotelis vbi supra, & illam habet Angelicus Doctor prima parte, quæstione vigesimaoctaua, articulo primo, ad secundum, *Locus Diui Tho. notandus pro conclusione.* vbi ita dicit: Ad secundum dicendum, quod relatio, quæ importatur per hoc nomen, idem, est relatio rationis tantum, si accipiatur simpliciter, idem, quia huiusmodi relatio non potest consistere, nisi in quodam ordine, quem ratio adinuenit alicuius ad se ipsum, secundum aliquas eius duas consideratio nes. Secus autem est, cum dicuntur aliqua eadem esse, non in numero, sed in natura generis, siue speciei. Vult dicere, quod relatio identitatis Petri ad seipsum, est relatio rationis, relatio verò identitatis specificę, siue genericę, qua Petrus & Paulus sunt vnum in specie, vel in natura generica, est relatio realis. Et non accipit vnitatem genericam formaliter, sicut est aliquid rationis, & secunda intentio: sed accipit vnitatem specificam & genericam fundamentaliter, hoc est, pro vnitate formali, quæ duæ res sunt indiuisæ per principia formalia specifica, vel generica, vt Petrus refertur ad Paulum relatione reali identitatis specificæ, quia Petrus & Paulus in ratione hominis non possunt diuidi formaliter. Nam quamuis eorum humanitates sint diuisæ materialiter, sed non formaliter, quia gaudent mutua negatione diuersitatis per principia formalia, de quo iam diximus in secundo libro. Idem tenet Caietanus ibidem. Sed vt supra dictæ relationes sint reales, requiruntur *Cōditiones requisitæ ad relationem realē.* istæ conditiones, quod extrema existāt, & sint distincta realiter; & præterea, quod ratio, secundum quam attenditur identitas, similitudo, & ęqualitas, sit distincta in ipsis fundamentis. Primæ conditiones iam constant ex superius dictis; sed vltima conditio satis patet, nam relatio identitatis & similitudinis in Deo hac ratione non est realis, quia essentia diuina vna numero est in tribus suppositis. De quo vide Diuum Thomam prima parte, quęstione quadragesima secunda, articulo primo. Et hac ratione Petrus ad seipsum refertur relatione identitatis, quæ relatio est ens rationis; quia Petrus non distinguitur à seipso realiter. Hoc supposito probatur conclusio; nam relatio identitatis, quæ est inter duas albedines, & relatio similitudinis, habet omnes conditiones necessariò requisitas, vt sit relatio realis, ergo hoc concedendum est illi. Antecedens patet, nam extrema sunt realia & existentia, & realiter distincta, & fundamentum est distinctum in ipsis extremis. Et fundamentum est eiusdem rationis in vtroque extremo: ergo, &c.

Vbi nota, quod identitas, & similitudo, & æqualitas potest accipi dupliciter. *Obseruatio Authoris.* Vno modo formaliter, & tunc est relatio, qua vnum ad aliud simile, vel æquale refertur, & qua constituitur formaliter in esse similis. Alio modo accipitur fundamentaliter, & nihil aliud est, quam ipsæ duæ albedines, verbi gratia, cum fundamentis, vt possint fundare relationem talem similitudinis. Cum ergo dicimus similitudinem, identitatem, & cetera, esse relationes reales, non loquimur de similitudine fundamentaliter, sed formaliter. Dicitur in conclusione, quod aliquando sunt relationes reales, & non semper, quia relatio Petri ad seipsum, seu hominis ad se ipsum non est realis, & etiam in diuinis relatio similitudinis, & æqualitatis non est realis.

4. Concl. Quarta conclusio. Vt duæ quantitates dicantur æquales, debent esse eiusdem speciei in ratione mensuræ, *Quid requirat vt duæ quātitates sint æquales, vel inæquales.* vt duæ lineæ bipedales sunt æquales, quia in ratione mensuræ sunt æquales. Si autem altera illarum esset pedalis, non essent æquales, licet essent eiusdem essentiæ in ratione lineæ, quia linea, vt sic, non est mensura. Vndè si daretur linea infinita, verè esset linea, vt sic, & vt

Digitized by Google

& vt sic non esset mensura; sed solum est mensura, vt bicubita & tricubita, & sic in reliquis. Vnde ad æqualitatem necessariò requiritur, quod sint vnum in ratione mensuræ, id est, quod sint vnum in ea ratione, in qua possunt mensurare. Et nota hic, quod vnitas numerica non est fundamentum æqualitatis, quia duæ quantitates non habent vnam vnitatem numericam, sed bene vnam specificam formalem, hoc est, eandem rationem non diuisam per principia formalia. Ex hac conclusione infertur, quod albedo, vt duo, & albedo vt tres non sunt æquales in gradibus, nec similes in gradibus, sed inæquales, sicut linea pedalis, & bipedalis, licet sint similes in natura specifica, quia esse similes in gradibus est habere relationem æqualitatis, sicut quaternarius æqualis est alteri quaternario, & non solum similis: & quia non habent eosdem gradus, non habent relationem æqualitatis.

Obseruatio Authoris.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1.

AD argumenta in principio quæstionis. Ad primum respondetur, quod licet relatio immediatè fundetur in substantia, non sequitur, quod sit perfectius accidens, quia fundatur in substantia, quatenus habet rationem quantitatis modalis, & fundatur in substantia, vt aliquid, quod dependet à fundamento, & termino, & ita vt aliquid, quod habet debilissimum esse. Vnde non potest pertingere ad accidentia, quæ non habent hoc debilissimum esse. Et licet immediatè inhæreret subiecto, non sequeretur, quod esset perfectius accidens, quia quantitas materialis immediatè inhæret substantiæ, & non est perfectissimum omnium accidentiũ materialium. Nam perfectio accidentis consistit in participatione perfectiori entitatis, non in immediatiori ordine ad substantiam quãtum ad inhærẽtiam. Sed contra, (& probo, quod non possit fundari relatio similitudinis immediatè in substantia) quia hæc relatio, vel est spiritualis, vel materialis; neutrum horum, ergo non datur talis relatio immediatè fundata in substantia. Quod non sit materialis, patet, quia non inhæret mediante quantitate, omne autem accidens materiale inhæret mediãte quantitate: ergo, &c. Maior patet, nam ex eo, quod immediatè fundatur in substantia, inhæret illi sine medio. Quod non sit spiritualis, patet, quia est accidens rei materialis, afficiens rem materialem, ergo non est spiritualis, quia similitudo, quæ est inter duos leones materialis est, nullum enim accidẽs spirituale habent duo leones. Si dicas, quod inhæret mediante quantitate: contra, nam si Deus auferret quantitatem ab illis leonibus, essent similes in natura specifica similitudine prædicamentali, sicut modo sunt similes, & illa similitudo non inhæret mediante quantitate, ergo nec illa, quam modo habent, quia sunt eiusdem rationis.

Quo relatio fũdetur immediatè in substantia, & tamen n sit perfectior alijs accidẽtibus.

Obiect. difficilis.

Solutio. Impugn.

Et confirmatur hoc argumentum: nam est probabilis opinio, quod relatio non distinguitur à suo fundamento, ergo illa relatio identificatur cum substantia; ergo non inhæret illi mediante quãtitate. Et certè est difficile argumentum Thomistis & Peripateticis. Respondetur, quod ista relatio est materiale accidens, & simul est indiuisibile, & inhæret substantiæ, non media quantitate, quia propter suam naturam sequitur statim posito fundamento, & termino. Et bene possumus adducere exemplũ: Nam forma equi indiuisibilis est, & materialis, ita hoc accidens est materiale & indiuisibile, & si fuerit similitudo duarum naturarum spiritualium, vt duorum angelorum, erit spirituale accidẽs, quia sapiet naturam subiecti. Alij dicunt, quod hoc accidens est materiale, & inhæret substantiæ, mediante quantitate, ex eo, quod est accidens materiale. Vnde etiamsi ponatur fundamẽtum, & ratio fundandi, non ponetur ista relatio, nisi posita quantitate, & si essent duæ substantiæ materiales sine quantitate, essent similes fundamentaliter, non formaliter, quia deficit ratio quantitatis. Sed melior videtur solutio prima,

Augetur difficultas.

1. Solutio.

2. Solutio.

Digitized by Google

ma, quia accidentia respectiua secundũ esse non habent necessariam dependentiam à quantitate; propterea quod totũ suum esse est ad aliud, & solum dependet à fundamento, & termino; & non sequitur, quod si inhæreat mediante quantitate, quod sit diuisibile; nam punctum inhæret substantiæ mediante linea, & non est diuisibile. Qui sciuerit solutionem meliorem, adhibeat illam.

Ad 2. 1. Sol. not. Ad secundum respondetur concedendo intentum; esset enim inconueniens, quod formaliter esset substantia accidens, ceterum quod realiter, nullum est inconueniens. Et si dicas, quod habet inexistentiam accidens, ergo distinguitur à substantia, formaliter concedo, realiter nego. Nam illa existentia substantiæ, quatenus facit substantiam esse, est existentia, quatenus facit accidens inesse, est inexistentia, & ita est formaliter distincta. Et in Sacramento Altaris, etiamsi maneant accidentia, non manet aliquid substantiæ panis, nec manet existentia substantiæ panis.

2. Solut. Melior, & quę mihi placet, solutio est, quod realiter tã quam res à re distinguitur ista relatio à suo fundamento, & habet inexistentiam realiter distinctam ab existentia substantiæ. Modò non definio, an existentia substantiæ sit inexistentia accidentium, nam existimo, partem negatiuam veriorem esse.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod fundatur illa relatio vnionis in actione, quæ est vnitio. Modò non est aliquid amplius de hoc disputandum.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod super substantiam, quatenus inducit modum quantitatis, hoc est, quatenus est eadem cum alia, seu diuersa, & quatenus habet quantitatem transcendentalem, optimè potest fundari relatio. Itaque supra veram quantitatem, seu supra quantitatem modalem, seu transcendentalem fundatur relatio primi generis. Et ad confirmationem respondetur, quod, quando consideratur substantia induta hac quantitate, quatenus est vnum cum alia, vel diuersa ab alia; iam ordinatur ad aliam substantiam, & ita iam potest esse fundamentum relationis. Nam fundamentum relationis est, quo vna res realiter ordinatur ad aliam, licet non formaliter, vt patet ex Diuo Thoma, supra dictis locis.

QVÆSTIO XLVII.

Vtrum vnitas generica fundet relationem realem: & idem dicemus de specifica, & analogica vnitate.

SEnsus quæstionis est, an Petrus vnica relatione similitudinis specificæ referatur ad Ioãnem: & eadem similitudinis relatione referatur ad animal, seu ad Brunellũ, quatenus est animal, & ad plantam, quatenus est viuens, & ad lapidem, quatenus est corpus, & ad angelum, quatenus est substantia, & ad Deum, quatenus est ens, an verò non vnica & eadẽ, sed diuersis relationibus. *Explicatur status quæstionis.* Et vt planè quæstionem explicemus, nõ loquimur in præsenti de relatione generis, aut speciei logicæ. Constat enim, has relationes esse aliquid rationis, & distingui inter se specificè, vt superius dictum est. Et nihil aliud est generis relatio, quam ordo per intellectũ ad plura specie differentia, & relatio speciei quam ordo ad plura differentia numero, in quibus est tanquam prædicatum quidditatiuum. Sed in pręsenti loquimur de quodam respectu reali, qui cõsequitur in Petro & Paulo existentibus, ex eo, quod habent duas naturas, quæ non possunt diuidi per principia formalia, quod est esse vnum formaliter negatiuè, id est, esse non diuisas per rationale & irrationale. *An relatio similitudinis specificæ inter Petrũ & Paulum sit realis vel rationis.* Et ex eo, qđ habent istas naturas ita indiuisibiles, dicimus, quod habent relationem realem similitudinis specificæ, nec est necesse quod il-

la

la indiuisio formaliter existat seclusa operatione intellectus, sed sufficit quod existat fundamentaliter. De hoc ergo est nostra quæstio. Et respondetur, quod vnitas specifica, & generica modo dicto fundat relationem realē identitatis specificæ, & genericæ. Hanc conclusionem habet Diuus Thomas expressè prima parte, quæstione 28. articu. 1. ad 2. cuius verba superius adduximus. Et hæc conclusio ex dictis superius clara manet; habet enim omnia necessaria ad fundandam talem relationem, si extrema existant.

1. Concl.

2. Conclus. *An eadē relatione similitudinis Petrus dicatur similis Paulo ī specie, Brunello in genere, plātæ in ratione viuentis, angelo in ratione substantiæ, &c.*

Secundò dico, eadem relatione similitudinis, seu identitatis specificæ, qua refertur Petrus ad Paulum, refertur ad Brunellum in ratione animalis, quia sunt eiusdem generis, & ad plantam in ratione viuentis, & ad lapidem in ratione corporis, & ad angelum in ratione substantiæ. De analogia dicemus statim. Probatur, quia omnes isti secundū hanc rationem sunt veluti vnus terminus totalis, & adæquatus illius similitudinis, & vnitatis specificæ, quæ omnia ista præsupponit in subiecto, & refertur ad omnia talia, quatenus sunt similia suo subiecto. Item Petrus ad omnia ista refertur relatione similitudinis, quia omnibus istis est similis, & non refertur distinctis relationibus, quia subiecta non sunt realiter distincta, scilicet, Petrus, & homo, & animal, & cetera, ergo vna & eadem similitudine completa.

Obiectio.

Sed contra; nam vnitas generica distincta est ab vnitate specifica, ergo similitudo fundata supra vnitatem genericam est distincta à similitudine fundata supra vnitatem specificam. Antecedens probo, nam vnitas specifica est indiuisibilis per principia specifica; at vnitas generica non est huiusmodi, sed est diuisibilis per differentias specificas, vt patet in animali, quod est diuisibile per rationale, & irrationale, quod non habet homo, ergo, &c.

1. Solut. ex Caiet.

Respondetur, quod illæ vnitates, quoad positiuū, quod important, non distinguuntur, nisi ratione, licet quoad priuationes distinguantur specie, vt asserit Caietanus, capitulo quarto, de ente, & nos supra diximus. Et ita, quia sola ratione distinguuntur, eadem relatione refertur vnū ad omnia sibi similia, siue in natura generica, siue in specifica.

2. Solutio.

Poterat secundò dici, quod in Petro sunt duæ, seu multæ relationes, quibus refertur. Nā alia relatione refertur Petrus ad Paulū, vt sibi similem in natura specifica, & alia relatione refertur ad equum, vt similem in natura generica. Et differunt specie istæ relationes, propter diuersitatem completam vnitatum. Nam sicut album duabus relationibus refertur ad album in ratione similis, & ad nigrum in ratione dissimilis, eodem modo Ioannes refertur vna relatione ad Paulum, vt similem specificè, & alia relatione refertur ad equum, vt similem genericè, & alia ad equum, vt dissimilem specificè. Et hoc videtur asserere D. Thomas supra dicto loco, dum dicit, quod vnitas generica fundat relationem realem.

Soluitur difficultas.

Et si dicas, quod homo & animal in Petro non distinguantur realiter, ergo non referuntur diuersis relationibus, negatur consequentia: nam album, vt relatum ad aliud album, non differt specie à seipso, vt relatum ad nigrum, & tamen refertur diuersis speciebus relationum.

3. Conclus. An vnitas analogica fundet relationē realem.

Dico tertiò: Vnitas analogica fundat etiam relationem, sed distinctam a supra dictis relationibus. Probatur conclusio, quia hoc ens, quod est accidens, & hoc ens, quod est substantia, quando in rerum natura existunt, habent vnitatem similitudinis analogicæ; ergo possunt referri relatione reali similitudinis, quia fundamentum primi generis, qui petit quantitatem & vnitatem pro ratione fundandi, non dicit, quod sit vnitas vniuocorum, sed quod ea, quæ referuntur ad inuicem, hoc genere relationum sint vnum. Sed hanc conditionem habent supra dicta analogata, ergo, &c. Quod verò illa relatio sit distincta à relatione distinctionis specificæ, & genericæ patet, quia vnitas analogica est secundum quid vnitas, & vnitas generica, & specifica sunt simpliciter vnitates; ergo diuersam relationem fundant.

Obiectio.

Sed contra, nam etiamsi vnitas

Digitized by Google

vnitas accidentis, verbi gratia, albedinis non sit simpliciter vnitas, sed secundum quid, quia accidens est secundum quid ens, tamen in duabus albedinibus fundatur relatio similitudinis simpliciter. ergo idem in proposito erit dicendum.

Solutio. Respondetur, quod vnitas accidentis comparata ad vnitatem substantiæ est secundum quid, vnitas. Ceterum comparatum vnum accidens ad alterū eiusdem speciei, sunt eiusdem rationis illa duo accidentia, & ita vnitas formalis illorum, in quibus fundatur relatio similitudinis, est eiusdem rationis, & ita dantur species in accidentibus, & genera.

QVÆSTIO XLVIII.

Vtrum vna relatio possit fundari supra aliam.

1. Arg. ET videtur, quod non; quia si vna relatio super aliam fundaretur, daretur in entibus realibus processus in infinitum; sed hoc non est admittendum, ergo, &c. Maior probatur, quia super has duas relationes si fundatur relatio similitudinis, ergo cum duæ illæ relationes fundatæ sint similes, supra illas fundabuntur aliæ duæ, & super istas duas aliæ, & sic in infinitum.

Confirmat. Et confirmatur; nam de facto darentur infinita indiuidua, hoc non est concedendum, ergo, &c. Probatur antecedens, quia istæ relationes, cum sint reales, resultāt sine noua operatione; si duæ primæ relationes eiusdem speciei sunt in rerum natura, super illas fundabuntur alię duę relationes similitudinis, & hæ habent esse seclusa operatione intellectus, & cōsequuntur istæ relationes posito fundamento, ergo infinitæ relationes consequentur, sicut consequuntur duæ primæ, quia eadem est ratio.

2. Arg. Secundò: nam D. Thomas 2. contra Gentes, capite 13. & 1. p. q. 42. articulo 4. expresè hoc dicit, ergo ita tenēdum est. Et idem de potentia, q. 7. art. 11. & 9 in 1. d. 3. q. 1. art. 1. hæc loca adducit Suarez disp. 47. sect. 11. nu. 5.

3. Argum. Tertiò. Relationes diuinæ sunt distinctæ & oppositæ, & non aliis relationibus, sed seipsis; aliàs si illa oppositio & distinctio esset relatio realis, essent in diuinis plusquam quatuor relationes reales, quod est plusquam falsum, & etiam, quia illa relatio realis superaddita fundaret supra se aliam, & ita in infinitum essent relationes reales in diuinis, quod est absurdissimum, ergo etiam aliæ relationes seipsis opponuntur, & distinguuntur. Consequentia probatur, quia est eadem, & minor ratio.

4. Argum. Quartò. D Thomas expresè 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. dicit in hæc verba: Nec iterum vna relatio refertur ad aliā per aliquam aliam relationem. Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem & filiationem, quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum. Ecce vbi hanc partem tenet Angelicus Doctor, & tangit rationem primi argumenti, ergo, &c.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. An oppositio relatiua, quæ est inter paternitatē, & filiationē, sit relatio distincta ab eis. IN hac quæstione, vt à certis incipiamus, sit 1. conclusio: oppositio, quæ est inter duas relationes oppositas, vt inter paternitatem & filiationem, non est alia ratio distincta, nec fit per distinctam relationem, vt, verbi gratia, paternitas opponitur filiationi per seipsam, & non per aliam relationem distinctā. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thomę loco proximè adducto. Illam tenet Soncinas 5. Metaphysicæ, q. 29. in solutionibus argumentorum, & Dominus Caietanus prima parte, q 4 articulo 1. & est communis sententia inter Thomistas; & probatur ratione D. Thomæ euidentissima.

Ratio efficax D. Th. Nam si relatio paternitatis opponitur filiationi per aliam relationem, sequitur processus in infinitum

tum in actu in relationibus; hoc nullus concedet, ergo nec illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia etiam illæ duæ relationes ibi fundatæ habent veram essentiam relationum, & ad inuicem terminantur: ergo sunt oppositæ relatiuè, ergo per aliquas alias relationes, & sic in infinitum, ergo, &c. Hæc est demonstratio, & conuincit de omnibus relationibus, quæ terminantur ad alias, & de relationibus terminantibus illas. Præterea; oppositio relatiua est postprædicamentum, vt patet ex Aristotele, capite de oppositis, in postprædicamentis, sed postprædicamentū non est relatio, ergo, &c. Probatur minor, quia si esset relatio, non esset postprædicamentum, quia relatio ad prædicamentum pertinet, & non ad postprædicamentum. Præterea, postprędicamentū est quidam modus entis imperfectus, qui vagatur per multa genera, cuiusmodi est prioritas, simultas, motus, & oppositio; ergo non potest esse relatio; quia relatio quid perfectum est, pertinens ad prædicamentum relationis. Præterea; contrariè opposita, vt albedo, & nigredo, frigiditas & caliditas se ipsis, & non aliis qualitatibus superadditis opponūtur, & idem est de contradictoriè oppositis, & priuatiuè oppositis, ergo idem est dicendum de relatiuè oppositis.

Quid sit oppositio relatiua.

Quid sit postprædicamentum.

2. Conclus. Decisiua cōtrouer. An oppositio relatiua sit relatio rōnis cōtra Molinam.

Secunda conclusio: Relatiua oppositio formaliter loquendo, non est relatio rationis. Hæc ponitur contra Molinam 1. par. q. 42. articulo 1. disputatione secunda, qui censet, oppositionem relatiuam, formaliter loquendo, esse relationem rationis. Probatur hęc conclusio: quia considerando paternitatem & filiationem secundum eorum proprias rationes, quocunque alio semoto sunt incompassibiles in eodem subiecto respectu eiusdem seclusa omni operatione intellectus, & seclusa omni relatione rationis; sed hæc est oppositio relatiua; ergo seclusa operatione intellectus, & relatione rationis illæ sunt oppositæ & formaliter, quia incompatibilitas relationum respectu eiusdem est formalissima oppositio relatiua. Præterea, albedo & nigredo formalissimè opponuntur seclusa omni operatione intellectus, & relatione rationis; ridiculum enim esset dicere, quod albedo & nigredo non opponuntur, nisi existente operatione intellectus, ergo etiam relationes, quia, sicut oppositio contraria habet esse seclusa operatione intellectus, ita oppositio relatiua. Præterea, quod duæ relationes sint oppositæ, nō potest esse relatio, ergo non potest esse relatio rationis. Probatur antecedens, quia relationis totum suum esse est ad aliud se habere, & totum esse oppositionis non est ad aliud se habere, quia non respicit terminum, sed est quædam incompatibilitas aliquorum in eodē subiecto. Præterea, oppositio in communi est incompatibilitas: ergo talis oppositio est talis incompatibilitas, ergo non est relatio, sed species incompatibilitatis.

3. Conclus. Quādo vna relatio fundare possit aliā relationē realem.

Tertia conclusio: Aliquæ relationes possunt fundare alias relationes aliquando, verbi gratia, paternitas & filiatio possunt fundare relationem dissimilitudinis specificæ, & filiationes duæ relationem similitudinis specificæ. Hæc conclusio probatur: Nam si extrema existant, sunt realia & realiter existentia, & realiter distincta, & fundamētum est distinctum in ipsis extremis, & est vnitas in quolibet extremo diuersæ rationis, ita vt sint duæ vnitates transcendentales, seu modales, ergo fundabunt paternitas & filiatio relationem dissimilitudinis seu diuersitatis specificæ. Præterea, duæ species cuiuscunque prædicamenti distinctæ existentes fundant relationem realem, ergo & duæ species relationis, quia quod sint species relationis, hoc non tollit. Et confirmatur hæc ratio, relationes rationis possunt fundare aliam relationem rationis, vt in relatione indiuidui abstracta fundatur relatio speciei, & similiter in relatione generis, ergo & in relationibus realibus poterit fundari alia relatio realis, quia est eadem ratio.

4. Conclus.

Quarta conclusio; Hæc conclusio sic est intelligenda, quod relationes pos-

Regula generalis ad explorādū, quādo vna relatio fundet aliā relationē realē, & quando non.

possunt fundare alias relationes, quando ipsæ relationes non sunt rationes referendi ad seipsas, vt contingit in paternitate & filiatione; quando autem sunt rationes referendi etiam ad seipsas, nō fundant aliam relationem, sed sistitur ibi: vt duæ relationes similitudinis non fundant alias relationes similitudinis, quæ sunt rationes referendi subiecta ad terminos, sunt etiam rationes, quare ipsæ referant etiam ad inuicem seipsas: sicut existentia est ratio, quare subiectū existat, & ipsa sibi est ratio existendi. Secunda pars conclusionis probatur: quia aliàs sequeretur processus in infinitum. Et hanc partem probant argumenta facta in principio. Primam partem sic probo; nam si essent rationes referendi etiam ad se, vt duæ relationes similitudinis, vel duæ relationes dissimilitudinis, & adhuc fundarent alias relationes, posset idem dici de aliis, & sic esset processus in infinitum, vt si existentia ad hoc, quod existeret, aliam existentiam requireret, esset in infinitum abitio. Et ita est intelligendus D. Thom. in loco adducto in quarto argumento. Et etiam loquitur Diuus Thomas iuxta primam conclusionem, de oppositione, quæ est inter ipsas relationes; nam seipsis opponuntur & non aliis.

Glo. ad oīa loca Diui Tho. in contrarium.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. An detur processus in infinitū in relationib.

AD primum argumentum in principio respondetur, quod tandem deueniendum est ad relationes, quæ seipsis referuntur: vt si supra paternitatē & filiationem fundo relationem diuersitatis illæ relationes fundatæ seipsis referuntur: nam sicut referunt subiecta, & seipsas referunt. Paternitas verò & filiatio non se referunt ad inuicem: quia cum altera respectu alterius nullo modo habeat rationem patris, (& loquor in creaturis) nullo modo ad inuicem referuntur, sed referunt subiecta. At verò relationes similitudinis, quia ad inuicē referunt subiecta, quatenus similia, & ipsæ sunt similes, vt quo etiam ad inuicem referuntur. Ita vt vnum totale extremum sit, & subiectum, & relatio: & idem in relationibus dissimilitudinis: quia referunt subiecta quatenus similia specificè, quod etiam ipsæ relationes habent, & ita se referunt etiam.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum aduersariorum respondetur, quod omnia loca adducta falsa sunt. Et quidem non satis fideliter citant loca, sed quando homo censet se attigisse locum, manet in deserto.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod oppositio relatiua non est relatio, sed postprædicamentum: & ita nec in diuinis, nec in humanis est relatio, sed modus quidam relationis; de quo dicemus in postprædicamentis.

Ad 4. arg. Ad quartum D. Tho. iam eius mentē explicui per conclusiones. Nec est mēs D. Tho. dicere, quod supra relationem nulla possit fundari relatio, quia relatio paternitatis bene potest referri ad aliam paternitatem relatione similitudinis, & hoc non habet per seipsam: ergo per aliam relationem super ipsam fundatam. Vnde malè Suarez explicat D. Tho. disput. 47. quod teneat nullam relationem super aliam posse fundari.

Suar. malè exponit D. Tho.

QVÆSTIO XLIX.

Vtrùm relatio aliqua possit fundari in actione.

1. argum. ET videtur, quod nō, quia relatio permanet, sed actio transit: ergo non potest esse fundamentū relationis. Probatur conseq. quia relatio habet suam realitatem à fundamēto: ergo si est relatio realis, & existens, debet esse fundamentū existens: nam qd non est, non potest realitatē tribuere.

2. argum. Secundò: Relatio paternitatis est relatio secundi generis, & non fundatur in actione, vel passione, ergo falsum asserit Aristoteles, dū dicit, has relationes fundari in actione & passione.

Digitized by Google

Solutio. Si dicas, quod fundantur in potentia generatiua, & quod generatio eſt ratio fundandi: *Impugn.* Cõtra remota generatiua ab homine habente filium, & adhuc manet pater, ergo manet relatio paternitatis, & non fundata in actione, nec in potentia generatiua, quia non habet illam, ergo relationes ſecundi generis in aliquo alio fundãtur, quod fuit prætermiſſum ab Ariſt. Probatur primum antecedens, quia pater eſt, qui habet filium, ſed ille homo habet filium, ergo eſt pater.

3. Argum. Tertiò. Relatio agentis eſt in agente, quia refertur per illam ad effectum realiter, ſed hæc relatio non fundatur in actione, etiamſi ſit ſecundi generis, ergo falſum aſſerit Ariſtoteles, relationes ſecundi generis fundari in actione. Probatur minor, quia actio (& loquimur de actionibus tranſeuntibus) eſt in paſſo ſecundum probabiliorem opinionem.

Deciditur quæſtio.

Concl. contra Aureolum. AD hanc quæſtionem reſpondetur, actionem & paſſionem eſſe rationes fundandi relationes, vt ſuperius viſum fuit, non verò fundamenta, quidquid dicat Aureolus. Et in hac quæſtione potius eſt tractandum de difficultatibus, quas argumenta inſinuant.

Ad 1. arg. Primum enim argumentum conuincit noſtram concluſionem.

Ad 2. arg. Controuerſia. Quodnã ſit fundamentum paternitatis. Secundum verò tangit illam difficultatem, quodnam ſit fundamentum paternitatis. *1. Opinio.* Aliqui dicunt, quod paternitas fundatur ſupra patris eſſentiam capacem ad generandum. Vnde non poteſt Deus tollere fundamentum ſine eo quod tollat relationem. Et ad hoc aſſerendum conuincuntur iſti argumento ſecundo. *2. Opinio.* Alij dicunt, quod fundatur in potentia generatiua, & actio generationis eſt ratio fundandi, & vtraque opinio eſt probabilis. *Satisfit argumento ſecundo iuxta primam opinionem.* Itaque, qui dicunt fundari ſupra eſſentiam capacem generationis, debent dicere, quod potentia generatiua, & actio generandi ſunt vna ratio fundandi totalis, & neceſſariò requiſita, vt relatio inhæreat ſubiecto. Et poteſt hoc probari ex paritate. Nam filiatio fundatur in ſubſtantia filij, præſuppoſita, vt ratione fundãdi, generatione paſſiua, ſeu genitum eſſe. Nam in illo nulla potentia eſt proxima, vt poſſit generari præter ſubſtantiã ipſius: ſicut nec in re creabili eſt potentia aliqua realis, ſecundum quam creari poſſit. Aliàs potentia realis rei creabilis eſſet prior re creabili, quod eſt falſum: omne enim accidens ſubſtantiam præſupponit. Et hæc opinio non habet difficultatem; nam etiam requirit actionem, vt rationem fundandi, & eſt relatio ſecundi generis. Illa verò opinio, quæ dicit fundari ſupra potentiam generatiuam, vt ſupra fundamentum principale, & ſupra generationem, vt ſupra rationem fundandi, probabilis eſt etiã

Satisfit & iuxta ſecũdam opin. Et ad argumentum reſpondetur, quod ſublata potentia generatiua, quæ ſecundum aliquos auferri poteſt naturaliter, quia potentia eſt in organo, & ablato organo aufertur potentia, ſiue auferatur miraculosè, ille homo erit pater, quia ſtatim in eſſentia reſultabit alia relatio propter ſuam minimam entitatem, & propter poſitionem termini, à qua pater denominabitur: ſicut ſi deſtrueretur primum mobile, ſtatim reſultaret ratio temporis in ſecundo mobili, quia ille motus eſſet regulariſſimus motus omnium. Et illa eſſentia tunc haberet rationem fundamenti ſublato primo fundamento. Itaque, naturaliter loquendo, potentia generatiua eſt fundamentum, ſed hoc ſublato erit eſſentia fundamentum, & in illo reſultabit relatio, ſeu ex illo virtute præcedentis generationis. *Obiect. pulcra.* Et ſi dicas, contra: ille iam non erit idem pater, quia ad identitatem patris requiritur, quod ſit eadem forma, ſed non eſt eadem forma; ergo non erit idem pater. *1. Solutio. Quid requiratur ad identitatem numericã relatiuam?* Reſpondetur, quod relatio dicit ordinem ad ſubiectum, quod conſtituit in tali eſſe relatiuo, & ad terminum. Vt ergo non maneret idem relatiuum, non ſolum deberet mutari relatio ſubiectum proximum, ſed & terminus, vnde cum non mutetur, manet idem relatiuum & idem

dem pater numero. Sed contra; ergo non manet iam idem numero, sicut antea, quia manet eadem relatio. Respondetur, quod manet eadem relatio formaliter, licet non maneat eadem materialiter. Sicut solemus dicere de loco, quod est idem locus numero, etiam si mutentur superficies materialiter, quia manent in eadem distantia, formaliter, ita hic, quia illa relatio manet respectu eiusdem termini, & manet idem subiectum principale, manet idem relatiuum numero.

Solutio. Ablata paternitate, & potentia generatiua à patre quo modo remaneret pater

Secundò respondetur, quod in prædicto casu ille homo esset realiter pater, etiamsi tolleretur relatio, & potentia generatiua, non quia resultaret alia relatio, sed diceretur pater à relatione filii, tanquam à fundamento, sicut Deus dicitur realiter Dominus à relatione creaturæ, & Christus Dominus realiter Filius sacratissimæ Virginis Mariæ Dominæ nostræ à relatione maternitatis eiusdem Virginis realiter terminatæ ad ipsum, sicut asserit Diuus Thomas 1. part. quæst. 35. articulo 5. Formaliter verò diceretur pater à relatione rationis, quam ei tribueret intellectus, ex terminatione relationis filii ad eum.

3. Solutio.

Tertiò respondetur, quod non maneret pater nec filius in illo casu, quia relationes sunt talis naturæ, quod vna sublata alia remanere non potest. Et ita, quia ablata potentia generatiua aufertur relatio paternitatis, desinit esse relatio filiationis, & ita non manet pater & filius, nisi materialiter, idest, ille qui fuit pater, & ille, qui fuit filius.

Soluitur difficultas.

Et si dicas, contra: nam pater est, qui genuit alium: sed ille genuit alium: ergo est pater, sed filius est genitus ab alio, ille est genitus ab alio: ergo est filius. Respondetur, quod sicut non valet, mortuo patre iste homo est genitus ab alio; ergo est filius, quia non est correlatiuum; ita non valet in nostro casu, quia non est correlatiuum formaliter; & hæc bene nota.

Ad 3. arg.

Ad tertium argumentum respondetur, quod relatio agentis non fundatur in actione, sed in potentia actiua; actio verò est ratio fundandi, ratio verò fundandi non est necesse, quod sit in eo, in quo est relatio, bene tamen potentia, supra quam fundatur actio: quia relatio realis debet esse intrinseca relatiuo.

An relatio agētis fundetur super actione, uel super potentia actiua? et qd sit fūdamētum, quid ratio fundandi.

Quia, vt asserit Diuus Thomas, 2. contra Gentes, ca. 13. licet in aliis formis inueniantur extrinsecè denominationes, in relatione non inuenitur aliquid denominari, & loquitur formaliter quasi exterius existente, sed inhærente: quia ordo formalis, seu formaliter ordinari & realiter ad aliud, quod est effectus relationis, debet esse intrinsecum illi, quod refertur, & ordinatur: aliàs non erit realiter & formaliter relatum. Et ratio est, quia relatio est idem seu inest fundamento, quod in relationib. realibus debet esse intrinsecum rei relatæ.

Quare fundamentum relationis debeat inhærere subiecto relato, ratio verò fundandi non itē.

Ratio verò fundandi non inconuenit, quod inhæreat alteri, quam relatiuo, vt patet in actione, est tamen necessarium, quod profluat à relatiuo, quod denominat, & quod ipsum agens denominat, quod totum reperitur in actione respectu agentis. Cum verò dicimus, quod hoc genus relationum fundatur in passione, est sensus quod fundatur in potētia passiua, & passio est ratio fundandi: sed nec requiritur, quod sit vera potentia passiua, quia relatio filiationis fundatur in potentia passiua, & non est vera potentia passiua, quam habet Petrus, vt generatur, sed accipitur impropriè pro essentia, quatenus generabilis est, & ratio fundandi est generatio passiua seu genitum esse, & generatio passio. Itaque essentia generabilis, quatenus stat sub hac passione, est fundamentum filiationis. Nam nulla vera potentia realis, quæ sit in prædicamento qualitatis, est in Petro antequā generetur, sed omnis talis consequitur generatonem. Et si inquiras, an, cum pater generat filiū, consurgat duplex relatio, altera, qua dicatur pater, altera qua, dicatur agens: de præsēti respondet Suarez disputatione 47. nu. 9. sect. 12. dicēs, eadem esse relationē, quæ in ipsomet instāti, quo generat, cōsurgit, & pmanet quamdiu talis pater cū filio durat. Quocirca paternitas nec includit denomi-

Controuer. An in patre, cum generet filiū, consurgat duplex relatio, altera qua dicatur pater altera qua dicatur agens?

Digitized by Google

1. Op. Suar. Tãgẽs non dissoluens difficultatẽ & contra D. Tho.

2. Opin. D. Tho.

Doctrina exquisita.

nationem de præterito, nec de præsenti, sed absolutè refert ad eum, qui habet esse ab illo, quis pater denominatur. Sed tetigit difficultatem, nec explicuit illam, & suo more, vt discederet à Diuo Thoma, ita hanc resoluit difficultatem. Ad quam D. Thomas 5. Metaphysicæ lectione 15. ita respondet: Sciendum etiã est, quod eorum relatiuorum, quæ dicũtur secundum potentiam actiuam, & passiuam attenditur diuersitas secundũ diuersa tempora. Quædam enim horũ dicuntur relatiua secundum tẽpus præteritum, sicut quod fecit ad illud, quod factum est, vt pater ad filium, quia illud genuerit, illud genitus est, quæ differũt secundum fecisse, & passum esse, quædã verò secundum tempus futurum, sicut facturus refertur ad faciendum. Et ad hoc genus relationum reducuntur illæ relationes, quæ dicuntur secundum priuationem potentiæ, vt impossibile, & inuisibile, & superius dixerat, vt calefaciens ad calefactum, quod est secundũ tempus præsens. Vnde patet, quod relatio paternitatis, (& loquimur modo in humanis, vbi est præteritum, & futurũ) non fundatur in generatione per modũ præsentis, sed per modum præteriti, scilicet, in potentia, quæ genuit, & filiatio in illo, quo filius genitus est. Nam generatio, quæ est alteratio præcedens, non fundat relationem paternitatis, quia potest contingere, quod aliquis hoc modo generetur per alterationem antecedentem introductionem formæ, & non fit pater, quia nõ sequitur introductio formæ eiusdem rationis cum forma generantis. Vnde sequitur euidenter, quod est diuersa relatio, qua aliquis dicitur generans per alterationem antecedentem, ab illa, qua dicitur pater, quæ est fundata in genuisse. Si autem detur vera actio, vt aliqui existimant, secundum quam agens dicatur generãs, & aliquid dicatur genitum, ita vt sit simul generare, & genitum esse, tunc ibi fundabitur relatio paternitatis, quatenus illa actio importatur per modum præteriti, quatenus, scilicet, est genuisse. Et idem dicendum est de igne, quando generat ignem, & alterat passum ad ignis generationem, quia non est idem alteratio & generatio ignis, sed potest esse, quod ignis alteret introducendo calorem, & non generet ignem. Vnde alia est relatio producentis calorem, & generantis ignem, siquidem vna sine alia reperiri potest. Quod si consideraslet iste author, non discederet à Diuo Thoma, suppresso angelici Doctoris nomine. Secundum ergo diuersitatem actionum diuersitatem relationum sumendam esse, non solum in ratione actionis, sed per ordinem diuersum, quo ipsa actio sumi potest, cum etiam dicimus fundari in potentia actiua relationem, accipienda est potentia actiua largè, vt se extendit propriè ad potentiam, vel ad aliquid per modum potentiæ. Et hæc dicta sint de secundo genere relationum: Per hæc enim omnia alia facilè diiudicari poterunt, ne, si singula expressè prosequimur, opus crescat in infinitum. Hic poterat disputari, an omnes paternitates sint eiusdem speciei, vt paternitas equi & hominis. Sed profectò videtur differre specie, quia generationes specie differunt.

Corollariũ notandum.

Vnde sumẽda diuersitas relationum.

An paternitas in equ, & in hominibus sint eiusdem speciei.

QVÆSTIO L.

Vtrùm Aristoteles rectè assignauerit tertium genus fundamenti relationum.

Contra.

1. Op. Suar.

DE hoc tertio fundamento in communi nonnulla diximus in superioribus: modò in particulari agendum est de illo. Suarez supra dicta disputatione, sectione 13. nu. 21. dicit, relationes tertii generis non fundari in ratione mensuræ. Sed inter alia exempla, quibus hunc modum explicat, dicit esse vnum mensurabilis ad mensuram. Verba enim ipsius Aristotelis sunt. Alia enim, vt mensurabile ad mensuram, & sci-

& scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum. Vbi nullum fundamentum harum relationum declarat, sed solum adhibitis illis tribus exemplis declarat hoc genus relationum, & friuolis rationibus hoc probat; Quia Aristoteles dixit, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam. Et si esset fundamentum relationis mensurabile ad mensuram, non deberet subiungere copulatiuè scibile ad scientiam, sed dicere, vt scibile ad scientiam. Vnde satis explicuit, non esse vnum genus relationum, quod fundatur supra mensurabile ad mensuram. Et confirmatur, quia si adduxisset exemplum supra dicti fundamenti, non debuisset dicere, & scibile ad scientiam, sed vt scientia ad scibile, quia scientia mensuratur per scibile, & non è contra. Et ita Aristoteles hic solum exposuit tertium genus relationum, quæ sunt illæ, secundum quas aliquid refertur ad aliud, quia aliud refertur ad ipsum, cuiusmodi est scibilis ad scientiam. Et tandem dicit, relationem scientiæ ad scibile fundari in ratione caussæ & effectus, quæ reducitur ad secundum genus relationum. Et cum videret absurda sequi ex hac sententia, dicit, solum hæc ab ipso asserta esse disputationis gratia, licet censeat fundari maxima cum ratione in Aristotelis litera, & nullatenus esse improbabilia.

1. Argu. pro Suarez.

Confir.

Sed ne discedat à doctrina communi, dicit, tertium genus relationum esse mensuram & mensurabile. Vbi mensura non accipitur, vt dicit habitudinem ad nostram cognitionem, quatenus, scilicet, est medium, quo nos vti possumus ad cognoscendum alterius quantitatem, aut molis, aut perfectionis; Sed sumitur mensura pro reali termino, vel obiecto, ad quod res aliqua dicit habitudinem, secundum quam illi coaptatur, seu commensuratur. Quomodo scientia comparatur ad rem scibilem. Vnde hæc commensuratio nihil rei est præter habitudinem transcendentalem talium rerum ad sua obiecta, quæ est sufficiens fundamentum relationis prædicamentalis. Et hæc sententia sit pro primo argumento.

2. Argu.

Secundum argumentum: Relatio creatoris ad creaturam, & relatio dominii sunt relationes tertii generis, & tamen non fundantur in ratione mensuræ, & mensurabilis, ergo falsum est asserere hoc esse tertium genus relationum.

Confir.

Probatur maior, quia habent conditiones omnes harum relationum. Nam solum ex parte vnius extremi est relatio realis, & fundamentum reale solum est ex parte vnius extremi. Et ita dicit Diuus Thomas prima parte, quæstione decimatertia, articulo septimo. Minor probatur, quia creatura non refertur ad creatorem, vt creatura est, quia suum esse est adæquatum esse diuino, sed quia producitur à Deo, & conseruatur. Et confirmatur; Nam relationes tertii generis non fundantur in actione, sed in adæquatione ad mensurã, sed supra dictæ relationes fundantur in actione, ergo non sunt huius generis. Maior probatur, quia scientia dicitur vera & mensurata à suo obiecto, non per aliquam actionem, sed per suam essentiam. Sicut imago dicitur mensurata, non per aliquam actionem, nam ex eo, quod producitur ab agente, sine alia actione est mensurata obiecto suo per seipsam.

3. Argu.

Tertiò, Relatio dexteritatis est relatio tertii generis in animali, & tamen non est relatio mensuræ, ergo, &c. Maior patet, quia semper ex parte alterius extremi est relatio rationis, ergo signũ est, quod est relatio tertii generis, quia relationes tertii generis semper sunt non mutuæ.

4. Argu.

Quartò, Obiectum realiter caussat scientiam aliquando producendo species necessarias ad habendã scientiã, ergo tunc illa relatio erit relatio mutua, & non tertii generis Cõsequẽtia patet ex dictis, quia illę relationes non sunt mutuæ. Sed antecedẽs probatur in obiectis sensibilibus, quæ emittunt species, & caussant scientiam per emissionem illarum specierum, Et confirmatur: quia

Confirma.

sensibile realiter immutat organum, ergo realiter ordinatur ad sensum, ergo non solum, quia sensus refertur ad sensibile, & sic erit relatio realis in sensibili ad sensum. Probatur consequentia, nam quando aliquod extremum realiter ordinatur ad aliud, bene potest, imò fundat relationem realem.

5. Argu. Quintò; Ens non solum est scibile in actu, quia scientia terminatur ad ipsũ, sed quia habet naturam realem & rationem formalem, ad quam consequũtur aliquæ proprietates, quæ per illam rationem formalem demonstrari possunt, & hominem esse volitiuum, est scibile, ex eo, quod habet rationem, & causã, per quam demonstretur scilicet, quia est intellectiuus, & non solum, quia sciẽtia terminatur ad ipsum; ergo relatio scibilis erit realis. Probatur consequentia, quia præsupponit aliquid reale in scibili, conueniens illi ex natura rei, scilicet suam rationem formalem, in quæ, si existat poterit referri realiter ad scientiam, sicut duæ quantitates realiter referuntur, quia fundamentum est reale in vtraque.

6. Argu. Sextò; Relatio mensurati ad mensuram est aliquando relatio rationis, ergo non sunt istæ relationes tertii ordinis non mutuæ. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam si mensurans non existat, relatio mensurati ad mensuram erit etiam relatio rationis & ita non erunt mutuæ, quia ex neutra parte est relatio realis. Confirmatur: Nam relatio scibilis ad scientiam non est prædicamentalis, ma è ergo enumerat in prædicamento relationis relationes tertii ordinis. Antecedens probo, quia est relatio rationis.

7. Argu. Septimò, scientia in sua essentia & ratione est mensuratum, & vt sic non est relatiuum, sed est absolutum & in prædicamento qualitatis existens, ergo mensuratum, vt sic, non est relatiuum, & ita non erit relatiuum tertii generis.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: Istę relationes, quę à metaphysicis dicuntur tertii generis, distincta fundamenta habent à reliquis duobus generibus, & sunt relationes, nullo modo reducibiles ad duo dicta genera. Et hoc apertissimè cõstat in Aristotele. Vnde nullam probabilitatẽ habet sententia relata à Suarez, quod habeant distincta fundamenta. Probatur, quia istæ relationes nunquam sunt mutuæ, id est, reales ex vtroque termino; relationes verò primi & secundi generis, sæpissime sunt mutuæ, imo semper, si existant extrema; ergo sunt alterius rationis, & consequenter habent distincta fundamenta. Probatur consequentia, quia si eadem fundamenta haberent, mutuæ essent, sicut illæ. Secundò; illæ relationes habent fundamenta realia in vtroque extremo, ita vt ad inuicem ordinentur fundamentaliter, ex quo consurgit formalis ordo, sed hoc non reperitur in relationibus tertii ordinis, quia etsi vnum extremum realiter ordinetur ad aliud, & perficiatur in ordine ad illud, non tamen hoc contingit in alio extremo, ergo, &c. Tertiò probatur; Quia relationes primi generis fundantur in vnitate, seu in quantitate, relationes secundi in actione, sed istę relationes, formaliter loquendo de proprio fundamento, in nullo illorum fundantur, nam scientiæ relatio in ratione mensurati, & imaginis relatio in eadem ratione in nulla quantitate, nec actione fundatur, ergo, &c. Vltimò probatur ex Aristotele, qui capite de ad aliquid in 5. expressè numerat hæc tria fundamenta; ergo sicut primum fundamentum non reducitur ad secundum, nec è contra, ita neque hoc reducetur ad alia duo, nec è contra. Antecedens patet; nam ita dicit, postquam numerauerat primi & secundi generis relatiua, ergo secundum numerum, & potentiam dicta ad aliquid, sic omnia ad aliquid, eo quod ipsum, quod est alterius, dicitur id quod est, sed non eo, quod aliud ad aliud. Mensurabile verò & sci-

1. Opin. Authoris. 1. Conclus. Cõtra Suarez. 1. Ratio pro concl.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

Digitized by Google

ſcibile,& intellectuale, eo quod aliud dicitur ad ipſum ad aliquid dicuntur, ſed non eo quod illa ad aliud. Vbi apertam aſſignat differentiam, & manifeſtè diſtinguit inter relatiua huius & aliorum generum; nam alia dicuntur ad aliud, quia in ſe habent, vnde dicantur, vt patet in patre & filio, quia pater dicitur, quia genuit, & filius, quia genitus. Et numerus quaternarius ad binarium relatione dupli refertur ratione quantitatis, quam habet in ſe; at verò ſcibile non refertur ad ſcientiam, quia in ſe habeat aliquod fundamentum, ratione cuius referatur, ſed quia ſcientia refertur ad ipſum, ipſum refertur ad ſcientiam. Vnde Diuus Thomas in Commento ita dixit, proſequitur de tertio modo relationum. Et ita eſt communis ſenſus totius metaphyſicæ ſcholæ, qui plurimum momenti his rebus affert tenendis. Vnde non quilibet ſuo arbitratu debet etiam nouas inducere opiniones, ſeu imaginationes.

2. Concl. In quo diſtinguũtur relationes tertii generis à relationibus aliorum generum.

Secunda concluſio: Tota ratio diſtinctionis in hoc genere relationum ab aliis conſiderata ex parte fundamenti in hoc conſiſtit, quod in his relatiuis tota ratio fundamentalis relationis pendet ex altero extremo, ex eo nimirum, quod refertur ad aliud, & in ſe non habet aliquam fundãdi rationem. In aliis verò fundandi relationem ratio eſt in vtroque extremo. Hæc concluſio eſt expreſſa angelici Doctoris in ſua lectione 15. vbi ſic dicit, poſtquam numerauerat relatiua tertii ordinis; In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero, & ideo omnia iſta quodammodo ſe habẽt vt menſurabile & menſura, nam ab eo quælibet res menſuratur, à quo ipſa dependet. Et probatur rationibus: nam aliquid dicitur ſcibile, quia poteſt de ipſo haberi ſcientia, & ſenſibile, quia poteſt de ipſo haberi ſenſus: ergo non dicuntur talia, niſi ab altero extremo, & non ex eo, quod aliquid eſt in ipſo. Sicut enim aliquid dicitur creabile a potentia creatoris, & non ab aliqua potentia, quæ ſit in creatura. Eodem modo dicitur aliquid ſcibile à ſcientia, & non ab aliqua potentia, quæ ſit in re. Sed in his rationibus videtur loqui Diuus Thomas de relatiuis trãſcendentalibus. Et ita verum eſt, quod etiam aliquid ſcibile denominatur à ſcientia, quæ eſt relatiuum tranſcendentale, & ſecundum dici. Vide pro huius maiori intelligentia Diuũ Thomam, 4. Phyſicorum, lectione 23. Sed ex his fit argumentum: Si res dicitur ſcibilis, & ſenſibilis præciſè à ſcientia, quæ eſt in ſciente, quia hoc nihil ponit in re ſcita: ergo etiam dicetur menſurans, ex eo, quod ſcientia menſuratur, & dependet à ſcibili, quia eſſe menſurans ſcientiam nihil reale eſt in ſcibili, per quod ordinetur ad ſcientiam.

Doctrina Diui Thomæ egregia pro concluſione.

Obſeruatio authoris.

Vnde aduerte, quod ex eo, quod ſcientia terminatur ad obiectum ſuum, verbi gratia, ex eo quod metaphyſica terminatur ad ens, dicitur ſcitum. Eſſe autem ſcitum relatio eſt, quia eſt aliquid rationis in ſcibili, ſicut eſſe viſum eſt quid rationis in pariete. Et hæc relatio ex parte ſcibilis eſt relatio rationis tertii ordinis: ſcientia autem, quæ terminatur ad ſcibile, eſt relatio tranſcendentalis, & ſecundum dici, non relatio prædicamẽtalis.

Quomodo reperiatur relatio mẽſura inter ſcibile, & ſcientiam.

Sed ſuper hanc ſcientiam terminatam ad obiectum & illi conformem fundatur relatio quædam menſurati, quia ſcientia dependet in ſua veritate & eſſe ab obiecto; & conſurgit alia relatio menſurantis in obiecto, ex eo quod ſcientia refertur ad illud in ratione menſuræ. Quæ quidem relatio in obiecto eſt aliquid rationis: quia in ipſo nullum ordinem fundamẽtalem ad ſcientiam præſupponit, ſed præcisè refertur ad ſcientiam, quia ſciẽtia refertur ad ipſum, & dependet ab illo. Scibile autem nullo modo dependet à ſcientia. Vide Diuũ Thomam, prima parte, quæſtione decimatertia, articulo ſeptimo, & de potentia, quæſtione ſeptima, articulo 10. elegantiſſimè iſta tractantem.

3. Concl. Quotupliciter contingat aliquid menſurari, & eſſe menſuram.

Tertia concluſio. Menſurabile & menſura dupliciter accipiuntur, quatenus ad præſens attinet. Vno modo propriè: alio modo largè. Propriè accipitur menſurabile & menſura, quando eſſe alicuius rei vel veritas talia

sunt, quia proportionantur alicui, & adæquantur illi, vt patet in scientia, quæ talis est: quia adæquatur suo obiecto. Et sicut in obiecto sunt veritates ad hunc sensum, quod verum est dicere de illo, verbi gratia, de ente, quod est bonum, verum, vnum, & cetera, hoc ipsum asserit, & dicit scientia, & ad illud ipsum inclinat, & obiectum nullo modo ordinatur ex sua natura ad mensurandam rem talem. Hoc modo etiam esse rerum mensuratur per esse Dei. Alio modo largè accipitur mensurabile, etiã quantum ad præsens spectat, pro quacũque dependentia rei ab aliquo, quod nõ ordinatur ad dependens, nec mensura dicit ordinem ad dependens ab ipso. Et hæc conclusio est Diui Thomæ supra dicta lectione, in quinto. Vbi ita dicit: Et simile est in omnibus aliis, in quibus relatiuè aliquid dicitur propter relationem alterius ad ipsum: sicut dextrum & sinistrum in columna. Cum enim dextrum & sinistrum designent principia motuum in rebus animatis: Columnæ autem, aut alicui inanimato attribui non possunt, nisi secundum quod animata aliquo modo se habent ad ipsam; sicut columna dicitur dextra, quia homo est ei sinister. Et simile est de imagine respectu exemplaris, & denario, quando fit pretium emptionis. In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero. Et ideo omnia huiusmodi quodam modo se habent vt mensura & mensurabile. Nam ab eo quælibet res mensuratur, à quo ipsa dependet. Et debet intelligi Diuus Thomas de mensuratione largo modo. Et adhuc debet intelligi, dummodo mẽsurans non ordinetur ad mensuratum, secundum quod mensurans est. Nam si ordinetur, in aliud genus relationum ingrederetur. Nam, vt ipse ait, supra dicta quæstione, de potentia, articulo septimo, hoc genus relationum solum debet fundari in fundamento ex vna parte: quia scientia ad scibile, & sensus ad sensibile referuntur hoc genere relationum. Quia istæ actiones non perueniũt ad res scitas, & ad res sensatas, sicut actio agentis actione transeunte: tunc ordinaretur id, ad quod peruenit actio, ad agens, quia iam per illam actionem perficeretur, & esset ibi aliquis ordo fundamentalis ad agens. Ex quo sequitur, quod amatum, si est creatum, refertur relatione reali ad amorẽ, quia caussat amorem, & perficitur in hac caussalitate, quod de Deo dici non potest. Ex quo supra diximus, vnitatem analogi eandem fundare relationem similitudinis, intelligitur inter res creatas, quæ ad inuicem ordinantur. Quomodo autẽ fundamentum primi & secundi generis ordinem ad inuicem habeant, supra dictum est, dum ageremus de conditionibus requisitis ad relationem realem mutuam. Et docet Diuus Thomas de potẽtia, quæstione 7 articulo 10. in hunc modum: Nam si loquamur de relationibus primi generis fundatis in quantitate, quia vna quantitas absolutè considerata habet ordinem ad aliam secundum rationem mensuræ & mensurati, & secundum nomen totius & partis, & aliorum huiusmodi, quæ quantitatem consequuntur, quia omnes quantitates sunt eiusdem rationis, & ita possunt ad inuicem ordinem supra dictum habere. Quia sicut vna habet ordinem ad aliã, (& loquitur de ordine fundamentali) ita alia habebit ordinem ad ipsam, quia sunt eiusdem rationis: & non est maior ratio, quare vna ordinetur ad aliam, quam è conuerso. Quæ verò fundantur in actione, & passione, referuntur ad inuicem relatione reali, in quantum in ipso effectu, vel passione inductis attenditur quoddam bonum ipsius agentis, vel mouentis. Et in agentibus vniuocis patet, quæ per actionem suæ speciei similitudinem inducunt, & per consequens esse perpetuum suæ speciei, secundum quod est possibile, conseruat. Et hoc etiam probat in aliis, quæ mota mouent, vel agunt, vel caussant. Nam ex ipso suo motu ordinantur ad effectus producendos. Et ita est sua perfectio producere; aliàs non mouerentur ad producendum. Intelligibile verò est extra rationem intellectionis, quia non attingitur per intellectionem realiter, nec est motus pertingens ad illum; & ita non

Doctrina D. Tho. supra pro conclus.

Explicatur dictũ S. Th.

Corollariũ obseruãdũ.

Quõ se habeãt ad inuicẽ relationes primi, & secundi generis.

non est sua natura, quod sit intellectum, & quod realiter attingatur ab intelligente, sed sua natura est talis essentia. Et si dicas; Deus agit producendo creaturas, ergo perficitur per hanc actionem, & refertur realiter ad creaturas: negatur consequentia, quia Deus non agit per actionem, quæ sit in creatura, quia sua actio est substantia sua, vnde non perficitur agendo. Et quod est in sua actione, est omnino extra genus esse creati: nec ex actione diuina accrescit aliquod bonum Deo, vnde est maximè liberalis, qui facit bonum & perfectum, non expectans bonum & perfectionem à creatura.

Obiectio.

Solutio.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Explicatur dictum Aristot.

AD primum argumentum in oppositum respondetur, quod Aristoteles, cùm dixit mensuram & mensurabile esse tertium genus relationum, fecit velut propositionem vniuersalem, ac si dixisset, omnis mensura & mensurabile est relatiuum tertii generis: Et cum subiungit, & scibile & scientia, & sensus & sensibile, resoluit illam propositionem vniuersalem per copulatiuam, & ostendit per species, quod in genere dixerat: qui modus arguendi vocatur à Summulistis descensus. Vt si dixisset, omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal, explicat per partes quod in genere dixerat. Præterquam, quod versio Aristotelis nō est tam latina & exacta, vt cum tanto sit rigore accipienda Maxime quia ita ab omnibus communiter explicatur logicis. Confirmatio est ridicula. Et certè si in ordine verborum Aristotelis tot latent mysteria, miror cur ipsum non religiosissimè sequantur aliqui authores.

Alia explicatio.

Ad confir.

Ad 2. Arg. Relatio creatura ad quod genus pertineat.

Ad secundum argumentum respondetur, quod in creatura est relatio, quia refertur ad creatorem. Et hæc relatio est relatio tertii generis: quia vt dixit Diuus Thomas, etiam sunt relationes mensurati omnes illæ, quæ sunt rerum, quæ ab aliis dependent. Et non est mutua dependentia ex alio extremo, quia omnis dependentia quodammodo dicit mensuratum: ex eo quod res dependens ab alia, ab illa mensuratur, dummodò mensurans non dependeat: quia esse mensuram, vt hic loquimur, est habere esse tale respectu alterius vt nullatenus ad illud ordinetur. Et in creatura est rursus alia relatio mensurati propriè, secundum quam creatura refertur ad Deum, quatenus creatura imitatur creatorem, licet hæc perfectiori modo reperiatur in homine, & in angelo, vbi reperitur ratio imaginis. Et illa relatio est etiam tertii generis. Ad confirmationem respondetur, quod relationes, quæ sunt propriè mensurati, non fundantur in actione, sed in adæquatione transcendentali: quæ verò sunt mensurati, quatenus mensuratum dicit quomodocunque dependentiam, bene possunt fundari in actione, vt patet in relatione dexteritatis in anima, quæ fundatur in virtute motiua applicata columnæ. Sed creaturæ relatio non fundatur in actione diuina, quæ est eius substantia, sed fundatur in creatione passiua, seu in producto esse. Et hoc non inconuenit: actio enim Dei non est fundamentum huius relationis: quia non est etiam fundamentaliter: aliàs Deus ordinaretur ad seipsum per illam actionem, quod est impossibile. Sed solum illa actio est caussa effectiua totius entitatis, & accidentium omnium, quæ sunt in creatura. Et per hoc patet

Ad confir. Relatio mensurati ad mensuram in quo fundatur.

Ad tertium argumentum: nam non potest animal esse dextrum, nisi columna sit ei posita in tali positione. Et tamen hoc nihil est in columna. Et hac ratione vocatur ista relatio tertii generis, quia pendet esse dextrum columnæ ab ipsa: & quod ipsa sit dextra, nihil est in illa.

Ad 3. arg.

Ad quartum respondetur, quod obiectum solum habet aliquando efficien-

Ad 4. arg.

Quomodo obiectũ habeat efficiẽtiam respectu scientiæ, & quomodo non. cientiam respectu emissionis specierum: sed eius caussalitas ibi sistit: quia, postquam intellectus est factus in actu scientifico, nulla est efficientia obiecti, quapropter non caussat effectiuè scientiam, nec actum scientiæ, sed scientia effectiuè caussatur ab intellectu. Vnde non realiter dicit ordinem ad scientiã. Scientia verò maximè dicit istum ordinem, quia à proprio mensuratur obiecto. *Ad confir.* Ad confirmationem respondet Diuus Thomas supra dicta quæstione, *Quomodo sẽsibile habeat actiuitatẽ respectu sensationis, & quõ non.* de potentia, articulo decimo. Et potest etiam esse solutio quarti argumenti, quod licet sensibile immutet organum sensus in sua actione, & propter hoc habeat relationem ad ipsum, vt alia agẽtia naturalia ad ea, quæ patiuntur ab eis: alteratio tamen organi non perficit sensum in actu, sed perficitur per actum virtutis sensitiuæ, cuius sensibile, quod est extra animam, omnino est expers: quia scilicet non caussat illam actionem, vbi vides nostram solutionem.

Doctrina Arist. obseruanda pro decisione facta. Nam, vt inquit Aristoteles tertio de anima, intellectus factus in actu non eget motore. Sensus enim & intellectus habent se sicut cetera viuẽtia, quia viuens dependet quidem à generante, quantum ad produci, sed postquam productum est, se mouet per propriam formam. Eodem modo intellectus & sensus, etiamsi egeant motore, quantum ad habendam formam vitalem, quæ est species, sed postquam habent illam, ipsi se mouent. *Corollarium.* Et hinc scies pro nostris concertationibus, quare non detur significare effectiuè, quia ad hoc erat necessarium, vt obiectum effectiuè caussaret cognitionem, quod cum non faciat, etiamsi effectiuè producat species, & actuet intellectum, quia intellectus effectiuè producit suã cognitionem, non datur significare effectiuè.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod ita est, quod scibile obiectum præsupponit naturam, quæ habeat proprietates aliquas demonstrabiles, sed ista natura & proprietates non ordinantur ad sciẽtiam, quia sunt extra genus scientiæ, nisi ex eo solum, quod scientia ordinatur ad ipsum, sicut creatura præsupponit Deum, tamen Deus non ordinatur ad creaturam.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quod illa relatio rationis, quæ correspondet ex parte, scibilis ad scientiam non est prædicamentalis, nisi reductiuè, sicut terminus formalis alterius relationis. Relationes verò tertii ordinis ex parte vnius extremi, quod realiter refertur, sunt predicamentales, quando aliud coexistit extremum.

Ad 7. arg. Mensurabile dupliciter accipitur, formaliter et fundamentaliter. Ad vltimum respondetur, quod mensurabile accipitur dupliciter, vno modo pro fundamento relationis, & mensurabile hoc modo est ipsa essentia sciẽtiæ adæquata suo obiecto, & imago suo prototypo, & creatura suo creatori. Alio modo accipitur mensurabile, pro vt formaliter dicit relationem consequutam ad talem mensurationem, quæ dicitur mensurabilitas formalis. Et ista est relatio posita in prædicamento. Et eodem modo potest accipi mensura & pro re, quæ mensuratur: vel pro mensuratione formali, quæ est relatio rationis.

Corollarium. 1. Ex determinatis in hac quæstione sequuntur ista consectaria necessariò sciẽda, *Quæ relationes dicãtur mutua.* nimirum relationes mutuas dici illas, quæ reales sunt ex proprio genere in vtroque extremo, cuiusmodi sunt relationes primi & secundi generis. Nam primæ fundantur in quantitate, quæ ratio referendi est realis in vtroque extremo. Vbi nota, quod relatio vnionis materię ad formam, vel aliquid huiusmodi, non est fundata in quantitate, sed in actione vnitiua. Et relationes secundi generis, quæ fundantur in potentia actiua, vel passiua, vt reducuntur ad actum per actionem & passionẽ, etiam sunt mutuæ, quia agens & patiens ex proprio genere inueniuntur ad inuicem ordinari. Quod si aliquando contingat, quod agens non existat, & tunc non referatur realiter, quia in se non manet, sed in sua virtute. Vt quãdo generatur proles per virtutem seminis decisi mortuo animali, hoc est, per accidens: quia quantum erat ex parte

actionis

Digitized by Google

actionis agentis creati, ordinabatur realiter ad effectum. Et ad hoc genus reducuntur omnes relationes fundatæ in omni genere caussalitatis, etiam materialis, formalis, & finalis, quia, quamuis non sint actiones, habent se ad modum actionum. Relationes verò tertii ordinis non sunt mutuæ, quia ex parte vnius extremi, vt sic formaliter sumpti, non est fundamentum reale ordinatum ad aliud, vt patet in exemplis supra positis. Quod si aliquando mensurans est caussa efficiens, vt si artifex depingat ad sui similitudinem imaginem, non refertur ad illam relatione reali, vt est mensurans, sed vt est caussa efficiens. Vnde relationes Dei ad creaturas nullo modo sunt reales hac ratione, quidquid Nominales dicant. De quo latius disputatur prima parte, quæstion. decima tertia, articulo septimo.

Corollarium. 1. *Controuer. An relatio dexteritatis in animali sit realis vel rationis.* *Deciditur contra Suarez.*

Sequitur etiam, quod malè dixerit Suarez disputatione quadragesima septima, sectione decima quinta, in fine, relationem dexteritatis in animali non esse realem. Quia, vt ait Diuus Thomas de potentia, quæstione septima, articulo decimo, homo comparatur ad columnam, vt dexter, ratione potentiæ motiuæ reductæ ad actum per actionem, vel per aliquid per modum actionis. Nec est relatio fundata in operatione intellectus; nam non est in mera cogitatione intellectus positum, vt ego sim dexter columnæ: sed quia reuera per motum & actionem fio illi in tali approximatione, & distantia: ex quo in me sequitur relatio realis, & in columna rationis. Ex eo enim, quod illi approximor, referor relatione dexteri. Approximor, inquam, taliter. Sequitur præterea, relationes alias esse æquiparantiæ, quæ habent eandem denominationem in vtroque extremo, vt simile simili simile dicitur, dissimile dissimili. Et relationes disquiparantiæ; quæ diuersam habent denominationem, vt pater, & filius, simile & dissimile. Et quia hæc non habent aliquam difficultatem, sunt omittendæ.

Sequitur etiam alia diuisio relationum in realem & rationis. Realis est, quæ habet esse secluso opere intellectus, rationis, quæ præcisè esse habet formale per intellectum, dum intellectus vnum ad aliud refert, & facit, quod vnum aliud respiciat, siue illa sint in re distincta, vt quãdo refert Deum ad creaturam, siue non sint distincta, vt quando refert idem ad seipsum, genus ad speciem, & cetera, de quibus supra latissimè egimus, dum tractaremus de vniuersalibus, & intentionibus. Vide locum elegantissimum Diui Thomæ de potentia quæstio. septima, articulo vndecimo, in corpore, vbi differentiam, & quidditatem harum relationum explicat. *Locus Diui Thomæ elegans.*

QVÆSTIO LI.

Vtrum in relationibus tertij generis vtrumque extremum realiter formaliter referatur.

PROBATVR pars affirmatiua, quia relatiua sũt simul natura, sed si non referatur vtrumque extremum realiter formaliter, non erunt simul natura, ergo, &c. Maior est Aristotelis, minor probatur. Quia cum relatio habeat esse per operationem intellectus, non est, nisi considerante intellectu, sed ante considerationem intellectus est alia relatio, ergo nisi realiter formaliter referantur, non erunt simul natura. *1. Argum.*

Secundò. Terminus relationis debet esse relatiuum, sed si non referatur realiter formaliter, non erit relatiuum, ergo refertur. Probatur minor; quia ante operationem intellectus non est aliud correlatiuum formaliter tale, si sit aliquid rationis, quia relatio rationis non habet esse, nisi per operationem intellectus, & creatura terminatur ante operationem intellectus ad Deum. Vt ergo sit formaliter terminus, debet esse aliquid reale, & referri realiter. *2. Argum.*

Tertiò: In hoc differunt relatiua tertii ordinis ab aliis: quod relatiua tertii *3. Argum.*

ordinis

ordinis dicuntur talia ex parte vnius extremi, non quia ipsa referuntur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa, sed alia referuntur ad ipsa realiter, ergo eadem relatione ipsa referuntur ad alia. Verbi gratia, scibile refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum, & ita eadem relatione scientia ad scibile refertur; sed illa relatio est realis, ergo scibile realiter refertur, & per relationem realem: ergo realiter formaliter, quia illa relatio formaliter dabit suum effectum, & referet realiter formaliter.

4. Argum. Quartò D. Tho. prima parte, quæst. 13. articulo septimo, ad 4. ita dicit; Nec est inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur, tamen secundum quod cointelliguntur per intellectũ nostrum oppositæ relationes in Deo, vt sic Deus dicatur relatiuè ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, sicut Philosophus dicit quinto Metaphysicæ, quod scibile dicitur relatiuè ad scientiã, quia scientia refertur ad ipsum, & tertia parte, quæst. 34. artic. 5. in corpore inquit, quod, quamuis relatio dominii non sit realiter in Deo, dicitur tamen realiter Dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsum. Et similiter Christus dicitur realiter filius Virginis matris ex relatione reali maternitatis ad Christum. Quibus in locis apertè Diuus Thomas insinuat, Deum dici Dominum realiter, & referri ad creaturam per relationem dominii, & sic erit realis & formalis denominatio in Deo ab illa reali relatione.

Reijcitur fuga quorundam. Nec valet dicere, quod D. Thom. loquitur fundamentaliter, scilicet, quod est fundamentum reale relationis rationis, quæ correspondet in Deo, & ab isto fundamento reali Deus dicitur Dominus realiter fundamentaliter. Non, inquam, valet hæc solutio, quia fundamentum vnius extremi non refert aliud, nec potest aliud extremum realiter fundamentaliter denominare relatiuum; quia referre est proprium formæ relatiuæ, & non fundamenti.

5. Argum. Quintò; Quia Aristoteles inter ea, quæ sunt simpliciter ad aliquid, numerat scibile, vt refertur ad scientiam, & sensibile ad sensum, sed non sunt simpliciter ad aliud, nisi quæ realiter referuntur & formaliter, ergo, &c. Probatur minor, quia relatiua rationis secundum quid sunt ad aliud.

Sextò. Quia ista tria genera relationum per se pertinent ad prædicamentum relationis, & per se considerantur à metaphysico, sed non per se sunt in prædicamento, nisi quæ sunt aliquid reale, ergo illa tria genera sunt aliquid reale: & ita denominantur realiter formaliter ab aliquo. *6. Argum.*

Praambula ad quæstionem.

DOminus Caietanus vbi supra q. 13. primæ partis, dicit, relatiua tertii generis, quæ sunt non mutua, realiter formaliter referri ad aliud, sed per relationẽ alterius extremi, sic adeò, vt Deus dicatur realiter formaliter Dominus à relatione creaturæ, extrinsecè tamẽ, & creatura eadem relatione intrinsecè dicitur serua. Et est differentia inter relatiua tertii ordinis, & reliqua, quod reliqua dicuntur formaliter talia à relationibus existentibus in ipsis extremis, hęc autẽ à relatione alterius extremi. Hanc opinionem aliqui Thomistæ sequũtur. *Controuer. 1. Opi. Caietani.*

Decisio quæstionis.

SEd sit prima conclusio: Relatiua tertii generis non denominantur formaliter realiter ex parte alterius extremi à relatione inexistente in altero. Verbi gratia, Deus non denominatur Dominus formaliter à relatione creaturæ, nec aliquid dicitur scibile formaliter a scientia, nec mensurabile à mensura. Hæc conclusio est expressa D. Thomæ multis in locis, 2. contra Gentes, capite 13. vbi in secunda ratione ita dicit; Duplex est modus, quo aliquid denominatiuè prædicatur. Denominatur enim aliquid ab eo, quod est extra ipsum, sicut à lo- *2. Opi. Authoris. 1. Conclus. contra Caiet.* *Dupliciter aliquid denominatur ex alio.*

Digitized by Google

à loco dicitur aliquid esse alicubi, & à tempore aliquando. Aliquid verò denominatur ab eo, quod inest, sicut ab albedine albus. A relatione verò non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, sed inhærente. Non enim denominatur aliquid Pater, nisi à paternitate, quæ ei inest. Non enim potest esse, quod relationes, quibus Deus ad creaturam refertur, sint res aliquæ extra ipsum. Cum igitur ostensum sit, quod non sint in ipso realiter, & tamen dicantur de Deo, relinquitur, quod ei solum attribuantur secundum intelligentiæ modum, ex eo, quod alia referuntur ad ipsum. Intellectus enim noster, intelligendo aliquid referri ad alterum, eo intelligit relationem illius ad ipsum, quamuis secundum rem quandoque non referatur. Et Ferrariensis super istum locum optimè explicat rationem Diui Thomæ. Probatur conclusio: Impossibile est, vnam formam dare duos effectus formales distinctos, & oppositos; sed scientia & scibile, dominus & seruus, creator & creatura dicunt rationes formales distinctas & oppositas; ergo non possunt formaliter ab eadem proueniré forma. Maior patet, quia cum forma habeat vnam solum essentiam, solum vnum effectum formalem potest dare, & non plures oppositos. Maximè, quia effectus formalis non est aliud, quam forma communicata subiecto, igitur non potest caussare opposita. Sed minor patet, quia alia est ratio creatoris, & creaturæ, scientiæ & scibilis. Dices, quod est in scientia duplex relatio, vna, qua scientia dicitur, & alia, qua denominatur extrinsecè scibile tale. Sed hoc est falsum, quia illa relatio, qua scibile dicitur tale existens in scientia, à quo fuit caussata, vel quod habuit fundamentum, profectò nullum, & ita est imaginaria. Et præterea, quia cum debeat esse terminus formalis alterius relationis, non potest esse in eodem subiecto, vbi est sua opposita relatio, sed debet esse in alio. Præterea, esse relatiuum est ordinari ad aliud, ergo in ipso qui ordinatur, debet esse talis ordo, sed iste ordo est relatio, ergo in illo relatio esse debet. Impossibile enim est, quod aliquid ordinetur ad aliud, nisi habeat in se ordinem, & cum scibile ordinetur ad aliud, vt ad oppositum, debet habere in se oppositum ordinem. Præterea, impossibile est, quod pater denominetur a filiatione, aut filiatio a paternitate, quia specie differunt istæ relationes, sed scibile & scientia plus quam specie differunt, & idem de creatore & creatura, de mensura & mensurabili, ergo impossibile est, quod vnum denominetur à forma alterius formaliter, & realiter.

Ratio Diui Tho. explicata à Ferrarien.

An eadem forma possit dare duos effectus formales distinctos, & oppositos.

Impugnatur solutio quorundã.

Secunda conclusio. Relatio vnius relatiui tertii generis bene potest esse fundamentum & caussa, vt aliud dicatur tale fundamentaliter, vt relatio creaturę potest esse fundamentum, quare Deus dicatur Dominus, & relatio scientiæ, quare dicatur aliquid scibile. Hanc conclusionem habet Diuus Thomas in locis adductis in 4. argumento. Nam quando dicit; Nec est inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in re Dominus denominetur, intelligitur fundamentaliter. Et cum dicit; Tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, loquitur de forma, secundum quam Deus dicitur Dominus, quæ est relatio rationis dominii. Et cum subdit: Vt sic Deus dicatur relatiuè ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, explicat fundamentum. Itaque fundamentaliter Deus dicitur Dominus ex eo, quod creatura sibi subiecta est, & Deus habet potentiam gubernatiuam ipsius, formaliter verò ex relatione dominii. Sicut dicimus, quod paries dicitur visus fundamentaliter ex visione, formaliter ex relatione visi, quæ consurgit ex visione, tanquam ex fundamento. Vide Ferrariẽsem supra dicto c. 13. lib. 2. contra Gentes, qui optimè hoc explicat. Et probatur conclusio præterea: Nã ex eo, quod creatura referatur ad creatorẽ, intellectus põt concipere Deum, vt id, ad quod dicitur creatura, & referre Deum ad creaturam, ergo tunc fundat huiusmodi relationem in respectu, quem di-

2. Conclus. An relatio vnius relatiui possit esse fundamentum, & causa, vt aliud relatiuum denominetur tale, vel tale.

cit

Quomodo fundetur scibilis relatio ad scientiam, & in Deo relatio creatoris ad creaturam.

cit creatura ad ipsum. Sicut enim ex eo, quod paries videtur, refertur ad potentiam per intellectum, vt aliquid visum ab illa: & illud esse visum fundatur in respectu transcendentali visionis ad parietem, eodem modo fundatur respectus ille rationis in Deo in respectu reali creaturæ ad Deum ipsum. Et non sufficeret quodcunque aliud fundamentũ, vt Deus diceretur Dominus, nisi creatura respiceret Deum. Et ratione huius dicitur realiter Dominus, seclusa operatione intellectus, non quidem à forma reali, sed à fundamento reali. Idest, est reale fundamentum dominii in creatura, quod sufficit, vt Deus dicatur realiter Dominus, seclusa operatione intellectus, licet alii explicent hoc alio modo, quod Deus dicitur realiter Dominus, idest, denominatur à relatione dominii, seclusa operatione intellectus, quæ est realiter in suo fundamento & caussa. Non autem assentior opinioni illorum, qui dicunt, relationem dominii esse formaliter, quia est fundamentum. De quo satis dictum est supra.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum dicemus statim, cum tractabimus de proprietatibus relatiuorum.

Ad 2. arg. Ad secundum iam diximus supra, quod vsque dum fit relatio illa formaliter per operationem intellectus, creatura non terminatur formaliter, nec habet terminum formalem, sed materialem tantum.

Ad 3. arg. Ad tertium respõdetur, quod illa differentia attenditur penes fundamenta. Itaque in reliquis relatiuis est ex vtraque parte aliquod fundamentum, ratione cuius vnũ ordinatur ad aliud per relationes fundatas in illis. In relatiuis verò tertii ordinis nihil reale est ex parte alterius extremi. Et ita fundamentum, vt referatur Deus ad creaturam, & secundum quod ordinetur ad illam, nullo modo est in Deo, sed in creatura, in qua est relatio, sicut, vt paries dicatur visus, nullo modo est fundamentum in ipso, sed in potentia visiua vidente parietem.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur ex secunda conclusione, quod potius est pro nobis.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod alterum relatiuum in relatiuis tertii generis, non est relatiuum reale formaliter: & ita non numeratur, vt aliquid pertinens simpliciter ad genus relationis, sed numeratur, vt terminus pertinentis simpliciter ad hoc genus, cuiusmodi est relatio scientiæ in ratione mensurati & cetera.

Ad 6. arg. *Quomodo relationes rationis cõsiderẽtur à metaph.* Ad sextum respondetur, quod ista tria genera relationum pertinẽt ad prædicamentum relationis, & considerantur à metaphysico per se, quantum ad relationes reales, quas includunt. Quando verò ex altero extremo est rationis relatio, non consideratur per se à metaphysico, sed in ordine ad ens reale, & non pertinet ad hoc prædicamentum, nisi reductiuè, vt terminus relationis realis.

QVÆSTIO LII.

Vtrùm relatio distinguatur à suo fundamento.

1. Argum. ET probo, relationem nõ distingui à fundamento, tanquam res à re. Primò: Relatio aduenit alicui sine sui mutatione: ergo relatio non est entitas realiter à suo fundamento distincta. Antecedens patet: Nam me existente albo Hispaniæ, si alius homo fiat albus apud Indos, dicor illi similis per hoc solum, quod alius est albus: ergo non mutor. Consequentia patet, nam si relatio est entitas realiter distincta à fundamẽto, ex necessitate mutaretur, quia noua entitas ex necessitate aduenit cum mutatione subiecti, cui inest.

2. Argum. Secundò sequitur, quod si relatio realiter distinguitur à fundamento, quod existentibus Petro & Ioanne albis, possit Deus tollere ab illis similitudinem manen-

manentibus albis; hoc autem est falsum, ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur maior; Nam omnem entitatem realiter distinctam ab alia, & quæ non est de essentia alterius, potest Deus separare ab illa: vt patet in albedine, quam potest Deus separare à quantitate, & in propria passione, quam itidem potest separare a subiecto. Minor probatur: quia tunc illa duo alba essent similia non minus quam modò, & sine similitudine, quod est impossibile: quia similes esse, est effectus similitudinis.

3. Argum. Tertiò: Nam Diuus Thomas, opusculo 48. de prædicamétis capite 2. expressè dicit, relationem non distingui realiter à fundamento in hæc verba; Cum autem dico, quod similitudo Socratis habet albedinem eius vt fundamentum; non est intelligendum, quod similitudo Socratis sit aliqua res in Socrate alia ab ipsa albedine: sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis, vt ad terminum; ergo ex sententia D. Thomæ non est ponenda res alia distincta à fundamento, quæ sit relatio, sed eadem res, quæ est albedo, est relatio.

4. Argum. Quartò; Album simile alteri non est magis compositum, quam solum albũ, ergo similitudo non est entitas realiter distincta ab albedine. Consequentia patet; quia si esset noua entitas, faceret compositionem. Antecedens patet, nam idem est esse album altero existente albo, quod esse simile; non igitur est magis compositum.

Præambula ad quæstionem.

Controuer. 1. Opinio, Ocham, & aliorum. IN hac re sunt variæ sententiæ metaphysicorum, & logicorum. Ocham in 1. d. 30. quæst. 1. & distinct. 31. quæst. 1. Gregorius distinct. 28. quæst. 1. art. 2. Citatur etiam Ægidius in eandem sententiam, distinct. 26. quæst. 4. sed id non dicit; & Syluester in Conflato quęst. 28. dubio primo. Heruęus etiam distinctionem realem ponit, quare non bene citatur pro hac opinione in 1. distinct. 30. art. 1. & quodlibeto 7. q. 25 hæc sententia asserit, relationem nullo modo distingui in re aliqua distinctione actuali à suo fundamento. Et probatur ista sententia; quia sufficit ista distinctio rationis ad affirmandum & negandum omnia, quæ de relatiuis & absolutis dicuntur, ergo, &c. Et conuincuntur etiam isti authores rationibus in principio factis.

Suarez imponit falsũ D. Thom. Huic sententiæ subscribit Suarez, & fine causa illam Thomistis & Diuo Thomæ imponit. Itaque inquit, relationem esse rem absolutam; vt, verbi gratia, similitudinem esse albedinem non absolutè sumptam, sed in ordine ad aliud. Albedo enim dicitur illa formalitas, vt qualificat subiectum, & eademmet formalitas relatio dicitur, vt respicit terminum, hoc est, aliam albedinem; & inter albedinem & similitudinem nulla est in re actualis distinctio, sed omnis prouenit à ratione.

2. Opi. Soti & Iauelli. Alia sententia est grauium metaphysicorum, qui dicunt, relationem, & fundamentum distingui seclusa omni operatione intellectus actualiter, formaliter, realiter, non verò tanquam res à re. Itaque sunt duæ formalitates, relatio & fundamentum, aut distinctæ, nõ, vt duæ res, vt albedo & nigredo, vt Petrus & Paulus; Sed sicut duæ essentiæ distinguuntur, quarum vna non est alia in re, & sunt duæ formalitates, licet non sint duæ entitates. Ita asserit Soto quæstione vltima, in prædicamento ad aliquid, conclusione secunda. Et ad tertium argumentum. Vbi dicit: Decem genera rerum sunt decem rationes distinctæ entis seclusa operatione intellectus primò diuersæ, quia habẽt distinctas quidditatiuas definitiones, ratione quarum nullus de alio affirmatur in sensu formali. Et conuincitur ad hoc probandum argumentis factis in principio: Eandem sententiam sequi videtur Iauellus 5. Metaphysicæ, quæst. 22.

3. Opi. Fonseca. Tertia opinio est Fonsecæ, quinto Metaphysicæ, qui capite 15. quęstion. 2. docet, relationem prædicamentalem distingui à fundamento formali distinctione, ita vt habeat proprium esse essentiæ, & existentiæ distinctum ab esse fundamenti; negat tamen illam distinctionem esse realem, sed nec rationis, sed mediam quandam distinctionem. Et meo iudicio nihil aliud vult dicere,

quam

Suarez male impugnat Sotũ. quam Soto, licet Suarez illum malè intelligat, & sine caussa impugnet, vt nouam docentem opinionem. Quia ipse existimat, existentiam accidentis esse realiter eandem cum existentia fundamenti, & essentiam similiter, sed formaliter distingui, quia alia ratio formalis est vtriusque, & in essentia, & in existentia.

4. Opin. Scoti. Scotus autem suam ponit opinionem in 2. distinct. 1. quæst. 5. & 3. distinct. 8. quæst. 1. vbi dicit, relationes esse in duplici differentia. Aliæ sunt, quæ nullo modo separari possunt à suis fundamentis, vt relatio creaturæ, & aliæ huiusmodi. Aliæ sunt quæ separari possunt, vt relatio similitudinis, relatio paternitatis. Et istas asserit realiter distingui à suis fundamentis, ex eo, quod separari possunt. Alias dicit non distingui, quia inseparabiles sunt: nam si distinctæ essent, separari possent.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. contra primã opinionem. PRima conclusio: Ignorantia est maxima, & quæ totam prædicamentorum artem subuertit, asserere, relationem & fundamentum, & tandem omnia prædicamenta non esse distincta à parte rei aliqua distinctione actuali, sed solum per operationem intellectus, ita vt albedo, quatenus qualificat subiectum, dicatur albedo; quatenus consideratur in ordine ad terminum, dicatur similitudo. *1. Ratio pro conclus.* Primò: certum est esse decem rerum genera, seclusa omni operatione intellectus: ergo sunt decem formalitates, & essentiæ, seclusa omni operatione intellectus, ergo vna formalitas non est alia, aliàs falsum esset dicere, quod sunt decem rerum genera. Illud enim verbum, numerale decem, numerat ea, quæ distincta sunt in re, siquidem in re dicimus esse decem. *Confirm.* Et confirmatur hæc ratio. Nam prædicamenta sunt primò diuersa; itaque hęc propositio; quantitas non est relatio, qualitas non est relatio, est immediata propositio, & per se nota; ergo quidditas & essentia substantiæ non est quidditas & essentia quantitatis, seclusa operatione intellectus, sed diuersa; & sic in reliquis prædicamentis. Si ergo seclusa operatione intellectus sũt decem quidditates primò diuersæ; ergo & distinctæ actu, quia actu sũt primò diuersę. Maior enim separatio est in primò diuersis, quam in distinctis; quia illa sunt primò diuersa, quæ in nullo vniuoco conueniunt, & distincta conueniunt in aliquo vniuoco. Præterea: Formalitas relationis est actu seclusa operatione intellectus; nam non fit per operationem intellectus; & formalitas fundaméti eodem modo; & formalitas vna non est alia formalitas actu; ergo actu sunt distinctæ formalitates. *2. Ratio.* Probatur minor; quia distinguuntur essentialiter, & sunt primò diuersa, & in diuersis prædicamẽtis existentia; ergo vna formalitas actu non est actu alia formalitas, aliàs essent actu in eodem prædicamento. Consequentia est euidens; nã sicut ista est bona consequentia; Petrus est actu ens, & Paulus est actu ens, & Petrus non est entitas, seu ens, quod est Paulus; ergo distinguitur entitatiuè à Paulo: eodem modo, valet, hæc formalitas relationis est actu, & hæc formalitas fundamenti est actu, & hæc formalitas actu non est actu alia, quia habent distinctas definitiones; ergo actu est distincta. Et loquimur in his omnibus seclusa operatione intellectus tam in antecedenti, quam in consequenti, quia est similis formæ vtraque consequentia. Forsitan negabunt consequentiam, quia disputandi artem parum callent. Sed quid faciemus cum illis? Præterea stultum est asserere, albedinem esse nigredinem formaliter, & non distingui formaliter. *3. Ratio.* Nec potest aliquis dicere, eandem qualitatem, vt congregat visum, esse nigredinẽ, vt vero disgregat, esse albedinem, & quod à parte rei seclusa operatione intellectus sunt eadem formalitas; ergo, &c. Et dicere formalitatem relationis esse formalitatem fundamenti: quia magis differunt fundamẽtum, & relatio, quam albedo & nigredo, quia sunt in diuersis prædicamentis. Et idem argumentum fieri potest de quantitate & colore. Præterea; Alio genere distinctionis distinguuntur præ- *4. Ratio.*

dica-

dicamenta, quam attributa diuina, quia propter suam infinitatem attributa diuina sunt idem formaliter, & hoc non cōcedimus in creaturis, quod iustitia sit sapientia, quia sunt formæ limitatæ, & diuisæ: ergo nec est concedendum, formalitatem relationis, & formalitatem fundamenti seclusa operatione intellectus actu esse eandem formalitatem; quia etiam sunt formæ limitatæ & in diuersis existentes prædicamentis. Præterea.

5. Ratio. Diuersorum generum, & non subalternatim positorum, diuersæ sunt differentiæ, & consequenter, si non sint subalternatim posita, diuersa sunt etiam genera: & hoc actu & seclusa operatione intellectus: ergo essentiæ sunt diuersæ actu, & seclusa operatione intellectus; ergo & distinctæ actu. Præterea inquiro, an albedo, quatenus talis, & relatio, vt sic, habeant eandem differentiam cū relatione. Et si dicas, quod sic, est contra Aristotelem & veritatem; quia cum non sint subalternatim posita, sed in diuersis prædicamentis, debent habere diuersas differentias, & cum sint primò diuersa, diuersa genera debent habere, & hoc totum actu, ergo actu sunt diuersæ essentiæ, ergo plures essentiæ: ergo distinctæ essentiæ actu. Et hæc est mihi demonstratio. Nam quid est actu habere essētias & formas distinctas seclusa operatione intellectus, nisi seclusa operatione intellectus actu differentias & genera vnius distincta esse, à differentiis & generibus alterius? Et iste est communis sensus grauium logicorum, & metaphysicorum. Et nisi vnus aut alter non sentit oppositum. Præterea

6. Ratio demonstratiua apud Authorem.

7. Ratio. ad albedinem seclusa operatione intellectus est per se motus, non verò ad relationem seclusa operatione intellectus, ergo distincta formalitas est vna ab alia seclusa operatione intellectus. Probatur consequentia: aliàs motus physicus eodem modo ad albedinem & relationem terminaretur. Præterea,

8. Ratio. hæc consequentia est bona, intenditur albedo: ergo intenditur qualitas. Et hęc consequentia est mala, intenditur albedo: ergo intenditur similitudo, & variatur appellatio: ergo signum est, quod distinctio realis est inter albedinem & similitudinem: quæ non est inter albedinem, & qualitatem. Præterea, ens dici-

9. Ratio. tur analogicè de decem prædicamētis, decem distinctis conceptibus, non solū formalibus, sed obiectiuis, quæ inter se proportionalitatem habent: ergo impossibile est, quod sit eadem formalitas a parte rei actu fundamenti & relationis: aliàs non essent analoga proportionalitatis; quia ista ex necessitate consistit inter duo, quæ habent proportionē ad inuicem, vt, sicut se habet hoc ad hoc, ita illud. Et analogia ista est seclusa operatione intellectus; ergo analogata sunt seclusa operatione intellectus, & sunt distincta, & proportionata; quia nisi distincta sint, proportionata esse nō possunt. Præterea decem sunt modi di-

10. Ratio. uisiui entis, ergo faciunt decem rationes diuersas, & illi modi sunt distincti actu secluso intellectu, quia sunt, & vnus non est alius, ergo res constitutæ per illos etiam sunt distinctæ actu, seclusa intellectus operatione. Vide Diuū Thomam libro quinto, Metaphysicæ, lectione decima. Præterea, ratio formalis rela-

11. Ratio. tionis, & fundamenti sunt opposita: ergo distincta: quia impossibile est aliqua esse opposita sine distinctione; & cum oppositionem habeant à parte rei, habent à parte rei distinctionem. Quod sint opposita formaliter, probatur, quia ratio vnius & definitio non est alterius, nec esse potest. Vltimò ipse Suarez dis-

12. Ratio. putatione septima, sectione prima, nu. 16. apertè asserit, dari distinctionē actualem in rebus ex natura rei, & ante operationem intellectus, quæ non sit tanta, quanta sit inter duas entitates omninò distinctas. Sed profectò magis differunt & distinguuntur prædicamenta, quam res & modus rei; ergo si inter rem & modum rei est realis distinctio, secundū ipsum ibidem ponenda erit realis distinctio inter rationes formales prædicamentales, & non solum per rationem actualiter debet fieri.

Corollar. Ex his rationibus sequitur, saltem debere esse distiucta realiter formaliter fundamētum & relationē, quia distinguuntur à parte rei actualiter;

P ergo

ergo ad minus hoc genere distinctionis realis debent distingui, quod distinctionem realem formalem vocamus.

2.Conclus. contra opi. relat.
Varia loca D.Tho.pro conclus.
1.Ratio pro conclus.

Secunda conclusio: Fundamentum & relatio distinguũtur tanquam res à re: itaque est alia entitas, & res alia fundamentum, & alia res relatio. Hanc conclusionem existimo esse Diui Thomæ prima p.q.28.articulo 2.ad 2. vbi sic dicit: Ad secundum dicendum; quod, sicut in rebus creatis in illo, quod dicitur relatiuè, non solum est inuenire respectum ad alterum, sed etiam aliquid absolutum, ita in Deo. Sed tamen aliter & aliter. Nam id, quod inuenitur in creatura præter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui, est alia res: in Deo autem non est alia res, sed vna, & eadem. Quid clarius dici potuit. Id quod significat nomen relatiuum in creaturis, v g. pater, est relatio paternitatis in concreto, & paternitas significat paternitatem in abstracto. Et hoc nomen pater nõ significat qualitatem, ergo cum potentia generatiua sit qualitas, & non significata nomine paternitatis, est alia res à relatione, significata nomine relatiuo; ergo realiter distincta tanquam res à re. Illud enim relatiuum alia, est relatiuum diuersitatis, & additum rei significat realem distinctionem. Præterea Diuus Thomas dicit, quod relatiuum & absolutũ sunt alia, & alia res; ergo dicit, quod sunt realiter distincta, vt res distinguitur à re. Præterea Diuus Thomas de potentia, q.8 articulo 2. ad 1 asserit, nullam substantiam in genere posse esse idem realiter, quod relatio, sed aliqua substantia fundat relationem, ergo illa substantia realiter distinguitur à relatione. Nec est intelligibile, quod eadem res sit substantia, & accidens, formaliter realiter distincta: quia omnis substantia est prius natura accidenti, & ita debet esse caussa eius, vt supra dicitur; quapropter debet esse realiter distincta ab accidenti tanquam res à re. Omnis enim caussa efficiens (nam de hac loquimur) realiter, tamquam res à re, distinguitur à suo effectu. Et quod aliqua relatio fundetur in substantia, supra ostẽsum fuit, & asserit Diuus Thomas q.28. articu.2 & patet de relatione creationis passiuæ, quæ fundatur in essẽtia creaturæ. Sed ipsa relatio creaturæ se ipsa refertur ad Deum, & non per aliam, ne detur in infinitum abitio. Præterea, istæ relationes creatæ sunt accidentia essentialiter, quia ponũtur in prædicamento relationis, quod est prædicamentum accidentium relatiuorum, sed proprium esse accidentium est inesse; ergo hæc accidentia relatiua insunt substantiis; ergo realiter, tamquam res à re, ab illis distinguuntur. Probatur consequentia quia inesse accidentis, seu inexistentia accidentis realiter distinguitur ab existentia substantiæ; vt patet in sacramento Eucharistiæ, vbi manent accidentia in sua existentia, & non manet existentia substantiæ vllo modo, nihil enim panis remanet facta cõsecratione. Nam per esse per se, seu per existentiam substantiæ, quæ facit existens per se, non possunt habere esse accidentia, quæ inhærent, nec realiter, nec formaliter, quia esse substantiæ est adæquatus actus ipsius entis per se, & ita non potest dare esse accidenti Præterea Diuus Thomas in 3.d.33.q.1.articulo 1.dicit, quod relationes insunt subiectis, & faciunt compositionem cum illis; ergo realiter, tamquam res à re, distinguuntur; aliàs non possent compositionem inhærendo facere. Præterea, essentia relationis est distincta ab essentia fundamenti, vt in prima conclusione dictum fuit; ergo inhærentia accidentis relatiui est distincta ab inhærentia actuali accidentis absoluti, quia essentia correspondet existentiæ vt potentia proprio actui, & sicut potẽtiæ sunt distinctę, ita & actus; ergo distinguuntur tanquam res à re, siquidem habent proprias essentias & existentias realiter distinctas. Dices, quod distinguuntur essentiæ, & existentiæ realiter formaliter, & non realiter, tanquã res à re. Contra: nam existentia distinguitur ab essentia, tanquam res à re, quia participans & participatum realiter tanquam res à re distinguũtur, ergo essentia relationis, & sua inexistentia rea-

2.Ratio.
3.Ratio.
4 Ratio.
5.Ratio.
6.Ratio.
Solutio.
Impugnat.

tia realiter, tanquam res à re, distinguun tur, & idem de essentia fundamenti, & eius existentia. Et istæ duæ essentiæ & existentiæ non habent, vnde identificen tur, ergo manent omninò distinctæ, sicut albedo & nigredo. Nam quod sit vnum fundamentum alterius non facit identitatem; quin potius arguit diuersitatem, quandoquidem fundamentum est caussa per resultantiam relationis, & caussat illam posito extremo alio. Præterea. Relatio identitatis specificæ, quæ est in hoc pane, & isto pane, qui consecratur, quando fit consecratio, non vertuntur in corpus Christi, quia solus panis conuertitur, nec similiter est realiter, tamquam res à re distinctum à substantia, quia aliàs non posset intelligi, si idem erat, quin conuerteretur cum substantia panis. Præterea, vt dicitur 12. Metaphysicæ, quodlibet prædicamentum habet sua principia propria: alia enim principia sunt substantiæ, alia relationis, alia qualitatis, & realiter distincta principia, & cuilibet correspondet propria potentia in substantia, & propria priuatio: ergo sunt distincta realiter, tanquam res à re.

7. Ratio.

8. Ratio.

Corollariũ notandum. Ex quo sequitur, quod ea, quæ distinguuntur modaliter, etiam distinguuntur realiter: quia modus aliud esse habet proprium, & aliam modi rationem, quæ per illud esse determinatur.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Respon. Duplex mutatio: physica, & metaphysica: explicatur quid sit vtraque.

AD argumenta in oppositum respondetur, quod duplex est mutatio. Alia est physica, quæ fit per motum, seu mutationem physicam, vt per alterationem, per augmentationem, per motum localem, & per generationem. Et hæc mutatio non terminatur ad relationem, quia alteratio ad qualitatem, generatio ad substantiam, augmentatio ad quantitatem, & latio ad vbi terminatur. Alia est mutatio metaphysica, quæ terminatur ad productionem alicuius rei, quæcunque sit illa relatio: ergo aduenit subiecto per mutationem metaphysicam, non vero per mutationem physicam. Et de hoc iam supra dictum est. Secundò respondetur, quod primò & per se mutatio physica terminatur ad supra dicta, secundario ad relationẽ, & ita aduenit subiecto, sine sui mutatione, qua primò & per se terminetur ad relationem, non qua secundariò. Et qui produxit fundamentum, est caussa relationis, & mutatio, per quam fuit productum fundamentum, est caussa productionis relationis, posito termino. Et quod relatio adueniat ex necessitate cũ mutatione metaphysica patet. Quia si Deo adueniret ex tempore aliqua relatio, procul dubio mutaretur, quia illa relatio, vel est Deus, vel nõ. Si est Deus, ergo iam Deo aduenit ex tempore aliquid, quod sit infinitum, quod antea non habebat. Si non est Deus, ergo iam Deo aduenit aliquod accidens extrinsecum, & sic esset impotentia ad vtrumque; quapropter adueniente hoc, compleretur potentia, & mutaretur. Vide aliam solutionem in Caietano. Et quando dicit, quod relatio erat in fundamento incompletè, non volebat dicere, quod esset pars illius, & pars postea adueniret, hoc est, quod esset secundum, in, in subiecto, & adueniret posito termino, ad, relationis. Quia cum relatio sit entitas simplex, non potest secundum partes produci. Sed vult dicere, quod erat relatio secundum esse incompletum in fundamento, hoc est, caussaliter, & postea adueniente termino completur, idest, est secundum actu. Esse in causa vocatur esse incompletum. Et exemplum adductum ex Diuo Thoma de potentia, quæstione septima, artic. nono, ad septimũ, de actione hoc confirmat. Nam si esset ignis, & non esset combustibile, non esset actio formaliter: esset tamen caussaliter: formaliter verò esset posito combustibili applicato, quia tam relatio, quam actio completè, & formaliter tollitur sublato extrinseco.

2. Respon. qño mutatio terminatur ad relationem.

3. Respon. ex Caiet.

Ad 2. arg. 1. Solutio. Curiosa difficultas.

Ad secundum respondetur, nec improbabiliter, quod posset Deus à duobus albis tollere relationes similitudinis, & impedire concursum fundamentorum, ne illas producerent, & tũc duæ

albedines non essent formaliter similes, sed fundamentaliter, quia deficit forma faciens simile formaliter. Nam sicut duo alba modò per albedines non sunt formaliter similes, sed per superadditam relationē eodem modo esset tūc. Et idem de omnibus relationibus dicendum esset. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quod hic mutauit sententiam in prima parte, & aduersarii sciant, vltimam Diui Thomæ voluntatem in summa, Theologiæ esse explicatam: & per hoc patet ad tertium. *Ad 3. arg.*

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur: album simile formaliter magis compositum esse, quam album solum, quia superadditur illi entitas quædam Metaphysica cum proprio esse distincta: Et ita ex ista forma, & subiecto resultat esse relatiui, quod ante non erat ante aduentum formæ relatiuæ. Et ex his patet, quam falsæ aliæ statuuntur sententiæ.

QVÆSTIO LIII.

Vtrum proprietates relatiuorum sint rectè ab Aristotele assignatæ.

Explicatur prima proprietas relatiuorum, ex Caiet. an nimirū relatiua habeant contrarium. PRIMA proprietas relatiuorum est, quod relatiua habent contrarium: nam virtuti contrariatur vitium, & scientia ignorantiæ prauæ dispositionis, & tamen vtrumque est ad aliquid. Hæc autem proprietas non cōuenit omnibus relatiuis. Hanc proprietatem, explicat optimè Caietanus, competere relatiuis aliquo modo, non vt relatiua sunt, sed ratione fundamenti, seu illius, quod supponunt.

Nam relatio, quam scientia ad scibile dicit in ratione mensurati, nō habet cōtrarium; & idem est de relatione, quæ potest fundari in virtute in ordine ad vitium: nam potest ibi fundari relatio diuersitatis specificæ; sed tamen extrema, quæ denominantur relatiua, vt sciētia & virtus, contrarietatem habent. Nam illud, cuius totum suum esse est ad aliud, oppositum habere potest, non verò contrarium, vt supra dixi, præcedenti prædicamento. Duplum autem, & subduplum neq; ratione relationis, nec ratione quantitatis contrarium habent. Alia explicatio est Caietani, quod relatiua secundum dici aliqua possunt habere contrarium, non verò omnia; relatiua verò secundum esse nulla possunt habere contrarium, quia in eodem subiecto relationes specie differentes compatiuntur. *Alia explicatio.* Et voluit Arist. hanc proprietatem assignare, vt perfectiorem notitiam relationum haberemus, quandoquidem cognoscimus etiam proprietates eorum fundamentorum, & extremorum, quæ ad relationem cognoscendam maximè conducunt, vel quia cognita natura relatiuorum secundum dici, quorum aliqua habent contrarium, & relatiua secundum esse non, perfectiorem notitiam relatiuorum secundum esse haberemus. Nam cognitio proprietatum conducit ad cognitionem, quod quid est. Denique hæc est proprietas qualitatis. *Habere contrariū, quomodo vocetur proprietas relatiuorum cū cōueniat & qualitati.* Et quia relatio fundatur in qualitate, vt habet rationem vnitatis, ideo hæc dicitur proprietas relatiuorum, quia nec omni, & soli, & semper conuenit: nec conuenit soli & non omni, nec conuenit soli & omni, & non semper. Qualitatis autem est proprietas in quarto modo. Vocatur autem ab Aristotele proprietas relatiuorū; idest, alicuius, quod relationem fundat, & illius est proprietas in quarto modo perseitatis, vel dicitur proprietas relatiuorum, quia suo tempore illa censebantur relatiua, & reuera non erant, & Aristot. retulit sui temporis sententiam & non probauit.

Secunda proprietas. Secunda proprietas est, quod relatiua magis & minus suscipiunt: simile enim, quod est relatiuum, magis & minus dicitur, & inæquale magis & minus, cum vtrumque sit relatiuum, sed non conuenit omnibus; nam duplum & subduplum non suscipiunt magis & minus.

Sed dubium manet in hac proprietate,

tate, an relatio magis & minus suscipiat, an verò fundamentum relationis. Caietanus in hac proprietate dicit, quod suscipere magis & minus conuenit relatiuis, ratione fundamenti, sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quod ex magis & minus in fundamento relationum dicatur magis & minus; vt summo calido aliquid dicitur magis simile, quatenus est magis calidum. Alio modo quod ex aliqua varietate, seu alteratione fundamenti relatiuum dicatur magis & minus. Et hoc modo inæquale dicitur magis & minus, ex eo, quod quantum variatur secundum magis & minus. Sed aduertit Caietanus, quod suscipere magis & minus, accipitur logicè, idest, prædicatur cum hoc aduerbio, magis & minus; non quod in rei veritate relatio magis, aut minus intendatur. Et ita, sicut fundamentum prædicatur cum magis & minus, ita & relatio; Et si fundamentum & relatio physicè non intendantur propriè, & magis & minus radicentur semper in subiecto, vt patet in quantitate. Hæc est Caietani explicatio, mihi vero aliud occurrit, quod aliquid alteri potest dici simile dupliciter. Vno modo in forma, seu in qualitate. Et hæc relatio fundatur in vnitate qualitatis, & semper est eadem: nec ratione ipsius relationis ipsa suscipit magis & minus: quia respectus ad terminum consistit in indiuisibili. Si enim respicit terminum, qui sit idem in qualitate, dicitur simile: si verò non respicit, non dicitur simile. Sed si hæc relatio dicitur suscipere magis & minus, est ratione sui fundamenti: ita vt fundamentum suscipiat magis & minus; & hoc non se extendit ad relationem. Et dicitur; qualitas magis accedit ad perfectionem alterius, & ad gradus alterius, & ad radicationem eius in subiecto. Alio modo aliquid dicitur simile alteri, non in forma qualitatis, sed in gradibus qualitatis. Et ista relatio non conuenit albedini, quando non æquat alteram in gradibus: sicut ternarius non est similis quaternario, quia nō adæquat illum in vnitatibus. Et hæc relatio non ratione sui, nec ratione fundamenti suscipit magis & minus, quia eius subiectum consistit in indiuisibili: sicut numerus in indiuisibili consistit. Vnde bene potest eadem qualitas esse similis alteri, seu aliquid esse simile alteri in qualitate, & non in gradibus, seu perfectione ipsius qualitatis: & ita habebit relationem fundatam in vnitate qualitatis, & non relationem fundatam in graduatione numerica, seu in numero graduum. Sed contra, nam ista relatio æqualitatis in gradibus non habet fundamentum reale, ergo non est realis. Probatur antecedens; quia illi gradus in albedine, secundum Diuum Thomam non datur, non enim fit intensio per additionem gradus ad gradum. Respondetur, quod illa perfectio maior in albedine, qua assimilatur alteri albedini, datur, quæ fit per maiorem radicationem in subiecto, & hoc sufficit, vt detur ista relatio fundata in æqualitate graduum; nam hanc perfectionem gradum appellamus.

Si relatio suscipiat magis, & minus, & quomodo, merito sui vel merito fundamenti.

Suscipere magis, & minus stat dupliciter logicè, & physicè.

Alia explicatio auctoris.

Obiectio.

Solutio.

Tertia proprietas relatiuorum est, quod dicantur ad conuertentiam. Nota ex Caietano, & ex Alberto Magno, quod conuertentia consistit in mutuo aliquorum respectu, & ideo est passio relatiuorum. Nam relatiuum dici ad conuertentiam est ipsum ita dici ad aliud, quod conuertat aliud ad dicendum ad se. Dominus dicitur ad conuertentiam serui, quia seruum conuertit, vt dicatur domini seruus, & similiter est ex parte serui. Et differt à conuertibilitate, quia conuertibilitas consistit in mutua consequutione terminorum, vt risibile & homo, vt habes ex primo Topicorum. Ista autem proprietas conuenit etiam relatiuis secundum dici, & non solum secundum esse, vt patet in ala & alatum. Et conuenit etiam relatiuis rationis, vt patet in genere & specie; & conuenit relatiuis non mutuis, vt patet in mensura & mensurabili, & relatiuis secundum dici ex vna parte, & quæ ex alia sunt relatiua secundum esse, licet rationis, vt scientia, & scibile. Nam scibile formaliter aliquid rationis est, si-

3. Proprietas.

An relatiua dicātur ad conuertentiam, et quomodo.

Dici ad conuertētiam quō sit proprietas, relatiuorum quarto modo, & quo modo non.

Digitized by Google

cut esse visum. Est autem proprietas in quarto modo, si conuertentia sumatur secundum formas relatiuas. Solum autem isto modo relatiua secundum esse possunt dici ad conuertentiam, vt pater est filii pater, filius est patris filius. Et secundum hanc esse veram relatiuorum proprietatem. Per hanc autem proprietatem horum relatiuorum naturam cognoscimus aliqualiter.

4. Proprietas, an relatiua sint simul natura. Quarta proprietas relatiuorum est, quod relatiua sint simul natura. Et habet ista proprietas magnam difficultatem, & argumentor contra illam. Primò, Scientia & scibile sunt correlatiua, & tamē nō sunt simul natura, ergo, &c. *1. Argum. In contrarium.* Maior patet ex Aristotele in hoc capite; minor probatur, quia scibile prius est, quam scientia. Nam quadratura circuli est prior, quam sciētia, quia illa modo est scibilis, & non est inuenta scientia, quæ circulum quadret, ergo, &c. *Solutio.* Dices, quod scibile in actu est simul cum scientia in actu, & scibile in potentia cum scientia in potentia, & ita quadratura circuli scibilis est, idest, potest sciri, non tamen est scita, & sicut potest sciri, ita potest esse scientia; Quapropter scientia in potentia, & scibile in potentia, sunt simul natura, non verò scientia in actu & scibile in potentia. *Impugnat.* Contra; nam scientia in actu est prior, quam scibile in actu; ergo solutio nulla. Probatur antecedens, quia scibile actu, loquendo de illo in ratione scibilis, est aliquid rationis, esse enim scibile actu est habere relationem rationis ex eo, quod sciētia terminatur ad ipsum, sed scientia in actu est prior illo, vt sic, ergo, &c. Probatur minor, quia illa relatio est aliquid rationis, & scientia est aliquid reale, & fundatur illa relatio in scientia, ergo scientia est prior natura, sicut ens reale prius est ente rationis. Si autem fit sermo de re, quæ est scibilis, hæc posterior est, vt constat, scientia, quia res, quæ est homo, prior est scientia de ipso habita.

Augetur difficultas. Et hoc argumentum fit etiam de sensibili & sensu, de domino & seruo, creatore, & creatura. Nam creatura formaliter, vt relatiuum est, est aliquid reale, & relatio creatoris, & dominii, est aliquid rationis, & non habet esse seclusa operatione intellectus. Et cum relatio realis habeat esse seclusa eadem operatione, & non relatio rationis, prior erit relatio realis, quam rationis, & sic non erunt simul natura, maximè, quia relatio dominii fundatur in relatione creaturæ terminata ad Deum; ergo prius est fundamentum re fundata, & ita non sunt simul. *Augetur difficultas.* Et idem argumentum fieri potest de relatione generis & speciei. Quia, quando abstrahitur natura humana ab indiuiduis, est species, & tunc non est genus, quia non est abstracta natura animalis à speciebus, & tamen sunt correlatiua genus & species, & non simul natura; ergo hæc proprietas malè est assignata.

2. Argum. Secundò. Caussa & effectus sunt relatiua, & non sunt simul natura, ergo, &c. Probatur minor, quia caussa prior est effectu, & producit illum, & est impossibile, quod caussa & effectus simul sint natura. Nam vna conditio ad hoc, quod aliquid sit simul natura cum alio, est, vt nō sit caussa. *Augetur difficultas.* Et idem argumentum est de relatione prioris, & posterioris, quæ non possunt esse simul.

3. Argum. Tertio. Hæc proprietas conuenit relatiuis secundum dici & secundum esse, ergo non est proprietas illorum. Consequentia patet; quia quando aliqua proprietas conuenit pluribus, debet competere ratione alicuius inuenti in illis, & in relatiuo secundum dici, & secundum esse nihil potest reperiri commune, quod sit relatiuum, quia alterum illorum est absolutum. Antecedens primum probatur, quia scientia est relatiuum secundum dici, & Aristoteles asserit, illi competere hanc proprietatem. *Explicatur mens Arist. quo relatiua sint simul natura, & quomodo non.* Respondetur, quod Aristoteles loquitur de relatiuis formaliter sumptis, & realibus. Et ista si sunt realia relatiua, & secundum esse, & formaliter sumuntur non pro rebus relatiuis, sed pro relationibus, certum est, quod sunt simul natura, quia vnō posito aliud ponitur, & intercempto vno aliud interimitur, & neutrum caussa est alterius. Et ita explicata pro-

ta proprietas omni in vniuersum conuenit relatiuo reali, etiam infinito. Et hoc verissimum est, nec falsitatem aliquam includit. Et vt hæc explicatio in vniuersum verum habeat, addendum est, quod, quando ista relatiua ex vna parte sunt realia, & ex altera parte rationis, siue sint realia secundum dici, vt scientia, siue secundum esse, vt mensuratum ad mensuram, intelligendum est, quod sint simul natura, si ex illa parte, qua relatiua sunt aliquid rationis, sumatur relatiuum non formaliter, sed fundamentaliter proximè. Itaque seclusa omni operatione intellectus scientia in actu, & scibile in actu, seu scitum, sunt simul natura: quia scientia est ad scitum, & scitum refertur ad scientiam, nec vnũ potest esse vel prius alio, vel sine illo, sumendo scitum pro illo, quod terminat scientiam, quod ex necessitate est relatiuum fundamentaliter proximè. Nam ex eo, quod scientia terminatur ad ens, verbi gratia, est proximum fundamentum, vt ens dicatur scitum, quia esse scitum formaliter est aliquid rationis, & fundamentaliter esse scitum est terminare respectum transcendentalem scientiæ: sicut esse visum in pariete formaliter est aliquid rationis, & fundamentaliter est respectus visionis versari circa parietem. Eodem modo dicendum est de relatione creatoris ad creaturam, quia ista relatiua sunt simul natura modo explicato. Nam ex eo, quod Deus terminat relationem creaturæ, est fundamentaliter proximè Dominus, & hoc nec est prius natura, nec sine relatione creaturæ esse potest. Et quando Diuus Thomas prima parte, quæstione decima tertia, articulo septimo, dicit, ad considerandum, vtrum relatiua sint simul natura, vel non, non oportet considerare ordinem rerum, de quibus relatiua dicuntur, sed significationes ipsorum relatiuorum. Si enim vnum in sui intellectu claudat aliud, & è conuerso, tunc sunt simul natura, sicut duplum & dimidium, & pater & filius, & similia. Si autem vnum in sui intellectu claudat aliud, & non è cõtra: tunc non sunt simul natura: & hoc modo se habet sciẽtia & scibile.

Regula generalis D. Tho. ad explorãdum, qua relatiua sint simul natura, & qua non, & quo modo.

Nam scibile dicitur secundum potẽtiam, scientia autem secundum habitum, vel secundum actum. Vnde scibile secundum modum suæ significationis præexistit scientiæ: sed si accipiatur scibile secundum actum, tunc est simul cum scientia secundum actum: nam scitum non est aliquid nisi sit eius scientia.

Licet igitur Deus sit prior creaturis, quia tamen in significatione Domini clauditur, quod habeat seruum, & è conuerso ista duo relatiua dominus & seruus sunt simul natura. Vnde Deus non fuit Dominus, antequam haberet creaturas sibi subiectas. Non loquitur Diuus Thomas de relatione dominii formaliter, nec de relatione scibilis formaliter, quia ista in mea opinione, quę est etiam Diui Thomæ, prima parte, quæstione vigesima octaua, articulo primo, non est illa relatio formaliter, vsque dum accedat operatio intellectus considerantis illam relationem in ordine ad terminum, sed loquitur de relatione fundamentaliter proximè, si est relationis relatio. Et si est realis, loquitur formaliter, quia relatio rationis non habet esse formaliter solo proximo fundamento posito, & realis suum esse formale actuale habet posito proximo fundamento. Scibile vero in potentia non includit in suo significato formali, nec in sua ratione formali sciẽtiam in actu, sed in potentia, & ita non est correlatiuum scientiæ in actu, sed in potentia. Et quoniam hic modus dicendi mihi satisfacit, nolo alias adducere opiniones. Vide Caietanum in isto loco.

Obseruatio Authoris notanda.

Ad argumenta contra istam proprietatem. Ad primum patet ex solutione adducta ex D. Thom. prima parte, quęst. decimatertia, articulo octauo, quæ bene est aduertenda pro tota hac materia intelligenda. Ad replicam patet etiam ex dictis in explicatione huius proprietatis, quod loquimur de scibili pro fundamento proximo, & de relatione scibilis, quatenus habet esse fundamentaliter proximè, non verò formaliter. De simultate autem requisita in relationi-

Ad 1. arg.

Quid sit prius, scibile, vel scientia?

Ad replicam.

Digitized by Google

An relatiua secundū rōnem sint simul natura.

bus rationis, quæ sunt secundæ intentiones, supra actum est. Quantum enim est ex parte harum relationum, simul resultarent, nisi exposcerent diuersos actus intellectus, vt sint formaliter.

Ad 2. arg. Quō caussa & effectus sint simul natura, & quō non.

Ad secūdum respondetur, quod caussa & effectus dupliciter sumi possunt, vno modo pro materiali pro re, quæ est caussa, alio modo formaliter pro relatione caussæ & effectus. Si primo modo considerentur, caussa prior est effectu: nam caussa est, ad quam aliud sequitur. Si verò considerentur pro relatione caussæ & effectus, tunc sunt simul, quia non potest esse caussa, nisi sit effectus: non enim potest referri relatione caussæ, quin effectus referatur relatione effectus: sicut res, quæ est pater prior est re, quę est filius in humanis, formaliter tamen simul sunt. Et idem dicendum est de relatione prioris & posterioris; nam res, quæ est prior, antecedit posteriorem: formaliter verò relatio prioris & posterioris simul sunt natura.

Ad 3. arg. Quibus relatiuis conueniat esse simul naturâ.

Ad tertium respondetur, quod ista proprietas non consequitur rationem relatiui, vt abstrahit à transcendentali, & prædicamentali: Vt patet ex D. Tho. vbi supra, qui dicit, scientiam esse simul natura cum scibili, & tamen est relatiuū secundum dici, nec etiam conuenit omnibus relatiuis secundum dici, & ita illius superioris non est proprietas in quarto modo, quia conuenit soli, sed non omni. Caietanum & Albertum vide in hac parte pro ampliori explicatione huius proprietatis.

Quinta proprietas. Quō relatiua sint simul cognitione.

Quinta proprietas relatiuorum est, quod si quis definitè nouit aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, definitè etiam nouit & reliquum, vt si quis definitè nouit, quod est duplum, & cuius duplū est, mox definitè nouit, aliàs non definitè nouit.

Explicatio Alberti Magni.

Hanc proprietatem explicat Albertus & Auerroes de cognitione quidditatiua. Si enim quis cognoscit quidditatiuè essentiam patris, quæ est, quod totū suum esse sit ad filium, quidditatiuè nouit filium, quia filius est, cuius totum suum esse est ad pâtrem, quia cum relatiuum terminetur ad correlatiuum formaliter, si nouit definitè, quid est pater, consequenter cognouit, quid est filius.

Vasquez contrarius Aristot.

Vbi vides contra Vasquez, quem supra adduximus, Aristotelem tenere relatiuum terminari ad relatiuum, quia dicit, quod qui nouit duplum, cognoscit subduplum, & si non terminaretur ad illud. Non probat Aristoteles, quod cognoscit illud, ex eo, quod cognoscit duplum.

Alia explicatio Caietani.

Caietanus explicat hanc proprietatem, non habere verum in relatiuis secundum dici, quia bene potest cognosci albedo, ad quam terminatur visio sine cognitione visionis: & caput potest sciri, quod sit, & non sciri in particulari, cuius sit caput. Nam etiam explicat supra dictam proprietatem, sic, quod qui definitè, idest, in particulari nouit vnum relatiuum secundum esse, definitè & in particulari nouit, cuius sit relatiuum, quod in capite & manu non habet verum.

Corollar.

De hac proprietate superius in hoc prædicamento egimus, dum de termino & de modo definiendi relatiuum ageremus. Et ideo non amplius de illo verbum facio. Ex dictis huc vsque constat, quomodo sit constituendum hoc prædicamentum, vt prius ex generalissimo, & postmodum ex relationibus fundatis super illa tria fundamenta accipiendo reales relationes, & sic procedere vsque ad indiuidua.

Doctrina pulcra: tripliciter aliquid dici potest ad aliud.

Nota in fine huius quæstionis ex D. Tho. 5. in fine lectionis 15. quod tribus modis aliqua dicuntur ad aliquid, propter hoc, quod sua genera sunt ad aliquid, vt medicina dicitur ad aliquid, quia scientia est ad aliquid. Dicitur enim medicina scientia sani & ægri, & ita scientia refertur ad hoc, quod est accidens eius, nam accidit, scientiam referri ad sanum & ægrum. Secundo modo, quando aliqua abstracta dicuntur ad aliquid: propter hoc, quod sua concreta ad aliquid dicuntur, sicut æqualitas & similitudo ad aliquid dicuntur, quia simile & æquale ad aliquid dicūtur. Qualitas autem & similitudo secundum nomen non dicuntur ad aliquid, quia significantur per modum formæ, & vt quo alia sunt talia.

Ter-

Tertio modo ad aliquid dicuntur, quando subiectum est tale ratione accidentis; sicut homo, vel album dicitur ad aliquid, quia vtrique accidit duplū esse. Hoc modo caput dicitur ad aliquid, eo quod est pars. Circa primum modū nota, quod medicina non intelligitur dici ad aliquid, nisi ratione sui generis: quia si debet dici ad aliquid, est, quia scientia. Et vocat Aristoteles sanum & ægrum accidens generis scientiæ. Et hac ratione vocatur hoc genus relatiuorum per accidens.

Obseruatio Auth.

QVÆSTIO LIV.

Vtrùm relatio realis dicat perfectionem aliquam.

Centron.

PRo intelligentia huius quæstionis vide in Diuo Thoma, libro quinto Metaphysicæ, lectione decimasexta, quot modis aliquid dicatur perfectum. Et hæc quidem quæstio in materia de Trinitate habet aliquid difficultatis, quam in præsenti disputare non licet. Sed solum aduertendum est loqui in præsenti de relationibus creatis realibus. Et respondetur, relationem esse perfectionem. Et probatur. nam relatio est ens reale; quia ens reale diuiditur in decem prædicamenta: sed omne ens reale est bonum, quia bonum est passio entis realis: ergo relatio creata est bonum, bonum autem & perfectum idem sunt: ergo relatio, siquidem bona est, etiam est perfecta aliqua perfectione, & sic dicit perfectionem. Præterea: Nam Aristoteles primo Topicorum, capite decimosexto, dicit, bonum cōuerti cum ente, quod in decem prædicamenta diuiditur, ergo relatio bonum quoddam est, & sic perfecta. Præterea: Relationem dici ad aliud non tollit, quin sit verè ens reale, & secundum meam opinionem realiter distinctum à fundamento: sed omne ens debet esse bonum, & conueniens; ergo & perfectum. Præterea: Relationi nihil deest ex his, quæ ad suam naturam spectant; ergo est perfecta. Probatur consequentia: quia isto modo secundum Aristotelem, vbi supra, aliquid dicitur perfectum, quia habet ea, quæ ad suam naturam spectant, nec ex his aliquid deficit. Præterea: Relatio est quoddam totum metaphysicum constitutum in recta linea prædicamentali: sed totum & perfectum sunt idem, vt dicitur tertio Physicorum, textu sexagesimoquarto, ergo, &c. Et huic veritati fauet Diuus Thomas prima parte, quæstione quadragesimaquinta, articulo quarto, ad secundum. Sed contra: nam sequitur, quod si homo perdat relationem, perdat perfectionem, & quod adueniat perfectio alicui sine sui mutatione, quod est absurdum. Acutissimus magister meus Frater Mancius de corpore Christi dicit, relationem creatam non esse perfectionem: sed respondetur, quod non est inconueniens, quod aliqua perfectio mihi adueniat sine mutatione physica, cum metaphysica mutatione, & quod, cum deperditur relatio, deperdatur perfectio, sicut cum deperditur quælibet alia entitas. In diuinis etiam relationes dicunt perfectionem, sed sicut sunt idem cum essentia diuina formaliter, & realiter, ita perfectio, quam dicunt, est idem cum essentiæ diuinæ perfectione realiter & formaliter.

1. Opi. Authoris.

1. Ratio pro Authore.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

1. Opi. Magistri Mancij reijcitur

Et ita eadem perfectio & dignitas est in omnibus diuinis personis, sicut est eadem essentia, cui sit gloria in secula. Amen.

De

De prædicamento Qualitatis.

QVÆSTIO LV.

In quo consistat ratio qualitatis & an rectè sit ab Aristotele tradita.

ARistoteles ita definit qualitatem: Qualitas est, secundum quam quales esse dicimur. Hæc definitio, seu descriptio nulla est, quia non explicat essẽtiam qualitatis: hoc enim erat explicandum, quid sit esse
1. Argum. quales. Et argumentor sic: Omnis descriptio & definitio debet manifestare essentiam rei definitæ; sed ista non manifestat: ergo est nulla. Maior patet; quia datur innotescendi gratia, & est modus sciendi, qui est omnino alicuius ignoti manifestatiua. Minor probatur, quia quale & qualitas non differunt, nisi sicut abstractum & concretum; ergo dicendo, quod qualitas est, secundum quã quales esse dicimur, nullo pacto notificatur qualitas, quia quid sit esse quales, ita ignotum est, sicut est ignotum, quid sit esse qualitas.

2. Argum. Secundò. Hæc definitio conuenit alteri à definito: ergo est nulla. Antecedens probatur, nam differentiæ substantiali, & formæ substantiali conuenit hæc definitio, nam secundum illas aliqui dicuntur quales; nam quęrẽti, quid est homo, respondetur animal: Et quale animal, respondetur rationale: ergo secundum rationalitatem homo dicitur qualis, & tamen non sunt differẽtiæ qualitates, quia sunt in omni prædicamento reductiuè, & non ponuntur in hoc prædicamento directè.

3. Argum. Tertiò: Definiendo Aristoteles qualitatem, commisit circulum: sed hic est maximus defectus, saltem in absolutis, ergo hæc definitio est nulla. Maior patet: quia definiuit qualitatem per quale, & quale per qualitatem in tex. 5. vbi dicit, quod quale est, quod à qualitate denominatur. Minor probatur: quia debet dari definitio per notiora in absolutis, & hic non datur, aliàs idem respectu eiusdem esset notius & ignotius, quod est falsissimum.

4. Argum. Quartò: Si ratio qualitatis secũdum Diuum Thomam, prima parte, quæstione quadragesimanona, articulo secundo, in corpore, importat modum substãtiæ, sequitur, quod omne accidens sit qualitas; Hoc autem quis dicet? ergo non est eius quidditas & essentia esse modum substantiæ. Et ita malè hoc dixit D. Thomas. Maior probatur, quia omne accidens est modus substantiæ, quia importat determinationem substãtiæ secundum aliquam determinatam rationem, quia quãtitas determinat substantiam in ordine ad extensionem; relatio secundum respectum ad aliud, actio in ordine ad aliquid, quod producitur, & sic in reliquis prædicamentis, nam omnia sunt determinationes, & affectiones substantiæ.

5. Argum. Quintò Si qualitas, vt inquit D. Th. 1. p. q. 28. artic. 2. consistit in hoc, quod secundum propriam rationem est dispositio substantiæ, diuersa est ab essentia qualitatis, nam dispositio semper est quid inferius ad qualitatem; quia vna species qualitatis est habitus, vel dispositio, non ergo est eius ratio esse dispositionem. Ratio enim specierum non est ratio generalissimi, sed species illi addunt.

6. Argum. Sextò; Differentiæ accidentales prædicantur in quale accidentale, & tamen non pertinent ad hoc prædicamẽtum omnes, & secundum illas quales dicimur, malè ergo definitur ita ab Aristotele in hoc prædicamento. Quod si dicas, Impugn. prædicari in quale, non vt accidentia, Controu. quæ consequuntur formam, qualitas au- 1. Opinio tem prædicatur in quale, vt quid conse- Ogna. quutum ad formam; contra; quia actio consequitur ad formam, & quod Petrus sit agens est differentia accidentalis, & prædicatur in quale, & tamen

non

non est qualitas actio, ergo nec bene definiuit Aristoteles qualitatem, nec explicari potest, in quo eius ratio consistat. Et ita asserit: Omne, quod nesciuit Aristoteles, nec nos scimus eius rationem explicare, nec vllus explicuit. Sed profectò ipse nesciuit. Suarez disputatione quadragesimasecunda, sectione prima, non assentiens explicationi Diui Thomæ, dicit, rationem qualitatis consistere in ornando substantiam intrinsecè, & perficiendo illam, vt conuenienter affecta sit in suo esse, vel in virtute agendi. Et in explicatione huius descriptionis plura falsa dicit, & prædicamentum habitus vocauit etiam ornatum quendam substantiæ. Sed quis non videat, hæc friuola esse, nec in aliqua bona ratione, aut graui authore fundata? Primò, quia rationem genericam qualitatis explicuit per eius species, nam qualitates, quæ afficiunt substantiam in ordine ad suum esse & naturam, pertinent ad primam speciem qualitatis, vt patet ex Diuo Thoma q. quadragesima nona, articu. 2. & ex Aristotele ibidem adducto. Quæ autem perficiunt illam, vt conuenienter affecta sit ad agendum, pertinent ad secundam vel tertiam speciem, & qualitates quartæ speciei, quæ est forma, vel figura, sunt dispositiones quantitatis immediatè, & non substantiæ. Et quantitas in sui ratione nec dicit motum, nec bonum, nec malũ. Vnde substantia per illam, vt est quarta species, nec perficitur, vt bene sit disposita in se ad agendũ, nec in suo esse. Item quia multæ sunt qualitates, quæ per se destruunt subiectum, & non perficiunt, vt infirmitas habitualis, calor excessiuus, qui est huius subiecti, in quo est qualitas, & habitus vitiorum, & reliqua. Et nolo hæc latius prosequi, quia statim se prodit hæc doctrina.

2. Opi. Suarez contra D. Tho.

Dua rationes contra Suarez.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRima conclusio: Optimo ordine Aristoteles post relationem egit de qualitate, antequam ageret de actione & passione. Probatur hæc conclusio: quia denominatio qualitatis est denominatio intrinseca, denominatio verò actionis & passionis, & ceterorum prædicamentorum non semper est denominatio intrinseca, sed ferè semper est denominatio extrinseca, sed denominatio intrinseca prius afficit substantiam, quam denominatio extrinseca, ergo cum prædicamenta logicalia considerentur in ordine ad substantiam, optimo ordine prius egit de qualitate, quam de actione, & passione. Item, quia qualitas aliquando est principium actionis, ergo ex supra dicta ratione adiuncta ista, optimo processit Aristoteles ordine.

Quare Arist. statim post relationem egerit de qualitate potius, quam de actione & passione.

1. Difficultas contra conclus. Sed contra conclusionem sunt duo argumenta. Primum: nam Aristoteles 5. Metaphysicæ prius egit de qualitate, quam de relatione, ergo hic non procedit bene siquidem inuertit ordinem.

Solutio. Respondetur, quod ibi considerabat prædicamenta, vt partes entis, & quia qualitas est perfectior relatione, prius egit de qualitate. Hic verò considerat prædicamenta, vt affectiones substantiæ, & quia relatio consequitur quantitatem, quæ primo loco ponenda est, egit statim post ipsam de relatione.

2. Difficul. Secundum argumentũ. Qualitas aliquando est terminus actionis, & passionis, ergo actio prior est, quam qualitas, & ita prius de illa fuit agendum.

Solutio. Respondetur, quod de qualitate & actione possumus loqui dupliciter, vno modo in particulari, alio modo à toto genere & formaliter. Si loquamur de illis in particulari, non est inconueniens, quod detur hæc actio, siue hæc passio, quæ sit prior quã hæc qualitas. Sed si loquamur de illis à toto genere & formaliter, semper est prior qualitas, quam actio, quia substantia non potest immediatè per se ipsam sine media qualitate exercere aliquam actionem. Nam propriũ est Dei operari per suam substãtiam, & per potentias, quę sunt sua essentia; sed ad hoc quod creatura exerceat aliquam actionem, necessarium est, quod habeat aliquam aptitudinem, mediante qua exerceat talem actionem. Sed huius

mo

modi aptitudo proxima est qualitas, maximè, quia actiones physicæ formaliter loquendo, semper specificantur à qualitatibus, ergo in genere caussæ finalis erant priores qualitates. Sed prima solutio est melior. Vide Diuum Thomam pro illa, prima parte, quæstione quinquagesimaquarta, articulo primo, & sequentibus; vbi ex eo, quod actio est actualitas virtutis, sicut esse est actualitas essentiæ, infert, angelum & creaturam quamlibet non esse suam operationem, quia quod non est actus purus, non potest esse sua actualitas, & consequenter nec suum esse. Et cum essentia importet ordinem ad esse, necessarium est ponere aliam potentiam distinctam ab essentia, qua ordinetur angelus ad operationem, quia potentiæ penes actus distinguuntur, & esse, & operatio sunt distincta.

Doctr. Diui Tho. obseruanda.

2. Concl. Plures rationes, quare Arist. inscripserit hoc prædicamentũ de qualitate & quali.

Secunda conclusio. Conuenienter Aristoteles inscripsit hoc prædicamentum de qualitate & quali. Ratio est vna communis, vt innueret, quod qualitates proprie ponuntur in prædicamento, qualia verò reductiuè, vt supra ex Diuo Thoma decidimus, ideo prius qualitatem, secundo verò loco qualem cõstituit. Præterea, quia apud antiquos philosophos non erat vnanimis sententia in admittendo qualia. Nam quidam qualitatem admittebant, alii qualia in prædicamentis. Et vt Aristoteles comprehenderet hæc omnia, inscripsit de qualitate & quali. Tum etiam, quia, licet aliqua qualia nomina habeât imposita, quibus significentur, non tamen omnes qualitates habent nomina, & aliquando qualitates habent nomina, & non qualia. Vt autem omnia & comprehenderet & significaret, dixit, de qualitate & quali agendum fore. Facilè erit alias etiam congruentias inuenire.

3. Concl. Propria & essentialis ratio prædicamẽti qualitatis q̃?

Tertia conclusio. Sumendo qualitatẽ propriè, vt ad hoc prædicamentũ pertinet (de qua re vide Aristotelem 5. Metaphysicæ, capite de quali) ratio propria & essentialis qualitatis duob. modis explicatur à D. Thoma. Primus modus habetur 1. p. q. 28. articulo secundo, vbi dicit, rationem qualitatis, vt est generalissimum habere duo, sicut & reliqua omnia genera accidentium. Alterum est ratio communis accidentis, & hoc est in esse subiecto; quia accidentis esse est inesse, intelligitur aptitudinaliter. Alterum est propria ipsius ratio, seu modus constitutiuus huius prædicamẽti, & determinatiuus accidentis. Et iste modus accipitur per ordinem ad subiectum, & est, quod sit dispositio substantiæ. Vbi miro artificio naturam qualitatis explicuit. Et quia definitiones demonstrari nequeunt, sed explicari, & declarari, D. Thom. consi derauit in omnibus qualitatibus, quod proprium est illarum, & illo relicto assumpsit, quod est commune. Et hoc dixit, esse qualitatis essentiam. Sicut si aliquis vellet colligere rationem animalis consideratis omnibus animalibus, & exclusis propriis illorum, optimè inferret id, quod remanet, rationem esse animalis, nimirum, quod sit viuens sensibile, quia in hoc omnia animalia conueniunt, vt in primo prædicato, & ratione in quantũ talia. Et quia qualitatis species omnes conueniunt in hoc, quod subiectum disponunt, diuersimodè tamen, vt videbimus in earum enumeratione, D. Thom. dixit, qualitatem esse dispositionem. Est autem dispositio in genere ordo habentis partes. Ordinare ergo substantiam in seipsa est propria ratio qualitatis, quod est disponere subiectum: ex quo postea illa dispositio, seu qualitas determinatur ad suas species per diuersum modum disponendi, & ordinandi substãtiam in seipsa: & hoc est qualificare substãtiam. Sicut enim ratio relationis propria constitutiua prædicamenti relationis est ad, reale, ex quo tanquam ex modo determinatiuo entis & ente resultat ratio relationis, eodem modo ex ente, & modo, qui est dispositio, resultat ratio completa qualitatis. Hanc eandem essentiam qualitatis explicat secundo modo idem Angelicus Doctor prima secundæ, quæstio. 49 articu. 2. in corpore, in hunc modum: vbi dicit; quod qualitas propriè importat modum substantiæ. Modus autem est, quem mensura

1. Explicatio ex Diuo Tho. continens doctrinã mirabilem pro conclusione.

2. Expl. ex eodem Diuo Tho.

præ-

Digitized by Google

præfigit, vnde importat quandam determinationem secundum aliquam mensuram. Vnde sicut id secundum quod determinatur potentia subiecti secundum esse accidentale, dicitur qualitas accidentalis, quæ est etiam quædam differentia, vt patet per philosophum 5. Metaphysicæ. Ex hac authoritate colligitur, qualitatem esse modum quendam substantiæ, non prout modus distinguitur ab entitate, sed prout dicit ens modificantem, & modum præbentem potentiæ subiecti, vt in se sit dispositum, per quod distinguitur ab aliis prædicamentis, cui nihil horum conuenit. Nam quantitas non est modus disponens substantiam, sed extendens, relatio referens, & sic in reliquis prædicamentis. Et si in 7. Metaphysicæ accidens vocetur dispositio entis, idest, substantiæ, loquitur largo modo de dispositione pro affectione quacunque, secundum quam vocatur entis ens. Vide Conradum super dictum locum, prima 2. qui alias duas expositiones adhibet verbis supra dictis Diui Thomæ, alteram propriam, alteram ex Magno Alberto. Caiet. in isto articulo q. 49. explicans Diuũ Thomam dicit, quod si modus accipiatur absolutè, insolubilis est quæstio, quomodo quantitas non sit modus substantiæ, determinans subiectum secundum esse accidẽtale; Nec minus determinat, aut modificat substantiam, quam secunda species qualitatis. Si vero non sumatur vniuersaliter, sed limitatè, scilicet, quod qualitas importat quendam modum substantiæ, & quandam determinationem secundum aliquam mensuram, cessant obiectiones, quoniam sermo non est nisi de quadam determinatione accidentali, quę commune nomen accidentalis differentiæ, qualitatem scilicet, sibi vsurpauit. Quibus verbis licet obscurè nostram videtur approbare explicationem sapientissimus magister Cano 1. 2. q. supra citata articulo 2. explicat Diuũ Thomam in hunc modum: quod, quando asserit, qualitatem importare modum secundum certam mensuram, sit sic intelligendum, substantiam esse indifferentem ad plura, & per qualitatem determinari, vt sit alba vel nigra, &c. Et alia predicamenta non sunt determinationes substantiæ, quia non sunt modi formales, quia modus est dispositio subiecti, & quantitas non est dispositio, licet possit esse caussa dispositionis, vt pulchritudinis, & valetudinis. Nam, si quæratur ab aliquo quomodo se habet Petrus, non dicemus, quod est qualitas, sed quod est bonus, aut malus, potens aut impotens, & sic in reliquis prædicamentis. Quibus ẽt verbis sapientissimus Magister nostram approbat expositionem. Et confirmatur quidem iste secundus dicendi modus. Nam substantialis differentia, vt asserit Aristo. 5. Metaphysicæ, capite de quali, dicitur qualitas substantialis, quia potentia generis determinat, & modificat, & facit, vt sit tale animal; ergo qualitatis ratio consistet in determinando subiectum & faciendo ipsum tale, quod est qualificare illud, & modificare. Nam sicut per differentiam imponitur determinatio, & modus animali, ita per qualitatem substantiæ modus & determinatio imponitur. Et huius veritas magis plana fiet, cum de qualitatis speciebus in particulari fiet sermo.

Doctri. pulcra deducta ex supradictis.

Duę alię explicationes in Conrado videndæ.

Alia explicatio Caiet.

Alia explicatio Magistri Cano.

Ratio apparens pro conclus.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in contrarium. Ad primum respondetur, quod satis explicuit Aristoteles per illam definitionem naturam qualitatis, quæ consistit in hoc, quod sit dispositio & modus formalis substantiæ in se ipsa. Et dicendo, quod est forma, secundum quam quales esse dicimur, hoc totum explanauit, quia nec sumus quanti per illam, nec ad aliquid, & sic de ceteris prædicamentis. Vnde constat, quod sit peculiaris quidam modus ab aliis distinctus, qui qualitas dicitur.

Ad 1. argu. Quid intelligat Arist. cũ dicit qualitatem esse formam, secũdum quã quales dicimur.

Ad secundum respondetur, quod qualitates substantiales non sunt propriæ qualitates, sed analogicæ, quia non disponunt propriè subiectum, nec illud modificant accidentaliter, sed sub-

Ad 2. argu. Quo differentia substantiales dicantur qualitates.

substantialiter. Et in hac acceptione accepit Aristoteles. Nec fuit necessarium distinguere prius qualitatem in substantialem, & accidentalem, quia per enumerationem specierū colligitur, quod egerit de qualitate accidentali, quæ est propriè qualitas.

Ad 3. arg. — *Quādo circulus sit prohibitus in definitionibus.*

Ad tertium respondetur, quod, quando procedimus ab effectu ad caussam, vel à caussa ad effectum, non committimus circulum in definitionibus, sed caussam per effectum definimus, vel effectum per caussam suam formalem. Aristoteles definiuit qualitatem per effectum eius formalem, qui est quale, & quale definiuit per suam caussam formalem, quæ est qualitas, & quale, quoad nos, notius est quia est magis compositum, qualitas verò est, secundum se magis nota, vtpote magis simplex & abstracta. Committeret autem circulum Aristoteles, si definiret aliquid per caussam, & postea illam caussam acciperet pro effectu, & effectum acciperet pro caussa.

Ad 4. arg.

Ad quartum argumentum patet ex conclusione vltima.

Ad 5. arg. — *Quid sit dispositio.*

Ad quintum respondetur, quod dispositio, vt est inferior ad qualitatem, accipitur strictiori modo, vt videbimus in prima specie qualitatis. Cum autem dicimus, qualitatem esse dispositionem substantiæ, dispositio accipitur latius pro ordine habentis partes, sistendo in hoc, nec explicando aliquid amplius.

Ad 6. arg. — *Quādo alia accidentia dicant qualitates differenter à prædicamēto qualitatis.*

Ad sextum respondetur, quod accidētia dicuntur qualitates, pro vt qualitas distinguitur à substantia, & quidditatiuis prædicatis, non verò sunt qualitates specialiter sumptæ. Illud enim, quod non prædicatur per modum substātiæ, dicitur prædicari in quali, & per modum qualitatis. Sed hoc est accipere largissimè qualitatem. Propriè verò accipitur, vt à nobis dictum est, & quia generalissima non propriè definiuntur, & sunt primò diuersa, satis explicata manet eius ratio. Nam stultum est quærere rationem, quare qualitas nō sit relatio, & cetera prædicamenta. Vide D. Thomam 3. physicorum, lect. 5. vbi colligit sufficientiam prædicamentorum, & aliquid de qualitate dicit.

QVÆSTIO LVI.

Vtrùm qualitas dicatur vniuocè de speciebus qualitatis.

1. Argum.

HAnc quæstionem ideo tractamus, vt magis qualitatis naturā explicemus. Et videtur, quod sic. Primò nam Aristot dicit in principio huius prædicamenti: Est autem qualitas eorū, quæ multipliciter dicuntur. Qui quidem modus loquendi significat, planè qualitatē esse analogum. Nam vniuoca cum habeant vnam rationem communem suis inferioribus, non dicuntur multipliciter, sed secundum eandem rationem: & dici multipliciter est multis modis conuenire suis inferioribus, quod planè analogiam sonat. Et confirmatur hoc argumentum: nam in 5. capite de quali dicitur multipliciter, & numerat statim qualitates, quæ sunt substantia, & accidens, quibus quale non potest dici vniuocè, ergo, cum hic dicit, quod qualitas dicitur multipliciter, intellexit, esse qualitatem analogum. *Confirm.*

2. Argum.

Secundò. Passio non est simpliciter qualitas, sed secundum quid, ergo non dicitur qualitas vniuocè de suis omnibus speciebus Consequentia est euidēs, & probatur antecedens. Nam qualitas illius speciei non denominat subiectū simpliciter quale, passus enim ruborem non dicitur rubeus, ergo nec qualis, quia, cui species simpliciter non conuenit, nec genus potest simpliciter competere. Et Beatus Paulus videns diuinam essentiam, non dicebatur beatus, quia habebat visionem diuinam per modum transeuntis.

3. Argum.

Tertiò. Impossibile est, quod vna species componatur ex pluribus qualitatibus, sed omnes species, quas numerat Aristoteles, componuntur ex pluribus qualitatibus; ergo non sunt species, sed analogata quædam, vel æquiuoca. Probatur minor; Quia prima species est habitus,

bitus, vel dispositio, & secunda naturalis potentia, vel impotentia, tertia passio, vel patibilis qualitas, & quarta forma vel figura: sed habitus, vel dispositio non possunt vnam speciem constituere, quia differunt suis propriis rationibus vt sic: ergo, &c.

Decisio quæstionis.

1. Conclus.

PRima conclusio: Si qualitas accipiatur, prout dicitur de qualitate substantiali, vel quæ est differentia, & de qualitate, quæ est generalissimum, ex necessitate debet dici analogicè. Pro intelligentia conclusionis est notandum ex Aristotele, cap. de quali, in quinto, & ex Diuo Thoma ibidem, quod quatuor modis dicitur qualitas: primus est, secundum quem qualitas dicitur differentia substantiæ, id est, differentia, per quam aliquid ab altero substantialiter differt, quæ intrat definitionem substantiæ: & hac ratione dicitur, quod differentia prædicatur in quale quid: vt si quærat aliquis, quale animal est homo, respondemus quod rationale. Et hunc modum non tractauit Aristoteles in prædicamento substantiæ, quia non collocatur ista qualitas in illo: in quinto verò tractauit de illo, quia ibi omnes modos qualitatis inquirebat. Accipitur secundo modo quale prout reperitur in mathematicis. Dicimus enim superficies esse quales, in quantum sunt quadratæ, vel triangulares, & numeri dicuntur quales, in quantum sunt compositi, vt bis tria, dicitur numeri qualitas; senarius verò est substantia numeri; & hæc pertinent ad quartam qualitatis speciem, quam latè explicat Diuus Thomas ibidem. Tertio modo dicitur qualitas passiones substantiarum mobilium, secundum quas corpora per alterationem mutantur, vt calidum, & frigidum: & hoc ad tertiam speciem qualitatis pertinet. Quarto modo dicitur qualitas, prout pertinet ad primam speciem, si ergo qualitas sumatur, prout est communis ad istos modos, non potest esse vniuoca, sed analoga; & probatur, quia substantiæ & accidenti nihil reale potest esse vniuocum. Sed hic modus qualitatis est substantia, & reliqui accidens: ergo nihil potest illis vniuocum esse. Maior probatur, quia qualitas ex necessitate includit ens, sed ens illis non potest esse commune vniuocè, ergo nec qualitas; quia analogia, cum sit malum quoddam, consurgit ex particulari defectu. Præterea substantialis differentia qualitas dicitur ex eo, quod se habet ad modum qualitatis, quæ est accidens, nam sicut ista actuat, & informat subiectum, & modum præbet illi, & dispositionem, eodem modo & differentia se habet respectu generis; sed hæc est vnitas proportionalis, ergo analogica.

Doctr. Diui Thom.

Quadrupliciter aliqd dicit qualitas.

Rō efficax pro conclusione.

2. Concl.

Qūo qualitas dicatur vniuocè de suis inferioribus.

Secunda conclusio. Quale & qualitas vniuocè dicitur de quatuor speciebus qualitatis. Hæc conclusio probatur, quia omnes participant rationem qualis simpliciter; & ratio qualitatis eadem est in omnibus speciebus qualitatis, ergo, &c. Præterea Prædicamentum habet genus generalissimum, quod vniuocè prædicatur de suis inferioribus; sed quale est generalissimum, & species quatuor sunt inferiora illius; ergo vniuocè prædicatur de illis. Et hæc conclusio euidentissima est.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Solut.

AD primum communis responsio est inter omnes logicos, Aristotelem dicere, qualitatem multipliciter dici, quia de suis speciebus physica analogia dicitur, in genere enim latent æquiuocationes, scilicet, physicè, quia perfectiori modo secundum esse reperitur in vna, quam in alia, non verò, quia ratio non sit eadem in speciebus, & hoc omni prædicamento conuenit.

2. Solut.

Secundò respondetur ad argumentum, & confirmationem, quod qualitas multipliciter dicitur, idest, analogicè, sed generalissimum respectu suarum

Digitized by Google

rum specierum non est huiusmodi, sed est qualitas in communi, prout se extendit ad generalissimum & differẽtias substantiales, vt in prima conclusione dictum est: nam profectò eodem modo loquitur Aristoteles capitulo quinto, de quali, sicut hic; sed ibi numerauit qualitates, quæ non sunt vniuocæ qualitates cum aliis: ergo cum hoc hic dixit etiã, voluit id ipsum explicare, & non præbuit exemplum in logica, longius tractaturus de hac re in prædicamentis, in quinto.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod passio est simpliciter qualitas, & facit simpliciter quale, licet non habeamus nomen, quo explicemus effectum formalem illius qualitatis.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod illæ species qualitatis verè sunt species. Vtrum autem inter se illæ, quæ dãtur sub distinctione, vt habitus vel dispositio, &c. specie differant, vel accidentaliter, statim dicemus.

QVÆSTIO LVII.

Vtrùm species qualitatis sint plures, an pauciores, quam quatuor.

1. Argum. ET primò probatur, quod sint plures. Nam Aristot. in hoc capitulo post numeratas species qualitatis ita dicit: Et fortasse alii apparẽt quoque qualitatis modi; sed, qui maximè dicuntur, hi sunt. Vbi nota, quomodo species qualitatis vocat modos; *Obser. Authoris.* vt scias D. Thom. vbi supra, rectè dixisse, quantitatem esse modum substantiæ; ergo secundum Arist. aliæ sunt species qualitatis, siquidem asserit sub dubio, alias species fortè esse, & qui opinatus fuerit esse alias, non loquitur contra Aristotelem.

2. Argum. Secundò. Species intelligibiles sunt qualitates, & ad nullam harum specierum reducuntur, ergo plures sunt species. Maior probatur, quia qualificant subiectũ & sunt entia creata; ergo pertinent ad prædicamentum aliquod, & non videtur quod pertineant, nisi ad hoc, ergo, &c. Et confirmatur. Nam *Confirm.* character, virtutes supernaturales, vt fides, spes, charitas, & gratia proculdubio sunt qualitates, ad nullam harum specierum pertinentes; ergo, &c.

3. Argum. Tertiò, Asperum & leue, rarum & dẽsum sunt species qualitatis, & ad nullam harum quatuor pertinent, ergo, &c. Probatur; Nam si ad aliquam, maximè ad quartam; sed ad istam nõ, ergo, &c. Probatur minor, quia ab ista reiiciuntur ab Aristotele, ergo non est contra tantum præceptorem aliquid dicendum.

4. Argum. Quartò probatur, quod non sint tot. Prima species qualitatis & tertia confunduntur, ergo non sunt tot. Antecedens probatur. Quia omnia illa, quæ habent vnam differentiam specificam, faciunt vnam speciem, & sunt eiusdẽ speciei; sed prima & tertia species habent eandem differentiam specificam, ergo, &c. Probatur minor. Quia differentia primæ speciei est facile, vel difficile mobilis; sed hæc eadem est tertiæ speciei, scilicet, facile, vel difficile transiens, ergo, &c. Et confirmatur. Nam caliditas, *Confirm.* & frigiditas interdum ponuntur ab Aristotele in prima specie, interdum in tertia, ergo signum est, quod non distinguuntur specie, aliàs non in illis ponerentur; vna enim essentia non potest esse in duabus speciebus, & calor non habet, nisi vnam essentiam.

5. Argum. Quintò, Actus immanentes sunt qualitates, & ad nullam talem speciem pertinent; ergò conclusio dicta est insufficiens. Et confirmatur, quia species visibiles in aere sunt qualitates, & non qualificant subiectum, ergo aliquid, quod nõ facit quale, est qualitatis species, quod est impossibile.

Decisio quæstionis.

Concl. contra Suar. & alios. REspondetur, sufficienter qualitatẽ diuidi supra dictis speciebus, nec reperiri potest aliqua qualitas, quæ ad has

has species non reducatur. Hæc conclusio est D.Thom.1.2. quæst.49.art.2. & in 4.d.4.q.1.art.1. Vbi sic dicit, quod etsi sunt alii modi qualitatis, omnes tamen reducuntur ad has species, quia nulla alia species inueniri adhuc potuit. Et hoc tenent omnes communiter Philosophi grauiores, quamuis Boetius oppositum censuerit. Et probatur ista conclusio ex numeratione & collectione specierum qualitatis, quam ponit D. Thom. prima 2. vbi supra qui ita dicit, quod qualitas importat quendam modum substantiæ; modus autem, seu determinatio subiecti secundum esse accidentale potest accipi, vel in ordine ad ipsam naturam subiecti, vel secundum actionem & passionem, quæ consequuntur principia naturæ, quæ sunt materia & forma, vel secundum quantitatem. Si autem accipiatur modus, seu determinatio subiecti secundum quantitatem, sic est quarta species qualitatis; & quia quantitas secundum sui rationem est sine motu, & sine ratione boni, & ideo ad quartam speciem qualitatis non pertinet, quod aliquid sit benè vel malè citò vel tardè transiens. Modus autē, seu determinatio subiecti secundum actionem, & passionem attenditur in secunda, vel tertia specie qualitatis, & ideo in vtraque consideratur, quod aliquid facilè, vel difficilè fiat, vel quod sit citò transiens, aut diuturnum. Non autem consideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni, vel mali, quia motus, & passiones non habent rationem finis. Bonum autem, & malum dicitur per respectum ad finem; sed modus & determinatio subiecti in ordine ad naturam rei pertinet ad primam speciem qualitatis, & quæ est habitus & dispositio. Dicit enim Philosophus loquens de habitibus animæ, & corporis, quod sunt dispositiones quædam perfecti ad optimum. Dico autem perfecti, quod est dispositum secundum naturam; & quia ipsa forma & natura rei est finis, & cuius caussa fit aliquid, vt dicitur secundo Physicorum, in prima specie considerantur bonum & malum, & facilè & difficilè mobile, secundum quod

Pulcherrima rō Diui Th. qua probatur, non esse plures, vel pauciores modos generales qualitatis, quàm quatuor enumeratos ab Aristot. in tex.

aliqua natura est finis generationis & motus. Vnde in quinto Metaphysicæ definit Philosophus habitum, quod sit dispositio, secundum quam aliquis disponitur benè, vel malè. Et in secundo, & hic dicit, quod habitus sunt, secundum quos ad passiones nos habemus benè, vel malè. Quando enim est modus conueniens naturæ rei, tunc habet rationem boni; quando autem non conuenit, tunc habet rationem mali; & quia natura est id, quod primum consideratur in re, ideò habitus ponitur prima species qualitatis. Ex toto autem isto art. collige, quomodo qualitas sit modus & dispositio substantiæ. Hæc autem specierum collectio est digna suo authore, & rem ex principiis deducit, ostenditque, nullatenus posse dari qualitatem, quæ ad has species non pertineat; quia in re omni nihil aliud potest considerari, quod termminetur & qualificetur propriè, nisi vel in ordine ad naturam, vel secundum actionem & passionem, vel secundum quantitatem. Si in ordine ad naturam, vel conformiter, vel difformiter, seu benè, vel malè, & illo modo ponitur habitus & dispositio, quibus natura benè, vel malè disponitur. Si secundum actionem & passionem, quæ consequuntur principia naturæ, vel secundum principia actionis & passionis, & sic habetur naturalis potentia vel impotentia, vel secundum actionis & passionis terminos, & sic habemus passionem, & passibilem qualitatem, quæ est tertia species. Si res habeat quantitatem, & disponitur secundum illam, sic resultat quarta species, quæ est forma vel figura. Et hanc enumerationem, & collectionem esse optimam, non solum ex dictis constat, sed etiam, quia secundum illam ordo specierum qualitatis colligitur, vt insinuauit Diuus Thomas. Nam natura primum est, quod est in re, & quia per seipsam non operatur, statim illam sequuntur naturales potentiæ, quæ sunt operationum principia, quæ operationes fiūt multoties secundum qualitates passibiles, ad

Spec. authoris circa doctrinam D. Tho.

An quatuor species qualitatis debitè ordinentur in textu.

Q quas

quas terminantur, quoniam ad eas solum est motus, vt dicitur 7. Physicorũ. Propterea habitus, vel dispositio primo loco numeratur, quæ disponit naturam statim. Secundo loco ponitur naturalis potentia, vel impotentia: & tertio passio vel passibilis qualitas. Vltimo loco ponitur forma, vel figura, quæ sequitur quantitatem, quæ est omnibus ignobilior. Ex hac conclusione sequitur primò, enumerationem Simplicii non esse rectè assignatã, vt optimè probat Diuus Thomas supra dicto loco, prima secundę. Sequitur secundò collectionem Suarez disputatione quadragesima secunda, sectione quinta, numero septimo, ridiculam esse: iam præsupponit, vt fundamentum suæ collectionis, qualitatem esse institutam à natura, vt sit ornamentum substantiæ, vt superius allegatum est. Quis autem dicat, habitus vitiorum, qui sunt in prima specie, datos esse à natura, vt sint ornamentum, & complementum substantiæ: Item: Nam in enumeratione primæ speciei dicit, potentiam, vel impotentiam debere esse ab intrinseco; & hoc in multis videbimus esse falsum, & constat de charactere, qui est in 2. specie, & non est à principiis intrinsecis subiecti. Item: Nam multæ qualitates sunt in 3. specie, quæ destruunt subiectum, ergo malè dicit, dum asserit, ordinari ad formaliter perficiendam, & ordinandam substantiam. Firma ergo manet Diui Thomæ enumeratio & collectio, & magis constabit, cum illas in speciali numeremus, & explicemus.

Reÿcitur Simplicius

Phantasia Suarez falsa & ridicula.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

AD primum respondetur, quod ita loquutus est Aristoteles modestiæ caussa; nulla tamen inuenta est qualitas, quæ ad istas non pertineat, vel reducatur species, licet dixerit oppositũ Boetius.

Ad 2. arg. An spẽs intelligibiles sint habitus, vel naturalis potentia?

Ad secundum respondetur; quod species intelligibiles sunt habitus, quia disponunt hominem in ordine ad suam naturam, & sunt difficilè mobiles ex natura sua, quia non habent caussas, vt facilè corrumpantur: sed certè mihi videtur, quod pertineant ad secundam speciem qualitatis, quia species non dãtur ad melius intelligendum, sed ad simpliciter intelligendum, nec sine speciebus intelligere possumus: & ita faciunt vnum principium cum potentia ad intelligendum. Habitus verò datur ad melius, & nõ ad simpliciter: & videbis quo modo falsum dixerit Suarez, supra dicta disputatione, numero 16. Sicut enim de charactere secundum D. Tho. dicimus, quod reducitur ad secundam speciem; ita de speciebus dicendum est. Maior autem difficultas est de sensibilibus speciebus, quæ citò transeunt. Et de his dico, quod etiam pertineant ad secundam speciem eadem ratione, quia dantur non ad melius operandum, sed ad simpliciter. Potentia autem de se est pura, &, vt exeat in actum, indiget speciebus, quæ ipsam informent, & actuent. Quod autem sint citò vel tardè transeuntes, nihil retulerit; quia hæc non est differentia huius speciei. Ad confirmationẽ D. Tho. in 4. d. 4. q. 1. art. 1. varias refert opiniones de re hac, & tandem tenet, characterem esse in secunda specie qualitatis. Quia potentia est illa, qua possumus aliquid simpliciter; habitus autem, quo possumus illud benè, vel malè, sicut intellectus, quo consideramus; scientia, qua benè vel malè consideramus, concupiscibilis, qua concupiscimus, temperantia, qua benè concupiscimus, intemperantia, qua malè; & similiter est de dispositione, quia nihil aliud est dispositio, quam quidam habitus incompletus. Cum ergo character ordinetur ad aliquid simpliciter, non ad illud benè vel malè, quia Sacerdos potest conficere benè vel malè, non potest esse qualitas, super quam fundatur relatio characteris habitus, sed magis potentia. Vnde relinquitur, quod non sit in prima specie qualitatis, sed magis reducitur ad secundam. Et dicit, reducitur, quia est aliquid supernaturale, non quia verè non sit in illa specie secunda. Et hoc iterum pulchrè colligit. Nam cu-

Reÿcitur Suarez.

An species sẽsibiles reducantur ad secundã speciem qualitatis?

An character Sacramẽtalis reducatur ad primã speciem qualitatis, vel ad secũdã.

Digitized by Google

Pulcra vt D.Thom. cuiuscunque rei existentis in aliqua natura sunt operationes propriæ; ita etiã in spirituali vita regenerati; vbicunque autem sunt operationes propriæ, oportet, vt sint principia propria illarum operationum. Vnde sicut in aliis rebus sunt potentiæ naturales ad proprias operationes, ita renati in vitam spiritualem habent quasdam potentias, secundum quas possunt illa opera exercere, quæ potentiæ sunt similes illis virtutibus, quibus Sacramenta efficaciam habent sibi inditam. *Quid sit character D.Tho.* Et ita character nihil aliud est, quam quædam potentia, qua potest in actiones hierarchicas, quæ sunt ministrationes, & receptiones Sacramentorum, & aliorum; quæ ad fideles pertinent, &, vt istæ operationes benè exerceantur, indigent habitu gratiæ. Vide de hoc D. Thom 3.parte, q.63 per totam, & Caietanum articulo 2. *Virtutes supernaturales ad quã speciẽ qualitatis pertineant?* Ad illud de virtutibus supernaturalibus dicitur, quod sint in prima specie qualitatis, quæ dantur ad benè operandum. Et si dicas contra. Nam sine fide non poterat homo credere, sine spe sperare non poterat, nec sine caritate diligere Deum supernaturali dilectione: ergo non sunt habitus: sed potentiæ, quia dantur ad simpliciter, & non ad melius. *Soluitur difficultas circa ante dicta.* Respondetur, quod etiam dantur, vt benè operemur. Sed de hac difficultate vide 1.2.q.49.articulo secundo, & 2.2.de fide, spe, & caritate: vt enim sit habitus sufficit, quod detur ad benè operandum. Secundò respondetur, quod non est potentia, quia sine istis virtutibus poterat homo habere actum fidei, spei, & amoris, licet non supernaturales. Et ex auxilio diuino sine huiusmodi virtutibus poterat homo credere, sperare, & diligere. Vide secunda secundæ, quæst.23.art.3. *Gratia ad quã speciẽ qualitatis pertineat?* De gratia autem dicendum est cum D. Thom. 1.2.quæst.110.art.3.ad 3. Vbi sic ait: Ad tertium dicendum, quod gratia reducitur ad primam speciem qualitatis, nec tamen est idem, quod virtus, sed habitudo quædam, quæ præsupponitur virtutibus infusis, sicut earum principium & radix.

Ad 3. & 4. Ad alia duo argumenta dicemus in enumeratione specierum.

Ad vlt. Actus immanentes pertineant ne ad aliã spẽm qualitatis, vel potius ad prædicam. actionis. Ad vltimum respondetur, quod actus intelligendi, & viuendi, & in vniuersũ omnes actus immanentes pertinent ad primam speciem qualitatis, tanquam dispositiones: nam illis agentia disponuntur benè, vel malè in ordine ad suam naturam Hanc opinionem habet Angelicus Doctor opusculo quadragesimo octauo, & Soncinas 5.quæstione 36.& 9.quæstio.21. Ferrar.2 contra Gentes, ca. 82.& 2.de anima, quæstio.22. Heruæus Quodlibeto 9. quæstio. 8. *Suar falsũ īponit Thomistis.* Vnde fallitur Suarez supra dicta disputatione, dicẽs, Thomistas communiter tenere, actus immanentes pertinere ad prædicamentũ actionis. Nam Thomistæ solas illas actiones, quibus annexus est motus physicus, ad prædicamentum actionis referunt, & verbum similiter reducitur ad hanc speciem: nam disponitur subiectũ ad intellectionem, vt per terminum intrinsecum illius. *Obiectio ex Arist.* Sed contra: Nam Aristotel. decimo Metaphysicę, lectione tertia, apud Diuum Thomam ita dicit; Atqui si voluptas non est qualitas, propter hoc bonum non est; nec enim operationes virtutis sunt qualitates, neque felicitas ipsa. *Error Suarez.* Quem locum vbi supra malè intellexit Suarez. Ista autem verba non sunt Aristotelis, sed sunt argumenta Platonicorum contra positionẽ Eudoxi, qui volebant quatuor rationibus probare, delectationem non esse de genere bonorum, quia bonum pertinet ad qualitatem: sed delectatio non est qualitas: ergo non est bonum. *Solutio.* Et Aristoteles respondet, quod non est bona consequentia; delectatio non est qualitas: ergo non est bona: bonum enim dicitur non solum in qualitate, sed in omnibus generibus. Itaque negauit consequentiam Aristotelis. Et vt videas, quam parum Aristotelem calleas, vide ipsum disputatione quadragesima secunda, sectione quinta, numero decimoquarto. *Falsa imaginatio Suarez.* Et vocat istum locum difficilem in Aristotele, quando asserit, actiones non esse qualitates; & dicit ita docere ibidem D.Thom. & alios. Et videbis, quomodo non legit D. Thom. vel non intellexit, quia D.Thom. explicatio est, quam modo retulimus. Et interpreta-

Digitized by Google

tur Aristotelem Suarez, quod non sit pura qualitas delectatio, quæ non consistat in operatione eius. Ex hoc vno disce multa. Argumenta Platonicorum vocat resolutionem Aristotelis, & explicat argumentum Platonicorum, vt sententiam Aristotelis, & imponit D. Thomæ, quod hoc ibi doceat. Ad aliud de

Species sensibiles ĩ aere quomodo sint, & an sint qualitates.

speciebus sensibilibus in aere nõ est dubium, nisi quod sint qualitates, quia in potentia sunt qualitates, & ita etiam erunt in aere, quia non differunt essentialiter, sed numero solum, penes diuersũ subiectum. Et non est necesse, quod nobis sit nota qualificatio subiecti, quam tribuunt species; quia multarum qualitatum effectum formalem ignoramus.

Opinio quorundam.

Alii dicunt, quod sunt in aere præcisè, vt in deferente, & ita non tribuunt illi denominationem, sicut nec actio passo tribuit denominationem aliquam formalem, sed solum dicitur passum habens actionem. Non verò dicitur agens. Eodem modo, non dicitur aer quale, sed habens qualitatem, quia sunt qualitates in illo, vt in deferente. Potentia verò visiua dicitur qualis à speciebus, & accipit potentia esse quoddam cognoscibile ab illis in actu primo.

QVÆSTIO LVIII.

Vtrum habitus, & dispositio specie differant.

Doctrina D. Th præambula ad quæstionẽ.

ANgelicus noster Doctor 1. secundæ, quæstio. quadragesimanona, articulo secundo, ad tertium, ita dicit; Ad tertium dicendum, quod ista differentia difficilè mobile, non diuersificat habitum ab aliis speciebus qualitatis, sed à dispositione. Dispositio autem dupliciter accipitur. Vno

Vtroq; modi accipiẽdi dispositionẽ.

modo secundum quod est genus habitus, (nam in 5. Metaphysicæ dispositio ponitur in definitione habitus.) Alio modo secundum quod est aliquid contra habitum diuisum. Et potest intelligi dispositio propriè dicta condiuidi contra habitum dupliciter. Vno modo, sicut perfectum & imperfectum in eadẽ specie, vt scilicet, dispositio dicatur retinens nomen commune, quando imperfectè inest, & ita de facili amittitur; habitus autem, quando perfectè inest, vt non de facili amittatur, & sic dispositio fit habitus, sicut puer fit vir.

Alio modo possunt distingui, sicut duæ species diuersæ vnius generis subalterni, vt dicantur dispositiones illæ qualitates primæ speciei, quibus conuenit secundum propriam rationem, vt de facili amittantur, quia habent caussas transmutabiles, vt ægritudo & sanitas.

Quid sit habitus:

Habitus verò dicuntur illæ qualitates, quæ secundum suam rationem habent, quod non de facili trãsmutentur, quia habent caussas immobiles, sicut sciẽtiæ virtutes. Et secundum hoc dispositio non fit habitus, & hoc videtur magis consonum intentioni Aristotelis. Vnde

Modus cõis loquẽdi de habitu & de dispositione.

ad huius distinctionis probationem inducit communem loquendi consuetudinem, secundum quam qualitates, quæ secundum rationem suam sunt facilè mobiles, si ex aliquo accidenti difficilè mobiles reddantur, habitus dicuntur, & è conuerso est de qualitatibus, quę secũdum suam rationem sunt difficilè mobiles. Nam si aliquis imperfectè habeat scientiam, vt de facili possit ipsam omittere, magis dicitur disponi ad scientiã, quã ipsam habere. Ex quo patet, quod

Quid importet nomen habitus.

nomen habitus diuturnitatem quãdam importat, non autem nomen dispositionis; nec impeditur ex hoc, quoniam facilè & difficilè mobile sunt specificæ differentiæ, propter hoc, quod ista pertineant ad passionem & motum, & nõ ad genus qualitatis.

Nam istæ differentiæ, quamuis per accidens videantur se habere ad qualitatem, designant tamen proprias, & per se differentias qualitatum, sicut etiam in genere substantiæ frequenter accipiuntur differentiæ accidentales loco substantialium, in quantum per

Ex duabus opinionib. quæ circum ferũtur de habitu, & de dispositione secunda probabilior est, & contra eam afferũtur argumenta.

eas designantur principia essentialia. Hæc sanctissimus præceptor. Vbi aduerte, quod ex illis verbis (& hoc videtur esse magis consonum intentioni Aristotelis) magis approbat secundam opinionem, quam primam, licet non reiiciat primam opinionem, sed probabilem censeat, licet alteram magis. Vnde nos vtramque opinionem sumus explicaturi, & vtramque defendemus, & secundam vt magis probabilem. Et ideò contra secundam opinionem sic argumentor.

1. Argum. Primo. Dispositio fit habitus: ergo non differunt specie. Consequentia probatur: quia vna species non potest fieri alia. Sed antecedens probatur: Nam per primum actum virtutis moralis non generatur habitus, sed dispositio, etsi multiplicantur actus, generantur habitus, quod non potest intelligi, nisi quia eadem qualitas, quæ erat dispositio, facta fuit habitus, sic adeò, vt vltimus actus in virtute aliorum generet habitum, qui sit qualitas distincta à dispositione, sequitur quod vnico actu generetur habitus virtutis moralis, quod est falsum, quia in hoc non conuenit cum habitu scientifico, qui vno actu generatur. Et confirmatur argumentum: Nam vel

Confirmat. manet ista dispositio, vel corrumpitur, non potest dici, quod corrumpatur: quia manente subiecto qualitas non corrumpitur, nisi à suo contrario. Habitus autem & dispositio non sunt contraria, cum versentur circa idem obiectum, & sub eadem ratione formali; vel manet, & nec hoc: quia esset superflua: ergo, &c.

2. Argum. Secundum argumentum; Habitus & dispositio solum distinguuntur, sicut perfectum & imperfectum: sed ista non distinguuntur specie: ergo &c. Probatur maior: quia hoc est disponi, vel ad virtutem, vel ad vitium, vel ad scientiam habere aliquid in esse imperfecto: & habere habitum est iam habere aliquid in esse perfecto. Et

Confir. 1. confirmatur ista ratio: Quia Aristoteles in ista prima specie qualitatis ita dicit: Et vna quidem species qualitatis habitus, & dispositio dicitur. Vbi sub vna specie hæc comprehendi asserit: ergo non sunt duæ species, & communiter dicuntur quatuor species qualitatis. At verò si dispositio, & habitus distinguuntur specie, non possunt dici quatuor species qualitatis, sed quinque ad minus: ergo &c. Et

Confir. 2. confir. secundò Quia scientia inchoata est eiusdem rationis cum perfecta; sed scientiam inchoatam appellat Aristoteles dispositionem: dispositio ergo & habitus non specie distinguuntur; & ægritudinem insanabilem Aristoteles vocat habitum, & postea numerat illam inter exempla dispositionis: ergo signũ est, quod habitus & dispositio sunt eiusdem speciei.

3. Argum. Tertiò. Habitus & dispositio non distinguuntur definitione: ergo neque specie. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Quia Aristoteles 5. Metaphysicæ, tex. 28. ita definit habitũ; & quod sit dispositio, qua modificatur aliquid secundum suam naturam benè vel malè in se, vel in ordine ad alterum, sed hæc definitio dispositioni conuenit, vt de se constat, ergo, &c.

4. Argum. Quartò, Vitia sunt habitus, siquidem opponuntur virtutibus contrariè, contraria autem sunt eiusdem generis proximi; sed vitium nõ differt à dispositione specie, ergo habitus & dispositio non distinguuntur specie. Probatur minor, quia vitium non habet caussas suæ diuturnitatis, quia, cum sit contra naturam rationalem, facilè corrumpitur & mouetur, ergo, &c.

5. Argum. Quintò. Opinio, quæ incipit produci per primum actum, est dispositio, & eadem continuatur & perficitur; sed perfecta est habitus; ergo habitus & dispositio non distinguuntur essentialiter, sed accidentaliter penes magis aut minus radicari in subiecto.

6. Argum. Sextò. Habitus habet caussam facilè mobilẽ, ergo est facilè mobilis. Antecedẽs patet, quia habitus generatur ex dispositione vltima; sed dispositio, etsi sit vltima, est facilè mobilis, ergo, &c. Probatur minor, quia vltima dispositio est essentialiter dispositio; ergo cõ-

uenit illi definitio, quæ est facilè mobilis. Si dicas, quod vltima dispositio in virtute præcedentium generet habitũ; Contra: nam vltima dispositio, & omnes actus præcedentes sunt dispositiones essentialiter, nec egrediuntur rationem dispositionis: ergo non egrediuntur rationem facilè mobilis. Si dicas, quod sumitur ratio difficilè mobilis ex ratione formali procedendi firma. Contra; nam aliàs sequeretur, quod vitium, opinio, &c. non essent habitus, quod est contra D. Thom. vt videbimus, nam supra dicta non procedunt ex rationibus firmis, sed caducis & friuolis, ergo, &c.

Præambula.

Controu. 1 Opinio. IN hac parte sunt variæ sententię. Aliqui conuicti sexto argumento, nullam dicunt virtutem moralem, nec vitium esse propriè habitus, sed solum debere dici dispositiones secundũ, vel contra naturam. *2. Opin.* Alii censent habitum & dispositionem solum accidentaliter differre penes magis, aut minus in subiecto radicari. Vnde per habitum, & dispositionem diuersi status eiusdem primæ speciei qualitatis designantur, sicut albedo intensa vt octo, & eadem vt quatuor, non sunt duæ species, sed vna tantum quæ magis aut minus perfecta est, propter maiorem, aut minorem in subiecto radicationem. Ita in proposito dicunt. *3. Opi. Suarez.* Suarez disputatione quadragesimasecunda, sectione septima, numero decimoquinto prolixè hæc dicit, quod in hac specie solum comprehenduntur qualitates perficientes animæ potentias, nam in qualitatibus corporis non est illa peculiaris ratio, quæ dictam speciem constituit, & ita habitus in illis nunquam distinguuntur à dispositione, sed accidentaliter per maiorem intensionem. Si verò accipiantur pro qualitatibus animæ habitus & dispositio, specie distinguuntur, accipiendo habitum pro principio primo concurrente cum potentia, & dispositionem pro actu. Secundò: nam ista constat specie differre, vt habitus scientiæ, & actus eius; si verò accipiantur habitus & dispositio pro principio primo, non specie differunt.

Reprehēditur Suar. Obsecro lectorem, vt ipsum legat, & prospiciet, quomodo nihil dicat tanta varietate verborum. Et velim, vt dicat mihi, quorsum Aristoteles in syllogismis tot arguendi modos posuerit, totq. docuerit figuras, si nunquam illis vtatur. Refert opinionem antiquissimam, &, ne illi adhærere videatur, verborum foliis contegit. Et vt rem hanc conformiter, ad placitum sanctissimi Doctoris decidamus, sit

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Cōtra secūdam opin. PRima conclusio. Magis probabile est, habitum & dispositionem in vniuersum specie differre. Hanc conclusionem habet Angelicus Doctor, vbi supra, & censet magis esse Aristoteli conformem. Et probatur primò. Nam illæ qualitates, quibus conuenit esse difficilè mobiles, alteram naturam habent ab illa, quam habent qualitates, quæ facilè dimouentur à subiecto: ergo ad minus specie differunt. Consequentia patet, *Probatur 1* antecedens probatur. Nam ex natura sua esse facilè & difficilè mobile nõ potest vni speciei competere, & cum sint res adeo differentes, vel constituunt, vel supponunt naturę diuersitatem. Prę- *Probatur 2* terea. Si aliqua dispositio non differat specie ab habitu, profectò esset scientia per duos, vel tres actus acquisita, sed hæc est habitus secundum Aristotelem, ergo habitus specie differt à dispositione. Maior patet ex litera Aristotelis, vbi dicit, quod scientia mediocriter acquisita est permanentium & eorum, quæ difficillimè mouentur. Et sicut supra dicta qualitas est habitus, etiamsi perfectè acquiratur, ita dantur aliæ qualitates, quæ, licet sunt intensissimæ, sunt dispositiones, quia ex natura sua sunt facilè mobiles, vt frigus & calor.

Ter-

Probat. 3. Tertiò probatur de habitibus, & dispositionibus animæ: Nam habitus, & dispositio habent diuersum formale obiectum: ergo specie differunt. Consequentia est bona, & antecedens probatur: Nam habitus temperantiæ habet pro obiecto delectabilia tactus & gustus, secundum rectam rationem cũ iucunditate, & facilitate, & totum hoc ingreditur rationem formalem obiecti habitus; dispositio verò habet pro obiecto idem cum difficultate & tristitia, & iste modus refunditur in rationem obiecti, & hinc fit, quod non est virtus, sicut de illa qualitate, quam continentiam vocamus, asserit D. Thom. non esse virtutem, quia solum datur, vt anima non rapiatur à passionibus, nec cum facilitate *Probat. 4.* operatur: ergò &c. Præterea: Habitus, & actus differunt, sicut habitus & dispositio: sed ista differunt specie: ergo omnis habitus & dispositio differunt specie. Consequentia probatur, quia eadẽ ratio in omnibus est dispositionibus, & habitibus, reperiturque in habitu, & actu perspicitur.

2. Concl. Qualitates corporea an sint perfectè habitus Secunda conclusio: In qualitatibus corporis etiam reperiuntur passiones, sed istæ non sunt perfectè habitus. Hãc conclusionem habet Diuus Thomas prima secundæ, quæstione quinquagesima, articulo primo, in corpore, & solutione ad secundum ita dicit Diuus Thomas. Ad secundum dicendum, quod dispositiones corporales non sunt simpliciter difficilè mobiles propter mutabilitatem corporalem caussarum, possunt autem esse difficilè mobiles per cõparationem ad tale subiectum, quia scilicet tali subiecto durante amoueri non possunt, vel quia sunt difficilè mobiles per cõparationẽ ad alias dispositiones: sed qualitates animæ sũt simpliciter difficilè mobiles ex sua ratione formali & natura, & ideo non dicit, quod qualitas difficilè mobilis simpliciter sit habitus, sed quod est, vt habitus, sicut in Græco habetur. Itaque qualitates corporales non habent ex sua natura nec ex caussis materialibus, vel corporalibus, quæ sint secundum naturam difficilè mobiles: sed hoc habent per accidens, vel ratione subiecti, vel diuturnitatis, vel aliquo alio modo extrinseco, vel ex conditionibus indiuiduantibus, vnde non sunt habitus. Sed contra. Nam Aristoteles dicit in prima specie in hæc verba: Sanitas & ægritudo sunt facilè mobiles, nisi fortè in his, quæ contingit per temporis longitudinem in naturam cuiuscunque transferri, vt insanabilis, vel difficilè mobilis existat affectus, quem iam quilibet habitudinem vocet. Respondetur, quod habitus tripliciter potest considerari ex doctrina Aristotelis in hoc capite. Vno modo habitus secundum rem tantum. Alio modo habitus secundum modum tantum. Et tertio modo, habitus secundum rẽ, & modum simul. Habitus secundum rem tantum est qualitas, quæ secundum suam naturam est difficilè mobilis, & non ex alio capite, quamuis possit illi competere, vt moueatur facilè, non ex natura sua, sed ex alia caussa, vel ratione subiecti, vel propter aliquam indispositionem, vel quia non est totaliter firmata. Et ita charitas, licet sit habitus, & de se difficilè mobilis, propter libertatem subiecti facilè perditur. Habitus secundum modum est, quando est quædam qualitas, quæ ex natura sua facilè est mobilis, nihilominus ab extrinseco difficilè dimouetur aliquando. Et isto modo Ethica dicitur habitus, non secundum rem, sed secundum modum; habet enim modum habitus ratione alicuius extrinseci. Nihilominus est dispositio, quia ex natura sua non habet caussas suæ difficultatis. Habitus secundum rem & modum simul est qualitas, quæ vtroque modo est immobilis, vt scientia plenè acquisita, qualis fuit in Angelico Doctore, & Aristotele; quia secundum se, & ratione subiecti, & modi habendi erat difficilè mobilis in illis. Et si dicas, contra: differentia vnius speciei non potest alteri competere, etiam per accidens: sed difficilè mobile est differentia habitus: ergo nullo modo alteri cõpetere potest. Respondetur, ita verum est, nam differentia habitus est difficilè mobile ex natura sua, & ab intrinseco, & hæc nun

Obiectio.

Solutio. Habitus accipitur tripliciter.

Obiectio.

Solutio.

quam alteri competit, nisi habitui. Et cum dicitur, difficile mobilis habitus, non dicitur, nec est omninò immobilis, potest enim corrumpi; & corrumpitur de facto, sed tamen cum difficultate.

3. Conclus. An opinio, vitiū error sint habitus in rigore.

Tertia conclusio. Vitia, opinio, & error sunt habitus. Hæc est aperta conclusio D. Tho. 1. 2. q. 51. art. 3. in corpore, vbi ita dicit: Vnde ex multis actibus rationis oportet caussari habitum opinatiuum (& loquebatur D. Tho. in rigorosa habitus significatione, quia in titulo quæstionis inquirit, vtrum per vnicum actum possit generari habitus; & affirmat aliquos multis actibus generari, alios verò vnico. Et inter illos, qui pluribus actibus generantur, ponit opinionem: ergo opinio ex D. Thoma habitus est, & idem dicit q. 53. articulo primo, de habitu vitii, & in proximè adducto in fine corporis idem dicit. Asserit enim ita; Vel etiam ex electione corrumpitur actus virtutis, vel vitii. Et idem asserit q. 54. in 1. 2. artic. 3. vbi ex professo probat, habitus vitiorum distingui ab habitibus virtutum, & quod habitus distinguantur penes bonum, vel malum. Et in solutionibus argumentorum sæpius dicit, vitia esse habitus. De errore non inueni expressum locum in Diuo Thoma. Sed eadem ratio est, atque de supra dictis. Sed aduerte, quod error in duplici est differentia. Aliqui sunt, quorum principia nullam prorsus habent apparentiam veri; vt sunt errores Mahometani, & etiam errores, qui fundantur in quibusdam principiis, quæ ratione naturali, seu experientia facilè dimouentur. Huiusmodi est error ille cuiusdam Salmanticensis Grammatici, qui dicit, niuem non esse albam, nec æstum aliquando, nec frigus vigere, & alii huiusmodi. Et isti errores habituales & actuales rationem dispositionum habent. Alii errores sunt, quorum principia falsa esse difficillimè cognoscitur, & isti dicuntur, si sint formati, esse habitus. Modò ergo tota conclusio probatur: Nam vitia, opiniones & errores aliquando ita dominantur subiecto, vt ipsum firmiter teneant, & sine difficultate maxima ab ipso dimoueri non possint & hoc ex natura sua, ergo, &c. Probatur minor: Nam postquam præcesserunt actus disponentes, & subiicientes subiectum, resultat qualitas quædam in virtute illorum, quæ ex natura sua habet firmiter & difficilè mobiliter possidere subiectum: quod vtinam non ita esset experientia exploratum, nam sicut albedo ex natura sua habet qualificare subiectum, & esse id, quo aliquid disgregat visum; ita supra dictæ qualitates, dum generantur, ex natura sua habent disponere subiectum in ordine ad naturam, taliter quod difficilè dimoueatur. Ex quo patet, sententiam Scoti falsam esse, qui dicit, supra dictas qualitates ex natura sua esse facilè mobiles, quia non innituntur firmis rationibus. Hoc enim non requiritur ad rationem habitus, quamuis requiratur ad rationem habitus, qui vnico actu generatur. Alii enim habitus, vt magis patebit in solutionibus argumentorum, etiamsi rationib. non firmis innitantur, sunt verè habitus, quia ex natura sua difficilè amouentur. Et hoc sufficit, & est expressa sententia nostra Aristotelis, qui primo posteriorum c. 26. & 6. Ethicorum expressè opinionem numerat inter habitus intellectuales.

Obseruatio Authoris. Duo genera errorū: qui différunt inter ea, & quid differat.

Probatur concl. quoad singulas partes.

Reijcitur Scotus.

4. Conclus. Quid sit dispositio propriè, & in rigore.

Quarta conclusio. Dispositiones sunt illæ qualitates, quæ facilè amouentur subiecto, & disponunt illud benè, vel malè in ordine ad suam naturam, vt actus voluntatis, & intellectus; & illæ dispositiones, quæ sunt in potentiis; & ex his actibus relinquuntur, quæ disponunt subiectum, vt per habitum perficiatur, quia illæ ex ratione sua sunt facilè mobiles. Cognitionem verò Angelicam, qua se naturaliter cognoscit, existimo esse habitum, quia ex natura sua est difficilè mobilis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

Ad primum dicitur, quod dispositio non fiat habitus, sed, præcedentibus multis actibus generetur vna qualitas natura sua difficilè mobilis, disponens subiectum benè, vel malè

malè in ordine ad suam naturam, quæ est habitus. Et ad confirmationem dicitur, quod illa dispositio antecedens corrumpitur adueniente habitu, quia per aduentum præstantioris formæ corrumpitur imperfecta, quæ disponit ad illam, sicut patet in embryone, qui corrumpitur per aduentum animæ rationalis in homine. Et secundò dicitur, quod habent repugnantiam, quia habitus inclinat ad obiectum cum facilitate, & iucunditate ex natura sua, & hoc non habet dispositio: Vnde obiectum est distinctum essentialiter, & ita adueniente habitu corrumpitur dispositio. Sed non intelligitur de dispositione, quæ est actus secundus, quæ benè stat cum habitu; Nec item dicimus, omnem dispositionem disponere ad habitum, quia dispositiones corporeæ non disponunt ad habitum corporalem, quia nullus talis datur, vt supra diximus ex Diuo Thoma. Et si dicas, quod vna species non disponit ad habendam aliam, cum ex æquo generis rationem participent, negatur hoc. Nam fides, & visio specie differunt, & fides cum reliquis virtutibus disponit ad visionem: & in mediis coloribus vnus disponit ad alterum introducendum; vt viride ad introductionem nigri.

Ad confir. 1. Solutio. *2. Solutio.* *Obiectio.* *Solutio.*

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur: quod differunt, sicut duæ species sub eodem genere, & perfectior species est habitus.

Ad conf. 1. Ad confirmationem respondetur, quod cum Aristoteles dixit, vnam speciem esse habitum, & dispositionem, explicuit per has duas species nobis notissimas genus subalternum commune ad has duas species, quod vocat primā speciem, & vnam huius prædicamenti, subalternam tamen.

Ad 2. conf. Ad secundam confirmationem respōdetur, quod scientia inchoata dicitur dispositio non essentialiter, sed quantū ad modum, quia habet modum dispositionis propriò, quando mediocriter est acquisita, est tamen essentialiter habitus, quia scientiæ habitus vnico generatur actu, vt dicit D. Thom. 1. 2. quæst. 52. articulo 3.

Ad 3. arg. Quomodo habitus vocetur dispositio. Ad tertium respondetur, quod habitus non est dispositio, quæ contra illum diuiditur, quia est ex natura sua difficilè mobilis, & dispositio facilè mobilis, licet, si accipitur vt est superior ad habitum & dispositionem, sic bene conueniunt in ratione dispositionis, quia conueniant in genere. Et hæc non importat nisi subiectum afficere in ordine ad naturam abstrahendo à benè, vel malè, facilè vel difficilè mobilis.

Ad 4. et 5. arg. Ad quartum & quintum patet ex cōclusionibus: sunt enim illi habitus ex natura sua difficilè mobiles.

Ad 6. arg. Quid requiratur, vt qualitas caussetur in aliquo? Ad sextum respondetur ex D. Thom. vbi supra, quod ad hoc, vt aliqua qualitas caussetur in aliquo, oportet vt actiuum totaliter vincat passiuum: & quia principium actiuum, quod est ratio, non totaliter potest super vincere appetitiuam potentiam in vno actu, quia appetitiua potentia se habet diuersimodè ad multa: iudicat enim per rationem aliquid appetendum in vno actu secundum particulares rationes, & circumstantias. Vnde in hoc non totaliter vincitur appetitiua potentia, vt feratur in idem, vt in pluribus, per modum naturæ, quod pertinent ad habitum virtutis, ideo non potest caussari vnico actu, sed pluribus; habitus verò scientiæ vnico actu generatur, quia conuincitur intellectus vnica demonstratione. Requiruntur igitur actus isti antecedentes, vt principium effectiuum habitus naturalis, & ita resultat ex illis habitus productus, qui ex natura sua est difficilè mobilis. Nam quamuis caussa producens sit dispositio, res producta habet maiorem firmitatem, quam dispositio concurrens in genere caussæ efficientis: itaque non habet, vt à ratione formali, habitus à dispositione suam immobilitatem difficilem: sed ex sua natura, quia est qualitas subiiciens subiectum, & ita difficilè mobilis. Et subiicit subiectum, vt dimoueatur cum difficultate virtute præcedentium dispositionum, sicut calor producit ignem in genere dispositionis, & ignis non habet suam rationem formalem a calore,

Quare habitus non caussēt ex vno actu, sed ex pluribus.

lore, sed a sua differentia, ita in proposito. Ex hoc patet, falsam esse opinionē Suarez, vbi supra, qui censuit, esse magis probabilem, cum oppositum Diuus Thomas, & ratio dicant.

Reijcitur Suarez.

Disputationis gratia defenditur vt aliqualiter probabile, habitum & dispositionē differre tantum accidentaliter.

In secunda parte quæstionis huius defendendum est, licet non vt ita probabile, habitum & dispositionem differre solum accidentaliter. Nam ita asserit D. Th. in loco adducto in principio quæstionis; nec differunt aliter (loquendo de dispositionibus habitualibus) habitus & dispositio, quam, differāt puer, & idem factus vir. Itaque cum producit intellectus noster, vel voluntas, vel aliæ potentiæ capaces habitus, illi actus relinquunt in subiecto aliquam qualitatem imperfectam, & illa augetur per subsequentes actus, ita vt per maiorem in subiecto radicationem obtineat perfectionem illam, secundum quam dicatur habitus. Et quia illa imperfectio non est de sua ratione, potest attingere, vt sit habitus illa qualitas, quia erat dispositio. Sicut albedo, vt quinque, potest esse, vt decem, quia esse vt quinque non est de sua ratione. Et iste dicendi modus habet probabilitatem in Aristotele, qui dicit, vnam speciem qualitatis esse habitum & dispositionem. Nam si velles explicare aliud genus subalternum, non deficeret ibi nomen aliud. Nec iste modus explicandi speciei est veritus Aristoteli, nisi in hac materia, quia sunt eiusdem speciei. Et illam sententiā sequuntur viri grauiores Boetius, & Albertus, & Diu. Thomas censet probabilem. Itaque essentia huius speciei in hac opinione est, illam scilicet esse qualitatem disponentem naturam bene vel malè. Quod verò sit facilè vel difficilè mobilis, illi accidit. Et si dicas, actus, & habitus sunt dispositiones, & differunt specie: ergo hæc sententia est falsa. Respondetur, quod actus, & habitus possunt considerari in ratione dispositionis, & sic sunt eiusdem speciei, quia disponunt subiectum benè vel malè in ordine ad naturam. Quod verò habitus sit diuturnior, hoc est huius speciei accidens. Si verò considerentur in ratione actus primi & secundi, sic specie differunt. Et si dicas; vnum definitur per aliud, ergo differunt specie, quia nunquam ea, quæ sunt vnius speciei, ita se habent. Respondetur, negando consequentiam, & instatur cognitione, qua cognosco me cognoscere: quæ cognitiones sunt in genere dispositionis eiusdem speciei, licet alio titulo distinguantur. Aliqui dicunt, D. Th. loqui solum de dispositionibus habitualibus & non de illis, quæ se habent per modum actus secundi. Sed ego non video rationem huius. Et si dicas, quod habitus est difficilè mobilis ex natura sua, quod non habet dispositio; ergo specie differunt: ergo hæc sententia est falsa. Respondetur, quod habitus non ex natura huius speciei est difficilè mobilis, sed quia est in subiecto radicatus. Hæc enim species quæ per hæc duo designatur, per habitum, scilicet, & dispositionem, nec potest esse radicata, vel non in subiecto, sed solum disponere benè vel malè, in ordine ad naturam; reliqua sunt accidentia. Sicut homo non petit, nisi a se animal rationale, quod verò sit puer, & quod sit vir, illi accidunt. Et per hæc principia omnia argumenta, quæ contra hanc sententiam fieri possunt, dissoluēs. Et huic quæstioni finem imponamus illis verbis Angelici Doctoris, q. 7 de malo ar. 2. & 4. ad quartum, vbi sic ait; Difficilè mobile non est differentia constitutiua habitus; neque enim dispositio & habitus sunt diuersæ speciei, alioquin nō posset vna & eadem qualitas, quæ primo fuit dispositio, postea fieri habitus, sed facilè mobile & difficilè mobile se habent, sicut perfectum & imperfectum circa eandē rem. Et D. Th. sequuntur Aegidius, & multi alii in prædicamento qualitatis. Vide Alens. 4. p. q. 9. membro 3. art. 2. § 1. Et ratio potissima huius sententiæ est, quia dispositio sit habitus, ergo non differunt specie, nam ea, quæ specie differunt, continuari non possunt. Ex quo infertur, rationem dispositionis eandem esse cum habituatione. Ethica enim est dispositio, licet ex radicatione in subiecto, & per accidens habeat modum habitus.

In quo consistat essentia primæ speciei qualitatis, apud tenentes, habitum, & dispositionem esse vnam, & eandem speciē essentialiter.

Soluitur quædā obiectio.

Difficultas ardua.

Solutio notāda, per q̄ soluuntur omnia argumēta adducibilia contra præfatū modū dicendi.

Locus Diui Tho. vrgentissimus pro hoc modo dicendi.

Corollariū.

QVAE-

QVÆSTIO LIX.

Vtrum secunda species qualitatis distinguatur à prima, & quomodo.

1. Argum. ET videtur, quod nõ: Quia species intelligibiles sũt potentiã, vt dictum est, & etiam sunt dispositiones, quia disponũt subiectum conformiter ad suã naturam, scilicet ad intelligere; ergo prima & secunda species non distinguuntur, aliàs idem secundum vnam rationẽ non esset in illis speciebus.

2. Argum. Secundò. Aliquæ qualitates sunt in prima specie, quæ disponunt in ordinẽ ad operationem, sicut qualitates secundæ speciei; ergo nullo modo differunt. Probatur consequentia; Quia, si differunt, maximè penes hoc deberent differre. Antecedens patet, quia prudẽtia, & ars, & alia huiusmodi disponunt in ordine ad operationem, quinimo & multi habitus, qui sunt in prima specie. Et si dicas, quod disponunt benè vel malè. Solutio. Contra: Nam datur aliquis actus indifferens, vt ire in agrum, qui est indifferens, ergo habitus genitus ex huiusmodi actibus erit indifferens, & ita nec disponet benè vel malè. Impugnat. Et confirmatur secundò: Nam multæ qualitates corporales sunt, quæ nec sunt bonæ, vel malæ moraliter, vt calor, & frigus, & istæ pertinent ad primam speciem qualitatis, ergo non conuenit illis qualitatibus, quod benè vel malè disponant, nam benè vel malè disponere ad genus moris pertinet. Confirm.

3. Argum. Tertiò. Naturalis potentia non potest esse species qualitatis, ergo malè ab Aristotele ponitur vna species eius. Probatur antecedens: Est quidem transcendens, quod diuagatur per omnia prædicamenta; nam in quolibet prædicamento est ens, quod diuiditur per actum & potentiam. Et confirmat. Nam naturalis impotentia formaliter dicit priuationem; at priuatio non ponitur directè in prædicamento, ergo non constituit speciem eius. Confirm. 1. Et confir. Nam naturalis potentia & impotentia vel sunt idem, quod potentia actiua, & passiua, vel non. Si primum, cur hoc non dixit Aristoteles, & vocauit impotentiam passiuam potentiam? Si non sunt idem, est necesse, quod vtraque sit actiua, & ita non erit impotentia. Vel passiua, & hoc est falsum; nam potentia actiua in hoc est prædicamento. Confir. 2.

4. Argum. Quartò probatur, quod ista species malè collocetur. Nam prius est naturalis potentia, quam habitus, ergo prius erat numeranda; malè ergo collocatur in secundo loco. Quod enim prius natura quodlibet habet, sunt potentię operatiuæ; quia per seipsum non operatur, & postmodum aduenitunt habitus, vt benè vel malè operetur cum illis.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Vera differentia inter primam & secundam speciẽ qualitatis non consistit in alio, nisi in hoc, quod prima species disponit subiectum benè vel malè in ordine ad naturam, & si est habitus operatiuus, datur ad benè vel malè operandum. Secunda verò species est qualitas, per quam disponitur subiectum absolutè ad operandum abstrahendo ab hoc, quod est benè vel malè. Controuer. 1. Conclus. opinio Authoris. Hęc conclusio ponitur contra varias opiniones, quas Soto, & D. Tho. de hac re referunt; verum est ipsius D. Thom. 1. 2. quæst. 49 artic. 2. vbi ita dicit, quod habitus est dispositio secundum naturam, & quia forma & natura rei est finis, & cuius caussa fit aliquid, vt dicitur, 2. Physicorum, in prima specie considератur bonum & malum, & etiam facilè & difficilè mobile, secundum quod aliqua natura est finis generationis & motus; & ita Philosophus dicit quinto Metaphysicæ, quod habitus est dispositio, secundum quam aliquis disponitur benè, vel malè. Et idem dicit 2. Ethicorũ; quando enim est motus conueniens naturæ Opiniones cõtrariæ referuntur à D. Thom. et Soto.

Digitized by Google

Multis locis D. Thoe explicatur, in quo non differant essentialiter habitus & dispositio ab vna parte, & naturalis potentia vel impotentia ab alia.

turæ rei, tunc habet rationem boni, quã do non conuenit, ratione, mali, & quia natura est id, quod primò consideratur in re, ideo habitus ponitur prima species qualitatis, & dicit quod ad secundam speciem qualitatis solum attinet, quod aliquid facilè, vel difficilè fiat, vel quod sit citò transiens, aut diuturnum, non autem consideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni vel mali; quia motus vel passiones non habent rationem finis, itaque solum secunda species dicit ordinem ad actionem & passionem, vt aliquid producibile, vel susceptibile, abstrahendo à bene vel malè. Ecce sententiam D. Thom. & artic. 3. dicit: Est enim de ratione habitus, vt importet habitudinem quandam in ordine ad naturam rei, secundum quod conuenit, sed natura rei, quæ est finis generationis, vlterius etiam ordinatur ad alium finem, qui vel est operatio, vel aliquid operatum, ad quod genus peruenit per operationem. Vnde habitus non solum importat ordinem ad ipsam naturam rei, sed etiam consequenter ad operationem, in quantum est finis naturę, vel perducens ad finem. Vnde in quinto Metaphysicæ dicitur, quod habitus est dispositio, secundum quam benè vel malè disponitur dispositum, aut secundum se, id est, secundum suam naturam, aut ad aliud, id est, in ordine ad finem. Itaque ratio habitus est disponere naturam benè vel malè, & super hoc addit, quod sit difficilè mobilis; dispositio vero est, quæ disponit naturam benè vel malè, facilè mobilis. At verò potentia in sua ratione non importat, nisi quod sit principium agendi, vel patiendi, vt statim dicemus. Et ideo non dicit in sua ratione bonum vel malum. Potens enim dicitur, qui operari potest, seu pati, siue hoc fiat benè vel malè. Habitus enim, quia sunt determinationes quædam vel naturæ, vel potentiarum, debent dicere istum modum. Potentia verò, quia absolutè est principium, non debet dicere istum modum benè vel malè. Et hæc est doctrina Caiet. Soti, & Alberti, & omnium Thomistarum in his articulis, & in hoc prædicamento.

Controuer. an naturalis potentia & impotentia differãt specie.

Vtraque opinio probabilis, probabilior tamen, quod differãt ad aures D. Thom.

Secunda conclusio: Magis probabile est, quod naturalis potentia & impotentia differant specie, licet oppositum sit probabile. Et prima pars conclusionis satis patet, si accipiatur naturalis potẽtia pro potentia actiua, & impotentia pro passiua, nam potentia actiua & passiua specie distinguuntur, ergo naturalis potentia & impotentia specie differunt. Et quod accipiatur sic, videtur colligi apertè ex D. Thom. supra dicto articulo secundo, quæst. 49. in prima secũdæ, vbi sic dicit; Modus autem, seu determinatio subiecti secũdum actionem & passionem attenditur in secunda, vel tertia specie qualitatis, & ideo in vtraque consideratur, quod aliquid facilè vel difficilè fiat, vel quod sit citò transiens, aut diuturnum. Vbi D. Thom. videtur docere, secundam speciem qualitatis consistere in principio actiuo & passiuo: siquidem ibi consideratur actio, & passio. Et Aristoteles in hoc prædicamẽto hoc ipsum indicat, dicens; aliud genus qualitatis est, secundum quod pugillatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimur, & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Si ergò hęc secunda species est genus, potentia & impotentia specie differunt. Et præterea probatur argumento fortissimo: Omnis potentia vel est actiua, vel passiua, (relinquimus modò obedientialem potentiam, quæ non distinguitur à re, sed est ipsa res, quatenus de ea Deus, quidquid voluerit, faceret) & non datur potentia neutra, vt articulo primo primæ partis disputari solet: ergo istæ potentiæ, quæ constituunt hanc speciem, seu quæ continentur sub genere isto subalterno, sunt potentia actiua, & passiua, per quod explicatur genus subalternum, quod est potentia accidentalis: sed voluit Aristoteles explicare genus hoc per species, quæ continentur sub genere illo subalterno immediatè, vt eundem seruaret ordinem in explicatione harum specierum.

Argumentum forte pro conclusione.

Secunda verò pars probatur, quia per naturalem impotentiam non voluit

luit Aristoteles explicare, nisi potentiam debilem, & per naturalem potentiam, potentiam fortem in suo actu, siue illæ potentiæ sint actiuæ, siue passiuæ. Itaque naturalis potentia est potentia perfecta in sua ratione, siue hoc habeat actiuè, sicut potentia visiua iuuenis naturalis potentia dicitur, & potentia senis naturalis impotentia: quia vna visionem habet fortem, alia debilem; & in passiuis illa, quæ resistit contrario fortiter potentia dicitur, quæ debiliter impotentia: sed illa constat accidentaliter tantum differre: ergo &c. Hæc sentētia est Fratris, Gratia Dei ordinis Prędicatorum, in hoc prędicamento, qui optimè, & clarissimè Aristotelis explicat textum. Aduerte in hac conclusione, quod illæ potentiæ debent esse naturales, & non acquisitæ, quia tunc sunt habitus, & pertinent ad primam speciem qualitatis, vt optimè aduertit hic Caietanus, & ad hanc speciem pertinent omnia principia immediata operationum, siue pertineant ad corpus, siue ad animam.

Quid intelligat Arist. per naturalem potentiam, & impotentiam.

Obseruatio ex Caiet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. resp.

AD primum respondetur, quod supra diximus, species pertinere ad naturalem potentiam, quia concurrunt cum potentia, vt vnum principium non benè operandi, sed simpliciter operandi: nec potentia cogitatiua sine speciebus potest vllo modo concurrere ad cognitionem.

Obiectio ex D. Tho.

Solutio.

Sed contra: nam Diuus Thomas prima 2. quæstione 50 articulo 6. in corpore, & quæstione 51. articu. primo, dicit, esse habitus. Respondetur, quod species Angelicæ sunt habitus, & potentiæ propter plenam luminis participationem. Et ita, quatenus sunt principia intellectionis, sunt species; quatenus verò determinant intellectum, vt benè intelligat, dicuntur scientiæ & habitus. Ceterum secundum diuersas rationes formales, si de nostris speciebus sit sermo, vocantur à Diuo Thoma habitus duplici de caussa. Primò quantum ad modum, quia superueniunt potentiæ cum diuturnitate. Secundò ratione ordinationis, quia species ordinatæ dicuntur habitus scientiæ, & quia ordinantur per habitus, & ratione habitus prouenit in illis ordinatio, ita illæ species non in se consideratæ, sed in sua caussa ordinante habitus dicuntur; sed potius dicitur habitus caussæ ordinans, de quo supra diximus.

Quare species nostræ intelligibiles vocētur habitus, species verò Angelorum naturales potentiæ.

Ad 2. arg.

Ad secundum resp. quod illæ qualitates disponunt in ordine ad operationem, non absolutè, sed vt conformiter fiat ad naturam, & ita disponūt ad operationem, vt benè fiat, non vt absolutè fiat, quod est proprium potentiæ. Ad replicam resp. quod, vt demonstrat Diuus Thomas prima 2. q. 18. art 9. nullus actus in indiuiduo est indifferens, sed omnis est bonus, vel malus, quia vel fit, vt debet, cum fine & omnibus circumstantiis, & sic erit bonus, vel deficit aliquid ex his, & sic erit malus. Vnde fictio est talis indifferens habitus moraliter, naturaliter etiam non potest dari dispositio indifferens, quia si est conformiter, erit mala. Ad rationem: ergo ad habitum & dispositiones pertinet benè vel malè disponere naturam, siue moraliter, siue physicè: & per hoc patet ad vltimam confirmationem.

Ad replicā.

Ad 3. arg.

Ad tertium respond. ex Diuo Thom. opusc. 48. quod potentia & actus accipiuntur transcendentaliter pro re, quæ non est, sed potest esse, & talis dicitur potentia. Alio modo pro re, quę est, & talis dicitur actus, & ista sunt in eodem genere, nam in eodem prædicamento, vbi est homo in actu, est homo in potentia; & isto modo non accipitur potentia in præsentiarum, sed pro principio agendi in aliud, vel patiendi, & isto modo sunt in prædicamento qualitatis. Ad confirma. resp. quod non dicit impotentia priuationem, sed uel potentiam passiuam, vel debile principium agēdi, vel patiendi, & ita, in communi modo loquendi, hominem parum potentem vocamus impotentem. Ad aliam confir. patet ex conclusione secunda.

Ad confir.

Digitized by Google

Ad 4. arg. *1. Solutio.* Ad quartum resp. quod quamuis potentia sit posterior habitu, via generationis, non tamen via perfectionis, & hac ratione primo loco collocatur habitus. *2. Solutio.* Vel secundo resp. quod quia disponit naturam, quæ est prior, & hoc in ordine ad finem, ideo primo collocatur loco. Vnde D. Thom. quæstion. 49. articulo tertio, ad secundum ita dicit: *Explicatur locus D. Thom.* Non est de ratione habitus, quod respiciat potentiam, sed quod respiciat naturam, & quia natura præcedit actionem, quam respicit potentia, ideo prior species qualitatis ponitur habitus, quam potentia. Vult dicere D. Thom. quod saluatur ratio habitus, sine ordine ad operationem primò & per se, vt patet in gratia. Et si consideremus dispositionem, hoc ipsum reperitur in sanitate corporali. Et potentia nunquam intelligitur sine ordine ad actionem & passionem, & ideo primo loco ponitur habitus, vel dispositio, quam potentia & impotentia.

QVÆSTIO LX.

Quid sint passio, & passibilis qualitas, & quomodo differant.

1. Argum. ET videtur, quod non differant: Quia robor transiens est passio, & permanens est passibilis qualitas; sed color parum, vel multum durans eiusdem speciei est, ergo passio & passibilis qualitas eiusdem sunt speciei. Minor probatur; quia parum, vel multum durare non variat speciem, vt patet in omnibus entibus, & speciebus. *Confirm.* Et confir. quia passio est sextum prædicamentum; ergo non potest esse species huius prædicamenti: prædicamenta namque impermixta sunt in suis rationibus formalibus, & primò diuersa.

2. Argum. Secundò. Passibilis qualitas est vna species huius prædicamenti, & dicitur talis, quia passionem caussat in sensibus, seu caussare potest; hoc autē est aliquid pertinens ad prædicamentum qualitatis: nam caussare passionem est agere, & posse caussare hanc passionem est essentia potentiæ actiuæ; malè ergo Arist. dixit passibilem qualitatem esse huius prædicamenti tertiam speciem, sed vel erit actio, vel erit potentia actiua, quorum neutrum est huius speciei.

Tertiò: Arist. dixit in textu: Quia autem ex his, quæ facilè soluuntur, & citò transeunt, & fiunt, passiones dicuntur: non enim dicimur secundum eas quales, neque enim, qui propter verecundiam rubeus factus est, rubeus dicitur, nec cui pallor propter timorem venit, pallidus est, sed magis quod aliquid passus sit: quare passiones huiusmodi dicuntur, qualitates verò minimè; ergo passio non est species qualitatis: Probatur consequentia; Quia qualitas est genus; & hæc est bona consequentia; non est animal, ergo non est aliqua species animalis: quia à negatione superioris ad negationem inferioris maximè vniuocè est bona consequentia; ergo, si passio non est qualitas, vt inquit Aristoteles, nec erit aliqua species qualitatis. *3. Argum.* Et confirmatur: Nam si passio est qualitas, sequitur, quod non possit esse cum qualitate sibi contraria, hoc autem est falsum, ergo, &c. *Confirm.* Sequela patet, quia in gradibus intensis contraria ab eodem subiecto se expellunt. Minor probatur, quia rubicundus color, & pallor opponuntur, & non sunt in eadem parte subiecti; sed rubicundus, si patiatur timorem, pallescit, ergo vel non manet rubicundus, quod non potest dici; vel pallor non est qualitas, aliàs expelleret ruborem ab eodem subiecto, cum, si sit qualitas, debeat esse qualitas illi opposita.

4. Argum. Quartò. Lumen gloriæ collatum Paulo in raptu, & similiter visio erant passiones; at verò visio & lumen gloriæ, quæ modo habet, est beatitudo; in raptu non fuit beatitudo: & ita specie differunt, ergo, &c.

5. Argum. Quintò. De ratione aliquarum qualitatum est, quod parum temporis durent, vt: sonus, lumen, actus intelligendi,

di, verbum; ergo ex natura sua sunt passiones: & aliæ sunt, quæ ex natura sua multum durant, vt calor in igne, &c. ergo istæ ex natura sua specie differunt, si quidem ex natura sua habent multum, vel paucum durare. Vnde Diuus Thomas quæst. 49. artic. 2. supra citato dicit, quod in tertia specie, & in prima reperitur facilè & difficilè mobile, vel quod sit citò transiens, aut diuturnum; sed in prima specie facilè aut difficilè variant qualitates ex sua natura, ergo & in ista tertia: & ita differunt specie.

6. Argum. Sextò: Passiones dicuntur, quæ caussantur ex aliqua passione, sed caussari ex passione cito transeunte quid extrinsecum est ad rationem qualitatis, & similiter est dicendum de hoc, quod est caussari ab aliqua passione diuturna: ergo non est sumenda diuersitas huius speciei ab aliis per huiusmodi principia extrinseca, nec etiam passio, & passibilis qualitas inter se hac ratione distinguuntur: id enim, à quo sumitur distinctio, intrinsecum debet esse, maximè in absolutis.

7. Argum. Septimum argumentum. Quia, nisi hæc sententia esset vera, sequeretur, quod species visibilis producta in diaphano ad nullam speciem qualitatis pertineret, hoc autem est falsum, ergo, &c. Probatur maior, quia non est habitus, cum non sit difficilè mobilis à diaphano; tum quia habitus propriè non est in corpore, nec dispositio, quia non disponit ad benè vel malè esse diaphani; nec est naturalis potentia, quia non est principium operationis in aere, nec passio, nec passibilis qualitas, quia nec est effectus, nec caussa passionis in aere, quia aer non alteratur, nec destruitur per receptionem specierum visibilium. Quod non sit forma, vel figura, satis constat. Sed in ista sententia est passibilis qualitas, quia aer recipiendo has species perficitur. *Confirm.* Et confirmatur hoc argumentum, quia ratio huius speciei melius explicatur per hoc, quod sit effectus passionis, quam per hoc, quod est esse principium, quia hoc ad secundam speciem pertinet. Et isti etiam authores dicunt, passionem & passibilem qualitatem solum differre accidentaliter, quia passibilis qualitas est diuturnior, non verò passio.

8. Argum. Octauum argumentum: Quia aliquæ qualitates sunt, quæ dicuntur passibiles in ordine ad passionem in appetitu; ergo omnes. Probatur consequentia, quoniam aliàs Aristot. æquiuocè vteretur nomine passionis. Antecedens probatur ex eodem. Quia, postquam dixit, quod color citò transiens fit ex verecundia, dicit idem esse dicendum de coloribus permanentibus; sed color ex verecundia dicitur passibilis in ordine ad passionem in appetitu, ergo omnes colores, & reliquæ qualitates passibiles hac ratione dicuntur. Et con- *Confirm.* firmatur: Nam si ita dicatur passibilis qualitas, saluari possunt omnia, quæ dixit Aristoteles in textu, quod aliquæ qualitates sunt, quæ caussant passionem in appetitu, aliquæ caussantur. Quod si à passione, quæ est formæ receptio cum expulsione contrarii, dicerentur, minimè saluari possent. Dicit enim Aristot. quod passibiles qualitates dicuntur, non quia sunt formæ, in quarum receptione subiectum patiatur; hoc enim falsum est: nam aqua patitur in receptione formæ cum expulsione contrarii, ergo dicendæ sunt passibiles qualitates à passione appetitus sensitiui, quæ caussat passionem, vel caussatur ex passione tali. Et circa distinctionem passionis à passibili qualitate dicit, solum distingui secundum motum, quia passio importat qualitatem facilè mobilem, passibilis qualitas qualitatem difficilè mobilem. Hæc autem distinctio solum videtur esse accidentalis secundum Caietanum.

Duo discutienda in hac quæst. In hac quæstione duo sunt tractanda. Primum, in quo consistat ratio passionis & passibilis qualitatis. Et secundum, an differant essentialiter; & consequenter videbimus, si aliquæ qualitates ad hanc reducantur speciem.

Controu. In hac re sunt variæ opiniones, nec Angelicus Doctor in hac re multum apertè loquitur. *1. Sent.* Aliqui censent passibiles qualitates dici illas, quæ prouenjunt à quacunque passione, siue perfectiua, siue corruptiua. Vnde omnis qualitas,

Digitized by Google

qualitas, quæcunque illa sit, considerata in ordine ad passionem, ita vt sit effectus passionis cuiuscunque, ad hanc speciem pertinet. Et probatur septimo argumento facto.

2. Sentent. Caiet. Secunda sententia est Domini Caiet. qui in hoc cap. dicit, passibiles qualitates dici a passione, secundum quod passio accipitur à passionibus appetitus sẽsitiui, prout à delectatione, tristitia, timore, de quibus passionibus D. Thom. 1.2. longam fecit disputationem: itaque passibiles qualitates sunt, quæ caussant passiones in appetitu supra dictas, aut sunt effectus passionum illarum. Et probatur 8. arg. facto.

3. Sentẽtia Soti: Sapientissimus Magister Soto dicit, passionem, & passibilem qualitatem differre accidentaliter, penes magis, aut minus diuturnum; & quod ratio earum consistit in hoc, quod sint causa, vel effectus passionum. Non tamen explicat, quomodo accipiatur passio, sed videtur indifferenter loqui de passione. Nam aliquando videtur loqui de passione sensus, aliquando verò de passione rerum insensibilium.

Præambula ad quæstionem.

Fundamentum pro discutiẽda veritate. Passio quadrupliciter dici potest. PRo explicatione ergo veritatis notandum est, passionem quadrifariã sumi. Primo modo passio accipitur pro omni receptione, siue perfectiua tantum, siue corruptiua contrarii, & hoc modo se extendit ad receptionem caloris, tristitiæ, intellectionis; & ita dicitur intelligere quoddam pati. Itaque hoc modo non solum patitur homo, quando recipit calorem, quando tristatur, sed etiam quando intelligit. Secundo modo accipitur magis strictè pro receptione alicuius formæ, cum expulsione sui contrarii: & hoc modo dicimus aquam calefieri, & hominem comburi. Tertio modo transsumptiuè pro operatione appetitus sensitiui, prout ira, gaudium, dolor, & spes passiones animæ dicuntur, quod per illas anima ad res obiectas quodammodo transferatur passione corporali, vt materia subseruiente, quia passiones istæ habent corporalem transmutationem annexã; & etiam, quia interdum has passiones inuitus patitur homo, meritò passiones vocantur, & non actiones, & operationes. Quarto modo accipitur hic ab Aristotele pro qualitate sensibili existente in transitu per motum passionis, & quia passio, cum sit motus, vel constat in motu, esse fluens habet, ideo transfertur, vt accipitur pro ista qualitate tertiæ speciei, quæ passio dicitur. Tota ergo difficultas in hoc consistit, vt sciamus, quo modo accipiat passionem, & quomodo qualitatem passibilem à passione, vt ab effectu, vel vt à caussa nominarit: *Difficultas huius quæstionis in quo consistat?* Quomodo namque sit accipienda passio, quando Aristoteles dixit, passibilem qualitatem esse speciem tertiam, an primo, an secundo, an tertio, an quarto modo, iam explicabimus.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Quid intelligat apud D. Thõ. per passibilem qualitatẽ? PRima conclusio: Mihi videtur magis probabile in doctrina D. Thom. quod passibilis qualitas dicatur a passione primo modo accepta. Itaque qualitas, quæ est producta ex passione, vel quæ caussat passionem, illo modo dicitur passibilis qualitas, siue illa passio sit in sensibus, siue non. Et probatur ista conclusio ex D Tho. 1.2. quæstione 49. ar. 2. in corpore, vbi sic dicit: Modus autem, seu determinatio subiecti secundum actionem & passionem ostenditur in secunda, vel tertia specie qualitatis, & ideo in vtraque consideratur, quod aliquid facilè vel difficilè fiat, vel quod sit citò transiens, aut diuturnum. *Locus Diui Thom. pro concl. pulcra.* Vbi D. Thomas passionem absolutè accipit, & actionem, non restringens illas ad passionem sensitiuam, gaudium, iram, &c. nec ad passionem in potentiis exterioribus caussatam. Et magis patet, quod sit iste sensus D. Thomæ, quod in prima specie actio accipitur communiter, quia dispositiones corporales sunt in illa specie, & habitus intellectuales, & tamen isti non versantur circa actiones appetitus, ergo passio cum accipia-

Digitized by Google

accipiatur à Diuo Thoma eodem modo, quo actio, cum dicit in his speciebus reperiri actionem & passionem, eodē modo est accipienda illimitatè, & primo modo. Et probatur ista conclusio septimo argumento à nobis facto: Nam species sensibiles in aere sunt qualitates, & non possunt esse, nisi passiones, vel passibiles qualitates, & tamen non à passione sensibili, ergo à passione primo modo accepta.

1. Ratio. Cōclusion.

Præterea, vt hanc conclusionem intelligamus, notandum est, quod qualitas huius speciei in seipsa debet habere rationem genericam & specificam, secundum quam constituatur in hac specie, quæ debet esse illi intrinseca, licet hanc rationem intrinsecam explicemus per aliquid extrinsecum illi, scilicet per passionem, quam caussat, vel à qua caussatur; debet enim species hæc esse talis qualitas, & taliter qualificare subiectū, in quo est. Nam ratio qualitatis sumitur per ordinem ad proprium subiectum, in quo est, sed quia hæc essentia obscurè cognoscitur, cognoscimus nos illam, & explicamus per ea, quæ sunt sibi annexa, scilicet per passionem antecedentem, à qua caussatur, vel subsequentem, quam infert. Et Caiet. colligit eius essentiam per passionem sensibilis appetitus, Soto per passionem, quæ fit cum abiectione contrarii. Nos autem in hac conclusione colligimus huius speciei essentiam per passionem primo modo acceptam, siue sit appetitus, siue sit intellectus, siue sit corruptiua, siue perfectiua, siue sit cum expulsione contrarii, siue non. Nam illa qualitas distinctam essentiam habet ab aliis, quæ est cum huiusmodi passione necessariò & intrinsecè: itaque ex sua natura exposcit hæc habere sibi annexa, siue sit propria passio illius, vel aliquid ad modum illius se habens.

2. Ratio.

Speculatio Caiet. ac Soti.

Et si dicas; quod eadem qualitas ad multas pertinebit species, seu quod omnes qualitates ad hanc pertinebunt speciem. Respondetur, quod nulla formaliter ad hanc pertinebit: quia hæc est ratio propria huius speciei, licet hæc ratio materialiter cum aliis speciebus possit coincidere, de quo dicemus postea. Per hoc patet ad multa argumenta, quæ contra hanc conclusionem possent fieri.

Obiectio.

Solutio.

Secunda conclusio: Probabilis est opinio Caietani, quod passibilis qualitas dicatur à passione appetitus sensitiui, quia caussat illam passionem, vel quia ex illa caussatur passione.

2. Conclus. Opinio Caiet. probabilis in doctrina Aut.

Hæc conclusio maximum fundamentum habet in textu Aristotelis, à quo dulcedo, amaritudo, albedo, calor, & frigus dicuntur qualitates huius speciei, & dicit: Dulcedo enim aliquam passionem secundum gustum efficit, & calor secundum tactum, similiter & aliæ, & albedinem, & nigredinem, & alios colores dicit esse qualitates, non quia caussent passionem in visu, sed quia ex passione caussantur.

Ex quibus sic argumentor. Supra dictæ sunt veræ qualitates passibiles, & non caussant passionem in appetitu sensitiuo, & melius respectu visus sunt passibiles qualitates, & nec caussant respectu illius passionem, nec caussantur à passionibus sensitiuis: ergo, &c. Hæc conclusio etiam confirmatur rationibus præcedentis. Videatur Diuus Thomas in quinto, capite de quali, tertia specie, vbi dicit, qualitates corporum pertinere ad tertiam speciem, vt calidum & frigidum, ergo non solum passiones animæ: ergo magis probabilis est opinio Magistri Soti, quod istæ qualitates passibiles dicuntur, quia fiunt cum passione corruptiua, vel illam caussant in sensibus, quia isto modo passio magis propriè dicitur. Sed adhuc restat difficultas circa qualitates spirituales, & circa species intelligibiles. Et posset dicere ista opinio, quod illæ qualitates spirituales non sunt huius speciei, & species visibiles sunt dispositiones, quia benè disponunt subiectum secundum naturam diaphani. Et idem de luce, & maximè, quia ibi sunt in via ad disponendum potentias sensitiuas, & ita dispositio est, quæ disponit subiectum, vel est in via ad disponendum subiectum, quia ibi dicuntur species visibiles, non quia aer videat, nec possit illis videre, sed

Opinio Soti probabilior.

Difficultas de qualitatibus spiritualibus, et speciebus intelligibilibus.

quia ibi sunt in via, vt visus per alias caussatas ab illis videat.

3 Conclus. Tertia conclusio; Passio & passibilis qualitas non differunt specie, sed solum accidentaliter, & penes modum. Probatur conclusio ex Aristotele, qui vocat hanc speciem tertiam speciem. Et quamuis hoc non sit sufficiens argumentum de se, quia etiam vocauit habitum & dispositionem vnam speciem, & secundum D. Thom. specie differunt, quia loquebatur de specie subalterna, ratio tamen, quæ pro hac sententia fieri potest, multum confirmat, hanc conclusionem sensisse Aristotelem, & est ferè communis inter expositores. Et ratio est, quia rubor cito transiens, & diu perseuerans eiusdem speciei sunt, sicut pallor ex metu proueniens, vel ex alia causa, nec differunt, nisi quantum ad modum habendi. Præterea, quia parum vel multum durare in homine & in qualibet alia re non diuersificat speciem, ergo nec in qualitate. Probatur consequentia; quia duratio extra essentiam rei est, ergo multum, vel parum durare erit etiam extra essentiam rei, quæ est qualitas, & ita non diuersificabit speciem. Præterea, durare est essentiam coniungi existentiæ per aliquam mensuram, ergo magis durare est magis esse sub existentia, sed hoc est merè accidentale qualitati, ergo non diuersificabit speciem. Præterea: Essentia qualitatis est qualificare subiectum, & esse modum illius, sed ad esse modum subiecti accidentaliter se habet, quod parum vel multum duret, quia per hoc non diuersificat modos qualificationis, sed intra eundem modum specificum reperitur hoc, ergo, &c.

Quid differat inter passionem, & passibilem qualitatē, & quid conueniat: sintne vna, vel plures species essentialiter?

Quid sit aliquid durare.

Quæ sit essentia qualitatis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, ex hac cōclusione. Ad confirmatiorem respondetur, quod hic accipitur passio pro qualitate citò transeunte, non verò pro motu, vt recipitur in passo.

Ad 2. arg. Ad secundum ex prima conclusione patet, quomodo sit accipienda passio, & quamuis sit quid extrinsecum passionem caussare, vel ab illa caussari, per hoc explicamus diuersam essentiā qualitatis, quæ taliter afficit subiectum, per hoc, inquam, quod caussetur à passione, vel causset illam.

Ad 3. arg. *1. Solutio.* Ad tertium respondetur, quod illa vere est qualitas secundum essentiam, & talis qualitas, & non denominatur tale absolutè. Sicut qui vnico actu acquisiuit habitum scientiæ, verè habet essentiam habitus, & non dicitur habituatus, seu sciens, propterea quod non habet ille habitus modum habitus, nec dicitur facilè, & promptè, & delectabiliter operans. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quod pro illo breui tempore dicitur pallidus si ex ira pallescat, & ita dicitur communiter. *3. Solutio.* Tertiò respondetur, quod sufficit, vt sit vera qualitas, quod si perseueret, hominem denominet pallidum. Nam si non denominatur, non est ex defectu sui, sed ex modo imperfecto, quo participatur à subiecto, quia pallidi dicuntur, quibus pallor diuturnè inest. *Ad confir.* Ad confirmationē respondetur, quod pro illo tempore, quando durat pallor in eadem parte, non manet rubicundus color nisi in radice, & transacto pallore redit iterum, quia in subiecto mansit caussa productiua illius.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod illa visio in transitu, & æterna, quam modo habet non differunt, nisi penes modum habendi; sed quia de ratione beatitudinis est æternitas, & inamissibilitas, illa visio in raptu non fuit beatitudo, licet haberet idem obiectum formale; quia non cum illo modo inamissibilitatis & perpetuitatis habuit. Sed de hac re in materia de fide solet disputari.

Ad 5. arg Ad quintum respondetur, quod propter illud argumentum aliqui opinantur passionem & passibilem qualitatem specie differre, & passibilem qualitatem esse illam, cui ex natura sua conuenit multum durare. *Error quorundam.* Sed falluntur, quia multum durare, vel parum, non potest esse de essentia rei, cum durare sit extra essētiam qualitatis, & ita, sicut illi qualitati conuenit accidentaliter habere esse, ita multo tempore habere esse accidentaliter conuenit.

Ad

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur ex prima nostra conclusione, per illud enim extrinsecum explicatur essentia qualitatis. Et *Obiectio.* si dicas, ergo qualitas, quæ potest caussare passionem, erit potentia & non tertia species qualitatis. *Solutio.* Respondetur, quod sit in aliqua qualitate, seu ipsa qualitas sit potentia ad agendum aliquid, illa secundum hanc rationem formalem pertinebit ad secundam speciem, & nō ad tertiam, quia potentia est illa, quæ ad actionem ordinatur, vt principium eius & est secunda qualitatis species. Hæc verò tertia species est taliter qualificās subiectum, quod explicamus per caussare passionem, vel caussari à passione.

Ad 7. & 8. arg. Ad septimum & octauum patet ex conclusionibus.

QVÆSTIO LXI.

Vtrùm forma, vel figura specie differant.

1. Argum. ET primò videtur, non esse speciē qualitatis, quia qualitas est modus, & terminatio substantiæ, vt apertè asserit Aristoteles in fine huius speciei, sed forma, vel figura non determinant substantiam, ergo non sunt qualitates. Probatur minor, quia determinant & qualificant quantitatem, vt sit triangularis, quadrāgularis, vt dicemus statim; ergo nec sufficit dicere, quod quantitas est aliquid substantiæ, & ita qualificando substantiæ qualitatem, videtur qualificare substantiam, quia esse triangularem, vel aliquid huiusmodi, accidens est quantitatis, & non substantiæ, sicut esse par vel impar, ergo qualificando quantitatem non qualificatur substantia. *Confir. 1.* Et confirmatur, quia effectus formalis qualitatis, si qualificat substantiam, debet esse in ipsa substantia, sed iste effectus nō est in substantia, sed in quantitate, ergo talis effectus non est effectus qualitatis.

Confir. 2. Et confir. 2. Nam in Eucharistia manet figura & quantitas verè qualificata, & tamen non est ille effectus in substantia, ergo figura non est qualitas nec modus substantiæ.

2. Argum. Secundò: Forma pertinet ad omnia prędicamenta; ergo malè assignatur species huius prædicamenti. Probatur antecedens: Nam est forma substantialis, quæ reductiuè pertinet ad prædicamentum substantiæ; item est forma accidentalis, quæ pertinet ad prædicamentum qualitatis; nam qualitas forma est accidentalis, relatio similiter, imo reliquæ huius prædicamenti species sunt formæ, vt habitus & dispositio, naturalis potentia, passio, &c.

3. Argum. Tertiò. Forma & figura nullo modo differunt; ergo malè Aristot. asserit esse speciem huius prædicamenti. Nam si forma accipiatur, prout est rerum artificialium, hoc est falsum, quia forma rerum naturalium est figura, quia lineis continetur. Si vero accipiatur forma, vt est modus quantitatis discretæ, & figura continuæ, nec hoc dici potest, nam etiam figura quantitatis discretę est forma. Nec ita in communi vsu accipi consueuit hoc nomen, forma. Si autem forma accipiatur pro qualitate, à qua homines dicuntur formosi, etiam falsum est, quia difformitas pertinet cum pulchritudine ad primam speciem, cum sint conuenientia, aut disconuenientia naturæ rei. Si autem dicatur, quod solū differunt ratione, & quod forma dicitur figura rei, in quantum conueniens speciei, figura verò, in quantum est terminus quātitatis, etiam est falsum, quia figura, in quantum conuenit speciei, pertinet ad pulchritudinem, quæ est primæ speciei.

In hac quæstione nullum vidi asserentem, formam & figuram specie differre, nec satis explicantem, quid hęc essēt, nisi Angelicum Doctorem, ideoque ex eius doctrina, sicut & alia, hæc quarta species explicanda est.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Forma dicitur, quę dat esse specificum artificiato. Hæc *1. Conclus.*

Doctrin. D. Thom. egregia.

Forma tripliciter accipi potest.

conclusio est Diui Thomæ expressa 7. Physicorum, lectione 5. Et pro huius conclusionis explicatione notandum est, formã tripliciter sumi. Vno modo pro forma substantiali, quæ tribuit esse potentiæ substantiæ, quæ est materia prima. Alio modo sumitur forma pro actu transcendentali, & accidentali, qua ratione quodlibet accidens forma dicitur, quia tribuit esse transcendentale accidentale substantiæ. Tertio modo sumitur, prout est species quarta qualitatis, & de ista dicitur in conclusione, quod est, quæ dat esse specificum artificiato, vt domui, turri, & alijs huiusmodi Nam domus specie differt ab alia domo secundum diuersam formam, vt domus heptangula, specie differt à domo triangulari, propter diuersam formam specie. Hæc conclusio non aliter probatur, quam ex communi loquendi modo. Nam formam domus vocamus coniunctionem plurium qualitatum, quatenus per artem introducitur, seu formam quantam introductam per artem. Et præterea probatur, quia forma rerum artificialium qualitas est, quia subiectum, in quo est, ratione quantitatis, denominat quale, & non potest ad aliam speciem, quam ad istam pertinere, ergo, &c.

2. Conclus. Quid sit figura.

Secunda conclusio: Figura dicitur, quæ dat terminationem quantitati. Hæc conclusio est Diui Thomæ in eodem loco, & in 3. distinct. 16. quæst. 2. art. primo, ad prim. Vbi sic dicit; Figura dupliciter dicitur. Vno modo dicitur qualitas resultans ex terminatione quantitatis, & isto modo non dicitur Christus transfiguratus, quia eadem lineamenta corporis in ipso erant. Alio modo dicitur figura signum alicuius, & isto modo fuit Christus transfiguratus, quia claritatem sibi veraciter inhærentem assumpsit ad tempus, in figuram futuræ claritatis, quæ erit in sanctis. Sed hic est notandum, quod quantitas dupliciter potest terminari. Vno modo per ea, quæ sunt sui generis, vt linea terminatur punctis, & superficies lineis, & corpora superficiebus. Alio modo per ea, quæ sunt alterius generis, quæ terminatio ex priori terminatione oritur. Et isto modo figura dicitur terminus quantitatis superueniens quãtitati terminatæ proprijs terminis, tribuens ei qualificationem, & modificationem, & faciens ipsam quadrangularem, triangularem. Vide secundum Diuum Thom. 3 part. quæst. 45. articulo 1. ad primum, vbi definit figuram, quod sit, quæ termino, vel terminis clauditur. Et prima parte, quæst. 7. articu. primo, ad primum, vbi etiam asserit Angelicus Doctor, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsius, cuius signum est, quod figura, quæ consistit in terminatione quantitatis, est quædam forma circa quantitatem. Et nota istum locũ pro dicendis inferius. Ex his locis colliges, figuram ex necessitate debere conuenire rebus corporeis finitis, quæ terminis clauduntur: nam corpus infinitum, si daretur, nullam haberet figuram.

Figura dupliciter accipi potest apud Diuũ Thomam.

Obseru. dupliciter aliquid termi nari potest

Loca Diui Tho. notanda pro inferius dicendis.

Quibus rebus necessariò figura conueniat.

3. Conclus. Quo forma & figura differant.

Tertia conclusio. Forma & figura non differunt specie, sed tantum secundum aliquid accidens. Hæc conclusio est Diui Thomæ supra dicto loco, 7. Physicorum, lectione quinta, & loco proximè adducto ex prima parte, vbi dicit, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsius; itaque illud ipsum, quod est forma, formaliter est figura. Sed differunt, quia forma dicitur, quatenus terminat actionem artis specificando illã; figura dicitur quatenus consequitur ad terminationẽ quantitatis per propria ipsius. Sed hæc differentia non est essentialis in figura, & forma, sed accidit illi ab extrinseco, ergo &c. Et magis hoc probatur: Nã si figura quadrangularis, siue sit à natura, siue per artem, est eiusdem speciei; sed, quatenus prouenit ex natura quantitatis sic terminatæ, est figura, quatenus terminat actionẽ artis, & dat speciem artificiato, est forma: ergo hæc consideratio, seu hic respectus ad artem non variat rei essentiam. Et confirmatur. Nam Arist. cum dixit, quartam speciem qualitatis esse figuram, nõ adhibuit diuersa exempla, quorum vnum deseruiret formę, & alterum figuræ, sed absolutè exempla posuit, er-

Differentia inter formam & figuram est accidentalis, non essentialis.

go

go signum est, non differre specie.

4. Conclus. An forma, & figura reperiantur etiã in quãtitate discreta.

Quarta conclusio. Etiam in quantitate discreta reperitur forma & figura. Hæc conclusio contra aliquos statuitur, qui dicunt, solum reperiri in quantitate continua. Sed est expressa sententia Aristotelis 5. Metaphysicæ, capite de quali, & Diuus Thomas lectione decima quarta, circa secundum modum qualitatis. Vbi Aristoteles sic dicit. Alio modo quale dicitur, sicut immobilia ipsa & mathematica, quo pacto numeri quales quidam esse videntur, vt ipsius compositi substantia; namque cuiuscunque est ipsum semel, & qualitas bis vel tres. In quibus verbis dicit Diuus Thomas: Dicimus enim, superficies esse quales, in quantum sunt quadratæ, vel triangulares, & similiter numeri dicuntur quales, in quantum sunt compositi. Dicuntur autem numeri compositi, qui communicant in aliquo numero mensurante eos, sicut senarius numerus mẽsuratur ternario, incompositi numeri sunt, qui non mensurantur alio numero: id ergo, quod in numero suscipit qualitatem, est substantia numeri, v.g. in senario sex vnitates, & qualitas est, quod senarius dicat bis tria & nouenarius ter tria, nam sic resultant numeri quales, sicut ex tribus lineis resultat triangulus figura. Et in Arithmetica numeri sortiũtur hac ratione varias qualitates, vt dicãtur quadrati, curui, &c. Et probatur ratione, Nam sicut accidit quãtitati, quod componatur sic ex tribus, vel quatuor lineis, & ita quadrãguli forma est qualitas quantitatis, ita accidit numero, quod habeat numerationem bis vel ter, & hæc est qualitas eius, sed quoniam hæc ad Arithmeticam spectent, non sunt extendenda hic.

Quo & quare numeri vocẽtur nominib. quadrati curui, &c.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg.

1. Solutio.

AD primum respondetur, quod sunt qualitates, quia in quantitate determinant aliquid, quod se habet ad modum substantiæ, scilicet lineas, vel superficies, vel senarium numerum, quod sufficit, vt patet ex Aristotele, in loco adducto in vltima conclusione. Secundò respondetur, quod qualificando quantitatem qualificant substantiam, quæ est subiectum quantitatis, & qualificatio quantitatis tendit, vt qualificetur substautia, sicut extensio quantitatis ad extensionem substantiæ ordinatur. Et per hoc patet ad primam confirmationem. Ad 2. resp. quod etiam illa quantitas est habens figuram sphæricam, & quando erat substantia panis qualificabatur per illam figuram, & erat etiam sphærica. Et ita dicimus cælum esse sphæricum, hominem esse rotundum, licet illa qualitas quantitatis specierum non habeat hunc effectum modo, quia substantia panis fuit conuersa in verum Christi corpus.

Solutio.

Ad 1. & 2. confirm.

Ad 2. arg.

Ad secundum respondetur, quod accipitur forma pro vt dicitur de omni prædicamento transcendentaliter, hæc verò accipitur stricto modo pro quarta specie qualitatis.

Ad 3. arg.

Ad tertium patet ex conclusionibus.

Falsitates, quas Suarez contra Aristot. & D. Tho. docet:

1. Falsitas.

Ex dictis in his speciebus qualitatis, quæ secundum communem doctrinam Peripateticã, & Thomisticã dicta sunt, sequitur primò, falsum asserere Suarez disputatione 41. sectione 4. numero 9. cum asserit; calorem & frigus non pertinere in elementis & mixtis ad secundam speciem; quia non sunt facultates per se primò institutæ ad agendum, sed per se primò sunt quædam formæ formaliter afficientes substantiam, vt conseruent, vel inducant illam in materia. Quod, inquam, falsissimum est, quia ignis verè agit, non per suam essentiam, ergo per potentiam superadditam; quia omnis res creata, cum agit, per potentiam superadditam operatur. Vnde, quamuis disponat subiectum, vt bene se habeat, non sequitur, nisi quod sit in duabus speciebus, & in prima & secunda, non verò quod non sit in secunda, & per se primò, vt potentia data est ad operandum. Quis negabit, hominem bene se habere per potentiam tactus, in quantum est animal, sic adeo, vt destructa hac potentia pereat animal, vt asserit Aristoteles se-

Digitized by Google

cundo de anima? & nihilominus nullus compos mentis negabit, tactum esse potentiam operatiuam. Et idem dicendum est de potentia operatiua. Et idem dicendum est de potentia visiua, qua benè se habet natura videns, & est nihilominus potentia. Falsum etiam censeo, quod asserit numero 10. qualitates sensibiles, quatenus caussant speciem intentionalem in sensibus non habere rationem potentiæ, quia etiam hanc virtutem productiuam habent. Et hæc virtus illarum (modò distinguatur ab aliis, modo non) verè est potentia, & à natura ordinata ad illum finem. Nec est necesse ad hoc, quod sit potentia, quod eadem res non possit aliis vsibus deseruire. Falsum etiam censeo, quod asserit numero duodecimo, grauitatem & leuitatem esse potentias actiuas respectu grauium, quia non sunt datæ à natura à generante, licet respectu generantis habeant rationem instrumenti actiui. Solum aduerte, quomodo dicat, grauitatem & leuitatem esse potentias actiuas, & nolit hoc concedere de calore & frigore. Quis non videbit, sine fundamento in his rebus loqui, quia etiam grauitas data est graui, & leuitas eidem, vt dispositiones, nec illorum forma sine his conseruari potest naturaliter: & nihilominus dicit, pertinere ad potētias. Cur ergo hoc denegat calori & frigiditati, etiamsi disponant substantiam, in quibus sunt? Ex quibus colliges, etiam falsum dicere numero decimo tertio. Peius autem loquitur numero decimo quarto, vbi contra Aristotelis expressam sententiam dicit, durum & molle non pertinere ad secundam speciem, cum Aristot. dicat: Similiter autem his & durum, & molle se habet, vt patet in secunda specie huius prædicamenti. Et sua ratio nihil valet, quia, inquit, non ordinantur ad aliquem actum, & ita non sunt potentiæ passiuæ, sicut sanatiuum, & ægrotatiuum sunt qualitatis species: nam ita asserit Aristoteles: Nec inconuenit, quod reponantur in tertia specie, quia vtramque rationem habere possunt. Sequitur 2. in numero decimo quinto, malè dicere, prius agendum esse de potentia, quam de habitu, quia potentia est prior. Hoc enim clarum est, contra Aristotelem dici & fieri, & contra Angelicum Doctorem 1.2. quæst. 49. artic. 2. Nam etiamsi potentia sit prior generatione, non perfectione, & habitus ordinatur ad disponendum naturam primò, & per se, & ita prius de illo est agendum, quam de potentia. Sequitur tertiò, falsum dicere numero vigesimo, sanitatem non esse qualitatem simplicem, quia impossibile est, quod vna species componatur ex pluribus speciebus differentibus, cum quælibet illorum sit ens in suo genere completum, & sanitas expressè ponitur ab Aristotele prima species qualitatis. Et peius loquitur, dum dicit, non esse propriam rationem primæ speciei, disponere subiectum, vt benè, vel malè se habeat in ordine ad suam naturam. Et si aliæ qualitates hoc habeant, etiam erunt dispositiones, vel habitus. Falsum etiam dicit, cum asserit, pulchritudinem non esse vnam speciem qualitatis, nec in prima collocari specie. De gratia iam diximus. Et nota, quomodo eludit exempla Arist. vt suas contra illum includat opiniones. Videbis etiam falsum dicere, cum ait, modo à se posito facilè & clarè intelligi species qualitatis: nam falso & obscurè ab ipso explicatur, & exponitur contra communem opinionem, & contra Aristotelem, & Angelicum Doctorem.

[Margin notes: 2. Falsitas. — 3. Falsitas. — Obseruatio Auctoris falitra. — 4. Falsitas. — Ratio Suarez nullius momenti. — 5. Falsitas. — 6. Falsitas. — 7. Falsitas. — 8. Falsitas. — 9. Falsitas.]

QVÆSTIO LXII.

Vtrum species qualitatis omnes distinguantur secundum rationem, & an eadem qualitas sit in diuersis speciebus.

SVAREZ, sectione 4. supra dictæ disputationis, un. 5. postquā reiecit opinionem D. Tho. vt non aptam, nec conuenientem ad Metaphysicè distinguendas species, atque essentias harum qualitatum asserit,

[Margin note: Controuer. 1. Opi. Suarez contra D. Thom.]

ferit, sed non probat, non posse vnam, & eandem rem constitui essentialiter in diuersis speciebus eiusdem generis.

1. Argum. Nam idem calor, secundum quod est virtus calefaciendi, est etiam dispositio subiecti: ergo non potest esse calor, vt sic, in diuersis speciebus. Et confirmatur: quia non posset vtraque illarum rationum esse essentialis illi entitati, sed illa tantum, quæ in re non distinguitur ab ipsa forma. Sed adiuuemus hanc opinionem aliquibus argumentis, & sit

Confirm.

2. Argum. Secundum argumentum. Nam calor, vt calor, vt est vna primarum qualitatum, non habet, nisi vnum genus, & vnam differentiam, ergo impossibile est, quod sit in diuersis speciebus. Consequentia patet, quia plures species plures naturas genericas habent distinctas, & determinatas per distinctas differentias; nam alia natura generica realiter distincta est in equo, & alia in homine, & alia differẽtia in equo, & alia in homine. Antecedens patet. Nã calor, vt sic, specie differt à frigiditate, siccitate, & humiditate; ergo solum habet vnam differentiam. Et confirm. Nam calor vt sic, vel est ens per accidens vel per se, non per accidens, quia non dicit diuersas essentias, vel est ens per se, & sic erit in vna specie, inquiro, in qua; si fuerit in prima, non erit in secunda, & si in secunda, non in prima, nec tertia, ergo, &c.

Confirm.

3. Argum. Tertiò. Hoc nomen calor vel est æquiuocum nomen, vel vniuocum, vel analogum, respectu caloris, vt est in prima, vel secunda specie. Si est æquiuocum, videtur falsum: quia communiter reputatur vniuocum: si vniuocum, ergo vnã rationem solum significat, & sic erit solum in vna specie. Et confirm. Calor, vt est simplicissima qualitas, & secundum eandẽ rationem, est & principium operandi, & disponit subiectum conformiter, vel difformiter ad suam naturam; ergo secundum eandem rationem erit in pluribus speciebus, quod est impossibile, quia, cum illæ rationes specificæ sint distinctæ secundum diuersas rationes, debet esse in illis, & non secundum eandem.

Confirm.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio. Aliqua qualitas ponitur in duabus speciebus huius prædicamenti, secundum tamen diuersas rationes. Hæc conclusio est Aristot. in hoc prædicamento expressa. Nam in prima specie collocat calorem & frigiditatẽ, & in tertia specie dicit etiam esse calorem & frigiditatem, nigredinem, & albedinem. Est etiam hæc conclusio ferè omnium interpretum Aristotelis in eisdem locis, vbi illam habet Caietanus exponendo, tertiam speciem qualitatis, similiter & Soto. Est etiam hæc conclusio D. Tho. 1.2. quæst qiunquagesima, art. primo, ad vltimum, vbi sic dicit; Commensuratio ipsarum qualitatum passibilium secundum conuenientiam ad naturam, habet rationem dispositionis, & ideo facta alteratione circa ipsas qualitates passibiles, quæ sunt calidum & frigidum, humidum & siccum, fit ex consequenti alteratio secundum ægritudinem, & sanitatem. Primò autem, & per se non est alteratio secundum huiusmodi habitus. Vbi nota, quomodo calorem vocat dispositionem, & hac ratione ad primam speciem pertinet. Vocatur etiam à D. Thom. passibilis qualitas, quæ est tertia species, sed dispositio vocatur secundum commensurationem, & naturam, & passibilis qualitas absolutè. Et dicit, quod non sit primò & per se alteratio circa frigus, vt est dispositio, sed vt est passibilis qualitas: ergo distinguuntur saltem formaliter. Aliàs, si idem prorsus essent, fieret ex æquo alteratio circa vtrumque, & magis clarè quæst. 49. artic. tertio, ad primum, quem vide. Et videbis apertè, qualitates sensibiles collocari in prima specie à D.Th. Et dicis, esse passibiles qualitates, quæ collocantur in tertia specie à D. Thom. & à Philosopho. Præterea probatur rationibus; primò probo, calorem esse in duabus speciebus qualitatis. Nam calor est qualitas disponens subiectum conformiter ad suam naturam, ergo est dispositio. Consequentia probatur, quia

2. Opin. Authoris.

1. Conclus. contra Suarez.

Loca D. Thom. pro Cõclusione.

1. Ratio pro Cõclusione.

Digitized by Google

quia ista est definitio qualitatis primæ speciei, quæ est dispositio. Antecedens probatur, nam calor disponit benè ignem in ordine ad suam naturam, & idem in homine, si habeatur moderatè.

2. Ratio. Et præterea; calor est qualitas caussans passionem in sensibus, ergo est passio, vel passibilis qualitas; & ibi est passibilis qualitas. Quin potius ibi est potentia, quæ est principium calefaciendi, & ita erit in tribus speciebus.

3. Ratio. Præterea satis probabile est, relationem, & fundamentum non distingui realiter, tanquam res a re; licet ego censeam oppositum, sed quod eadem entitas est albedo, & similitudo; ergo etiam erit probabile, eandem entitatem esse posse dispositionem, & passibilem qualitatem, quia magis diuersa sunt fundamentum & relatio; quam ea, quæ sunt eiusdem prædicamenti, licet sit maior ratio ad ponendam distinctionem realem inter fundamentum, & relationem, quia illa sunt absolutum, & relatiuum, & istæ ambæ sunt absoluta. Quapropter nostra opinio de relatione & fundamento, & hæc conclusio sunt Diui Thomæ placita. Maior autem difficultas est in explicando, quonam modo idem calor sit in pluribus speciebus.

2. Conclus. Quomodo sub diuersis formalitatibus idem calor pertineat ad diuersas species qualitatis. Sit secunda conclusio. Calor multiplicem rationem formalem habet, & ideo, si consideretur secundum vnam rationem formalem, est in vna specie, si secundum aliam, est in alia. Et istæ rationes formales sunt qualitates differentes specie, & distinctæ actu, seclusa operatione intellectus. Vnde absolutè calor non est vna species qualitatis, nisi explicemus in calore aliquam vnam rationem formalem. Calor enim, vt conueniens naturæ, est dispositio, vt principium calefaciendi, potentia, vt terminus passionis, passibilis qualitas. Hæc conclusio infertur ex præcedenti. Nam istæ rationes, secundum quas ponitur in diuersis speciebus, sunt rationes reales, quia sunt in prædicamento qualitatis, quod est aiquid reale, & distinctæ actu, quia sunt in diuersis speciebus, & habent distinctam genericam naturam, sicut homo habet aliam naturam genericam ab equo; ergò sunt à parte rei. Verum est, quod aliqua vna species debet intelligi prius in esse, quam aliæ, & erit illa, quæ magis intimè conuenit, vt in calore existimo esse dispositionem.

Explicatio aliorum. Alii explicant hoc, quod ibi substernitur quędam entitas, quę induit illas diuersas rationes formales, sicut contingit in motu. Caietanus dicit in hoc prædicamento, quod calor & frigus simpliciter sunt in tertia specie, quia sunt termini passionum, vel caussant illas, quod est simpliciter conueniens eis; vt conuenientia verò naturæ, vel disconuenientia, sunt in prima specie.

Modus dicēdi Caiet. probabilior cæteris. Et hic est probabilissimus loquendi modus: & est, quem nos explicuimus. Nam est aliqua ratio specifica, quæ supra dictis qualitatibus conuenit principaliter, & alia, vt talem vel talem rationem illa species principalis habet materialiter, & per hoc intelliges, quomodo à grauissimis Doctoribus qualitates modò in vna specie, modò in alia collocentur, quia modò vnam rationem formalem, modò aliam considerauerunt.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod calor secundum eandem rationem non potest esse in pluribus speciebus, benè tamen secundum diuersas. Vnde vt virtus calefactiua est in secunda specie, vt verò est conueniens naturæ subiecti, vel disconueniens, in prima, vt verò dicit ordinem ad passionem, in tertia: & hoc illi conuenit in re.

Ad confir. Ad confirmationem respōdetur, quod calor principaliter habet vnam speciem, & habet etiam adiunctam aliam rationem formalem distinctam, vt est videre in albedine, & similitudine secundum probabilem opinionem. Secundò respondetur, quod calor habet multas species qualitatis, & ita secundum vnam rationem est in vna, & secundum aliam rationem est in alia.

Ad 2. arg. Et per hoc patet ad secundum argumentum. Nam possumus dicere, quod principaliter habet vnam speciem, &

secun-

secundariò alias; vel quod habet multas species, sicut motus habet cõnexas multas rationes prædicamentales. Ad confirmationem respondetur, quod calor, quoad principalem speciem, est ens per se: si autem accipiatur secundũ omnes species, quæ sibi conueniunt, est ens per accidens.

Ad confir.

Ad 3. arg.

Et per hoc patet ad tertium argumẽtum. Si autem hoc nomen calor accipiatur, vt significat omnes rationes calori conuenientes, sic est æquiuocum. Si autem accipiatur, vt dicit vnam speciem, quam principaliter importat, est ens per se. Et per hoc patet ad confirmationem. Alii dicunt ad quæstionem hanc, quod calor, vt sic, non dicit aliquam speciem, sed solum quid imperfectũ, quia non dicit aliquid determinatum, sed se habet vt motus, sed vt conueniens, aut disconueniens est in prima specie, vt principium operandi calorem, in secunda, vt quid dicens ordinem ad passionẽ, in tertia. Ex dictis huc vsque colliges, vbi sit rarum & densum, asperum & læue: significant enim qualitatem, & sic sunt in tertia specie, & significant etiã quandã positionem partium, & sic sunt in prædicamento situs. Et ex hoc colliges, quomodo eadem res secundum diuersas rationes non solum in diuersis speciebus, sed etiam in diuersis sit prædicamentis; quale verò quid sit, ex his constat; & quomodo etiam qualitas realiter distinguatur à re, quæ est qualis; quia potentiæ, quæ ordinantur ad actus accidentia & habitus, realiter à potentiis distinguuntur, similiter, & qualitates tertiæ speciei. Et hoc magis patet de forma vel figura.

Ad confir.
Modus dicendi aliorum.

1. Coroll.

2. Coroll.

QVÆSTIO LXIII.

Vtrum proprietates qualitatis sint rectè assignatæ à Philosopho.

Explicatur prima

PRima eius proprietas est, quod qualitas habet contrarium, vt albedo nigredini cõtrariatur, iustitia iniustitiæ, & album nigro, & iustum iniusto, rubro autem, aut pallido nihil contrariũ est. Circa hanc proprietatem nota ex Caiet. & Soto, & aliis communiter, Aristotelem hic sermonem facere de contrarietate simpliciter, & non secundum quid. Dupliciter enim aliqua sunt contraria, simpliciter, & sic vnum vni tantum contrariatur, quia ista contrarietas est inter extrema, quæ maximè sub eodem genere distant, & ab eodem subiecto mutuò se expellunt, & ita non possunt esse, nisi duo, vt albedo & nigredo in genere coloris, & dulcedo & amaritudo in genere saporis: quia extrema maximè distantia duo solum possunt esse. Est et contrarietas secundum quid, & sic vnum pluribus contrariatur: sic enim contraria dicuntur media sub aliquo genere, tam inter se, quam relata ad extrema, vt pallidum contrariatur rubro, & albo, & nigro; sed hæc contrarietas est secundum quid, siquidem contrariatur nigredini rubrum, vt sapit albedinem, & albedini vt sapit nigredinẽ, & nigredo rubro contrariatur, vt sapit albedinem, & albedo rubro eidem contraria est, vt rubrum participat aliquid de nigredine, & vocatur secũdũ quid, quia non est ratione sui hæc cõtrarietas; sed vt sapit alterius naturam, & ita, cum Aristotel. hic dixit, qualitati esse aliquid contrarium, de cõtrarietate simpliciter est contraria: quia iustitia, vt dicitur 3. Ethicor. non est virtus media inter duo extrema vitia, sicut est liberalitas inter prodigalitatem & auaritiam. Concreta verò contrarietatẽ habent ratione qualitatum, hęc autem proprietas non est in quarto modo, quia non videtur cõpetere quartæ speciei, formæ, scilicet, vel figuræ. Dicit ad complementum huius proprietatis secundò Aristoteles, quod, si vnum contrariorum est quale, reliquũ etiam est quale, si iustitia est quale, iniustitia est quale, nullum enim aliorũ prædicamentorum est contrarium qualitati, & si virtutis actus est qualitas primæ speciei, quia dispositio, suum contrarium, scilicet, vitii actus etiam erit qualitas eiusdem speciei, & ita erit aliquid positiuum cõtrarietatem habens ad re-

proprietas qualitatis, ex Caie. & Soto.

Aliqua dicũtur cõtraria dupliciter, nempe simpliciter, & secundũ quid.

An vni vnũ tãtum cõtrarietur vel plura quõ, quãdo, & quare?

An verum sit, q si vnũ cõtrariorũ fuerit quale, alterum & futurũ sit quale?

ctam

Digitized by Google

ctam rationem, & ad actum virtutis.

Explicatur 2. Proprietas qualitatis. Ponit secundam proprietatem qualitatis, quæ est, suscipere magis & minus, nam album magis & minus album dicitur, & iustum magis & minus iustũ, & respectu sui, & respectu aliorum. Dicit præterea, quod dubium est, an qualitates in se ipsis suscipiant magis & minus, cum tamen certum sit, quod in participatione earum in subiectis magis aut minus suscipiãt. Sed hic nota, quod non solum participatio qualitatis in subiecto augetur, si album intenditur, etiam ipsa qualitas in se intenditur; & eius essentia, non tamen dicitur vna iustitia magis iustitia, quam alia, quia cum significetur in abstracto, imitatur substantias in modo prædicandi, quæ non prædicantur cum magis & minus. Quid sit suscipere magis aut minus, in prædicamento substantiæ diximus, & hanc proprietatem exactè tractare pertinet ad secundum de generatione, de qua etiam vide sanctum Doctorem prima secundæ, quæstio. 52. nam quod aliqui faciunt hic in genere disputationem de habitibus, & de intensione, & remissione; cum habeant proprias sedes, & sit physica tractatio, ridiculum est. Hæc autem proprietas non conuenit omni qualitati, quia non cõuenit quartæ speciei.

Obseruatio, quare qualitas in abstracto non suscipiat magis & minus.

3. Proprietas qualitatis. Tertia proprietas qualitatis est, quod similia & dissimilia solum dicantur secundum qualitates; nam simile non dicitur alteri simile, nisi secundum qualitatem; non verò secundum substãtiam, nec secundum quantitatem. Et circa hanc proprietatem nota: quod, si similitudo accipiatur formaliter, relatio est, & ita non dicuntur formaliter res similes ratione quantitatis, sed fundamentaliter solum; est enim fundamentum similitudinis propriè dictæ vnitas in qualitate, & sicut proprium est quantitatis, quod per eam res propriè dicantur æquales fundamentaliter, &, si aliqua æqualia dicuntur æqualia, secundum modum est, quia induunt modum quantitatis; & ita duæ substantiæ dicuntur æquales, non propriè, sed secũdum modum, quatenus substantiæ induunt rationem quantitatis, id est, non se excedentes sunt in essentia, ita propriè res similes sunt per qualitatem; & si secundum modum similes dicuntur, & duo homines dicuntur similes in essentia, ex eo est, quia consideratur essentia per modum qualitatis modaliter, propriè tamen duæ substantiæ habent relationem identitatis.

Obseru. Authoris.

In substantia dicantur æquales, vel similes.

QVÆSTIO LXVI.

Vtrum vera sint, quæ dicit Aristoteles in fine huius capitis.

Argum. ET videtur, quod non: Nam Aristoteles dicit, quod genus dicitur ad aliquid, non verò species, vt: disciplina ad aliud dicitur, Grammatica verò, quæ est species, non dicitur ad aliquid. Hoc falsum est; nam si species est absoluta, genus non potest esse relatiuum, quia genus & species sunt in eodem prædicamento; & impossibile est, rem aliquam essentialiter componi ex relatiuo & absoluto.

Conclusio. Respondetur. Aristot. verum dicere, & meminisse oportet ex præcedẽti prędicamento relationis diuisionem in relatiuum, secundum dici, & secundum esse, & quid sit quodlibet eorum. Cum ergò Aristoteles dicit, Grammaticam secundum speciem non dici ad aliud, nec esse relatiuum secundum genus, maximè loquitur de relationibus secundum dici. Non enim Grammatica explicat ordinem transcendentalem in ratione Grammaticæ, & vt tali nomine significatur in ordine ad obiectum, & disciplina seu scientia, quæ est suum genus, dicit explicitè istum ordinem secundum nomen. Vnde est relatiuum secundum dici, & Grammatica non item; quapropter benè potest secundum genus esse relatiuum secundum dici, & non secundum speciem, & sicut è conuerso potentia visiua est relatiuum secundum dici, vt sic, id est, significatur cum ordine ad aliud, non verò est tale in ratione entis.

Explicatur Arist. ex diuisione relatiuorum secundũ esse, & secundum dici.

Itaque

Digitized by Google

Itaque relatiuum secundum dici sumitur hic ab Aristotele pro relatiuo, quod dicitur ad aliud secundum nomen: non verò sumitur pro relatiuo secundum esse, quia sic oportet prædicamenta esse impermixta: nec sumitur pro relatiuo, quod in rei veritate dicit respectum trãscendentalem ad obiectum, quia sic Grãmatica relatiuum dicitur secundum dici, quia in sua ratione dicit ordinem ad obiectum scitum, quia in nomine, Grãmatica, non importatur iste ordo, non dicitur relatiuum secundum dici. Vide aliam solutionem in Caietano.

Alia solutio Caiet.

Dissoluitur argumentum.

Ad arg.

AD argumentũ respondetur, quod, quia prædicamenta debent esse impermixta, vt primo posteriorũ, tex. 21. dicitur, non potest genus qualitatis esse relatiuum secundum esse, benè tamen secundum dici: quia relatiuum secundum dici res absoluta est: & tale est, nõ quia sit relatiuum, sed quia dicatur: nam inter alias rationes relatiui secundũ dici vna est ista, vt supra visum fuit, vt dicatur non quomodocunque, sed explicando respectum aliquem transcendentalem, vel habendo relationem secũdum esse adiunctam, quia talis res sine illa relatione non explicatur.

Quo prædicamẽta sint impermixta.

De prædicamento Actionis.

QVÆSTIO LXV.

1 *In quo consistat ratio actionis.*

Controu.

IN explicanda essentia actionis variæ sunt, discrepantesque sententiæ. Scotus subtilis Doctor asserit, esse relationẽ extrinsecus aduenientem, vt est videre apud ipsum in 3. dist. 1. q. 1. & in 4. d. 13. q. 1. & Quodlib. 11. Censet enim, omnia ista sex vltima prædicamenta esse relationes extrinsecus aduenientes: & ita de actione debet ex necessitate dicere, quod est talis relatio extrinsecus adueniens. Vocat autem relationem extrinsecus aduenietem, quia non consequitur aliquod fundamentum intrinsecum, vel quia non necessariò consequitur ambobus fundamentis positis, vt relatio vnionis, & vbi: nam me posito, & loco posito, non sequitur, me esse in illo. Idem dicit de relatione dexteritatis. Et hanc sententiam optimè defendit pater Ioannes Ouando, supra 3. d. 1. fol. 31. Et dicit, consistere in hoc, quod relata sint simul; & non sit relatio, quia in nullo extremo est extrinseca entitas, quæ dicat habitudinẽ ad aliud: sed relatio consurgit ex nouo modo, quo res nũc se habet, qui modus non erat ante: & ita ista relatio consurgit non cùm eadem actione; sed vna actione producitur res, & alia actione consurgit relatio, vt patet in exemplis adductis.

1. Opi. Scoti, de dupliti relatione intrinsecus, & extrinsecus aduenĩẽte.

Ioan. Ouãdo 3. sent. explicat, et defendit opin. Scoti.

Secunda sententia est Suarez, disputatione 48. sectione 1. num. 15. & deinceps: qui dicit, quod actio nihil aliud est in re, quam specialis illa dependentia, quam effectus habet à causa efficienti. Et probat, quia actio non est res faciẽs, nec res facta, seu terminus caussalitatis effectiuæ, nec est illæ duæ res simul sumptæ, nec denominatio orta ex coexistentia illarum; sed est aliquid aliud mediũ inter illas. Hoc autem nihil aliud est, nec fingi potest, nisi dependentia vnius ab alio: ergo, &c. Probatur minor: Quia sine illa dependentia non potest intelligi in vno ratio effectus, & in alio ratio caussæ agentis: posita verò hac dependentia, saluatur ratio caussæ, & effectus seclusa omni alia re: ergo, &c. Et confirmatur. Nam omnis effectus pendet à sua caussa, per caussalitatem ipsius caussæ: ergo effectus caussæ efficientis dependet ab illa per caussalitatem efficientis: sed caussalitas huius caussæ non est alia quam actio: ergo dependentia specialis est actio. Dicit secũdò: actionem, vt sic, dicere intrinsecè, & essentialiter respectum transcendentalem ad agens, seu ad principium agendi, & per istum respectum præcisè sumptum non referri agens, vt sic, ad aliud. Dicit tamen, actionem, vt sic, dici posse vltimum actum potentiæ actiuæ, & exercitium eius, siue informet potentiam agentis, siue nõ.

Secũda sententia Suarez habet duas argumentationes.

1. Argum.

Confirmatio.

2. Argum.

Son-

Digitized by Google

3. Snia Soncinatis continens tria dicta.

Soncinas 5. Metaphysicæ, quæst. 26. loquens de actionibus physicis, vt comburere, & secare, & vrere, asserit. 1. quod actio non est potentia agentis, quia potentia agentis est prior actione: siquidē est principium agendi in aliud. Secūdò dicit: actionem non esse relationem agentis ad passum: quia actio posterior est hac relatione, cum consequatur relatio ad actionem, & etiam, quia relatio pertinet ad prædicamētum ad aliquid: actio verò est prædicamentum distinctum. Dicit tertiò, actionem esse formā factam in passo. Quam conclusionem, vt refert ibidem Soncinas, diuersimodè explicant Capreolus, & Heruæus. Nam Heruæus Quodlibeto 1. q. 9 & Iauellus 5. Metaphysicæ, q. 13. asserunt, nihil aliud esse actionem, quam calorem productum ab igne, à quo ignis agens denominatur: quia denominatio non cōsistit in respectu; sed in quadam informatione extrinseca, ad quam potest cōsequi respectus. Capreolus verò in 2. d. 2. q. 1. art. 1. & 3. dicit, actionem dicere principaliter formam absolutam, calorem v. g. & in obliquo importare relationem; nam debet esse calor, vt ab agente, ad hoc, quod sit actio. Nec est inconueniens, quod aliquod generalissimum includat in sua ratione formali rem alterius generis, in obliquo tamen. Et isti authores asserunt, formam in fieri, vt denominat agens, esse actionem non in facto esse, sed in fieri, prout est ab hoc. Vbi vides, quam friuolè impugnentur à Suarez, vbi supra, qui censet illos loqui de forma etiam in facto, vel non prout ab hoc. Sed noster Angelicus Doctor in hac parte clarissimè docet, quid sit tenēdum. Et ideo, vt eius sententiam de quidditate actionis explicemus, paulò altius repetendum est. Et quidem in hac parte non inquirimus modò, quid sit actio Dei, & an sit in hoc prædicamento. Constat enim ex variis locis D. Th. Dei actionem suam esse essentiam, & potentiam. Ita asserit Angelicus Doctor prima part. quæst. 14 art. 4. vbi demonstrat actionem intelligendi esse suā essentiam, & q. 54. in eadem prima par. per totam quæstionem. Et si de actione Dei productiua aliquid ad extra sermo fiat, etiam est sua diuina essentia. Nam D. Tho. 1. p. q. 44. art. 3. ad primum ita dicit. Ad primum ergo dicendum, quod creatio actiuè significata significat actionem diuinam, quæ est eius essentia cum relatione ad creaturam: sed relatio in Deo ad creaturam nō est realis, sed secundum rationem tantum: de istis ergo actionibus in præsenti nō est agendum. Nam accipiendo actionem, secundum quod est quid commune ad actionem creaturæ, & ad actionem Dei, non potest esse vniuoca: sed ex necessitate debet esse analoga duobus conceptibus, vt asserit D. Thom. in 2. d. 17. q. 1. art. 2. ad 4. vbi adducit Commentatorē dicentem; actionem æquiuocè dici de actione Dei, & de actione naturali. Accipit ibi æquiuocè pro analogicè duobus conceptibus. Quia cum analogia sit quoddam medium inter vniuoca & æquiuoca, aliquando nominatur nominibus extremorum: & quia analogia duorum conceptuum accidit ad æquiuocationem, dicitur æquiuocatio. Et nolo disputare etiam in præsenti, an actio Dei sit in prædicamento: nam ex dictis constat, Dei actionem non esse in prædicamento, cum sit eius substantia, & asserit D. Tho. in 1. d. 8. q. 4. ar. 3 ad 3. sed in præsenti disputamus de actione prædicamentali, quæ fit cum motu, & de ista inquirimus, quæ sit eius essentia, & ratio.

Snia Soncinatis variè explicatur à Capreolo, & ab Heruæo.

Capreolus friuolè impugnatur à Suarez.

Hic nō disputatē de actione Dei, quā certū est esse ipsammet essentiā diuinā; similiter nec, an actio Dei sit in præd. certum est enim nō esse, sicut nec Deū ipsū; sed disputatur solum de actione prædicamētali, & quæritur, quæ sit eius essentia, vel ratio formalis.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Contra supra dictas opiniones.

Prima conclusio: actio est quædam formalitas, qua agens dicitur agere & producere suum effectum. Hæc conclusio satis patet: Nam esse agens est aliquid in entibus habens suam propriam essentiam distinctam ab omnibus aliis: ergo habet formam, secundum quam in tali esse constituatur. Impossibile est enim, aliquod esse constitutum in aliqua essentia, & quod non habeat hoc per formam aliquam: sed agentis actio est forma: ergo esse formam quandam constitutiuam agentis est esse actionem: & hæc est eius formalitas. Et, vt hoc magis explicemus, dico; actionem in hoc con-

Digitized by Google

Quæ sit essentia, vel ratio formalis actionis prædicamentalis.

consistere, & hanc esse eius essentiam, esse quandam formam, secundum quam actu agens influat in effectum, dando illi per influxum esse, quod habet. Quemadmodum enim ratio albedinis consistit in hoc, quod est esse formam quandam, qua constituitur album in esse disgregatiui visus, eo modo esse actionem nihil est aliud, quam esse formam constitutiuam agentis, secundum quam habet producere effectum, & influere in illũ, dando illi esse per influxum. Et in hoc distinguitur ab aliis caussalitatibus aliarum caussarum, quæ non influunt: sed materialis determinat, & ita habet suũ effectum: formalis informat: finalis est id, cuius gratia aliquid fit; efficiens verò habet agere influendo. Et ita hoc est inseparabile ab actione, vt eius ratio formalis sit constituere agens influendo in effectum.

2. Conclus. Cõtra Suarez.

Secunda conclusio: Ista forma, qua agens in esse talis constituitur, est idem realiter cum motu, formaliter tamen distincta actu, seclusa operatione intellectus. Hæc conclusio est D. Thom. prima parte, quæst. 45. artic. 2. ad secundum, vbi dicit, quod actio, & passio conueniũt in substantia motus, & differunt solum secundum habitudines diuersas, vt dicitur tertio Physicorum. Idem videtur dicere 2. 2. quæst. 90. articu. 3. & libro 11. Metaphysicæ, lectione nona, vbi dicit, quod vnus motus secundum substantiã est actio, & passio. Est etiam expressa sententia Aristotelis tertio Physicorũ, cap. 3. vbi illam expresè docet. Et est communis sententia ferè omnium, vno aut altero excepto. De quo dicemus rursus. Ad intelligendam ergò conclusionem notandum est ex D. Tho. supra dicta conclusione nona, quod motiuum est in potentia ad mouendum, & mobile est in potentia, vt moueatur, & quia motiuum fit in actu, ex eo, quod mouetur, & mobile ex eo, quod mouet, idem modus erit actus, & mobilis, & motiui, motiui, in quantum facit motum, & mobilis, in quantum in eo fit motus. Vt enim motus recipitur in passo, est actus ipsius mobilis, vt verò est à mouente, est actus motiui, & quatenus motus est mouentis, vt à quo, dicitur actio, quatenus verò est actus mobilis, dicitur passio. Hæc sunt verba D. Tho. vbi apertè docet, actionem, qua agens dicitur agere, esse motum illum, vt est à mouente, seu à motiuo: & per motum, vt est ab hoc subiecto, constituitur formaliter in esse agentis. Nam calefaciens, v. g. ignis, non dicitur calefacere vsque dum caussat calorem in subiecto: ergo per calorẽ in fieri, vt est ab igne, dicitur ignis calefacere: nã secluso calore, vt est ab hoc, non dicitur ignis calefacere, & agere: ergo calor, vt est ab hoc, est ratio formalis igni agendi in actu; & idem calor, vt est in fieri, dicitur motus: at verò consideratus vt actuans passum, dicitur passio: est ergo idem motus realiter actio, formaliter tamen diuersa est ratio vtriusque; quia quod constituit in ratione calefacientis, est actio, & hoc est calor, vt ab igne. Præterea, per hoc agit ignis, quia calefacit, & calefacere nihil est aliud, quam calorem ex se immittere: ergò calefactio est illa immissio caloris: immissio verò caloris est ipse calor, vt est ab igne: ergo iste est actio.

Explicatio cõclusionis ex D. Tho.

Verba Diui Tho. notanda pro cõclusione.

Difficultas contra conclusionem.

Sed contra conclusionem est argumẽtum: Nam ignis caussat calorem effectiuè: ergo non est calor, vt ab agente, actio, aliàs idem calor, vt ab agente, esset ratio caussandi eundem calorem, quod est impossibile. Nam effectus caussæ efficientis realiter debet distingui à caussa effectiua, & à ratione caussandi, seu constitutiua ipsius caussę in actu. Respõdetur, quod effectus caussæ efficiẽtis debet realiter distingui à caussa effectiua, non verò est necesse, quod realiter distinguatur à ratione causandi, quæ est actio, sed sufficit formalis distinctio inter actionem, & motum, & vt sit vera causa effectiua, sufficit, quod effectus sit distinctus realiter à causa efficiẽti, non verò est necesse, quod realiter distinguatur ab actione effectus: quin potius ipsa actio prouenit per quandã resultantiã effectiuè ab agente. Itaq. ignis effectiuè per actionem causat calorẽ, & actio non est formaliter calor, sed realiter; formaliter verò est ratio agendi igni: quæ ratio identificatur cũ calore in fieri: & dũ est calor in esse quieto, iã

Solutio.

non

non est actio, sed manet calor. Et pro maiori huius conclusionis intelligentia, vide D.Th.1. Physicorum lectione 5.& in reliquis caussis hoc videbis etiã. Nam effectus caussæ finalis non distinguitur realiter à ratione causãdi ipsius seu à caussalitate ipsius finis: nam motio metaphysica est in effectu caussæ finalis,& informatio similiter in effectu caũ formalis, & determinatio materiæ in effectu caussæ materialis. Sed de hoc latius secundo Physicorum, Deo concedẽte. Ex hac ratione sequitur, satis probabiliter loquutum fuisse acutissimum Sõcinatem, vbi supra.

Locus Diui Tho. videndus pro conclusione.

Corollariũ.

Tertia conclusio: In actione non includitur formaliter motus, sicut prædicatum superius. Et idem est dicendũ de passione. Hæc conclusio est D.Th. supra dicta lectione 5.3. Physicorum. Et probatur. Nam motus distinguitur formaliter ab actione: ergo non includitur in illa, vt quid superius. Consequentia patet: nam animal non distinguitur formaliter ab hoĩe; quia hõ in sua ratione includit animal: sed solum rõne ratiocinata distinguitur. Et antecedens probatur: Nam motus est postprædicamentũ; Sed postprædicamenta formaliter distinguũtur à prædicamentis, quale est actio: ergo, &c. Præterea: Actio, vt sic, non est actus existentis in potentia secundũ quod in potentia: ergo actio non est motus formaliter. Conseq. patet, & añs prob. Nam agens ex eo, quod agit, non mouetur sed mouet, & ita nõ est in potẽtia, sed actuat, & est in actu vltimo. & completo per illam in ratione agentis.

3. Conclus. Quõ motus includatur in ratione formalis actionis.

Quarta conclusio: Ridiculum est dicere, quod actus est dependentia effectus à caussa, & est contra Aristotelem in 3 Physicorum, vbi supra, & contra omnes Philosophos. Nam Aristoteles, & omnes Philosophi dixerunt, actionem esse motum, prout procedit ab alio: ergo non est dependentia effectus: nam motus, prout procedit ab alio, nõ est dependentia. Et probatur hoc: Nam iam intelligimus nos, prius effectum procedere à caussa nostro modo intelligendi, quam intelligamus dependentiam: ergo nõ constituitur caussa effectiua in esse talis, per dependentiã. Antecedens prob. Nam effectus ex eo, quod habet esse à caussa, dependet ab illa ergo prius in telligitur esse effectum susceptum, seu suscipi à caussa, quã intelligimus dependentiã: & tunc intelligimus rationẽ caussæ completæ, & perfectæ: tamen non intelligimus depẽdentiam: ergo, &c. Hæc autem dependentia est motus quidam effectus: nam ex eo, quod caussatur, habet illum motũ, quod dependet. Item: Nam sequeretur processus in infinitũ: quia actio verè dependet à caussa effectiua, quia dimanat ab illa: ergo habet per dependentiam: & hæc dependentia cum sit quid factum, etiam dependebit à sua caussa: ergo &c. Et videbis hominem omnia censuræ subiicientem, quomodo sit iudicandus ab omnibus: ipse enim irridet reliquas opiniones, quia non explicant benè, quid sit agere, seu actio: & minus hoc ille explicat, quia dicit, rationem actionis peculiarem dependentiam. Cum enim videret omnes effectus aliarum caussarum dependere ab illis, dicit, vt distinguat peculiarẽ rationem caussæ effectiuæ, quod eius ratio est peculiaris dependentia, & hoc deberet explicare, quid est peculiaris dependentia, & cum nõ explicet, nihil dixit. Nos autem dicimus, actionem esse formam extrinsecam, qua agens in effectum influit, & qua effectus dimanat ab efficienti: influxus autem realis solum est in caussa efficienti.

4. Conclus. contra Suarez.

1. Probat.

2. Prob.

Reprehẽditur Suarez.

Quinta conclusio: Actio dicit absolutum secundum esse, & relatiuum secundum dici; & hoc absolutum explicatur optimè per relationes adiunctas, quæ sunt secundum esse. Et Suarez numero 13. imponit D.Tho. quod non dixit. Certum est enim, actionem esse aliquid absolutum, & relatiuum secundũ dici, quia eius essentia respicit agens quod constituit in esse tali, & effectum, quem producit, seu obiectũ, à quo specificatur: & ita est relatiuum secũdum dici. Et hanc absolutam essentiam explicamus nos per relationes adiunctas agẽtis, etiamsi sit actio prior illis relationibus: quia relatiua secundum dici per relationes adiunctas explicamus, Sicut actionem Dei, quæ est sua essentia

5. Conclus. An actio sit quid absolutũ, vel respectiuum.

Suarez imponit Diuo Thom. falsum.

Digitized by Google

tia, explicamus per relationem ad creaturas, & similiter attributum omnipotẽtiæ. *Corollar.* Ex dictis sequitur, actionem dicere ens cum tali modo, qui constituit illud in esse actionis, & in ratione constituentis illud, vt habens influxum in effectũ, & motionem, quod possumus dicere, esse influxum, vt quo, seu motionem, vt quo: & agens per illam mouetur & influit, vt quod. In duobus locis adductis superius ex prima parte videtur D. Th. *Explicantur duo loca D. Tho.* asserere, actionem dicere relationem secundum esse: sed est intelligendus, vt patet ex 3. Physicorum, lect. 5. de relatione consequuta, quę deseruit ad explicandam naturam actionis. Ex dictis sequitur etiam, actionem non esse relationem extrinsecus aduenientem; siquidẽ relatio extrinsecus aduenieus collocatur in prædicamento relationis. Et contra istas relationes vide Sotum in hoc prædicamento, & 5. Physic. q. 2. optimè contra Scotum rem hanc tractantem.

Dissoluuntur argumenta.

Respond. Ad Argumẽta Suarez. AD argumenta Suarez patet ex dictis: actio est id, quo agens in effectum influit, & est motus, vt ab agente, vt decantant pueri. Dependentia autẽ est motus ipsius effectus, dum durat actio. *Ad confir.* Ad confirmationem respondetur, quod potius est contra illum; quia si effectus pendet à caussa, per caussalitatẽ caussæ, alia est caussalitas, & alia depẽdentia: & dicit, quod realiter sunt idem caussalitas, & depẽdentia: sed hoc quid ad nos? Nam de formalitate loquimur, non de realitate. Nam etiam est actio idem realiter passioni, & motui, & formaliter non est passio, nec motus; ita licet caussalitas sit realiter idem, quod dependentia, sed non formaliter. Vnde videbis, quomodo hanc explicuerit formalitatem, quia discessit à communi.

Difficultas grauis. Sed est argumentum logicum contra hanc rationem actionis. Nam si verum est, quod caussalitas caussæ propriè effectiuè est actio, & influere per veram actionem in effectum (nam nolo modò disputare, vtrum resultantia, seu influxus, siue per actionem, siue per resultantiam sit caussalitas efficientis) cõstituat vnum prædicamentum reale ab aliis quatuor distinctum, sequitur quod etiã caussalitas formalis caussæ, quæ est informare, & caussalitas caussæ materialis, quæ est determinare, seu componere, & caussalitas finis, quæ est motio metaphysica, constituant alia tria prædicamenta; consequens est falsum: ergo, &c. Probatur sequela: Nam quæ est maior ratio, quare actio constituat vnum prædicamentum, quam vt informatio, & determinatio, & finalizatio constituat alia prædicamenta, cum sint entis determinationes, & habeant proprias species differentes formaliter. Huic argumẽto respondetur, quod actio est quid completum; & ita, cum sit diuersa ratio primò diuersa ab aliis, constituit vnum prędicamentum. *Solutio.* Ceterum caussalitates reliquarum caussarum sunt quid imperfectum, & incompletum: & ita est post prædicamentum, & reducuntur ad post prædicamentum prius. *Doctrina pulcra.* Itaque non est ratio, quare constituatur prædicamentum; quia est caussalitas efficientis; sed quia est quid completum, & perfectum in suo genere, & reliquæ caussalitates non; sed vagantur per multa genera, seu consequuntur ad multa genera. Nam actio etiam est forma agentis, & ita habet hunc modum, quod est informare; & idem de passione, idem de qualitate, &c. Quod est argumentum, quod sint quid imperfectum, & post prædicamentum; nec faciunt rationes primò diuersas cum aliis prædicamentis. Et si dicas contra definitionem actionis, quod actio est forma, secundum quam agimus in subiectam materiam, sed calor ignis est forma huiusmodi: ergo est actio. *Obiectio.* Respondetur, quod est forma in actu secundo, & calor ignis non est forma in actu secundo, & ita non est actio. *Solutio.* Quapropter, quando D. Tho. supra dicto loco dicit, actionem importare motum, loquitur de eo, quod est materiale in actione; *Explicatur locus Diui Tho.* importatur enim motus in actione realiter, & materialiter, non verò vt quid formaliter inclusum in illa.

QVÆS-

QVÆSTIO LXVI.

Vtrum actio subiectetur in passo, an in agente.

Controu. 1. Opi. Caiet. & aliorum. IN decidenda hac quæstio ne variant Doctores. Quidam tenēt, actionem omnem esse in agente. Hanc opinionem habet Dominus Caiet. 1. p. q. 25. ar. 4. Flandria lib. 5. Metaph. q. 22. ar. 2 & 3 & illā multi moderni sequuntur, & censent, esse D. Tho. sententiam. Sequitur supra dictos Hispalen. 1. distinctione 27. q. 1. notatione 3. & illam tenet Scotus, in 4. distinct. 13. quæst. 1. & Antonius Andreas, capite 9. de actione; & Auicennam in eandem citant sententiam, quamuis Scotistæ non eodem modo accipiant actionem, sicut & nos. Albertus 3. Physicorum, text. 1. capite 2. Bergomensis tabula aurea, dubio 34. & 35.

1. Argum. Hanc sententiam probo 1. ex Diuo Thoma, qui 2. contra Gentes, capite 9. dicit: Actio, quæ non est substantia agētis, inest ei, sicut accidens subiecto, & ideo inter nouem prædicamenta computatur; & q. 7. de potentia, art. 9. ad 7. dicit: Actio, vt actio, consideratur vt ab agente, in quantum verò est accidens, consideratur vt in subiecto agente. Et 2. Sent. dist. 40. quęst. 1. art. 4. ita asserit: Ad primum dicendum, quod, cum actio sit in agente, & passio in patiente, non potest esse idem numero accidens, cum non possit esse in diuersis subiectis. Hoc etiam videtur asserere q. 7. de potentia, art. 10. ad 1. & ad 7. & 3. contra Gentes, cap. 19.

2. Argum. Secundò. Esse agens est quid reale: ergo actio inhæret agenti. Probatur cōsequentia: aliàs esse agens erit aliquid rationis, quia denominatio extrinseca, seu esse tale à forma extrinseca est aliquid rationis, sicut esse visum aliquid rationis est, quia est à visione, quæ est extrinseca rei visæ: vt igitur sit aliquid reale, debet esse denominante forma intrinseca.

3. Argum. Tertiò: Actio est realis perfectio agētis, vt sic, qua reducitur de potentia ad actum: ergo est in ipso agente subiectiuè. Probatur consequentia: quia forma non perficit, nisi subiectum, in quo est, quia perficit dando esse: & non dat esse, nisi vbi habet esse, & hoc est eius subiectum. Antecedens est D. Tho. q. 7. de potentia, ar. 2. ad 1. Et ratio est, quia vnū quodq. est propter suam operationem: ergo operatio est eius perfectio.

Quartò. Agens, dum agit, aliter habet se, quam antea, quam ageret, se haberet: ergo aliquod recipit in se, quod antea non habebat, ratione cuius aliter se habeat realiter, quam antea: hoc autem nihil aliud est, quam actio: ergo actio est aliquid reale, susceptum in agente. Et confirmatur hoc argumentum. Nam Aristoteles 8. Physicorum dicit; quod si Deus de nouo ageret, mutaretur, hoc autem esset, quia de nouo in se susciperet actionem: actio ergò est in agente. *4. Argum.*

Quintò. Actio est ratio fundandi relationem agentis: ergo subiectatur in agente. Antecedens patuit prædicamento relationis: consequentia probatur: quia vbi est relatio, debet esse ratio fundandi & fundamentum. *5. Argum.*

Sextò. Agens agit per actionem, sed non agit per formam, quæ est in passo: ergo per actionem, quæ est in ipso. Maior probatur; quia ignis per calefactionem calefacit effectiuè, sicut homo intelligit per intellectionem. Minor probatur: quia forma, quæ est in passo, est effectus agentis, & etiamsi formaliter distinguatur calefactio à calore, non potest producere effectiuè eandem realitatem, quæ est calor. Dices, quod actio non producit calorem, sed agens per actionem producit calorem. Cōtra, quia actio in genere caussæ effectiuæ producit calorem: sed ad veram efficientiam, requiritur realis distinctio: ergo actio realiter à calore distinguitur, & ita debet esse in agente. *6. Argum.*

Septimò. Actio est accidens: ergo necessariò debet inhærere agenti, & non passo. Antecedens est per se notum: cōsequentia probatur: quia si inhæret, passum denominatur agens. Probatur consequentia: quia impossibile est, formam aliquam *7. Argum.*

aliquam esse in aliquo subiecto, & non denominare illud secundum propriam rationem formæ: nam formam denominare subiectum, nihil aliud est, quam cõmunicari subiecto; vel saltem ex hoc oritur denominatio, sicut albedinem denominare corpus album, est albedinẽ communicari subiecto, vel oritur saltem ex hoc, quod communicetur subiecto, vt sit subiectum album. Et confir. Nam caussalitas caussæ formalis est informatio; sed actio informat passum, quia est in illo: ergo dabit illi suum formalem effectum. Confirmatur secundò; nam si actio est in passo, vt in subiecto: ergo habet esse in illo: ergo subiectum habet esse ipsius actionis, quia esse actionis in subiecto est: ergo illud esse, quod habet, est esse actionis in concreto: ergo est agens: nam esse agens nihil aliud est, quam habere esse actionis in concreto, &c. sibi inhærens. Et si dicas, quod tribuit aliam denominationem; assigna illam: Præcipuè, quia forma non potest aliam denominationem conferre, quam illam, quæ est iuxta propriam naturam.

8. Argum. Octauò. Quando vnus ignis simul plura ligna calefacit, ibi est vnica tantum actio, cum tamen sint plura, quæ patiuntur, & plures passiones: sed vnicum accidens non potest esse in pluribus subiectis: ergo actio est in agente. Minor probatur: quia ab vnico agente eodem tempore vnica tantum actio esse potest: ab illo enim sumit suam vnitatem. Et confirmatur: quia quando duo agentia vnum producunt effectum, sunt duæ actiones, vt quando duo ignes calefaciunt lignum vnum in eadem parte, quia sunt duo agẽtia: ergo nõ est actio in passo, sed in agente: quia in passo non potest esse, nisi vnica actio, cum subiectum sit vnum; & agentia eodem tempore agant, & sint duo.

9. Argum. Nonò: Actio est caussa passionis secundum D. Tho. & Gilbertum, & prior natura illa: ergo est in subiecto separato à subiecto actionis, & extrinseco illi. Consequentia probatur; quia caussa semper est distincta ab effectu, præcipuè efficiens caussa. Confirmatur: Quia sequeretur, quod actiones Dei, & Angelorum non essent in illis, quod est contra eorũ dignitatem: ergo sicut illæ sunt in agente; ita & istæ.

10. Argu. Decimò: Generatio substantialis est actio, & non est in passo: ergo est in agente: ergo, &c. Probatur minor; quia est prior natura re genita, ergo non potest esse in re genita, & loquimur de generatione non pro alteratione, sed substantiali introductione formæ. Nec potest dici, quod subiectetur in materia prima, quia, vt ait Diuus Thom. nullum accidens est in illa. Hanc opinionem aliqui explicant in hunc modum, quod sit duplex actio, altera, quæ est in agente: altera idẽtificata cum motu; & illam producere hanc; & de ista loqui Aristotelem, cum dicit, actionem esse in agente. Aliqui verò explicant, quod sit solum actio vna in agente, quæ motum, & passionem causset, & effectum producat, & dicunt, motum, prout ab agente progreditur, non esse actionem: sed actio est forma existens in agente, qua effectum producit. Suarez disputatione 48. sectione 4. annotatione 10. mirabilia dicit, declarando sententiam illam, quæ asserit, actionem esse in passo. Et dicit primò, verè esse actionem aliquam transeuntem realem, quæ sit accidens, & quæ nullum habeat subiectum, vt creatio trãsiens, & transsubstantiatio. Et infert, quod actiones Dei immanentes non sunt propriè actiones, quia non habent originem realem, qua possint actiones vocari, & etiam actus illi, quatenus per eos procedunt duæ personæ ad intra, non dicuntur actiones, quia actio dicit in sua ratione, quod emanet à principio realiter, vel quod dicat dependẽtiam, quam illæ actiones non dicunt. Dicit secundò, quod non est de ratione actionis creatæ, (nam de ista loquitur) quod habeat subiectum proprium inhæsionis: sed hoc conuenit ei ratione sui formalis termini. Et probat, quia transsubstantiatio, & creatio non habent subiectum; ergo non est de ratione actionis, vt sic, habere subiectum inhæsionis: aliàs omnis actio hoc haberet. Ex quo infert, de ratione actionis esse solum, vt sit modus quidam inhærens termino, & per se immediatè fluẽs

Opin. Suarez.

Corollar.

ab efficiente: ille enim respectus ad terminum non est sicut ad subiectum, nec illa intima coniunctio est propria inhæsio, aut informatio, sed peculiaris modus constituendi ipsum terminū in rerum naturam dependentem, & fluentem à suo principio Et quãuis res, quæ est actio, requirat subiectū, actio verò, vt sic non requirit, nisi ratione termini, nec hoc explicat, nec nisi ratione termini subiectum postulat. Et n. 15. dicit: Dico quartò nulla actio, vt actio & præcisè concepta sub ea ratione, qua à passione distinguitur, habet subiectum inhæsionis, sed denominationis tantum: vnde, quæ est in subiecto, solū inhæret mediante passione. Et probat hoc: quia actio, vt actio, solum differt à passione ratione formali concepta: sed in hoc tantum differt, quia passio dicit motū, vel mutationem inhærentem passo, & efficientē illum: ergo actio, vt actio, præscindit ab hac habitudine: non ergo includit formaliter esse in, sed esse ad agens, & ideo valde analogicè est accidens. Et confir fortissimo argumento; quia actio infert passionem: ergo non afficit passum secundum rationem suam. Quinimò asserit, esse dicendum, actionem immanentem, vt sic, non inhærere agenti, vt agens est. Sed tam actio immanens, quam transiens inest passo, vt passum est, & est differentia inter actionem immanentem, & trãseuntem, quod in actione immanente agens & patiens coinciduntin idem, non in transeunte. Et hæc omnia confirmat in solutionibus argumentorum, & ista solum adducuntur, & non probantur.

Confirm.

Decisio quæstionis.

Vt ergo veritatem Thomisticam, & Peripateticam explicemus, sit

1 Concl. Quò actio egreditur ab agente.

Prima conclusio: Actio egreditur ab agente, non per aliam actionem, sed per simplicem emanationem Hæc conclusio habet tres partes probandas, scilicet, quod egrediatur ab agente. Et probatur: Nam agens creatum agere dicitur, per hoc, quod habet actionem à se productam: nam si non haberet actionem, non ageret, & si non esset à se producta, non ageret; nõ enim ago ego per actionem quam Petrus producit. Quod verò non producatur ista actio per aliã actionē, probatur, quia aliàs esset processus in infinitum in actionibus: nam illa actio, per quã producitur actio, produceretur per aliam actionem, & idem de ista esset dicendum. Quod verò per simplicem emanationem, probatur, nã non restat alius modus productionis ab agente, & iste reducitur ad agens causæ efficientis Hæc conclusio colligitur ex D Tho. 11. Metaphysicæ, & locis inferius citandis.

2. Conclus. Cōtra Caiet. Actio est subiecti uè in passo.

Secunda conclusio: Actio transiēs est inhæsiuè & subiectiuè in passo, & nullo modo inhæret agenti. Hæc conclusio est Arist. expressa supra 3. Physicorum, cap. 3. vbi dicit, eundem motum esse actionem, & passionem, & 11. Metaphysicæ, lectione 9. apud D. Tho. & idem sanctus Doctor hoc ipsum docet ibi, & prima parte, quæst. 18. art. 13. ad 1. & quæstio. 41. art. 1 ad 2. & 2. contra Gentes, cap. 3 & 9. Metaphysic. tex. 16. expresè explicando Aristotelem, docet idem 1. parte, q. 54. artic. 3. & lib. 3. de anima, lectione 2. & primo contra Gentes, capite 100. & 1. Senten. distinct 9 quæst. 4. art. 3 ad 3 est communis sententia omnium Thomistarum, vno aut altero dēpto. Et probatur rationibus: Nam actio est motus, prout procedit ab agente, sed iste motus, prout procedit ab agente, est in mobili, & in passo: ergo & actio est in passo. Et ita dixit Diuus Thomas, supra dicta lectione nona, quod vnus motus secundum substantiam est actus vtriusque, & mouentis, & motimouentis, vt à quo, & mobilis vt in quo.

Varia leca D. Tho.

Præterea: Etiamsi ponamus formam in agente, non intelligendo motum, (& loquor de actionibus transeuntibus) non intelligitur aliquid agere: ergo illa forma non est actio. Consequentia est euidens: quia si ponitur actio, impossibile est, quod non sit agens: est enim effectus formalis actionis agere. Sed minor probatur: Nam ignis calefacit per positionem caloris in ligno: ergo etiã, si ego intelligam formam in igne, & non intelligam calorem in ligno: non intelligo ignem calefacere: ergo non in-

intelligo actionem, quando intelligo illam formam, quam tu ponis: sed quando intelligo calorem procedentem ab igne. Explicatur hoc, & declaratur amplius: intellecto calore in ligno, prout ab igne, intelligo ignem agere, & reuera ita est intellecta illa forma, quam tu dicis esse actionem reducentem ignem ad actum, & non intellecto calore ab igne, non intelligo ignem calefacere: ergo non habet actionem in se. Antecedens probatur, quia impossibile est ignẽ calefacere: & non habere actionem. Antecedens probatur, quia impossibile est ignem calefacere sine calefactione, & calefactio est calor procedens ab igne, vel si non est calor ab igne: ergo intelligo ignem calefacere sine calore ab igne. Dices, quod tunc intelligo ignem calefacere in illo priori: quia habet calefactionem; sed inquiro, quid calefaciat, vel se, vel passum: nõ se, nec passum, quia in illo priori nihil intelligo esse in passo: ergo actio est motus ille, seu forma in fieri, prout est ab agente. Præterea: Illa forma, prout est in fieri ab agente, tribuit aliquam denominationem: non aliam nisi agentis: ergo verè illa est actio, & in passo: ergo ex eo solum, quod ignis calefacit lignum, dicitur agere in lignum, & producere calorem omni alio circumscripto: ergo per solam illam productionem omni alia forma circumscripta dicitur ignis agere, & ita illa erit actio. Præterea: actio, vt actio, non dicitur quod sit in agente, sed quod sit agentis: ergo illa forma, quæ est in passo ab agente, erit actio. Preterea sequitur, quod agens, dũ agit, physicè moueatur: hoc autem est falsum: ergo actio non est in agente. Sequela probatur. Quia, si calefactio est in igne, & dealbatio in homine dealbante: ergo dum calefacit, calefiet, & dum dealbat, dealbabitur, quia calefactio impossibile est, quod in subiecto nõ habeat secum calorem, & dealbatio albedinẽ: hoc autem falsum est, quia agens vt sic non habet recipere, sed dare passo aliquid. Præterea: Hæc est differentia ex 9. Metaphysi. loco adducto inter actionẽ immanentem, & transeuntem, quod actio immanens manet in agente, & trã siens actio est in passo: ergo calefactio & aliæ actiones huiusmodi sunt in passo, & de immanentibus post modum dicemus. Probatur consequentia: quia, si essent in agente, essent immanentes actiones, cum omni proprietate. Dices, vocari actiones transeuntes, quia earũ virtute resultat in passo alius effectus, immanentes verò, quia virtute illarum nullus resultat effectus. Sed contra: Nã actio intellectus diuini, & voluntatis, qua voluit ab ęterno, vt in tempore essent isti effectus, est actio immanens, & tamen habet effectum ad extra: ergo, &c. Maior patet, quia manent in suo intellectu, & voluntate. Et confirmatur, quia, si Deus conferret virtutem meo actui intellectus, vt per illum ignis ad extra produceretur, verè esset actio immanens ex eo solum, quod in suo manet principio, ergo, etiamsi actio existens in igne calorem producat in passo, immanẽs actio diceretur, quia in suo principio manet; est ergo agere actione trãseunte, quod aliquid passo ab agente proueniat, & non est necesse, quod maneat aliqua forma in agente ad hoc, qđ agere dicatur. Est tam patens hęc sententia D Thom. & Aristotelis, vt illam amplius probare sit superfluum.

Obiectio.

Impugnat.

Inconuenientia quæ sequũtur ex sẽia Caiet.

Falsa sol.

Impugn.

Tertia conclusio: impossibile est, quod detur aliqua actio creata, quæ non habeat subiectum, cui inhæreat. Hęc conclusio est demonstrata. Et probatur, quia omnis actio creata, vel est substantia, vel accidens; substantia esse non potest, quia nullius creaturæ actio est substantia, cum nulla creatura agat per suam essentiam: ergo est accidens: sed de essentia accidentis est, quod possit inhærere, & sine miraculo non potest esse sine subiecto: ergo omnis actio est substantia: ergo vel est prima, vel secunda: neutrum horum, vt de se patet: ergo non potest actio creata esse substantia: ergo erit accidens. Vnde sequitur, quod ex necessitate debeat inhærere. Nec dicitur generatio actio substantialis, quia sit substantia, sed quia terminus est, substantia tamen verè inhæret subiecto mediante forma; & creatio actiua est in Deo, & est eius substantia: in creatura non est ali-

3. Conclus. Actio creata nõ potest esse sine subiecto.

S 2 qua

qua actio, qua creatura creatur, nec passio, quæ sit motus in creatura receptus, sed præcisè, vt asserit D. Tho. prima parte, quæstione quadragesimaquinta, articulo tertio, est relatio ad Deum creantem. Sed quia hæc tangunt creationis naturam, vide supra adducto articulo.

4. Conclus. Actio, vt actio, dēt habere subiectum.

Quarta conclusio: Actio, vt actio, & qua ratione à passione distinguitur, habet subiectum inhæsionis. Probatur, ista conclusio, quia actio, vt actio est, & vt formaliter distincta à passione essentialiter, est accidens: ergo vt sic inhæret. Consequentia est euidens, quia accidentis esse est inesse, & impossibile est dari in rerum natura accidens non inhęrens, nisi per miraculum. Et probatur antecedens, quia actio, vt sic, includit rationem accidentis, prædicamentum enim actionis prædicamentum est accidentis, & ita actio dicit modum accidentalem accidentis determinatiuum, vnde essentialiter est accidens. Præterea; Actio, vt sic, & vt distinguitur à passione, habet esse, vel per se; & hoc non, quia esset substantia, ergo in alio, ergo inhæret alteri, ergo habet subiectum inhęsionis, cui inhæreat. Et hæc est communis opinio. Nemo enim dubitauit hucusq. actionem inhærere. Sed dubium fuit, an in passo, an verò in agente inhærentiam haberet. Vnde ego non possum capere, quomodo Suarez potuerit in mentem venire, quod actio vt sic non haberet subiectum inhæsionis. Nam quamuis significetur (loquimur enim de actionibus creatis) ex modo suo, vt progrediens ab agente, verè passo inhæret; sicut, licet paternitas in creaturis significetur, vt ad aliud, inhæret subiecto, quod refertur ad filium, & licet sit idem subiectum actionis, & passionis, non propterea negandum est, actionem, vt sic, non habere esse in alio, & non habere subiectum inhæsionis.

Reijcitur Suarez.

5. Conclus. Actio immanens inhæret agenti.

Quinta conclusio. Actio immanens verè inhæret agenti, & ita concedendum est. Nam licet ad hoc, quod actio immanens inhæreat; præsupponatur in subiecto aliqua potentia passiua ipsius actionis, quando dicimus quod actio immanens inhæret agenti, non fit sensus, quod inhæreat illi, quatenus est agens, ita vt ratio, quare inhæreat, sit esse agens, & quod potentia passiua in subiecto requisita ad suscipiendam actionem sit ratio agentis, hoc enim est impossibile. Sed volumus dicere, quod inhæret eidem rei, quæ agit. Et ratio, quare inhæreat, ex parte actionis immanentis est, quia est accidens, ex parte subiecti recipientis actionem est potentialitas susceptiua subiecti, & non est passio. Quare nec dicendum est, quod inhæreat vt sic. Et non facit sensum formalem illa propositio, actio immanens inhæret agenti, sicut nec ista, actio immanens inhæret homini; & est vera, sicut est verum dicere, homo habet actionem immanentem. Et videbis hoc: Quia, si loquamur de actionibus transeuntibus, hæc est falsa, actio inhæret passo, vt passum est, id est, vt habet passionem, quia actio prior est, saltem nostro modo intelligendi, passione, & tunc intelligimus nos actionem in ligno, & non intelligimus passionem; ergo non est ratio inhærēdi actioni passio, sed ratio inhærendi ex parte subiecti est quantitas in actionibus trāseuntibus, & ex parte sua, sua propria natura.

6. Conclus. In Deo repe riuntur propriè actiones immanentes.

Sexta conclusio. In Deo sunt operationes immanentes, & propriissimè; itaque est operatio intellectus, & voluntatis, quæ sunt propriissimæ, sed infinito modo operationes; & quando Deus operatur aliquid ad extra, etiam propriissimè dicitur operari. Hanc conclusionem in præsenti nolo disputare. Sed aduerte, quod ita loquuntur sacra Concilia, & Euangelium, & Sancti. Probatur ista conclusio breuiter, vt logicum conformiter ad Sanctos, & Concilia doceamus loqui. Probatur ex Concilio Constantinopolitano 6. actione 4. vbi sic definitur: Cum duas autem naturas, duasque naturales voluntates, & duas naturales operationes confitemur in vno Domino, non contrarias eas, nec aduersas ad alterum dicimus. Et infra; Ita & naturales in se voluntates, & operationes habere diuinam scilicet, & humanam; diuinam scilicet ope-

Digitized by Google

operationem,& voluntatem habere existimo,&c. Et hoc ipsum sæpius repetit, nec est necesse, vt sit perfectè actio diuina,& operatio diuina profluat à potentia,vt quid realiter distinctum ab illa;hoc enim est operationis finitæ & limitatæ proprium, sed sufficit, vt sit propriissima operatio,& actio,quod constituatur Deus nostro modo intelligendi in actu secundo per illam, seu quod præstet id,quod nostra actio præstat altiori modo dēptis imperfectionibus. Et Christus de Patre, & de se dicit; Pater meus vsque modo operatur,& ego operor, & Deum dicimus beatum,beatitudo autem in operatione consistit. Item, Omnis perfecito, quæ est in creatura, tribuenda est Deo demptis imperfectionibus,sed creatura intelligit, & habet actionem intellectiuam,ergo hanc concedere debemus Deo altiori modo dēptis omnibus imperfectionibus. Sed qa hæc res est Theologica, ab illa supersedeo.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Explicatur D.Tho. 1. Solutio.

AD primum respondetur, quod quando D.Tho. dicit, actionem, quæ non est substantia agentis, esse in agente,sicut accidens in subiecto, loquitur de actione immanente;& hæc est in prædicamento, vt dicemus statim. *2. Solutio.* Secundò respondetur, quod loquitur de actione non secundum se, sed ratione relationis. Itaque actio etiam transiens est in subiecto ratione relationis,non ratione sui ipsius. Ad secundam authoritatem respondetur, quod loquitur,quantum ad denominationē, quod actio, vt denominans videtur esse in agente ratione denominationis, ratione verò sui exitus dicitur esse ab agente:erit ergo ab agente, & denominat agens. Ad illud in secundo sententiarum respondetur,quod ibi refert illam solutionem, quia sufficiebat ad soluendum argumentum propositum, licet non dixerit illam ex propria sententia. Tātū honorem defero D.Tho. & eius dictis,vt censeam, oppositam sententiam propter hanc authoritatem esse probabilem,licet D.Tho. quem defendimus,ex proposito doceat. Quam obrem probabilior est;qui oppositum tenere voluerit,legat Caietanum supra dicto loco primæ partis.

Ad 2. arg. Per quid constituat agens in ratione agentis.

Ad secundum resp. quod vt agens dicatur realiter agens,& esse agens sit aliquod reale,sufficit, quod actio realiter profluxerit ab agente, & non est necessarium,vt inhæreat illi, quia per hoc dicitur realiter agere, quia actio ab ipso fluit. Et tūc, si inquiras,an mutetur;respondetur;quod mutatione metaphysica non dubito,quia acquirit denominationem realem,licet extrinsecam, & relationem;physica verò mutatione non mutatur,quia non habet in se motum,nec mutationem.

Ad 3. arg. Differētia inter actionem immanentem,& transeuntem.

Ad tertium respondetur; actionem immanentem esse perfectionem intrinsecam agentis, non verò transeuntem; sed actio transiens est perfectio passi. Nā agens actione transeunte non agit vt se perficiat,sed vt perficiat passum; quare potius iam præsupponitur perfectum in se, vtpote quod est potens alteri conferre perfectionem. Quæ solutio colligitur ex D.Tho. prima parte,quæstione 18.articulo quinto, ad 1. quem vide, & Aristotel.6. Ethicorum capite 5. Etsi aliquando dicitur, quod est perfectio agentis, intelligitur extrinseca, non intrinseca, siue inhærens; sed extrinseca, in quantum est conseruatio suæ speciei, & communicatio alicuius perfectionis,quæ tamen non est, nisi in illo, cui communicatur.

Ad 4.

Ad quartum respondetur; quod aliter se habet, non per susceptionem actionis,sed quia actio ab illo fluit, & quia acquisiuit relationem,quæ est quędam mutatio metaphysica. *Ad conf. 1.* Ad cōfirmationem respondetur, quod Aristoteles putauit,nihil à Deo de nouo fieri sine eo, quod poneretur de nouo in intellectu eius aliqua actio immanens, & ita dixit quod mutaretur. Sed nos dicemus volitione illa sua æterna in tempore res produxisse,vnde non mutatur creando; Deus enim mutat res, immobilis manens.

Ad 5.

Ad quintum diximus iam in prædi-

Digitized by Google

camento relationis. Ratio enim fundandi bene potest esse in alio subiecto, dũ tamen fluxerit à potentia, quæ est fundamentum relationis.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur; quod ignis, tanquam per principium effectiuum, agit per suum calorem, mediante actione, quæ est forma efficientis. Et hæc, vt dicatur agere calorem effectiuè, sat fuerit, quod ab ipso formaliter distinguatur, & agens principale realiter, de quo iam diximus.

Ad 7. arg. Ad septimum respondetur: quod actio est in passo, & nõ denominat illud, quia non est ab illo; actio enim est forma ab agente; vnde vt passum denominaret, deberet esse ab illo. Et quando dicitur, quod effectus formalis est, vel prouenit à forma illi communicata, intelligitur, quando est capax talis denominationis subiectum; at verò passum non est capax talis denominationis, quia, vt esset capax, deberet esse ab illo; tribuit tamen illi hoc esse accidentale, quod est habere passionem; sicut species albedinis non facit aerem albiorem in esse sensibilis, quamuis ille sit effectus eius in oculo, quia aer non est capax huius denominationis; nam ad hoc deberet esse cognoscitiuus. Et per hoc patet ad confir.

Quare actio licet subiectiuè sit in passo, non denominet illud.

Ad 8. arg. Ad octauum respondetur; quod in illo casu sunt plures actiones, quia plures calores ab eodem igne exeunt: nec inconuenit, quod vnum agens simul plures producat actiones in diuersis subiectis, quia omnes illæ reputantur pro vna totali actione.

Ad confir. Ad confirmationem respondetur: quod illæ non possunt esse causæ totales eiusdem effectus, sed partiales, & ita nõ est, nisi vnica actio respiciens duo partialia agentia per modum vnius, de quo non est hic amplius agendum.

Ad 9. arg. Ad nonum respõdetur, quod sufficit, quod actio dicatur causa passionis, vt ratio, secundum quam agens agit, quod sit formaliter distincta à passione, & nõ est necesse, quod realiter tanquam res à re distinguatur; & diximus, & dicemus plura de hoc. *Ad confir.* Ad confirmationem respondet Caietanus, & Ferrar. non dari actiones ad extra productas ab agentibus per intellectum, & voluntatem. Vnde Caietanus prima parte, q. 15. art. 1. & Ferrar. secundo contra Gentes, cap. 1. & 17. & idem videtur asserere D. Tho. ibidem capite 23. & 25. secundum opinionem aliquorum. Et hanc opinionẽ multi sequuntur. Et ratio horum est, quia non decet agentes per intellectum agere per actiones, quæ sunt extra illos. Alii dicunt, (& hanc potius sequor sententiam) creationem solum esse actionem in Deo cum respectu rationis ad creaturam, & non esse actionem, nec passionem in creatura, quia actio prior est natura suo termino. & cum res totaliter per creationem produceretur, daretur actio sine subiecto, quod implicat. Quãdo verò Deus, seu Angeli aliquid operãtur in subiectis, ibi est etiam externa actio producta à Deo, & Angelis, vt quãdo Deus iustificat, auget gratiam, quando Angelus mouet lapidem, gratia illa, prout à Deo procedit, est iustificatio actiua, prout recipitur in passo, passiua iustificatio. Et hanc sententiam videtur sequi D Tho. Nam actio est motus, prout procedit ab agente, sed illa iustificatio est mutatio procedens à Deo, ergo est actio Dei, quæ causatur per aliam actionem internam Dei ipsius, quæ eius volitio est cum respectu ad extra rationis. Nec est contra dignitatem Dei, vt per illam immanentem actionem producat ad extra aliquid, quod sit actio transiens, sicut producit formam, quæ est effectus ipsius, & ita externa actio denominat Deum agentem, sed non est denominatio realis, quia Deus non habet denominationem realem à suis effectibus, & creaturis.

Ad 10. arg. Ad decimum respondetur, quod generatio dupliciter accipitur. Vno modo pro alteratione præcedente; & hæc subiectatur in subiecto quod alteratur. Alio modo accipitur pro introductione instantanea formæ in materia, & hæc subiectatur in composito, quod generatur ratione formæ. Nam cum illa identificatur realiter, quia actio generatiua hominis est forma in introduci. Et qñ dicitur, est prior re genita; distinguo, in facto esse cõcedo, in fieri nego. Sed de hoc lib. 1. de Generatione.

Ad

Ad argu. Suarez. Ad argumenta Suarez de creatione, quomodo non sit ratio, nisi in Deo, iam diximus. De transsubstantiatione respõdet Diuus Thomas in quarta, distinctione vndecima, quæstione prima, articulo tertio, ad tertium, quod transmutatio huius conuersionis non ponit aliquid imperfectum, sed solum successionem quandam perfectorum, non solum actuum, sed rerum iam subsistentium, successio autem est in succedentibus sibi, sicut ordo in ordinatis. Vnde ista relatio ordinis huius successionis est quidem secundum rem in ipso pane, qui mutatur, non autem in ipso corpore Christi, nisi secundum rationem, quia ipsum immutatum manet. Quæ verba D. Thom. duplicem possunt habere sensum. Primus, quod, sicut forma binarii est in prima & secunda vnitate, secundum quod vna dicit ordinem ad aliam, & è conuerso, & motus Angelicus est in successione termini, à quo, & ad quem, ita transsubstantiatio est in pane, & in corpore Christi; in hoc, vt in eo, in quod aliquid trãssubstantiatur, immoto tamen manẽte substantialiter, & solum acquirente esse sub his speciebus, quia panis in ipsum conuertitur. In pane verò, vt in eo, quod mutatur; nec est inconueniens, quod aliquod accidens sit in pluribus subiectis partialibus, vt patet in numero. Alia explicatio est, quod hæc mutatio est in pane, vt in subiecto, & respicit corpus Christi, vt terminum, in quem conuertitur, sicut relatio paternitatis est in patre, & respicit filium, vt terminum. Sed hæc latius tertia parte, quæstione septuagesimaquinta. Reliqua, quæ dixit, per conclusiones nostras patet esse falsissima. Ad argumentum quartum dicti Suarez respondetur, quod a- *Actio & passio sunt primò diuersa.* ctio & passio sunt primò diuersa, & actu seclusa operatione intellectus, & prædicamentales rationes distinctissimæ. Nam ridiculum est, prædicamenta non plus distingui, quam attributa diuina, imo magis diuersa sunt, quam duæ species eiusdem generis, quia in nullo vniuoco conueniunt, & quamuis sola ratione ratiocinata distinguerentur, ex necessitate actus deberet habere subiectum, quia accidens est, & non est modus vtcunque, sed prædicamentalis ratio perfecta & completa, habens suas species completas & perfectas. Et quis non videat, falsum esse, actionem inhærere mediante passione? Quia etiam dicam ego, quod passio inhæret, mediante actione; si sunt idem actu a parte rei, & solum ratione distinctæ, nec passio est ratio inhærendi alteri prædicamento. Et quamuis actio inferat passionem, infert illam inhærendo subiecto, quia accidens inhærendo agit.

QVÆSTIO LXVII.

Vtrum actiones immanentes collocentur in hoc prædicamento.

Videtur quod non, quia supra dictum est, quod collocantur in prædicamento qualitatis, ergo non in prædicamento actionis. Probatur consequentia: Quia impossibile est, quod vna res secundum vnam rationem in duobus sit prædicamentis, sed actio immanens, vt sic, est in prædicamento qualitatis; ergo non in prædicamento actionis. In oppositum est, quod est vera actio, ergo est in prędicamento actionis; quia ex eo, quod sit spiritualis, hoc non tollit, nam qualitas spiritualis ponitur in prædicamento qualitatis, & qualitas corporalis etiam, & substantia spiritualis ponitur in prædicamento substantiæ, & substantia corporalis similiter, ergo, &c. In hac parte sunt duæ opiniones. Altera: in hoc prædicamento actionis solam actionem transeuntem collocari, quæ realiter est motus; quia ita definitur ab Aristotele: Actio est motus, prout procedit ab agente, sed actio immanens non est motus, prout procedit ab agente, ergo non est in hoc prædicamento. *1. Argum.* *Controu.* *1. Senten.* *1.*

Secundò. Quia actio immanens est dispositio subiecti essentialiter, vel con- *2. Argum.*

Digitized by Google

formiter ad suam naturam, vel difformiter, & hoc habet, qua ratione est actio, ergo qua ratione est actio in prædicamento qualitatis, ergo non in prædicamento actionis. Probatur cōsequentia; Quia impossibile est, aliquam rem secūdum eandem rationem esse in diuersis prædicamentis; nam prædicamenta sūt primò diuersa. Maior prima probatur; quia videns, aut intelligens per illam actionem qualificatur; ergo disponitur; nam qualitas est dispositio. Probatur antecedens, quia illæ actiones qualitates sunt, & modi determinatiui substantiæ.

Argum. Tertiò; Nam ita accipitur actio, quando constituit prædicamentum actionis, sicut passio, quando constituit prædicamentum passionis; sed passio, vt est constitutiua talis prædicamenti, est passio corporalis, & quæ identificatur cū motu corporali; ergo actio eodem modo debet accipi. Minor probatur ex Diuo Tho. & Arist. 5. Metaphysicæ, lectione 17. vbi ita dicit. Passio dicitur vno modo qualitas, secundum quam alterari contingit, vt album & nigrum, dulce & amarum, grauitas, & leuitas, & quæcunque sunt talia; alio verò horum actiones, & alterationes. Ita dicit D. Tho. Secundus modus est, secundum quod huiusmodi passiones qualitatis, & alterationes, quæ sunt secundum eas, dicuntur passiones, & sic passio est vnum prædicamentum, vt calefieri, & infrigidari, & huiusmodi. Vbi nec Aristoteles, nec D. Tho. loquuntur, nisi de passionibus, quæ ab actionibus transeuntibus inferuntur; ergo solum illæ sunt in hoc prædicamento, & generatio ab aliquibus ponitur in hoc prædicamento, quia est actio transiens, etiamsi sit instantanea; ab aliquibus non, quia non est motus propriè dictus, sed mutatio. Et hic sunt ponendæ actiones, quæ sunt motus. Et Caietanus videtur dicere, quod generatio non est actio, sed terminus actionis. Et hæc est opinio Soncin. 9. Metaphysi. q. 21. quam probat 6. rationibus, quas ibi videre poteris; & dicit, actiones immanentes non esse propriè actiones, sed similitudinarias; propriæ autē sunt qualitates, & operationes. Asserit subinde, illuminationem non esse in prædicamento actionis, quia est instantanea actio. Illa verò actio, quæ est in prædicamento actionis, debet esse actio cum motu propriè dicto, & opposita sententia asserit, actionē immanentē verā esse actionem, & in prædicamento actionis collocari. Et, qui hanc tuentur sniam, dicunt, nō esse necessariū ad rōnem actionis, quæ est in hoc prædicamento, quod sit idem cum motu, vel quod inferat ex se passionē, sed solum quod sit in subiecto ratio agendi, nam reliqua sunt proprietates actionis materialis. Et hęc opinio innititur argum. in principio facto in oppositū, quia ex eo, quod sit specialis, vel instantanea actio, non perdit naturam actionis, ergo verè ponitur in hoc prædicamento. Et ita vocantur actiones immanentes, ac si per hoc dicerentur solū differre ab aliis in ratione actionis, quia manent in operante, non verò, quia non habeant veram, & prædicamentalē naturā actionis. Et si contra hoc fiat argum. nam actio de prædicamento actionis idem est, quod ratio caussę efficientis, seu caussalitas eius; sed per intellectionē non efficit intellectus aliquid ex natura intellectionis; ergo intellectio non est actio. Prob min. nam maior clara videtur: nā quia efficit non speciem intelligibilem, non actionē ipsam, nec verbum, quia nō semper producit verbū, & visio externa nihil efficit, vt patet, & est vera actio, ergo, &c. Respōdet Suar. disp. 48. sect. 2. n. 13. & deinceps, quod illa actio est qualitas, & producitur per verā actionē, quę est de prædicamento actionis. Et hanc verā actionē vocat dependentiā intellectionis à sua caussa efficiente, sed si illa dependentia est vera actio, & distincta à qualitate, quæ est in intellectu, etiam erit illa actio qualitas. Et sic restat eadem difficultas. Secundò: quia, si intellectio per veram actionem producitur, illa actio etiam producitur per aliā verā actionem, & sic erit processus in infinitum, quod est absurdū. Sed hoc quis intelliget? Et ideò respond. quod de ratione actionis non est, quod efficiat aliquid.

Suarez.

2. Sent. Soncin.

Doctrina Suar. ī itelligibilis.

Digitized by Google

quid, sed quod sit forma agentis, & ita illa intellectio in hac opinione est vera actio, quæ est ratio intelligendi homini, & visio est ratio videndi, quod verò producat aliquid, est accidens actionis trãseuntis, prædicamentalis verò actio hoc non dicit. Et D. Thom. & Arist. ponunt exempla in rebus ad sensum magis notis. Vtraque opinio non videtur mihi improbabilis, & magis firma sententia videtur prima: sed explicanda est de omni actione transeunte, etiamsi sit instantanea; quia huic omnes proprietates actionis, quas Gilbertus assignat actioni prædicamentali, conueniunt. Maximè, quia actio instantanea est motus largo modo, vt inferius dicemus. Sed vt eandem sententiam explicem conformiter ad ea, quæ dicta sunt in prædicamento qualitatis, sit

Decisio quæstionis.

1. Conclus. *Actio immanens est in prædicamento qualitatis.*

PRima conclusio. Actio immanens verè est in prædicamento qualitatis. Hanc conclusionem concedimus secundæ opinioni, & ita superius definiuimus. Ratio est, quia visio, intellectio, amor, & aliæ huiusmodi actiones verè sũt qualitates, vt probat prima opinio; verè enim qualificant, & disponunt subiectum. Cum enim homo intelligit verum, dispositus est secundum suam naturam, & illa intellectio est maxima hominis perfectio; quia omnis homo scire desiderat, quia est perfectio ipsius naturæ, & optima eius dispositio; & si vt verum quidem falsum intelligit, malè est dispositus. Et sicut habitus scientiæ & virtutum sunt dispositiones hominis bonæ, quæ nihil aliud sunt, quam actus in habitu, ita actuales intellectiones, & opera virtutum sunt dispositiones actuales subiecti, & in prædicamento qualitatis, & aliquando sunt habitus, vt patet in intellectione Angeli, qua se ipsum intelligit, quia est difficilè mobilis.

2. Conclus. Secunda conclusio: Eædem operationes sunt etiam in prædicamento actionis. Probatur: quia sunt veræ actiones. Quod verò sint spirituales, vel instantaneæ, non tollit rationem veræ actionis: nam intellectus est vera potentia: sed omnis potentia specificatur per actus ab ipsa productos: ergo illa intellectio est verè actus, & actio: nam actus secundus operatio, & actio est.

3. Conclus. *Quo vtraque opinio concordari potest.* Tertia conclusio: Eadem actio, quatenus constituit operantem in actu secundo, actio dicitur, quatenus verò disponit subiectum, est qualitas, quæ est dispositio. Itaque eadem qualitas, secundum diuersas rationes formales actu distinctas in diuersis est prædicamentis, & vt intellectio est in prædicamento actionis, nõ est qualitas formaliter, sed actio, quæ est peculiare entis genus. Sicut enim qualitas materialis in fieri est actio, prout consideratur procedens ab agente, verbi gratia, calor, frigus, &c. ita eadem qualitas spiritualis, vt consideratur disponens subiectum, est dispositio, vt consideratur deducens potentiam ad actum secundum, est actio: nam hoc benè potest considerari sine qualitate spiritali. Vt patet in actione transeunte, quæ deducit potentiam ad actum secundum, & non disponit subiectum. Secundum istas conclusiones poterunt cõcordari varia Doctorum dicta, illorum, qui asserunt, non esse in prædicamẽto actionis immanẽtes actiones, & illorum, qui dicunt, ibidem reponi. Sunt enim explicandi secundum diuersas rationes, & considerationes. *Doctrina optima.* Nec multum est, quod, sicut idem motus secũdum vnam rationem est postprædicamentum, & secundum aliam actio, & secundum aliã passio: ita eadem qualitas realiter secundũ vnam rationem sit actio, & secundum aliam dispositio. Nec est aliquod argumentum alicuius momenti contra istas conclusiones, & facilè ex dictis soluentur. Nunquam autem Arist. & D. Thom. dixerunt, solas actiones transeuntes esse in hoc prædicamento, & quando definierunt actionem, quæ sit motus procedens ab agente, definierũt id, quod erat magis notum. Et ita etiam possumus dicere, secundum quod intellectio est aliquid procedens ab agente instantaneè, qua homo, verbi gratia, constituitur in esse agentis, quod sufficit, vt sit vera actio. De hoc in nono Metaphysicæ latius agitur, & quæst. 27. prima parte, vbi videnda erunt, quæ modò omittimus.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO LXVIII.

Vtrum actio habeat speciem ex principio, & ex termino.

HANC quæstionem nolo tractare, prout solet in prima secundæ disputari, quia hoc excedit negotium logicale. Sed solum volo aliqua principia exhibere logicis, vt postmodum suis locis huius rei ampliorem habeant notitiam. Hoc enim, quod quærimus scire, necessarium est ad constituendum hoc prædicamentum; & ideo hac ratione de specificatiuo actionis tractationem suminius.

1. Argum. Et videtur, quod non; primò quia sæpe eadem actio potest prouenire à principiis efficientibus distinctis, secundum speciem, vt calefactio ab igne, & à sole mediante lumine; & è conuerso ab eodem principio proueniunt actiones differentes specie, vt à sole mediante lumine calefactio, & illuminatio; ergò nõ differunt specie penes principia. Alias si principium est idem, actiones essent eiusdem rationis, & si principia diuersa, essent diuersæ speciei, cuius oppositum patet in exemplis adductis.

2. Argum. Secundò. Quia si calefactio, vt actio specificatur per ordinem ad suum principium secluso ordine ad terminum, scilicet ad calorem, qui producitur, sequitur quod vltima ratio calefactionis, quę fit ab igne, cõsistat in hoc, quod fit actio à calore, & calefactio, quæ fit à sole consistat in hoc, quod fit calefactio à lumine, & ita quod differant specie, quia habent specificatiua differentia specie; hoc autem est falsum, vt de se patet, ergo, &c.

3. Argum. Tertiò sequitur, quod in absolutis detur circularis definitio, hoc autem non est dicendum, ergo, &c. Probatur sequela, quia potentiæ, & principia agendi distinguuntur specie penes actiones, & actiones penes principia, ergo datur circularis definitio, quæ solum habet locum in relatiuis. Et confir. quia sententia est Aristotelis 2. de anima cap. 4. potentias specificari per actus, & actus per obiecta, ergo non specificantur penes principia; quia impossibile est rem vnã secundum vnam rationem formalem habere duo specificatiua, quia vltimum est quod specificat, & duo esse non possunt vltimum.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione propter hæc argumenta aliqui dicunt; quod, quando in actibus humanis principium habet rationem finis, idem est specificari actionem à principio, & à fine. Ita sapientissimus Mancius hanc exponit quæstionẽ. *Controuer.* *1. Opinio.*
Alii verò dixerunt, doctrinam D. Thom. 1.2. quæst. 1. art. 3. verum habere, quando actio procedit à potentia, quæ est partim actiua, & partim passiua. Et ita respectu huius actionis sumpsit pro eodem D. Thom. specificari à principio, aut à termino, quoniam vtroque modo concurrit ad eam obiectum, & vt principium & vt terminus, vt patet in actione videndi, & intelligendi: nam ad illas actiones concurrit obiectum, vt principium, & vt finis. Et idem de actione appetitiuæ potentiæ dicendum est; Et ita D. Tho. 1. p. quæst. 77. art. 3. docet, hanc versari differentiam inter actionem potentiæ actiuæ, & passiuæ, quod ad priorem concurrit obiectum duobus modis prædictis; ad posteriorem solum concurrit vt terminus, vt patet in potentia calefactiua. Nam ignis calor productus non habet rationem principii, respectu actionis calefaciendi; at in cognitione obiecti ratione speciei intelligibilis, & in amore ratione cognitionis concurrit vt principium actiuum obiectum, & vt terminus etiam. Ceterum hæc duo dicta non sunt conformia Diui Thomæ menti. Nam vt D. Thom. probet, quòd disputamus, scilicet, actionem specificari à termino, & principio, adducit exẽplum de calefactione, quæ nec est actio humana, quia non est libera, nec procedit à potentia partim passiua, sed omnino actiua, nimirum à calore. Et ideo alii dixerunt, quod specificatio efficienter sumitur à principio actiuo: quia sicut *2. Opin.* *Impugnantur præcedentia.* *3. Opinio.*

Digitized by Google

cut, principium effectiuum producit efficienter rem: ita producit illam specificatam & determinatam ad certam speciem: sicut qui producit albedinem, illã in certa specie producit. Formaliter verò specificatio est à forma, seu actu constituente rem intrinsecè: estque hoc cõmune actioni cum omnibus rebus, quæ habẽt caussas. Sed peculiare habet actio importare habitudinem ad principium actiuum, tanquam ad aliquid eius, quo producitur formaliter ad actum secundum suæ actiuitatis, & ad obiectũ, quoniam est ipsa communicatio, aut productio termini. Et ideo specialiter actionis specificatio tribuitur vtrique, non tamen prouenit ab vtroque eodem modo, sed ab vno efficienter, & ab alio formaliter. Asserit tamen hæc sententia, quod actio importat ordinem ad agens, vt ad aliquod extrinsecum, & connotatum, quia ratio actionis formaliter consistit in hoc, quod sit productio actiua termini. Quia tamen productio illa sumpta esse debet ab aliquo producente, ideò cõnotat ordinem ad ipsum, vel importat illum ordinem, quasi conditionem communem & quasi transcendentem ad omnia, quæ habent esse, tanquam id; quo alia sunt. Nam sicut potentia est aliquid operantis & specificatur per actus: ita actio est aliquid operantis, vt reductio eius ad actum, & tamen specificatur per terminum, aut obiectum. Et ita exponenda est definitio actionis, quod sit motus, prout ab agente, li ab agente, denotat principiũ actiuum, non formale, seu respectum transcendentalem communem omnibus, quæ sunt ab alio, non vltimam actionis differentiam, quæ in ordine ad terminum sumitur. Alii dicunt ad specificationem actionis concurrere simul principium & terminum, ita tamen, vt variatio vtriusque, & singulorum ad diuersitatem actionis sufficiat. Nam si actio sit ab eodem agente ad eundem terminum, actio erit eiusdem speciei: si verò terminus sit idem, & agens diuersum, actio erit diuersa: & si terminus sit diuersus, & agens idem, actio erit distincta. Et probatur hæc sententia ex D. Thom. prima parte, quæst. 77. art. 3. vbi ait. Ex his duobus actio speciem recipit; Scilicet, ex principio, vel ex fine, seu termino: nam illa dictio, vel, denotat, diuersitatem actionis prouenire à principio ex diuersitate cuiuscunque, vel principii, vel termini. Et probatur ratione. Nam de essentia actionis est ordo ad principium, & ad terminum, ergo quocunque variato, actio erit alterius speciei. Et confirmatur, nam productio hominis facta à Deo, & ab homine specie differunt: nam vna est creatio, & altera generatio, ergo, &c. Et alii dicũt præterea, requiri ad vnitatem actionis etiam modum, quod scilicet actio eodem modo tendat in rem. Nam motus circularis & rectus semper specie differunt, & aliquando habent eundem terminum materialem, sed non eodem modo; quia circularis motus aliter tendit in illum, quam rectus. Et hoc patet in creatione & generatione, quæ respiciunt eundem hominem; sed diuerso modo. Suarez ita lubricè in hac parte loquitur, etiamsi dicat, se in forma respondere, vt vix eius intentio cõprehendi possit. Vt igitur, quod censeam, explicem, ex Angelico nostro Doctore sit

Modus procedẽdi Suarez.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio; Actio & passio non distinguuntur penes esse ab agente. Nam tam actio, quam passio sunt ab agẽte: sed differentia est inter illa, quod actio est motus prout ab hoc, seu ratio agendi huic; passio verò est motus ab agente in passo, seu id, quo patiens ab agente patitur. Et totum hoc magis explicabimus prædicamento sequenti. Est tamen conclusio Diui Thomæ locis citatis duabus quæstionibus primis huius prædicamenti. Ex quo sequitur, quod esse ab agente commune est & actioni, & passioni, sed distinguuntur penes hoc respectu agentis etiam, quod actio est ab agente, vt principium agendi, passio vt principium patiendi

1. Conclus. Actio & passio per quid distinguantur.

Secunda conclusio: Actiones immanentes, quæ nihil producunt, vt visio, audi-

2. Conclus.

Digitized by Google

auditio, & aliæ huiusmodi specie differunt penes obiecta, ad quæ terminantur, quæ verò producunt effectus, vt calefactio, &c. specie differunt penes effectus, quos producunt specie distinctos, largè loquendo de distinctione specifica. Hæc conclusio in multis est contra Suarez vbi supra. *Contradicitur doctrina Suarez.* Sed probatur prima pars, quod actiones differant penes terminos: Quia ea, quæ ordinantur ad aliud, ex illo debent sumere speciem, vt patet in relationibus in habitibus, de quo supra li. primo, multa diximus, & est expressa sententia Diui Thomæ, 1. 2. quæst. 54 articulo secundo, sed actiones ordinantur aliquæ ad cognitionem obiectorum, vel ad amorem, & denique ad attingenda obiecta; ergo penes diuersitatem obiectorum erit diuersitas eorum, quæ ad ea attingenda ordinantur. Et si ordinentur ad producendos effectus aliquos, ex diuersitate eorum sumetur ratio specifica in illis; non verò omnes actiones aliquid producunt, vt patet in visione, auditione, quæ nullum in vidente & audiente habent effectum distinctum ab illis, nec realiter, nec formaliter. Nam dicere, quod ipsæ sunt effectus agentis per emanationem, non est dicere, quod habeant terminos, vt aliqui ignoranter dixerunt, nam aliud est habere terminum, seu effectum productum ab illis, aliud est esse ipsasmet effectus. *Obiectio.* Et si dicas cõtra, nam ipsa actio vitalis est passio largo modo, ergo habet effectũ, nam passio est effectus actionis, verbi gratia, intelligere, vt est perceptio obiecti, est actio, & vt dimanat ab agente, vt verò recipitur in intellectu, est passio, ergo vt sic potest esse effectus sui. *Solutio.* Respondetur, quod non specificatur actio penes passionem, etiamsi passio consequatur ad actionem, quia actio non ordinatur ad passionem, sed vel ad obiectum, vel effectum. Diximus in conclusione largo modo, ita vt ad hoc, vt propriè specie differant actiones, non sit necesse, quod obiecta, vel effectus propriè specie differãt, sed quod sint distincta formaliter in ratione termini, nã cognitio entis & cognitio substantiæ specie differunt, & tamen ens & substantia non differunt specie propriè, sed tamen in ratione terminandi formaliter differunt, quod sufficit, vt sit diuersitas specifica in actionibus, secundum quod referuntur ad talia obiecta. Et ratio huius est, quia obiectum est velut caussa æquiuoca, quę potest dare perfectionem, seu esse, quod ipsa non habet formaliter, vt patet in virtute actiua Solis, quæ producit animal, & ipsa non habet formaliter formam animalis, sed eminenter: ita obiectum tribuit extrinsecè speciem, quam formaliter non habet. Et etiam hoc patet in creatione & generatione hominis: nam non differunt specie homo genitus & creatus. Et motus circularis specie differt à recto, & tamen vbi acquisitum vtroque motu non differt specie in esse rei, sed vt per talem motum respicitur distinctus, & formaliter in ratione termini, quia tendentia refunditur in obiectum, seu modus tendendi. Et idem est de actu opinatiuo & scientifico: circa hanc propositionem, vniuersale est prædicabile: nam modus tendendi refunditur in obiectum. Item, nam actio instrumenti & caussæ principalis, quando producitur effectus idem, obiectum est in esse rei, & tamen actiones differunt specie, nec potest esse eadem actio propter diuersum modum respiciendi eundem effectum. Vide de hac conclusione D. Thom. in 1. distinct. 17. quæst. 1. art. 4. & prima parte, quæst. 77. art. 3. de veritate, quæst. 2. art. 2. ad 2. quæst. 15 artic. 2. de anima artic. 13. Vide Albertum 5 Metaphysi. tractatu 3. Et per hoc videbis falsum dixisse Suarez disputatione 48. sectione 3. quod omnis specifica distinctio actionũ ex distinctione propria effectus in esse rei debet sumi; euidenter enim conuincitur esse falsum, & rationes suæ nihil valent, manentque ex his solutæ. Semper enim, quod actiones specie differunt, reperietur formalitas distincta, vel in obiecto, vel in modo tendendi in illud, vel in effectu, vel in modo faciendi illum, & si non reperiatur ista diuersitas, erunt actiones eiusdem speciei. Et quoniam hoc pertinet ad physicam, nolo plura dicere.

3. Conclus. Tertia conclusio: Actiones etiam specie differunt radicaliter ex principiis, ex

Actiones quo ex principijs differant. ex quibus caussantur, formaliter accipiẽdo principiũ, ita vt illæ actiones specie differant, quæ habent distincta principia effectiua. Frigefactio à calefactione specie differt formaliter ex ordine ad calorem, quem producunt, & frigiditatem, sed radicaliter etiam in ordine ad principia effectiua. Nam propterea calefactio tendit ad calorem, quia est à calore, & frigefactio ad frigiditatẽ, quia est à frigore Similem conclusionem supra posuimus de relationibus. Intellectio hominis etiam specie ex parte obiecti differt ab intellectione equi, quia species intelligibilis, quæ est principium, specie differt. Hæc conclusio est Diui *Optima cõfirmatio ex doctrina D.Thomæ.* Tho. 1. 2. q 1. art. 3. vbi dicit, quod calefactio actio sortitur speciem à calore, qui est principium agendi. Et 1. p. quæst. 77. ar. 3. vbi dicit, quod actio ex his duobus speciem sumit ex principio, seu termino: differt enim calefactio ab infrigidatione, secundum quod hæc a calido actiuo ad calidum, illa verò à frigido ad frigidum procedit. Itaque radix, quare calefactio calorem respiciat, vt terminũ, est, quia est à calore effectiuè, & calor est forma agendi. Est autem calefactio à calore ignis non per veram actionem, sed per dimanationem quandam. Nam vt asserit Diuus Thomas in 1. dist. 32. quæst. 1. artic. 1. in corpore, aliquid potest dici agens duobus modis, vel ipsa actione, quæ denominat agentem, vel formam, quæ est principium actionis in agente, & secundum quid principium agẽtis; sicut dicimus, ignem moueri sursũ motu proprio, & leuitate. Vnde actio est à principio existente in agente per dimanationẽ, non per veram actionem. *Not.* Nota istum D. Tho. locũ contra aliquos ignorantes hanc doctrinam, qui mordicus tenent, agentem nõ agere per actionem. Distinctio verò generica in actionibus sumitur ex obiecto, vel effectu, qui est vnus genere. Vt si dicas, quare calefactio & frigefactio sunt eiusdem generis, quia sunt actiones ad qualitatem, quæ est vnum genus, & diuiditur in multas species: & sic de aliis: & etiam ex parte principiorum, quæ genere subalterno differunt radicaliter, sumitur.

4. Conclus. Vltima conclusio: Actio à passione distinguitur, vt videbimus quæstione sequenti, per hoc, quod passio dicit ordinem ad agens, & in ordine ad passũ est in passo motus, vt procedit ab agente in passo, sed actio præcisè dicit motum ab agẽte; vnde diuersitas specifica in actionibus non debet sumi per ordinem ad agens, ita vt aliquæ actiones dicant ordinem ad agens, & aliquæ non; sed conueniunt in hac ratione generica, quod est esse ab agente & postea differunt formaliter specie per hoc, quod sunt ad talem terminum, quod radicaliter dimanat, ex eo, quod est à tali principio agentis. Et bene potest ratio generica generalissima sumi in ordine ad agens, & ratio generica subalterna, vel specifica sumi in ordine ad terminum formaliter, & radicaliter in ordine ad agens, quatenus tali agit principio, sicut ratio generalissimi qualitatis sumitur in ordine ad subiectum seu ad actum talem, quia ex eo determinatur ratio qualitatis, vt patet in habitibus & actibus. Ita etiam per hoc, quod actio est ab agente, habet rationem genericam, & per hoc, quod respicit tale obiectum, vel effectũ, habet talem rationem actionis, quia per hoc determinatur illa ratio generica, quod est esse ab agente.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum argumentum in principio factum respondetur, quod prouenit ab illis principiis, quatenus habent eminentem conuenientiã in virtute agendi, & ita non procedit ab illis, vt distinctis, sed potius vt sunt vnum: nam caussa æquiuoca continet eminenter virtutem agentium particularium, sicut & à Deo potest prouenire calefactio, sicut ab igne: & eadem ratione possunt prouenire diuersæ actiones à sole, propterea quod habet virtutes plurimas eminenter. *Ad 1. arg.*

Ad secundum respondetur, quod radicaliter specificatur à principio, vt tamen inclinat ad talem terminum, & vt habet virtutẽ productiuã talis termini. *Ad 2. arg.*

Ad tertium respondetur, quod hoc non est inconueniens in diuerso genere caussæ, vt patet ex locis adductis ex D. Thoma, *Ad 3. arg.*

Digitized by Google

Th. vbi hoc expressè asserit. Nam actio respicit potentiam in genere caussæ efficientis; & potentia respicit actionem in genere caussæ formalis.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod non est inconueniens, vt radicaliter penes principia specificentur actiones, vt dixit D. Thom. & aliqui non minus doctè dicunt, etiam penes diuersa principia, & terminos simul per modum vnius specificari actiones, & sunt grauissimi discipuli D. Thom.

Corollar. Ex dictis in hac quæstione sequitur, actionem in sua ratione formali importare ordinem ad principium, & obiectũ seu effectum. Et quando dicitur, quod est motus procedens ab agente, intelligendum est, & tendens in aliquod, siue obiectum, siue effectum: & istos duos respectus dici tanquam partiales respectus vnius rationis formalis.

QVÆSTIO LXIX.

Quæ sunt species, & proprietates huius prædicamenti.

VBI etiam tractabimus de constitutione huius prædicamenti. Genus generalissimum est actio, & per duo genera seu species subalternas diuiditur, scilicet, per actionem immanentem & transeuntem. Actio immanens est illa, quæ manet in principio productiuo ipsius; actio transiens est illa, quæ trãsit in aliud distinctum à principio productiuo; & actio transiens in multas, & varias species diuiditur, vt secare, vrere, ædificare, &c. Et similiter actio immanens in actionem intellectiuam, & volitiuam, & sensitiuam, & alias operationes, de quibus in secundo de anima agitur. Operosum enim esset, & ferè impossibile, omnes actiones referre. Sed cõtra hanc diuisionem est argumẽtum ex

Obiectio ex D Thom. D. Tho. in 1. dis. 8. q. 4. art. 3. ad 3. vbi sic dicit: Ad tertium dicendum, quod actio, secundum quod est prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu; sed in Deo non est aliud medium secundum rem inter ipsum & suum opus, & ideo non dicitur agens actione, quæ est prædicamẽtum: sed actio sua est substantia: ergo actiones immanentes non sunt in hoc prædicamento: quia nõ sũt cum motu. Respondetur, quod propterea opposita sententia est probabilissima in hoc prædicamento, non reperiri actiones, quæ sunt sine motu: quia hoc expressè D. Th. asserere videtur. Sed nihilominus D. Thom. habet duplicem explicationem. Prima quod posuit exemplũ in manifestioribus actionibus, quæ ad hoc pertinent prædicamentũ, cuiusmodi sunt actiones cum motu. Non tamen voluit per hoc immanentes actiones excludere, nec mutationem substantialem, cuiusmodi est generatio, & corruptio, quæ non sunt, nec importãt motum propriè dictum. Secundò respondetur, quod etiam in actionibus immanentibus est motus largè, seu mutatio quædam: nam per actiones immanentes subiectum mutatur metaphysicè, & eius potentialitas actuatur, & ita est ibi mutatio quædam, quæ sufficit ad actionem prædicamentalem. Et in hoc sensu loquitur D. Thom. quod in actione diuina nequit reperiri, cum sit eius substantia. Et prædicta diuisione subsequitur alia, vt actio immanens alia sit intellectio, alia volitio: intellectio alia sit discursus, alia simplex rei cognitio, &c. Actio transiens alia sit mutatio, vt generatio, corruptio: alia cũ vero motu, vt alteratio, augmentatio, latio, & istas planum est specie differre, propter terminorum & principiorum diuersitatem. Et postea potest hæc diuisio produci vsque ad species atomas, & indiuidua, & aliquando actio est vnius speciei secundũ aliquam rationem cum alia actione, quæ secundum aliam considerationem est diuersæ speciei, vt intellectio in ordine ad potentiam intellectiuam est vnius speciei, & in ordine ad principia proxima, & obiecta materialiter considerata est alterius speciei. Vt intellectio hominis, & equi in ordine ad obiectum intellectus, & in ordine ad potentiam sunt vnius speciei; quia potentia est vna specie, & ita debet habere actiones vnius speciei. Ceterum in ordine ad obie-

1. Solutio. *2. Solutio.* *Duplex actio immanens.*

Digitized by Google

obiecta, & specie intelligibiles, quibus caussantur, sunt diuersæ speciei, si considerentur in ratione rerum, & non, vt stant sub vna ratione formali potentiæ. Diuiditur etiam actio in vitalem, & non vitalem. Vitalis actio est, quæ debet produci à principio coniuncto viuente: & quæ in sua ratione formali dicit aliud principium viuens, vt intellectio, quæ non potest produci nisi ab intelligente, & visio à vidente, non vitalis est, quæ non exigit produci à viuente, vt calefactio.

Impugnat. Suarez.

Ex his sequitur, perperam Suarez disputatione 48. sect. vltima diuisisse actionem in substantialem, & accidentalem. Et loquitur de actionibus prædicamentalibus, dicens, quod actio dicitur de illis analogicè; & ita vt actio substantialis, cuiusmodi est generatio, pertineat ad prædicamentum substantiæ. Et ratio eius est, quia productio accidentis est generatio secundum quid, & productio substantiæ est generatio simpliciter, ergo actio de illis dicitur analogicè, sicut ens de substantia & accidenti. Falsum, inquam, dicit, quia generatio & corruptio verè pertinent ad hoc prædicamentum, cum sint verè actiones, & generatio secundum quid similiter, quia quamuis non sit generatio simpliciter, est tamen simpliciter actio; quia, vt sit actio simpliciter, sufficit, quod sit motus, vt ab agente. Certum, est quod augmentatio, alteratio, & motus localis, prout procedunt ab agente, sunt simpliciter actiones, & tamen sunt productiones accidentium, nam alterans simpliciter est agens, & ignis quando producit calorem simpliciter agit. Nolo in præsenti tractare differentiam inter generationem secundum quid, & motum accidentalem. Item generatio est actio, quæ est accidens, quia est actio creaturæ, & nulla creaturæ actio est substantia, & ita est in prædicamento actionis, licet vt mutatio reducatur ad prædicamentum substantiæ, quia est via ad substantiam. Præterea. Nam si actio de illis analogicè diceretur, esset constituendum duplex prædicamentum actionis, quia actiones substãtiales, quas ipse vocat, veram rationem habent actionis, ergo constituent vnum prædicamentum: nam in prædicamento substantiæ non est actio, & actiones accidentales veræ actiones sunt; ergo constituent aliud prædicamẽtum; nam actio non erit generalissimũ, si est analogum ad illas actiones.

Rursus impugnatur Suarez.

Sequitur secundò, falsum asserere numero 7. dum dicit, actionem substantialem diuidi in eã, quæ fit sine subiecto, & eã, quę fit ex subiecto, & prior est creatio, posterior generatio: nam creatio est actio in Deo manens cum respectu rationis ad creaturam productam, & in creatura ponit ipsam creaturam; & relationem ad Deum: & nulla actio, quæ sit creatio, est in creatura; quia implicat contradictionem, esse actionem, quæ non sit in subiecto; quia omnis actio debet esse accidens, si est actio creata, quia est aliquid procedens ab agente, & ratio agendi, quæ substantia esse non potest. Et est falsum etiam, quod ibi asserit, actionem dici vniuocè de creatione, & generatione, quia de Deo & creatura nihil potest vniuocè dici, & creatio in Deo est substantia Dei, & generatio est accidens: sed de Deo & accidenti nihil vniuocè dici potest: ergo, &c. Falsum est etiã, quod dicit numero 11. reductionem aquæ ad suum pristinum statum esse actionem immanentem, nam illa reductio fit à generante. De actione immanente vide Diuũ Thomam 1. d. 40. q. 1. art. 1. ad 1. & 1. p. q. 18. art. 3 ad 1, q. 23. art. 2.

Proprietates actionis.

Proprietates verò, quæ solent actioni tribui, sunt quatuor Prima proprietas est, quam assignat Arist. quod habent contraria agere, & pati. Nam calefacere & infrigidare contraria sunt, & frigefieri & calefieri contraria sunt, & istæ sunt proprietates passionis, illæ actionis. Circa hanc proprietatem est aduertendum, quod dicit actionem & passionem habere contraria, non ratione ipsius actionis in se consideratæ, sed ratione effectus, seu termini: quia enim calor & frigus sunt qualitates contrariæ, calefactio & frigefactio habent contrarietatem; & idem de calefieri & frigefieri dicendum est. Actio enim ex propria forma non habet contrarietatem

pro-

propriè dictam cum alia actione, sed ratione vel termini, vel principij.

2. Proprietas. Secunda proprietas est, quod suscipiunt magis & minus: nam illud agens dicitur magis calefacere, quod in eodē tempore magis introducit de calore, & illud magis calefit, quod in tempore æquali magis de calore suscipit.

3. Proprietas. Tertia proprietas est: quod in omni actione est motus, & in omni motu est quodammodo actio, quia motus & actio identificantur realiter accipiendo motum largo modo, prout se extendit ad mutationem. Etiam hæc est proprietas Gilberti.

4. Proprietas. Quarta proprietas est, quod propriū est actionis inferre passionem. Hanc proprietatem aliqui explicabant secundè intentionaliter, vt per bonam consequētiam inferatur, si est actio: ergo est passio. Sed hoc non est proprietas actionis, nec est verū vniuersaliter, nisi in creatis actionibus: nam in Deo est creatio actiua, & non correspondet illi actioni creatio passiua, nec in Deo, nec in creatura. Quia vt dicit D. Thom. in primo, d. 4. q. 1. art. 1. ad. 1. & 1. p. q. 23. ar. 2. ad primū, actio transiens infert ex se passionem, non autem immanens. Vnde D. Thom. dicit, realiter inferre ex se passionem, quia ex eo, quod procedit actio ab agente ad aliquid producendum & faciendum, facit illud in passo, & ita realiter caussat passionem, & ad hoc non requiritur realis distinctio, tanquam res à re, sed sufficit formalis distinctio, & actualis. Et nota in isto loco adducto ex D. Tho. quod cum dicit: Oportet creationem passiuè sumptam aliquid in re creata esse, sicut calefactionem in re calefacta, loquitur de re, quæ creatur. Et vult dicere, quod sicut per calefactionem aliquid producitur, ita per creationem, quę est actio Dei, aliquid producitur, nimirum res creata. & hoc vocat creationem passiuam.

QVÆSTIO LXX.

Vtrum genus generalissimum huius prædicamenti sit actio, vel emanatio.

Controuer. 1. Sentētia Ogna. VT melius hoc prædicamentum calleamus, hanc quæstionem pertractο. Magister Ogna in prædicamento actionis, in sua logica, art. 2. dicit; generalissimum huius prædicamēti esse emanationem; quæ est quid commune ad veram actionem, & ad emanationem, qua virtute alicuius primæ actionis res aliquæ procedunt, vt dimanatio risibilitatis ab essentia, non est vera actio, sed fit virtute actionis generatiuæ. Nec probat hanc sententiam suam, & ideo fit

Prima conclusio: Emanatio non potest esse generalissimum huius prædicamenti. Probatur: Actio est in hoc prædicamento: sed actio non est emanatio formaliter loquendo: sed distinguitur ab illa: ergo emanatio non est generalissimū. Consequentia probatur: quia generalissimum debet prædicari de omni contento in tali prædicamento. Maior patet ex Arist. doctrina: sed minor probatur: quia risibilitas, vt procedit ab essentia, est emanatio risibilitatis; sed ista risibilitas non est actio, quia non verè agit essētia, cum producit passiones, nec denominatur propriè agens. Item; quia actio procedit per emanationem ab agente, & non per aliam actionem: ergo actio non est dimanatio, sed quid distinctum ab illa, sic ab eo, quod se habet vt terminus emanationis, & actio se habet ibi, vt res quædam, sicut risibilitas dimanat ab essentia, & lumen solis à sole. *1. Conclus. Impugnatur Ogna.*

Secunda conclusio: Non diceretur improbabiliter actionē, prout est quid commune ad emanationem & actionē, propriè dictam, esse huius prædicamenti generalissimum, & debet accipi actio impropriè, prout dicit processionem alicuius ab alio. Patet, quia hæc est ratio constitutiua caussæ efficientis: sed ratio constitutiua caussæ efficientis est prædicamentum actionis: ergo & habet rationem entis completi cum omnibus requisitis ad fundandum prædicamentum; non ergo est aliqua ratio, quare non sit in hoc prædicamento generalissimum. *2. Conclus. Doctrina probabilis.*

De

Digitized by Google

De prædicamento Passionis.

QVÆSTIO LXXI.

In quo consistat ratio & essentia passionis.

1. Argum. ET videtur, quod non sit prædicamentum. Nam motus non est prædicamentũ: sed passio formaliter est motus: ergò, &c. Probatur minor: quia passio nihil aliud est, quam motus, prout recipitur in passo: sed motus in sua ratione dicit motum receptum in mobili, quia est actus mobilis: ergo motus formaliter est passio, & formalitas motus est formalitas passionis; nihil enim addit passio supra motum. Confirmat. Et confirm. & explicatur hæc ratio. Motus in sua ratione, vt motus est, dicit rationẽ passionis: sed motus non est prædicamẽtum: ergo nec passio. Maior probatur: quia motus receptus in passo est passio: sed motus, vt sic, est aliquid receptum in passo: ergo, &c. Probatur minor: quia in sua ratione dicit receptionem in passo: ergo sicut motus non est prædicamentum, nec passio.

2. Argum. Secundò: Passio est motus, vt receptus in passo ab agente, sed in hac ratione includit quidditatem actionis: ergo non est prædicamentum, sed aggregatũ ex multis prædicamentis. Maior est Diui Thomæ, vt videbimus inferius. Minor probatur; quia actio est motus ab agente: sed hoc includit passio, & addit aliquid amplius, scilicet recipi in passo: ergo, &c.

3. Argum. Tertiò, D. Thom. 1. 2. q. 7. art. 3. dicit, quod calefactio, quæ est passio, nihil est aliud, quam motus ad calorem: sed hæc est essentia actionis motus ad calorem; ille enim calefacit, qui mouet ad calorem: ergo non distinguitur passio ab actione, & ita non est nouum prædicamentum.

4. Argum. Quartò: Passio est effectus agentis; nam ita definit Gilbertus & alii grauissimi logici: sed motus, vt sic, est effectus agẽtis: ergo motus, vt sic, est passio: sed motus, vt sic, non constituit prædicamẽtum: ergo nec passio; sed erit postprædicamentum.

Suarez res mirabiles docet disputatione 49. sectione 1. & 3. Dicit nu. 1. explicando naturam passionis, actionem & passionem solum distingui ratione ratiocinata; itaque dimanationem formæ ab agente, quatenus subiectũ intrinsecè afficit, vocari passionem, quatenus denominat agens, vocari actionem, & facere diuersa prędicamenta: quia isti modi sunt primò diuersi in denominando, & prædicando. Et dicit, (quod peius est) hanc doctrinam esse D. Thom. 11. Metaphysicę, lectione 9. vbi dicit, actionem & passionem tantum ratione differre; & idem docet. 2. contra Gentes, cap. 9. Et probatur ratione, quia ita coniungũtur actio & passio in eodẽ motu, vt per diuinam potentiam non possint separari: ergo est signum, quod sola ratione ratiocinata distinguantur: quia motus debet esse ab aliquo agente in passo, & tũc necessariò erit actio & passio. Dicit secundò in sectione secunda, num. 12. passionem & motum non distingui actualiter à parte rei, nec realiter, nec modaliter ex natura rei. Et conuincitur eisdem argumentis omnibus in principio quæstionis factis. Dicit tertiò, passionem & motum propriè & completè sumptum secundum positiuas rationes formales non distingui ratione ratiocinata, sed appellatione tantum. Et conuincitur eisdem rationibus, quia esse mobile, seu mutabile, & esse passibile sunt idem: & ita idem est pati, & moueri. Dicit quartò, quod si motus secũdum aliquam præcisionem, aut abstractionem, aut etiam secundum concitationem alicuius negationis sumatur, sic potest aliquo modo distingui à passione: nam potest abstrahi motus, & considerari vt via ad terminum, & sic ratione distinguitur à passione; nam tunc non consideratur, vt aliquid afficiens subiectum, & potest optimè considerari sine eo, quod subiectum afficiatur. Et numero decimo sexto, in solutionibus argumentorum dicit quintò, quod si motus significat actum mobilis, propriè pertinet ad prædicamentum passionis, vel tanquam speciẽ eius,

Suarez diuersa dicta. *1. Dictum.* *2. Dictum.* *3. Dictum.* *4. Dictum.* *5. Dictum.*

Digitized by Google

si sit motus physicus, vel vt summum genus, si sumatur in communi pro mutatione, vt sic; sed si sumatur in communi, vt fluxus, & via ad terminum, non est in prædicamento: quia non est forma alicuius subiecti, nec vt talis consideratur. Et nu. 17. dicit sextò, motum esse quid commune ad actionem, & passionem, & sic esse ab Arist. consideratum in postprædicamentis, & esse quid analogum. Et sic etiam potest sumi passio, & erit etiam quid analogum. Et mutationem, seu passionem substantialem dicit, non esse in prædicamento passionis. Hæc & multa alia dicit, quæ nec fundat in Aristotele, nec in aliquo bono authore, nec rationem adducit alicuius momenti.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Prima conclusio: Motus, pro vt est in mobili ab aliquo, dicitur passio. Hæc conclusio est D. Tho. 1. p. q. 41. art. 1. ad 2. vbi ita dicit: Et ideo actio secundum primam nominis impositionem importat originem motus: sicut enim motus, prout est in mobili ab aliquo, dicitur passio: ita origo ipsius motus, secundum quod incipit ab alio, & terminatur in id, quod mouetur, vocatur actio. Remoto igitur motu, actio nihil importat, quam ordinem originis, secundū quod à causa aliqua, vel principio procedit in id, quod est à principio. Et in solutione ad tertium ita dicit. Ad tertium dicendum, quod actio, secundum quod importat originem motus, infert ex se passionem: sic autem non ponitur actio in diuinis personis. Vnde non ponitur ibi passio, nisi grammaticaliter, quātum ad modum significandi. Ista duo loca grauissima D. Thom. in re grauissima, sunt maximè ponderanda, quia & rei materia exigebat, vt D. Thom. doceret, sicut illi est in more, maxima cum consideratione veritatem. Itaque secūdum D. Thom. non quomodocunque motus est passio, sed prout est in mobili ab agē te: ergo illa forma, qua patiens habet motum, non quomodocunque, sed ab agente, passio dicitur: potest namque considerari mobile secūdum duplicem potentialitatem, seu secundum duplicem rationem formalem potentialitatis. Primo modo, secundum quod est in potentia ad motum, qui nihil aliud dicit, nisi actum entis in potentia, vt sic, & secundum hanc rationem, cum suscipit motum, dicitur moueri, & motus est actus mobilis secundum hanc considerationem. Potest rursus considerari mobile in ratione passiui, quatenus potest suscipere motum, non quomodocunque, sed ab alio: & secundum hanc rationem est subiectum passionis, & dicitur pati. Itaque passio secundum D. Thom. est entitas quædam accidentalis, secundum quam mobile patitur suscipiendo formam ab agente, & realiter est illa forma, quæ producitur non quomodocunque, sed quatenus est ab agente: illa ergo forma, qua potentialitas passiui completur & terminatur, est passio: & hæc est forma seu motus, prout ab agente suscipitur in passo. Vbi vides distinctionem apertam motus & passionis. Nam motus non dicit, nisi viam ad terminum: sed passio dicit susceptionē illius motus, seu formæ ab agente. Et quæstione quadragesima quinta, articulo primo, ad secundum ita dicit. Ad secundum dicendum, quod creatio nō est mutatio, nisi secundum modum intelligendi tantum: nam de ratione mutationis est, quod aliquid idem aliter se habeat nunc & prius: nam quandoque est idem ens actualiter se habens nunc & prius, sicut in motibus secundum qualitatē, & quantitatem. Quandoque verò est idem ens in potentia tantum sicut in mutatione secundum substātiam, cuius est subiectum materia. Sed in creatione, per quam producitur tota substantia rerum, non potest accipi aliquid idem realiter se habens nunc, & prius, nisi secundum intellectum tantum, sicut si intelligatur aliqua res prius non fuisse totaliter, & postea esse: sed cum actio & passio conueniant in substantia motus, & differant solum secundum habitudines diuersas, vt dicitur in tertio Physicor. oportet, vt substrato motu non remaneant, nisi habitudines in creāte & creato. Sed quia modus significādi sequitur modum

Qui motus dicatur passio.

Not.

Mobile dupliciter consideratur.

Digitized by Google

modum intelligendi, creatio significatur per modum mutationis. Et propter hoc dicitur, quod creare est ex nihilo aliquid facere: quamuis facere & fieri magis in hoc conueniant, quam mutare & mutari: quia facere & fieri important habitudinem caussæ ad effectum, & effectus ad caussam; sed mutationem ex cōsequēti. Nota in hac authoritate, creationem non esse mutationem. Ratio est demonstratiua, quia non datur id, quod aliter se habet nunc & prius, quod est de intrinseca ratione mutationis, vt videas quam falsum dicāt isti, oppositum asserentes. Et si quandoq; D. Tho. dicat, esse passionē, vt supra vidimus, intelligitur, quantum ad modum significandi, id est, significatur vt passio.

Not. 1.

Not. 2. Nota secundò, quod actio & passio conueniunt in vna substantia motus; vbi apertè denotat distinctionem formalem in illis actualem.

Not. 3. Nota tertiò, quomodo facere & fieri differāt in ratione caussæ & effectus, vt videas, quomodo non possunt esse idem actio & passio. Et in 2 Sētētiarum, d. 40. ar. 4. ad primū. dicit, quod motus significatur, vt sine ordine ad agens & patiens: Vbi vides, quod motus non est passio formaliter, quia in sua ratione passio includit ordinem ad agens: itaque, quando ignis calefacit lignum, ibi sunt tres formalitates distinctæ actu; altera actionis, qua ignis dicitur agere & producere calorem: altera passionis, qua lignum suscipit calorem ab igne & patitur: altera motus, qui est post prædicamentum, qua lignum mouetur à frigido in calidum. Et ista est communis doctrina omnium sapientum. Et est expressa sententia Aristote. tertio Physicorum, capite tertio, quem vide; vt intelligas cōtra Aristotelem loqui istos authores, & omnes Commentatores in hanc veniunt sententiam.

2. Conclus. Secunda conclusio: Actio & passio realiter formaliter actualiter distinguūtur seclusa operatione intellectus, & non solum ratione ratiocinata. Hæc conclusio est D. Thom. & Aristotelis supra dictis locis, vbi sic dicit Aristoteles: Hæc quidem (& loquitur de actione & passione) vnum & idem sūt, ratio tamen non vna; similiter & in mouente & motū. Et adducit exemplum de ascensu & descensu. Et textu 22. capitis tertii: Omninò verò dicere est, quod nec doctio cū disciplina, nec actio cū passione idem propriè est, sed cui insunt hæc, motus: nam huius ab hoc actu esse, & huius in hoc, ratione diuersum est. Vbi apertè nostram testatur opinionem.

Probat. 1. Præterea probo illam rationibus: Nam prædicamenta maiori distinctione distinguuntur, quam attributa diuina: sed attributa diuina distinguuntur ratione ratiocinata: ergo prædicamenta distinguuntur hoc modo à nobis posito. Maior. n. diuersitas est inter actionem & passionem, quia sunt duo prædicamenta, quam inter iustitiam & misericordiam diuinam, nam primò diuersa plus differunt, quam ea, quæ sola ratione distinguuntur.

Probat. 2. Præterea, ea quæ ratione ratiocinata solum distinguuntur, habent à parte rei solum vnam essentiam, & unam formam, saltem metaphysicam: sed actio & passio non sunt huiusmodi, ergo, &c. Probatur maior; quia attributa diuina sunt Deus ipse, & homo, de quo formo conceptum animalis & rationalis, vnam hominis essentiam habet, & albedo similiter vnam qualitatis essentiam. Sed probatur minor. Nam quæ est illa essentia existens in rerum natura, quæ sit vna. Non potest esse essētia actionis & passionis, quia cum sint primò diuersa, non possunt habere vnam essentiam, nec est essentia actionis, quia non est maior ratio, quare sit essentia actionis, quam passionis, & eadem ratione non erit essentia passionis, & vna essentia vtriusq. non potest esse, & ita erunt duæ essentiæ seclusa intellectus operatione actu distinctæ.

Probat. 3. Præterea. Actio infert de se passionem, vt patet ex D. Thom. locis supra adductis, & ex Gilberto in principio actionis; sed si sunt idem realiter & formaliter, non erit vera illa propositio, quia idem non infert nec caussat seipsum: illud autem verbum, & infert, caussalitatem dicit, vt patet ex D. Thom. vbi supra, & 2. 2. q. 59 art. 3. ad 5. vbi sic ait: Ad tertium dicendum, quod passio est effectus actionis exterioris: ergo distinguuntur actu for-

Digitized by Google

formaliter, seclusa intellectus operatione. Praeterea: Agens in potentia habet aliam rationem potentialitatis, quam passum in potentia: sunt enim potentialitates diuersae rationis: igitur actus vtriusque debent seclusa operatione intellectus esse actu diuersi, & habere diuersas rationes: sed actu sunt actio & passio: ergo actio & passio habent actu diuersas rationes. Primum antecedens patet, & consequentia probatur: Quia actus proportionatur potentiae: non enim potest visio actuare potentias diuersae speciei simul, nec albedo, nec quaelibet alia forma. Secundò minor probatur: quia actio non est actus patientis, vt sic, aliàs patiens, vt sic, ageret: nec passio est actio agentis, vt sic, aliàs ageret, in quantum patiens: sed actio est actus agentis, & passio patientis: ergo sunt actu diuersae, quia actu actuant potentias diuersas speciei. Item, quia haec est immediata: Actio non est passio: ergo sunt diuersae rationes actu; vt diximus capite de relatione. Praeterea: Impossibile est, quod sit eadem ratio formalis viae, quatenus tendit ab Athenis ad Thebas, & quatenus à Thebis tendit ad Athenas, quamuis realiter sit idem spacium; sed ita differunt actio & passio: ergo non sunt idem, & sola operatione distinguuntur intellectus. Vnde Angelicus Doctor 1. 2. quaest. 59. art. 3. in corpore, ita dicit: Respondeo, dicendum, quod actio de sui ratione procedit ab agente: passio autem secundum propriam rationem est ab alio: vnde non potest esse idem secundum idem agens, & patiens, vt dicitur in 3. & 8. Physicorum. Et ratio huius dicti D. Thom. est, quia est diuersa vtriusque ratio formalis. Et si arguas contra hanc conclusionem ex D. Thom. 11 Metaphysicae, lectione nona, vbi ita dicit. Sed si actio & passio sunt idem secundum substantiam, videtur, quod non sunt diuersa praedicamenta: & respondet; sed sciendum, quod praedicamenta diuersificantur secundum diuersos modos praedicandi: vnde idem, secundum quod diuersimodè de diuersis praedicatur, ad diuersa praedicamenta pertinet. Locus enim, secundum quod praedicatur de locante, pertinet ad genus quantitatis: secundum quod praedicatur denominatiuè de locato, constituit praedicamentum. Vbi similiter motus, secundum quod praedicatur de subiecto, in quo est, constituit praedicamentum passionis: secundum autem quod praedicatur de eodem, à quo est, constituit praedicamentum actionis. Respondetur, quod, vt optimè aduertit Caietanus, nunquam diuersus modus praedicandi rerum datur, nisi quia diuersa est ratio formalis illarum rerum, quae praedicantur: & ita iste diuersus modus praedicandi actionis & passionis praesupponit distinctionem formalem in actione, & passione, ex qua fundamentaliter diuersus iste modus praedicandi sumitur. Et patet in exemplis adductis à Diuo Thoma. Nam locus & vbi ad diuersa pertinent praedicamenta, & formaliter distinguuntur actu, & realiter tanquam res à re. Voluit ergo D. Thom. per praedicationem diuersam colligere diuersam rationem formalem inter actionem, & passionem, quae est actu in re.

Prob. 4. *Prob. 5.* *Obiectio.* *Solutio ex doctrina Caietani.*

Tertia conclusio: Passio & motus formaliter actualiter distinguuntur, seclusa operatione intellectus, & idem de actione dicendum est; & etiamsi vt actus mobilis consideretur, non pertinet ad praedicamentum passionis; & est ignorantia dicere, motum esse praedicamentum passionis in communi consideratum, & speciem passionis, si consideretur in particulari. Ista conclusio habet multas partes probandas. Probatur prima pars: Nam passio est praedicamentum, motus post praedicamentum, & quid incompletum: ergo distinguuntur formaliter actualiter: quia alia est essentia motus, & alia passionis. Et confirmatur: Nam aliae sunt species imperfectae motus, vt patet ex Aristotele in postpraedicamentis, & aliae passionis: non ergo sunt idem formaliter: & si sunt idem formaliter, quorsum Aristoteles dixit, motum esse post praedicamentum, & passionem praedicamentum? Sed quia de hoc supra egimus, & sumus acturi, non volo congerere probationes contra rem apertè falsam.

3 Conclus. *Cōtra Suarez.*

Se-

Secunda pars: Quia etiamsi confideretur, vt actus mobilis, non pertinet ad prædicamentum passionis. Probatur: quia vt sic est aliquid incompletũ & imperfectum: ergo, &c. Quidquid enim ad prædicamentum passionis directè pertinet, debet esse quid completum. Et maximè, quia impossibile est considerare mobile sine ordine ad subiectum, quod afficit, quia hoc ponitur in sua definitione; est enim actus entis in potentia, secundum quod in potentia; vnde semper pertinet ad prædicamentum passionis: quia implicat cognosci sine eo, quod est de sua essentia. Vnde pessimè dicit, quod aliquando pertinet ad prædicamentum passionis, & aliquãdo non. Vnde D. Thom. prima parte, quæstione decima octaua, articulo primo, in corpore, artic. 3. ad 1. dicit, quod motus propriè significat actum imperfectum mobilis.

Tertia pars probatur: quia postprædicamentum non est species prædicamenti, sed motus est postprædicamentum: ergo non potest esse species prædicamenti. Minor probatnr ex post prædicamentis, capit. de speciebus motus. Maior probatur: Nam propterea ponitur postprædicamentum, quia est aliquid imperfectum, & incompletum, non habens naturam sufficientem, vt sit in genere: ergo nec potest esse aliquid completum: & eadẽ ratione probatur, quod non possit esse prædicamentum, aliàs non esset postprædicamentum. Item: Si motus est idem, quod passio: ergo passio est postprædicamentum, quod est ridiculum. Item: Nulla species aliorum prædicamentorum potest esse post prædicamentum: ergo nec species prædicamenti passionis. Sed cur impugno hanc doctrinam, quæ sua nouitate se falsam contendit? Vnde dixit Angelicus Doctor 1. 2, quæst. 49. art. 1. in corpore, quod postprædicamenta sunt illa, quæ consequuntur diuersa rerum genera, & non dixit aliquis vnquam, quod genera vel rerum species sint Postprædicamenta.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, negando minorem. Et ad probationem dicitur, quod passio est motus receptus in passo ab agente. Et ita definiuit Diuus Thomas. Motus verò in sua ratione solum dicit actum mobilis tendentis ad aliud. *Ad 1. arg.*

Ad secundum respondetur, quod in definitione passionis nõ includitur quidditas actionis: quia actio est motus ab agente in passum. Vnde differunt, sicut via ab Athenis ad Thebas, & à Thebis ad Athenas, vt inquit Aristoteles capite 3. Physicorum, & 11. Metaphysicæ, lectione 9. apud D. Thom. *Ad 2. arg.*

Ad tertium respondetur; quod passio est motus ad calorem suscipiendum ab agente, & actio est modus ad dandum calorem. *Ad 3. arg.*

Ad quartum respondetur quod passio est effectus agentis susceptus in passo ab agente: at verò motus hoc non dicit in sua ratione, sed solũ, quod sit via, & nec includitur formaliter in actione & passione: quia impossibile est, rem vnam esse de quidditate duarum creatarum rerum genere distinctarum: sed materialiter connectitur actioni & passioni, & hoc necessariò in transeuntibus actionibus. *Ad 4. arg.*

Ad argumenta Suarez respondetur, illam doctrinam esse contra D. Thom. vt visum est: qui semper dixit, actionem & passionem differre secundum rationem, quod intelligitur formaliter realiter à parte rei. Actualiter enim sunt primò diuersa & distincta, nec esse mobile & motiuum sunt idem formaliter, sed diuersa formaliter actu, seclusa operatione intellectus: mouere enim est tendere ad terminum, pati est suscipere formam ab alio. Impossibile etiam est, quod motus sine subiecto concipiatur; quia est de sua ratione ordo ad mobile, vt cõstat ex sua definitione. Reliqua, quæ dicit, non egent solutione: dissoluta enim sunt de se. *Soluuntur argumenta Suarez.*

QVÆSTIO LXXII.

Quæ passiones sint in hoc prædicamento, & quæ sint species huius prædicamenti, & quomodo sumatur eorum specifica diuersitas.

Controuer. AD quæstionem breuiter respondeo. Nam omnia ista iam constant ex superiori prædicamento. Quod cũ duplex sit opinio, alia, quæ asserat, solum actiones, quæ cum motu sunt, esse huius prædicamenti: eodem modo dicẽdum est de passionibus, quod solum illæ in hoc sunt prædicamento, quæ sunt simul cum motu. 1.Opinio. Et hæc opinio securior est, & firmior, & existimo Diui Thomæ esse. Nam in 1. dist. 8. q. 4 art. 3 ad 3. dicit; actio, vt prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente in actu, quia actiones, quæ non sunt cũ motu, etiamsi actiones dicantur, & sint, non tamen ad hoc pertinent prædicamentum, sed ad prædicamentum qualitatis: quia sunt actiones, quorum tota essentia est disponere subiectum. 2.Opinio. Alia opinio est, quæ probabilitatem habet, quamuis non ita mihi placeat: quia existimo, non esse Diui Thomæ ita clarè, & patenter: quòd scilicet actio etiam sine motu, creata tamẽ est in hoc prædicamento: & ita passio, secundum quod correspondet tali actioni, erit etiam in hoc prædicamento. Nã eadem intellectione, v.g. & agit intellectus producendo illam, & patitur recipiendo illam. Ita asserit D.Thom. 1. p. q. 79. art. 2. & q. 97. art. 2. & 1. 2. q. 22. art. 1. quod illa receptio passio dicatur. Et ex dictis facilè est colligere: passiones, quæ consequuntur actiones, quas in prędicamẽto actionis collocauimus, & illas in hoc prędicamẽto oportebit collocare. Passio à quo sumat speciem. Vnde aũt sumat passionũ specifica diuersitas, magis habet difficultatis. Ad quod dico, quod passio sumit speciem ab actu, qui est terminus motus nostri; vt si calefactio passio terminatur in susceptione caloris, differt specie à frigefactione passione per hoc, quod calefactio passio est id, quo subiectum patitur recipiendo calorem, & frigefactio passio recipiendo frigiditatem. Et quia istæ duæ qualitates specie differunt, hinc est, quod illæ duæ passiones specie differant: quia ex natura sua ordinantur ad patiendum per tales qualitates. Not. De specificatione passionum animæ, vide D.Thom. 1. 2. q 44. art. 1 in corpore: & de distinctione earum vide in primo dist. 16. quæst. 1. art. 3. in corpore. Et omnes animæ passiones reducit D Thom. ad vndecim species, sex in concupiscibili, scilicet, amor, odium, desiderium, seu concupiscentia, fuga, vel abominatio, delectatio vel gaudium, dolor vel tristitia; & quinque in irascibili, scilicet spes, desperatio, amor, audacia, & ira, 1. 2. quæst. 23. artic. 4. quæst. 25. art. 4. 2. Ethicorum, lectione 5. In particulari de speciebus omnium passionum agere logico superfluum: proprietates autem passionis intelligere facilè est ex dictis.

De prædicamento Quando.

QVÆSTIO LXXIII.

Quæ sit natura, species, & proprietas huius prædicamenti.

1. Argum. VIDETVR, quod non sit prædicamentum. Nam impossibile est, generalissimum alicuius prædicamẽti esse sine speciebus: sed, quando, non habet species: ergo non est prædicamentum. Minor probatur quia esse in tempore est eiusdem rationis in omnibus, sicut & tempus est vnum numero: ergo, &c. Solutio. Dices, quod species sunt, secundum esse in tempore præterito, & fore in tempore futuro: seu esse in tempore præterito, & esse in tempore præsenti, & esse in tempore futuro. Impugn. Sed contra: nam modò non est esse in tempore præterito, nec in futuro: sed solum esse in tempore præsenti: sed esse in tempore præsenti

senti solum sit vnius rationis specificæ: ergo,&c. Et confir. Quia nunquam est verum dicere, quod Petrus mensuratur à tempore futuro, vt sic, nec à tempore præterito, vt sic, sed solum a tempore præsenti; ergo non sunt species, quando esse in præsenti desumitur à diuersa ratione huius, quod est contineri à tempore.

2. Argum. Secundò. D. Tho. 1. dist. 8. q. 3. ar. 3. ad 1. dicit, quod motus est in quando, vt in mensurante, non vt in termino; sed quod mensurat motum, tempus est, vel spacium: ergo quando non est prædicamẽtum; quia tempus, nec spacium, seu locus non sunt prædicamentum.

3. Argum. Tertiò: Quando est esse in tempore: sed Deus & Angeli sunt in tempore, quia coexistunt nostro tempori: ergo ipsis conuenit habere rationem quando quod est absurdum.

4. Argum. Quartò. Gilbertus definit, quando, quod sit id, quod ex adiacentia temporis relinquitur: sed nihil relinquitur ex adiacentia temporis, quia tempus non adiacet: ergo non datur quando, & ita non est hoc prædicamentum. Prob. mi. quia adiacere est inhærere alicui, tempus non inhæret his inferioribus: ergo &c. In oppositum est D. Tho. in locis adductis, & Gilbertus, & Arist. dicentes, quando esse genus vnum ex decem.

Præambula.

Controuer. 1. Opinio. IN explicanda huius prædicamenti natura variæ sunt sententiæ logicorũ. Quidam enim dicunt, esse relationem temporis ad rem, quæ est in tempore, vel rei, quæ est in tempore ad tempus. Sed hæc sententia est falsa: quia relationes ad prædicamentum ad aliquid pertinent, & non constituunt nouum prædicamentum. *2. Opinio.* Alia sententia est eorum, qui dicunt, quando, dicere denominationem extrinsecam à tempore: & nihil intrinsecum rei, quæ dicitur esse in tempore: sed sicut agens denominatur ab actione existente in passo, ita quando est denominatio à tempore, & forma est tempus. Hanc sententiam tribuit Suarez disp. 50. D. Thom. opusculo 48. & Gilberto, & Soto in 6. vltimis. Sed *Falsa impositio Frãcisci Suarez.* fallitur vehementer: nec enim hæc opinio est sententia istorum, vt videbitur, cum decernamus, quid sit quando, ex sententia nostra. Et dicit ipse num 8. sectione 12. rationem huius prædicamenti consistere in intrinseca rei cuiusque duratione, ita vt forma huius prædicamenti sit ipsa rei duratio: subiectum autem talis formæ, vel quasi subiectum sit motus, vel alia res durans: nam illi confert suum esse, quod est durare in esse, concretum autem est durans. Et probat, quia esse durans est aliquid reale, & non potest esse aliud prædicamentum, nisi quando: ergo hoc est eius essentia.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio. Prædicamentum, quando, est esse in tempore: esse autem in tempore nihil aliud est, quã proportio quædã relicta ex tempore. Hæc conclusio est D. Thom. secundo Metaphysicæ, lectione 12. in principio, & quinto Metaphysicæ, lectione septima: tertio Physicorum, lectione quinta, in 4. distinctione 16. quæst. 3. art. 1. quæstione 1. in corpore. *1. Conclus.* *In quo consistat prædicamẽtũ quando.* Pro cuius intelligentia aduertendum erit, quod, sicut per motum localem acquirimus quandam formam intrinsecam ex eo, quod locus mẽsurat nos extrinsecè, quæ est vbicatio, secundum quã dicimur esse in loco formaliter, quæ non est locus, nec relatio de prædicamento relationis, sed quædã forma absoluta, quæ vbicatio dicitur, secundum quam formaliter sumus in loco; & est speciale prædicamentum. Eodem modo res, quæ tempore mensurantur: ex eo, quod tempus mensurat nos, acquirimus esse in tẽpore: sed nihil est aliud quam forma quædam caussata in nobis ex ista mensuratione actiua temporis, quæ est, speciale prædicamentum, & dicitur quando: nec hoc est magis incredibile, quam sit illud, quod ex loco mensurante nos extrinsecè caussetur in nobis vbicatio illa, secundum quam sumus in loco, quæ est forma quędam intrinseca; & sicut ex eo, quod figo pedem in puluere, resultat in puluere quædam imago ipsius pedis, illi proportionata: eodem modo ex tem- *Optima doctrina.*

pore relinquitur in nobis esse in tempore, quod est quoddam accidens nobis intrinsecum proportionatum tempori. Nam propter quasdam qualitates, quas in nos caussat tempus siue ratione sui formalis, siue ratione sui materialis, etiam est in nobis ex illo relictum hoc accidens. Et si inquiras, quomodo caussatur hoc accidens ex tempore; respondetur quod caussatur sicut ex forma extrinseca, sicut caussatur vbicatio ex loco, & vestitum esse ex veste extrinsecè: & ista aliquid reale sunt. Ita quando, & esse in tempore est quid reale, effectiuè verò caussatur a subiecto existente in tempore, sicut esse in loco à subiecto, quod est in loco, nec hoc videatur Suarez incredibile, qui tanta incredibilia dicit.

Quomodo caussatur quando ex tempore.

2. Conclus. Secunda conclusio: Quando non est denominatio formaliter veniens à solo tempore, dicebant aliqui, quod denominamur esse in tempore formaliter ab ipso tempore; hoc dicimus esse falsum; sed quod in tempore esse dicimur propria forma, quæ nobis inhæret, quę quādo dicitur formaliter, licet hæc forma sumatur à tempore, nec oppositum huius dixit Diuus Thomas, vt patet ex locis citatis superius, vbi videbis Suarez hoc imponere D. Thom. Et Soto apertè dicit, quod sicut album non est albedo, nec corpus, sed effectus formalis albedinis, qui intrinsecè est in albo; ita esse in tempore, nec est tempus, nec subiectum, sed effectus formalis intrinsecè caussatus à propria forma, quæ quando formaliter dicitur extrinsecè à tempore, vt videbimus in prædicamento habitus, vbi habitio, quæ est forma illius prædicamenti, caussatur à veste, quæ est forma extrinseca. Et probatur: quia forma & effectus formalis sunt in eodem prædicamento, vt actio & agens, quantitas & quantum, qualitas & quale: sed tempus & quando non sunt in eodem prædicamento: ergo tempus non est forma huius prædicamenti constituens illud essentialiter.

3. Conclus. Tertia conclusio: Duratio non est forma huius prædicamenti. Ponitur contra Suarez, qui hunc dicendi modum probat. Et probatur conclusio primò ex Aristot. qui dicit: Quando nihil aliud est, quam esse heri, superiori anno. Dicit hoc in anteprædicamentis, capite 4. sed esse heri non est duratio, nec durans: ergo, &c. *Proba. 1.* Præterea: existentia durat, & existentia non est quando, nec collocatur vllo modo directè in prædicamento, & idem de motu dicendum est. *Probat. 2.* Præterea: Omnes asserunt, tempus esse formam quandam extrinsecam huius prædicamenti: sed duratio non sumitur à tempore: ergo duratio non est huius prædicamenti forma. *Prob. 3.* Præterea: Deus durat in æternum, & Deus non est in hoc prædicamento: ergo duratio, vt sic, non est huius prædicamenti forma intrinseca, & constitutiua. *Proba. 4.* Præterea: Quia duratio est quidam modus rei existentis imperfectus, sicut imperfectus modus est prioritas, & posterioritas, & simultas, sed isti non faciunt prædicamentum, sed ad postprædicamentum reducuntur: ergo nec modus durationis; sed erit reductus iste modus ad prædicamentum, vbi ponitur res durans, si fuerit substantia, ad prædicamentum substantiæ, si accidens, vt quantitas, qualitas, ad prædicamentum quantitatis, &c. *Prob. 5.*

4. Conclus. Quarta conclusio: Probabile est etiā, in hoc prædicamento collocari res, quæ æuo, tempore continuo & discreto Angelorum, & participata æternitate mensurantur, quatenus in talibus sunt mensuris, ita vt forma extrinseca, à qua sumitur intrinseca huius prædicamenti, sit non solum tempus nostrum, sed æuum, sed tempus Angelorum continuum & discretum, sed æternitas participata, & denique omnis mensura durationis cuiuscunque rei creatæ. Pro intelligentia huius opinionis communis perpende, esse opinionem quandam, quod solum forma extrinseca huius prędicamenti sit tempus, qui est numerus motus primi mobilis secundum prius & posterius. Et ita videtur asserere Aristoteles, & D. Thom. qui absolutè dicūt, quando est esse in tempore: & ita opinio probabilis est, & communis, & magis firma, licet habeat nonnihil difficultatis

Digitized by Google

tatis in assignandis speciebus huius prę dicamenti, & tamen assignant illa per diuersos respectus ad easdem temporis partes. Nam quamuis tempus sit vnum numero, per diuersum modum essendi in ordine ad partes huius temporis cõsurgunt diuersæ species. Sicut quamuis locus, qui est de prædicamento quantitatis, sit vnus specie, tamen ex esse in loco cum diuerso respectu ad partes mundi consurgunt diuersa vbi specie differẽtia: ita ex esse in tempore secundum diuersas partes temporis consurgunt diuersæ species, & ita assignauit illas Aristoteles supra dicto capite quarto, dicẽdo; quando est heri, superiori anno, esse hodie. Itaque quando est generalissimum, & aliud est esse in tempore pręterito, aliud tempore præsenti; præterito tempore esse, & dicere respectum ad illud, est genus subalternũ, & habet sub se species, sicut esse heri, esse anno præterito: præsens est subalternum etiã genus, & habet sub se species, vt esse hoc anno, esse hodie, ita vt partes temporis, quæ habent aliquam rationem, aliquo modo diuersam mensuram faciant, vt formæ extrinsecæ diuersas species quãdo; tempus verò futurum non caussat speciem, quia nullus respectus intrinsecus potest à forma, quæ non existit, vel extitit, prouenire. Alia opinio est, vt asserit nostra cõclusio, species huius prædicamenti desumi ex diuersis mẽsuris; ita vt esse in tempore sit generalissimũ, & quid superius ad esse in tempore in æuo, & in discreto Angelorum, & in ęternitate participata, quæ sunt diuersæ species quando. Vt ergo hanc conclusionem intelligamus, notandũ est, quod quando accipitur vno modo limitatè, pro esse in tempore, quod est motus primi mobilis; alio modo accipitur abstractè, & vniuersaliter pro hoc, quod est esse sub mensura quacunque mensurante rei durationem; & isto modo accipitur in nostra conclusione. Nam D. Thomas, primo, distinctione octaua, quęst. 3. art. 3. ad 4. tempus accipit, vt est sub se comprehendens etiam tempus Angelicum. In hoc ergo prædicamento comprehendũtur, vt formæ extrinsecæ, quatuor species mensuræ, à quibus sumuntur quatuor species quando. Prima species: Aeternitas participata, & esse in æternitate participata est vna species; æternitas participata reperitur in visione beata, & est tanquam in subiecto in visione Christi, quatenus homo, quæ est perfectior omnium, & mensura aliorum. Secunda mensura est æuum; & hęc est subiectiuè in primo Angelo, & esse in æuo est secunda species quando. Tertia mensura est tempus discretum, quod est mẽsura operationum corruptibiliũ, quæ habent successionem, & tertia species quando est esse in hoc tempore, & est subiectiuè in perfectissimo Angelo. Ita mensura quarta est tempus nostrũ, & ab isto sumitur quarta species, quando ab istis benè potest abstrahi aliqua species subalterna ad esse in tempore nostro, & in tempore Angelorum; & probatur conclusio. Nam esse in istis mẽsuris ad nullum prædicamentum reduci potest, nisi ad prædicamentum quando: ergo ista sunt ibi constituenda. Sicut enim esse in tempore est sine dubio in hoc prædicamento: ita esse in tempore angelico, esse in nostro, esse in æternitate participata: nam istæ sunt veræ mensuræ. Aeternitas verò Dei, quia est ipse Deus, & est quid infinitum, non ponitur in hoc prædicamento. Deus enim in nullo collocandus est prædicamento.

Quodnam sit generalissimũ prædicamenti quando, & quæ genera subalterna.

Quæ cõprehẽdantur in hoc prædicamento vt forma extrinsecę.

Ex dictis colliges etiam, falsum asserere Suarez supra dicta sectione duodecima, in disputatione quinquagesima, omnes durationes pertinere ad hoc prędicamentum: nam non durationes, sed esse sub durationibus, ad hoc pertinet prædicamentum; durationes verò erũt reducendæ ad prædicamentum, & ad latus collocandæ. Proprietates verò huius prædicamenti dicit Gilbertus esse duas, & non suscipere magis & minus, & non habere contrarium: sed nec sunt quarto modo proprietates, nec propriè, licet aliquatenus explicent essentiam huius prædicamenti.

Reijcitur Suarez.

Dissol-

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur ex vltima nostra conclusione. Et, vt magis percipias illam, aduertas, quod mensuratio passiua, seu esse sub illa mensura, & coaptatio talis est hoc prædicamentum, non verò mensura ipsa; vnde species sunt sumendæ ex diuersa ratione huius coaptationis, non ex diuersitate formæ extrinsecæ.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod D. Tho. accipit ibi, quando, non propriè: sed pro extrinseca forma, quæ est mensura, à qua sumitur intrinseca, quæ est esse sub tali mensura.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod Deus & Angeli sunt in tempore coexistenter, id est, coexistunt nostro tempori, non verò vt quid comprehensum, & mensuratum ab illo, quod erat necessarium, vt dicerentur esse in hoc prædicamento. De Angelis iam dictum est; sunt enim ipsi, & eorum accidentia in prædicamento.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur ex conclusionibus. Qui verò voluerit, ex solo tempore nostro resultare quando, quod est hoc prædicamentum, non contradico; sed loquitur optimè, dum assignet species, & debet dicere consequenter, supra dictas rationes essendi sub illis durationibus esse quid imperfectum, & modos non attingentes essentiam prædicamentalem, sicut multa alia propter suam imperfectionem. Qui plura de hoc prædicamento, quinimo de omnibus sex vltimis voluerit videre, videat Beatum, & doctissimum Albertum Magnum in sua logica de sex principijs.

De prædicamento vbi.

QVÆSTIO LXXIIII.

In quo consistat ratio vbi.

IAm superius exclusimus illam opinionem tenentem, ista prędicamenta vltima esse relationes. Item exclusimus illam opinionem, qua dicunt denominari à forma extrinseca, sic adeo, vt vbicatum esse sit effectus formalis proueniens à loco de prædicamento quantitatis, & quando prouenire à tempore. Quia effectus formalis, & forma constitutiua debent esse in eodem prædicamento: ergo forma constituens hoc prædicamentum intrinsecè, non est locus. Et hæc opinio impugnata non est D. Thom. vt falsò Suarez existimat, disput. 51. sectione 1. num. 4. Nam quando D. Thom. 5. Metaphysicæ, lectione septima, & aliis locis docet, sex vltima prędicamenta denominari ab extrinseco, nō vult dicere, (excepto prædicamento actionis, vbi forma est extrinseca) quod formæ illorum prædicamentorum sunt extrinsecæ, ita vt fiat denominatio à forma extrinseca; nam omnes formæ, vt passio, quando, situs, habere, vbi sunt in substantia existente in loco situata, vbicata, vestita, &c. Sed vult dicere, quod vbi, quando, situs, &c. sumuntur, etiamsi sint formæ intrinsecæ inhærentes subiectis, ab aliquibus formis extrinsecis. Vt enim aliquid dicatur habere, necessum est, quòd sit forma extrinseca, quæ sit vestis, & sic de aliis. Et in passione patet, quia, vt sit patiens, debet esse passio ab agente; agens autem quid extrinsecum est passo, & agens effectiuè caussat passionem. Quod si aduertisset, non toties finxisset D. Thom. quem relinqueret, imponendo illi falsas, quas non tenuit, opiniones. Et cum D. Thom. prima parte, quæstione prima, & decima, articulo tertio, ait, mobile non esse in potentia ad aliquid intrinsecum, sed extrinsecum, nimirum ad locum, vult dicere, quod non est in potētia ad aliquid omninò intrinsecum, sicut reliqui motus, scilicet ad quantitatem, qualitatem, sed ad formam, vbi, quę inhæret mobili, & sumitur in ordine ad aliquid extrinsecum, scilicet, ad locum. Et cum primo contra Gentes, cap. 13. dicit, aliquando denominatur aliquid ab eo, quod est extra ipsum, vt, scilicet, à loco dicitur aliquid esse alicubi; loquitur D. Thom. vt a forma extrinseca, a qua intrinseca sumitur, quæ est vbi. Nam vtrumque necessarium est concurrere, vt aliquid sit in loco, & locum, vt quid

Non intelligitur doctrina D. Tho. in illo sensu, in quo impugnatur à Suarez.

Not.

Digitized by Google

quid extrinsecum, & vbi, vt quid intrinsecum. In quo non apertè sentit Diuus Thomas, vbi denominari præcisè à forma extrinseca, sed ab intrinseca, scilicet ab vbicatione, quę sumitur a loco extrinseco. *Not.* Quod si D.Thom. non intelligit, quid ei faciemus, nisi exorare, vt non impugnet, quem non intelligit? Dicit ergo ipse suam opinionem, & suorum multorum his conclusionibus explicandam. *1. Dictum.* Primò, vbi est quidam modus intrinsecus ex natura rei distinctus a substantia, & aliis accidentibus corporis, a quo formaliter habet vnumquodque corpus esse præsens localiter alicubi, & hunc modum vocat præsentiam. *2. Dictum.* Dicit secundò, hic modus præsentiæ, non solum non prouenit formaliter ab extrinseco corpore, vel superficie ambiente, verum etiam nullo modo ex circumscriptione illius resultat: nec per se illam requirit, quamuis ob naturalem ordinem vniuersi nunquam sit sine illa, præterquam in vltima sphæra vniuersi. *Probatur.* Et probat, quia superficies extrinseca non potest caussare istum modum intrinsecum, & cum ipse modus sit forma intrinseca, non indigeat alia forma. Quod in nullo genere caussæ concurrat, probat, quia non videtur, in quo genere, non efficientis, nec materialis extrinsecè. Quia cum superficies non causset aliquem effectum immediatum, non potest caussare istum mediatum. *Confirmat.* Et omnia ista confirmat exemplo cœli Empyræi, quia est præsens ibi, vbi est, & nullum habet corpus ambiens. Et præterea: Potest Deus mouere corpus per vacuum, & acquirere nouam præsentiam, sine superficie circumstante: ergo non requiritur hæc superficies, vt aliquis sit in loco. *3. Dictum.* Dicit tertiò. Hic modus præsentiæ, qui intrinsecè conuenit corpori, est formale, seu abstractum prædicamenti vbi, cuius subiectum est ipsum corpus, quod reali modo afficit concretum, aut erit totum compositum ex concreto, & tali modo. Hæc dicit, & videat candidus lector, quomodo id fundet.

Opinio aliorum. Alii eiusdem classis dicunt, vbi esse spatium, quod corpore repletur. Sed hoc delirium ante tempora Aristotelis inuentum 4. Physicorum reiicitur.

3. Opinio. Alii dicunt, vbi, secundum quod est quid commune ad esse in loco corporũ, & spirituum, esse propriam rationem huius prædicamẽti, & importare esse in loco abstrahendo à definitiuè & circumscriptiuè. Sed quid sit sentiendum in doctrina D.Tho. & Aristotelis, explico.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. In quo consistat prædicamentum Vbi. Prima conclusio: Vbi, quod est esse in loco, est proportio locati ad locum. Hæc conclusio est Diui Thomæ in 4. dist. 16. quæstione 3. articulo 1. quæstiuncula 1. & 11. Metaphysicæ, lectione 11. & innumeris aliis locis; videndus est etiam tertio Physicorũ, lectione quinta. Motus enim localis tanquam ad formalem suum terminum terminatur ad vbi, quod est esse in loco, & vbi est subiectiuè in re, quæ est in loco, & forma intrinseca illius. Ceterum hæc forma requirit aliam extrinsecam, vt habeat esse. Et hæc forma intrinseca est proportio quædam ipsius rei, quæ est in loco, ad locum. Illa autem proportio debet esse quid intrinsecum rei, quæ est in loco. Itaque est modus quidam entis ratio propria constitutiua huius prædicamenti, secundum quam ens determinatur & resultat vnum prædicamentum; ratio vna prædicamentalis, secundum quam corpus dicitur esse in loco formaliter: sicut per albedinem dicitur albus. Et ista entitas dicitur proportio ad locum, vt si sit locus sphæricus, sit sphæricè, si sit longum eodem modo, & ita proportionaliter in aliis. Et quod debeat esse intrinseca rei, quæ est in loco, probatur; quia vbi est terminus motus localis: sed terminus identificatur cum motu: ergo vbi identificatur cum motu locali: sed motus localis est in mobili: ergo & vbi est in mobili.

2. Conclus. Secunda conclusio: Vt magis explicemus huius prædicamenti naturam, dicimus, quod vbi ex necessitate requirit locum extrinsecum, & hoc ex natura sua, itaque non potest aliquid esse vbicatum,

tum, nisi sit locus de prædicamento quãtitatis. Hanc conclusionem sic demonstro. Et prius hoc sensibili exemplo volo hanc suadere opinionem. Nam nõ potest Deus facere, quia contradictionem implicat, quod ego sim vestitus sine veste, etiamsi esse vestitum sit forma quædam prædicamenti habitus; quia esse vestitum requirit vestem, vt formam extrinsecam necessariò: ergo non potest vlla potentia fieri, vt aliquid sit in loco, quod est vbi, sine loco, quia ex necessitate dependet ab illo, vt à forma extrinseca. Et confirmatur, quia vbi est esse in loco, sed tunc non est locus vt sic: ergo non erit in loco. Dicunt aliqui, quod est in loco imaginario, contra: nam seclusa operatione intellectus, non est locus verus, nec imaginarius; ergo operatione seclusa intellectus non est in loco.

Optimũ et firmũ arg. *Confirmat.*

Prob. 2. Præterea. Corpus est in loco circũscriptiuè sic, quod cuilibet parti locati correspondet pars loci, & toti locato totus locus: sed seclusa operatione intellectus non est aliquid tale, nec locati parti correspondet pars loci, nec toti locato totus locus: ergo nullo modo est in loco, si non sit locus extrinsecè continens locatum.

Prob. 3. Præterea: Nam esse in tempore quomodo poterit, nisi sit tempus? ergo esse in loco quomodo poterit, nisi sit locus?

3. Conclu. Tertia conclusio: Etiamsi iste modus prædicamentalis sit præsentia, non potest dari sine loco: sed est falsum esse præsentiam. Prima pars conclusionis probatur: quia si esse in loco est præsentia, debet esse præsentia respectu alicuius, & ita respectu loci: nam præsentia in loco sine illo esse non potest. Quod verò non sit presentia, probatur: nam præsentia est relatio; sed hoc prædicamentum non est relatio; ergo, &c. Sed fundamentum illius relationis est actio, qua corpus coniungitur loco, ex qua actione seu passione resultat illa ratio formalis huius prædicamenti, quæ est vbicatio, & esse in loco; prius enim nostro modo intelligendi est contactus quantitatis ad locum de prædicamento quantitatis, quã sit relatio præsentiæ ad locum, & quàm sit esse in loco, sicut prius intelligitur actio, quæ est vestitio, & contactus hominis ad vestes, quam intelligamus esse vestitum de prædicamento habitus, etsi vtrumque sit simul. De hac præsentia vide Caietan. prima parte, quæstione quinquagesimasecunda, vbi latè rem hanc tractat. Et quia ibi est propria huius disputationis sedes, hic non est amplius res hæc tractanda. Nota in vltimo dicto, quomodo Suarez, non ponit Angelorum locum in hoc prædicamento, & postmodum dicit oppositum.

Contradictio in doctrina Suarez.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod superficies extrinseca concurrit ad vbi caussandum, non in genere caussæ efficientis, nec materialis, nec formalis: sed in genere caussæ formalis extrinsecæ, & agens sine illa forma extrinseca nõ potest producere vbicationem, seu rationem illam essendi in loco; sicut sine veste non potest caussare esse vestitum: & vestis non est forma constituens prædicamentum habitus: sed est extrinseca forma, vt ibidem videbimus. *Ad Conf.* Ad illud de cælo Empyræo respondetur, q̃d vltima sphæra, vt dicitur quarto Physicorum, non est in loco per se, & ita asserit Aristoteles text. quadragesimosexto. Est tamen in loco in potentia, secundum partes, vt asserit idem textu quadragesimoquinto, & cælum Empyræũ est in loco imperfectè, & inadæquatè ex parte superficiei concauæ, quæ vendicat sibi locum & superficiem conuexam cæli inferius, ex parte verò superficiei conuexæ non est in loco.

Ad 2. arg. Ad aliud argumentum respondetur, quod ridiculum est, dicere, corpus motum per vacuum nouam præsentiam acquirere in actu secundo, quia cum non sit res aliqua, cui sit præsens, quomodo potest acquirere præsentiam: nam præsentia respectu alicuius est præsentia. Sicut enim est impossibile, quod super-

Digitized by Google

perficies vacua contineat aliquod corpus, & quod sit præsens alicui corpori contente; eodem modo est impossibile, quod corpus non contentum loco sit præsens alicui loco, & moueatur tunc, nō verò quia acquireret locū, sed, quia, quantum est ex parte sua, sic esset, locus per illum motum localem acquireretur. Et ille motus localis esset alterius rationis, secundum aliquorum opinionem à motu locali, quo mouetur in loco, quia non habet eundem terminum. Sed ego quidem existimo, quod esset motus ille eiusdem rationis cum motu locali, quo mouetur à loco ad locum, quia si Deus nunquam creasset mundū, & moueret lapidem, quem creasset, ille motus ex natura sua tendebat ad acquisitionem alicuius termini intrinseci, & extrinseci, si esset, & quia non est terminus, manet sine illo in miraculo supposito, non est inconueniens, & quod motus localis careat termino. Sed de hoc agemus latius, Deo concedente, 4. Physicorum.

QVÆSTIO LXXV.

Vtrum vbi Angelicum in hoc prædicamento collocetur.

Controuer. 1. Argum. Est opinio quædam, quæ asserit, esse in loco, prout abstrahit ab hoc qđ est definitiuè esse in loco, & circumscriptiuè, constituere prędicamentum vbi; quapropter vbi Angelicum esse in hoc prædicamento, vt speciem subalternam illius. Aliqui Thomistæ ita tenent. *1. Opinio.* Et cum adducitur illis Diuus Tho. qui dicit; Angelum esse in loco æquiuocè nobiscum, dicunt D. Tho. loqui de æquiuocatione physica. Et probant hanc sententiam; Nam Angelum esse in loco est aliquid limitatum & finitum: ergo pertinens ad aliquod prædicamētum, & non ad aliud, nisi ad istud: ergo est in hoc prædicamento.

2. Argum. 2. Opinio Suarez. Suarez disputatione 51. in sua Metaphysica, sectione 3. assertione 5. dicit, quod in substantia finita immateriali datur proprium, & intrinsecum vbi illi proportionatum. Et probatur; quia motus Angelicus intrinsecè inhæret ei: ergo relinquit in eo aliquem realem terminum. Probatur consequentia: Quia motus essentialiter est via ad terminū, & non potest esse via in vno subiecto, & terminus in alio, cum via nihil aliud sit, quam intrinseca acquisitio, & dependentia eius rei, quæ fit. Vnde si via sit in aliquo subiectum, in eo fit res, quæ acquiritur: & iste terminus non potest esse aliud quam vbi. Antecedens probatur: Quia, cum Angelus mouetur, verè mutatur: sed non potest mutari per solam mutationē extrinsecam: ergo, &c. Secundò probatur idem antecedens: Quia Angelus modò est præsens huic loco, modo loco distanti: ergò in se suscipit illam mutationem: aliàs non posset ipse esse modò præsens huic corpori, & postmodum alteri, nisi in se susciperet motum. Dicit sectione sequenti, specie esse diuersum vbi Angelicum ab vbi corporeo: & alia; quæ miscet, pertinent ad naturam, de loco Angelorum: ideo in præsenti non tractanda. Alias opiniones friuolas vide in Vasquez, & Molina 1. parte, quæstione 53. articulo primo. Voco illas friuolas, quia in nullo graui fundantur authore, nec firma ratione.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Pro huius ergo quæstionis intelligentia, vt Thomisticam & veram explicem doctrinam, sit prima conclusio: Esse in loco æquiuocè dicitur de esse in loco corporum & Angelorum. *Angelus et corpus æquiuocè sunt in loco.* Hæc conclusio est expressa sententia Diui Thomæ prima parte, quæstione 52. art. 1. Vbi ita dicit: Respondeo, quod Angelo conuenit esse in loco: æquiuocè

tamen

tamen dicitur Angelus esse in loco, & corpus. Et quis non videat explicationem de æquiuocatione physica? Nam rationes D. Thom. probant, quod non sit eadem ratio in illis huius, quod est esse in loco, vt patet ex eius rationib.

Prob. 1.

Explicatur, in quo cõsistat hęc æquiuocatio.

Probatur conclusio: Nam corpus est in loco, per hoc, quod eius quantitas tangit locum, & continetur, & mensuratur à loco: ex quo tanquam ex fundamento consurgit ratio formalis existendi in loco, quæ est vbicatio, secundum quam corpus formaliter est in loco circumscriptiuè & commensuratiuè. Sed Angelus est in loco per hoc, quod habet suam virtutem applicatam loco, ad operandum proximè in illo, & non continetur à loco: nec proportionatur illi. Sed istæ duæ rationes existendi in loco nihil habent commune vniuocum, neque analogum: sed sunt omninò diuersæ, & solum nomen commune habent; ergo æquiuocè dicitur de illis esse in loco. Probatur minor: Nam ad contineri à loco, & ad continere locum; ad quantitatem virtutis, & ad quantitatem molis, ad circumscribi à loco, & ad non circumscribi, nihil potest vniuocum dari.

Prob. 2.

Præterea: Ad actionem & passionem nihil potest dari vniuocum: sed Angelus est in loco per modum agentis proximè, & corpus veluti patiētis: ergo nihil illis commune dari potest; & ita nihil vniuocum, sed æquiuoca prorsus est ratio.

Prob. 3.

Tertiò. Corporibus existentibus in loco conuenit necessariò prædicamentum situs; & Angelis non hoc conuenit: ergo diuersa ratio vtriusque est omninò in ratione huius, quod est esse in loco, sic adeo diuersa, vt in nullo conueniant, siquidem differunt penes habere situm, & non habere.

Prob. 4.

Vltimò probatur, quia quãtitati virtutis & molis nihil datur vniuocum: sed est æquiuocum nomen quantitas ad illa: sed quantum ad magis vel ad minus tantum differunt esse in loco Angeli, & corporis: ergo etiam vbi erit illis æquiuocum: absolutè tamen & simpliciter Angelus est in loco, licet esse in toto sit alterius rationis in corpore & Angelo.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Non existimo esse contra sententiam D. Tho. asserere, in Angelis esse suum vbi, seu suam rationem existētem in illis, ratione cuius in loco existant; licet hæc ratio sit diuersæ omnino rationis cum vbi corporum, ita vt in nullo conueniant. Probatur conclusio: Nam sicut ex contactu quantitatiuo cõsequitur vbi corporeũ; ita ex contactu virtuali Angeli consequitur vbi speciale ipsius Angeli, quod est omninò alterius rationis ab vbi Angelico, & in nullo conueniens cum illo. Præterea: Aliqua forma est, secundum quam formaliter Angelus est in loco, sicut est forma, secundum quam corpus est in loco: quia verè dicitur Angelus esse in loco: ergo hæc forma est vbi Angelicum in ipso inhærens: & reducitur ad prædicamentum qualitatis: quia est quidam modus imperfectus applicationis virtutis ipsius, quæ qualitas est. Qui tamen voluerit dicere, Angelum esse in loco, nihil aliud esse, quam esse applicatum ad operandum in illo: & illa ratio, quæ denominat illum, esse in loco, quia idem est, vtrumque nihil dicit, quod non sit Thomisticum, & doctrinæ Diui Thom. valde conforme, vt patet ex primo Articulo quęstionis 52. in prima parte.

Coroll. 1.

Ex his duabus conclusionibus sequitur, vbi angelicum, seu rationem existēdi in loco non esse in hoc prædicamento; sicut nec virtualis quantitas ipsius est in prædicamento quantitatis, quia in illo solum ponitur quantitas molis, & corporea: ita hic solũ ponit vbi corporeum, & diuersibile, cui connectitur situs, & dispositio partium in loco.

Coroll. 2.

Ex dictis sequitur etiam, Angelum æquiuocè moueri respectu motus corporei: sicut etiam æquiuocè est in loco; & motum Angelorum nihil esse aliud, quam applicationem virtutis Angelicæ successiuè, siue continuæ, sicut discretæ ad diuersa loca, & ita illę operātiones, seu applicationes successiuè factæ sunt motus Angelicus, qui non est post prædicamentum actionis, & passionis, vt ignoranter dixit Molina, vbi supra: sed est quidam modus qualitatum Angelicarum reductus ad prædicamentum qualitatis,

Digitized by Google

litatis, vt modi imperfecti qualitatum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum primæ opinionis respondetur, quod vbi Angelicum nihil est aliud, quam applicatio Angelorum ad operandum, & ita est modus imperfectus qualitatis ad prædicamentum qualitatis reductus, & si est vbi, est quid reductum etiam ad prædicamentum qualitatis, vt dictum est. Nam licet hoc vbi resultet ex applicatione Angelica, vt ex fundamento, seu præsupposito: tamen est vt quid imperfectum, & si quid sit perfectum, erit dispositio, qua Angelus ad operandum disponitur.

Respõd. ad arg. Suar. Ad argumentum Suarez respondetur, quod Angelus mutatur per motum alterius rationis, qui est æquiuocè motus: & ita, etiamsi resultet vbi, non est eiusdem rationis, sed æquiuocum: vnde non est in hoc prædicamento. Vnde Caietanus q. 53. art. 1. dicit, Angelum non moueri per motum, qui fit in illo, sed per motum rerum. Sed dico, quod illæ applicationes sunt in Angelo, & ita motus est in illo, sed alterius rationis à motu, qui est actus entis in potentia, secundum quod in potentia: & de isto intelligitur Caietanus, quod Angelus non mouetur isto motu: sed dicitur moueri, quia caussat illum motum corporeum.

QVÆSTIO LXXVI.

Quæ sint species, & proprietates huius prædicamenti.

Reijcitur Suarez. ET antequam species, & proprietates constituamus, pro certo statuẽdum est contra Suarez, disp. 51. sect. 5. eadem ratione formali existendi in loco, & substantiam corpoream, & omnia eius accidentia existere in loco. Nam, sicut supra diximus, quantitatem esse rationem formalem, qua substantia extenditur, & ipsa quantitas, & reliqua accidentia, ita eadem ratione, seu vbicatione & substantia est quantitas, & albedo est in loco. Ridiculum enim esset dicere, diuersa vbi pro diuersitate accidentium esse in loco eodem Et argumẽtum, quod adducit de Eucharistia, nihil valet. *Inefficacia arg. Suar.* Quia sicut manet quantitas, quæ erat panis facta consecratione, & non manet substantia panis: ita manet vbi, quod erat in quantitate, quo substantia erat in loco, & non manet substantia panis. Et hoc vbi non facit substantiam esse in loco, quia non est: facit tamen quantitatem esse in loco. Et probatur amplius hoc. Quia ista vbi, vel differunt specie, vel numero: numero non, quia sunt in eodem subiecto: specie minus, quia sunt respectu eiusdem pũcti, & distantiæ: ergo non dantur. Et tandẽ secundum suam opinionem in reb. spirituali bus non dantur diuersa vbi in eadem substantia, vnum respectu substantiæ, & aliud respectu accidentium: ergo nec in substantia corporali. Hoc autem omisso

Conclusio. Dico primò: species vbi sunt sursũ, & deorsum, ante, & retrò, dextrorsum, & sinistrorsum esse, scilicet, in tali distãtia, respectu punctorum fixorum orientis, scilicet, & occidentis; ita quid diuersum erit vbi specie; sic fuerit homo in diuersa distantia ad polos mundi, & centrum terræ. Et aliqui dicunt, hac ratione hoc vbi, si varietur paululum versus quamcunque partem, non esse eiusdem speciei, sed diuersę. Itaque esse sursum est vnum genus generalissimum; & species eius sunt diuersis in pũctis esse sursum; & idem de esse deorsũ. *Obiectio.* Et si dicas, vnde sumuntur indiuidua horum vbi. *Solutio.* Respondetur, quod ex eo, quod in eadem distantia succedunt diuersa corpora, ibi sunt diuersa vbi, numero distincta ratione subiecti & temporis, quo hæc accidentia sunt. Alium dicẽdi modum in superioribus insinuauimus. Modus verò essendi Christi in Sacramento Eucharistiæ sacro, vbi realiter & verè existit, non comprehẽditur sub hoc prædicamento: sed est peculiari modo essendi, qui est sacramentaliter existere sub illis speciebus: & modus essendi

Digitized by Google

sendi Dei in rebus, vbi est per essentiā, præsentiam, & potentiam; similiter nō reponitur in hoc prædicamento, vt patet ex dictis; nam Deo non aduenit vbi reale ex hoc, quod sit in rebus omnibus, & modus existendi animę in corpore etiam in hoc prædicamento non collocatur, quia nullus horum modorum est esse in loco circumscriptiuè, quod est generalissimum huius prędicamenti, secundum communem sapientum conceptionem, quod solum corporibus valet competere.

1. propriet. Prima proprietas huius prędicamenti est: Quod vbi nō habet contrarium; quod debet intelligi, logicè loquendo: nam largo modo vbi contrarium habet aliud vbi sibi repugnās, vt esse sursum, & esse deorsum. Et hac ratione: motus ad vbi repugnantia isto modo dicuntur contrarii: non quia illa vbi sint propriè contraria, cum non se expellant ab eodem subiecto, & sint sub eodem genere maximè distantia, quod erat necessariū ad contrarietatem propriè dictam: sed dicuntur motus contrarii, quia sunt ad terminos cōtrarios impropriè, hoc est repugnantes.

2. propriet. Secunda proprietas est: Quod non suscipit magis & minus; nam esse sursum non est magis vbi, quam esse deorsum, & esse in oriente, quam esse in occidente. Nec istæ duæ proprietates sunt in quarto modo proprietates, quia conueniunt aliis ab vbi, vt in superioribus visum est. Hæc sint dicta de hoc prædicamento: nam plura, quæ dici possent, ad quartum Physicorum spectant, vnde erunt petenda, vt ordo in scientiis seruetur.

De prædicamento Situs.

QVAESTIO LXXVII.

Quæ sit natura, species, & proprietas illius.

1. Arg. ET videtur, quod non constituat speciale prędicamentum. Primò: Situs dicit esse in loco cum tali ordine partium; ergò non constituit speciale prædicamentum. Antecedens est Aristotelis & D. Thom. lectione quinta, & 11. Metaphysicæ, lectione vndecima. Et probatur consequentia: Nam esse cum ordine partium in loco est realiter esse in loco, scilicet modo determinato: ergo addit aliquid ad prædicamentum vbi, & ita includit ipsū, & addit aliquid aliud; ergò non est distinctum prædicamentū. Probatur ista vltima consequentia: quia vnum prædicamentum aliud non includit, cum sint primò diuersa. Vnde erit species prædicamenti vbi, cum dicat illam rationem genericam determinatam.

2. Arg. Secundò. Positio est genus quantitatis, vt patet ex prædicamento quantitatis: ergò non est prædicamentum distinctum. Probatur consequentia: quia vna species subalterna non potest esse prædicamentum distinctum a genere generalissimo, cum includat illud, & non sit primò diuersa.

3. Arg. Tertiò: Positio, & situs idem sunt: sed positio pertinet ad prædicamentum relationis, vt asserit Aristotel. in prædicamento relationis, in principio: ergò non est speciale prædicamentum.

4. Arg. Quartò: In prædicamento quando, quod est esse in tempore, non additur ordinatè; & ita non ponitur aliud prædicamentum, quo homo sit in tempore, & aliud, quo sit ordinatè in tempore: ergo sic vbi est esse in loco, & nō est addendum aliud prædicamentum, quo sit ordinatè in loco. Et confirmatur: quia impossibile est, quod aliquis sit in loco, & non sit ordinatè in loco, & eo ipso, quod est in loco, habet partes ordinatas in loco: non ergo ponenda est alia ratio, secundum quam sit ordinatè in loco ab illa, secundum quam est in loco.

5. Arg. Quintò: nam vbi, & situs non distinguuntur vllo modo: ergò non sunt distincta prædicamenta. Dices, quod distinguuntur realiter, formaliter actu, seclusa operatione intellectus. Contra, nam eadem forma, qua habet partes ordinatas in loco, totum est in loco,

Digitized by Google

eo, quia partes non distinguuntur simul sumptæ à toto: ergo habere partes ordinatas in loco, quod est prædicamentū situs, est esse in loco formaliter, quod est prædicamentum vbi.

6. Arg. Sextò: Nam asperum & lene sunt in prædicamento qualitatis, & tamen dicunt positionem in ordine ad locum: non ergo hoc est prædicamentum, sed postprædicamentum: quia vagatur per multa genera.

Præambula.

Controu. IN oppositum est Arist. & sunt variæ sententiæ, quæ explicare nitūtur huius prædicamenti naturam.

Fonseca. Fonseca quinto Metaphysicę, cap. 15. q. 7 dicit, omnia ista sex prædicamenta esse denominationes extrinsecas; & ita situs denominatur à loco. Suarez. Suarez disput. 2 sect. 1. nu 7. dicit, esse modum, sed non distinctum ex natura rei ab ipso modo, qui est vbicatio talis subiecti, & omnium partium eius: itaque situs & vbi non sunt modi ex natura rei distincti. Et ita numero sequenti dicit, formam huius prædicamenti esse ipsummet vbi diuersa ratione conceptum. Nam ille modus dicitur vbi, quatenus cōstituit rem præsentem alicubi, & dicitur situs, quatenus ordinat eius partes, in qua denominatione non attenditur ratio præsentię, nec ordo ad spatium propriè: sed ordo partium inter se; & iste ordo non est relatio, nisi fundamentaliter.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Reijcitur Fonseca. PRima conclusio: Situs non denominatur à forma extrinseca, quæ est locus, vel aliud huiusmodi. Probatur: quia forma huius prædicamenti constituit speciale prædicamentum primò diuersum à reliquis: ergo non debet esse forma in alio prædicamento constituta: sed, locus est in alio prædicamento, saltem reductiuè, nimirum in prædicamēto quantitatis: ergo, &c. Item, quia situs est quędam partium dispositio in ordine ad locum: sed hæc partium dispositio nequit esse forma extrinseca: nā per id, quod est in alio, non disponor ego formaliter: ergo, &c.

2. Concl. Secunda conclusio: Forma, quæ dicitur positio, secundum quam aliquid dicitur situm esse, (nam positio est abstractum, & situm esse est concretum, sicut album, & albedo) est quidem entis, modus quo aliquis habet partes dispositas, & ordinatas, non in se, sed in ordine ad locum. Hæc conclusio est Aristot. & D. Thom. 5. Metaphysicę, lectione decima octaua, in principio, vbi Aristoteles dicit, dispositio ordo dicitur eius esse, qd habet partes, aut in loco, &c. Vbi dicit D. Tho. Ponit autem modos, quibus dicitur dispositio. Vnus est secundum ordinem partiū in loco: & sic dispositio, siue situs est quoddam prædicamentū. Vbi vides esse quendam modum entis ab aliis primò diuersum disponētē partes hominis in ordine ad locum: nam dispositio modus est entis, & habet facere hominem dispositum, & talis dispositio taliter dispositum in ordine ad locum. Et vndecimo Metaphysicæ, lectione 12 ita dicit: Positio non addit supra vbi, nisi ordinem partium determinatum: quia nihil aliud est, quam determinata partium relatio ad inuicem. Et est intelligendum ad inuicem cum ordine ad locum. Et accipitur ibi relatio secundum dici. Itaque, sicut vbi est esse in loco, & hoc subiectiuè est in corpore existente in loco: ita situm esse est habere partes dispositas in ordine ad locum, & hoc est in ipso, qui situatur. Verū est, quod, ut asserit D. Thom. 5. Metaphysicæ, lectione septima, hæc forma sumitur à loco, considerato ordine partium in illo.

3. Conclus. Tertia conclusio: ista forma realiter formali actu distinguitur ab vbi. Probatur ista conclusio; quia vbi & situs sunt duo prædicamenta: ergo sunt primò diuersa: sed primò diuersa ex necessitate Impugnat. Suarez. actu & formaliter distinguuntur à parte rei: ergo, &c. Probatur minor: nam Arist. quinto Metaphysicæ, lectione 10. apud D. Tho. ita dicit: Diuersa sunt, quorum species plures, aut materia, aut ratio substantiæ; sed prædicamenta non dicuntur diuersa, tanquam indiuidua, & si sunt, iam sunt realiter distincta, nec tanquam species vnius generis, & si sic dicuntur, iam sunt for-

maliter actu distincta: ergo dicuntur diuersa: quia habent rationes omnino diuersas actu, quod vocat Aristoteles rationem substantiæ plurificatam. Et certè vel à parte rei vtrumque est eadem definitio actu, vel diuersa actu: primum dici non potest: ergo secundum: ergo non sunt à parte rei idem. Et præterea: Nam species illorum actu à parte rei sunt distinctæ formaliter, quia diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differētiæ: ergo & genera sunt à parte rei distincta, & diuersa: nam idem genus non potest determinari per differentias qualitatis, & relationis, & nec per species vbi & situs, &c.

4. Concl. Quarta conclusio: Hæc forma non conuenit nisi corporibus. Patet ista cōclusio ex Arist. vbi supra, dicente, dispositionem esse ordinem habentis partes in loco: & cum non habeat partes in loco, nisi corpus solum, conuenit corpori. Et nota contra Suarez, qui tenet, Angelorum vbi esse in prædicamento vbi, & situm non conuenire rebus spiritualibus; quod situs, & vbi secundum ipsā debent realiter distingui, quia vnum sine alio reperitur, & cum teneat non distingui, nisi ratione, pugnantia dicit. Cōclusio etiam est D. Thom. 1. p. q. 3. artic. 1. ad quartum.

Quinta conclusio: Species huius prædicamenti sumendæ sunt secundum diuersam ordinationem partium in loco: conuenit enim esse situatum rei corporeæ habenti partes quantitatiuas, quæ diuersimodè in loco constitui possunt: & ita ex hac diuersa positione diuersitas specierum consurgit. Vnde Magnus Albertus, qui hæc sex principia optimè tractat, tractatu de positione, c. 1. dicit, differentias subalternas huius prædicamenti esse, æquè, vel nō æquè situatum esse, hoc est, flexè, aut reflexè, aut rectè, & sub illis continentur species infimæ, vt stare, sedere, cubare, dextrum & sinistrum esse. D. Tho. 3. p. de sessione Christi ad dexteram Patris videtur dicere, esse positiones, non secundum quod dicunt relationes, sed taliter se habere in ordine ad locum hominem. Sub his succedunt indiuidua, vt hoc iacere, hoc cubare, &c.

6. Concl. Sexta conclusio: Habere etiam hoc prædicamētum suas proprietates, quas Gilbertus, & D. Thom. opusculo 48. capit. 3. approbant: vna est, non habere cōtraria, & altera, non suscipere magis, & minus. Habent tamen aliquam repugnātiam aliquæ situationes, non tamen sunt contraria, quia non sunt qualitates. Aliqua minutiora possent disputari, quę ex his intelliguntur; An verò, si aliquis esset in vacuo, haberet situm, non habet maiorem difficultatem, quam quæ in superioribus dicta sunt de vbi Christus tamen Dominus in cęlo habet situm, quia stat ex eo, quod supra omnes cælos habet esse rectum coronans vniuersum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum ex D. Tho. 5. Metaphysicæ, lect. 7. resp. quod vbi est esse in loco, non considerato ordine partiū in loco, sed præcisè, hoc quod est esse in loco; si verò consideretur ordo partium in loco, erit situs. Itaque ibi sunt duæ rationes formales actu primo diuersæ; esse in loco vna, & habere partes ordinatas in loco altera: licet verū sit, quod non possit esse hæc secunda sine illa prima, tamen sunt omninò diuersa. Sicut non potest homo esse in loco, nisi sit quantus; tamen non sunt omnino eadem ratio quantitas, & vbi. Itaque vna ratio non addit ad aliam, sed supponit illam: sicut quantitas, & figura: nō enim potest aliquid habere figuram, nisi habeat quantitatem, tamen ratio figuræ non est ratio quantitatis: ita in proposito.

Ad 2. Ad secundum respōdetur, quod hic positio non accipitur pro ordine partium in ordine ad se, vt vna sit supra, alia infra: nam sic pertinet ista positio ad quantitatem: sed accipitur pro ordine partium in ordine ad locum, quod scilicet sit supra stans, vel sedens: & hoc est speciale prædicamentum.

Ad 3. Ad tertium Caietanus latissimè respondet in sex vltimis: Sed respondetur breuiter, quod Aristot. posuit positionē in prædicamento relationis, non vt verum

rum relatiuum secundum esse, sed vt relatiuum secundum dici. Nam hæc forma huius prædicamenti, cum sumatur in ordine ad locum, & subiectum, est relatiuum secundum dici: sicut posuit scientiam, quæ verè est in prædicamento qualitatis: est tamen relatiuum secundum dici.

Ad 4. Ad quartum respondet D Tho. 3. Physicorum, lect. 5. quod non ponitur aliud prædicamentum, quo aliquid sit in tempore ordinatè. quia ex eo, quod tempus est numerus motus, esse in tempore est ordinatè esse in tempore: at verò esse in loco non dicit, esse secundum ordinem partium in illo, sed præcisè in illo: & ita debuit poni aliud prædicamentum, quo simus ordinati secundum partes in loco.

Ad Confir. Ad confir. respondetur, quod etiã est impossibile, quod aliquid sit quantũ, & non sit figuratum, tamen diuersa ratio prędicamentalis est, esse figuratum, & esse quantum. Ita in proposito: situs enim præsupponit vbi.

Ad 5. Ad quintum respõdetur, quod aliqui dicunt, distingui realiter tanquam res à re, & separari vnum ab alio. Nam globus perfectè sphęricus est in loco, & nõ est situatus, quia nec stat, nec sedet, nec cubat, &c. Et si hoc est verum, facilè soluitur argumentum.

Alia sol. Sed respondetur etiam, quod distinguitur realiter formaliter. Et quamuis totum & partes sint idem, & totum, & partes, vt sunt idem, sint in loco, & situm habeant: sed secundum diuersam rationem situm, & secũdum diuersam rationem prædicamentalem vbicationem habent: seu diuersa ratio formalis est, secundum quam habent situm, & vbicationẽ. Sicut, licet homo, & suæ partes sunt idem, diuersa ratio est, secundum quam totum est quale, & est quantum.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod asperum, & lene sunt in prædicamento qualitatis, secundum quod disponunt subiectum, vt caussent passionem, vel secundum quod sunt effectus passionis. Sunt autem in hoc prædicamẽto, secundum quod habent illas partes prominentes, vel minores diuersimodè in loco dispositas. Nec est inconueniens, vnam & eãdem rationem secundum diuersas rationes formales in diuersis constitui prædicamentis, & in diuersis speciebus eiusdem prædicamenti, vt diximus in prædicamento qualitatis. Nota tamen ex Diuo Thoma, quæstione quarta, de potentia art. 1. ad 4. 9. & 10. quod situs accipitur aliquando pro loco, & sic dicit, elementa diuersimodè esse situata naturaliter. Nota etiam, quod locus, secundum quod partes diuersimodè, & cum ordine continet, est forma extrinseca, à qua sumitur denominans forma intrinseca huius prædicamenti; secundũ verò quod absolutè continet, sumitur forma, quę est vbi de prædicamento.

De prædicamento Habitus.

QVAESTIO LXXVIII.

Quid sit habitus, seu habere, prout est prædicamentum.

Gilbertus in tractatu sexto vltimorum prædicamentorũ sic definit: Habitus est corporum, & eorum, quę circa corpora sunt, adiacentia; secũdum quem hæc quidem habere, illa haberi dicuntur. *Definitio habitus.* At verò D. Tho. ex Arist. vt primum videbimus, aliter definit. Cõtra hoc est argumentum.

1. Arg. Omne prædicamentum dicit particularem entis modum: sed habitus non dicit particularem entis modum: ergò non est prædicamentum. Maior patet: Nam substantia, quantitas, &c. modos particulares entis dicunt. Minor probatur: Nam habitus vel dicit modum entis substantialem: & hoc non, quia solum substantia hunc modum substantialem, & prædicamentalem importat, non etiam accidentalem, quia habitus non est accidens: ergò nõ importat modum istum accidentalem. Patet, quia ve-

Digitized by Google

stitũ esse, vel calceatum esse nihil reale ponit in subiecto, sicut nec habere vxorem, vel habere seruos: sed est quædam denominatio extrinseca, quę fit à veste, sicut esse visum fit à visione. Et confir. nam si est aliquid reale, maximè, quia vestis, à qua denominatur vestitus homo, est aliquid reale: sed hoc nihil est: ergo, &c. Patet: quia etiam visio, à qua denominatur paries visus, est aliquid reale: sed quia est extrinsecum, est rationis denominatio: sed etiam vestis est quid extrinsecum homini, cum non inhęreat homini: ergo fiet denominatio rationis ab illa.

2. Argum. Secũdò. Communis confessio est omnium, quod, quando aliquis vestitur, vestis quidem mutatur, non verò homo: ergo cum homo dicitur vestitus, nulla in ipso fit mutatio, sed solum in veste: & ita explicant Theologi illud; habitu inuentus, vt homo. Itaque filius Dei in susceptione humanitatis non fuit mutatus, sicut nec homo, cum vestitur, humanitas tamen ipsa mutata fuit, & meliorata. Vide Medinam, q. 40. 1. 2. art. 1. Tunc sic: non mutatur homo per hoc, quod est vestitus; ergo non est aliquod accidens reale: quia, si susciperet accidens reale, mutaretur saltem metaphysicè, siquidem haberet accidens aliquod, quod antea non habebat.

3. Arg. Tertiò. Si habere vestem est prædicamentum distinctum, cur non erit prædicamẽtum distinctum, vel pertinebit ad prædicamentum habitus, ad minus habere qualitatem, habere pecunias, & alii modi ab Arist. 5. Metaphysicæ vbi supra, & in postprædicamentis numerati? Et confirmatur: Nam in quo differunt habitus, vt est vna species qualitatis, & postprædicamentum ab habitu, vt est prædicamentum distinctum: videtur profectò, quod in nullo: & sic, sicut vnum est postprædicamentum, ita & aliud.

4. Arg. Quartò. Omne prædicamentum habet species; sed habitus prædicamentũ non habet species: ergo, &c. Minor probatur: Quia calceatum esse, vestitum esse, &c. non sunt species diuersæ huius prædicamenti: ergo, &c. Probatur antecedens; Nam omnis speciei distinctio debet sumi per aliquid formale intrinsecum; sed calceamentum, & vestis sunt quid extrinsecum: ergo non potest ab illis sumi distinctio.

5. Arg. Quintò sic argumentor: Nam habere vestem expressè ponitur ab Aristotele in postprædicamentis, vt vnum post prędicamentorum: ergo non est speciale genus. Consequentia est euidens, & probatur antecedens, vbi tractans de postprædicamentis ait; quod habere multis modis dicitur, vt habere tunicam, habere vestimentum: ergo, &c.

6. Argum. Sextò sic argumentor: Nam Gilbertus dicit, quod habitus proprium sit cõuenire multis subiectis, vt vesti, & habenti vestem: nam sic explicant aliqui logici: sed vnum accidens non potest conuenire multis subiectis: ergo habitus non est accidens. Minor probatur: quia indiuiduatur accidens ex subiecto. Et confirmatur; quia vestis dicitur habitus: sed vestis pro materiali est substantia, & in prædicamento substantiæ, pro formali est accidens, & in prædicamento qualitatis: ergo habitus non est speciale prædicamentum.

Præambula.

Habitus multipliciter accipitur. Pro cuius intelligentia, vt multiplicem significationem huius, quod est habere, seu habitus, explicemus, nota, quod habitus multis modis dicitur. Primo modo pro qualitate radicata, & quæ est de difficili mobilis, & sic supra in prædicamento qualitatis actum fuit de habitu. Secundò pro forma debita alicui subiecto determinato, cui opponitur negatio eiusdem formæ cum aptitudine in eodem subiecto: isto pacto visus est habitus, cui opponitur eius priuatio, scilicet, cæcitas, & isto modo agitur de habitu in postprædicamentis. Tertio modo sumitur, vt deriuatur ab habere, seu haberi, quomodo dicitur pecunia habita à me, &c. Et in hoc sensu tractatur de eo in postprædicamentis, cap. de habere, vbi ponuntur octo modi habendi, quos ibi vide. Quarto modo sumitur habitus

pro

Digitized by Google

pro veste sic figurata, & incisa, quo pacto dicitur habitus muliebris, & monachi, & sic pro materiali est in prædicamento substantiæ, pro formali in prædicamento qualitatis in quarta specie. Quinto modo sumitur pro accidenti consurgente ex veste, & ex re, quæ habet illam. Et isto modo est vltimum decem prædicamentorum, & vocatur habitus, de quo modo in præsentiarum est agendum.

Definitio habitus debet intelligi in sensu caussali.

Nota secundò, quod, cum definitur habitus à Gilberto, debet sic intelligi in sensu caussali: Habitus est adiacentia corporum, & eorum, &cæt. id est, habitus caussatur ex adiacentia corporum, & eorum, quæ sunt circa corpus. Ex eo enim, quod vestis mihi adiacet, & ex eo, quod ego habeo vestem, & vestis a me habetur induta, resultat in me accidens quoddam, quod est prædicamentum vltimum, & vocatur habitus, sicut ex eo, quod ego circundor a loco, resultat in me accidens quoddam, quod vocatur vbi, quod est esse in loco.

Decisio quæstionis.

1. Conclus.

Habitus est speciale prædicamentum, & importat specialem modum entis, sicut quantitas, qualitas, &c.

In quo consistat ratio formalis habitus.

Et pro hoc nota, quod, cum quis habet vestem sibi adaptatam, & vestitam, inter habens vestem, & vestem ipsam mediat quoddam ens, & quoddam accidens, resultans ex veste, & ex habente illam, quod quidem accidens dicitur habitus, seu habitio: & habitio ista, seu habitus nõ est homo, nec est vestis, sed quoddam medium accidens, & significatur per modum actionis, aut passionis, licet non sit actio, aut passio. Nam habitio ex parte habentis consideratur per modum actionis, & ex parte passi per modum passionis, & hoc, quod sic significatur per modum actionis, est prædicamentum habitus. Et sic intelligitur D. Thom. quæst. 49. artic. 1 in corpore, & Aristot. 4 Metaphysicæ, textu vigesimo quinto, vbi dicit sic, habitus dicitur vno modo, tanquam actio, quædam habentis, & habiti, vt actus quidam, aut motus, sicut actio intelligitur media inter agẽs, & id quod fit; ita inter hẽtem indumentum, & habitum, medius est habitus. Et ista habitio, seu habitus caussatur in nobis ex adiacentia vestium. Non itaque, vt in secundo notabili dictum est, est ipsa adiacentia, sed accidens quoddam completum ex adiacentia vestium: est enim definitio per caussam, id est, caussatur ex adiacentia; sicut enim vbi caussatur ex hoc, quod locus nos continet, & est quoddam accidens distinctum prædicamentaliter a loco, & sicut quando, quod est esse in tempore, est quoddam accidens relictum in nobis ex tempore, quod est esse in tempore: eodem pacto habitus est caussatus in nobis ex habere vestimentum vestitum: hoc posito prob. conclusionẽ. Habere vestem non est vestis, nec res habens vestem: ergo est aliquid aliud; non substantia, vt de se constat: ergo accidens: non rationis, quia habet esse seclusa operatione intellectus: ergo reale; non incompletum: ergo completum. Probatur antecedens; quia in suo genere non est pars, nec modus alicuius prædicamenti; & non est aliquod accidens supra dictorum prædicamentorum: ergo alterius, quod vocamus habitum: *Prob. 1.* Secundò. Sicut vbi determinat per modum prædicamentalẽ rationem entis ad esse talis prædicamenti, & actio similiter, & sic de reliquis: ita eodem modo ratio habitus, & modus habitus determinãt rationem entis ad peculiare prædicamentum. Nã dicas, quare magis accidens determinatur ad rationem prædicamenti vbi per vbicationem, quam per habituationem ad rationem prædicamenti habitus. *Prob. 2.* Vltimò probatur authoritate Arist. ponentis illud, vt vnum prædicamentum, & Gilberti, & Diui Thomæ vbi supra, & omnium Metaphysicorũ, ergo verè est prædicamentum. *Prob. 3.* Nam tot grauissimi viri; & doctissimi non erant fraudandi, & communis sententia semper tenenda, nisi velis errare.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Hoc prædicamentum distinguitur à postprædicamento habitus. Hæc conclusio videbitur in postprædicamentis. Interim

vide D. Thom. 1. 2. vbi supra, & 5. Metaphysicæ, vbi supra.

3. Conclus. Prædicamentum habitus habet sua genera & species.

Tertia conclusio: Hoc prædicamentum habet suas proprias species, & genera distincta à generibus, & speciebus cuiusuis alterius prædicamenti. Pro quo nota: quod sicut ratio huius prædicamenti consistit in quodam accidenti, quod importat respectum transcendentalem ad vestimentum, seu ad habitum, quem induimus: ita diuersitas specierum debet sumi penes ordines ad diuersa indumentorum genera, quę nobis adiacent. Nam sicut relatio, & habitus de prædicamento qualitatis, illa respicit terminum, hic subiectum, & penes diuersitatem in his, quæ respiciunt, reperitur in illis diuersitas: ita eodem modo, cum habitus sit habitio vestimenti penes diuersitatem vestimentorum & corporum, quæ nobis adiacent, erit diuersitas specierum, quas species supra ponemus. Ex quo sequitur, quod hoc prædicamentum differt à quando; quia illud est accidens relictum ex tempore, hoc est accidens relictum ex vestimentis. Sequitur secundò, quod quæcumque habitio vestis erit habitus huius prædicamenti, etiamsi sit brutorum, quia hic non excluditur talis brutorum habitus, vt, si equus habeat sellam, &c. Quod dixerim, quia erant in hac parte logici habitionem irrationalium à ratione prædicamenti reiicientes: nam sicut illorum quantitates, & qualitates non reiiciuntur à prædicamentis, ita nec illorum habitus. Sequitur tertiò, quod habitus in hoc prædicamento constitui debent esse habitus, quibus habentur corpora. Nam definitur, quod sit adiacentia corporum, & per hoc excluditur ab hoc prædicamento habitio rei spiritualis, etiamsi aliquid mediaret inter habentem & rem habitam. Prædicamentum autem sic constituitur:

Habitus generalissimum.	*Vestitum esse subalternum.*
Togatum esse specialissima.	*Socratem togatum indiuidua.*

Vide in Iauello 1. Tomo, in prædicamento habitus, qui aliter ordinat hoc prædicamentum: sed hæc est melior; & generalissimum dicit habere ad iacentiam corporis, siue per modũ partis, siue totius. Genus subalternum, Vestitum esse, quod est commune ad multa genera vestimentorum. Togatum esse est species specialissima. Calceatum esse, alia, coronatum esse, alia, & sic in reliquis. Ex hoc poteris in aliis vltimis prædicamentis ordinem prædicamentalem constituere.

Argumenta dissoluuntur.

Ad 1. Ad primum respondetur. Habitus dicit peculiarem modum entis accidentalem, & est aliquid reale, & non fit denominatio formalis, nisi ab habitu, quod est quid intrinsecum homini v. g. Nam sicut dicitur quantus à quantitate: ita etiam dicitur habere ab habitu, seu dicitur habituatus ab habitu. Caussaliter quidem à veste dicitur talis, sicut dicitur esse in loco caussaliter à loco, formaliter verò ab vbi. Ita hic dicitur habere formaliter ab habitu. Et

Ad confir. per hoc patet ad confirmationem: Nam habitus est quid reale; quia est accidens reale intrinsecum homini, licet sumatur ab aliquo reali extrinseco, quod est vestis: sed vestis ponit aliquid reale in habente illam, quod non ponit visio in re visa, quia est actio immanens.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod per hoc, quod homo habet vestem vestitam, mutatur metaphysicè, quia habet quoddam accidens, quod antea non habebat. Vestis autem, vt fiat vestis, inciditur ad modum, & proportionem vestiti, & vestitus non ad proportionem vestis: & sic mutatur vestis accipiendo formam vestiti, & non mutatur vestitus accipiendo formam vestis. Et hoc dicunt Theologi: non tamen volunt dicere, quod vestitus non acquirat accidens.

Ad 3. Quare habere vestẽ sit prædi-

Ad tertium respondetur, quod habere qualitatem, &c. est postprædicamentum: quia solum dicit quendam modum entis imperfectum: ceterum habe-

...camentū, habere verò qualitatem sit Postprædicamentū. habere vestem, quia est accidens quoddā inter habitam vestem, & inter habentem illam, & accidens completum, ideò constituit prædicamentum. Sicut enim oppositio est quoddam accidēs imperfectum, ita habere quantitatem, qualitatem, &c. Licet enim ea, quæ opponūtur cōtrariè, v.g. sint in prædicamento: eodem modò habere vestem vestitam est prædicamentum, quia est quid completū; habere verò qualitatem quid incompletum: & hoc propter diuersas naturas vtriusque. Ad confirmationem vide D. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 1.

Ad 4. Ad quartum respondetur ex vltima conclusione. Species enim sumuntur ab ordine ad aliquid extrinsecum, ceterum ordo quid intrinsecum est. Ordo enim est differentia, quæ ab extrinseco sumitur, sicut actus sumit speciem ab ordine ad obiectum, quod est extrinsecū actui, licet non omninò: ordo autē quid intrinsecum. Ita est diuersa species calceatum esse, & vestitum esse, seu togatum esse: quia calceus, & toga differunt specie ex parte figuræ, & quia respiciunt illi habitus seu habitiones, sic specie differunt.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod numerantur ab Aristotele in postprædicamentis, vt innueret omnes modos habendi: non tamen, vt ponatur inter postprædicamenta: sed ad complementum modorum habēdi, reliqui tamen, præter hoc, sunt postprædicamenta.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod habitus conuenit vesti caussaliter, habenti vestē formaliter; & sic diuersimodè conuenit multis. Ad confirmationem respondetur, quod vestis dicitur habitus, sed analogicè, sicut pomum dicitur sanum.

QVÆSTIO LXXIX.

Vtrum sit bona definitio habitus; qui est ultimum prædicamentum.

1: Argum. VIdetur, quod non. Primò: Nam habere vestem, verbi gratia, & haberi vestem, sunt actio, & passio; sed vnum prædicamentum non debet affirmari de alio: ergo malè dicitur quod habitus est habere vestem, seu haberi vestem; siquidem dicitur, quod habitus sit actio, vel passio.

Secundò. Habitus dicitur adiacentia corporum, seu eorum, quæ sunt circa corpus. Ex hoc sequitur, quod pellis, quæ homini adiacet, denominet ipsum habentem caussaliter, & ita habere pellem erit aliquid pertinens ad hoc prædicamentum. Probatur, quia est corpus adiacens, & habere pellem caussatur ex illa adiacentia: ergo, &c. Sed hoc videtur falsum, quia tunc videtur, quod etiam habere corpus de prædicamento quantitatis pertineat ad hoc prædicamentum. *2. Argum.*

Tertiò. Nam si habitus est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt, adiacentia: ergo habere quantitatem pertinebit ad hoc prædicamentum: item, habere albedinem, habere frigus. Patet, quia frigus, & albedo quantitates sunt circa corpus, iam quod non sunt corpus, sunt tamen circa corpus: sunt enim accidentia: ita quæ circa corpus sunt, & adiacent corpori: ergo, &c. *3: Argum.*

In oppositum est Gilbertus cuius est hæc definitio. Et si voluerimus nos definire, possumus habitum sic describere: Habitus est accidens quoddam, secundum quod denominamur habituati, seu habentes in ordine ad ornamentum corporis, medians inter habentem, & rem habitam. Et ex hoc intelliges Soto in prædicamento habitus in logica, vbi dicit, quod vestis se habet in ordine ad hominem vestitum, quasi formam. Quod debet intelligi, quasi forma extrinseca, à qua sumitur forma intrinseca; quæ est habitudo, seu habitus, sicut de vbi, & loco dicitur. Ad quæstionem respondetur, quod definitio Gilberti est optima, quia habet conditiones bonæ definitionis. Est autem definitio descriptiua, & quæ non constat genere, & differentia, quia prædicamenta non habent genus, & differentiam, sed habent aliquid, quod se habet ad modum illorum. Et probo explicando definitionem; Nam adiacentia ponitur loco generis, vt enim aliquis dicatur vestitus, non sufficit, quomodocunque *Soto quomodo intelligendus.* *Definitio habitus est descriptiua.*

V 4 habere

Digitized by Google

habere vestem, sed est necesse, quod vestis illi adiaceat per modum ornamenti, & per hoc secernitur hoc prædicamentum ab habere, secundum quod est postprædicamentum. Nam habere vestem in theca est postprædicamentum, & non prædicamentum, quia vestis illa non adiacet. Dicitur corporum ad explicandum subiectum habitus. Nam nõ loquimur hic de quacumque adiacentia, sed de adiacentia vestium, & ornamentorum circa corpus: & ita ponitur corpus ad explicandum subiectum ipsius habitus, & etiam caussam finalem. Nam propterea sunt habitus, & habentur propter ornamentum corporis, qđ habet vestes, & denominatur ab illis extrinsecè, & ab accidenti caussatur ab illis, qui est habitus, seu habitio intrinsecè, & hoc vocatur adiacẽtia. Et per hoc excluduntur accidentia animæ, quæ cũ habemus, non dicimur habere habitum huius prædicamenti: quia illa non adiacent corpori. Cum autem dicitur, & eorũ, quæ sunt circa corpus, tangitur caussa materialis formæ extrinsecæ huius prædicamenti, à qua fit forma intrinseca, quæ sunt ornamenta, & vestes figuratæ corporaliter ad formam, & figuram habentis. Habitus ergo, secundũ quod est prædicamentum, est habitudo corporis ad circumstans, quod formã corporis talem vel talem accipit: forma ergò, quæ est in corpore vestito, secundũ quam ad circumstans extra comparatur, & denominatur est res huius prædicamenti: & nomen significans illud, est nomen huius prędicamenti, vt vestitio, seu vestitum esse, &c. Cum enim additur in definitionibus, secundum quod hæc dicuntur haberi, hæc habere, specificatio est habitudinis inter habens, & habitum. In hoc enim, quod est figuram dans, & vt caussa finalis, & vt habẽs formam sibi inhærentem, dicitur habens. Hoc enim, quod figuram accipit alterius, dicitur habitum extrinsecè; intermediat tamen inter hæc duo habitus, quæ est forma posita in hoc prædicamento. Et quamuis habere solum conueniat parti, simpliciter importat rem huius prædicamenti: sicut calceatum esse, galeatum esse, quæ simpliciter sunt in hoc prædicamento; & dicuntur simpliciter habituati tales, sine aliquo addito. At verò non denominatur Aethiops albus simpliciter, si sit solum secundum dentes albus, sed cum dictione diminuẽte, & cum addito.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur ex Diuo Thoma 5. Metaphysicæ, textu 26. quòd licet significentur per modum actionis, vel passionis, non sunt actiones, vel passiones: sed pertinent ad prædicamentum habitus: sicut in relatione. Relatio enim significatur per modum actionis, & tamen pertinet ad prædicamentum relationis. *Ad 1. arg.*

Ad secundum respondetur, quod aliqui logici dicunt, explicantes Gilbertum in sex principijs, quod habere pellem non est pertinens ad hoc prædicamentum magis, quam habere caput, quia pellis est pars integralis animalis, sicut & caput: sed debet esse habitio alicuius corporei extrinseci, quod non sit de integritate suppositi, & sit ad ornamentum extrinsecè habitum. *Ad 2. arg.*

Ad tertium respondetur ex dictis, quod, quia albedo, & quantitas, sunt accidentia intrinseca, & non adhibita ad ornatum extrinsecum corporis, ideò ab illis non caussatur res huius prædicamenti, nimirum habitus, quod est accidens reale, quia non sunt indumenta, nec ornamenta, nec res distinctæ aduentitiæ ipsi supposito, quod deberent habere, vt fieret ab illis denominatio huius prædicamenti habitus. Debet enim esse id, a quo fit denominatio, vestis, vel ornamentum, aut totius, aut partis, quod supra dictis non conuenit: non enim dicitur homo vestitus, vel ornatus, si habeat albedinem. *Ad 3. arg.*

QVÆ-

QVÆSTIO LXXX.

Vtrum homo dicatur uestitus à ueste, sine alia forma inhærente sibi.

1. Argum. ET videtur, quod sic. Nam seclusa omni operatione intellectus, si quis habeat vestem, etiã sine alia forma, dum illa veste indutus sit, dicitur vestitus: ergo fit denominatio a veste, & non ab alia forma intrinseca. Probatur antecedens: Nam si illa sufficit denominare, non sunt multiplicandæ formæ ad denominationem.

2. Argum. Secundò: Nam illa est forma constituẽs hoc prædicamentum, quæ tribuit effectum formalem huius prædicamenti: sed vestis est huiusmodi: ergo, &c. Probatur minor. Nam illa posita dicitur homo vestitus, & illa exuta dicitur nudus: ergo, &c. Et confirmatur. Nam ita videntur dicere logici. Et Soto in logica, c. 9. de sex vltimis prędicamẽtis, dicit, quod vestis se habet quasi forma, & homo quasi patiens ab illa.

3. Argum. Tertiò: Nam commune dictum est Metaphysicorum, quod hæc sex vltima prædicamenta denominant ab extrinseco: ergo non est forma inhærens, sed quid extrinsecum denominans. In oppositum est D. Thom. in locis in princ. citatis.

Et dum quærimus, vtrum homo dicatur vestitus a forma sibi intrinseca, nihil aliud est, quam quærere, an habitus inhæreat homini, vel non: sicut dicimus, quod aliquis denominatur agens secundum opinionem probabilem ab actione, quæ non inhæret agenti, nec est in agente, (& loquimur de actione transeunte) sed est in passo, & ab illa actione homo dicitur agens, quæ quidem sibi non inhæret. Eodem pacto quærimus, vtrum forma huius prædicamenti sit extrinseca rei, quæ habet vestem, nimirum, an sit vestis forma denominans, vel aliquid aliud accidens, quod quidem inhæreat vesti, & denominet hominem extrinsecè vestitum: sicut actio denominat agens ab extrinseco. Vt in hac re dicam, quod conformius doctrinæ D. Thom. iudicauero, sit

Decisio quæstionis.

PRima conclusio. Qui diceret, quod habitus, seu accidens, quod est prædicamentum habitus, est quædam forma existens in veste, à qua denominatur habituatus, nihil impossibile diceret, & saluaret suam positionem dicendo, quod sicut homo dicitur agens a forma, quæ est in passo secundum vnam opinionem, ita diceretur homo vestitus formaliter, à quodam accidenti caussato in veste ex eo, quod vestitur ab homine. Et illud accidens distinguitur, formaliter saltem, a veste secundum materiale, & secundum formale. Hæc conclusio probatur. Quia hoc genus denominandi ab extrinseco reperitur in actione prędicamentali: ergò etiam poterat hic reperiri sine aliqua implicatione. 1. Conclu.

Secunda conclusio. Homo non denominatur vestitus, seu habens a veste, tanquam a forma huius prædicamenti. Et patet: Nam si vestis consideraretur pro materiali, est substantia quædam: sed substantia pertinet ad prædicamentum substantiæ, & non ad prædicamentum habitus: ergo non potest esse forma huius prædicamenti: sicut relatio est forma prædicamenti relationis, & quantitas prædicamenti quantitatis. Si verò consideretur pro formali, nec etiam esse potest forma. Probatur, quia pro formali pertinet ad prædicamentum qualitatis, quia dicit figuram quandam, & est in quarta specie: ergo, &c. Et si dicas, quare ergo vocatur habitus? Respondetur, quod habitus est nomen æquiuocum ad rem huius prædicamenti, & ad vestem, sicut est etiam locus ad locum de prædicamento quantitatis, & ad vbi. 2. Concl.

Tertia conclusio. Vestis est forma extrinseca huius prædicamenti, & quæ est caussa formæ intrinsecæ, seu habitus, prout est prædicamentum. Explicatur primò. Nam sicut esse in loco caussatur a loco, & esse in tempore caussatur a tempore, ita habitus caussatur a veste. At locus de prædicamento quantitatis, & tempus, quid extrinsecum sunt ad quando, & ad vbi: ergo, & hic similiter 3. Conclus.

ter vestis. Ex eo enim resultat accidens huius prædicamenti, quia vestitus sum veste: & ita est explicandus Soto, vbi supra.

4. Conclus. Quarta conclusio. Habitus, prout est vltimum prædicamentum, est accidens inhærens rei habenti vestem, respiciens tamen respectu transcendentali vestem illam vestitam. Et patet hoc primò. Quia D. Thom. 1.2. quæst. 49 art. 1. & 5. Metaphysicæ videtur dicere, quod inter hominem habentem vestem, & vestem mediat habitus, secundum quem homo dicitur habere vestem: ergo est ille in homine. Et præterea Probatur ratione: Nam esse vestitum est prædicamentum habitus; at esse vestitum est in homine: ergo, &c. Præterea: Calceatio, armatio sunt res huius prædicamenti, sed hęc sunt in homine: ergò, &c. Probatur: quia esse vestitum non est in veste, sed in homine habente vestem. Præterea: Nam esse in loco, quod est vbicatum esse, quid intrinsecum est homini, & sibi inhæret, quia est terminus motus localis, cum quo identificatur motus existens in homine: ergò & in proposito esse vestitum idem erit cum homine. Et præterea: nam quando est accidens relictum ex esse in tempore, & non est in tempore, sed in re temporali: ergo etiã esse vestitum, erit accidens relictum nõ in veste, sed in re vestita. Itaque, sicut homo dicitur quantus a quantitate sibi intrinseca: ita dicitur vestitus ab accidẽti sibi intrinseco, quod est habitus, qui inhæret & caussatur in homine ex habere vestẽ vestitam, & ille habitus est hoc vltimum prædicamentum; sed dicit tamen respectum ad vestem.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod est impossibile, quod habeat vestem vestitam, & non habeat accidens sibi inhærens, quod est habitus: sicut impossibile est, quod habeat filium, & non habeat relationem paternitatis. Sed si solum consideramus vestem per intellectum in homine vestito, absque consideratione accidentis, quod ex tali veste relinquitur in homine, dicetur vestitus caussaliter, non formaliter, id est, considera tur secundum formam extrinsecam, & quæ est caussa, & non secundum intrinsecam, & formalem. Vtrum verò posita veste Deus possit facere, quod non sequatur illud accidens intrinsecum, est dubium. Soto existimat, quod sic; Caietanus, quod non: quia implicat ex parte facti: & ita ego credo. Sed de hoc iam supra dictum est capite de relatione.

Ad 2. arg. Et per hoc patet ad secundum, quod vestis est caussa extrinseca effectus formalis huius prædicamenti; habitus verò, quòd est accidens inhærens homini, est quid intrinsecum. Ad confirmationem Soti patet ex D. Thom. in conclusionibus.

Ad vlt. arg. Ad vltimum respondetur, quod explicatio vna est, quod dicunt denominare ab extrinseco, non quia forma sit extrinseca, sed quia etiamsi inhæreat denominato & habenti vestem, sumitur tamen in ordine ad vestem, quæ est quid extrinsecum, vt in ordine ad caussam extrinsecam.

QVÆSTIO LXXXI.

Vtrum proprietates, quæ prædicamento huic assignantur, sint rectè assignatæ.

1. Proprietas. 1. Argum. ET videtur quod non. Primò, quia vna proprietas est suscipere magis, & minus: hæc proprietas cõuenit aliis ab hoc prædicamento: ergò malè assignatur, vt propria huius. Probatur antecedens, quia conuenit qualitati secundæ speciei.

2. Argum. Præterea secundò. Habitus non suscipit magis & minus: ergo, etiamsi dicat, quod non est proprium in quarto modo, est malè assignata. Probatur antecedens: Quia suscipere magis & minus intensiuè solum conuenit qualitati tertiæ speciei: & extensiuè eidem, & quan-

quantitati: ergo non habitui: siquidem non est aliquod prædictorum.

3. Argum. Tertiò. Nam vestitum esse non suscipit magis, & minus: non enim vnus est magis tunicatus, quam alius: ergo absolutè non suscipit magis & minus.

2. Proprietas. Secunda proprietas est, quod habitui nihil est contrarium. Contra; nam *4. Argum.* ea, quæ suscipiunt magis & minus, habent contrarium, vt patet in qualitate: Sed habitus suscipit magis & minus: ergo habet contrarium. Secundò, quia habere galerum, & habere pileum, non se compatiuntur simul in eodem: ergo sunt contraria, siquidem ab eodem subiecto se expellunt, & sic in aliis: ergo, &c. Et confirmatur: Quia calceatio dextra opponitur calceationi sinistræ. ergo, &c.

3. Proprietas. Tertia proprietas est, quod habitus est in pluribus, vt in corpore, & veste. *5. Argum.* Contra: Nam vnum accidens non potest esse in pluribus subiectis: sed habitus est accidens, ergo, &c. Si dicas, quod est partialiter in illis, cōtra; Nam etiam numerus est partialiter in pluribus subiectis; ergo hoc non est proprium habitus, esse in pluribus; & etiam similitudo est in pluribus subiectis partialiter, scilicet, in illis, quæ similia sunt, vt in Petro & Paulo similibus: & dissimilitudo etiam in pluribus dissimilibus, ergo, &c.

Respondeatur, has proprietates, esse rectè assignatas à Gilberto, si benè intelligantur. Et probatur explicando illas, & respondendo argumentis factis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Suscipere magis, & minus dupliciter accipitur. AD primum respondetur, quod suscipere magis & minus dupliciter sumitur. Vno modo propriè ex permixtione contrariorum cum contrario, vel, de puratione contrarii à contrario, quomodo albedo suscipit minus ex eo, quod magis est permixta nigredini, & suscipit magis ex eo, quod est minus permixta, & magis radicata in subiecto; & sic habitus non suscipit magis & minus. Alio modo, generaliter, & impropriè, propter maiorem, vel minorem aptitudinem ad operandum, & sic habitus suscipit magis, & minus. Magis enim armatus est, qui habet galeam, scutum, &c. quam qui solum habet galeam, quia magis aptus est ad pugnam. Et isto modo non conuenit aliis. Et si conueniret, non propterea non esset proprium; sed solum sequeretur, quod non esset proprium quarto modo. Et ex dictis patet ad secundum. *Ad 2. arg.*

Ad 3. arg. 1. Solutio. Ad tertium respondent quidam, quod non omnes habitus suscipiant magis & minus; sed quidam, vt calceatum esse, armatum esse non magis & minus suscipit, & ita est proprium secundum quid; sicut esse medicum est hominis proprium. Illi ergo habitus, qui disponunt subiectum in ordine ad finem aliquem, vt benè se habeat, vt ad pugnandum, &c. magis & minus suscipiunt, alii verò non. Alii respondent, quod duplex *2. Solutio.* est habitus finis. Vnus est contegere totum, vel partem, & in illo actu, seu in habitu, in ordine ad illum, non cadit intensio & remissio. Alius est finis, seu actus secundus, qui est protegere, seu defendere, & in illo actu benè cadit intensio & remissio. Et sic Arist. 2. Elenchorum dicit, quod Boreas lædit pauperes, & non diuites, quia magis vestitus est diues; & eius vestes non sunt contritæ, pauperis verò maximè. Ergo loquitur de suscipere magis & minus respectu secū di actus. Et per hoc manet explicata prima proprietas.

Ad 4. arg. Explicatur 2. Proprietas. Secunda proprietas, quod habitui nihil sit contrarium, patet: Quia calceatio non est contraria vestitioni; ex eo enim, quod non suscipit magis, & minus, nec habet contrarium. Et per hoc colligitur argumentum primum; quia non suscipit magis & minus propriè, nec in ordine ad primum actum; & sic non habet contrarium. Ad secundum negatur antecedens Et ex eo etiam non benè inferebatur, quia etiam in materia hominis non se compatiuntur formæ hominis, & equi, & tamen hæ duæ formæ non sunt contrariæ, sed repugnantes. Ad confirmationē respōdetur, quod opponuntur in ordine dextri & sinistri, non tamen contrariè, sed relatiuè; nec etiam in ordine habitus, sed in ratione relatiui opponuntur, idest, repugnant respe-

respectu eiusdem, vt in capite de relatione dictum fuit.

Explicatur 3. propriet. Ad 5. arg. Tertia proprietas, si rectè intelligatur, est benè assignata; si verò malè, nulla est. Si enim intelligatur, quod vnum numero accidens est in duobus subiectis totalibus, iam patet eius falsitas, quia cum accidens indiuiduetur ex subiecto, non potest esse in duobus subiectis totalibus. Et iam supra definitum est, quod est in solo habente vestem subiectiuè. Si verò intelligatur hoc modo, quod sit subiectiuè in re vestita, & determinetur ad vestem, vt ad quid extrinsecum, sicut terminatur potentia risiua ad obiectum, & ex hoc dicatur, quod est in duobus; in vno, vt in subiecto, in alio, vt in termino; non vt in termino relatiuo secundum esse, quia non est relatiuũ secundum esse, sed sicut in termino relatiuo secundum dici, sicut possemus dicere, quod potentia est in obiecto, idest, terminatur ad obiectum; sic vera est. Ceterum non erit sic proprietas in quarto modo. Et ita explicat Iauellus.

Solutio Alberti Magni. Aliam solutionem, & explicationem adhibet Magnus Albertus in hoc prædicamento. Vide illum. Sed non ita mihi placet, sicut Iauelli solutio. Ait enim, quod habitus prædicamentum resultat ex duplici adiacentia, & ex adiacentia corporis habitui, & habitus corpori; & sic est in duobus partialiter, ex quibus resultat. Sed nota, quod relatio similitudinis inter duo alba, non potest esse vna, qua similia dicerentur, quia implicat esse relationem sine opposita sibi correlatione. Et ita Petrus vna similitudine refertur ad Paulum, & Paulus alia ad Petrũ, vnde non est vna relatio in duobus subiectis. Et illæ duæ relationes oppositæ sunt relatiuè in ratione termini, & terminati; nam vna terminat aliam, & alia alteram.

Curiosum dubium. Solutio. Sed vtrum, si vnus duplici calceo in eodem pede esset calceatus, essent tunc duo accidentia solo numero differentia in eodem subiecto? Respondetur, quod non. Solum enim esset vna calceatio respiciens duas calceationes per modum vnius; sicut quando vnius pater refertur ad multos filios: omnes illi sunt vnus totalis terminus.

QVÆSTIO LXXXII.

Quonam modo differat prædicamentum habitus à postprædicamento habere.

HANC quæstionem ideò mouemus, (licet eius plena intelligentia ex postprædicamentis sit petenda) vt sciamus distinguere naturam huius prædicamenti à natura postprædicamenti habitus. Non tamen hic explicabimus naturam postprædicamenti habitus ex professo, sed succinctè. Et ideò

Quid importet Habere. respondeo, quod habere, vt est postprædicamentum, importat quandam entitatem imperfectissimam, sicut est videre in aliis postprædicamentis, vt contrarietas, simultas, &c. sunt imperfectissimæ entitates, & quæ vagantur per multa genera, & cõsequuntur ex rebus multorum generum. At verò habere, prout pertinet ad hoc prædicamentum, dicit quid completum & perfectum, & quod non vagatur per multa genera, ex eo, quod quid completum est, & ratione sui complementi sibi determinat peculiarem coordinationem.

Impugnatur Suarez. Ex dictis in hoc prædicamento colligitur, falsè dixisse Suarez in sua Metaphysica, disput. 53. sectione 1. mem. 3. formam huius prędicamenti constitutiuam esse vestem, quia vestis materialiter sumpta est substãtia, hoc autem prædicamentum est accidentis: ergo, &c. Si verò accipiatur vestis formaliter, dicit formam, vel figuram pertinentem ad prædicamentum qualitatis: ergo non est forma huius prædicamenti. Verum est, quod habere sumitur ab illa extrinsecè, sicut vbi sumitur in ordine ad locum.

Reÿcitur alia doctrina Suarez. Est etiam falsum illud, quod asserit numero quinto, quod proprietates huius prædicamenti eædem sunt cum proprietatibus substantię corporeæ, cum forma huius prædicamenti sit substantia. Ita enim dicit, cum forma huius prædicamenti sit substantia quædam, vt in se est talis res, easdem habet proprietates. Vnde dicendum est, for-

formam huius prædicamenti esse tale accidens inhærens homini, seu subiecto, sumptum à veste, quia hoc est prædicamentum accidentis, & non substantiæ, vt patet ex Aristot. in antepraedicamentis, & in fine horum prædicamentorum. Malè etiam facit huic prædicamento, lectione secunda, num. 4. nouum nomen imponens, scilicet, ornatum. Non ita vocatum est ab Aristot. & Diuo Thoma, Gilberto, & ab omni antiquitate; & in rebus minimis etiam sacrosancta seruanda est antiquitas. Præcipuè, quod ornatus dicit id, quo ornamur, & habitus dicit illud accidens prædicamētale, consurgens ex habitudine ornamēti. Falsum etiam est, quod dicit, ornatum esse armis offensiuis non pertinere ad hoc prædicamentum, licet pertineat ad hoc prædicamentum, armatum esse armis defensiuis: quia ita ornatur homo ense & pugione, sicut ornatur galea, & aliis huiusmodi. Alia minutiora dicit, quæ falsa sunt, sed indigna relatu. Et hæc de decem prædicamentis dicta sufficiant.

De Postprædicamentis.

QVAESTIO LXXXIII.

Quid sit postprædicamentum, & quot sint.

Quid Postprædic.
1. Argum.

EST cōmuniter definitur postprædicamentum, quod sit proprietas consequēs prædicamenta. Contra hanc definitionem est primum argumentum: Nam intellectus & volūtas consequuntur substantiam, & tamen nō sunt postprædicamentum, ergo, &c. Maior patet: Nam conueniunt homini, & Angelo: ergò consequuntur aliquam rationem superiorem homini, & Angelo, quæ ratio sit substantialis. Minor probatur: quia sunt in prædicamento qualitatis. Et confirmatur hoc argumentum: quia potentia risiua consequitur hominem, & homo est in prædicamento substantiæ, & risibilitas est in prædicamento qualitatis, & nō est postprædicamentum. Dices, debet consequi ad prædicamentum, vt sic. Contra, quia prædicamentum, vt sic, est ens rationis, & non habet illam proprietatem: & omnis proprietas aliquam naturam determinatam consequitur.

Solutio. Impugn.

2. Argum. Secundò, ens est antepraedicamentū, & idem est postprædicamentum: ergo non benè dicitur, quod postprædicamētum sit proprietas consequuta ad prædicamenta. Maior patet, quia est analogum, & vnum antepraedicamentum est analogia. Minor probatur, quia etiam opponitur contradictoriè non enti. Dices, quod est antepraedicamentum, & postprædicamentum, diuersis rationibus; ergo etiam poterit id, quod est prædicamentum esse postprædicamentum, quod est impossibile. Et si non potest id, quod est prædicamentum, esse postprædicamentum, multò minus poterit antepraedicamentum esse postprædicamentum: quia vel ad magis, vel ad minus tantum differunt.

3. Argum. Tertiò. Motus est postprædicamentum, & non consequitur aliquod prædicamentum, sed potius est via ad illud, & antecedit: ergò mala est definitio postprædicamenti. Minor probatur: quia motus est via ad qualitatem, & vbi, & non sequitur ad aliqua prædicamenta. Et confirmatur: quia posterius est postprædicamentum: & non connumeratur ab Aristotele: ergo male numerat postprædicamenta. Maior patet, quia non est prædicamentum, nec antepraedicamentum, vt de se constat: ergo est postprædicamentum. Et confirmatur vltimò hoc argumentum: nam proprietas in definitione postprædicamenti, vel accipitur quarto modo, vel aliis modis proprii: neutro modo istorum: ergo. Probatur minor: quia si est propria passio, fere semper erit in prædicamento qualitatis: si verò sit proprium aliis modis, etiam est in prædicamento sæpissime, vt esse medicum, & cetera: ergo.

4. Argum. Quartò. Nulla ratio est, quare ista, quæ vocamus postprædicamenta, non constituant verum prædicamentum: ergo non sunt postprædicamenta: sed prædicamenta. Antecedens probatur: nam opposi-

Digitized by Google

oppositio, motus, &c. habeat suas species: ergo constituunt prædicamenta: quia nihil aliud requiritur ad prædicamentum, nisi esse genus, & habere species ordinatas. Tractatus iste postprædicamentorum summè vtilis est, ne aliquis existimet, ea, quæ non sunt prædicamẽta, prædicamenta esse. Et vt perfectam notitiam prædicamẽtorum habeamus, quia sine istis adhuc perfectè prædicamenta non scimus, cum ista postprædicamenta sint modi prædicamentorum: & sine dubio opus est Aristotelis, quidquid dicat Andronicus. Pro his ergò explicandis modò hunc tractatum aggredimur.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRima conclusio: Postprædicamentum est proprietas, quæ nonnulla consequitur prædicamenta. Hanc conclusionem habet Angelicus Doctor, qui velut splendidissimum lumen etiam minima perlustrat 1. 2. q. 49. articulo 1. in corpore. Vbi sic dicit: Circa primum considerandum est, quod habere, secundum quod dicitur respectu cuiuscunque, quod habetur, commune est ad diuersa genera. Vnde Philosophus inter postprædicamenta ponit, habere, quæ diuersa rerum genera consequuntur, sicut & sunt opposita, & prius, & posterius, & alia huiusmodi. Idem dicit solutione ad primum. Hæc est omnium, quos ego viderim, communis opinio. Ita Caietanus in præsenti opere, Soto, & Thomistæ communiter sentiunt. Sed explicare hanc conclusionem habet difficultatem. Caietanus ita explicat cõclusionem: Nam oppositio, prius, & simul, omnia rerum genera cõsequuntur, quia inter omnia genera est oppositio: quia inter illa est distinctio: vnum enim prædicamentum, vt dictum est, nõ est aliud, saltem formaliter actualiter realiter. Hæc autem distinctio fundatur super oppositionem: ideo vnum distinguitur ab alio, quia non est aliud, vbi est oppositio saltem contradictoria. Pro huius intelligentia vide D. Thom. prima parte, q. 11. artic. 2. & maximè solutione ad vltimum. Et vnum prædicamentum est prius, videlicet, substantia, & aliud posterius, scilicet prædicamentum quantitatis, & omnia prædicamenta sũt simul tempore, & in particulari etiam explicat Caietanus supra dictam conclusionem. Nam differentiæ omnes diuidẽtes genus simul natura sunt, & oppositæ; & genera sunt priora speciebus; animal enim prius est homine. Motus autem sunt via ad quatuor prædicamenta, vt generatio ad substantiam, alteratio ad qualitatem, latio ad vbi, augmentatio ad quantitatem. Vbi nota, quod, vt sit postprędicamentum aliquid, & dicatur proprietas illius, eodem modo, quo hic accipimus proprietatem, sufficit, quod habeat connexionem cum prædicamentis, siue antecedenter, siue consequenter: quamuis possumus etiam dicere, quod motus non solum est via ad prædicta, sed etiam est quid consequutum. Nam ad actionem sequitur motus, similiter & ad potentiam actiuam cum requisitis, & applicata ad operandum, & cetera. Et nota in hac conclusione, non esse necesse, quod omnia postprædicamenta consequantur ad aliqua duo prædicamenta, sed sat fuerit, quod illa in genere consequantur ad prædicamenta duo, vel plura, siue sint ista, siue illa.

Quæ Postprædicamẽta cõsequãtur omnia prædicamẽta, & quæ non.

Quid sufficiat ad esse Postprædicamẽtum.

2. Conclus. Secunda conclusio: Ista postprædicamenta sunt quinque, scilicet, oppositio, prius, simul, motus, & habere. Nec potest dari aliqua proprietas, quę consequatur prædicamenta, quæ non reducatur ad aliquam harum quinque. Istas duas conclusiones ponit Soto in hoc loco, & sunt communes omnibus logicis; hæc vltima conclusio inductione patet, & authoritate Arist. firma manet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum respondetur, quod proprietas, quæ est postprædicamentum, debet ad minus consequi, vt quid imperfectum, & vt modus quidam non sufficiens ad fundandam naturam genericam, nec specificam, nec indiuidualem. Et dicitur iste modus consequi ad diuersa prædicamenta, quia aliquod horum postprædicamen-

camentorum, in genere loquendo, vt oppositio, & cetera, debet consequi nō solum ad vnum, sed ad multa prædicamenta. Quod solum enim reperitur in vno prædicamento, & non in multis, non habet rationem postprædicamenti. Et per hoc patet etiam ad confirmationem.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quòd licet ens opponatur contradictoriè non enti, non sequitur ens ad multa prædicamenta, quod erat necessarium. Et quando dicimus, quod sequitur ad prædicamenta, nolumus dicere, quod solum sequatur ad prædicamenta: sed hoc saltem requiritur, vt sit postprædicamentum: & non tollit rationem postprædicamenti, quòd in aliis rebus inueniri possit. Nam Deus prior est creatura: & Deus non est prædicamentum, nec in prædicamento.

Ad 3. Ad tertium patet ex prima conclusione. Et ita explicat hoc argumentum Soto hic. Ad confirmationem respondetur, quod posterius includitur in post prædicamento prius. Ad vltimam confirmationem respondetur, quod proprietas accipitur pro quadam determinata entitate, quæ conuenit postprædicamentis, licet non solum illis conueniat.

Ad 4. Ad quartum argumentum respondetur, quod postprædicamentum motus habet imperfectas species: sicut anima dicitur habere species imperfectas, scilicet, animam equi, hominis, & leonis, & hoc non inconuenit. Vnde, qui ponūt prædicamentum Motus, præterquam, quod loquantur contra Aristot. & communem opinionem, quæ non admittit nisi decem prædicamenta, ignorantia laborant, cum motus sit aliquid imperfectum, & ad multa prędicamenta consequitur, non verò constituit prædicamentum.

De Oppositis.

QVÆSTIO LXXXIV.

Vtrum contradictoria oppositio sit omnibus maior.

IN qua quæstione omnia, quæ Aristoteles in hoc capite tractat, disputabuntur breuiter. Et videtur quod non sit maxima oppositio contradictoria. Primò ex D. Th. 2. 2. quæst. 39. ar. 4. vbi dicit; contrariam oppositionem esse maximam: quia magis distat album à nigro, quam à non albo. Et dicit, hoc asserere Arist. 10. Met. 1. Argum.

Secundò: ea, quæ non habent mediū, minus distant: sed contradictoria non habent medium, vt patet ex Aristot. 4. Metaph. ergo minus distant; ergo non magis opponuntur, quia quæ magis opponuntur, magis distant. Probatur maior sensibili exemplo; Nam si duæ tabulæ coniungantur sine medio, minus distant, quam si medio coniungerentur aliquo; ergo idem in oppositionibus erit prorsus dicendum. 2. Argum.

Tertiò; Contraria includunt contradictoria, & aliquid amplius; ergo contraria est maxima oppositio. Consequētia patet, & antecedens probatur; quoniam albedo & habet, quod sit albedo, & quod sit non nigredo. 3. Argum.

Quartò, sequitur saltem, quod non sit maior, quam priuatiua; quia etiam cæcitas est ens rationis; sicut alterum extremum contradictionis. Dices, quod præsupponitur subiectum, quod est aliquid reale. Sed contra; quia subiectum est extra rationem, & quidditatem priuationis, & non ponitur in eius definitione, nisi vt additum quoddam. Hoc autem non tollit, quin in infinitum distent. Nam sicut conceptus non entis est aliquid reale, licet terminetur ad ens, ita poterit esse aliquid non ens, etiāsi respiciat extrīsecè aliquid reale. 4. Argum.

Quintò; Oppositio in genere dicit rationem entis, siquidem est aliquid cognoscibile; ergo illa oppositio erit 5. Argum.

maior

maior, quæ rõnem entis dicit magis; sed cõtraria oppositio est huiusmodi; ergo contraria oppositio erit maior.

6. Argum.

Sextò sequitur, quod oppositio dicatur analogicè de quatuor speciebus: consequens est falsum; ergo, &c. Probatur sequela; quia si contradictoria oppositio est maxima, reliqua dicentur opponi per ordinem ad illam, & ita analogicè dicetur oppositio. Sed minor probatur, quia oppositio est repugnantia quædam simul existendi in eodem secũdum idem ad idem, sed hoc vniuocè dicitur de quatuor speciebus, ergo, &c.

Deciditur quæstio.

Controuersia.
1. Concl.
Oppositio formaliter non est ens rationis.
Impugnantur Suarez, Molina, & alij.

PRima conclusio. Oppositio formaliter non dicit ens rationis, ita vt omnis oppositio, siue contradictoria, siue priuatiua, siue relatiua, siue contraria sit ens rationis, & negatio, qua vnum non est aliud. Hanc conclusionem pono contra Suarez, Molinam, & alios, qui hoc asserunt. Et probatur conclusio, quia oppositio est quidam modus, qui est postprædicamentum; ergo non est ens rationis in omnibus. Patet antecedens ex præcedenti quæstione. Consequentia probatur, quia omne ens rationis, vel est negatio, vel relatio, vel priuatio; sed oppositio neutrum horũ est, ergo, &c. Probatur minor, qđ non sit negatio, quia non est Chimæra, nec quid simile, nec priuatio, aliàs non esset nisi vnum genus oppositionũ, scilicet priuatiua. Nec relatio, quia oppositio est quid imperfectum, vtpotè, post prędicamentum existens, & modus quidam prędicamẽtorũ, sed relatio rationis non est huiusmodi, ergo &c. Et

Prob. 1.

Prob. 2.

præterea: quia, quod albedo, & nigredo sunt opposita, & se ab eodem subiecto expellãt, quid reale est, habens esse seclusa operatione intellectus; ergo non est relatio rationis. Et præterea; Nã op-

Prob. 3.

positio relatiua, vt patet in diuinis, realis est; Pater enim per aliquid reale formaliter opponitur Filio, & seclusa operatione intellectus est illi oppositus, & distinctus, nec eadem persona, quæ est Pater, est Filius, sed alia persona est Pater, & alia Filius; ergo illa oppositio relatiua realis est; aliàs non haberet esse seclusa operatione intellectus. Et confirmatur hæc ratio: Nam

Confir.

seclusa operatione intellectus Pater nõ est Filius in diuinis; ergo seclusa operatione intellectus obuiat relationis oppositio; ergo est aliquid reale; nam ens rationis non habet esse nisi per intellectum considerantem. Præterea, si oppositio in genere est, quod vnum non sit aliud, erit omnis oppositio contradictoria, nam contradictoria oppositio est ens, & non ens, & etiam hoc ens, & hoc non ens contradictoriè opponuntur.

2. Concl.

Secunda conclusio. Oppositio est repugnãtia quædam, & incompossibilitas simul eidem conueniendi, secundum quod idem. Hæc conclusio colligitur ex Diuo Thoma in locis infra adducendis, præcipuè de potentia, quæst. septima, artic. 8. ad 4. Et in prima distinctione 26. quæst. secunda, artic. secundo, in corpore. Et probatur, quia omnes oppositiones in particulari dicunt repugnãtiam, & incompossibilitatem; ergo hoc erit de ratione oppositionis in communi, quia non restat, quod aliud sit opposi-

Not.

tio. Ceterum est aduertendum, quod non datur vnus conceptus communis abstractus, & præcisus ab omnibus illis oppositionibus, quia enti reali, & rationis non potest dari talis conceptus, vt 1. lib. dictum fuit, & contradictoria oppositio, & priuatiua in vno extremo est rationis ens, sed importat vnum conceptum analogũ analogia vel attributionis, vel proportionalitatis, qui non est abstractus, & præcisus. Itaque ratio oppositionis dicit illos quatuor cõceptus, vt inter se habent proportionem, seu attributionem ad vnũ, vel vtroq; modo. Ex quo sequitur 3. conclusio.

3. Concl.

Tertia conclusio. Oppositio dicitur de illis quatuor generibus analogicè. Conclusio est Caietani in præsenti, & contra Sotum, & alios. Et probatur. Nam principaliter conuenit ratio oppositionis contradictoriæ, quia cum oppositio sit repugnantia, & contradictoriè opposita maiorẽ habeant repugnantiã, quia distãt extrema in infinitũ, & in nullo

Digitized by Google

nullo conueniunt, & ita est maxima oppositio. Ceteræ verò oppositiones dicuntur in ordine ad istam, & illam participant. Et licet in ratione entis sit analogia inter oppositiones, & non sit magis principale membrum contradictoria oppositio, quia dicitur non ens, in ratione tamen oppositionis est præcipua, quia dicit maiorem incompossibilitatem existendi, & conueniendi alicui. Nec inconuenit, quod secundum diuersas rationes sit principale, & non principale membrum. De hoc vide Diuum Thomam, opusculo trigesimo septimo. Et Soto in præsenti.

4. Conclus. Quarta conclusio. Loquendo de oppositionibus in particulari, oppositio relatiua est illa incompossibilitas, quam habent relationes conueniendi eidem secundum eandem rationem. Vt, verbi gratia, Pater & Filius opponuntur relatiuè; quia idem secundum idem non potest esse Pater & Filius eiusdem. Et ista incompossibilitas modus quidam est Postprædicamentalis talium relationū, nec potest constituere nouum genus. *Reijcitur doctrina Molina.* Hæc est contra Molinam, & eiusdem farinæ alios, prima parte, quæst. 42. disputatione 2. vbi dicit; relationes diuinas nō opponi seipsis, nisi fundamentaliter, sed opponi aliis relationibus superadditis, quas dicit esse relationes rationis. *Prob. 1.* Et probatur: Nam omnes relationes oppositæ, vt paternitas, & filiatio se ipsis sine alio superaddito repugnant eidem respectu eiusdem: ergo seipsis opponūtur, & nō alia relatione superaddita. Verum est, quod ex ipsis relationibus specie differentibus, seu, quæ ad inuicem se respiciunt, resultat quidam modus, qui est oppositio formalis, qua formaliter sunt oppositæ: & iste modus est relatiua oppositio. *Prob. 2.* Et præterea, quia ista oppositio est Postprædicamentum reale: ergo est modus consequens ad prædicamenta realiter: & ita non est relatio rationis.

Obiectio. Sed contra conclusionem est argumentum: Nam simile refertur ad alterum simile; & non opponitur illi; quia vnum simile non solum non est oppositum: sed propterea dicitur simile, quia est maximè conforme. *Confirm.* Et confirmatur: Nam Petrus potest esse Pater & Filius: ergo non opponuntur relatiuè. *Solutio.* Respondetur; quod simile ex necessitate habet oppositionem ad correlatiuum: quia impossibile est, quod relatio, quæ terminatur ad aliam, sit eadem relatio terminans, & ad minus indiuidualiter opponuntur. *Corollar. cōtra Soto.* Ex quo colliges, non bene Soto hic soluisse hoc argumētum. Ad confirmationem respondetur, quod idem respectu eiusdem non potest esse Pater, & Filius. Ex quo videbis, stultè errasse hæreticos, qui dicebant, eandem personam esse Patrem & Filium: impossibile est enim, vt respectu eiusdem eadem persona sit generans, & genitum. Aristot. hic definiuit relatiua, & non oppositionem relatiuam, quia facilè erat colligere oppositionem istam ex eorum definitionibus: & scientia, & scibile suo modo habent oppositionem, etiamsi non sint relatiua secundum esse. Et nota, quod etiamsi in omni oppositione reperias hanc negationem annexam, quod vnum non est aliud, hoc habent ex eo, quod habent oppositionem contradictoriam participatam; non quia in hac negatione consistat formalis ratio oppositionis particularis.

5. Conclus. Quinta conclusio. Ratio & essentia oppositionis contrariæ in hoc consistit, quod sit maxima differentia eorum, quæ sunt sub eodem genere. Hanc conclusionem, & naturam contrariorum optimè explicatam vide in Diuo Thoma, ex Aristot. 10. Metaph. lect. 5. & 6. Dicit autem Arist. dum de cōtrariis tractat, alia contraria esse immediata, alia mediata. Contraria immediata sunt, quæ non habent medium, vt sanitas, & infirmitas, quorum alterum necesse est inesse. Non enim potest homo dari, qui non sit aut sanus, aut infirmus. Alia verò sunt mediata, quæ medium habent, & ista sunt album, & nigrum, studiosum, & vitiosum. Datur enim medium inter album, & nigrum, scilicet, pallidum, & fuscum: & similiter inter studiosum, & vitiosum, licet non habeamus nomen, quo hoc explicemus. Aliqui vocant continentem, qui nec afficitur virtute, nec rapit vitiis. Et cū dicit,

 prauum

prauum, & studiosum prædicari de homine, & aliis multis, alludit ad Angelos, quorum quidam boni sunt, quidam praui. Et si dicas, ergo inter contraria immediata non potest esse motus, quia omnis motus debet transire aliquam latitudinem, & inter sanitatem, & ægritudinem nulla latitudo est. Respondetur, quod sufficit ad hoc, quod sit motus, quod ipsa contraria habeant latitudinem, licet non habeant medium, & ratione illius latitudinis potest versari motus circa illa in deperditione vnius, & acquisitione alterius, & similiter in intensione.

6. Conclus. Explicatur ratio oppositionis priuationis.

Sexta conclusio. Ratio oppositionis priuatiuæ in hoc consistit, quod sit carentia formæ in subiecto apto nato ad habendam illam formam. Hæc conclusio est Aristot. in præsenti, & 10. Metaphysic. vbi supra; & hic benè nota ex D. Thom. 10. Metaph. vbi supra; & 8. Metaphysic. lect. 4 & ex Caiet. in præsenti, quod priuatio, quantum ad præsens attinet, dupliciter accipitur: *Priuatio duplex.* Vno modo, prout dicit negationem formæ in subiecto apto nato habere illam; & hoc modo tenebræ dicuntur priuatio luminis, & ignorantia priuatio scientiæ: quo modo priuatio ponitur vnum principium rerum naturalium. Alio modo accipitur priuatio strictius, & est negatio, seu carentia formæ in subiecto apto nato habere vtramque ordine irregressibili, vt innuit hic Aristot. & hoc modo cæcitas dicitur priuatio visus, & mors priuatio vitæ: Non enim est mors, nisi fuerit vita, nec cæcitas, nisi fuerit forma, qua priuatur. Differentiam autem & rationem huius assignat D. Thom. vbi supra, quia aliquæ priuationes sunt, quæ ita immediatè respiciunt subiectum, sicut habitus ipsi, seu sicut forma, cui opponitur, sicut tenebræ, & ignorantia: & ista non habent fieri circa idem ordinatè. Ex eo enim, quod priuatio immediatum ordinem habet ad subiectum, sicut habitus, non est ordo circa generationem eorũ. Aliæ verò priuationes sunt, quæ non dicunt immediatum ordinem ad subiectũ, sed respiciunt illud mediante suo habitu, quo modo mors non respicit commune susceptibile vitæ, & mortis, nisi mediante vita: non enim mors fieri potest nisi vita præcesserit. Et tales priuationes habent fieri circa idem, circa quod fiunt habitus ordinatè, vt fiat prius habitus. Et propter illum ordinem est in eis irregressibilitas. Et nota, quod hic *Not.* loquimur de priuatione, & habitu, secundum eorum generationem. Et si dicas, quod ergo prius aliquis est videns, *Obiectio.* quam cæcus; quod est falsum, vt patet in cæcis à natiuitate. Respõdetur, quod *Solutio.* est necesse ad hoc, quod sit priuatio, quod sit habitus, vel sit actio, seu generatio habitus, quæ ex natura sua terminabatur ad productionem visus, nisi impedimentum adfuisset. Illamet enim generatione, qua homo generatur, generaretur visus, nisi impediretur. Non enim potest aliquid esse cæcum, aut surdum, nisi actio generatiua visus, & auditus præcesserit. Et tunc erat visus, & cæcitas in fieri in caussa proxima, reliquæ vero priuationes sine isto ordine cõtingunt: nam ignorantia nobiscum nascitur, nec tenebræ exigunt prius lumen.

Priuatio tres exigit cõditiones.

Et nota, quod ad priuationem tres conditiones requirit Arist. Prima est, quod illud, quod dicitur priuari, sit aptum suscipere habitum. Et hac ratione lapis non dicitur cæcus, nec priuatus lumine. Secunda, quod non habeat illum habitum: alioquin priuatum non esset. Tertia, quod non habeat illum eodem modo, quo natum est habere; siue ista modificatio intelligatur secundum tempus, vt patet in catulo, qui non est priuatus visu ex hoc, quod ante nonum diẽ non videt: quia, licet careat eo, quod natus est habere, non tamen caret illo, quãdo natus est habere. Et hac ratione homines in hac vita viuentes non dicuntur priuati vita æterna: quia licet non habeant illam, non sunt apti pro hoc tempore, dum hic viuunt, hic illam habere. Et aer existens in cauernis terræ non dicitur priuatus lumine, nec ibi est nox, quia non est aptus habere lumen. Et debet etiam intelligi de illa parte, quæ nata est habere formam: quia homo non dicitur priuatus visu, quia secundum aurem non videt: nec homo dicitur priuatus visu, quia non videt ita acutè, sicut aquila. Itaque non debet habere secundum

dum illam circumstantiam, qua natus est habere. In fine notat Aristot. quod habere visum non est visus, nec habere cæcitatem est cæcitas, nec cæcum esse cæcitas est. Et exponit Caietanus, quia distinguuntur forma, & effectus formales, nō solum in modo significandi, aliàs idem essent à parte rei, sed aliquo modo realiter: & quia distinguuntur realiter, dixit Aristoteles, non esse idem. Et patet: nam est vera caussalitas physica formalis inter album esse, & albedo: sed effectus & caussa debent realiter distingui, si sint entia realia, si rationis, ad modum entis realis: ergo nō sunt omninò idem. Sed non credo, quod distinguantur realiter, tanquam res à re, sed realiter formaliter. Nota tamen in hoc textu Aristotelis hanc propositionem, quod, si idem esset cæcum, & cæcitas, vtrumque de eodem prædicaretur. Vt videas, quomodo contra Aristotelem loquantur, qui dicunt, prædicamenta esse idem realiter formaliter, & non concedant subinde has propositiones; actio est passio, actio est qualitas, & cetera.

7. Conclus. Oppositio contradictoria dupliciter accipi potest.

Septima conclusio: Oppositio contradictoria dupliciter accipitur: & pro propositionibus, seu signis significantibus contradictoria, & pro rebus significatis, seu subiectis significatis: verbi gratia, hæc propositio, non homo currit, est cōtradictoria huius, homo currit: & hoc, quod est hominem currere, est oppositum huic, quod est hominem non currere. Aristoteles quamuis, vtroque modo tractet de oppositione contradictoria, tamen principaliter de hoc secundo modo. De hac conclusione agitur in Summulis libro tertio, & primo Peri hermenias, ad quæ loca remitto lectorem. Est autem oppositio contradictoria repugnantia inter duas propositiones, quoad veritatem, & falsitatem. Contraria oppositio inter propositiones est repugnātia duarum propositionum, quoad veritatem, subcontraria oppositio est repugnantia quoad falsitatem.

8. Conclus.

Octaua conclusio. Quando vnum contrariorum inest naturaliter, semper & necessariò inest, vt, ignis semper est calidus, & nix semper est alba, quia ignis non potest fieri de calido frigidus, nec nix de alba nigra. In priuatiua verò oppositione non semper alterum oppositum inest susceptibili eorum, vt patet in catulo ante nonum diem, qui nec est videns, nec cæcus: sed certo tempore necessarium est, catulum videntem esse, aut cæcum. Ex dictis in hac conclusione hæc corollaria inferuntur, quod contraria habent fieri circa idem, nisi alterum insit à natura, vt proprietas eius, & quod naturaliter de priuatione ad habitum non est regressio. Vt de cadauere non potest fieri immediatè viuum, manente, scilicet, susceptiuo mortis: sed manente susceptiuo tenebrarum potest fieri idem lucidum. Hanc autem propositionem amplius examinare pertinet ad primum de generatione, & ad 8. Metaph. tex. 14. vide ibi & Caiet. in præsenti. Infertur secundò, quod contradictoriorum alterum ex necessitate debet esse verum, aut falsum, & non possunt ambo esse vera, aut falsa simul. Infertur tertiò, bonum malo ex necessitate esse contrarium, & malum malo aliquando, & bono aliquando malum. Et sensus est: Omne contrarium bono est malum, non autem contrarium malo est bonum, sed quandoque bonum, quandoque malum. Ex qua proprietate non colligitur, quod bono, in quantum bonum, sit aliquid cōtrarium, nec quod omni bono sit aliquid contrarium, nec malo, inquantum malū, nec quod omni malo aliquid contrarietur; sed quod si bon, inquantum tale, aliquid contrarietur, illud oportet esse malum. Si autem malo aliquid contrarium dicitur, illud non oportet esse de genere bonorum, sed potest esse de genere bonorum & malorum. Et patet: nam timiditati contrariatur fortitudo, & andacia, auaritiæ contrariatur prodigalitas, & liberalitas. Et febri cholericæ contrariatur sanitas, & febris phlegmatica. Et ratio est, quia hæc consistunt in medio, circa duas malitias. Nam liberalitas & fortitudo cōsistunt in medio circa duas malitias. Et ita prodigalitati potest cōtrariari auaritia, & liberalitas, & medius color etiam extremis est contrarius. Et si dicas, nam vni vnum solum est contrarium, vt habetur 10. Metaph. Respondetur, quod intelligitur de perfecta con-

Doctrina iter ea, quæ opponuntur contrariè, & priuatiuè.

Obiectio.

Solutio.

Digitized by Google

trarietate, vt quando vnum extremum alteri contrariatur. Quia enim ibi non possunt esse duo extrema vltima, sed vnum; vt vltimo extremo vnum solum contrariatur. Vel respondetur, quod vnum vni contrariatur, quia si medio contrariantur duo extrema, est, quatenus habet rationem vnius, scilicet, quatenus induit rationem albi aliquod medium, illi contrariatur nigrum, & quatenus induit rationem nigri, illi album cõtrariatur. Vnde solum ibi est vna contrarietas, qua album nigro contrariatur, & vnum extremum alteri. Et idem de moralibus est dicendum. Infert præterea Aristot. quod contraria habent fieri circa idem; Et vltimò, quod contraria sunt in eodem genere, vel contrariis, vel esse genera ipsa contrariorum. Album enim, & nigrum in eodem genere coloris sunt. Iustitia & iniustitia in diuersis generibus: nam iustitiæ virtus, & iniustitiæ vitium est genus: bonum autem & malum non sunt in genere, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia Hæc vltima verba vide explicata in D. Thom. de malo, quæst. 1. Alia est explicatio, quod sunt genera contrariorum, id est, generales conditiones contrariorum. Nam vnum contrarium respectu alterius habet rationé boni, id est, perfecti, & alterum rationem mali, idest, imperfecti. Vel loquitur secundum opinionem Pythagoræ, qui duo genera rerum posuit, bonum, scilicet, & malum.

2. Solutio.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumenta in principio. Ad primum respondetur, quod ea, quæ magis distant, & minus conueniunt ex propriis rationibus, magis opponuntur: Et ita contrariè opposita non magis opponuntur, quia non minus conueniunt, sed magis conueniunt, quam contradictoria: quia conueniunt in genere; licet magis materialiter distent, quia materialiter habent medium colorem inter se: hoc autem non facit maiorem oppositionem.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur eodem modo, quod magis distant, quia in nullo conueniunt, quod est formaliter distare, licet materialiter non habeant medium, sed hoc nihil refert ad oppositionem.

Ad tertium respondetur, quod contraria habent annexam oppositionem contradictoriam, non verò includunt illam in sui ratione, vt demonstrat Aristoteles in textu. *Ad 3. arg.*

Ad quartum respondetur, quod priuatio & habitus conueniunt in subiecto: vnde non tantum distant, quantum contradictoriæ, quia in nullo subiecto conueniunt: & sufficit, vt ponatur vt aliquid additum, ad hoc, quod in illo conueniant. *Ad 4. arg.*

Ad quintum respondetur, quod oppositio, vt sic, dicit incompossibilitatem conueniendi eidem ex propriis rationibus nascentem: & ita vbi fuerit maior incompossibilitas, & repugnantia, erit maior oppositio. Ratio verò entis se habet, vt quid transcendens conueniens oppositis. *Ad 5. arg.*

Ad sextum concedimus ita esse, vt patet ex conclusionibus; licet Soto oppositum habeat. Et non caret sententia Soti probabilitate, quia cum hæc oppositio consistat in repugnãtia, & ad rationem repugnantiæ parum faciat ratio entis realis, quia maior repugnantia esse potest, vbi est minus de entitate, licet huiusmodi opposita considerata in ratione entis sint analoga, considerata tamen in ratione oppositionis, sunt vniuoca: quia etiamsi ens sit analogum, vbi est minus de entitate, est magis de oppositione. Et ita potest esse sibi vniuocatio in ratione oppositionis, & analogia in ratione entis. Quin potius in opposita sententia contradictoria est maxima oppositio, & post priuatiua, & tamen minus de entitate participant, & nihilominus membrum principale analogiæ est contradictoria oppositio. *Ad 6. arg.*

De

De priori, simul, motu, & habere.

QVÆSTIO LXXXV.

Vtrum vera dicat Aristoteles in his Postprædicamentis.

1. Modus. ET de Postprædicamento Prius hęc dicit Aristoteles. Primus modus prioris propriissimꝰ, & vsitatissimus est, quo aliquid dicitur prius tempore alio. Est autem prius tempore, quod plus habet temporis; vt, sexagenarius prius tempore est quinquagenario; vel cuius generatio fuit in tempore præcedenti.

2. Modus. Secundo modo dicitur prius illud, quod non conuertitur subsistendi consequentia. Et hoc modo vnũ duobus est prius. Nam si duo sunt, ergo vnum est; non autem conuertitur: est vnum, ergo sunt duo; quare vnum prius est duobus subsistendi consequẽtia.

3. Modus. Tertio modo dicitur prius aliquid ordine; quomodo principia prius ordine cognoscenda sunt, quam cõclusiones, & literæ, quam syllabæ, & in orationibus exordiũ prius est ordine, quam narratio.

4. Modus. Quarto modo dicitur aliquid prius dignitate. Nam quod melius est, & honorabilius, prius dici consueuit. Consueuerunt, inquit Aristoteles, honorabiliores, & magis à se dilectos priores appellare. Sed ait; est enim penè alienissimus hic priorum modus.

5. Modus. Quinto modo aliquid dicitur prius altero natura; & prius natura dicitur, quod, quamuis conuertatur subsistendi consequentia, est nihilominus caussa alterius. Et adducitur exemplum; si in eodem instanti, quo creatus est Adã, esset creata propositio, homo est, prius natura fuisset, Adam esse, quam propositionem esse veram. Nam propterea propositio vera est, quia Adã est, quod est eius significatum. Sed Aristoteles 5 Metaphysicæ, lectione 11. apud D. Thomam modos prioris sic explicat. Dicit enim, quod prius dicitur per ordinem ad principium aliquod. Nam prius dicitur, quod est propinquius alicui principio determinato. Huiusmodi autem ordo principii, & eius, quod est principio propinquum, potest multipliciter attendi. Primò secundum ordinem in loco, sicut aliquid dicitur esse in loco prius, quia est propinquius alicui loco determinato, siue ille determinatus locus accipiatur vt medium in aliqua magnitudine, siue vt extremum. Nam potest in ordine locali accipi, vt principium ipsum cælum, vt sic dicamus, ignem esse primum, & post aerem, & cetera. Quod igitur est propinquius principio, est prius. Ponit secundum modum prioris ratione temporis. Et ita quædam dicuntur priora ratione temporis dupliciter. Vel quia sunt remotiora à præsenti nunc, vt patet in præteritis: prius enim fuit creatio mundi, quam redemptio generis humani per Saluatorem nostrum Iesum Christum: & ita vtimur ipso nunc, vt principio, & primo in tempore. Quædam alio modo dicuntur priora, quia sunt affiniora, vel propinquiora præsenti nunc. Sicut dicimus, prius futurum aduentum Antichristi, quam iudicium vniuersale. Tertius modus prioris ponitur secundum ordinem in motu. Et hoc modo dicitur prius id, quod est propinquius primo mouenti: sicut puer prius est viro, quia est propinquior primo, scilicet, generanti, quia generans accipitur vt primum: Et in rebus voluntariis reperitur etiam iste modus prioris; & dicit, quod ille, qui est in potestate constitutus, est prior respectu eorum, quæ non sunt in illa potestate. Et iste est ordo dignitatis. Et etiam accipitur ista prioritas in dignitate secundum motum, quia ille secundum imperium mouet reliquos, & illo non mouente, ceteri non mouentur. Et illi, per quos imperium principis ad reliquos defertur, sunt priores aliis. Princeps verò mouens est primũ. Quarto modo aliqua dicuntur priora secundum ordinem in rebus discretis: vt in saltatione, qui ducit choreas, primus est, & secũdus post ipsum est prior tertio, & sic in reliquis. Quinto mõ dē

aliquid prius altero cognitione, & isto modo loquendo de cognitione intellectiua vniuersalia sunt priora singularibus, licet in cognitione sensitiua accidat è conuerso. Nam ratio est vniuersalium, & sensus singularium. Nam sensus non cognoscit vniuersalia, nisi per accidens, in quantum cognoscit singularia, de quibus vniuersalia prædicantur. Cognoscit enim hominem, in quantum cognoscit Socratem, qui est homo; secundum rationem accidens prius est toto; idest, composito ex substantia & accidenti. Et musicus homo cognosci non potest sine cognitione huius partis, quæ est musica. Eodem modo quæcunque alia simplicia sunt priora secundum rationem, quam composita. Nam intellectui primò se offerunt simplicia, & deinde composita; quod cognitione distincta debet intelligi. Sensui verò primò composita offeruntur. Sextus modus prioris, qui pertinet ad modos prioris in essendo, est secundum naturam & substantiam, idest, secundum naturalem ordinem in essendo. Et hoc modo ratione vniuersalitatis vniuersalia sunt priora particularibus; quia potest homo esse sine Petro, & Petrus non potest esse sine homine, & Petrus dependet ab homine, & homo non à Petro. Secundus modus est secundum ordinem substantiæ ad accidens: substantia enim est prior accidente. Et tertius modus secundum diuisionem entis in actum, & potentiam. Nam partes, secundum potentiam, prius sunt toto, quia totum est actus, & potentia prior est actu; secundum verò actum, totum est prius partibus, quia partes non habent esse in actu, vt entia in actu, nisi resoluto toto in partes.

Theologi ponūt alium modum prioris, qui est prioritas originis in diuinis: nam Pater dicitur prior Filio origine. Non quia sit prioritas naturæ inter Patrem, & Filium, vel quia in aliquo instanti sit Pater, in quo non sit Filius, sed quia Filius est à Patre genitus verus Deus, & Pater non est genitus à Filio; ideò Pater dicitur prius origine Filio. In istis autem modis prioris ab Aristot. enumeratis nota, quod ista prioritas est quidam modus earum rerum, quæ dicū tur priores, & ista prioritas propter suam imperfectionem non est in prædicamentis, sed constituit postprædicamē tum. Verùm autem prius vniuocè de his omnibus dicatur, crediderim, quod analogicè: quia non omnia sunt simpliciter priora. Nota secundò ex Caiet. in præsenti, contra Doctorem subtilem Scotum, illam suam maximam, omne absolutum, prius natura alio distinctum, realiter posse esse sine suo posteriori, ex quinto modo prioritatis conuinci, falsam esse: quia expresè asserit Aristot. quod stāt ista duo simul, scilicet, aliquid esse prius natura alio, vt caussa caussato, & conuerti inter illa in essendo consequentiam, & consequenter vnum non posse esse sine altero. Si enim prius posset esse sine posteriori, iam non conuerteretur eorum consequentia in essendo. Nam hic loquimur de consequentia necessaria: de ista enim loquitur Arist. ita vt sit formalis consequentia, & non materialis. Nota tertiò ex sapientissimo Magistro Soto in præsenti, quod prioritas naturæ non est prioritas in quo: ita vt non sit explicanda per li, in quo, sed per li, quia. Verbi gratia, Sol est prius natura lumine suo, quod est coæuum illi. Sed si inferas: ergo in aliquo priori est Sol, in quo non est lumen; falleris, quia prius natura subsistendi consequētia dicitur cum suo posteriori. Et nihil aliud est, esse prius natura lumine Solē, quam, hanc caussalem esse veram, quia Sol est, lumen est, & esse caussam illius. Si verò primo modo intelligeretur iam prius natura, vt sic esset prius tempore, quod patet esse falsum, cum sint distincti modi propositi ab Aristotele, & vnus formaliter alium non includat. Alii modi prioris, qui in disputatione sunt frequentes, vt prius in intentione, & posterius in executione, ad istos facilè reduces. Vide tamen pro dictis D. Thom. prima parte, quæst. 39. art. 3. ad 3. quæst. 42. art. 3. in corp. & in 1. d. 9. q. 2. art. 1. in corp. d. 12. art. 1. in corp. art. 2. ad primum.

De

De simul.

PRimus modus simultatis est, vt illa dicantur simul, quorum generatio est in eodem tempore, & neutrum ipsorum prius, aut posterius est, & ista dicũtur simul tempore. Simul autem natura dicuntur illa, quæ conuertuntur essendi consequentia, & neutrum est caussa, vt sit alterum, vt patet in duplo, & dimidio, & in omnibus relatiuis. Et omnes species diuidentes genus simul natura sunt: genus autem est prius natura illis, quia non conuertitur subsistendi consequentia. Et, vt aliqua dicantur esse simul tempore, sufficit, quod simul incipiant, licet non æqualiter durent. Quando autem simul incipiunt, & æqualiter durãt, dicuntur coæua. *Obiectio.* Sed contra: nam vna species potest esse prius tempore alia, ergò malè dicit Arist. quod sunt simul natura, & potuit Deus non creare omnes species simul. *Solutio.* Respondetur, quod Arist. loquitur de speciebus genus diuidentibus. Non enim seruato ordine vniuersi, genus in vna specie saluatur. Et istæ simul sunt, quantum est ex parte sua. Hoc autem genus simultatis non petit æqualitatem in his, quæ sunt simul, quia vna species perfectior est altera.

De speciebus motus.

Sex sunt species motus. ARistoteles ponit sex species motus, & sunt istæ: generatio, & corruptio, augmentatio, & diminutio, alteratio, & latio. Et omnes isti motus sunt inter se distincti, & habent contraria hi motus: nam quies contraria est motui. Hæc autem contrarietas accipitur pro repugnantia, seu pro oppositione; propriè verò vni motui contrariatur alter, qui est inter contrarios terminos, vt augmentationi diminutio, generationi corruptio, alterationi in album, illa, quę est in nigrum, motui locali sursum ille, qui est deorsum. Generatio, quæ est ad nouam partem maiorem substantiæ, reducitur ad generationem, ad quam etiam reducitur nutritio. *Obiectio.* Et si dicas, quomodo generatio est motus, cum sit instantanea, & motus dicat aliquid successiuũ. *Solutio.* Respondetur ex Diuo Thoma 2. contra Gent. ca. 17 in prima ratione, quod omnis motus, seu mutatio est actus entis in potentia, secundum quod in potentia, nam motus dupliciter accipitur. *Motus dupliciter.* Vno modo pro successione quadam tempore mensurata: & hoc modo mutatio non est motus. Alio modo accipitur motus pro illo transitu de vno termino ad alium, siue fint in instanti, siue successiuè: & isto modo non distinguitur à generatione, sed est superior. Sed agere de motu spectat ad tertium & quintũ Physic. Nota in hoc cap. quomodo loquantur contra Aristot. qui dicunt, motum constituere prædicamentum. Nam Aristot. numerat motum, & eius species inter postprædicamenta. Et cum dicit, quod sunt sex species motus, loquitur de speciebus imperfectis, sicut solemus dicere, animam equi, & hominis speciẽ differre in ratione animæ. Itaque dicit, esse species motus, idest, rationes diuersas, & quia sunt imperfectæ, ad postprędicamenta pertinent. Cum verò D. Thom. dicit, motum esse in prædicamento actionis, loquitur de motu, prout progreditur ab agente, & prout est actio.

De habere, seu habitu.

Quot sint modi seu species habere. IN hoc postprædicamento numerat Arist. omnes modos habendi. Vide D. Thom. 5. Metaph. lect. 19. Et nota ex eodem sanctissimo Ecclesiæ præceptore, & Magistro, 1. 2. q. 49. art. 1. vbi sic dicit: Hoc nomen habitus ab habendo est sumptum, à quo quidem nomen habitus dupliciter deriuatur. Vno modo, secundum quod homo, vel quæcunque alia res dicitur aliquid habere: alio modo, secundum quod aliqua res aliquo modo habet se in seipsa, vel ad aliquid aliud. Habere, secundum quod dicitur respectu cuiuscunque, quod habetur, commune est ad diuersa genera, vnde ponitur à Philosopho inter postprædicamenta, quæ diuersarum rerum genera consequuntur. Sed inter ea, quæ habentur, talis est distinctio, quod quędã sunt, in quibus nihil est medium inter habẽs & habitum. Sicut, inter subiectum, &

qualitatem, & quantitatem: quędã sunt, in quibus non est aliquod medium, sed sola relatio, sicut dicitur aliquis habere socium, seu amicum; quædam sunt, in quibus est aliquod medium, non actio, vel passio, sed aliquid per modum actionis, vel passionis, scilicet, prout vnũ est ornãs, aut regens, & aliud ornatum, aut rectum: Vnde Philosophus dicit, quod habitus dicitur tanquam actio quædam habentis, & habiti, sicut est in illis, quæ circa nos habemus. Et ideo in his constituitur vnum speciale genus rerum, quod dicitur prædicamentum habitus. De quo dicit Philos. 5. Metaph. quod inter habentem indumentum, & indumentum est habitus medius. Si autem dicatur habere, prout aliqua res dicitur quodammodo se habere in se ipsa, vel ad aliquid aliud, cum iste modus se habendi sit secundum aliquam qualitatem, hoc modo habitus quędam qualitas est. Hic vide, quomodo accipiatur habitus tripliciter, & pro specie quadam qualitatis, & pro vltimo generalissimo, & pro postprædicamento.

De Posteriori Resolutione.

SCIENTIA de posteriori resolutione multo hisce diebus fastidio habetur, & parum illi logici incumbunt. Cuius rei rationem eam existimo, quod à modernis interpretibus obscurè, diffusè, & multis quæstionibus pertractatur. Vt ergo huic vitio obuiemus, & incipiant logici ei inhærere, maiori, qua potero, breuitate & claritate, quæ Aristot. his duobus libris docet, cõplectar. Hinc fiet, vt postmodum logicus, quæ diffusiora sunt, inquirat diligentius.

Argumentum libri primi, & secundi posteriorum.

IN his libris Aristotel. de Demonstrationis materia agit, quæ obiectum est horum librorum ratione materiæ: nam de eius forma in priori resolutione tractauit. Et in primo capite pertractat, an sit demonstratio, & vsque ad caput 16. exclusiuè versat pertinentia ad quæstionem, quid sit demonstratio. Deinde vsque ad finem libri agit de quasi passionibus demonstrationis, scilicet, de perfectione, finitate, vnitate, certitudine, diuersitate, &c. In secundo lib. inquirit de caussis demonstrationis vsque ad caput vltimum, in quo de dignitatibus, & primis determinat principiis. Vide etiã sanctissimi præceptoris prologum super hos libros. Et Caietani commentaria. Et sufficiebat eius expositio, nisi S. Thom. ab aduersariis esset defendẽdus, & Caietani doctrina declaranda, atque perstringenda.

QVÆSTIO LXXXVI.

An sit uera doctrina Aristot. de præcognitis, & an rectè illam numerauerit.

DICIT Aristotel. hæc. Primò; duæ sunt præcognitiones, an sit, & quid sit. Dicit secundò, tria esse pręcognita. De principiis præcognoscendum est, quod sint vera: de passione, quid nomen significet: de subiecto, an sit, & quid sit. Vt, si volo demonstrare, hominem esse risibilem: quia est rationalis, debeo præsupponere, an sit homo, & quid sit homo. Et principiũ, quod assumo in demonstratione, quod sit verũ, & quid significet risibile, quod est passio demonstranda. Et hoc præsupposito concludere, omnem hominem esse risibilem; & sit contra hanc doctrinam.

Primum argum. Præcognitiones sunt plures quã duæ: ergo falsum dicit Arist. Prob. antecedens: quia aliud est præcognoscere, esse essentiæ, & aliud esse existentiæ, & aliud esse verum, & quid nomen significet: ergo sunt quatuor præcognitiones. Omnia patent. 1. Argum.

Secundum arg. contra secundam propositionem: Ante demonstrationem necessarium est pręcognoscere bonitatem consequentiæ: nam si non sit bona consequentia, non bene sequitur conclusio ex principiis: ergò plura sunt pręcognoscenda, 2. Argum.

Digitized by Google

Confir. 1. scenda, quam illa tria. Et cōfir. Nam cōclusio debet præcognosci ante demonstrationem: ergo sunt quatuor pręcognita. Antecedens probatur: Nam si nō pręcognoscitur conclusio, sequitur, intellectum non posse moueri à voluntate ad inferendam conclusionem, & sic vt à casu inferatur talis conclusio: quia nihil est volitum, quin præcognitum sit: sed cum facit intellectus demonstrationem, est ad inferendam conclusionem: ergo vult inferre illam, & ita illam præcognoscit. Si dicas, quod præcognoscit illam virtualiter: ergo iam erit isto modo cognita aliud præcognitum distinctum: quia conclusio virtualiter præcognita aliud præcognitum est: quia nullum illorum trium est. *Confir. 2.* Et cōfir. vltimò: quia medium demōstrationis etiam est cognoscendum: ergo plura, quam tria sunt præcognoscenda.

3. Argum. Tertiò, ad probandum non esse necesse præcognoscere principia: nam Arist. inter principia, quæ debent præcognosci adducit illud, quodlibet est, vel non est: sed hoc principium non ingreditur demonstrationem: ergo non est necesse, cognoscere illa principia, de quibus loquitur Arist. Min. prob. quia vt inferius docet Arist. non potest aliquid syllogisticè concludi ex illo principio posito in demonstratione.

4. Argum. Quartò. De passione debemus pręsupponere quid sit: ergo etiam an sit: ergo doctrina Arist. est falsa. Prima consequētia probatur: quia quæstionem, an est, præcedere debet quæstio, quid est: nam si supponimus, quod est posterius, debemus præsupponere, quod est prius, vt, qui concedit, ternarium esse, debet concedere, esse binarium. Prob. primum antec. quia quidditas præsupponit, quod res habens quidditatem esse possit: nam si non possit habere esse, non habebit veram essentiam, & quidditatem realem: nam essentia vera est, quæ potest esse extra suas caussas. Et hinc fit, chimærā nō habere veram quidditatem, quia esse non potest extra caussas. *Confir. 1.* Et confir. hoc argum. De principio, in quo passio est prædicatum, præsupponimus esse verū: ergo etiam supponimus passionem esse. Patet conseq. quia non potest supponi, principium illud esse verum, nisi supponatur, passionem conuenire subiecto talis principii, quod est passionem esse. Et confir. secūdò. *Confir. 2.* Nam ideo de subiecto præsupponitur, an sit, quia nemo demōstrat passionem de subiecto, quod existimat esse impossibile: sed similiter nemo demonstrat de aliquo id, quod censet esse impossibile: ergo eadem ratione de passione præsupponi debet, an sit.

5. Argu. Quintò. Scientiæ, & demōstrationes abstrahunt ab existentia: quia hæc contingenter conuenit rebus: ergo non est necessariū præsupponere de subiecto, an sit. Maior prob. quoniā scientiæ sunt de rebus æternis, & de propositionibus perpetuę veritatis, quę nullo modo dicunt existentiam. *Confir. 1.* Et confir. hoc argum. Quando habetur scientia de re non existēte, vt de rosa in hyeme, siue de re impossibili, vt de vacuo, de infinito, non existunt res istę, & aliquę harum existere non possunt: ergo de subiecto non est pręsupponendum, an sit. *Confir. 2.* Et confir. secūdò: nam Arist. 2. poster. c. 1. docet, tot esse quęstiones, quot scibilia: sed vna quęstio est, an est: ergo hoc est scibile per demonstrationem, & ita non erit pręcognoscendum ante demōstrationē: aliàs vt quod demonstratur, si cognoscitur.

Decisio quæstionis cum alijs illi annexis.

Quid sit præcognitum. Præcognitum vocatur illud in præsenti, quod necessariò est cognoscendum ante demonstrationem, & nō vocamus pręcognitum illud, quod potest cognosci, & non cognosci.

1. Conclus. Obiectū librorū poster. quodnam sit. Prima conclusio: Horum librorū obiectum non est demonstratio, vt communiter defenditur. Probatur. quia demonstratio duo dicit, materiam necessariā, & formam arguendi certam, & infallibilem; sed in his libris nullo modo tractatur de forma demonstrationis: ergo obiectum horum librorum non est demonstratio. Minor prob. quia de forma demonstrationis tractatur in libris priorum, hic autem solum de ipsius materia agitur. Et sicut in libris de anima obiectum eorum est anima, & non corpus animatum: quia ibi de corpore non fit mentio; eodem modo in

hoc

hac parte Logicæ non tractatur de tota demonstratione completa, & perfecta, sed de parte eius materiali, scilicet, de propositionibus per se, & essentialibus, & vniuersalibus. Et quando logici insignes dicunt, horum librorum obiectum esse demonstrationem, intelligunt, esse demonstrationem obiectum pro materiali, id est, materiam demonstrationis. Verum est, quod totum hoc postea ordinatur ad perfectam cognitionem demonstrationis habendam. Vnde D. Thom. 1. Posterior. lectione prima, dicit sic: Certitudo autem iudicii, quæ per resolutionem habetur, est vel ex ipsa forma syllogismi tantum, & ad hoc ordinatur liber Priorum Analyticorum, qui est de syllogismo simpliciter, vel etiam cum hoc ex materia, quia sumuntur propositiones per se, & necessariæ; & ad hoc ordinatur liber Posteriorum Analyticorũ, qui est de syllogismo demonstratiuo. Vbi vides, ideò hunc librum agere de demonstratione, quia agit de eius materia. Itaque obiectum formale materia demonstrationis est, seu propositiones, ex quibus fit demonstratio. Et hic considerantur illæ propositiones, qua ratione sunt per se, & necessariæ. Et quod non possit esse tota demonstratio huius libri obiectum, probatur, quia de forma demonstrationis tractatur in libris priorum: ergo hic non fit rursus de illa tractatio: ergo solum de materia tractatur demonstrationis in hac parte ab Aristot. Vnde falsa est Auerrois sententia, horum librorum obiectum esse definitionem. Sed soluamus argumenta, quibus hoc probat. Nam nunquam in suis operibus Arist. egit de definitione, nisi hoc secundo libro: ergo illius est obiectum. Et secundò, quia in omni scientia subiectum præsupponitur, & de illo demonstrantur passiones: sed hic non præsupponitur demonstratio, sed definitur, quid sit, & probat Aristot. esse demonstrationem. Et tertiò, quia de illa non demonstrat passiones: ergo nec est huius libri subiectum, etiam pro materia. Ad primum respondetur, quod non agit Arist. de definitione, nisi in ordine ad demonstrationem, & ideo definitio non est huius libri obiectum. Maximè, quia definitio pertinet ad primam operationem intellectus: hęc verò pars tractat de tertia operatione: ergo definitio, quæ ad primam operationem pertinet, non est obiectum in hac parte, quæ agit de tertio opere intellectus. Ad 2. respon. ab aliquibus, quod obiectum totale sciētiæ debet præsupponi in scientia, partiale verò benè potest demonstrari, esse, saltem à posteriori: sicut metaphysicus ex perfectione vniuersi demonstrat Angelorum esse, vt patet 1. p. q. 50. & tamen Angeli sunt partes subiectiuę Metaphysicæ. Secundò resp. quod demonstrationem esse accipit logicus, vt quid prærequisitum, & præcognitũ, & quid sit demōstratio cognoscitur per habitũ principiorum, & his acceptis postea de demonstratione demōstrat passiones. Nec est processus in infinitum, quia demonstratio aliqua particularis lumine naturali effecta est id, quo de demonstratione in communi, & inadæquatè de seipsis demonstrantur passiones, sicut definitio se, & omnem definit definitionem, & hac ipsa, & sibi, & aliis est ratio, vt videatur. Sed de hoc iam diximus lib. 1. Et per hoc patet ad 3.

Auctoritates quomodo intelligenda.

Impugnatur Auerroes.

Soluuntur argumēta ipsius.

Secunda conclusio. Isti libri dicuntur de posteriori resolutione: quia in his docemur resoluere conclusiones in sua principia: non enim scit, qui non scit resoluere. Hanc conclusionem sic explico: Nam resolutio propriè est reductio rei in sua principia, qua ratione corpus naturale, cum corrumpitur, dicitur resolui in elementa, & propositio dicitur resolui in terminos, & demonstratio, & quilibet syllogismus dicitur resolui in suas propositiones. Et hinc hoc nomen translatum est a Philosophis ad significandum resolutionem propositionis in sua prima principia, ex quibus habet veritatem, & necessitatem, & ex quibus sequitur, non ex quibus componitur. Hæc autem resolutio est duplex; altera syllogismi in modũ, & figurã aliquã syllogizandi ex per se notis, & euidētibus, quales sunt quatuor modi primæ figuræ, vel in prima principia. Ex quibus constat necessitas illationis, & consequentię syllogismi reducti,

2. Concl. Quare libri Posteriorum dicantur tales.

ducti, qualia sunt, dici de omni, & dici de nullo. Altera resolutio est conclusionis, vel proprietatis alicuius in principia priora, & notiora, ex quibus sequitur, & necessitatem habet propositio reducta, vt quando reducitur hæc propositio, homo est risibilis, in hanc, homo est rationalis; prior resolutio vocatur formalis: quia est circa formā demonstrationis, & circa illationem: secunda vocatur materialis, quia versatur circa propositiones, quæ sunt materia demonstrationis. Et quia forma est potior materia, resolutio formæ vocatur prior resolutio, & resolutio materiæ posterior. Et de hac agit Arist. in his libris. His prælibatis ad rem accedamus.

3. Conclus. Quid intelligat Aris. per doctrinā & disciplinam.

Tertia conclusio: Cum Arist. in 1. ca. dicit, omnem doctrinam, & disciplinam ex præexistente fieri cognitione, accipit doctrinam, & disciplinam pro assensu discursu comparato, prout se extēdit ad scientificam cognitionem, siue opinatiuam, siue coniecturalem: imo & ad errorem: & dicit, omnem talem assensum ex præexistente fieri cognitione. Hæc conclusio est Diui Thomæ in præsenti, lectione prima. Vbi sic dicit: Nomen autem doctrinæ & disciplinæ ad cognitionis acquisitionem pertinet. Nā doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit: disciplina est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic doctrina & disciplina, secundum quod se habent ad acquisitionem scientiæ tātum, sed ad acquisitionem cognitionis cuiuscunque. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem etiam in disputatiuis, & rhetoricis disputationibus, per quas non acquiritur scientia. Propter quod etiam dicit, ex præexistēti scientia, vel intellectu, sed vniuersali cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ: nam procedere ex vno ad aliud, rationis est solum. Hæc D. Thom. Itaque cum cognitionem aliquam per discursum habemus, illa discursiua cognitio ex præexistenti fit cognitione. Probatur conclusio, quæ sic explicata nullam habet difficultatem. Nam assensus discursu comparatus dicit duo, & terminum discursus, qui est conclusio, & principium huius discursus: ex quo infertur conclusio: ergo, vt inferamus conclusionem, principia debemus cognoscere; ergo omnis assensus discursu comparatus ex præexistenti fit cognitione. Præterea; nam natura nostri intellectus est, vt suam perfectionem acquirat per discursum, deueniendo ex vno in aliud, vt patet ex D. Thom. prima parte, quæstione octuagesimaquinta, articulo quinto, ergo vt habeat assensum aliquem acquisitum, illum debet habere ex præexistenti cognitione. Et tertiò probatur ex textu Aristot. qui hoc exemplis patentissimis explicat. Et hanc vniuersalē propositionem voluit Aristot. constituere, vt in progressu scientifico idem esse obseruandum doceret. Et ita posteà inquirit, quæ sint ista prius cognita, quibus scientifica cognitio est habenda. Vnde explicatio Soti sapiētissimi, & aliorum, quod fiat ex præexistenti cognitione omnis cognitio, quia discursiua resoluitur in intellectum, & intellectus in sensum; quamuis vera sit, nihilominus intendit Aristot. Nam hic non volebat docere, omnem nostram cognitionem ortum habere à sensu, sed omnē discursiuam cognitionem caussari ex aliquo prius cognito, quia hoc est discurrere, ex vno cognito ad aliud cognoscendū procedere; & discursus includit terminum à quo, & terminum ad quem, qui sunt duæ cognitiones; sicut motus localis includit terminum à quo, & ad quē, in sua ratione; & sicut binarius duas vnitates. Ex hac conclusione infertur, omnem cognitionem non fieri ex præexistenti cognitione, aliàs esset progressus in infinitum. Sequitur secundò, non hic fieri sermonem de cognitione angelica, quia, cum illa non sit discursiua, non fit ex præexistenti cognitione; nec de cognitione principiorum primorum eadem ratione. Item, si Deus habitum infunderet, non erat necesse, vt ex præexistenti caussaretur cognitione.

Prob. 1. *Prob. 2.* *Prob. 3.* *Coroll. 1.* *Coroll. 2.*

4. Conclus. Duæ sunt præcognitiones.

Quarta conclusio; Duæ tantum sunt præcognitiones, scilicet, an sit, & quid sit. Hæc conclusio est Arist. in hoc c. & D. Thom. lectione 2. & omnium logicorum.

Digitized by Google

eorum. Et probatur, quoniam hæc duo tantum de re aliqua ante demonstrationem sciri possunt, reliqua verò, quæ secundo posterior. in principio referuntur, in ipsa cognoscuntur demonstratione.

5. Conclus. Tria sunt præcognita.

Quinta conclusio: Tria sunt præcognoscenda ante conclusionem, vt per demonstrationem inferamus, & sciamus conclusionem; subiectum, principia, & passio. Hæc conclusio est etiam omnium logicorum, sicut præcedens, etsi alia, quæ sunt præcognoscenda, ad ista sunt reducenda. Probatur: Quia in conclusione, quam demonstrare intendimus, duo sunt extrema, subiectum, scilicet, & passio. Vt si velimus demonstrare, hominem esse volitiuum, est homo subiectum, & prædicatum volitiuum, & dubitamus de eorum connexione, an ita sit, quod homini conueniat esse volitiuum: ergò, vt possimus iudicium ferre, & assentiri, non sufficit, illa extrema apprehendere: sed oportet ea aliquo modo cognoscere: ergò ante demonstrationem iam oportet cognoscere subiectum, & passionem. Deinde ad cognoscendum, vtrum hæc habeant aliquam inter se connexionem, necessarium est, assumere medium aliquod, habens manifestam connexionem cum vtroque extremo, & comparare passionem in tali medio, & medium cum subiecto. Hæc autem comparatio non potest fieri, nisi formãdo propositiones, in quarum vna prædicatur passio de medio, & in altera medium de subiecto. Et istæ propositiones sunt principia, ex quibus intrinsecè constat demonstratio: ergo ante demonstrationem supponitur necessariò cognitio principiorum, quia supponitur, vt certa connexio medij cum vtroque extremo, quæ continetur in vtroque principio intrinsecè, sicut dictum est. Quod verò nihil aliud sit necessarium præcognoscere, patet; quoniam ex his dumtaxat componitur demonstratio, & quamuis demonstratio constet conclusione, non est præcognoscenda simpliciter; quoniam hæc cognitio intenditur in demonstratione. Vnde dixit D. Thom. 1. post. lectione secunda, necessum est, quod, antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectum, & passio, & principium, ex quo conclusio infertur.

Quare non plura trib. sint præcognoscenda.

6. Conclus. De principijs præcognoscendũ est, an sint.

Sexta conclusio; Necessum est præcognoscere de principiis, an sint, idest, an vera sint, non autem, quid sint. Hęc conclusio est expressa D. Thom. lectione secunda. Probatur prima pars, quoniam principia ponuntur in demonstratione loco antecedentis, ad inferendam conclusionem; ergò non probantur in demonstratione, sed supponuntur, vt aliàs certa. Secunda pars conclusionis probatur. Quoniam principia sunt complexa, ergo non habent aliam quidditatem, quam esse vera. Sed cum duplicia sint principia demonstrationis, vel intrinseca, vel extrinseca, de omnibus intelligitur conclusio. De intrinsecis, cuiusmodi est definitio, clarum est; nã est medium ad inferendam passionem de subiecto à priori. De extrinsecis, vt quodlibet est, vel non est, etiam est certum; quia sunt fundamenta, quibus alia innituntur principia.

7. Conclus. De passione quid præcognoscẽdum sit, & quare.

Septima conclusio De passione nõ est necessarium præcognoscere, an sit, & quid sit, quoad quid rei; sed satis est præcognoscere, quid nominis, id est, quid significet illud nomen, quod ponitur loco passionis in conclusione. Prima pars prob. Quia esse passionis est inesse subiecto. Sed hoc probatur per demonstrationem, saltem aptitudinaliter; ergo nõ est necessariò præcognoscendum ante illã. Et præterea hoc ipsum probo; Quia quæstio, an sit, præsupponit quæstionẽ, quid sit, vt ait D. Th. quia, quæ esse non possunt, non habent veram quidditatẽ, sed nõ præsupponitur de passione, quid sit; ergo nec præsupponitur, an sit, ante demonstrationem. Quod verò non præcognoscatur quid passionis, probatur; quoniam quid rei passionis sumitur per ordinem ad proprium subiectũ. Homo enim in definitione risibilis ponitur, & ita in omnibus aliis definitionibus dicẽdum est, sed ante demonstrationem non constat, cui subiecto conueniat passio, quoniam hoc inquiritur, & concluditur in demõstratione; ergo, &c. Tertia pars conclusionis prob. Quoniam, si non sciremus,

Digitized by Google

remus, quid significet risibile, non possemus inquirere principia, & caussas illius: scimus enim risibile significare animal, quod extenso ore gaudium manifestat: quod ridere dicimus, & inquirimus, cui, & ob quam caussam conueniant: & hoc concludimus in demonstratione. Cognoscere autem passionem esse cognitionem confusam & imperfectã ante demonstrationem, non inconuenit, quia non scitur proprium subiectum; nec scitur in ratione proprietatis formaliter, sed veluti materialiter.

8. Conclus. Quo supponendum de subiecto sit ab inuentore alicuius scientia.

Octaua conclusio: Quando scientia acquiritur propria intentione, necessarium est supponere de subiecto, an sit, quoad esse existentiæ, aliàs non est necessarium, quod sit nec actu, nec temporibus à natura statutis; sed satis est præsupponere, quod habeat veram essentiã realem, & quod possit realiter existere, aut quod habeat essentiam, cui suo modo esse conuenire possit. Et hoc dico propter entia rationis, de quibus habemus scientiam; & non habent esse nisi obiectiuum in intellectu. Prima pars cõclusionis est Ferrariensis, 1. contra Gentes, c. 66. Et ratio est, quia nostra cognitio incipit à sensu, sed sensus, vt habeat actum, supponit rei existentiam: ergò ad habendam scientiam per inuentionem, debemus præsupponere, subiectum esse in rerum natura. Et hoc debet intelligi in scientia quidditatiua: nam in scientia connotatiua, vt est illa, quam habemus de Angelis, non mouetur sensus à re existente, sed ab alia, quæ connexionem habet cum illa, vt quia est effectus eius, vel aliquid huiusmodi. Secũda pars conclusionis prob. Quoniam de rebus possibilib. pôt esse scientia, vt si à Magistro de his p demõstrationẽ doceamur.

9. Conclus. De subiecto quid p cognoscẽdũ sit.

Nona conclusio: De subiecto præsupponendum est, quid sit, quoad quid rei in scientia à priori. Prob. cõclusio: quia cum non habeat caussam, non potest demonstrari à priori: quidditas enim rei est primum, quod rei conuenit: ergò necessariò est præsupponenda talis quidditas in demonstratione: & cognoscitur lumine primorũ principiorũ quidditas, & definitio subiecti. A posteriori autem nulla potest scientia probare suum subiectum esse, ita vt nullo modo antea cognouerit illud, quia omnis sciẽtia aliquid præsupponit, circa quod versetur. Postquam autem habet cognitionem sui obiecti, benè poterit formare demonstrationem, in quâ concludatur, subiectum esse: nam Deus est obiectum Theologiæ. Et benè possum ego per effectus supernaturales fidei, & gratię cõcludere, Deum esse, sed iam præsupponebatur Deus cognitus per fidem. De subiectiua verò parte benè potest fieri demonstratio, qua probetur, illam subiectiuam partem esse. Nã Metaphysicus demonstrat, Deum esse, vt patet ex D. Tho. 1. p. q. 2. Metaphysicus benè poterit probare, omnium scientiarũ subiecta esse, quia agit de vniuersalissimo ente. Vide Masium lib. 1. poster. c. 1. sect. vnica, q. 3. & dicemus nos inferius.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum argum. respond. Arist. illas præcognitiones sub duabus comprehẽdisse propter proportionẽ, quam inter se habent. *Ad 1.*

Ad secundum respond. ex libris de priori resolutione constare, præcognoscendam esse bonitatem consequentię: & ideo præmissa est illorum tractatio ad hanc considerationem: quamobrem hic non fit mentio de bonitate consequentiæ. *Ad 2. arg.* Ad confirm. respond. Arist. solum tradidisse ea præcognita, quæ simpliciter sunt præcognoscenda, antequã acquiratur scientia. *Ad conf.* Conclusio autẽ non est simpliciter præcognoscenda, sed satis est, præcognoscere eandem conclusionem virtualiter in suis principiis; nec est aliud præcognitum, quia cognitio virtualis cõclusionis non est alia cognitio à cognitione principiorũ: quia non simul terminat conclusio cognitionem. Vide Caietan. capitulo primo, in hoc libro circa quartam conclusionem, in fine capitis, de quo postea sum dicturus. Vt autem possit illam inquirere per demonstrationem, non est necesse, quod certò cognouerit conclusionem, sed sufficit, quod de ea in se sumpta dubitauerit. Et hoc potuit contingere multis de caussis, vel propter cognitionem causæ, vel alicuius cõnexi cum illa, vel oppo-

oppositi illius, vel alicuius effectus. Ex his omnibus potuit nasci dubitatio de conclusione, & inquisitio illius per demonstrationem.

Ad 2. cōfir. Ad secundam cōfir. respondetur, medium esse præcognoscendum eo modo, quo subiectum: & ideo non est facta expressa mentio de illo ab Aristotele: vel secundò respondetur, quod medium reducitur ad principia, vt patet in exercitio demonstrationis, qua demonstratur, hominem esse volitiuum, quia est intellectiuus.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, Arist. retulisse illud principium generale loco exempli, in eo intelligendo reliqua, etiā si sint proxima: nam vtraque sunt præcognoscenda, vt diximus: quia sunt necessaria ad scientiam habendam. *Obiectio.* Et si dicas: ergo etiam est cognoscendum, quid nominis principiorum, quid nimirum significent: & ita erunt plura præcognita, & Arist. erit diminutus, *Solutio.* respōdetur; Arist. hoc non dixisse, quia erat notissimum, rerum significationes præsupponi oportere, vel illam comprehēdit sub cognitione, quid nominis passionis. Nā qua ratione cognoscendum est, quid significet passio, etiam reliquorum significatio cognoscenda est.

Ad 4. arg. Ad quartum respond. esse maximum discrimen inter passionem, & subiectū. Nam de subiecto necessariò supponendum est, esse verum (& loquimur modò de subiecto scientiarum, quæ vocantur reales) ne inuanum suscipiamus laborē inquirendi proprietates illius. At de passione non est necessarium id præsupponi, cum sæpe inquiramus id, de quo dubitamus, an sit verum ens, vt patet in quadratura circuli. Dubitamus enim, an sit possibilis. *Obiectio.* Sed contra: Nam quando procedimus per intentionem, procedimus per effectus: ergo debemus præsupponere, passionem esse. *Solutio.* Respondetur: ita verum est, quia tunc passio habet rationem definitionis caussæ, quoad nos. De quo vide D. Thom. 1. p. q. 2. artic. 2. ad 2. Ad confir. respondetur primò cum Caietan. hic, quem vide. Secundò respōdetur, quod tūc solum præsupponitur, quid nominis ipsius passionis, & non quid rei, & cognoscitur passio materialiter, & non conuenit adæquato subiecto. Cum enim dicimus: omne animal rationale est risibile: homo est rationalis: ergo est risibilis, non præsuppono in maiori, quid rei passionis: sed postea cōcludo per aliquod mediū ipsam de subiecto, & intelligo, inesse subiecto, & quid sit actus ratio. Vel dicitur, posse per experientiam cognosci passionem esse in rerum natura, vel alia via. Arist. autem dicit, quod ex vi demonstrationis non oportet præcognoscere passionem, nec quoad, an sit, nec quoad, quid sit. Ad secund. confirmationem iam patet ex conclusionibus.

Ad 5. arg. Ad quintum resp. quod, quamuis sciētiæ reales abstrahant ab existentia, tractant tamē de rebus, quæ sunt verè res, & ita de rebus, quæ possunt habere verum esse reale. Vnde non potest scientia non præsupponere, subiectum suum esse, saltem temporibus suis à natura statutis, quia hoc est necessarium, vt sit verum ens reale, quod possit existere. Scientiæ verò quæ agunt de ente rationis, etiam præsupponunt, subiectum suū esse suo modo, scilicet, per intellectum; & per hoc patet ad primam confirm. Et ad 2 dicemus inferius, & ex parte iam est dictum.

QVAESTIO LXXXVII.

Vtrum assensus præmissarum concurrat effectiuè ad assensum conclusionis.

1. Argum. ET videtur, quod non: Quia intellectus tendit per cognitionem præmissarum in cognitionem conclusionis, vt per medium quoddam: sed medium non concurrit effectiuè: ergo, &c. Probatur min. Quia mediū solum se habet passiuè: assumitur enim, & cognoscitur in ordine ad aliud, quod est passiuè se habere: vel si comparatur, vt terminus, à quo etiam non concurrit effectiuè, quia terminus à quo, non concurrit efficienter ad id, cuius est terminus, vt constat in motu locali.

2. Argum. Secundò. D. Thomas prima par. quæstione 85. articulo 1. ideò dicit intellectum nostrum intelligere discurrendo, quia

quia erit de potentia essentiali ad actũ, & ex consequenti habet similitudinem cum rebus generabilibus corporalibus, quæ paulatim acquirũt suam perfectionem: sed in illis rebus prior gradus nõ cõcurrit effectiuè ad secundũ: ergo nec cognitio prior intellectus concurrit ad cognitionem secundam effectiuè: quia ita se habent istæ cognitiones, sicut illi gradus ex Doctore sancto.

3. Argum. Tertiò; intellectus eodem actu assentitur præmissis, & conclusioni: ergò assensus præmissarum non caussat effectiuè assensum conclusionis. Conseq. probatur. Quia idem non est caussa effectiua suiipsius. Prob. antecedens: quia voluntas eodem actu tendit in media, & in finem: ergo intellectus in conclusionem, & principia. Si dicas, quod assentitur diuerso actu: contra: quia duo actus intellectus non possunt esse simul: ergo existente assensu conclusionis, non est assensus præmissarum: ergo non est caussa effectiua assensus conclusionis assẽsus præmissarum. quia causa effectiua debet esse, quando caussat effectum, saltem virtualiter: & primus actus præmissarum nõ potest manere virtualiter, quia nullam virtutem agendi reliquit.

Præambula ad quæstionem.

Controuersia. VAriè opinantur logici in hac quæstione. *1. Opinio.* Aliqui ita censent, præmissarum assensum solum præcedere assensum conclusionis, vt terminum à quo: & hac de caussa nullam habet efficientiam respectu assensus conclusionis. Sit exemplum. Ignis non potest producere calorẽ, vt octo, nisi præsupposito calore, vt septem, & tamen calor, vt septem, non concurrit effectiuè ad calorem, vt octo. *Obiectio.* Ita similiter, licet sit necessarius assensus præmissarum ad assensum conclusionis, non tamẽ concurrit effectiuè. Et si dicas contra; nam terminus à quo, & ad quem nõ stant simul, sed cognitio præmissarũ, & conclusionis stãt simul: ergò nõ se habent vt terminus à quo, & ad quem. *Solutio.* respondent, quod maneat terminus, à quo, cum noua terminatione: nam ante cognitionem conclusionis cognitio præmissarũ solum terminabatur ad principia. Et cum sit demonstratio, etiam terminatur ad conclusionem, quia censent vnico & eodem actu cognosci principia, & conclusionem in demonstratione. Et, etiamsi sint duo actus, posśũt manere, quia in instantaneis non repugnat simultas termini, à quo, & ad quem. Vel dicatur, quod destruitur assensus præmissarum, & acquiritur assensus, qui terminatur ad principia & conclusiones. Alii censent, verè assensum præmissarum effectiuè concurrere ad assensum conclusionis. *2. Opinio. Quõ multipliciter se habeat intellectus in cognoscendo, &c.* Vt ergo, quid sit verum, cognoscamus, aduertere oportet, intellectum posse cognoscere præmissas secundum se: & posse rursus conclusionem cognoscere, vt subest præmissis, & quatenus ex illis infertur: vel posse tertio modo asentiri conclusioni, quatenus habet rationem principii ad alias cõclusiones inferẽdas. Primus actus formaliter tantum terminatur ad præmissas, & ad conclusionem virtualiter, quatenus scilicet cõtinetur in premissis, sicut effectus in sua caussa. Secũdus actus terminatur formaliter ad principia, & conclusiones; quia eodem actu percipit potentia obiectum, & rationem formalem obiecti, sub qua tendit in illud, vt asserit Angelicus Magister 1.2.q. 8. art. 3. Eodem enim actu video lucem, & colorẽ. Tertius actus formaliter terminatur ad conclusionem tantum, quia tunc nõ sumitur conclusio, vt stat sub principiis. Ad principia verò terminatur virtualiter, quia semper veritas illius habet intrinsecam dependentiam à principiis; & ita, qui assentitur illi conclusioni, virtualiter assentitur principiis, à quibus pendet. Nota in D. Thom. illa verba in ca ce articuli superius adducti, vbi sic dicit: Sic etiam circa intellectum accidit: nam primò aliquis intelligit ipsa principia secũdum se, postmodum autem intelligit ea in conclusionibus ipsis, secundum quod assentitur conclusionibus propter principia. Et vide etiam solutionem ad tertium & perspicies, hoc nostrum fundamentũ diuini Doctoris esse doctrinam.

Digitized by Google

Deciditur quæstio.

1. Conclus. *Assensus circa principia effectiuè terminatur ad assensũ cõclusionis.*

PRima conclusio: Assensus, qui terminatur ad principia secundum se, effectiuè concurrit ad assensum, qui terminatur ad conclusionem, quatenus colligitur ex principiis, non quidem vt caussa principalis, sed vt instrumentum intellectus, qui est principalis caussa efficiens: Probatur conclusio: quia magis assentimur præmissis, quàm conclusioni: & conclusioni assentimur propter præmissas: ergò assensus præmissarum effectiuè concurrit ad conclusionis assensũ. Probatur consequentia: quia illa dictio propter efficientiam dicit; nam aliud genus caussalitatis dicere non potest. Præterea volitio finis est caussa effectiua volitionis mediorum: ergo assensus præmissarum est etiam causa effectiua assensus conclusionis: nam ita se habet finis in practicis, sicut præmissæ, & principia in speculabilibus. Præterea. Dum homo assentitur præmissis, necessitatur ad assensum conclusionis, quia virtualiter ibi est assensus conclusionis, ergo effectiuè concurrit assensus præmissarum ad assensum conclusionis, cum sit ibi virtualiter conclusio. Nam semen ideò effectiuè concurrit ad productionem arboris: quia arborem ibi habet virtualiter; non enim in alio genere hæc virtualis præexistentia valet intelligi, vt constat per omnes causas discurrendo. Deinde homo, (nã de isto loquimur) cum cognoscit conclusionem ex principiis, discurrit. Ad discursum autem, vt constat ex prima parte, quæstio 58. articulo tertio, requiritur, quod sint duæ cognitiones, & quod vna sit causa alterius, & non sufficit vnum in alio cognoscere, quia hoc modo Deus & Angeli cognoscunt, & non discurrunt: ergò cognitio præmissarum est caussa cognitionis conclusionis.

Discursus duas exigit cognitiones

2. Concl. Secunda conclusio: Quando eodem actu assentimur præmissis, & conclusioni, assensus præmissarum non concurrit effectiuè ad assensum conclusionis. Probatur; quia idem non potest esse causa suiipsius, quia causalitas exposcit realem distinctionem inter effectũ & causam. Et hoc maximè exposcit causa efficiens, cum in eius definitione dicatur, quod sit influens in effectum: nihil autem in seipsum influere potest. Et etiã in definitione causæ dicitur, quod sit illud, ad quod aliud sequitur: ergo respectu suiipsius nihil potest esse causa. Sed probo, quod eodem actu non possit intellectus cognoscere præmissas, & conclusionem: nam tunc assentitur conclusioni, propter præmissas: sed illa particula, propter, dicit causalitatem: ergo non potest eodem actu conclusionẽ, & præmissas cognoscere: aliàs idem actus esset causa, & effectus. Respondetur, quod dicit rationem cognoscendĩ ex parte obiecti. Nam ratio, quare assẽtiatur conclusioni, sunt præmissæ; non verò assensus præmissarum tũc est caussa assensus conclusionis, quia non sunt duo assensus: & in prima parte, qu. 19. multa sunt huius doctrinæ exempla. Sed hoc est patens exemplum: Nam potentia visiua videt colores propter lucem, & tamen vnico simplicissimo actu vtrumque attingit: & nihilominus ex parte obiecti lumen est ratio attingendi colorem; ita in proposito, ratio assensus conclusionis sunt præmissæ. Nam hæc dictio, propter, in præcedenti conclusione dicit veram causam, quia duobus actibus & præmissas, & conclusionem cognoscit. In hac verò dicit rationem ex parte obiecti, quia vnico actu fertur in vtrumque.

Caussa efficiens requirit realem distinctionẽ à suo effectu.

3. Conclus. Tertia conclusio. In tertio actu, quando assentitur conclusioni, vt habet rationem principii ad alias conclusiones cognoscendas, non est dependentia immediata ab assensu præmissarum efficienter. Probatur; nam tunc, quando cõclusio assumitur vt principium ad alias conclusiones inferendas, non manet in intellectu assensus præmissarum formalis: ergò non concurrit effectiuè. Probatur consequentia, quia, quod non est, nõ concurrit efficienter. Antecedens probatur; Nam intellectus non potest simul intelligere plura, vt sic, vt constat ex Diuo Thoma supra relata quæstione 58. 1. parte, sed illa conclusio non, vt stat sub principiis, facit vnum obiectum intelligibile ex illis; ergo, &c. Et si inquiras,

quiras; per quid assentiatur illi conclusioni; respondetur, quod per habitum
Obiectio. scientiæ. Et si arguas: scientia ex principiis procedit ad conclusiones cognoscendas, quia progreditur discursiuè; re
Solutio. spondetur, hoc non esse necessariũ semper, aliàs non posset assentiri conclusioni centesimæ, nisi formaret centum demonstrationes prius actualiter; quod constat falsum esse. Sufficit namque in virtute demonstrationum præcedétiũ, & quæ determinarunt intellectum ad assensum huius centesimæ cõclusionis, illi assentiri: & ita illa maxima; omnis doctrina, omnisque disciplina ex præexistente fit cognitione; debet intelligi de cõclusione, vt stat sub præmissis modo explicato, vel ex præexistenti fit cognitione formali, vel virtuali.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod illa cognitio dicitur medium, quia est confusa notitia conclusionis, nihilominus concurrit effectiuè, sicut habitus, licet sit in potentia, ad actum effectiuè concurrit. Quod si aliis mediis repugnat effectiuè concurrere, non fit, quia sunt media, sed quia sint talia, quia, scilicet, producuntur eadem actione, qua terminus, ad quem, vel quia non se tenent ex parte agentis, sed ex parte passi, cui repugnat efficiéter mouere ad terminum, ad quem, quando producitur p Physicam transmutationem. Et ideò tale medium non potest assumi, vt instrumentum ad producendum talem termi-
Obiectio. num. Sed cõtra, quia illa cognitio principiorum est imperfectior cognitione conclusionis; ergo non potest concurrere effectiuè ad illam. Caussa enim effectiua debet esse perfectior suo obiecto. Re
Solutio. 1. spondetur, negando consequentiã, quia concurrit, vt instrumentum; instrumentum autem non est necesse, quod sit per
Solutio. 2. fectius effectu. Secundò respondetur, quod non est imperfectior. Et si dicitur, esse in potentia ad producendam conclusionem, est in potentia actiua,
Ad 2. arg. quod non est imperfectio. Et per hoc patet ad secundum.
Ad 3. Arg. Ad vltimum patet responsio ex secũda conclusione; & illi actus possunt manere simul, quia obiecta habent modũ vnius, & ordinem inter se; intellectus autem noster benè potest habere plures cognitiones simul, quando habent ordinem inter se, vt patet 1. p. q. 58.

QVÆSTIO LXXXVIII.

Vtrum minor simul tempore cognoscatur in conclusione.

ET videtur quod non. Primò, quia sæpe cognoscimus conclusionem, antequam assentiamur minori; 1. Argum.
ergo, &c. Probatur antecedens, quia possum cognoscere, omnem hominem esse risibilem, antequam cognoscam, esse rationalem, vt, si ab effectu, & per experientiam cognosco; ergo, &c. Dices, debere intelligi cognita Solutio.
maiori & minori, vt, si fiat hic syllogismus; omne animal rationale est risibile; omnis homo est animal rationale. Contra; nam etiam dices, quod cognita Impugn.
maiori cognoscetur conclusio, quia si minor simul cum illa cognoscatur, cognoscetur etiam conclusio tunc.

Secundò: vel intelligitur de simulate assensuum pro eodem instanti, vel tantum de immediatione eorum, ita vt vnus immediatè sequatur post alium. 2. Argum.
Non primum, quia noster intellectus non potest simul plura intelligere. Et rursus idem probatur, quia cognoscit conclusionem discurrendo; ergo habet assensum conclusionis post assensum præmissarum, & non simul. Probatur consequentia, quia ad discursum requiritur successio cognitionum, & vna debet esse caussa alterius; & iterũ, quia illi duo assensus sunt eiusdem speciei, & ita non posunt simul esse in eodem. Nec verò potest dici secundum; quia vterque assensus incipit esse in instanti, ergò necesario debet inter illos mediare tempus, quia non dantur
duo instantia immediata. Dices, succedere asensum conclusionis asensui Solutio.
minoris, & ad hoc satis est, quod non mediet alius asensus. Sed contra, quia Replica.

Digitized by Google

mediat assensus bonitatis consequẽtiæ: non enim conclusioni præbebo assensum, nisi videam prius, consequentiam esse bonam.

3. Arg. Tertiò: quia potest capacitas intellectus, & eius virtus finiri in minori; cum sit finita: ergò tunc non poterit cognoscere conclusionem: falsum ergò est illud asserere.

4. Arg. Quartò. Homo operatur liberè: ergo poterit pro sua voluntate suspendere assensum conclusionis, quia ea, quæ homo liberè facit, poterit facere, & nõ facere: & maximè, quia experientia videtur constare, me maiori, & minori assentiri posse, & non conclusioni.

5. Arg. Quintò. Si habenti errorem circa cõclusionem adducatur demonstratio, nõ poterit in eodem instanti habere assensum minoris, & conclusionis: ergò intentũ. Probatur antecedens: quia error resistit assensui conclusionis: nullus enim potest habere iudicia contraria in eodem instanti.

6. Arg. Sextum argumentum: nam si cognita minori cognoscitur conclusio, sequitur, quod sit superflua cognitio conclusionis in seipsa: nam iam erat cognita, & perfectiori modo: nam erat cognita in principiis, quæ cognoscitur habitu primorum principiorum; & sic nobiliori modo erat cognita, quia principia nobiliori cognitione cognoscuntur, quam conclusio.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRima conclusio: Si non sit cognita bonitas consequentiæ, benè potest assentiri maiori & minori, & non conclusioni. Probatur conclusio: quia iudicium bonitatis consequentiæ est necessarium ad assentiendum conclusioni: si enim video, non benè inferri, nullatenus assentior illi: deficiente enim medio necessario non sequitur assensus cõclusionis.

2. Conclus. Secunda conclusio: Benè potest intellectus in eodem instanti assentiri cõclusioni, & minori, etiamsi id faciat distinctis actibus; & de facto facit. Hæc conclusio est expressa sententia Aristot. ad hoc 1. c. & D. Tho. ibidem, lect. 2. vbi sic dicit: Si sic demonstret aliquis, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ista cognita nondum habetur conclusionis cognitio; sed cum postea accipitur: hæc figura, in semicirculo descripta, est triangulus; statim scit, quod habeat tres angulos. Et quando dicit, statim, intelligit simul tempore, vt patet ex principio textus. Et potest suaderi conclusio: quia in hoc nulla est implicatio, sed explicanda est cõclusio iuxta expositionem sap. Mag. Soto, quod supposita apprehensione terminorum, in quibus apprehendendis tẽpus insumitur, si præstemus assensum maiori, & minori, simul præstamus conclusioni in eodem instanti tẽporis; licet prius natura assentiamur maiori, & minori: quia isti assensus sunt caussa assensus cõclusionis. Et si arguas: quia intellectus discurrit: ergò in diuerso tempore cognoscit antecedens, & consequens: non enim potest intellectus à principiis ad conclusionem procedere in instanti, cũ phantasmata antecedentis, & consequẽtis in tempore cognosci debeant. Respondetur, rationem discursus in eo sitam esse, non quod vnum post aliud cognoscatur secundum successionem temporis, sed in eo, quod vnum ex vi cognitionis alterius per distinctum actum cognoscatur: ita vt notitia vnius ex cognitione alterius caussetur. Vide D. Tho. 1. p. q. 14. art. 7.

Tertia conclusio: Cognita bonitate consequentiæ, & apprehensis præmissis, euidenter necessitatur intellectus, quoad exercitium, & specificationem, ad assensum conclusionis; in eodẽ enim instanti, quo cognoscit principia, & assentitur illis. Probatur, quia si intellectus exeat in actũ circa illam conclusionem, talis actus debet esse assensus, & non dissensus: ergo necessitatur quoad specificationem. Consequentia probatur, quia hoc est necessitari, quoad specificationem, si debeat habere actum, non posse exire ab illo obiecto talis conclusionis. Sed antecedens probatur, quia cum videt, principia esse vera, & consequentiam bonam, & ex 3. Conclus. Quãdo intellectus necessitatur ad assensũ conclusionis.

vero

vero non inferri, nisi verum, videt sequi veram conclusionem. A vero autem intellectus dissentiri non potest: si debet habere actum. Quod verò necessitetur quoad exercitium, probatur: quia intellectus non est formaliter liber, sicut voluntas, sed agit naturaliter, sicut potentiæ sensitiuæ: ergò præsenti obiecto, & sufficienter applicato, non potest circa illud non operari; sicut, si visui non impedito applicetur debitè color, non potest non videre: ita intellectus in casu posito non potest non assentiri. Item posita caussa naturali cum omnibus requisitis, sequitur effectus: sed assensus maioris, & minoris apprehensis extremis est huiusmodi; ergò sequitur assensus conclusionis, & ex necessitate debet esse alius assensus minoris ab assensu conclusionis, quia est assensus discursiuus, qui ex necessitate debet caussari ex alio assensu, vt diximus.

Intellectus necessitatur quoad exercitiū, quia nō est formaliter liber.

4. Conclus. Conclusio virtualiter cognoscitur in præmissis.

Quarta conclusio, in principiis virtualiter cognoscitur conclusio. Probatur: nam conclusio continetur in principiis, vt in caussa: ergo virtualiter: ergo, quando cognoscuntur principia virtualiter, cognoscitur cōclusio. Et notat Caietanus, quod cognosci virtualiter plus est, quam cognosci potentialiter, sicut esse hominem plus est, quam esse animal, & quantò principia sunt propinquiora conclusioni, tātò perfectius cognoscitur conclusio; non autem cognoscitur conclusio absolutè, quia ipsa non terminat cognitionem. Ad hoc enim, vt absolutè diceretur cognosci, erat necesse, quod terminaret cognitionem, siue primariò, siue secundariò. Quando verò ipsa non terminat cognitionem, sed aliud, in quo cognoscitur, non dicitur cognosci simpliciter, sed secundum quid, vel virtualiter, ratione alterius rei cognitæ, in cuius virtute continebatur. Et ita conclusio in principiis nō conterminat (vt ita dicam) actū cognitionis, vnde non simpliciter cognoscitur. Ex hoc soluitur argumentum Platonis. Non enim ante demonstrationem scimus conclusionem in se, siue primariò, siue secundariò, sed solum virtualiter. Demonstratio verò facit, vt in se cognoscatur, & formaliter, sicut, quāuis arbor in semine sit virtualiter, non frustra est arboris generatio, quia facit illam esse formaliter. Sed aduerte, quod quando dicimus, cognita maiori, & minori cognosci cōclusionem, loquimur de cognitione conclusionis in se. Hæc conclusio est D. Thomæ, supra dicta lectione, & Caiet. hic, circa 4. conclusionem.

Dissoluuntur argumenta.

AD primū respondetur, quod solutio ibi data est optima. Et ad replicam respondetur, quod cognita maiori cognoscitur conclusio, etiamsi simul minor cognoscatur: nam vtrumque est necessarium cognosci. *Ad 1. arg.*

Ad secundum respondetur, quod cognitio minoris, & cognitio cōclusionis in se non est vnica cognitio, sed duplex. Et ista duplex cognitio in eodem instanti habetur, & vna est alterius caussa: vnde non habentur in duobus instantibus, & benè possunt esse in eodem instāti, quia habent inter se ordinem caussæ, & effectus.

Ad 2. Cognitio conclusionis et minoris in se, nō est vna cognitio

Ad tertium dicitur, quod capacitas intellectus est infinita syncategorematicè, & non potest cognoscere tot, quin possit plura cognoscere. Vide aliam solutionem in Magistro Soto, in præsenti. Aliqui dicunt, quod non est maior difficultas in assentiendo conclusioni, maiori, & minori cognitis, quam sit in cognitione maioris, & minoris. Et ita posita cognitione maioris, & minoris sequitur sine difficultate cognitio conclusionis. *Ad 3.*

Ad quartum respondetur ex tertia conclusione. *Ad 4. arg.*

Ad quintum respondetur a Magistro Soto, quod in eodem instanti corrumpitur error, & habetur assensus contrarius, & in genere caussæ materialis prior est corruptio assensus: & in genere causæ efficientis prior est assensus veritatis. Et sicut in eodem instāti est expulsio tenebrarū, & introductio luminis: ita in proposito est in eodē instanti expulsio erroris, & ītroductio veritatis. *Ad 5. arg.*

Optimum simile.

Forsan aliam solutionem habebis ex D. Tho.1.2.q.113.art.7.ad 4. & vide etiam solutionem ad 3. pro hac quæstione.

Ad 6. arg. Ad sextum iam diximus, conclusionē cognosci in præmissis, non in se, sed in virtute productiua, & caussatiua ipsius. Et non est illa nobilior cognitio conclusionis, quæ si in se cognosceretur, quia in se cognoscitur distinctè & actu, in principiis in potentia, & virtualiter. Perfectior autem cognitio est illa, quæ est clara, quam quæ est potentialis, & illa, quæ est formalis cognitio, quā quæ est virtualis. Et hæc de primo cap. huius libri.

QVAESTIO LXXXIX.

Vtrum ea, quæ Aristot. docet cap 2. vera sint?

1. Argum. ET videtur, quod non: Nam demonstrationes physicæ procedunt ex notiorib. nobis, scilicet, ex effectib. & nō ex caussis: ergo falsum est, demonstrationes procedere ex notioribus secundum se. Antecedens patet, quia, cum rerum essentiæ nobis sint ignotæ, sæpissimè eas per effectus demonstramus.

2. Argum. Secundò. Metaphysica est vera scientia, & tamen non procedit ex caussis: nā cum demonstrat, Deum esse æternum, ens esse vnum, cum istæ proprietates non habeant caussam, non possunt procedere ex caussis. Ex quo sequitur, quod nec ex notioribus, & prioribus procedat, quia vbi non est caussa, nō est prius, nec notius.

3. Argum. Tertiò, contra definitionem scire. Nā scientia naturalis, vt Physica, est vera scientia, & támen res, quas demōstrat, contingit aliter se habere, quia demonstrant, flante Austro pluuias generari, & alia multa huiusmodi, quæ sæpissimè sunt falsa.

4. Argum. Quartò. Demonstratio non facit scire: malè ergo dicitur, quod sit syllogismus faciens scire. Antecedens probatur: quia demonstratio formaliter est ens rationis: sed ens rationis nō potest facere scire, nec effectiuè, nec formaliter, & non potest in alio genere caussæ concurrere: ergo, &c. Min. prob. quia, cū solum habeat esse obiectiuum in intellectu, non potest illā caussalitatē habere.

5. Argum. Quintò Theologia est verè scientia, & in illa non scimus caussas conclusionis, & quod illius sint caussæ, & quod non potest aliter se rēs habere: nā aliàs Theologia esset euidens scientia: nam ad cognitionem euidentem habendam nihil aliud requiritur. Et confirm. nam scientia de Incarnatione est de re contingenti: ergò scientia non est de his, quæ aliter se habere non possunt. Antecedens patet, quia contingens fuit, Deū incarnari. Dices, quod sit necessarium, vt stat sub reuelatione, & cognitione diuina. Contra: nam etiam possemus habere scientiam de locutione, & ambulatione, & negatione Diui Petri: quia stat sub cognitione diuina: & vt sic non potest aliter se habere: hoc autem est falsum: quia illa sunt purè contingentia: ergo, &c.

6. Argum. Sextò, contra definitionē demonstrationis, quod sit syllogismus faciens scire: Nam actus scientificus, seu actus, qui est scientia, est conclusio; sed conclusio est pars demonstrationis: ergo malè definitur demonstratio per suam partem. Et confir. quia demonstratio non facit scire: nam in nullo genere caussæ hoc facit, vt patet discurrēti per singulas caussas; & illud verbum facere denotat aliquod genus caussalitatis: ergo est mala definitio. Sed anteced. prob. quia conclusio scita est pars demonstrationis: ergo demonstratio non facit scire.

Decisio quæstionis.

Ad 1. arg. RESpondeo, omnia asserta ab Arist. præsenti loco verissima esse, & probatur, soluendo argumenta. Ad primum respondetur, Aristotelem hic tractare de potissima sciētia, quæ est à priori: & ita debet procedere ex his, quæ sunt notiora simpliciter, & secundum se, cuiusmodi sunt caussæ, respectu effectuum. *Modus dicendi aliquorum.* Alii volunt hoc habere verum in omni scientia etiam à posteriori, quia etiam illa procedit ex notioribus, & caussis, non quidem in essendo,

do, sed in cognoscendo. Effectus enim sunt notiores in cognoscendo respectu nostri, caussis illarum; & dicunt etiam habere rationem caussæ in cognoscendo respectu conclusionis demonstratæ à posteriori.

Ad 2. arg. Ad 2. egi latissimè lib. 1. quæst. 7. & ideò non libet eadem iterum repetere.

Ad 3. arg. Solutio aliquorum. Ad 3. aliqui dicunt, vt sit scientia naturalis, sat esse, quod demonstret, ea quæ vt in plurimum contingunt, licet aliquando non verum habeant. Nam physica inclinat ad hanc conclusioné: In omni vere sunt tonitrua. Quod si aliquando veris tempore deficiant, non propterea non est scientia, quia ad rationem scientiæ sufficit, quod sint in vere vt in plurimum tonitrua, quia eadem certitudo non est quærenda in omnibus. *Impugnatur præcedens solutio.* Sed hanc solutionem falsam iudico, quia scientia est uirtus intellectualis, & ita habet indefectibilem ordinem ad verum, quod est bonum intellectus. Et sicut est impossibile, quod virtus moralis inclinet ad malum morale, ita est impossibile, quod scientia inclinet ad falsum, quod est malum intellectus. Vnde cum in philosophia demonstratur, quod in vere sunt tonitrua, sensus est, non quod omni tempore veris sint tonitrua, sed quod vt in plurimum sunt tonitrua in tali tempore, quia vt in plurimum ponitur tonandi caussa in vere. Et si dicas, ergo Philosophia est tam certa, sicut Mathematica, & Metaphysica. Respondetur, quod tam infallibiliter inclinat ad verum. Ceterum non est illud verum tam certò cognitum, propter differentiam medii demonstrationis: nam medium physicum concernit materiam sensibilem, quæ aliquo modo tollit certitudiné, quia motus caussa est variabilitatis.

Ad 4. Demõstratio pro materiali est illa, quæ caussat sciẽtiam. Ad quartũ respondetur, quod demõstratio pro materiali caussat effectiuè scientiam. Intentio verò, quæ est forma demonstrationis, est conditio, sine qua non caussaret materialé sciẽtiam, quia illa est, quæ formaliter ordinat cõceptus in demonstratione. Et ad hoc sat fuerit, quod sit fundamẽtaliter proxima, vt lib. 1. & 2 dictum est: sicut ad hoc, quod Sacramenta caussent gratiã, necessaria est significatio, quæ est aliquid rationis: nam Sacramenta efficiũt, quod significant.

Ad 5. Quid sufficiat ad hoc vt Theologia nostra sit scientia. Ad 5. respondetur. Theologiam secũdum se euidentem esse, licet non prout est in nobis viatorib. Et ad hoc, vt in nobis sit verè scientia, sufficit, quod subalternetur sciẽtię euidenti Dei, & beatorum. Nam euidentia est de ratione sciẽtię in se, vel in sua subalternanti, cui potest continuari. Secundò respondetur, quòd non est de essentia scientiæ euidentia: nam euidẽtia in scientia requiritur pp certitudinem, & cum nostra Theologia certissima sit, hinc fit, quod sit vera scientia, licet non sit euidens. Est autem sciẽtia, quia procedit ex rationibus formalibus ad minus, & discursu quodam elicit cõclusiones certas, & infallibiles.

Ad confir. Ad confirm. variè solet responderi. Et prius est aduertendum, Incarnationem non esse obiectum specificatiuum scientiæ alicuius, sed de illa in Theologia fieri sermonem in ordine ad obiectum specificatiuum. Nam Deus est obiectũ specificatiuum scientiæ Theologiæ, vt asserit Doctor noster, & Ecclesiæ, 1. p qõ. 1. ar. 8. Scientia de Incarnatione non differt specie ab illa scientia, quæ de Deo tractat, quæ est Theologia: sed eadem Theologia, quæ tractat de Deo, tractat de Incarnatione Verbi Dei. Ex quo sequitur prima solutio, quod Theologia est scientia tractans de Incarnatione, non vt de obiecto specifico, & formali, sed vt de obiecto materiali, ĩ ordine ad suũ obiectum formale. Et non est inconueniens, quod sit cognitio scientifica de aliquo singulari indirectè, & reflexè, vt stat sub illa ratione specificatiua: sicut scientia, quæ tractat de homine, tractat etiam de hoc homine reflexè, & indirectè. Sed hæc solutio non multum placet. *Exponitur mens D. Thomæ.* Secunda solutio est, quod, cum D. Th. dicit de singularibus, illa, vt stant sub diuina reuelatione, posse esse scientiam, accipit scientiam pro cognitione certa, & infallibili. Non verò loquitur de scientia, prout est habitus acquisitus per demonstrationem, quia singularia, vt sic, nullas proprietates scibiles habent præter proprietates suorũ vniuersalium. Secus est in Deo, qui propter

suam infinitam essentiam singularem habet propria attributa de ipso, per rationem formalem ipsorum demonstrabilia. Quamuis pro hoc statu sub ratione vniuersali cognoscatur à nobis. Tertiò respondent aliqui, quod de Incarnatione in communi habetur scientia, quia de potentia Dei absoluta potuerunt esse plures Incarnationes, vt, si Pater fieret homo, & Spiritus Sanctus similiter. Vnde ita agimus modò de Incarnatione, sicut de aliquo communi. Sed iam excedimus limites logicales.

Ad 6. Ad sextum respondet D. Tho. 1. p. q. 14. art. 1. sol. ad 1 & 2. Vide ibi Caiet. & M. Bañes. Angeli autem vnica cognitione cognoscunt, hominem esse risibilem, quia est rationalis: non verò per diuersas cognitiones. Sed ex parte rerum cognoscit, hominem esse talem, quia habet talem essentiam. Et hoc sufficit ad rationem scientiæ. Non autem est necesse, quod cognitio, qua cognoscitur, esse rationalem, sit caussa cognitionis, qua cognoscitur esse risibilem, quia hoc solum habet locum in cognoscentibus discursiuè. Cognoscunt itaque in re, vnum esse caussam, seu rationē alterius, quod sufficit ad scientiam, licet non sit vna cognitio caussa alterius cognitionis.

QVÆSTIO XC.

Vtrum definitio propositionis immediatæ sit bona.

1. Argum. PRopositio immediata est, qua non est altera prior. Et videtur, hanc definitionē non esse bonam: Nam si aliqua esset propositio immediata, esset vtique illa, in qua prædicatur definitio de definito: sed hæc nō: ergo, &c. Probatur maior: quia definitio sine medio inest definito. Min. probatur: quia vna definitio demonstratur à priori per aliam: ergo non est immediata. Prob. conseq. quia vna immediata propositio non est à priori demōstrabilis, cum non habeat aliam propositionem priorem. Sed antecedns prob. quia definitio materialis demonstratur per definitionem formalem, vt asserit D. Tho. hoc lib. lect. 4. Si dicas, quod est demonstratio à posteriori, contra: nam cum explicet vtraq; definitio rei essentiam in se, vna alterius effectus esse non potest.

2. Argum. Secundò: Hæc propositio, homo est intellectiuus: est immediata, quia prædicatum sine medio conuenit subiecto, & tamen hæc propositio, homo est rationalis, est prior illa, quia essentia prior est passione, & ita propositio significās essentiam prior est propositione significante passionem. Si dicas, quod est immediata: contra: est demonstrabilis: ergo non est immediata. Prob. antecedēs, quia hæc est demōstratio: omne animal rationale est intellectiuum: homo est animal rationale: ergo intellectiuum.

Decisio quæstionis.

1. Concl. CONclusio: Optimè Arist. definiuit propositionem immediatam, dicendo, illā esse, qua non est altera prior. Hanc autem conclusionem sic explicat D. Tho. lectio. 5. Nam demōstratio procedit ex prioribus: quandocunque igitur aliqua propositio est mediata, id est, habens medium, per quod demōstretur prędicatum de subiecto, oportet, quod priores ea sint propositiones, ex quibus demonstretur: nam prędicatum conclusionis per prius inest medio, quam subiecto, cui etiam per prius inest mediū, quam prædicatum. Relinquitur ergo, quod illa propositio, qua non sit altera prior, sit immediata, v. g. hæc propositio non est immediata, omne animal rationale est volitiuum, quia mediat inter illam, & aliam, vbi ponitur subiectū, ista, omne intellectiuum est volitiuum: nam ita fit demonstratio in primo modo primæ, omne animal rōnale est volitiuum: omnis homo est animal rōnale: ergo omnis homo est volitiuus. Prima nō est immediata, quia mediat ista, omne animal intellectiuū est volitiuū, & est medium, per qđ demonstratur. Itaque propositio *Definitur propositio immediata.*

Digitized by Google

tio immediata est illa, quæ caret medio, per quod a priori demonstretur, quando, scilicet, inter subiectum, & prædicatum non est medium, per quod demonstratur.

2. Conclus. Principia immediata sunt duplicia.

Secunda conclusio. Propositiones, seu principia immediata sunt in dupli ci differentia. Quædam dicuntur dignitates, & maximæ propositiones: quædã dicuntur positiones. Hæc conclusio est D.Th. vbi supra. Dignitates sunt; quodlibet est, vel non est; omne totum est maius sua parte, de quibus agitur 4. Metaphysic. text. 9. lectione sexta, apud Diuum Thomam. Et ita dicuntur, quia nemo eis mente contradicere potest, sed dignæ sunt, vt propter seipsas illis assẽtiamur, quibus necesse est, vt fiat demonratio, actu, vel virtute assentiri, nec ingrediuntur formaliter demonstrationẽ, sed virtualiter, quia in virtute illarum assentimur demonstratæ conclusioni. Aliqui censent, non esse necesse, quod præcesserit aliquis actus circa illa, sed sufficit, quod natura sit taliter instituta, vt actum dissentiendi circa illa habere non possit, quod est virtualiter assentiri. Sed certè, saltem circa illud principium, quodlibet est, vel non est, necessarium est demonstratorem habuisse actum; quia sicuti est necesse, cognitionem entis præcedere ad reliqua cognoscenda, quia est obiectum intellectus; ita est necesse, vt præcedat cognitio illorum vniuersalissimorum principiorum, quia virtute, & ratione illorum omnib. assentitur. Positiones dicuntur definitiones rerum, & alia huiusmodi, & istę sufficiunt, si sciantur in ipsa demonstratione: nec est necesse, ante habuisse illarum cognitionem. Positiones dicuntur alio modo propositiones, quæ in alia scientia monstrantur veræ, & præmittuntur ex illa, vt, à quolibet puncto in quodlibet punctum, est suppositio mathematica. Et Philosophus probat esse veram, quia duo puncta non sunt immediata.

Obiectio. Et si fiat argumentum: Positio debet significare verum; sed definitio non est huiusmodi: ergo non est positio. Probatur minor: quia pertinet ad primam operationem intellectus.

Solutio. Respondet D. Thom. dupliciter. Primò, quod Arist. in subdiuisione non sumit propositionem, sed principium. Vt sit sensus, principiũ aliud est definitio, &c. Et definitio benè potest esse principium demonstrationis. Secundò respõdetur, quod positio, licet non sit propositio actu, benè tamẽ in virtute, quia cognita definitione apparet, definitionem de subiecto, seu de definito verè prædicari.

3. Conclus. Tertia conclusio. Principia, de quib. locuti sumus, sunt magis nota, quam cõclusio. Hæc est D.Tho. lect. 6 & Aristot. ibidem. Et prob. quia conclusio est nota propter præmissas: ergo magis notæ sunt præmissæ. Prob. conseq. quia, propter quod vnumquodque tale, & illud magis: vt, si amamus proximũ propter Deum, magis amamus Deum.

Explicatio illius, propter quod vnũquodque tale, &c. Hanc autẽ maximam sic explicat D. Tho. lect. 6. huius lib. vbi sic dicit; Attendendum est autem circa hãc rationem, quod caussa potior est effectu suo semper: quando ergo caussa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de caussa, quam de effectu, sicut ignis est magis calidus, quã ea, quæ per ignem calefiunt. Quandoq. verò caussa, & effectus non conueniunt in nomine, & tunc, licet nomẽ effectus non conueniat caussæ, tamen conuenit ei aliquid dignius, sicut etsi in sole calor non sit; est tamen virtus in eo quædam, quæ est principium. Caloris nomẽ accipitur hic à D.Th. pro ratione etiam importata per nomen. Vbi aduerte mirabilem explicationem illius maximæ. Nam si nomen & ratio nominis inueniatur in effectu, & caussa potiori modo in caussa reperitur; quia semper caussa est potior suo effectu. Si verò solum ratio reperiatur in effectu, & non in caussa, reperietur in caussa aliqua alia virtus potior virtute effectus, & magis perfecta, sicut aer calefit à sole, & non licet inferre: ergò magis calidus est sol: sed benè infertur; ergo habet virtutem potiorẽ calore, & quæ eminenter calor fit.

Alia explicatio ex D. Tho. Aliã etiam habet expositionem singularem Angelicus Doctor 1. p. q. 87. art. 2. ad 3. vbi sic dicit. Ad tertium dicendũ, quod, cũ dicitur, propter quod vnumquodq; tale, &c. veritatem habet, si intelligatur in his, quæ sunt ordinis vnius, puta

in vno genere caussæ, vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter vitam; sequitur, quod vita sit magis desiderabilis, quia vtraque desideratur in genere caussæ finalis. Si autem accipiantur ea, quæ sunt diuersorum ordinum, non habet veritatem: vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter medicinā, non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis; quia sanitas est in ordine finium, medicina in genere efficientium caussarum: ita si accipiamus duo, quorum vtrumque sit per se in ordine obiectorum cognitionis, illud, propter quod aliud cognoscitur, erit magis notum: sicut principia conclusionibus: sed habitus vt sic, non est de ordine obiectorum, nec species. Et ita non valet ista consequentia: obiecta cognoscuntur propter habitus; & propter species: ergò magis cognoscuntur habitus, & species: quia obiecta per habitus, & species cognoscuntur, tanquam per dispositiones, & formas, & non vt obiecta, quæ cognoscuntur vt fines potentiarum. Vnde consequentia non valet. Eandem explicationem habet 3. p. q. 88 ar. 3. ad 2. vide 5. expositionē, 1. Sent. d. 12. ar. 2. ad 1. vbi sic dicit. Ad secundū dicēdum, quod dictum Philosophi; propter quod vnumquodque tale, &c. intelligitur, quando illud, quod conuenit alicui propter aliud, est diuersum in vtroque, & præcipuè, quando vnum est caussa alterius essentiali ordine caussæ: tunc enim caussalitas sua est respectu totius speciei, & non vnius indiuidui tantum, sicut calor est magis in igne elementari, quā in corpore mixto, quia propter ignem est in corpore mixto. Sed quamuis Filius habeat à Patre hoc, quod spiret Spiritum Sanctum; nihilominus tamen non est hoc diuersum in Patre & Filio, quia eandem virtutem spiratiuā, quam Pater habet, Filio communicatur. Et ideò per illam æqualiter Pater & Filius Spiritum Sanctum spirant, etsi etiam non esset vna numero, sed specie tantum: ratio non valeret: sicut patet in vniuocis generationibus. Non enim pater Socratis plus influit in filium Socratis, quam Socrates. Vide D. Tho. 2. dist. 15. q. 2. art. 2. ad 4. & 4. d. 41. art. 1. quæstiun. 1. ad 2. Vide etiam explicationem huius maximæ in Soto, & Caiet. in hoc ca. Vide quoque D. Th. lect. 6. Vtrum verò propositio per se nota & immediata idem sint, inferius videbitur.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod, quia caussæ sunt sibi inuicem caussæ, & hac ratione induunt etiam rationem effectus, quando vna definitio demonstratur per aliam, vt materialis per formalem, vel finalem, est demonstratio à priori, vel saltem reducitur ad illam, quia definitio, quæ datur per caussam finalem, est ratio definitionis, quę datur per caussam materialem, & mediū probans ipsam; Per hoc enim oportet domum fieri ex lapidibus, quia est operimentum protegens nos à frigore, & æstu. Ita D. Tho. lib. isto, lectione 4. quia caussæ sunt sibi inuicem caussæ in diuerso genere. *Ad 1.*

Ad secundum dicetur lib. 2. vbi hoc sedem propriam habet. *Ad 2. arg.*

QVAESTIO XCI.

Quid sit propositio per se nota.

CIrca caput. 3. libri 1. hæc quæstio disputanda est. Definitionē propositionis per se notæ apertè satis noster Angelicus Doctor multis in locis constituit, & hic, & 1. p. q. 2. ar. 7. vbi ita dicit: Contingit aliquid esse per se notum dupliciter. Vno modo secundum se, & non quoad nos: alio modo secundum se, & quoad nos. Ex hoc enim aliqua propositio est per se nota, quòd prædicatū includitur in ratione subiecti, vt, homo est animal: nam animal est de ratione hominis. Si igitur notum sit omnibus de prædicato, & de subiecto, quid sit, propositio illa erit omnibus per se nota, vt patet in primis principiis demonstrationum, quorum termini sunt quædam communia, quæ nullus ignorat, vt ens, & non ens, totum, & pars. Si autem apud aliquos notum sit de prædicato,

dicato, & subiecto, quid sit, propositio quidem, quantum in se est, erit per se nota, non tamen apud illos, qui prædicatum & subiectum ignorant propositionis. Et ideò ait Boetius, esse propositiones per se notas apud sapientes tantum, vt, incorporalia in loco non esse. Dico ergò, quod hæc propositio, Deus est, quantum in se est, per se nota est, quia prædicatū est idem cum subiecto. Deus enim est suum esse, vt infra patebit. Sed quia nos non scimus de Deo, quid est, non est nobis per se nota. Sed indiget demonstrari per ea, quæ sunt magis nota, quoad nos, & minus nota, quoad naturam, scilicet, per effectus. Hæc clarissima doctrina, & per se nota ab aduersariis Diui Thomæ antiquis & modernis impugnatur his argumentis.

1. Argum. Primò. Hæc propositio, homo est intellectiuus, est per se nota, & tamen prędicatum non includitur in ratione subiecti: ergo malè definiuit D. Thom. propositionem per se notam. Maior probat. quia non habet medium, quo notificetur, & probetur eius veritas, quia prædicatum sine medio conuenit subiecto.

2. Argum. Secundò. Hæ propositiones, quodlibet est, vel non est: omne totum est maius sua parte, sunt per se notæ, & prædicatum non includitur in ratione subiecti: nam esse maius sua parte non includitur in ratione totius, nec esse vel non esse in ratione cuiuslibet rei: ergo, &c.

3. Argum. Tertiò. Omnis propositio per se nota ex propriis conceptibus cuilibet illos habenti, est per se nota: sed quælibet propositio, quam dicitis per se notam, est huiusmodi: ergò. Prob. minor, qa quilibet formans hanc propositionem, verbi gratia: Deus est, habet proprios illius conceptus, aliàs non à posteriori esset illi nota, quia non habet proprios illius conceptus, & ita non cognoscit illam, proprii enim conceptus haberi debent, vt aliqua propositio cognoscatur.

Et confirm. Nam conceptus sunt rationes cognoscendi propositiones: si ergò habens in mente hanc propositionē Deus est, habet conceptus proprios illius, & iam erit illi per se nota: si non habet non cognoscit illam. Quia per conceptus alienos non cognosco ego talam propositionem: nam per conceptus leonis & fortis non cognosco ego animal rationale.

4. Argum. Quartò. Definitio est alius terminus à definito: ergò propositio per se nota non est illa, quæ ex propriis terminis cognoscitur. Antecedens patet: quia definitio est medium in demonstratione, & non definitum, ergo est alius terminus. Vide alia argumenta in Soto, & in Caiet. in præsenti Capite.

Praambula ad quaestionem.

Varia asserta Molina. Molina, vt discedat, à D. Thoma, sicut illi est in more, sicut & aliis eiusdem farinæ doctoribus, prima parte quæst. 2. art. 1. hæc dicit primò, rem significatam per hanc propositionem: Deus est, si secundum se consideretur, & non vt his, vel illis terminis significatur, aut his, vel illis conceptibus concipitur, esse quidem per se notam, idest ex suis extremis cognosci posse, quomodo à beatis cognoscitur, nobis autem, qui confusè in hac vita apprehendimus extrema, & per respectum ad creaturas, solum a posteriori, & per discursum esse cognosci. *1. Assertio.* Dicit secundò, quod si loquamur de propositionibus, quoad sua significata, vt tamen propositionibus ipsis significantur, tunc non habere locum diuisionem propositionis in per se notam, quoad se, & quoad nos, & in per se notam, secundum se tantum. *2. Assertio.* Nam res, quatenus per talem propositionem significatur, & vt à nobis concipitur confusè & imperfectè, nec secundum se, nec quoad nos, est per se nota. Quando verò res significatur ita distinctè, vt intelligatur, prædicatum esse in ratione subiecti, & quoad se, & quoad nos, est per se nota. Vnde infert, quod, cum in rebus secundum se nulla sit propositio, sed solum, vt apprehenduntur ab intellectu, aut his, vel illis vocibus significatur, fit, vt nulla sit propositio per se nota secundum se,

quæ

Digitized by Google

quæ non sit etiam nota nobis. Et probatur: nam alia propositio est, quia extrema concipiuntur distinctè, & sufficienter, vt ex terminis prædicatum conspiciatur conuenire subiecto ab ea, qua non ita id conspicitur, esto, quod res, quæ vtraque propositione significatur, eadem sit. Et ita D. Thom. hic locutus est de propositione, quod ad rem significatam dumtaxat, & non vt his vel illis terminis significatur. Et ita dixit, dari propositionem per se notam secundum se, & non nobis, tametsi minus propriè locutus sit: ita de Doctore Ecclesiæ loquitur iste Doctor Molinarius, seu de Molina, commentator eius.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. Prima conclusio. Optimè definitur à Diuo Thoma propositio per se nota, & est illa, cuius prædicatum est in ratione subiecti. Hæc conclusio habet duas explicationes apud veros Thomistas. Prima, quod dicatur propositio per se nota illa, cuius prædicatum clauditur in ratione subiecti, vt pars ipsius rationis, vel vt idem cum ratione subiecti. Nam hæc propositio scripta & mentalis, homo est animal, per se nota est, quia animal est in ratione & essentia subiecti, vt pars ipsius. Similiter ista est per se nota, homo est animal rationale, quia est ratio subiecti; secunda explicatio est, quod illa propositio sit per se nota, cuius prædicatum est in ratione subiecti, vel consequitur immediatè ad rationem subiecti. Et ita ista est per se nota, homo est intellectiuus; quia, quamuis intellectus nô sit hominis definitio, nec pars definitionis, consequitur immediatè ad hominis rationem, & ex eadem ratione, qua probatur, illam propositionem primam esse per se notã, probatur ẽt, istam secundam esse per se notã, quia vtraq; propositio per se nota cẽsetur ex eo, quod medio caret, qđ demonstretur.

Probat. Probatur conclusio: nam illæ propositiones sunt per se notæ, quæ non habent aliam propositionem, per quam manifestentur: nam tunc non ex alio, sed ex se habent rationem suæ notificationis: sed supra dictæ propositiones, & omnes per se notæ sunt huiusmodi: ergo, &c. Mai. profectò ex terminis patet. Lumen enim propterea dicitur per se visibile, quia non eget alio, vt videatur: ergò, si propositio non eget alio, vt cognoscatur, sed ex suis obiectis significatis est cognoscibilis, erit per se, & ex se nota, & non ex adminiculo alterius propositionis. Sed minor probatur: Nam subiectum & prædicatum huius propositionis, homo est animal rationale (& loquimur de subiecto & prædicato obiectiuè,) in re non distinguuntur, sed sunt idem, & idem est de hac: Deus est: ergò cognito subiecto statim cognoscitur prædicatum, quia sunt idem, & non est necesse aliud medium cognoscere, vt ratione illius intelligamus, prædicatum conuenire subiecto, & ita propositio est per se nota. Sed hæc propositio; homo est volitiuus, etiamsi videantur res, non est per se nota, quia eget noster intellectus alio medio ad cognoscendum veritatem illius, scilicet, cognoscere, hominem esse intellectiuum, quod est medium, ratione cuius prædicatum volitiuum subiecto conuenit. Est ergò propositio per se nota illa, quæ per se cognoscitur, & non per aliam propositionem. Ex quo sequitur, quod, quando propositio significat quidditatem aliquam, *Corollar.* & illa non est omnibus nota, etiam ipsa propositio non est omnibus nota. Nam, quamuis esse includatur, seu sit essentia Dei, & qui videret Deum, cognosceret hanc propositionem sine alia media propositione, seu ratione ex parte obiecti cogniti, quia est idem esse Dei, quod eius essentia realiter, & formaliter, & magis, quam homo est idem sibi, quia tamen in hac vita non cognoscimus Deũ quidditatiuè, illa propositio, licet sit per se nota, hoc est, quantum est ex ratione significata obiectiuè, non egens alio medio, quo cognoscatur, si res significata in se videretur: tamen quoad nos pro statu cognoscentes Deum non est per se nota, quia non videmus subiectum, nec quidditatiuè cognoscimus. Vnde eget noster intellectus medio aliquo

quo

Digitized by Google

quo, vt prædicatum subiecto conuenire sciamus. Et ita ista propositio est demonstrabilis. Hanc doctrinam asserit D.Thom.in hoc lib.lectio.5.Vnde illa propositio secundum se dicitur nota; quæ non eget medio cognoscendi extrema secundum se, vt intelligatur prędicamentum cõuenire subiecto. Et cum dicimus extrema secundum se, noluimus dicere, vt ignoranter intellexit Molina, quod sint extrema in rebus, sine ordine ad propositionem, & conceptus nostros, sed volumus dicere, quod significata, quæ sunt modò significata harum propositionum: Deus est; homo est animal rationale, si quidditatiuè cognoscantur, non egere medio, vt intelligamus, prædicatum cõuenire subiecto. Hæc autem; homo est volitiuus, egere medio, vt intelligamus, prædicatum conuenire subiecto, etiamsi quidditatiuè intelligam subiectum. Ex quo sequitur rursus, illam propositionem secundum se, & quoad nos esse per se notam, quæ nec secundum se, nec quoad nos eget medio, vt prædicatum intelligamus conuenire subiecto, vt est ista; quodlibet est, vel non est; omne totum est maius sua parte.

Reijcitur Molina.

Corollar.

2. Conclu. 1. Dictum Molina refellitur.

Secunda conclusio. Falsum est primum dictum Molinæ, in quo dicit, rem significatam per se notam esse, si secundum se spectetur, & non prout his terminis, vel conceptibus significatur. Et reddit rationem, quia ex suis extremis cognosci potest. Probatur; quia Deus ex se nõ habet extrema, nisi prout propositionibus significatur: ergò, licet sit per se notus, seu ex natura maxime cognoscibilis, quia est maximè ens, non hoc habet secũdum se, quia ex suis extremis cognosci posset, quia extrema non sunt nisi in ordine ad propositionẽ significantem illa extrema.

3. Concl. Excluditur 2. assertam Molina.

Tertia conclusio. Secundum dictum Molinarii huius Doctoris etiam falsum est, & aduerte, quod, vt propositio dicatur per se nota secundum se, non debet referri ad hos, vel illos conceptus, sed debemus accipere ipsam propositionem, secũdum quod refertur ad suũ significatum. Nam propositio est oratio verũ, vel falsum significans. Et quando cognito subiecto perfectè, & quidditatiuè cognosceretur prædicatum, quia est in ratione subiecti, illa diceretur propositio per se nota secundum se. Quando verò cognito subiecto non cognosceretur prędicatum cõuenire subiecto, ex ipsa ratione subiecti, sed egeret medio aliquo, vt intelligeretur conuenire subiecto, diceretur propositio nõ per se nota, sed demonstrabilis. Et quia pro hoc statu nos non cognoscimus Deum quidditatiuè, quamuis ista propositio, Deus est, sit per se nota secundum se, hoc est, referendo illam ad sua significata quidditatiuè cognita, non tamen est nobis per se nota, quia non cognoscimus Deum quidditatiuè. Itaque referẽdo illam ad homines imperfectè cognoscentes Deum, prædicatum conuenire subiecto, demonstratur per effectus, referendo illam ad suum significatum, est secundum se per se nota. Esse autem per se notam secundum se non tollit, quin nobis sit demonstrabilis. Et Molina Aureolum sequens fuit hallucinatus. Vide Caiet. & Soto hic, & Bannes 1. par. quæst. 2. artic. 1. qui optimè rem hanc versant.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur ex prima conclusione. *Ad 1. arg.*

Ad secundum respondetur, quod hoc distinctum ens, vel non ens cadit in definitione cuiuslibet rei. Et idem est dicendum de parte, quæ cadit in ratione totius: nam totum est quod habet partes. Secundò respondetur, quod supra dicta, vel sunt de ratione eorum, de quibus dicuntur, vel saltem consequũtur immediatè ad rationes eorum, de quibus dicuntur: ita vt sine aliquo medio conueniant, & hoc sufficit ad rationem propositionis per se notæ. *Ad 2.* *2. Solutio.*

Ad tertium respondetur, quod omnis propositio per se nota, ex propriis conceptibus obiectiuis, cuilibet cognoscenti illos conceptus est per se nota, non tamen quælibet propositio per se

nota

nota cognoscitur secundum conceptus obiectiuos quidditatiuè, vt patet de propositione mentali: Deus est, quæ de se est nota per se, non tamen habenti illam; quia non cognoscitur obiectum quidditatiuè, sed connotatiuè, & per conceptus creaturarum. Et per hoc patet ad confirmationem: Nam conceptus obiectiuos habere perfectè, est cognoscere illos quidditatiuè, & ita cuilibet habenti illos, sic hæc propositio, Deus est, est per se nota, non tamen habenti conceptus illius connotatiuos, & pro hoc statu imperfectè cognoscenti.

Ad confir.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod est medium ad demonstrandam secundam passionem de subiecto, non autem est medium, quod definitio ipsa conueniat subiecto, quia hoc est impossibile. Cum ergò dicimus, propositionem per se notam esse illam, quæ ex propriis terminis cognoscitur; hoc vult dicere communis opinio, quod cognoscitur sine alio medio, ratione cuius intelligamus prædicatum conuenire subiecto.

QVÆSTIO XCII.

Vtrum vera sint, quæ Aristot. docet in hoc cap. 4 de modis per se.

1. Argum. ET videtur, quod non. Quia ista propositio: Deus est actus purus, est de omni, cum sit per se, & non singularis, & tamen nec actu, nec aptitudine eius subiectum habet partes subiectiuas, & similiter eius significatum, nec mensuratur, nec est mensurabile temporum differentiis: ergo malè dicit, quod propositio de omni debet pro omni tempore competere omnibus suis inferioribus.

2. Argum. Secundò, contra primum modum dicendi per se: Subiectum ponitur in definitione proprii accidentis, & tamen non prædicatur in primo modo perseitatis: ergo malè dicit Aristot. quod in primo modo sunt definitiones, vel ea, quæ in definitionibus ponuntur. Si dicas Aristot. debere intelligi de his, quæ ponuntur in definitione in recto, & non in obliquo; contra: nam expressa Aristot. & D. Thom. ponunt exempla de lineis, & punctis respectu trianguli. Vnde ita dicit Sanctus Doctor, lectione decima. Et hoc, quod dicit, quod per se sunt, quæcunque insunt in eo, quod quid est, id est, in definitione indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in definitione trianguli ponitur linea, vnde linea per se inest triangulo.

Solutio.

Replica.

3. Argum. Tertiò, contra secundum modum: Nã ista est per accidens, animal est homo, quia non est de omni, & tamen subiectum ponitur in definitione prædicati: ergo malè dicit Aristot. secundum modum per se esse, quando subiectum ponitur in definitione prædicati. Similiter ista est per accidens, animal est rationale, & subiectum ponitur in definitione prædicati: ergo, &c.

4. Argum. Quartò, contra tertium modum: Nã homo prædicatur de subiecto; & tamen est in tertio modo perseitatis: ergo malè dicit Arist. tertium modum perseitatis non esse modũ prædicationis. Probatur minor, quia est ens per se, & tertius modus perseitatis est modus essendi.

5. Argum. Quintò contra quartum modum Nã iste modus coincidit cum secundo: ergo malè distinguitur. Probatur antecedens: quia ista; homo est risibilis, est in vtroque modo perseitatis. Dices, quod est in illis secundum diuersas rationes. Contra: quia est in secundo modo perseitatis, quatenus profluit ab essentia, sed eadem ratione est in quarto: ergò eadem ratione est in vtroque: & ita alter illorum superfluit.

6. Argum. Sextò. Hæc propositio, Iugulatum interiit, est contingens, & tamen ponitur in quarto modo perseitatis: ergo malè iste quartus modus ad demonstrationem conficiendam, quæ necessariam connexionem dicere debet, constituitur. Maior patet, quia nulla connexio per se importatur in supra dicta propositione, sed totum est merum accidens.

Deci-

Digitized by Google

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRima cõclusio. Dici de omni prioristicè est prædicatum ita affirmari de subiecto, vt nihil sit subsumere sub illo, de quo non affirmetur prædicatũ, siue talis prædicatio cõtingens fuerit, siue necessaria; vt hæc propositio: oīs homo vigilat, est de oī prioristicè, quia ad formã syllogismi, de qua agitur in libris priorum, satis est, quod præmissæ regulẽtur per dici de oī hoc modo, aut per dici, de nullo, si propositio fuerit negatiua. Vide Magist. Soto lib. 5. Summularum. Et quia hoc ad priorem resolutionem pertinet, nõ est hic amplius tractandum. Dici de omni posterioristicè est prædicatum affirmari verè de omni supposito subiecti, & pro omni tempore: siue affirmatiuè, si habuerit inferiora, siue negatiuè, seu quantum est ex parte sua, si non habuerit illa, quia prædicatum, quantũ est ex parte sua, affirmaretur de omni supposito subiecti, si essent hæc supposita, & pro quolibet tempore, si supposita tempore mensurarentur. Vel explicemus hoc ita, quod dicatur de omni propositio illa, in qua nullum datur subiectum, de quo prædicatum non affirmetur, nec vllũ tempus, in quo prædicatum non conueniat subiecto. Et hoc sufficit pro dici de omni posterioristicè, & sufficit, quod prædicatũ affirmetur pro omni tẽpore, quo natũ est inesse subiecto. Vnde hęc ꝓpositio: in vere sunt tonitrua, est de omni, quia prædicatum conuenit subiecto pro omni tempore, quo aptum est competere, scilicet, pro vere omni, & pro omni vere non semper, sed vt in plurimum: quia dici de omni posterioristicè habet latitudinem, sic adeò, vt Caiet. dicat de omni posterioristicè, analogicè dici de dici de omni pro omni subiecto & tempore, & de dici de omni certis temporibꝰ à natura statutis, & de dici de omni, vt in plurimũ illis temporibus statutis. Quia dici de omni absolutè & simpliciter participat rationẽ de dici de omni; dici verò de omni certis tẽporibus, & vt in plurimum, secundum quid. Sed ego dico, dici vniuocè, & solum esse differẽtiam penes magis, aut minus intra eandem rationem formalẽ: nam essentiam dici de omni posterioristicè est necessariò affirmari prædicatum de subiecto, pro omni contento sub illo. Quod verò sit pro omni subiecto, & tempore, vel pro omni tempore statuto a natura, & vt in plurimum, sunt gradus huius, quod est dici de omni. Simpliciter autem saluatur dici de omni in quolibet supra dictorum, quia quodlibet illorum sufficit ad demonstrationem faciendam, & non fit demonstratio, nisi in propositionibus de omni posterioristicè.

Secunda conclusio. Modi per se optimè sunt assignati ab Arist. Sed aduerte pro intelligenda conclusione ex Magistro Sancto, 1. poster. lect. 10. hanc præpositionem, Per, denotare caussæ habitudinem. Et aliquando designat habitudinem caussæ formalis, vt quando dicimus, corpus viuere per animam; nã anima est forma hominis. Quandoq; verò designat habitudinẽ causæ materialis, vt, quando dicimus, corpus coloratum esse per superficiem. Nam superficies est proprium subiectũ, & immediatum coloris. Designat etiam caussam efficiẽtem, sicut cum dicimus, aquam calescere per ignem. Et sicut hæc propositio, Per, designat caussam, & habitudinem caussæ, quando aliquid extrinsecum est caussa eius, quod attribuitur subiecto, vt, quando dicimus, aquam calescere per ignem. Ita dicit habitudinem caussę per se, quando subiectum est caussa eius, quod illi tribuitur, vt, quando dicimus, hominẽ per se esse risibilem, quia esse risibile homini per se cõuenit, non per aliquid extrinsecum. Itaq; hæc dictio, per se, denotat in præsenti, aliquid alicui cõuenire, & nõ ratione alterius, sed ratione ipsius subiecti, cui tale prædicatum tribuitur. Cum igitur aliquid alicui tribuitur pertinẽs ad formam, & essẽtiã rei, est in primo mõ perseitatis. Et qa definitio significat formã, & essentiã rei, omnia illa ad primum modum perseitatis pertinẽt, quæ sunt definitio, vel pars definitionis. Vnde hæc, homo

2. Conclu.

Per multipliciter accipitur.

1. Modus dicẽdi per se quid sit.

mo

mo est animal rationale, est in primo modo perseitatis: quia esse animal rationale conuenit homini ex propria forma, & essentia: & ita per se, non per aliud, nec accidentaliter. Secūdus modus perseitatis est, quando hæc propositio, Per, designat habitudinem caussæ materialis, prout, scilicet, aliquid, cui tribuitur, est propria materia, & proprium subiectum ipsius. Nam proprium subiectum debet poni i definitione accidētis: quia esse accidentis dependet à subiecto. Vnde definitio accidentis explicās esse & essentiam ipsius, debet continere in se subiectum. Et ita secundus modus dicendi per se est, quando subiectum ponitur in definitione prædicati, quod prædicatum est proprium subiecti accidens. Sicut risibile per se in secundo modo prædicatur de homine: quia homo ponitur in definitione risibilis, vt proprium subiectum: est enim risibile homo aptus ad ridendum. Quando verò aliqua accidētia, seu aliqua ad modum accidentium significata neutraliter insunt, idest, ita, vt nec ponantur in definitione subiectū, nec subiecta in definitione ipsorum accidentaliter insunt, & prædicātur. Sicut musicum & album prædicantur accidētaliter de animali: animal enim non ponitur in definitione musici, nec musicum in definitione animalis. Ex his poteris conscendere ad illas propositiones altissimas, vt, Deus est æternus, & similes, quæ reducuntur ad istum modum, quia in definitione æternitatis Deus ponitur, quia æternum est actus purus, cui nulla mutabilitas conuenit, & quamuis Deus non sit subiectum inhæsionis, nec materia respectu æternitatis, est tamē nostro modo intelligēdi præsuppositū ad æternitatem; æternitas enim in sua ratione Deum exigit, quod sufficit, vt ad secūdū modum perseitatis reducatur. Et quia dictio, per se, significat etiam aliquid solitariè existens, vt omnes modos perseitatis annumeraret Philosophus dicit, tertium modum perseitatis esse, quādo aliquid est per se existens, idest, non in alio existens, vt accidens eius. Et ita Petrus est in tertio modo perseitatis: quia est per se existens, & non in alio. Album verò non est per se existēs; quia, vt inquit D. Thom. eadem lectione; cum dico album, vel ambulans, aliquid aliud est, quod fit ambulans. Quæ sententia hāc habet explicationem, quod album formaliter acceptum dicit accidens in cōcreto, seu in subiecto: & ita denotatur aliquid aliud, cui inhæret existere, in quo album existat formaliter: & ita album formaliter non est per se existens. Et quamuis homo existat in Petro, per se existit, quia non existit in Petro, vt in eo, cui inhæreat, sed vt superius in suo inferiori.

2. Modus quid. *3. Modus.*

Quartus modus perseitatis est, cum hæc Per, dicit caussam efficientē, vel quācunque aliam. Et ita dicit Arist. quidquid inest vnicuique, per se ipsum, per se dicitur de eo. Quod verò non per seipsū inest, dicitur per accidēs de eo. Hæc enim est per accidens, ambulans interiit; non enim propter ambulationē interiit, sed hoc dicitur secundum accidens. Accidit enim, ambulantē interiisse. Hæc autem est per se, interfectū interiit: nā propterea, quod interfectum est, interiit, & nō est accidens, quod interfectū interierit. *4. Modus.*

Tertia cōclusio. Conclusiones demonstrationum includūt duplicem modum dicendi per se, secundū, scilicet, & quartum. Et probatur: quia propriè scibilia sunt conclusiones demonstrationum, in quibus prædicantur passiones de subiecto: sed propria subiecta non solum ponuntur in definitione accidentium, vt subiecta, sed etiam sunt caussæ eorum propriæ: ergo conclusio demōstrata est in 2. & 4. modo per se. Prob. ma. Nā principia demonstrationum sciuntur habitu primorum principiorum; nam definitiones sunt principia, quæ ad intellectū pertinent. Mi. prob. quia illa propositio est scita; homo est volitiuus, in qua prædicatum prædicatur de subiecto proprio, & quod est simul propria illius caussa. Nō enim ad aliquid aliud, quam ad hominem risibilitas, consequitur: sed contra; nam de ente demōstratur, quod sit bonum, & tamen ens non est caussa bonitatis, quia est idem realiter, & formaliter cum illo. Et idem argumentum fit de attributis diuinis. Respondetur, quòd, cum dicimus, quod est in quarto modo perseitatis propositio, in qua effectus prædicatur de propria caussa accipitur *3. Conclus.*

cipitur caussa, vel formaliter, vel pro ratione essendi, quæ à Caiet. vocatur caussa virtualis; quia, si prædicatum posset habere caussam, illa esset: nam si bonitas posset habere caussam, illa esset entitas.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod, vt propositio sit de omni, sat fuerit, quod sit vniuersalitas negatiua, respectu temporum, & partium subiectiuarũ, idest, quod nulla pars subiectiua detur, de qua, & in qua prædicatum non affirmetur de subiecto; & ita est actus purus, quia non datur aliquid inferius Deo, & aliquod tempus, de quo, & pro quo non affirmetur de illo. Secundò respondetur quod virtualiter affirmatur; quod si per impossibile haberet partes subiectiuas, actus purus de illis affirmaretur, & si mensuraretur tempore, de illo pro quolibet tempore affirmaretur. Est autem imperfectio in subiecto scientiæ habere partes subiectiuas, quia ex hoc sequitur, subiectum esse saltem determinabile, quod dicit imperfectionem aliquam.

Ad 2. arg. Ad secundũ respondetur, quod qualibet pars definitionis eo modo, quo ponitur in definitione, prædicatur de definito primo dicendi per se modo. Si sit in definitione in recto, prædicatur in recto, si in obliquo, prędicatur in obliquo. Quando enim dicimus, simum esse nasũ curuum, nasum & curuum in recto prædicantur de simo, quod est definitum. Quando autem dicimus, quod simitas est nasi curuitas, prædicatur nasi in obliquo de simitate. Et si definias hominem physicè, quod sit constans corpore & anima, partes in obliquo prædicantur de definito. Nec iste modus dicendi per se est restringendus ad sola prædicata metaphysica, quæ habent rationem generis, & differentiæ. Nam omnis definitio, & pars definitionis, cum per se conueniãt subiecto per propriam formam, & essentiam subiecti, ad primum modũ perseitatis pertinent: Cum enim illæ partes affirmentur de subiecto, & non in aliis perseitatis modis, in isto necessario debent collocari. Et si dicas ex Arist. Infra, tex. 13. & 36. qui dicit, subiectum per accidens prædicari de accidẽti, vnde ista est per accidens; risibile est homo: ergo etiam ista; simus est nasus: & ita non erit in primo modo. Respon. Arist. accipere ibi per accidens, vt idem valet, quod per aliud. Et quia nasus non conuenit simo, nisi ratione subiecti, in quo est, ideò dicitur conuenire per accidens, idest, per aliud, non tamen per accidens, idest, accidentaliter. Caiet. respõdet, quod, quæcunque sint in definitione, prædicantur in primo modo, si res definiantur iuxta exigentiam suæ naturæ. Et quia accidentia, cum sint formæ, definiuntur conformiter ad suam naturam, quando in abstracto definiuntur, ideo partes, quæ in definitione accidentis in abstracto definiti ponuntur, prædicantur in primo modo dicendi per se. Et si arguas; ergo, cum dicitur, quòd simitas est nasi curuitas, nasi prædicatur de simitate in primo modo. Respondetur, quod adhuc debet intelligi supra dicta propositio alia limitatione, vt per se insint subiecto eo modo, quo in definitione cadunt, ita vt si in recto, aut intrinsecè ad definiendum sumantur, intrinsecè, & in recto de definito dicantur: Si autẽ vt additum & in obliquo, affirmentur de definito in primo modo vt additum, & in obliquo. Tertia solutio est, quod in isto primo modo est latitudo quædam: nam aliquæ propositiones reponuntur in illo propriè, & principaliter: & istæ sunt tam illæ, in quibus definitio, data de re secundum exigentiam, de definito prædicatur, vt, homo est animal rationale, quam illæ in quibus differentia conuertibilis prædicatur, vt homo est rationalis. Aliæ autem propositiones prædicantur propriè, & secundariò, vt illæ, in quibus reliquæ partes definitionis prædicantur, siue in recto, siue in obliquo, vt, linea est ex punctis, &c. Quãdã verò impropriè, vt defi[illegible]o, quæ non secundum rei exigent[illegible] datur, vt, cum, dicimus, simus est nasus curuus. Et ita non omnia in primo modo de definito eodem modo prædicantur. — Obiectio. — Solutio. — Obiectio. — Solutio.

3. Argum. 1. Solutio. Ad tertium aliqui respõdent, illã propositionem, animal est homo, etiamsi subie-

subiectum ponatur in definitione prædicati, non pertinere ad secundum modũ, quia est prædicatio indirecta. Isti autem modi dicendi per se præsupponũt, propositiones esse directas. Sed contra arguit Caiet. Nam contingit aliquando, aliquid esse in primo modo, & prædicari indirectè, vt, quando dicimus, risibile est homo aptus ad ridendum: & tamen homo indirectè prædicatur de risibili. Vnde respondet ipse, quod supra dictæ definitiones eo modo sunt per se, quomodo sunt necessariæ, & quia nõ sunt necessariæ in prædicato, sub distinctione sui oppositi sumpto, non sunt per se, nisi isto modo. Vnde ista est per se, animal est homo, vel non homo, sicut in simili, ista non est per se, animal est rationale, etiamsi sit directa, sed ista, animal est rationale, vel irrationale, sicut & ista nõ est per se, numerus est impar, sed ista, numerus est par, vel impar. Et quandò Arist. dicit: secundo modo per se insunt, quæcunque insunt aliis, quæ in ratione eorum insunt, &c. intelligitur per se insunt simpliciter, vel sub distinctione sui oppositi simpliciter, vt homo est risibilis, quia homo ponitur in definitione prædicati sub disiunctione, vt, numerus est par, vel impar; animal est homo, vel non homo: quia tũc ponitur subiectum in definitione prædicati, vt id, cui prædicatum necessariò conuenit. Et idem est de ista, animal est rationale, vel irrationale; & debet in isto modo perseitatis subiectum poni in definitione prædicati, vt additamentum. Soto respõdet, quod, quando subiectum ponitur in definitione prædicati, ita vt seruet rationem subiecti, est per se in secundo modo, & quia in ista, animal est homo, animal non seruat rationem subiecti: quia, cum sit genus, habet, quod sit prædicabile respectu hominis, quia est forma metaphysica: ideo non est in secundo modo: & idem dicit de ista, rationale est homo.

Impugn.

Alia Solutio.

Ista propositio animal est risibile, nõ est in secundo modo, quia non est de omni: non enim prædicatur risibile de omni animali; sicut ista, animal est rationale, quia rationale nec est de forma & essentia animalis, nec dicitur de omni animali, nec est in primo, nec secundo modo, Istæ verò homo est sensibilis, substantia est ens, sunt in primo modo: quia ad hoc sufficit, prædicatum esse de ratione subiecti, siue mediatè, siue immediatè: quia si solum genus immediatum, & differentia prædicarentur per se in primo modo, idem esset, propositionem esse per se, & immediatam, & per se, & per se primò. Quod est contra Arist. qui, postquam distinxit modos per se, adiecit, tãquam tertiam conditionem vniuersalis prædicati, quod cõueniret subiecto per se primo, idest, non per aliud. Propositio tamen immediata, & per se primò conuertuntur, vt, homo est rationalis, est immediata, & per se primò. Ista propositio; Petrus est rationalis, est in primo modo dicendi per se: & ista Petrus est risibilis in secundo, quidquid dicat Venetus citatus à Soto quæst. 5. 1. poste. Propositiones verò, in quibus vna definitio prædicatur de alia, sunt in primo modo perseitatis, saltem reductiuè, vt hæc; quod ordinatur ad protegendum à pluuia, debet constare parietibus & tecto, vel aliquo huiusmodi. Soto dicit, hanc esse in primo modo; rationale est sensibile: sed formaliter non est verum. Quia rationale non includitur in sensibili, nec vt pars definitionis, nec consequitur ad illud, vt passio, sed tamen res, quæ est rationalis, essentialiter est sensibilis, & ratione rerum connexarum posset concedi in primo modo, non ex forma significandi; illa autem, in qua passio superior prædicatur de inferiori, vt sensibile pro passione est risibile, non est etiam formaliter in secundo modo perseitatis, ratione iam dicta; benè tamen illa, in qua passio consecuta ad aliam prædicatur de illa, vt intellectiuum est volitiuum: nam consequitur ad hominis essentiam mediante intellectiuo. Quando autem passio superior de inferiori subiecto prædicatur, vt homo est sensibilis, istæ prædicationes sunt in secundo modo, quia cõueniunt subiecto ratione alicuius inclusi in illo, cuius sunt proprietates. Et quomodo iste secundus modus perseitatis etiam habeat latitudinem, vide Caiet. in hoc cap. circa secundum modum perseitatis.

Propositio immediata, & per se primò conuertuntur.

Ad

Digitized by Google

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod homo si consideretur, vt per se subsistens est in tertio modo: si vt affirmatur de Petro, reducitur ad primum modum.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod ea, quæ sunt in quarto modo, si præcisè considerentur secundum rationem illius modi, per accidens prædicantur, quia quartus modus non est modus prædicationis, sed caussalitatis. Vnde benè potest aliquid esse per se ĩ ratione caussalitatis, & per accidens in ratione prædicationis. Hæc enim propositio, calidum calefacit, si consideremus subiectum, & prædicatum secundum rationem caussæ, est per se, hoc est in illa effectus per se tribuitur propriæ caussæ, & caussa per se talẽ effectum producit. Proprius enim effectus calidi est calidũ facere: si verò consideretur secundum prædicationem, est per accidens, quia accidit calido, quod calefaciat, nec est eius essentia, nec propria eius passio: aliàs essent perpetuæ veritatis, nec posset intelligi calidum sine calore facto, si esset in primo modo, & si in secundo, ab æterno calefaceret, quia passio semper conuenit subiecto, & ab æterno esset verum dicere, calidum calefacit: sicut est verum dicere, homo est risibilis. Et ita calidum secundum existentiam, & calor secundum existentiam perpetuò coniungerentur: siquidem coniungerentur perpetuò secundum caussalitatem effectiuam: de cuius ratione est existentia. Et ita hæc prædicatio absolutè est quinti prædicabilis, calidum calefacit, quia præsupponit existentiam, quæ rei nõ essentialiter, nec vt propria passio conuenit, sed accidentaliter. Et ita illa prædicatio est accidentalis, quæ aliquid accidentale præsupponit. *Obiectio.* Et si dicas, hanc esse æternę veritatis, homo est risibilis, quæ est in quarto modo. *Solutio.* Respondetur, quod est ęternę veritatis, non quatenus est in quarto modo, sed quatenus est in secũdo prędicatur enim accidens de proprio subiecto, ad cuius essentiam consequitur: & ita est æternæ veritatis. Et quia proprium subiectum ẽt est propria caussa passionis, quia non potest risibilitas oriri ex alia caussa, quã ex homine, ideo est in quarto modo: sed non est æternæ veritatis: & per se in ratione prædicationis ex eo, quod est in quarto, sed ex eo, quod est in secundo.

Dissolutio alterius quæstionis. Ex dictis in hac quæstione sequitur illius quæstionis decisio, quæ solet disputari, *Contron.* an omnis propositio per se conuertatur in propositionem per seita, vt, si hæc sit per se, homo est animal, hæc etiam sit per se, animal est homo. *1. Opinio Soto.* Aliqui respondent negatiuè, quia propositio per se debet esse illa, in qua prædicatum directè prædicatur de subiecto; nulla autẽ propositio, in qua prædicatum se habet vt forma, & subiectum vt materia, conuerti potest in aliam, in qua id, quod se habebat vt materia, se habeat vt forma, & è conuerso: ergo intentum. Et hanc sententiam Soto in hoc ca. videtur sequi. *2 Opinio Caiet.* Caiet. verò in fine c. 4. dicit, omnem propositionem per se, quæ per se est ex terminis, conuerti in propositionem per se. Vocat propositionem per se ex terminis illam, cuius prædicatum ponitur in ratione subiecti, & subiectum in ratione prædicati. Et ideò hæc propositio per se in secundo modo, omnis homo est risibilis, vbi subiectum ponitur in ratione prædicati, conuertitur in hanc, risibile est homo, quæ est in primo modo perseitatis. Nam si definiatur risibile, debemus dicere, esse hominem aptum ad ridendum. Ista verò, homo est animal, est per se, & non conuertitur in per se, quia homo non est de ratione animalis. *Obiectio.* Et si dicas, quod hæc propositio, animal est homo, est per se, quia est conuertens illius, homo est animal: ergo, sicut vna est necessaria, ita & alia: quia in bona consequentia si antecedens est necessarium, & consequẽs debet esse necessarium. *Solutio.* Respondetur quod illa propositio, animal est homo, est necessaria nõ ex terminis: quia homo non ponitur in ratione animalis: est tamen necessaria ratione rerũ, quia, si hõ est animal: ergo iure idem sunt aliquod animal: & homo aliquis: & ita impossibile est, antecedens esse verũ, quin cõseq. sit verum. *Alia obiectio.* Et si contra Caiet. arguas: Nã illa propositio; risibile est homo est indirecta: ergo nõ est per se: negat cõseq: q. a vt sit propositio per se, sufficit, vel quod

subiectũ ponatur in ratione prædicati, vel prædicatũ in ratione subiecti: quia tales propositiones demonstrationibus deseruiunt, & reperiuntur in modis imperfectis.

Alia obiectio. Omnis autem propositio demonstrationis est per se. Et si secundò arguas. Nã Arist. infra ca. 18. dicit, hanc esse per accidens; risibile est homo; respõdet Caiet. quod accipitur ibi per accidens, id est, per aliud, non accidentaliter. Vide Caiet. hic & D. Thom. lect. 34. lib. hoc. *Solutio ex Caiet.*

QVÆSTIO XCIII.

An definitio prædicati vniuersalis sit bona.

1. Argum. IN hoc c. 5. hæc quęstio disputãda est. Et videtur, quod non sit bona hæc definitio. Primò: per se, & secundum quod ipsum, idem sunt; ergò superfluè ponitur in definitione vniuersalis, quod sit per se, & secundum quod ipsum; sed sufficit alterum ponere. Probatur antecedens, quia per se est quod conuenit per ipsam rationem subiecti, quod est secundũ quod ipsum conuenire. Nã risibile per se conuenit homini, quia conuenit per ipsam rationem subiecti, per rationalitatẽ: & hoc est cõuenire homini, secundũ quod ipsum, hoc est, secundum quod homo.

2. Argum. Secundò Hæc propositio; homo est sensibilis, accipiendo sensibile pro passione, est per se, & secundum quod ipsum, & tamen prædicatum non est vniuersale subiecto, scilicet, homini, quia est vniuersale animali, ergo, &c. Probat. antecedens Quod conueniat per se patet, quod verò conueniat secundũ quod ipsũ, probatur, quia illud conuenit secũdũ quod ipsum, quod conuenit alicui cũ reduplicatione sui, quia secundũ quod ipsum, & in quantũ tale, idẽ sunt, sed homo, in quantũ homo, habet sensũ; ergò conuenit ei secundũ quod ipsum, & tamen ipsi non est vniuersale; malè ergo Arist. vniuersale definit. Et confir. quia, quod inest homini secundũ quod ipsum, inest ratione suæ definitionis quidditatiuæ; sed sensibile est huiusmodi, respectu hominis; ergo, &c. Prob. min. quia sẽsibile inest homini per suam rationem quidditatiuam; ergo ratione illius conuenit. Medium enim demonstrationis est ratio conueniendi prædicatum demonstratum subiecto demonstrationis.

Tertiò. Vniuersale est, quod prædicatur de pluribus; sed in hac propositione, homo est albus, prædicatum prædicatur de pluribus hominibus albis, & consequenter vniuersaliter, & tamen non conuenit per se, nec secundũ quod ipsum; malè ergo dicit Arist. vniuersale esse, quod conuenit per se, & secundum quod ipsum. *3. Argum.*

Decisio quæstionis.

QVid sit vniuersale, & quid sit conuenire secundum quod ipsum, multum habet vtilitatis ad graues quæstiones decidendas. Ideo hoc ex D. Tho. doctrina erit declarandum. Quando ergò quærimus, quid sit vniuersale prædicatum, non accipimus vniuersale secundũ quod vniuersale est vnum in multis, & de multis, sed accipimus vniuersale posterioristicè, quod quid sit, modò est explicandũ. Cũ ergo inquirimus, an intellectiuum sit vniuersale, respectu hominis, in hac propositione, homo est intellectiuus, non inquirimus, an intellectiuũ sit vnum in multis respectu hominis, nec inquirimus, an respectu huius & illius intellectiui sit vniuersale & commune intellectiuum. Sententia igitur D. Tho. in hac parte hæc est, vt aliquod prædicatum sit vniuersale, prout in præsenti agimus de vniuersali, requirit primò, quod nihil sit subsumere sub subiecto, cui prædicatum non insit, nec sit accipere aliquod tempus, in quo prædicatum non conueniat subiecto. Secunda conditio. Tale prædicatum, vt dicatur vniuersale, debet per se conuenire subiecto in aliquo modo perseitatis, primo vel secundo. Tertia conditio. Debet conuenire subiecto, secundum quod subiectum est, seu debet illi per se primò competere: & si habeat istas tres conditiones, prædicatum erit vniuersale, & necessariò conueniet subiecto. Sit exemplum: Intellectiuum est vniuersale prædicatũ, respectu

Quid intelligatur per vniuersale.

Conditiones requisitæ ad hoc, vt aliquid sit vniuersale.

respectu hominis, quia conuenit homini, & omni homini, & pro omni tempore, & per se: quia homo ponitur in definitione intellectiui, & primò conuenit: quia nulli alteri rationi formali, seu obiectiuæ prius; sed cui primò conuenit, est homo. Et loquimur de intellectiuo cum discursu: non enim conuenit animali prius, sed prius conuenit homini: & quia homo est intellectiuus, animal aliquod est intellectiuum. Et si Petro conuenit, ex eo est, quia homini prius conuenit. Sensibile autem non est vniuersale respectu hominis, sed respectu animalis; quia, quamuis conueniat homini, non tamen primò conuenit homini, sed animali, & ratione animalis homini conuenit.

Obiectio. Et si dicas, intellectiuum non conuenit homini, vt sic, sed vltimæ hominis differentiæ: ergo non est vniuersale, respectu hominis. Et probatur antecedens. Nam homo dicit animal rationale, sed animali non conuenit intellectiuum, sed solum rationali: nam si animali conueniret, omni animali conueniret; quod si conueniat homini, vt rationalis, iam non conueniet homini, vt sic: quia homo, vt sic, dic't rationale & animal.

Solutio. Respondetur primò, quod conuenit per se animali determinato per rationale, vt includitur in subiecto determinatio talis, & animal sic determinatum homo est: quamuis verum sit, quod ratio conueniendi sit rationalitas. Et aduerte, non solum proprias passiones prædicari vniuersaliter, sed vltimam etiam differẽtiam. Hæc enim est vniuersalis, homo est rationalis: conuenit siquidem hominibus omnibus, & solis, & pro quolibet tempore, & per se: quia ponitur in definitione hominis, & per se primò: quia non conuenit alteri prius quam homini, & omnibus, quibus conuenit, ratione hominis conuenit.

Obiectio. Et si dicas; rationale non præsupponit rationem hominis, cui conueniat, sed potius constituit illã: ergo nõ prædicatur vniuersaliter, quia prædicari vniuersaliter est conuenire alicui secundum quod ipsum, ita vt ipsum esse sit ratio conueniendi; sed esse hominem, non est ratio conueniendi rationalitatem homini, sed potius ipsa rationalitas facit hominem: ergo, &c. Respondetur:

Solutio. quod aliquid vniuersaliter prædicatur, quod conuenit alicui secundùm quod ipsum, ita vt sequatur ad ipsum, vel ita, vt constituat ipsum. Nam ex eo quod constituit ipsum, & per se primò, & vniuersaliter conuenit; & definitio de homine eisdem rationibus prædicatur vniuersaliter. Et si solus homo esset in rerum natura sensibile: non esset vniuersale respectu hominis, quia quamuis de facto non reperiretur in alio animali, nihilominus tamen non oritur sensibile pro passione à ratione hominis, vt sic, sed à ratione animalis. Et ita affirmatur secundum connexionem necessariam de equo & de leone. Vnde signum est, quod oritur ex alia ratione superiori.

Corollar. Et quomodo contingat errare in assignatione vniuersalis, vide Aristot. capit. 6. & D. Thom. lect. 12. Ex dictis sequitur, per se primò, & secundum quod ipsum esse prorsus idem: nam quod homini conuenit, vt homo est, illi per se primò conuenit, & conuenire homini, vt sic, est conuenire, secundum quod ipsum est.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. Ad primum dicitur, quod per se, & secundum quod ipsum non sunt idem, sicut nec per se, & de omni sunt idem: sed gradus constituentes rationẽ vniuersalis. Nam vniuersale requirit de omni, & per se, & secundum quod ipsũ, quod est per se primò competere.

Opi. simile. Sicut enim ratio hominis resultat ex gradu sensitiuo, viuenti, & ceteris: ita ratio vniuersalis posterioristici constat, & resultat ex ratione dicendi de omni, & per se, & per se primò, seu secundum quod ipsum:

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quòd homo non est sensibilis secundum quod ipsum, nec per se primò: quia illi conuenit ratione animalis. Et cum dicitur, quod, conuenit homini secundum definitionem suam: ergò secundum quod ipsum. Respondetur, quod non conuenit homini ratione vltimæ differentiæ, seu definitionis totalis, & ita non conuenit per se primò. Nam si conuenit ratione alicuius superioris, iam non conuenit se-

Digitized by Google

cũdum quod ipsum, sed secundum quod aliud: nam illud superius vocatur aliud in præsenti: quia non est ratio obiectiua, ad quam illa passio consequitur, ratione cuius conuenit, nec differentia specifica illius constitutiua.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur ex D. Thom. vbi supra; quod hic accipitur vniuersale secundum quandam adaptationem, vel adæquationem prædicati ad subiectũ, cum scilicet nec prædicatum inuenitur extra subiectum, nec subiectum sine prædicato. *Nota.* Vide alia argumenta in Caiet. in hoc ca. 5. dubio pen. In c. 6. & sequen. vsque ad 13. exclusiuè Arist. agit de aliquibus proprietatibus demonstrationis, scilicet, quod sit ex necessariis. Secundò, quod sit ex his, quæ sunt per se. Tertiò, quod non sit ex extraneis. Quartò, quod sit sempiternorum. Quintò, quod debeat procedere ex propriis, & non communibus. Sit ergo ad illorum explicationem.

QVÆSTIO XCIV.

Vtrum demonstratio debeat procedere ex necessarijs, & per se, & non ex extraneis, & debeat esse sempiternorum, & procedere ex proprijs, & non communibus?

1. Argum. ET sit primum argumentum contra illud, quod demonstratio debeat procedere ex necessariis. Nam istæ propositiones: Sol eclipsatur, & aliæ similes propositiones physicę demonstrantur, & tamen non sunt necessariæ: ergò malè asserit Arist. demonstrationem debere procedere ex necessariis. Probatur minor, quia prædicata non semper conueniunt subiectis, sed in propositione necessaria semper debent conuenire: ergo, &c. *Solutio.* Si dicas, eclipsim relatam ad caussam esse necessariã, quia posita interpositione terræ inter Solem & Lunam, sequitur defectus Lunæ, & posita Luna inter nos, & Solem, sequitur Solis eclipsis: & hoc semper, & necessariò. *Impugn.* Contra: nam caussa est contingens, quia non semper interponitur: ergo effectus non est necessarius simpliciter, & absolutè, sed solum ex suppositione. Et ita propositio illa: Sol eclipsatur, non erit necessaria. *Solutio.* Si dicas, caussam istam esse necessariam ratione suæ caussæ: nam interpositio terræ, vel Lunæ necessaria est ratione positionis luminariũ in tali situ. *Replica.* Contra: quia etiam est accidens, quòd luminaria sint in tali situ. Vnde semper effectus erit accidẽtarius. Et ita propositio non erit per se. *Confirm.* Et confirm. quia ista propositio non est necessaria, & per se; homo est disgregatiuus visus, etiamsi disgreget visum, supposita albedine in subiecto: quia disgregatio visus nec est passio, nec essentia hominis: ergò ista: Luna eclipsatur, non erit necessaria, etiamsi illi contingat facta interpositione, quia nec est passio Lunæ, nec Solis, nec est illorum essentia. Et Arist. 2. de Cœlo, tex. 43. demonstrat cęlum moueri, & terram semper quiescere, & motus non est propria passio cœli, nec quies terræ: ergò demõstrantur propositiones contingentes, & non necessariæ: non ergo demonstratio debet procedere ex necessariis.

2. Argum. Secundò probo; quod possit demonstratio procedere ex his, quæ sunt per accidens: Nam hæc est propositio per accidens, animal est risibile, & tamen demõstratur, ergo, &c. Maior patet, quia animali accidit esse risibile: quia nec est essentia, nec pars essentiæ, nec consequitur ad animal. Probatur minor, ex Arist. ca. 5. vbi dicit, quod licet habere tres non demonstretur primò, nisi de triangulo, per ipsum tamen potest demonstrari de figura. *Confirm.* Et confir. nam hæc prædicatio: coruus est niger, est per accidens: & tamen potest demonstrari de coruo, saltem in particulari. Maior probatur: quia pertinet ad quintum prædicabile. Minor patet: Nam ex eo, quod semper inest coruo, habet aliquam caussam necessariam, ratione cuius semper conuenit: ergo per illam caussam demonstrari poterit. Et confirm. vltimò: quia Aristot. videtur docere, aliud esse propositionem per se, & aliud necessariam, siquidem in vno cap. probat, demonstrationem ex propositionibus per

se

Digitized by Google

se debere procedere, & in alio, debere procedere ex necessariis: sed hoc est falsum: nam si est propositio per se, erit necessaria.

3. Argum. Tertiò probo, demonstrationem non debere procedere ex propriis. Nam Philosophus demonstrat hanc conclusioné, terram esse rotundam, & cælú esse sphæricum: & non potest hoc demonstrare, nisi per principia Geometriæ: quia omnes lineæ ductæ à centro vsque ad circumferentiam sunt æquales: & Geometra demonstrat: à quolibet puncto in quodlibet punctum lineam ducere est possibile per hoc medium Philosophicum, quia duo puncta immediata non dantur: ergò demonstratio procedit ex communibus, & extraneis, & transit de genere in genus. Et confirm. quia demonstratio procedit ex vniuersalibus; ergo ex communibus.

4. Argum. Quartò probo, Scientiam non esse sempiternorum: quia scientia de homine, tractat de homine: sed homo per se est corruptibilis. Si dicas, scientiam esse de connexionibus necessariis, & perpetuis, vt huius, homo est risibilis, &c. Contra: quia scientiæ habentur de subiectis, & ita subiecta specificant scientias; sed ista subiecta sunt corruptibilia, vt linea, numerus, de quibus Mathematici tractant; ergo, &c. Sed pro horum capitum intelligentia, quæ summoperè iuuant ad cognoscendam naturam demonstrationum, in qua materia aduersarii D. Tho. parum laborant, quia rationem consequentiæ parum callent, sit

Decisio quæstionis.

1. Conclus. Ex quibus procedat scientia. PRima conclusio. Scientia procedit ex principiis necessariis, & conclusio, & principia debent esse necessaria, & quæ aliter se habere non possunt. Probatur conclusio: *Prob. 1.* Nam scientia est virtus intellectualis: ergo semper inclinat ad verum; & inclinat ad conclusionem: ergò conclusio semper est vera: ergò necessaria: siquidem aliter se habere nó potest. Tunc vltra: ergo principia sunt necessaria. *Prob. 2.* Probatur ista cósequentia: quia contingentia, & quę aliter se habere possunt, non possunt facere scire id, quod aliter se habere non potest: nam sit aliter principia habere se possunt, & esse falsa, cum conclusio nunquam possit esse falsa, erunt in aliquo casu principia falsæ & conclusio vera: sed vera conclusio non potest posterioristicè inferri ex falsis: quia falsum in re non potest esse caussa veri: ergo, &c. *Prob. 3.* Præterea, si quis non habeat rationem, propter quid ostédentem, non efficitur sciens; sed ratio, quæ ostendit conclusionem necessariam ex non necessariis principiis, non ostendit propter quid, ergo per illam non efficitur aliquis sciés. Probatur minor. Remota caussa, propter quam est aliquid, oportet vt remoueatur effectus; sed medium, cum sit contingens, contingit remoueri: sed conclusio non potest remoueri, cum sit necessaria: ergo non potest sciri conclusio necessaria per medium contingens. Si enim per hoc, quod est esse album, probaretur, hominem esse risibilem, contingeret, hominem non esse album, & eundem esse risibilem: ergo alia caussa debet dari necessaria, & ita cóclusio scita ex necessariis debet procedere. *Necessitas cōclusionis pendet ex necessitate principiorum.* Præterea necessitas conclusionis scitæ oritur ex necessitate principiorum: ergò principia debent esse magis necessaria. Probatur consequétia quia, propter quod vnumquodque tale, &c. ergo si sút principia magis necessaria, erunt necessaria: & ita scientia debet esse ex necessariis, & non ex contingentibus.

2. Conclus. Scientia est de his, quæ sunt per se. Secunda conclusio. Scientia est ex his, quę sunt per se, & non per accidens. Probatur conclusio: quia demonstratio debet esse ex necessariis; sed omne necessarium est per se: ergo demonstratio debet esse ex his, quæ sunt per se. Probatur antecedens: quia, si est necessaria propositio ex terminis; (nam de istis necessariis loquimur) ergo vel subiectum ponitur in ratione prædicati, vel prædicatum in definitione subiecti; sed istæ propositiones sunt in secundo modo perseitatis, vel in primo, ergo, &c. Maior probatur, quia necessitas prouenit in propositione ex eo, quod res significatæ non possunt aliter se habere. Et non posse aliter se habere ex eo prouenit, vel quia prædicatum connectitur subiecto, quia inclu-

includitur in eius definitione, vel quia consequitur ad subiectum ratione suæ essentiæ, & tunc subiectum ponitur, vt propria & necessaria caussa in prædicati definitione: vnde erit in secundo perseitatis modo: & sic erit per se. Et notat D. Thom. hic, quod non demonstrat circulariter Aristot. cum dicat demonstrationem debere esse ex necessariis, quia est ex his, quæ sunt per se. Et modò probat, debere esse ex his, quæ sunt per se: quia est ex his, quæ sunt necessaria, quia primũ demonstrauit, scilicet, demonstrationem debere esse ex necessariis, non solum, quia est ex per se propositionibus, sed ex definitione eius, quod est scire, quod facit vera demonstratio. Cum autem probat, demonstrationem esse ex his, quæ sunt per se, non verè demõstrat, sed ad hominem ostendit. Lege S. Doctorem lect. 14 & videbis, ex Arist. constituere necessarium ex suppositione, quod non est simpliciter necessarium, sed secundum quid.

Nota ex D. Thom.

3. Conclus. Demonstratio non debet ess. ex quibuscunque.

Tertia conclusio. Demonstratio non debet esse ex extraneis, sed ex propriis principiis. Et loquimur in præsenti non de principiis, quæ dignitates appellantur: nam illæ plurimis scientiis communes esse possunt: sed loquimur de principiis propriis illius scientiæ, vt sic: Non enim Geometra demonstrat per principia Arithmeticæ, nec è conuerso. Et hoc habet verum, nisi vnius scientiæ subiectum contineatur sub subiecto alterius scientiæ, de quo postmodum. Et probat conclusio: Nam demonstrationes ex principiis subiecti, & per rationem formalem subiecti procedunt, sed principia Physicæ & Mathematicæ, nec ratio formalis procedendi sunt eadem, quia subiecta non sunt eadem: ergò intentũ. Et probat exemplo. Ego demonstro de homine, quod sit volitiuus per eius rationem formalem: ergo hoc ipsum non possum demonstrare de linea per suam definitionem, & rationem: quia ratio formalis lineæ & hominis diuersæ sunt, nec vna sub alia continetur.

4. Conclus.

De quibus sit scientia.

Quarta conclusio. Scientia est sempiternorum, & incorruptibilium per se, & non nisi secundum accidens corruptibilium. Patet ista conclusio: quia scientia est vniuersalium obiectorum, sed ista sunt per se, & incorruptibilia: vt 2. lib. ostendimus: ergo, &c. Et præterea: quia scientia est ex vniuersalibus, & per se, & de omni: sed ista sunt incorruptibilia, & æterna, vt omne animal rationale est volitiuum; omnis homo est animal rationale: ergo, &c. Quæ omnes propositiones sunt æternæ veritatis: ergo, &c. Et nota, quod etiam de illis, quæ frequenter fiunt, demonstratio est. Ita Arist. & D. Thom. testantibus, quia sunt per se, & vniuersaliter, & conueniunt pro tempore, quo apta sunt conuenire, & ita conficiendæ sunt demonstrationes, vt ex vniuersalibus propositionibus inferatur cõclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte caussæ, vt scilicet, semper eclipsetur Luna, si terra sit sibi diametraliter interposita; sed semper, quod est in hoc signo, terra est Lunę diametraliter interposita: ergo semper quod luna est in hoc signo eclipsatur. Vide D. Thom. lect. 17. In hoc. ca. infert Arist. definitionem debere esse sempiternorum: quia demonstratio est eorum, & definitio est demonstrationis medium.

De his, quæ frequenter fiunt, potest esse demonstratio.

5. Conclus. Demonstratio non debet procedere per principia communia.

Quinta conclusio. Demonstratio non solum debet procedere ex principiis extraneis, sed nec ex principiis communibus. Et cum proprium possit accipi, vt distinguitur contra commune, & vt distinguitur contra extraneum; viso, quod non debet procedere ex extraneis, modò probat, quod nõ debeat procedere ex communibus, sed propriis. Et probo: Nam scire per se aliquam conclusionem est, quod cognitio mea terminetur ad rem scitam per principia eius: sed si principia sunt communia, non determinabitur cognitio ad illam per propria principia: ergo non scietur per se. Maior patet: Nam scire per se, hominem esse risibilem est, quod cognitio mea terminetur formaliter ad obiectum importatum per illam conclusionem. Minor probatur. Nam non scit per se, circulum esse quadrabilem, si sciat hanc demonstrationem; vbicumque est dare quadratum maius, & minus, est dare quadratũ æquale: sed in circulo est dare quadratum

Digitized by Google

tum maius, vbi contineatur circulus, & est dare quadratum minus contentum in circulo: ergò est dare quadratum æquale circulo: quia medium, per quod demonstratur, scilicet, maius & minus æquale, & inæquale sunt principia vniuersalia, conuenientia pluribus aliis, quam quadrato, & circulo: ergo, vt per se aliquid sciatur, debet esse ex principiis conuenientibus solum subiecto, de quo passio demonstratur. Si autem principia sint vniuersalia, ea, quæ sciemus per illa, erunt scita per aliud, idest, per cognitionem terminatam ad aliud, in quo ipsa continentur, & non per se, idest, per cognitionem terminatam ad eam dem rem formaliter.

6. Conclus. Quæ sint principia propria alicuius scietia.

Sexta conclusio. Principia cuiuslibet scientiæ illa sunt, quæ cum sint vera, non contingit illa demonstrare in illa scientia, in qua sunt principia, sed præsupponuntur vera esse, & per illa demonstrantur reliqua. Probatur, quia aliàs in demonstrationibus abiretur in infinitum. Sed aduertendum est, hæc principia esse in duplici differẽtia: quædam enim sunt propria, quædam communia. Propria sunt in qualibet scientia definitio subiecti, & passionis. Nam secunda passio per definitionem subiecti, & primæ passionis de subiecto demonstratur, & sic de aliis. Sed de hoc in secundo. Principia communia sunt communes animi conceptiones, vt si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia; & scientiæ particulares vtuntur his principiis, non in sua vniuersalitate, sed determinatè; vt Geometra, dicendo, si ab æqualibus magnitudinibus æqualem magnitudinem auferas, magnitudines remanentes sunt æquales. Et Arithmeticus, si ab æqualibus numeris æquales vnitates demas, &c. Vide D. Thom. in præsenti, & videbis, quid sit suppositio, petitio, & quæstio. Vide D. Thom. lectione vigesima secunda, vt scias, quod consequentia mala non est consequentia, sed apparet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. Solutio.

AD primum respondetur ab aliquibus, posse de aliquo obiecto habe ri scientiam, quod est necessarium ex ali qua suppositione facta. Sed respondetur, quod illæ propositiones sunt necessariæ pro eo tempore, quo nata sunt haberi sua significata, non verò pro quolibet tempore. Et est proprietas lunæ, quod sit eclipsabilis pro tali tempore, quo cõcurrunt istæ dispositiones, quod terra sit interposita. Sed hæc solutio non loquitur de actu eclipsis, sed de potentia. Hic verò loquimur de actu.

Solutio Auctor.

Respondetur ergò, quod non solum potentia demonstratur, sed etiam actus: itaque luna eclipsabilis est: & positis talibus cõditionibus habebit eclipsim actu. Primum autem simpliciter est passio logica, & demonstrabile absolutè. Secundum autem est passio physica, quæ conuenit lunæ pro aliquo tempore facta aliqua suppositione. Et passio physica non est absolutè conueniens, sed aliquo præsupposito, & ita non debet conuenire absolutè, sed illo præsupposito, sicut existentia passio physica est animæ rationalis, & cæli non absolutè conueniens illis, sed illis conuenit, secundum quod terminant creationem: & ita non potest de illis absolutè demonstrari, sed facta aliqua suppositione. Vide D. Thom. lect. 16. vbi sic dicit Arist. Eorum autem, quæ sæpe fiunt, demonstrationes sunt, & scientiæ, vt lunæ defectus. Manifestum est quidem, quod secundum quod huiusmodi sunt, semper sunt, vbi sic ait Doctor Ecclesiæ. Quædam autem non sunt semper secundum tempus: sunt autem per comparationem ad caussam, quia nunquam deficit, quod posita tali caussa sit talis effectus. Nunquam enim deficit, quin semper sit lunæ eclipsis, quandocunque terra diametraliter ponitur inter solem, & lunam. In quibusdam verò cõtingit, quod non semper sunt etiam per comparationem ad caussam: quia caussæ impediri possunt: non enim semper ex semine hominis generatur homo duas

Optimus locus Diui Thom.

manus habens: sed quandoq; fit defectus, vt, propter impedimentum caussæ, vel materiæ. Hæc Doctor Sanctus. Quia ergo stante caussa stat effectus, & caussa impediri non potest, fit demonstratio, quod luna existente in tali puncto, sequatur solis eclipsis. Non verò demonstrari potest, quod homo sit disgregatiuus visus, quia coniunctio albedinis cum homine nec physicè, nec metaphysicè habet necessitatem.

Ad 2. confir. resp. Soto, q. 5. lib. isto: Secundò resp. quod Arist. non demõstrat, cælũ moueri, sed esse aptum, vt semper moueatur, & terram esse aptam quiescere secũdum se totam. Tertiò resp. quod, quia Arist. existimauit motum cæli esse æternum, credidit esse eius propriam passionem, & ita apparẽter hoc probauit apud aliquos veritatem fidei ignorantes.

Ad 2. arg. Ad secundũ respondetur, quod Arist. *1. Solutio.* docet, habere tres, posse demõstrari de quadã figura, seu de ratione figuræ determinata ad rationem trianguli, quod *2. Solutio.* nos libenter fatemur. Secundò resp. quod demonstrat de figura, quia demonstrat de triangulo, quæ est quædam figura. Vnde, quamuis ista sit per accidens ex terminis, figura habet tres, hæc est per se, aliqua figura habet tres, non qua ratione est figura, sed qua ratione est talis: quia hæc conclusio, aliqua figura habet tres angulos, ex veris ꝑ se, & necessariis infertur in primo tertiꝗ, vt omnis triangulus habet tres angulos; omnis triangulus est figura; ergo quædam figura habet tres, & quædam figura accipitur contractè, & vt dicit formam contrahentem sua ratione formali, aliàs non erit per se ex terminis. *Ad Confir.* Ad confirm. respondet Caiet. hanc propositionem, coruus est niger, respectu speciei esse accidentalem, & pertinere ad quintum prædicabile, vt rectè docet Porphyr. in prædicabilibus: sed respectu indiuidui, scilicet, huius corui, esse quarti prædicabilis, quia necessariò conuenit huic coruo nigredo, & fluit ex principiis huius *Obiectio.* indiuidui naturaliter loquendo. Quod si dicas, aliquando fieri coruum album. *Solutio.* Respondet Caiet. quod est per se physicè, non verò logicè: quia oritur ex aliqua complexione huius indiuidui, quæ, si non impediatur, semper se explicat in nigredinem. Ad perseitatem verò *Quid sufficiat ad perseitatem physicam.* physicam sat fuerit, quod, nisi impediatur, sequatur talis res, sicut existentia sequitur ad productionem animæ, nisi impediatur, & præueniatur. Vt patet in assumptione humanitatis ad Verbũ, vbi non sequitur propria existentia animæ rationalis ad eius productionem: quia impeditur. Et cum dicit Porphyrius, *Quo intelligẽdus est Porphyrius* quod nigredo corui est separabilis per intellectum, loquitur respectu speciei, & non respectu indiuidui. Et si rursus arguas, quia nigredo conuenit omnibus coruis: ergò secundum aliquid commune illis conuenit; ergò non secundum principia indiuiduantia: quia ista non sunt communia, sed propria cuicumꝗ indiuiduo. Respondetur; quod aliquod principium indiuiduale potest esse omnibus commune, quia indiuiduat non per se ipsum, sed cum aliis adiunctum, vt patet de masculineitate, & fœmineitate, quæ sunt principia conuenientia masculis, & fœminis, ratione conditionum indiuiduantium: quia illa non sola indiuiduant. Nec inconuenit, nigredinem huius corui esse commune, & proprium in ordine ad diuersa, sicut risibile in ordine ad hominem est proprium, & non in ordine ad animal. Hæc Caiet. doctrina maximum fundamentũ habet in D. Th. in isto lib. 14. lect. Sed re- *Nota.* spondetur, quod accidẽs quinti prædicabilis nigredo, respectu huius corui, nec solum cõuenit huic coruo, sed aliis coruis, & rebus aliis: & multi corui sũt visi sine nigredine naturaliter: nec ex principiis huius corui profluit, siquidem conuenit aliis, sed ex aliquo principio accidentali huic coruo, & multis aliis rebus communi: quia in illis omnibus reperitur similis dispositio ad nigredinem habendam ex aliqua communi caussa, & occulta orta. Et quando D. Tho. dicit supra dicta lectione, omne accidens, quod caussatur ex aliquo principio subiecti, si definiatur, oportet, vt subiectum ponatur in eius definitione, loquitur de ortu accidentis ex principiis specificis. Et argumenta, quæ contra se statuit Caiet. non soluit c. 7.

vnde

vnde eisdem sua opinio est reiicienda.

Ad vlt. confirm. Ad vltimam confirm. aliqui respondent, omnem propositionem directam, & necessariam esse per se, si sit necessaria & non directa, non esse per se, sed superius visum fuit, hoc esse falsum: idem ergo est propositionem esse necessariã ex terminis, & per se: sed potest esse necessaria ratione connexionis rerum, & non esse per se, vt hoc animal est homo: quia ratio animalis necessariò connectitur cum aliqua ratione hominis ex eo, quod homo est animal, & tamen animal est homo, nec est in primo, nec secundo modo perseitatis.

Ad 3. arg. Ad tertium resp. ex D. Tho. 1. p. q. 1. art. 1. quod demonstrat eandem conclusionem per diuersum medium. Et hoc non est contra Arist. Eodem autem medio non potest demonstrare, vt probat argumentum. Soto q. 5. dicit, quod quando vnius scientiæ subiectum aliquo modo pertinet ad subiectum alterius, vna scientia potest demonstrare principia alterius: & quia quantitas est accidens corporis naturalis, potest Philosophus rationem reddere principiorum Geometriæ. *Ad confir. Quo accipiatur particula proprii, vt est vna de conditionibus demonstrationis.* Ad confir. resp. quod quando dicimus scientiam procedere ex principiis propriis, proprium accipitur, vt distinguitur contra extraneum, non vt distinguitur contra vniuersale. Nam scientia de vniuersalibus agit, & per vniuersalia principia, non verò per extranea, nisi quando eius subiectum quodammodo ad subiectum alterius attinet, quod non est, procedere omninò per extranea.

Ad 4. arg. Ad quartum, lib. 2. de vniuersalibus responsum fuit, dum tractauimus, an vniuersalia sint corruptibilia. De propositionibus perpetuæ veritatis, vide Caietan. hoc lib. 1. cap. 9. à cap. 13. vsque ad 25. Tria sunt disputanda. Primum, quomodo differant demonstratio quia, & propter quid. Secundum, de scientia subalternata. Tertium, de vnitate scientiarum. Hoc vltimum latissimè lib. 1. tractatum est, dum disputaremus, an logica sit vna scientia, circa cap. 13.

QVÆSTIO XCV.

An demonstratio, quia, & propter quid sint eiusdem speciei.

Controuer. 1. Opinio. IN hac sunt variæ sententiæ, vt est hominum varium ingenium. Aliqui existimant demonstrationẽ, quia, & propter quid, non differre specie: quia demonstratio propter quid est simpliciter demonstratio: demonstratio quia est secũdũ quid. *1. Argum.* Et probatur primò, quia demonstratio est, quæ procedit ex prioribus, & notioribus, & caussis: sed hoc simpliciter cõuenit demonstrationi propter quid, & secundum quid demonstrationi quia: ergò, &c. Probatur minor, quia demonstratio quia, non procedit ex notiorib. simpliciter, sed quoad nos, nec ex priorib. simpliciter, sed quoad nos, nec ex caussis, nisi in cognoscendo, quæ non sunt eędem caussæ cum caussis demonstrationis à priori, ergo, &c. *Confir. 1.* Et confirmatur: quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed demonstratio à posteriori non facit scire simpliciter, sed secundum quid: quia scientia à posteriori est secundum quid scientia: ergo &c. *Confir. 2.* Et cõfirmatur secundò, quia Arist. non definiuit demonstrationem superiorem ad quia, & propter quid, sed statim tractauit de demonstratione propter quid: & ca. 13. postea egit de demonstratione quia: ergo signum est esse analogica mẽbra, nec demonstrationem de illis vniuocè dici. *2. Op. Mas.* Masius c. 10. sect. 1. q. 1. dicit demonstrationem esse analogã ad quia, & propter quid, & demonstrationes istas esse species non subiicibiles, sed prædicabiles, & hanc sniam D. Tho. tribuit, & sine caussa, *Falsa impositio D. Tho.* quia nunquam D. Thom. aliquid tale somniauit. *Soto.* Soto varius est in hac parte. Nam quæst. 2. ad 2. dicit, demonstrationem quia, non esse demonstrationem simpliciter, sed secundum quid. Et quæst. 6. ad primum, dicit differre specie. *Alia Opinio.* Alii dicunt, demonstrationem ad illas esse æquiuocam. Antequam ego, quid sentiam, proferã, aduertendum est, demonstrationem propter

quid

Quid sit de mõstratio ppter quid & quia.

quid esse illam, quæ procedit ex caussis seu ex rationibus formalibus. At verò demonstrationem, quia, illam esse, quæ procedit ex effectis, seu ex posteriorib. nostro modo intelligendi: dicitur alio modo demonstratio, quia, quę non procedit ex caussis mediatis, sed immediatis. Et illo modo non loquimur de demonstratione quia in præsenti. Rursus est considerandum demonstrationes istas accipi posse, vel formaliter, vel materialiter.

1. Conclu. Sentent. Auct.

Dico primùm, demonstratio, quia, & propter quid, differre possunt specie ex parte formę, & prioristicè, & etiam esse eiusdem speciei. Probatur, quia si fiant demõstrationes in Barbara, ex parte formæ erunt eiusdem speciei, quia habent eandem dispositionem in modo, & figura. Et si fiant vna in Barbara, alia in Darii, erunt diuersæ speciei ex parte formæ, quia formæ illorum modorum differunt specie.

2. Conclu.

Dico secundò. Si sint aliæ demonstrationes in eadem scientia ex parte rationis formalis obiecti, erunt eiusdem speciei, & si vna fiat in vna scientia, & altera in alia, erunt diuersæ speciei. Et hoc non eget probatione.

3. Conclu. Demõstrationes a priori et a posteriori in ratione materiæ differunt.

Dico tertiò, considerando demonstrationes istas posterioristicè, & ex parte materiæ, demonstratio a priori, & a posteriori sunt simpliciter demonstrationes, & specie differunt. Quod sint simpliciter demõstrationes, probatur, quia demonstratio in communi est syllogismus faciens scire, sed demõstratio a posteriori est huiusmodi, ergò est simpliciter demonstratio. Probatur minor, nam cognoscit conclusionem euidenter, non per habitum principiorum, quia cognoscit discurrendo, nec per habitum fidei, nec opinionis: ergo per habitum scientiæ, nam nullus alius habitus facit scire conclusionem per discursum, & euidenter, nisi scientia, vel sapientia Et ita Aristot. c. 2. vocauit demõstrationem, quia, alium sciendi modum, quia facit scire.

Ratio ob quam istæ demonstrationes specie differunt.

Et hãc opinionem tenet Albertus tract. 3. capite 6. Themist. & Auerr. ibidem, & hos sequitur Niphus comm. 138. Ammon. 1. de anima, tex. 11. & 12. Quod vero, specie differant, probatur. Nam constant diuerso modo tẽdendi in obiectũ, & diuerso modo procedunt, & diuersis propositionibus: ergo differunt specie. Antecedens probatur, quia demonstratio a priori procedit per caussam, & a posteriori per effectum, sed ille est diuersus modus tendendi, ergo, &c. Et ita sunt multæ demõstrationes a priori differentes specie ex parte materiæ, & formæ, & multæ a posteriori eodem modo. Et ita demonstratio in communi dicit syllogismum facientem scire, siue hoc, siue illo modo. Nam abstrahit ab hoc, quod est facere scire a priori, seu posteriori, vel dicit syllogismum procedentem ex prioribus, & notioribus, & caussis, &c. abstrahendo ab hoc, quod est procedere ex caussis in essendo, vel cognoscendo. Et vide elegantem locum in D. Thom. 1. p. qõ. 2. art. 2 ad 2. vbi saluat definitionem demõstrationis in demonstratione a priori & a posteriori. Et nõ dubito vnam, & eandem scientiam esse, quę procedit a priori, & a posteriori, & vnam simplicissimam qualitatem. Ex dictis sequitur demonstrationem non esse æquiuocum ad supra dicta, & malè dixisse Massium, cum dixit, demonstrationes a priori, & a posteriori esse species prædicabiles, & non subiicibiles, quia implicatio est dare speciem prædicabilem, & quę non sit sub genere, & ita erit species subiicibilis, quia si est species prædicabilis, constat genere, & differentia, & sic erit sub illo genere, quo constat. Ex dictis rationes primæ opinionis manent solutæ. Demonstratio autem ad impossibile, vel est a priori, vel a posteriori. Et ita ad istas omnis reducitur demonstratio. Vide D. Thom. lect. 15. circa cap. 13. Nunc de scientia subalternata est agendum.

Demõstratio in communi abstrahit à demonstratione propter quid, & quia.

QVAESTIO LXXXXVI.

Vtrum scientia subalternata sit verè scientia in eo, qui non habet subalternantem?

1. Argum.

ET sit arg. 1. non dari scientias subalternatas. Nam sciẽtia subalternata est

est illa, quæ addit differentiam accidentalem in suo obiecto supra obiectū sciētiæ subalternantis, & hac ratione Musica est subalternata Arithmeticæ, quia addit supra numerum sonoreitatem, vt ita loquar: agit enim de numero sonoro, & Perspectiua Geometriæ, quia agit de linea visuali: addit namque visualitatem supra obiectū Geometriæ, quod est linea: sed si ita res se debet habere, tunc sequitur, quod Perspectiua & Musica non sint scientiæ: hoc autem est falsum: ergo, &c. Probatur minor, quia numerus sonorus est ens per accidens, constans rebus diuersorum prædicamentorum: sicut & linea visualis, visualitas, & linea ad diuersa prædicamenta pertinent. Nam visualitas pertinet ad prædicamentum qualitatis, & linea ad prædicamentum quantitatis. Et ita dicitur, quod est accidentalis differentia: sed ex differentia accidentali, & ex eo, cui accidit, non potest fieri ens per se: ergo nec supra dicta sunt ens per se.

Confir. Et confirmatur. Nam vel agit Musica de linea præcisè: & hoc non, quia de illa agit Geometria, vel agit de visibilitate, & nec hoc, quia de illa tractat philosophia, vel de vtroque, & hoc est impossibile: quia est ens per accidens, & impossibile est, quod vna proprietas vtrisque conueniat.

Solutio. Dices cum Caietan. quod agit Musica de visibilitate in linea, visibilitas in linea ens per se est.

Impugn. Contra: Nam vel tractat de linea vel non: si sic, redit argumentum: quia est ens per accidens: vel non tractat, & tunc non erit scientia subalternata.

2. Arg. Si aliquis habet scientiam subalternatam solam, sine scientia subalternante, vt solam Musicam, sequitur, quod non cognoscat certò conclusiones: & si hoc est verum, Musica non erit sciētia, quia de ratione scientiæ est certò conclusiones cognoscere. Probatur sequela: quia conclusio illata ex principiis non habet maiorē certitudinem, quam principia: sed principia fide humana cognoscuntur, quæ non est infallibilis, & certa, sed est cum formidine: ergo conclusio scita non est certa, sed formidolosè cognita. Probatur minor, quia non sciuntur habitu principiorum, cum sint conclusiones scientiæ subalternantis, nec sciuntur per scientiam, quia est casus, quod sciens solam scientiam subalternatam habeat: ergo sola fide humana cognoscit illa. Vnde dixit Diuus Thomas 1. par. quæst. 1. artic. 2. quod scientia subalternata per fidem accipiat principia à subalternante.

3. Arg. Tertiò: Nam si scientia subalternata debet addere differentiam accidentalē obiecto subalternantis, sequitur, quod de quolibet obiecto possint esse sciētiæ infinitæ, quia cuilibet obiecto possunt addi multæ differentiæ accidentales, vt enti mobili potest addi albedo, nigredo, dulcedo, &c. & ita resultabunt multæ scientiæ subalternatæ, quod videtur maximum inconueniens.

Confirm. Et confirmatur hoc argumentum: Nam sequitur, quod si subalternata est scientia, quod habeat obiectum distinctum ab obiecto subalternātis, & sic, quod habeat distinctas passiones: hoc autem est falsum, vt patet experientia: ergo, &c.

Reÿcitur Vasquez. In hac quæstione loquimur de subalternatione propriè dicta. Et quidem ego præter ea, quæ dicit Caiet. in hoc cap. & 1 p. quæstio. 1. art. 2. pauca habeo dicenda. Nolo in hac parte referre opinionē Vasquez in supra dicto artic. qui friuolè loquitur in hac materia: nec Caietanum egregiū Thomistam intellexit, cuius rationes, & argumenta friuola appellat. Dicit enim Vasquez, quod scientia subalternata sit illa, quæ grossa Minerua de aliquo agit obiecto, & subalternatur illi, quæ subtili Minerua eadem pertractat. Cur hoc impugnemus? Certè credo, quod secundum hanc suam sententiam subalternatur ipse Vasquez Caietan. Sed his omissis duplici via de subalternatione scientiæ possumus decidere.

Decidítur quæstio.

1. Conclus. Quidrequiratur ad subalternationem ex mēte Cai. Prima conclusio: Probabilissima est sententia Caietani in hoc capit. vbi dicit ex Alberto, ad subalternationem scientię requiri primò, quod obiectum subalternatæ includat in se obiectum subalternantis cum additione differentiæ

tiæ contrahentis ipsum ad naturam, vel materiam determinatam, quomodo linea visibilis contrahit lineam per visibilitatem. Secunda conditio est, quod illud additum subalternatæ oporteat esse alterius generis ab eo: cui additur tertia conditio, quod hoc additum subalternatæ non fluat ex principiis subiecti subalternantis. Quartò, quod subalternans dicat propter quid principium subalternatæ. Alteram conditionem addit Caieta. quod additum per se dependeat à re, cui additur, seu quod res, cui fit additio, ponatur in definitione additi in primo modo perseitatis, sicut punctum ponitur in definitione lineæ, ex quo resultabit aliquod vnum obiectũ, & non per accidens. Hæc omnia patent exemplo Musicæ, cuius obiectum est numerus sonorus.

Ratio autem harum quatuor conditionum hæc est: Nam subalternata sciẽtia distincta est à subalternãte. Et patet: quia demonstrat veritates, ad quas subalternans non attingit, illas per seipsam demonstrando. Vt Musica demonstrat hanc conclusionem, quod tertia facIat consonantiam, seu sit consonantia, & non secunda, quam veritatem nõ potest sola Arithmetica demonstrare. Vnde sequitur, quod subiectum debet esse distinctum, & nõ omnino: quia subalternata dependet à subalternante, cũ conclusiones in subalternante demonstratæ sint principia subalternatæ: quapropter vnum subiectum debet aliud includere, & non vt pars subiectiua includit genus, vt homo includit animal, quia tunc non esset scientia subalternata, sed eadem, quia scientia de genere, & specie eadem est. Nec illud additũ debet esse passio subalternantis scientiæ, quia non sufficeret diuersificare subiectum, & scientias: nam scientia, quæ considerat subiectum, considerat etiã passiones omnes: sed debet differentia seu additum esse accidentale, sicut est visibilitas respectu lineæ, & sonus respectu numeri. Ex quo statim sequitur, quod cum subalternata tractet, Musica verbi gratia, de numero sonoro, quod debet præsupponere principia ex subalternante: & conclusiones, quas subalternans demonstrat accipere, vt principia ad inferendas conclusiones. Et ita tantum dicit, quia de principiis, id est, tantum accipit illa, vt vera, non vt euidentia sibi, quatenus est subalternata, nec vt demonstrata in seipsa. Et illud ipsum, quod dicimus de numero, dicendum est de visibilitate, quæ per se consideratur à physico, de qua & suas conclusiones demonstrat. Et has accipit etiam Musicus, vt demonstret suas conclusiones: & postea ex sono in numeris seu de numeris sonoris conclusiones demonstrat, quæ neque in Arithmetica, neque in Philosophia demonstrantur.

Coroll.

Conditio subalternatæ scientiæ.

Cum igitur de numero sonoro Musica, & de linea visuali perspectiua, requirunt principia ex numeris, & sonis, & ex linea, & visibili desumpta. Et postea ex eo, quod numerum coniunctum sonis considerat conclusiones infert, quę nec ad Physicam, nec ad Arithmeticam attinent. Sed dices, quonam modo fieri potest vnum obiectum, ex his rebus ita diuersis? Dico, quod quamuis in genere rei sint ita diuersæ, quia tamen connectuntur ad eum modum, quo linea punctis connectitur, resultat vnum obiectum scibile, quod est, vel sonus in numeris, vel numeri sonantes, sicut linea est vnum quid, etiamsi punctis continuetur. De quo vide Caiet. in hoc ca. eleganter, & profundissimè rem hanc tractantem.

Obiectio.

Et si inquiras, an Theologia sit scientia subalternata scientiæ Dei, & Beatorum, quia cum non addat eius obiectum obiecto scientiæ Dei differentiam accidentalem, non erit simpliciter subalternata. Respondetur, quod ita tenent viri grauissimi, vt, Magister Bannes, Cumel, & alii supra dicto articulo secundo. Sed solum est subalternata, quantũ ad hoc, quod sua principia accipiunt euidentiam à scientia Dei, & Beatorum, & Metaphysica non est subalternans reliquas scientias, quia reliquæ non addũt illi accidentalem differentiam. Vide D. Thom. primo Poster. lectione vigesima quinta, & lectione quadragesima prima, & quando lectione vigesimaquinta dicit, scientiam de specie subalternari scientiæ de genere, loquitur largo modo

Solutio.

D. Thom.

Digitized by Google

modo pro dependentia eiusdem à seipso, secundum aliquam consideratione. Non enim possumus habere scientiam de homine, nisi habeamus scientiam de animali. Et hoc vocat subalternationem.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Probabilis est satis modus subalternationis, quem acutissimus Caiet. ponit 1. par. q. 1. art. 2. & hunc sequuntur viri grauissimi nostræ scholæ, & alienæ, Fr. Ambrosius de Salazar, Primarius Salmanticensis in isto loco 1. p. & alii multi. Iste modus talis est, quod differentia essentialis, & per se inter scientiam subalternatam, & subalternantem sit, quod scientia subalternans habeat conclusiones visibiles immediatè in primis principiis, & ex illis immediatè educit illas: scientia verò subalternata habeat conclusiones visibiles quidem ex principiis, non immediatè, sed mediante habitu scientiæ subalternantis. Itaque nullus habitus scientificus habet ex se primo euidentiam, sed illā habet, quatenus deducitur ex principiis, à quibus euidentiam & certitudinem accipit. Sed est differentia, nam subalternans accipit immediatè euidentiam à principiis, subalternata non itē, nisi media subalternante scientia. Quādo igitur inter duos habitus ista fuerit dependentia, quod vnus in sua euidentia ab alio dependeat, est subalternatio inter istos duos habitus. Ceteræ verò conditiones, quod vna scientia dicat differentiam accidentalem additam obiecto alterius scientiæ, non pertinent ad essentiam scientiæ subalternatæ, sed ad rationem talis scientiæ, & quod vna dicat quia, & alia propter quid, est de ratione subalternationis, quoad principia. Verum quod in sua euidentia dependeat à subalternante, & à principiorum habitu mediante illa, est essentialis conditio. Vnde nostra Theologia hac ratione est subalternata scientiæ Dei, & Beatorum, quia ab illis in sua euidentia dependet. Dicit Vasquez, hunc subalternationis modum non reperiri apud Philosophos, & ita esse fictitium, quasi ipse non doceat sæpe, quę nullus Philosophorum docuit. Et iste modus ex ipso nomine subalternę sciētiæ colligitur, quæ est scientia sub alia existens, & dependens ab illa, & cum euidentia sit de intrinseca ratione scientiæ in se, vel in alio, & continuabilitas ad id, à quo debet accipere euidētiam, propriè erit subalternatio talis dependentia.

Differētia inter sciētiā subalternātē, & subalternatam.

Non videtur sibi cōsonus Vasquez.

3. Conclus. Sciētia subalternata pōt haberi sine subalternantē.

Tertia conclusio: Bene potest haberi scientia subalternata, etiamsi habens illam, non habeat scientiam subalternantem. Hæc conclusio est D. Thom. (& nō loquor de sacra Theologia, de qua certum est hoc, sed de scientiis naturalib.) 1. par. 1. art. 2. Vbi ita dicit: Vnde sicut Musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico: ita doctrina &c. credit, dicit, & non dicit, scit, vel habet euidentiam.

Prob. 1.

Ex quo sic argumentor: Vt habeatur Musica sufficit credere principiis Arithmeticę: sed qui credit illa principia, non habet arithmeticam, alias non crederet, sed demonstraret: ergo cum sola fide sine scientia subalternante, & sine continuatione actuali ad illam potest haberi scientia subalternata. Et si Theologia nostra non esset continuabilis scientiæ Dei, & Beatorum, non esset scientia, quia esset habitus non potens habere euidentiam. Præterea Diuus Thomas de Veritate, quæstione decima quarta, articulo nono, ad tertium, ita dicit.

Locus Diui Thom.

Ad 3. dicendum, quod ille, qui habet scientiam subalternatam, non perfectè attingit ad rationem sciēdi, nisi in quantum eius cognitio cōtinuatur quodammodo cum cognitione eius, qui habet scientiam subalternātem: nihilominus tamen inferior sciens nō dicitur de his, quæ supponit habere scientiam, sed de conclusionibus, quæ ex principiis suppositis ex necessitate cōcluduntur: & sic fidelis potest dici habere scientiam de his, quæ concludūtur ex articulis fidei. Ecce nostram conclusionem apertam habet D. Thom. Licet enim non sit tam perfecta scientia subalternata sine subalternante, quam cum illa, verè tamen essentiam scientiæ habet. Idem tenet Caiet. art. 2. citato, vbi continuabilitatem ad principia scientiæ subalternantis, dicit esse necessariam, non ve-

Digitized by Google

rò continuationem actualem. Sed ego hanc D. Thomæ conclusionem sic intelligo, quod subalternatus artifex debet credere principiis sine hæsitatione. Nã si hæsitet, non habebit scientiam, sed opinionem. Et quamuis fide humana accipiantur principia, accipiuntur aliquando sine hæsitatione, quia veluti habemus scientiam in attestante, sicut credimus esse Hispalim, Indos esse, quia tot asserentibus, veluti in attestantibus habemus euidentiam. Qua ratione ego D. Thom. dictis, etiamsi non intelligam, sine hæsitatione assentior, eius eximia sapientia, & authoritate motus. Hæc conclusio probatur: quia tunc infero per demonstrationem conclusionem ex principiis, quantum est de se, euidentibus sine hæsitatione: ergo generatur habitus scientiæ; & si habeatur scientia subalternans, erit euidens subalternata. Aliqui dicunt, quod etiamsi habeat formidinẽ principiorum, acquirit scientiam, quia illa formido est accidentalis, & aduenientẽ scientia subalternante auferetur, & manebit habitus certus & euidens. Vnde, quantum erat ex parte sua, erat euidens. Et nota ex D. Thom. locis adductis ex posterioribus, scientiam vniuocè dici de subalternante & subalternata, licet differant penes perfectum, & imperfectum.

Auia Auct.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod est vnum obiectũ vnius rationis, quia numerus ponitur, vt additũ in definitione sonori, sicut punctum ponitur in definitione lineæ: & sicut punctum facit ens per se cum linea: ita numerus cum sonoro. Agit enim Musica de sono in numeris: hoc autem est ens per se, & vnica ratio obiectiua. Vide Caiet. in hoc c. Et per hoc patet ad confir.

Ad 2 arg. Ad 2. resp. ex vltima conclusione.

Ad 3. Arg. Ad 3. resp. quod multæ sint scientiæ subalternatæ, vt patet ex D Tho. 1. poste. lect. 25. & 41. Semper enim, quod additur differentia accidentalis, quæ habeat passiones proprias, in cuius definitione ponatur, id, quod additur vt additamentum, erit scientia subalternata. Et dicit D. Tho. quod perspectiua subalternatur Philosophiæ, & perspectiuæ subalternatur scientia de Iride, circa finem huius libri.

QVAESTIO XCVIII.

Quomodo differat scientia à fide, & opinione, & reliquis habitibus.

DE arte & sapiẽtia supra dictum est, similiter de scientia in præcedentibus: & de habitu principiorum sequenti libro dicemus. Modo verò agendum est de fide & opinione, quomodo à scientia differant, & an eiusdẽ obiecti simul esse possint.

Prima conclusio. Opinio potest dupliciter accipi, & pro habitu, & pro actu: actus opinatiuus est, qui fertur in vnam partem contradictionis cum formidine alterius partis: & habitus opinatiuus est, qui inclinat in hunc actum. Hæc cõcl. est D. Tho. 1. p. q. 79. art 9. ad 4. Et vt hanc conclusionem intelligas, aduerte, quod certitudo intellectus, vt ipsius solius est, prouenit ab euidentia. Prima principia ideò certè cognosco, quia illa per lumen naturale video, conclusiones aũt scientificas ideo certò cognosco, quia illas video in suis principiis. *1. Conclus. Opinio dupliciter accipi potest.*

Quod si contra obiicias: ea, quæ sunt fidei supernaturalis, certissimè cognoscimus, & tamen non videmus illa: ergo nõ omnis certitudo est ex euidencia orta: Resp. Caieta. quod talis certitudo non est intellectus, vt sic, sed est intellectus, vt moti à voluntate. Si autem esset certitudo intellectus, non vt moti à voluntate, ex necessitate deberet esse ex eo, quod intellectus rerum euidentia conuincitur. Opinio ergo cum dicat formidolosum, & incertum assensum ex eo, quod non videt, formidinem habet, & incertitudinem. Vnde quotiescumque intellectus aliqua intelligit, quæ quidẽ ob *Obiectio.* *Solutio ex Caiet.*

Digitized by Google

ob luminis defectum non scit reducere ad principia immediata, nec per se ipsa, nec per medium aliquod, talia opinatiuè cognoscit: habet enim lumen, vt possit ad alteram partem contradictionis determinari, sed ita paruum, vt nō possit hoc facere sine formidine. Et quamuis talis conclusio sit reducibilis ad principia, vt ab isto cognoscuntur per illud lumen imperfectum, non sunt reducibilia, & ita habet de illis opinionem. Quomodo autem dubium, & suspicio differant ab opinione, dicemus.

2. Conclus. De eodem re non potest haberi & simul scientia, & opinio.

Secunda conclusio. De eodem obiecto homo non potest habere scientiam, & opinionem. Et loquimur de eodem obiecto in particulari, vt, verbi gratia, quod quantitas distinguatur à re quanta, impossibile est sciri, & opinionem haberi ab eodem de illo. Si autem loquamur de obiecto in communi benè potest vnus homo habere opinionem respectu alicuius prædicati de illo, & scientiam respectu alterius: habetur enim tunc de eodem materialiter. Sed prima pars probatur authoritate Diui Thomæ, primo Posteriorum, lectione vltima, vbi sic dicit: Cōsiderandum est, quod non est inconueniens, id, quod est scitum ab vno, esse opinatum ab alio, quia quod unus accipit, quasi impossibile aliter se habere, quasi scitum, alter accipit, vt contingens, aliter se habere quasi opinatum. Sed quod idem homo de eodem simul habeat opinionem, & scientiam, non est verum omninò, sed aliquo modo. Et inferius dicit. Sic ergo ex dictis manifestum est, quod non contingit omninò simul idem scire, & opinari, quia simul haberet existimationem, quod posset aliter se habere, & quod non posset aliter se habere, Hæc D. Thom. Et ratio est euidens: nam qui opinatur, quantitatem distingui à re quanta, existimat rem aliter se habere posse, quia cum formidine alterius partis assentitur. Qui verò scit, iudicat, & existimat se rem aliter habere non posse, quia sciētia est sempiternorum, & quæ aliter se non possunt habere. Vnde sequerentur duæ contradictoriæ veræ. Item, quia sciens habet euidentiam rei, opinans non habet: igitur, si idem sciret, & opinaretur, haberet euidentiam, & non haberet: item, si aliquis de eodem haberet scientiam, & opinionem, esset certus, quia scit, & non esset certus, quia opinatur. Et istæ rationes etiam conueniunt, quod nec opinio vera & falsa de eodem haberi possit, quia istæ duæ opiniones, secunda intentio est obiectum logicæ, secunda intentio non est obiectum logicæ, non possunt esse simul veræ: sed altera est falsa, & falsa est illa, quæ asserit secundam intentionem non esse obiectū logicæ. Et hæc est de hoc enunciabili formaliter secunda intentio, non est obiectum logicæ, & altera de sua contradictoria, & ita formaliter non sunt de eodem, sed materialiter, scilicet, de secunda intentione. Vide D. Thom. & Caiet. in hoc vltimo c. huius libri; dicit Arist. & D. Thom. hic, quod de contingentibus non potest haberi scientia, bene tamen opinio. Et præterea prob. cōclusio: Nam modus tenendi scientię, & opinionis in obiectum sunt incompossibiles vt visum fuit, sed isti modi sunt repugnantes, scilicet, clarè & obscurè, certò & cum formidine: ergo.

Prob. 1. *Prob. 2.* *Opinari.*

Obiectio difficilis.

Sed contra hoc est importunum argumentum, si aliquis habeat fidem de hoc obiecto, Deus est vnum, & fiat illi demonstratio, iste simul habebit scientiam, & fidem de eodem obiecto. Et si scienti conclusionem adducatur aliqua ratio probabilis, habebit actum opinionis circa idem obiectum: ergo falsum est dicere, scientiam & opinionem non posse esse de eodem. Et ita videtur dicere D Thom. 1. 2. quæst. 67. art. 2. De hoc tractari solet in materia de fide.

Solutio.

Modò breuiter respondetur, quod tunc habebit actum opinionis de illo obiecto in eo, quod non repugnat scientiæ. Et similiter de fide respectu scientiæ dicendum est Et quia opinio, & scientia repugnant in euidentia, & certitudine, non habebit actum certum [illegible] in uidentem: sed extensiuè firmabitur subiectum per illam rationem probabilem, & subiectum erit magis certum, quia pluribus titulis cognoscit obiectum. Ex hac conclusione infertur,

Corollar.

opinio.

Quid sit suspicio, & in quo differat ab opinione. opinionem & suspicionem solum differre penes hoc, quod suspicio procedat cum formidine alterius partis ex leuibus indiciis, & opinio ex fortioribus. Est itaque suspicio debilis opinio. De quo vide D. Thom. secunda secundæ, quæstione sexagesima, articulo secundo. *Dubiũ in quo differat ab opinione & suspicione.* Infertur secundò, dubium differre ab opinione & suspicione in eo, quod dubitans habet duos actus in hoc casu, verbi gratia, an Petrus sit fur, habet hãc apprehensionem. Petrus videtur fur, & opposita non videtur fur, & neutri parti contradictionis hæret, sed manet antecedens, suspicans verò & opinans actũ habet ad alteram contradictionis partẽ. Vide ibidem D. Thom.

3. Conclus. Quid sit fides. Tertia conclusio. Fides est, qua assentimur alicui obiecto, propter authoritatem dicẽtis, & in fide diuina assentimur Deo dicenti, per propositionem Ecclesiæ, ratio formalis assentiendi est reuelatio diuina: conditio est propositio Ecclesiæ Fides autem humana etiam credit propter authoritatem hominis dicentis: & differt ab opinione fides humana; quia, quamuis vtraque habeat formidinem, opinio procedit per discursum, fides verò humana non procedit discurrendo. Sed quemadmodum colorem video ratione luminis vnico actu simplici, eodem modo sine discursu assentior homini dicenti, propter suam authoritatem, sed ista fides humana, quia innititur in hominum testimonio, fallibilis est, non verò diuina fides, quia primæ veritati innititur, vt rationi formali Ecclesiæ, vt conditioni; & fides non ostendit res in se, sicut scientia; nam est modus obiecti fidei non visus. Hæc dixisse sufficiat, vt, quomodo reliqui habitus à sciẽtia distinguantur, sciat logicus; ea namque postmodum suis locis accuratius cognoscet. Et hæc de hoc primo libro Posterior.

QVÆSTIO XCVIII.

An prima passio sit demonstrabilis, vel habitu principiorum cognoscatur conuenire subiecto.

MAgister Soto lib. 1. post. q. 2. ad 6. argumentum dicit, propositionẽ in qua prima passio prædicatur de subiecto, vt ista, homo est intellectiuus, esse propositionem per se notam, secundum se, non verò quoad nos secundum se. Patet esse per se notam: quia secundum se non habet prædicatum mediũ aliquod, ratione cuius conueniat subiecto, sed immediatè, ipsi rationi subiecti conuenit illa passio. Et qui penetraret rationem formalem subiecti, statim sine medio videret hominem esse intellectiuũ. Sequentes verò passiones demonstrabiles sunt, quia habent medium, per quod subiecto conueniant. Nam secunda passio conuenit mediante prima, & sic in reliquis, quoad nos verò demonstrabilis est prima passio de subiecto. Quia licet secundum se non habeat medium, illud tamen habet quoad nos: quia definitio notius medium est, quam definitũ, quoad nos saltem: nam magis explicitè significat, quam definitum: est enim modus sciendi definitio: & sic est alicuius ignoti manifestatiua. Vnde quando demonstro de homine, quod est intellectiuum, per hoc medium animal rationale, dicendo, omne animal rationale est intellectiuum, omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est intellectiuus, per aliquid notius, quoad nos, demonstro supra dictam propositionem. Et ita est quoad nos magis notum. *Soto.* *1. Arg.*

Secundò probo hanc sñiam: Nam verè essentia est caussa intellectualitatis, ergo dicẽdo, homo est intellectiuus, qa est rationalis, reddo verã causã, & sic erit demonstratio Hæc.n propositio: Deus est æternus, demonstrabilis est per hoc mediũ, quod est æternitas, etiãsi in Deo *2. Argum.*

Deo non intelligamus aliquid mediare inter ipsum, & æternitatem. Hanc Soti opinionem multi antiqui tenuerunt, & moderni aliqui ex nostra schola sequuntur, sed sine caussa. Quapropter dico primum, primam passionem non posse demonstrari de subiecto à priori. Et probatur: Nam propositio, in qua prædicatur prima passio de subiecto, est immediata: ergo non est demonstrabilis à priori. Antecedens patet: Nam passio prima sine medio conuenit subiecto; nihil enim mediat inter ipsam & subiectum. Consequentia probatur: quia demonstratio à priori debet fieri per aliquod medians inter prædicatum demõstratum, & subiectum, quod sit vel vera caussa, vel ratio formalis conueniendi; & ita illa propositio, in qua prima passio prædicatur de subiecto, cognoscitur lumine primorum principiorum.

1. Conclus. Opi. Auct.

Dico secundò, prima passio de subiecto non potest demonstrari à priori etiam quoad nos. Poterat enim aliquis dicere cum Soto, quod licet non demõstretur de subiecto per medium, quod sit medium secundum se, erit tamẽ medium demonstrationis quoad nos. Contra hanc sententiam ponitur ista cõclusio, quæ, sicut & præcedens, est conclusio D. Thom. 1. posterior. lectione 36. circa medium. Vbi sic dicit, & patet ex præmissis, quod sicut sunt quædam principia indemonstrabilia affirmatiua, in quibus vnum de alio prædicatur significando, quod hoc essentialiter est illud, sicut cum genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cum passio prædicatur de proprio, & immediato subiecto: ita etiam sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando essentiale prædicatum: vel etiam propriã passionem Ecce vbi D. Thom. apertè ex 5. Aristot. ibidem asserit, esse indemonstrabilem primam passionem, cum prædicatur de primo & immediato subiecto, quod est essentia. Imo secunda passio indemõstrabilis est de prima eadem ratione: quia est proprium, & immediatum subiectum illius: sed semper passio debet demonstrari de aliquo, cui per medium conueniat. Et præterea probatur conclusio: Nam ẽt quoad nos quando aliquid demonstratur, debet sumi vt medium aliquod, quod sit ratio conueniendi prædicatum subiecto, sed definitio respectu definiti, non est huiusmodi: ergo. Maior constat ex definitione demonstrationis à nobis superius explicatæ. Min. prob. quia solum definitio & definitum differunt, vt aliquid significatũ implicitè, vel explicitè: & nulla ratione definitio est medium, nec etiam quoad nos, quare prędicatum conueniat definito, cum sint prorsus idem, nec formaliter eminenter distinguantur, quod ad minus erat necessariũ, vt esset ratio conueniendi sibi prædicatum. Idem enim respectu eiusdem non est ratio conueniendi sibi aliquid.

2. Conclus. Prima passio non põt demõstrari à priori ẽt quoad nos.

Locus opti.

D. Thom.

Prob. cõcl. ratione.

Pręterea, qui per definitionem vellet probare aliquid cõuenire definito, peteret principium: ergo definitio ẽt quoad nos non est ratio, & medium probandi aliquid alicui competere: nam in demõstratione nõ petitur principiũ, sed proceditur ex priorib. & notiorib & caussis conclusionis. Antecedẽs prob. ex D. Th. opusculo egregio Fallaciarũ, ca. 15. Vbi inter modos petendi principiũ, vnũ ponit, quando definitio assumitur ad probationẽ definiti, vel ẽcõuerso. Et ponit exẽplum, vt si debeat probari, quod homo currit, & arguatur sic: animal rationale, & mortale currit: ergò homo currit. Hic nulla est probatio: quia similiter dubitatur de præmissa: ergò nec quoad nos probatur per definitionem, primam passionem conuenire subiecto: quia nullum est medium probationis.

Prob. 2.

Nec valet glossa Caiet. D. Tho. loqui de definitione & definito secundum se, vbi vnum non est notius alio; quoad nos verò sit: quia loci arguendi in ordine ad sumuntur. Et quamuis definitio sit modus sciendi, est in ordine ad manifestandam nobis definiti naturam. Nam dicit explicatius, quod subiectum implicitũ dicebat. In ordine verò ad aliquid probãdũ de definito, seu de subiecto, cuius est definitio, non potest esse medium: quia idem est, quod definitum, & non est medium distinctum. Præterea: Nam illa demonstratio, in qua prima passio demonstratur de definito, vel est à priori, vel à posteriori. Non à priori, vt constat:

Nõ probatur glossa Caiet.

Prob. 3.

Digitized by Google

quia demõstratio à priori procedit per medium, quod sit vel ratio, quare prędicatum conueniat subiecto, quod ibi nullum tale datur. Non à posteriori, quia non datur per effectus: sed tamen prima passio benè potest demonstrari à posteriori, & per effectus de subiecto: quia quamuis hominem esse disciplinabilẽ, seu intellectiuum, sit per se notum, benè poterit per effectus demonstrari. De quo vide D. Thom. 1. p. q. 2. art. 2. Et per

Ad 1 & 2. Arg. hæc patet ad 1. arg. Ad 2 dicitur, quod quamuis essentia sit caussa passionis, sed non est caussa medians inter subiectum & passionem, seu ratio formalis, quod erat necessarium, vt fieret demonstratio. Circa quæstiones, quas ponit Arist. in prin. huius li. nota. quod sunt sic ordinandæ. Ordinantur enim ad scire, siue per demonstrationem, siue in demõstratione: & duæ illarum sunt simplices, aliæ complexæ. Volumus scire aliquid, prima quæstio est, an sit illa res, v. g. an sit Deus Optimus Maximus. Et hoc scito inquirimus, quid sit. Hoc iam explorato, quærimus, an hoc sit illud, id est, an Deus sit æternus. Et statim succedit 4. quæstio, propter quid hoc sit illud, id est, quæ est ratio, quare Deus sit ęternus. Et cũ dicit, quod quatuor sunt quæstiones, quia quatuor sunt scita, non loquitur de scire propriè, sed de scire in demonstratione, vel per demonstrationem. Vide D. Tho. hic. Vel loquitur de scire, vt comprehendat ea, quæ propriè sciuntur, vel quæ largo modo sunt scita.

QVAESTIO XCIX.

Vtrum habitus primorum principiorum generetur per nostros actus.

1. Argum. Et probo primò, non dari habitum primorum principiorũ: Nam habitus dantur ad determinandum potentiam circa aliquod obiectum, vt promptè, facilè, & delectabiliter operetur: sed circa omnia prima principia cognoscenda determinatus est intellectus ex ipso naturali lumine: ergo non est ponendus talis habitus. Ma. patet ex definitione, & natura habitus. Minor prob. Nam intellectus ex sua natura est determinatus ad cognoscendum aliquid, siquidem est virtus cognoscitiua, sed nihil magis cognoscibile est, quam prima principia. Quid enim magis cognosci naturaliter potest, quam totam hanc paginam maiorem esse medietate ipsius.

Secundò. Si ponitur habitus principiorum, debet esse virtus intellectualis, cum sit circa verũ, & euidentem cognitionem habeat; sed omnis virtus versatur circa difficile, habitus autem principiorũ non versatur circa difficile: nõ ergo est ponendus. Quod non sit circa difficilè, probo; quia facillimum est, vt experientia patet, cognoscere, totum esse sua parte maius, & alia huiusmodi. *2. Argum.*

Si habitus principiorum acquirũtur nostris actibus: ergo augentur, & diminui possunt: hoc autem est falsum: ergo, &c. Prima conseq. probatur. Nam ex eo, quod acquiruntur, possunt non acquiri, & possunt magis, & minus acquiri: itidem ex cõtrariis caussis illis, quib. crescunt, cum sint naturales habitus diminuentur. Hæc autem oĩa falsa sunt, quia nullus est, qui non habeat habitum principiorũ, & eodẽ modo perfectum, quod signo colligi potest, quia explicatis, & declaratis terminis prima vice, ita facilè, & promptè, & tam perfectè assentior primis principiis sicut post multos actus. Facilitas autem in operando est signum geniti habitus. *3. Arg.*

Quartò. Si principiorum habitus generatur, generabitur sanè ex præexistente cognitione: quia omnis habitualis cognitio ex prę existenti cognitione actuali generari debet: sed hoc est impossibile: ergo &c. Prob. min. Quia cognitio, ex qua fit aliquid, est perfectior re genita, quia caussa perfectior est effectu: sed nulla cognitio perfectior dari potest cognitione principiorum: ergo non datur aliqua cognitio, ex qua generetur habitus principiorum. *4. Arg.*

Quintò, D. Thom. 1. 2. q. 8. art. 1. ad 1. asserit expresse, quod per lumen naturale nobis inditũ statim cognoscuntur quędã principia nobis indita, quę sunt naturaliter nota: ergo sec̃dm D. Th. non est ponendus habitus principiorum super *5. Arg.*

per

Digitized by Google

peradditus potẽtiæ,& acquisitus,siquidem est ipsum naturale lumen.

6. Argum. Sextò sequitur,quod sint ponẽda plura prima principia specie distincta: hoc autem est falsum:ergo,&c. Prob. sequela, quia habitus specie distinguũtur penes speciales rationes obiectorũ; sed non omnia principia speculatiua habent eandem rationem formalem specificatiuam:ergo non omnia cognoscũtur eodem habitu. Prob. mi. Nam ens, vt stat sub abstractione diuersa, est obiectũ formale distinctũ: sed omnia prima principia non habent eandem abstractionẽ: ergo nec respiciũtur ab eodem habitu. Prob. min. quia si ab æqualibus æqualia demas, quę remanent, sunt ęqualia, prout est in mathematicis reb. aliam abstractionem habet a seipso, prout est in materia naturali, & quodlibet est, vel non est, diuersam abstractionem habet in metaphysica, vel physica; ergo &c Nullus autem hucusque posuit, nisi vnum principiorum habitum. Poteris multa argumenta pro hac quæstio. colligere ex D. Tho. de verit. q. 16. art. 1. vbi de synderesi, quæ est principiorum primorum practicorum habitus, tractat.

Præambula ad quæstionem.

Controuersia. RES hæc difficilis planè est: quia de hac re egregii authores obscurè loquuntur, & in varias videntur propẽdere sententias. D. Tho. nunquam sibi contrarius, modò videtur dicere, habitum principiorum esse lumen naturale, vt constat ex quinto arg. modo esse habitum acquisitũ, vt patet 1.2. q. 53. art. 1. & cap. vlt. 1. post. dicit expresè habitum principiorum esse caussatum. Et

1 Opin Soto, & Caiet. hinc eius discipuli in varia abierunt placita. Nam Soto li. 1. de iust. & iure. q. 4. censet habitum primorum principiorum non esse qualitatem distinctam à naturali lumine. Et conuincitur nostro primo argumento. Et Caiet. est in ea-

2. Opinio Ferrar. dem sententia. 3. p. q. 9. arti. 4. Ferra. 2. contra Gẽt. c. 78. dicit esse habitum acquisitum. Quamobrem nec mihi constat satis, quid in hac parte sequẽdum. Dicam tamen: quod sanctissimo præceptori magis conforme iudicauero.

Quæstionis resolutio.

PRima conclusio. Vis illa, qua prima principia cognoscuntur, quæ dicitur intellectus, non est potentia, sed habitus. Iraque eius ratio est esse principium quoddam determinatiuum intellectus circa cognitionem primorum principiorum. Hęc conclusio est expressa Arist. & D. Thom. multis in locis. Nã 6. Ethic. c. 6. expresè ponit intellectum habitum principiorum contra sapientiam, & artem, & prudentiam. D. Thom. ibidem intellectum, hoc est, habitũ principiorum vocat virtutem intellectualẽ. Et dicit lectio. 6. Accipitur intellectus hic, non pro ipsa intellectiua potentia, sed pro habitu quodam, quo homo ex virtute luminis intellectus agentis naturaliter cognoscit principia indemonstrabilia. Et satis congruit nomen. Huiusmodi enim principia statim cognoscũtur cognitis terminis: cognito enim, quid est totum, & quid est pars, statim scitur, quod omne totum est maius sua parte. Dicitur autem intellectus ex eo, quod intus legit intuendo essentiã rei. Vnde & in 3. de anima dicitur, quod obiectum proprium intellectus est quod quid est. Et sic conuenienter cognitio principiorum, quæ statim innotescunt cognito, quod quid est, intellectus nominatur. Ex quo loco constat in doctrina D. Thom. non posse negari, intellectũ principiorum esse. Et hanc sententiam tenet lib. isto, ca. vltimo, vbi dicit, quod scientia & intellectus pertineant ad habitus, qui semper sunt veri. Idem dicit. 2. contra Gent. c. 78. & de verit. q. 16. artic. 1. Et probat ratione: Nam si vis cognoscitiua primorum principiorum solum est potentia, & non est habitus quidam, sequitur quod sit potentia rationalis, & sic quod se habeat ad opposita, scilicet, ad verum & falsum. Hoc autem est falsum: ergo non est potentia. Maior probatur, quia, vt habetur 9. Metaph. potentiæ rationales se habent ad opposita. Potest homo intelligere verum, & falsum, & malum velle. Sed Min. prob. quia principiorum habitus non potest esse principium cognoscendi falsum, nec in-

1. Conclus.

Vis cognoscitiua primorũ principiorũ non est potẽtia, sed habitus.

Prob. 1.

Digitized by Google

clinat ad falsum, & idem synderesi dicendum est: ergo, &c.

Prob. 2.

Præterea: nam lumen nostrum intellectuale est ita diminutũ, vt egeat habitibus determinantibus illũ ad certa cognitionis genera, vt facilè, promptè, & delectabiliter cognoscere illa possit, sed hæc determinatio non possunt esse potentiæ, quia potentiæ dantur ad simpliciter, & habitus ad benè, vel malè operandum, & determinant ad aliquod genus operationum potentiam: igitur sunt in nobis constituendi habitus: & ita ad principia cognoscenda habitus dandus est. Et existimo ex necessitate in intellectu angelico habitus, saltem formaliter distingui debere à lumine intellectuali angelico: quia habitus dantur ad determinatè operandum circa aliquod obiectum: potentiæ verò ad simpliciter operandum, & habitus ad benè vel malè. Vnde eorum formalitas alia debet esse à formalitate potentiæ.

Habitus primorum principiorum distinguitur tanquam res à re a potẽtia.

Et ego censeo habitum principiorum realiter distingui à potentia, tanquam res à re, quia est determinatio ipsius, & inter determinans, & determinatũ reali debet esse distinctio: vt dixi.

2. Conclus. Habitus huiusmodi est congenitus, contra Ferrar.

Secunda conclusio. Iste habitus principiorum est nobis naturaliter congenitus, itaque datur cum ipsa natura, & nõ acquiritur postea nostris actibus, sed generatur ad modum propriæ passionis, licet non sit propria passio. Hæc conclusio est D. Thom. de verit, quæst. 16. art. 1. Dixerat enim hominem Angelo assimilari in cognitione, quia supremum infimi attingit aliquo modo supremum. Et sicut Angelus quædam cognoscit speculatiuè, ipsam rerum veritatem in se attingendo, & ita homo debet quædam sine discursu attingere. Et subdit angelicus doctor: Et hanc quidem cognitionem oportet esse principium totius cognitionis sequentis, siue speculatiuè, siue practicè, cum principia oporteat esse stabiliora, & certiora.

Vnde & hanc cognitionem oportet homini naturaliter inesse, cum hoc quidem cognoscat, quasi quoddam seminarium totius cognitionis sequentis, sicut & in omnibus naturis sequentium operationum, & effectuum quædam naturalia semina præexistunt: Oportet etiam hanc cognitionem habitualem esse, vt in promptu existat ea vti, cum fuerit necesse. Ecce vbi nostram statuit Mag. noster conclusionem. Idem docet 1. 2. quæstio 91. art. 4 cap.

Prob. conclus.

Et prob. conclus. Nam facilitas in operando est signum geniti habitus. Sed explicatis terminis ita facilè, & promptè assentior, cum primũ proponitur hoc principium, omne totum est maius sua parte, quam postea, cum multos actus circa illum habuerim: ergò hoc ab habitu præexistenti caussatur, & non fit sine habitu huiusmodi facilis assensus. Itaque Deus Optimus Maximus, prouidit homini à principio de habitu principiorum, vt posset commodè ad reliquarum scientiarum acquisitionẽ procedere.

Quomodo explicãda sunt loca D. Thom.

Et si alicubi in D. Tho. legimus, hunc habitũ acquiri à nobis, intelligẽdus est, actum huius habitus per cognitionem sensitiuã, & inductionẽ à nobis haberi, vt ostenditur in hoc ca. ab Arist. tamen iste habitus nobis est collatus, cũ natura ipsa siue per generationẽ, siue per aliã actionẽ, nec minuitur, nec corrũpitur nec augetur, sed habetur ad modum propriæ passionis. Vide D. Tho: de verit, q. 16. art. 3. & 1. d. q 76. art. 12.

3. Conclus. Intellectus principiorũ distinguitur à synderesi specie specialissima.

Tertia conclusio. Habitus primorum principiorum practicorum, & speculatiuorum distincti sunt; & probabile est esse specie atoma diuersos, licet nihil improb[redacted]ui poneret habitum primorum principiorum speculatiuorum, genus esse ad multos habitus primorum principiorum, qui specie differunt. Prima pars conclusionis est D. Thom. sententia expressa, supra dicta q. de verit. ar. 1. Vbi expresè distinguit intellectum principiorum à synderesi, quæ est practicorum principiorum, habitum dictans bonum esse faciendum, malum fugiẽdum, Deum colendũ, &c. Et ratio suffragatur. Nam horũ habituũ obiecta sunt formaliter distincta: ergo & ipsi habitus. Antecedens probatur: Nam obiectum intellectus est speculabile, vt sic, vt quodlibet est, vel non est, omne totum est maius sua parte. Obiectum verò habitus practici est aliquid operabile, vt bonum est faciendum: sed ista obiecta sunt formaliter distincta: ergo & habitus. Secunda verò pars, quod

sint

Digitized by Google

sint specie atoma distincti prob. Quia obiecta vtriusq; habitus respiciuntur sub quadam ratione impartibili, nimirũ sub ratione noti in se: respicit n. intellectus rationẽ per se, & in se noti entis. Et hęc profectò nõ est partibilis in plures species: nam quod sit ens per se natum in hac, vel illa materia, est merum accidẽs; & synderesis respicit rationem per se noti ad faciẽdum, nam per se notum est, bonum esse faciendum, & sic in aliis. Vltima verò pars, quod nihil improbabile diceret, qui diceret intellectum esse genus ad plures habitus principiorũ specie diuersos: quia sicut abstractio in sciẽtiis diuersificat rationem scibilis, ita in principiis: nam ens per se notum, vt stat sub ista abstractione ab omni materia, constituit vnum habitum principiorum distinctum ab ente per se noto, & abstrahit a materia sensibili, vt hoc principium. Si ab æqualibus æqualia demas, quę remanent, sunt æqualia, pertinet ad habitum quendam principiorum distinctũ ab illo, qui respicit hoc principium, quodlibet est, vel non est. Nam quòd habitus principiorum sit tendens in suum obiectum sine discursu, non tollit, quin possit sortiri speciem distinctam a suo obiecto, prout stat sub distincta abstractione.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod lumen intellectuale non sit determinatum de se ad facilè, promptè, & delectabiliter cognoscendum prima principia, sine habitu principiorum. Et si hoc est facilè cognoscibile, & promptè, & delectabiliter, & sine errore prouenit ratione habitus præexistentis in nobis naturaliter. Nam si hunc habitum nõ haberet, difficultatem pateretur in principiorũ cognitione, sicuti & patimur in aliis rebus, de quibus habitus non habemus. Et per hoc patet ad secundum. *Ad 2.*

Ad 3. Ad tertium respondetur, nostris actibus nullatenus produci huiusmodi habitum principiorum: nam cum sint sciẽtiarum, & virtutum semina, a natura nobis debuerunt prouenire. Et si dicas, ergò sunt propriæ passiones: *Obiectio.* nego consequẽtiã, & darẽtur nobis ad simpliciter cognoscendum, non ad bene, vel malè. *Solutio.* Omnis enim cognoscitiua virtus à natura tribuit, vt passio datur ad simpliciter cognoscendum, & non vt benè vel male possimus intelligere. Et per hoc patet ad 4. argumentum. Tenemus enim habitum principiorum nostris actibus non generari, sed esse congenitum ad modum propriæ passionis.

Ad 5. arg. Solutio ex Ferrar. Ad quintum ex D. Thom. respondet Ferra. 2 contra Gentes, vbi supra, explicando hanc authoritatem, & verba, quę D. Tho dicit in illo ca. 78. scilicet, quod habitus principiorum est acceptus à sensibilibus. Et sic oportet, vt sit effectus intellectus agentis, quod habitus principiorum, qui dicuntur naturales, & inesse nobis à natura, non sic dicantur quasi nobis formaliter sint congeniti, & ab ipsa natiuitate nobis inditi: nam si essent nobis à generatione secundum se, & formaliter, non acquirerentur ex sensibilibus, vt inquit Diuus Thomas. Sed dicuntur nobis naturales, quia non caussantur ex discursu, & argumentatione, sed immediatè ex intellectu agente, faciente phantasmata intelligibilia in actu: qui quidem intellectus nobis inest ab ipsa natiuitate, & naturaliter cum phantasmatibus terminorum, quæ omnibus insunt, ipsos habitus in intellectu possibili operatur: non autem operatur alios habitus naturaliter, & ex se immediatè cum phantasmatibus, sed ipse intellectus possibilis discurrendo, & argumentando, illos in se ipso caussat, licet ad illos caussandos concurrat etiam virtus, & lumen intellectus agentis. Vnde & super Boetio de Trin. ar. vlt. dicit. D. Th. quod huiusmodi naturaliter cognita homini manifestantur, ex lumine intellectus agentis, quod est homini naturale. Hæc explicatio est digna suo authore. *Solutio. Authoris.* Ceterum ego existimo, D. Th. tenuisse, nobis congenitum esse habitum principiorum, vt patet ex loco in argumento adducto. Qui tamen voluerit cum Ferra. tenere, quem multi sequuntur, debet dicere, quod generatur

Digitized by Google

tur iste habitus ex assensu huius principii vel alterius, quodlibet est, vel non est: quia conuincitur intellectus isto actu. Et cum assentimur reliquis principiis, augetur extensiuè, sicut reliqui habitus, cum noua obiecta cognoscuntur. Sed ego respondeo, quod, cum D. Thom. dicit, habitum principiorum sumi ex sensibilibus, loquitur de habitus operatione: id est, operatio & actus huius habitus ex sensibilibus sumitur mediante intellectu agente. Vnde refert sufficienter habitum principiorum non esse intellectum agentem, quod volebat probare: quia actio intellectus agentis non sumitur ex sensibilibus, nec mediante actione ipsius intellectus agẽtis habetur. Et Aristot. in hoc ca. nihil aliud probat, nec declarat, nisi quod actio huius habitus, qui dicitur intellectus, sumatur ex sensibilibus, & nihil de habitu loquitur ipse, nec D. Thom. vt videre poteris in textu. Cum ergo dicit D. Thom. in argumento quinto per lumen naturale nobis inditum cognosci principia, nomine luminis naturalis intelligit habitum principiorum: quod vocat lumen naturale, quia est luminis naturalis determinatiuus, & à natura tributus.

Ad sextum patet ex conclusionibus. *Ad 6. arg.* Et hæc dicta sint de his libris; nam reliqua jam non habentur in vsu, & in his dictis comprehenduntur, & facile, si scire velis, adiutus hac nostra doctrina ex Caiet. poteris petere.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Correxit D. Huppertus Faber Vbius Agrippinas.

[redacted] [redacted]

Carmel. Discal. Romę.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google